

Donație din partea mea pentru Biblioteca Sf. Mihropoliei - Iasi

Dr. J. Gheorghite

BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 1 (538).

Ianuarie 1926

LA INCEPUTUL UNUI AN NOU

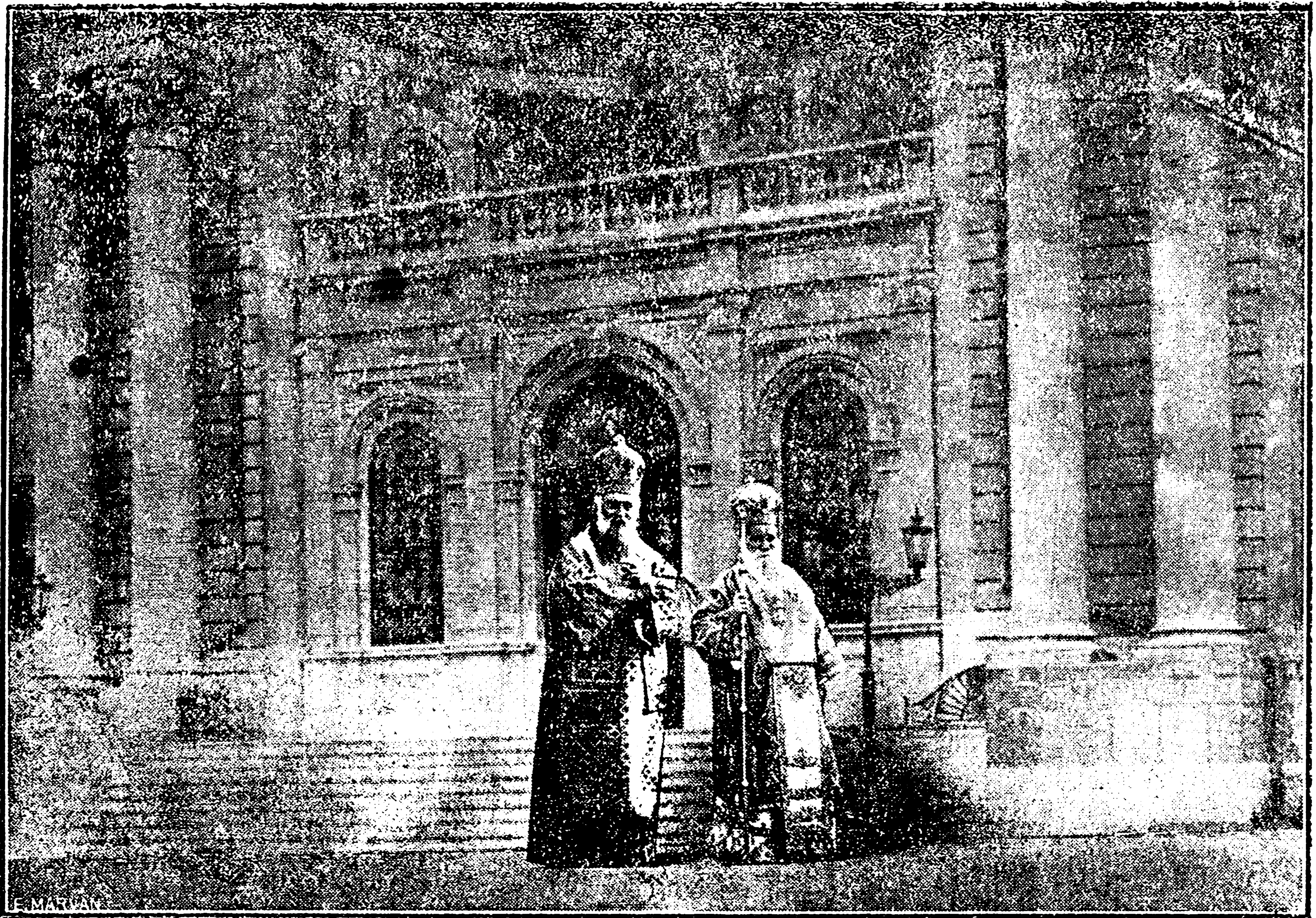
I.

Când intri într'un nou răstimp de vreme, cum e pășirea într'un an nou, firesc este să te uiți în trecut și să te întrebi de anul care a zburat: ce a fost el și ce a adus? Bine înțeles, pentru omul care vrea să facă aceasta. Dar noi am făcut-o în fiecare an la această tipăritură și socotim de bine s'o facem și acum.

noastre, care altfel s'ar putea zugrăvi în multe și lungi deșirări.

II.

Mai întâi în răstimpul de vreme care a rămas îndărăt cu anul 1925, a intrat în putere legea care de mult se lucra și nu se mai isprăvea, legea zisă «a Unificării». Biserica noastră românească a intrat într'o întocmire nouă, în ce privește chipul

I. P. S. Patriarh MIRON și I. P. S. Mitropolit PIMEN la Iași, în fața Mitropoliei, cu prilejul pomenirii Sinodului dela Niceia, Octomvrie 1925.

Intrebarea trebuie pusă pentru Biserica noastră, pentru creștinătate, pentru starea religiunii în deobște. Ar putea fi o lungă cercetare și ea ar trece mult peste marginile care trebuiesc ținute aci, la deschiderea drumului spre anul cel nou. De aceia vom vorbi despre aceste lucruri, dar spunând mai puțin decât se poate spune, fiindcă, în curgerea acestui an, s'au întâmplat lucruri mari și de seamă, și înăuntrul și în afara Bisericii

de a se cărmui pe viitor. Dela legea 'după care Biserica s'a cărmuit în România Veche, cea dela 1893, adăogată cu cea a Ministrului *M. Vlădescu* dela 1906, Biserica și-a croit în România Nouă o lege după care să se cărmuiască în toată întinderea ei. Ea a fost croită după felul cărmuirii de peste munți și se va urma cu ea în tot largul Bisericii noastre, care a trăit până acum sub alte soiuri de întocmiri bisericesti, fie la noi, în

România Veche, fie în Bucovina, fie în Basarabia. Acum, dacă toată Biserica românească e un singur mănunchiu de viață creștinească, firesc era să intrăm într'un chip de cârmuire la fel, una, pentru ușurința mersului ei, și, al doilea, pentru că Biserica, pe care o numim *una*, trebuie s'o simțim astfel și în însăși viața ei, ba încă nu numai în sânul unei Biserici naționale, ci și în viața mai largă a întregii Biserici Ortodoxe.

De ce s'a luat ca întocmire pentru întreaga Biserică felul de cârmuire al Bisericii de peste munți?

Din pricină că s'a socotit că Biserica aceea a fost bine cârmuită în trecut, prin părtășia mirenilor la treburile ei. Față de simțirea din ziua de azi, cu vestirea drepturilor poporului în toate laturile vieții naționale, față cu trebuința de a face Biserica un așezământ mai viu, prin răspunderea și a celor mici și mulți la treburile ei, — s'a socotit că răspunde acestor trebuințe ca să se schimbe vechea noastră întocmire și să plămădim una nouă, să semene cu cea de peste munți.

Va da aceleași roade ca acolo? Este lumea de aici dusă de împrejurările care au fost, pentru ca să ajungă la acelaș capăt ca dincolo? Mai sunt aceleași vremuri, care să îndreptățească o astfel de schimbare?

Sunt întrebări care se aud, dar la care nu se poate răspunde cu bună încredințare că va fi așa sau altfel. Urma va alege. Se înțelege, vremurile nu sunt la fel. Dar e bun gândul de a face pe creștini să poarte ei înșiși mai multă grijă de viața și bunurile Bisericii, să se simtă mai datori a-și aduce partea lor de lucru la pășirea ei înainte. Poporul trebuie câștigat la ceva mai mult decât numai a socoti Biserica drept lucrul preoților, în care alții lucrează pe socoteala sa. Nu, a se socoti alătura de preot și răspunzător și îndemnat la acelaș lucru, e ceva de dorit. Vremea însă va arăta dacă acest lucru frumos se va și putea dobândi în chipul în care am pornit-o. Poate va mai fi nevoie de făcut adaosuri ori îndreptări pe viitor. Dar de socotit gândul acesta de temelie greșit, nu credem. El e sănătos prin el însuși, deosebit de chipul cum îl vezi prins în cutare plăsmuire de lege. Legea însă, care se silește să-l închege în socotelile ei, e o lege care încearcă un pas de seamă.

Aceasta a încercat Biserica noastră în curgerea anului trecut. Abia s'a pus în lucru atunci, prin alegerile după noua lege, care s'au făcut în lunile Septemvrie și Octomvrie trecut. Cu moștenirea aceasta intrăm în anul 1926 și în sânul lui vom vedea și mai multe chipuri de lucru bisericesc după noua lege. Se va întâlni întâia oară, după poruncile ei, întâiul Congres național bisericesc, după ce adunări eparhiale s'au ținut în toate

eparhiile. Se va face cea dintâi alegere de episcop după noua lege. Nu va mai fi Marele Colegiu care să facă alegerea, ca în trecut, alegere de care se spunea că e prea mult înrâurită politicește; se va face alegerea prin înfățișătorii eparhiei și ai obștei creștinilor de pretutindenea. Privitorii vor avea prilejul să cumpănească prin care fel de alegere nevoile Bisericii sunt mai apărate.

III.

Dacă însă, în curgerea anului trecut, numai cât spre sfârșitul lui, ne-am simțit că intrăm sub lucrarea nouăi legi bisericesti și abia de acum înainte o vom avea la lucru mai din plin, pentru ca s'o vedem ce înseamnă și ce roade aduce Bisericii, — mai mult decât de ea ne-am simțit purtați, în tot lungul lui, de alt fapt bisericesc: înființarea Patriarhatului românesc. Încă dela începutul anului trecut, și chiar dela sfârșitul lui 1926, s'a început a se vorbi la noi despre acest adaos de mărime, care trebuie clădit în sânul Bisericii noastre. Și în adevăr, în curgerea anului trecut, am văzut toate lucrările prin care s'a adus în ființă această nouă putere în sânul Bisericii noastre. Am văzut hotărârea Sfântului Sinod pentru înființarea acestei trepte, am văzut votarea legii pentru înființarea ei, mai întâi în Senat, și apoi în Camera deputaților, și am auzit, cu mare mulțămire, toate graiurile de dragoste către Biserică și toate mărturisirile creștinilor, făcute cu acea împrejurare, pentru a-și arăta bucuria lor. Acestea și-au ajuns culmea lor în toamna care a trecut, cu prilejul aducerii Tomosului dela Patriarhia din Constantinopol pentru recunoașterea acestei trepte în sânul Bisericii noastre, și mai cu seamă cu prilejul investiturii Patriarhului de către M. S. Regele, în ziua de 1 Noemvrie, când s'au dat în București mărețe serbări, cu părtășia și a înfățișătorilor Bisericii Ortodoxe surori la bucuria noastră. Faptul acesta a avut însemnătate nu numai ca ceva dinnăuntru Bisericii noastre, ci și ca ceva care a răsunat și în afară. El a legat mai strâns ortodoxia, prin venirea la un loc a atâtor căpetenii ortodoxe, prin schimbul de vederi care au urmat între ele și în alte chestiuni (la 3 Noemvrie), așa că investitura a fost mult mai mult decât numai încununarea a ce se făcuse prin legea din Februarie pentru înființarea treptei de Patriarh.

Din punctul acesta de vedere, anul 1925 a însemnat mult de tot în sânul Bisericii noastre, cum și în întreaga Biserică Ortodoxă. Dar despre chestiunea aceasta noi am vorbit din destul în numărul pe Noemvrie 1925 al acestei tipărituri și nu socotim de trebuință să ne mai întoarcem. Pomenim numai că, în cuprinsul lui, s'a petrecut acest lucru de seamă al Bisericii noastre și care prin el leagă un fir de mult rupt în sânul ei

anume acela al vieții de îmbrățișare și lucrare împreună cu întreaga Biserică Ortodoxă. Avem a face cu toarcerea mai departe a firului de viață creștinească din vremea marilor noștri voievozi.

IV.

Un fapt foarte însemnat, pentru sprijinirea Bisericii Ortodoxe și pentru viitorul ei, s'a săvârșit anul trecut și trebuie să urăm ca el să meargă de acum înainte tot cu mai multă putere. E vorba de călătoria la Locurile Sfinte pusă la cale și împlinită de I. P. S. S. Mitropolitul *Nicolae* de peste munți, care, în luna Septemvrie din anul trecut, s'a dus să se închine la Sf.

anului în care am intrat, se pregătește și a treia călătorie, de săvârșit în vremea Paștelui, tot din îmboldirea inimoasei noastre Principese.

Faptele acestea nu se pot prețui în de ajuns și trebuie să fim prea mulțumitori pentru săvârșirea lor, atât Mitropolitului *Nicolae*, cât și Principesei *Cantacuzino*. În adevăr, noi ne-am desobișnuit de mult de a ne duce la mormântul Domnului. Pe când părinții și strămoșii noștri socoteau ca una din sfintele dorințe ale inimii lor de a se duce să se închine la locurile de petrecere pământească și de suferință ale Domnului nostru, curățându-și sufletul și încărcându-se acolo cu cele mai înainte simțiri, rodnice în întreaga

Rândul întâi dela dreapta la stânga: Mitropolitul *Ghermanos* al Sardeonului; Mitropolitul *Antonie* al Kievului; Mitropolitul *Policarp* al Tricheilor; d. Ministru *Al. Lapedatu*; Mitropolitul *Ioachim* al Ialchedonului; I. P. S. Patriarh *MIRON*; Mitropolitul *Dositei* al Sevastelor; Mitropolitul *Fotie* al Dercului; Mitropolitul *Dionisie* al Varșoviei; Episcopul *Emilian* al Timocului și Mitropolitul *Neofit* al Vidinului.
I. P. S. Patriarh *MIRON*, cu oaspeții investiției în București.

Mormânt al Domnului *Hristos*, însoțit P. S. S. Episcopul *Iustinian* al Cetății-Albe și de mulți preoți și credincioși. Pe când credincioșii din Biserica românească unită se duceau să se închine la Roma, cu prilejul Anului Sfânt, sărbătorit anul trecut în Biserica Romei, ai noștri făceau lucrul mai însemnat de a se duce la însuși mormântul Domnului.

La puțină vreme după aceia, în timpul Crăciunului, s'a pornit de aici a doua călătorie la Locurile Sfinte, de astă dată în frunte cu alt chip măreț al ortodoxiei noastre românești, Principesa *Alexandrina Gr. Cantacuzino*, prezidenta Societății Ortodoxe a Femeilor Române, iar în curgerea

lor viață, atât pentru ei, cât și pentru toți casnici lor,—noi, cei de azi, am schimbat îndrumarea vieții noastre și ne-am îndreptat ochii mai mult spre Apus. Dacă, fără îndoială, din Apus putem culege multe bunuri ale învățaturii, nu trebuie să uităm însă ce au putut culege strămoșii noștri și ce putem culege și noi din Răsărit. Orice am face, suntem răsăriteni, suntem fiii Bisericii Răsăritului, și avem în fața noastră laturi ale felului de a fi al Răsăritului, care și-a așternut pecetea lui pe viața trecută a neamului nostru și pe țara noastră, pe asezămintele noastre și simțim acest fel de a fi în sufletul nostru până în ziua de azi. Legătura cu sufletul strămoșilor noștri ne-o

păstrăm mai cu seamă prin această împărtășire și adăpare a noastră din duhul Răsăritului.

Această deprindere însă pe care noi o uitasem, n'o uitase alt popor ortodox: Rușii. Ei năvăleau în valuri-valuri în fiecare an pe meleagurile Locurilor Sfinte și dădeau acolo dovada unei pietăți care minuna pe străini. Ei aveau și o societate a lor, societate însemnată, care lucra pentru a trezi dragostea către Țara Sfântă și a stârni dorul de a călători spre ea.

Din faptul acesta, urma pentru Țara Sfântă și pentru ortodoxia noastră un fapt de mare însemnatate și pe care se pare că acum îl luăm în mână pentru a-l săvârși, noi, Românii. Țara Sfântă e o țară săracă. După cum în Europa Elveția e o țară care nu poate trăi decât numai prin banii străinilor care se varsă în ea prin călătoriile lor, tot așa Țara Sfântă nu trăia până la marele război decât prin călătoriile închinătorilor, care lăsau acolo ajutoare ale lor. Cu chipul acesta, se păstra în ființă și înflorea marele așezământ al Patriarhiei Ierusalimului și toată viața Bisericii Ortodoxe de acolo. Față cu așezămintele catolice, care s'au înființat și ele, cu năzuința de a se tot întinde, și față cu venirea și a așezămintelor protestante, Biserica Ortodoxă își avea locul de frunte. Dar poftele creștinilor neortodocși se simțeau viu și mai cu seamă se simt cele ale catolicilor, acum, după război. Biserica Ortodoxă slăbind acolo, din pricina lipsei ajutoarelor ortodoxe, catolicii năzuiesc a lua ei un loc, care li se pare că nu mai poate fi ținut de ortodocși, și a avea ei primatul în Țara Sfântă pe care totdeauna l-au avut și-l au încă ortodocșii.

Dar câtă vreme are să mai dăinuiască aceasta? Răsturnările politice, sociale și financiare aduse de război se simt și în Țara Sfântă. Patriarhia Ierusalimului e greu strâmtorată în mijloacele sale de trai și în buna păstrare a așezămintelor ei, din pricina secării ajutoarelor pe care le aduceau ortodocșii.

În clipa aceasta, iată un braț mântuitor care se ridică... e al Mitropolitului Nicolae, urmat curând după aceia de al vrednicei Principese Cantacuzino. Amândoi pornesc a face ceiace făceau strămoșii noștri. Ei îndreaptă cărdurile de credincioși către plaiurile pe veci sfinte ale petrecerii Mântuitorului nostru între oameni. Dacă lucrul acesta merge înainte, cum a început, atunci ortodoxia Țării Sfinte e mântuită. Patriarhul *Damianos* se poate mângâia și a privi viitorul cu liniște pentru Biserica sa.

Și după cât vedem, atât Mitropolitul, cât și Principesa, lucrează în înțelesul acesta, și trebuie să alăturăm aici și pe P. S. Episcop Iustinian. Fiecare în laturea sa, întors acasă, nu s'a mulțămît numai să se mângâie cu frumoase amintiri, ci să și povestească și să îmboldească pe alții a duce

înainte lucrul luat în mână. Mitropolitul Nicolae a scris, la vremea întoarcerii sale, lucruri de seamă în ziarul *Viitorul*, arătând ce este de făcut în Țara Sfântă și ce e de datoria noastră a ajuta. Preoți de ai săi și de aiurea, foști în acea călătorie, duc o frumoasă vestire în scris și în grai, arătând ce au găsit în Țara Sfântă. Prin aceasta propaganda și stârnirea dorurilor de a călători într'acolo se săvârșește. La Sibiu se țin conferențe despre acea călătorie și despre cele văzute în Ierusalim și în întinsul Țării Domnului. Un luminat preot din Mitropolia Sibiului, Păr. Dr. *Gr. Cristescu*, pregătește o carte în această privință. Alt preot, Păr. *A. C. Cozma*, din Bâlca, Putna, fost în acea călătorie, umple ziarele și revistele cu povestirea celor văzute și ține și conferențe (la Galați) despre stările din Țara Sfântă.

P. S. Episcop Iustinian a dat pastorală sa de Crăciun cu zugrăvirea înaintea credincioșilor săi a celor văzute și aflate în Țara Sfântă. E o pastorală de seamă despre care vom vorbi și aici.

Principesa Alexandrina Cantacuzino, de asemenea, a pregătit conferențe și face lucrări de propagandă în București și întocmește a doua călătorie, încât putem vedea în aceasta un fapt nou îmbucurător, pornit anul trecut și care trebuie trecut ca un câștig de seamă pentru sufletul nostru și pentru ortodoxia noastră în anul care s'a dus.

Dacă odată erau Rușii acei care mântuiau ortodoxia în Țara Domnului și care zădărniceau toată propaganda catolică și dacă după război catolicii iar înalță capul poftind stăpânirea în Țara Sfântă, cele începute la noi anul trecut, pot îndrepta stricăciunea trecută și a ținea pentru ortodoxie locul care i se cuvine din vremuri străvechi. Aceasta cade acum în sarcina noastră, a Românilor, și e atât de înalțător că ne dăm seamă de aceasta și începem a lua în mâinile noastre frânele măreței cărmuirii a cetelor noastre de închinători spre șesuri binecuvântate. Urmarea va fi o mână care va curge atât peste casa noastră, cât și peste cea a fraților noștri de aceeași credință. De aceia: mers din plin înainte pe această cale și să ne dea Dumnezeu izbândă!

V

În curgerea anului care a trecut, s'a făcut și în țara noastră și a răsunit și în toată creștinătatea marea pomenire a Sinodului dela Niceia. Deși multe ramuri ale creștinătății stau despărțite, cu toate acestea amintirea acelu Sinod a slujit ca un fapt de legătură între ele. S'a arătat temelia obștească pe care o au. Când și la noi și în Biserica Romei și în cea anglicană s'au făcut mari serbări în această privință, s'a mărturisit în chip văzut că tot ființează și

o încheiere creștinească, după izvorul vechi din care au pornit și care încă le mișcă pe toate.

Dacă în Biserica Romei serbarea Niceei s'a făcut numai între catolici, în Biserica Anglicană ea s'a făcut între anglicani și ortodocși, așa că această pomenire a slujit ca un nou prilej de mărturisire a legăturii și ca un dor după unire. Impreună cu anglicanii, au fost acolo și doi patriarhi ai Răsăritului, cel al Alexandriei și cel al Ierusalimului, și apoi mai mulți mitropoliți ruși (*Antonie* și *Evtoghie*) și alți prelați ortodocși.

În Biserica românească, au fost de o deosebită măreție serbările dela Iași în această pricină, răscolind cugetele cu amintirea faptelor

hotărârilor luate. Căci acea adunare n'a fost numai o privire peste ce s'a făcut sau numai o adunare de dragoste, ci a fost o adunare de muncă plănuită pentru viitor. Creștinătatea a căpătat prin ea un bold puternic de a privi spre ceace-o unește și de a căuta să-l împlinească în lume, cu puteri unite, ceace greu se se poate făptui în cete răzlețe. În sfârșit, acel congres a fost numai o semănătură, ale cărei roade se vor culege de acum înainte și neîncetat, prin largi comitete permanente, pentru ca secerișul să fie bogat. Congresul dela Stockholm nu este numai ceva care a fost, ci e o înjghebare care ființă și care ființează, iar el a fost numai o izbucnire mai vie în ochii lumii dintr'o

Arhimandritul
SERGHIE POCEIASCHI

DI. Ministru
AL. LAPEDATU

Mitropolitul
ANTONIE
al Kievului

I. P. S. Patriarh
MIRON

Mitropolitul
DIONISIE al Varșoviei

Protopresbiterul
TEODOROVICI

trecute și lăsând în inimi întipărituri neșterse.

Că în toată creștinătatea s'a petrecut un asemenea fapt și că și noi am luat parte vie la el, este un lucru care trebuie însemnat ca ceva de seamă între faptele anului trecut.

VI

Tot ca o mărturisire a unității și pusă anume la această dată, ca să cadă odată cu pomenirea Sinodului dela Niceia, s'a făcut în anul trecut vrednica de amintire adunare creștinească universală dela Stockholm. Ea a trecut, dar hotărârile ei și lucrările care trebuie să urmeze nu încetează. Tipăriturile bisericesti sunt încă pline de cele lucrate acolo și de punerea în lucru a

mișcare care nu se stinge. Despre el se va pomeni mult în cronicile creștinătății, ca o mărturisire a unirii și a dragostei creștinești și ca arătare a hotărârii de a plămădi o altfel de lume. Deci a fost o faptă de îndrăzneală creștinească, o eșire în lume cu programa împărăției lui Dumnezeu, și de acia trebuie să ne bucurăm de el ca de o lucrare de înaltă însemnătate cuprinsă în luminile anului trecut.

VII

Anul care s'a dus a văzut eșind la iveală și o Biserică Ortodoxă nouă: Biserica rusească poloneză. După sfărâmarile pricinuite de războiul care a adus atâtea pagube Bisericii Ortodoxe.

trebuie să ne bucurăm că ea a arătat puterea de a se întocmi și în aceste împrejurări neprielnice. Știm ce turburări au fost în sânul ei, de care au răsunit zierele din toată lumea. Că acum s'a liniștit și că avem în Polonia o Biserică Ortodoxă autocefală, avem tot prilejul de a ne mulțami cugetul, că ea s'a întocmit și s'a așternut la viață liniștită, pentruca să poată înflori ca un nou mădular în sânul frăției ortodoxe. Și ne bucurăm încă și de faptul că eșirea la iveală a acestei noi Biserici a fost și un prilej de nouă mărturisire a frăției ortodoxe, întru cât la aceasta au luat parte, în luna Septemvrie trecut, Patriarhia din Constantinopol și Biserica românească. Misiunea dela Constantinopol, care s'a dus în Polonia, a trecut pe la noi, s'a oprit aici, ne-a adus și nouă Tomosul Patriarhiei pentru Patriarhul nostru, delegați de ai noștri au mers cu misiunea în Polonia, apoi curând după aceea Mitropolitul Dionisie al Poloniei a venit la noi, cu prilejul investiturii Patriarhului nostru, încât am fost marturi la un șir de sapte vrednice de toată îmbrățișarea, fiindcă ne-au adus clipe de viață obștească a ortodoxiei. De aceea trebuie prețuită întocmirea Bisericii rusești din Polonia și din acest punct de vedere și a trece la castif ființa ei ca un câștig al anului trecut.

VIII.

În ce privește laturi mai de amănunt din viața Bisericii noastre, 1. am pierdut anul trecut doi episcopi: pe al Aradului și al Constanței, și am câpătat pe alți doi: P. S. *Grigorie* la Arad și pe P. S. *Ioan* la oștire, la locul slobod de mai multă vreme, prin alegerea Prea Sfințitului *Iustinian* la Cetatea-Albă.

2. În învățământul bisericesc, nu avem de însemnat mari prefaceri. Și facultățile de teologie și academiile teologice și seminariile se află tot în stările lor de mai înainte, cu ușoare îmbunătățiri ici și colo, precum punerea petrei de temelie, în fața episcopului și a ministrului de culte, la seminariul din Huși. De asemenea, s'au dat concursuri pentru ocupare de catedre nouă la facultățile de teologie din Cernăuți și din București, în Iunie la Cernăuți și în Octomvrie la București. La Cernăuți catedrele s'au putut împlini prin numire de profesori noi, la București încă nu.

3. Presa bisericească merge înainte bine și cu temeinicie. O privim cu plăcere în toate întinsele ei ramificațiuni. Ori publicațiuni mai mici, ori mai mari, toate sunt pe cale de îmbunătățire și arată o mișcare de multe puteri în jurul lor. Găsim îmbunătățiri și la revista eparhială a Mi-

acea a Hușilor și la cea a Buzăului, fără a mai pomeni și de altele, lucruri care merită arătate ceva mai în amănunt la rubrica respectivă.

4. În București, anul trecut a fost un răstimp de mare silință pentru a înoui și a îmbunătăți multe locașuri sfinte. Preoții arată o întrecere de toată lauda în această privință. O biserică uitată și urâtă, cum era *Mântuleasa*, s'a curățit, s'a împodobit, s'a înouit, s'a luminat prin silința parohului, de nu-ți vine să crezi ochilor. Biserica *Pantelimon* și-a isprăvit înouirea ei. Biserica *Sf. Nicolae-Selari*, și-a luminat fața prin multe înfrumusețări și prin lucioase scări de marmoră. Sunt încă în curs de lucrare, pentru a se isprăvi, poate în anul în care am intrat, marea clădire care e biserică *Sf. Dumitru-Colentina*, de care au pomenit în deosebi și zierele, ca de o podoabă care se ridică și care va fi prilej de mare sărbătoare atunci când va fi să se sfințească. Tot așa, cu altă marea clădire sfântă, cum e biserică *Spirea-Veche*. Biserica *Sf. Gheorghe Nou*, încunjurată de grădină neîngrijită și care era loc de adunări păcătoase, cum s'a tânguit odată, chiar în această revistă, Păr. Icon. *Baltaga* din Chișinău, a câpătat izbăvire, întru cât grădina a fost curățită de ce o pângărea și pusă să fie bună și vrednică tovarășie bisericii. Pentru această lucrare și pentru bisericile care se ridică în București, ca podoabe din temelie, trebuie să pomenim aici, cu multe mulțamiri și laude, numele ajutorului de primar fără păreche din București, care este d. *Mihail Berceanu*. Domnia Sa este la Primăria Bucureștiului un ocrotitor nu numai al lucrurilor, ci și al sufletelor, și dovedește aceasta nu numai prin sprijinul dat bisericilor și școalelor, ci și unei întinse mișcări de răspândire a luminii în toate mahalalele Capitalei.

Această lucrare, pe care o înfățișează nedomolit de când e la Primărie, n'a slăbit nici în curgerea anului trecut și, fără îndoială, va fi încununată în anul în care am intrat, prin sfințirea bisericilor pomenite, dând larg ajutor mai cu seamă la ridicarea bisericii *Sf. Dumitru-Colentina*. Este o mângâiere să privești pe d. Berceanu cât de fericit se simte văzând sporul atâtor lucrări de bine.

Tot așa trebuie pomenit de biserică *Sfinții Apostoli*, care s'a îmbunătățit mult și e pe cale de neîncetată îmbunătățire. Din părăsirea în care se afla, fiind loc de umblete care nu căutau la sfințenia locașului, acum a intrat în grija care o ține în îngrădirea cuviinței și a alcătuit în jurul ei o podoabă de împrejmuire. Lucrările sunt pe cale de îndeplinire și vom avea de laudat aici și încununarea lor prin îmbunătățirea bisericii înseși și zidirea casei parohiale.

La săvârșirea și ducerea la bun capăt a acestor

lucrări, trebuie să pomenim de alt stâlp inimos al bisericii noastre d. avocat *Popescu Tudor*, aproape de locuința căruia se găsește și biserica Sfinții Apostoli. Domniei Sale, precum și filialei Societății Ortodoxe, întregi, în frunte cu d-na Colonel *Petrovici*, unde și d-nea sa e membru, datorim că vedem îngrijită această biserică, pe care o vom vedea scoasă și mai bine la lumină.

În București, între locașuri sfinte, clădite fără mare grijă pentru frumusețea lor, se află și clădiri de seamă, dar pe care obștea cea mare nu le știe, fiindcă sunt strânse între zidiri care le ascund de privirea oamenilor. Astfel e biserica *Sf. Gheorghe-Vechiu*, pe când lumea o știe mai cu seamă pe *Sf. Gheorghe Nou*, cea din mijlocul grădinii de care am pomenit mai sus. *Sf. Gheorghe-Vechiu*, care e aproape de cea dintâi, e o clădire foarte îngrijită, bină ținută și impunătoare, largă să poți face orice slujbe în ea, fără a fi stingherit. Un turn dela intrare împedea însă vederea ei din stradă. Acest turn a fost și el dat la pământ și acum fața ei se vede falnică și măreață, fiind ca o frumoasă descoperire pentru trecătorul pe acolo. Anul trecut s'a tăcut această scoatere a ei la lumină și deci pomenim de acest fapt în legătură cu înfrumusețările și îmbunătățirile aduse locașurilor sfinte în București în curgerea anului trecut.

Lucrarea aceasta s'ar întinde, dacă am pomeni de lucrările care se urmează în alte orașe.

5. Tot ca zestre a anului trecut, trebuie să primim tot mai buna întemeiere a Tipografiei din Mănăstirea Neamțului, în care s'au tipărit și se

tipăresc lucrări de seamă. Așa s'au tipărit *Evangheliile*, prin osârdua Prea Sfințitului Nicodem, *Catehismul Ortodox* al Mitropolitului *Antonie* al Kievului, tradus din rusește de Păr. Econ. *I. Țincoca*, profesor în Iași, cum și alte lucrări mai mici. Tot așa se lucrează fără încetare și în Tipografia Mănăstirii *Cernica*.

Tipăriturile bisericesti creștinești au înaintat bine în anul trecut. Profesorul *Colan* dela Sibiu a tradus însemnata scriere *Iisus Hristos și viața modernă*, lucrare de mare însemnătate a vestitului pedagog creștin *Fr. W. Förster*. A eșit apoi de sub tipar al doilea volum din *Viețile Sfinților* de d-nii *M. Sadoveanu* și *D. Pătrășcanu*. Părintele Dr. *I. Mihălcescu* a început a-și tipări, la *Pavel Suru*, cursul său de *Teologie Fundamentală* și multe alte lucrări au văzut lumina zilei.

*

Deci, când privim socotelile anului trecut, putem spune că el a fost un an bogat, în toate privințele, an care cuprinde în sine sămburii unei bogății și mai mari în viitor, an care ne îmboldește să încordăm puterile noastre, pentru a-l face urmat de unul care să ducă la împlinire ce a rămas neîmplinit și la vânjoasă înflorire ceiace e numai încolțit. Fie ca împrejurările să ne fie prielnice, pentruca să putem secera și mai din plin, în brazdele noului an, și să se facă un pas mai temeinic spre înrădăcinarea împărăției lui Dumnezeu la noi și aiurea!

Dumnezeu să ne ajute și să ne împuternicescă!

Arhim. SCRIBAN.

CREȘTINISM SOCIAL¹⁾

CAP. II.

INCERCĂRI DE REALIZARE ÎN FAPT A CREȘTINISMULUI SOCIAL

Devotamentul pentru idealul evanghelic și credința, că pe bazele teoretice ale învățaturii religioase s'ar putea alcătui organizațiuni sociale, în care viața particulară și cea publică să se destășoare întocmai după prescripțiunile creștine, au determinat pe mulți să încerce traducerea în fapt a acestei credințe. Istoria civilizațiunii ne-a păstrat amintirea multor experiențe de felul acesta, dar în acest capitol consacrat unor asemenea încercări sociale, nu va fi vorba nici despre acțiunea de moralizare, pe care Biserica a exercitat-o totdeauna prin reprezentanții ei,

asupra individului și asupra societății, și nici despre operele și acțiunile de îndreptări parțiale și izolate a diferitelor instituții sociale, ori de îndulcirea suferințelor celor învinși în viață.

Nu vom cerceta nici acele romane bogate în precepte utile, cum sunt în deosebi operele arhiepiscopului Fénelon, și nici planurile de societăți idealiste, dar tot odată și utopiste, concepute și popularizate în veacul de mijloc, cum e *Civitas Soli* a filosofului călugăr Campanella, *Royaume d'Ophir*, opera unui autor necunoscut din 1699 și *Reipublicae christiano-politanae descriptio*, din 1619, a pastorului Jean Valentin Andreae. Aci vom vorbi în chip sumar numai despre câteva alcătui sociale întocmite și organizate de diferiți reprezentanți ai doctrinei creștine pe temeiul

1. Vezi Nr. din August 1925.

principiilor religioase. Caracteristica unor asemenea încercări stă în aceea, că fondatorii lor au conceput aceste așezări sociale sub inspirațiunea credinței creștine și le-au dat o organizare conformă cu principiile acestei credințe. Numărul experiențelor de acest fel este prea mare ca să fie cercetate până la cea de pe urmă; dar pentru a dovedi, pe deoparte, această acțiune în fapt a Religiei Creștine, iar pe de altă parte, pentru a aprecia atât rezultatele obținute, cât și posibilitatea de a încerca în mare repetarea unor asemenea experiențe, nu vom menționa decât Republica creștină înființată de ordinul Iezuiților în America de Sud, și alte câteva încercări comuniste creștine din America de Nord.

Republica creștină din Paraguay.

*Istoric*¹

Ținutul Paraguay, locuit de multe populațiuni diferite, dintre care cei mai numeroși erau Guarani, a fost cucerit în 1536 de către Alviaro Nunez. Locuitorii acestor ținuturi trăiau în triburi și locuiau fie în sate, fie la marginea râurilor și a pădurilor, ocupându-se îndeosebi cu vânatul și pescuitul. Făceau în același timp și o cultură a pământului foarte primitivă; dar atât traiul ce-l duceau, cât și instrumentele de care se slujiau la vânat, pescuit sau la lucrarea pământului erau cu totul rudimentare. Graiul lor era, după unii, o vorbire guturală și cu ton urf. Așa spune Azara, un cercetător al acestor ținuturi, care a trăit dela 1781 până la 1801 în pădurile primitive ale Braziliei și Paraguaiului, în contact direct cu aceste populațiuni, iar alții, între care Montoya, unul dintre cei dintâi misionari veniți în aceste ținuturi, afirmă, nu numai că Guarani vorbiau o limbă plăcută, dar că ei ar fi avut chiar o predilecție pasională pentru arta vorbirii.

Aceiaș neînțelegere domnește și asupra temperamentului lor. Unii spun că erau fricoși, iar alții, dimpotrivă, îi laudă pentru curajul lor. Cât privește însă capacitatea lor intelectuală, cercetătorii par a fi de acord, recunoscând, că ea era cu totul limitată. Azara zice, că deabia înnumărau până la 4, iar Charlevoix, alt explorator al acestor ținuturi, spune, în *Histoire du Paraguay*, că înnumărau până la 20. În genere, populațiunile acestui ținut sunt prezentate, ca fiind în afară de orice posibilitate de a fi capabile de ceva. Mai mult încă, nici nu erau înnumărate în rândul oamenilor, fiindcă li se tăgăduia chiar existența sufletului. Ființele acestea cu chip de om, erau socotite în rândul animalelor, din care cauză Francisco Ortez, Episcopul

dela Santa Marta, le arată ca incapabile să înțeleagă religia creștină, iar cuceritorii spanioli și portughezi le tratau întocmai ca pe animale. Ca să li se schimbe situațiunea, a trebuit să intervie Biserica. Prima chestiune, care urma să fie lămurită era aceea de a se ști, dacă locuitorii acestor ținuturi sunt oameni, adică au suflet, sau nu, și a doua chestiune, condiționată însă de răspunsul primei, era, care ar fi metoda de civilizare a unor atare populațiuni? La prima chestiune, Biserica a răspuns afirmând prin decizia — bulă — din 1537, — deci la un an după cucerirea acestor ținuturi, — că și locuitorii aflați în aceste locuri au suflet, deci sunt oameni. În anul următor, 1538, s'a întrunit, în acelaș scop, un sinod la Lima, unde, discutându-se din nou oarecum «omenimea» băștinașilor, opinia majorității a fost, că și ei au destulă pricepere ca să poată fi primiți părtași la sacramentele religiei creștine. Această acțiune a Bisericii a fost susținută și de către curtea regală din Spania, iar în urma tuturor acestor intervențiuni și decretări asupra «omenimei» Peilor Roșii, tratamentul lor a început a fi îmbălzit.

Nu mai erau uciși sau vânduți ca animalele, ci supuși unei sclavii mai mult sau mai puțin riguroase, ori așezați în formațiuni stabile, — în sate — cu un regim special de supraveghere și dominațiune. Ba încă, precum se povestește, unii se ocupau în chip deosebit cu instruirea lor, îi deprindeau cum să se îmbrace, cum să se hrăniască, învățându-i câte o meserie, și-n ale religiei creștine.

Dar cu toată intervenția curții regale spaniole și a Bisericii în persoana Papei Paul al III, vânătorile contra populațiilor de baștină și răul tratament, — ambele privite chiar ca mijloace de pătrundere și înfrângere a locurilor și a oamenilor din acele ținuturi barbare — continuau, îngrozind populațiile autohtone.

Dar în timpul când prigoanele erau mai puternice și mai întinse, atunci au venit în ținutul Paraguaiului, Iezuiții, acel ordin religios, format numai din elemente culte și nobile, a căror deviză era ca, prin perfecțiunea omului, să ajungă *ad majorem Dei gloriam*.

După ce au luat cunoștință de realitatea lucrurilor și de condițiunile excepționale în care aveau să lucreze, au informat mai întâi curtea regală din Spania despre felul cum se purtau cuceritorii spanioli cu populațiile acestor ținuturi, despre tratamentul crud la care erau supuși, și groaza de albi ce le pătrunsese în spirite, încât preferau mai bine să piară decât să intre sub conducerea europenilor, cuvintele: Spania și Spanioli fiind pentru ei adevărate grozavii. Simultan cu aceste informațiuni asupra stării de fapt, Iezuiții s'au oferit să convertească și să ci-

1. V. P. Lafargue, în *Die Vorläufer des neuen Sozialismus, von Thomas More bis zum Vorabend der französischen Revolution, Erster Band, zweiter Theil, 1895, pp. 222 seq.*

Biserică și atunci îmbrăcați în podoabele cele mai strălucitoare, în cântecele corului și ale orgei, ceea ce făcea ca să fie priviți ca adevărații reprezentanți ai lui Dumnezeu, supunându-li-se orbește. Locuitorii acestei republici trăiau împărțiți în „misiuni” sau sate care, la rândul lor, erau alcătuite din mai multe subunități, am zice cătune. Atât cătunele, cât și satele de sub o administrație, erau împrejmuite cu șanțuri și întărituri străjuite de paznici, care vegheau, pe de o parte ca nimeni să nu intre și să iasă decât prin ușile anume destinate pentru aceasta și numai după ce ar prezenta un permis special; iar pe de altă parte, vegheau ca locuitorii din diferite colonii să nu treacă dela unele la altele. Rațiunea acestor măsuri de strictă supraveghere era să împiedice fuga celor din năuntru și să împiedice contactul lor cu oamenii și lucrurile din afară.

De aceia patrurile păziau ca nimeni să nu-și părăsească casa și colonia fără a se ști de ce și încotro merge; iar seara, când se suna stingerea, toți trebuiau să se liniștească și să intre în case, până a doua zi, după cum relatează Charlevoix.

Coloniile aceste se bucurau în principiu de o quasi-autoconducere. Iezuiții, după exemplul Spaniolilor, le lasă libertatea să-și aleagă după voe, atât conducătorii pentru război, cât și autoritățile municipale; dar influența Preoților era așa de mare, că nici cea mai mică mișcare nu se făcea fără știrea lor.

Legi nu existau; voința preoților era lege, iar abaterile se pedepseau cu: rugăciuni, post, închiisoare și biciuire.

Pentru menținerea ordinii, funcționa un corp de poliție, alcătuit din înșiși antohtonii cei mai docili și mai supuși. Ei supravegheau totul cu strictețe, pedepseau pe oricine, când îl prindeau săvârșind fapte interzise. Locuitorii acestor colonii, recrutați din sălbatecii acestor ținuturi, își petreceau tot timpul, sau lucrând, sau săvârșind practice religioase. Dimineața și seara, înainte și după lucru, intrau în biserică ca să se roage ori să asiste la slujba religioasă. Scopul acestor practice obositoare și neînțelese de cei convertiți era ca să-i obosească întru atât, încât să dozească grabnica lor terminare și reînceperea lucrului, oricât ar fi fost el de obositor. O asemenea dispoziție convenea misionarilor, deoarece ei voiau să educe și să civilizeze aceste populațiuni prin muncă, căreia i-au și imprimat caracterul chiar unei sărbători obștești. Dar fiindcă numai munca pământului este una care ține pe om în contact cu natura și cu demnitatea, cu supranaturalul — condițiune absolut necesară pentru omul natural, primitiv, iezuiții au dat muncii agricole o organizare specială. De altfel

metodul acesta, a fost urmat de toți misionarii creștini, cari, pentru a converti triburile sălbatice și rătăcitoare, au început prin a le lega de un pământ, organizându-le munca agricolă.

Așa au fost creștinate în deosebi populațiunile de origină germanică. Potrivit acestui procedeu, părinții iezuiți, deși la început au dat populației intrate sub dominațiunea lor, mijloace de trai, menajându-le astfel înclinațiunea către libertate și neprevederea grijei pentru ziua de mâine, curând însă i-au obligat să se îngrijească fiecare de întreținerea sa, în care scop le-a atribuit pentru cultură câte o bucată de pământ. Dar fiindcă spiritul de prevedere era nedesvoltat, iar puterea și felul lor de muncă erau insuficiente ca să le asigure existența de azi pe mâine, în noile condițiuni de trai, iezuiții, după ce au repartizat acele ogoare familiare ce trebuiau lucrate după anumite instrucțiuni date în acest scop, ei au mai păstrat și pentru dânsii o proprietate așa zisă a lui Dumnezeu, *Eigenthum Gottes*, compusă din domenii ale cărei produse le aparțineau lor. Numai două zile din săptămână erau orânduite pentru munca ogoarelor individuale, restul era consacrat proprietății divine, oare cum proprietate comunistă¹).

Înainte de a porni la lucru, toți se adunau într'o piață publică a «misiunii» și apoi după ce scotea statuia Sfintei Marii sau a altui sfânt, porneau spre ogoare în sunetele muzicii și în cântări evlavioase. Ajunși acolo, așezau statuia pe un altar făcut (din ramuri și, în prezența ei, munceau până seara, când, cu aceeaș rânduială sărbătorească, se întorceau în colonie. Cultul acesta pompos ocupa un loc însemnat în metoda de guvernare și civilizație al iezuiților, căci, pe lângă ceremoniile zilnice și regulate, aveau instituite și serbări-periodice, pe cari le prăznuiau în chipul cel mai strălucit.

Așa, de pildă, când se serba hramul «misiunii», adică a coloniei, serbările țineau trei zile, în cea mai orbitoare, maiestooasă și bogată desfășurare. Animale înadins tăiete erau așezate pe drumuri, iar carnea lor și sticle de vin erau împărțite nu numai membrilor din colonia sărbătorită, ci și celor din coloniile vecine, căci și ele participau. Ceremoniile acestea au făcut așa puternică impresiune asupra autohtonilor, încât și după aproape trei sferturi de veac dela alungarea Iezuiților,

1. Împrejurarea aceasta, unită și cu faptul că, în fiecare an, cei convertiți primeau îmbrăcăminte dela iezuiți, a făcut pe unii să bănuiască pe misionarii creștini, că ar fi introdus comunismul bunurilor în coloniile lor.

Acuzația este nefundată. Ea este respinsă nu numai de călugării misionari, ci chiar și de socialiști, cari, prin pana lul P. Lafargue, califică acest fel de organizare, *ein Kapitalistischer Staat*, iar nu *eine communistische Gesellschaft*.

cercetătorii care au trecut pe aici, au constat dăinuirea lor.

În chipul acesta, misionarii creștini au reușit, ca în aceste ținuturi sălbatice, să organizeze viața socială a unor populațiuni care abia cu câțiva ani înainte de venirea Iezuiților în America de sud, fuseseră declarați ca făcând parte din neamul omenesc.

Rezultatele obținute au fost din cele mai bune. Agricultură a primit dela început o dezvoltare excepțională; capacitatea industrială a acestor populațiuni a fost condusă și dezvoltată cu multă competență de către călugării creștini, iar bogățiile naturale, abondente dela natură, și sporite prin munca indigenilor, au îngăduit dezvoltarea unui însemnat comerț.

Intr'un cuvânt, interesele materiale și morale ale tuturor erau satisfăcute, cu toate că unii i-au acuzat pe Iezuiți, că ar fi exploatat puterile de muncă ale acestor locuitori. Căci, zice, deși industria era dezvoltată, totuș locuitorii umblau cu capul și picioarele goale, deși munceau mult și înălțau Biserici mărețe, locuiau în niște case mizerabile și deși abundența bogățiilor era mare, ei trăiau din greu. Acuzațiunile acestea însă trebuiesc privite ca o probă indirectă a succesului pe care l-au avut Iezuiții aici.

Dovada directă o dau, pe deoparte, proprietatea economică a republicei înființată de dânsii, iar pe de altă parte, rezultatele acțiunii lor de civilizare, deoarece îndătinările morale și intelectuale, disciplina, inclinarea către muncă, docilitatea și aptitudinile câștigate în ale industriei au perzistat până ce civilizațiunea s'a întins așa cum se știe, în epoca modernă și contemporană. Ba încă se poate zice, că numai cu prețul muncii depuse de misionarii iezuiți, vreme de un secol și jumătate, America de sud a fost capabilă să primească așa de repede și complect viața nouă a civilizațiunii europene.

Alungarea Iezuiților¹⁾

Cu toate acuzațiunile și criticile ce s'au adus operei Iezuiților, Republica lor prospera, iar ei continuau să aibă încrederea Curții regale din Spania, de la care, pe lângă ajutoarele, avantajele și diferite scutiri de dări acordate, au mai obținut și dreptul de a-și forma trupe, înarmând pe cei de sub conducerea lor. Cu ajutorul acestor armate disciplinate și viteze, ei au început un războiu contra guvernatorului civil al coloniilor europene din Paraguai, anume Don José Antequerra, pe care l-au învins și decapitat.

Evenimentul acesta a fost cea mai nimerită ocazie ca nemulțămirea contra misionarilor să se

dea pe față. Mai întâiu a protestat — adresându-se Curții regale — guvernul coloniilor din acel ținut. Apoi au protestat coloniștii înșiși, de oarece Iezuiții oprind relațiile dintre coloniile lor și cele civile, relații pe care albiile le doriau din cauza metalelor prețioase aflate în coloniile religioase, interesele coloniștilor europeni erau grav atinse. Concurența pe care le-o făceau produsele coloniilor Iezuite, enervau și păgubiau pe albiile, care încă de mult începuse să-i acuze pe Iezuiți pentru multe din acele fapte, de care și ei fuseseră la început acuzați de primii misionari creștini.

Nemulțămirea și protestele s'au generalizat. Ele se ridicau nu numai în coloniile americane, ci și în Regatul Spaniol. Societatea spaniolă a protestat contra Iezuiților, iar Preoții i-au acuzat, și ei, că au denaturat religia creștină, numai ca să fie pe placul acelor populațiuni primitive și barbare.

Față de aceste proteste unanime, Regele a numit o comisiune care să ancheteze cele reclamate, dar Iezuiții, prin influența ce o aveau la Curtea regală, au reușit să facă, ca în această comisiune să intre tocmai persoane dintre acele, care-și exprimase mai dinainte admirațiunea lor pentru activitatea acestui ordin Călugăresc.

Cu toate acestea, mișcarea generală contra Iezuiților a devenit și mai hotărâtă. Rezultatul a fost că, la 1759, s'a decretat expulzarea lor din Portugalia, la 1762 din Franța, iar la 1767 din Spania și Neapole. Insuși Papa Clement VII, prin bula *Dominus ac Redemptor*, le-a ridicat personalitatea juridică.

Cât privește situația lor în coloniile americane, ea a fost regulată de către Carol III, regele Spaniei, care, prin decretul din 2 Ianuarie 1768, a dispus alungarea lor din Paraguai, Rio de la Plata și Tecuman. Ordinul acesta s'a executat în ziua de 22 Iulie 1768, când escadroane de călăreți înarmați au început prigoana contra celor 150 de misionari, ce se mai aflau în acele ținuturi, iar în ziua de 3 August acelaș an, toți Iezuiții erau alungați din coloniile spaniole. Și astfel opera lor de civilizare, pentru care atâți cercetători au cuvinte de laudă, a luat sfârșit pentru foarte multă vreme, fiindcă restabilirea lor ca asociație religioasă de către Papa Piu VII, în 1814, prin bula *Sollicitudo omnium*, nu le-a dat liniștea necesară, de oarece la 1826 au fost alungați din Rusia, la 1848 Germania făcu acelaș lucru, iar la 1845 fură scoși și din Franța¹⁾.

Societăți comuniste creștine în America de nord²⁾

În secolul al XVI și al XIX-lea, mulți adepți

1. P. Lafargue, în *Die Vorläufer des neueren Sozialismus...* op. cit., pp. 731-737.

1. V. Oiaga, *Istoria Bisericească*, 1903, pp. 342, 343.
2. v. C. Hugo, *Die religiösen kommunistischen Gemeinden in Nordamerika*, studiu publicat în *Die Vorläufer des neueren Sozialismus von Thomas More bis zum Vorabend der französischen Revolution*, Erster Band, zweiter Theil, 1895, pp. 863-883.

ai doctrinei creștine, călăuzite de idealismul evanghelic și de practica primelor comunități creștine, au încercat înfăptuirea unor societăți pe baze exclusiv evanghelice. Aproape pornind de la interpretarea simplistă a ideii de fraternitate și egalitate, principii eminamente creștine, au conchis, că viața socială preconisată de dâșii nu putea fi organizată și nici n'ar fi putut exista de cât pe baze comuniste. Unii au fost pentru comunismul integral, atât în producția bunurilor, cât și în consumația lor, iar alții numai pentru un comunism parțial, și în special pentru comunismul în producțiune, păstrând forma consumațiunii, deci și a repartiției individualiste. Și unii și alții însă se întemeiau pe considerațiuni religioase. De aceea toate aceste încercări făcute în America de nord, dintre care vom menționa numai câteva, sunt cunoscute sub denumirea de societăți comuniste creștine.

Efrata este una dintre aceste comunități fondată în 1733 de către Conrad Beissel. Efratiștii, al căror număr nu s'a ridicat peste 300, se conduceau după prescripțiunile Bibliei, aveau toate în comun și trăiau în cel mai riguros celibat.

Shakerii formau deasemenea o societate comunistă.

Ei fac parte din secta religioasă a Quakerilor. După ce s'au despărțit de aceștia și după multe peripeții și încercări, au reușit ca, în Septembrie 1787, să-și dea o organizație proprie, bazată pe comunitatea bunurilor și celibat. Pentru dâșii, proprietatea individuală și căsătoria erau semnele unei organizațiuni înapoiate și se felicitau că le-au putut înlătura, adoptând ordinea evanghelică: celibatul și comunismul.

Harmoniștii au apărut la început ca sectă fondată de Georg Rapp, feciorul unei familii sărace din Württemberg. Inzestrat cu vederi bogate, înțelegere naturală și un talent neobișnuit de a conduce, a căpătat o mare influență printre consăteni și ceilalți din localitățile învecinate. Prigonit în Germania pentru ideile chiliasmului și ale pietismului ce adoptase, se hotărî, în 1803, să treacă în America, ca să-și realizeze idealul, ceea ce și făcu urmat de aproape de alți 600 adepți, mai toți săteni și lucrători industriali. Aci a înființat pe rând mai multe colonii pe care le părăsia pentru un motiv sau altul vânzându-le, așa precum pe una din ele, vestita colonie New Harmonia a vândut-o lui R. Owen. Doctrina lor semăna în multe puncte cu aceea a Shakerilor. Organizarea comunității caracterizată prin celibat și comunism, tindea să realizeze învățătura lui Iisus și viața primelor comunități creștine. La 1831 însă, din cauza unuia anume Graful Maximilian de Leon, care predica între altele căsătoria, s'au ivit multe neînțelegeri și intrigi între

ei. Acestea au produs numeroase sciziuni și shisme care au dizolvat societatea Harmoniștilor.

Zoariștii au apărut și ei la început tot ca o sectă religioasă în Württemberg, iar la 1817, sub conducerea lui Iosef Bäumlner, s'au așezat în Filadelfia. Aici au cumpărat, de la prietenii lor Quakerii, o întindere de pământ, trăind viața de familie, deci individualistă. Curând însă, din cauza marelui număr de bătrâni și săraci, care nu se puteau întreține singuri, au decretat în 1819 regimul comunist. Colonia această a progresat în numărând la 1890 cam 400 de membri cu o avere de aproape 6 mil. mărci.

Bethel și *Aurora* sunt deasemenea două comunități creștine. Membrii lor erau datori să lucreze pentru prosperitatea coloniilor, dar aceasta nu se făcea în mod silit și nici timp anume determinat pentru asta nu era. Cum toții munciau pentru comunitate, fie care primia ceea ce-i trebuia din casa comună, după nevoile ce avea. Legăturile sociale erau foarte slabe, în cât, de ar fi voit cineva, oricând ar fi putut să-i provoace dizolvarea, iar dacă au trăit tot timpul în regimul comunității de bunuri, aceasta se datorește, nu atât unor credințe normative, cât unei puternice obișnuințe, care se prea poate să fi înlocuit fanatismul religios sub puterea căruia au adoptat acest fel de viață.

Amana, o colonie comunistă fondată mai întâi în Baltimore și apoi în Iowa din America de Nord, a apărut la 1816 în Germania, ca sectă pietistă. După 36 de ani, unul dintre dâșii, anume Christian M. tz, împreună cu alți patru tovarăși, s'au îndreptat spre America. Curând i-au mai urmat încă vreo 350 de adepți, și așa, treptat-treptat, numărul lor s'au ridicat la peste 1080 persoane, care au format o colonie. La început organizarea comunității n'a fost comunistă și nici când au plecat din Germania nu aveau intenția să adopte acest regim; dar din cauza împrejurărilor în care erau ținuți să trăiască și din motive ecumenice, au adoptat ordinea comunistă. Toți trebuiau să depuie averile în casa comună și să ducă o viață în comun. Întreținerea membrilor era în seama comunității. Existau registre în care se opera orice cheltuială făcută, în limitele unor credite determinate, care nu puteau fi depășite. De pildă, în ceea ce privește îmbrăcămintea, pentru bărbați era fixată suma de la 40 la 100 dolari, pentru femei 25—30, iar pentru copii 5—10 dolari. În aceste comunități comuniste, viața religioasă era excepțional de activă, iar săvârșirea actelor sacre, lua mult timp coloniștilor.

Bishop Hill, e cea din urmă comunitate creștină, pe care o mai menținem. Și ea a început tot ca o sectă religioasă, pietistă, ivită în Suedia pe la 1830. În 1843, Eric Ianson era mai marele lor predicator, care, inspirându-se de la viața pri-

milor creștini, îndemnă pe adepții săi să ducă o viață evlavioasă și să trăiască în egalitate și comunitatea bunurilor. Dar fiindcă și predicile și adunările le erau interzise, iar ei înșiși persecutați, la 1846, o parte au plecat în America și s'au așezat la Bishop Hill, iar o altă parte i-au urmat la 1848. Aici au fundat o colonie cam cu 800 de membri. Duceau o viață separată în familii, dar practicau comunismul în consumație. Pe la 1859, un spirit de nemulțămire s'a deșteptat între dâșii. Mulți găsiu traiul în comunism urât și plictisitor; nimeni nu mai avea vreun interes pentru chestiunile religioase și erau dispuși să părăsească oricând viața în comunitate. Neînțelegerile și nemulțămirea au sporit; membrii s'au divizat în două grupe: unul al lui Olson, și altul al lui Ianson. Partidul lui Olson s'a mai desfăcut apoi în alte trei părți, iar la 1862 întreaga lor avere și toate bunurile s'au împărțit, așa că, dela această dată, comunitatea a încetat de a mai exista.

Caracteristicile organizațiilor comuniste creștine¹⁾

Coloniile acestea, își datoresc existența marelui fond de entusiasm religios, care stăpâneau nu numai pe fondatorii lor, dar și pe fiecare membru în parte. Mai toate au început ca secte religioase și au sfârșit prin a funda societăți pe baza prescripțiilor religioase, care le străbătea și însuflețea întreaga lor viață. Religioniunea aceasta însă trebuie privită nu ca o religie, cu o dogmatică revelată, ci ca o directivă a spiritului și a simțurilor. Scopul ei era să asigure existența individului și să realizeze în fapt anumite reguli religioase, apreciate de dâșii, ca exprimând adevărul creștin. De aceea întâia caracteristică a acestor comunități este de ordin religios.

A doua caracteristică constă în atitudinea pe care au avut-o față de căsătorie. Mai toate au început prin a decreta și practica celibatul. Unele l-au urmat până la urmă, iar altele au revenit la căsătoria monogamă sau au limitat-o numai la relații pur civile și economice, adică la un schimb de servicii. Recomandarea și practicarea celibatului li arată pe acești creștini sociali, ca fiind contra familiei, atitudinea care determina a doua lor notă specifică.

În fine, a treia caracteristică a acestor comunități creștine, este «egalitatea» în drept și în fapt a membrilor. Acțiunea lor însăși pornia de la o egalitate, se baza pe ea și tindea către egalitate. Ei porniau de la o egalitate culturală, socială și economică, de oarece mai toți membrii aparțineau claselor țărănești și muncitorești, cu aceeași stare, aceeași pricepere și simțire, deprinși cu munca și cu același fel de viață. Aveau

cam același trecut, aceeași origină, același prezent și aceleași aspirațiuni pentru viitor. Pe lângă acestea, mai era și egalitate națională, fiindcă unele colonii erau formate numai din Suedezi, altele din Germani ș. a. m. d. Și în fine, mai trebuie ținută în seamă și egalitatea în fața prigonirilor ce au suferit pentru ideile lor, fapt care i-a apropiat, constituiți în secte iar mai apoi în comunități distincte de restul societății. «Pornind de la aceste egalități, ei au isbutit ca prin muncă să se ridice la o înaltă treaptă în societatea lor comunistă». La 1874 existau cam 5000 persoane care duceau o asemenea viață. Teritoriile ocupate și cultivate de ei erau de 729 mii km.², iar averea lor se ridica la 12 milioane dolari.

Deci a treia caracteristică a acestor comunități constă în regimul de egalitate și comunitate integrală sau parțială, a bunurilor, regim pe care l-au adoptat, fie pentru considerațiuni religioase, fie pentru motive economice.

Nesuccesul încercărilor comuniste

Deși unii afirmă că aceste înjghebări sociale ar fi avut un mare succes¹⁾, întru cât, pe deo parte bogățiile și câștigurile ar fi sporit atât de mult, încât oamenii n'ar fi mai avut nevoie să se îngrijească de cât de educația sufletească, iar pe de altă parte pasiunile, agresivitatea și crimele ar fi dispărut și deși regimul comunist e prezentat ca cel mai nemerit mediu în care s'ar putea desăvârși omul, totuși succesul acestor încercări este numai o aparență trecătoare, care nu poate justifica posibilitatea unor experiențe în mare a acestor planuri de organizare socială. Asemenea așezări comuniste s'au terminat totdeauna, disolvându-se. Încercarea lui R. Owen²⁾, Fourier³⁾, Et. Cabet⁴⁾ și altele asemenea confirmă acestea. Comunismul pe care l-au practicat acești adepți schismatici ai creștinismului a fost posibil numai în măsura în care i s'a dat forma vieții de monastire, îmbrățișată cu entusiasm de oamenii simpli și naivi, hotărâți să săvârșiască de bună voie acte de renunțare și devotament. Aceasta însă e cu totul altceva de cât regimul comunist, propriu zis. Dacă unele dintre comunitățile creștine au avut un real succes, dar de scurtă durată, el se datorește, nu procedelor comuniste, ci principiului cooperatist, care este în adevăr un principiu activ, fiindcă el creează acel

1. C. Hugo, *op. cit.*, pag. 884.

2. Asupra lui R. Owen și opera lui, v. Dolléans, *Robert Owen*, 1907, J. Booth *Robert Owen the founder of socialism in England*, 1869, L. Sargant, *Robert Owen and his social philosophy*, 1886. Gide-Rist, *Histoire des doctrines économiques* 1922, pag. 275-286.

3. v. Gide-Rist, *op. cit.*, pag. 286-299; Sambuc, *Socialisme de Fourier*, 1899; Vilfredo Pareto, *Systèmes socialistes*.

4. Isambert *Idées socialistes en France de 1816 à 1848*, 1905, part. II, cap. VIII, Bonnaud, *Cabet et son oeuvre*, 1900; Proudhon-meaux, *Icaria et son fondateur Etienne Cabet*, 1907,

mediu prielnic, în care personalitatea omului se dezvoltă atât în ființa, cât și în manifestările ei, pe baza libertății și a proprietății individuale. Comunismul produce din potrivă, rezultate contrarii, de oarece el înăbușe personalitatea, suprimând libertatea individului prin dictatura organizată și suprimă proprietatea prin comunismul materialist. De aceea cooperatismul și comunismul sunt două principii care se exclud. Că se va ajunge odată la desăvârșirea morală a individului, când omul, rămânând om, va trăi în-

tr'un regim de perfectă reciprocitate. așa cum a zis Iisus: «Faceți altora ceea ce voți să vi se facă», adică să se realizeze aceea desăvârșită reciprocitate, bazată pe egalitate, libertate și caritate, e de dorit, dar aceasta nu poate fi realizată decât tot prin voința liberă a omului, iar nu prin constrângere dictatorială.

În timp ce cooperatismul dă viață societăților, comunismul le-o ridică, iar încercările sociale făcute de adepții creștinismului aduc o nouă probă în dovedire a acestui adevăr.

PICTURI RELIGIOASE DE ALE MAESTRILOR NOȘTRI

Cu prilejul sărbătorilor, unde am venit să petrec vacanța, în mijlocul familiei, la București, am avut prilejul să admir mai multe și interesante expozițiuni de pictură ale diferiților maeștri cunoscuți, cari fac mândria țării noastre românești, aci și aiurea.

În adevăr, printre minunatele pânze prinse în avânturi sufletești, prin iscusința penelului, belșugul colorilor, maestruta artă de-a reprezenta frumosul în liniile ei cele mai pure, am gustat clipe de înălțare sufletească, de bucurie adâncă, ca o adevărată sărbătoare.

Gânduri înalte ce-au străbătut mințile, mânuirea meșteșugită a penelului îmbinată cu știința, ne dădeau mulțămirea de-a vedea diferite tehnice dintre cele mai felurite.

Aerul, lumina, umbrele, redate în acea frumuseță, în care trăiești clipele frumoase ale vieții artistului, care le-a simțit când a lucrat, le guști în asemenea împrejurări...

Printre deosebitele tablouri de o aleasă gingășie și expresie, în cari poți studia atâta filosofie a genului de expunere, printre diferite studii de capete, peisagii, flori, interioare, am admirat frumosul tablou religios reprezentând *Invierea* de pictorul *Țancu Tudor-Vulcana*, cu cucernicile făclii aprinse, și mulțimea credincioșilor. Apoi vederea exterioară a bisericii *Flămânda*, din *Câmpu-Lung*, cu arhitectura-i simplă și linia corectă, profilată pe un cer senin și liniștit. E o redare atât de naturală, a cărei plasticitate se desprinde cu atâta claritate! D. *Grand* expune în sala *Mozart*, printre alte însemnate bucăți, interiorul bisericii *Subești*, în care respiră acea pace și sfințenie a stintelor noastre lăcașuri de rugă. În atmosfera semi-întunecoasă, vezi stranele cu un perfect desemn, precum și o lature dinspre sfântul altar al bisericii. Alt tablou, Nr. 56, reprezintă icoane și cărți. Vezi colo metanii, cădelniță și lucruri de pietate, întrebuințate în ritul nostru ortodox.

D. *Maior Pejin* (Jingla) expune, tot în salonul *Mozart*, un tablou reprezentând închinători în

fața altarului, îngenuchiați cu pietate — interior luat dintr'o biserică din Basarabia.

Alt tablou Nr. 60, «*La Maica Domnului*», reprezintă iarăși o rugăciune.

Nr. 61, intitulat «*Pietate*», exprimă trumosul simbol al credinței.

Această expozițiune a fost onorată cu prezența M. M. L. L. Regelui și Reginei României.

D. *Ioan Ioanid* expune în sala *Ileana* de la *Cartea Românească*, lucrări interesante aduse cu d-nia sa din Paris.

Aci vedem capul lui Hristos, apoi mahrama Veronicăi, reprezentând imaginea Mântuitorului când urcă calvarul răstignirii...

Mai sunt Sfinți, prooroci, dar mai mult ca toate mi-a atras atențiunea gingașa icoană reprezentând pe Sfânta Fecioară, atât de natural, atât de plastic, ispirându-ți acea cucernicie adâncă a icoanelor noastre bizantine!

D. *Nicolae Vermont* expune la *Căminul Artelor* o frumoasă și interesantă compoziție reprezentând alegerea lui Saul ca Rege.

În fiecare bucată se desprinde o desăvârșită poezie a coloritului, o tehnică fină și aleasă.

Înbucurătoare lucruri pentru noi creștinii, cari vedem cum sentimentul religios e cultivat, crește și se perpetuiază!

Prin mâna pictorilor noștri devotați, arta creștină este și rămâne veșnică, ca o cunună frumoasă, care face cinste viitorului țării, luminând ca niște candelă aprinse de lumină ce ne umplu de nădejdi tot mai frumoase.

Dacă s'ar desvolta tot mai mult cultul picturii religioase, alături de muzica înălțătoare a concertelor religioase, pe care rar avem ocaziunea să le auzim, credința ar spori, omul s'ar face mai bun, mai dornic, mai lipsit de patimi, care i-ar da înbold către cugetări mai înalte și avânt de muncă rodnică și cinstită.

Înceiem încrezători într'un viitor tot mai bogat, urând țării propășirea deplină a idealurilor nobile și curate.

CREȘTINISM ȘI DARVINISM

CAZUL AMERICAN DELA DAYTON¹⁾

Veacul trecut a făcut ca Europa să treacă printr'un sir de zbućiumări de natură morală mai mult ori mai puțin intense. Una dintre cele mai zguduitoare a fost Darwinismul, teoria pogorării omului din maimuță, pe temeiul așa numitei selecțiuni naturale.

Vrăjmașii religiei au găsit cel mai nimerit și fericit prilej de a o lovi, deși Darwin a rămas până la moarte un bun enoriaș al Bisericii anglicane și deși el însuși a declarat, în nenumărate rânduri și la impunătoare solemnități, fie și numai așa de formă, că teoria sa nu are nimic antireligios, cum de fapt așa este.

Dar desigur că, dacă Darwin ar fi fost cetățeanul unei țări catolice, cărțile sale ar fi fost puse la index de riguroasa „Congregațiune a indexului“, cum s'a întâmplat cazul cu scriitorul belgian Maeterlink.

Darwinismul n'are de ce fi în esența sa anti-creștin, dacă e luat așa cum trebuie, nu idioteste. Nu e nici împotriva Bibliei așa cum susțin po-negritorii ei și mai ales ai cosmogoniei din cele dintâi pagini ale ei.

Întâi de toate, trebuie să se țină seama că Darwinismul este o hipoteză încă neverificată. Cel mai fanatic și cel mai fertil totodată Apostol neînfricat, deși nu înfricoșat, al Darwinismului este Haeckel, celebrul profesor al Universității din Jena, care are la noi adept și prietin pe *Dr. Leon* dela Universitatea din Iași, cu care a avut pe vremuri, pe tema haeckelismului darwinian, o celebră și violentă polemică d. Cuza, prin „Neamul românesc“.

Dl. Cuza, cu logica-i impecabilă, cu un sarcasm îmbelșugat, și-a bătut joc în chip neuitat de haeckelismul darwinian. Haeckel, spre a dovedi Darwinismul, a creat un imaginar arbore zoologic, care pornește dela așa numitele monere, de acolo așa numitul monism haeckelian, cari sînt o inexistență în lumea animală. Spre a-și dovedi teza sa, a trebuit să falsifice fotografiile embrionului. Deaceia a fost învinuți, și nu pe nedrept, de șarlatanie. Apoi Haeckel, cu un fanatism neînțeleș la un om de știință, care trebuie să fie obiectiv, a atacat religiunea creștină și pe întemeietorul ei cu o furie de energumen, ieșind din domeniul științific și pogorându-se la polemici și la propagandă antireligioasă.

Din cartea d. profesor Dr. N. Leon (*Amintiri*), „Viața românească“, 1922 pg. 69-70, iată la ce a

ajuns Haeckel: „In anul 1909, H. împlinind 75 de ani, a încetat de a mai face curs, retrăgându-se dela catedră. Din anul acesta, el s'a devotat numai filozofiei moniste, în vederea căreia a fundat un „Muzeu filetic“.....

„Sper — spune el (Haeckel) — că acest muzeu va deveni un templu al rațiunii pure, care va servi la cultul adevărului, frumosului și binelui“. Și noi știm bine din istorie unde a dus cultul „rațiunii pure“, la fecioara pângărită, zeița pieții Parisului din revoluțiunea dela 1789.

Cât de jos s'a pogorît Haeckel cu atacurile sale, cari egalează pe ale lui Cels, cunoscute nouă din celebra apologie a lui Origen *Κατὰ Κέλσου*, se poate vedea din cărticica *Teoria lui Haeckel despre lume*, tradusă după *Otto Quast* de Dim. I. Cornilescu, cu o prefață de *Păr. I. Mihălcescu* (*Biblioteca vremii* No. 1, 2 Tip. Ramuri, Craiova).

Darwinismul și Haeckelismul sînt simple episoade științifice, fără prea mare însemnătate, o analiză mărginită, nesigură, hipotetică a unor teorii preconceptuate, care rămân să fie dovedite sigur, dacă s'o putea vreodată, de urmași.

Creștinismul este o operă culturală de sinteză de mai multe ori milenară, o cremă a tuturor sistemelor de civilizare a lumii, corabia cu vetrele de aur, care duce omenirea chinuită de valurile întâmplărilor după marea vieții, turburată de patimi, la limanul cel lin al mântuirii, al civilizației.

Doctrina brută și brutală a selecțiunii naturale e un moft pe lângă doctrina selecțiunii morale care nu pogoară, ci înalță vredniciile la munca și la grelele osteneli ale Apostolatului îndrumării lumii pe calea adevărului și vieții: „Și ori în care cetate sau oraș veți intra, cercetați cine este întru dânsul vrednic și acolo să rămâneți până când veți ieși“ (Matei 10, 11). Numai acest citat și e deajuns spre a face Darwinismul de 2 parale.

Deci, așa stând cazul, nu e deloc de mirare dacă, în faimosul proces desbătut cu toată reclama, cu toată punerea în scenă în stil american, la Dayton în statul din Statele-Unite, Tennessee, Darwinismul a fost osândit, fapt care a pus în mișcare presa vechiului și a noului continent, mai ales pe a vechiului.

Pentru că iată de ce e vorba: Un tânăr institutor, *John Thomas Scopes*, care, pe lângă școală,

1. Acesta e singurul articol pe care-l cetim împotriva Darwinismului cu prilejul procesului dela Dayton. In ziarele noastre s'a scris tot priincios acelei teorii, chiar în ziarele la care scrie Păr. Ionescu, (*Neamul Românesc*). De acela noi am fi dorit să fi scris și acolo. — Nota Arhim. Scriban.

se mai ocupa și cu științele naturale și cică și cu filosofia, a prins drag de Darwinism și a început a-l predica cu entuziasm elevilor săi. Faptul acesta a pus în picioare pe toată lumea din Statele-Unite, unde o stare înaintată de cea mai înaintată civilizațiune crede în *da*, când i se spune *da* și în *nu*, când i se spune *nu*. Ce formidabile meetinguri și manifestațiuni publice, sistem american, nu s'au produs pe această temă! Și avea de ce să se producă, fiindcă în Statele-Unite credința în Dumnezeu nu e un obiect de speculă și de trafic moral, uneori chiar material *grosso modo* politicianesc, ci un real mijloc de a îndruma și a socializa, a solidariza moral.

William Jennings Bryan, mort mai deunăzi, fost ministrul celebrului *Woodrow Wilson* și candidat la Președinția Statelor-Unite, s'a pus în fruntea nemulțămiiților spre a dobândi satisfacție. Oricât ar căuta partizanii Darwinismului să po-negrească pe Bryan, că e un politician de a șaptea mână, să-l înjosiască că e un caraghios care se prezenta pe scenele circurilor spre a ține conferințe la reprezentațiile clovnilor — cecece s'a întâmplat, dar Bryan om corect, pentru că nu i ajungea leafa de ministru, căuta să-și câștige subsidiarul existenței prin propriile sale puteri și, e drept, ținea conferințe la circuri, până ce un binevoitor, un Mecena American, a intervenit și, cu ajutorul său banesc, a oprit peregrinarea lui Bryan, — ori cât ar căuta să i distrugă autoritatea și prestigiul, el rămâne, indiferent de situațiile ce a ocupat, de serviciile cu cari și-a câștigat pâinea (gură de om, gură de câine, cere pâine) — un om de onoare, un mare caracter, pilda cetățeanului nobil, desinteresat, grijuliv de viitorul țării sale, mai ales de viitorul generațiilor tinere ale țării sale. Când în Statele Unite se agita ideia participării Americii la războiul cel mare împotriva Germaniei, Bryan pe față, luptând împotriva participării, era aproape un fanatic al ne-intervenționismului.

Indată însă ce Statele-Unite au declarat război Germaniei, Bryan a depus armele de luptă și a declarat: câtă vreme onoarea națiunii americane nu era angajată într'acest război, trebuia să lucrez după porunca conștiinței mele deosebite. Imi era îngăduit să agit cât de puternic cu putință în folosul vederilor mele. De îndată însă ce s'a declarat război Germaniei, eu nu mai pot fi nici măcar cu gândul împotriva intereselor și angajamentelor țării mele. Acest fapt lămurește îndeajuns secretul, dacă poate fi vr'un secret, ținutei hotărâte a lui Bryan în procesul Scopes, și în parte osândirea institutorului temerar care credea că-i e îngăduit orice împotriva libertății fiindcă Scopes a fost osândit la o amendă.

S'a făcut mare caz din faptul că osândirea Darwinismului a fost pronunțată de un juriu

format din 15 cetățeni din Dayton cari, la cerea apărătorului lui Scopes, un îndrăzneț avocat *Darraw*, a refuzat să asculte martori științifici și și-au pus teza așa: Scopes a lucrat împotriva legilor țării, pentru că în America legea-i lege, dură, dură, dar nu se ia în batjocură. Iar legea statului Tennessee, de a nu se predica în școli Darwinismul, a făcut ca și alte vreo 15 State din Statele-Unite să se ia hotărârea de a adopta și ele o astfel de lege.

Ce s'au mai formalizat vestiții savanți francezi ca d-nii *Paul Apell*, rectorul Universității din Paris, *A. Aulard*, *Ferdinand Brunot*, decanul facultății de litere, *Doamna Irina Curie*, etc., soția și conlucrătoarea descoperitorului „radiului“, cari au redactat așa, de florile mărilor, și o nervoasă protestare biologică, pe care au talmăcit-o și răstălmăcit-o liber-cugetătorii unor anumite redacții ziaristice bucureștene!

Iată ce citim în protestul cu pricina:

„Noi, mai jos semnații, protestăm (se putea să nu protesteze) cu energie împotriva violării libertății de gândire pe care o constituie procesul din Dayton.

„Noi credem că, dacă teoriile lui Darwin rămân, într'un mare număr de puncte, în discuție, nu-i cu putință unui om modern să le ignoreze; ele au contribuit la formarea gândirii științifice contemporane (ceva cu totul aparte de gândirea omenească universală, apanagiul față de necuvântătoare a omului) și noțiunea de evoluție pe care ele au stabilit-o pe îndoitul tăram al observației și experienței, este una din cele mai fecunde achiziții ale biologiei din secolul al 19-lea.

„Dintre formele de opresiune, aceea care vrea să limiteze drepturile imprescriptibile ale spiritului este cea mai odioasă și mai zadarnică.

„Dacă este dreptul și datoria oricui de a discuta concluziile științei, nimeni nu poate interzice formarea părerilor și supunerea lor judecării oamenilor.

Nicio putere politică sau religioasă nu-și poate aroga dreptul de a prescrie o formă oarecare a gândirii umane“.

1) Trebuie să luăm seama că înșiși marii pontifi ai științei recunosc că Darwinismul este discutabil, cecece nu e deloc cazul cu principiile de educațiune ale Creștinismului, și judecătorii din Dayton foarte bine au urmat preferind vrabia din mână celei după gard.

2. Nu e adevărat că teoriilor lui Darwin se datorește formarea gândirii științifice contemporane.

3. Păcatul cel mare al orgolioasei științe este mărginirea. Uneori mărginirea este idioțenie, în cele mai multe cazuri unilateralitate. Dece n'am recunoaște că biologie înseamnă și analiza vieții morale, nu numai a celei brute materiale.

Biologia, oricât de evoluționistă ar fi, nu se va ridica niciodată la sintetizarea biologică morală din vorbele Mântuitorului: „Eu sînt calea, adevărul și viața.

4. Nimeni n'are dreptul să ia ceace nu poate să dea. Iar Sf. Evanghelie cu drept spune că: *cine va minți măcar pe vreunul dintre acești mai mici, cari cred întru mine, mai de folos i-ar fi lui ca să-și spânzure o piatră de moară la grumazul lui și să se înnece în mare.* (Matei 18/6).

Iar știința care dezarmează pe om de armătura morală e barbarie. Mai bine să nu știu că mă trag din maimuță, dar să-mi dau seama de rostul meu de a contribui la îndrumarea, la luminarea, la ușurarea, la civilizarea oamenilor, cari nu se vor împlini prin Darwinism. Cea dintâi și cea mai mare datorie este împlinirea datoriei ce-o avem de a nu scandaliza pe semenii noștri, de a-i moraliza, nu de a-i demoraliza, îndobitocindu-i prin fel de fel de teorii discutabile.

5. Sentința din Dayton nu proscribe cercetările științifice. Dar aceste cercetări să rămână la îndemâna Apostolilor științii, ca vechea știință egipteană. Sf. Evanghelie are o poruncă într'acest sens, de o dumnezească înțelepciune, pentru cine o înțelege: „*Nu dați cele sfinte câinilor și nu lepădați mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce cu picioarele și, întorcându-se, să vă rupă pre voi* (Matei 7,6).

Știința asta inflaționistă, ca să vorbim în termenii de azi, are marele păcat al mândriei. Știința aceasta semețește, (numai) dragostea zidește (1 Cor. 8,1).

Procesul din Dayton pune problema existenței omenești. Viața și existența lumii stă în credință;

nu în știință — așa cum trebuie pusă. Biblia nu-i o carte de biologie, o carte de analiză, ci e cartea vieții vecinice, o carte de cea mai sintetică și rafinată sinteză. Sinteza biologică, economică, socială, administrativă.

Este cartea care deschide căile viitorului omenirii, nu e cartea care să te ducă și să te aducă, să te facă să te întorci înapoi din calea ta. A declara Biblia ca o carte antiștiințifică, înseamnă a nu-i pricepe rostul și intențiunea morală a revelațiunii, al cărei produs e ea.

Darwinismul va trece, va fi pus în curând în Muzeul mucegailor științifice, ca să fim în vederile lui. Rabindranat Tagore, dar Biblia va rămâne cartea veșniciei.

Iată de ce încuviințăm osândirea din Dayton a scepticismului care a nemulțumit pe o mare parte de Europeni, cari ochi au și nu văd leșul intrat de viu în putrefacție al îmbătrânitei Europe, cu canibalismul și furtul de cele sfinte al bolșevismului, cu ultraradicalismul-socialist, cu auto-crație usurpătoare, cu valute absolut științifice, dar fără valoare, cu demoralizarea, etc.

Pentru că o țară cu grijă de viitorul ei, mai ales al tineretului ei, nu poate lăsa educația lui pe mâna selecțiunii naturale, oarbă, brută și brutală, ci trebuie să facă selecțiunea morală a doctrinelor și principiilor de educare.

N'a zis degeaba Sf. Pavel: *Toate îmi sunt îngăduite* (Imi pot permite orice), *dar nu toate îmi sunt de folos.* *Toate îmi sunt îngăduite, dar nu vreau să fiu biruit de ceva.....* 1 Cor. 6.12).

Preotul I. IONESCU
Nămăești-Muscel

Al. Vlahuță și noua traducere a Bibliei

Când, în articolul-omagiu închinat lui «Grigorescu», Alexandru Vlahuță a repetat acel întotdeauna nou și dureros adevăr: «Intre ai tăi ai fost și ai tăi nu te-au cunoscut», avea în vedere integritatea operei de artă în legătură indisolubilă cu omul-artist.

Nu știu deci, dacă au toată dreptatea cei cari mărginesc preocupările unor astfel de oameni în cadre izolate, strimte și de circumstanță.

Știu doar atât: că „Universul literar“¹⁾ se abate hotărâtor dela acest ultim procedeu, întrebuițând pare-se pe cel dintâi în «Inchinările» pe care le face cu fiecare număr câte unuia din cei câțiva oameni ai noștri de vocație divină.

* * *

1. Articol scris p. U. L.; dar, predat Redacției prea târziu; (în ziua când se pagina revista).

E rândul lui Al. Vlahuță de astădată.

S'au împlinit tocmai șase ani dela moartea lui.

Conducătorii „Universului literar“ s'au gândit să închine memoriei lui toate paginile acestei reviste.

I se va face obiectiv biografia; i se vor arăta meritele în literatura noastră; i se vor înșira critic operele în cari și-a împărțit sufletul și și-a destrămat creierul din al cărui sbucium a scos în lume: ideea; se va scoate poate în relief cum a fost oropsit de Academia Română și se va dovedi câte a îndurat până a ajuns să cunoască și să scrie «România pitcrească»; ce a îndurat în timpul pribegiei din Moldova și cu ce gânduri mari venise înapoi din acele «zile grele», pentru ca să scoată «Dacia» și «Lamura».

Se va arăta iarăși... O! câte nu se pot spune și dovedi cu prilejul unui omagiu postum!

Și totuș, omagiul nu-i va fi complet.

Omni-artist nu va fi privit în integritatea lui, dacă se va trece cu vederea *preocuparea-i religioasă* din ultimii ani ai vieții...

Această preocupare a lui aș vrea s'o fac cunoscută, căci n'am dori să ne spună și nouă, de acolo de unde este acum: între ai mei am fost și ai mei nu m'au cunoscut, nici nu vor să mă cunoască...

* * *

Între multiplele probleme născute îndată după război, probleme și neobișnuite și greu de rezolvat momentan, era natural să se nască și o adevărată problemă religioasă.

Biblia, această minunată și nemuritoare carte, — în special Noul Testament, — era pe acea vreme singurul sol autorizat, ce cuteza să vorbească mereu de pace, de-o pace veșnică între indivizi și popoare, cerând înrățirea tuturor, nu prin armistiții și tratate efemere, ci prin comunitate de simțiminte și idealuri etern valabile.

Neconținut s'au dedicat de-atunci încoace studiului fiecăreia din problemele cari își așteptau și așteaptă încă o deslegare definitivă oameni specializați, cu autoritate și competență; și tot de atunci s'au dedicat astfel de oameni și soluționării problemelor religioase.

1919 e anul cu care încep frământările lăuntrice și încercările legitime de restaurare a tuturor puterilor organice și de bază ale Statului și Națiunii noastre.

Puterea religioasă, ca factor determinant spre progres, trebuia să fie și ea restaurată. În acest scop, cea dintâi posibilitate — și logică și de-o covârșitoare înrăurire, — era mai întâi *restaurarea Bibliei*. Gândul de-a face din Ea o carte familiară și nelipsită din deprinderile sufletești ale poporului nostru, atrase după sine gândul, fericitul gând, de o nouă traducere a Ei — în întregime.

Elevii din Seminarii, studenții în teologie, preoții și întreaga noastră organizare bisericească, să fie mândri și să nu uite niciodată că, printre cei cari și-au dat seama ce isvor nesecat de apă vie și tămăduitoare se găsește în Biblie, a fost și Al. Vlahuță!

Ideia acestei noi traduceri mi se pare că pornia conștient dela D. Gala Galaction, (părintele Grigore Pișculescu de astăzi) doctor în teologie și scriitor de frunte. Tot d-sale (din cuvintele lui Vlahuță de mai jos reiese că, pe drumul acesta, atât de puțin umblat la noi, porniseră mai mulți) îi revenea și împovăratoarea

sarcină (ce sarcină sfântă și de mucenic!) de a duce lucrul la bun sfârșit, prin săvârșirea traducerii.

Sunt și rămânea-vor însă memorabile în această privință cuvintele pe cari le-a adresat Vlahuță Părintelui Pișculescu în ceasul în care a primit această apocaliptică veste, făurindu-și în același timp mărinimoase visuri în legătură cu înfăptuirea epocalei opere:

«Te rog să mă însemnezi și pe mine pe răboj!

Oricine veți fi traducătorii, când veți termina o parte, dați-mi-o și mie să o văd! Voi fi și eu în stare să disciplinez un verset, să găsec un cuvânt mai nimerit, ori să reduc pe unul de prisos.

Afară de asta, îmi veți da bucuria rară să împletesc și eu, cu știința mea de românește, măcar un ochete din năvodul de care vorbește Evanghelia.

Ideia acestei noi traduceri a Bibliei trebuie îmbrățișată cu cea mai mare însuflețire... fiindcă astăzi popoarele se împart în două categorii: *Popoarele cari au Biblia și popoarele cari n'au Biblia*. Din nefericire, noi facem parte din categoria a doua». (Curentul nou, Nr. 19; 1920).

Sunt chiar cuvintele lui, sunt gândurile și îndemnurile lui, sunt planurile lui în ce privește Biblia, pe cari, dacă moartea-i, în preajma acelor zile din 1919, l-a împiedecat de-a le coborâ în fapt, nu trebuesc totuș trecute cu vederea. Ele înseamnă prea mult pentru noi, și acest lucru am vrut să-l scot în relief.

* * *

Sunt șase ani dela moartea lui...

Multe, poate multe probleme, sunt încă ne-rezolvate.

Tot așa și cu cea religioasă.

Întâia posibilitate în deslegarea ei se realizează abia în zilele noastre, prin traducerea — deocamdată numai a Noului Testament — de către Părintele Grigore Pișculescu. Astfel că visul lui Al. Vlahuță e izbândit pe jumătate; iar Biserica și literatura românească capătă însfârșit o carte sfântă așa cum o cere limba literară de după Eminescu și Coșbuc.

Un nebănuit merit are aici și răposatul apostol Al. Vlahuță.

În ce fel oare îi vor fi răsplătite bunele lui intenții, și de Biserica și de Părintele Gala Galaction, acum când cartea se află sub tipar?...

PARASCHIV ANGELESCU
Președintele Soc. Stud. în Teologie

BISERICA ȘI EVANGHELIZAREA POPORULUI ROMÂN

Evanghelia, una și aceeași pretutindenea, răspândindu-se la felurite popoare cu mentalitate deosebită, pe lângă că a fost înțeleasă pe alocurea deosebit, s'a manifestat mai ales în mod deosebit și în organizație și în cult, tot după mentalitatea de atunci a popoarelor.

De aici ereziile și shizmele, cum a fost shizma cea mare dela 1054, care s'a făcut din cauza deosebirii de mentalitate a celor două lumi: lumea greacă a Răsăritului și cea romană din Apus ¹⁾.

Creștinii recrutați dintre Iudei și din celelalte popoare, n'au rupt-o definitiv cu unele obiceiuri și practici religioase care erau mai înrădăcinate, ci le-au păstrat și ca creștini.

Se știe că Apostolii au discutat dacă creștinii din Iudei trebuie să se mai taie împrejur, iar creștinii recrutați dintre păgâni au păstrat multe obiceiuri și practici religioase, fiind pentru această afirmație însuși noi Români.

Poporul nostru pune bani în mâna mortului, stropește mortul cu vin ²⁾, face pomeni, ține sărbători păgâne din motive utilitariste, pentru ajutor și sprijin, ca *Joile* de după Paști, pentru a nu bate piatra la vie, *Foca* îi rău de foc, *Rusalile*, în săptămâna a patra de după Paști, sunt rele de strâmbare, *Ilie Pălie* îi rău de pălitură sau lovire, Sf. *Miercurie* și Sf. *Vineri* înspre care femeile nu fac nicio treabă, etc., toate aceste amintiri păgâne sunt ținute cu mai mare sfințenie decât Duminica sau alte sărbători creștine mai însemnate.

Sunt superstiții în virtutea cărora se împletește, se lucrează în ziua Nașterii Domnului, pentru a avea peste an spor la lucru, superstiții care înjosesc sărbătorile mari creștine.

Pomenile le face din obicei, de ochii lumii și de mântuială, iar nu din mila creștină pe care o arată în alte împrejurări. Niște ruși flămânzi, în timpul războiului, au întreat pe o fată de douăzeci de ani, a cărei mamă avea praznic în ziua aceea, dacă găsec ceva mâncare la ei, și ea i-a trimis în altă parte.

Inmormântările se fac cu pompă, nu din religiozitate, ci din trufie, de a se deosebi de ceilalți, dacă e mai cu stare și mai rar.

Toate acestea le-am înșirat pentru a arăta că poporul nostru a primit forma creștină și prea puțin din Evanghelie. Contrarul nu se poate susține, pentru că ne contrazice realitatea ³⁾.

Dacă ar fi bun creștin, s'ar orienta după învățăturile Evangheliei pe care nu le cunoaște, și aici e cauza. Ar avea mai mult respect de Săr-

bători, de lucrurile sfinte, de preot și de Biserică, și ar arăta mai multă dragoste de aproapele. Dar nu e bun creștin. Trebuie mult de lucru pentru a scoate superstițiile și practicile păgâne din sufletul poporului nostru, care-l chinuesc sufletește, îl țin între garduri chinezești, departe de instrucție, cultură și adevărata credință cuprinsă în Sf. Scriptură. Toate aceste superstiții sunt de ordin sufletesc, aparținând domeniului mare al credinței și nu pot fi scoase decât tot printr'o activitate sufletească, introducând în suflete credința creștină așa cum e în Evangheliile și cum ne-a talmăcit-o Biserica noastră de-a rândul veacurilor, iar nu lovind Biserica și credința, cum cred unii ⁴⁾. Că nu s'a lucrat la uim așa, vina nu e a Bisericii, nici a preoților, care s'au purtat după gradul lor de cultură, ci vina e a aceluia care au luat pe seama lor destinele Bisericii, și n'au făcut nimic aproape pentru Biserică și preot, dar s'au priceput să-i speculeze pentru interese străine de Biserică.

Conducătorii noștri, imitând din scrieri și din opinia publică din Apus scârba care era acolo contra Bisericii și unde era justificată, au avut aceeași scârbă și față de Biserica noastră. Nu era justificată ura, pentru că nu Biserica era vinovată, dacă în mănăstiri, de unde odată radia credința, cultura și limba strămoșească a acestui neam, se încuibaseră călugării greci corupți, ale căror păcate le-a ispășit și le va mai ispăși, poate încă, Biserica și clerul poporului român; ci vina a fost a împrejurărilor istorice.

Ni s'a luat și din terenul de activitate, căci școala s'a scos din tinda bisericii și e organizată așa fel ca să nu mai țină socoteală de credință, de Biserică și de preot. Dacă școala ar fi rămas alături de Biserică, sub scutul credinței, dând-o în ochii poporului, ca o obligație divină (prin credință), deci preotul și învățătorul lucrând alături, am fi cu mult mai departe și în cece privește instrucția maselor.

Doctrina atacată, Biserica umilită, preoții lăsați par'că înadins în mizerie fizică și materială, cu mâna întinsă în două părți, deci în așa condițiuni de viață, încât să nu poată face aproape nimic, acum ni se scoate ochii, că nu facem nimic și că Biserica nu influențează asupra credincioșilor. Această situație din Biserică a avut drept urmare, că mulți seminariști și teologi au fugit de preoție și fug cât mai pot, așa că Biserica nu și-a primit cadrele, ca alte instituții, în număr suficient,

1. *Ortodoxia și creștinismul apusean* de P. Nicodem Munteanu.

2. I. Mihălcescu preot, *Cultul Mortilor în Biserica Ortodoxă Română*, Nr. 1 Ianuarie 1925.

3. C. Rădulescu-Motru, *Tărănismul un suflet și o politică*.

4. In *Lamura* de pe Aprilie, scriind despre învăț. religios, cosmogonia biblică e făcută harcea parcea.

pentru a putea ține piept la toate curente pro-tivnice, cum de ex. și le-a primenit școala.

Preoții din vechime, cu puțină cultură, cu o mentalitate, nu cu mult deosebită de a țăranului¹⁾, sau cum e azi în unele parohii dela orașe unde preotul este inferior, ca cultură, aproape tuturor enoriașilor săi, n'au putut și nu pot să depună o activitate mai întinsă decât cu rari excepții. Poporul n'a avut de unde să cunoască învățăturile Evangheliei, căci n'a avut cine să i-o explice.

O explicare a Evangheliilor din Duminicile și sărbătorile de peste an, care putea fi întrebuințată sau cetită imediat după cetirea Evangheliei de preot, n'am avut și n'o avem nici astăzi.²⁾ Dacă i s'ar fi explicat poporului Evanghelia, ar fi cunoscut-o și și-ar orienta viața conform cu ea, păstrându-și credința puternică, și l-am fi scăpat și de superstiții.

N'am răspândit Evanghelia în popor, s'au răspândit în schimb scrieri bogomilice, ca: *Epistolia*, *Viața Sf. Sisoe* sau cartea de *Saucă* = de diavol, care se cetește copiilor mici bolnavi de „strânsul cel mare“, adică au junghiu din răceală.

O greșală a fost, și care mai persistă încă, în aceea că, s'a dat prea multă atenție formei și nu predicării Evangheliei.

Or spune cineva: dar avem cărți de predici populare care se citesc în biserică cum sunt cele ale Păr. Arhim. Scriban. Da, avem. Dar predica se citește la sfârșit, când credincioșii nu mai au atenția încordată și nu pot asculta ațintiți. Și

1. Nu sunt de această părere ceice se ocupă de starea preoților din trecut. Atât Păr. Dr. N. Popescu dela teologie, în cursul său de acum 2 ani la Vălenii-de-Munte, cât și tânărul preot Răușescu din Dragoslavele-Muscel, care se ocupă de aceste lucruri (vezi cartea lui despre *Dragoslavele*, apărută anul trecut) constată după documente că în trecut preotul era omul cel mai luminat din sat. Deși cultura sa nu era o cultură înaltă, dar întrecea cu mult pe cei din jurul său. — Nota Arhim. Scriban.

2. Da cazania ce e? — Nota A. S.

apoi aceste predici nu explică Evanghelia zilei decât numai în parte, pentru că sunt predici și nu omilii. Și apoi e deosebire între a ceti și între a spune câteva cuvinte bine închegate și simțite explicând Evanghelia zilei.

Pentru Evanghelie și mântuirea oamenilor a venit Iisus și s'a întrupat, pe Evanghelie se bazează și organizația bisericească ca atare. Evanghelia trebuie să fie fruntea în activitatea pastorală, ea trebuie predicată „cu timp și fără timp“, după porunca Mântuitorului: *Mergând, învățați toate neamurile...* Evanghelia trebuie și practică, căci *cel ce va face și va învăța mai mare se va chema.*

Numai așa vom rupe-o cu trecutul și vom dovedi că avem ceva mai multă pregătire decât înaintașii noștrii. Să nu uităm, căci astăzi preoțimea nu se poate impune nici prin origina ei, căci nu mai e recrutată din clasa de sus, cum era odată, nici prin avere, pe care majoritatea nu o au, ci numai prin cultură, prin predică, ne impunem, pentru că prin predică combatem superstițiile, introducem Evanghelia în sufletul poporului și întărim credința și ne ridicăm și prestigiul nostru în fața poporului, formând „armata morală“ a societății.

Dar pentru a ajunge aici, trebuie ca preotul să fie privit ca un adevărat milionar de către popor și nu ca o povară.

Oricât de idealist însă ar fi preotul, atâta timp cât va fi activitatea lui va fi legată de plată, în mod josnic și cărcotășește, cum se face la țară, nu se poate vorbi de Evanghelizare. Orice sfat sau îndemn ai da, se va spune că-l dai din interes.

Biserica, pentru a-și ajunge scopul ei, trebuie dematerializată, altfel nu se va putea face atât cât ar trebui.

Pr. Ioan Mangu
Ghermănești-Tutova

ARITMETICA VLADICAI AMFILOHIE DIN ANUL 1795

Datorită împrejurărilor politice din 1711, o parte din Basarabia și orașul Brăila au fost alăturate la împărăția turcească, și pentru creștinii din aceste părți, s'a înființat mitropolia Proilaviei și mai apoi episcopia Hotinului, atârnatore de cea întâi.

În eparhia Hotinului, găsim păstorind, pe la anul 1767, pe vlădica Amfilohie.

Nu ne vom ocupa nici de viața și activitatea sa pastorală, despre care de altfel nici nu prea avem știri bogate, ci-l vom privi din punct de

vedere al activității sale culturale sau, mai precis, al activității sale cultural-naționale.

A scos la lumină, în anul 1795, prin tiparul mitropoliei din Iași, 3 cărți și anume: gramatica teologhicească, geografia și aritmetica. Din aceste cărți, mă voi opri numai asupra celei din urmă, care de curând mi-a căzut în mână.

* * *

Titlul cărții e următorul: «Elementi aritmetice arătate firești. Acum întâi tipărită în zilele pre

luminatului și pre înălțatului domnului nostru Alexandru Ioan Calimah V(oi)v(o)d. Cu blaglo-slovenie preosfințitului mitropolit al Moldaviei kirio kir Iacov întru a preosfinției sale tipografie în sfânta mitropolie în Iași la le(a)t 1795 Dechem-(bric) 11. S'au tipărit de Gherasim ierodiaconu și de Pavel Petrov».

Dau prefața în întregime pentru importanța cuprinsului ei care-i următorul:

«Cătră cei din darul Sfântului Duh fii sufletești a sfintei biserici cetitori.

Iubiților, cât de vechiu și mai dintâi decât toate învățăturile, voește ca să fie acest mărit și laudat meșteșug și învățătură a numărării: că Elinii l'au numit aritmetiki adică: știința numărării, după cum să poate vede și a să înțelege din sfintele scripturi, cum că aciasta să arată a fi din începutul lumii, apoi însuși Dumnezeu fiind unul, iată numărul unul și cu a sa bunăvoire născând pe al său fiu, să numi fața a două, iată că să făcu al doilea număr și suflând Dumnezeu dintru a sa știință și înțelegere suflarea cea sfântă a sa să făcu și al treilea număr.

Deci iată încredințarea este știință de numărare, că intralt feliu noi n'am pute să tâlcuim. Și după aciasta să mai zice și în sfințitele biblii, cum că Dumnezeu au făcut lumea în 6 zile, care număr de 6 este cel mai iscusit între aritmetice, ajungându-să încă și al 7 număr, că de Siriani să chiamă Savva și de alții Savvato, iară de noi Sâmbătă că să închipuește o zi de odihnă.

Vine încă acest număr pomenit și în sfânta scriptura aciastă nouă unde zice: Domnul nostu Iis(us) H(ri)s(tos) acele cuvinte cătră apostolul Petru, nu-ți zic ție de 7 ori: ci de 7 zeci de ori câte 7. Iată și numărul înmulțit care mai de-săvârșit să poate numi aritmetică. Zice și Orighen, în cartea Numerilor la cuvântul al 28, întărind și Tertulian că Enoh nu numai au fost prooroc, dar cum că ar fi și scris numărul de stele și planete și pentru a lor depărtări și întoarceri, lucruri că cu adevărat este fără de putință a să face fără de aritmetică.

În cartea Facerii la cap. 5 arată Evreii cu încredințare cum că Dumnezeu ar fi dat lui Adam în grădina de Edem o carte de 21 de file, unde era scris tot ce era să se întâmpleze cu această facere a lumii până la sfârșit. Scriu și Aravii și mai mult Suida unde zice: că Adam ar fi lăsat multe cărți scrise de dânsul fiului său Avel întru care arăta tot ceia ce i să descoperisă de la Dumnezeu, scriind și capurile de astronomie și de alte meșteșuguri, unde se vede cât să fie de vechiu și mai înainte de toate acest meșteșug și învățătură de aritmetică, fiind arătată și scrisă de însuș mâna lui Dumnezeu.

Și pentru aceasta văzând noi bunătatea și mărirea acestei cărți, am silit din toată prostia

științii mele de am tâlcuit-o și am așezat-o după al nostru obicei de numărare și în limba noastră moldoveniască, fiind atâta de trebuincioasă în toate trebile vieții noastre, căci nimica nu se poate face unde să nu între acest meșteșug, că de vom vrea să căutăm pentru lucrurile cerești au poate-să fără de aciasta?

Asemenea când să căutăm și pentru a pă-mântului și a sa împărăție, cum și pentru chivernisire și apărare de toate cele înprotivoare, au putea-vom fără a pune mai înainte toate în orânduială că arătat se vede întru facere de neșitorie a cumpăra și a vinde, că fără de aceasta nu să poate. Meșteșug cu adevărat întru toate folositoare dela ceri ne vine toată cea bună stăpânire și chivernisire, că fără de aciasta noi am petrece o viață întunecată și încurcată, neștiind nici cum și nici câte să fie lucrurile. Dară cu aciasta să dă orânduială și tocmală la toată fapta omeniască și la fieștecare alt lucru, aciasta este aceia care alege binele dela rău și noaptea din zi și clătire dela liniște, cu aciasta chivernisesc împărății și domnii împărățiile, țerile și răpublicile, cu aciasta arhistratigii pun oștile la orânduială și într'un cuvânt mai că toate lucrurile câte sânt în lume.

Deci la aciasta întru întâiul loc vi se cade vouă să puneți silința de a vă învăța, căci aciasta să poate face dar altele fără de aciasta nu să pot.

Că eu sânt al vostru cel de bine voitoriu spre al vostru folos.

Smeritul între Arhieriei,

AMFILOHIE HOTINIUL

Din cele de mai sus se vede silința ce-și dă autorul: de a arăta rostul aritmeticeii în viața omenească, de a explica origina numerilor pe temei de idei religioase și, înșfârșit, de a face cunoscut origina dumnezeiască a aritmeticeii.

Cartea conține 168 de pagini pe 18^{1/2}/22^{1/2} c. m. cu ultimele 2 cu paginație greșită. *Pre-dosloviea* (prefața) de mai sus ocupă 4 fețe și jumătate.

După aceasta urmează: «Scară de toate ce să află întru aciastă cărticică» pe 2 fețe.

Iși împarte lucrarea în 18 capitole și totul constă din întrebări și răspunsuri după cum de pildă: «În (trebare). Ce lucru este aritmetica? R (ăspuns). Aritmetica este un meșteșug de a pune numerile în orânduială, pentru ca să se poată cunoaște socoteala lor și este o parte de a matematicii».

Tot în capitolul I sunt puse față'n față pe 2 coloane numerile «figuri» în felul cum le scriem azi și în cel chirilic dela 1 la 100.000.

Cap. 2 «Pentru izvodirea figurilor. I. Cine izvodi figurile acestea și-au fost tocmitori arit-

meticii? R. Multe sânt gândurile unora și a altora, iară nici unii nu vin la driaptă știință, căci unii zic Haldeii, alții Evreii, alții Finicii pentru ca să aibă ușurință întru a lor neguțătorii, căci le obicinue mai mult decât alții. Alții adeverează cum că ar fi arăpești, pentru chipul scrisorii lor despre driapta spre stânga, dar fie de cine să fie, mai avem a da mulțumită ca de un lucru folositor spre trebuința noastră»

Cap. 3. Imparte numerile în trei feluri și anume: «număr curat» dela 1 la 9, «număr încheiat» 10, 20, 30, etc. și «număr însoțit» 11, 12, 13 etc.

Mai departe arată că «părțile aritmetice» sânt 5 și anume: numărare, somare, tragere, înmulțire și împărțire» deci pe lângă cele 4 operații, pe cari le avem și azi mai dă încă una: numărarea.

Cap. 4 cuprinde «somarea» unde dă probleme în care-i vorba de adunat lei, parale și orți deci monete cari circulau pe acea vreme, apoi «încredințarea somării» adică proba adunării.

Cap. 5 cuprinde «tragerea» adică scăderea care împreună cu proba se făcea ca și azi.

Cap. 6 cuprinde «înmulțirea și tabla pitagorică. Proba e cam încurcată, dar pe vremea lui va fi fost înțeleasă poate.

Cap. 7 cuprinde împărțirea. Câtul «numărul petrecătoriu» se așeza nu ca azi, ci sub împărțitor. Proba se tăcea la fel cu cea de azi.

Semnele celor 4 operații $+$ $-$ \times $:$: nu se văd și aceasta de sigur din cauză că nu erau cunoscute pe acea vreme.

Cap. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, cuprinde fracțiile zecimale și ordinare, «numere rămasă», și cele 4 operații cu probleme din care se văd cari erau măsurile timpului: cântaru, oca, litra, dramu, apoi cotu, rupu și grefu.

Mai vedem în acele probleme și numiri de stofă cu cari se îmbrăcau străbunii, cum de pildă «brocat» care era o stofă de mătăasă țesută cu fire de aur și de argint prin ea.

Mai vorbește de «tăbac de Ispanie de cel bun» care costa «câte 12 lei oca».

Cap. 15 cuprinde regula de 3 simplă «rânduiala de tri» de cari spune că «încă și de aur fiind una din cele mai iscusite orândue ale aritmeticești». O numește și «rânduiala de trei drepte» spre deosebire de alta «rânduiala de trei întoarsă» sau trei compusă de azi cari cuprinde cap. 16.

Cap. 17 cuprinde regula de asociație «rânduiala tovărășii neguțătorești».

Cap. 18 cuprinde «aritmetica gheometriei» în care se arată că „începutul de toate măsurile este un grăunț de orz» din care se formează degetul, latul mânei, picioru sau palma domnească iar 6 palme fac un pasu gheometric». «Doi pași gheometrici fac o prăjină».

Arată că «pasu gheometric al Parijului» adică

metru fi mai mare și nu se potrivește «cu cel vechiu a Romii adică a lui Vespasian împărat» iar mai departe spune că «multă gâlcevire făcură gheometriei și astronomii pentru această adăugire»

Vorbește de linii: «dreaptă, strâmbă, boltită, (curbă) apoi de unghiuri între cari de: «angolu tâmpit» (unghiul obtuz), apoi de patrulater: «cadratu întocma» (pătrat), cadratu lung (dreptunghi) apoi despre «scoaterea rădăcinei cadrate» și a «rădăcinei cube».

Mai departe vorbește de aflarea suprafețelor și la unile operații se făceau altfel ca azi, după cum de pildă la cerc unde spune că se înmulțește diametru cu 22 și produsul se împarte cu 7. Numărul de azi 3.14, cu care se face operația, nu era cunoscut pe atunci.

În aritmetica grecească a lui Manuil Glinzoniu din 1783, care se întrebuința în școale pe acea vreme, se găsea la sfârșit o «pashalie» dar vlădica Amfilohie fiind om practic și știind că aceasta se poate găsi în cărțile bisericesti a crezut că-i mai nimerit că la finele cărții sale să dea lămuriri pentru cotitul vaselor despre care spune: „Eu mă minunez cum au găsit omul atâtea meșteșuguri, întâi aceasta de a da cu un băț în apă și a ști măsura apei, că este un lucru vrednic de minune“.

Vorbește apoi de cifrele romane I, II, III, etc., și sfârșește prin a afirma că răbojul, adică creștăturile pe lemn ale „păcurarilor“ (ciobanilor) ar fi de origină romană.

Își sfârșește carte cu aceleași idei adică religioase, din prefață spunând: „De-ți vei aduce aminte de ceia ce s'au zis în predoslovie de această cârtică, pe lesne vei cunoaște că Dumnezeu din început a dat omului pricepere de a închipui însuși de sine lucrurile și măcar de nu și toți într'un chip dar toți de obște cu a sale orânduele asemenea lucrează“.

Arată la sfârșit și numele altora cari au ajutat la tipărirea cărții și anume: „Purtătoriu de grijă fiind ieromonahul Kir Inochente duhovnic și eclesiarh sfinteii mitropolii. Diacon Teodor și Ioan așezători slovelor“.

În timpul când a trăit vlădica Amfilohie, elementul grecesc era în deplină putere în Principate. Cultura se făcea în această limbă de dascălii greci, limbă care era vorbită de boerime.

Limba românească era vorbită numai de popor, fiind socotită că nu-i bună și nu se poate exprima printr'însa idei mai înalte.

E drept că foloase mari nu se prea vedeau de pe urma culturii grecești, decât doar învățarea acestei limbi.

În asemenea stare de lucruri apariția în românește a unei cărți de cultură, a unei aritme-

tici, era un pas de seamă făcut pe terenul culturalo-național, era un lucru rar.

Calculule aritmetice se făceau pe acea vreme mai mult mecanic. Multe erau neînțelese și vlădica Amfilohie a observat acest lucru și îndată, după ce arată felul de procedat, după cum era hotărât în aritmetica timpului, îndată numai ce-l vezi că zice: «dar eu îți voi arăta una mai ușoară», adică o calculare și din care se vede că autorul n'a fost numai un traducător, ci un prelucrător și cu care ocazie și-a dat și contribuția cunoștințelor sale personale în materie și din care se vede că era un om cu o cultură mai deosebită.

Cu scoaterea la lumină a acestei cărți, a răsturnat o prejudecată a timpului, adică a arătat că și în limba românească, socotită ca limbă bună numai pentru poporul incult, se pot da învățături din alte limbi, învățături mai înalte.

Lucrul cărturăresc al vlădicăi Amfilohie al Hotinului se alătură, pe lângă altele, la fel ale altora și toate la un loc ne îndreptățesc a spune că clerul a fost purtătorul făcliei de lumină din trecutul nostru, iar în timpuri grele redeșteptătorul conștiinței naționale.

Economu V. URSADESCU

O activitate și o răsplată

Prin firea lucrurilor, omul năzuește, și izbuște, de multe ori, să-și atingă, în cea mai mare parte, dorințele bune, ce-i ard inima; dar nu e mai puțin adevărat că el nu trăește să-și realizeze tot ce-l frământă în decursul vieții pământești, chiar de ar fi vieța lui 900 ani. Când totuși, pare că e deplin mulțumit, tinde să împărtășească și semenilor săi cele ce îmboldesc inima sa. Și se simte o clipă în alte plaiuri. Apoi pornește mai departe, convins că e aprobat de opinia publică. După un astfel de ideal năzuim toți, orice poziție socială am avea și în orice fel de activitate ne-am presupune că lucrăm. Însă e de observat că adesea rămânem nemulțumiți de rezultatul activității, căci întâlnim piedici prea grele.

Cele ce la oameni sunt cu neputință, la Dumnezeu sunt cu putință. (Luca, 8 27). Iată cheia! Intervenția grației divine, unde omul nu mai poate nimic, prin propriile sale puteri. Până aci, în clipa intervenției grației lui Dumnezeu, omul e dator să se ostenească spre a-și îmbogăți mintea cu tot felul de cunoștinți trebuincioase în viață, fără a se lăsa călăuzit de pornirea ispititoare a înclinațiunilor sau poftelor perverse, ajungând în rândul animalelor.

Calea pentru a ajunge la bine este numai muncă, sprijinită pe cuvântul lui Dumnezeu. Și această luptă, pentru alungarea răului din această lume, presupune și impune, neapărat, jertfe nemăsurate și dragoste neobișnuită. Acest bine se revărsă întru noi, când sosește vremea, prin grația lui Dumnezeu, și vine deodată, fără să știm mai dinainte.

È un corolar al activității. De pildă: Intr'o țară mare și puternică acum, s'a luptat o viață mucenicească pentru realizarea unui sfânt ideal, și s'a izbutit. Dumnezeu a revărsat din prisos bunătatea Sa pe această țară. Țara, prin cârmui-

torii săi, respiră ușurată de greutatea la care a fost încercată. „Acuma a sosit vremea“ să fie răsplătită pentru activitatea rodnică.

Un oraș, un sat, prin slu bașii săi, chivernisesc din zi până în noapte să descopere noi și foloșitoare izvoare pentru cetățenii lor.

Un tată se străduiește neîncetat pentru casă, pentru familie, să fie cât mai asigurată în viitor și îngrijește ca activitatea sa să nu fie stânjenită și se trudește neîntrerupt să pătrundă cât mai profund în necunoscutul tainic al lucrurilor, dibuește pe căi spinoase, până ce se pomenește că a biruit.

Un slujbaș se chinuiește la birou pentru o pâine ori un pahar cu ceai. El părăsește cu greu serviciul, în care s'a obișnuit. Preferă să moară la datorie, cu conștiința împăcată, cu toate turburările ce vin asupra-i de multe feluri. Soarta, ori întâmplarea, acești doi factori, au jucat un rol nefast în viața sa. Un astfel de om, dotat cu cele mai distinse calități, dar pe care întâmplarea l-a aruncat în mijlocul unor oameni cu însușiri proaste, se va resimți multă vreme, dacă nu întotdeauna de influența mediului său. Impresiile primite în copilărie, cu greu se șterg. Dar și felul activității individuale e adesea determinat de mediul înconjurător, în contra însușirilor naturale. Nici nu ne dăm seama cum viața noastră, activitatea noastră, atârnă de foarte multe întâmplări care pot fi hotărâtoare pentru noi și chiar urmașilor. Pentru asta e deajuns să ne cercetăm fiecare propriul nostru trecut. Să ne dăm seama cum am cunoscut pe cei mai buni amici ai noștri; cum ei ne-au influențat activitatea, cum ne-au ales o carieră, sau un apostolat, apoi cum ne-am căsătorit etc. Ne vom convinge că cele mai simple acțiuni iau parte la întreaga noastră ființă. Acestea devin hotărâtoare în continuitatea activității noastre,

ba chiar determină acte mari în viața noastră. Și dacă este așa, adică întâmplările își au izvorul în însăși ființa noastră, în pasul nostru, pe care-l facem cu sau fără voe, apoi atunci acțiunile acestea, activitatea aceasta, ca să fie numai bună, nu și rea, trebuie să fie stăpânită de judecată sănătoasă a ființei noastre, cu contribuția largă și sinceră a inimei. Deaceia purtarea noastră, activitatea ce desfășurau în orice parte sau cerc, gândul bun sau rău de fiecare zi, chiar clipele sunt hotărâtoare pentru dezvoltarea noastră în ceiace privește activitatea.

Dacă în domeniul activității de laborator, lucrurile se petrec pe rațiunea sănătoasă și rigidă, nu tot astfel e cu exercitarea în public sau mai drept cu aplicarea cunoștințelor permanente în laboratorul rece, creat pe baza cunoștințelor savanților omenirii, pe cât puterile i-au ajutat. Poți să fii savant în materie religioasă, fără a fi un bun preot. Poți să cunoști toate tainele, cum să le săvârșești înainte de a te împodobi cu haina de jertfitor al Altarului. Dar atâta timp cât propriul tău eu este tot acela din laborator, negreșit și activitatea se va desfășura unilateral, ca și cum ai întinde o sârmă de telegraf, pentru a o privi, fără a o prinde de izolatoare, pe stâlpi, pentru a servi scopului, a fi activă; dimpotrivă, imediat o strângi, formând o formă la fel cu cea dinainte. Reese dar că energia noastră, ființa noastră întreagă să fie ca un fluid magnetic pentru mulțimea însetată de Cuvântul Domnului. În alt caz, activitatea se reduce la zero și păcat de trudă.

Activitatea crescândă să răspundă unei necesități sociale, absolut reale, pentru ca spiritul viu al flămânzilor și însetaților să râvnească neconținut după adevăr, dreptate și bine. Astăzi se impune o atare activitate. Vor oamenii, adică să-și încerce din nou puterile. Eșirea la luptă, ni se pare că vor s'o facă prin o ușă strașnic închisă, zăvorâtă și pecetluită. Cheia acestei uși e la Dumnezeu și se ține la dispoziția propovăduitorilor păcii și iubirei de oameni.

Cheia aceasta e piatra filosofală. Câți oare vor fi în stare să vorbească cu Dumnezeu și să bi-

nevoiască a le-o încredința ca să vină cu dânsa în lume, ca și Moisi odinioară, cu Tablele legii de pe Muntele Sinai?! Și...totuși, foarte ușor! Deschideți sfânta Evanghelie în ori ce loc voiți și vă va spune ce să faceți. Auziți! d. p.: *De mă iubeste cineva, va păzi cuvântul Meu; și Tatăl Meu îl va iubi și vom veni la el și vom face locaș într'insul*. (Ioan 14,23). Și mai departe: *De nu rămâne cineva întru Mine, se scoale afară ca vița și se usucă și o adună și o aruncă în foc și o arde. De rămâneți întru Mine, și cuvintele Mele rămân întru voi; orice veți urea, veți cere și vi se va face vouă*. (Ioan 15, 6-7).

Va să zică, putem cere cheia lui Dumnezeu în acest chip, cum ne povățuește sf. Evanghelie și descuiem ușa, adică inima cea mai împietrită. Odată ușa deschisă, nu se mai închide, căci nu o mai poate ține nici o putere. Atunci intervine însăși grația divină, care nu părăsește *spiritul viu*.

Biserica Ortodoxă Română se pregătește pentru o nouă activitate. Intră într'o fază nouă. De va ști, să activeze, *vie va fi*.

Această Biserică e aleasă astăzi de Pronia cerească și de nevoia vremii, căci „acum a sosit vremea“ ca Biserica Ortodoxă Română să întărească un Crez și un Ideal sfânt în conducerea fiilor săi la limanul mântuirii: *spiritual și iconomic*, spre a realiza îndată: *O credință și un hotar*. Ea, înălțată la rangul de Patriarhie, prin Voința Atot-Puternicului Dumnezeu, va avea grija să cerceteze, să afle cheia ca și Maghii oarecând pe Iisus. Iar activitatea va fi o candelă aprinsă în întunerecul sufletelor, de fiecare sfetnic, apostol, purtător al oficiului, la postul de veghe, în care candelă va arde neîntrerupt, încet, încet, simbolic untdelemnul sfânt al credinței și al nădejdei în zile de pace și de iubire universală. Această zi va fi cea mai desăvârșită biruință de activitate, iar răsplata fericirea eternă, arvunită într'o lume ideală, necunoscută nouă, dar totuși recunoscută prin activitatea voinței unei conștiințe înțelegătoare de însemnătatea vremurilor ce trăim.

Iconom M. M. IONESCU
Paroh și Invățător
Costieni-Mari, Jud. R. Sărat

1925 Decembrie, 3.

C U G E T A R E

O Doamne! numai tu ești ființa cea adevărată. Toate celelalte nu sunt decât închipuirea amăgitoare a ființei, umbră care fuge. O Adevăr! O Totul! mă bucur că eu nu sunt nimic. Numai tu ești totdeauna, tu ești cel ce viețuiește în vecii vecilor. O oameni orbi, care credeți că trăiți și nu faceți decât muriți.

Episcopul FÉNELON
in le Christianisme présent aux hommes
du monde.

STUDII ȘI COMMENTARII

PROOROCII

Urmașul lui Elia, *Elisa*, își dezvoltă activitatea sa profetică începând de sub *Ioram* (cam pe la 893—881?), urmașul lui *Achasja*, până pe vremea lui *Ioas* (cam pe la 838—822?), prin urmare cam 50 de ani.

Ca și învățătorul său era în Israel reprezentantul adevăratului ideal religios al strămoșilor săi, adică adorarea lui Dumnezeu-unic.

Mantaua pe care i-o lăsase Elia la ridicarea sa din lume era semnul legământului cu învățătorul său, era semnul din afară, care îi arăta activitatea sa, iar Spiritul Sfânt, care se revărsase pentru el ⁹¹⁾ era scutul și întăritorul său.

Ca și Elia la început căută, prin bunătate și sfaturi, să aducă pe popor la adevărata închinare ⁹²⁾ dar în urmă vesti și el pedepse asupra acestui popor neascultător ⁹³⁾.

Mai întâiu el fu recunoscut de școlarii profeților ca mai marele lor ⁹⁴⁾. Apoi făcu bună de băut apa dintr'o fântână de lângă *Ierichon* ⁹⁵⁾. Luând drumul către *Bethel*, când urca pe movila de lângă oraș, o mare mulțime de copii, crescuți de părinții lor să se închine lui *Baal*, începură ași bate joc de profet. La rugăciunea lui *Elisa*, 2 urși ies din pădure și omoară 42 copii ⁹⁶⁾. De la *Bethel* se duce pe muntele *Karmel* și de acolo în *Samaria*, unde locuște de aci înainte.

Față de regi apăru ca tâlmaciu al voinței divine mai întâiu pe timpul lui *Ioram* (893—881?). Acesta, împreună cu *Iosafat* din *Iuda* (913—888?), avea războiu cu *Mesa*, regele *Moabitenilor*. *Elisa* însoți armata. Pe când erau în partea de miazăzi a mării moarte sufereau de apă. *Iosafat* voi să trimeată să întrebe pe un profet al lui *Iahve*. Auzind că *Elisa* este în lagăr s'au dus la el rugându-l să le dea apă. *Elisa* răspunde că numai pentru *Iosafat* se va ruga la Dumnezeu, dar *Ioram* nu este vrednic căci el, ca și cei mai înainte de el s'au închinat lui *Baal*. La ruga proorocului a doua zi chiar au căpătat apă și *Moabiții* sunt bătuți ⁹⁷⁾.

Pe lângă multe alte minuni și fapte ale profetului ⁹⁸⁾ avem de amintit faptele lui bune pentru tot poporul. Pe vremea lui *Ioram* poporul suferea rău de foamete ⁹⁹⁾. Tot odată erau și mereu

supărați de *Benhadad II-lea din Damasc*, care trimetea armata să jefuiască regatul lui *Israel*.

Elisa de fiecare dată făcea cunoscut regelui ascunzătorile *Sirienilor* și le zădărnicea planurile ¹⁰⁰⁾.

Benhadad și-a pus în gând să prindă pe *Elisa* și trimese armată la *Dothan*, un mic oraș la sud de *Iesreel* și pe drumul dela *Samaria* către orașul *Iesreel*.

Dar profetul se rugă lui Dumnezeu și zăpăci pe soldați așa în cât în loc să-l ducă prizonier au mers după el până în *Samaria*. Aci au văzut că sunt ei făcuți prizonieri.

Profetul a oprit însă pe rege de a-i omorâ, ci i-a ospătat și le-a dat drumul să spună și regelui lor isprava ce au făcut.

Îndată *Sirienii* s'au retras și *Ieracliții* au avut pace ¹⁰¹⁾.

Nu trebuie trecut cu vederea nici vindecarea de lepra a lui *Naaman*, comandant sirian. Profetul l'a vindecat punându-l să se scalde în apa *Iordanului*. *Naaman* convins că nu apa *Iordanului* l'a vindecat, ci puterea diuină, recunoaște pe Dumnezeu ca singurul Dumnezeu adevărat ¹⁰²⁾.

Benhadad însă nu se lasă de ideea de a supune regatul *Israel*. Văzând că cu jaful nu reușește pornește războiu împotriva lui *Israel*.

Ioram, regele din *Israel*, după sfatul lui *Elisa*, nu se predă.

Foametea ajunge prea mare în oraș și *Ioram* se hotărăște să omoare pe *Elisa*. Acesta dă știre că foamea se sfârșește.

A doua chiar, *Sirienii* fug, căci li s'au părut că aud în pustie un vuet ca de apropierea unei armate. Crezând că vin *Egiptenii* din miazăzi și *Chetiții* din miazănoapte, fug lăsând toate proviziile în mâinile *Israelitelor* ¹⁰³⁾.

Totuși, aceste toate nu au înduplecat pe *Ioram* a se întoarce la închinarea către Dumnezeu.

Din potrivă era binevoitor închinării la *Baal* ¹⁰⁴⁾.

Timpul pentru împlinirea profețiilor lui *Elia* sosise.

Pe când *Benhadad* era bolnav, *Hazael* un funcționar al lui, care de mult râvnea coroana, socoti prilej bine venit pentru aceasta.

În același timp veni *Elisa* în *Damasc*. Regele auzind trimete pe *Hazael* la profet. Acesta spune că regele va muri, dar se uită drept în fața lui așa de mult în cât acesta recunoaște că profetul

91. II Regi 2, 10.

92. II Regi 2, 3¹¹⁻¹⁹, 4^{1, 8, 6}.

93. II Regi 8⁷⁻¹⁵; 9¹⁻¹⁰.

94. II Regi 2¹⁶⁻¹⁸.

95. II Regi 2¹⁹ sq.

96. II Regi 2^{23, 24}.

97. II Regi 3 sq.

98. II Regi 4.

99. II Regi 4³⁸ sq.

100. II Regi 6⁸⁻¹⁰.

101. II Regi 6¹¹⁻²³.

102. II Regi 5¹⁻¹⁰.

103. II Reg. 6:7

104. II Regi 9²², 10¹⁴.

iudeu i știe gândurile. Elisa chiar i vestește că va ajunge rege în Damasc și va aduce mult rău Israeliților.

A doua zi chiar Hazael omoară pe rege și este recunoscut ca urmașul lui Benhadad ¹⁰⁵).

Curând fu urmă se ridică în Israel și Iehu, în același timp când Hazael încercă să răpească din nou dela Israeliți Ramoth din Ghilead.

Când Ioram află de intențiile lui Hazael se uni cu Achasia (881) din Iuda și merse înaintea Sirienilor.

Ioram fu rănit și se întoarse înapoi dela locul de luptă lăsând conducerea armatei în mâinile comandanților.

Elisa, în urma porunci divine, trimite la Ramoth pe un școlar al său să ungă pe Iehu, fiul lui Iosafat, fiul lui Ninese, de rege. Acesta tocmai ținea sfat de războiu.

Profetul îl duce în o altă cameră și-l unge de rege, spunându-i că este ales de Domnul a fi urmașul lui Ioram și trebuie să stârpească neamul lui Ahab-cel nelegiuit ¹⁰⁶).

Iehu fu recunoscut rege și de conducătorii armatei.

De la suirea pe tron a lui Iehu (881—853 ?) până pe timpul lui Ioasă (837—821 ?) nu mai auzim nimic de Elisa.

Sub Ioasă auzim că profetul fiind bolnav se duce regele la el, căci era foarte mâhnit de pierderea acestui bărbat, care-i fusese ca un tată.

Elisa, cu acest prilej, i vestește că Dumnezeu i va da pe Sirieni în mână — Sirienii ocupau atunci orașul Aphek în partea de răsărit a se-sului Iesreel

În adevăr Sirienii sunt învinși, dar Ioasă nu are curagiul a ține mai departe lupta și se mulțumește cu victoria dela Aphek, deși Elisa i vestise că stârnuind în luptă i va învinge ¹⁰⁷).

Cu aceasta se sfârșește misiunea lui Elisa. Tot în acest timp a și murit, după ce ca și Elia luptase pentru păstrarea religiei părinților săi; a face să troneze dreptatea între toți, și a i încredința că moralitatea este singurul drum pe care ori și cine trebuie să urmeze în viață.

De un alt profet auzim pe timpul lui Ioasă din Iuda (875-835 ?) anume despre *Zacharia*, fiul marelui preot Iojada.

Acest profet muștră pe Ioasă că este binevoitor celor ce se închină idolilor păgâni.

Ioasă după moartea lui Iojada începu a asculta de povățuitorii săi și a părăsit închinarea la Domnul. Regele supărat de muștrarea profetului

se învoește ca acesta să fie omorât. Și chiar în curtea templului a fost omorât.

Zacharia murind zise: *Domnul vede și răsplătește* ¹⁰⁸).

Răspłata veni, căci Hazael din Damasc năvălind în Iuda, Ioasă a ieșit cu armată înaintea lui dar a fost bătut și rănit. Pentru a scăpa capitala dăruște toate bogățiile templului. Scurt timp în urmă Ioasă a fost omorât de o adunătură de vrășmași.

Pe timpul lui Iosia (638-608 ?) auzim de profeteasa Hulda ¹⁰⁹).

După găsierea legii, cetindu-se coprinsul ei înaintea regelui, acesta se spăimântă de cele ce se spuneau acolo pentru pedepsirea celor ce s'au abătut dela închinarea și legea Domnului. Regele trimise să întrebe pe profeteasa Hulda, soția unui om al curței, dacă se vor împlini cele ce se scriu acolo. Hulda i răspunde că se vor împlini, dar pentru că Iosia s'a umilit înaintea lui Dumnezeu, toate acelea se vor întâmpla după moartea lui.

Pe timpul lui Iojakim, (607-597) auzim de Uria fiul lui Schemaja. Acesta, ca și Ieremia, profetiză regelui că dacă va stăruie în neascultarea poruncilor divine, Ierusalimul va fi lepădat ca și Șilo și orașul și oamenii vor fi nimiciți. Uria fuge, de frica regelui, în Egipt, dar Iojakim mijoci să-i-l dea în mână. El a fost predat și apoi omorât, fiind tăiat cu sabia ¹¹⁰).

* * *

Până aci am făcut să treacă pe dinaintea ochilor minții noastre pe toți acei bărbați, cari cu o voință tare și neclintită, cu un avânt fără margini, fără frică de ceva pe acest pământ, și-au pus viața în primejdie pentru religie, dreptate și moralitate.

«*Profeți ai faptelor*» a numit un filosof pe toți acești bărbați, cari au apărut în Israel în acele timpuri grele.

Dar prin numirea aceasta se scoate la lumină numai partea cea mai însemnată a muncii lor. Ei n'au nesocotit însă nici partea cealaltă adică «*vorbirea*» sau «*rostirea asupra problemelor însemnate ale spiritului omenesc*». Însă acestea fac partea mai puțin însemnată a vieții lor. Cuvântări sau scrieri lungi nu ne-au rămas dela ei. Este cu puțință să fi scris ceva. Dar toate s'au pierdut. Ceeace ne-a rămas sunt «*sentințe*» scurte.

Alții sunt bărbații din Israel, cari și-au strâns și pus ideile lor în cuvântări și scrieri de seamă pe cari le și avem păstrate în literatura ebraică sub numele de «*profeții mari*» și profeții «*mici*».

105. II Regi 6, 11, 19—23; 7, sq.; 8, sq.

106. II Regi 8, 9, 10.

107. II Regi 13, sq.

108. II Cronica 24, 17—22.

109. II Regi 22, 14—20; II Cronica 34, 23—28.

110) Ieremia 26, 20—23.

PROOROCII DE LA CARI AVEM SCRIERI

Aceștia încep de la veacul al 9-lea încă. Și de atunci începe literatura profetică propriu zisă.

În această vreme apar puterile asiatice, pe cari Dumnezeu le hotărâse să pedepsească poporul Israel, și-și întind stăpânirea lor peste toată partea din soare răsare.

Poporul israelit se abătuse cu totul dela legea Domnului.

În asemenea împrejurări profeții aveau o frumoasă chemare. Suferințele ce îndurau Ebreii din partea popoarelor păgâne, aveau ca urmare slăbirea credinței în puterea Domnului. De aceea trebuia să se arate poporului atotputernicia lui Dumnezeu deschizându-i ochii să vadă calea ră-tăcită pe care merge și arătându-i viitorul plin de strălucire când va urma calea Domnului.

Domnul puterilor va învinge pe cei ce sunt dușmani ai Lui și-L nesocotesc.

Cu glas tare și sigur vestesc poporului poruncile Domnului pe cari toți trebuie să le urmeze. Nu le vor urma cad sub jugul popoarelor străine. Se vor pocăi, Domnul i va ajuta, i va ridica peste toate popoarele întemeind o împărăție veșnică, al cărei cap va fi Mesia — Unsul Domnului.

Această sarcină grea au îndeplinit-o profeții nu numai vorbind poporului ci și scriind ceea ce mințile lor luminate de duhul cel de sus al Domnului le arăta, ca vrednic de a rămâne de a purura mărturie de grija ce o are Dumnezeu de lume.

Profeții de la cari avem scrieri sunt următorii:

a) *In ordine cronologică:*

<u>Profeții mici</u>	<u>Regii</u>	<u>Profeții mari</u>
Obadia	Ioram	
Ioel	Ioas	
Iona	Ieroboam II	
Amos	Ieroboam II și Uzia	
Hosea	Uzia până la Ezechia	} <i>Isaia</i> — sub Uzia, Iafam, Achaz și Ezechia
Micha	Iotam, Achaz, Ezechia	
Naum	A 2-a jum. a lui Ezechia	
Habacuc	Sub Manasse și Iosia	
Țefania	Iosia	<i>Ieremia</i> — sub Iosia, Ioachim și Țedechia cam 626 — până după 586.
Agheu	Al 2-lea an al lui D. Istaspe	<i>Ezechiel</i> — Cam 584-559
Zacharia	Dariu Histaspe	<i>Daniil</i> - Nabukadnezar (604-561) până după 536 când Cir ocupă Babilonul.
Maleachi	Artaserxe Longiman	

b) *După mărimea și cuprinsul scrierilor se împart în profeți mari și mici.*

c) *După regatul în care au profetizat avem:*
 În *regatul lui Israel*: Iona, Amos, Hosea.

În » » *Iuda*: Obadia, Ioel, Micha, Naum, Habacuc și Țefania.

d) *O altă împărțire este:* 1) *Profeții înainte de surparea regatului lui Israel*: Obadia, Ioel, Iona, Amos, Hosea, Micha, Isaia. 2) *Profeții după surparea regatului lui Israel (722) până la captivitatea babilonică*: Naum, Habacuc, Țefania — parte și Ieremia. 3) *În timpul captivității*: Ezechiel și Daniel. 4) *Profeții după captivitatea babilonică*: Agheu, Zacharia, Maleachi.

Șirul în care se află în textele masoretice se deosebește de cel din traducerea celor șaptezeci.

In textul masoretic

In textul Septuagintei

Isaia, Ieremia, Ezechiel	Hosea, Amos, Micha, Ioel,
Hosea, Ioel, Amos, Obadia	Obadia, Iona, Naum, Habacuc
Iona, Micha, Naum, Habacuc	Sofonie, Agheu, Zacharia
Țefania, Agheu, Zacharia	Malachia, Iesaia, Ieremia
Maleachi, Daniel	Ezechiel, Daniel

În amândouă, anii în care au trăit sunt cam nesocotiți și s'a avut în vedere la înșirarea lor, mai mult bogăția sau asemănarea cuprinsului.

* * *

Pentru a înțelege bine cuprinsul scrierilor proorocilor și a cumpăni mărimea ideilor lor religioase, dau aci o tabelă sincronistică a întâmplărilor mai însemnate din țările și dela popoarele cu cari Israeliții au venit în atingere. Cu ajutorul acestui tablou se va putea vedea cadrul istoric vremelnic în cari au fost puse ideile veșnice ale descoperirii dumnezeiești și tot odată se va cunoaște că rolul neamului israelit a fost numai de a fi un instrument în mâna Celui a tot puternic spre a pregăti și a pune în stare lumea cealaltă să primească învățătura cea desăvârșită, aducătoare de mântuire, atât în lumea de aci cât și în cea de dincolo de porțile veșniciei.

* * *

TABELĂ SINCRONISTICĂ

Dată necunoscută

Crearea lumii ¹⁾

Dată necunoscută

Potopul

De când începem isoricește să cunoaștem lumea, avem cele ce urmează:

DATA	EGIPTUL	ASSIRIA	BABILONIA
4000 ²⁾ sau poate și cu mult înnainte	Cea dintâiu dinastie, egipteană. — 8 regi. Regele Menes, stăpâ- nește Egiptul de sus și jos, probabil după ce în- vinsese toate statele mici formate în vremi prei- storice. El zidește Memfis.	Intemeiată de popoare de neam semit și hamit, venite din părțile Babi- loniei. (Facerea Cap. 10).	Cea mai veche cultură. <i>Două regate</i> : Sumir sau Babilonia de miază-zi ; Akad, sau Babilonia de miază-noapte. Regii din Sirgulla.
3800 ?			Sargon (Sargina) din Agadi rege în Babilonia de miază-noapte. El supune toată Babi- lonia, Siria, Mesopotamia și Elam.
3750 ?			Naram-Sim, fiul lui Sar- gon. (Vezi cilindrul lui Nabonide).

1) Timpurile acestea așa de depărtate nu vor putea fi stabilite hotărât nici odată.

Socotelile făcute până azi se deosebesc foarte mult, atât cele făcute de știința profană cât și cele făcute de teologi după sfânta scriptură.

Datele biblice din textul original — ebraic — se deosebesc de cele din Vulgata, Septuaginta, cum și de cele din Pentateuchul samaritan. De pildă: *Dela Adam* — cel dintâi om — până la potop sunt, după textul ebraic, original, și latin, 1656 de ani; după Septuaginta greacă 2242 de ani; iar după pentateuchul samaritan numai 1307. *Dela potop până la Abram*, adică până la vremea când avem date istorice, sunt, după textul grecesc, 1147 ani; după pentateuchul samaritan 1017 ani; iar după textul ebraic numai 367.

Văzând această deosebire nu putem zice decât ce a spus fericitul Augustin (De civitatea dei în Migne tom XLI col, 453) că: *s'a făcut o schimbare de cifre*. Cu voință sau fără voință, de cine, când și cum nu putem spune. Cine sunt vinovații?: Iudeii din Palestina sau cei din Alexandria? Copiatorii sau alții? Au schimbat adăogând sau scăzând. Toate presupunerile sunt îngăduite și toate dovedite, sau fără temei.

După socotelile acestea și *facerea lumii* a fost pusă la date diferite.

Biserica din Alexandria o pune la 5504.

Biserica din Constantinopol o socotește la 5510. *m 5508 ?*

Biserica Romano-catolică a păstrat data de 5199.

Iudeii de azi cred că o pot pune la 3761.

Socotelile asupra facerii lumii sunt foarte numeroase. După unii sunt mai mult de 200, după alții ar fi până la 800. Pricina acestei deosebiri o găsim în socotelile diferite ale cronologiștilor; în deosebirea datelor din textele de cari s'a folosit, sau adunările și scăderile ce se fac potrivit sistemelor cronologice de cari se conduc.

Adunând anii, cum sunt dați în biblie, când se socotește vârsta celor ce au trăit dela Abraam înapoi până la Adam, ne dă un număr. Acest număr, care arată crearea lumii, se deosebește după cum se deosebesc și datele din textele ce se folosesc spre a ști ce să se adune.

2) Anii sunt dați numai cu probabilitate. Istoricii se deosebesc unul de altul prin datele ce stabilesc. De altfel diferențele nu sunt așa mari dacă ținăm seama de depărtarea acelor vremi și de preț mica posibilitate de a stabili anii întocmai. Este chiar cu neputință.

DATA	EGIPTUL	ASSIRIA	BABILONIA
De pe la 3500?	<i>A 2-a și 3-a dinastie</i> cu câte 9 regi. <i>Memfis</i> devine capitală pentru 700 ani. In această vreme se pune temelia vechii culturi egiptene. Se zidesc piramide	In acele vremi sunt în Assiria întâmplări de mică însemnătate, care, și din inscripții ne sunt puțin cunoscute.	Regii de Sirgula; Gudea; regii din Ur — patria lui Terah tatăl lui Abram — Acești regi din Ur se crede a fi cei mai vechi și se întitulau încă: Rege de Sumir și Akad.
3000?	Se întemeiază: <i>Vechiul imperiu</i> — memfitic — care ține cam 2000 ani. Sub Dinastia a 4-a cu Snofru, Cheops, Mykerinos și a 5-a înflorește arta egipteană și se ridică puterea statului. Sub dinastia a 6-a începe căderea. Dela dinastia a 7—10-a sunt certuri și lupte lăuntrice și se sfârșește vechiul imperiu.	S'au schimbat mulți regi.	Tot atunci auzim de rege de Nissin sau Nippur și de Barsa sau Elassar.

DATA	EGIPTUL	VECHIUL TESTAMENT	BABILONIA	ASSIRIA
De pe la 2500	Se întemeiază: <i>Imperiul de mijloc</i> — teban, cu capitala Teba. — Ține cam 1300 ani. Sub dinastia a 11-a și 12-a se ridică politicește și înflorește și literatura și arta.	Poate cam pe vremea aceasta să punem că se întâmplă și cele ce se spun în <i>Facerea cap. 10</i> , de răspândirea oamenilor pe pământ. Kudur-Lagamar din biblie. (<i>Facerea 14</i>).	Elamiții sub conducerea Kudurizilor au năvălit în Babilonia.	Se întemeiază multe orașe.
2300?	In această vreme se zidește vestitul « <i>Labirint</i> » și lacul Maris, cam pe vremea lui Amenemhet al III-lea. Sub dinastia a 13-a și a 14-a scade mult puterea imperiului, căci sunt certuri și lupte lăuntrice.		Deci <i>stăpânire elamită</i> .	
2250?	<i>Hyksoșii</i> ¹⁾ sau regii <i>păștori</i> năvălesc în Egipt și-l stăpânesc cam 511 ani. In Teba au mai fost reprezentate dinastiile 15, 16, și 17 egiptene.			Numeroși regi

¹⁾ Hyk = rege.
Sos = păstor.

DATA	VECHIUL TESTAMENT	EGIPTUL	BABILONIA	ASSIRIA
2138?	Abraam care plecase din Ur, se așează în Canaan. Facerea 11, 26 sq.)		Simubalit (?) vasal elamitului Kudur-mabug.	
2135?	Abraham în Egipt (Facerea 12 ₁₀ sq.)		<i>Riagu</i> — Arioch din Biblie, fiul lui Kudur-mabug, rege vasal din Ur și Elassar;	
2142-2131?	Cele 5 orașe din valea Sidim — <i>tributare Elamiților</i> — nu mai vor să plătească dare stăpânilor elamiți (Facerea 14).		<i>Tudgulla</i> -Tid'al din Biblie, rege vasal al lui Gu (Gutu Ezech 23 ₂₃)	
2130?	Kudur-Lagamar năvălește în Palestina. Abraam îi bate la Hoba (Facerea 14).	Hyksoșii de neam semit și hamit se întind în Egipt.	<i>Hamuragas</i> = Hamurabi = Amraphel din Biblie de și vasalul lui Kudurlagamar, urmașul lui K.-Maburg, se face stăpân peste toată Babilonia și întemeiază cea dintâi dinastie babilonică.	
2127?	Domnul încheie legământ cu Abraam. (Fac. 15 sq).			
2126?	Ismael. (Facerea 15; 21).			
2113?	Tăierea împrejur (Fac. 17 _{1,27}) Nimicirea Sodomii (Facerea 18 sq).			
2112?	Isaac. (Fac. 18 sq).			
2110?	Legământul lui Abraam cu Abimeleh din Gherar (Fac. 21 ₂₂ sq.).			
2092?	Jertfa lui Abraam (Fac. 22)			
2052?	Nașterea lui Esau și Iacob (Facerea 25 ₁₉ sq.).			
2030?	Din Esau se trag Edomiții. Legământul lui Isaac cu Abimelech, Phikol și Achusath (Fac. 26 ₂₆ sq.).	Stăpânesc Hyksoșii	Sub dinastia lui Hamurabi se fac multe îmbunătățiri, clădiri de temple, canale, întărituri. Vechea limbă sumero-akadiacă încetează a fi vorbită. Populațiunea semită întrece pe cea hamită.	
1975?	Iacob în Haran (Fac. 27 ₄₈ sq.)			
1961?	Nașterea lui Iosif (Fac. 30 ₂₄)			
1944?	Iosif vândut în Egipt (Facerea 37 sq.).			
1931?	Iosif la Faraon (Facerea 37; 39, 40, 41 sq.).			
1922?	Israel în Egipt (Fac. 45 sq).			
1700?				
1600?				
1578?		Hyksoșii sunt goniți și se restabilește imperiul întemeindu-se așa numitul: <i>Imperiul nou</i> , tebaic sub a 18-a dinastie, cu <i>Amosis</i> , cari gonește pe treini. Amēșophis I-ii.	A 2-a dinastie babilonică cu 11 regi cam până pe la 1560.	Se întemeiază monarhia sub Belkapkapu.

DATA	VECHIUL TESTAMENT	EGIPTUL	BABILONIA	ASSIRIA
1575? 1560?	Moise și Aaron încep să se străduiască pentru liberarea Israelitilor (Eșire 3 sq.)		Sub a 3-a dinastie babilonică năvălesc Coseenii (Kassi), ce se coborau din munții de lângă Tigru și întemeiază dinastia casitică , ce ține aproape 6 veacuri.	
1531? 1518? 1505?		Tutmosis I-iu Tutmosis II-lea Tutmosis III-lea sub care imperiul ajunge la mare putere.		Năvălirea lui Tutmosis al III-lea.
1492? 1482?	Eșirea Israelitilor din Egipt. (Eșire 12 ₃₇ sq.).	Tutmosis al III-lea dă luptă la Megiddo.		
1452?	Intrarea Israelitilor în Canaan. Iosua și bătrânii. (Iosua 1 și urmare).			
1448? 1438?		Tutmosis 4-lea Amenophis III Coresp. dela El-Amarna. Egiptul pierde Palestina	Karamdas cu care se încep inscripțiile și tabela sincronistică a Assiriei și Babiloniei.	Assurbilnisesu și alții următori.
1412?	<i>Țimpul Judecătorilor.</i> Apăsarea lui Cușan Riștain (1412-1403). (Jud. 3 sq.)			
1403?	Otniel judecător (1403-1364). (Jud. 3 ₁₁ sq.)	Amenophis IV (Amenhoteph), care face Tell-El-Amarna capitală, ce foarte curând piere.		
1363? 1359?	Apăsarea din partea lui Eglon din Moab. (1363-1345). (Jud. 3 ₁₂ sq.)	Incepe a 19-a dinastie tebanică cu Harenhub.		
1345?	Ehud (Aod) omoară pe Eglon. 80 de ani pace. (Jud. 3 ₁₅).	Ramses I. Seti I sau Menephtah=(iubit de Ptah). Ramses II-lea sau Sesostris la Greci.		

DATA	VECHIUL TESTAMENT	EGIPTUL	BABILONIA	ASSIRIA
1300 ?	Năvălirea Filistenilor Samgar. (Jud. 3 ₃₁).			Salmanassar I iu întemeiază Kalchu partea de miază-zi a <i>Ninivii</i> , care devine capitală.
1265 ?	Apăsarea lui Iabin din Azor (1265—1245). (Jud. 4 ₁ și urmare). Debora și Barak judecători. 40 de ani pace. (Jud. 4 _{4,6} ; 5).	Merneptah. Seti II-lea.	A 4-a dinastie babilonică cu 11 regi.	
1205 ?	Apăsarea din partea Madianților (Jud. 6 și urmare)	A 20-a dinastie cu Ramses III și 12 regi următori, numiți « <i>Ramesizi</i> » până la Ramses X-lea. Dinastie puternică după cum se vede din numeroasele monumente. A ținut până pe la 1046 când cade puterea egipteană.	Nebukadnețar I, merge împotriva Assiriei, dar este bătut.	Assurnasili, care bate pe Nabukadnețar.
1198 ?	Ghedeon judecător. (Jud. 6 ₁₁ și urmare).			
1180 ?			Se liberează de stăpânirea Kusiților.	Tiglatpilsar I iu care ridică puterea assiriană.
1158 ?	Abimelech judecător (Jud. 9 și urmare).			
1155 ?	Thola (Jud. 10 ₁ sq.).			
1132 ?	Iair (Jud. 10 ₃ sq.)			
1131 ?	Eli ca mare preot (I Samuel 1 ₉ sq. 2 _{11,27} sq.)			
1112 ?	Nașterea lui Samuel (I Samuel 1)		A 5-a dinastie babilonică cu 3 regi.	
1111 ?	Apăsarea Filistenilor (judecători 10 ₇).			
	Apăsarea Amoniților (judecători 10 ₁₆₋₁₂).			
1109 ?	Nașterea lui Samson (judecători 13 ₅ ; 14 _{3,4}).			Lupte cu Babiloneni.
1092 ?	Iefta judecător (Jud. 11 sq.)			
	Intreprinderile lui Samson (Jud. 15 sq.)		A 6-a dinastie babilonică cu 3 regi.	
1091 ?	Ibțan judecător (Jud. 12 ₇).			
1086 ?	Elon (Jud. 12 ₁₁).			
1079 ?	Abdon (Jud. 12, 15).			
1071 ?	Samuel judecător (I Sam. 3 ₉ sq.) Lupta cu Filistenii la Eben-ha-ețer (I Sama. 7 ₁₂).		A 7-a dinastie babiloneană în care stăpânitorul este un <i>elamit</i> .	

CRONICA BISERICESCĂ

Desbaterile Sf. Sinod¹⁾

P. S. Episcop Lucian al Romanului dă citire următorului memoriu al Facultății de teologie din Cernăuți:

«Biserica creștină, în organizația ei, a ținut totdeauna cont de realitățile istorice. Bisericile din orașele principale ale Imperiului roman, unde întâiaș dată s'au înființat comunități creștine mai numeroase și mai importante, s'au bucurat și de o autoritate morală mai mare și cu vremea au câștigat și o jurisdicție care a fost consfințită apoi prin canoanele sinoadelor ecumenice.

Încă la Sinodul I-ii ecumenic dela Niceia, se poate constata, că Bisericile din Alexandria, Antiohia și Roma aveau o jurisdicțiune mai mare, care li se recunoaște prin canonul al VI-lea. Canonul al VII-lea dă o întâietate onorifică Bisericii din Ierusalim, față de celelalte Episcopii din Palestina, întrucât din vechime Biserica din orașul unde a pătimit Domnul se numea „Mama credincioșilor“. Organizația administrativă a imperiului dela împăratul Dioclețian și Constantin cel Mare încoace, împărțite în prefecturi, dieceze și provincii, nu a rămas fără influență nici asupra organizației bisericești. Era firesc lucru, ca orașele capitale ale provinciilor și ale diecezelor sau ale prefecturilor să câștige cu vremea întâietate și în ce privește viața bisericească, dat fiind că era mai mare importanța politică, economică și culturală a acestor orașe, care erau și din punct de vedere al comunicațiilor, cele mai potrivite și ca centre bisericești, de unde se putea răspândi mai ușor creștinismul.

Mitropoliții de pe vremea Sinodului ecumenic dela Niceia își păstrează și-și augmentează chiar autoritatea lor, cum rezultă din canonul al II-le ecumenic din care se disting 5 complexe mai mari bisericești: Egiptul, Orientul, Asia, Pontul și Tracia. Dintre toate aceste Biserici, Biserica din Constantinopol, capitala Imperiului bizantin, a ajuns la o putere și vază atât de mare, încât, prin canonul al III-lea al aceluiași Sinod, i se recunoaște rangul onorific după Roma veche, ceiace însemnează de fapt rangul întâiu al Imperiului.

Desvoltarea Bisericii din Alexandria, Antiohia, Constantinopol și, în măsură mai redusă, a Bisericii din Ierusalim, și-a aflat consfințirea cu prilejul Sinodului al 4-lea ecumenic, ținut la Calcedon în anul 451. Sinodul acesta recunoaște și aprobă o situație de fapt. Episcopul Alexandriei era mitropolitul superior al întregii provincii egiptene; cel din Antiohia avea drepturile mitropolitane asupra episcopilor din Fenicia, Arabia și Siria; rămânând cel din Ierusalim cu jurisdicția asupra eparhiilor bisericești din Palestina. Prin canonul al 28-lea al Sinodului din Calcedon, i se recunosc mitropolitului din Constantinople, drepturile cele mai

mari ce le are un mitropolit: i se aduce marele dieceze bisericești din Asia, Pont și Tracia, i se recunosc drepturile de a hirotoni pe mitropoliții din aceste dieceze și chiar pe episcopii din teritoriul ocupat de barbari, ca aparținând odinioară acestor dieceze. Astfel, Mitropolitul Constantinopolului, a ajuns,—prin faptul că rezida în capitală — cel mai puternic mitropolit ai Imperiului și, întrucât imperiul însemna atunci „icumene“, mitropolitul cel dintâi al întregii Biserici creștine este recunoscut oficial de întreaga Biserică creștină ca mitropolitul investit cu drepturile cele mai mari. Și aceasta fiindcă Bisericii din Constantinopol, care avea privilegiul de a fi capitala imperiului, unde era și Senatul imperial, și de a avea toate prerogativele civile, i se cuvenea și privilegiile sau prerogativele bisericești. Dela Sinodul din Calcedon încoace, la care s'a recunoscut, prin canonul al 17-lea, și principiul organizării bisericești în legătură cu organizația politică și administrativă a imperiului, mitropoliții din Constantinople, Alexandria, Antiohia și Ierusalim au o situație specială în organizația Bisericii creștine și poartă, de pe la începutul secolului al 6-lea, titlul de distincție și jurisdicție superioară de „Patriarh“. În Apus, puterea papilor a înăbușit organizarea Bisericii creștine, în sensul tradițional de Răsărit, apucând, această organizare, o cale care de multe ori aduce Biserica în conflict cu puterea politică.

În Răsărit, organizația patriarhală a rămas normativă.

Biserica din Constantinopol a devenit acum ea însăși, — din punct de vedere al jurisdicției și al răspândirii creștinismului și în afară de hotarele imperiului bizantin, — „maica credincioșilor“. Iar când Statele nouă au tins după organizație bisericească autocefală, după analogia canonului ala 17-lea dela Calcedon, acestor Biserici naționale li s'a dat titlul de „Patriarhii“. Așa a fost recunoscută autocefalia Bisericii Bulgare, prin cele patru patriarhii la 1234, admițându-i-se Mitropolitului din Târnova titlul de *Patriarh*.

În 1346, — când Serbia medievală ajunge la culmea puterii sale politice — și mitropolitul țării Ioanichie capătă titlul de *Patriarh*.

Cea din urmă Patriarhie ortodoxă a fost Patriarhia din Moscova, înființată și recunoscută de patriarhi la 1589.

Cât de mult erau legate vază și viitorul unei Biserici de titlul de patriarh, se vede și din faptul că patriarhatele din Târnava și Peci s'au păstrat ca patriarhate titulare până în jumătatea a doua a veacului al 18-lea, deși puterea țaratelor, bulgar și sârb, apusese cu mult înainte.

Astăzi Sârbii și-au reînființat patriarhia, iar stăpânirea din Rusia a crezut că poate împlânzi poporul, reînviind vechiul patriarhat.

În împrejurările de astăzi însă, Biserica autocefală română este cea mai cu vază, cea mai unitară și nu-

1. Urmare la nr. din Decembrie 1925.

mericește cea mai importantă, întrucât cea rusă se sbate în ghiarele bolșevismului răspândit și condus de necreștini.

Mitropolitul Primat al țării este președintele Sf. Sinod, în care se întrunesc o arhiepiscopie și cele patru mitropolii ale țării. Mitropolitul Primat este capul tuturor eparhiilor creștine ortodoxe din România cu drepturile și privilegiile recunoscute și garantate prin Sf. Canoane și legile țării.

Biserica ortodoxă nu poate avea nici în patria noastră, decât o organizare unitară, în sensul canoanelor sinoadelor ecumenice. Titlul de „Mitropolit Primat“ nu este însă în conformitate cu tradiția Bisericii ortodoxe. Tradiția aceasta, importanța Bisericii noastre și rolul ce se cuvine Statului nostru, în Răsăritul Europei, reclamă ca și Bisericii noastre să i se dea onoarea cuvenită.

Bisericii glorioase a Constantinopolului i s'a recunoscut mari drepturi onorifice și de jurisdicție, fiindcă mitropolitul ei rezida în orașul învestit cu onoarea de a fi capitala imperiului și a puterii politice. Mitropolitul Primat al României rezidă și dânsul în Capitala țării, unde este reședința Regelui și a guvernului în conformitate cu Constituția țării. Aici este de asemenea sediul Sf. Sinod. Prin urmare toate împrejurările de drept și de fapt, recunoscute prin canonul al 28-lea al Sinodului al IV-lea ecumenic, sunt date și la noi.

Pentru a fi în tradiția Bisericii ortodoxe, pentru a cosfinți și prin lege menirea și rolul Bisericii noastre ortodoxe și a Statului nostru național, Facultatea de teologie din Cernăuți s'a simțit datoare, înaintându-Vă acest memoriu, de a Vă ruga, Înalt Prea Sfințite Domnule Președinte, să binevoiți a face propunerea Sf. Sinod și guvernului țării ca, în viitoarea legislație bisericească, să i se recunoască Mitropolitului Primat al Bisericii autocefale ortodoxe române, titlul de „PATRIARH“ care i se cuvine capului Bisericii noastre, în conformitate cu tradiția Bisericii, cu învățătura Sf. Canoane și cu importanța Bisericii noastre naționale.»

Decan, (ss) N. Cotos.

P. S. Arhiepiscopul Dionisie al Ismailului dă citire următoarei declarațiuni:

«După ce poporul nostru, condus de Sf. Biserică, a trecut prin atâtea greutăți și a ajuns, în sfârșit, la întregirea firească, adunând într'un mănunchiu toate ținuturile locuite de Români, după ce Bisericile autocefale: Transilvăneană, Bucovineană precum și cea Basarabeană, s'a unit într'un trup, nu mai poate fi discuție despre ridicarea Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei la înălțimea de patriarhie și a face pe capul ei ca Arhiepiscop al Bucureștilor și Patriarh a toată România.

Biserica unui neam, trebuie să recunoască de cap pe cel dintâi Episcop, precum în Egipt pe al Alexandriei, în Siria pe al Antiohiei, în Vizantia grecească pe al Constantinopolului, Roma-Nouă, a Romanilor pe cel al Romei, în Rusia pe cel al Moscovei, în Serbia pe cel al Belgradului. Așa în România, trebuie să fie cel al

Bucureștilor, Patriarh. Trebuie să aibă și Biserica noastră un „părinte al părinților“ și fără binecuvântarea lui nimic să nu facă și care să reprezinte nația română și să țină locul cuvenit unui popor de atâtea milioane în mijlocul sfințelor Biserici surori, la Sf. Sinod ce se va aduna, după cum se știe, în Sf. Cetate Ierusalim, la mormântul Domnului.

Bunul Dumnezeu, care a trecut poporul, nu prin Marea Roșie și pustiurile Sinaiului, ci prin atâtea amar de vremuri grele, povățuindu-l, nu prin Moisi, ci prin înșiși începătorul Păstorilor Hristos, prin sfânta lui Biserică și l-a scos la fericirea de astăzi; să ne dea cât mai curând a vedea Biserica noastră încununată cu un Părinte al Părinților și a striga din adâncul sufletului tânărului Patriarh MIRON: „AXIOS“.

Aceasta a fost și dorința unanimă a Congresului Bisericii basarabene prin anul 1921».

(ss) † Dionisie,

Episcop, vicar al Eparhiei Chișinăului.

1. P. S. Arhiepiscop Gurie, Președinte, roagă pe d. Ministru al Cultelor să binevoiască a-i expune punctul de vedere al Onor. Guvern în această chestiune care trebuie să intereseze atât de mult și Statul român.

D-l Ministru al Cultelor, Al. Lapedatu, spune:

«După ce Biserica și-a spus, prin glasurile cele mai autorizate, punctul ei de vedere atât de documentat; după ce Sf. Sinod și-a expus atât de solidar și unanim sentimentul său pentru înființarea patriarhatului, dați-mi voe să vă arăt și eu care sunt sentimentele Guvernului în această chestiune.

Organizarea Bisericii ortodoxe române stă în așa de strânsă legătură cu aceea a Statului, că fazele dezvoltării acestuia sunt și ale aceleia.

Scurta expunere ce urmează va învedera, cred, cu prisosință aceasta.

I

Intemeierea Țării-Românești și asigurarea independenței sale sub Alexandru Basarab, a adus cu sine organizarea Mitropoliei Ungro-Vlahiei (1349), după cum, la fel, întemeierea Moldovei și asigurarea independenței sale sub Alexandru cel Bun, a adus cu sine organizarea Mitropoliei Moldovei și Sucevei (1401).

Aceste organizațiuni mitropolitane, independența ierarhică de Patriarhia ecumenică a Constantinopolului, au durat atât, cât au durat formațiunile politice ce le-au dat naștere. Căci unirea Principatelor (1859) și unificarea vieții lor publice (1862) au provocat necesitatea unei noi organizațiuni a Bisericii naționale, în raport cu situația politică, considerabil crescută a României moderne.

Pentru satisfacerea acestei necesități, autorii Constituției dela 1865 au ținut să scrie, în articolul 21 al operei lor, ca principii ale viitoarei organizări bisericești: neatârănarea ierarhică a Bisericii române de orice Chiriarchie străină și conducerea ei sinodală.

Și în adevăr, cu consolidarea unirii sub domnia principelui Carol, se institui la 1872 Sf. Sinod, în relații cu Patriarhia Ecumenică și cu celelalte Biserici ortodoxe, numai în ce privește unitatea dogmelor, canoanelor, și se declară scaunul mitropolitan al Ungro-Vlahiei ca ca cel mai vechiu, rezident în Capitala țării și deținător, încă dela înființarea sa, de atribuțiuni patriarhale („Exarh al plaiurilor“), de Primat al României, iar după războiul independenței (1877-78) și proclamarea regatului (1881), se declară și obținut, la 1885 autocefalia Bisericii ortodoxe române.

Așa dar, în timp ce România modernă își câștigă, prin război, și-și afirmă, prin regalitate, desăvârșita sa suveranitate națională, Biserica ei devenea și sinodală, adică conducătoare, prin soborul arhierilor săi, a rosturilor sale spirituale.

Organizațiunea aceasta autocefală și sinodală cu'n mitropolit Primat în frunte, a Bisericii ortodoxe, de dincoace de munți, a durat asemenea atât cât a durat și alcătuirea politică ce i-a dat naștere vechiul regat. Căci constituirea actualului Stat român, al unității naționale, a impus și el necesitatea reorganizării Bisericii noastre, în raport cu noua lui alcătuire și însemnătate politică.

Ca și la 1866, autorii Constituției din 1923, au ținut să înscrie în pactul lor (art. 22) principiile acestei organizări și anume: menținând Bisericii noastre poziția din afară, față de celelalte Biserici ortodoxe (autocefale); au determinat situația ei înlăuntru, față de celelalte culte (dominantă); și i-au acordat, pe lângă conducerea sinodală în privința afacerilor spirituale, dreptul de administrare, prin organe proprii, alcătuite de mirenii și clerici, pentru afacerile sale bisericesti, culturale, fundamentale și episcopice, cu obligația ca modalitățile acestei conduceri și administrări să fie unitare pentru întreaga Biserică.

În lăuntru acestor principii, s'a întocmit proiectul legii de organizare a Bisericii ortodoxe române și statutul de aplicare al acestei legi, statut alcătuit de Biserică și privind amănuntele după care aceasta are a-și conduce și a-și administra, în viitor, prin anumite corporațiuni reprezentative și organe executive, chestiunile sale spirituale și omenești.

Ceiace a rămas a se face prin legea de față, e a se determina rangul ce se cuvine să aibă, în viața bisericească și a Statului, capul ierarhic al Bisericii ortodoxe române, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, întrucât calitatea sa de până acum, de Primat al României, nu mai corespunde, nici situației actuale a Bisericii noastre și nici tradițiilor de organizare din Bisericile ortodoxe.

II

În adevăr, Biserica ortodoxă română se compune azi din patru mitropolii și o arhiepiscopie, cu 13 eparhii sufragane. Căci, prin unirea din 1918, celor două organizațiuni mitropolitane din țara cea veche, li s'au adăugat alte trei: 1. Mitropolia, foastă odinioară

a Românilor ortodoxi din Ungaria și Transilvania, acum a Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului, Mitropolie asupra căreia avea dreptul de jurisdicțiune bisericească încă dela fundarea scaunului său, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, exarh al plaiurilor; 2. Mitropolia Bucovinei; și 3. Arhiepiscopia Basarabiei, acum numai a Chișinăului, care deși desfăcută din vechea Mitropolie a Moldovei și Sucevei, se găsește, prin natura condițiilor în care s'au născut și s'au dezvoltat, în situații de drept și de fapt, pe care trebuie să le acceptăm și să le recunoaștem.

Cu excepția Arhiepiscopiei Basarabiei, care făcea parte din Biserica rusească, cele două Mitropolii mai sus amintite, aceea a Ardealului și aceea a Bucovinei, au intrat în unitatea română ca Biserici autocefale. Reunirea lor într'o singură organizațiune bisericească, de caracter național, dă acestei organizații o importanță deosebită ce trebuie învederată și în noua ordine ierarhică a Bisericii ortodoxe române, altfel de până acum.

Căci dacă la 1872 s'a putut concepe, între cele două scaune mitropolitane întrunite în sinod comun, un simplu raport de înțietate a unuia față de celălalt, e pentru că Mitropoliile ce reprezentau se găseau, în ce privește origina, dezvoltarea istorică, rolul și importanța lor, pe picior de egalitate și pentru că în starea de atunci a Statului român și bisericii sale, titlul de patriarh, era desigur, încă necorespunzător și prestat, așa că a trebuit să se recurgă la un titlu împrumutat din ierarhia Bisericii romano-catolice, titlu ce nu există în tradiția Bisericii Răsăritului și constituie negreșit un unicum în organizațiunea acesteia.

Altfel se înfățișază însă lucrurile azi, după o jumătate de veac. Capul ierarhic al Bisericii ortodoxe române, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, are sub autoritatea sa morală, ca president al Sf. Sinod, Mitropolii 3, cu individualitate istorică, bine determinată, și o Arhiepiscopie de însemnătatea unei adevărate Mitropolii. În această situație, el nu mai poate fi decât ceia ce reclamă importanța excepțională a faptului acestuia și istoria celorlalte Biserici ortodoxe cu organizațiune națională: Patriarh al Bisericii ortodoxe române.

Și întrucât nici sub raport istoric și nici sub raport canonic nu se poate invoca vr'un impediment, serios împotriva unei asemenea înălțări în rang al capului Bisericii noastre naționale, aceasta, în puterea autocefaliei sale, și Statul, în virtutea suveranității sale, sunt de acord a aprecia că ridicarea Arhiepiscopului și Mitropolitului Ungro-Vlahiei, în calitatea sa de Primat al României, la rangul de Patriarh al Bisericii ortodoxe române, e o necesitate a nouăi organizații bisericești, recomandate de situația Bisericii noastre în lăuntru Statului român și de situația acestuia, între celelalte State ortodoxe, ca unul ce are, cu excepția Rusiei, cel mai mare număr de credincioși ortodoxi.

Faptul e așa de firesc și în logica evoluției istorice a vieții noastre bisericești, că s'a impus, simultan, con-

ducătorilor Bisericii și a Statului și e privit de toți ca o necesitate de ordin național.

III

De altfel instituirea Patriarhatului în Biserica ortodoxă română nu schimbă în nimic constituirea organică a acestei Biserici, precum, la timpul său, instituirea Primatului României nu a schimbat nimic în constituirea organică a Bisericii noastre de atunci. Atribuțiile Patriarhatului, acordate de Sf. Canoane și legile țării, nu sunt și nici nu pot fi de natură a altera caracterul actual al vieții noastre bisericești și nici a încălca drepturile și prerogativele canonice și legale ale Episcopatului român.

Asemenea, instituirea aceasta, nu va schimba raporturile de până acum ale Bisericii ortodoxe române cu celelalte Biserici homodoxe. Aceste raporturi vor rămâne aceleași, de unitate și solidaritate spirituală și dogmatică pentru apărarea intereselor bisericești comune, Patriarhatul românesc poate da, cel mult, Bisericii noastre naționale, în ce privește viața ei internă, o autoitate și un prestigiu pe care le-au ajuns Bisericele ortodoxe cu asemenea instituție ierarhică, iar aceasta nu poate fi decât pentru binele și folosul ortodoxiei în general

(ss) **Al. Lapedatu,**
Ministrul Cultelor și Artelor

P. S. Ep. Vartolomeu al Râmnicului Noul Severin, în urma tuturor acestora, dă citire următorului: „Act de înființare al Patriarhatului românesc“.

Cu vrerea lui Dumnezeu și prin propriile lui puteri, poporul român a ajuns să-și arate în hotarele străbune întregite și în libertățile lui, *maturitate desăvârșită și puternicia națională* la care s'a ridicat. Maturitatea și puternicia aceasta sunt în mâinile Lui izbânzi, sunt în mâinile Lui podoabe, sunt în mâinile Lui zăcământuri de vlagă și înălțare, dar mai presus de orice, sunt *drepturi și datorii*, cari îl leagă de astăzi înainte, în modul cel mai firesc, de trupul și de soarta națiunilor mari, adică de răspunderile și de îndatoririle acelor popoare și state, care au creat și continuă să creeze progresul în civilizația întregii omeniri. Poporul român de astăzi, prin urmare, s'a ridicat, în văzul lui și în văzul omenirii, pe însuși meritul său, nu numai peste robia și neisprăvirile lui de ieri, cari l-au împiedecat să-și reverse, în afară de înaintarea lumii, întreaga valoare a propriei sale firi, dar s'a ridicat la rangul superior și demn de *cooperator și de garant* al acestei opere de progres general și de civilizație infinită.

Rangul acesta însă, întemeiat cum văzurăm pe puternicia și pe maturitatea lui de azi, îi impune poporului român obligația de a-și creia și de a-și însuși, toate mijloacele și instituțiunile, nu numai culturale, politice și economice de ordin civil și laic, dar și pe cele bisericești, prin cari să-și poată pune în valoare, pentru rolul civilizator la care a chemat, sufletul, capacitățile și însușirile lui și să-și asigure, pentru binele

comun, fructificarea trupelor și ale izbânzilor sale. Ca o urmare firească, deci, a acestui rang și rol civilizator, poporul român își înființează de astăzi înainte, prin *propria lui suveranitate*, politică și bisericească, Patriarhatul pentru Biserica ortodoxă română, recunoscându-i Mitropolitului de București al țării, titlul de Patriarh al României, în locul titlului de până aici de Primat al României. De astăzi înainte, în virtutea acestui act de superioară înzestrare bisericească, Mitropolitul Capitalei române, va purta ca titlu protocolar și canonic numirea de „Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, PATRIARH al României“.

La înființarea Patriarhatului acesta românesc, Biserica și statul nostru au fost de altfel îndemnate și îndreptățite, pe lângă motivele de mai sus, și de sporirea atât ca număr și ca populație ortodoxă, a eparhiilor țării.

Din opt, câte au fost până la războiul întregirii neamului, Eparhiile țării s'au ridicat astăzi la 18, adică s'au sporit cu zece, având între ele 5 Mitropolii (cu a Basarabiei în înființare) și însumând cu toate la un loc o populație ortodoxă română de peste 14 milioane. Prin sporirea aceasta, România de azi a devenit o puternică țară ortodoxă, de mâna întâia, în Orientul creștin, și însemnând pentru Biserica ortodoxă, cea de a toată lumea, o temelie și un braț puternic de sprijin, cum din nefericire și din cea mai nemângâiată durere pentru poporul și Biserica rusă, nu mai pot însemna ca număr și ca poziție socială, multe din vechile, din canonicele și din atât de strălucitele patriarhate istorice ale ortodoxiei universale. Insemnătatea bisericească deci a poporului român de azi a contribuit și ea la Patriarhatul românesc, tot așa după cum însemnătatea bisericească a Rusiei de dinainte de Țarul Petru cel Mare, a creat pentru Rusia de atunci Patriarhatul rusesc.

Să se știe însă că, pe lângă însemnătatea de azi a Bisericii românești, trebuie să se mai țină seamă, pentru crearea Patriarhatului de azi, și de însemnătatea ei din trecut, adică de rolul filantropic și ocrotitor pe care l-a jucat, în susținerea Orientului creștin de sub Turci, cu mijloacele bănești ale poporului român și cu mângâierea ei, cum și de rolul de apărătoare a credinței ortodoxe, în Orient, pe care Biserica română și l-a îndeplinit în sec. XVII-lea, împotriva protestantismului, prin sinoadele dela Suceava și dela Iași și prin lucrarea intitulată „Mărturisirea credinței ortodoxe a Mitropolitului român Petru Movilă“, aprobată și folosită, după revizuirea ei de către Patriarhii orientali, de toate Bisericele ortodoxe. Pe baza acestor considerațiuni, era firesc, desigur, să i se recunoască Bisericii și statului român, nu numai dreptul, ci și datoria de a-și creia, în situația lor de acum, un Patriarhat românesc, ca cel pe care îl înființează astăzi Sf. Sinod.

În vederea deci a maturității și puterniciei neamului românesc, devenit astăzi, prin mila lui Dumnezeu și prin puterile lui, liber și întregit, în vederea obligațiunii acestui popor de a-și pune în valoare, pentru progresul și civilizația omenirii, maturitatea și puternicia lui de azi și de mâine prin toate instituțiunile și

mijloacele pe cari le-ar crede necesare acestui scop și pe baza mai ales a autocefaliei noastre bisericești, adică a dreptului Bisericii ortodoxe române, de a dispune liber de sine cum va găsi cu cale, în afară — bine înțeles de dogme, de morală, de cult și de canoanele în legătură cu acest depozit comun și obligator, pentru toate bisericile popoarelor ortodoxe, — Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe române, hotărăște, în ședința sa de astăzi, 4 Februarie a. c., cu consimțirea și a Onor. Guvern, înființarea Patriarhatului românesc, întâiul stătător al colegiului episcopal românesc, având a se intitula pe viitor: „Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Patriarh al României“. Hotărârea aceasta va fi înaintată și onoratului Guvern, spre întărire și sancționare de către M. S. Regele Ferdinand I al României. În acelaș timp, ea va fi comunicată și tuturor Bisericilor surori din întreaga lume ortodoxă de răsărit, care, în vederea motivelor arătate mai sus, cum și a învățaturii Sf. Apostol Pavel din Romani, unde el zice creștinilor, că sunt datori să se arate între ei: „Unul pe altul cu dragoste fărțescă iubind, unul pe altul cu cinste mai mare făcând“ (Romani Cap. XII, V, 10), desigur că nu vor întârzia să se bucure la această spori-re în putere și însemnătate a surorii lor române, trimițându-i cu drag și cu grabă frățeasca lor îmbrățișare și recunoaștere.

Referent,

(ss) † Vartolomeu
al Râmnicului Noua Severin

Sf. Sinod, în unanimitate și cu însuflețire, hotărăște:

1. *Se înființează în Țara-Românească, pentru Biserica ortodoxă autocefală română, demnitatea de Patriarh;*

2. *Arhiepiscopul și Mitropolitul Ungro-Vlahiei se ridică. în calitatea sa de Primat al României, la rangul de Patriarh al Bisericii ortodoxe autocefale române;*

3. *I. P. S. D. D. Dr. Miron, actualul Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, devine, în calitatea sa de Primat al României, Patriarh al Bisericii ortodoxe române;*

4. *Patriarhul Bisericii române se va bucura de toate drepturile recunoscute de Sf. canoane și legile țării;*

5. *Hotărârea această va fi înaintată Onor. Guvern spre legiferare printr'o lege specială și sancționată de M. Sa Regele;*

6. *Alegerea, confirmarea și investirea viitorilor Patriarhi se va face potrivit unei legi speciale;*

7. *Nu vor putea fi eligibili la demnitatea de Patriarh decât mitropoliții și episcopii în funcțiune ai sf. noastre Biserici;*

8. *Se va comunica această hotărâre și tuturor celorlalte Biserici surori ortodoxe de răsărit;*

9. *Se delegă o comisiune alcătuită din I. P. S. Mitropolitul Nectarie, P. P. S. S. Episcopi Vartolomeu al Râmnicului și Lucian al Romanului, care să întocmească actul de notificare ce se va face celorlalte Biserici ortodoxe surori și care se va înscrie în con-dlca sfântă a Sf. Sinod.*

I. P. S. Arhiepiscop Gurie, președinte, salută și mulțumește P. P. S. S. Membri pentru însuflețirea cu care au primit propunerea făcută de a se înființa Patriarhat în Biserica noastră și pentru hotărârea luată, apoi părăsește scaunul prezidențial.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron. Prin glasul unanim al Sf. Sinod, exprimat cu însuflețirea isvorâtă din importanța epocală a faptului și din motivarea atât de strălucită a reprezentantului Onor. Guvern, d. Ministru Al. Lapedatu, putem constata că factorul bisericesc legal și competent a ridicat Biserica noastră la rangul de patriarhat. Iar cât privește împrejurarea, că în aceste timpuri de epocale prefaceri în viața poporului român și a țării sale în mod vremelnic, umila mea persoană ocupă scaunul de mitropolit Primat al României și astfel demnitatea patriarhică încoronează și munca încordată depusă de mine timp de 30 de ani în ogorul Domnului, ridicându-mă la cel mai mare grad de cinste aceasta, înțeleg în hotarele principiilor noastre ortodoxe și a sf. canoane; supremația în biserică noastră nu e individuală, ci colectivitatea și anume colectivitatea în Sf. Sinod: „Unde sunt 2 sau 3 adunați în numele meu“, acolo și sf. Duh călăuzește destinele noastre. El dă normele după care cei chemați conduc Biserica.

Deci — dat fiind acest principiu, — ridicarea Bisericii la rangul de Patriarhie și ridicarea mea la rangul de Patriarh, nu este o onoare numai pentru persoana vremelnică a mea, ci dați-mi voie s'o resfrâng asupra Sf. Sinod în genere și asupra fiecărui din P. P. S. S. Voastre în parte, cari toți formați episcopatul ei, eu nefiind decât, după zisa sf. Apostol, un „vas“ vremelnic, în care se concentrează cinstea întregii, Biserici române.

În această nouă situație, eu doresc ca, după ce Dumnezeu ne va ajuta să-i desăvârșim prin lege această hotărâre de ridicarea Bisericii noastre la această înaltă demnitate, să stăruim ca ea să se manifesteze tot mai simțitor, atât în viața internă a Bisericii cât și 'n afară. Așa eu doresc ca între altele, de atâtea ori exprimate, și următoarele 4 lucruri:

1. *Doresc ca Statul, legal reprezentat prin d. Ministru al Cultelor, să pună la dispoziția Bisericii un număr cât mai însemnat de burse, pentru a trimite tineri la studii, în toate centrele mari de cultură apusene și răsăritene, ca să putem spori, pe iângă cei pe care îi avem azi, cât mai bine acele puteri de muncă bine pregătite cari trebuie să formeze marele stat major puternic de clerici învățați, cu care să creăm aici, în București, un centru cultural teologic, către care să se îndrepte, tot mai mult, toate Bisericile orientale ortodoxe și cei ce doresc legătură cu noi.*

2. *Învățământul nostru teologic superior, adică Facultate de teologie din București, trebuie s'o organizăm și s'o completăm în așa fel, ca ea să devină un institut de temeinică cultură teologică ortodoxă, nu numai pentru trebuințele proprii, ci să atragă tineret din toată ortodoxia în scopul acesta.*

E nevoie ca Noi, sporind catedrele la această Facultate, să le creăm și pe acelea prin care să formăm le-

gătura și ramificațiile cele mai însemnate ale ortodoxiei. E nevoie deci de o catedră de literatură teologică slavă, prin care să ne legăm cu lumea teologică slavă, și de o catedră de literatură teologică greacă, prin care să ne legăm de ortodoxia grecească, în așa chip, încât, și prin Biserică să arătăm că suntem capabili să contribuim la luminarea orientului întreg.

3. Simțesc mare trebuință să se creeze o „academie de muzică bisericească“, și de oameni bine pregătiți, în care să se studieze temeinic muzica noastră bisericească care e atât de frumoasă și care a mângâiat atâtea veacuri sufletul poporului nostru, încât putem afirma, că ea formează una din cele mai valoroase comori ale sufletului nostru. O academie care să salveze această comoară și care muzică este tradițională Bisericii noastre, dar care începe a se pierde și a se influența de elemente cari îi strică originalitatea. Viața noastră bisericească cere orice jertfă pentru salvarea și îngrijirea ei. O asemenea instituție este absolut necesară pentru reînvierea vieții vechi bisericești la înălțimea artistică a timpului.

4. Iar ca semn exterior a Patriarhatului, ne trebuie — îndată ce situația financiară va permite — și o măreață catedrală a mântuirii neamului.

Ajute bunul Dumnezeu, ca Patriarhia și prin aceste patru instituțiuni s'o facem cât mai vizibilă și lucrătoare în sânul ortodoxiei.

I. P. S. Mitropolit Primat, la ora 13 ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe mâine, Joi 5 Februarie 1925, la orele 10 dimineața.

CHEMARE

Către clerul și poporul oltean, cu prilejul punerii în aplicare a noii legi bisericești

Iubiți clerici și mireni,

Noua lege bisericească, care v'a chemat la alegerile de azi, 27 Septembrie a. c. și la celece vor urma după acestea în toate parohiile Eparhiei Voastre, vă face pentru întâia dată și pe unii și pe alții, tovarăși răspunzători de soarta Stintei noastre biserici. Sporirea puterilor ei de luminare și de sfințire a vieții, cum și toate înfăptuirile și roadele ei pentru suflet, vor isvorî de aci înainte din trudele și din duhul, nu numai ale clerului și ale Statului nostru, ci din sufletele tuturor românilor de credință străbună, fără deosebire de clerici și mireni. Și va fi așa, pentru că această nouă lege bisericească leagă de aci înainte întregul popor de biserică lui, nu numai prin sfințele ei datini și rugăciuni, cum a fost până acum, ci îl leagă și cu răspunderi și muncă, și cu întreaga purtare de grijă pentru îndeplinirea tuturor trebuințelor ei. Incepând dela uriașa masă a milioanele de bărbați majori din toate parohiile țării și urcând în sus până la Sf. Sinod, poporul își va avea de aci înainte mădularele lui, alese de el, în fiecare parohie, în fiecare protopopie, în fiecare Eparhie, cum și în însăși capitala României întregite, unde poporul va fi reprezentat prin congresul [național] bisericesc, al în-

tregiei sale Biserici. Aceste mădulare vor lucra toate în numele lui și cu puteri dela el, alături de cler, cel cu chemare, cu puteri și cu har de la Domnul. Vor lucra, pentru ce? Pentru ca: 1) să-și apere biserica împotriva tuturor dușmanilor ei văzuți și nevăzuți; 2) pentru ca să le înlesnească sfințelor locașuri, de peste tot pământul românesc, toate mijloacele bănești necesare, ca să fie bine întreținute și frumos împodobite, spre cinstea acestui popor; 3) ca aceste sfinte locașuri să-și aibă lângă ele case parohiale și săli de învățatură și de duioase cântări bisericești, atât pentru copii și pentru tineret, cât și pentru toți cei mai maturi și bătrâni.

De aci mai ales, din sălile acestea de învățatură și de cântare bisericească, de pe lângă sfințele sale locașuri, tot sufletul românesc va putea: 1) să cunoască în chip luminos Sfintele Scripturi, adică învățătura descoperită deadreptul de către însuși Tatăl nostru din cer, prin Fiul și prin Duhul său cel sfânt, pe care ni se întemeiază credința; 2) va putea să se deprindă a fi în înțelegere și în pace cu toată lumea, și chiar cu cei mai neîmpăcați dușmani; 3) va putea în fine, să se obișnuiască cu sprijinirea între ei a tuturor celor din sânul lui, de orice vârstă și sex, și încă, în așa fel, ca peste tot frumosul întins [al patriei noastre, să nu se mai poată întâlni nicăeri, nici inimă nemângâiată, nici durere nepotolită și nestinsă, și nici lacrimă neseacă.

O! zile fericite pentru viața omenească, atât de necăjită în vremea de acum! Veți veni voi vre'odată? Da! ne răspunde Mântuitorul Hristos; căci: *«Eu am venit în lume ca lumea viață să aibă și mai mult să aibă»*, ¹⁾ și, *«ca tot cel ce crede întru mine să nu piară, ci să aibă viața de veci»* ²⁾.

Și în biserică, care i se dă acum în mâinile întregului nostru popor, adevărata temelie și adevărata cârmă, și adevărata și singura lumină de înălțare și de slavă, este El, cel care a grăit aceste cuvinte, este El cel răstignit și înviat și înălțat la Tatăl ceresc: 1) pentru a ne descoperi *„adevărul care îl liberează“* ³⁾ și îl rezidește pe om; 2) pentru a ne învăța iubirea de aproapele nostru, care îi înfrățește și îi mântuește pe oameni, prin puterea creatoare a milelor și a jertfelor născute din ea ⁴⁾ și, 3) pentru a ne zidi în suflete credința care *„mută munții“* ⁵⁾ atunci când este curată, adică pentru a întemeia pe pământ aceiași împărăție a lui Dumnezeu, care este și în ceruri, cum ni s'a spus de către Mântuitorul Insuși în rugăciunea Tatăl Nostru. În această împărăție, *„săbiile pentru răsboaie vor deveni fiare de plug, și sulilele seceri“* ⁶⁾ (după profețiile lui Isaia proorocul.

Iată iubit popor românesc. ce vei putea face tu de

1. Ioan cap. X. v. 10.

2. Ioan cap. III v. 15.

3. Ioan cap. VIII v. 32.

4. Matei cap. XXV v. 34. 35. 36. etc. «Veniți binecuvântații Tatălui meu de moșteniți împărăția» ș. c. I v. 41. 42. 43, ș. c. I.

5) Matei cap. XVII. v. 20.

6) Isaia cap. II. v. 4.

aci înainte cu biserica ta, atât pentru tine, cât și pentru buna pilduire a popoarelor lumii, dacă o vei sprijini, bineînțeles, cu mâini și cu suflet curat.

Pășiți deci, și clerici și mireni, în câmpul nou al acestor alegeri de binecuvântare cerească, lepădându-vă de toate apucăturile rele, de care ați putea fi ispitiți în orice alte alegeri; căci, aci nu mai e vorba de trebuințele vremelnice ale vieții, ci de sufletul vostru cel nemuritor și dat vouă deadreptul de Tatăl Ceresc, cum și de dobândirea acelei puteri de mai presus de puterile noastre, în cari se întâlnesc, lucrând împreună, Dumnezeu și întregul neam românesc, și de eri și de azi și de mâine. În biserica strămoșilor noștri, noi Românii ne-avem păstrat, prin tradiții și rugăciuni, sufletul tuturor celor ce ne-au zămislit și ne-au așezat în țara aceasta, și tot în ea ne întâlnim, prin rugăciuni, și harul de sus, și cu Dumnezeu cel viu al destinelor noastre. *Numai Biserica deci, bine înțeleasă și bine slujită, va fi pentru noi și temelie, și cârmă, și coloana de sprijin a țării și a neamului, și a sufletului fie căruia din noi.*

* * *

Smerenia Noastră se încrede în înțelepciunea și în înălțimea voastră de suflet,—mândri și harnici Olteni; și are nădejdea deplină, că și în istoria poporului nostru întregit, voi veți ști să vă arătați și de acum înainte prin frumoasele jertfe pentru biserica voastră, tot ca rădăcina întregului neam, cum v'ați arătat în trecut.

Trimeteți deci, în mădularele bisericesti, alese de voi, adică în corporațiunile parohiilor, protopopiatelor și în cea a Eparhiei Oltenie, tot ce Dumnezeu și sângele vostru au odrăslit, mai înțelept, mai harnic, mai virtuos și mai iubitor de cârmuire și de binele aproapelui său, ca toate reprezentările voastre bisericesti să strălucească în lucrările pentru biserica lor, prin: *Temerea de Dumnezeu și prin rușinea și iubirea de oameni.* Acestea sunt povețele, rugăciunile și poruncile Noastre, Episcopul și părintele vostru, cel întărit dela sfinții Apostoli prin atâtea șiruri de mâini sfințitoare întru Domnul, din neamuri și veacuri. Noi credem cu atât mai mult, că *avem dreptul* să le vedem împlinite de voi toate aceste povețe, rugăciuni și porunci, cu cât știți cu toții, și o știe o lume întreagă, că în Eparhia voastră, clerul oltean se trudește de mult, alături de Smerenia Noastră, să-L coboare prin puterea duhului, a inimii și a lucrărilor lui, viu, mângâios și puternic, pe Hristos în Oltenia Noastră, și întru fiecare din noi.

Lupta pentru Impărăția Cerurilor pe pământ, clerul oltean a început-o de mult, și prin legea aceasta, îi sunteți deastădată adăogați și voi, scumpii noștri mireni, prin însăși porunca statului nostru, să-i fiți spre îmboldire și sprijin în toate grijile și ostenele, pe cari până acum el singur le-a purtat pentru Domnul și pentru sufletul vostru. Nu vă mâhniți și nu descurajați deci clerul, care vă e spre cinste și spre cea mai aleasă nădejde; ci faceți așa ca, fără zavistii, fără pa-

timi, fără părtiniri politice sau de orice alt interes lumesc de aicea, să-l puteți întări și îmboldi să lucreze la mântuirea fiecăruia din voi, ascultând de povețele lui și privind în toate lucrările voastre numai la Domnul Hristos și la binele țării, al neamului și al copiilor și al strănepoților voștri, *pe cari numai printr'un suflet creștin îi veți putea păstra deapururi neînfrânți de cel rău și biruitori de dușmani, și de orice rătăcirii și păcat.*

„Darul Domului Nostru Iisus Hristos, și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt să fie cu voi cu toți“. AMIN.

Nr. 7902. 26 Septembrie 1925

Episcop, † VARTOLOMEI

Două concerte religioase

O febrilă mișcare culturală se desfășură în capitală în deosebi dela începutul iernei, către al cărei sfârșit pășim. Cele mai multe din școlile primare cu local propriu și-au construit sau amenajat câte o sală pentru ateneu popular. În tie care Duminică, mulțimea, doritoare de distracții instructive, dă năvală spre aceste mari focare de lumină și moralizare. Se țin în ateneele populare conferințe cu subiecte patriotice, morale și religioase, se cântă coruri de elevi și eleve sau de băeți și fete de prin cartierele orașului, se concertează de soliști vocali și instrumentali, se recitează tot felul de bucăți și se dau mici piese de teatru de diletanți sau de elevi ai Conservatorului de muzică și artă dramatică, ori de artiști ai diferitelor noastre scene, se dansează jocuri naționale, etc.

Toată această mișcare de refacere și înălțare sufletească se înfăptuiește prin munca luminată a membrilor corpului didactic și a preoților. Nu e ateneu în a cărui activitate preotul enoriei, ori cât ar fi de bătrân, să nu-și aibă partea sa, iar unde preoții sunt mai tineri, ei sunt sufletul întregii mișcări, care e sprijinită în unele locuri și de mici publicații periodice.

Afară de aceasta, preoții capitalei desfășură o activitate nu mai puțin vrednică de luat în seamă și prin predarea învățământului religios în școlile de adulți, complimentare la diferite cursuri serale, cum și pe tărâmul social în înțelesul larg al cuvântului printr'o largă contribuție la îndeplinirea operelor de caritate, patronaj, etc.

Prin toată această felurită și bogată activitate, preoțimea capitalei pune în aplicare și ilustrează principiul: „Dacă creștinii nu vin la biserică, se duce biserica la ei.“

Dar nici încercarea de a atrage lumea la biserică nu e lăsată în părăsire. În acest scop s'au reparat și înfrumusețat bisericile. Ceea ce s'a întâmplat în această privință în București, în ultimii trei ani, e ceva ce umple de bucurie nespuse sufletul creștin și care va trece în istorie: s'au reparat și înfrumusețat pe dinnăuntru și pe dinafară aproape toate bisericile, așa că astăzi mai nu se mai vede biserică ruinată în București. Zece de

milioane de lei au ieșit din pungile cetățenilor capitalei, care sporiți cu alte vre-o cinsprezece milioane dați de Primărie, mulțămită minții înțelegătoare și inimii calde a primului ajutor de Primar, d-nul Mihail Berceanu, au făcut această minune pe care o vedem cu ochii noștri. Săvârșirea serviciului dumnezeesc cu mai multă îngrijire și ținerea de predici cu aplicațiune la nevoile actuale, în fiecare Duminică și sărbătoare, în marea majoritate a bisericilor, au avut de asemeni darul de a deschide ochii celor indiferenți în materie de credință sau cari numai dintr'un fel de lenevie pierduseră obișnuința de a merge la biserică și i-a determinat să rupă cu această obișnuință și să calce din nou peste pragul bisericii. În mare măsură au contribuit la aceasta și corurile bisericești. Cultivarea muzicii în genere a luat și la noi un mare avânt de câțva timp. Reprezentațiile zilnice ale „Operei române“, concertele simfonice ale „Filarmonicei“, concertele diferitelor quartete, societăți și asociațiuni muzicale, cum și ale numeroșilor pianisti și violoniști și cântăreți indigeni și streini, au format, au subțiat și dezvoltat gustul muzical al românilor și în special al bucureștenilor, în așa fel, că orice producție muzicală este foarte căutată. Această creștere a gustului muzical și a dragostei de muzică n'a rămas fără urmări nici în ce privește biserica și viața religioasă. Lumea dorește, pretinde să audă și în biserică o muzică mai aleasă și acolo unde corurile pot satisface această îndreptățită pretenție a publicului, bisericile sunt dintr'o Duminică într'alta mai înțesate de lume. Pentru a se răspunde acestei trebuințe, s'au înființat coruri la foarte multe biserici, deși unele din ele sunt prea modeste, și s'au mărit și îmbunătățit cele ale bisericilor cu averi proprii.

Corurile au început să atragă lumea prin concertele ce au dat în afară de timpul serviciului dumnezeiesc. Lumea noastră, doritoare de muzică, a dat năvală la aceste concerte, ca la ori ce producție muzicală și mulți din cei cărora nu le-a călcat piciorul prin biserică de ani sau zeci de ani, văzând că și muzica religioasă le poate satisface sentimentul lor muzical, ba chiar mai mult decât muzica profană, au prins a cerceta biserica măcar din când în când, ca să audă melodiile și acordurile care i-au mișcat la primul concert la care au luat parte. Nu arare ori, ascultarea serviciului divin și a predicii au desăvârșit începutul făcut de cor și astfel oameni, cari nu mai știau de biserică, au ajuns să fie cercetătorii cei mai asidui ai bisericii și buni creștini.

Obiceiul de a se da concerte în biserică, în afară de timpul sfintei liturghii, este de dată recentă. Cu vre-o 25 de ani în urmă, când s'a dat primul concert de acest fel, foarte mulți, și dintre clerici și dintre laici, socoteau aceasta ca o profanare a sfântului locaș. Părerile s'au schimbat de atunci și azi bisericile se întrec în a da astfel de concerte, al căror număr se cifrează anual la câteva zeci.

Dintre concertele date în iarna aceasta, două au fost cele mai reușite: concertul dat în biserică Amza, Du-

minică 17 Ianuarie și cel dat în biserică sf. Gheorghe Francmasonă, Duminică 31 Ianuarie.

* * *

Concertul din biserică Amza, a fost dat de corul acelei în biserică, sub conducerea dirijorului său, d-l Ștefan Stoicescu și a constat din două părți, despărțite una de alta prin cuvântarea parohului bisericii.

În partea întâi s'a cântat: Măriți pe Domnul, de Beethoven; Imnul heruvic pe 8 voci, de Lvovsch; Mila păcii, de Wachman; Pe tine te laudăm de * * * cu solo de soprană, executat de D-șoara Elefterescu și Tatăl nostru, de Niedermayer cu solo de bas, executat de d-nul Teodorian, dela Opera Română. Partea doua a constat din: Somnul lui Isus, cor mixt de Gevaert; Isus prunc, de Ceaicovschi, Concertul „Lăudați pe Domnul“, de Hubic, cu solo de soprană executat de D-șoara Elefterescu; Concertul „Cerurile spun“, de Davidov și Concertul Nașterii Domnului (allegro, adagio, allegro) de Muzicescu.

Presa a luat notă de reușita concertului ca de un eveniment deosebit Astfel «Universul» de Joi 21 Ianuarie are o elogioasă dare de seamă, din care extragem: „E o adâncă mulțumire sufletească și creștinească, pe care o încercăm când constatăm, că dacă slujbele de sărbători nu izbutesc să atragă în stintele lăcașuri lumea, cel puțin concertele religioase, bine alcătuite și bine executate, izbutesc să facă neîncăpătoare bisericile pentru sutele de credincioși, cari vin să-și lumineze sufletele în lăcașul Domnului. Constatarea aceasta ne-a oferit-o concertul religios, dat de corul bisericii Amza din Capitală, sub conducerea maestrului Ștefan Stoicescu, Duminică 17 c.. Biserica a fost — repet cuvântul — neîncăpătoare. Câțeva sute de creștini, fără deosebire de enoria căreia aparțin—ceea ce vădește că nevoea unor asemenea sărbători se resimte în mai toate enoriile — umpluseră, până în ultimul locșor, sfânta biserică... Corul a cântat cu minunate însușiri de înțelegere și superioare stilizări de tâlc, concerte religioase din Beethoven, Niedermayer, Davidov, Muzicescu și alții. Atmosfera de pace și de reculegere ce a stăpânit imensul public a fost fixată în sufletele credincioșilor de cuvântarea plină de înțelepciune și îndemn a părintelui profesor universitar I. Mihălcescu, parohul bisericii. Nici un cuvânt de laudă nu este de ajuns pentru opera creștină ce se înfăptuiește și pe această cale în enoria bisericii Amza, este însă un cuvânt de îndemn pentru celelalte enorii. Imitați și sporiți rodul acestei opere pretutindeni.“

„Indreptarea“ de Miercuri 20 Ianuarie, publică de asemeni, sub titlul: „Un cuib muzical: biserică Amza“ o foarte măgulitoare dare de seamă, din care cităm: „Sunt ani de când din biserică de pe strada Lascăr Catargiu, un om și o mână de oameni, au făcut un adevărat cuib de muzică de cea mai bună calitate. Omul este maestrul Ștefan Stoicescu, iar mâna de oameni este corul bisericii Amza, alcătuit în mare parte din elemente de mâna întâia. Conducătorul și colaboratorii

săi lucrează plini de abnegație. De aceea se pot fâli cu realizările la care au ajuns. Am ascultat Duminică un concert religios, organizat sub cupola sfântului lăcaș din strada Catargiu, cu rară desfătare. În program muzică bisericească de Beethoven, Haydn, Ciaicovschi, Muzicescu. Corul pus la punct, întreg, puternic și mlădios ne-a dat o escelentă execuție.. Am constatat cu acest prilej un lucru surprinzător: în ciuda inundației, care blagoslovese Capitala cu impozante băltoace de noroiu, apă și zăpadă, încăpătoarea biserică a Amzei era plină. Cuibul muzical gema de ascultători. E drept, că grupul maestrului Stoicescu și-a câștigat de mult un renume prin admirabile turneuri de concerte în toată țara, că numele său putea fi o garanție și un punct de atracție, totuși, afluența dela acest concert, pe o asemenea vreme, dovedește că publicul nostru e deplin câștigat pentru muzică bună, că e în stare să facă până și sacrificiul unei partide de înot pe străzile Capitalei, în plină iarnă, spre a auzi un concert serios. Pentru indolența comodă a bucureșteanului nostru, micul record de Duminică este un fapt semnificativ și îmbucurător. D-l Stoicescu și colaboratorii săi pot fi mândri că ne pot clădi un cuib muzical așa de atrăgător..“

Extragem și din „Dimineața“ de Sâmbătă 23 Ianuarie, câteva aprecieri: „D-l Ștefan Stoicescu, dirigintele corului dela biserică Amza, cunoscut îndeajuns în cercurile muzicale, prin bogata-i activitate desfășurată pe tărâmul artei muzicale, a dat în biserică Amza, Duminică 17 Ianuarie, un foarte reușit concert coral religios. Un concert închinat muzicii religioase dovedește că, în vremea noastră de neglijare aproape completă a acestei importante părți a muzicii, se găsesc totuși maeștri... cari țin ca la o deosebită cinste să-și consacre activitatea acestui bogat repertoriu al muzicii religioase. Corul, de o precizie uimitoare ca ansamblu, a fost condus cum nu se poate mai corect de maestrul său... O prea interesantă conțință, ținută de parohul bisericii, părintele profesor Mihălcescu, a complectat în chipul cel mai armonios reușita acestei — cu adevărat serbări creștinești. Un fapt extrem de îmbucurător este, că, cu toată vremea rea de Duminică, biserică a fost populată până la ultimul loc de un public select“.

Iată și cuvântarea parohului bisericii, care a format un fel de intermezzo între partea întâi și a doua a concertului:

Iubiți ascultători, În curând, la 1 Februarie, se împlinește un an dela ultima noastră serbare creștinească, dela ultimul concert dat toț aci, sub bolta sfântă a acestui dumnezeesc lăcaș. Credincios principiului că învățătura cuvântului roștit nu trebuie despărțit de a celui cântat, v'am întreținut atunci câteva clipe despre muzica religioasă în genere și despre muzica creștină a celor trei mari biserici: catolică, protestantă și ortodoxă. Astăzi vreau să vă vorbesc pe scurt tot despre muzică și anume tot despre muzica bisericească, fiindcă găsesc că o asemenea temă stă în armonie, se potrivește cu dispoziția suilească ce trezește în noi ascultarea măestritelor așorduri in-

tonate atât de artistic de corul dirijat de bagheta vrăjită a maestrului Stoicescu.

Subiectul ce mi-am propus să tratez înaintea D-voastră este întrebarea: Care este muzica cea mai potrivită în care se cade a da slavă lui Dumnezeu?

Este muzica instrumentală, muzica în care bolta sfintelor lăcașuri răsună de accentele pătrunzătoare ale orgei și vioarei, ale flautului și trompetei, ca într'o mesă de Haydn, de Mozart sau de Beethoven, celebrată într'o biserică romano-catolică, ori chiar ceea ce te face să tresalți tu însuși, mână de lut însuflețită, la sunetul înăbușit, dar ațățător, al sistrului, al timpanului și al dairalei, însoțit de dansul ademenitor al baiaderelor sfinte, ca într'o pagodă indiană? Ori este muzica pur vocală, simplă și spirituală, cu intonațiunile și variațiunile caracteristice, care-ți amintesc mai repede de o lume care nu e nicidecum cea pământescă, ci de o lume pe care o întrezărești numai în visările tale pioase, de lumea îngerească, de lumea divină, muzica palestiniană dintr'unele biserici catolice, sau muzica corală din bisericile noastre ortodoxe, ori a unui coral protestant? Sau este un gen de muzică eclectică, ale cărei elemente variate să-ți aducă aminte aci de doina ce răsună primăvara prin munți și prin câmpii, aci de melodia sprintenă ce face să se frământă hora de sub nucul secular din marginea satului, aci de glasul tremurat al bătrânului lăutar, pe care l-ai auzit cândva într'un sat pierdut în văgăunile munților cântând o baladă populară, aci de aria unei cançonete napolitane, a unui chanson franțuzesc, a unui lied german, s'au dintr'o operă sau operetă? Sau nicio muzică nu e demnă să înalțe pe aripile ei rugăciunile noastre către Dumnezeu, cum învață și practică puritanii, quakerii și alte secte? Trebuie să cânte în biserică numai corul sau cântăreții, ori tot poporul?

Pentru a da răspunsul la această întrebare și a ne întemeia preferința față de unul sau altul din diferitele genuri de muzică religioasă, care sunt în uz în diferitele biserici creștine, este neapărată trebuință să cunoaștem înainte de toate, ce muzică au întrebuințat în biserică cei dintâi creștini?

Este cunoscut, că creștinismul își are leagănul în Palestina, adică a luat naștere în mijlocul poporului iudeu, din sânul căruia au făcut parte întemeietorul lui, Mântuitorul Cristos, apostolii săi și cei dintâi creștini, și s'a răspândit mai întâi la pogorul din cupinsul împărăției romane și după aceea și la altele din afară de granițele acestei vaste împărății.

Poporul iudeu era un popor iubitor de muzică, un popor care a cultivat mult muzica religioasă și tot astfel și popoarele la care a pătruns creștinismul la început și în deosebi poporul grec și cele care s'au împărtășit de cultura greco-romană puneau mult preț pe muzică, de care de altfel nu poate fi lipsit nici un neam de oameni.

Ca atare, creștinismul a moștenit, a trebuit să moștenească dela iudei muzica lor religioasă și în acelaș timp a trebuit să împrumute ceva și din muzica po-

poarelor la care el a pătruns. Din combinația acestor două elemente eterogene și-a format apoi muzica sa specială, corespunzătoare spiritului său propriu și a generalizat-o pretutindeni unde se aflau închinători ai crucii.

La origina creștinismului n'a dominat concepțiunea puritană, că muzica n'are de aface cu adorarea lui Dumnezeu, căci Mântuitorul însuș a cântat imne împreună cu ucenicii săi, la cina cea de taină, și despre sfinții apostoli avem numeroase mărturii că au cântat în diferite împrejurări psalmi sau imne în cinstea și lauda Celui Atotputernic.

Muzica religioasă a iudeilor era atât instrumentală, cât și vocală. Dacă în diferite împrejurări din viață se putea folosi numai muzica instrumentală, în actele cultului și în orice momente religioase, se pare că nu era îngăduit muzicii instrumentale să desfăteze ea singură urechile credincioșilor, ci numai în tovărășia cântecului, și ca o auxiliară a lui. Dansul însoțea adesea, în deosebi în procesiunile religioase, cântecul și muzica. Astfel vedem pe David însuș cântând din harfă și jucând la procesiunea transportării chivotului mărturie sau arcei alianței din casa lui Amindar și a lui Ghe-dara la Ierusalim.

Numărul cântăreților și muzicanților templului era, pe vremea regelui poet și cântăreț David, de 4000, împărțiți în trei cete sau coruri, sub conducerea renumiților maestri Asaf, Eman și Edutun, ale căror nume sau transmis după moartea lor corurilor conduse de fiecare din ei. Din cărțile istorice a lui Esra și Neemia știm că s'au întors din robia Babilonului și 148 de cântăreți și că breasla lor s'a bucurat de o deosebită trecere înaintea regilor persani.

Ce fel era cântarea executată de cântăreții templului iudaic la diferitele acte cultice și deci ce am moștenit noi, creștinii, dela ei, nu se poate spune cu toată preciziunea, din cauză că iudeii n'au avut note muzicale, ci numai oarecare semne. Este însă mai întâi afară de îndoială, că predicatul ce se cuvine felului lor de a cânta este cel de cântare corală, sau cântare simfonică, dar nu polifonică, ci unisonă, adică se cânta de toți una și aceeaș melodie, pe care o executau în acelaș timp și diferitele instrumente ce compuneau orchestra sacră. Era cu alte cuvinte ceea ce este coralul din bisericile protestante, adică acea melodie unisonă, întonată de toți credincioșii. Prin melodie însă nu trebuie să înțelegem ceea ce este astăzi melodia, adică o bogată sucesiune de tonuri, ci o simplă vorbire ritmată, declamatorie, o recitare așa cum a fost și este în general cântul popular și mai ales cel oriental, adică arab, sirian, persan și chiar egiptean. Singura variațiune, singura impresiune amăgitoare de polifonie în acest fel de cântare o da executarea în octavă a aceleiaș melodii de o parte din voci, de cele de femei — unde era cazul — de copii sau chiar de bărbați cu voci înalte sau cari cântau în falset, ceea ce era și este ceva deosebit de plăcut în orient.

A doua caracteristică a cântării la iudei este, că ea era în cea mai mare parte *antifonică*. Se împărțea,

adică, mulțimea cântăreților în două cete sau coruri și cânta fiecare pe rând câte un vers sau strofă, sau prima ceată cânta versurile și strofele, iar cea de a doua un refren, sau însfârșit un singur cântăreț cânta versurile sau strofele, iar corurile cântau refrenurile ori repetau versurile în întregime sau în parte.

În acest fel se cântau în deosebi psalmii.

Felul acesta de cântare obicinuit la iudei îl găsim și la primii creștini și e vrednic de ținut minte, că cea dintâi și cea mai veche mărturie despre acest fel de a cânta al creștinilor o avem dela un păgân, dela Pliniu cel Tânăr, proconsulul Bitiniei, care, pe la anul 100, scrie împăratului Traian, că creștinii se adună în locuri retrase dimineața, înainte de răsăritul soarelui, și cântă antifonic imne lui Cristos, ca unui Dumnezeu.

Tradițiunea spune că acest fel de a cânta s'ar fi introdus în biserică de sfântul Ignatie, episcopul Antiohiei, contimporan cu Pliniu, ceea ce nu e însă nicidecum probabil, căci cântarea antifonică a trebuit să fie pretutindeni în biserică și mainainte. Poate că sfântul Ignatie a contribuit cu ceva la răspândirea ei sau i-a adus vre o modificare, dar mai mult n'a putut face.

Cum cântarea antifonică era mult în uz și la greci, ea a fost dar practică dela început și deopotrivă atât de creștinii proveniți dintre iudei cât și de cei eșiți din sânul păgânismului. Această dublă proveniență a ei a trebuit să ducă și la o formă superioară, întrucâtva deosebită de cele două forme din care a luat naștere, prin combinarea diferită a elementelor componente. **Sfântul Vasile cel Mare** ne dă amănuntul lămuritor, că pe vremea sa cântarea antifonică se executa în două feluri: sau cântau pe rând toți credincioșii, împărțiți în două cete, sau melodia era întonată de un cântăreț și poporul repeta ultimul vers al strofei, ori fiecare a doua jumătate de vers, sau refrenul: Amin, Aliluia, Lăudat fie Domnul, etc.

Și primul caracter al cântării religioase iudaice, simfonia sau unisonul îl găsim deasemeni în biserică creștină. **Sfântul Ioan Gură de aur**, la sfârșitul veacului IV, zice într'una din cuvântările sale: „*In vremea de demult se adunau la un loc toți (creștinii) și cântau. Aceasta o facem și noi acum*“. Ce fel cântau o spune el într'altă cuvântare, zicând: că din glasul felurit al femeilor, bărbaților și bătrânilor rezultă o singură melodie. Aceasta o confirmă și un părinte bisericesc apusean, tot din veacul IV, **sfântul Ambrozie**, episcopul Milanului, care aseamănă cu zgomotul uniform al valurilor mării cântarea psalmilor de către bărbați, femei, fete și copii, în bisericile din vremea sa.

Alături de aceste note comune între cântarea religioasă iudaică și cea creștină din primele veacuri, adică de cântarea în unison și antifonic, se observă numai decât și două deosebiri însemnate: la iudei cântarea din gură era însoțită în templu și de muzică instrumentală, pe când în biserică creștină primară nu se pomenește niciodată și nicăeri de vre un instrument cu care să se fi cântat în biserică; al doilea, la iudei cântau în templu numai cântăreții de profesiune, la creștinii cânta

tot poporul fără deosebire. Aci n'au existat dela început cântăreți speciali și rolul lor a fost, atunci când s'au înființat, de a învăța pe popor ce să cânte și cum să cânte și de a dirija cântarea în biserică. Numai de nevoe și mai târziu, când interesul și râvna creștinilor pentru biserică au mai scăzut, când nu și-au mai dat toți osteneala să învețe cântările bisericesti, când din această cauza nu s'a mai putut cânta în biserică de toată suflarea, numai atunci s'a recurs la meșteșugul cântăreților speciali.

Cu înființarea cântăreților, ca slujitori bisericesti speciali, muzica religioasă începe să se complice. Unii dintre cântăreți fiind și buni cunoscători ai muzicii profane, introduseră și în biserică melodiile și felul profan de a cânta și exercitară astfel o îndoită înrâurire asupra muzicii bisericesti, una bună, căci au contribuit la dezvoltarea și înflorirea muzicii bisericesti, și alta rea, căci adoptară melodii, feluri de executare și gesturi nepotrivite cu caracterul spiritual pe care-l avea și trebuia să-l păstreze cântarea creștină.

Datorită celei dintâi înrâuriri s'au primit cele patru glasuri grecești: doric, frigian, lidian și mixolidian și derivatele sau lăturașele lor, din care au eșit cele 8 glasuri bisericesti, sistematizate de **sfântul Ioan Damaschin**, la sfârșitul veacului VIII și care sunt și azi în uz în întreaga biserică ortodoxă de răsărit. Tot acestei înrâuriri se datorește și introducerea semnelor sau notelor muzicale și a diferitor reguli de cântare, modificate și perfecționate în curgerea vremii de muzicanți de seamă și cuprinse sub numele generic de *Psaltichie*.

Datorită înrâuririi a doua, muzica bisericască degenerase în anumite centre și în unele timpuri în muzică teatrală sau populară. Impotriva acestui curent vedem că se iau măsuri aspre de părinții bisericesti și de autoritatea bisericască, sunt certați cei ce au alunecat pe acest povârniș și se dau povețe cum trebuie să se cânte. „Nenorocitele și vrednicule de plâns—zice **sfântul Ioan Gurădeaur** — trebuie să te înspăimânți și să te cutremuri, când aduci doxologia îngerească, căci făptura trebuie să-și tacă mărturisirea cu frică și cu trică să ceară iertare păcatelor. Tu însă faci aci ceea ce fac actorii și orhestranții, dând din mâini fără nici un rost și mișcând din picioare și frământându-ți întreg trupul. Cu mintea robită de celece ai văzut la teatru, tu săvârșești în sfintele lăcașuri cele ce ai văzut că se fac acolo“. Asemeni și **fericitul Ieronim**, explicând cuvintele Apostolului: „lăudând și cântând în inimile voastre Domnului“, zice: „Să audă aceasta cei mai înineri, să audă cei ce au datoria de a cânta în biserică: nu cu glasul, ci cu inima să cântăm Domnului; nu bând băuturi dulci și ungându-ne gâtul ca tragegianii, așa ca în biserică să se audă cântece ca la teatru, ci cu frică, cu grijă și cu cunoașterea Scripturilor să cântăm“. Tot **Ieronim** zice altădată: „Astfel să cânte slujitorul lui Cristos, încât să placă și să se audă nu atât glasul celui ce cântă cât cuvintele ce se rostesc“, iar **sinodul VI ecumenic** poruncește ca cei ce cântă în biserică, să nu strige, ci să cânte cu luare aminte și cu smerenie.

Această scurtă privire asupra felului cum se cântă în biserică primară ne dă puțința să răspundem la întrebarea, cum ar trebui să se cânte azi în biserică.

În vechea biserică creștină cânta toată lumea care lua parte la slujba dumnezească. Ce ar fi deci mai de dorit și mai frumos și mai înălțător decât ca și azi să cânte în biserică toți creștinii? Încercări fericite și încununute de izbândă s'au făcut în această direcțiune pe ici și colea, prin satele noastre, de preoți tineri și plini de râvnă duhovnicească. În multe sate însă și la orașe, trebuie s'o recunoaștem cu multă părere de rău, aceasta este cu neputință, din aceeaș cauză din care a încetat de a se mai practica; din cauza puținului interes și a puținii dragoste ce se arată bisericii.

Ne mai fiind dar vorba de cântarea obștească, nu se mai poate vorbi azi nici de cântarea simplă, unisonă și nici de cea antifonică. Cântarea bisericască, fie ea executată de cântăreți, fie executată de cor, este încă de mult un meșteșug, o artă, care trebuie studiată, pentru a putea fi cunoscută și executată bine și așa cum se execută astăzi în cea mai mare parte nu mai place și nu mai poate trezi în suflete înălțare către Dumnezeu. Nu place și nu poate atinge ținta așa cum este executată de cântăreți, pentru că urechea noastră s'a deprins cu polifonia, cu muzica la a cărei temelie stă armonia. Nu place întotdeauna și nu-și atinge decât prea rar ținta nici muzica corală, pentru că sunt puține bucățile în care compozitorul și-a dat pe deplin seama de adevăratul înțeles al cuvintelor ce avea să pună pe note și a izbutit să găsească pentru ele forma muzicală corespunzătoare. Cum muzica de circ nu este aceeaș cu cea de operă, nici cea de dans cu cea funebră, tot astfel și muzica bisericască nu e aceeaș cu nici o alta, ci își are structura și fizionomia ei cu totul aparte și urmărește un scop cu totul diferit și bine definit: înălțarea sufletului către sferile idealului religios, către Dumnezeu. Numai acei compozitori cari își vor da bine seama de acest lucru și în care coardele sufletului vor vibra puternic de acest ideal, numai aceia ne vor putea da muzica cu adevărat religioasă, care să ne poată alunga gândurile, simțurile și preocupările de cele pământești și trecătoare și să ne înalțe pe aripile ei nemateriale către lumea valorilor și entităților veșnice, către meleagurile nesfârșitului, către Dumnezeu, izvorul vieții și al fericirii. O asemenea muzică nu este complicată, n'are nevoie de rafinării artistice, ci prima ei calitate este să pornească din inimă, dintr'o inimă încălzită și curățită de focul sacru și atunci va merge la inimă.

Ne trebuie dar o anume muzică bisericască și în genere religioasă, care să nu ne transporte cu gândul când o auzim nici la teatru, nici la circ, nici la sala de dans, nici la turma de oi sau de capre, o muzică sobră, spirituală, creștină, simplă, dar sublimă prin spiritualitatea și simplitatea ei, care să ne facă să simțim că suntem în biserică și să trezească în noi dorința de a fi cum ne vrea biserică.

Concertul din biserica sfântul Gheorghe Francmasson, a fost dat de corul cunoscutei societăți corale „Carmen“, sub conducerea ilustrului maestru, profesorul D. G. Kiriatic. Felul cum s'au desfășurat lucrurile îl expune exact și cu avânt poetic „Universul“ de Sâmbătă 6 Februarie, căruia îi facem loc aci în partea esențială a expunerii sale: „Duminecă a fost o mare sărbătoare în biserica sfântul Gheorghe Francmassonă. A fost sărbătoarea rugăciunii prin cântare, datorită societății corale «Carmen», îndrumătoarea cântării corale bisericesti și a cântecului nostru popular... Frumusețea cântărilor și sobrietatea execuțiunii au pătruns adânc în sufletele numeroșilor credincioși. Au fost momente de sinceră și adevărată reculegere. Au răsunat bolțile bisericii la plinătatea acordurilor din „Sfânt e Domnul“ de Cucu și „Cristos a înviat“ de Kiriatic. S'au înseminat sufletele la „Chemarea pruncilor“ de d-na Ghica-Comănești și la duioșia blândului „Isus prunc“ de Ciaicovschi: iar glasul domnului Folescu, când liniștit, ca în cântarea „Prea Curatei Fecioare“, când pătrunzător, ca în invocarea către „Tatăl nostru cel ceresc“, rămâne neuitat în mintea și inima credincioșilor“.

Desfătarea muzicală a fost completată, ca parte instructivă, prin conferința d-lui Dr. C. Mihăilescu, conferențiar la facultatea de Medicină din București, care a vorbit despre: „Dumnezeu în viață și în lucruri“ și prin cuvântarea părintelui paroh al bisericii D. Mihăilescu, care a demonstrat nevoea unei prefaceri morale în societatea de azi.

Un semn bun.

De mai multă vreme între școală și biserică, între învățători și preoți, mai ales la sate, este oare care răceală. Ceva mai de mult era și mai rău: între preoți și învățători era o dușmănie pe față, nedeghizată. Cauza acestei stări de spirite era educația cu totul ateistă ce se da învățătorilor în cele mai multe școli normale. Erau destui profesori fără credință în Dumnezeu, cari socoteau că fac o mare ispravă infiltrând în suletul elevilor otrava necredinței din sufletul lor și era și lipsa de pricepere a conducătorilor acestor școli, cari nu duceau pe elevi cu anii la biserică, nu-i spovedeau, nu-i împărtășeau, nu-i făceau să se simtă că sunt creștini și fii ai bisericii și că au oarecare datorii de împlinit față de sufletul lor de om. Din fericire faza aceasta a raportului dintre școala și biserică românească a trecut. Ea aparține acum trecutului, a intrat în domeniul istoriei, pentru a face loc alteia mai puțin de temut. În deosebi recrutarea cu mai multă îngrijire a personalului didactic al școalelor normale și înmulțirea profesorilor de pedagogie cu sentimente religioase bine pronunțate, este—cred—cauza de căpetenie a acestei noi stări de lucruri, că adică, între membrii corpului didactic primar și între preoți nu mai sunt aceleași relațiuni ca mai nainte, ci o simplă răceală, un fel de indiferență și — bun e Dumnezeu! — va trece și aceasta și armonia cea mai deplină va domni între cei doi

apostoli, cei doi luminători ai satelor, cum au fost numiți, și ne place să credem că sunt, preotul și învățătorul. Avem mare nădejde, că recrutarea în viitor a întregului corp profesoral al școalelor normale dintre învățătorii și învățătoarele cari trec prin secția pedagogică universitară, va aduce mult dorita ramură de măslin, va înfăptui pe deantregul această armonie, va realiza conlucrarea sinceră și desăvârșită dintre biserică și școală, pentru binele și propășirea neamului românesc.

Un semn bun, care să dea Dumnezeu să fie și un început fericit, îl avem. Direcțiunea învățământului primar din Ministerul Culturii naționale, despre care nu știu, dacă pe drept sau pe nedrept s'a zis, că dă tonul înstreinării școalei de biserică, această Direcțiune a trimes, nu de mult, o circulară către inspectoratele generale ale școalelor primare, un ordin circular, care va fi un punct capital în istoria învățământului nostru primar și va da roade pe care nici nu le bănuim acum cât de frumoase vor fi.

Textul acestui important ordin este următorul: „Atât din constatările făcute cu ocazia inspecțiilor, cât și din informațiile ce avem, se vede o rea îndrumare și lipsă cu desăvârșire de credință și dragoste către biserică noastră. Sătenii, în zile de sărbătoare, în loc să se ducă să asculte sfânta liturghie, stau în tinda cărciumelor la sfadă și gălceavă. Copiii, în special cei de școală, umblă hoinari, se dedau la jocuri, sau stau și ascultă pe cei cari se întrec în vorbe și politică fără rost. Starea aceasta este destul de tristă și cere cea mai grabnică remediere. În țările cu o cultură înaintată, dăscălimea, studenții și toată populația dornică de bine dă concursul neprețuit și stă alături de progresul care trebuie realizat prin biserică. Noi românii, datorim mult sfântului lăcaș, unde s'a păstrat credința, limba și obiceiurile străbunilor noștri, Dacă vremurile turburi au schimbat purtarea oamenilor, se cere ridicarea lor, și tămăduirea omului căzut în ignoranță nu poate veni decât prin biserică și îndrumătorii ei. Școala și biserică sunt factorii de căpetenie. De aci sperăm să se facă îndreptarea. Pentru a se da importanța cuvenită și îndrumarea ce se cere, cu onoare vă rugăm să dați ordinul cuvenit către toți învățătorii din regiunea D-voastră, ca atât în zilele de Duminică, cât și în sărbători, să cinstească biserică prin prezența lor (sic), împreună cu copiii din școală așa cum le impune și legea. Așteptăm să vedem realizându-se o îndreptare. Contra celor ce vor fi dovediți, că nu execută ordinele, vom fi nevoiți să luăm cele mai severe măsuri“. Ordinul este semnat de însuși Directorul general al învățământului primar, D-l Petre Ghițescu, de a cărui pană pare a fi și conceput. Așteptăm și noi, împreună cu D-nia sa, rezultatul care va depinde de sufletul care va fi pus de învățători în executarea dispozițiunii luate.

Pr. I. MIHALCESCU

EXTERNĂ

VESTIRE CATRE CREȘTINĂTATE,
trimeasă de conferența Universală pentru creștinismul practic, din Stockholm, 19-31 Aug. 1925

Prea iubiți frați și surori întru Hristos!

I.

1. Conferența universală a creștinismului practic a adunat mai multe sute de delegați, veniți din cele 5 părți ale lumii, aleși regulat de Biserici, și care reprezentau majoritatea comunităților de pe pământ. Ne pare rău că ele n'au putut fi reprezentante în întregime.

In clipa când aceste ședințe mărețe se încheie, noi îndreptăm o călduroasă vesteire către toți ucenicii lui Hristos, îndemnându-i de a lucra împreună cu noi prin rugăciune, pocăință, jertfe, prin silința de a înțelege datoriile vremii de acum și a le îndeplini. In fața problemelor de viață și a marilor sarcini care apasă asupra conștiinței noastre, noi ne nădăjduim în întreaga creștinătate, pentru a încheia o cooperare efectivă. Fără acest sprijin, Biserica lui Iisus Hristos nu-și va putea revărsa toată puterea ei, nici a-și pune în lucru toată înrâurirea ei.

2. Timp de 5 ani s'a pregătit această conferență și s'au făcut rugăciuni pentru izbânda ei. Fără îndoială, aceasta n'a fost cu puțință decât prin nenumăratele încercări localnice ce s'au făcut pentru apropierea Bisericilor. Dar lumea nu și-a închipuit niciodată o astfel de concentrare a forțelor creștine ridicate deasupra granițelor naționale și a îngrădirilor bisericesti. Suferințele și păcatele războiului, precum și nenorocirile care au prelungit urmările lui, au făcut pe creștini să recunoască cu umilință că tabăra răului va privi întotdeauna cu râs nepăsător asalturile unei Biserici îmbunătățite. Conferența de față înfățișează, deci cea mai trebuincioasă și mai încordată sfortare de a îndruma pe ucenicii Mântuitorului spre un program de activitate practică, și aceasta pe terenul vieții, lăsând la o parte chestiunile doctrinale, liturgice și bisericești.

3. Noi mărturisim, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, greșelile și lipsurile Bisericilor. Ele n'au înțeles ce e dragostea și simpatia. Mai cu seamă în clasele lucrătoare, nenumărate suflete, care căutau cu inimă cinstită, dreptatea și adevărul, au fost îndepărtate de Mesia, pentru că chiar acei care se dădeau drept urmașii lui, înfățișau atât de slab pe Invățătorul „blând și smerit cu inima”. Care e, deci, chemarea Bisericii în ziua de azi? Chemarea ei e căința și în același timp curajul, căci ea se adapă din izvorul nesecat care e Dumnezeu.

4. Noi mulțămim Tatălui! Intăriți de o nouă unire cu Iisus Hristos, noi am chibzuit cu încredere și dra-

goste. Când rosteam împreună rugăciunea Domnului, fiecare în graiul învățat dela mama, ne dădeam seama cu bucurie de unitatea Bisericii, jiiță tainică a cărei cap este Domnul.

II.

5. Sf. Ioan a zis: „El și-a dat viața pentru noi, și noi de asemeni trebuie să ne dăm viața noastră pentru frații noștri”. Luând în serios acest program, noi am chibzuit asupra datoriilor noastre porunci-toare de pe terenul social, politic, internațional.

6. In domeniul industrial, noi am afirmat că cea mai mare valoare este sufletul. El nu trebuie subordonat mașinii oarbe sau proprietății. Cel dintâi drept al lui, e dreptul la mântuire. In numele Evangheliei, am afirmat că regimul economic nu trebuie întemeiat numai pe câștigul unuia, ci pe grija de trebuințele obștești. Ceice au bogății trebuie să se socotească numai ca economi ai lui Dumnezeu, fiind răspunzători de puterea care li s'a încredințat. Ei sunt numai păstrătorii unui „talent” de care vor avea să dea seama. Numai un regim de cooperatie, care înlocuiește lupta fără milă a tuturor împotriva tuturor, va face cu puțință o stare socială în care stăpânii și slujbașii vor găsi, atât unii cât și alții, în lucrul lor particular mijlocul de a-și îndeplini pe pământ adevărata lor chemare. Atunci, în sfârșit, noi vom fi în stare de a asculta porunca Domnului: „Faceți și voi altuia ceiace vroiți ca să vi se facă vouă”.

7. După problemele economice, noi am privit problemele morale și sociale, pe care le pun astăzi înmulțirea poporului, părăsirea lucrului, slăbirea moravurilor, suferințele și scandalurile alcoolismului, a criminalității. Noi am ajuns la încredințarea că aceste probleme sunt prea complicate pentru a putea fi rezolvate prin sfortări individuale. Trebuie ca însăși comunitatea să-și primească răspunderea ei în acest domeniu. Și când împrejurările o cer, trebuie ca, în numele binelui colectiv, societatea să știe a pune un frâu individualismului dezordonat. Noi n'am lăsat la o parte nici chestiunile mai intime, pe care le ridică, în domeniul educațiunii, în sânul familiei sau pe terenul profesiunilor, un respect mai viu față de personalitatea morală față de femeie, de copil și de lucrător. Biserica nu cere să luptăm numai pentru niște drepturi ale individului, ci ea are în vedere persoana morală, știind că omenirea întreagă se îmbogățește prin dezvoltarea unui singur suflet.

8. In sfârșit, congresul a formulat principiile internaționalismului creștin, care se ține la o egală depărtare, atât de imperialismul egoist, cât și de cosmopolitismul indiferent. Noi am afirmat caracterul universalist al Bisericii, precum și datoria sa cea mai de căpetenie de a predica și a practica dragostea frățască. Noi nu ne-am dat înapoi în fața problemei

relațiilor dintre conștiința individuală și legile Statului. Noi am examinat problema raselor, regimul arbitrajului, instituția unei rândueli juridice internaționale, care ar procura un mijloc pașnic de a îndepărta pricinile de război, atâtea chestiuni, care în condițiile tragice ale ceasului de față, ating adânc inimile și conștiințele. Noi spunem Bisericii că e o datorie pentru ele de a-și rosti, împreună cu noi, groaza față de război și de a afirma că el nu e de loc o unealtă în stare de a regula certurile dintre popoare. Noi rugăm pe toate Bisericile de a cere în rugăciunile lor, împlinirea cuvântului biblic, sub domnia Domnului păcii: „Mila și adevărul se vor întâlni, dreptatea și pacea se vor săruta“.

9. Noi am renunțat dela început de a trâmbița întotdeauna soluțiunile puternice și de a sancționa prin voturi discuțiunile noastre frățești. La această atitudine ne-am simțit mânați nu numai de un adânc respect pentru convingerile individualităților sau a taberelor reprezentate, ci și de sentimentul că misiunea Bisericii e de a afirma idealul, lăsând conștiințelor și comunităților sarcina de a urmări cu energie aplicarea lor cu dragoste, înțelepciune și curaj.

III

10. Pentru a ajunge la acest scop, noi mărturisim că e grabnic nevoie de educațiune: mai întâi o educațiune a individului prin Biserică, pentruca el să capete o pătrundere creștinească în toate domeniile, pe urmă o educațiune a Bisericilor înșeși, prin studiu, discuțiune, rugăciune, pentruca ele se înțeleagă mai mult „cugetarea lui Hristos“, fiind călăuzite „în tot adevărul de Duhul adevărului“. Rădăcina răului zace în „inima“ omului. Noi ne rostim incredințarea noastră că omul trebuie să-și supuie viața lui sfintei voinți a lui Dumnezeu, al cărui serviciu e libertatea desăvârșită. Chiar și ideile și idealurile creștine sunt incapabile de a mântui lumea, dacă noi nu le incorporăm în viața noastră personală și dacă le despărțim de Tatăl „de la care purcede toată darea cea bună și tot darul desăvârșit“

11. Noi îndreptăm chemarea noastră mai întâi către creștini. Fiecare din ei, ascultând în mod cinstit de conștiința sa și punând convingerile sale la încercarea vieții practice, trebuie să primească pe de-a întregul răspunderile care cad asupra lui, pentru împlinirea voinței lui Dumnezeu pe pământ în slujba împărăției lui Dumnezeu. Orice creștin credincios Bisericii sale să caute să intre în larga unire a tuturor Bisericilor creștine și să ia parte la această cooperare mondială, a cărei făgăduință și cheazășie ni le oferă Conferența de față. Noi ne gândim, cu o adâncă simpatie, la acei care, pentru a asculta de chemarea lor creștinească, sunt siliți de a suferi încercări și prigoniri. Ei iau parte la suferințele lui Iisus Hristos: „Fericiti cei prigoniti pentru dreptate“.

12. Cu toate că apelul nostru se îndreaptă, înainte de toate, către Biserici, vedem, totuși cu mulțămire că noi putem număra azi mulți aliați pentru cauza sfântă. Noi ne rezemăm pe tineretul idealist din toate țările. Știm cât de mult el se însufletește pentru prefacerea cea de trebuință a ordinii sociale prezente și noi dorim cu căldură că ea să se săvârșească în jurul steagului Mântuitorului, în cuprinsul Bisericii. Ea cere voluntari și așteaptă.

Noi nu putem uita, în domeniul intelectual, pe cercetătorii cărora le e sete de a cunoaște. De ajutorul lor nu ne putem lipsi de loc. Biserica creștină se mărturiseste ca așezământul aceluia care a fost „adevărul“. Ea salută, deci, orice întărire a rațiunii și orice progres al conștiinței. În multe domenii particulare, noi ne întemeiem pe influența maestrilor, pe știința specialiștilor, pentru a ne ajuta să dezlegăm problemele grele. În numele Fiului omului, lemnarul din Nazaret, noi trimetem această călduroasă veste lucrătorilor din lumea întreagă. Noi salutăm cu respect pe acei care, cu toate pedicile ce se ridică, rămân credincioși idealului creștin. Noi cunoaștem înțelesurile greșite, care îndepărtează atâția credincioși de Biserică. Ne pare rău de ele și am dori cu căldură să le risipim. Lozinca Bisericii rămâne aceea a Capului ei: „Am iubit dreptatea și am urât nedreptatea“. Noi ne împropriem dorințele poporului lucrător către o rânduială de dreptate și de frăție, singura rânduială potrivită cu planul dumnezeesc al rescumpărării: „Să mântuim pe orice om și să mântuim pe tot omul“.

13. Noi nu ne putem despărți fără a lua măsurile trebuincioase pentru a duce înainte o lucrare începută așa de fericit. Noi am hotărât, deci, să înjuițăm un „comitet de continuare“ pentru a prelungi căile începute, pentru a studia punerea în practică a cugetărilor formulate, pentru a preciza ideile noastre și pentru a pregăti, eventual, altă conferință universală. E o operă educativă, care cere mult de lucru, dar Duhul Sfânt inspiră Biserica; sub conducerea ei, creștinii de pe tot pământul vor fi în stare pe viitor, în clipele de criză mondială, de a manifesta o unire deplină cu Iisus Hristos, pe terenul vieții și al acțiunii.

14. Să nu uităm până la ce punct unitatea din afară rămâne supusă unității dinăuntru. Numai apropiindu-ne din ce în ce mai mult de cel Răstignit, noi ne vom putea apropia tot mai mult unii de alții. A trebuit ca Bunul Păstor să moară, pentruca să poată aduna pe jiii risipiți ai lui Dumnezeu și viața celui Prea-mărit e aceea care nutrește pe viitor nădejdea lumii.

„Aceluia care, prin puterea care lucrează în noi, poate face cu mult mai mult decât ceia ce cerem sau cugetăm, Aceluia să-i fie slava în Biserică și în Iisus Hristos, în toate neamurile, până la sfârșitul veacurilor“.

Amin.

tradus de Arh. SCRIBAN

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Prof. Dr. Gh. I. Ghia, *Împărăția lui Dumnezeu după Noul Testament*. Craiova 1925. Format în 12 mic. 86 de pag. Prețul 20 de lei.

Cartea aceasta, care e eșită de sub tipar de câteva luni de zile, înfățișează o adâncire în tratarea chestiunilor noastre teologice. În adevăr, noi suntem lipsiți în mare măsură de tratate care iau în cercetare o singură chestiune din multe, pentru a o adânci pe aceasta. Până acum s'au tratat la noi mai cu seamă obiecte de studiu în general. Dar să iei o singură chestiune d.n't'o întreagă ramură de studiu, aceasta mai rar. Și totuși cultura înseamnă a adânci fiecare chestiune în parte. Noi, în studiul ermeneutic, vorbim că, cuprinsul cărților sfinte se poate scoate la iveală în mai multe chipuri: sau pui mai multe chestiuni la un loc, cum e în comentariu, sau te mărginești la una, cum e tratatul. Dar când era vorba să înfățișezi tratate, aproape nu găseai decât numai străine. Și totuși e bine să avem adâncită fiecare chestiune din cele multe ale oricărei ramuri de studiu teologic.

După cum se știe, una din rostirile cu care ne întâlnim mai des în Noul Testament este cea de *împărăția lui Dumnezeu* sau *împărăția cerurilor*. Deși, în de obște, se crede că aceasta înseamnă viața din ceruri, totuși rostirea de *împărăția lui Dumnezeu* nu înseamnă unul și același lucru pretutindena. Cărțile străine cu titluri ca *Teologia Noului Testament*, care se silesc să scoată la lumină toate cugetările cuprinse în Noul Testament, lămuresc bine acest lucru.

Păr. Prof. Dr. Ghia, apucându-se să trateze această chestiune, ne introduce în toate amănuntele ei, întrebunțând izvoare temeinice și o înfățișare rânduită. În 3 părți bine hotărnicite, ne arată ce a însemnat

rostirea de *împărăția lui Dumnezeu* în V. Testament, apoi în Noul Testament și apoi în scrisul și vorba apostolilor. Cititorul iese de aci cu o mulțime de lucruri învățate și cu o limpezire a multor chestiuni care nu stau prea lămurite în multe capete.

Făcând această lucrare, Sf. Sa a lucrat cu pașii cercetători ai omului de carte. A pătruns în multe coturi peste care învățătura elementară trece fără să le bage-de-seamă și, cu aceasta, a îmbogățit învățământul nostru teologic.

Citind această carte, cititorul trebuie să-și dea seama de un lucru: Cunoști bine ceva, nu când ai date generale despre el, ci când pătrunzi în adâncuri. Trebuie să ai amănuntele unei chestiuni, pentru ca să-ți dai seamă de ea.

Deci Păr. Ghia, dându-ne acest tratat amănunțit despre împărăția lui Dumnezeu, a îmbogățit materialul nostru de învățătura teologică și ne-a făcut să pașim înainte. La aceasta, adăugând că lucrarea e și bine scrisă și încheată în frumoasă rânduială a materiei și în apropiata urmărire a celor ce au mai scris în această latură, înțelegem că a făcut prin o astfel de scriere un serviciu culturii noastre teologice Seminaristul sau studentul sau și preotul, care urmărește înainte învățătura din școală, vor avea în ea o citire care le va face plăcere și din care vor înțelege că au căpătat ceva pentru cultura lor. Scriitorul acestor rânduri, și până a nu le scrie, n'a uitat de a vorbi de ea și școlarilor săi, ca de o scriere care va însemna un bun adaos la câte știu eu. Deci îndemnăm și pe alții s'o caute și să se îmbogățească prin ea. Autorul e profesor în Craiova și i-o pot cere acolo.

Arhim. SCRIBAN

Ș T I R I

Un episcop ungar părtaș la cea mai mare escrocherie a veacului. Se știe că vecinii noștri de dincolo de Tisa, au falsificat bancnote franțuzești, ca astfel să-și poată plăti datoriile cu banii altora. Intre cei vinovați da falsificare, se numără un arhiduce, cu pretenții de a ajunge rege al Ungariei, omul său de încredere, care e un prinț, mai mulți miniștri, prefectul poliției din Budapesta, directorul Casei de Depuneri, însuș regentul Ungariei și, ca culme a scandalului, și episcopul militar, șovinistul Zadrawetz. Camera de punere sub acuzare a scos deocamdată din cauză pe episcop, sub cuvânt că el nu cunoștea scopul în care se depunea jurământul special care se presta în fața lui de cei inițiați în tainele falsificării. Se vede în aceasta rezultatul puternicei intervenții a scaunului papal de a nu se discredita biserica romană prin condamnarea unui episcop pentru o faptă atât de urâtă. Mușamaua nu se va putea întinde însă până în sfârșit și vinovatul episcop va trebui să-și ia pedeapsa meritată. În ultimele zile, ziarele au adus știrea, că Scaunul papal a delegat pe un mare inchișitor, care, împreună cu alți preoți, să judece pricina faimosului episcop. Punctul de vedere din care se va judeca această scandaloasă pricină, va fi dacă escrocheria lui Zadrawetz este imorală sau nu. Așteptăm, să vedem, cum înțeleg morala în cazul de față împuterniciții Papii.

P. I. M.

Medalieri. — Prin Înaltul decret Regal nr. 2559, dat în Sinaia la 3 Octomvrie 1925, au fost cinștite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* următoarele obraze bisericești și mirenești, pentru felurite sprijiniri aduse bisericii.

Clasa I: d. Gh. Tomaziu, Președintele Comisiunii Interimare a orașului Dorohoi; Păr. Econ. D. Furtună, directorul Seminarului din Dorohoi; d. Antoniu Sequens, profesor de muzică la Școala Normală din Caransebeș; d. Frederic Pauck, Primarul orașului Caransebeș; d-na Irina Mavrodin și d-ra Perpetua Gh. Popescu enoriașe ale bisericii Sf. Nicolae din Galați.

Clasa II: Părintele C. Munteanu, spiritual la Seminarul din Dorohoi; d-nii Petru Cârban, maestru de muzică și Dumitru Bogza, agronom, amândoi în slujba aceluiaș seminar; apoi d-nele Maria Mircan și Maria Inginer Dușescu, amândouă enoriașe ale bisericii Sf. Nicolae din Galați.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 2560, dat în Sinaia la 3 Octomvrie 1925, au fost cinștite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, pentru sprijinirile aduse Bisericii, următoarele obraze bisericești și mirenești:

Clasa I: d-nii Dr. Ștefan Bogdan, deputat, și Cla-

udiu Mititelu, subdirector la manufactura de tutun „Belvedere“ din București;

Clasa II: d-nii *Eduard Duca, Ioan Bucur, Sever Herdan, Ioseph Geggerlle, Ioan Minescu, Toma Negoescu și Grigore Negoescu*, sprijinitori ai bisericii *Căramidarii-de-sus* din București; apoi d-nii: *Vasile Hoza*, fabricant și negustor, și *Ioan Bogrea* maistru blănar, amândoi din Sibiu.

Prin Inaltul Decret nr. 2561, dat în Sinaia, la 3 Octombrie 1925, s'a dat d-lui Colonel *Ioan P. Georgescu* dela Marele Stat Major al Armatei, medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, clasa I, pentru grija deosebită arătată Bisericii și viețuirii cuviincioase.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 2653, dat în Sinaia la 8 Octombrie 1925, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I-a următoarele obraze bisericesti și mirenești: d-nii *N. Negru*, prezident de tribunal; *D. P. Ștefănescu*, Revizor școlar; *Dr. A. Costiniu*, Directorul Casei Muncii C. F. R.; Inginer *Mureli*, inspectorul atelierelor mari din Constanța; Cucernicul Preot *Filip Nicolau* din comuna *Fundeni*, Tecuci; Prea Cucernicul Econom *C. Popescu*, revizor eparhial pe lângă Sfânta Episcopie din Constanța; d-nele: *Maria Mureli, Maria Serafim* din Constanța și *Elena Gh. Marcu*, institutoare la școala primară Nr. 1 de băeți din Dorohoi.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1115, dat în București la 28 Martie 1925, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, următoarele fețe bisericesti și mirenești:

Clasa I: d-na *Ecaterina Catargi* și d. *Henry Catargi*, ministru plenipotențiar; Cucernicul Preot *C. Popescu*, paroh în *Gura Dimieni*, Buzău; d. *V.N. Nicolescu*, administrator al plășii *Slănic*, Buzău, pentru ajutorul dat la clădirea Bisericii *Sfinții Voevozi* din parohia *Gura-Dimieni*, acel județ, și Prea Cuviosul Arhimandrit *Gherontie Tomescu*, duhovnic al Mănăstirii *Văleni*, județul Argeș, pentru slujbele aduse Bisericii.

Clasa II: d-nii *Gh. Stănilă*, notar; *Dumitru D. Crivăț*, cântăreț bisericesc; *Alexandru Blăndu* și *Ioan D. Sava*, epitropi bisericesti; *Oprea Teodor*, învățător-diriginte; *Ioan Berechet*; *Apostol Costache*; *Ghica Negoescu* și *Iordache Morocanu*, plugari; *Ioan I. D. Sava*, prezident al Comisiei Interimarare; Farmacist *Traian Crețoiu* și *Petre Constantinescu*, membri în Comisia Interimară, toți din Comuna *Beceni*, Buzău, pentru ajutorul dat la clădirea bisericii *Sfinții Voevozi* din parohia *Gura-Dimieni*, același județ, și Cucernicilor Părinți: *Patriciu Rădoiu*, paroh în *Obreja*; *Sinisie Bisteanu*, paroh în *Văi*; *Ioan Lăpăduș* paroh în *Ohaba-Mâtnic* și *Antoniu Atnagia*, paroh în *Zorlenț-Mare*, județul Caraș-Severia pentru slujirile aduse bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 2558, dat în Sinaia la 3 Octombrie 1925, au fost cinstite cu medalia „*Răsplata Muncii pentru Biserică*“ **Clasa I** următoarele fețe duhovnicești și mirenești, pentru înimoșia arătată față

de Biserică: P. C. Arhimandrit mitrofor *Clementie C. Popovici*, Cernăuți; P. C. Arhim. *Grigorie Volcinschi*, Putna; P. C. Arhim. *Dionisie Burac*, Dragomirna, P. C. Arhim. *Juvenal Stefaneli*, Suceava; apoi d-nii General *G. Constantinov*; *Nicolae Cotos*, decan al Facultății de Teologie din Cernăuți; *Dimitrie Topa*, profesor secundar, și *Orest Tarangul*, profesor secundar în Suceava; Prea Cucernicul *Ipolit Tanavschi*, Protopopul Catedralei; d-nii: *Eugen Neșciuc*, directorul Consistoriului din Cernăuți; *Constantin Simota*, secretarul aceluși Consistoriu, Păr. Protodiacon *Constantin Boca* și *Mihail Ursuleac*, Rădăuți; *Mihail Percec*, Siret; *Mihail Bendeuschi*, Vicov; *Teofil Săveanu*, Storojneț; *Ioan Popescu*, Cernăuți, și *Ilarion Ivanovici*, Nistru; Cucernicii Vicari Protopopești: *Ioan Bucevschi* și *Orest Bendeuschi*; d-nii *Nicu Dumbravă*, primarul Sucevei; *Gh. Coclici*, primarul Mitocului; *N. Bălan*, primarul Câmpulungului și *Gheorghe Voiteu*, vice-primarul Cernăuțului; d-nii: *Nicolae Hutu*, și *Toader Collarciuc*, gospodari din Stulpicani; *Eudoxiu Hurmuzachi*, *Radu Grigorcea* și *Gheorghe Vasilco*, ctitori bisericesti; d-na *Maria Kraigher*, care, din mijloacele ei, a făcut o biserică în *Slobozia Comărești*; d-nii: *Em. Iliuț*, inspector școlar; *Dimitrie Cojocar*, prefect în Suceava; *Alexandru Sbiera*, prefect în Câmpulung; *Eman. Băncescu*, prefect în Rădăuți; *N. Leontieș*, prefect în Humor; *Traian Bădulă*, prefect în Siret, *Dimitrie Iliuț*, prefect în Cernăuți; *Barbu Grigoroviță*, prefect în Cernăuți și *Gheorghe Luția*, șef de cabinet.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1790, dat în Sinaia la 2 Iunie 1925, obrazele bisericesti și mirenești mai jos însemnate se cinstesc cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* **clasa II** pentru sârguința cheltuită la strângerea mijloacelor ce au fost întrebuințate la repararea bisericii parohiale din parohia *Bragadiru*, com. *Streinii-Dobreni* jud. Ilfov, și anume: Sf. Sa Păr. *Arsenie Peșescu*, paroh; d. *Cleante P. Nuțu*, primar; d-nii *P. Rădulescu* notar și *Gh. Bojogescu*, învățător, toți din acea localitate.

POȘTA REDACȚIEI

Domnului **Nicolae N. Șerb**, *Poiana* 424, jud. Sibiu.
De mult îmi tot scrieți d-stră, întrebându-mă dacă nu mai iese de sub tipar *Comentariul Sfintei Evanghelii*, început a se tipări de mine aici și de care era vorba să fie scos în carte deosebită. Deși îmi scrieți: „nu cred să fi fost vreo carte pe care să o fi așteptat cu așa dor ca pe aceasta“, totuși nu vă pot împărtăși bucuria de a vă spune că am tipărit-o sau că măcar e sub tipar. Am neîncetat gândul de a o tipări și chiar și acum aștept un răspuns dela o editură în această privință, până acum însă n'am putut ajunge la un capăt. E carte mare și editurile se feresc a vâri bani prea mulți într'o astfel de carte. Știu eu? poate că anul acesta tot oi duce-o la un capăt, fiindcă mă tot silesc. Dar până atunci nu încetez a face ceva mai mic. Am sub tipar, pentruca să iasă la lumină până în Paști, o carte nouă, cu numele: *Cele 4 Evanghelii în una singură*, adică toată povestirea evangheliei pusă într'un singur șir, și apoi această povestire însoțită cu scurte tâlcuiri. Până la Comentariu, vă veți putea îndestula cu aceasta.
Arhim. SCRIBAN

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 2 (539).

Februarie 1926

FĂRÂME DIN ISTORIA MISIONARISMULUI ARGEȘEAN

Istoria omenirii își are zilele ei de grele frământări. Nouă, celor de azi, ne-a fost dat să trăim astfel de zile, când uneltirile *urii* și ale *minciunii*, par a fi zdrobit pentru multă vreme împărăția *iubirii* și a *adevărului*, din sufletele omenesți. Războiul cel mare, din zilele noastre, cu tot șirul nenorocirilor aduse de el, ne-a lăsat o lume mai nemulțămîtă și mai agitată ca niciodată, pe acest pământ. În deosebi masa ortodoxismului și a naționalității românești, abia unită în hotarele sale firești, s'a văzut dela început în luptă cu diferite curente nesănătoase, cu mulțime de discordii și uneltiri dușmănoase, cu diferite credințe și erezii protivnice idealurilor sale scumpe.

În fața acestei îngrijitoare stări de lucruri, Înalta Ierarhie bisericească, în plin acord cu oamenii de bine ai neamului, plecând dela constatarea istorică, că soarta neamurilor, nu poate fi îndreptată către o viață mai liniștită și mai înaltă, decât având ca temelie opera dumnezeiască, cuprinsă în mod desăvârșit în religiunea creștină, a înfiripat ici și colo, mișcări de propagandă religioasă-culturală pentru a provoca o astfel de reacțiune, o mișcare idealistă, care să readucă întru toți și întru toate, domnia legii de moralitate și solidaritate națională.

În mijlocul acestor frământări, a luat ființă corpul misionarilor, câte unul pe lângă fiecare eparhie.

Care este chemarea lor?

De a predica *Evangelia* lui Hristos. De a înfrâna și a readuce în staul pe cei rătăciți, de a colinda drumurile, holdele și centrele românismului, spre a câștiga pentru Hristos inimile flămânde de adevărurile veșnice și, înălțându-le deasupra vremurilor și a frământărilor din lume, să-i cheme pe toți, ceice sunt scânteii din dumnezeire, pentru a colabora cu însuș Creatorul, la aducerea pe pământ a împărăției lui Dumnezeu.

O primă datorie.

Incredințându-mi-se oficiul greu și plin de răspundere al demnității de misionar, odată cu înființarea acestui post pe lângă de Dumnezeu

păzita Eparhie a Argeșului, potrivit îndrumărilor date de înaltul meu Arhipăstor, D. D. Nichita, am căutat să cunosc, în primul rând, întrucât curentele antireligioase stingheresc viața dreptcredincioșilor din cuprinsul Eparhiei noastre, pentru ca apoi, alături de preoții lui Hristos, să găsim orientarea creștină, pentru păstrarea sufletului românesc în acea stare de sănătate morală, care strălucește dealungul veacurilor de lupte și necazuri. Era firesc, deci, ca primele călătorii să le fac spre focarele unde aveam informațiuni că au pătruns și s'au aciuat sectanții, cari, sub masca religioasă, urmăresc pulverizarea vieții noastre naționale. În acest scop, am străbătut sute de kilometri, pe drumurile bătute de ploi, de arșița soarelui, de vânturi și de pulbere, cari străbat eparhia noastră. Zile întregi am înfruntat greutățile și primejdiile, cu nopți dormite în așteptarea trenurilor pe scândurile de prin gări, în frig, în lipsuri și supărări, spre a cunoaște și a stavili primejdia filoxerii morale, a lucrătorilor răi, care s'au strecurat ca niște vulpi viclene, în ogorul românismului.

Cu buna voință a autorităților, descopăr cuibarele sectanților în Pitești, Zărnești, Silișteni, Milcoi... din Argeș; Slatina, Taslui, Vlaici... din Olt, și așa, rând pe rând, am cunoscut aproape pe toți cei 53 sectanți cuibăriți în cele 2 orașe și 22 comune rurale, din județul Argeș și Olt.

Recrutați din drojdia societății românești, unelte ale streinismului, mai toți elemente cari fug de munca cinstită, spre a-și vinde sufletul pe un blid de linte, câțiva rătăciți certați cu justiția cari și-au uitat jurământul de credință către patrie și tron, din câteva femeiuști îngreuiate de păcate, sau care au uitat legământul sfânt al căsniciei, — iată cine sunt adeptii sectanților din Eparhia Argeșului, cari foiesc țara în lung și în lat.

Cei mai mulți aparțin sectei *adventiștilor de ziua a șaptea*.

Ce sunt și ce urmăresc sectanții?

În locul ereticilor din primele veacuri ale creștinismului, în locul barbarilor cutropitori din veacurile de mijloc, se ridică, în vremurile de acum, alt soi de cutropitori șieretici, cari

vor să răstoarne orânduiala țării, turburând Biserica lui Hristos și pacea socială. Despre astfel de eretici ne-a prevestit Mântuitorul, când zice: „Păziți-vă de proorocii cei mincinoși, cari vin la voi în haine de oi, iar înăuntru sunt lupi răpitori”¹⁾. „Aceștia sunt izvoare fără de apă, nori cari se poartă de vifor”²⁾, cari seamănă ura și vrajba între frați, pentru a răsturna ordinea în Stat.

Ce-i face pe acești rătăciți să lucreze la schimbarea credinței, în care ne-am născut și ne-au crescut părinții, în care au trăit ei și înaintașii lor și prin care au înfruntat cu bărbăție furia valurilor cutropitoare?! Oare dorul de adevăr și de mai bine pentru Biserica și societatea noastră românească, să-i miște pe acești turburători?!
Din zi în zi se simte, tot mai mult, o mână ascunsă în întuneric — vrășmașă Bisericii și naționalității noastre, — care conduce și alimentează pe acești fii vitregi ai neamului, coadă de topor ai streinilor, cari au mirosit bogăția binecuvântatului nostru pământ. Alături de ei, s’au furișat în țarina românismului și împreună au început să samene neghină între grâu. Și era firesc pentru acești urmași ai lui Iuda, să-și îndrepte armele mai întâi împotriva Bisericii, fiindcă ea a fost centrul naționalității noastre, ea a fost acea cetate neînvinsă, care ne-a păstrat limba, naționalitatea și istoria, acea corabie, care ne-a mântuit neamul dealungul vremurilor vijelioase.

Focarul acestor secte este America, unde sunt peate 500 feluri de învățături felurite. De aci, prin Hamburg, în timpul celor trei sferturi de veac din urmă, și-au făcut loc prin toate Statele Europei, — inclusiv România, — unde s’au răspândit mai mult, datorită crizelor grele, prin care a trecut neamul nostru, sub stăpânirea streină, mișcarea țărănească din 1907 și mai ales războiul cel mare din zilele noastre. Învățătura acestor secte, care și au leagănul în Iudaism, nu este decât o țesătură de neadevăruri, pe cât de îndrăznețe, pe atât de primejdioase, prin care, în mod laș, se exploatează naivitatea credulilor, care, zăcând în besna întunericului și a mizeriei fizice și morale, nu au nici știința și tăria de a se apăra, nici ocaziunea de a fi apărați. Am urmărit firul acestor urziri lipsite de orice scrupul, am înaintat pe cărările necercetate de reprezentanții lumii și ai iubirii de neam, și acolo, în fabricile ascunse, în creerii munților, în infecția mahalalelor, în jurul dughenelor micilor negustori, în trenuri, în satele lipsite de preot, sau, lucru de tot trist și îngrijorător — chiar printre rândurile vitejilor apărători ai țării, am descoperit priveliști ne-spuse de triste, am găsit chipuri omenești, cari, ne-mai putându-și înălța gândul către o viață superioară — la prima ocaziune, — au fost cuprinși

în verigile înșelătoare ale acestor amăgitori cari i-au înstreinat de tot ce este românesc și așa, pe negândite, mulți dintre cei slabi de minte și-au schimbat tezaurul sfânt al moștenirilor străbune, pe acel potop de învățături *distrugătoare de neamuri*.

La noi, în țară, sunt în prezent 12 feluri de astfel de învățături ereticești. Lucru de tot curios este, că aceste secte nu se critică între ele, *toate însă atacă Biserica noastră, ceea ce ar însemna, după ei, că numai Biserica noastră nu învață adevărul, iar cele 500 de învățături — cum sunt în America, — ar fi toate adevărate*¹⁾.

Deși Guvernul, mai ales după semnalările Sf. Sinod, a luat, în timpul din urmă, măsuri împotriva acestor turburători, suntem în drept să credem că lucrurile nu se vor opri aici, întrucât nici sectele ocrotite — *adventiștii și baptiștii*,²⁾ — nu sunt mai puțin primejdioase ca celelalte, de cari se deosebesc numai prin dibăcia de a ascunde unele rătăciri, cari sunt mai izbitoare. Așa, adeptii sectei *adventiste*, refuză depunerea jurământului³⁾ care este cel mai înalt act de dreaptă încredințare ce stă la temelia justiției, armatei și ordinii în Stat; iar adeptii sectei *baptiste*, prin năzuințele lor de a avea Biserica liberă în Stat liber, făgăduesc Statului *dreptul de a controla credințele religioase*,⁴⁾ punându-se astfel în vădită contradicție cu art. 22 din Constituție, care, pe deoparte recunoaște Biserica ortodoxă română ca dominantă, față de cultele minoritate; iar pe de altă parte rezervă pentru Stat dreptul de a veghea ordinea publică, bunele moravuri și păstrarea legilor de organizare în Stat.

Și unii și alții, uneltesc împotriva siguranței naționale — prin tâlmăciri tendențioase și răspândirea de idei subversive — pe care, în chip arbitrar, ei îmbracă în haina scripturistică și în chip strâmb le explică, folosindu-se în mod nepermis și de diferite scrieri teologice⁵⁾.

Fărâme din activitatea misionară

Impărăția lui Hristos, se alcătuește din sufletul tuturor fără deosebire, din credința și năzuința lor spre bine și adevăr, din iubirea și liniștea adâncurilor sufletești.⁶⁾ Deaceia oriunde îmi așezam lucrul: în drum, într’un local public, într’o casă sau în întâlniri singuratică, scopul mi-era ca să rechem la sânul Bisericii mame pe

1. Mat. 7, 15;

2. 2 Ap. Petru 2, 17.

1. Pentru neam și Lege, p. 11 Dr. Comșa.

2. Prin ord. cir. al Min. de Culte nr. 12794/924 se dă adventiștilor și baptiștilor oarecare preferință față de celelalte secte.

3. Cazul Dumitru Ene Mocanu, Zărnești, Argeș, care a refuzat jurământul la numirea într’un serviciu public.

4. Broșura lor: *O soluție frățească* p. 11.

5. Cazul din Slatina, Olț, unde predicatorul adventist Marinescu-croitor, — pentru a susține diferite erori, duse până la inconștientă, mi-a prezentat scrieri din ale unor distinși profesori pe cari le folosea în mod arbitrar.

6. Efeseni II 11-12.

cei rătăciți, să altoiesc în credință și nouă voință, cu noi orientări religioase, la lumina crucii și harului lui Hristos. În modestele mele călătorii, m'am adresat de multe ori unui singur om, ale cărui idei protivnice le-am combătut în auzul tuturor, pentru a fi îndată sfărâmate. Altă dată m'am adresat unui grup sau chiar mulțimii. Astfel, la Zărnești, Argeș, în localul primăriei, unde erau adunați toți fruntașii comunii, am deschis vorba cu un adept al adventismului, care, după câteva întrebări, își descopere toată starea sufletului său rătăcit, ridicându-și asupra-și furia poporului, care a voit să-l linșeze și numai cu multă greutate am izbutit să-l fac scăpat.

În localul școlii din Laici, Olt, am stat de vorbă cu un grup deeretici, în fața multor săteni de toate vârstele, în frunte cu aleșii intelectuali din această comună. Chestiunea ereticilor a fost lămurită din îndoitul punct de vedere: *național și religios*. În discuție, au intervenit cu iscusință atât preotul I. Venescu, cât și învățătorul T. Firicel, deputat. Câteva zile în urmă, fruntașii adventiștilor din Argeș și din alte părți, venind în comună, s'au adunat la sora Veta Ionescu, în scop de a-și reface situațiunea zdruncinată. Zvonul despre venirea acestor mosafiri în comună a dat prilej poporului ca să se adune în număr mare. Între poporeni, deoparte, și între propagandiști de altă parte, se deschide o vie discuție pe chestiunea religioasă.

Poporul se agită, huidue și vociferează împotriva adventiștilor — semănători de zăzâanii, — cari, de furia poporului, s'au retras în curtea școlii. De nu ar fi intervenit glasul împăciuitor și iertător al vrednicilor luminători ai comunii, lucrurile ar fi mers departe. De atunci, nu s'a mai făcut propagandă în Vlaici și nici nu au mai apărut prin comună emisarii adventiști.¹⁾

La Tâslui, Olt, m'am adresat întregii adunări, atât în biserică, cât și în școală. Aci, ca și pretutindeni, rezultatul a fost mai mult decât îmbucurător. La îndemâna oricui, țin rapoartele preoților, din care se poate constata în tot locul o înviorare, o solidarizare a poporenilor, o mai mare grijă și dragoste pentru Biserică și pentru celelalte așezăminte naționale, în opoziție cu disprețul față cu cei care și-au trădat moștenirea străbună. Revăzând unele centre, am observat, în dragostea cu care m'a primit poporul, încolțirea unei vieți nouă, așa cum, la dogoarea razelor de soare primăvăratec, încolțesc din pământul rece și fără de viață, vârfurile verzi ale ierburilor și florilor binecuvântate. De bună seamă că vorbirile nu mi-au fost cu privire la filozofiile sterpe ale vremurilor, ci fărăme rupte din nevoile acestui neam. Le-am grăit lor nu

„ca celor duhovnicești, ci ca celor trupești, ca unor prunci întru Hristos cu lapte i-am hrănit, iar nu cu bucate tari“, după exemplul celui mai neîntrecut misionar al veacurilor, Marele Pavel¹⁾.

Centrele culturale

Cercurile culturale sunt cele mai fericite ocaziuni pentru strângerea legăturilor între preoți, pe deoparte, și între preoți și credincioși, pe de alta, în scop de a cultiva și promova sentimentele religioase-morale-naționale, în popor. Pentru acest motiv, aceste centre, au fost pentru mine pivotul unei acțiuni mai intense și mai ordonate în brăzdarea cât mai adâncă a ogorului nostru bisericesc. Deaceia, oriunde am apărut: la Stroești, Isvorul de gaz, Stolnici, Valea Iașului... — unde, pe lângă mulțimea creștinilor din localitate, luau parte și fruntașii din comunele vecine, — m'am socotit ca cel mai mic între frați, făcându-mă tuturor toate, pentru a câștiga, și pe calea aceasta, un cât mai larg circuit social, pentru răspândirea „vestei celei bune“. Nu este locul aci să descriu setea cu care creștinii năvălesc la astfel de adunări ca să asculte dumnezeieștile slujbe în sobor și să soarbă sfaturile slujitorilor lui Hristos.

„Dacă astfel de predici și cuvântări s'ar țineă mai des prin satele noastre, — mi se scrie textul din Stolnici, Argeș — socotim că, în scurtă vreme, multe scăderi rele, de care suferim, s'ar putea îndrepta. Ținem de a noastră datorie ca să vă exprimăm în numele sătenilor din această comună, cele mai călduroase mulțumiri, dorind în acelaș timp ca, din când în când, să vă mai abateți și pe aici, ca împreună să căutăm a îndruma mințile sătenilor noștri, adevărata temelie a țării, pe căi din cele mai folositoare, atât pentru ei, cât și pentru țară“²⁾.

„Spre marea noastră bucurie, a sosit și P. C. Sa Păr. Godescu, misionarul Eparhiei Argeșului — scrie Păr. Proitos I. Fețeanu³⁾ — care a spus o prea frumoasă și înălțătoare cuvântare în niște termeni populari, aprinși, însoțită de toate regulile oratorice și omiletice. P. C. Sa a amintit aproape de toate metehnele cari bântue în popor și a dat toate sfaturile posibile ca să ne ferim pe toate căile de numeroșii dușmani, cari doresc peirea noastră; de patimile de tot soiul și mai ales de dușmanii religiei noastre, păstrându-ne portul, vorba noastră și toate obiceiurile curate, ce le avem rămase ca zestre, dela moșii și strămoșii noștri...“

Nu odată mi s'a întâmplat ca, după vorbirea mea, să se ridice glasul plin de entuziasm al unui învățător sau al altui fruntaș, cari răs-

1. Epistola I. Cor. III. 1—3.

2. Scrisoarea Păr. I. Filipescu și a D-lui Invățător Glonj din 30 XII/924.

3. Procesul verbal dela 17 Mai din Valea Iașului.

1. Rap. nr. 2/925 al parohului respectiv.

pundeau la îndemnurile mele cu mulțumiri ce se răsfrângeau asupra mulțimii ca o ploaie binecuvântată, ce înviorează sămânța aruncată în arătura proaspătă.

Educarea tinerimii.

Pentru izbăvirea relelor de cari suferă poporul nostru, toate nădejtile noastre, se îndreaptă către tineretul românesc. Doritor de o mai bună și îngrijită creștere a acestei tinerimi, nu numai în cuprinsul parohiei — unde am distribuit cărți, iconițe și alte daruri pentru copii cu purtări alese, cari se feresc de înjurături, blesteme, etc., dar în modestele mele călătorii, nu am pregetat să vizitez școlile, să șed de vorbă cu copilașii și cu aleșii lor luminători, distribuindu-le, după posibilități, broșuri, acordându-le mici sume de bani ca încurajare, dându-le sfaturi și îndemnuri, luând măsuri a se așeza icoane prin școli — acolo unde lipsesc — fără să uit a chema pe acești apostoli ca, alături de preoți și de părinți, să colaboreze, pentru a țese viitorul neamului, printr'o mai îngrijită creștere a tineretului românesc.

Nu mai puțin m'am crezut dator, să merg în mijlocul ostașilor noștri dragi, ținând conferințe pe la diferite regimente, pentru înălțarea sufletească a acestei tinerimi, care are chemarea să apere nu numai hotarele, ci și comorile morale și materiale ale neamului românesc.

Mănăstirile.

Aceste centre de pioșie și înaltă moralitate au fost cercetate în cursul anului expirat. Ca pretutindeni, și aci războiul cel mare din zilele noastre și-a înfipt ghiarele pustiirii și ale sărăciei care încă se mai văd și acum. Zi cu zi însă, și mai ales dela venirea P. S. episcop Nichita în conducerea Eparhiei, se simte în tot locul, dar mai ales în aceste locuri sfințite, binecuvântatul suflet gospodăresc, inaugurat la reședința episcopală, și de aci întocmai, ca într'un vas plin cu apă, în mijlocul căruia cade o piatră, se revarsă în valuri concentrice către periferie, ca o nouă putere creatoare cu fericite învățăminte pentru toți, dar mai ales pentru ceice au fost sortiți să trăiască în sihăstrie, cât și pentru ceice vin să-și găsească o clipă de odihnă, curățindu-și cugetele și simțirile în aceste „Siloamuri“ românești.

Impreună cu superiorii respectivi, am vizitat chilie cu chilie, am stat de vorbă cu fiecare în parte și cu toți laolaltă, am predicat pacea și superioritatea vieții monastice, am dat îndemnuri, am distribuit broșuri, am pus la cale înființarea de biblioteci, de ateliere, etc.

Pretutindeni am constatat o desăvârșită dragoste de muncă. Ordinea și curățenia acestor

fericite cuiburi, unde mâna omenească a cooperat, într'o mai mare măsură cu puterea dumnezeiască, impresionează pe orice vizitator, până la admirație.

Dacă pretutindeni, munca trebuie organizată, dacă în tot locul se simte trebuința unor mai simțite ajutoare din afară, rămân pentru aceste locuri sfinte încredințat că sub înțeleapta conducere a gospodarului nostru episcop, clerul de mir și monahal al Eparhiei noastre se va învrednici să-și zidească și cât mai neîntârziat, un impozant sanatoriu — tămăduitor și al suferințelor trupești, — care, după modesta-mi părere, și-ar găsi locul la „Păușa“¹⁾ în fața Călimăneștilor.

1. Proprietatea Mănăstirii Stănișoara, care reprezintă o adevărată bogăție din toate punctele de vedere.

Indreptarea calendarului.

Chestiunea îndreptării calendarului am privit-o dela început cu toată seriozitatea, mai ales că prevedeam că și această nedumerire a popoului va fi exploatată de sectanți, în favoarea rătăcirilor lor. În adevăr, cu toate măsurile luate de Inalta Chiriarhie, ca și de Inaltul guvern, îndreptarea calendarului a fost o împrejurare prielnică, pentru ca semănătorii de zăzănii să pună în circulație o mulțime de svonuri, cari mai de cari mai alarmante, cari cu iuțea fulgerului se lățiră prin satele noastre.

Astfel auzeam vorbindu-se, chiar de către oameni serioși în aparență, că preoții vor ridica icoanele de prin casele creștinilor, că moaștele Sf. Filofteia (Curtea de Argeș) nu se vor ridica în ziua patronală îndreptată; că așa cum s'au schimbat azi sărbătorile dela locul lor, tot așa s'a înlocuit și Sâmbăta cu Duminica..., și multe alte sminteli răspândite de pescuitorii în apă turbure. Răuvoitorii, nu au cruțat nici Inalta autoritate bisericească și chiar politică, cărora li s'a pus în sarcină grele acuzațiuni. Nu mai puțin preoții au fost acuzați, ba că au luat bani, că au făcut clăci în sărbătorile îndreptate și, în multe părți, s'au găsit zavistnici, cari au ridiculizat și chiar au brutalizat pe acești moșești servitori ai altarului.

În astfel de împrejurări, nu am cruțat niciun sacrificiu, pentru a brăzda în lung și în lat, drumurile și satele eparhiei, controlând, la fața locului, temeinicia unor astfel de îndrăznețe apucături, luminând pe creștini asupra adevăratului rost al lucrurilor, răspândind calendarul îndreptat și lăsând pretutindeni grija preoțimii, spre a executa cu stricteță orînduirile cele înalte, ferind poporul de cursele înșelătorilor.

* * *

Pentru un adevărat progres, se cere un depozit

de adevăruri absolute, o regulă supraomenească de *dreptate* și *iubire*. Hristos a adus lumii aceste daruri cari lucrează neîncetat prin biserică, pentru formarea unei lumi mai bună, împodobită cu fapte mai nobile și mai frumoase. Și dacă lumea din zilele noastre, sub influența frământărilor și a haosului în care învățăm, nu mai bătătorește drumul Bisericii, dacă ea se lasă, prea ușor, să fie mărginită în țesăturile născocite de perversitatea omenească, nu însemnează că ea trebuie să fie lăsată în părăsire.

În modestele mele călătorii făcute în deosebi în masa poporului dela sate, am constatat că lumea se arată mai setoasă ca oricând de cuvântul Domnului și, oricât de înăsprite s'ar crede inimile omenești, pătrunzând în ascunzișurile lor, poți vedea isvorând șivoaie de lacrimi curățitoare și izgonitoare de păcatele vremii. Pentru noi, cei de astăzi, nu este de ajuns însă să păzim depozitul sacru al moștenirilor străbune neștirbit, ci de a-l pune în circulație, pentru a întreține o vie și lucrătoare credință în Hristos, împărțind astfel întregului norod românesc adevărata știință a dragostei evanghelice, singura putere care-i în chip tainic, strânge pe toți fiii unui neam și chiar ai neamurilor pământesti, la o frățescă viețuire de hărnicie și roduri bune.

Este de a noastră primă datorie, deci, ca noi slujitorii lui Christos, să eșim la lucru afară, în căutarea oilor rătăcite.

Problema misionarismului nu poate sta în puterile unui om, oricare i-ar fi însușirile. Misionarismul cere suflete mari, putere în cuvânt și în fapte pilduitoare, cere muncă încordată, nu de un ceas, sau de o zi, ci de săptămâni, luni și ani dearândul. Deaceia, oriunde am călătorit, *nădejtile mi-au fost în slujitorii Hristos*, la care m'am gândit să-i emulez, scoțând în lumină strădaniile și jertfele lor, munca lor îndelung răbdătoare, dezinteresată și iubitoare pentru „*lucrul Domnului*“.

Distinși, nu prin nașterea lor, sau prin avere sau prin știință, ci prin puterea evlaviei, m'a impresionat adânc, viața acelor bătrâni preoți ai

satelor noastre tăcute, mai ales când citeam în cei peste șaptezeci de ani de aluatul credincioșilor lor, cu toate frământările și aspirațiunile lor lăuntrice, toți formând biserica și trupul lui Hristos.

Nu mai puțin printre preoții tineri, am găsit elemente de mare valoare, care, înțelegându-și chemarea dumnezeiască, arată că știu să țasă viața creștină-națională a românismului. Mulțumită acestor preoți plini de focul sacru pentru Hristos și pentru Evanghelie, cu toate că în inimile celor mai mulți citeam: „*în lume necazuri veți avea*“, văzând faptele lor și deslușind tot mai lămurit legătura acestor amare cuvinte cu cele următoare: „*dar îndrăzniți, eu am biruit lumea*“, pot spune că mișcarea culturală-misionară a eparhiei noastre, a dus la următoarele rezultate:

1. Stabilirea și potolirea curentelor nesănătoase și imunizarea, într'o mare măsură, a credincioșilor, împotriva atentatelor ereticești;

2. Provocarea unui curent de înviorare și primenire a vieții noastre religioase-morale-naționale;

3. Ridicarea prestigiului preoțimii prin participarea la biserică și cercuri culturale, a unui mare număr de credincioși din toate straturile sociale.

Judecând după roadele culese, pot afirma că suntem îndreptățiți a privi viitorul cu seninătate. Lucrul însă e la începutul său.

Opera constructivă începută însă, ca să poată da roduri mai bogate, trebuie îndrumată către o mai atentă organizare a preoțimii.

Aceasta ar consta — după modesta-mi părere —, în fixarea unui metod unitar de acțiune prin crearea unei adevărate legiuni de împreună-lucrători, repartizați pe centre cu un larg rost misionar care, avându-și centrul în adunările de cult, în Ierarhie și în Evanghelie, să se miște într'o altă atmosferă morală, pentru a întreține pretutindeni un spirit general de entusiasm și pilduire.

Iconom Stavrofor PETRE GODESCU,
Misionarul Eparhiei Argeșului.

Bascov, Argeș

INȘTIINȚARE

Înceind anul trecut, am dat cetitorilor noștri, în fruntea revistei, câteva lămuriri privitoare la plata abonamentului. Inștiințarea noastră cade odată cu măsura așezământului Poștelor de a mări taxele ei pentru orice fel de trimiteri. De aceia spunem abonaților noștri din nou: Fiți buni și regulați plata abonamentelor fără sila întrebuintă de noi prin măsura rambursurilor, care, ca lucru silnic, este neplăcut, iar acum încă și costisitor. Deci rugăm fierbinte pe toți ceice țin de această revistă, ca abonați, să facă de prisos trimeterea prin ramburs. Să trimeată plata deadreptul, fără poftire și fără îmboldire și atunci nu va mai fi nevoie de niciun ramburs și toată cheltuiala cea de prisos se va înlătura.

STUDII ȘI COMMENTARII¹⁾

PROOROCII DELA CARI AVEM SCRIERI

DATA	VECHIUL TESTAMENT	EGIPTUL	BABILONIA	ASSIRIA
1064?		Ramesizii	A 8-a dinastie. Din acest timp sunt puține notițe istorice.	
1051?	Saul uns rege. (I Samuel 8—15).	In Egipt cu a 21 dinastie încep lupte lăuntrice cam pe la 1046.		
1021?	Prigonirea lui David (I Samuel 18—22).			
1011?	David rege (II Sam. 2 ₄ sq.)			
1011-1004?	Lupte cu Filistenii, Moabiții. Išboeth rege peste o parte din Israel. (II Sam. 2 ₁₀ sq.)	Din familia marelui preot Amon se ridică unii, cari se fac regi și iau reședința în Teba.		Puterea asiriană cade.
1004?	Cucerirea Ierusalimului. (Iebus) (II Sam. 5 ₈ sq.)	Cei din vechiul neam al Faraonilor țin reședința la <i>Tanis</i> = dinastia tanitică.	De pe la 1000 înainte lupte cu Assiria.	Arameii năvălesc de prin Arabia și cuprind Mesopotamia, Siria, aramaizându-le.
1002?	Chivotul legii dus pe muntele Sion (II Sam. 6 ₁₂ și urmare. I Cron. 15 ₁₄).			
996?	Foamete mare. Lupte cu Amoniții. Lupte din Hadadezer din Soba. (II Sam. 8 sq.) Damascul plătește tribut. Thou din Hamat se supune. (II Sam. 8 ₉ sq.)	Etiopia se declară liberă.		
995?	Năvălirea Edomiților. Lupta împotriva lor ține o jumătate de an. (II Sam. 8 ₁₄ sq.) <i>Edomiții</i> sub guvernatori israeliți.			
994?	Al doilea războiu cu Amoniții. (II Sam. 10 sq.)			
992?	Nașterea lui Solomon. (II Sam. 12 ₂₄).			
980?	Răscoala lui Abesalom. (II Sam. 13 sq.) { Numărarea poporului. (II Sam. 24 sq.) { Molimă mare. Se alege locul pentru templu pe muntele Moria.		Pe vremea aceasta puterea <i>Siriei</i> se ridică. Sirienii sunt însă supuși de David.	

DATA	VECHIUL TESTAMENT	EGIPTUL	ASIA Babilonia. Assiria. Siria, etc.
972?	Răscoala lui Adonia. (I Reg. 1 _{9, 19, 25}). <i>Solomon.</i> (I Reg. 3 ₇). Regina din Saba îl vizitează (Iareb sau Aribi din inscripț. cuneiforme). (I Reg. 10 ₁ ; II Cron. 9).	Psusennes II-lea cel din urmă rege din a 21-a dinastie. Socrul lui Solomon.	
970?	Căsătoria cu fica regelui egiptean. (I Reg. 3 _{1, 7₈} ; 9 _{16, 24} ; 11 ₁).		
968-971?	Zidirea templului (I Reg. 5—8. II Cron. 2—7). Răscoala lui Ieroboam. (I Reg. 11 ₂₆ și urmare). Prooroc: Achia din Silo. (I Reg. 11 ₂₈ etc).		
960?			Tiglatpilesar al II-lea (960-940) și Assur dan al II-lea (940-912) ridică puterea asiriană.
943?			<i>Damascul</i> liberându-se are pe <i>Razon</i> în fruntea unei dinastii naționale, ce ridică poporul și guvernează cam 940-920.
932?		22-a dinastie <i>bubastică</i> (dela Bubaste din Delta Nilului) cu regi de origine <i>libiană</i> .	
933? Unii însă pun despărțirea regatului la 973; iar alții la 937	Impărțirea regatului (I Reg. 12-14. II Cron. 10-12) în <i>Iuda și Israel</i> . <i>Iuda</i> are triburile: Iuda, Simeon și părți din Beneamin și Dan. <i>Capitala Ierusalim.</i> <i>Vasali</i> sunt Edomiții și Filistenii. <i>Israel</i> are triburile: Efraim, Manasse, Isa-scha, Zebulon, Așer, Naf-tali, Gad, Ruben și părți din Beneamin și Dan. <i>Vasali.</i> Sirieni, Moabiții și Amoniții. <i>Capitală:</i> Sichem, Penuel, Tirza.		

DATA	VECHIUL TESTAMENT		EGIPTUL	A S I A Babilonia, Assiria, Siria
	IUDA	ISRAEL		
933 ?	<i>Roboam</i> (I Reg. 14 ₂₁) (II Cr. 12 ₁₃). <i>Profeți. Șemaia</i> (I Reg. 12 ₂₂). <i>Addo</i> (II Cr. 12 ₁₅).	<i>Ieroboam I</i> (I Reg. 14 ₂₀). <i>Proor. Ahia</i> (I Reg. 11 ₂₉ ; 12 ₁₅ ; 14 ₂).		
928 ?			Faraonul Egiptului, Șisak (în Biblie), sau Șeșonk cum îl numesc Grecii și inscripțiile, jefuește templul din Ierusalim, cucereste partea de apus a Iordanului și trece și la răsărit de Iordan (I. R. 15 ₂₅ sq).	
920 ?				Tabremon-fiul lui Razon domnește în Siria (920-900).
916 ?	<i>Abia</i> (II Cr. 13 ₁).			
913 ?	<i>Asa</i> . (I Reg. 15 ₂₅) <i>Prooroci: Hanani</i> (II. Cr. 16 ₇ și <i>Azaria</i> (II Cr. 15 ₁). Roboam, Abia și Asa au războiu cu Israel (I R. 15 ₃₂). Asa cheamă în ajutor pe Benhadad I din Siria.			
912 ?		<i>Nadab</i> (I R. 15 ₂₅).		
911 ?		<i>Baesa</i> (I R. 15 ₃₃). <i>Proor. Iehu</i> (I Regi 16 ₁ sq.). Cu Benhad. I merge împotr. lui Asa din Iuda. Dar Asa îl înduplecă să se unească cu el.		In <i>Assiria</i> este Ramanirar al II-lea.
900 ?		<i>Ela</i> . Nu domn. nici 2 ani deplin. (I Reg. 16 ₃).	Dinastia a 22-a cu reședința în Bubastis.	In <i>Damasc</i> este Benhadad I-iu.
888 ?				In <i>Assiria</i> . Tukulti Ninip II.

DATA	VECHIUL IUDA	TESTAMENT ISRAEL	EGIPTUL	A S I A Babilonia, Assiria, Siria
887?		<i>Zimbri</i> -7 zile (IR. 16 _{10,15}).		
887-882?		<i>Omri</i> cu Thebni. (I R. 16 ₂₁).		
882-877?		<i>Omri</i> singur. I) Reg. 16 ₂₃ . El pune temelie orașului Șmer sau Samaria (IR. 16 ₂₄).		<p>In <i>Assiria</i>, Assurnassir-bal, fiul lui Tukulti cucește statele arameice din Asia, supune poporul Chatti și ridică puterea assiriană.</p> <p><i>Mesa</i>, regele Moabului se liberează de Israeliți.</p> <p>In <i>Damasc</i> este Benhadad al II-lea.</p>
876?		<i>Achab</i> și soția Isabela (I Reg. 16 ₂₃). <i>Prooroci</i> : Micha, fiul lui Imba (I Reg. 22); <i>Ilie</i> (I Reg. 17).		
873?	<i>Iosafat</i> , care urmează lui Asa. (I Reg. 22 ₄₂). (II Cr. 20 ₃₁). Inchee legătură cu Achab împotriva Sirienilor. Sunt bătuți. <i>Iehu</i> fiul lui Hanani, prooroc, scrie istoria lui Iosafat. (II Cr. 20 ₃₄).	<i>Achab</i> birue pe Benhadad al II-lea (Hadadezer). Se aliază aliază apoi cu el împotriva Assiriei.		<p>In <i>Assiria</i> este Salmanassar al II-lea, (860-825) care la <i>Karkar</i> (854) de Oronte are luptă cu popoare aliate între cari și Achab și-i birue.</p>
854?		La Karkar sunt bătuți. <i>Mesa</i> din Moab. se lib. de Israeliți. (Vezi II Reg. 1 sq.)		
853?		<i>Ochozia</i> sau Achazia (I Reg. 22 ₅₂).	Dinastia a 29-a și apoi a 23-a. Reședința tot în Bubastis.	
852?		<i>Ioram</i> , fratele lui Ochozia. (II Reg. 1 ₁₇). <i>Prooroc Eliseu</i> . Se unește cu Iosafat din Iuda împotriva lui		

DATA	VECHIUL TESTAMENT IUDA ISRAEL	EGIPTUL	ASSIA Babilonia; Assiria, Siria,
849?	Ioram (II Cr. 21 _{5, 20}). (II Reg. 8 ₁₇) Prooroc: Obadia.	Mesa din Moab. Are războiu și cu Sirienii și Benhadad	In Damasc: <i>Hazael</i> .
842?	<i>Ochozia</i> (Achazia). In același timp cu el ca regentă <i>Athalia</i> , mama lui, care pune să omoare pe toți cei de neam regal. (II Reg. 8 ₂₆ ; II Cr. 22 ₁). Face legătură culorăm din Israel ca să lupte împotriva lui Hazael.	<i>Iehu</i> . Acesta omoară pe Ioram din Israel și Ochozia din Iuda. (II Reg. 9 ₁₄). Are războiu cu Hazael. Este bătut. Plătește tribut lui Salamanassar al II-lea din Assiria.	
836?	<i>Ioas</i> , fiul lui Achazia scăpat de moarte de Ioajada (II R. 12 ₁ și II Cr. 24 ₁) Războiul Siro-efraimit. Plătește tribut lui Hazael. Iojada este mare preot. Proor. <i>Ioel</i> .		<i>Assiria</i> . Samsi-Raman al IV-lea.
814?		Dinastia 23 cu 4 regi. In vremea dinastiei 22-a și 23-a sunt lupte lăuntrice. Puterea Etiopenilor crește din zi în zi.	<i>Assiria</i> . Rammanirar III-lea.
798?			<i>Damasc</i> . Benhadad III-lea, fiul lui Hazael.

DATA	VECHIUL TESTAMENT IUDA ISRAEL		EGIPTUL	ASIA Babilonia. Assiria. Siria.
797?	<p><i>Amasis.</i> (II Reg. 14₂; II Cr. 25₁). Are războiu cu Ioș din Israel. Zidurile Ierusalimului în parte dărâmate și pozoabele templului luate.</p>			
792?	<p><i>Azaria</i> sau <i>Uzia</i> (II Reg. 14₂₁ etc.; II Cr. 26₁). Proorocul <i>Isaia</i> își începe activitatea în anii din urmă ai domniei lui.</p>			
783?	<p>Prooroci: Amos. Hosea.</p>	<p>Ieroboam II-lea fiul lui Ioș (II R. 14₂₃) Prooroci: <i>Iona</i>, ben Amilai. <i>Amos.</i> <i>Hosea.</i> După Ieroboam unii cred că a urmat 10 ani de anarhie, alți istorici nu.</p>		<p><i>Assiria</i>: Salmanassar al III-lea 783—773. Asurdan III 773—755 Asurnirar II 755—745 <i>Damasc.</i> Tabul 773—740.</p>
743?	<p><i>Zaharia</i> fiul lui Ieroboam (II Reg. 15₈). Numai 6 luni a dormit.</p>			
743?	<p><i>Setum.</i> (II Reg. 15₁₃). O lună a ținut domnia lui.</p>			<p><i>Assiria.</i> Tiglatpilesar III-lea 745-727. (Unii istorici cred că acesta ar fi Phul din Biblie).</p>
742?	<p><i>Menahem.</i> (II Reg. 15₁₇). El plătește tribut lui Tiglatpilesar III-lea. 738. (II Reg. 15₁₉).</p>			

DATA	VECHIUL TESTAMENT IUDA ISRAEL	EGIPTUL	ASIA Babilonia. Assiria. Siria.
740?	<i>Ioatam</i> (II Reg. 15 ₃₃ ; II Cr. 27 ₁₈). Prooroci: <i>Micha. Isaia.</i>		<i>Damasc.</i> Rezin (740-732).
737?		<i>Pekahia</i> fiul lui Menachem. (II Reg. 15 ₁₇).	
736?	<i>Achaz.</i> (II Reg. 16 ₂ ; II Cr. 28 ₁). Prooroci: <i>Micha. Isaia.</i>	<i>Pekah</i> , fiul lui Remalia, unit cu Rezin din Damasc se războiește cu Achaz din Iuda, împotriva căruia cere ajutorul lui Tiglat-Pilezar III-lea. (Unii cred că după Pekah a fost 10 ani anarhie).	
730?		<i>Hosea</i> (II Regi 15 ₃₀ și	<i>Assiria.</i>
727?	<i>Hiskia.</i> (II Reg. 18 ₂ ; II Cr. 29 ₁). Prooroci: Isaia. Micha. Hosea.	17 ₁ și 18 ₁₀).	Unkinzir (731—729). Pulu sau Phul din Biblie, pe care unii îl cred Tiglat-Pilezar IV-lea. Salmanassar IV-lea.
725?		Salmanassar IV-lea împresoară <i>Samaria</i> .	Merodach-Baladan. (722—709).
722?		Samaria este cucerită de Sargon. <i>Regatul Israel se sfârșește.</i>	<i>Sargon</i> domnește [722—705] în Assiria, [709—705] și în Babilonia.
717?	In a 2-a jumătate a domniei lui este prooroc și <i>Nahum</i> .	Sunt aduși coloniști asirieni și alte popoare.	Cu a 25-a dinastie încep dinastiile <i>Etiopene</i> . <i>Şabaka</i> (sau <i>Seve</i> sau <i>Su</i> din Biblie). <i>Sabataka</i> .
712	Trimișii lui Merodach-		
704	Baladan vin la Hiskia.		<i>Sennacherib</i> , 705--681 în Assiria; 705—703 în

DATA	VECHIUL TESTAMENT IUDA ISRAEL	EGIPTUL	ASIA Babilonia. Assiria. Siria.
701	<p>Assirienii sub Sancherib vin împotriva Iudeilor și împresoară Ierusalimul. Hischia le plătește tribut.</p>	<p>Statele palestiniene unite cu Tirhaqua împotriva Assirienilor merg împotriva lui Sennaherib, care la Altaka (Elteke) i bate.</p>	<p>Babilonia. La 704 războiu cu Babilonenii, căci Merodach-Beladan voia să-și capete tronul. De la 703—690 mulți regi în Babilonia între cari și Merodach-Baladan scurt timp.</p>
I u d a			
	<p>Sanncherib părăsește (II Reg. 19₉) împresurarea Ierusalimului când aude de apropierea lui Tirhaqua.</p>		
698	<p>Manasse (II Regi 21₁, II Cron. 33₁).</p>		<p>Sennacherib domnește și în Babilonia. El începe asediul Babilonului.</p>
681			<p><i>Assarhadon</i> rege al Assiriei și Babiloniei. Merge împotriva lui Tirhaqua. <i>Assirienii cuceresc Babilonul</i>. Dar pune să-l zidească din nou și-l restabilește.</p>
673	<p>Manasse plătește tribut lui Assarhadon.</p>	<p>Egiptul cucerit de Assirienii. Tirhaqua este aruncat înapoi în Etiopia.</p>	
668	<p>Tribut lui Asurbanipal. Se aduc din nou în Palestina coloniști assirieni.</p>	<p>Asurbanipal pune în Egipt unul după altul 22 regii.</p>	<p><i>Assurbanipal</i> (la Greci: Sardanapal) năvălește în Egipt. Teba este cucerită la 663.</p>
664		<p>Între aceștia și Necho I-iu în Sais. Fiul lui, Psametich I-iu cu reședința în Athribis se declară liber și întemeiază <i>dinastia 26-a</i>.</p>	<p>Revoltă în Babilonia împotriva Assirienilor. În vremea aceasta năvălesc în Asia Kimmerii, împinși de <i>Sciții</i> și tot odată începe să se ridice puterea <i>Mezilor</i>.</p>
647	<p>Manasse este dus prizonier în Babilon.</p>		<p>Sub Regii următori lui Assarhadon, puterea assiriană cade din ce în ce.</p>

O carte veche cu profetii istorico-religioase: Agatanghelul

Această carte face parte din cărțile de literatură populară religioasă, cari au trecut prin mâinile străbunilor noștri.

În general vorbind, prin literatură populară se înțelege totalitatea producțiilor literare alcătuite din timpuri vechi de străbunii noștri sau împrumutate de la alte popoare, cu care au venit în atingere.

Din studierea acestor producții, putem cunoaște starea sufletească a străbunilor noștri: bucuriile lor, aspirațiile lor, vitejiile lor, necazurile lor, puterea lor de producție intelectuală, stările prin care au trecut și cari au dat naștere acelor producții.

Literatura populară e scrisă și nescrisă, iar din cea scrisă ne vom opri numai asupra celei religioase.

Literatura populară religioasă cuprinde acele bucăți răspândite în popor, de obicei prin cărți, manuscripte mai întâi, iar unele chiar și prin cărți tipărite mai târziu, în cuprinsul cărora, printre idei de tot felul, sunt intercalate și idei religioase.

Majoritatea acestor bucăți sunt de obicei anonime, dar foarte probabil că și au o origină călugărească și încă nu de la noi.

Asemenea bucăți au plăcut poporului și s'au făcut copii multe și de aceia și numărul cărților-manuscripte, cari conțin asemenea bucăți, le găsim aproape pretutindeni prin lăzile și pe polițele bătrânești, purtând pe ele urmele lăsate, fie de mulțimea anilor, fie de greutatea vremurilor trecute.

Unele bucăți de acestea sunt de așa natură, încât nu pot veni de loc în conflict cu ideea religioasă, altele, însă da, și aceasta se datorește diferitelor secte ivite în cursul timpului în Biserica ortodoxă.

Preoții timpului n'au găsit nimic, de pildă, în legendele bugomilice, care să vie în conflict cu ideea religioasă ortodoxă și încă ei au fost cei dintâi cari li-au copiat după cum a fost «Popa Grigore din Măhacii» (Transilvania) care a trăit și a scris nu mult înainte de anul 1600.

Cele mai vechi cărți-manuscripte de la noi, pe cari timpul ni li-a mai păstrat, datează de pe la 1600 și copierea lor și-a urmat cursul în tot timpul, până pe la mijlocul secolului trecut.

Puține sunt traduceri de pe originalele străine, iar cele mai multe sunt copii de pe alte copii mai vechi.

Primele au fost traduceri din rusește, grecește, cât și din alte limbi și numai pe ici pe colo se vede câte un mic adaus original din partea traducătorului; așa că, dacă literatura nescrisă e ceva isvorât din însuși sufletul Neamului, apoi

cea scrisă și, în special, cea religioasă e ceva venit de peste hotare, e ceva străin care, plăcând străbunilor, s'a împământat repede și a trăit până azi în curs de veacuri.

Voi arăta numele câtorva și anume: *Visul Maicii Domnului*, *Legenda Duminicii*, *Legenda sfintei Vineri*, *Avestița aripa Satanei*, *Minunile sfântului Sisoe*, *Rugăciunea-descântec de desfăcut*, *Istoria Sibilelor*, *Gromolnicele*, *Zodiacalele*, apoi diferitele povestiri cu fond religios, adunate «spre folosul pravoslavnicilor creștini» într'o singură carte și din cari am și eu câteva cărți în colecția mea și din cari, de altfel, se mai găsesc și chiar eu am mai văzut încă câteva în alte părți.

O carte de acestea, însă cu material deosebit de cel cunoscut până acum, găsită de mine și nepublicată până acum, cuprinde două bucăți cu profetii istorico-religioase, făcute de 2 persoane străine: un Elvețian, anume Martin Zodec, și un călugăr Italian, anume Agatanghel, și sub care nume, fiind mai sunător pentru urechile străbunilor, a circulat cartea și sub care nume mi-a fost dată și mie și sub care deci o fac și eu cunoscută azi.

* * *

Prima bucată începe astfel: «Martin Zadeca bătrân fiind de 106 ani minunat foarte din pământul Zvițerii, minunate și vrednice înștiințări multe și nenumărate învăluri și pricini ce s'au întâmplat în Europa foarte adevărate mai înainte vederi cari la ai săi prieteni au arătat la 20 a lunii Dechemvrie 1769, mai înainte de săvârșirea vieții sale au descoperit. Tălmăcită de pre limba nemțească în limba rusească, iar s'au tălmăcit pe limba moldovenească la anul 1813 Iunie 12».

Se arată că acest bătrân a trăit în munții «Alpiei» fiind născut în Zvițera (Elveția).

A dus o viață de pusnic și a murit la 20 Dechembre 1769 și înainte de moartea sa a prevestit fapte viitoare de tulburări mari în țara nemțească, foamete 5 ani, vânturi mari apoi vreme bună până la sfârșitul veacului al 18-lea.

Vor veni vremi când toți vor dori după timpul trecut.

«Țarigradul scaunul împăratului turcesc se va lua fără nici o vărsare de sânge» va fi războiul civil între Turci și «să va strica desăvârșit împărăția Turcilor».

Fixează chiar timpul când vor fi acestea în anul 1770 când și «Tătarii desăvârșit se vor răsipi și așa mare foamete va fi între dânșii încât unul pe altul se vor înghiți».

Laudă credința cetății «Danțcâi» (Danzig).

Iar se întoarce la Turci și le prevestește peirea lor, «a idolilor și a coranului lor», numindu-i «nenorociții Turci», iar pe Mahomet «antihrist a răsăritului».

«Sfeție» (Svedia, Suedia) se va face o mare crăie iar «Roma va fi luată de Franțuzi».

«O parte a Americii se va cufunda» și tot atunci «toată Persia va primi pravoslavnică credință» iar «necredincioșii Mahometeni cu totul se vor strânge».

Spune apoi că în Ierusalim se va găsi o piatră mare, iar sub ea o pivniță și în pivniță vor găsi «comoara înțeleptului Solomon care comoară se va socoti la 18 mii de milioane».

Se întoarce iarăși la Turci și spune că, «înainte de sfârșitul lor își vor eși din minți și vor căuta ca să piarză pre toți creștinii».

După plecarea lor din «Țarigrad», se va găsi aici «un sicriu de argint plin cu aur și cu pietre scumpe de 50 de milioane taleri».

Spune apoi că se vor ivi multe eresuri și îndeamnă pe prieteni să vestească pretutindeni aceste proorocii.

Toată Asia va primi pravoslavnică credință și «după acestea se vor arăta mari și minunate semne și după aceste semne să vor arăta multe eresuri și adevărata credință va începe încet-încet a se întuneca și toate acestea arătându-se să va cunoaște venirea strașniciei judecării».

Iar cel ce a scris aceste prevestiri încheie așa: «O bunule cetitor să ne întărim aicea pentru cătăva vreme și să cugetăm la aceste vrednici de laudă arătări întrucare sunt multe și minunate lucruri, că de vom judeca vremile cele trecute cu vremile de acum, atuncea prea curat și lămurit să vor vede arătările ale acestui de 106 ani bătrân că sunt îndestul adevărate».

* * *

A doua parte începe astfel: «Hrismos adecă proorocia fericitului Agatanghel fiind făcută la Mesăni Siciliei în anul 1279 care mai în urmă la țara Mediolanului în anul 1555 s'au dat la lumină iar acum mai pre urmă tâlmăcindu-se din limba franțuzască în cea aplă (populară) limba noastră grecească».

În «Cuvânt a proorociei» arată că «acest mare meșteșug al proorociei curge de la puterea lui Dumnezeu».

În «capul 1» arată că, în anul 79 al vârstei sale «de multe și feluri de videnii în nopți fiind trezit», în Duminică I din postul mare a auzit, în revărsatul zilei, un glas mare dispre răsărit a căzut icoanei, «socotind că acum au sosit groaznicul și cel mai de pre urmă județ».

A auzit alt glas apoi, mai dulce, care l-a trimis din chilie la grădina de lângă, mare cu poruncă de a scrie ce a auzit și anume: «am văzut că

pică din cer trăsnete și săgeți de foc și au picat din acelea sânge de om. Am picat la pământ». Și a auzit, apoi un glas care i-a zis să scrie tot ce va auzi în cele 4 puncte cardinale. Și a văzut la răsărit, un chip de leu mânios, care ținea într'un picior un pergament scris, care cuprindea următoarele: «Costantin au început și Costantin va pierde împărăția bizantinească a răsăritului. Fiul omului, numără de la cel dintâi Costantin până la numărul 12 cu asămenea nume în carele trebuie să cadă acea mare împărăție în mâinile Saracinenilor și precum se afla israilitenescul norod supus lui Nabohodonosor așa va fi norodul acesta supus necredincioșilor Agarineni până la vremea hotărâtă și va rămâne robit supț jug până la al patrule sută de plin» (Deci adăugând la anul 1453, data căderii Constantinopolului sub Turci, 400 de ani, urma ca anul 1853 să fie data profetizată a scăpării de sub dominația turcească.)

După ce a citit, spune: «am plâns prăpădenia Bizantieii».

A văzut apoi un bătrân care l'a îndemnat să citească «vedeniile lui Iezechiel și Isaia și a fiului lui Zevedeu» și să le împreune cu acestea de acum și să le facă cunoscut lumii.

Mai vede eșind din apa mării o pasăre «din părțile Hindiei...cu ochi de foc și cu coarne și cu o ste între ele» care avea în plisc un pergament «lung de 9 coți și lat de 7 coți» și era «scris cu slove latinești cu sânge de om scrise» și în care se spunea că «austriiceștii mării străinii vor intra stăpânitori».

Din valurile mării mai ies apoi 2 călugări având în mână unul o carte și altul o trestie și cari vorbesc într'o ordine de idei atât de încurcată, încât nu se știe ce au avut de spus. S'ar putea înțelege doar că ar putea fi vorba într'o mică măsură de »Hispania» și de regii ei.

În «capul 2» spune: «Ghermanie, te va îmbrățișa Antihrist, care-ți va da ție putere și vei gândi întru tine că ești fericită și pravoslavnică, dar eu te văd înșelată... Biserica ta va fi fără temei... Dumnezeu ajută ereticilor pentru că din această ereticească Ghermanie și printrânsa să se înalțe adevărul... «La răsărit va fi fericita dogmă. La dânșii va străluci».

În «capul 3» mustră pe «strălucitul Râm» (Roma) pentru «fără de legile» sale, spunându-i că «Răsăritul te va smeri și vei fi lui robită și supusă... din pricină că te-ai făcut crăcimă de perzare și peșteră tâlharilor... răsăritul va străluci asupra ta... vei merge a te închina împreună cu carele va stăpâni jărtvenicul dela Vizantie.»

Numește apoi pe Turci «idra cea cu șapte capete».

În «capul 4», vorbește de certurile dintre Germania și Saxonia, oprindu-se asupra orașului Halle numindu-l «ticăloasă eparhie a orașului Hala».

Describe o vedenie în care un călugăr ținea în mână șapte sfeșnice cu șapte stele. Lângă ele erau 4 stâlpi «și era unul de alabastru, celălalt de topaz și ceilalți doi de zamfir» și între acești stâlpi sus se afla un copil încununat care, după ce mustră fără-de-legile Germaniei, o invită «ca să cânte cântare împreună cu mine la răsărit carele este lăcuință me. Amin»

În «capul 5» vorbește de Ruși, asemănând pe împăratul lor și numindu-l «alt Chir, alt Machedon carele cu armele își lărgește hotarele... și va face groaznică împărăție... Al cincilea Petru în Vizandie are să întindă biruitor sămnul lui H(ri)s(tos) și va pierde puterea Ismailitenilor».

Sare tocmai în Franța, făcându-i oarecari prevestiri rele, zicând la sfârșit: «Galie smerită, vulpe vicleană, vei pierde coada».

În «capul 6» spune: «Am auzit glas de înger cel ce păzește al doilea ușă a lumii zicând așa: «fiul omului, uită-te, uităte cătră crivăț și vezi împărățiile cele mari cum se scoală asupra dogmii romanicești a apusului și ele pe dânsa o vor huli».

Vorbind iar de Franța, face aluzie la Napoleon, ridicat așa de repede pe tron, și de expedițiile lui, de pe urma cărora și Italia a avut de suferit zicând: «Dar o Gali unde mergeți, împăratul cel nou vă duce pe voi la căsăpie și voi în cei mai înalți munți veți lăsa vieața. Socotiți o ticăloșilor Gali că varvarul se face chezar și cu coroana de dafin a marelui Carol (Carol cel Mare) se încununează...dar la al treilea veleat sfârșește împreună cu vieața și împărăția lui».

Sare la Austria «care va fi fericită până la a șaptea sută, dar va vedea dezghinarea noroadelor ei... «Văd slăbind mărirea ta, desfăcută stăpânirea ta, sfârșindu-se clironomia ta. Făclia ta se va stinge și vei rămânea în întuneric pentru că ti-ai mutat din hotarul cel dintâi și cel ce ține șapte stele ți-a dat ție o palmă».

În «capul 6» spune că, uitându-se spre crivăț, vede un păun cu coada întinsă, apoi un cocoș de foc cari zic: «Să grăbesc Galii cu oști cu multă mânie intră în Germania măcar că din câștigurile sale nu va avea folos și cel de trei ori încoronat se va duce surgunit». (E vorba iarăși de împăratul Napoleon, care-și sfârșește vieața în insula Sf. Elena).

În «capul 7» nu uită nici pe Polonia, vorbind de neînțelegerile lăuntrice «cari rup inima ta», dar prevestește în viitor liniște.

Prevestește sfârșitul Turcilor, «Agarinenilor», dând anul într'un număr neînțeles, format din litere latine și grecești.

Mai departe, în acest capitol, are ceva care ni-ar putea privi pe noi, Români, și care glăsuște așa: «Auzeam un glas strălucit viind despre munți cătră țăr murile Dunărei așa zicând: iaste

hotărât sfârșitul necazurilor adecă nu veți mai fi ticăloși întorcându-vă la sinul neamului, veselindu-vă și în urmă dela cuiburile părintești vă voi duce la îndestulare și trecutelor întristări încetare».

În «capul 9» arată că a văzut spre crivăț pe o movilă 3 focuri apoi «un inorog (rinocer) care cânta din chitară», apoi, într'o ordine încurcată de idei, spune de toate, pentru a nu spune aproape nimic decât doar că: «prăznuirea Sâmbetei este împotriva sfintei pravile și în ziua Duminicii se cade a prăznuii».

Iși sfârșește proorocirile astfel: «Veniți, veniți o neamul pravoslavnic, bucurativă în psaltire și în chitară, cu dobe și cu glas de trântiță și chinvale bine răsunătoare, suflați în cinpoele voastre, jucați danțuri și jocuri. Cântați și voi aflători spurcatelor eresuri. Fiul omului, iată sfârșitul vedeniei tale care este îngerească descoperire. Mergi sluga lui Dumnezeu Agatanghele și scrie în carte toate cu credință și vorbește toate celor urmași după tine. Amin.

Și iată mulțime mare de oaste din duhuri cerești duce cu strașnice legături pe dracul cel mare și l'a aruncat pe dânsu în tartaru de foc. 1814 Mai 10 s'a scris».

* * *

Manuscrisul e legat și conține 88 de foi cu câte 25 rânduri pe foae și cu o chirilică citeață.

Scriitorul nu și-a pus numele, după cum lipsește și al proprietarilor cărții în cursul timpului.

Ultimul ei proprietar a avut-o dela un negustor din Huși, care mai avea acum vre-o 60 de ani și alte cărți-manuscripte.

Cartea aceasta are numai o însemnare de mai târziu, poate 1820—1830 și a cărui cuprins e următorul: «cercetam condeiul să văd bine scrie. Condeiul scrie bine, dar mâna nu am bună» și bine zice, căci scrisoarea îi încurcată și neciteață.

* * *

Din cuprinsul acestei cărți, se vede încă un gen de literatură, care plăcea străbunilor noștri și le satisfăcea fantazia lor, căci ce se vor mai fi mirat ei de cuprinsul acestor vedenii de comori și fapte încurcate cari, cu cât erau mai neconforme cu realitatea, cu atâta i-au impresionat mai mult!

Cum că bătrânii țineau mult la asemenea cărți, am putut să deduc chiar personal din greutatea cu care ultimul ei proprietar, octogenarul Vasile Mihai, din Curteni jud. Fălciu, s'a înduplecat să mi-o dea și apoi, din solemnitatea cu care mi-a încredințat-o și din însărcinarea ce mi-a dat ca s'o păstrez, căci «îi carte foarte minunată și de preț cum nu se poate spune».

Asemenea bucăți literare s'au potrivit de minune cu sufletul străbunilor și a fost în curs de

secole hrana lor sufletească în orele de odihnă și mai ales în lungile nopți de iarnă și au avut darul de a mai descreși frunțile pline de încrețiturile grijilor și a necazurilor care au căzut cu atâta belșug pe capetele străbunilor.

Cuprinsul manuscrisului de față nu-i alcătuit la noi, ci ceva de import.

Prima parte-e tradusă din rusește, iar a doua din grecește și cartea aceasta trebuie să fie o copie scoasă de pe prima traducere.

De fapt, cuprinsul acestei cărți nu-i propriu zis profetic, ci e o înșirare de fapte din viața politică a țărilor Europei de pe la finele secolului al 18-lea și începutul celui al 19-lea și deduceri de felul cum s'ar putea schimba starea lucrurilor pe viitor, iar pentru ca să fie crezute, le îmbracă în haina profetică, dând chiar faptele de atunci întâmplare ca proorocite cu multe sute de ani înainte.

Pentru a-i fi crezute, de pildă celui de al doilea păreriile lui despre eliberarea Constantinopolului de sub Turci, care trebuia să aibă loc la anul 1853, dă ca profetizat numele ultimului împărat bizantin din 1453 ceeace, la data scrierii cărții, era un fapt istoric cunoscut.

Autorul a crezut că istoria din imperiul bizantin se va repeta la fel și în cel rusesc și prevede că tot un împărat cu numele Petru, ca și a întemeietorului, va pierde acest imperiu; dar faptele prevestite atunci s'au petrecut cu totul altfel azi.

Prima parte a cărții trebuie să fost scrisă înainte de 1800, iar a doua parte, după această dată, întrucât ni se dau fapte precise din viața lui Napoleon, de atunci de când a început declinul și chiar sfârșitul acestei mări.

Dacă textul din capitolul 8 s'ar potrivi nouă, apoi aceasta desigur că se datorește ecoului ce va fi ajuns în apus, de răscoala cu succes a Românilor din Transilvania, pentru a scăpa de sub jugul unguresc, răscoală sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan.

Noi, cei de azi, dând peste asemenea cărți, le privim cu ironie și socotim ca o înjosire pentru noi, oameni învățați, să le răsfoim și să ne ostenim de a desprinde din rândurile, cu slova străină a trecutului, șirul povestirilor, cari, în oarecare măsură, ne privesc pe toți¹⁾.

Aceste cărți sunt importante și sunt de trebuință pentru teolog, apoi pentru filolog, istoric, medic, psiholog, folclorist, artist, etc., căci din ele se va vedea care idei religioase mai trăiau alături cu credința Bisericii, care erau bolile, ce nume aveau și prin ce mijloace se vindeau, felul raporturilor între noi și alte popoare, limba vorbită de străbuni în anumite timpuri, dispozițiile lor sufletești și gustul lor în materie de cărturărie, apoi în asemenea cărți, ca în majoritatea manuscriselor, se găsesc ornamente cu motive, de care foarte bine se poate inspira arta decorativă de azi, etc.

Aceste cărți trebuiesc păstrate, după cum trebuie păstrată orice urmă veche, pentrucă, din toate acestea se poate vedea, ca într'o oglindă, cum ș'au dus viața străbunii noștri pe felurile ei cărări.

1. Acesta e un mare adevăr. Din cele mai tertelogite cărți din vremuri trecute, poți găsi date și arătări de preț, poți găsi arătarea stărilor din care învești, când le pui în alăturare cu cele de azi. E frumos că se găsesc preoți care crușă și întrebunțează cu folos acest material. - *Nota Arhim. Scriban.*

Econom V. URȘĂCESCU
Oltenești. Fălciu

INȘTIINȚARE

Din mai multe părți aflăm că preoții noștri încă n'au un calendar bisericesc oficial și se plâng că nu găsesc un astfel de calendar. Unii au căutat la Institutul Biblic, alții au cerut la Mănăstirea Neamțului, dar n'au căpătat. Tuturor acestora trebuie să le spunem că, în adevăr, nici Institutul Biblic, nici marea Lavră a Moldovei n'au tipărit un astfel de calendar. Cu toate acestea însă nu se poate spune că nu avem calendare oficiale sau măcar lucrute de persoane bisericești. Aceste calendare sunt și se pot căpăta și acum. În eparhia Mitropoliei Ungrovlahiei sau a Arhiepiscopiei Bucureștilor, cum i se zice acum după Legea Unificării, un astfel de calendar bisericesc a tipărit revista *Apostolul*, care e foaia oficială lunară a Arhiepiscopiei. Cu prețul de 3 lei se poate avea un calendar bisericesc tipărit în foaie. El se poate cere sau la Mitropolie sau la Sf. Sinod.

Al doilea calendar bisericesc, lucrat de d. Profesor *Dr. C. Chiricescu*, a fost tipărit în eparhia Râmnicului-Noul Severin de către Societatea Preoților *Renașterea* din Craiova. Nu l-am văzut, decât în pripă dar știm că e un calendar bisericesc.

Iată deci două calendare, cu care preoții își pot îndeștula nevoia lor și nu mai au nevoie să suspine că n'au calendar.

PORTRETE TEOLOGICE

Să ne cunoaştem mai bine între noi

Sângele vărsat de bună voie, a celor 800.000 de ostaşi români pe toate câmpurile de lupte, şi mila dumnezeiască au făcut ca ţara noastră să reintre în străbunele hotare. Prin aceasta, şi Biserica noastră ortodoxă a fost ridicată la ultima treaptă de vrednicie, către care are drept să râvnească Biserica unui popor credincios, care a ajutat tot Răsăritul bisericesc în vremuri de restrişte, fără alte gânduri de cât ale bunătăţii şi milei creştine.

Nu voiu veni, prin aceste rânduri, să aduc învinuiri de ceiace nu s'a făcut în domeniul literaturii noastre teologice, ci dimpotrivă, îndrăsnesc să atrag din nou atenţiunea colegilor mei, în haină şi fără haină bisericească, că sunt datori, acum mai mult decât în trecut, să lucrăm îndoit şi întreit pentru a putea sta, din punct de vedere ştiinţific, la înălţimea cerută de locul ce-l ocupăm astăzi între celelalte Biserici surori ortodoxe. Dacă nu mă înşel, după rang şi situaţie politică ocupăm locul întâiu. După munca ştiinţifică însă, suntem departe de atingerea lui. Timpul însă nu-i trecut, dar pentru aceasta se cere încordare de muncă şi silinţe fără răgaz.

Biserica rusă dinainte de război era, în cuprinsul deplinei definiţiuni a cuvântului, „Biserica“, care, după concepţia ei justă, cuprindea toată lumea credincioşilor, cari cred în aceleaşi principii şi lucrează vădit în sensul împlinirii lor. La noi, — o spunem cu toată tăria, — este o stranie concepţie: că adică numai cel îmbrăcat în haina bisericească, acela poate purta titlul de teolog!

Biserica rusă avea consfinţit principiul contrariu şi de aceia literatura ei teologică este neasemănat mai bogată decât a oricărui popor ortodox: ea n'a oprit avântul teologilor civili în ocupaţiunile lor ştiinţifice, ci dimpotrivă, i-a chemat la lucru, i-a îndemnat, i-a ajutat, le-a asigurat existenţa, pentruca lucrul lor să fie mai spornic şi mai bine încheiat. Pentru aceste pricini, această literatură se prezintă cu personalităţi ştiinţifice ca *Glubokovski*, *A. P. Lebedev*, *V. Bolotov* şi atâţia alţii cari au făcut ca vestea lucrărilor lor să treacă hotarele ţării lor până în Apus. Să nu se uite că, pentru iubirea faţă de aceste mari opere, învăţaţii din apus au studiat limba rusă pentru a avea putinţă să le citească în original.

Dacă până acum nu am înţeles această datorie de a pune la lucru pe puţinii cunoscători ai acestei literaturi, pentru a o face cunoscută cercurilor largi clericale şi creştine, timpul nu-i pierdut.

Astăzi ni se prezintă altă perspectivă. Este tinerimea teologică basarabeană care trebuie pusă

la lucru, îndrumată îndemânatec lăsând orice egoism păgubitor la o parte.

Marile opere teologice ruse şi greceşti nu sunt cunoscute nici după nume, necum să le găseşti în vreo bibliotecă teologică.

De data aceasta, ne vom trudi să aducem la cunoştinţă munca unuia din marii teologi ruşi pe care soarta fatală a ţării lui l-a aruncat în capitala Bulgariei.

În fotografia sa din 27 Iunie al acestui an, deşi zăpada anilor şi încercărilor din ultima vreme i-a acoperit complet luminatu-i cap, totuşi ochii adăpostiţi în dosul simplilor săi ochelari sunt tot plini de focul dragostei de muncă. Este aproape acelaş din vara anului 1914, când l-am cunoscut şi mi-a dat un şir de sfaturi folositoare, cari nu toate s'au putut îndeplini, aici, în ţara mea, neputând găsi un teren prielnic.

Sufletul îi era sincer ca a unui copil nevinovat, şi porţile inimii deschise cu bucurie oricui bătea în ele. De mult am pierdut iluzia profesorului părinte.

În ceasul prezent, când P. C. Arhimandrit *Iulius Scriban* îmi pune la îndemână broşura ruso-bulgară: „*Grupa academică rusă din Bulgaria*“ cu titlul: „*Jubileul de 35 de ani al activităţii ştiinţifice a profesorului Nicolae Nicanorovici Glubocovschi*“ tipărită în Sofia, 1926, amintirile scumpe din trecut se grămădesc ca un roi în mintea mea.

Ea cuprinde 75 pagini, format de caet, cu tot materialul privitor la munca de 35 ani pe banca de student şi catedra academică. La 14 Iunie 1924, izgoniţii noştri profesori ruşi din toate părţile Rusiei, adunaţi în ţara fraţilor lor elevi, au găsit de cuviinţă — şi frumos au făcut — să serbeze pe cel mai luminos condei teologic ortodox. Simplitatea broşurii stă în raport protivnic cu lucrurile noi ce le putem aduce cititorilor noştri români. Nu voiu putea reda frumuseţea cuprinsului numeroaselor adrese de felicitare din partea persoanelor cunoscătoare ale neîntrecutelor merite ale încăruntitului de vârstă şi necazuri profesor Nicolae Glubocovschi. Şi-au adus aminte de ei ruşi, bulgari, sârbi, greci, nemţi, francezi şi englezi. Noi am lipsit dela această poruncitoare datorie. Un contact al inimilor noastre cu profesorii noştri străini ar fi căzut ca o împovărare pe suflet şi așa chinuite de tănuite-ni-le dureri nespuse. Am fi fost bănuţi de lucruri pe care mintea niciodată nu le-a plănuit şi sufletul nu le-a adăpostit. Să ne fie, deci, îngăduit ca pe această cale modestă şi smerită să ne aducem

aminte de scumpul nostru profesor. Nu socotim de prisos, dacă, în ceasul al unsprezecelea, vom vorbi în aceste icoane întâi despre veneratul profesor Nicolae Glubokovskii, care a propovăduit cuvântul exegezei Noului Testament timp de peste un sfert de veac și care a lăsat științei teologice două opere nemuritoare.

Citirea miilor de pagini din aceste lucrări capitale și a nenumăratelor broșuri și articole scrise în peste 72 de reviste ruse și străine, face să și se furișeze de pe buze admirația adâncimii cugetării lui, care nu în zadar corespunde adjectivului din care este alcătuit numele lui de familie ¹⁾.

Punându-l pe el în fruntea celor pe cari voim să-i descriem în viitor, ²⁾ ne amintim de cuvintele Sf. Apostol Pavel, a cărui viață și activitate a pătruns-o până în cele mai mici amănunte: „Aduceți-vă aminte de învățătorii voștri, cari v-au grăit cuvântul lui Dumnezeu“ (Evrei 13, 7).

Nicolae Glubokovskii a văzut lumina zilei în ziua sf. Nicolae 1863, într-o familie de preot în târgușorul Kicimenskii jud. Nikolskii, guvernământul Vologda. Terminând cursurile școlii duhovnicești din orașul Nikolski, trece la seminarul din Vologda, terminându-l în 1884, întâiul. Intre 1884 și 1889, sfârșește academia din Moscova.

Activitatea lui literară începe încă din 1883. Primul său articol este publicat în „Vologodskia gubernskieia vedomosti“, retipărită în „Vologodskieia eparhialinâia vedomosti“.

Din 1888, apar cercetări științifice serioase în diferite reviste:

1. *Societatea teosofică și teosofia modernă în „Viera i Razum“* 1888, Nr. 8;

2. *Libertatea și necesitatea* (împotriva determiniștilor) idem Nr. 14 și 15.

3. *Analiza învățăturii lui Hartmann despre principiul absolut ca principiu inconștient*, idem Nr. 20, 21, 24;

4. *Schimbarea la față a Domnului* (schiță critico-exegetică) în „Pravoslavnoie obozrienie“ 1888 Nr. 8 și 10;

5. *Călătoria Evreilor din Egipt în pământul Hanaan* (schiță fizico-geografică) în „Citenia v Obșcetvie liubitelei duhovnago prosvieșceniea“ 1889 Nr. 1, 2, 3 și 4.

6. *Origina, esența și însemnătatea monarhianismului*, idem Nr. 9.

Acestea sunt lucrări studențești, cari au fost lăudate de învățații vremii, deși scrise în timpul când acțiunea sa era îndreptată în deosebi asupra

lucrării sale de candidatură (licență). În Aprilie 1889, prezintă lucrarea sa pentru dobândirea acestui prim titlu academic. Ea se intitulează: „Teodorit, episcop kiriskii, ego jiznii i literaturnaia diiatelinosti“ — *Teodorit episcopul Chirului viața lui și activitatea literară*. Lucrarea aceasta constă din două părți de expunere și a treia este formată din anexe. Primele două părți sunt formate din peste 2000 de pagini și 600 pagini de anexe.

Cu greu s'ar mai fi găsit vreun student, care să fi avut o teză așa de mare. Recenzia făcută de istoricul A. P. Lebedev a fost notată cu cel mai mare bal (5+) ¹⁾ El spune: „*Lucrarea d-lui Glubokovskii, după largă ei erudiție, este suficientă, după cum mi se pare, pentru ori care din treptele științifice teologice existente, și pentru aceasta este firește suficientă și pentru gradul de candidat. Deoarece, după părerea noastră, numai lucrarea d-lui Glubokovskii cuprinde în sine dela 4 până la 5 lucrări de candidatură de o splendidă valoare, pentru aceasta îmi permit să cotez această lucrare cu balul 5+ pe care, până în prezent, n'am avut ocaziunea să-l aplic în practică niciodată*“.

În Iunie 1889, a terminat întâiul și a fost oprit pe lângă Academie ca stipendiat profesoral pentru catedra de Istoria bisericească universală ²⁾.

În 1890, apare lucrarea sa tipărită în două volume. Primul avea 349, iar al II-lea 510 pagini, cu caractere foarte mărunte.

După părerea lui Adolf Harnack lucrarea aceasta, dacă ar fi fost tipărită cu caractere obișnuite, ar fi format 2 volume de 1300 pagini. Ca completare, autorul a mai tipărit în 1908 volumul al III-lea: „*Pisma blajennago Teodorita — Scrisorile fericitului Teodorit*“, iar în 1914, cuvântarea intitulată „*Istoricescue polojenie i znacenie licinosti Teodorita — Situațiunea istorică și însemnătatea lui Teodorit*“. Această lucrare a avut un răsunet nu numai în Rusia, ci și în străinătate. Ea descrie viața și frământările bisericești din veacul al 5-lea. Aceasta i epoca de aur a scriitorilor bisericești, cari s'au luptat cu Nestorialismul și Evtihianismul. Acesta-i momentul când s'a încheiat dogma creștină. Lucrarea lui Glubokovski a întrecut tot ce au scris streinii asupra acestui subiect. Nu a rămas nimic și nimeni necercetat. Ea înspăimântă pe orice cititor, cu mulțimea de citații. Istoricul V. Bolotov a spus că: „*Fericitul Teodorit al d-lui Glubokovskii nici la noi, nici în Europa nu va fi curând înlocuit cu altă lucrare*“. Prof. N. N. Corsunskii a numit lucrarea aceasta: „*o operă fenomenală și clasică a literaturii teologice ruse*“. Teologul englez Headlam, fermecat de recenzia lui Harnack, a învățat rusește,

1. Adjectivul „Glubokii“ însemnează „adânc“.

2. Vasile Bolotov, fostul profesor de „Istoria bisericească universală“, a cărui operă fu trei volume ne-am luat sarcina a le traduce, așteptând editorul ei; apoi Pavel Lebedev, cel care a scris o mulțime de lucrări privitoare la „Istoria bisericească universală“.

1. Cea mai mare notă în școlile de băieți.

2. Astfel se făcea pregătirea viitorilor profesori. La noi ni se recrutează întâmplarea și de cele mai multe ori politca!

ca să poată citi în original această lucrare și alte lucrări teologice ruse.

Academia spirituală din Moscova, la 10 Iulie 1891, i-a oferit titlul de magistru, iar Sf. Sinod, după recenzia lui Bolotov, i-a dat întreg premiul „Macarie“ de 1500 ruble. După 25 de ani, lucrarea lui Glubokovskii tot se mai citează în lucrările streine.

În Octombrie 1891, l-a numit profesor-docent la catedra de Exegeza Noului Testament, ne luând în seamă că este elevul altei Academii și că fusese pregătit pentru Istoria bisericii universale.

Pentru mintea lui de vultur și puterea-i neînvinsă de muncă, nu a fost greu ca în curând să dea la lumină *Cursul său de lecții asupra Noului Testament*.

În 1897, apare primul volum din grandioasa sa lucrare, la care mai târziu a mai adăugat încă 2 volume, intitulată: «*Blagoviestie Sveatogo Apostola Pavla po ego proishojdeniu i sușcestvu = Predica Sf. Apostol Pavel după origina și esența ei*». Cam pentru $\frac{1}{10}$ parte din această neîntrecută lucrare, autorul, în 21 Ianuarie 1897, primi titlul de doctor în teologie, iar după 7 zile, este confirmat de Sf. Sinod rus ca profesor ordinar. Nu mult după aceasta, aceiași instituție i-a premiat cele 2 volume cu premiul complet „Macarie“. Astfel că, în timp de 8 ani, după terminarea cursului academic, N. Glubokovskii ajunse doctor în teologie, autor a două mari și valoroase lucrări și profesor ordinar, lucru extrem de rar la Academiiile și Universitățile ruse de pe acea vreme.

Această ultimă lucrare, care trece peste 3000 de pagini, este lucrarea capitală a lui Glubokovskii asupra căreia, atât învățații ruși, cât și cei streini, afară de noi, au scris cele mai măgulitoare recenzii. Critica rusă și cea din străinătate a rămas înmărmurită de atâta adâncime de pătrundere, de atâta cercetare numai pe baza originalelor, încât nu are decât cuvinte de admirație. Adesea ori nu vezi decât pagini cu un singur rând de text și restul numai citații. N'a rămas niciun autor neîntrebat, nici-o lucrare nerăsfoită și niciun manuscris nesupus analizei. Insuși neîntrecutul și meticolosul Adolf Harnack recunoaște că Glubokovskii i-a atras atențiunea asupra multor lucrări pe care nici el nu le-a cunoscut.

Afară de aceste lucrări, neobositul muncitor a mai scris un șir întreg de opere exegetice în domeniul Noului Testament. Iată-le:

1. «*Blagoviestie hristianskoi svobodâ v poslanii Sv. ap. Pavla k Galatam = Predica libertății creștine în epistola Sf. Ap. Pavel către Galateni*», premiată de Academia de Științe cu premiul complet a lui Macarie.

2. *K voprosu o poslanii Sv. Ap. Pavla k Galatam = Privitor la chestiunea despre epistola Sf. Ap. Pavel către Galateni*, 1903 Sanctpeterburg.

3. «*O vtorom poslanii Sv. Ap. Pavla k Fessalonikiitam = Despre a doua epistolă a Sf. Ap. Pavel către Tesaloniceni*», 1915, Petrograd.

4. «*Hronologhiia Vethago i Novago Zavieta = Cronologia Vechiului și Noului Testament*», 1911, Kiev.

5.—8. «*Cetâre tractata o grecescom bibliiscom iazâkie = Patru tratate despre limba greacă a Bibliei*».

9. «*O Kvirinievoi perepisi = Despre catagrafa (statistica) lui Quiriniu*», 1913, Kiev.

10. «*Hodatai Novago Zavieta = Mijlocitorul Noului Testament*» o analiză exegetică Evrei I, 1-5, 1915, Serghiev Posad.

11. *Hristos i Anghelâ = Hristos și îngerii*, o analiză exegetică, Evrei I, 6-14, 1915, Petrograd.

12. «*Greceskii ruhopisnâi Evangheistarii = Un Evanghelistar grecesc manuscris*», 1898, Peterburg.

13. «*Razvod po preliubodieeaniiu i ego posliedstviea po uceniuu Hrista Spasitelea = Divorțul din pricina desfrânării și urmările lui după învățătura lui Hristos Mântuitorul*, 1895, Sanctpeterburg.

14. «*O Pashalnoi veceri Hristovoi = Despre Cina cea de taină*», 1893, Sanctpeterburg.

Toate aceste lucrări exegetice au un caracter istorico-exegetic și filosofico-tâlcuitor. Pe baza originalului, stabilește adevărul nemijlocit. În Rusia, ele au făcut epocă, iar în literatura mondială teologică au dat autorului, în multe concluzii, un loc de onoare, întrecând și Apusul savant.

Profesorul Dr. Natanael Bonwetsch din Göttingen, în tratatul său; «*Teologia rusă în secolul al XIX-lea*» din cunoscuta «*Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*» ed. 3-a. a prof. Albert Hauck, vol. XXIV, Leipzig, 1913 pag. 439, scrie: «*Mai presus de toți exegeții ruși, în prezent stă prof. N. N. Glubokovskii. Principala lui lucrare în acest domeniu, Predica Sf. Ap. Pavel, are 3 volume. Literatura apuseană este utilizată complet, primind aplicarea trebuitoare*».

Afară de aceste lucrări, a mai scris și altele cu caracter mai mult istoric-descriptiv. Iată câteva: «*Arhiepiscopul Smaragd al Riazanului viața și activitatea lui*», 1914, S. Peterburg, premiată cu 3 premii; «*Didascalia și hotărârile apostolice după origina, legătura reciprocă și însemnătatea lor*», 1917, Petrograd și altele. A scris diferite articole în mai mult de 72 gazete, reviste și colecțiuni ruse, engleze, americane, italiene, suedeze, bulgare, sârbești și grecești.

Pe când era student, a scris în *Moscovskiea Viedomosti*, dela 1885—1889, peste 60 de articole, iar între anii 1890—1895, încă 67 articole.

În «*Bogoslovskiaia Enticlopedia*», care are 9 volume, a scris mai mult de 100 pagini, redactând complet volumele 6—9. Tot în această enciclopedie, mai găsim articolele lui despre: Ioan,

exarhul Bulgariei; Ioan de Rila; Iosif I, exarhul Bulgariei; Chirilița și Glagolița; Sf. Chiril filosoful; Climent Slovenschi și Climent, mitropolitul Târnavei.

Aceasta-i perioada cea mai glorioasă din activitatea liberă și nestânjenită a lui Glubokovskii.

Din anul 1918, încep ceasurile triste și amare, atât pentru viața lui personală, cât și pentru activitatea sa științifică. În acest an, bolșevicii închid toate Academii teologice și profesorii lor rămân fără lucru și mijloace de trai. Pentru Glubokovskii, începe iarna vieții, clipa rătăcirii și lungul șir al nevoilor sufletești și materiale. În acest an, prin August, se duce la Upsala, unde, în curs de 3 luni, citește lecțiile sale vestite *despre unirea bisericilor*. Se întoarce în patrie și, în Decembrie acelaș an, este ales, în mod unanim, ca profesor la Universitatea din Petrograd și al *Institutului teologic*. Apăsarea morală și materială devine din ce în ce mai grea asupra sufletului său. Bolșevicii îiucid pe fratele său, apoi pe un nepot și când primejdia începe să plutească și pe deasupra capului lui, atunci, în 29 August 1921, părăsește patria, ocupând pe rând catedrele universitare:

1. în Praga până în Martie 1922;
2. în Belgrad până în Mai 1923 și apoi
3. în Sofia unde ocupă catedra de Exegeza Noului Testament la Facultatea de Teologie.

Lucrările lui după revoluție au un caracter apologetic.

Din operele lui din această perioadă avem:

1. «*Lecțiile ținute la Upsala despre unirea Bisericilor*» în 1921, în limba suedeză;
2. «*Biserica ortodoxă și unirea creștină internațională*», publicată în Anuarul Universității din Sofia (Godișnic), în l. bulgară.
3. «*Biserica rusă după revoluție*» se tipărește în Londra în englezește, având 12—15 coale de tipar.

Acest productiv și neîntrecut teolog mai are un șir de lucrări cu totul interesante, după subiect, pe care nu le-a tipărit din lipsa de mijloace.

1. «*Despre epistola către Evrei*» cam 80 coale, 1300 pag.
2. «*Teologia rusă*» 15 coale.
3. «*Școala și instrucțiunea în Rusia sub bolșevici*» 10 coale.
4. «*Făgăduințe și testamente academice*», 20 coale

Toate aceste lucrări cu altele, formând încă un volum de 2500 pagini își așteaptă pe acel rar mecenat pentru a vedea lumina zilei.

Iată o muncă de erudit teolog ortodox despre care noi nu știm nimic. De aici și îndemnul de a o arăta cercetătorilor noștri teologi. Măcar acum, când pașii bătrânului nostru profesor se grăbesc spre mormânt, am ținut să ne împlinim o datorie.

ȘTEFAN BERECHET.

DOUĂ ACTE PRIVITOARE LA MITROPOLITUL FILARET I

Indeosebi în veacul al XVIII-lea ierarhii țării, pe lângă purtarea de grijă ce trebuiau să aibă neîncetat față de sufletele păstoriților lor, adeseori mai erau chemați să împăciuiască pe cei ce umblau prin judecăți.

În trecut, cea mai înaltă judecată era aceea ce se făcea în Divanul țării. Uneori însă Domnul, mai cu seamă când ceice se judecau erau și fețe bisericesti, trimețea pricinile spre cercetare și judecată la Mitropolitul țării, care, după ce cunoștea amănunțit drepturile fiecăruia, din sineturile sau actele ce avea, dădea cea din urmă hotărâre, care era respectată și de o parte și de alta.

Se păstrează și astăzi, mai cu seamă în satele de moșneni, asemenea hotărâri vechi, din care putem cunoaște chibzuința deosebită, pe care o arătau vechii noștri ierarhi, atunci când erau chemați să aducă la împăciuire, pe cei cari umblau în grele judecăți.

Dăm aci mai jos cuprinsul a două hotărâri date de mitropolitul Filaret I¹⁾, una din 1756,

privitoare la moșnenii din comuna Gemenea județul Dâmbovița, și alta din 1757, privitoare la moșnenii satului Drăghici din județul Muscel.

«Avut-au de față înaintea noastră judecată popa Oprea cu cetașii lui, moșneni gemeneni sud. Dâmbovița, cu epitropul sfintei mânăstiri a Sfântului Gheorghe, Samuil, pentru o moșie din Gemenile, care au fost a dumneaei jupânesii Saftii Negoiaschi și au dat-o danie la Sfânta mânăstire, care acea moșie fiind de munte, n'au fost hotărâtă, ci-și ținea fieștecăre delnițele, căminurile și livezile lor. Iar, când au fost în zilele Măriei Sale răposatului Grigore Vodă, au fost dat igumenul Antim jalbă la Măria Sa și Măria Sa au fost orânduit prin carte la dumnealui Halepliu, fiind vornic za Târgoviște, i la dumnealui Ene biv vel Pitar, ispravnic sud Muscel, ca să strângă 24 de boeri hotarnici și să meargă să aleagă moșia mânăstirii de o parte, să o facă masă, să o dea mânăstirii și moșnenilor de altă parte.

Care, mergând acolo din poruncă, așa au făcut. Dar popa Oprea cu cetașii lui, nu s'au

1) Păstorește dela 1754—1760.

odihnit și au dat jalbă la Măria Sa Constandin Racoviță Vod și Măria Sa au orânduit prin cartea Măriei Sale pă dumnealui Costandin Florescu biv vel Pah (arnic) i pă dumnealui Neculae Știrbeiu i Enache biv Vel Șătr., care era atunci la Târgoviște, ca să cerceteze cu amănuntul de pricina moșiei și, strângându-să dumnealor la un loc, au cetit toate scrisorile și zapisele moșiei și cărțile de hotărnicie ale mănăstirii.

S'au văzut și s'au cunoscut de dumnealor că acei 24 de boeri hotarnici au urmat la hotărnicie după porunca ce au avut dela Măria Sa răposatul Grigore Vvd., iar hotărnicia cu greșală s'au făcut, căci se făcuse moșia masă mănăstirii, dar moșiile de munte nu se aseamănă cu moșiile de câmp și din început, dela strămoși, care unde au găsit câte un loc de casă, acolo și-au făcut casă, și unde au curat pădure, acolo au avut livezi de fân și de pomi și loc de hrană, precum pretutindenea moșiile de munte într'aceiaș chip să urmează.

Și așa au găsit cu cale, ca de iznoavă să meargă alți 24 de boeri hotarnici ca să aleagă moșia, delnițele, căminurile și locurile, prin mărturisanie de oameni bătrâni, prin carte de blestem, pe unde au stăpânit jupâneasa Safta Negoiasca și jupâneasa Despa Drăgoiasca, pe acolo să o dea mănăstirii Sfântul Gheorghe și acum, ca să o stăpânească înfundată. Așijderea și megiașilor, după cum au stăpânit mai înainte, dela moși, dela strămoși, tot într'aceiaș chip să le dea moșie, livezile, căminurile și curaturile înfundate.

Deci noi, căutând toate cărțile acelea, am văzut că și dumnealor boerii mari tot într'aceiaș chip au găsit cu cale și cu dreptate așa face, adică dumnealui Constandin vel Ban, i dumnealui Dumitrașco vel Log. i dumnealui Costandin vel Clucer, care carte o au întărit și Măria Sa Constandin Racoviță Vvd. Pentru aceea dar și noi așa am găsit cu cale și cu dreptate ca hotărnicia cea dintâiu, din zilele Măriei Sale Grigore Vvd. să rămăe, de vreme că nu este făcută după cum se cade. Și, precum s'au hotărât de al doilea rând, așa am hotărât și noi, să-și ia igumenul mănăstirii Sfântu Gheorghe 24 de boeri hotarnici și să meargă în fața locului și să-și hotărască moșia prin carte de blestem: după cum va fi stăpânit jupâneasa Safta Negoiasca și Despa Drăgoiasca, așa să stăpânească și mănăstirea, fiind dată danie de dumnealor.

Așijderea și moșnenii iarăș într'aceiaș chip să urmeze, dând cartea noastră la mâna lui popa Oprea cu cetașii lui de judecată. I aceasta.

FILARET AL UNGROVLAHIEI

14 Mai, 1756

* * *

*Filaret din mila lui Dumnezeu arhiepiscop
și mitropolit,*

Damaschin monah și popa Gheorghe dela satu Drăghiciu sud, Mușcel, viind înaintea (smereniei) noastre și a cucernicilor noștri clirici, având pricină cu popa Badea și cu popa Bratu și cu popa Ion i Lăudat și cu cetașii lor, iar din Drăghici, pentru o moșie de acolo din Drăghici ce au da moștenire și da cumpărătoare d'avalma, arătând Damaschin cu cetașii lui o carte de hotărnicie de 12 boeri de această numită moșie, otl (ea) + 7245 = (1737) Iunie 2, la care hotărnicie alesese acei hotarnici pă 3 moși, delnițe 36, unde se făcuse de fieștecare moș câte 12 delnițe și dădese lui Damaschin cu cetașii lui pă 2 moși, delnițe 24 și popii Badii pă un moș, delnițe 12.

Ne-au arătat și popa Badea cu cetașii lui altă carte de hotărnicie de 24 boeri hotarnici, mai în urmă dela leat 7245 avg. 14, neodihnindu se ei pe acea hotărnicie dintâiu, la care au fost făcut hotarnicii numai doi moși, dând popii Badii 24 de delnițe și lui Damaschin monah numai 12 delnițe, după cartea de blestem a prea sfinției sale părintelui patriarhului și a răposatului chir Neofit¹⁾ mitropolit ce o losesse popa Badea cu cetașii lui și da atunci și până acum, tot gâlcevuri și pricini au fost ntre ei.

Iar acum văzând Damaschin monah, că s'au năpăstuit despre popa Badea, dovedind că popa Badea cu cetașii lui, rău au fost luat cărțile de blestem după un răvaș al popii Badii, ce au mărturisit el fiind bolnav, (ca)re răvaș văzându-l, popa Badea n'au putut tăgădui, ci au mărturisit înaintea noastră, așijderea și popa Bratu și-au mărturisit vina lui, care răvaș l-am văzut și noi dinpreună cu cartea sfinției sale chir Nicodim egumen Câmpulungeanul²⁾ și cartea lui Iane Pitar, ispravnic Muscelului, de adevărta jurământului, cum că au luat cărțile de blestem rău.

Deci viind acum aici Damaschin monah cu cetașii lui, au dat jalbă la Măria Sa Vodă și Măria Sa i-au rânduit la noi și viind amândouă părțile, am cercetat pricina pă amaruntul și le-am citit toate cărțile, cine ce-au avut.

S'au cunoscut că trei moși au fost, atât din hrisovul răposatului Antonie Vodă, cât și din zăpisul lor de cumpărătoare și rele au fost amândouă hotărnicile, căci la hotărnicia dintâiu, n'au fost ales moșia cea de cumpărat dela alții și la hotărnicia cea de al 2-lea, n'au fost împărțit moșia pă trei moși, după cum să cădea, ci au

1) Mitropolitul Neofit, de neam grec, ca și urmașul său Filaret, păstorește dela 1738—1754. Fiind de fel din insula Creta și se zicea Neofit Kretikos sau Cretanul.

2) Nicodim (Belețeanu) anhimandrit, este orânduit egumen la Mănăstirea Câmpulung în 1737. Moare în 1762.

hotărît numai pă 2 moși, care arătându-le lor greșala și cunoscându-să și ei, au primit amândouă părțile ca să-i așezăm între ei, cum va fi cu drept și așa noi acum am scos două delnițe ce au fost cumpărate de un Radu Jugărea cu verii lui, iar cealaltă 24 delnițe, le-am împărțit în două.

Însă am dat popii Badii 12 delnițe pă un moș și cinci delnițe cumpărătore, după cum le arată hrisovul răposatului Șarban Vodă, care s'au făcut popii Badii cu cetașii lui 17 delnițe. Așijderea și lui Damaschin monah cu cetașii lui, le-am dat să ție 12 delnițe pă un moș și cinci delnițe de cumpărătore, după Zapisu de cumpărătore, care să fac iar 17 delnițe.

Așijderea și siliștele ce vor fi, să le stăpânească iar pă din două și curăturile, cine cât vor avea,

să și le stăpânească înfundate. Și au fost amândouă părțile mulțumite și odihnite și s'au învoit și s'au așezat între ei dinaintea noastră, ca să stăpânească precum să arată mai sus pă din două, lipsind toate pricinile și gâlcevurile dintre dânșii, ertându-se unii cu alții de blestemurile ce le-au luat și de acum înainte să aibă bună pace între dânșii și să rămâe amândouă hotărnicile fără de nici o treabă, legându-să și înaintea noastră, că oricare dintre dânșii se va scula de acum înainte, să aibă a se pedepsi. Și pentru adeverință s'au dat cărți la mâna fieșcăreia părți cu ceata lor, iscălite de dânșii și întărite cu pecetia noastră și cu iscăliturile cucernicilor noștri clirici.

14 Maiu 7265 (=1757)

Preot IOAN RĂUȚESCU
Dragoslavele-Muscel

„CREZUL“ DIN VEACUL AL XVI-lea.

Din teascurile, mânuite de diaconul Coresi, și cei 5 ucenici ai săi în orașul Brașov, au eșit la lumină, în a II-a jumătate al veacului al XVI-a, un număr de cărți în limba românească și care sunt cele mai vechi cunoscute azi, reprezentate prin unul sau două exemplare, în cazul cel mai norocos, sau chiar numai prin câteva foi.

Zic că acestea sunt cele mai vechi, întrucât din altă carte pe românește, mai veche ca acestea din catehismul tipărit de Filip Maler în Sibiu în anul 1544 nu se mai găsește azi nici un exemplar pentru a se ști în ce fel de românească a fost scris.

Exemplare din tipăriturile lui Coresi se găsesc atât de rar, încât faptul gășirei unei asemenea cărți constituie un adevărat eveniment de ordin istorico-bibliografic.

Nu de mult mi s'a trimis dela Academia Română un exemplar dintr'o tipăritură a ei privitoare la o carte din epoca coresiană intitulată: „Întrebare creștinească“ atribuită anului 1560 și din care astăzi se mai păstrează numai 11 foi.

Această carte constă din întrebări și răspunsuri și a fost gășită la Ieud în Maramureș de Andrei Bârseanu fostul președinte al Astrei — și a fost reprodușă în facsimile de D-1 I. Bianu bibliotecar și membru al Academiei Române.

Cartea fiind atât de veche dau din ea simbolul credinței în limba timpului și în forma cum a fost tipărit, după cum urmează:

„întrebare . zi credința ceau făcut . 12 apostoli.
răspuns . kap diîntăi de fapta dîmnezeiască .

Krez întru dîmnezeu în tătăl puternicul făcătoriu al cériului și al pămîntului văzutelor tuturor și nevăzutelor . kap al doilè descu *) împărat . și întru unul domn iisus hristos . fiul lu dîmnezeu cè au născut dinioră . însă de în tătăl născu mainainte de toate véacure . lumină de la lumină dîmnezeu derépt deîn dîmnezeu derépt . născut însă nefăcut unul cu tătă . preîncine toate făcute sânt derépt noi oaménii . și derépt ispășenie noastră venitau deîn ceri . și au născut deîn duhul sfint . și deîn mariia fătâ om fu . răstignituseau derépt noi supt pîlat deîn pont . kinuit și îngrupat și învise atréia zi . după striptură și sāsui înceri și șădea adereapta tătălui . și iară veniva cu slávâ a judeca viii și morții . că înpârâția lui nu iaste obrășenie . kap al treile de sfînție . și în duhul sfint dómnu ce vii face . însă de la tătăl vine și în tătăl și în fiul să ne înkinâm și să slăvim . cum au grăit prorocii și întruna sfântă a săborului apostolilor beseareca . mărturiseaște uîn botéz să să iarte păcatele . așteptăm sculătul mórților și ver fi viu învécie amin .

Dacă Coresi și-a tipărit cartea, servindu-se de catehismul din 1544, ceia ce-i foarte probabil, atunci în textul de mai sus avem înainte cel mai vechiu „crez“ în limba românească, a cărui alcătuitoare sunt socotiți cei 12 Apostoli, iar nu cei 318 părinți de la Niceia.

Econom V. Ursăcescu,
Oltenești-Fălciu

*) d(umnezeu)escu

CREȘTINISM SOCIAL¹⁾

CAP. III.

ACȚIUNEA MODERNĂ A CREȘTINISMULUI SOCIAL

S'a zis de unii că, între cauzele generale cari au dat naștere acțiunii moderne a creștinismului social, este și necesitatea Bisericii de a reacționa contra socialismului, ce devenia din zi în zi tot mai materialist anticreștin, și de a împedica prin acțiunea sa, înrolarea poporului muncitor, sub flamura roșie a lui Antehrist. În o ședință a parlamentului francez, din 1892, Jaurès constată și declară: Necredința face ravagii dureroase în masele lucrătorilor. Lipsit din copilărie de orice idee religioasă, fiindcă școala laică nu i-o mai dă, excitat de conducătorii socialiștilor revoluționari și ateii, pervertit prin o presă rea, redus și hrănit cu scfisme și legende, lucrătorul părăsește încet-încet practica religiei, pierde credința și sporește armata liber-penseurilor. Epidemia aceasta, am zice a socialismului, era mult mai generală și mai gravă de cât cum reese din constatarea lui Jaurès el însuși Socialist. Scriitori cu autoritate afirmă că, între Creștinism și Socialism sunt strânse raporturi de filiațiune. Nitti, care a studiat în deosebi problema, scrie¹⁾ că originile creștinismului sunt comuniste și că această tradițiune a Bisericii din cele dintâi timpuri a fost în totul, până azi, respectată. Em. de Lavelaye²⁾ afirmă, că socialismul iese din creștinism așa cum iese stejarul din ghindă și că, dacă este vorba ca socialismul să fie suprimat, trebuie atins în sursa și mijloacele sale de răspândire, proscrind creștinismul și arzând Biblia. Loria³⁾ adaugă, că Iisus a fost și a rămas toată viața sa un fervent socialist și că sfârșitul tragic al vieții sale nu este străin de doctrinele comuniste ce predică, iar Renan, criticul, vede în socialiști reînvierea profetilor din Vechiul Testament. Dacă apropierea între doctrina creștină și socialism este așa de mare, nimic mai logic de cât unirea lor în realizarea scopurilor sociale, ceea ce s'a și încercat de către reprezentanții Bisericii creștine, catolice și protestante, dând naștere *socialismului creștin*, — care e altceva de cât *creștinismul social*. Laicii au încercat și dânsii să reunească socialismul cu creștinismul, dintre aceștia nu vom menționa de cât numele lui

Pecqueur¹⁾ și Vidal²⁾, bărbați politici, care au avut mare rol în organizarea economic-socială din 1848 în Franța, și pe acela al lui Carlyle³⁾.

În Anglia, Ch. Kingsley și Fr. Denison Maurice, membri ai clerului anglican, au fundat, împreună cu alții, în 1848, *Christian socialist Society*. În Germania, predicatorul curții imperiale și membru al Reichstagului anume Stöcker, organizează o mișcare asemănătoare, iar în Franța, Lammenais, Lacordaire și Montalembert făcură acelaș lucru. Papa Grigorie al XVI, însă, prin enciclica *Mirari vos*, din 1832, le suprimă ziarul de propagandă «L'Avenir» și, odată cu el, condamnă și acțiunea lor. Dar mai greu de cât toate acestea era faptul că înșiși reprezentanții clerului aveau, luând parte activă, chiar la mișcări revoluționare anarhiste. Așa istoria ne vorbește despre doi preoți: Fortini și Tamburini, din provincia Bénévent, care, în Aprilie 1877, au participat efectiv la o tentativă de revoluție anarhică organizată de către anarhiștii internaționali. În fruntea răsvrățiților, deasupra cărora fluturau un drapel negru și roșu, se găseau acești doi preoți, cari, la picioarele crucii, anunțau triumful dreptății și prezentau pe resculați ca fiind adevărații apostoli ai lui Dumnezeu, luptând pentru restabilirea egalității sociale cuprinsă în Evanghelie. Urmăriți de forța publică, toți au fost prinși și, înaintea Curței cu jurați din Capua, în luna August acelaș an, odată cu internaționaliști revoluționari cunoscuți, au fost aduși și acești doi Preoți.

Faptele erau în adevăr grave. Biserica nu putea încuraja și cu atât mai mult nu putea participa la o mișcare violentă, care n'avea decât o singură pasiune: Revoluția, și un singur scop: distrugerea. De aceea Papalitatea, pe deoparte, a condamnat socialismul, prin enciclica din 28 Dec. 1878, iar pe de altă parte, prin repetate enciclice: *Rerum novarum* (1891) *Longiqua Oceani* (1895) *Graves de communi* (1901) *Motu proprio* (1903) și *Pascendi* (1907) a expus programul de reformă economico-socială al Bisericii, a cărei traducere în fapt constituie însuși catolicismul social. În lumina acestor considerațiuni, mișcarea modernă a Bisericii creștine poate fi privită în o măsură oare care și ca o contra-ofensivă împotriva contagiunii socialiste. De altfel socialiștii înșiși sem-

1. Nitti, *Le Socialisme catholique*, trad. fr. 1894, pag. 88.

2. *Essais et études*, 1897 vol. III, pag. 40—41; și *Socialisme contemporain*¹⁰. 1896, pp. XIII—XIX; XLI, v. f. Rambaud, *op. cit.*, pp. 753, 754.

3. *Problèmes sociaux contemporains*, fr. fr. 1897, pp. 100 sq.; v. Rambaud, *op. loc. cit.*

1. *Théorie nouvelle d'économie sociale et politique ou études sur l'organisation des sociétés*. 1842; și *République de Dieu, union religieuse pour la pratique immédiate de l'égalité et de la fraternité universelles*, 1844.

2. *Vivre en travaillant! projets, voies et moyens de réformes sociales*, 1848, v. Glde. Rist, *op. cit.* pag. 356, nota.

3. *On Chartism*, 1839.

nalează aceasta, manifestând tot odată și un sentiment de ironie, când, în numele lor, G. Sorel scrie că lumea creștină catolică își dă cele mai mari silințe ca să grupeze pe lucrători în sindicate, promițându-le marea cu sarea, în speranța că așa vor isbuti să înspăimânte pe radicali și să salveze biserica,¹⁾ iar Marx și Engels califică această activitate socială a Bisericii ca fiind «aghiasma cu care preoții binecuvintează nemulțumirea aristocrației»²⁾.

Ar fi însă și copilăresc și neexact, după cum observă Ch. Gide³⁾, dacă mișcarea socială modernă a Bisericii, s'ar privi ca fiind pornită numai dintr'un spirit de concurență. Trebuie să vedem în această activitate, continua profesorul Gide, mai de grabă trezirea conștiințe creștine, la întrebarea ce i se făcea, dacă Biserica n'a trădat cumva pe Hristos; dacă, absorbită de preocupările transcendente, nu și-a uitat misiunea sa pământească, dacă n'avea, cerând la fie ce moment prin rugăciunea domnească «pâinea cea spre ființă», n'ar fi scăpat din vedere, că asemenea cereri aveau să se realizeze pe acest pământ și dacă pâinea «cea de toate zilele» nu privea cumva, pe lângă îndatorirea milei și asistenței, și plata muncii și repartitia justă a veniturilor între toți acei ce participă la producțiunea lor.

Dar în afară de această trezire, am zice, a conștiinței sale sociale, Biserica creștină a fost solicitată, în nenumărate rânduri, să intervie în conflictele reale ale vieții, să părăsească litaniiile și speculațiile teologice și, abandonând empirismul social comunist experimentat în America de nord, să contribuie în chip efectiv la realizarea Impărăției lui Dumnezeu și aici pe pământ, în condițiunile istorice și reale ale vieții.

În 1825, contele Saint-Simon, pretins descendent din Carol cel mare, personajul ale cărui idei au atras pe cei mai de seamă reprezentanți ai culturii și vieții politice franceze —, scriind opera sa *Le Nouveau Christianisme* ridică acuzațiuni contra Papilor că au denaturat adevăratele tradițiuni ale creștinismului, că nu se ocupă în deajuns de fericirea clasei muncitorești, tot mai numeroasă și mai nedreptățită, și că nu dau clerului o educațiune, care să-l facă apt să priceapă și să sprijinească chestiunile și nevoile vii ale vieții reale.

În 1829 s'a repetat acelaș apel, iar Enfantin, un discipul și reprezentant autorizat al școlii Saint-simoniene, adresându-se preoților, le zicea: Omenirea merge fără voi, în afară de voi. Ea vă lasă în urmă, în ariergarda celor neputincioși, invalizi... Dovediți că sunteți încă demni de a fi conducătorii ei... Lumea nouă iese din mă-

runtaiele lui Hristos, ea nu mai este lumea... castelor, a nașterii, a războiului, a servituții, ea este lumea umanității, a fraternității, a păcii, a libertății, a răsplătirii după fapte. Voi, care ați născut această lume nouă, nu mai recunoașteți acum pe copilul vostru?!¹⁾ La 1885, cercurile catolice ale lucrătorilor au trimis papei Leon al XIII-lea o adresă prezentată de o sută de patroni și semnată de o mie de alți industriași, prin care declarau, că numai Biserica singură ar putea să restabilească, în familia industrială, practica dreptului și a carității. În 1889, cardinalul Langenieux, apela din nou către Papa, în numele a zece mii de lucrători, iar în 1891, când Papa, în urma solicitărilor, a dat enciclica *De rerum novarum*, în care se ocupa de chestiunea socială a muncii, i s'au prezentat 15.000 pelerini ca să-i mulțamească pentru aceasta²⁾.

Dar în afară de interesul Bisericii de a-și păstra credincioșii și a-i feri de ademenirea socială, și independent de chemările ce i s'au făcut ca să intervie spre a aplana neînțelegerile reale din viața socială, Biserica creștină a trebuit să ia pozițiune față de problemele sociale și pentru alte considerațiuni, mai înalte decât interesul său, ori plăcerea de a răspunde la poftirile sau rugămințile celor devotați doctrinei sale. Revoluția franceză din 1789, după cum observă Taine, a rupt cu tradițiunile vechiului regim și a înlocuit evoluțiunea întârziată, prin o răsturnare bruscă a lucrurilor.

Starea aceasta a fost agravată și de oamenii cari au încercat restabilirea normală a lucrurilor. În loc să cerceteze cauzele obiective care au provocat această bruscă răsturnare a lucrurilor, toți erau dispuși să o atribue exclusiv relei guvernări și să aștepte îndreptarea dela opera legislativă³⁾. Credința aceasta pe cât era de generală, pe atât era și de ineficace. Oamenii revoluției socoteau pe individ mai mult o ființă de rațiune decât una de sentiment, de pasiune, și că deci, n'ar avea decât să se adreseze rațiunii lor, pentruca fiecare să ducă viața cea mai desăvârșită, apoi mai credeau, că ordinea în Stat și relele publice se pot restabili și remedia prin legi create de inteligența și voința lor, iar nu deduse din forțele naturale care stăpânesc viața și produse prin însăși dezvoltarea firească a lucrurilor. Aceste două credințe greșite au înlesnit ca evenimentele produse la 1789, să continue a răscoli societatea dela 1830 și 1848. Franța, ca și celelalte țări unde s'a întins spiritul și mișcarea revoluționară, au avut să sufere cosecintele.

1. Descompunerea Marxismului, trad. I. Sion, ed. III, pag. 66.
2. Manifestul comunist, trad. N. G. Eremia, 1921, pag. 100.
3. Op. cit., pag. 577.

1. Albert Schatz, op. cit., pp. 397, 398.

2. *Ibid.*, pag. 403.

3. J. Garnier, *Du Principe de Population*, 1857, pp. 224, 236.

sale, — nu numai să nu riposteze autorității, ci să rabde fără proteste ori ce silnicie, așa cum au făcut în 1905 o mulțime de manifestanți conduși de Preotul Gapon în Petersburg, mulțime dezarmată, care a primit să fie împușcată, fără a protesta, fără a se apăra, sau toate strigate de dușmănie. Adeptul tolstoismului e apoi dator să boicoteze viața publică, refuzând orice funcțiune în stat¹⁾, pentru ca, și pe această cale, sfârșitul regimului nedrept și nereal să fie grăbit. Prin acestea, Lew Tolstoi e de acord cu primii luptători creștini contra societății păgâne, care susțineau că adevăratul creștin nu trebuie să caute nici deregătorile publice, nici onorurile și nici locurile cele mai de sus și mai importante, care i-ar putea primejdui credința, de oarece nu există nici o bucurie, nici o durere, nici o răsplată și nici o pedeapsă, care să poată înduplica pe adevăratul creștin să participe la vanitățile periculoase ale existenței sale corupte.

Evident că doctrina morală și socială a acestui aristocrat, care, după ce a cunoscut tot ce poate ispiti sau face fericit pe cineva, a îmbrăcat haina modestă și a urmat felul de viață a «muji-cului», a omului muncitor, pentru că numai acolo, zicea dânsul, se găsește adevărul vieții, o asemenea doctrină deșteaptă mult interes. Dar ceea ce ne interesează pe noi în deosebi este concepția sau doctrina economică a acestor reprezentanți laici ai creștinismului social. Sistemul sau Evanghelia lor economică pornește de la constatarea unei stări de fapt, numită de Tolstoi «seducțiunea universală a vieții fără muncă». Toți, și Carlyle și Ruskin și Tolstoi, pornind de la acest punct comun, încep prin a combate consecințele aceluiași principiu hedonist, care îndeamnă pe om, dacă se poate, să trăiască fără a munci. Dar fiindcă acesta nu e posibil în chip normal, acei ce reușesc să trăiască așa trăesc de fapt din munca altora, iar nu prin munca lor. Mijloacele cu ajutorul cărora ei ajung la aceasta sunt: I. Felul producției mecanice, adică întrebuintarea mașinilor, care, făcând concurență lucrătorului, îl silesc să cedeze ceva din dreptul său altora — adică capitaliștilor, și întrucât aceasta constituie o exploatare a omului, ei refuză și cer și dela alții să respingă participarea la o asemenea exploatare a semenului lor. II. Exploatarea aceasta, imorală și nedreaptă însă, nu este posibilă decât cu ajutorul banului, a capitalului de ori ce fel; Și de aceea, fiindcă pentru dânsii banul este instrumentul cu ajutorul căruia omul supune pe fratele său, reinviind, sub o formă nouă, o sclavie veche, ei recomandă renunțarea la bani, dar mai ales la acele bogății naturale, care, deși sunt date de

Dumnezeu spre folosința tuturor, cum e pământul, de pildă — e stăpânit totuși în mod exclusiv numai de câțiva, în timp ce acei mulți sunt nevoiți să plătească îngăduința de a-l lucra și a se hrăni, deși ambele aceste drepturi sunt naturale și de o potrivă de justificate pentru oricine. Ca să combată și să înlătore consecințele triste ale acelei «seducțiuni universale a vieții fără de lucru» și a egoismului netemperat, ei cer organizarea muncii, pentru ca, prin o regulare normală a activității economice, să se evite crizele de supra-producție, să se asigure lucrătorilor salarii mai drepte și să se realizeze o mai justă retribuție a sarcinilor și a veniturilor după beneficiile și serviciile trase sau aduse societății de fiecare în parte.

Ei cer reabilitarea muncii manuale și obligatorii, pentru că munca este de natură religioasă este o lege morală a vieții așa precum s'a zis din antichitate, *laborare este orare*, și apoi cine nu muncește să nu mănânce, *qui non laborat non manducet*. Dacă toți ar munci cu mâinile lor, n'ar mai fi persoane care să trăiască din munca altora și nici oameni fără de lucru. S'ar suprima deodată și fenomenul spoliațiunii omului de către om, și somajul și crizele, deci și cauzele grevelor, care de multe ori sunt adevărate atentate la solidaritatea socială.¹⁾ Cât privește remunerarea muncii, ea trebuie să fie făcută după normele justiției, nu după legea a morală a liberei concurențe bazată pe cerere și ofertă regim în care munca este privită ca o marfă, ci răsplata ei să se facă așa fel, ca cel ce muncește, să-și aibă asigurată existența cu produsul muncii sale. Tot ei mai susțin naționalizarea tuturilor bogățiilor naturale și în deosebi a pământului, pentru că, dacă pământul își trage puterea sa productivă de la natură și nu din industrie, s'ar săvrâși cea mai mare nedreptate, dacă s'ar lăsa ca acest dar al naturii să fie acaparat în mod exclusiv numai de câțiva indivizi.²⁾ Pământul, ca și aerul, deopotrivă de necesare vieții, trebuie să fie al tuturor, de oarece, după cum obsearvă și J. St. Mill³⁾ el

14. Republica socialistă federativă Rusă a sovietelor, adică bolșevicii, s'au și grăbit să primească acest principiu creștin, înscriindu-l în art. 8 și 18 din Constituție. Dar ei au făcut aceasta pentru alte considerațiuni și în vederea altor scopuri. Ei nu urmăresc generalizarea și educațiunea poporului prin muncă, ci după propria lor mărturisire solemnă făcută în Constituției ei întesc (prin aceasta), să zdrobească complect și pentru totdeauna burghezimea. Întâlnirea acestor două doctrine așa de deosebite, în chestiunea muncii, este în adevăr un paradox și numai deosebirea de scopuri și sinceritate determină adevăratul raport dintre ele. Faptul acesta ne aduce aminte cuvântul lui Shakespeare, că și diavolul poate utiliza Sfânta Scriptură în susținerea scopurilor sale criminale.

2. *Principes d'économie politique* trad. H. Dussard et Courcelle Seneuil 1854 vol. II, pp. 1—58.

3. *Ibid.*, pag. 267.

1. P. Andreiu, *Sociologie revoluției*, 1921, pag. 83.

nu este opera omului, ci moștenirea primitivă a întregului neam omenesc. Dar nu numai bunurile naturale ar trebui naționalizate. Aceasta însă nu exclude posesiunea individuală, admisă de doctrina creștină, ci și acele bogății, despre care, din cauza solidarității și cooperării sociale, s'ar putea spune, într'o măsură oarecare, că nu sunt nici ale mele nici ale tale, ci ale noastre a tuturor constituind — în înțelesul juridic al cuvântului — un patrimoniu social. Dar toate aceste nu se pot înfăptui și răul de care suferă societatea nu se poate remedia, dacă nu se limitează acel regim al libertății economice, cu deviza «laissez faire, laissez passer», de oarece binele în genere, deci și binele moral, nu se realizează, decât dacă activitatea economică a indivizilor stă sub acțiunea directă a moralei creștine. Așa ceva însă nu se poate obține decât prin reforma morală a individului supus unei educațiuni integrale. Când se va realiza această reformă, atunci se va obține și reforma socială, de oarece ea nu este decât suma reformelor individuale. Către aceasta tinde creștinismul când recomandă: fraternitate, muncă, tăcere, sinceritate, resemnare ierarhie socială și caritate reciprocă. Când societatea va avea ca bază unică iubirea și sacrificiul pentru aproapele, toate conflictele și antagonismele dintre oameni vor dispărea¹⁾. Dar aceasta depinde de reforma morală a individului, deoarece și aristocratul nobil-cavaler al lui Ruskin și eroul lui Carlyle, ca și creștinul mucenic și muncitor al lui Tolstoi, sunt în fond același om năzuind către perfecțiune. Deaceia doctrina socială a acestor creștini se poate caracteriza, ca o «luptă pentru individualitate».

Cu toată simpatia ce trezește un asemenea sistem de renovare socială, care tinde către omul desăvârșit, trebuie să recunoaștem că n'a trecut dincolo de limita recomandărilor teoretice, deoarece singura propunere ce s'a făcut lui Tolstoi de către adepții săi, de a forma o grupă a tolstoenilor, a fost respinsă.²⁾ Doctrina aceasta este o dovadă a protestului ridicat contra materialismului hedonist și egoist ce stăpânește societatea contemporană, și va rămâne ca un ideal la care societatea nu va ajunge decât printr'un sistem de educațiune integrală, care începe potrivit maximei eline, γνῶθι σε αὐτόν — prin cunoașterea de sine însuși. De aceea am numit-o reformism moral individual.

Asociaționismul creștin³⁾

Fără a tăgădui că educația morală a individului și a societății în genere este drumul cel

mai sigur care duce la armonizarea intereselor în conflict, catolicismul și protestantismul social iau parte directă și imediată în această luptă de interese, interpunându-se ca împăciuitori între cele două mari tabere vrăjmașe, mijlocind împăcarea sub forma utilă și plăcută a cooperăției.

În acest scop, ei recomandă, fie asociațiunea lucrătorilor în sindicate sau corporații, fie restaurarea autorității paterne, duminicale sau ale statului, fie desfășurarea unei activități de instruire și formare a unui cuget și voință socială, care să asigure un regim prielnic și propriu vieții democratice, regim întemeiat pe adevărurile sociale, privite în lumina creștinismului.

Respingând dela început lupta dintre clase, repudiază exclusivismul socialismului. Și caută ca, prin soluțiunile ce propun, oferind o dogmă, o morală și instituții sociale¹⁾, să facă ca plus-valuta, dacă există, să revie în măsura dreaptă fiecărui copartăș. Procedul acesta pare a fi și logic și potrivit condițiunilor în care ar avea să fie aplicat în lupta revindcărilor economice, politice și sociale.

Ramura aceasta a creștinismului social, care se bazează în principal pe asociațiune, recunoaște, că un conflict puternic s'a declarat în societatea modernă, ca o urmare a progresului industrial, a alterațiunii raporturilor dintre patroni și lucrători... și a corupției integrale, conflict căruia socialiștii au propus ca soluție sistemul lor fundat pe «suprimarea individualității și a proprietății private». Creștinismul însă, apreciind ca neexactă această părere, declară că proprietatea privată este un «drept natural», iar personalitatea este pivotul așezământului social, recomandând tot odată, pentru soluționarea conflictului sau a problemei sociale, un sistem care se bazează pe principiul asociațiunii sau al cooperării.²⁾ Și fără a merge cu critica până la a cere distrugerea a tot ce există și a veni apoi cu propuneri și proiecte nouă. Asociaționiștii recunosc dela început necesitatea unei organizări sociale bazate pe munca liberă și proprietatea individuală³⁾, așa cum este azi⁴⁾. Acceptând organizarea muncitorească, ei pornesc tocmai de la ea în proiectele propuse de dânșii. Caracteristica și temeiul sistemului urmat de catolicismul și protestantismul social este asociația, pentru care motiv am denumit această grupă a creștinilor sociali: asociaționiști. Ei cred în puterea asociațiunii, de oare ce știu, că prin ea. Biserica creștină, cu tot începutul ei

Albert Schatz, *op. cit.*, pp. 404—410; Gide Rist, *op. cit.*,² pp. 586—597, Niffi, *op. cit.* cap. IV, V, VI, IX. L. Gregoire. Le pape, les catholiques et la question sociale⁵, 1921; M. Eble, Les Ecoles catholiques d'econ. politique et sociale en France. 1903.

1. Ch. Antoine, *op. cit.*, pag. 149.

2. Alb. Schatz; *op. cit.*, pp. 404—408.

3. Ch. Antoine, *op. cit.*, pp. 159—161.

4. Enciclica *Rerum novarum*, 1891.

1. A. Schatz, *op. cit.*, pag. 423.

2. R. Roland, *op. cit.*, pag. 177.

3. Doctrină și bibliografie: Ch. Antoine, *op. cit.*, pp. 424—476;

mic și de toți prigonită, a reușit să revoluționeze și să transforme lumea veche.

Deacea acești creștini sociali, după îndemnul papei Leon al XIII, adresându-se către «popor, către muncitori și către săraci», propovăduesc convingerea că, dacă societățile s'ar folosi de acțiunea legislativă și de însușirile asociațiilor profesionale ¹⁾ sub forma sindicală, adoptată mai mult de protestanți sub forma corporativă, acceptată de catolici sau cooperatistă simplă, acceptată de unii și de alții adoptată și de noi, vor izbuti ca, prin mijlocirea lor, să poată sta în calea socialismului roșu anticreștin, și să împace, prin înțelegere frățească și de bună voe, neînțelegerile dintre muncă și capital, realizând astfel dreptatea în raporturile economice. Acest fel de a vedea îl exprimă însuși papa Leon al XIII, când zice: «Corporațiile constituite sub tutela religiei sunt, în esența lor, imaginea bisericii, în care toți membrii sunt egali înaintea lui Dumnezeu. Ele tind să fac pe toți membrii săi mulțumiți de soarta lor, răbdători la lucru și dispuși să ducă o viață liniștită și fericită» ²⁾. Papa, când vorbea așa se întemeia pe faptul istoric, că biserica catolică, prin corporațiile de dinaintea revoluției franceze, și-a exercitat, în o largă măsură, influența sa religioasă și morală în domeniul muncii, după cum recunosc și protestanții: Schönberg, Ennen și Hullmann ³⁾. De aceea partidul catolic social a înscris în fruntea programului său obligațiunea de a dirija și orienta toate revindicările publice, către reorganizarea corporativă a societății, ⁴⁾ adică către asociație. Și întru cât asociația se prezintă astăzi în forma sindicatelor, care sub influența socialismului au devenit tabere vrăjmașe și mediul cel mai prielnic pentru dezvoltarea urei și spiritului de luptă între membrii aceleși societăți, creștinii din această grupă, primind de bună organizarea sindicală, își întemeiază activitatea chiar pe ele, căutând să le însușească buna credință, spiritul de frăție și resemnare, sentimente eminentemente evanghelice.

Incepând prin a se prezenta ca apostoli ai păcii și vestitori ai zilelor mai bune, au fost ușor ascultate de către niște oameni de bună credință și doritori de viață liniștită. Când, în numele lui Iisus, dădea asigurări muncitorilor că va veni o zi în care lucrătorii vor lucra numai pentru ei, iar nu pentru alții; că, după cum zicea trâmbițașul cooperativelor de credit, Lamennais, ⁵⁾ va veni ziua, în care nimeni nu va mai

secera de unde n'a semănat și fiecare își va primi roadele muncii sale, ușor li s'a deschis ușile sindicatelor neintrate încă pe calea ateismului și a anarhismului. Odată dobândită buna voință și simpatia claselor muncitorești, o ramură a asociaționiștilor — în deosebi catolicii — voind să elimine pricina luptei dintre clase și a neînțelegerilor zilnice și să garanteze pacea socială, au început să organizeze sindicate mixte, compuse din patroni și lucrători ¹⁾ Hotărârea aceasta bazată pe însemnătatea sindicatelor a fost afirmată expres într'un congres al cercurilor catolice, ținut acum trei zeci de ani, când s'a zis că, «fără să ascundem greutatea ce întâmpinăm în generalizarea sindicatelor mixte, sforțarea noastră trebuie să aibă de scop tocmai aceste sindicate».

La baza acestei hotărâri stă credința că, prin contactul continuu ce ar fi să aibă loc între capitaliști și lucrători, în sindicatele mixte s'ar tempera asprimea, răceala și rivalitatea dintre acești doi frați ai propășirii generale: munca și capitalul, pe care împrejurările ivite în decursul timpului i-au înstrăinat. Cu toate acestea, la 1904, adică după zece ani dela congresul menționat, un șef al mișcării socialiste creștine din Belgia, a trebuit să recunoască nu cu puțină melancolie că, deși sindicatele mixte rămân a fi și mai departe forma cea mai perfectă de organizare, totuși împrejurările specifice fac ca sindicatul mixt, în 90 la sută din marile întreprinderi industriale, să fie și să rămâne încă o utopie ²⁾. Din cauza acestor neajunsuri legate de împrejurările specifice vremii, creștinii sociali asociaționiști și-au îndreptat atențiunea și activitatea către sindicatele paralele, care urmau să aibă, pe lângă atribuțiunile specifice profesiunilor lor, și marea chemare de a fi organe legislative muncitorești, în chestiuni pe care ei le cunoșteau mai bine ca oricine. Tot ceea ce privește interesele profesiei ca: durata lucrului, repaosul duminecal, ucenicia, igiena atelierelor, lucrul femeilor și al copiilor în ateliere sau uzine și chiar minimumul de salarii, în loc să fie regulate de legi inflexibile, brutale și de multe ori neaplicabile, tăcute de persoane străine de nevoile și aspirațiile lor, urma ca, de la acea dată, să fie trecute în competența acestor sindicate paralele. Oricine va fi liber să intre sau nu în sindicat, dar nimănui nu-i va fi îngăduit să încalce dispozițiunile luate, pentruca nu cumva, prin nerespectarea condițiilor prestabilite — oare cum asemenea convențiilor colective, — să facă concurență sindicatelor, scoborând condițiunile de lucru ³⁾. În aceste cuvinte se rezumă doleanțele

1. Ch. Antoine, *op. cit.*, pag. 171, 172.

2. Enciclica, *Quod Apostolice*, 1878.

3. Ch. Antoine, *op. cit.*, pag. 154.

4. Gide-Rist, *op. cit.*, pag. 583.

5. *La question du travail*, 1848, pag. 25, v. Ghien-Rist, *op. cit.*, pag. 582 și trimet.

1. V. relații asupra sindicatelor și chestiunilor conexe, Elie Blanc, *Etudes sociales* 1893.

2. Gide-Rist, *op. cit.*, pag. 584, nota.

3. Gide-Rist, *op. cit.*, pag. 584 seq.

muncitorimii din toate părțile și de totdeauna; iar astăzi, când baza economică-socială a științelor juridice și politice, adică proprietatea absolută — quiritară — și libertatea contractării individualiste ¹⁾ se înlocuiesc prin proprietatea și munca funcțiune socială, iar dreptul colectivității se opune dreptului individualist, este locul să se recunoască, că glasul muncitorimii izbutește să se facă ascultat ²⁾.

Și în adevăr, un întreg grup de legi cu caracter de ocrotire a muncii, a individului, a familiei și a colectivității se sancționează pretutindeni ³⁾ și de sigur că atunci când ciclul legilor de această natură va fi încheiat, lucrurile vor fi schimbate. Din acest punct de vedere, creștinismul social asociaționist, pornind de la principiul solidarității, exprimat și de filosoful creștinul apostol Pavel ⁴⁾, solidaritate care a făcut și face din toți creștinii o mare și neînfrântă societate — *cor unum et anima una* —, nădăjduiește să rezolve toate chestiunile sociale pe cale paș-

niță, și să asigure o mai justă repartitie a bunurilor și veniturile economice.

Iar prin mișcarea cooperatistă urmată de toate confesiunile fără deosebire sub diferitele ei forme cunoscute și specifice fiecărei societăți ¹⁾, de oarece în Belgia Biserica susține în deosebi cooperăția de producție; în Germania pe aceia de credit tip Schulze și Raiffeisen sprijinită și de Biserica românească; în Anglia, cooperăția de producție și consumație, dar mai ales pe aceea care tinde la transformarea proprietății funciare; iar în America pe aceea care luptă contra marelui capital, contra mamonismului ²⁾ și așa mai departe, ei, creștinii sociali vor să realizeze repartizarea justă a beneficiilor și a riscurilor asupra fiecărui cooperatist, în măsura dreaptă a coopărtășiei sale.

De sigur că această mișcare creștină, economică și socială, care pornește din datoria și dorința de a veni în ajutorul omului și al societății, restabilind binele și liniștea prin cooperăție și asociațiune, prin instituirea camerelor de muncă, acționariatul uvrier, legislații industriale și consilii arbitrale ³⁾ se află pe drumul care poate duce către noua cetate, unde, după expresia biblică, dreptatea, adevărul și pacea se vor întâlni, iar ceiace Evanghelia numește Împărăția lui Dumnezeu, s'ar putea înfăptui, bine înțeles, dacă nu cumva toți aceia cred așa n'ar fi sub stăpânirea celei mai plăcute amăgiri, prin ale cărui miragii ei așteaptă în zadar să vadă revărsatul zilelor dorite.

1. *Les transformations générales du dr. privé depuis le code Napoléon*, 1920 pag. 83—178; L. Duguit Léon Bourgeois, *Solidarité*, 1914, A Fouillée, *La propriété sociale et la Démocratie*.

2. Toate constituțiile întocmite sau revăzute de după războiul cel mare recunosc aceasta formal. Art. 165 din constituția germană spune: „Lucrătorii și amployații sunt chemați să colaboreze ca egali la fixarea salariilor și condițiilor de muncă, precum și la determinarea tuturor condițiilor care privesc dezvoltarea economică a forțelor productive... Proiectele de legi referitoare la politica socială și economică de însemnătate fundamentală trebuie să fie depuse în parlament, să aibă avizul consiliului economic al Imperiului.

Acest consiliu economic are și el inițiativa unor asemenea legi; El poate în limita competenței lui să primească și atribuțiunile de control sau de administrație.

3. *Const. Imperiului german*, 1919, art. 119—134, 151—165; *Const. Austriacă*, 1920, art. 10, 149; *Const. poloneză*, 1911, art. 102—104, 108, 118, 119; *Const. rusească sovietică*, 1918, art. 3, 9—23; *Const. sârbească* art. 21—44; *Const. cehoslovacă*, 1919, art. 106—108, 114—126.

4. *Epist. Romani*, cap. XII.

1. Ch. Antoine, *op. cit.*, pag. 169, Gide-Rist, *op. cit.*, p. 601—605

2. Gide-Rist, *op. cit.*, pag. 593.

3. D. Zolla, *La grève, les salaires et le contrat de travail*, 1908; Ch. Gide, *Le coopératisme*, 1921, *Les institutions de progrès social* 1921 M. Pașcanu, *Participarea muncii la întreprinderea capitalistă, și acționariatul uvrier*, 1921. E. Antonelli, *Les Actions de travail*, 1912 G. Plastara, *Tratat de legislație industrială*; Val. Bulgaru, *Remunerarea muncii și Legislațiunea industrială*, 1922.

SF. APOSTOL PETRU N'A FOST EPISCOP IN ROMA

(Studiu istoric-exegetic)

I. Viața Sf. Apostol Petru. Cum devine ucenic al Domnului

Sf. Apostol Petru, cunoscut în iudaism cu numele de Simon sau Simeon, era fiul lui Ionă (ev. Ioan I, 42; Fap. Ap. XV, 14; II. Petru I, 1) din Betsaida Galileei (Ioan I, 44 — XII. 21.) pe care localitate o părăsește la căsătorie, mergând în Capernaum și locuind în casa părinților nevestei sale. Impreună cu el, locuia și fratele său Andrei, cu care practica meseria pescuitului la Marea Galileei (Mat. 8, 14; Luca 4. 38; Marcu 1 29).

Din prima epistolă către Corinteni a Dumne-

zeescului Pavel (9, 5.) urmează că femeia lui Petru a trăit până la anul 58—59 d. Hr., în care an e și scrisă acea epistolă, și mergea cu el în toate călătoriile apostolice.

Apropierea Sf. Apostol Petru de M. Hristos se face în modul următor: Sf. Ioan Botezătorul în predica sa, vorbind despre Mielul lui Dumnezeu, (Ioan I, 36.) doi din ucenicii sfântului, Andrei, fratele lui Petru, și Ioan evanghelistul se decid și merg la Domnul spre a-l asculta, după care L-au întrebat, unde locuiește, la care întrebare M. Hr. îi poștește: «Veniți și vedeți». Stând de vorbă, așa de mult au fost impresionați și au

cunoscut în Domnul pe Fiul lui Dumnezeu, că la eșire, întâlnind pe Petru, fratele său Andrei îi strigă plin de bucurie: «Am aflat pe Mesia ce se tâlcuește Hristos»¹⁾ (Ioan I. 4₁). La auzul acestor cuvinte, Sf. Apostol Petru plin de bucurie apucă pe fratele său de mână și amândoi vin la Mântuitorul, care văzând pe Petru, îi strigă: «Tu ești Simon feciorul lui Ionă; te vei numi Chifa, ce se tâlcuește Petru» (Ioan I. 4₂).

După săvârșirea acestui act, așa de important pentru Sf. Ap. Petru, el se reîntoarce la Marea Galileei și s'a ocupat ca și mai înainte, cu pescuitul, până la vremea când Mântuitorul, venind la Mare și văzând pe cei doi frați că prindeau pește, le strigă: «Veniți după mine și vă voi face pre voi vânători de oameni». (Matei 4. 18—22; Marcu 1. 16—18; Luca 5. 1—11).

Dela acea dată, Sf. Apostol Petru, împreună cu cei doi fii ai lui Zevedei, Iacov și Ioan, asigură pre Domnul că și sufletul și-l va da pentru El și că sunt gata și la închisoare și la moarte a merge cu el (Ioan 13, 36—38; Luca 22—33), ceea ce s'a adeverit a fi fost cuvânt de laudă mai apoi, din partea Sf. Apostol Petru, căci, în clipa când Mântuitorul merge să se roage pentru ultima oară, Petru n'a putut nici cel puțin un ceas să facă priveghe, pentru care fapt Domnul l-a mustrat zicându-i: «așa ? n'ați putut un ceas priveghea împreună cu mine!» (Matei 26. 40; Marcu 14. 37).

În clipa când Mântuitorul era dus la judecată, Sf. Apostol Petru mergea cu Sf. Evanghelist Ioan, spre a întovărăși pe Domnul în drum și a asista și ei la judecată în fața Arhiereului. Aflându-se în grădina din fața locului unde Mântuitorul se afla spre a fi judecat, numai la întrebarea unei servitoare, dacă nu cumva și el este ucenic al «omului» ce se judecă, răspunde jurându-se că nu este și nici nu-l cunoaște pe el. (Matei 26. 72; Marcu 14. 66—72; Luca 22. 54—26; Ioan 18. 15—17).

În clipa aceea, începe a cânta cocoșul, iar Apostolul Petru, aducându-și aminte de cuvintele Domnului ce-i zisese, că înainte de a cânta cocoșul se va lepăda de el, a eșit din grădina arhierească și a plâns amar, pentru care căință sinceră Domnul îl iartă.

II. Sf. Apostol dupe Inviere unde predică?

Dupe Invierea Domnului Sf. Apostol e primul căruia i se arată Mântuitorul (Luca 24. 34; I. Corinteni 15. 5) și care, împreună cu ceilalți Apostoli din ziua Pogorârii sf. Duh, începe a propovădui Evanghelia împărăției lui Dumnezeu

în Ierusalim (Fap. Ap. I, 15. 26; II. 1, 41). După ce arhidiaconul Ștefan suferă martiriul în cetate, creștinii încep să fie aspru persecutați și se răspândesc prin orașele din Fenicia, Kipru și cetățile Antiohia și Samaria (Fap. Ap. 11. 19; 8. 5), unde, în fața persecuțiunii păgânești, slăbiau în credință. Sf. Apostoli, fiind informați de acest fapt, însărcinată pe Apostolii Petru și Ioan a merge din cetate în cetate, a-i întări în credință și a le vorbi despre Domnul și Mântuitorul Hristos. În Sf. Scriptură cetim că în Samaria întâlniră pe Simon Magu, căruia îi combătura învățătura; iar în Lida din provincia Iudeei aflară un om, care de opt ani zăcea paralic și numai cu cuvântul în numele Domnului îl făcure sănătos, precum în Jopi, tot în numele Domnului, înviară pe fecioara moartă al cărei nume era Tavita (Fap. Ap. 9. 81—43). De acolo, îl aflăm în Cezairea Palestinei, unde botează pe sutașul Corneliu și predică pentru prima oară creștinismul păgânilor, cu care și mănâncă pentru prima oară, contrar obiceiului iudaicesc. (Fap. Ap. 11. 2—18). În anul 41 îl aflăm din nou în Ierusalim, când Irod Agripa omorî pe Iacov, fratele evanghelistului Ioan, junghiind-l cu cuțitu; iar pe Petru îl prinse și îl închise, cu hotărârea ca, după trecerea Paștilor, să fie omorât ca și Iacov.

Prin puterea lui Dumnezeu, fu eliberat din închisoare, merse în casa Mariei, mama lui Ioan, Marcu, unde povesti felul cum fusese liberat prin puterea lui Dumnezeu din închisoare și îndată părăsi Ierusalimul.

III. Unde a fost Sf. Apostol Petru dela anul 41—52, după Pseudo-Clementine?

Din Sf. Scriptură, reese că Petru e scăpat în mod miraculos din închisoare în anul 41 și lipsește din Ierusalim până în anul 52 data sinodului Apostolic. Biserica Papală, bazată pe Pseudo-Clementine, susține că, în tot acest timp, sf. Apostol a fost în Roma, unde a ocupat scaunul episcopal și a și polemizat cu Simon Magu, care se afla acolo.

Afirmațiunea Bisericii Papale e foarte șubredă, dar, din cauză că această afirmație are la bază o scriere mincinosă, indirect însăși Biserica, nu citează acea scriere, ci mai mult pe părinții și scriitorii bisericești ce relatează acest fapt dupe Pseudo-Clementine, fără a vrea să scoată în evidență faptul că acei părinți și scriitori bisericești, nu fac altceva decât relatează ce au cetit în Pseudo-Clementine, neafirmând că aceia ar fi și părerea lor. Așa Ieronim, pe la finele secolului al IV-lea și începutul celui al V-lea, scrie după Pseudo-Clementine: «Simon Petrus Apostolorum post Episcopatum Antio-

1. Numai „am aflat pe Mesia” sunt cuvintele lui Andrei, ce urmează e tâlcuirea evanghelistului. — Nota Arhim. Scriban.

chensis ecclesiae... secundo Claudii imperatoris ano ad expugnandum Simonem Magum, Roman pergite». ¹⁾

Scriitorul spaniol Orosiu, având în vedere acelaș isvor al Pseudo-Clementinelor, scrie că, după scăparea miraculoasă din Ierusalim, Petru merge în Roma, unde domnea Claudiu... ²⁾

Hettinger ³⁾, având în vedere lucrarea lui Orosiu, merge mai departe, scriind că Sf. Apostol venind în Roma la finele anului 41, a fost nevoit să părăsească cetatea, din cauza unei groaznice persecuțiuni, ce s'a ivit din partea păgânilor, împotriva creștinilor. Această afirmațiune tendențioasă, privitoare la Sf. Apostol Petru, se poate controla imediat cu cele ce scrie istoricul contemporan, Suetoniu, care vorbește foarte clar de persecuțiunea îndreptată împotriva creștinilor, fără a face mențiune de faptul că, cu acea ocazie, ar fi fugit și Sf. Apostol Petru din Roma, care la acea dată nici nu fusese în Roma. «...Iudaeos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma expulit» ⁴⁾. La fel continuă a fi afirmațiunile tuturor scriitorilor moderni interesați, bazate pe unicul isvor mincinos.

IV. Afirmațiunea Pseudo-Clementinelor au o bază istorică în Sf. Scriptură.

Orice cercetător istoric-exeget își pune întrebarea : Dacă Sf. Evanghelist Luca a cunoscut ducerea Sf. Apostol Petru în Roma, unde, după Pseudo Clementine, a rămas unsprezece ani neîntrerupți, spre a propovădui Evanghelia, și a întemeiat Biserica de acolo, era posibil ca autorul Faptelor Apostolilor, ce face o istorisire fidelă a împărăției lui Dumnezeu pe pământ până la anul 63, să nu amintească de acest fapt? Dar, din scrierea sfântului evanghelist, reese un fapt ce nu suferă desmintire : că Sf. Apostol Petru, până la anul 63 d. H., nici n'a călcat în Roma, ci Sf. Apostol Pavel, de îndată ce sosește în Roma în anul 60 sau 61, chiamă pe frunțașii iudeilor și, dupe ce le explică motivele pentru care a fost dat în mâinile Romanilor și trimis în Roma, începe a vorbi către ei astfel: «Bărbați frați, eu nimic împotriva norodului făcând sau a obiceiurilor părintești, legat fiind în Ierusalim, m'au dat în mâinile Romanilor, care judecându-mă, voiau să mă slobozească». Ei dupe ce l'au ascultat, i-au zis: «Noi n'am primit nici o veste rea împotriva ta, nici venind cineva din frați ne-a spus, sau a grăit ceva rău pentru

tine, și-l ruga pe El să le grăiască despre creștinism, care timp de doi ani l'a propoveduit lor» ¹⁾.

Sf. Evanghelist Luca, care vorbește așa de scrupulos despre petrecerea dumnezeesului Pavel în Roma, era oare posibil că, dacă și Petru ar fi fost în Roma sau măcar ar fi trecut pe acolo, să nu pomenească cât-de-cât și de El? Din epistola dumnezeesului Pavel, apostol prin descoperire, iese în evidență că Pavel a fost orânduit să propoveduiască Evanghelia către cei netăieți împrejur, către Neamuri, în timp ce Sf. Apostol Petru a propoveduit Evanghelia către cei tăieți împrejur, către iudei, ceiace a îndreptățit posteritatea să-i și supranumească pe unul apostolul neamurilor; iar pe cellalt al tăierei împrejur.

Conform hotărârei divine, apostolul Pavel, scrie Romanilor: «că nu voi cuteza a zice ceva din cele ce n'a lucrat Hristos prin mine, spre ascultarea neamurilor cu cuvântul și cu fapta. Intru puterea semnelor și a minunilor întru puterea Duhului lui Dumnezeu, așa cât din Ierusalim și împrejur până la Iliric, am plinit Evanghelia lui Hristos. Și așa m'am nevoit să nu zidesc pe temelie străină, ci precum este scris: *cărora nu s'a vestit... îl vor vedea și carii n'au auzit vor înțelege*. Pentru aceasta mă și opream de multe ori a veni la voi. Iar acum ne mai având loc în alte laturi și dorință având a veni la voi de mulți ani, când voi merge în Spania, voi veni la voi, că am nădejdie, trecând pe acolo, să vă văz pe voi... ²⁾

Dacă Sf. Apostol Petru a fost în Roma, începând cu anul 41 și ar fi predicat acolo creștinismul, era oare posibil Sf. Apostol Pavel, în anul 58 când scrie epistola către Romani, să scrie că nici un Sf. Apostol n'a predicat în Roma și că el singur a fost învrednicit să predice romanilor, care dintre neamuri fac parte?

În alt loc, al aceleiași epistole, dumnezeescul Pavel scrie: «οὐδεὶς ἀπόστολος — nici Petru prin urmare — ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον ἐν Ρώμῃ» — n'a propovăduit Evanghelia în Roma. Dacă urmărim amănunțit ideele acestui dumnezeesc Apostol, observăm că, la finele epistolei, în cap. 16, îmbrățișează pe îndrumătorii cuvântului dumnezeesc ce trăiau în Roma astfel: «spuneți sănătate Priscilei și lui Aquila, tovarășii mei de lucru în Hristos Iisus, cari și-au pus capul în joc, ca să-mi scape viața... spuneți sănătate lui Epenet, prea iubitului meu, care a fost celdintâi rod al Asiei pentru Hristos. Spuneți sănătate Mariei, care s'a ostenit mult pentru voi... Spuneți sănătate lui Ampliat, prea iubitului meu în Domnul. Spuneți sănătate lui Urban, tovarășul nostru de lucru în Hristos, și Stache, prea iubitului meu... Spuneți

1. Ieronim „De vir. illustr. cap. 1. și Eus. Ist. B. cart. 2 cap. 13 și 14.

2. Orosii, Historia, vol. VII C 6.

3. Hettinger în *Lehrbuch der Fundamental Theologie oder apologetik*, partea II-a fil. 167 (din 1879).

4. Suetoniu, Vita Claudii Cap. 25.

1) Faptele Apostolilor cap. 28. v. 17-24.

2. Romani 15. 18-24

sănătate celor din casa lui Aristobul. Spuneți sănătate lui Irodion ruda mea și astfel numără pe toți fruntașii creștini din Roma¹⁾.

Este oare posibil, dacă Sf. Apostol Petru, era episcop în Roma — dupe cum afirmă Pseudo-Clementinele — să nu-i fi trimis și lui Pavel îmbrățișări? Atât din epistola către Romani, ce este scrisă în anul 58, cât și din Faptele Apostolilor, ce sunt scrise în anul 63, nu reese că Sf. Apostol Petru a fost sau ar fi predicat în Roma.

Examinând la fel și epistolele ce sunt scrise în prima închisoare română, către Coloseni și Filipeni, din niciuna nu reiese că apostolul Petru ar fi predicat în Roma, dar în schimb iese în evidență, că Pavel numește pe împreună lucrătorii săi în Roma și trimite cuvinte de îmbărbătare din partea lor, comunității menționate: „ἀσπάζονται σε Ἐπαφρᾶς, ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Μάρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου“²⁾, nevorbind, nici pomenind nu-

1. Romani 16. 1-16.

2. Fillmon vers 23 și 24: „Te îmbrățișează Epafras, tovarășul

mele lui Petru. Nu numai din acestea, dar nici chiar din epistola a doua către Timotei, pe care dumnezeescul Pavel o scrie, cu puțin înaintea morței sale, nu reese că sf. Apostol Petru ar fi fost și predicat în Roma, ba chiar face următoarea mențiune: «οὐδεὶς τῶν συνεργῶν εἶνε πλησίον αὐτοῦ ἢ μόνον ὁ λουκᾶς»¹⁾, și roagă pe Timotei să vină degrabă la Roma. Mai poate exista un pic de îndoială, după cele relatate mai sus, că, dacă sf. Apostol Petru a lucrat împreună cu dumnezeescul Pavel la zidirea Bisericii romane, sf. Apostol Pavel să nu pomenească un cuvânt despre Petru? Chiar dacă ar fi trecut faptul acesta cu vederea, era posibil să nu amintească cel puțin de lucrătorul și împreună — mucenicul său Petru, dacă de toți ceilalți lucrători ai săi pomenește la orice pas?

Preot Dr. SIMION POPESCU

meu de temniță în Hristos Iisus, Marcu, Aristarh, Dima, Luca, tovarășii mei de muncă“.

1. Epist. a II-a către Timotei, Cap. 4 vers 9-14. Accentuiază că niciunul din împreună lucrătorii săi nu este în apropierea sa, afară de Luca.

O PAGINĂ DIN ISTORIA BUCUREȘTIILOR

Intemeierea Mănăstirii și Spitalului „Colțea“. Inființarea și istoricul bisericii „Sf. Ilie, Hanul Colței“.

Pela începutul veacului al XVII-lea, vechiul București, al cărui centru era Curtea Domnească,¹⁾ nu se întindea spre Nord decât cel mult până în punctele unde azi sunt situate bisericile: Sf. Nicolae—Șelari²⁾; Sf. Gheorghe-Nou³⁾ și fosta

1. Partea de loc, cuprinsă astăzi între strada Șelari—dela tăietura ei cu strada Carol și până în strada Gabroveni, — între strada Gabroveni cu trecerea prin fața Bărășiei până în Calea Moșilor, — între calea Moșilor până la începutul Călei Șerban Vodă, — și între linia care se întinde prin fața Halei de carne pela spatele hotelului Dacia și clădirile care merg pe stânga, iarăș până la întretăierea strădei Carol cu strada Smârdan, în fața podului de lângă Palatul Justiției, — această parte de loc a fost ocupată de vechiul Curte Domnească a Bucureștilor, din care azi nu a mai rămas decât locul cu biserica.

2. Biserica Sf. Nicolae—Șelari e mai veche decât arată Gion în a sa: *Istoria Bucureștilor* pag. 205. Un act cu data de 20 Aprilie 1672 (=17180) dăsuat Acad. Rom. de d-na Maria Predescu, e iscălit de „popa Stoica of S-șii Nicolae“. Reclădirea acestei biserici în stil mai mare în anul 1700, nu se datorește, precum s'a afirmat până acum, Vornicului Șerban sin Pârvul Cantacuzino, ci neguțătorului Apostol Lazo și soției lui Antița. După moartea lui Apostol, un alt Neguțător — Iorga Stancostea cu soția lui Ancuța au zugrăvit-o; iar vornicul Șerban Cantacuzino, a făcut tâmpla și sfintele icoane. (Pomelnicul bisericii Sf. Nicolae Șelari, alcătuit pela 1746, ce se află în biblioteca Preotului Dr. Nicolae M. Popescu, Profesor universitar.

3. Biserica Sf. Gheorghe-Nou s'a clădit între anii 1669—1672, cu cheltulala Dragomanului Panaghiotachi Nikusios, în vremea lui Antonie Vodă. La începutul veacului al XVII-lea, înspre sud de locul pe care s'a construit biserica Sf. Gheorghe-Nou, era proprietar Miroslav Vistierul. Proprietatea acestui Miroslav a

Monastire Stelea¹⁾. Dincolo de linia formată de aceste puncte, era, în unele părți — cum, de pildă, înspre N. de biserica Sf. Nicolae Șelari — o fâșie de teren domnese²⁾, închisă prin o altă linie, formată de vetrele Monastirilor Sărindarul³⁾ și Sf. Sava⁴⁾, ce erau în afară de Bu-

trecut zestre la ginerele său Ianache Iuzbașa Berilescu, și dela acesta — prin vânzare — la „Manole Zarahu“. Pela sfârșitul secolului al XVIII-lea, a fost aci „Hănișorul Mitropolitului Filaret“.

1. Clădită în a doua jumătate a veacului al XVI-lea de Spătarul Stelea și reclădită în prima jumătate a veacului al XVII-lea de Egumenul Grigorie dela Radu Vodă ajuns mai târziu Mitropolit al Ungro-Vlahiei.

La 1592, Spătarul Stelea făcea danie cîitoriei sale o moșie pe care o cumpărase dela jupâneasa Caplea din Periș și nepoșii ei (Arhiv. Stat., Mănăstirea Radu-Vodă, pach. 26 act. 1). În urma focului celui mare, care a părjolit jumătate București în ziua de Paște din anul 1849, această Mănăstire arzând cu desăvârșire, nu s'a mai reclădit. Amintirea ei se păstrează în numele străzii — Stelea, și o rotundă în această stradă indică locul unde a fost biserica.

2. Dăruit de Vodă Matei Basarab, rudei sale doamna Ilinca Postelniceasa soția lui Constantin Postelnicul Cantacuzino, strămoșul tuturor Cantacuzinilor din țara Românească. (Arhiv. Stat. Mănăstirea Sf. Ion pach. 12 act. 12).

3. Există chiar din veacul al XVI-lea. Dela Mihai Viteazul a primit danie moșia Giulești (cf. Brezoianu: Mănăst. închinată pag. 8).

4. Cu numele de „Sărindar“ e numită de un act cu data 26 Februarie 1615 (Arh. Stat. Mănst. Cotroceni pach. 1 și 61 dec. 4). Construită de un Andronache Părcălabu înainte de 1600.

curești, precum în afară de București erau, în părțile despre V. și S., Sf. Nicolae al jupănesei Cuplea, numit apoi Mihai Vodă; Mănăstirea Târnovului, numită azi Sf. Apostoli; Mănăstirea lui Pană Vistierul, azi Sf. Ecaterina¹⁾; Sfânta Troiță a lui Radu-Vodă, și chiar mai târziu Mitropolia de azi, numită la început Mănăstirea din vârful dealului cu vii²⁾; iar înspre N. de punctul Sf. Gheorghe-Nou ca și înspre N. de Sf. Gheorghe al Halacnilor³⁾ și de Monastirea lui Stelea Spătarul, erau întinse tarlale de vii⁴⁾, cu tot felul de pomi roditori și arbori, prin desișul cărora abia se puteau desluși casele proprietarilor, din care unele ale celor mai înstăriți — aveau pe lângă

1. Un act slavonesc (Acad. Rom. 13. R-B.) cu data 28 Iunie 1010 (1127) prin care Gavriil Moghilă întărește stăpânirea multor locuitori peste moșia Berești, grăiește: „...iar când nu fost acum (în vremea lui Gavril Moghilă), au stăut Macarie năstavnik și egumen la mai sus zisa mănăstire dela Sfânta Ecaterina și el n'au știut de rândul acelei mai sus zise moșii din Huești, că a vândut-o barim egumenul și cu bătrânu Luchian călugărul și cu Vasile vistierul ginerile lui Pană Vistierul acestor mai sus ziși oameni pe mai sus ziși asprii, și au făcut cu acești asprii morile dela Sorăcești; ci au voit să aflu unde sau cheltuit acești asprii. Și au ridicat fără Macarie Egumenul și au venit aici în orașul Târgoviște și au dat de știre tuturor diregătorilor Domniei Mele și între aceștia s'au găsit din mei pristăviți ctitori vechi: din bătrânul Ivașcu Vornicul noui ctitor — jupân Ivașcu Vornicul, Băleanul nepot lui Ivașcu, bătrânul Vornic Goleșcu...” Din acest hrisov, rezultă că adevăratul ctitor al Mănăstirii Sfânta Ecaterina a fost Ivașcu vornicul Goleșcu și nu grecul Pană Vistierul și vechiul pomelnic al bisericii Sf. Ecaterina începe cu numele: „Ivașcu, Albu” (cf. Diaconul C. Munteș: „Teologul” Nr. 19—20, anul al II-lea)

2. Mitropolia Bucureștilor a fost clădită la început cu destinație de năstăvnicie, în locul unui schit de lemn al lui Oprea Iurbaș, care era proprietarul locului. Ajunge Mitropolie numai mulțumită protecțiunii ce i-a acordat Mitropolitul Ștefan (1647—1668) în contra vrășmașilor ctitorului, Constantin Șerban Băneș (cârnel), cari voiau să o despoaie de averile lăsate de expatriatul Voevod și ctitor. (cf. „Biserica Ortodoxă Română” an. XVII pag. 751 seq.; Gh. Negulescu: Mitropolitul Ștefan, p. 46—48).

3. Clădită pe la 1491 (2) de Nedelcu Vornicul Bălăceanu cu ajutorul sa Anca. (Ștef. D. Greceanu: Genealogii Documentare vol. I pag. 149 nota 1). Într-o carte a Mitropolitului Ungro-Vlahiei Mitropolitul, cu data 1718 Februarie, se spune că această biserică a lui mai înainte, scaun Mitropoliștilor (cf. Lesviordax: Istoria Bisericii 1845 pag. 403).

4. Despre vilele din partea despre N. a punctului Sf. Gheorghe Nou, vorbește Panaghiotachi Nikusios într-o scrisoare cu data 1671 către Patriarhul Dositei al Ierusalimului: „...numai eu scrii și fericirea Ta, să ia loc din vie... noi le vom face altă vie, ca să fie curtea mare să aibă loc și biserică ca să fie frumoasă și bine potrivită [biserică Sf. Gheorghe-Nou ce se construia cu banii lui], căci am mers la Mănăstire sus pe deal la Stenimackos și am văzut biserică aceia și așa de mult mi-a plăcut în cât stau de mult timp cu evlavie mare la Dumnezeu să mă învrednicească a face biserică de acolo [Sf. Gheorghe-Nou din București] ca pe aceia și pentru aceia e nevoie să fie loc. (N. Iorga: Colecția Hurmuzache, vol. XIV partea I—Documente grecești—pag. 207). Despre vilele Mănăstirii Stelea ce se întindeau înspre N. până la ulița cea mare a Podului târgului de afară (azi calea Moșilor) „vorbesc foarte multe acte” (cf. Ionescu Gion: Istoria Bucureștilor. pag. 222).

dânsele câte o mică bisericuță — paraclis. Și mai erau prin aceste tarlale de vii — pe ici și colo, — câte un mic isvor ce își împingea apele ori înspre Dâmbovița, ori înspre albia unui lac mai mare ce se numea lacul Cucului, unde bucureștenii auzeau primă-vara cucul cântând în desișul sălciilor de pe malurile lui.

* * *

Diferite acte vechi ne spun cine au fost, încă de pe la începutul veacului al XVII-lea, proprietarii acestor terenuri, situate dincolo de Mănăstirea Sf. Sava și punctul Sf. Gheorghe-Nou.

Înspre N. de cuprinsul Mănăstirii Sf. Sava, al cărei Pristol a fost chiar în punctul unde azi e statuia lui Mihai Viteazul,¹⁾ era proprietar, încă de pe la începutul veacului al XVI-lea, un mare boier al vremii, numit *Mihai din Târgșor*²⁾ ce

1. Din spusele bătrânului Preot Emanoil D. Economul, fost slujitor la Biserica Sf. Nicolae Șelari, azi decedat. Această tradiție o văd confirmată și de răposatul G. Ionescu-Gion în a sa *Istoria Bucureștilor*, pag. 212.

2. Mihai ot Târgșor a fost cămărașul lui Mihai Viteazul. O fiică a acestui Mihai din Târgșor, numită Tudora, deși în vârstă numai de vre-o 14 ani, a fost ibovnica voevodului, cu care a născut, în anul 1597, o fiică — pe Marula, care, pe la 1618, era căsătorită cu Socol Clucerul Cornășeanu (cf. Arh. Stat. Mănăstirea Cozia, pach. 24 act. 8 și act. 3). După moartea Eroului, Tudora s'a căsătorit cu Fiera Logofătul (Arh. Stat. Mănăstirea Tismana, pach. 9 doc. 12—netrebnice)

Mihai din Târgșor a fost ucis în anul 1612/3, din porunca voevodului Radu-Mihnea, fiindcă, împreună cu alți boieri, uneltea tronarea voevodului ca să-i ia el locul. Din căsătoria lui cu Țata Dumitranei din Ianoșa, a avut trei băieți și două fete: *Neagul, Gheorghe, Antonie, Neacșa și Tudora*.

Din colecția de acte dela Acad. Rom. R.—B., se cunoaște lămurit rostul în viață a acestor copii. Urmașii lui Mihai ot Târgșor au sălășluit pe acest teren strămoșesc din partea despre N. a Mănăstirii Sf. Sava, până aproape de zilele noastre. *Neagul, feciorul cel mai mare*, era stăpân pe partea despre V. V.-N., pe unde sunt azi clădirile: *Liederthafel*, biserica *Dintr'o zi*, Hotel *Joji, Union, Regal*, str. Regală și până aproape de Ministerul de Interne; iar *Antonie, feciorul cel mai mic* — care la bătrânețe înaintate s'a învrednicit să ajungă Vodă al Țării Românești, (1669—1672), era stăpân pe partea despre E. E. S., pe unde sunt azi situate aripa dreaptă a Universității, traseul Bulev. I. C. Brătianu, Școala de Arhitectură, baia Centrală, biserica Ienii, casa Protopopescu-Pache și în fine spre N. E., până la Școala superioară de Război.

Urmașii lui *Neagu și Mihai ot Târgșor* nu s'au putut ridica la nicio însemnătate, și au înstreinat cea mai mare parte din averea părintească, care a intrat în stăpânirea unchiului lor Antonie Vodă. Dela *Antonie Vodă*, proprietatea bucureșteană a rămas moștenire la singurul său fiu, *Neagul Postelnicul Negoescu*, numit uneori și *Popescu*, și dela el, la cei cinci copii ai săi: *Pană, Marica, Duca* (=Antonie), *Neagul și Constantin*. Acești doi copii mai mici, *Neagul și Constantin*, murind tineri și fără de urmași, proprietatea bucureșteană s'a împărțit de al doilea între frații mai mari, însă:

a) *Marica căsătorită cu Constantin Vodă Brâncoveanu*, a avut ca zestre partea despre V. V. N., pe care a construit case pe care le-a dat zestre ficei sale Ilinca, când o căsătorise cu *Scarlat Mavrocordai* în anul . . . și după moartea lui *Scarlat Mavrocordai*, Domnișă Ilinca căsătorindu-se d-al doilea cu *Șerban*

se trăgea din neamu basarabesc. Pe acest teren, o jupâneasă anume Iana, care pare să fi fost însăș soția acestui Mihai, a construit o biserică de lemn în apropiere de Mănăstirea Sfântul Soare; iar puțin mai înspre N. V. de biserică «*Jupânesei Iana*», un fecior al lui Mihai ot Târgșor, numit Neagul Postelnicul Negoescu,¹⁾ un om foarte doritor de domnie și de aceea se intitula uneori «*Io Neagul Voevod sau Basarab*

sin Șerban Logofăt Greceanu, i-a adus acestuia ca zestre „casele din București” și moșia Cornești. Urmașii Domniței Ilinca din căsătoria cu Șerban Greceanu, s’au numit *Cornești*. În stăpânirea Grecenilor-Cornești, au fost casele construite de Brâncoveanu Vodă, până pe la anul 1877/8. Bătrânii Bucureșteni își aduc aminte de casele Corneștilor cu strășina de doi metri, și curtea cât un bărăgan de mare, ce erau situate înspre E. de biserică *Dintr’o zi*, în locul unei vechi biserici de lemn ce fusese construită de fratele bunicului său — de Neagul, fratele lui Antonie Vodă.

b) *Pană Vel Logofăt Negoescu*, numit uneori și *Popescu*, a avut case de locuit chiar în acelaș loc unde fusese casa strămoșului său Mihai din Târgșor — în fața bisericii Ienii de azi, pe locul unde s’a construit Școala de Arhitectură și mult teren în jurul bis. Ienii și până departe, înspre N. E. În Decembrie 1719, fiind pe patul de moarte, Pană a lăsat vorbă și destulă avușie soției sale Safta (născ. Mogoșescu — Grădișteanu), să-l înmormânteze în biserică jupânesei Iana de lângă casa sa și să reclădească biserică din nou, ceace se și făcu până în an. 1724.

c) *Duca Cuparul Bărcănescu* a fost proprietar pe partea cea mai despre S., pe unde e azi aripa dreaptă a Universității, statuia I. C. Brătianu, Bulev Brătianu. Dela Safta, soția lui Pană Negoescu, și dela Maria, fiica lui Duca Cuparul „care avea aceste proprietăți din moși strămoși”, terenul a trecut în stăpânirea bisericii Ienii pe care, în cursul vremii, l-a pierdut prin embaticuri și vânzări.

1. Toate actele cunoscute până azi, cu privire la acest fecior al lui Mihai ot Târgșor, îl numesc „ot Negoești” și cu titlu boeriei de „Postelnic”, pe care i-l dedia nașterea. Cu această numire și cu acest titlu, îi numesc după moartea sa, întâmplată după an. 1647, și fiii și chiar fratele său Antonie Vodă. *De aci concluzia că Neagul Postelnicul ot Negoești sin Mihai din Târgșor sub nici un cuvânt nu trebuie identificat cu contemporanul său Neagu Aga*. Numai întâmplarea că se potrivesc numele de botez a acestor două persoane și a unora din copiii lor, nu poate fi probă suficientă spre a lua pe unul drept altul. În nici un act Neagu Aga nu-i numit „din Negoești”, precum nici Neagul Postelnicul sin Mihai ot Târgșor nu-i numit Aga.

Asupra acestei chestiuni, e hotărâtor actul cu data 18 Noembrie 1644 (Acad. Rom. 163. R-B.) privitor la moșia Burciulești jud. R.-Sărat, din care se constată că *Neagul Aga avea un frate numit Andreiu Spătarul*, pe când toate actele referitoare la *Neagul Postelnicul arată că frații lui erau Gheorghe și Antonie Vodă*. Tot actul din 18 Noembrie 1644 mai spune că în Marele Divan s’a descoperit atunci un act fals cu privire la moșia Burciulești pe numele lui Neagu Aga și fratele său Andrei Spătarul. În astfel de împrejurări, Marele Divan chema pe presupusul vinovat (cf. Acad. Rom. 18 R-P) să dea lămuriri, însă cu această ocazie Neagul Aga și fratele său Andrei Spătarul n’au fost chemați, de unde se deduce că ambii erau morși, pe când Neagul Postelnicul sin Mihai ot Târgșor trăia și la 1647, când iscălește actul de schimb al fiicei sale Sofica Comisoaia, soția lui Radu Comisul Cândescu. Mai trebuie observat că poșardicul de copii înșirați de Ștef. Greceanu în spița geneologică din Anexele la viața lui Constandin Vodă Brâncoveanu, nu sunt toți ai lui Neagu Postelnicul. În această greșală a căzut și d. Ionel C. Filiffi în spița geneologică alăturată la Documentele Cantacuzino-

Voevod sau «*Ioan Neagul Voevoda sau pocoinago Basaraba Voevoda*»¹⁾, a construit într’o singură zi «*o bisericuță de lemn mititică foarte*», drept vot făcut lui Dumnezeu, spre a-i ajuta în îndeplinirea dorinței lui.

Din tot terenul lui Mihai din Târgșor, situat în coasta vechiului București din veacul al XVII-lea, se mai păstrează azi mici porțiuni în cuprinsul ctitorilor urmașilor lui — biserică *Dintr’o zi*, construită de Doamna Marica, soția lui Vodă Brâncoveanu în anul 1701, în locul vechei biserice de lemn ce se numea «*Dintr’o-zi*»²⁾ și biserică Ienii, construită în anul 1724, din avușia lui Pană Vel Logofăt Negoescu, de către soția lui Safta, — în locul vechei biserici de lemn a jupânesei Iana³⁾.

* * *

Înspre N. E., de punctul Sf. Gheorghe-Nou, a fost, în tot cursul veacului al XVII-lea, locul plantat cu vie⁴⁾ al familiei Doiceștilor. din care se trăgea Colțea Clucerul, mort între anii 1668 — 1675⁵⁾

1. N. Iorga: Studii și Documente. vol. IV pag. 107—8.

2. În această privință, cronicarul Radul Vel Logofăt Greceanu spune: „...precum prea iubitorul de Hristos, Domnul, avea mare râvnă și fierbinte dragoste spre a zidi și înfrumuseța locașurile lui Dumnezeu, asemenea Mării Sale și luminata și prea creștina lui Doamnă Maria... Întâi în orașul Bucureștilor, fiind o bisericuță de lemn, mititică foarte și veche de mai cădea, care se chema biserică *Dintr’o zi*, Măria Sa, arădicând acea de lemn, din temelie de piatră o au zidit foarte iscusită și gingașă făcându-o o au înfrumusețat atât pe dinlăuntru cât și pe din afară precum să și vede...”

3. În arhiva bisericii Ienii există un dosar pe anul 1860 în care se află un Memoriu vechiu, unde se confirmă existența vechei biserici a jupânesei Iana, cum și tradiția că jupâneasa Iana a construit biserică ei, în locul unde îi fusese ucis soțul de gonacii lui Vodă; iar la Arhiva Statului, se găsește un Dosar al fostei Eforii a școalelor (sub nr. 1752), o scrisoare de pe la 1740, în care se afirmă toate peripeșiile prin care trecuse acea biserică în a doua jumătate a veacului al XVII-lea: că jupâneasa Iana o închinase călugărilor dela Mănăstirea Târgșor ca să le fie metoh; că călugării o părăsesc fiind săracă; că jupâneasa Iana cu grele judecăși a desființat închinarea; că spre sfârșitul vieții ei, a dat biserică în îngrijirea călugărului Iosef, ajuns mai târziu egumen la Mănăstirea Dealului. La acest călugăr a găsit jupâneasa Safta, pe la 1720, actele vechei biserici, când s’a judecat și ea cu călugării târgșoreni, pentru biserică construită de ea în locul celei vechi.

Pisania bis. Ienii de azi, spune că biserică s’a clădit de jupâneasa Safta „din drepte ostenelele” soțului ei, răposatul Pană Negoescu. (cf. N. Iorga: Inscipții, pag. 265).

4. Aceasta este via despre care vorbește în anul 1671 Dech. 29 Dragomanul Panaghiotachi Nikusios în scrisoarea către Dositei Patriarhul Alexandriei (cf. N. Iorga: Doc. grecești în colecția Hurmuzachi vol XIV partea I pag. 207). Cf. nota 4 de sub pag. 2 din prezentul.

5. Cartea Mitropolitului Antim Ivireanu, dată la 29 Martie 1709 la mâna Spătarului Mihai Cantacuzino, pentru locul lui Colțea, în care vorbește de „starețul nostru răposatul Mitropolit Tudosie”, în vremea căruia Colțea Clucerul închinase acest loc Mitropoliei Ungro-Vlahiei (cf. Al. G. Gălășescu: Eforia Spitalelor Civile, pag. 566 sq.).

Pe acest teren și anume în laturea după N. (unde este azi biserica Colțea), exista, poate chiar de pe la 1641—2, ¹⁾ o bisericuță cu hramul Cuvioasa Paraschiva. Foarte probabil că în preajma acestei bisericuțe, care va fi fost numai un paraclis al familiei, Colțea Clucerul Doicescu a avut și case de locuit.

Pe semnele cunoscute azi, locul lui Colțea n'ar putea contura: prin tot terenul ocupat de clădirile situate pe străzile Sf. Gheorghe-Nou, Pătrașcu-Vodă, Mavrogheni și Sfinți, cum și de cuprinsul spitalului Colțea. Pe partea despre S. și S. V. a acestui teren, erau câteva izvoare ²⁾ ce își împreunau apele într'un șivoiu curgător înspre Dâmbovița cu trecerea prin fața punctului Sf. Gheorghe-Nou și pe lângă punctul Bărăția ³⁾

1. Până în anul 1641—2, când s'au adus în Iași moaștele Cuvioasei Paraschiva, n'a existat în țara Românească nici o biserică cu hramul Cuvioasa Paraschiva. Despre existența bisericii Cuvioasa Paraschiva a lui Colțea Clucerul, vorbește cartea mitropolitului Antim citată mai sus: (cf. Gion: Ist. Buc. p. 180—1).

2. Săpăturile făcute pe strada Colței, colț cu strada Paris—în lăsa Creditului func. Rural,—confirmă cele spuse. Aci s'au găsit în pământ foarte mulți taraci bătuși în mocirlă. Tradiția spune că și lângă biserica Sf. Nicolae din Șelari (înspre N. E.), a fost un lac și, cu ocazia săpăturilor făcute în vara an. 1913 pentru temelia casei parohiale, s'a descoperit în adevăr albia unui lac.

3. Despre existența acestui șivoi de apă, curgător prin aceste puncte înspre Dâmbovița, vorbește și Pellimon: „Însuș în întrul Bucureștilor curgea mici râulețe, unele ramuri ale Dâmboviței, altele formate din izvoare și din lacuri. Chiar pe urde se află astăzi fârgul pe la Bărăție, curgea o apășoară ce se vărsa în Dâmbovița; a secat însă cu timpul și cu formarea orașului (Bucur sau Istoria fondării Bucureștilor, 1858, pag. 204).

Despre această „apșoară“ vorbește și Loc.-Col. Papazoglu, în n sa Istoria fundării Bucureștilor 1892. Această apășoară, ce curgea pe la Sf. Gheorghe și Bărăție, nu trebuie confundată cu râul Bucureștoaia numită și „Căcata“, ce trecea prin mahalaua Băliște, Scaune etc. și se vărsa în Dâmbovița la Jignița.

Notă: Înspre răsărit de punctul Sf. Gheorghe-Nou, era proprietar, încă din prima jumătate a veacului al XV-lea, Răzvan Căpitanul, despre care vorbesc actele dela Acad. Rom. cu data 1 Sept. 1644 (pach. CLX act. 191), 1 Oct. 1644 (pach. CXL act. 102) și 20 Oct. 1644 (pach. CXL act. 103); tot el trebuie să fie „Răzvan vtorî vornic din București“ amintit în actul cu data 25 Aprilie 1630 (pach. XLI act. 86). Pomelnicul vechiu al bisericii Răzvan din București începe cu numele: „Ioana, Răzvan Căpitan, Elena a lui Vasile Căpitan Cioranul, Ștefan fiul său, Gheorghe, ginerele ei, Dragomir Iuz(bașa) nepotul ei“; iar altul mai nou, cu numele: „Ianache, Stanca, Vlădaia, Bărcă, Constandin Voevod, Maria Doamna, Teodosie Arhiereul, Leonie Ieromonahul, Șerban ierei, Constandin Eufrosina, Maria“. Acesta din urmă e pomelnicul lui Ianache Văcărescu care la 1706 daruia acestei biserici un clopot cu inscripția: „Acestu clopotu făcut iaste de Ianache Văcărescu Vel Agă și dat la biserica noastră la Răzvan, hram Uspenia B-șă. Leaf 7214“. Ianache Văcărescu era ginerele lui Pană căpitan Cojescu și al Vladnei, deci cunoscut cu Bărcă Cojescu, al cărui mormânt este în această biserică are următoarea inscripție: „Subt aciastă platră odihnescu-să oasele răposatului robului lui Dumnezeu [Mărcă Cojescu] biv Vel Logofăt, [pristăvit] în zilele prea luminatului Domnului nostru Ioan Constandin Nicolae Voevod, în

De bună seamă Colțea Clucerul Doicescu, posedea acest teren prin moștenire dela tatăl său, un alt Colțea, și nu prin zestre dela soția sa, care a fost fiica lui Calotă Banul Bozianu. Această presupunere reese, atât din împrejurarea că în imediata vecinătate a acestui loc, în partea despre N., se găseau proprietari, pe la sfârșitul veacului al XVII-lea, unii dintre boierii Bărbătești — Isar ¹⁾ și Mihai, ²⁾ — ce își trăgeau neamul din aceeași tulpină cu boierii Doicești ³⁾, cât și din faptul că, dacă acest teren ar fi intrat în posesia lui Colțea Clucerul, prin zestre dela soția sa, el, care avea cinci copii moștenitori asupra averii mamei lor, ⁴⁾ nu l-ar fi putut înstreina.

luna lui Noembrie 27 d[eni], leaf 7241; i oasele maici[i] dumnealul jupănesi[i] Vladai[i]; i ale jupănesi[i] dumnealui Marica, care s'au pristăvit în zilele prea luminatului Io Costandin Basarab Voevod în luna lui Fev[ruarie] leaf 7217“.

Nu pot preciza ce rudenie exista între boierii Cojești și Ciorani, precum iarăș nu știu ce rudenie era între Ciorani și Răzvan Căpitanul care, de bună seamă, e ctitorul bisericii bucureștene cu acest nume. „Vasile Cioranu cu soția sa Iuica a avut copii, pe: Ștefan, Panait, și Lațcăr. Ștefan a murit de moarte silnică în toamna an. 1689; iar numele soției lui, Milofina, a rămas până azi la o vale din jud. Ilfov, lângă satul Preasna, unde a fost moșia Cioflec a lui Răzvan Căpitanul.

Lascăr Cioranul, mergea pela 1690 în țara Moschicească la Hatmanul Căzăcesc, să cerce slujbă pe lângă un văr al său Preda Paharnicul.

1. Adiata Logofetesii Safta, soția lui Pană Negoescu, vorbește de casa „maicăi Bătrână Călugărița“ ce a fost soția lui Isar Logof. „care case aveau loc până dinnaintea bisericii mele“ Arhiv. Stat. Mitrop. Buc. condic. IX pag. 266 v). El era din neamul boierilor Bărbătești (cf. Condica Bărbăteștilor act. 19 în Genealogii Document. de Ștefan D. Greceanu vol. I pag. 153; idem vol. II pag. 18; cf. I. C. Filitti, Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino XXXI, nota).

Mai îndeaproape de acest Isar se știe: el e scriitorul de acte și compiitorul de pisanii în frumos graiu românesc de pe vremea lui Șerban Vodă Cantacuzino și a lui Brâncoveanu. În colecția de acte a Doamnei Maria Predescu, se găsește un act cu o scriere foarte frumoasă a acestui Isar.

Într'un dosar al desființatei Eforii a Școalelor, aflat la Arhiv. Stat. sub Nr. 1752/52, e o scrisoare de pe la 1740 a cuiva care l-a cunoscut foarte bine pe acest Isar, despre care spune că, pe la începutul veac. al XVIII-lea, era călugăr sub numele de Iosaf și a ajuns apoi Egumen la Mănăstirea Dealului.

La acest Iosaf călugărul pe a cărui soție o chema Maica Bătrâna Călugărița, a găsit ctitora bis. Enii de azi—Logofeteasa Safta Negoescu, actele vechei biserici a jupănesii Iana când s'a judecat cu călugării dela Mănăstirea Târgșor ce pretindea că biserica e clădită de ea în locul celei vechi le aparține lor.

2. Maria Bărcăneasca, fiica lui Duca Cuparul Bărcănescu, fosta soție a lui Vasile Mogoșescu-Grădișteanu, zis și Bărcănescu, dăruiește bisericii Enii un loc ce-l avea dela tatăl său și acesta din „moși strămoși“, ce era situat pe ulița ce vine dela Colțea între „locul lui Mihai Bărbătescu și al Sfântului Sava“. (Arhiv. Stat. M-rea Radu-Vooă pach. 78 doc. 1).

Acest loc, dăruit de Maria Bărcănescu bis. Enii, a fost vândut în anul 1860 Eforiei Școalelor și cu această ocazie i se periclitează situația „ca să se mărească piața Academii“, deci în partea dreaptă a Universității (Arhiv. bis. Ienii Dosar pe 1963).

3. Buletinul Comis. Monumentelor Istorice, an. II Nr. 3 .pag. 106

4. Cei cinci copii ai lui Colțea Clucerul au fost: Nicolae, Dumitrașcu, Radu, Danciul și Udrea“. Actele procesului Mandă

Toate actele cunoscute, referitoare la acest Colțea Clucerul Doicescu îl presintă ca pe un om cucernic¹⁾. Din sentiment de cucernicie, la stârșitul vieții sale, a închinat Mitropoliei din București acest loc cu via, casele și biserica de pe el, «ca să-i fie metoh Sfintei Mitropolii».

Odată cu închinarea locului și a bisericii, Colțea Clucerul a dăruit Mitropoliei și o moșie «ca să-i fie de pomenire», întărind dania cu o carte Patriarhicească²⁾. Pe acea vreme era Mitropolit al Ungro-Vlahiei fericitul Teodosie, originar din Veștemul Ardealului³⁾.

În stăpânirea Mitropoliei Ungro-Vlahiei, a fost acest teren cu via, neamestiile și biserica de pe el, până în preajma anului 1696/7.

Tocmai pe atunci Spătarul Mihai Cantacuzino, care, cu vre-o 14-15 ani în urmă, călătorise cu maică-sa, Doamna Ilinca Postelniceasa, pela Ierusalim și Muntele Sinai, de se închinase locurilor Sfinte⁴⁾, construisese în poalele munților Bucegi, în apropiere de râul Prahova, o mânăstire cu hramul Adormirea Maicii Domnului, căreia, pentru trumusețea și asemănarea localității cu cea din Muntele Sinai, chiar îi dăduse acest nume; și acum căuta în București un loc potrivit ca să construiască pe el «locașuri sfinte, spitaturi, case pentru hrana săracilor și odihna călătorilor, spitării și școale pentru felurite învățături și de învățarea cântărilor pe care nimeni altul nu s'au gândit vre-o dată a le săvârși»⁵⁾

Fre, arată pe toți urmașii lui Dumitrașcu și ai lui Radu Spătarul. Azi, cea mai mare parte din urmașii lor sunt oameni scăpătați prin județul Ialomița. Despre feciorii lui Colțea, să se vadă la Acad. Rom. pach. CXXXIX-133; CXLX-241; CXXXIX-131.

1. Arhiv. Statului. Mitrop. Buc. Condica Nr. 2 relativ la moșia Cucuești.

2. Cartea Mitropolitului Antim Ivireanu, publicată de d. G. Gălășescu în a sa *Eforia Spitalelor Civile* pag. 576-8. În această carte, cu data 29 Martie 1709, Mitropolitul spune: „Iar zapisul cel de închinăciune la Sfânta Mitropolie a Metohului ce serie mai sus pentru căci au pierit în zilele Nemților împreună cu alte sorisori... și o carte Patriarhicească...” Intrarea nemților, sub conducerea Generalului Haizler, în Țara românească și prădarea Bucureștilor, a fost în iarna anului 1688. — (cf. viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu de Radu Logof. Greceanu pag. 17 sq).

Răposatul G. Ionescu-Gion în a sa Ist. Buc. pag. 657 afirmă că biserica lui Colțea Clucerul închinată de el Mitropoliei exista încă din veacul al XVI-lea; însă nu e adevărat, pentru motivul arătat în nota 3 pag. 5 din prezentul.

3. Păstorește între anii 1688—1708, cu o întrerupere de șase ani, între 1683—1679. La 1673, Colțea Clucerul era mort, deci închinarea locului și bisericii sale, Mitropoliei, s'a făcut înainte de această dată.

4. Cu privire la ducerea Postelnicesei Ilinca la locurile Sfinte, împreună cu Fiul ei Mihai Cantacuzino, să se consulte: N. Iorga: *Genealogia Cantacuzinilor* pag. 342; idem, documentele Cantacuzinilor pag. 104--105; idem: Documente grecești în colecția Hurmuzachi vol. XIV partea I pag. 244 și 248.

5. Cartea Patriarhului Samuil al Ierusalimului cu data de 15 Iunie 1715 publicată de d. Gălășescu în a sa, *Eforia Spitalelor Civile*, pag. 20—44.

Locul cel mai potrivit pentru împlinirea gândului său, Marele Spătar Mihail Cantacuzino, îl găsea în locul numit «al lui Colțea»¹⁾, ce era proprietatea Mitropoliei de aproape 30 de ani. În acest scop, se adresă Mitropolitului Teodosie. Locul însă nu se putea înstreina așa de ușor din patrimoniul Mitropoliei, întru cât era o danie cucernică, întărită cu carte Patriarhicească și, pe lângă aceasta, fericitul donator avea copii care ar fi putut pretinde să se respecte dania tatălui lor. Trebuia deci să se capete mai întâi învoirea urmașilor lui Colțea Clucerul. Până azi, nu se cunoaște încă actul prin care frații Radul Spătarul și Udrea, feciorii lui Colțea²⁾, au consimțit la înstreinarea locului din patrimoniul Mitropoliei, totuși, din scrierea «Κόδεξ των ἀδελφάτων», în care Radul, feciorul lui Colțea, e numit «*fericitul întru pomenire*»³⁾, e de presupus că feciorul lui Colțea Clucerul, în urma intervenirii Mitropolitului Teodosie, consimțise a se ceda locul, și chiar au luat și ei parte la opera Spătarului Mihail Cantacuzino⁴⁾.

Înainte chiar de a se fi încheiat între Mitropolit și Marele Spătar un act cu privire la cedarea locului numit Colțea, se începu lucru. În anul 1698/1699, biserica de azi numită «Colțea», cu hramul Sfinții Ierarhi: Vasile, Grigorie și Ioan era terminată, poate chiar din anul 1698,⁵⁾ frumos împodobită și înzestrată.

În ziua de 20 Septembrie 1672, Spătarul Mihail Cantacuzino, împreună cu Marele Ban Cornea Brăiloiu și Marele Comis Bunea Grădișteanu, au fost trimiși de Constantin Vodă Brâncoveanu la Constantinopol, ca să prezinte daruri noului vizir Mustafa Pașa Taltaban și, în acelaș timp, să-l roage să-i fie milă de țară⁶⁾. Cu această ocazie, la întoarcerea spre țară, Spătarul Mihail Cantacuzino și tovarășii săi, trecând prin Adrianopol,

1. Idem idem.

2. Frații Radu Spătarul și Udrea Căpitanul Doicescu, trăiau la 16 Dec. 1699, când îi găsim înire numărul celor 12 boieri, luași de Mihai Spătarul Cantacuzino, ca să hotărânicască moșia Tăfărăii de sus (Jud. Ialomița Com. Căzănești), de moșia lui Constantin V. V. Brâncoveanu. (I. C. Filitti: Arhiva G. Gr. Cantacuzino pag. 13).

3. Loc citat de răposatul G. Ionescu-Gion în a sa: *Istoria Bucureștilor* pag. 657, după acest Κόδεξ aflat la Acad. Rom. necatalogat

4. De aceeași părere e și G. Ionescu-Gion (loc citat).

5. Presupun această dată întru cât în *Eforia Spitalelor Civile* de d. G. Gălășescu pag.... găsesc dată inscripția rău citată de pe mormântul unui oarecare „Radu Lăvilneanu” cu data 7206—(1698).

Nu poate fi vorba de „Radu Lăvilneanu”, ci de un „Radulii Vel Căpitanul”. Această piatră nu mai există azi. D. Iorga, în *Inscripții*, pag. 273, publică un epitaf și mai vechiu din 1692. E de presupus că inscripția dată de d. Iorga să fie de pe piatra unui mormânt ce a existat în Biserica lui Colțea și nu în actuala zidită de Mihail Cantacuzino în anul 1698/99. Biserica Colțea nu are pisanie.

6. Cf. Ștefan D. Greceanu: *Viața lui Costandin Vodă Brâncoveanu de Radu Logof. Greceanu* pag. 116

unde tocmai se afla Patriarhul de Constantinopol, Gavriil, l-a rugat să-i întărească printr'o carte patriarhicească privilegiile și daniile acordate ctitoriilor sale: *Mănăstirea din poalele munților Bucuregi și Biserica Trei Ierarhi din București*.

Patriarhul, împreună cu Mitropoliții de Adrianopol, Nicomidia, Didimotecului, Efesului, Calcedonului și Dercului, adunându-se în sobor, dă Spătarului Mihail Cantacuzino, cartea de întărire cu data 18 Octombrie 1702¹⁾

Până în anul 1709, Marele Spătar mai constituisese, în jurul bisericii S-ții Trei Ierarhi din București, Spitalul și case pentru odihna celor neputincioși²⁾, dar cu acestea, dorința de ceiace voia el să facă, nu era împlinită. Cu un an mai nainte, la 27 Ianuarie 1708,³⁾ după ce zăcuse câțiva ani în pat, fără să se poată mișca, Mitropolitul Teodosie murise și nu apucase încă să-i dea Spătarului un act la mână pentru stăpânirea locului lui Colțea. De asemenea muriseră și cei doi feciori ai lui Colțea Clucerul: Radu și Udrea, și se pare că nici din partea acestora nu avea un act scris. Neștiind ce poate aduce vremea și mai ales că mai toți feciorii lui Colțea aveau urmași, Spătarul Mihail Cantacuzino a cerut noului Mitropolit Antim Ivireanu, să-i libereze o carte pentru întărirea posesiei peste locul lui Colțea pe care i-l cédase Mitropolitul Teodosie. Mitropolitul Antim li liberează cartea cu data 29 Martie 1709⁴⁾.

Deplin stăpân peste locul numit al lui Colțea și fără nici o teamă pentru viitor, Marele Spătar, «cheltuind multă bogăție, a ridicat felurite și minunate clădiri, tari și încăpătoare, adică: locașuri sfinte, spitaluri, case pentru hrana săracilor și spîterie și școale pentru felurite învățături și de învățătura cântărilor» pe care le-a înzestrat «cu o prea bogată culegere de daruri mișcătoare și nemîșcătoare și cu odăjdii bisericesti, arhieresti și preoțesti și cu felurite vase trebuitoare bisericilor, precum se văd toate însemnate și așternute» în așezământ⁵⁾.

A făcut apoi și «rânduială eu toată scumpătatea și adevărită cu temeinicie, cuprinzătoare: despre arhierul ce după vreme se va afla la numita mănăstire și despre preoții care vor sluji în biserică» ce erau în număr de patru și anume: «Biserica cea mare, obștească în mijlocul mănăstirei cu hramul celor trei Ierarhi... și trei paraclice: unul cel despre Miază noapte al Maicii

noastre Cuvioase Paraschiva unde este locuința și șederea Arhierului, altul despre răsărit cu hramul tuturor sfinților unde este și locul de înmormântare și altul despre miază zi cu hramul sfinților Doctori fără de arginți unde sunt și două spitaluri de o parte și de alta unul pentru bărbați și altul pentru femei»⁶⁾.

În anul 1715, lucrarea era definitiv terminată și fericitul Spătar, spre a-și veșnici numele și pomenirea, porunci de se așeză în frontispiciul turnului — renumitul Turn al Colței, rămas de pomină în atâtea locuțiuni ale bătrânilor bucureșteni, următoarea inscripție.

«Această încunjurare de zid și cu toată coperinderea, din temelie s'au zidit de Dumnealui jupân Mihail Spătarul Cantacuzino fiind coprins de Dumnezeasca râvnă, toate acestea foarte înfrumusețate precum se vede pentru mărirea și slava lui Dumnezeu și pentru veșnica pomenire a' Dumnealui și a tot neamul Dumnealui, și s'au săvârșit în zilele luminatului Domn a toată Țara Românească Io Ștefan voevod Cantacuzino, fiind Arhierul Mitropolit Prea Osfințitul Părinte Antim 7223»¹⁾.

Prin așezământul²⁾ întocmit de Marele Spătar Mihail Cantacuzino, după care avea să se conducă în viitor instituția ce întemeiase cu atâtea jertfe pornite din dragostea către aproapele, se instituia o Epitropie compusă din opt persoane, împărțite în două grupe: prima grupă, compusă din patru bărbați «cu frica lui Dumnezeu, aleși din sânul neguțătorilor cinstiți ce locuiau aci în București», se numia Epitropia „**primară obștească și de aproape, adevărata dirigiuitoare**”; iar a doua grupă, compusă tot din patru persoane «alese din sânul aceleiași adunări a cinstiților negustori de afară și de departe» în fruntea cărora trebuia să fie «prea cinstitul proestos al neguțătorilor ce se numește Starostea», se numea Epitropia secundară. Pe lângă această Epitropie, Marele Logofăt și Marele vornic, ori cari ar fi fost ei după vremuri în slujba țarei, erau rugați să fie «cu grijă și cu privegherea din bunătatea inimii și cu credincioasă râvnă Dumnezeiască să ocrotească și să dea ajutor Epitropilor... să arate Prea Înălțatului Domn greutatea nevoiei ce va fi și prin stăruitoare mijlocire către Domn să ceară și să facă vindecare».

Între alte îndatoriri, Epitropia, avea însărcinarea de «a păstra în toată vremea cu stăruitoare osârdie și cuvioasă silință și statornică neclintire», zestrea Mănăstirii și spitalului, de a

1. Cartea Patriarhului de Constantinopol Gavriil e publicată în întregime de d. G. Gălășescu în a sa: *Eforia Spitalelor Civile* pag. 17-20

2. Cartea Mitropolitului Antim în Gălășescu, op. cit. pag. 577.

3. N. Iorga *Inscripții*, pag. 240.

4. Al. G. Gălășescu, op. citat, pag. 577. sq.

5 și 6. Cartea Patriarhului Samoil al Alexandriei, publicată în întregime de Al. G. Gălășescu în cartea sa: *Eforia Spitalelor Civile*, pag. 20-44; Textul de mai sus la pag. 28 și 29.

1. Pisania fostului turn al Colței se găsește azi la muzeul de Antichități, Buc. E publicată și în Ist. Buc. de Gion la pag. 18¹ și de Al. G. Gălășescu, op. cit., pag. 579, însă cu greșeli.

2. Coprinsul acestui așezământ pe care nu-l mai avem în original, e redat în întregime de cartea de întărire a Patriarhului de Alexandria Samoil, (cf. d. G. Gălășescu, pag. 20-44.

ține catastive de venituri și cheltueli în mod cinstit, și să nu înstreineze nici unul din locurile mișcătoare sau nemișcătoare nici chiar prin schimb, ci să clădească pe aceste locuri: case, prăvălii, pivnițe etc. etc., care să aducă venituri instituției. În sfârșit, acest așezământ, întocmit din 32 de puncte, prevede aproape toate împrejurările ce s'ar fi putut ivi în calea bunului mers al instituției și, cu o înțelepciune de admirat, dă soluții foarte clare și înconjoară cu foarte multe măsuri de asigurare, fiecare dorință a fericitului ctitor.

Atâta vreme cât, în administrația ctitoriei Marelui Spătar, nu s'au amestecat *«cei coborători din neamul acestui prim ctitor»*, pe cari, prin prevederea de sub punctul 32 din așezământ, îi îndepărta, instituția a mers bine; iar când în administrație, s'au înfipt urmașii ctitorului, prin

femei, familia Racoviță, și când vovezii străini de neam au impus, în locul *«cinstiților neguțători»*, Epitrop, pe egumenul Mănăstirei¹⁾, un oare care Daniil Zehnon²⁾, și el strein de neam, instituția a mers rău și, în această vreme, s'au înstreinat multe proprietăți bucureștene sub forma de embaticuri.

Econ. GH. NEGULESCU,
Revizorul eparhial al Arhiepiscopiei
Bucureștilor. Parohul Bisericii
«Bătiștea» din București.

1. La 9 Oct. 1787, Vodă Mavrogheni da poruncă lui Chiriac Aber, starostea, să ia seama socotelilor Epitrop. M-rei Colșea și, prin acelaș pitac, numea Epitrop pe Daniil Zehnon (Arhiv. Stat. condica XVII fila 235.

2. Zehnon: Mitropolia Zehnon sau Lihnidelor în Macedonia. Daniil, titularul acestei Mitropolii trăiește în țara Românească ca Egumen la Colșea între anii 1780—1803. Avea nepot pe Bellu-

CRONICA BISERICICEASCA¹⁾

Desbaterile Sf. Sinod

Sumarul ședinței din ziua de 5 Fevruarie 1925.

Ședința se deschide la ora 10 dimineața, sub prezența I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Miron.

Secretar: P. S. Ep. Justinian al Cetății-Albe.

P. S. Ep. Justinian dă citire apelului nominal și sunt 20 P. P. S. S. Membri prezenți, un absent și 3 concediu.

Cer concediu: P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului, pentru ședința de ieri, 4 Fevruarie, și P. S. Episcop Cosma al Dunării-de-Jos, pentru aceeași ședință; P. S. Episcop de Roman, cere motivarea lipsei de ieri, 4 Fevruarie; iar P. S. Ep. Ilarie al Constanței și P. P. S. S. Arhieriei Evghenie Piteșteanu și Gherontie Silistreanu pentru ziua de azi. Se acordă concediile cerute cu plata diurnei, deasemenea se plătește diurna și I. P. S. Mitropolitului Moldovei, P. P. S. S. Arhieriei Valerian Craioveanu și Ipolit Rădăușeanu, cărora li s'au acordat concedii în ședința de ieri.

P. S. Ep. Justinian, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

I. P. S. Mitropolit Primat, D. D. Dr. Miron, luând cuvântul la sumar, cere să se introducă partea din vorbirea de ieri prin care a anunțat moartea episcopului dela Arad, Ioan Papp și anume: „Fratele și colegul nostru Ioan Ignatie Papp a condus Episcopia dela Arad timp de mai mulți ani și în timpuri foarte grele pentru Biserică și neamul românesc din Ardeal și, datorită tactului și înțelepciunii lui, Biserica română ortodoxă din Eparhia Aradului a putut să prospereze și să progreseze, pe care el a iubit-o atât de mult, încât

întreaga lui agonisită de un milion lei, încă de pe când era în viață, a lăsat-o Episcopiei Aradului, pentru nevoile ei culturale religioase. Exprimând regretul Sf. Sinod pentru pierderea unui atât de vrednic membru, să-i zicem: „Dumnezeu să-l ierte!“

Sumarul se aprobă cu adăogirea cerută de I. P. S. Mitropolit Primat.

P. S. Ep. Justinian, secretar, dă citire telegramii I. P. S. S. Mitropolitului Moldovei și Sucevei, care zice că, fiind bolnav, nu poate veni la ședințe până Luni și crede că ar fi bine ca propunerea pentru Patriarhat să nu se facă, nici în Sinod, nici în Senat, până ce nu vor fi toți Mitropoliții de față.

Se ia act.

I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Miron spune că a primit din partea Patriarhului ecumenic Constantin, care acum se găsește la Salonic, isgonit de Turci, o telegramă, prin care suntem rugați să facem demersurile necesare, pentruca să înceteze situația pe care Turcii au creat-o Patriarhului ecumenic. Ținând seamă de trecutul lui strălucit și de ce face represintă Scaunul Patriarhal din Constantinopol pentru întreaga ortodoxie, ca fiind centrul lui spiritual, noi avem toată datoria să ne exprimăm regretele noastre pentru felul cum Turcii înțeleg să procedeze cu această venerabilă instituție a creștinismului și a ortodoxiei. De aceea, I. P. S. Sa propune Sf. Sinod: 1. Să se trimită rugare guvernului nostru, ca acesta să mijlocească pe lângă guvernul turc, arătându-i consternarea noastră și turburarea cea pricinuit-o în lumea creștină ortodoxă română, procedura jignitoare, adoptată de acest guvern, față de Scaunul Patriarhal Ecumenic Ortodox din Constantinople, centrul nostru spiritual, și să fie invitat

a repara greșala comisă; și 2. Să se trimită la Salonic, unde se găsește acum S. Sa Patriarhul Constantin refugiat, o telegramă prin care să ne exprimăm simpatia noastră față de el și să-i arătăm că Biserica noastră nu va înceta, ca să mijlocească, pentru ca Scaunul Patriarhal din Constantinopol să se bucure de tot prestigiul și drepturile sale istorice.

Propunerea se primește și se hotărăște:

1. A se trimite următorul protest guvernului nostru: «Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe din Regatul României a luat cunoștință, cu adânc regret, în ședința sa dela 5 Februarie 1925, despre știrbirea ce s'a adus prestigiului Sf. Patriarhii ortodoxe ecumenice a Constantinopolului, prin expulzarea noului patriarh S. Sa Constantinos. Considerând că Patriarhul Constantinopolului reprezintă centrul spiritual al întregii Biserici creștine ortodoxe de pretutindenea și că, tronul patriarhal ecumenic are merite neperitoare pentru întreg creștinismul; Biserica ortodoxă română și mijloacele ei de credincioși au simțit o mare consternație în sufletul lor de pe urma celor întâmplare cu Înalt Prea Sfântul titular al tronului patriarhal.

«De aceea, în numele milioanelor de credincioși români, Sf. Sinod român protestează în contra unei asemenea intoleranțe, care nu se poate admite în veacul al XX-lea, și roagă pe Înaltul nostru guvern, ca, în baza relațiilor de prietenie cu guvernul republicii turcești, să intervină pentru găsirea mijloacelor practice și umanitare pentru a se da satisfacție conștiinței jignite, nu numai a Patriarhului expulzat, ci și a credincioșilor ortodoxi din România, cari sunt sufletește legați de centrul spiritual al ortodoxismului dela Constantinopol»;

2. Și următoarea telegramă S. S. Patriarhului Constantin:

„Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe din Regatul României, a luat cunoștință, în ședința sa dela 5 Februarie 1925, cu adânc regret, despre știrbirea ce s'a adus prestigiului Sf. Patriarhii ecumenice a Constantinopolului, prin expulzarea neumană a Sanctității Voastre dela reședința, care atâtea veacuri a strălucit ca un far de lumină al întregului creștinism.

Milioanele de credincioși români, care se simt strâns legați sufletește de tronul patriarhal al Constantinopolului, ca centru spiritual al întregii ortodoxii, au fost adânc consternați de cele ce vi s'au întâmplat. De aceea a ridicat protest la înaltul guvern al României, rugându-l a interveni, pentru a se da Patriarhului și drept-credincioșilor săi Români cuvenita satisfacție și a se aplană pașnic conflictul ivit.

Iar pe S. Voastră, Sf. Sinod român și întreaga țară, Vă asigură de frățeasca sa dragoste și simpatie, de respectul și iubirea milioanelor săi fii Români, rugând pe Dumnezeu a Vă mângâia și întări în suferințele ce le aveți“.

La orele 13, I. P. S. Mitropolit Primat, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare, pe mâine, Vineri, 6 Februarie, la ora 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 6 Februarie 1925.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața sub președința Prea Fericitului Patriarh. D. D. Miron.

P. S. Ep. Justinian, Secretar.

Se dă citire apelului nominal și sunt prezenți 22 P. P. S. S. Membri, absenți 2 și 2 în concediu.

Cer concediu:

I. P. S. Arhiepiscop Gurie al Chișinăului, P. S. Ep. Nicolae al Clujului și P. S. Arhiepiscop Dionisie, pentru restul sesiunii, începând cu ședința de mâine.

Se acordă fără diurnă.

De asemenea nu se plătesc diurne nici P. P. S. S. Ep. Cosma, Ghenadie și de Roman pentru absența din ședința primă.

P. S. Ep. Justinian, Secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă.

Același P. S. Secretar, dă citire următoarelor comunicări:

1. Ministerul de Interne cu Nr. 31530/925, răspunzând adresei noastre Nr. 477/1924, comunică, că niciun preot nu este impus la paza de zi și de noapte în natură; cât pentru scutirea de a plăti, nu dă voie legea, care nu scutește decât pe invalizi.

Să se ceară lămuriri Onor. Minister de Interne asupra legii respective.

2. Arhiepiscopia Kiprului ne aduce la cunoștință că a primit scrisoarea noastră, prin care i-am făcut cunoscut introducerea calendarului și ne arată că și Biserica Kiprului l-a introdus odată cu aceia a Constantinopolului.

Se ia act.

3. Sf. Patriarhie de Constantinopol, cu adresa Nr. 192/925, comunică, că, în urma intervenției respective, s'a dat binecuvântare și întărire Bisericii ortodoxe din Polonia de a fi autocefală și independentă.

Se ia act și comsimțim.

4. Sf. Patriarhie a Ierusalimului, cu Nr. 1431/924, ne trimite un memoriu în care se arată starea precară din punct de vedere financiar, care a ajuns Patriarhatul acum după război, și ne roagă să-l ajutăm să iasă din această criză financiară în care se găsește.

Se institue o Comisiune alcătuită din: I. P. S. Mitropolitul Nectarie, I. P. S. Arhiepiscopul Gurie și P. S. Ep. Lucian care să studieze chestiunea și, în sesiunea viitoare, să propună un mijloc practic d'a veni în ajutorul Sf. Patriarhii de Ierusalim.

5. Sf. Mitropolie a Moldovei, cu Nr. 402/925, înaintează o dare de seamă a Corpului I de Armată, asupra activității sectelor religioase în rândul ostașilor acelu Corp și în zona afectată acelu Comandament.

P. P. S. S. Ierarhi, ale căror Eparhii cad pe teritoriul acestui Corp, declară că au primit toți asemenea dăride-seamă și au dispus măsurile necesare.

Se face intervenire către Sf. Mitropolie a Moldovei ca să îngăduie misionarului acelei Eparhii să se pună

la dispoziția P. S. Ep. de Hotin, pentru a combate pe **advenștii din acea Eparhie.**

P. S. Ep. Iacov al Hușilor dă cetire referatului Comisiunii ad-hoc, pentru răsătorirea preoților, relativ la raportul Nr. 57/925 al Protoieriei Breaza-Prahova, prin care propune la hirotonie pe tânărul Popescu Gh. Alexandru, căruia i-a murit soția înainte de a primi hirotonia și încheie cu propunerea că, întru cât nu există niciun canon care să oprească asemenea și chiar Canonul X al Sf. Sinod din Anghira, îngăduie asemenea hirotonie, să se primească la hirotonie tânărul în chestiune, cu singura condițiune, de a da mai întâi o declarație prin care să-și ia obligațiunea înaintea Chiriarhului său, că va duce în preoție o viață curată și singuratică, — adică nu va căuta să contracteze o altă căsătorie.

Participă la discuție *I. P. S. Mitropolit Nectarie, P. S. Episcop Vartolomeu, P. S. Ep. Ghenadie, I. P. S. Arhiepiscop Gurie și Prea Fericitul Patriarh Miron*, toți opinând pentru concluziile referatului, P. S. Ep. Lucian opinează în contra concluziilor referatului.

Sf. Sinod hotărăște:

Se primește, cu majoritatea voturilor, trei fiind contra concluziei referatului, adică să fie admis la hirotonie tânărul Popescu Gh. Alexandru, cu îndatorirea de a se obliga în fața Chiriarhului său să ducă în preoție viață curată și singuratică.

I. P. S. Mitropolit Nectarie dă cetire referatului întocmit de Pr. Dr. V. Gheorghiu dela Cernăuți, asupra manuscrisului d-lui profesor N. Mihăileanu: „Explicarea Evangheliilor“ pentru clasa II-a secundară și opinează pentru aprobarea manualului, după ce autorul va introduce îndreptările semnalate de referent.

Se primesc concluziile referatului, care sunt de a se da aprobare manualului didactic, «Explicarea Evangheliilor», întocmit de d. profesor N. Mihăileanu-Pitești, cu obligația de a introduce îndreptările semnalate în referat.

P. S. Arhiepiscopul Platon Ploșteanu dă cetire referatului Comisiunii pentru cărțile de ritual, relativ la cererea Nr. 577, 691 și 885/924, a Tipografiei Cărților Bisericești, care cere să i se aprobe retipărirea următoarelor cărți de ritual și lectură pioasă: «Viața repauzaților Noștri», «Acatistul Sf. Mina», «Ceaslovul mic», «Evhologiuul Mare», «Arhieratikonul» toate după ediția din 1899 și «Tipicul Bisericesc» după ediția din 1918 și opinează pentru autorizare.

Se aprobă concluzia referatului care este de a se da autorizația cerută de Tip. Cărț. Bisericești, de a retipări numitele cărți.

P. S. Arhiepiscopul Platon Ploșteanu dă cetire referatului Comisiunii de petițiuni, relativ la cererea de recurs a Pr. Ioan Mirică, contra sentinței de caterisire, pronunțată de Spiritualul Consistoriu al acelei Eparhii și opinează a se resping recursul că neîntemeiat și a se confirma sentința de caterisire.

Se aprobă concluziile referatului care sunt: De a

se respinge ca neîntemeiat recursul Pr. I. Mirică și se confirmă sentința de caterisire.

P. S. Arhiepiscopul Platon Ploșteanu dă cetire referatului Comisiunii de petițiuni, relativ la adresa P. S. Ep. de Hotin, prin care se arată că, cu ocazia impozitelor fiscale, preoții sunt supuși la diferite umilințe, cerând ca Sf. Sinod să intervină pentru curmarea acestui neajuns, și opinează că, întrucât chestiunea aceasta nu mai este la ordinea zilei, să se treacă peste ea.

Se aprobă concluzia referatului care este de a se trece la ordinea zilei.

P. S. Arhiepiscopul Platon Ploșteanu dă cetire referatului Comisiunii de petițiuni, relativ la propunerea Consistoriului Superior Bisericesc, pentru construirea caselor parohiale și opinează a se ratifica propunerea Consistoriului Superior Bisericesc afară de partea care privește modificarea de lege.

Sf. Sinod hotărăște:

Intrucât în cadrul legii de organizare se stabilesc modalități nouă, se lasă chestiunea în suspensie până ce legea se va vota și intra în vigoare.

P. S. Arhiepiscopul Platon Ploșteanu dă cetire referatului Comisiunii de petițiuni, relativ la chestia de a se stabili definitiv cui aparține jurisdicțional Catedrala încoronării dela Alba-Iulia, asupra căreia este divergență de pretențiuni între Mitropolia Sibiului, Episcopia Clujului și Ministerul de Răsboi și opinează a se da în stăpânirea canonică a Sf. Episcopii a Clujului, pe al cărui teritoriu se găsește.

Iau parte la discuție și susțin concluziile referatului P. S. Ep. Nicolae, P. S. Ep. Ghenadie și P. S. Ep. Vartolomeu, iar P. S. Ep. Lucian propune să se amâne soluționarea chestiunii până la venirea la Sinod a I. P. S. S. Mitropolit Nicolae, și la această părere se unește și Prea Fericitul Patriarh Miron.

Pusă la vot propunerea P. S. Ep. Lucian nu se aprobă.

Se primesc concluziile referatului care sunt de a se da Biserica încoronării dela Alba-Iulia în stăpânirea canonică a Sf. Episcopii a Clujului, pe teritoriul căreia se află situată.

Prea Fericitul Patriarh Miron arată că, dela o vreme relațiile noastre cu Patriarhiile și Bisericile ortodoxe s'au înmulțit foarte mult și, odată cu ele și o foarte multă corespondență în grecește. Până acum traducerea acestei corespondențe o făcea P. C. Arhimadrit Filaret Jocu, dar acum fiind prea multă, ne trebuie la Sf. Sinod un translator de limba greacă, care să facă acest serviciu. Deaceia propune să se facă intervenție către Ministerul Cultelor a prevedea chiar de pe acum un fond din care să se plătească acest translator.

Se aprobă propunerea, să se facă intervențiile necesare la Ministerul Cultelor.

La orele 13, Prea Fericitul Patriarh, ridicând ședința

anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Sâmbătă, 7 Fevruarie a. c., la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 7 Fevruarie 1925

Ședința se deschide la orele 10 dimineața, sub prezența *Prea Fericitului Patriarh D. D. Miron*.

Secretar, *P. S. Episcop Justinian* al Cetății-Albe.

P. S. Episcop Justinian, Secretar, dă cetire apelului nominal și sunt 18 P. P. S. S. membri prezenți, 1 absent și 7 în concediu.

Același *P. S. Episcop*, Secretar, dă cetire sumarului ședinței precedente, care se aprobă.

P. S. Ep. Justinian, Secretar, dă cetire telegramei Consistoriului și preoțimei din Eparhia Cetății-Albe, prin care se exprimă *Prea Fericitului Patriarh Miron*, felicitări cu prilejul ridicării I. P. S. Sale la rangul de Patriarh. Se ia act.

Prea Fericitul Patriarh Miron face cunoscut Sf. Sinod că, prilejit de ridicarea I. P. S. Sale la demnitatea de Patriarh și întru amintirea acestui eveniment, toate economiile sale, ce le-a făcut de când stă pe tronul mitropolitan din București, în sumă de 300 mii lei, le destinează pentru înființarea unei Mănăstiri ortodoxe în satul natal Toplița Română și roagă Sf. Sinod să primească această jertfă. Sf. Sinod ia act și primește jertfa adusă de *Prea Fericitul Patriarh*.

D. Ministru al Cultelor Al. Lapedatu arată Sf. Sinod schimbările ce s'au adus proiectului de lege și Statutului de organizare în diferitele redacții și studii ce i s'au făcut dela ultima ședință a Sf. Sinod (4 Decembrie 1924) și până în prezent. Toate aceste schimbări nu vatămă întru nimic principiile pe care se întemeiază noua legislație, ci privește numai partea de redacție ca stil, limbă și aranjarea articolelor în lege și Statut.

Discuție mai deosebită s'a făcut asupra instanțelor de judecată bisericească, *P. S. Ep. Vartolomei* susținând că cele trei instanțe să fie: una pe lângă Protopopie, ca instanță primă, cu judecători numiți de

Episcop, a doua, ca instanță de apel cu judecători numiți tot de Episcop, și a treia, ca instanță de recurs și revizuire, pe lângă Sf. Sinod. Afară de aceasta, s'a mai făcut discuție și asupra competenței Bisericii în școlile teologice, asupra modalității serbărilor naționale și dinastice și în fine asupra «Episcopului Militar».

Prea Fericitul Patriarh Miron propune Sf. Sinod a se trimită o delegație din Sf. Sinod care să meargă la Palat și să aducă la cunoștința M. S. Regelui evenimentul înființării Patriarhatului în Biserica Noastră.

Prea Fericitul Patriarh Miron arată Sf. Sinod că, în anul viitor 1926, sărbătoarea Sf. Paște, după modalitatea adoptată anul acesta, va cădea tocmai la 2 Mai, ceea ce întrece cadrul vechei pascalii ortodoxe, care se întinde numai până la 25 Aprilie, și provoacă Sf. Sinod să dea un vot în privința aceasta.

Sf. Sinod hotărăște, în cadrul calendarului îndreptat și pe baza principiilor dela Niceia, să se stabilească sărbătorirea Sf. Paște în intervalul dela 23 Martie până la 25 Aprilie, conform normelor date de d. profesor Chiricescu în pascalia ce a prezentat Sf. Sinod în sesiunea trecută și care acum este dată la tipar.

Prea Fericitul Patriarh Miron, mulțumind Sf. Sinod de osteneala ce a depus în lucrările din această sesiune, dintre care unele sunt de o importanță covârșitoare și vor face epocă în istoria Bisericii Noastre, îl roagă ca, în vederea legii de organizare ce va fi adusă în curând în Parlament, să depună aceiași râvnă, pentruca acest proiect, care a fost întocmit de Biserica și aprobat de Sf. Sinod, să poată căpăta ființă legală, fără schimbări sau adaosuri care n'ar fi în vederile Sf. Sinod.

Apoi, arătând că lucrările s'au sfârșit, declară sesiunea din toamna 1924, închisă.

Domnul *Ministru al Cultelor, Alexandru Lapedatu*, dă citire Decretului Regal de închiderea sesiunii.

Patriarh, (ss) MIRON

Secretar, (ss) JUSTINIAN

CUVANTARE

Rostită la 18 Oct. a. c. în Craiova, cu prilejul desvelirii a două busturi de decani ai baroului, în marea sală a Palatului Justiției din Craiova.

În numele Mântuitorului Hristos, care a dat putința de merit și răsplată tuturor înfăptuirilor bune — și pe pământ și în cer —, binecuvintez ridicarea și desvelirea, din incinta de față, a acestor două chipuri de bronz, prin care Domniile Voastre, avocații din baroul Craiovei, v'ați arătat iubitori de trecut și de toate învățămintele și valorile lui. Nouă în deosebi, românilor de azi, ni se cade, mai mult ca oricui, să ne iubim trecutul, pentrucă el ne este, și pentru popor, și pentru fiecare din noi, singurul zăcământ de puteri și viață.

Din trecut ne tragem origina și valoroasele noastre începuturi.

Din trecut ne avem, legitimat prin șirul încă viu și prezent al atâtor vrafuri de veacuri, dreptul sfânt și

firesc de stăpânire eternă, asupra patriei noastre de ieri și de azi. Trecutul ne-a tors acea minunată împânzire de suflet, împletită din atâtea tradiții și datini, și prinsă de întregul popor prin duhul creator și senin al credinței sfintelor noastre Scripturi și Altare. Din trecut ne păstrăm, pe drumul firesc al bătrânețelor noastre, acea duiosă strânsură de amintiri înviorătoare de suflet, pe care tinerețele noastre le-au sorbit, cu sete și grabă, din frumosul și din dragul vieții. Din trecut ne avem, însfârșit, toate instituțiile curat românești ale neamului nostru și toată plămădirea vieții, sprijinite pe lucrarea prelungă a atâtor veacuri apuse, și isvorâte din mormintele cu sufletul deapurarea viu, al moșilor și strămoșilor noștri. Trecutul, deci, e pentru noi marele

dospitor al chipului românesc de viață și al stărilor noastre de suflet, din care ni s'au născut dintr'odată, la toți întrupătorii acestui popor, nu numai tipul de **rasă**, ci și *caracterul de om*.

* * *

Din trecutul acesta, Domnilor avocați ai Craiovei, Domniile Voaste ați desprins doi scumpi decani din baroul de aci, adormiți întru Domnul de mult, dar care, în cursul vieții lor de pe pământul acesta, și-au revărsat toată ființa lăuntrului lor de cărturari și de oameni de bine în acel rol permanent și de nesfârșită lumină, prin care omenirea își mână spre infinit și vecie, progresul, cultura și toate trudele și nădejdiile ei. Din somnul liniștit și profund al mormintelor lor, Domniile Voaste v'ați văzut hotărâți să vă rechiemați iubiții decani, la viața cea vie, născându-i din nou, prin puterea creatoare a iubirii curate, — care toate le păstrează în nădejde și toate le poate —, în chipurile acestea de bronz, reci și tăcute ca însăși vecia și mărginite în spațiu, dar biruitoare, prin metalele lor, de zile și veacuri. Fapta aceasta vă arată întovărășiți pe vecie cu scumpii Domniei Voastre decani, de care nu vă putea lega, de sigur, atât de statornic și viu, decât văpaia nestinsă a iubirii, revărsată din inimile lor în inimile D-voastră.

În afară de îndeplinirea dumnezeieștei porunci a Sfântului Pavel, care zice: „*Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, cari v'au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, la a căror săvârșire a vieții privind, să le urmați credința*“¹⁾, fapta D-voastră de a vă eterniza în chipuri de bronz decanii iubiți, e o dovadă, că vă cinstiți trecutul și toate valorile lui; și în același timp e și o lecție mare, de un neasemănat rod sufletesc pentru lumea de azi, năbușită și roasă aproape în toate popoarele și clasele ei, de ucigașa *trufie* și de *iubirea numai de ea*.

Ca lecție de urmat, fapta D-voastră, ne arată că omul, chiar așa trecător și plâpând cum ni-l dovedește viața, poate totuși să rămână perpetuu și viu pe însuși pământul acesta, dacă prin râvnele și prin faptele lui, isbutește să-și întrupeze persoana în instituțiunile, în care a lucrat, prin care a lucrat și pentru care a lucrat,

Adormiți întru Domnul de mult ca făpturi, iubiții D-voastră decani s'au întrupat însă, ca valoare și suflet, în instituția dreptului și a justiției din ținutul acesta; și întru aceasta se arată lecțiunea și pilda, pe care D-voastră, avocații Craiovei, le dați în deosebi tineretului nostru prin fapta de azi. Intrupat prin râvnele și faptele lui în vreuna din instituțiile vremilor sale, omul nu mai poate fi doar insul închis, prin adormirea lui întru Domnul, în mormântul uitării, ci trăiește prin duhul și lucrările lui în instituțiunea de care s'a prins și care, isvorând din trebuințe eterne, nu numai ale omului singur, ci mai ales ale speciei noastre, nu poate, desigur, să moară cu el.

Instituțiile sunt pentru omul, ființă de o zi, singurele mijloace și forțe, care pot să-l smulgă din ego-

ismul lui mărginit, și să-l redea omenirii din care se trage și care a muncit pentru el, ca factor de folos pentru toți, adică, ca avându-și stimulul și țelul vieții, nu numai în binele său personal, ci mai ales în binele aproapelui său și al lumii întregi.

Intrupat deci în instituțiile vremilor sale, omul devine, prin poziția lui, ca și cărămida sau piatra din zidurile în cari s'a prins; iar prin influența și spiritul lui, el devine ca torentul de ape care se întinde prin albia lui peste cât mai multe ținuturi.

* * *

Sunt sigur, d-lor avocați, că adevărata valoare cu care acești doi decani s'au prins pe vecie de instituția lor și de curgerea infinită a vremii, n'a fost numai aceia pe care i-o dă omului scaunul de cinste pe care îl ocupă și legea care-l confirmă și simpatiile prietenilor care îl impun; căci valorificările acestea sunt fugare și seci, ca și chipurile reflectate în oglindă; și se sting mai înainte chiar de stingerea posesorilor lor. Dimpotrivă, socotesc că le-ați immortalizat prin bronzul acesta acele înzestrări și însușiri naturale, pe care omul, stăpânit de idealul vieții, și le pune necurmat în valoare numai prin eforturile și prin virtuțile lui. Ca părinte și șef sufletesc al Olteniei întregi, vă leg, pe Dumnezeu cel viu, Ca să aveți călăuză pentru cinstirea aproapelui D-voastră, oriunde și oricând, numai normele acestea ale valorii înăscute și create prin eforturi și virtuți personale, cași în cazul de față, și nu în chibzuirii subiective, de ordin trecător și restrâns, care descurajează puterea în oricare om și întinează pentru masa mulțimii și dreptatea și dreptul și mai ales pe cel ce le împarte.

D-voastră, avocații, în deosebi, aveți și datoria și dreptul să-i imprimați omenirii directivele acestea, pentru că sunteți încorporați într'o instituție prinsă de *adevărul real al vieții trăite*, în care ne mișcăm, vrând-nevrând, fiecare din noi. Instituția în care sunteți chemați la apărarea dreptății nu plutește, ca filozofia, numai în văzduhul infinit de idei, care uneori e așa de departe de viața reală, încât câteodată chiar se rupe de ea, sau i se întoarce împotrivă. Instituția justiției nu plutește, de asemeni, nici în câmpul pipăit al conștiinții naturii de dinatară de om, ca știința; și nici ca politica din trecut și din vremile noastre, care-și naște legile ei mai mult moarte decât pozitive și vii, mai ales privitor pe aplicările lor, ci instituția justiției e din cele care îl prinde pe om, prin proprietate, prin personalitate și prin raporturile de orice natură cu Statul, cu țara și cu aproapele său, în cercul vieții trăite, de unde el își ia puterea, avântul și cele mai reale condiții ale îndeplinirii destinului său.

Justiția prinde deci pe tot omul în cadrele ei de regulator al vieții, apropiindu-i *libertatea, demnitatea și dreptul* ca să poată fi el, prin dispunerea întregă de sine, chipul lui Dumnezeu pe pământ. Prin încercuirea aceasta, a omului, în cadrele sale, justiția se unește chiar cu credința și morala vieții, prin acel element de morală, care se numește în textele ei „*echitatea*“, și

1. Evrei Cap. 13 V. 7.

pe care justiția o are în normele și în tendințele ei, ca pe o busolă și un țel de atins. Singurul cadru al vieții care-i scapă justiției, privită în sine, este numai cadrul credinței, adică numai dumnezeescul raport dintre om și dintre sufletul său, unde amestecul ei, sub oricare formă, ar însemna, cum a însemnat oricând s'a produs, profunare și violentare a naturii și a așezării divine.

Cum însă religia nu e în bună parte, sub raportul vieții trăite, decât dogma aplicată la această viață, spre a-i regulă și lumina rostul și țelul, Biserica și religia ei se unesc cu justiția, ca de la sine, pe tărâmul real al vieții trăite prin acest element moral al echității eterne, urmărită ca țel de ajuns, chiar de către însăși credința creștină.

Țineți-vă deci, d-lor avocați și magistrați, la înălțimea virtuților sfinte impuse de justiția lumii, care se întâlnește cu Dumnezeu și cu poruncile Lui prin elementul acesta moral, fiind încredințați că, fără justiția derivată din echitate sau în conformitate cu ea, nici individul nu-și poate desvolta întreaga lui personalitate morală, și nici societățile omenești nu-și pot menține și spori pacea și progresul, pentru care se fac pe pământ atâtea eforturi și se pătimesc atâtea neazuri și se varsă atâtea șiroaie de lacrimi.

Omul, care nu-și știe asigurată demnitatea lui, proprietatea lui și persoana lui, își pierde, odată cu siguranța de sine, toată încrederea în valoarea și în puterile lui și cade, vrând-nevrând, în starea sufletească a sclavului, în care nu mai poate fi vorba, nici de caracter, nici de curaj și nici de valorificarea la infinit a energiilor și a virtuților sale.

La rândul lor societățile cari nu-și știu asigurate raporturile dintre indivizii lor, și dintre stat și țară, și colectivitate, în felul de a nu se suferi cu nici un preț deconșiderării, încălcării și vătămării reciproce, se dedau la turburări, ori stări de anarhie, întrucât se simt lipsite de cimentul dreptății și al solidarității care nu le poate închea într'o singură ființă colectivă decât prin încrederea și simpatizarea reciprocă dintre ele. Cum am voi noi, de pildă, ca servitorul, pe care stăpânul său îl lipsește de plata cuvenită sau de repausul cuvenit sau de orice altceva, prin care i se asigură chipului omenesc demnitatea, cum am voi noi, ca unul ca acesta să-și iubească pe împilatorul său și să se găsească cu el într'un raport social, care să facă din amândoi o singură ființă?!

Minunile acestea însă de afirmare înțeleaptă și utilă a personalității omului în carne și oase și de întrupare într'o singură ființă, fără abateri și vătămări, a societăților omenești, le împlinește numai justiția, adică numai această instituție pe ai cărei reprezentanți prorocul și regele David îi numea zei, adică ființe supreme.

Vă urez terminând, d-lor magistrați și avocați, afirmarea prin lucrările d-voastră juridice a demnității divine, pe care v'o recunoaște însuși inspiratul strămoș al Mântuitorului Nostru Iisus Hristos, adică regele David.

† VARTOLOMEU
al Râmnicului, Noul-Severin.

Călătoria la locurile Sfinte în Pastorală Episcopului Cetății Albe

Serbările mari ale Crăciunului și Invierii Domnului sunt sfinte și îndemnătoare prilejuri de a te zmulge din cugetările frământării zilnice și a căuta spre înălțimile vieții sufletești. Multe condeie și graiuri se pun atunci în mișcare, pentru a da zbor slobod părții celei mai bune din noi, de a năzui spre cele veșnice. În mai toate ziarele și revistele, cugetări despre Domnul Hristos își fac drum, spre a străbate drumurile înstrăinate de El ale vieții noastre. Noi de multe ori am urmărit în pagine ca acestea rândurile scrise cu acest prilej și numai puțina încăpere pentru scris nu ne-a învoit să urmărim și anul acesta ce s'a scris cu prilejul sărbătorii Nașterii Domnului.

Dar între cele mai de seamă învățături care se răspândesc printre creștini cu acest prilej, sunt acele date prin epistolele pastorale ale chiriarhilor noștri. Mai cu seamă peste munți, obiceiul de a da astfel de pastorale n'a slăbit de loc. Acest chip al datoriei păstorului de a învăța se păstrează fără știrbire și, la fiecare din cele două mari sărbători pomenite, avem plăcutul prilej de a citi pastoralele ierarhilor noștri, pline de un suc puternic și sănătos. Cu părere de rău, atâtea lucruri de seamă, care se petrec în Biserica noastră, rămân nepomenite aci, din pricină că aceste pagine late sunt încă puține pentru tot ce e de scris. Dar chiar cu întârziere, tot voim să pomenim de una din aceste pastorale, pe care noi am dat-o chiar în nr. de Crăciun, dar n'a putut încăpea în el, fiind venită târziu, când paginiile erau prinse de altă matrice. El vorba de Pastorală Prea Sfințitului Episcop *Justinian* al Cetății-Albe, în care vorbește credincioșilor săi despre călătoria sa la Locurile Sfinte, fapt arătat de noi în nr. trecut, ca un eveniment însemnat petrecut în Biserica noastră în curgerea anului care s'a dus. Dar tocmai fiindcă n'am vorbit despre acea călătorie ceva mai amănunțit, socotim de bine să reproducem aci Pastorală Prea Sfințitului *Iustinian*, fiindcă se vor găsi arătate în ea umbletele Prea Sfinției Sale pe cărările Țării Sfinte. Noi socotim că, de acum înainte, de oarece începem iar a bate drumurile binecuvântate ale Țării Domnului, e bine să se răspândească și să crească la noi o literatură a Locurilor Sfinte și trebuie să ne deprindem a o citi. Să începem cu citirea a acestei Pastorale, care urmează:

C U V Â N T

pentru ziua Nașterii Domnului, către credincioșii eparhiei *Cetății-Albe*, de P. S. Episcop *Iustinian*

«...Iată vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul, că s'a născut vouă astăzi Mântuitorul, carele este Hristos Domnul, în cetatea lui David».
Luca 2, 10-11.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Cât de mare și puternic e darul, carele cuprinde o inimă credincioasă în ziua unui Praznic dumnezeesc, nu se poate cunoaște, nicicând mai bine, ca la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos!

Rânduită și așezată ziua Nașterii, tocmai în miezul

iernii — urită și mohorită, — când omul, cași toate ființele din natură, stă trist și posomorît în culcușul lui făcut, Praznicul Nașterii răsărind deodată, ca un soare luminos și călduros, intră voios în toate casele creștinilor, dela palate, până la cele mai umilite colibe, luminând cu darul lui frunțile încrețite și încălzind inimile tuturilor, celor ce-l întâmpină cu credință.

Cu prisos se revarsă darul sfintei sărbători mai întâi asupra pruncilor nevinovați, cari neluînd în seamă, că afară-i frig și viscol, pornesc voioși la colindat, alergând zburdalnici și neobosiți, dela casă la casă, prin valul de zăpadă, ai cărui fulgi mari și reci li se par astăzi că sunt: „Florile dalbe“, cum îi și cunosc ei, în cântările plăcute.

Se pogoară apoi darul sărbătorii, asupra tuturilor celor mai în vârstă, până la moșnegii gârboviți, cari ies din ungherul lor întunecos afară la lumină, pe urmele căreia pornind, ajung până la biserică, unde intrând, cântă și ei, dimpreună cu tot poporul: „Nașterea Ta Hristoase... răsărit-a lumii lumina cunoștinței“, așa cum au deprins din tinerețe. Se bucură azi toți, cântă azi toți, așa precum s'au bucurat și au cântat, dela început și cerul și pământul și îngerii și oamenii, în noaptea cea sfântă a Nașterii lui Hristos.

De bucuria aceasta, trebuie să fie cuprinsă. fără îndoială, și inima voastră a tuturilor, iubirii mei fiii duhovnicești, cum cuprinsă e și a mea inimă astăzi, când, pentru întâia oară, vin, cu sufletul meu, la acest mare Praznic, în mijlocul vostru, spre a vă binecuvânta sărbătoarea ca arhieru și a împărți cu voi toată bucuria mea. Da, a împărți zic, pentru că eu am multă, negrăit de multă bucurie, strânsă și adusă în locașul inimii mele, chiar dela acel loc mare și sfânt, unde unde s'a născut, acum 1925 de ani, Mântuitorul Iisus Hristos. Dela orașul Vitleem, iubirii mei, din chiar peștera Nașterii Domnului, de acolo e bucuria, ce v'o trimit și împart astăzi la toți, cu iubire părintească.

Nu am cuvinte, nu mă pricep cum să vi le spun toate, mai la înțeles. Deaceea, din toate cuvintele Sfintei Evanghelii, care ne spun despre Nașterea lui Hristos, am și luat pe acele rostite de înger către păstorii din apropierea peșterii: „Iată, vestesc vouă bucurie mare...“ când vin să vă vestesc bucuria inimei mele că: am văzut și am cunoscut aieva — în toamna anului acestuia — locul sfânt unde s'a născut Mântuitorul Hristos! Și nu numai unde s'a născut, ci și pe unde a petrecut, a învățat, a pățimit și a înviat, până s'a înălțat la ceruri bunul Iisus. Văzut-am Vitleemul cu peștera în care s'a născut, ca și Nazaretul, în care a petrecut, până la vârsta de 30 de ani. Văzut-am Iordanul, în care s'a botezat, ca și Marea Moartă, unde au pierit cetățile desfrânării Sodoma și Gomora. Apoi Ierihonul lui Zahei, vameșul cel pocăit, iar cât colea muntele Carantania, sec și pietros, unde a fost ispitit Mântuitorul, după botez, de către diavolul, și nu departe Vitania, cu mormântul lui Lazăr.

Mai departe, Cana-Galileii, cu cea dintâi minune a lui Iisus, apoi Muntele — iarăși numai din piatră seacă,

unde a înmulțit pâile și a rostit minunatele învățături către popoare.

Mai încolo, Betsaida lui Andrei și Petru, aproape de Capernaumul multelor minuni și învățături, — locuri azirispite, în marginea Mărei Tiberiadei — pe unde iarăși mai mult a învățat și a făcut minuni Iisus. Urca-am muntele Taborului, unde s'a schimbat la față Domnul Iisus Hristos, precum și Muntele Maslinilor, de unde s'a înălțat la cer. La poalele acestui munte, e grădina Ghetsimani, unde a fost prins noaptea Iisus și de unde a fost dus apoi legat, la casa lui Caiafa, pe care încă a cercetat-o, cum am cercetat și pridvorul, unde a avut loc „Cina cea de taină“. Umblat-am prin Ierusalim, pe drumul, pe carele, cu crucea în spate, a fost dus Iisus, la Golgota. Ingenuchiat-am la locul, unde a fost înfiptă crucea răstignirii, deasupra căreia e Biserica cea mare, în mijlocul căreia e Mormântul Domnului. O, bunii mei fiii! Cum vă spun, ce am simțit, când cu inima svâcnindă și cu genunchii tremurători, am ingenuchiat și sărutat piatra de pe mormântul Mântuitorului, la care și împrejurul căreia candelile multe, de aur și argint ard deapururea?!

Plină de mulțămire către bunul Dumnezeu este inima și sufletul meu, că m'a învrednicit a vedea aceste minunate și sfinte locuri. Da, le-am văzut, și m'am închinat la toate, până și la locul din Egipt, unde a petrecut Iosif cu Maria și cu micul Iisus, până a murit Irod ucigătorul de prunci. Toate le-am văzut și altele încă, de cari Sfânta Evanghelie ne spune și pe cari, nu poate fi creștin, ca să nu le știe, cât de puțin, din câte se spun în Biserică. De aceea nici nu le mai înșir, cu deamănuntul, căci nici locul și nici timpul nu-mi îngăduie. Doară despre Vitleem cu peștera, în care s'a născut Iisus — despre care atâtea aude azi creștinul, din colindele pruncilor și în cântările din Biserică, să spun în câteva cuvinte, mai mult. Pentru că, să știți că nu mai este azi, chiar cum a fost acum 1925 de ani locul cu peștera, în care s'a născut Mântuitorul lumii. Atunci era un loc pustiu, în marginea Vitleemului, locul unde s'a născut Iisus. Astăzi sunt zidiri de mânăstiri și case pentru adăpostirea creștinilor, cari vin ca să se închine la locul sfânt; iar deasupra peșterii e biserică mare și frumoasă. De o lature a acestei Biserici, e scoborîrea la peșteră. Pe niște trepte mari și late de piatră, în cari, pe ici-colea, și se cufundă piciorul, în urmele săpate de pașii miilor și milioanele de creștini, cari au trecut, pe aici, e coborîrea la peșteră. E întuneric când ajungi la boltitura, cu pereții afumați, până când, la dreapta, cum intri, zărești deodată lumini de candelile atârinate, deasupra și împrejurul unui mic altar, așezat lângă peretele din fund al peșterii. Aici, sub acest altar, la punctul însemnat cu un disc alb, a fost locul unde tânăra Fecioară și-a culcat pruncul nou născut, înfășurându-l cu scutece rupte din hainele ei și culcându-l pe o mână de paie și ogrinji, din cari rodeau dobitoacele, cari, în nopți cu vânt și răcoare, se retrăgeau în aceste borte ale pământului. Cutremurat în toată a mea ființă, am ingenuchiat și

am sărutat locul Sfânt, de unde „a răsărit lumii lumina cunoștinței“, cum se zice în cântările bisericești. Cu sufletul și inima plină de cea mai curată evlavie și mulțămire, am eșit din răcoarea și întunericul peșterii, la lumina plină de praf și de zăduf, cum e prin toată Palestina. În clipele acelea, iubiții mei fiii duhovnicești, mi-am propus să vă povestesc și vouă toate cele văzute, prin aceste Sfinte locuri și să împart tuturilor din marea bucurie ce a umplut inima mea.

Și acum, când fac aceasta, pare că aud pe tot bunul creștin oftând cu inima lui și zicând: „O Doamne! ce frumos trebuie să fie Vitleemul și Ierusalimul și toate acele locuri Sfinte!“ Dar pe lângă bucuria și plăcerea de cele auzite, se ridică și o umbră de durere, în inima acelui bun creștin, durerea că nu le poate vedea și el, cu ochii lui, acele Sfinte locuri, pentru că sunt prea departe!

Da, sunt departe, iubiții mei, dar nu așa departe ca să nu le poată ajunge credința, care pe toate le birue și care mută și munții, dacă e caldă și adevărată, cum a zis bunul Iisus! De aceea, dacă nu și toți, mulți din voi le puteți cerceta și vedea; și eu rog pe Dumnezeu ca să vă ajute și învrednicească, a vedea locurile Sfinte ale creștinătății, căci multă mângâere, multă bucurie va aduce fiecare de acolo, pentru întreaga lui viață.

Dar și până a le vedea și până a le cunoaște toate, la fața locului, multă, ba chiar aproape toată, din dorința inimei voastre, o veți putea ajunge, dacă veți asculta și urmări povața mea părintească. Să pășiți adică și să coborâți, mai ales astăzi, în ziua cea Sfântă a Nașterii, — cu inima voastră, — în peștera din Vitleem și plecându-vă, la locul, unde v'am spus, că a așezat — pururea Fecioară Maria, — pe pruncul Iisus, să-l ridicăți în mâinile voastre și, din așternutul rece și nedoros de paie, să-l așezați în leagănul cald și moale al inimii voastre. Da, în mijlocul inimii voastre să-l așezați, neavând teamă că, dacă unul îl va ridica, altuia nu-i va rămâne, căci Iisus e nemărginit și al tuturilor, cari îl caută și îl iubesc. Și așa cu El în inimă, să eșiți din peșteră și să-l duceți, în toate cărările vieții voastre. Va cunoaște apoi fiecare că-l are, că-l poartă în inima lui pe bunul Iisus, când, pornind la vreo fărădelege, la vreo ucidere, la vreo răsvrătire, inima lui va începe a svâcni cu putere, căci acela va fi semnul, acela va fi ciocănitul și bătaia în inimă a micului Iisus, carele îi grăiește din adânc: „nu mă duce pe căile acestea, că nu-mi plac!“ Și celce va înțelege semnul, se va opri și va apuca pe altă cale, pe aceea a milei și a dreptății, a păcii și a iubirei, auzind din adânc pe Iisus grăind: „da, da, pe această cale îmi place să mă porți!“; iar inima celui ce-l poartă, se va cuprinde, de o căldură dulce și plăcută!

Iată, iubiții mei fiii, cum îl puteți avea pe bunul Iisus cu voi, și cum puteți face pe plac, toți aceia cari cu buzele roștiți, că-L doriți, că-L căutați, că-L iubiți!

De încheiere, pe lângă bucuria, care am zis, că vreau să vă fac, cu istorisirea celor de până aici, mai adaog

și vestea, că Preafericitul Patriarh Damianos al Ierusalimului, paznicul cinstit și credincios al Sf. Mormânt al Domnului, eăruia i-am cerut binecuvântarea lui, pentru toți fiii Eparhiei mele, — cu toată inima mi-a dat acea binecuvântare, pe care acum o împărtășesc tuturilor, spre mângâere și întărirea dragostei în legea lui Hristos!

După care, rămân al vostru al tuturilor, cu Arhierescă binecuvântare și părintească dorire de «Sărbători fericite».

† JUSTINIAN

Ismail, ziua Nașterii Domnului, 25 Dec. 1925.

SFINȚII TREI IERARHI CA IDEAL PASTORAL 1)

Onorat cu însărcinarea de a aduce contribuția tradițională a corpului profesoral, la ziua, în care această instituție de cultură și pietate creștină, pomenind cu venerație trei strălucite figuri de ierarhi, ce-i patronează destinele, își serbează propriu zis *menirea*, — și în care de aceea, își simte mai mult ca oricând vrednicia și-și trăiește mai intens ca oricum emoțiile, am crezut, potrivit și cu sensul zilei și cu scopul școlii, să le prezint sub forma, în care ele, forțe și podoabe ale Bisericii, pot constitui, pentru câți trec pe aici, *un ideal creștin, și încă preoțesc*.

Imi lipsește și timpul și intenția de a instrui pe cineva cu cele câteva cuvinte, ce încap în limite de program, cum îmi lipsește iluzia, că ele vor fi tabloul, cât de puțin complet, pe care cineva ar fi să-l aștepte de aici, unde se știe și prețuește mai bine ca oriunde, ce au fost și mai sunt: Arhiepiscopul dela Cezareea Capadociei, Teologul dela Nazianz și eroul cu gură de aur dela Bizanț. E deci înțeles, că nu e loc pentru nicio preocupare de biografie sau de analiză și că nu rămâne decât încercarea, de a aduna în jurul unei idei, puținul ce o poate lumina mai bine, din ceea ce știe mai fiecare. Dacă privirile elevilor noștri, ele mai ales — să-mi fie de aceea permis să vorbesc *ca pentru ei* — se vor întoarce de aici mai larg și mai adânc deschise asupra sfinteii lor chemări de viitor, cuvintele mele vor fi realizat cu atât tot ce s'ar putea numi scop, într'o cuvântare de rigoare, ca aceasta.

* * *

Vorbind de ideal creștin și deci pastoral, gândul oricui se duce desigur deadreptul la *Evanghelie*. E prea știut aci, ca să nu fie nevoie să spun mai mult: Constituția vieții creștine, cu toate idealurile ei și luminile ce-i trebuiesc, sunt și vor fi pururea câteva file de Scriptură. Sufletul oricui, și mai ales al unui preot, nu-și va înțelege rostul și găsi calea menirii, decât plecând dela ele. S'ar putea deci zice, că tot ce e ideal creștin și preoțesc e dat divin, original și definitiv, în ceea ce fu, prin gura apostolilor Lui, cuvântul Mântuitorului lumii.

1. Conferință ținută la Seminarul „Central“ din București, în ziua de 30 Ianuarie a. c. (patronii școlii), de către D. Dr. Teodor M. Popescu, profesor la acel seminar.

A se indica însă viitorului preot cutare capitol de Evanghelie și cutare altul de epistolă pastorală, înseamnă oare și a-l fi înarmat sufletește suficient pentru nevoile misiunii lui?... Sunt, știu, în cartea sfântă atâtea cari pot aprinde până și un suflet stins, și atâtea altele cari pot scoate lacrimi, din orice inimă de creștin. Știu că Scriptura a avut până și darul transformărilor sufletești, al convertirii, că e depozit nesecat de adevăruri și de puteri, dumnezeiești și omenești, că a fost și că rămâne instrumentul incomparabil și indispensabil al vieții și misiunii creștine.

Scriptură însă, mult-puțin, cetim și se pare că nu ajunge. Aș presupune chiar, că se întâmplă și altora ca mie: Credem, adică, că o prea cunoaștem și prețuim, și de fiecare dată slova ei ni se pare cu totul nouă și mai sublimă și mai bogată, decât crezusem vreodată, de fiecare dată ne umple de gânduri mari și de hotărâri eroice. Entuziasmul e sincer, dar nu e durabil. Și ce poate fi o vieață de creștin și de preot fără *ideal*, și un ideal fără *entuziasm* solid, încercat și susținut?

Evanghelia singură, ca simplă lectură, nu-l asigură totdeauna. Căci Evanghelia e carte, iar omul e altceva. O carte poate fi o *comoară*, și în cazul nostru una sfântă, dar nu devine valabilă decât în mâna omului; un om e prin aceasta un *exemplu*, iar un exemplu e pentru noi mult și anume e hotărâtor. Cu toată simplitatea sa recunoscută, rămâne complexă, cu toată sublimitatea sa unică, devine banală, cu toată vigoarea și eficacitatea sa virtuală, Evanghelia rămâne *teorie*, dacă nu e citită la lumina exemplului și înțeleasă cu ajutorul vieții și experienței, deci al posibilităților omenești. Slabele noastre puteri proprii o vor încerca însă fără rezultat apreciabil, dacă nu vom ști un lucru: Că nu există mai bun comentariu și îndemn al cuvântului divin, decât un om, *care l-a trăit*. A fi *realizabil*, aceasta e frumusețea și valoarea lui și aceasta îi asigură privilegiul unic în istorie: Doctrinile tuturor ideologilor au licărit adică și s'au stins, fără a fi angajat destinele omenirii; Evanghelia singură le-a condiționat de realizarea sa, ea singură e deci realizabilă.

Realizabilă, prin oamenii cari au trăit-o. Pentru noi, creștini „citiți“ și mediocri ai secolului al XX-lea, Evanghelia rămâne de aceea practic o imposibilitate și poate chiar o utopie și devine ca atare inutilă, dacă n'o privim decât în cadrul celor două coperte și în interes de studiu. Vrei s'o înțelegi și apreciezi? Incearcă s'o explici trăind-o. E greu de aplicat? Ajută-te neapărat cu exemplul celor cari au reușit. Poporul se uită de aceea la păstor; păstorul însuși are nevoie de lumina și sprijinul unui *model*. Să se uite deci la experiența evanghelică a altora și să privească, de aceea, continuu în istoria creștinismului. Dintre miile de greutăți și de mizerii, cari n'au lipsit niciodată din calea Bisericii, răsar luminoase și biruitoare, fericite, mii de figuri eroice, *creștine*.

Nu spun acestea de dragul retoricii și nici chiar de al istoriei bisericesti. E nevoia oricărui timp și e, mai ales, trebuința noastră sufletească, permanentă și intimă,

viitori preoți, ca să ne simțim *solidari* cu tot ce Biserica a avut mai bun și să ne ajutăm real și eficace cu tezaurul ei de virtuți și de eroism creștin, pentruca întărită astfel, fiecare generație să poată trece celeilalte nestinsă, ba mai aprinsă, făclia mântuitoare, ce ne tu încredințată acum nouăsprezece secole.

* * *

O! va zice cineva, nimic mai greu și mai inutil azi, decât să vrei să înțelegi un *sfânt*, și încă să-l mai faci! Desigur. Ar fi deci naiv a spune pur și simplu: Privește ceata sfinților și învață eficacitatea Evangheliei, trăind-o ca ei, ca și cum tot ce le-a fost posibil lor, e la fel posibil oricui! Un sfânt a fost desigur un om, dar un om nu e doar un individ, unul egal cu altul, oricând și oriunde: E o individualitate, cu personalitate proprie, localizată în timp și spațiu, condiționată adică de mediu și de împrejurări, și nu se poate reproduce pe cale de imitație. *Istoria nu se repetă*. A admira și căuta să imitezi un erou, nu e și a-l realiza, și abia dacă e *a-l înțelege*.

A utiliză deci trecutul Bisericii pentru nevoile noastre sufletești de creștini și preoți, nu e a căuta să-l reproducem, să-l refacem, ca pe un monument istoric reparabil. E însă a ne folosi de cuceririle lui, de cele me-nite să rămână, a nu pierde din ochi experiențele lui, a căuta și găsi în ele lumini și forțe pentru lucrul nostru, a ne aproviziona sufletește la tezaurul bogat, ce ele ne pun la îndemână și a aplica ceea ce e aplicabil la situația noastră. E lucru și posibil și necesar.

Căci, dacă istoria nu se repetă, factorul ei principal, *omul*, rămâne construit, trupește și sufletește, la fel. El poartă, în fond, cu sine, prin secole, aceleași aspirații și nevoi, omenești, își pune aceleași întrebări și dă aceleași răspunsuri, omenești. Dacă vieța se mișcă cu o lature, cu alta stă pe loc, și mai ales vieța bisericească. Sunt astfel în ea, pe lângă tot progresul natural, și condițiuni permanente, cari necesitează atitudini permanente. Trecutul e și ceva ce rămâne, și importanța lui actuală e de a ne îmbogăți și întări sufletește prin aceasta, prin cuceririle-i definitive. Trecutul e, în acest sens, un educator și un aliat, și e meritul mare și neprețuit al Fvangheliei, de a ști să fie *de totdeauna* de a putea da răspuns nevoilor sufletești ale tuturor timpurilor, de a fi deci nu numai realizabilă, ci și permanentă: *permanent realizabilă*. Eroii Bisericii, ca ilustrație concretă a ei, ca Evanghelie trăită, dețin prin aceasta răspunsul, de actualitate oricând și oricând profitabil, și sub aspectul a ceea ce e statornic și poate trece din vieța lor în vieța noastră, constituie pentru noi ceea ce-i numim aci: Un ideal creștin.

* * *

Apreciat deci în vederea nevoilor timpului nostru, nu e destul ca un om să fi fost la timpul și pentru timpul său un oricât de mare erou creștin, ci trebuie să ne ofere, în opera sa gândită și trăită, ceva de folos imediat pentru nevoile noastre, să poată fi prin aceasta

un exemplu, unul de actualitate. Pentru aceasta însă, nu e destul din parte-ne, să ne oprim, cum poate se întâmplă, în extaz admirativ, la picioarele marelui erou creștin și să credem, că, contemplându-l astfel, i-am dat și tot ce i se cuvine și un rol în viața noastră. Lucrul în sine poate fi frumos și nevinovat, dar cu atât nu punem la contribuție prezentă și pozitivă idolul aprecierilor noastre.

Iată deci o deosebire, care, vorbind tinerilor, trebuie făcută. Prin faptul, că un anumit creștin distins a fost, la timpul său, unul din cei mai mari, sau poate cel mai mare, nu devine și practic un model, *un ideal creștin*, pe urma căruia, numai, fiecare din noi e obligat să calce. Pașii oricui nu se pot întinde atât și riscă să-și piardă echilibrul. Valoarea marilor figuri istorice e, desigur, independentă de vederi și interese actuale, dar, în căutare de *model*, cum suntem, nu ne e permisă iluzia de a da idealului [nostru unul, pe care nu-l putem înțelege și urmă, un cadru, pe care nu-l putem umplea, și e știut, că, în căutarea și formularea idealului său, tinerimea e amenințată de iluzii și, prin ciocnirea cu realitățile, de deziluzii.

Ar părea adică natural, ca, în căutarea de exemple și sprijin sufletesc, în persoana celor cari au înțeles și apreciat Evanghelia trăind-o, imaginația cuivă să meargă deadreptul și cu preferință la cei mai mari creștini ce cunoaștem: La *Pavel*, la *Origen*, la *Atanasie*, la *Augustin*, creștini incomparabili, mărimi greu de măsurat și de exprimat, piramide, în vârful cărora abia de poate ajunge ochiul câtorva minți și inimi privilegiate; ca privirile cercetătoare ale tinerimii să se oprească cu entuziasm și satisfacție la umbra lor și cu iluzia, că și-au găsit patronul idealului, cu cât mai mare, cu atât mai prețios!...

Un inconvenient există totuși și el stă în însăși mărimea eroilor numiți, în mărimea lor specifică și în opera lor unică și providențială, în ceace au fost *ei*, numai ei și numai la timpul și locul lor. Pentru noi, simpli muritori din alte vremi, cari nu avem nici de străbătut lumea veche, în scop misionar, ca sf. apostol Pavel, nici de întemeiat o teologie creștină, ca Origen, nici de ținut martiric piept împăraților și ereticilor din secolul al IV-lea, nici de încheiat un ev și de deschis un altul, ca Augustin, pentru noi ei rămân ceace sunt și cu atât mai mari și totdeauna prețioși, dar nu-i putem considera idealul, nici exclusiv, nici de preferință, al năzuințelor noastre.

Căci *preotul* e om de acțiune definită, într'un cadru dat, în care are de contat cu realități precise, actuale cari-i cer să fie, din ce au fost alții, un singur lucru: Un *păstor*, creștin și evanghelic. Idealismul lui e condiționat deci de această cerință și trebuie să i se conformeze, fiind măsurat și eficace; și dacă am afirmat că, în înțelegerea și îndeplinirea sfintei sale misiuni, el are nevoie de luminile și îndemnul marilor exemple, am lămurit, cred, totodată, că nu trebuie să caute himer. Poate și trebuie să privească spre alte sfere, dar să nu uite că trăiește pe pământ. De lumina marilor

astre se poate deci servi, ca să-și vadă mai bine și departe calea misiunii, dar ar fi un vizionar naiv de-ar, crede că poate ajunge până la ele...

* * *

A fost deaceea fericit inspirat cel care a pus această școală preoțească sub patronajul celor trei Ierarhi sărbătoriți azi, pentru că în ei se poate găsi minunat de bine *tipul*, ce poate servi unui viitor preot și ierarh ca *ideal pastoral*, cu o condiție: Să-i cunoască bine și aprecieze ca atare.

Că sunt și ei *genii*, și deci oameni cu o construcție sufletească rară, privilegiată, ce nu e dată oricui, e drept; dar sunt cel puțin doi, și mai ales unul, sf. Vasile, eminenti oameni de acțiune, o fericită îmbinare de superioritate sufletească de tot felul și de activitate intensă și rodnică, cu urme adânci; *păstori*, a căror preocupare a fost, în cel mai adevărat și serios înțeles al cuvântului, *mântuirea* — integrală — a credincioșilor lor, fericirea lor prezentă și viitoare, și al căror surlet, profund și total creștin, a încălzit și atras prin tot ce au făcut, a rămas și vibrează în tot ce au scris. *Ei sunt tipul păstorului în „slujba adevărată“*. De-ar fi să ni se prezinte pastorala în figuri, iată trei, cari o cuprind toată și o exemplifică poate pentru totdeauna.

Căci împrejurările, în cari au trăit și lucrat, puneau și probleme din cecele sunt totdeauna de actualitate, cereau atitudini din cecele se impun oricând unui ierarh sau preot creștin și aceasta face exemplul lor instructiv și imitabil, deci de utilitate practică, posibilă. Și dacă opera pastorală a fiecăruia e variată și mare, ea e totuși din toate părțile vizibilă ochilor noștri și deci inteligibilă și direct folositoare.

Oameni, am zis, de sublimă cugetare și totodată, în măsură variabilă, de sublimă acțiune, ei sunt astfel plini de bun simț practic și înzestrați cu înțelegerea tuturor nevoilor vieții creștine și omenești, înzestrați nu numai dela natură, ci și prin ideea înaltă ce-și făceau despre misiunea lor de creștini și ierarhi și care le da vederă largă și tăria de viață, necesare îndeplinirii în orice condițiuni a misiunii. Și repet: A-și fi făcut despre misiunea lor această înaltă idee și a fi luat-o în tot seriosul cuvenit, în scopul suprem al înobilării și fericirii omenirii cu ajutorul Evangheliei, aplicate tuturor nevoilor ei, iată frumusețea și meritul nepieritor și exemplar al operei lor.

Lucrau astfel conform unei concepții înalte și juste despre rolul creștinismului în lume. Creștinismul nu e pentru ei simplă doctrină de școală, e *doctrină pentru viață*. Oricât au speculat, ca mai ales sf. Grigore Teologul, filosoful ortodoxiei, ei nu s'au pierdut cugetând, în norii, în cari plutesc atâția dintre teologii vremii, cari căutau esența creștinismului și garanția mântuirii în formule și termeni de școală. Ei înțeleg creștinismul pentru pământ, nu mulțumindu-se să-l speculeze, ca pe un sistem filozofic, ci gândindu-l pentru a-l trăi și a-l face în adevăr *mântuitor*.

* * *

Intr'o vreme, în care creștinătatea trecea printr'una din cele mai grele crize, sfâșiindu-se pentru termeni dogmatici și nuanțe metafizice, și în care, pentru a le impune, s'au pătat mâini imperiale și chiar episcopale, uzând și de procedee necreștine, Vasile cel Mare și Grigore de Nazianz puneau capacitatea lor în serviciul virtuților evanghelice, pentru a face posibilă o înțelegere creștină a creștinismului și cât mai multă armonie în cugetele și faptele păstorilor lor.

În vreme ce alții făceau neobosiți gimnastică dialectică și se opriau vanitoși și îndărătnici la fraze, cari nu-i puteau mântui nici pe ei, nici pe alții, Vasile și Grigore, cu inimi largi și în spirit evanghelic, predicau neobosiți prudența, toleranța, mărinimia. Iși țineau sus convingerile și au dovedit-o cu prisosință, dar nu înțelegeau să se impună nimic cu violență și îngustime. În acel timp, duhul urii și al desbinării sufla dela Răsărit până la Apus, peste lumea creștină, semănată trei secole cu martiri; dela Cezareea Capadociei plecau epistole, cari implorau unirea, solidaritatea, devotamentul, omenia.

Mizerii de tot felul complicau și îngreuiuau viața socială. Calamități dela natură, calamități dela oameni: Secetă, foamete, camătă, bogați lacomi și săraci flămânzi și câte pasiuni în fierbere și câtă revoltă în spirite! Sf. Vasile cunoaște și înțelege totul și nu lasă neîngrijită nicio rană. Indeamnă, muștră, ajută, dela sine și dela alții; azile, spitale, instituții de binefacere răsar în Capadocia din ideea și prin voința lui și o lume întreagă putea privi ușurată și încrezătoare la arhiepiscopul său.

Ascetismul, una din gloriile epocii, lua forma unui neajuns și chiar pericol, ba câte greutate și griji n'au ieșit pentru Biserică și imperiu din deșert și din mânăstiri! Un ideal frumos și puternic se desfigura, tinzând la excese și la practice utopice și alimenta scandalurile zilnice, ale căror victime au putut fi uneori chiar mari creștini. Sf. Vasile, un monah el însuși, dar plin de înțelepciune și de bun simț, dă monahismului ceea ce-i lipsia, o regulă, prin care a organizat și îndrumat practic forța-i considerabilă, făcând-o folositoare Bisericii și societății.

Niciuna din problemele timpului nu scapă ochiului ager și blând al episcopului și el pune în totul tot ce era inimă, conștiință și demnitate în el. Primejdii de tot felul îl amenință grav și de aproape. El stă liniștit, neclintit, stăpân pe sine, conștient și sigur de rolul său de păstor. Un înțelept antic în serviciul lui Hristos! Când se stinse un așa păstor, se vărsară pentru el lacrimi de tot felul: de creștini și de necreștini, de cunoscuți și de străini, deopotrivă de sincere și de îndurerate. Nimic nu putea spune mai mult și mai adevărat, ce a fost pentru turmă și pentru omenire.

Și Teologul dela Nazianz, una din cele mai frumoase și mai profunde minți creștine antice, de cât idealism e plin și de ce reală înțelegere a vremii și a menirii sale de ierarh! Un mare 'cugetător, om de meditație pură și înaltă, din partea căruia n'ar fi de mirat să nu

fie și un minunat om de acțiune, într'o situație penibilă, ca cea dela sfârșitul secolului al IV-lea la Bizanț, lucrează totuși, luptă devotat, senin, energic și reușește să reconvertească capitala, în care nu găsisese drept azil pentru ortodoxie și omenie, decât o bisericuță fără altă importanță.

Susceptibilități și poate ambițiuni personale căutau să se afirme la un sinod ecumenic, ¹⁾ prezidat de el, și reușiseră să turbure spiritele și ațâțe pasiunile. Și ce spectacol rar și măreț oferă bătrânul rănit! Dacă marea e turburată din cauza mea, declară adunării, prefer să fiu aruncat în ea, ca Ionă profetul, ca să-și recapete liniștea!... Și se sacrifică, în adevăr, fără rezerve și fără resentimente, lăsând altora Bizanțul cu gloriei, pentru a-și petrece restul vieții retras, ca un filozof și poet creștin. Dureros, dar mărinimos sacrificiu de păstor! La Bizanț venise pentru nevoile Bisericii și-l părăsește pentru liniștea ei.

Iar celuilalt, cel mai mare predicator al creștinismului, câtă frumusețe morală îi dublează talentul! E un titan în luptă piept la piept cu toate vițiile vremii, cu viții personificate și chiar încoronate. Și ce luptă! La Antiohia era cuib de civilizație și cu ea de corupție, altoită pe păgânismul ce se îndărătnicia să reziste, încurajat de slăbiciunile omenești, de tradiții și de vechi favoruri imperiale. Un biet episcop bătrân făcea tot ce putea, ca să-și apere cel puțin turma, dar forțele nu-i ajungeau... Din sânul Antiohiei creștea însă un geniu providențial, elev al lui Libaniu și discipol al lui Hristos. Ce a fost în acest nou conflict creștino-păgân personalitatea lui Ioan, ne-o spun destul cuvântările lui. Și o confirmă și completează istoria.

Ajuns pe scaunul lui Grigore Teologul la Bizanț, Hrisostom se găsi cu aceasta în vâltoarea celor mai grele lupte ce putea duce un ierarh. Pe tronul imperial, o barbară imorală, Eudoxia, stăpână pe fiul și pe scaunul marelui Teodosie, și mâna-i dreaptă și crudă, un tiran știșos ca Eutropiu; și în capitală partide, teatre, ipodrom; desbinări, scandaluri, spectacole, petreceri, desfrâu și inconștientă — o, nu vorbesc de București! — și în obiceiul vremii și al locului bunul plac, ambiții, răsbunări și intrigi, cari puteau compromite situația și a acelui mai integru om, neagreat la Curte. Fu cazul ui Ioan, sacrificat pentru virtuțile și cuvântul lui, sacrificat corupției ce biciuia în calitate de ierarh.

Ai crede, de aceea, că predicile lui trebuie să fie trăznete, dela un capăt până la altul. Sunt fulgere, ce luminează în trista noapte bizantină, arătând lucrurile cum sunt și unde sunt; sunt tunete, ce prevestesc furtuni, dar nu sunt trăznete ucigătoare. Din sufletul omului superior și integru, revolta isbucnia ca dintr'un vulcan plin, dar el nu copleșește vorbind, nu lovește, nu se răsbună. Muștră, dar iartă, *părintește*. Iertarea e concluzia lui obișnuită, e ultimul cuvânt al celui urmărit continuu și necruțat de nicio lovitură... Gura de aur a creștinismului s'a stins într'un exil sfâșietor,

¹⁾ Al 2-lea, Constantinopol 381.

între barbari, târât brutal pe jos, bătrân și bolnav, de parte de capitala incomodată de atâta caracter!

Ar fi greșit a crede, că frumusețea cuvântului lui venia doar din școala lui Libaniu sau că se datora doar unui rar talent. E, în plus, o inimă mare, care vorbește atât de bine, sunt cuvinte ce vin deapreptul dintr'o comoară de idei și de simțiri creștine, cum rar n'au mai putut întâlni într'un om; e un râu, ce curge nostăvilit, pentru că are izvor nesecat în sufletul ierarhului, e, dar un suflet mare, ce se desvăluie vorbind. Nu e simplă oratorie de școală, e cuvântul unui păstor vrednic și conștient de rolul său și care dă curs natural și sincer convingerilor și simțirilor ce-i umple inima. Demostene, de vreți, retrăește în el, dar e dublat și întrecut de un mare creștin și anume de un mare păstor.

Iată, mai mult ca orice, secretul gurii de aur a lui Ioan, și iată ce se impune atenției noastre, de profesori și elevi, într'o școală, în care viitorul predicator e ispitit poate să creadă, că va vorbi bine și cu succes, în măsura, în care va învăța din vreo carte sau dela profesor, să mânuiască cu artă cuvântul.

* * *

De altfel, toți trei Ierarhii au fost, ceeace au fost, prin tăria și prin curăția sufletului lor. Ei sunt păstori din ideal și din convingere, nu din calcul, nici prin vreo obligație dinafară. Sunt oameni, cari s'au decis cu greu să ia jugul misiunii, din cauza respectului cu care o priviau, dar cari l-au luat hotărâți să-l poarte cu vrednicie până la capăt; cari concep datoria cu toate obligațiile și sacrificiile ce comportă și o acceptă ca atare. Ei nu sunt în căutare de satisfacții personale, n'au ambițiuni, nici vanități, nu-i mișcă decât interesele Bisericii și nu iau îndemnuri și procedee decât din Evanghelie și din conștiința lor. Caracterul și condiția misiunii pastorale sunt însă tocmai acestea, și prin exemplul ce ni-l dau, patronii noștri cresc în frumusețea lor de ideal pastoral.

Iată, în adevăr, ceeace trebuie să lumineze calea preotului și ierarhului de totdeauna: *Evanghelia*, înțeleasă cu ajutorul marilor *exemple* și trecută prin conștiința proprie, *conștiința misiunii*, și nimic nu poate modifica principiul: Nici calitățile sau lipsurile fiecăruia, nici mediul și împrejurările, în cari trăim și lucrăm.

Cu cultura și cu talentele lor, cei trei Ierarhi puteau să aspire în vremea lor la orice glorie profană și, cu alt caracter decât al lor, ei își puteau asigura favoarea împăraților și oricât de înalte situații. Pe ei îi știm însă tineri cu studiile strălucit terminate în marile centre de cultură: Atena, Alexandria, Constantinopol, Antiohia, îl știm punându-și serios problema carierei și cu ea a viitorului, nu pentru a-și asigura maximum de profit, ci pentru a aduce maximum de folos: Sunt oameni, cari se devotază și sunt suflete prea mari, pentru a se închide în limitele înguste ale unei cariere producătoare doar de satisfacții personale: *Sunt oameni evanghelici*.

* * *

Minți strălucite, talente rari, inimi mari, istoria cunoaște puțini oameni cu o personalitate așa de completă și de bogată, așa de armonioasă și de echilibrată și prin acestea așa de simpatică. Ea cunoaște, am spus, și eroi mai minunați decât aceștia, mărimi, pe lângă cari treci cu sifală, sau până la cari nu poți întinde mâna, așa cum cunoaște și atâția, cari au rămas pentru posteritate sfinți sau simple moaște. Cei trei Ierarhi patroni sunt însă figuri vii și sunt buni și mari *prieteni*, cari au ceva de spus oricărui păstor creștin; ei sunt, de vrem, de-ai noștri.

Cu condiția, am zis, să-i înțelegem și apreciem ca atare, și pentru aceasta nu ajung cuvintele mele, cum n'ar ajunge ale nimănui, ci e nevoie de un lucru, singurul care-i va face și bine cunoscuți și-i va găsi și vrednici de urmat: E propria osteneală a fiecăruia dintre elevii noștri, de a lua contact sufletesc cu ei și a căuta să-i cunoască din opera lor cel puțin scrisă, căci sufletele marilor Ierarhi sunt depuse acolo și sunt suflete perfect sociabile și edificatoare.

Din puținul ce ne stă la îndemână în limba noastră, despre ei și dela ei, nu vom reuși să-i cunoaștem în întregime, dar e absolut necesar cel puțin atât, pentru a ne iniția și apropia sufletește de opera marilor noștri patroni. Un mitropolit de vrednică amintire¹⁾ a dat limbii noastre, prin traducere, o prea frumoasă viață a sf. Vasile, în parte deci și a sf. Grigore, iar dela Hrisostom avem printr'un altul acea podoabă de tratare „despre preoție“, unic încă, prin sufletul cu care e scris. E, după Evanghelie, manualul, din care viitorul preot trebuie să scoată lumini și forțe pentru opera sa de păstor creștin.

Și mai e o oglindă a acestor suflete mari, o oglindă ce-i redă admirabil și în care-i vedem, întreaga creștinătate ortodoxă: sunt cele două liturghii sublime, a sf. Ioan Hrisostom și a sf. Vasile, capod'opere de cugetare și de simțire creștină, pe cari preotul e chemat să le interpreteze aproape zilnic și cărora conștiința și bunul lui simț trebuie să le redea frumusețea și sensul profund, prin care numai ele pot fi un serviciu adus lui Dumnezeu și oamenilor, o punte întinsă între umanitate și divinitate.

Iată-i oferiți și astfel ochilor noștri de creștini și preoți, oferiți ca nimeni alții dintre eroii creștinismului, ca model desăvârșit, sau, cum am zis, ca tip de păstori în slujbă adevărată, pe a căror urmă invită să meargă pe fratele lor în Hristos și în misiune.

* * *

Că în calea lui stau și azi greutăți o mie, e lucru știut aci mai bine ca ordine, dar mizeriile vremii nu sunt piedeca eroismului creștin, sunt mai degrabă condiția și îndemnul lui. E totdeauna timpul marelui păstor și e cu atât mai mult în situații grele. Și nu e nevoie pentru atât, să figurezi pe un scaun înalt și să dispui de o gură de aur. Intr'un suflet serios și devotat, se

¹⁾ Iosif Gheorghian.

găsește tot ce trebuie, pentru a face misiune pastorală cu succes. Intr'un suflet serios și devotat!

Ar fi de aceia inutil totul, tot ce am ști și spune, și în plus și Evanghelie și sfinți, dacă, în pregătirea sa sufletească pentru misiune, viitorul preot și ierarh nu va ști și ține seamă de acest lucru, pentru a face loc larg și de frunte educației voinței și formării propriului caracter, *caracter preoțesc*. Fără aceasta, devotamentul rămâne un cuvânt și idealul pastoral un altul.

Dacă am ținut să-i prezint pe cei trei patroni ca exemplu, e, între altele, pentru că au înțeles și reușit să-și formeze caracterul, să fie nu numai prin alte împrejurări, ci și prin propria lor voință tare și sinceră, condusă după cerințele idealului, să fie cum au fost în vremi, cari cunoșteau și alte greutăți decât ale noastre. Ei sunt monumente de educație a voinței și de punere a tuturor forțelor sufletești în serviciul unui ideal. Numai așa se asigură și susține entuziasmul necesar unei atât de mari cauze, entuziasmul solid și durabil, de care am zis că asigură și susține la rândul său idealul însuși.

Ei sunt oameni stăpâni pe sine și stăpâni pe lucrul lor. Și lucrul lor e lucrul nostru. Prin menirea sa, preotul și ierarhul e *solidar* în misiune cu toți premergătorii și cu toți următorii pe ogorul pastoral. Dar iată, de aceea, încă un lucru capital, de văzut și de urmat la patronii noștri: *Solidaritatea*, clasic exemplificată prin prietenia de rară frumusețe și efecte a sfinților colegi Vasile și Grigore și solidaritatea fiecăruia cu *Biserica* și cu tot ce ea avea mai bun, în Răsărit și Apus.

Solidaritatea în numele și interesul idealului comun al preoției *solidaritatea pastorală!* Unite în jurul aceleiaș mare și sfânt ideal, slabele noastre forțe omenești se vor însuti și înmii, și ceea ce nu putem face încă, izolați și desbinați, bătuți de vânturi în toate părțile și chiar spre interese ce nu sunt ale Bisericii, am putea face din ziua, în care cele câteva mii de păstori ai aceleiaș turme, care-și ignorează de obicei reciproc și numele și lucrul, ar prezenta, uniți în acelaș cuget și spirit, evanghelic și pastoral, forța impunătoare a unei armate tari prin entuziasmul și prin unitatea vederilor sale.

Nimic nu ne obligă mai mult la aceasta, decât greutățile comune ce avem de întâmpinat și puțina considerație ce împărțim cu toții și de cari vom sta zadarnic doar să ne plângem.

Solidaritatea pastorală e încă una din marile virtuți ale patronilor noștri și anume aceea, asupra căreia, ca primă cerință a vremii noastre, am ținut să termin.

Moartea Economului Dr. P. ROMANESCU, Directorul Seminariului Central din București.

I. Vestitul scriitor rus, Conte Leon Tolstoi, a scris o carte cu numele „Cu ce trăiesc oamenii“, ¹⁾ în care arată ce gânduri străbat viața oamenilor și cu ce simțiri

¹⁾ Se găsește și la Mănăstirea Neamțului tipărită de P. S. Nicodem.

iși hrănesc ei zilele traiului lor pe pământ. Dar n'a dat cuiva în minte să scrie altă carte: „Cum mor oamenii“, fiindcă ar avea multe de spus.

Ne vine în minte acest nume pentru o astfel de carte, gândindu-ne cât de năprasnic s'a dus dintre noi cel ce până mai ieri era directorul Seminariului Central din București. Fără îndoială, cine l-a cunoscut și a citit știrea, a rămas ca trăsnet, fiindcă, deși cu toții ne așteptăm să murim, totuși, când este omul încă în putere și relativ tânăr, firesc este să te aștepți a-l vedea hălăduind încă mulți ani pe pământul acesta. Și Părintele Romanescu era om în putere, ¹⁾ ducând gospodăria, nu ușoară, a Seminariului Central, mai grijind apoi și de gospodăria sa, din care o mare parte nu era în București. Deci numai la moartea sa nu ne-am fi gândit.

Dar vorba unui scriitor creștin, *Silvio Pellico*, în cunoscuta sa scriere *Inchisorile mele*: „O mutabilitate perpetua delle cose!—O prefacere veșnică a lucrurilor!“ După chibzuința omenească, nu se putea bănui nimic, și totuși moartea a venit și a izbit în viața liniștită care se scurgea la Seminariul Central și în familia tihnită și mulțămită a fostului director.

Cine știa că boala care l-a lovit îndată după Crăciun îl va duce la mormânt! Noi, profesorii, îl așteptam din săptămână în săptămână să se întoarcă între noi. Ba încă și el, răposatul, față de niște încheieri ale noastre, care eram în comitetul școlar al seminariului, ne-a rugat să mai îngăduim puțină vreme, până se face bine și pe urmă să stăm de vorbă. Și totuși, vorba de mai sus, cu nestatornicia lucrurilor... când ne trimetea această vorbă, nu mai avea de trăit nici două săptămâni!

Boalei sale i s'a zis congestie pulmonară, adică, pe românește, îngrămădire de sînge la plămîn. Răcise, și răceala îi aduse a doua oară această boală, pe care a mai avut-o și acum un an, când s'a dus să-și vadă de gospodăria sa dela Focșani. De data aceasta însă, organismul a fost mai slăbit și, odată îmbolnăvit, când să eșim din vacanța Crăciunului, n'a putut-o duce decît pînă în Lunea din întîia săptămână a Postului celui Mare, în care ne aflăm.

Dar se vede că așa e opintirea vieții, că mai pîlpîie odată înainte de a se stinge... Așa a pîlpîit și în răposatul director. Cu o zi înainte, adică în Duminica Lăsatului de sec, s'a simțit mai bine. S'a sculat din pat, după lungă zăcere, era ceva mai bine, a putut primi pe trei din școlarii săi, în acea Duminică de lăsat-de-sec, care au venit să-i sărute mîna și să primească pentru toți bine-cuvîntarea sa de părinte, la intrarea în Sfîntul și Marele Post. Dar erau numai cele din urmă

1. Născut în Iunie 1875 în Mehedinți. A învățat în seminariile din R.-Vâlcea și Central, la Facultatea de Teologie din București, de unde a eșit licențiat, și apoi și-a luat doctoratul în teologie la Cernăuți. A fost preot și profesor în Focșani, revizor eparhial al eparhiei Romanului, profesor la seminariul din Galați și apoi, din 1920, profesor și director la Seminariul Central din București, unde odată a fost și școlar și pedagog.

pîlpîiri ale vieții. A doua zi, Luni, în întâia zi a Postului, la ceasurile 7 1/2 seara, și-a dat, cu pace și pe nesimțite, sufletul său către Domnul.

A fost o uimire pentru toți, căci nimenea nu s'a gândit că boala să poate avea un asemenea deznodământ. Cu un sfert de ceas încă înainte de a muri, nu n'a putut bănuși că firul vieții e atît de aproape de a se rupe. Boala se muiase, cu adevărat bolnavul era mai bine, dar rămăsese o racilă, care a dat lovitură din urmă. Din lungă zăcere pentru congestia pulmonară, a slăbit inima, și ea a fost cea care odată a încetat de a mai lucra. Deci pricina cea din urmă pentru care a murit, a fost poticnirea inimii, aceasta însă tot ca urmare a boalei de mai nainte.

Cine a citit știrea a doua zi la *Universul*, a rămas uluit. Dar faptul era așa. Școala a intrat în jale, înăsprind starea de jale adusă de slujbele Postului Mare, care ne îmboldește spre căutarea la păcatele noastre, spre Patimile Domnului, spre pocăință, spre durerile care bîntuie neamul omenesc și-l depărtează de Dumnezeu.

Joi, din săptămîna întâia a Postului, s'a făcut slujba înmormîntării în paraclisul Seminariului Central, unde rămășițele pămîntești ale răposatului, înveșmîntat în podoabele sale de preot, au fost aduse cu o zi înainte. În ziua înmormîntării, încăperea largă a paraclisului, cu toate galeriile sale, gema de lumea multă adunată să ia parte la trista slujire. Mai întîi erau însuși Prea Fericirea Sa Patriarhul D. D. Dr. *Miron* și d. Ministru al Cultelor *Al. Lepădatu*. Apoi era mulțimea cunoscuților și prietenilor, foștii școlari, studenți acum, care au venit mînați de multa jale, pentru pierderea fostului lor director și profesor. La această mulțime, dacă adăogăm pe toți școlarii și personalul Seminariului, avem o mare mulțime care greu mai încăpea. Dar pe toți îi mînase acolo durerea pentru lovitură năprasnică venită peste celce era înfățișarea muncii încordate și care acum zăcea fără suflare.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de Prea Sf. Sa Arhiepiscopul *Platon Ploesteanu*, vicarul Sfintei Mitropolii, încunjurat de mare sobor de preoți și diaconi.

S'au rostit multe cuvântări. Cel întîi a vorbit d. *Teodor Popescu* profesor la seminar și delegat al profesorilor de a grăi în numele lor. Domnia sa, care a fost școlar al Seminariului Central și care apoi a făcut înalte studii de teologie în țară și străinătate, a rostit toată jalea acelei clipe și foată durerea simțită de școală, într'un fel de grăire care dovedea măestria unei vorbiri alese și bogata sa înflorire peste ceiace fusese în școală. ¹⁾

1, În anul 1913, d. *Teodor Popescu* a dat examenul de diplomă la seminarul Central din București. A tratat atunci, ca predică, tema pe care și-a ales-o, din mai multe: *Cuvîntare la intrarea țării în război*. Fiind atunci în toi războiul balcanic din 1913 și România fiind aproape de a intra și ea, această temă a fost dată de subsemnatul, ca potrivită vremii. Plecând apoi în excursiune cu clasa absolvenților, ne-a ajuns la Sinaia știrea intrării noastre în război. Fiind mare însufleșire în oraș, am pus pe d. *Teodor Popescu* de și-a rostit cuvîntarea sa dela diplomă pe terasa cazinului din Sinaia. A fost mult aplaudat. Cuvîntarea sa a fost tipărită apoi în acele zile în *Universul*. De atunci ne vedea meșteșugul său de bun vorbitor.

Apoi a vorbit Păr. *Păunescu*, parohul bisericii Căramidarii-de-Jos și membru în comitetul școlar al seminarului, Păr. Econ. *G. Gibescu*, directorul seminarului „Nifon”, au vorbit încă mulți studenți, foști școlari ai răposatului și seminaristul *Atanasie Negoită* din clasa VIII-a, care, în cuvinte duioase, a arătat jalea simțită de școlarii seminariști pentru pierderea părintelui lor.

Multe lacrimi și multe strigăte au însoțit trista slujire, după care șirul prietenilor și al școlarilor și-au luat drumul agale, însoțind dricul pînă la cimitirul Belu, unde răposatul a fost înmormîntat.

Și așa s'a încheiat o viață de om, un înalt dregător bisericesc, care, după prevederea omenească, mai avea mult de trăit, punând din nou pe fiecare înaintea cugetării despre periciunea vieții omenești și făcându-i să ofteze cu strigătul: Ce este omul!

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

II.

Dar acum, dacă am încheiat această parte și am scris despre celce s'a dus, se poate scrie alta, din prilejul acestei pierderi a Seminariului Central. Se poate scrie despre *Durerile Seminariului Central*, căci nu e întîia oară aceasta, când școala e izbită de dureri. Fără a mai fi fost vorba de moarte de director, Seminarul a mai fost copleșit de amaruri pentru pierderea scumpilor săi. Deși nu era decât un proaspăt pedagog, dar era o ființă foarte iubită în școală tânărul teolog *Radu Cristescu*, mort dintr'o operație medicală la spitalul *Colțea*, în primăvara lui 1910, tot în întâia săptămîna a Postului Mare. Era un suflet ales și o inimă duioasă. Eșise la iveală ca atare în lumea teologilor, prin scrieri din inimă curată și toți îl prețuiau și-l îmbrățișau. Ah! ce jale a fost în seminar când, ca director atunci, am adus școlarilor vestea că *Radu Cristescu* nu mai este printre cei vii! Despre toate acestea, povestește volumul cu scrierile lui, pe care l-am tipărit atunci sub numele: *Scrierile lui Radu Cristescu* și care se poate găsi și acum, ca o mișcătoare citire și cuprinzătoare de frumoase îmbolduri pastorale, la librăria lui *Pavel Suru* din București (Calea Victoriei 85).

Altă jale a fost când, într'un chip crunt și neașteptat, în împrejurări amare și din altă privință, a trecut din această viață Arhimandritul *Fotie Balamace*, spiritual al Seminariului Central, și care se odihnește tot la Belu, sub o cruce de piatră, care vestește cine se odihnește acolo.

Era tocmai în ziua când au intrat Nemții în București. Arhimandritul Balamace a fost cuprins de o boală fioroasă, în seminarul care pe atunci era spital pentru răniții noștri din marele război. În șase zile a fost răpus de viforul boalei. Slujba înmormîntării a fost săvîrșită, tot în paraclisul Seminariului, de Prea Sfințitul *Teofil*, iar cuvîntarea de moarte am rostit-o eu, arătînd ce lucru de seamă făcea răposatul în vremea din urmă, traducînd în limba albaneză, pe care, ca macedonean din Corița, o știa bine, cărți de slujbă pentru Biserica

ortodoxă albaneză. A rămas neisprăvit apostolul, la care traducea atunci.

Sunt 10 ani de atunci, nu chiar împliniți, căci faptul s'a întâmplat în Decembrie 1916.

Iată, și acestea au fost alte dureri ale Seminarului Central, pentru pierderea celor ce eram, așa zicând, în familia Seminarului, fără a mai pomeni de profesorii duși din viață, unii în chip foarte dureros. Așa a fost *Ghiță Pop*, inimos profesor de limba germană, bărbat învățat, autor de cărți însemnate, care a murit ucis în 1915, până azi nu se știe de cine, de niște hoți mascați. L-am petrecut cu școala atunci până la locașul de veci dela Cimitirul Sf. Vineri.

Iată destule dureri care au năvălit peste Seminarul Central și l-au supus la grele încercări, cum nu multe școale au avut de îndurat. De acestea toate ne aducem aminte acum, când trecem cu mintea peste cele petrecute în sânul său, nu prea mulți ani îndărăt, lucruri întâmplate sub ochii noștri, și toată durerea lor zburnește acum din nou, cu prilejul acestei noi încercări prin care a trecut Seminarul Central, prin moartea directorului său.

Cele care au început cu însuflețire și merg înainte tot așa.

Noi deseori ne plângem despre starea noastră sufletească de azi, că ușor ne aprindem deșunele lucruri, ne arătăm însuflețiți pentru ele, dar tot așa ușor ne lăsăm. Cu toate acestea nu se întâmplă așa cu toate lucrările. Cunoaștem una din acestea, urzită de un harnic preot înainte de război. E vorba de așezământul de învățătură creștinească și românească dela biserica *Sfinții împărați* din Galați, croit de un inimos preot, plin de simțul de a urzi lucruri nouă, Părintele Econom *Ludovic Cozma*, parohul bisericii și profesor în Galați. Ajutat de creștini binevoitori, a durat, la umbra bisericii din cea mai sănătoasă mahala a Galațului, un cămin care ființează și lucrează cu cinste până în ziua de azi. Cu bucurie primim știri despre conferențele orânduite a se ține în acel cămin din Decembrie 1925 până în Martie 1926. Noi dăm aici, mai la vale, șirul tuturor cuvântărilor care s'au ținut ori se vor ține acolo:

- 1) Duminică, 13 Decembrie 1925, d. N. Bartzaria: *Insemnătatea noastră ca neam și biserică ortodoxă.*
- 2) Duminică, 20 Decembrie 1925, d. G. Andreescu profesor, *Viața morală la Romani.*
- 3) Duminică, 27 Decembrie 1925, Păr. Diacon Al. Constantinescu: *Un apostol actual în India.*
- 4) Duminică, 3 Ianuarie 1926, d. N. Lengucianu avocat: *Datoria de a ne reculege.*
- 5) Duminică, 10 Ianuarie 1926, Econ. A. C. Cosma, Putna: *Din cele văzute la Locurile Sfinte.*
- 6) Duminică, 17 Ianuarie 1926, d. Emil Gâdei avocat: *Problema libertății și a fericii.*
- 7) Duminică, 21 Ianuarie 1926, d. N. Velichi, profesor *Despre unire,*

8) Duminică, 31 Ianuarie 1926, d. Mircea Gheorghiu, profesor: *Viața sufletească la diferitele vârste ale omului.*

9) Duminică, 7 Februarie 1926, d. Florin Begnescu, medic veterinar: *O ramură de producție a țării noastre.*

10) Duminică, 14 Februarie 1926, d. Emil Caraman, Dir. Școlii Normale *Const. Negri: Subiect rezervat.*

11) Duminică, 21 Februarie 1926, Pr. Corneliu Grumăzescu: *Ce datorește creștinismului omenirea de azi.*

12) Duminică, 28 Februarie 1926, d. I. Andreian, profesor: *Poezia noastră populară.*

13) Duminică, 7 Martie 1926, Pr. C. Todicescu, Directorul Seminarului „Sf. Andrei”: *Subiect rezervat.*

14) Duminică, 14 Martie 1926, d. D. V. Ţoni deputat: *Subiect rezervat.*

15) Duminică, 21 Martie 1926, d. Gh. Teodorescu: *Despre cancer.*

Conferențele vor fi însoțite, după putință, de producțiuni corale, teatrale, instrumentale, gimnastice și de teatru etc., oferite benevol de elevii școlilor din Galați și alți specialiști. Poporâni și alți iubitori de muzică și de teatru, cari doresc a se forma mai bine, se vor înscrie din timp la sediul Căminului „Sf. împărați”.

Creștinii, bărbați și femei, dela 18 ani în sus, se pot înscrie ca membri ai căminului „Sf. împărați”, plătind o cotizație lunară de cel puțin 2 lei. Cei mai mici de 18 ani pot fi înscriși ca ucenici colaboratori ai căminului. Ei vor avea dreptul la excursii, bibliotecă, conferinți, etc. Căminul e persoană morală recunoscută prin lege.

Prezident, *Florin Begnescu*, Casier, *Econ. Ludovic Cosma.*

Fiindcă e vorba de Păr. Ludovic Cozma, trebuie să mai spunem, în legătură cu străduințele sale, că Sf. Sa e traducătorul unei însemnate lucrări *Varava de Maria Corelli*, un vestit roman religios, care trebuie pomenit ca o bună citire oricând, dar mai cu seamă în legătură cu Paștsle, care nu e departe. Infățișează lucruri din vremea Patimei Domnului.

Arhim. I. SCRIBAN

Patronul Seminarului din Dorohoi

Sâmbătă, 30 Ianuarie (Sf. Trei-Ierarhi), Seminarul nostru și-a serbat patronul. După programul rânduit, această frumoasă serbare s'a săvârșit în mijlocul sătenilor, la biserica din *Broscăuși*. Știind despre sosirea Seminarului, sătenii, în frunte cu autoritățile comunale și școlare, au făcut școlarilor o călduroasă primire, biserica fiind neîncăpătoare pentru acest prilej. Slujba bisericească a fost săvârșită de către un sobor de preoți în frunte cu S. S. Păr. Dr. *Alex. Sandovici*, profesor, care a rostit o înălțătoare predică în numele corpului didactic al Seminarului, arătând însemnătatea înaltelor principii creștine.

Corul, cârmuit de școlarul Popescu C. clasa VII-a, a dat răspunsurile în chip minunat. Apostolul a fost citit

de către școlarul bucovinean *Hrișcă Visarion*. Toți școlarii purtau straie românești foarte frumoase, cântând la strane cu multă pricepere și îndemnare, fiind călăuziți de către maestrul de muzică bisericească d. *V. Gh. Mihăilescu*. De luat în seamă obiceiul că toți sătenii zic în cor „Crezul”, ceiace a mișcat foarte mult pe școlari, urmând a fi pus împlinit și prin alte sate, căci astfel creștinii iau parte vie la sf. slujbă.

La sfârșitul slujbei, cuvântarea pentru acel prilej, despre viața și faptele celor Trei-Ierarhii: Vasile, Grigore și Ioan, ca trei luceferi ai creștinătății, cele mai înalte chipuri de urmat de către păstorii de suflete, a fost rostită de către școlarul de clasa VII-a *Afrăsinei Dumitru*, mișcând pe săteni prin tonul blând, prin modestie și bună pregătire.

S. S. Păr. Director al Seminarului, Econom. *D. Furtună*, a arătat apoi că mai cu seamă două sunt izvoarele din care trebuie să se însuflețească păstorii de mâine, în lupta îndârjită ce au s'o ducă împotriva ereticilor și a scăderilor de tot felul: viața Sfinților Părinți și

viața poporului. Față de poporul satelor, avem o mare datorie: să ne cufundăm în adâncul vieții acestui neam, să cercetăm toate ținuturile românești, să intrăm în casele poporului dela țară, să fim părtașii acestei vieți naționale în timp și în spațiu¹⁾. Iată pentruce-seminariștii vor urma cu drag, și de aci înainte, programul cutreierărilor în lumea satelor. La urmă, s'a dat citire unei telegrame de omagiu trimise I. P. S. Mitropolit Pimen, în numele seminariului și a sătenilor. Vădit mișcați, d. învățător *D. Nechita*, un cunoscut apostol cultural și un bun organizator de coruri sătești, cum și păr. Alex. Sandovici, au mulțămît în numele sătenilor pentru alesul prilej de înălțare sufletească ce s'a dat satului, serbându-se împreună cu sătenii, patronul acestui însemnat așezământ de cultură în părțile de sus ale Moldovei.

1. Frumos, numai că limba de aci nu prea e națională, Eu a trebuit să dau afară o mulțime de rostiri nenaționale din scrisul unui școlar de obârșie țărănească! Grija de popor înseamnă grija și pentru limba poporului. Deprindeți-vă cu asta în Seminar după cărțile bisericești! — Nota Arhim. SCRIBAN.

EXTERNĂ

Solemnitățile din București cu ocazia instalării Patriarhului Român Dr. Miron Cristea, văzute prin ochi bulgărești. Editează Sf. Sinod al Bisericii Bulgariei.

La 29 Oct., delegația rânduită de Sf. Sinod sub președenția noastră, pleacă din Sofia — prin Rusciuk-Giurgiu spre București, pentru a participa la solemnitățile ocazionate de — înălțarea Bisericii Române la rangul de Patriarhie, și înălțarea primului ei ierarh la treapta de Patriarh. Încă din Giurgiu, autoritățile civile și bisericesti ne întâmpină cu cele mai călduroase simțiminte de stîmă și considerație. Noul Patriarh rânduise să ni se procure vagonul (salon) său propriu cu care călătorirăm dela Giurgiu până la București. Ajunserăm aci Vineri, 30 Oct. la 10 seara. O întâmpinare deosebită, nu am avut la gară. Singur directorul școalei bulgare dimpreună cu câțiva profesori și funcționari dela legația bulgară, ne așteptau. Era rânduit ca fiecare dintre delegațiile Bisericilor ortodoxe, să descindă sau la legația respectivă, sau la casa rânduită de colonia (respectivă). Delegația noastră a tras în casele bunilor și patrioților bulgari: Noi, la D-nul Hristu Pulev; părintele Arhimandrit Sofronie la D-nul Casârov și Ierodiaconul Kliment la D-nul Hristu Topolov.

Dejun și Cunoștință. In ziua de 31 Oct., Sâmbătă, Ministrul Cultelor, dădu un dejun delegaților streini, în salonul unuia dintre marile hoteluri din București. Lucrul acesta s'a făcut desigur, atât cu scopul ca delegații să se prezinte Patriarhului și Ministrului de Culte, cât și cu ținta ca delegații să se prezinte și să se cunoască între sine. La acest dejun, au fost invitați și miniștrii plenipotențieri ai statelor ortodoxe. Prea Sfințitul Patriarh Miron primi și făcu cunoștință cu delegațiile streine, spunând fiecareia dintre ele cuvinte fru-

moase și măgulitoare. Nouă ne spuse, că a simțit o deosebită plăcere când Sf. Sinod al Bisericii Bulgare a trimis, cu atâta grabă, o delegație la marea sărbătoare a Sfintei Biserici Ortodoxe Române. Încă și mai mult sunt vesel, adăogă I. P. S. Sa sărutându-ne frățeste, că v'a delegat pe I. P. S. Voastră, vecinul meu, deoarece Nemții zic foarte drept: „Un vecin bun, valorează mai mult decât o rudă îndepărtată“.

Ne-am cunoscut și am conversat după aceea cu delegații celorlalte biserici ortodoxe. Biserica rusă ortodoxă, eră reprezentată prin renumitul Mitropolit al Chievului și Galiției, Antonie... (Nota Traducătorului, urmează numele tuturor delegațiilor streini).

Subliniem faptul, că în timp ce cunoștința și convorbirile noastre cu reprezentanții bisericii române și cu cei ai bisericilor slave au fost foarte călduroase, amicale și pătrunse de o adevărată iubire frățescă, creștină, — la reprezentanții Greci, (dimpotrivă) domnea aroganța și răceala. Ei nu au primit sărutarea frățescă cu noi. De altfel am fost mulțumit de acest lucru, întrucât nu numai noi, dar și cei dimprejur au văzut, că lipsea la acești „frați“ duhul dragostei Mântuitorului Hristos, cu toate că ei se considerau reprezentanți ai Marelui Biserici a lui Hristos.

Ne-a făcut impresie și faptul, că aproape toți arhierii, reprezentanți ai bisericilor, cu excepție reprezentanții bisericii ruse și bulgare, erau cu bărbile tăiate și cu părul tuns modern. Această „reformă“ trebuie considerată ca deja legiferată chiar pentru Arhieriei de vreme ce și reprezentanții scaunului ecumenic constantinopolitan și-au însușit-o.

S'a socotit, că aci delegații au făcut vizită Patriarhului și că s'au cunoscut reciproc.

Cu toate acestea noi am vizitat din nou pe I. P. Mitropolit al Kievului și Galiției, Antonie. În convorbirea mea cu el, mi-a făcut impresie împrejurarea, că acest cult ierarh, — cu toate că Biserica Ortodoxă Rusă de peste graniță (din refugiu) se găsește în legătură canonică cu biserica noastră și cu toate că arhieriei ruși oficiază împreună cu noi — ne-a pus întrebarea: „Dorește Biserica Bulgară să se unească cu cea ortodoxă? I-am răspuns, că biserica bulgară nu s'a despărțit niciodată de cea ortodoxă; și întrucât Biserica Rusă din refugiu se găsește în deplină comunicare (canonică) cu cea Bulgară, întrebarea pusă ne surprinde. „Da, da, aceasta este adevărat, răspunse Mitropolitul Antonie și tăcu. În urmă, acest stimat ierarh, a fost întotdeauna foarte atent cu noi, cu atât mai mult cu cât adesea ori ni s'a întâmplat, să luăm loc după dânsul.

Privegherea din spre Duminică s'a oficiat în catedrala patriarhală. Au participat toate delegațiile. Serviciul a fost făcut numai de arhieriei și clerici români. La dreapta Patriarhului, care sta în tronul cel mic, luă loc Mitropolitul Ioachim al Calcedonului; lângă el Pimen al Moldovei, pe urmă Antonie al Chievului, Mitropolitul Bulgar și toți ceilalți Arhieriei Greci. Serviciul religios s'a oficiat în românește, rostindu-se însă și în slavonește câteva ectenii. Mitropolitul Calcedonului rosti în grecește psalmul 50..... Cântarea a fost admirabilă. La intrarea Patriarhului în biserică, maicile au cântat deosebit de mișcător, „Ingerul a strigat“.

Sfânta Liturghie de Duminică: (1 Noembrie). A fost oficiată deasemenea numai de către arhieriei și cleric români. Insuși Patriarhul Miron, nu a oficiat, ci a stat numai în fața tronului. Ni s'a spus că motivul, pentru care nici I. P. S. Sa și nici delegații streini, nu au slujit, a fost, refuzul Grecilor de a oficia împreună cu clerul bulgar. Pentru a nu se izola delegația bulgară, (lucru pe care Patriarhul l'a considerat nedrept, — a refuzat să mai slujească și I. P. S. Sa. Datorită acestei tactice înțelepte, s'au evitat scene neplăcute dintre delegația noastră și cea greacă. Și acum, ca și seara, noi am luat loc în biserică imediat după Mitropolitul Antonie.

Investitura Patriarhală. A avut loc în Palatul Regal din București. După terminarea serviciului divin, delegațiile, cari încă din ajun fuseseră dăruite de Rege cu ordinele convenite, au fost conduse la palat în automobile. Aci s'au adunat repede: diplomații streini, bărbații de stat români, miniștrii, generali, reprezentanții bisericilor neortodoxe. La ora 11 veni Regele cu Regina, prințul moștenitor cu soția sa, și cu suitele lor. Regele și Regina luară loc pe o estradă înaltă. Imediat după aceea, sosi Patriarhul Miron în trăsura regală, și escortat de un escadron din garda regală. Imbrăcat în mantie și prin mijlocul marelui salon, I. P. S. Sa se apropie de Rege. Acesta înmânându-i cârja de aur zise: „Îți încredințez această cârjă patriarhală și-ți doresc să păstorești în pace pe ortodocșii din țară“. Patriarhul, luând cârja patriarhală, se dete câțiva pași înapoi și

pronunță următorul discurs: (Urmează câteva fragmente din discursul Patriarhului).

La acest discurs, Maiestatea Sa regele răspunse: (Urmează iarăși câteva fragmente din discursul M. S. Regelui).

După aceea M. S. Regele și familia regală, făcură cunoștiință cu delegații bisericilor ortodoxe, spunând fiecăruia câte un cuvânt...

Imediat după aceasta, s'a început o procesiune grandioasă dela palatul regal până la Patriarhie. Pe o lungime de 1½ km., străzile erau supraîncărcate de popor. Ferestrele și balcoanele caselor erau deasemenea înțesate cu lume. Tineretul participant, dela toate instituțiile școlare, rânduie pe străzi, cânta într'un glas imnul patriarhal. Eră o priveliște încântătoare. Poporul românesc dădu Patriarhului său onoruri și coroane de mărire, neobicinuite... Mișcarea acestei procesiuni a fost foarte înceată. Abia la ora două după masă am ajuns în catedrala patriarhală.

Instalarea noului Patriarh. În fața tronului arhieresc eră pregătit un jeț acoperit cu țesături scumpe. Patriarhul se opri în strană. Mitropolitul Moldovei Pimen, Nicolae al Sibiului, Nectarie al Bucovinei și Arhiepiscopul Gurie al Basarabiei aduseră: epitrahilul patriarhal, omoforul și mitra. După ce-l îmbrăcară, îl conduseră la jeț. Patriarhul se așeză jos, iar Mitropolitul Pimen rosti: „Vrednic este“. S'a repetat aceasta de 3 ori: în românește, grecește și slavonește. A fost un moment înălțător al instalării. Imediat ce a încetat cântarea, au început:

Salutările pentru noul Patriarh. Primul care a vorbit a fost Pimen al Moldovei, cel mai mare dintre Mitropoliții Români. (N. Tr. Dă în esență cuvântarea I. P. S. Mitropolit Pimen, cum și cuvintele de salutare ale delegaților streini).

Toate aceste salutări nu au produs vreun efect deosebit, atât pentru motivul, că au fost scurte, cât și pentru faptul, că nu au fost însoțite de vreun semn vizibil (N. Tr. — aluzie la darurile aduse de biserica bulgară) cari să probeze respect și sinceritate. Aproape toți au ascultat aceste salutări cu indiferență. Nu tot astfel s'au purtat față de salutul Bisericii Bulgare. Immediat ce am luat cuvântul, sgomotul a încetat. Diplomații, arhieriei și cei de față își îndreptară privirile spre noi și ascultară. Înaltul auditor eră captivat. Adânc emoționat pronunțarăm următorul discurs, tradus imediat în românește de protoiereul Magiarof: (N. Tr. Autorul broșurei publică cele 4 fragmente de discurs, cari au însoțit cadourile prezentate. După fiecare fragment se face și o mică apreciere. Traduc pe cea din urmă).

I. P. S. Sa Patriarhul se sculă emoționat. În mânăndu-i sticluța cu ulei de roze, ne-a sărutat și ne-a îmbrățișat frățeste, lucru care a impresionat adânc pe cei care erau de față. Poate că numai frații Greci să nu fi fost mulțumiți de salutul bisericii Bulgare, altfel aprobarea și satisfacția generală au fost lucru evident. Din această cauză, delegația bulgară s'a simțit veselă și mulțumită,

că și-a împlinit cu succes misiunea încredințată de Sf. Sinod.

Răspuns general la salutările exprimate. (N. Tr. Publică în întregime discursul Patriarhului, luat din ziarul *Universul*, 4/XI/1925). ...La acest dejun, am făcut cunoștință cu d. Duca, Ministrul de Externe al României. (N. Tr. e vorba de dejunul dela Camera Deputaților). Ne-a mulțumit pentru cuvintele de salutare adresate Patriarhului; ne-a spus cuvinte frumoase pentru Bulgaria, cum și vorbe măgulitoare pentru miniștrii noștri: D-nii Calfov și Țancov. La rândul nostru, i-am mulțumit, atât pentru frumoasele-i cuvinte adresate Bulgariei și miniștrilor ei, cât și, în general, pentru atitudinea-i binevoitoare față de patria noastră.

Concert religios la Ateneu. Cu ocazia investiturii patriarhale, societatea „Carmen“ organizează un concert religios în măreața sală „Ateneum“. Aceasta este o clădire colosală, în care s'a manifestat tot geniul artei arhitectonice. În momentul de față, nu putem indica în capitala noastră o clădire asemănătoare. Spațioasa sală, feeric luminată, era plină de popor... Imediat ce au sosit Patriarhul și Ministrul Cultelor, concertul începu. Un tablou încântător se deschise în fața noastră, pe scena cea mare. Ca la o sută de fete îmbrăcate în costum național, costum al căror culori combinate au atins culmea perfecțiunii, — ocupau primele rânduri... Încă dela intrarea Patriarhului în sală, se auzi o cântare melioasă, ce se părea că nu e în sală, ci undeva departe. Pe măsură ce cântarea devenea tot mai accentuată, pe aceeaș măsură părea că se apropie. Se înțelege, că acesta era corul de pe scenă. Se executa imnul patriarhal. O melodie minunată, ce te fermeca, nu altceva. E o tăcere de mormânt. Fiecare asculta deodată imnul cântat de 200 de persoane, cât și bătaia propriei sale inimi. Și când imnul se sfârși, imensa sală tună de strigătele și aplauzele entuziaste.

Au urmat apoi celelalte numere din program. *Ectenia cea mică* pe care corul a cântat-o deasemenea bine, stârnind o adevărată dispoziție de rugăciune pentru cei adunați în sală. Ce ar fi fost dacă un asemenea *cor ingeresc* ar fi cântat în biserică, în timpul serviciului divin!...

Ne-a intrigat puțin faptul că, după executarea acestor melodii religioase, publicul a aplaudat vijelios, lucru cu care noi nu eram obicinuți. De altfel și noi, nu știm în ce mod am fi putut să ne exprimăm entuziasmul și încântarea sufletului nostru în asemenea momente! Trebuie deci, să le considerăm ca admisibile, ca expresiune a unor simțiminte sfinte!

Dineul de gală dela Palatul Regal. La acest dineu, am fost invitați numai șefii delegaților, miniștrii, generalii și mulți bărbați de stat... La timpul convenit, Patriarhul, într'un discurs mic, dar politic, toastă pentru Rege, Regina și Familia Regală. După aceea Regele toastă pentru Patriarh și pentru Biserica Ortodoxă... După câteva minute, Regele întorcându-se spre noi cu paharul în mână, zise: «Pentru Bulgaria». I-am adresat mulțu-

mirile noastre. Cina se isprăvi la ora 11^{1/4}. Perechea regală invită oaspeții în salon, unde avu loc o recepție.

Doar ne sculase delă masă și Ministrul Președinte D-nul Ioan Brătianu, dimpreună cu învățatul Basarabean Inculeț, veni la noi. Strângându-ne amândouă mâinile, D-nul Brătianu zise: «În cele din urmă, am așteptat momentul, să exprim Inalt Prea Sfinției Voastre *entuziasmul meu față de cuvintele* cu cari ați salutat astăzi pe Patriarhul nostru. Odată cu mențiunea D-voastră despre grija apostolică, față de Bulgari, a Mitropolitului Bucureștean din 1828, ați atins cele mai intime simțiminte ale mele. Iubirea răposatului meu tată, cum și iubirea familiei noastre pentru Bulgaria și Bulgari, n'a fost niciodată mai mică decât dragostea Mitropolitului Grigore. M'au mișcat mult cuvintele Dv. de astăzi. Transmiteți, vă rog, toate acestea D-lui Ministru Țancov și Calfov și, dacă vă vedeți, și M. S. Regelui Boris. Mărturișiți, acestuia din urmă, simțimintele de prietenie ale noastre și ale familiei (noastre). Eu gândesc pentru Bulgaria tot așa cum a gândit și răposatul meu tată».

Ziua II-a a Solemnităților. În această zi, nu a avut loc nicio slujbă oficială. La ora 12 de dimineață, delegațiile s'au adunat la Patriarhie. (N. Tr. Vorbește despre dejunul dat aci. Publică în rezumat discursurile rostite)...O impresie destul de puternică ne-a făcut discursul Ministrului de Culte, D-nul Alex. Lapedatu. Domnia Sa ne lămuri importanța bisericii și credinței ortodoxe pentru popor și Stat. După cuvintele Ministrului, tăria poporului român stă în credința lui tare și neschimbată. Această forță spirituală l-a ajutat să-și înfăptuiască unirea. În momentul de față, România este o țară mare. Acest lucru se datorește, înainte de toate, credinței Ortodoxe, Bisericii. Unirea sufletească condiționează unirea politică. (N. Tr. Cuvintele de mai sus dau prilej Mitropolitului Neofit să amintească de felul cum au înțeles Bărbații de Stat Bulgari să realizeze unirea elementului Bulgar din Macedonia și Tracia).

...Câte sfaturi și câte rugăminți nu a adresat ea (biserica bulgară) luptătorilor naționali, cerându-le să nu se grăbească în acțiunile lor de liberatori, spre a nu păgubi unirea națională, care mergea așa de bine, datorită instrucției și culturii sufletești!... Luptătorii naționali români nu s'au grăbit și au câștigat totul. Ai noștri, în ciuda staturilor date de Biserică, s'au grăbit foarte mult și au pierdut totul.

Ședința delegaților Bisericilor ortodoxe. A fost fixată de Patriarh pentru Marți, ziua III-a a solemnităților. La ora nouă, eram deja la Patriarhie. Am dorit, să vedem pe Sanctitatea Sa înainte de deschiderea ședinței. Ne-a primit imediat, foarte bucuros...

I-am transmis și cu ocazia acestei vizite particulare salutările frățesti ale bătrânilor sinodali. I-am amintit de simțimintele de care am fost stăpâniți în momentul în care am citit în ședința Sinodului scrisoarea oficială a I. P. Sfinției Sale. Cu câtă bucurie l'am binecuvântat noi atunci ca pe un Ierarh făcător de minuni! Și cu drept cuvânt, fiindcă I. P. S. Sa a fost primul care, după atâtea ani de zile, a făcut gestul creștin și nobil

de a pune capăt izolării ilegale și necreștine a Bisericii bulgare.

Patriarhul răspunse că a făcut aceasta din porunca adevărului și a conștiinței. A făcut o imediat ce a avut puterea să o facă. Și acum a avut posibilitatea să nu îngăduie înjosirea Bisericii bulgare. L'am întrebat după aceea asupra problemelor cari urmează, să fie discutate de reprezentanții bisericilor ortodoxe, în ședința hotărâtă. Ne-a răspuns că sunt numai 3 probleme...

Discutarea acestor probleme în ședință. Primul care vorbi fu Patriarhul bisericii române. Rosti un discurs frumos... (N. Tr. Amintește rând pe rând ideea principală din discursul fiecărui orator)...

Miercuri, delegația noastră făcu vizite de rămas bun și se pregăti de plecare. Vizita de despărțire dela I. P. S. Patriarh, fu foarte cordială. Convorbi cu noi mult timp. Iși exprimă mulțămirea pentru faptul, că Biserica Bulgară a participat la solemnitatea bisericească ro-

mână, și ne rugă, să transmitem bătrânilor sinodali și arhierilor noștri eparhioți, simțimintele sale frățești. Când L'am invitat să viziteze Bulgaria, pentruca în marea biserică (monument) Alexandru Nevski, să unim rugăciunile noastre pentru progresul Bisericilor ortodoxe, ne-a răspuns că va face acest lucru, cu mare plăcere. Guvernul român i-a dăruit o moșie mare. Va căuta ca această moșie să fie pe lângă Giurgiu, aproape de Bulgaria iubită. In chipul acesta, va putea veni mai des în vizită la ierarhii bulgari. I-am mulțămuit pentru aceste gânduri și simțiminte. După câteva sărutări frățești întru Domnul, ne-am despărțit de noul patriarh român.

.... In Calafat, autoritățile ne-au întâmpinat cu stimă și cordialitate. Primarul orașului, Șeful Poliției și Căpitanul portului au fost în deosebi, atenți față de noi. Ultimii doi, după ce ne-au condus să vizităm orașul, ne-au condus cu barca-motor până la Vidin.

Sofia 1925.

† NEOFIT al Vidinului

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Cele Patru Evanghelii, traduse de P. S. S. Episcopul *Nicodem*, fost al Hușilor, tipărite în Mănăstirea Neamțului 1925, volum de 336 de pag., în formatul cărților de școală, prețul 40 de lei, de cerut la Mănăstirea Neamțului.

Părintele *Vladimir Kulinski* din Caracușeni, jud. Hotin, Basarabia, ne întreabă unde se pot găsi Biblii și Noul Testament în format mic și ieftene, pentruca sectanții, care vin din Cluj, își aduc Noul Testament al lor, așa că se răspândesc numai edițiunile sectelor. Și e foarte adevărat că sectele își tipăresc Noul Testament al lor, iar edițiunea Sfântului Sinod a noastră nu se găsește. In asemenea împrejurări, suntem fericiți de a putea da de veste că a eșit de sub tipar această traducere a *Vladicai Nicodem*, scriitor bisericesc prea bine cunoscut prin multe și însemnate traduceri și prin alte scrieri ale sale proprii. Scrierea e ieșită de anul trecut, dar n'am avut noi răgaz a vorbi de ea până acum. Acum însă ne pare bine că putem da de veste Părintelui *Kulinski* de eșirea la lumină a acestei cărți, așa că credincioșii pot fi îndestulați cu ea. Și dacă se va spune că aceasta nu e tot Noul Testament, vom adăoga și noi că acest volum a eșit numai ca volumul I, așa că urmează să iasă de sub tipar și al II-lea volum, poate că chiar anul acesta. Prin urmare iată un Noul Testament care în curând va fi întreg.

Noi de mult știm că P. S. Nicodem are tradusă întreaga Sf. Scriptură și că ce iese la lumină acuma e numai o parte. Știm, de asemenea, că traducerea sa era foarte limpede, lucrată cu grija de a o face cât mai înțeleasă. Mai știm, iarăși, că Prea S. Sa a pierdut o parte din ea, pe drumul dela Huși la Chișinău, unde a stat ca arhiepiscop, până ce a demisionat din scaunul în care apoi a fost ales I. P. S. Gurie. Dar am aflat

că pe urmă a fost iar întregită, așa că P. S. Nicodem o are acum iar întreagă, și dacă ne-a dat acum Evangheliile, e numai începutul volumelor care poate că vor urma unul câte unul.

Citind acest volum, găsim ceiace știam: cunoscutele însușiri ale scrisului Prea Sfințitului Nicodem, de a fi cât mai înleles și mai ușor în cuprinderea lui cu mintea. Am putea spune chiar că, în această traducere, se găsește în mare măsură material de tâlcuire, adică Prea Sf. Sa nu s'a ferit de a introduce în textul Evangheliilor cuvinte care nu se găsesc în scurtimea rostirii evanghelice, dar care își găsesc îndreptățirea prin limpezimea pe care o aduc. După cum se știe, stilul Bibliei e de o rară scurtime. De aceia cine vrea să traducă nu poate pune numai atâtea vorbe câte sunt în Biblie, ci trebuie să mai furișeze ici colo câte una dela el. Așa fac toate traducerile, punând cu slovă cursivă cuvântul care nu e în Biblie sau e numai subînțeles, dar care trebuie pus în graiul nostru. Chiar și vechea traducere românească (cea din edițiunea Sfântului Sinod), care e atât de zgârcită în cuvinte și nu vrea să puie mai multe decât câte sunt în grecește, e nevoită să iasă din această zgârcenie și să caute prin adaosuri mai multă limpezime pe românește. Așa, de pildă, la locul dela Sf. Matei, unde citim (cap. I) șirul neamului trupesc al Mântuitorului, în grecește avem cuvintele: „din ceiace a fost a lui Urie“, prin care se arată că David a avut fiu pe Solomon din femeia lui Urie. Dar traducerea românească n'a lăsat așa, ci a urmărit mai multă limdezime și a pus: „din femeia lui Urie“. In grecește însă nu e în locul acesta cuvântul „femeia“, ci e pusă numai perifraza „ceiace a fost“. Dar e mai nelămurit așa și de aceia traducătorul a făcut o mică schimbare și a dat o rostire mai limpede,

P. S. Nicodem a făcut o largă întrebuințare din acest principiu. Mai la fiecare pagină, are cuvinte cu slovă culcată, ceiace arată că acelea sunt cuvinte adaose. Adnoso, dar nu de prisos, fiindcă sunt cerute de înțelesul frazei. Ba mai sunt adaosuri care nici cu slove culcate nu sunt însemnate. Dar sunt puse după aceeași necotință.

Urmărirea limpezimii însă nu se băgă-de-seamă numai în cuvinte, ci și în plămădeala frazei, care e dată mai mult după felul vorbirii românești. Cu toate acestea nu se simte că se perde ceva din mireazma rostirii biblice, ceiace în adevăr ar fi o pagubă, ci P. S. Nicodem o păstrează, iar prefacerea felului de vorbire vechi nu e în prea mare măsură.

Este o parte însă în care P. S. Nicodem a lucrat cu o libertate pe care eu n'aș fi îndrăznit să mi-o iau și nici nu mi-am luat-o în edițiunea (din 4 una) pe care o am acum sub tipar. Anume, Prea Sf. Sa primește în graiul evangheliei cuvinte nouă, precum *generațiune*, *paralizat*, pe care eu nu le-aș fi pus, ci aș fi păstrat cuvântul vechiu *paralitic* sau *slăbănog*, în loc de *paralizat*, sau dacă, cu orice preț trebuie o învoire, pentru trebuința înțelesului, avem cuvântul *damblagiu*, că damblaua aceasta e, paralizia. Iar în loc de *generațiune*, dacă cuvântul *neam*, e prea larg, înțelegându-se prin el mai multe, avem cuvântul *spită*, pentru a însemna prin el verigile sau inelele unui șir de neamuri. Prea Sf. Nicodem însă a pus cuvântul *spită*, la începutul evangheliei Sfântului Matei, înlocuind cuvântul „Carte“, cu care această evanghelie începe în toate traducerile. Eu socotesc că trebuia păstrat tot cuvântul *carte*, fiindcă nici *spită* nu e bun în împrejurarea aceasta. *Spita* e numai o treaptă în șirul Neamului, iar nu tot lungul lui. Cuvântul „cartea“ însă, din rostirea cu care începe Sf. Matei: „Cartea neamului“, are în vedere tot neamul Domnului, așa că înțelesul este de *tabela neamului*, adică șirul genealogic al neamului Domnului Hristos.

E greu de găsit aici un cuvânt potrivit pentru a rosti prin el ce voim noi. *Carte* e prea larg, *spită* e prea îngust. Viădica Nicodem, punându-l pe acesta, dovedește munca și frământarea sa de a găsi chipurile graiului celui mai înțeles. Aceasta se bagă bine de seamă în toată traducerea și-i face cinste. De altfel e același traducător de grai bun pe care îl cunoaștem din vremuri mai vechi.

Părintele *Gala Galaction*, în traducerea sa, care are a fi tipărită de acum înainte, s'au zbatut mult cu rostirea „Cartea neamului“, umblând după alta. La urmă însă s'a hotărât să rămâie tot la ea, în lipsă de alta mai bună.

În unele părți, Vlădica Nicodem, umblând după limpezime, a făcut ușoare schimbări de înțeles sau cel puțin întărire de înțeles mai mult decât învoiește originalul. Așa, de pildă, la Marcu, 5,40, unde e vorba de învierea fiicei lui Iair, rostirea evangheliei vechi „scoțând afară pe toți“ a înlocuit-o cu „dând afară pe toți“. Aceasta din urmă însă cuprinde în ea un subînțeles de asprime, care nu este dat în rostirea „scoțând afară

pe toți“. Socotesc că era mai bine să fie lăsată rostirea cea veche. În alte părți, rostiri vechi și frumoase ale evangheliei precum: „întâmplându-se o zi cu bun prilej“ (Marcu 6,21) le-a înlocuit cu altele tot românești, dar care nu mai au dulceața graiului vechi, fiind rostiri de toate zilele. Astfel, în locul celei de mai sus, a zis: „A venit însă o zi potrivită“.

Avem de a face însă cu un principiu pe care Vlădica Nicodem l-a urmărit statornic: a face evanghelia ușoară de citit, așa că mintea omului să nu se poticnească față de unele rostiri neîntrebuințate și grele. Din acest punct de vedere, munca Prea Sfințitului Nicodem merită prețuită în toată lărgimea ei și putem spune că a și izbândit în aceasta deplin. De altfel schimbările arătate de noi ici și colo nu sunt într'o măsură prea mare. În multe părți, unde, după principiul urmărit, m'aș fi așteptat să facă vreo schimbare în interesul noutății, n'a făcut-o. Cine citește cartea are tot impresiunea graiului vechiu. Deci cartea poate fi întrebuințată cu mult folos. Și acum în, marea lipsă de Biblii și de bucăți din ea, cum e Noul Testament sau Evanghelia, noi bucurosi dăm de veste eșirea la iveală a acestei cărți și o mărturisim bună de cea mai largă întrebuințare. Ba mai mult, așteptăm cu drag și al doilea volum, care răspunde unei vii și grabnice nevoi. Atunci vom avea Noul Testament întreg din mâna Prea Sfințitului Nicodem.

LUMINĂTORUL, Revista bisericii din Basarabia, Eparhia Chișinăului, 1 Ianuarie 1926.

Noi de mult privim cu drag spre această revistă a Bisericii basarabene în care, pe lângă partea oficială, se publică de 4 ori mai mult parte neoficială și destul de bine scrisă. La această revistă scrie des și redactorul nostru d. Berechet, care locuiește în Chișinău și care a tipărit multe și întinse studii temeinice pe paginile ei. Dacă această revistă ar fi tipărită pe o hârtie mai netedă, cu slovele ieșite mai bine decât ies acum pe hârtia cea zbârlită, și dacă ar fi mai bine broșată, ar face o impresiune mult mai bună, iar cuprinsul ei însemnat ar eși la iveală mai viu. Dar datoria noastră este să nu ne luăm după aceste lucruri de față, ci să privim spre partea dinăuntru a ei, și de aceia trecem la acestea.

Revista începe cu o chestiune care a turburat duhurile spre sfârșitul anului trecut: că în Basarabia ar fi mari greutăți cu urmarea calendarului îndreptat. În adevăr, nr. din 15 Decembrie 1925 al acestei reviste cuprinde acte cu hotărârile luate în Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Chișinăului între 8—10 Decembrie 1925, în care s'au arătat dorințe ca în Basarabia să se ție calendarul vechiu. Aceste dorințe au fost arătate la centru, iar nr. care începe anul acesta publică hotărârea Sfântului Sinod, ca răspuns la cele cerute în Chișinău. Pe temeiul acestei hotărâri a Sfântului Sinod, I. P. S. Arhiepiscop *Gurie* a dat clerului și credincioșilor din eparhia sa o Scrisoare Pastorală în care le împărtășește și lămurește hotărârea Sfântului Sinod, că nu ne mai putem întoarce la calendarul vechiu, odată ce l-am îndreptat. Înelt Prea

Sf. Sa spune că noi suntem tari când suntem pentru adevăr, nu împotriva lui și întru cât adevărul nu e de partea calendarului vechiu, nu e o tărie a noastră, dacă stăm lipiți de ce e greșit. I. P. S. Gurie și-a făcut astfel datoria, arătând credincioșilor săi ce învață Sf. Sinod și ce trebuie să facă ei.

Articolul „Invățătură în ziua de Anul Nou” cuprinde cugetări obișnuite în legătură cu acest prilej, spunându-se că fericirea pe care ne-o urăm vine când deschidem inima noastră Domnului Iisus.

În „La Altarul Domnului” avem o povestire de Crăciun, culeasă din vreo carte franțuzească și plină de atâtea graiuri străine, încât te minurează cu câtă ușurință Basarabeni se leapădă de graiul lor cel vechiu. Căci povestirea e iscălită *Ariadna Luscalov*, care trebuie să fie vreo școlăriță, fiică a vreunui preot basarabean, care a învățat în România veche și și-a pocit vorba moldovenească primind franțuzismele cu duiumul. Redacția trebuia să îndrepte povestirea, dând afară pomul de Crăciun și plămădind-o după obiceiurile noastre, iar limba trebuia întoarsă la graiul neaoș românesc. Cum s'a tipărit povestirea, nu aduce folos și nu e o bună recomandare pentru redacție.

CONFÉRENCE UNIVERSELLE DU CHRISTIANISME PRATIQUE (Stockholm).—Londra, 1925. Broșură în 8 de 15 pagini.

Această broșură, care ne vine din Londra, scrisă în franțuzește, cu un tipar des și mărunț, cuprinde; 1. O scurtă arătare despre ce a fost congresul dela Stockholm; 2. Apoi, din pricină că congresul continuă sub forma unui comitet de continuare, se arată ce are de făcut acest comitet; 3. Se cuprinde o scurtă dare-de-seamă despre cele întâi 2 ședințe ale acestui comitet, una ținută în Upsala, la care a fost de față și scriitorul acestor rânduri, cu D. Dr. *V. G. Ispir*, iar a doua, în ziua următoare (31 August); 4. După aceasta urmează vestirea trimease de congres către întreaga creștinătate; și 5. O listă cuprinzând pe membrii comitetului de continuare. Sunt 2 comitete: unul, cel mai mare, zis Comitetul de continuare în general, iar al doilea Comitetul executiv. Dintre români, găsim în cel dintâi pe Patriarhul României cu titlul de prim membru, iar apoi, cu titlul de ajutor pe Mitropolitul Nicolae dela Sibiu și pe Arhim. Scriban, iar în al doilea pe Arhim. Scriban.

În această broșură, citim despre chemarea comitetului de continuare. Ea e cuprinsă în 5 puncte, precum urmează:

1. A stabili și întări duhul de frăție, de care acest Congres a dat o pildă atât de fericită.

2. A tipări darea de seamă, oficială despre lucrările Congresului, precum și o edițiune populară.

3. A urmări munca pornită de Congres și a afla în ce măsură îndemnurile practice date de Congres pot ajunge să aibă ființa adevărată.

4. A culege știri despre chipurile de colaborare între bisericile feluritelor neamuri, în ce privește raporturile în care acestea s'ar afla cu scopurile Congresului. A

studia, împreună cu bisericile, mijloacele pentru a face mai strânsă colaborarea lor internațională, a lucra cât mai bine pentru a ușura urzirea de comitete în țările în care acestea nu ființează, a tipări din timp în timp scrieri pentru a ține bisericile în curent cu munca comitetului și a trata despre toate celelalte afaceri care privesc mandatul comitetului.

5. A studia puțința de a convoca un nou congres universal al creștinismului practic la o dată mai tîrzie.

INTERNATIONALE KIRCHLICHE ZEIT-SCHRIFT, Octomvrie-Decemvrie 1925. Berna.

Aceasta este revista veche-catolică, care apare în Capitala Elveției. Numărul acesta cuprinde darea-de-seamă despre dezbaterile celui al zecelea congres internațional vechi-catolic ținut în Berna între 2—4 Septembrie 1925.

Se știa de mult de acest congres. Primisem multe înștiințări și poftiri în București, se spunea că unii din ceice vor merge la Stockholm se vor duce și la Berna să ia parte la congres. Cu toate acestea, nimenea din ai noștri n'au luat parte la această însemnată adunare creștinească, alți ortodocși însă au fost destui, iar alții, care n'au fost de față, și-au trimes urările lor acestu, congres. Românii însă nu se găsesc nici între acei care, măcar de departe, să-și fi trimes un cuvânt de dragoste, deși fuseseră poftiți. Ne pare bine totuși că această lipsă începe a fi acoperită. Datorită Patriarhului nostru, începem o legătură mai vie și cu acești creștini care caută apropiere de noi. Episcopul vechi-catolic Doctor *Ad. Küry*, trimețând o scrisoare cu cuvinte frățești Patriarhului nostru, Înalt Prea Sfinția Sa D. D. Dr. Miron i-a răspuns poftindu-l la ceremonia investiturii. Așa se încheagă legăturile de apropiere care dea Dumnezeu ca de aci înainte să fie tot mai vii. Subsemnatul cu părere de rău n'am luat parte la Congres, pentru că nu aveam această însărcinare.

În seara de 1 Septemvrie a. c., așteptam pe P. S. Vartolomei în gara Stettinului din Berlin, că așa ne învoisem din Stockholm, să ne întâlnim în Berlin și să plecăm odată în țară. Până a nu sosi trenul suedez, care vine direct din Stockholm peste apa mării, imbarcat pe vapor, se tot învârtea pe lângă mine un tip negricios. Dela o vreme, și-a luat curajul și m'a întrebat într'o nemțească șubredă, dacă nu sunt preot ortodox. Eu i-am spus că da și că aștept pe un episcop român care vine dela Stockholm. Mi-a spus că el e bulgar și așteaptă pe Păr. Țankov, tot de acolo. Atunci am aflat că voi întâlni și pe mulți cu care fusesem împreună la Stockholm, căci eu plecasem cu o zi înainte.

Iată și trenul suedez, intrând în gară cu inscripțiunile sale în limba din care începusem a învăța câte ceva. O întreagă lume cunoscută zburnește grăbită pe ușile vagoanelor. Mitropolitul *Ștefan* al Sofiei, cu Episcopul *Paisie* tot din Sofia, Mitropolitul *Ghermanos*, care reprezentase la congres pe Patriarhul de Constantinopol, Păr. Țancov și mulți alții dintre cei din alte confesiuni, cu care ne-am salutat ca vechi cunoscuți. Dar Vlădica

Vartolomeiu nicăieri. Amărât în sufletul meu, dar cu gândul de a-l aștepta și seara următoare, am luat-o iar pe drumul întoarcerii. Dar, nerăbdător de a mai sta de vorbă cu cei foști la congres, am pornit-o spre gara Anhalt, de unde se lua trenul spre Berna. Voiam să mă mulțumesc cu Mitropolitul Ghermanos, care spusese că pleacă la congresul dela Berna. De unde în gara Stettinului, l-am lăsat foarte neliniștit, că nu-și găsea bagajele și era grăbit să ajungă dincolo, aici l-am găsit pe peron foarte voios la vorbă, fiind-că își așezase toate lucrurile bine în vagon și nu mai avea de așteptat decât plecarea trenului.

Am avut timp de stat de vorbă cam vreun sfert de ceas. Mie îmi trebuia să știu ce s'a făcut în a doua ședință a comitetului de continuare a congresului dela Stockholm, despre care a fost vorba în broșura de care am vorbit mai sus, fiind-că eu plecasem după întâia ședință, cea dela Upsala, și n'am mai așteptat-o pe cea de a doua zi (31 August) din Stockholm.

Noi am învățat amândoi la aceeași universitate, la Strassburg. Când a isprăvit Inalt Prea Sfinția Sa, am venit eu. Profesorii mi-au vorbit despre tânărul grec Strinopulos. Aveam și teza lui de doctorat despre vederile scriitorului bisericesc Ipolit. Acel tânăr este Mitropolitul Ghermanos de astăzi, fostul profesor la Halkis al Păr. Arhimandrit *Timotei* dela Biserica grecească din București.

Acesta era bărbatul pe care l-am căutat la gară și cu părere de rău vedeam că unii ortodocși se duc la congresul dela Berna, dar dintre români niciunul.

În acelaș tren, se afla și Păr. Țankov, care se ducea tot acolo, să reprezinte Biserica bulgărească. Bulgarul pe care-l întâlnisem în gara Stettin, l-am întâlnit și aici, însoțind pe fostul său profesor, Dr. Țankov, bucuros că l-a găsit.

Și am văzut trenul desprinzându-se dela peron, ducând frați ortodocși la altă întâlnire creștinească, iar eu, cu părere de rău, am rămas pe loc, fiind-că nu aveam această însărcinare.

În tovărășia bulgarului care venise și el numai să însoțească pe fostul profesor, am luat iar drumul orașului, cu o mulțămire în locul nemulțămirii: Era noapte și

bulgarul nu știa drumurile, eu însă cunoșteam Berlinul și l-am scos până la luminișul de unde-și putea găsi casa.

Și dacă n'am fost la congres, am acum însă înainte întreaga revistă cu discuțiunile urmate în limbile germană și engleză. O! sunt multe lucruri aci, de mare interes, mai cu seamă pentru noi ortodocși, care ar trebui traduse în întregime. Cuprinde studii întregi, cum este al Reverendului A. F. Ozanne, Rector eclesiastic în Guernsey, care vorbește despre *Probleme anglicane și vechi-catolice*. Găsim aci cuvântarea Mitropolitului Ghermanos, apoi cuvântarea foarte lungă, care este un adevărat studiu, al Păr. Presbiter Țankov, de asemenea cuvântarea Episcopului Dr. *Küry*, acel care a scris și Patriarhului nostru. Prea Sf. Sa a vorbit despre raporturile vechiului catolicism cu Biserica ortodoxă, tot tema despre care a vorbit și Păr. Țankov.

Nu am chipul să fac o dare-de-seamă amănunțită despre tot ce cuprinde acest bogat număr. Mă nădăduiesc s'o fac numai într'un număr viitor. Până atunci, dau numai câteva date exterioare. Au luat parte la congres 248 persoane. Între aceștia, 6 ortodocși și anume: doi greci, adică Mitropolitul pomenit și cu arhimandritul *Valiadis* din Lausanne (Elveția); Păr. Țankov și trei sârbi: Dr. *Iosici*, reprezentantul Sinodului sârbesc, Ieromonahul Dr. *Nicolae Georgevici*, reprezentantul Ministerului de culte sârbesc, fost la noi și la Stockholm, și Dr. *Jordan Ilici*, docent la Facultatea de teologie din Belgrad.

Dintre cei care au trimes urări congresului, vom pomeni pe ortodocși, și anume: *Mitropolitul Nicolae* din Egipt din partea Patriarhului din Alexandria, care se afla pe drum spre Elveția; ¹⁾ *Mitropolitul Antonie* al Kievului din Serbia, care a fost și în București cu prilejul investiturii, Mitropolitul rus *Platon* din New York; *E. de Bacinski*, reprezentantul Bisericii ortodoxe autocefale din Ucraina; Dr. *Hamilcar Alivisatos*, profesor de teologie în Atena; arhimandritul Dr. *Sapungiev* din Sofia și Dr. *Marianovici* din Belgrad.

Arhim. SCRIBAN.

¹⁾ Patriarhul fusese cu noi la Stockholm. În ziua 2 Septembrie seara, i-am sărutat mâna în gara Stettinului din Berlin, unde a doua oară am așteptat pe Vlădica Vartolomei. Peste 4 zile, la 6 Septembrie, bietul Patriarh a murit în Zürich.

INSEMNARI MARUNTE

Au uitat că sunt creștini. Tot mai des citim prin ziare știrea, că concetățenii noștri de naționalitate maghiară se dedau la acte dictate de un șovinism orb. Nu pot bieții oameni uita că au turtit sub pintenul trufiei lor naționale, vreme de o mie de ani, fără nicio milă, pe frații noștri de sânge și de credință și visează neconținut întoarcerea vremurilor de veci apuse. Dacă însă această bolnavă stare de spirit și atitudine nepractică nu te miră prea mult când o observi la omul de rând, sau la politician, la gazetari, la avocați, n'ai cuvinte îndeajuns să-ți exprimi mirarea când o constăți

la oamenii bisericii, la conducătorii duhovnicești ai poporului. Este pur și simplu tragică situația maghiarilor din cuprinsul Statului român, căci, după ce dreptatea dumnezească, cea neadormită, le-a luat din mână sceptrul, și-au pierdut acum și busola morală și te întrebi cu drept cuvânt: Care poate fi soarta ce așteaptă pe acest popor, când conducătorii lui sufletești sunt conducători orbi? Căci ce alt decât cumplită orbitească este, ca un preot să refuze îngrijirea creștinească unei familii pentru simplul motiv că și-a dat copiii a școala de Stat, cum a făcut de curând un pastor

maghiar reformat? Sau ce fel de păstori sufletești sunt acei cari țin condeiul de gazetar în mână numai ca să-și ațâțe păstoriții împotriva elementului românesc stăpânitor și să le îngreueze astfel situația și să le amărască sufletul și mai mult, în loc de a căuta să-l potolească și mângâe? Hotărît lucru: aceștia nu numai că nu sunt păstori sufletești, dar nu sunt nici creștini.

Un congres monstru. Catolicii au obiceiul să țină adunări cu caracter religios pentru motive și scopuri de tot felul. În anul viitor, vor ține un congres euharistic, adică de proslăvirea sfintei împărtășiri, în orașul Chicago, din Statele-Unite ale Americii. Se crede că vor lua parte milioane de oameni, cu alte cuvinte, că va fi un congres în stil mare, cum se pricep americanii să facă. E vorba să cânte un cor de 10.000 de persoane, compus din elevii și elevele școalelor catolice din Chicago. Se va sluji liturghia și se va predica în cele 300 de biserici ale marelui oraș, cum și în câteva stabilimente publice.

Sovietizarea bisericii rusești. Petre, Mitropolitul Moscovei, a fost aruncat în închisoare de guvernul bolșevic, iar conducerea bisericii rusești întregi a fost încredințată unui soviet, compus din șapte episcopi, în trunte cu mitropolitul Constantin al Mohilevului. Dacă s'ar fi înlocuit numai numele de sinod cu cel de soviet, n'ar fi fost mare pagubă, dar, după toată probabilitatea ierarhii din soviet, sau cel puțin șeful lor, fac parte din așa poreclita biserică vie, adică din numărul acelor cari au făcut bolșevismului tot felul de concesiuni, așa în cât, din biserică creștină, n'a mai rămas decât numele și care, tocmai pentru că e moartă, se numește vie.

Pr. I. M.

Ș T I R I

Întâiul Congres Național Bisericesc. — Potrivit nouăi Legi a Unificării și Autonomiei Bisericii, Biserica noastră a intrat într'o nouă întocmire pentru cârmuirea ei. De acum înainte, ea va avea o adunare a întregii Biserici, în care vor intra clericii împreună cu mireni, ceiace nu era înainte, ci ființa numai în biserică noastră românească ortodoxă de peste munți. Cu anul acesta a și început a intra în lucrare acest nou soi de adunare bisericească. El s'a adunat întâia oară ca adunare bisericească a României Mari în ziua de 3 Fevruarie. În această adunare, afară de alte lucruri de începere și de amănunt, s'a hotărît clădirea Marei Catedrale care să se numească *Biserica Mântuirii Neamului*. Pentru ridicarea ei, I. P. S. Patriarhul D. D. Dr. MIRON a subscris personal suma de 100.000 de lei, iar biserică Bucovinei suma de 3.000.000 din fondul religios al ei.

De acum înainte, alegerile de episcopi vor avea a fi făcute de către Congresul Național Bisericesc și nu de către Marele Colegiu al Camerei, Senatului, Sinodului și Consistoriului Superior, cum a fost până acum.

Alegerea Episcopului Constanței. — În a doua sa ședință, la 4 Fevruarie c., Congresul Național Bisericesc a ales ca episcop al Constanței, în locul văduvit prin moartea răposatului Episcop Ilarie, pe P. S. S. Arhiepiscopul *Gherontie Silistreanu*, fost până acum vicarul acelei eparhii. Prea Sf. Sa a fost ales cu 129 de voturi din 162 de membri prezenți. În nr. viitor vom da mai multe amănunte cu privire la această alegere.

Arhiepiscopul nou. — În sesiunea sa trecută, Sf. Sinod a ales arhiepiscopul cu titlul de *Târgovișteanu*, pe Păr. Arhimandrit *Tit Simedrea*, directorul cancelariei Sfântului Sinod. În curgerea lunii trecute, alegerea a fost întărită de M. S. Regele, așa că Prea Cuvioșia Sa urmează să fie hirotonit în curând. Se crede că această ceremonie se va face în ziua de Bunăvestire.

Noul arhiepiscop va funcționa ca al doilea vicar al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, întru cât, prin noua întocmire a Bisericii, această Mitropolie va avea doi vicari.

Conferență despre Patriarhie. — D. Ministru *Al. Lapedatu* a vorbit la Ateneul din Giurgiu, în ziua de 13 Dec. despre *Patriarhia Românească*.

Achitarea unui preot învinuit. — Preotul basarabean *Vasile Bulancea*, profesor la liceul din *Soroca*, învinuit că ar lucra împotriva intereselor românești, a ajuns în ziua de 9 Dec. c. a fi judecat de comisiunea de judecată de pe lângă universitatea din București. Prezida d. *D. Pompei*, profesor la universitatea din București, având ca judecători ajutători pe d. *P. Bogdan* dela universitatea din Iași și d. *C. Stoicescu* dela universitatea din București. În urma apărării strălucite a profesorului *I. Banciu*, fost inspector școlar și director al învățământului secundar, Pr. Bulancea a fost achitat în unanimitate. Acuzările erau pornite din sâcâeli administrative,

De când a spus Biblia! — Deseori umblă în gura lumii cuvinte care sunt date pe socoteala cutărui sau cutărui scriitor. Lumea nu știe însă că mult mai înainte acestea au fost spuse în Sf. Scriptură și că deci oamenii numai cât au repetat mai târziu ceiace s'a spus mai înainte de ei.

După ce am constatat aceasta de multe ori, o constatăm acum din nou într'o revistă cu numele *Pagini Libere* (Noemb.-Dec. 1925), care iese de sub tipar în București. Într'o rubrică în care se cuprind cugetări din feluriti scriitori, oțim aci o cugetare din *Renan* cu următorul cuprins:

„Dacă o doctrină este adevărată, nu trebuie să ne temem de ea. Dacă e falsă, cu atât mai puțin, căci se va spulbera dela sine“.

Dar oare acestea nu sunt cunoscutele cuvinte ale lui Gamaliil, pe care le citim în Faptele Apostolilor (5, 38-39): *De va fi dela oameni sfatul acesta sau lucrul acesta, se va risipi, iar de este dela Dumnezeu, nu-l veți putea risipi!*

Reînnoire de mandat în Comisiunea Monumentelor istorice. — Prin Înaltul Decret Regal din București nr. 3425 cu data de 28 Noemb. 1925, au fost înnoite mandatele de membri în Comisiunea Monu-

mentelor Istorice pe rămășița răstimpului 1919 — 1928, d-lor: *Nicolae Iorga, G. Balș și Ar. Verona.*

Anulare de medalieri. — Prin hotărârea ministerială nr. 35430 din 9 Iulie 1925, se desființează brevetul nr. 868 din 1925, prin care se dădea drept d-lui *Adolf Altescu* din București de a purta medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II.

Domnul în chestiune e evreu și de asta i s'a desființat brevetul. Părintele *C. Dumitrescu-Icoana* din București a mijlocit mult pentru această desființare.

Membrii consiliului eparhial dela episcopia Hușilor. — 1. Secțiunea administrativă bisericească: Preotul *V. Ursăcescu*, referent, Preoții *C. Ulea, C. Zbârnea, Gh. Vasilache, I. Cehan și G. Sușnea*, membri.
2. Secțiunea culturală:
Preotul *N. Donosă*, referent, Preotul *I. Negoită* și d-nii *I. David, T. Constansinescu, și G. Râșcanu*, membri.
(Un loc vacant)

3. Secțiunea economică:
Preotul *C. Luntraru*, referent. Preotul *P. Stratilescu* și d-nii *A. Ionescu, G. Mihalache, C. Răianu și C. Țicău*, membri.

Buclucurile cu nunții apostolici. — Hotărât lucrul, după război, buclucurile se țin lanț de nunții apostolici sau, mai bine, le stârnesc ei singuri. Ca să pomenim numai de cele din Europa, să ne aducem aminte, mai întâi de Monseniorul *Marmaggi*, nunțul dela noi, care a pricinuit nemulțămiri și a trebuit să plece. S'a dus în Cehoslovacia, și acolo a făcut buclucuri mult mai mari, de care a răsunat presa lumii.

Acum a venit la rând nunțul *Pelegrinetti* din Iugoslavia, care s'a amestecat prea mult în treburi lăuntrice bisericești din acea țară. Fiind în Iugoslavia mare număr de catolici și țara având nevoie de liniște, guvernul s'a silit să liniștească lucrurile, ca să nu să risce turburări mai mari. Oricum însă, buclucul s'a născut, așa că nunțul și-a făcut obiceiul. În curând trebuie să mai auzim și de isprava altui nunțiu. Mare comedie cu oamenii ăștia!

Oaspete străin pentru lucrare creștinească. — În cea din urmă săptămână a carnavalului și apoi după aceea, în post, am avut în București pe un oaspete străin, d. *Henri Johannot*, director mondial în lucrarea societății creștinești YMCA. Domnia Sa a ținut mai multe conferințe creștinești, și pentru studenți, și pentru profesori și pentru marea obște. Una a fost ținută Sâmbătă, 20 Fevr. c., la *Cercul Profesorilor Secundari* din București, despre *Educațiunea morală și programul Societății YMCA.*

Conferențiarul a arătat ce cuprinde programul Societății YMCA în lucrarea sa pentru tineret. A spus că această întocmire are înjghebări puternice în 52 de țări. Ea urmărește să ajute buna creștere care se dă în școală și mai ou seamă să îndrumeze pe tânăr pentru a se cârmui cum se oade după eșirea din școală.

D. Johannot a lămurit că, în programul acestei lucrări, se caută, mai întâi, călăuzirea tânărului pentru alegerea unei cariere în viață. Indrumarea în aceasta se fac avân-

du-se în vedere 1. mai mult trebuințele morale ale societății decât interesele personale ale tânărului pentru bunul lui trai în viață. 2. Se urmărește să se trateze mai cu seamă chestiunile care interesează pe tineri, și apoi se caută ca ele să fie discutate între ei în întâlniri familiare. Din pricina aceasta, o năzuință din sânul acestei lucrări este ca să se înființeze mici întâlniri pentru cercetarea unor astfel de chestiuni. Aceste întâlniri și discuțiunile din sânul lor sunt cârmuite de profesori. 3. Orice cetățean trebuie să poarte grijă de o astfel de creștere a tinerimii. 4. Programul mai cuprinde planul de a înființa colonii școlare, în care se nasc atâtea prietenii fericite. 5. Se mai urmărește o bună educațiune fizică, cu jocuri, sporturi, etc., care influențează pe tânăr din punct de vedere moral, îi dau curaj să înfrunte cu bărbăție viața, să lucreze în colaborare, să se ordoneze și să asculte. 6. În sfârșit, chestiunea citirilor pentru tineri este o problemă care cere soluțiuni grabnice: lipsește tinerilor o literatură curată, morală, sănătoasă, în care viața oameilor mari ai omenirii, să fie ca pildă de urmat, deci exemplele de viață trăită.

Cu încredere în civilizația creștină — a încheiat conferențiarul — asociațiile nădăduesc să facă să pătrundă în viața școlărilor și a tinerilor principiile de dreptate, de adevăr, de dragoste, pentruca omul să fie o forță reală și morală în slujba umanității.

În discuția urmată, d. Forțu a înștiințat pe cei de față că d. D. Constantinescu, directorul liceului „Matei-Basarab“, cunoscând din conferințele anterioare ale d-lui Johannot, punctul din programul Y. M. C. A., privitor la crearea de grupuri intime de studii, a propus să se experimenteze acest mijloc de educație morală la școala ce conduce, formând grupuri de cel mult 10 elevi, supraveghiați de un profesor. D. Forțu a rugat pe cei de față să încerce și la alte școale, iar rezultatele să se centralizeze la „Cero“, după o experiență de câteva luni, unde se vor discuta pe larg.

Nou director de seminar. — Aflăm cu plăcere că Păr. *N. Georgescu*, un luminat teolog al nostru, a fost numit de curând, cu decret regal, director al Seminarului Teologic din *Edineți*, Basarabia, în eparhia Hotinului. Păr. Georgescu a fost până de curând funcționar în direcțiunea culturală din Ministerul Cultelor și-l cunoaștem ca pe un harnic, inimos și priceput teolog.

Ii urmărim deplină izbândă în noua sa sarcină.

Episcopat românesc pentru străinătate. — De mai multă vreme se vântură la noi gândul de a întemeia un episcopat pentru bisericile românești din străinătate și pentru toți Românii de peste graniță. O bucată de vreme s'a făcut tăcere în jurul acestei chestiuni, dar de puțină vreme s'a trezit din nou. Și s'a trezit mai seamă dela călătoria Principesei *Alexandrina Cantacuzino* anul trecut în America, de unde d-nea sa ne-a adus știri mai amănunțite despre Românii din America și încredințarea că trebuie să avem un episcopat pentru ei. A și scris în această privință un articol în *Universul* anul trecut. În urma trezirii acestei chestiuni prin Principesa Cantacuzino, anul acesta s'a început a se vorbi din nou despre episco-

patul de peste graniță. Astfel, după cum citim în *Cuvântul* dela 13 Fevruarie a. c., Ministerul de Externe, stârnit de o comunicare din partea Sfântului Sinod, a cerut părerea Ministerului Cultelor, cu privire la înființarea unui episcopat ortodox pentru Români din America de Nord. Ziarul pomenit dă de veste că în curând se va înființa un asemenea episcopat. Noi nu știm dacă lucrurile sunt atât de înaintate. Știm însă că Principesa Alexandrina Cantacuzino lucrează mult pentru îndeplinirea grabnică a acestui lucru. După părerea noastră însă, nu trebuie înființat un episcopat numai pentru Români din America, ci pentru toți Români de peste graniță, și fiind această eparhie atât de întinsă, nu ajunge un singur episcop, ci trebuie să se înființeze un arhiepiscopat cu mai mulți vicari.

Învățător adventist. — Din Bucovina aflăm că, în localitatea *Botuș*, era un învățător adventist, cu numele *Ursu*. Soția lui era chiar și aprigă propagandistă. În urma înștiințărilor date de oârmitorii bisericești, învățătorul a fost mutat cu aceeași slujbă la *Frasin*, jud. Câmpulung. Nu va face și acolo ce a făcut dincolo?

Prietenul la nevoie se cunoaște. — În satul *Văleni* D-ța Jud. Muscel, s'au prăsit, de pe timpul războiului, oâțiva adventiști. Întâmplându-se ca unuia din ei să-i moară o fetiță de câteva luni, a pus ca să se așeze la mormânt o *cruce* de lemn, ca orice bun creștin. Iată dar că, la nevoie, se cunoaște care învățătură ține de cald. Când inima i-a fost arsă, adventistul n'a mai găsit nimic în ale sale și a alergat la cruce, fiindcă numai aceasta e bun prieten.

Dumnezeu să le dea gânduri bune!

BIBLIOGRAFIE

A apărut și se află de vânzare la *Institutul Biblic*, Localul Sfântului Sinod, biserica Antim: **Adventismul dat pe față de un fost adventist**, traducere din nemțește de Arhimandritul **SCRIBAN**.

Prețul 15 lei bucata, la un volum de 123 pagini, în formatul cărților de școală.

S'a pus sub tipar și va apărea până în Paști cartea: **Cele 4 Evanghelii în una singură**, de Arhimandritul **SCRIBAN**, scriere cam de 300 de pagini, în care tot cuprinsul celor 4 evanghelii va fi înfățișat într'o singură povestire, cu așezarea faptelor la vremea petrecerii lor, iar toată povestirea însoțită, în josul fiecărei fețe, de lămuriri pentru buna înțelegere a credincioșilor. Povestirea e făcută cu înseși cuvintele evangheliei, cu ușoare îndreptări ici și colo, după nevoile limbii românești, așa că cine va citi această carte, va fi ca și cum ar citi Evanghelia după cei 4 evangheliști, dar înțelegerea îi va fi mult ușurată, pentru că va avea la fiecare pas lămuriri de tot felul, despre persoanele de care se vorbește în evanghelii, despre locuri, despre lucruri, despre faptele pomenite, cu alte vorbe, va fi un mic comentariu și va putea fi de folos și în școale. Va avea și chipuri sfinte. Prețul nu-l putem ști de pe acum.

M. Bromhall, **Un soldat de Jésus-Christ en Chine: LE MARECHAL FENG**, (un soldat al lui Iisus Hristos în China: *Mareșalul Feng*). Traducere franceză din l. engleză de *Ch. Rochedieu*. Lausanne 1925. Volum de 120 de pag. în formatul cărților de școală. Prețul 55 de lei.

Scrieri de ȘTEFAN BERECHE

1. *Petru Manega*, un codificator uitat al Basarabiei. Traducere din rusește. Vol. în 8 de 27 pag. București 1923. Prețul 15 lei.

2. *Caterisirea (degradarea) preotului*, după două manuscrise slave. Vol. în 8 de 39 pag. Chișinău 1924. Fără arătare de preț.

3. *Ficături mărunte*, vol. în 8 de 137 pag. Chișinău 1925. Fără arătare de preț.

4. *Cinci documente-basarabene* privitoare la moșile Episcopiei Hușilor. Vol. în 8 de 12 pag. Chișinău 1925. Fără arătare de preț.

5. *Particularitățile cojurătorilor la Români*, după documente slave. Vol. 8 de 46 pag. Chișinău 1925. Fără arătare de preț.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui *Ioan Mangu*. *Ghermănești*, Tutova.

Abia acum citesc scrisoarea Sfinției Voastre din 5 Iunie a. c., cu articolul care-o însoțea. Articolul e bunicele. Aștept să găsec loc în revistă. Se va putea mai ușor, că nu e mare!).

D-lui *Sevastian Croicescu*, cântăreț bisericesc în *Igi-roasa*, Mehedinți.

Imi pare bine de știrea despre lucrul creștinesc pe care-l îndepliniți în comuna d-voastră. Mă bucur și de faptul că scrierea pe care mi-o cereți, *Adventismul dat pe față*, vine la timp să vă dea ajutor în lupta pe care o duceți. Dacă nu mi-ați trimis încă bani pentru ea (eu n'am primit), vă rog să nu-mi mai trimiteti mie, ci *Institutului Biblic*, Localul Sfântului Sinod, Biserica Antim, București. Prețul unui exemplar e de 15 lei.

Părintelui Ieromanah *Atanasie Olteanu*, Paroh vrmelnio în Parohia *Mera*, jud. Putna, prin oficiul *Odobesti*.

Și Sf. Voastră îmi cereți cartea pe care de mult n'o mai am: *Predicile* mele. Dar iată ce-ți pot spune: În curând se va pune sub tipar, la librăria *Universala*, București; a 4-a edițiune, care ar fi mai adăogată decât a 3-a. Va fi în mai multe volume. Poate că întâiul volum să fie gata prin Iunie.

Arhim. **SCRIBAN**

MULȚĂMIRI

Epitropia Parohiei *Văleni Deal*, com. *Văleni D-ța*, Jud. Muscel, aduce vii mulțămiri Doamnelor *Stanca N. Mitu* și *Floarea Gh. Militaru*, care, torcând cu furca și ferindu-se de orice cheltueli de prisos, au agonisit, picătură cu picătură, suma de lei 4000, cu care au cumpărat o evanghelie, cu învelişurile de alpaca auriteși argintate, și-au dăruit-o bisericii.

Dumnezeu să le primească darul precum a primit cei doi bani ai văduvei și să le aibă în sfânta Sa pază!

1. Scrisă și aceasta mai de mult, nu poate încăpea decât acum cu atâta îngrămădeală de materie. A apărut și articolul.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 3 (540).

Martie 1926

Documente slave, privitoare la Basarabia, în tipărituri rusești

Nu este un lucru necunoscut că noi, aproape totdeauna, am urât tot ceiace este rusesc.¹⁾ Acest sentiment a produs complectul dispreț asupra științei ruse, dispreț izvorât din punctul de vedere politic, care a adus atâta știrbire istoriografiei românești. Știința istorică românească nu s'a pus la curent cu întreg materialul publicat în literatura slavă modernă, în deobște, și în cea rusă, în special. Literatura rusă istorică documentară este foarte bogată, cu toate acestea, printre oamenii noștri de știință, nu s'au prea găsit de aceia, cari să o cerceteze în folosul istoriei noastre naționale. S'au scris în această literatură lucrări privitoare la istoria noastră civilă și bisericească, pe cari nimeni nu le-a citit, căci, dacă le-ar fi citit, s'ar fi cercetat de mult adânci greșeli din domeniul istoriei noastre, pentru a nu dăinui în ele jumătăți de secole și adesea ori și mai mult. Aceasta a provenit de acolo, că nimeni nu citește lucrările apărute la vecinii noștri, prieteni sau neprieteni, cu cari am trăit veacuri întregi. Este trist, că puținele lucrări, și acelea trimise de autorii lor, și nu comandate special de instituție, stau cu foile netăiate câte 20—30 ani! Istoricii noștri își fac studiile numai în apus, când viața noastră bisericească și de stat s'a scurs între popoarele slave, ale căror arhive și biblioteci sunt pline de documente și cărți necetite și nefolosite de noi. Este nemai auzit ca să stea o carte streină, bogată în comori neprețuite, pentru literatura și istoria noastră, nefolosită timp de 20—70 de ani.

Urmările le trage numai acel popor, care nu studiază pe vecini pentru disprețul ce-i poartă.

1. Nu totdeauna. Noi ne aducem aminte de un art., nu prea vechiu, al d-lui „O Ghibu, în Adevărul”, în care arăta ce legături vii am avut cu Rușii în trecut prin Biserică. D-nea Sa aducea documente din vremea umbletelor sale prin Basarabia. Poate vom găsi acel nr. de ziar, ca să vorbim odată despre el. Apoi D. Cantemir și C. Brâncoveanu au înclinat spre Ruși, urmând politica creștinească împotriva Turcilor. Vremea din urmă a schimbat însă această stare. Din vremea trezirii simțului național mai viu la noi și dându-ne seamă de politica rusească de cotropire, simțirea veche de simpatie creștinească se schimbă în scârbă. Dar aceasta de pela 1820—1830 încoace. E adevărat că nu din vina noastră s'a făcut această schimbare, dar urma a fost păgubitoare într'o privință, cea arătată de d. Berechet, că urând pe Ruși, n'am privit spre știința rusească. Și totuși erau multe de aflat și de acolo. Deci capătul este că politica a stricat ce făcuse creștinismul. Din simț creștinesc, ne-am simțit legați de Ruși. Politica lor însă a stărpit această veche simțire a noastră.

Știința nu are porți închise. Vinovat rămâne cel ce nu bate în ele! Comoara de dincolo de ele nu-l va chema niciodată!

Iată câteva pilde:

a) Asupra trecutului Mitropoliei Proilaviei, istoria noastră bisericească cunoștea puține detalii, deși într'o revistă mai stau la dispozițiunea cercetătorilor încă 14 documente, publicate pentru prima oară de protoiereul A. G. Lebedințev în 1860. Revista aceasta este: «*Hersonskiia eparhialinâia viedomosti* = Informațiile eparhiei Hersonului», Nr., 6 Sept., care le-a publicat în articolul «*Hanscaia Ucraina = Ucraina hanului*», care mai târziu s'a publicat și în colecția despre care vom vorbi mai jos, vol. XXXI, 1913 Odesa pp. 1—22. Coprinsul acestor documente a lărgit ramele conștiințelor noastre nu numai asupra Mitropoliei Proilaviei, ci și a bisericii românești de peste Nistru. D. I. Frațiman în «*Studiu comparativ la istoricul Mitropoliei Proilavia*» Chișinău, 1923 și noi în «*Revista societății istorico-arheologice bisericești*» vol. XV, pp. 89—98 și 98—108, precum și în «*Biserica ortodoxă română*» S. II. An. 42, Nr. 5 (518), Mai 1924, pp. 263—269; Nr. 12 (525) Decembrie 1924, pp. 709—717; Nr. 1 (526), Ianuar 1925, pp. 35—42, ne-am folosit de acest nou material.

b) În istoriografia noastră bisericească se acreditase greșita părere că Mitropolitul Dosoftei al Moldovei a murit ca mitropolit de Azov, — pus acolo de Petru cel Mare al Rusiei, — pe la 1711. Această părere a dăinuit la noi de prin anul 1871 de când a tipărit Golubinski lucrarea sa asupra istoriei bisericii române și slave.²⁾ Părerea aceasta greșită a rămas în picioare chiar și după apariția lucrării d-lui Șt. Dinulescu.³⁾ Lumina a început să se facă tocmai târziu, când domnului Silviu Dragomir i-am dat notele autografe dintr'un manuscris, la Chiev, din biblioteka Catedralei Sf. Sofia,⁴⁾ din care notă reeșia, că Dosoftei a murit în apropierea anului 1694.

2. E. Golubinski: „Kratkii ocerk istorii pravoslavnaĭh ŭerkevi: bolgarskă, serbskoi i rumânskoi ili moldo-valaskoi = Scurtă schiță a istoriei bisericilor ortodoxe: bulgară, sârbă și română sau moldo-valahă”, Moscova, 1871; pp. 380—81, cf. I. Caracoveanu: „Privire scurtă asupra istoriei bisericii română-ortodoxă” de E. Golubinskii, (traducere) Iassi 1879 p. 41.

3. Șt. Dinulescu: „Viața și scrierile lui Dosoftei, mitropolitul Moldovei” Cernăuși 1895.

4. Revista: „Convorbiri literare”, 1911, Nr. 10 pp. 1131—1143.

Adevărul desăvârșit nu l-a putut prinde nici d. Șt. Ciobanu în lucrarea sa,⁵⁾ de cât mai târziu când, la Lemberg, a avut putința să-l stabilească definitiv prin cuvântarea sa de recepție la Academia Română, — că el a murit exact la 13 Decembrie 1693. — De ce nu se putuse afla adevărul nici în «*Codex zolchieviensis*» al lui Șt. Dinulescu, nici în «nota autografă de la Chiev» a lui Silviu Dragomir și Ștefan Ciobanu? Pentru că el se afla ascuns într'o carte⁶⁾ a lui A. S. Petruszewicz, publicată în 1873, în Lemberg, care carte fusese trimisă Academiei Române de însuși autorul, dar pe care nu o citise niciun cărturar român. Va să zică, toată lumea alerga după o știre, dar ea sta ascunsă în primul volum al cărții lui Petruszewicz, unde se găsesc foarte multe notițe despre viața lui Dosoftei, până și epitaful de pe mormântul lui în polonește. Nu ne mai mirăm de loc, că așa de puțin se citește la noi, căci chiar și profesorii de literatură românească, — autori de cărți, — au făcut legământ cu necitirea. Până astăzi se găsește această greșală strecurată în cărțile de «Istoria literaturii române» cari se pun în mâna elevilor din cursul superior al liceelor și seminariilor.⁷⁾

Altă pildă:

c) Nimeni nu știa unde sunt îngropate osemintele lui Vasile Lupu. Celce scrie aceste rânduri a găsit, — nu știu, — el este întâiul descoperitor sau respectatul său prieten Pr. Șt. Meteș, — o notiță românească într'un Mineiu pe Aprilie din 1467, unde pe foaia 43-a este o notă din Aprilie 1661, care spune: «*In anul 7169 — 1661, luna Aprilie, atunci au ploat ploată de grâu și de orțu între Iași și între Totoră, în zilele lui Ștefan Vodă, ficior lui Vasile Vod(ă) celui bătrân. Și atunci au murit Vasile Vodă în Tarigrad și l-au adus ficiorul în țara Moldovei și l-a îngropat în Iași la a lui mânăstire, la Trei Sfetitele și într'acel an ce trecuse atunci au fost fomete mare, că mânca oameni pâne de răsă și de paporă în zilele lui Ștefan Vod(ă)*» ficior lui Vasile Vod(ă)⁸⁾

Această știre era pusă la îndemâna cărturarilor încă din anul 1888. Și de atunci până la cunoașterea ei, fie prin «*Picăturile mărunte*» ale noastre, apărute întâi în «*Luminătorul*» din Chi-

șinău, fie prin «*Revista Arhivelor*» (I, 137—138), adusă la lumină de Pr. Șt. Meteș, au trecut aproape 30 de ani!

a) Incă de mici învățaserăm că Grigore Ghica al Moldovei a fost omorât de Turci, fiindcă a îndrăsnit să protesteze la Poartă pentru răpirea Bucovinei. Cercetat faptul cu deamăruntul, protestul neatlându-se nicăieri, s'a dovedit că uciderea lui a avut altă cauză: luarea lui din București cu copil cu tot și ducerea lui la Petersburg, deci închinarea lui dovedită către politica rusă a fost cauza uciderii lui. Cele trei scrisori publicate de noi⁹⁾ sunt o puternică dovadă a acestei păreri arătate mai sus.

Aceste scrisori au fost scoase dintr'o cunoscută colecție, intitulată: «*Zapiski Odesskago obșcestva istorii i drevnostei — Notițele societății pentru istorie și antichități din Odesa*» (vol. XIII, pp. 117—8). Această colecție a început să apară din anul 1844 continuându-și apariția până în preajma războiului mondial (vol. XXXI 1913). În această colecțiune se găsesc foarte multe pagini destinate chestiunilor românești în atingere cu Moldova dintre Nistru și Prut.

Alătura de aceste chestiuni, un cunoscut iubitor al culegerilor de documente slave, privitoare la Moldova răpită, membru al acestei societăți, N. Murzachevici, a publicat un număr de 21 documente slave, ieșite din cancelariile domnitorilor moldoveni din secolele XV-XVII-lea, privitoare la oamenii, lucrurile și localitățile din Basarabia.

Iată aceste documente:

1. Actul lui Alexandru cel Bun din 1407 Martie 8 prin care dă lui Poșa Mihail două sate: Scorțenii dela Părăul Negru și Păncăuți, care este mai sus de călugării dela dumbravă.

2. Actul lui Ștefan II, fiul lui Alexandru cel Bun din 1434 (6942) Octombrie 8, prin care se dă lui Iurj Atoc pământ pe râul Sărata din jud. Cetatea Albă. Documentul este scris de grămaticul Donă, la Suceava.

3. Actul lui Ștefan cel Mare din 1495 (7003) Februarie 5, prin care se dă pisarului său Toadea satele Rezina pe Nistru și Sinașeuți tot pe Nistru.

4. Actul lui Ștefan Vodă din 1525 (7033) August 27, prin care se dă lui Lupu Cărmăzănescul un loc în satul Vărzărești (jud. Chișinău).

5. Șt. Ciobanu „Dosoftei, mitropolitul Moldovei și activitatea lui literară”, ediția rusă 1914 Chiev; iar traducerea română de Șt. Berechet este din 1918 Iași.

6. A. S. Petruszewicz: „Svodnaia Galifeiaia Ietopisi = Letopisețul galițian cronologic” pe 1600—1700, vol. I. Lemberg, 1873.

7. Gheorghe Adamescu „Manual de limba română” pentru cl. VI a seminariilor pag. 209 București 1920, ed. 2-a, a Casei Școalelor.

8. A. I. Iațimirskii: „Slavianskita rukopisi Niameškago monastăria v Rumâni — Manuscrisele slave ale mânăstirii Neamțului din România” Moscova 1898; Revista „Luminătorul” Nr. 31 și Nr. 32, 1 și 15 Noembre, An. LVII, 1924, precum și în ale noastre. „Picături mărunte” p. 125—26, Chișinău, 1924, cf. „Revista Arhivelor” An. I. Nr. 1 pp. 137—38; ibidem An. I Nr. 2 p. 297.

9. Mai întâi în „Neamul românesc literar” An. II No. 25—6, 10 Iulie 1911 pp. 401—403 și apoi în „Documente slave de prin arhivele ruse” fas. 1. pp. 27—31, 1920.

10. „Zapiski Odesskago obșcestva istorii i drevnostei” vol. I pp. 346—48.

11. Ibidem: Vol. II pp. 563.

12. Ibidem: Vol. pp. 838—39, publicat și de I. Bogdan în „Documentele lui Ștefan cel mare” vol. II pp. 70—73.

13. Ibidem: Vol. IV, pp. 332—34.

14. Ibidem: Vol. II pp. 563.

5. Actul lui Petru Rareș din 1535 (7043) *Martie 22* prin care se dă lui Tomșa, pârcălab de Ceobrucci, un loc din pustia de pe Botna dintre Dobrași Oale, unde este «marele Cheșnev» ca să-și facă sat.

6. Actul lui Iancu Sasu din 1543 (7051) *Martie 20*, prin care se dă lui Petru Albota, mare vătaf de Iași, pământ în valea Speiei pe râul Cobolta.

7. Actul lui Petru Rareș din 1546 (7054) *Aprilie 16* prin care se dă lui Vâlcu, Nichifor și Simion o jumătate de sat Deteleu pe râul Cula (jud. Orhei). Este scris de Luca Popovici la Huși.

8. Actul lui Iliăș Vodă din 1547 (7055) *Aprilie 8*, prin care se dă boierului Teodor cu frații lui două locuri pe râul Cula între Borșciar și Deteleu. (jud. Orhei). L-a scris Șandru Cazanovici la Huși.

9. Actul lui Alexandru Lăpușneanu din 1554 (7062) *Aprilie 30* prin care se dă lui Petru și sorei sale Maria, copiii Stoenei, pământuri pe râul Prut și Sărat. S'a scris de Dumitru Vascanovici la Iași.

10. Actul lui Bogdan al IV-lea din 1570 (7078) *Februarie 16*, prin care se reconfirmă stăpânirea lui Petru Albota asupra satului din valea Speiei pe râul Cobolta. S'a scris de Ilie la Suceava.

11. Actul lui Ieremia Movilă din 1600 (7108) *Martie 25*, prin care se dăruiește visternicului Apostolache și soției sale Cneajna satul Petrașcani (jud. Soroca). S'a scris de Arsenie Nebojatco în Suceava.

12. Actul aceluiaș domn din 1603 (7111) *Aprilie 22*, prin care se dăruiește jumătate din satul Plosșireni dela gura râului Ciuhra păhărniceului Pântea. S'a scris de Pătrașcu Boureau în Iași.

13. Actul lui Constantin Movilă din 1609 (7117) *Mai 1*, prin care se dă mănăstirilor Dragomirna și Secu, pământ pe malul Răutului lângă Orhei. S'a scris la Iași de Cernat.

14. Actul lui Radu Mihnea din 1618 (7126) *Martie 8*, prin care se dăruiește lui Ieremia Băscanu satul Popăuți (jud. Orhei). S'a scris de Sianga în Iași.

15. Actul lui Ștefan Tomșa din 1623 (7131) *Aprilie 9*, prin care se dăruiește lui Mirea Marmură uricarul o parte din satul Zimiani de pe râul Smila. S'a scris de Mânja.

16. Actul lui Alexandru Iliăș din 1632 (7140) *August 9*, prin care se dă lui Daniil din Varnița un loc, numit Peștera.

17. Actul lui Petru Voevod? din 1633 (7041) *Martie 28*, prin care se dă lui Gavriil și sorei lui, Nastea, copiii lui Mihul, o jumătate di satul Bârnova dela gura Socilor, care sat se numește Vâscoaia. S'a scris de Cosma Cățel la Huși.

18. Actul lui Vasile Lupu din 1636 (7144) *Septembrie 15*, prin care se dăruiește lui Simion Pilinovschi și soției lui, Marica, o jumătate din satul Șerbiceni din jud. Hotin. S'a scris la Iași de Ionașco Mânja.

19. Actul lui Istrate Dabija din 1662 (7170) *Ianuar 16*, prin care se dăruiește mănăstirii Căpriană săliștea Popouți de pe pârul Negru jud. Orhei. S'a scris la Iași.

20. Actul lui Iliăș Alexandru din 1667-(7175) *Februarie 15*, prin care se dă lui Ionașcu din Orhei dreptul de a prinde pește în bălțile Orheiului. S'a scris la Iași de Dumitru Lecatoxușan.

21. Actul lui Autioh Cantemir din 1698-(7206) prin care se închină mănăstirea Căpriană din Basarabia către mănăstirea Zograf, din Sf. Munte Atos. S'a scris la Iași de Pătrașco Dobrovețchi.

Materialul coprins în aceste 21 de documente are importanță din punct de vedere istoric, juridic și filologic. Retipărirea lor într'o colecție românească este de mare nevoie, dar acel îndrăsneț, care s'ar apuca să îndeplinească o asemenea sarcină, ar greși, deoarece s'au strecurat greșeli ortografice la redarea în deosebi a localităților. Este bine, în orice caz, să se aștepte clipa când legăturile cu Ucraina s'ar îmbunătăți, pentru ca cercetătorul să le rețipărească, consultându-le și verificându-le cu originalele, aflătoare în muzeul acestei societăți științifice.

Este, deci, o datorie ca fiecare din cunoscătorii unei sau altei limbi slave să cerceteze bogatele lor colecții de documente, revistele și tot felul de lucrări în cari sunt tipărite materiale privitoare la viața noastră istorică.

ȘT. BERECHET

15. Ibidem: Vol. IV pp. 332-34.
 16. Ibidem: Vol. IV pp. 335-45.
 17. Ibidem: Vol. IV pp. 335-37.
 18. Ibidem: Vol. II, pp. 564-65.
 19. Ibidem: Vol. IV, pp. 337-39.
 20. Ibidem: Vol. IV, pp. 339-42.
 21. Ibidem: Vol. IV, pp. 342-44.
 22. Ibidem: Vol. IV pp. 344-45; s'a mai publicat și în vol. II pp. 565-66, deosebirea constă numai în ortografie.
 23. Ibidem: Vol. V pp. 840.
 24. Ibidem: Vol. IV pp. 346-48.
 25. Ibidem: Vol. IV pp. 348-49.

26. Ibidem: Vol. IV pp. 350-51.
 27. Ibidem: Vol. IV pp. 351-52.
 28. Ibidem: Vol. V pp. 840-41.
 29. Ibidem: Vol. IV pp. 353-54; mai este publicat încă odată în Vol. II pp. 566-67, diferența constă în transcriere.
 30. Ibidem: Vol. I. pp. 349-51.

Scriptura e dela Dumnezeu însuflată și n'o pot înțelege decât ceice cu totul sunt născuți din Duh, chiar când ochii lumii ei n'ar fi decât ființe neînvățate.

SUNDAR LINY,
 în *La Picioarele Învățătorului*,
 cap. I, partea II, 5

CREȘTINISM SOCIAL *)

Reformismul social creștin ¹⁾

Restabilirea principiului de autoritate

Frédéric Le Play²⁾

Dacă unii dintre creștini îmbrățișază organizarea asociaționistă și cred, că prin acțiunea ei, problema economică și socială va căpăta o deslegare, în conformitate principiile morale și de justiție creștină, alții, cugetând asupra aceleiaș chestiuni, au ajuns la concluzia, că numai restaurându-se familia și instituția patronajului pe bazele lor tradiționale, se vor putea realiza condițiunile unei vieți nouă, conformă cu aceleași principii de morală și justiție creștină. Societatea, dacă vrea să trăiască, trebuie să se reformeze, zice inginerul Fr. Le Play, inițiatorul și șeful acestei ramuri, din marea mișcare a creștinismului social. Dar pentruca această reformă să se înlăptuiască, continuă Le Play, este absolut necesar ca autoritatea tatălui de familie, a cărui origină e în firea lucrurilor, să fie restabilită în situațiunea ei de odinioară, și aceasta cu atât mai mult, cu cât autoritatea părintească, socială în origina ei, lucrează asupra membrilor prin și din dragoste, iar nu din ordin și prin constrângere. Familia grupată împrejurul șefului ei autoritar și afectuos, constituia în epoca patriarhală, din anumite puncte de vedere demnă de invidiat și de dorit, însăș societatea; iar astăzi, în complexitatea vieții contemporane, familia se prezenta ca o armătură de prim ordin, care trebuie neapărat întărită. Să se restabilească dar principiul ordinei, al autorității în genere, zic reformiștii sociali, fie că e vorba despre autoritatea paternă, maritală, domicală ori patronală, fie că e vorba de autoritatea instituțiilor publice locale, provinciale sau generale. Restabilirea acestui principiu în toate formele lui de manifestare este o necesitate, pentrucă spiritul revoluționar din sec. al 18-lea a zdruncinat însuș fundamentul autorității, formulat în cele zece porunci, — în decalog, — fundament, pe care popoarele cele mai prospere ș'au așezat temelia instituțiilor lor³⁾. Opera de reconstruiri, va începe dar și se va termina prin și cu restabi-

lirea autorității, fie privată — personală, — fie publică — socială.

Înainte de orice însă, familia va trebui restaurată pe vechile ei baze din epoca de aur a moravurilor sănătoase.

Viața de familie, întemeiată pe cele mai profunde și naturale sentimente, învață pe om cunoașterea și împlinirea datoriilor în genere și în deosebi a celor civice. Desvoltând în el deprinderea ajutorului mutual și a devotamentului afectuos, îl dispune să mărturisească aceleași sentimente către toți oamenii. A distruge familia, înseamnă a nimici din germene toate virtuțile dulci, a distruge acea dreptate afectuoasă și acel spirit de devotament, a cărui menire precisă e de a răspândi asemenea sentimente în toată viața socială. A neglija sau distruge familia, înseamnă a ucide mai dinainte patriotismul, pentrucă, în ziua când Patria nu va mai cuprinde în ea un cămin particular, o vatră părintească în jurul căreia să se grupeze toate afecțiunile noastre, adică în ziua când familia n'ar mai desvoltă sentimentele de solidaritate și spiritul de sacrificiu, atunci inimile nu vor mai bate pentru Patrie, pentrucă Patria n'ar mai însemna decât o simplă și indiferentă expresie geografică¹⁾. E logic dar a zice, că cine vrea să întărească națiunea să edifice familia.

Ar fi să depășim prea mult dincolo de limitele ce ne-am propus a respecta, dacă am insista asupra observațiilor pe care Le Play, le face în lucrările sale asupra diferitelor tipuri de familie. Vom menționa numai că el distinge mai întâiu o familie de formă patriarhală așa cum a fost pe timpul lui Lot sau a lui Noe, caracterizată prin o adâncă religiozitate și disciplină, cu viață liniștită, liberă și autonomă în mijlocul naturii.

Toți membrii ei trăiau în jurul lui pater familias din care cauză i s'a și zis «familie stabilă» și nimeni dintre aceice erau sub autoritatea șefului nu zicea, că din ceice se afla în patrimoniul comun i-ar aparține lui ceva în mod exclusiv. Iși trăiau toți viața sub autoritate, iar când șeful familiei deceda, cel mai în etate dintre bărbați îi succedă în drepturi și datorii, ceilalți rămânând mai departe sub puterea noului devenit pater familias, singurul în drept să se bucure de atributele statutului politic și civil legate de calitatea sa de șef al familiei și persoană capabilă — sui juris — de a avea drepturi și exercițiul lor liber. Alături de acest tip de familie — tip stabil, Le Play mai vorbește despre

*) Vezi nr. de Februarie.

1. Doctrină și bibliografie: Ch. Antoine, op. cit., pp. 22, 102 seq. 265, 375, seq. 360, 361, 678; E. de Curzon, Fr. Le Play, sa doctrine et ses oeuvres, 1899; Gide-Rist, op. cit., pp. 577-586; Alb. Schatz, op. cit., pp. 380-387; L. Cossa, op. cit., pp. 394-398; Araburttin, „Fr. Le Play d'après lui-même,” 1906.

2. Operele lui Fr. Le Play: „Les Ouvriers européens”, 1855 scoasă apoi la 1877 în 6 volume; „La réforme sociale”, 1864; fondă apoi în 1856 „La société L'économie Sociale”, care, dela 1881, a editat revista, „La Réforme Sociale”.

3. Albert Schatz, op. cit., pp. 376-377.

1. H. Marion, „Leçons de morale”, 1888, pp. 295, 297, 299, 300.

familia nestabilă, mișcătoare, ai cărei membri se împrăștie și-și întocmesc gospodării individuale sau se mișcă din loc în loc căutând de lucru. În opunere cu familia stabilă, aceasta a fost numită familie nestabilă.

În fine, mai distinge un al treilea tip, așa numita, «familia tulpină» în care unul dintre copii rămâne la gospodăria părintească să continue mai departe tradiția familiei, iar ceilalți își caută totul vieții prin lume. Acestor din urmă două tipuri de familie: tulpină dar mai ales, cele nestabile, le corespunde un sentiment puternic de individualizare a persoanei și a patrimoniilor, dezvoltând spiritul critic, care face pe individ apt pentru ocupațiuni mai complexe cum ar fi: negustoria, meseriile și știința.

Dintre cele trei tipuri de familie, Le Play observă, că familia patriarhală, păzitoarea zealoasă a tradiției și foarte potrivită pentru o societate agricolă-pastorală, nu mai corespunde societății de astăzi, în timp ce familia tip nestabil, produsul societății industriale, de și presupune o minte ageră, un spirit critic, o activitate vie și întreprinzătoare, totuși membrii ei abandonând vatra părintească, se întâmplă ca, odată cu descompunerea ei, să se nimicească și tradițiunea, acea putere mistică neînvinsă și absolut necesară vieții sociale. Pe temeiul acestor observațiuni, el se declară pentru familia tulpină, de oarece, pe deoparte ea păstrează și spiritul tradițiunii strâns legat de căminul familial, iar pe de altă parte, nu se disprețuește nici spiritul și necesitatea societății contemporane, întrucât ceilalți membri ai familiei, dedându-se la comerț, industrie ori știință, contribuie și ei la promovarea spre mai bine a societății, întreținând-o pe aceleași căi, pe care i le-au deschis generațiile anterioare. Pentru consolidarea familiei tulpină, Le Play recomandă reforma dreptului succesoral actual, în sensul ca părintele să aibă latitudinea legală de a testa întreaga sa gospodărie unuia dintre copii săi, scoțându-o astfel de sub regimul sfâșierii nelimitate la care e supusă astăzi. De sigur că, în această privință, vederile sale sunt exacte, pentru că, în mare parte, germenul de slăbire al societăților stă și în regimul succesoral, cu divizibilitatea patrimoniilor la infinit, regim consacrat de codul napoleonean, de oarece acest sistem, duce la anihilarea efectelor proprietății, atât din punct de vedere național, economic, cât și social. Ce dragoste de țară, poate avea acel ce posedă câteva palme de pământ?!.. Ce liniște internă s'ar putea asigura pe baza unei proprietăți din ce în ce mai insuficiente și neconsolidate, susceptibilă la infinit a fi divizată, și ce producție s'ar realiza pe o proprietate pitică, dacă, după două sau trei generații, s'ar împărți prin efectul succesiunilor ab-intestat, sau

testamentare, între un mare număr de succesori?!.. Evident, parcelele de pământ vor fi insuficiente să poată hrăni o familie; producția va scădea în cantitate și calitate, iar deținătorii acestor fășii de pământ nu vor fi nici proprietari nici proletari.¹⁾ Din cauza acestor neajunsuri inerente sistemului succesoral, Napoleon al III-lea era dispus să accepte reforma, în sensul vederilor lui Le Play, iar doctrina juridică discută astăzi, dacă nu e timpul să se reformeze sistemul actual al succesiunilor, adoptându-se alt regim, fundat, fie pe principiul primogeniturii, fie pe acela al testațiunii, prin atribuțiune.

Dar dacă într'o societate agricolă, simplă și patriarhală, autoritatea tatălui ar fi suficientă ca să asigure pacea socială, nu tot așa ar fi și în o societate complexă, industrială, cum este societatea contemporană. În o astfel de societate, cu producție capitalistă și mecanică, munca nu se prestează sub autoritatea și grija șefului de familie, iar distribuția produselor nu o face părintele, ci patronul, capitalistul, șeful întreprinderii industriale. În asemenea condițiuni, pacea și ordinea publică nu s'ar putea asigura, cel puțin în parte, decât numai prin acțiunea patronului.²⁾ Că există rele și neajunsuri, este în afară de orice discuție, ba încă neajunsurile de care suferă o societate industrială sunt mult mai adânci, mai întinse și mai acute, deci mai primejdioase decât neajunsurile unei societăți agricole-pastorale. Cauza inițială a acestor rele stă, după Fr. Le Play, în ruperea cu tradițiunea, în părăsirea datinilor și dezorganizarea bruscă a instituțiilor proteguitoare existente în evul mediu, și'n părăsirea reglementării corporative a muncii, care, altădată reunea și armoniza interesele lucrătorilor cu acele ale stăpânilor.³⁾ Din pricina concurenței și a goanei după câștig, lumea a nesocotit orice preocupare morală. «Marea industrie a desrădăcinat pe indivizi, a înmulțit numărul șomagiilor, a deșteptat poftele și a scoborât nivelul moral». ⁴⁾ Ea a făcut să se uite, că atunci, când se vorbește despre lucru, este vorba în realitate despre lucrător și că salariul trebuie să-i dea lucrătorului asigurarea, nu numai că nu va muri de foame, ci să-i garanteze și oarecare bună stare, ceva tericirea.⁵⁾

Cu alte cuvinte, aceice conduc activitatea economică, adică capitaliștii și patronii de orice fel, să nu se inspire numai dela dorința câștigului nemăsurat, care poate duce la istovirea aceluia pe care împrejurările și organizarea ne-

1) V. și C. Dobrogeanu-Gherea, Neolobăgia, studii asupra proprietății din punct de vedere economic, social și politic.

2) Albert Schatz, *op. cit.*, pag. 383.

3) *Ibid.*, pag. 384.

4) Schatz, *op. cit.*, pag. 383.

5) *Ibid.*, pag. 384.

cesară a vieții i-a făcut să-i câștige pâinea zilnică prin ei, și s'ar poate zice, în o oarecare măsură și dela ei, ci să ție seamă, că interesul social cere, ca fiecă membru al societății să-și aibă viața asigurată, în schimbul muncii ce depune. Salariul, pe care capitaliștii îl plătesc lucrătorilor, nu este un dar, o liberalitate, ci o datorie, un drept, după cum însuși Iisus a spus, că vrednic este lucrătorul de plata sa, ¹⁾ iar Pavel, apostolul națiunilor, adaugă, că celui ce lucrează plata să nu i se socotească un dar, ci ca o datorie, ca un drept al său. ²⁾ Neajunsurile de care suferă societatea contemporană, a cărei structură economică este industrialismul, cu producția capitalistă și mecanică, nu pot fi tămăduite, după Fr. Le Play, decât prin colaborarea patronilor cu lucrătorii. Uniți, așa precum îi unesc interesele lor solidare, capitaliștii să acorde patronajul lor voluntar și caritabil, iar lucrătorii, să-l accepte și să secondeze această acțiune a patronilor, ³⁾ de oarece, nu din dușmănia unora față de ceilalți vor ieși traiul mai bun și pacea socială, ci din «desvoltarea armoniei între toți acei cari cooperează la realizarea aceleiași lucrări. Prin acțiunea uniunilor păcii sociale, patronii vor cunoaște, că datorează lucrătorilor, nu numai salariul, ci ceva mai mult decât aceasta și vor înțelege în acelaș timp că, dacă au dreptul de supraveghere părintească asupra lucrătorilor și grija tutelară asupra acțiunilor lor dăunătoare, au însă și obligațiunea de a împlini șase îndatoriri și anume: ⁴⁾.

I. Să respecte contractul de muncă, adică să nu concedieze pe lucrător fără motiv, iar atunci chiar când ar exista un motiv, ruperea contractului să nu-l facă brusc;

II. Să-și modereze câștigurile, iar lucrătorii să nu suporte urmările speculațiunilor pe care le face patronul;

III. Să unească munca agricolă cu lucrul manufacturier, adică lucrătorul să aibă o bucată de teren pe care să-l lucreze în caz de șomaj, slujindu-i totodată și drept bază a căminului său familial;

IV. Să recomande, să ajute și să înlesnească facerea de economii în vederea necunoscutului;

V. Să menție și să ajute legătura strânsă între familia lucrătorului și cămin, asigurând-o printr'un bun familial, cunoscut sub numele de «homestead», scos de sub urmărirea creditorilor, și în fine, al VI-lea, să respecte și să crute pe femeie, lăsând-o să stea acasă, iar dacă și ea va trebui să lucreze, să nu execute decât aceeace e potrivit cu puterea și sexul ei. Dar pentruca

aceste recomandări, să dea rezultatele așteptate, mai e nevoie, susține ramura aceasta a creștinilor sociali, să existe din ambele părți conștiința comună, că mântuirea clasei muncitorilor nu poate veni decât de sus, dela patroni, cari, pătrunzându-se de respectul demnității omenești, urmează să înțeleagă că, lucrătorii le sunt frați, față de cari au obligațiuni firești și obligațiuni de conștiință, ca și cum ar fi vorba de un membru din familia lor, căci, ce este atelierul sau uzina, dacă nu, într'un senz larg, tot o familie mult mai mare, ai cărei membrii se cuvine să aibă unii față de alții, îndatoriri și drepturi potrivit condițiunii lor sociale! Familia, în accepțiunea cea din urmă a cuvântului, se poate spune că este o asociație de fapt și de drept, în care membrii ei sunt uniți, fie prin legături de afecțiune prezumată, fie prin legături economice. Legăturile de afecțiune prezumată se bazează pe conștiința morală a fiecărui om și se află pe baza oricărei înjghebări sociale, chiar dacă e numai de natură pur economică. De altfel, în vechea familie, așa cum e cunoscută din studiul dreptului roman, legăturile de sânge ocupau un loc restrâns în cimentarea relațiilor familiare, de oarece, sub autoritatea șefului, se aflau nu numai rudeniile de sânge, ci și rudeniile civile, sclavii și persoanele în mancipiu ¹⁾. Aceste din urmă două categorii de membri ai familiei, nu erau legate de celelalte, decât prin legături de afecție și legături economice. De ce dar atunci n'ar fi și întreprinderile industriale, de orice fel, într'o măsură oarecare și în acest înțeles, asemenea vechilor familii?!

Scopul ultim al reformei sociale, însă, propusă de Fr. Le Play și urmașii săi, pare a fi formarea unei conștiințe și voințe clare și precise prin consolidarea ideii de autoritate și conștiință, în virtutea căreia, atât individul, cât și societatea să se conducă dela sine sub supravegherea reprezentanților autorităților sociale cum ar fi: șeful familiei, șeful întreprinderilor economice și autoritățile publice autonome. O asemenea autoconducere ar face ca intervenția guvernelor politice să fie cât mai rară și mai limitată, pentrucă, după cum s'a observat, acțiunea lor este de multe ori intolerantă și birocratică. Biurocrațismul caracterizat prin centralism, este prea bine cunoscut, iar intoleranța care, în foarte multe cazuri, pare a fi o părtinire, o favorisare pentru aceice dețin puterea, s'a dovedit, ca atare, în repetate rânduri, în istoria popoarelor. Dovada o găsim între altele și în legislația franceză din 1816 care a fost făcută în favoarea nobilimii, după cum cea din 1830 a fost în favoarea bur-

1) *Ev. Mateiu*, cap. X, Vers. 10.

2) *Ep. Romani*, cap. IV, vers. 4.

3) Albert Schatz, *op. cit.*, pag. 385.

4) *Ibid.*, pp. 386-387.

1. Gaston May, *Éléments de droit romain*, 1913, pag. 102.

ghezilor, iar cea din 1848 în favoarea lucrătorilor¹⁾.

De aceea, când Le Play cere întărirea autorităților sociale, sub forma autorității familiale, a patronului, ori a autorităților locale, el înțelege să o limiteze pe a statului, căruia îi recunoaște însă dreptul de intervențiune, numai atunci când celelalte organe ale autorității publice locale, instituite pe descentralizare și autonomie, nu ar putea sau ar neglija satisfacerea acelor interese. Statului, privit ca organ al solidarității sociale, nu i-ar rămâne decât acele atribuțiuni pe care nu le-ar putea îndeplini familia, asociațiunea, comuna, județul sau provincia.

O astfel de construcție socială, făcută, după cum zice Fr. Le Play, din trei materiale: comunitatea sau asociațiunea, proprietatea individuală și patronajul, toate unite sau cimentate prin ideea religioasă și cea de suveranitate, s'ar ridica pe două fundamente: Decalogul și autoritatea paternă. O asemenea organizație socială n'ar fi de cât realizarea reformismului social, profesat de această ramură a creștinilor sociali.

Democrația creștină

Reformismul social aduce în discuție regimul democrației creștine²⁾. Ziceam în cursul acestei lucrări, că doctrina creștină este eminent democratică și caracterizăm în mod generic democrația definind-o ca fiind capilaritatea socială, în virtutea căreia cel vrednic de jos să se poată ridica sus, iar cel de sus să se pogoare în mod necesar jos, când nu s'ar putea menține prin puterile lui, sus, pe treapta, unde se află. Definind-o astfel, ne-am gândit la democrația socială mai mult, decât la democrația politică, căci, din punctul de vedere politic, există o democrație care, după definiția Sft. Thomas, este *potestas populi*. Există însă și o democrație socială creștină, care constă în organizarea forțelor sociale, juridice și economice pe baza preceptelor naturale și ale evangheliei, mai presus de vicisitudinile omenești³⁾.

Democrația, în sensul obișnuit al cuvântului, presupune după cum observă A. de Tocqueville, în opera sa «*De la Démocratie en Amérique*», un guvern democrat și o societate democrată. Guvernământul este democrat, când e constituit de către popor și pentru el⁴⁾, iar societatea este democrată atunci, când după cuvintele abatelui Pottier, toate puterile sociale funcționează în

chip armonic și în ordinea lor ierarhică, așa fel că, asigurând fiecărui individ posibilitatea unei depline desvoltări, are ca rezultat final realizarea «binelui comun», din care se cade să profite mai mult de cât toți, clasele inferioare. ✕

Reformismul social îmbrățișează noțiunea democrației în ambele ei înțelesuri¹⁾, privită, atât în elementul virtual, care nu e decât preocuparea întreagă și continuă a scopului urmărit, cât și în elementul ei concret, care constă în însăși organizarea forțelor sociale, urmărind acelaș scop. Așa înțeasă democrația, ea apare, în cele din urmă tot *potestas populi*; dar această putere, ca să fie reală și utilă, trebuie să se bazeze pe o voință constantă și o înțelegere completă a realității vieții sociale, căci numai prin libertate și responsabilitate individuală și socială, organele și funcțiunile sociale își dobândesc caracterul democratic. Dar și libertatea și responsabilitatea individuală sunt înseși condițiunile morale ale societății democratice, rezumate de unii în cuvântul educațiune²⁾. Pentru realizarea acestor condițiuni, reprezentanții reformismului social creștin au organizat o activitate proprie, tinzând la realizarea principiului democratic, manifestat în autonomia libertății și responsabilității individuale.

În acest scop, s'a format asociațiunea catolică a tinerimii franceze, pe baza întreitii legături: a rugăciunii, a studiului și a acțiunii³⁾, s'au organizat congrese de lucrători, s'au redactat reviste, s'au ținut conferințe și s'a fundat o puternică asociațiune catolică cu scop social, numită Sillon-ul⁴⁾, inaugurând cercuri de studii și institute populare, în care se discută public chestiunile sociale și se prepară reformele democratice necesare⁵⁾. Și conservatorii sociali, adică reformiștii morali, și reformiștii sociali propriu ziși, se întâlnesc, atât în domeniul educațiunii sociale, — deoarece toți voesc să desvolte până la maximum conștiința și responsabilitatea individuală, — cât și în domeniul relațiilor sociale, deoarece, după cum zice Liberatore în «*Principii de economie politică*», ei vor să protegiască pe cei slabi și să conducă pe cei puternici. Din toate aceste rezultă că această grupă a creștinilor sociali, pe care i-am numit reformiști sociali, sunt, în principiu, pentru restabilirea autorității. În primul rând cer reabilitarea familiei pe bazele ei tradiționale și reintegrarea autorității paternă, maternelă și maritală în drepturile ei. Deasemenea reclamă instituția bunului patron,

1. A. Schatz, *op. cit.*, pag. 387.

2. Despre democrația creștină, V. G. Fonsegrive, *Catholicisme et Démocratie*; Abbé Naudet, *La Démocratie et les Démocrates chrétiens*, 1900; Abbé Gayraud, *Les Démocrates chrétiens, Doctrine et Programme* 1899.

3. Enciclica, *Graves de communi*, 1901.

4. Ch. Antoine, *op. cit.*, pag. 279.

1. *Ibid.*, pag. 280-281.

2. E. Vacherot, *De la Démocratie*²⁾ 1860. livre, ch. III.

3. Ch. Antoine, *op. cit.*, pag. 265.

4. A. Schatz, *op. cit.*, pp. 410-420; Ch. Antoine, *op. cit.*, pag. 265; Louis Cousin, *Vie et Doctrine du Sillon*; Abbé Emm-Barbier, *Les idées du Sillon, Étude critique*.

5. A. Schatz, *op. cit.*, pp. 410-420.

realizată sub chipul Stăpânului drept din Evanghelie, care să răsplătească și pe cel din urmă, ca și pe cel dintâiu lucrător din via lui, cu suficientă plată, ca să poată trăi, enunțând prin aceasta principiul minimului de existență, — salariul minimal, — pretins de către muncitorii de azi și recunoscut în mare parte prin legislațiile moderne și contimporane.

Constituția poloneză, de pildă, după ce zice, în art. 102, că munca trebuie să fie pusă sub protecțiunea statului, adaugă: Tot cetățeanul are drept la protecțiunea pe care statul o acordă muncii supușilor săi, iar în caz de șomaj, boală sau accident, cetățeanul are drept legal la asistența socială, organizată prin lege.

În *Constituția germană* e și mai hotărât scris: Fiecărui cetățean trebuie să i se dea posibilitatea să-și câștige existența prin muncă economică; iar dacă nu i s'ar putea indica un prilej de muncă potrivit, statul se va îngriji de întreținerea lui¹⁾. Trebuie să recunoaștem însă, împreună cu A. Fouillée²⁾, că, dacă această obligațiune ce-și iau statele, e să nu rămâe o simplă prescripțiune amăgitoare, ele trebuie să-și împlinească angajamentul. Dar cum se va putea achita de o așa grea obligațiune republica germană, de pildă, care, din cauza dezastrului suferit, avea cel mai mare procent din cele 15 milioane de familii, subvenționate și întreținute de guvernele Europei, pentru că n'aveau unde munci⁴⁾. Reformiștii sociali însă, cunoscând experiența ce s'a făcut în trecut cu organizarea dreptului la muncă³⁾, nu-și iau obligațiunea să dea de lucru fiecărui om, așa ca oricine să aibă ce lucra, sau să asigure tuturor și fără excepție asistența privată ori publică, ci susțin, că problema socială își va primi soluția completă, numai dacă oamenii vor respecta poruncile din decalog și se vor supune autorității exercitate de organele sociale competente, dacă, prin educațiune creștină și națională, se vor desvolta conștiința solidarității și vor face ca toți să înțeleagă necesitatea de a soluționa conflictele de orice fel prin cooperare, iar nu prin luptă vrăjmășească, și în fine, dacă, prin legislație protecționistă și intervenționistă li se va asigura un regim politico-social, cu adevărat democratic. Scopul acestei activități, pornită din spiritul de caritate evanghelică, este să realizeze un regim democratic, absolut necesar în buna evoluție a popoarelor. Un asemenea regim ar tinde, după cum gândia

Carlyle¹⁾, pe deoparte să înfăptuiască o societate de personalități, nu anarhice ca'n concepția lui M. Stirner (*Der Einzige und sein Eigentum*) sau imorale, ca în aceia a lui Fr. Nietzsche, ci de oameni cari să-și cunoască limitele libertății lor, limite determinate prin întretărirea drepturilor și datoriiilor similare ale altora și înăuntrul cărora fiecare să se poată desvolta liber; iar pe de altă parte, să asigure unei astfel de societăți o conducere prin formarea unei aristocrații reale, pentru care munca să fie o adevărată religie, iar viața un sacrificiu eroic.

Concluziuni.

În urma tuturor acestora, constatăm că, în concepția creștinismului social, societatea umană este asemănată organismelor complexe, cu viață proprie, având legile ei de existență și dezvoltare și perfecționare. Ca organism, ea a fost și este supusă legii generale a evoluției organice, iar ca alcătuire socială, a urmat în mod necesar treptele evoluției istorice, trecând prin toate formele vieții sociale (Familie, gens, trib. etc.). Sensul acestei îndoite evoluții este trecerea de la o omogenitate nedefinită și incoherentă, la o eterogenitate coerentă și definită; iar caracteristica ei stă în diferențierea și specializarea organelor și funcțiunilor sociale.

Principiul evoluției sociale, în genere, e individualitatea privită în natura — firea — și'n manifestările ei, adică în libertatea individuală și proprietatea privată; iar cadrul în care se desfășoară și se desăvârșește această evoluție, fie ea politică, socială sau economică, este determinată și stăpânită de legi, între care legea populației ocupă primul loc. Societatea umană prezentându-se dar, ca un rezultat firesc și necesar al unor puteri naturale, ea nu poate fi întocmită și nici modificată după voie, și, din acest punct de vedere, pretențiunea utopiștilor, a socialiștilor și a tuturor idealistilor naivi, fie chiar și creștini, care ignorând necesitatea științifică a realității, vor să alcătuiască societăți sau s'o schimbe pe cea de azi, după dorința, ideile și fantaziile lor, sunt zadarnice și primejdioase. Ceaceea creștinismul social, în acord cu cercetările științifice, recunoscând că individul este forța care rezumă în sine influențele sociale anterioare și actuale, putând însă să reacționeze contra lor²⁾, susține că adevărata putere inițială în procesul de dezvoltare a societăților, stă în individualitatea și personalitatea omului. Pentru acest motiv, în doctrina socială a creștinismului el, omul, e alfa

1. art. 163.

2. *La propriété sociale et la démocratie* 1884, pag. 134.

3. John M. Keynes, *Urmările economice ale păcii*, trad. Rom. 1920, pag. 175.

4. Asupra dreptului de muncă, v. L. Blanc, *Histoire de la Révolution de 1848* (apare în 1870), *Le socialisme droit travail* 1848; Emil Thomas, *Histoire des ateliers nationaux* 1849; *Dictionnaire d'ec pratique* cit., vol. I. pp. 605-618.

1. C. Antoniadu, *op. cit.*, pp. 142, 143, 165, 221.

2. G. Palante, *Précis de sociologie*, 1903, pp. 176, 60. 179.

și omega, este cheia, care, fie că voim, fie că nu, deschide ori ce ușă¹⁾.

În virtutea aceluiași constatări, creștinismul, pornind dela concepția științifică a solidarității sociale, tinde să realizeze înăuntrul fiecărei națiuni-popor, un regim de sinceră și deplină democrație.

Dar democrația și solidaritatea organică exclud luptele dintre clasele sociale, lupte pe care, condamându-le, în numele lui Iisus, Apostolul Pavel, nu osândește și lupta pentru viață, de oarece ea e în firea lucrurilor și isvorăște din însuși fundamentul psihologic al omului, adică din interesul și dorința de mai bine a lui. Tendința creștină e să tempereze numai lupta pentru existență, iar nu s'o suprimă, fiindcă această luptă este puterea care duce mai departe, atât pe individ, cât și pe întreaga societate pe calea progresului și a civilizațiunii, în timp ce lupta dintre clase, așa cum o înțeleg și conduc socialiștii revoluționari, este principiul de descompunerea vieții sociale. Pentru armonie și contra luptei fratricide vorbesc reprezentanții doctrinei creștine, când îndeamnă pe toți să trăiască într'un gând și o înțelegere²⁾ și să înlăture toate pricinile care pot aduce desbinare și imperecheri între ei. Și fiindcă lupta pentru trai este o condiție necesară a existenței, ea provoacă, în mod fatal, conflicte, căci, «anevoie este ca în lume să nu existe scandaluri», dar aceste ciocniri între indivizi, pentru dreptul egal la viață, trebuie să fie un prilej mai mult de înălțare a individului și a societății, iar nu de decădere și ruină. De aceea creștinismul, recunoscând această ordine de lucruri, recomandă temperanță, căci, «de vă mușcați unul pe altul și vă mâncați, căutați să nu vă mistuiți». ³⁾ Cât privește raportul dintre popoare-națiuni, creștinismul tinde către uniunea lor, înțelegând prin aceasta, nu un cosmopolitism, ci forma cea mai înaltă și desăvârșită a cooperării între națiuni. El nu vrea să facă din fiecare om un *peregrinus sine civitate*, ci un cetățean creștin conștient de datoriile pe care, în chip firesc, le are față de familia, neamul și cultura națională, față de umanitate și cultura umană. Între individ și umanitate este națiunea scumpă fiecăruia, așa precum zice M. Kogălniceanu.

Creștinismul social tinde să restabilească, am zice, religiunea prezentului și religiunea viitorului. Prin religia viitorului, vom înțelege legătura omului cu umanitatea, cu idealul, cu desăvârșitul ultim; iar prin religiunea prezentului vom înțelege unirea aceluiaș om cu realitatea

imediată, cu viața legată de așezările sociale existente și dată să fie trăită în condițiuni determinate. Patriotismul este religia cetățeanului și cartea datoriilor lui către Țara în care trăiește, iar umanitarismul, este religia națiunilor și cartea datoriilor lor reciproce, prin împlinirea cărora se realizează cultura umană și se poate ajunge la desăvârșirea integrală a vieții.

Între aceste două tendințe, două religii, cum le-am zis, nu este contradicție, pentru că însuși mersul firesc al lucrurilor e îndreptat în acest sens. Timpul chiar, marele operator, face, prin acțiunea lui, operă analitică, fără a dizolva, și individualizează, fără a descompune întregul sau a zădărnici unirea; iar în ceea ce privește evoluția socială spre umanitate, ea nu se face prin confuzionarea și suprimarea națiunilor, ci dimpotrivă, prin diferențierea, individualizarea și afirmarea lor.

Metodul sau calea, care poate duce la realizarea sistemului creștin, adepții lui susțin că ea trece prin inima omului, întrucât «împărăția lui Dumnezeu pe pământ și îmbunătățirea vieții omenești sunt posibile numai prin o renaștere spirituală». ¹⁾ Concepția socială creștină fundată pe ideea religioasă și națională, nu se va realiza, decât numai dacă adevărurile ei vor prinde rădăcini în ascunzișul inimei omenești. ²⁾ Retormismul moral individual dar, cărut îndeosebi de ramura creștinilor mistici, va aduce după sine, sau, în tot cazul, va înlesni retormismul social pe temeiul noțiunii de autoritate (Fr. Le Play), de justiție, (asociaționismul creștin) și de caritate-fraternă (democrația creștină). Pe temeiul acestor constatări, reprezentanții creștinismului social afirmă necesitatea și posibilitatea armoniei sociale, denunță socialismul materialist și revoluționar, ca fiind negațiunea creștinismului³⁾ și o periculoasă eroare științifică, căreia, opunându-i sistemul lor social, avertizează zicând:

«Socotiți să nu vă fure cineva cu filosofia și cu înșelăciunea deșartă, și nici să vă amăgească cu cuvinte plecătoare...., ⁴⁾ căci mânia lui Dumnezeu vine peste fiii neascultării». ⁵⁾

Astfel lucrând reprezentanții creștinismului, cred că soluționează problema socială, și în latura ei economică, slujind prin aceasta și Patria și Umanitatea — *et Patriae et umanitati*.

N. BUZEA

Prim-Procuror la Tribunalul Iași. Docent universitar

1. *Ibid*, pag. 3.

2. *Epist. I Corinteni*, cap. I, vers. 10.

3. *Epist. Galateni*, cap. X, vers. 15.

1. Petrov, *Evanghelia ca temelie a vieții*, trad. D. Cornilescu, 1914, pag. 64.

2. *Ibid.*, pp. 57,64,70.

3. Le R. P. Felix, *Christianisme et Socialisme*, 1879, pp. VIII, XIII.

4. *Epist. Coloseni*; cap. II, vers. 4, 8.

5. *Epist. Efeseni*, cap. V, vers. 6.

Emanciparea femeii față de creștinism

De câteva decenii în urmă, problema: emanciparea femeii a început a neliniști lumea politică de pretutindene.

Representantele sexului frumos adică au venit la convingerea, că femeile să fi fost dela începutul lumii subjugate de către bărbați, declarate fiind de neapete de a ocupa niciuna din funcțiunile vieții publice. Aceasta aduce pe femeie într'o stare de sclavie, de dependență absolută de bărbat, ceea ce nu e compatibil cu dreptul de libertate individuală.

E ușor de înțeles, că aceste idei revoluționare au prins îndată rădăcini și și-au aflat ecoul lor, mai întâi în țările democratice și au fost aduse apoi totdeauna pe tapet acolo, unde spiritele erau turburate prin revoluțiuni.

Și în vechime au fost ventilate aceste idei și anume atunci, când societatea omenească era cuprinsă de viciurile demoralizării și decadenței. Așa aflăm la Romani, în era împăraților, un curent feminist, despre care Horaț se plânge: «Acuma femeia e domn, pecând bărbatul oftează pe furiș și cugetă între prieteni, de altfel însă se supune». Iar Aristotel constată că era emancipării femeii e și era decadenței ei, de unde rezultă sfărâmarea căsniciei, a familiei și a Statului.

Dela Constantin cel mare, când creștinismul ajunsese la putere, și până la revoluțiunea franceză, nu se prea întâlneau în istorie mișcări feministe. Lumea fiind mai credincioasă, se ținea de învățăturile Vechiului și Noului Testament, după care femeia nu e roaba bărbatului și nici obiectul său de volnicie; ea nu e însă nici stăpânul în familie și nu are să ceară drepturi și dătorinți bărbătești.

Bărbatul și femeia sunt deopotrivă întreolaltă până când e vorba de demnitate omenească și de vrednicie și prețuire înaintea lui Dumnezeu. În societatea omenească însă și în familie, femeia e supusă bărbatului.

Pe vremea revoluțiunii franceze, aceste principii au fost însă răsturnate și cărmuitorii de atunci au cerut în parlament dreptul de vot și pentru femei. Dară nici atunci această cerere nu a izbândit.

În secolul al 19-lea, apoi, când liberalismul a început a înflori, s'a început din nou a se discuta cu mare tenacitate despre libertatea femeii în sferele politice. Capitalismul a fost atunci destul de isteț penru a-și însuși aceste idei, din punctul său de vedere al câștigului, căci a început a introduce pe femei în fabrică și, plătin-du-le acestora plăți mai mici decât bărbaților, au scăzut plățile în folosul său. Curios însă, că aici femeile nu s'au simțit micșorate în drepturile lor și nu se simțesc nici astăzi, consimțind

pe așa, că nu pot avea tot aceleași pretențiuni ca și bărbații.

Urmarea a fost numai că socialismul, care se răspândia pretutindenea, s'a declarat îndată de apărătorul drepturilor femeiești, cerând în fiecare clipă aceiaș îndreptățire.

Chemarea femeii în lume a fost cu desăvârșire zdruncinată prin intrarea ei în fabrică. A fost zmulă din sânul familiei, pentruca să deie material de oameni ieftin, spre nenorocirea copiilor și spre a produce o decadentă generală.

Dogmele socialiste respective desființează deodată toate legăturile religios-morale ale căsătoriei, cari după capii socialiști (Engels, Bebel) răpesc toate libertățile individuale.

Femeia nu trebuie, după aceștia, să cărmuiască gospodăria casnică, deoarece e mai prielnic de a-și căuta hrana zilnică în ospătării. Iar ce se atinge de creșterea copiilor, aceștia vor fi lăsați în seama pedagogilor, de care are să se îngrijească Statul. Chiar și cei nou-născuți vor fi îngrijiți de medici specialiști și de îngrijitoare anumite.

Ce va face, așa dar, femeia în timpul liber? «Se va dedica studiului artelor și științelor»!

Că vor fi existând și mame de acele, care văd în copiii lor numai piedici împotriva mișcării lor mai slobode în viața zilnică, cari le stinghiresc de a lua parte la teatre, întruniri publice și alte manifestațiuni politice, aceasta e un fapt adevărat, în majoritate însă, mamele se vor împotrivi, călăuzite de iubirea de mamă înăscută, de a-și lăsa copiii pe mâni străine. Și nici tații nu vor primi toți, ca odraslele lor să fie lăsate în îngrijirea Statului. Procedeu acesta ar fi și nefiresc.

Dacă socialismul propagă cu atâta îndrjire ideile de o egală îndreptățire între bărbat și femeie, atunci aceasta să face mai mult din punct de vedere politic. Femeia are să aleagă și să voteze asemenea bărbatului, are să aibă intrare liberă în funcțiunile Statului și are să discute afacerile publice în toate corporațiunile și parlamentele. Are să fie așadar o egalitate în viața casnică și în viața publică.

În unele State din America, femeile au ajuns la această țintă încă din anii 1890. Cele mai aprige lupte s'au dat în timpul mai din urmă pe tema aceasta în Anglia, unde așa numitele «sufragete», sub conducerea D-rei Pankhurst, au făcut adevărate pustiiri pe străzile Londrei.

Astăzi am ajuns acele vremi că, în cele mai multe State, în cari a bântuit în a. 1918 revoluția masei, ca Rusia, Germania, Austria, să vedem pe femeie alături de bărbat, legiferând și parlamentând în corpurile legiuitoare,

Francia, Italia, Spania. Olanda ș' altele, încă n'au ajuns aceste vremuri ideale.

La noi, în România mare, ne-a surprins maturul corp al Senatului de sub guvernul trecut, că a votat în principiu încă aceasta egalitate problematică, ceea ce a făcut, ca senatorii de atunci să fie obiectul de admirare și omagiu a multor societăți feminine.

După ce am văzut cauzele, din cari voește socialismul și liberalismul să-i procure femeii un rol nou în societatea omenească, e bine de știut ce zice creștinismul și rațiunea la aceasta schimbare.

În Testamentul Vechi, cetim că, după ce a scos D-zeu pe oamenii cei dintâi din rai, îi zise femeii: «După bărbatul tău vor fi dorințele tale și el te va stăpâni» (Fac. 3, 16). Această hotărâre d-zeească determină destul de clar referința între bărbat și femeie. Nu e aici vorba de egalitate, ci direct de supunere.

Se prea poate obiecta că Testamentul Vechi a fost întocmit cu Testamentul Nou, că legea nouă are alte porunci de cât legea veche, că cultura modernă cere ca femeia să-și spună și ea cuvântul la judecătorie, în biserică și alte diregătorii.

Dacă vom cerceta apoi Testamentul Nou, vom afla, că și aici femeia e exclusă din acele locuri, pe cari le-au ocupat dela început numai bărbații.

Așa, cetim în epistola I-a către Corinteni: «Femeile să tacă în biserică, căci nu li se dă voie să vorbească, ci să fie supuse, după cum zice și legea. Iar dacă voiesc să învețe ceva, să întrebe acasă pe bărbații lor, pentru că urît este pentru femeie să vorbească în biserică». (14, 35, 36).

Tot Sf. ap. Pavel, dând învățături celor căsătorii, zice:

«Femeile să fie supuse bărbaților ca Domnului». (Efes. 5, 22), iar în altă parte: «Femeilor, fiți supuse bărbaților, după cum se cuvine, în Domnul» (Colos. 3, 18).

Tot așa de lămurit sfătuește la supunere pe femei și ap. Petru: «De asemenea, voi, femeilor, supunându-vă bărbaților voștri, că chiar dacă unii nu ascultă cuvântul, să fie dobândiți prin purtarea fără vorbă a femeii.» (I Petru. 3, 1).

În Vechiul și Noul Testament așa dar, în tot locul, unde e vorba de purtarea femeii în public, aceasta e supusă bărbatului, ca, *prin purtarea ei fără vorbă*, să nu se facă urâtă înaintea oamenilor.

Pe baza ambelor Testamente, s'a format până azi o imensă literatură bisericească. Nu e cuvânt în aceste două cărți, care să nu fi fost cercetat de către teologii învățați cu lupa exegezei. Incepând cu scrierile Sf. Părinți și până în timpul modern, nu se află niciun scriitor bisericesc, care să fi dat cuvintelor amintite, referitor la purtarea femeilor, alt înțeles, decât

acela, că femeia nu are în afacerile publice tot aceleași drepturi, ca și bărbatul, ci că ea, amăsurat naturii, are alte datorinți și alte terene de activitate.

Și deoarece Biserica noastră a ținut și ține cu tărie la învățăturile Mântuitorului și ale apostolilor, din punct de vedere bisericesc și creștinesc, niciodată nu se pot da femeii drepturile, pe cari i li ar da spiritele anarhice și pline de bolșevism. Dacă și referințele timpului modern aduc multe schimbări în viața zilnică a oamenilor, nu se pot face aceste schimbări și în domeniul legilor noastre bisericești.

Ce ne spune acuma la emanciparea femeii mintea naturală, rațiunea? Resultatul va fi mai clar, dacă vom pune alătura câte un reprezentant din ambele sexe în condițiuni egale și vom compăra prestările fiecăruia în deosebi din viața publică. După acest studiu, vom veni cu siguranță la convingerea, că bărbatul și femeia sunt deosebiți unul de altul trupește și sufletește, hotărâtă fiind prin aceasta pentru fiecare altă chemare în lume. Astfel Aristotel zice: «Natura bărbatului și a femeii e după hotărârea D-zeească, destinată spre un trai comun în viață, care e însă diferită, deoarece bărbatul e tare, femeia e slabă, și ca urmare, aceasta, în urma fricii, e mai cu precauțiune, iar acela, prin curaj, mai îndrăzneț unul să câștige cele necesare în extern, iar cellalt să le îngrijească în casă. Conviețuirea lor nu e pentruca să poată trăi, ci pentruca să se ajute unul pe altul, fiecare contribuind cu ale sale».

Această ordine de trai s'a păstrat acuma de multe mii de ani. Și dacă s'ar cerca o schimbare în această direcție, s'ar produce fără îndoială un mare haos în viața popoarelor.

Națiunea, statul, îndeocomun societatea omenească, își razimă de regulă liniștea, fericirea și prosperarea pe rânduiala, ce domnește în familie. Iar aceasta numai atunci poate corespunde așteptărilor, când femeia se va dedica cu totul vieții familiare.

În femeie se concentrează tot idealul familiei, care, ca mamă a copiilor, hotărăște, prin buna creștere viitorul acestora, iar ca soție credincioasă, luminează viața bărbatului, plină de atâtea ori de griji întunecoase.

Ce s'ar face oare din aceste familii ideale, când mama și-ar părăsi datorința aceasta, și-ar schimba rolul și s'ar dedica politicii, dezbaterilor publice, ar petrece zilele în oficii, iar serile în adunări, în cluburi, societăți și alte întruniri? Omul, dar mai des femeia, nici când nu pot umbla cu succes după două idealuri opuse, cum sînt familia și politica. Ori una ori alta.

Și ce aspect ar da o așa familie cu doi stăpâni? Doar e lucru hotărât că, fără oarecare

autoritate, nu se poate nicăiri face nimic. Cine să fie autoritatea în familie, dacă bărbatul și femeia au aceleași drepturi? Aceasta înseamnă anarhie în familie.

După cum spune Tacit, femeia domnia cu demnitate și suveranitate sfântă la vechii Romani, fără să pretindă posturile onorifice de consuli, senator sau alte oficii mari. De tot mișcător și duios vorbește Solomon, despre femeie, în proverbele sale, când zice: «Femeie virtuoasă cine poate găsi? Căci prețul ei întrece mult pe al mărgăritarelor. În ea se încrede inima bărbatului ei, se scoală, când încă-i noapte și dă de mâncare casnicilor săi . . . cu socoteală își deschide gura și legea bunătății este pe limba ei, iar bărbatul ei o laudă zicând: Multe fete au lucrat cu virtute, dar tu pe toate le-ai întrecut». (Prov. cap. 31).

Femeia așadar își are chemarea sa cea însemnată ca mamă și, ca atare, ea aduce neamului cele mai bune servicii. A o schimba pe aceasta, în cea de agitator, de demagog sau alt rost politic, e un schimb foarte greșit.

Căci sigur, acel popor, la care toate *mamele s'ar emancipa*, nu are multă viață, ci degenerază. Și puterea cea mai mare politică a femeii zace tocmai în chemarea de mamă, deoarece dânsa sădește în odraslele mici, cele dintâi simțiri de

patriotism, de cinste, de evlavie, de tărie de caracter. Printr'o creștere bună, pe baza religios-morală a copiilor, va aduce mama adevărată, patriei, de sute de ori mai prețioase servicii, decât prin agitari și ocupațiuni cu arte și științi.

Și tocmai dela această datorință ar dori să o atragă socialismul internațional și interconfesional, să o zmulgă pe femeie din cercul ei cel adevărat de activitate, să o amestece în mârșăveniile politicii, să-i *rupă furca și fusul* din mână și să-i deie *buletinul de vot*, să o înjosească la unealta de partid, pe când casa, familia și copiii, să fie dați uitării sau lăsați în seama Statului.

Rațiunea ne învață, așadar, că cererea femeilor, după drepturi egale cu ale bărbatilor, stă în contra-zicere cu natura omenească, cu obiceiurile și viața popoarelor de atâtea mii de ani, cu binele moral al familiei și cu viitorul neamului.

Și atunci, când, atât din punctul de vedere al creștinismului, cât și al rațiunii, drepturile femeii nu pot fi egale cu ale bărbatilor, totuși, însă, aceste idei se ventilează mai departe, apare această cerere, după o egală îndreptățire ca un postulat primejdios a unei ere decăzute și a unui curent anarhic și revoluționar.

PR. G. NEGURĂ

Paroh în Vicovul-de-Sus, Bucovina

DUPA CONȘTIINȚĂ OARE JUDECA SECTANȚII NOȘTRI ?

Ce se poate spune despre un copil care are dorința să învețe vreun meșteșug, dar vrea la toate să ajungă numai cu mintea lui și nu vrea să știe de vreun învățator, nu ia în seamă nici un sfat al omului iscusit? Se poate spune cu tărie, că asemenea copil nu va învăța nimic. Iată, tot aceiași se poate spune și despre sectanții noștri: adventiștii, bapțiștii, studenții biblici, și, în genere, despre toți acei, cari vor să priceapă lucruri de credință numai cu mintea lor proprie, cari nici nu vor să știe de învățatura Sf. Mame noastre Biserici ortodoxe. Intr'adevăr, Sf. noastră Biseră ortodoxă ființează de 20 de veacuri și în sânul ei s'au mântuit atâtea milioane de credincioși, iar acești învățatori ne-sectanți, au găsit că în Biserică nu e mântuire, că dâșii mai bine judecă decât însăși Biserica, că toate aceste milioane de credincioși, cari, în cursul atâtor veacuri, găseau în Biserică mântuire, aveau păreri greșite, credeau nedrept, se înșelau, și iată acum numai ei, au găsit adevărul, iată, pe ei trebuie să-i ascultăm... Dar nu sunt acestea socoteli copilărești? Cum trebuie să judece omul înțelept? Fără îndoială, un om înțe-

lept, înainte de toate, își zice: «În trebile credinții e periculos să mă încredințez numai minții mele. În răstimpul de 19 veacuri trecute, de când a trăit pe pământ în trup Mântuitorul nostru Iisus Hristos, au fost, între credincioșii creștini, nu puțini și oameni înțelepți și plăcuți lui Dumnezeu. Deci, înainte de a mă porni cu judecățile mele despre lucruri de credință, îmi trebuie să aflu cum credeau, cum învățau toți acești oameni înțelepți și plăcuți lui Dumnezeu.

Eu cred că Sf. Ucenici ai Domnului meu Iisus Hristos, sau Sf. Apostoli, au fost luminați de Duhul Sfânt și nu se poate ca Duhul Sfânt, după Apostoli, să nu mai fi luminat chiar pe nimeni... La Sf. Apostoli au fost Ucenici, cari au fost iubiți de ei, în urma cărora au rămas scrierile lor.

Dacă vreau să știu dumnezeescul adevăr, cum se cuvine, îmi trebuie, înainte de toate, să cunosc scrierile, nu numai ale Sf. apostoli, ci și ale tuturor ucenicilor și mai apropiați urmași ai lor. Și acești ucenici ai apostolilor au avut alți ucenici și urmași, cari iar au lăsat după ei scrieri. Numai decât îmi trebuie să le cunosc și pe acestea. Astfel de oameni, cari au trăit aproape

de timpurile apostolilor, au putut auzi multe dela ucenicii apostolești, precum și aceia au auzit dela înșiși apostoli, cum să nu cunosc scrierile și ale acestor bărbați? Dar și acești bărbați mai apropiați de timpurile apostolești aveau pe ucenici ai lor, șirul cărora ajunge neîntrerupt la veacurile vestite ale Sf. Părinți, la veacul sfinților Vasilie cel Mare, Grigorie Teologul, Ioan Gură-de-aur și o mulțime de alți părinți și învățători ai Bisericii. Dacă vreau să cercetez adevărul conștiincios, îmi trebuie să cunosc scrierile și ale Sfinților Părinți. Dar acești Sfinți Părinți se adunau la soboare, se adunau din toată lumea cunoscută pe atunci, se adunau într'un loc și aici împreună discutau toate chestiunile despre chipul cum ar trebui înțeles cuvântul dumnezeesc. Toate chestiunile pe care le ridică acum sectanții, de mult au fost ridicate de învățători la fel cu ei și de mult au fost dezlegate și hotărâte de oameni înțelepți, nu ca noi păcătoși. Deci nu e mai bine, nu e mai siguroare, înainte de a mă porni în prejudecățile mele, să cunosc cât se poate mai exact cum chestiunile acelea au fost dezlegate atunci? Se poate oare să bănuim pe toți acești oameni, cari se adunau atunci la soboare, că ar fi fost lacomi, necinstiți? Istoria ne mărturisește că mulți din ei și-au pus viața lor pentru acea învățătură pe care o propoveduiau și mărturiseau... Pe astfel de oameni e păcat să nu-i credem. Pe astfel de învățători e păcat să-i bănuim ca lipsiți de conștiință...»

Iată cum trebuie să cugete un om înțelept și conștiincios, dacă vrea să știe de ce Biserica noastră ortodoxă crede așa și nu altfel. Adevărul nu se teme de lumină. Nu vrea să știe de istoria bisericească, de istoria dogmelor bisericești, numai acel care se teme să nu fie cumva nevoit a se despărți de părerile sale personale, care, pentru el, au ajuns mai scumpe decât însuși adevărul. A batjocori pe oamenii care au trăit mai înainte de noi cu 1500 de ani, neștiind chiar și numele lor, necunoscând și istoria despre ei, e un lucru neconștiincios, ba voi spune și mai mult: e un lucru necinstit. Dar toți acești învățători noi, chiar așa și fac.

Dânșii într'una țin, că pe toată istoria bisericească au stârnit-o papii, și nici nu vor să știe de Sf. Părinți și de învățătorii Bisericii ortodoxe, iar dacă-i vom întreba: cine e acel Vasilie cel Mare sau Grigorie Teologul sau Atanasie al Alexandriei? în ce vreme au trăit? ce au scris? numai decât o să fie, că niciun răspuns nu vor da la aceste întrebări.

Dar în același timp batjocuresc pe toți stâlpii Bisericii ortodoxe, ca și când aceștia ar fi fost vrăjmașii lor personali.... Da unde este nepărtinirea? unde este dreptatea? De ce oare înțe-

leptii învățători, sectanții dau repede crezare la toate calomniile asupra acestor bărbați sfinți, și nu vor măcar o privire să arunce la istoria bisericească și să cunoască chiar prin ea că acești bărbați n'au fost chiar așa lacomi și răi, nici n'au avut astfel de înfățișare, precum le dau lor vrăjmașii bisericii: adventiștii, baptiștii și alți cari la număr n'au sfârșit?... Oare nu ne amintesc sectanții noștri pe acei judecători trufași, cărora le-a zis dreptul Nicodim cu atâta înțelepciune și chibzuință: *Au doară legea noastră judecă pe om, de nu va auzi dela el mai înainte și va cunoaște ce face?* (Ioan 7, 51). Iată, și legea cea veche nu învoiește a se rosti cu judecata asupra omului, mai înainte de nu se va cunoaște, cu ce este învinuit și dacă vina e cu dreptate, iar sectanții noștri învinuesc toată Biserica Dumnezească, pe toți sf. Părinți și învățătorii Bisericii, îi ocărăsc și nu vor să se uite măcar cu o privire în cărțile istorice bisericești. Și încă se laudă cu nepărtinirea lor! Asta nu e nepărtinire, ci trufie, nemărginită trufie, care a adus pe legiuitorii evreilor la răstignirea lui Hristos. Iată cu cine seamănă acești propoveduitori noi! Ei se laudă cu cunoșterea Sf. Scripturi. Dar să fi văzut ei măcar cu o privire, dacă nu vor a citi, câte cărți au scris Sf. Părinți, tâlcuind Sf. Scriptură!... Nu e în zadar dacă creștinii ortodocși petrec uneori toată viața, studiind scrierile Sf. Părinți, și la urma urmei mărturisesc că ele sunt un izvor nesecat de Teologie și înțelepciune. Și iată, pe acest izvor nesecat propoveduitorii noi îl disprețuiesc. Pentru dânșii tâlcuirea diferiților americani e mai însemnată decât a tuturor învățătorilor din vechime ai credinții, mai de preț decât a ucenicilor apostolești, cari dela înșiși apostolii au auzit învățătura lui Hristos și, au înțeles-o sigur, adevărat, mai însemnat decât învățătura tuturor Sf. Bărbați a pătimitorilor pentru credință, precum au fost Atanasie cel mare, Grigorie Teologul, Ioan Gură-de-Aur și o mulțime de alți Sf. Părinți și învățători ai Bisericii. Asta nu e oare o copilărească încredere în sine, care n'are iertare, mai ales că e vorba de veșnică mântuire, de ceiace pentru om e mai scump decât tot ce se află pe pământ și în cer! Te doare inima când îți vine la gând că și acești oameni nenorociți au fost creștini ortodocși. Dar iată că, fiind oameni întunecați, neînvățați, ei n'au vrut să se îndrepteze către Mama lor, Biserica ortodoxă, pentru luminarea lor, ci s'au lipit de oameni, cari le-au spus multe minciuni despre Biserica Dumnezeiască, au spus aceia ce le-a suflat lor vrăjmașul cel vechiu al mântuirii, diavolul. Sărmanii oameni! în loc să găsească pe păstor, au dat peste lupi răpitori!

Luminarea e lucru bun. Vrei să-te luminezi, să te înveți despre credința ta, îndreptează-te la

Biserica ta, la păstorul tău, care este dat ție de Dumnezeu, și el o să-ți deschidă comoara înțelepciunii ce se află în scrierile Sf. Părinți și vei fi om adevărat înțelept, pentru că vei învăța de acolo înțelepciunea cea mare, care, după cuvântul apostolului Iacob, nu e trufașă și încrezătoare în sine, ci curată, blândă, plecată, plină de milă și de roduri bune (Iacob 3,17). Oare acestea semne sunt la sectanții noștri? Nu se cuvine nouă a judeca faptele și purtarea lor: Dumnezeu va fi lor judecătorul drept, putem spune numai una: ei prea se laudă cu faptele

lor bune, dar asta e semnul rău, pentru că aceste fapte se fac nu cu smerenia, ci cu înfumurare, iar înfumurarea este rodul trufiei, care e blestemată de Dumnezeu și oamenilor neplăcută.... Virtutea trebuie să fie curată și rușinoasă, blândă și ascunsă. Dar dacă ea se arată înaintea tuturor, atunci nu e o virtute... Să ne păzească marele Invățător al blândeții, Domnul nostru Iisus Hristos, de asemenea virtute a fariseului!...

Tradus de
PR. SERGHIE SAVITKI
DIN PAROHIA CAȘLIȚA JUD. CAHUL.
Basarabia.

TAINA SF. ÎMPĂRTĂȘIRI ÎN BISERICA ORTODOXĂ

De sigur că multor cititori li se va părea curios faptul că se mai scrie în revista aceasta despre lucruri, cari sunt fixate odată pentru totdeauna în sânul Bisericii noastre. Cu toate acestea, subiectul acesta e așa de însemnat, încât n'aș face o greșală dac'aș afirma că, în biserica noastră, tocmai taina Sfintei Împărtășanii a fost lăsată pe ultimul plan. Atâta se știe că, prin această taină, creștinul va comunica cu trupul și sângele Domnului, că, prin urmare, e dator fiecare creștin de a se împărtăși cu Sfintele Taine. Cărțile mai nouă de dogmatică evidențiază că această taină stă pe temelia Evangheliei, că Apostolii au efectuat-o în misiunea lor, că, din timpurile primare și până azi, în săvârșirea acestei taine, *pâinea și vinul*, prin anumite rugăciuni, se prefac în trupul și sângele Domnului. Forma aceasta rece, cu care este prezentată această taină mare în cărți, a făcut desigur ca Ea să cadă pe ultimul plan. Dar la început n'a fos așa. Mântuitorul în Luca 22,19 institue această taină, prin cuvintele: *acesta este trupul meu care se dă pentru voi*, (e vorba de pâinea pe care o frânse înaintea ucenicilor săi). *Aceasta să o faceți spre a mea amintire*. După ce a binecuvântat paharul, a zis: acest pahar este legea nouă în sângele meu, care se varsă pentru voi.

Apostolul Pavel același lucru face, continuând și împlinind porunca lui Iisus de a săvâși taina Împărtășirii (I Cor. 11²⁴⁻²⁶). Până aici însă, săvârșirea acestei taine ar părea ceva cu totul rece. Dar nu. Mântuitorul leagă de împărtășirea cu trupul și sângele Lui, *viața vecinică și învierea în ziua cea de apoi*. «Adevăr, adevăr zic vouă, dacă nu veți fi mâncat trupul Fiului omului și nu veți fi băut sângele lui, nu aveți viața în voi înșivă» (Ioan 6⁵³). Desigur că numai cu chipul acesta putem avea în noi *o viață creștină*. Cine mănâncă trupul meu și bea sângele

meu, *are viața vecinică și eu îl voi învia în ziua cea de apoi*. Prin urmare ni se face cunoscut destul de clar, că, prin Împărtășire, intrăm în posesia vieții veșnice, chiar din viața noastră pământească și tot prin Ea vom putea fi înviați în ziua cea de apoi. Mai departe, vers 56 zice: «cine mănâncă trupul meu și bea sângele meu, rămâne în mine și eu rămân în el» și în vers 57: «acela va fi viu pentru mine». Iată prin urmare însemnătatea acestei taine pentru creștini. Numai cine se împărtășește, rămâne în Iisus și Iisus rămâne în el. Numai cine primește această taină Scumpă, este viu pentru Iisus. Toți cari trăiesc fără Sfânta Împărtășanie sunt morți pentru Iisus, *fără viața vecinică, fără drept la înviere, în ziua cea de apoi*.

În lumina N. Testament, pășim mai departe câte-va file să vedem ce faceau creștinii veacurilor primare, cum se purtau ei față de Sf. Împărtășire, și mai ales ce grăesc Apostolii despre Ea. În F. Apostolilor cap 2⁴² se scrie că obștea creștină dela Ierusalim «stăruia în învățătura apostolilor și împărtășire, în frângerea pâinii și în rugăciuni» și vers. 46: «în fiecare zi erau într'un gând stăruitori în sanctuar și frângând pâine din casă în casă (neavând biserică desigur), luau parte la masă cu bucurie și nevinovăție firească a inimii». Apostolul Pavel zice, relativ la starea sufletească aceluia ce vrea să se împărtășească, cuvinte tari: «cine cu nevrednicie mănâncă pâinea sau bea paharul Domnului, vinovat va fi de trupul și sângele Domnului. Cerce-se dar omul pe sine (prin taina pocăinței desigur) și astfel să mănânce din această pâine și să bea din acest pahar. Căci cine cu nevrednicie mănâncă și bea, osânda pentru sine însuși mănâncă și bea, dacă nu judecă trupul Domnului». (I Cor. 11²⁷⁻³⁰). Dacă lucrul stă așa, cum găsim noi oare taina Împărtășirii în acțiunea de mântuire a bisericii

noastre ? Care este influența acestei taine asupra poporului nostru creștin dela orașe și la sate ? Eu o găsesc foarte slabă.

Vina toată cade desigur pe slujitorii bisericii care, în decursul veacurilor, s'au abătut de la linia fixată de Hristos și Apostoli în privința acestei taine. Intr'adevăr, dece oare numai noi, preoții, ne împărtășim Duminicile și în Sărbători ? De ce acest popor a fost atât de neglijat, încât îl vedem azi așa de indiferent față acțiunea mântuitoare a Sf. Împărtășiri. ? Ce temeuri s'au avut în vedere, de s'a fixat Împărtășirea numai în cele 4 posturi sau, în cel mai rău caz, măcar la Paști, când *Cuvântul Sfânt* ne vorbește de împărtășiri zilnice în cele dintâi zile ale creștinismului, când mai ales după toate tratatele de Liturgică, se vede că, în biserica veacurilor primare, creștinii se împărtășeau cât de des la altar dimpreună cu Preotul ? Ce frumos era atunci și ce urât este azi ! Cum am lepădat noi tot aceiace ne apropia cu adevărat de Cer și azi ne mulțămim numai cu o asistență «rece, fățarnică și rară, față de-o așa de scumpă taină ! Mi se va răspunde că azi nu mai este situația de atunci, că creștinii noștri nu mai sunt așa de evlavioși ca atunci, că azi nu mai găsești în masa de creștini «*acea bucurie și fireasca nevinovăție a inimii*», ci tot mai multă «*nevrednicie*». Bine așa e și este foarte trist că e așa. Dar cum rămânem cu *viața veșnică*, cu *învierea deapoi*, cu *rămânerea în Iisus*, care se capătă numai prin această taină ? Se poate oare ca să-ni se peardă atâta lume sub ochii noștri, fără ca noi să le întindem o mână de ajutor, noi preoții lui Hristos ? E grozav lucru ! Ca preot, m'am înspăimântat, de câtă indiferență este în sufletul poporului față de această taină.

Mulți creștini vin înaintea altarului la Paști să ieie sf. grijanie, fără nicio pregătire, fără nicio cutremurare sufletească.

Ca duhovnic, am avut multe de întâmpinat în privința aceasta și pe care nu mă sfiesc a le spune :

«Dumneata moșule», sau «tu femeie, nu te poți împărtăși în acest post, căci nu ești vrednic», am zis la multe suflete pierdute.

«Da de ce, părințele ? Ce ? am făcut moarte de om ?» îmi răspundeau toți : «Ce ? am curvit oare ?»

«Nu, dar ați înjurat de Dumnezeu, de cruce, de Paște, sau ați furat dreptul altuia, sau ați vorbit vorbe prea urâte, sau ați jurat falș la tribunale» le răspundeam eu.

«Vai de mine, ș'apoi să nu ne împărtășim oare ? Dar, părinte, Dumnezeu să-l ierte pe alde părintele X sau Y, că el nu mai câtă, ne dădea sfânta împărtășire și... pace. Nu mai făcea atâta caz, cum văd că faceți Stinția voastră.

«Condamnați-ne mai bine, părințele, cum o po-

runci canonul sau obligați-ne la vreun Sărindar cumva și nu ne lăsați fără împărtășire».

«Nu se poate, dragii mei, împărtășirea nu se cumpără cu bani, ci se ia în dar cu multă vrednicie și curăție de inimă.

«Nu face una ca aceasta, părinte să-mai dai agheazmă, că nu primesc. Ce, adică vreți să rădă satul de mine, când m'o vedea că iau aghiazmă ? De când m'am născut tot împărtășire am luat, fie că am suduit, fie că am curvit, ori furat, ori jurat falș.» Imi zicea un creștin botezat.

«Rămâi dragul meu, mai bine așa, de cât să *iai foc* care te va arde în veci».

Unii au înțeles cuvântul meu și nu s'au împărtășit, dar cei mai mulți nici n'au mai venit la biserică de rușinea aghiazmei. Câți am găsit vrednici de împărtășire oare ? Prea puțini ; căci mai toți erau încurcați în fel de fel de păcate.

Sau gândit mulți o clipă să mă înșele la mărturisire. M'au și înșelat, nemai declarând niciun păcat, numai ca să ieie sfânta împărtășire. Dar când să ies cu sf. Potir în ușile împărătești, am grăit așa de puternic și lămurit asupra tainei, că mulți nu s'au mai apropiat să mai ia *foc*, ci au luat aghiazmă. Lucrul acesta atârnă de sigur de sufletul tău, de tactul tău, de chipul tău de a predică un adevăr veșnic. În cuvântări pe care le țin în fiecare Duminică în localul școlii, de zeci de ori am amintit sfințenia tainei, insistând mai ales și asupra faptului că împărtășirea *se dă în dar* numai celui ce va fi vrednic de ea. Ani de zile au fost opriți creștinii mei de la această taină, până ce, cei mai mulți au ajuns să se convingă că într'adevăr trebuie multă viață curată unui creștin ca să se poată împărtăși.

N'am primit nimic, nicio învoială, decât aceia pe care o cere Domnul : pocăință curată și părsirea completă a tuturor năravurilor rele. Și am reușit oare să fac și aceasta ? Și încă cu întregul sat ? Ar fi prea îndrăzneț să afirm așa ceva. Dar în parte am reușit. I-am văzut pe mulți dintre ceice insultau, furau, jurau etc., căzând în genunchi la mărturisire și cu lacrimi în ochi își arătau nemărginita lor bucurie că au ajuns și ei la lumina cea adevărată. Nu numai odată pe an, ci în toate posturile unii se împărtășesc, ba și de mai multe ori pe an, căci așa poruncește cuvântul și glăsuiește biserica. Nu în fiecare Duminică și sărbătoare zice biserica «*luați mâncăți*» și «*beți dintru acesta*» ? Această invitație nu este ea oare și pentru popor ? Ba da, dar s'a neglijat opăra mântuirii și numai așa ne explicăm de ce nu mai avem în sate și orașe, creștini «*vii pentru Iisus*». Am dat peste oameni care nu s'au împărtășit de 7-8 ani și m'am cutremurat cum de s'a putut una ca aceasta. Nu cred să fie parohii unde să nu fie această tristă situație.

Am fost apostrofat de eretici că am părăsit noi rânduiala lui Hristos. Intr'adevăr, am părăsit-o și încă în multe puncte și nu e drept să mai continue aceasta.

Lăsați condamnările la o parte, frați preoți, lăsați sărindarele, căci ele s'au dovedit neputincioase în îndreptarea poporului nostru, pe calea adevăratei mântuirii. Dovada? și până azi la noi în sate, poporul nostru care poartă numele de creștin, tot insultă, fură, jură falș pentru 50-100 lei, curvește etc. Și până azi poporul nu rămâne în Hristos și nici Domnul nu rămâne în inima poporului. O spun aceasta cu toată durerea, că nu mai avem biserică vie, ci una moartă condusă numai de formă, nu și din iubirea către Hristos. Păcat de-așa biserici frumoase ce avem, păcat de-așa leturghii impunătoare, dacă nu ne silim din răspuțeri să apropiem acest popor de viața veșnică care se capătă prin împărtășire. Oprirea dela împărtășire, explicarea destul de deasă a acestei minunate taine, e singurul mijloc prin care se poate opri valul de imoralitate care înecă miile noastre de creștini. Te cuprinde groaza când vezi creștini care cu nevrednicie primesc de la altare împărtășirea și apoi, după biserică, se apucă de băut în crășme până în seară, insultându-se din nou, ba luându-se și la bătae. Te întrebi cu durere, ce rost mai are biserica

noastră azi, ce rost mai avem noi, preoții, dacă tainele noastre scumpe au ajuns o parodie, dacă azistă lumea la biserică tot așa de indiferentă ca și cum azista la horă sau la crășmă!

Trebue începută reacțiunea, până nu ne-o iau înalte creștii cu fanatismul lor cunoscut. Trebuesc înjghebate acele comunități creștine curate al căror suflet să fie una cu Iisus. Trebue începută pretutindeni cu putere predica Evangheliei și chemarea la pocăință a satelor noastre păgânizate de biruința păcatelor. Incepeți cu taina împărtășirii în forma descrisă aci și vom ajunge toți la tericita clipă când vom vedea că la altar în fiecare Duminică, pânea se frânge pentru toți, toți gustă și beau cu vrednicie din sfântul Potir așa cum se făcea în tericitele vremuri ale veacurilor primare. Nu sunt viziuni de fanatic cele scrise aci, ci realități pline de mântuire veșnică pe care nu le-a trăit biserica, dar pe care va trebui să le trăiască, dacă mai vrea să fie numai Ea biruitoare. Ezețiile numai atunci vor dispărea, când biserica noastră ortodoxă va ridica viața creștinilor ei către Hristos, predicânduși Evanghelia lui veșnică și săvârșind Tainele ei numai după adevăratul lor înțeles, neconcedând nimic din însemnătatea lor.

PREOT PETRU CHIRICA
HILITĂ-IBȘI

STUDII ȘI COMENTARIILE¹⁾ PROOROCII

DATA	VECHIUL TESTAMENT IUDA	EGIPTUL	A S I A Babilonia, Assiria, Siria
642	Amon (II Cr. 33 ₂₁ II Regi 21 ₁₉).		Nu numai Sciții și Mezii dar și Babilonenii se ridică și amenință Niuive,
639	Iosia (II Regi 22 ₁ II Cron. 34 ₁). In al 13-lea an al lui începe activitatea proorocului <i>Jeremia</i> . Apoi sunt proorocii: <i>Țetania</i> și <i>Nahum</i> . <i>Habacuc</i> .		Năvălesc Sciții în Asia. Mezii sub Ciaxare se ridică.
627	Reforma religioasă făcută de Iosia		Nabopolasar în Babilonia își ia titlul de rege și întemeiază a 10-a dinastie babiloneană cu 6 regi.

1. Vezi nr. din Februarie a. c.

DATA	VECHIUL TESTAMENT IUDA	EGIPTUL	ASIA Babilonia, Assiria, Siria.
610		Egiptenii sub Necho II-lea năvălesc în Asia.	
609		Necho II-lea cucerește Siria. În lupta de la Megiddo bate pe Iosia, care este omorât.	
608	<i>Ioachas</i> (II Regi 33 ₃₁ II Cr. 36 ₂) 3 luni. Este dus rob de Necho în Egipt. În locul lui pune pe Iojakim sau Eljakim. II Regi 23 ₃₄ sq. II Cr. 36 ₄ sq.)		
606			<i>Ninive</i> distrus de Mezi și Babiloneni sub conducerea lui <i>Nebukadnețar</i> , pe atunci moștenitorul tronului Babiloniei.
605	După ce cucerește Siria <i>Nebukadnețar</i> face și Iudea tributară.	La Karkemis sau Circesium este bătut de <i>Nebucadnețar</i> (Ieremia 16).	<i>Nebukadnețar</i> rege în Babilonia și Assiria. <i>Necho</i> , <i>Assiria este acum provincie babiloneană</i> .
603	Iojakim nu mai vrea să plătească tribut (II R. 21 ₁)		Răscoală în Siria.
599	<i>Iechonia</i> (Ioiakin) (II Reg. 24 ₈ ; II Cr. 36 ₉ alături cu Ier 24; 27 ₂₀ ; 28 ₄ și 22 _{24,28} ; 37) 3 luni.		<i>Nebukadnețar</i> împresoară Ierusalimul.
598	Regele dus prizonier în Babilon. <i>Țedekia</i> (<i>Mathania</i>) fiul lui Iosia pus în locul lui Iehonia de <i>Nebucadnețar</i> (II Regi 24 ₁₇). <i>Țedekia</i> îndemnat de prietenii săi se răsvrătește împotriva Babilonenilor. Proorocul <i>Ieremia</i> se opune.		
594		<i>Psametich</i> II-lea.	
588	Ierusalimul asediat. (Godolia guvernator II Regi 25 ₂₂).	<i>Apries</i> (Hofra)	<i>Nebukadnețar</i> asediază Ierusalimul.
586	<i>Ierusalimul distrus și poporul dus în robie</i> . Proroc: <i>Ezechiel</i> , din al 5-lea an al exilului până în al 27-lea al exilului său, deci 22 ani.	<i>Amasis</i> (Ahmes II-lea, sub care Egiptul s'a ridicat.	<i>Amel-Marduk</i> (Evil Merodach). <i>Nirgalsarusur</i> . <i>Labasi-Marduk</i> . <i>Nabunaid</i> (Isaia 40). <i>Cirus</i> Rege al Persiei. <i>Nabonaid</i> se unește cu <i>Krösus</i> al Lydiei împotriva lui <i>Cir</i> .
558			Bătălia de la Sardes în care <i>Krösus</i> cade și împărăția Lydienilor se împrăvește.
552			
549			

DATA	VECHIUL TESTAMENT I U D A	E G I P T U L	A S I A Babilonia, Assiria, Siria
538			Tot în acel an-toamna-cucerește și <i>Media</i> . Babilonul cucerit și Babilonia devine provincie persană.
537	Intoarcerea Iudeilor din captivitate sub Zorobabel. Prooroc: <i>Daniel</i> în Babilon.		Belsațar-Bil-shar-usur fiul lui Nabonid, probabil atunci comandantul orașului, luat prizonier. Cîr rege în Babilon.
536	Se pun temeliiile templului — Lucrările se întrerup, din pricina Samaritenilor.		
529		Psametik III-lea Persii sub Cambise năvălesc în Egipt și întemeiază a 27-a dinastie de origine persană.	Cambise împărat al Perșilor.
522			Pseudo-Sonerdis, sau Gaumata-falșul Bardis.
521	In al 2-lea an al lui Darius se reiau lucrările templului. In al 6 lea an se isprăvesc. Prooroci: Agheu. Zacharia.		Darius, fiul lui Histaspe. Perșii bătuti de Greci la Marathon (490).
485			Xerse I-iu. Perșii bătuti de Greci la Salamina și Platea.
465	Iudeii se încearcă a rezidi capitala și a o întări (Esdra IV). Vrășmașii Iudeilor îi părăște că au gânduri rele cu zidirea împrejmuirii Ierusalimului. Prooroc: <i>Maleachi</i> . Se oprește iarăși zidirea împrejmuirii. <i>Nehemia</i> începe din nou să zidească.	Dinastia persană.	Artaserse I-iu. Lupte cu Egiptenii.
405	Esdra vine cu o nouă colonie de emigranți. Mari serbări religioase la Ierusalim (vezi Esdra VII, VIII, IX, X)	Egiptul se liberează sub Darius II Notus. Dar sub Darius III este iarăși supus.	Xerse II-lea. Darius II-lea. Artaserse II-lea.
330		Egiptul sub Alexandru cel mare. După aceia sub Ptolomeus.	Artaserse III-lea Darius III-lea Cadoman. Imperiul pers cucerit de Alexandru cel mare în Bătălia de la Issus.

DATA	VECHIUL TESTAMENT IUDA	EGIPTUL	A S I A Babilonia, Assiria Siria.
305	Iudeea era mărul de ceartă între Egipt și Siria.	Ptolomeus I Lagus.	Siria. Seleucus I Nicator.
285	Se face traducerea numită <i>Septuaginta</i> .	Ptolomen II. Filadelf.	Antioch I Soter.
261		In Egipt până la 146 sunt Ptolomeii. Cel din urmă Ptolomeiu Filometer. In acest timp civilizațiunea veche egipteană este altoită cu cea greacă și ajunge la mare dezvoltare. Biblioteca din Alexandria arsă în lupta dintre Cesar, Ptolomeiu și Cleopatra, a fost o mare pierdere. Cu întemeierea stăpânirii romane pe vremea Cleopatrei se sfârșește și dinastia lagidă.	Antiochus II.
168	Antioch cucerește Ierusalimul și batjocorește Templul.		In Siria Seleucizii până la 164. Antioch IV-lea Epifanes.

La 167 începe în Iudea perioada Asmoneilor, cari se ridică împotriva Sirienilor.

La 63 Ierusalimul este ocupat de generalul roman Pompeiu.

De aci înainte *perioada romană*.

La anul 70 d. Hr. Ierusalimul este distrus de Titus și Iudeii împrăștiți în toată lumea.

ACTIVITATEA PROOROCILOR

Profeții s'au ocupat, în decursul vieții lor, cu două chestiuni: *una* cu caracter *teoretic religios*; iar alta cu caracter *practic social*.

Adică s'au străduit pe de o parte de a reduce și prin urmare de a face neamul lor să păstreze vechea *credință într'un singur Dumnezeu — Monoteism*; iar pe de alta de a-l face să-și îndrepte viața după preceptele legii Domnului, adică să fie morali — *regenerarea socială morală*.

A) La început — la creațiune — omul se închina unui singur Dumnezeu. Până la potop nu avem nici o urmă că oamenii se închinau mai multor zei. După cele ce citim în Vechiul Testament aflăm că omul a fost făcut de Dumnezeu — Unul singur Dumnezeu — și Lui s'a închinat multă vreme.

Chiar după ce a fost isgonit din raiu, pentru neascultare, nu auzim de închinare la idoli, la mulți zei. Se spune numai că omul fiind lăsat să trăiască mai departe după voia lui se lăcase rău. De aceea a fost pedepsit cu potop.

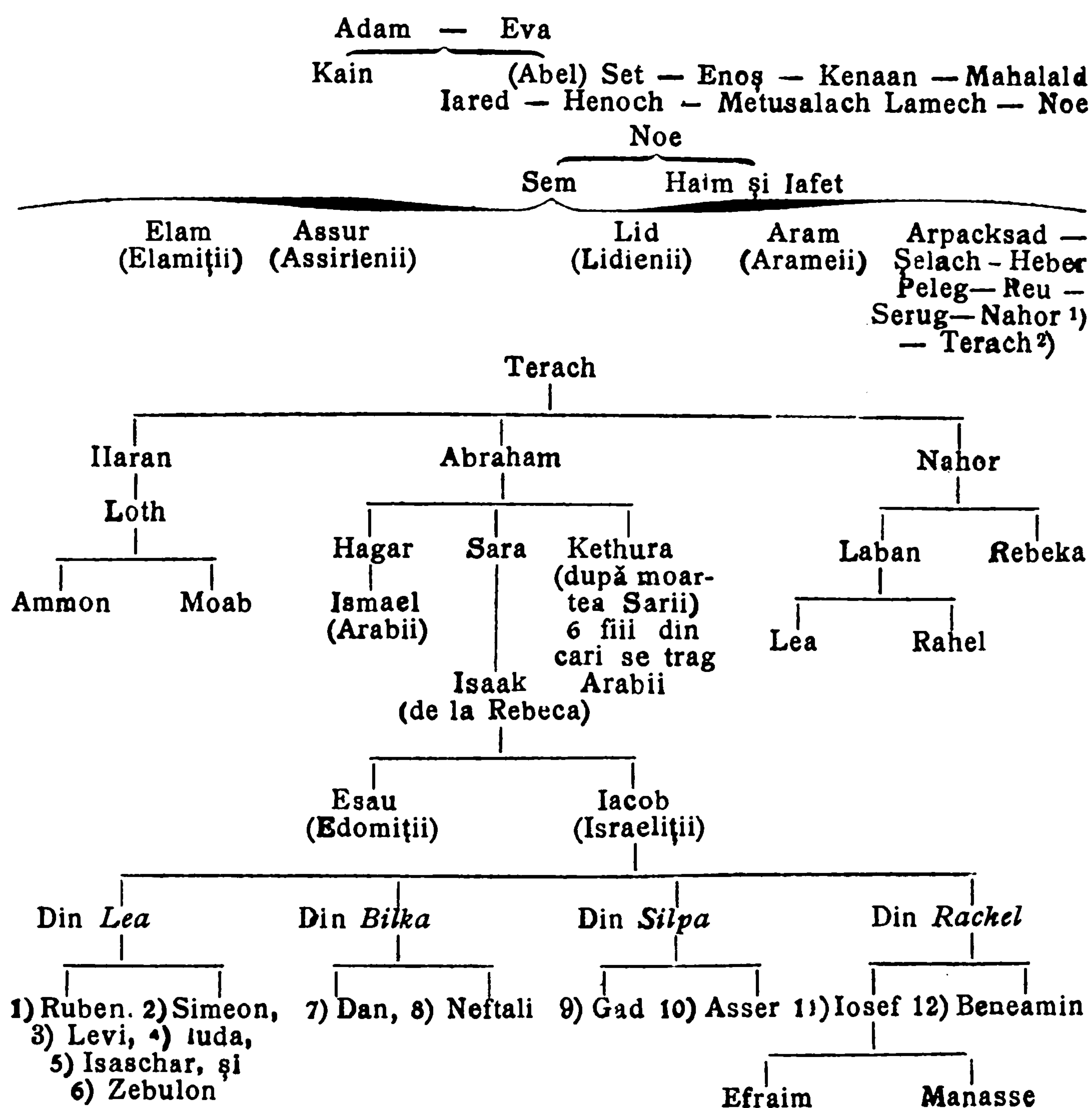
Dar chiar după potop oamenii merg tot pe calea cea rea.

Atunci Domnul Dumnezeu alege din toți nea-

mul lui Sen¹¹¹⁾ ca prin urmașii lui să se păstreze

111. Iată arborele genealogic al Semișilor:

Arborele genealogic al Semișilor

1. Acesta se așează în Ur Kașdim.

2. Terach se mută în Haran sau Karra.

credința într'un singur Dumnezeu și să se pregătească și popoarele celelalte, ce se abătuseră dela adevărata cale, pentru îmbunătățirea acestei credințe.

Din toți urmașii lui Sem, Vechiul Testament se ocupă numai de Abram și cei ce se coboară din el.

Gândul celui ce a scris cele întâmplate pe vremi așa de depărtate, nu a fost să scrie o istorie politică a lumii, ci numai să înfățișeze omului acele vremi așa de vechi din care ori cine sâ poată vedea și să se încredințeze că *Dumnezeu a făcut lumea și tot El are grijă de ea.*

Așa ne explicăm că îndată după răspândirea oamenilor peste tot pământul, dela încercarea de a zidi turnul babilonului, încetează orice alte știri asupra timpurilor următoare; iar mai pe urmă nu se ocupă decât de un singur neam.

Când istorisirea începe din nou, aproape tot pământul era populat. Dar, în acelaș timp, se face trista constatare că închinarea la un singur Dumnezeu era părăsită. *Politeismul, sau închinarea la idoli, era religiunea tuturor. Numai la Terach, urmașul lui Sem și la neamul lui se mai găsea credința în un singur Dumnezeu.*

Însă nici aceștia nu se putuseră ține cu totul departe de închinarea la idoli. Chiar pe când locuiau pe lângă Euphrat slujeau altor zei¹¹²⁾ Iar Laban, tot din neamul lui Terach, de și cunoștea pe Dumnezeul lui Abram și se temea de El¹¹³⁾ totuși avea zeii săi de casă — Teraphim — la cari ținea foarte mult.

Dar acestea erau numai abateri trecătoare, greșeli făcute prin imitația altor neamuri. De aceea a ales Dumnezeu din aceștia pe Terach și apoi dintre fiii acestuia luă, sub a sa pază, și ocârmuire, numai pe Abram, care păstrase credința într'un Dumnezeu curată, hotărând ca el să fie *păstrătorul* credinței monoteiste, precum și *răspânditorul* ei.

Potrivit acesui plan l'a și luat pe Abram, cu tot neamul lui, din locul nașterii și la purtat prin Canaan, prin Egipt, printre atâtea popoare păgâne, cari i-au cunoscut și i-au prețuit credința și cinstea.

Mai târziu urmașii lui ajung, prin Iosef, fiul lui Iacob, în Egipt, unde stau patru veacuri ajungând din stăpâni robi. De acolo, cu multă greutate și numai cu ajutorul Domnului, au fost scoși de Moise și așezați în Palestina.

Dacă dar atunci când neamul lor apare în istorie, prin Terach și apoi Abram, toate celelalte popoare erau politeiste, în lume se înfățișează minții noastre deodată două credințe deosebite: *Monoteismul*, sau credința într'un singur

Dumnezeu pe care o găsim la neamul lui Sem și *Politeismul*, sau închinarea la idoli, ce se află la celelalte neamuri, mult mai numeroase și mai puternice, mai tari.

Observare. Dela sine a venit de mult întrebarea: Care este cea mai veche, cea dintâiu? Voiu răspunde pe scurt, căci aceasta face parte din domeniul apologetice unde se va trata mai pe larg.

Sunt două teorii: *A depravațiunii*, care susține că la început a fost o formă de religiune mai înaltă pe care cercetătorii o numesc chiar *Monoteism* și: *A ameliorațiunii* după care religiunea a avut, la început, o formă vagă, nedefinită și în urmă sub înrâurirea culturii s'a perfecționat.

Pe temeiul dovezilor ce le scoatem din studiile făcute asupra credințelor celorlalte popoare vechi, ca Babilonenii, Egiptenii, unde găsim existând ideea unui zeu mai mare peste toți — *regele zeilor*¹¹⁴⁾; a existenței unui *sentiment religios și a credinței în o ființă mare, bună și dreaptă*,¹¹⁵⁾ chiar la popoare inculte, cum și credința în un „*summus Deus*“ ce se desprinde din *cosmogoniile* celor mai vechi popoare, și care nu numai la Assiro-Babiloneni, dar și la Aramei, Arabi, Fenicieni, Egipteni are acelaș nume, *El*, pe care-l găsim și la Ebrei¹¹⁶⁾, socotim că la început a fost credința într'un singur Dumnezeu, — Monoteismul, — care în urmă a decăzut și oamenii se închinau la idoli — politeisma. Deci aci are dreptate *teoria depravațiunii*.

În cursul anilor prin înaintarea culturii lumea s'a întors dela politeism iarăș la monoteism. Deci aci are dreptate *teoria ameliorațiunii*.¹¹⁷⁾

Neamul lui Sem, reprezentat acum prin Abram ne apare ca acel, care a fost orânduit de Dumnezeu să scoată la lumină diamantul din noroiu — adică credința într'un singur Dumnezeu din mijlocul credințelor politeiste, josnice și imorale.

Însă cum pe vremurile din nainte de Abram, ca și pe vremea lui, legătura cu celelalte popoare idolatre de nenumărate ori făcea chiar pe cei din neamul lui Sem să se abată dela credința într'un singur Dumnezeu sfânt, așa și după aceea, pribegind din loc în loc, nu odată constatăm că se lăsau atrași de credințele idolatre. La aceasta i atrăgea nu numai mintea lor slabă, care nu putea prinde desăvârșit credința monoteistă, dar mai cu osebire obiceiurile destrânate ce se practicau la templele zeilor.

Așa în cât chiar în sânul acestui popor asistăm la un proces de scădere al credinței în un singur Dumnezeu, căzând adeseori chiar în idolatrie. Abram și urmașii lui s'au silit a păstra această credință în toată curăția ei.

Adevăratul regenerator al credinței în Dom-

114. Vezi inscripțiunea de pe la 3000 a. Hr., așa numită a lui Gudea.

Jeremias. *Monoteistische Strömungen in der babilonischen Religion* p. 9.

115. Lagrange „*Religions sémitiques*“ pag. 22 sq.

116. Dufourcq, *Histoire comparée des religions païennes et juive.* pag. 83 și 174 nota 3.

117. Vezi Mihălcescu. *Curs de teologie fundamentală* p. 116 sq.

112. Ios. 24₂, 14, 15.

113. Gen. 24₅₀, 51; 31₂₄, 49.

nul, ca singur Dumnezeu, este însă singur Moise. El a depărtat poporul său de idolatrie, de superstițiuni și de sclavia egipteană. Cu el începe, cum am văzut, șirul proorociilor. Și de aci înainte istoria acestui neam este plină de abateri dela credința în un singur Dumnezeu. Dar și **șirul profetilor** — dela Moise încoace — este neîntrerupt.

Fără a face și construi sisteme filosofice, fără a vorbi o limbă abstractă, neînțeleasă, profetii nu ostenesc în a predica poporului *credința în un singur Dumnezeu ca cel ce a făcut și susține lumea. Acesta este rolul lor religios de mare însemnătate.*

Și acest Dumnezeu nu este, după învățătura lor, nici o idee abstractă, fără ființă, și nici nu număr fără viață. Este o *ființă* asemenea cu omul, dar cu însușirile cele mai frumoase ce-și poate cineva închipui. Este drept, bun, milostiv, îndelung răbdător, atotputernic, atotștiutor, plin de iubire față de oameni, binevoitor. Și mai presus de toate curat, sfânt. Cu un cuvânt întruchipează în El toate calitățile desăvârșirii.

Idolii opriți prin poruncile mosaice¹¹⁸⁾ dar la cari ei se închinau începând din vremea lui Ieroboam, fie sub chip de vițel, de taur¹¹⁹⁾ erau batjocorirea și a lui Dumnezeu la care se închinau strămoșii lor, și o înjosire a omului, care se cobora mai jos decât animalele.

Și partea foarte însemnată a acestei credințe monoteiste este faptul că *Dumnezeu nu stă la o parte de lume, fără să ia parte cu ceva la cele ce se petrec pe pământ, așteptând numai să i se închine toți.* Dinpotrivă, *Dumnezeu este ca un tată față de copiii săi. I-a făcut și le poartă de grijă; vrea să-i crească să ajungă bine, oameni desăvârșiți.* Deaceea este o necontenită legătură între Dumnezeu și om. Toate bucuriile și toate durerile omului le împărtășește Domnul, adică se bucură ori de câte ori omul merge pe calea cea bună și dreaptă; se întristează, se supără, muștră și chiar pedepsește pe om când apucă pe căi greșite; mângâie și îndreptează, iartă și iubește pe cel ce se străduiește să meargă pe calea cea adevărată.

Știind acestea, istoria vieții poporului israelit — cum și a lumii întregi — era deslegată. Pricina tuturor nenorocirilor ce au venit peste Israel nu este Assiria, Egiptul, sau alt neam oare care, ci este însuși poporul israelit plin de păcate, pătruns de rele. Nenorocirile ce au venit și vor mai veni asupra poporului sunt în mâna Domnului, ca nuiaua în mâna tatălui, ce pedepsește copilul ca să-l îndrepteze.

Pentru ca poporul să aibă *această credință* în

Dumnezeu s'au luptat proorocii toată viața lor. Era aceiaș credință pe care o descoperise însuși Domnul strămoșilor lor și mai pe urmă lui Moise și urmașilor. Era aceiaș credință, care o întărea istoria vieții întregi a acestui neam. Dar ei o părăsiseră. Și amăgiți de păgânii din jurul lor se stricau din zi în zi.

B. Adânc încredințați că între credință și viață este cea mai strânsă legătură, cum este între apa din izvorul fântanei și apa care o scoți din fântână; convinși pe deplin că adevărata pricină a tuturor nenorocirilor nu este decât abaterea dela credința în Domnul cer ca și *viața poporului să se schimbe.* Prin aceasta începe **rolul lor social.**

De la depărtarea de închinarea Domnului se înrădăcinase în popor luxul, desfrâul și tot felul de viții pe cari le împrumutaseră dela celelalte popoare cu cari veniseră în atingere.

Dar proorocii nu se opresc aci. Ei socotesc că de schimbarea credinței idolatre și persistarea în credința într'un singur Dumnezeu atârna schimbarea vieții lor.

Și iarăși: De schimbarea vieții acesteia imorale atârna și existența neamului. De aceia profetii privesc împlinirea datoriilor religioase ca o **îndatorire națională**, ca o condițiune «sine qua non» de înaintare și fericire atât a fiecăruia în parte cât și a neamului întreg. Cu aceasta începea *rolul lor politic.*

Observare. Pentru a înțelege mai bine învățăturile și rolul ce au avut proorocii trebuie să stăruim puțin asupra dezvoltării vieții și relațiilor sociale ale Israelitilor, din diferite vremi. Când au venit în Canaan se ocupau cu *creșterea vitelor.* În urmă, luându-se după cei cu cari trăiau la un loc au început a se îndeletnici cu *agricultura.*

Astfel obiceiurile, cari, la început, erau cât se poate de simple în curând s'au schimbat.

Ei au găsit acolo pe Canaanei, un popor cu o cultură mai dezvoltată decât a lor. Deși Israelitii erau stăpânii totuși nu au putut a se sustrage influenței culturale a Canaaneilor. Foarte curând au început a se amesteca cu ei și a se deprinde cu viața lor de agricultură, devenind astfel și ei *agricultori.*

Dar pământul le da destule produse, chiar mai mult decât le trebuia. Atunci au început a se lua după Canaanei și a se ocupa cu *comerțul.* La început neapărat făceau comerț în cerc foarte restrâns.

Poate că aceste timpuri ar fi durat mai mult, dacă vremile pline de lupte din *timpul judecătorilor* (1412—1051?) nu ar fi avut ca urmare introducerea regalității, care a adus multe schimbări în viața poporului. Mai întâiu multe din produsele pământului, cari până acum le rămâneau lor, trebuia să le dea regilor. Bine le-a zis profetul Samuel: Regele va lua pe fiii voștri pentru a-i întrebuința la căruțele și caii săi, are să-i puie mai mari peste o mie sau 50, să-i are ogorul său, să-i adune semănătura, să îngrijească de armele sale și de cele necesare războiului. Și fiicele voastre le va lua el spre a-i pregăti unsori, sau să gătească și să prăjească. Din câmpiile, viile, măslinii voștri va lua ce este mai

118. Vezi Exod. 32, 34.

119. Vezi proorociile lui Amos, Iboșea, Isaia.

bun spre a da curtezanilor săi. Din semănăturile și viile voastre va lua zeciuială spre a da eunucilor și curtezanilor săi. Sclavii și sclavele voastre, vitele și măgarii voștri cei mai buni i va lua și întrebuința pentru serviciul său; din turmele voastre de oi va lua zeciuială ¹²⁰⁾.

Deci încetul cu încetul, viața a devenit mai puțin îmbelșugată, mai grea.

Introducerea regalității a avut însă o altă urmare și anume: *a luat poporul dela agricultură și l-a aruncat în vârtejul afacerilor comerciale de pe malurile feniciene și egiptene.*

Pe vremea cât a domnit Saul (1051—1011?) au rămas cam cum erau înainte. Adică nu se vorbea de loc de export și import, ci tot comerțul era în mâna Canaaneilor, cari făceau un fel de comerț ambulant, umblând din casă în casă. Duceau Israelitilor produsele lor și luau ceea ce ei nu aveau.

Dar de îndată ce au început a face comerț, repede au lăsat agricultura și în scurt timp au intrat în masa marilor afaceri comerciale de atunci.

Sub David (1011—972?) — în deosebi — comerțul s'a întins cu repeziciune uimitoare.

Intinzându-se regatul au pus mâna pe căile de comerț ale carnavanelor; au câștigat porturi la marea roșie și au intrat în legături negustorești cu Fenicienii. În Ierusalim — capitala regatului — viața strălucită a curții a făcut necesară o piață mare de comerț unde făceau schimb de mărfuri cu Fenicienii.

Mai cu osebire comerțul cu semănături a luat mare dezvoltare.

Sub Solomon 971—933 comerțul se întinse și mai mult. De acum înainte nu mai era belșug pentru agricultor, ci pentru negustor. Solomon chiar a încheiat contracte comerciale cu Egiptul pentru cai și căruțe. Din istorie mai știm că Solomon, a încercat să întindă comerțul său și pe mare construind corăbii anume, dar nu i a reușit întreprinderea.

Articolul cel mai de seamă pentru comerț, și în acel timp, erau tot semănăturile.

Această schimbare în relațiunile și viața din afară a statului a avut înrâurire netăgăduită și asupra vieții și raporturilor sociale de viață din lăuntru țării.

Mai întâiu au venit în atingere cu Fenicienii. Ei nu aveau de unde să cumpere semănături de cât dela Israeliti; iar aceștia nu găseau alte căi mai bune și mai ușoare de desfacere de cât la Fenicieni, de aceia trăiau în înțelegere. Mulți israeliti locuiau în orașele feniciene ¹²¹⁾. Regii stau în bune legături ¹²²⁾ și chiar se înrudeau.

De asemenea numeroși negustori streini veneau să locuească între Israeliti. După legea mosaică aveau dreptul să stea la porți, adică în piața publică, dar Solomon le-a dat voie chiar să-și zidească și temple.

Odată cu ei, era foarte natural ca să pătrundă între Israeliti și obiceiurile streine.

Și prin întinderea regatului și subjugarea a numeroase orașe, cari plăteau mari sume ca tribut; prin întinderea afacerilor comerciale, au început a intra în țară sume mari de bani. Urmarea acestor schimbări a fost că *viața patriarhală, simplă, a dispărut*. Israelitul din țăranul din nainte, care se mulțumea cu puțin, s'a făcut repede mare negustor.

Dar cu toate că intrau în țară sume mari de bani, totuși *dorința de câștig* începând a se ivi creștea așa

de repede încât trebuințele poporului se lăsau la o parte. Semănăturile nu se mai lăsau pe câmp pentru sărac, așa cum cerea legea mosaică ¹²³⁾, ci se vindeau. Erau în adevăr și pe vremea aceea magazii pentru a se aduna rezerve, pentru cazuri de foamete. Și pe lângă cele ce se aflau la templu, chiar Solomon a mai pus să zidească altele ¹²⁴⁾. Dar nici aceste n'au ajutat nimic. De multe ori poporul a suferit de foame ¹²⁵⁾.

Odată cu această schimbare începu a se arăta din ce în ce și deosebirea socială în avere. Se ivesc marii proprietari, marii negustori. David a avut multă bogăție. Și Solomon cu toată înțelepciunea lui, cu care Dumnezeu îl împodobise, era și mare protector al negustoriei. S'a căsătorit cu o principesă străină tocmai pentru a întări relațiunile comerciale.

Toate acestea au avut urmări destul de rele.

Mai întâiu *a scăzut religiozitatea*. Până chiar și lângă templul judaic s'au clădit temple păgâne.

Scăzând religiozitatea a scăzut moralitatea, căci cu totul alte credințe, alte idei au început să pătrundă în popor.

Nepăsarea cu cari se priveau legăturile cu negustorul strein, ce se închina la idoli și aducea cu sine obiceiurile unui cult imoral, s'a schimbat foarte curând în nepăsare religioasă ce s'a văzut îndată în depărtarea față de cultul și legile străbune.

Legăturile cu acești streini au produs, pe această cale, o schimbare complectă a gusturilor, a vieții, a obiceiurilor de până atunci.

Organizmul vieții sociale a poporului israelit trecea printr'o criză mare.

Slăbirea forțelor religioase și morale atrăgeau slăbirea forțelor de viață ale întregului neam.

Două clase noi se arată acum destul de pronunțat: *bogați și săraci* — despre care legea mosaică nu voia să știe, căci nici *regele nu trebuia să adune comori*, nici Israeliti nu trebuiau să *aibă săraci în țară* ¹²⁶⁾.

Bogăția, care era până atunci în țară și care fusesă în mâinile poporului întreg acum trece la un număr mai restrâns și face loc sărăciei celor mulți. Religiozitatea și imoralitatea nu mai formau temelia comună pe care să se poată îndulci viața și greutățile ei. Astfel procesul de destrămare al acestui neam începe odată cu stricarea acestei temelii comune.

Iată poporul deodată introdus în mijlocul celorlalte popoare și în *mijlocul afacerilor*.

În sine acest fapt nu era rău. Din potrivă era un bine că poporul a început să învețe cât de bogată le era țara și deci cât de mult trebuiau s'o prețuiască. Și tot odată era un mijloc de a răspândi monoteismul curat și sfânt.

Dar în acelaș timp era și o mare primejdie. Va ști acest popor să ție calea de mijloc între ce este bun și rău, între ce este moral și ce nu? Ce drum va lua pe noul câmp de lucru ce se deschide?

Foarte curând, chiar sub Solomon s'a văzut cărarea pe care va merge.

Ocupațiunea, gândul principal al fiecăruia era *câștigul fără să țină seamă dacă era moral sau nu*.

Astfel religiozitatea, moralitatea, pierdeau din zi în zi din puterea lor asupra poporului. Cu cât mai mult pătrundeau idei idolatre și felul strein cum se închinau idolilor, cu atât mai mult creștea imoralitatea și poporul era împins în această direcțiune de destrămare religioasă, care avea să-l ducă la pieire.

120) I Sam 8₁₁ sq.

121) I Reg. 7₁₃ sq. Micha 1₁₀.

122) I Regi 9₂₇.

123) Lev. 25 sq.

124) I Reg. 9₁₉.

125) I Regi 18₄; 19₁₀; 2 Reg. 6₂₄; Ierem. C. 14; 37₂₀; 52₆.

126) Deut. 15, Alătură și Exod 22₂₈; 23₆ sq. etc.

Desfacerea regatului a ajutat și mai mult această destrămare. Prin deslipirea de Ierusalim — centrul închinării la Domnul — se sfârâma unitatea credinții, căci părăsind templul și închinarea la Dumnezeu și *credința monoteistă era în bună parte părăsită.*

De acum înainte idolatria, imoralitatea, ireligiozitatea se întind cu mare repeziciune. *Nu poporul Israel atrăgea alte popoare la închinarea la un singur Dumnezeu, ci dinpotrivă.*

Comerțul, înrudirea cu idolatrii, erau prilej de a depărta poporul de credința într'un singur Dumnezeu.

* * *

În asemenea timpuri de fierbere și prefacere, dar destul de grele și primejdioase prin direcțiunea în care se desvoltau, n'a lipsit nici *reacțiunea. Preoții, leviți și alți urmași ai casei lui David* s'au încercat să lupte împotriva acestor noi obiceiuri și credințe. În regatul lui Iuda au și avut mai multă izbândă. Însă în regatul lui Israel prea puțină. De aceea regatul Israel este distrus cu mult înainte regatului Iuda:

Dar acei, cari-și dau viața, își pun tot sufletul, toată voința și puterea lor pentru a abate poporul de pe calea peirei sunt **proorocii.**

Pr POPESCU-MALAEȘTI

O PAGINĂ DIN ISTORIA BUCUREȘTILOR *)

Intemeierea Mănăstirii și Spitalului „Colțea“. Inființarea și istoricul bisericii „Sf. Ilie, Hanul Colțel“.

II

Între cuprinsul mănăstirii Sfântului Gheorghe Nou construită pe la 1671, dar neisprăvită, de către Dragomanul Porței Otomane, Panaghiotachi Nikusios și apoi terminată pe la 1699 din bogăția și dărnicia lui Constantin Vodă Brâncoveanu, și între cuprinsul mănăstirii Colțea clădită de Spătarul Mihai Cantacuzino pe locul Mitropoliei, cu învoirea Mitropolitului Teodosie, *era destul teren liber, pe care, în tot cursul veacului al XVIII-lea și parte din al XIX-lea, se făcea târgul¹, târgul bucureștean numit Târgul Cucului².*

*) Vezi nr. pe Fevruarie a. c.

1. Vatra târgului bucureștean numit târgul Cucului cuprindea tot terenul ocupat azi de străzile din partea despre Nord a Bisericii Sf. Gheorghe-Nou, adică: Pătrașcu-Vodă, Mavrogheni și Sfinși, precum și Strada Cavafii-Vechi ce trece pe la capătul despre Est al acestor străde, deci, tot terenul dintre Biserica Sf. Gheorghe-Nou și Spitalul Colțea.

2. Numele acestui târg, cu numele de „Târgul Cucului“, provenea din faptul că, în vecinătatea lui, în spre N.-E., — cam în spatele Spitalului Colțea în patruleterul format de străzile: G-I Florescu, Sfinși, Potcovari și Moșilor, era un lac ce se numea „lacul Cucului“ fiindcă pe malurile lui era desigur mare de sălcii și plute, în care cânta cucul primăvara.

Acest lac era alimentat de apele unui pârâu numit Bucureștioara, ce pornea din lacul dela Grădina Icoanei și își purta apele spre Sud, prin mahalalele Batiște și Oțetari; și după ce șerpua încoace și încolo prin aceste mahalale, primind în apele lui toate murdăriile aruncate de dublari, cojocari și săpunari, trecea prin partea de Sud a Bisericii Batiște, forma un lac nu tocmai mare în spre Vest de Biserică, cam pe terenul cuprins în triunghiul format de străzile Batiște, Dionisie și Scaune, și de aici se îndrepta spre S.-E. — cam pe traseul strade Scaune, printre scaunele măcelarilor, atingând și mah. „Caimata“ și se vărsa în Lacul Cucului. De aci pornea iarăș la vale în spre S.-E., tăind d'a curmezișul „Podul Târgului de afară“ (= Calea Moșilor, prin partea dreaptă a hotelului de Londra), și Calea Vergului (= Calea Călărășilor, prin dreptul capelei bulgare) intra pe valea depe strada Mircea-Vodă, cotea la dreapta după ce atingea și mahalaua Oțetari și se vărsa în Dâmbovișă, puțin mai în jos de lînițele domnești. (cf. și G. Vâlsan: Bucureștii din punct de vedere geografic, în Anuarul Soc. Geografice, nn. 1912—1193).

Amințiri despre acest pârâu prin mahalalele Batiște și Oțetarii

Acest târg, în care furnica mulțimea neguțătorilor — mai ales streini, din părțile Orientului creștin, ce căuta la noi noroc și câștig¹, aducea beneficii destul de însemnate atât neguțătorilor stabili ce-și aveau prăvăliile în preajma târgului²,

sunt numirile stradelor: „Scaune și Sălciiile“; și chiar numirea Bisericii și mahalalei Batiște, în legătură cu trecerea acestui pârâu prin părțile locului. Foarte probabil, undeva, pe malurile ui, unde apele nu-i erau încă infectate de murdăriile ce se laruncau în el, era „vadul = băteștița = batiștea pe care poposeau vitele aduse spre tăiere de măcelarii care locuiau în apropierea scaunelor de tăiere. (c. Sext. Pușcariu: Dicționarul limbii Române 1913 vol. I. pag. 525 și 526).

În colecția de acte a familiei Mănciulescu — azi în păstrarea D-nei Eliza A Mateescu, acest pârâu e numit „Căcata“.

1. Faima bogățiilor din țările române și în special din Muntenia lui Vodă Brâncoveanu, se dusese în tot Orientul: în mult calicita Grecie, în săraca Albanie, în trudită Bulgaria și în toată populațiunea creștină din Imperiul turcesc. Din această pricină, piața bucureșteană era un adevărat mozaic de neamuri. Toți lîhniții de prin Grecia, Albania, Bulgaria, Serbia, Turcia și chiar din Turcia asiatică alergau în spre București, unde li se spusese că curge miere și lapte.

Constantin Dapontes, ca să arate că un neguțător din Constantinopol, ori din Iannina, sau din Turcia, era mare și bogat, nu găsea altă măsură mai potrivită de comparație decât să spună: „a întrecut nu numai pe cei din Constantinopol, dar până și pe cei din Valahia și din Moldova“ (cf. C. Erbiceanu, Cronicarii Greci, pag. 201).

Să nu se uite că, în veacul al XVIII-lea, erau în Țara Românească și în deosebi în București, neguțători și de alte neamuri: Nemți, Unguri etc. Francuzul Honoré Bonneau, negustor de mărfuri franceze, vine cu firman dela Sultan ca să le vîndă în Țara Românească și cerea „hafărul“ să fie scutit de vamă. (cf. Gion, op. cit. pag. 455; Hurmuzachi: Doc. VI pag. 246).

Cu începerea domniei Voevozilor fanarioși, vin la București cu sutele Grecii, Arnăuțchenii, Raguzanii și alte neamuri. La mulți dintre aceștia, noul domn, fie el un Mavrocordat, fie un Moruzi, fie un Ipsilanti, era dator sume mari de bani. Negustorul venea la București, și protecțiunea Domnului fiindu-i asigurată, el putea să întreacă mult pe rivalii săi Români în asemenea împrejurări, de bună seamă că numărul comercianților Români scade și streinii, în deosebi Grecii, devin stăpânii pieții. (cf. G. Ionescu-Gion, op. cit. pag. 455 și 457).

2. Din vechile acte se cunosc numele următorilor negustori și proprietari ce aveau prăvălii în fața Târgului „pe ulița ce merge la Colțea“ : a) Mănăstirea Sf. Sava, cu patru prăvălii,

cât și hangiiilor ce țineau în arendă hanul Sf. Gheorghe-Nou¹ și hanul lui Zamfir Starostea²; fiindcă marii neguțatori ce veneau cu mărfuri streine, în bolțile acestor hanuri vecine cu târgul Cucului, le înmagazinau până la desfacerea totală³.

Deci, pentru acești neguțatori «toptangii» (engrosiști), «paralâcari» detaiști, și în deosebi pentru aceia ce fac pe mijlocitorii sau samsarii între negustorul mare și mic, trebuia aci, în preajma Târgului Cucului, multe prăvălii și case de odihnă, adică hanuri, cum li se zicea pe atunci.

Mănăstirea Colțea avea în latura despre târg, destul teren liber — necuprins între zidurile ei împrejmuitoare,⁴ pe care daniile cucernice făcute de mulți creștini din râvna creștinească de a fi îngropați în biserica Mănăstirii,⁵ l-au în-

date în schimb de Șerban-Vodă Cantacuzino, pentru un codru de loc din moșia Grozăvești (Arhiv. St., Condica Mănăstirii Cotroceni, fila 46^v și 47; cf. G. M. Ionescu. Istoricul Cotrocenilor pag. 15 și 47); b) Drăgan Iusbașa (op. cit.); c) Jupâneasa Smaragda a lui Lefter Căpit. dela Vernești (idem. loc cit.); d) Dima Slujeru; e) Petcu Abagiu (idem pag. 50).

1. Mănăstirea Sf. Gheorghe-Nou avea han de jur împrejur cu multe prăvălii și bolți. Această Mănăstire cu schiturile ei: Provița, Ungurei, Biserica Stelea din Târgoviște și Asănăchioaia din jud. R.-Sărat, și împreună cu alte mănăstiri foarte bogate din țară ca: Văcăreștii cu două schituri, Căluu cu schiturile ei: Sf. Sava, Răzvan, Plătărești, Negoești, Gruul și Comana, erau închinat Sf. Mormânt.

2. Hanul lui Zamfir Starostea cel bătrân, cum îl numesc actele, a fost situat în fața Târgului Cucului, cam în unghiul format azi în stânga, prin întâlnirea stradei Blănari cu strada Colțea, în fața stradei Băcanilor, unde se zice azi „hanul Simion“.

3. cf. Hurmuzachi, Docum. Supl. I vol. II Pag. 609. Încă de pe la sfârșitul sec. al XVIII-lea, neguțatorii din Muntenia începuse să viziteze târgul dela Lipsca. În tot decursul sec. al XVIII-lea, care a fost epoca cea mai înfloritoare a târgului „lipsean“, neguțatorii bucureșteni plecau la „taxid“ adică să cumpere marfă cu două luni înainte de deschiderea târgului și mai mult decât oricare negustori europeni, Românii și Grecii „Orientul consumator“, cum îi numeau Germanii, erau așteptați cu nerăbdare. Cumpărau de toate pentru sume colosale. Ei dădeau tonul, ei anunțau târgul și făceau ca treburile să fie bănoase sau sărăcăcioase. (cf. Gion, op. cit. 458).

4. În schița de plan a orașului București, alcătuită pe la anul 1775 de F. I. Sultzer, redată în reducere de răposatul G. Ionescu-Gion în a sa *Istoria Bucureștilor* pag. 317, se vede terenul liber din partea despre S. a Mănăstirii Colțea, nefind hatușerat.

5. Diferite acte și inscripții din biserica Mănăstirii Colțea, ne spun numele a câțiva neguțatori din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, cari, pentru creștineasca râvnă de a fi îngropați în biserică, au înzestrat-o cu prăvălii. Aceștia sunt:

a) Marele neguțator Mihul Cupeșul, ce a fost purtător de grijă la clădirea bisericii și spitalului (cf. Gălășescu: *Eforia Spitalelor Civile*, pag. 580 nota 1); b) Hagi Vasile Starostea de neguțator (cf. N. Iorga, *Inscripții*, pag. 274 nr. 646); c) Iorga bio. întâiul eclesiarh al bisericii, (cf. N. Iorga, op. cit., pag. 358 nr. 921); d) Maxim Cupeșul, care a dăruit o prăvălie la ulița Colții și alta în Mărgelari (c. f. Arhiv. Stat. Condica nr. 5 a Mitrop. Buc. Locuri din București; cf. Gh. Ionescu-Gion, *Ist. Bucureștilor* p. 183); e) Constantin, fiul lui Maxim Cupeșul, care a lăsat Mănăstirii Colțea prin diata sa, o prăvălie la ulița Colței, (cf. Acad. Română pach. XIV doc. 11). Mai trebuie amintit că Mihul Cu-

tins și mai mult înspre V., pela spatele hanului lui Zamfir, înspre biserica Sf. Nicolae-Șelari. De bună seamă că veniturile destul de însemnate ce se încasau de către proprietarii celor două hanuri vecine cu târgul, a fost cu neputință să nu ispitească și pe administrația Mănăstirii și spitalului Colțea ca să nu pună în valoare terenul ce îl avea în fața târgului. Fie că însuș spătarul Cantacuzino, împreună cu Radul, feciorul lui Colțea Clucerul,¹ fie că Epitropii ce s'au succedat dela 1716 încoace — în orice caz, foarte din vreme, — au clădit pe terenul liber lângă zidul împrejmuitor al Mănăstirii, prăvălii; iar peste uliță un han, asemănător acelor «i fondachi»² venețiene, împrejmuite cu zid, în care se deschideau câteva prăvălii în latura despre târg, iar înlăuntrul curții de jur împrejurul unei biserici, compartimente, unele lângă altele, cu pivnițe boltite pe dedesupt și cu camere de găzduit în etaj.

Ceiece erau acele «i fondachi» din Veneția comercială, în care neguțatorii Nemți, Turci, Armeni etc., își depuneau mărfurile spre sigură păstrare, până la desfacerea lor totală pe piața Veneției sau și pe piețele altor orașe din Italia, erau în mic hanurile bucureștene pentru neguțatorii de peste Dunăre ca: Greci, Armeni, Arvanioți, Turci, Bulgari etc., cum și de peste Carpați, cari veneau cu mărfuri spre desfacere la București sau și în țară.

Pentru acești neguțatori și în special pentru elementul creștin ortodox de peste Dunăre, ce acaparase comerțul bucureștean încă de pe la sfârșitul veacului al XVII-lea, există în unele hanuri bucureștene câte o mică biserică pentru trebuințele lor sufletești. O astfel de biserică exista și în hanul Colții. Ea avea hramul Snt. Prooroc Ilie — care e însuș patronul călătorilor pe uscat, precum Șfântul Nicolae e patronul călătorilor pe mare.

peșul e primul ctitor al bisericii Bradu-Boteanu din București (cf. N. Iorga, *Inscripții* pag. 292-3; iar din averea nepotului său Constantin Sin Maxim Cupeșul, s'a construit biserica Sf. Elefterie din București (cf. N. Iorga, *Inscripții* pag. 317 nr. 766). Despre această familie de neguțatori harnici și cinstiți, cari s'au învrednicit a se înrudi prin alianță cu multe familii boierești, să se consulte: Arhiv. Stat. Mitropolia Buc. pach 220-39 act. 9, 12, 15, cum și Documentele familiei Manu pag. 73, 74, 75, 76 etc.

1. Răposatul G. Ionescu-Gion în a sa *Istoria Buc.* pag. 486, pe baza celor afirmate de istoricul Dionisie Fotrino, în a sa *Istoria Daciei*, crede că „hanul Colței“ și biserica din lăuntru lui, au fost construite de spătarul Mihai Cantacuzino și de Radul feciorul lui Colțea.

2. Lămuriri complete cu privire la „il fondaco de Turchi“, „il fondaco de 'Tedeschi“, „il fondaco de 'Armeni“, existente în Veneția Comercială, să se vadă Gh. Ionescu-Gion în a sa *Istoria Bucureștilor* pag. 481. Se pare că Șerban vodă Cantacuzino, dela aceste fondachi venețiene a fost inspirat când a construit hanul său, primul în București.

În actele și hrisoavele diferiților voievozi, prin care se acordă Mănăstirei și Spitalului Colțea diferite avantagii și scutiri, se vorbește încă de pe la 1702 în mod foarte vag despre un «*locăș pentru odihna streinilor*» și despre alt «*monidrion*»¹ (= *mânăstioară*), pe cari le-au construit spătarul Mihai Cantacuzino în București, în afară de biserica cu hramul S-ții Trei Ierarhi (Colțea de azi) și cele trei paraclise din jurul ei: Cuvioasa Paraschiva, Tuturor Sfinților și S-ții doctori Cosma și Damian.

Dacă prin cuvintele «*locăș pentru odihna străinilor*» trebuie a se înțelege hanul Colții și prin cuvântul «*monidrion*» biserița din cuprinsul lui, cu hramul Sf. Prooroc Ilie, deocamdată nu mă pot pronunța.

Sunt însă inscripții pe obiectele sacre din biserica Sfântul Ilie Hanul Colței, ce i se zice și Calinderu, cari probează că, atât biserica, cât și hanul ce a fost în jurul ei, sunt destul de vechi.

De pildă:

1. Pe rama unei icoane ce reprezintă pe Sf. Marele Mucenic Mina într'o prea frumoasă pictură bizantină, e scrisă următoarea inscripție în limba greacă:

«1749 Ιονίου... (nu se pot descifra câteva cuvinte) παν Διμητρίου Βέρροιας Δέησης ξενοκρατικής οικογενίας Θεοδώ[ρου], Ἀθανασίου, Κωντανίνου, Ἐιρήνης, Ἀικατερίνης καὶ Ἑλλένης, μεταμνεισθέντες»².

Adică: «1749 Iunie.... Dimitrie din Vereia.... Rugăciunea (darul, ofranda) unei familii streine: Teodor, Atanasie, Irina, Ecaterina și Elena pomeniți...».

2. Pe însăși icoana Sfântului Mucenic Mina, despre care vorbim mai sus, e scris în limba greacă:

«Ἦγοράθη διὰ συνδρομῆς των συνδρομιτῶν καὶ ἀφιερῶθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν [εἰς] τὸ χάρι τῆς Κόλτσας. 1750 Νοεμβρίου. 9».

Adică: «S'a cumpărat cu ajutorul celor ce au contribuit și s'au dăruit la biserica din hanul Colțea 1750 Noemvrie 9».

3. Pe un Triod grecesc ce se află în biblio-

1. Cf. cartea Patriarhului de Constantinopol Gavriil, cu data 18 Oct. 1702 publicată în Eforia Spit. Civile, pag. 18 de Al. Gălășescu; idem în Hurmuzachi: Doc. Grecești partea I vol. XIV pag. 352. Pentru „locăș pentru odihna străinilor“ să se consulte: Hrisovul din 14 Maiu 1713; din 13 Aprilie 1714; 29 Aprilie 1716; 20 Maiu 1717; 20 Sept. 1720 etc. publicate în Gălășescu, op. cit.

2. Reproduc inscripțiile cu ortografia lor. Între semnele [] sunt cuprinse părțile de cuvânt sau cuvântul ce în sens logic se subînțelege; iar între semnele () sensul mai depărtat al cuvântului grecesc în traducere românească. Inscripțiile sânt culese de ierom. Calinic Șerboianu în anul 1918.

teca bisericii Sfântul Ilie-Hanul Colții-zisă și Calinderu, e scris următoarea notiță în limba greacă pe care o redau în limba română:

«La 1760, am cumpărat acest Triod la Slivnen, eu Nicolae Ioan Sistovliu»¹.

4. Pe o icoană ce reprezintă chipul cel nefăcut de mână al Mântuitorului Hristos, e scris în limba greacă următoarele:

«Δέησης τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Στάβρου Χριστοῦ Τοῦ Ἰωανήτου. 1785 Δ[εκεμβρίου] 4».

Adică: «Rugăciunea (dania) robului lui Dumnezeu Stavru Hristu Ioanitu, 1785 D. 4.

5. Pe clopotul cel mare e scris:

«ΓΥΑΡΟ ΧΡΗΓΤΟΦΟΡΣ ΙΟΝΗΤΗΓΥ. 1787.»

Adică: «Stavru Hristofor Ioanitul. 1787».

6. Pe o sfântă Evanghelie, îmbrăcată în argint suflat cu aur, ce are în față Sfânta Inviere și în colțuri pe cei patru Sfinți Evangheliști, iar în dos răstignirea Domnului Hristos, e scris în limba greacă:

«Τὸ ἱερον τοῦτον Εὐαγγέλιον ὡσπερ κεχρυσωμένον Φαίνε[ται] Ἀφιερῶθη εἰς τὸν ναόν τοῦ προφήτου Ἰλίου τὸν εἰς χάρι τῆς Κόλτσας παρὰ τῶν εν τῷ αντῶν τιμίῶν πραγματέντων τοῦ επιτρόπου τοῦ ναοῦ κύρ Στάβρου χριστοῦ κ'των λοιπῶν. 1786».

Adică: «Această sfântă Evanghelie așa cum se vede aurită, s'a dăruit bisericii Proorocului Ilie, care este în Hanul Colței, de către cinstiții negustori din Han: Epitropul bisericii Dumnealui Stavru Hristu și de ceilalți 1786»².

7. Pe o cădelniță de aramă argintată, e scris:

«Această cădelniță s'au făcut cu cheltuiata Dumnealui jurân Epitrop Gheorghe și cu fi[ul] să[u] Dimitrie 1786»³.

8. Pe o Antologie grecească din biblioteca bisericii, scrie următoarea notiță în grecește, pe care o redau în românește:

1. În această notiță, e vorba de orașelul bulgăresc Slivnen dela poalele munților Balcani, de unde, în secolul al XIX (1821), o întreagă colonie de bulgari au trecut în România și se așezase în partea despre N. a orașului Ploești, întemeind un orașel pe moșia Bereasca cu numele Slivna-Nouă. Pela 1835-40, acel orașel s'a desființat și colonia s'a mutat în Ploești.—Sistovliu însemnează din Șiștov.

2. După informațiunile ce am, această sfântă Evanghelie, a cărei inscripție o cetea în an. 1917/18 Ieromonahul Calinic I. Pop. Șerboianu, azi nu mai există în biserica Sf. Ilie, fiind sus-trasă de Mihail Kalinderu.

3. Idem, idem, fiind luată din biserică de către C. Ilescu din ordinul lui Mih. Kalinderu.

«1795 Noembrie 1. Am cumpărat această Antologie împreună cu Ohtoiul...».

9. Pe o candelă de argint, așezată la cata-peteasmă, e scris cu litere latine :

«Dăruită biserici[i] Hanul Colțea de Doța 1831».

* * *

Nu numai incipțiile de pe obiectele sacre și însemnările de pe cărțile de ritual — aflate și azi în biserica Sf. Ilie [zisă Kalinderu] — **do-vedesc existența acestei fundațiuni încă din prima jumătate a veacului al XVIII-lea în cuprinsul hanului Colței, ci sunt și acte oficiale :**

De pildă :

1. Voevodul Mihai Șuțul, într'un pitac cu data 29 August 1784 spune cu privire la conăcirea în București a Turcilor capanlăi :

«*Dumneata Vel Spătar i Dumneata Vel Agă, măc r că între alte trebuincioase porunci ce am dat Dumneavoastră pentru ale nizamului Bucureștilor în trecutele zile prin domneasca noastră carte, am fost poruncit și pentru hanuri; dar, deosebit acum poruncim Dumnea-Voastră pentru neguțătorii Turci capanlăi ce merg și vin din București pentru treaba neguțătorii, că este de trebuință a fi un loc orânduit pentru dânșii de conac — adică la unul din hanurile Bucureștilor, care acesta este și de folos a-și ști odihna la un loc ca niște neguțători călători când vin, iar să nu fie risipiți încoace și încolo prin București și prin târg, nici să se împartă pe la toate hanurile.*

Drept aceia primind porunca aceasta să aduceți pe hangiul din hanul Sf. Ecaterina căruia să-i arătați că întru acest han are a primi pre toți neguțătorii Turci capanlăi și că la acest han s'a orânduit a fi numai conacul lor ; **iar câți și când nu vor încăpea toți întru acest han să aibă a merge la hanul Colți de lângă casele de beilic.... carele și pe acel hangiu de acolo aducându-l asemenea să-i arătați; așisderea și egumenul Mănăstirei Sf. Ecaterina cum și Egumenul Mănăstirei Colțea să le dați de știre ca să știe de aceasta...** »¹⁾

2. Peste vre-o lună, la 28 Septembrie, acelaș voevod, modificând această poruncă, spune marelui Spătar și marelui Agă :

«... fiindcă neguțătorii Turci capanlăi ce vin în București cu bani și cu polițe și cu treaba neguțătorilor, să jăluiră că nu pot a-și avea conacul tot la un han de împreună cu alți Turci de obște : iată vă poruncim..... ca astfel de neguțători capanlăi să-și aibă conacul lor la hanul lui Zamfir și

la hanul Colții.., iar ceilalți Turci, cari iarăși pentru treburile lor sunt viitori... aceia... să fie opriți a nu intra în alte hanuri nici a se risipi prin târg încoace și încolo, ci numai la hanul Sf. Ecaterina să conăcească și câți nu vor încăpea în acel han să aibă a merge la hanul de lângă casele de beilic ale Sfintei Mănăstiri Mărcuți».

3. Dionisie Fotino în a sa Istoria Daciei, enumără hanul Colții între cele opt hanuri din București cari avea biserici în lăuntru curții lor¹.

4. Catagrafiile din anul 1791 și 1798, ne spun că biserica hanului Colții avea mahala și în anul 1798 această mahala coprindea 19 case²⁻³.

5. O catagrafie a bisericilor din București făcută în anul 1810 din îndemnul și pentru trebuința Rușilor, arată :

a) că biserica hanului Colțea avea mahala compusă din 81 case în care locuiau 400 suflete din care 160 bărbați și 240 femei ;

b) că biserica hanului Colțea era de zid, avea hramul Sfântul Prooroc Ilie și era înzestrată cu toate cele trebuincioase cultului ;

c) că în acel an biserica Sf. Ilie din hanul Colții era deservită de popa Ilie sin popa Iacov în vârstă de 40 de ani, ce fusese hirotonisit pe seama acelei biserici încă din anul 1799 Iulie 5 de către Arhiepiscopul Daniil Zichnon cu binecuvântarea Mitropolitului Dositei⁴.

6. În anul 1813 Septembrie 15, Patriarhul de Constantinopol, Chiril, scria lui Neofit Mitropolitul Ungro-Vlahiei, că «*făcându-se mijlocire pentru a se da voia noastră bisericească spre înaintarea Prea Cuviosului Arhimandrit Chir Partenie, care este preotul clasei neguțătorești și (cu șederea) la biserica din hanul Colțea, da voie Mitropolitului «a-l hirotonisi Arhiepiscopul pe numele Sfintei Episcopii a Tralei»* »⁵.

Din aceste mărturii ca și din inscripțiile de mai sus, reiese neîndoios, că biserica cu hramul Sfântul Prooroc Ilie era situată în însuși coprinsul hanului Colții și că servea pentru satisfacerea nevoilor sufletesti, atât a creștinilor din preajma ei, cât și a neguțătorilor, mai ales Greci, ce erau conăciți în han, sau aveau prăvălii cu chirie în acel han.

În ce privește punctul unde fost situat acest han și cu biserica din coprinsul lui, ar fi de

1. Traducerea din grecește făcută de Sion și tipărită în București la 1859, vol. III, pag. 166.

2. Academia Română M-ss 1551.

3. Idem M-ss 661.

4. Idem M-ss 1457. Partea din acest Manuscript privitoare la orașul București a fost publicată de d-l Al. Lapedatu în Biserica Ortodoxă Română an. XXXI din care s'a extras și broșură aparte.

5. Cf. Arhiepiscopul Ghenadie Enăceanu : Conдика sfântă a Mitropoliei Ungro-Vlahiei, București 1886, pag. 387.

1. Aceste două pitace domnești sunt publicate de V. A. Ureche în Memoriul despre Istoria Românilor dela 1774-1786, în Analele Academiei Române seria II, Tom. VII pag. 602-3, după condica XII filele 19 și 49, așezată la Arhiva Statului,

ajuns afirmarea tradiției și arătarea bătrânilor bucureșteni, cari spun că hanul Colții a fost situat în unghiul format în stânga prin întâlnirea stradei Colții cu strada Doamnei adică : tot terenul din jurul bisericii Sfântul Ilie zisă Kalinderu, cu proprietățile ei situate pe strada Doamnei Nr. 18 și 20 și pe strada Colței Nr. 25 cum și partea ocupată azi de palatul Creditului Func. Rural.

Că în adevăr aci a fost situat hanul Colței, se constată:

a) Din planul orașului București lucrat între anii 1845—1852 de Maiorul Boroczin¹.

b) Din actul cu data 20 Februarie 1876, prin care Eforia Spitalelor civile, în baza legii promulgată prin Monitorul Oficial, No. 58/1874, vinde Societății creditului funciar rural român, loturile Nr. A și B din locul pendinte de Spitalul Colțea numit hanul Colței din Districtul Ilfov Plasa.... comuna București, culoarea de roșu Nr. 19².

c) Din însuși cuprinsul testamentului lui Lazăr Calenderoglu care o numește biserica hanului Colții, cum se va vede mai departe.

* * *

Am amintit mai sus că în cărțile și hrisoavele diferiților voievozi prin care se acordă Mănăstirei și Spitalului Colței unele imunități, se vorbește chiar de pe la 1702, când încă era în viață Spătarul Mihai Cantacuzino, că el ar fi mai clădit

1. Arhiva Primăriei com. București, Direcția Planului: Planul Boroczin, planșa 39.

2. Arhiva Creditului funciar rural București. Dosarul proprietății.

N. B. — Greșelile de tipar din nr. precedent se vor corecta în broșura ce se extrage.

în București, pe lângă ctitoria sa, un «monidrion» adică mănăstioară¹ și «destule chilii pentru odihna streinilor»².

Foarte probabil că, pe baza acestor acte, răposatul Gh. Ionescu-Gion a afirmat categoric că biserica și Hanul Colței au fost clădite de însuși Spătarul Mihai Cantacuzino împreună cu Radul feciorul lui Colțea Clucerul³.

1. Cartea Patriarhului Gavril de Constantinopol cu data 18 Octombrie 1702, publicată de D-l Profesor Iorga în Hurmuzachi vol. I pag. 352-353. În această carte, Patriarhul spune: „încă acest boier ce s'a zis mai sus au zidit, precum am zis, și alt monidrion și biserică ce se numește a Sfinților Ierarhi în București ce se cheamă Colțea „l Aceiași carte patriarhicească tipărită de St. Gălășescu în Eforia Spitalelor Civile pag. 17-20, dă cuvântul „monidrion„ în traducere prin „monăstioară“ ; iată textul : „același boier a mai clădit cum am zis și o altă cinstită monăstioară și biserică...” etc.

2. Hrisovul lui Constantin Vodă Brâncoveanu din 14 Maiu 171 ; Gălășescu op. cit. pag. 49 ; Hrisovul lui Ștefan Vodă Cantacuzino din 13 Noembrie 1714 ; Gălășescu op. cit. pag. 53 ; Hrisovul lui Nicolae Vodă Mavrocordat din 29 Aprilie 1716 ; Gălășescu op. cit. pag. 57 ; Hrisovul lui Ion Vodă Mavrocordat din 20 Maiu 1717 ; Gălășescu op. cit. pag. 65 ; Cartea Mitropolitului Daniil al Ungro-Vlahie din 20 Septembrie 1720 ; Gălășescu op. cit. pag. 69 ; Hrisovul lui Constantin Vodă Mavrocordat (fără lună) 1731 ; Gălășescu op. cit. pag. 72 ; Hrisovul lui Grigorie Vodă Ghica din 16 Octombrie 1735 ; Galășescu op. cit. pag. 77 ; Hrisovul lui Grigorie Vodă Ghica din 16 Septembrie 1749 ; Gălășescu op. cit. pag. 79 ; Hrisovul lui Alexandru Vodă Ipsilante (fără lună) 1775 ; Galasescu op. cit. pag. 81 ; Hrisovul lui Nicolae Vodă Caragea din 2 Septembrie 1782 ; Gălășescu op. cit. pag. 87 ; Hrisovul lui Mihai Vodă Suțu din 10 Februarie 1792 ; Gălășescu op. cit. pag. 101 ; Hrisovul lui Alexandru Vodă Mornzi din 30 Ianuarie 1795 ; Gălășescu op. cit. pag. 124 ; Hrisovul lui Constantin Vodă Al. Ipsilante din 23 Iulie 1803 ; Galasescu op. cit. pag. 145.

3. Istoria Bucureștilor, pag. 182, 227 și 486.

Preotul G. I. NEGULESCU

VEDERE DE INGERI

Ci și niște femei dintr'ale noastre ne-au spăimântat pre noi, care au fost la mănecare la mormânt; și neaflând trupul lui, au venit zicând, că și vedere de ingeri să fi văzut, cari zic că este El viu.

Luca 24 33.33

Dela cea dintâi carte a vechiului Testament, până la cea din urmă a celui Nou, Biblia este o descoperire despre ființarea și slujirea ingerilor.

Intr'una se face pomenire de ei, dar nu ca de ceva neobișnuit, ci ca de ceva foarte firesc. Noi îi găsim păzind intrarea Raiului, după porunca lui Dumnezeu. Li găsim trimiși ca vestitori ai lui Dumnezeu către Patriarhi și Prooroci. Și Noul Testament începe cu slujire de ingeri. Gavriil se arată lui Zaharia, ca să-i vestească nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, și Sfintei Fecioare Maria ca să-i vestească taina întrupării.

Un inger descopere acea taină lui Iosif; alt inger o vestește păstorilor; un inger vestește pe Iosif să fugă în Egipt; ingeri slujesc Domnului nostru în timpul ispitirii și în turburarea sa din grădina Ghetsimani; tot ingeri sunt găsiți și la mormânt după înviere; tot ingeri vorbesc apostolilor după înălțare.

Astfel, fiind ei mărturisiți dealungul Bibliei, dela început și până la sfârșit, băgăm-de-seamă că în Noul Testament, evanghelistul care, mai mult ca alții, iuseamnă faptele cu ingerii, este Sfântul Luca. În adevăr, el pomeneste despre

arătarea lor muft mai des decât ceilalți scriitori din Biblie. Îți pare că el a scris ca și cum ar fi trăit cu lumea nevăzută într'o tovărășie de care-și dă bine seama.

I. Oare nu este întreaga lume nevăzută dimprejurul nostru strâns legată de viața noastră zilnică și nu este o întrebare de cea mai mare însemnătate dacă noi avem puterea sufletească de a ne da seama de acest fapt? Căci faptul că îngerii ne ajută și ne apără pe pământ este tot întrebarea aceasta, fie că noi credem în ei, fie că nu.

1. Dacă noi ne întoarcem către faptul izbitor din cartea a patra a împăraților, unde oștirea regelui Siriei înconjură Dotainul noaptea, cu gândul de a prinde pe Proorocul Elisei citim că, atunci când sluga lui Elisei, care se sculase de dimineață, a eșit afară, a descoperit pe vrășmașul care înconjura cetatea și, fiind desnădăjduit, a zis către stăpânul său: *O doamne! ce vom face?* și Elisei i-a întărit inima spunându-i: *Nu te teme, că mai mulți sunt cu noi, decât cu ei. Și s'a rugat Elisei, și a zis: Doamne, deschide ochii slugii să vadă! Și a deschis Domnul ochii lui, și a văzut, și iată, muntele era plin de cai și de care de foc împrejurul lui Elisei.* (4 Impărați 6, 16-17).

Trebuie să ne gândim că nu deschiderea ochilor tânărului a adus pe îngeri în ajutorul lui Elisei, ci că ei erau acolo mai de înainte. Elisei avea destulă vedere cu duhul pentru a i vedea, iar prin rugăciune a căpătat acest dar și pentru sluga sa.

2. Câte lucruri nu sunt în jurul nostru, așa zicând, amestecate cu cele mai obișnuite fapte din viața noastră zilnică, pe care însă nu le băgăm-de-seamă numai din pricina întunecării vederii sau auzului nostru! Și dacă aceasta este în deosebi adevărat despre lucrurile duhovnicești, nu mai puțin este adevărat și despre lucrurile prinse cu simțurile și poate că aceasta s'ar putea zugrăvi foarte bine și cu arătările din lumea firii.

Câte priveliști și sunete sunt în lume, în jurul nostru, de care habar n'avem! Iar dintr'acele până la care ajung simțurile noastre, câte nu sunt pe care numai unii oameni le pot prinde, pe când alții nu! Sălbatecul necioplit, după cum îl numim noi, își are puterea vederii și auzului ascuțită până la o treaptă, că noi numai cu greu ne dăm seama și, de asemenea, sunt vietăți neînsemnate ale căror simțuri sunt mult mai ascuțite decât ale noastre.

II. Voim să dovedim aceasta prin arătarea câtorva legi bine cunoscute despre văz și auz. Noi vorbim despre cele cinci simțuri și, când colo, câteva clipe de gândire ne-ar arăta că, la dreptul vorbind, nu este decât unul singur: simțul pipă-

itului, pe când toate celelalte nu sunt decât chipuri felurite ale acestui singur simț.

Nu urmărim aici decât numai ce privește vederea și sunetul. Cea dintâi este numai înregistrarea mișcărilor de eter luminos pe rețina ochiului; pe când, în ce privește sunetul, pielea urechii îndeplinește o slujbă asemănătoare față de clătinăturile din atmosferă.

1. De pildă, dacă cercetăm legile colorilor, găsim că, pentruca noi să simțim culoarea roșie, este de trebuință ca mișcările eterului să atingă retina noastră de 477 miliarde de ori pe secundă. Acum, dacă bătăile acestea ale eterului se iuțesc și dacă, deci, valurile de lumină se scurtează, atunci ies la iveală alte colori. Când mișcările acestea ajung la 700 miliarde pe secundă, atunci noi vedem cu ochiul nostru culoarea de violet.

Intre aceste două capete foarte depărtate, se înșiră toate treptele de colori care pot ajunge la cunoștința noastră. Deci ochiul omenesc este plăzmuț astfel că în el pot intra mișcări de lumină cu clătinări numai dela 477 până la 700 miliarde.

Fără îndoială, este ușor de înțeles că trebuie să mai fie colori sau măcar clătinături ale eterului și mai puține decât în cel mai mic număr arătat aci și, de asemenea, mai multe decât în numărul cel mai mare. Cu toate acestea noi nu prindem nimic despre ele, adică ele nu au nicio lucrare asupra nervului vederii noastre.

Ceiace este adevărat despre colori este adevărat despre toate fenomenele. Este cu puțință să fie ființe cari plutesc în văzduh, dar pe care noi nu le vedem din pricină că organele vederii noastre nu sunt în stare. Și noi mai știm că, între toate făpturile de pe pământ, sunt făpturi pe treapta de jos a vieții, care totuși au mai multă putere de vedere decât omul. Vulturii de pildă, pot vedea lucruri la depărtări la care ochiul omului nu ajunge. S'a dovedit prin experiență că furnicile văd bine raze de lumină ale căror mișcări sunt mai multe decât 789 de miliarde pe secundă. Deci ele pot vedea colori dincolo de razele violete ale spectrului. De aceia, pe cât se pare, de jur împrejurul nostru sunt priveliști de colori minunate, față de care însă suntem cu totul fără simțire.

2. Dacă acum luăm în același chip legile sunetului, Profesorul *Tyndall* lămurește că sunetele mai sus sau mai jos de o anumită treaptă nu pot fi auzite de urechea omenească, chiar dacă văzduhul e plin de ele. El ne spune că *Savard* a fost de părerea că granița cea mai de jos, până la care putem auzi, e de 8 mișcări pe secundă, iar cea mai de sus se ridică până la 24 de mii de tremurături pe secundă. *Helmholtz*, în cercetările lui, a găsit că granița cea mai de

jos este de 16 tremurături pe secundă, iar cea mai de sus de 38 de mii și, în deobște, păreriile lui sunt primite de mai mulți.

Dacă deci noi plecăm dela nota 16 și o înmulțim într'una cu 2 de 11 ori, vom găsi că, la 11 octave mai presus de nota de temelie, numărul tremurărilor va fi de 32768. Deci granița socotită de Helmholtz îngăduie urechii omenesci să poată auzi vre o 11 octave.

Dar nu toate sunetele dintre aceste granițe pot fi întrebuințate în muzică, de oarece sunetele cu adevărat muzicale sunt numai acele cuprinse între 40 și 400 de tremurături pe secundă, care pot alcătui șapte octave de sunete. Sunetul cel mai de jos din orchestra instrumentală este Mi din basul dublu cu $41\frac{1}{4}$ tremurături pe secundă, iar cea mai înaltă se pare că este Re al piculinei cu 4752 de tremurături pe secundă. În unele țări este o deosebire în granița acestor sunete, dar, mai mult sau mai puțin, noi putem primi spusele lui Helmholtz.

De asemenea, puterea de auzire este atât de deosebită dela om la om și trecerea năprasnică dela cea mai bună auzire până la lipsa totală de prindere a sunetului este foarte izbitoare. *Sir John Herschel* și *Dr. Wollaston*, care cu deosebire au făcut cercetări în aceasta, spun că, în ce privește sunetele ascuțite, scoase de pildă de un foarte mic tub, unii oameni se vor plânge că le sparg urechile, pe când alții nu le vor auzi, și că chiar acei cu auzul foarte fin, așa zicând, ajung la o treaptă de desăvârșită surzenie. Aceasta înseamnă că ei aud aceste sunete ascuțite foarte bine, până ce, în sfârșit, trece un sunet care este dincolo de granița auzului lor. Ei vor spune despre acel sunet că nu s'a produs deloc, deși alții cu auzul încă mult mai ascuțit îl vor prinde foarte bine.

Profesorul Tyndall vorbește despre un fapt de auz mărginit, însemnat de el când a trecut pela *Wengern Alp* (Elveția) fiind însoțit de un prieten:

«De fiecare parte a cărării iarba foia de gănganii, care, pentru mine, umplău văzduhul cu bâzâiala lor ascuțită. Prietenul meu nu auzea nimic; muzica gănganiilor trecea peste puterea lui de auzire»¹⁾.

O cercetare a legilor văzului și auzului fizic ne arată cât de multe lucruri se petrec în jurul nostru de care noi nu știm nimic, de care unii oameni pot ști numai ceva mai mult decât noi, de care însă unele vietăți neînsemnate știu mult mai mult decât noi. Dacă aceasta este adevărat — și nici un om cuminte nu se poate îndoii de aceasta — față de lucrurile prinse cu simțurile, cu cât mai mult poate fi aceasta adevărat despre lucrurile vieții sufletești!

Faptul petrecut la *Dotain*, unde Elisei a văzut

muntele plin de cai și de care de foc, ne arată cât de aproape sunt de noi oștile îngerești. Elisei i-a văzut cu ochii săi duhovnicești; tânărul nu le-a văzut însă, până ce ochiul său sufletește n'a fost întărit de rugăciunea lui Elisei.

III. Tot așa cu privire la lumea sufletului. Sfinții au văzut multe arătări, au auzit multe sunete, de care păcătoșii n'au știut nimic. Deși, firește, se pot trece cu vederea multe din vedenile de care se pomenește în viețile sfinților, totuș ar fi un lucru pripit să le privim pe toate ca neadevărate.

1. Ar fi cu totul potrivit legilor adevărului de a lepăda mărturia unei foarte întinse tagme de oameni, care în viață au văzut și încercat lucruri multe vreme foarte lungă și care, după creșterea și sfințenia lor deosebită, au fost mai mult ca alții în stare de a vedea lucruri duhovnicești, tocmai din pricină că acei cari n'au primit o astfel de creștere, ci, dimpotrivă au trăit o viață care tocea simțurile lor sufletești, nici n'au putut să aibă astfel de vedenii.

Noi primim adevărul științific despre lucrurile care cad sub simțiri aproape numai pe temeiul mărturiei celor tari în cercetările de știință. Foarte puțini dintre noi au avut îndrumarea științifică trebuincioasă pentru a cerceta, prin ei înșiși, așa zisele legi ale naturii. Noi le primim și de aceia nu șovăim a le întrebuința pe temeiul mărturiei acelor care și-au cheltuit viața în astfel de cercetări și care au fost în deosebi potriviți pentru ele printr'o creștere anume.

Cât de neînțelepți am fi socotiți, dacă, de pildă, am lepăda legile fizice ale vederii și auzirii, din pricină că cei mai mulți oameni nu le-au putut cerceta ei înșiși, n'au putut să vadă eterul luminos, n'au putut să măsoare valurile de lumină și n'au făcut niciodată cercetări în știința acustice!

Dar ar fi tot atât de neînțelepți de a lepăda mărturia a mii de sfinți, cu privire la vederea lucrurilor duhovnicești, pe care ei le-au încercat, numai pentru că cei mai mulți oameni nu sunt sfinți și nu și-au îmbunătățit înzestrarea lor sufletească, ci mai degrabă au tocit-o printr'o viață lumească, poate viață de păcat, și de aceia n'au putut avea parte de astfel de vederi.

Se poate foarte bine ca unii să privească aceste socotințe drept nu destul de întemeiate, în împrejurarea când faptele pe care le luăm din viețile sfinților n'ar fi sprijinite de temeiuri de toată greutatea. De oarece dovedirea noastră este îndreptată numai către creștini, poate că ar fi destul să răspundem că ea se sprijină pe mărturia cuvântului însuflat al lui Dumnezeu, care este aceeași mărturie pe care se sprijină toate învățăturile credinței creștinești.

2. Se pare că nu mulți oameni au băgat-de-seamă că, dela cea dintâi carte a Bibliei, până

1. *On Sound*, Pag. 101.

la cea din urmă, noi suntem încredințați fără încetare că oameni sfinți ai lui Dumnezeu au avut vedenii din lumea duhului. Putem începe cu cartea Facerii, în care ni se spune de vedeniile lui Avraam, și putem încheia cu Apocalipsa Sfântului Ioan.

Deci putem fi încredințați că aceste vedenii le-au avut aproape fără deosebire oamenii sfinți ai lui Dumnezeu și prin aceasta se înțelege de sine că nu le-au avut alții, cum am văzut în povestirea despre Elisei și sluga sa. Deci, când ni se spune că niște femei sfinte au văzut îngeri, arătarea aceasta trebuie să ni se pară că este cu totul cuprinsă în granițele firești ale vieții.

Dacă noi citim povestiri, pe care le găsim în toți evangheliștii, despre arătarea îngerilor către femei la mormânt, nu se poate să nu fim izbiți de felul în care femeile par a fi luat această arătare ca un fapt obișnuit. Căci, deși ele s'au speriat, au ascultat însă ce le-au spus îngerii și au vorbit cu îngerii în chipul cel mai obișnuit.

Poate că n'au fost mirate din pricină că mai văzuseră astfel de arătări de curând la răstignire. Poate că ele au fost în stare să vadă îngeri, din pricină că trăiseră atât de aproape de Domnul nostru în sfințenie, așa că ele au putut cunoaște câtăva vreme lumea îngerilor din jurul lor.

Aceasta este cu atât mai ușor de crezut, dacă ne gândim care a fost pregătirea lor nemijlocită și deosebită, ca să poată vedea o asemenea arătare de îngeri.

IV. Mai întâi a fost o pregătire prin pocăință. Păcatul are în sine puterea de a întuneca privirea noastră cu duhul, furișându-se între noi și Dumnezeu, sau Sfinți, sau Ingeri, după cum nourii se furișează între noi și soare ascunzându-l din ochii noștri.

Femeile ținuseră ziua Vinerii celei Mari așa precum poate nimeni n'a mai ținut vre-o dată această zi. Ele stătuseră la înseși picioarele crucii Domnului Nostru și au stat marture la moartea lui. Ele au ascultat cu sete și au închis în camera inimii lor cele din urmă cuvinte ale lui, dania de iubire a celui ce murea.

Ele văzuseră în Patima lui roada tuturor păcatelor, nu mai puțin și a păcatelor lor. Ele s'au căit — oh! cu ce zdrobire de inimă! Păcatul închisese ochiul sufletului, dar pocăința a aruncat în lături piedicile care astupau vederea.

Și apoi, dacă ele au ținut Vinerea Mare ca o zi de pocăință, fără îndoială că au ținut și Sâmbăta Mare ca o zi de rugăciune. Vinerea Mare a fost, în adevăr, pentru ele o încercare pentru credința lor, Sâmbăta Mare pentru nădejdea lor. Apoi dis-de-dimineată, în întâia zi a Paștelui, iubirea le-a pornit spre mormânt, ducând mirezme cu ele. Căința, credința, nădejdea și iubirea — ce pregătire ar fi putut fi mai bună pentru o vedere cerească!

Dacă noi vedem atât de puțin din lumea duhului, nu este oare din pricină că *ne pregătim* atât de puțin pentru o asemenea vedere! Să curățim ochiul sufletului nostru prin căință, să înviorăm nădejdea și credința noastră prin rugăciune adâncă și să ațâțăm cenușa amorțită a iubirii noastre, să ardă cu flăcări, turnând într'insa fapte de jertfă.... Ce n'am putea noi nădăjdui să vedem despre o lume care este atât de aproape de noi!

5. Tovărășia noastră cu sfinții și cu îngerii este un lucru de descoperire deosebită și e una diu cele mai îndemnătoare credințe ale Crezului. Ca să nu cităm mai mult decât un singur loc din Scriptură, citim în capitulul 12 al Epistolei către Evrei: *Ci v'ați apropiat de muntele Sionului, cetatea Dumnezeului celui viu, Ierusalimul cel ceresc, și de zeci de mii de îngeri, și de adunarea celor întâi-născuți, care sunt scriși în ceruri, și de judecătorul tuturor, Dumnezeu, și de duhurile dreptilor celor desăvârșiți. (22, 23).*

Aici scriitorul epistolei, asemănând cele două Testamente ale lui Dumnezeu, adică cel dat prin Moisi și cel prin Hristos, pune una în fața alteia: venirea Evreilor la Muntele Sinai cu toate spaimile lui, și apoi venirea Creștinilor la Muntele Sion, Ierusalimul ceresc. Printre foloasele Creștinilor pe care el le înșiră aici, poate că cel mai de seamă este tovarășia cu îngerii și cu sfinții: *nenumărata însoțire de îngeri și duhurile oamenilor drepti desăvârșiți.*

După cum am văzut, întreaga Biblie este plină de pilde în care îngerii slujesc oamenilor. În acelaș capitol al aceleiași epistole, noi suntem îmboldiți să aruncăm orice îngreunare, din pricină că *suntem încunjurați cu așa mare nour de mărturii* ale sfinților și îngerilor (Stihul 1). Dar să ne mărginim la tovarășia cu sfinții Ingeri.

Ce mare ajutor poate fi pentru noi gândul acestei tovarășii! Totuși unii ar putea întreba: «In ce chip aceasta ne-ar putea fi de ajutor? In ce chip tovarășia acesta își poate avea o ființă simțită, căci noi nu putem *vorbi* cu îngerii?» Da, dar vorbitul nu e totul.

Pentru ceice iubesc muzica, se pare că nu este plăcere mai mare decât cântarea unei bucăți de muzică cântată de mai mulți odată, și cu toate acestea acei care îndeplinesc cântarea nu pot vorbi în vremea ei, ci au cu toții numai aceiași grijă de a săvârși aceiași lucrare, fiecare săvârșindu-și partea lui. Ei cu toții se opresc în acelaș loc, cu toții întăresc sunetul în acelaș loc, păstrează aceiași măsură și acelaș pas al cântării. Tot așa noi și cu îngerii putem avea tovarășie adevărată unii cu alții, nu stând de vorbă, ci fiind purtați de aceiași grijă.

Această tovarășie poate fi arătată în felurite chipuri.

Atât noi, cât și îngerii, avem acelaș început și sfârșit: Dumnezeu. Și despre unii și despre alții, se poate spune că vin dela Dumnezeu, sunt ai lui Dumnezeu și au pe Dumnezeu drept țintă a lor.

2. Este apoi o tovărășie de lucru. Și pentru îngerii și pentru oameni, cea mai mare datorie și cea mai mare fericire trebuie să fie de a face voința lui Dumnezeu, de a săvârși lucrul lui și noi trebuie să ne aducem-aminte că tot lucrul care este de datoria noastră să-l facem, este în oarecare chip lucrul lui Dumnezeu și pentru aceasta i se poate înfățișa lui. Ingerii care ascultă de porunca lui Dumnezeu în lumea duhului și oamenii care îndeplinesc scopul lui Dumnezeu în fiecare zi din viața lor, se însoțesc pentru a săvârși un lucru care este și al unora și al altora.

3. Mai este și o tovărășie pentru o închinare a lor. Aceasta mai cu seamă este împlinită în fapta cea mare a închinării creștinești, care este aducerea jertfei celei fără de sânge (Sfânta Euharistie). La fiecare săvârșire a ei, în slujba Sfintei Liturghii noi citim despre cetele îngerești, care stau martore și slujesc împreună cu noi «cântare de biruință cântând strigând, glas înălțând și grăind». Și toată slujba, așa zicând, atârnă de această măreață săvârșire a Sfintei Euharistii, pentru că celelalte slujbe ale Bisericii sunt numai răsunete ale Euharistiei și sunt aproape fără înțeles acolo unde nu este slujbă euharistică.

4. Mai mult, această însoțire cu îngerii cuprinde în sine și iubirea unora către alții. Ei ne iubesc pe noi, pentru că și Dumnezeu ne iubeste, și ei de bună-voie ascultă de poruncile lui, slujind trebuințelor noastre în mii de chipuri, de care noi nu știm nimic. Dar multe pilde de ajutoare ale îngerilor pentru noi sunt pomenite în Sfânta Scriptură și, de asemenea, în Viețile Sfinților noi putem citi multe povestiri de ajutoare îngerești date la clipa de nevoie.

5. Iarși, ei ne ajută pe noi și ajutorul este al unora către alții, pentru că noi ducem aici, pe pământ, fără încetare, lupta pe care îngerii au început-o în cer, atunci când *s'a făcut război în cer; Mihail și îngerii lui au dat războiu cu balaurul; și balaurul a dat război și îngerii lui. Și nu au biruit, nici loc s'a aflat lor mai mult în cer. Și s'a aruncat balaurul cel mare, Șarpele cel vechiu, care se cheamă diavolul și satana, celce înșală toată lumea; s'a aruncat pe pământ și îngerii lui cu el s'au aruncat* (Apocalipsa 12, 7-9).

Ingerii au alungat din cer pe Lucifer și pe slugile lui, iar chemarea noastră este a-l înfrânge și noi pe pământ, și aceasta trebuie să se săvârșească mai nainte de *împlinirea tuturor lucrurilor*, când Diavolul și slugile lui vor fi aruncați și de pe pământ și închiși pe veci în prăpastia

cea fără de fund. Noi ducem înainte lucrul pe care l-au început îngerii; ne luptăm pentru împăratul lor împotriva străvechiului său vrășmaș.

6. Săvârșirea acestei tovărășii cu sfinții îngeri ne va da încredere în lupta noastră și mângâiere la vremea ispitei. Noi citim că, după ispitierea Domnului, îngerii au venit și au slujit lui; și ei nu mai puțin ne slujesc și nouă, deși, din lipsa noastră de privire cu duhul, noi nu-i putem vedea. Noi ar trebui să chemăm ajutorul lor la vreme de nevoie, și în lucrările noastre și mai cu seamă în închinarea noastră, de oarece știm că fiecare din noi are un înger păzitor. Cugetarea despre tovărășia noastră cu acele duhuri luminoase ar trebui să ne îmboldească și să ne învioreze în lupta de a împlini pe pământ în săraca noastră viață ceiace ei îndeplinesc atât de desăvârșit în cer.

Poate că noi putem să ne înfățișăm mai bine această însoțire cu sfinții îngeri, gândindu-ne la săvârșirea Sfintei Liturghii în vreo mare catedrală. Acolo preotul săvârșește la altar Sfânta Jertfă, cea fără de sânge, fiind încunjurat de alți sfinți slujitori și ajutoare, pe când corul își cântă de afară însoțirea sa la Sfânta Slujbă.

În acel cor fiecare are o parte anume de îndeplinit, unii o parte mai de seamă, iar alții numai pentru a însoți cu sunete răstimpurile cerute de rânduiala armoniei. Toate însă sunt de trebuință pentru întregul mănunchi al cântării, și dacă unul singur nu este la rând cu sunetul sau cu măsura, aceasta vatămă, mai mult sau mai puțin, desăvârșirea cântării întregi.

Așa este și însoțirea noastră cu îngerii. Lumea întreagă este marea catedrală a lui Dumnezeu, Domnul nostru este marele ei arhiereu, îngerii și sfinții în ceruri și oamenii pe pământ, atât în lucrarea, cât și în închinarea lor, sunt asemenea corului și cântăreților. Toți sunt prinși în marea încordare de a mări pe Dumnezeu, de a îndeplini sfânta lui voință și de a lăuda sfântul său nume.

Partea noastră poate fi ca cea a unor glasuri mai puțin însemnate, care îndeplinesc niște rosturi mijlocii, cerute de rânduiala armoniei. Dar dacă partea noastră nu este îndeplinită cum trebuie, noi suntem în primejdia de a vătămă desăvârșirea lucrării întregi.

Dacă ne îndeplinim cum se cade partea noastră aici, va veni ziua fericită când, prin înfrânarea noastră pe pământ, vom fi puși în așa rânduială și bine crescuți, încât să ne luăm locul nostru înaintea Tronului lui Dumnezeu și să ne avem partea noastră în cântarea de biruință din ceruri, unde totul va fi armonic desăvârșit, totul o izbucnire măreață și veșnică de laudă pentru Cel Care ne-a răscumpărat cu sângele Său și ne-a făcut buni slujitori ai Dumnezeului nostru.

ESCLUDEREA FEMEII DELA PREOȚIE

Un ziar vienez mi-a adus zilele trecute știrea că, în biserica engleză, prima femeie-preot a încheiat căsătoria între doi tineri. Nu era precizat în acea notiță informativă, ori acest fapt s'a întâmplat în biserica engleză episcopală, ori în una din bisericile sectare; ori-și-cum ni vine mai mult a crede, că în cea episcopală, neavând cele sectare preoți. Dacă se va adevăra, că biserica engleză episcopală și-a însușit meritul de a chema și pe femeie, la treapta preoției, atunci ni-ar surprinde mult această întâmplare tocmai acum, când se fac atâtea eforturi pentru reunirea bisericii ortodoxe și a celei anglicane, iar ca primă etapă, a acestei acțiuni, s'a cercetat din partea canoniștilor validitatea preoției din biserica anglicană după normele eelei ortodoxe.

Prin chemarea femeii la preoție, biserica anglicană s'ar arăta prea liberală și democrată și ar pune din nou o piedică neînălțurabilă ideii de reunire. E bine, așadară, de a cerceta de cu bună vreme Scripturile, ca să vedem ce putem afla în ele privitor la întrebarea, dacă femeia, poate fi preot sau nu.

Toate orânduirile Bisericii, al cărei cap este Hristos, le-a așezat chiar El cu drept Dumnezeu, și nu pot fi prefăcute în urmă prin vreo autoritate omenească. La aceste orânduirii bisericești se numără, fără îndoială, și hotărârea despre persoanele, care se pot admite la primirea Sf. Taine a preoției.

Mântuitorul a chemat la treapta preoției numai bărbați, pe Sf. Apostoli, și numai lor le-a încredințat puterea de a lega și a deslega. Prin această hotărâre, femeile au fost excluse dela preoție în mod evident.

Cari au fost motivele acestei eliminări, nu ni se spune nicăiri apriat în Sf. Scriptură. Că nu inferioritatea spirituală sau morală a femeii l-a îndemnat pe Mântuitorul la aceasta, rezultă clar din stima cea mare, cu care întâmpina El totdeauna femeile onorabile. Să ne aducem aminte numai de întâlnirea cu femeia samarineancă la fântâna lui Iacob, căreia i-a vorbit mai lung despre persoana Sa și despre felul cum trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu, dându-i-se de cunoscut ca Mesia cel adevărat. Să ne aducem aminte despre petrecerea Sa la surorile lui Lazăr, Marta și Maria, dintre cari cea din urmă a fost așa de însuflețită de cuvintele Sale pline de învățături, încât a lăsat pe Marta singură să slujească, ceea ce i-a procurat mare supărare, dară Mântuitorul a luat pe Maria în scut și a zis, că Maria și-a ales partea cea bună, care nu se va lua dela dânsa. Să ne aducem apoi aminte de

femeile din Galileea, pe cari le-a vindecat, și cărora le-a îngăduit apoi să-L însoțească pe Dânsul și pe Apostoli în calea lor de propovăduire, îngrijind de cele ale traiului, și cari au fost martore oculare la moartea Sa de pe cruce. Să ne aducem mai ales aminte cu câtă dragoste fiească întâmpina El pe Maica Sa, și cum, chiar răstignit pe cruce, se îngrijia așa de mult de viitorul ei, că a încredințat-o apostolului său iubit. Și cu toate acestea, nici chiar Maicei Sale nu i-a dat vreo misiune bisericească.

Dacă evangheliile nu ne spun nimic despre motivele excluderii femeii dela administrarea celor sfinte, motivele ni le arată Sf. Ap. Pavel, se vede că silit de unele întâmplări de felul acesta.

Fără a se provoca la o poruncă expresă a lui Iisus, stătorește Ap. Pavel, cu autoritatea sa, că femeile n'au să vorbească în adunările publice religioase, ci au să tacă. Iară dacă voesc să știe ceva, atunci să-și întrebe bărbații acasă. Dacă așa dară nu să șade femeilor nici măcar de a întreba în biserică pe tăcute pe cineva pentru o deslușire, cu atât mai puțin de a predica și-a învăța? „Iară femeii să învețe nu dau voie, nici a-și stăpâni bărbatul, ci să fie întru liniște“. (I Tim. 2, 12).

Acțiunea aceasta de a învăța e asemenea stăpânirii asupra bărbatului, care nu poate să fie, deoarece, cum zice el mai departe, întâi Adam s'a zidit și apoi Eva. Adam nici nu a fost amăgit de diavolul, ci s'a lăsat sedus de Eva din dragoste către ea (Augustin, *De Civ. Dei*). Diavolul nici n'a încercat seducerea bărbatului, ci a femeii care e mai ușor de amăgit.

Motive induse de Sf. ap. Pavel ar fi așadară: Femeia, în comparare cu bărbatul, nu e de o valoare mai mică, dară e altfel dezvoltată și întregeste însușirile caracteristice ale bărbatului. Pe bărbat îl stăpânește judecata rece-rațională, pe femeie, dragostea și afectul. Femeia e mai plăpândă, mai simțitoare, menită anume pentru îngrijirea și creșterea copilului; dară și mai accesibilă pentru impresii momentane, ori-și-ce bucurie sau durere produc la femeie afecte sensibile. Nu e totdeauna în stare să cerceteze cauzele unei acțiuni pro și contra și nici nu are tăria să rămână cu statornicie la hotărârea odată luată. Chiar și pe acel teren, unde natura a făcut-o stăpână, și unde nu poate ușor fi înlocuită, ca în iubire, jertfă și răbdare, trebuie sprijinită de bărbat, deoarece dânsa singură se lasă adeseori răpită de sentimente. De aici rezultă o supunere de bună-voie a femeii bărbatului, care o conduce și o apără în ori-și-ce situație.

Se'nțelege că sînt și abateri la ambele părți, dar când e vorba de o legiferare durabilă, nu e dătătoare de ton, abaterea, ci regula.

Motivele induse de Sf. ap. Pavel nu înjosesc femeia de loc, și dacă femeia stă în acest raport față de bărbat, atunci aceasta a fost voința lui Dumnezeu.

Aflăm, pe de altă parte, că Ap. Pavel, în afaceri religioase și în opera de mîntuire, declară apriori, că nu este nici iudeu, nici elin, nu este rob nici slobod, nu este parte bărbătească și nici femeiască, că voi toți unul sînteți întru Hristos Iisus. (Galat. III, 28).

El recunoaște serviciile făcute de Priscilla (Rom. 16,3 și II Tim. 4.19), care și grumazul și-a pus pentru dînsul și căreia au de mulțumit, nu numai el, ci și toate bisericile. El mai face amintire elogioasă apoi și de alte femei evlavioase (Rom. 16), cari toate mult s'au ostenit întru Domnul.

Ba Ap. Pavel a organizat, cu ajutorul multor femei cucernice, un serviciu de ajutorarea bolnavilor și a copiilor orfani (I. Tim. V, 10). Intre acestea erau și femeile rămase văduve după diaconi, cari s'au și numit diaconese. Despre acestea mărturisește și Fer. Ieronim, că și pe vremea sa se întrebunțau ele ca ajutor la botezuri și la îndrumarea femeilor în învățarea celor religioase.

Nu inferioritatea morală sau spirituală a fost deci cauza eliminării femeii dela chemarea preoțească, ci hotărârea Mîntuitorului, ori și cum din aceleași motive, pe cari ni le induce Sf. ap. Pavel.

La această hotărâre a rămas și mai departe biserica, care, cu toate că au fost femei excelente prin sfințenie și învățătură, nu le-au îngăduit acestora să pășească în public ca propoveditoare a cuvîntului dumnezeiesc și nu au fost niciodată chemate la apostolat.

Din viața bisericească n'au fost și nu sunt nici azi femeile isgonite, căci au, ca și bărbații, multe îndatoriri sufletești de împlinit. Cununa martirilor și a sfinților Bisericii noastre e împodobită și cu nenumărate mucenice și martire, cari au știut a se jertfi pentru legea lui Hristos.

Dar datorința principală a femeii, chiar dela începutul Bisericii, este de a îngriji ca o mamă adevărată de cei slabi și neputincioși. În deplină armonie cu bărbatul, acesta ca preot în propoveduirea cuvîntului lui Dumnezeu, iar femeia ca ajutătoare sa în îndeplinirea celor cuvîntate, vor contribui amîndoi la fortificarea împărăției cerești, spre pildă celor ce vor să creadă, spre viața cea vecinică (I. Tim. I, 16).

Pr. GH. NEGURĂ
Vicovul-de-sus, Bucovina.

CRONICA BISERICESCA¹⁾

Noul Episcop al Constanței

I.

Alegerea.

În nr. trecut al acestei reviste, am tipărit, la „știri“ noutatea alegerii Prea Sfințitului Episcop al Constanței. Am făgăduit atunci că vom veni cu amănunte mai multe, într'un număr viitor. Acel număr viitor este acesta și ne apucăm acum să facem ce am făgăduit atunci.

Alegerea de episcop al Constanței e cea întâi alegere făcută sub noul regim al autonomiei Bisericii. Ziua de 4 Fevruarie a fost cea rînduită a se face această alegere. Mai întâi s'a făcut o priveghere, Miercuri la 7 seara. Slujba aceasta a fost săvârșită de P. S. Arhiepiscopul *Grigorie Botoșăneanul*, vicarul Mitropoliei Moldovei, împreună cu preoții Mitropoliei din București. A doua zi, la 4 Fevruarie, a fost slujit Tedeumul pentru chemarea ajutorului lui Dumnezeu la săvârșirea faptei acesteia a alegerii. Această a doua slujbă a fost săvârșită de P. S. *Gherontie*, vicarul Episcopiei Constanței, încunjurat de preoții Mitropoliei.

La ceasurile 10 jum., alegătorii s'au adunat în sala Camerei deputaților, discutând despre alegerea care trebuia făcută și fiind cu toți sub impresiunea stării

nouă în care se făcea această alegere. Căci nu mai era Marele Colegiu celce avea avea a face alegerea, ci Congresul Național Bisericesc. La acest Congres, pentru fiecare alegere, se adaugă și membrii Adunării Eparhiale a eparhiei pentru care se alege episcopul. Deci și la această alegere, pe lângă membrii Congresului Bisericesc Național, se mai aflau și membrii Adunării Eparhiale din Constanța. Și unii și alții acum, erau străbătuți de deosebirea, noutatea și însemnătatea clipei, fiindcă această autonomie trebuie să însemne ceva deosebit în viața Bisericii, o eliberare a ei, și ei erau chemați să înfăptuiască unul din cei dintâi pași ai acestui regim.

Membrii Adunării Eparhiale din Constanța se arătau purtați aproape de acelaș gând: de a alege pe P. S. *Gherontie*, pe care au avut răgaz să-l cunoască în vremea viețuirii sale ca vicar în Constanța, dovedind prin această hotărâre a lor, că au fost mulțămiiți de Prea Sf. Sa.

Pentru a se ajunge la o încredințare, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* de peste munți și-a arătat dorința ca, mai nainte de alegere, să aibă o sfătuire cu membrii Adunării Eparhiale. Atunci Păr. Econ. *Ivanciu Grigorescu*,

directorul Episcopiei din Constanța, a împărtășit membrilor Adunării această dorință și i-a poftit pe toți în sala bibliotecii, pentru ca acolo să se facă întrebarea despre dorința Adunării Eparhiale.

Adunându-se cu toții și fiind poftit acolo și I. P. S. Mitropolitul Nicolae, Înalt Prea Sf. Sa le-a spus:

— Am venit în mijlocul d-voastră, ca să aflu care vă este părerea pentru alegerea episcopului eparhiei Constanței și dacă v'ați oprit părerea la vreunul din candidați?

La acestea, d. Gh. Bârzănescu a răspuns, în numele tuturor:

— Dorința eparhiei este ca P. S. Gherontie să fie ales episcop.

Mitropolitul Nicolae a întins atunci întrebarea asupra tuturor, cerându-le să spuie dacă sunt toți de aceeași părere, și au întărit cu toți spusele d-lui Bârzănescu.

Față de această hotărâre a tuturor, membrii Congresului s'au simțit ca în fața unui fapt de care trebuie să fie seamă și, după cum spune revista *Tomis* (15 Fevr. 1926), foaia oficială a Eparhiei Constanței, mulți prelați, văzând această hotărâre, au sprijinit dorința Adunării Eparhiale a Constanței.

După aceste pregătiri, I. P. S. Patriarh D. D. Dr. **MIRON** a deschis ședința și a pus să se facă strigarea celor ce trebuiau să fie de față. Au răspuns 162 membri din 207, câți trebuiau să fie.

I. P. S. Patriarhul, declarând Congresul ca fiind adunat după lege și lucrând cu îndreptățirea acestei legi, a pus să se citească cererile unor membri care lipseau cu pricini legiuite, precum și adresa nr. 144 a Episcopiei din Constanța, pentru primirea la vot a încă 8 membri aleși în locurile optate și invalidate în ședința dela 10 Decembrie 1925, dar validați în ședința dela 31 Ianuarie 1926.

Congresul a aprobat primirea și înscrierea și a acestor membri, ca având drept de vot, în Adunarea Eparhială a Constanței.

După cum se făcea și la alegerile de sub vechiul regim, când se citeau articolele din lege privitoare la chipul săvârșirii alegerii, așa și acum, Președintele alegerii, care era I. P. S. Patriarh, a citit articolele din lege și statut privitoare la alegerea episcopilor și mitropoliților. Apoi a citit înaintea Congresului numele candidaților care erau P. S. Episcop *Ioan* al oștirii, P. S. *Gherontie*, P. S. *Platon*, vicarul Mitropoliei din București, Păr. Arhim. Dr. *Filaret Jocu* și Păr. Econ. *Ioan Popescu* din Craiova. Deși ziarele au arătat drept candidat și pe scriitorul acestor rânduri, de fapt n'am fost candidat.

Alegătorii au fost poftiți la vot, iar candidații au fost rugați să părăsească sala alegerii. Deci a urmat alegerea și când s'a golit urna, s'a găsit că P. S. Gherontie a întrunit 129 de voturi, P. S. Platon 14, Păr. Arhim. Dr. Jocu 12, P. S. Episcop Ioan 4, Păr. Arhim. Scriban 4, (fără a fi fost candidat), Păr. Econ. I. Popescu 1 și 5 voturi albe.

Strigându-se care a fost rezultatul votului, d. Mini-

stru al Cultelor *Al. Lapedatu* a adus în sală pe P. S. Gherontie. Adunarea l-a primit cu veselie și aplause. Prea Sf. Sa s'a suit la tribună și a rostit următoarea cuvântare:

Înalt Prea Sfințite și Prea Fericite Părinte Președinte,

I. P. S. S. Arhiepiscopi și Mitropoliți,

P. S. Episcopi și Arhierei și onorați membri ai Măritului congres național bisericesc,

Prin votul ce ați exprimat în aceste momente, ați ales pe smerenia mea pentru înalta vrednicie de Episcop al vechiului Tomis și Durostorului — Constanța noastră de azi; ați dat vechiului Tomis un alt Gherontius, pe lângă cel care, în veacul al IV-lea, a reprezentat, cu multă demnitate, biserica Tomisului la Sinodul al II-lea ecumenic.

Această coincidență de nume, pune pe umerii mei o îndoită greutate: aceea de a păstori turma, și a păzi credința, cum și aceea de a fi vrednic urmaș al marelui Gherontius.

Dacă încrederea onoratului congres național bisericesc îmi face deosebită cinste și constituie un eveniment fericit în viața mea, dacă legitimele d-tră așteptări cer dela smerenia mea o destoinică păstorie; jăgăduiesc astăzi, în fața lui Dumnezeu și a D-tră, că mă voi sili din răspuțeri să corespund poruncii sfinților apostoli, cari zic: „Luați aminte de voi și de toată turma în care Duhul Sfânt v'a așezat episcopi, să păstrați biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu scump sângele său“. (Fapt. 20, 28); făgăduiesc că toate puterile mele vor fi puse în slujba învățăturii tuturor bunilor creștini, pentru a-i apăra de lupii cei răi; făgăduiesc o apostolie în frica lui Dumnezeu, pentruca, în fața marilor probleme ce stau deschise înaintea Bisericii și a scumpei noastre Patrii, în vremurile actuale, să pot spune, cu fruntea senină, că mi-am făcut datoria!

Mulțamesc din suflet Onoratului Congres Național Bisericesc, care mă încurajează, dându-mi noi forțe de muncă, prin votul său de acum; mulțamesc călduros Adunării Eparhiale din Constanța, care, și cu acest prilej, mi-a dovedit aceeași dragoste neclintită, cu care m'a fericit trei ani trecuți, decând grăiesc cuvântul Domnului între iubii mei Constanțeni și în restul Eparhiei, atât ca colaborator al adormitului întru fericire Episcopul de duioasă amintire Ilarie, cât și de când îi psătoresc ca Locotenent; mulțamesc respectuos și smerit Sf. Sinod, pentru părinteasca și frățeasca dragoste ce totdeauna mi-arată și, asigurându-l de supunere și întreg devotamentul meu, îl rog să binevoiască a ratifica alegerea mea ca Episcop al Constanței și a dispune cele de urmare.

Constatând că mi-a fost dat ca d. Ministru de Culte Al. Lapedatu să fie purtător de cuvânt înaintea M. S. Gloriosului nostru Rege, Ferdinand I, precum acum trei ani la arhierie, așa și acum la episcopie,

Il rog respectuos și călduros ca, în înțelegere cu Sf. Sinod, să supună înaltei aprobări a M. S. Regelui nostru iubit alegerea mea de Episcop al Constanței.

Și acum, încheiu cu ferbinte rugă către Milostivul Dumnezeu să dăruiască M. S. Regelui nostru Ferdinand I sănătate și viață lungă, pentruca, împreună, cu Sfetnicii Săi luminați, să conducă țara și neamul din glorie în glorie.

Trăiască M. S. Regina noastră Maria;

Trăiască în veci dinastia Română;

Trăiască Biserica Ortodoxă Națională Română de-a pururea în pace.

După aceasta, noul episcop, al doilea episcop al Constanței, a primit viile felicitări ale tuturor membrilor Adunării. Vestea apoi s'a dus iute la Constanța, unde a stârnit mare însuflețire. Ziarul *Marea Neagră* a scos un număr deosebit, cu chipul noului episcop

II

Investitura.

După ce M. S. Regele a întărit alegerea noului episcop, Joi, la 11 Martie, s'a făcut investitura sa, cu strălucirile și cinstirile obișnuite la astfel de prilejuri.

La ceasurile 10 jum. dimineața, mai multe trăsuri domnești au sosit la Palatul Patriarhului. De aci, trăsurile au pornit la ceasurile 11 fără un sfert în chipul următor: mai întâi trăsura cu Prefectul Poliției, d. General *Eraclie Nicoleanu*, apoi a doua trăsură cu protoiereii Capitalei, Părinții Economi *Traian Vintilescu* și *Ioan Georgescu*, două plotoane din Regimentul 4 de roșiori; trăsura mai strălucită în care se afla Patriarhul și noul episcop; apoi o trăsură regească cu I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei și I. P. S. *Gurie*, Arhiepiscopul Basarabiei; altă trăsură regească cu P. S. Episcop *Vartolomei* al Râmnicului și P. S. Episcop *Nichita* al Argeșului și, în sfârșit, alte două plotoane de roșiori, care închideau alaiul.

De amândouă laturile trăsurii, în care se aflau Patriarhul cu noul ales, se aflau călări doi căpitani din reg. 4 roșiori, d-nii *Em. Adrian* și *C. Gheorghiu*.

La intrarea alaiului în curtea Palatului Regal din Calea Victoriei, a eșit într-o întâmpinare o companie de onoare din reg. 6 *Mihai Viteazul*, care a sunat din trâmbiță „Pentru Rugăciune“.

În sala tronului, se aflau adunați mulți înalți dregători ai țării: miniștri, dregători ai dreptății, ai oștirii și ai ocârmuirii cultelor. Erau de față, spre dreapta tronului, d-nii miniștri: *Vintilă Brătianu*, *Văitoianu*, General *Mărdărescu*, *Al. Lapedatu* și *Hiotu*, ministrul palatului, apoi d-nii *C. Nicolaescu*, Președintele Senatului, *Arțăreanu*, Vice-preșident al Senatului, d. *Buzdugan*, primul preșident al Curții de Casație, d. *Stircea*, d. *Pangrati*, d. *V. Ispir*, secretarul general al Ministerului Cultelor, d. *St. Brădișteanu*, director general în Ministerul Cultelor; iar în partea stângă se aflau generalii *I. Popescu*, comandantul Corpului 2 de ar-

mată, *Referendaru*, *Nicoleanu*, *Alimănescu*, *Sârbu*, *Ivanovici*, *Florescu*, *Stângaciu*, *Panaitescu* și d. *Niculescu-Dorobanțu*, prefectul județului Ilfov.

La ceasurile 12, au intrat în sala tronului M. S. Regele, însoțit de A. S. R. Principele Nicolae și de Generalul Paul Anghelescu, mareșalul Palatului și ajutorii regali.

Îndată apoi a fost introdus în sală P. S. Episcop Gherontie, înveșmântat în mantia arhierescă.

D. Ministru *Al. Lapedatu* a citit decretul de numire al noului episcop al Constanței și a predat Maiestății Sale Regelui cârja episcopală. M. S. Regele, luând cârja, a încredințat-o noului episcop, rostindu-i cuvinte de bună urare, ca să păstorească cu pace, pentru buna stare a țării și a tuturor credincioșilor săi.

P. S. S. Episcopul GHERONTIE

A răspuns P. S. Gherontie, mulțămind Capului Statului și făgăduind că va aduce poporului din eparhia sa un suflet închinat bunului spor al credinței creștinești și străbătut de iubirea către țară și Capul ei. A spus că se va sili pentruca să se ridice clădirea seminariului Constanței și că va cere sprijinul celor în putere, pentru toate năzuințele bune care-l însuflețesc. A încheiat pomenind de minunile întâmplăte cu țara noastră că ne-am putut ridica așa de sus și urând Maiestății Sale Regelui și familiei Sale mulți și fericiți ani.

M. S. Regele a răspuns următoarele:

Sunt mulțumit, că stoul ales al episcopiei Tomisului a arătat sentimente de devotament pentru țară și tron. Am convingerea că va fi un vrednic urmaș al episcopului adormit Ilarie Teodorescu.

Noul episcop al Constanței este primul ales după prevederile legii pentru unificarea Bisericii ortodoxe.

Doresc ca păstoria P. S. Sale să fie prosperă pentru înălțarea Bisericii și cimentarea credinței strămoșești.

Incheiandu-se acestea, alaiul s'a pornit la Mitropolie, tot în șirul sosirii. Clopotele bisericilor sunau pe tot drumul. La Mitropolie s'a slujit un polihroniu, iar apoi toți cei față au trecut în Palatul Patriarhului, unde s'a oferit un ospăț duhovnicesc și la care s'au făcut multe închinări pentru noul episcop și înalții păstori.

III.

Instalarea.

În Duminica următoare, adică la 14 Martie, s'a făcut în Constanța, cu mare strălucire, instalarea Prea Sfinței Sale Episcopului Gherontie. D. Ministru al Cultelor Al. Lapedatu a ținut să se ducă personal pentru a instala pe noul episcop. Un vagon regal i-a dus până la Constanța, ajungând acolo la ceasurile 9 dimineața. Din partea Patriarhului, a fost trimis ca reprezentant Păr. *Gala Galaction*, minionarul Mitropoliei Ungrovlahiei, iar din partea Ministerului Cultelor, împreună cu d. Ministru Lapedatu, se mai afla d. *Popescu*, director-general în acel Ministeriu.

La sosirea în gara Constanței de pe strada Carol, o mare mulțime de credincioși aștepta sosirea noului episcop, în frunte cu protoiereii eparhiei și cu autoritățile orașului. Mai erau de față și reprezentanți ai celorlalte culte și membrii corpului consular. O companie de ostași dădea onorurile.

La scoborârea din vagon, Prea Sfinția Sa Episcopul a fost salutat de Președintele Comisiunii interimare a orașului, d. Dr. *V. Mărgărint*, care a urat Inaltului Păstor bună venire și i-a arătat toată dragostea păstoriiților săi. Noul episcop a mulțumit inimos.

De aici, s'a întocmit un lung alai, care a pornit spre catedrală, în sunetul clopotelor dela toate bisericile orașului. Stradele erau îmbulzite delume, iar școlarii și școlărițele erau înșirate dealungul lor.

Ajunși la catedrală, o companie de grăniceri și pâlcuri din marina oștirii au dat onorurile, iar muzica regimentului 2 de grăniceri a trâmbițat «Pentru Rugăciune».

La intrarea în biserică, Prea Sf. Sa a fost primit de clerul episcopiei cu crucea și evanghelia, pe care Prea Sf. Sa le-a sărutat, iar, în vremea aceasta, corul catedralei cânta *Mulți ani trăiască*.

După aceia s'a slujit un Tedeum de mulțumire și în urmă, d. Ministru Al. Lapedatu a citit decretul regal de investire a Prea Sfințitului Gherontie, ca Episcop al eparhiei Tomisului, apoi Păr. *Gala Galaction* a citit *Gramata* de întărire din partea Patriarhului.

Isprăvindu-se cu citirea acestor acte, d. Ministru Al. Lapedatu a luat cuvântul și a rostit următoarea cuvântare:

«Credincioșii eparhiei Constanței primesc azi, în mijlocul lor, în chip sărbătoresc, pe al doilea ierarh rânduit

de Providență să-i păstorească în spirit creștin și în sens național. Și-l primesc cu toată încrederea și iubirea pe care a știut să și-o câștige în timpul celor trei ani de când propovăduiește cuvântul Domnului printre dânșii. Căci nu e iară însemnătate faptul că P. Sf. Ta ai ajuns la treapta de Episcop a acestei de Dumnezeu păzite eparhii prin voința unanimă și manifest exprimată a tuturor acelor cari, după noua lege de organizare a Bisericii ortodoxe române, reprezintă poporul drept credincios din această parte a Țării.

«Faptul acesta vă impune, P. Sf., obligațiuni pe care, sunt încredințat, le simțiți mai bine și mai mult decât ori și cine: să fiți înălăuntrul turmei celei cuvântătoare a lui Hristos, nu numai Propovăduitorul învățaturii sale, ci și reprezentant al moralei și spiritului, al năzuințelor și silințelor pe cari păstoriții voștri le nutresc și le îndeplinesc de peste o jumătate de veac, pentru organizarea și propășirea, sub raport cultural și național a Dobrogei vechi, și acum și-a celei noi, și pentru restaurarea străvechei tradiții de viață bisericească ce-a domnit în aceste regiuni în primele veacuri ale creștinismului biruitor.

«În acest mod lucrând, încrederea și iubirea ce vi se manifestă astăzi vă vor urmări și înconjura în tot drumul vieții și vă va da imbold și forțe neconținute pentru a vă putea duce până la capăt demnitatea pe care Biserica și Națiunea v'a oferit-o cu atât generozitate.

Iar că aceasta o știți, sunt dovadă cuvintele pe cari mi le spuneți la întoarcerea noastră împreună dela tradiționala și regala investitură. Și anume: că cinstea și mărirea cu cari vă învrednicesc Regele și Țara v'au impus datorii grele și cu mare răspundere înaintea oamenilor și a lui Dumnezeu.

Ori, cine socotește astfel de cuvinte, în momentul, poate cel mai de seamă al vieții sale, își dă perfect de bine seama, P. Sf., de ce are să facă și cum are să lucreze pentru îndeplinirea misiunii sale ca ierarh al Bisericii și ca demnitar al Statului.

Iată de ce, P. Sf., mă simt dispensat, ca, în ceasul când ieși în primire, deplin și efectiv, scaunul pe care ai să păstorești de aci înainte ca Episcop de Constanța, — mă simt dispensat zic, să-ți mai fac vreo altă urare decât aceia obișnuită de sănătate și putere, ca să îndeplinești să duci la bun sfârșit, mai întâi lucrarea începută cu atât iubire și stăruință de fericitul adormit întru Domnul Episcop Ilarie, reședința episcopală, apoi aceia pe care P. Sf. Ta însuși ai ținut să o făgăduiești solemn M. Sale Regelui în momentul investiturii — seminariul.

«Întru mulți ani Stăpâne!

După d. Ministru Al. Lapedatu, a vorbit Păr. *Gala Galaction*, cu graiuri înaripate, așa cum știe a vorbi Sfinția Sa, iar la urmă a luat cuvântul Prea Sf. Sa Episcopul Gherontie, care a făcut mai întâi o scurtă povestire despre șirul vieții sale, până s'a ridicat la înaltă treaptă a episcopatului. A rostit cuvinte de închinarea către amintirea foștilor săi profesori, care i-au

turnat în suflet bunele învățături creștinești și îndemnul către viețuirea după credință. A mulțămii Maie-
nății Sale Regelui, Prea Fericitului Patriarh, d-lui Mi-
nistrul Al. Lapedatu, Congresului Național Bisericesc
și Adunării Eparhiale, pentru înalta dregătorie biseri-
couscă la care l-au înălțat. A mulțămii tuturor pentru
dragostea ce i s'a arătat și i-a asigurat de părintească
păstorie.

De aici, încheindu-se cu această parte a serbării, cei
de față au trecut în Palatul Administrativ, unde s'au
făcut prezentările și unde noul episcop a primit felici-
tările autorităților, ale credincioșilor săi și ale repre-
zentanților celorlalte culte.

Mai întâi a luat cuvântul d. *Radu Roșculeț*, prefectul
județului, care a salutat pe Prea Sf. Sa în numele ju-
dețului, urându-i să păstorească întru îndelungare de
zile. După prefect, a vorbi d. *General Gheorghian*,
comandantul Diviziei a IX, care a salutat pe episcop
în numele oștirii. D. *Al. Anastasiu*, președintele Curții
de Apel, a salutat pe noul ales în numele magistra-
turii, d. Avocat *Ioan N. Roman* a adus salutul par-
lamentarilor dobrogeni, Păr. *Dobrescu*, deputat de
Ialomița, a salutat pe Prea Sf. Sa în numele preoților
din sfatul Țării, d. *Richard B. Haven*, viceconsul al
Statelor-Unite și decan al corpului consular din Con-
stanța, a salutat în Prea Sf. Sa pe *Ambasadorul celui
mai înalt Împărat*, Dumnezeu nostru al tuturor,
urându-i ani mulți pentru îndeplinirea chemării sale
sfințite. Frumos grai, trebuie să adăogăm noi! Se putea
altfel dela înfățișătorul Statului străbătut de atâta înaltă
sfințire creștinească, cum sunt Statele-Unite ale Ame-
ricii de Nord!

Apoi au mai vorbit Păr. *C. Popescu*, revizor eparhial
Inginerul *Balaban*, d. *Papazoglu*, președintele comuni-
tății grecești; d. *Bucur Constantinescu*, în numele *Aca-
demiei Populare* din Constanța, d. *Ștefan Boroș*,
președintele Camerei de Comerț; d. *Gh. Atanasov*, pre-
ședintele comunității bulgărești; d. *Altunian*, consul
al Armeniei, d. *Schneider*, parohul bisericii protestante
și capul tuturor protestanților din orașul și județul Con-
stanța; Muftiul-girant *Izet-Banbek* și rabinul *Schlechter*.

Prea Sf. Sa a mulțămii călduros tuturor, încredințând
pe toți locuitorii din eparhia sa că va fi cu simțiri fră-
țești și creștinești, către toți, fără deosebire de neam
și religioase, și a încredințat pe toți de inima sa pă-
rintească.

Încheindu-se și cu aceste trebuințe ale serbării, cei de
față au trecut în saloanele Otelului „Regina Maria“,
unde s'a servit un ospăț bogat de 180 de tacâmuri,
la sfârșitul lui, au vorbit d. Dr. *V. Mărgărint*, în
numele *Adunării Eparhiale*, Păr. *Popescu-Moșoaia*
din București, în numele *Presei Bisericești*, d. Avocat
Popescu Tudor din București, în numele *Societății
Ortodoxe*, Păr. *Gala Galaction* în numele Patriarhului
României; d. Ministru *Al. Lapedatu*, în numele Gu-
vernului și Păr. *Eraclie Nicolaide*, în numele clerului
din Constanța.

La ceasurile 5, s'a dat o mare serbare școlară în

sala teatrului dela Cazinul Comunal, iar d. Avocat
Popescu Tudor a ținut o conferință despre *Patriar-
hatul Român*.

Seara, Prefectura Județului a dat un ospăț intim în
saloanele restaurantului „Regnier“.

La ceasurile 9 seara, a fost o retragere cu torțe,
săvârșită de către trupele din garnizoana Constanței

Așa s'a încheiat această zi de mare serbare pentru
orașul Constanța, zi plină de desfășurări frumoase,
bogate, însuflețite, pline de îmbrățișare pentru noul
episcop și deschizându-i drumul plin de flori și inimă
bună spre o largă și rodnică păstorie.

Dumnezeu să-i ajute pentru a o îndeplini!

O biserică monument în București

I.

De câțeva vreme, în București începe a se întări
viața sufletească în mahalale. Și ce bine este! Căci aci
este partea cea mai românească a Capitalei, și dacă
mijlocul e totdeauna mai străin și mai împetrișat și
mai pornit spre păcate și viață ușoară, marea putere
a Capitalei nu poate fi, decât întărirea dela margină.
Este foarte adevărat că cei dela margină sunt totdeauna
ispitiți să facă ce fac cei dela mijloc. Cei mai sărac,
și mai lipsiți de învățatură calcă pe urmele celor mai
bogați și mai lustruiți, chiar dacă aceștia sunt mai pă-
cătoși. Se știe că și oameni dela țară se iau după ce
fac cei dela orașe și multe păcate ale orașelor pătrund
și la țară. Dar tocmai de aceasta, atât la țară, cât și
mahala, trebuie să se muncească pentru a crește acolo
o viață a locului, viață frumoasă și împodobită, cu care
oamenii să se îndestuleze și să se mulțamească cu atât,
fără a mai căuta să alerge în mijlocul orașului să se
zgâiască a vedea ce face lumea acolo. Acestei trebuințe
răspunde munca începută mai cu seamă acum, după
rozboi, de a croi o viață de-sine-stătătoare în mahalale.
Și este meritul multor preoți de a fi urzit o asemenea
viață în mahalalele lor și a o cârmui până acum. Și
această pornire e în creștere și e una din marile noastre
nădejdi pentru bunul mers al Bisericii noastre.

Cine citește în ziarul *Universul* rubrica „conferințe“
și „șezători“, vede foarte des ce viu lucrează preoții,
prin întocmirile pentru învățarea norodului, care se
numesc acum „atenee“ sau „căminuri“ sau altfel. Și
ceice umblă pe acolo povestesc lucruri minunate dela
biserica *Manu-Cavafu* sau dela altele, în care lumea
vine tot mai multă și se simte tot mai aproape de Bi-
serică și de păstoriei ei.

Un astfel de lucru ființează la biserica *Cărămidarii
de-Jos* din București, cârmuit cu multă râvnă și hăr-
nicie pe Păr. *Gh. Păunescu*. O biserică falnică, ridicată
de curând, după focul care a mistuit-o pe cea veche,
și un cămin în care lumea se adună foarte des, mărtu-
risește despre lucrarea neîncetată care se face acolo
pentru întărirea sufletească a mahalalei.

Acesta e un capitol nou din viața preoțimii noastre
și el se poate numi: „mișcarea de strângere a rândurii“

rilor din în jurul bisericii". Pentru aceasta însă și bisericile trebuie să înceapă a se ridica tot mai falnice, pentruca, și în chip văzut, clădirea bisericii să fie ca o cetate care stăpânește în jur. Clădirile noastre bisericesti nu sunt tocmai arătoase în această privință și, în noua lucrare pe care o începem, ele trebuie să se ridice mai falnice decât până acum.

II.

O astfel de biserică se ridică în mahalaua *Colentinei*, unde odată s'a ridicat ca un val de însuflețire din partea credincioșilor pentru a-și clădi biserică nouă. Sub cârmuirea preoților Păr. *Ștefan Georgescu*, parohul bisericii *Sf. Dumitru-Colentina*, și a ajutorului său, Păr. *Marin Nicolau*, credincioșii bisericii s'au întocmi

Biserica Sf. Dumitru-Colentina, cum va fi la isprăvire.

într'un sfat de zidire a unei biserici noi, care sfat, în vreme de un an jumătate, a putut ridica zidăria bisericii într'un chip care face uimirea privitorului. Această lucrare a fost puternic sprijinită de Primăria Capitalei, prin osârdua cunoscută pentru înflorirea Bisericii, arătată în felurite rânduri, din partea d-lui *Mihai Berceanu*, întâiul ajutor de primar. 3.000.000 de lei a pus Pri-

măria Bucureștiului în acest locaș de închinare, pentru cât se vede ridicat din zidire, și nu s'a oprit aici, ci țintește să mai dăruiască, pentru a duce lucrurile la bună isprăvire. Iar suma până la 5.000.000 de lei, cât trebuia pentru cheltuelile cele dintâi, aceia s'a ridicat din ce au dat credincioșii, mână dela mână, în întreaga acea mahala. Scriitorul acestor rânduri a fost martor,

la 19 Octomvrie 1924, cum d. *Nicolae Rădulescu* onoriaș neobosit pentru ridicarea bisericii și prezidentul statului de zidire a dat în acea zi 50,000 de lei, peste ce dăduse mai nainte, pentru ridicarea zidăriei. Și cine calcă pe acolo acum, vede oameni fericiți, care se bucură de lucrul bun care s'a putut face. Membrii comitetului îndată se scoală, gata să-ți arate cum s'au adunat toate materialele pentru zidăria bisericii, cum au făcut singuri cuptoare pentru facerea cărămizii, cărămidă bună și sănătoasă, cum au făcut betonul armat, pentru părțile mai tari ale zidurilor, unde se sprijină bolțile, apoi ce mai au în socotelile lor de a face pe viitor, fie pentru biserică, fie pentru împrejurimile ei, ca ea să se arate cât mai falnică și mai înfățișătoare. Toți soții acestui comitet de enoriași inimoși se arată prea setoși de a-și vedea lucrul lor isprăvit cu frumoasă încununare. Ferice de preoții care se pot sprijini pe asemenea bărbați, care-și pun dragostea lor și mulțămirea vieții lor într'un lucru vrednic ca acesta!

Și nu mai puțin fericit este d. Berceanu, care, când privește peste frumoasele fapte săvârșite sub cârmuirea sa la Primărie, nu uită a se simți mângâiat, înainte de toate, cu biserică Sf. Dumitru-Colentina, care trebuie să-și aștepte anul acesta încheierea lucrărilor ei. Incepută în anul 1924, anul acesta e al treilea. Greul s'a făcut anul trecut, ridicându-se toată întocmirea grea a zidăriei. De acum înainte, este lucrul de făcut pentru isprăvirea acestei zidiri și împodobirea ei pe dinăuntru și pe din afară.

Noi dăm aici, după urzeala planului, felul cum va fi biserică la isprăvirea ei, pentru ca cititorii să-și dea seamă de toată măreția ei și să prețuiască ce frumos monument bisericesc se ridică în București, în jurul caruia apoi e de așteptat a roi tot felul de muncă rodnică pe care o vedem că se desfășură aiurea.

Și ce se vede aici pe hârtie, va ființa aievea, drept clădire care să încante ochii. Nu e numai planul, de care să afli mai târziu că nu e altceva decât plan. Așa s'au amăgit unii a crede despre Biserica Mânăstirii *Cocoșul* din Dobrogea. Cine deschide cartea de *Muzică Bisericească* a răposatului Episcop *Nifon*, vede la începutul ei o măreață biserică arătată drept biserică Mânăstirii *Cocoșul* și se minunează de podoaba ei și tresaltă cu inima. Iar cine apoi se duce acolo și dorește să vadă biserică și n'o zede și întreabă de ea, află că acela a fost numai planul, care nu era împlinit.

Biserica Sf. Dumitru-Colentina nu este numai un plan frumos, ci va fi partea acestui an s'o vadă în toată strălucirea ei și dând prilej de măreață sărbătoare în București, de bucurie a tuturor credincioșilor, a celor ce urmăresc frumoasa înălțare a mahalalelor, dar mai cu seamă a celor ce îndeosebi s'au ostenit pentru ridicarea acestei biserici: prezidenții de onoare, care sunt d-nii *Cezar Pascu* și *Mihail Berceanu*, apoi prezidentul activ, d. *N. Rădulescu* și în sfârșit cei doi preoți ai bisericii, *Părinții Ștefan Georgescu* și *Marin Nicolau*, cu ceilalți membri ai comitetului de ridicare, d-nii: *Petre Oțopeanu*, *Vasile Năstase*, *Gh. Stoenescu*, *Stoica*

Preda, *Ioan Voiculescu*, *Ioan Preda*, *Vasile Oprescu* și *Ștefan N. Rădulescu*.

Dumnezeu să le ajute și să-i bucure a-și vedea munca lor pentru Domnul încununată și cu bună izbândă isprăvită!

Altă biserică monument.

Zilele acestea, foile zilnice au adus vestea că Păr. Econ. Stavrofor *Teodor Antohi* parohul bisericii Sf. *Nicolae-Șelari* din București a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru suma de mai mult de 300.000 de lei cu care a ajutat la ridicarea bisericii din satul său de naștere, care e comuna *Crucea-de-Sus* din jud. Putna. Noi, căutând să aflăm ce este cu această biserică, am avut plăcerea să căpătăm știri prca frumoase, ca o nouă îmbogățire a acestui capitol nou, care este silința preoților pentru ridicarea bisericilor.

De Păr. Antohi noi am pomenit în nr. pe Ianuarie a. c. al acestei reviste, unde am vorbit despre înfrumusețarea bisericilor din București și cum Sf. Sa și-a înfrumusețat biserică Sf. *Nicolae-Șelari*, la care slujește. Acuma merită să pomenim și de ostenele sale pentru biserică din satul său de naștere, și fiindcă toată munca din mijlocul oamenilor aduce și neazuri, să pomenim și de neazurile pe care această muncă i le-a adus. Fiindcă însă, mai bine ca noi, pe acestea le cunoaște însăși stăpânirea care a cercetat, vom lăsa să vorbească pe însuși inspectorul general al Ministerului de Culte, d. Gh. *Popescu*, care a cercetat toată lucrarea, cu toate socotelile ei. Va fi și pentru alții o privire mai în adânc despre lucrul care se poate face în asemenea materii. Deci dăm mai la vale raportul inspectorului general d. Gh. *Popescu* către Onoratul Ministeriu al Cultelor și dăm și zugrăvitura cu înfățișarea felului cum se arată biserică, împreună cu chipul ostenitorului pentru ea, Păr. Econ. *Teodor Antohi*:

Copie după raportul Nr. 109/925 al domnului Gh. Popescu, Inspector General al Cultelor, înreg. la Nr. 61457, către Ministerul Cultelor și Artelor.

În confomitate cu ord. Dv. Nr. 59103/924, am onoare a vă raporta că am verificat gestiunea socotelilor, relativ la construcția bisericii *Adormirea Maicii Domnului* din comuna *Crucea-de-Sus*, parohia *Dealul Neicului* județul Putna. Verificarea s'a făcut, atât în Capitală, la preotul *Teodor Antohi*, paroh la biserică *Șelari*, cât și în localitate. Prezența preotului Antohi în fruntea comitetului pentru construcția acestei biserici se explică prin faptul că *numitul preot, fiind de origină din această comună*, a dorit să înzestreze satul său natal cu o biserică monumentală de care să fie legat și numele său.

Rezultatul verificării este următorul:

1. În 1915, comitetul a imprimat 4000 carnete, a 100 foi fiecare carnet, pe fiecare filă este imprimate o iconiță. Costul unei file era 20 lei,

Dacă s'ar fi vândut toate carnetele, comitetul ar fi încasat suma de 80.000 lei. Costul imprimatului a acestor carnete a costat 3360 lei la tipografia Rasidescu, dar nu s'a plătit tipografului decât 500 lei, la rest, în mod tacit, a renunțat

Din aceste carnete, se găsesc nedistribuite și păstrate în depozit la Pr. Th. Antohi, un număr de 3100, vândute 278 și încasat lei 4706,75. Restul de 622, distribuite la diferite autorități, precum urmează:

Căpitan I. Chirilă, administrator de plasă în jud. Vaslui, 30; Protoieria Craiova 50; Prot. Bacău 39; Prot. Mehedinți 123; Prot. Romanați 39; Prot. Vâlcea 50; Prot. Gorj 32; Prot. Slatina 100; Prefectura jud. Putna 54; diferite com. rurale din jud. Brăila 11; Casierul comitetului I. Stoica (azi mort) 94, Total 4000.

Incasarea sumei de mai sus, de lei 4706,75, provenită din vânzarea câtorva carnete cu iconițe, s'a înregistrat în condica mare de încasări și în carnetele mici, tot pentru încasări, la un loc cu alte venituri.

Cele 622 carnete cu iconițe, distribuite la diferite autorități, cum am arătat mai sus, nu se mai știe de urma lor, poate și din cauza războiului.

2. Comitetul la început s'a servit de două condici-chitanțiere pentru notarea diferitelor încasări. Condiciile au fost vizate de administrația plășii Zăbrăuți, județul Putna.

Ele au produs:

a) Prima condică, pierdută în timpul războiului, dar care vine cu un report în capul condicei a doua, de lei 25.086.

b) Condica nouă (a doua) sub chit. Nr. 1—799 inclusiv lei 109.134,80.

3. La 30 și 31 August 1919, s'a dat în parcul Oteleşanu, două serbări, cu teatru și tombolă;

S'a încasat lei	26.941
Cheltuieli	27.593,40
Deficit lei	652,40

care s'a acoperit de Pr. Econ Th. Antohi; actele justificative la acesta.

4. Comitetul, prin procesul-verbal din 10 Ianuarie 1919, decide lansarea a 500 liste de subscripții pentru procurare de fonduri.

Ministerul de Culte aprobă lansarea listelor prin ord. nr. 3884 din 5 Februarie 1919; Sf. Mitropolie prin ord. nr. 379 din 11 Febr. 1919 și Episc. de Roman cu ord. nr. 194 din 28 Martie 1919.

Din listele de subscripție lansate în număr de 494, unele s'au înapoiat în alb, alții au trimis banii fără listă, alții și lista și banii, iar alții nici liste nici bani.

Comitetul, pe lângă cele 2 registre chitanțiere pentru încasări, de care am vorbit la nr. 11 a mai imprimat 15 carnete mai mici, tot pentru încasări, fiecare cu 100 chitanțe à souche. Carnelele poartă viza Ministerului de Culte; deci sunt cu aprobarea acestuia.

În aceste carnete s'a trecut tot ce s'a încasat cu listele de subscripție de mai sus și alte ofrande.

Totalizând aceste carnete, avem;

Cu carn. nr. 1, încas. sub chit. nr. 1- 100 incl. lei	10.580,60
" " " 2, " " " " 101- 200 " "	19.167,90
" " " 3, " " " " 201- 293 " "	140.246,—
" " " 4, " " " " 301- 400 " "	13.349,—
" " " 5, " " " " 401- 500 " "	16.143,—
" " " 6, " " " " 501- 600 " "	4.848,—
" " " 7, " " " " 601- 700 " "	14.602,—
" " " 8, " " " " 701- 800 " "	37.079,—
" " " 9, " " " " 801- 900 " "	11.755,—
" " " 10, " " " " 901-1000 " "	21.969,—
" " " 11, " " " " 1001-1100 " "	62.860,—
" " " 12, " " " " 1101-1198 " "	71.834,—
" " " 13, " " " " 1201-1273 " "	41.175,50
" " " 14, " " " " 1301-1400 " "	92.165,—
" " " 15, " " " " 1501- " "	10.006,—
Total Lei	567.773,00

La acest total trebuie adăogați lei . . . 25.086,—
încasați cu prima condică pierdută și

cu condica a doua lei	109.134,80
Total Lei	701.993,80

Suma de lei 4700,75, proveniți din vânzarea celor 278 carnete cu iconițe, intră în suma de mai sus.

Prin urmare totalul încasărilor până la 1925 Decembrie 8, după actele ce mi s'au pus la dispoziție de președintele comitetului Pr. Econom Th. Antohi din Capitală și de d-l G. I. Popa, casierul comitetului din Crucea-de-sus, se ridică la suma de lei șapte sute una mii nouă sute nouă zeci și trei lei, bani 80.

II

Cheltuielile făcute până acum cu construcția bisericii prin Proiectul Antohi, sunt următoarele:

1. Plătit tiparul pentru carnetele cu iconițe . . lei	500,—
2. " diferite cheltuieli " "	5671,50
3. " după situația aprobată de Minist. ord. Nr. 49675/921 " "	45.632,64
4. " după situația aprobată de Minist. ord. Nr. 5652/921 " "	4.747,30
5. " după situația aprobată de Minist. ord. Nr. 44697/923 " "	161.329,60
De reportat " "	217.881,—
6. " după situația aprobată de Minist. ord. Nr. 2349/925 " "	278.007,—
7. " antreprenor Petrescu pentru turle " "	76.000,—
8. " " Lazăr Feleman, acoperiș " "	65.000,—
9. " Babic parte din mobilier " "	16.500,—
11. " pictorul P. Ioanid, icoanele d'n' tâmplă " "	20.000,—
12. " tantiema arhitecților " "	5.000,—
13. " diferite cheltuieli " "	1.322,—
14. " arvună la fabrica Tișița " "	500,—
15. " pictorului Dogărescu I. pr. pict. bisericii " "	160.000,—
16. plăți prin casierul Gh. I. Popa, după listele prezentate și facturile vizate de noi " "	102.877,26
Total Lei	1.007.812,64

Făcând un bilanț al celor constatate avem;

Incasări lei 701.993,80

Plăți " 1000.812,64

Deficit " 305.818,84, care s'a plătit

de Preotul Th. Antohi, din averea sa personală sau din împrumuturi și asupra cărora nu are nicio pre-

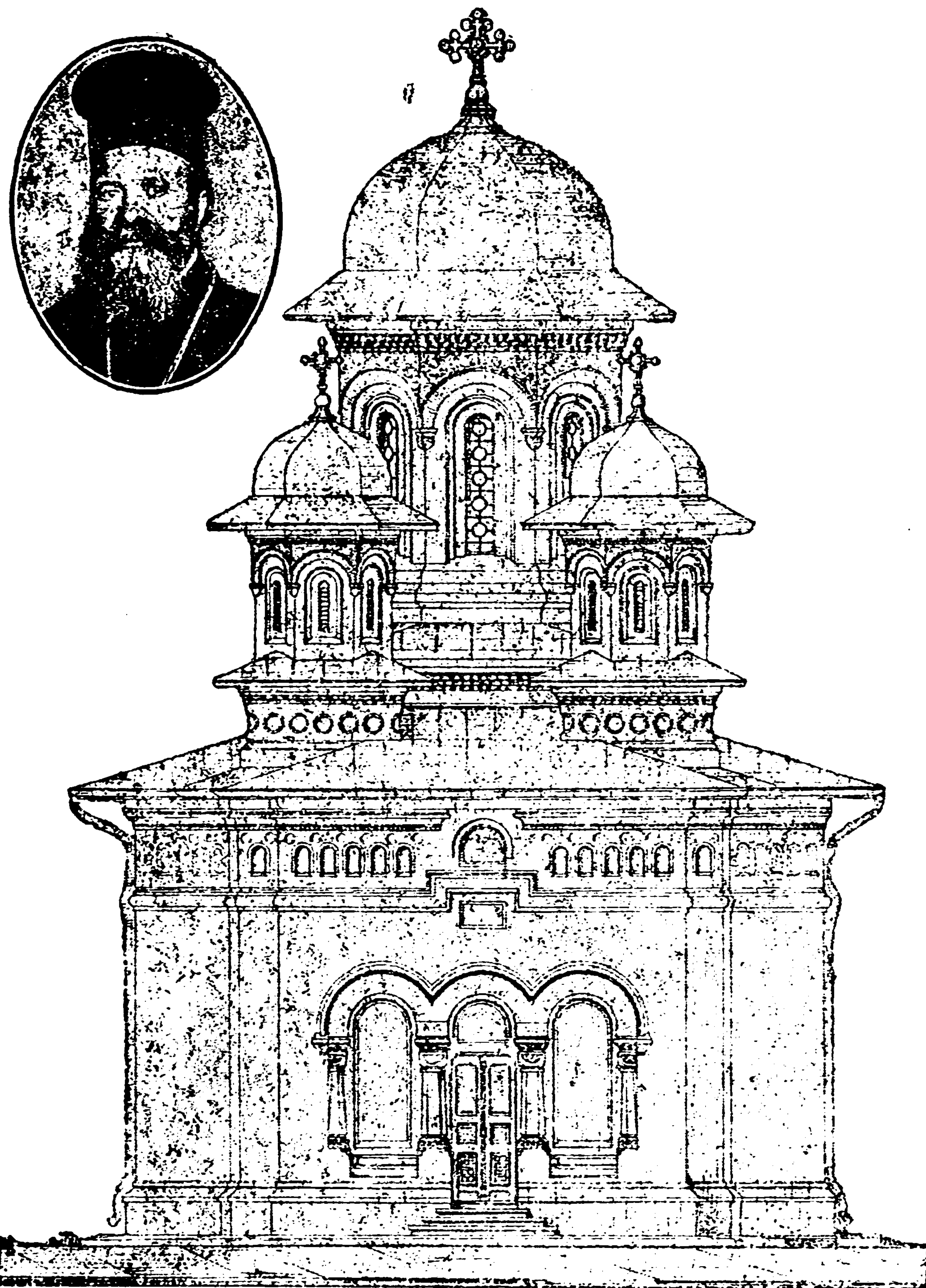
lenție. Deosebit de aceste sute de mii de lei, neoperare prin registre, întrucât preotul Antohi credea că se va mai despăgubi cu ceva, a mai donat alți 30.000, lei notați în registrele de încasări.

Mai sunt de făcut următoarele plăți:

La Apostoleanu în Panciu pentru kerestea lei	13.259.80
La Cooperativa <i>Albina</i> din Panciu, circa „	16.000
La Banca Podgorenilor „	60.000
Un aviz al C. F. R. achitat de Gh. Antohi „	2.033
Sculptorului Babic, pentru tâmplă, străni, sculptat artistic, etc. „	185.500
Tencuitul pe dinafară, partea neterminată și neprevăzute, circa „	124.000
Total lei	400.792.80

III.

Față cu strădania depusă de acest ostenitor pentru Casa Domnului poate avea mulțămirea sufletească că

Biserica din Crucea-de-Sus, cu Păr. Econ. T. ANTOHI

a văzut înălțat un locaș de închinăciune care poate fi considerat *un adevărat monument*.

Avem e biserică cu trei turlle, înaltă, spațioasă, solid lucrată, artistic pictată., în fine o biserică ce nu se poate ridica astăzi nici cu 4—5 milioane.

Cu toate acestea binele nu convine la toată lumea, iar recunoștința este o floare foarte rară.

Se găsesc în satul Dealul Neicului oameni cari sunt nemulțămii de biserică și combat activitatea preotului Antohi. Motivele de nemulțumire sunt: că biserica e

prea mare; pictura prea frumoasă și nici nu trebuia, se puteau spoi pereții cu var; că mobilierul comandat la Babic e un lux, ei s'ar fi mulțumit și cu niște străni de brad cum o da Dumnezeu; fără să-și dea seama că ansamblul întreg al bisericii cere o simetrie și o armonie între toate lucrările.

Această atitudine a unor săteni cred că este un și-retlic isvorât din faptul că ei au simțit slăbiciunea preotului Antohi și atunci locuitorii spre a nu mai contribui ei cu nicio ofrandă și a-l sili pe preotul Antohi a colecta milostenii din alte părți sau a da din punga sa, se fac că-l combat. De mirat că în fruntea nemulțămiiților se găsesc chiar trei membri din comitet și anume: Nicolae I. Cioran, Gh. Mititelu și Iosif Th. Costin, introduși în comitet fără recunoașterea niciunei autorități, ci numai prin bunăvoința răposatului preot Zlateș. Față cu această activitate negativă la o operă în care ei sunt chemați a contribui mai mult ca alții și cu punga și cu sfatul, se impune întrebarea dacă mai e drept a mai figura în acest comitet?

Hotărârea pe care D-v. o veți lua asupra acestui caz, rog să se comunice preotului Th. Antohi, președintele comitetului, la biserica Sfântul Nicolae-Șelari din Capitală.

Restitui pe lângă aceasta temeiul Nr. 59.103/924 și două procese-verbale dresate de subsemnatul, rugându-vă a dispoza.

Inspector General,
(ss) Gh. Popescu

Infățișări din aplicarea nouă Legi a Autonomiei Bisericii la o parohie din Craiova. Măsurile Episcopiei Râmnicului

Domnule Ministru,

Consiliul parohial al bisericii „Postelnicul-Tir“ din Craiova, cerându-ne referințe asupra taxelor de cult și altor chestiuni, i-am comunicat că este mult mai de folos să așteptăm publicarea regulamentului pentru punerea în aplicațiune a nouă legi de organizare a bisericii noastre ortodoxe.

Cum însă aparițiunea regulamentului întârzie, consiliul parohial, dornic de o activitate remarcabilă, propunându-și să convoace adunarea generală a parohiei, pentru aprobarea unor oarecare măsuri, a găsit că este necesară lansarea unui apel, care să cuprindă în mod suficient și explicațiunile legii în ceea ce interează adunarea generală a parohiei.

În acest scop, a întocmit alăturatul apel, ce vă înaintăm, cu rugămintea de a se examina de D-vs. și în cazul că el va fi alcătuit în spiritul legii, să-i dați cuvenita aprobare, spre a-l putea imprima și împărți apoi fiecărui locuitor din parohie.

În cazul că unele părți n'ar fi conforme cu legea, consiliul vă mai roagă să-i dați explicațiunile necesare.

Președintele Consiliului Parohial, Protoiereu,
(ss) Ec. GR. DUMITRESCU

Secretar, (ss) D. ȘTEFĂNESCU

Apel către credincioșii ortodocși din parohia „Postelnicul-Tir”, Craiova.

Sentimentul de iubire, de dreptate și de bunățate, față de semenii, propovăduit de Mântuitorul Iisus Hristos, se pare că a sburat din sufletul mai tuturor oamenilor, căci deprinderile rele, din timpul războiului, când viața și averea aproapelui erau lucruri fără preț, continuă și azi cu multă furie. De aceia vedem cum chiar vecinii și frații se dușmănesc sau se pizmesc, din cauza averilor, uitând că fiecare din ei pleacă în lumea de veci numai cu sufletul, care trebuie să rămână curat, și nu iau nimic din ce au strâns în viața de pe pământ. Mai vedem, cum unii, uitând pe Dumnezeu, se gândesc numai la plăcerile deșarte ale vieții, trăind în lux și desfrânări. Trăim deci, într'un timp, când credința în Dumnezeu, este amenințată să dispară din sufletul fiecăruia.

Oricât de mari ar fi însă, necazurile, sărăcia și nevoile noastre, atâta timp cât vom mai avea credință în Dumnezeu, nimic nu este pierdut, fiindcă numai această credință, poate să mențină speranța cu care omul se nutrește în toată viața sa, și singura în stare să ne facă, să suportăm cu resemnare, cele mai grele momente din viața noastră.

Bisericile noastre, ridicate de strămoși și străbuni, pentru menținerea și cultivarea credinței în Dumnezeu, au servit totdeauna ca locaș, unde bogatul nemilostiv, venea să se roage Creatorului, pentru ușurarea sufletului de păcatele făcute cu voie sau fără voie, iar săracul, tot aci își găsea liniștea sufletului, înfrânându-și pornirile dușmănoase în contra celor ce-l asupreau cu vorba sau cu fapta, și privind chipul blând al Domnului Iisus Hristos, care a suferit batjocuri, ocări, bătaii și moartea pe Cruce numai pentru iubire și adevăr, se strecura în inima lor, mila și iertarea, ambele îndrumătoare spre înfrățire și pace.

Decadența morală de azi a făcut ca biserica să nu mai fie vizitată de credincioși, și să nu se mai intereseze nimeni dintre ei, despre buna ei stare. Cum însă, un popor fără credință este un popor pierdut, cărmuitorii Statului, în unire cu căpeteniile mai mari ale Bisericii noastre ortodoxe, am chibzuit că, pentru înlăturarea pericolului social și național ce ar putea să rezulte din lipsa credinței străbune, este absolut necesar să se dea o nouă organizare bisericii și în acest scop au făcut legea din 6 Mai 1925.

Prin această lege, întreținerea bisericii este lăsată numai în seama locuitorilor, Statul nevenind în ajutor, decât numai cu cât va lipsi bisericii. Întreținerea ei, fiind impusă locuitorilor ca sarcină, legiuitorul le-a dat însă și dreptul, ca ei să ia parte, într'o largă măsură, la conducerea bisericii.

Pentruca, în această privință, legea să fie cunoscută și înțeleasă cât mai ușor, am crezut necesar să dăm următoarele explicațiuni:

Fiecare biserică are o parohie. Parohia cuprinde pe toți bărbații majori, ortodocși, fie ei proprietari, sau chiriași,

din cercul bisericii. Toți acești locuitori formează adunarea generală a Parohiei. Adunarea generală, este singura în drept să administreze averea și veniturile bisericii. Așa, această adunare fixează taxele ce trebuie să se plătească pentru botez, cununie și înmormântare. Ele nu se mai fixează de preot singur, ca în trecut, și nici nu se mai plătesc în mâna lui, ci casierului Epitropiei, care este obligat să dea chitanță de primirea banilor. Tot adunarea generală, poate să dispună, ca pentru rugăciunile ce se fac în biserică de către preot pentru molifte, spovedanie și altele, să se înființeze o casetă așezată în biserică, în care credincioșii, să pună cât vor vrea, cunoscând că banii ce se vor strânge în această casetă (cutie) se varsă tot casierului Epitropiei. Deasemenea, adunarea generală, decide, cum, când și de cine, trebuie să se vândă mucerile dela lumânări și undelemnul rămas neîntrebuințat. În viitor, reparațiunile la biserică, precum și orice alte cheltuieli, nu se vor mai putea face, de cât cu aprobarea Adunării generale, care, la sfârșitul anului, cercetează cum s'au întrebuințat banii și veniturile bisericii.

Cu un cuvânt, tot ceiace credincioși dau parohiei, formează venitul bisericii, iar nu al preotului, care, de aci înainte, va fi plătit numai cu o leafă fixă, ca oricare alt funcționar. Adunarea generală, compunându-se din 200—300 bărbați, administrația averii s'ar fi făcut cu greu, fiindcă nu s'ar fi putut aduna numărul cerut de lege. De aceia legiuitorul a dat dreptul acestei adunări, ca, din sânul ei, să aleagă 25 persoane cari să compună Consiliul parohial, și alți 5, cari să fie epitropii. Consiliul parohial și Epitropii, fiind însă numai o delegațiune a Adunării Generale, nu au alt drept, decât de a executa ceace ea ea hotărăște și numai în felul cum ea a dispus.

Totul hotărându-se prin urmare, numai în Adunarea generală, Consiliul parohial, socotind ca o datorie a sa, de a da aceste explicațiuni, face un călduros apel, la bărbații ortodocși din parohia bisericii noastre, ca să nu lipsească niciunul când vor fi chemați în adunarea generală, fiindcă, încă odată, întreținerea bisericii, fiind lăsată în sarcina locuitorilor și interesând deci deopotrivă pe bogat ca și pe sărac, este bine ca fiecare să se prezinte și să-și dea părerea.

În același timp, consiliul mai face apel la toți credincioșii ortodocși, ca să viziteze biserica, Duminică și în zilele de sărbători, adresându-se mai cu seamă sexului feminin, pe care Dumnezeu l-a înzestrat cu o inimă bună și miloasă și cu concursul căruia Consiliul este convins, că biserica va deveni iarăși locașul propovăduitor al moralei creștine, spre binele omenirii și al țării noastre.

Consiliul Parohial
al bisericii „Postelnicul-Tir” din Craiova.

Ordinul Sfintei Episcopii a Râmnicului, în chestiunea de mai sus.

Prea Cucernice Părinte,

Ca rezultat la raportul Prea Cucern. Voastre Nr. 16/925, pe care nu se cuvenea sub regimul de auto-

nomie bisericească de azi să-l mai înaintați Onoratului Minister de Culte, vi se comunică următoarele sfaturi pe cari vă invităm a le face cunoscute și enoriașilor Prea Cucerniciei Voastre :

Constatăm cu multă nedumerire, că, influențat poate de spiritul vitreg al vremii, consiliul parohial al Bisericii „Postelnicu-Tir“ din Craiova, pogorându-se dintr'odată din înălțimea curată și sfântă a menirii și a acțiunii Bisericii de a reface sufletele, de care cu plăcere vedem că a început să se ocupe, amintitul consiliu, a ținut să se oprească dintr'odată și asupra Preotului, dar nu pentru a-l onora, ci spre a-l lepăda din rangul lui de apostol sufletesc al enoriașilor săi și de apostol al Domnului, în postul de simplu „funcționar“, adică, de servitor înglobat în masa enoriașilor săi și rămas la bunul lor plac, mai ales în ce privește drepturile lui de remunerare și de existență.

Procedarea aceasta este destul de rea, pentru că, socotind pe Preot drept un simplu „funcționar bugetar“, enoriașii parohiilor noastre desigur că nu vor mai avea cu preotul lor contactul sufletesc de fii cari să-l mai sprijinească prin generozitatea și recunoștința lor cu niciun fel de ajutoare personale. Să se știe însă că, concepțiile și tradițiile sfintei noastre Biserici nu sunt acestea și enoriașii n'au niciun drept să se atingă de ele, chiar când, în hotărârile lor, ar porni dela cele mai bune intenții, ca în cazul bunioară al Onoratului Consiliu Parohial dela Postelnicu-Tir.

În Biserica Creștină, nu numai sfinții Apostoli și toți ceilalți reprezentanți ai ei, ci însuși Mântuitorul Hristos a trăit din ofrandele gloatelor. Dece? Pentru că Religia și Biserica Creștină au ca primă grijă și datorie punerea în cea mai desăvârșită valoare a altruismului și a dărnicii omenești, prin care se cultivă dragostea, spiritul de jertfă și toată puterea și acțiunea providențială a omului pentru binele public și pentru mântuirea lui sufletească.

E drept că dărnicia aceasta Biserica o folosește pentru ajutorarea celor neputincioși, pentru crearea și întreținerea diferitelor instituțiuni de bine și de progres public, dar în acelaș timp, ea o folosește și pentru ajutorarea părinților sufletești ai gloatelor în felul ajutorării bănești de către gloatele de pe vremuri a Insuși Mântuitorului Iisus Christos.

Prin procedarea aceasta, Biserica face după cum vedem, din dărnicie, un mijloc de legătură între oameni și de sprijin și de recunoștință, servindu-se de ea ca de cel mai superior ciment prin care se poate întemeia pe pământ o solidaritate socială cu baza în dragoste și în respect.

Pe lângă toate celelalte legături deci, Preotul se cade să rămână prins de enoriașii săi și prin dărnicia lor către el, prin care se cimentează între ei puternica și fireasca legătură familiară dintre fiu și părinte.

Ca atare, competența și dreptul de a se pronunța în chestiunea tratamentului și moral și material al Preoților nu le poate avea decât Ierarhul și nu enoriașii, cari, după cât se vede din încheierea Consiliului Parohial

al Parohiei Postelnicu-Tir, Craiova, l-ar vroi pe preot, nu ca pe părintele lor, către care să-și arate și prin ajutorări materiale dragostea lor pe fii, ci numai un biet funcționar, de soarta căruia să poată dispune după voe. *Dar asta nu se poate!* Și nu se poate, pentru că numai Ierarhia Apostolică, din care facem parte numai noi, Vlădicii, este chemată să decidă și de pregătirea și de existența Preoților din întreaga Biserică, cum și de toate raporturile lor cu enoriașii parohiei. Ierarhia Apostolică, ea și numai ea, are dreptul să definească ocupațiunile și poziția socială a preoților, cari sunt părinții sufletești și căpeteniile conducătoare ale enoriașilor și nu slugile lor, de soarta cărora enoriașii să poată dispune prin niște simple și neîntemeiate dispozițiuni locale, ca cele de pildă ale consiliilor sau chiar adunărilor parohiale locale.

În consecință, sfătuim cu toată dragostea părintească pe harnicul consiliu parohial al enoriei Postelnicu-Tir, Craiova să-și restrângă preocupările numai la îngrijirea materială a clădirilor, cum și la îngrijirea instituțiilor parohiale locale și la operele de cultură și de binefacere, de care suntem informați că consiliul acesta se ocupă cu mult zel și pentru care îi adresăm mulțumirile și binecuvântările Noastre.

Chestiunea remunerării Preoților deci să binevoiască s'o lase pe seama legilor țării și a dispozițiilor chiriarihale, mărginindu-se, în această privință, numai la considerația dacă lefurile preoțești, așa cum li sunt fixate, le sunt sau nu suficiente Preoților și cântăreților lor să trăiască potrivit culturii, situațiunii lor sociale și misiunii lor educative și mântuitoare. O astfel de considerare va lămuri cu siguranță consiliul parohial asupra absolutei insuficiențe a acestor salarii și, ca atare, Noi Ne-am simți foarte fericiți dacă concluziunea la care s'ar ajunge în astfel de cazuri ar consta în hotărârea acestor consilii parohiale de a le împlini Preoților și cântăreților locali toate lipsurile lor bănești, cu aceiași dărnicie creștină vestită la Românii din trecutul istoriei noastre.

În nădejdea deplină că arhierestiile Noastre sfaturi vor fi întru totul ascultate și urmate, atât de Onoratul Consiliu Parohial dela Postelnicu-Tir, cât și de toți cucernicii enoriași ai acelei parohii, cât în fine și de toate consiliile și adunările eparhiale din întreaga Eparhie, vă trimitem la toți, cu toată căldura de suflet, binecuvântările și urările Noastre de bine și de sănătate.

Primiți arhieresti binecuvântări,

Episcop, (ss) **VARTOLOMEI**

Director, (ss) **N. I. CERNĂIANU**

Noi știm și în alte părți fapte când sfaturile parohiale au socotit că trebuie să-și arate puterea, căutând să facă din preot un supus al lor. Se înțelege însă că, pe calea aceasta, se va ajunge la încordări păgubitoare. Cărmuirea bisericească însă arată aci frumos și limpede care e chemarea fiecăruia și cum fiecare are destul de lucru (și unii au și făcut), fără a se mai amesteca unul în treburile altuia.

RAPORTUL

Părintelui Director al Seminarului din Râmnicul-Vâlcei către Ministrul al Cultelor, pe anul școlar 1924-1925.

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă face cunoscut, că Seminarul nostru și-a început cursurile, în acest an, pe ziua de 20 Octombrie a. c., întârziere provenită din cauza unor reparațiuni și lucrări de canalizare, efectuate în cursul lunilor Septembrie și Octombrie. Cursurile au încetat la 10 Iunie 1925 pentru toate clasele, afară de clasa VIII-a, care a încetat la 20 Mai; iar examenul de diplomă s'a ținut între 9-17 Iunie a. c., sub presidenția Părintelui Dr. *I. Mihălcescu*, profesor universitar. Premiile s'au distribuit în ziua de 14 Iunie 1924.

Rezultate didactice. Rezultatele anului școlar se află trecute în tabloul ce Vi se înainteză, arătându-se situația fiecărui elev, cu media generală și clasificarea. Deasemenea, se indică, în rubrică deosebită, care dintre elevi au menținut bursa și care sunt propuși pentru bursă (Rap. 600, Iulie 1925, înregistrată la Minister cu Nr. 34.262 din 1925.

În urma unui vot al comitetului școlar, din ședința dela 1 Iunie a. c., am găsit cu cale ca, în locul celor căzuți dela situația de bursieri, pentru lipsă de medie, să propunem, în primul rând, pe orfanii de război, ca titlu de recunoștință părinților jertfiți pentru patrie, rugându-Vă, ca, în caz de neaprobare, să interveniți la „Societatea orfanilor de război“ să verse pentru cei opt orfani ai seminarului nostru cel puțin minimum bursei anuale, dacă nu și alte ajutoare bănești, pentru haine și cărți.

Efectivul de elevi înscriși este de 371 (235 bursieri, 136 solvenți), dintre care au urmat regulat 365 (231 bursieri și 134 solvenți). Au promovat 316 (222 bursieri și 94 solvenți), au rămas corigenți 47 (8 bursieri și 39 solvenți, un repetent, s'au retras 6 (4 bursieri și 2 solvenți), au decedat doi.

Rezultatul probelor didactice, este, pe cât se vede, destul de îmbucurător, căci, fiind numai 47 de corigenți, și 1 repetent, proporția promovaților este de 85 la sută. Deasemenea, s'au împărțit premii de virtute.

Pentru examenele de diplomă obținut de promoția clasei VIII, se va înainta tabloul. Aceasta înseamnă că, corpul profesoral și de conducere își face în general datoria și de sigur rezultatele pot fi și mai îmbucurătoare, dacă se pot lega în mod constant de seminariile noastre elemente destoinice și zelose.

De aceea socotim, că ar fi bine ca Ministerul să studieze chestiunea unei mai bune salarizări a profesorilor de seminarii, care nu se prea îngrămădesc cu cererile pentru catedrele de seminarii, din pricina lipsei de ore extrabugetare, cum se găsește la celelalte școli secundare, unde sunt atrași din pricina unei plășări mai bine plătite a muncii lor.

La acest capitol arătăm că seminarul nostru are în prezent prea mulți profesori detașați. Păr. profesor de pedagogie și filozofie Diacon Dr. *N. Crețu* (actualul di-

rector la școala normală din Tg.-Mureș), d. profesor *Eugen Melinescu* de fizico-naturale, detașat la gimnaziul din Zătreni-Vâlcea, d. Gh. Petrescu, profesor de muzică vocală, detașat (chiar dela numire) la gimnaziul „Șincai“ din București, d. profesor *Mihail Popescu* de istorie și română, detașat (chiar dela numire) pentru studiul Arhivelor în străinătate. În concediu avem pentru studii la Paris pe d. profesor de latină *Vasile Ionescu*, căruia, pentru motive destul de solide, i se poate re-înoui concediul de Onor. Minister, însă socotim că cei mai sus arătați profesori detașați e bine să fie chemați la catedre, sau transferați la locurile unde sunt detașați, dacă interesul școalelor respective și al lor îl cer acolo.

În prezent, seminarul nostru are vacante numai următoarele catedre: Limba greacă, geografia, gimnastica și I. manual. Obiectele de științe religioase sunt toate ocupate de titulari și pot da seminarului culoarea specifică a pregătirii profesionale, pe lângă celelalte discipline care dau cultura generală.

Educația religioasă. În ordinea educativă internă, atât subscrisul, cât și cei doi părinți spirituali, *Oprișescu* și *Nicon Popescu*, împreună cu pedagogii, am căutat să menținem disciplina necesară și crearea acelei atmosfere bisericesti, care să apropie și să identifice pe elev cu viitoarea misiune. S'a lucrat astfel asupra sufletului lor, a timpului liber, a meselor, a momentelor și sculării, însoțite mereu de rugăciuni și cântări în cor. În deosebi, s'a organizat, privitor la deprinderile lor liturgice și cultice, mergerile la Biserică pe echipe, pentruca fiecare elev, potrivit anilor de studii, să fie un familiarizat și meșter al servirei, fie de strană, fie de preot, „în spe“.

Astfel aproape toate bisericile din oraș, în afară de catedrala episcopală, au avut echipe și coruri de elevi, cu care serviciile liturgice au fost mai împodobite. Deasemenea, am ținut ca elevii clasei VIII să pășească la predicare în diferite prilejuri, după cum se arată în tabloul anexat. În același timp, au făcut și practică la școala de aplicație de pe lângă seminar, condusă de d. *Petre Măcinceanu* și de d-na *Elena Mardale*, școală ale cărei rezultate se văd în tabloul anexat.

Pentru ca zelul lor să poată fi mereu îmboldit, li s'au ținut, de către corpul administrativ, conferințe libere cu caracter pastoral, mai ales elevilor de curs superior și, în deosebi, elevilor de clasa VIII. Astfel, li s'a vorbit, în cursul lunii Maiu, de către subscrisul în două conferințe, potrivit ordinului chiriarhal: despre sacerdoțiul creștin și sublimitatea lui (o lecție), despre vocațiunea preoțească (trei lecții), știința trebuitoare preotului (o lecție), preotul crainic al Evangheliei, (două lecții) și preotul și problemele sociale de azi (două lecții).

Afară de aceasta, în timpul anului li s'au mai ținut,

la diferite prilejuri, conferințe cu caracter științific sau familiar și, îndeosebi, cu prilejul asistenței la masa comună, când sunt toți la oaltă, în lipsă de o sală de recepție încăpătoare. Li s'au făcut îndemnuri în legătură cu micile sau marile abateri disciplinare, fie de mine, fie de părinții spirituali.

Comitetele moralizatoare. La acest capitol disciplinar, am căutat să asociem, după chiriarhicească poruncă, instituția comitetelor moralizatoare, care constau din elevii aleși ai claselor, puși să noteze, în caetele de clasă, fapte de ordine sau dezordine observate în timpul unei săptămâni înlăuntrul fiecărei clase și diferite cazuri în parte de infracțiuni cu caracterizarea lor. Este o măsură pedagogică merită să facă a se clasifica în conștiința clasei întregi starea etică ierarhizată a virtuților sau lipsurilor individuale. Elevii devin în acest mod cenzorii propriilor fapte și se înlocuiește sistemul unor internate de a afla pe cale de spionaj sau de poliție ce se petrece înlăuntrul unei clase. De sigur, măsura este la începutul ei și elevii luptă încă cu greutatea de a înfiera bărbătește lipsurile colegilor. Psihologicește s'a constatat de multe ori, în clase mai puternice impulsurile câtorva nărași asupra colegilor și că solidarizarea spre rău e mai ușoară decât cea spre bine.

Dar aici vine un capitol nou, care privește însăși selecțiunea, care se face la primirea elevilor în internat. Credem că sistemul concursului pur didactic este insuficient pentru admitere în școală¹⁾. Ar trebui pe viitor să se țină seamă de toată descendența familiară a concurentului și de mediul din care vine, căci, dacă nu are predispoziții sufletești firești înăscute, se strecoară în școală până la absolvență, iese în societate dresat prin învățatură ca să aplice tocmai negativismul sufleteș cel mai feroce. Iar seminariile noastre în actuala lor alcătuire nu fac mare ispravă în educația individuală a unor elemente rele.

Așa cum este organizația actuală, corpul de conducere e absolvit²⁾ mult în administrația și gospodăria școlii și cum este și restrâns (un director și doi spirituali la aproape 400 de elevi, pedagogii nu contează aici din pricină că sunt tineri de tot și n'au nici un capital de experiență și de prestață în ordinea duhovnicească), așa că tot procedul ce se poate urma este mai mult de sfaturi colective, privind clasele, grupele.

Școală corigere. Pentru cazurile individuale ale celor certați cu regulamentul și disciplina școlară și pentru care regulamentul prevede eliminări pe două luni, seminarul nostru a propus Inaltei Chiriarii și Onoratului Minister înființarea unei școli de corigere la Sfânta Mănăstire Frăsinei, care școală s'a și înființat³⁾. S'a motivat de direcțiunea Seminarului nostru, că e mai de folos să creem un mediu propice îndreptării pe lângă o Sfântă Mănăstire, decât să svârlim aceste elemente

în mediul familiar nepregătit de a ajuta în opera de îmbunătățire sufletească. Ba chiar credem că trebuie studiat dacă timpul vacanțelor n'ar fi mai potrivit ca elevii să-l petreacă, nu în mijlocul familiilor, ci în legătură cu școala seminarială¹⁾. Pe lângă această școală, în viitoare colonii școlare, organizate, în viitoare servicii de asistență pe lângă spitale, azile, etc. pentruca mediul social, adesea anti-creștin, să nu-i abată dela preocupările misiunii preoțești. În ce privește sediul dela Frăsinei, credem că alegerea a fost foarte nemerită. Aci este o sihăstrie din cele mai încercate în cinul regular, având un stareț probat într'ale duhovniciei. Am avut deosebita bucurie de a constata că elevii cari au fost aici au venit îmbunătățiți sufletește după contactul lor cu natura proprie reculegerilor și contemplațiilor și după contactul cu serviciile și misticismul din biserică. Deasemenea, ei au avut supravegherea necesară pentru a nu rămâne în urmă nici cu lecțiile, potrivit programei.

Școala și manifestațiunile ei de inițiativă. Înlăuntru: Fiindcă școala nu trebuie să dea numai știință abstractă, deslăcută de viață, am căutat să reorganizăm ședințele săptămânale de sâmbătă seara, în deosebi căutând să înscriem, într'o *cronică* a Anului, manifestațiunile culturale și artistice ale elevilor, menite să coboare din lumea abstracțiilor în aceea a actualizărilor cunoștiințelor din școală. S'au tăcut astfel „Dări de seamă“ literare sub supravegherea d-lui Profesor N. Angelescu, însoțite de recitări și coruri. Și nu s'a neglijat nici partea producțiilor lor artistice scenice, supravegheate și direcționate de d. C. Popian. Folosul ar fi desigur mai mare, dacă piesele s'ar putea alege într'un mod mai fericit, cum este de pildă „Brand“ de Ibsen sau altele, cu substrat moral religios. Cele rău alese nu numai că nu edifică, ci anarhizează deadreptul. În tot cazul, pentru viitorii clerici, mai folositoare și decât aceste manifestațiunile este întroducerea unui curs de dicțiune, pentruca elevii să rostească bine cuvântările bisericesti, iar pentru partea artistică a serviciului divin, singurul teatru cu care trebuie să se identifice în cariera preoțească și singurul impus, rămâne ca râvna și pregătirea profesorului de practică liturgică să ridice aceste manifestațiunile până la expresia înaltă a frumosului și misticului.

Școala și viața. Pentru a nu se înțelege că seminarul vrea să desfacă pe elevi de contractul cu viața, nu de adevărata viață de muncă și de afirmarea personalității morale, ci numai de un anumit mediu protivnic și neformat, în care cei cu predispoziții rele mai rău se afundă. Seminarul nostru a primit cu multă însuflețire porunca Prea Sfințitului Episcop de a încadra la luptele culturale și pastorale ale clerului nostru, pe elevi și seminarști, în vacanță, atârând, în ceia ce privește manifestațiunile lor, de Întâii-Stătători ai Centrelor și fiind ținuți să participe la toate conferințele și șezătorile

1) Așa este, dar e greu de găsit alt sistem.—Nota Arhim. Scriban.

2) Adică cum e „absolvit“? E iertat? Fraza nu e limpede.—Nota A. S.

3) Această e o idee foarte fericită.—Nota A. S.

1) Fără doar și poate.—Nota A. S.

Centrelor preoțești de care țin satele lor¹⁾. Cu prilejul acesta, ei sunt forțați a face parte din mediul sănătos și dinamic, care activează, nu din pasiv și receptiv pentru toate pasiunile vieții ușoare anormale. Pentru programa șezătorilor, a conferințelor, a corurilor și manifestărilor pe care elevii ar voi să le întreprindă, ei trebuie să aibă aprobări dela Intâii-Stătători, pentru ca programele să fie bine cernute. Deasemenea, în vacanțele mici, elevi sunt ținuți să frecventeze biserica și să-și afirme personalitatea, aducând dovadă dela parohul satului. În timpul anului viitor, ne-am propus, la acest punct, ca elevii să viziteze în orașul nostru, R.-Vâlcea, fabricile cu lucrători, spitalele, temnițele, etc., pentru ca să ia contact cu sufletele sbuciumate ale mulțimei, cu psihologia diferențiată a atâtor categorii sociale, verificând, după stări și momente, la fața locului, atitudinea ce se impune, strategia pastorală a frontului creștin, ducând melodii de alinare în cânturile lor, cuvinte de nădejde și credință în predici și chibzuind fapte de ajutor. Școala ar putea trece astfel în laboratorul curentelor și frământărilor omenești, dela rolul ei sec și teoretic, unde se abstrage mult și se intuește, pe teren foarte puțin.

Internatul. Higienă. Gospodărie. Seminarul nostru desigur luptă din punct de vedere al localului, cu multe lipsuri. Din marele proiect al construcției, nu s'a realizat până'n prezent decât două aripi, pentru cancelarie, clase, dormitoare. Însă îi lipsesc săli, însemnate pentru recepțiile școlare și pentru rugăciunea de obște a elevilor de dimineață și seara, care sunt mai educative când se fac în colectiv. Nu avem capela școlii, unde elevii să se exercite în ritul bisericesc, până la orele de clase, sau după (serviciul utreniei, vecerniei).

Ei merg la catedrala Sfintei Episcopii și la alte biserici din oraș pentru nevoile liturgice din sărbători. Fiindcă în interesul școlii este ca personalul de conducere să stea între elevi, am putut să avem în internat, pe lângă unii pedagogi, pe unul din spirituali și pe secretarul școlii, în foarte restrânse locuințe. Nu avem însă o locuință a directorului, nu avem săli: de laboratoare, lucru manual, gimnastică. În prezent, Domnia Voastră ați dispus, prin d. Inginer *Călinescu*, să se refacă planurile pentru o a treia aripă a *băii*, construcție pentru care ni s'au aprobat două milioane și care urmează a se executa de vechiul antreprenor d. *A. Copetti*, în cursul acestei vacanțe, (Iulie și August). Planul este așa fel întocmit, încât să putem avea tot aci înglobate, magazie și pivnițele de alimentare și gospodăria școlii. Deasemenea, sperăm să avem dela Domnia Voastră fondul lucrărilor mai mici de vacanță, în care intră și cele două paratrăsnete ce sunt de nevoie. Facem cunoscut cu acest prilej că, de când conduc acest seminar, prin încrederea deosebită a Domniei Voastre și a Prea Sfințitului Episcop, s'au

putut isprăvi lucrările mari de reparări, de aducere a apei și de canalizare interioară și s'au putut începe și termina lucrări de canalizare interioară și s'au putut începe și termina lucrări de canalizare exterioară până la Olt, unele cheltueli (317.960) lei fiind suportate de Domnia Voastră, iar altele (în limitele sumei de 300.000 lei) neajunse încă, s'au suportat de către Comitet, dela capitolul „Fondul de construcții“. În toate aceste lucrări, seminarul prezintă respectuos omagiul Domniei Voastre și al Prea Sfințitului Episcop, pentru neclintitul sprijin și pentru că, în aceste grele vremuri, ni s'au pus la îndemână mijloacele trebuitoare.

Higiena școlii. A fost observată de aproape, atât prin curățenia zilnică a localului, cât și prin asistența medicală foarte regulată. Medicul școlii d. Dr. *Nisipescu* a cercetat aproape zilnic pe elevi și, despre orice fel de boale survenite, a semnat în condica infirmeriei, indicând tratamentele necesare. În acest fel, asistența medicală a complectat cu prisosință numărul orelor legale ce s'ar cere și pentru profesorul de medicină care este plătit ca la o catedrală întreagă. Desigur, că la acest capitol intră și exercițiile fizice și jocurile pe care elevii le fac cu și fără program, însă mereu supravegheați. Deasemenea, n'am neglijat a-i conduce, mai ales în unele după amiezi ale sărbătorilor, în mici excursiuni, în oraș și în afară de oraș (la *Olteni* fosta Episcopie, la *Cetățuie*, *Ocenele Mari*, la *platoul temniței*, etc.), pentru nevoia înviorărilor trupesti și sufletești, căci nu numai că și-au destins nervii respirând aer liber și făcând exerciții libere în plin aer, dar au făcut coruri și și-au îmbogățit sufletul cu frumusețile firei și cu observări și explicații științifice. Elevii sunt încadrați ca și soldații la defilările militare ce se fac. Totuș școala a avut câteva cazuri de elevi slabi de piept, pe cari i-a pus în concedii anuale, pentru a nu primejdui pe elevii sănătoși, dar aceste cazuri nu sunt datorite lipsei de igienă din școală, sau unei rele alimentații, ci credem că mai mult regimul de internat, care este aspru prin sine însuși, pentru unele firi debile, și unor supra-încărcări de efectiv școlar, căci unele clase au între 60-70 elevi și deci acolo aerul se viciază mai ușor. De aceea credem că numărul de 40 elevi pentru o clasă, este cel mai normal, un număr din punct de vedere igienic și al posibilității didactice și că trebuiesc găsite mijloace pentru rarificare. Nu putem încheia acest capitol fără a aminti de laudabila măsură luată de Domnia Voastră cu întemeierea încă în acest an a coloniilor școlare de vară la Mănăstirea Neamțu, pentru seminariști. Seminarului nostru s'au rezervat 15 locuri pentru lunile Iulie și August.

Gospodăria școlii. Se conduce prin comitetul școlar compus din Director (Ic. P. Partenie), Părintele C. Găiculescu (delegatul Sfintei Episcopii), d-nii profesori C. Scutașu și C. Mateescu, din partea corpului didactic al seminarului, Părintele D. Bănăscu, Părintele Iancu Panaitescu, Popescu Const. (funcționar la Banca Vâlcei), și d. Avocat Toma Rădulescu. Acești 4, unii din partea

1) Și acesta e o măsură însemnată. Seminaristul va începe din școală practica muncii sociale, după cum școlarii din școlile militare fac în vacanță practică la corpurile de trupă.—Nota A. S.

preoțimei orașului R. Vâlcea, și alți doi considerați ca reprezentanți ai părinților elevilor. Cenzori sunt: d-nii Dimitriu, Director la Banca Națională (Vâlcea), d.-Jude-Președinte Al. Bunescu și d. C. Popian, maestru de lucru manual la seminar.

Președinte al comitetului școlar este Directorul, secretar de curând ales este d. Scutașu, casier Teodor Popescu (dela Banca Râmnicului), comptabil Gh. Vasilii, dela Banca de Scompt (Vâlcea). Bugetul acestui an, a cărui aprobare nu a venit încă dela Domnia Voastră, se scotează la 4.025.488,08 lei, conținând la o altă socotelile pentru subvențiile dela Domnia Voastră și pentru cele ale comitetului școlar. Prin susținerile comitetului, seminarul a operat întreaga sa gestiune și a putut, fiind seamă de împrejurările grele prin care trecem, dar și de greutatea și sarcina multor elevi (mai ales orfanii de război și orfani de ceilalți), să scutească de solve și de plusul taxei datorat de bursieri, până în Iunie a anului curent, elevii pentru suma de lei 543.000, s'au făcut scutiri la diverse taxe, (bae, cauție, cotizație, medicamente) pentru 2856 lei. Și de sigur vom avea scutirile dela Septembrie la Ianuarie, căci prevederea bugetară la scutiri este mai mare. Operațiunile alimentare se fac prin Economul școlii, zilnic, fie dela magazie, fie de pe piață, fiind însoțit de către un elev al cl. VIII care, împreună cu scrisorul și economul, iscălește situația de cote alimentare descărcate zilnic în Foile de hrană. Elevul de serviciu cântărește cu economul cotele și supraveghează pe o zi hrana elevilor. Deasemenea, un elev din clasa VIII ține un registru de numărul elevilor cari intră la masă, care sunt la infirmerie, sau lipsesc din internat și acest registru trebuie să corespundă, în ce privește efectivul dela masă, cu situația din fiecare zi a *Foilor economatului*.

Comitetul operează, în ce privește veniturile și cheltuielile, după toate prescripțiunile cerute comitetelor școlare, iar banii ce se rulează sunt vărsați la Banca Râmnicului, cu beneficii de fructificare către care se fac, bonificările de plăți.

Fiindcă școala s'a putut aproviziona în condiții bune având și alimente dela elevi, hrana elevilor a fost îndestulătoare, dându-se câte două și trei feluri la fiecare masă și chiar în timpul posturilor, după împrejurări s'a obținut blagoslovenia Prea Sfințitului Episcop pentru îndulcirea regimului.

Socotim că terenul de 20 de pogoane pământ arabil acordat după stăruelnică mijlocire, de Casa împroprietăririi, va împinge școala după culturi și viitoare îmbunătățiri gospodărești.

Partea administrativă și cancelaristică s'a efectuat, potrivit Regulamentului, prin director, secretar, spirituali și pedagogii școlii, recrutați mai mult dintre absolvenții școlii, unii licențiați în teologie: Mihail Marinescu (lic. teologie), N. Cernăianu (lic. teologie), Preotul Cosmescu, P. Măcinceanu (institutor), I. Conea (înlocuit acum cu Gh. Vlădescu). Gh. Vasiliu și P. Corneicic (infirmier). Așa cum a fost încadrat personalul în anul acesta, s'a putut menține în general ordinea, disciplina

și spiritul de datorie în școală, tot acestui personal revenindu-i și datorii de ordin al educației profesionale după cum s'a arătat.

Eseursia. Ultimul capitol de afirmare oficială a anului școlar s'a împlinit între zilele de 19-25 Iunie cu următorul itinerar: R.-Vâlcea-București (pentru vizitarea expoziției Moșilor), București-Valea Prahovei, Brașov, Cluj, Alba-Iulia Sibiu și R.-Vâlcea. Elevii, în număr de 50, au fost conduși de către Părintele Director și de către cei doi spirituali ai seminarului. Pe lângă interesul patriotic, fiindcă escursiunea a prilejuit momente de entuziasm național prin vizitarea atâtor frumoase ținuturi românești, acum desrobite și unite la patria mamă, elevii și-au îmbogățit cunoștințele și impresiunile, din contactul cu localitățile istorice, cu locurile văzute, cu muzeele de tot felul, etc.

Atât Domnia Voastră, cât și Sf. Episcopie veți avea în curând o dare-de-seamă amănunțită despre cele cercetate și despre impresiile adunate în suflet.

Cu acest prilej, arătăm cu vie recunoștință frumoasele primiri ce ni s'au făcut de către Părintele Iosi Blaga dela Brașov, Prea Sfințitul Episcop *Nicolae* dela Cluj, d. Rector al Universității și d-nii profesori universitari (Grințescu, Avrămescu, etc.) cari ne-au dat călăuz ca să vizităm instituțiile Clujului, unde, pentru cele bisericesti am fost conduși de Părintele Curea, iar pentru altele, d-nii studenți Buteanu și Vătășescu. Amintim primirea ce ne-a făcut, în cetatea de intrare triumfală a lui Mihai (Alba-Iulia) Părintele Protopop Rusanu și înalta cinstitie ce ni s'a făcut de către Inalt Prea Sfințitul Mitropolit al Ardealului D. D. Dr. *Nicolae*, căruia elevii i-au cântat în catedrală. „Pre Stăpânul“, și deasemenea în Palatul reședinței, unde am fost primiți și unde arhipăstorești cuvinte s'au adresat elevilor și Inaltul Ierarh le-a făcut urări pentru izbândiri în viața de păstori și de români.

Părintele director a adresat cuvenitul omagiu din partea școlii.

Incheiere. Nu putem termina această dare-de-seamă, fără a aminti că seminarul nostru s'a împărțit în timpul anului școlar (ziua de 12 Noembrie) de inspecțiunea Prea Sfințitului Episcop, marele ocrotitor al așezământului nostru, care s'a smuls titanicei munci administrative bisericesti, venind și la noi, cu deamănuntul interesându-se de starea didactică, morală, igienică a seminarului. Cuvintele bune, arhierestele îndemnări și binecuvântările ce ni s'au dat au fost pentru noi, conducătorii, legăminte nouă și sfinte că vom duce mai departe școala pe drumul prescripționat de energia mereu creatoare și învățătoare a Prea Sfinției Sale.

Deasemenea, am avut vizita domnului Ministru A. Lepădatu, dela care seminariile noastre cu drept cuvânt pot aștepta afirmarea unei organizări temeinice în cadrul desfășurării didactice și al prevederilor bugetare necesare.

Director, (ss) **Iconom R. PARTENIE**

p. Secretar, (ss) **P. Măcinceanu**

Moartea Iconomului Profesor CONSTANTIN NAZARIE.

Ziua de Luni, din a șasea săptămână a Marelui Post (22 Martie), ne aduse trista și neașteptata veste, că prea cunoscutul Iconom *Constantin Nazarie*, Profesor la Facultatea de Teologie din București, a încetat din viață în noaptea trecută.

Fiecare, aflând trista veste, va fi năvălit de o undă de durere, știind că s'a dus dintre noi un suflet viu, o cugetare sprintenă, o fire veselă și glumeață, care totdeauna aducea cu sine, acolo unde intra, un val de înviorare și de prietenie. Vorba sa deschisă și fără încunjur, tonul îmbrățișător îl făceau totdeauna plăcut, în mijlocul oricărei adunări.

Moare la o vârstă, când, viori cum îl știam totdeauna, îi dădeam încă multe zile de trai. Deși nu avem date lămurite despre vârsta sa, cred însă să fi avut cam la 60 ani¹⁾. Dar de câțiva ani suferea de o boală care nu dădea liniște. Neîncetat avea temperatură și nu se putea găsi pricina boalei. Cu toate acesia se lupta cu ea, era văzut și pe stradă, nu dădea înfățișarea unui om pe care îl roade un verme ascuns. Se vede însă că tot viermele acesta l-a doborât.

Răposatul Iconom Nazarie a avut în viață un drum strălucit. S'a ridicat până la culmile cele mai de sus ale vieții sociale, pășind încă din tinerețe din succes în succes.

A avut fericirea de a avea ca ocrotitor pe un mare bărbat: pe fericitul întru pomenire Episcop Melchisedec al Romanului. A învățat la Seminariile din Roman și „Veniamin“ din Iași, iar apoi, cu sprijinul ocrotitorului său, s'a dus să studieze teologia la Kiev. De acolo, s'a întors în țară cu titlul de candidat (licențiat) în teologie. Indată ce s'a întors înapoi în țară, a și fost pus în slujbe bisericesti însemnate. A fost defensor eclesiastic, apoi, după ce s'a hirotonit preot, a ajuns director al Episcopiei Romanului, director al seminarului Sf. Gheorghe din Roman, de unde apoi a trecut prin 1901, ca director al seminarului Central din București. Sub directoratul său, seminarul s'a mutat în clădirea nouă în care se află acum.

Curând după ce a ajuns director la seminar, Păr. Nazarie a fost numit profesor la facultatea de Teologie, în care slujbă a stat până în clipa în care l-a ajuns moartea.

Nici ca director la seminar n'a stat mult, pentru că P. S. S. Arhiepiscopul *Pimen*, directorul Internatului Teologic, fiind ales Episcop al Dunării-de-Jos în 1903, Părintele Nazarie a fost trecut, dela direcțiunea Seminarului Central, la direcțiunea Internatului Teologic, dregătorie în care, deasemenea, s'a aflat până la sfârșitul vieții sale.

Altă dregătorie înaltă, pe care a ocupat-o răposatul, a fost cea de Protopop al Preoțimeii Militare în timpul

războiului, în care a stat până ce întocmirea Preoților Militari a căpătat o nouă plămădeală, prin așezarea unui Episcop în fruntea ei.

Părintele Nazarie a fost și cel dintâi prezident al congreselor Preoțimii Românești. Sf. Sa a prezidat marele congres dela Ateneul din București în 1919 și apoi pe cel următor dela Iași. Rămas văduv de tânăr, pe când era director la Seminarul Central, n'a râvnit să se suie mai sus în ierarhia bisericească și a rămas totdeauna în slujba școlii.

Părintele Nazarie și-a lăsat numele și în ramura scrișului, mai cu seamă prin traduceri din rusește. Are însă și câteva lucrări mai mici de compunere proprie, când era director al Seminarului Central și la începutul profesoratului său.

Părintele Nazarie a fost cel dintâi care a dat preoților noștri arme de luptă împotriva adventismului, prin cartea sa „Principalele învățături Adventiste“, întocmită după izvoare Rusești, ajunsă după război și la a doua edițiune, și urmată de alte broșuri mai mici tot împotriva adventiștilor. Aceste scrieri au fost pentru Preoțimea noastră ca o mână din cer, fiindcă sectanții se iviseră și preoții nu aveau nicio armă împotriva lor. Pe temelia celor lucrute de Părintele Nazarie, s'au ridicat alte scrieri mai târziu.

Ca traducător, Părintele Nazarie a ieșit la iveală întâia oară printr'o însemnată lucrare în două volume, *Apologetica Creștină*, de profesorul Rus *Rojdestvenski*. A fost cea dintâi lucrare de acest soi în românește, o măreață descoperire de teologie Creștină pentru mulți tineri cari, ca scriitorul acestor rânduri, atunci deschideau ochii spre frumusețile și înălțimile acestei ramuri de învățatură. Ajutat și de alții, Părintele Nazarie a dus la capăt apoi marea traducere a *Dogmaticii* lui *Silvestru*, începută dela Episcopul *Silvestru* al Hușilor și rămasă neisprăvită la moartea acestuia. Datorită silințelor Părintelui Nazarie, ajutat de răposatul Arhimandrit *Gherasim Miron*, noi avem acum lucrarea aceasta în toate cele 5 volume ale ei. Tot după rusește, Părintele Nazarie ne-a dat în traducere o carte cu titlul *Călanza Predicatorului*, în care cititorului i se dau lucrurile trebuincioase din Biblie pentru fel de fel de materii, despre care ar avea să predice. Împreună cu cumnatul său, profesorul de Teologie Dr. *C. Chiricescu*, Părintele Nazarie ne-a dat încă o mare și bună traducere a cărții cunoscutului preot francez *Père Didon*, carte foarte folositoare și trebuincioasă în învățământul nostru bisericesc.

Tot împreună cu d. Chiricescu, a mai publicat o carte de *Cuvântări Bisericești*, propria lor compunere. După ce a ajuns Protopop al Preoților Militari, Păr. Nazarie a publicat o carte de cuvântări Bisericești pentru trebuințele Preoților din oștire.

Părintele Nazarie a avut o ținută aprigă și hotărâtă împreună cu Episcopul *Atanasie* a Râmnicului (Mitro-

1. Ziarul *Universul* dela 24 Martie c. spune că avea 60 de ani și că s'a născut în *Vulturești*, Tecuci.

politul primat de mai târziu), pentru apărarea studiului Religiei în programele de învățământ pentru liceu, care se alcătuiau prin 1901. Pomenind noi în această revistă de luptele de atunci, Părintele Nazarie a fost stârnit să scrie din amintirile acelei vremi, pe care noi le-am publicat la începutul anului trecut. Au fost cele din urmă compuneri ale Părintelui Nazarie, înainte de moartea sa.

Ca director al Internatului Teologic, a ridicat local pentru biblioteca așezământului în care-și avea și lo-

cuința sa, și a îmbogățit cu mult biblioteca. Biserica *Radu-Vodă*, care se află cuprinsă în curtea Internatului, a fost supusă unei amănunțite reparațiuni, pe care n'a apucat s'o vadă terminată.

Cu Părintele Nazarie se duce unul din chipurile de frunte ale preoțimii noastre, tip reprezentativ între preoți, și la care Preoții alergau, când era vorba să se înfățișeze cu cineva în împrejurările cele mari.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Arhim. I. Seriban

EXTERNĂ

Preocupări de catechizarea copiilor la Bisericile din Apus

Teologii români care au trecut hotarele țării și au cunoscut țări occidentale ca Anglia, Franța, Germania, etc. cunosc importanța ce se dă catehizării copiilor, indiferent de confesiunea pentru care se pregătesc.

Prima impresie pe care o are acele face cunoștința cu manifestările de viață creștină în Apus, îl face să-și pună legitima întrebare de metoda de lucru întrebuițată de Biserică pentru a avea astfel de credincioși devotați împlinirii scopului ei.

În adevăr, nu poți privi indiferent faptul că, în Duminici și sărbători, vezi Bisericile arhipline de credincioși și că, pentru a se putea toți împărtăși de participarea la cult, în același locaș se succed serviciile divine. Deasemenea, căminele de conferințe religioase îți dau prilejul să cunoști în mulțimea credincioșilor osteniți o legătură strânsă între sufletul lor și învățătura creștină, iar participarea activă la operele de misiune pentru credincioșii din țară și din colonii, te face să înțelegi, o convingere și o deprindere la fapte creștine.

Cine începe să cunoască această stare de lucruri în Franța, rămâne cu atât mai mirat, cu cât știe că Biserica în această țară, fiind separată de Stat, nu numai că nu are niciun sprijin material, dar mai întâmpină și greutăți, cum s'a întâmplat și în ultimii ani după războiu.

Cum se face deci că în astfel de împrejurări, Biserica reușește, nu numai să se mai mențină, dar să ridice sufletul poporului francez la manifestări de viață creștină și să-l stăpânească pe această cale, mai mult ca orice alte instituții ale țării?

Răspunsul nu-l putem găsi decât în acțiunea Bisericii pe care o depune în instruirea și educarea creștină a tinerimii, adică în acțiunea ei de catechizare a copiilor, încă din vârsta de când ei pot prinde învățături și deprinderi.

Dacă este adevărat că copiii poartă în micuțele lor mâini viitorul omenirii, apoi nu e mai puțin adevărat că copiii crescuți în duh creștin, ne garantează viitorul Bisericii.

În Apus s'a înțeles că dubla problemă a formării și a cuceriri religioase este mai înainte de toate o chestiune de creștere, căci nimeni nu poate fi în viața

religioasă atunci când este adult, decât ceea ce prin obișnuință a început să practice din copilărie.

Vârsta copilului este vârsta emoțiilor spirituale și a celor mai mari emoțiuni religioase, când, câștigat pentru Biserică, rămâne nedespărțit de toate acțiunile ei până la sfârșitul vieții pământești.

Statistici științific stabilite, luate de la mii de cazuri, au arătat că, din 100 de oameni complect atașați Bisericii, 67 la sută dintre ei sunt deveniți creștini între 12 și 18 ani și 89 la sută între 6 și 25 de ani¹).

Aceasta ne îngăduiește de a afirma, fără exagerare, că un om ajunge la vârsta de 25 de ani, fără ca Biserica să fi găsit un mijloc de a exersa asupra lui o influență decisivă, nu are mai mult de 10 la sută din șanse de a mai fi vreodată adevărat creștin și deci a exprima ca o axiomă, acest adevăr de ordin general:

„O religie care va lăsa să crească tinerele generații, fără să stabilească cu ele, în timpul copilăriei lor, legături vitale și indistructibile, este condamnată a dispărea“².

* * *

Necesitatea unui cât mai îngrijit studiu al chestiunii catehizării tineretului a fost scoasă la iveală în Apus de evenimentele Bisericii în timpul reformei. Protestantismul răscolea întregul edificiu al catolicismului, încât multe țări ale Europei abia mai rezistau.

Conciliul din Trident a trebuit să aducă reforma regeneratoare a catolicismului, tocmai atunci când, anemiât de împrejurări, primea marea lovitură din partea protestantismului. Dintre toate decretul pe care Biserica catolică le-a dat în acest conciliu, nu a fost niciunul mai important, decât acela prin care obligă pe fiecare Preot de a învăța cu grijă cel puțin în Duminici și în zile de sărbători, elementele religiei creștine pentru copii.

„Restaurarea Bisericii și a perfecționării ei trebuie să înceapă prin copii, aceasta este lucru sigur“, spunea ilustrul cancelar al Universității din Paris, *Gerson*, unul din marii teologi apuseni ai veacului al XIV-lea.

1. Roussel, *Statistique americaine*.

2. *Pédagogie moderne et Education religieuse*—Guerin-Desjardins.

Dela această dată, țări din Apus ca Italia, Germania, Spania și Franța, încep lucrul cu tinerimea, iar cateheți cu râvnă se ivesc din toate părțile. Greutăți se iveau mai ales din pregătirea clerului pentru arta catehizării, însă pleiada elementelor mai instruite, în frunte cu Episcopii timpului, coborau în mijocul lor și le arătau executarea lucrului.

Este interesantă întâlnirea Arhiepiscopului *Bellarmin* din Capua, cu un bătrân care apropia suta de ani și pe care l-a rugat într'una din sărbători să spună simbolul credinței.

— „Nu l-am citit niciodată îi răspunde bătrânul și nimeni nu m'a învățat vreodată“¹⁾. La aceste cuvinte, Arhiepiscopul își schimbă culoarea feței și, pentru câteva clipe, nu poate să mai rostească niciun cuvânt. Un torent de lacrimi se așterne pe fața Arhiepiscopului și începe să rostească după un adânc suspin:

„Ce! In Capua nu s'a găsit un singur om în timp de o sută de ani, care să învețe pe acest sărman bătrân simbolul credinței? Nenorocire pentru atâția preoți nepăsători!“²⁾ Acest eveniment nu-l descurajază, ci-i reînnoiește forțele și zelul pentru conducerea clerului la catehizarea tinerimii.

Astfel, numele altor vlădici, ca *Charlo Borromo*, *François de Sales*, *Besançons*, *Bossuet*, *Fénelon*, etc. sunt nume care au stat în fruntea mișcării cu conducerea și propriul lor exemplu în opera de catehizare. Preoții erau trimiși pe străzile orașelor cu clopoțelul, la al cărui sunet, pe care copiii se obișnuiseră a-l cunoaște, se adunau la locul de catehizare.

François Xavier, apostolul Indiilor, vorbea cu copiii despre primele elemente ale religiunii creștine. El mergea prin orașul Goa și ruga, cu toată puterea glasului său, pe părinții copiilor, de-a trimite, pentru dragostea față de Dumnezeu, copiii la catehizare“³⁾.

Franța a fost mai bogată în exemple de felul acesta, decât toate celelalte țări ale lumii creștine.

Conciliul dela Trident, despre care am amintit foarte rezumat, ne pune în lumină punctul de plecare al organizării operei de catehizarea copiilor, — care se practica și până atunci, însă nu cu concentrarea atenției asupra celei mai favorabile vârste de formație creștină.

* * *

Munca în cadrul de catehizare a copiilor, a fost și este mai ales astăzi pe întrecute și la catolici și la protestanți, ținta fiind aceiași în cadrul confesiunii respective. Ambele confesiuni își socotesc forța fiecare în proporția în care reușesc să-și pregătească copiii pentru Biserică.

Biblioteci întregi, reviste și broșuri, cuprind frământările de studiu și statistici de experiență pe terenul catehizării copiilor și a tinerimii. Cateheții respectă în opera lor de catehizare, atât formularea

cursurilor catechetice în lumina principiilor de psihologie științifică și psihologie religioasă a copiilor, cât și aplicarea lor după metodele de actualitate ale pedagogiei religioase.

Evoluarea metodei însă nu atinge întru nimic partea dogmatică, ci din contră o îmbracă într'o formă accesibilă sufletului copilului, pentru a o primi cu drag, a o înțelege și a o reține.

Astfel *Bricourt* scrie într'unul din numerele colecțiunii *L'effort Catholique français*: „Toți cateheții sunt dispuși a primi îmbunătățirile ce sunt cu puțință și ușor de împăcat cu elementele esențiale ale tradiționalei noastre instituții catechetice. *Vetera novis augere*: progresul, armonizându-se cu tradiția, nu-i nimic care să ne înfricoșeze“.

Categoriile de catehizare fiind în funcție, în primul rând, de vârsta copiilor, se reduc în principiu pentru ambele confesiuni la numărul de trei: prima care cuprinde copiii dela vârsta de 7 ani până la 10 ani, a doua dela 10 ani la 12 ani și cea de a treia dela 12 la 16 ani.

1. „*Micul Catehism*“, sau „*Catehismul copiilor mici*“ la catolici și „*Școala duminicală*“ cu „*Școala de Joia*“ la protestanți, este prima serie de catehizare a copiilor (7-12 ani). Scopul catehetului pentru copii la această vârstă, este nu de a cultiva inteligența, ci de a forma inima copilului.

Voi desvolta în copil pietatea, învățându-l rugăciunile principale, actele de credință, de speranță, de milă de smerenie. Li voi vorbi despre taina pocăinței și a Sf. Euharistii. Voi desvolta în sufletul lui dorința sfântă pentru Sf. Euharistie. Pietatea este o obișnuință, ea presupune respectarea și nu se improvizează cu o zi cu două. Trebuie să i se dea timpul necesar“¹⁾.

2. „*Catehismul de comuniune solemnă*“ la catolici și „*Instrucțiune religioasă*“ la protestanți, formează categoria a doua de catehizare, cu copii care au terminat cu „*Micul catehism*“ ori „*Școala duminicală*“ (10-12 ani). Greutatea catehizării copiilor dela vârsta aceasta înainte, constă mai ales în lipsa de timp liber a copiilor, care sunt chemați la școală; timpul ales este Duminica dimineața și joia, când nu se țin cursuri școlare.

Pregătirea acestei categorii, are în vedere, mai presus de toate, prepararea pentru comuniune. Solemnitatea comuniunii bine organizată, rămâne neuitată în toată viața copiilor, atât prin măreția faptului ei spiritual și extern, cât și prin suvenirurile de daruri, recompense și atestări care însoțesc comuniunea. Aproape fiecare credincios păstrează cu deosebită pietate atestarea primei lui comuniuni, ca pe cel mai scump suvenir al copilăriei sale.

3. Categoria a treia de catehizare este alcătuită din tineri dela vârsta de 12 până la 16 ani, în principiu, formând la catolici grupul „*Catehismului de*

1. Discours sur l'instruction chrétienne. (Gerson).

2. „ „ „ „ „ „

3. Vie de A. François Xavier, par le Père Bonhours.

1. Le Catéchiste de juillet. 1921.

perseverare", iar la protestanți grupul de „tineri ori tinere creștine” sau de „cercetași ai luminii protestante” etc.

Clerul francez își pune toată inima pentru acest ministeriu al catehismului. Nicio persoană la vârsta aceasta nu poate lipsi de pe tabloul clerului confesiunii respective. Micii streini, micii marinari, adulți și înepolați sunt deasemenea aduși în categoria aceasta de catehizare. Cateheți speciali se devotază acestei misiuni cu o deosebită afecțiune și niciun efort nu rămâne fără rezultate.

Opera catehizării, pe lângă faptul că cere specialiști bine instruiți, cere și un număr considerabil de cateheți, la care actualul număr al clericilor nu poate face față. Deși aproape fiecare parohie își are câte un vicar, totuși s'a simțit trebuința unei colaborări pe terenul acestei munci cu persoane, bărbați sau femei, care se oferă pentru această lucrare sub călăuză clericului respectiv. Acești colaboratori ai Preotului în opera de catehizare poartă numele de *Cateheți voluntari*. Cea mai mare parte din acești membri voluntari — la catolici, aparțin unei asociații a operelor de catehizare.

Operele de catehizare au două categorii de membri asociați, membrii activi, care fac catehismul copiilor în parohie, și zelatorii, care contribuie prin rugăciuni și ofrande anuale pentru susținerea și dezvoltarea operei.

În anul 1914, la Paris, asociația catolică număra în cifre rotunde 5000 cateheți și 51.000 copii catehizați. În anul 1920 sunt 4021 cateheți și catehizați 41.960. În Iunie 1920, asociația număra pentru Franța și colonii, 82 asociații generale eparhiale. Fără a se exagera, se poate evalua, cu aproximație, numărul cateheților voluntari ai asociației la 50.000 și al celor catehizați la 300.000¹⁾.

Cea mai mare parte a cateheților voluntari o formează, așa zisele „Doamne catehiste”. În multe dieceze sunt foarte numeroase și nu au altă ocupație decât cea de catehizarea copiilor. Chiar în regiunile muntoase, unde deplasările se fac cu multă greutate, din cauza terenurilor accidentate, ele nu ezită de a-și împlini misiunea. Rolul doamnelor catehiste este, în primul rând, de a pregăti pe copii pentru comuniune și apoi pentru catehismul de perseverare. Ele vizitează, dacă este nevoie, familiile și ajută cu sfatul lor la educația pe care o dau părinții copiilor prin discuții interesante pe care le întrețin cu părinții. Aproape peste tot, în afară de așa zisele „repetiri”, ele asistă și participă foarte util la ședințele de catehism, la prepararea confesiunii copiilor, la retragerea lor meditativă înainte de comuniune, la serviciul religios pentru copii: în astfel de împrejurări, ele aduc prețioase servicii preotului în acțiunea de catehizare a copiilor.

Protestanții recrutează, de asemenea, ajutoare în serviciul Pastorului și vicarului său din tinerii și tinerele care au terminat în bune condițiuni catechizarea lor proprie și au o cultură mai înaintată. Catechetul propriu zis, rămâne tot Pastorul sau vicarul său iar ceilalți formează grupe de copii sub conducerea lor ca „monitori” ori „monitoare”. Catechizarea se face pe grupe mici, de către fiecare monitor ori monitoare cu grupa respectivă, iar de către vicar sau pastor cu întregul ansamblu al copiilor; această operație se succede în același ciclu de lecțiuni, mai ales în așa zisa „Școală duminicală”.

Văzându-se rezultatele pline de succes aduse de femeia creștină în instruirea și educarea religioasă a copiilor, chestiunea pregătirii femeii pentru opera de catehizare a început să fie o nouă problemă, pentru a cărei rezolvare s'a și început acțiunea. Astfel în ultimul timp în Germania, Facultățile de teologie numără peste o sută de studenți în teologie.

* * *

Cu toată străduința pe care catolicismul și protestantismul din Franța și Germania au dat-o chestiunii catehizării tineretului, Anglia și America le-au trecut cu mult înainte. Copilul a fost cu mult mai minuțios studiat în evoluția lui psihică și anchete întregi au conchis la statistici și principii noi.

„Secolul acesta, pe care *Ellen Key*, l-a numit secolul copilului, a văzut eșind pretutindeni, metode noi, îngrijit adaptate la vârsta copiilor, la sex, la gusturi, la temperament, dar metodele cele bune pentru instruirea, copilului au rămas în cea mai mare parte în cadrul obiectelor celorlalte din afară de învățământul religios”, — afirmă un articol recent din revista „*Evangile et Lbierté*” din 1925¹⁾.

„Noi am fost întrecuți de secol, continuă *Despar-dins*²⁾, încât cea mai modestă școală primară este mai înaintată decât noi în aplicarea unei pedagogii moderne, bazată pe un studiu aprofundat al psihologiei copilului”.

Sunt câțiva ani, de când cartea lui *Eugène Démolins*: „A quoi tient la supériorité des Anglo-Saxons?”, a făcut mare impresie. Aceiași situație se repetă în domeniul pedagogiei religioase. Este încă multă vreme de când bisericile din Anglia și America aplică la învățământul religios și de morală, metode derivate dela acelea ale „școlilor noi” ori ale grădinilor de copii, și obțin în adevăr frumoase rezultate.

Socotind necesară această privire generală asupra atenției ce se dă de către Bisericile din Apus chestiunii catehizării tinerimii, voi reveni cu comunicări mai detaliate asupra rezultatelor ce se obțin dela această deosebită muncă a Bisericii.

Preotul MIHAIL BULACU

Student în Teologie la
Universitatea din Strassburg, Franța

1. L'Enseignement du Catéchisme en France

1. Articol publicat de J. Guérin-Desjardins.

2. Comisar național al Cercetașilor Uniuniști din Paris.

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

LAMURA. Ianuarie 1926.

Pomenim rar de revista *Lamura*. Dar cititorii o știu. Mai cu seamă preoții dela țară, că se ciocnesc uneori de ea. Răsare într'însa câte o însăilătură de gânduri protivnice preoților, Bisericii, religiunii, și atunci strigarea e gata. Și cu drept cuvânt. Și eu am ridicat odată glasul împotriva ei în Consistoriul Superior Bisericesc, pentrucă, deși revistă întărită cu pecetea unui prinț moștenitor, scria lucruri împotriva credinței.

Dar dacă am pomenit de ea când a făcut rău, cu atât mai mult trebuie să pomenim când face bine, pentrucă binele trebuie pomenit mai mult ca răul. Ceiace ne îmboldește acum a scrie despre aceeață revistă este un articol tipărit în nr. ei din Ianuarie din acest an, care merită cu adevărat salutat ca un frumos început de an. Când l-am citit, ne-am zis: Cum s'au schimbat lucrurile! Unde mai sunt articolele șubrede ale d-lui Ciorănescu, care mai acum vreo doi ani și încă și mai nainte, a scris în această revistă, luând în multă bătaie de joc pe preoți, Biserica și creștinismul! Am întâlnit în ea resfățarea unor cugetări, pe care d. Ciorănescu nu s'a sfiit de a le înfățișa pretutindenea unde venea vorba de astfel de chestiuni, până ne-am întâlnit față în față la Cercul Institutivilor din București, unde am luat cuvântul împotriva ideilor sale, idei de altfel de mult răsuflete și care nu mai prind decât la oameni de cultură mijlocie sau și mai puțin și care nu se pot ținea de urmărirea lucrurilor acestora până la zi.

Dar iată acum alt glas. E glasul unui profesor de matematică, un bărbat cu mintea ascuțită și pătrunzătoare în multe ramuri, bărbat care a făcut studii strălucite la Paris, bărbat care scrie și vorbește cu pricepere și în alte ramuri decât în hotărârile strânse ale ramurii sale de învățatură.

E vorba de profesorul de universitate *Petre Sergescu*, ale cărui rânduri de om studios se întâlnesc de multă vreme în multe publicațiuni, prin care se dovedește înzestrarea sa deosebită și dorul său viu de a sluji bunei îndrumări sufletești a obștii românești.

În nr. pomenit din *Lamura*, d-nia are un articol cu titlul *Știința și Religia*, în care vederile sale sunt cu deosebire prietenoase către religiune, scrise cu totul pe altă coardă decât cea pe care am auzit-o zbârnâind din condeiul d-lui Ciorănescu. D. Sergescu de loc nu zice că știința desființează religiunea; cum de atâtea ori s'a cântat în veacul trecut și cum se mai aude și azi din partea acelor care mai trăiesc încă în veacul trecut și nu simt bătaia cea nouă a vremii. D. Sergescu însă nu s'a ținut la o parte de această revărsare a cugetării, a luat cunoștință de ea și vine și spune și altora că, împotriva religiunii s'au auzit multe graiuri, și încă graiuri care au prins în multe capete, de fapt însă trebuie să se știe că religiunea a fost mult bârfită. De oarece, din multa clevetire împotriva cuiva, se ajunge a se crede că bârfele sunt adevărate, așa și împotriva religiunii

s'au întrebuițat tot felul de ocări, pe care le-au auzit și copiii din școală, încât, dela o vreme, s'a pornit șivoiul care spune că religiunea și-a trăit traiul și că știința i-a luat locul.

D. Sergescu e însă un om de știință care vine și spune celor amețiți astfel că se înșală. D-nia sa vine cu niște precizări foarte luminoase, pentru a fixa pozițiunea științei. Spune că ea procedează prin „aproximări succesive” în descoperirea adevărului. O bucată de vreme domnește o teorie, care cristalizează starea cercetărilor din domeniul științific până în vremea formulării ei. Cercetările însă merg înainte. Se găsește că realitatea nu e tocmai cum se credea după teoria formulată odată. Atunci teoria trebuie plămădită din nou, pusă în armonie cu ce s'a descoperit peste ce se știa și poate chiar în deosebire de ce se știa.

Dar ce zicea lumea până atunci că este știința, știința care poate se părea că se ciocnește cu datele religiunii?

Era ce se credea în vremea aceia despre felul cum ființează lumea. Era o aproximare, adică o cântăreală, o chibzuială despre cum se părea că ființează lumea în toate încheieturile ei. Era însă numai o stare vremelnică. De ce să socotești că e ciocnire între religiune și acea stare vremelnică a cunoștințelor omenești? Dacă vine altă vreme și stabilește alt raport între ființa lumii și socotelile noastre? Și dacă cumva socotelile din urmă nu mai arată că ar fi ceartă sau nepotrivire între religiune și știință?

Deci așa fiind lucrurile, știința fiind o stare de neîn-cetată devenire, nu e înțelept să te înfigi într'un popas al vieții ei și să strigi de acolo: Știința a răsturnat religiunea! Care știință? poți răspunde. Popasul tău? Dar acela nu e lucru definitiv. E o pipăire pe din afară și pe departe despre ce o fi în adâncul ascuns al lucrurilor. Atunci de ce să te răpezi asupra religiunii, dintr'un temei de fapte, față de stăpânirea cărora trebuie să fii foarte umilit?

Așa s'a și întâmplat. Împotriva religiunii s'a tot strigat, iar acum vremea noastră e mai cumișită, prin, glasul multor învățați și nu mai are împotriva religiunii ținuta țanțoșă ca în veacul trecut.

Această stare de cumișenie și de înțelegere a stării deosebite a religiunii și a științei o găsim în articolul d-lui Sergescu. D-nia sa spune că „nu poate fi atingere între domeniul științei și acela al religiei. E o greșală să se încerce întemeierea uneia din ele pe cealaltă, după cum e o și mai mare greșală de a crede într'un conflict între ele”. „Ceva mai mult: cu cât înaintăm în știință, cu atât ne convingem că știm mai puțin, în raport cu nestârșitele taine ale lumii. Și atunci însăși știința întreagă devine neputincioasă să descopere tot adevărul și indică posibilitatea unei tendințe spre credință. Acest lucru, zice d. Sergescu, reese clar din discursul pe care președintele Academiei de științe din Paris, d. G. Bigourdan, l-a făcut în ședința solemnă din Decembrie

1924. Căci știința ne convinge despre micimea noastră în Univers. Ea ne arată că ne găsim între două prăpăstii : aceea a infinitului mare, față de care întregul pământ nu este nici cât o picătură de apă în ocean, și prăpastia infinitului mic, față de care un singur om e mai mult decât oceanul pe lângă picătura de apă. Mentea noastră cutremură îngrozită când vrea să pătrundă aceste abisuri. Iar știința se oprește înaintea destegării definitive a tuturor tainelor. Numai credința ne poate ajuta să nu ne rătăcim“.

De aceea, spune cu dreptate, d. Sergescu, nu trebuie să punem religiunea în atârănare de ivirea cutării sau cutării teorii științifice, nici să cauți a scoate o religiune din știință, cum a voit să tacă Haeckel, întrebuițând pentru aceasta teoriile lui Darwin, pentru că știința e o stare de neîncetată prefacere. Azi, zice domnia sa, s'au ivit învățați ca R. Quinton, care pune la îndoială întreaga teorie a lui Darwin. Religiunea și știința sunt două domenii deosebite și nu se poate încerca decât în chip greșit o încălcare a uneia asupra alteia. În această privință, adăogăm noi, religiunea a ajuns mai demult, prin Kant, la socotința că domeniul religiunii trebuie socotit ca ceva despărțit de cel al științei. În această chestiune s'ar putea citi cu folos o broșură a Părintelui Cicerone Iordăchescu, directorul Seminariului „Veniamin“ din Iași, ținută la congresul preoților în Iași, acum vreo cinci ani, în care limpezește bine pozițiunea trainică și de sine-stătătoare a religiunii în propriile ei hotare.

După ce stabilește aceasta, d. Sergescu îndrumază discuțiunea pe alt teren. D-nea sa ia la socoteală căreala că creștinismul a oprit înaintarea științei, întru cât el a îndreptat grija oamenilor spre mântuirea sufletului, iar nu spre învățare și cercetare. E adevărat că, în vremea înaintării creștinismului, științele n'au înflorit. Dar aceasta nu din pricina creștinismului, ci din pricina amorțirii studiilor de acest fel încă înainte de ivirea creștinismului, cum și din pricina privirii vrăjite spre Aristotel, ca cea din urmă treaptă în astfel de cercetări. De fapt, tocmai cercetările teologilor au dus la ruina creditului lui Aristotel și au făcut cu puțință zămisirea Renașterii. „Ca atare, în loc de a fi prilej de oprire în loc, creștinismul a condus la descoperirea științei“.

Mai încolo, d. Sergescu arată că vremea de studii creștine, care a fost evul mediu și care e o vreme bîrfită ca neînțelegătoare a științei, e o vreme puțin cunoscută, și acum, când se scutură praful de pe cărțile din acea vreme, se vede ce comori de cugetare cuprind ele și cum găsim în ea sâmburii, neștiuți până acum, al multor date științifice care au ajuns la înflorire abia în ziua de azi. Astfel sunt așa zisele „limite matematice“, care se găsesc în scrierile lui Albert Saxonul din veacul XIV și numerele „transfinite“ care se presimt în scrierile lui Grigorie din Rimini.

Iară îndoială, în unele privințe, evul mediu a făcut mai mult decât se face azi, întru cât atunci, când nu era tipar, din curat devotament către studiu, oamenii nu așteptau la copiat cărți de sute de pagini, în care se tratau chestiuni științifice. „Câți din cei de azi, scrie

d. Sergescu, sunt capabili de un astfel de devotament pentru știință? Mănăstirile medievale au fost adevăratele focare de lumină, din care se răspândeau manuscrisele în lumea întreagă. În mănăstiri s'au scris cele dintâi cronice, care au lăsat urmașilor mărturia trecutului. În fața acestor probe, e zădarnic să se mai susțină că religiunea a împedecat înaintarea științei“.

Sunt aceleași adevăruri cu privire la religiune, care străbat acum în scrisul oamenilor de știință, după cum foarte pe larg le-am citit mai nainte și din condeiul altui mare învățat român, d. Rădulescu-Motru, în cartea sa *Puterea sufletească*.

Dacă comorile evului mediu sunt scoase la iveală abia acum, prin aceasta trebuie să înțelegem și evul mediu bizantin, adică acel care privește Biserica Ortodoxă. Și de el pomenește d. Sergescu, ca o vreme de cercetări științifice, dar uitate și necercetate în vremea noastră, și abia acum se începe a se face dreptate acestei vremi.

Am spus și noi de multe ori lucrul acesta, în lupta de condei în aceste pagini cu uniații dela Blaj, care se înteteau a spune că lumea ortodoxă e lumea ignoranței și a inculturii. Și totuși, le-am spus, pe temeiul studiilor din Apus, precum ale lui Charles Diehl această vreme se dezgustă abia acum și ea se dovedește a fi fost o vreme de mare lumină, față de care Apusul, în multe privințe, era îndărăt. Și aceea era vremea evului mediu. Deci evul mediu a fost mult mai bine decât se crede, atât în Răsărit cât și în Apus. Și ce a spus d. Sergescu despre mănăstirile din Apus, e adevărat și despre cele din Răsăritul nostru. Și la noi multe cărți s'au copiat prin mănăstiri. Și dacă este așa cum rămâne spusă d-lui Lovinescu despre Biserica noastră că ea n'a slujit înaintării culturale dela noi? 1)

Că evul mediu a avut și întunecimile lui, lucru peste care d. Sergescu trece ușor, nu trebuie s'o tăgăduim. Superstițiunea a domnit în mare măsură și a adus la multe dureri, ca cele ale inchizițiunii, care e partea Apusului, nu a Răsăritului. Însă lucrurile trebuiesc arătate în adevărul lor, fără umflări, cu luminile și cu umrele lor.

Dacă astăzi se scot la iveală unele scăderi ale înfățișătorilor religiunii și acestea se arată ca dovezi ale pășirii religiunii împotriva științei, să se știe că și oamenii științei au dat dovadă de fanatism, care, fără îndoială, nu se poate pune pe socoteala științei. Lavoisier doar a fost ucis de oamenii libertății, de oamenii stării urzite nu de religiune, ci de protivnicii ei, și iată că au ucis pe un om de știință. Urmează de aci că e ciocnire între știință și știință? Nu, sunt curate îngustimi ale oamenilor, care însă nu pun în joc buna armonie dintre știință și religiune.

În sfârșit, ce să mai stăruim? articolul d-lui Sergescu e în întregime atât de frumos, încât ar face să fie produs într'o revistă bisericească, mai ales că nu e prea mare și ar fi pentru preoți și teologi un cuvânt al unui om de știință pe care l-ar putea întrebuița când ar fi

1) E. Lovinescu, *Istoria Civilizației Române*, vol. I, cap. I. Bucu. rești, 1924.

să se mai ciocnească de vederi protivnice din partea celor care știu mai puțin ca d. Sergescu și care își iau o ținută războinică față de religie și Biserică.

Noi ne-am făcut o datorie de a da acest articol în știrea preoților și așa a-i îmboldi să-l caute ei însuși și să se desfășoare cu frumoasele adevăruri scoase la lumină de d. Sergescu. E gustarea unei noutăți care nu trebuie ascunsă și care dovedește că stările și vederile vechi sufăr mari prefaceri.

PE URMELE LUI HRISTOS, după *Tomas de Kempis*. Traducere din limba latină de Arhimandritul *Galaction Cordun*. Volumul I. București 1925, fără arătară de preț.

De mult am dorit eu să avem *Urmarea lui Hristos* într'o cărticică drăguță, ușoară de purtat, pe care s'o poți avea într'un buzunar, gata la citit ici și colo, când nu ai chip de făcut ceva mai din greu, dar vremea tot se trece. Și iată, parcă tocmai chemarea asta ar fi avut-o noua carte, între multele din „de acelaș”, cu care ne-a dăruit Păr. Arhimandrit Galaction Cordun. În învelișul lucitor de hartie cromo, cum noi nu putem îmbrăca ce tipărim; în hârtia velină; în tiparul cu chenare pe fiecare pagină,— ai fi putut avea o asemenea carte, cu înfățișarea frumoasă, cu formatul potrivit, dacă și celelalte condițiuni ar fi fost să meargă tot așa de strună ca aceasta. Căci, firește, la toată întocmirea frumoasă și drăguță din afară, cauți să ai și cuprinsul temeinic dinnăuntru.

Până la Prea Cuvioșia Sa, cea din urmă încercare de a ne mai dăruia cu această carte a făcut-o Mănăstirea Neamțului, care a tipărit-o în 1924. Dar a tipărit-o ca brânzarul *Vasilescu* dela Iași, care vrea, să nu fie numai brânzar, ci și scriitor de cărți. A scos *Urmarea lui Hristos* în mai multe fascicule, prea late și prea fără lipici, socotită după tipar și după hârtie, așa că, deși ai a face cu vestita carte care e podoaba literaturii creștinești, nu-ți vine să te apropie de ea. Și Sf. Mănăstire a făcut aceasta tocmai după ce a tipărit multe alte cărți, mult mai frumoase și mai dragi. De ce deci a tipărit-o pe aceasta în chip atât de puțin îngrijit, nu putem ști, ba încă unii ni s'au plâns că și în latura cuprinsului nu s'a purtat multă grijă pentru corectură și buna închegare a rostirii românești. Să nu intrăm însă în aceasta, fiindcă nu facem aici cercetarea ei, ci a celei a Părintelui Cordun. Despre edițiunea Neamțului spunem numai că Mănăstirea trebuie să se gătească cu a doua edițiune, pentru a spăla păcatu celei dintâi.

Noi tot așteptam să vedem și edițiunea Părintelui Cordun, fiindcă cu mulți ani înainte (prin revista *Răsăritul*), ne dădea vestea că va eși la lumină. Și o doream, fiindcă o asemenea carte e de mare trebuință. În literatură de pietate, de care noi avem mare nevoie, fruntea trebuie s'o fie cartea aceasta, *Urmarea lui Hristos*. Deci ne-am bucurat că, după atâtea alte edițiuni, care au făcut treabă și care nu se mai găsesc, ne întâlnim acum și cu aceasta a Părintelui Cordun,

care va putea face treabă, chiar dacă nu va fi în buna închegare cum o dorim, de care însă ne vom încredința dnpă ce o vom cerceta.

Firește, ca la orice carte veche, te aștepti să ai la început o arătare despre trecutul ei, despre scriitorul ei, despre însemnătatea ei, mai mult decât la o carte nouă. Și Părintele Cordun înțelege această trebuință și pune o prefață, cu numele de plăcut sunet la ureche: „Câteva vorbe înainte”. Dar aci ne întâlnim cu una din ciudățeniile Părintelui Cordun, căci Prea Cuvioșia Sa are un chip deosebit de a scrie: Toată această prefață e pusă între semnele citării. Deci trebuie să ne zicem că o fi luată de aiurea. Și nu am sta la îndoială o clipă de a zice așa, având în vedere rostirea în care pe dedesupt alegi graiul străin, nedat destul de strunit pe românește¹⁾, Dar este un loc în care scriitorul își dă această prefață ca a lui, căci scrie: „carte... pe care o prezentăm cititorilor noștri pentru prima oară în limba română”, Va să zică scriitorul român vorbește în această prefață ca el, nu ca altul. Atunci de ce-și pune lucrarea între semnele citării? Căci în semnul citării se pune ce iei dela altul.

Oprindu-ne însă la această ciudățenie, trebuie să spunem că cititorii români nu văd întâia oară o asemenea carte. Edițiunea Părintelui Cordun e abia a cincea față de altele din trecut. Întâia a fost a lui *Gavriil Munteanu* la 1845, a doua a fost una tipărită la uniații de peste munți și pe care n'o avem în clipa de acum la îndemână ca s'o cităm cu numele ei, a treia a fost a lui *Iorgu Dumitrescu* (București 1901), când cu multe tipărituri făcute de Episcopul *Nifon* cu banii acestui negustor, a patra a fost cea de curând a Mănăstirii Neamțului, iar a cincea și cea mai din urmă e aceasta a Părintelui Cordun. Și ca să pomenim de toate cele făcute de Români, trebuie să spunem că cea mai veche este a unui boier român, *Udriște Năsturel*, în vremea lui Vasile Lupu, care însă n'a turnat-o în grai românesc, ci a tradus-o în slavonește.

Dar să lăsăm aceste lucruri mărginașe și să intrăm în însuși cuprinsul lucrării.

Păr. Galaction Cordun o dă ca „traducere din limba latină”. Mărturisesc din capul locului că n'am crezut aceasta și m'am apucat de cercetat. Și iarăși din capul locului trebuie să spun că abia am deschis cartea și am văzut că nu poate fi din latinește. Când cineva are înaintea ochilor însuși textul latin, greu poate crede că cuvintele din cartea I cap. I:

1. O astfel de rostire e la pag. 5. unde citim: „Cititoru va găsi expresiuni deosebite... dacă se va lua de carte cu intențiunea de a urmări cugetările autorului”. Dar ce românească este aceasta: „se va lua de carte”? Românește se zice „se va lua de cap”, dar „se va lua de carte” ferit-a Sfântul! Deci aici trebuie să fie dedesupt o rostire străină (ca franceza: „s'il s'en prenait au livre”), care n'a fost dată destul de bine la rândul românească. Și mai sunt astfel de rostiri nu destul de bine cioplite, cum este la pag. 4: această carte complinesc stințile poezie”. Ce-o fi asta, e greu de înțeles și-ți pare că nici traducătorul n'a înțeles ce-a găsit și a dat așa îngăimat pe românește.

Ilaec sunt verba Christi, quibus admonemur, quatenus vitam ejus et mores imitemur, si velimus veraciter illuminari, et ab omni caecitate cordis liberari

au putut fi traduse cu:

„Prin aceste cuvinte El ne invită ca să urmăm vieții și faptelor Lui, dacă dorim din tot sufletul a ne lumina și a ne curăți inimile de tot întunerecul greșalelor“. Căci, deși această traducere nu e rea, dar cine a avut textul latinesc dinainte, greu ar fi putut traduce pe *ab omni caecitate cordis liberari* cu „a ne curăți inimile de tot întunerecul greșalelor“. Eu fraza de mai sus aș fi tradus-o cu: „Acestea sunt „cuvintele lui Hristos, prin care el ne învață: (sau: ne îndeamnă, sau: ne sfătuiește) să urmăm viața și faptele Lui, dacă în adevăr voim să ne luminăm și să ne curățim de orice orbire a inimii“. Așa merg deadreptul pe temeiul textului latin.

Dar dacă cineva are îndoială și ar putea spune că traducerea Părintelui Cordun e o traducere mai slobodă, îi piere și această îndoială, când pătrunde mai înăuntru. În adevăr, traducerea părintelui Arhimandrit Cordun nu e însăși *Urmarea lui Hristos*, ci o carte deosebită. Citatele din textul latin nu se potrivesc cu cele din cartea Prea Cuvioșiei Sale. Unde acesta are un citat, textul latinesc n'are niciunul, unde în textul latin găsești un citat, nu-l găsești la Păr. Cordun. Nu mai departe decât în mica bucătică citată de noi, autorul latin te trimete la Efeseni 4, 18, pe când la Păr. Cordun nu e nimic, iar într'un aliniat de puțin mai la vale, în textul latinesc nu e nimic citat, pe când Păr. Cordun pune două citate (1 Cor. 2, 12-16 și Apoc. 2, 17).

Cartea Părintelui Cordun e numai o edițiune scurată din adevărată *Urmare a lui Hristos*. Deaceia nici nu urmează șirul capitolelor și al cărților din originalul latin. Deși Prea Cuvioșia Sa dă volumului publicat numele de „Cartea întâia“, iar în această carte I pune 37 de capitule, de fapt, în original, cartea I are numai 25 de capitule. Deci la Prea Cuvioșia Sa de fapt avem numai capitule sărite din cele dintâi trei cărți ale *Urmării lui Hristos* și au mai rămas pentru volumul II, care e dat de veste că iese și el, rămășița din cartea III și cartea IV, care e cea din urmă. Apoi dacă Prea Cuvioșia Sa a isprăvit aproape trei cărți în ce numește „Cartea întâia“, ce va mai fi în cele următoare cartea II și III?

Iată chipuri ciudate de lucru. De ce Păr. Cordun n'ar fi spus din capul locului, în prefață, cum a lucrat și ce a dat? Căci ce a tipărit Sf. Sa nu e întocmai *Urmarea lui Hristos*.

La acestea, dacă mai adăugăm o neîndăstulătoare mânăuire a graiului și a stilului, cu cuvinte bine potrivite pe românește aicea și cu altele prea franțuzite alătura; cu graiuri prea provinciale (*mă cuget*, ca la ardeleni, în loc de *cuget*), alătura de rostiri vechi românești, suntem nevoiți să spunem că avem înaintea o lucrare inegală, cu părți bune și cu altele hâite, care puteau fi bune, și că podoaba din afară nu are o bună însoțire în cele dinăuntru ale cărții, pe de o

parte prin ciudățeniile ei, pe de altă parte prin scăderile ei.

Cu toate acestea nu vom tăgădui că lucrarea folosește și așa, face să fie întrebuințată și poate fi mult mai bună la a doua edițiune, iar până atunci, chiar volumul așteptat poate fi încă îmbunătățit, ca să fie mai bun decât întâiul și să se arate drept ce este, nu ce se dă a fi.

Mihail Sadoveanu și D. D. Pătrășcanu, SFINTELE AMINTIRI (Din viețile Sfinților). Volum de 256 de pagini, în formatul cărților de școală. București 1926. Prețul 80 de lei. Tipărită la librăria *Socec* din București, Calea Victoriei, dar se găsește la orice librărie.

Anul trecut, prin multe tipărituri bisericesti și nebisericesti, a mers cu bucurie vestea că doi însemnați scriitori români, d-nii *Mihail Sadoveanu și D. Pătrășcanu*, au dat la lumină o carte cuprinzând *Viețile Sfinților*. Felurite au fost pricinile bucuriei, dar toți au laudat fapta lor, pentru buna lor noutate. În adevăr, de unde, înainte vreme, de astfel de lucru nu se țineau decât călugării, a fost un semn de prețuire pentru astfel de scrieri, când doi mireni s'au ocupat de o asemenea treabă, în vremea când osteneala călugărilor a cam secătuit. Dacă ceice făceau un astfel de lucru nu mai sunt, lucrul însă trebuia făcut, și deci toți oamenii Bisericii au trebuit să tresalte, la ivirea unei asemenea cărți, ca de o cinstire adusă unei comori a Bisericii.

Dar a bătut și inima altora, care nu erau oameni de biserică. În adevăr, făcând ce au făcut, cei doi scriitori pomeniți scoteau la iveală nu numai ceva bisericesc și de prețuit numai din laturea Bisericii, ci și din laturea limbii românești. Ei puneau din nou să umble între oameni o veche și însemnată zestre a neamului nostru, graiul mângâietor al trecutului, în care citeau și vorbeau părinții noștri. Este bine ca un asemenea soi de scrieri să umble și să se citească, pentru că așa mai învățăm din nou românește și gustăm această limbă care, în sunetul ei vechiu, te mângâie ca un cântec de păsărele.

Și apoi mai este și alta: Trăim la vremuri în care se vorbește mult de folosul poporului, de grija pe care trebuie să i-o purtăm, de creșterea lui în bune nărvuri și în nesdruncinata lui alipire de tulpina trecută a neamului, abătut dela primejdia înstrăinării și a îmbăcșirii lui cu gânduri și graiuri și nărvuri străine. Apoi atunci, dacă e așa, și așa și este, nu trebuie oare să dăm acestui popor o citire sănătoasă? Și ce lucruri mai sănătoase de cetit decât aceste sfinte graiuri, în care înveți lucruri bune pentru suflet, curate și cinstite, care numai vrednicie pot turna în sufletul unui om! Deci, dacă este vorba să se ticluiască scrieri bune pentru citirea poporului, el, care este amenințat a citi scrieri păcătoase, cum să nu se scoată din comorile vremurilor vechi aceste minuni de cărți, pe care nimenea nu le va citi vreodată cu pagubă! Atunci iată că, și după

această a treia socotință, tot cu bucurie trebuia primită vestea bunei hotărâri pe care și-au luat-o scriitorii amintiți. Și când scrierea a eșit la iveală, toți au văzut că în adevăr ea îndeplinea toate cele trei trebuințe pomenite. Era bună și ca lucru al Bisericii și ca podoabă de limbă românească și ca citire curată pentru sufletul poporului. **SPRE EMAUS** s'a numit cartea și așa a umblat vorba despre ea prin multe guri și prin multe foi în slovă de tipar.

Dar scriitorii noștri nu s'au oprit la atâta, *Viețile Sfinților* sunt doar un ogor întins, cu 12 taftalaghioane mari, câte unul pe fiecare lună. Din această comoară e mult de scos, și scriitorii noștri au plecat pe lanul înflorit să culeagă încă multe podoabe, socotite de ei mai potrivite pentru meșteșugul scrisului lor, ca să le toarne în alte frumoase cărți.

Șase știam că voiau să scoată de toate, și iată că se țin de cuvânt, căci la începutul anului acestuia au eșit la iveală cu a doua carte din întinsa lor lucrare. **SFINTELE AMINTIRI** e numele ei și e bună tovarășă a celei de mai nainte. Cât mi-am împodobit trecerea Sfințelor Sărbători prin citirea din această nouă scriere! Și ce fericit m'am simțit să pot vesti îndată și: altora, prin viu grai, eșirea la lumină a acestei cărți noi,

Cuprinde 4 povestiri întocmite de d. Sadoveanu și 3 de d. Pătrășcanu. Știți cum este citirea lor? Așa cum este când, din strânsoarea orașului și din îngrămădirea zidurilor, ieși odată la câmp, în zările largi și în văzduhul încălzit la vreme de primăvară, pe pământul în care zvâcnește viața și în care colțul ierbii zburcnește la lumină. Cartea aceasta de dezmoștește și te liberează. Guști în ea acea mireasmă de viață curată și einstită, ca un ștergar alb ca zăpada, pe care țărâna îți așterne hrana sănătoasă pe o masă de țară. Te simți ca un om eșit din spital și care sorbi din nou toată tresărirea sănătății. Intri într'o lume senină și blândă, lumea apostolilor și a sfinților. Cine trece cu inima printr'o asemenea citire, iese mai curat și mai îmbunătățit. Unda păcii îi flutură pe față și prețuiește viața din altă latură, laturea iubirii de oameni.

Nu știi pe care din cei doi scriitori să-i prețuiești mai mult și ce să guști mai întâi în scrisul lor, fiindcă amândoi ne-au dat pagini de podoabă și strălucire. Ceara bună a Bisericii, intrată pe mâinile lor, a fost turnată în făclii care ard cu o lumină vrednică de a intra în orice suflet.

Mănat de oricare din cele trei socotințe va citi cineva cartea aceasta, va simți o adevărată desfătare. Și ca om de Biserică, cu grijă de învățătura cea bună; și ca paznic al limbii, simțitor pentru frumusețea graiului românesc; și ca îngrijitor pentru buna hrană sufletească a poporului, trebuie să mărturisim că această carte îi va da cel mai bun material, afară de desfătarea pe care o simți pentru tine însuși.

Nu are a face dacă, din punctul de vedere al teologiei mai înalte, d. Sadoveanu n'a prins după adevăr unele date ale evangheliei, pentru că acestea, adică viețile Sfinților, nu sunt scrieri de istorie, ci numai scrieri de

ascutare a simțirii și de îmboldire a voinței. Ceiace are preț mai pre sus de orice este puterea cărții de a-ți câștiga inima, și dacă asta s'a îndeplinit, nu ne neliniștim că d-nia sa numește frate al Domnului pe Sf. Iacov, fratele Sântului Ioan Evanghelistul, pe când acest nume în evanghelie îl are cellalt Iacov, care e numit *Cel Drept* sau *al lui Alfeu*. Pe de altă parte însă, ne minunăm ce bine a dat d. Sadoveanu pe limba noastră, cu un adaos foarte potrivit, rostirea din Evanghelia Sântului Ioan, unde Natanail întreabă pe Domnul Hristos de unde-l cunoaște (pag. 12).

E adevărat că și pe d. Sadoveanu îl fură uneori graiul înstrăinat al vorbirii noastre de azi. Nu pot spune că am băgat-de-seamă lucrul acesta în însăși cartea aceasta, dar mi-aduc aminte că am citit din condeiul dumisale viața nu știu cărui stânt în revista *Daruri* dele Iași, și acolo era întrebuiuită rostirea „a avut loc“, care e un franțuzism urât și fără noimă în graiul nostru, când putem zice: „s'a întâmplat“ sau „s'a petrecut“ sau „s'a săvârșit“ sau încă multe altele, după cum e fraza. Inșă, în deobște, limba Domnului Sadoveanu e ca un fegure de miere. E atât de dulce și alinătoare, încât îți topește inima în desfătări peste fire.

Citiți după cum urmează aici, din bucata întâia, numită *Sfintele Amintiri*, zugrăvirea încunjurimii în care se aflau trei spostoli, care stăteau de vorbă:

„Așa stătură singuri, sub cortul Domnului, în noaptea albă. N'ajungea până la ei svonul cetății, și nici un pas omenesc nu tulbura calea pustie. Numai șipotul cânta, așa de moale, încât și el părea tăcere. Tăcere păreau și zuzuirile line și fără istov ale găzelor multe din câmpii și livezi. Drumeții se găseau așa de aproape de Dumnezeu, într'o noapte fără păreche în veacuri,— încât proorocirea lui Filip parcă era în firea lucrurilor“.

Și așa merge povestirea, într'un grai care e un farmec, încât cine citește, gustă ca o adevărată miere, se simte în bună unire și împăcare cu Dumnezeu și cu încunjurimea.

Viața Sfinților *Iosif și Varlaam*, povestire mult citită în trecut la noi și în răsărit, ba încă și în apus, este ea singură o carte întreagă. Are mai mult de 100 de pagini și prin ea d. Sadoveanu dă din nou în mâna creștinilor o citire mult gustată de ei înainte vreme.

La noi de multe ori se spune că Biserica a fost una cu neamul și că ea ne-a păstrat limba, cuvinte pe care nu știi dacă, cine le spune le și simte precum le spune și dacă este bine încredințat de lucrul acesta și dacă are temeiuri pentru a o spune. Dar tocmai la bucăți ca acestea pipăi cât adevăr este în aceste spuse. Căci în astfel de citiri ai la un loc tot ce e mai creștinesc și în acelaș timp și deplină zestre românească. Cea mai frumoasă limbă a noastră învăluie cele mai duioase și mai scumpe simțiri. Cum nu erau să se simtă părinții noștri români și creștini în una și aceeași ființă! Dându-ne astfel de bucăți, d-nii Sadoveanu și Pătrășcanu ne așează pe această bună temelie în care neamul nostru se simte în viețuirea creștinească ca în însăș starea sa cea mai firească.

Cași Vieța Sfântului Simeon Stâlpnicul a d-lui Sadoveanu, d. Pătrașcanu ne dă o lungă povestire, care ar alcătui singură o bună broșură: Viața Sfântului Eustatie Plahida.

Multă căutare a avut această viață a Sfântului Eustatie și ce bun gând a avut d. Pătrașcanu de a o pune din nou în mâinile oamenilor! Căci afară de volumele mari ale Vieților Sfinților, s'a mai tipărit în 1851 de *Virgil Pleșoianu*, după edițiunea nemțească a lui *Christoph von Schmidt*, iar în 1910, de Păr. *Cicerone Iordăchescu*, tot după nemțește. Ea avea multe laturi deosebite de ale altor povestiri și de aceea era atât de potrivită a fi luată în deosebi.

D. Pătrașcanu n'a făcut o curată înfățișare a vechilor povestiri cu rotunjiri de limbă ici și colo, ci a turnat toată povestirea într'o întocmire nouă, în care sunt păstrate toate datele vechilor povestiri, dar într'o îmbinare a sa deosebită. Este în tot farmecul unei duioase și mișcătoare povestiri, care aprinde inima și curăță gândurile. Limba ei este ca pâinea cea caldă eșită proaspătă dela cuptor, care te îmbată cu mirosul cel bun al aluatului curat.

Și în celelalte două bucăți, Sf. Simeon Stâlpnicul și Viața Cuvioasei Teodora, ai prinsă în toată măestria zugrăvirii, toată ardoarea jertfirii creștinești și puterea de închinare a ființei omenești către viața cea curată. Sucul sănătos al povestirii curate ca apa de izvor curge dealungul vieților înșirate, vânoase în îndrăzneala lor de a nu ținea seamă de ademenirile lumii și a urma numai chemarea tainică a sufletului. Acestea, înșirate cu îndemânarea de povestire limpede și neîntortochiată în graiuri lungi, îți dau gustarea care nu se uită și de care te simți pe deplin mulțumit că ai ajuns până la ea.

Trebuie să fim mulțumitori către amândoi scriitorii pomeniți pentru acest al doilea volum al lor și dorim ca el să fie citirea căutată în vremea Sfințelor Sărbători ale Paștelui spre care ne îndreptăm.

Preoții au în această carte o nouă unealtă de a îndruma sufletele pe calea gândirii și viețuirii creștinești.

Ieromonahul Teofil Ionescu SFÂNTUL DIMITRIE CEL NOU. *Acatistul, Viața și minunea săvârșită cu prilejul răpirii lui de Bulgari în vremea stăpânirii nemțești.* Tipăritură cu învoirea Patriarhului D. D. Dr. MIRON și cu o prefață de *Arhim. Scriban.* București, format în 8. Prețul 25 de lei.

De mult nu se mai găsea viața Sfântului Dimitrie Basarabov, cea tipărită mai înainte într'o edițiune ușoară de mânuit de Prea Sf. Sa Arhierul *Evghenie Piteșteanu*. În asea edițiune, se află viața și slujba Sfântului. Păr. Ieromonah *Teofil* din Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei și director al Seminarului de cântăreți de pe lângă Sf. Mitropolie, a avut un foarte bun gând de a scoate la iveală o nouă edițiune a acestei scrieri, cu prilejul aniversării a opta dela răpirea moaștelor Sfântului de Bulgari în 1918. Cartea aceasta e reproducerea cărții Vlădicăi *Evghenie*, cu învoirea Prea Sfinției Sale, dar adăogată mult peste ce a fost mai înainte, fiindcă, de atunci până acum, s'a petrecut

faptul răpirii moaștelor și s'a scris apoi tot ce s'a prilejit din pricina aceleiași isprăvi, și trebuia să se pomenească de toate acestea. Apoi, fiind vorba de cinstirea unui Sfânt, Păr. Teofil a adăogată o pastorală a Prea Fericitului Patriarh D. D. Dr. MIRON despre închinarea către Sfinți fiind acesta un prilej de învățătură despre cinstirea Sfinților. Astfel cartea, adăogită cu ce a scris odată Păr. Grigore Pișculescu, ca administrator al Casei Bisericii, făcând referat la Nemți pentru respingerea cererii Bulgarilor de a li se da lor moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov, pe care-l cereau ca fiind din neamul lor; adăogită cu pastorală numită, cu prefața mea; cu ce am scris eu în această revistă mai înainte despre furarea Sfântului; cu povestire despre Sfinții din România și cu alte bucăți, a eșit o carte simțitor mai mare peste ce a fost ea mai înainte.

Cartea a eșit din tipar în această a doua edițiune cu prilejul împlinirii celui de al optulea an dela răpirea moaștelor Sfântului. Păr. Teofil a avut bunul gând de a nu lăsa să treacă un asemenea prilej, și fiindcă scrierea nu se mai găsea, a tipărit-o iarăși, pentru a încălzi din nou inima credincioșilor cu învățăturile cele privitoare la Sf. Dimitrie Basarabov. Și dacă a și adăogată-o cu atâtea materii proaspete, încă și mai bine a făcut și credem că și mai mult poate folosi. Iar dacă P. S. Arhierul *Evghenie* privește la la ce s'a așternut peste temelie trasă de Prea Sf. Sa și care a folosit odată mult, credem acum că trebuie să se simtă și mai mult mângâiat, văzând că din nou se scoate la iveală ce a scris Prea Sf. Sa și că pe lucrul de atunci s'a clădit mai departe.

Lucrarea este tipărită, numai că în format prea mare. Era mai bun, adică mai ușor de mânuit formatul de altă dată al Prea Sfințitului *Evghenie*. De aceea credem oă la a treia edițiune, pe care dea Dumnezeu s'o vedem cât mai curând, să putem vedea și această îmbunătățire de afară și poate și multe altele, fiindcă orice carte se poate totdeauna tot îmbunătăți și lustrui.

Noi suntem mulțumiți de eșirea la iveală a acestei cărți și bucuroși dăm veste despre ea, pentru că creștinii să și-o poată căpăta și a-și hrăni cu ea cucernicia lor. Câte cărți nu sunt astfel care trebuiesc scoase la iveală și care așteaptă numai inima râvnitoare și mâna harnică pentru a le pune iar în întrebuintărea oamenilor!

Buletinul Eparhiei Argeșului. Anul I. nr. 4 15 Ianuarie 1926.

Și eparhia Argeșului a început a-și avea, din anul acesta, foaia ei oficială, care iese de două ori pe lună. Eșită acum însă mai mult ca foaie de cuprins cu acte ale cârmuirii eparhiale, credem că se va adăoga în viitor și cu alte materii și să avem a constata o pășire înainte și o îmbunătățire, așa după cum vedem la alte foi eparhiale. Ce rece era la început foaia Mitropoliei Moldovei, iar astăzi e o revistă cu mult material interesant de citit. Asemenea a fost și cu foaia eparhiei Hușilor, care azi e o simpatică revistă.

Din această revistă aflăm că, în Eparhia Argeșului, se strâng sume de bani, cu numele „Fondul Paraclisului“, pentru îmbunătățirea și înfrumusețarea clădirilor Episcopiei

și a paraclisului ei. Bani se adună din daniile creștinilor cu prilejul scoaterii și purtării moaștelor Sfintei Filofteia. Până acum s'a adunat suma de 187.517 lei, iar adăogată, cu dobânda la care a ajuns suma s'a ridicat la 196.110 lei, adică aproape 200.000 de lei.

Citind acestea, ne vine în minte altă strângere de bani, mai veche, numită „Fondul celor 5 bani“, care se aduna în eparhia Romanului. Suma creștea din ce voia să dea fiecare creștin. Dar n'a trebuit decât oarecare nemulțămire între episcop și administrație, pentruca aceasta să se împotrivească, spunând că episcopul nu poate pune dăjdi asupra poporului. Se înțelege, era o umflare a lucrurilor, căci ce se da de bună voie nu poate trece sub numele de „dajdie“. Dar când vrea să-ți faci cineva sânge rău și să-ți puie bețe în roate, se găsește clenciul potrivit. De aceia, pentrucă astfel de lucruri s'au putut întâmpla, trebuie să se ia măsuri ca banii care se adună în astfel de chipuri, cu creștinească râvnă, să nu mai poată cădea în primejdia de a fi abătuți din menirea lor.

Dar revista nu are numai partea oficială. Găsim și un articol, curs din pana d-lui *Mihăileanu*, cunoscutul profesor dela Pitești cu simțiri vii religioase, care, ca tot ce scrie d-sa, nu poate fi decât o materie bină chibzuită duhovnicește. Și așa și este. D. Mihăileanu are o minunată înțelegere pentru însemnătatea tradițiunii și a întocmirii din vece a Bisericii, și lucruri de acestea scoate la iveală și în articolul pe care-l citim aci sub numele de „Căutați voia norodului“. Domnia sa scrie despre marea putere a slujbelor noastre bisericești asupra sufletelor, când sunt făcute cu multă podoabă și strălucire. Citează, în această privință, cum regele Poloniei Sobieski pune pe Mitropolitul *Dosoftei* al nostru, pribeag pe atunci în Polonia, ca să slujească după obiceiul țării noastre „și se mira craiul și toți domnii leșești și lăuda frumoasa ceremonie ce era în biserica țării noastre“.

Tot așa d. Mihăileanu pomenește pe răposatul Arhiman-drit *Chesarie Stejano*, fost la biserica noastră din Paris, care slujea cu multă măreție și mulți, chiar din străini, veneau să vadă mult înfățișătoarea noastră slujbă.

Spunând acestea, d. Mihăileanu ia la socoteală părerea pe care zice c'o au nu puțini preoți, de a nu mai pune temei pe astfel de valori ale bisericii și a le osândi cu numele de *formalism*. Ba mai mult, zice că mulți socotesc că nu mai au nimic de făcut în biserică, în laturea slujbelor și aleargă afară să facă evanghelizare în felul protestanților. Dar, zice d. Mihăileanu, trecând cu ușurință și risipind întocmirea de slujbe pe care le avem noi și cu care s'a hrănit mulțimea norodului nostru, nu cumva amenințăm însăși învățătura pe care pretindem c'o apărăm prin evanghelizare?

Noi dăm toată dreptatea d-lui Mihăileanu. Fără îndoială, noi nu vom zice cuvânt împotriva evanghelizării. Aceasta trebuie, fiindcă ne strânge nevoia. Ea nu este altceva decât scoaterea la iveală a evangheliei și a Scripturii și, în de obște, a tuturor temeiurilor bisericești pe care oamenii nu le prind fără învățatură și de care Sf. Pavel spune: *cum vor crede de nu vor auzi?* (Romani 10, 14) Dar aceasta trebuie făcută, nu ca o părăsire a celorlalte slujbe ale

Bisericii, fiind și aceasta o slujbă, ci ca un adaos pe lângă ele. Cine nu pune temei pe unele, socotind mai vrednice de făptuirea lui altele, greșește, și d. Mihăileanu bine face de scoate la lumină puterea și însemnătatea slujbelor noastre. E adevărat că azi nu ne mai ajung numai slujbele. Incâlcoirea vieții și adâncea ei ramificare și primejduirea vieții omului prin multe ispite, fac că el trebuie înarmat și apărat cu mai multe mijloace ca înainte. Dar înseși slujbele trebuie încă întărite cu tot ce face fermecul lor și apoi a face din plin și strălucit și toate celelalte pe care le mai putem lucra în Sf. noastră Biserică. Una nu alungă pe alta, ci dimpotrivă, una cere pe cealaltă și vai preotului care va crede că el e cheia și viața Bisericii, fiindcă știe a predica. Să se teamă ca nu cumva credincioșii să vadă, tăria lui și a Bisericii în aceasta, fiindcă aceasta ar însemna a te întemeia pe omul trecător. Tăria trebuie să fie totdeauna darurile nevăzute ale lui Dumnezeu care se împărtășește omului în chip tainic și pe care el și le poate căpăta pe calea adâncii alipiri de Biserică. În toate părțile, Hristos e tăria, iar nu omul, după cum spune Sf. Pavel la Corinteni. Oare protestanții n'au tot predicat și răspredicat și predica lor, fără celelalte temeiuri de lucrare tainică asupra sufletelor, a rămas fără multă viață! De aceia trebuie să ne temem de a vedea în predică cheia și lăcata. Este și ea un mijloc pe care-l punem la lucru și pe care trebuie să ajungem meșteri a-l întrebuița tot mai cu meșteșug, dar este un mijloc între altele, care nu trebuie să slăbească de loc însemnătatea celorlalte.

Pe lângă pildele aduse de d. Mihăileanu, eu aș mai putea aduce altele. În Biserica Apusului, un bărbat care a tras spre biserica lui mulțimi de credincioși neînchipuit de mari, până și de dincolo de granițele țării lui (Francia), a fost preotul cunoscut sub numele de *le Curé d'Ars*. Nu era un predicator de seamă, dar avea ceva mai mareț de cât predica: toată viața lui era cheltuită înaintea lui Dumnezeu și totdeauna era în biserică, până noaptea târziu, împlinind prin viața sa cuvintele Psalmului: *Cât sunt de iubite locașurile tale, Doamne! dorește și se sfârșește sufletul meu spre curțile Domnului!* Iar altul, mai nou, a fost preotul *Ioan din Kronstadt*, care, de asemenea, târa lumea după dânsul, fără a fi fost un om învățat sau un predicator vestit.

Deci dacă suntem amenințați a ne abate dela aceste adevăruri, bine face d. Mihăileanu că ne aduce aminte de ele și că strigă celor „cari vor să-și desfășure activitatea în afară de biserică: *In biserici binecuvântați pe Dumnezeu!* Căci numai slujba religioasă, săvârșită în biserică este ca o suflare cerească ce înfloare, curățește și înalță pe om“.

Poate că ne înșelăm, dar se pare totuși că d. Mihăileanu apasă prea mult condeiul când înfățișează fără prețuire altă activitate decât cea a cultului și când scoate la iveală numai pe aceasta. Oare nu este o trecere prea departe când spune:

„De altfel nici nu înțeleg cum cei, cari sub cuvânt că vor să pună și Biserica la pas cu vremea, nu văd că prin așa numitele modernizări se indispune marea mulțime a drept-credincioșilor. Căci neîndoios este, pătura cea groasă

a norodului, nici nu vrea să auză decât de neînsemnată știrbire a tradiționalului formalism din Biserica noastră. Sau, poate că nesocotindu-se părerea mulțimei, se caută să se între numai în voia celor câțiva sceptici intelectuali, pe care în zadar Biserica cearcă să-i atragă, meru capitulând?”

Nu știm dacă, din aceste spuse, putem trage încheierea că d. Mihăileanu osândește orice alt soi de activitate în Biserică. N'am crede-o, dar citatul acesta parcă spune că n'ar vrea să audă de altceva. Se înțelege, ar fi prea mult a spune așa, și nu credem că d. Mihăileanu spune aceasta. Căci, fără îndoială, iarăși, nu mai putem rămânea numai la mijloacele vechi de lucrare. Pe de altă parte însă, nu sunt bune nici toate mijloacele nouă, pentru că multe vin cu aierul, și în practică așa se simt, că vor să se trâmbițeze ca mai însemnate decât alte mijloace de lucru vechi ale Bisericii. Așa avem azi concertele, cu care multe parohii se iau la întrecere și la care se adună lumea ca la ceva foarte însemnat și cu multă trâmbițare, drept întocmire care ar întrece alte lucrări ale Bisericii. Dar acesta e un lucru primejdios și trebuie să ridicăm glasul împotriva lui. În Biserică nu poate fi nimic mai prețios decât slujba Sfintei Liturghii, și când lumea nu vine la liturghie, dar vine la concert, ca la cea de cea mai mare înălțime în Biserică, este o greșită creșterea religioasă care se dă acestui public. Nu mai punem faptul că, la concerte, cum am văzut eu la

Domnița Bălașa, nu se mai păstrează nici ținuta religioasă a celor ce vin să asculte. Scaunele sunt puse cu speteaza împotriva icoanelor și omul se așează cu spinarea la icoane. D. Mihăileanu are prilej să scrie și despre această nouă înfățișare în viața noastră liturgică și în care se trec pe al doilea plan lucruri care sunt cu mult mai însemnate ca concertele. Lumea trebuiește educată pentru prețuirea liturghiei, ca slujba jertfei celei fără de sânge a Mântuitorului, și îndrumată către Iisus, cel cu adevărat de față în Sf. Euharistie. Păr. *Gala Galaction* are o adâncă dreptate când stăruiește în chestiunea cultului euharistic, în care mulți din ascultătorii săi nu-l înțeleg și li se par lucruri care trec măsura. Ele însă trebuie accentuate cât mai viu, ca lucruri deplin ale închinării noastre și care trebuie să scoasă la iveală și mai viu, ca valori neperitoare, dar când și când scăpate din vedere de mulți dintre noi. Tot așa, cu dreptate scrie și Păr. *Chirică*, misionarul Mitropoliei Moldovei, în artiedlul său, de care l-am tipărit în nr. de față al acestei reviste.

Iată cât prilej de vorbă ne-a dat acest articol al d-lui Mihăileanu, fiindcă a atins o mare chestiune, despre care face încă să se mai vorbească.

Cu încă câteva știri de interes, revista dela Argeș își încheie cuprinsul celui de al patrulea număr al său.

Arhim. SCRIBAN

Ș T I R I

INȘTIINȚARE. — Iar aducem la știrea abonaților că e mai bine să plătească abonamentul din bun imboldul lor, fără a mai aștepta sila rambursului. E și pentru noi sâcâială multă a trimete prin ramburs și pentru abonați cheltuială.

Noi nu-l voim. Desființați-l și voi, plătind fără silă.

HIROTONIE DE ARHIEREU. — În ziua de Buna-Vestire a fost hirotonit arhiereu cu titlul de *Târgovișteanu*, în Sf. Catedrală a Ungrovlahiei din București, Păr. Arhim. *Tit Simeodrea*, directorul Sfântului Sinod. Vom vorbi mai pe larg în Nr. viitor.

Un Seminar înzestrat cum nu sunt multe. — Dintr'o dare de seamă despre o serbare dată în orașul *Edineți* din Basarabia, aflăm cu cât de multe lucruri e înzestrat seminariul eparhiei Hotinului din acea localitate. Aflăm că acel seminar are cinematograf, în care se înfățișează chipuri pentru învățatura cea bună și creșterea frumoasă. Seminariul are o încăpere largă cu scenă de teatru, în care se joacă înfăptuiri cuviincioase, la care vine mult popor. De asemenea biblioteca se îmbogățește din ce în ce cu o mulțime de danii, așa că, în curând, ea va putea fi deschisă pentru întrebuițarea obștii. La acest seminar e de curând director Păr. *Nicolae Georgescu*, fost școlar al seminariului Central din București și licențiat dela

teologia noastră din capitală. Ca cel ce a lucrat mult în secțiunea culturală a Ministerului Cultelor, mai nainte de a fi preot, socotim că Sfinției Sale se vor fi datorind în mare parte acești pași înainte ai seminariului din Edineți. Oricum, dacă e prea nou venit și nu a putut face toate, suntem încredințați că va duce înainte și la mai mult spor frumoasa lucrare despre care cu plăcere citim în *Viitorul* dela 27 Fevr. a. c.

Moartea unui fost profesor de seminar. — Cu multă părere de rău aflăm de moartea lui *Ioan Paul*, profesor la universitatea din Cluj și fost cândva profesor la Seminariul „Veniamin” din Iași și la alte școli din acel oraș. O telegramă, cu data de 24 Fevr. c. tipărită în unele ziare cu data de 26 Fevr., ne aduce știrea că, în acea zi, a fost înmormântat în Iași, unde a fost adus din Cluj. Deși transilvănean de neam, a ținut să fie înmormântat în orașul în care și-a cheltuit cea mai mare parte din munca sa pe ogorul școlii.

A murit lăsând în urma sa amintiri duiioase, în inima celor care l-a cunoscut sau l-au avut profesor. Căci era om viu, inimos și harnic la treabă.

Atât la seminar, cât și la școlile din Iași, se bucura de un mare nume ca profesor de seamă. O școală care-l avea de profesor, se lăuda că are în ceata sa de învățători pe un asemenea bărbat.

Erau vremurile de după 1893, când seminariile au început a trăi după legea lui Tache Ionescu, care le așternea pe o mai trainică dâră de pășire înainte. Se

puseseră mai multe ramuri de învățătură ca până atunci și se aduseseră mai mulți profesori. La seminariul „Veniamin“, era un mănunchi vrednic de profesori, tot unul și unul. Erau vremuri când s'a predat cartea cu teme și s'a învățat inimos.

Intre profesorii de atunci, era și Ioan Paul, predând filozofia. Școlarii săi și acum trebuie să-și aducă aminte de măestria cu care au ascultat psihologia la răposatul profesor. Se bucura de mare vază ca însemnat om de școală și deaceia a fost mare părere de rău în seminar când a plecat de acolo și a rămas numai la alte școale.

Dar nu era prețuit numai ca profesor care preda o ramură de învățătură, ci și ca bărbat inimos, însuflețit pentru fel de fel de laturi ale vieții și mai cu seamă plin de foc pentru chestiunea națională. Intr'un an, a rostit el cuvântarea de sărbătoare pentru hramul Seminarului „Veniamin“ la 30 Ianuarie. Ne aducem aminte cum spunea pe atunci că neamul românesc e ca un om trântit la pământ și cu un braț întins spre răsărit, cu altul spre apus. La răsărit brațul îi era legat, fiindcă îi lipsea Basarabia, la apus îi lipsea Transilvania. Și iată, acest bărbat de inimă și care a știut să lase atât de vii și frumoase amintiri, a avut fericirea să vadă brațele dezlegate și s'a dus singur să dea ajutor, să lucreze în ținutul desorbit din care venise la noi.

Dintre persoanele din biserică, era în bună prietenie cu Păr. Arhim. *Dionisie* dela Sinaia, cu care întreținea un viu și des schimb de scrisori.

Și acum, când nu mai este între noi, îl vedem cu toată ființa sa aprigă și neastâmpărată și ne rostim toată jalea pentru acest bărbat prețios pe care nu-l mai avem între noi.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Nou director de seminar. — La seminariul Central din București, în locul răposatului director Econ. *Dr. P. Romanescu*, a fost numit Păr. Econ. *Petre Partenie*, directorul seminarului din Râmnicul-Vâlcei și inspector general al seminariilor. Sf. Sa a fost mutat și ca profesor la catedra de omiletică, pe care fostul director o avea la Seminarul Central.

Noul director e un bărbat cunoscut ca scriitor de seamă și care va avea acum un prilej foarte bun de a turna și în sufletele altor școlari meșteșugul scrisului și al vorbitului românesc și bisericesc.

Ii urăm spor la lucru și izbândă deplină într'o sarcină oare nu e ușoară.

Un fost ministru despre o carte bisericească. Generalul *Hârjău*, fost ministru de război în guvernul Marghiloman, tipărește în mai multe numere din *Neamul Românesc*, începând cu cel din 24 Fevr. c., un studiu cu titlul *Pregătirea sufletească a unui popor*. În aceasta se ocupă și de religiune, vorbește de ea cu însuflețire, arată trebuința ei în viața națională și, cu acest prilej, pomenește de cartea *Mica Biblie*, pe care o și citează.

E plăcut să vezi pe un general și fest ministru că urmărește și literatura religioasă și că și citește într'însa.

Noul protopsalt dela Mitropolia Moldovei. —

Anul trecut, în luna August, a murit în Iași fostul protopsalt al Catedralei Sfintei Mitropolii din Iași, bunul și blândul *Grigoriu*. În locul său, a fost numit d. *N. Oșlobanu*, fost psalt al doilea, dar care era și este întâiul între toți cântăreții din țară în altă privință. În adevăr, d. Oșlobanu este singurul cântăreț, ba am putea spune că e singurul din clerul nostru (fiindcă, în înțeles larg, și cântăreții sunt clerici), care are cel mai multe titluri universitare. Domnia sa e licențiat în teologie, drept, litere, filozofie, afară de faptul că mai este și absolvent al conservatorului.

Noi îl felicităm că a ajuns la cel mai înalt post în ramura cântăreției și-i urăm să împodobească mulți ani strana dreaptă a Sfintei Mitropolii a Moldovei. Dar venim și cu o strigare către domnia sa: Muzica noastră bisericească e slăbită. Are tot mai puțini înfățișători în partea cea mai înaltă a ei, adică în compunerea de bucăți muzicale pe psaltichie, și o ramură de viață sufletească trăiește numai când în sânul ei se creiază neîncetat. Voim să vedem nu numai buni cântăreți de strană, ci și artiști ai muzicii biseroiești, voim vremurile lui Macarie. Iar când aceasta nu se poate, voim măcar ceva mai puțin: să se tot tipărească cărți cu bucăți de muzică bisericească, voim urmărirea celor ce se lucrează și în răsărit pe acest teren, pentruca să se aștearnă și pe grai românesc bucățile care se vor fi cântând aiurea, precum la Constantinopol, Ierusalim, Alexandria, Atena, etc. Acest fir nu trebuie să se rupă și este via noastră dorință ca această pedoabă a închinării noastre răsăritene să fie îngrijită și să stea în lumină cu toată strălucirea. Aceasta răspunde și dorințelor Patriarhului nostru, care, ca un bun înțelegător al celor ce trebuie Bisericii noastre, a pus, între puterile care trebuie să împodobească Patr. arhatul nostru, și o mai mare însemnatate dată muzicii biseroiești. Intre punctele arătate anul trecut, tot în această lună, în Sf. Sinod, când s'a hotărât înființarea treptei de Patriarh în Biserica noastră, Înalt Prea Sf. Sa a pus și acest punct, anume cerând să se înființeze o Academie pentru cultivarea muzicii răsăritului. E o dovadă că Patriarhul nostru vede trebuințele Bisericii, știe ce lipsește și e o datorie acum pentru ceice pot lucra în ramura aceasta și se află în fruntea slujbelor din această ramură, să iasă la iveală cu una sau cu alta, pentru a arăta munca neîncetată din sânul ei.

Danie pentru biserică. — Epitropia bisericii parohiale «Maica Precista» din Păeșți, Putna, a fost împuternicită să primească dania făcută acelei biserici de d. *Nicolae Barbădeal* prin zapisul de danie întărit prin tribunalul Putna, pentru primirea acelei danii, ouprinsă într'un loc de arătură, în întindere de 5000 de m. p., așerat în acea comună.

Danie pentru un schit. — Starețul schitului *Frăsiniei* din jud. Vâlcea a fost împuternicit să pri-

mească pentru acel schit dania lăsată prin testament de răposatul *Călin Dragu*, fost monah în acel schit, danie cuprinsă într'o bucată de pământ de arătură, în întindere 5 hectare, așezat în comuna *Străjeștii-de-Jos*, Romanai, care urmează să intre în stăpânirea acelu schit.

Decret Regal pentru întărirea episcopului Constanței.

EERDINAND I

Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională

REGE AL ROMANIEI

La toți da față și viitori sănătate.

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor sub Nr. 11365/926;

AM DECRETAT ȘI DECRETĂM

Art. I. — Prea Sfințitul Arhiepiscop Gherontie Silistreanu se confirmă în Scaunul de Episcop al eparhiei Constanța, pentru care a fost ales.

Art. II. — Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret.

Dat în București la 9 Martie 1926.

(ss) FERDINAND

Ministrul Cultelor și Artelor

(ss) *Al. Lapedatu*

Nr. 954

Medalierei. — Prin Inaltul Decret Regal Nr. 667, dat în București la 16 Februarie 1926, se cinstesc cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică“ persoanele mai jos însemnate, și anume:

Clasa I-a:

Cucernicii Preoți: *Sbârnea C.* și *Gâdei I.*, amândoi din orașul *Bârlad*; *Gălea Alex.* comuna *Perieni*; *Spiridonescu I.*, comuna *Perieni*; *Gh. Dumbravă*, comuna *Pnești*; *Gh. Rebegea*, comuna *Ibănești*; *Constantin Pricopescu*, comuna *Pripoieștii-de-Sus*; *Ștefan Vasilescu*, comuna *Liești*; *Gh. Șuşnea*, comuna *Ciurești* și *D. Codreanu*, comuna *Epureni*; domnii *Atanasin Adam*, secretar la Consiliul județean; *Alta-nagiu Vasile*, Consilier Comunal; *Lalu S. Alecu*, Ajutor de Primar; *Mihalache Gh.* deputat; *Aristide Pantazi* și *D-na Maria Pantazi*; *Măgdăliniș D.* și *Mircea L. Ștefan*, plugari toți din orașul *Bârlad*; *Mironescu Gh.* avocat; *Carp Grigore*, *Carp Dumitru*, *Setnescu Dimitrie*, *Ionescu Iancu*, plugari, toți din comuna *Puiști*; *Gavăt Petru*, mare proprietar com. *Lălești*; *Lupașcu Constantin*, deputat, com. *Popești*, *Exarh Alex.* avocat și *d-ra Exarh M. Magdalena*, proprietară, com. *Epureni*.

Clasa II-a:

Cucernicii Preoți: *Niță I.*, com. *Pogonești*, *Vasilescu I.* com. *Bogdănița* și *Oprișan Dumitru*, com. *Prisecani*; domnii: *Bichilie Neculai*, *Resmeriță I. Ioan*, *Tătaru C. C. Ioan*, *Podoleanu C. Gheorghe*, *Bramă S. Dumitru*, plugari, toți din com. *Pogonești*; *Juverdeanu Alex.*, *Cosma T.*, *Botez G.*, plugari din com. *Bogdănița*; *Arteni Gav.*

I. Gh., *Iacob Dumitru*, *Budescu Constantin*, *Arseni Gh. Vasile*, *Mitu C. Gh.*, *Chiper V. Ioan*, *Stupu Dumitru*, *Mitu I. T. Ioan*, *Arteni I. S. Vasile*, *Roșca Gav. Ion*, *Buhuș Gavr.*, *Chiper Th.*, *Baltag Vasile*, *Năstase Mare*, *Cirstea N.*, *Motrea Ioniță*, *Teodorescu N. Ariton Iancu*, *Iochim Iordache*, *Pleșu Alexandru*, *Crețu Th.* și *Bolea Ion*, glugari, toți din comuna *Perieni*; *Ioachim V. Bălan* și *Th. Florea*, agricultori din com. *Bufa*; *Cotoranu I.*, plugar din com. *Puești*; *Dumitru Vasile*, cântăreț bisericesc; *Botez Panaite*, *Topală G. G.* și *Maloș R. Nicolai*, plugari din com. *Ibănești*; *Zlatin Ion*, plugar din com. *Lălești*; *Dranga Ion*, *Toma Constantin* și *Novac Vasile* deputați din com. *Popești*; *Popa Gh.*, fost primar, și *Tavie Gherasim*, plugari din comuna *Stănești*; *Pleșu I. Constantin*, *Enuță Radu Conatantin* și *Gutunoiu Remus*, plugari, toți din comuna *Prisecani*; *Geantaon Vasile* plugar, *Gheorghiu V. C.*, negustor; *Ghica Constantin*, plugar, toți din comuna *Pripoieștii-de-Sus*; *Dragomir Iancu* și *Glod Costache*, plugari, amândoi din comuna *Liești*, și *Gruceanu Gh.*, plugar din com. *Ciurești*.

Medalierei. — Prin Decretul Regal Nr. 676 dat în București la 19 Februarie 1926, se cinstesc cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică“, cl. II-a, următoarele obraze, și anume:

Doamnele *Ecaterina Niculescu*, inspectoarea atelierelor de pe lângă Ministerul Cultelor și Artelor și *Emilia Pascu*, subșef de birou în acest Minister.

Cuvioasele monahii: *Emilia Dumitrescu*, maistră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Țigănești*, județul *Ilfov*; *Domnica Hagi Velicu*, maistră dirigintă la atelierul de țesătorie din mănăstirea *Samurcășești*, județul *Ilfov*; *Paraschiva Georgescu*, maistră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Rătești*, județul *Buzău*; *Pamfilia Ciolacu*, maistră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Văratie*, județul *Neamț*; *Cesaria Bou*, maistră dirigintă la atelierul de țesătorie din mănăstirea *Văratie*, județul *Neamț*; *Arthuza Iacob*, maistră dirigintă la atelierul de țesut, mănăstirea *Văratie*, județul *Neamț*; *Emilia Racleș*, maistră dirigintă la atelierul de broderie aristocratică din mănăstirea *Văratec*, județul *Neamț*; *Atanasia Bistrițeanu*, maistră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Văratie*, județul *Neamț*; *Galina Patrichescu*, maistră dirigintă la atelierul de țesut din mănăstirea *Agapia*, județul *Neamț*; *Tecla Gafencu*, maistră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Agafon*, județul *Botoșani*; *Evelina Honceriu*, maistră dirigintă la atelierul de țesut din mănăstirea *Agafon*, județul *Botoșani*; *Fevronia Miclăuși*, maistră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Sărăcinești*, județul *Vâlcea*; *Cornelia D. Ionescu*, maistră la atelieretele orfanilor de război din mănăstirea *Pasărea*, județul *Ilfov*; *Ștefanida Filipescu*, maistră dirigintă la atelierul orfanilor de război din mănăstirea *Suzana*, județul *Prahova*; *Ecaterina Statachiu*, directoarea atelierelor din mănăstirea *Văratec*, județul *Neamț*; și *Epraxia Macri*, directoarea atelierelor din mănăstirea *Agapia* jud. *Neamț*.

Medalierei. — Prin Inaltul Decret Regal Nr. 296, dat în București la 23 Ianuarie 1926, se cinstesc cu

medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică“ obrazele mai jos însemnate, pentru meritele câștigate prin deosebitul interes ce poartă sfintei noastre Biserici, precum se arată în cele ce urmează:

Clasa II-a

Doamnele: *Elena Popovici*, prezidenta Societății Doamnelor Române din Bucovina și *Virginia Nistor*, din Cernăuți; domnii: *Teodor Bujor*, director de liceu în Cernăuți; *Vasile Bzovei*, proprietar în *Pârăul-negru* și *Gavril a lui Ioan Diacon*, plugar în *Stulpicani*; *G. Cucu*, profesor diriginte al corului Mitropoliei Ungro-Vlahiei; *Vasile D. Dimitriade*, șef de serviciu la Președinția Consiliului de Miniștri; *R. Flechtenmacher*, doctor; *Gh. Petrescu* maestru de muzică; *I. Ioanid*, proprietar; *Al. Sachelarie*, șef de serv. la Credit. Urban; *Al. P. Ionescu*, șef de biuro în Ministerul Instrucțiunii; *D. Calvocaescu* șef de biuro în Ministerul Domeniilor; *Al. N. Ionescu*, șef de biuro în Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale și *I. Ulbricht*, președinte al Comitetului pentru construcția bisericii din comuna *Ciucurova*, județul Tulcea.

Clasa II-a:

Domnii *Teodor Corlașan*, plugar în com. *Pojorâta*; *Mihai Sadoveac*, plugar în com. *Gropeni* (jud. Siret) *Vasile Mihăilescu*, secretar și maestru de muzică la Semin. din Dorohoi, *Teja Paris*, *Stere Arganți*, *Ion N. Ghiță*, *Pandu Chiose*, *Costa Urseanu*, *Costa Ciunga*, *Stere Giugica* și *Stere Mamali*, membri ai comunității române din *Giurmaia-deSus*, (Bulgaria), *Horia Grecu*, vice-președinte și *Ștefan N. Panfil*, secretar-contabil al comitetului pentru construirea bisericii din comuna *Ciucurova*. (Tulcea).

Clasa III-a:

Domnii: *Andrei Nicolae*, *Timoftei Vachente*, *Vasile Rița*, *Dănilă Conon*, *Evsei Riță*, *Filip Mocanu*, *Tudor M. Vlad*, *Gheorghe Stupu*, *Niță Rădulescu*, *Cosma Terteș*, *Cristea Dumitru*, *Bonciu Doncov* și *Ștefan Lupu*, membri în comitetul pentru ridicarea Bisericii în comuna *Ciucurova*, (Tulcea).

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal Nr. 578, dat în București la 12 Februarie 1926, au fost cinștite cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică“, pentru serviciile aduse Bisericii, următoarele persoane:

Clasa I-a:

Domnul Colonel *Anrel Solacolu* din Capitală; Domnul *Luciliu Opreanu*, proprietar, fost deputat; *N. G. Aninof*, Director Banca Eleno-Română; *Cucernicul Preot P. Popescu*, parohul bisericii Olari din Capitală; domnii: *A. Velcescu*, epitrop la biserica Olari din Capitală și *Mihail Buzescu*, Directorul prefecturei poliției Capitalei; Doamna *Eliza M. Buzescu*, profesoară; Domnul *C. M. Rădulescu*, epitrop al bisericii *Isvorul Tămăduirii* din Capitală; *Cucernicul preot Sava Popovici*, parohul parohiei *Cogeasca* județul Iași; domnul *N. I. Teodorescu*, proprietar comuna *Uricani*. jud. Iași.

Clasa II-a:

Domnii: *S. G. Constantinescu*, enoriaș al bisericii *Isvorul Tămăduirii* din Capitală; *N. Tărăță* din comuna *Cucuteni*, jud. Iași; *I. Ciobanu* din Iași; doamna *Aristița I. Ciobanu* din Iași, domnii: *Constantin* din *Bogonos*, Iași; *D. Dorneana*, negustor, epitrop al parohiei *Cogeasca-Iași*, domnișoarele: *Olga Savinescu*, directoare la Școala Normală de fete din *Botoșani* și *Valentina Mihăilescu*, maistră de muzică la Școala Normală de fete din *Botoșani*, și *Cucernicul Preot I. R. Popescu*, paroh al parohiei *Preasna-Nouă*, județul Ilfov.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 2060, dat în Sinaia la 19 Iunie 1915, au fost cinștite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* **clasa I** d-nii *Ioan Suciu*, învățător în *Căcuciu*, jud. *Mureș-Turda* și **clasa II** d. *Ioan Petre*, proprietar în *Sibiu*, pentru ostenele și jertfele făcute în sprijinul bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 2061, dat în Sinaia la 19 Iunie a. c., au fost cinștite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* **clasa II** următoarele obraze bisericești și mirenești pentru felurite sprijiniri aduse bisericii: Sf. Sa Păr. Paroh *Grigore Burlășanu* și d-nii *Nicolae Teodorescu*, administratorul *Plășii Oltenița*, Ilfov; *V. Ravici*, conductor tehnic; *Ruse Tudor*, epitrop; *Sterie Constantinescu*, casier, și *Haralambie Rădulescu*, pictor, membri ai comitetului pentru repararea Bisericii parohiale din satul *Coconi* com. *Mănăstirea* județul Ilfov, pentru ajutorul dat numitei Biserici.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 2062, dat în Sinaia la 19 Iunie 1925, au fost cinștite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* **clasa I** următoarele fețe bisericești și mirenești: d-nii *Alexandru Rădulescu*, profesor de muzică la liceu; *Ioan P. Ianculescu*, funcționar la Prefectură; *Alexandru Raicu*, maestru de muzică bisericească la seminarul din *Huși*; *Ecaterina Popa*, din corul Sfintei Episcopii, toți din orașul *Huși*; *Cucernicul Preot Inocențiu Ștefănescu*, parohul bisericii *Adormirea Maicii Domnului* din *Calafat* și *Cucernicul Preot Nicolae Bircii*, parohul parohiei *Bircii*, județul Olt, pentru feluritele slujbe aduse Sfintei Biserici.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 2928, dat în Sinaia la 27 Octombrie 1925, se cinștește cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* **clasa I** d. *Marin I. Stoiculescu*, primarul orașului *Calafat* pentru deosebita muncă săvârșită în folosul Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 3174, dat în București la 13 Noembrie 1925, se cinștesc cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, următoarele fețe, pentru ostenele lor în folosul Bisericii: **clasa I**, Sfinții *Lor Părinții Aurel Simu* din comuna *Ocna de fier* și *Petre Bernaz*, din comuna *Secoș*, județul *Caraș-Severin*; **clasa II**, Sfinții *Lor Părinții: Teofil Bucșa* din com. *Ramna*; *Ioan Jurca* din *Dragomirești*; *Gheorghe Ni-*

corescu din Iersig, județul Caraș-Severin; și apoi d. *Nicolae Nicolaev*, episcop al Bisericii Sfântul *Arhanghel Mihail* din orașul Chișinău.

Prin Inaltul Decret Regal. Nr. 2929 dat în Sinaia la 27 Octombrie 1925, se cinstesc cu metalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, **clasa I** d. *Vasile Călinescu*, Consilier la Curtea de Apel din Timișoara și d-nii *G. N. Orleanu* și *Al. Ionescu-Brădeanu*, deputați din Buzău, pentru felurite slujiri aduse Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal, Nr. 2930, dat în Sinaia la 27 Octombrie 1925, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* **clasa I** Prea Cucernicul Econom Stavrofor, *Mihail I. Chiriță*, directorul Seminarului din *Curtea de Argeș* și Cucernicul Preot *St. Dumitrescu* dela *Biserica Domnească* din acel oraș, pentru multa osteneală dată pe ogorul cultural-bisericesc

Prin Inaltul Decret Regal, Nr. 3424 dat în București la 28 Noembrie 1925, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* **clasa II**, următoarele obraze mirenești: d. *N. I. Bănică*, *T. T. Stoicescu* și *Ioan Alexe*, pentru munca cheltuită și ajutorul dat la repararea Bisericii din Cătunul *Bojdani*, comuna Lipia-Bojdani, Ilfov.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 3426, dat în București la 28 Noembrie 1925, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* **clasa I**: d-na *Anastasia F. Mihail*, d. *Mihail Muntenescu* din *București* și d. *Alexandru Băbeanu*, director General al Eforiei Spitalelor Civile din *București*, și **clasa II** d. *Teodor Popescu*, negustor, enoriaș al Bisericii Catedrale Sfântul *Gheorghe* din *Pitești*, pentru danii însemnate în bani și pentru sprijinul sutletesc dat Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 2821, dat în București la 16 Octombrie a. c., au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, următoarele fețe bisericesti și mirenești, pentru felurite danii și ajutoare date Bisericii:

Clasa I: Prea Cuviosul Arhimandrit *Mina Prodan*, paroh vremelnic la parohia *Aroneanu*, jud. Iași, d. *Vasile Popovici*, *Constantin Prodan*, și *Vasile Ciobanu*; Prea Cucernicii Iconomi: *Ștefan Iordănescu*, *Ploești*, *Ioan I. Popescu*, *Ioan Gh. Popescu* și Cucernicul Preot *Vasile Opriș*; Părintele Arhidiacon *Vasile Marțian*, din Iași, Prea Cucernicul Iconom *Gavril Stăncescu*, parohul Bisericii *Sf. Haralambie* din *Galați* și d-nii *Vasile Iacov*, Episcop, și *Gheorghe Radu*, farmacist.

Clasa II: d. *Florea Enăchescu*, din com. *Berislăvești*, jud. *Argeș*.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 2655, dat în Sinaia la 8 Octombrie 1925, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, **clasa I**, pentru mai multe foloase aduse Bisericii, următoarele fețe bisericesti și mirenești din *Bârlad* și jud. *Tutova*: d. *Constantin Geor-*

gescu-Chiroiu, Mare proprietar; Prea Cucernicul Econom *Ștefan Tănăsescu*; Prea Cucernicul Econom *Gheorghe Popescu* Protoiereu; d-na *Ecaterina General Năumescu*; d. *Th. Manole*, episcop; d-na *Maria* și d-nul *Niță Leucescu*; d-na *Elena Vasilatos*; d-nii *Ștefan Gavut*; *Vasile Dobronici*; *Ioan Pătrașcu*; *V. Georgescu*; *Maria T. Rachieru*; *Maria Ioan Tecucianu*; *Maria* și *Vasile Dranga*; *Felix Bruno Mude*; *Maria G. Boioagă*; d. *Grigore Costandache*; *Maria Niță Mocanu*; *Niță Cărbureanu*; d-na *Cernea*; *Stănică Cojocar*; d. *Nicu Lupu-Kostache*; *Emil Juvara*; *Costică Dornescu*; d-na *Zefira Petru Ivanciu*; d-ra *Elena Sterian Dumitriu*; d-na *Maria* și d. *Ion Popov*; d-nii *Grigore Vasiliu*; *Neculai Simionescu*, *Bârlad*; *Ștefan Galin*; *Gheorghe Alexandrescu*; *Mina Popa*; *Neculai Neștianu*; *Ioan Bontaș*; *Ion Guriiță*; *Petru Todicescu*; *Scarlat Crețu*; *Vasile Teodorescu* și Profesor *Constantin Ștefănescu*.

Decret de medalieri. — Ferdinand I, Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională Rege al României, La toți de față și viitori sănătate.

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor, și Artelor sub Nr. 56652/1925.

Am decretat și decretăm:

Art. I. — Se conferă medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, cl. I Cucernicului Preot *Gheorghe Lupu*, paroh al parohiei *Arsura*, jud. *Făciu*, cu prilejul împlinirii a jumătate de veac de muncă pastorală.

Art. II. — Ministrul Nostru, Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret.

Dat în București, la 19 Noembrie 1925.

MULȚĂMIRI

Sf. Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce vii mulțămiri d-lui Inginer *Alexandru Teodorescu*, din *București*, pentru dania sa, cuprinsă într'un rând de veșminte preoțești, pentru Biserica din com. *Girov*, jud. *Neamțu*, în preț de 15.000 lei.

Dumnezeu să-l dăruiască cu toate darurile Sale!

Sf. Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce vii mulțămiri d-lui *Ilie Turcuman*, din comuna *Voinești*, Iași, care a cumpărat un rând de veșminte preoțești, pentru biserica din comună, în preț de 13.000 lei, de asemenea d-lui *Casian Botoșan*, care a cumpărat și dăruit un clopot pentru biserică, în preț de 10.000 lei.

Dumnezeu să-i ocrotească cu toate apărările Sale!

Onor. Minister al Cultelor și Artelor aduce mulțămiri obștești locuitorului *Ioan Dinu Fleicuș*, din parohia *Hulubești*, comuna *Hulubești*, *Dâmbovița*, pentru că a dăruit Bisericii din *Găinești*, un „Apostol“ socotit în preț de 445 lei.

Dumnezeu să-i aibă în Sf. Sa pază!

Onor. Minister al Cultelor și Artelor aduce calde mulțumiri d-lor *Iudor Ghiță Grigore*; *Gheorghe Ion*; doamnei *Maria Ștefan Marinescu*; d-lor *Ștefan Marinescu*, *Fănică Ionescu* și d-nei *Caliopia V. Popa*, pentru lucruri de preț date Bisericii din parohia de țară *Adormirea Maicii Domnului*, comuna *Elisa Ștoienești*, cătunul *Ulești*, jud. Ialomița.

Dumnezeu să-i miluiască cu milele Sale cele bogate!

Onor. Minister al Cultelor și Artelor aduce mulțămirea sale d-nelor *Elena Lăzărescu* și *Ecaterina Procopie Dumitrescu* din *București* pentru lucruri de preț dăruite Bisericii *Mântuleasa* din *București*.

Dumnezeu să le răsplătească cu toate darurile Sale!

Sf. Episcopie a Constanței aduce viile sale mulțămiri Preotului *Manole Poenaru*, din parohia *Buești Ialomița*, care, cu a sa cheltuială, a făcut o fântână în fața școalei din acel sat, cu o adâncime de 28 m., cheltuind suma de 11.200 lei. Deasemeni mulțamește văduvei *Maria Niță Moldoveanu* care, pentru pomenirea soțului său *Niță* și a fiului său *Răducanu*, a cumpărat pentru biserica parohială din comună, un policandru în preț de 10.200 lei, pentru pomenirea soțului său *Niță* și a fiului său *Răducanu*.

Dumnezeu s'o bucure cu revărsarea mângâierilor Sale!

Onor. Minister al Cultelor și Artelor aduce vii mulțămiri d-nei *Maria Preot Gheorghe Mihălcescu*, pentru dania sa de 50 de cărți, făcută în folosul bibliotecii Seminarului Teologic din *Constanța*.

Dumnezeu s'o întărească în toate umbletele Sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul-Severin, aduce vii mulțămiri și împărtășește arhieresti binecuvântări bunilor creștini mai ios însemnați, care s'au sârguit pentru restaurarea bisericii *Sf. Spiridon* din *Craiova*, și anume

1. Părintelui *Econ. Elefterie N. Marinescu*, parohul bisericii, pentru munca sa în aceasta; 2. d-lui *Dr. Aurel Netulescu*, episcop, pentru munca sa și dania de 8000 de lei făcută bisericii; 3. d-lui *Marinică Popescu*, episcop, pentru munca și dania de 10.000 de lei; 4. d-lui *Ioan N. Dianu*, episcop, pentru munca sa și dania de 10.000 de lei; 5. d-lui *Guță Amărăscu*, pentru aceiași muncă și dania de 11.000 lei; 6. d-lui Lt.-Colonel *Magereanu*, pentru dania de 10.000 de lei; 7. d-lui *Nicolae Dumitrescu-Crețu*, pentru dania de 10.000 de lei; 8. d-lui *I. Nedeianu*, pentru dania de 15.000 lei; 9. d-nei *Elena Duma*, pentru dania de 20.000 de lei; 10. d-lui *Mitu Andronescu*, pentru 7000; 11. d-lui *Ioan D. Ivănescu*, pentru munca sa și lucrarea binevoitoare în parohie (membru în comitet); 12. d-lui *C. Melinescu*, asemenea; 13. d-lui *N. Văcărescu*, membru în comitet, pentru lucrarea sa binevoitoare în parohie și obolul de 7.000 de lei.

Pentru toate eceste fapte de curată râvnă, Dumnezeu, să-i ocrotească și ferească!

Suflet bogat înaintea lui Dumnezeu. — *D. Florea I. Lupu*, din com. *Grădinile*, jud. *Romanați* a luat asupra sa să repare biserica din acea comună, pentru care va avea să cheltuiască aproape 300.000 de lei.

Scularea sa la săvârșirea unei asemenea fapte ne arată sufletul plin de duh creștinesc, înzestrat cu marea podoabă a dărniceii, pentru care P. S. Episcop al Râmnicului îi aduce călduroase mulțămiri și-i împărtășește arhieresti binecuvântări.

Epitropia bisericii parohiale din Pucheni, Jud. *Muscel* aduce calde mulțămiri d-lui deputat *Ioan Irimescu-Cândești* din *Târgoviște*, pentru un potir de aproape 5000 de lei dăruit acelei biserici.

Dumnezeu să-l împărtășească din toate darurile Sale!

Sf. Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce vii mulțămiri obrazelor mai jos însemnate din Parohia *Sf. Nicolae-Socola*, Iași, pentru următoarele danii făcute bisericii din acea parohie: 1. d-lui *Emil Crul* și soției sale *Ruxanda*, pentru un prapur dăruit acelei biserici, care a costat 1500 lei; 2. d-lui *Vasile Emacu* și soției sale *Maria*, pentru un al doilea prapur în acelaș preț; 3. d-lui *Vasile Sandu* și soției sale *Maria*, cari au dăruit bisericii o cruce mare cu mâner, pentru procesiuni, costând 2000 de lei, precum și 3 acopereminte de mătase, pentru sfintele vase, costând 1500 de lei; 4. d-lui *Teodor Todireșoia* și soției sale *Ecaterina* pentru îmbunătățirea a 4 fanare pentru procesiuni, costând 400 de lei, cum și pentru un fanar de pus în fața bisericii, care a costat 250 de lei.

Dumnezeu să umple locuințele lor de toate bunățile și binecuvântările!

Sf. Episcopie a Constanței aduce vii mulțămiri d-lui *Anghel D. Anghelov*, proprietar în satul *Arnăut-Cuius*, com. *Cadieva*, jud. *Caliacra*, pentru dania sa cuprinsă într'un clopot de 114 kg. și în preț de 15.000 de lei, făcută bisericii *Sf. Impărați* din acel sat.

Dumnezeu să-i fie de ajutor în toate lucrările sale

BIBLIOGRAFIE

Se află sub tipar și va apărea în curând:

Sf. Evanghelle după Mateiu, cu comentariu, de Profesorul *Dr. Vasile Gheorghiu* dela Facultatea de Teologie din Cernăuți. Volumul I va avea 15 coale de tipar sau 240 pagini. În partea I (p. 6—74) autorul se ocupă de toate acele chestiuni care-l vor putea face cetitor să înțeleagă cât mai bine cu ce carte are de a face, care este autorul ei, cine sunt cetitorii ei cei dintâi, din care timp datează și care este locul de unde s'a scris. În fine, se dă o listă a celor mai de seamă comentatori ai acestei evanghelii, începând cu timpul patristic și până în zilele noastre. În partea II (p. 75—250), ni se înfățișază textul evangheliei în traducere românească, iar subliniar comentariul, care, în limba ușoară și limpede, dar și destul de documentat, ne face să pătrundem înțelesul fiecărui cuvânt din evanghelie. Comentariul va ajunge cam până la sfârșitul predicii de pe munte a Domnului. Prețul vol. I va fi 160 Lei.

Cei cari doresc să-și procure acest comentariu, să se adreseze direct autorului, Cernăuți, strada Mitropolitul Silvestru 11.

A eșit de sub tipar:

Cele 4 Evanghelle în una singură, de *Arhim. SCRIBAN*, Editura „Ancora”, București, str. Smârdan. Prețul 60 de lei.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 4 (541).

Aprilie 1926

PAȘTELE INVIERII

FAPTUL CEL MAI MAREȘI MAI ADEVARAT DIN ISTORIA OMENEASCA

Iată, ivindu-se încă odată înaintea noastră data care înseamnă marea și binecuvântata sărbătoare a Nădejzii Creștinești: Paștele Invierii! Ce-ar fi fost creștinătatea fără acest fapt mareș și rădăcina întregii noastre credințe? *Dacă Hristos n'a înviat*, scria Apostolul Pavel în cel din urmă capitol al epistolei sale către Corinteni, *deșartă e credința noastră*. Și adaugă: *Dacă noi nădăjduim în Hristos numai în această viață, suțem mai nenorociți decât toți oamenii!* Da adevărat, așa ar fi! Pentru că credința în Hristos ridică în noi viziuni care trec dincolo de orice graniță a tiințării pământești; credința în Hristos subțiază cugetele și înalță mințile, prin care noi năzuim «spre ceruri nouă și pământ nou, unde să lucească dreptatea». Și dacă, pe deoparte, ne lăsăm cucerii de înălțimile falnice ale învățaturii lui Hristos (care nu-și poate avea toată îndeplinirea sa în hotarul prea îngust al câtorva zecimi de ani care alcătuiesc viața noastră pământească); iar, pe de altă parte, ne oprim privirea noastră numai la lucrurile pământești care «dăinuiesc numai până la o vreme», — cu adevărat ajungem a fi «cei mai nenorociți dintre toți oamenii», într-o cât am fi siliți să mărturisim toată amăgirea nădejilor noastre, toată țipătoria ciocnire dintre ținta prea înaltă, luminoasă, arătată de Hristos, și traiul din toate zilele, cel impletit din amaruri și păcat.

Cu gândire temeinică, apostolul merge înainte în acelaș capitol, spunând următorul aspru adevăr: *Dacă morții nu înviază, să mâncăm și să bem, că mâne murim!* În adevăr nici nu este altă eșire și e cu totul deșert să mai vorbești de bunătate, iubire, viață cum se cade, milă și orice popoabă a sufletului, dacă nu credem că această îndrumare a credinței își dă roadele ei încă și după ce mormântul a acoperit rămășițele noastre pământești. Dacă nu avem credință în viața care trece dincolo de mormânt, nu ne rămâne altceva decât să ne punem toate nădejdiile în mulțămirile pe care ni le poate da trupul nostru animal: *să mâncăm și să bem că mâne murim*. Să nu ne mai îngrijim de altceva decât de micul nostru «eu» și să învățăm a face altora

cel mai mare rău, pentru că să ne vie nouă un câștig oarecare!

Aceasta e urmarea logică a lipsei de credință în acea viață. De aceea are dreptate Apostolul, cel cu experiențe uriașe în tainele credinței, de a spune apăsător că omul, crescut și subțiat în toate itele sufletului său de învățătura lui Hristos, are via trebuință de a crede că viața noastră se înșiruie înainte și dincolo de mormânt, că altfel el ajunge «cel mai nenorocit dintre toți oamenii». Dacă nu avem credința în Hristos cel înviat — arvuna nădejzii noastre viitoare — mai bine ar fi să fim dobitoace decât oameni.

Dar, mulțămii lui Dumnezeu, care, după învățătura creștinească, este dragoste, Hristos a venit pe pământ ca să ne rescumpere, nu numai de păcat, ci și din desnădejde, care este o față a păcatului. El a luat trup, «a petrecut cu oamenii», a suferit pe Cruce, a deschis larg mormântul, biruind moartea, numai din iubirea către oameni, pentru a-i scăpa de marea povară a păcatului și din desnădejde, ca să le arate calea vieții veșnice. Dar o credință atât de binecuvântată, El n'ar fi putut-o turna cu temeinicie neclătită în cugetul ucenicilor și, prin ei, în cugetul tuturor șirurilor de creștini dealungul veacurilor, dacă El s'ar fi mărginit numai să împărtășească învățătura despre viață. Trebuia faptul văzut și de prins cu mâna al Invierii, pentru a face să crească în inima ucenicilor Săi credința biruitoare.

Și Apostolul Petru o spune, în întâia sa epistolă (1,3), pe care o începe cu o binecuvântare către «Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, care, după marea sa milă, a doua oară ne-a născut pe noi spre nădejde vie, prin învierea lui Iisus din morți».

Faptul Invierii lui Hristos a fost acel care a schimbat cu totul firea ucenicilor, care, în vremea Patimei, ni se arată oameni încă mici, temători, uneori chiar și mișei; dar după Inviere se înfățișează lumii ca stăpânitori de nebiruit. Cine mai poate opri acum valul covârșitor al credinței lor în Hristos? Au încercat-o mai întâi stăpânirea evreiască, apoi filozofia grecească

și puterea împărătească romană. Dar toate împotririile au fost răsturnate: poporul evreiesc a fost șters din istoria popoarelor, filozofia grecească a fost închisă în biblioteci, puterea romană a fost săpată și desrădăcinată. Și peste toate ruinele, și-a înălțat zborul său pajura nouă credințe, credința creștinească, acea care, mai înainte de orice, e credința în Hristos cel Inviat.

Inlăturați faptul învierii lui Hristos, și voi nu veți mai înțelege nimic din istoria creștinismului și a biruinței lui. Căci acesta e măduva întregii propoveduri apostolice. Nu este și nu poate sta în picioare nici cea mai mică îndoială că toți apostolii și toți martorii cei dintâi ai lui Hristos au fost una în mărturisirea lor «cu mare putere» (*Faptele Apostolilor* 4,33) că Iisus Hristos a înviat din morți. Și niciun alt fapt istoric nu poate aduce cu sine dovezi mai bune, fie prin numărul marturilor, fie mai cu seamă prin cele mai înalte însușiri ale lor, care să dea spuselor lor o vrednicie de credință neclintită.

În cap. 15 al epistolei întâia către *Corinteni*, Sf. Pavel amintește primitoilor epistolei sale punctele de temelie ale credinței și învățaturii creștinești, propoveduită de toți apostolii, și pe care ei o și știau bine. În adevăr, la stihul 11 apostolul scrie: *Deci ori eu ori aceia așa propovedim și așa ați crezut.* Stabilește un fapt pe care nimenea nu-l pune la îndoială: învățătura de același fel a întregii cete a apostolilor și credința Bisericii începătoare cu privire la Iisus Hristos rescumpărătorul și Iisus Hristos cel înviat. În acel crâmpei Sf. Pavel vorbește de aceia care văzuseră pe Iisus Hristos înviat (și pomenește și numele lor) și vorbește încă și de o arătare a lui Iisus Hristos «la mai mult de 500 de frați deodată, din cari cei mai mulți rămân până acum», adică trăiau pe când scria Apostolul. Toate acestea erau știute de Biserică și Pavel nu scrie despre ele ca despre o nouitate, ci el numai cuprinde la un loc în puține stihuri ceia ce fusese propoveduit de toți apostolii, fapte cunoscute și privite de creștinii din vremea aceia. Afară de Apostoli, mai trăiau încă mulți, mai multe sute, «mai mulți de 500», care la aproape 30 de ani după petrecerea faptului, mărturiseau că Hristos li se arătase și lor.

Și nu numai Pavel ne vorbește despre moartea și învierea lui Hristos. Toate documentele Noului Testament au ca temelie acest fapt mareț. Și nu trebuie să uităm că protivnicii, vrăjmașii înverșunați ai creștinilor, erau în Ierusalim. Cum se poate lămuri că ei n'au putut dovedi ca mincinoși pe marturii învierii lui Hristos?

Evangeliiile ne spun că mormântul lui Hristos a fost găsit gol (*Luca* 24,24; *Ioan* 20,3-10). Și Pavel, împreună cu ceilalți, ne încredințează că Iisus a fost îngropat (*I Cor.* 15,4). Cine a

luat trupul lui Hristos din mormânt? Ucenicii nu, pentru că altfel ar trebui să-i socotim niște șarlatani, lucru absurd și de care te scârbești chiar numai de a pomeni, pentru că nu e nimenea pe lume care să nu mărturisească desăvârșita curăție de cuget și limpezime sufletească a apostolilor. L-au furat atunci vrăjmașii nouă credințe? Nici aceasta nu se poate, pentru că ei ar fi avut toată trebuința să arate trupul lui Hristos, pentru a dovedi ca mincinoși pe acei care mărturiseau despre Învierea lui. Și în adevăr, Matei spune că fruntașii Evreilor au pus peceți și străji în jurul mormântului (*Matei* 27, 62-66).

Deci rămâne faptul de netăgăduit că, de o parte, avem mărturia de neînfrânt și în totul vrednică de încredere a oamenilor celor mai cinstiți și mai curați pe care istoria i-a cunoscut vreodată (apostolii și cei dintâi creștini), care, fără cea mai mică îndoială și toți, în desăvârșită potrivire, mărturisesc că Hristos a înviat; de altă parte avem pe vrăjmașii creștinilor, care aveau puterea în mână, dar care totuși n'au izbutit să sfărâme credința în învierea lui Hristos. Aceasta e o dovadă de o putere covârșitoare, pentru că ușor ne putem închipui cât de mult vrăjmașii nouă credințe ar fi dorit să dărâme temelia religiei care se ridica și se dezvolta iute. De oarece n'au izbutit, suntem siliți să a primi cugetarea că mărturiile hotărâte ale învierii întreceau în mare măsură orice dovedire protivnică.

Să se ia în seamă toată puterea de încredințare pe care o cuprind următoarele cuvinte ale Sfântului Pavel: «Dacă Hristos n'a înviat, ... ne aflăm încă și marturi mincinoși ai lui Dumnezeu, că am fi mărturisit împotriva lui Dumnezeu că a înviat pe Hristos» (*I. Cor.* 15, 14-15).

Cine ar îndrăzni să arunce asupra apostolilor ocară *mărturiei mincinoase*? Ar trebui să fie cineva prea nemernic, ca să ajungă la o asemenea gândire! Și Pavel, în adevăr, scrie despre acestea, pentru a scoate la lumină toată lipsa de minte a acestei păreri.

Să vorbim atunci de halucinație? Glumă! Înainte de toate, halucinațiile sunt individuale și e foarte ciudat să socotești că toți marturii cei dintâi ai lui Hristos au avut una și aceeași halucinație statornică. Afară de aceasta, halucinații sunt în deobște firi slabe și nestatornice, pe cînd apostolii au ajuns pînă la mucenicie, totdeauna întăriți de aceeași credință de nebiruit, și s'au descoperit drept firi de o tărie fără seamăn. În sfârșit, ar trebui să socotim că o mînă de halucinați au fost mai tari decît milioane de oameni sănătoși, decît atîția filozofi, organe ale stăpînirii, regate și împărății... dacă ei au fost în stare a răsturna o civilizațiune și a așterne deasupra ei alta! Pentru a înlătura o minune, trebuie să primești alte fapte și mai

minunată. Și aceasta numai pentru că, pe o așa numită «cugetare modernă» o turbură a primi un fapt care se ciocnește de experiența obișnuită. Ca și cum Dumnezeu, urzitorul lumilor, ar putea fi mărginit în lucrarea și urzelile lui!

Deci să prăznuim cu o bucurie totdeauna nouă venirea sărbătorii Paștelui și în anul acesta. Mormântul deschis și gol al celui dintâi Paște creștinesc e miezul credinței și nădejzii noastre. Dar să prăznuim această dată în duh creștinesc, chibzuindu-ne «a umbla în viață nouă», după cum ne îndeamnă Apostolul: *In ce chip Hristos s'a sculat din morți prin slava Tatălui, așa și noi întru înnoirea vieții să umblăm... Să nu împărățescă deci păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să-l ascultați pe el întru poftetele lui. Nici să vă faceți mădulările voastre arme de nedreptate păcatului, ci să puneți pe voi înaintea lui Dumnezeu* (Romani 6, 4-13).

Pentru că Paștele să-și păstreze în noi tăria lui înnoitoare și sfințitoare, trebuie ca fiecare din

noi personal, ca și Apostolul Pavel, care tâlcuia cugetarea tuturor, să creadă că Hristos a murit și a înviat, nu numai pentru binele omenirii în deobște, ci și pentru mântuirea fiecăruia din noi în parte. «Eu visez, scria Apostolul Pavel către Galateni (2, 20), prin credința Fiului lui Dumnezeu, «care m'a iubit și s'a dat pe sine pentru mine». Mai înainte de a fi Rescumpărătorul totalității, Hristos este Rescumpărătorul și al fiecăruia din ceice cred întru El. În tovărășia tuturor credincioșilor lumii, să cântăm lui Iisus celce ne-a născut a doua oară în nădejde vie». Dar fiecare din noi să aplice sieși cuvintele marelui Apostol: *Fiul lui Dumnezeu m'a iubit și s'a dat pe sine pentru mine.*

Facă Dumnezeu ca să fim în stare a răspunde la o așa de mare iubire printr'o nouă pornire a noastră către El și către lucrurile Lui!

Din limba italiană,
de Arhim. SCRIBAN

O carte de judecată a Mitropolitului Filaret

Pe lângă cele mai bogate știri privitoare la starea Bisericii noastre în timpul de față, s'au publicat în această revistă numeroase articole, care aduc multă lumină asupra creștinismului în general, deoarece s'a dat o deosebită atențiune cercetării vieții religioase în toate țările, discutându-se, cu multe amănunte, cele mai însemnate probleme care preocupă astăzi lumea creștină de pretutindeni. Aproape tot în aceeași măsură, s'a avut în vedere trecutul întregii Biserici creștine și, în deosebi, al Bisericii noastre românești.

Pentru preoțimea de astăzi, este de mare folos amănunțita cunoaștere a trecutului nostru religios, căci, în lupta ce trebuie să ducem fiecare, trebuie să ținem negreșit seamă și de trecut. Sunt multe mijloace folosite de înaintașii noștri, pe care, dacă le-am folosi și noi, n'ar întârzia să ne aducă roadele așteptate.

Osebit de aceasta, cercetând acte și documente vechi, rămânem plăcut impresionați de evlavia strămoșilor noștri și de limba frumoasă vorbită de dânșii. Este de mare folos ca preotul care mai ales astăzi, are datoria de a predica cuvântul Domnului, cu timp și fără timp, după zisa apostolului, să cunoască cât mai bine vechea limbă românească, care sună așa de plăcut și care poate fi ușor înțeleasă de oricine. Dacă cărturarii de seamă ai neamului stau adeseori cu cărțile vechi bisericești și cu cronicile în mână, cu atât mai mult noi, ca preoți, avem datoria să cercetăm

limba veche românească, care e așa de frumoasă și plăcută.

În rândurile de mai jos, se va da cuprinsul unei cărți de judecată, dată de mitropolitul muntean Filaret I, în 1756. Mi-a căzut în mână acum de curând, fiindu-mi adusă de un sătean, împreună cu mai multe hrisoave domnești din veacul XVIII.

Se găsesc și astăzi, mai ales în satele de moșneni, foarte numeroase acte vechi, care aduc multă lumină asupra vieții din trecut.

Mitropolitul Filaret, era de neam grec și avea numele de familie *Mihalif*. El a păstorit în Muntenia 6 ani (1754—1760). La 28 Iulie 1760, începe Mitropolia românului cuminte și evlavios Grigorie. Înainte de a ajunge mitropolit, „Filaret stătuse ca egumen la mănăstirea de călugări greci a Sfintei Ecaterine din București”.¹⁾

Cartea de judecată a vlădicăi Filaret se păstrează într'o copie scrisă cu litere vechi chirilice, legalizată de tribunalul jud. Dâmbovița în anul 1836. Ea are cuprinsul următor:

„Avut-au de față înaintea noastră judecată popa Oprea cu cetașii lui, moșnenii Gemeneni sud Dâmbovița cu epitropul Sfintei mănăstiri a Sfântului Gheorghe,²⁾ Samuil, pentru o moșie

1. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești*. Vol II, pag. 60.

2. E vorba de mănăstirea Sfântul Gheorghe Nou, ctitoria Brâncoveanului, care era închinată Sfântului Mormânt.

din Gemenile ¹⁾ care a fost a dumneai jupânesii Saftii Negoiasca și o au dat-o danie la sfânta Mânăstire, care acea moșie fiind de munte, n'au fost hotărîtă, ci-și ținea fieșcare delnițele, căminurile și livezile lor; iar când au fost în zilele Măriei Sale Grigorie Vodă, au fost dat igumenul Antim jalbă la Măria Sa și Măria Sa i-au fost orânduit prin carte la dumnealui Halepliu fiind vornic la Târgoviște i la dumnealui Ene biv vel pitar ²⁾ ispravnic sud Muscel, ca să strângă 24 de boeri hotarnici și să meargă să aleagă moșia mânăstirii deoparte, să o facă masă și să o dea mânăstirii și moșnenilor de altă parte, care mergând acolo din poruncă, așa au făcut. Dar popa Oprea cu cetașii lui, nu s'au odihnit și au dat jalbă la Măria Sa Costandin Racoviță vvd și Măria Sa au orânduit prin cartea Măriei Sale, pă dumnealui Costandin Florescu biv vel pah. i la dumnealui Neculae Știrbei i Enache biv vel șatr(ar), care era atunci la Târgoviște, ca să cerceteze cu amăruntul de pricina moșiei.

„Și strângându-se dumnealor la un loc, au cetit toate scrisorile și zapisele moșiei și cărțile de hotărnicie ale mânăstirii. S'au văzut și s'au cunoscut de dumnealor că acei 24 de boeri hotarnici, au urmat la hotărnicie după porunca ce au avut dela Măria Sa răposatul Grigorie vvd, iar hotărnicia cu greșală s'au făcut, căci se făcuse moșia mânăstirii *masă*, ³⁾ dar moșiile de munte nu să asemănă cu moșiile de câmp și din început dela strămoși, care unde au găsit câte un loc de casă, acolo și-au făcut casă și unde au *curat* ⁴⁾ pădure, acolo au avut livezi de fân și de pomi și loc de hrană precum pretutindenea moșiile de munte, într'acelaș chip să urmează și așa au găsit cu cale ca de iznoavă să meargă alți 24 de boeri hotarnici ca să aleagă moșia, delnițele, căminurile și locurile, prin mărturisanie de oameni bătrâni, prin carte de blestem, pe unde au stăpânit jupâneasa Safta Negoiasca și jupâneasa Despa Drăgoiasca, pe acolo să o dea mânăstirii Sfântul Gheorghe și acum, ca să o stăpânească înfundată.

„Așijderea și megiașilor, după cum au stăpânit mai nainte dela moși, dela strămoși, tot într'această chip să le dea moșia, livezile, căminurile, curăturile, *înfundate*. ⁵⁾

„Deci noi căutând toate cărțile acelea, am văzut că și Dumnealor boerii mari, tot într'acestaș chip au găsit cu cale și cu dreptate a să face, adică dumnealui Costandin vel cluc(er) care carte, o au

întărit și Măria Sa Costandin Racoviță vvd. ¹⁾ Pentru aceea dar și noi, așa am găsit cu cale și cu dreptate ca hotărnicia cea dintâiu din zilele Măriei Sale Grigorie vvd să rămâe, de vreme ce nu este făcută după cum se cade și precum s'au hotărît de al doilea rând, *așa am hotărît și noi* (adică) să-și ia igumenul mânăstirii Sfântul Gheorghe 24 de boeri hotarnici și să meargă în fața locului și să-și hotărască moșia prin carte de blestem, după cum va fi stăpânit jupâneasa Safta Negoiasca ²⁾ și Despa Drăgoiasca și așa să stăpânească și mânăstirea fiind dată danie de dumnealor.

„Așijderea și moșnenii, iarăși într'acelaș chip să urmeze, *dând cartea noastră la mâna lui popa Oprea cu cetașii lui de judecată; i aceasta*“.

Mai 24 I(ea)I 1756

Filaret al Ungrovlahiei.

Din cuprinsul acestei cărți de judecată se poate vedea că ierarhii de pe vremuri cercetau și neînțelegerile privitoare la stăpânirea diferitelor proprietăți.

Tot de aci se poate vedea iarăși, cum se făceau așezările de locuitori în satele de munte.

Această carte de judecată a mitropolitului Filaret a fost avută în vedere și de stăpânirea de mai târziu, care a întărit-o. Despre dânsa se vorbește într'un document din anul 1780, când domnia voevodul Ipsilante.

„Ne mai arată numiții moșneni o carte de judecată a Prea Sfinției Sale răposatului părinte Mitropolit Filaret cu leat 1756, cu un an mai în urma anaforalii răposatilor veliților boeri, ce au avut al doilea judecată înaintea Prea Sfinției Sale, cu epitropul Sfintei Mânăstiri a Sfântului Gheorghie, Samuil, tot pentru această moșie și se văzu că scrie a să urma tot după hotărîrea ce au făcut răposatii veliții boeri, fiind după dreptate, care și noi după cercetarea ce făcurăm acum, și nemai având numitul igumen prin mai sus numitul vechil alte dovezi, cărți și scrisori, mai în urma aceștii anaforale și a cărții de judecată a Prea Sfinției Sale răposatului Vlădichii Filaret, ce au fost mitropolit, de altă cercetare și judeată de atunci 'ncoace, ca să *anerisească* acea hotărîre a răposatilor veliților boeri . . . pârîților ce

1. Astăzi i se zice numai *Gemenea*. Satul acesta e situat în partea de N. V. a jud. Dâmbovița.

2. In documente câmpulungene din acel timp i se zice *Iane* (Băjan Colecția doc. câmp. pag. 73).

3 Adică se alesese la o parte de a moșnenilor, în timp ce partea mânăstirii se găsea răspândită printre moșneni.

4. Adică curățit.

5. Adică împrejmuite cu gard.

1. Se păstrează și documentul prin care voevodul Const. Racoviță, arată cum să se urmeze. In acel document cu data de 22 Martie 1775, se scrie . . . „și după cercetarea ce veți face, cunoscând hotărnicia a 24 de boeri că este bună, să întăriți și dumneavoastră, iar cătuși de cât veți cunoaște, că au cu voe veghiată, au cu greșală s'au făcut nedreptate, de iznoavă dumneavoastră de acolea înaintea să vă apucați să faceți acea hotărnicie . . . și dumneavoastră veți da deosebite cărți la mâna fieșcăruia, ca să știe cine să stăpânească“.

2. Bărbatul său se numia Pană Negoescu și fusese vel logofăt.

să numesc mai sus . . . le-au fost stăpânirea ne-strămutată după anaforaua veliților boeri.

„Asemenea găsim și noi cu cale a le fi stăpânirea cu bună pace și de acum înainte, după cum le-a fost din vechime cu bună pace de către igumenul Sfintei mânăstiri a Sfântului Gheorghe și igumenul să-și stăpânească dania ce are dela Safta Negoiasca și dela Despa Drăgoiasca, după zapisele și scrisorile ce va fi având» . . .

Din cartea de judecată a mitropolitului Filaret, se mai poate vedea, că în fruntea moșnenilor cari căutau să-și păstreze stăpânirea asupra locurilor ce avuseseră din moși-strămoși, se găsește un preot de mir numit Oprea, care merge de mai multe ori până la divanul țării și izbutește să capete dreptatea care, firește, era de partea sătenilor.

Preotul ION RAUȚESCU,
Dragoslavele-Muscel

REPARAREA CATEDRALEI DIN REIMS

Un nou sistem de căpriorit

„Din darul regal de 1 milion de dolari sau cam 18 milioane de franci, făcut de d. Rockefeller Franței (Rockefeller este *Roquetefuille*, nume englezit. El se trage dintr'o străveche familie de Hughenoti cari, din pricina prigonirilor la cari-i supunea politicianismul catolicismului, au emigrat în America. Altfel ce l-ar fi făcut pe Rockefeller să dea Franței milionul de dolari? Cu toate că citesc în *Neamul Românesc* nr. 39 din 18 Febr. 1926 că a donat regelui Egiptului 10 milioane de dolari pentru a clădi cel mai mare muzeu din lume ¹⁾, o comisiune specială a destinat 10 milioane pentru castelul și parcul dela Versailles, 4 pentru palatul dela Fontainebleau și 4 pentru catedrala dela Reims. După dorința abia rostită a donatorului, această din urmă sumă trebuie cheltuită mai ales pentru repararea învelișului de deasupra intrării, a corului și a clopotniței îngerești. Numai lucrările de deasupra intrării vor începe anul acesta. ²⁾

Reparațiunea e acuma în starea următoare: pe dinafară, înfățișarea monumentului nu s'a schimbat întru nimica. Stâlpii arcați susținători au fost mai mult ori mai puțin făcuți la loc — la sud, la nord și la altar. Zidul dela Sud dinspre fosta Arhiepiscopie, a suferit relativ puține stricăciuni și, pentru un observator superficial, reparația ar putea să pară desăvârșită, deși lucrările decorative n'au început. Pe dinăuntru, intrarea e aproape sfârșită până la cor. Căprioritul și învelitul dinspre Nord și Sud sunt sfârșite.

Direcțiunea artelor frumoase a încredințat d-lui *M. Deneux*, șeful arhitecților monumentelor istorice, reparația catedralei și a celorlalte două biserici din Reims, care și ele înfățișează un interes artistic excepțional, Sf. Iacob și Sf. Remus-Remigius. ³⁾

În 1481, un foc provenit dela un cuptor de topit plumb a aprins Catedrala, a topit plumbul și a ars toată lemnăria care susținea acoperișul.

A trebuit episcopiei 9 ani spre a se aduna fondurile trebuincioase reparațiunii. În 1511, s'a proiectat facerea unei clopotnițe, a cărei cruce ar fi fost la 185 metri dela pământ. Dar planul acesta a fost executat doar în parte. În acest loc au pus Nemții focul ghiulelor aprinzătoare în 19 Septembrie 1914.

Lemnăria întrebuințată atunci trecea de 2000 de steri sau, în greutate, 180 vagoane de câte 10 tone. Plumbul acoperișului avea o greutate de 400 tone. S'a topit în 1914. Doar 250 de tone s'au putut strânge și va fi pus la loc.

La reparația de acuma, scheletul învelișului, grindăria și căprioritul se construiesc din beton armat, al cărui cubaj va fi de trei ori mai ușor decât cel în lemn, pentru că se vor întrebuința mai puțini căpriori. Dacă s'ar fi reprodus din beton armat, exact scheletul veacului XV ar fi fost de trei ori mai greu.

Reparația aceasta va aduce monumentul în starea dinainte de război, numai pe dinafară și în afară de decorațiuni, între cari nu trebuie să uităm statuia Jeannei d'Arc. Dacă n'ar fi fost darul lui Rockefeller, s'ar fi făcut un acoperiș otova de beton armat, s'ar fi redat catedrala cultului și s'ar fi așteptat vremuri mai bune, pentru că devizul întreg, al întregii reparații, cere 134 milioane franci, iar până acuma s'au cheltuit cinci, afară, desigur, de ale lui Rockefeller. ¹⁾ (*l' Illustration*, Octomvrie, 1925).

Catedrala dela Reims are o îndoită însemnătate istorică: e monument istoric, unul dintre cele mai rare, mândria stilului francez din veacul XIII și e locul unde se miruiau Regii Franței. O statuie, equestră a Jeannei d'Arc cu sabia sus, gata de luptă, o frumoasă statuie făcută de *Paul Dubois*, se ridică dela 15 Iulie 1896 în fața intrării de căpetenie a catedralei (*Encyclopédie par l'Image. Jeanne d'Arc*. Hachette pg. 64). Aceasta în legătură cu faptul iarăși istoric că Ioana de Arc a făcut să se încoroneze la 17 Iulie 1429 Carol VII (ne-bunul) în catedrala din Reims ca Rege al Franței.

Preotul I. IONESCU
Nămăești, Muscel

1. Ceeace urmează sânt numai ale subsemnatului,

1. Paranteza nu e din *l' Illustration*, e nota mea.

2. Adică în anul trecut, căci *l' Illustration*, din care traduc informațiunile acestea, e cel din Octomvrie 1925.

3. Până aici e tradus textual, de aici înainte e rezumat.

„SHIZMA” BULGARA

Oridecâteori un eveniment mai de seamă se petrece în sânul Bisericii Ortodoxe, negreșit se aduce vorba și de așa zisa «shismă» bulgară. Pentru ca cititorii acestei reviste și mai ales frații preoți să fie luminați câtuș de puțin în această chestiune, înșir rândurile de mai jos.

După ce delegațiunea bulgărească, venită la București pentru a lua parte la serbările întronării primului Patriarh românesc, a plecat, unele cercuri duhovnicești ale Patriarhiei din Constantinopol, precum scrie Arhimandritul Dr. *Antim Șivacef* în «*Țărcoven Vestnic*», au ridicat chestiunea: Oare clericii bulgari pot sluji împreună cu clericii celorlalte Biserici ortodoxe, întrucât există la mijloc o shizmă și dacă această shizmă este validă și dacă trebuie ea considerată de celelalte Biserici ortodoxe?

Un mitropolit grec, membru al Sfântului Sinod de lângă Patriarhia din Constantinopol, care (mitropolit) a avut întâlnire cu arhimandritul Dr. Șivacef, și-a dezlegat chestiunea pentru sine, considerând că shizma, declarată cândva de Patriarhie asupra poporului bulgar, de mult a devenit fără sens și fără obiect; și-a amintit că episcopi și preoți greci au slujit împreună cu episcopi și preoți bulgari în timpul războiului balcanic. El socotește că declararea acestei shizme la timpul ei a fost mai mult o operă politică decât bisericască, din care pricină, chiar atunci a fost disprețuit procedeul acesta al Patriarhiei din Constantinopol de unii membrii ai soborului bisericesc, cari, bazându-se pe canoane, n'au iscălit hotărârea acestui din urmă, pentru declararea Bisericii bulgare de shismatică. Ceva mai mult: niciuna din Bisericile ortodoxe vecine n'a recunoscut de facto această shizmă și mulți dintre canoniștii lor, nu numai că au dezaprobat procedeul necreștinesc al Patriarhiei grecești, ci în repetite rânduri au scos la iveală, că shisma asupra Bulgarilor declarată de ea, nu este obligatoare pentru celelalte Biserici ortodoxe.

Biserica bulgară nu există de ieri: existența ei își trage începutul din veacul al IX-lea, când poporul bulgar, condus de înțeleptul rege *Boris*, a îmbrățișat credința creștină și a pus baze solide independenței sale bisericesti.

În timpul lui *Simeon cel Mare*, Bulgaria avea deja *Patriarh*. Biserica Bulgară s'a împuternicit și a crescut atât, că vocea ei se auzea și respecta în toate țările creștine. Arhiepiscopul bulgăresc *Lev* al *Ohridei*, care era la timpul său o mare autoritate, s'a declarat în anul 1054 cutărie contra inovațiilor Romei. Mai ales în poca regilor *Assani* și *Șişmani* Biserica bulgară edevine un factor puternic al ortodoxiei, pentru

popoarele vecine și pentru slavism. Ea luptă pentru ortodoxie contra unirii din *Lion* și *Florența*, iar popoarelor vecine: sârbi, români și ruși le trimite cărți rituale, învățători, preoți și episcopi.

«In tot timpul dela veacul al X-lea până la veacul al XV-lea, spune profesorul rus *Lamanschi*, Rusia în permanență primea dela Bulgaria, nu numai cărți slavonești, ci și părinți duhovnicești, scriitori, pictori, cântăreți; pentru că Bulgaria, până la căderea sa, stătea, din punct de vedere al culturii sufletești și al aranjamentului de Stat, necomparabil mai sus de cât Rusia de atunci».

Biserica bulgară dă viață culturală duhovnicească țarilor Ungro-Vlahiei și Moldovei, fapt care nu se tăgăduiește și de actualul parlament român, care l-a subliniat în ședința sa istorică și de ținut minte, când cu unanimitate, a sancționat hotărârea Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe române, ca prestolul arhiepiscopesc al Ungro-Vlahiei să fie ridicat la rang de patriarhat al României.

Deacea și Biserica română, vecină celei bulgare, totdeauna a fost o adevărată soră a ei și privea shisma, declarată de greci, așa cum o privesc bulgarii, cari niciodată nu se considerau pe sine shismatici.

Relațiile între ambele Biserici totdeauna au fost și sânt cele mai amicale.

Tot așa au fost relațiile, cu mici excepțiuni, și cu Biserica rusească.

Biserica bulgară și-a pierdut independența la 17 Iulie 1393, (căderea capitalei *Târnovei* sub turci). După exilarea patriarhului bulgăresc *Eftimie*, care avea jurisdicția și peste Biserica românilor, Patriarhul din Constantinopol a reușit să-l îndemne pe Sultan să dea ordin pentru desființarea patriarhiei bulgare și, ca păstor sufletesc la *Târnova*, se pune un mitropolit grec.

Numai *Arhiepiscopia Ohridei*, ca a întregii Bulgariei, s'a păstrat, dar ea se administra de greci, până când, în anul 1767, este deasemenea desființată, în urma cererii Patriarhului din Constantinopol, printr'un berat al Sultanului.

După o lungă robie duhovnicească și după o luptă de jumătate de veac a bulgarilor cu patriarhia din *Fanar*, ei reușesc a căpăta de la Sultan un *firman* pentru înființarea *Exarhiei Bulgare* ca Biserica de sine stătătoare (28 II 1870). Dar patriarhia, învinuind pe bulgari în filețism, în virtutea canonului 12 al sinodului IV ecumenic, declară de shismatică Biserica de sine stătătoare bulgară.

În această privință, foarte drepte și foarte logice sânt considerațiunile unui canonist rus, spe-

cial însărcinat să raporteze aceasta afacere Sfântului Sinod rus.

«După acest canon (12), învinuesc pe bulgari în aceasta, întâi, că ei vreau să taie regiunea una patriarhicească în două, în urma căreia, într-una din regiuni vor fi doi arhierarhi, iar, al doilea, că se reazămă cu acest prilej pe o scrioare a autorității laice, pe firmanul sultanic. Dar bulgarii nicidecum nu se gândesc a tăia regiunea patriarhicească în două, ci doresc numai să restabilească neatârnairea lor bisericească, provizoriu alăturată la patriarhie. Cu alte cuvinte ei doresc, ca și regiunea patriarhiei, cu drepturile sale dela început, în hotarele, pe cari le avea înainte de alăturare la ea a bulgarilor în 1767, să ființeze inviolabilă, și regiunea bisericească bulgară, cu ale ei dinnainte și dela început drepturi, cari-i aparțineau înainte de 1797, din nou să devină independentă și inviolabilă și ca în fiecare din ambele regiuni să fie numai un singur arhierarh: în cea dintâi Patriarhul, în cea de a doua — exarh sau arhiepiscop. Așa a fost în curs de câțva timp, înainte de 1767, pe când ambele aceste regiuni de sine stătătoare au existat într'unul și acelaș imperiu, mai'nainte grecesc, iar pe urmă turcesc: așa poate să fie și acum.

«Deasemenea, nu este drept de a învinui pe bulgari în aceasta, că ei se reazămă pe firmanul Sultanului. Nu așa trebuie înțeles firmanul, că, Sultanul prin el singur, numai prin autoritatea laică, ar fi luat pe bulgari dela patriarh și le-a dat independență bisericească. Nu, această independență este dată bulgarilor încă în timpurile dinainte de autoritatea legală și a fost recunoscută de întreaga Biserică. Sultanul, prin actualul său firman, numai a abrogat beratul său de mai'nainte, prin care alăturase cândva regiunea bisericească bulgară la patriarhie. El a luat dela patriarh numai aceia, pe care i-o dăduse prin puterea sa, după dorința bulgarilor, și a restituit bulgarilor aceia, pe care a primit-o atunci de la ei, tot după rugămintea lor. Dar apoi și însăși Patriarhia pe ce se rezema de la început în stăpânirea sa peste bulgari, dacă nu pe beratul Sultanului? Acum ea protestează contra firmanului. Dar atunci n'a protestat contra beratului. Dimpotrivă, spunea că, Sultanii au dreptul de a elibera legi în asemenea afaceri bisericești. Dacă au drept de a elibera, au drept și a abrogă. Și dacă până acum Patriarhia recunoștea în deplin legal, autoritatea sa peste bulgari, bázându-se numai pe beratul sultănesc, apoi deacum tot atât de legal trebuie să recunoască și independența bulgarilor, restituită lor prin firman sultănesc».¹⁾

Despre soborul, care a proclamat shisma în 1872, iată ce scrie acelaș canonist rus:

«Soborul, în sfârșit, a fost deschis și ce săvârșea el? În I-a ședință (29 August) a ales doar o comisie de 10 membri, care să compună studiul istoricului chestiunii bulgare și considerațiuni a acelor canoane, cari trebuiesc aplicate la cunoscuta-i deslegare; în a II-a ședință (11 Septembrie) a hotărât să însărcineze, iar comisiunea să alcătuiască însăși deciziunea de proclamare a șizmei bulgare; iar în a III-a ședință (16 Septembrie) a acceptat și iscălit această deciziune. Oare așa trebuie să fie soborul — soborul canonic? Și ce se poate aștepta dela un asemenea sobor, decât ceiace el a săvârșit?»

Iar ce atitudine să aibă, după aceia, față de hotărârile soborului Constantinopolitan celelalte Biserici ortodoxe, cari n'au luat parte la el? Și cum să se poarte ele, după aceia, față de grecii și bulgarii, pe cari grecii i-au proclamat de rascolnici?

Deciziunea soborului Constantinopolitan, ca local, este obligatoare numai pentru acele Biserici, arhipăstorii cărora au asistat la el, iar pentru toate celelalte Biserici desinestătătoare nici decum nu este obligatoare. Ele pot să-și accepte aceasta deciziune, dar numai după propria lor prezentare, dacă o recunosc de conformă cu învățătura credinții și a canoanelor. Și nimeni n'are drept, nici patriarhul cu sinodul său, nici toți Ierarhii împreună, cari au fost membri ai soborului din Constantinopol, să ceară dela celelalte Biserici desinestătătoare, cari n'au luat parte la el, să accepte hotărârea lui. Nimeni n'are drept a judeca, iar cu atât mai mult și a condamna sau să acuze aceasta hotărâre.

«După convingerea noastră, scoasă din studierea atentă a obiectului, deciziunea soborului Constantinopolitan, care a osândit pe bulgari, ca neaflându-se în acord nici cu Evanghelia, nici cu canoanele, nu poate fi acceptată de Bisericile autocefale, cari n'au participat la ea, și nu poate să fie acceptată de ele.»¹⁾

Hotărârile acestui sobor au fost nepotrivite cu credința, o manieră politică, precum se exprimă contimporanii lui, îmbrăcat în mantie bisericească, pentru a se poticni dezvoltarea sufletească și reunirea poporului bulgar. Această manieră a Patriarhiei grecești, însă, s'a stărâmat de tăria devotaților ierarhi bisericești bulgari, în jurul cărora cu unanimitate s'a încheat poporul bulgar cu credință în Dumnezeu și în triumful sfintei dreptăți, pentru care a luptat

Protolereul AT. P. MADGEAROF

Bucureștii, 29. I. 1926.

1. *Țărcoven Vestnic*, 1912, Nr. 6, p. 68.

1. *Țărcoven Vestnic*, 1912, Nr. 16, p. p. 188-190.

EPISTOLA CĂTRE GALATENI

Epistola, pe care Sf. apostol Pavel o scrie către Galateni, cuprinde, în chiar greutatea comentării ei, dezlegarea unei mari chestiuni pe care o puneau iudeo-creștinii. Această chestiune este dacă legea, adică legea mozaică, mai are valoare și în imperiul Noului-Testament. Apostolul dezleagă chestiunea negativ și arată că mântuirea nu poate fi decât prin credința în Iisus Hristos. Caracterul apologetic-polemic al epistolei se vede din primele cuvinte.

Asupra timpului scrierii epistolei, autorii se împart. Cel mai de vreme o pune *Michaelis*, în 49, iar cel mai târziu o pune *Eichhorn* în 58, în afară de critica negativă, care o pune cu 100 de ani mai târziu. A pune epistola către Galateni în veacul II, ni se pare foarte greșit, pentru că în veac. II nimeni nu mai discuta chestiunea legii mozaice. După cele spuse în însași epistola (2, 1,7), se vede că e scrisă după sinodul apostolic, deci după anul 51 sau 52, și de însuși Pavel. Inscricția *πρὸς γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ Πάυλου* nu este cu totul autentică și cei mai mulți dau Efesul, ca loc al scrierii.

Epistola cuprinde o salutare, adresa și apoi o scurtă introducere sfârșită prin doxologie (1, 1,5). Urmează partea apologetică 1, 2-2,21, în care Pavel arată origina apostoliei sale, spunând că nu a luat-o dela apostolii cei de mai nainte, apoi partea polemică 3, 1-4, 31, în care se arată că creștinii sînt liberi de faptele legii, iar ultimele 2 capitole sînt partea practică.

CAP. I

Introducerea, salutarea, adresa.

1) *Pavel, apostol, nu dela oameni, nici prin om, ci prin Iisus Hristos și Dumnezeu Tatăl, care l-a sculat pre El din morți, 2) și toți frații cei împreună cu mine, bisericilor Galatiei, — 3) Har vouă și pace dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Iisus Hristos, 4) care s'a dat pe sine pentru păcatele noastre, ca să ne scoată pe noi din veacul acesta rău de acum după voia lui Dumnezeu și Tatălui nostru, 5) căruia fie mărirea în vecii vecilor. Amin.*

Dela început se fixează numele autorului și a acelor în numele cărora el le scrie: Παῦλος... καὶ οἱ σὺν ἐμοῖ... Pavel era apostolul neamurilor și, în speciala lui grijă, cădea mântuirea acestora. Intre cei din care eșise, se numea Saul și se numește încă așa și în Acta, până la 13, 9, iar de aci încolo, deabea în 3 locuri mai revine acest nume (Acta 22, 7, 13, 26, 14), care este înlocuit prin numele elin Παῦλος. Apozitiunea «apostol nu dela oameni...» arată caracterul de luptă

al acestei epistole și autoritatea apostolatului său, care era trasă la îndoială din cauza Iudeilor. Aceștia spuneau că Pavel nu-i apostol adevărat, pentru că și-a primit apostolia dela oameni, iar apostolatul dela cei din Ierusalim, că adică el ar fi un apostol mijlocit, cum era Varnava, Sila și cei despre care Pavel spune «καὶ οἱ σὺν ἐμοῖ πάντες ἀδελφοί—și toți frații cei împreună cu mine». Chemarea la apostolat i s'a făcut direct de Iisus Hristos care, pe drumul Damascului, l-a născut și crescut în apostolia Sa. Deci el, ca apostol, este egal cu cei chemați mai nainte, deși este chemat abia după înviere. Amintește de «Tatăl care l-a sculat din morți», pentru a glorifica învierea și a arăta unitatea treimică în care se adăpostește Iisus Hristos. «Cei împreună cu mine...» sunt creștinii din comunitatea Efesului. Zicând «πάντες», face atenți pe cetitorii galateni că cele ce va spune el este credința tuturor creștinilor efeseni. Urmează adresa: ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. Biserica este «una» și fără îndoială că pluralul aici face aluzie la dezbinarea locală. Iar lipsa numirii unor persoane, cum obișnuia altădată: «celor chemați sfinți» (Rom. 1, 7; 1 Cor. 1, 2) a acestor biserici, parcă ar da să înțelegem supărarea apostolului. Dela început arată că Iisus s'a dat pe sine pentru păcatele noastre, ca să ne scoată din din mâna celui viclean. Prin «cel viclean», înțelegem duhul dezbinării, care este diavolul. Pe aceste biserici ale Galației le salută prin cuvântul: χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη. Pavel își amintește de ebr: הַלְלוּ אֱלֹהֵי — pace ție», și-l amplifică cu

χάρις, grația mântuitoare venită prin Iisus Hristos, care a murit în locul nostru, ca să facă «voia lui Dumnezeu și Tatăl nostru». Acum sfârșește Pavel salutarea sa cu o doxologie: «căruia (eἴη se cuvine să fie) mărirea... Cuvântul ἡδοῦν ἁμῶν este cuvântul de încheiere al rugăciunilor în evreiește și înseamnă întărire de adevăr: așa să fie.

Apostolul se miră că Galatenii s'au mutat la altă evanghelie. 1, 6—10.

6) *Mă mir că așa de repede vă mutați, dela celce v'a chemat pre voi în harul lui Hristos, la altă evanghelie, 7) care nu este alta, decât că sînt unii care vă turbură pe voi și voiesc să strămute evanghelia lui Hristos.*

Cuvântul «θαυμάζω — mă minunez» arată cât de îngrabă au uitat Galatenii învățătura cea bună, pe care de curând o primise ei dela dânsul. Se

vede că apostolul de curând fusese în mijlocul lor și avea o idee bună despre ei ca creștini. «Cel ce v'a chemat» nu-i Pavel, ci Dumnezeu Tatăl prin Pavel. Aceia care vroiau să strămute evangheliă erau iudaizanții, care, prin felurite mijloace, de dezbinări între creștini, vroiau să readucă la ființă umbra trecută a legii mozaice.

8) *Chiar și noi sau înger din cer de va binevesti vouă, anatema să fie!* 9) *Cum am zis mai înainte, și acum din nou zic, dacă cineva va binevesti în afară de ceia ce ați primit, anatema fie!*

Galatenilor li-a predicat Pavel o învățătură. În afară de aceia, nu mai este alta. Și chiar dacă el ar predica alta, sau vreun înger din cer chiar, să nu creadă. Numai o evanghelie este, una singură. Iată cum credea Pavel despre evanghelie și adevărul ei. În loc de εὐαγγελισμός, unii codici (A N) citesc εὐγγελίσθηαι, raportându-l la înger, care ar avea aceeași misiune ca și apostolul. Imperativul ἀνάθεμα ἔστω este o imprecăție. Ἀνάθεμα vine dela ἀνά + τίθημι.—a pune sus, a pune spre nimicire, a excomunica. Intregul mers este o adevărire a precedentului.

8) *Că acum pe oameni înduplec eu, ori pe Dumnezeu? Sau caut să plac oamenilor? Că dacă aș plăcea oamenilor, nu aș fi sluga lui Hristos.*

Iată pentru ce anatematizează! Nu pentru persoana sa, ci pentru adevărul evangheliei lui Hristos. La acest adevăr, apostolul face aluziune, întrebându-l pe πείθω, ca să arate că se sârguește să înduplece, nu pentru sine și persoana sa, ci pentru Hristos și mântuirea adusă de El. A plăcea lui Hristos, este în antiteză cu a plăcea oamenilor. Pavel plăcea oamenilor atunci când persecuta pe creștini, acum însă caută să placă lui Hristos și să-i fie slugă în predicarea adevărului.

Pavel nu are apostolia dela cei mai înainte de el. 1, 11—24.

11) *Căci vă fac cunoscut vouă, fraților, că evangheliă predicată de mine nu este după om, 12) că nici eu nu am primit-o dela om, nici m'am învățat, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos.*

Unii codici au γάρ alții δέ, dar care nu schimbă mai de loc înțelesul, putând chiar lipsi din traducere. Pavel pune tema sa și arată că evangheliă nu o are dela om, nici n'a învățat-o la vreo școală sau prin îndelungă învățătură și meditație, ci prin o descoperire a lui Iisus Hristos. Descoperirea aceasta este minunea din drumul Damascului (Acta 22, 6-7...)

13) *Că ați auzit de viața (petrecerea) mea în iudaism, că peste măsură goniam biserică lui Hristos și o stricam pe ea 14) și sporiam în iudaism mai mult decât mulți alții din cei de o*

vârstă cu mine în neamul meu, foarte râvnitor fiind pentru părinteștile mele obiceiuri.

Că n'a putut să primească evangheliă dela oameni, aduce mărturia trecutului său, care le era cunoscut Galatenilor chiar din gura lui, că zice: ἠκούσατε — ați auzit... Superlativul «καθ' ὑπερβολήν — peste măsură» ca și «stricam», «spoream în iudaism» și «foarte râvnitor...» arată parcă remușcarea apostolului pentru fapta sa de mai înainte. Era fariseu fanatic și, în buna credință că face bine, persecuta biserică. Cum putea în acest timp să învețe evangheliă dela apostolii Domnului?

15) *Iar când a binevoit Dumnezeu, celce mai ales din pântecele maicii mele, și m'a chemat prin darul Său, 16) să descopere pe Fiul său întru mine, ca să-l propovăduiesc între pagâni, îndată nu m'am sfătuit în carne și sânge, 18) nici m'am suit în Ierusalim la apostolii cei mai înainte de mine, ci m'am dus în Arabia și apoi m'am întors din nou în Damasc.*

Dacă mai înainte nu a putut învăța creștinismul dela om, apoi nici după. Alegerea sa a fost prin darul lui Dumnezeu, care l-a ales fără vreun merit special. Alegerea a fost «ἐν ἐμοί» — în sufletul meu, în adîncurile conștiinței mele. Acum arată și cercul său de activitate: ἐν τοῖς ἔθνεσιν — între neamuri, căci aceasta a fost porunca apostoliei lui: mergi, că eu la neamuri departe voi trimite (Acta 22, 21). Următor ei, el a predicat păgînilor. Prepoziția πρὸς arată direcțiunea și vrea să spună că el nu a mers către cei din Ierusalim, spre a învăța dela ei, pentru că totul i se dase lui prin grația divină. Prin σαρξὶ καὶ αἵματι, rabinii înțelegeau omul și slăbiciunea lui ca și Paul aici, unde vrea să ne spue că, în privința evangheliei sale, el nu a cerut sfatul vreunui om. Dacă avea nevoie să se consulte cu oameni, apoi din Damasc trebuia să plece la Ierusalim, pentru a se sfătui cu cei mai dinainte de el, cu acei apostoli de care se deosebește doar prin întârziere. Din Damasc pleacă în Arabia, pentru a scăpa de persecuția Iudeilor. Ce apostol era atunci în Arabia ca să se fi putut întâlni cu el acolo? Niciunul! Nu știm cât a stat în Arabia cugetînd la misiunea înaintea căreia sta și rugîndu-se lui Dumnezeu pentru împuțernicire. Prin Arabia nu înțelegem Arabia felix, ci ținuturile dela sud-estul Damascului, Auranita.

18. *Apoi, după trei ani, m'am suit în Ierusalim să cunosc pe Kefa și am rămas la el cinsprezece zile, 19) iar pe altul din apostoli nu am văzut decât pe Iacob, fratele Domnului. 20) Iar cele ce scriu vouă iată, înaintea lui Dumnezeu că nu mint.*

«După trei ani» trebuie pus în legătură cu convertirea sa și dela acest eveniment să se numere. Kefa, unii codici au Πέτρον iar alții Κηφᾶν,

sub care nu vom înțelege decât pe apostolul destinat special pentru Iudei. Il amintește pe dînsul, pentru că Iudeii ziceau că Petru respectă legea mozaică și că deci numai el este apostol adevărat al lui Hristos. Paul merge să se încredințeze. Intr'adins întrebunțează aici verbul ἰστοπέω care înseamnă: să-l cunoască bine, să-l cerceteze, să vadă ce spune el. Merge la Petru, nu ca la un cap al apostolilor, ci numai să afle ce păreri are acesta despre legea mozaică. Călătoria aceasta este cea istorisită în Acta 9, 16-30. Acum Pavel stă în Ierusalim doar 15 zile. Aici «se ispitea să se lipească de ucenici, dar toți se temeau de el, necrezând că este ucenic» Acta 9, 20. Dar Iudeii din Ierusalim cautau să-l omoare din cauza predicării evangheliei și deaceia pleacă spre Tarsul Ciliciei. În Ierusalim, el n'a avut timp să învețe creștinismul, dar 15 zile i-au fost destul pentru a se convinge de Petru, care și el credea că mîntuirea a venit numai prin Iisus Hristos și nu prin legea mozaică, dar că mozaismul deabea acum a ajuns la deplinire, pe cînd Pavel susținea că legea trebuie părăsită. Pavel amintește că acolo a mai văzut și pe «apostolul Iacov, fratele Domnului». Iacov fratele Domnului» fiul Mariei lui Cleopa, sora Sfintei Fecioare este numit prin apropiere «apostol» și «frate». Era apostol, dar nu din rîndul celor 12.¹⁾ Era episcop al Ierusalimului și a fost ucis în 63 cu ocazia unei răscoale a Saducheilor. Pentru a încredința pe Galateni de adevărul spuselor sale, ia martor pe Dumnezeu. Formula de jurămint: «iată înaintea lui Dumnezeu că nu mint» o are și în Rom. 1, 9; 9, 12; Cor. 1, 23; 11, 31; cu mici deosebiri.

21. *Apoi am venit în ținuturile Siriei și ale Ciliciei.*

Din Ierusalim, Pavel pleacă în tovărășia unora din Ierusalim în Cesareia, numită a lui Sebas, care acum era capitala Palestinei, în care sta guvernatorul respectiv, apoi pe uscat în Siria și de acolo în Cilicia, la Tars (Acta 9, 30), unde rămîne pînă ce Varnava, care venise să conducă biserica antiohiană, îl aduce în 43 în Antiohia. Peste tot, Pavel își îndeplinește conștiințios misiunea de a predica pe Iisus Hristos.

22. *Eram, însă, necunoscut la față de bisericile Iudeei celei întru Hristos, 23) ci auziseră că celce ne gonea oarecînd acum predică credința ce odinioară o strica, 24) și măreau în mine pe Dumnezeu.*

Nu, el nu era un ucenic al apostolilor, că nu-l cunoșteau ca față bisericile iudaice care abia «auziseră» de el. Dela cine? Dela acei care veniau la Ierusalim. Prin ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χριστῷ înțelegem biserica creștină din

Iudeia. Măreau pe Dumnezeu «în mine», că am devenit ucenic din persecutor și că toată schimbarea din sufletul meu este un dar al lui Dumnezeu. Deci nu am o evanghelie învățată prin cineva, ci una descoperită direct prin Iisus Hristos.

Cap. II.

Apostolii au recunoscut pe Pavel ca apostol.

2, 1—21.

1. *Abia după patrușprezece ani, iarăși m'am suit în Ierusalim cu Varvara, împreună luând și pe Tit.*

„După 14 ani...” Dar de cînd numărați? Prepoziția διὰ este instrumentală și arată raportul dintre un interval și altul, iar ἔπειτα leagă versul acesta de cele imediat mai înainte, și dacă punem pe διὰ în fața lui πάλιν, apoi sîntem siliți să admitem că numărarea stă în legătură cu prima călătorie la Ierusalim după convertire (1₁₈). Deci, delă convertire pînă la această călătorie, vor fi 3+14=17 ani. Și dacă se pune convertirea la 3 ani după învierea Domnului, atunci călătoria aceasta este cea întreprinsă la Conciliul Apostolic din 51 sau 52. (Acta 15, 2). Intre cea dintâi și aceasta, Pavel a mai fost la Ierusalim, cînd a dus colecta antiohiană, pe care a predat-o în mînile presbiteriului din Ierusalim (Acta 11, 30). Acum Pavel pleacă pentru a treia oară la Ierusalim. Dece? În Antiohia Siriei se ivise o ceartă în privința obligativității legii mozaice. Creștinii de acolo trimit pe Pavel împreună cu Varnava și Tit și poate și alții, pentru a lua înțelegere cu cei din Ierusalim. Tit era soț de călătorie, un fel de persoană particulară.

2. *M'am suit însă după descoperire și am pus înaintea lor evanghelia pe care o predic între pagâni, iar îndeosebi celor mai cu vază, ca nu cumva să alerg îndeșert sau să ji alergat.*

Particula δέ-însă arată continuitate, iar nu are rost adversativ. El nu călătorește acum decât pentru că așa a primit în descoperire. Ce fel de descoperire a avut, nu știm. Se pare totuși că a fost o viziune. Pavel ține să facă această declarație, ca să nu se creadă cumva de cititor ceva compromițător evangheliei sale. În Ierusalim el comunică celor de acolo felul cum el predică. Prin αὐτοῖς vom înțelege și comunitatea din Ierusalim, dar mai ales pe apostolii cei mai bine văzuți de acolo. Evanghelia sa a predicat-o în conferinți private κατ'ἰδίαν-deosebi, celor ce puteau adică să-l judece: lui Iacov, Petru și Ioan. Μήπως... ἔδραμον este final. Figura metaforii este luată desigur delă obișnuitele alergări la Greci. O alergare lipsită de încununare ar fi fost, în cazul acesta, munca lui pînă acum. Dacă cei din Ierusalim erau să fie pentru obligativitatea

1. Iacov nu era din numărul celor 12?... Nota A. S.

legii mozaice, atunci el ar fi alergat în zădar. Dar nici nu puteam să fie pentru aceasta.

3. *Și nici Tit, care era cu mine, elin fiind, nu a fost silit să se taie împrejur.*

Tit merse la Ierusalim cu Pavel, ca un fel de dovadă că cineva poate fi creștin fără ca să fie circumcis, că evanghelia poate exista fără legea mozaică. Cei din Ierusalim nu s'au scandalizat de cazul acesta. Și ἀλλ' stă în legătură cu alergarea lui cea până de acum, ceea ce însemnă că, la ducerea în Ierusalim, Tit era creștin. Se pare că cei din Ierusalim nu se prea învoiau cu vederile lui Pavel privitor la circumciziune (Acta 15, 10), dar Pavel și-a susținut cu tărie punctul său de vedere și-a biruit.

4. *Iar pentru frații falși, cei vârași, care s'au furișat pe ascuns să iscodească libertatea noastră ce o avem în Hristos Iisus, ca pe noi să ne robească, 5) cărora nicio clipă nu am îngăduit cu supunerea, că adevărul evangheliei să rămână la noi.*

„Frații falși“ sînt motivul pentru care Pavel se opune la circumciziunea lui Tit. Ei erau iudeo-creștini care se botezase, dar nu se putea dez-băra de ideea că legea mozaică și-a trăit traiul. Erau ca acei oameni neînțelepți care țin șchelele lipite de casă și după ce au gătit casa. Articolul οἵτινες arată că aceștia erau cunoscuți cititorilor. «Libertatea... în Iisus» este tocmai nesupunerea la jugul legii mozaice. Καταδουλώσουσιν—să ne robească cu totul» arată grija și munca pusă de iudaizanții care nu puteau crede că legea mozaică trebuie părăsită cu desăvârșire, ci o țineau necesară spre mântuire. Ei au venit în biserică, deci cu gândul iscodirii. Ei vor fi contat să găsească părți slabe ale evangheliei, ca apoi să pretindă creștinilor tăierea-împrejur și observarea legii mozaice. Acesta era, însă, un jug și greu, pe care nu l-au putut suporta, nici ei nici părinții lor. Dativul instrumental τῇ ὀποταγ arată lupta lui Pavel pentru principiul cauzei sale, care era adevărul evangheliei.

6. *Iar dela ceice se socoteau a fi ceva, oricine ar fi fost ei, n'am nicio grijă. Dumnezeu nu caută la fața omului, că mie cei cu vază nimic nu mi-au adaos.*

Traducerea exactă după Nestle este așa: iar de către ceice se socoteau a fi ceva în ce chip oarecare erau nu oselesc: Dumnezeu nu bagă seamă fața omului... Οἱ δοκούντες εἶναι τι sunt fără îndoială Petru, Iacov și Ioan, de care el întru nimic nu s'a deosebit și pe care l-au recunoscut ca coleg al lor. Zicând: ἐποιοί ποτε ἦσαν vrea să spue că odată și el îi ținea pe aceștia ca autorități. Dar acum nu. El a putut să devie coleg celor din Ierusalim tocmai pentru că Dumnezeu nu caută la fața omului. Ἐμοί γὰρ vrea

să spue că alții au fost instruiți de cei din Ierusalim, dar el nu.

7. *Ci încă împotriva, văzând că mi-s'a încredințat mie evanghelia netăierii-împrejur, precum lui Petru a tăierii-împrejur, 8. căci celce a lucrat în Petru spre apostolia tăierii-împrejur a lucrat și în mine pentru păgâni, 9. și cunoscând darul ce mi s-a dat mie, Iacov, Kefa și Ioan, ceice se socoteau stâlpi, dreapta împărțirii mi-au dat mie și lui Varnava, ca noi la păgâni și ei tăierea-împrejur 10) numai de săraci să ne aducem aminte: ceice m'am și sărguit a face.*

Apostolii din Ierusalim nu numai că nu au opus nimic evangheliei sale, ci au încheiat chiar o legătură, ca adică Iacov, Kefa și Ioan să predice Iudeilor, iar Pavel și Varnava păgânilor, rămînînd ca ei să cultive legăturile cu biserică din Ierusalim prin colecte. Încredințarea apostoliei între păgâni a fost deaceiași calitate cu apostolia încredințată celorlalți între Iudei. Departe de noi gândul că ar fi fost două evanghelii una de alta. Era o singură evanghelie, dar avea cercuri deosebite către care trebuia predicată. Dacă ar fi fost „alta“, atunci fără îndoială că anatema dată celor ce predicau „altă“ evanghelie (1.7) trebuia să lovească și pe ap. Petru, cu care urma ca Pavel să întrerupă orice legătură. «Darul ce s'a dat mie» este, deci, predicarea evangheliei la păgâni, în mijlocul cărora Pavel și are însemnate succese. Aceste succese el adesea le reducea nu la sine, ci la darul lui Dumnezeu. La întrebarea dacă Iacov nu-i apostolul, pentrucel amintește Pavel înaintea lui Petru și Iacov chiar? Il amintește împreună cu aceștia și chiar înaintea lor, pentrucă-i vorba de un fapt petrecut în Ierusalim, unde Iacov era episcop și cu foarte multă vază între iudaizanți, pentrucă dela Iacov era delegația care a dat ocazie episcopului de care se vorbește în cele din urmă. Angajamentul de a-și aduce aminte de cei săraci Pavel și l-a ținut bine (Rom. 15, 25; 1 Cor. 16, 1; 2 Cor. 8, 1; 9, 1).

11) *Iar când a venit Kefa în Antiohia, de față i-am stăut împotriva, că osândit era.*

Episodul acesta e drept că unii exegeți îl pun înainte de Conciliul Apostolic. Dar ei nu au deloc dreptate. El nu a putut avea loc decât după acest Conciliu, și anume când Pavel și Varnava vin în Antiohia (Acta 15, 30-35). Cuvintele «κατὰ πρόσωπον-pe față» arată că împotrivirea lui Pavel nu a fost în patru ochi. Clement Alexandrinul, pentru a salva persoana Sf. Petru, zice că Kefa de aici este unul din 70, iar Ieronim zice că aceste cuvinte trebuiesc înțelese «de față lumii», «de ochii lumii», că adică cearta a fost numai în aparență, ca, prin cearta făcută în ochii lumii, să arate celor de față neobligativitatea legii mozaice. Dar aceste interpretări nu pot sta.

Prin felul cum s'a purtat Petru în această ocaziune, el era condamnat de opinia publică.

12) *Că, înainte de a veni oarecari dela Iacov, mânca împreună cu păgânii, iar când veniră, s'a dat înapoi și se osebi pe sineși, temîndu-se de cei din tăierea-împrejur, 13) și împreună cu el au fățarnicit și ceilalți Iudei, așa că și Varvara împreună a fost tras de fățarnicia lor.*

Aceasta era fapta. Oarecare iudeo-creștini din Ierusalim, care recunoșteau pe Iacov de căpetenie, vin cu oarecare treburi în Antiohia. Când au ajuns ei aici, Petru sta la masă cu păgîno-creștinii. Poate că la masă erau mîncări de cele oprite de legile levitice. Iudeo-creștinii văzînd masa lor, nu au vroit să se așeze la masă. Petru și el a lăsat masa păgîno-creștinilor și a venit la o iudeo-creștinilor, lucru ce era ofensător pentru păgîno-creștini. Lui îi urmează și ceilalți iudeo-creștini și chiar Varnava. Petru făcuse acesta de teamă să nu și piardă vaza între iudeo-creștini. Pavel îl înfruntă. De dragul celor din Ierusalim, se făcuse o dezbinare care putea să aibă urmări nepăcute.

14) *Deși am văzut că nu stau drepti la adevărul evangheliei, am zis lui Kefa înaintea tuturor: dacă tu, iudeu fiind, viețuești păgânește, cum siliți pe păgâni să viețuiască jidovește?*

Unele manuscrise au Πέτρον altele Κήφα. Apoi mai departe au: τί τὰ ἔθνη altele πῶς τὰ ἔθνη. Cuvîntul «nu stați drept» vrea să ne arate că ei cunoșteau adevărul dar nu-l practicau, cel puțin în cazul de față. Petru nu umbla după propria sa convingere internă, deaceia Pavel îl face să și arate această convingere.

15) *Noi din fire suntem iudei și nu păcătoși din păgâni, 16) dar știind că nu se îndreptează un om din faptele legii fără numai prin credința în Hristos Iisus, și noi în Hristos Iisus am crezut, ca să se îndreptăm din credința în Hristos și nu din faptele legii, că din faptele legii nu se va îndrepta tot trupul.*

«Noi» adică Pavel, Petru și Varnava, «sîntem din fire» adică din naștere iudei. Numele de iudeu era un nume de vază, dar și unul care trebuia să reamintească orișicui blestemul și pedeapsa. Iudeii sînt poporul care are legea, pe când celelalte, care nu o au, sînt popoare păcătoase. Cu toate astea nici iudeii nu se pot mîntui fără Hristos. Prejudițiul teocratic iudeu era că toți păgânii erau păcătoși, dar marele adevăr era că nimeni nu se poate mîntui decît în Hristos. Deosebirea între fapte și credință este că cele dintâi sînt urmare la o lege, pe când credința își are razimul în marea realitate Hristos. Διὰ este instrumental și arată că numai prin mijlocul credinței ne putem îndrepta. Cum stă, însă, acest text față de: «precum trupul fără de suflet este mort, așa și credința fără de fapte

moartă este? (Iacov 2, 26). Faptele legii de care vorbește Pavel sînt cele cuprinse în legea mozaică privitoare la spălări, libațiuni, mîncări etc. Acestea nu se îndreaptă. Faptele credinței creștine, de care amintește Iacov 2, 26, sunt cele recomandate de Domnul prin cuvintele: «celce va face și va învăța...» (Mat. 5, 19), și ele se numesc roada duhului și sînt amintite la Gal. 5, 22—23 și Efeseni 5, 9. Prin faptele legii mozaice omul nu s'a putut îndrepta înaintea lui Dumnezeu.

17) *Iar dacă căutînd să ne îndreptăm întru Hristos este slujitor păcatului? Să nu fie. 18) Că dacă celece am stricat, acelea iarăși le zidesc, mă adeverez călcător de poruncă.*

«Iar dacă...» este adversativ, este un argumentum a contrario, pentru că vrea să ne pue antiteza cazului din versetele imediat precedente. Adică, de am căuta să ne îndreptăm prin credința în Hristos, iar aceasta nu ar fi putut mîntui, atunci Hristos ar fi un mijlocitor pentru păcat, ceiace nimeni nu poate spune, μή γένοιτο. Iar dacă s'ar face într'un fel sau altul o întoarcere la lege, ar însemna că o rezidesc și că și recunosc greșala de o a fi atacat. Aici Pavel este foarte sentențios și are cu sine puterea convingerii, curgînd din internul conștiinței sale. Noi, ceice ne lipim de Hristos prin credință, sîntem împăcați cu Dumnezeu și scăpați de veșnicile munci. Hristos este cel ce ne-a mîntuit, iar nu legea mozaică. Ergo, dacă Petru se ținea de legea mozaică, se lipsește de mîntuirea adusă de Hristos. Următoarea judecată își face loc: sau Hristos este celce ne conduce pe noi la păcat și stă, așa dar, în serviciul păcatelor; sau că noi sîntem păcătoși. Hristos nu poate fi servul păcatului, pentru că El ne-a mîntuit de păcat, iar că El ne-ar duce la păcat, este o hulă peste măsură de mare.

19) *Că eu prin lege legii am murit, ca lui Dumnezeu să viez. 20) Cu Hristos împreună m'am răstignit, dar nu viez mai mult eu, ci viază în mine Hristos; iar ce viez acum în trup, în credința Fiului lui Dumnezeu viez, care m'a iubit pe mine și s'a dat pe sine pentru mine.*

Ἐγὼ γὰρ — «căci eu» adică: în ce mă privește pe mine personal, am murit legii prin răstignirea sa (3, 13). Prin διὰ νόμου vom înțelege în întreaga epistolă către Galateni numai legea mozaică, deși fericitul Ieronim înțelege aici legea creștină. Pavel atunci când zicînd «lege» înțelege creștinismul, adaogă imediat... πίστεως (Rom. 3, 27) sau... τοῦ πνεύματος (Rom. 8, 2). Hristos ia asuprași greutatea păcatului pe care îl ispășește pe cruce. Răbdă blestemul legii și moare, oarecum, legii, ca acei ce vor crede Lui să stea în afară de lege. Am murit împreună cu el. Dar acum viem împreună cu el. Petru deci, greșește,

dacă mai recurge la lege. El vrea să rezidească ceiace a dărîmat și ceiace, de fapt, este dărîmat prin venirea lui Hristos.

21) *Nu lepădă darul lui Dumnezeu, că, de este dreptate în lege, Hristos îndeșert a murit.*

Nu trebuie desconsiderată mîntuirea dată prin Hristos. Dacă legea mozaică ar satisface, atunci este zadarnică venirea și jertfa lui Hristos, care jertfă este dovada cea mai înaltă a dragostei sale. Restituirea legii mozaice înseamnă negarea jertfei lui Hristos.

Cu aceasta se sfârșește partea apologetică a epistolei, iar cu cap. III se începe partea polemică și, mai bine zis, dogmatico-polemică a acestei epistole.

CAP. III.

Mîntuirea este din credință iar nu din lege.

3, 1—14.

1. *O fără de minte Galateni, cine v'a vrăjît pe voi să nu vă plecați adevărului, căroră înaintea ochilor Hristos a scris în voi ca răstignit?*

Ce cuvînt greu dă cititorilor săi! Li numește lipsiți de minte ca pe unii care nu puteau înțelege prețul marelui jertfe a lui Iisus Hristos. Unele manuscrise au după ἐβάσανεν cuvintele τῆ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι (C D E I K) iar, în altele: (N A D D¹ F G) lipsesc și textul este: ἐβάσανεν... οἷς κατ' ὀφθαλμοῦς. Interogativul τὶς arată mirarea și revolta apostolului. Hristos a fost descris lor prin predica apostolului așa de viu, încât ei l-au văzut cu ochii răstignit pentru ei, pentru mîntuirea lor. Faptul că Galatenii sînt gata să primească legea, i se pare atît de straniu, că-i socoate fermecați.

2. *Aceasta vroesc numai să știu dela voi: prin faptele legii ați primit voi pe Duhul ori din crezul credinței?* 3) *Așa fărădeminte sînteți? Incepînd cu Duhul, acum în trup sfârșiți?* 4) *Atâtea ați pățimit înzadar? Decumva și înzadar!*

Minunile Sfîntului Duh se săvîrșise și în mijlocul Galatenilor și-i cunoșteau puterea. Deaceia apostolul se referă la Duhul (i. e. sfînt). Dacă ei au aflat mîngâiere în creștinism, să-i spue: au primit pe Sf. Duh din cauză că au plinit fapte ale legii mozaice, sau prin credința în Hristos? Răspunsul era ușor. Deaceia din nou îi face «fărădeminte». Dacă se întorc la lege, atunci ei sînt în regres. Progresul este ca, începînd dela cele trupesti, să se urce la cele spirituale, dela legea mozaică, la credința în Hristos. Duhul se pune în contrast cu trupul, precum și credința în Hristos este în contrast cu legea mozaică. Apostolul nici nu poate crede că cele îndurate de Galateni pentru Hristos ar putea să rămîie nerăsplătite,

lucru ce ar avea loc, atunci cînd ei s-ar întoarce la legea mozaică părăsind pe Hristos.

5. Deci cel ce va da vouă pe Duhul și lucrează puteri în voi, din faptele legii, sau din auzul credinței?

Gîndirea aceasta este eliptică: înainte de «sau» ar trebui adăogat: «lucrează minuni». Ei simt minunile Duhului, dar nu pot spune că acestea sînt urmări ale legii mozaice, ci ale credinței în Hristos.

6. Precum Avraam a crezut lui Dumnezeu și i s'a socotit lui spre dreptate, 7) cunoașteți, dar, că cei din credință aceia sînt fiii lui Avraam.

Introduce pe Avraam cu καθὼς — precum, pentru a ne arăta că, chiar în imperiul Vechiului Testament, credința își avea prețul ei — iar cel mai stimat patriarh al evreilor, Avraam, prin credință s'a mîntuit, cum se și citește în Facerea 15,6. Cu Avraam îi aseamănă Pavel pe Galateni, care și ei au primit îndreptarea prin credința în Hristos, fără niciun merit prea mare din partea lor. La Romani 4,13 și urm. se spune chiar lămurit că Avraam nici nu putea să se mîntuie prin lege, pentru că legea a fost dată aproape cu 750 de ani mai târziu. Și dacă el prin credință s'a îndreptățit, desigur că numai aceia se pot considera ca fii ai lui Avraam, care cred ca și acesta. Urmași ai lui Avraam sînt cei născuți din credință, ca Isaac, iar nu cei după trup, ca Ismail.

8. Iar văzînd înainte Scriptura că din credință Dumnezeu îndreptează pe păgîni, mai înainte a binevestit lui Avraam că întru tine se vor binecuvînta toate neamurile. 9) Așa dar cei din credință se binecuvîntează împreună cu părintele Avraam.

Scriptura a știut mai înainte că neamurile se vor îndrepta prin credință (Facerea 12,1,3; 18,18). Iar apostolul Petru chiar, cînd cheamă noroadele la pocăință, în ziua Cincizecimii, le amintește acelaș caz cu Avraam mîntuit, prin credință (Acta 3,25). Adică, precum Avraam s'a mîntuit prin credință, iar nu prin fapte ale legii, tot astfel și neamurile care s'au binecuvîntat în binecuvîntarea lui Avraam nu se pot mîntui decît prin credință.

10. *Căci cîți sînt din faptele legii sînt sub blestem; că scris este: blestemat este tot cel ce nu rămîne în toate cele scrise în cartea legii, ca să le facă pe ele. 11) Iar că prin lege nimene nu să îndreptează înaintea lui Dumnezeu, arătat este în: că dreptul din credință va fi viu, 12) iar legea nu e din credință, ci celce le face acestea va fi viu într'însele.*

Legea e aspră, ea pretinde mult. Deci dovada cea mai bună că îndreptarea este prin credință și nu prin lege, este că cei din faptele legii nu se îndreaptă, ci cad sub osînda dumnezeiască

și anume potrivit cuvintelor din Deuteronom 27,²⁶ unde legea pretinde ca omul să îndeplinească toate câte sunt scrise în ea. Lucru foarte greu. Iar legea singură spune că omul din credință va trăi (Avacum 2,⁴). Legea cere fapte. Dar ea nu obligă la credință, pentru că stipulațiunile ei cer împlinire, iar nu credință. Omul, neputând îndeplini cerințele legii, a căzut sub blestemul ei de sub care l-a scos Hristos.

13. *Hristos ne-a răscumpărat pe noi din blestemul legii, blestem făcându-se pentru noi, că scris este: blestemat tot cel ce se spînzură pe lemn, 14) ca la păgîni binecuvîntarea lui Avraam să vindă în Hristos Iisus, ca făgăduința Duhului să o luăm prin credință.*

Pe noi, iudeo-creștinii, Hristos ne-a rescumpărat de sub blestemul legii. Păgîni erau în afară de lege, dar și ei gemeau sub blestemul pus asupra omenirii întregi prin călcarea poruncii. Și pe unii și pe alții ne-a rescumpărat Hristos. Cuvintele: «blestemat» sînt din Deuter. 21,²³. Hristos, spînzurat pe lemn, răstignit, apărea înaintea iudeilor ca un blestemat de Dumnezeu. Ideia este următoarea: răstignirea era cea mai grea pedeapsă ce se putea da făcătorului-de-rău. Cel nevinovat, suferind cea mai grea pedeapsă, a făcut-o cu scopul de a șterge legea și să rescumpere de sub ea pe iudei și să poată veni binecuvîntarea lui Avraam la popoare, iar noi să primim făgăduința Duhului Sfînt. Legea ținea pe iudei despărțiți de celelalte popoare. Prin Hristos, legea se strică și toate neajunsurile se pot umbri sub mîntuirea venită prin credința în Hristos.

Legea conduce la Hristos. 3,15—29.

15. *Fraților, după om zic: testamentul întărit al unui om nimene doar nu-l strică sau (ii) mai adaogă ceva.*

Dupăce, în cele mai dinainte, a fost aspru, acum vrea să se apropie de inima cetitorilor săi. Ii numește: ἀδελφοί — fraților. Expresiunea: κατὰ ἀνθρώπου λέγω — vorbesc după om, vorbesc omenește, o întrebuițează Pavel adesea ori (Rom. 3,⁵; 1 Cor. 9,⁸), în înțelesul că cele ce urmează să le spue sînt din lucrurile pe care și omenește le înțelegi ușor. Vrea să arate raportul dintre făgăduința lui Avraam și legea mozaică. Pentru aceasta se provoacă la cele cunoscute din viața de toate zilele. Legătura încheiată de cineva nu se poate nici desființa, nici adăoga. Cuvîntul testament-διαθήκη înseamnă ce-iace s'a așezat de cineva cu promisiune solemnă. În evreiește are ca corespondent pe בְּרִית. Constat că Friederich Delitsch nu traduce pe διαθήκη prin corespunzătorul său *berit*, ci doar îl transcrie cu

litere ebraice בְּרִיתִי וְאֵין. și aici și la Evrei 9,16, singurele locuri în care acest cuvînt apare în Noul Testament.

16. *Iar lui Avraam s'au spus făgăduințele și seminției lui. Nu zice: și semințiilor, ca la mulți, ci ca la unul: și seminției tale, care este Hristos.*

Aici apostolul arată că făgăduința dată de Dumnezeu lui Avraam nu se raporta la mai multe seminții, ci la una singură, care este Hristos. Făgăduințele date lui Avraam sînt: Pămîntul acesta îl voi da seminției tale (Facerea 12, 7); tot pămîntul care-l vezi îl voi da seminției tale (Facerea 13, 15); voi întări legământul meu — בְּרִיתִי (Facerea 17, 7); întru seminția ta se vor binecuvînta toate neamurile pămîntului (Facerea 22, 18); seminției tale voi da pămîntul acesta (Facerea 24, 7). Deci pe nedrept Delitsch nu traduce cuvîntul διαθήκη, când avea un cor. atât de fericit în בְּרִית și când acest cuvînt ședea în legătură chiar cu Avraam. Substantivul colectiv σπέρμα resp. שְׂרָאָה pare perfect de bine ales pentru locul de aici. Parcă ne aflăm în genealogia Mântuitorului: Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ.

17) *Iar aceasta zic: un legământ întărit mai înainte de Dumnezeu spre Hristos, o lege făcută după patrusute treizeci de ani nu-l desființează, ca să strice făgăduința. 18) Că dacă din lege este moștenirea, nu mai este mult din făgăduința; iar lui Avraam Dumnezeu prin făgăduință a dăruit.*

Formula τοῦτο δὲ λέγω — «iar aceasta zic» arată că Pavel vrea să intre în explicațiuni (cf. 1 Cor. 1,¹²). Cuvintele εἰς χριστόν lipsesc în cod. A B C și în mai multe versiuni și în textul edat de Eberhard Nestle și pare a fi o glosă. Cei 430 de ani între făgăduință și lege sînt dovada trăinicieii făgăduinței. Legea nu a abrogat și nici nu putea abroga făgăduința făcută lui Avraam, pentru că această făgăduință era făcută pentru mai târziu. Ea durează până la Hristos «fiul lui... Avraam» (Matei 1,¹). Numărul 430 face oarecare greutate cronologice. Apostolul pune 430 de ani decînd Avraam primește făgăduința și pînă la darea legii pe muntele Sinai, iar alte locuri pun numai timpul robiei egiptene de 430 de ani (Eșirea 12,⁴⁰). Să vedem deci. Făgăduința i se dă lui Avraam în al 75 an al vieții sale (Facerea 12, 4). După 25 de ani, i se naște Isaac, care, la nașterea lui Iacov, era de 60 de ani (Facerea 25, 26). Iacov, la intrarea în Egipt, a fost de 130 de ani (Facerea 47, 9). Deci, dela darea făgăduinței și pînă la intrarea în Egipt, au trecut 25+60+130=215. Rămân deci pentru timpul de robie 215 ani. Și acești 215 ani se pot verifica în modul următor: Iochebod, mama lui Moisi, a fost o fiică naturală a lui Levi, fiul lui Iacov (Numerii 26,⁵⁹). Levi, la

intrarea în Egipt, avea 40 de ani. Când era în vîrstă de 33 de ani, i s'a născut Ioched, și dacă acesta a născut, pe Moisi în al 45 an al vieții sale, atunci ar mai rămânea încă 80 de ani pe seama lui Moisi, pînă eșirea din Egipt: $133 - 40 = 93 + 45 = 138 + 80 = 218$. Deci și proba petrecerii în Egipt dă aceiași sumă, iar nicidecum 430, cum se dă în Exod 12, 40 și unde se pare a fi în tot dreptul o eroare la transcriere. În tot acest timp îndelungat, făgăduința nu s'a pierdut, pentru că ea avea să se îndeplinească în Hristos. Plinirea făgăduinței nu-i nicidecum răsplata legii.

19) *Deci dece legea? S'a adaos pentru calcări, pînă cînd va veni sămînța careia s'a făgăduit, rînduită prin ingeri, cu mîna mijlocitorului. 20) Iar mijlocitorul nu e al unuia Dumnezeu, însă e unul.*

Dacă legea nu a șters legămîntul, atunci, zise apostolul, pentru ce a mai venit? Răspunde imediat ca să arate poporului calcările sale și să-l facă conștient la momentul oportun al plinirii făgăduințelor. Legea avea să pregătească pentru Hristos. Legea dată prin Moisi nici nu avea scopul de a împăca pe om, ci de a-l prepara prin cunoașterea păcatelor sale pentru mîntuirea în Hristos. Pe cînd făgăduința dată lui Avraam, raportîndu-se direct la Hristos, este o legătură directă între Dumnezeu și dumnezeu-omul Hristos care este mijlocitorul—μεσίτης—mediator. Ivirea unui mijlocitor presupune o dualitate și mijlocirea nu se poate face acolo unde-i unul. În promisiunea dată de Dumnezeu lui Avraam, Dumnezeu a fost singur, voia sa n'a fost constrînsă prin oarecare considerări.

Deci legea este împotriva făgăduințelor lui Dumnezeu? Nici-decum. Că de s'ar fi dat legea care poate să facă viu, negreșit din lege ar fi dreptatea 22). Ci a închis Scriptura toate sub păcat, ca făgăduința din credința lui Iisus Hristos să se dea celor ce cred.

Făgăduința dată este expresiunea voiei lui Dumnezeu. Legea, dacă ar fi după făgăduința lui Dumnezeu, ar fi și ea la fel, dar legea nu e perfectă, nici deplină. Deaceia ea nu poate duce la îndreptare ci la păcat, pentru că omul nu poate să îndeplinească toate prescripțiile ei. Scriptura a închis totul sub păcat. Nu numai τὰ πάντα, ci τοὺς πάντους, întreaga natură (Rom. 8, 23), care geme sub păcat și așteaptă învierea la o viață mai bună, care ne vine prin credința în Iisus Hristos.

23) *Iar înainte de venirea credinței sub lege eram păziți, închiși fiind spre credința ce avea*

să se descopere. 24) Așa dar legea s'a făcut nouă pedagog spre Hristos, ca din credință să ne îndreptăm; 25) iar după ce a venit credința, nu mai sîntem sub pedagog.

Particula δὲ se introduce pentru a ne întoarce gludirea la cele de mai sus (v. 19) și arătînd rostul de interpunere a legii. Iudeii ședeau, deci, cu gardul legii pînă la venirea lui Hristos în mijlocul lor, pentru ca ei să fie martori ai imperfecțiunii legii. Παιδαγωγός înseamnă pe acel povățuitor de copii care însoțește peste tot locul pe copiii încredințați supravegherii lui. El nu are rostul de a deplini instrucția copiilor, ci numai pe aceia de a conduce potrivit staturilor dascălului, deci: în verba magistri. Forma συγκεκλησμένοι, pe care o au unele manuscrise (Σ A B Δ) în loc de συγκεκλεισμένοι, dă unora ideea că încheierea s'a făcut mai înainte de începerea rostului pedagogului și, în acest caz, mai mult reiese rostul de pedagog al legii. Iudeii erau păziți de lege, ca să nu cadă dela Dumnezeu și erau separați, ca să nu vină în atingere cu alte popoare, pentru că poporul iudeu era tipul omului de după căderea în păcat.

26. *Căci toți fi ai lui Dumnezeu sînteți prin credința în Hristos Iisus. 27) Căci cîți în Hristos v'ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat.*

Iată pentru ce nu mai sîntem sub pedagog, sub legea mozaică. Noi nu ne naștem, ca copiii, ca să avem nevoie de un παιδαγωγός, ci ca fii-voici maturi, care simțim în sufletul nostru pe Hristos. Dece sîntem fii și nu copii? Pentru că și majori, dacă ne botezăm, lepădăm în apa botezului pe omul cel vechiu, stricacios prin faptele înșelăciunii, și ne îmbrăcăm în omul cel nou, în Iisus Hristos. «Cîți» ὅσοι stă în legătură cu πάντες din 26. Prin botez, omul devine fiu al lui Dumnezeu și frate al lui Hristos.

28. *Nu este iudeu, nici elin, nu este rob, nici liber, nu este bărbat, nici femeie, că voi toți sînteți una în Hristos Iisus; 29) iar de sînteți voi ai lui Hristos, apoi ai lui Avraam sămînță sînteți după făgăduința moștenirii..*

Dacă sîntem toți frați în Hristos, înseamnă că între noi nu mai există diferențe de gen, sociale sau naționale; iar ca creștini sîntem sămînță avraamică și, deci, moștenitori ai făgăduințelor lui Avraam, deci ne mîntuim, ca și acesta, prin credință, iar nu prin fapte ale legii mozaice, cum însinuau iudaizantii în rătăcirea lor.

PROBLEMA OMILETICA

Pentru îndemnarea preoțimii noastre la predicare, s'a emis părerea că, pentru fiecare sărbătoare, să se tipărească câte o predică pe o foaie volantă și să se trimită preoților, spre a o ține în biserică. Cu toate că această părere e pornită dintr'o intenție bună, noi socotim că, cu asemenea metodă, amvonul tot nu se va înviora; cel mult va deveni mai vorbăreț. N'are nevoie lumea de predici cetite sau rostite după alți autori. Ea însetează de viață vie și originală. Preotul trebuie să vorbească „ca celce are putere, iar nu ca fariseii și cărturarii“.

E lucru știut că o predică cetită nu are efectul predicii rostite. Nu are puterea de a pune în fierbere sufletele ascultătorilor, ca să le silească a săvârși fapte protivnice pornirilor rele de mai nainte. Iar o predică străină, rostită pe dinafară, nu mai are efectul unei predici originale, ci e curată declamație. Poate fi frumoasă de tot, dar fără efect practic. O predică nu merită numele de predică, dacă nu e în stare a realiza în chip evident fapte. Când laudăm o predică frumoasă — tocmai frumusețea ne ascunde impotența ei — înseamnă că prea am pierdut noi astăzi în atotputernicia cuvântului adevărat.

Să nu confundăm predica cu cateheza, conferența sau tractatul. Menirea principală a catehezei sau a conferenței este de a împărtăși cunoștințe. Se poate împrumuta foarte bine dela alt autor, se poate ceti, rosti sau chiar comunica prin scris sub formă de broșurele sau tractate. Cu cât o cateheză, conferență sau prelegere, e mai lipsită de elementul emotiv și volițional, particular predicii, cu cât va cuprinde deci mai multe cunoștințe (elemente intelectuale), cu atât e mai nepotrivită pentru vorbirea liberă și mai potrivită pentru lecțiuni sau literatură scrisă.

Nu tot așa cu predica. Menirea ei principală nu e de a comunica oamenilor cunoștința unor fapte noi, ci de a-i însufleți la anumite acțiuni pe baza unor fapte cunoscute, dar superficial, adică rău cunoscute. Se poate produce o predică minunată și cu cele mai palpabile efecte practice, fără de-a aduce la cunoștința ascultătorilor nici un fapt nou și necunoscut de dânșii. De cele mai multe ori, e chiar necesar să te lipsești de orice cărți și să-ți iei materialul de predică numai din starea cunoștințelor auditorului determinat, căruia ai să-i vorbești. Așa dar, fapte care sar în ochii tuturor ascultătorilor tăi.

Fapte pe care toți au ochi să le vadă; dar câți le văd cu adevărat! Cine n'a văzut niște crini de câmp? Dar cine i-a văzut vreodată cum îi vedea Mântuitorul! „Priviți crinii câmpului!“ Mulțimea oamenilor nu vede acolo, pe câmp,

decât niște modeste flori ca toate florile, dar nu se simte nicidecum transportată de emoție la vederea lor. Cei mulți nu-s în stare să vadă nici în crini, nici în vorbele scrise în Evanghelie despre ei infinita frumusețe o lumii, recunoștința fără margini față de grația nespūsă ce se coboară de sus până și peste cel mai smerit firicel de iarbă, bunătatea nesfârșită a Stăpânitorului destinelor noastre. Nu-i destul ca lumea numai să audă citindu-i-se Evanghelia, nici numai ca să vadă niște crini pe câmp pentru ca să și resimtă numai de câțiva aceste minunății. Insuși preotul, pentru ca să le resimtă, are nevoie de o sfortare a puterii lui de concepție, pentru ca, străbătând până în adâncul Evangheliei, să audă însuși glasul Domnului, tremurător de emoție, să vadă însuși privirea aceia mântuitoare ce făcea un paradis dintr'o lume pe care păcatele noastre au prefăcut-o într'un iad.

Tot ce-i minunat și divin nici când nu poate fi exprimat prin vorbe scrise sau cetite, nici prin flori de câmp sau de retorică. Acestea nu pot înlocui cu niciun chip pătrunderea originală și vibrantă de inspirație personală în adevărul lucrurilor, cunoscute numai pe dinafară de marea mulțime, care-i incapabilă de a ceti în taina deschisă, cum îi zice Goethe, dar de nimeni văzută. Numai din această emoție particulară a unei personalități covârșite de convingere, emană acea putere misterioasă, în stare de a conduce în sanctuarul adevărului dumnezeiesc o lume ofilită la suflet, pentru că trăiește numai din vorbe, vorbe, vorbe! auzite și tipărite!

O predică adevărată e o revelație divină într'un rug de foc. Numai cu o singură condiție: ca însuși rugul să fie de foc. Iată totul. Dacă am da noi foc la toți rugii țării noastre, revelații, ei tot nu vor face; cel mult, puțină cenușă. Fiindcă focul e dat de dinafară și nu isbucnește dinlăuntru, din însăși inima rugului, ca din rugul lui Moisi.

Eu nu vreau să spun că în sufletele preoților noștri cari nu predică, n'ar fi foc sacru. Ferească Dumnezeu de una ca asta! El este, dar zace înăbușit acolo, înăbușit de cine? tocmai de știința care avea menirea să-i învețe cum să se înflăcăreze și cum să-și desvăluie și ei acest foc sacru: de Omiletica învățată la școală. Care preot n'a făcut dureroasa experiență, că o predică întocmită după regulile manualului omiletic din seminar, nu are efect? Care preot predicând sincer și cu efect, n'a constatat că nu se poate rosti o predică vie, decât comițând un fel de trădare a perceptelor omiletice memorizate în școală cu atâta năduh!

Dar nu vom putea eși din acest impas, până când nu vom denunța odată hotărât și formal cauza fundamentală a taciturnității și impotenței amvoanelor noastre. Omiletica care se predă astăzi prin seminarii și pe care și noi am învățat-o pe vremea noastră, nu-i decât antica retorică păgână, furișată în teologia creștină numai pentru că i s'a pus o cruciuliță la gât și o năframă sfințită pe umeri, după ce a fost scăldată, dar nu și boțezată deabinelea.

Probă: din Omiletica tipărită de Casa Școalelor (sub numele răposat. Gh. Aramă), scoateți „Introducere” și capitolele „Obiectul Predicării” și „Regule privitoare la întocmirea predicii”. (Notați că niciuna din aceste părți nu e esențială meșteșugului întocmirii unei predici — deși titlurile fâgăduiesc atât de mult, — și toate se pot

reduce fără nicio pagubă la două trei propozițiuni). Ce a mai rămas din biata noastră Omiletică? Un manual de retorică latinească. Mort ca și anticitatea păgână cu toată civilizația ei. Cu desăvârșire opus în spirit și proceduri unei omiletici ce ar rezulta din Noul Testament.

Să lăsăm dar pe Quintilian să-și doarmă somnul de veci și să ne scoatem normele noastre de predicare din Evanghelia care ne învață să nu punem vinul cel nou în foi vechi. Problema Omiletică nu va putea fi definitiv rezolvată până nu vom lepăda tot ce-i răsuflat și păgân în Omiletica noastră tradițională, construind în locu-i o nouă Omiletică de esență creștină, evocatoare de daruri și plină de putere.

Econom LEON STĂCESCU,
Pisacani-Iași

CUM SE SFINTEȘTE UN PASTOR ¹⁾

La ora fixată, pastorii slujitori intră în templu și se așează în jurul mesei sfintei împărtășanii, în timp ce adunarea credincioșilor cântă din psalmul 48, sau alt cântec bisericesc ocazional. Unul din pastori se urcă în amvon și începe slujba precum urmează :

«Dumnezeu, care a făcut cerul și pământul, să fie în ajutorul nostru Amin.» Urmează apoi mărturisirea păcatelor și amintirea făgăduelilor, date celor ce se pocăiesc (cari sunt aceleași cu cele din slujba Lirurghiei).

Adunarea, în picioare, cântă obișnuitul cântec: „Fericit cel cărui Dumnezeu i-a iertat păcatele...” după care pastorul cetește mărturisirea credinței creștine (simbolul apostolic).

Adunarea se așează în bănci, iar pastorul continuă, citind din Biblie versete în legătură cu oficiul pastoratului și cu datoriile pastorului. În general, se cetesc următoarele versete: Matei 28, 19-20; Marcu 16, 15; Luca 10, 16; Ioan 20, 21-22; Ep. către Efeseni 4, 4-7 și 11-16; Faptele Apostolilor 20, 28; Epistola I către Timotei 3, 11-7; Epistola I către Petru 5, 2-4.

Sfârșind cu citirea din Biblie, pastorul îndeamnă adunarea să cânte un psalm, după care rostește o rugăciune de abundență, sau cetește următoarea rugăciune:

«Dumnezeule Atotputernic, Făcătorule și Părintele nostru, Carele ai trimis în lume pe Fiul tău, ca să mântuiască lumea și să fie izvor de viață veșnică, Te slăvim, ne închinăm Ție și-ți

mulțumim pentru nesfârșită mila Ta, prin care ne-ai răscumpărat. Te binecuvântăm, Doamne, pentru buna voia Ta de a ne face pe noi toți, bieți păcătoși, popor ales (sfânt), preoție (sacerdoțiu) de neam mare și a ne chema a-Ți slujii-Ție, împreunându-ne cu Domnul și Mântuitorul nostru, Iisus Hristos, marele și desăvârșitul sacrificator al Alianței veșnice, după ce mai întâiu ne împăcase cu Tine. Fii binecuvântat și de grija ce porți totdeauna de-a ridica din mijlocul poporului tău pe cei aleși de Tine a predica credincios Evanghelia Ta și a împărți tainele pentru mântuirea sufletelor nemuritoare și clădirea bisericii lui Hristos.

«În această zi noi, slujitorii tăi, ne-am adunat înaintea Ta, ca să consacram pe-un frate al nostru, pe care l-ai chemat a îndeplini marea și sfânta sarcină a slujbei predicării cuvântului tău. Dumnezeule prea bun și prea credincios, te rugăm fierbinte de a ne veni în ajutor, revărsând asupra noastră Sfântul Tău Duh, dela care precede viața, lumina, dragostea și sfințenia. Singuri, noi suntem neputincioși și nevrednici a săvârși lucrarea pe care Tu ne-o încredințezi. Doamne atotputernic, fie-ți milă de noi. Nu ne certa pentru călcarea credinței și pentru slăbiciunile noastre, ci, în nesfârșita dragoste către Biserica Ta, binevoiește a confirma și-a da putere cuvintelor ce vom grăi și actelor ce vom face, în numele Tău și pentru a împlini sfânta voia Ta.

«Binecuvintează, Doamne, Biserica Ta sobornicească (universală). Vino în ajutorul poporului

1. După rânduielile în vigoare, un candidat de pastorat nu poate fi consacrat, dacă n'a expus mai înainte, pastorilor slujitori, credința sa religioasă și bisericească. Aceasta o face câteva zile mai înainte de ziua sfințirii sale. Iar îndată înainte de începerea slujbei, are loc un simplu schimb de idei între candidat și pastorii slujitori.

Nicio sfințire nu e recunoscută ca având putere, dacă n'a fost oficiată de cel puțin 7 pastori aparținând Bisericii Reformate.

Tău, care-ți slujește pe tot întinsul pământului. Fă ca Biserica creștină să fie tot mai unită cu dumnezeiescul său cap, Domnul nostru Iisus Hristos, și ca lumea întreagă să învețe a Te cunoaște prin ea și a-Ți sluji Ție, Dumnezeu cel Viu și singur adevărat.

«Fii scut patriei noastre și guvernului său. Indrepteașă pe căile dreptății pașii tuturor celor ce ne ocârmuesc.

«Adu-ți aminte de cei intristați, vino în ajutorul fraților ce se găsesc în jale mari, al văduvelor, al orfanilor, al săracilor, al celor asupriți. Sprijină credința celor prigonți pentru răspândirea Evangheliei Tale și ajută-i a fi neclintiți până la sfârșit.

Implinește, Doamne, toate cererile noastre, pe care le facem în numele Domnului Iisus Hristos. Amin¹⁾».

După această rugăciune, pastorul indică adunării un cântec religios, în timpul căruia el coboară din amvon, fiind înlocuit de pastorul însărcinat cu cuvântarea de consacrare²⁾.

Sfârșindu-se cântarea, pastorul „consacrat” ține cuvântarea sa, după care urmează alt cântec religios, cântat de adunare sau de-un cor alcătuit cu această ocazie.

Urmează apoi slujba propriu zisă a *Consacrării*.

Candidatul, care până aici sta pe scaun, având la dreapta și la stânga sa, pe nașii săi spirituali (pastori), se ridică în picioare, iar păstorul consacrant i se adresează astfel: «Acuma frate, după ce ne-am încredințat, pe cât e cu putință, că v'ați pregătit indestul pentru practicarea slujbei pastorale (ministerului), nu ne mai rămâne decât a vă orândui în această sfântă sarcină, după ce, mai întâiu, în fața tuturor, vă veți lua îndatoririle cerute de orânduielele, (disciplina) bisericii noastre.

«Slujba lui Dumnezeu, în care vă legați a lucra, nu e ca slujba stăpânilor lumii acesteia, în care se poate intra și care se poate lăsa după nevoia intereselor sale, după indestularea și placul său. «Cei aleși pentru slujba pastorală, zicea vechea disciplină a bisericii noastre, trebuie să înțeleagă, că sunt în această slujbă pentru toată viața lor, nefiind descărcați de ea în chip legiuit, decât pentru bune și îndreptățite motive».

«D-voastră deci, care, peste câteva clipe, veți fi consacrat pentru a putea îndeplini funcțiunile de pastor în Biserica reformată a Franței, ascultați cetirea «Declarației de credință», primită de Sinodul general din 1872, și la care trebuie să consimțiți slujitorii săi:

«În clipa când Biserica reformată a Franței

reia firul sinoadelor sale curmate atâta vreme, simte nevoia, înainte de orice, să mulțumească lui Dumnezeu și să mărturisească dragostea sa Domnului Iisus Hristos, dumnezeiescul său cap, care a sprijinit-o și mângâiat-o în tot timpul încercărilor sale.

«Declară, prin organul reprezentanților săi, că rămâne credincioasă principiilor de credință și de libertate, pe baza cărora a fost întemeiată.

«Recunoaște autoritatea suverană a Sf. Scripturi, în materie de credință și admite mântuirea prin credință în Iisus Hristos, Fiu unic al lui Dumnezeu, mort pentru păcatele noastre și înviat pentru justificarea noastră — așa cum învață părinții și mucenicii noștri în Mărturisirea dela La Rochelle precum și Bisericile Reformei în diferitele lor Sinoade.

«Păstrează și menține, la baza învățământului său, al cultului său, al orânduielelor sale, marile fapte creștine, înfățișate în *tainele* sale, sărbătorite în prăznuirile sale religioase și exprimate în liturgiile sale, mai ales în Mărturisirea păcatelor, în Simbolul Apostolilor, și în liturgia Sfintei Cîne».

«Iată, frate, în ce termeni reprezentanții Bisericii noastre au precizat învățătura sa. Declarați, că consimțiți la aceasta?»

Candidatul îngenunchie în fața sfintei mese și, cu mâna dreaptă pe Biblia deschisă dinainte-i, răspunde:

Declar aceasta înaintea lui Dumnezeu.

Pastorul:

Făgăduiți așa dar, înaintea lui Dumnezeu și-a acestei adunări, că, credincios învățături Bisericii, al cărui slujitor voiți să fiți, veți învăța, în public și în particular, potrivit acestei învățături și că vă veți sili de-a aduce sufletele celor ce vi se vor încredința, la Iisus Hristos, Domnul și Mântuitorul nostru, Singurul Cap și Rege al Bisericii, căruia doriți să vă consacrați pentru totdeauna?

Candidatul:

Făgăduiesc.

Pastorul:

Declarați, c'aveți să fiți servitorul fraților voștri și recunoașteți că sunteți al tuturor, al celor săraci ca și-al celor bogați, al celor mici ca și-al celor mari, al celor neștiutori ca și-al celor învățați, al celor bolnavi ca și-al celor sănătoși, al celor căzuți ca și al celor neclintiți, aducându-vă aminte, că Iisus Hristos, fiind bogat, s'a făcut sărac, fiind Regele slavei, a ajuns Omul durerii, fiind Stăpân, s'a făcut servitor, c'a venit să mântuiască pe cei pierduți, că El este păstorul cel bun care caută oia cea pierdută a Sa, că El și-a dat viața pentru toți, ca pe toți să-i împace cu Dumnezeu?

Candidatul:

1. În cartea din care fac această traducere, mai este o altă rugăciune similară, pe care n'o mai traduc.

2. De obicei acest pastor e Tatăl sau în lipsă, o rudă a celui consacrat, sau unul din profesorii săi de Teologie.

Făgăduiesc.

Pastorul:

Făgăduiți, că veți merge pe urmele acelor pastori credincioși ai Bisericii noastre, cari prin sfințenia vieții lor și, adesea, chiar prin eroismul morții lor, au urmat pilda apostolilor și-a tuturor marilor slujitori ai Domnului Iisus Hristos, din cursul veacurilor trecute?

Declarați, că intrați cu tragere de inimă în misiunea ce vă este încredințată și că Dumnezeu vă cheamă, nu ca să stăpâniți peste moștenirea Sa, ci voind să fiți pildă turmei voastre. Făgăduiți să primiți și să păstrați în taină mărturisirile — ce vi se vor face pentru ușurarea cugetelor chinuite de remușcări — în afară de cele privitoare la crimele de înaltă trătăre. Făgăduiți, că veți fi credincios principiilor de ordine și libertate, cari, din timpul Reformei, au asigurat tăria și independența Bisericii noastre și că veți trăi în pace și unire cu toți, fără însă a jertfi vreodată integritatea Evangheliei, sau cinstea numelui lui Dumnezeu?

Candidatul:

Făgăduiesc. Dumnezeu să-mi fie, într'ajutor!

Pastorul, punându-și mâna dreaptă pe capul candidatului, zice:

Ca urmare a acestor declarații și-a acestor făgăduieli, și în virtutea însărcinării și răspunderii ce avem în Biserica Reformată a Franței, ca slujitori (miniștri) ai lui Iisus Hristos.

In numele Tatălui, al Fiului și-al Sfântului Duh,

(Aici toți pastorii slujitori se ridică în picioare și pun mâna dreaptă pe capul candidatului).

Vă dăm (conferim), prin punerea mâinilor, după obiceiul Apostolilor, slujba pastorală (ministerul) evanghelică în sânul acestei Biserici; și confirmăm dreptul de-a îndeplini regulat toate funcțiunile acestei slujbe, precum: predicarea Evangheliei, educația sufletească, administrarea tainelor, instrucția tinerimii, binecuvântarea căsătoriilor și toate celelalte datorii cerute de-această slujbă. Dumnezeu să vă ajute a vă îndeplini misiunea, răspunzător fiind înaintea Lui, astfel că, atunci când vă veți înfățișa înaintea Pastorului Suveran, să primiți cununa nepieritoare a slavei, prin Domnul nostru Iisus Hristos. Amin.

După aceasta, unul din pastori rostește o rugăciune de «abondență», sau cetește următoarea rugăciune:

«Dumnezeul milei, Carele voești mântuirea tuturor oamenilor și Carele ai trimis în lume pe Fiul Tău, ca să readucă la tine pe cei păcătoși, Carele voești, ca Biserica Ta să vestească lumii întregi, în veacul veacului, dreptatea și mila Ta, Te binecuvântăm pentru bună voia Ta, de-a fi chemat pe servitorul tău a fi mărturisitorul și martorul adevărului Tău, în slujba Cuvântului Tău.

Tu, Doamne, isvor de viață, de har și de virtute, varsă asupra lui, în această oră măreață, harul Sfântului Tău Duh, consacra-l Tu însuși în slujba Ta, însuflețește-l și sprijinește-l în toate zilele vieții sale. Fă să fie credincios, tare și plin de curaj în propovăduirea Evangheliei Tale. Niciodată să nu se sfiească a rosti adevărul Tău și gura sa niciodată să nu fie mută de frica de oameni.

Întărește-l în credința și viața sa lăuntrică, astfel ca el cel dintâiu să fie pătruns de adevărul pe care-l vestește și ca să grăiască din prisosul inimii sale. Ferește-l de cursele și amăgirea lumii acesteia. Păzește-l de mândrie în izbânzile sale. Nu lăsa să se descurajeze în zilele grele ale vieții sale. Indepărtează orice îndoială din inima sa, fă-l neclintit în credința sa. Fă să fie nu numai propoveditor credincios al Evangheliei Tale, ci și smerit ucenic și următor al lui Iisus Hristos, umblând în curăție, în binefacere, în blândețe și în răbdare. Fă să fie un adevărat pastor al turmei, ce Tu îi vei da; pe oile cele slăbănoage să le sprijine, pe cele bolnave să le vindece pe cele rănite să le lege, pe cele rătăcite să le aducă la staul și pe cele pierdute să le caute.

Fie-i Tu Doamne mângâierea și scăparea sa în mijlocul suferințelor vieții și-al greutăților lucrului său, pe care-l fă rodnic. Cuvântul și lucrul său să înmoaie inimile împietrite, să trezească pe cei adormiți și să întărească pe cei ce cred. Și dacă uneori trebuie să lucreze un pământ nemănos și să semene fără să culeagă, fă să găsească, în nesfârșita Ta dragoste, îmbărbătarea și răsplata muncii sale.

Auzi-ne Doamne și îplinește rugăciunile ce înălțăm la Tine pentru el și după ce Ți-a slujit credincios pe pământ, să poată într'o zi să se înfățișeze înaintea Ta, întovărășit de sufletele, pe care le va fi adus la cunoașterea ta și să-Ți spună: «Iată-mă Doamne, cu toți pe cari mi l-ai dat». Și atunci să audă cuvintele de supremă aprobare: «Bine, slugă bună și credincioasă, intră întru bucuria Domnului tău». Amin.

Adunarea cântă: «Slavă Sfântului Duh.» un cântec de mulțumire și recunoștință. În acest timp, noul pastor e îmbrățișat și sărutat frățeste de către toți pastorii slujitori. După care urcă în amvon, de unde rostește o cuvântare de mulțumire către Dumnezeu și oameni, făgăduind în acelaș timp, că va lucra credincios în ogorul Domnului.

După cuvântare, se cântă un alt cântec religios, în timpul căruia se face colectă.

Apoi noul pastor, zice:

Să rugăm pe Dumnezeu.

«Iți mulțumim Doamne pentru binecuvântările, ce-am primit prin actul sfințirii, săvârșit acum

și la recunoștința noastră unim rugăciunile noastre zicând, în tainică legătură cu Fiul Tău: «Tatăl nostru Carele ești în Ceruri... (urmează Tatăl Nostru)».

Apoi: Fraților, primiți binecuvântarea Domnului (aceeași dela sfârșitul Liturghiei), cu care se încheie slujba consacrării.

Impresii Personale.

Doream cu tot dianadinsul, să văd o «consacrare» (sfințire) de pastor protestant. În luna Decembrie 1924, ivindu-se acest prilej¹⁾, am plecat — deși pe o ploaie torențială — împreună cu alți 2 studenți, aceștia francezi, delegați să reprezinte Facultatea de Teologie din Montpellier, unde tânărul candidat își făcuse studiile.

În general, consacrările de pastori se fac în orașul sau satul, unde cel consacrat va funcționa ca pastor — ceea ce este de mare importanță pentru pastor, ca și pentru păstoriții săi. Uneori ele se fac în orașul sau satul natal al celui consacrat, cum și era cazul de față, tatăl său fiind chiar pastorul templului local.

Se înțelege ușor, deci, că, în astfel de condiții, consacrarea unui pastor îmbracă haina unui mare eveniment în biserica locală, ca și în viața pastorală a celui consacrat.

Alais este un oraș industrial și minier. Și cum astfel, credincoșii templului protestant local erau în cea mai mare parte lucrători în mine sau în fabrici, consacrarea a fost rânduită să se facă la ora 8^{1/2} seara, ca să se dea putință tuturor doritorilor să asiste la slujbă, fiind zi de lucru.

De altfel, consacrarea unui pastor în biserica protestantă este un fapt de foarte mare importanță. Cu câteva săptămâni înainte, ea este anunțată depe amvonul bisericii, unde urmează să se officieze. Apoi revistele și jurnalele religioase, locale sau regionale, anunță din vreme data și locul consacrării.

La ora 8^{1/4}, eram în templu, care deși este un local mare, cu loji și balcoane, gemea de lume. Erau de față peste 1500 de asistenți, printre cari o numeroasă delegație de credincioși ai bisericii unde, cel consacrat va fi ca pastor. Un aer de sărbătoare plutea înăuntrul sălii, împodobită cu verdeață și flori, și luminată, ca în zilele mari.

Luăm loc în băncile din jurul mesei sf. împărțășanii (table de communion), care este așezată în fața amvonului, de cele mai multe ori la capătul sălii. În stânga, alătura de noi, este un cor mixt, format anume pentru această rară ocazie, și care va cânta câteva cântece religioase în timpul slujbei.

Este ora 8^{1/2}. Exact la ora rânduită, pastorii slujitori, îmbrăcați în «robe» negre (ca magistrații), intră în sală și, în mare ordine, unul după altul iau loc în jurul sfintei mese. Sunt... 25 cu toții. Numărul cel mare al lor, seriozitatea ce se putea ceti pe fețele lor, pătrunse de importanta actului ce-aveau să săvârșească, împrăștie în toată sala un val de tăcere și pietate adâncă. Ceva grav, misterios, sfânt se va petrece peste câteva clipe.

Tânărul candidat, care urma șirului de pastori, ia loc în fața sfintei mese, privind spre amvon, unde un pastor, fost camarad de școală, va «prezida» cultul. La dreapta tânărului, stă pastorul bătrân al parohiei, unde va sluji ca al 2-lea pastor, iar la stânga sa, un pastor rudă cu el. Ceilalți pastori sunt așezați la dreapta și la stânga lor, formând un semicerc.

Pe sfânta masă stă Biblia deschisă, iar jos, la picioarele candidatului, se află o perinuță, pe care el va îngenunchia, când va face promisiunile solemne.

Slujba începe și continuă precum s'a arătat mai sus, în cea mai mare tăcere și adâncă religiozitate, cum rar mi s'a dat să văd.

Trei tură, mai ales, momentele acestei solemnități, cari m'au impresionat mai mult. Mai întâiu, atunci când tatăl candidatului, pastor la Alais, urcă în amvon și ține cuvântarea de consacrare. Cu lacrimi în ochi, cu cuvinte nespuse de duioase, întretăiate de-o emoțiune adâncă, ce se comunică întregii săli, cuvintează cu tot focul dragostei sale părintești, luând ca text, cuvintele din I Samuil cap. II, vers. 35: «Și eu îmi voi ridica preot credincios, care va lucra după inima mea și după dorința mea...»

Adresându-se candidatului cu cuvintele: «Prea iubitul meu fiu», își exprimă marea bucurie de a-l vedea intrând în rândul pastorilor slujitori ai Mântuitorului Hristos, îmbrățișând «cea mai frumoasă misiune dată omului pe pământ, de-a predica adevărul dumnezeiesc și de-a lucra pentru mântuirea oamenilor».

Amintește buna înrâurire, ce mama și bunica tânărului candidat au avut asupra formării caracterului său. În afară însă de mediul religios și pios al familiei sale (care numără mulți pastori și misonari) și mai presus de orice înrâurire omenească, «Dumnezeu te-a chemat și tu ai răspuns apelului Său». Il sfătuește «să fie smerit cu inima și supus în totul voiei Sale, oferind, ca sacrificiu, tinerețea și viața ta chiar», îi spune să fie credincios până la moarte și să propoveduiască cu osârdie Cuvântul Său. «Tu vei fi împreună lucrător cu El și, fără ajutorul Lui, nu vei putea clădi nimic». Față de păstoriții săi, să fie bun, blând și iubitor. Și încheie binecuvântându-l și rugând pe Dumnezeu să-i fie într'ajutor.

1) Consacrarea unui fost camarad de Facultate, Paul Arbrusset, oficiată în orașul Alais (Gard.)

Și mai mișcătoare fură momentele solemne ale sfințirii propriu zise. Tânărul candidat, în-genunchi, cu mâna dreaptă pe Biblie, răspun-zând întrebărilor pastorului consacrant, își ia angajamentul solemn de a fi credincios învățaturii bisericii și-a respecta orânduelile sale, fă-gânduind, în acelaș timp, că va lucra cu osârdie și devotament în îndeplinirea îndatoririlor sale. Apoi urmează actul sfințirii, prin împreunarea mâinilor și implerarea revărsării Sf. Duh. Două zeci și cinci de pastori, covârșiți de însemnăta-tea momentului, în picioare, cu mâna dreaptă întinsă deasupra capului celui care primește con-sacrarea, se roagă (unul cu voce tare ceilalți urmărind în gând) lui Dumnezeu pentru revărsa-rea Sf. Duh asupra tânărului candidat. Sutele de asistenți, mare parte în genunchi, se unesc la rugăciunea pastorilor slujitori, cari conferă în mod solemn, tânărului candidat slujba pastora-tului, cu toate drepturile și îndatoririle sale, ru-gându-se apoi pentru acordarea ajutorului dum-nezeiesc indispensabil grelei sarcini a pasto-ratului

Mișcătoare fură și momentele când, după ru-găciunea «abondenței», noul consacrat, primind sărutul frățesc al pastorilor slujitori, se urcă în amvon și predică, luând ca text cuvintele din Ps. 135. v, 1: «Lăudați-L voii slujitorii lui Iehova».

Era atât de mișcat, că și-a întretăiat cuvân-tarea cu isbucniri de plânsete și-a fost silit să-și scurteze mult din cuprinsul predicii sale. A mulțumit tatălui său pentru înțeleptele sfaturi, date în această oră solemnă, pentru nesfârșita sa dragoste părintească și pentru sacrificiile fă-cute în vederea instrucției și educației sale. Amintește memoria mamei și bunicei sale — moarte câțiva ani în urmă — cărora le datore-ște sentimentul de religiozitate și pietate... Mul-țumește logodnicei sale, care s'a legat a-l înto-vărăși și ajuta în greaua sarcină a misiunii sale pastorale. Mulțumește profesorilor Facultății de Teologie, unde și-a făcut studiile; camarazilor de studii, cu care a trăit patru ani de frumoasă și neuitată viață studențească; tinerilor prieteni de copilărie, cari îl însoțesc în acest mare pas al vieții sale; pastorilor slujitori și credincioșilor, cari luau parte la consacrația lui.

Apoi își expune, pe scurt, credința sa în Dumnezeu, Tatăl creator, în Iisus Hristos, Fiul Său și răscumpărătorul omenirii; în Sf. Duh, care «lucrează necontenit în biserica universală și ridică pastori, predicatori, evangheliști și profeți.

Făgăduiește că se va sili din toate puterile sale să fie vrednic pastor al Bisericii Reformate evanghelice.

Cere ajutorul lui Dumnezeu, căruia îi va mul-țumi și pe care îl va lăuda în toate zilele vieții sale, pentru înalta cinste la care a fost chemat.

Seara la 11—11^{1/4}, slujba era terminată. Su-tele de credincioși se întorceau la căminurile lor, adânc mișcați de impresionata slujbă, la care asistaseră și care nu se mai oficiase în templul lor de mai bine de 20 de ani. Pe drum își co-municau impresiunile asupra acestui mare eve-niment: Un pastor se consacrase în slujba Dom-nului Iisus.

Considerațiuni generale.

Este deobște cunoscut că protestanții nu consideră pastoratul ca o taină, ci ca un «mi-nister», o slujbă în serviciul Domnului, aceea de a predica pe Domnul Iisus Hristos, și care nu diferă întru nimic de slujba diferiților predi-catori și evangheliști. Aceasta face ca tinerii teo-logi, înainte chiar de a fi sfârșit studiile teologice și deci fără să fi primit consacrația, să poată oficia cultul, să poată predica, să poată bine-cuvânta căsătoriile și oficia slujba înmormântării, ba chiar și să «administreze taina botezului și a Sf. Cine».

În biserica noastră ortodoxă preoția este o taină, o taină sfântă, prin care tânărul candidat primește harul Sf. Duh, grația sfințitoare, se învestește cu puterea sacerdotală și i se confirmă dreptul de a propovedui Cuvântul divin, de a ierta păcatele și de a săvârși Sf. Taine. Un preot este un ales și un slujitor al lui Dumnezeu, un mijlocitor între oameni și Dumnezeu, un apo-stol propoveduitor al Sf. Evanghelii, un ucenic al Mântuitorului Hristos, care lucrează la mân-tuirea sufletelor oamenilor.

Teoretic, deci, biserica ortodoxă acordă preo-ției toată importanța cuvenită unei taine sfinte. Este însă izbitor faptul, că, în practică, biserica protestantă este aceea, care acordă acestui act o însemnătate mult superioară celei acordate în biserica noastră.

Din descrierea de mai sus, se vede că con-sacrarea unui pastor este un mare eveniment în viața celui consacrat, cât și în biserica pen-tru care se consacră. Jurnalele religioase și re-vistele bisericești anunță din vreme data și locul consacării; iar după săvârșirea actului, în ace-leași ziare și reviste, se face dare-de-seamă de-spre actul oficiat, rezumându-se, desigur, pe scurt, predica pastorului «consacrant», cât mai ales a celui consacrat, care mai totdeauna este ca o mărturie de credință, un imn de mulțu-mire și o expunere a planului de activitate pa-storală a sa. La oficierea unei consacării, iau parte foarte mulți pastori slujitori — rude, pro-fesori, camarazi de studii și pastori din socie-tate — variind între 15—30. Ce impresie puternică face asupra candidatului, ca și a asistenților, o adunare așa de mare de pastori, oficiind cu toată sfințenia, adânc pătrunși de însemnătatea mo-

mentului! Adăugați la aceasta, sutele de credincioși asistenți, păstrând cea mai mare tăcere, impresionați adesea până la lacrimi, urmând cu multă atenție rânduiala slujbei și predicile rostite, rugându-se apoi pentru viitorul lor pastor.

În aceste condiții, se înțelege ușor, ce impresie adâncă se produce asupra tânărului candidat, în a cărui memorie rămâne veșnic vie amintirea «celei mai frumoase zile din viața sa pastorală», când s'a legat înaintea lui Dumnezeu și-a oamenilor, că va sluji credincios, în slujba ce i s'a încredințat! Această amintire va fi ca o adiere răcoritoare, ca un cuvânt de încurajare în dificultățile grelei sarcini, ce și-a luat.

Ce se face la noi? Nu eu voiu fi acela, care voi ridica vâlul aruncat peste unele triste moravuri din trecutul bisericii noastre, moravuri, nădăjduim, îngropate pentru totdeauna.

Mă gândesc însă, *cum* se oficiază azi, la noi, o hirotonie? Și pot spune, că, dacă nu se face în condițiuni de indiferență din partea clerului slujitor și al puținilor credincioși asistenți, și de lipsă de entuziasm din partea tânărului candidat — e departe totuși de-a se face cu toată solemnitatea, importanța, pietatea și sfințenia, cuvenite unei astfel de taine sfinte.

La noi, hirotonia unui preot nu este anunțată de nimeni și nicăeri. Nici depe amvonul bisericii, unde se va oficia, nici prin revista eparhială, sau județeană, respectivă. Mai mult, nici însuși tânărul candidat nu poate anunța din vreme, pe-ai săi, despre data și locul hirotoniei sale, trebuind să aștepte a fi înștiințată abia în ultimul timp, o zi, două, nainte de ziua hirotoniei, de către prea sfințitul arhieru slujitor, care are de slujit un parastas sau un hram, la una sau la alta din bisericile din Capitală. Spun aceasta de cele ce se întâmplă la București.

Unde se oficiază? Cele mai multe hirotonii, în vechiul regat, se fac la București, unde stau mai toți prea sfinții arhierii ai diferitelor eparhii. Dacă nu se fac acolo, se fac atunci în orașele de reședință ale eparhiilor. Și într'un caz și într'altul, departe, foarte departe de biserică, pentru care candidatul va fi hirotonit. Așa dar nimeni din viitorii săi enoriași, afară poate de soția sau vreo rudă apropiată a sa, nu va putea să-l însoțească în cel mai însemnat act din viața lui ca preot.

Când se oficiază? Când prea sfințitul arhieru respectiv are a sluji un parastas sau un hram, la o biserică sau alta. Taina hirotoniei pare a fi ca un accesoriu al diferitelor slujbe religioase ocazionale. Se poate mai mare ironizare a acestei taine? Și-apoi, s'a reflectat vreodată asupra izbitor de tristei nepotriviri dintre aceste 2 slujbe? Deoparte slujba hirotoniei, care trebuie să înalțe sufletește, să înflăcăreze și entusiasmeze pe tânărul

candidat; dealtă parte slujba parastasului, care stăorce lacrimi, familiei întristate, ce plânge moartea unuia din cei scumpi ai săi!... Ce se clădește printr'una, se dărâmă prin cealaltă, și tânărul candidat, în loc să plece entusiasmat, pleacă decepționat și întristat! În plus, slujba liturghiei, destul de lungă ea singură, se lungeste și mai mult cu slujba parastasului și cea a hirotoniei.

De-aci: un zor ce se dă pentru terminarea slujbelor la ora fixată pentru mergerea la cimitir, căci trăsurile deja așteaptă în stradă; enervare din partea slujitorilor, cari prevăd că slujba nu va fi terminată la timp; intimidare, decepție și adesea umilință, din partea tânărului candidat, necunoscător perfect al rânduelii slujbelor și care, la sfârșitul slujbei, oftează ușurat, c'a scăpat de-o greutate mare.

Înainte însă de-a pleca, mai are de trecut o... «vamá». Trebuie să... plătească clerului slujitor pentru «osteneala» de-a-l fi hirotonit.

Aceasta este încă o pată pe haina prestigiului bisericii noastre, pată care trebuie ștersă cât mai repede și pentru totdeauna. În loc să primească îmbrățișări frățești, felicitări și urări, noul hirotonit trebuie să plătească...!

În timpul slujbei, nimeni nu ia adresat câteva cuvinte măcar, prin care să-i amintească sfințenia actului săvârșit, nobila misiune la care este chemat, marea răspundere ce și-a luat; nimeni nu i-a spus un cuvânt de încurajare, de care să-și amintească în zilele de dificultăți, pe care desigur că le va avea, și nimeni nu i-a indicat mijloacele, prin care el va putea ajunge mai sigur și mai degrab la rezultatele dorite ale activității sale.

Nevorbindu-i-se nimic, nici el n'a avut prilejul să-și arate public credința sa, sentimentele și aspirațiile ce însufleteau inima sa tânără, doritoare de lucru, nici n'a făgăduit nimic, nu s'a legat cu nimic.

Ziua aceasta va fi pentru el ca oricare alta, poate mai puțin chiar. Un suflu rece a stins poate flacăra unui entuziasm tineresc! S'a decepționat o încredere, s'au risipit frumoase aspirații, s'a clătinat un plan de muncă! Un decepționat și un descurajat intră în slujba credinței și-a nădejdei entusiaste! Ce fel va lucra, este ușor de întrevăzut!

Remediul unei asemenea stări de lucruri? Nu-mi permit să-l arăt eu. El se impune dela sine, celor în drept, cari singuri pot lua măsurile cele mai bune, ce vor crede de cuviință.

Mă gândesc însă, câte urmări bune ar avea faptul, dacă hirotoniile s'ar face la biserică din satul sau orașul, unde urmează să fie preot noul hirotonit. În ce condițiuni superioare și foarte favorabile s'ar putea oficia asemenea hirotonii!

Un sat întreg, sau un cartier întreg dintr'un oraș — uneori tot orașul — în haine de sărbătoare ar putea însoți pe viitorul lor păstor în «ziua

cea mai frumoasă» din viața sa ca preot. O legătură sufletească intensă va înfrăți, pe păstor cu păstoriții săi, încă din prima zi a cunoașterii lor.

Tânărul candidat va fi prezentat și recomandat viitorilor săi enoriași, de către însuși episcopul său, sau, în lipsă, de arhierul vicar al său. Ce impresie puternică s'ar produce asupra credincioșilor, când însuși prea sfințitul episcop le vorbește și le recomandă pe viitorul lor conducător! Și cât de mare încredere s'ar sădi în inimele lor!

Dar prea sfințitul episcop va fi înconjurat de protopopul respectiv și de mulți preoți, prieteni ai candidatului, sau vecin ai parohiei sale. Prezența atâtor «cinstite obraze», precum și impresionanta slujbă, oficiată cu cea mai mare pietate, vor spori și mai mult impresiile produse asupra credincioșilor asistenți, cari se vor încredința și pe calea aceasta, că preoția este o mare cinste, căreia trebuie să i-se dea ascultare.

Adăogați la acestea bucuria mare și impresia adâncă, ce se produce în inima tânărului candidat — și care va rămâne vie toată viața lui — când

vede cinstea ce i se face, de-a avea la hirotonia sa pe însuși episcopul său, ba încă și recomandându-l enoriașilor săi; de-a se vedea înconjurat de atâtea «fețe bisericești», în frunte cu protopopul, respectiv, și cari se întrec în a-l încuraja și a-i da sfaturi înțelepte, căpătate pe urma unor bogate experiențe personale. Prezența atâtor «frați», în această oră solemnă din viața sa, îi dă mai multă încredere în sine, îi dă noi puteri de muncă, îl însufletește, îl îmbărbătează, îl îndeamnă la muncă. Ziua hirotoniei sale va fi cu adevărat «cea mai frumoasă zi din viața sa preoțească».

Iar biserica locală, pe lângă marea bucurie de a avea preotul ei, va mai avea și cinstea de a primi în sânul ei și în mijlocul credincioșilor săi, pe episcopul său, un prilej destul de rar.

Iată atâtea urmări bune, obținute cu puțină bunăvoință și osteneală.

Este o simplă reflecție a unui preot doritor de mai bune rândueli în biserică, al cărui umil slujitor este.

Preot GR. CRIVEANU.

STUDII ȘI COMENTARIU CUM LUCRAU PROOROCII

Modul lor de a pricepe și înfățișa starea socială de atunci este de mare importanță.

Privind în viața poporului și crezând că: Depărtarea de la credința în Dumnezeu este izvorul tuturor relelor, ajungeau la concluziunea că o îndreptare nu poate veni decât dela oameni. Nu împrejurările, nu faptul că legăturile cu celelalte popoare s'au înmulțit sau negoțul s'a mai dezvoltat sunt de vină, ci faptul că oamenii s'au făcut necredincioși, imorali, idolatri. Interiorul omului trebuie deci schimbat mai întâiu nu împrejurările din afară, cari se vor schimba dela sine.

Necredința față de Dumnezeu are ca urmare necredința față de oameni și înrăutățirea legăturilor dintre ei.

Legătura dintre Dumnezeu și om este ca și legătura dintre bărbat și femeie în căsătorie. De îndată ce femeia a rupt credința față de bărbat, a rupt mai dinainte lanțul, ce-i ținea unul lângă altul, iubirea. Cu chipul acesta toate relele pot găsi intrare și locaș bun în o asemenea căsnicie.

Tot așa și într'un neam, care a pierdut credința în Dumnezeu și nu-l mai iubeste.

Privirea proorocilor merge și mai adânc. Ei socotesc poporul ca un organism în care fie care parte, fie care membru, se întregește cu altul, se ajută cu altul. De îndată ce unul se îmbolnăvește, celelalte suferă.

La poporul Israel este tocmai partea cea mai de seamă bolnavă. Este *inima* (după felul lor

de a vorbi) adică *mintea, sentimentul, voința*. Nu mai pricep ce este bun, iubesc ce este rău și voiesc să mergă pe căile pieirii. Deci *inima omului trebuie să fie însăntățită*.

Astfel încep ei dela viața *intimă familială* și se adâncesc în cercetarea tuturor stărilor și relelor sociale căutând să aducă toate pe calea cea adevărată.

Uitându-se în familie, în societate, văd că din nainte de Solomon chiar, dar în deosebi din timpul lui, adulterul, luxul, corupțiunea, în înțelesul cel mai larg al cuvântului, stăpâneau societatea israelită. Astfel ajung pe vremea proorocului Amos la cea mai mare decădere, care se poate vedea din vorbele proorocului ce zice: *Tatăl și fiul se due la aceiași femei spre a necinstei numele cel sfânt al meu*¹⁶⁾.

O cădere mai mare nu era posibilă.

Și această cădere a ținut vreme îndelungată, căci proorocul Ieremia zice că ar dori să aibă un culcuș în pustie, de vreme ce: «*Toți comit adulter*», sunt o bandă de necredincioși¹⁷⁾ și pot fi puși alături cu *căii și armăsarii*; unul *nechează după femeia celui alt*. Să nu pedepsesc Eu un asemenea popor? zice Domnul¹⁸⁾. *Luxul* se răspândise în societate sub toate formele.

În mâncare și băutură: «*Vai, zice Isaia, celor cari*

16. 2,
17. 9, sq.
18. 5, 11, 13

cum se scoală aleargă după băuturi amețitoare, cari zăbovesc până noaptea târziu, vinul încălzindu-i;

Chitare, harfe și flaute, tobe... și vin la cheful lor». In înbrăcăminte și podoabe.

«Și Domnul zice:

Pentru că s'au mândrit jicele Sionului, și umblă cu gâtul semeț și se uită cu coada ochiului, pășind ca în joc sărind, și fac să sune inelele dela picioarele lor. Și va umple, Stăpânul, cu chelie creștetul ficelor

[Sionului,

și Domnul va desveli rușinea lor.

In acea zi va depărta Stăpânul de la ele:

podoaba belciugelor de picioare și legăturile de la frunte și semilunele, și cerceii și brățările și voalurile, și diademele și lăntișoarele de picioare și cingătorile și cutiile de parfum și amuletele, și inelele și cerceii de nas, și hainele de sărbătoare și eșarfele, și mantalele și pungulițele și oglinzile și pânzeturile cele fine, și turbanele și maramele¹⁹⁾

Și decăderea vieții familiare nu putea fi mai bine și precis zugrăvită de cum este în cuvintele proorocului Micha, care zice:

Nu vă încredeți în prieten; nu vă puneți nădejdea în tovarăș. De aceia, care se culcă la sânul tău păzește ușile gurii tale. Căci fiul necinstește pe tată, fiica se ridică împotriva mamei ei, nora împotriva soacrii. Dușmanii omului sunt oamenii casii sale²⁰⁾.

Alături cu stricarea moravurilor mergea paralel și înrăutățirea stărei și vieții sociale.

De dreptate nu putea fi vorba. Lăcomia de câștig era așa de mare, se făcuse așa de stăpână pe sufletul acestui popor, încât întrecea ori și ce margini. In viață, în afaceri, ori și ce cale era bună, numai să fi dus la câștig. Aceasta înțelegem din zicerile proorocilor. «Vai celor, cari se gândesc la nelegiuire și în culcușurile lor cum să facă rău; cum se luminează de ziuă aduc la îndeplinire căci le stă în putere. Ei poftesc câmpii și le răpesc; case și le zmulg; pe bărbat și casa lui; pe om și moștenirea lui»²¹⁾.

Tovarășul dorului de câștig este înșălăciunea. In aceasta au devenit măștri. Cumpărătorii înșălău dând bani falși, iar vânzătorii mărfuri falșe, rele. Până chiar și pâinea săracului căutau să o speculeze. Înșelau la măsurat, înșălău la cântărit înșălău la plată; înșălău ori unde aveau prilej.

19. Isaia cap. III.

20. Micha 7₅.

21. Micha 2_{1,2}.

Văzând acestea proorocul Isaia se adresează Ierusalimului, adică locuitorilor, cu aceste cuvinte:

«Vai cum s'a făcut ca o desfrânată, cetatea cea credincioasă, plină de judecată, unde sălășluia dreptatea și acum! — ucigași.

Argintul tău s'a făcut zgură, vinul tău cu apă.

Mai marii tăi sunt răsvrătitori, și tovarăși ai hoșilor.

Toți iubesc mită

și umblă după plată;

orfanului nu fac dreptate,

și pricina văduvei nu ajunge până la ei»²²⁾.

Foarte mult mânia pe prooroci nepăsarea tuturor față de nevoile celor fără sprijin, adică văduve, orfani și săraci. De aceia auzim la ei cuvinte tari ca acestea: *Vând pe cel drept pentru argint și pe un sărac pentru o pereche de ghete și doresc să ia până și țărâna pământului de pe capul săracului*²³⁾.

Impotriva datornicilor se purtau cu cea mai mare asprime, de aceia zice proorocul Amos: *Se întind, lângă ori și ce altar, pe haine puse zălog și beau în însăși casa Domnului vin din banii celor condamnați*²⁴⁾. O batjocoră mai mare a poruncilor din legea mosaică²⁵⁾ nu se putea. Acolo se zice că hainele puse zălog nu trebuia a se păstra peste noapte ca să aibă cu ce se înveli. Ei nu numai că le țineau, dar la petreceri le așterneau pe jos. Și ce era și mai urât aceste petreceri le făceau lângă templu.

Era atâta cădere și stricăciune morală că nu te mai puteai încrede în nimeni. «Păziți-vă uuul de altul și nu vă mai încredeți nici unui frate, căci ori care frate umblă după înșălăciune și ori ce tovarăș umblă cu bârfele»²⁶⁾.

De hotărâri drepte la judecată nu se pomenea. «Ocârmuitorii ei, adecă ai cetății, judecă pentru daruri, preoții învață numai pentru plată, profeții vrăjesc pe bani»²⁷⁾. «Vând pe cel sărac pentru o pereche de ghete»²⁸⁾.

Cât de mișcătoare sunt cuvintele profetului Micha: «Ascultați aceasta, căpetenii ale casii lui Iakob, voi prinți ai casei lui Israel, cari aveți desgust de dreptate și strâmbați ce este drept»...

«Au nu este datoria noastră a ști ce este drept?» Voi sunteți «cei ce urăsc ce este bun și iubesc

22. Isaia 1₂₁ sq. alături cu 59₆ și Amos 8₄ etc.

23. Amos 2₆ și alte locuri.

24. 2₅.

25. Exod 22_{25, 26}.

26. Ies. 9₃.

27. Micha 3₁₁.

28. Amos 2₆.

ce este rău, jupoaie pielea de pe oameni și carnea de pe oasele lor²⁹⁾».

Dar pentru câștig nu se dau înapoi nici dela crime, cum se plânge proorocul Isaia de Ierusalim, orașul odată credincios, dar acum plin de criminali³⁰⁾.

«Măinele voastre sunt mânjite cu sânge și degetele voastre cu fapte rele³¹⁾»

Nimic nu mai era bun în Israel și Iuda. Ori ce simț pentru ceva mai înalt, moral, pierise.

* * *

Impotriva unei asemenea stări se ridică profeții cu toată puterea credinții lor. Ei însă nu se opresc numai la arătarea relelor ci se străduiesc, cu o nemărginită râvnă, să îndrepteze; voesc cu tot dinacinsul să schimbe viața neamului lor.

Trei sunt căile pe cari caută ei să ajungă să îndrepteze poporul:

1. Prin amenințări;
2. Prin sfaturi pătrunzătoare. Și în fine
3. Prin arătarea, îndrumarea către un ideal frumos, care le stă înaintea.

1. Toate scrierile profeților sunt pline de amenințări: «Samară, zice Hosea³¹⁾, va fi pedepsită pentru că s'a răsvrătit împotriva Dumnezeului ei».

«De aceia, zice Domnul, vrea să dau femeile voastre streinilor și ogoarele voastre altora după voi, căci dela mic până la mare toți sunt lacomi de câștig³²⁾». Și tocmai pentru că sunt așa de lacomi „vor mânca și sătui nu vor fi, și foamea va rămâne în ei³³⁾”; vor semăna, dar nu vor secera, vor pune măslina în teasc, dar nu se vor unge cu undelemn, vor musti struguri dar vin nu vor bea³⁴⁾. Nelegiurile lor au supărat foarte mult pe Domnul. De aceia la plângerea lor că i-a părăsit, El răspunde: «Voiu fi fără milă și nu-i voi cruța; faptele lor voi întoarce pe capul lor³⁵⁾. Și tot astfel toți proorocii le vestesc tot felul de pedepse pentru nelegiurile lor.

2. Alături cu aceste amenințări găsim și sfaturi pătrunzătoare pentru a înceta cu răutățile și a schimba viața ce duc.

În ce privește schimbarea vieții nu trebuie să trecem cu vederea pozițiunea pe care o au proorocii față cu stările sociale de atunci.

În viață ca și înaintea lui Dumnezeu ocupațiunea în sine nu are nici o însemnătate. Și ei voiau să facă oamenii negustorie, să cumpere și să vândă; sau să strângă avere, să-și agonisească un traiu bun.

Dar ei cereau numai o singură condițiune ori cării ocupațiuni și anume să fie cinstită, curată înaintea lui Dumnezeu ca și a oamenilor.

Ei nu voiau răsturnarea stării sociale de atunci; nici nu doreau ca neamul lor să rămână pe loc. Știeau numai că oamenii au luat pe căi greșite. De aceia le cereau să-și prefacă viața.

Prin înșelăciuni și nedreptăți se formase o clasă de bogați fie negustori, fie mari proprietari, cari apăseau pe ceilalți.

Profeții, ca să vorbim în felul nostru celor de azi, sunt acei cari voesc întemeierea acelei clase de mijloc în popor pentru care s'a scris așa de mult în vremile din urmă.

Ei se străduiau să îndrumeze poporul pe căile cele bune de viață încât fiecare să ajungă vremuri, când va putea sta la via, sub smochinul său și nimeni să nu-l turbure³⁶⁾. Voiau un timp când cei ce clădesc case să locuiască în ele, cei ce sădesc vie să mănânce fructul ei. Nu unul să clădească și un altul să locuiască, unul să sădească și altul să mănânce³⁷⁾.

Cât de mult preț au pus proorocii pe încetarea nedreptăților se poate vedea din proorocia lui Ezechiel, care dă chiar porunci cu privire la împărțirea țării, atunci când se vor întoarce în patrie. El sfătuește pe ai săi să dea regelui o bucată de pământ, care va fi „pământul său și proprietatea sa în Israel și ocârmuitorii nu vor mai apăsa poporul³⁸⁾».

Toate acestea nu erau decât porunci date numai în urma probei făcute înainte de exil, când pe căi necinstite unii strânseseră mari averi și năpăstuiau poporul.

Proorocii nu erau nici împotriva negoțului. Așa Ieremia, proorocul, zugrăvind timpurile ce vor veni zice: «Se vor cumpăra case, câmpii și vie, în această țară³⁹⁾» «Cu bani vor cumpăra câmpii și vor scri contracte și se vor pecetlui și vor fi și martori⁴⁰⁾».

Cu alte cuvinte și averea și negoțul nu erau în ele înșile ceva rău. Ele vor fi și în vremea când se vor îndeplini așteptările lui Israel.

Formele acestea din afară ale vieții sociale ei le priveau în adâncul lor.

Grămădirea de bogății, prin înșelăciuni și nedreptăți, loveau în două bunuri mari ale omului: libertatea și dreptul de proprietate, de a avea avere.

Neapărat găsim și la ei robia, cum o găsim la toate popoarele pe vremea aceea. Însă în Vechiul Testament sunt numeroase dovezi că se prețuia foarte mult libertatea. Este de ajuns să amintim

29. Micha 3^{1, 2, 3}.

30. Vezi în urmă citatul din Isaia 1²¹.

31. Isus 59³⁻⁸).

32) 14¹.

32) Ieremia 8¹⁰.

33) Micha 6¹⁴.

34) Micha 6¹⁵.

35) Ezechiel 9¹⁰.

36) Micha 4³).

37) Is. 65²¹ sq.

38) Ezechiel 45⁸ și 48.

39. Ieremia 32¹⁵.

40. Ieremia 32⁴⁴.

de anul al șaptelea ⁴¹⁾ și anul jubileu ⁴²⁾ când toți robii erau liberați.

Când regele Ţedekia calcă aceste legi de libertate prin aceea că n'a dat libertate robilor, proorocul Ieremia muștră aspru pe rege și-l amenință cu pedeapsa divină pentru această călcare a dreptului de libertate. ⁴³⁾

Tot asemenea și cu *dreptul de proprietate*. Legi mai precise o stabileau în Vechiul-Testament. La anul jubileu ori ce pământ se întorcea la acel, care l'a avut înainte ⁴⁴⁾. Și același simțimânt se vede apărat cu tărie de prooroci. Când Naboth este omorât de regele Ahab ca să-i ia viea ce o avea moștenire dela părinți și pe care Naboth nu voea s'o vândă, proorocul Ilie vestește pedeapsa divină ce va veni asupra regelui pentru că a omorât și a luat o moștenire ⁴⁵⁾.

Spusele proorocilor ⁴⁶⁾ dovedesc că acest drept era sfânt pentru ei.

Deci proorocii nu se luptau să schimbe stările sau împrejurările sociale din afară în care trăia omul. Dimpotrivă ei *cereau să se schimbe omul—lăuntru lui*.

Inima omului, adică lăuntru lui, este locul deunde pleacă toate dorințele, ⁴⁷⁾ bune sau rele ⁴⁸⁾, de cari are chiar deplină cunoștință ⁴⁹⁾.

Toate *împrejurările rele*, stările sociale depe urma cărora aveau să sufere nu veneau decât ca *pedepse* pentru inima lor rea și plină de fără de legi. Israel mănâncă rodul prefăcătoriei lui ⁵⁰⁾.

Poporul nu putea pricepe de ce l'a părăsit Domnul, care până atunci îl păzise așa de mult de atâtea rele. Dar proorocii spun: Așa zice Domnul: Tocmai pentru că Eu v'am ales dintre toate neamurile pământului și v'am făcut poporul meu ales, de aceea voi pedepsi toate păcatele voastre ⁵¹⁾. Deci starea de popor ales ce ei socoteau că le este spre bine le era spre nenorocire, căci ei nu mai erau vrednici de această cinste. Domnul este tot așa de bun sau de rău pentru Israel ca și pentru Etiopieni ⁵²⁾.

Când ei credeau că au schimbat împrejurările din afară în folosul lor și se așteptau la vreme mai buie, atunci proorocul le spune că moartea lor este aproape. Inviseseră pe Sirieni și credeau că s'a apropiat ziua Domnului ca să judece celelalte popoare și să mântue pe Israel. Dar tocmai atunci proorocul le spune că acea zi a

Domnului *pentru ei va fi zi de întunerec nu de lumină, aducându-le moarte* ⁵³⁾, căci sunt plini de fără de legi.

Și aceiași idee o găsim la toți proorocii. *Toate stările sociale rele sunt urmări ale păcatelor omului, ale necredinții. Necredința este pieirea. Cine crede, acela rămâne*, zice Isaia ⁵⁴⁾.

De aceea toată predica proorocilor este străbătută de strigătul: *Intoarceți-vă la Domnul și veți trăi* ⁵⁵⁾. Și așa încep ei să cheme pe popor, cu toată ardoarea sufletului lor curat, *la credința în Domnul*. «Cei ce se încred în Domnul, iau puteri noi, se ridică în sus ca vulturii, aleargă și nu ostenesc, merg și nu se istovesc» ⁵⁶⁾ «Sufletul îngâmfat și cel ce nu este fără prihană, nu stă, dar dreptul prin credința lui trăește» ⁵⁷⁾.

Și așa găsim nenumărate locuri în scrierile proorocilor din care se vede că izvorul unei vieții bune este credința în Dumnezeu.

Dar poporul răspundea: Au nu aducem noi jertfe din belșug Domnului, așa cum ni se porunește în lege? Au nu dovedim noi destulă credință?

Prooroci le arată însă că jertfa este lucrul cu totul neînsemnat în fața Domnului.

«Ascultați cuvântul Domnului, zice Isaia,
Ce nevoie am Eu de jertfele voastre cele multe?!
«Sunt sătul, de jertfele voastre de berbeci,
și de grăsimea vițelilor îngrășați!
Și sângele de tauri și țapi nu-mi place» ⁵⁸⁾.
«Nu-mi mai aduceți daruri cu inimă vicleană
Mi-este scârbă de fumul lor» ⁵⁹⁾
Sărbătorile voastre urăște sufletul meu
Sunt sătul, nu le mai pot răbda
Chiar dacă faceți rugăciuni multe
nu le ascult.
Măinile voastre sunt pline de sânge!
Spălați-vă, curățați-vă!
Depărtați răutatea faptelor voastre
din naintea ochilor Mei!
Incetați de a mai face rău!
Invățați a face bine!
Căutați ce este drept!
Ajutați pe cel apăsător!
Dați dreptate celui orfan,
Sprijiniți pe văduvă. ⁶⁰⁾
Dacă voiți și mă ascultați
bunătățile pământului mâncați,
Dacă nu vreți și vă împotriviți,

41. Erod 21.

42. Lev 25.

43. Ieremia 34, sq.

44. Lev. 27.

45. I. Reg. 21.

46. Vezi aci mai înainte Isaia, Micha, Ezechiel și alții.

47. Ps. 20, sq și 21, sq.

48. Proverbi 6, etc.

49. I Reg. 24; Iob 27.

50. Hosea 10, alături cu 12.

51. Amos 3.

52. Amos 9.

53. Amos. 5, sq.

54. 28, alături cu 30.

55. Ezechiel 18.

56. Isaia 40, și alte locuri.

57. Habacuc 2.

58. cap. 1.

59. I.

60. I, sq.

*de sabie veți fi mâncați,
căci gura Domnului a grăit.* ⁶¹⁾

Tot așa citim la toți proorocii, fără excepție; aceiași muștrare, aceiași plângere a Domnului.

Clasice sunt cuvintele spuse de proorocul Ieremia după porunca Domnului:

*«Puneți arderile de tot lângă jertfele voastre,
și mâncați-le carnea.
N'am vorbit cu părinții voștri și nu le-am dat
[porunci,
în ziua când i-am scos din pământul Egiptului,
cu privire la arderi de tot și jertfă!
Dar iată porunca aceasta le-am dat-o, grăind:
Ascultați glasul meu,
și voi fi Dumnezeuul vostru
și voi veți fi poporul meu,
Mergeți pe toate căile ce vă poruncesc ca să fiți
[fericiți». ⁶²⁾*

Acestea sunt cuvinte prin cari fericitul Augustin înțelege că Dumnezeu nu voește jertfa de oi, ci voiește jertfa inimii, ⁶³⁾

Jertfe, sărbători, rugăciuni, cântări de slavă Domnului n'au nici un folos, nici o urmare, nu sunt primite, nu sunt auzite de Domnul *dacă nu sunt unite cu gândul curat și inima lipită de poruncile Domnului.* ⁶⁴⁾

Dar nici chiar rugăciunile stăruitoare ale proorocilor și ale celor credincioși ai Domnului nu mai sunt ascultate. Atât de mult îi nesocotește Domnul pentru legile lor. El nu mai are decât un răspuns pentru ei, la toate rugăciunile: *«De-părtează-i din naintea feții mele și să plece»* ⁶⁵⁾

Proorocii erau adânc încredințați că toate nenorocirile ce vin și vor mai veni asupra poporului erau o urmare firească, de neînălțurat, a deslipirii inimii lor de poruncile Domnului.

Depărtarea de Dumnezeu în inima, în lăuntrul lor, a avut și are ca urmare starea din afară a neamului lor. Cuvintele:

*«Ți s'a spus, omule, ce este bine,
și ce cere Domnul dela tine:
să faci ce este drept,
Să iubești mila
și să umbli cu smerenie cu Dumnezeuul tău ⁶⁶⁾*

vestesc poporul care trebuie să fie felul de purtare al omului în viață. Și:

«Faceți în adevăr dreptate,

61. I_{10,20}.

62. Ieremia 7₃₁ sq.

63. „Non viult (Deus) sacrificium trucidati pecoris, sed vult sacrificium contriti cordis. Illo igitur, quod eum nolle dicit hoc significatur, quod eum velle subicit. Sic itaque illa Deum nolle dicit, quomodo a stultis ea velle creditur, velut suae gratia voluptatis—De civitate Dei. (Migne X₆).

64. Vezi Isaia 3_{9,14} sau Ieremia 7,6;^{11,14} și altele multe.

65. Ieremia 15₁.

66. Michă 6₃.

*Fiți unul față de altul buni și milostivi,
Pe văduvă, pe orfan, pe strein și pe sărac
nu apăsați,
Și rău unul altuia nu gândiți
în inimile voastre» ⁶⁷⁾* este porunca lui

Dumnezeu prin gura altui prooroc.

Căutând răul la izvorul lui, în inima omului, proorocii dovedesc cu adevărat că sunt luminați de sus.

Acest fapt nu trebuie trecut cu vederea. Este de mare preț pentru toate vremile.

Nu legile, nu orânduirile omenești de economie națională, de sociologie, vor schimba viața omului. Acestea au fost, sunt și vor rămâne numai deslegări de o clipă ale împrejurărilor grele prin cari poate trece un neam.

De atâta amar de vreme așteaptă lumea schimbare spre bine și văzând că nu mai vine acel bine, schimbă și preface mereu când una când alta, dibuind după desăvârșire. Această schimbare și dibuire sunt izvorul celor două curente protivnice: *optimism și pessimism.*

Optimistul, care se vede mai cu osebire în scrierile vechi de economie națională, așteaptă și visează neconținut vremuri mai bune, cari vor veni.

Pessimistul nu mai așteaptă nimic bun. Stă cu mâinile încrucișate în fața tuturor turburărilor sociale, cum stă un om slab în fața unei case ce arde și de care el crede că nu mai poate fi scăpată.

Și la unul și la altul gândul că *a trebuit să fie așa sau așa*, zădărnicește orice mișcare. De aceea amândouă aceste curente sunt de o potrivă de rele.

Nu așa la prooroci. Ei nu sunt nici optimiști nici pesimiști. Pentru ei *credința că numai omul este izvorul binelui sau răului*; numai *dela om poate pleca orice prefacere*, este stâlpul puternic ce-i ține pe calea cea dreaptă. La ei — cu toată supărarea ce arată adeseori pentru stricăciunea morală în care se cufundă omul din din ce în ce — nu găsim nici un cuvânt de rău împotriva apăsătorilor, chiar când sunt ei streini, nici o vorbă de ațâțare împotriva celor ce fac nedreptăți, *nici cel mai mic îndemn de a strica cu puterea ordinea sau starea socială de atunci.* Toate acestea vin dela oameni.

Omul este în stare să se schimbe, să se îndrepteze, cred ei cu multă tărie. Azi omul este rău. Dumnezeu îl va judeca; va face să fie în suferință. Dar de se îndreptează viitor frumos îl așteaptă.

Ei nu pierdeau încrederea în îndreptarea omului, chiar când se arătau mai decăzuți toți cei din neamul lui. Dar nici când erau vremi bune

67. Zacharia 7₈ sq.

nu se lăsau amăgiți, ci lucrau cu aceiaș îndârjire pentru vremi mai bune.

Proorocii erau, după vorba unui scriitor. «conștiința neamului lor personificată, trimișii lui Dumnezeu, care puneau tuturor înaintea oglinzii vieții celei trecătoare, patrioți în cel mai nobil înțeles al cuvântului, acei, cari în clipe hotărâtoare se arătau ca judecători, mângâietori, păstrători ai legii, vestitori ai voii Domnului față de popor, de cei puternici ca și față de regi»⁶⁸⁾

C) Din pozițiunea și ideile proorocilor față cu starea socială a poporului, înțelegem și **rolul lor politic, național.**

Din cele spuse până aci putem vedea că proorocii n'au fost nici niște demagogi ambițioși; nici niște capi de revoltă, ci toată activitatea lor politică este în rândul întâiu de natură *ideală* și tot odată *religioasă*; iar în al doilea rând *morală*. Credința lor nemărginită în Dumnezeu și în cărmuirea lumii, prin El, arată popoarele streine ce veneau asupra neamului lor, ca niște scule de pedeapsă în mâna Domnului trimise anume să-l aducă la cumințenie, să-l facă să părăsească căile rele și să se întoarcă la Dumnezeu. Deaceia să nu ne mire dacă vorbesc de războaie, vestesc războaie și nenorociri.

Proorocii de mai înainte se ocupă mai mult de relele din lăuntrul țării. Cei de mai târziu, când popoare tari din Asia le primejdiesc viața se ocupă și de legăturile neamului lor cu alte neamuri din afară.

Aceste popoare streine erau pentru neamul lor, abătut dela căile Domnului, „*bățul mâinii Domnului, și nuiava urgii Lui*”⁶⁹⁾, așa cum pentru proorocii mai din nainte *nenorocirile* ce veneau asupra țării erau *pedepse* pentru nelegiurile poporului⁷⁰⁾.

Credința lor în Dumnezeu cel sfânt, drept și curat; idealul lor moral înalt, puneau poporului anume îndatoriri.

De aceste îndatoriri nu era nici o clasă scutită. Bogat, puternic și mare, sărac, smerit, umilit, din clasa de jos, sau de sus era în fața lor de aceiași valoare. Numai un singur criteriu aveau: *Curăția vieții prin împlinirea voii Domnului.* Cum însă cu osebite cei bogați și puternici erau plini de păcate, tocmai pe ei îi mustrau proorocii, arătându-i ca pricina nenorocirilor și pedepselor ce vin peste neamul lor.

Proorocii erau vestitorii voii Domnului în toate împrejurările vieții, așa cum fusese și Moise. Numai gândindu-ne la această misiune înțelegem bine rostul lor. Iată Samuel unge pe Saul, rege

din porunca divină⁷¹⁾. Când Saul se abate dela căile Domnului, tot el i vestește că se va lua domnia din neamul lui⁷²⁾. Natan, proorocul, din porunca Domnului, muștră pe David, pentru păcatul cu Batșeba⁷³⁾. Tot el face să fie Solomon uns ca rege⁷⁴⁾.

Și așa de vom lua toată istoria acestui neam vom vedea că ei sunt cari pun și dau jos regii, după cum erau sau nu următorii misiunii lor. Acestea nu dovedesc idei republicane, cum au spus unii, ci arată că deși poporul ebru avea regi, cum ceruse, tot voea Domnului conducea poporul, ca să-și îndeplinească misiunea ce avea. De îndată ce regele se abătea dela calea cea adevărată, proorocul i vestea pedeapsa⁷⁵⁾.

După despărțirea regatului activitatea politică a proorocilor se îndreaptă mai mult în altă parte. Se luptau să împedice războaiele între frați⁷⁶⁾; de a face legături cu popoarele vecine, amestecându-se în vâltoarea luptelor ce se întrezăreau în Asia⁷⁷⁾; și ceeace era și la temelie împotrivirii la asemenea legături cu vecinii, de a nu părăsi închinarea la Domnul dându-se la cultul idolilor⁷⁸⁾.

Proorocii au avut rol politic. Dar toată *munca lor*, și în această direcție, a fost să *schimbe mintea celor ce ocârmuiau poporul*, să facă să domnească peste tot dreptatea, cinstea, cu un cuvânt *viața morală*, cerută de Dumnezeu.

Mustra și pe regi și poporul pentru greșelile ce făceau⁷⁹⁾. Ei nu se lăsau amăgiți de ceeace se arăta ochilor, ci din potrivă spuneau deschis ce va urma, fie izbândă, fie pierdere.

Duhul dumnezeesc le lumina mintea și ei puteau vedea ceeace nimeni altul nu putea vedea. Politica lor a fost neconținut o *politică religioasă, teocratică, cerută de misiunea ce se dăduse de Dumnezeu neamului lor.*

3. Și tocmai credința lor tare în Dumnezeu și în misiunea ce trebuia să îplinească în lume i făcea să nu se oprească la proorociile ce vestesc peirea poporului.

De altfel este, și din punct de vedere curat psihologic omenesc foarte lesne de înțeles că în timpuri de stricăciune generală, firile mai bune, mai alese, au pururea înaintea un *ideal* la care se uită și cu care în asemenea clipe triste se mângâie. Așa și profeții. Amărâți de starea nenorocită și urâtă în care se afla poporul, găseau această mângâiere într'un *ideal măreț*, carei-

71) I Sam. 9¹⁵⁻¹⁷.

72) I Sam 16¹⁻¹⁸.

73) II Sam. 12.

74) I Reg. 1.

75) Vezi dovada celor spuse: I Reg. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 21¹⁷⁻²⁴ etc.

76) I Reg. 12²²⁻²⁴ etc.

77) I Reg. 15³⁵⁻⁴⁸; 22⁵⁻²⁸; II Cron. 16⁷⁻¹⁰, etc., etc.

78) II Cron. 15¹⁻⁷.

79) A se citi ce a suferit proorocul Ieremia dela popor.

68. Döllinger. Heidentum und Iudentum. pag. 800 sq.

69) Isaia 10⁵ alături cu vr. 15.

70) Vezi la Elie foamete pe vremea lui Ahab, sau la Iael lăcustele ce au pustiit țara.

întărea, le da putere și îndemn în lupta grozavă, dar hotărâtă, pe care o duceau.

Acest ideal nu era un vis, o utopie, ci se putea înlăptui.

Ce voiau ei? Incetarea vieții stricate; ridicarea dreptății, a cinstei la locul ce li se cuvine; practicarea iubirii față de trați; a milosteniei față de cei săraci și slabi. Cei mari să nu mai apese pe nimeni, să nu mai nedreptățească, să nu mai fure; să nu se mai înșele unul pe altul, și așa mai departe.

Acestea se puteau înlăptui de îndată ce omul se va schimba. Când gândul, plăcerea și voea lui nu va mai fi numai la rău, adică dacă *inima omului se va prefăce și stările și împrejurările sociale se vor schimba.*

Dar dacă un asemenea ideal moral era cu putință să-l aibă orice om cu credință tare în Dumnezeu cel curat și sfânt, cum erau proorocii, nu putem să credem, că era posibil, pe vremile acelea, ca niște oameni simpli ca ei să creadă într'un alt viitor al neamului lor de cât prefăcerea morală.

Și totuși găsim, în activitatea proorocilor, iarăși un punct foarte însemnat. Este *idealul lor mesianic*, adică *credința tare în venirea unui mântuitor*, care să ridice neamul lor la slavă.

Și această parte a idealului lor le era inspirată tot de sus.

Situațiunea politică istorică a neamului ebreesc era, pe acele vremuri, foarte primejduită. Jur împrejur neamuri mari și tari. Țara lor așezată la încrucișarea drumurilor pe unde se vânturau mereu armatele și hordele de năvălitori. Tuturor le tremura inima cum tremură crăcile copacilor de puterea vijeliei.

Netăgăduit că în vremuri de acestea grele, muștrarea, deși dreaptă, nu este luată în seamă dar mângâierea încurajează, însufletește, întărește.

Și așa fac proorocii. Înaintea lor stă Dumnezeu cel veșnic, care necurmat a îngrijit de neamul acesta. *El le spune că nu vor pieri.* Așa ne explicăm de ce cu toată furia cu care vin în grămadă nenorocirile, începând cu Obadia până la cel din urmă prooroc, vestesc vremi bune pentru neamul lor.

«Mântuitori se vor arăta pe muntele Sion⁸⁰ și voiu ridica cortul cel căzut al lui David, și voiu drege spărturile lor și dărâmurile lor le voiu ridica și le voiu zidi iarăși cum erau odinioară»⁸¹).

Din neamul lui David⁸² se va naște Cel ce va înlăptui împărăția sa veșnică⁸³; va aduce lumină popoarelor și mântuire lui Israel⁸⁴).

Dar toate acestea nu se vor împlini de cât numai dacă poporul nu se va mai sprijini pe ajutorul altora, ci se va întoarce la Domnul⁸⁴). *«Dacă vreți și mă ascultați bunătățile pământului mâncați»* le zice Domnul prin gura prorocului⁸⁵).

Prin lumina ce venea din credința tare și nestrămutată în Dumnezeu viu și sfânt, vedeau tot ce este și ce se va întâmpla.

Vedeau că nu mai cred în Dumnezeu și sunt dedați cu totul stricăciuni. Vedeau de asemenea că viața lor este foarte grea și plină de nenorociri.

Atunci le spune hotărât: *«Credeti în Dumnezeu și veți putea trăi. Indreptați-vă viața după poruncile Lui și nu veți mai suferi.»*

Dar din tot neamul lor marea mulțime mergea înainte pe căile răutății. Numai un mic număr i-asculta, credea și se silea să îndrepteze. Proorocul se uită în lume și vede că:

*«O rămășiță, se întoarce,
«un rest din Iacob,
«la Dumnezeu cel tare»⁸⁶).*

Grea, apăsătoare, nespus de grea vedea el că era atunci viața lor, din pricina celor ce veneau asupra lor:

*«Vai! vuet mare de popoare multe
«ca urletul mării este vuetul lor;
«Un huet de neamuri
ca urletul apelor mari urlă ele,
«Neamurile mugesc cum mugesc apele mari»⁸⁷).*

Dar ochiul proorocului, luminat de Cel de sus, nu se oprește la aceste arătări înspăimântătoare. Prin negura groasă a nenorocirilor, vede că:

*«El le ceartă și ele fug departe,
«asvârlite ca pleava pe munți din naintea vijeliei,
«ca vârtejul de praf în volbura de vânt.
«In vreme de seară
mare spaimă,
«Când se crapă de ziudă, nu mai sunt»
«Aceasta este partea celor ce ne pradă,
și soarta cela ce ne jăfuesc»⁸⁸).*

Domnul nu lasă pe cei credincioși să moară. Și pe un vârf golaș de munte ridică El steagul de luptă și chiamă oștirea sa să pedepsească pe cei nelegiuiți, slăvind și ridicând pe cei credincioși din neamul Lui ales:

*«Tu Betlehem, Efrata,
«mic între miile din Iuda.
«din tine îmi va ieși
«Cel ce va stăpâni peste Israel,
«a cărui obârșie din vechime, din zile străvechi»⁸⁹).*

80. Obadia v. 21 și Ioel II, 22.

81. Amos 9, 11.

82. Isaia 11.

83. Isaia 16, 5; 18, 7; 24 - 27.

84. Isaia 85; 49.

84. Isaia 10, 23 și altele.

85. Isaia 1, 19.

86. Isaia 10, 21.

87. Isaia 10, 12, 13.

88) Isaia 17, 13, 14.

89) Micha 5, 1 sq.

Și

«La tine, turn al turmei,
«movilă a feții Sionului
«la tine va veni,
«la tine va ajunge
«domnia cea străveche
«împărăția casei ficii Ierusalimului». ⁹⁰⁾.

Această împărăție este cea mesianică în care va stăpâni Unsul Domnului.

Astfel chemau proorocii neamul lor pe căile adevărate ale vieții.

Le arătau *cine este Dumnezeu*, și ce-a făcut El pentru ei.

Le spuneau *ce fel de vieță* cere acest Dumnezeu dela ei.

Le vesteau *pedepse* pentru călcarea poruncilor și umblarea pe căile rele.

Le puneau înainte un *ideal măreț, slăvit*, de care se vor bucura toți dacă se vor întoarce la Domnul. Iar de nu, numai *restul de credincioși* se vor bucura de slava împărăției mesianice.

Literatură

Keil «Lehrbuch der historisch-kritischen Einleitung in das Alte Testament».

Kaulen Franz «Einleitung in die heilige Schrift Alten und Neuen Testamentes» II volume.

Steuernagel «Einleitung in das Alte Testament».

Cornill «Der israelitische Prophetismus».

Gunkel H. «Die Propheten».

Schoepfer «Geschichte des Alten Testamentes».

Reuss Eduard «Geschichte des Alten Testamentes».

Gautier L. «Introduction à l'ancien Testament» II volume.

König Ed. «Einleitung in das alte Testament».

Kleinert P. «Die Propheten Israels in sozialer Beziehung».

Oettli S. «Geschichte Israels» II volume.

Selbst Joseph «Handbuch zur biblischen Geschichte».

Köhler August «Lehrbuch der biblischen Geschichte».

Meffert Franz «Israel und der alte Orient».

Strack Hermman «Einleitung in das alte Testament».

Hengstenberg Er Wilk «Beiträge zur Einleitung ins alte Testament» 3 volume.

Hävernich Heinrich A. Chr. «Handbuch der historisch-kritischen Einleitung ins alte Testament»

Vigouroux «Manuel bibliqué»

Din aceste lucrări, cetite de mine, pot recomanda studenților și preoților lucrările de introducere ale lui *Keil, Kaulen, Hävernich și Hengstenberg*. Acestea, deși mai vechi, nu se deosebesc însă decât în foarte puține puncte de învățătura Bisericii noastre. Unui student ca și unui preot îi ajunge introducerea de *Keil* sau *Kaulen*.

Bună este iarăși lucrarea lui *Schoepfer* «Geschichte des alten Testamentes».

Această lucrare a apărut și în o ediție franceză, prelucrată de *Pelt*, profesor, pe vremuri, în Metz.

Prelucrarea lui *Pelt* «*Histoire de l'ancien Testament*» a fost introdusă chiar în seminariile din Franța. II volume.

De asemenea pentru cel ce voește să adâncească mai mult o chestiune de introducere poate citi, cu mare folos, studiile introductive ce se găsesc la fiecare carte din Vechiul Testament ce se găsește explicată în vreunul din comentariile următoare:

Keil und Delitzsch «Biblischer Commentar über das alte Testament».

Lange I. C. «Teologisch-homiletisches Bibelwerk» Die heilige Schrift des Alten und Neuen Testamentes.

Din nefericire însă, azi, aceste scrieri au devenit rarități. Cel ce va putea să și le procure nu va mai avea nevoie de altă carte pentru studiul scripturii, decât de scrierile părinților bisericești, cari au explicat cartea sfântă.

Nowak W. «Handcommentar zum alten Testament».

«*La sainte bible*» avec commentaires, cu studii introductive bune și cu explicații de text scurte înlesnind cercetările *specialiștilor* și ajutând și la cunoașterea părerilor părinților și scriitorile bisericești.

Folositor este și «*Dictionnaire de la Bible*» par F. Vigouroux, unde se găsesc și scurte studii introductive.

Interesante studii — raționaliste însă — sunt și în «*The Century Bible*» o ediție mică cu scurte dar folositoare explicații, ce a apărut în Oxford.

Cine voește să cunoască mai de aproape literatura introductivă mai veche o poate găsi în introducerile de *Keil* sau *Strack*. Literatura mai nouă se dă în introducerea de *Steuernagel* la fiecare capitol.

⁹⁰⁾ Micha 4, sq.

Un caz curios de arheologie bisericească românească

de Pr. C. BOBULESCU

D. Iulian Marinescu, profesor, a publicat, nu de mult, niște documente relative la Ioan Niculce-cronicarul¹⁾, printre care dăm și peste izvodul de cheltuelile făcute la moartea soției sale Maria, întâmplată la 20 Ghenarie 1738. Și cazul curios pe care-l întâlnim, este tocmai în acest izvod, unde, printre cheltueli, găsim că: «*I năframă cu sârmă, s'au dat Mitropolitului pentru carte(a) de dezlegare*»; iar «*10 părăle diiacului, ci-au scris carte(a)*», adică *cartea cea de dezlegare*».

Prin urmare, despre ce fel de *carte de dezlegare* poate fi vorba aici? Și la ce putea, să se întrebuițeze o asemenea *carte de dezlegare*? Avem de a face cu o practică veche bisericească dispărută, sau ne aflăm în fața unui caz izolat?

Dacă urmărim tipicul slujbei înmormântărilor din molitvenicile noastre, căruia înaintașii noștri precum și noi, i-au urmat prescripțiile cu multă scrupulozitate, despre o atare *carte de dezlegare*, nu se face mențiune, decât cu singura excepție din *molitvenicul* dela Târgoviște din 1545, care e și dintre cele dintâi tipărituri ale noastre slavonești. În acesta și orânduiala întru câtva diferă de cece a practicat biserica noastră la înmormântări.

Iată care este sfârșitul slujbei înmormântării mirenilor, când s'a ajuns cu mortul la groapă, după acest molitvenic.

«*Preotul iea după aceasta unt-de-lemn din candelă și-l varsă peste moaște făcând semnul sfintei cruci a Domnului.*

După aceea ia pământ din cele patru părți și'n acest chip închide capacul sicriului.

Apoi rostește, cred într'un Dumnezeu, sfinte Dumnezeule și otpust.

Apoi face 12 metanii deasupra adormitului nostru frate și câți vor fi de față la mormânt vor zice vecinica ta pomenire.

După otpust, se citește rugăciunea dezlegării la mormântul celor morți.

Și acum rugăciunea spirituală (de rămas bun) pe care o scrie și i-o pune în mâna mortului.

[= *Иниѣ матѣа дхѣна гоѣца шпѣветна юже на приавте въ рѣне вмирающаго (зложити).*

Va să zică, pe lângă rugăciunile *dezlegării* sau ale *ertăciunii* — numite adesea cu cuvântul direct din slavonește și *molitvele de razdreșenie*²⁾ — care

se citeau la mort pentru tot blestemul și afurisania, de arhieru; iar de nu ar fi fost acesta se citeau și de părintele cel duhovnicesc,¹⁾ *mai*

раздрѣшати-аж-дѣши а deslega, а desface și а rupe.
vezi și А. И. Яцимирскій, *Мелкіе тексты и замѣтки по старинной славянской ирвсккой литературѣ* pp. 464—470.

era nevoe și de rugăciunea spirituală — de rămas bun — care se scria și se punea în mâna mortului.

O asemenea rugăciune scrisă — numită și *carte de ertăciune*, emanată numai dela un arhieru — era prevăzută de altmintrelea și de pravila noastră, care'n sineși, nu cuprinde decât una din cele două molitve de dezlegare bine cunoscute, însă mai scurtată.

Iată și cuprinsul unei astfel de rugăciuni de ertăciune dată după pravilă:

«*Cartea de ertăciune care scrie Arhieru.*

Smerenia noastră de în darul și mila și puterea a preasfântului și de viață începător Duh, carele se-au dat dela Mântuitorul nostru Iisus Hristos, dumnezeștilor și sfinților lui ucenici și apostoli, a lega și a dezlega ale oamenilor păcate, zicând lor: «*Primiți Duh sfânt, ori cui veți erta păcatele, ertate să fie lor și ori cui veți ținea ținute să fie și ori câte veți lega pre pământ, să fie legate și în ceriu și ori câte veți dezlega pre pământ, să fie dezlegate și în ceriuri, iar dela aceea și la noi unul după altul cu venirea acelu dumnezeesc dar, am ertat și pre fiul iubit al nostru sufletesc, cutare, în câte și el ca un om au greșit și pre Dumnezeu au muștrat și au mâniat, cu cuvântul, cu lucrul, cu gândul și cu toate simțirile lui, sau de va hi căzut supt blăstemul arhierului sau al preotului sau al tătână-său sau al mâne-sa sau singur adins eluș se-au blăstemat sau va fi jurat strâmb sau ori de cine se va fi legat cu afurisanie sau întralte păcate ale lui. Și el ca un om fiind se-au poticnit și duhovnicului au ispovedit și canonul dela dânsul au primit, deci de aceste greșale de toate și de legături îl slobozim și-l ertăm, cu puterea și cu darul a tocmitorului și dumnezeescului închinător al prea puternicului Duh; iar câte va fi uitat sau aicea va hi lăsat neispovedite și acelea să iarte lui milostivul Dumnezeu, carele iaste blagoslovit întru veaci. Amin »)*

E întrebarea, s'a practicat la noi obiceiul, ca o asemenea rugăciune de rămas bun sau de ertăciune, scrisă, să se pue în mâna mortului?

1. În „Buletinul comisiei istorice a României“ vol. IV București 1925 p. 72.

2. „Să cunoaștii, că să va afla om afurisit și-i să vor cei molitvele de razdreșenie, numai să le citească vlădic“.
Vezi ms. 1476 see. al XVII-lea f. 70 Acad. rom.

1. Folosesc „Molitvenicul“ de Târgoviște din 1713 p. 466.

2. «Indreptarea legiei» Târgoviște 1652 ed. Ioan M. Bujoreanu București 1885 gl. 405 p. 306.

Răspunsul, nu-l putem căpăta decât într'un chip cu totul indirect, adecă din informațiile pe care le aveau străinii despre viața și obiceiurile noastre și-ndeosebi dela acei, care găseau în ele abateri grave, adevărate erezii în legătură cu fundamentul doctrinei creștine. Leonard Josecius probabil înainte de anul 1578, ¹⁾ iată ce ne raportează asupra felului cum românii îngrijeau odinioară de ași îngropa morții lor.

«*Înainte de îngroparea sau înmormântarea dispăruților lor depun lacrimi tînguitoare și bocete și insul cu lumânări aprinse și cu tăbli zugrăvite — e vorba desigur de steagurile sau prapurile cum se numesc în Moldova — îl aduc la mormânt. Apsi urmând cu tot felul de fantazmagorii, îl înmormântează. Unii pun morților ace, ață, o bucățică de ștergar și pânză de in, deasemenea 10 bani, pâine și altele la fel, pentru ca să-și petreacă timpul în mormânt și să poată înainta pe drumul spre presupusul lor paradis».*

Printre acuzațiile aruncate de calvini, nouă, spunându-ne «că, n'aveți peri în cap câte obiceiuri aveți și propoveduiți afară de evanghelia lui Pavel (sic)» apoi ne'ntreabă «și care apostol v'au învățat la petrecaniia morților, de puneți icoane pre pantece și le sărutați și cereți bani și le puneți cruce de ciară în mână și ban și le dați merinde și udați cu vin. Și începe întâi popa a trage lut pre el și alte nebunii multe ca acestea ²⁾», dar nimic, nu pomenește calvinul disprețuitor al datinilor noastre, de o scrisoare de rămas bun sau de ertăciune, că s'ar fi pus în mâna mortului, căci de-ar fi fost obiceiul acesta, nu l-ar fi tăcut. Era prea izbitor.

De asemeni, nu face mențiune de o atare datină Bandinus, (1646) care n'trun capitol special vorbește de felul cum se făcea înmormântarea la noi, deși nu uită de a o spune, că ereziiile noastre desfășurate la asemenea prilejuri, au influențat și pe credincioșii săi ³⁾.

Iar, dacă tuturor acestora, putea să scape din vedere un asemenea lucru, nici prin minte nu ne poate trece când e vorba de Paul de Alep (1653—1658). De oarece acesta vorbește cu atâta amănunțime de o seamă de slujbe bisericesti săvârșite supt ochii săi, la care însuși a luat parte — menționând pe alocurea obiceiurile pământului — în cât singura autoritate a acestuia de ar fi fost invocată și era de ajuns ⁴⁾.

Datina cum s'a urmat după tipic, cu citirea molitvelor de deslegare sau ertăciune, în afară de cazul prevăzut de molitvenicul din 1545,

adecă de a se citi la mormânt — obicei care se menține până astăzi — mai întâi trebuiau a fi citite și-n biserică, mai ales că orice slujbă își avea începutul ei de aci. Și-n acest caz, fie că s'ar fi făcut parastas, fie că s'ar fi citit acestea, ca simple molitve de deslegare a tot blestemul, molitvenicul Mitropolitului Dosoftei din 1681 prevede următoarea orînduială.

«*Molitve[le] de ertat a tot blăstăm și afurisanie omului răpăosat o citeaște arhiereul însi întâi la proscomidie o citesc toți preuții cei gata de leturghie îmbrăcat. Apoi la vâhodul heruvicului în eșitul sfintelor daruri iase denaintea darurilor de ngenunche arhiereul și cu umilenie le citiaște și deacă obrășiaște scoalî și ia sfintele daruri de la diacon și de la preut de le aduce în oltari pre sfântul prestol¹⁾».*

Deci, nici macar vre-o aluzie nu se face în acest molitvenic la «Cartea de ertăciune» pe care după cum am văzut după prevederile pravilii trebuia s'o scrie arhiereul, pentru cel adormit.

Parale însă, cu cele prevăzute de tipicul bisericesc poporul își ținea și ține și astăzi la datinele lui, la eresurile lui după cum le-ar fi calificat cărturarii și străinii.

Așa numai depărte, acum cîțiva ani mai în urmă citim din răvașul cuiva de loc din Boureni județul Dolj, cum că «... la moartea unui bătrîn al nostru de vreo 95 de ani, noru-sa și fiu-său au avut grijă ca toate hîrțile (vechi) și cărțile pe care citea el și scria cu pană de gîscă, i le-au pus în tron (= sicriu) ca să aibă ce ceti pe lumea cealaltă...²⁾»

În legătură cu această datină, găsim alta și mai interesantă care se practica anterior anului 1781 și anume la îngroparea preoților sau diaconilor, ca să li se pue în sicriu și cărțile de hirotonie, pentru a nu se folosi de ele alții în urma lor.

Iată cum glăsuște enciclica episcopului de Rîmnic Filaret, privitor la această datină.

«*Pentru preoții și diaconii, ce să vor întîmpla a muri, să li se ia cărțile de hirotonie, ca să nu încapă la mîna altuia, să zică, că iaste hirotonisit, ne avînd dar; iar obiceiul, ce l-au avut până acum de să îngropa cu dînsele, să dai poruncă — cucernice protopoape — a nu să mai face această urmare fără de orînduială, mai virtos, că iaste să-ți dai seama cu dînsele, cînd te vei scădea cu numele acelora morți la socoteală²⁾».*

Acum venind la cele scrise de cronicarul Niculce în izvodul de cheltuelile făcute la înmormântarea soții sale, dînd «ro părare diiacului, ci au scris cartea» de dezlegare, pe care o va fi

1. Leonard Josecius 1578 Basel. Teutsch. publ. în revista „Biserica ortodoxă română” an. XXXVIII (1915) pp 1065—1066.

2. Georgiu Barișiu „Catechismul calvinescu” ed. II tip. în 1656 Sibiu, 1879 p. 5.

3. Analele acad. române mem. secf. ist. tom. XVI (1893-94) p. 326.

4. Emilia Cioran „Călătoriile Patriarhului Macarie de Antiochia în Țările române” (1653-1658) Bucureștii 1900.

1) p. 81.

2) Revista „Ion Creangă” an. VI (1913) nr. 9 Septembrie p. 287 sau în rev. „Miron Costin” an. I (1913) nr. 3 p. 48.

3) Rev. „Bis. ort. rom.” an. XV (1891) p. 632.

pus în mînile moartei, negreșit că avem de a face cu-n caz izolat, la care concură o sumă de împrejurări, care'n acelaș timp îl și justifică.

Însuși Neculce se presupune a fi *de neam străin*¹⁾, din trecutul căruia mai știm că a viețuit în Rusia de la 1711-1719, cînd cu fuga lui Dumitrașcu Vodă Cantemir, stînd acolo timp de opt ani de zile²⁾.

Reîntors de acolo din Rusia, unde a avut nenumărate prilejuri de a cunoaște datinile rușilor, avînd nenorocirea să și piardă soția, această-i îngropată de Mitropolitul Antonie, care primește «*i năframă cu sârmă*» «*pentru cartea de dezlegare*». Iar fiindcă, antecedentele din viața acestui mitropolit, ca: reînceperea tipăriturilor slavonești, simpatia pe care a arătat-o armatelor rusești la intrarea lor în țară, ținînd și discurs generalului Munich ș'apoi fuga lui în Rusia pentru totdeauna³⁾, toate acestea încă ne îndeamnă a crede, că însuși Antonie trebuie, să fi fost de obîrșie malorusean și prin urmare, nu străin de un asemenea obicei rusesc, după cum îl vom și documenta. De oarece aceea ce se săvîrșea la înmormîntarea soției lui Neculce — deși romîncă după nașterea ei — era o datină cu totul streină și de molitvenicele noastre cum și de tradiția noastră bisericească.

Obiceiul acesta însă, de a pune scrisoare în mîna mortului, este cu mult mai vechiu decât molitvelnicul din 1545. Și el se păstrează până astăzi la Ruși, sub influența cărora am și primit molitvelnicul menționat. Iar dacă s'ar fi practicat și la noi, negreșit, că el nu s'ar fi eliminat din molitvelnicile, care s'au tipărit mai târziu.

Este curios lucru, că acest obicei se întrezărește și pare a-l fi avut Cumanii, care au trăit și pe pămîntul nostru, fără însă, a ni-l fi lăsat ca moștenire.

Așa Joinville împărtășindu-ne aceea ce i-a istorisit seniorul Nariot de Toucy pela 1239, el narează printre altele și «o mare minune întîmplată în timpul, cînd se afla el în armata Cumanilor.

Un bogat cavaler de ai lor fiind mort, ei săpară o largă groapă în care l-au așezat cu multă pompă și scump îmbrăcat pe un scaun și au pus împreună cu el de vii pe cel mai bun cal ce avea și pe cel mai bun ostaș în groapă lângă stăpînul său, fiind față regele Cumanilor și alți seniori puternici. Aceștia și-au luat rămas bun dela el, punându-i în chimir o mulțime de aur

și argint și zicându-i fiecare: «Cînd voi veni eu în acea lume, îmi vei întoarce, ceea ce-ți dau împrumut.

Iar el răspundea: «Așa voi face negreșit». *Marele rege al Cumanilor, i-a dat apoi niște scrisori adresate la regele, predecesorul său, unde atesta, că răposatul trăise foarte bine și-i făcuse multe servicii pentru care ruga să-l răsplătească.* Apoi ostașul, a fost băgat în groapă cu stăpînul său și cu calul de viu. Groapa s'a astupat cu scînduri bine ținute și toată oastea s'a apucat să arunce deasupra-i pămînt și petre astfel că, înainte de noapte în memoria celor îngropați s'a înălțat deasupra lor o mare măgură¹⁾.

De remarcat, că atît la Cumani, cînd era vorba ca acel slujitor, să fie sacrificat îngropîndu-se cu mortul de viu, scrisorile i le-a înmînat regele; și-n obiceiul rușilor scrisoarea de recomandare de rămas bun, sau de iertăciune — ori cum i-am spune — care trebuie să fie înmînată mortului, trebuie să emane, numai dela un arhieru, după cum de almintrelea am văzut și-n pravilă, decât dela stăpînirea cea mai înaltă și nu dela oricine.

În legătură cu acest obicei, iată ce citim într'ocarte mai veche cuprinzătoare de datinile observate pe la diferitele popoare și prin urmare și la ruși, referitor la înmormîntare:

Orînduiala convoiului este în chipul următor¹⁾.

În frunte pășește un preot care poartă icoana sfîntului pe care mortul l-a primit, ca patron la botezul său. El este urmat de patru fete, rude apropiate ale defunctului, care'ndeplinesc rolul de plîngătoare sau în loc cîteva femei tocmită expre pentru această tristă ceremonie. După aceasta urmează corpul pe care'l duc pe umeri șase oameni. Dacă acesta este un călugăr sau călugăriță, confrății săi sau tovarășii îi îndeplinesc această din urmă datorie. Alți preoți merg alătura deoparte și de alta, tîmîindu-l și cîntînd pentru a îndepărta spiritile rele. Rudele și amicii urmează.... fiecare cu luminare în mînă... Iar cînd s'a ajuns la groapă se descoperă sicriul și se ține icoana sfîntului pe mort, în timp ce preotul face rugăciuni sau recită cîteva pasagii din liturghie. După aceasta rudele și prietenii își ieau rămas bun dela mort sărutîndu-l sau sărutînd sicriul său. *Preotul se apropie și-i pune pașaportul în mînă. Acest pașaport este semnat dela mitropolie sau de duhovnicul, care'l vinde mai mult sau mai puțin scump după mijloacele și calitatea acelor care'l cumpără. El conține o mărturisire a bunei vieți sau căința răposatului. Cînd un muribund a primit binecuvîntarea preotului și cînd după moartea sa, el ține certificatul*

1. Iulian Marinescu o. c. pp. 3-4.

2. Ștefan Ciobanu „Dimitrie Cantemir în Rusia” Acad. rom mem. secf. lit. ser. III. tom. II. 1925.

3. Hammer „Histoire de l'empire ottoman dans la collection d'histoires” complètes de tous les états européens”. III p. 484; Emile Legran d. „Ipsiémérides Dacies”. tome deuxième pp. 398-9; Letopiseșele IIP. 413 și nota. D. Dan „Putna” p. 51; C. Bobulescu „Spicuitor în agor vecin” fasc. 1-3 pp.: 29-31.

1. Joinville „Mémoires ou histoire et chronique du très chrétien roi Saint Louis” publiées par M. Francisque Michel. Paris ed. din 1858 și 1859 pp. 150-152.

său în mână, nu mai este nici-o îndoială, că el are să fie primit în cer. Preotul recomandă pe mort, ¹⁾ aproape întotdeauna sfântului Nicolae. În sfârșit se închide sicriul, se dă în groapă; fața mortului este întoarsă în spre răsărit și se ia rămas bun dela el prin adevărate plîngeri sau măcar prin plîngeri, care s'au cumpărat.

Se adaugă în lucrarea citată — care deci ne descrie acest obicei — și o gravură, care reprezintă momentul în care preotul pune în mîna celui răposat, certificatul de recomandare. ²⁾

Dela ruși obiceiul — în timpul stăpînirii cele

1. Tot în acelaș senz au văzut și ai noștrii de odinioară; vorbindu-se de datoriile preotului de armată în timpul războiului dela 1877. „Preotul datorește a celebra funerariile morșilor căzuși în luptă. Cu ocaziunea îngropării și a recomandării sufletelor lor către D-zeu, el trebuie a face cunoscut soldașilor și cetățenilor prezenți gloria acestei morși...” zice Arh. Râșcanu, vezi în rev. „Bis. ort. rom.” an. IV (1877) nr. III, p. 179.

2. *Histoire des religions et des moeurs de tous les peuples du monde, avec 600 gravures dessinées et gravées par le célèbre B. Picart, publiées en Hollande par J. F. Bernard. Deuxième édition tom. III Paris, MDCCCXVIII p. 71.*

de 106 ani asupra Basarabiei — negreșit, că s'a întins și printre Romîni dintre Prut și Nistru.

«In Basarabia — zicea răposatul Burada — este obiceiul, ca înainte de a se lăsa mortul în groapă, preotul, să-i pună pe frunte «*Çununita*», care nu este alta, decît o bandă de hîrtie sau de mătasă pe care este zugrăvit Isus Christos, Maica Domnului și sfîntul Ioan, avînd scris și rugăciunea, «Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte, miluește-ne pre noi», «iar pe piept, se pune moliftele pentru ertarea păcatelor» tipărite pe o coală de hîrtie.

Apoi adaugă acelaș «toate aceste rugăciuni mai înainte erau scrise în limba romînă; acum însă în limba rusească». ¹⁾ Cu greu de admis aceasta, de oarece după cele ce am văzut în urmă, Romîni niciodată n'au avut acest obicei, iar dacă l-au contractat după 1812 venindu-le de peste Nistru, el venea îmbrăcat cu toate formele în limba rusească.

1. Teodor T. Burada. „*Datinile poporului romîn la înmormîntări*” Iassy, 1882 p. 38.

A I N V I A T

A fost un nou punct de plecare în istoria omenirii, cînd ceata ucenicilor, care se strînseseră și stătuseră în jurul lui Iisus vreme de trei ani de zile, fiind risipită numai cînd El a fost vîndut și răstignit, — s'a adunat iarăși și s'a însuflețit, ca niciodată mai nainte, prin credința că Invățătorul lor nu este mort, ci că trăiește și lucrează. Noi nu scriem despre visuri împletite de oameni; cu privire la un lucru oarecare, ci despre unul din cele mai izbitoare fapte istorice. Invierea Domnului nostru a împreunat cele veșnice și cele vremelnice și a scos la iveală puteri sufletești, care au crescut tot mai mult în curgerea vremii. O ștearsă nădejde de mai înainte, Invierea a prefăcut-o într'o evanghelie a vieții și a nemuririi.

Nu e de mirare că Paștele este cea mai mare dintre toate sărbătorile creștinești de peste an și că salutarea „Hristos a înviat!” este cea mai mișcătoare și mai îmbolditoare din toate câte s'au desprins vreodată de pe buzele omenești. Noi trimetem tuturor membrilor Mișcării Studenților Creștini salutarea „Hristos a înviat!” Ea este temelul nădejzii, bucuria iubirii, și răsplata credinței tuturor acelora care o primesc și rămân într'însa.

GLASUL UNUI STUDENT LA MOARTEA PROFESORULUI SAU

† Preotul Constantin Nazarie

Acum câțva timp, a plecat, pe drumul fără întoarcere al morții, Pr. Const. Nazarie, profesor de Teologie Morală la Facultatea de Teologie din București și directorul Internatului Teologic.

Și dacă este dat ca, în fața morții, gândul să nu exprime decât cuvinte mângâietoare pentru ceice se duc, de astă dată voi încerca să spun durerea nesfârșită pe care sensibilitatea noastră tinerească o încearcă acum și să înfățișez, în linii sumare, personalitatea acestui bărbat.

De obicei, o boală îndelungată creează deseori o atmosferă pregătitoare în jurul celui iubit pentru o resemnare în clipa din urmă; în cazul de față însă, nădejile noastre și veștile ce primeam zilnic dela dânsul măreau continuu iluzia în bucuria unei apropiate revederi.

Gândul unei totale despărțiri de omul tânăr chiar în bătrânețe, nu putea sălășlui în cugetele noastre.

Ne-am înșelat zadarnic însă, căci destinul ne-înfrânat a voit altfel.

O zguduire bruscă, un cutremur, o prăbușire a năvălit și a înlăturat brutal speranțele noastre: Părintele Nazarie, cel mult așteptat de noi, a murit!

Când încerc să înăbuș durerea și să-i aștern câteva rânduri, parcă-l simt încă vorbind în mijlocul nostru.

Era un om în care Dumnezeu pusese atâtea daruri și-l dăruise cu atâtea calități, încât se pare că înadins făcuse ca să simțim și mai mult lipsa celui ce ne-a părăsit.

Ca profesor de morală, Pr. Const. Nazarie e cel dintâi care a pus bazele cursului de morală creștină în lumina dovezilor filosofice și'n haina argumentărilor critice obiective ce convingeau ușor și stârneau interesul începătorilor în această materie. Nu făcea un curs de teorii morale, de citate scripturice sau de subtilități teoretice, expunea însă lecții vii străbătute de fluidul vieții.

Vorbea cu atâta căldură sufletească și cu atâta claritate în expunere, încât la cursul prelegerilor sale veneau studenții, indiferent de anii de studii sau de obiectul prelegerii zilnice. Credea puternic că viața omenească nu se poate desvolta fără un sigur criteriu moral.

Dincolo de zădarnica frământare cotidiană a omului, stau neînfrânte adevărurile evanghelice ce trebuiesc urmate. Era convins de valoarea reală și eternă a principiilor morale aduse de creștinism și deseori spunea cuvintele Marelui Pavel: „Învățătura omenească nebunie este“. Filosofia, spunea

dânsul, a căutat atâtea lucruri și n'a găsit nimic; reazimul sufletesc și consolarea deplină, numai sf. Scriptură le poate da. Pe calea înțelepciunii omenești — pustie și goală — nu putem ajunge la nicio certitudine, deaceia Dumnezeu n'a ales această cale și nici argumentarea logică pentru adevărurile sale. Creștinismul e viață, spirit și forță ce se pot examina în manifestările sale nenumărate!

Acesta era cazul său!

În învățătura evanghelică, sufletul său găsisse împăcare deplină între idealitatea creștină și realitatea pământească. Era expresia sinceră a liniștii totale; găsisse armonia unei seninătăți desăvârșite. Astfel și-a alcătuit el rosturile vieții pe care încet-încet o transmitea celor ce-l ascultau.

În tăcerea de biserică a sălilor de cursuri și'n atmosfera înălțătoare pe care el o creia, glasul său voinic răsună puternic și ființa lui se înflăcăra năvalnic în cursul prelegerilor.

Vorbea vioiu, impetuos, uneori transfigurat chiar, despre o viață morală pe care o dorea multiplicată în miliardele de oameni!

Cursul său întreg era o clară înfățișare a nobilei doctrine a iubirei, spre care întreaga lui ființă te împingea.

Bun educator, ca director de cămin, generațiile de studenți ce l-au cunoscut ani de-a rândul regretă unanim bunătatea, cinstea și sinceritatea lui, raporturile cu studenții, printr'o colaborare reciprocă se realiză, maximum de intimitate. Avea delicatețea sufletelor alese și ceva din noblețea rasei.

Posedă o vastă cultură a filosofiei ortodoxe adusă din școlile înalte ale Rusiei de altădată, pe care o mânuiă cu o inteligență vioaie, cu remarcabile calități de judecată și cu un vast câmp de înțelegere, publicațiile sale sunt o dovadă.

În rândurile acestea însă fraza mea e săracă și cuvântul prea timid pentru ca să pot da expresie sigură personalității Pr. Const. Nazarie și să conturez deplin înfățișarea sa.

Din partea școlarilor săi, pe care-i iubea atât de mult, depunem lacrimi sincere de iubire și recunoștință pe mormântul celui plecat în sânul Celui Atot-puternic, pe care l-a slujit cu credință o viață întreagă.

În împărăția liniștii de veci, locul său și l-a pregătit singur.

Cu moartea sa, Biserica pierde un bun preot, Universitatea un distins profesor iar studenții teologi nu pierd un profesor, ci un părinte!

D. IONESCU

CALVARUL

Chinuit, bătut, scupit de mulțimea de Evrei,
 Și la moarte osândit de 'nvățați și jarisei,
 Isus își ia crucea 'n spate și pornește trist pe cale,
 Suind dealul Căpățânei, unde-i locul de perzare.
 Merge să moară pe cruce, pentru neamul omenesc,
 Să-l răscumpere de moarte și păcatul strămoșesc,
 Părăsit de-ai săi Apostoli, de toți prietenii săi
 Liniștit merge Isus. Numai câteva femei
 Il petrec din depărtare; iar norodul evreesc
 Il impresură, l'imping; unii rîd, alții hulesc,
 Alții înjură și-l ghiontesc. Astfel, după chinuri grele,
 La osândă îl petrec, ca pe-un făcător de rele,
 Și sudori de sânge-ăcopăr fața blîndului Hristos,
 Cari pe rane, sângerînde curg șiroaie și cad jos.
 De zăduf și osteneală. Mântuitorul Hristos,
 Istovit de-a sa putere, slăbește și cade jos....
 Niciun suflet din mulțime nu se îndură să-i ajute
 Să-i ridice Crucea Celui, ce-a mântuit mii și sute.

Fariseii și norodul sbiară toți în gura mare:
 „Nu-l lăsați să s-odihnească, dați-i ghionturi să se
 [scoale“...
 Plin de colb și sânge 'n față, Isus greu se chinuște,
 Până ce ridică Crucea și la drum iară pornește....
 Colo 'n zarea depărtată se vede pustiul deal.
 Unde 'n loc de codri verzi, se văd numai stânci de var,
 Golgota cea fioroasă ca un glob plutește în ceață,
 Unde nu-s nici flori, nici arbori și niciun fel de verdeață,
 Isus mai merge iarăși și cade a doua oară,
 Doborât de rane amare și de-a Crucii grea povară...
 Toți răcnesc să se ridice și să-și ia Crucea-l silesc....
 Dar Crucea n'o poate duce; puterile-l părăsesc...
 Atunci fariseii groaznici prind un om din depărtare,
 Și-l silesc să-i ducă Crucea pîn' la locul de perzare.
 Hristos merge 'n urma Crucii pîn' la locul de osândă
 Necărtînd El nicio vorbă, cu fața pururea blîndă.

Frătăuții-Noi, Bucovina

Preotul C. URECHE

CRONICA BISERICICEASCA

Moartea Mitropolitului Vladimir al Bucovinei.

Deși toată lumea știa că Mitropolitul *Vladimir de Repta*, care a păstorit îndelungă vreme Biserica Bucovinei, avea puterile trupești foarte slăbite și că se stinge încet, totuși suflarea românească a aflat cu tresărire că bătrânul ierarh al Bucovinei a trecut la cele veșnice. A fost o vie și curată părere de rău a tuturor bunilor români, când trista veste le-a fost adusă de foile de dimineață din ziua de 26 Aprilie c. Răposatul încetase din viață Sâmbăta, în ziua de 24, la ceasurile 10 dimineața, în Palatul Mitropolitan din Cernăuți, pe când Consiliul Eparhial al Bucovinei se afla în ședință, și care cu durere a primit trista știre, că viteazul apărător al neatârnării Bisericii bucovinene, și împotriva austriacilor și împotriva Rutenilor, nu mai este între cei vii.

În adevăr, răposatul a fost cel din urmă ierarh apărător al ființei de-sine-stătătoare a Bisericii din ținutul de sus al lui Ștefan cel Mare, până la izbăvirea ei prin marele război, care a dus la prăbușirea Austriei. Politica Vienei urmărea măcinarea treptată a acestei cetăți a românismului și nu se poate tăgădui că, în unele privințe, ea izbutea. Cine a citit în această revistă articolul unul tânăr preot din Bucovina, Păr. *Simeon Reli*,¹⁾ și-a putut da seamă că, în Bucovina, au fost tării bisericești care cu vremea au perit. Toți ierarhii din Bucovina au trebuit să se lupte din greu împotriva năzuințelor Vienei, iar răposatul

Vladimir de Repta avea a duce lupta cea mai grea pentru că puterile protivnice nouă crescuseră și ajunseseră îndrăznețe: Rutenii. În Biserica bucovineană, una și nedespărțită, cuprinzând pe toți ortodocșii eparhiei, se ajunsese la părerea că nu mai este chip de trai împreună cu Rutenii și că, după cum aceștia și cereau, e mai bine să se împartă eparhia în două și să rămâie Românii singuri. În asemenea împrejurări, răposatul Mitropolit apăra ființa românească a Bisericii bucovinene, când valul rutenesc îi pusese în coastă un vicar rutean, pe Arhimandritul *Artemon Monastirski*, cu nădejdea ca acesta să ajungă Mitropolit la moartea lui Vladimir de Repta.

Cine știe ce ar fi fost dacă lucrurile n'ar fi luat întorsătura știută prin marele război, dacă moartea fostului Mitropolit s'ar fi petrecut în plină stăpânire austriacă! Fără îndoială, s'ar fi dat atunci un mare iuruș împotriva Bisericii noastre românești.

În astfel de împrejurări, ierarhul plecat dintre noi a avut chemarea a apăra Biserica Bucovinei, și a făcut-o cu un simț românesc și cu o hotărâre, pentru care moartea sa trebuie să însemne o jale a neamului.

Răposatul Mitropolit s'a născut la 25 Decembrie 1841, într'un ținut în care neamul românesc era primejduit, în comuna *Banila rusească*. În însuși neamul său pătrunsese pustiirea străină, căci limba românească se cam perduse în sânul lui. Nu se perduse însă simțirea românească. În această vatră a neamului a venit pe lume *Vasile Repta*, cum se numea în mirenii, în mijlocul neamului său de răzeși, și a rămas toată viața în aceeași simțire de slujitor al drepturilor neamului românesc.

1. Vezi *Biserica Ortodoxă Română* pe Ianuarie 1923. Să se vadă și o carte mai nouă a Părintelui Reli: *Amintiri dintr'un Castel la Nistru*, București, *Cartea Românească*, 1924, în care sunt zugrăvite tot astfel de stări.

Fostul ierarh al Bucovinei a învățat în Cernăuți, atât studiile liceului, cât și pe cele de teologie. După ce le-a isprăvit pe acestea, a plecat pentru studii mai înalte la universitățile din Viena, München, Bonn și Zürich. Intors în țară, a fost numit profesor la Institutul Teologic Ortodox al Bucovinei, care, la 1875, a fost ridicat la treapta de facultate de teologie. Prin aceasta, ajungând a fi profesor universitar, a fost de mai multe ori decan al facultății de teologie, iar odată, în răstimpul muncii sale ca profesor, a fost și rector al universității.

Alătura cu aceasta, profesorul Repta a urmat și slujirea bisericească. S'a călugărit, a primit numele de *Vladimir*, a ajuns vicar al Mitropoliei Bucovinei, fiind Mitropolit *Arcadie Ciupercovici*, și a putut face, în aceasta însușire, numeroase îmbunătățiri în viața Bisericii bucovinene. Astfel a pus pe un temelii mai bună învățământul religios în școli, a pus rânduiele bune pentru plata preoților și a clădit multe biserici.

În slujba sa de vicar, avea rangul bisericesc de arhimandrit. Pentru meritele sale însă, a fost ridicat la treapta de arhieru, fiind hirotonit ca episcop titular pe numele orașului Rădăuți în anul 1898. Peste 4 ani, la 1902, a murit Mitropolitul Arcadie, și atunci i-a urmat în scaun vicarul său, Episcopul Vladimir. Până aici, viața sa a fost viață mai liniștită, fiind cuprins de grija studiilor și de lucruri administrative mai mici. Ca Mitropolit însă, a trebuit să ia asupra sa cărmuirea care, vrând-nevrând, îl pune în împotrivire cu guvernul din Viena, care, prin toate chipurile, căuta să fie în ceartă cu popoarele împărăției, deci și pe Români cu Rutenii.

În anul 1905, a murit vicarul Mitropoliei, Arhimandritul *Miron Călinescu*. Atunci i-a venit Vienei apa la moară ca să slăbească pe Români. Dacă Mitropolitul era Român, să fie vicarul rutean. Vrajmașii noștri au izbândit, într-o dată, Rutenii, ajutați de politica Vienei, au putut să-și impună ca vicar al lor pe Monastirski, de care am pomenit mai sus.

Acelea au fost vremuri de multă durere sufletească pentru Mitropolitul Vladimir. Dar Înalt Prea Sf. Sa a fost totdeauna la postul de veghere și și-a făcut datoria, iar unde n'a izbutit, n'a fost vina sa, ci au fost în joc puteri ascunse, mult mai mari ca ale sale.

Durerile sale nu s'au oprit la atâta, ci a avut mari neazuri și în vremea războiului cel mare. După cum se știe, Bucovina a trecut atunci prin multe și mari peripeții, prin căderea ei de mai multe ori în mâinile Rușilor. Întâia oară, Mitropolitul a plecat din Cernăuți, după cum și multă lume a părăsit Bucovina, iar moaștele Sfântului Ioan cel nou dela Suceava au fost duse la Viena. Noi scriam pe atunci în București, ocărând fapta Austriacilor, că au luat pe sfânt din mijlocul poporului, răpindu-l dela închinarea credincioșilor, care cu atât mai mult atunci aveau trebuință să se roage. Bucovina însă a căzut din nou în mâinile Austriacilor, după marea ofensivă a lui Mackensen în Galiția și scoaterea Rușilor din Polonia. În Iunie 1916 însă, a început marea ofensivă rusească a lui *Brusilov* împotriva Austriacilor. Bucovina a căzut din nou în

mâinile Rușilor. De data aceasta, Mitropolitul Vladimir a rămas în Cernăuți. Rușii făcuseră neazuri Bisericii din Bucovina și la întâia cuprindere a țării, punând slujbă rusească în catedrală, după eum ni le-a povestit pe acestea pe larg în 1918 Păr. Profesor Dr. *Vasile Gheorghiu* din Cernăuți. De data aceasta, se părea că Rușii au să rămâie mai înfiți acolo, fără să mai poată fi clintiți de Austriaci. A venit apoi și războiul nostru, încât Rușii erau acum aliați ai noștri. Iubirea de ai săi l-a făcut pe bătrânul Mitropolit să fie mai îmbrățișător către Ruși, din fața cărora plecase întâia oară. Ei erau acum frați de luptă cu noi împotriva aceluiaș vrăjmaș: Nemții, și deci trebuiau tratați ca atare. Din astfel de pricini, Mitropolitul Vladimir a luat măsuri bisericești prietenoase față de Ruși. Fapta sa însă a fost văzută rău la Viena, și de aceea, când Bucovina a căzut iar în mâna Austriacilor, puțină vreme naintea prăbușirii lor pe totdeauna, Mitropolitul Vladimir, vajnicul străjar al Românilor, a fost scos din scaunul său. Dar numai puțină vreme s'au bucurat Austriacii și numai scurt răstimp a fost amarul Mitropolitului. Căci îndată lucrurile s'au schimbat în folosul aliaților, Austria a căzut la pământ, Bucovina s'a unit cu noi și una din cele dintâi fapte ale guvernului național al Bucovinei a fost așezarea din nou a Mitropolitului Vladimir în scaunul pe care care cu atâta vrednicie stătuse până atunci, și curând apoi l-am putut vedea în București, în catedrala Mitropoliei, în zilele de mare înfrigurare națională, când vlădicii din toate ținuturile românilor, veneau să slujească împreună slujba de mare mulțămire către Dumnezeu, pentru minunata înfăptuire a unirii poporului românesc într'un singur trup de stăpânire politicească.

Aceste mari prefaceri însă l-au prins când era în vârstă aproape de 80 de ani. Puterile trupesti îi scăzuseră. Ca Moisi, dusesse Biserica Bucovinei până la intrarea în Canaan, adică până la izbăvirea ei de Austriaci, dar se vedea bine că mult nu va mai putea duce frânele Bisericii pe care zeci de ani o cărmuise cu drag și cu râvnă. La ședințele Sf. Sinod, în toți anii după, 1918, rar dacă a mai venit, într-o dată sănătatea slăbită nu-i mai îngăduia. Din pricina aceasta, acum doi ani, fiind trecut peste vârsta de 80 de ani, a lăsat vrednicia efectivă de Mitropolit al Bucovinei, rămânând numai cu cinstea numelui și locuind în reședința Mitropoliei, dar a demisionat din scaunul propriu zis al Mitropoliei și s'a făcut atunci o nouă alegere de Mitropolit. Acești doi ani, Înalt Prea Sf. Sa a dus-o într-o stare de mare slăbire trupestă, până când Dumnezeu l-a izbăvit din aceste legături ale trupului, chemându-l la Sine în ziua de 24 ale lunii Aprilie.

Când s'a aflat de moartea sa, în tot orașul Cernăuțului și în toată Bucovina a fost mare zăbucium surlețesc, fiindcă răposatul Mitropolit era prețuit și iubit nu numai în sânul Bisericii și a neamului său, ci și în toate celelalte neamuri ale Bucovinei. Gingășia, blândețea, bunătatea și cuviința sufletului său au fost da-

ruri care i-au cucerit toate inimile. La noi a fost simțită ca o trăsătură de mare vrednicie sufletească pentru fostul Mitropolit că acum, câțiva ani, venind la București și fiind salutat la gară de unul din protoiereii Bucureștiului, trimis pentru aceasta de Primatul României, a doua zi Protoiereul s'a trezit acasă cu Mitropolitul Vladimir, care a venit să-l viziteze, ca mulțămire pentru primirea dela gară. Avea în cea mai mare măsură simțul pentru cuvântarea vieții sociale.

Dar aceasta nu era numai o trăsătură din afară, ca la un om bine crescut sau de neam mare, nu, ci era pornirea adâncului său simț creștinesc, era însăși prețuirea semenului său și iubirea de oameni. Dovadă e faptul că, în vremea războiului, și-a slujit nu numai neamul sau Biserica sa, ci s'a silit să fie de folos tuturor populațiilor din Bucovina.

În mare strâmtorare în acea vreme au fost și Evreii, când au venit Ruși și s'au așezat în Bucovina. Mitropolitul a îmbrățișat cu dragă inimă nevoia lor, i-a acoperit cu înrăurirea sa și a ascuns odoare ale lor în însuși Palatul său Mitropolitan. Evreii au scris despre aceasta cu mari laude mai târziu și dacă la moartea sa se citește că a vorbit și un rabin, să se aibă în vedere aceste fapte ale Mitropolitului, cu care i-a ocrotit pe ei.

Poporul Cernăuțului de două ori au avut prilej să-și arate venerațiunea și iubirea către fostul Mitropolit la înmormântarea sa. Căci mai întâi trupul său a fost dus Luni, la 26 ale lunii, dela Palatul Mitropoliei la Catedrală, cu care prilej poporul a venit în mare număr și a urmat ducerea trupului răposatului cu multă jale; iar a doua zi, la însăși înmormântarea, când s'a văzut de câtă iubire se bucura răposatul.

Multe cuvântări s'au rostit, când trupul fostului Mitropolit a fost dus la catedrală. A vorbit decanul facultății de teologie din Cernăuți, Dr. *Cotos*, atunci a vorbit și rabinul de care am pomenit, pe drumul către biserică, iar la biserică a vorbit Păr. Dr. *V. Gheorghiu*, profesor la facultatea de teologie din Cernăuți, în numele unei societăți culturale românești, al cărei prezident e Prea Cucernicia Sa.

A doua zi, când s'a făcut înmormântarea, tot Cernăuțul era în picioare. Și autoritățile și poporul, din bun îmolodul său, au ținut să arate ce simt pentru pierderea prețuitului bărbat care a știut să-și găsească loc de cinste în inima tuturor, români și străini, ortodocși sau de alte credințe.

Pentru ziua înmormântării sosise din București Prea Fericirea Sa Patriarhul D. D. Dr. *Miron*, însoțit de P. S. S. Arhiereul *Titu*. Dela Iași sosise I. P. S. S. Mitropolitul *Pimen* al Moldovei, care toată viața sa a dat semne de adâncă stimă către fostul Mitropolit, al cărui școlar fusese în Cernăuți.

Slujba prohodului s'a început la ceasurile 3 după amiază, în ziua de Marți, 27. Afară de fețele înalte bisericesti sosite, erau de față ministrul Bucovinei d. *Dori Popovici*, Generalul *Florescu*, comandantul diviziei VIII din Cernăuți cu întreg corpul ofițeresc, apoi toate

celelalte autorități ale orașului, oștirea și școalele înșirate pe străzi, studenți, cetățeni din toate păturile societății și mulți țărani sosiți de prin împrejurimi.

Slujba a fost săvârșită de I. P. S. Mitropolit *Nectarie* al Bucovinei, împreună cu P. S. S. Arhiereul *Ipolit Rădăușeanul*, încunjuțați de un sobor de 15 preoți și 2 diaconi. A cântat corul teologilor sub cârmuirea profesorului *Șandru*. După încheierea slujbei prohodului, I. P. S. Patrarh a ținut întâia cuvântare după prohod, arătând chipul măreț care a fost răposatul pentru Biserica Bucovinei și pentru neamul românesc în de obște. Apoi cei adunați pentru acel trist prilej au eșit în fața catedralei și aci a vorbit d. Ministru *Dori Popovici* și alte persoane de seamă. Pe drum a vorbit un preot protestant, arătând cucernicia populațiunii de alte confesiuni către fostul Mitropolit și spunând că răposatul a arătat dragoste către toți și n'a fost stăpânit niciodată de ura confesională. A arătat adevărată dragoste creștinească față de toate neamurile Bucovinei și față de toate confesiunile cu care a venit în atingere.

Cortegiul a fost urmat de toate autoritățile, în frunte cu Patriarhul nostru și cu înalții Prelați pomeniți. A străbătut străzile Flondor, Romană și așa a ajuns până la cimitir. Aci s'au mai rostit și alte discursuri și, în sfârșit, trupul adormitului în Domnul a fost scoborât în locașul de veșnică odihnă.

Mulțimea a luat drumul îndărăt, copleșită de durerea pierderii unei ființe vrednice, scumpe tuturor și care va fi mult jălită.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Pastoralele Sfințelor Paști

Zilele Sfințelor Sărbători ale Invierii Domnului sunt mari prilejuri de a ne gândi la lucrurile cele mai de seamă ale vieții, a privi spre adâncurile ei, spre chipurile în care ea se scurge mai cu vrednicie și cu sfințenie. Și dacă prin toate inimile străbat astfel de gânduri la asemenea prilejuri sfinte (dovadă că numai la aceste dăți bisericile sunt pline cu oameni pe care ai să-i mai vezi iar la biserică numai peste un an), — alții nu se opresc a simți numai pentru ei, ci se apucă a vărsa, și pentru ceilalți din prisosul inimii lor. De aceea, la astfel de zile, vezi foile zilnice pline cu bucăți scrise pentru sfințele sărbători. Vorbele necăjite și înciudate pe care le vedem lăfăindu-se pe multe foi în toată curgerea anului, fac loc acum unui scris mai blând, mai voios, mai îngăduitor, mai îmbrățișător. E ziua Domnului și omul mai lasă puțin în jos brațele îndârjite de luptă. Bine că-și mai aduce aminte și de atâta! Fapt este că foile zilnice se silesc să dea cugetări mai potrivite cu data cea mare a creștinătății și a-i face pe oameni să-și dezarmeze cugetele însălbătăcite.

Dar cine sunt cei mai îndreptățiți învățători, cine ar în deosebi chemarea de a învăța și de a striga la oameni să-și aducă aminte că e ziua Domnului? Sunt fără îndoială, păstorii și mai cu seamă capii păstorilor, vlădicii noștri. În biserică stăpânește porunca dată arhierilor

și preoților de a învăța, și dacă lucrul acesta nu se face totdeauna în șir neoprit, totuși clipa cea fără de păreche pune viu înaintea tuturor porunca învățării, și vlădicii noștri, ca cei care nu grăiesc numai pentru o parohie, își trimet cuvântul lor scris ca să se citească în bisericile eparhiei în astfel de zile.

Noi în fiecare an avem fericitul prilej de a citi astfel de cuvinte de învățătură, numite *pastorale*, trimise credincioșilor la Crăciun ori la Paști, numai că nu avem totdeauna chipul de a cuprinde în această revistă tot materialul religios bogat care se lucrează de o bucată de vreme în biserica noastră.

De data aceasta însă, iată că punem mâna pe *Telegraful Român* (2 Aprilie 1925), ziarul Mitropoliei din Sibiu și citim în el Pastorală de Paști dată de I. P. S. Mitropolit Dr. **NICOLAE** al Sibiului, către poporul eparhiei sale. Găsim aci nu numai cugetările cu ungeri și obișnuite pentru astfel de prilejuri, ci și lucruri care se aud mai rar și care au puterea de a scutura cugetul credinciosului, a-l scoate din toropeală și a-l chema la rostul lui creștinesc de a pune rânduială și în simțirile și bătăile inimii sale.

Câte locuri nu poate prețui omul? Ți-i scump locul materii, iubești patria, și-s dragi meleagurile în care ai trăit zile fericite, în care s'a scurs o parte duioasă a vieții tale, plaiurile care te-au mângâiat cu podoabele lor și te-au încântat cu măreția lor... Cu toate acestea care e locul cel mai de preț și mai sfânt de pe tot rotogolul pământului? O spune Mitropolitul Sibiului: „Este Golgota. Căci în el a fost înfiptă Crucea pe care s'a pironit „Cel nevinovat și curat cu inima“. Pe el s'a adus desăvârșita jertfă de împăcare a omului cu Dumnezeu. Iar cea mai sfântă clipă din viața omenirii a fost aceea, când Domnul și Mântuitorul nostru Isus Hristos a rostit de pe Cruce cuvântul izbăvitor: Săvârșitu-s'a!“

Și pentru că înalt Prea Sf. Sa a fost în toamna trecută la Ierusalim și la celelalte Locuri Sfinte, și fiindcă acesta e un prilej nesecat, din care se poate grăi toată viața, din prisosința unei inimi care se revarsă de simțirile coplesitoare, — pomenește credincioșilor săi la această vreme și de clipele străbătute atunci:

„O, ce clipe sfinte am petrecut, iubirii mei, urcând toamna trecută drumul Golgotei, călcând cu picioarele noastre pietrele de care Fiul lui Dumnezeu căzând sub povara crucii, și-a zdrelit genunchii! Ce fiori de adâncă evlavie ni-au străbătut inima, când buzele noastre au atins lepedea de pe mormântul care timp de trei zile a ținut în încăperea sa îngustă trupul celui necuprins! Gura amuțește în asemenea clipe, dând glas inimii care simte.

„Am îngenunchiat cucernic și ne-am rugat în taină pentru voi toți: Crucii tale ne închinăm, Hristoase și Sfântă Invierea Ta o cântăm și o mărim!“

Paștele este cu adevărat un prilej de mare bucurie. Dar care bucurie e mai deplină? Acea pe care o știți împărtășită de toți. Nu te poți bucura cum se cade când știi că, alături de tine, este suferință și că, lângă

tresăltarea ta fericită că a sosit Paștele, ai în preajmă casă de oameni săraci, lipsiți cu totul de cele obișnuite la vremea Invierii Domnului și care deci nu pot prăznuși și ei veselia aceea cu masa îmbelșugată. De aceea Paștele trebuie să fie și prilejul când, mai mult ca altădată, trebuie să ne gândim la frații noștri, pentru a le duce și lor veselia îndestulării și a-i face părtași la bucuria noastră. Mai cu seamă la asemenea dați trebuie să îndemnăm, pe creștini a se gândi și la frații lor, care și ei trebuie să simtă cât de înaltă e clipa aceasta și că în adevăr este clipă de iubire în cer și pe pământ, fiindcă, frații lor își aduc aminte de ei.

O asemenea cugetare, care nu trebuie să lipsească dintre noi la asemenea zile și fără care Paștele ar fi o zi de veselie fără creștinătate deplină, nu lipsește nici din pastorală mitropolitului, căci citim în ea spre sfârșit: „Dragostea voastră să nu uite în deosebi pe cei necăjiți și lipsiți, pe desmoșteniții veacului acestuia. Prin ajutorul vostru frățesc, duceți bucuria Sfințelor Paști în fiecare casă în care strâmtoarea și lipsa și necazul și-au făcut lăcaș. Mângâiați pe cei întristați, ajutați pe săraci, să căutați pe bolnavi; fiecare suflet să se poată bucura de slăvita înviere a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care pentru toți a murit și pentru toți s'a sculat din mormânt. Numai astfel va fi deplină și bucuria noastră“.

Nu numai în ziar sau revistă, ci și ca o cârtică ușoară de dat tuturor credincioșilor se înfățișează pastorală de Paști a Prea Sfinției Sale Episcopului D. D. Dr. **GRIGORIE** al Aradului. Pornește dela cugetarea că salutarea veselă cu *Hristos a înviat!* cu care ne întâmpinăm în zilele Paștelui, să nu ajungă a fi numai ceva care se face din obicei și deci în care nu punem multă simțire, ci să fie o privire încordată spre marile adevăruri și sfințele învățături pe care ni le pune înainte toată propoveduirea lui Hristos și învierea Sa, pentru ca ele să ajungă a fi rodnice pentru toți. În adevăr, omul este o ființă care ușor se moleșește. Dela toată aprinderea pe care a avut-o odată pentru unele simțiri, dacă ele intră în obișnuință, nu le mai simte toată puterea lor. De aceea ființa omenească trebuie tot îmboldită a cugeta, pentru a gusta ceiace e pe veci înviorător.

Aceasta face P. S. Episcop al Aradului și-și învrâstează învățăturile sale cu frumoase asemănări, pentru a face mai simțită cugetarea aceasta. De pildă, cum se poate face omul părtaș firii dumnezeiești? După cum cu puțină frământătură de aluat poți ținea laolaltă și a străbate milioane și milioane de firicele de făină, așa și Dumnezeu poate vărsa darul său în sufletul omenesc.

De asemenea, Prea Sf. Sa își însoțește învățătura cu frumoase povestiri: una din viața împăratului Napoleon alta cu fapta unuia din luptătorii cruciați care a dus nestinsă până acasă, în Florența, lumina pe care a primit-o la mormântul Domnului Hristos în ziua de Paști. Așa și noi trebuie să ținem neștirbită lumina pe care o căpătăm prin învierea lui Iisus.

Pastorală Prea Sfinției Sale Episcopului NICOLAE al Clujului spune că sărbătorirea adevărată a învierii Domnului e numai cea care se face *cu frică și cu cutremur*, după cuvântul Psalmului (2, 9), fiindcă frica și cutremurul împiedică semețirea, și bucuria însoțită de ele e mai curată. Deci episcopul cheamă pe credincioșii săi la o astfel de bucurie cu prilejul praznicului Paștelui. Dar o asemenea grăire îi este prilej pentru a lua la cernut toate păcatele vieții noastre românești, din care unele bat cu putere mai ales acum după ce țara s'a mărit, și îndeamnă pe toți să caute îndreptarea pe căile credinței. Frumoase presărări din din Sf. Scriptură, potrivit puse și bine alese, slujesc pentru a întări ceiaze Prea Sf. Sa vrea să înfigă cu vie simțire și îndemnare în sufletele oamenilor. Pomeneste de înviere ca de prilejul cel mare de a înnoi sufletele noastre, a ierta toate pentru înviere, a ne înbrățișa unul cu altul și a face astfel viața noastră mai vrednică și mai curată, prin care să se cunoască deplin că suntem fiii luminii.

Prea Sf. Sa Episcopul IOSIF al Caransebeșului, în pastorală sa, pe care o citim în *Foia Diecezană*, organul acelei eparhii (4 Aprilie 1926), mai întâi improspătează cunoștințele despre cele petrecute cu Mântuitorul dela intrarea Sa cu mărire în Ierusalim și până la înviere. În această înșirare de fapte, ele sunt arătate întocmai după cum s'au petrecut, așa că toți credincioșii au o privire limpede peste lucruri care altfel poate erau împrăștiate numai răzleț în mintea lor. După aceia Prea Sf. Sa se oprește în deosebi asupra cuvintelor Domnului: *Poruncă nouă dau vouă, ca să iubiți unul pe altul, precum și eu v'am iubit pe voi*, spuse în vremea acelor împrejurări, și vorbește pe larg despre marea învățătură a iubirii. Cu acest prilej, pomeneste și de alte cuvinte spuse de Domnul Hristos tot despre această învățătură, cum și ce spune Sf. Pavel despre puterea și însemnătatea iubirii și ce spune Sf. Ioan Evanghelistul. Intemeiat pe acestea, arată ce curată și ce fericită ar fi viața noastră și câte „neajunsuri și rele ar peri din mijlocul nostru“, „dacă am asculta de porunca Mântuitorului, Care și-a dat viața Sa pentru noi“ și ne-a învățat să ne iubim!

„Toate acestea Vi-le adresez, iubiții mei, pentruca astăzi, când serbăm sfânta și mărita înviere a Domnului, privind cu sufletul vostru la înfricoșatele Patimi ale Mântuitorului și la luminata și mărita Sa înviere, să deschideți larg porțile inimilor voastre, ca să intre și să se sălășluiască și să se întărească în voi învățăturile Domnului Iisus Christos, Răscumpărătorul nostru, și întrând să se înrădăcineze în inimile voastre porunca: *să vă iubiți unul pe altul; precum Iisus ne-a iubit pe noi, așa și noi să ne iubim unul pe altul*“.

Deci să fim cu grijă de căminul nostru, ca să nu intre în el învățători mincinoși, să purtăm grijă de creșterea copiilor noștri, casele noastre să fie ca niște case de rugăciune, între părinți să fie iubire adevărată și în ea să crească pruncii, să piară dintre noi sudălmile și ocările de tot felul. Grijă de prunci trebuie să

ne fie o mare grijă de vremea de față și de viitor, căci și Domnul Hristos i-a iubit și i-a îmbrățișat. Lucrând astfel, împlinim porunca Iubirii dată de Mântuitorul, fiindcă prin aceasta se revarsă multă binecuvântare asupra vieții tuturor.

Mai avem de scris și despre alte pastorale.

Pe drumul Ierusalimului

Ziarele de Duminică, 11 Aprilie, au adus vestea că Părintele V. Pocitan, profesor și paroh în București, s'a pornit la o lungă călătorie spre Locurile Sfinte și pe la Vechile Patriarhate ale Răsăritului, spre a cerceta stările de acolo. O știre, apoi, care încă n'a eșit în ziare, dar pe care o dăm noi acum, este că și Păr. Gala Galaction (Gr. Pișculescu) se pornește la o astfel de călătorie, ba poate că, până ce acestea se vor întâiși sub ochii cititorilor, Sf. Sa va și fi acolo.

Mai mult decât de aceste două călătorii, era vorba de o misiune mai mare, alcătuită de noul Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. S. Arhieru Titu Târgovișteanu, d. Dr. Dragomir Demetrescu și d. Stancu Brădișteanu, director general în Ministerul Cultelor, care aveau să plece în curând, chiar mai înainte de Duminica Tomei. Dar, în răstimp, d. Drag. Demetrescu s'a îmbolnăvit și deocamdată misiunea stă pe loc, până la însănătoșarea celu căzut la zăcere.

Tot în vremea aceasta, a eșit din tipar o însemnată carte despre Locurile Sfinte, scrisă de Păr. Dr. Grigore Cristescu, profesor în Sibiu, despre lucrarea căruia (că de ceva în pregătire) am pomenit noi în nr. pe Ianuarie a. c. al acestei reviste și despre care, cu atât mai mult, va trebui să vorbim acum, după ce ea sa înfățișat înaintea noastră frumoasă și ademenitoare.

Iată, deci o întreagă roire împrejurul faptului nou, ivit înaintea noastră după război: *Locurile Sfinte*. Nu doar că aceasta ar putea fi o chestiune nouă. Dar este nou interesul cu care noi începem a privi această chestiune, și este un semn bun pentru viața noastră sufletească, dacă vedem acum că condeiele se pun în mișcare pentru a vorbi despre ea sau dacă pașii noștri încep a lua un dum pe care vremea noastră l-a uitat cu mare vinovăție. Ce facem acum, e o rescumpărare a păcatelor trecute, și e de dorit să se facă în laturea aceasta atâta mișcare și să se scrie așa de mult și să învățăm atâtea amănunte despre Locurile Sfinte și așa să prindă între noi gustul călătoriei într'acolo și așa să se pornească șivoiul către Țara Domului, — încât ea să înceapă a înflori din nou prin îmbrățișarea pe care i-o vom arăta noi, Români. Și să se știe, nu vom fi numai noi ceice vom da; vom primi mai mult decât vom da, fiindcă sufletele noastre se vor încălzi și îmbuna și toată această rouă va fi „darea cea bună și darul cel desăvârșit“ care vor rodnici însăși viața noastră românească.

Deocamdată noi urăm celor ce au pornit pe acele drumuri sfinte umblete fericite și norocoase, bună îm-

plinire a gândurilor cu care s'au dus și să aibă cât mai mulți urmași în calea aceasta.

Scrisul Părintelui Galaction îl vom citi în ziarul *Dimineața*, iar Păr. Pocitan credem că-și va așterne într'un volum rodul studiilor sale.

Hirotonia Prea Sfinției Sale Arhiepiscopului Titu Târgovișteanu

Ceiace în nr. trecut am dat numai ca o știre, întregim acum prin alte amănunte.

În ziua de Bunăvestire, s'a făcut, în catedrala Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, hirotonia de arhiepiscop a celui ce, de anul trecut, purta numele de Arhimandritul *Titu Sîmedrea*. Slujba a fost săvârșită de Prea Fericitul Patriarh al României D. D. Dr. MIRON, încunjurat de P. S. Dr. Ioan, Episcopul oștirii, și de Prea Sfinții Arhiepiscopului *Platon Ploșteanu* și *Evghenie Piteșteanu*. Ea s'a desfășurat cu toată podoaba slujirii unui sobor de arhiepiscop, cu toată măreția suirii la treapta arhiepiscopiei, și s'a încheiat cu o puternică cuvântare a Patriarhului, în care a arătat darurile sufletești ale noului arhiepiscop și a rostit către Prea Sfinția Sa chemarea de a-i fi braț ajutor și inimă cu vie bătaie întru cărmuirea cu bine a multelor și grelelor slujbe ale Arhiepiscopiei. L-a asemănat cu Natanail, de care se vorbește în evanghelia Sfântului Ioan, cel chemat prin Filip la urmarea Domnului ca apostol. Patriarhului i-a răspuns noul arhiepiscop, făgăduindu-l, cu inima mișcată, că va face tot ce va fi în putința sa, pentru a împlini cât se va putea mai mult, nădejdiile puse în Prea Sf. Sa.

După aceia a urmat, în Palatul Patriarhal, un ospăț duhovnicesc, la care a luat parte și d. Al. *Lapedatu*, pe atunci încă ministrul Cultelor, și Păr. Dr. *Ioan Lupăș*, ajuns curând după aceia ministru al sănătății obștești. Ospățul acesta a ajuns a fi un prilej de o frumoasă sărbătorire atât a noului arhiepiscop, cât și a Părintelui *Lupăș*, care fusese sărbătorit cu puțin mai înainte în Sibiu, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de muncă prin scrisul la ziare. Cuvântul în cinstea sa l-a ridicat d. Avocat *Popescu Tudor*, care a fost de față la hirotonia Prea Sfințitului și care găsisse acum prilejul de a crește bucuria acelei clipe. Multe graiuri de bună urare s'au ridicat în acea frumoasă după amiază, pentru amândoi sărbătorii.

Prin această hirotonie, P. S. Titu s'a suit acum și la slujba de al doilea vicar al Mitropoliei, post prevăzut în noua lege a autonomiei. P. S. Sa e bărbat care, în afară de teologia din București, a studiat și dreptul și numai necăutarea la podoabele vieții obișnuite l-a făcut să nu caute a încununa acest studiu cu titlul de doctor, pentru luarea căruia avea pregătite toate cele de trebuință. Mai mult s'a silit a-și desăvârși în străinătate studiile duhovnicești, învățând la facultatea de teologie din Montpellier, mai întâi, și apoi la cea din Paris.

Cu Prea Sf. Sa credem că a intrat în slujirea arhiepiscopiei o putere proaspătă și vâjjoasă, ale cărei roade se

vor simți multă vreme. Căci noul Vlădică e bărbat tânăr, pe care nădăjduim că Dumnezeu îl va dăruia Bisericii Sale deplin sănătos și îndelung înzilit.

Moartea Economului Dr. CONSTANTIN POPESCU

S'a dus dintre noi și chipul bine cunoscut între, preoții din București, care era Părintelele Dr. *Constantin Popescu*. Când s'a început școala după vacanța Paștelui, a trecut și el în lumea veșniciei, Luni, la ceasurile 11 dimineața.

Era de mulți ani profesor de omiletică la Seminarile Central și „Nifon” din București. Dar anul acesta n'a mai venit la școală. Se îmbolnăvisese de damba și a stat în concediu. A dus-o între viață și moarte câteva luni, pînă cînd, a doua zi după Duminica Tomei, a luat drumul călătoriei celei lungi.

Cu înfățișare care mai mult înlemnea pe școlar și cu o vorbă tăioasă, ar fi crezut cineva că are înainte o fire aspră. Cu toate acestea, în fond, era un om bun, doritor mai mult de tihnă în viață decît să aducă suferință cuiva.

A fost totdeauna cu năzuința de a se sui tot mai sus pe căile vieții și dacă n'a putut dobîndi tot ce dorea, de fapt s'a suit destul de sus. A fost director la amîndouă seminariile din București, a fost profesor pînă în vremea din urmă, a fost protopop, numai profesor de universitate n'a putut ajunge, spre care însă năzuia mai înainte și în vederea căreia a și tipărit manuale de studiu. Îl atragea mai mult catedra de Vechiul Testament. O gramatică a Limbii evreiești, pe care a tipărit-o cu mulți ani înainte de război, a eșit din năzuința aceasta.

Răposatul era din cei dintîi preoți ai noștri cu titluri universitare. Încă fiind protopop la Tîrgoviște, s'a dus să studieze teologia la Cernăuți, de unde a venit cu titlul de doctor în teologie, pe care l-a pus totdeauna în iscălitura sa și cu care se simțea prea mîngăiat.

După ce a fost profesor secundar în Tîrgoviște și apoi în București la Azilul *Elena-Doama*, a intrat în învățămîntul seminarial, în care a rămas pînă la moarte. Ca director, a lucrat mai mult la Seminarul *Nifon*, La Seminarul Central a fost numai puțină vreme după război.

Era totdeauna plin de amintirile dela Cernăuți, de care pomenea în fiecare din convorbirile sale. Avea un ton hotărît în vorba sa, presărată cu graiuri prin care-și arăta felul său deosebit, de a judeca viața de toate zilele.

Era aprig în mărturisirea ortodoxă împotriva Bisericii Romei și-l găseai totdeauna gata a ținea cuvîntări împotriva acesteia. Era bun liturgist și cîntăreț bisericesc și a fost un rodnic scriitor de cărți didactice. Astfel a întocmit aproape 20 de manuale pentru învățămîntul religios secundar, iar dacă mai socotim că pe

altele le-a scris și în colaborare, trece și peste acest număr.

Avea o notă a sa proprie și în ținuta și în vorba sa, prin care era cunoscut tuturor. Când, la moartea Regelui Carol, s'a dus cu seminariul „Nifon“, al cărui director era, la gara Băneasa, unde era așteptat trupul neînsuflețit al răposatului Rege, fiind oprit de un jandarm rural a intra pe peron, «Părintele Costică», cum îi ziceam noi, îndată a avut pe buze vorba:

— Ai să-l slujești tu?...

— care l-a înghețat pe bietul jandarm, în fața ochiului sfredelitor al Părintelui Costică, mai cu seamă prin ochelarii săi, care-i înăspreau și privirea încă și mai mult. Cu ținuta sa bătoasă, care însă, o spunem iar, nu ascundea o inimă rea, iute a intrat în ceartă, tot atunci, cu veteranii dela '77, care se înșiruiău și ei în alaiul trist dela moartea Regelui.

Țanțoș și sprinten, cum era, e de mirare că moartea îl ajunge atât de curând. În adevăr, nu avea mai mult de 64 de ani și oricare i-ar fi dat încă mulți ani viață, iar acum, când nu mai este în mijlocul nostru, nu putem decât să ne arătăm via părere-de-rău că s'a dus dintre noi acest chip blând și bun, cu toată înfățișarea amăgitoare acest bărbat cu vorba plăcută și profesor de care niciun școlar nu vorbea de rău, și de ale cărui vorbe tăioase nimenea nu se supăra, fiindcă eșeau din originalitatea rostirii sale bătoase, nu însă dintr'o inimă rea. Cu temperamentul său de oriental, care lăsa zilele să se scurgă fără grabă, prea mulțămît în fața unei cafele sorbite molcom, te învăluia într'o atmosferă de pace, care-ți făcea bine și te simțea-i mulțămît în tovarășia sa. De aceia plecarea sa dintre noi ne întristează, fiindcă a fost mai mult decât un om banal și din toată inimă îi strigăm: Dumnezeu să-l odihnească în pace

In amintirea Economului Pavel Savin

— Două cuvinte cu prilejul morții sale —

Economul Stavrofor Pavel Savin a fost al 14-lea director al Seminariului din Iași. Din punctul de vedere însă al însemnătății sau al personalității, el ocupă locul al treilea, după Filaret Scriban și Varlaam Răileanu. Toți trei au făcut epocă.

Dacă e adevărat că lungă durată și continuitate a unei direcțiuni îi imprimă și cuvenita importanță, apoi și din acest punct de vedere, Pavel Savin se poate asemăna numai cu marele Arhiepiscop și Director Filaret Scriban.

Au condus școala cam același interval de timp, adică peste douăzeci de ani, aproape câte un sfert de veac.

Ca energie și voință, Savin a întrecut pe toți. De prin anii 1864 și până puțin peste 1884, în direcțiunea seminariului „Veniamin“ a fost o vreme grea a interimatelor. Vlădica Varlaam Răileanu este cel dintâiu director care conduce cu vrednicie școala în *noul ei local din oraș*, iar Pavel Savin o ridică la o desăvârșită stare gospodărească și disciplinară — cred,

fără precedent — muncind ca director, cu o rară putere de muncă, dela 12 Mai 1899 și până în 1921.

Nemiloasa boală a doborât pe falnicul stejar deabia la vârsta de 70 de ani, Duminică 18 April a. c. De 5 ani, bătrânul neînfricoșat, pe care elevii săi îl vedeau treaz la ora 4 dimineața — ne da mereu dovada că știe a înfruntă până și moartea! În cele din urmă, noi credem că oasele sale au cedat, în această crâncenă luptă, — numai după ce vajnicul director s'a încredințat bine că epoca ostenelilor sale s'a încheiat cu totul. Și s'a stins în căsuța din curtea bisericii Lozonschi, privind pe geam un colț al așezământului pe care l-a condus aproape un sfert de veac, și rostind memorabilele cuvinte: „Fiți buni și iertători cu toată lumea, care v'ar face rău. Aduceți la carte țărani!“.

Examinând cineva cu luare-aminte cultura clerului român, va constata că Pavel Savin nu încheie o epocă, ci el este acela care o începe: el era licențiat în litere și filosofie. Pe temeiul acestui curs universitar, a ocupat importanta sa funcțiune, iar astăzi care dintre clericii tineri din fosta Capitală a Moldovei, mai vrea să rămâie fără a urma un astfel de studiu cu caracter laic?

De unde, în vremea marelui Veniamin, curentul era al profesorilor naționaliști din Ardeal; în vremea Scribăneștilor (pe la mijlocul veacului al XIX-lea) era necesar titlul academic din pravoslavnică Rusie; dela finele veacului al XIX-lea (începând cu Savin) și până astăzi este timpul studiilor de nuanță literară și filosofică. Dacă cineva din cler capătă un astfel de titlu în Occident, cu atât mai bine. Nuanța este aceeași. Dovadă că în clipa de față avem atât de puțini studenți la vestita Facultate teologică dela Cernăuți, avem în schimb o mulțime de tineri cari urmează după isprăvirea teologiei, ramuri filosofice în Apus, iar în Capitale atâția clerici cari își sporesc neîncetat numărul licențelor, în deosebi cu filosofia, literele și dreptul.

În legătură cu Savin, s'a vorbit adesea despre principii și metode pedagogice. De ele se poate vorbi, cât vom voi. De o conducere însă mai energică, în limita mijloacelor materiale de care dispunea și dispune un biet seminar, noi credem că nu se va putea vorbi niciodată!

Preotul Pavel Savin a fost o rară inteligență naturală, țărănească. Având o memorie vastă și tenace, el recunoștea cu ușurință pe foștii săi elevi, după zeci de ani. Mult a stăruit pentru ei, adesea îi întârea în luptele vieții și nu odată i-a înduioșat cu privirea sa care străbătea ca fulgerul și avea putere cât zece predici. Astăzi, fiecare în județul său, la parohia sa, — și slavă Domnului, elevii săi cuprind aproape întreaga Moldovă! — își aruncă ochii la tabloul absolvenților și, examinând pentru acest prilej cu mai multă atenție chipul marelui director, varsă o lacrimă de recunoștință!

Mult iubitor și amabil între colegii săi, profesori

neadormit în administrația școlară, sever la culme, dar și blând peste fire la trebuință, — cu elevii săi, impunător ca un mitropolit, dar și popular cum numai colegul său Mitru dela Școala Normală mai era în Iași, — pornind dela o biserică de țară și urcând toate onorurile bisericesti în vechia capitală, unde era iubit în mod real de cătră preoțime, era aprig, cumplit cu cei răi, dar avea o fire blândă, împăciuitoare și ducea spiritul său de dreptate și de îngăduială până la sacrificiu. După cum mai ieri Bucureștii și Muntenia a pierdut pe Economul C. Nazarie, cel mai de seama preot de acolo, tot astfel astăzi Iașul și Moldova pierde în Pavel Savin pe cel mai reprezentativ preot din vremea din urmă.

Pe când Nazarie era numai director la Seminarul „Central” din București, îl vedeam uneori la Iași, la părintele director al nostru. Unul era blândețea în carne și oase, altul era energia personificată. Erau doi oameni!

Se'nțelege, că noi nu vom aduce aici impresiile noastre, ori amintirile de seminar.

Una mi-a produs mai mare mândrie și bucurie pe când eram pe băncile școlii: Vrednicul director apărui într'o dimineață în capela seminarului având pe piept „Răsplata Muncii pentru învățământ” cl. I, medalie pusă de marele ministru Haret, pentru că părintele Savin nu-și uitase satul, ci zidise acolo, cu banii lui, o școală care-i poartă numele. Era atunci o mare fericire pentru noi seminariștii, și o nespūsă mândrie:

În afară de această mărturie, cum și de aceia că, alături de Prea Cuvioșia Sa Părintele Arhimandrit Iuliu Scriban și de P. S. Episcop Nicodim, și numele Economului Savin figurează în fruntea „Micei Biblii”, mai sunt două mărturii scrise, nemuritoare despre el:

Una este cartea: „Câteva cuvinte despre înființarea și activitatea Seminarului „Veniamin Mitropolitul”, Iași, 1904, lucrare comemorativă, importantă mai cu seamă pentru listele de elevi, pe ani, după vechea arhivă.

A doua mărturie este broșura: „Anuarul Seminarului Veniamin Costachi”, 1804—1904, sărbătorit în ziua de 4 Octomvrie 1904 la Iași, tip. Iași, Tipografia «Dacia», 1904. Iată două cuvinte din această rară broșură, despre Pavel Savin: „El este figura cea mai populară și cea mai însuflețită de înalte sentimente umanitare și religioase dintre clericii Moldovei... Este un pedagog modern, un profesor de elită și un administrator înzestrat cu calități ireproșabile... Contingentele de absolvenți cari-și brăzdează locuri în arena societății, sunt chezașia cea mai luminoasă de seriozitatea culturii cu care un seminarist și-a înzestrat mintea și și-a înnobilat sufletul... Să aducem deci, prinosul nostru de recunoștință aceluia care păstrează frânele în momentul în care Seminarul pășește pragul celui de al doilea secol al existenței sale”.

Cu prilejul centenarului dela 4 Oct. 1904, Savin era în culmea gloriei și a mulțămirii bine meritate.

Am văzut atunci în școala noastră iubită, pe M. M. L. L. Regele Carol I și Regina Elisabeta cu suita,

Miniștrii și toate oficialitățile, cum și pe marele Haret. Am intonat mai multe bucăți corale și ochii noștri străluceau de veselle. Ce putea fi mai măreț pentru institutul nostru?

Parcă-i văd, mi-i amintesc ca azi, pe următorii seminariști, cari azi îmi sunt colegi iubiți în județul Dorohoiu, și cari atunci luau parte la marea sărbătoare: Bantaș C. (cl. I), Cărăuș Alex. și Rotărescu Octav (cl. II); eu și cu Ștefănescu Gh. dela Havârna eram în cl. III; păr. Andriescu D. dela Petricani era în cl. IV; păr. D. Ștefănescu dela Adășeni și păr. Gh. Ștefănescu dela Vlăsinești erau, ca și păr. N. Rugescu, în cl. V; iar păr. I. Teodoru dela Viișoara era în cl. VI; în fine, păr. I. Danalache, C. Filipeanu și I. Teodorescu erau în cl. VII.

Ca o pioasă aducere aminte, și ca să se vadă că în adevăr este cu totul vrednică de laudă direcțiunea Economului Savin, nu pot trece cu vederea să nu citez că, tot în acel an 1904, se aflau printre elevii seminarului „Veniamin” și aceștia: păr. C. Todicescu astăzi director al seminarului teologic din Galați, d. C. Tomescu, fost secretar general al Arhiepiscopiei din Chișinău (cl. I); păr. P. Chirică, vajnicul scriitor și luptător misionar din Iași (cl. II); preoții fruntași ai Iașului Gh. Petrovanu, N. Hodoroabă și V. Mihăilescu (cl. III); păr. I. Negoită, directorul seminarului Teologic din Huși și d. Cezar Ursu, directorul liceului din Bârlad (cl. IV); păr. I. Ionescu, directorul gimnaziului din Belcești jud. Iași și d. Ștefan Popescu vestitul profesor de muzică și compozitor din București (cl. V); păr. Gh. Niculea, cunoscutul protoiereu al județului Iași, era în cl. VII.

În sfârșit, tot atunci, d. Șerban Ionescu, profesor la Fac. de Teologie și d. V. Ispir, deasemenea profesor universitar și fost secretar general al Cultelor și Artelor, cum și d. Dr. I. G. Savin, actualul inspector general al Cultelor, se aflau primii doi, în cl. IV, iar ultimul în cl. VII, cu toții având datoria cea mai sfântă, astăzi, să rostească o pioasă amintire directorului lor, care a ajutat mult pe studenții săraci și a simțit marea bucurie, oridecâte ori a auzit că ei au cucerit locuri de cinste în societate.

În numele foștilor elevi din jud. Dorohoi,
cum și a Seminarului teologic dorohoiian,

Econ. D. FURTUNĂ,

Directorul Seminarului „Pimen
Mitropolitul” din Dorohoi.

EXTERNĂ

Ortodoxia din Europa de Răsărit

In revista l'Europa Orientale, redactată de învățatul monah apusean Păr. Aurelio Palmieri, se găsesc deseori largi dări-de-seamă despre ce se petrece în sânul ortodoxiei. Intre acestea, găsim și multe arătări despre ce se petrece în însăși Biserica noastră românească și e citată chiar și această revistă. Credem că, pentru cititorii noștri, va fi de interes să vadă cum se infă-

țișează lucrurile noastre ortodoxe prin pana unui monah din altă Biserică. Și o putem spune dela început că, deși avem a face cu scrisul unui monah catolic, totuși la Părintele Palmieri nu găsim duhul de protivnicie pe care suntem deprinși a-l vedea în alte cercuri de un catolicism mai proaspăt, așa că, cu atât mai mare plăcere simțim a împărtăși cititorilor noștri vederile sale și bogatele sale culegeri de date de aproape și de departe. Incepem mai întâi cu rezumatul materiei, care este pus în fruntea dării-de-seamă, ca o tabelă a materiei:

1. Sinodul ecumenic al bisericilor ortodoxe. 2. Feluritele locuri în care e vorba să se ție sinodul: Constantinopol, București, Ierusalim, Atena, Belgrad. 3. Alegerea Muntelui Atos. 4. Vasilie III, prezidentul viitorului sinod. 5. Teoriile retormiste ale lui Vasilie III. 6. Membrii viitorului sinod ecumenic. 7. Noul patriarhat român și polemicele presei politice. 8. Motivele religioase și politice ale înființării patriarhatului din București.

1. Un șirag de fapte religioase de mare însemnătate ni se înfățișează în curgerea anului 1925, în care feluritele biserici creștine au sărbătorit împlinirea a 1600 de ani dela Sinodul ecumenic din Niceia. Am avut în Roma anul sfânt cu un milion și mai mulți de închinători veniți din toate laturile pământului¹⁾. La 19-30, August s'a întrunit la Stockholm așa zisul *Sinod ecumenic*, sau mai degrabă Conferența Universală a creștinismului protestant. La Velehrad și Lubliana²⁾, două congrese catolice au tratat cu mult material de învățătură chestiunea Unirii bisericilor. Aceiași temă a fost tratată și în așa zisele *Conversațiuni* dela Mălines

1) Numai dacă datele Părintelui Palmieri sunt adevărate. Căci noi citim în *die Christliche Welt* (4 Fevr. 1926, pag. 141), după izvoare catolice: italiene și nemțești, că numărul închinătorilor duși la Roma a fost mult mai mic. Iată înseși cuvintele revistei nemțești:

„Cu privire la numărul închinătorilor duși la Roma cu prilejul Anului Sfânt, datele sunt încă șovăitoare. După *Osservatore Romano* nr. 296 din 1925 și nr. 1 din 1926; apoi după *Kölnische Volkszeitung* din 31 Decembrie 1925 și 16 Ianuarie 1926, au venit din Germania, în număr rotund, 40.000 de închinători (*Osservatore Romano* zice 39.875; *Kölnische Volkszeitung* 41.614). Dintre aceștia, 29.414 au venit în 84 de trenuri, iar 12.000 au plecat răzleji. Spania a trimis cam 12.000 de închinători; Franța 11.000; Elveția, Anglia, Belgia, Iugoslavia și America, socotită ca tot, câte 5000; Ungaria și Cehoslovacia câte 4000; Polonia și Austria câte 3000; Portugalia și Luxemburgul câte 2000; Olanda și Malta câte 1000; România, Scandinavia, Asia cu totul, Africa cu totul, între 500 și 800 fiecare; Australia 300; Lituania și Letonia nici câte 100. Închinătorii veniți din Italia s'au socotit la 212.000. Asfel, numărul total al închinătorilor se suie la ceva mai mult de 350.000, în timp ce evaluările dela începutul anului vorbeau de un milion $\frac{1}{2}$, până la 2 milioane, iar la sfârșitul anului se vorbea de mai mult de un milion. La ultimul An Sfânt (cel din 1900), s'a stabilit oficial că au venit la Roma 300.000 de închinători (Să se vadă D. E. K. nr. 2 și 3).

Vrednic de știut este că Papa a ținut ca vreo mie de predici și cuvântări către închinătorii din feluritele neamuri, între care 60 în limba germană. De asemenea, vrednic de știut este că numeroși protestanți s'au suit și ei în trenurile pentru închinători, ba încă trenuri întregi, precum cele din Scandinavia, au fost umplute numai de protestanți. — Nota A. S.

2. *Velehradul* este oraș în Boemia, în care de multe ori se țin adunări catolice care ținesc spre cucerirea Răsăritului. S'au ținut și înainte și după război. *Lubliana* este în Croația, Austriacii îi ziceau *Leibach*. — Nota A. S.

despre feluritele probleme ale anglo-catolicismului¹⁾. Acum ne vine dela Constantinopol știrea că Sinodul Patriarhiei ecumenice a hotărât să convoace în 1926 sinodul ecumenic al Bisericii Ortodoxe la Muntele Atos. Dând știrea aceasta, ziarul ó 'Ελεούθερος Τύπος din Atena (20 Decembrie 1925, nr. 3,187) scrie: „Atosul, moaștele unei împărății stinse și altarul unei credințe vii; Atosul stânca tainică a Dumnezeirii, Atosul trecutului și Atosul veșniciei, Sfântul Munte, zăcând în uitare, va cunoaște în curând zile mai bune ale măririi sale.. Gândul de a aduna acolo un sinod ecumenic e plin de poezie și de înțelepciune; cel dintâi sinod mare din vremurile de azi va strânge pe membrii lui în acea pustnicie a tradițiunii de înfrânare și va fi luminat de lumina nestinsă a Bizanțului“.

Sinodul ecumenic al ortodoxiei trebuia să fie convocat pentru ziua de Duminică Cinzecimii din anul trecut. Dar alungarea patriarhului Constantin VI din Constantinopol n'a îngăduit ca acest plan să se împlinească. În presa religioasă grecească, el a avut sprijinitori și protivnici. Nu pare cu putință să se ție un sinod ecumenic al ortodoxiei în clipa când marea biserică rusească, cu cei 140 de episcopi ai ei, nu poate lua parte la el. Afară de aceasta, însuși termenul de ecumenic sună ca o ironie față de un sinod la care vor veni numai puțini episcopi și puține biserici particulare. Polemiștii ortodoxiei tăgăduiesc numirea de ecumenic dată sinoadelor Bisericii Romane după despărțirea religioasă dintre Răsărit și Apus. După părerea lor, Sinodul din Trident și Sinodul Vatican n'ar fi sinoade ecumenice. Dacă această teorie ar fi adevărată, viitorul sinod al ortodoxiei n'ar avea nici el dreptul de a se numi ecumenic. Vor lua parte la el numai delegații câtorva biserici naționale și a puține milioane de ortodocși, iar prezidentul lor ar fi un ierarh care exercită asupra celorlalte biserici numai o autoritate cu numele și a cărui turmă a ajuns a fi numai de câteva mii.

2. De oarece sinodul ecumenic al ortodoxiei nu se va putea aduna la Constantinopol, Românii se mângâie cu gândul de a propune ca loc de ținere al său capitala lor civilă, Bucureștiul. Cel puțin așa spun ziarele grecești. Dar propunerea n'a fost nici măcar discutată. Bucureștiul nu are tradițiunii *ecumenice*. Afară de aceasta, întemeierea de curând a unui patriarhat românesc, privilegiu care, dacă a fost îngăduit Sârbilor, nu se putea să nu fie îngăduit și Românilor, a stârnit oarecare nemulțumire în presa ortodoxă grecească.

Poate că Ierusalimul ar fi fost un loc mai potrivit. Dar călătoria pentru a merge pâna acolo e grea și costisitoare pentru mulți delegați Afară de aceasta, împrejurările economice prin care trece acum patriarhatul Ierusalimului sunt nenorocite. Veniturile lui s'au subțiat puțin câte puțin. Mai nainte de război, Rusia îi

1. „Conversațiunile dela Mălines“ sunt cele ținute în Palatul răposatului Cardinal *Mercier*, între catolici și anglicanii aduși acolo de Lordul *Halifax*. Se urmărea unirea anglicanilor cu catolicii. N'au avut rezultat. Am scris și noi despre ele acum doi ani. — Nota A. S.

dădea cea mai mare parte a mijloacelor sale de trai. Astăzi, izvorul aceasta a secat. Personalul administrativ al patriarhatului greco-ortodox se compune din 7 episcopi, 44 de arhimandriți, 26 de preoți, 11 diaconi, 52 de călugări și 23 de diaconițe. În feluritele mănăstiri din Palestina, mai avem 83 de călugări, din care 50 în mănăstirea Sfântului Săva. Epitropii patriarhatului în Palestina sunt 21, iar în alte țări 12. Deci mica oștire a patriarhatului cuprinde 278 de membri. Ea trebuie păstrată și are nevoie de venituri lăaturalnice pentru școli, spitale, biserici și adăposturi. Mai înainte de război, guvernul rusesc plătea patriarhatului un ajutor de 45,000 de lire turcești, și alte 45,000 erau lăsate ca daruri din partea închinătorilor ruși. Astăzi toate aceste venituri au perit, odată cu venirea la putere a bolșevicilor. Patriarhatul grecesc a trebuit să alege la împrumuturi și a cerut chiar și ajutorul bănesc al guvernului lui Venizelos. Patriarhul Damian s'a dus anul trecut la București pentru a cere ca să se dea îndărăt Frăției grecești a Sfântului Mormânt bunurile pe care aceasta le stăpânea în Basarabia. Dar cererea sa va fi ascultată cu greu. Ca urmare a crizei, personalul patriarhatului nu primește leafă. La sfârșitul lui 1924, datoria totală se suia la 598,300,769¹⁾ de lire egiptene. (Τὰ Χρέη καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Πατριάρχου Τάφου, Σχρῖπ, 13 Mai 1925).

Deci patriarhul Ierusalimului n'ar fi putut adăposti pe membrii viitorului sinod. Afară de aceasta, pricini politice arătau că nu e bine ca atâția prelați greci să se adune într'un oraș în care elenismul e combătut de elementul arab. Politica toastei Societăți Imperiale rusești palestinene sprijinea neatârarea locuitorilor baștinași arabi, mai cu seamă în patriarhatul Antiohiei (Grecii socotesc pe acești baștinași ca greci care și-au pierdut limba și-i numesc Greci *arabofoni*) și despărțirea lor de atârarea religioasă a patriarhatului grecesc. În Iulie 1923, Arabii sau arabofonii din Palestina și-au ținut la Cairo cel dintâi sfat ortodox arab și, într'un memoriu care cuprindea 30 de paragrafe, au cerut stăpânirii britanice din Palestina ca patriarhatul grecesc din Ierusalim să fie prefăcut în patriarhat arab. Pe lângă aceasta, se mai cerea ca monahii greci de naștere și de limbă să nu mai fie primiți în Frăția Sfântului Mormânt (τί ἀξιόσεις τῶν ἀραβοφῶνων, Σχρῖπ, 9 Mai 1925). În asemenea împrejurări, nu era greu de prevăzut că elenismul ar fi fost expus la demonstrațiuni dușmănoase în orașul pe care Grecii îl numesc Acropolea creștinismului.

Mai erau încă alte două orașe: Belgradul și Atena. Cel dintâi ar fi fost bucuros să poată primi pe oaspeții sfințiți ai Bisericii Ortodoxe. Suveranul sârbesc s'ar fi folosit de împrejurarea priincioasă, pentru a se înfățișa ca apărător și ocrotitor al ortodoxiei, într'o clipă când Rusia anticreștină se leapădă de o prerogativă care ridica așa de mult vaza ei politică în Ră-

sărit. E adevărat că Sârbii s'ar fi mulțumit cu alegerea orașului Niș în locul Belgradului. În cel dintâi, a văzut lumina zilei Constantin cel Mare, și acesta ar fi fost un temei sănătos pentru a aduna în cuprinsul lui cel dintâi sinod ortodox ecumenic din vremurile noastre. Dar elenismul ar fi suferit prin aceasta o scădere, pentru că ar fi fost silit să ceară adăpostul slavilor, când n'ar fi fost în stare să-l ofere el însuși înfățișătorilor credinței sale.

Nu s'a gândit nimenea la Atena. Temeiurile politice sunt prea izbitoare, Turcia n'ar fi învoit Patriarhului ecumenic să se ducă să prezideze o mare adunare religioasă într'un oraș care e centrul iredentismului grecesc împotriva Turcilor. Ivirea lui în Atena mai degrabă ar fi putut da prilej la demonstrațiuni împotriva Turcilor. Afară de aceasta, s'ar fi spus că guvernul și-a exercitat presiunea lui asupra hotărârilor adunării. Să se adauge că starea politică e încă nesigură la Atena. Nu domnește acolo atmosfera de pace și liniște care e de trebuință pentru studiu și dezlegarea grelelor probleme religioase. În sfârșit, nu se află acolo un monarh care, cu măreția coroanei sale, să poată înfățișa cu vrednicie ortodoxia și elenismul într'o adunare de jerarhi.

3. De aceia cea mai bună părere a fost de a alege Muntele Atos ca loc al viitorului sinod *ecumenic*. E adevărat că, geograficește, Sf. Munte a fost cuprins în granițele Greciei. Cu toate acestea, prin felurimea de neamuri a monahismului său, el e internațional. Cel puțin după nume, neunirile politicești nu turbură tainica pace, deși au fost clipe când frecăturile naționale au făcut jertfe și în mănăstirile lui, ale cărui curți sunt destul de largi pentru a adăposti și un sinod întreg. Acolo răsufli într'o atmosferă religioasă. Ai biserici în care să săvârșești cele mai înalte slujbe. Toate, până și petrele îți aduc aminte de creștinismul Bizanțului, de dogmele teologiei ortodoxe, pentru a căror apărare, în vremea stăpânirii latine, mai mulți călugări au suferit flăcările rugului¹⁾, după cele ce povestesc cronicarii Ciprului. Spre deosebire de alte centre mirenești și politice, prea bogatele biblioteci ale Lavrelor cuprind comori de manuscrise care întăresc sau apără învățăturile ortodoxiei. Muntele Atos a fost răsadnița polemistilor care, cu atâta îndârjire, s'au împotrivit înoririlor *latine*. În sfânta sa tăcere, Nicodem Aghioritul compunea vestita tâlcuire a canoanelor ortodoxe, care, sub numele de *Pidalion*, a trecut la urmași ca arsenalul teologiei antilatine. De aceia, pentru a hrăni și înviora duhul ortodoxiei, nu era loc mai potrivit ca Sf. Munte.

4. Președintele viitorului sinod ar fi de drept Vasile III, patriarhul ecumenic. Noul Patriarh, ales la 13 Iulie 1925, este, cași Sanctitatea Sa Piu XI, un bărbat de știință și învățătură. Născut la Scutari în Ianuarie 1850, a studiat în școala teologică din Halki și încă

1. Poate că e vorba numai de 598,300 de lire, iar aceia 769 să fie citiți ca plăștri. — Nota A. S.

1. Iată că și un monah catolic spune că romano-catolicii au ars pe ortodocși pentru credința lor! — Nota Traducătorului.

din tinereță a avut o înclinare deosebită către studiile paleografice. Din manuscriptele Metocului Sfântului Mormânt dela Constantinopol și din manuscriptele bibliotecilor din Muntele Atos, a scos la lumină documente ale vechii literaturi creștine, care i-au dobândit numele de critic și de erudit. A tipărit o mare parte din tâlcuirea Sfântului Ipolit, episcop al Romei, la Proorocul Daniil; apoi mai multe scrieri ale lui Mitrofan din Smirna, protivnicul lui Fotie; începutul întreg al tâlcuirii lui Teofilact Vulgaris la proorocii mici; două cuvântări ale lui Mihail Acominatul și a lui Gheorghe Vurțios, mitropoliți ai Atenei. Studiile sale l-au împins să cerceteze și bibliotecile din Europa, mai cu seamă Vaticană, Laurențiană, acele din Viena, München, Leipzig, Berlin, Paris, Londra, Oxford. Dintr'un codice dela biblioteca din München, a scos lucruri însemnate din tâlcuirea lui Origen la evanghelia Sfântului Luca. Alte documente nepublicate de el, copiate în feluritele biblioteci, au fost date la lumină în *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀληθεῖα*, organul oficial al Patriarhatului Ecumenic (*ὁ νέος Πατριάρχης Βασιλεῖος ὁ Γ'*, Βραδυνή, 14 Iulie 1925). Intors în Constantinopol, a luat în 1884 direcțiunea Școlii Centrale Patriarhale Bisericești, pe care a cărmuit-o patru ani. Sub cărmuirea sa, s'au format cele mai bune elemente din clerul patriarhal, și încă Arhimandritul Hrisostom Papadopoulos, mitropolitul de azi al Atenei și unul din cei mai învățați bizantiniști din Grecia de azi. Munca sa pe terenul literar nu s'a încetinit în această însărcinare pe care și-a luat-o. În mai sus pomenitul organ patriarhal, a cules un șir de documente privitoare la istoria shizmei dintre Răsărit și Apus. La 8 August 1889, a fost hirotonit mitropolit al Anhiolului. S'a luptat pentru apărarea elenismului împotriva guvernului bulgar, care voia să închidă toate școlile grecești, și a izbutit să întărească simțirea națională a Grecilor așezați în orașul mitropoliei sale și să îmblânzească asprimea bulgărească față de Greci. În 1896, împreună cu Filotei, mitropolitul Nicomidiei, și cu Mihail Kleobulos, mitropolitul Sardelor, a luat parte la serbările pentru încoronarea țarului Nicolae II al Rusiei. În 1906, a fost strămutat la mitropolia din Pelagonia în Macedonia, și în urmă la acea a Niceiei.

Cu toate grijile pentru treburile pastorale, din când în când a tipărit texte netipărite mai înainte, din literatura bisericească, lucrări de erudițiune sau de pedagogie sau cărți ascetice. Cităm: *Λόγος εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολήμων Γεράσιμου*¹⁾ (Constantinopol 1897); disertațiunea intitulată: *Ὁ ἐν Νικαίᾳ ναὸς τῆς Θεοτόκου* (Constantinopol, 1912); un studiu în care zugrăvește societatea femeiască din Bizanț după scrierile Sfântului Ioan Gură-de-Aur: *Μία σελὶς ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἱεροῦ Χρησοστόμου* (Constantinopol 1917); un volum de *Σκέψεις καὶ Μελέται*. (Atena, 1908) și altele. Aceste lucrări, scrie revista *Echos d'Orient*, dovedesc, dacă nu un erudit de profesiune, cel puțin un moralist cugetat, un istoric pătrunzător, un

prelat luător-aminte la lucrurile sufletului (*L'élection du patriarche oecuménique Basile III*, 1925, Iulie-Septembrie, p. 368) Alegerea sa ca patriarh (mai erau și alți doi candidați, Nicolae mitropolitul Cezareei, și Ghermano, mitropolitul Sardelor) s'a făcut cu toate voturile alegătorilor. Grecii au primit-o cu bucurie. După ziarul *Βραδυνή*, noul ales e împodobit cu cele mai strălucite virtuți, are o cultură foarte înaltă și o nedomolită energie a minții. Drumul său duce la mucenicie. Cu toate acestea spinii îi sunt cunoscuți, după cum ne-o dovedește cariera sa bisericească și națională. În cuvântarea sa de instalare, a declarat că munca sa se va desfășura numai în cuprinsul treburilor bisericești și că nu va exercita nicio influență politică (*Ἐλεύθερος Λόγος*, 16 Iulie 1923). Nu mai puțin înaripate față de Inalt Prea Sf. Sa au fost laudele lui *Ἐλεύθερος Τόπος* din Atena dela 15 Iulie 1925: „Mare e însemnătatea alegerii lui Vasilie III ca patriarh ecumenic. Dacă mai înainte era vrednic de cinstire, acum a ajuns cu totul prea cinstit, după un lung trecut care s'a scurs neîncetat în cîmpul buneii creșteri, într'o minunată muncă de producțiune literară, în ostenele pastorale și în foarte grele lupte pentru elenism. Anii săi au trecut între cărți. Nu există astăzi niciun membru din cler care să se poată măsura cu el în foarte întinsa lui erudițiune elenică și în adâncă cunoștință a teologiei și a Sfintei Scripturi. Vasilie III e o personalitate excepțională, de care toată Biserica ar trebui să se simtă mândră. Prin cultura sa, în șirul înaintașilor săi, Constanțiu înțeleptul e singurul cu care ar putea fi asemănat. E un ierarh care cunoaște din plin marea tradițiune a Bisericii și însemnătatea ei. Și când cineva e însuflețit de duhul credinței, nu-i lipsește nici tăria de a se lupta pentru ca credința să biruie. El va păstra și va sprijini cu îndârjire lucrul Dumnezeuului lui și nu va părăsi, și încă cu atât mai puțin va trăda ceia ce se ridică în sufletul lui ca și un altar“.

5. Ca bărbat de cultură, Vasilie III își are și ideile sale originale în ce privește reforma Bisericii sau mai cu seamă disciplina bisericească. Aceste idei ale sale au fost înfățișate într'un articol al lui *Ἐλεύθερον Βῆμα* din Atena intitulat *Vasilie III inovator*. Într'un memoriu înaintat adunării panortodoxe din Constantinopol, în 1922,¹⁾ el și-a expus vederile sale cu privire la reformele bisericești. În ce privește posturile, păstrate în Biserica Ortodoxă cu atâta dârzenie, și în ce privește căsătoria preoților, el susține că lumea creștinească trebuie să se emancipeze în viața ei de *neroziiile călugărilor*. În Rusia, unde zarzavaturile se găsesc cu greu, se mănâncă pește în vremea postului celui mare; în Serbia s'a, aprobat ca legiuită a doua căsătorie a preoților văduvi.²⁾ Aceste noutăți par drepte patriarhului Vasilie care, în ce privește sinodul ecumenic ortodox și unirea bisericilor, s'a rostit în felul următor: „Sinodul ecumenic va trebui să se ție la Ierusalim, în

1) Credem că trebuie să fie o greșală în loc de *Γερασίου*. —Nota A. S.

1. Nu 1922, ci 1923. —Nota A. S.

2. Nu e adevărat. —Nota A. S.

sfânta cetate, care a primit darul Domnului mai naintea altora. Cu toate acestea nu s'a făcut nicio pregătire. În luptă cu problemele ei apăsătoare, Marea Biserică n'a avut timpul pentru o pregătire îndestulătoare, și de aceea sinodul va fi amânat. La un sinod ecumenic ortodox, ar trebui să ia parte și ceice ne privesc de aiurea și reprezentanții celorlalte biserici, anglicană, veche catolică și încă și reprezentanți ai Vaticanului. Bunele legături între biserici se impun; unirea bisericilor e de neînlăturat. Altfel, ce folos este ca în fiecare zi să ne rugăm pentru unirea tuturor credincioșilor?...

Părerile teologilor nu sunt obligatoare, când credința tuturor e la fel. Temelia e simbolul credinței: modelul bisericii celei vechi. Poate că în aceasta părerile mele nu se împacă cu părerile multora. ¹⁾ Judec însă slobod, în felul meu. Prea piosul Origen, în înălțimea cugetării sale, a susținut că pedepsele iadului nu sunt veșnice. De aceea e de trebuință ca feluritele biserici să se cunoască una pe alta, să intre în legături, și mai târziu unirea se va săvârși prin lupta împotriva necredinței.

După Vasilie III, relațiunile ortodoxiei cu bisericile anglicane sunt din cele mai bune. Ele se sue până la vremea când Alexandru Licurgos, arhiepiscopul Sirei și al Tinosului, s'a dus în Anglia (1871), pentru sfințirea unei biserici grecești. Vasilie III e un sprijinitor plin de ardoare al unirii bisericilor. El era în corespondență cu arhiepiscopul Upsalei Dr. Nathan Söderblom. După părerea sa, nu e nicio deosebire între feluritele biserici autocefale, care în curând se vor înmulți cu una, prin organizarea bisericii autocefale albaneze. Nu știm dacă părerile personale ale patriarhului ecumenic vor fi pe placul episcopilor ortodocși din feluritele biserici autocefale. Prevedem că la acest problematic sinod vor lua parte și delegațiuni anglicane, de a cărui convocare însă ne îndoim, având în vedere greutatea politice care stau împotriva. Patriarhul ecumenic îl va prezida, dacă Turcia îi va învoi aceasta. Dar cât de departe va fi prestigiul său de cel de odinioară! Războiul turco-grecesc a stârpit creștinătatea răsăriteană din republica turcească. Din 23 de vilaiete peste care Fanarul își exercita jurisdicțiunea sa, numai 4 au mai rămas Patriarhului (vezi *Die Lage der orthodoxen Kirche*, în ziarul *Neue Zürcher Zeitung*, 5 Aprilie 1925, nr. 532). Patriarhul ecumenic e mai puțin slobod decât ceilalți patriarhi sau arhiepiscopi ai bisericilor autocefale. Turma sa a scăzut la 150,000 de credincioși, și jurisdicțiunea sa nu se întinde mai departe de Constantinopol și împrejurimile lui. De aceea vaza sa, se întemeiază mai mult pe tradițiunea istorică bizantină, care-l socotește drept centru al întocmirii bisericești a împărăției, decât pe întinderea jurisdicțiunii sale bisericești. Autoritatea sa asupra celorlalte biserici e mai mult nominală decât reală. Ne-o spune proclamarea shizmei bulgărești în 1871 de către un sinod ținut la Constantinopol. Biserica rusească n'a primit în

acest punct hotărârea și anatema Patriarhului asupra Bulgarilor.

6. Dacă Vasilie III va fi prezidentul de drept al viitorului sinod ecumenic, membrii săi vor fi luați din ierarhia feluritelor biserici ortodoxe. Vor lua parte la el patriarhii ortodocși din Antiohia, Alexandria și Ierusalim; patriarhii Serbiei și ai României; foștii patriarhi ai Constantinopolului, Constantin VI și Meletie IV; arhiepiscopii bisericilor autocefale și episcopii eparhiilor ortodoxe din feluritele state. Se socotește că numărul patriarhilor, mitropoliților, arhiepiscopilor, episcopilor și preoților care vor avea dreptul de vot va fi de 500. Alți 500 vor fi delegații corporațiunilor bisericești sau ai societăților clericale, care însă nu vor avea acest drept. De aceea va fi un sinod la care se vor aduna o mie de persoane.

Sunt mari greutatea cu reprezentanții bisericii rusești. Sunt două biserici rusești, una în Rusia Sovietică, alta împrăștiată în Europa și compusă din emigrați. Aceasta din urmă e socotită ca cetatea luptei împotriva bolșevismului. Centrul său de organizațiune e Carlovățul. Episcopii lui sunt monarhici până în măduva oaselor ca fostul mitropolit Antonie al Kievului, și iau parte, la toate demonstrațiunile politice de înviere a țarismului. Biserica rusească emigrată e grozav de urâtă de bolșevici și afurisită de ierarhia rusească din Biserica sovietică. Sunt documente iscălite de patriarhul Tihon, care lovesc cu afurisenie în sinodul ruso-ortodox din Carlovăț. Nu suntem în măsură de a afirma sau a tăgădui cu siguranță dacă aceste documente sunt autentice. În orice caz, relațiunile dintre cele două biserici nu sunt prietenoase. Bolșevicii cu greu vor da voie episcopilor supuși lor de a lua parte la o adunare, la care vor veni și episcopii emigrați. Să adăogăm că episcopii ruși emigrați nu sunt prea mulțamiți nici de patriarhatul ecumenic, căruia îi impută că a oprit de slujbă pe episcopii ruși care locuiesc în Constantinopol, că are bune legături cu sovietele și că a recunoscut biserica rusească din Polonia. E foarte probabil că ierarhia rusească va străluci prin nevenirea sa la un sinod ecumenic, care va fi împodobit cu numirea de al VIII-lea sinod. Al VII-lea sinod (al doilea sinod dela Niceia) s'a ținut tocmai în anul 787.

Afară de ortodocși, se vor mai duce la acel sinod și *observatorii eterodoxi*. Ziarul *Ἐλεύθερος Τόπος* urează chiar ca sinodul VIII ecumenic să se prefacă într'un sinod pancreștin, mulțamită venirii la el a tuturor bisericilor creștine eterodoxe. Venirea celorlalte biserici, după cum spunea patriarhul Vasilie III, se va mărgini numai la rostiri de păreri privitoare la chestiunile controversate. Se vor trimite poftiri tuturor bisericilor creștine eterodoxe.

7. Două personalități bisericești nouă vor fi de față la Sinodul ecumenic ortodox: capul bisericii ortodoxe românești sau Patriarhul Bucureștilor, ¹⁾ și capul bisericii

1. O știm prea bine dela Conferința panortodoxă din Constantinopol la 1923. — Nota A. S.

1) Nu se numește astfel, ci *Patriarhul României*. — Nota A. S.

ortodoxe autocefale din Polonia. Patriarhatul românesc e patriarhatul cel mai nou în istoria ortodoxiei. Mai întâi s'a înființat din nou, în 1918, patriarhatul rusesc din Moscova; apoi a fost înviat patriarhatul sârbesc, întemeiat, după Golubinskii, la 1345 sau 1346; în sfârșit, s'a înființat patriarhatul românesc din București. Documentele care privesc un eveniment atât de însemnat în istoria ortodoxiei românești au fost adunate în volumul: *Patriarhia românească; acte și documente* (București, 1925). Mai mulți scriitori greci n'au fost bucuroși de această nouă înfăptuire. Un oarecare Arvanitakis, într'o broșură și în mai multe corespondențe către presa naționalistă din Atena, a socotit-o ca un act de josnic și de urât egoism, în clipa când Patriarhatul ecumenic suferea umilințe fără margini din partea guvernului laic al lui Kemal Pașa și când Patriarhul era izgonit din scaunul său.

După Ἐλεύθερος Τύπος dela 15 Octomvrie 1925, temeuri bisericești și politice au împins guvernul românesc să ridice vaza bisericii sale naționale. În Transilvania, catolicismul, reprezentat de elementul unguresc și nemțesc, năzuiește spre vechea stare de lucruri, iar în Basarabia s'ar dori să se șteargă orice urmă de teocrație țaristă. Pentru a ajunge la această țintă îndoită, „cârmuitorii ortodoxiei românești au ales ca singurul mijloc înălțarea morală și intelectuală a clerului lor. S'a inaugurat un răstimp de reforme; seminariile și facultatea de teologie a Universității din București au fost orânduite din nou: s'au dat la lumină reviste nouă pentru studiul științelor sfinte, cum și tratate teologice; s'a înnoit legiuirea bisericească¹⁾. Aceste silințe și creștet rea însemnată a numărului ortodocșilor cuprinși în granițele României-Mari, precum și condițiunile nenorocite în care se zbate patriarhul ecumenic, au ațâțatintele ambițioase ale ierarhiei românești. De mai multe ori, mai cu seamă când patriarhatul ecumenic suferea ciopârțiri și ocări nouă, cercurile bisericești românești își scoteau la iveală poftelile lor. În acest punct însă, capii ortodoxiei românești se hrănesc cu închipuiri deșarte. În esența sa, biserica ortodoxă e un sistem democratic de foarte întinsă descentralizare, care, din temeuri istorice, se desfășură pe osia Patriarhatului ecumenic. Supremația spirituală a patriarhatului nu va putea fi niciodată moștenirea niciunei alte biserici și mult mai puțin a celui mai nou patriarhat, cel românesc (Αἱ φιλοδοξίαι τῆς ἄλλης ὀρθοδοξίας. τὸ νεώτερον ὄλων τῶν πατριαρχείων, τὸ ρουμανικόν.—Ἐλεύθερος Τύπος, 15 Oct. 1925, nr. 3121).

La drept vorbind, dacă Grecii se plâng de inițiativa românească, nu e toată vina de partea Românilor. Bulgarii, sârbii și românii învinuiesc patriarhatul ecumenic că s'a folosit de autoritatea bisericească în Macedonia pentru a greciza pe slavi și pe *vlahi*. După un scriitor

român, Mihail Pinetta, turburările din Macedonia au fost, în mare parte, fapta prelaților greci, agenți de propagandă, care, prin cuvântările lor, au ținut aprins focul sfânt al elenismului între populațiunile care nu aveau în ele nimic grecesc. Multe fapte rele și multe păcate au fost săvârșite de episcopii greci sprijiniți și încurajați de patriarhul lor. Ei sunt osândiți să piară. Puterea lor venea dela Turci. Acum se culege ce s'a semănat. Patriarhatul ecumenic e o primejdie statornică pentru ființa națională a Turciei, pentru că el este un bârlog politic străin și unealta oarbă a politicianilor altor state (*Patriarhatul Ecumenic și reprezentanții săi în Macedonia. Peninsula Balcanică*, Martie 1925, pag. 254). Alt scriitor român ocărăște faptul că patriarhatul a ajuns a fi cârmuit numai de greci. A fost o greșală aceia de a încredința sarcina cea mai înaltă a ortodoxiei națiunii *celei mai aventuriere dintre ortodocși*¹⁾. Populațiunea ortodoxă, luată cu totul, numără 150 de milioane de credincioși. Caracteristica sa e că într'însa nu e nici cea mai mică armonie în chestiunile bisericești, ba încă și religioase, ci numai în materie politică, și acolo numai la fața lucrurilor. Rusia, cu înfățișări altruiste, jefuiește biserica pentru politica ei egoistă. Serbia se crede stăpâna moștenirii politice a Rusiei și năzuiește la supremația bisericească. Bulgaria e ținută în frâu de Grecia. Ar trebui ca patriarhul să se aleagă *prin rotațiune*, din toate națiunile ortodoxe. Actualul patriarh român ar vrea ca scaunul patriarhatului să nu mai fie Constantinopolul²⁾ și ca să se sfârșească odată cu bizantinismul (*Turnus. Lumea ortodoxă și șiretenia patriarhiei*. Ibid., p. 256).

Patriarhul din Constantinopol, scrie Constantin Noe, prefăcut de capul ortodoxiei în unealtă a micului popor grecesc, a luat în mână sa frâul viitorului cu toată greutatea puterii sale de cap recunoscut al creștinilor din Turcia și cu tot prestigiul pe care el îl scotea din cinstirea, fie și numai formală, din partea celorlalte biserici. Patriarhul ecumenic era hidra care înghițea toate puterile noastre, toate silințele elementului *aromân* elementul cel mai capabil, cel mai viu și mai energic dela Dunărea-de-Jos. Patriarhul era *un agent al grecismului*.³⁾ În clipa când Patriarhul a fost mărginit la

1. Greșală a cui? Ce? asta a decretat-o cineva? Așa a fost cursul istoriei. — Nota A. S.

2. Aceasta e spusa scriitorului *Turnus*, dar, nu credem că a spus-o Patriarhul nostru. — Nota A. S.

3. Noi cu părere de rău traducem aici aceste cuvinte aște de aspre împotriva Patriarhiei Ecumenice, pentru că, deși organele Patriarhiei au putut săvârși, împotriva năzuințelor noastre în Macedonia, lucruri care nu ne plac, dar toate laturile faptelor trebuie arătate în toată lumina lor, pentru ca să judecăm după dreptate pe acești nenorociți de frați ai noștri, care sunt ortodocșii din foasta împărăție turcească. Li poți numi pe aceștia „greci” și să-i ocărăști cum îți vine la gură, dar noi nu putem privi numai din latură națională, cum fac scriitorii citați de cronicarul italian, ci și din cea religioasă.

Acești greci au fost înfățișătorii creștinismului ortodox în Turcia și, ca atare, nu ne putem declara străini de ei, iar dacă de fapt ne-am arătat astfel, nu avem dreptul să cerem serviciul dela cei pe care nu i-am ajutat cu nimic în greaua lor viață sub cârmuirea păgânească a Turcilor. Da, e adevărat că grecii au păcătuit împotriva noastră, dar acesta e șivoiul naționalismului fără frâu în lucrurile bisericești, când creștinismul trebuie să cârmuiască și să cumpănească toate, fiindcă naționalismul

1. În latură aceasta, informațiunile Părintelui Palmieri nu sunt exacte. Lucrurile pomenite de Sf. Sa au fost în planurile Patriarhului și au fost spuse de Prea Fericirea Sa în Sinod, când s'a înființat treapta de Patriarh la noi, în ziua de 4 Februarie anul trecut, dar nu s'au împlinit până acum. — Nota A. S.

un regionalism foarte modest, când micile state balcanice, aciuatate în scârbosul lor șovinism, se deszinterează de solidaritatea creștinească, când Rusia a

e un punct de vedere numai vremelnic și pămîntesc, pe cînd numai creștinismul zice prin Hristos: *Datu-mi-s'a toată puterea în cer și pe pămînt* (Matei 28, 18).

Dar în laturea aceasta, greșesc toate naționalismele. O l ce aspru scrie împotriva lor Arhiepiscopul *Nathan Söderblom* al Suediei în *die Einigung der Christenheit!*

Deci Grecii au mers și ei cu șivoiul tuturor, care a fost păcatul vremii. Nu scuzăm, ci explicăm. Nouă nicăieri nu ne place unde, cu naționalismul, s'a făcut rău creștinismului. Și deși spunem că noi, Românii, suntem toleranți, de ce n'am fost toleranți cu însăși Biserica noastră și am sărăcit-o în vremea reformelor lui Cuza! Considerațiunile naționale au mîncat pe cele creștinești, pe cînd cea mai înaltă culme a naționalismului este cînd el e creștinesc, fiindcă atunci el e ferit de a cădea în păcate egoiste păgînești. Și așa cade orice naționalism care nu e creștinesc, fiindcă atunci nu e decît un egoism colectiv.

Da, în laturea aceasta s'a greșit pretutindenea, și la greci și aiurea, și se greșește pînă azi și se caută, în numele naționalismului, a se face din Biserica o unealtă a intereselor de azi pe mîne, pe cînd ea trebuie să fie numai organul intereselor vieții veșnice și a vorbi și a cîrmui dela această înălțime.

Da, grecii au făcut naționalism. Dar cîtă vreme Patriarhia era în stăpînirea grecilor, ce era să facă Patriarhul? Putea face numai politică înaltă creștinească? Se înțelege că era bine, dar toate nevoile Patriarhiei erau susținute numai cu bani grecești. Pe lîngă faptul că populațiunea creștinească a Patriarhatului era în cea mai mare parte grecească, dar însuși regatul Greciei ajută Patriarhia. Atunci se înțelege că Patriarhia creștinească a Constantinopolului era să se miște mai ales în orbita intereselor grecești. Dacă, după dorința noastră, ar fi trebuit ca să se fie seamă și de interesele românești, foarte bine, dar aceasta se putea face, așa, numai fiindcă doream noi? Nu trebuia să avem și noi grijă de nevoile Patriarhiei? Acolo unde acest așezămînt al creștinătății trăia atît de greu în mijlocul unei împărății vrăjmașe, era de datoria noastră să ajutăm un așezămînt al creștinătății, și atunci fără îndoială că interesele românești ar fi fost slujite. Dar așa cum? servicii pentru noi, iar noi pentru nimenea?

Adevărul este că noi n'am dus o politică creștinească în Răsărit. Ne-am dezinteresat cu totul de populațiunile creștinești de acolo. Au intrat în căutare interesele celor care le-au urmărit pe ale lor, și grecii le-au urmărit. Noi n'am urmat o politică creștinească nici măcar în țara noastră: au rămas o mulțime de bulgari neromanizați prin biserică, și se putea face; au rămas o mulțime de unguri tot unguri, fiindcă au fost catolici și nu ne-am sinchisit de loc. Și era acum interesele noastre să fie îngrijite peste graniță, cînd noi nu grieam de ele nici în țara noastră!

Trebuia să purtăm grijă de sarcinile creștinătății în Răsărit, așa cum a purtat Rusia; trebuia să ajutăm cu banul nostru pe frații noștri care nu-și puteau duce așezămintele lor creștinești numai cu mijloacele lor, așa după cum Danemarca sau Olanda cheltuiesc pentru scopuri misionare pînă în cele mai depărtate țări; trebuia să jertfim și noi ceva dela noi, și atunci am fi însemnat și noi ceva la Patriarhie și frații noștri din Macedonia n'ar fi fost trecuți cu vederea. N'ar fi fost numai interesele grecești hotărîtoare. Dar de fapt au hotărît numai ale lor, fiindcă numai ei au dat bani. Patriarhul, ajutat de Greci, nu era să pășească împotriva intereselor Greciei, care-l susținea. Să fi fost altul în locul lui, ar fi putut face ceva?

Nu pretindeți unde nu puneți nimic! N'am căutat noi de noi înșine și dorim ca alții să caute de noi? E prea mult.

Am găsit odată pe un mitropolit grec care a primit să se așeze în fruntea întocmirii bisericești a Românilor din Balcani. Dar după ce l-am găsit, l-am lăsat cu totul în părăsire. Omul n'a avut cu ce trăi, n'a avut cu ce-și ținea curtea lui mitropolitană, iar după ce a văzut că nimenea nu se sinchisește de el, că țara românească nici nu vrea să știe de ce s'a hotărît odată să facă, i-a lăsat pe Români în pace și a trecut iar la greci. Atunci răposatul profesor *G. I. Ionescu-Gion* a scris un foileton împotriva lui, acum vreo 25 de ani: *Grecu e tot grec, capra tot capră! ce? era să stea el la noi! s'a dus la Grecii lui!* Eram student pe atunci și nu cunoșteam lucrurile bine. Dar le-am ținut minte și mai tîrziu mi-am dat seamă cum stăteau ele. Statul românesc a închis ochii la orice chestiuni religioase. El n'a înțeles ce este a face politică religioasă. N'a stat în nicio legătură cu căpeteniile ortodoxe, care doar erau ale noastre, și atunci firește că nimenea n'a purtat grijă de interesele românești. Că doar Patriarhul nu era să slujească interese românești, cînd pe el îl susțineau grecii. Și oare ar fi putut el să ne susție pe noi împotriva grecilor? Au fost și Patriarhi

căzut în mâinile păgânilor, care iau în răs tot ce e creștinesc, cine cu mai mult drept și cu mai mulți sorți de izbândă ar putea lua în mână ocrotirea și apărarea ortodoxiei?... Fără îndoială, Biserica aceea care, cu toate că s'a declarat națională, s'a ținut departe de încordările șoviste: biserica românească, care, a fost înălțată la vrednicia patriarhală (*Aromâni*

mari, oameni de înțelegere a înaltei lor chemări creștinești, cum a fost Ioachim III. care vorbea și românește. Dar față de totala noastră dezinteresare, cum era să ne servească pe noi! Datorii către creștinătate da, dar acestea nu sunt numai ale Patriarhului, sunt și ale noastre ale tuturor. Patriarhul va lucra cu atît mai bine, cu cît îi vom fi noi alătura pentru a-l sluji în nevoile turmei sale. Bapțiștii din America îi sprijină pe ai lor de aici, iar noi, vechea Biserică Ortodoxă, trăim fără multă pășare pentru frații noștri călcași și măcelăriți sub ochii noștri, batjocoriți în însăși Patriarhia lor, acum în vremurile României Mari!

În Biserică, de o bucată de vreme, nu pe vremea lui Brîncoveanu, s'a făcut mai mult naționalism decît creștinism. De rezultate se înțelege că ne plîngem, fiindcă orice așezămînt care e pus să facă altceva decît ce e chemat să facă, nu mai dă roadele lui. Biserica e pusă să facă numai naționalismul care se împacă cu creștinismul, nu altul, și sunt destule naționalisme care nu se împacă. În aceasta au greșit mulți slujitori ai Bisericii și am greșit și noi cu politica noastră, că n'am înțeles ce foloase naționale puteam avea prin politica noastră religioasă și prin grija noastră de creștinătate. Deci nu avem cuvînt a ne plînge. A fost o îndrumare rea, de care trebuie să ne dăm seamă și pe care trebuie s'o părăsim. Vina este a tuturor, nu numai a unuia. Nu putem cere dela unul să facă lucrurile lui Hristos, împotriva naționalismului lui, cînd toți au făcut așa și s'au socotit pe calea cea bună.

E frumos să ceri Patriarhiei ca Patriarhii să fie, rînd pe rînd, din toate neamurile ortodoxe. Apoi asta cum o să se facă? numai așa? cu articole de ziar? Trebuie să te interesezi de Patriarhie, ca să ai așa rezultate. Dar interesatu-s'a cineva? Și dacă s'au interesat grecii, erau să dea ei bani Patriarhiei, pentruca să se aleagă Patriarh român?

Ce naivitate! ce lucruri peste practica vieții cerem dela alții?

Dar nici în Roma, în Biserica cea atît de centralizată a Romei, Papii nu sunt decît numai italieni, iar cardinalii cea mai mare parte italieni, fiindcă e țară italiană. Cum o să fie altfel la Constantinopol, cînd turma Patriarhiei e grecească?

Iar dacă voim să fie și altfel, ceiace teoretic se poate, ei bine, îi trebuie politică și interesare creștinească pentru aceasta. Un Vasile Lupu putea influența cine să fie Patriarh în Constantinopol, pentruca el se interesa de creștinătatea Răsăritului și se ținea seamă de el. Dar să ai rezultate fără muncă și fără cheltuială, e culmea nemînțosiei și e împotriva evangheliei pe care o cerem dela alții. Căci Domnul Hristos spune că nimeni nu culege struguri din spini și zmochine din ciulini.

Nepăsarea noastră și despărțirea de interesele ortodoxiei merge pînă acolo că, pînă și cele mai sfinte suferințe ale fraților noștri, nu ne mai stărnesc milă. Din pana d-lui *Bașaria*, am citit acum vreo doi ani o cărți la adresa Patriarhului Grigorie, spânzurat de Turci în ziua de Paști în vremea revoluțiunii grecești din 1821, zicînd că uneltea împotriva Turcilor și că Turcii au avut dreptul să-lucidă, pe cînd adevărul este că acela a fost un mucenic al ortodoxiei, ca-și Brîncoveanu al nostru, și numai nepăsării noastre se datorește că împlinirea a o sută de ani dela acea dată feroasă a trecut fără să încruntăm dintr'o sprinceană și cînd cu mai multă milă și durere scriu alți creștini care nu sunt ortodocși. Pînă la atîta naționalismul păgănesc întunecă vederea și sfințenia freazăului creștinesc!

Noi pe frații noștri macedoneni, îi înțelegem, că ei sunt cei care au scris articolele citate de cronicarul italian li înțelegem fiindcă sunt graiuri care curg din inima lor rănită de loviturile aduse fraților noștri din Macedonia. Li înțelegem că scriu "cu un condei mai viu decît noi. Dar nu ne putem opri la cît zic ei. Noi vedem unde este buba și spunem că e buba unui sistem căruia oamenii s'au supus orbește, împotriva creștinismului, — și grecii și alții ca ei.

Ce-au păcătuit odată grecii împotriva noastră, acum greșesc alții, sârbii, și au să greșească toți, dacă au să rămîie robii sistemului și n'au să se suie la înălțimile care singure limpezesc vederile înțelegerii, înălțimile vrednice și curate ale creștinismului.

Mîntuire nu e în ciocnirile naționale ale unuia împotriva altuia și în fărârea Bisericii spre acest sistem neliresc pentru ea, ci numai și numai în Iisus Hristos, care este peste neamuri și pentru îmblînzirea tuturor. — Nota *Arhim. Scriban*.

și Patriarhatul Român. *Tribuna*, Ianuarie-Februarie 1925, pag. 6—7).

8. Așa vorbesc oamenii politici din România¹⁾. În realitate, cercurile bisericești grăiesc pe altă strună. Tradițiunea are mare greutate în viața religioasă a Răsăritului, și tradițiunea nu dă Bisericii Românești o parte preponderantă în treburile ortodoxiei. Sunt alte temeuri care îndreptățesc înființarea patriarhatului românesc. Înainte de toate, ca și aiurea în statele ortodoxe, e trebuința de a unifica Biserica națională. La teritoriul vechiului regat, România-Mare a adăugat Transilvania, Bucovina, Basarabia. Ortodocșii din aceste trei ținuturi au trăit într'o atmosferă religioasă deosebită de cea a vechiului regat românesc. Un stat unitar va trebui să năzuiască în chip necesar spre unificarea puterilor religioase. Cel puțin aceasta e tradițiunea statelor ortodoxe care-și au bisericile lor naționale. O spune limpede arhimandritul Scriban: „La noi, numai Biserica va putea să lucreze pentru a putea înfăptui un singur duh în țara românească. Vitregia vremurilor a făcut ca noi să fim împărțiți în două Biserici. O parte a poporului românesc ține de Biserica Romei și în multe privințe nu sunt cu noi. O asemenea stare nu e bună. În noua îndrumare a lucrărilor noastre, noi trebuie să năzuim nu numai la o unitate materială și geografică, ci încă și la una mai puternică, a sufletelor. De aceia un punct al programei pe care trebuie să-l avem în vedere și să-l împlinim prin mijlocul Patriarhatului ar fi întregirea sufletului românesc, scoțind dintre noi toate sfășierile care sunt păgubitoare pentru viața națională, fiindcă un mare organism național trebuie să aibă și un singur suflet. (*Patriarhul României. Economia națională*, București, Martie 1925, pag. 138).

Firește că aceste cuvinte nu trebuiesc luate după slovă. Aplicarea principiilor de felul celor formulate de arhimandritul Scriban ar aduce la viață metodele țarismului care prigonea toate credințele, pentru a arunca feluritele neamuri ale împărăției rusești în calupul ortodox. Nu e o pagubă pentru România ca o parte din fiii săi români să se uniți cu Roma din punct de vedere religios. Uniații români din Transilvania au fost cei dintâi care au lucrat pentru trezirea naționalismului românesc și prin literatura patriei lor. În vremea stăpânirii ungurești în Transilvania, membri însemnați ai clerului românesc uniat au suferit pentru apărarea naționalității lor. Întregirea sufletului național românesc nu cere unificarea credințelor, ci dimpotrivă, un larg duh de îngăduință, care să dea siguranța că sunt cu adevărat membri ai aceleiași familii cu drepturi deopotrivă. Convingerea religioasă nu trebuie să se confunde cu iubirea de patrie; una și alta sunt în două câmpuri deosebite. În Statele-Unite dăinuiește un patriotism american care se împacă minunat cu o mie de credințe, și România, crescută în duhul larg de îngăduință latină, nu are nevoie de un patriarhat pentru

a croi o singură credință ortodoxă între români. Uniații români au o parte nu puțin însemnată în istoria naționalismului românesc, și faptul că ei mărturisesc credința catolică și că sunt supuși Sfântului Scaun nu slăbește, ci întărește iubirea lor către patrie. Poate că ei se simt mai aproape decât ortodocșii de leagănuș tulpinei lor.

Mai mult decât pentru trebuința de a întregi unitatea sufletească a poporului românesc, așezământul unui patriarhat era de trebuință pentru vaza bisericii românești, care numără 14 milioane de ortodocși. Organizarea Bisericii ortodoxe românești se suie până în veacul XIV. La 1369 s'a înființat mitropolia Ungrovlahiei, sub domnia lui Alexandru Basarab, iar în 1401, domnitorul Alexandru cel Bun a întemeiat mitropolia Moldovei, care cuprindea Basarabia și Bucovina. Biserica românească atârna de Patriarhatul din Constantinopol, dar ea își alegea pe episcopii ei din sânul său. La 1859, se săvârșea unirea principatelor românești; la 1866 s'a aprobat constituțiunea României unite, care, prin art. 31, prevedea independența Bisericii naționale. La 1872, altă lege hotăra calea de urmat pentru alegerea mitropoliților și episcopilor și pentru înființarea Sinodului. Mitropolitul Ungrovlahiei adăoga la titlurile sale și pe acel de primat al României și prezident al Sfântului Sinod.

La 1885, un *tomos* patriarhal recunoștea formal autonomia Bisericii autocefale românești, unită canonic și dogmatic cu Biserica Constantinopolului. La 4 Februarie 1925, într'o ședință a Sinodului din București: se discuta înființarea patriarhatului românesc. Aceasta a fost aprobată de Senat la 12 Februarie. Proiectul de lege înfățișat Camerei și Senatului, purtând titlul, *Pentru ridicarea scaunului arhiepiscopal și mitropolitan al Ungro-Vlahiei, ca primat al României, la rangul de Scaun Patriarhal*, cuprinde cinci articole. Articolul 3 dă noului Patriarh toate drepturile recunoscute de canoane și de legile țării; articolul 4 prevede un regulament special pentru alegerea Patriarhului. Cu vrednicia de patriarh a fost investit actualul Mitropolit Miron Cristea, născut în ziua Sfântului Ilie la Toplița-Română, ieromonah în 1903, episcop de Caransebeș în 1909, hirotonit la 3 Mai 1910 în catedrala din Sibiu, ales mitropolit primat la 31 Decembrie 1919, investit cu vrednicia de patriarh la 1 Noembrie 1925.

A. P.

NOTĂ. — Trebuie să ne minunăm de buna informațiune a cronicarului italian, care are în mână toate studiile care se publică la noi, privitoare la fel de fel de chestiuni bisericești. Eu am publicat anul trecut un șir de trei articole în revista *Economia Națională* din București despre *Patriarhul României*. Poate că nici mulți dintre preoții noștri nu le vor fi cunoscut, mai cu seamă că au fost tipărite într'o revistă economică. Iată că cronicarul italian le-a cunoscut, după cum a cunoscut și atâtea articole publicate în felurite ziare și reviste ale noastre, cum s'a putut vedea în șirul acestei

1. E prea mult a spune „oamenii politici”. Aceștia sunt ziaristi dar nu au greutatea oamenilor politici. — Nota A. S.

cronici. Cu toate acestea, dacă ne minunăm de buna informațiune a Părintelui Palmieri, nu suntem tot atât de încântați de tâlcuirea pe care Sf. Sa o face socotinelor noastre privitoare la chemarea Patriarhului României de a aduce o stare de suflet religioasă unitară în sânul poporului românesc. Părintelui Palmieri, deși bărbat cu suflet larg și îngăduitor, nu-i place aceasta, fiindcă ea ar însemna aducerea unițiilor noastre iarăși în sânul Bisericii Ortodoxe. Oare nu sunt ei buni Români și așa? și să fie o pagubă pentru neamul românesc că o parte din fiii ei sunt legați de Scaunul Romei? Așa pune chestiunea. Ei au dat dovadă de buni Români, fiindcă au fost cei dintâi, zice Sf. Sa, care să lucreze la trezirea naționalismului românesc pe calea literară. Poate că fiind uniți cu Roma, ei se simt mai aproape de obârșia lor decât se simt ortodocșii.

Înțelegeți unde bate Păr. Palmieri: Conștiința latinătății ar fi mai vie între uniți, decât între ortodocși, fiindcă ei atârnă de Roma. Iar a căuta să croiești din nou o unitate religioasă în sânul poporului românesc și să socotești înființarea Patriarhatului României ca un astfel de prilej, pentru a întări credința ortodoxă și a aduce pe toți Români în sânul aceleiași Biserici, înseamnă a întrebuița metodele țarismului de odinioară.

La toate acestea se cuvin acum răspunsuri amănunțite, pentru că tâlcuirile Părintelui Palmieri se întemeiază pe multe confuziuni și arătări fără mult temei.

1. Un popor însemnând totdeauna o unitate morală și o conștiință unitară, tot ceiace slujește a încheaga sufletește, prin legături simțite la fel, pe toți fiii aceluiași popor, și tot ce-i toarnă într'o singură făptură colectivă, are multă însemnătate pentru el, fiindcă îl încheagă într'un tot. Și dimpotrivă, tot ceiace pune puncte de deosebire între sufletul meu și al altui român slăbește această unitate. Viața familiară, socială este bine să fie cărmuită de aceiași luceferi ai sufletului, care trezesc în toți aceleași emoțiuni. Dacă noi, pentru această viață, nu mai avem puncte de închinare comună, iată că se statornicesc între noi deosebiri, care aduc vătămare.

Aceasta e primejdia sectelor. Fiecare dintre sectanți zice și el că e buni român. Dar prin faptul că nu mai este ortodox ca mine, se stabilește o răceală între el și mine. Avem laturi în care nu ne mai împărțăm unul cu altul. Stăm că străinii. De unde până acum pășeam în toate cu acelaș pas și mergeam cu acelaș suflet, iată că găsim pe unii care se rup din șir și-și zic: nu, eu nu merg, că sunt baptist; altul, nici eu nu merg, că sunt adventist. Și-i simți pe aceștia că între tine și între ei este ceva rupt. Intre unii și alții s'a croit o despărțire. Putem fi români și unii și alții, dar avem și laturi în care ne simțim străini și reci.

Oare este bine aceasta pentru făptura sufletească a unui popor?

În vremea din urmă, nimenea n'a arătat mai bine la noi primejdia aceasta, din acest punct de vedere, decât scriitorul *Nichifor Crainic*. În îndesatele, dar

mult cuprinzătoarele sale articole din *Cuvântul*, a arătat cu o limpezime măiastră și cu o dovedire de oțel că, pentru buna încheagare a Statului românesc, ca întocmire colectivă, dar mișcată de un singur suflet, e de trebuință ca Statul să aibă grijă ca această unitate de suflet să nu se destrame. Unitatea și coeziunea națională cer aceasta.

Prin urmare vedeți: Nu din temeiurile curat religioase, nu din socotelile lăturașe ale unui teolog, nu din înțepeneală dogmatică, pe care organismul Statului nu le va avea în vedere, ci din înseși pricinile viu simțite ale Statului, acesta nu poate să nu prețuiască ca o fericire de a avea cât mai puține elemente de deosebire sufletească și de neînțelegere între fiii săi. E o pagubă în sânul poporului albanez că ei sunt ortodocși, catolici și mahomedani. Mi-se plâng de aceasta albanezii din București, care simt dureros, ce sămânță de neunire este aceasta în neamul lor.

E foarte bine arătat lucrul acesta și încă n'a scos nimenea la iveală acest merit însemnat al scriitorului *Nichifor Crainic*. Ne folosim de prilejul acestei șederi de vorbă cu Păr. Palmieri pentru a-l scoate la iveală noi.

De altfel așa au și simțit toate organismele de Stat. Au năzuit după unitatea sufletească, simțindu-se prea bine că unitatea este o cetate. De ce Rusia țaristă umbla să impuie credința ortodoxă? de ce Habsburgii umblau s'o impuie pe cea catolică? Numai din această pricină. Fiecare vedea că, dacă supușii sunt una în laturea religioasă, au un punct de legătură mai mult, prin care ei se simt mai aproape unul de altul. Și după cum în laturea religioasă, așa și în multe altele. De aceia atâta năzuință după unificare prin fel de fel de măsuri, dar mai cu seamă prin cele care țintesc la apropierea sufletească.

Firește, nimenea nu poate ținea de rău o cărmuire că are asemenea chibzuieli, pentru că ele slujesc la întărirea organismului de Stat. Dar începi a o ținea de rău, când ea întrebuițează pentru aceasta mijloace neîngăduite, cum sunt mai cu seamă ruperea tradițiilor sufletești în care un popor a trăit și care au ajuns să-și plămădească și să-și întocmească într'un bloc, cu ființa sa națională.

Păr. Palmieri pomeneste numai de metodele țariste. Dar de cele habsburgice de ce nu pomeneste? Acelea erau mai bune decât cele țariste? N'au fost un atentat asupra sufletului românesc, croind două confesiuni, în loc de una, în sânul neamului nostru și stricând tradițiunea ortodoxă în care neamul românesc a crescut și care a intrat în făptura sa sufletească? Apoi în materie de intoleranță și de siluire, cine au fost mai grozavi decât catolicii!

Dacă uniții pot fi buni și ca atârători de Scaunul Romei, oare Români nu puteau fi buni supuși ai împăratului dela Viena și ca ortodocși? De ce această rupere a lor în două închinări?

Cu toate că între uniți au fost bărbați mari, care au lucrat pentru trezirea sufletului românesc, însă aceasta nu înlătură faptul că acum suntem două tabere,

și aceasta ne stingherește, oricât am vrea s'o tăgăduim. Avem sate în care abea este loc pentru o biserică, satul fiind mic și sărac. Ei nu! trebuie să fie și biserică ortodoxă și uniată. Bieții oameni, care nu au înțelegere de deosebiri dogmatice, care nu știu de Roma și Constantinopol, de ce să simtă între ei o despărțire fără noimă, și ce poate să însemne aceasta pentru ei, că se află în două tabere deosebite? Și sufletele lor nu trebuie să fie nedumerite pentru această despărțire? Iar preoții și teologii, toți acei care slujesc unei tabere sau alteia, nu se silesc să arate acestui popor, care e unul, că totuși e despărțit, că cel care e cu Roma nu e cu ceilalți? Și iată că se face, în chip cu totul nefolositor, o despărțire și se caută a se da și pricinile acestei despărțiri. Apoi oare poporul românesc avea nevoie de aceasta? Și Patriarhatul, care trebuie să însemne pentru noi o nouă aprindere a puterilor noastre religioase și o pornire și mai vitează la lucrul nostru ortodox, nu are de înfăptuit nimic în laturea aceasta pentru mai buna închegare a poporului românesc?

A simțit-o însuși Regele nostru, când a spus la investitura Patriarhului: „Vom ajunge mai grabnic și mai pașnic la acea măsură de unificare sufletească, după care însetoșează sufletele tuturor bunilor Români“.

Firește, nu se vor întrebuița metodele țariste care n'au plăcut Părintelui Palmieri, nici cele hoșești ale Habsburgilor, zicem noi, dar mijloace religioase de propagandă și de convingere se pot întrebuița, și atunci nu suntem nici țariști, nici habsburgici. Și, la urma urmei, să aște Părintele Palmieri că mare nevoie nici nu avem de o asemenea propagandă, fiindcă o face poporul românesc singur. El simte ca nefirească deosebirea și trece singur la Biserica Ortodoxă, nepus de nimenea, din bun înboldul său, după cum am arătat noi în această revistă. Acesta e faptul la care noi suntem acum marturi, că poporul românesc singur desființează uniația, cum s'a văzut în 1924, și într'una de atunci încoace, când Mitropolitul Sibiului a avut un mers triumfal printre ortodocși, la care veneau să se alipească și uniați. Trebuie să spunem aici, pentru Păr. Palmieri, ceiace am mai spus pentru cititorii noștri, că Mitropolitul Nicolae al Sibiului a primit într'un sat declarațiunea oamenilor care i-au spus: „In satul nostru numai popa nostru e uniat, că noi totdeauna am fost ortodocși“ și au luat clopotul din turnul bisericii uniate și l-au suit în turnul celei ortodoxe și le-au sunat împreună și au pecetluit astfel unirea cu ortodocșii.

Deci Patriarhatul vine ca o încoronare și o sfințire a acestei stări de îmbrățișare, de întrărire și de închegare a unirii. Ceiace e nefiresc, ca născocire habsburgică, piere din mijlocul nostru. In viața românească nu e loc pentru Biserica Romei. Ea e Biserica străină pentru noi și e numai furișată hoșește în sânul poporului nostru. O putem stima foarte bine pentru însemnătatea ei, o putem prețui pentru munca ei, ne putem bucura de pașii săi înainte, ca Biserica creștină, putem dori bună legătură cu preoții ei, cu teologii ei, dar,

după tot trecutul nostru, nu e Biserica noastră și de aceia ne simțim stingheriți de ființa ei în viața noastră și în gospodăria noastră. Din pricina ei, se petrec o mulțime de frecături în toată viața socială de peste munți. Noi, cei din România veche, care ne-am simțit una în laturea religioasă și nici nu ne-a venit în minte de a ne certa vreodată pentru atârări deosebite de o Biserică sau alta, ne simțim uluiți când pășim dincolo și vedem multe părți ale vieții sociale otrăvite de faptul că oamenii se socotesc în feluritele slujbe după cum sunt uniați sau ortodocși. Este o mare pricină de dihonie. Ceiace poporul nu știe, știu „domnii“ și ești socotit după confesiunea de care ții. N'am avut aceasta în vechiul regat și o avem peste munți. A intrat dracul între noi, Părinte Palmieri. Locuitorii din vechiul regat se spăimîntau de turburarea vieții românești pe care a adus-o ruperea religioasă a Românilor. Această stare ne măcina sub Unguri. Acum ea trebuie să înceteze sub Români, și Patriarhatul are și el o chemare, pentru a aduce pacea religioasă în sânul neamului românesc.

2. Este de prisos să mi se spuie, cum face Părintele Palmieri, că în Statele-Unite trăiesc o mie de tabere religioase și viața națională nu este turburată și toți sunt îmboldiți de acelaș patriotism american.

Da, dar trebuie să se facă deosebirile cele de trebuință. Toate cele 999 de tabere (socotite fără catolicism) sunt... protestante și în aceasta au temeiul unificării lor. Dovadă este faptul că, după marele război, s'au și întocmit într'o înjghebare unitară care se numește *Consiliul Federal al Bisericilor lui Hristos* și în care-și tratează împreună interesele lor obștești sau chestiunile creștinești comune. Dar Biserica Romei e simțită și de americani ca o stinghereală. Eu vorbesc cu ei și mi-o mărturisesc. Este Biserica pe care o vezi ridicând steagul toleranței, când e în minoritate, dar care niciodată nu vrea să intre în contact și în lucrare la un loc cu alții. Comisiunea Bisericilor americane, care a cutreierat Europa noastră în 1919, numai în Roma a fost refuzată. La Stockholm numai Roma s'a ținut la o parte. E biserica cea mai puțin frățească și care firește că e simțită ca un element de turburare unde se află ea, fiindcă nu te poți înțelege cu ea.

Și toată această psihologie evreiască străbate ființa uniaților noștri, care sunt totdeauna încrunțați și nervoși și gata de ceartă.

Cât sunt de frați, să-i spun eu Părintelui Palmieri un fapt petrecut chiar în Roma și pe care îl am delu un asistent universitar chimist dela noi.

Intr'un internat românesc din Roma, se adăposteau mai mulți studenți români, fără să se întrebe de s ortodocși ori uniați. A venit însă director al internatului un preot uniat. Aceasta i-a scos pe toți afară și le-a spus să intre înapoi numai uniații, iar toți ceilalți să plece de acolo.

Iată frăția uniată! Nu este prin ei o unealtă de turburare intrată degeaba între noi! Nu avem noi atâtea pricini de dihonie! S'o mai avem și pe aceasta!

Dar cum Păr. Palmieri poate trece așa de ușor peste

dărâmarea catédralei rusești din Varșovia de către stăpânirea polonă (faptă catolică împotriva Bisericii Ortodoxe), pentru care găsește pricini de înțelegere a faptei și pentru care nu are cuvinte aspre de osândă,¹⁾ și nu găsește îndreptățită, după aceiași judecată, dorința noastră de a desființa uniația dela noi? Dacă catedrala rusească din capitala Poloniei era o amintire a vremii de umilință în care țarismul îngenunchiase poporul polonez și deci catedrala trebuia dată la pământ, ca să nu le mai stea în ochi monumentul umilinței, nu tot așa uniația dintre Români e amintirea vremii de umilință, când Ungurii și Habsburgii unelteau împotriva noastră?

Catedrala din Varșovia, dacă era o curată îngrămădire de petre, cum zice Păr. Palmieri, cui strica? Intru cât însă Polonia cuprinde atâția Ruși ortodocși, ce fel de faptă e aceasta ca să strici clădirea religioasă a unei comunități care nu e a ta? Eu, ca ortodox, simt aceasta ca o nelegiuire și-mi pare rău că ortodocșii mei n'au făcut să se audă aceasta în Polonia.

Dărâmat-am noi vreo clădire religioasă sau națională a Ungurilor? Nu stă și acum la Cluj în picioare statuia lui Matei Corvin?

3. E adevărat că, între uniați, Români au avut oameni mari, care au lucrat pentru trezirea sufletului național al Românilor, dar nu e adevărat că ei au fost cei dintâi care să fi făcut aceasta. Români știau că se trag din Romani și până a nu le-o spune uniații noștri care învățaseră la Roma că suntem din tulpină romană, fiindcă, mai înainte de ei, au scris-o cronicarii noștri.

4. Că atârănarea de Sf. Scaun ar aprinde și mai mult

iubirea de patrie a Românilor, fiindcă prin Roma ei ar fi mai aproape de «leagănul tulpinei lor» (*culla della loro stirpe*), e îndoielnic, fiindcă legătura cu Sf. Scaun e legătura cu catolicismul, nu cu Roma împăraților romani. Aici e confuziunea care se face. Se trece așa de ușor, dela catolicism, la Romani și la latinitate și la clasicism. Dar nu are a face, fiindcă catolicismul nu e numai Roma Romanilor, ci este și unguism și nemțism și *tutti frutti*. Când intri în catedrala Sfântului Petru, vezi confesionale, adică dulapuri în care intră preotul pentru a asculta mărturisirea credincioșilor. Pe unele din ele scrie ungurește că acolo se găsește preot ungur să asculte spovedania ungurească. Prin urmare de ce se tot identifică catolicismul cu latinismul? Că întrebuințează limba latină e una, că e latinitate e alta. Dovadă e faptul că noi, Români din regat, avem mai multă latinitate ca uniații, fiindcă noi am stat în legătură cu Franca, pe când ei au stat cu Ungurii și cu Nemții. Noi vorbim românește mai bine ca ei, și fraza noastră e mai romanică decât a lor, pe când ei au fraza nemțită, cum am mai arătat-o eu. Prin urmare unde este înrâurirea latină asupra lor? Acestea sunt numai palavre de ocazie, pe care nu și-a dat nimenea osteneala să le răfuiască odată bine, fiindcă nu e pic de adevăr în ele.

Am scris acestea, nu pentru că n'am prețui catolicismul și n'am mărturisi toată însemnătatea lui religioasă. Dimpotrivă, ne dăm seama prea bine de ea și nu ne ferim a-i aduce toată cinstirea noastră. Dar dacă vine vorba de stări între ortodocși și uniați, noi nu putem tăcea, pentru a arăta cum stau lucrurile în toată deplinătatea lor.

Arhim I. SORIBAN

1. Vezi *l'Europa Orientale*, Februarie 1926, pag. 102-103.

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Luminătorul, revista Bisericii din Basarabia. Chișinău, 1 Mai 1926.

E abia 2 Mai, și revista a eșit, adică la începutul jumătății de lună pentru care iese. Deci se tipărește cu mare regularitate. Iese de 2 ori pe lună într'un volum destul de gros, și o ai totdeauna la vreme, abia intrați în răstimpul pentru care se tipărește. Aduce mult material de citit, și material de multe ori destul de bun.

Nr. acesta, pentru I jumătate a lui Mai, are material și mai bun ca altele. Afară de partea știrilor oficiale, cu date care ne aduc destule lucruri despre care face să stăm de vorbă, găsim articole care pot sta cu cinste în orice revistă. Astfel e art. Părintelui Icon. I. Bejan, redactorul nostru, despre *Ateism*. Dacă de mult nu l-am mai citit aici, iată că putem da veste despre acest temeinic art. al său din *Luminătorul*. Sf. discută mai întâi chestiunea dacă teologia e știință. Bine spune că nu e vorba dacă ma-

terialul teologiei e ca al științelor exacte, ci dacă întrebuințăm unelte intelectuale temeinice pentru a urmări obiectul nostru. Obiectul nostru e același și neschimbat: ființa lui Dumnezeu și cunoașterea Lui. Partea nouă sunt metodele întrebuințate și chipul prin care urmărim mai bine obiectul neschimbat care e Dumnezeu. Dar aici avem de adăugat și noi ceva. Obiectul teologiei poate fi Dumnezeu, dar câte alte chestiuni care se alipesc de departe sau de aproape slujirii lui Dumnezeu! Astfel ne putem ocupa de geografia Țării Sfinte, de limbile care au fost sau sunt în ea, despre cărțile sfinte, despre chipul de a le traduce mai bine, despre istoria religiunilor, despre misionarism, despre secte — oare acestea nu sunt laturi ale teologiei și nu cresc ele și nu se prefac fără încetare! Deci și teologia este într'o mișcare vie ca și celelalte ramuri de știință care caută adevărul. Astfel, nici în laturea aceasta teologia nu e în urma altor ramuri de cunoaștere. Ea e neîncetat nouă

și vie și nimenea nu se poate făli în fața ei că noi stăm pe loc, iar alții cresc și înaintează. Teologia poate sta cu fruntea sus, pentrucă, a face teologie, înseamnă a te înarma cu toate armele cugetării și cercetărilor, și apoi a lucra și a scoate la iveală fel de fel de lumini de un mare preț și frumuseță. Astfel, de pildă, capitolul despre *Experiența Religioasă*, care e un însemnat capitol din studiile de azi despre religione, nu este o puternică floare a cugetării! Scriind acestea, ne gândim la o carte cu titlul *Impărația fără graniță*, eșită acum 2 ani în Anglia... Ce noutate și ce frumuseță! Teologia e o minune de studiu, numai că nu ni se arată ea totdeauna în România în chipurile cele mai bune.

Păr. Bejan trece apoi a arăta ce înseamnă cuvântul *religiune*, universalitatea ei și cum ateii sunt o nefericită abatere dela el, care însă nu pot înlătura faptul constatat deplin că omenirea a trăit și trăiește totdeauna cu religione. Niciunul din faptele spuse, că ar fi fost popoare fără religione, nu s'a adevărit. Despre mulți ateii, Păr. Bejan arată cum, la sfârșitul vieții, s'au arătat mult mai îmbrățișători către religione.

În de obște vorbind, art. Părintelui Bejan stă cu vrednicie în revista bisericească din Chișinău și socotim ca preoții Basarabiei au în el un bun material de citire.

Alt art. este de cuprins pios. E tradus din rusește de Preotul *Caisân*, cuprinde o largă întrebuintare a Scripturii și cine-l va citi, va învăța mult pentru a cunoaște mai bine pe Hristos și a se apropia de El.

Frumos este împodobit acest număr al *Luminatozului* și de două poezii: una cu numele *Hristos*, de d. *M. Vasilache* din Cernăuți, în care e vorba de răstignire și înviere, și alta *Inspirație* de *T. Suruceanu*, amândouă pline de zbor înalt al sufletului și de duioșie, care, ca două mărgăritare, stau frumos în cuprinsul revistei.

În art. *Cine trebuie să predea religia în școala primară*, Păr. *D. Vinogradov*, licențiat în drept și fost profesor de liceu, scrie lucruri vrednice de luat în seamă. 1. Este bine și de folos ca preoții să predea religia în școala primară, pentrucă aceasta le slujește și în cârmuirea vieții parohiale. În adevăr, prin copii află multe lucruri din viața casnică a poporânilor tîi și tot prin copii poți duce în căminurile părinților multe învățături. 2. Prin școală preotul este legat mai de aproape de poporâni său, căci cine ți-a fost școlar îți păstrează multă cinste toată viața. De aceia trebuie lucrat pentru școală din însuși gândul de a sluji Bisericii. 3. Apoi tot prin școală putem face buna creștere a poporului, ca să-și cunoască trecutul lui, faptele lui și să învețe a-și iubi ce este al său, cu alte cuvinte a face educațiunea națională. Acum, dacă se întâmplă că învățătorii sunt rău-voitori, fie pentrucă nu pun preț pe predarea religiei în școală, fie din pricina unor necazuri pe care le-ar fi avut în trecut, când preoții cârmuiau școalele, aceștia să se silească a câștiga buna intrare în școală prin blândețe, bunătate,

răbdare și buna încredințare că facem un lucru bun. Învățătorul trebuie adus a înțelege că omul cel mai de seamă în sat este acel care are în sine și propovăduiește învățăturile Domnului Hristos, că cel mai bun lucru în sat, pentru răspândirea bunei învățături, se poate face când va fi lucrare înimoasă și bună înțelegere între preot și învățător, că nimenea nu este mai potrivit tovarăș de sfătuire și de lucru pentru învățător decât preotul. Și dacă se întâmplă că, în vremea de față stăpînirea nu pune ea însăși mare temei pe ramura de învățatură a religiei în școală, noi tot să muncim cu răbdare, nădăjduind că școlarii noștri vor ajunge odată ei înșiși a fi cârmuitori ai autorității și vor face mai bine decât este acum. Deci să creștem după învățăturile noastre șirul copiilor de azi, pentruca, în viitor, ei să ajungă cârmuitori, după învățăturile pe care li le-am dat noi. Iar dacă înseși cârmuitorii bisericești nu ne dau ajutor, zice Sf. Sa, noi tot să lucrăm înimos, până va trece vremea marilor schimbări și prefaceri de acum, până când cârmuitorii noștri vor da mai multă grijă acestei laturi a lucrului nostru de păstori și vor îndatora preoțimea a fi mai cu râvnă în aceasta ramură de lucru al nostru, vor ocroti pe cei cu râvnă și vor înființa o tagmă de supraveghetori, care să vadă cum se lucrează în această cărare a lucrului nostru pastoral.

Fără îndoială, avem aici un mănunchi de sfaturi bune și înimoase, venite la vreme și meritând a fi urmărite și împlinite.

Păr. *I. Negoită* traduce bine un art. de puternică cugetare creștinească al lui *Fr. W. Förster*, de altfel ca tot ce scrie Förster. Art. poartă numele *Stat crux—volvitur orbis* și e vorba în el de starea de răsturnare a tuturor lucrurilor din lume, la care suntem marturi noi azi. Starea aceasta însă nu poate peri decât numai prin oameni mînați de duhul crucii. Pacea în lume nu va veni numai din faptul că s'au încheiat tratate de pace. Din acestea vom avea numai biete scurte răgazuri între ciocniri, dar pline de neliniște sufletească. «Pacea din afară vine numai din încheierea păcii în adâncurile sufletului, care înlătură spasmul sentimentelor egoiste».

Ce mari adevăruri spune Förster prin acestea!

Despre traducerea Părintelui Negoită vom spune numai că era bine să dea și în românește cuvintele date de Förster în latinește din *Urmarea lui Iisus*, fiindcă cititorii nu le vor înțelege în limba latină.

Ce art. dureros în adevărul său el al Părintelui *Ioan Poclitaru*! Sub titlul de «Toleranța — e dușmanul nostru», Sf. Sa spune lucruri care răscolesc adânc, fiindcă sunt prea adevărate și le simțim ca atare. Arată că «oamenii demni și zeloși, atât cei bisericești cât și cei din lumea laică, cari și-au dat și-și dau bine seama de rostul chemării lor, în tot cursul vieții lor pământești, au fost și sunt vorbiți și văzuți rău aproape de toți» și lumea nu începe a-i lăuda și a cunoaște meritele lor decât numai după ce ei au murit, când aceasta nu le mai este de niciun folos și nu le

mai ajută cu nimic. Și aici Păr. Poclitaru aduce pilde de bărbați pășiți așa și în vremuri mai vechi și mai nouă. Pe de altă parte, sunt încărcăți cu laude și priviți cu multă cinste oameni care au făcut rău în lume și care vor fi arătați odată așa cum au fost după adevăr. Dar, iarăși, va fi prea târziu, fiindcă ei vor fi apucat să facă tot răul pe care l-au putut face fără împedecare.

După aceste lucruri pășite de mulți, Păr. Poclitaru vine la lucruri și mai dureroase, greu simțite, fiindcă sunt încercate de preoți sub ochii noștri.

După care socoteală se face prețuirea preoților, se întreabă Sf. Sa? Și răspunde: Dacă au în parohie pace și liniște, adică dacă preotul e în pace cu toți oamenii și se bucură de dragostea tuturor, atunci e socotit preot vrednic.

Dar pacea cu toți oamenii se capătă de multe ori pe o cale nevrednică, anume închizând ochii la toate păcatele lor. Preotul care stă la acelaș fel de viață cu oamenii, care nu se deosebește dintre ei, care e o apă și un pământ cu ei, care nu aduce o înnoire în viața lor, care nu-i scoate din păcatele lor, ci intră și el în felul viețuirii lor, e iubit de poporâni săi. Apoi se poate oare prețui un astfel de preot și poți să te bucuri de o astfel de «pace»? Preotul însă „care la totul pasul combate viciile urâte și faptele murdare ale parohienilor săi“, firește că are să aibă ciocniri cu cei vinovați. Oare un astfel de preot trebuie socotit rău, fiindcă are certuri cu unii dintre parohieni?

Se înțelege, nu urmează că tot celce este fără îngăduință pentru păcatele oamenilor are și certuri cu ei, fiindcă sunt și oameni blajini care primesc muștrările și se pleacă pe calea îndreptării. Dar sunt și sate nărvite, de care de mult nu s'a ținut cineva cu grijă sufletească. Acolo preotul poate avea mult de lucru și a stârni multe supărări, iar el însuși poate avea multe necazuri. Deci nu e bine a socoti un asemenea război cu oamenii ca ceva rău pentru preot, fiindcă și Hristos s'a ciocnit de păcatele oamenilor și i-a muștrat. Dacă se poate fără să ai supărări, bine, dar nu se poate totdeauna. Nu trebuie lăsată datoria slujbei, de teama de a nu avea supărări cu oamenii. Deci, iarăși, nu se poate socoti că e la datorie preotul care are liniște în sat și trăiește bine cu oamenii, fiindcă lasă pe toți în păcatele lor.

De aici încolo, Păr. Poclitaru, înșiră o povestire foarte tristă, din pășaniile unui preot, care era mutat din loc în loc, fiindcă nu avea liniște cu oamenii. Dar aceasta n'o avea din pricină că-i muștra pentru păcatele lor. El își făcea datoria. Prin urmare trebuia sprijinit.

Până să ai roade dela oamenii nărviviți, se înțelege că ei nu se vor lăsa ușor de păcatele lor. Oare Evreii nu cârteau împotriva lui Moisi! Deaceia nu aceasta e calea după care trebuie să judecăm pe un preot, fiindcă altfel ajungem a îngădui păcatele și atunci nu

mai îndeplinim chemarea Bisericii de a curăți și sfinți viața oamenilor și a-i apropia de Dumnezeu.

Oamenii, cel puțin la început, iubesc să rămâie în păcatele lor, în vechile deprinderi care le-au intrat în sânge, și nu înțeleg că aceia este o cale rea. Oare Mitropolitul Nifon, fostul Patriarh dela Constantinopol, adus în țara românească, n'a pășit astfel de lucruri! Când a văzut neorânduie în viața căsătoriei, până și în casa domnească, și a voit să le oprească, nu i s'a spus că strică obiceiurile! De! oamenii zic că păcatele lor sunt obiceiuri. Tot ce s'a practicat multă vreme, bun sau rău, își capătă drept de cetățenie.

Punând astfel de chestiuni, păr. Poclitaru aduce înaintea cetitorilor și a stăpânirii o stare dureroasă, cere tocmai trebuie cunoscută pentru a i se aduce îndreptare.

Incheierea Părintelui Poclitaru este că păcatele nu trebuiesc îngăduite, ci stârpite și trebuiesc ajutați acei cari luptă pentru stârpirea lor. A scris un art. sănătos, inimos, care era și mai bun, dacă era scris mai românește.

Un art. dârz sc're păr. *Scvoznicov*. Sf. Sa se plânge de noua lege bisericească, zisă a *autonomiei*, sau a *unificării bisericești*, pentru că a scoborât pe preot la o stare de mai puțină însemnătate decât înainte. Acum i-au luat-o mirenii înainte, rămânând preotul numai cu titluri de onoare, ca prezident, dar nu cârmuitor și păstor. Sf. Sa zice că a fost bine să se facă unificare, dar unificarea e una, iar legea organică de unificare e alta. Cu alte cuvinte, principiul nu e împlinit cum se cuvine, în starea de fapt a legii. Sf. Sa numește ceiace s'a făcut *laicizare* a Bisericii și pas spre protestantism, întrucât mirenii, au acum, în feluritele consilii, putere covârșitoare peste a preoților. Aceștia sunt despoiați de „dreptul lor legal și firesc de a conduce biserica de a paște turma cea cuvântătoare a lui Hristos, care e încredințată ierarhiei bisericești“, iar chestiunea întreținerii clerului e lăsată la bunul plac al consiliilor parohiale. Deci se întreabă Sf. Sa: „Statutul lui Șaguna, ale cărui principii s'au pus la baza noiei legi organice, oare este ideal și potrivit pentru toate împrejurările de timp și loc?“

La aceasta, răspundem noi, este de prisos a striga acuma, după ce legea s'a făcut. Trebuia să se strige de mai înainte. Și era vreme să se facă aceasta, fiindcă au trecut mulți ani de zile, până să se ajungă la legea unificării. De fapt, s'au auzit foarte puține tânguiri împotriva Statului lui Șaguna, din partea basarabenilor sau a așa zișilor *regățeni*. Cei mai mulți, care au strigat împotriva Statului, au fost tot transilvănenii. Ei îi știau și bunurile și relele și au fost mulți care au strigat împotriva. Dar oamenii nu se interesează când se face lucrul, și încep a se tânguia abia după ce au început să-i guste roadele.

Se face ca și cu calendarul. Nimenea n'a zis că nu e bună schimbarea, câtă vreme ea se pregătea. După ce s'a luat hotărârea însă și aveam înainte un vot al Sinodului, atunci amandea! pe calendar mă! de ce

să-l schimbe! n'avem noi legea veche! Și dacă le spuneai oamenilor: Da ce nu strigați înainte, că atunci poate și Sinodul mai cumpărea odată și mai întârzia măsura, — oamenii se supărau, că le luai curajul de a scrie, tocmai când le venise și lor gândul să se apuce de scris¹⁾.

Cei care și-au făcut datoria față de Statutul lui Șaguna, de a-l discuta când a trebuit și de a-i aduce toate criticele și a-l arăta cum îl simțeau ei, — merită deci pomeniți cu deosebire, ca cei care au înțeles când e vremea lucrului și ce trebuie făcut. Despre unul din aceștia voim noi să pomenim acum, fiindcă este un preot care a scris la vreme, deși nu i s'a auzit glasul. Noi avem un art. al unui preot de peste munți, împotriva Statului lui Șaguna. A rămas netipărit, dar fiindcă a venit vorba acum, voim să pomenim de el și chiar îl dăm în notă cu titlul de document, ca să nu rămâie munca scriitorului nebagată în seamă²⁾. E vorba de Preotul *Teodor Draia* din

1) Așa am pășit eu cu un preot care mi-a imputat că-l descurajez, dar care nu vrea să răspundă la ce-l întreb eu: De ce n'a scris când trebuia? — Vezi *Noua Revistă Bisericească*, Aprilie-Iunie 1925.

2) **Restaurările - alegerile corporațiilor bisericești ardelene.** — Democrația bisericii noastre ardelene — Statutul organic șagunian — prevede alegeri — de tot felul: comitet parohial, sinod presbiteral, sinod eparhial — prin liberul vot, cu graiu sau secret, cu ședule, a credincioșilor ei. Credincioșii de sub păstoria mea, la rândul lor, în acest an și-au făcut de cap cu voturile și votările lor și bănuiam și m'am convins că nu numai în cercul meu de învârtire, ci pe o mare, dacă nu pe toată suprafața a ardealului șagunian, așa că ne-a mers vest și poveste.

Aceste — așa alegeri și-au pierdut rostul, căci ne strică biserica în forma de azi, trebuiesc modificate în noua organizare — unificare așa de mult așteptată. Mi-e teamă că, la compunerea Statutului și a regulamentelor, dela noi, dela săteni, dela praxa noastră, nu o să se ceară contribuție, și așa dela un haos, vom trece în altul, căci „teoria sine praxis nulla est”, spune latinul cuminte.

Ce-am văzut — de m'a pus pe gânduri soarta de mâne a bisericii ardelene, care așa de mareș a fost îngredită sub stăpânire străină și'n așa haos e astăzi? Ce-am văzut și ce am auzit la aceste alegeri? Am văzut plugari fruntași stând față'n față — în biserica lui Christos, domnul iubirii — ca dușmani, aruncând priviri de ură cu față întunecată unul altuia, aruncând vorbe de ocară bașjocorindu-se împrumutat. Am auzit că au răscolit comuna cu corteși și am văzut între mobilizații parafidelor adunași la sinod electoral și pe cei ce numai din Paști în Paști îi vezi la biserică; i-am văzut pe toți argașii comunei, toți cioșii, — vâcarii, purcarii, stăvarii, toți certășii cu ordinea, toți beșivii și bătașii satului. Se împart ședule, ce nu am văzut în păstoria mea de 17 ani, ba, ce e mai mult îngrozitor, am văzut ședule nu scrise cu mâna — nu, ci tipărite. Contrar uzului de până aci, am văzut, în ziua alegerii bisericești, pe la finea slujbei, pe unul intrând în biserică cu bătuța subsuoară și apoi crășmarul satului cu turmița lui. Am auzit că unul — cu sipca'n gură — mergea spre biserică strigând „hai la vot”. — Unii dintre cei calzi — din turmiță, aștepta în ograda bisericii signalul de a intra la vot.

Am văzut masă prezidială răsturnată de un bărbat de încredere a sinodului, fost — fost el, membru în comitetul parohial, în sinodul și comitetul protepresbiteral. Se răsbunase pe biata listă — căreia îi spuneă că „a făcut-o popa și birău”. Am văzut deșinuși și închiși la aceste alegeri bisericești.

La alegerea pentru Sinod eparhial am cerit corteșiri cu alegerea de episcop, am auzit corteșind cu ajutor țărănesc, pentru construcția podului din comună și câte și mai câte am văzut și auzit, așa că am zis și susțin că lumea noastră, și mică și mare și cea de jos și cea de sus, și-a pierdut ecvilibru sau judecata.

Noi, preoții, pe lângă toată stăruința, pe vrăjmași nu-i poți împăca și așa urmează natural după alegere apelată, adică: unii n'au loc în comitet parohial, deoarece au păcatul a fi cântăreții bisericii, altul nu poate fi, căci e dator comunei cu ceva bani din anul 1918, de când era comandantul gărzii naționale, pri-

eparhia Aradului. Și cine știe? Legea de acum e supusă și ea îndreptărilor. Facem o încercare. Se înțelege, una era starea de peste munți, când s'a făcut Statutul lui Șaguna, și alta starea dela noi. Apoi alta e și obștea creștinească de aici și de azi, așa că se poate că Statutul lui Șaguna să nu mai aducă acum roadele pe care le-a adus aiurea.

Deci poate că art. preotului de peste munți, care vede lumina zilei abia acum, va folosi pentru mai târziu.

De altfel, acelea nu sunt numai păreri Părintelui Sevznicov sau ale preotului Draia. Au mai avut și alții păreri împotriva Statutului lui Șaguna. Dar nu toți le-au spus. Insuflețirea cu care Ardealul a fost îmbrățișat după război lămurește de ce la noi s'au primit multe lucruri de acolo, din marea dragoste către frați, fără a se cerceta toate mai amănunțit, ba chiar închizându-se ochii la unele laturi ale legilor. Așa se deslușește și primirea cu brațele deschise a Statutului lui Șaguna. A fost un prilej de a arăta dragostea către frați. Dar îndoiele față de Statut erau și ele se arată și au să se tot arate. Le găsim și într'un document nou, întărit încă și cu autoritatea treptei și cu puterea de cugetare a grăitorului. E vorba de Prea Sf. Sa Episcopul *Vartolomei*, care, la deschiderea Adunării Eparhiale a Olteniei din această lună, a vorbit cu mare măestrie, pentru a spune, în chip blând, și ocolit, despre noua lege a unificării, vederi pe cari le simți că nu se învoiesc în totul cu legea. Și într'un chip și mai măestrit arată pricinile pentru care, *cu toate acestea*, din temeuri înalte, această lege a fost primită. Au să se vadă acestea mai pe larg în ce vom scrie noi despre cuvântarea sa, în recensia pe care o vom face în luna viitoare revistei *Renașterea* din Craiova.

Așa fiind, noi zicem: Să ne silim a scoate roade din lege așa cum este, iar apoi să însemnăm toate lipsurile ei. Să străbatem o bucată de vreme viața bisericească cu ea, și dacă traiul se va dovedi greu și nepotrivit pentru viața Bisericii, atunci să se facă o

mariul — scrie în apelată dușmanul — nu poate fi membru, deoarece a furat urna la altă alegere, un bătrân nu poate fi membru căci linereața a trăit-o în păcate și așa: că acuși trebuie, căutat comitet bisericii tale din altă comună sau din altă eparhie. Ca urmare firească, unul omoară găina vecinului că nu a votat cu partida sa, se dușmănesc vecinii, se urăsc și ceartă rudeniile se strică prietenii după alegeri pentru bisericească, — pe urma urmelor, are teren pe ruina bisericii vii ortodoxe adventismul și baptismul

Zic și susțin: mândrul Statut șagunian și idealul regulament trebuie schimbat, ori trebuie reformat omul. Pe om însă nu-l schimbă nici înger din cer de s'ar pogorâ, așadar trebuie schimbată legea alegerilor.

Scriu realitatea — adevărul pentru cei ce sunt chemați a face legi și regulamente bisericești, și le fac câteva propuneri: 1. alegerile să fie vara; 2. nimenea să nu poată fi membru în două cicluri după o altă; 3. Alegerile numai în zi de lucru, Sâmbăta, și nu dată ocazia a necinșii Duminică sau sârbătoarea cu certe electorale, și fiecare partid să compună listă, însă nu completă, ci numai în proporția mărimii partidului său; 4. pentru sinodul eparhial să aleagă comitetul, nu sinodul eparhial, ca și pe membrul mirean în sinodul protopopesesc. În așteptarea altor păreri.

Preotul TEODOR DRAIA
din Eparhia Aradului

discuțiune mai largă și să se prefacă celace nu se împacă cu bunul mers al Bisericii. Păr. Scvoznicov are în adevăr de pe acum însemnări prinse cu pricepere și care nu trebuie să treacă nebagate-în-seamă. Așa este în laturea taxelor pentru slujbele bisericesti. Sf. Sa arată nepotrivirea faptului că păstoriții din consiliul parohial pot impune preotului taxe maximale; când preotul însă are nevoie de slujba păstoriților, el trebuie să le plătească cât cer. Se înțelege că preotul e pus prin aceasta în inferioritate și e apăsător, pe când alții sunt slobozi în mișcările lor. E un punct care are nevoie de cercetare din nou.

În *O importantă chestiune bisericească încă nerezolvată*, Păr. Ierodion Iraclie discută un art. al d-lui Mihăileanu: „Este bine ca toți preoții să fie căsătoriți?” tipărit în revista noastră în Iulie 1922. Se pomenește aici de ce a scris atunci d. Mehedinți cu privire la art. d-lui Mihăileanu, rostindu-se că „preotul căsătorit, cum e cazul mai la toate confesiunile, e superior din acest punct de vedere” (adică din experiența despre viață pe care i-o dă familia) „preotului celibatar”. „A avea familie înseamnă să ai în casa ta o școală, pe care n-o pot înlocui niciodată relațiile mai depărtate cu copiii altora”.

Și Păr. Iraclie, citând pe d. Mehedinți din vremea aceluia, zice: „adâncă și exactă este această argumentare”. Eu zic că, însă e numai interesantă, dar are nevoie de întregiri. Mai întâi, de unde acest „cum e cazul mai la toate confesiunile”? Când Bisericii Romei, care e cea mai numeroasă, are preoți necăsătoriți, înseamnă că acest „mai la toate confesiunile” nu există. Deci nu poate fi un act de experiență acel care are în fața sa cele mai numeroase cazuri prin care acea experiență nu se adevărește. Poți spune că preoții căsătoriți sunt mai buni, fiindcă „a avea familie, e o mare experiență pentru inima și cugetul unui educator”, cum zice d. Mehedinți. Dar oare experiența nu ne învață că mamele vitrege sunt cele mai rele mame, iubind pe copiii lor și urând pe ai altora? De unde vorbe ca acestea: „mi-a fost soarta vitregă” sau „am avut împrejurări vitrege”? Dela mama vitregă. Aceasta e marea experiență a omenirii, așa că familia, e adevărat, poate fi o mare experiență, dar aceasta nu înseamnă că e și o înarmare a face o treabă mai bună ca altul pe terenul educațiunii sau al gospodăriei.

O! în acestea am eu berechet experiențe personale... Eu am condus 10 ani Seminariul Central. După mine au urmat doi directori căsătoriți. Cine însă o vedea azi Seminariul și îi știe cum era pe vremea mea, va vedea că azi e mult mai ruinat și nici vorbă să fi făcut vreunul în laturea gospodărească lucrurile pe care le-am făcut eu și care să vadă. Profesorul de agricultură deunăzi mi se plângea că nu mai poate lucra cu școlarii că nu-l ascultă. Unde se întâmplau sub mine lucruri de acestea! Nu mai vorbesc de partea educativă și cea culturală, care după mine n'a mai existat și azi stau martur cu tristețea la ruina ei! Halul de neîngrijire în care cresc seminariștii mă pune pe căr-

buni. Nu se mai face pregătirea cea de cuviință pentru preoție. Dar vedeți: nu zic că din pricină că urmașii mei au fost căsătoriți, pentru că aici nu e pe stară civilă, ci pe temperament. Firește, tagma ajută sau scade într-o câlva, dar nu e prea hotărâtoare față cu temperamentul omului. Dela seminariul „Veniamin”, unde am fost eu școlar, știu lucrurile deandoselea. Am avut director pe arhiereul *Varlaam Răileanu*, căruia toți școlarii îi păstrăm până azi o duioasă amintire, fiindcă era un suflet prea bun și îngăduitor și niciodată bucuros a izbi cu pedepse aspre în școlarii săi. Dar nu era un bun gospodar și nu purta grijă de noi în laturea pregătirii noastre ca preoți și oameni de cultură. A venit după el Păr. *Savin*, despre care scrie Păr. *Furtună* în acest nr. al revistei. Era tocmai starea potrivnică a ce a fost înaintașul său. Foarte bun gospodar, cu școala ținută în mare curățenie și rânduială, cum nu era pe vremea Arhiereului *Varlaam*, dar mult mai aspru către școlari decât răposatul arhiereu. Pe *Vlădica Răileanu* toți îl iubeau, pe Păr. *Savin* școlarii îl urau. Vedeți: mai bun era cu copiii cel necăsătorit decât căsătoritul. De aceea nu se poate trage regulă. Se poate spune că Păr. *Savin* era gospodar, fiindcă era căsătorit. Dar aici stau eu împotriva. Eu sunt dintr-o familie cu mulți copii. Dar dintre toți mai gospodar și mai priceput în amănuntele gospodăriei până azi sunt eu, necăsătoritul.

Aceste cuvinte ale mele însă n'aș vrea să se tâlcuiască cumva drept o privire de sus față de viața de familie. O! nu! eu am gustat prea mult ca copil din dulceața acestei vieți, am avut părinți ideali și legături de o sfântă îmbrățișare între copii. Familia e lucru rar și e cu adevărat binecuvântarea lui Dumnezeu. Cu toată dreptatea ea e așezată de Dumnezeu pe temelie unei taine și niciunul din noi, necăsătorit nu-și va îngădui s'o vadă altfel decât ca lucrul lui Dumnezeu.

Dar în asemenea chestiuni nu trebuie vorbit cu egoismul stării unuia sau altuia, ci a se arăta lucrurile așa precum experiența le scoate înainte. Eu zic că nu urmează că ești bun crescător, fiindcă ești părinte, căci bag-de-seamă că părinții sunt foarte simțitori pentru copiii lor, dar nu și pentru ai altora. Când se întâmplă că sunt îngăduitori către școlari, din pricină că sunt părinți, la mijloc e tot egoismul. Lucrul acesta e atât de adevărat că l-am încercat în mine însumi, fără a fi părinte, dar din pricină că am simțit în mine legăturile familiare. Au fost împrejurări când m'am lăsat tras dincolo de hotarul dreptății și am fost mai bun decât trebuia, când m'a îmboldit inima părtinitoare.

Deci să nu se citeze ca un merit al părinților pentru buna creștere faptul că sunt părinți și au copii. Acestea sunt de multe ori pricini de scăzământ și de abatere din calea rânduiei și a dreptății. În materie de conștiință și în viața religioasă, omul trebuie să se ridice de multe ori peste socotințele familiei, tagmei și a neamului său. Să nu uităm că la Mântuitorul au venit

rudeniile sale și când i s'a spus aceasta, El a răspuns : *Ceice face voia Tatălui meu, acela îmi este mie și tată și mamă și frate și soră*. Nu este drept să iei o singură însușire a cuiva și, fiindcă ai găsit-o pe aceia, sa zici că omul este și propriu pentru cutare chemare. Stai să le vedem și pe celelalte, că n'ai să lucrezi cu una singură. Este așa cum spune *Förster*.: *das Leben gehört nicht bloss einem Prinzipie* — Viața nu ține numai de un singur principiu (*Autorität und Freiheit*, Prefața).

Ceiace discutăm noi aici este o lature izolată a vieții și de aceia întărim iarăși ce am spus mai înainte: starea firească e cea pe care a pus-o Dumnezeu: viața de familie. Societatea se va întări din buna lucrarea a familiei. Numai cât să nu se caute a se dezlega toate prin starea familiară, fiindcă pot fi laturi ale vieții în care viața de familie să nu-ți fie de cel mai mare ajutor, și mai priincioase să fie alte stări. Aceste stări deosebite le are în vedere d. Mihăileanu și de aceia se întreabă dacă este bine ca toți preoții să fie căsătoriți. Și d. Mehedinți, dacă n'am putut rămânea la cât a spus d-sa, îi găsim dreptate când vede în starea necăsătorită o stare de excepțiune. Dar, adogăm noi, o stare de excepțiune care trebuie, care nu trebuie văzută rău, nici nu trebuie prigonită, care e de folos Bisericii, pentru că, în buna ei funcționare, înseamnă a-ți închina slujirii Bisericii întregul timp pe care-l ai la îndemână. Astăzi e o mare lipsă că nu avem mai mulți astfel de preoți, slobozi de legăturile familiare, pe care să-i poți trimete unde trebuința cere, în lupta cu sectele. O spune aceasta și Păr. Ierodiacon Iraclie, despre astfel de trebuințe, care se simt în Basarabia.

Ce mare folos ar fi, dacă am avea o mănăstire, în care să se facă pregătirea pentru lupta misionară și în toată clipa să ai gata organele de trimes pe frontul luptei bisericesti! Așa avea Biserica oameni la îndemână în vremea când Biserica bizantină înainta cucerind. Cu părere de rău că nu mai sunt, citești aceste stări care au fost, povestite de *Charles Diehl* în scrierea sa *Bizanțul*.

Fiindcă este așa, d. Mihăileanu trebuia înțeles în ce a scris. După cuvântul citat de d. Mehedinți: *a înțelege tot pentru a ierta tot*, care în adevăr e vorbă mare și a fost spusă de *Guyau* în „l'Irreligion de l'Avenir“ (*tout comprendre pour tout pardonner*). D. Mihăileanu trebuia înțeles, apoi să se prindă chestiunea și să se cunoască trebuința mare a Bisericii în vremea de față. În loc de aceasta, mi s'a povestit că un preot din Roman a pus mâna pe condei și a înjurat pe d. Mihăileanu. Cine e de altă părere însă, poate pune mâna pe condei și să scrie omenește, pentru a arăta că e de altă părere, cum a făcut d. Mehedinți și cum putea face și preotul. De avea ceva de spus, putea scoate toate dovezile, și slavă Domnului, d. Mihăileanu e om civilizată cu care se poate discuta. Chestiunea e scoasă acum la iveală după 4 ani în revista *Luminătorul* și

avem prilejul de a spune acum câte ceva din ce se putea spune atunci.

Acesta e cel din urmă art. din pomenitul nr. al *Luminătorului*, dar nu e capătul în materiei cu care a se lăuda această revistă, care se înfățișează tot mai bine. După articole, are știri de seamă și o bunicică bibliografie.

Noi încheiem aceste arătări ale noastre cu părerea de bine pentru chipul vrednic cum am găsit că această revistă lucrează pentru cititorii săi. Preoții din Basarabia au un organ bisericesc cu care se pot lauda. ' Îi urăm să meargă tot mai bine.

DISCRIMINA PEREGRINATIONIS de Rev. C. T. H. Walker, Oxford 1924.—Socotesc necesar să fie cunoscut mai de aproape în cercurile românești, atât autorul, cât și lucrarea sa, pentru interesul ce-l prezintă chestiunile desbătute, dar mai ales pentru importanța pe care o poate avea persoana autorului în relațiile viitoare între Biserica ortodoxă și cea anglicană.

Autorul este un preot englez: Rev. C. T. H. Walker. Are o întinsă și profundă cultură; e în curent, ca puțini în Anglia, cu toate chestiunile religioase și sociale de pe continent. La aceasta contribuie și faptul că este un adevărat poliglot: în afară de limbile clasice, pentru cari a luat ani în șir premiul întâiul la Universitatea din Oxford în timpul studiilor sale și în afară de alte limbi moarte ca arameană, etiopiană și ebraică, — posedă și folosește foarte bine în scris sau conversație importante limbile europene: franceza, germana, irlandeza, româna, italiana și ceva ungurește. Cât privește țara noastră, a vizitat-o adesea și iubește poporul nostru: România îi este, după Anglia, a doua patrie. În biblioteca sa, se pot găsi autori români: Coșbuc, Densușeanu, Iorga, etc. Cartea sa e dedicată unui român: „Fratelui meu adoptiv Vasile“, care e d. V. G. Ispir, profesor la Facultatea de Teologie din București.

Am scris toate acestea, pentru că pot avea o importanță pentru viitor. Prin cunoașterea poporului, limbii și Bisericii române, cât și prin activitatea ce-o depune pentru o colaborare strânsă între Biserica ortodoxă și cea anglicană, este vorba să fie numit într'un viitor, nu prea îndepărtat, ca reprezentant al Bisericii anglicane în România. În orice caz, este o prietenie pe care Biserica și poporul nostru pot conta în Anglia.

Să trec la *carte*. Ea cuprinde 4 subiecte diferite în 106 pagini.

1. *Contribuția lui Vitalis Norström la Filosofia religiunii* (pag. 1-50).

Autorul vrea să introducă în sfera de cunoștință a cetitorilor englezi opera și persoana lui *Vitalis Norström*, mare filosof suedez (1856-1916), fost profesor de filosofie la Universitatea din Gottenberg și membru al Academiei Suedeze. Eu cred că nu-i lipsit de interes de a se vedea și la noi din ce izvor se

inspiră aiurea filosofia, pentru a putea atinge adâncimea cugetării. Nu risc să intru în amănunte despre un autor suedez prin intermediul unei recenzii engleze. Mă voi mărgini, deci, să dau câteva idei proprii ale lui Norström, cât și câteva aprecieri scurte ale autorului englez.

Norström este un filosof al *personalității* și al *religiunii*, fiind un hotărât partizan al *voinței libere*. Mai puțină încredere are el în intelectualismul pur științific. El distruge fantazia secolului trecut, încrezător în filosofia pur intelectualistă. Ceeace contează pentru el în om este *simțirea* și *voința*, de oarece inteligența nu contează decât în relațiunea ei cu voința. Progresul științific este o latură importantă, însă nu cea mai de seamă în progresul civilizației, de oarece, prin firea lui, nu dă un sens existenței și nu-i explică rostul ei; religiunea este latura cealaltă, care ne asigură prin credință că lumea nu-i o întâmplare oarbă, ci are un rost rațional în esența ei intimă. Dumnezeu este țința omului, el este iubire nemărginită, grație, iertare. Omul nu-l poate atinge fără o efortare proprie, prin simțire și voință și prin cunoașterea exactă a rolului său în lume. Voința este cu totul liberă. Numai pe ea se poate alcătui personalitatea. Intre voința liberă și atotputernicia lui Dumnezeu, nu găsește el niciun conflict. Chestiunea nu-i dacă noi nu suntem liberi, ci cum ajungem noi să fim liberi. Această libertate a voinței o găsește el însă numai în *convertire* pentru Dumnezeu.

Câteva citări din Norström vor ilustra, sper, aceste abstracte caracterizări:

Pentru personalitate și contra intelectualismului sec:

.....„cea mai înaltă și autoritativă putere în experiența omenească este posedată și exercitată de către personalitatea care simte și voiește, iar nu de facultatea de-a cunoaște sau a înțelege“...

„Cunoștința are sens și importanță numai în relațiune cu voința“.

„Toată înțelepciunea poate fi înțeleasă în următoarele 3 puncte: 1. Știu în cine cred. 2. Știu pe cine iubesc și-l voi menține în fericire ca și în durere. 3. Imi dau seama pe ce loc sunt fixat aici în lume și ce sarcină trebuie să îndeplinesc“...

Despre știință, religiune și liberă voință:

„Pe ruinele metafizice, crește o plantă — un trandafir cu spini și floare laolaltă. Spinul este conștiința științifică, că lumea este fără sens privită în mod teoretic, floarea este siguranța personală a credinței că lumea este rațională în ființa ei cea mai intimă“.

Un pasagiu care arată cât de puternică era credința sa personală și în ce grad religiunea străbate filosofia sa:

.....„Relațiunea mea cu Dumnezeu a fost și este așa de personală,.. încât chiar în rădăcina ei cea mai adâncă ar trebui să fie cunoscută numai de El și mine“.

Voința ne este liberă. Atotputernicia lui Dumnezeu a fost presupusă pe nedrept că ar distruge libertatea

omului. Aceasta arată numai un punct de vedere rău înțeles:

„Puterea lui Dumnezeu este pe o scara măreață ceeace este literatura pe o scară mică.. Ceeace are importanță pentru prezent este numai de a stabili ferm ideea de Dumnezeu văzut din toate părțile, ca o unitate supremă, din ceeace apare în noi numai în mod parțial. Trebuie să ținem tare la libertatea umană și, în același timp, la întregul moralității, ca indispensabilul isvor de cunoaștere al puterii divine“.

Norström, după cum să vede, ca un adevărat suedez, are o puternică și centrală convingere în importanța personalității, clădită pe libertatea voinței care guvernează simțirea reală ca și scepticismul intelectului. Fundamentul filosofiei lui atinge profunzimea tocmai fiindcă e clădit pe religiune.

Cultul personalității în viața individuală și isvorul religios în filosofie mi se par singurele curente sănătoase în tendința neamului nostru spre civilizație. De aceia vigoarea nordică a autorului suedez mi se pare mai importantă decât oboseala sceptică a filozofiei occidentale pur raționalistă.

* * *

Celelalte 3 subiecte ale cărții sunt chestiuni de actualitate pe cari le remarcă autorul englez:

2. *Aer deschis pentru catolicismul viitorului.* Autorul privește situația creștinismului actual. Critică liberalismul extrem al protestantismului în doctrină, ca și tendința seacă și autocrată a catolicismului. Viitorul va aduce mai mult conservatism în doctrină și mai multă libertate în organizațiune a ceeace nu-i absolut esențial.

.....„In toate părțile, lumea ajunge să realizeze din ce în ce mai mult marile adevăruri ale incarnațiunii, caracterul transcendent și divin al Bisericii, principiul tainelor și să aprecieze valoarea unui cult liturgic rânduie“ (pag. 71).

„In același timp, o mai adâncă și mai tare înțelegere a personalității, nevoia de a distinge între ceeace e esențial în creștinism și între adaosuri discutabile“..: (pag. 71).

Pentru Biserica ortodoxă, are o deosebită simpatie, ca întrunind ambele tendințe în spirit.

III. *Miracol sau mister?* (v. 74-86) un articol mai puțin interesant, în căutarea de-a înțelege minunile în formă științifică.

IV. *Revoluțiunea pacifică* (p. 68—106) este poate cel mai important din ultimele 3 articole. Pentru Biserica creștină, o singură chestiune domină azi, *Militariști sau pacifiști?* Militariști sunt cei cari cred războiul justificabil sub diferite motive; pacifiști cei cari nu-l acceptă sub niciun motiv.

Autorul recunoaște și analizează diferite justificări ale războiului, totuși le dărâmă pe toate: niciun război, sub nicio formă nu poate fi drept. Aceasta nu înseamnă însă că toți pacifiștii servesc cauza păcii. Unii din aceștia sunt mai periculoși chiar decât mili-

tariștii, prin utopiile și aberațiile pe cari le susțin, cari nu fac altceva decât să sacrifice pacea pe altarul războiului.

Nu-i scăpare în alt pacifism, în afară de cel prin Dumnezeu, și nicio bază posibilă de siguranță în afară de iubirea creștină. Creștinismul trebuie să realizeze pacea. Să se teamă însă de pacifiștii cari îl privesc „ca pe un opium moral“, cu care să adoarmă vigilența popoarelor. Războiul trebuie zdrobit de spiritul creștin, ca cea mai hidoasă și anti-creștină plagă. Războiul trecut a fost urmarea fatală a teoriei absurde a „războiului just“ și în fapt era miasma răutăcioasă a „unei civilizațiuni putrede“

Concluzie: Biserica de pretutindeni să se sforțeze

de-a nu trăda stindardul păcii creștine, chiar dacă o nouă dezamăgire s'ar abate peste omenire, deoarece cândva timpul tot va veni.

Subiectul acesta e tratat de autor cu o deosebită căldură creștină. Imi pare însă că a pierdut din vedere să ne pună în gardă și contra elementului de *psihologie colectivă* în formarea războaielor.

În orice caz, astăzi, când lumea politică mondială se sforțează să întindă mâna într'un spirit creștin, chiar între statele cele mai dușmane, în scopul de-a evita războiul ca pe cea mai oribilă hidră a umanității, sperăm că spiritul divin va influența creștinismul din toate țările spre aceeași năzuință.

Oxford.

H. ROVENȚA

INSEMNARI MARUNTE

Liga bunătații. — Din nevoia de a face pe oameni mai buni, au eșit fel de fel de născociri, pentru a îmboldi sufletele să se înduioșeze mai mult către binele pe care trebuie să-l săvârșim. Dar cum să faci aceasta? Câte socoteli pentru a izbândi nu se prăbușesc! Gândul a fost să se lucreze mai cu seamă în școală.

Chestiunea aceasta o găsim tratată într'un număr din anul trecut (1-2) al revistei *Tinerimea Română* din București. În ea se vorbește despre așa zisa *Ligă a Bunătății*, pe care au pus-o la cale d-na *Eugenia Simion* și d. *H. Durot*, despre care au vorbit ca de o întocmire a lor la Congresul de Educațiune morală din 1912 în Haga. Ea s'a înființat în Franța, Italia, etc. Ea urmărește: „A dezvolta în copii simțul moral, întărindu-le conștiința și judecata, dezvoltându-le simțul de inițiativă pentru bine, mărindu-le dragostea față de oameni contra egoismului urât și dejositor“

Autoarea articolului, d-na *Ecaterina P. Dan*, instituitoare în Brașov, ne spune că acest lucru s'a înființat și la noi, acum 3 ani, la cl. IV a școlii primare nr. 1 din acel oraș. Rezultatul, spune d-na Dan, a fost că „fetițe răsfățate, care pînă atunci maltrătau servitoarele lor de acasă, au fost văzute făcîndu-și ghetele singure curățîndu-și banca, cîrpîndu-și hainele, spălîndu-și gulașele de drag; păstrîndu-și tocurile, cărțile etc. într'o curățenie șclipitoare“.

Mai încolo d-na sa spune că „un elev anabaptist a trecut cu familie cu tot la credința creștinească“ și că „această ligă produce momente de sublimă emoție sufletească“.

La 31 Ianuarie anul trecut, societatea s'a înființat deabinele. Ea are membri vîrstnici și nevîrstnici. Cei dinții sunt părinții sau alți oameni de bine, care urmăresc buna propășire a vieții copiilor. Ceilalți sunt școlarii.

Înainte de a intra în această Ligă, școlarului i se face instrucțiunea de trebuință, pentruca să știe ce are să

facă atunci cînd va fi membru al ei. „I se vorbește despre datoriile lui de copil, școlar și creștin“.

Intrarea în Ligă se face fiind de față multă lume, institutorii și un preot. Fiecărui copil i se dă în mînă o foaie pe care sunt scrise 6 puncte: 1. Voi face în fiecare zi o faptă bună; 2. Nu voi minți; 3. Voi apăra pe cei slabi și nenorociți; 4. Voi fi recunoscător față de părinți și de ceice mi-au făcut bine; 5. Voi respecta pe bătrîni și voi ajuta pe cei neputincioși; 6. Voi fi bun cu animalele. La acestea, se mai socotește încă unul ca adaos: 7. Mă voi sili din toate puterile mele, fără a perde răbdarea, a face din cutare un membru vrednic.

Fără îndoială că aceasta e o întocmire bună și fericită, care merită a fi raspîdită. Noi știm însă că și în București s'a urzit acest lucru, de către Păr. *Bedreag* dela biserica *Iancu-Nou* (Bălăneanu), care a lucrat între școlarii din parohia sa în felul acesta. Am scris despre faptul acesta și în această revistă în anul trecut.

Cînd este bun îndemn. — În una din [Duminicile lunii Fevruarie a. c., scriitorul acestor rînduri lipsind dela biserica la care slujește și fiind înlocuit de un preot care n'ar fi predicat, pe de altă parte credincioșii fiind deprinși de a auzi totdeauna și predica, — se simțea că ar fi ceva care lipsește. Atunci unul dintre credincioșii de față, d. *Avocat Popescu Tudor*, a avut bunul gînd de a cere voie dela preot și a lua asupra sa să fie cuvîntarea zilei. Între altele, a pomenit de un fapt care se aflase zilele acelea prin ziare, anume că la cutare așezămînt de îngrijire a copiilor, nu sunt mijloace pentru îmbrăcarea acestora și că pruncii sunt înveliți în ziare. Deci a grăit celor de față să nu treacă nepăsători pe lîngă o asemenea știre dureroasă și să puie mînă dela mînă pentru a ușura acea nevoie. Îndată s'au adunat peste 3000 de lei, cu care apoi s'a cumpărat pînă care a fost lucrată fără plată în însăși familia

d-lui Avocat Popescu Tudor. Iar în Duminica următoare, domnia sa a venit la biserică cu materialul gata lucrat și cu facturi de plată, din care să se cunoască ce s'a cheltuit, pentruca credincioșii să vadă pe ce au dat bani.

Suma plătită întrecuse ce se adunase la biserică. Atunci, la sfârșitul slujbei, începînd a grăi în predică, mi-am arătat părerea de bine pentru lucrul frumos făcut în lipsa mea și am înfățișat celor de față chipul cuviincios cum s'au întrebuințat banii, am arătat materialul lucrat și am pomenit de hotărîrea din familia d-lui Avocat Popescu Tudor de a lucra cu dragă inimă și fără plată tot ce se va mai dăruî în această privință. Bucuria a fost mare în biserică, și fiindcă inimosul avocat cheltuiuse mai mult decît fusese dania creștinilor, îndată s'au ridicat creștini care s'au mărturisit gata să umple ce s'a mai cheltuit pe deasupra. Și iute s'au mai adunat alte cîteva sute de lei, cu care suma întreagă adunată și cheltuită pentru „copiii din ziare“ s'a ridicat la peste 4000 de lei.

Iată la ce capăt mîngîietor a dus gîndul bun și frumosul îndemn al unei inimi largi, care n'a lăsat să-i scape prilejul. Și urmarea nu s'a oprit aici. În Săptămîna Patimilor, a venit la mine d-na *Stamatescu*, femeie harnică, foastă institutoare în București, care mi-a cerut lămuriri despre o lucrare pe care ar voi s'o facă în felul d-lui Popescu Tudor. Și n'au trecut decît cîteva zile și am citit la ziar că a și făcut.

Sămînța bună aruncată rodește în multe și multe chipuri. Pornirile spre bine stau neștiute, ascunse în multe inimi, și nu ies la iveală decît după ce unul a văzut pe altul făcînd. De aceea celce poate trebuie să facă, fiindcă fapta sa e totdeauna bold și pentru altul a face. Omul se ia după altul și pentru bine și pentru rău.

Ajutorul mirenilor și în alt chip. — Legea autonomiei bisericești se silește a pune și pe mirenii la treabă. Deși ei încă nu sunt pregătiți pentru aceasta, dar se nutrește nădejdea că se vor deprinde de acum înainte, pentruca să dea mai viu ajutor pentru împlinirea multelor trebuințe care sunt în Biserica noastră. Este însă o lature care nu intră în cele urmărite de lege, dar care începe a se arăta frumos, în vremea legii autonomiei, fără însă a fi peruncită de ea. În adevăr, după legea autonomiei, preotului i se dă ajutor din partea credincioșilor mai mult în laturea întrebuințării averilor bisericii, a strîngerii veniturilor, cu un cuvînt în privința materială. Nu i se dă ajutor însă în laturea liturgică. Nepregătiți credincioșii în altele, sunt și mai nepregătiți în aceasta. Totuși scriitorul acestor rînduri a fost mirat de un prea frumos lucru văzut la Galați în ziua de 14 Martie a. c. Căci fiind chemat acolo, din partea Ligii Culturale, pentru a face slujbă religioasă și a ține o conferință, am văzut în biserică *Sf. Vineri*, unde am slujit, un lucru cu adevărat mîngîietor. Crezul în biserică l-a rostit dirigintele Poștei orașului, axionul l-a cîntat d. *Tohăneanu*, directorul liceului din

Galați, iar predica a rostit-o d. *N. Lenguceanu*, bărbat cărturar și avocat în Galați, care a făcut frumoase mărturisiri că, în vreme mai tînără, gîndurile i-au umblat pe căi înstrăinate de Dumnezeu, dar că acum, după trecere de vreme (deși d. Lenguceanu nu e bătrîn, ci bărbat în putere), gîndurile i s'au îndreptat pe căile credinței și a venit să le mărturisească în fața altora. Și atunci, deși nu aveam de gînd a vorbi în biserică, întru cît predica se rostise de altul și aveam destul de vorbit în oraș, anume a ținea două conferințe, — totuși am luat cuvîntul, arătîndu-mi plăcerea pentru ce văd și spunînd că astfel de înfățișări sunt pline de toate bunele nădejdi pentru viitor.

Și lucrul acesta nu a fost un fapt răzleț, ci este o muncă pe care o vedem desfășurându-se Duminică cu Duminică, în cuprinsul Ateneului, care lucrează pe lângă acea biserică, numit *Ateneul «Sf. Vineri»*. Parohul bisericii este un preot plin de duhul urzirii de lucruri nouă, Păr. Econ. Stavrofor *David Popescu*, minunat liturgist, odinioară vestit diacon la episcopie, pe vremea când păstorea acolo răposatul Episcop (fostul Mitropolit) Partenie. Iar un inimos bărbat, în neîncetat neastâmpăr pentru buna învățătură, mai este la acel Ateneu cunoscutul Profesor *Calmuschi*, al cărui nume se pomeneste des, când e vorba de lucruri croite din nou pentru buna îndrumare a tineretului.

Săptămîna Patimilor a fost la acel Ateneu prilej de neîncetată lucrare creștinească. Vineri noaptea a vorbit d. *Calmuschi*, Duminică, la înviere, d. *Lenguceanu* și amîndoi s'au și împărtășit.

Noi, pentru faptul acesta din urmă, îi și prețuim mai mult decît pentru celelalte, fiindcă adevărat creștin nu este celce numai dă îndemni altora, ci celce însuși practică cultul și nu se rușinează de a păși în public cu via mărturisire a tainelor lui Hristos. Hristos este de față cu noi și trupește în Sf. Euharistie, și cine trece nepăsător peste taptul acesta, calcă însuși învățămîntul lui Hristos, care ne-a poruncit să stăm în legătură cu El, nu numai cu duhul, ci în chip chiar și material, pe care singur ni l-a dat. Creștinul trebuie să aibă îndrăsneala de a-și mărturisi credința lui, și mărturisirea aceasta e cu atît mai cuceritoare și mai ducătoare spre țintă, cu cît chiar lumea de înaltă învățătură se duce și primește pe Hristos așa cum El însuși ne-a învățat și ne-a poruncit.

Pentruca d-nii *Calmuschi* și *Lenguceanu* au făcut și pasul acesta, îi prețuim cu atît mai mult. Și noi pomenim de lucrul acesta aici, pentruca și alții să audă și fapta bună să prindă.

Un jubileu scăpat. — Noi toți ne-am împărtășit din scrierile lui *Vladimir Guettée*, vestitul preot catolic trecut la Biserica Ortodoxă și care a desăvârșit o frumoasă muncă de condei în folosul Bisericii Ortodoxe, în toată vremea după venirea sa în sânul Bisericii Răsăritului. Dintre multele lucrări, patru sunt traduse în românește, și unele ar trebui tipărite din nou, fiindcă nu se mai găsesc. Avem pe românește *Papalitatea Shizmatică*,

tradusă de fostul Mitropolit Primat *Iosif* al Ungrovlahiei, avem *Papalitatea Eretică*, tradusă de fostul Episcop *Gherasim* al Romanului, avem *Mărturisirea Ortodoxă*, tradusă de fostul Mitropolit *Iosif* și apoi tipărită din nou și de d. Dr. *C. Chiricescu* și, în sfârșit, avem *Combaterea Vieții lui Iisus de Renan*, tradusă pe românește, din rusește, de răposatul Arhimandrit *Gherasim Miron*, fost spiritual la Seminariul Central din București, și apoi profesor la Iași, unde a și murit.

Prin urmare iată destule scrieri la care ne-am ospătat sufletește și suntem datori să ne aducem aminte de cel care le-a scris, fără a mai pomeni de alte scrieri ale lui, rămase în franțuzește și care, fiind prea mari, precum *Istoria sa Bisericească* universală în mai multe volume, nu s'a încercat nimenea a o da pe românește.

Vladimir Guettée s'a născut la 1 Decembrie 1816, deci anul acesta s'au împlinit 110 ani dela nașterea sa. S'ar fi convenit ca să sărbătorim jubileul de 100 de ani dela nașterea unui bărbat care a adus mari servicii Bisericii Ortodoxe și care a pus în slujirea ei nu numai o inimă devotată, ci și un condei de mare cărturar. Cu toate acestea sută de ani dela nașterea lui a căzut în plin război a României, și anume în clipe nenorocite pentru noi, când Nemții năpădeau aprigi în țara noastră. La 1 Decembrie 1916, adică la 18 Noembrie stilul vechi, Bucureștiul era gata să cadă în mâinile Nemților. Dar iată că am intrat în alt an care se încheie cu 6. Avem 110 ani dela nașterea însemnatului scriitor al Bisericii Ortodoxe. Ce nu s'a putut pomeni atunci, se poate pomeni acum. E bine să ne aducem aminte și acum de însemnatul teolog și să scoatem chipul său din nou la lumină.

Dacă s'ar apuca cineva a spicui prin revista *l'Union Chrétienne*, care era scoasă de ortodocși la Paris pe când Vladimir Guettée era acolo în toiul lucrului său, ar avea multe de scos spre a ne pomeni de el. Dar este altă scriere a lui, mai proaspătă și care ni-l arată mai de aproape, în mijlocul legăturilor, a cunoștințelor a valurilor vieții sale. E vorba de cartea scoasă de el, sub numele de „Amintiri“ (*Souvenirs*) în 1889, la împlinirea a 50 de ani de preoție, după cum spune în prefață. Această carte, de peste 400 de pagini, e împodobită și cu chipul său și în ea mai cu seamă îl putem cunoaște, nu numai ca scriitor, ci și ca om. Cartea aceasta nu e dată pe românește, și acuma, când se ridică înaintea noastră această dată, socotim o datorie a pomeni de ea. Ar trebui scos din ea ceva, pentru a fi dat în știrea cititorilor români, dacă nu chiar a o traduce. Cine o va citi însă, se va alege cu un bogat material de cunoștințe și cu o mare lărgire a orizontului său creștinesc. Noi scoatem acum la iveală faptul acesta, dar credem că nu ne vom opri aci.

Socoteală uniată. — Câte sute de mii se cuprind într'un milion? Fiecare știe că zece sute de mii. O revistă uniată pune într'un milion mai puține sute de mii, pentruca să-i iasă ei milionul de vizitatori care s'ar fi dus la Roma anul trecut, cu prilejul Anului

Sfânt. Las'să sune la ureche *Milionul*, ca să se impresioneze lumea, și nu e nimic dacă acest *Milion* este altfel decât alte milioane. Dar e *Milion* unic, că e *Milionul Anului Sfânt*, și deaceia n'are nevoie să semene cu alte milioane, adică să cuprindă zece sute de mii.

Revista cu pricina e *Vestitorul* (1 Aprilie 1926), organul eparhiei uniate a Orăzii-Mari. Spune că anul trecut s'au dus la Roma aproape un milion de închinători, cu prilejul Anului Sfânt, iar după aceasta trece la amănunte, arătând numărul închinătorilor pe țări. Iar noi ne-am apucat și am scris numărul de închinători al fiecărei țări și continent, apoi am făcut suma și ne-a eșit numărul de 328.847.

Atunci unde e milionul?

„Vestitorul“ găsește calea de a ajunge și la *Milion*. Fără să spue cum constată, zice că au mai fost și alți 300.000 de internaționali.

Ei iată, cu acești 300.000 de „internaționali“, puși lângă cei 328.847 de închinători iese *Milionul* „Vestitorului“.

Da iute cresc milioanele la uniați! Așa le crește și Părintele *Aloisie Tăutu*, în noua sa carte despre *Primatul Papal*, unde spune că uniații noștri sunt peste două milioane.

Dar fiind vorba de închinători, să se citească în acest număr la cronica externă datele revistei germane *die Christliche Welt* care sunt culese cu ceva mai multă grijă decât ale *Vestitorului*.

ȘTIRI

Direcțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajuta cu cinste și folos munca preoțimii românești, roagă cu toată căldura râvnei sale pe toți cucernicii ca Preoții să binevoiască a-și achita atât rămășițele din 1923, 1924 și 1925, cât și abonamentul pe întreg anul 1926, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să achite plusuri pe cari le-ar putea înlătura.

Nădăjduim că cucernicii Părinți ai întregii noastre Sfinte Biserici Române vor înțelege că un abonament de 100 lei anual pentru astfel de revistă e o sumă prea neînsemnată și că ne vor asculta, cum și că amânarea trimiterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig.

Unii Părinți Protopopi, citind în numerele trecute ale noastre, că nu suntem bucu-roși a întrebuița rambursul, au înțeles că nu-l mai întrebuițăm. Adevărul e însă că e în puterea abonaților de a-l desființa trimetând abonamentul fără a fi siliți de

ramburs. Noi însă vom fi nevoiți să întrebuițăm rambursul, când abonamentul nu ni se trimete astfel.

DIRECȚIUNEA

Preot în sfatul cârmuitor al Muzeului Militar. — Păr. Dr. *Nicolae M. Popescu*, profesor la Facultatea de Teologie din București, a fost numit membru în statul cârmuitor al Muzeului Național Militar, în locul răposatului profesor *I. Ursu*.

Noul ministru al Cultelor. — În noul guvern al d-lui General Averescu, a intrat d. *V. Goldiș* ca ministru al Cultelor. Cititorii acestei reviste să aștece noi știm de mult, că Biserica are în d. Goldiș nu numai un bărbat cu o stare politică anumită, ci mai cu seamă un bărbat cu convingeri religioase adânci. D-nea Sa e creștin practicant, adică umblă la biserică, urmărește chestiunile religioase și încă, mai pre sus de orice, se spovedește și împărtășește, ca orice bun creștin. Îl găseai pe la congresele bisericesti, lua cuvântul ca om al Bisericii și, văzându-l astfel, îl doreai să-l vezi în treburile mai înalte politice din care să poată sluji Biserica.

A ajuns. Biserica are de nădăjduit dela Domnia Sa, fiindcă va lucra nu numai din socotințe politice, ci dus și de adâncul său simț religios.

Preot ministru. — Păr. Dr. *I. Lupaș*, profesor la Universitatea din Cluj, a intrat ca ministru al Sănătății Publice în noul guvern Averescu. E un caz rar în țara noastră, de când Arhimandritul *Melchisedec*, fostul Episcop de Roman, a fost ministru în guvernul Cogălniceanu, sub domnitorul Cuza.

Credem că vom simți urmarea creștinească a lucrării Părintelui Lupaș la acel ministeriu.

Concordatul cu Vaticanul încheiat. — Curând după retragerea guvernului Brătianu, știri din Cluj, tipărite în mai multe ziare, au trâmbițat că fostul ministru de Culte, d. Al. Lepădatu, ar fi spus acolo că Concordatul nostru cu Vaticanul ar fi fost încheiat. Totuși n'au mai venit alte știri care să pecetluiască acest zvon; iar de atunci încoace . . . tăcere.

Congres la Iași împotriva beției. — În zilele de 23 și 24 Aprilie c., s'a ținut la Iași, cu mare sunet, un congres împotriva beției, sub prezența Mitropolitului Moldovei. A luat parte la el și ministrul agriculturii și domeniilor, membri ai corpului oficial sanitar, reprezentanți ai armatei și delegațiuni din țară. S'au făcut mari demonstrațiuni împotriva beției, cu manifestări pe străzile Iașului.

Acest congres e binevenit, pentru că mișcarea de anul trecut împotriva beției, a mai slăbit, proiectul de lege împotriva ei nu s'a discutat, așa că trebuie întreținută campania împotriva ei.

Ziarul *Universul* dela 10 Aprilie cerea să nu se ia măsuri prea aspre împotriva beției, că acestea n'ar fi izbândit în alte părți, iar redactorul Cernățeanu, în nr.

dela 9 Aprilie c., lua la vale pe ceice propoveduiesc împotriva beției!

Ciudat! trebuie să umblăm cu mânuși și cu bețivii?

Congresul Societății Ortodoxe. — În zilele de 23—25 Aprilie c., s'a ținut la Cluj Congresul Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române. Congresul a fost o măreață manifestare ortodoxă în acele ținuturi, unde trebuie luptat mai viu pentru credința noastră vrăjmășită de mulți. S'au discutat multe chestiuni, despre care vom vorbi în nr. viitor.

Congresul s'a ținut după programul care urmează:

Ziua I, Sâmbătă, 24 Aprilie.

1. Ora 10 1/2 dim. — Te-Deum la Biserica Ortodoxă.
2. Ora 52 dim. — Deschiderea solemnă a Congresului.
3. Ora 3 1/2 p. m. — Adunarea generală.
4. Ora 7 1/2 p. m. — Cina oferită de Comitetul Filialei Cluj.
5. Ora 9 seara. — Concert de muzică religioasă la Teatrul Național.

Ziua II, Duminică, 25 Aprilie.

1. Ora 10 dim. — Serviciul religios la Biserica.
2. Ora 11 1/2 — dim. Impărțirea premiilor.
3. Ora 1 1/2 p. m. — Prânz oferit de Comitetul Central.
4. Ora 3 1/2 p. m. — Dezbaterile Congresului.
5. Ora 7 1/2 p. m. — Inchiderea Congresului.

Ziua III, Luni, 26 Aprilie.

1. Înainte de masă. — Vizitarea orașului.
2. Ora 1 p. m. — Plecarea în excursiune la Turda și întoarcerea la Cluj în seara aceleleași zile.

Congresul democratic Internațional pentru Pace. — În 16 și 22 Aug. 1926, se va ține al VI-lea Congres democratic Internațional pentru Pace, în localitatea *Boisy-la-Rivière* din Franca, Seine-et-Oise.

Congresul dela Stockholm în continuare. — Pentru ziua de 7 Mai, e convocat la Amsterdam comitetul de continuare a congresului dela Stockholm.

Conferențele Pastorale din eparhia Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei. — Conferențele Pastorale din eparhia Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei se vor ținea anul acesta în zilele de 4 și 5 Mai, seria I și 11—12 Mai seria a doua. Se vor trata două teme: una *teoretică*: De oarece Sf. Scriptură ne arată postuși rugăciunea ca mijloace pentru mântuirea noastră, Care este chipul în care preoții trebuie să se roage lui Dumnezeu și la ce prilejuri trebuie să se spovedească, pentruca, și prin pildele lor, să aibă înrâurire asupra credincioșilor? Iar tema *practică* este: Dintre Comitetele parohiale, arătate în art. 52—54 din Statutul de Organizare al Bisericii noastre, care trebuiesc întocmite mai curând în toate parohiile și cum s'ar putea înființa mai curând, pentruca să înceapă o mai vie interesare a Bisericii?

Decret pentru treapta arhieriei. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 300 din 23 Ianuarie 1916, Prea Cuviosul Arhimandrit *Titu Simedrea* a fost întărit în treapta de arhieru și vicar al doilea, dându-i-se titlul de „Târgovișteanul“.

Decret pentru întărire ca inspector general la Culte. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 294 din București 23 Ianuarie 1926, d. *Dr. Moise Enciu*, profesor titular de religione la *Institutul Teologic Ortodox* din Caransebeș, se întărește, pe data de 1 Septembrie 1925, în slujba de inspector general cl. I în Ministerul Cultelor și Artelor, păstrându-și toate drepturile câștigate în învățământ.

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 574, dat în București la 12 Fevr. 1926, d. *Ilie Purcaru*, director general al Invățământului profesional din Ministerul Instrucțiunii, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru felurite slujbe aduse Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 289 din București, 23 Ianuarie 1926, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I d. *Gheorghe Ilioniu*, subdirector general în Ministerul Cultelor, și d-nul *Eugen Elefterescu*, șef de biuro, tot acolo, pentru slujirile făcute Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 297 din București, 23 Ian. 1926, au fost cinstiți cu *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I d-nii *Gh. Cipăianu*, subsecretar de Stat, și *Constantin Motăș*, decanul facultății de medicină veterinară din București, pentru însemnate servicii aduse Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 293 din București, 23 Ian. 1926, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, cl. I următoarele obraze bisericesti și mirenești:

Păr. *Emil Sas*, protopresviter greco-catolic român în com. *Râmna*, jud. Caraș-Severin; d. *Const. Haralambie Costescu*, enoriaș al bisericii Bărbătescu-Nou (Filaret) din București; Păr. Ieromonah *Nicodem Lozovan*, suplinitor la parohia *Podul-Hagiului*, jud. Fălciu; Păr. Iconom *Ioan Nițulescu*, paroh în *Cucuești*, Olt; d. *Leu Petrache* din *Mărgăritești*, Râmnicul-Sărat; apoi cl. II și III d-nii: *Ilie Mușuroaia*; *Iudor Tunaru*; *Ioan R. Stanciu* și *Radu N. Andronic*, locuitori în *Cucuieti*, Olt.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 295 din București, 23 Ian. 1926, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* următoarele obraze bisericesti:

Cl. I — Sfințiile Lor Părinții: *Gheorghe Simu*, protoiereu greco-catolic în *Ibașfalău-Dumbrăveni*; *Aurel C. Domșa*, preot greco-catolic, protoiereu al Blajului; *Nicolae Galea*, preot greco-catolic în *Hundorf*; *Vasile Folea*, preot greco-catolic în *Ginluș*;

Cl. II — Sfințiile Lor Părinții: *Iuliu Moldovan*, preot

ortodox în *Laslăul Mare*; *Ioan Pop*, preot greco-catolic în *Odrihei*; *Ioan Pădureanu*, preot greco-catolic în *Soimuș*; *Petru M. Deșan*, preot ortodox în *Cornești*; *Vasile Mărgineanu*, preot greco-catolic în *Biia*; *Nicolae Gregoriu Deac*, preot greco-catolic în *Somoștelnic*; *Ioan Oprea*, preot ortodox în *Bahnea*; *Maxim Sârbu*, preot greco-catolic în *Smig*.

Invitațiune. — „Societatea Studenților în teologie“ urmărind a colecționa tot cece privește activitatea culturală și bisericească pornită din sânul Bisericii, roagă călduros pe toți preoții și teologii autori și traducători de cărți religioase și literare, să trimită câte unul din exemplarele Sfințiilor sau Domniilor Lor, la sediul Societății, București, str. Radu-Vodă nr. 24, ținând în evidență¹⁾ această rugare oridecâte ori vor edita noi lucrări“.

BIBLIOGRAFIE

Dr. Sebastian Stanca, *Contribuția preoțimei Române din Ardeal la Războiul pentru întregirea Neamului* (1916—1919). Cluj 1925, 180 de pag. în formatul cărților de școală. Prețul 60 de lei.

Frumos și duios volum, pe hârtie velină, împodobit cu multe chipuri de preoți din Ardeal, mucenici pentru neam în vremea războiului. Trebuie să vorbim mai pe larg de această carte care face cinste tagmei noastre și arată jertfa Bisericii pentru neam.

NOUL TESTAMENT, tradus de P. S. S. Episcopul Nicodem, volum de peste 600 de pag. în format de buzunar. Tipărit în Mănăstirea Neamțului. Prețul 50 de lei.

E un frumos volum, care când e scorțit, cum îl avem noi din însăș mănăstirea, e o podoabă de carte. Episcopul Nicodem are mari merite cu lucrarea ei, deși noi nu ne învoim cu tot felul lucrului. Dar, firește, fiecare scriitor are dreptul a lucra cum crede și vede el. Vom mai vorbi în nr. viitor.

Duhovnicul Grigorie (Pr. *Gala Galaction*), **CARTEA CREȘTINULUI ORTODOX** (sau *Meditare la Rugăciunea Domnească*). București 1926. Broșură de 31 de pag., în formatul cărților de școală. Prețul 20 lei la Păr. *Șerpoianu*, comuna *Grivița*, lângă București.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui **C. G. Vartolomei**. Putna.

Am primit manuscriptul despre *Beție* și l-am dat la tipar pentru luna Mai a. c.

A apărut și se află de vânzare la toate librăriile:

Cele 4 EVANGHELII în una singură
Cu scurte comentarii și ilustrații

de Arhim. **SCRIBAN**

Prețul **80 lei**, aproape, 300 de pagini

1. Eu niciodată n'am să „fiu aceasta în evidență“, ci n'am s'o dau uitării și am să port grijă de ea.

Cu cât mai frumos sună rostirile găsite de mine în românește, în loc să-mi zgârii mâinile prin bălării străine. — Nota A. S.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 5 (542).

Mai 1926

LISTA

Mitropoliților Ungro-Vlahiei, în ordinea hronologică, dela înființarea Mitropoliei (1359) până la ridicarea ei la treapta de patriarhat (1925), întocmită de P. S. S. GHERONTIE, Episcopul Constanței 1926.

Nr. cor.	NUMELE	Anii între cari a păstorit	OBSERVAȚIUNI
1	Iacint	1359-1372/73	Grec, Pronumele Kritopol. Episcop de Vicina. (Măcin?). Fără a-și părăsi eparhia, primește titlul de Exarh al plaiurilor și conducător al mitropoliei Severinului (Dobrescu).
2	Hariton	1372/73-1381	Grec. Ședea la C-pol și Atos, unde era „protos” al obștii.
3	Antim	1381-1394 (?)	Grec. Intâiul mitropolit de fapt al Severinului. În mirenle se numea Daniil Kritopol.
4	Atanasie	1394—?	
5	Teodor	? — ?	Grec. Se găsește în documente; dar timpul păstoriei nu se arată (Iorga, pag. 113 îl pune la 1510).
	EFTIMIE	1412 (mai exact)	
6	Iosif	1462-1474 (?)	Face, pentru prima oară, parte din divanul domnesc. E român. Ia titlul de Κοπιος. Patriarhia de C-pol. nu mai trimite greci.
7	Macarie I	1477-1490	Nu se știe exact timpul păstoriei, nici naționalitatea; dar desigur e român, căci vedem că patriarhia nu mai trimite greci.
8	Ilarion I	1490/92-1501/2	În actele de fundație a schitului Babele (Ilfov) (1492—
9	Maxim	1503-1508	93) se găsește numele lui (Iorga). Sârb. În mirenle Gheorghe Brancovici, fiu de Despot sârbesc. D. Iorga îi zice Maximian (p. 121).
		1508-1512	Vacanță.
10	Macarie TEODOR	1512-1520 1521-1523	Sârb din Muntenegru, cunoscut sub numele de „meșter de tipar slavon” (Iorga p. 124).
11	Mitrofan	1520-1521	Persecutat, fuge din țară și vine.
12	Ilarion II	1521-1524	Este înlăturat și vine iarăși.
13	Mitrofan (adouoară)	1524-1536	
14	Varlaam	1536-1544	Pomenit în Pisania pierdută mitrop. din Târgoviște și în inscripția mănăstirii Mislea (Prahova) 1537, azi închi-soare de femei. (Iorga 137).
15	Anania	1544-1558	Vine dela Episcopia de Buzău, unde este pomenit în 1544.
16	Simeon	1558-1560	În pomelnicul mitropoliei, după Anania, este pus acest Simeon, negăsit, însă, în documente. D. Iorga (p. 144) îl pune între anii 1558—1560 și susține că el vine după Anania, care — în 1588 — este ucis din ordinul lui Mircea Ciobanul, împreună cu mai mulți boieri și cu episcopul de Buzău Ieremia; și apoi, pune la 1560 pe
17	Efrem	1560-1566	Nu i se cunoaște origina. Sub el și din cauza desinteresării lui, Coresi pleacă în Ardeal și intră în slujba luteranilor și calvinilor.

Prinimit Sfin

Nr. cor.	NUMELE	Anii între cari a păstorit	OBSERVAȚIUNI
18	<i>Daniil</i>	1566-1568	Păstorea în vremea lui Petru Vodă Șchiopul. Altceva nu se știe despre el.
19	<i>Eftimie I</i>	1568-1577	În timpul lui, Coresi, tipărește a doua carte a Sbornicului slavon. El tipărește un Octoih (1574).
20	<i>Serafim</i>	1577-1585	Bărbat învățat. El dă preotului Mihai, fiul lui Dobre, mare cărturar din Brașov, tâlcul slavon al Evangheliei, după care s'a făcut apoi Cazania tipărită acolo la 1581, și tot sub el s'a scris frumoasa Evanghelie slavonă, cu chipurile lui Alexandru și al fiului său Mihnea. (Iorga p. 146). Ingropat la Snagov.
21	<i>Mihail I</i>	1585-1589/90	Pomenit numai de Lesviodax (p. 399) și în pomelnicul Mitropoliei (Iorga p. 147).
22	<i>Nichifor</i>	1589/90-1594/95	Pomenit în 1590.
23	<i>Eftimie II</i>	1594/95-1595	Este înlăturat în curând; căci în 1595 găsim pe Mihail II (Dobrescu).
24	<i>Mihail II</i>	1595-1603	Român. El negociază dezastruosul tratat al lui Mihai Viteazul cu Ardealul și ia parte la Sinodul dela Iași contra catolicismului.
25	<i>Ieremia</i>	1603-1605	Cunoscut numai din pomelnicul Mitropoliei.
26	<i>Luca</i>	1605-1629	Grec din Cipru. Fost episcop de Buzău. Om cult, cu viață sfântă și mare autoritate morală. Scris hotărâri și orice în românește (Iorga).
27	<i>Grigorie ?</i>	1629-1637	Român, a afurisit pe grecii cămătari, din ordinul fără voe, a domnului grec Leon V (Iorga p. 280).
28	<i>Teofil</i>	1637-1648	Român oltean. Fost stariț la Bistrița Craioveștilor. În timpul lui se tipărește, la Govora, Pravila (1640). Deși domnea curentul slavon, el scria românește. Tipărește cu ajutorul lui Moxalie, întâiul Hronograf (1620). El a scăpat de profanare moaștele Sf. Grigorie Decapolitul și i-a făcut o frumoasă raclă de lemn sculptat.
29	<i>Ștefan</i>	1648-1653	Român din Rămești (Vâlcea), foarte învățat. El tipărește în 1652 Pravila cea Mare ș. a.
30	<i>Ignatie</i> <i>ȘTEFAN - Adonacari</i>	1653-1668 -1655 + 1668	Sârb. Fost preot de mir. Uneltește contra lui Ștefan, îi ia, pentru un moment scaunul; dar cade și vine iar Ștefan.
31	<i>Teodosie</i>	1668-1672	Român ardelean. Născut în Veștem. Călugărit la Cozia. El zice, întâiașdată, în românește „Crezul“ în biserică. Venit în scaun cu ajutorul Cantacuzenilor, vrăjmași de moarte ai lui Radu-Vodă și Grigore Ghica, este caterisit în 1672, când cade Cantacuzino (Șerban), se retrage la Tismana; iar în locul lui fu pus un grec dela Bis. Radu-Vodă, cu numele Dionisie, care, înisă, muri la 24 Decembrie, același an și, în locul lui, Ghica alege pe
	DIONISIE - 24 iunie 1672 - dec. 1672.		
32	<i>Varlaam</i>	1672-1679	Acesta, nu bucuros și cu greu, primește cărja mitropolitană, pentru că nu găsea nici o vină lui Teodosie (Dobrescu). Deaceia, la 1679, când Șerban Cantacuzino ajunge domn și se convoacă Sinodul pentru readucerea lui Teodosie, singur, de bună voie, depune Cârja pe masă, înaintea domnului și a tot soborul și domnului o ia și o dă lui Teodosie. Varlaam se retrage în mănăstirea Trivalea de lângă Pitești zidită de el și trăiește în cea mai mare frăție cu Teodosie (<i>Audite</i>).

Nr. cor.	N U M E L E	Anii între cari au păstorit	O B S E R V A Ț I U N I
33	<i>Teodosie</i> (a II-a oară)	1679-1708	<p>In această a II-a perioadă, apar cărțile: Liturghier (slavon) cu tipicul în limba română, <i>Evangelhia</i> (1682), <i>Apostolul</i> (1683), <i>Biblia întreagă după Septuagintă</i> (1688). In anul 1708, trecând din viața aceasta, a fost înmormântat în partea de miazănoapte a bisericii mitropolitane, cam în dreptul Sf. Altar. O columnă ridicată mai târziu pe mormântul lui, care nu se cunoaște, arată data 1708, când a fost îngropat.</p>
34	<i>Antim</i>	1708-1716	<p>Supranumit <i>Ivireanul</i>, pentru că era din Iberia (Georgia) în Caucaz. El primește <i>ecdosis</i> dela Patriarhia de Constantinopol și la 21 Februarie 1708, se face <i>metathesis</i> (mutare) dela Episcopia Râmnicului la Mitropolie. Vodă Brâncoveanu îl primește la Curte pe scara cea mare care ducea la <i>divan</i>, îi sărută mâna și-i face frumoasă orăție.</p> <p>Antim face o politică nenorocită — zice d-l Iorga — dovedind că avea mai multe însușiri; inimă! însă nu. Fu necredincios și lui Brâncoveanu și mai pe urmă și lui Mavrocordat, simpatizând cu Rușii și cu Cantacuzinii. Din cauza aceasta, fu caterisit, lăsat simplu monah cu numele său din mirenie Andrei, surghinuit în Muntele Sinai; dar, pe drum omorât și aruncat în apele Tungei (Tracia) (Iorga); Melhisedec (prefața la <i>Didahii</i>) bănuiește că a fost înecat în apa Buzăului.</p> <p>Afară de <i>didahii</i>, cari sunt predici de mare valoare, nu ni-a lăsat altceva nimic mai de seamă, decât „<i>Invățătura bisericească</i>“ (1710) și „<i>Capete de poruncă</i>“ (1714). Deși străin, cunoaștea bine limba română, era un bun organizator al bisericii. A zidit biserica Antim, a cărei ușă dela intrarea mare e sculptată de el și i-a lăsat avere prin testament.</p>
35	<i>Mitrofan II</i>	1716-1719	<p>Grec din monăstirea Dionisatului (Athos). El strică testamentul lui Antim, sechestrând averea bis. Antim pentru niște datorii. Acest străin a avut un rol cu totul șters (Iorga).</p>
36	<i>Daniil</i>	1719-1732	<p>Român dela Aninoasa. A zidit biserica <i>Vergului</i> (București), bis. Tuturor sfinților, paraclisul cu hramul Sf. Gheorghe din palatul metropolitan. Pictura, dar mai ales sculptura <i>Catapetezmi</i> acestui paraclis, sunt o mândrie a țării și bisericii noastre.</p>
37	<i>Ștefan</i>	1732-1738	<p>Român. Ucenic al lui Teodosie. A tipărit <i>Cazania</i> și <i>Chiriadromiul</i>. A fost <i>Eclesiarh</i> al mitropoliei și apoi, <i>Episcop</i> de Buzău.</p>
38	<i>Neofit</i>	1738-1754	<p>Grec din Creta (de unde <i>Kriticos</i>) cu mari sentimente românești.</p>
39	<i>Filaret I</i>	1754-1760	<p>Grec. Fost egumen al Monastirii de călugări greci „Sf. <i>Ecaterina</i>“, din București.</p>
40	<i>Grigorie II</i>	1760-1770	<p>Român. Fost <i>Eclesiarh</i> al Mitropoliei. El primește întâia dată titlul de <i>Locțiitor</i> al <i>Cesarei Capadochiei</i>. A introdus predica în biserică. Om cu viață curată. Ii plăceau „<i>Cronicile</i>“, pe cari punea să i le citească și la masă. Sub el s'au adus <i>Moștele Sf. Dumitrie cel nou</i> în biserica Sf. Mitropolii (1774) în a II-a păstorire. A fost detronat 1770, pentru a reveni în scaun la 1774.</p>

Nr. cor.	M U M E L E	Anii între cari au păstorit	O B S E R V A Ț I U N I
41	<i>Grigorie III</i>	1770-1774	Român. Detronat și readus.
42	<i>Grigorie II</i>	1774-1787	In această a II-a păstorie, a făcut o frumoasă raclă pentru Sf. Moaște.
43	<i>Cozma</i>	1787-1792	Român. „Arhiereu de moda veche“ (Iorga pag. 146). A tipărit un Octoih (1792).
44	<i>Filaret II</i>	1792-1793	Supranumit „de Mire“, deci grec. Fost Episcop de Râmnic. Vicar al mitropoliei (1775). Om sfânt, cere lumii să cânte Catavasii și Irmoase, iar nu cântece curvești și drăcești (Iorga). A tipărit Catavasierul. Bănuț de domnul A. Moruzi, ca nesincer, îl sili să demisioneze în Septembrie 1793, iar în locu-i aduse alt grec, pe
45	<i>Dosoftei</i>	1793-1810	Supranumit „Filitis“ din Ianina. Sunt și azi descendenți din familia lui. A fost Egumen la Mănăstirea Sf. Ioan (Buc.), Episcop de Buzău, (1787), unde a lăsat mari datorii. A tipărit în limba română: Triodul (1798) Molitfelnice, Ceasloave, Psaltiri mari (1796), Liturghia (1797), Pravoslavnică învățătură, Cazania veche (1800), Chiriacodromionul, Molitfelnicul cel mare (1808), Slujba Sf. Dumitru Basarabov, etc. Retras din cauze politice, moare la Brașov (1826).
46	<i>Ignatie</i>	1810-1812	Grec. In pomelnicul Mitropoliei scris Ignatie ² , adică doi Ignatie!
47	<i>Nictarie</i>	1812-1819	Cel din urmă Mitropolit grec.
48	<i>Dionisie</i>	1819-1823	Supranumit „Lupu“. Român. Când a fost ales mitropolit, un prieten care-l felicita, i-a zis: „Vezi, Lupule, să nu mai rămâie nici o capră“, făcând aluzie la călugării greci din biserică.
49	<i>Grigorie IV</i>	1823-1828	Român. Prieten cu renumitul cărturar din Mănăstirea Nemț Gherontie. Au vizitat amândoi Sf. Munte. Când s'au întors înapoi, prin Bulgaria la Filipopoli, li-a ieșit tâlharii înainte. Pe Gherontie l-a bătut așa de rău că i s'a tras moartea. Grigorie s'a dus la Căldărușani, de unde a fost chemat la scaunul Mitropolitan, fiind încă diacon. A venit la București călare pe un cal și iute a fost hirotonit preot și arhiereu (Dobrescu, Iorga). La II năvălire a Rușilor, el nu li se supusese și atunci a fost deportat în Rusia (10 Febr. 1829). Dobrescu fixează Basarabia.
50	<i>Neofit</i>	1828-1833	Episcop de Buzău ține loc de Mitropolit, dar nu face nimic fără știrea și voia lui Grigorie din Exil, care revine în scaun la 1833.
51	<i>Grigorie IV</i>	1833-1834	A doua oară, zdrobit și aproape de moarte, păstorește dela 22 August 1833 până la 22 Iunie 1834, când moare. Tipărituri în colaborare cu Gherontie: Chiriacodromionul (1801), Teofilact (1805), Teologia lui Ioan Damaschin (1806), Exaimeron al Sf. Vasile (1827), Pentru preoție, Patericul (1828), Puțul lui Ioan Gură de aur și Impărțirea de grâu, apărute la Buzău (1833), etc. Ca Mitropolit, Viețile sfinților, retipărite după Neamț, polemici cu Armenii (1824), Pravoslavnică Mărturisire (1826), Spițele neamurilor, etc.

Nr. cor.	NUMELE	Anii între cari au păstorit	OBSERVAȚIUNI
52	<i>Locotenență</i>	1834—40	
53	<i>Neofit</i>	1840—1848	Român. Punându-se în fruntea mișcării noastre dela 1848, Patriarhia de Constantinopol l-a caterisit și <i>argosit</i> , lucru pe care românii, din motive de interese politice, l-au trecut cu vederea. (Actul sinodal din 1882, (p. 15) pentru autocefalia Bis.).
54	<i>Nifon</i>	1848—1850	Locotenant de Mitropolit. Român.
		1850—1875	Ca titular. Bun român și cu dorinți frumoase pentru Biserică, el înființează și susține din averea sa, seminarul ce-i poartă și azi numele, pentru cultura viitorului cler, asigurându-i existența prin testamentul său. A retipărit cărți de ritual, etc. În timpul lui, Biserica se reorganizează pe baze canonice prin regulamentul dela 1872.
55	<i>Calinic</i>	1875—1886	Român din neamul boieresc al Micleștilor din Moldova. A fost Egumen la Slatina. În călugărie a intrat mai mult din îndemnul unchiului său, Mitropolitul Sofronie. Vine aici din scaunul de Mitropolit al Moldovei. În timpul lui, s'a dobândit autocefalia Bisericii, s'a sfințit Sfântul și Marele Mir în țară și s-a înființat Facultatea de teologie. Avea mare trecere la guverne și chiar la Palat.
56	<i>Iosif</i>	1886—1893 și 1896—1909	Român din Botoșani. Fiu de preot. E cunoscut sub pronumele de „ <i>Gheorghian</i> “. Are multe rude în țară. Om învățat. Vorbea franțuzește la perfecție. Deasemenea grecește. A fost superior al Capelei din Paris, Episcop la Galați, de unde vine la Mitropolie. Fire blajină, mare cântăreț bisericesc. A scris: <i>Expunerea doctrinei bisericești creștine</i> , traducere după W. Guettée, în două ediții. (1875 și 1887), <i>Sf. Vasilie cel Mare</i> (traducere), <i>Viața repauzaților noștri</i> (1888), <i>Istoria Bis. și viața lui Constantin cel Mare</i> , de Eusebiu de Cezarea, <i>Idem de Sozomen</i> , traducere.
57	<i>Ghenadie</i>	1893—1896	Detronat și revine în scaun Iosif Gheorghian, care moare în 1909 și vine
58	<i>Atanasie</i>	1909—1911	Român din jud. Vaslui. Doctor în teologie. Fost profesor la facultatea de teologie, Episcop de Râmnic. A scris: „ <i>Etica evoluționistă și etica creștină</i> “ (1898), când era preot (Alex. Mironescu), <i>Istoria bisericească</i> , în două volume (1901) traducere după Eusevie Popovici, în colaborare cu Gherasim, episcop de Argeș, <i>Morala pentru copii</i> , <i>Sfaturi către preoți</i> , etc.
59	<i>Konon</i>	1912—1918	Român din jud. Roman. Doctor în teologie. Fost Episcop de Huși, de unde vine la Mitropolie. Demisionează în 1918 și moare în 1922.
60	<i>Miron</i>	1919	Român Ardelean din Toplița Română pe Murăș. Vine dela Episcopia Caransebeș, ca întâiul Mitropolit primat al României întregite, ales la 18/31 Decembrie 1919. Investit la 1 Ianuarie 1920. În ședința dela 4 Februarie 1925, Sf. Sinod, prin vot unanim, în puterea suveranității sale naționale, ridică Biserica Română la Patriarhat, și pe Mitropolitul primat <i>Miron Cristea</i> , îl alege întâiul Patriarh al României Mari. Corpurile legiuitoare întăresc aceste hotărâri ale Sf. Sinod și anume: 1. Senatul la 12 Februarie 1925, și 2. Camera în ședința dela 17 Aprilie 1925, iar în ziua de 1 Noembrie 1925 M. S. Regele Ferdinand I, cu mare pompă, i-a încredințat cârja patriarhală.

DENATURAREA ISTORIEI LUI ORIGEN

I. Origen idolatru

*Isovoare: Epifaniu, Κατὰ αἰρέσεων. Erezia 64-a. Migne, s. gr. 41, 1072. Nemesiu (episcop de Emesa, sec. IV), Despre natura omului, cap. 30. Migne, s. gr. 40, 721. Leonțiu Bizantinul, Σχόλια, respectiv *De sectis*, act. X, Migne, s. gr. 86, 1, 1264—68. Iustinian, în tratatul-edict trimis patriarhului Mina pentru condamnarea lui Origen la 543. Migne, s. gr. 86, 1, 973. Idem Migne s. 1. 69, 205 și *Mansi*, IX, 517. Mihail Glykas, Cronica, partea 3-a (în Migne, s. gr. 158, 1-624), *Nichita Honiatul (Acominatul)* Thesaurus orthodoxae fidei (păstrat în latinește), cartea IV-a, cap. XXXI, Migne, s. gr. 139, 1302. *Nichifor Calist Xantopulos*, Ist. bis. V, 32, Migne, s. gr. 145.*

Ajutoare: Huet (Petri Danielis Huetii), Origeniana, cartea I, cap. II, par. XIII, în ediția Ed. Lommatsch, Berlin 1846, vol XXII, p. 45-55 și cartea I, cap. IV, par. IV, ed. Lommatsch, XXII, p. 87-93. Idem în Migne, s. gr. 17, 633-1284. Tillemont, Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique, vol. III, Paris 1695, p. 534 și nota XXII p. 766-69. Christian Wilhelm Franz Walch, Entwurf einer vollständigen Historie der Kezereyen, Spaltungen und Religionsstreitigkeiten, bis auf die Zeiten der Reformation, vol VII, Leipzig 1776, p. 396 nota. Cei cari s'au mai pronunțat în această chestiune se găsesc citați și apreciați la Huet, Tillemont și Walch tatăl, în Hist. eccles. nov. test., p. 961.

Figura lui Origen a străbătut secolele trecând printre două rânduri: unul, de apărători entuziaști, altul, de acuzatori fanatici — și prin mormântul, în comun pregătit, ce vru să-i fie condamnarea imperială categorică din anul 543, devenită «ecumenică» în sinodul dela 553 (Constantinopol). Istoria bisericească nu cunoaște nume, care, după al Mântuitorului — și păstrând de aceea proporțiile — să poată fi ceeace evanghelistul înțelege prin σημεῖον ἀντιλεγόμενον¹⁾.

Cartea VI-a a istoriei bisericești a lui Eusebiu e aproape un imn de laudă pentru marele Alexandrin. Ca acesta, antichitatea creștină ne-a lăsat multe altele, admiratorii lui Origen fiind și numeroși și mari. În fața lor se ridică însă, cu sentimente și păreri contrarii, manifestate în proteste și anateme pline de toată ura posibilă, figurile diferiților antiorigeniști, cari duc cu ceilalți o luptă înverșunată pe mormântul ilustrului Origen. Victima fu în cele din urmă acesta, iar

«lovitura de grație» fu rezervată unui teolog încoronat, împăratului Iustinian, și ea pare a însemna, cel puțin pentru țara lui Eusebiu, o atât de mare binefacere, încât fu primită cu un strigăt de ușurare și satisfacție, imn de mulțumire și laudă înălțat lui Dumnezeu, pentru că «a liberat» Palestina de tirania origeniștilor¹⁾.

Ceeace am putea deci numi «cariera» lui Origen, în istoria bisericească, se cuprinde între cele două imne diferite: al istoricului Eusebiu și al ascetului Ciril de Scytopolis, unul consacrand pentru posteritate gloria lui Origen, celalt condamnarea definitivă ce-i rezervă secolul VI.

Diferitele faze ale marelui proces origenist sunt destul de bine studiate și cunoscute, pentru a nu fi nevoie să ne oprim aci asupra lor²⁾. Vom aminti numai, că el începe încă trăind Origen, prin ura ce-i poartă episcopul Dimitrie, care ține sinoade contra marelui teolog, obligat să părăsească Alexandria, unde făcuse pentru gloria creștinismului cât nimeni altul, pentru a se stabili în Palestina, bine primit și apreciat de episcopii și creștinii locului. Condamnarea, destul de obscură, pare a fi constat în exilarea și depunerea lui Origen din sacerdoțiu, pentru alte motive decât de doctrină³⁾, cum o mărturisește Ieronim însuș, mărturie destul de prețioasă și prin calitatea celui ce ne-o dă și prin motivul ce ne arată: «...quia gloriam eloquentiae ejus et scientiae ferre non poterant, et illo dicente omnes muti putabantur⁴⁾».

Episcopul Dimitrie căută să obțină și asentimentul altor biserici și obțină în adevăr pe al Romei, gata oricând la condamnări, dar primi o aspră lecție prin desolidarizarea celorlalte: a Palestinei, Arabiei, Feniciei și poate Capadociei.

1. Sfârșitul Vieții sf. Sava, de Ciril de Scytopolis. In *Cotelier, Ecclesiae graecae monumenta*, vol. III, Paris 1686, pag. 376. Vieța sf. Sava e izvorul cel mai bogat și mai important pentru cunoașterea și înțelegerea ultimei faze a certurilor origeniste, adică din timpul lui Iustinian. Pe baza ei, Franz Diekamp a scris cel mai bun și mai sigur studiu, ce avem asupra acestei chestiuni: *Die origenistischen Streitigkeiten im sechsten Jahrhundert und das fünfte allgemeine Concil, Münster i. W. 1899*, „un livre très complet, très lucide et très modéré“ (*Hefele-Leclercq, Histoire des Conciles*, tom II, partea II, p. 1182 nota 2). Indispensabil pentru aceeași chestiune și Walch, op. cit. în *Hefele-Leclercq* a se vedea tom. II partea II, p. 1174-96.

2. De indicat, pe lângă marile manuale de istorie bisericească: *Huet, Origeniana* II, partea III, cap. IV, ed. Lommatsch XXIV. *Walch*, op. cit., p. 362-760 (amănunțit și foarte judicios, clar și documentat). *M. J. Denis, La philosophie d'Origène*, Paris 1884, p. 407-611. *F. Prat, Origène. Le théologien et l'exégète*, ed. 2. Paris 1907, p. 188-213. *A. d'Alès, Origénisme* (în *Dictionnaire apologétique de la foi catholique*, 1916-19, vol. III col. 1228-35). *Eugène de Faye, Origène. Sa vie, son oeuvre, sa pensée*, Vol. I, Paris 1923, p. 30-65 și passim. *Wetzer und Welte's Kirchenlexicon*, ed. 2, vol. IX, col. 1073-78. *Realencyklopädie III protestantische Theologie und Kirche*, ed. 3, vol. XIV, p. 489-93.

3. *Comp. Prat*, op. cit. p. 188-9.

4. Fragment de epistolă, la Rufin, *Apol. adv. Hieron* II, 20. *Migne*, s. 1. 21, 599-600.

1. *Luca*, II, 34.

Numele lui Origen rămase cu aceasta mare și venerat, iar scrierile lui isvor bogat de știință și pietate creștină¹⁾.

În ele se găseau însă și unele cugetări îndrăznețe și ipoteze, cari nu pretindeau a fi dogme, dar cari, luate în serios sau răstălmăcite, puteau provoca discuții și neînțelegeri și deci atitudini contrarii față de marele teolog, ceea ce s'a întâmplat cu prisosință.

Că în total perioadele campaniei contra lui Origen sunt patru²⁾ sau cinci³⁾, nu ne interesează aci, în primul rând. Reținem numai, că ea luă proporții mari și mai interesante la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea, sub formă de chestiuni personale și polemici violente între Epifaniu, Teofil al Alexandriei și Ieronim, contra lui Origen, și Ioan al Ierusalimului și Rufin, de partea lui. Rezultatul fu condamnarea memoriei și scrierilor lui Origen la Alexandria și Roma, exilul și moartea tragică a sf. Ioan Hrisostom, conflictul fără pereche, ca episod curios, în istoria literară a creștinismului, între Ieronim și Rufin⁴⁾ și mai ales discreditarea progresivă a numelui și operei lui Origen.

Cu moartea pe rând a eroilor, lupta, sub forma ei violentă, încetă. Origen e din ce în ce mai puțin cunoscut în Occident, Augustin însuși neștiind despre el decât... reputația de care se bucurase odinioară. În Orient, dintr'un exces de anumit zel, se întâmplă ceva și mai rău. Condamnat cum fusese de unii episcopi și sinoade, Origen rămâne motivul de continui scandaluri mănăstirești. În dorința lor laudabilă de a se ocupa cu știința teologică, asceții Egiptului căzură setoși asupra marelui învățat alexandrin. Origen era prea mare, pentru a putea fi ignorat și părăsit, dar și greu de înțeles și mai ales condamnat, pentru a se putea face «origenism» fără sgomot și pericol. Unii asceți erau deci origeniști declarați, alții antiorigeniști categorici, neînțelegând pe Origen nici unii, nici alții și periclitându-i astfel restul de reputație, de care se mai bucură, și unii și alții.

Din Egipt, conflictul trecu în Palestina și reuși să facă din Origen, într'un secol și jumătate, un fel de apariție oribilă în Biserica lui Hristos. Asupra unui asemenea spectru se aruncă, cu toată autoritatea sa de împărat și teolog, Iustinian, la 543, când, printr'un tratat-edict către patriarhul Mina, dispune convocarea unui sinod

endemic¹⁾ în capitală și condamnarea cea mai răsunătoare a fostului Origen. Sinodul al V-lea ecumenic confirmă în treacăt opera împăratului și de atunci Origen fu socotit ca scos din rândurile creștinilor și ca un pericol pentru totdeauna înlăturat, drept care Ciril de Scytopolis aduce cerului imnul de slavă și mulțămire amintit mai sus.

Puținul spus despre antiorigenismul celor câteva secole e desigur insuficient, pentru a da o idee justă despre proporțiile și consecințele luptei uriașe duse contra celui mai mare teolog al creștinismului antic și poate de totdeauna. Ele nu ne interesează însă în acest mic studiu, al cărui scop e să răspundă la întrebarea ce se pune acum dela sine: Cum s'a putut face, ca din Origen al secolului al III-lea, gloria Bisericii universale, atletul *ortodoxiei*, dascălul celor mai mari ierarhi și creștini ai epocii de aur creștine și tezaurul de unde s'au scos din belșug idei și termeni pentru formularea dogmelor în zbruciumatul secol al IV-lea,²⁾ stimat ca atare de tot ce Orientul și Occidentul aveau mai bun; cum s'a putut face, ca din marele creștin Origen, incomparabil prin viața sa pioasă și prin opera sa teologică, să nu rămână până în secolul al VI-lea decât un biet «păgân», pentru a cărui condamnare batjocoritoare teologului amator Iustinian nu-i ajungeau insultele?

Se știe și se spune, ceea ce în parte e foarte adevărat, că anatemele lui Iustinian nu țintesc și nu ating pe celce fusese *Origen*, ci «*origenismul*»,³⁾ adică forma în care degeneraseră între asceții Egiptului și Palestinei, unele din părerile exprimate în scrierile lui Origen, sau mai just o sumă de erori adunate din diferite locuri și timpuri, cu pretenția de a avea la bază pe însuși Origen. Ca probă e că tocmai «origeniștii», adică ceice-și însușiau și profesau asemenea erori, au silit pe împărat, prin scandalurile ce provocau în mănăstirile Palestinei, să ia măsurile anilor 543 și 553.

E drept, că în documentele privitoare la această chestiune e vorba peste tot de turburările provocate de «origeniștii» mănăstirilor Palestinei și mai ales ai celor două Lavre, mare și mică,⁴⁾ deci nu de neînțelegeri produse de studiul serios și nevinovat al marelui teolog alexandrin, sau de părerile lui, așa cum se gă-

1. „Cu toată persecuția lui Dimitrie, Origen rămăsese doctorul Orientului“. J. Brochet, Saint Jérôme et ses ennemis (teză de doctorat), Paris 1905, p. 112. „L'Orient vit de sa pensée“. A. d'Alès, în op. cit. col. 1229.

2. Prat, op. cit. p. 193.

3. Walch, op. cit., p. 618.

4. L'abbé Freppel, Origène, Paris 1868, vol. I, p. 301,

1. Σύνοδος ἐνδημοῦσα compus din episcopii aflători atunci în capitală și din egumenii mănăstirilor din Constantinopol.

2. Comp. Ad. Harnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte, ed. 3 vol. I, Freiburg im Bressgau și Leipzig, 1894, p. 647. Denis, op. cit., p. 416. François de Laforge, Origène. Controverses auxquelles sa théologie a donné lieu, Sens, 1905, p. 60.

3. Comp. Freppel, op. cit., vol. II, p. 430. A. d'Alès, în op. cit. Laforge, op. cit. p. 121 sq. și 207.

4. La Sud-Est de Ierusalim, spre Marea Moartă,

siau în scrierile lui. E drept deasemenea, că Iustinian însuș mărturisește, că procedează la condamnarea lui Origen din cauza erorilor și violențelor origeniștilor¹⁾ și ia măsuri de expulzare a lor din mănăstiri. Dar e și rămâne fapt confirmat de aceleași documente, că mânia împăratului atingea și condamnă totodată pentru totdeauna, nominal și fără echivoc, pe Origen însuș și învățăturile lui.²⁾ Lucrul ar putea desigur să nu mire, dat fiind că Origen mai fusese condamnat, la Alexandria, Roma, Ierusalim și că deci actul împăratului întăria doar măsuri luate anterior.

Niciuna din condamnările de mai înainte, cu tot zgomotul lor, nu reușise însă să ia Bisericii pe Origen, adecă să i-l prezinte în așa fel, încât creștinii să renunțe cu blesteme și anateme la scrierile și numele lui.³⁾ Renumele lui Origen fusese desigur știrbit, rolul lui în teologia creștină de după sec. IV se tot reducea, dar pe deasupra condamnărilor și tuturor pasiunilor antiorigeniste pluteau din gloria lui de altădată urme, pe cari nu putuse să le prindă și șteargă nici fanatismul lui Teofil, nici furia subită a lui Ieronim. Origen, deși «condamnat», supraviețuia, dacă nu ca teolog activ în cugetarea sec. V—VI, cel puțin ca glorie consacrată, atinsă, dar nu desființată.

Ceeace n'au făcut însă condamnările anterioare face a lui Iustinian. Nu este aci locul să arătăm cum au decurs faptele, lucrul fiind prea bine făcut de alții,⁴⁾ dar amintim că urmarea lor fură nopți de insomie ale unui mare împărat, care, între alte pretenții, avea și pe aceea de teolog, și apariția unui edict, în formă de adevărat tratat, în care combate pe Origen cu o violență neobișnuită și însărcinează pe patriarh cu convocarea unui imediat sinod endemic și executarea edictului imperial, adecă urgenta condamnare globală și radicală a «nelegiuitului» Origen.

Ceeace deci ne interesează e atitudinea micului teolog bizantin față de marele teolog alexandrin, a secolului al VI-lea față de secolele III—IV și mai ales procedul condamnării și motivele ei. Episcopul Dimitrie, adversarul contimporan al lui Origen, îl condamnă fără să

fi găsit pentru aceasta motive de doctrină: «Non propter dogmatum novitatem non propter haeresim, ut nunc adversum eum rabidi canes simulant», cum deci pretindeau pe vremea lui Ieronim anumiți «câini turbați», furioși pe Origen.¹⁾ Ceeace însă nu găsisse în Origen Dimitrie, descoperise Teofil și descoperia Ieronim însuș mai apoi, oricând și oriunde voia²⁾: *Erezi* grave și deci condamnabile, împreună cu autorul lor. Ceeace mai scăpase încă nevăzut și nedenunțat, eh iar acestora, descopere Iustinian. Origen era pentru el un așa *păgân*, în cuget și fapte, încât pare a se mira cu candoare, cum a putut Biserica să mai acorde acestui «blasfemator» și puțina stimă și milă ce i-a acordat.

Dacă vreo nenorocire ar fi făcut să nu cunoaștem pe Origen decât din edictul lui Iustinian, ne-am mira și noi toți, cum s'a putut îndrăzni vreodată să se mai facă, fie cât de puțin, caz de un nume blestemat, și cu atât mai mult atât, încât să se turbure liniștea unui împărat! Dacă Iustinian însuș credea serios și sincer tot ceea ce scria despre Origen, nu putem nici ști, nici suspecta. Iar dacă tratatul numit nu era în totul sau nicidecum opera personală a împăratului, cum s'a presupus³⁾, e cu atât mai interesant, dacă de părerea lui erau și alții, teologii Curții, și dacă deci se putea în general crede sau acredita în sec. VI, că Origen a fost păgânul pe care-l denunță edictul imperial din 543.

Acest edict, care se poate vedea în Migne⁴⁾ în Mansi⁵⁾ și Baronius⁶⁾ și a cărui traducere am putea-o da oricând, dacă revista ar dispune de spațiul necesar, e în adevăr caracteristic și capital, pentru a vedea, prin exemplul ce ne dă, cum se poate, fie falsifica, fie înțelege fals istoria, și încă istoria unui om, ca cel care a fost *Origen*. El ne oferă deci un interesant caz de denaturare a istoriei, foarte instructiv și destul de edificator, pentru a înțelege ce poate deveni memoria unui om, când timpul nu-l mai înțelege.

Căci nu trebuie să facem proces personal lui Iustinian însuș sau altcuiva din timpul lui, că prezintă lucrurile cum le prezintă, ci să ținem seama, că el raporta despre Origen lucruri, cari în parte mai fuseseră crezute, deși până la el nu se găsisse încă curajul de a le pune la baza unei condamnări oficiale. Eră deci un proces mai vechiu de denaturare a istoriei lui Origen

1. Vezi tratatul citat al lui Iustinian: Migne, s. gr. 86, I, 947 și 979; s. I. 69, 179 și 211 sau Mansi, IX, 489 și 524. Deasemenea epistola lui Iustinian către Sinod, cu privire la Origen și origeniști: Migne, s. gr. 86, I, 991; s. I. 69, 223 și Mansi IX, 533.

2. Comp. Huet, op. cit. în ed. Lommatzsch, XXIV, 79. Walch, op. cit., p. 715. A. d'Alès, în op. cit., col 1239. L. Duchesne, în Revue des Quest. hist., 1884, tom. XXXVI, p. 390—1 (și în Hefele-Leclercq, op. cit., tom II, partea II, p. 1183, nota).

3. Anatematizarea lui Origen devine dela Iustinian condiție de rămânere în Biserică.

4. Franz Diekamp, op. cit.

1. La Rufin, Apol. adv. Hieron. II, 20 Migne, s. I. 21, 599—600 Comp. Eugène de Faye, op. cit., p 35, nota 3.

2. Comp. Walch, op. cit., p. 600.

3. Halloix, la Huet, op. cit., ed. Lommatzsch, XXII, p. 90.

4. Arătat la *isvoare*.

5. Idem.

6. Annales ecclesiastici (ed. Augustin Theiner, Bar le Duc) 1867, tom IX, 538, 34—547, 82.

și el se face cunoscut cu un părinte bisericesc, cu bunul Epifaniu, care spune despre Origen nu numai ceea ce raportau și alții, ci și ceea ce părea a nu mai ști nimeni: Că marele creștin Origen a fost un biet *idololatra*. Dacă însă informația lui Epifaniu se pare că n'o ia nimeni în seamă, nici chiar antiorigeniști feroci, ca Teofil și Ieronim, ea nu și-a pierdut pentru atât efectul. Ea mai apare ici-colo, cu toată aparența seriozității și devine în edictul lui Iustinian însuș unul din motivele injurioase, pentru cari Origen e privit ca cea mai condamnabilă apariție în istoria creștinismului. Aceasta arată că procesul denaturării istoriei lui Origen, început de mult, se desăvârșise până la jumătatea sec. VI, când condamnarea ilustrului teolog se pune în totul pe această bază, a celor mai false idei despre el, unul din cei mai mari oameni, pe cari i-a avut creștinismul.

* * *

Să-l vedem deci pe Origen «*idololatra*».

Prima știre despre aceasta o avem, cum am spus, dela episcopul cipriot Epifaniu (+403), pe care Prat¹⁾ îl numește «cel mai statornic și mai serios dintre adversarii lui Origen», cel mai serios poate întrucât a fost în adevăr cel mai statornic, într'un timp când Teofil și Ieronim deveniau anti-origeniști extremi numai printr'o schimbare la față din cele mai curioase și mai scandaloase.

În scrierea sa *Panarion* sau *Contra ereziilor*, din anii 374-77, Epifaniu se ocupă (erezia 64-a) cu Origen. Recunoaște tăria lui în persecuție, pe când se găsea la Alexandria, dar scrie că această tărie n'a fost statornică, ci Origen, pus de persecutori într'o grea dilemă, a fost astfel nevoit să cadă: I se adusesse un Etiopian și se găsea în fața unui idol. Origen avea de ales între a comite acte rușinoase cu Etiopianul sau a sacrifica idolului, aprinzând adică tămâie înaintea lui — și Epifaniu raportează, că, pentru a nu se pângări cu Etiopianul, Origen a preferit să «sacrifice». Se îndepărtă astfel dela martiriu și fu deaceea alungat din Biserică, rușine pe care neputând s'o suporte, căci era batjocorit la Alexandria, o părăsi și se stabili în Palestina, unde, la Ierusalim, era solicitat de colegiul preoțesc să vorbească în biserică.

De unde a luat informația, Epifaniu n'o spune și n'o putem ști și ea n'ar merita nimic mai mult decât simpla mențiune, dacă s'ar fi mărginit la scrierea lui. În acelaș secol o găsim însă și la un alt episcop, *Nemesiu* al Emesei²⁾, care crede faptul decisiv pentru destinele lui Origen: Nevoind să cadă în rușinea Etiopienilor,

a sacrificat și a pierdut astfel totul¹⁾. Dacă la Epifaniu crima idololatriei lui Origen e una din mai multe, la Nemesius ea e una și suficientă ca să-l compromită cu totul, căci cu ea, Origen «*τοῦ παντός ἐξέπεσεν*» (totă cauza cedidit).

Vedem astfel, că cu secolul al IV-lea istoria lui Origen intrase în legendă, sau, mai just, legenda intra în istorie, căci o găsim reapărând din timp în timp, pe baza, se înțelege, a lui Epifaniu.

O găsim astfel în tratatul amintit al lui *Iustinian* și în scrierea *De sectis* (actio X), o prelucrare dintre 578—607 a lucrării *Σχόλια* a lui *Leonțiu Bizantinul*, singurul teolog oriental vrednic de amintit din timpul lui Iustinian. După ei, o mai găsim abia în sec. XII, în *Cronica* lui *Mihail Glykas*²⁾ (partea III-a) și la un contemporan mai tânăr, *Nichita Honiatul* (sau *Acominatul*), în al său *Thesaurus orthodoxae fidei*, o continuare a *Panopliei* lui *Zigaben*³⁾. Ocupându-se de *origenism*, *Nichita* redă povestea cu Etiopianul și sacrificarea, precum și consecința ei: «*Quod cum fecisset, ab omnibus christiani dogmatis confessoribus et martyribus explosus, et Ecclesia ejectus est*», ducându-se în Palestina⁴⁾. Asemănarea cu Epifaniu e aproape verbală, ceea ce arată că *Nichita* îl copiază: «*Καὶ οὕτω τοῦ μαρτυρίου ἀπεβλήθη τότε, καὶ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐξέωθη*» scriesese Epifaniu⁵⁾. O găsim deasemenea la un alt Bizantin și încă la unul, care interesează mai mult, el fiind un «istoric» și anume singurul în seria celor citați mai sus, *Nichifor Calist Xantopoulos*, istoria biser. V, 32⁶⁾, care nu face totuș decât ce făcuseră și alții: Urmă lui Epifaniu⁷⁾, deși *Nichifor* se servise în mare parte la compunerea istoriei sale de *Sozomen* și *Socrate*⁸⁾, cari au despre Origen cu totul altă idee, decât imitatorii lui Epifaniu.

Faptul e vrednic de remarcat și el a fost: Origen e în cinste la istoricii bisericești: la *Socrate*, *Evagriu*, chiar la *Sozomen*, de care *Harnack* nu are tocmai bună idee, numindu-l «*mönchisch und beschränkt*»⁹⁾. Huet îi numește chiar între «*fautores*», adecă partizanii, lui Origen: pe *Socrate*,

1) Ὁριγένης γοῦν, διὰ τὸ μὴ περιπεσεῖν τῇ αἰσχόνῃ τῇ τῶν Αἰθιόπων, ἐπιθύσας, τοῦ παντός ἐξέπεσεν. Despre natura omului, cap. 30. *Migne*, s. gr. 40, 721.

2) A scris o cronică în 4 părți, dela creațiune până la 1118. *Vezi Karl Krumbacher*, *Geschichte der byzantinischen Litteratur* ed. 2 München 1897, p. 380—85 și 806—7.

3) *Vezi Krumbacher*, op. cit., p. 91—93 și 281—86.

4) Erezia XXXI. *Migne*, s. gr. 139, 1302.

5) Op. cit. în *Migne*, s. gr. 41, 1072.

6) În *Migne*, s. gr. 145.

7) *Comp. Origeniana* (Huet), cartea I, cap. IV, par. IV, ed. *Lommatzsch*, XXII, 87—88 *Tillemont*, op. cit., 769, col. I.

8) Cum a dovedit *Ludwig Jeep* în al XIV-lea volum suplimentar la *Fleckeisens Jahrbücher für Klassische Philologie*, 1885, p. 98 sq. *Delarue-Lommatzsch* îl numesc „Eusebii perpetuus assecator” cu reproșul că în acest punct și-a părăsit tofus maestrul și se dedă la calomniile crude contra lui Origen. Vol. XXII, p. 87 (la *Origeniana*, carte a I, cap. IV, par. IV).

9) *Dogmengeschichte*, vol. II, ed. 3, Freiburg im Bresgau și Leipzig, 1894, p. 473.

1) Op. cit., p. 202.

2) În Siria, pe râul Oronte. Despre *Nemesiu*, *vezi Lequien*, *Oriens christianus* II, 839.

care se miră, că pe când Hrisostom e după moarte reabilitat, Origen e din contra condamnat, pe Sozomen și pe Teodoret însuși¹⁾, din partea căruia, ca discipol și cel mai de seamă reprezentant al școlii de Antiohia²⁾, unde alegorismul alexandrin fusese continuu combătut, nu ne-ar fi mirat totuși o atitudine declarat ostilă lui Origen. Cât pentru atitudinea lui Eusebiu, am arătat-o în fruntea acestui mic studiu: Ea este cea a unui cald și convins admirator al marelui teolog.

Această ușoară constatare servește chiar ca prim punct de sprijin pentru răsturnarea afirmațiunii lui Epifaniu și a celor cari, după el, au crezut idololatria lui Origen. Ea n'a părut totuși suficientă pentru desmințirea faptului, nu doar pentru că Epifaniu a găsit imitatori, ci și pentru că a găsit apărători. Vom cită trei nume, cari ajung ca să arate cum, chiar mai târziu, oameni cu erudiție și simț critic au putut pune temelie pe o informație de origine obscură și verosimilitate dubioasă, măcar pentru motivul că n'ar fi probe că ea e falsă!³⁾.

Cel care își pune chestiunea astfel este iezuitul francez *Denis Petau*⁴⁾, dogmatist, cronolog și filolog, poet chiar, cu talent precoce, care între multe scrieri are una *Epiphanius*⁵⁾. Lucrările și părerile lui Petau le folosi un istoric bisericesc de seamă pe timpul său, franciscanul *Anton Pagi*⁶⁾, care încearcă să susțină legenda lui Epifaniu⁷⁾. Aproape același lucru face, luând-o în serios, un alt teolog, cercetător din cei mai însemnați pentru studiul lui Origen, *Huet*, des citat mai sus⁸⁾. În opera sa, de valoare încă, *Origeniana*⁹⁾, vorbind despre acuzația de idololatrie adusă lui Origen, Huet admite posibilitatea căderii marelui teolog, spunând că având să rezolve dilema Etiopian-idoli și voind să evite Caribda, el ar fi căzut în Scila¹⁰⁾. Fără a putea și voi să dovedească realitatea faptului, Huet acordă totuși atenție lui Epifaniu, îl crede confirmat de cei cari-l copiază în acest punct și de tăcerea totodată a apărărilor lui

Origen în marile certuri din sec. al V-lea¹⁾, fără să țină seama, că aceștia n'aveau nevoie și motiv să apere pe Origen de ceva ce nu eră pus în discuție publică²⁾.

Atitudinea celor trei critici ne-ar surprinde desigur, dacă ar fi să credem, că ea e în totul chestiune de erudiție și de interpretare a documentelor. În timpul lor, sec. XVII-lea, renăscuse puternic interesul pentru studierea lui Origen. Studiile istorice în general, în urma diferitelor controverse dintre romano-catolici și protestanți, sunt cultivate cu mult zel, de o parte și de alta. Se face o revizuire a întregii istorii bisericești și se desgroapă astfel chestiuni acoperite de uitare. Chestiunea Origen, una din cele mai pasionante altădată, nu putea fi nici ea lăsată la sentința lui Iustinian și la părerile înguste ale diferiților antiorigeniști, cari-l acoperiseră de calomnii și de insulte. Incepe deci o revizuire a marelui proces origenist al secolelor V-VI și mai toți istoricii bisericești din secolele XVII-XVIII își dau părerea lor asupra acestui caz. Apar astfel din nou, sub alte forme desigur, origeniști și antiorigeniști. Controversele se reiau în jurul chestiunii, dacă Origen a fost sau nu *eretic* și dacă a fost condamnat ca atare de însuși sinodul al V-lea ecumenic, sau numai de cel endemic dela 543.

Ca să ne mărginim la chestiunea idololatriei lui Origen, adică la aprecierea informațiunii date de Epifaniu, *Baronius*, neputând admite istoricitatea unui fapt atât de monstruos, contestă pur și simplu autenticitatea locului în chestiune și-l crede interpolat. În modul acesta descarcă și pe Origen de vina căderii și pe Epifaniu de răspunderea ce comportă o știre atât de fantastică.

*Halloix*³⁾, învățat iezuit, care s'a ocupat și cu opera lui Origen, într'o lucrare⁴⁾, care a ajuns la index⁵⁾, apără pe Origen de orice bănuială de eterodoxie și crede totodată că incidentul cu Etiopianul și idolul e o simplă fabulă. De aceeaș părere sunt un alt iezuit, *Théophile Reynaud*⁶⁾, client și el al indexului și *Henri de Valois* (*Valesius*) (1603—1676), un cunoscut critic și editor al vechilor istorici bisericești⁷⁾.

În fața acestor și altor neo-origeniști, dintre cari unii, ca *Halloix*, nu admiteau cu niciun chip condamnarea lui Origen ca eretic de către sinodul al V-lea ecumenic, iar ca autor al acuzației de

1. *Origeniana*, cartea II, cap. IV, secția II, ed. Lommatzsch XXIV, p. 68 și 70—71.

2. *Harnack*, op. cit., vol. II, p. 474—5.

3. Vezi la *Tillemont*, op. cit., p. 769, col. I.

4. *Dionysius Petavius* (1583—1652). A se vedea *Wetzer und Welte's Kirchenlexicon*, ed. 2, vol. IX, col. 1841—43.

5. Din anul 1622. La 1682 apărură în nouă ediție.

6. Francez, 1624—1699 (sau 1695). Opera lui principală e o *Critică istorico-teologică* a Analelor lui *Baronius*. Vezi *Wetzer und Welte's Kirchenlexicon*, ed. 2, vol. IX, col. 1269.

7. *Comp. Tillemont*, op. cit., p. 769, col. I.

8. *Petrus Danielis Huetius* (1630—1721), preceptor al Delfinului (Ludovic XV) și episcop de Soissons și apoi de Avranches. Vezi *Wetzer und Welte's Kirchenlexicon* ed. 2, vol. VI, 335 sq.

9. *Origeniana* se ocupă cu viața, învățătura și scrierile lui Origen și nu e decât *introducerea* unui studiu „*Origenis commentaria in Sacram Scripturam*“, care ceru lui Huet 13 ani de muncă și apărură la Rouen (1668), Paris (1679), Colonia (1685) și Frankfurt (1686). *Delarue* (scris și de la Rue) pune *Origeniana* în a sa ediție a lui Origen. Ed. *Lommatzsch* edită apoi *Origeniana* la Berlin 1846.

10. *Origeniana*, cartea I, cap. II, par. XIII. Ed. *Lommatzsch* XXII, p. 46 nota.

1. *Huet* se ocupă cu chestiunea în *Origeniana*, cartea I, cap. IV, par. IV, ed. *Lommatzsch*, XXI, p. 87 și urm.: *Origenis modestia. Utrum ad vitandam Aethiopsis stuprum Christi fidem ejurarit, et quo id tempore contigerit.*

2. *Comp. Origeniana*, ed. *Lommatzsch*, XXII, p. 91—92. nota 4.

3. 1572—1656. Născut și mort la Lüttich.

4. *Origenes defensus, sive Origenis Adamantii presbyteri, amatoris Jesu, vita, virtutes, documenta*, Leodii, 1648.

5. La 12 Mai 1655.

6. 1583—1663.

7. Vezi *Wetzer und Welte's Kirchenlexicon*, ed. 2, vol. XII, 560.

idololatrie aduse lui priviau pe cel care va fi «dictat» lui Iustinian «epistola» către patriarhul Mina¹⁾, se ridicau cei cari susțineau contrariul. Pasiunile jucară din nou rol în aprecierea marelui Alexandrin, de astădată mai ales la apărătorii lui. Scrierea lui Halloix e «eine Krasse Tendenzschritt»²⁾. Teza lui găsi totuș partizani³⁾, unul mergând și mai departe decât Halloix în apărarea lui Origen. E Italianul *Aloisi Vincenzi*, care neagă deadreptul autenticitatea edictului lui Iustinian, socotindu-l o piesă apărută în Siria și doar îmânăată împăratului⁴⁾.

În această nouă formă a certurilor origeniste, a fost astfel posibil ca și legenda lui Epifaniu să găsească apărători, cum am văzut, sau cercețatori cari să se oprească la ea cu oarecare grijă. Unul din ei, *Pagi*, o face poate și din spirit de opoziție față de Baronius, ale cărui Anale a căutat să le îndrepteze în unele puncte, cum am amintit, deși de altfel Baronius nu e nicidecum un apărător al lui Origen⁵⁾.

* * *

Ceeace n'au făcut nici origeniștii secolelor IV-VI, nici chiar ai secolului al XVII-lea, pentru apărarea lui Origen de acuzația idololatriei, au făcut cu mult simț critic *Tillemont* și editorii-rezenczori ai lui Huet: *Delarue* și *Lommatzsch*.

Tillemont mărturisește că ar fi lăsat-o la aerul de fabulă, pe care-l are, dacă persoane ca *Petau*, *Huet* și *Pagi* n'are fi încercat s'o susțină⁶⁾. Menționând pretenția lui Epifaniu, că Origen ar fi părăsit Alexandria din cauza sacrificării la idoli, el observă că și în acest punct, cași în altele, privitoare la Origen, Epifaniu trebuie să fi avut isvoare rele (de mauvais memoires⁷⁾), ceeace *Delarue-Lommatzsch* apreciază astfel: «Hanc de Origene fabulam ex iisdem impuris fontibus haustam esse...» din cari și cele despre Meletie și și Arie, despre cari Epifaniu vorbește deasemenea greșit și rău⁸⁾. Cum deci el se înșeală și cu privire la alții, nu e nevoie să presupunem, ca Baronius, că locul din Epifaniu a fost interpolat, mai ales că nu se poate dovedi⁹⁾.

Dacă faptul ar fi fost adevărat, el n'ar fi scăpat antiorigeniștilor din secolele IV—V,

«des personnes bien plus habiles», cari însă n'au imputat lui Origen așa ceva¹⁾. Argumentul e în adevăr puternic, căci adversari fanatici și chiar lipsiți de scrupule, ca *Teofil* și *Ieronim*, n'ar fi lăsat neexploată o asemenea scădere, de natură să compromită mai mult ca oricare alta pe marele teolog²⁾. Pe de altă parte, *Porfiriu* n'ar fi trecut cu vederea să revendice pe Origen pentru păgâni, ca pe *Ammonius Saccas*³⁾. E totodată puțin probabil, ca magistrații din Alexandria să fi făcut «une si horrible violence» unui om celebru ca Origen, cunoscut și stimat de Mamea, mama împăratului Alexandru Sever, atotputernică pe lângă el⁴⁾.

Dacă totuș Origen ar fi căzut în idololatrie, sinodul care l-a condamnat⁵⁾ l-ar fi depus și din preoție, ceeace nu s'a întâmplat. Pentru acelaș motiv, și chiar dacă în loc să arunce însuș tămăia în foc ar fi consimțit doar să se arunce în numele său, nu l'ar fi primit nici episcopii din Palestina, cari știm că l-au îmbrățișat, din contra, cu multă căldură. Nici chiar cu penitența, pe care o presupune *Nichita Honiatul*, cum vom vedea mai jos, Origen nu și-ar fi putut păstra demnitatea de preot, ci ar fi rămas doar membru al Bisericii. Cu modestia și sinceritatea sa însă, Origen și-ar fi amintit și plâns toată vieța de căderea sa și n'ar fi îndrăznit nici să predice, nici să îndemne cu atâta căldură la maritiu pe sprijinitorul său *Ambrozie*, așa cum a făcut la 235.

O nouă și mare greutate stă în imposibilitatea observată și de *Tillemont* și de *Delarue-Lommatzsch*⁶⁾, de a plasa un astfel de act în vieța lui Origen, în persecuțiile ce au avut loc în timpul lui. Sub Alexandru Sever nu cunoaștem vreo persecuție, care să fi putut avea asemenea consecințe. Aceasta au observat-o chiar cei cari acordă crezare lui Epifaniu, fie punând evenimentul sub Deciu, cum fac *Nichita*, *Nichifor Calist* și alți Greci⁷⁾, fie crezând ca *Pagi*, că însuș Epifaniu îl presupune sub Deciu (249-251).

Cum însă persecuția lui Deciu găsește pe Origen în Palestina, unde nu-l mai putea suporta orgoliosul *Dimitrie*⁸⁾, e dela sine înțeles, că în acest caz nu din cauza căderii în idololatrie era nevoit să plece din Alexandria, sau ar fi din contra fals a crede că l-a alungat *Dimitrie*, dacă Origen pleca singur, din cauza greșelei sale. Cum însă știut și dovedit este, că episcopul fu cel

1. „Eum fabulae istius primum videri inventorem, qui Justiniano imperatori dictavit epistolam ad Menam Constantinopolitanum patriarcham adversus Origenem, quae in Concilio V. acta relata est“. *Halloix*, la Huet, *Origeniana*, ed. *Lommatzsch*, XXII, 90.

2. *Franz Diekamp*, op. cit., p. 3.

3. *Idem*, p. 3-4.

4. În scrierea sa: In S. Gregorii Nysseni et Origenis scripta et doctrinam nova recensio, IV, Roma 1865 și V, 1869, App. II. *Comp. Diekamp*, op. cit. p. 4.

5. *Comp. Annales eccl.*, vol. IX, 538 (ediția Bar le Duc, 1867)¹⁾ unde constată existența neo-origeniștilor, cari încearcă, de dragul lui Origen, „să albească un Etiopian“ (*Aethiopem dealbantes*).

6. *Op. cit.*, p. 769, col. I.

7. *Ibidem* p. 534.

8. *Origeniana*, vol. XXII, p. 90 nota I.

9. *Ibidem*, XXII, p. 53 și 89.

1. *Tillemont*, op. cit., p. 767, col. I.

2. *Comp. și Origeniana*, ed. *Lommatzsch*, XXII, p. 46 nota.

3. *Tillemont*, op. cit., p. 767, col. I—II și *Origeniana*, ed. *Lommatzsch*, XXII, p. 90.

4. *Tillemont*, op. cit., p. 767, col. I—II.

5. *Comp. Fotie*, Cod. 118 și *Epifaniu* însuș.

6. *Origeniana*, vol. XXII, p. 45 sq.

7. *Ibidem*, p. 48 nota.

8. *Eugène de Faye*, op. cit., p. 37.

care sili pe Origen să părăsească Alexandria, cade ipoteza că ar fi părăsit-o de rușinea idolatriei.

Dacă totuș ar fi adevărată și una și alta, atunci menționarea crimei de idolatrie n'ar fi lipsit din condamnarea lui Origen de către episcopul Dimitrie, cum n'ar lipsi nici din mărturiile despre Origen ale contemporanilor și ale altora dintre urmași, decât Epifaniu și puținii cari l-au crezut. Intre alții, nu și-au permis «arogața» acestei acuzări Anastasie Bibliotecarul¹⁾ (sec. IX), Suidas²⁾ (sec. X), Gheorghe Cedren³⁾ și Ioan Zonara⁴⁾, cum nu și-o permisese mai înainte Vincențiu de Lerin. Cum știrea are ca unică bază pe Epifaniu, care «n'a pas l'habitude des informations scrupuleuses»⁵⁾ și care pentru mai multe motive nu prezintă suficiente garanții pentru crezare, scriind și fără spirit critic și cu pasiune de fanatic interesat personal în procesul origenist, seriozitatea informațiunii lui și a celor cari-l urmează, cade prin însăș această constatare.

Tillemont se crede de aceea cu totul îndreptățit să afirme, că Epifaniu «a tres mal sceu la vie d'Origene»⁶⁾ și explică prin numele lui de sfânt ușurința cu care admit și alții povestea idolatriei lui Origen. De remarcat, că ei sunt numai Greci, al căror geniu n'a fost niciodată să examineze lucrurile temeinic, zice cu oarecare răutate de Latin Tillemont, și toți foarte ostili lui Origen («omnes Origeni infensissimi»⁸⁾ și deci adversari ai lui⁷⁾, lipsiți ca atari de autoritatea necesară pentru a-i putea crede. Tillemont menționează special pe Iustinian însuș și se miră că Pagi s'a putut baza pe el⁹⁾.

Se pare că chiar unii dintre ei au simțit vulnerabilitatea acuzației aduse lui Origen și au încercat să-i sporească verosimilitatea cu unele amănunte: Că nu Origen însuș ar fi aruncat tămâia în foc, ci cei de față i-ar fi luat mâna și scuturat-o deasupra focului, ca să cadă tămâia în el¹⁰⁾. Cu mult înainte se adăogase alt amănunt, reprodus și de Nichita Honiatul, că dându și seama de gravitatea faptei sale, Origen ar fi regretat-o cu lacrimi amare, că ar fi făcut

deci penitența lui Petru. Il găsim în *De sectis*, unde se zice de Origen cel căzut: «In urmă însă s'a căit mult și a plâns pentru aceasta»¹⁾, iar locului din *De sectis* îi urmează Nichita, care adaogă, că chiar în Palestina, unde se refugiase și era rugat să predice, de clerul dela Ierusalim, Origen, alegând locul din psalmul XXXIX, 16, ar fi isbucnit în lacrimi, când a voit să vorbească, și cu el toți cei de față²⁾.

Legenda nu s'a mulțumit cu atât și nu se datorește lui Leonțiu de Bizanț sau lui Nichita. Înaintea lor, și anume în sec. V, se compusese și da ca operă a lui Origen o scriere de lamentare și penitență a acestuia. Baza ei era probabil tot povestea din Epifaniu, sau izvoarele lui, iar traducerea latină era dată ca a lui Ieronim. Papa Gelasius I (+ 496) o condamnă ca apocrifă. Ea era după cuprins a lui Origen tot atât de puțin, cât era după latina-i barbară a lui Ieronim. De aceea Erasm a numit-o «presupunerea vreunui ignorant care voia să defaime pe Origen»³⁾.

Așă însă precum legenda a câștigat cu timpul unele elemente, pentru a-și mări creditul, a și pierdut altele, poate în acelaș scop. E vorba de constrângerea lui Origen de a păcătui cu Etiopianul și de forma în care găsim cazul în actul de acuzare și condamnare al lui Iustinian. În tratatul amintit, Iustinian admite idolatria lui Origen, fără să vorbească nimic despre Etiopian și deci luând întâmplării forma de dilemă, sub care ne-o prezintă Epifaniu și ceilalți. Căci iată cum se exprimă împăratul:

«Nesprijinindu-se deci pe piatra credinței, ci expunând blasfemuri ca acestea și încă și mult mai rele decât acestea, nepiosul Origen desigur că a putut să renege pe Hristos în timpul martiriului și să se închine politeismului păgân introdus de el. Și aceasta s'a întâmplat după pronia lui Dumnezeu, ca să nu fie admis ca martir în Biserică și vătămată astfel turma lui Hristos. Căci dacă sunt unii, cari și acum mărturisesc greșala aceluia, dar îi adoptă părerile, n'ar fi cerut ei oare restabilirea lor (părerilor), ca fiind ale unui martir și părinte (bisericesc), de nu s'ar fi întâmplat ca el să moară ca închinător al idollilor? Nimeni din cei cari țin strâns la adevăr nu cade dela Dumnezeu și nu e părăsit de El, după cum zice sf. Scriptură: «Priviți la generațiile vechi și vedeți, cine a crezut în Domnul și a fost părăsit? Sau cine a nădăjduit în El și a fost trecut cu vederea? (Eclesiast, II)⁴⁾

1. In hist. ad. ann. Christ. 244. Comp. Origeniana, ed. Lommatzsch, XXII, pp. 87-88.

2. Are un prețios dicționar de nume. *Migne* s. gr. 117, 1193-1424.

3. Pela sfârșitul sec. XI și începutul sec. XII. Are o cronică (σύνοψις ἱστοριῶν), dela creațiune până la anul 1057. *Migne*, s. gr. 121 și 122, 1-368.

4. Prima jumătate a sec. XII. A scris Ἐπιτομή ἱστοριῶν și e folosit de Mihail Glykas.

5. *Eugène de Fave*, op. cit., p. 71.

6. Op. cit., p. 768, col. II. Ortografia epocii: sceu = su (savoir).

7. Origeniana, ed. Lommatzsch, XXII, p. 48 nota.

8. *Tillemont*, op. cit., p. 769, col. I.

9. Ibidem Comp. Origeniana, ed. Lommatzsch, XXII p. 48 nota.

10. Comp. *Nichita Honiatul*, Thes. Orthod. fidei, cartea IV, erezia 31. Nichita spune că, după ce preferise să sacrifice, Origen își schimbă părerea și nu mai voia, iar cei de față i-au pus atunci cu silă tămâie în mână, ca s'o arunce în foc, de unde în Origeniana, ed. Lommatzsch, XXII, p. 49: „...sed thus in manus ejus impositum ab adstantibus in ignem fuisse excussum“.

1. *Migne*, s. gr. 86, 1. 1264-68.

2. „... atque in gemitus et lacrymas prorumpens. omnibus ei collacrymantibus, suam se in sedem recepit“. Op. cit., *Migne* s. gr. 139, 1302.

3. La *Tillemont*, op. cit., p. 769, col. II.

4. *Migne*, s. gr. 86, I, 973. S. I. 69, 205. *Mansi* IX, 517.

E greu de presupus că împăratul-teolog va fi cunoscut cazul din alt izvor decât Epifaniu-Nemesiu la cari, cum am văzut, e vorba și de Etiopian și de idoli, cum e și la cei de după Justinian, citați în aceeași chestiune. E drept că el nu citează niciodată pe Epifaniu în tratatul său, deși face apel contra lui Origen la un număr de părinți, chiar forțând sensul cuvintelor lor, pentru a le întoarce împotriva lui Origen, ceea ce nu avea nevoie să facă, dacă recurgea la violențele de stil ale lui Epifaniu. De ce deci nu amintește și de Etiopian, când are tot interesul să batjocorească memoria lui Origen? Poate pentru că Justinian își da seama, că lucrul pare neverosimil, dată fiind neobișnuința lui și neraportarea lui de către alții decât Epifaniu-Nemesiu, ceea ce s'ar putea deduce în parte și din faptul, că el mai mult admite ca posibil, decât confirmă cazul căderii lui Origen și-și sprijine ipoteza cu interesul ce ar fi avut Providența, ca Origen să nu moară *martir*, pentru a nu găsi pentru «ereziiile» lui iertare și partizani în sânul Bisericii, precum și cu un citat de rigoare din *Eclesiast*. Sau poate Justinian trece înadins sub tăcere episodul cu Etiopianul, pentru că, dacă e vorba să agraveze situația lui Origen cu crima idololatriei și deci să arate slăbiciunea lui, când trebuie să mărturisească în fața persecutorilor pe Hristos, e desigur o circumstanță atenuantă pentru el faptul, că n'a făcut-o, decât pentru a scăpa de rușinea cealaltă. Sub forma sa de dilemă, incidentul poartă deci în sine însuș o parte de desvinovățire pentru cel acuzat. Aprinzând tămâie idolului, Origen n'ar fi făcut deci altceva, decât să evite o silnicie, care momentan eră infamantă și mai insuportabilă decât cealaltă, dacă am admite, de dragul lui Justinian, că Origen ținea mai mult la viață decât la credința sa.

Oricum, chestiunea nu e lipsită de interes și mirarea crește prin aceea, că în scrierea *De sectis*¹⁾, care, cum am mai spus, după *Fr. Loofs*²⁾ nu e decât o prelucrare dintre anii 578 și 607 a scrierii *Σχόλια* din anii 538—543 a lui Leonțiu Bizantinul, care între timp murise³⁾, cazul e arătat sub forma sa inițială, adică din Epifaniu, fiind vorba și de Etiopian și de idol. Leonțiu Bizantinul e nu numai teolog contemporan, ci cel mai prețuit de sub Justinian, și pe drept. Dacă locul din *De sectis* provine, cum e foarte posibil, dela Leonțiu însuș, care pe lângă aceasta se ocupă și de «ereziiile» lui Origen, lucru ce interesă mult mai mult în timpul compunerii sho-

liilor, decât al prelucrării lor în *De sectis* și deci întărește ipoteza, că ar veni dela Leonțiu și nu dela prelucrătorul operei lui, avem motiv să credem, că Justinian cunoștea amănuntul cu Etiopianul și că, dacă nu-l găsește neverosimil sau lipsit de orice interes, îl tace intenționat.

Se pune cu aceasta chestiunea izvorului lui Justinian și chiar aceea, dacă el însuș sau altcineva e autorul edictului dela 543. Când e știut, că împăratul avea pe lângă sine și «teologi ai Curții» (*Hoftheologen*)¹⁾, așa cum avea juriști, strategii, artiști și înalți funcționari pentru toate nevoile, ar fi foarte legitimă presupunerea, că alții pregăteau împăratului materialul tratatelor lui teologice²⁾, pe cari el doar le desăvârșea, prevăzându-le cu formula executorie. Edictul dela 543 putea fi deci și el o asemenea operă «în colaborare», produs al teologilor Curții, comandat și însușit de Justinian, pentru a pune pe această cale capăt chestiunii origeniste, care turbură grav viața mănăstirilor Palestinei.

E drept că Justinian însuș pierde zile și nopți, ocupându-se și cu chestiunile bisericesti ale timpului și ținând ca să impună și în această materie ideile și sentimentele sale. Nu i se poate chiar contesta o apreciabilă cultură teologică, pe care i-o recunosc, după importanța scrierilor, Loofs, Krumbacher, Bardenhewer, și oarecare talent dialectic, ba chiar și o manie teologică. E deci tot atât de posibil, ca cea mai mare parte din tratatele lui să fie opera lui, ceea ce i-ar mări răspunderea în cazul când ar afirma pe cont propriu idololatria lui Origen. Nu este însă exclus, ca amănuntul să i-l fi furnizat alții³⁾, poate Leonțiu⁴⁾ sau chiar Epifaniu deadreptul, și în cazul acesta rolul împăratului e de a-l fi primit și pus, alături de erezie, la baza condamnării pentru totdeauna a marelui Origen⁵⁾.

Nu putem admite, ca Halloix, că «inventatorul» acestei «fabule» ar fi abia cel care «a dictat» lui Justinian epistola trimisă patriarhului Mina⁶⁾, când fabula e mult mai veche decât Justinian,

1) Comp. *August Knecht*, Die Religionspolitik Kaiser Justinians I. (Inaug.-Dissert.), Würzburg 1896, p. 23. *Charles Diehl*, Justinien et la civilisation byzantine au VI-e siècle, 1901, XXXIV.

2) Vezi lista lor la *Aug. Knecht*, op. cit., p. 15—21.

3) Cereă de obicei sfat și ajutor la compunerea tratatelor teologice mai însemnate. (Comp. *J. Nirschl*, la *Aug. Knecht*, op. cit., p. 22).

4) Deși *Aug. Knecht*, op. cit., p. 23 crede că Leonțiu n'a avut niciun rol în compunerea scrierilor lui Justinian. Cu mai multă dreptate susțin contrariul *Fr. Loofs*, op. cit., p. 310—15 și *Glai-zolle*, op. cit., p. 133.

5) *Aug. Knecht*, op. cit., p. 16—17 consideră ca foarte probabil că edictul lui Justinian n'ar fi opera lui, căci se deosebește ca stil de altele, ci i s'ar fi înmănat de patriarhul Mina, care apoi, însoțit de epistola împăratului către el, l-ar fi înaintat episcopilor aflători în Capitală, pentru a obține condamnarea lui Origen, înțelegând pe cea dela sinodul V ecum. În cazul acesta, compunerea lui ar cădea în preajma anului 553, ceea ce nu se poate admite, fiind dovedit de *Diecamp* (op. cit.) anul 543.

6) *Originiana*, ed. Lommatzsch, XXII, p. 90.

1) Actio X. *Migne*, s. gr. 86,1, 1264—68.

2) *Leontius von Byzanz und die gleichnamigen Schriftsteller der griechischen Kirche*, Leipzig 1887 (în *Texte und Untersuchungen*, III, 1—2, Leipzig 1888).

3) De acord, în acest punct *Johannes Peter Junglas*, *Leontius von Byzanz* (Inaug.-Dissert.), Berlin 1907, p. 27.

dar e destul existența ei într'un act cu așa grave aparențe și consecințe, pentru a ne da seama de felul cum s'a putat denatura istoria lui Origen și de consecințele ce a avut pentru memoria lui și pentru destinele teologiei creștine însăș, această denaturare.

Ea nu e însă complectă decât cu cealaltă latură: Cu denaturarea învățaturii însăș a lui Origen, tot atât de evidentă și mult mai gravă decât prezentarea lui Origen ca idololatră. Origen a fost înfățișat și de alții, dar mai ales în rechizitoriul lui Iustinian, ca cel mai periculos eretic, care a existat vreodată.

Ca o legătură între una și alta, între Origen idololatră și Origen eretic, poate servi acuzația formulată de Teofil al Alexandriei, care într'o epistolă «sinodală» către episcopii Palestinei și Ciprului, arătând erorile lui Origen și voind probabil să-l prezinte și mai condamnat, decât putea fi prin singure erorile lui, spune că Origen admitea idololatria, astrologia și magia păgânilor¹⁾ și că chiar doctrina lui ar fi amestecată cu idololatrie: «...Origenis doctrinam quae Idololatriae mixta est...»²⁾.

Aceasta o deducea Teofil forțând prin interpretare o părere origenistă, că demonii ar fi având darul prevederii celor viitoare după mișcările și cursul stelelor. Acuzația de magie se regăsește la un anonim păstrat de Fotie³⁾ și care pretinde că Origen ar fi zis, că magia nu e ceva rău (ὅτι οὐ κακὸν ἡ μαγία), ceace se poate combate cu Origen însuș, care, în *Περὶ ἀρχῶν*, vorbește despre magie în așa fel, încât e clar că el o considera periculoasă⁴⁾ și deci nepermisă.

Capitolul «idololatriei» lui Origen se poate încheia aci. Am văzut acuzația ce i se aduce și felul cum o prezintă diferiți antiorigeniști. Se putea spune despre ea scurt, că e o fabulă, ca Wälch⁵⁾ și alții, sau că e o «calomnie mizerabilă» ca Preuschen⁶⁾, dacă n'ar trebui să recunoaștem, că Tillemont avea dreptate, învrednicind-o de o combatere temeinică, pentru că de ea s'a putut face atât caz, și dacă n'ar figura printre alte capete de acuzare în edictul lui Iustinian, hotărâtor pentru memoria lui Origen în Biserica

1. „Ex quo perspicum est, eum Idololatriam et Astrologiam et varias Ethnicorum praestigias approbare“. In traducerea lui Ieronim, Epistola XCII, 2 (seu Theophili synodica ad episcopos Palaestinos et Cyprios), *Migne*, s. p. 22, 764.

2. Ibidem, 5, col. 768.

3. Cod. 117.

4. „Ita de magia disserit, ut pro noxia et pernicioza hanc ipsum habuisse“. *Huet*, Origeniana, cartea II. cap. II. chest, XII, par. IV, ed. Lommatzsch, XXII, 297-99. Huet se referă la locul din Teofil.

5. Op. cit., 396, nota.

6. „Elende Verleumdung“ în *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*, ed. 3, vol. XIV, p. 474 r. 59-60.

creștină, prin condamnarea ce-i atrage în sinodul endemic dela 543 confirmată de sinodul V ecumenic (553).

Data fiind această condamnare, care prezintă pe Origen ca pe cel mai eretic dintreeretici și locul relativ redus, pe care-l ocupă acuzarea lui de idololatrie în documentarea «păgânătății» lui, putem conchide, că ea nu e decât un rezultat al tendinței de a înfățișa pe Origen ca pe cea mai mare nenorocire a Bisericii. Căci dacă cei cari ne vorbesc despre idololatria lui Origen ar fi crezut-o fapt istoric riguros, ea ajungea și singură ca să atragă lui Origen o condamnare chiar fără «erezie» și ar fi luat cu totul alte proporții, pentru că Origen lapsus ar fi în adevăr mai condamnat decât Origen eretic.

Cum însă de ereziile lui Origen se face mult mai mult caz decât de idololatria lui, însemnează că ținta propriu zisă și nimerită a atacurilor sunt erorile origeniste, iar pretinsa cădere a lui Origen nu e decât o anexă inventată cu timpul, pentru a se umbri cu mai mult succes figura strălucitului teolog alexandrin. Lucrul a reușit în parte. Succesul cel mare al antiorigeniștilor e însă de căutat pe terenul doctrinei și Iustinian, ultimul erou antiorigenist, a înțeles-o, și ajutat de împrejurări a reușit astfel să scoată cu totul pe Origen din uzul cugetării creștine oficiale.

TEODOR M. POPESCU

IERTAREA

*Pe celce îți vrea răul, îl iartă...
Nu-ți face singur judecată.
Că „Tatăl“ pe cei răi îi ceartă,
Le dă, aceia ce ei cată...*

* * *

*Nu-i cere nici decum osândă.
Să nu întinzi asupra-i mâna...
De-i inima ta sângerândă,
Tu-i ești stăpân, nu-i ea stăpână.*

* * *

*Cu foc nu poți potoli focul.
Cu rău ce-i rău nu se ogoaie.
Când, limbi de foc își joacă jocul,
Tu ap'aruncă în văpaie.*

Costești-Botoșani

Preot MINA GASPAR

EROI

de T. CARLYLE
Traducere de C. ANTONIADDE

Inrudirea teologiei cu filozofia, prin mijlocul teologiei naturale sau filozofiei religioase, cu tratarea aceluiaș obiect, dar numai după învățătura minții omeneste, ¹⁾ ne îndeamnă să ne oprim asupra unei scrieri științifice filozofice a unuia dintre cei mai adânci cugetători ai poporului englez din secolul al XIX-lea, întru cât adâncimea ideilor lui, prin autoritatea sa științifică, a provocat multă vâlvă în sufletele cititorilor, cred, din mai multe țări și diferite confesiuni religioase.

Titlul sugestiv, subiectul preocupărilor autorului, mai ales acum, în urma războiului mondial, devenit la ordinea zilei prin jerttele nenumărate cu care s'a realizat îndeplinirea idealurilor naționale în unele țări, prin înfrângerile și umilințele îndurate de țările adverse, pare un răsunet de trompetă la o sărbătoare națională, care-ți strecoară fiori în suflet și te duce cu gândul la vremurile de mărire, de vitejie și durere din trecutul îndepărtat sau apropiat al neamului nostru, iar cu inima la cei mai scumpi ai noștri, înfăptuitorii României-Mari.

Conținutul scrierii însă nu corespunde așteptării laturei sufletești privitoare la eroii morți pe câmpul de onoare pentru apărarea patriei lor, din vremurile străvechi și până în timpul autorului, destui de mulți chiar numai în istoria poporului englez, spre a fi luați în seamă și glorificați. Carlyle s'a ocupat de eroismul altei categorii de eroi, a căror aureolă nu e mai puțin strălucitoare ca ale celor dintâi, a căror vitejie nu stă întru nimic mai pre jos decât ale celorlalți, anume cu eroismul unora dintre conducătorii religioși și politici ai popoarelor: literați, dramaturgi, reformatori religioși și oameni de litere, ale căror puteri sufletești, adevărate comori, s'au consumat, frământându-se pentru îndrumarea omenirii pe calea adevărului și fericirii, așa cum au înțeles-o fiecare în felul său, dar de bună credință pentru fericirea semenilor lor. Eroul, ca divinitate, ca profet, ca poet, ca preot, ca om de litere și ca rege, luând din fiecare clasă câte unul, două sau trei personaje caracteristice, care a făcut epocă în timpul lor, aceștia formează obiectul de predilecție al autorului, tratându-i din punct de vedere al teoriei despre Omul mare, cu o competență și adâncime de cugetare, despre a cărei valoare filozofică, noi, niște pitici, nu avem destulă putere s'o admirăm și pe care totuși trebuie s'o analizăm, pentru o mai temeinică pri-

cepere și asimilare a cunoștințelor, cum și pentru restabilirea unor adevăruri.

Erou este omul, care, prin aparențele lucrurilor, pătrunde până la realitatea lor, care lucrează în sfera interioară a lucrurilor și pășește pe tărâmul solid al realităților. Sinceritatea este însușirea lui de căpetenie. El este omul original, care croiește drumurile pe care vor merge urmașii săi. Fiu al rânduiei, el aduce rânduială în societate. Om mare este acela care niciodată nu se gândește s'ajungă mare, nici nu vânează situații înalte, ci fuge de ele și muncește în tăcere, până când eșirea lui pe terenul de luptător ajunge o necesitate socială neînlăturabilă. Prefacerile mari sociale se datoresc oamenilor mari, mult mai ascultați după moarte, decât în viață. Cultul acestor eroi s'a născut din admirația omului față de superioritatea semenului său, admirație care merge până la adorare, cel mai nobil sentiment omenesc.

Desvoltarea acestor idei s'a înfăptuit prin aducerea în discuție a multor principii de cugetare și de norme de călăuzit în viața zilnică.

Mare, iar nu liber-cugetător, de o religiozitate fanatică, însă în afară de orice Biserică stabilită, prin opera aceasta, întrefesută cu convingerile lui religioase, nu însă tot atât de adânci ca și cugetările lui filozofice, ¹⁾ ne face să ne ocupăm de ea, ca de o raritate științifică, neobișnuită în țara noastră, unde oamenii de știință nici pomeneală să fraternizeze cu religia, iar cei care vorbesc și scriu cu respectul cuvenit religiunii, îi poți număra pe degete. Prietenii și dușmanii religiunii ne interesează, restul nu intră în cadrul discuțiilor teologice.

I. Adevărurile religioase dogmatice.

1. Despre Dumnezeu vorbește mai la fiecare pagină: Dumnezeu, Infinitul, Nemărginirea, Veșnicia, Divinul, marele mister al Universului, Drept divin, oameni creați de Dumnezeu, Universul cu toate făpturile sale create de Dumnezeu, a cărui existență o argumentează cu toate argumentele, cunoscute de noi încă de prin seminar: istoric, cosmologic, teleologic, ontologic și moral. «Noi, corpul, facultățile noastre, viața noastră, nu sunt toate ca un veșmânt pentru acest Nenumit?»

1. Despre Carlyle e vorba aci că nu era liber-cugetător și că avea adânci convingeri religioase. Trebuia să facem această precizare pentru că să nu se înțeleagă că e vorba de oamenii mari de care se vorbește îndată mai înainte și că o caracteristică a omului mare ar fi să nu facă parte din nicio Biserică. Nu, ci numai despre Carlyle se spune aici că era om mare și religios, deși nu ținea de nicio Biserică. — Nota A. S.

2. Despre om: «Fiecare om are o viață a lui proprie de cârmuit, o singură Viață, o scânteie de timp între două Eternități. Ar fi bine pentru noi să trăim nu ca niște nebuni și niște simulacre, ci ca niște oameni înțelepți și niște realități». Cuvintele Sf. Apostol Pavel către Efeseni cap. 5, ¹⁵⁻¹⁸, parafrazate, dau dovadă de familiarizarea lui cu învățăturile Bibliei.

3. Dacă există Dumnezeu, dacă omul trebuie să trăiască o viață demnă de legătura sa cu Dumnezeu, aceasta trebuie s'o facă și din ideea de răsplătire a faptelor lui de către Părintele său ceresc. Neascultarea și nesupunerea atrag pedeapsa cea mai aspră. «Vai de acela care cere ascultare, când nu este datorită, și de acela care nu o dă când e datprită!» Prima propoziție e referitoare la conducătorii popoarelor, a doua la supuși, dar și la oameni față de Dumnezeu.

4. În privința raportului între credință și știință:

«Cu științele și Enciclopediile noastre suntem în stare să uităm Divinitatea în laboratoriile noastre. Și nu ar trebui s'o uităm. Căci odată uitată, nu știu ce ar mai trebui să ne aducem aminte. Cele mai multe științe ar fi atunci un lucru mort, uscat, certăreț, gol; un mărăcine toamna târziu. Cea mai bună știință fără aceasta este numai o lemnărie moartă; nu e arborele viu și pădurea care dă mereu lemnărie nouă, printre alte lucruri. Omul nu poate nici să cunoască, dacă nu știe să adore în vreun chip. Altfel cunoștința lui e o pedanerie și un scai mort».

Pe când la noi, până și puținele ore de învățământ religios din cursul secundar se par prea multe și să năzuește să se mai reducă, dacă nu să se scoată din program! Acesta e progresul civilizației românești!

«Că orice Divinitate trebuie să piară din concepția despre univers a oamenilor, ni se pare cea mai brutală greșală . . . în care pot cădea oamenii», în care au căzut bolșevicii ruși. adăogăm noi, iar, pe lângă ei, și acei din țara noastră, care le împărtășesc ideile de guvernare și luptă contra Religiei, prin vorbe sau scris, fără să cugete mai adânc, dar cu pretenție de cugetători și oameni de știință.

Acestea și alte convingeri religioase, în afară de confesiunea lui protestantă, ne îndreptățesc să-l considerăm nu numai ca un om religios, ci și ca un aprig apărător al religiei creștine.

II. Adevărurile morale.

1. «Credința este actul sănătos al minții omului». Cu alte cuvinte, necredința este rezultatul unei minți bolnăvicioase, patologice, anormale, un fel de făt, născut monstru, dintr'o femeie bolnavă. Nici nu se poate mai plastică

definiție practică a acestui act măreț din viața zilnică a omului.

«Un om trăiește crezând în ceva, nu argumentând și discutând, ci mergând până la pătrunderea limpede a lucrurilor, ca apoi, pe temeiul lor, să purceadă la fapt». Câți neisprăviți, câți semidocti, chiar cu titluri academice, nu trăiesc fără să creadă în nimic, decât în bani și plăceri, ca apoi, cu un glonț de pușcă, să pună capăt unei vieți fără Dumnezeu, dacă e timp de pace, sau să trădeze patria în timp de război, căci trădătorii n'au nimic scump și sfânt în viață decât egoismul îngust și josnic, cultul eului lor propriu, oameni despre care și Carlyle se exprimă astfel: «Tristă stare pentru el, când tot ceia ce izbutește să creadă este ceva pe care îl poate pune în buzunar și pe care, cu un organ sau altul, îl poate mânca și digera!»

2. Societatea omenească totdeauna a avut nevoie de oameni mari, care s'o conducă pe calea binelui și adevărului. Cei mai mulți dintre ei nu s'au născut în palate, ci o bună parte din viața lor au trăit retrași și cunoscuți numai de vecini și prietenii lor. Ceiace i-a făcut să ajungă mari a fost puterea lor de sinceritate în toate actele vieții lor și despre care autorul vorbește astfel:

«Sinceritatea adâncă, mare, curată, este prima caracteristică a tuturor oamenilor eroici. Nu sinceritatea care se numește pe sine sinceră; ah nu, aceasta este un biet lucru, o ușuratecă și lăudăroasă sinceritate conștientă; de cele mai multe ori simplă închipuire. Sinceritatea Omului mare este de așa fel, încât el nici nu poate vorbi despre ea, nu poate fi conștient de ea. . . nici nu se întreabă dacă e sincer, nici nu poate să nu fie sincer». Ce frumoasă lecție făloșilor și lăudăroșilor de iarmaroace, care trâmbiță pe toate cărările și pe toate tonurile, binetacerile revărsate asupra poporului, dar realizate de ei după interesele lor, nu după ale condușilor, sau prea puțin după ale acestora.

«Dacă Erou înseamnă om sincer, de ce n'ar fi fiecare din noi un Erou?» Niciodată mai mult ca acum nu s'a simțit nevoia unor asemenea suflete, tari de virtute; dar moravurile societății de azi dovedesc cât de puțin răsunset au aceste cuvinte adânci în inimile generației noastre.

3. «Vitejia este o datorie, o valoare și o trebuință. Prima datorie a unui bărbat este de a învinge Temerea, Frica, altfel faptele lui sunt de sclav, nu adevărate, ci mincinoase; chiar gândurile îi sunt false. El trebuie să meargă înainte, să-și îndeplinească sarcina ca un bărbat, încrezându-se neclintit în poruncile și alegerea Puterilor de sus.» Viața omenească este o luptă grea și necurmată, din care numai biruitorii se pot bucura de roadele victoriei, iar pe învinși

Însăși legea naturii îi strivește. De aceia vitejia a fost condiția de existență și a individului și a colectivității. Aceste cugetări au mare valoare pentru cultivarea patriotismului unui popor.

4. Sărăcia, atât de disprețuită de toată lumea, în contra căreia tot omul luptă din frageda vârstă și până la bătrânețe, Carlyle ne-o înfățișază nu numai ca folositoare tuturor, dar ca o condiție neapărat trebuitoare oamenilor de litere, spre a ne arăta dacă sunt sinceri sau nu. «Pe ce se întemeiază Creștinismul, dacă nu pe Sărăcie, Durere, Impotrivire, Crucificare, Mizerie, Injosire lumească? Cine nu a cunoscut lucrurile acestea și nu a primit dela ele învățăturile neprețuite, pe care pot să ni le dea, a pierdut ocazia de a merge la o bună școală».

Iată că și acesta e încă un balsam alinător muncitorilor de toate categoriile, care își sleiesc puterile pentru un codru de pâne, la o familie împovărată, deși numai oamenilor de litere nu cred să le convină asemenea sacrificiu, experimentat și îndurat de ei, de pe băncile școalelor și a Universității. Cine n'a fost sărac, n'a suferit, n'a îndurat mizerie, acela nu cunoaște viața, în cruda ei realitate, acela nici nu va putea oglindi prin scrierile sale adevărata viață, pentru că nu a trăit-o. «Primo vivere, deinde philosophare», zice proverbul latin, cu drept cuvânt. Eminescu nostru, dacă n'ar fi trăit în sărăcie și mizerie, n'avea să devină geniul literaturii românești, până în ziua de astăzi. Și câte alte cazuri de natura aceasta nu se pot număra pentru susținerea temei lui Carlyle!

5. Tărie și nobleță de caracter. Pe când eroul Johnson studia la Oxford în cea mai neagră sărăcie, un coleg al lui, bogat și milos, îi pune în taină o păreche de ghete la ușă. Acela, găsin-du-le, le aruncă pe fereastră. «Picioare ude, noroi, îngheț, foame și tot ce poțtești; dar cerșetorie nu. Un om original, nu un om care ia dela altul, împrumutându-se sau cerșind. Să ne înălțăm pe temelia noastră proprie, cu orice preț.. În realitatea și substanța pe care ne-o dă Natura, nu în aparență, în lucrul dat de alții». Adevărat suflet mare, suflet de erou. Câtă deosebire de concepție de viață al oamenilor din zilele noastre, când aparența și formele sunt elementele constitutive ale mediului înconjurător! Cerșetoria este la modă. Cerșetorie după slujbe, după favoruri, după note de trecere, după fondurile ordinare, extraordinare și secrete din bugetul țării, sub felurite motive, după situații nemeritate. Pe propriile tale picioare? Ce adorabilă naivitate copilărească! Rezultatul unor asemenea concepții de gloată se văd prea clar, ca să mai stăruim asupra lor.

6. Despre veșnica nemulțămire cu timpul, iată

ce spune autorul: «La urma urmei, omul nu trebuie să se plângă de «elementul», de «timpul» său or de altele asemenea; e o treabă zădarnică. Timpul său e rău: foarte bine; de aceia este acolo, ca să-l facă mai bun». Această nemulțămire și astăzi la noi e la ordinea zilei. Nemulțămiri de tot soiul se ridică de pretutindenea. Am putea numi secolul nostru «secolul nemulțămirilor». Toată lumea se tânguie, dar numai acei, care pun umărul ca să înlătore cauzele acestor nemulțămiri dovedesc că sunt sinceri și își înțeleg rostul lor în societate. În ce privește Biserica noastră, ca să iau numai un exemplu, exodul preoților de la o parohie la alta, pentru câțiva ani și apoi la alta, dovedește, nu atâta sărăcia parohiilor sau răutatea enoriașilor, cât mai degrabă lipsa zelului apostolic al unora dintre ei, de a face din parohii sărace, parohii în stare înfloritoare, din oameni răi, buni creștini. Aceasta este menirea noastră, nu a fugi de greu și de sărăcie, ci a le înfrunța cu bărbăție și abnegație și a le îmbunătăți. Nuvela «Popa Tanda» de Slavici, «Un păstor model» de Preotul Petrov, «În slujba adevărată» de Potapenco și alte scrieri mai proaspete sunt tot atâtea îndemnuri de apostolat, norme de orientare și merinde duhovnicească pentru întărirea șovăielnicilor noastre suflete, în greutatea misiunii pastorale.

O scriere de valoarea unor adânci cugetări filozofice ca aceasta mai coprinde și multe altele asemenea ideii și principiilor, dar am desprins din ele numai un mănunchi de câteva, ca să se poată aprecia adâncimea lor și urmarea aplicării lor în viață.

Dar după cum pe cea mai frumoasă pajiște de primăvară cresc nu numai flori bine miroitoare, ci întâlnim și câte o mărăcină, așa și în orice lucrare omenească, cât de bine ticluită, tot mai dai de câte un beteșug, nelipsit creațiilor omenești.

III. Obiecțiunile noastre în privința cugetărilor lui filozofice.

1. Credem că unui filozof, care trebuie să judece cu sânge rece și imparțial, nu-i poate fi îngăduit a disprețui alt popor, fie chiar protivnic, în istoria patriei sale: «Literatura franceză are găteală artificială, un fel de suliman din belșug din timpul lui Rousseau și până la autor». (Carlyle).

Napoleon, cuceritorul Europei, este micșorat mult și comparat redus cu marele Cromwell al Angliei.

2. Părtinire nedreaptă, Cromwell, primul ministru al Angliei, ajuns protectorul Angliei, un fel de președinte de republică, arătat de

istorie om viclean, ambițios, vânător de situații înalte, omorătorul regelui său Carol I la 30 Ianuar 1649, deci trădătorul stăpânului său, căruia îi jurase credință, tiranul, despotul, dictatorul neîmblânzit,¹⁾ este obiectul celei mai cucernice admirații și a unui lung capitol din opera aceasta, simpatizat, între alte motive, și pentru că a luptat în fruntea armatei Puritanilor Protestanți, partidul Independenților, contra catolicilor, fapt nemărturisit de el, dar reeșit din ura lui strașnică contra catolicilor. Părtinirea nimănui nu este și nu poate fi admisă în sanctuarul înalt al filozofiei.

3. Aprecierile asupra lui Mahomet, oricât de meșteșugit le-ar argumenta, nu numai că sunt exagerate, dar chiar nedrepte. Mahomet n'a fost profet, pentru că nu s'a învrednicit de nicio descoperire dumnezească. Lipsit de originalitate, incapabil de a-și stăpâni pornirile senzualității, crud, sălbatec cu frații săi Arabi căzuți în luptă și căutând să răspândească cu deasila învățăturile sale²⁾, credem că nu aceste scăderi ar fi trebuit să determine pe autor a-l numi erou, profet.

Mare om politic pentru neamul său — triburile arabe unite sub sceptrul lui cu înțelepciune, dar și cu vicleșug — acesta a fost Mahomet, dar profet nu. Un creștin și filozof, om adânc religios, să scrie cuvinte ca acestea: «Islamul urmărește în felul său Negarea de sine, Nimicirea de sine. Aceasta este cea mai înaltă înțelepciune, pe care Cerul a revelat-o pământului nostru», înseamnă să recunoști superioritatea Islamului asupra religiei creștine, superioritatea lui Mahomet asupra Mântuitorului nostru Iisus Hristos, lucruri de necrezut. Cu toate că mai departe numește Islamul «creștinism bastard», totuși aprecierile de mai sus nu-i pot fi justificate.

IV. Reflexiuni asupra credințelor lui religioase.

Opera aceasta a lui Carlyle, brodată pe un adânc fond religios, devine interesantă pentru biserica creștină. După cum am arătat la început, credințele sale religioase, deși foarte puternice ca intensitate, nu sunt tot atât de puternice și ca adâncime de cugetare. Ura contra bisericii catolice și-o dă pe față de multe ori și o explică cu aceleași argumente, ca toți protestanții și alte confesiuni. Infocat apărător al Bibliei, dar dușman al formelor religioase, al ierarhiei, al intermediului ierarhiei bisericești în mântuirea sufletului, al icoanelor, scrie cele mai grele cuvinte contra bisericii papale și dogmelor ei. Lupta con-

tra acestei biserici, pentru abuzurile săvârșite de ea în Evul mediu și modern, cu inchiziția, cu bula papală, cu întărirea puterii temporale în dauna puterii spirituale, cu immoralitățile papilor, sofismele iezuiților etc., fapte care au pricinuit desmembrarea unei mari părți din trupul ei, prin reforma lui Luther, Wicleff, Huss și Savonarola, dacă este cu totul motivată, nu tot astfel poate fi motivată și credința protestantă, care nu recunoaște rolul ierarhiei bisericești și a sfintelor taine în actul mântuirii omului, fapte constitutive și ale bisericii noastre ortodoxe de răsărit. Dacă înțelegem amărăciunea protestanților contra bisericii papistașe pentru motivele arătate și știute, nu putem rămânea indiferenți la susținerea unei teze, a unei credințe cu totul opusă dogmelor și practicei noastre din veacurile primare ale creștinismului și până astăzi.

«Sufletul unui om nu poate fi mântuit prin posturi și privegheri, prin formalități, slujbe bisericești și prin cântarea liturghiei, ci numai prin *nesfârșitul har al lui Dumnezeu*». Temă protestantă, considerată de noi ca o erezie cu totul condamnabilă, el o susține cu tărie și cât de mare poate fi efectul acestei învățături, când asemenea mare cugetător și-a pus inteligența sa strălucită în serviciul unor erezii!

Cuvintele lui Luther către Papa: «Numai Dumnezeu poate ierta păcatele...», ca și toată doctrina lui ne privesc și pe noi. Biserica lui Hristos are puterea harică dată de însuși Domnul apostolilor și urmașilor Săi: «Câte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceruri și câte veți deslega pe pământ vor fi deslegate și în ceruri».

Convingerile protestante ale lui Carlyle nu numai că nu le împărtășim, dar le și respingem cu părere de rău, că vin din creierul și pana unui adânc cugetător.

Noroc că poporul nostru nu este atât de iubitor de citit cărți filozofice, pentru care îți trebuie pregătire să le înțelegi, sforțare să pătrunzi adevărurile lor, și răbdare să le citești, față cu literatura ușoară, veselă și distractivă a romanelor, nuvelelor și poeziilor, iar oamenii culți, care le citesc, au convingerile religioase formate, ca să și le mai schimbe, după toate vânturile. Între aceste două categorii de cetitori, există o a treia categorie, fără convingeri proprii, solide, a căror concepții religioase șubrede se clatină ca trestia la bătaia vântului și la aceștia ne gândim, la ce urmări poate da naștere cetirea «Eroilor» asupra dozei lor de credință religioasă.

Nouă, cu toată admirația simțită în fața cugetărilor lui filozofice și convingerilor lui religioase fundamentale, aducerea în discuție și susținerea cu îndărătnicie a credințelor lui confesionale protestante, nu ne cad bine la suflet, de aceea le-am și subliniat ca pe niște erezii, con-

1) *Istoria evului modern* de T. Ionescu și I. Georgian.

2) Curs litografiat de *Teologie dogmatică generală* de I. Mihăilescu 1910.

damnate încă de la ivirea lor, atât de biserica papistașă, cât și de biserica ortodoxă.

În această privință, ne răsare în memorie imaginea luminoasă a altui filozof, contemporan cu noi, a elvețianului Foerster, care, deși adânc religios, departe de a huli și ponegri credințele religioase de altă confesiune, susține respectul credințelor altuia și înlăturarea chiar din orice discuție prietenească a oricărei aluzii de umilire a religiunii convorbitorilor noștri. Este o deosebire de vederi, isvorită și din deosebirea subiectelor de tratat, dar și din structura sufletească deosebită a lor.

O apropiere sufletească de fanatism religios putem face între englezul Carlyle și italianul Papini, din zilele noastre: pe cât de mult își susține cel dintâi convingerile lui religioase protestante, pe atât de mult cel de al doilea își susține religia și biserica lui papistașă¹⁾, deși rivalitatea de credință îi îndepărtează și-i dușmănește. Unul atacă vijelios biserica papistașă, celălalt se îngrijește prea puțin de alte confesiuni, mărginindu-se numai la disprețul lor, cu un dispreț suveran—spiritul papistașismului—când vine în discuție «biserica orientală». ²⁾

1. Rugăciunea către Hristos, cu care își încheie scrierea *Storia di Cristo*.

2. De altfel nici subiectul nu-i permite să dea operii sale alt caracter, decât cel istoric adaptat după rol, dela început.

Impresia, cu care rămânem, din citirea acestei opere, o concentrăm în următoarele două propozițiuni: Admirăm cu entuziasm cugetările lui filozofice și râvna apologetică întru apărarea Divinității, dar condamnăm credințele lui religioase protestante.

A o ceti și aprofunda, a urma principiilor lui de conducere în viață, preferind întâi cele evanghelice, cele scripturistice, constituie nu numai o plăcere sau un fel de a-ți trece timpul în plictisitoarele zile scurte și mohorâte, în nopțile mari, întunecoase de iarnă, ci o datorie din partea tuturor celor ce dețin o cât de mică parte din puterea conducerii spirituale sau temporale a unui popor și care știu să facă deosebire între ortodoxism și protestantism.

Traducătorului nu putem decât să-i aducem cuvinte de laudă, pentru munca depusă în slujba îmbogățirii literaturii noastre românești cu asemenea operă filozofică. Stortarea depusă pentru redarea cât mai credincioasă a originalului, arată respectul pentru autor și opera lui.

Neologismele strecurate ici și colo în traducere, fie că sunt inevitabile la o traducere, fie că limbajul filozofic nu poate fi îmbogățit pe alocurea cu cuvinte mai neaoșe românești, nu întunecă farmecul expunerii și adâncimea cugetărilor.

Prof. GH. VERȘESCU.
Tarcău-Neamț

DOGMA SOTERIOLOGICĂ.

Prin căderea în păcat a primului om, după învățătura Bisericii noastre, chipul lui Dumnezeu s'a întunecat în el. Ca urmare, voința lui s'a slăbit, sentimentul s'a pervertit, mințile i s'a întunecat, așa că, deși putința săvârșirii a ceea ce era bun și plăcut lui Dumnezeu nu se stinsese cu desăvârșire în el, totuși inclina mai mult spre rău decât spre bine. Practicarea îndelungată a păcatului a adus după sine împietrirea în el, a devenit a doua natură a omului, după legea formulată în adagiul latin: «*Inveterata consuetudo altera natura*». Afundarea din ce în ce mai adânc în mocirla păcatului și înstreinarea de Dumnezeu a făcut cu totul imposibilă întoarcerea omului numai prin propriile sale puteri la starea în care se aflaseră protopărinții neamului omenesc înainte de căderea în păcat. Viețuirea fără har era ceva anormal, pricinuit numai de păcat. Ea însemna moartea spirituală a creaturii raționale și nu acesta era scopul pentru care Dumnezeu o făcuse. Pentru înlăturarea acestei stări anormale, trebuia — cum zice fericitul Augustin — *una din două*: sau

ca omul să se ridice la Dumnezeu, sau ca Dumnezeu să se pogoare la om. Prima alternativă era cu neputință, dată fiind starea omului. Nu rămânea de cât cea de a doua și pe aceasta a și ales-o Dumnezeu, ca să readucă în staulul ceresc pe oaia duhovnicească rătăcită pe pământ prin amăgirea satanei.

Coborârea lui Dumnezeu pe pământ pentru ridicarea omului avea să se facă în chip real și fusese hotărâtă de El din eternitate, fiind că timpul neexistând pentru El, El știa că omul ce va crea va cădea în păcat și atotștiința și bunătatea sa hotărâse înainte de creare mijlocul prin care se va repara greșala omului. Dumnezeu a pus pe om în curent cu hotărârea sa chiar îndată după cădere, căci asprimea pedepsei date lui pentru nesocotirea poruncii dumnezeiești a fost îndulcită prin făgăduiala trimiterii unui Mântuitor sau Răscumpărător, anunțat în următoarele cuvinte adresate șarpelui amăgitor: «*Vrăjmășie voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și între sămânța ei. Acela (sămânța)*

va zdrobi capul tău, iară tu vei păzi călcâiul lui». (Geneză III, 15).

Răscumpărătorul neamului omenesc din robia păcatului, făgăduit lumii în cuvintele de mai sus, a fost așteptat cu multă ardoare de cei mai buni dintre oamenii căzuți în mreaja păcatului, nădejdea venirii lui a fost steaua care a condus omenirea către limanul mântuirii timp de mii de ani, cât ea a rătăcit prin întunericul păcatului și a viețuit în umbra morții. Când păstrarea acestei făgăduințe sfinte fu amenințată să fie dată uitării, Dumnezeu alege din sânul păgânismului haldeian pe un bărbat sfânt, pe Avraam, pe care-l făcu părintele poporului ales, Israel, căruia îi încredință — ca un depozit sacru — păstrarea pururea vie a făgăduielii despre venirea Răscumpărătorului lumii și-i adaogă și o adouă făgăduială tot atât de prețioasă, că adică Răscumpărătorul se va naște din neamul său.

* * *

Să vedem pe scurt cum s'a păstrat în omenire făgăduiala Protoevangeliului.

Nădejdea mângâietoare pe care Dumnezeu o varsă în inimile protopărinților alungați din paradisul pământesc prin cuvintele amenințătoare la adresa șarpelui, a fost patrimoniul sfânt pe care primele generațiuni îl primeau dela părinții lor odată cu descrierea fericirii apuse pentru ele a paradisului și cu regretul adânc pentru pierderea ei. Cu gândul veșnic îndreptat spre realizarea cât mai repede a acestei făgădueli, Eva crezu că a dobândit în persoana primului ei născut de parte masculină, în Cain pe Răscumpărătorul făgăduit. De aceea îl numi ea *Cain=dobândire, câștig* și exclamă: «*Am dobândit parte bărbătească, domn*» (IV, 1). Și când iluziile ei fură împrăștiate ca fumul, când Cain nu numai că nu se arată ceea ce nădăjduia ea să fie, ba dimpotrivă îi umplu inima de durere sfâșietoare prin aceea că ucise pe fratele său mai mic, pe blândul Abel, ea nu pierde nici atunci nădejdea că Răscumpărătorul făgăduit se va naște din coapsele sale, căci în *Set* ea vede «*o altă sămânță*» dată ei pentru Abel. Termenul «*sămânța*» ne amintește și amintea desigur Evei făgăduiala lui Dumnezeu despre Răscumpărătorul din «*sămânța*» ei. Tot astfel dreptul Lamech crede că primul său născut, căruia îi dă numele de *Noah=liniște, mângâiere*, îi va îndulci truda și ușura munca cu palmele a pământului blestemat de Dumnezeu, ceea ce însemnează ca socotea că Noe va fi Răscumpărătorul așteptat. Aceeaș nădejde, însă cu perspective îndepărtate, se vede în cuvintele cu care Noe binecuvintează pe fiul său Sim: «*Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul lui Sim*» (IX, 25).

Cu amestecarea limbilor și împrăștierea urma-

șilor lui Noe pe toată suprafața pământului, făgăduiala Protoevangeliului a fost luată cu sine de fiecare din cei cari vorbiau acum limbi diferite, ca o sfântă aducere aminte despre originile lor comună. Astfel se explică cum această făgăduială o întâlnim aproape la toate popoarele, deși de multe ori atât de desfigurată, că numai cu anevoie se poate recunoaște. Cu chemarea lui Avraam și hotărârea ca urmașii săi să formeze poporul ales al lui D-zeu, care să păstreze neatinse toate tradițiunile sfinte, făgăduiala Răscumpărătorului lumii nu numai că s'a păstrat nealterată, ci s'a luminat, complectat și precizat din ce în ce mai mult prin adaogarea de noi descoperiri dumnezeiești.

Ce privește mai întâi pe păgâni, avem de observat că trebuința răscumpărării omenirii din starea deplorabilă, în care o aruncase căderea în păcat, a fost simțită de toate popoarele. Așteptarea unui Răscumpărător este — cum zice apologetul rus *Rojdetwenski* — punctul de contact între lumea iudaică și cea păgână. Setea de răscumpărare a sufletelor din robia păcatului și jertfa o întâlnim în toate religiunile, dela cele mai de jos până la cele mai înalte, dela crudele jertfe omeniești până la jertfa cea fără de sânge a creștinismului. Legende și miturile multor popoare păgâne din antichitate ne dau pe față în chip mai mult sau mai puțin lămurit speranțele exprimate în Protoevangeliu într'un Răscumpărător.

Astfel vechii parși credeau că la sfârșitul fiecăreia din cele 3 perioade de câte 3000 de ani, din viața omenirii, va veni câte un trimis al lui Ahuramazda, principiul bun, ca să scape pe oameni de sub influența principiului rău, a lui Angromainius. Acești trimiși cerești sunt: Husedar, Husedar Mah și Saoșiant, tustrei fiii lui Zaratuștra, născuți în mod supranatural. În special Saoșiant se va naște dintr'o fecioară, care va concepe scaldându-se într'un lac în care se va afla sămânța lui Zaratuștra. Avesta îi dă lui Saoșiant rolul de Mesia. (Chantepie dela Saussaye, *Histoire des Religions*, 475).

Indienii — în faza ultimă a religiunii lor, în hinduism — credeau asemeni că zeul Crișna, incarnațiunea lui Vișnu — care prezintă o mulțime de asemănări uimitoare cu Mântuitorul Cristos — a venit în lume, între altele, pentru ca să sfârâme capul șarpelui Calia, dușmanul oamenilor. (Orelli, *Religionsgeschichte* 505).

La mexicani întâlnim credința, că va veni un mare reformator religios, care va înlocui jertfele omeniești și nemiloase cu o jertfă nevinovată și statuile lor sfinte reprezintă adesea un șarpe rupt în bucăți de *Teotl*, zeul soarelui.

După un mit egiptean zeul rău Tifon, reprezentat sub formă de șarpe, adusese oamenilor tot felul de nenorociri, de care au fost sau vor

fi scăpați de către Horus, fiul Isidei, fca și soția zeului bun Osiris. Horus nu omoară pe Tifon, ci numai îl reduce la imposibilitate de a mai face rău. Asemănarea dintre fondul acestui mit și al Protoevangeliului este izbitoare.

Ceva mai învăluit în haina mitologiei găsim acest fond și în mitul grecesc despre Prometeu, expus de Eshil în tragedia *Προμηθεὺς δεσμώτης*, unde chinul Prometeu exprimă speranța că urmașul ce se va naște într'un viitor depărtat din femeia Io, suferindă ca și el, va face să înceteze chinurile lui și ale ei. Se știe că Prometeu este în acest mit personificațiunea omenirii. Tot în acest mit și loc auzim pe Hermes adresând lui Prometeu cuvintele: «*Nu mai aștepta sfârșitul chinurilor tale până ce nu se va arăta unul dintre zei, care să ia asupra-și muncile tale și să îndrăznească a se urca în întunericul tartarului*». Din ultimele cuvinte se vede clar, că Mântuitorul tăgăduit lui Prometeu nu avea să fie un simplu om, ci un zeu, care să ia asupra-și sarcina păcatelor omenirii, simbolizată prin Prometeu.

Mulți au văzut ceva personal și în Logos al lui Plato și în Invățătorul universal al lui Socrates.

La romani, cărțile sibiline vorbeau în termeni destul de limpezi — cum nu se obișnuia în stilul lor — despre venirea împăratului mântuitor, trimis din înălțimile cerului, pentru a aduce din nou pe pământ vârsta de aur și Cicero reduce aceste preziceri la timpul său, neștiind care este muritorul pe care-l privește, iar Virgiliu încercă în zadar să le aplice lui August. Aceasta ne arată că acești 2 scriitori romani se apropiaseră în calcularea timpului în care avea să vie Răscumpărătorul lumii de timpul în care într'adevăr veni Mântuitorul Cristos. Tot alți 2 scriitori romani, istoricii Tacit și Suetoniu, ne vorbesc cu precizie aproape exactă și de locul unde avea să se nască Mântuitorul lumii. Tacit ne relatează, că, pe baza vechilor tradițiuni sfinte, convingerea generală era că orientul va deveni cândva dominant și aproape de acel timp (al său) vor ieși din Iudeia cei cari vor avea autoritate asupra evenimentelor. La fel se exprimă și Suetoniu, iar Iosif Flaviu întărește spusele lor, mărturisind că «*una din cauzele principale ale războiului romanilor cu iudeii a fost și convingerea lor, pe temeiul oare căror locuri din Scriptură, că chiar în acel timp vor vedea un om din țara lor, care va începe să poruncească la tot pământul*».

Venirea magilor din răsărit la nașterea Mântuitorului este în fine o dovadă strălucită, că în Orientul îndepărtat se aștepta un Mântuitor și se cunoștea cu exactitate matematică locul și timpul venirii Lui.

Să vedem acum, cum s'a păstrat credința în venirea Răscumpărătorului lumii, în sânul popoului ales. În general putem spune că aci, pe lângă păstrarea cu sfințenie a speranței exprimate în cuvintele Protoevangeliului se mai adaogă și alte lămuriri și amănunte descoperite de Dumnezeu prin rostul profetilor.

Avraam, Isaac și Iacov, cu toate că știau și păstrau făgăduiala dată primilor oameni despre Răscumpărătorul lumii, au primit din nou și mai precis această făgăduială, ca reprezentanți ai popoului ales, în cuvintele adresate fiecăruia: «*Intru sămânța ta se vor binecuvânta toate neamurile pământului*» (Geneza 22_{,18}; 26_{,4}; 28_{,14}).

Iacov pe patul de moarte, inspirat de Duhul Sfânt, prezice chiar timpul venirii Răscumpărătorului și tribul din care se va naște, căci, binecuvântând pe fiul său Iuda, zice: «*Nu va lipsi sceptru din Iuda și povățuitor din coapsele lui până ce va veni Impăciuitorul și de El vor asculta neamurile*» (Geneza 49_{,10}).

Moisi, amintind popoului făgăduiala dată de Dumnezeu protopărinților și patriarhilor pentru trimiterea Răscumpărătorului, adaogă, că el va fi prooroc: «*Prooroc asemenea mie va scula ție Domnul Dumnezeul tău dintre frații tăi, de acesta să ascultați*» (Deuteronom 18_{,15}).

În psalmi se cuprind o mulțime de preziceri cu privire la Mântuitorul și sunt psalmi întregi, așa zișii psalmii mesianici, cari au de obiect descrierea persoanei, vieții și a diferitelor înjurări din viața Mântuitorului. Astfel sunt psalmii 2,21,39,44,109 etc.

Mai precis s'a prezis despre Mântuitorul de către prooroci. Să ascultăm câteva din cele mai însemnate și asupra celor mai însemnate momente din viața și activitatea Mântuitorului.

1. Relativ de timpul venirii Mântuitorului au profetizat proorocii Daniil, Agheu și Maleahi.

Iată cum se exprimă **Daniil**: «*Șaptezeci de săptămâni s'au tăeat peste poporul tău și peste cetatea cea sfântă, ca să se sfârșească crimele (și) să se pecetluească păcatele, să se șteargă fărădelegile, să se curățească nedreptățile (și) să se aducă dreptatea veșnică, să se împlinescă vedenia și proorocia și să se ungi Sfântul sfinților. Să știi dar și să cunoști, că dela eșirea cuvântului (edictului) ca iarăș să se zidească Ierusalimul și până la Cristos povățuitorul săptămânii 7 și 62 vor fi, și se va întoarce poporul și se va zidi ulița și zidul în vremuri de asupraire. Și după 62 de săptămâni se va ucide Cristos și judecată nu va fi întru El. Iar cetatea și templul o va risipi poporul povățuitorului viitor și după sfârșitul războiului hotărât va fi pustiire. Și va întări legătura multora o săptămână și în mijlocul săptămânii va înceta sacrificiul și turnarea*

și în templu va fi urâciune și pustiire și până la sfârșitul veacurilor nu va înceta pustiirea».

Expresiunile: «Sfântul sfinților», «Cristos» și «Fovățuitorul» nu mai lasă nici o îndoială că profetia se raportează la Mântuitorul Cristos, cum au înțeles-o și evreii.

Prin cele 70 de săptămâni de care se vorbește aci se înțeleg săptămâni de ani, cum se obicinua la iudei pentru calcularea timpului. În primele șapte săptămâni avea să se zidească, după această profetie, zidurile Ierusalimului în împrejurări grele, cum s'a și întâmplat. După alte 62 de săptămâni de ani, adică în total 438 1/2 de ani, avea să vină Mântuitorul, sau mai bine zis să înceapă misiunea predicării în public. O jumătate de săptămână încă, adică 3 1/2 ani, avea să întărească legătura multora, adică să atragă pe mulți la învățătura sa, după care avea să fie osândit, la moarte pe nedrept. Toate acestea s'au îndeplinit cu cea mai mare precizie. Punctul de plecare al celor 70 de săptămâni din profetia lui Daniil este darea edictului de către Artaxerse Longimanul către Neemia, pentru rezidirea Ierusalimului. Acesta a avut loc în anul 453 a. Cr., la care adăugând 30 de ani, cari au trecut dela nașterea și până la aparițiunea în public a Mântuitorului, fac 483 de ani, sau tocmai 69 de săptămâni de ani. Mai multă precizie nici că se putea.

b) Agheu, care a trăit tocmai pe timpul când iudeii întorși din captivitate, în urma permisiunii lui Ciru, a prezis venirea Mântuitorului în templul din Ierusalim. Din cauza lipsei de mijloace și a dujmăniei continui a samarinenilor, iudeii ne mai putând construi un templu, care să egaleze în splendoare pe al lui Solomon, apoi lipsindu-le chivotul, cupa cu mană și toiagul lui Aaron cel înflorit, care aveau o neprețuită valoare pentru ei, se descurajaseră și erau aproape să înceteze cu zidirea templului. Atunci se ridică din mijlocul lor Agheu, care, cu rostul său protetic îi încurajază, spunându-le: «Acesta zice Domnul atotțiitorul: Încă odată voi scutura cerul și pământul, marea și uscatul și voi clătina toate popoarele și va veni Cel Așteptat de toate neamurile și voi umple casa aceasta de slavă... și slava de pe urmă a casei acesteia va fi mai mare decât cea dintâi și voi da pace în locul acesta», (II, 7, 8, 10). Cel așteptat de toate neamurile și care avea să umple de nespusă slavă săracăciosul templu al lui Zerubabel nu putea fi altul decât Mântuitorul lumii.

c) Maleahi prezice asemeni venirea Mântuitorului și precedarea venirii lui de a unui Inaintemergător prin cuvintele: «Iată eu trimit pe ingerul meu și va găti calea înaintea feții mele și îndată va veni în templul său Domnul, pe care-L căutați, Ingerul legământului pe care-L voiți»,

(III, 1). Ca și Agheu, Maleahi prezice dar că Mântuitorul va veni în timpul cât va dura templul zidit de iudei după întoarcerea din captivitate, căci atributele: «Domnul pe care-L căutați», «Ingerul legământului» și «Domnul templului» evident că nu se pot da decât dumnezeescului Răscumpărător al omenirii, așteptat cu atâta sete de iudei.

2. Relativ de origina Mântuitorului a prezis profetul Natan, care a asigurat pe David din partea lui Dumnezeu, că familia sa va împărăți în veac, ceea ce însemna că Mântuitorul se va naște din familia sa (2 Regi, 12—16); a prezis David însuși (psalmul 88, 35) și în fine trei din proorocii mari: Isaia, Ieremia și Ezechiel.

«Ramură din rădăcina lui Iesse și floare din tulpina lui se va înălța — zice Isaia — și se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, Duhului sfatului și al puterii, Duhul cunoștinței și al buneicredințe, Duhul temerii de Dumnezeu și îl va umple. (XI, 1). Iar Ieremia zice: «Iată zile vin, zice Domnul, și voi ridica lui David odraslă dreaptă și va împărăți ca împărat și va înțelege și va face judecată și dreptate pe pământ. În zilele lui se va mântui Iuda și Israel va locui cu nădejde și acesta este numele lui cu care-L vor chema «Domnul, dreptul nostru». Și Ezechiel zice: «Și voi pune lor păstor și-i va păste sluga mea David și le va fi păstor, și eu Domnul lor le voi fi Dumnezeu și sluga mea David rege în mijlocul lor», (XXXIV, 23—24). Că cele prezise aci nu se pot raporta personal la David, ci la un urmaș din familia sa e limpede, de vreme ce David era deja de mult mort când Ezechiel spunea aceste cuvinte.

3. Locul nașterii Mântuitorului a fost prezis de proorocul Mihea. «Și tu, Betleheme, pământul lui Iuda, mic ești întru miile Iudeii, însă din tine va răsări mie conducătorul lui Israel și eșirea dintru început din zilele veacului» (V, 2).

4. Nașterea lui din fecioară a prezis-o Isaia prin cuvintele: «Iată fecioara în pânțece va lua și va naște fiu și va chema numele lui Emanuel», (VI, 13).

5. Că Mântuitorul va fi prooroc sau învățător au prezis-o Moisi, Isaia și Maleachi aproape cu aceleași cuvinte, care la Isaia sună astfel: «În zilele de apoi va fi arătat muntele Domnului și casa lui Iehova pe vârful munților și vor veni la dânsul toate popoarele și vor merge neamuri multe și vor zice: Veniți să ne suim în muntele Domnului și în casa Dumnezeului lui Iacov și ne va învăța căile sale și vom umbla pe ele, că din Sion va eși legea și cuvântul Domnului din Ierusalim», (Isaia II, 2—4, Mihea IV, 1—3).

6. Că Mântuitorul va fi preot sau arhiereu au prezis David și Isaia și anume David spune

că El va fi preot universal ca Melhisedec: «*Juratu-s'a Domnul și nu-i va părea rău, Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melhisedec*» (psalmul 109, 5). Iar Isaia spune, că El va aduce ca preot un sacrificiu pe care nu l-a adus nici un alt preot înainte de El, se va aduce adică pe sine însuș sacrificiu pentru împăcarea lumii cu Dumnezeu. Iată textul acestei profeții celebre a lui Isaia: «*Doamne, cine a crezut cuvântului nostru și brațul Domnului cui s'a descoperit? Căci ca o ramură a răsărit înaintea lui și ca o rădăcină în pământ însetat. Nici chip nici mărire n'are El; l-am văzut și n'avea nici chip nici frumusețe, ci chipul lui necinstit și mai micșorat de cât al fiilor omenesți. Cel mai disprețuit și nesocotit era, plin de durere și ocară. Atât era de disprețuit, că toți își întorceau fețele de către el, de aceea l-am socotit și noi de nimic. Acesta păcatele noastre le poartă și pentru noi rabdă durere și noi am socotit că dela Dumnezeu este îniru durere și necaz. El s'a rănit pentru fără de legile noastre și a pățimit pentru păcatele noastre; a luat asupra-și osânda, pentru ca să avem noi pace și prin rana lui noi toți ne-am vindecat. Noi toți, ca niște oi, am rătăcit, fiecare s'a abătut dela calea sa și Domnul l-a dat pe el pentru păcatele noastre. Și El chinuit fiind, ca un miel dus spre junghiere și ca oaie mută înaintea celui care o tunde, nu și-a dechis gura sa....* (VIII).

7. Că Mântuitorul va fi împărat s'a prezis între alții de David și de Zaharia. În psalmul 2 *David*, vorbind în numele Mântuitorului, zice: «*Și eu sunt pus împărat de dânsul peste Sion, muntele cel sfânt al lui, vestind porunca Domnului. Zis-a Domnul către mine: Fiul meu ești tu, eu astăzi te-am născut, cere dela mine și-ți voi da neamurile moștenire și stăpânire până la marginile pământului*» (psalmul 2, 5). «*Iar Zaharia, prevestind intrarea triumfală în Ierusalim, zice: «Bucură-te foarte, fica Sionului, strigă fica Ierusalimului. Iată împăratul tău vine la tine drept și însuș Mântuitor, blând și călare pe asin și pe mânz de asin și va pierde căruțele din Efrem și caii din Ierusalim, și va pieri arcul de războiu.... și va stăpâni dela mare până la mare și dela râuri până la marginile pământului*» (IX, 9).

Afară de profețiile citate până aci și care se referă la evenimente capitale și la întregi serii de fapte din viața Mântuitorului, găsim și profeții care se raportă aproape la toate momentele mai însemnate din viața sa. Astfel s'a prezis, că El va fi vândut de unul din învățăceii săi pe 30 de arginți, că martorii mincinoși îl vor acuza înaintea sinedriului, că va fi ocărât, lovit cu palma peste obraz, scuipat în față, că mâinile și picioarele îi vor fi străpunse de cuie și coasta

de suliță, că hainele îi vor fi împărțite prin tragere la sorți, că va fi adăpat cu fiere și oțet, că la moartea lui pământul se va cutremura și soarele se va întuneca, că după moarte se va coborî în iad și a treia zi va învia din morți.

Când a venit plinirea vremii, adică atunci când s'au împlinit toate cele ce orânduise Dumnezeu în nemărginita sa înțelepciune și iubire de oameni ca să se întâmple ca pregătire pentru venirea Răscumpărătorului lumii, atunci Răscumpărătorul a venit în împrejurările descrise de organele descoperirii dumnezeiești. Acest Răscumpărător, care a satisfăcut așteptarea și a potolit setea întregii lumi vechi din nainte de El și în a cărui persoană s'au împlinit toate proorociile este Isus Cristos, a doua persoană a prea sfintei Treimi, Fiul lui Dumnezeu născut în chip supranatural din sfânta Fecioară Maria, în Betlehemul Iudeii. Până la vârsta de 30 ani, El petrecu necunoscut în casa mamei sale după trup și a aceluia care trecea înaintea oamenilor drept părintele său, a tâmplarului Iosef din Nazaret, în Galileia, după care începu în public împlinirea misiunii sale dumnezeiești, adevărind prin învățătura sa sublimă, prin viața sa fără pată, prin numeroase și până atunci ne mai auzite minuni și în cele din urmă prin patima de bunăvoie prin moarte, înviere și înălțare la cer, că El este adevăratul Mântuitor al neamului omenesc, adevăratul Răscumpărător al omenirii din sclavia păcatului.

Fiecare taptă, fiecare cuvânt al său ne arată în El pe Dumnezeu-omul. Contra aceluia care L-au socotit de simplu om sau om dotat cu o putere supranaturală, este destul să accentuăm minunile lui supraomenești, viața fără de păcate, învățătura sublimă și conștiința sa clară că este într'adevăr Fiul lui Dumnezeu. Care om a putut zice cândva, cum a zis el vrăjmașilor săi întărâtați: «*Cine dintre voi mă acuză de păcat?*» și să nu se găsească nimeni, care să îndrăznească a-l aduce vre-o învinuire fie măcar cât de ușoară? Cine altul a cutezat vreodată să se dea pe sine de Fiu al lui Dumnezeu și a putut inspira contemporanilor săi credința, că este într'adevăr? Care alt întocmitor de religii sau reformator religios a avut conștiința — o conștiință atât de limpede și sănătoasă ca a Mântuitorului Cristos — a unirii cu Dumnezeu în viața sa pământească? Unde găsim în istoria omenirii un personaj real, care să fi făcut atâtea adevărate și atât de mari minuni ca Dumnezeu-omul Iisus? Aceste simple considerațiuni, fără a mai cerceta locurile biblice și mărturisirile patristice, care se pot invoca în sprijinul acestei idei, ne dovedesc sigur că Isus Cristos este Dumnezeu adevărat.

Și mai ușor se poate dovedi, că El a fost

totodată și om adevărat, contrar susținerilor eronate ale unor eretici mistici, ca docheții, sau sofistoci, ca apolinariștii, căci cine se naște, trăește, simte trebuință de mâncare și băutură, de somn și repaus, ostenește. umblă din sat în sat propoveduind și făcând minuni, e prins, batjocorit, chinuit, răstignit, moare, e dat jos de pe cruce și pus în mormânt, nu se poate să nu fi avut trup omenesc, să nu fi fost om și încă om desăvârșit, așa cum ar trebui să fie orice om. Această din urmă însușire — de om desăvârșit — ne explică — abstracțiune făcând de faptul că El era și Dumnezeu în unul și același timp — cum a putut fi și trăi El fără de păcat.

Fiind Dumnezeu adevărat și om adevărat în unul și același timp, Mântuitorul a intrunit în persoana sa două firi sau doua naturi: dumnezeiască și omenească, ambele depline și fără nici o îngustare a prerogativelor lor. Aceste două naturi, cărora le corespund și două voințe asemenea depline, sunt unite între ele, după cum a definit biserica în sinodul IV ecumenic (Chalcedon 451), în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit (ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως). Unirea celor două naturi în persoana Mântuitorului Cristos în acest chip se numește unire *mistică* sau *ipostatică*.

Din această unire decurg mai multe consecințe dogmatice și anume:

1. *Comunicarea proprietăților* ambelor naturi în persoana Mântuitorului, *communicatio idiomatum, proprietatum, ἀντίδοσις ἰδιομάτων, ἰδιοποιήσις, κοινοποιήσις*, în virtutea căreia omului Isus se atribue însușiri dumnezeiești și Dumnezeului Isus însușiri omenești. Așa zicem: Dumnezeu a câștigat biserica sa cu sângele său, sau a pățimit, a murit, a înviat, ori numim pe Mântuitorul «om fără început, necreat, fără de patimă, prunc mai înainte de veci» etc. Despre acst schimb de atribute sau însușiri între cele 2 naturi din persoana Mântuitorului putem vorbi numai când avem în vedere persoana sa, dar nu și când considerăm fie care natură în parte. Așa de exemplu, vorbind despre natura dumnezeiască a lui Cristos nu putem zice, că Dumnezeirea s'a născut, a pățimit, a murit etc., sau despre natura omenească singulară, că este atotputernică, omni prezentă etc., putem zice însă și una și alta de persoana întreagă a Mântuitorului.

2. *Indumnezeirea naturii omenești în Isus Cristos*, adică ridicarea acesteea la cel mai înalt grad de perfecțiune posibilă pentru ea, fără ca cu toate acestea să și piardă însușirile sale proprii. Aceasta se face în virtutea strânsei uniri — ipostatice — dintre firea dumnezeiască și cea omenească.

3. Lui Isus Cristos se cuvine adorare dumnezeiască în întregimea ființei sale, pentru că de

și este și om, dar natura omenească s'a îndumnezeit, iar Dumnezeirea nu încetează nici un moment de a ființa, deși se unește cu firea omenească.

4. Sfânta Fecioară Maria este într'adevăr Născătoare de Dumnezeu.

* * *

II. *Actul răscumpărării (mântuirii)*. Mântuitorul Cristos luând trup omenesc și născându-se din sfânta Fecioară Maria în locul, la timpul și împrejurările de mai înainte spuse de profeți și din veșnicie orânduite în planul economiei dumnezeiești pentru mântuirea omului, a pus întreaga sa viață pământească în serviciul mântuirii neamului omenesc. Mai întâi întruparea, după aceea viața sa umilită și plină de ascultare și supunere către părinți până la vârsta de 30 de ani, apoi activitatea sa în public cu învățătura, minunile, purtarea sa model în toate împrejurările, în cele din urmă patimile, moartea, învierea, înălțarea la cer și trimiterea Sfântului Duh sunt momentele singuraticale ale lungului șir de fapte care constituiesc actul mântuirii. În trei puncte principale se pot rezuma aceste fapte: în servirea sau chemarea profetică, arhierască și împărătească a Mântuitorului.

Insuș numele de Mântuitor $\text{ἡ σωτηρία} = \text{χριστός}$ care însemnează «uns» ne conduce către întreita chemare îndeplinită de el, căci unși erau în Vechiul Testament numai profeții, arhieriei și regii. Mântuitorul a intrunit tustrele aceste chemări în persoana sa și este prin urmare *Unsul prin escelență*.

a) *Servirea profetică*. Profeții Vechiului Testament aveau să facă cunoscut oamenilor adevărata învățătură religioasă-morală, descoperită de Dumnezeu pentru mântuirea lumii, sau mai scurt să aducă la cunoștință oamenilor voia sfântă a lui Dumnezeu. Aceasta o făcea nu numai prin cuvânt, ci și prin fapte, prin minuni, care întăreau și adevereau cuvântul lor.

În acest sens este profet și Mântuitorul. Pe când însă toți profeții, afară de el, preziceau evenimentele ce, după orânduirea dumnezeiască, aveau să se întâmple și făceau minuni în limitele descoperirii făcute și a puterii date lor de Dumnezeu, Mântuitorul Cristos, ca Fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu însuș, prezice totul cu de la sine știință și dispune de puterea facerii de minuni într'un grad nemăsurat, infinit de mare. El este adevăratul profet, profetul profetilor. Cele mai multe din profețiile Vechiului Testament vestesc pe Mântuitorul ca profet și tot ca profet îl iau apostolii și urmașii, și chiar mulți din dușmanii săi. El însuș pune în mare parte scopul venirii sale pe pământ în predi-

care a adevărilor mântuitoare, în împrăștierea întinericului neștiinții de cele religioase și în luminarea minții oamenilor pentru înțelegerea adevărilor mântuitoare și în dobândirea în mod real a mântuirii adusă de el. «*Eu sunt lumina lumii*», zice el, «*cel ce vine după mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții*». Și către sfârșitul activității sale mesianice, în rugăciunea din grădina Getsemani, el pronunță cuvintele: «*Făcut-am cunoscut numele tău oamenilor..., și cuvântul tău l-au păzit.... și au cunoscut cu adevărat că dela tine am eșit, și au crezut că tu m'ai trimis*».

Învățătura propoveduită de Mântuitorul Cristos este adevărul absolut, adevărul în sine, pentru că însuș Dumnezeu — adevărul suprem — este Cel care-l propoveduiește. De aceea și zice Mântuitorul despre sine: «*Eu sunt adevărul*». Din această cauză învățătura sa se referă cu deosebire la sine însuș, la persoana sa și învățătura lui nu se poate despărți de persoana lui. Învățătura lui Cristos este în mare parte învățatură despre Cristos. Ea este în totalitatea sa continuarea, îndeplinirea și spiritualizarea învățaturii cuprinsă în Legea veche; cuprinde în sine cele mai înalte, mai curate și mai limpezi idei religioase și morale, cum nu se găsesc în nici o altă religie dinnainte sau după creștinism; dă soluțiunea definitivă a problemei originii și naturii spiritualo-morale a omului; îmbogățește spiritul cu o imensă mulțime de idei nouă privitoare la Dumnezeu, om și lume, la raportul dintre om și Dumnezeu, dintre om și om, la cunoașterea menirii omului și la mijloacele atingerii ei etc., etc.

Pe lângă învățatură, Mântuitorul și-a îndeplinit chemarea sa profetică prin aceea că a dat pildă de adevărată viață religioasă-morală. El a practicat însuș ceea ce a învățat. Intreaga sa viață a fost un serviciu de dragoste adus pentru întreaga lume. Deși îmbrăcat în trup omenesc, El nu s'a făcut totuș vinovat de nici un păcat înaintea lui Dumnezeu sau a oamenilor, ci a fost cel mai desăvârșit model de virtute. El a spus că nu este dragoste mai mare de cât aceea de a-și pune cineva sufletul pentru aproapele său și a arătat această dragoste prin faptă, primind de bunăvoie a fi dat morții prin răstignire pentru omenirea afundată în noianul păcatului. De aceea a putut El pune ca ideal al virtuții omenesti dragostea cuprinsă în cuvintele: «*Poruncă nouă vă dau: să vă iubiți unul pe altul precum eu v'am iubit*». Chemarea sa profetică a îndeplinit-o Mântuitorul direct și indirect. Direct, predicând El însuș, indirect prin apostoli și urmașii lor, pe cari i-a învățat și-i învață neconținut până la sfârșitul veacurilor.

b) *Servirea arhierească*. Arhiereul Vechiului Testament avea chemarea de a fi mijlocitor între Dumnezeu și oameni, prin aceea că el se

ruga pentru oameni și aducea sacrificii pentru păcatele lor. Sacrificiile și arhiereul Vechiului Testament erau însă numai o preînchipuire a adevăratului sacrificiu și a adevăratului arhiereu Cristos, care a adus odată pentru totdeauna sacrificiu, care a curățit păcatele întregii omeniri și a împăcat pe om cu Dumnezeu. Acest sacrificiu a fost El însuș, căci El s'a dat pe sine însuș la moarte, cum zice sfântul apostol Pavel în epistola către evrei: «*Arhiereu ca acesta se cădea nouă: curat, fără răutate, fără pată, deosebit de păcătoși, mai înalt de cât cerurile, care nu are în toate zilele nevoie, ca alți arhierei, să aducă mai întâi jertfa pentru păcatele sale și apoi pentru ale poporului, căci aceasta a făcut-o odată pentru totdeauna aducându-se jertfă pe sine însuș*» și «*Nu prin sânge de țapi și de viței, ci prin sângele său propriu a intrat odată întru cele sfinte, dobândind răscumpărare veșnică*».

Aducerea acestui sacrificiu de răscumpărare a omului din robia păcatului și a morții și de împăcare cu Dumnezeu este esența servirii sale arhierești.

Cum că moartea de cruce a Mântuitorului este sacrificiu adevărat, adus pentru păcatele lumii, ne o spun atât profețiile mesianice, cât și El însuș și apostolii săi, cum și biserica învățătoare din toate timpurile, care, prin glasul autorizat al reprezentanților ei și prin simboalele ei de credință și mărturisiri, învață aceasta lămurit.

Dintre proorociile mesianice relativ de aceasta, cea mai precisă este proorocia lui Isaia din cap. 53: «*Acesta păcatele noastre le poartă și pentru noi rabdă durere, și noi am crezut că de la Dumnezeu este el întru durere și în necaz; el s'a rănit pentru păcatele noastre și a pățimit pentru fărădelegile noastre; certarea împăcării noastre pe dânsul și cu rana lui noi toți ne-am vindecat. Toți ca niște oi am rătăcit, fiecare s'a abătut din calea sa și Domnul l-a dat pe el pentru păcatele noastre, și el, rănit fiind, n'a deschis gura sa; ca o oaie spre junghiere s'a adus și ca un miel nevinovat, fără de glas înaintea celui ce-l tunde, așa n'a deschis gura sa; luat-u-s'a de pe pământ viața lui; pentru jărădelegile poporului meu s'a adus la moarte*». Ioan Botezătorul zice despre el: «*Iată mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii*», și El însuș, Mântuitorul zice despre sine: «*Fiul omului n'a venit ca să l se servească, ci ca El să servească și să-și dea sufletul său răscumpărare pentru mulți*»; «*Eu sunt pâinea cea vie, care s'a coborât din cer; de va mânca cineva pâinea aceasta, va trăi în veac și pâinea, care eu o voi da, este trupul meu, care-l voi da pentru viața lumii*», «*Acesta este trupul meu, care se frânge pentru voi*» «*Acesta este sângele meu, al legii cei nouă care pentru voi și pentru mulți se varsă spre*

iertarea păcatelor». «Nu prin sânge de țapi și de viței—auzirăm pe sfântul apostol Paul zicând—ci prin propriul său sânge a intrat Isus întru cele stinte, dobândind răscumpărare veșnică»; și «Cristos, paștele nostru, pentru noi s'a jertfit».

În acest sens glăsuiesc—cum spuserăm deja—și sfinți părinți și învățătorii bisericeși în scrierile care exprimă în chip oficial învățătura bisericii și în scrierile lor particulare.

Prin sacrificiul vieții sale, Mântuitorul a satisfăcut, în locul omenirii, dreptatea dumnezeiască vătămată prin păcat și a restabilit împăcarea omului cu Dumnezeu. Sacrificiul sau satisfacțiunea aceasta substitutivă (*satisfactio vicaria*) a lui Cristos a putut avea întocmai aceeași valoare pentru om ca și când ar fi adus-o el însuși, pentru următoarele motive:

1. Isus Cristos este adevăratul reprezentant al omenirii înaintea lui Dumnezeu, pentru că El a avut în persoana sa pe lângă firea dumnezeiască și fire adevărat omenească.

2. El a substituit omenirea potrivit voinții lui Dumnezeu, care fusese insultat prin căderea omului în păcat și ca atare sacrificiul adus de Mântuitorul în locul și în numele omenirii a fost bine primit de Dumnezeu, care-l orânduise el însuși.

3. El a putut substitui omenirea cu cel mai deplin succes, pentru că, în calitatea sa de ființă omenească, a fost fără de păcat.

4. Sacrificiul adus de el în locul omenirii n'a pornit din nici un interes, ci din cea mai curată și sinceră iubire de oameni.

5. Acest sacrificiu trebuia să satisfacă și a satisfăcut pe deplin dreptatea și majestatea dumnezeiască vătămată prin păcat, pentru că acel care l-a adus nu era numai simplu om, ci Dumnezeu și om în același timp.

Pentru acest cuvânt, sacrificiul răscumpărător nu numai că a satisfăcut pe deplin dreptatea dumnezeiască, întrucât era vătămată prin păcat, ci a avut valoare sau merite prisositoare înaintea lui Dumnezeu, atât pentru oameni, în numele cărora a fost adus, cât și pentru Mântuitorul, care l-a adus. Oamenii nu numai s'au împăcat cu Dumnezeu, ci s'au făcut fiii săi, părtași ai grației, care le ajută să rămână dreți și să devină sfinți, și au câștigat din nou mărirea și viața de veci. Mântuitorul a câștigat pentru natura s'a omenească — căci pentru cea dumnezeiască nu mai putea câștiga nimic, având toate perfecțiunile — privilegiul ca trupul sau să devină nestricăcios, nemuritor și preamărit, să stea în ceruri și să fie stăpân a toate cele din cer și de pe pământ.

Fiind adus în numele omenirii și de către Dumnezeu—omul Isus, sacrificiul său se întinde asupra tuturor oamenilor din toate locurile și timpurile, asupra tuturor păcatelor, cu un cuvânt este *universal*.

Afară de răscumpărarea omului din robia păcatului, sacrificiul Mântuitorului a avut și alte scopuri, pe care le am putea numi secundare, și anume:

a) Ca să adeverească misiunea sa dumnezeiască și să pecetluască adevărul învățaturii sale;

b) Ca să dea lumii pildă de umilință, răbdare și lepădare de sine;

c) Ca să sfințească cu sângele său noua legătură dintre Dumnezeu și om, restabilită de El;

d) Ca să adeverească prin fapt nemărginita sa iubire de oameni; și în fine

e) Ca să răstoarne părerea falsă a iudeilor despre un Mesia pământesc.

* * *

III. *Servirea împărătească*. Ca profet și arhieru, Mântuitorul desfășură mărirea sa într'un chip care se putea vedea aproape numai cu ochii spiritului. Ca arhieru, El s'a umilit chiar și înjosit mai mult de cât orice om, primind de bunăvoie a suferi batjocuri, insulte, chinuri și moarte de ocară, dar pentru îndeplinirea actului mântuirii și potrivit demnității sale de Fiu al lui Dumnezeu, Mântuitorul trebuia să arate și o măreție, splendoare și putere corespunzătoare cu aceste două însușiri ale sale: de Dumnezeu și Mântuitor al lumii. Nici una din dregătoriile omenești nu este mai pompoasă, mai măreață ca cea de împărat. Împărat trebuia dar să fie și Mântuitorul, pentru a putea arăta măreția dumnezeirii sale și împărat a și fost, dar nu în accepțiunea obișnuită a cuvântului, nu împărat care să stea în fruntea unui anumit popor, să-și aibă curtea sa, oștenii săi, și să fie plin de deșarta mărire lumească, ci El a fost și este împărat spiritual, împărat al adevărului, împărat ceresc, împăratul împăraților. Aceasta ne o dovedește numele de împărat, care I s'a dat de profeți, de unii din contemporanii și urmașii săi și de El însuși; ne o dovedesc mai departe și în chip strălucit minunile sale și mai ales minunile făcute cu sine însuși și în special: coborârea la iad, învierea din morți și înălțarea la cer și șederea deadreapta Tatălui.

În profeții se vorbește de Mântuitorul ca împărat care va perpetua în vecie casa și împărăția lui David, (psalmi); ca împărat care va face judecată și dreptate pe pământ (Ieremia); ca împărat și mântuitor (Zaharia). Acelaș lucru îl spune și arhanghelul Gavriil către sfânta Fecioară, când îi anunță că ea va naște pe Mântuitorul lumii, prin aceste cuvinte: «Acesta va fi mare și Fiu al Celui prea Înalt se va chema. Și Domnul Dumnezeu îi va da tronul lui David, părintele său, și va împărăți peste case lui Iacov în veac și împărăția lui nu va avea sfârșit».

Magii de la răsărit, în timpul nașterii sale

Întreabă de locul unde s'a născut *Împăratul iudeilor*, a cărui stea o văzuseră la răsărit, și aflându-L, li aduc daruri ca unui Dumnezeu, *împărat și muritor*.

La intrarea triumfală în Ierusalim, iudeii îl numesc împărat al lui Israel. El însuși nu respinge acest titlu, când Pilat îl întreabă, dacă este împărat, ci din contră răspunde: «*Tu însuși știi că sunt împărat*» și deasupra capului Lui pe cruce s'a scris: «*Isus Cristos, împăratul iudeilor*».

Minunile săvârșite de Mântuitorul au desvelit înaintea ochilor martorilor oculari și ai celor ce au crezut și vor crede în el mărirea sa dumnezeiască. Minunea săturării celor 5000 de oameni cu 5 pâini și 2 pești a umplut de atâta admirațiune pentru persoana sa pe cei săturați în chip minunat, în cât voiau să-L aclme împărat, iar toate celelalte minuni au deșteptat în sufletul celor ce le-au văzut sau au auzit vorbindu-se despre ele ideea, că El este o persoană dumnezeiască, sau cel puțin un om înzestrat cu putere supranaturală.

Prin minunile săvârșite cu El însuși, Mântuitorul

a arătat în fine că este stăpân al vieții și al morții, al cerului și al pământului, că este Dumnezeu adevărat și că puterea și slava sa nu sunt numai atât de mari, cum s'au arătat ochilor omenesci, ci infinit de mari.

* * *

La actul mântuirii, efectuat de Mântuitorul Cristos prin întreita sa servire, au luat parte câte trele persoanele Dumnezeirii, fiind-că ființa dumnezeiască, fiind una singură și nedespărțită, nu e cu puțință ca una din persoanele Dumnezeirii să facă ceva fără participarea celorlalte. Considerată ca un actus *ad intra*, mântuirea este dar opera întregii Sfinte Treimi; considerată ca actus *ad extra*, este numai opera Fiului. Tatăl și Sfântul Duh au colaborat numai la mântuire, dar n'au săvârșit-o în toate amănuntele ei, cum a făcut-o Fiul, care a îndeplinit-o, nu numai ca Dumnezeu, ci și ca om. De aceea Fiul poartă în mod special numele de Mântuitor sau Răscum-părător al neamului omenesc.

Pr. I. MIHĂLCESCU

EPISTOLA CĂTRE GALATENI¹⁾

CAP. IV

Legea mozaică robește iar evanghelia dă libertate

1) *Iar zic: câtă vreme moștenitorul este prunc, nimic nu se osebește de rob, deși este stăpân tuturor, 2) ci e sub epitropi și economi până la vremea hotărâtă de tatăl.*

Apostolul începe să explice metafora cu pedagogul și, introducând explicarea prin λέγω δὲ, arată legătura ce există între lege și Hristos, între iudaism și creștinism. Iudeii, stând sub lege, nu se pot face părtași moștenirii ce li se cuvine ca oameni, precum minorul, stând sub tutelă, nu se poate folosi de propria lui moștenire.

3) *Așa și noi, când eram prunci, sub stihiiile lumii aceștia eram robiți, 4) iar când a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul său, născut din femeie, născut sub lege, 5) ca pe cei de sub lege să-i răscumpere ca să primim înfierea.*

Prin «noi» vom înțelege pe toți cei ce vin către Hristos, fie din Iudei, fie din păgâni, deși unii explicatori înțeleg numai pe iudei (Hrisostom), iar alții numai pe păgâni (Augustin). Porunca de care-i vorba aici este întreg imperiul Vechiului Testament. «Sub stihiiile lumii» este

o formă nouă și mai *in re* al expresiunii «sub epitropi și economi» din versul precedent. Iudeii au fost robiți sub legea mozaică ce se poate numi abecedarul moral al lumii. Ei au fost robiți pe un timp determinat și anume până la Iisus Hristos, care s'a născut sub lege, tocmai cu scopul ca să libereze pe cei de sub lege, adică pe iudei și să-i facă pe aceștia să învie, adică să-și poată lua moștenirea pe care o au ei dela Abraam.

6) *Iar pentru că sunteți fi, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, care striga: aba: părinte. 7) Așadar nu mai ești rob, ci fiu; iar de ești fiu și moștean prin Dumnezeu.*

Primind învierea, Dumnezeu a trimes iudeilor, deveniți creștini, pe spiritul sfânt în inimile lor și i-a învățat să se roage către tatăl. $\alpha\beta\beta\alpha$ este forma adevărat ebraică iar $\alpha\beta\beta\alpha$ este expresiunea aramaică pe care, de fapt, o întrebuintează și Mântuitorul. Forma aramaică îndată apare tradusă și în grecește: $\alpha\beta\beta\alpha \text{ } \acute{\omicron} \text{ πατήρ}$, aici ca și în alte locuri (Rom. 8.15; Marcu 14.36), lucru ce face pe Augustin, etc., să explice aici în modul că Dumnezeu Tatăl este atât al iudeilor, cât și al păgânilor. Expresiunea moștean prin Dumnezeu — $\kappa\lambda\eta\rho\nu\acute{\omicron}\mu\omicron\varsigma \text{ διὰ } \Theta\epsilon\omicron\upsilon$ pe care o au unii co-

1. Vezi numărul trecut.

dici (⌘ A B C) este înlocuită, în alții, prin: κληρονόμος διὰ Θεόν sau Θεοῦ διὰ Χριστοῦ — depe care este și traducerea românească ediția de Smirna (1846). În privința celor de mai sus se ia în considerare dreptul roman, după care atât fiii, cât și ficele, atât cei naturali și cei adopți, moștenesc.

8) *Ci atunci când n'ați cunoscut pe Dumnezeu, ați slujit celor ce nu sunt dumnezei din fire, 9) iar acum, după ce ați cunoscut pe Dumnezeu, dar mai ales fiind cunoscuți de Dumnezeu, acum vă întoarceți la stihilele slabe și sărace cărora vreți iarăși din nou să slujiți? Păziți zilele și lunile și vremele și anii? 11) Mă tem între voi, nu cumva înzadar să fiu ostenit pentru voi.*

Unele texte (⌘ A B C D E) zic: τοῖς φύσει μὴ οὐσι θεοῖς: «acelor care după natură nu sunt dumnezei», iar altele au μὴ φύσει — nefiind nimica adică: o iluzie, idoli. «Fiind cunoscuți de Dumnezeu», adică omul fiind în așteptarea mântuirii, Dumnezeu a binevoit să-i se și descopere față către față, în persoana Domnului Hristos. Galatenii, ca păgâni, au servit unor zei nereali. Devenind creștini, ei au lepădat robia acelor. Dar creștinismul lor nu e un merit al lor, ci un dar grațial răvărsat de Dumnezeu peste ei atunci când au fost cunoscuți de El. Se miră Pavel cum de ei vor să vie din nou la sclavia din care au ieșit prin darul lui Dumnezeu. Se vede că ei începuse chiar să țină timpurile sărbătorilor celor mari, Paștile, Rusaliile, colibele, anii sabbatici și deaceea Pavel e îngrijat ca să nu se fi ostenit în zadar. Fie atenți adventiștii (resp.: sabbatiștii) la aceste cuvinte. Vadă ei că a trecut umbra legii.. Iar sabbatul se pune pe aceiași linie cu acestea (Colos. 2, 16-17) și este definitiv desființat.

12) *Faceți-vă ca mine, că și eu ca voi, fraților, rogu-vă. Voi cu nimica nu m'ați supărat. 13) Iar știți că pentru slăbiciunea trupului v'am vestit vouă mai întâiu 14) și ispita voastră în trupul meu n'ați disprețuit, nici ați defăimat, ci ca pe un înger al lui Dumnezeu m'ați primit, ca pe Hristos Iisus.*

Acum se întoarce tonul epistolei. Sare dela 3,11, când îi batjocorea, la această vorbă plină de nădejde și foarte înduplecătoare. Atunci vorbea înțelegerii lor, iar acum inimii. Propozițiunea introdusă prin ὅτι este eliptică de predicat, servindu-i ca atare vorba respectivă a verbului din întâi. Ii roagă chiar. Le spune că nu este supărat. Le dă pilda vieții sale. Acum vine o parte chiar duioasă. Le amintește de cum trăiau înainte. Când venise întâia oară, Paul era bolnav. Orice boală era supărătoare, dar boala lui Paul se pare că era din acelea care stărnesc grață și

disprețul și, ca atare, putea să ispitească pe galateni spre dispreț. Cu toate acestea ei n'au căzut. Din expresiunea τὸ πρότερον, rezultă că Paul până acum a mai fost de două ori în Galatia. Întâia oară a fost în a doua călătorie misionară (Acta 16,11), și a doua oară în cea de a treia călătorie (Acta 18,23). Din istorisirea călătoriei a doua și a treia, nu se arată că Paul ar fi fost bolnav, dar nici nu exclude. Textul ignorează. Din faptul că ia cu sine pe Luca medicul, ca soț, se pare că această stare de lucruri se întărește. Nu știm ce boală era aceasta. Mai degrabă ne putem gândi la boldul din carnea sa, la îngerul satanei (2 Cor. 12,7). Cu toată această boală, Paul nu a fost disprețuit de galateni. Ce-i mai mult: îl priveau ca pe un înger și chiar ca pe Hristos. Ascendența acestui verset arată ce entuziasm era atunci pentru el.

15) *Unde este fericirea voastră? Că mărturisesc vouă, că, de era cu puțință, ochii voștri, scoțându-i, i-ați fi dat mie. 16) Așadar m'am făcut vouă vrăjmaș, grăindu-vă adevărul.*

Atât de mare era fericirea galatenilor... atunci! Unele texte au: τίς οὖν ἦν ὁ... altele (⌘ A B C F G) ποῦ fără ἦν, care se subînțelege. Τίς s'ar traduce: cum aș putea numi acea fericire a voastră? «Căci mărturisesc că, pe cât mi-aduc bine aminte, erați în stare să jertfiți pentru mine (recte, pentru învățătura ce v-am adus-o eu). Și acum? Le-a devenit dușman vorbindu-le adevărul?

17) *Ei râvnesc după noi, însă nu cinstit ci vor să vă osebească pe voi, ca să le urmați lor. 18) Iar bine este a râvni totdeauna în bine și nu numai când sunt eu de față la voi.*

«Râvnesc—ζηλοῦσιν are înțelesul prozelitizmului din Matei 23,15. Iudaizanții, care nu se numesc cu numele lor, caută să-și facă prozeleți între cei câștigați pentru Hristos. Iubirea și zelul lor sunt simulate, fățarnice. Tendința lor este să facă diviziune între Pavel și Galateni: divide et impera. Zelul lor nu este sincer, căci vor să vă înstrăineze de mine. Să râvniți în cele bune, dar nu numai când sunt eu la voi, ci totdeauna. Forma καλὸν δὲ ζηλοῦσθαι apare și ca τὸ ζηλοῦσθαι (DEFGIK), ζηλοῦσθαι (A C) și chiar ζηλοῦσθε (⌘ B).

19) *Copiii mei, cu care iarăși am dureri de naștere, până ce se va închipui Hristos întru voi, 20) aș voi, însă, să fiu acum la voi și să-mi schimb glasul meu, că mă îndoiesc de voi.*

Apostolul se numește pe sine doică (1 Tes. 2,2), sau celce naște (1 Cor. 4,15; Fil. 10) și de aceia, cu drept cuvânt, numește pe Galateni τέκνα μου. copiii mei» (⌘ B F G și textul Nestle) sau și forma neapocopată; τεχνία μου. Galatenii tuse-

seră creștinați mai înainte și acum apostolul trebuie să-i aducă din nou la evanghelie, trebuie să-i renască în Hristos. El își mărturisește năcazul și durerea ce o are acum, asemănându-le cu ale nașterii unei femei. Durerile nașterii sunt mari, dar nu prea lungi. Pentru ca nașterea să nu dureze prea îndelungat, Pavel ar dori să fie acum în mijlocul lor, să-și schimbe glasul după împrejurările momentului, numai și numai să-i aducă la Hristos.

21) Spuneți-mi mie, ceice voțiți să fiți sub lege, legea nu auziți? 22) Că scris este că Abraam doi fii a avut: unul din slujnică și unul din cea liberă, 23) Și cel din slujnică după trup s-a născut, iar cel din cea liberă prin făgăduință.

Acum apostolul întoarce cugetarea la cele de mai înainte (7—10) și-i face atenți pe ei la aceia că acum ascultă legea citindu-se Sâmbăta în sinagogă și anume la cazul expres al lui Avraam. Sub numele de ο νόμος—legea» se înțelege și legea propriu zisă, adică Decalogul, dar și Penta-teuhul, adică întreaga operă scrisă de Moisi. În Moisi, deci citim că Avraam a avut doi: din sluga sa Agara a avut pe Ismail, când era în plină vigoare bărbătească (Facerea 16, 15—16), adică nașterea era un postulat al trupului, iar cellalt fiu, Isaac, i s-a născut din soția sa Sara, când el era de 100 de ani, însă atunci vigoarea trupului se uscase. El a avut pe Isaac prin făgăduință (Facerea 21, 2—5). Particula «ci—αλλ'» arată contrastul între Ismail și Isaac, între cele ce curg din puterea trupului și din făgăduință, între Testamentul vechiu, ce ducea la robie, și Testamentul nou, ce duce la libertate prin Hristos.

24) Acestea sunt zise în alegorie: că acestea sunt două legăminte; unul de pe muntele Sinai, născând spre robie, care este Agar. 25) Că Sinai e munte în Arabia și se alătură cu Ierusalimul acesta de acum, că slujește împreună cu fiii săi 26), iar Ierusalimul de sus e liber, care este mama noastră, 27) că scris este: stearpo, care nu naști, saltă de bucurie și strigă, care nu ai dureri de naștere, că mulți sunt fiii celei pustii, mai mulți decât ai celei ce are bărbat.

Acum explică. Testamentul cel dintâi e cel de pe muntele Sinai. Din faptul că unele manuscrise (K L P) citesc: τὸ γὰρ Ἄγαρ Σινᾶ ὅρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, altele (A D E) au τὸ δὲ Ἄγαρ, iar din B lipsește δὲ, ar ieși înțelesul că în Arabia localnicii numesc muntele Sinai Agar 717 — stâncă, lucru ce nu se poate dovedi prin vreun alt loc din Biblie. Sinai deci corespunde Agarei, slujnica lui Avraam, care a născut fiu lui Avraam, dar fiu fără drept de moștenire. Ismailiții, urmașii lui Ismail, locuiau în Arabia, dar legea mozaică se cultiva în Ierusalim. Ierusalimul de acum, corespunde muntelui Sinai, pentru că în el, ca și în-

tre Ismailiți, nu se cultivă acum legea adevărată a lui Hristos, ci legea robiei. Cu totul altfel stă cazul cu creștinii care se aseamănă lui Isaac. Ei formează Ierusalimul cel de sus, mama noastră—care naște spre libertate. Copiii Sarei trebuie să se bucure (Isaia 54,1), și printre acești copii, sunt și Galatenii renăscuți în Hristos.

28) Iar voi, fraților, sunteți după Isaac fii ai făgăduinții 29) Ci precum atunci cel născut după trup gonea pe cel după duh, așa și acum. 30) Dar ce zice Scriptura? Scoate afară slujnica și pe fiul ei, că nu va moșteni fiul slujnicii cu fiul celei libere. 31) Pentru aceia, fraților, nu suntem fiii slujnicii, ci ai celei libere.

Particula δὲ este conclusivă și aplică alegoria la cititorii galateni, pe care acum Paul li numește frați, solidarizându-se cu dânsii, cu dânsii renăscuți. Deci galatenii să iea față de iudei și iudaizanti acea poziție care a luat-o Sara față de Agara. Fiul Agarei persecuta pe fiul Sarei, și atunci Sara a cerut lui Avraam să gonească pe Agara și pe fiul ei Ismail (Facerea 21,9-12). Așa să facă și galatenii, să gonească pe iudaizanti din mijlocul lor. Altel ei recad în iudaism și au soarta fiului celei sclave, iar nu a fiului celei libere.

CAP. V.

Li îndeamnă să stea în creștinism și să nu se potrivească iudaizanților.

1) În libertatea, dar, cu care Hristos ne-a slobozit pe noi, stați și nu vă cuprințeți iar cu jugul robiei.

Unele manuscrise citesc: τῇ ἐλευθερίᾳ ἡμᾶς Χριστὸς ἐλευθέρωσεν, cum am și tradus, iar altele citesc: τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἢ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε—pentru slobozenie ne-a făcut pe noi Hristos slobozi». Dacă Hristos ne-a eliberat, apoi a făcut-o aceasta pentruca să fim liberi de orișice jug, deci și de al legii mozaice. Cu acest vers se începe partea a 3-a: parenetică.

2) Iată, eu, Pavel, zic vouă: că, de vă veți tăia împrejur, Hristos nimic nu va folosi. 3) Mărturisesc, însă iarăși, fiecărui om care să taie împrejur, că dator este a plini legea întreagă.

În ce privește textul, notăm că πάλιν-iarăși, lipsește din D F G etc., cu toate că își are foarte nemerit locul său aici. Apostolul își pune numele aici, ca să le înfățișeze mai bine că acela care li vorbește acestea este chiar acela care le-a predicat și altădată, este Pavel. El accentuiază că, pentru un creștin, circumciderea are ca efect pierderea grației lui Hristos, care nu numai că, în acest caz, nu li poate folosi la

nimic, dar ei vor fi obligați să împlinească toată legea, lucru absolut imposibil. Particula δέ-însă este adversativă, punând în antiteză starea lor de dinainte și de după circumciziune.

4) *V'ați despărțit de Hristos ceice vă îndreptați în lege, ați căzut din dar, (5) că noi așteptăm cu duhul din credință nădejdea dreptății.*

Iată urmarea. Cei cari vor să se îndrepte prin lege și nu prin Hristos au căzut din grația lui Hristos și se fac vinovați de mânia divină. Creștinii stau în grația lui Hristos, căci așteaptă îndreptarea din credința în El.

6) *Că în Hristos Iisus nici tăierea-împrejur poate ceva, nici netăierea, ci credința care lucrează prin dragoste.*

Concluzie foarte nimerită: În Hristos s'a desființat și păgânismul și iudaismul. Creștinul este o creațiune nouă. În acest verset stă legătura cu Iacov 2,26. Până acum s'a vorbit de o mântuire prin credință, iar Iacov spune că «credința fără fapte este moartă». Pavel nu are în minte o credință stearpă, ci una care lucrează prin dragoste, deci una împreună cu fapte bune.

7) *Bine alergați! Cine va împedicat pe voi să nu ascultați de adevăr?* 8) *Sfatul nu e dela celce vă cheamă.* 9) *Puțină dospeală toată frământătura dospește.* 10) *Eu am încredere în voi în Domnul că nimic alta veți cugeta; iar celce vă tulbură pe voi, va purta judecata, orișicine ar fi!*

Pavel a căutat la galateni fapte de iubire. Galatenii o începuse bine. I-au împedicat, însă, alții de a continua ascultarea evangheliei. Nu spune cine-s instigatorii, însă, spune că, în orice caz, sfatul rău nu e dela el. Sînt puțini ceice învață răul între ei, dar se vede că învățătura lor a prins. Cu toate astea, Pavel are încredere în ei și razim în Domnul, că ei nu vor fi lăsați să mai fie în rătăcirea de până acum. Iar cei i-au îndemnat la rătăcire, își vor lua plata dela celce nu caută la față.

11) *Iar eu, fraților, de predic încă tăierea-împrejur, dece mai sînt gonit? S'a stricat dar zmințteala crucii?* 12) *O! de s'ar strica de tot ceice vă răzvrătesc pe voi!*

Iudaizanții insinuau că Pavel predică în alte locuri circumciziunea și poate că dădeau de exemplu pe Timotei, care fusese circumcis doar pentru ca să poată avea mai ușoară intrare între iudei. Pavel, dealtfel, niciodată nu predicase circumciziunea ca mijloc de mântuire. Dacă iudaizanții pun atîta preț pe circumciziune, apoi Pavel le dorește ca ei să se satisfacă în propriul lor organism cu desăvârșire, dar să lasă în pace pe creștinii.

13) *Că voi fraților, ați fost chemați la libertate; numai libertatea să nu o dați prilej trupului, ci rin dragoste slujiți unul altuia.*

Iată pentru care motiv se cuvine Galatenilor să se despartă de iudaizanți că să rămâie în libertate. Libertatea, însă, să nu o folosească dedându-să poftelor trupului. Codex Bezae traduce dativul τῆ σαρκί cu genetivul τῆς σαρκός și traduce: vertite în datam carni occasionem, dând sensul: carnea este începătura păcatului. În loc de διὰ τῆς ἀγάπης, cod. DEPG etc. citesc: «τῆ ἀγαπῆ τοῦ πνεύματος-prin dragostea duhului» și o pun în contrast cu τῆ σαρκί. Dragostea adevărată este lucrătoare spre toată fapta bună.

14) *Că toată legea într'un cuvânt se plinește, întru acea: să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși.* 15) *Iar de vă mușcați și mâncați unul pe altul, căutați să nu vă mistuiți unii pe alții.*

Înainte de ἐν ἐνὶ λόγῳ, unele manuscrise au ἐν ὁμῶν-întru voi, pus pentru a accentua că legea iubirii anunțată în Levitic 19,18 și propoveduită de Iisus Hristos (Matei 22,39; Marcu 12,31) este singura pe care trebuie să o ție ei. Legea iubirii, iar nu legea mozaică. Versetul 15 arată, prin contrar, punctele ne iubirii care's dinceince mai periculoase.

16) *Iar zic: în duh umblați și să nu săvârșiți pofta trupului,* 17) *că trupul pottește contra duhului, iar duhul împotriva duhului, că acestea se împotrivesc între sine, că nu celece ați voi să faceți* 18) *iar de vă purtați de duhul, nu sînteți sub lege.*

Formele περιπατεῖτε și οὐ μὴ τελέσητε pot avea senz imperativ, dar mai degrabă vom observa că, în acest caz, ele au înțelesul viitorului. De când cu păcatul original, a intrat în om dezarmarea între spirit și trup. Trupul pottește fapte în contra voinței spiritului (Rom. 7,15,23) și invers. În om, cele 2 potențe ale trupului și ale spiritului se luptă una contra celeilalte. Cine-i creștin nu mai împlinește fapte de ale trupului. Așa și galatenii, să nu se lase conduși de trup, căci nu mai sînt sub lege. Legea a fost dată tocmai pentru a deștepta în om înțelegerea dezarmării dintre aceste 2 puteri.

19) *Arătate, însă, sânt faptele trupului, care sânt curvia, necurățenia, nerușinarea,* 20) *idololatria, fermecătoria, vrăjbele, svezile, gelozia, mâniile, gâlcevile; împărecherele, ereziile,* 21) *pizmuirile, bencheturile și cele ce sînt asemenea acestora, de care zic vouă înainte precum am zis, că ceice fac unele ca acestea împărăția lui Dumnezeu nu vor moșteni.*

Pavel face înșirare de păcate și în alte locuri (Rom. 1,29-32; Efes. 5,3,5; Colos. 3,5,8; 1 Tim. 1,9,11),

nicăirea, însă, nu o face completă, pentru că nici nu-i este intenția de a cataloga faptele trupului, ci le înșiră pe cele «φανέρως-arătate». Aceste păcate se pot împărți în patru categorii: a) păcatele ale trupului propriu zise, sau ale desfrânării; b) păcate ale superstițiunii; c) ale dușmăniei și d) a necumpătării. Semnalăm că, în unele manuscrise, se află pusă în frunte și μοιχεία-preacurvia, care poate fi o glosă adusă dela Matei 15,19; Marc 7,21. Apoi, în loc de ἔρις, au ἔρεις, iar pentru eufonie, la unii părinți și în N B etc. lipsește φόνοι după φθόνοι, cum de altfel se află în paralela Rom. 1,29.

22) Iar roada duhului este dragostea, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, bunăvoința, credința, 23) blândețea, înfrânarea; împotriva unora ca acestea nu este lege.

Unele manuscrise au πραότης în loc de πραύτης—blândeța. Virtuțile numărate ca roade ale duhului sînt nouă, împărțite în trei clase, ca cele 9 cete îngerești împărțite în trei clase. Când se numără τὰ ἔργα—lucrurile trupului, se pune singularul—ὁ καρπός, pentru a arăta unitatea vieții în duh. Roada duhului se manifestează ca iubire, iubire către Dumnezeu, către aproapele și ca bucurie ce o are creștinul văzându se împăcat cu Dumnezeu. Contra unor astfel de roade ale duhului, nu este legea mozaică și nu poate fi nicio lege contrară lor. (1 Tim. 1,9).

24) Iar ceice sunt ai lui Hristos Iisus au răstignit trupul împreună cu patimile și poftele. 25) De viețuim cu duhul, cu duhul să și umblăm, 26) să nu fim măreți în deșert, unii pe alții întărâtând, unii altora pizmuind.

Cele mai multe manuscrise (A B C) au τοῦ Χριστοῦ, iar N are τοῦ Κυρίου Χριστοῦ Ἰησοῦ. Particula δὲ-iar este adversativă, dar nu la cele imediat mai înainte, ci la v. 16. Ceice au devenit creștini și-au crucificat trupul împreună cu Hristos și acum ei trebuie să trăiască numai potrivit spiritului. Potrivit lui să-și întocmească viața. Se pare că unii galateni poșteau mări și căutau să-și facă partide care să-i susție. Contra lor vine sfatul apostolului. Forma de dativ ἀλλήλοις φθονοῦντες se înlocuește (în B C) prin forma de acuzativ ἀλλήλους φθονοῦντες, repețindu-se expresiunea ca mai sus.

Cap. VI.

Indemnuri spre blândețe, binefacere și păzire de eres 6, 1-10.

1) Fraților, de va și cădea cineva în vreo greșală, voi, cei duhovnicești, îndreptați pe unul ca acesta cu duhul blândețelor, păzindu-te pe tine ca să fii și tu ispitit.

Se primesc de bune ambele cuvinte: πραύτης și πραότης—blândeță, care se obișnuiește a se traduce în cele românești prin genitivul plural ce și cum ar fi πραότητων. Prin «οἱ πνευματικοί—cei duhovnicești», înțelegem pe cei care sînt creștini și se conduc de duhul în contrast cu ceice se conduc de trup, cum am văzut mai sus. Paul se teme ca nu cumva unii galateni să procedeze aspru contra celor ce căzuse, și de aceia le dă sfatul de a proceda ușor și blând. Dar asta nu înseamnă ca ei să părăsească înseși principiile adevărului și să cadă în ispită.

2) Purtați sarcinile unul altuia și așa veți plini legea lui Hristos.

În locul viitorului ἀναπληρώσε ε, se găsește și imper. ἀναπληρώσατε (B F G.). Prin τὰ βάρη vom înțelege greutatea pe care le are omul, ca o urmare fatală a păcatului original și pe care să ni le ușurăm unul altuia din iubire, căci numai așa ne putem numi creștini, căci Hristos însuși a purtat pentru noi sarcina crucii.

3) Că de se pare cuiva că e ceva, nimic fiind, se amăgește pe sine însuși. 4) Iar fapta sa să a cerceteze fiecare și atunci numai în sine va avea laudă și nu în alții. 5) Că fiecare sarcina sa va purta.

Omul își datorește lui Dumnezeu tot ceia ce are. De aceia să nu se fâlească nici măcar cu sine însuși. Să nu cugete despre sine lucruri mărite, să nu-și socotească fapta sa în raport cu a altuia, ci în raport cu legea, adică să-și judece fapt în sine însăși.

6) Să facă părtaș celce se învață cuvântul pe cel ce învață de toate bunătățile.

Celce este învățător și se pregătește mereu pentru aceasta nu are timp suficient să se îngrijească de cele pământești, de ale gospodăriei. Învățăcelul, turma, să-i dea acestea. Dar nu așa, la întâmplare sau din milă și din silă, ci să-l împărtășească ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς-din toate bunătățile»

7) Nu vă amăgiți. Dumnezeu nu se batjocorește, că ce va sămîna omul, aceia va și secera, 8) că celce seamănă în trupul său, din trup va. secera stricăciune; iar celce seamănă în duhul, din duhul va secera viață veșnică.

Apostolul îi face atenți că fiecare faptă a milei își va avea plata sa. Iar dacă fapta va fi făcută cu gând lumesc, atunci va aduce stricăciune, iar dacă va fi cu gând bun, atunci va aduce adevărata răsplată în viața veșnică (Rom. 8,13). Duhul este care face viu (Ioan 6,63), și fapta duhului este aceia care singură ne poate folosi nouă.

9) Și făcând binele, să nu obosim. Că la timpul

său vom secera neostenindu-ne. 10) Deci dar, până când avem, să facem binele către toți, dar, mai ales, față de cei de o credință cu noi.

Numai atunci vom secera binele și mulțămirea, dacă nu vom slăbi a face astfel de fapte. Deaceia, câtă vreme suntem aici pe pământ, să căutăm a face binele față de toți. Cuvintele μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς ne induc în elementul celor de o religie sau de o națiune cu noi, dela care se și începe iubirea aproapelui.

Incheiere 6, 11-17.

11) *Vedeți cu ce litere am scris vouă, cu mâna mea.*

Apostolul Pavel obișnuia să aibă pe lângă sine servitori dintre ucenicii săi. Acestora le dicta scrisoarea și ei o scriau (Rom. 16, 22). Obișnuia, însă, să scrie el singur salutarea: «închinăciunea cu mâna mea, a lui Pavel» (1 Cor. 16, 21; Col. 4, 18; 2 Tesal 3, 17). Se pare totuși că epistola către Filimon este scrisă integral de Pavel (vers. 19), dacă nu cumva și a doua către Tesaloniceni (3, 17). Despre epistola către galateni, cei mai mulți exegeți sînt de aceeași părere. Verbul ἔγραφα trebuie raportat la întreaga epistolă ca și la Filimon. Forma aoristului arată timpul trecut, iar imperativul ἴδετε vrea să provoace pe cititor să vadă πηλίκους γράμμασιν, chiar forma slovelor cu care le-a scris.

12) *Acei care voiesc să placă în trup aceia vă silesc pe voi să vă tăiați-împrejur, numai ca să nu pătimească gonire pentru crucea lui Hristos, 13) că nici cei tăiați-împrejur păzesc legea, ci voiesc să vă tăiați-împrejur ca în trupul vostru să se laude.*

Iudaizanții, ca și iudeii, știau că nu pot ținea legea, dar, pentru lauda fariseilor, ei căutau să facă prozești. Deși pe alții îi îndeamnă spre jugul legii, totuși ei singuri nu-l poartă.

14) *Iar mie să nu-mi fie a mă lauda fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care mie lumea s'a răstignit și eu lumii. 15) Că în Hristos Iisus nici tăierea-împrejur este ceva, nici netăierea-împrejur, ci o făptură nouă.*

Voi, iudaizanților, laudați-vă în nemernicia voastră, iar eu mă laud în crucea lui Hristos, în care nu valorează lucrurile voastre materiale, ci aceia ce ar putea să iasă nou din ființa voastră: omul nou renăscut prin apă și prin duh (Ioan 3, 3).

16) *Și toți care vor umbla după acest canon,*

pace peste dânșii și milă peste Israilul lui Dumnezeu.

Începe binecuvântarea pe care vrea să o vadă peste toți cei ce vor umbla după regula data de el. Cuvântul κανόν vine dela ebraicul קַנּוֹן ce înseamnă: trestie, iar ca însemnare tipică, băț, îndreptar, trestia cu care se măsură ceva, iar în κοινῆ: model, regulă, normă, adică acei ce au norma că Iisus a desființat și tăierea și netăierea-împrejur, înființând noua creatură: creștinul. Construcția καὶ ὅσοι καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ arată că e vorba și de păgâno-creștini și iudeocreștini.

17) *In cele din urmă mie nimeni să nu-mi iaie supărare, că eu ranele lui Hristos pe trupul meu le port.*

Cuvântul τοῦ λοιποῦ (scilicet χρόνου) — în cele din urmă, în urmă este numai aici în tot N. T. El dorește ca galatenii să înțeleagă acum spusele sale și să nu-i mai facă năcaz. «Ranele» sînt semnele chinurilor ce a răbdat pentru Hristos și pe care în parte le și amintește cu alte ocazii (2 Cor. 11, 24-30; Acta 14, 19; 16, 22; 2 Cor. 6, 5; Acta 20, 19; 9. 24, 25). Aceste «rane» sînt «semnele ranelor τὰ στίγματα. Τὰ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ (sau, cum au unii codici: τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ); se poate să facă aluzie și la semnele de chinuire ale Mântuitorului pe care le-ar fi avut și Pavel.

18) *Darul Domnului nostru Iisus Hristos cu duhul vostru, fraților. Amin.*

Din epistola noastră lipsesc salutările personale (Rom. 16, 3-16; 21-23; 1 Cor. 16, 19-21; 2 Cor. 13, 11-13; Filip. 4, 21-22; Colaș 4, 14-18; 1 Tes. 5, 26; 2 Tes. 3, 17; 2 Tim. 4, 19; Tit. 3, 15; Filim. 23). Din binecuvântare lipsește verbul εἶη să fie». Nu dorește ca darul să fie «cu voi μεθ' ὑμῶν, ci μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, cu duhul vostru — ca duhul lor să se lumineze și să se depărteze dela cugăturile cele trupesti. Cuvântul ἀμήν, cu care se sfârșește doxologia dela fine, este ebr. אָמֵן, cu care se sfârșesc mai toate rugile la eb: ei și în-samnă: așa să fie.

Inscripția găsită la multe texte: πρὸς Γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ Ρώμης este postumă și supusă discuțiunii ¹⁾.

Ec. I. C. BELDIE.

1. Operele ce am consultat sînt: Manual exegetic de Olaru, vol. III; Teofilact: Tălcuire la trimiterile sf. Ap. Pavel, vol. II; Ioan Hrisostom, ep. către Galateni, trad. de P. S. Teodosie al Romanului, și notele luate la cursul învățatului profesor de exegeză dela Cernăuți Păr. Dr. V. Gheorghiu.

STUDII ȘI COMENTARI

PROOROCIA LUI ISAIA

cu scurte explicații

Asupra vieții și relațiilor personale ale proorocului n'avem alte știri de cât acelea pe cari ni le dă el însuși.

La începutul cărții sale ne spune că era fiul lui Amoț. Cine era acest Amoț nu știm ¹⁾. După cele ce găsim chiar în scrierea lui ²⁾ trăia în Ierusalim în strânse legături cu familia regală ³⁾. Era căsătorit ⁴⁾. Avea doi fii ⁵⁾.

A fost chemat ca prooroc sub Uzia în cel din urmă an al domniei lui ⁶⁾ și era încă în activitate în al 15-lea an al lui Hiskia ⁷⁾. Cât a mai trăit în urmă nu știm. Unii spun că a murit pe vremea domniei lui Manasse ⁸⁾. Cea din urmă știre despre el avem sub Hiskia, când regele Babiloniei trimite la rege sfetnici de ai săi ca să-l înduplece a face legătură cu el împotriva Assirienilor.

* * *

1. Tradițiunea rabinică crede că era fratele regelui Amazia despre care se vorbește în II Regi cap. 14. Alții cred a fi proorocul Amos. Așa cred Clement Alexandrinul în Stromata I, 41 (Migne. tom. VIII col. 847). Augustin în De civitate Dei Cartea XVIII ccp. 27 (Migne tom. XLI col. 483).

Amândouă tradițiunile își au origina în confundarea de nume.

2. Și acele date sunt la fel cu cele din II Regi 19, sq. și II Cron. 26, 22.

3. Isaia 7, 3.

4. Isaia 8, 3.

5. Isaia 7, 8, 18.

6. Isaia 1, 1.

7. Isaia 6, 36—39.—Vezi „Studii și comentarii. Noțiuni introductive” de mine pag. 72 sq.

Fericitul Ieronim vrea să determine timpul când a avut Isaia viziunea sa și zice că „Ozia a domnit la anul 52 când la Latini era Amulius, la Atenieni Agameston X-a. Viziunea a avut-o Isaia în anul în care s'a născut Romulus, fondatorul Romei” Migne. Tom. XXIII col. 24 în notă.

8. Tradițiunea judaică, cu care se unesc și unii scriitori bisericesti, ca Iustin, Tertulian, Origen, Ieronim, zice că era ginerele regelui Manasse. Și în anul 690 chiar socral său ar fi dat poruncă să-l omoare, făcându-l cu fierăstrăul — și cu un fierăstrău de lemn — Pentru a-l osândi la moarte Manasse a luat motiv chiar cuvintele proorocului „Am văzut pe Domnul șezând pe un tron” (5, 1).

Manasse a socotit aceste cuvinte ca o minclună nelegiuită, căci în Exod (33, 20) Moise zice că nici un om nu mai trăiește dacă a văzut pe Domnul. De aceea l'a osândit la moarte. (Vezi Iustin. „Dialog cum Tryph”. 120 Migne tom. VI col. 756, și alte locuri).

Omorârea prin fierăstruire era cunoscută pe acele vremi, cum se poate vedea din II Samuel 12, 31 și epistola către Ebrei 11, 37. Dar tradițiunea aceasta, cu privire la Isaia, nu o putem controla.

Este posibil ca Isaia să fi trăit până pe vremea lui Manasse. Proorociile lui nu sunt însă din vremea acela.

Tradițiunea morții lui este probabil de origină apocrifă. Origen (In Isaiam homil. I, Migne tom. XIII 223) zice că această tradițiune este verosimilă dar nu adevărată. Iudeii au născocit-o acuzând pe prooroc că a violat legea. (Vezi Origen „In Matheum” vol. X, 18 Migne tom. XIII col. 882, și alte locuri; Ieronim „In Isaiam” Migne tom. XXIV col. 516—558). Această tradiție este păstrată și în Talmud și în Targumi la II Reg. 21, 16 (Vezi Delitzsch Commentar la Isaia pag. 23 nota 1). Unii scriitori bisericesti cred că chiar apostolul Pavel în Epistola către Ebrei cap. 11, 37 când zice „au fost fierăstruiți” s'a gândit la Isaia.

Tradițiunea judaică a mai fost înflorită, probabil mai târziu, spunând că Isaia fugind de frica regelui a fost „înghițit” de un arbore mare, de un cedru, și acolo fiind prins cu lemn cu tot a fost tăiat cu fierăstrăul (Vezi Naegelsbach „Der Prophet Isaia” pag. XI în „Lange's Bibelwerk”).

Scrieri avem de la el numai proorocia ce-i poartă numele.

După II Cron. 26, 22 a mai scris «Istoria lui Uzia».

În II Cron. 32, 22 este vorba de «Viziunea lui Isaia» de care unii cred a fi o istorie a domniei lui Hiskia, ce ar fi făcut parte din o scriere mai întinsă «Istoria regilor din Iuda și Israel», care s'a pierdut. Alții socotesc că prin «viziunea lui Isaia» sunt a se înțelege proorociile din vremea regelui Hiskia și anume cap. 28—39 din scrierea păstrată până azi.

Unii cercetători i mai atribue și o scriere apocrifă «Ascensio Isaiae» ⁹⁾.

Evenimentele Istorice din vremea lui Isaia

Activitatea proorocului Isaia cade în timpuri de grea cumpănă pentru regatul Iuda. Cei 50 de ani de viață ai popoarelor de atunci din Orient — în cari ani a trăit și Isaia — cad în cea mai însemnată vreme din istoria țărilor din răsărit. În acel timp au fost foarte mari frământări și s'au făcut cele mai mari prefaceri.

Assiria se ridică la rangul de mare putere și cuprinde tot ținutul dela munții iranici până la marea mediterană și de la pustiul Arabiei până la munții Armeniei. Regii asirieni, Tiglat-Pileasar, Sargon și Sanncherib, înscriu pagini glorioase în istoria vremilor de atunci.

Mișcarea ce ei au produs între popoarele din răsărit — între care era și poporul Ebreu — a avut un puternic răsunet în sufletul proorocului, plin de credință în Dumnezeu cel a tot puternic.

Ingrijorarea politică ce cuprinsese toate popoarele a avut mare înrâurire și asupra stilului proorociilor lui pline de poezie și frumusețe. Pe el însă nu-l interesa legătura acelor evenimente cu viitorul politic sau istoric al popoarelor. Mintea lui, luminată de Duhul cel de sus, pătrundea legătura înaltă, ideală, ce au ele cu viitorul nu numai al popoarelor de atunci, ci al lumii întregi.

El vede, și înfățișează tuturor, aceste evenimente ca pașii cu cari Domnul din cer — făcătorul și cârmuitorul lumii — își însemnează mersul Său în istoria omenirii.

De aceea toate aceste evenimente le privește deodată sub două puncte de vedere: al vremii de față și al viitorului, fără să se gândească la distanța de timp ce poate fi între aceste puncte.

De aceea leagă el, ca și cum ar urma îndată

9. Vezi Vigouroux „Dictionnaire de la Bible. Vol III, col. 945 VII.

unul după altul, împrejurării de atunci cu cele din vremea când va veni Mesia. Așa înțelegem și acele expresiuni ale proorocului «în acele zile», sau «în acea vreme».

Israel avea în lume o sarcină *religioasă-morală* de îndeplinit.

Assiria, sau alte puteri mari, au în mâna Celui prea înaltcârma vieții lor. Dacă s'a ridicat Assiria, a cucerit și pedepsit pe Israel, împlinește prin aceasta orânduirea Domnului¹⁰). Deci înălțarea aceasta nu trebuia să ducă la îngâmfare, căci nu s'a ridicat decât cu voea Domnului.

Assiria dimpotrivă îngâmându-se pentru izbândă și supunerea atâtor popoare va fi pedepsită; va fi zdrobită chiar în locurile pe cari mai înainte le robise.¹¹)

A pedepsit Assiria pe Israel, căci așa a voit Domnul. Dar pedeapsa n'a fost dată numai pentru că Israel era poporul său ales, ci pentru că Israel avea o sarcină în lume pe care trebuia s'o îndeplinească. Peste toată lumea stă voea tare a Domnului. El de lumea întreagă se îngrijește. Deaceea și Israel, dacă stărue pe căi rele va fi pedepsit. Nu era în joc soarta politică sau istorică a acestui popor, din care un număr foarte mare s'a abătut dela credința strămoșilor. Și această avea oarecare însemnătate. Dar era în joc altceva mai de seamă pentru toată lumea: *credința într'un singur Dumnezeu creator și ocârmuitor a tot puternic al întregii lumii; era în joc formarea, creșterea și întemeierea aceluia stat în care voința lui Dumnezeu cârmuește toate, adică «împărăția lui Dumnezeu».*

Formarea și întemeierea acestei împărății atârnă de cunoașterea și urmarea voei Domnului, arătată, în acea vreme, în «*legea Domnului*», ce era centrul vieții poporului Israel, cu însărcinarea ca el, prin viața lui istorică să arate lumii întregi, care este voia lui Dumnezeu.

Deci când Isaia vorbește de «*sfântul lui Israel*» vorbește nu numai de Acel, care este mai presus de orice în lume, dar și de Acel, care cere ca voința Lui să fie împlinită spre a Lui slavă și spre fericirea omului.

Astfel ca să pricepem bine adâncul proorociilor lui Isaia trebuie să cunoaștem și situațiunea istorică a popoarelor din acea vreme, căci este o strânsă legătură între ele.

Anii copilării și tinereții lui Isaia cad pe vremea când proorocul Amos vestea lui Ieroboam II din Israel că brațul Domnului, ce pedepsește nelegiuirea și desfrâul, se arată în puterea Assiriei ce creștea zi cu zi. Pe atunci proorocul Hosea, uitându-se îngrozit la anarhia politică și socială a regatului celor 10 triburi vedea în

această anarhie începutul pedepsei ce vine dela Domnul.

Ca prooroc Isaia s'a arătat, fiind bărbat format, în cel din urmă an al domniei lui Azaria sau Uzia (806—754? sau după alții 777—736?).

Sub acest rege și sub coregentul și urmașul său Iotan (754—738?) regatul lui Iuda ajunse la o mare desvoltare.

Pe vremea domniei lui Uzia, Edomiții au fost învinși și cetatea Sela ca și portul Elath, din golful elamitic, cucerit. Cu chipul acesta s'au făcut stăpâni pe o cale principală a caravanelor ce mergeau dela marea moartă până la marea roșie și erau în legătură și cu drumul caravelor ce veneau din Arabia și Africa de răsărit.¹²)

Filistenii de asemenea au fost supuși și multe din întăriturile cetăților lor distruse, ducând în ele coloniști iudei.¹³)

Au cucerit orașele Moabiților întinzându-se dela Arnon până la Hesbon, în miază-noapte.¹⁴)

Amoniții fiind bătuți de Iotan au plătit bir mare.¹⁵)

În cei din urmă ani ai vieții sale Uzia a făcut legătură cu principele sirian din Hamath împotriva lui Tiglat-Pileasar III-lea¹⁶). În anul 738 Tiglat-Pileasar îi învinse și încorporează pământul sirian la regatul assirian. Uzia însă a scăpat nepedepsit.

Aceste lupte din afară n'au împedecat pe acești doi regi a se îndeletnici și cu întărirea¹⁷), împodobirea și gospodăria¹⁸) din lăuntru a regatului.

Dar Uzia a făcut greșala că a îngăduit poporului să jertfească pe coline și înălțimi.¹⁹)

El chiar, din mândrie, prețuind puterea regală prea mult, a intrat în templu și a voit să tămăe, săvârșind astfel acte pe cari numai preoții le puteau îndeplini. Preoții i-au atras luarea aminte asupra acestei fapte nepermise, dar el n'a voit să asculte. A fost pedepsit, căci apropiindu-se de altarul de tămăiat s'a văzut deodată plini de lepră.²⁰)

Iotan nu s'a dus niciodată la templu să se roage; iar poporul se făcea din ce în ce mai stricat.²¹)

12. Vezi 2 Regi 14,11; II Cron. 26, sq.

13. II Cron. 26.

14. II Cron. 26.

15. II Cron. 26.

16. Asupra legăturilor cu acest principe sirian nu găsim nimic în Sf. Scriptură. Sunt însă câteva inscripții assiriene. Vezi Köhler, Biblische Geschichte, pag. 360. Tiele Babilonisch-Assyrische Geschichte p. 219 și Hommel, Babilonisch-Assyrische Geschichte, pag. 660.

17. II Cron. 26 și 27.

18. II Cron. 26,10 și 27,4.

19. II Regi 14,4, 15,195; II Cron. 27,2.

20. II Regi 15,7-8; II Cron. 26,20-21.

21. II Cron. 27,2.

10. Isala 10, sq.

11. Isala 14,24.

Astfel regatul Iuda era frumos pe din afară, dar putred înlăuntru.

Acestea ne fac să înțelegem de ce credințele păgâne au prins rădăcini tari în Iuda și să credem în totul adevărate plângerile proorocilor, din acea vreme, că starea morală a poporului era foarte rea.

Aproape de sfârșitul domniei acestor regi a început războiul Sirienilor uniți cu cei din regatul Israel împotriva regatului Iuda — războiu cunoscut sub numele de «*siro-efraimit*».

Pricina războiului a fost că Iotam n'a voit să facă legătură cu Pekach, regele din Israel, și Rezin, regele din Damascul Siriei, împotriva Assiriei. Iotam se temea să nu se întâmple ca sub domnia lui Uzia.

Pe vremea aceia, situațiunea politică se înfățișa astfel: Două mari puteri se luptau pentru întâietate asupra Siriei și Palestinei. Erau Egiptul și Assiria. Egiptul dinspre miază-zi și Assiria dinspre răsărit. În înaintarea lor se întâlneau în Siria și Palestina.

În Palestina, *regatul celor 10 triburi — Israel* — îndată după moartea lui Ieroboam II-lea a fost locul de luptă între cei ce poșteau tronul regal.

La moartea lui Ieroboam II-lea se urcă pe tron Zacharia, fiul său. Acesta este ucis — după 6 luni — de Selum, care, după o lună de domnie, este ucis de Menahem.

În aceste certuri se formaseră 2 partide, între cari, cu cea mai mare probabilitate se amestecau Egiptul și Assiria. Rezultatul este că Menahem se îndreaptă către Assirieni, cărora le plătește bir mare ca să se poată ține în domnie.

Pe vremea lui este întâia dată când Assirienii, sub Tiglat-Pileasar III-lea, calcă pe pământul regatului Israel.

Domnia lui Menahem a fost scurtă. Pela 737 găsim pe tron pe fiul său, Pecahia. Dar și acesta pe la 736 sau 735 este ucis de Pecah, șeful gardei regale. Probabil că l-au ucis pentru că el, ca și tatăl său, era din partida Assirienilor. Și erau mulți, cari văzând cum Assirienii înaintază și cuceresc Siria, socoteau că numai o unire a tuturor statelor din Siria și Palestina — ajutate de Egipteni — s'ar putea împotrivi și ar avea sorti de izbândă. Pecah, șeful gardei, s'a făcut unelta acestei partide și a ucis pe rege.

Tot odată a cerut și ajutor Egiptenilor. Dar, înțeles cu Rezin, regele sirian, voea să aibă aliat și regatul Iuda, unde pe vremea aceea domnia Iotam. Acesta nu se învoește și atunci cei doi regi pornesc cu războiu împotriva lui.

Ajutorul mult dorit dela Egipteni iarăș n'a venit, căci chiar ei abea se puteau ține împotriva înaintării Etiopenilor din miază-zi.

Războiul cu Iuda începe chiar sub Iotam. Dar

el moare chiar la început și se continuă sub urmașul său Ahaz.

Îndată după moartea lui Iotam și în *regatul Iuda* ies la iveală cele 2 partide: assiriană și egipteană.

Poate că ar fi biruit una din ele, dacă n'ar fi fost proorocul Isaia, care, luminat de spiritul sfânt, arată regelui cât de primejdios este a se încrede în puteri streine și nu în puterea lui Dumnezeu.

Înaintea minții lui luminate se înfățișează câmpiile Iudeii năpădite de o parte din hordele assiriene, de alta de cele egiptene.

Palestina era între aceste două puteri, ce se dușmăneau, ca o bucată de care avea să întinză și una și alta.

Sfatul proorocului este ascultat numai în parte, căci Ahaz nu se unește cu Siria și Israel împotriva Assirienilor, dar în loc de a întrebuița alte mijloace de împăcare, face greșala și trimite soli, cu daruri scumpe, la Tiglat-Pileasar, ca să-l ajute. Acesta venind spre Palestina nu avea gândul să dea ajutor lui Ahaz. El voia să supună toate popoarele mici, dar multe, din partea de miază-noapte a Siriei. Odată acestea supuse Palestina cădea dela sine pradă puterii lui. Deaceia nici nu s'a grăbit să vină repede, în cât până să sosească el, Ahaz a fost biruit de Rezin și Pecah din Israel. Probabil că trimișii lui Ahaz au aflat pe Tiglat-Pileasar chiar în drum spre Siria, căci el pela 732 a cucerit Damascul. Astfel Ahaz a avut numai mulțumirea că a văzut pe vrășmașii lui înjosiți. Dar și prețul dat de el era prea mare, căci, prin trimiterea de daruri se declarase singur supusul Assirienilor.

Când a fost chemat la Damasc să se închine, ca supus, regelui assiriau, a fost nevoit să ia tot aurul din templu pentru a avea ce să ducă dar.

Urmarea acestei supunerii a fost că *puterea și cinstea regatului Iuda* a scăzut foarte mult. Acest fapt a făcut pe Edomiți și Filistenii să se declare liberi.

Regatul Israel, care se răsculase alături cu Sirienii împotriva Assirienilor era și el tributar Assirienilor.

Din punct de vedere *religios-moral* starea regatului Iuda era și mai rea decât cea politică. Ahaz a declarat cultul lui Moloch ca religie de stat²²⁾. În valea Hinom a jertfit acestui zeu pe însuși fiul său. În templu a clădit un nou altar după un isvod, care l'a văzut la Tiglat-Pileasar. Pe acest altar a adus el însuși jertfă. Templul Domnului a fost închis²³⁾. A fost vasal al Assirienilor tot timpul domniei lui. *Regatul Israel* împotriva căruia venise Tiglat-Pileasar a

22. Vezi proorocile lui Ieremia și Ezechiel din care se poate cunoaște starea cultului în regatul Iuda sub cei din urmă regi.
23. II Regi 16. II Cron. 28.

scăpat de distrugere, dar a fost redus la jumătate ca întindere, rămânând numai tribul lui Efraim cu Samaria ²⁴).

Regele din Israel — Pechah — probabil că a dat regelui assirian prilej să se îndoiască de buna lui credință, căci după unii istorici a pus el însuși pe *Hosea*, fiul unui oarecare Ela, să-l omoare. Așa s'a suit Hosea pe tronul regatului Israel. În vremea aceea regele assirian era ocupat să cucerească celelalte state mici de prin Siria și Palestina. După alții istorici partida egipteană ar fi pus să omoare pe Pechah și a ridicat pe tron pe Hosea ²⁵).

Pentru puțină vreme a fost liniște. Pe la 727 a murit Tiglat-Pileasar. În locul lui vine *Salmanassar IV-lea*. Atunci au început partidele din Samaria să se miște iarăși.

Egiptenii nu puteau îngădui ca Assirienii să se întindă prea mult în Palestina și încuraja pe partizanii lor. — Sabaco — sau Seve²⁶ — regele Etiopiei (?) cuceri Egiptul și îndată începu să intre în legătură cu statele din Palestina și Siria ca să facă legământ împotriva Assirienilor ²⁷). *Hosea din Israel* amăgit, intră în coalitie cu celelalte state, cari probabil și ele făcuseră o ligă împotriva cuceritorilor, și așa întemeiat pe această legătură, s'a declarat liber de Assirieni.

În regatul Iuda, în asemenea împrejurări triste, a venit la tron fiul lui Ahaz, *Hiskia*. Acesta s'a silit, din toate puterile, să aducă regatul Iuda în o situație mai bună. A căutat să îmbunătățească starea materială a poporului ²⁸). A desființat cultul păgân; a prăznuit Pesah cu mare pompă și a pus rânduiala în slujba dela templu ²⁹).

N'a fost fără grijă nici față de literatura veche, căci a pus să se adune toate resturile acelei literaturi ³⁰. El a învins pe Filistenii și le-a luat înapoi orașele pe cari aceștia le cuceriseră pe vremea lui Ahaz ³¹). A plătit tribul Assirienilor ca să poată avea liniște.

Răscoala statelor din Siria — cu Israel împreună — n'a lăsat nepăsători pe Assirienii. Salmanassar a venit cu armată împotriva lor și a supus pe foarte multe dintre ele. Foarte curând însă

după începutul acestui nou războiu a murit lăsând urmaș pe *Sargon*.

Acesta a cucerit între 724—722 regatul Israel distrugând cetatea, capitală, Samaria.

La 720 a supus orașele Hamat și Gaza; a bătut pe Egiptenii (sub Sabaco — Seve — sau So) în cunoscuta bătălie de dela Raphia. La 715 a bătut pe Sirieni și Arabi și la 711 a cucerit orașul filistean Asdod.

Hiskia, regele din Iuda, a scăpat numai prin ajutorul Domnului, în urma rugăciunii proorocului Isaia. Urmând Sfatul proorocului s'a păzit de a se amesteca în aceste războaie.

Regele babilonean — Merodach-Baladan — a trimes însă la Hiskia, între anii 711 și 710, să-l înduplece a se uni cu el împotriva Assirienilor și a scăpat astfel țara de birul greu ce plătea. Dar proorocul Isaia nu l'a lăsat, ci l'a sfătuit să nu se amestece. Astfel a scăpat țara de peire, căci la anul 710 armata lui Merodach-Baladan a fost zdrobită și Sargon s'a făcut stăpân și peste Babilonia ³²).

După moartea lui Sargon se urcă pe tronul Assiriei *Sanncherib* — Sennacherib —, care chiar pe vremea tatălui sau juca un mare rol politic.

Hiskia de astă dată se lasă amăgit și intră în coalitia celorlalte state mici din Siria, cari se ridicaseră împotriva Assirienilor.

Îndată după moartea lui Sargon trebuie să fi fost mari frământări în statele supuse Assiriei. Începând cu Babilonenii și mergând în miază-noapte spre Siria și apoi în jos până la Egipt erau numai state mici pe cari Assirienii le țineau sub puterea lor. Acestea toate, la moartea lui Sargon, au crezut că a sosit vremea liberării de robie. Egiptenii din miază-zi le încurajau și le făgăduiau ajutor, căci ei însuși pe de-o parte se temeau de puterea assiriană; pe de altă erau dușmănoși pe Assirieni și ar fi voit ei să stăpânească această mulțime de popoare.

Hiskia n'a înțeles toate acestea și n'a ascultat de glasul Domnului spus lui prin proorocul Isaia, și astfel a intrat în coalitie ³³).

Sanncherib auzind de această răscoală a plecat la războiu și, rând pe rând, a bătut pe Babiloneni, pe Arameii din miază-noapte și în răsărit pe Mezi și Kosei. În apus se arată pe la 702 către toamnă. Bate pe Fenicieni și merge pe coasta mării împotriva Filistenilor. În urmă trimete armată în Iudea, cerând să i se predea cetatea Ierusalimului ³⁴). I se dau mari daruri, dar el cere altele și mai mari și să i se predea orașul ³⁵). Regatul Iuda era în primejdie. Dar

24. De aceea de atunci auzim, la prooroci, numai de Efraim nu de regatul Israel, sau al celor 10 triburi.

25. II Regi 15₃₀, 17; alături cu analele lui Tiglat-Pileasar. (*Schrader: «Keilinschriften und das alte Testament»* ediția Zimmern pag. 264. *Tiele și Hommel* în lucrările lor «Babilonisch-assyrische Geschichte»)

26. Acesta, după unele date din inscripții, ar fi numai un comandant al armatei lui Pir'u, rege de Musri (Arabii; Etiopienii?). Vezi Schrader scrierea citată pag. 67 și Staerk «Das assyrische Weltreich im Urteil der Propheten» pag. 61 sq.

27. Schrader loc. cit. pag. 67 și 268.

28. II Cron. 32_{28,29}, II Regi 20₁₃.

29. II Regi 18, 19, 20. II Cron. 29, 30. sq.

30. Vezi Prov. 25, și Fürst. „Kanon des alt. Testaments“ pag. 78 sq. unde se găsesc datele din tradițiile vechi în această privință.

31. II Regi 18.

32. II Regi 20₁₃₋₁₉; II Cron. 32₃₁.

33. II Regi 18₂₁ alături cu II Regi 19, în afară de cele cuprinse în cartea lui Isaia.

34. II Regi 18, 19; II Cron. 32₁.

35. II Regi 18.

tocmai atunci Tirhaka, regele Etiopenilor, venea cu armată să întâmpine pe Sanncherib. El auzind de înaintarea Etiopenilor pleacă din Iuda și iese înaintea lor. Le Elteke, o cetate din pământul tribului lui Dan ³⁶), bate pe Tirhaka, de și acesta avea și ajutorul Egiptenilor ³⁷). După această isbândă Iudeii se temeau că Sanncherib se va întoarce împotriva lor. Și poate că s'ar fi întors la Ierusalim, dacă armata nu i-ar fi fost lovită de ciumă. Astfel a fost nevoit să se întoarcă înapoi la Ninive, unde două zeci de ani mai târziu a fost omorât de doi din fiii săi.

La vestea că Sanncherib s'a retras din Palestina Iudeii au adus jertfă de mulțămire Domnului că i-a scăpat de primejdia.

* * *

Aceasta este pe scurt situațiunea poporului ales pe timpul vieții proorocului Isaia.

Din zi zi neamul acesta devenea mai rău. Regii numai căutau ajutor la Domnul și-și puneau nădejdea în regii păgâni. Poporul ca și nobilii erau demoralizați și desfrânați; iar cultul păgân lua din ce în ce mai mare întindere.

În asemenea vremi grele este chemat Isaia la misiunea de prooroc.

CAPITOLUL I-ii

Titlul scrierii. Vremea când a trăit proorocul

Vers. 1. — *Vedenia lui Isaia, fiul lui Amos, pe care a avut-o asupra lui Iuda și Ierusalimului, în zilele lui Uzia, Iotam, Ahaz și Hiskia, regi din Iuda.*

Plângerea Domnului împotriva răutății poporului

Popor nerecunoscător.

Vers. 2. — *Ascultați ceruri.*

la în urechi pământ!

căci Domnul vorbește:

*«Am crescut fii și i-am ridicat,
dar ei s'au lepădat de mine;*

36. Ios. 19₁₄

37. II Regi 19. Schader loc. cit., pag. 273 sq.

În titlul scrierii autorul spune că ceea ce urmează i s'a arătat de Dumnezeu. El vestește dar cuvântul Domnului, nu al lui. De aceea zice „vedenia”.

Scriu aci „Amos” căci așa este textul original și nu trebuie să se confunde cu proorocul „Amos”. (Vezi introducerea la acest capitol).

„Vedenia” aceasta privește regatul Iuda cu Ierusalim ca vremea cea vestită.

Cele cuprinse în vedenie i s'au arătat pe vreme regilor Uzia, Iotam, Ahaz și Hiskia din Iuda. El a fost chemat la misiunea de prooroc în anii din urmă ai lui Uzia. Activitatea lui ține până în al 15 an al lui Hiskia, cam 40 de ani. (Vezi „Studii și comentarii de mine. Fascicola I la „Tabela sincronistică”).

Vers. 2. Isaia începe ca și Moise în cântul său din Deuteronomone 32₁. El aci dă cuvântul Domnului care, în durerea Lui, ia cerul și pământul ca martori că are tot dreptul să vorbească și să vestească poporului Său ce-l așteaptă. Cerul este locul de

Vers. 3. — *Boul cunoaște pe stăpânul său,
Și măgarul ieslea domnului său,
Israel n'a cunoscut,
Poporul Meu n'a înțeles».*

Vers. 4. — *Vai! neam păcătos!
Popor plin de nelegiuire!
Sămânță de răi!
Fii stricați!
Au părăsit pe Domnul,
Au desprețuit pe Sfântul lui Israel,
I-au întors spatele.*

unde Domnul vorbește și pământul locul unde se arată și se vede lucrul Domnului (Dt. 4₃₈). Amândoi au fost și rămân de-a pururea. Au văzut ce a făcut Domnul pentru acest neam și i vor da dreptate ca să-l pedepsească. Cerul și pământul, zice Teodoreț, le-a arătat binefacerile lui Dumnezeu. Și cerul și pământul dau mărturie împotriva răutății lor cum a dat și la răstignirea Domnului când soarele s'a întunecat și pământul s'a cutremurat (Migne Ptr. gr. Tom. 81 col. 218).

Suferințele ce vor veni le vin pe drept, căci s'au arătat mai pe jos de cât vitele.

Deși neamul acesta s'a născut ca toate celelalte popoare, totuși s'a învrednicit de o deosebită creștere din partea lui Dumnezeu. Istoria lor este plină de dovezi că Domnul a îngrijit de hrana lor pe vremea Patriarhilor, prin Egipt, în pustie, (Ps. 78_{23, 24}), apoi în Palestina, adică i-a crescut. Dar nu numai că i-a crescut, ci i-a făcut și mari, adică în toată vremea i-a ajutat să scape din nevoi și i-a ridicat punându-i în stare să domnească chiar peste alte neamuri. (Septuaginta are textul grec ἐγέννησα καὶ ὕψωσα am făcut și am ridicat) S'a purtat cu ei ca un tată față de copiii lui.

Dar ei L-au răsplătit foarte urât: S'au lepădat de El, închinându-se la idoli ciopliți sau turnați și dându-se la tot felul de fapte necuviincioase și desgustătoare. Nici animalele nu fac ca ei.

Vers. 3. Prin această comparațiune plastică arată și mai limpede cât de jos căzuse acest neam, Boul și măgarul au fost atunci și azi sunt animalele domestice cele mai mărginite la minte și totuși chiar la acestea găsești recunoștință. La Israel nu găsești. Și instinctul, care conduce pe animale, le pierise. De gândire nu mai era de vorbit. Mai mare rușine nu se putea

Vers. 4. Auzind proorocul această plângere a Domnului se mârșăiește foarte mult. În puține cuvinte, pline de mârșăie dar și de amărăciune, el zugrăvise toată starea în care se afla neamul său pe vremea aceea. Durerea arătată de Domnul prin aceste cuvinte îi cuprinsese sufletul. Prins de mânie, cu vorbe tari începe acum să dojenească tot poporul.

Apăsat, scurt, plin de mânie, vorbește proorocul. Este așa de supărat că abia poate zice câte 2, 3 cuvinte. Dar acestea fulgeră și trăsesc făcând pe cei ce aud să vadă și să simtă cât de rău au făcut.

Poporul acesta era sortit să fie cu totul altceva de cât ce este.

„Neam sfânt” trebuia să fie (Eșire 19₆). Dar este „neam păcătos”

„Poporul Domnului” trebuia să fie (Numeri 17₆). Dar este „popor plin de nelegiuire”.

Erau numiți „Fii ai patriarhilor” (Fac. 21₁₂). Dar sunt „sămânță de răi”, sau „γεννήματα ἐχιδνῶν”, pui de năpârci, din Mat. 3₇

Se numeau „Fii ai Domnului” (Deut. 14₁). Dar sunt „fii stricați”

Și sunt vrednici să fie strigați așa, căci:

1. „Au părăsit pe Domnul”, adică gândul lor s'a depărtat de El

2. „Au desprețuit pe Sfântul lui Israel”, adică grăesc vorbe urâte împotriva Lui.

3. „I-au întors spatele”, adică fac fapte de cari ei înșiși ar trebui să se rușineze. Se închinau la idoli (Comp. Ios. 24_{2, 14}, și Ezechiel 14₃).

Pedepsele date rămân fără rezultat

Vers. 5. — *De ce loviți fiind încă,
addogați fără de lege?
Capul tot este bolnav
Și inima întreagă lăncezește;*

Vers. 6. — *Din tălpi până la cap,
nu-i ceva sănătos;
Numai răni și vânătăi
și proaspete lovituri;
N'au fost stoarse și nici legate,
Nici cu unt de lemn muiate.*

Vers. 7. — *Țara voastră o pustie,
Orașele voastre arse cu toc,
Ogorul vostru, înaintea ochilor voștri,
[streinii îl mânăncă,
Și e un pustiu ca un prăpăd de barbari.*

Vers. 5. Foarte cu puțință că vorbele tari ale proorocului au impresionat mult pe ascultători și cititori. Dar i s'a răspuns: Când greșește cineva poate să fie mai întâiu pedepsit și la urmă dacă nu se îndreptează socotit ca pierdut. Tot așa și cu Israel. A fost el de ajuns certat, dacă a greșit?

La această întâmpinare proorocul răspunde cu versul 5 și următoarele: Două sunt căile de creștere ale Domnului: mila și pedeapsa (Romani 11,22). Și începând a se duce cu ochii minții înapoi în viața neamului său vede că, *nici cu răul nici cu binele*, Domnul n'a putut ține neamul acesta pe calea cea dreaptă. Toate mijloacele de muștrare erau sfârșite. Pedepsele nu-i făceau să înceteze a mai săvârși fără de lege. Vremile de belșug cu atât mai puțin.

Iată, zice proorocul, tot este bolnav în ei. Capul și inima, cari sunt organele de viață ale fiecărui om sunt bolnave, lăncezesc, se topesc de boală. Poporul întreg este și el un organism. În acest organism este bolnav și capul și inima. Adică toți au pierdut limpezimea minții ca și curăția de simțire a inimii.

Mintea bolnavă îi duce la idolatrie, la depărtarea de închinarea la Dumnezeu. Inima slabă și simțirea denaturată îi duce la viața desfrânată.

Pentru toate acestea le-au venit destule pedepse. ³⁸⁾

Vers. 6. Așa de multe au fost pedepsele că, luând poporul întreg ca și corpul unui om, nu găsești un locșor fără rană. Din tălpile picioarelor și până în creștetul capului sunt numai răni. Sunt răni făcute cu sabia, răni ce sângerează încă; vânătăi făcute de lovituri de biciu, de pumn, de ciomag, etc; unele sunt vechi căci ar fi fost nevoe să fie stoarse; altele sunt noi de tot, căci n'a fost nici muiate cu unt de lemn.

Dar cu toată starea rea în care se află poporul, el nu s'a îndreptat pe căile bune. Deaceia rănilor lui „n'au fost stoarse, nici legate și nici frecate și muiate cu unt de lemn” ca să se vindece. Cu alte vorbe acest popor *n'a voit să audă nici de ajutorul Domnului.*

Dacă s'ar fi întors pe căile cele drepte Dumnezeu l'ar fi vindecat.

Vers. 7. Proorocul temându-se că nu-s înțelese vorbele lui de mai înainte pune pe ascultători să vadă ce au în față: O țară pustie, un prăpăd cum nu se poate vedea de cât de pe urma năvălirii unor barbari sălbateci.

Acestea sunt dovezi vădite că Domnul a făcut toate încercările ca să aducă acest popor pe căile cele bune.

38. În traducerea versului 5 comentatorii se deosebesc mult unii de alții. Mi s'a părut bună traducerea greacă — LXX — Peșito (traducerea siriacă) și Targumi și interpretarea dată de Delitzsch, Caspari, von Orelli, Skinner și Codamin. Am lăsat la o parte traducerea Vulgatei și interpretarea lui Knabenbauer, Dilmann, Duhm și alții.

Vers. 8. — *Și a rămas fca Sionului ca o covergă*
[în vie,
ca un adăpost de noapte într'un
[câmp de castraveți
ca o cetate împresurată.

Vers. 9. — *Dacă Domnul puterilor,
nu ne-ar fi lăsat un mic rest
ca Sodoma am fi ajuns,
cu Gomara ne-am fi asemănat.*

Căile pe cari pot ajunge un viitor mai bun.

Vers. 10. — *Ascultați cuvântul Domnului,
câpetenii ale Sodomii!
Plecați urechea la legea Dumne-
[zeului nostru,
popor al Gomorii!*

(Am tradus „prăpăd” cuvântul ebraic: נַכְנַח - pe care LXX-a îl traduce cu „κατεστραμμένη” și Vulgata cu „in vastitate” Acest cuvânt se întrebuințează în Vechiul Testament despre distrugerea Sodomii și Gomorii și însemnează: răscolare, prefacere, întoarcerea tuturor lucrurilor și aruncarea d'avalma, pustii, *prăpădenie*. Și de sigur că proorocul întrebuințând acest cuvânt a făcut pe ascultători să-și aducă aminte de soarta Sodomii și Gomorii. Nu cumva în viitor vor avea și ei aceeași orândă?)

Vers. 8. Azi, ce e drept, Ierusalimul — aci numit „fca Sionului” — mai este, mai trăește. Dar cum? Singuratec, fără mișcare de oameni în el. În tocmăi ca o covergă pe care o face cineva în vie, sau pe câmp unde a pus sămânță de castraveți ca atunci când vor fi struguri, sau castraveți să-i păzească, să aibă adăpost. Incolo nu se vede nici un om. Căci nici la vie nici la locul unde s'au semănat castraveți nu se duc oameni decât când au de lucru. În altă vreme nu se vede nimeni. Tot așa când o cetate este înconjurată de vrăjmași, fie că aceștia au asediat-o de aproape, fie că numai o păzesc de departe. Nimeni nu iese, nici nu intră în lăuntru. Jur împrejur este pustiu.

Așa a rămas Ierusalimul. (Cele din urmă cuvinte: „ca o cetate împresurată” au fost traduse felurit. Cea mai bună traducere mi s'a părut aceasta. Corespunde și însemnării cuvântului original și înțelesului întregului vers).

Vers. 9. Și ar fi ajuns rău de tot această cetate, s'ar fi stins de pe fața pământului, dacă tot omul puterilor nu s'ar fi îndurat de locuitorii ei. Din Sodoma n'au scăpat de cât 4 oameni — Lot cu ai casii lui. Din Gomora n'a scăpat nimeni.

Din Ierusalim a rămas un mic rest. Aceasta arată că ei nu sunt tocmăi ca Sodoma și Gomora.

Și proorocul zice: „nu ne-ar fi”, „am”, „ne-am”, adică se cuprinde și pe el între cei de care Domnul s'a milostivit. Deci este un locuitor din Ierusalim. Și lasă să se înțeleagă că și pedeapsa ca și milostivirea Domnului a simțit-o el însuși.

(În textul ebraic este cuvântul „נֶחֱמָ” — puțin”, care nu se găsește tradus nici în LXX-a, nici în Peșito, sau Vulgata. Comentatorii sunt nelămurii dacă aparține stihului al doilea din vers sau celui al treilea. Unii traduc „aproape ca Sodoma...” Am tradus cu „un mic rest” căci și punctuașiunea masorifilor l'au înțeles ca aparținând de stihul al doilea și alte locuri din Vechiul Testament (Ps. 105,12; Prov. 10,20; II Cron. 12,) mă îndreptătesc să-l înțeleg așa.

Vers. 10. În versurile 2-9 proorocul se uitase în trecut și în vremea de față, în care trăia. Acum își îndreaptă privirea spre viitor. Trecutul îl știa. Prezentul îl vedeau. Cuvântul Domnului îl auzeau. Era osândă, blestem, nu binecuvântare. Atunci acei pușini rămași vor fi întrebat pe prooroc: „Ce să facem să scăpăm de peire?”

Proorocul, în răspunsul său se îndreaptă către toți locuitorii Ierusalimului: „קַיִינִים” sunt oamenii cu autoritate din cetate;

a) Să nu mai aducă jertfe

Vers. 11. — «Ce nevoie am eu de jertfele voastre
[cele multe ? zice Domnul.
Sunt sătul de arderile de tot de ber-
[beci
și de grăsimea vițelilor îngrășați;
Și sângele taurilor și mieilor și ță-
[pilor,
nu-Mi place».

Vers. 12. — Când veniți să vă arătați înaintea
[mea.
cine a cerut aceasta din mâinile
[voastre,
să bătăturiți curțile mele ?!

Vers. 13. — Nu-mi mai aduceți daruri ipocrite;
Mi este scârbă de fumul acela.
Luna nouă și sabbatul, chemarea la
[sărbătoare,
nu mai pot (suferi) nelegiuirea și
[grămădirea la praznice.

Vers. 14. — Lunile nouă și sărbătorile voastre
[urăște sufletul meu;
Îmi sunt o povoaară;
Sunt sătul să le mai rabd.

cei ce hotărăsc în toate chestiunile; iar „Dy“ este poporul supus lor.

Acei conducători ai cetății sunt plini de păcate cum au fost și cei din Sodoma. Ierusalimul era după vorba Apocalipsului (Cap. 11,) „πνευματικῶς Σόδομα“ căci mai marii lui erau plini de mândrie, desfrâu și impietăți la inimă ca și locuitorii Sodomii (Vezi Ezechiel 16₄₈). Poporul Ierusalimului era plin de fără de legi ca și al Gomorii de odinioară.

Aceștia toți auzind mustrarea proorocului și cum el îi numea neleguiți ca cei din Sodoma, se mirau și erau foarte intrigăți să afle de ce Domnul este supărat pe ei. Au nu jin ei legea? Au nu aduc jertfe destule? Au nu fac rugăciuni? Nu postesc?

La această mirare a lor proorocul răspunde cu versul 11.

Vers. 11. Ca să poată căpăta iertarea Domnului trebuie să se închine Domnului altfel de cum fac ei. Aduc jertfe multe de tot felul. Și de berbeci, și de vițeli și de tauri, și de miei și de țapi. Cred că prin aceste jertfe vor îmblânzi pe Dumnezeu să scape țara de nevoi. Aduc jertfe „arderi de tot“ — numite așa pentru că se ardea tot animalul pe altar — și erau cele mai de seamă jertfe. De asemenea căutau să aducă animalele grase, căci grăsimea era pentru Domnul (Levitic 3₁₆ sq. 7₂₃ sq. Ezech. 44₁₆) pe care voiau să-L mulțumească, dându-i partea cea mai bună.

Domnul însă le răspunde; „N'am nevoie de jertfele voastre; Nu-Mi plac“. De altfel Domnul nici n'a cerut jertfe.

Vers. 12—14. Domnul Dumnezeu n'a cerut de la ei nici măcar să vină la locașul Lui. Dar ei nu numai că aduc mulțime de jertfe, dar vin în grămadă la toate sărbătorile — la ziua întâiu a lunii, la ziua de sabbat; ori de câte ori sunt chemați dau năvală la toate praznicile. — De aceia când aud pe prooroc că Dumnezeu nu-l mulțumit de ei, rămân uimiți. Jertfe aduc, la templu vin. Ce vrea Dumnezeu? Atunci el le vestește cuvântul Domnului, care lămurește totul. Jertfele, darurile, pe cari le aduc ei la altar nu numai că nu mulțumesc pe Domnul, dar îi amărăsc sufletul. El, Domnul, urăște și jertele și sărbătorile pe cari el le prăznuesc. De ce? Pentru că toate jertfele, toate darurile lor le aduceau din fășărie, erau „daruri ipocrite“. Cu mâinile aduceau daruri, dar cu gândul erau la fără de legi. Nu-mi mai

b) Să fie curați

Vers. 15. — Și dacă întindeți mâinile voastre
Imi întorc ochii de la voi;
Chiar dacă faceți rugăciuni multe,
[nu le ascult;
Mâinile voastre sunt pline de sânge.

Vers. 16. — Spălați-vă! curățiți-vă,
Depărtați răutatea faptelor voastre
[din naintea ochilor Mei.
Incetați a mai face rău.

Vers. 17. — Invățați a face bine,
Căutați ce este drept,
Ajutați pe cel năpăstuit,
Dați dreptate celui orfan,
Sprijiniți pe văduvă.

aduceți daruri ipocrite; Mi este scârbă de fumul ce se ridică de pe altar din aceste daruri, zice Domnul. Darul ce se aducea la altar și fumul ce se ridica în sus din arderea darurilor închipuiau mulțămirea sufletului celui ce aducea darul pentru binecuvântarea Domnului, cum și dorința și cugetul curat de încredere desăvârșită în bunăvoința Lui. La locașul Domnului la sărbători când se vestea să se adune era însă „îmbulzeală“ mare de oameni nu curați la suflet și la fapte, ci de aceia al căror gând era la „fără de legi“.

Aceștea nu le mai poate suferi Domnul. Contrazicerea aceasta între faptă și cuget era foarte urâtă. Oamenii nu o vedeau. Poate o presupuneau unii judecându-se pe ei. Dar Dumnezeu o cunoștea bine. De aceia le spunea că este sătul de asemenea jertfe. I sunt o povoaară ce nu o mai poate purta. „Nu jertfele și darurile „sunt principaliter a Deo quaesita“ și în rândul întâiu cerute de Domnul (Ieronim, Migne, Patr. lat., tom. 24 col. 22 sq) ci jertfele spirituale sunt totuși atrag mila Domnului.

(Între sărbătorile Ebreilor erau: „sabbatul“ numit astăzi „sâmbătă“. Dar sabbat însemnează: zi de odihnă. Înainte de Moise nu se știe care era „sabbat“ sau „ziua de odihnă“. Era ziua a 7-a, dar care nu știm. De la Moise „sâmbăta“ era „sabbat“, și le aduce aminte Ebreilor nu numai facerea lumii, dar și liberarea din Egipt).

(„Ziua întâiu a lunii“, „luna nouă“ (hodes) era de asemenea zi de sărbătoare. Și ziua întâiu a lunii a 7-a era o sărbătoare mai deosebită).

Auzind aceste cuvinte aspre ale Domnului mulți se vor fi întrebat în ei înșiși: Dar ce vrea Dumnezeu de la noi? Alți, poate că au cerut chiar de la prooroc să le spună voea Domnului. Atunci el, în versurile 15—17 le spune a doua poruncă a Domnului.

Vers. 15—17. Ca să capete bunăvoința Domnului trebuie să se curețe sufletește. Căci trăind ca până acum nu numai jertfele dar și rugăciunile lor nu sunt primite. Rugăciunea este unirea gândului, a sufletului cu Dumnezeu. Dacă acestea sunt murdare Domnul nu ascultă rugăciunile, ori cât de multe ar fi.

(Observare. Asupra rugăciunii găsim numai în Deut. 26 oarecare prescripțiuni. În legea mosaică nu aflăm nimic. Aceasta ne arată că rugăciunea era ceva așa de natural că nici nu era nevoie de vre o poruncă. Și de sigur că dela nașterea omenirii chiar, rugăciunea a fost cel dintâiu mijloc de apropiere și unire cu Dumnezeu).

Ei nu se puteau apropia de Dumnezeu pentru că mâinile lor erau pline de sânge, adică făcuseră fără de legi nenumărate.

Ca să poată fi auzită ruga lor trebuia: Să înlăture răul și să facă bine. Adică mai întâiu să se spele, să se curețe de păcatele făcute, înlăturând răutatea dela fața Domnului și tot odată nemai săvârșind alte rele.

Dar aceasta nu era de ajuns. Trebuia să se arate hotărâți pentru îndreptare stăruiind în facerea de bine. Și anume să caute ce este drept, să ajute pe cel năpăstuit, să dea dreptate orfanului și

Dreptul de vot al femeilor și Biserica

În Franța — se știe — parlamentul a respins propunerea de a se da și femeilor dreptul de vot¹). Acest lucru pare, negreșit, destul de curios, dacă ne gândim că drepturile politice, pe care le au femeile în atâtea alte țări, li sunt refuzate tocmai în Franța, adică tocmai în țara unde locuiește poporul, care, mai mult de cât oricare altul, este reputat ca foarte supus și prevenitor față de femei.

Dar lucru și mai curios este, că în Franța li se refuză femeilor dreptul de vot pe motive de ordin curat religios. Cu alte cuvinte acolo, în Franța, această chestiune de ordin curat politic este în funcțiune de o altă chestiune, de ordin curat religios. Să mă explic.

În Franța, de zeci de ani, se perindează la putere guverne profund democratice și chiar socialiste. Ei bine, aceste guverne, vâslind mereu spre stânga, nu pot să fie decât și profund anticlericale. De aceea, în Franța dăinuiește încă, dela 1904, regimul separării Bisericii de Stat.

Bineînțeles că oricine, citind cele arătate până aci, ar fi în drept să-și facă următoarea socoteală: De vreme ce în Franța sunt în parlament și la guvern atotstăpânitori democrației și socialiaștii, nu este explicabil cum acolo nu poate să se înfăptuiască o reformă atât de democratică și de înaintată ca propunerea de a se acorda drepturi politice și femeilor. Și totuși, lucru de mirare, în Franța tocmai cei mai aprinși democrați și socialiaști sau împotriviți din răspuțeri acordării de drepturi politice femeilor, în timp ce tocmai naționaliștii și conservatorii, adică așa numiții reacționari, au vorbit și au scris în favoarea acestei reforme. De ce?

Lucrul acesta îl înțelegem, numai dacă ne gândim că, în Franța, mai toate femeile au o adâncă credință religioasă. De aceea acolo, cu prilejul discuției asupra acestei reforme, un parlamentar socialist a exclamat adresându-se către clericali care susțineau reforma: Nu dăm noi soarta alegerilor politice, nu dăm noi soarta țării pe mâna femeilor, care, în marea lor majoritate, sunt supt ascultarea preotului catolic. Înțelegeți?

În Franța, unde îndeobște femeia este profund religioasă, democrației și socialiaștii refuză femeilor drepturile politice, temându-se că ele, prin înrâurirea preoților catolici, ar face să se plece cumpăna alegerilor de partea așa numiților reacționari.

Ei bine, acuma în Belgia, aceiași propunere de a se da femeilor drepturi politice, este pe cale să desbina guvernul, care cu atâta anevoință s'a alcătuit, și să provoace chiar căderea lui. Căci acolo, după o lungă criză guvernamentală, de două luni, abia s'a putut înjgheba un șubred guvern,

format prin alianța catolicilor progresiști, conduși de Vicontele *Poulet*, cu socialiaștii conduși de cunoscutul *Vandervelde*.

„În Belgia — spunea mai deunăzi marele ziar, parizian *Le Temps* — desbaterile asupra chestiunii dreptului de vot al femeilor au izbucnit iarăși și au dat din nou naștere unor discuțiuni pasionate, în cursul cărora deputații socialiaști și catolici cari constituiesc majoritatea guvernamentală, s'au certat iarăși cu violență“.

„Pentru a înțelege îndârjirea și pasiunea pe care le pun diferitele partide în discuțiunea asupra acestei reforme feministe, — adaogă același ziar — trebuie să ne dăm seama de interesele politice și electorale importante, cari sunt în joc. Este de notat, că toți catolicii cer votarea acestei reforme, fie că ei sprijină guvernul, ca d. *Van Cauwelaert*, fie că îl combat, ca d. *Jaspar*, fie că rămân neutri, ca d. *Carton de Wiart*. Ei cer vot pentru femei, fiindcă nădăduiesc că, prin ele, își vor restabili situația politică, foarte zdruncinată de când cu alegerile din 5 Aprilie. Dinpotrivă, socialiaștii, în marea lor majoritate, și mai ales socialiaștii valoni, sunt adversari hotărâți ai reformei; ei se tem de efectele imediate ale reformei“.

De aceea, închee *Le Temps*:

„D. Van Cauwelaert, catolic, a stăruit ca socialiaștii să primească reforma pentru acordarea de drepturi femeilor, măcar cu începere din 1929; apoi d. Merlot, în numele a 40 de socialiaști valoni, a spus că el și prietenii săi au votat încrederea în guvern numai sub rezerva: că reforma feministă nu va fi propusă în parlament. „Dar dacă guvernul, cu majoritatea miniștrilor săi, primește amendamentele feministe ale reacționarilor clericali, noi, socialiaștii valoni, vom vota de aci înainte contra lui!“

Și căderea guvernului nu s'a putut înlătura decât votându-se, după propunerea unui socialist, o moțiune prin care se hotărăște că se amână *sine die* reforma feministă.

Așa se petrec lucrurile în Franța și în Belgia. Dar la noi?

La noi, oridecâteori s'a discutat în parlament această reformă, nimănui nici prin gând nu i-a trecut să facă vreo legătură între chestiunea acordării drepturilor politice femeilor și între chestiunea credinței lor religioase. Și aceasta, numai din pricină, că trebuie cu durere să mărturisim că, pe tărâmul credinței religioase, femeia română este cu mult, cu foarte mult mai prejos ca femeia belgiană sau franceză. Cu alte cuvinte, nici măcar nu se bănuiește că femeia română, posedând drepturile politice, ar putea, sub înrâurirea preoților, să facă să se plece cumpăna alegerilor în favoarea cutărui sau cutărui partid clerical.

1. În Germania intră ca deputate și în parlament. La Congresul Universal creștin din Stockholm (19-30 Aug. 1925), au luat parte mai multe astfel de deputate. — Nota A. S.

CRONICA BISERICESCA

Adunarea Generală a Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române

După cum am arătat în nr. trecut, la 24—26 Aprilie a. c. s'a ținut în Cluj *Adunarea Generală* din acest an a *Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române*. Cu acest prilej, orașul Clujului a avut în sânul său o puternică manifestare religioasă ortodoxă, care a făcut inimile să bată mai viu. Zilele cât a ținut Adunarea orașul a fost mai însuflețit și mai scuturat de veselie, pentru mărturisirea ortodoxă națională care venea să se rostească în sânul său.

Încă din ajun, din ziua de Sf. Gheorghe, începuse a se simți mișcarea deosebită care avea să se petreacă în inima Transilvaniei. Au început să socotească solii din toate părțile țării, care au umplut trenurile intrate în Cluj în noaptea dinspre 24 sau de a doua zi, Sâmbătă dimineața. A sosit comitetul central al Societății Ortodoxe, în frunte cu Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, au sosit reprezentanții autorităților din țară, care aveau să salute Adunarea, au sosit solii filialelor din parohiile orașelor: București, Iași, Cernăuți, Chișinău, Craiova, Brăila, Galați, Buzău, Ploești, Timișoara, Târgu-Ocna, Tighina, Ismail, Vaslui, Botoșani, Roman, Sibiu, Reghin, Târgul-Mureș, Sebeșul-Săsesc și altele. Orașul i-a primit îmbrăcat în steaguri tricolore, covoare scoase la vedere și ramuri de brad. La gară și pe străzi, pâlcuri de studenți primeau cu cântece naționale pe cei sosiți.

Adunarea s'a început printr'un Tedeum, slujit la biserica ortodoxă din Cluj, în ziua de Sâmbătă, la 11 dimineața. Această slujbă a fost săvârșită de Păr. *Andrei Ludu*, asesor consistorial, Păr. Protopop *Nicolae Vasin*, Preotul *Vasile Spătar* și de Păr. Diacon *Aurel Todoruț*. De față la acest Tedeum au fost comitetul central al Societății, toții solii din provincie, doamnele din Cluj, care fac parte din această societate, vreo 20 de preoți din vechiul regat și din celelalte provincii și apoi 55 de preoți din eparhia Clujului.

La sfârșitul slujbei, a cuvântat Păr. Asesor Ludu, rostind cuvinte însuflețite pentru unirea României, pentru Rege și familia domnitoare, salutând pe înfățișătoarele Societății Ortodoxe, ca purtătoare de biruință pentru întărirea credinței strămoșești și chemând binecuvântarea lui Dumnezeu asupra lucrărilor Adunării.

Dela biserică, cei de față au trecut cu toții în sala Teatrului Național din Cluj. Oricât de mare încăperea, ea nu putea cuprinde pe toți oaspeții, sporiți cu mulți cetățeni din Cluj, care voiau să fie de față la o așa împrejurare măreață. Sala era împodobită cu multă măiestrie, prin îngrijirea doamnei *Olimpia Zaharia Bârsan*.

La ceasurile 12^{1/2}, s'a făcut deschiderea Adunării, prin cuvântarea Prea Sfinției Sale Episcopului **NICOLAE** al Clujului, care a fost așezat în jilțul de prezident al Adunării. Prea Sf. Sa a spus:

„Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române ne-a făcut cinstea să convoace și să țină congresul ei anual în Ardeal, în Clujul suferințelor de ieri și nădejților de azi“.

„Ce poate fi mai natural decât ca să ne exprimăm toată bucuria și toată mulțămirea pentru acest gest, făcut de sigur și cu scopul de a ne cunoaște reciproc, a ne aprecia și a ne respecta și a ne ajuta în neajunsuri și a înjgheba o lucrare armonică și frățască pe teren cultural și religios-moral, spre binele Bisericii noastre drept-măritoare!“

Mai încolo, Prea Sf. Sa spune că, din Decembrie 1918, „când cătușele au căzut“, un duh nou străbate întreaga viață bisericească din cuprinsul țării românești. „O scurtă cuvântare de deschidere nu poate cuprinde nșirarea tuturor izbânzilor pe care Biserica noastră românească le-a dobândit dela unire încoace. Ar trebui volume, pentru a le putea povesti pe toate acestea. Ne aflăm însă în vremea când, de oarece toate prigonirile vechi au trecut, trebuie să strângem într'un mănunchiu toate puterile noastre. Prin aceasta, vom înfrânge urzelile vrăjmașe și Biserica Ortodoxă are să iasă biruitoare și triumfătoare“.

Mai încolo, P. S. Episcop îndeamnă pe toți oaspeții să se ducă să vadă așezămintele culturale și religioase ale populațiilor neromânești din acel ținut; să le puie în cumpănă cu ale noastre, să vadă deosebirea de ale noastre, să vadă deosebirea cu înșiși ochii lor și să-și dea seamă de starea cea tristă pentru noi. Ei vor vedea că aceste neamuri au putut lucra în liniște sute de ani, ajutați de stăpânire și de mai-marii lor, pe când bietul popor românesc a fost ținut în strâmtorare și împedat de a se putea dezvolta și el în laturea așezămintelor pentru învățătură și credință.

O! „e mult de lucrat în via Domnului, e mult teren înțelenit“, a zis Prea Sf. Sa. A spus că multe sate n'au biserici, multe orașe sunt „năpădite de tot felul de buruieni veninoase“. „Avem oameni cu mentalitate bolnavă, alergând după onoruri nemeritate și comori pământești, uitându-și de suflet și de datoriile creștinești“.

Chemarea noastră e acum a primeni această societate. Nu putem întrebuița măsura greșită de a ascunde relele care ne copleșesc. Trebuie să privim răul în față și să îndreptăm, scoțând din rătăcire pe cei greșiți și întărind pe cei aleși și buni, pentruca să dăm tuturor puțința de a trăi ca creștini și a fi cunoscuți ca atare.

În această privință, Societatea Femeilor Ortodoxe a săvârșit, atât în București, cât și pretutindenea în Vechiul Regat, fapte care-i asigură respectul și mulțămirea noastră“. Așezămintele și căminurile ei, cași măreața biserică a neamului dela Mărășești, sunt monumento neperitoare. Rapoartele care se vor auzi ne vor arăta lucrurile mari făcute la București, la Craiova, cum și în alte centre.

De aceia „să ne strângem rândurile, să vărsăm lacrimi de bucurie că Dumnezeu ne-a hărăzit aceste zile mari și să pornim la lucru, la lucru mare și sfânt, ca să ducem pretutindenea în țara noastră steagul biruinței vieții creștinești, spre mărirea lui Dumnezeu, și spre cinstea noastră de fii și fiice ale lui Dumnezeu. Numai prin acest semn vom învinge“.

Și încheindu-și astfel cuvântarea sa miezoasă și îndrumătoare către cunoașterea stării adevărate și a celor ce trebuiesc făcute, Prea Sf. Sa a isprăvit rostind cuvintele de începere pentru celelalte cuvântări:

„Declar congresul anual deschis“.

Intr'o clipă, toate mâinile s'au riau, izbucnind într'un ropot de plesniri din palme, care au răspuns astfel cu vie însuflețire cuvintelor Prea Sfinției Sale.

De aci încolo, au urmat cuvântările de cinstitoare a Adunării, rostite de solii feluritelor căpetenii ale vieții bisericești și de înfățișătorii feluritelor ramuri ale stăpânirii.

Păr. Econ. Dr. *I. Popescu-Mălăești* din București, a vorbit în numele Inalt Prea Sfinției Sale Patriarhului D. D. Dr. **MIRON**. Prea Cucernicia Sa a asemănat viața omenească cu o mare întindere de ape, peste care suflă vijeliile și prăbușește vasele de lemn slabe și neputincioase. Dar vasele cele mari, îmbrărate cu oțel, se împotrivesc cu tărie și valurile se sfarmă pe părțile lor. Așa și viața poporului nostru, a putut strabate grelele valuri, fiindcă a fost apărată de armătura neînfrântă care este credința în Dumnezeu. Dar întinsul de ape și acum e răscolit de furtuni aprige. De aceia corabia noastră, cu care am răzbit prin veacuri, trebuie întărită cu oțele neînfrante. Aceasta înseamnă întărirea credinței noastre ortodoxe. Tocmai aceasta însă face Societatea Ortodoxă a Femeilor Române. Asupra ei își trimite toate urările de izbândă și binecuvântarea sa Inalt Prea Sfințitul Patriarh al României.

Părintelui Dr. *I. Popescu-Mălăești* i-a urmat la cuvânt d. Profesor *Vladimir Ghidionescu* dela universitatea din Cluj, arătând că știința românească se întemeiază pe credința strămoșească și lucrează în ogorul muncii pentru cultura neamului. Lucrând împreună, vom ține sus steagul puterilor morale, care nu vor fi primejduite a slăbi și cu ele a slăbi și neamul. Întărind credința și ajutând știința, de fapt dăm o viață mai trainică poporului românesc. Deci puterile morale trebuiesc puse la locul de cinste, ele trebuie să ajungă a fi năzuință tuturor celor ce lucrează pentru întărirea patriei.

După d. Ghidionescu, s'a ridicat pentru a vorbi d. General *Trăilescu*. D-nia sa a spus, în numele armatei, că viața Statului se sprijină pe religie, școală, justiție și armată, care ocrotesc dezvoltarea civilizațiunii. Trecutul, cum și cele întâmplate în alte țări, sunt o dovadă că acolo unde acești stâlpi de temelie încep a se clătina, și țările se prăbușesc. D-nia Sa încheie cu urări pentru Capul Statului, pentru țară și pentru Societatea Ortodoxă.

Apoi a luat cuvântul d. *Ioan Gh. Savin*, inspector general al Ministeriului de Culte, care reprezenta Ministeriul

său. Domnia Sa a încărcat de laude Societatea Ortodoxă și a spus că Ministeriul prețuiește mult sprijinul ei minunat pentru întărirea ortodoxiei. Neamul nostru românesc a trăit prin ortodoxie. Toate faptele mari petrecute în sânul său, ca mărturisitoare ale iubirii de oameni, au primit dela Biserică îmboldul lor. Trebuie să înălțăm cât mai sus steagul ortodoxiei și al Bisericii, pentruca să putem avea astfel chezașia biruinței naționale.

A urmat apoi la cuvânt Păr. Dr. *Octavian Costea*, ca reprezentant al Ministeriului sănătății și ocrotirilor sociale. Sf. Sa a arătat toată îmbrățișarea aceluși Ministeriu către munca desfășurată de Societatea Ortodoxă.

Din partea orașului Cluj, d. Primar *Teodor Mihalyi* s'a ridicat pentru a spune că Dumnezeu ne-a învrednicit să trăim vremuri mari. Noi suntem datori să le umplem cu munca noastră râvnitoare pentru înălțarea țării și apărarea credinței.

Păr. Profesor Dr. *Aurel Crăciunescu*, asesor consistorial în Sibiu, a spus, din partea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit D. D. Dr. **NICOLAE** dela Sibiu, că Românii au uitat amarul, nu simt nicio ură și tuturor cetățenilor țării Biserica le strigă: „Veniți cu sufletele curate, pentru a munci la fericirea patriei obștești, pentruca toți să putem fi fericiți într'însa“. Incheie salutând Adunarea în numele Mitropolitului de peste munți și împărtășindu-i înalta sa binecuvântare.

D-na *Constanța Bogdan-Duică*, vice-prezidenta secțiunii din Cluj a Societății Ortodoxe, aduce Societății închinarea capitalei intelectuale a Transilvaniei, cerând o vie muncă pe ogorul ortodox, pentru înălțarea țării și a Bisericii.

D. Dr. *Valeriu Pop* a salutată Societatea din partea *Ligii Apărării Naționale*. A îndemnat pe ascultători să privească starea Rusiei, ajunsă în halul în care se află, din pricina străinilor care au săpat temelii credinței și au pus stăpânire pe foasta împărăție. Ideia creștină și națională trebuie apărată cu îndârjire, ca să asigurăm biruința României întregite.

La urmă, c luat cuvântul Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta Societății care, când s'a ridicat să vorbească, a fost salutată cu zgomotoase strigăte de salutare și prețuire. D-nia sa mai întâi a mulțămît pentru toate cuvintele măgulitoare rostite către Societate, prețuind și laudând munca ei neobosisă dintr'un răstimp de 15 ani. În adevăr, ea a făcut multe jertfe pentru binele patriei, arătând că, după cum în trecut, așa și în vremea de acum, Biserica este marea vatră de unde se lucrează pentru ridicarea neamului. Dacă trăim vremurile acestea mari, trebuie să mulțămim cu deosebire mamelor Ardealului, care, în vremurile cele grele, au știut să-și îmbărbăteze fiii, au legănat în cântecele doinei românești pe copii și au îmboldit la lupta pentru neam pe soții și pe fiii lor. „Ne închinăm smeriți“, a zis Prezidenta, în grai frumos românesc, „în fața muceniciei Ardealului și tuturor jertfiților lui le aducem slavă pentru cât au sângerat. Suntem și rămânem ostași ai credinței străbune ortodoxe, care s'a indentificat cu sufletul întregului neam românesc“.

Incheindu-și cuvântarea prin aceste cuvinte duioase, Principesa Cantacuzino a făcut propunerea, ca să se trimeată telegramă de plecaciune Maiestăților Lor Regelui și Reginei, Inalt Prea Sfințitului Patriarh, Mitropoliților Moldovei, Transilvaniei, Bucovinei, și Arhiepiscopului Basarabiei, Ministrului Cultelor, apoi doamnelor *Zoe Râmnicéanu*, casiera generală a Societății, și *Elena Popescu-Voitești*, prezidenta filialei din Cluj, care fiind împedecate de boală, n'au putut veni la Adunare.

Această întâie ședință a Adunării a fost închisă de P. S. Episcop *Nicolae* al Clujului, prin cuvinte în care și-a arătat mulțămirea pentru această însuflețită și caldă întâlnire.

După ședință, P. S. Episcop a poftit la masă în reședința sa pe toate membrele comitetului central și pe toate prezidente filialelor din Vechiul Regat și din provinciile alipite. După măsurile luate mai înainte, preoții au luat masa, în tot timpul Adunării, la Internatul Seminarului Teologic. A fost o fericită întâlnire, pentru că aici s'au putut vedea și cunoaște preoți din Vechiul Regat cu cei de peste munți și mai cu seamă cu cei din Basarabia, care au fost mai despărțiți de noi. Câte foloase din aceste întâlniri, tocmai prin astfel de laturi ale Adunărilor! Afară de lucrarea curată a discuțiilor care se urmează, mai este și laturea aceasta a cunoașterii și apropierii oamenilor. Adunarea dela Cluj a folosit preoților și în privința aceasta.

Toți preoții, întâlnindu-se astfel, au făcut mai întâi pasul de cuviință de a se duce să-și arate episcopului închinăciunile lor. Sub prezidența Părintelui Protopop *Ghidin* al Caransebeșului, care e nelipsit de la toate Adunările Societății Ortodoxe, s'au înfățișat la reședința întâiului Episcop al Vadului și l-au salutată ca atare, lăudând, prin glasul Protopopului, munca întrebuintată pentru buna întocmire a acestei eparhii, muncă prin care episcopul și-a cheazășit pe totdeauna închinarea și iubirea tuturor fiilor duhovnicești.

Prea Sf. Sa a răspuns mulțămind pentru fapta de dragoste sare i se arată și spune că nu și-a făcut decât datoria, lucrând precum se vede, în fruntea eparhiei. Roagă pe Dumnezeu să-i dea atâtea zile câte va putea fi de folos Bisericii al cărei fiu este.

Preoțimea a eșit mulțămită și de cuvintele auzite și de buna primire și de cugetul bun că și-a făcut o datorie.

A doua ședință s'a ținut în aceiași zi, la ceasurile 3 după amiază. Cea întâi a luat cuvântul Principesa Cantacuzino, care a făcut mai întâi o scurtă povestire despre chipul cum s'a urzit Societatea, despre ținta ei, care este unirea prin credință o Românilor de pretutindenea, apoi prin munca pentru răspândirea învățurii și prin așezăminte de propășire socială: Ea curăță această atmosferă îmbăcsită unde trăim, în care întâlnim năzuința aprigă de a ajunge la locuri mari prin poște și mai mari. Societatea a făcut mult bine în vremea războiului, ajutând sute și mii de nenorociți,

îngrijind de bolnavii și de răniții noștri și ai aliaților noștri, în spitale sau lagăre de prizonieri.

Ținta mai strânsă a Societății sunt copiii. Ea vrea creșterea lor în duh național și creștinesc, ca să ajungă înalte făpturi morale, folositoare țării lor. Lozinca viitoare a româncei trebuie să fie pe viitor: bărbăție și credință. Femeile trebuie să lupte pentru a înlătura materialismul sălbatec care cârmuiește societatea de azi. Noi nu putem da tărie neamului românesc decât numai prin credința noastră creștinească. Membrele Societății Ortodoxe trebuie să fie în frunte cu pilda aceasta. Trebuie să avem vie legătură cu Biserica. Trebuie să lucrăm împreună cu ea, pentru binele neamului, și a duce astfel la înflorire neamul nostru românesc.

D-na Cantacuzino a cerut apoi tuturor regionalelor Societății să lucreze în simț de disciplină față de centru și roagă pe membre să-i sporească munca, spre a înfrânge pe vrăjmaș și a ridica lucrul nostru.

De aici încolo, au urmat la cuvânt delegații felurilor filiale.

Păr. Dr. *Octavian Costea*, secretarul filialei din Cluj, a citit raportul despre ce a lucrat această filială, care, cu toată tinerețea ei, a putut săvârși până acum multe lucruri bune și frumoase. Principesa Cantacuzino, prea mulțămită de cele arătate despre pașii înainte ai filialei Clujului, i-a adus laude și, în numele comitetului Central, a dăruit 10,000 de lei, ca să se adauge la sumele care se adună pentru clădirea catedralei din Cluj. Fapta Principesei a fost salutată cu îndelungi plesniri din palme.

D-na *Öromolu*; prezidenta Societății Ortodoxe din Craiova, a arătat sporul lucrărilor Societății din acea localitate, prin înființarea de grădini de copii și de licee.

D-na Dr. *Carnabel* din Galați, prezidenta Societății Ortodoxe din acel port al Dunării, a povestit despre mersul din plin al Societății Ortodoxe în acel oraș, unde s'a ridicat un local mareț pentru școală, care a fost inaugurat acum 3 ani.

D-na *Siminel* din Chișinău arată munca vie întrebuintată în capitala Basarabiei prin înființare de școli.

La fel au citit rapoarte, despre localitățile respective, d-nele *Volenti* din Vaslui, d-na *Daia* din Roșiorii-de-Vede, *Tordoșan* din Sibiu și *Ialovinski* din Ismail.

La ceasurile 8 seara, s'au închis lucrările acestei ședințe, iar membrii Adunării s'au dus cu toții la restaurantul „Newyork,” la banchetul dat Adunării de filiala din Cluj. Aci, în mijlocul unei atmosfere foarte însuflețite, au rostit cuvântări P. S. Episcop *Nicolae*, care a închinat în sănătatea Maiestăților Lor Regelui și Reginei. Au mai vorbit: Principesa *Cantacuzino*, d-na *Siminel* din Chișinău, d-na *Bohățiel* din Cluj, Păr. *Grigorie* din Basarabia, d. *Savin*, inspector general dela Culte; profesorul *Vuia* și Păr. *Ioan Popescu* din Craiova.

A doua zi, Duminică, la ceasurile 9^{1/2} dim., s'a deschis ședința la Teatrul Național. Prezidenta Cantacuzino a pășit la împărțirea premiilor, care au fost date șco-

larilor și școlărițelor din Cluj, pentru fapte de seamă din îmboldul credinței ortodoxe și pentru silința la învățătură. Au fost priveliști foarte duiioase, când micii copii se întâlneau pentru a-și lua răsplățile. Ochii părinților se umpleau de lacrimi.

Apoi s'a trecut la ascultarea altor rapoarte despre munca filialelor, până la ceasurile 10^{1/2}, când părtașii Adunării s'au dus la biserica ortodoxă. Aci au ascultat slujba parastasului pentru răposata d-nă *Aurelia Pipoș*, una din cele mai inimoase părtașe ale Societății Ortodoxe, trecută în lumea veșniciei câteva luni mai înainte în București. Cu acest prilej, secretarul consistorial Laurențiu Curea a ținut o cuvântare în care a scos la lumină însușirile înalte ale răposatei, ca aprigă slujitoare și apărătoare a credinței ortodoxe.

La ceasurile 12, părtașii Adunării s'au întors la Teatrul Național, luându-se iar firul ședinței de dimineață. Toată sala teatrului era înțesată până la cel din urmă loc. Ședința a fost prezidată de P. S. S. Episcopul Nicolae. A luat cuvântul mai întâi Prea Sf. Sa, spunând că Societatea Ortodoxă s'a încărcat de mari merite în fața țării, ca mănunchiu de luptătoare pentru credința ortodoxă. Arată că doamnele au venit la Cluj pentru a-și mărturisi, în chip viu și văzut, îmbrățișarea caldă pe care o aduc Sfintei Biserici strămoșești. Ele au înscris astfel o pagină măreață în istoria Bisericii românești, prin lupta pentru credință, neam și țară.

Apoi Prea Sf. Sa a dat cuvântul d-nei *Zina Moroianu* care a ținut o interesantă conferință despre poezia poporului nostru în Basarabia. D-nia sa a înseput mai întâi printr'o scurtă povestire despre marii bărbați ai Bisericii, pe care i-am avut în Basarabia și care au luptat pentru păstrarea cugetării românești în vremea stăpânirii rusești. Arată partea pe care învățătura românească a luat-o pentru a duce lupta națională. Despre poezia populară din Basarabia, povestește multe lucruri de seamă. Intră în multe amănunte, pentru a scoate la iveală partea proprie de lucru a sufletului din Basarabia în această privință. Arată partea religioasă din această poezie, anume cugetările creștinești și ale credinței noastre ortodoxe, care au intrat în urzeala acestei poezii. Citează bucăți încântătoare din doinele și din povestirile în stihuri despre durerea Românului basarabean, care a fost rupt dela sânul țării lui și pus a trăi sub stăpânire străină. Vorbitoarea intră într'apoi într'o cercetare mai amănunțită a cunoscutei poezii „Miorița”, care se află și în traducere rusească, dar fără farmecul, duiosia și măestria așezării ei în stihuri, pe care le are în alcătuirea ei de baștină în graiul românesc.

Această conferință a fost ascultată cu multă luare-aminte și răsplătită cu multe bătăi din palme.

După aceasta a urmat iarăși împărțirea prêmiiilor. S'au dat teancuri de cărți școlariilor și școlărițelor din Cluj care au arătat silința la învățătură și mai cu seamă care s'au deosebit prin tragere-de-inimă la studiul religiunii. Rând pe rând, îmbrăcați în haine de sărbătoare, au trecut pe dinaintea Prea Sfinției Sale Episcopului

Nicotae și a Principesei Cantacuzino școlari din școlile primare, de aplicație, de meserii și de ucenici, din școli normale, cum și din liceele „Regina Maria”, „Principesa Elena” și „Gheorghe Barițiu”. Pentru toți aceștia, atât Episcopul, cât și Prezidenta, au avut câte un cuvânt de laudă sau de încurajare la munca pentru carte. S au dat astfel răsplăți la 120 de școlari și școlărițe dela 15 școale din Cluj.

La ceasul 1, ședința s'a închis și părtașii Adunării au trecut iarăși în sala restaurantului Newyork, unde comitetul central a dat un banchet în cinstea lor. Aci au luat parte 200 de persoane, în frunte cu P. S. S. Episcopul Nicolae și cu Păr. Dr. Ioan Lupaș, ministrul sănătății și reprezentantul guvernului la această Adunare.

Aci, d-na Prezidentă a salutat venirea Ministrului Sănătății în mijlocul Adunării și a închinat în sănătatea sa, Păr. Dr. Lupaș, răspunzând, a spus că guvernul privește cu interes și părtașie sufletească munca Societății Ortodoxe, a făgăduit sprininul material al guvernului, pe cât mijloacele sale bănești îi vor îngădui, iar sprijinul moral fără margini, a adăugat că guvernul a hotărât să înăbușe curentele primejdioase pentru defăimarea Bisericii, precum și să zădărnicească lucrarea urâtă, batjocorirea pornită împotriva persoanei Patriarhului. Apoi a urât Societății înflorire bogată și a spus doamnelor: «Faceți-vă datoria, duceți solia vestitoare de bine și de minunate rezultate în întărirea credinței, prin instituțiunile Societății Ortodoxe, precum și printr'o propagandă cât mai vie».

După ministrul Lupaș, a vorbit Principesa Cantacuzino, închinând pentru Maiestățile Lor Regele și Regina, apoi pentru filiala din Cluj, a mulțămît pentru buna întocmire a tuturor amănuntelor Adunării, care au mers așa de strună în toată desfășurarea ei. A mulțămît și autorităților locale pentru sprijinul dat și a adus mari laude Prea Fericitului Patriarh și Prea Sfințitului Episcop Nicolae.

După Principesa Cantacuzino, a vorbit d-na *Doca*, prezidenta «Crucii Roșii» de peste munți. Intr'o cuvântare înflăcărată, d-nia sa a descris suferințele Românilor de peste munți în trecut, a arătat tăria cugetului românesc, îmboldit și hrănit fără încetare de mamele române, și a încheiat cu multe laude pentru Societatea Ortodoxă și lucrarea ei socială însemnată și așa de prețuită, prin munca stăruitoare a părtașelor și cârmuitoarelor ei.

Au mai vorbit apoi doamnele *Iliad*, *Ștefănescu-Goangă*, *Iulia Siminel*, *Zina Moroianu*, *Alexandrina Tomescu*, *Gorgos* (Vaslui), care au închinat pentru feliuritele ținuturi ale țării, laudând jertfele făcute de ele pentru unirea și întărirea țării. Toate cuvântările le-a încheiat tot doamna Prezidentă Cantacuzino, care a mulțămît din nou tuturor doamnelor cârmuitoare ale lucrărilor Societății și care lucrează la apărarea credinței, a culturii și a bunei creșteri a neamului românesc.

În după amiaza zilei de Duminică, s'a continuat cu

ținerea ședințelor. Ea s'a deschis tot la teatru, sub prezidența Episcopului Nicolae. Prea Sf. Sa a dat cuvântul preoților care reprezentau episcopiile și clerul din Caransebeș, Basarabia, Oltenia și Buzău. În cuvântările rostite, toți acești soli au adus cuvinte însuflețite pentru a saluta Adunarea din partea ținuturilor bisericești și a persoanelor pe care le înfățișau și a ridica în slăvi marea lucrare creștinească și națională săvârșită de Societatea Ortodoxă.

Trecându-se la ordinea zilei, d-na Principesă Cantacuzino arată marea însemnătate pe care o are pentru noi noua episcopia a Clujului și Feleacului, înființată odinioară de Ștefan cel Mare, și câtă putere și vrednicie românească s'au cheltuit pentru păstrarea neamului nostru.

Pășind la arătarea mai amănunțită a lucrului săvârșit de Societatea Ortodoxă, d-na Cantacuzino spune, mai întâi, că ea a luat ființă în 1910. „De atunci și până în ziua de astăzi, timp de 15 ani, Societatea a isbutit să întemeieze multe așezăminte de învățatură. Astfel a ridicat în București un așezământ mareș pentru buna creștere creștinească a copilelor noastre. Tot în București, ea întreține un externat cu școală secundară, în care învață carte 200 de școlărițe. Are un institut în Craiova cu 120 de școlărițe, unul la Galați cu 310 școlărițe, un externat la Vaslui cu 150 de școlărițe, un institut la Iași cu 300 de școlărițe, un cămin la Bârlad și unul în Bacău, un externat în Tighina cu 100 de școlărițe, o școală primară în Chișinău, una de țesătorie tot acolo, asemenea una la Ismail și o școală în Giurgiu. Afară de aceasta, Societatea întreține 24 de grădini de copii, în care sunt îngrijiți 1500 de copii. Ea a ridicat apoi Biserica Neamului dela Mărășești, cu cripte pentru răposați, în care sunt adăpostite moaștele a 7500 de viteji căzuți în războiul întregirii naționale, a ajutat biserici, în război a întreținut spitale îngrijind în ele de 3500 de răniți și bolnavi, a ajutat pe refugiați și pe văduvele de război și a dat zilnic supe la 3500 de nevoiași în vremea războiului. A înființat 30 de biblioteci populare, a dat burse și scutiri de taxe școlărițelor sărace, în sumă de peste 2.000.000 de lei. Are 28 de filiale. A împărțit în Basarabia 4000 de cărți. A dat premii pentru scrieri de propagandă religioasă și națională în valoare de 100.009 de lei. Avera Societății se ridică la suma de 84 de milioane de lei, afară de fondurile administrate de fiecare filială în parte».

Societatea nu și-a mărginit munca numai în înăuntrul țării, ci a trimis odăjdii și icoane Patriarhiei din Ierusalim, a luptat pentru înființarea unei episcopii românești ortodoxe în America, și precum se știe, înființarea ei a fost hotărâtă de Sf. Sinod. Apoi a zugrăvit urmările strălucite, dobândite prin conferențele ținute de d-nea sa la Liga Națiunilor în Geneva. Spune că Societatea a înființat o secțiune de muzică religioasă, cu premii însemnate pentru păstrarea și înfrumusețarea muzicii noastre bisericești. Adaogă asemenea că, pentru viitor, Societatea Ortodoxă plănuiește înființarea mai multor căminuri pentru adăpostirea studentelor. Ea urmărește

apoi trezirea interesului opiniunii publice pentru prefacerea seminariilor bisericești, cum și pentru apărarea ortodoxiei noastre împotriva dușmanilor.

După înfățișarea atât de amănunțită a tuturor lucrărilor Societății până în vremea de față, cum și a tuturor celor chibzuite pentru viitor, Principesa Cantacuzino a mulțămuit viu tuturor comitetelor și presidentelor de filiale. În deosebi a pomenit de filiala din Cluj, care în adevăr a desfășurat o muncă vrednică de toată lauda. A încheiat salutând zorile frumoaselor izbâzi care se apropie, aducând omagii Regelui și familiei sale.

După propunerea Prea Sfințitului Episcop Nicolae, Adunarea și-a mărturisit toată bucuria ei pentru acest raport amănunțit și a mulțămuit prezidentei și comitetului central pentru vrednica activitate.

D-na General Florescu a citit raportul stării bănești a Societății. Adunarea, a aprobat cheltuielile făcute și a dat comitetului cuvenita descărcare. Apoi au fost aleși cenzorii Societății pentru socotelile anului curgător.

Pe urmă, d-na Ștefănescu din Tighina a arătat greutatețile întâmpinate de școalele primare, din pricina lipsei de învățători, și a cerut grabnica lor sporire pentru întărirea învățământului primar în Basarabia, unde se simte mai mare nevoie pentru întărirea vieții românești.

După aceasta s'a dat cuvântul Părintelui Nicolae Vasin, protopopul Clujului, care a vorbit despre însemnătate învățământului religios și despre nevoia unei noi întocmiri a lui în școalele primare și în seminarii. Sf. Sa a arătat cusururile programei analitice de azi, care îngrijește mai mult de buna creștere școlărească a copiilor decât de cea religioasă. Greșelile pedagogice însă nu rămân fără urmări. Spune ce s'a petrecut în Franca. Dacă tinerimea e crescută fără Dumnezeu, se ajunge la primejduirea neamului. Nu putem crește caractere decât numai dacă ținem seamă de tradițiunile noastre religioase. Ceice au în mână frânele țării nu trebuie să scape din vedere că neamul nostru s'a putut păstra în Transilvania numai prin buna creștere creștinească săvârșită de Biserică în sânul poporului. În starea de dărapănare morală pe care o străbatem azi, mântuirea nu poate veni decât dela evanghelie. De aceia Protopopul Clujului cere să se dea religiei în școalele noastre aceiași însemnătate pe care o avea și în trecut.

De aci s'a născut o discuțiune, la care au luat parte d. Ioan Gh. Savin, reprezentantul Ministerului Cultelor Preotul Ionescu dela Râmnicul-Vâlcii și Prezidenta Cantacuzino. În urma propunerii acesteia, comitetul a votat o moțiune ca să se mijlocească la autoritățile în drept a da o nouă întocmire învățământului teologic, pentru o pregătire mai temeinică a tineretului nostru în latina religioasă.

După aceasta, d-ra Vivi Tănăsescu a spus cum s'a alcătuit secțiunea foastelor școlărițe ale Școlii Ortodoxe, după pilda de dărzenie și de muncă, dată de Principesa Cantacuzino. Pilda acestei rare femei a oțelit sufletele tinere, a spus vorbitoarea, adăogând că ele sunt ho-

tărâte acum să lucreze cu stăruință și voioșie pentru împlinirea țințelor Societății Ortodoxe.

Erau ceasurile 7 seara când Adunarea și-a isprăvit lucrările. Cele din urmă cuvântări au fost ale Prea Sfinției Sale Episcopului Nicolae și a Prezidentei Alexandrina Cantacuzino, care au rostit cuvântările de încheiere, în mijlocul însuflețirii tuturor, sporită încă prin manifestațiunile înflăcărâte ale tineretului universitar.

Seara la 9, s'a dat la Teatrul Național o desfășurare teatrală prin jucarea bucății *Papa Leonard*.

Luni, înainte de amiază, părtașii Adunării au vizitat *Cheile Turdei* și monumentul lui Mihai Viteazul.

Cu aceasta s'a încheiat acest „praznic de trei zile al ortodoxiei în capitala Ardealului“, cum îl numește revista *Renașterea* (2 Mai c.), organul eparhiei Clujului, lăsând amintiri neșterse în inima tuturor celor ce au luat parte la ea.

Despre Mitropolitul Vladimir al Bucovinei

În nr. trecut al acestei reviste, scriind despre moartea Mitropolitului *Vladimir*, întâmplată în Cernăuți, în luna trecută, am spus că răposatul a fost prețuit nu numai de turma sa creștinească, ci încă și de celelalte populațiuni ale Bucovinei, pe care, când a putut, le-a ocrotit, ca un bun creștin, care vede în orice om un frate al său. Lămuream atunci pentru ce și un rabin a vorbit la moartea sa, fiindcă și Evreii s'au împărțășit din bunătatea acelei inimi mari, fiind ocrotiți de răposatul în vremea ocupațiunii rusești.

De data aceasta, putem veni și cu arătări mai depline în această privință, despre locul pe care fostul Mitropolit și l-a câștigat în inimile evreiești. Căci iată ce scrie Dr. *Mayer Ebner* din Cernăuți, cu prilejul morții răposatului în ziarul *Ostjüdische Zeitung*, care se tipărește în acel oraș.

„Duminică, 24 Aprilie, a murit, în vârstă înaintată de 87 de ani, Mitropolitul *Vladimir de Repta*.

Repta! Așa îl numea poporul din Bucovina. Modest și simplu suna acest nume în gura poporului.

Mulțimile despoaiepefavoriții lor de oricetitulpompos. Că acest *Repta* a fost un înalt Prinț al Bisericii, căruia și bătrânii și cei mari îi sărutau mâna cu respect, fie! în conștiința noastră, însă, trăia nu atât acest *Repta* oficial, cât mai degrabă bunul om *Repta*, pe care toți îl venerăm, încă din timpul copilăriei noastre. În 1891, eram elevul școlii primare israelito-germane din Cernăuți. Într'o zi, a venit în clasa noastră un inspector școlar. Un preot în rasă. Barba lui neagră ascundea câteva fire argintii. Blândă și binevoitoare a fost ființa lui. Profesorul, vădit emoționat — *Steinhaus* era numele excelentului om — s'a liniștit. Acest inspector nu venise pentru a căuta lipsuri și pentru a face rapoarte defavorabile. Oh, nu. Acest inspector ne-a pus nouă, băieți mici, întrebări cari nu ne-au trudit mintea. Plină de dragoste era ființa lui și, din glasul lui, care niciodată nu s'a ridicat pătimaș, răsuna atâta bună-

tate, încât am prins dragoste de acest inspector, care venea odată sau de două ori pe an...

Autorul articolului, arătând apoi, că Mitropolitul de *Repta* a fost pentru Evrei un bun și 'scump prieten continuă:

*În vremurile acestea rele, ni-e dat să vedem, că și înalți prinți ai bisericii întonează cântecul de ură al Haken-kreuzlerilor¹⁾ și vedem cum starea de spirit, în preoțimea greco-orientală, nu se manifestă în favoarea noastră. Atunci se trezește în noi amintirea unor vremuri mai frumoase și atunci stă înaintea noastră, în întreaga sa măreție, chipul cel mai nobil al acestei preoțimi greco-orientale — Mitropolitul *Repta*. Ca și dânsul, au fost aproape toți acei preoți pe care celibatul nu i-a înstrăinat vieții, cari, în cercul lor preoțesc, trăiau în cea mai bună armonie cu evreii lor și cari vedeau în noi oameni de altă credință, dar nu străini. Acum vreo trei ani a apărut într'o sărbătoare, în sinagogă, preotul greco-oriental al unui sat din Bucovina și fără intenție de convingere, a a ținut Evreilor o predică despre adevărata omenie, despre iubirea dintre oameni, despre pace și prietenie ș. a.*

Știrea despre acest eveniment a produs oarecare surprindere, căci nu suntem de odicei prea alinați de slujitorii Bisericii. Nicăieri în lume însă nu s'a dezvoltat atâta, tipul preotului nobil, ca în preoțimea ortodoxă a Bucovinei, și încă azi trebuie să se fi păstrat liberă de molima antisemitismului.

Nu e de mirare că, în fruntea acestor păstori sufletești ortodocși, se găsea Mitropolitul *Repta*, un om cu inima de eopil, un sfânt, cum era de fapt, în carne și oase, fără lungul proces de canonizare, un adevărat slujitor al aceluia Dumnezeu, care, la urma urmei, e Dumnezeuul nostru, al tuturor.

A venit ziua încercării. Erau zilele furtunoase după izbucnirea războiului. Rusia semi-asiatică tăvălea hordele sale peste granițele Bucovinei. Acestor cazaci și tartori le-a eșit, în parte nemeritat, zvonul că aduc jaf și moarte fiilor lui *Israil*. Atât de generală era această credință, încât mulți creștini au pus în geamurile lor cruci și icoane pentru a apăra casele lor. Evreii din Cernăuți erau cuprinși de groază. Ei auzeau bubuitul tunurilor rusești. Cui s'au adresat ei în clipa de nevoie? Mitropolitului de *Repta*. Cine i-a apărut? Mitropolitul *Repta*. Cine a dat Evreilor adăpost și apărare în reședința mitropolitană? Mitropolitul *Repta*.

Și autorul articolului, încheie astfel:

Dela crucea de aur de pe pieptul Mitropolitului de *Repta*, nu se resfrângea strălucirea rece a unei biserici iubitoare de pompă. Dela această cruce strălucia iubirea pentru întemeietorul Bisericii, care a chemat la dânsul pe toți chinuiții și împovorații.

În valurile care s'au revărsat asupra noastră, am căutat și am găsit apărare la omul cu crucea stră-

1. N'am văzut aceasta. De unde o scoate autorul articolului? — Nota Arhim. *Scriban*.

lucitoare, care i-a fost toată viața un simbol al iubirii și nu al urii.

Repta, Repta al vostru, Repta al nostru s'a dus, toată lumea însă și în special noi, Evreii, îi vom păstra amintirea în cinste și vrednicie!"

Intre General și Episcop

Polemică pe chestiunea preoților militari.

I.

Până înaintea marelui război, noi nu aveam un corp ntocmit al preoțimii oștirii. Fusese ceva mai bine odată, ar mai pe urmă, și ce fusese se desfăcuse.

Pe vremea războiului dela 1877, regimentele își aveau preoții lor. Erau preoți ai regimentelor în timp de pace și așa rămâneau și în vremea războiului. Am văzut și noi mulți preoți de aceștia, purtând pe pept decorațiunea *Trecerii Dunării*, dată celor ce au luat parte la războiul Neatârării. Așa a fost Arhimandritul *Ioachim Voluntas*, care a murit în Galați, multă vreme după acel război, și care a trăit în acel oraș numai în slujba aceasta, de preot de regiment, având la el acasă soldat de slujbă ca orice ofițer.

Acești preoți erau mai mult călugări, fiindcă, pe acea vreme, regimentele își schimbau des garnizoana și un preot statornic în oraș nu putea pleca cu trupa. Fără a fi oameni de învățatură, dar fiind oameni cucernici și închinați numai slujbei lor, acei preoți ai oștirii au lăsat amintiri plăcute și sunt ofițeri bătrâni care-și aduc aminte de ei cu plăcere. Așa este cunoscutul General *Tarnovschi* din Iași, care s'a deosebit mult în marele război în luptele din Dobrogea, prin priceperea și îndrăzneala sa și care, deși prins de vrăjmaș și dus în tabără de robie, a fost cinstit de el cu învoirea de a purta sabia. Insuși Mareșalul Mackensen a ținut să-l cunoască personal și el i-a dat voie să poarte sabia, fiindcă a băgat-deseamă că era, în rândurile noastre, un colonel care ducea lupta cu multă însuflețire. Ei bine, acest general a luat parte și la războiul din 1877 și povestește cu plăcere până azi ce impresiune i-a lăsat Părintele *Chiriac*, preot de regiment pe acea vreme, care a însoțit oștirile noastre peste Dunăre. Înainte de trecerea pe cellalt mal, s'a făcut slujbă inimoasă de Episcopul *Atanasie Stoienescu* dela Râmnicul Vâlci, iar după aceia regimentele s'au gătit să pășească pe țărmlul bulgăresc. Fiindcă este obiceiul ca ceice se duc la război să se spovedească și împărtășească, și acolo nu era vreme de făcut aceasta, Părintele *Chiriac* a spus celor din regimentul lui: fiecare să pășească la marginea apei, să ia un pumn de apă și să bea și așa să se socotească împărtășit din sufletul țării, bând din apa râului care încinge țara. Se înțelege, aceasta se poate privi ca o ciudățenie și de loc ca o faptă bisericască. Cu toate acestea a fost gândul unei clipe, care a fășnit în mintea preotului, față de neputința de a împărtăși atâta mulțime, și Generalul *Tarnovschi* povestește cum toți au făcut ce le-a spus preotul și adaogă, drept simțire a clipei

de atunci, că nicioată n'a sorbit apa mai cu foc și nu i s'a părut vreo apă mai dulce ca aceia.

Preotului îi trebuia un efect sufletesc și l-a căpătat. Acest preot a ajuns mai târziu arhimandrit de scaun la episcopia din Galați. Gălățenii își aduc încă aminte de Arhimandritul *Chiriac Nicolau*. Mai apoi s'a retras la Mănăstirea Neamțului, unde a și murit. A ridicat cu banii săi școala din comuna *Vânătorii-Neamțului*, aproape de mănăstirea unde trăia.

II.

Dar aceste vremuri au trecut. Preoții de regimente, care erau cu ele pretutindeni, nu mai sunt. Murind aceștia, alții nu s'au mai pus în loc. Nici cârmuitorii Bisericii, nici ai oștirii nu s'au mai gândit că este nevoie de un corp preoțesc anume pentru aceasta, și atunci trebuința de a avea preoți pentru oștire s'a împlinit pe altă cale. Au eșit la iveală așa zișii preoți de garnizoană. Când oștirea avea nevoie de anumite slujbe, se ducea la un preot care-și avea biserica sa, dar care îndeplinea și trebuințele oștirii. Acestea erau cazurile de săvârșire a jurămintelor sau de înmormântări. Atribuțiuni deosebite a se ocupa de soldați în laturea suflitească a vieții lor, nu aveau.

Aceștia erau preoții de garnizoană. Ei purtau uneori dragon la toiag, ca ofițerii. Se găsește o scurtă pomenire de ei și în Regulamentul Serviciului Interior al oștirii, dar nu aveau altă chemare decât slujba de îndeplinire a unui ritual religios, atunci când oștirea avea nevoie de el. Era câte un preot într'un oraș întreg pentru toate trupele din oraș. Rar unde se găseau doi. În București nu se pomenea acum 20 de ani decât de Preotul *Vlădescu*, iar mai înainte de acesta de Arhimandritul *Serapion*, pe care-l găseai iscălit cu slove vechi pe livretele soldaților la foaia rostirii jurământului, unde preotul iscălește și el. Numirea pe care o întâlneai prin ziare pentru asemenea preoți era de „confesorul garnizoanei“, ba o întâlnești și acuma, deși tocmai această slujbă de confesori, adică de duhovnici, nu o îndeplineau.

III.

Starea acesta încă dăinuește, dar a început a fi înlocuită cu alta. Trecând peste multe amănunte pe care scriitorul acestor rânduri le cunoaște de aproape, vom spune numai că războiul a adus cu sine prefaceri și în laturea aceasta. Preoțimea oștirii se află azi în a treia fază de existență, într'u cât are în frunte un episcop și un serviciu anume în Ministeriul de Război, pentru slujba oștirii. Acum s'a pășit la sistemul cel vechiu: fiecare corp de trupă să-și aibă preotul ei, ba încă vedem pe strade preoți care poartă pe haina lor și însemne militare și se numesc cu grade militare. După cum se zice *medic-maior*, *intendant-maior*, citim și *preot-căpitan* și cine știe ce vom mai citi! Alătura de aceștia însă, mai există și forma mijlocie, cea a preoților de garnizoană. Fapt este însă că acum există

mai mult personal bisericesc în oștire, cum n'a fost niciodată mai înainte.

Inseamnă însă această înmulțire a personalului bisericesc și o sporire a lucrului creștinesc în rândurile oștirii?

Nu știm, dar trebuie să o presupunem sau să o așteptăm sau să o cerem. Despre aceasta însă nu auzim. Nu auzim de o rânduială care se urmează în privința aceasta ori de o programă însăilată de cineva.

Dar este nevoie de o lucrare religioasă în armată?

De aici începe deosebirea de vederi și cu aceasta ajungem la polemica despre care vrem să vorbim.

Generalul *Ioan Manolescu*, înființatorul „Caselor Naționale”, bărbat foarte inimos și care de mult se ține de chestiunea bunei creșteri care trebuie urmărită în oștire, a scris un art. în *Universul*, dela jumătatea lui Martie a. c., în care a lovit în unele laturi din felul cum s'a întocmit preoțimea oștirii și în chipul cum se înțelepe chemarea preotului în rândurile ei. D-nia Sa a luat la valea și unele părți ale podoabelor din afară cu care au fost puși să se înveșmânteze preoții, arătând că mai însemnată este munca vie a preoților în viața obștească a țării, din care, fără îndoială, se va împărtași și oștirea. Preotul trebuie să muncească pentru buna creștere creștinească, ori de este omul soldat ori nu. Când vine omul la cazarmă, el s'o și aibă.

D. General Manolescu privește ca ceva de râs ca unui preot să i se spuie „căpitan” și trebuie să mărturisim că și noi privim lucrul tot așa. Ofițerii totdeauna au privit cu haz aceste titulaturi ale preoților și le-au socotit ca o ușurătate. Discuțiune mai vie în această privință am auzit când a fost vorba ca răposatul Iconom *C. Nazarie*, fost protopop al preoților din oștire în vremea războiului, să iasă la pensie ca militar. I se zicea că e „colonel”. Da de unde cololel, zicea ofițerul? Ești preot în oștire, cu leafa trepte de colonel, dar nu colonel. Deci nu poți eși la pensie ca militar. Și nici n'a putut eși. A trebuit să se întoarcă la catedra dela facultatea de teologie.

Acestea sunt graiuri pe care eu le-am auzit și care acum răsună și în art. Generalului Manolescu, care, trebuie bine știut, nu e un protivnic al Bisericii, ci o inimă totdeauna gata a sprijini lucrul bunei creșteri a publicului și a prețui munca bisericească. Dacă scrie, precum am arătat, este că așa vede d-nia sa că ar fi mai bine.

Dar tot a mai rămas nedezlegată chestiunea: Trebuie ori nu activitate bisericească în armată?

Ofițerii sunt mai mult protivnici. Ei zic: Astăzi timpul de a deprinde pe soldat cu cele ale oștirii e foarte scurtat. Trebuie deci să-l întrebuițăm cât mai cu economie și să nu-l mai dăm pe alte treburi care se pot face aiurea. Noi în cazarmă fecem ostășie și nimic altceva. Ca să facem în cazarmă, în așa de puțină vreme, ceiace n'a făcut școala și Biserica până ce tânărul a ajuns la noi, nu putem. Fiecare la ale lui. Lăsați-ne în oștire să facem ale noastre.

Nimenea nu spune că aceste graiuri sunt greșite. Și

cu toate acestea, credem noi, este loc încă de a spune: Trebuie muncă religioasă în oștire. Dar aceasta să fie muncă adevărată nu lăbărțare în forme goale în împănări deșarte, de care cu dreptate se plânge Generalul Manolescu.

Iată cum îndreptățim noi ființarea preoților de oștire, pe care singuri am cerut într'o vreme răposatului *Nicolae Filipescu*, pe atunci ministru de război, și care ne-a cerut un memoriu în această privință:

Soldatul, ajuns a trăi în cazarmă, poate să ajungă a învăța multe lucruri din laturea oștirii, dar poate perde mai multe din laturea sufletului. Așa se și întâmplă. Oricât de prins de treburile oștirii, soldatul are și vreme slobodă. Apoi această vreme e cea mai mare primejdie, fiindcă în cuprinsul ei soldatul ascultă șoaptele păcatului, pe care i le furișează cei mai păcătoși decât el, vițioșii care intră în orice îngrămădire de oameni.

Ofițerii ne pot spune nouă: Lăsați-ne să ne facem rostul nostru în cazarmă și nu ne mai răpiți timpul cu ale d-voastră! Noi însă le putem răspunde: Da, vă înțelegem, dar să ne înțelegeți și d-voastră pe noi! Să nu ne dați înapoi pe tinerii aceștia mai răi decât i-ați primit. Și ni-i dați mai răi.

Azi sunt multe tânguiri despre apucăturile rele cu care tinerii se întorc dela cazarmă în sat. Dacă ofițerii nu pot să împiedice asta, fiindcă aceasta nu e militarie, atunci să lase pe alții să lucreze și mai cu seamă să-i ceară singuri ca să nu facă rău înseși oștirii. Căci nu e bine pentru oștire să se poată spune că oștirea strică oamenii și că-i deprinde a lucra cu brațul, le ascute privirea, le sprintenește pasul, dar le putregăiește inima.

Trebuie lucrare creștinească în oștire; asta e părerea noastră. Dar nu pentru a răpi timpul muncii ostășești, ci pentru a lucra în vremea slobodă, când soldatul e cu cei de seama lui, și nu în mâna ofițerului, mai cu seamă când soldatul e în mâna gradaților mărunți, care lucrează mult la stricarea sufletului soldaților.

Ziua Duminicii trebuie lăsată în seama preotului, ca să facă el cu soldați ce-o ști el. Nu se poate susține că răpește timpul ofițerului, dacă preotul își cere Duminica pentru el. Noi știm însă că în armată se păcătuiește greu împotriva Duminicii. Odihna acestei zile e călcată în picioare în așezămintele oștirii, dela Ministeriul de război și până la cele din urmă înfăptuiri ostășești.

Deci noi cerem oștirii ca ea să-și facă rostul ei, dar să fie un așezământ armonios și să nu strice rostul altor așezăminte. Pentru aceasta e de trebuință preotul în armată, care să aibă în stăpânirea lui ziua Duminicii și să urmărească deaproape viața morală a trupei. Să bage-de-seamă încălcările care se fac în această privință și să se semnaleze capului trupei, pentru ca să nu se aducă vătămări sufletești, care sunt vătămătoare și oștirii.

Știm că uneori soldații erau duși Duminica la biserică și fără a avea un preot în cazarmă. Dar era mai mult o bătaie de joc. Era o poruncă îndeplinită

formal. Soldații erau scoși atară pe două rânपुरi, să se vadă de sunt gătiți. Acolo erau înjurați bine dacă erau găsiți cu lipsuri; mai erau și gheontiț; erau porniți la biserică; aici oamenii tremurau să nu fie găsiți cu ceva, așa că numai de efect religios nu se putea vorbi.

Trebuie preot la cazarmă, și trebuie nu atât ca să fie și el un gradat ca alții, unul care poruncește, ci un om de suflet, care stă de vorbă cu soldații în clipele slobode, îi învață, îi sfătuiește și-i păzește. Nu e preotul, soldatul tot ascultă pe alții care-i vorbesc verzi și uscate și, de cele mai multe ori, mai des rele decât bune. Cei mai guralivi, cei mai răi ajung de se fac învățătorii celor mai blânzi, mai buni și mai sfioși. Pe calea legăturilor apropiate dintre om și om a intrat și în oștire molima adventismului.

Cel mai de seamă lucru de făcut este să fie în cazarmă cineva care priveghează viața tăcută a fiecăruia. Un duhovnic, către care se deschid sufletele e mare lucru. Nu e lucru mai de seamă de făcut acolo decât lucrul acesta al duhovniciei.

Dar pentru aceasta trebuesc duhovnici, nu deșărtăciuni de preoți-căpitani sau împăunări cu tot felul de de pene. Pentru noi nu-i nicio podoabă mai mare decât cea religioasă, fiindcă aceia e dela Dumnezeu, pe când celelalte sunt dela oameni.

Așa judecăm în chestiunea aceasta, noi, care ne-am cheltuit o parte din munca noastră și în oștire și o cheltuim până azi. Sunt lucruri pe care trebuie să le audă și ofițerii, pentru armonizarea unei munci care nu poate lipsi.

Până la noi, răspuns grabnic Generalului Manolescu i-a dat însuși P. S. Dr. Ioan, episcopul oștirii, în *Universul* dela 18 Martie a. c. Prea Sf. Sa ține de rău pe Generalul Manolescu pentru art. său tot din *Universul*, și-l învinuiește că combate «tocmai instituția chemată să mențină în toată vigoarea ei, puterea și influența bisericii străbune ca factor de educație în armată». Prea Sf. Sa spune că „preotul militar nu mai poate fi un simplu administrator al tainelor, cum confesorii și preoții de rezervă, preocupați de nevoile enoriașilor lor, de obicei înțeleg să tie, ci trebuie să devină, mai presus de toate, educatorul oștirii, desăvârșind caracterul religios-moral, pentru care s'au pus bazele în familie și școală, și armonizând interesele tuturor, trebuie să le unească într'un ideal comun ce ne poate uni pe toți, în iubirea de glia acestei țări, care ne hrănește pe toți. Numai ridicând moralul tuturor soldaților români de azi la acest ideal înalt, vom da oștirii române, unitatea și tăria să reziste și să fie gata în a se jertfi fără ezitare față de oricine ar tulbura ordinea și pacea internă sau s'ar atinge de integritatea patriei. Din acest motiv, miliția de azi, mai mult ca oricând, trebuie să fie o școală, o universitate populară, la care pe lângă profesori tehnici — ofițerii — trebuie să colaboreze și profesorii de filosofia și morala vieții — preoții activi specializați. Aici zace rostul preotului activ și se explică și preferința ce i s'a date organizării lui față de alte nevoi».

În cuvintele citate ale Prea Sfințitului Episcop Ioan, se văd punctele de deosebire între o concepție și alta, între vedrile ofițerilor și a celor care discută despre oștire din tabără celor cu altă creștere. Cititorii au acum elementele să cugete și să discute și despre una și despre alta. Adăogăm însă și părerea noastră, slujită de experiență și confruntată cu munca altora, că preotul militar trebuie să fie și un săvârșitor al tainelor pentru poporul din căzărmi și încă aceasta în foarte mare măsură. Căci nu vorbirea în public cu învățături generale va fi cea cu mai multă urmare, ci mai cu seamă vorbirea, dela om la om. Aici e tăria preotului. Lucrarea în mic e mai însemnată decât lucrarea în mare, fiindcă păcatul se furișează pe calea lucrării în mic, prin legăturile mărunte. De aceia preotul va face foarte puțin lucru, dacă va ținea predici și conferințe generale și va face slujba Duminica, dar nu va sta de vorbă cu nimenea în patru ochi. El trebuie să facă duhovnicie mai mult decât orice. Și aduc aici pildă unui preot de garnizonă, Păr. *Alexandru Petrescu* din Craiova, care a murit în 1919 ca episcop de Râmnic, cu numele din călugărie *Antim*. El îmi scria că a spovedit pe mulți soldați din garnizona Craiovei și că s'a îngrozit de câte a găsit în sufletul lor. Și adăoga: „multe poți îndrepta pe calea duhovniciei!“ Incercase „pe teren“, adică în însăși practica vieții, în cazarmă, cum poți curăți, numai când pătrunzi în laturea ascunsă a vieții omului.

Aici și în acestea să-i vedem pe preoții noștri, la care e bine dacă sunt și celelalte feluri de muncă, dar nu fără aceasta.

Arhim. SCRIBAN.

La moartea unui delegat eparhial

Glasul unui preot despre G. G. MARZESCU

A murit la Iași cea mai proeminentă personalitate din adunarea eparhială a Metropoliei Moldovei, delegatul ei în congresul național bisericesc: *G. G. MĂRZESCU*, fost ministru de interne, fost ministru al muncii și, în timpul din urmă, ministru de justiție, în trecutul guvern liberal.

Trecerea lui din viață, la o vârstă așa de puțin înaintată, căci nu avea decât 49 de ani, și tocmai atunci când defunctul dovedise că posedă însușiri extraordinare de om politic și de stat, a zdrobit inimile tuturor și a acoperit Iașul și țara întreagă cu un lințoliu negru, ce nu se va ridica așa de curând.

Cu drept cuvânt, d. profesor universitar *I. Petrovici*, în cuvântarea sa frumoasă, a zis că acest doliu „se va prelungi și după ce draperiile și steagurile negre vor fi ridicate și după ce viața suspendată de sfâși-„itoarele funeralii își va relua cursul ei normal. Fiindcă „omul care se duce din mijlocul nostru, pentru a nu „mai reveni niciodată, va fi, prin amintirea însușirilor „lui deosebite și ajunse în floarea maturității, un „lung prilej de tristeță și melancolie, în lipsa de oameni

ce ne bântuește ca o teribilă pedeapsă, venită în cele mai grele ceasuri ale evoluției noastre naționale».

Atins de cancer la splină, Mârzescu, fără să presupue grozăvia unui desnodământ fatal, s'a dus la Paris spre a consulta somitățile medicale de acolo. Părerile au fost îndoelnice și împărțite, ceea ce l-a făcut ca, după 2 luni, să se înfoarcă în țară, unde s'a supus unei operații. Cum se întâmplă de obicei în asemenea cazuri, boala și-a urmat cursul ei, cu toate îngrijirile date și, la 12 Mai, G. G. Mârzescu și-a dat obștescu sfârșit, în sanatoriul „Elisabeta” din București, unde fusese internat și operat.

Înmormântarea lui la Iași a fost tot le poate fi mai mareș.

Deși cu limbă de moarte, dorise o înmormântare simplă, i s'a făcut totuș funeralii naționale și o imensă mulțime de lume l-a petrecut până la groapă. Credem că Iașul n'a văzut încă o așa manifestație de dragoste pentru un cetățean al lui, care pleacă pentru totdeauna din mișcarea vieții lui.

La căpătâiul ilustrului defunct, au ținut cuvântări și au plâns, reprezentanții tuturor partidelor politice, a magistraturii, baroului și alți admiratori și cunoscuți. N'a fost nimic convențional, cum se întâmplă de obicei, ci totul din inimă și din convingere.

Am văzut și am simțit cu toții că neamul românesc a pierdut un stâlp puternic, un om care „prin muncă rodnică, sporise neîncetat însușirile lui firești și, cu ele, sporeau autoritatea bărbatului de stat, încrederea și nădejdea ce el inspira”, cum foarte frumos a spus d. Ion I. C. Brătianu, în cuvântarea rostită cu prilejul înmormântării.

Biserica noastră ortodoxă și în special Mitropolia Moldovei are tot dreptul să se simtă cea mai lovită în nădejdiile sale.

Defunctul se mândrea în viață cu obârșia sa preoțească. Era nepot de preot. Toate chestiunile religioase și bisericesti îl interesau în deosebi, din care cauză concursul său în elaborarea nouăi legi de organizare bisericască a fost neprețuit, în afară de faptul că orice fel de interes al Bisericii, găsea în Mârzescu un sprijinitor devotat și hotărât.

Avem deci tot dreptul să plângem pierderea acestui însemnat bărbat al țării noastre.

Dumnezeu să-l ierte!

Pr. C. DRON.

Iași

Ceasurile vacante la seminarile din țară

La seminarile din țară, stau fără profesori titulari ceasurile arătate mai jos, după cum urmează:

La Seminarul *Central* din *București*: 8 ceasuri de științe agronomice, 5 fizico-chimice; 1 de instrucție civică.

La cel din *Roman*: 1 de română; 16 de franceză; 17 de latină; 15 de elină; 3 de geografie; 6 de științe naturale; 1 de instrucție civică; 12 de matematică și

cosmografie; 7 de științe agronomice; 15 de muzică bisericască; 17 de muzică vocală; 10 de caligrafie și desen și 8 de gimnastică.

La cel din *Huși*: 1 de română; 16 de franceză; 17 de latină; 12 de pedagogie; 13 de matematică; 11 de ști. naturale și fizico-chimice; 7 de științe agronomice; 10 de caligrafie și desen și 8 de gimnastică.

La cel din *Buzău*: 15 de franceză; 6 de matematică; 6 de științe naturale; 5 fizico-chimice; 3 geografie; 10 caligrafie și desen; 10 de gimnastică.

La cel din *Galați*: 5 de română; 5 de latină; 15 de franceză; 17 de istorie; 12 de matematică; 7 de ști. agricole; 7 de lucru manual.

La cel din *R.-Vâlcea*: 15 de greacă; 12 de matematică; 6 de ști. naturale; 5 de fizico-chimice; 12 de filozofie; 8 de lucru manual; 7 de geografie; 8 de gimnastică; 10 de caligrafie și desen.

La cel din *Argeș*: 17 de română; 1 de instrucție civică; 7 de științe agronomice; 11 de matematică; 10 de franceză; 8 de gimnastică.

La cel din *Craiova*: 3 de elină; 1 de latină; 12 de franceză; 10 de filozofie; 1 de instr. civică; 6 de matematică; 14 de științe agronomice; 5 de muzică vocală; 4 de lucru manual; 8 de gimnastică; 2 de desen.

La cel din *Constanța*: 15 de germană; 16 de franceză; 16 de latină; 14 de elină; 11 de istorie; 7 de geografie; 1 de instrucție civică; 12 de filozofie; 12 matematică; 6 de științe naturale; 5 de fizico-chimice; 7 de științe agricole; 10 caligrafie și desen; 11 de muzică bisericască; 8 de lucru manual; 8 de gimnastică.

La cel din *Dorohoi*: 17 de română; 17 de latină; 16 de franceză; 15 de elină; 11 de istorie; 7 de geografie; 1 de instrucție civică; 12 de filozofie; 12 de matematică; 6 de științe naturale; 5 de științe fizico-chimice; 7 de științe agricole; 2 de medicină-higienă; 14 de muzică bisericască; 11 de muzică vocală; 10 de caligrafie și desen; 8 de gimnastică; 8 de lucru manual.

La cel din *Ismail*: 17 de română; 16 de franceză; 12 de elină; 11 de istorie; 7 de geografie; 1 de instrucție civică; 10 de filozofie; 12 matematică; 6 de științe naturale; 5 de științe fizico-chimice; 7 de științe agricole; 14 de muzică bisericască; 10 de caligrafie și desen; 8 de lucru manual; 10 de gimnastică.

La cel din *Edineți*: 17 de română; 15 de germană; 18 de franceză; 4 de latină; 14 de elină; 11 de istorie; 7 de geografie; 7 de instrucție civică; 12 de filozofie; 12 de matematică; 6 de științe naturale; 5 de științe fizico-chimice; 7 de științe agricole; 2 de medicină și igienă; 10 de caligrafie și desen; 14 de muzică bisericască; 17 de muzică vocală; 8 de lucru manual; 8 de gimnastică.

La *Școala spirituală din Chișinău*: 12 de germană; 10 de științe naturale.

La cea din *Chișinău*: 8 fizico-chimice; 27 de română; 12 de franceză; 17 de elină; 12 de germană; 8 de gimnastică.

EXTERNĂ

Osândirea lui Buonaiuti.

Cine poate fi *Buonaiuti*? Cititorii români n'au auzit de dânsul, deși e un însemnat profesor de istorie la universitatea din Roma și preot al Bisericii catolice. Singura dată când numele său se pune înaintea cititorilor români este prin publicațiunile colecțiunii *Cartea Vremii*, care, între volumele date în știre că vor eși de sub tipar, cuprinde și viața *Fericitului Augustin* de Ernesto Buonaiuti.

Cu acest preot și profesor de istorie, se întâmplă acum ce s'a întâmplat mai totdeauna cu profesorii de istorie din sânul Bisericii Catolice, care s'au apucat să cerceteze începuturile creștinismului. Ei au găsit, ca și atâția alții mai înainte de ei, că dogma catolică despre Primatul Papal nu se găsește în vremurile vechi ale creștinismului. Pe atunci, Papa Romei era numai episcopul Romei, fără drept de stăpânire peste alți episcopi, cum a poftit mai târziu și cum s'a pecetluit prin dogma infalibilității în zilele noastre. Astfel de constatări a făcut de pildă, Monseniorul *Duchesne*, membru al Academiei Franceze, care însă a căzut sub osânda Vaticanului, din pricină că a scris ce a descoperit prin studiile sale: că Papa de azi al Romei nu seamănă de loc cu episcopii Romei de odinioară și că deci pretențiunile de primat și infalibilitate n'au niciun temei.

Pentru pricini ca acestea și altele cade acum sub cea mai grea osândă și Ernesto Buonaiuti, pe care cititorii români îl vor gusta, când va eși la lumină cartea pomenită, tot carte de cercetări istorice.

De mai multă vreme durează hărțuierile lui Buonaiuti cu Vaticanul. El a mai fost osândit cu osânde de treaptă mai mică, până când, pe ziua de 25 Ianuarie din acest an, el a fost lovit cu osânda numită *excomunicarea majoră*, adică de treapta cea mai grea, prin care, de acum înainte, toți credincioșii sunt datori de a se feri de orice legături cu el.

Buonaiuti face parte din ceata preoților moderniști, adică din cei osândiți odinioară de Papa Piu X, între care mai putem pomeni pe *Minocchi*, osândit și el, eșit din preoție, cunoscut odinioară în Milan de scriitorul acestor rânduri, azi profesor de universitate în Italia, bun cunoscător al Vechiului Testament și al limbii evreiești, ajuns însă prea departe cu vederile lui; apoi mai putem pomeni pe Romolo Murri, osândit și el și eșit din Biserică; *Semeria*, care s'a ocupat tot de studii istorice. Buonaiuti avea însă sprijinitori la Vatican. Unul era învățatul monah misionar *Genocchi*, bun prieten al Papii Piu XI, cu care se găsea în bună frăție în 1920 în Varșovia, având și unul și altul chemări politice: viitorul Papă pentru Polonia, Păr. Genocchi pentru Ucraina. Dar acest prieten al lui Buonaiuti a murit la începutul lui Ianuarie din acest an în Roma, iar spre sfârșitul lunii, Buonaiuti a și fost osândit. Lucrul însă era de așteptat, fiindcă Buonaiuti nu se abătea din calea apucată și care îi adusesese osândirile de mai

nainte. El mai avea proptele și acum. De două ori osândit mai înainte, de două ori căpătase iertarea, iar iertarea cea de a doua îi fusese adusă chiar la patul în care zăcea bolnav, de un cardinal cu mare putere la Vatican și care se află în dregătorie înaltă chiar și acum, în ciuda fasciștilor care-l vrăjmășesc. În vremea de atunci, Buonaiuti s'a lepădat de rătăcirile lui, iar după ce s'a făcut sănătos, a mai tipărit două lucrări la începutul anului 1924, care au fost și aprobate de autoritatea bisericească.

Totuși lucrurile nu s'au oprit aici. La 26 Martie 1924, *Sfântul Oficiu* al Bisericii Romane excomunica din nou pe Buonaiuti, osânda toate scrierile lui și-l oprea de a mai scrie, a mai vorbi în public și a preda în școale despre chestiunile religioase. În Biserica Romei e cu puțință aceasta. Poți să ai cărți aprobate de autoritatea bisericească locală, dar și le osândește mai târziu Sfântul Oficiu dela Roma. Buonaiuti era însă profesor de istoria creștinismului la universitatea din Roma și pătea acum cum pățise *Schnitzer* în München la începutul mișcării moderniste. Deci urma ca el să nu mai ție cursuri.

Un nou decret, cu data de 28 Ianuarie 1925, îl oprea de a mai purta veșmântul bisericesc, osânda toate noile sale publicațiuni și mai cu seamă revista științifică publicată sub cărmuirea lui cu titlul: *Cercetări religioase*. Drept orice răspuns, Buonaiuti tipări, în fruntea numărului de la 1 Martie următor al revistei, o „declarațiune” în care lămuria pricinile pentru care el nu putea nici să se lepede de învățământul său și de munca sa științifică, nici să-și părăsească veșmântul bisericesc. „Preoția nu se poate șterge, scria el. Eu simt vie în mine porunca ei țeapănă și statornică. A purta semnele ei din afară și simbolul ei văzut, este pentru mine o datorie absolută, ca și un drept neșters”.

Lucrurile nu s'au oprit aici. Prietenii lui Buonaiuti lucrau pentru împlânzirea lucrurilor; vrăjmașii însă pentru ducerea lor până la excomunicarea cea mai grea, la care au și ajuns anul acesta. Dar anul trecut prietenii lui încă mai nădăjduiau. Monahul învățat de care am pomenit mai sus, Genocchi, care avea mare trecere la Vatican, scria din Roma, la 22 Aprilie 1925, unui cunoscut al său, *Marcel Pernot*, ale cărui articole despre chestiuni religioase le citim din când în când în *Journal des Débats*: „Profesorul Buonaiuti n'a căzut încă în excomunicarea cea mare (*vitando*) și nu i se va aplica în vremea anului școlar. Dar după aceea? E greu de potrivit lucrurile; eu cerc în zadar. Tot mai nădăjduiesc”.

Nădejdea lui Genocchi nu s'a împlinit. Cum am arătat mai sus, îndată după moartea sa, excomunicarea cu mare a și venit asupra lui Buonaiuti. Din cele arătate însă se vede pricina: Istoria e vrăjmașă Vaticanului, fiindcă îi dăreamă Primatul și infalibilitatea. De aceea și Roma le va urmări și osândi totdeauna. După Mons. Duchesne, Buonaiuti și apoi alții.

Iată câteva din scrierile mai de seamă ale lui Buonaiuti, în care se găsesc vederile înaintate moderniste, și cu multe puncte împinse prea departe: *Fragmente gnostice; Apologia creștinismului; Spre lumină; O credință și o disciplină.*

O critică a vederilor lui Buonaiuti se păsește în revista *Bilychnis* din Roma pe Aprile 1926.

Socotim că, de și osândit de Vatican, Profesorul Buonaiuti va rămânea înainte la catedra sa, fiindcă la aceasta el atârână de Stat, nu de Biserică. Deși guvernul fascist are către Biserică o atitudine respectuoasă și curtenitoare, cum nu erau alte guverne de mai nainte, totuși, în multe puncte, fascismul nu se împacă cu Vaticanul și au fost între unul și altul destule polemici, chiar în curgerea acestui an. Poate vom avea răgazul să vorbim despre ele.

Despre Sinodul ecumenic ortodox

Publicațiunile creștinești străine au început a urmări tot mai de aproape chestiunea ținerii Sinodului Ecumenic al Bisericii ortodoxe. Revista Bilychnis care iese la lumină în Roma, cuprinde în nr. său din Martie a. c. un articol cu titlul Sinodul Ecumenic ortodox și lucrările lui pregătitoare, iar revista l'Europa Orientale, în nr. din Februarie a. c. are o lungă cronică despre Biserica Ortodoxă, în care, în partea întâia, scrie despre Biserica Ortodoxă din Polonia, iar în a doua despre Shizma Bisericii bulgărești, care ar urma să fie stinsă prin lucrările viitorului Sinod Ecumenic Ortodox. Noi vom traduce aceste lucrări și începem mai întâi cu articolul din Bilychnis:

1. Acum e un lucru hotărît că bisericile ortodoxe vor ținea un Sinod ecumenic în ziua Cinzecimii din 1926. Sinodul ar fi trebuit să se adune la Ierusalim. După o enciclică proaspătă a Patriarhului ecumenic Vasilie, putem înțelege că locul unde se va ține a Sinodul va fi Muntele Atos, „atât prin însemnătatea istorică a lui, cât și prin comorile îngrămădite în bibliotecile sale, cum și prin așezarea geografică centrală și prin ușurința de a adăposti mulți prelați (Πάτρις, 9 Ianuarie 1926). La 27 Mai 1921, Marea Biserică din Constantinopol a trimis o poftire către feluritele biserici autocefale pentru acest sinod. Printr'o epistolă mai nainte de 18 Iulie 1923,¹⁾ se propusese data celui de al 16-lea centenar al Sinodului ecumenic dela Niceia. «În curgerea vremii, scrie Vasilie, și în dezvoltarea neîncetată a vieții sociale, s'au ridicat multe probleme, care cer dela biserică o dezlegare grabnică. De aceia, în înțelegere cu Sinodul nostru, socotind nepotrivită încă o nouă întârziere, dându-ne bine seama și cumpănind trebuința ca toți să ne grăbim la această adunare, să ne întoarcem la ho-

țărârea luată și aprobată anul trecut și să orânduim ca acest Sinod, cu ajutorul lui Dumnezeu, să se adune în 1926 și să-și înceapă lucrările lui în marea și însemnata sărbătoare a Rusaliilor, adică în ziua de naștere a Bisericii creștine. Sinodul va ținea tot timpul cât va fi de trebuință pentru dezlegarea și cercetarea temelor care interesează pe fiecare din sfintele Biserici ortodoxe... Cu privire la locul de adunare, biserica noastră s'a gândit mai întâi la sfânta cetate a Ierusalimului, ca mai potrivită pentru ținta aceasta. În înțelegere cu alte biserici însă, ea e de părere acum că Sfântul Munte Atos ar fi cel mai potrivit loc între toate, nu numai prin însemnătatea istorică a acestui vestit centru de viață călugărească, ci încă și prin bogăția duhovnicească a bibliotecilor sale și prin situațiunea sa centrală... Să înălțăm rugăciuni lui Dumnezeu, pentru ca darul Duhului Sfânt, dătător a toată puterea, darul acela care a luminat pe întâii vestitori ai credinței și pe răspânditorii Evangheliei lui Hristos, în acea zi de mărire, să ne adune pe toți în Sinodul după care suspinăm și să limpezească mințile noastre pentru meditare comună și cercetare și dezlegarea inspirată a controverselor».

Prin enciclica sa, Vasilie III a trimes programa materiilor de discutat în apropiatul sinod. Vor fi șapte secțiuni: 1. *Materii generale*; 2. *Chestiuni dogmatice*; 3. *Chestiuni administrative*; 4. *Chestiuni liturgice*; 5. *Chestiuni privitoare la cler*; 6. *Chestiunea calendarului*; 7. *Chestiuni felurite.*

Cu privire la secțiunea întâia, după pilda codificării dreptului catolic al Bisericii Romane, bisericile ortodoxe își propun să revadă dreptul lor canonic și să-l potrivească cu cerințele vremurilor. Se va studia încă și puțin de a intra în părtășie sau cel puțin în legături prietenoase cu celelalte biserici creștine.

În secțiunea II, se va întări principiul neîncălcării hotărîrilor dogmatice ale celor șapte sinoade ecumenice. Se va căuta să se arate mai bine deosebirea între *teologumenă*, sau părere teologică, și între dogmă. Se vor cerceta, în privința aceasta, învățăturile acelor teologi ruși care socotesc ca *teologumene* teoriile deosebitoare ale Bisericii Răsăritului și ale Bisericii Apusului despre Purcederea Sfântului Duh. Se va lua în cercetare cuprinsul cărților simbolice ale bisericilor ortodoxe și se va cântări valoarea lor, mai cu seamă în punctele care lămuresc și tâlcuiesc dogmatica sinoadelor ecumenice. Noul sinod își va da hotărîrea sa cu privire la valoarea lor doctrinală și va arăta dacă aceste cărți simbolice, întocmite mai nainte sau după căderea Constantinopolului, sunt documente autentice ale credinței ortodoxe sau numai documente private ale teologilor ortodocși. Se vor discuta teoriile lor despre numărul de șapte al tainelor, despre prefacerea euharistică și altele. Sinodul își va lua sarcina de a răspândi o mărturisire oficială a Bisericii ortodoxe și a dezlega aspra controversă despre puterea botezului ereticilor. Direcțiunea rusească e intransigentă. Protestanții, catolicii și anglicanii nu sunt botezați și deaceia

1. Era vremea când se afla încă în scaun Patriarhul Melette IV, acel sub care s'a ținut conferința interortodoxă în Constantinopol. Atunci s'a discutat și hotărît despre aniversarea Niceei, în urma comunicării și propunerii pe care subsemnatul am dus-o la Constantinopol din partea înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae de peste munși. — Nota Arhim. Scriban.

nu au dreptul de a se numi creștini. Direcțiunea grecească e mai blândă. Botezul nu e valid, dar Biserica ortodoxă pentru pricini de *οικονομία* duhovnicească îl validează.

În secțiunea liturgică, se va discuta despre îndreptarea și tipărirea cărților liturgice, despre reforma predicării, a slujbelor, despre odihna în zilele de sărbători despre posturile care ar trebui împuținate ca număr, despre odăjdii, despre cinstirea sfinților și despre reforma muzicii bisericești.

În secțiunea clerului, se va vorbi despre reforma seminariilor și despre cele cerute pentru preoție. Se vor stabili, cu mai mare precizie, datoriile feluritelor trepte ale ierarhiei. Se va hotărî în mult discutata chestiune a căsătoriei a doua a preoților și se vor lua măsuri pentru înviorarea monahismului, care străbate un răstimp plin de decădere. Se va discuta și chestiunea îmbrăcăminteii preoților, care s'ar căuta să fie întrebuintată numai în biserică.

Chestiunea calendarului va fi dezlegată definitiv. În ziua de azi, unele biserici ortodoxe, silite de puterea mirenească, au introdus calendarul gregorian. În schimb însă, altele nu-l primesc, urzind confuziune în prăznuirea Paștelui.

În secțiunea Feluritelor, se vor scoate la iveală chestiuni sociale și morale și încă chestiuni politico-religioase, ca, de pildă, shizma bulgărească sau relațiunile cu sovietele.

Ajung aceste date, pentru a scoate la lumină marea însemnătate a viitorului sinod ecumenic ortodox. Hotărârile lui vor avea, neîndoind, o resfrângere și asupra întregii lumi creștinești și vor însemna o nouă orientare în creștinătatea Răsăritului. Un nou factor s'a introdus în ortodoxie prin neatârarea Statelor balcanice și prin creșterea puterii lor politice. Slavii și Românii iau elenismului supremația de care el se bucura în viața ortodoxiei care, prin urmare, va fi însuflețită de un duh nou. **S.**

Alegerea Patriarhului Alexandriei

Din Septembrie 1925, scaunul patriarhal al Alexandriei e vădov. Bătrânul Patriarh *Fotie*, care în anul trecut a luat parte la pomenirea Sinodului din Niceia în Londra, iar în August luase parte la Conferența pentru creștinismul practic în Stockholm, plecând spre casă, a murit în Zürich în ziua de 6 Sept. 1925.

Luni de zile, scaunul a stat vădov și se făceau tot felul de socoteli despre urmașul fostului Patriarh. Se aștepta ca alesul să fie Mitropolitul *Nicolae* al Nubiei, care însoțise pe răposatul în Anglia și în Suedia, unde l-am cunoscut și noi anul trecut. Se vorbea însă, în același timp, de candidatura fostului Patriarh *Meletie* al Constantinopolului, care, dela demisiunea sa din 1923, trăise în Sf. Munte, iar apoi în Atena. Până curând înaintea alegerii însă, noi ne așteptam că alesul va fi Mitropolitul *Nicolae*. Guvernul egiptean nu se învoia cu candidatura Patriarhului *Meletie*, cerea ca alesul să fie un supus

egiptean, ceiace se înțelege, lovea deadreptul în candidatura Patriarhului *Meletie*. De aceia știrile din urmă erau că Patriarhul *Meletie* și-a retras candidatura. Și fiindcă chestiunea aceasta e cu multe amănunte, să dăm o corespondență despre ea, pe care o citim în *The Church Times* din Londra (23 Aprilie 1926), primită din Alexandria.

„Silințele Lordului Lloyd au ajutat în mare măsură ca Guvernul Egiptean să-și ia înapoi opreliștea pe care o rostise asupra unor candidați la scaunul Alexandriei. Corpul alegător va fi slobod acum să aleagă pe cine va vrea. Guvernul Egiptean hotărîse că nu se poate alege un candidat care nu este supus egiptean.

„Fostul Patriarh Ecumenic *Meletie* și-a retras numele său, dar tot mai are mulți sprijinitori. Mitropolitul Nubiei, care a fost în Anglia în vara trecută, are acum cei mai mulți sorți de izbândă în alegere.

„Adunarea delegaților tuturor Bisericilor Ortodoxe la Muntele Atos pe ziua de 28 Iunie, e acum probabil că se va ține. De oarece Turcii opresc pe Patriarhul Ecumenic de a părăsi Constantinopolul și fiindcă noul Patriarh va avea a doua treaptă între înaltele dregătorii ale întregii Biserici Ortodoxe, va avea el prezidența peste Sinodul pregătitor, (cum a fost numită această Conferență), în cazul când Patriarhul va veni la muntele Atos.

„Biserica românească și celelalte Biserici și-au arătat acum gândul lor de a trimite delegați la Sinodul pregătitor. Rostul acestui Sinod va fi de a înfățișa Bisericilor particulare unele reforme care cer grabnică îndeplinire: de a rândui comisiuni permanente care să se ocupe de celelalte Biserici; de a da ajutor frățesc Bisericii Rusești pentru potolirea turburărilor ei; în genere, pentru a pregăti viitorul Sinod Ecumenic. Postiri de a trimite delegațiuni ceremoniale vor fi trimise Bisericii Anglicane și Bisericii Vechi Catolice și, pe cât cu putință și celei Suedeze, Armenești și celorlalte Biserici istorice.

«În vederea probabilității Sinodului pregătitor dela Muntele Atos, se pare că va fi amânată Conferența pusă la cale a se ține în Septembrie în România între ortodocși și anglicani»¹⁾.

Pe temeiul acestor știri, se părea cu atât mai limpede că alesul la scaunul Alexandriei va fi Mitropolitul *Nicolae* al Nubiei de care am pomenit, cu atât mai mult, cu cât Patriarhul *Meletie* și-a retras candidatura. Și cu toate acestea n'a fost așa. Alesul a fost însuși Patriarhul *Meletie*, fost al Constantinopolului. Deși acesta și-a retras candidatura, dar a avut încă destui sprijinitori care l-au votat, iar Mitropolitul *Nicolae* a avut protivnici. După știrile pe care ni le aduce zaiarul grec din București *Νέος Έλληνισμός* (27 Mai 1926),

1. Această conferență a fost pusă la cale să se ție la Muntele Neamțului, ca urmare a consfătuirilor pe care le-am avut cu anglicanii în Stockholm anul trecut. Păr. *I. A. Douglas* din Londra ne-a propus să mai stăm de vorbă despre aceasta la o mânăsiere din România. Mai pe urmă a scris d-lul *V. Ispiro* să amânăm aceasta pe anul viitor. Aceasta e Conferența de care e vorba în *The Church Times* — Nota Arhim. SCRIBAN.

până la urmă n'au rămas candidați la această alegere decât cei doi pomeniți mai sus, iar ales la cea din urmă votare, din ziua de 20 Mai, a eșit Inalt Prea Sfințitul Meletie.

Acest nou ales Patriarh al Alexandriei e o față prea bine cunoscută cititorilor acestei reviste, din ce am scris noi și mai înainte despre Inalt Prea Sf. Sa, când s'a ales la Constantinopol, și apoi cu prilejul Conferenței din acel oraș pentru îndreptarea calendarului. Căci I. P. S. Meletie este însuși Patriarhul care a prezidat acea Conferență. Bărbat energic și cu o inteligență vie, întreprinzător, va face să i se simtă lucrarea sa în scaunul cel nou. Fără îndoială că deacum înainte iar vom auzi vorbindu-se de Inalt Prea Sf. Sa.

La Constantinopol, Patriarhul Meletie n'a putut sta multă vreme, din pricina Turcilor care-l urgiseau și care au plănuțit și un atentat împotriva Inalt Prea Sfinției Sale. A fost săvârșit cu prilejul ținerii amintitei Conferențe pentru calendar, în ziua de 1 Iunie 1923, la care scriitorul acestor rânduri a fost îndurerat martur, cum am și scris atunci.

Noul Patriarh al Alexandriei a fost totdeauna în bune legături cu Biserica Anglicană. Sub prezidența Inalt Prea Sfinției Sale, a fost recunoscută de Sinodul din Constantinopol, validitatea hirotoniilor Bisericii anglicane. Plecând din scaunul din Constantinopol, ziarul englez *The Church Times* scria cu părere de rău despre plecarea sa din scaunul cel mai înalt al Bisericii Ortodoxe și-și arată dorința ca Inalt Prea Sf. Sa să mai aibă prilejul de a lucra în sânul acestei Biserici. Și iată, peste așteptarea și prevederea oamenilor se suie din nou pe un scaun patriarhal și vom simți din nou lucrarea sa de cărmuitor. Ne aflăm în fața unor pregătiri pentru lucruri mari de săvârșit în sânul Bisericii Ortodoxe, la îndeplinirea cărora fără doar și poate că noul Patriarh își va avea partea sa.

Alegerea noului Patriarh a fost o alegere de care s'au interesat multe tabere, fiindcă, după cum spune *The Church Times* (28 Mai a. c.), deși credincioșii scaunului Alexandriei nu sunt mulți, dar este scaun din care se poate desfășura mare înrâurire. Anglicanii au dorit alegerea Inalt Prea Sfințitului Meletie, fiindcă are vii legături cu ei; naționaliștii egipteni i-au fost protivnici, fiindcă ei ei au simțiri de frăție cu Turcii, iar I. P. S. Meletie era vrăjmașul Turcilor pe când se afla în Constantinopol. Acelaș ziar englez scrie că alegerea Patriarhului Meletie la Alexandria a avut îndată o urmare puternică în alegerile pentru parlamentul din Egipt. *Zaghlul Pașa* a avut o strașnică izbândă, ca o manifestare împotriva Patriarhului Meletie. S'au ales mulți părtași ai lui Zaghlul în parlament, iar aceștia, ca naționaliști, vor putea înrâuri ca regele Egiptului să nu întărească alegerea Inalt Prea Sfințitului Meletie.

Tot ca de o tabără interesată la alegerea noului Patriarh și interesată împotriva Patriarhului Meletie, scrie un grec în marele ziar *Times* din Londra (25 Mai c.) despre înrâurirea catolică. El spune că cea

mai mare înrâurire împotriva alegerii Patriarhului Meletie a fost desfășurată din partea taberii catolice. Acestea nu-i este de loc la îndemână să iasă ales Patriarhul Meletie, care este un viu luptător pentru unirea Bisericii Ortodoxe cu Anglicanii.

Vaticanul și intrarea în Liga Națiunilor.

În presa străină, s'a discutat, în vremea din urmă, chestiunea intrării Vaticanului în Liga Națiunilor. Presa engleză a învinuit Vaticanul că face toate chipurile de a intra în Liga Națiunilor, iar neputând face aceasta, urzește intrigi. Față de asemenea învinuiri, răspunde Cardinalul *Frühwirth* în *Oberschlesischer Kurier*, ziarul catolicilor din Polonia. Diplomatul papal spune acolo că Vaticanul n'a râvnit niaiodată la aceasta, pentru că năzuințele sale sunt de alt soi decât ale Statelor intrate în Ligă. Ele au interese materiale, cărora de multe ori le supun pe cele morale; pe când Vaticanul are numai năzuințe morale. Din pricina aceasta, Vaticanul s'ar simți chiar stingherit dacă ar fi poțit să intre în Ligă. El nu s'ar putea învoi cu aceasta, fără să-și arăte vederile sale deosebite. Pe de altă parte, Vaticanul privește cu plăcere toate acele fapte ale Ligii care urmăresc năzuința măreață a înțelegerii între popoare. Dar mai departe nu se amestecă, deși el își întinde înrâurirea sa în sânul fiecărei națiuni, pentru ca duhul păcii să se reverse peste ele.

Urmașul Cardinalului Mercier.

La 23 Ianuarie a. c., a încetat din viață în Bruxelles vestitul Cardinal *Mercier*, cunoscut de multă vreme în lumea oamenilor cu învățatură bisericească, iar marelui public cunoscut mai cu seamă din vremea marelui război, pentru împotrivirea arătată de Cardinal față de năvălitorii nemți în țara sa. Măreața sa moștenire de cărmuitor al scaunului arhiepiscopal de la Malines a fost luată acum de Monseniorul *Ernest Van Roey*, vicarul general al răposatului Cardinal. Deși Cardinalul era ajutat în cărmuirea întinsei sale diocese de doi episcopi ajutători: Mons. *Lebraive*, episcop titular de Panas, și de Mons. *Wachter*, episcop titular al Dionisiadelor, totuși Mons. *Van Roey* era mai apropiat de Cardinal și poate fi privit ca mai potrivit de a fi urmașul lui. Probabil că, în această privință, s'a făcut o înțelegere între Vatican și guvernul din Bruxelles. Mons. *Van Roey* a fost ridicat în 1909 la treapta dregătoriilor papale de prelat casnic al Papii. Dar va ajunge el la numele vestit al Cardinalului? Fără doar și poate că nu, fiindcă și Cardinalul nu ajungea la acest nume fără războiul început în 1914. Cu toată însemnătatea sa de învățat al Bisericii, nu mulți din lumea largă ar fi știut cine a fost el, fără războiul care a săltat în sus pe atâția, care, neîndoielnic, erau oameni de seamă prin ei înșiși. Dar și celebritățile au soarta lor.

Arhim I. SOBIBAN

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Revista **STUDION**. *Buletin al Bisericilor de rit bizantin*. Roma, Februarie 1926.

Cu mult mai mult decât înaintea marelui război. Biserica Romei urmărește de aproape tot ce se petrece în sânul Bisericii Ortodoxe. S'au înființat așezăminte și publicațiuni care și-au pus în gând să cerceteze de aproape tot ce se petrece în sânul nostru. Astfel s'a înființat în Roma așezământul *Orientalia Christiana*, care tipărește tot felul de studii și date privitoare la învățătura Bisericii Ortodoxe, la persoanele ei și la tot ce s'a petrecut și se petrece în viața Bisericii noastre. Tot la acest soi de lucru s'a așternut și revista **STUDION**, care se găsește în al treilea an de viață în Roma. Cea mai nouă tipăritură în acest șir este revista **IRENICON**, care a început a apărea din Aprilie anul acesta într'o mănăstire din Belgia și despre care vom avea de scris mai amănunțit deosebit. Nu mai vorbim de revista mai veche, care iese în Paris, *Echos d'Orient*, care de mult urmărește ce se petrece în Biserica Ortodoxă, ori de alte reviste, precum *l'Europa Orientale*, care scrie despre alte chestiuni, dar și despre Biserica Ortodoxă.

În acete tipărituri, foarte des se scrie și despre Biserica românească, lucru de care nu se pomenea înaintea războiului. Revista aceasta e amănunțit citită în Roma și nu avem noi atâta vreme de a traduce tot ce se scrie despre treburile Bisericii noastre în revistele Bisericii romano-catolice, care privesc cu luare aminte spre ce se lucrează la noi.

Revista **STUDION**, despre care noi am mai avut prilejul a vorbi și din care am și tradus bucăți, în numărul său din Februarie a. c., are un art. despre Patriarhatul românesc, însoțit de o ilustrațiune cu chipul Patriarhului nostru, având la dreapta și la stânga pe Mitropoliții Antonie al Kievului și Dionisie al Poloniei, iar după aceasta găsim un art. cu titlul „O anchetă curioasă despre chemarea preoțească într'un Seminarium Ortodox”. Acest seminar, în care, după părerea scriitorului catolic, s'a făcut o cercetare curioasă, este seminarium nostru „Veniamin” dela Iași. În nr. din Decembrie anul trecut al acestei reviste, noi am publicat raportul directorului Seminariumului „Veniamin” din Iași către Ministrul Cultelor. Păr. Econ. *Valeriu Iordăchescu*, directorul de atunci al Seminariumului, arăta ministerului rezultatul cercetărilor sale printre școlarii săi, cu privire la înclinarea către preoție. Acest raport a fost citit în Roma, și acum citim comentarea lui în revista *Studion* din Februarie a. c.

Noi găsim de bine să dăm aci, în toată lărgimea traducerii, cuvintele scriitorului din Roma, pentru ca să se vadă cum cineva de aiurea judecă despre lucrurile noastre. De aceia urmează de aici înseși cuvintele Părintelui *Chiril Korolevski*, scriitorul articolului

La 14 Ianuarie 1925, Ministrul Cultelor din România a poftit pe directorul Seminariumului „Veniamin” din Iași, în

care sunt formați și instruiți viitorii preoți din mai toată Moldova, să facă o cercetare despre hotărârea mai mult sau mai puțin tare a școlarilor, de a îmbrățișa slujirea bisericească. Directorul a adunat pe școlarii din cele patru clase din urmă, în număr de 117, și le-a cerut ca, după o sumară cercetare a conștiinței, să-și alcătuiască în toată slobozenia, o declarațiune scrisă. Pentru aceasta, li s'a pus la îndemână câte o foaie albă. Din 117, numai 2 au răspuns negativ, iar unul îndoielnic. În raportul său către ministru (vezi *Biserica Ortodoxă Română* pe 1925, pag. 784—750), directorul a tras încheierea că Seminariumul „Veniamin” a ajuns la o treaptă de rară perfecțiune în buna creștere bisericească, pentru că, în cele mai bune seminarii din apus, numărul celor care nu se fac preoți se ridică la 25—30%.

Tipărind aceste documente, Arhimandritul Iuliu Scriban, distinsul director al revistei oficiale a Patriarhatului român,¹⁾ nu se poate apri de a-și pune întrebarea: de ce o cercetare sumară²⁾ a conștiinței poate fi socotită îndestulătoare, atunci când e vorba de a lua o hotărâre pentru viața întreagă, și el adaogă că nu se poate vorbi despre numărul celor ce nu se fac preoți decât după isprăvirea studiilor.

Cu toate încheierile sale optimiste, directorul Seminariumului „Veniamin” nu-și ascunde că postul de spiritual nefiind plătit decât cu 300 de lei pe lună, el nu poate fi ocupat decât de oameni de rând. De fapt, această cercetare spune multe. E vădit că cei mai mulți școlari privesc preoția ca o carieră obișnuită, mai mult sau mai puțin bună de îndeplinit, după foloasele pe care nădăjduiești să le tragi din ea sau după mijloacele pe care le ai sau nu de a-ți urma studiile în altă școală. Noi am avut de mai multe ori prilejul de a fi de față la sfintele slujbe din Mitropolia dela Iași și am fost izbiți de ținuta plătisită a școlarilor strănși în galeriile de deasupra naosului, fără a lua parte la liturghie, iar uneori stând de vorbă. Nu voim să facem comparațiuni supărătoare, dar suntem siliți să constatăm că școlarii orioării colegiu *mirenesc* catolic ar sta mai bine. Chemarea preoțească, așa cum o înțelegem noi, catolisii sau ortodocșii uniți, ceiace e tot una, se vede bine că nu e văzută în acelaș fel la neuniți.

În seminariile noastre, superiorii întrebunțează o grijă deosebită, mai întâi de a nu primi, și pe urmă de a elimina pe toți cei care s'ar arăta mișcați numai de dorința de a-și face studiile pe gratis sau aproape. În împotrivire cu practica urmată în seminariile românești, făcute în aceasta după calpodul celor rusești, noi despărțim riguros seminariumul inferior (*le Petit Seminaire*), care cuprinde cursurile de gimnaziu și liceu, de seminariumul superior *le Grand Sé-*

1. Pentru buna informare a scriitorului dela *Studion*, trebuie să spunem că eu sunt numai secretar al revistei Sfântului Sinod al României, iar director este Prea Sfinția Sa Episcopul *Vartolomei* al Râmnicului. — Nota A. S.

2. Părintele Valeriu Iordăchescu mi-a mărturisit mai târziu că nu „cercetare sumară” a scris Sf. Sa, ci „cercetare serioasă”, dar a fost copiat greșit de cel căruia s'a dat să copieze.

minaire), în care nu se studiază decât filozofia, teologia și celelalte științe bisericesti. Ai timp când să pășești la eliminări, și ele întrec uneori cu mult proporțiunea de 25—30%. În seminariul superior, vocațiunea, adică chemarea lui Dumnezeu către suflet, în vederea unei slujiri cu totuși supranaturale, făcute în întregime din devotament și lepădare de orice folos material sau de orice nădejde omenească de înaintare (cel puțin acesta e idealul pe care ne silim de al turna în suflete și, când un seminar e bine îngrijit, noi isbutim în cele mai multe cazuri), această chemare face obiectul a unui studiu deosebit, care se urmărește între seminarist și directorul său de conștiință. Nu e rar să vezi că, după un an sau doi de filozofie sau chiar de teologie, cutare sau cutare candidat se retrage de bună voia lui sau este rugat de superiorii lui să se retragă, fie pentru că nu e destul de înzestrat ca minte, fie pentru că lipsurile caracterului sau temperamentului lor îl fac impropriu pentru preoție.

Cu un cuvânt, noi facem o alegere și, cu cât ea este mai severă, cu atât mai puțin prilej avem de a ne căi. Postul de spiritual nu are nimic a face la noi cu acel de profesor de liturghisire sau de săvârșire a slujbelor. El este încredințat unui preot înaintat în vârstă și de virtute încercată, care adeseori primește această slujbă din devotament. Noi am putea cita cutare societate de preoți, închinată prin starea lor, cărmuirii seminariilor, preoți care nu-și fac niciodată o carieră propriu zisă, și așezămintele pe care ei le cărmuiesc sunt socotite printre cele mai serioase. Când un școlar găsește cu cale să se retragă sau este poftit să o facă, plecarea lui este încunjurată de toată discrețiunea cu putință și numele lui nu e dat în ziare, nici chiar în cele bisericesti. Faptul nu are nicio legătură cu Ministerul Cultelor, pentru că seminariile țin numai de Biserică și nu de Stat. Aceasta e taina noastră, și mai adăugăm că Biserica apusului impune celibatul; că, pentru noi, clericii orientali¹⁾, el nu este impus nici de cum, dar că acolo unde împrejurările locului nu intervin, școlarii îmbrățișează celibatul din însăși pornirea lor, socotind că starea vieții căsătorite este incompatibilă cu exercițiul unui adevărat zel prețesc. Într'un cuvânt, în loc de a trata practic pe seminaristii noștri ca școlari sau studenți în agronomie ori în farmacie, noi îi tratăm ca viitori slujitori ai lui Dumnezeu și îi creștem potrivit acestei ținte. Firește, nu toți răspund idealului pe care ne silim a-l turna în suflete, dar mulți ajung până la el. Seminaristii de Stat, precum îi are Biserica ortodoxă românească și precum îi avea și Biserica Rusiei, sunt, fără îndoială, un pas înainte față de starea de mai nainte, unde nu putea fi vorba de bun mers. Dar instrucțiunea nu ajunge. Trebuie încă și altceva și mai cu seamă plămădirea spirituală. Și cu toate acestea seminaristii noștri nu sunt destinați stării monahale. Noi facem urări pentru ca aceste vederi să pătrundă tot mai mult în cercurile de sus ale clerului ortodox neunit. Unul din mijloacele cele mai bune de a lucra la Unirea tuturor creștinilor, este de a ne sili de o parte și de alta a forma buni preoți.

C. K.

1) Păr. Korolevski e preot catolic de rit răsăritean. De acela scrie „noi, clericii orientali“.

Nota A. S.

Dr. *Leandro Gaia*, **EVOLUȚIA ȘI ȘTIINȚA**. Traducere din italienește de Arhimandritul *Chesarle Păunescu*. Huși 1926. Volum în 12 de 184 de pagini. Prețul 40 de lei.

Noi tocmai pomeneam cu părere de rău, într'o recenzie din acest număr, că preoții tac din gură, când în împrejurimea lor se ivesc păreri care jignesc învățătura creștinească. Scriind despre un art. al Părintelui *Hodoroabă* din ziarul *Opinia* dela Iași, spuneam că nimic din ce se tipărește sau se vorbește protivnia credinței creștinești nu trebuie lăsat nerăfuit, fiindcă altfel învățăturile greșite, vrășmașe Bisericii, își fac drum. Pomeneam acolo de procesul de anul trecut din Dayton, America, despre institutorul care învăța pe școlarii lui în școala primară teoriile lui Darwin. După cum se știe, ziarele noastre au sărit îndată în apărarea acelei teorii protivnice Bibliei, iar din tabăra noastră nu s'a auzit niciun glas, care să apere învățătura Bibliei.

Tocmai în această chestiune, iată acum eșind de sub tipar o carte de mare temeinicie, pe care Păr. Arhimandrit *Păunescu* dela Huși ne-o înfățișează în traducere românească. O! a fost pentru mine o mare bucurie să dau peste această carte, din mai multe puncte de vedere. 1. Mai întâi este faptul de a găsi o lucrare nouă, în chestiunea darvinismului, lucrare tipărită după război și care te înștiințează despre starea de fapt a chestiunii până la zi. 2. Al doilea e o scriere a unui mare învățat. Scrisul lui, întemeiat pe fapte la fiecare pas, e de o mare însemnătate științifică. În cartea aceasta, care de altfel nu e mare, sunt atâtea lucruri de seamă și vrednice de știut, încât cultura și cunoștințele cuiva capăta un mărgeț adaos prin citirea ei. O asemenea carte e o minunată armă pentru toți preoții și teologii de a-și apăra învățătura lor. 3. Al treilea, cartea e bine tradusă. Nu ai neplăcerea de a vedea că ai mână un frumos material, dat rău în românește de un nepriceput. Nu, e o carte turnată în limba noastră cu mult meșteșug, plăcută și ușoară la citit de către oricine. 4. Cartea aceasta îndreptățește o părere scumpă mie: Trebuie să ne îmbogățim cu multe traduceri. Odinioară în Biserica noastră, se lucra mai mult pentru traduceri, acum mai puțin.

În prefața *Apologeticeii creștine*, tradusă din rusește de Econ. *C. Nazarie*, de curând răposatul traducător spunea că nu vom putea ajunge în țara noastră la vremea de a avea lucrări originale, până nu vom trece printr'un răstimp al traducerilor. Cugetarea aceasta, de mult citită, îmi vine deseori în minte și mă gândesc că traducerile sunt de trebuință nu numai ca un popas, până vom putea scrie și lucrări originale, ci chiar și totdeauna. În viața de cultură a unei țări, totdeauna trebuie să iasă la iveală și traducerile. Căci cultura înseamnă, pe lângă altele, și împărtășire de gânduri peste granițele limbilor, trecerea dela suflet la suflet, dela popor la popor, și asta n'o poți face până n'ai ajutorul traducerilor. De aceea traducerile

se fac în sânul popoarele celor mai luminate, și anume mai mult ca la cele mai puțin luminate, tocmai pentru pricina că traduceriile sunt o urmare a vieții de cultură a unei țări. Inmulțirea traducerilor la noi va fi tocmai un semn al întinderii învățaturii în țara noastră.

Cei care cel mai mult au făcut acest lucru în Biserica noastră au fost teologii care ne-au venit din Rusia. Trebuie să le fim mulțumitori că, rând pe rând, ne-au dat o multime de scrieri de mare însemnătate. Mai înainte de dânsii, acest lucru se făcuse prin traduceriile din grecește, pe care le avem tipărite cu slove vechi, așa că traduceriile au avut o largă întrebuințare în Biserica noastră.

Dar de o bucată de vreme lucrarea lor a mai slăbit. De aceia pentru noi e o mare bucurie când vedem că, din când în când, ies la iveală traduceri cum se cade.

Privind acum această traducere a Arhimandritului Chesarie Păunescu și gustând cuprinsul ei bogat, plin de fapte din lumea cercetărilor, prin care zarea cugetării noastre se lărgeste, zicem, ca în fața unei plăcute descoperiri: Ce minunată carte! Asta nu e ceva de citit numai în ceata strânsă în granițe înguste a teologilor, ci e o bună citire pentru orice om de cultură. Ea ne deschide largi înțelegeri într-o chestiune despre care se vorbește de multe ori, dar în care oamenii nu au îndrumarea cuvenită.

Deci această carte trebuie citită. Trebuie citită și făcută cunoscută. Păr. Păunescu ne-a făcut o mare slujbă dând-o pe românește. Și după cum trebuie să fie orice bună traducere, a însoțit-o și cu însemnări ale sale, pentru a lămurii atâția termeni necunoscuți, din cuprinsul științelor naturale și pe care cititorul obișnuit nu are de unde-i cunoaște. Ba încă trebuie să spunem traducătorului că aceste însemnări trebuiau să fie și mai multe, fiindcă tot are cuvinte pe care cititorul nu le înțelege. Așa e la pag. 7 cu cuvântul oloturille, la care cititorul se uită lung, nu-l înțelege, îi vine a crede că e o greșală de tipar, din care a eșit un cuvânt stâlcit, și numai pe urmă își dă seama că acela trebuie să fie numele unor vietăți din numărul fără capăt al vietăților care umplu pământul.

Iu această carte ni se arată că, dacă rămânem pe terenul curat al științelor naturale, darvinismul nu iese dovedit de loc. Pe pământ sunt și azi, în chip neschimbat, soiuri de vietăți care erau pe pământ și la începutul zămislirii vieții pe scoarța lui. În sânul lor n'a fost evoluțiune.

Citim aci, la pag. 13, cuvintele Profesorului Yves Delage dela universitatea din Paris, ca „dacă rămânem pe terenul exclusiv al faptelor, suntem constrânși să recunoaștem că formarea speciilor una din alta nu este de loc demonstrată... nu se întâlnește nimic în fapte, care să fie în stare să forțeze convingerea acelor care răfuză orice altă probă afară pe cele deduse din observațiune“. Iar la pag. 18 citim: „natura nu ne procură nici măcar un singur fapt în sprijinul deri-

vației speciilor unele din altele în sensul transformismului.“

Dar ce să mai cităm! Sunt aci atâtea fapte minunate, care ne deschid ochii, în fața neadevărurilor răspândite cu trufie de către mulți care-și zic naturaliști, încât, citind cartea, ai ca o simțire de scăpare din rețeaua unei vrăji care a amenințat pe mulți. Deci această scriere e o lucrare de eliberare a cugetului din lațurile unor cugetări înșelătoare. Intre rătăcirile minții omenești, va trebui pusă și aceasta a teoriei darviniste.

Cartea aceasta trebuie citită pentru a te face cunoscut cu o întreagă stare de lucruri în care până acum șiruri întregi de oameni au fost duși de nas cu o minciună științifică. Științele naturale grăiesc altă limbă decât cea cu care omenirea a fost înșelată.

Privind cartea cu această însuflețire, nu mai dăm nimic din ea, ci rugăm pe fiecare s'o citească, pentru a nu se mulțami cu mici crâmpie dintr'însa, ci a gusta tot farmecul și puterea ei. Noi, teologii, trebuie să facem propagandă pentru ea, dincolo de cercul nostru. Cât despre mine, eu am și început a o face, chiar din clipa când am cunoscut-o și am gustat-o.

Această carte ține acum bună tovărășie altei cărți de seamă care a ieșit în Huși în două edițiuni: *Creștinismul și studiul naturii* de Bettex, tradusă pe românește de Preoții I. Negoită și N. Donos. Și aceasta e o foarte bună traducere din nemțește și care înseamnă o vrednică îmbogățire la șiragul traducerilor. Dacă tot în Huși iese acum și traducerea Părintelui Păunescu, înseamnă că în acel oraș a început a se porni o lucrare de cultură bisericească, vrednică de toată îmbrățișarea. În adevăr, se află acolo o tabără de preoți tineri și luminați care lucrează cu mult temei și care, dacă vor merge înainte așa, vor face să se vorbească despre orașul Huși ca despre un centru de cultură religioasă. Ce este la Craiova cu preoții din jurul revistei *Renașterea*, va fi la Huși prin laturea această deosebită a traducerilor. În această ramură, Păr. Donos, profesor la seminariul din Huși, a mai eșit la iveală și prin bucăți din Sfinții Părinți date pe românește. Ni s'au trimes și nouă la această revistă și vedem eșind din ele și în revista *Luminătorul* din Chișinău. Alt preot, de care se vorbește acolo, ca despre un bărbat de cultură, este Păr. Bejenariu, fără a mai pomeni de Păr. Ursăcescu, ale cărui articole istorice se pot citi și în această revistă și din care mai avem de tipărit și de acum înainte.

Deci iată un oraș de mijloc ca Huși, despre care se vorbea până acum doar pentru vilele lui, că începe a căpăta însemnătatea pentru Biserică prin munca și învățătura preoților lui. Acesta un semn foarte îmbucurător și ne facem o datorie de a-l scoate la iveală.

Alt fapt îmbucurător este a afla că în Huși se află un așezământ de tipărire a cărților, cum e așezământul tipografic *Corlăteanu*, în care s'a tipărit și traducerea părinților Negoită & Donos și aceasta de

acum a Părintelui Păunescu. E un foarte bun așezământ, din care ies cărți minunate de bine tipărite și întocmite. Nici alte orașe mai mari nu au așa și face cinste unui oraș ca Huși.

Iată atâtea lucruri bune, constatate cu prilejul tipării cărții Părintelui Păunescu și pentru care ne mărturisim bucuria fără nicio oprire. Fiecare să pășească spre cartea de care am vorbit și va simți aceeași bucurie cași noi. Și încheiem spunând Părintelui Paunescu: Ce bine era dacă pomeneai de această carte încă de astă vară, când cu discuțiunea cu procesul dela Dayton, în care ziarele noastre luaseră partea darvinismului! Atunci ar fi fost bine venit un articol, despre ea și el ar fi închis gura multora.

Biserica activă. Dare-de-seamă scrisă de Păr. *Ilie R. Neagoe* în *Neamul Românesc*, din 28 Aprilie 1926.

Societatea preoțească *Renașterea* din Oltenia și-a ținut în Râmnicul-Vâlci adunarea generală de primăvară în zilele de 20 și 21 Aprilie a. c. Păr. Neagoe scrie darea-de-seamă despre lucrul acelei adunări.

S'au ținut două conferențe: 1. Despre *colaborătorii Sfântului Pavel în munca sa de propoveditor al evangheliei* și 2. *Este cu putință înjghebarea unui partid clerical în țara noastră?* dezvoltată de Păr. *Găiculescu*, în sala de conferințe a Mănăstirii Cozia, unde membrii

adunării s'au dus ca închinători. În seara întâiei zile, s'a dat un concert religios, în sala Teatrului „Adrian” din Râmnicul-Vâlci, sub prezența Prea Sfințitului Episcop *Vartolomei*. Din 4 cârmuitori ai corurilor, 2 au fost preoți, Păr. *I. Mardale* și *D. Bănescu*. A doua zi la Cozia, au fost primiți cu cuvinte de bună urare de către Păr. Arhim. *Efrem Enăcescu*, starețul mănăstirii. După conferența pomenită a Părintelui Găiculescu, a urmat citirea dării-de-seamă a Societății și propuneri însemnate, precum: 1. Preoți de seamă să se trimeată vara pentru a ținea conferențe la cele 4 stațiuni de băi din Oltenia. 2. Preoții să se ție temeinic de stupării bune, ca să scoată ceara trebuincioasă lumânărilor curate; 3. Familiile preoților să se îndeletnicească cu creșterea gândacilor de mătase, să lucreze mătasa în casă, pentru ca să împiedece jaful care se face cu vânzarea mătăsii în negustorie. Apoi s'au hotărât temele care să se trateze în adunarea de toamnă a Societății, și preoții s'au despărțit cu cea mai vie însutlețire.

Păr. Neagoe a făcut un lucru bun că a adus la cunoștința tuturor ce s'a lucrat în această adunare a obștei, pentru ca și cititorii să aibă înaintea ochilor mișcarea preoților în munca pentru ridicarea țării. *Neamul Românesc* a dat totdeauna bună primire acestor vești despre lucrările preoților și și-a ținut obiceiul și cu acest prilej.

Arhim. SCRIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Odihna zilei de Duminică în primejdie. — Anul trecut s'a votat și sărbătorit, prin banchet dat d-lui ministru de atunci, d. *Chirculescu*, la grădina *Gib* din București, introducerea legii odihnei duminicale în țara noastră. Cu oarecare șovăiri, legea a mers. A început a prinde obiceiul că prăvăliile sunt deschise numai dela cutare la cutare ceas, iar stăpânii prăvăliilor a se învoi cu gândul că slujbașii lor trebuie să aibă și ei ceasuri slobode pentru căutarea de ei înșiși. Se înțelege, lucrurile n'au mers ușor, stăpânii nu se puteau învoi cu una ca aceasta și mai călcău și ei pe cât puteau, pe ici și colo, hotărârile legii. Societatea funcționarilor comerciali însă priveghea, pătrundea Duminica prin prăvăliile și atelierelor unde se lucra cu obloanele trase și împedea să se calce legea. Și nici așa nu s'au deprins toți să urmeze legea. Noi am auzit fânguiri dela calfe de cizmari pe care stăpânii lor îi sileau să vie Duminica la lucru, și înșine am băgat-de-seamă cum se călca legea.

Din primăvara anului acestuia însă, călcarea legii a început pe o scară foarte întinsă. Noul guvern a început a fi îngăduitor către stăpânii de prăvălii și iată că acum vedem bărbierile lucrând în toi în ziua Duminicii, pe când înainte erau închise. În ziarul *Universul*, într'un articol de fond, am văzut luați la vale pe urmăritorii pentru aplicarea legii, care reprezentau So-

cietatea Funcționarilor Comerciali, și se zicea că ajunge poliția pentru a priveghea aplicarea legii. Noi putem spune însă că nu ajunge nici poliția, nici funcționarii, ci înșiși cetățenii trebuie să privegheze la aplicarea legilor. Căci cu toată urmărirea funcționarilor comerciali ei nu ajung a prinde pe toți călcătorii legii și legea se calcă de zor înainte. Astfel, nu mai departe, chiar sub locuința scriitorului acestor rânduri, este un magazin de încălțăminte care a lucrat cu ușile închise până și în ziua Înălțării, care era zi pentru cinstirea vitejilor căzuți în război. În ziua de Sf. Gheorghe, am făcut imputare stăpânului pentru călcarea legii și a spus că numai atunci face așa, că are zor de lucru. El însă a mers înainte la fel în toate Duminicile, și la Înălțarea care a urmat, și sunt încredințat că așa va face și în ziua de Rusalii. Iar Duminică, la 16 Mai, pe strada Justiției, niște zidari lucrau de zor în curtea unei case pe care o putem arăta și la care se văd proaspete urmele reparațiilor.

Deci odihna zilei de Duminică este primejduită și e cu atât mai mult, cu cât nu mai vedem plângerile pentru aceasta care se vedeau în anul trecut. Ele au răsunit și în parlament și noi le-am semnalat în această tipăritură.

Universul dădea de veste atunci pentru încălcările săvârșite, cum au fost unele semnalate în Târgoviște,

unde o Duminică s'a aplicat porunca odihnei, iar în Duminică următoare prefectul a slăbit asprimea legii și cărciumile iar s'au deschis. Urmărirea pentru aplicarea legii și semnalarea călcării era atunci mai vie, dovadă că și negustorii se plâneau mai viu de încătușarea pe care o simțeau. La întrunirea lor din ziua de Duminică la 10 (vedeți, tot Duminică!), la 16 August 1925, în sala Dacia din București, au votat moțiunea în care au spus: că „protestează cu ultima energie împotriva aplicării legii repausului“ (vezi ziarul *Universul* dela 19 Aug. 1925, pag. 5). Ei spun mai încolo, în moțiune, că „consimt din convingere a da funcționarilor comerciali un repaus omenesc săptămânal“, dar această convingere a ținut atât de mult, că acum legea e călcată zdravăn și nu se vede unde mai este convingerea aceea care «consimte».

Noi am ridicat chestiunea aceasta la conferințele pas-torale din București ale preoților din seria a doua, la 12 Mai c., și le vestim și pe calea aceasta, că e bine să vadă primejdia în care zace odihna zilei de Duminică și datoria pe care o au de a ajuta silințele celor ce caută de a apăra sfințenia zilei Domnului.

Greva din Anglia și Biserica Anglicană. — Ziarele au adus vești multe despre marea grevă care a izbucnit în Anglia la începutul lunii Mai și la care au luat parte peste 4 milioane de lucrători. Patronii minelor engleze au voit să micșoreze plățile lucrătorilor, ca să poată concura cărbunele american. Lucrătorii au răspuns că, dacă Englezii sunt mai prejos în privința lucrărilor din mine, este că ei n'au uneltele bune ale americanilor. De aceia să aducă îndreptarea în această lature, căutându-și material nou de exploatare a minelor, nu uneltele vechi, prin care nu se pot lua la întrecere cu americanii. Guvernul a luat partea patronilor și de aici greva a luat o înfățișare aspră, fiecare ținând la societatea sa.

În mijlocul acestei mari neînțelegeri, a intrat ca mijlocitoare Biserica anglicană. Prin capii ei, arhiepiscopii de Canterbury și de York, ziarul *British Gazette*, care a apărut în tot timpul grevei, a tipărit neîncetatele îndemnuri și mijlociri ale celor doi arhiepiscopi, pentruca mai-marii lucrătorilor să înlăture porunca de declarare a grevei, iar pe de altă parte, a cerut guvernului să sprijine cererile lucrătorilor, să se împiedice sărăcirea lor. Cu alte cuvinte, capii Bisericii engleze au cerut ca amândouă taberele să-și lase îndârjirea lor și să ia unii către alții o ținută împăciuitoare, prin care se vor înțelege mai bine și mai ușor.

Fapta Bisericii engleze a fost o lucrare măreață, plină de duh creștinesc, prin care ea a îndulcit raporturile dintre oameni. A fost o faptă frumoasă de creștinism social. Greva a și încetat curând și Biserica a fost la datorie.

Unde sunt preoții? — Până acum știam că preoții au o parte largă în munca pentru cooperatie în Țara Românească. Totdeauna, la adunări ale așezămintelor

cooperatiste, dădeai și peste preoți, și încă având starea de fruntași și cârmuitori. Iată însă că, în zilele de 8 și 9 Mai a. c., se ține un *Congres al Cooperatiei din întreaga țară*, dar preoții nicăieri. Citim amănunțit în *Adevărul* dela 12 Mai o dare-de-seamă și cu numele tuturor vorbitorilor, dar nu dăm de numele niciunui preot. Noi știam însă despre câțiva preoți care totdeauna se întâlneau la astfel de adunări... Ce să fie aceasta? E o înaintare ori o dare-înapoi? S'au hotărât preoții să se lase de un asemenea soi de muncă și și-au închinat silințele numai evanghelizării? Să fi ajuns la socotința că e mai bine să se ție numai de cele duhovnicești?

Nu credem că e aceasta. Nouă ne-ar părea rău de părăsirea unui teren în care își câștigaseră un loc. Căci deși cea întâi muncă a noastră e munca pentru suflete, cu toate acestea e de folos ca Biserica să aibă oameni pricepuți și în alte laturi ale vieții. Nu vom avea numai preoți cooperatiști, dar e de folos să avem și cooperatiști. E și aceasta o lature a creștinismului social.

E de trebuință să avem o lămurire pentru lipsa preoților.

Preot în apărarea cugetării sănătoase. — La începutul lunii Decembrie din anul trecut, ziarele au adus vestea despre sinuciderea unei femei din Brașov, care, mai înainte de a-și da moartea, a dat prăjitur otrăvite celor doi copii ai ei, și apoi a mâncat și ea din ele și au murit cu toții. Pricina a fost nemernicia bărbatului femeii, care era rău cu familia sa și nu îngrijea de ea.

Un fapt ca acesta s'a mai petrecut cu câțiva ani mai înainte, tot în Brașov, când Generalul *Eremia* și-a împușcat copiii și apoi s'a sinucis și el.

Faptul cu sinuciderea femeii care și-a ucis mai întâi copiii, l-a luat la discuțiune o profesoară din Iași, ridicându-l în slavă și făcând din acea femeie o vitează a vieții. În articolul său de pe pagina I a ziarului *Opinia* din Iași, (13 Dec. 1925), d-na *Paula Petrea* (care, cum se vede, n'are nici dea lui Petru, nici dea lui Pavel), înșiră multe vorbe umflate, făcând din fapta femeii o „măreață tragedie, pe care majoritatea n'o poate înțelege, căci e mai presus de ea“, pe care, nici vorbă, o va înțelege d-na Paula Petrea, care se vede că se socotește mai pre sus de majoritate. Deaceia numește fapta mamei desnădăjduite faptă săvârșită cu *mână divină* și nu cu una criminală.

Fără îndoială, un astfel de articol, în care se ridicau la treapta de cinste fapte care cu niciun chip nu pot fi date ca pildă și slăvite, trebuie să aibă un răspuns, mai cu seamă într'un oraș cu școale multe, cum e Iașul. Și răspunsul, doamna împodobită cu numele sfinților Petru și Pavel l-a căpătat, și l-a căpătat destul pe bine, din partea Părintelui *N. Hodoroabă*, paroh în Iași și spiritual la Seminariul «Veniamin» din acel oraș. Răspunsul Sfinției Sale nu e numai o întâmpinare vrednică, față de cugetările nenorocite ale numitei doamne,

ci este și o frumoasă culegere, din marii scriitori, a unor cugetări despre datoria omului de a se lupta cu greutățile vieții și a nu dezarma în fața ei. Cine le va citi pe acestea va rămânea cu sufletul înălțat și îmbogățit cu gânduri fericite și va mulțami Părintelui Hodoroabă că le-a adunat așa de frumos și le-a pus la îndemâna cititorilor. Astfel, după ce a pomenit de cuvintele evangheliei, Păr. Hodoroabă pomenește de cuvintele lui *Rousseau*: „Cel întâi lucru care trebuie învățat este suferința, pentru că pe dânsa omul va avea mai multe nevoie s'o știe“, iar *Lamartine* zice: „Durere, tu faci pe om întreg“. Asemenea, sunt bine așezate versurile lui Coșbuc:

„Viața-i datorie grea,
Și lași se'ngrozesc de ea.
Să aibă tot, cei lași ar vrea,
pe neluptat“

Și tot el zice: „E un mișel un suflet, când își uită pe ai săi“. Și Păr. Hodoroabă încheie aceste frumoase citațiuni cu alte versuri de seamă:

„Ș'oricât de amărâți să fim
Nu-i bine să ne deslipim
De cel ce viețile le-a dat!
O fi viața chin răbdat,
Dar una știm: ea ni s'a dat,
Ca s'o trăim“

Și pentru că să nu aștearnă numai fraze generale, față de faptul particular al durerii acelei femei, Păr. Hodoroabă nu se oprește aici, ci arată ce ar fi trebuit să facă acea nenorocită, ca să nu ajungă la pasul nesocotit al uciderii: să fi căutat despărțenia de bărbat, să fi căutat a pune pe copii într'un așezământ oarecare și să se ducă a-și căuta o slujbă pentru hrana ei și a lor. Mai sunt mame care luptă din greu și nu se sinucid.

Și frumos încheie Păr. Hodoroabă, spunând doamnei Paula Petrea pentru ce a scris: 1. Pentru că și domnia sa este mamă; 2. pentru că a fost și dumneai îndrumătoare și crescătoare a unui tineret școlar, care poate citește ce scrie acum.

Fapta Păr. Hodoroabă, de a nu lăsa să treacă fără răspuns gânduri atât de nenorocite e nu numai frumoasă, ci e și o pildă. Așa trebuie să facă toți preoții când văd ivindu-se în ziare cugetări necreștinești. Și de multe ori se întâmplă aceasta. Chiar la ziare la care scriu preoți sau la ziare care-și zic naționaliste, ies la iveală, când și când, și cugetări protivnice Bisericii. Aceasta nu trebuie să se lase niciodată, pentru că oricine pune mâna pe condei, când va ști că are înaintea sa o tabără care-l cercetează, nu va scrie atât de ușor și nu se va avânta a scrie, fără multă chibzuială, gânduri pentru care poate fi luat la socoteală.

Iată, să luăm o pildă de acest fel:

Anul trecut, a fost prin ziare fapta dela *Dayton* din Statele-Unite ale Americii de Nord. Un învățător a fost dat în judecată pentru că învăța darvinismul pe

copii de școală primară. Impotriva lui a stat ca învinuitor un bărbat de seamă ca *Bryan*, care a fost într'o vreme candidat la prezidenția Statelor-Unite.

O mulțime de ziare ale noastre au sărit de partea învățătorului, zicând că acela făcea „știință“ și că un asemenea proces era o pășire împotriva științei. Articole ale lor am citit destule și iată și unul pe care-l păstrăm, în *Neamul Românesc* dela 24 Sept. 1925, scris de d. *Vlădescu-Răcoasa*, articol destul de lung în foileton și care merita o cercetare. Cu toate acestea niciun preot, din cei ce scriu la *Neamul Românesc*, (și sunt mulți) nu s'a apucat a scrie ce trebuia scris, pentru a apăra dreapta credință, când totuși scriu destul de des articole multe și lungi. Păr. *Ilie R. Neagoe* din eparhia Olteniei scrie despre *Biserica activă* în *Neamul Românesc* din 28 Aprilie, dar iată că această latură a activității bisericești nu se bucură de căutarea Bisericii. Și nu era greu de răspuns, pentru că chestiunea trebuia scoasă mai întâi de pe solemnitatea terenului științific și pusă pe terenul pedagogic, unde cădea ea în școala primară.

Și pentru știință darvinismul e numai o controversă. Aici trebuiau câteva citate din autori pentru a se dovedi aceasta. Așa fiind, trebuia pusă întrebarea: Oare noi în școala primară venim cu controverse, ori cu rezultate definitiv câștigate ale cercetărilor omenești? Și apoi, biata școală primară, cea în care se dau copiului câteva crâmpie începătoare din domeniul cunoștințelor omenești, — oare ea este locul în care te apuci să faci știință? Nici școala secundară nu e aceasta, ci e tot locul rezultatelor definitive. Numai în universitate vine omul cu introducerea tânărului în toate îndoielile și șovăielile și nesiguranțele cercetărilor omenești. E o copilărie a preținde că vîi cu acestea, ca să faci știință în școala primară, și nu dovedește multă pătrundere pedagogică un învățător care vine să toarne în școala sa unele socotințe ale învățaților omenești.

De ce nu s'a pus discuțiunea pe terenul acesta? De ce să lași să pătrundă gânduri mincinoase și rău puse, din partea oamenilor care nu văd bine și sunt greșit informați?

Apoi să se știe: Biserica nu poate fi tare numai luând parte la fel de fel de manifestări sociale, culturale, naționale și să se mângâie că preoții stau alături de mișcările de viață ale ale poporului, când ea lasă să se știrbească ceva din ce formează crezul cugetărilor pe care stă întemeiată ea. Iată pentru ce Păr. Hodoroabă a făcut bine că s'a mișcat și n'a lăsat nerăfuite niște idei nenorocite.

Ca să fim drepi, trebuie să spunem că singurul preot care a scris în chestiunea procesului cu darvinismul a fost Păr. *I. Ionescu* din *Nămăiești-Muscel*. Dar a scris numai în revista noastră, care e revistă cu pătrundere numai între preoți, n'a scris însă în însuș *Neamul Românesc*, unde cugetarea necreștină a fost primită și așezată pe două pagini de foileton.

Înștiințare de a fi mai cu priveghere în alte cazuri, deși și altele au trecut, dar tot fără răspuns, cum a

fost moartea Cardinalului Mercier. Cu acel prilej, a fost batjocorită din nou fapta și pomenirea Mitropolitului Conon, fără ca nimenea să arate că fapta lui a fost altceva decât ce i se spune lumii și ce se crede obișnuit, iar, pe de altă parte, nici Cardinalul Mercier nu e văzut în toată deplinătatea ființei și lucrului său, cum îl vedem noi din pastoralele sale.

Eh! câte trec rău spuse și puțin băgate-în-seamă și lăsate ca o moștenire greșită! Câți trebuie să fie la lucru pentru a cerne toate acestea!

O înjghebare bună în Franția. — În Franția, s'a întemeiat o bună tovarășie de oameni care vor să lupte împotriva desfrâului care strică pe copii. Acestei înjghebări i s'a dat numele de „Respectați-ne copii!” și ea își arată țintele urmărite de dânsa în următoarele 3 puncte:

1. Să lupte împotriva tuturor înfățișărilor de destrăbălare publică, mai cu seamă împotriva acelor care năzuiesc să strice pe tineri și pe copii:

2. Să urmărească cu vioiciune și fără încetare însănoșirea morală a încunjurimii în care trăiesc copiii;

3. Să lupte împotriva tipăriturilor destrăbălate, în orice haină s'a îmbrăca ele.

E un semn bun și de care trebuie pomenit ca să se audă și la noi.

Lupta împotriva beției în America. Mulți tot iau în răs la noi măsurile luate de americani pentru a înfrâna în țara lor nenorocirea beției și deseori tot arată că americanii nu izbutesc a înfrânge acest păcat. Cu toate acestea știrile care ne vin de peste graniță nu arată că americanii n'ar izbuti ori că s'ar descuraja și că slăbesc lucrarea începută. Intr'o știre pe care o găsim în *Journal des Débats* (8 Fevr. 1926), citim că, după cum se vestește din Washington, „Camera a aprobat deschiderea unui credit de 3.900.000 de dolari pentru construirea unor vapoare menite a urmări pe mare stărpirea contrabandei cu băuturi spirtoase”.

Iată dovada că americanii nu se lasă și că nu dau de loc semne că s'ar descuraja. Vestea celor care tot trâmbițează că măsurile aspre împotriva beției nu izbutesc și deci furișează părerea că e bine să se lase și la noi slobod negoțul cu spirtoase!

Arhim. SCRIBAN

ȘTIRI

Mitropolitul Atenei către noi. — Înalt Prea Sf. Sa D. D. HRISOSTOM Arhiepiscopul Atenei și al întregii Grecii, își arată mulțămirea că studiul său despre *Simbolul Credinței la Sinodul 2 Ecumenic* s'a tipărit anul trecut în traducere românească în această revistă și ne înștiințează că ne va trimite „O Pagină de istorie despre Biserica Românească”.

Foarte onorați de distinsa colaborare a marelui în-

vățat al Bisericii Ortodoxe, care e Arhiepiscopul Atenei D. D. HRISOSTOM, apreciat cu mari laude și în străinătate, ne vom face o plăcere să publicăm acel studiu îndată ce-l vom primi. Dar până atunci, vom mai publica ceva: Studiul Înalt Prea Sfințitului Hrisostom despre *Hirotoniile anglicane*, care va apărea în această revistă chiar din luna viitoare, în traducerea Părintelui Arhimandrit *Filaret Jocu*, doctor dela facultatea de teologie din Atena.

Preoți străduitori pentru Țara Sfântă. — Dela călătoria Înalt Prea Sfințitului Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu anul trecut spre Locurile Sfinte, au rămas doi preoți cari nu încetează a tot scrie despre cele văzute acolo și a împărtăși pe frații lor din însuflețirea pe care au sorbit-o acolo. Unul este Păr. Prof. Dr. *Grigore Cristescu*, dela Academia Teologică din Sibiu, care a scris neîncetat în multe reviste despre Marile Amintiri ale Țării Sfinte, iar de curând a scos la iveală cartea bogată și împodobită *Mai aproape de tine, Doamne!* în care-și revarsă inima încălzită de simțirile fără seamăn din Țara Sfântă; iar altul este Păr. A. C. *Cozma*, paroh în *Bălca*, jud. Putna, care, de când s'a întors, n'a mai ostenit a scrie și a vorbi despre cele văzute în Țara Domnului. Sf. Sa a rămas legat cu inima de acel pământ al sfințeniei și în neîncetată împărtășire cu frații de legea noastră trăitori acolo. Mitropolitul Ascalonului și secretarul Patriarhiei îi scriu să lupte pentru ajutorarea Locurilor Sfinte. Acel scris însă e un strigăt de ajutor și el e o datorie a fi auzit nu numai de Păr. Cozma, ci și de noi toți.

Trebuie să ne mișcăm pentru Țara Domnului, fiindcă e țara sufletelor noastre. Trebuie făcut ceva și se pot face multe. Trebuiește înființat un „Obol al Sfântului Mormânt”, adică o danie a noastră a tuturor, prin liste sau colecte, pentru Locașul cel Sfânt al Mântuitorului. Se mai pot face și altele, cum se face pentru lupta împotriva ofticei: Intr'o zi hotărâtă, să se umble pe stradă, în toată țara, ca să se adune mijloace de trimes la Locurile Sfinte. Tot așa, într'o zi, să se slujească în toată țara Liturghia pentru Sfântul Mormânt, să se vorbească poporului ca să dăruiască, și tot ce se va aduna să se trimeată la Ierusalim.

Se mai pot chibzui și alte mijloace.

Preot sosit dela Ierusalim. — Păr. *Gala Galaction* (Gr. Pișculescu), despre care am scris că a plecat spre Locurile Sfinte, s'a întors cu bine din sfânta călătorie de închinare. Protivnic de ce am scris, că vom citi despre cele văzute și simțite de Sf. Sa într'un ziar din București, le vom citi într'o carte pe care Sf. Sa o pregătește.

Încă un preot propagandist pentru Sf. Mormânt... De-ar fi cât mai mulți, ca să crească șivoiul de dorire și călătorire către Țara Domnului nostru Iisus Hristos!

Preot candidat în alegeri. — La Galați candidază în alegeri, pe lista *Uniunii cetățenești*,

Păr. *Ludovic Cozma*, parohul bisericii *Sfinții Impărați* din acel oraș. Păr. Cozma e un preot fruntaș și cu o frumoasă și prețuită desfășurare de muncă în Galați.

Calendarul și alegerile. — Preotul *Gheorghe V. Moisei* din județul Covurlui, preot care scrie des ziarul *Galații-Noi* și care e și învățător în acel județ, dă de veste, prin ziarul pomenit (nr. din 16 Mai c.), că agenții pentru alegerile care se vor face în această lună vin în acel județ și făgăduiesc țăranilor o mulțime de lucruri, între care și schimbarea calendarului.

Luăm știrea precum o găsim și o aducem la cunoștința cârmuitorilor Bisericii.

Adunare de societate bisericească. — La 25 Mai c., se ține în Chișinău, la Palatul Arhiepiscopiei, Adunarea generală a *Societății istorico-arheologice bisericești*, sub prezidența de onoare a Inalt Prea Sfinției Sale D. D. **GURIE**, Arhiepiscopul Basarabiei. Pe tabela discuțiilor, se află chestiunile: Darea-de-seamă pe 1925; Alegerea comitetului pe 3 ani; Alegerea cenzorilor pe un an; Felurite.

Când va fi să vedem în *Luminătorul* sau în alte tipărituri știrile despre ce se va fi vorbit acolo, le vom aduce la cunoștința cititorilor noștri.

Sectele în alegeri. — Sub acest titlu, ziarul *Cuvântul* (20 Mai c.) scrie că, în unele județe de peste munți, sectele au ajuns să cântărească ceva și polificește, adică închinătorii lor s'au înmulțit și se caută bunăvoința lor pentru căpătarea de voturi în alegeri. Se spune că li se fac făgăduințe «dăunătoare ființei noastre etnice» și că «începe un târg care este mai uricios decât toate târgurile de alegeri la care am fost martori».

Plecarea Patriarhului — Prea Fericirea Sa Patriarhul României D. D. Dr. **MIRON** a plecat la 16 Mai c. pe o lună de zile la Karlsbad, pentru căutarea sănătății. Inalt Prea Sf. a plecat însoțit de P. S. Episcop **LUCIAN** al Romanului, care se duce acolo tot pentru sănătate.

Cuvinte bune despre un preot. — Intr'un articol din *Cuvântul*, d. *Nae Ionescu*, profesor de universitate, urmașul d-lui *Nichifor Crainic* la acel ziar, scrie despre rostul sporturilor, despre pasul înainte ce s'a făcut în țară în această privință și despre buna lucrare cu ele și cu altele la *Liceul Militar* dela *Mănăstirea Dealului*, la care d. N. Ionescu a fost odată profesor. Cu acel prilej, scrie cuvinte bune despre Preotul D., care lucra odată în acea școală. Noi știm că acest preot D. este Părintele *Dolinescu*, care s'a mutat apoi în Bârlad și ne pare bine acum că putem citi cuvinte de laudă despre Sf. Sa. Pe când era la școală însă, Păr. Dolinescu nu era totdeauna mulțumit, de altfel ca mulți alți profesori. Deseori am auzit tânguiriile sale. Iată acum arătări că era un profesor de seamă, și totuși n'a putut sta acolo. Mulți profesori au

plecat. Erau stări mai dedemult, care acum poate s'au schimbat.

După d. N. Ionescu, vine cu un răspuns (în *Cuvântul* dela 28 Mai) un fost școlar dela „Dealul”, d. *Emilian Iliescu*, care scrie despre stările de atunci dela școală: „Rând pe rând am fost lipsiți și de „marele suflet de creștin”, preotul D., și de bunul sfătuitor, ofițerul Z..”

Va să zică Păr. Dolinescu a intrat în inima școlărilor, care îi păstrează o frumoasă amintire.

Ne pare bine că putem însemna aici această urmă vrednică lăsată de un preot în inima școlărilor și că auzim pomenindu-se cu duioșie de numele său.

Examene pentru catedre de seminar. — La 15 Noembrie 1926 se va ține la București examen pentru ocuparea catedrelor de științe religioase și de muzică bisericească, vacante la seminariile teologice. Sunt vacante 2 catedre la seminariul din Curtea de Argeș; 2 la Seminariul «Central» din București; 2 la seminariul din Buzău; 3 la cel din Constanța; 1 la cel din Craiova; 2 la Dorohoi; 1 la Edineț; 1 la Galați; 2 la Ismail; 1 la Roman și 1 la Râmnicul-Vâlci.

Condițiunile pentru examen s'au dat de știre în *Monitorul Oficial* nr. 60 din 16 Martie a. c.

Foști seminariști prăznuind 30 de ani dela eșirea din școală. — Foștii școlari care au isprăvit Seminariul „Veniamin” din Iași în 1896, se pregătesc să-și prăznuiască împlinirea a 30 de ani de când au părăsit cursurile. E seria din care face parte P. S. S. Episcopul Cozma dela Galați. Serbarea se va da în ziua de 6 Iunie la Iași. Au fost poftiți și foștii profesori de odinioară, din care mulți sunt în viață.

Dar fiind vorba de aceasta, nouă ne-au venit rugăminți să dăm de veste seriei eșite la 1898 dela „Veniamin” de a face o serbare la fel și a-și aduce aminte de fostul director Arhiepiscopul *Varlaam Răileanu*, care a fost înmormântat în 1899 luna Mai în Mănăstirea Cernica, încunjurat de dragostea școlărilor care i-au ridicat și un monument la Mănăstire, dar care acum, după 27 ani, mai are nevoie să fie îngrijit și curățit.

E seria din care fac parte P. S. S. Episcopul *Ghenadie* al Buzăului, Arhim. *Scriban*, Econ. *Gr. Popescu-Breasta*, directorul Seminariului „Sf. Grigorie Decapolițitul” din Craiova, Econ. *Gr. Mihailescu*, protoiereul județului Râmnicul-Sărat, Econ. *Teodor Panaitescu* din Tecuci, d. *D. Popescu-Țintești*, director în Ministeriul lucrărilor publice și mulți preoți din Moldova.

Fiind vorba însă de pomenirea Arhiepiscopului *Varlaam Răileanu*, coleg la teologia din Cernăuți într'o vreme și apoi apropiat prieten cu fostul Primat al României I. P. S. D. D. Dr. *Atanasie* și cu I. P. S. Mitropolit D. D. Dr. *Pimen*, credem că se vor întovărăși la o asemenea pomenire nu numai seria din 1898, ci și atâtea altele care au trecut pe sub mâna blândului lor director, căruia îi păstrează până în ziua de o scumpă, neștersă și duioasă amintire. Doi episcopi și doi arhiepiscopi (P. S. *Grigorie Botoșeneanu* dela Iași și P. S. *Ilariion* dela Roman) sunt foștii săi școlari.

MULȚAMIRI

Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei aduce vii mulțămiri următorilor buni închinători, pentru daniile făcute bisericii parohiale Călugărenii I, Prahova, precum mai jos se arată:

1. Mai întâi tuturor enoriașilor la un loc, care, punând mână dela mână, au făcut din nou și văpsit 52 de străni, au pardosit biserica, au cumpărat un clopot de 350 de kg., care a costat 37,000 de lei, și au cumpărat un rând de veșminte preoțești în preț de 13,000 de lei;

2. Enoriașilor Ioan V. Nica, Vasile Gr. Popa, Mihai Mateescu, Matei Predoiu și Ștefan Olaru care au cumpărat, cu cheltuiala lor, și au dăruit acelei biserici un policandru de 21,000 de lei;

3. Cântărețului bisericii Dumitru Lăzăroiu, care a dăruit acelei biserici o Sf. Evanghelie de metal argintat și care a costat 6000 de lei, cum și perdele de catifea și candelile de trebuință la icoanele dela catapeteazmă, costând și acestea 14,000 de lei;

4. D-lui Ioan P. Merezeanu, care a dăruit bisericii 10,000 de lei pentru clădirea unei clopotnițe;

5. Enoriașilor care au dăruit tot pentru aceasta 8000 de lei și d-lui Ioan Drăgan din Sângeru care a dăruit 100 de lei tot pentru aceasta;

6. Asemenea Onor. Prefecturi a județului Prahova, care a dăruit tot pentru clopotniță 30,000 de lei.

Dumnezeu să-i aibă pe toți în stânta Sa pază!

Sf. Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce vii mulțămiri d-lui I. Vasiliu, bărbier din orașul Botoșani, pentru dania sa de 3500 de lei, făcută bisericii parohiale din Botoșani, cu care a îmbrăcat cu argint o cruce pentru acea biserică.

Dumnezeu să-l îngrădească cu toate apărările Sale!

Sf. Episcopie a Dunării-de-jos aduce vii mulțămiri d-nei Elisabeta Atanasiu, cu locuința în Paris, rue Mange 59, pentru dania sa prețioasă făcută Catedralei Sfintei Episcopii, înzestrând-o cu 2 icoane împărătești îmbrăcate cu argint, 2 icoane zugrăvite, 2 icoane mai mici, un covor de lână în foi, de 58 de metri lungime, un preș de iută, de 13 metri, și 56 de becuri de lumină electrică, în chip de lumânări, așezate în cel dintâi policandru;

Asemenea mulțamește d-nei Maria N. Bradea din Galați, care a dăruit 5000 de lei ca ajutor pentru așezarea luminii electrice.

Dumnezeu să le răsplătească cu toate bunătățile Sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Nou-Ștefan aduce vii mulțămiri, enoriașilor mai jos însemnați, din Parohia Strejești-de-sus, Romanați, pentru că au pus mână dela mână și au cumpărat un rând de veșminte bisericesti de mătase cu fir, în preț de 18,000 de lei, după cum mai jos se arată:

1. Nicolae M. Popescu, notar. 12,000 de lei
2. Dumitru Dascălu, epitrop. 1000 " "
3. Const. M. Popescu, cântăreț. 1000 " "
4. Nicolae M. Ghibuș, negustor. 1000 " "
5. Nicolae I Tanase, plugar. 500 " "
6. Eugeniu I. Nica, plugar. 500 " "
7. Nicolae V. Lazăr, " 1000 " "
8. Dumitru C. Budure, agent R. M. S. 250 " "
9. Const. E. Pană, învățător. 250 " "
10. Elisabeta M. Mitran. 500 " "

Dumnezeu să-i ocrotească cu toate sprijinirile Sale!

Epitropia Parohiei Osica-de-jos din jud. Romanați aduce calde mulțămiri d-lui Dumitru I. B. Ștefan din acea parohie, care, pătruns de sfaturile duhovnicești auzite în biserică dela parohul său, Păr. M. Sacerdoteanu, a făcut danie bisericii parohiale un rând de perdele la Sf. Altar, prețuind 2233 de lei,

Dumnezeu să-l răsplătească cu toată bunătățile Sale!

Sf. Episcopie a Constanței aduce vii mulțămiri d-lui Anghel D. Anghelov, proprietar în satul Arnăut-Cuius, com. Cadievo, jud. Caliacra, pentru dania sa cuprinsă într'un clopot de 114 kg. și în preț de 15.000 de lei, făcută bisericii Sf. Impărați din acel sat.

Dumnezeu să-i fie de ajutor în toate lucrările sale!

Epitropia Parohiei Văleni-Deal com. Văleni-D-ța Jud. Muscel, aduce vii mulțămiri doamnelor Stanca N. Mitu și Floarea Gh. Militaru, care, torcând cu furca și ferindu-se de orice cheltuieli de prisos, au agonisit, picătură cu picătură, suma de lei 4000, cu care au cumpărat o evanghelie cu învelișurile de alpaca aurite și argintate și-au dăruit-o bisericii.

Dumnezeu să le primească Darul precum a primit cei doi bani ai văduvei și să le aibă în sfânta sa pază!

BIBLIOGRAFIE

Pr Manea Popescu, **PE DRUMUL CRUCII**. Pentru folosința mamelor creștine. Broșură de 30 pag. în formatul cărților de școală, împodobită cu chipuri. Prețul 10 lei.

Rodrigue Goliesco, **PHILOSOPHIE ET MÉCANIQUE NOUVELLES**. Volum format în 8, fără nume de oraș și fără an, dar eșită anul aceasta. 184 de pagini. Prețul 300 de lei.

Rodrigue Goliesco, e căpitanul de artilerie din armata românească, trecut în aviație, învinuit în 1913 că ar fi trădat Rușilor taine ale oștirii noastre, osândit la muncă silnică pe viață și care, după 13 ani de ocnă, azi e slobod, purtând urmele suferințelor pe fața sa, dar dâr și hotărât, parcă mai ceva decât înainte. Această dârzenie însă se arată nu în gânduri de a se război cu cineva, ci de a munci. Cartea pomenită e ceiace mintea sa a cugetat în întunerecul ocnei. Autorul a ajuns la gânduri de îmbrățișare vie a dumnezeirii, pe care știe să silește s'o dovedească în această carte drept Ființa celei mai înalte existențe.

Să fie temnița cea care a avut urmări atât de înălțătoare și curățitoare pentru ființa celui ce a pățimit?

Oricum ar fi, suferința duce spre Dumnezeu. Așa a fost dus Silvio Pellico, care a scris *Inchisorile mele*; așa Oscar Wilde, care a scris *De Profundis*; așa o nobilă dela curtea Caterinei II a Rusiei, care ajunsă în dizgrație și căpătând o Biblie la intrarea în temniță, a eșit târziu cu totul însuflețită pentru Domnul.

BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 6 (543).

Iunie 1926

HRISOSTOM PAPADOPULOS,
ARHIEPISCOPUL ATENEI

CHESTIUNEA VALIDITAȚII HIROTONILOR ANGLICANE

I.

In Biserica Latină.

În ziua de 15 Noemvrie 1558, își dă sfârșitul Cardinalul *Pole*, ultimul Arhiepiscop de Canterbury, care stătuse în comunitate cu Biserica Romei. Tot în aceeași zi, murea și Regina Maria (1553—1558) a Angliei, care se introdusese mai înainte în Biserica Angliei, impusese aceștia iarăși supunere către Biserica Romană, sub care de altfel Biserica Angliei fusese chiar dela întemeierea ei. Dar sub urmașa Mariei, Regina Elisabeta (1558—1603), Biserica Angliei își câștigă definitiv, deplină neatârnată de Biserica Romei, despărțindu-se de ea, fără să-și schimbe caracterul. Din această cauză, grija de căpetenie a Reginei Elisabeta fu alegerea Arhiepiscopului, care trebuia, să ocupe tronul văduvit prin moartea lui *Pole*.

Alegerea întâmpină însă mari greutăți, pentru că, în acele vremuri, erau foarte puțini episcopi cu vază în Anglia. Atențiunea Reginei se îndreaptă, către Matei Parker (*Mathew Parker*), care, fiind rugat cu stăruință, primi să fie ales Arhiepiscop. În ziua de 9 Decemvrie 1559, Regina, printr'o scrisoare a ei,¹⁾ porunci la 6 episcopi, ca să procedă la alegerea și hirotonia noului Arhiepiscop. Între acești episcopi, erau *Barlow* și *Scory*, carii, sub regina Maria, fuseseră scoși din slujbele lor. Unii din acești episcopi au refuzat să se supună ordinelor reginei. Din această pricină, praxa bisericească privitoare la alegere s'a amânat până la 9 Decemvrie 1559, când 4 episcopi, *William Barlow*, *John Scory*, *Mils Corverdate* și *John Hodgkins* au săvârșit cele privitoare la confirmarea bisericească a lui Matei Parker, ca Arhiepiscop de Canterbury, și apoi au mers să ia masa la restaurantul „La botul calului” (*Nag's Head*). După câteva zile, la 17 Decembrie 1559, au hirotonit pe Parker în Biserica Palatului Arhiepiscopal *Lambeth* din Londra.

Astfel, Matei Parker este primul Arhiepiscop al Bisericii Anglicane reformate. Dela acesta și dela cei care l-au hirotonit, își au începutul „hirotoniile Anglicane” ale Bisericilor episcopale din Anglia și din America, care în general sunt numite „Biserica Anglicană” și care, întrerupând orice raporturi cu Biserica Romei, s'a arătat, prin păstrarea ierarhiei, ca singura continuatoare a vechei Biserici din Anglia, având o situație deosebită între Biserica Romei și Biserica reformată. Ierarhia contemporană a Angliei își leagă hirotoniile sale și de Arhiepiscopul *William Land* (1645), la a cărui hirotonie au luat parte și episcopi irlandezi și italieni, dar, în examinarea hirotoniilor anglicane, este socotit ca începător Matei Parker, după cum și este în adevăr.

Amănuntele, privitoare la hirotonia lui Matei Parker, sunt consemnate în Arhivele Arhiepiscopiei de Canterbury de către *Antony Huse*, care fusese Arhivar și Secretar al Arhiepiscopiei și sub Arhiepiscopul *Pole*, predecesorul lui Parker. Este dovedit că înscrierea celor privitoare la hirotonia lui Parker în codicele oficial, este făcută de aceeași mână, care a scris și cele privitoare la hirotonia lui *Pole*.

Dar la 45 de ani după hirotonia lui Parker (1604), teologul latin *Holywood*, în scrierea sa „Despre Biserica”, citează o oarecare legendă, după care hirotonia lui Parker s'a făcut *sui generis*, în restaurantul «La botul calului», și de atunci această legendă s'a repetat în felurite publicațiuni, învârtindu-se toate asupra următorului punct. În numitul restaurant, Matei Parker a îngenuchiat înaintea episcopului *Scory*, care punând Evanghelia pe capul lui, a zis pur și simplu: „Primește împuternicire, ca să propovăduiești sincer cuvântul lui Dumnezeu!”.

Până la mijlocul secolului al 19-lea, această legendă se repetă. Astăzi însă, niciun teolog latin serios nu mai îndrăznește să sprijine această legendă, pentru că ea a fost răsturnată de către Anglicani științificește și indiscutabil, prin mărturii și dovezi, a căror valoare și temeinicie nu o mai poate tăgădui niciun om conștiincios. La-

1. Data scrisorii de care e vorba aici trebuie să fie greșită, fiindcă 9 Decemvrie 1550 este data alegerii lui Parker. N. Tr.

tinul *Estcourt*, care, cu câțiva ani mai înainte, a scris despre hirotoniile anglicane, a accentuat că „este o mare nenorocire faptul, că se pune temei serios pe legenda cu „Botul calului“, fiindcă este așa de puțin serioasă, încât dă naștere la bănuiele că teologii latini nu sunt sinceri în obiecțiunile lor împotriva hirotoniilor anglicane⁽¹⁾”. Dar puțin după ivirea acestei legende ridicule, s’au ivit obiecțiuni împotriva hirotoniei reale a lui Barlow, care avusese protia la hirotonia lui Parker. Adică a fost contestată treapta lui de episcop, pentru că în arhivele din timpul Arhiepiscopului *Cranmer*, se vorbește numai despre alegerea, nu și despre hirotonia lui Barlow. Faptul însă că în Arhivă nu se scrie nimic, nici despre hirotonia episcopului *Winchester Gardiner*, prietenul lui *Cranmer* însuși, este de ajuns ca să înlăture orice îndoială privitoare la hirotonia lui Barlow. Ceiace se spune și se repetă de către teologii latini, că Barlow era de părere, că nu este indispensabilă hirotonia episcopului și că e de ajuns numirea lui de către Rege, se înlătură prin observația, că nu era cu putință ca sub Enric al 8-lea, când în Anglia era încă puternică Biserica latină, Barlow să exercite puteri episcopale, să conducă o episcopie, să ia parte la hirotonii de episcopi, să hirotonisească preoți și să fie membru al Camerei Comunelor cu prerogativele și drepturile de episcop, fără să aibă hirotonie. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât exista o lege categorică, care dispunea, sub pedepse aspre, ca cel ales episcop, să fie hirotonit în timp de 20 de zile. Teologii latini cercetători imparțiali ai chestiunii și renumitul istoric *Lingard*, au ajuns la concluziunea științifică că Barlow era hirotonit episcop și prin urmare astăzi obiecțiunea împotriva hirotoniei lui Parker, care se întemeiază pe bănuiala, că Barlow nu a avut hirotonie de Episcop, nu are însemnătate. De altfel ceilalți trei, care împreună cu Barlow au săvârșit hirotonia lui Parker și dintre care, mai ales unul, primise hirotonia în Biserica latină, erau hirotoniți episcopi. Așa că, din punct de vedere canonic, faptul hirotoniei lui Parker este incontestabil și invulnerabil.

Din această cauză, Biserica latină a atacat validitatea hirotoniilor Anglicane, prin diferite obiecțiuni privitoare la săvârșirea hirotoniei. Și aceasta, ca să justifice rehirotonirea clericilor anglicani, care treceau la Biserica latină, deși unii teologi erau de părere, că ar fi posibilă recunoașterea validității hirotoniilor anglicane. Dar această chestiune trebui să ia o însemnătate cu totul deosebită, pentru că, după restabilirea Bisericii Romane în Anglia⁽²⁾, care s’a

făcut în secolul trecut, s’a ivit o partidă, care se depărtează de cele 39 de articole, urmărind unirea cu Biserica Romană.

Cele 39 de articole au rezultat din refacerea celor 42 de articole, care au fost redactate pentru prima oară sub Eduard al 6-lea (1547—1553). Ele poartă următoarea inscripțiune (titlu):

«Articole ale religiei, asupra cărora a fost de acord adunarea alcătuită din Arhiepiscopii și Episcopii amânduror eparhiilor și tot clerul, care s’au adunat în 1562 la Londra, pentru evitarea neînțelegerilor și stabilirea unei mărturisiri comune, cu privire la adevărata religie». După cum se vede din această inscripțiune, cele 39 de articole aveau ca scop să împace partidele Episcopianilor conservatori și puritanilor calviști, care erau în Biserica Anglicană. Aceste articole nu conțin o învățătură pozitivă, ci mai degrabă o învățătură negativă, în opoziție cu învățătura Bisericii Romane și a Anabapțiștilor.

Din pricina acestui caracter și a scopului lor, aceste articole sunt susceptibile de diferite interpretări. Și partida calviștilor privea aceste articole ca întemeiate toate pe învățătura calvinistă, în timp ce partida conservatoare catolică, prin interpretare, extrăgea din ele o învățătură cu totul opusă calviștilor. Această partidă socotea aceste articole nu ca «articole de credință», ci ca «articole ale religiei», după cum sunt intitulate, neavând caracter dogmatic obligator pentru toți⁽¹⁾.

La adunarea din Lambeth în 1888, la care au luat parte 154 de episcopi, a fost admisă cu unanimitate următoarea propunere a Arhiepiscopului *Benson* de Canterbury: «Fiind vorba de Bisericile nou întemeiate, mai ales în țările necreștine, pentruca ele să fie recunoscute ca stând în comuniune cu noi și mai ales pentruca să primească dela noi hirotonia pentru continuitatea lor episcopală, înainte de toate trebuie, să cerem dela ele dovezi îndestulătoare că ele păstrează în esență una și aceeași învățătură cu noi și clerul lor să subscrie articole, în acord cu arătările noastre lămurite, cu privire la învățătură și la cult. Însă nu este nevoie să le obligăm ca să admită cele 39 de articole ale religiei». Aceasta însemnează că episcopii Bisericii Anglicane nu socotesc cele 39 de articole ale religiei ca condițiune *sine qua non* pentru recunoașterea Bisericilor nou întemeiate și primirea lor în comuniune bisericească reciprocă. Așa dar ele nu privesc acele articole ca indispensabile și obligatorii, ca «articole de credință». După cum a accentuat *F. W. Puller*, dela care am împrumutat cele de mai sus, acele articole examinate în general,

1. F. W. Puller, *The continuity of the Church of England*, London 1913 p. 83.

2. Hrisostom A. Papadopoulos, *Restabilirea Bisericii Romane în Anglia*, în revista «Pantef» din Alexandria, 13, 1921 nr. 50.

1. Vezi nota noastră: *Cele 39 de articole ale Bisericii Anglicane în „Θεολογία“*, Atena 1923, Tom. 1. p. 228 și cele următoare.

«sunt mai mult articole de pace și de pioasă înțelegere, decât articole de credință și în acest fel ele au fost socotite întotdeauna¹⁾).

Din acestea, este ușor de înțeles, că aceste articole, nu pot fi privite ca criteriu sigur pentru învățătura dogmatică a Bisericii Anglicane. Și cu atât mai puțin ele pot fi luate în considerație, fiind vorba de recunoașterea validității hirotoniilor Anglicane, pe care Anglicanii au cerut-o la Biserica Romei și celorlalte biserici.

În 1890, lordul englez *Halifax* făcând cunoștință cu călugărul lazarist *Portal*, francez de neam, au hotărât ca împreună să lucreze pentru unirea Bisericilor, și amândoi au hotărât, ca prim pas pentru atingerea acestui scop, revizuirea în Roma a chestiunii validității hirotoniilor anglicane, cu scopul ca ele să fie recunoscute de către Biserica Romei și clericii anglicani să nu se mai rehirotonisească. *Portal* a început o acțiune energică în acest scop. Sub pseudonimul *F. Dalbus*, el a publicat o lucrare în care, în aparență, se silsește să combată validitatea hirotoniilor anglicane, dar în realitate el face dovada că nu există argumente serioase împotriva acestor hirotonii²⁾.

Cunoscutul istoric *L. Duchesne*, făcând critica acestei lucrări a lui *Portal*, s'a pronunțat hotărât pentru validitatea hirotoniilor anglicane³⁾. De asemenea, se pronunță favorabil pentru validitatea hirotoniilor anglicane și canonicul *Gasparri*, care a publicat un studiu în «*Revista Anglo-Română*», înființată special pentru cercetarea chestiunilor în legătură cu hirotoniile anglicane. Mai înainte, *Gasparri* publicase o lucrare (*De sacra ordinatione*), în care a prezentat ca nevalide hirotoniile anglicane. Acum însă, într'o nouă lucrare despre validitatea hirotoniilor anglicane. (*De la valeur des ordinations anglicanes*), publicată în numita revistă, exprimă regretele sale că, sub influența celor învățate în școlile Romei, închizând ochii, a crezut în povești, cu privire la numitele hirotonii. El exprimă oarecare îndoieli numai cu privire la esența formularului anglican de hirotonie și la scopul hirotoniilor și de aici este de părere, că rehirotonirea clericilor anglicani nu trebuia, să mai fie absolută cum făcea până acum Biserica Latină; ci cu condițiune (*sub conditione*). În acelaș timp, mulți alții au pledat pentru recunoașterea validității acestor hirotonii⁴⁾. Energicul *Portal* se mișca neconținut între Londra și Roma, fiind primit de către Papa Leon XIII, și căpătă nădejdea sigură pentru recunoașterea validității hirotoniilor anglicane. Papa aprobă toate demersurile lui *Portal*, primi și pe lordul *Halifax*, care, venind la Roma, i se dădură, de asemenea,

asigurări pentru izbânda mișcării începute. În 1896, când această chestiune era deja discutată prin felurite lucrări tipărite, Papa orându-i o comisiune specială, sub prezidenția Cardinalului *Mazzelli*. Membri ai acestei comisiuni, afară de *Duchesne* și *Gasparri*, mai erau și iezuitul *De Augustinis*, franciscanul *Fleming* și benedictinul *Gasqué*; iar secretar al Comisiunii era Primul secretar al Papei.

Au venit la Roma, ca să ia parte la discuțiuni, și Anglicanii: *F. W. Puller* și *T. A. Lacey*. Acest din urmă, împreună cu *E. Denny*, cu câțiva ani mai înainte, tipărise și o lucrare specială foarte interesantă¹⁾. Ei însă nu au fost admiși la discuțiuni, pe motivul că chestiunea care se discută era chestie internă a Bisericii latine. Privitor la făgăduința dată de către Papa lui *Portal*, că va lansa o enciclică către clerul Bisericii Anglicane, a predominat părerea, ca enciclica să fie îndreptată către poporul englez. Rezultatele cercetărilor comisiunii erau nu mai puțin favorabile pentru recunoașterea validității hirotoniilor anglicane și Papa Leon, de asemenea, părea că îmbrățișează idea recunoașterii clericilor anglicani ca hirotoniți și se pregătea să procedă la interzicerea rehirotoniei lor.

Dar în acest moment critic, în Anglia se produse o foarte puternică reacțiune împotriva acestei soluțiuni favorabile a chestiunii. Arhiepiscopul latin de Westminster, *Vaughan*, arătă Papei, că o astfel de soluțiune este păgubitoare Bisericii latine din Anglia, care a fost restabilită cu atâta trudă, că va întrerupe progresele ei și va întări Biserica Anglicană. Aceste observațiuni au silit pe Papa Leon XIII să-și schimbe părerea și, prin bula sa «*Apostolicae curae*» din 13 Septembrie 1896, să condamne hotărât și irevocabil hirotoniile anglicane²⁾.

Episcopii anglicanii au apărat validitatea hirotoniilor anglicane și au tipărit un răspuns la enciclica Papei³⁾. În acelaș timp însă, și *Vaughan* a publicat o apologie și justificare a bulei papale; iar lordul *Halifax*, după câțiva ani în urmă, povestește peripețiile cu adevăr tragice, prin care a trecut această chestiune⁴⁾ și care a atras condamnarea hirotoniilor anglicane, de către un papă, care, în vremurile din urmă, ca nimeni altul dintre papii cari l-au precedat și urmat, nu a tratat cu mai multă indulgență, pe cei cu păreri opuse Bisericii latine, pentruca să-i poată atrage cu mai multă ușurință.

1. P. A. Lacey and E. Denny. *De hierarchia anglicana disertatio apologetica*, Londinii, 1895.

2. O completă bibliografie despre această bulă zgomotoasă vezi la A. J. C. Allen. *On the Bulle „Apostolicae Curae”* în *Revista Internațională de teologie*. Berna 1897 Nr. 19 p. 22.

3. *Responsio Archiepiscoporum Angliae ad litteras apostolicas Leonis Papae XIII de ordinationibus Anglicanis*, Londini 1897. S'a publicat și în limba grecească și în alte limbi.

4. *Leo XIII and Anglican Orders*, London, 1912.

1. F. W. Puller, *The continuity of the Church of England* p. 49.

2. F. Dalbus. *Les Ordinations Anglicanes*, Arras, 1894.

3. In *Bulletin critique*, 15 juillet 1894.

4. Vezi *Revue catholique des Eglises* 1907, Nr. 1, 2, 4, p. 57, 114, 244.

În trăsături generale, să vedem, acum care sunt obiecțiunile, pe care latinii le aduc împotriva validității hirotoniilor anglicane și cum le combat anglicanii ¹⁾.

După învățătura care, în Biserica latină, s'a dezvoltat pe baza teoriilor metafizice ale lui Aristotel, în mistere se disting materia și forma. În misterul preoției, materia este predarea pâinii euharistice pe disc și a potirului, care conține vin și apă, preotului, care se hirotonește; iar forma sunt cuvintele imperative, pe care hirotonitorul le pronunță în momentul acestei predări: «Primește puterea, ca să aduci jertfă lui Dumnezeu și să săvârșești liturghii pentru vii și pentru morți». Însă în formularul anglican de hirotonii, în urma Reformei, această orânduială a fost omisă, așa că, după învățătura de mai sus, hirotonia în Biserica anglicană a pierdut validitatea ei.

Fiindcă, după această învățătură scolastică, treapta arhierască este o simplă complectare a treptei presviterului și nu comunicare independentă a unei trepte ierarhice, prin vătămarea adusă dispozițiunii privitoare la hirotonia preotului, și Arhieria a pierdut orice putere în Biserica Anglicană. Anglicanii au combătut foarte ușor această obiecțiune a latinilor, dovedindu-le că vechea Biserică dinaintea de shizmă nu cunoștea și Biserica Ortodoxă de răsărit nu cunoaște încă această dispozițiune stranie a latinilor. Biserica Ortodoxă de răsărit săvârșește hirotonia prin punerea mâinilor și a rugăciunilor respective, pentru coborârea Sfântului Duh. De aici obiecțiunea a pierdut prima ei tărie ²⁾.

Dar latinii au replicat că, în prima dispozițiune a formularului de hirotonie, din timpul lui Eduard al VI, nu existau, pentru hirotonia episcopului, cuvintele: «la vrednicia și lucrul Episcopului în biserica lui Dumnezeu, care acum se încredințează ție, prin punere mâinilor noastre» și care s'au adăugat în 1662; de asemenea, și pentru hirotonia presviterului: «la vrednicia și lucrul Presviterului în Biserica lui Dumnezeu...». Din acestea latinii deduc concluzia, că continuitatea apostolică a Ierarhiei s'a întrerupt în Biserica Anglicană și că dispozițiunile privitoare la hirotonie, prin expresii generale și nedefinite, care nu precizează treapta specială a preoției, nu presupun nicio putere pentru o hirotonie reală în Biserica Anglicană.

Spre a înlătura această observațiune, Anglicanii arătară prefața formularului de hirotonie,

în care se face foarte lămurit deosebirea celor trei trepte ale preoției, și rugăciunile speciale pentru hirotonia diaconului, a preotului și episcopului. Este adevărat că, în cele 39 de articole ale Bisericii Anglicane, la art. 19, fiind vorba despre Biserică, drept semne caracteristice ale Bisericii văzute, sunt citate predica curată și săvârșirea corectă a misterelor și nu se spune nimic despre cea de a treia caracteristică, adică Ierarhia canonică orânduită și care este indiscutabilă; deși se spune, în cele 39 art., că, după porunca lui Hristos, Misterele se săvârșesc, cu tot ceiace este indispensabil pentru ele. Unii presupun că acest articol are în vedere «pe servitorii bisericești orânduți canonică» (*ministry*). Dar afară de cele 39 de articole și alte texte autentice ale Bisericii Anglicane (de pildă, *Catehismul lui Eduard al VI*, 1553), la cele două caractere ale Bisericii de mai sus, se adaugă numai «folosirea dreaptă a bunei rânduieli bisericești» sau «îndreptarea frățească și depărtarea de Biserică a tot ceiace nu se poate îndrepta». Prin urmare, nu se spune nimic despre necesitatea Ierarhiei în Biserică, drept caracter indispensabil al ei. În cele 39 de articole, nu există indicii despre felul cum trebuie înțeleasă slujirea bisericească. În art. 23, se spune: „*Nimănui nu-i este îngăduit de a lua asupra-și sarcina ca să învețe în public sau să săvârșască misterele Bisericii, înainte de a fi chemat legalmente și trimis, ca să săvârșască acestea*“.

«*Suntem dator să considerăm ca chemați și trimiși legalmente pe acei care au fost aleși și trimiși la lucrul acesta, de către oamenii cărora li s'a dat în Biserică putere publică, ca să cheme și să trimită lucrători în via Domnului*. Sub «cei care au acest drept», s'ar putea înțelege episcopii; deși art. 10 din cele 42 de articole (1538), care a fost redactat de către Anglicani și Luterani și din care a provenit art. 23 din cele 39 de articole, exclude acest înțeles. Dar chiar dacă am admite acest înțeles, totuși, în art. 23, nu se evidențiază proveniența inițială a Ierarhiei și, în cazul acesta, cineva ar putea să conceapă proveniența episcopilor și în general a slujitorilor bisericești, ca de natură umană. În art. 36, se face vorbire despre hirotonia Episcopilor și, în genere, a slujitorilor bisericești, care se săvârșește potrivit dispozițiunii din 1549 și despre care se zice că cuprinde tot ce este de trebuință pentru hirotonie și nimic necuviincios și superstițios. După exegesa adoptată pentru acest articol, treapta episcopală este socotită, ca formă canonică de administrație bisericească, nu însă și ca ceva indispensabil. Prologul formularului de hirotonie, care face parte din Evhologiu, ridică toate aceste îndoieli. În prolog se zice. *Pentru toți cei care citesc cu sârguință Sf. Scriptură și*

1. Arthur Lowndes, *Vindication of Anglican Orders*. New York, 1897-1900. Această lucrare, în două volume, este alcătuită pe baza cercetărilor renumitului apologet al Bisericii Anglicane, Episcopul *Jewel*, este aprobată de Episcopii anglicani și prezintă o largă răsturnare a obiecțiunilor latine împotriva validității hirotoniilor anglicane.

2. Vezi G. Verdin, *Les ordinations anglicanes au tribunal de l'ancienne Eglise catholique* în *Internationale Kirchliche Zeitschrift*, Berna II, 1921 Nr. 4 p. 209 și următoarele.

pe scriitorii vechi, este evident că, din timpurile Apostolilor, au existat aceste trepte de slujitori ai bisericii lui Hristos — episcopii, preoții și diaconii. Acest trepte de slujitori au fost privite întotdeauna cu atâta considerațiune și evlavie, încât nimenea n'a avut pretenție vreodată, ca să exercite aceste lucrări, fără ca întâi să fi fost probat, examinat și asigurat că are calitățile cerute și fără ca, mai întâi, să fi fost investit spre aceasta prin rugăciune publică și impunerea mâinilor și introdus de Autoritatea legală. Și în acest scop, pentru a ca înseși aceste trepte să continue a exercita lucrul lor în Biserica Angliei cu evlavie și cu bună-cuviință, nimenea nu va fi socotit sau privit ca episcop, preot sau diacon legal în Biserica Angliei, și nici nu se va îngădui cuiva ca să săvârșească slujbele numite, dacă nu a fost chemat probat, examinat și introdus în acest lucru după rânduiala următoare și dacă mai înainte n'a primit consacrare sau hirotonie dela episcop». (Episcopal consecration or ordination) Acestea nu lasă nicio îndoială că Biserica Anglicană admite origina divină și necesitatea indispensabilă a Ierarhiei. În adevăr, este foarte evidentă deosebirea celor trei trepte ale preoției în formularul de hirotonie. În rugăciunea pentru hirotonia diaconului, se spune că Atotputernicul Dumnezeu, în purtarea sa de grijă, a orânduit felurite trepte de slujitori în biserică și a inspirat pe Sfinții Apostoli ca, în treapta de diacon, să aleagă pe Sfântul întâi mucenic Ștefan și pe ceilalți. Potrivit cu această rugăciune, diaconii, care se hirotones, sunt chemați la o slujire corespunzătoare cu rugăciunea episcopului hirotonitor, ca adică Dumnezeu să-i umple pe ei de adevărul învățăturilor sale și să-i păzească în viață nepatată, pentru ca, cu pilda și cuvântul, să săvârșească lucrul lor, spre slava lui Dumnezeu și spre folosul creștinilor, și astfel să fie răsplățiți de către Mântuitorul nostru Hristos cu răsplata servitorului credincios. În hirotonia preotului, ca și într'a diaconului, se spune, că Atotputernicul Dumnezeu a orânduit felurite trepte de slujitori în Biserică și că Iisus Hristos, înălțându-se la ceruri, a trimis în lume pe Apostolii săi, pe Prooroci, pe Evangheliști, pe Invățători și Păstori, prin lucrul și ostenelele cărora o mulțime mare de pretutindeni s'a adunat într'un gând, spre mărirea numelui cel sfânt al său. Și la hirotonia Episcopului, se spune, că Iisus Hristos, săvârșind mântuirea oamenilor și înălțându-se la ceruri, a revărsat din belșug darurile sale asupra oamenilor, așezând «pe unii Apostoli, pe alții Prooroci, Evangheliști, Păstori și Invățători, spre zidirea și desăvârșirea poporului său». După formularul de hirotonie anglican, slujitorii Bisericii sunt în general prezentați ca urmași imediați ai Apostolilor, Păstorilor și Invățătorilor, pe care însuși Dumnezeu i-a consacrat; că «sunt chemați

la aceeași slujire»; că însuși Atotputernicul Dumnezeu «îi primește pe ei spre slujire în Biserica sa» și că «Duhul Sfânt îi chiamă pe ei la acest lucru». Lucrul clericilor hirotoniți se cheamă «lucru și slujire sfinților», «lucrul de foarte mare importanță și însoțit de multe greutate»; «vrednicie înaltă, care nu se poate îndeplini decât numai cu ajutorul lui Dumnezeu». Așa dar Biserica cere pentru ei harul lui Dumnezeu și întărirea lor prin conlucrarea cerească a Duhului Sfânt. Potrivit acestor formule, Biserica deci crede că, prin impunerea mâinilor, se comunică celor hirotoniți «Harul lui Dumnezeu, Sfântul Duh». În vremea impunerii mâinilor, hirotonitorii spun către preotul sau episcopul care se hirotonește: «Primește Duh Sfânt și adu-ți aminte ca să reaprinzi harul lui Dumnezeu, care este întru tine prin punerea mâinilor».

Toate acestea dovedesc că Biserica Anglicană admite Preoția ca slujbă instituită de Dumnezeu. În formularul de hirotonie, nu se arată că această slujire este taina; dar îi atribuie caractere de taină. Latinii recunosc că, după cele mai sus zise, se face distincțiune lămurită a celor trei trepte; dar susțin că aceasta trebuia să existe în formula scurtă și imperativă, care se pronunță către cel care se hirotonește, împreună cu arătarea lămurită a treptei, în care el se prohirisește. Adică să existe distincțiunea treptelor în «forma» tainei. Dar împotriva acestei obiecțiuni, s'a dovedit că, în Biserica veche, hirotonia consta, din pronunțarea uneia sau mai multor rugăciuni, în care se făcea mențiune despre treapta preoțească, pe care o primea noul hirotonit. Și aceasta se făcea și în formularul de hirotonie Anglican.

La obiecțiunea latinilor că, la hirotonia preotului, nu se face mențiune de producerea Sfintei Euharistii de către el, Anglicanii au dovedit că nici în formularele de hirotonie ale feluritelor Biserici, a căror Preoție Biserica Latină o recunoaște, nu este privită, ca indispensabilă dezvoltarea înțeleșului și scopului preoției și a îndatoririlor amănunțite, ale celui care se hirotonește, între care și producerea Sfintei Euharistii. În sprijinul acestei păreri a Anglicanilor, au venit, și concluziunile la care au ajuns canoniștii latini *A. Boudinhon* și *S. Many*, care și-au propus, să fixeze elementele fundamentale comune, din rugăciunile pentru hirotonie, care se găsesc în felurite formule. S'a dovedit că, în Biserica Anglicană, în rugăciunile pentru hirotonia Preotului și Episcopului, se găsesc toate elementele comune. Și anume: înălțarea mâinilor către Dumnezeu, mențiunea treptei preoțești, care se da, și invocarea pentru coborârea Sfântului Duh. Însă numiții canoniști latini socotesc ca o mare scădere faptul că rugăciunile respective din formularul Anglican nu se pronunță îndată după punerea mâinilor, că

se găsesc departe de *materia* Misterului și deci nu pot fi socotite, ca *formă* a lui. Alți Teologi latini zic, că, și pentru alte motive, elementele de mai sus nu pot fi socotite ca suficiente pentru recunoașterea hirotoniilor Anglicane.

În vechile dispozițiuni, nu se face mențiune despre puterea preotului de a proaduce jertfa cea fără de sânge, pentru că aceasta se presupune și înțelege prin însuși cuvântul «preot», pe când, în formularul anglican, această omisiune s'a făcut anume împotriva acestui fel de a înțelege preoția.

Această obiecțiune a datinilor a fost întărită de observațiunile, care s'au făcut cu privire la Evhologiu Bisericii Anglicane, în care proaducerea Euharistiei nu este prezentată ca jertfă, și cu prezența reală a corpului și sângelui într'însa. Mai ales cele 39 de articole combat acest fel de a înțelege Sf. Euharistie. Articolul 28, în paragraful I, definește astfel Misterul Sf. Euharistii. «Cina Domnului nu este numai semnul dragostei, pe care creștinii sunt dator să o aibă unul către altul, ci ea este mai ales taina rescumpărării noastre prin moartea lui Hristos, așa că cei care primesc această taină cu vrednicie și cu credință, pâinea pe care o frângem este comuniune cu trupul lui Hristos» Pe lângă această definiție, sprijinită pe învățătura Apostolului Pavel (I Corint. 10, 16; 11, 28), art. 28, tăgăduind «transubstanțierea», nu învață nimic despre prezența obiectivă a lui Iisus Hristos în Euharistie. Expresiunile din acest articol evidențiază mai ales învățătura despre prezența lui Hristos, în sufletul celui care se împărtășește cu vrednicie, și împărtășirea mai ales cu puterea și harul trupului și sângelui lui Hristos și nu cu însuși trupul și sângele real al lui Hristos. Art. 39 învață că: «cei lipsiți de evlavie și care nu au credință vie... în niciun chip nu pot deveni părtași ai lui Hristos», deși în paragraful 3 al art. 28, se spune: «trupul lui Hristos se dă, se primește și se mănâncă în Cina cea de taină». Înțelesul care s'ar putea extrage din aceste expresiuni este nimicit de urmarea lor: «numai într'un oarecare chip ceresc și spiritual. Mijlocul prin care trupul lui Hristos se primește și se mănâncă în Sf. Cină, este credința». Însemnarea acestor cuvinte devine foarte lămurită din art. 39 al celor 42 de articole și din alte texte, în care se combate prezența reală a trupului și sângelui Domnului în Dumnezeiasca Euharistie sau expresiunile respective sunt nedefinite. În Catehismul anexat la Evhologiu Anglican, se spune: «Trupul și sângele lui Hristos pe care în adevăr și în realitate le primesc și se împărtășesc credincioșii». În parag. 2 al art. 28 se spune: «Transubstanțierea pâinii și vinului în Euharistie nu se poate dovedi din Sf. Scriptură. Ea alterează firea tainei și a fost pricină

a multor superstițiuni». Evident, redactorii articolului au avut în vedere extremitățile Teologilor scolastici latini, despre prefacerea fisico-chimică a pâinii și vinului în trup și sânge, dar și ei, ajungând la extreme, pentru combaterea «transubstanțierii» (*transsubstantiatio*), au adăugat, în ultimul paragraf al acestui articol: «din porunca lui Hristos, taina Cinei Domnului, nu se păstra nu se purta din loc în loc, nu se înălța și nu se adora». Așa dar, ei au condamnat ritos adorarea corpului și sângelui Domnului în Sf. Euharistie. În art. 31, de asemenea, au condamnat ca «legende pline de hulă și înșelăciuni primejdioase» jertfele misselor, pentru că «proaducerea lui Hristos este rescumpărare desăvârșită, ispășire și satisfacție pentru toate păcatele lumii întregi, și cel original și cele săvârșite cu fața, și nu există alta satisfacție pentru păcate decât aceea singură». De aici se vede că ei nu atribue Dumnezeștei Euharistii, caracterul de jertfă. Acestea sunt întărite și de Evhologiu, în care nu se spune că proaducerea Sf. Euharistii este jertfă și că într'însa trupul și sângele Domnului sunt realmente prezente.

După cum este cunoscut, reforma slujbelor și liturghiei s'au făcut în Biserica Anglicană pentru prima dată la 1549, sub Eduard al VI-lea. În vremea acestei reforme, pentru ca să fie înlocuite slujbele și liturghia Bisericii latine, s'a scos din liturghie învățătura despre Sf. Euharistie, ca jertfă. A doua reformă, care s'a făcut pe la anul 1552, a zdruncinat și învățătura despre prezența reală a trupului și sângelui Domnului în Sf. Euharistie.

După asigurările teologilor Anglicani mai noi, aceste repetate reforme ale liturghiei, s'au făcut pentru simplificarea și apropierea ei de vechia liturghie, fără să fi avut în vedere înlăturarea elementelor esențiale de mai sus ale învățăturii dogmatice despre Taina Euharistiei. Însă pentru combaterea hirotoniilor Anglicane, s'a replicat de către latini că, aceste elemente lipsind, șterg din Sf. Euharistie, pe de o parte caracterele ei de jertfă a trupului și sângelui Domnului, iar pe de altă parte, o schimbă într'o proaducere de pâine și vin simplu, însoțite de rugăciuni de cereri, într'un fel de «ceremonie a împărtășirii», în care toată puterea liturgică constă, așa zicând, în urmările mântuitoare ale înșeși Sf. Împărtășiri. La sfințirea sfințelor daruri, înloc de invocarea Sfântului Duh și a rugăciunii care fusese mai înainte: «Bine-voește a binecuvânta și a sfinți darurile tale acestea și aceste lucruri, pâinea și vinul, ca să ne fie nouă trup și sânge a iubitelui tău Fiul Iisus Hristos», s'a pus rugăciunea: «Dăruiește-ne nouă ca, împărtășindu-ne cu aceste lucruri, cu pâine și vin, după porunca sfântă a Fiului Tău și Mântuitorului nostru Iisus Hristos,

întru amintirea morții și patimilor sale, să ne facem părtași prea bine-cuvântatului trup și sânge al său». Rugăciunea de «invocare» s'a mutat după împărtășire, mai mult ca rugăciune de mulțămire, și are următorul cuprins: «Doamne Părinte ceresc, noi, smeriții robii tăi, ne rugăm din toată inima bunătății tale părintești, ca cu milostivire să primești această jertfă a noastră, jertfă de laudă și mulțămire. Ne rugăm ție cu umilință, fă ca, prin meritele și moartea Fiului Tău Iisus Hristos și prin credința în sângele său, noi și toată Biserica ta să dobândim iertarea păcatelor noastre și toate celelalte bine-faceri, care isvorăsc din patimile sale.

Încă aducem ție și ne prezentăm pe noi înșine, sufletele și trupurile noastre, pentruca să-ți fie ție acestea, jertfă cuvântătoare, sfântă și vie. Cu smerenie ne rugăm ție, ca noi toți, care ne împărtășim cu această sfântă comunicătură, să ne umplem de harul tău și de cereasca ta binecuvântare. Și cu toate că pentru mulțimea păcatelor noastre suntem nevrednici ca să-ți aducem ție vre un fel de jertfă, totuși ne rugăm ție, primește această datorie a noastră și închinarea noastră, fără a pune în cumpănă vrednicia noastră, ci iertând greșalele noastre, pentru Iisus Hristos Domnul nostru....» Această rugăciune se citează de către Teologii noi ai Biserici Anglicane, ca exprimând înțelesul Euharistiei ca jertfă ¹⁾. Dar, după cum s'a observat, este variat înțelesul jertfei, care trebuie să se săvârșească prin Euharistie, prin jertfa trupului și sângelui Domnului. În timpul reformelor ce s'au tăcut la slujba sfintei Liturghii, s'a înlăturat cererea ca cei care se împărtășesc «să primească cu vrednicie prea cinstitul Trup și sânge al lui Iisus Hristos». La prima reformă a slujbei Sfintei Liturghii, în rugăciunea de înainte de împărtășire, existau frazele: «dă-ne nouă... ca, în aceste sfinte taine, să mâncăm trupul și să bem sângele iubitelui tău Fiu Iisus Hristos».

Dar în a doua reformă a liturghiei, această din urmă frază s'a șters. În prima reformă, formulele de predarea Dumnezeieștilor Daruri erau «Trupul (sau sângele) Domnului nostru Iisus Hristos, care s'a dat (sau s'a vărsat) pentru tine, să păzească trupul și sângele tău întru viață vecinică».

Acum însă, după a II reformă, se zice: «Primește și mâncă (sau bea) aceasta, întru amintirea lui Hristos, care a murit pentru tine și, în inima ta, hrănește-te din El cu credință și mulțămire». În general, și dispozițiunile și rugăciunile Dumnezeieștii Liturghii parcă combat mai mult învățătura despre Euharistie, ca jertfă, și pre-

zența reală a trupului și sângelui Domnului nostru într'însa. În rugăciunea sacramentală, se accentuează că Iisus Hristos «prin proaducerea sa făcută odată, a adus acolo jertfă, proaducere și satisfacție deplină, desăvârșită și îndestulătoare păcatelor lumii întregi și a dispus și poruncit, în Sf. Să Evanghelie, ca să facem continuă aducere-aminte de cinstita sa moarte, până la a II venire a lui». La sfârșitul ceremoniei împărtășirii, se spune, ca s'a orânduit, ca cei cari se comunică, să plece genuchile, dar pentru ca această plecare de genunchi, să nu se înțeleagă rău și să se denatureze, se spune, spre știință, «că nu se înțelege niciun fel de adorațiune și nici nu trebuie să se aducă adorațiune, fie pâinii și vinului mistie luate aci în sens simbolic; ție vreunei prezențe reale a trupului fizic și sângelui lui Hristos. Pentrucă pâinea mistică și vinul sunt acolo în esența lor fizică, și pentru aceasta nu trebuie să se adore (fiind-că aceasta ar fi idololatrie, respingătoare pentru toți creștinii credincioși). Trupul fizic și Sângele Mântuitorului nostru Hristos sunt în cer și nu în acestea. Aceasta ar sta în contradicție cu adevărul despre trupul fizic al lui Iisus Hristos, care nu poate fi în mai multe locuri în acelaș timp, ci numai într'un singur loc adică în cer.

Cu toate acestea Teologii Anglicani, și în Evhologiu și în cele 39 de articole, caută înțelesuri despre Sf. Evharistie, nu numai ca amintire a jertfel Mântuitorului, care s'a adus pe cruce, ci și ca jertfă ispășitoare repetată ²⁾.

Ei spun că art. 28 este îndreptat împotriva Anabaptistilor și a termenului latin «transsubstantiatio» și că Biserica Anglicană admite prezența reală a Trupului și Sângelui Domnului în Sf. Euharistie ¹⁾. Episcopii Anglicani au adevărit aceasta în răspunsul lor la bula Papei Leon al XIII-lea. Însă aceste declarațiuni ale lor au fost socotite ca insuficiente și deci latinii, susținând că în Biserica Anglicană prin hirotonie nu se comunică puterea de a sfinți și produce Sf. Euharistie ca jertfă, au atacat hirotoniile Anglicane și din punctul de vedere al «scopului», și această obiecțiune este privită de ei, ca invincibilă.

Biserica latină pune săvârșirea reală a tainei și în dependența altor condițiuni, dar și într'aceia

1. Vezi, C. Gore, *The body of Christ*, London 1915 și declarațiunile privitoare la această chestiune ale lui Gore în „*Θεολογία*“ A. 68. 69.

Am. Alivizatos, *Înțelesul mistic al Tainei Sf. Evharistii la Anglicani*, Aceaș, p. 68-95.

2. După cum este cunoscut, Regii Angliei, la urcarea pe Tron, depunând jurământul legiuit, prin fraze scurte, reneagă transsubstantiațiunea. Profesorul American Fr. Hall cede că acest jurământ are mai ales însemnătate politică, că este îndreptat împotriva Bisericii latine și că nu este document bisericesc, nici nu este aprobat de către Teologii Anglicani și Americani. De alt-fel ei nici nu referă acest jurământ. — Hrisostom A. Papadopoulos *Biserica Episcopală din America*. „*Nea Sion*“, Ierusalim 17, 1922 p. 483-9.

1. John Wordsworth, Bishop of Salisbury, *Învățătura Bisericii Anglicane despre unele teme religioase, expuse pentru cunoașterea lor de către creștinii Ortodocși de răsărit și tradusă (în grecește) de către Ioan Ghenadiu (ed. II) 1901 în Londra. p. 25.*

a scopului, (intenția) celui care-l săvârșește. După această învățatură a Bisericii latine, nu se cere dela cel care săvârșește misterul, să aibă simțământul, că ceiace face el, este concepția și scopul lui, ci că lucrul lui este ceiace Biserica își propune să fie. El este simplu organ, și deci Botezul săvârșit și de cei de altă credință, se poate recunoaște ca valid, cu singura condițiune, ca, în timpul săvârșirii lui, să fi existat scopul de a face, ceiace face și înțelege Biserica prin această lucrare. Dar scopul fiind intern, este foarte greu de definit, dacă are în vedere săvârșirea exactă a misterului după *materie și formă*. Și fiind-că teoria «scopului» n'a fost cu puțință să se aplice lui Barlow la hirotonia lui Parker, această hirotonie a fost discutată, pe baza lipsei oricărei mențiuni, de puterea celui hirotonit, de a proaduce jertfa cea fără de sânge. Cu alte cuvinte, obiecțiunea despre «scop» se referă la «forma» hirotoniilor anglicane.

După latini, cel care hirotonește după formularul de hirotonie anglican nu se poate socoti că el «face ceia ce face Biserica», pentru că nu-și propune, de a comunica celui hirotonit puterea, de a săvârși jertfa cea fără de sânge. În deosebi, pe această obiecțiune s'a sprijinit bula «Apostolicae curae», a Papei Leon al XIII-lea al Romei, din 13 Septembrie 1896.

După această bulă, la Anglicani «forma hirotoniei presviterului nu exprimă treapta preoției sau harul și puterea ei, care, după învățatura Sinodului din Trident, constă mai ales, în puterea de a sfinți și proaduce adevăratul Trup și Sânge al Domnului, a acelei jertfe, care nu este simplă amintire a jertfei, care s'a adus pe cruce. În rânduiala anglicană despre hirotonia presviterului, s'a înlăturat «într'adins tot ceiace în rânduiala catolică evidențiază lămurit, vrednicia și îndatoririle preoției». În formularul de hirotonie anglican, nu numai că nu există nicio mențiune despre puterea preoției de a sfinți și proaduce jertfa; ci și orice urme despre această putere, care au rămas în rugăciunile moștenite dela biserica catolică «într'adins au fost șterse și înlăturate», și deci, din formularul de hirotonie Anglican, s'a șters Taina Preoției, adevărata preoția lui Hristos și, prin hirotoniile lor, nu se comunică câtuși de puțin sacerdoțiul. Din acestea, se deduce că, din formularul de hirotonie Anglican, nu se comunică nici Arhieria, pentru că Arhieria nu este de cât însăși preoția, în treapta cea mai înaltă, numită din această pricină, *summum sacerdotium, sacri ministerii summa*, iar prima datorie a Arhieriei

este de a hirotoni pe liturghisitorii Dumnezezeștei Euharistii și jertfește.

Este deci lămurit: În bula sa, Popa Leon atacă validitatea hirotoniilor Anglicane după «formă».

Din lipsa «forme», deduce și lipsa «scopului». Pentru că zice: «dacă această ceremonie a hirotoniei în Biserica Anglicană s'a orânduit cu scop lămurit, de a înțelege altceva de cât ceiace înțelege și admite Biserica (cea latină), deci respingerea învățaturii pe care, după porunca lui Hristos, o profesează Biserica, aceasta se referă la esența Tainei, și deci este evident că nu numai că lipsește scopul indispensabil, dar însuși scopul care există este protivnic Misterului și ca, atare, îl nimicește».

Este vrednic de notat faptul că, în bula papală, nu se face nicio mențiune, de vechile obiecțiuni, care se aduceau împotriva hirotoniilor Anglicane. Nu se pomenește nici de povestea Restaurantului «La botul calului», nici de contestarea hirotoniei de Episcop a lui Barlow, nici de materia tainei, și validitatea hirotoniilor anglicane este combătută, numai din pricina «scopului», din pricină că nu se menționează în forma hirotoniei, puterea preotului de a sfinți și proaduce jertfa Trupului și Sângelui Domnului. Această omisiune, după bula papală, constituie o erezie, care infirmă validitatea hirotoniilor Anglicane.

Anglicanii au combătut cu tărie această învinuire, aducând mărturii din Evhologiul lor și declarând că obiecțiunea adusă împotriva hirotoniilor lor, care se sprijinește pe «scop», este cu totul neîntemeiată, pentru că ei cred în Dumnezeasca Euharistie, ca în însuși Trupul și Sângele lui Hristos, și ca în amintirea jertfei de pe cruce, pe care o continuă și fiind într'un chip oare-care una cu aceasta; că la ei, cel care se hirotonește nu are lucrul său mărginit numai la proaducerea jertfei cea fără de sânge și că omisiunea unor anumite cuvinte din rugăciunile respective de la hirotonie, nu însemnează lipsa scopului de a proaduce jertfa cea fără de sânge și tăgăduirea puterii pentru preot, spre a sfinți și proaduce această jertfă.

Astfel au respins Teologii Anglicani, obiecțiunile care s'au ridicat de către latini împotriva validității hirotoniilor lor, și temeinicia argumentelor lor, în general sau în parte, a fost admisă de o bună parte din Teologii Ortodocși.

Traducere din grecește de
Arhimandritul FILARET JOCU,
Doctor în teologie din Atena

DESPRE JURĂMÂNTUL CEL MINCINOS

I.

„Este vreme pentru toate lucrurile.
Toate lucrurile au vremea lor și tot
lucrul sub cer are vremea sa“.

Așa zice Sf. Scriptură în cartea Eclesiastului III.

„Vremea de a grăi și vremea de a
tăcea, vremea de a muștra și vremea
de a povățui“

Prea bunul Dumnezeu pe toate le-a făcut bune, frumoase și cu vremea lor și le-a întocmit cu îmbinare măiastră în firea omului; lumea în mic (microcosmos), adică pe om, l'a făcut din duh și lut, ca să poată pricepe omul obârșia sa și să preamărească pe Ziditorul întru făpturile Sale cele de tot felul.

Văzut-am osteneala ce a dat Dumnezeu oamenilor în lume după căderea strămoșilor noștri în păcat. Cunoscute-am cum Dumnezeu Tatăl, în planul ocârmuirii și al dragostei Sale, vrând să mântuiască *pe om*, ce fel de sarcină și anevoioasă osteneală a dat unuia-născut *dintru început* Fiului sau, *Cuvântul* întrupat, atunci când a venit plinirea vremii și a făgăduinții. Cum ne-a dat El prin dumnezeiască descoperire lumina adevărului și a buneii purtări în lumea aceasta. Iar între multe și dumnezeiești învățături ale Domnului nostru Iisus Hristos, El a pecetluit cu o mare minune (Ioan 21,25) curățirea unor leproși (Luca 7.19), care este preînchipuirea leprei sufletești ce roade și usucă sufletele celor bolnavi prin păcate ¹). Și precum Domnul nostru Iisus Hristos a vindecat în chip cu totul deosebit și minunat ranele celor 10 leproși, așa eu smeritul și credinciosul Lui slujitor, mă sârguesc, după porunca dumnezească, a căuta să tămăduiesc pata morală a celor cari, cu toate că poartă numele de creștini, dar prin faptele lor tăgăduesc și jignesc legea Domnului fără pic de credință, sugrumând în gândul lor pe străjarul cel launtric, adică *«conștiința»*.

Cu durere avem deplină știre că mulți, înăbușindu-și sufletul și ucigând în mintea lor toată vrednicia neamului de creștin, frâng multe din dreptele și sfintele rânduieli cu cari trebuie să-și împodobească viața de adevărați creștini. Răutatea omenească care, mai ales acum, se arată, din nenorocire, cu îndestulare, stăpânește atât de mult duhul unora, încât ei se ridică împotriva adevărului și-și bolnăvesc sufletul pentru interes și câștig necinstit, pierzând încrederea chiar în ei înșiși.

Mulți povestesc că oamenii s'au întors acasă, din războiul cel mare, mai răsvrățiți, mai gâlcevitori, mai puțin deprinși să asculte. Puterea

intereselor materiale se simte acum, la noi, mai viu ca înainte, dorul de câștig e mai aprig, omul mai egoist ca înainte. Fel de fel de idei, înțelese pe dos, așa cum pricepe omul fără carte, au pătruns în capul locuitorilor, încât, de multe ori, nu te mai poți înțelege cu ei ¹).

Vede-se de aici că multora le lipsește simțul religios în sfințenia lui. Ca să se ducă la Biserică, se lenevesc; ca să primească pe preot acasă, le este silnic; ca să slăvească pe Dumnezeu în sălașul lor, se trândăvesc; ca să mărturisească și să se cuminice cu Sf. Taine la vremea rânduită de Biserică, *marea nevoie*, n'o fac defel. Cu numele de creștini, ei nu îndeplinesc niciuna din poruncile Bisericii, rămân ca și fără nicio lege.

Alungând pe Hristos din sufletul lor, unde-și vor afla mângâierea și alinarea, unde-și vor găsi liniștea sufletului lor pe vremea nevoilor și a strâmtorării? unde va fi curajul lor în mari nenorociri? Reci sau lipsiți de credință în Dumnezeu, vor sfârși în desnădejdi, căzând în prăpastia pierzării veșnice.

II.

Sînt patimi omenești adânc înjositoare și primejdioase, care șterg pe deantregul orice însușire a numelui de creștin. Oameni ușori, fără judecată, îndelencindu-se cu vânarea după câștig necinstit și osândit, cu credința adormită, merg până acolo, să ia numele lui Dumnezeu îndeșert, dând mărturie mincinoasă înaintea judecătorilor cari sînt chemați să facă dreptate.

Fără pic de remușcare, întind și pun mâna lor la judecătorie pe sfânta Cruce, jurând strâmb pentru un câștig vrednic de toată osânda, sau pentru vreun prieten vinovat, căruia ei socotesc că-i dau o mână de ajutor.

Drept aceia noi, osândind toate faptele cele rele săvârșite de creștini, căutăm prin această povățuire duhovnicească să lămurim ce este jurământul și cum se cade să se facă. Cade-se dară, pentru buna pricepere să arătăm, ce este jurământul.

III.

Jurământul este o slujbă obștească în fața lui Dumnezeu. Prin jurământ, omul chiamă ca martor pe însuși Dumnezeu, Carele nu poate fi înșelat. El, adevărul cel sfânt și veșnic, pe care-L cerem ca să întărească cele ce noi grăim, știe, vede și apoi hotărăște, cu urmări bune pentru cei

1. Datoriile preoșilor. Taina pocăinței Cap. 33, traducere. Tipografia Mitropolitului „Nifon“ 1852.

1. Vezi Arhim. Iuliu Scriban „Chemarea preotului“.

drepti, și cu alte urmări dureroase pentru ceice iau în numele Lui în deșert prin mărturie strâmbă.

Dacă chemăm ca martur pe însuși Dumnezeu, ca să pecetluiască un adevăr de moment sau din trecut, este cea dintâi formă a jurământului.

Dacă chemăm pe Dumnezeu ca martor și făgăduim cuiva ceva pe viitor, este a doua formă a sfințeniei jurământului.

Dacă chemăm pe Dumnezeu nu numai ca mărturie, ci și ca judecător, sub a cărui pedeapsă mărturisim că ne vom supune, este a treia formă a jurământului.

Jurământul, în sine însuși, este slujbă religioasă de mare cucernicie și el trebuie să fie întemeiat pe adevăr, pe dreptate și judecată sănătoasă¹⁾.

Alcătuiim aceste învățături din cartea însuflului de Dumnezeu Prooroc Ieremia, carele a scris că: «Cel ce jură, să jure cu adevăr, cu judecată și cu dreptate» (Ieremia 4, 2).

Ca să aibă trecere jurământul înaintea lui Dumnezeu, trebuie să fie făcut cu mult cumpăt și cu mare sfială, de vreme ce se cere ca acest fapt să fie săvârșit cu deplină înțelepciune.

De nevoie este să fie întemeiat pe dreptate, adică cele făgăduite prin jurământ să fie fără de păcat și să se poată îndeplini. Apoi cu adevăr desăvârșit să fie jurământul, adică ca ceia ce mărturisim să fie așa.

Increderea omenească adese ori având bănueli și scăderi, Dumnezeu Insuși a îngăduit jurământul (Deuteronom 6-13), spre o mai bună și temeinică încredințare, căci prin el se cheazășuiește în numele său adevărul, care de multe ori, omenește vorbind, este supus bănuelii prin îndoială.

Dacă Mântuitorul nostru Iisus Hristos a zis «să nu vă jurați», (Matei 5, 34), nu a grăit aceasta oprind cu totul jurământul, precum au bârfit unii eretici și după cum se află și astăzi unii rătăciți cu numele de creștini; ci ne-a dat să înțelegem ca să nu jurăm pentru orice nimic în uliță, în casă, în ogradă sau sub cerul slobod și să nu ne dăm voie a jura decât cu dreptate, judecată și adevăr.

Cine poate suferi răul obicei, al unora dintre creștini cari își dau lesne drumul graiului lor, chemând în dată numele lui Dumnezeu ca mărturie pentru toate nimicurile? Aceasta însemnează a lua numele *Domnului* în deșert. «Nu va curăți Domnul Dumnezeul tău pe cel ce ia numele Lui în deșert.» (Deuteronom 5, 11).

Dar, dacă din nefericire, unii jură strâmb, adică dau mărturie mincinoasă pentru un câștig osândit, aceia își pierd mântuirea sufletului și încrederea în oamenii de bună credință, ba chiar și în fața acelor pentru care și-au încărcat sufletul cu păcatul acesta.

Odinioară, dedemult, a zis cineva unuia (Petru Maior 1810, Cuvânt pentru jurământ): «*Nicio dată mai vârtos ca acum, când te juri aiât de ușor, nu te cred ce spui*».

Așa sînt oamenii care pentru orice nimic rostesc, în afară de legiuitele și obșteștile judecătorii, cuvintele: «Zău», «pre legea mea», Creștini zicem cari spun: «să n'am parte de casa și de copiii mei», etc.

Fiilor,

Dacă voiți să vă țineți vrednicia voastră de creștini, nu vă istoviți mântuirea sufletului vostru pentru un câștig de nimica, fugiți de jurământ, când el nu este cerut neapărat, și mai ales feriți-vă de jurământul ce mincinos, care duce la pierzanie veșnică.

IV.

Numele Celui Prea Înalt nu poate fi luat ca mărturie decât în deosebite și mari împrejurări și la așa fel de nevoie, încât jurământul să rămână ca singurul mijloc pentru întărirea adevărului.

Deci celce jură strâmb, adică dă mărturie mincinoasă, este un om care singur se supune la toată asprimea pedepsei dumnezeiești.

Sfântul Sinod a rânduit ca la toate judecătoriile să se dea o mare și deplină însemnătate întru săvârșirea jurământului, hotărând ca ascultătorii să stea în picioare și să fie aprinse lumânări împrejurul stinței Cruci, la care au să întindă și să pună mâna cei cari jură.

Lumânările însemnează starea de față a lui Dumnezeu. Intinderea mâinii dovedește că celce jură chiamă pe însuși Dumnezeu ca mărturie.

Forma aceasta, care înfățișează un adevăr, arată și hotărăște celui care jură, ca să fie cinstit și vrednic de crezut înaintea lui Dumnezeu și a celor cari-l ascultă.

Forma aceasta în sfințenia și însemnătatea ei face ca jurământul să fie mai bine înțeles de către cei cu conștiința adormită și de cei tari la cerbice și cruzi la inimă.

Dar cu durere aflăm că unii, precum ne-am rostit mai sus, merg până acolo, încât iau numele Domnului Dumnezeu în deșert, dând mărturie mincinoasă pe Stânta Cruce la judecătorii, pentru câștig osândit sau în scopul de a ajuta vreun vinovat creștin. Zicem că unora ca acestora le lipsește credința, iar conștiința le este arsă.

V.

Conștiința, acest strejar lăuntric, pus de *Aloate-făcătorul* Dumnezeu în om, adesea se întuneacă mai întâi, apoi lăncezește, după aceia adoarme și nu mai are putere a mișca spre bine pe omul care a căzut în răutăți.

1. Morala Mitropolitului Athanasie.

Așa se înțelege răutatea tuturor aceloră fără creștere religioasă și fără frica de Dumnezeu, care, neavând nici o muștrare de cuget, săvârșesc cele mai mari fărădelegi: jaf, omor, pradă, furt, mărturie mincinoasă, fără nicio teamă de Dumnezeu, la cari nici că se gândesc. Conștiința, din lăncezeală și dormitare, ajunge a nu mai fi străjarul sufletului omului și, de aci încolo omul pleacă pe calea cea mare și largă, a perzaniei.

Dar pentru ce unii ca aceștia au conștiința lăncezită adormită și arsă?

Pentru că n'au credință.

Credința în Dumnezeu înviorează viața creștinului și-l face să stea cu putere împotriva tuturor nevoilor, căci *credința* îmbrăcată cu adevăr, acoperită cu coiful nădejdei de mântuire, lesne poate să primească ajutorul lui Dumnezeu, chiar când cineva ar fi în suferințele dreptului Iov, care n'a rostit cuvânt de nemulțămire împotriva făcătorului a toate Dumnezeu.

Jalnică este starea sufletească a oamenilor cu conștiința arsă, cărora le lipsește credința în Dumnezeu și nu au nimic sfânt pe lumea aceasta! Impietrita lor inimă nu se mlădiează prin porunca sfintei Evanghelii, pe care nici că o mai aud, ori o citesc. Invârtoșatul lor suflet nu se pătrunde de credința adevărată a Mântuitorului Hristos. Intunecata lor minte nu se poate înălța către lumina darurilor Sfântului Duh. Nu se sfiesc de hotărârile Bisericii, nu se înfricoșează de pedepsele lui Dumnezeu, nu se cutremură când sînt osândiți duhovnicește de către preoți, nu primesc nimic din cele folositoare sfaturi, aleargă cu pași grăbiți spre primejdiile cele pierzătoare de suflet fără grijă, fără teamă, fără nicio judecată.

Noi, gândindu-ne îndeosebi asupra îndurării și a milei dumnezeiești, voim să grăim pentru ce poruncește Dumnezeu tuturor oamenilor ca să creadă și să se mântuiască. Pentru că credința este temelia oricărei bunătăți duhovnicești.

«Fără credință, nu este cu putință a plăcea lui Dumnezeu» (Galateni 3-29). Iar sperjurul este fără credință și cu conștiința moartă. Acest mare păcat, de a jura nedrept pentru interes, scoate, prin însăși firea lucrurilor, pe cel care săvârșește una ca aceasta, scoate — zicem — din rândul oamenilor de omenie, iar «*Moartea-l paște ca pe-o turmă, păcatu-l mână din urmă*».

Cade-se, dar, în scopul îndreptării răului, să avem noi, pe care Hristos ne-a pus păstori și învățători, a da sfat, deplină povățuire către părinții copiilor în familie și către duhovniceștii părinți *preoți*, cari sînt ochii, urechile și mâinile chiriarhilor în slujba marei *Apostolii* ce ne este încredințată.

VI.

În familie mai ales, *mama* are titlul cel mai frumos, mai dulce și mai cinstit, vrednic de tot respectul. Dar *mama* trebuie să îngrijească deaproape fără preget de binele copiilor săi, supraveghind pașii lor în calea creșterii, luând aminte la toate înclinațiunile lor, fără a cruța nimic, în scopul de a le forma caracterul și a le întări voința spre tot ce este bun și folositor.

Dorim și cerem ca această osteneală să fie spre folosul familiei tiecearuia în parte, al țării și al obștei creștinești, pentru binele Bisericii, care se sârguește să aibă fii iubiți, credincioși în orice cerc de lucrare ar fi chemați pe viitor.

Țara noastră, mărită și slăvită din mila lui Dumnezeu cu scump sângele fiilor noștri, jertfiți pe altarul patriei, cu ocârmuirea înțeleaptă a celor cari au dus la bun liman, la țelul dorit de veacuri, are nevoie de oameni cinștiți, vrednici de credință în cuvântul lor și deplin încredințați în ei înșiși de vorba și cuvântul ce și-l dau.

Precum vor fi părinții de familie, în deosebi mamele, cu privire la creșterea și educația copiilor, așa vor fi roadele așteptate de noi toți în viitor. Mamele în familie trebuie să povățuiască din inimă pe copiii lor; iar un copil crescut în frica lui Dumnezeu, după poruncile Bisericii, nu poate să ajungă un necredincios, jăfuitor sau sperjur ¹⁾.

VII.

Indreptându-ne privirile către preoți cari, după cum am zis, sînt ochii și urechile Chiriarhilor în slujba apostoliei ce ni s'a încredințat, zicem: preoții, în fruntea tuturor, ca cei ce sînt așezați canonicște în Biserică păstori și învățători, trebuie să se nevoiască alături și în fruntea părinților de familie și în fruntea dascălilor de școală, ca să ia deplină slujire a apostoliei duhovniceștei supravegheri, întru a cârmui sufletele, dela copil până la bătrân, dând, după cuvântul apostolului Pavel, în toată vremea, sfatul și povățuirea lor creștinilor cari sînt încredințați părinteștii lor ocârmuirii, prin punerea mâinilor și prin delegație.

Luminătorul Nazianzenilor, sfântul Grigorie, știind greutatea și însemnătatea ocârmuirii bisericicești care este supusă la multe griji și ostenele, a zis: «Meșteșugul meșteșugurilor nu este altul mai mare și în învățătura învățăturilor nu este alta mai lăudată, decât să știe cineva a cârmui bine și cu înțelepciune de oameni: care dintre toate ființele, numai omul are mai multe feluri de obiceiuri, mai multe socoteli și ce este

1. Arhiepiscopul Filaret Scriban.

mai rău, că adesea urăște pe cel ce-i poruncește de aproape și-l cheamă la buna rânduială».

Deci, după cum preotul cunoaște de aproape și amănunțit în toate înclinațiunile lor, pe membrii familiei sale, așa este îndatorit a cunoaște pe toți fiii săi duhovicești din enorie. Și nicio deosebire nu trebuie să facă el între grija de casa și familia sa și a acelor cari sînt sub părinteasca și duhovniceasca lui păstorie.

Precum cunoaște bine toate pornirile și înclinațiunile odraslelor sale și a casnicilor săi, precum caută să îndrepteze și să rânduiască spre bine pe toți ai lui din casă, în aceiași măsură, *dacă nu în mai mare*, este îndatorit a-și cunoaște păstoriții din enorie, a le da toate îndrumările trebuincioase, spre a-i feri *de cel Viclean*, care, «ca un leu, caută pe cine să apuce», (1. Petru 5-8).

Drept aceia, dacă preotul, în enoria sa, prin deosebită luare-aminte, cunoaște că sunt sperjuri și furi, să-i certe, după cum zice apostolul Pavel către ucenicul său Timotei, îndrumându-i către pocăință și îndreptare.

Iar dacă, după multe și repetite muștrări și certări, n'ar vedea părere-de-rău și pocăință, atunci preoții să ocolească casa lor, fără a le săvârși vreo slujbă religioasă. Și când s'ar întâmpla ca vreunul din cei rătăciți, până la punctul de a fi înfierat ca om care jură strâmb și dă mărturie mincinoasă, ar veni măcar la o zi mare de sărbătoare în biserică, să nu-și cruțe toiagul său cel duhovnicesc, prin muștrare aspră, pentru îndreptarea lui și pentru ceilalți credincioși cari trebuie să se ferească de acest mare păcat între păcate.

În ce chip a fost poruncit preoților Vechiului Așezământ să cerceteze, cu stăruință între lepră sufletească și lepra trupească (Levitic Cap. 13), așa și preoții Noului Așezământ sînt datori să caute cu toată silința, a curăți, prin povățuiri

sfătuirii, muștrări, îndemnuri, chiar certări, întru a depărta *desăvârșit*, această lepră sufletească, care s'a revărsat în toată întinderea, prin puterile răutății celui viclean, care dintru început a fost urător de oameni.

Insuflatul de Dumnezeu Prooroc Zaharia, prevăzând cu *duhul*, cele ce vor să fie asupra oamenilor nedrepti și cari jură strâmb, se rostește așa: «*Și am ridicat ochii mei și am văzut și iată, o secere sburând. Și am auzit zicând mie: Ia, vezi tu? și eu am zis: văz o secere sburând, de douăzeci de coți lungime și zece coți lățime. Și mi-au zis mie: acesta este blestemul, carele se varsă asupra atot celui ce jură strâmb. Și va intra, zice Domnul, în casa furului și în casa celui ce jură strâmb pre numele meu cu minciună, și-i va perde casa până la temeliiile ei.*» (Zaharia 5, 1-5) ¹⁾.

Pacea și înțelepciunea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea, să păzească inimile credincioșilor noștri și cugetele lor, prin învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, care li se propovăduiește în toate zilele.

Drept aceia, iubiții noștri fii duhovnicești, vă sfătuim, după cuvântul Sf. Apostol Pavel, să căutați a urma în viața voastră: câte sînt adevărate, câte sînt cinstite, câte sînt drepte, câte sînt curate, câte sînt iubite, câte sînt de bună laudă, orice faptă bună, acestea să le urmăriți și cele ce v'am învățat adeseori și cele ce le citiți acum, acestea să le faceți, ca Dumnezeuul păcii să fie cu voi și mântuirea sufletelor voastre chezășuită în viața ce va să fie. (Filipeni 4-4).

Arhiereul EVGHENIE PITEȘTEANU

1. Notă: Datorile preoților, compuse din cuvântul lui Dumnezeu și din canoanele soboarelor. Tipărită în vremea Mitrop. Nifon 1852 (Tipog. Mitrop. Nifon).

*) Cap. 8 Ver. 43 Ioan Evanghelistul; (Acela, adică diavolul ucigător de oameni a fost dintru început și n'r'adevăr n'a putut sta căci nu era adevărul întru dănsul.

STUDII ȘI COMENTARII

PROOROCIA LUI ISAIA

Dumnezeu îi va curăța prin judecată

Vers. 24. — *De aceia grăește Stăpânul,
Domnul puterilor,
Puternicul lui Israel,
«Vai! mă voi răfui cu protivnicii Mei,
și mă voi răsbuna asupra dușmani-
[lor Mei.*

Versurile 24—31. Neamul acesta, încărcat de Dumnezeu cu binefaceri, n'a finit seamă de voința Lui. Proorocul prin aceste numiri: „Stăpânul, Domnul puterilor, Puternicul lui Israel” voește să arate tocmai puterea Domnului. În textul ebraic avem întrebunțat și cuvântul זָרָה = zicere, hotărâre, care nu-l gă-

Vers. 25. — *Și voi întinde mîna Mea asupra ta
și voi topi ca leșia zgura de pe tine,
și voi depărta tot plumbul de pe tine,*

Vers. 26. — *Și voi să pun iarăș peste tine ju-
[decători ca înainte,
și sfetnici ca la început.
După acestea te voi numi «cetatea
[dreptății»,
«orașul credincios».*

sim decât acolo unde este vorba de o hotărâre neschimbătoare a lui Dumnezeu. În proorociile lui Obadia, Ioel, Ieremia și Ezechiel îl găsim la sfârșitul propozițiilor, cari de obicei,

Vers. 27. — *Sionul prin judecată se va mântui,
și cei întorși prin dreptate.*

Pedeapsa necredincioșilor

„ **28.** — *Dar cei nelegiuți și cei păcătoși
împreună vor fi stărâmați,
și cei ce au părăsit pe Domnul vor*
[*pieri.*

Încep cu: „vai“. Aci este la început, ceea ce este și mai pompos „Puternicul lui Israel“ este desigur o numire întemeiată pe Facerea 49.

Acest Puternic va cere socoteală neamului ales, care din popor supus Lui a ajuns protivnic. Asupra celor ce-i sunt dușmani se va răzbuna.

Cuvintele „a răfui, a cere socoteală, a răzbuna“ sună cam greu pentru „Dumnezeul cel milostiv“.

Versurile 25 și 26 le lămuresc înțelesul. „A întinde mâna asupra“ însemnează a lucra. Domnul lucrează sau ajutând, sau pedepsind cu gând să îndrepteze pe cineva. Aci Domnul întinde mâna asupra lui Israel în acest din urmă înțeles. El pedepsește ca să îndrepteze. „Zgura“ (vezi versul 22) ca și „plumbul“ sunt fără de legile, păcatele poporului. Și la curățirea și alegerea metalului bun din celelalte părți cu care este amestecat în pământ se întrebnițează spălătura cu ceva tare, cu un fel de leșie, ca să ardă ce este pe el și să-l curețe bine. Așa va face Domnul cu ei. Iva curățea de păcate. Și pentru curățare va întrebnițea ceva tare, care să ardă zgura și plumbul de pe ei, adică îi va pedepsi.

Gândul cu care face aceasta se spune în *versul 26*. Nu cu gând rău, ci bun, de mântuire, îndreptare. Acest vers dă și cuvintelor „mă voi răfui“, „mă voi răzbuna“ adevăratul lor înțeles.

Domnul vrea să mântuiască poporul de viața grea pe care o duce. Vrea să le ajute să aibă judecători, ocârmuitori cinstiți, drepți, credincioși cum a avut odinioară pe vremea lui Saul, David, Solomon. Cum atunci se dusesse vestea de înțelepciunea lui Solomon așa acum să se știe peste tot că în această cetate domnește dreptatea și credința. Și lumea va cunoaște „cetatea dreptății“ și „orașul credincios“, nu Sionul cel plin de stricăciune de azi. Aceste numiri nu sunt numai niște nume plăcute la auz ci în ele sunt date și căile prin cari se pot mântui Israelii.

Vers. 27. Aceste căi sunt ale judecării și ale dreptății.

Judecata are, cum am spus și mai sus, două părți: de pedeapsă și de mântuire. Înainte stă actul judecării, al cercetării faptelor, al mustărării, al curățirii. După acesta vine actul milostivirii, al mântuirii, al iubirii. Întocmai cum în natură după norii groși de furtună, după vijelie, vine soarele ca razele lui dățătoare de viață.

Judecata Domnului plină de dreptate și iubire este mijlocul prin care se face curățirea, alegerea. Cei ce se aleg și se întorc din drumul răutății ca să urmeze căile cele drepte ale Domnului vor fi mântuiți, vor fi fericiți.

Tocmai pentru că în judecata Domnului este cuprins nu numai actul pedepsirii, al curățirii, ci și al îndreptării, al îndrumării pe calea cea bună, de aceea judecata Domnului nu poate fi un act de asprime, ci de milostivire, de dragoste. Această idee iese la iveală și mai bine din versurile următoare.

Versurile 28 sq., arată mai bine gândul Domnului. Mulți au părăsit pe Domnul. Sunt nelegiuți, adică și inimile lor i arată ca depărtați de Domnul. Sunt păcătoși adică trăiesc necurmat în păcate. Și unii și alții vor fi chemați la judecată și vor fi sfărâmați, vor fi pedepsiți. Din ce pricină? Ne spune în v. următor.

Vers. 29. — *Căci vor fi de ocară din pricina
terebintelui pe care l-ați vrut,
și veți fi de rușine pentru grădinile
pe cari le-ați ales.*

„ **30** — *Da! veți fi ca un terebint a cărui
frunză s'a veștejit,
și ca o grădină lipsită de apă.*

„ **31.** — *Și va fi cel tare ca puzderia de calți,
și fapta lui ca o scântee,
Amândoi vor arde împreună
și nu-i cine să stingă.*

Vers 29. Se închină la idoli. „Terebintele“ este un arbore nu așa înalt, dar cu trunchiu gros și coaja tare. Este arborele cel mai cunoscut în Orient, căci îi priește foarte mult. Se află pe tot cuprinsul Palestinei. Pe înălțimile din Ammon, Moab și Hesbon se vede numai acest tel de arbore. Din el se scoate „terpentina“.

În Orient, din vremi depărtate, unii arbori, mai ales acei înalți, cari se văd singuri, pe întinsul ars de soare și au crăci dese cu frunză multă ce aduce răcoare și fin umbră, erau socotiți sfinți, erau zeificați. Sub acești pomi aduceau jertfă. Între aceștia, alături de stejar, era și terebintele. Ebreii, părăsind pe Dumnezeu, se închinau terebintelui, adică zeilor. De aceea și LXX-a traduce în loc de terebinte, idoli.

De asemenea, din cele mai vechi vremi, pierdute în lungimea veacurilor, se vede o deosebită plăcere la popoarele orientale de grădini frumoase și bine îngrijite. N'a pierit nici acum amintirea grădinilor mitologice ale Esperidelor, ale regelui Midas și ale Semiramidei. Și nu va pieri niciodată numele grădinilor frumoase ale lui Solomon.

Frumusețea acelor grădini o scot la iveală nu numai descrierile poetice ale scriitorilor vechi, dar mai cu seamă frumoasele tablouri ce s'au descoperit în dărâmurile din Assiria și Babilonia, Egipt, Siria, sau alte părți ale Orientului. (Vezi între altele și Layard „Discoveries in the ruins of Niniveh and Babylon“ pag. 232).

Nu numai clima caldă și asprimea soarelui va fi fost pricina acestei deosebite griji pentru grădini, dar cred că a avut o înrăurire neîgăduită și vechea tradițiune, ce nu putea fi uitată, că cei dintrău oameni au fost lăsați de Dumnezeu să trăiască în o grădină frumoasă, unde povestirile bătrâni or mai târziu fixate în cartea sfântă, îi înfățișau că au trăit foarte fericiți.

Și poate tocmai gândul acesta că în asemenea grădină umblă Dumnezeu i-a ispitit să cadă și în idolatrie.

La toate popoarele orientale găsim că în asemenea grădini se aduceau jertfe idolilor.

Proorocii din Israel se plâng adese ori că Israelii se închină la idoli în grădinile lor. Imitând popoarele păgâne, la umbra răcoroasă a grădinilor făcute și orânduite anume ca să facă impresia de ceva misterios, se dedeau la desfrâu și fapte nerușinate, ce făceau parte din închinarea idolească.

Obiceiul acest l'au luat Ebreii de la Canaanii. În unele locuri din Palestina se păstrează până azi.

Începând cu Moise, toți proorocii au vestit pedepse pentru întrebnițarea ce făceau ei de pomi înalți și stufoși și de grădinile ce aveau (Vezi Deut. 12₃; I Regi 14₂₃; II Regi 16₄; II Cronica 28₄; II Regi 17₁₀; Isaia 57₆; 65₃; 66₁₇; Ier. 2₁₀; 17₃; Ez. 6₁₃; Hosea 4₁₃).

Iar aci Isaia le spune că tocmai aceste fapte le vor atrage pedeapsa.

Vers. 31. Fără vorbă multă, numai în câteva cuvinte, proorocul prin o frumoasă comparație face să se vadă cât de grea este pedeapsa.

Terebintele pierzând frunza însemnează că s'a uscat, s'a

*Câteva idei dogmatice și morale ce se deprind
din acest capitol*

Dumnezeu cel *atotputernic*, nu face nimic ascuns. Și mila și pedeapsa Lui le văd cerul și pământul întreg.

El este un *tată bun* ce crește lumea cum crește un bun tată pe copiii lui.

Toți oamenii trebuie să-I fie recunoscători ca să nu fie mai pre jos de animale.

Cine-i îndărătnicit în rele va fi pedepsit.

În ori și ce neam nu sunt toți răi, ci sunt și buni.

De acești buni Domnul se îngrijește.

Cu alte vorbe am putea zice că aci în acest capitol se arată cum se luptă Domnul pentru sufletul nostru:

1. Ne crește ca un tată.

2. Noi însă I răsplătim cu răutate și neacultare.

3. El însă ne pedepsește la vreme.

4. Ori cât de puțini credincioși ar rămâne El se îngrijește de aceștia, ca din puțini să facă în urmă mulți.

Conducătorii ca ai Sodomii și Gomorii au fost deapurarea în lume.

Închinare falsă și ipocrită se vede la tot pasul. Domnul vrea inimă curată și închinare adevărată, nu fățarnică (Vezi și Rom. 12). Închinarea adevărată se vede făcând pocăință și trăind cum voește Domnul.

Așa capătă omul grația dumnezeiască și mântuirea sufletului.

Așa se poate curăța de păcate ori cât de mari ar fi fost.

Înaintarea și fericirea noastră nu stă de cât în mâna Domnului. Nimeni altcineva și nimic altceva nu ne poate duce spre fericire, de cât voea Domnului.

pierdut. Tot așa se usucă și se pierde tot într'o grădină ce nudață.

Și asemenea pomi și grădini uscate nu mai sunt bune de nimic. Doar să li se dea loc ca să ardă și să nu se mai știe nici urma lor.

Așa va fi și cel nelegiuit, cel ce se închină la idoli. ori cât de tare, ori cât de puternic ar fi el. Nu numai ca un pom uscat ci chiar ca unul verde și sănătos, de ar fi va ajunge ca „puzderia de călți”, care se aprinde ușor și piere tot așa de ușor. Un asemenea nelegiuit poartă *pieirea* în mâinile lui; este *fapta lui*. Fapta lui este desigur idolul la care se închină. Acesta este *scânteia* ce pun foc puzderii de călți ce ard într'o clipită de ochi.

Cel puternic, fiind idolatru, este cel păcătos. Fapta sa este păcatul. Păcatul poartă în el „focul mâniei dumnezeiești”. Iar zeul, idolul făcut de el, este „corpus delicti”, ce nu-l lasă să fâgăduiască păcatul săvârșit. În acest păcat, în acest corpus delicti este scânteia ce aprinde și mistue pe cel păcătos. Peirea păcătosului este deci în fapta lui, în sânul lui

Pentru asemenea oameni nu-i nici o scăpare. Focul odată aprins de însăși fapta lor nu-l mai poate stinge nimeni. Pier odată împreună și cel păcătos și păcatul lui.

CAPITOLUL II.

Venirea neamurilor la legea Domnului

Vers. 1. — *Cuvântul, care l'a văzut Isaia, fiul lui Amoț, asupra Iudeii și Ierusalimului;*

„ **2.** — *Și se va întâmpla în vremea de apoi: muntele casii Domnului va fi întărit pe vârful munților, și se va ridica mai sus decât dealurile; și toate neamurile vor curge spre el.*

Cap. 11. — Și acest capitol începe cu un titlu—vers 1—ca și cap. 1 — Deci cap. 1 pare a fi o cuvântare întreagă, care se isprăvește cu versul 31. — Cap. 2 începe altă cuvântare. — Și este foarte probabil că așa a fost. — Cele spuse în cap. 1 au format o singură cuvântare al cărui obiect au fost cele ce prorocul vedea înaintea lui.

Prorocul a trăit în vremi de mare însemnătate pentru poporul ales. Pe vremea regilor Uzia și Iotam țara era în belsug și cu nume bun în afară. Dumnezeu binecuvântase silințele acestor doi regi. Dar starea bună nu înțelepșise poporul. În loc să se întoarcă la credința în Domnul, din potrivă el ducea viață imorală.

Isaia vede că nici pedepsele nu înțelepșeau neamul său, nici belsugul nu-i da gânduri mai bune. Chiar când trăia el Dumnezeu trimisese grea pedeapsă asupra lor prin războiul siroefraimit și în urmă prin năvătirea Assirienilor. Zadarnice au fost toate încercările. Atunci le grăește el, în numele Domnului. În cap. 1 le zugrăvește starea de față: plini de păcate ca Sodoma și Gomora; falși și vicleni aducând jertfe Domnului cu gânduri rele. Ce rămânea? Nimic altceva decât trecerea prin topitoare ca aurul, ca să rămână ce este bun; iar ce este rău să piară.

Așa vedem în cap. 1 că el *învinovățește* poporul de rele, îl *amenință* cu pedepse, îl *chiamă la pocăință*, li dă de știre că va fi o zi de judecată. Iată dar o cuvântare cu un coprint întreg și cu o anume idee pe care o desvoltă.

Dela capitolul II înainte prorocul se uită și în viitor și urmărește, până la cap. 13, cu ochii minți, drumul pe care va merge acest popor, vestind ce așteaptă pe cei credincioși Domnului.

Versul 1. spune că Isaia „a văzut”. cele ce se vor întâmpla Ni se pare nepotrivită expresia „cuvântul, care l'a văzut”. Noi zicem: „l'a auzit”, căci noi oamenii primim cuvintele cu auzul. Când Dumnezeu însă arată prorocului ce va veni, îl face să vadă înaintea ochilor spirituali ai minții lui tot ceea ce trebuie să vestească oamenilor. Strict vorbind duhul n'are nici urechi nici ochi, dar spiritul omului, luminat de Dumnezeu și pus în stare să știe ce va veni, vede ca ceva real înaintea sa tot ce trebuie să spună. El vorbește și scrie ca și cum înaintea lui ar fi toate acestea întâmplare, împlinite.

Versul 2. Cele ce i s'au întâmplat spune că se vor întâmpla „în vremea de apoi”. Când? De sigur că prorocul înțelege zilele dela sfârșitul vremii. Atunci legea Domnului va fi recunoscută ca aducătoare de mântuire.

Legea Domnului se aude și este chiar scrisă pe tablele ce se află în locașul Său cel sfânt. (În altarul templului ebraic sau în „sfânta sfintelor”, cum se numea la ei, era o ladă în care se păstrau tablele legii). Locașul cel sfânt al Domnului este zidit pe muntele numit „Sion”. Toate popoarele împinse de dorul de mântuire și liberare din nevoi vor alerga spre acest locaș al Domnului să audă glas de mângâere și vorbă de îndemn spre bine. Astfel Moria — *muntele casii Domnului* — se va părea futuroi mai înalt, mai slăvit decât toți ceilalți munți. Nici Sinai, nici Tabor, nici Carmel, nici Libanul și Antilibanul nu le va părea așa de înalți ca Moria, căci de acolo vine slava Domnului, de acolo vine învățătura cea adevărată spre care toate neamurile vor da năvală, vor curge în grămadă ca apa, ca să audă această învățătură.

Vers. 3. — *Și merg popoare multe zicând:
Veniți să ne suim în muntele Domnului,
la casa Dumnezeului lui Iacob,
și El ne va învăța căile Sale,
și vom merge pe potecile Sale,
căci din Sion iese legea
și cuvântul Domnului din Ierusalim.*

Pacea mesianică

„ **4.** — *Și va judeca neamurile
și va hotărâ asupra multor po-
[poare,
Și fac săbiile lor fiare de plug
și lăncile lor cosoare,
Nu va mai ridica sabia neam
[împotriva altui neam,
nici vor mai învăța să se bată*

Versul 3. De aceea multe popoare sătule de credințele în idoli ce nu le dau nimic, cu sufletul ars de dorul mântuirii vor, striga: „Veniți să ne suim în Muntele Domnului“ Ele vor recunoaște, că numai Dumnezeu lui Iacob, Dumnezeu cel nevăzut, Unul sfânt, are învățătura cea aducătoare de mântuire; numai căile pe care cere El să meargă; numai potecile pe cari El poruncește să umble omul în viață sunt cu adevărat *cuvântul lui Dumnezeu cel adevărat*. Și acestea le vor auzi din Sion, din Ierusalim. „(Moria“ este partea de miazănoapte a muntelui din răsăritul Ierusalimului. Se mai numea și „Sion“. Acolo se afla templul, locașul cel sfânt al Domnului. Cum în Ierusalim templul de pe Sion era totul. adesea în loc de Ierusalim se zice Sion și din potrivă).

Cuvântul spus proorocului și ceea ce a văzut el s'a împlinit. Acolo în Iudea s'a arătat Domnul și Mântuitorul Lumi. „Mântuirea dela Iudei“ a apărut (Ioan 4₂₂), căci așa a fost orânduit ca să se propoveduiască pocăința și ertarea păcatelor în toate neamurile începând din Ierusalim (Luca 24_{46,47}).

Ver. 4. În vedenia lui, înaintea ochilor minții, se înșirau în lungi cârduri neamurile închinătoare la idoli. Înălțimile și munții pe cari ei jertfiseră până atunci zeilor ori cât de înalți ar fi fost li se păreau mici față de Sion. Din Ierusalim au auzit glas și par'că sună a glas de mângâere, glas de mântuire. Într'acolo dau năvală.

Și proorocul urmează să spună mai departe ce vede. Popoarele venind își dau seama că ce au făcut până acum, nu mai pot face de acum înainte. cercetându-le viața în lumina învățaturii Lui. Domnul sta cu ei la judecată. Fie care începe a da seama de sine, de trecutul ce a avut, de faptele ce a făcut, de gândurile ce l'au străbătut. El, Domnul, ascultă și hotărăște. Și ele aud că nu sunt oamenii făcuți de Dumnezeu ca să se certe, să se războiască. să se omoare. El i-a făcut ca să trăiască în pace, în frăție, în dragoste. Pământul le este dat sub a lor stăpânire nu ca să aibă unde să se bată, ci ca să-l are, să-l muncească ca să le dea ce trebuie pentru viață. De acum înainte, toate săbiile cu cari se luptau trebuiesc făcute fiare de plug și lăncile cosoare, (Vergiliu, poetul roman, întrebuințează tocmai un tablou invers decât acestea, dar aproape cu aceleași cuvinte spre a arăta începerea luptei. Vezi Eneida cartea 7 vers. 635 și 636). Să nu-și mai piardă vremea cum să învețe a se bate și a se omorâ, ci cum să lucreze pământul. Să nu se mai ridice neam împotriva altui neam. Este fără folos, neomenesc, războiul. Trebuie să vie pacea dăruită și cerută de Dumnezeu. (Fericitul Ieronim crede că această proorocie s'a împlinit când Augustus după bătălia de la Acțiu a restabilit pacea).

Dar această pace dorită de prooroc nu va veni de cât atunci când se vor împlini cele 3 rugăciuni din Tatăl nostru: 1. Să se sfințească numele Domnului; 2, Să vie împărăția Lui; 3. Să se facă voia Lui.

Pedeapsa se dă pentru lux și idolatrie

Vers. 5. — *Casă a lui Iacob!
vino să umblăm în lumina Domnului!*

„ **6.** — *Căci a lepădat poporul său,
[casa lui Iacob,
pentru că sunt plini de vrăji
[din răsărit,
și fermecători ca Filistenii,
și cu streinii își dau mâna.*

„ **7.** — *Și țara este plină de argint și
[aur,
și comorile sale fără sfârșit.
Și țara sa este plină de cai,
și căruțele sunt fără număr.*

„ **8.** — *Și țara este plină de idoli;
La lucrul mâinilor lor,
la ce au făcut degetele lor,
[se închină.*

Vers. 5. Ceea ce văzuse proorocul era cum nu se poate mai ispititor. Era viitorul ce așteaptă poporul păgân, care va crede în Domnul.

După aceasta, fără să vrea, ochii tui se întorc la neamul său, la casa lui Iacob și văzând starea tristă în care se află îl cheamă să-și vină în sine și să vadă realitatea. De aceea zice: Casă a lui Iacob adică: popor Israel! Vino și umblă în legea Domnului, așa cum au făcut păgânii. Legea Domnului este lumină. Ea luminează calea vieții deschizând tot odată și ochii minții omului ca să poată vedea care este calea cea adevărată a vieții.

Chemarea lui este întemeiată pe starea de cădere în care se află casa lui Iacob.

Vers. 6. Este lepădată de Domnul această casă. El nu mai iubește poporul Său, căci acest popor s'a abătut dela legea Lui.

Meșteșugul vrăjitoriei idolești pe care-l au cei din răsărit, de prin Arabia și țările de pe la Eufurat, l-a luat și neamul israelit. Legăturile comerciale, întinderea stăpânirii israelite, sub regii Uzia și Iotam, până la portul Elat, din sânul elamitic și întâlnirile cu Asirieni, Babilonenii și Arameii cu cari și au dat mâna adesea ori, i-au ispitit și i-au făcut să rățaciască luând obiceiurile rele ale acestora.

Tot așa s'au lăsat ispitiți și de *fermeătorile Filistenilor* cu care erau ceva mai aproape. Aceștia aveau în cetatea Ekron, un oracol al zeului Baal Zebub (II Reg. 1₂). În deosebi erau cunoscuți cei ce ghiceau după nori sau după alte semne și erau adesea întrebați să spună ce vor zeii (I Sam. 6₂).

De aceștia se lăsară ispitiți părăsind căile Domnului

Și este foarte explicabilă rățacirea lor de oare ce și-au dat mâna cu streinii, adică cu cei născuți păgâni. Aceștia i-au făcut să cadă de la legea Domnului.

Vers. 7. Legăturile acestea cu străinii au avut de urmare luxul. Pe vremea regilor Uzia și Iotam se adunaseră averi mari, bogății câștigate dela popoarele streine. Acești regii țineau și o *armată mare cu cai și căruțe multe prin cari* au stărpit multe popoare. Astfel ei călcaseră legea veche dată de Domnul (Deut. 17₁₄ sq), ca regele să nu aibă cai și căruțe multe ca Egipteni, nici bogății mari, căci toată *puterea lor trebuia să fie Domnul*

Vers. 8. Odată cu străinii au intrat în țară și obiceiurile lor. Intre acestea cel dintâiu a fost închinarea la idoli, cari nu erau de cât lucrul mâinilor și al degetelor lor. Închinarea la idoli prindea repede rădăcini, căci nu era altceva de cât desfrâu, petreceri, imoralitate, pe când închinarea la Domnul cerea viață curată.

La ziua judecării vor fi umiliții

- Vers. 9.** — *Și plecat va fi omul și smerit bărbatul și Tu nu-i vei erta*
- „ **10.** — *Intră între stânci, și ascunde-te în țărână, de frica Domnului, și de slava măreției Sale.*
- „ **11.** — *Ochii îndrii ai omului umiliți vor fi și zmerită îngâmfarea oamenilor. Dar numai Domnul singur se înalță în ziua aceea.*
- „ **12.** — *Căci Domnul puterilor are o zi— peste tot ce este mândru și semeț și peste tot ce se înalță— spre a smeri.*
- „ **13.** — *Și peste toți cedrii Libanului, înalți și falnici, [și peste toți stejarii Basanului.*
- „ **14.** — *Și peste toți munții cei înalți și peste toate colinele ridicate.*
- „ **15.** — *Și peste tot turnul înalt [și peste tot zidul întărit.*
- „ **16.** — *Și peste toate corăbiile din Tars, și peste toate cele plăcute la vedere.*

Astfel închinându-se la idoli ei călcău și porunca decalogului: Să nu-ți faci ție chip cioplit ca să te închini și să slujești lui. Bogății, îndestulații erau în de toate. Slăviți în afară între vecini. Dar această strălucire, această stare bună nu se potrivea de oc cu vremile frumoase ce făgăduise Domnul Dumnezeu că vor veni peste neamul lor. Vremile fericite făgăduite de Dumnezeu neamului lor aveau să vie atunci când ei, plini de credință în Domnul, vor duce o viață cinstită, care le aduce fericire. Dar ei se abătuseră și de la închinarea la Dumnezeu cel adevărat și de la viața ce le cerea El, trăind în nelegiuiri și fără de legi. — De aceea vor fi pedepsiți.

Vers. 9. Bogăția de acum i făcuse mândri, Din pricina acestei mândrii pedeapsa va veni peste ei și vor fi umiliți, smeriți, plecați. Această umilire este o urmare nedeslipită de îngâmfarea lor nelegiuită. Fapta și răsplata sunt de-a pururea nedespărțite. Totodată proorocul spune că faptele lor erau așa de rele în cât hotărârea Domnului era să nu-i mai erte.

Dacă Domnul nu-i mai iartă ce le mai rămâne? Nimic altceva răspunde proorocul, batjocoritor, de cât să se ascundă de frica Domnului printre spărturile stâncilor, cum se ascund fugarii unei oștiri înfrânte în luptă, și din fața slavei Lui strălucitoare să se arunce cu fața la pământ, îngropându-se în țărână, cum fac călătorii din țările de răsărit când bate vântul puternic al pustiului și aduce trâmbe de nisip. Ca să nu fie isbiți de aceste trâmbe se culcă la pământ ca nisipul să treacă pe de-așupra. Câtă înjosire față de îngâmfarea lor din nainte!

Versul 11—17 zugrăvesc venirea zilei de judecată a Domnului. Îngâmfarea oamenilor îi fac să privească de sus, cu ochi mândri, la toți ceilalți. Aceasta nu este plăcut Domnului; iar îngâmfarea și mândria au și în viață urmări rele, de aceea cei mândri și îngâmfăți vor fi smeriți la ziua judecării. Faptele lor îi vor arăta ca nevrednici. Numai sinpur Dumnezeu se va ridica în ziua judecării, în ochii tuturor, căci vor vedea și vor înțelege toți că judecă drept răsplătind pe fie care cum se cuvine.

- Vers. 17.** — *Și omul mândru va fi smerit, și oamenii trufași umiliți, și numai Domnul singur este slăvit în ziua aceea.*
- „ **18.** — *Și idoli pier cu totul,*
- „ **19.** — *Și intră în văgăunile stâncilor, și în crăpăturile pământului, de frica Domnului, și de strălucirea slavei Sale, când El se ridică să sgu due [pământul.*
- „ **20.** — *În ziua aceea va arunca omul zeii săi de argint și zeii săi de aur,*

Vestiții arbori din muntele Liban, cedrii cei falnici și de mare preț, frumoșii stejari ce fac mândria câmpiilor din Basan înmeșându-le umbra lor răcoritoare din munți vecini, vor avea și ei să sufere la ziua de judecată.

Munții cei înalți ca și colinele cele îmbrăcate în verdeață și în podoabe frumoase; turnurile înalte și zidurile întărite ridicate de Uzia, Iotam și Hiskia în jurul cetăților (II Cron. 26; 32, 30 și II Regi 15, sq.) vor simți și ele mânia Domnului, și cum vijelia pustiirii începuse de sus din munții Libanului și ai Basanului, s'a coborât în orașe, trecând peste dealurile și colinele verzi, vind peste orașe și întinzându-se în largul mării. Acolo a dat peste corăbiile ce pluteau mândre ducându-se să aducă în Ierusalim bogății din depărtare. Ele mergeau, probabil din portul Elat pe care Uzia îl cucerise, prin marea roșie și pe lângă coasta Africei până la Tarsis, vestit prin comerțul ce se făcea în el. Și acestea vor avea să îndure mânia Domnului în ziua aceea. Astfel după cuvântul proorocului, tot ce era plăcut la vedere și făcea mândria lor va pieri.

Proorocia s'a împlinit căci în vremea năvălirilor asiriene munții, dealurile și văile au fost pustiite. Cele ce făceau mândria lor începând cu frumusețea naturii—pădurile falnice, dealurile acoperite cu verdeață—podoabele și întăriturile făcute de mâna omenească, și în fine tot ce bucură pe om și desfală ochiul, vor pieri (Este mai mult ca sigur că cele din vers 13, 14, 15, și 16 nu au a se înțelege ca figuri de stil, ce în adevăr natura va suferi împreună cu omul în ziua aceea de judecată).

Vers. 17—19 mai spun încă odată ce se va întâmpla la ziua aceea. Când toate cele ce făceau mândria oamenilor vor pieri omul se va smeri, se va umili. *Domnul Dumnezeu va face cu omul să simtă păcatul lui.*

Odată cu pierirea mândriei vor pieri și acei în cari se încredeau, idoli. Aceștia toți vor fi sfărâmați, căci se vor încredința toți închinătorii lor, că ei nu pot nimic, nu sunt nimic. Cu ei va pieri și cultul și amintirea lor (Zacharia 13,).

Slujitorii lor văzând cum pier zeii lor se ascund de frica Domnului pe unde pot; prin spărturile stâncilor, prin crăpăturile pământului, cari tremură și se sgu due de puterea mâinii Domnului împotriva celor ce L'au nesocotit.

Proorocul ne spune dar aci că întregă natura mânjită de păcat, va simți mânia Lui; pământul și tot ce este pe el, și ce este neînsuflețit ca și omul.

(Versurile 11—19 au fost supuse la o deosebită critică prin aceea că și din punct de vedere al limbii, cât și prin repellerea celor spuse, dau mult de bănuț asupra originalității lor. Versul 17 vine aci ca un refren, căci se aseamănă mult cu vers. 11. Tot așa versul 18 este prea scurt față de celelalte și dă de bănuț și din punct de vedere al construcției gramaticale. — Nu putem intra în amănuntele acestei discuțiuni, cari interesantă pepea pușini și ne arluă mult loc. Luăm textul așa cum este azi și cum îl găsim și în celelalte traduceri grece, siriacă și latine).

Versul 20—21. Văzând oamenii puterea lui Dumnezeu și înțelegând absurditatea credinței lor în idoli, ce nu sunt nimic și

*cari i-a făcut spre a li se închina,
[cărțițelor și liliacilor.*

Vers. 21. — *intrând în găurile stâncilor și în
spărturile pietrelor de frica Dom-
nului și de strălucirea slavei Sale,
când se ridică să sguđue pământul.*

Vers. 22. — *Lăsați omul în nasul cărui a este
vânt. Ce este el ca să jte luat
[în seamă?*

Câteva idei dogmatice și morale ce cu- prinde acest capitol.

Biserica creștină este muntele ee stă mai sus decât toți munții și dealurile și la ea și învățăturile ei aleargă necurmat popoarele să capete luminare și mângăere. Toate împărățiile, zice Teodoret, cari au fost în lume până azi au pierit. Numai

nu pot nimic, apucă chipurile de zee de aur sau argint și le aruncă, care unde apucă. Alte locuri mai ascunse, unde să arunce acele chipuri, nu erau de cât găurile ce le fac cărțițele ce scobesc drumuri pe sub pământ, sau locurile plite pe sub streșinile caselor și prin alte colțuri întunecoase pe unde trăesc lilieci.

Cercetătorii orientului povestesc că Beduinii, cari apucă și scormonesc pământul, prin toate scorburile, ca să găsească silitră de care se slujesc ca să facă iarbă de pușcă, mai în tot deauna dau prin asemenea scorburi de obiecte, cari, după părerea cunoscătorilor, slujeau la jerrifele idoleșii. Au nu întăresc acestea proorocia lui Isaia?

Versul 22. este o reflexie. (În traducerea greacă nu este. Probabil că n'a fost nici în manuscriptul ebraic pe care l'au avut traducătorii. În traducerea românească este, căci va fi fost în traducerea slavonă ce a folosit traducătorul celei românești. Se poate însă să fie chiar original dela Isaia și din greșala copiatorilor să lipsească în unele manuscripte).

Această reflexie face oare care legătură între cele din nainte cu cele ce urmează.

Biserica va birui toate tiraniile, toate eresiile, pe toți demonii, moartea, păcatul și iadul. (A se vede mai pe larg în Migne vol. 24 și 81 unde sunt comentariile fericitului Ieronim și ale lui Teodoret, la acest capitol din Isaia).

Proorocia lui Isaia a fost cuvântul inspirat de Domnul, căci s'a împlinit întocmai. Este cu puțință ca însuși Mântuitorul să fi avut în minte chiar cuvintele proorocului din cap. 2 versul 2 și 3 când vorbește celor doi învățăorii ai Săi, în drumul spre Emaus tâlcuindu-le scripturile dela Moise și dela toți proorocii și când arătându-se după aceia ucenicilor săi le dă poruncă să propoveduiască în numele Lui în toate neamurile, începând dela Ierusalim, (Luca 24 v. 27 și 47). Astfel legea și cuvântul Domnului a plecat din Ierusalim, (Vezi și Sozomen Historia ecclesiastica III cap. 8. Traducere de P. S. Georgian pag. 96 și Iustin Martirul Apologetic. I. v. 49. Migne).

Pacea mesianică vestită atunci de prooroc se va împlini la sfârșitul zilelor când toți vor crede în Domnul.

Ziua Domnului — vremea de apoi — este și zi de pocăință și de judecată. Atunci se vor da pe față greșalele noastre și pocăindu-ne vom dobândi pacea mult dorită.

Piedicile ce ne țin să umblăm în lumina Domnului sunt luxul și idolatria. Și azi ne închinăm la idoli. Căci nu sunt numai idoli de lemn, piatră sau alt metal, ci tot idoli sunt și patimile ce ne stăpânesc.

Frumusețea și bogăția unei țări nu o fac nici munții cei înalți, nici pădurile cele bogate, ci *sufletele cele alese și ridicate*, prin simțirile lor, la Dumnezeu cel sfânt.

Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI

DOGMA DESPRE SFINȚIREA OMULUI

Condițiunile Sfințirii

Insușirea de către om a mântuirii aduse lumii de Mântuitorul Cristos se numește cu un singur cuvânt sfințire.

Învățătura despre sfințire cuprinde următoarele trei chestiuni principale: Condițiunile sfințirii, organele sfințirii și mijloacele sfințirii.

Condițiunile sfințirii sunt de două feluri: din partea lui Dumnezeu și din partea omului. Din partea lui Dumnezeu este grația divină, iar din partea omului sunt credința și fapte bune.

1. Grația dumnezească.

Sub numele de grație se înțelege orice dar pe care-l dă Dumnezeu omului în chip gratuit, în vederea mântuirii. Pentru că aceste daruri se

pot face pe două căi: pe cale naturală și pe cale supranaturală, grația poartă numele de naturală și supranaturală. Numai cea din urmă este grație în înțelesul propriu al cuvântului. Pentru că grația se dă în deosebi în vederea mântuirii și pentru că Isus Christos este cel care a realizat mântuirea neamului omenesc, de aceea grația se mai numește și *grația mântuitoare* sau *grația Mântuitorului*. Părinții bisericești i-au diferite numiri, ca de pildă: ἡ ἀνοθεν ἐπικουρία — ajutorul cel de sus, ἡ τοῦ λόγου χεῖρ — mâna cuvântului, ἡ τοῦ θεοῦ ῥοπή — aplecarea lui Dumnezeu ἡ τοῦ θεοῦ κίνησις — mișcarea lui Dumnezeu, etc.

Se disting mai multe feluri de grație după modul sau chipul cum lucrează în om. Așa, ia

numele de grație internă, când lucrează în interiorul sufletului, luminând rațiunea, îmboldind voința și deșteptând dorința pentru însușirea mântuirii și externă, când înrăurește dinafară asupra omului pentru primirea mântuirii, ca de ex. prin minuni, predicarea cuvântului lui Dumnezeu. Se mai numește grație *actuală* sau trecătoare, și *habituală* sau *permanentă*, după cum înrăurește numai pentru un timp sau în permanență asupra sufletului. În acest din urmă caz, pentru că duce cu siguranță la sfințire, se mai numește și *grație sfințitoare*. I se mai zice apoi *preventivă* sau *premergătoare*, *concomitentă* și *subsequentă*, după cum premerg, însoțește sau urmează unei fapte. În sfârșit se mai numește *suficientă*, când dă în deajuns putere pentru atingerea sfințirii, cu toate că omul poate să nu facă uz de ea, și *eficace*, când efectuează sfințirea.

Cum se vede din însăși numirile date felurilor grației, ea este necesară pentru mântuire, și chiar după însușirea mântuirii sau atingerea la sfințire este nevoie de ea, pentru ca să nu se piardă mântuirea câștigată.

a) *Că grația dumnezeiască este absolut necesară pentru mântuire* spune lămurit Mântuitorul Christos în mai multe rânduri. «*De nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va intra în împărăția lui Dumnezeu. (Ioan 3, 5). Rămâneți întru mine și eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de sine, de nu va fi în viță, așa nici voi de nu veți fi întru mine. Eu sunt vița, voi mlădițele. Cel ce locuiește întru mine și eu întru el, acela aduce rod mult, căci fără de mine nu puteți face nimic, (Ioan 15, 4—6) Nimeni nu poate veni la mine, de nu-l va trage pe el Tatăl cel ce m-a trimis pe mine, (Ioan 6, 44).*

Asemeni și apostolul zice: «*Nu din faptele cele întru dreptate care le am făcut noi, ci după a lui îndurare ne-a mântuit, prin baia nașterii de a doua și a învierii sfântului Duh, pe care l-a vărsat peste noi cu prisosință prin Isus Christos, Mântuitorul nostru, ca îndreptându-ne prin grația lui, să fim moșteni după nădejde ai vieții veșnice.*» (Tit. III, 5).

Sfinții părinți s'au exprimat iarăș în termeni foarte eloquenți doctrina despre grația mântuitoare. «*Precum un măslin sălbatic — zice sf. Irineu — dacă nu se altoiește, n'aduce nici un folos stăpânului său prin starea sa sălbatică, ci se țae și se aruncă în foc, ca un pom neroditor, așa rămâne și omul, care nu primește altoirea prin credință (revărsarea sf. Duh), rămâne ceea ce a fost mai înainte și ce este: carne și sânge și ca atare nu poate moșteni împărăția lui Dumnezeu*»; iar sf. Macarie cel mare zice: «*Precum peștele nu poate viețui fără apă, sau precum nimeni nu poate umbla fără picioare, nu poate*

vedea fără ochi, vorbi fără limbă, sau auzi fără urechi, tot astfel fără de Domnul Isus și fără conlucrarea puterii dumnezeiești nu este cu putință a înțelege misterele atotînțelepciunii dumnezeiești și a fi creștin desdăvârșit.

În canoanele și hotărârile dogmatice ale multor sinoade locale ținute în veacurile V și VI, contra pelagiienilor și semipelagiienilor, hotărâri confirmate de sinodul VI ecumenic, se găsesc asemeni foarte multe lămuriri privitoare la necesitatea grației pentru mântuire. Tot așa și în diferite rugăciuni.

b) *Grația este necesară începutul credinței mântuitoare.*

Aceasta a susținut-o biserica contra semipelagiienilor, care învățau că începutul mântuirii, adică credința, este un act pur omenesc. Rațiunea însăș ne spune, că omul, adânc căzut prin păcat, nu poate face începutul mântuirii, căci dacă ar fi putut face aceasta, ar fi putut să-și continue și astfel să se mântuească singur. Și dacă aceasta ar fi fost posibil, atunci Mântuitorul Cristos n'ar fi mai venit în lume. Cuvintele sale reproduse mai sus ne arată aceasta destul de clar. În acelaș sens se pronunță și sfinții apostoli și sfinții părinți.

c) *Grația este necesară omului și după efectuarea mântuirii sale, pentru ca să facă fapte vrednice de el, ca fiu al grației, fapte bune, sau adevărat creștinești.* Mântuitorul cere ca cei cari îl primesc să rămână în continuă împărtășire cu el. «*Rămâneți întru mine și eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă rod de nu va fi în viță, așa și voi de nu veți fi în mine. Eu sunt vița, voi mlădițele. Cel ce locuiește întru mine și eu întru el, acela aduce rod mult, că fără de mine nu puteți face nimic.*» «*Precum ochiul trupesc, zice fericitul Augustin, deși deplin sănătos, nu poate vedea fără lumină, tot astfel și omul, chiar de ar fi el pe deplin îndreptat, nu poate viețui drept, de nu va fi ajutat de sus prin lumina vecinică a dreptății.*

d) *În fine grația este necesară pentru perseverarea în credința adevărată și în faptele bune până la sfârșitul vieții.*

Fără ajutorul continuu al grației se poate chiar ca cei mântuiți să alunece, să greșască, ceea ce face pe sfântul apostol Pavel ca să prevină de această primejdie prin cuvintele: «*Cel ce stă, să ia seama să nu cadă.*» Invățătura bisericii ne spune, că chiar o parte din spiritele bune au căzut din grația lui Dumnezeu, cu atât mai ușor este dar pentru om să cadă chiar când se află în stare harică. De aceea, biserica învață că grația este necesară fără întrerupere până la sfârșitul vieții.

Universalitatea grației. Spunând despre grație că este necesară în toate momentele vieții, în-

inte ca și după sfințire (justificare), se înțelege întru câtva chiar din aceasta, că grația trebuie să fie universală sau pentru toți oamenii. Aceasta se învederează însă pe deplin din scopul venirii Mântuitorului, care este mântuirea tuturor oamenilor fără deosebire; din caracterul universal al sacrificiului său; din cuvintele sale «*Mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui etc.*»; din voința expresă a lui Dumnezeu ca toți oamenii să vină la cunoștința adevărului și să se mântuească; din practica continuă a bisericii ortodoxe, care întotdeauna chiamă pe păcătoși la pocăință, spre a primi grația dumnezească și din învățătura tuturor părinților bisericești. Același lucru ne spune în fine și rațiunea. Dacă grația este indispensabilă pentru mântuire și Dumnezeu voiește mântuirea tuturor, el trebuie s'o și împartă tuturor, s'o pună la dispozițiunea tuturor, căci în caz contrar ar fi nedrept față de acei căror nu le ar da-o, lucru care nu se împacă cu sfințenia și dreptatea absolută a lui Dumnezeu.

Cu toate acestea gnosticii în veacurile primare, augustinienii, în evul mediu, și janseniștii și calviniștii, la începutul timpului modern — și aceștia din urmă chiar până astăzi — au învățat, că grația nu este universală, pentru că nu se dă tuturor oamenilor fără deosebire, ci numai celor predestinați pentru mântuire și fericire vecinică. (Vezi cărțile simbolice ale Calvinismului și Macarie II, 326).

Despre predestinațiune, biserica noastră a învățat întotdeauna, că ea nu este absolută sau necondiționată — cum susțin predestinațiunii — că adică s'ar întemeia numai pe arbitriul lui Dumnezeu, ci că se rezimă pe atotștiința sau preștiința dumnezească, în virtutea căreia Dumnezeu, știind ce fel de fapte are să facă fiecare om, îl hotărăște mai înainte de nașterea sa către fericirea sau osânda vecinică. Cu alte cuvinte predestinațiunea este legată și de faptele omului. Dumnezeu nu răsplătește cu fericirea vecinică pe nici unul care n'o merită prin faptele sale din această viață și nici nu se poate zice, că ar fi cineva care să se mântuiască, adică să facă fapte bune, numai pentru că Dumnezeu l-a predestinat de mai înainte spre fericire. Ambele acestea alternative sunt deopotrivă de imorale și nedemne de Dumnezeu.

Respingând învățătura calvinilor despre predestinațiune, biserica noastră declară în confesiunea lui Dositei: «*Nu pentru că Dumnezeu ar fi voit fără de nicio cauză pe unii să-i justifice și pe alții să-i osândească, ci pentru că a prevăzut, că unii vor întrebuința în bine, iar alții în rău libertatea lor, pentru aceea a predestinat pe unii spre fericire și pe alții i-a lepădat.*»

Raportul grației cu libertatea. Cu toate că fără

ajutorul grației dumnezești nu putem întreprinde și face nimic bun, totuși ea nu mărginește sau restrânge întru nimic libertatea noastră de a voi și lucra, nici n'o silește la facerea binelui. În opera mântuirii, grația dumnezească și libertatea omului merg mână în mână. Nici grația singură nu mântuiește pe om, pentru că deși aceasta s'ar putea, dar ar fi nedrept și imoral, nici libertatea singură sau omul, prin propriile sale puteri, pentru că este peste putință. Rolul principiului îl are însă grația. Ea începe și tot ea sfârșește și desăvârșește lucrarea mântuirii, iar libertatea concucrează cu ea. Concucrarea este cu totul liberă și nesilită, dovadă că nu toți se mântuiesc, deși Dumnezeu voiește aceasta. Și dacă nu toți se mântuiesc, este din cauză că nu toți vor să concucreze cu grația, ci mulți se opun ei, cedează îndemnurilor celui rău și se leapădă cu totul de ea.

Că omul singur, în virtutea libertății sale, nu poate câștiga mântuirea, e lucru în afară de orice îndoială. Că grația dumnezească singură, sau că Dumnezeu nu mântuiește pe om fără concursul voinței sale, aceasta ne-o spune lămurit o mulțime de locuri ale Sfintei Scripturi. Este destul să cităm cuvintele pline de amărăciune, pe care Mântuitorul le pronunță, gândindu-se la soarta tristă ce va avea cetatea sfântă, din cauza neascultării fiilor lui Israel, adică din cauză că se opuneau la primirea grației pe care o aducea lumii Mântuitorul ei: «*Ierusalime, Ierusalime!... de câte ori am voit să adun pe toți fiii tăi, cum adună cloșca puii săi sub aripi, dar n'ai voit,* (Matei 23, 37); sau cuvintele puse în gura sa de sfântul evanghelist Ioan, în apocalips: «*Iată, eu stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul meu și va deschide ușa (sufletului), voi intra la el și voi cina cu el și el cu mine.*» (Apocalips 4, 20).

Sfinții părinți au fost cu toții de acord asupra acestor puncte de credință. Așa sf. Iustin zice: «*Nașterea noastră n'a atârnat de noi, dar a-l urma (pe Dumnezeu) prin puterile spirituale pe care ni le-a dăruit, alegând ceea ce este plăcut lui, aceasta depinde de noi. Dumnezeu însuși ne asigură și ne face a crede aceasta.*» Sfântul Ioan gură de aur se exprimă și mai clar: «*Dumnezeu nu constrânge pe nimeni, dar dacă el voiește și noi nu voim, mântuirea noastră este cu neputință. Aceasta însă nu din cauză că voința sa ar fi neputincioasă, ci pentru că nu voiește să silească pe nimeni.*» iar Sf. Macarie cel mare spune și mai limpede, că: «*Natura omenească este capabilă de a primi și bine și rău, și lucrul lui Dumnezeu și puterea vrăjmașului; dar nu poate fi silă fără consimțirea voinții omenești. Din cauza libertății cu care este înzestrat omul, Dumnezeu nu produce nimic în om, cu toate că poate.*»

Respingând învățătura calvinilor despre pre-

destinațiune, care implică în sine și nimicirea sau l puțin mărginirea libertății de către grație, biserica noastră învață în Mărturisirea lui Dositei, că, «pentru ajungerea mântuirii, Dumnezeu dă omului mai întâi harul luminător... însă nu-i nimiceste libertatea, ci-i îngăduie să se supună sau nu harului... Pentru aceea cei cari doresc să se supună harului de bunăvoie și să-i îndeplinească poruncile neapărat necesare, primesc un deosebit har, care conlucrând, întărindu-i și perfecționându-i neconținut în dragostea lui Dumnezeu... îi justifică și-i duce la fericire, iar pe acei cari nu votesc să i se supună și să-i urmeze, și deci nu observă poruncile lui Dumnezeu, ci urmează îmboldirilor Satanii, care întrebuintează rău libertatea dată de Dumnezeu cu scopul ca să facă binele de bună voie, aceia se dau osândirii veșnice», Decretul 14).

Ce se atinge mai departe de felul cum conlucrează grația cu libertatea în actul mântuirii, este și rămâne un mister nepătruns de mintea omenească. Astfel a fost și este el înțeles în biserica noastră și de aceea nici nu s'au făcut încercări de a-l clarifica.

La romano-catolici s'au emis mai multe teorii asupra acestui punct. Cele mai însemnate sunt: a augustinienilor, a tomiștilor și a congruiștilor. Toate aceste încercări însă n'au dus la nici un rezultat practic, ba din contră au dat naștere la debateri păgubitoare de suflet.

În ce constă aceste teorii?

Augustinienii deduc eficacitatea grației din treptata plăcere ce se naște în suflet pentru primirea și conlucrarea grației.

Tomiștii învață că eficacitatea grației depinde de predeterminațiunea fizică, adică de puterea intrinsecă și esențială a grației, care imboldește voința la acțiune și operează chiar o înlădire a ei față de grație, așa că de îndată ce grația este față, nu poate lipsi concursul voinții. La obiecțiunea că cu chipul acesta de conlucrare al grației se pierde sau cel puțin se jignește adânc libertatea, tomiștii răspund cu subtilități solistice, care nu pot salva nici măcar aparențele.

În fine teoria congruistă se reduce la aceea, că grația este prin însăși firea sa activă și întotdeauna eficace, dar că voința îi poate zădărnici acțiunea. Deși nu există o grație activă și una eficace, totuși trebuie admis, că există o grație mai puternică și alta mai slabă. Când Dumnezeu vrea în mod absolut să mântuiască pe cineva, îi dă acea grație, care aduce după sine neapărat consimțământul omului.

Cât de departe sunt aceste teorii sau sisteme de a putea explica ceea ce-și propun, ne o spune dogmatistul Perrone, care după ce le examinează pe toate, adaogă: «Din cele zise rezultă că nu e nici un sistem fără lacune, nici unul

fără părți umbroase. Este de ajuns să mărturisim dogma despre eficacitatea grației și libertatea omului. Mai departe să lasăm fiecărei școlii să-și apere cum va crede mai bine părerea ce-i convine mult și să nu fim neuniți din cauza unor chestiuni asupra cărora biserica n'a voit să decidă» (Praellectiones Theologiae dogmaticae).

b) Credința și faptele bune.

Grația dumnezeiască nu exclude, ci din contră presupune și postulează conlucrarea liberă a omului în actul mântuirii sale. Această conlucrare liberă constă în prima linie din credință. Credința este dar a doua condițiune a sfintirii și prima din partea omului, condițiune absolut indispensabilă. Sub numele de credință se înțelege aci actul liber prin care omul primește grația pe care Dumnezeu i-o pune la îndemână pentru a putea ajunge la mântuire. De vreme ce grația mântuitoare se dă omului în învățatura, modelul de viață și sacrificiul de pe cruce al Mântuitorului, credința constă (dar) principalmente în ascultarea învățaturii, urmarea vieții și recunoașterea însemnătății sacrificiului expiator adus de Mântuitorul. Aceasta ne-o spune lămurit însuși Mântuitorul, când zice: «Mergând în toată lumea, propoveduiți **Evangelia** la toată făptura. Și tot cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi», (Marcu 16¹⁵⁻¹⁶).

Este și o credință care se împărtășește de Dumnezeu în dar, în virtutea căreia cel credincios cunoaște mai bine decât ceilalți voia lui Dumnezeu și poate săvârși nimic. Această credință este despre care zice Mântuitorul apostolilor săi, că, de ar avea-o măcar cât un grăunte de muștar, ar putea zice muntelui: «Mută-te de aici acolo și se va muta». Dar nu de această credință este nevoie în actul mântuirii, ci de credință în sensul de mai sus, ca un act personal și liber al omului. Că credința mântuitoare este un act propriu al omului, ne o arată, pe lângă cuvintele de mai sus ale Mântuitorului, și imputare ce face el celor ce nu vor să creadă în învățatura sa: «De n'as fi grăit, lor, păcat n'ar avea, iar acum n'au îndreptare pentru păcatul lor», (Ioan 15, 22). «Fără credință este cu neputință a plăcea lui Dumnezeu», zice dumnezeescul Pavel, «căci pentru, a te apropia de Dumnezeu, trebuie să crezi că este un Dumnezeu și că va răsplăti celor ce-l caută (Evrei 11, 6). «Mărturiseste pe Isus Christos și crede că a înviat din morți și te vei mântui, căci îndreptățirea stă numai în a crede și mântuirea desăvârșită este a mărturisi și a adăoga siguranța la cunoștință», zice st. Grigore Teologul.

Însăși mintea sănătoasă spune, că fără de credință nu ne-am putea mântui, căci pentru a ne mântui trebuie să știm mai întâi ce mijloace de

mântuire ne-a pus Dumnezeu la îndemână. Cum aceste mijloace sunt cuprinse în învățătura și luptele Mântuitorului, nu le-am putea cunoaște, dacă n'am cunoaște cele spuse și făptuite de El. Cunoscând apoi, că acestea sunt singurele mijloace de mântuire, trebuie să și credem, în ele cu tărie, căci numai credința fermă și constantă, care nu poate fi desrădăcinată din inimi de nici un fel de patimi și ispite, numai aceea este mântuitoare.

Dar afară de aceasta, credința mântuitoare trebuie să întrunească și o altă condițiune și anume să fie vie, adică să se arate prin fapte bune. *Credința vie*, sau dacă faptele bune vom să le considerăm separat de credință, *faptele bune* sunt mai departe indispensabile pentru mântuire. *Credința fără de fapte este*, după expresiunea sfântului apostol Iacov, *moartă* și tot el zice expres: «*Omul se îndreptează prin fapte și nu numai prin credință*», (II 24). «*Nu cel ce-mi zice: Doamne, Doamne! va intra în împărăția cerurilor, — zice Mântuitorul — ci cel ce face voia Părintelui meu, care este în ceruri*».

Acelaș lucru îl învață toți sfinții părinți. Mai clar îl spune sfântul Kiril al Ierusalimului. «*Cinstirea de Dumnezeu — zice el — constă din două părți: din cunoașterea exactă a dogmelor pietății și din fapte bune. Dogmele fără de fapte bune nu sunt plăcute lui Dumnezeu. El nu primește în via nici faptele, dacă nu sunt întemeiate pe dogmele pietății. Căci la ce ar servi a cunoaște învățătura lui Dumnezeu și a săvârși (de pildă) măcar adulteriu? Sau la ce i-ar folosi cuiva împătarea, dacă ar blasfema ca un nelegiuit?*». «*Prin credință se îndreptățește omul fără faptele legitime*», (Romani III, 28). «*Nu se îndreptează omul din faptele legii, ci numai prin credință în Isus Christos*», (Galateni II, 16).

Protestanții, cu Luther în frunte, scandalizați de traficul ce se făcea de biserica romană cu indulgențele, pe baza învățăturii despre faptele supererogatorii — cum vom vedea ceva mai departe — învață că faptele bune nu sunt necesare pentru mântuire, ci că credința e suficientă. «*Credința singură este — după expresia Formulei de concordie — mijlocul și instrumentul prin care ne apropiem de Christos Mântuitorul și ne dă dreptate care poate sta înaintea scaunului dreptății lui Dumnezeu, adică justificarea deplină din sfințirea*». Credința este dar după protestanți, cu termenul lor favorit, numai *causa apprehendens*, ὄργανον ληπτικόν, iar nu conlucrătoare cu grația în actul mântuirii. De fapte bune nici nu poate fi vorba în actul mântuirii. Cu toate acestea învățătura despre faptele bune o au și protestanții, cu deosebirea că, după ei, ele nu preced justificării, ci-i urmează, ca un fruct al ei. *Credința activă în dragoste* — o cre-

dință sau parte a credinții diferită de cea justificatoare — naște sau produce faptele bune. Această credință corespunde dragostii dumnezeiești a celor renăscuți, din învățătura bisericii noastre și a celei romano-catolice și este descrisă de Luther ca un act dumnezeesc în noi, care «*ne schimbă, ne renaște în Dumnezeu, omoară pe vechiul Adam, ne transformă în alți oameni, reface inimile, sufletul și toate puterile noastre și ne împărtășește Spiritul Sfânt. Această credință e ceva viu, activ, așa că e imposibil ca ea să nu efectueze totdeauna binele. Asemeni această credință nu întreabă, dacă trebuie să facă fapte bune, ci mai înainte de a fi întrebat a făcut deja multe și e continuu ocupată cu facerea lor*». (Prefață la epistola către Romani). Aci credința nu mai e pasivul organon lpticon de mai sus, ci e ceva care ne amintește foarte bine pe *fides caritate* formată a romano-catolicilor, e floarea redeșteptării tuturor puterilor sufletești ale omului, cum o numește tot Luther în Comentariul la epistola către Galateni: «*e inima integră, voința bună și minrea sau rațiunea din non creată*». Cu alte cuvinte, ca să ne servim de termenii Augustanei, *justificării îi urmează noua ascultare — nova obedientia — în care numai se cuprind și faptele bune*». Așa dar faptele bune sunt recunoscute, dar în urma justificării, nu înainte de ea. În privința raportului lor față de mântuire, s'a zis chiar, că ele sunt periculoase. Disputa urmată pe această temă între Melancton, Major, Flacius și Amsdorf a fost încheiată de Formula de concordie, care a stabilit următoarele puncte referitor la această chestiune:

1. Faptele bune urmează neapărat justificării și unde nu urmează, acolo nu este adevărată credință.

2. Săvârșirea faptelor bune este ceva obiectiv, adică se sprijine pe ordinea dumnezeiască, iar nu pe voința arbitrară a omului. Cu toate acestea nu apar ca ceva impus omului, ci de vreme ce renăscutul e fiu al lui Dumnezeu, faptele bune răsar cu totul liber și spontan.

3. Cu justificarea n'au nimic de a face faptele bune. Nu se poate zice nici într'un caz, că credința realizează justificarea și că după aceea transmite sarcina de a o continua și desăvârși faptelor bune.

Contra acestei învățături biserica ortodoxă a accentuat în sinodul din Ierusalim, 1672, învățătura Noului Testament și a sfinților părinți despre credința vie sau credință și fapte. «*Noi credem*, se zice în hotărârea 13 din Mărturisirea lui Dositei, aprobată de acest sinod, *că nu numai prin credință, ci prin credința cea lucrătoare în caritate, adică prin credință și fapte se îndreptează omul. Socotim cu totul impioasă părerea, că credința, substituindu-se faptelor, câștigă*

dreptatea în Christos... Credem mai vărtos, cum că nu numai umbra credinții, ci credința reală în noi ne îndreptează prin fapte în Cristos. Faptele nu le ținem numai de o mărturie pentru întărirea chemării noastre, ci le ținem și de fructe, pe care le face credința noastră activă și care după făgăduința lui Dumnezeu pot să câștige fiecărui răsplătirea bine meritată, bună sau rea, după cum a lucrat în trup».

In romano-catholicism se admite, ca și la noi, că credința vie, adică dimpreună cu faptele bune, asigură mântuirea, dar se susține că omul poate face mai multe fapte bune de cât îi sunt necesare pentru mântuire (*opera supererogatoria*). Pentru mântuire este de ajuns împlinirea poruncilor dumnezeiești. Cine împlinește însă și staturile evanghelice, acela dobândește merite de prisos. Toate meritele prisositoare formează un tezaur, din care biserica împarte celor ce n'au merite în deajuns. Impărțirea se face prin indulgențe.

Întreaga învățătură despre faptele extra sau supra legale, tezaurul meritelor și indulgența este o învățătură falsă, a cărei imoralitate și primejdie pentru suflete s'a vădit mai ales prin abuzul ce s'a făcut cu indulgențele de tot felul.

Înainte de a trece la organele și mijloacele sfințirii să ne oprim un moment la **natura sau ființa sfințirii**.

Biserica noastră învață că prin actul sfințirii sau justificării, adică al însușirii grației sfințitoare de către om, acesta se curățește cu totul de păcate și se face în realitate drept și sfânt, ca alte cuvinte, că omul justificat este un om cu totul nou, renăscut și strein nu numai de vina păcatului, ci și de îlatinarea lui. Astfel descriind efectele tainii botezului, Mărturisirea Ortodoxă zice: «*Această taină șterge (nimicește; desființează) mai întâi toate păcatele: în prunci păcatul original, iar în cei maturi atât păcatul original cât și pe cel personal; după aceea el creiază din nou pe om și-l așează în acea stare de dreptate, pe care a avut-o în starea nevinovăției și nepăcătoșiei*», iar în Mărturisirea lui Dositei (decret 16) eitim: «*Nu se poate zice că botezul nu desleagă de toate păcatele de mai înainte de el, și că acestea ar rămâne, numai că n'ar mai avea putere. A învața în felul acesta, este fără-de-legea cea mai mare, este lepădarea, iar nu mărturisirea credinții. Din contra fiecare păcat, care există sau a existat înainte de botez se nimicește și se ține de neexistent, sau ca și cum n'ar fi existat vreodată. Căci simboalelele sub care se prezintă botezul arată puterea lui curățitoare și expresiunile Sfintei Scripturi în privința botezului au sensul, că prin el se primește curățirea deplină, ceea ce se vede din însăși numirile botezului. Dacă este el botez cu Duhul și cu foc, evident că împărțește curățire*

deplină, pentru că Duhul curățește pe deplin. Dacă este lumină, prin el se alungă tot întuiericul, Dacă este renaștere, se trec toate cele vechi, iar vechi nu sunt de cât păcatele. Dacă cel ce se botează desbracă pe omul cel vechiu, desbracă și păcatele. Dacă se îmbracă în Christos, se face în realitate fără de păcat, prin mijlocirea botezului».

Această învățătură are rădăcini sigure și adânci în Sfânta Scriptură și în scrierile sfinților părinți. Numirile de *fii ai lui Dumnezeu* (Ioan I, 12), *părtași la trînta dumnezeiească* (II Petru, I, 3—4), *mântuiți prin bătă renașterii și a înnoirii Duhului Sfânt* (Tit IX, 35), *curățiți prin sângele lui Cristos de tot păcatul* (I Ioan, II, 2; I Ioan I, 17), *cum că în oamenii cei îndreptați și sfinți locuiește Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh* (I Ioan IV, 13; Ioan XIV, 20; I Cor. III, 16) și altele de felul acesta, numiri pe care le întâlnim la tot pasul în Noul Testament nu pot avea înțeles de cât numai dacă le luăm în sensul lor propriu, iar nu figurat și, în acest caz, justificarea sau sfințirea nu poate fi numai externă, superficială, de formă, iar nu de fapt, ci ceva real, iar scurățirea de păcate și sfințirea ceva faptic.

Protestanții învață că justificarea nu este o lucrare lăuntrică a harului în om, ci este numai actul în virtutea căruia Dumnezeu aplică omului meritele lui Isus Christos, considerându-l drept înaintea sa, fără să-i șteargă păcatele. La propriu vorbind, ei fac deosebire între justificare și sfințire. Justificarea este actul juridic, prin care Dumnezeu nu mai impută omului păcatele, iar sfințirea este actul terapeutic, transformarea, care urmează justificării. «*Credem, învățăm și mărturisim, sună punctul II din articolul III partea I a Formulei de Concordie, că, potrivit sf. Scripturi, cuvântul justificare înseamnă a ierta, a declara liber de păcate*». Și în a II-a parte articolul III (pag. 335—336): «*Cuvântul regenerare sau reînnoire, trebuie întrebuintat numai după iertarea păcatelor pentru meritele lui Cristos (justificare)*» și mai departe: «*Când învățăm, că ne renaștem și ne îndreptăm prin lucrarea Sfântului Duh, nu înțelegem că în ființa și viața celor justificați și renăscuți nu mai e nici o nedreptate după renaștere, ci că Christos, cu deplina sa ascultare, a acoperit păcatele lor, care rămân totuși în natura lor în această viață. Pentru credința și ascultarea lui Christos se declară și consideră ei de sfinși și drepti, cu toate că, din cauza naturii lor corupte, sunt și rămân păcătoși până la moarte*».

Și cu toate că justificarea este numai ceva extern, iar o renaștere n'are loc propriu zis nici odată cu justificarea, nici mai târziu. Protestanții totuși pretind, că cel justificat trebuie să fie pe deplin convins de fericirea sa în viața viitoare, ba chiar mai mult: că cel renăscut nu mai poate pierde mântuirea, cum zice Luther în scrisoarea

sa: Despre captivitatea babilonică: «*Vezi cât de bogat este creștinul sau cel botezat, căci chiar dacă ar vrea și tot nu poate pierde mântuirea, fie păcatele lui oricât de mari, atară de cazul când n'o mai voi să creadă*». E curios cum protestanții învață, că omul poate fi sigur de mântuirea și fericirea sa vecinică, când susțin că mântuirea este numai un dar al grației, pe când biserica noastră și cea romano-catolică, deși învață, că în actul mântuirii are un însemnat rol credința personală și faptele bune și că prin urmare omul ar putea ști întru câtva, dacă a meritat mântuirea sau nu, și cu toate că învață că justificarea e o regenerare totuși susțin, că omul nu poate și nu trebuie să fie nici odată sigur de mântuirea sa, oricât de sfântă ar fi viața pe care el o duce, pentru că acesta este lucrul atotștiinții dumnezeiești. Datoria sa este de a se sili numai să înainteze din perfecțiune în perfecțiune și, oricât ar fi de sus, să nu creadă că a făcut tot ce era necesar pentru mântuirea sa, ci să ia întotdeauna seama — cum zice sf. apostol Pavel — să nu cadă.

Învățătura protestanților despre justificare și sfințire este, dar periculoasă pentru mântuire și imorală.

Ca învățătura expusă până aci a luteranilor este și învățătura reformatilor. Nu numai Calvin și Zwingli în scrierile lor, ci și cărțile simbolice reformate vorbesc toate despre un **actus forensis, imputatio justitiae Christi** și despre credință ca *ὄργανον ληπτικόν* al justificării. Acțiunea grației dumnezeiești se accentuează chiar mai mult de cât în lutheranism, ca singura cauză eficientă a justificării.

Asupra vieții morale a credincioșilor, doctrina reformală despre justificare are mai multă influență, pentru că grația justificatoare nu e considerată în mod exclusiv ca o favoare dumnezească de a nu socoti păcatele omului, ca ceva numai extern, ci e și ceva intern, o putere care deșteaptă credința. «*Când Dumnezeu aduce la îndeplinire planul său în cei aleși sau operează în ei adevărata întoarcere* — zice canonul 11 al sinodului din Dortrecht — *nu îngrijește atât de mult de predicarea externă a Evangheliei și de luminarea minții lor prin Duhul Sfânt ca să poată înțelege drept și discerne cele ce sunt ale Duhului lui Dumnezeu, ci îngrijește mai ales ca și eficacitatea aceluiaș Duh să pătrundă în interiorul omului, să-i deschidă inima, să moaie pe cel tare, să taie împrejur pe cel netăiat, să imprime voinții noi calități... Aceasta este cea regenerare predicată așa de mult în Scripturi, cea creațiune nouă, înviere de morți și vivificare, pe care Dumnezeu o operează în noi fără de noi. Aceasta însă nu se face cumva numai printr'o doctrină ce răsună din afară (la urechile noastre), printr'un*

precept moral, etc... ci e o aparițiune cu totul supranaturală, foarte puternică și tot odată foarte plăcută, minunată, sfântă și indescriptibilă... Și în voința deja renăscută nu lucrează numai Dumnezeu, ci ea însăși, pusă în mișcare de Dumnezeu. De aceea se zice că omul îi vine cu adevărat în sine și crede prin această grație primită».

Ceea ce constituie deosebirea esențială între luterani și reformați, relativ de justificare, este doctrina despre predestinațiune, care garantează la aceștia din urmă siguranța justificării. Pe când la Calvin, predestinațiunea e oarecum condiționată, la Zwingli este absolută și necondiționată.

Scrierile simbolice ale reformatilor mai indulcesc puțin asprimea teoriei lui Calvin și a lui Zwingli despre predestinațiune.

Ce privește acum raportul dintre predestinațiune și justificare, acesta este următorul: *Justificarea nu e altceva de cât aplicarea actului etern al predestinațiunii în cei aleși*. Această aplicațiune se face astfel: Dumnezeu deșteaptă credința în om, prin Duhul Sfânt pune în el totodată și sămânța renașterii și-l unește cu Christos. Unirea cu Christos premerge prin urmare actului propriu zis al justificării. Mai mult chiar: fără ea nu se poate face justificarea. «*În ce fel poate fi credința mântuitoare* — zice Calvin — *dacă nu suntem uniți cu Christos?*» și «*Nu pentru că privim pe Christos de depărte, în afară de noi, ni se impută dreptatea lui, ci pentru că ne-am îmbrăcat cu el și suntem în trupul lui, de aceea ne fătăm, că suntem cu El în comunitatea credinții*», (Institutio...). Realitatea unirii cu Christos trebuie adusă în lumina conștiinței alesului, pentru ca să știe cu siguranță, că e ales sau că e fiu al lui Dumnezeu. Momentul în care omul ajunge să se convingă de siguranța mântuirii sale, în baza primirii lui Christos prin credință, ca garant al mântuirii sale, este momentul justificării proprii, care se mai poate numi și imputarea dreptății lui Christos.

O altă diferență între reformați și luterani, relativ la justificare, este că pocăința, care în lutheranism precede credinții și duce la credință, la reformați vine după credință, ca un fruct al ei și ambele încolțesc în suflet nu numai prin ascultarea predicării Evangheliei și din citirea Legii vechi, a Vechiului Testament. *Faptele bune sunt asemenea mai mult pretuite la reformați*. După aceasta cunoaște omul că este în posesiunea grației, dacă face fapte bune, pentru că ele sunt fructul credinții.

Biserica romano-catolică învață, ca și a noastră, că mântuirea se câștigă prin grația dumnezească și prin credință și fapte bune din partea omului. O deosebire pe care nu trebuie s'o trecem cu vederea este între biserica noastră și cea ro-

mano-catolică de o parte, și cea protestantă de altă parte, în privința credinței justificatoare. Cu toții considerăm credința ca unul din factorii mântuirii, dar, pe când noi și romano-catolicii o socotim ca un merit al omului, pentru că el nu se opune la primirea grației dumnezeiești, care o deșteaptă, protestanții o consideră ca un act exclusiv al lui Dumnezeu fără să formeze vre-un merit al omului, așa că mântuirea se reduce în cele din urmă numai la grația dumnezească. Această concluziune este firească, dacă ne gândim la învățătura protestantă despre starea originală a primului om și la căderea lui. Toate acele însușiri spirituale alese, care formau în starea originală ceea ce se numește cu un cuvânt «*justitia originalis*» sau ceea ce noi numim «*chipul lui Dumnezeu în om*» erau, după protestanți, însușiri naturale ale omului și pe toate le-a pierdut prin căderea în păcat. Pierzând cele mai înalte însușiri ale firii sale, omul a ajuns aproape o brută, nedeosebindu-se de animale spiritualmente decât prin *justitia civilis*, a ajuns față de grație, în mâna grației ca o piatră, ca un baston sau herăstrău în mâna celui care le mănuieste. În această stare, atât de adânc căzut, omul nu mai putea dispune nici de atâta vigoare

spirituală, ca să primească prin credință personală grația care-l chiema și avea să-l ducă la mântuire, ci și această credință, i se dă tot de grație. Concepțiunea despre căderea radicală a omului prin păcat este asemeni cauza pentru care nici grația mântuitoare nu-l poate renaște în adevăratul sens al cuvântului, ci numai nu-i socotește păcatele, și pentru care omul și după justificare continuă a face fapte rele.

Nu tot astfel este după învățătura bisericii noastre și celei romano-catolice. Căderea nefiind aci radicală, pentru că după învățătura romano-catolicilor, prin păcat omul n'a pierdut nimic din ceea ce era propriu firii sale, ci numai darurile supranaturale ale grației dumnezeiești și prin aceasta frâul de aur care ținea în ascultare trupul, materia față de suflet și păstra astfel echilibrul între ele, iar după învățătura bisericii noastre, pierzând și aceste daruri supranaturale și în acelaș timp slăbindu-se și puterile sufletești ale omului, căderea este mare, pierderea însemnată, dar nu radicală și ireparabilă. Omul era în stare să răspundă la apelul grației dumnezeiești preventivoare, printr'un act de credință, și prin fapte, pe care le deșteaptă numai grația.

Pr. I. MIHALCESCU

MĂNĂSTIRILE BASARABENE

I

Dacă mănăstirile din Moldova veche sunt așezate în poziții mai mult muntoase, putând sluji la vreme de războaie și ca puncte strategice; în Moldova, dintre Prut și Nistru, niciuna din mănăstiri nu este așezată prin locuri muntoase, pentru că lipsesc asemenea munți, și nici construcția lor nu este adaptată nevoilor de apărare în vremuri de luptă.

Mănăstirile basarabene sunt cuibărite prin furduri de văi, înconjurate de văi, înconjurate de păduri, — astăzi mult mai mici ca odinioară; — agățate pe culmi de dealuri, ale căror margini sunt tivite de codrii, ascunzători de ochii dușmanilor, sau înfipte, dacă nu săpate, în malul stâncos al Nistrului, de unde ochiul omenesc poate surprinde orice mișcare de pe stepa de dincolo de Nistru.

Acestea din urmă, ca și cele de pe Răut, puteau servi și nevoilor de apărare personală.

Mai toate mănăstirile basarabene sunt ctitorii de boeri și creștini evlavioși, cu excepția a două domnești. Par'că s'au temut să-și arate mărinimia sufletului lor și să-și veșnicească evlavia prin clădiri, cari să dureze veacuri întregi, fiindu-le

teamă de jafurile și prădăciunile Tătarilor, Cazacilor și altor neamuri de dincolo de Nistru.

Fiind continuu supuse nestatorniciei vremurilor, ele nu mai poartă în stilul lor pecetia frumosului stil moldovenesc al celor de peste Prut Prefacerile dese, și la depărtări mici de timp, le-au sărăcit regularitatea stilului și le-au mutilat forma, punându-le într'o inferioritate vădită față de secularele așezăminte domnești din Moldova veche. Nu există, se vede, tragere de inimă pentru a se clădi mănăstiri la marginea țării din cauză că era bătută de valurile vremii și răutatea neamurilor streine.

Nici una din mănăstirile basarabene nu mai posedă inscripția de întemeiere și nici bogatele colecții de hrisoave cu privire la diferitele dăruii din partea domnilor și boerilor țării. Aici nu curg aniile una după alta, cum se întâmplă la cele din Moldova veche, ci dinpotrivă, întinderile de pământ din Basarabia slujesc ca danii față de celelalte mănăstiri din fundul Carpaților. Nu găsim, deci, la nicio biserică din mănăstirile acestea frumoasele inscripții cu minunata caligrafie, prin care se atrage atențiunea tuturor streinilor. Ele, poate, vor fi existat, dar, din cauza prefacerilor silite de întâmplările vremurilor, au dispărut.

O altă pricină a dispariției acestor inscripții este și faptul că stăpânirea greacă și rusă, deși creștine amândouă, au putut înlătura glasul românesc al trecutului lor. Sunt cunoscute numai inscripțiile slave dela biserica Sf. Dumitru din Orhei¹⁾ (1634—1640)²⁾, cea dela biserica Sf. Nicolae din Chilia³⁾ (1640), precum și inscripțiile românești dela biserica Rășcanului, Sf. Mihail (Vechiul Sobor) și Buna-Vestire⁴⁾ din Chișinău, deși sub raportul caligrafiei sunt cu totul inferioare celor dela bisericile mănăstirilor din vechea Moldovă. Acestea sunt biserici de mir, ci nu de mănăstiri.

Mănăstirile din Basarabia sunt cu totul sărace în manuscrise cu cuprins istoric sau didactic: fie pentru că, și ceeace a fost odinioară, au fost transportate de amatori ruși pe la diferite biblioteci din marile centre științifice ruse, în vremea când la noi nu se cunoștea gustul și importanța acestor izvoare de serioasă informație istorică, fie din alte pricini. Cercetând această chestiune mai adânc, aflăm că nici nu s'au ocupat călugării de prin aceste locașuri sfinte cu copierea de manuscrise, deoarece ei însuși nu erau statornici, ci continuu izgoniți din loc în loc, ca să nu se prindă dragostea de cultură națională, și aceasta mai cu seamă în ultimul veac de apărare. Sunt cunoscute colecțiile «Șciuchin» și «Iațimirschi» din Moscova alcătuite din manuscrise slavo-române, cari erau cumpărate sau furate din bibliotecile mănăstirilor din Moldova veche.

Este de asemenea cunoscut, că toate aceste locașuri sfinte nu au moaște sfinte și nici icoane făcătoare de minuni, afară de Hârbovăț, care dela sfârșitul secolului al XVIII-lea posedă icoana maicei Domnului făcătoare de minuni.

Documente de asemenea sunt foarte rari. Căpriană își are documentele sale la mănăstirea Zografului din Sf. Munte Atos. Noi cunoaștem numai trei din ele. Restul sunt cărți dela diferiți domni, boeri și persoane evlavioase, cari abia acum încep să se publice prin diferite publicațiuni, trebuind să fie adunate în anumite colecții. Publicarea trebuie să se facă cu toată atențiunea cu privire la corectitudinea limbii lor pentru a fi folosite de istorici și filologi⁵⁾.

1) „Zapiski Odessago obșcestva istorii i drevnosti—Memoriile societății de istorie, și antichități din Odesa” vol. VI. 1867. Odesa, p. p. 514—15, faximilele IV, Cf. Șt. Ciobanu în „Anuarul Comisiei Monumentelor Istorice, secția din Basarabia”, 1924, p. 46.

2) Șt. Berechet în „Revista Arhivelor”, Anul I. No. 8. 1926.

3) „Zapiski”, vol. I. 1844, Odesa, p. p. 292—300; Cf. Șt. Ciobanu în „Anuarul Com. Mon. Ist., secția din Basarabia” 1924, Chișinău p. 48.

4) Șt. Berechet în art. „Cinci Biserici vechi din Chișinău” din „Anuarul Com. Mon. Ist., secția din Basarabia”, p. p. 117—18; 128 și 132 și în fascicolă aparte, p. p. 8—9; 19 și 23.

5) C. Tomescu a publicat un număr de nouă cărți domnești și particulare privitoare la viața mănăstirilor din Basarabia, în „Calendarul bisericesc pe 1926”, care sunt un prețios material pentru istoria bisericească a acestei țări românești, vezi: p. p. 58, 63, 67, 68, 73, 74, 76, 77, 79.

Șt. Berechet: „Cinci documente basarabene privitoare la moștile

Numai într'o parte din mănăstirile basarabene au fost mici focare de păstrare a culturii românești, prin aceea că, în ele se deschiseseră oarecari școli pentru cartea națională, respingând cu o cunoscută încăpățănare pe cea slavo-rusă. Date avem în această privință numai despre școlile primitive din mănăstirile Dobrușa și Hârjauca.

Pavel Arhiepiscopul Chișinăului¹⁾ în anul 1872 scria: «*Deschiderea școalelor rusești, pe lângă toate mănăstirile a fost întâmpinată cu foarte multă rea voință din partea fraților celor mai mari, cari sunt incultți, grosolanți, necunoscători ai limbii rusești și dușmani ai învățământului rusesc. Învățătorii și învățătoarele din unele mănăstiri, mai cu seamă la Hârjauca și Dobrușa la început au fost insultați în chip grosolan de către călugări*»²⁾.

Mai toate mănăstirile din Basarabia sunt creațiuni ale secolului al XVIII-lea, și al XIX-lea, afară de Vărzărești și Căpriană, cari sunt din al XV-lea, iar cea din cetatea Ismail din al XVII-lea.

După 1818 Basarabia avea 20 mănăstiri și 5 schituri, multe dispărând înainte de această dată. În prezent avem 20 mănăstiri.

Astăzi aceste mănăstiri au o gospodărie cu colorit rusesc. Cu toată reducerea de venituri, totuși monahii basarabeni gospodăresc așa de bine în cât prin unele mănăstiri și-au instalat lumină electrică, au mori de toc, iazuri cu pește, vii și altele.

Mănăstirile basarabene sunt așezate în trei grupe bine distincte:

1. Grupa din jud. Lăpușna, formată din mănăstirile Căpriană, Condrița, Hâncul, Suruceni și Vărzărești.

2. Grupa a doua formată din mănăstirile Hârbovățul, Hârjauca, Țigănești, Răciula, Tabăra, Curchi, Hirova și Frumoasa.

3. Grupa a treia este alcătuită din mănăstirile depe linia Nistrului, așezate la mari distanțe una de alta, ca: Saharna, Călărășanca, Rugi Japca și Noul-Neamț.

II

Mănăstirea Vărzărești. Cea mai veche dintre mănăstirile basarabene este, după datele documentare, și acestea fragmentare, mănăstirea Vărzărești. La ea se poate ajunge după o călătorie de aproape 30 km. dela stația Bucovăț, mer-

episcopiei Hușilor, Chișinău 1925, pp. 1—12, publicate și în Revista societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău, vol. XVI, 1925, pp. 121—132.

Episcopul de Hotin, Visarion, publică un șir întreg de documente privitoare la mănăstirea Dobrușa, în „Anuarul Com. Mon. Ist., secția din Basarabia”, pe 1925, cari vor lărgi cu mult cunoștințele despre activitatea monahilor aceluia locaș.

1. Pavel Lebedev, arhiepiscopul Chișinăului dela 13 Iunie 1871—16 Iulie 1882.

2. „Dielo No. 360” din Arhiva Consistoriului din Chișinău.

gând pe valea satelor Vorniceni și Lozova, suind înaltul deal de pe care te pogori pe coama altuia, râpos, așezat cu fața spre vest la poalele căruia este așezat satul Vârzărești, prin care trece pârâul Sinești. Deasupra acestui deal format dintr'un teren fugar, care primejduiește existența mănăstirii, cu toată întărirea, ce i s'a făcut în ultimul timp, — și cu ajutorul Comisiei Monumentelor istorice din Basarabia, — sunt înfipte chiliile. Ele sunt înconjurate de un zid de piatră numai prin partea de jos, în mijlocul cărora sunt durate bisericile.

Despre această mănăstire, pare-se, că se vorbește pentru prima dată în 25 Aprilie 1420 de către Alexandru-cel-Bun în hrisovul pe care-l dă boerului său Venea¹⁾, prin care-i întărește niște moșii fixându-le și hotarele. În acest document se vorbește și despre «Kișno Vârzareva monastărea» ca fiind un hotar al moșiei, ca se dă acestui boer. Această mănăstire a fost reînviată la 1770 de către proin-protopopol Constantin Măcărăscu²⁾ cu tatăl său preotul Vlasie, care mai târziu s'a numit în călugărie Varlaam. După tradiție, a fost prădată de Tătarii din Basarabia de două ori până în anul 1796. Până la 1862 exista numai o singură biserică cu hramul Sfântului Dumitru, de lemn, pe temelie de piatră, acoperită cu șindrilă, clădită în 1796 de protoereul Macareviți, având și o clopotniță ridicată din 1835. În locul unei alte biserici de lemn, se clădea prin vremea aceasta o alta de piatră. Astăzi are două biserici: cea din 1796 și 1863. Corpul de chilii era de lemn prin jumătatea veacului trecut³⁾, iar astăzi sunt dintr'un material mai solid⁴⁾. Până la 1815 era mănăstire de călugări, după care dată s'au adus călugărițele din desființatul schit Cosăuți⁵⁾,⁶⁾,⁷⁾.

Mănăstirea Căpriana. A doua mănăstire după vechime este mănăstirea Căpriana. Pomelnicul — în lipsa inscripției — ne dovedește că, primul ei întemeitor este Ștefan-cel-Mare. N. Iorga⁸⁾ și I. Ursu⁹⁾ ne confirmă acelaș lucru, fără însă a se putea sprijini pe vre-o informație din cronică contemporană. Cronicarul Miron Costin ne spune

că Petru Rareș «și la mănăstirea Căpriana au lucrat»¹⁾. Aceasta a avut loc în preajma anului 1541. Tot acelaș domn a afierosit mănăstirii o evanghelie, manuscris pe pergament, îmbrăcată în scoarțe de lemn învălite cu argint aurit, din Octomvrie 1545, cu următoarea inscripțiune, săpată în metalul prețios de jur împrejurul marginilor ultimei scoarțe²⁾. Iată-o: «*Binecredinciosul și iubitorul de Hristos, Io Petru Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al întregului pământ moldovenesc și doamna lui Ileana și fii lor Iliș Voevod, Ștefan și Constantin făcut-au și înfrumusețat-au acest tetraevanghel și datu-l-au întru ruga lor în mănăstirea din nou ridicată a Adormirii Prea curatei Născătoare de Dumnezeu ce se numește Căpriana, în anul 7053 (1545) luna Octomvrie*». Expresiunea, «nou ridicată = novosăzdanoe» are ambele înțelesuri de: a) reparată și b) clădită din nou. Cu privire la această mănăstire nu posedăm de cât trei documente:

1. Din Aprilie 1559, prin care Alexandru Lăpușneanu dăruiește acestui locaș 12 moșii: Lozova, Pârjolteni, Onești, Sadova, Bălăceni, Luceni, Vorniceni, Dumeni, Glăvășeni, Bisericiani, Parcani de jos, viile dela Cotnari³⁾.

2. Din Ianuarie 1662, prin care Istratie Dabija Vodă îi dăruiește moșia Popăuți din jud. Orhei,⁴⁾ și

3. Din 1698, prin care Antioh Cantemir din cauza lenevicii călugărilor, cari o aduseseră la complectă ruină, o închină mănăstirii Zografului din Sfântul Munte⁵⁾.

Comparând toate aceste materiale între ele și având și expresiunea din documentul lui Antioh Cantemir din 1698, unde se spune: «*Pentru aceea, acest răposat întru sfinți domn, mai sus amintitului Ștefan Voevod, a fost ctitor al sfântului locaș al Zografului dela Sf. Munte și de asemenea ctitor și fondator al ambelor acestor mănăstiri, Căpriana și Dobrovățul, cari sunt zidite de dânsul, de aceea, după o bună judecată se cuvine ale sale către ale sale, ca de acum înainte sfânta mănăstire Căpriana să fie veșnic metoh al sfântului locaș al Zografului din Sf. Munte...*» suntem pe deplin convinși că acest locaș a fost clădit de Ștefan-cel-Mare și este singura lui

1) Iurie Venelin: „Vlaho-Bolgarskies ili Daco-Slavianskies gramati—Gramate Vlaho-Bulgare sau Daco-Slave” S.-Peterburg, 1840, p. 61.

2) A. Zăscuț: „Măterială dlea geografii i statistiki Rossii; Bessarabskăia oblasti—Materiale pentru geografia și statistica Rusiei: ținutul Basarabiei”, S.-Peterburg, 186, p. II, pag. 209.

3) A. Zăscuț: „Op. cit.” p. 209.

4) Arhim V. Puiu: „Mănăstirile din Basarabia” în Revista societății istorico-archiologice bisericești din Chișinău, Chișinău, 1919, pag. 81.

5) Z. Arbore: „Basarabia în sec. XIX-lea,” pag. 324.

6) Șt. Ciobanu: „Biserici vechi din Basarabia” în Anuarul comisiei Monumentelor istorice, secția din Basarabia, Chișinău 1924, pag. 53.

7) N. Iorga: „Basarabia noastră”. Vălenii de Munte, 1912, pag. 33.

8) N. Iorga: „Basarabia noastră”. Vălenii de Munte, 1912, pag. 33.

9) I. Ursu: „Ștefan-cel-Mare” în Biblioteca istorică No. 2, București, 1925, pag. 416.

1) Cronicile României de M. Cogălniceanu, București, 1872, tom. I, p. 205.

2) „Zapiski Odesskogo obșcestva istorii i drevnosti—Memoriile societății de istorie și antichități din Odesa” Odesa, 1844, tom. I, p. p. 292—293 și „Kișinevskies epărhialnăia viedomosti”, 1880, No. 24, p. p. 1119—1122.

3) Iurie Venelin: „Op. cit.” p. p. 171—74, și Șt. Berechet în Revista „Luminătorul”, Chișinău, anul 58 No. 21, 1 Noembrie 1925, p. p. 14—17.

4) „Zapiski”, tom. II, Odesa, 1863, p. p. 40—41; și Șt. Berechet în Revista „Luminătorul”, Chișinău, anul 58, No. 21, 1 Noembrie 1925, p. p. 17—19.

5) „Zapiski”, tom. I, Odesa 1844, p. p. 339—51; și Șt. Berechet în Revista „Luminătorul”. Anul 58, No. 23, Chișinău, p. p. 47—54; și traducerea românească de Arhim. Melhiseduc în „Uricarul”, vol. III, Iași 1853, p. p. 270—74.

ctitorie aici în Basarabia ¹⁾. Aceste cuvinte ale documentului, puse față în față cu pomelnicul mănăstirii, care se începe cu pomenirea lui Ștefan-cel-Mare, apoi ideea că Petru Rareș o repară și-i dăruiește și o evanghelie din partea sa și a soției sale, precum și legătura cu Dobrovățul, deasemenea ctitorie a lui închinată de Vasile Lupu aceluiași locaș din Sf. Munte, ne întăresc în convingerea de mai sus ²⁾.

Această mănăstire este așezată la o margine a mării păduri, care se întinde între satul Strășeni și Căpriana. Pe lângă ea curge râul Ișnovăț. Acolo se poate ajunge pe un drum de țară, tăind această pădure prin mijloc. Distanța dintre stația Strășeni și mănăstire este numai de 10 km.

Dela 1698 până la 1813, ea a fost cărmuită de către monahi trimiși dela Zografu, în ultimul an arătat mai sus, Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a luat-o sub conducerea casei mitropolitane, sub care a stat până la 1857 ³⁾ până când, prin stăruințele celor din Sf. Munte, a trecut iarăși sub conducerea lor neomenească, arhiepiscopul primind mănăstirea Hârjauca. După 9 Martie 1873, toate averile mănăstirilor românești din stânga Prutului trec sub supravegherea ministerului de externe rus și atonți pierd marile lor venituri. În 1915, când Bulgarii au declarat război Rușilor, monahii bulgari de acolo au fost puși sub conducerea unui egumen rus, care și acela, după 1918, dispare, mănăstirea căpătând vechiul ei rost românesc.

Astăzi această mănăstire are trei biserici:

1. Biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului, clădită de Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni în 1820, în locul celei vechi, clădită în 1545 de Petru Rareș și distrusă de cutremur cum spune Zașciuc ⁴⁾. Stilul acestei biserici principale se menține în parte cel moldovenesc, căruia reparațiile de mai târziu au început să-i știrbească din liniile caracteristice. Se cunoaște adaosul lui Bodoni dela noas spre ieșire. Are și o clopoteniță de piatră făcută tot cu cheltuala acestui mitropolit, în care sunt atârinate în momentul de față, nouă clopote de factură rusă, afară de unul din 1786, care are inscripția următoare: «*Acest clopot l-au făcut părintele arhimandrit Ignatie dela sfânta mănăstire Chipriana cu toată cheltutala sa, aici este hramul Adormirii Maicii Domnului, let 1786*» ⁵⁾. Pictura veche s'a sters, înlocuindu-se cu alta nouă a unui penel rus, nu tocmai fericit reușită. Era mult mai bine să se spele cea veche.

2. A doua biserică — zisă de iarnă, — clădită în 1840, de egumenul Ilarion cu hramul Sf. Gheorghe. Este lipită cu chiliile, având, în vremea veche, un izvor chiar la intrare ¹⁾.

3. A treia, nouă, din 1903, tot cu hramul Sfântului Gheorghe, zidită prin truda egumenului Teofilact. Este în stil rusec, fără gust, cu toate că este destul de impunătoare ca clădire.

Dintre mormintele cele mai de seamă, avem pe al Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, îngropat în dreapta zidului bisericii, având o inscripție în limba rusă, săpată caligrafic în marmură ²⁾. Puțin mai la dreapta, în pământ, se găsește mormântul arhimandritului Chiril, cu inscripția românească, care este vrednică de amintit: «*Supt această marmoră odihnește trupul roșosului arhimandritului Chiril Andrianopolitis, carele a fost namestnic Mitropoliei Moldovei și cavalier și la anii 1819 și 1820 pentru a sa pomenire sau ostenit și au fost ca un arhitector la prefacerea ca din nou a bisericii mari din Mănăstirea Chipriana. Iară la anul 1921, Noemvrie 5 zile, au implinit obșteasca datorie*» ³⁾. Din cuprinsul acestei inscripții reese, că acest arhimandrit a fost întrebuințat de Mitropolitul Bodoni ca arhitect al reparației bisericii celei mari despre care am vorbit mai sus. În lăuntru bisericii, lângă peretele din dreapta, în spațiul dintre naos și pronaos este piatra mormântală a unui egumen din jumătatea veacului al XVIII-lea scrisă în limba greacă. Caligrafiera este făcută cu greutate în îndărătnică marmură, astfel că astăzi nu se mai poate descifra. Tot pe la 1862 se mai puteau vedea și mormintele boerului din Iași, vistiernicul Grigorie Constantinov (?) și Mitropolitului grec de Ierapole, Grigorie ⁴⁾. Celelalte morminte nu mai au nici o însemnătate pentru istoria românească.

Chiliile sunt bine orânduite, gospodăria mănăstirii este în desvoltare. Astăzi noul stareț a instalat și lumină electrică.

Biblioteca mănăstirească conține cărți vechi bisericesti scrise în limba română și slavă. Această bibliotecă păstră până la începutul războiului mondial prețioasa evanghelie despre care am vorbit, dăruită de Petru Rareș, îmbrăcată cu scoarțe învelite cu un strat de argint aurit, care, pe la 1862 avea și pietre de diferite culori ⁵⁾. Astăzi a dispărut din bibliotecă, fiind dusă în interiorul Rusiei.

Mănăstirea Noului Neamț (Chițcani). Călătorul, privind dela Tighina spre sud, zărește

1. Arhim. V. Puiu: „Op. cit.” p. p. 18–21.

2. Șt. Ciobanu: „Op. cit.” p. p. 53–55.

3. A. Zașciuc: „Op. cit.” pag. 201.

4. „Op. cit.” p. 201.

5. Șt. Berechet: „Mănăstirea Căpriana” în „Anuarul Comisiei Monumentelor Istorice, secția din Basarabia” pe 1925 Chișinău.

1. A. Zașciuc: „Op. cit.” p. 202.

2. Șt. Berechet: „Op. cit.” Acolo este și clișeu inscripției.

3. Șt. Berechet: „Op. cit.” Vezi și clișeu inscripției.

4. A. Zașciuc: „Op. cit.” p. 203.

5. „Zapiski”, tom. I, Cădeza 1844, pp. 292–293 și A. Zașciuc „Op. cit.” p. 202.

Înaltul turn al mănăstirii Noului Neamț, care-i fiica Neamțului din Carpații Moldovei vechi. Urmand linia Nistrului printre copacii zăvoiuului râului, lăsând în dreapta lunca prea adesea inundată de vărsarea Botnei, se ajunge după un drum, greoi toamna și plăcut pe timp de vară, la cea mai bine organizată și cea mai bogată dintre mănăstirile Basarabiei, care este mănăstirea Noului Neamț. Pentru a pătrunde la ea trebuie să treci prin satul Chițcani. Această mănăstire este una din cele mai tinere. Temelia ei s'a pus în 1863, pe moșia făcută însă danie mănăstirii Vechiului Neamț de către domnitorul Moldovei, Alexandru cel Bun ¹⁾ în 31 August 1429, numită Zagorna, care avea o baltă și iezerul dela Nistru cu tot venitul. Prin alte două hrisoave, din 1 Septembrie 1429 și 23 Decembrie 1430, acelaș domn cu soția sa Maria, a întărit această danie la care mai adaogă încă trei mori. Mai târziu, Petru Rareș, în 1 Martie 1456, întărește aceste danii, lămurind mai bine hotarele moșiei și ale bălților în jos de Nistru pe la gura Zagornei cu toate gârlele, ce cad în Zagorna și iezerul Voevodina, Pisaca, Ivancova și a Zagornei 3 vaduri de moară la Nistru: Hovorane, Ico-robsca și gura Zagornei. Ștefan-cel-Mare, prin actele din 13 Iulie 1463 ²⁾ și 17 Martie 1500 ³⁾, întărește și el aceste danii, adăogând bălțile Strâmba și Dubrovca, oprind, sub pedeapsă pe ceice vor face turburare hotarelor pământului mănăstiresc, ca apoi Petru Rareș în 15 Martie 1527 să confirme vechile danii, adăogându-i satul Copanca. Din cauza deselor turburări pe care le făcea un oare care Malec din Copanca, călugărilor îngrijitori ai moșiei, Aron Vodă, în 1581, hotărăște ca pedeapsă să i se ia 6 boi și mai apoi 12. În 1592, pârcaľabul de Ceobruci primește porunca din partea aceluiaș Aron Vodă ca, pentru neastâmpărul fiilor lui Malec, să-i spânzure chiar acolo.

În 1593 însă venind Turcii și ocupând cetatea Tighina, călugării sunt goniți depe moșia mănăstirii nerécunoscându-li-se drepturile date de vechii voievozi români. Aceasta a durat până la 1771 când oastea rusească a Ecaterinii II-a a ocupat Moldova. Egumenul mănăstirii Vechiului Neamț a început să intervină pe lângă Rumeanțev pentru recăpătarea moșiilor și bălților acestei mănăstiri. După multă muncă și după ce divanul moldovenesc a prezentat un certificat semnat de mulți boieri și după ce s'a căpătat declarația locuitorilor din satul Copanca, precum că după mărturiile bătrânilor se știe că acest sat Copanca

a fost sat mănăstiresc și după ce a fost întrebat chiar și mitropolitul Moldovei, Gavriil Calimah, asupra mănăstirii Neamțului din Moldova veche asupra acestor moșii și iazuri, cercetarea s'a suspendat prin închierea păcii dela Cuciuc-Cainargi, când Turcii se întorc iarăș ca stăpâni în Tighina.

În 1806, — în timpul celui de al treilea război ruso-turc, — când trupele ruse cuprind Moldova, egumenia mănăstirii Neamțului din Moldova veche, reîncepe să-și dobândească drepturile asupra moșiei Copanca. Lucrul a rămas în acelaș stadiu și după 1812, după pacea dela București, când Moldova răsăriteană, numită acum Basarabia, fu smulsă de imperiul rus. În 26 Octombrie 1845 se hotără ca veniturile mănăstirii Neamțului vechi dela moșia Copanca, a bălților și iazurilor să fie trimise acestei mănăstiri, ea însă devenând proprietate a haznalei imperiului. La 10 Iunie 1852, acest domeniu a fost evaluat la 224.183 ruble și 62 copeici, hotărându-se ca cu acești bani mănăstirea să-și cumpere altă moșie peste Prut, ceiace însă nu s'a realizat.

În 1858, Teofan Cristea, administratorul averilor mănăstirii Neamțului din Basarabia, a refuzat să primească venitul tuturor averilor dela 1821 până la 1859 care se ridicase la suma de 112.223 ruble și 24³/₄ copeici, cerând ca moșia să fie redată mănăstirii după cum hotărâse cărmuirea dela 1845. La 28 Noembrie 1760 prin hotărârea Consiliului de miniștri rus s'au cedat aceste moșii mănăstirii ¹⁾.

Din cauza luptei guvernului lui Alexandru Ioan Cuza pentru secularizarea averilor mănăstirești din Moldova și Muntenia, mulți călugări din mănăstirea Vechiului Neamț au fugit în Basarabia unde-i chema Teofan Cristea. Aceștia prin îngăduirea sinodului rus și a arhiepiscopului de Chișinău, au trăit 2—3 ani în satul Nemțeni din județul Chișinău. În Noembrie 1862 acești călugări cu toată averea lor încărcata în patru care cu boi au ajuns în satul Copanca-Chițcani, săvârșind slujba dumnezeiască după tipicul lui Paisie Velicicovschi, conduși fiind de ieromonahul Andronic. La 13 Ianuarie 1864 li s'a aprobat să-și facă un nou locaș, deoarece biserica Chițcanilor cu hramul Sf. Nicolae era neîncăpătoare pentru numărul fraților ce creștea din ce în ce. Biserica principală s'a ridicat cu multe greutate, lipsind banii necesari. În sfârșit, ea fu terminată de istov abia în 5 Noembrie 1878 când fu sfințită de Pavel arhiepiscopul Chișinăului, afierosindu-se hramului Înălțării Domnului. Alegerea egumenilor se făcea de către călugării din această mănăstire cu aprobarea mitropolitului Moldovei, iar în toate chestiunile administrative ca: tunderi noi în monahism, antimise, hirotonii, aparțin

1. Ieromonahul I. Ieronim: „Istoricul Sfintei monastiri Noul Neamț, din județul Tighina”, Chișinău 1926, pp. 7—12.

2. I. Bogdan: „Documentele lui Ștefan-cel-Mare”, vol. I, București, 1913, pp. 75—7.

3. I. Bogdan: „Op. cit.” vol. II, pp. 169—72,

1) Arhim. V. Pulu: *Op. cit.*, pag. 51.

arhiepiscopului de Chişinău. Tipicul de care se conduc este cel al lui Paisie Velicovschi. Se primesc mai mult monahi din Moldova veche la care se pot adăoga şi alţii din Basarabia. Averele ei s'a înmulţit treptat. Astăzi are trei biserici clădite într'un stil, care nu este cel bizantin. Imprejurul acestor biserici sunt corpuri de chilii la cari s'au adăogat cu vremea, trapeză şi o foarte bogată bibliotecă aşezată într'un local anumit. Ea cuprinde foarte multe scrieri în limba română, rusă şi slavă. Cele mai multe sunt aduse de călugării începători ai acestei mănăstiri din vechea mănăstire a Neamţului. Are şi câteva manuscrise între care şi manuscrisul stareşului Andronic despre viaţa sa şi monografia mănăstirii scrise în limba românească. Clădirea bisericii celei mari şi a turnului din faţa porţii au suferit mult din cauza bombardamentului din timpul ultimului război, cari stricăciuni s'au reparat în parte. Până astăzi gospodăria acestei mănăstiri face admiraţia tuturor călătorilor străini ¹⁾.

III.

Până acum am vorbit despre cele trei mănăstiri, cari au danii domneşti. Celece vor urma se vor referi la mănăstirile, din veacurile XVII-lea, XVIII-lea şi XIX-lea cari au existat prin grija şi daniile boierilor sau mai de grabă al simplilor evlavioşi creştini. Dacă până acum am putut stabili anul, mai mult sau mai puţin exact, al întemeierii acestor puţine mănăstiri pe baza unor documente neîndoelnice, apoi de acum înainte vor stăpâni presupunerile bazate pe tradiţia păstrată în fiecare din acest locaş, neexistând nici acele ştiri fragmentare eşite din documente sau măcar din inscripţia vreunui mormânt.

Mănăstirea Hâncu. Vârâtă, pe la sfârşitul sec. XVII-lea, într'un fund de vâlcea, ²⁾ ascunsă de vederea călătorului ce se afundă în valea Cogâlnicului, cel cu multe iazuri, mănăstirea Hâncu este fixată, în stânga, pe o costişă mărginită de pădure cu felurişi copaci. Intemeiată în 1678 de stolnicul Mihail Hâncu, ³⁾ care i-a şi dăruit moşia Săc reni. La început de călugăriţe, prin jumătatea veacului al XVIII-lea din pricina jafului tătarăsc, ea s'a populat cu monahi din Vârzăreşti. Până la 1836 a fost socotită schit. Egumenul Dosoftei, bulgar de neam, zideşte în

locul bisericii Sf. Paraschiva de lemn alta de zid, iar pentru buna rânduială călugărească alcătueşte nişte instrucţiuni încă din 1823. A doua biserică cu hramul Adormirea Maicii Domnului este ridicată tot de zid în 1841. În dreapta bisericii celei mari, în curte găsim un mormânt cu inscripţia: «*Supt această piatră odihneşte robul lui Dumnezeu stolnicul Ion Cheşcu care au lăsat moşia Dumisale la satul Bolţun pe apa Lăpuşnei la anul 1817 Aug. 12 zile şi s'au îngropat la Sfânta mănăstire Hâncul pentru care rugăm pre milostivului Dumnezeu să-l odihnească în soarta dreptilor, amin.*» ⁴⁾ În biblioteca mănăstirii găsim manuscrisele: un *pateric* cu 2+250 file, *Istoria lui Carol al XII-lea* cu 128 file, *Cuvântările lui Isac Strinul* cu 321 file, aceasta din urmă cu multe note informative istorice. Ar fi de căutat, orânduit, colecţionat, şi tipărit documentele mănăstiri, cari zac până astăzi într'un turn, fără orânduială.

Dintre mănăstirile, înfiinţate în decursul secolului al XVIII-lea avem:

- 1) Hârbovăţul în 1730; ⁵⁾
- 2) Hârjauca în 1750; ⁶⁾
- 3) Ţigăneşti în 1760; ⁷⁾
- 4) Dobruşa în 1772; ⁸⁾
- 5) Saharna în 1776; ⁹⁾
- 6) Rugi în 1777; ¹⁰⁾
- 7) Condiţa în 1783; ¹¹⁾
- 8) Suruceni în 1785; ¹²⁾
- 9) Curchi în 1773—1792; ¹³⁾

vom vorbi numai despre câteva din ele peste celelalte vom trece mai repede, veavând ceva deosebit de semnalat.

Mănăstirea Dobruşa. Ridicată în 1772 de către ieromonahul Iosafat, vechilul mănăstirii

1. Arhimandrit Gurie; „Istoria Novo-Neameţcago sveato-Voznesenscago monastărea. — Istoria mănăstirii Noului Neamţ a Sfintei Înălţări”. Chişinău, 1911.

2. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 204—7; P. A. Cruşevan: Op. cit. pp. 143—151; Dicţ. geogr. al. Rom.: p. 113, col III-a; Z. Arbore: Op. cit. pp. 321—23;

3. De la 1862 între documentele mănăstirii se afla zapisul fondatorului din 9.XII, 1678 cu altele: hrisovul lui Iliuş Vodă din 8 XI 1667; al lui Grigore Ghica din 1766 şi zapisul familiei Hâncu, vezi A. Zaşciuc, Op. cit. pag. 206.

1. Şt. Ciobanu: Op. cit. pp. 51—3.

2. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 219—22; Z. Arbore: Op. cit. pp. 329—30; P. A. Cruşevan: Op. cit. pp. 157—59; Dicţ. geogr. Rom., p. 114; V. Puiu: Op. cit. pp. 42—44.

3. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 222—25; Z. Arbore: Op. cit. pp. 330—32; P. A. Cruşevan: Op. cit. pp. 159—61; Dicţ. geogr. Rom. p. 114; V. Puiu: Op. cit. pp. 49—50.

4. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 215—16; Z. Arbore: Op. cit. pp. 327—28; P. A. Cruşevan: Op. cit. p. 155; Dicţ. geogr. Rom., p. 218; V. Puiu: Op. cit. p. p. 59—62.

5. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 225—28; Z. Arbore: Op. cit. pp. 332—34; P. A. Cruşevan: Op. cit. pp. 161—63; Dicţ. geogr. Rom. p. 88; V. Puiu: Op. cit. pp. 37—8; Melhisedec Dumitriu Op. cit. pp. 3—8.

6. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 229—31; Z. Arbore: Op. cit. p. 334; P. A. Cruşevan: Op. cit., pp. 165—67; Dicţ. geogr. Rom. p. 181; V. Puiu: Op. cit. pp. 53—6.

7. Arh. Melhisedec Dumitriu „Monastirile din eparhia Hotinului” art. în „Anuarul Eparhiei Hotinului pe anul 1925” pp. 9—13, materialul istoric scos din Pr. Al. Proţenco: „Istoria schitului Rugi” Chişinău, 1925. Dicţ. geogr. Rom. p. 179.

8. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 20—34; Z. Arbore: Op. cit. pp. 321—23; P. A. Cruşevan: Op. cit. pp. 147—8; Dicţ. geogr. Rom. p. 116; V. Puiu: Op. cit. pp. 29—30.

9. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 208—9; Z. Arbore: Op. cit. pp. 323—324; P. A. Cruşevan: Op. cit. p. 151 Dicţ. geogr. Rom. pp. 198—199; V. Puiu: Op. cit. pp. 57—8.

10. A. Zaşciuc: Op. cit. pp. 211—14; P. A. Cruşevan: Op. cit. pp. 153—55; Dicţ. geogr. Rom. pp. 82—83; V. Puiu: Op. cit. pp. 31—6.

Pobrat, trimis să administreze moșiile acestei ctitorii domnești din Moldova Veche. La osârda acestuia s'a mai adăos și truda călugărului Efraim de la mănăstirea Curchi³⁾. Locul așezării este pitoresc, pe umărul unui deal tivit cu codrii vechi. După ce Pobrata s'a închinat Patriarhiei de Ierusalim, Dobrușa s'a îndatorat a plăti acestei patriarhii o dare anuală. Lipsa de apă pentru rugătorii mănăstirii i-a silit să se pogoare cu chiliile lor de pe vârful dealului la poala lui, unde au dat de izvoare de apă atât de trebuitoare pentru nevoile lor.

Biserica de lemn începută de vechilul Pobratei nu a putut fi terminată la plecarea lui în Moldova. Ea se termină în 1785 de către Efraim de la Curchi cu alți monahi tot de ocolo dându-i ca hram pe Sf. Nicolae. Biserica aceasta a rămas în deal servind de slujbă pentru schimnicii mănăstirii. În 1822 s'a ridicat cu ajutorul boierului Toma Cosma o mare biserică închinată aceluiaș sfânt. Astăzi are trei biserici: a) cea din deal, unde a fost vechiul schit; jos în vale: b) bis. Sf. Nicolae și c) biserica din corpul stăreției din 1847 cu hramul Schimbarea la Față. Astăzi este metohul episcopiei de Hotin, odinioară foarte bogată. Nu ar fi rău ca acele documente, cari au început să se publice în «Luminătorul» să se continue, căci ele aduc lumini noi asupra trecutului acestui locaș de închinare.

Mănăstirea Hârbovățul. Pe valea Ichelului. Apare din mijlocul verdetei grădinelor bogate. Nu este precizată data întemeierii ei, fiindcă unii socotesc ca întemeietor al ei pe armașul moldovean Constantin Carpuș, în 1730, alții însă spun că ar fi fost înființată la finele secolului al XVII-lea de către călugării fugari din mănăstirea Bersad din Podolia, izgoniți de persecuțiile unirii cu Roma. Până la smulgerea Basarabiei a fost arsă de Turci și Tătari de trei ori, dispărându-i și arhiva. Înalta biserică de zid cu hramul Adormirea Maicii Domnului este clădită de Stefan Lupu, polițaiul Chișinăului cu soția sa Elena, cari amândoi, au îmbrăcat haina călugăriei mai târziu și de arhimandritul Serapion. În această mănăstire se păstrează icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, dăruită în 1790 de soția colonelului rus, Nicolae Albaduev, ucis de cal în curtea mănăstirii. Ea, în fiecare an, la 23 Aprilie, este dusă cu mare cinste de la biserica Arhiepiscopiei Chișinăului, unde stă șase luni, de la fiecare 1 Octombrie a fiecăruia an până la data de mai sus, pentru a i se închina lumea credincioșilor. Acest obicei își are începutul său din 1859. Nu cunoaștem locul unde se vor fi ascuns cele 7 gramate domnești, dintre care a lui Duca

Vodă din 1671, privitoare la daniile făcute mănăstirii!

Mănăstirea Hârjauca. Este așezată, după aceleași norme de adunare a rugătorilor către Dumnezeu, într'un sâmb de pădure seculară și nu departe de mănăstirea Hârbovăț. Frumoasa și Răciula. Se poate ajunge la ea suind dealul cel mare dela calea ferată, din dreptul stației Șipoteni. Nu există precizie asupra ctitorului și anului întemeierii ei. Tot materialul ce ni-l dă diferitele lucrări nu este susținut de documente istorice. În orice caz această mănăstire a trecut în secolul al XVIII-lea prin foarte multe necazuri.

Starețul care și-a pus toată dragostea creștinească față de acest locaș este cunoscutul Spiridon Filipovici, sârb de neam, dar om cultivat prin însăși viața sa pubeagă. Lui i se datorește toată starea de înflorire dintre 1818—1846 pe care o descrie și un literat sârb rătăcitor din vremurile acestea, Ioachim Vuici, care în lucrarea sa a făcut mai mult decât o monografie documentată asupra mănăstirii acesteia. Tot lui Spiridon i se atribuie clădirea bisericii celei mari cu hramul Înălțării Domnului din 1836. Dela 1845 devine mănăstire arhierască pentru păstorul din Chișinău, după trecerea Căprienei iarăș la Sf. Munte. Starețul ei de drept este arhiepiscopul Chișinăului, înlocuit de un om al său. Este cea mai cuprinsă și chibzuită mănăstire după a Noului-Neamț. Nu-i lipsește nimic din cele de nevoie pentru viața fraților. Totuși ar trebui să lipsească cooperativa, care vinde printr'un călugăr stămburi femeilor din satele vecine, fiindcă nu este bine să se pogoare ideea de «ajutoare» până la acest înțeles. Nu a făcut impresie bună nici unui preot, profesor englez din Oxford! Tot astfel pot lipsi și băile pentru evrei, dela Curchil. Posedă una din cele mai bogate și mai bine orânduite biblioteci cu multe lucrări, cari ar face cinste celui mai bun cărturar, și în deosebi unui teolog¹⁾.

Mănăstirea Saharna. — Stă pe malul Nistrului între trei văi înguste la o depărtare de 45 km. de Orhei. Inconjurată de dealuri stân-

1. Ioachim Vuici: „Putešestvie po Ungarii, Valahii, Moldavii, Bessarabil, Hersonu i Crâmu vo crâje soštvennom rucom niegovom spisano u sveato-voznešenscom monašfârû Ghitrajki vo bogohranimoi Eparhii Kišinevskoi i Holinskoj i Băssarabii = Călătorie prin Ungaria, Valahia, Moldova, Basarabia, Herson și Crimeea, scrisă pe scurt cu mâna lui proprie la Mănăstirea Sf. Înălțări „Hârjauca“ din de Dumnezeu păzita epărhie a Chișinăului și Holinului în Basarabia”, Belgrad, 1845, p. p. 89—136, scrisă într'o foarte ciudată sârbă, exemplarul este al bibliotecii noastre; vezi și St. Berechet: „Un călător sârb necunoscut pe la noi: Ioachim Vuici (1840)”, p. p. 319—346, în „Lui Nicolae Iorga Omagiu 1871—5/18 Iunie 1921“. Lucrarea lui Vuici nu trebuie uitată la alcătuirea unei monografii pe care o merită mănăstirea Hârjauca, dar nu cum s'a făcut de autorul unei broșuri absolut slabă.

3) Z. Arbore: Op. cit. p. 325.

coase de pe care Ucraina se deslușește ca în palmă. Spre apus de mănăstire a fost un schit Horodiște, care avea o bisericuță săpată în stâncă cu hramul Buna Vestire. Prin 1776 un shimonah Vartolomei venind din Rusia cu o ceată de frați și găsindu-l părăginit, reparând chiliile și bisericuța a intrat în ele. Mai târziu proprietarul locului Enache Hrisoverghi-Lazu înzestră schitul lor cu pământ. Într-o vreme 1818-1821 s'a clădit biserică cea mai mare de piatră și s'a sfințit, pare-se, de mitropolitul Veniamin Costache, dându-i hramul Sfânta Treime, sub egumenul Tarasie. În 1833 sub starețul Serafim s'a mai zidit încă o biserică care slujește pentru nevoile serviciului divin numai iarna. De această mănăstire atârnă schitul Țipova, la 10 km. tot pe malul Nistrului.

IV

În prezent avem numai șapte mănăstiri de călugărițe în toată Basarabia;

1. Vărzărești, în 1420, despre care am vorbit la ctitorile domnești.
2. Iapca, în 1770¹⁾.
3. Călărășanca, în 1780²⁾.
4. Tabăra, în 1784³⁾.
5. Răciula, în 1797⁴⁾.
6. Hirova, în 1803⁵⁾.
7. Coșeleuca, în 1855⁶⁾.

Dintre acestea, prima datează din secolul al XV-lea, patru din cei al XVIII-lea și ultimele două din secolul al XIX-lea. Dintre toate vom descrie numai una din ele, deoarece gospodăria tuturor acestor mănăstiri este la fel. Mănăstirile de maici fiind mult mai curate, sub raportul gospodăresc, dar nu și cele mai bogate din punct de vedere al averilor și al extinderii în afară, deoarece acțiunea celor de călugări permite tot felul de întreprinderi, potrivite cu învățătura creștină, pentru a lărgi ramele vieții mănăstirești. Ceva

1. A. Zașciuc: Op. cit., p. p. 233-37; Z. Arbore: Op. cit., p. p. 337-39; P. A. Crușevan: Op. cit., Dicț. geogr. Rom. p. 132; V. Puiu: Op. cit., p. p. 72-8.

2. A. Zașciuc: Op. cit., p. p. 231-33; Z. Arbore: Op. cit., p. p. 336-37; P. A. Crușevan: Op. cit., pp. 169-71; Dicț. geogr. Rom. p. 49; V. Puiu: Op. cit., pp. 61-5.

3. A. Zașciuc: Op. cit., pp. 214-15; Z. Arbore: Op. cit., p. p. 326-27; P. A. Crușevan: Op. cit., p. 155; Dicț. geogr. Rom. p. 207; V. Puiu: Op. cit., p. p. 79-80.

4. A. Zașciuc: Op. cit., 218-19; Z. Arbore: Op. cit. p. 329; P. A. Crușevan: Op. cit., p. 157; Dicț. geogr. Rom. p. 173; V. Puiu: Op. cit., pp. 70-1.

5. A. Zașciuc: Op. cit., pp. 210-11; Z. Arbore: Op. cit. p. 329; P. A. Crușevan: Op. cit., p. p. 151-53; Dicț. geogr. Rom. p. 113; V. Puiu: Op. cit. p. p. 68-9.

6. A. Zașciuc: Op. cit. p. p. 228-29; Z. Arbore: Op. cit. p. 334; P. A. Crușevan: Op. cit. p. 163; Dicț. geogr. Rom. p. 76; V. Puiu: Op. cit. pp. 66-7.

deosebit nu avem de semnalat. Sunt cazuri când unele mănăstiri, din mănăstiri de călugări s'au transformat după împrejurări în mănăstiri de călugărițe și dimpotrivă, după cum am arătat deja.

Mănăstirea Japca. — Este agățată de malul Nistrului la o depărtare de Soroca 45 km. Grădinile și viile, în afară de pădure, formează decorul acestei mănăstiri de femei. De aici ochiul sboară spre priveliștile din Ucraina, urmărind șerpuirile Nistrului până departe, în toate direcțiunile. Este, desigur, un minunat punct strategic al timpurilor vechi. Două laturi, pădurea, grădinile, Nistru și stepa de dincolo de el, alcătuiesc un ne mai văzut peisaj. La început a fost locuită de călugări. Timpul când s'ar fi zidit ar fi jumătatea veacului al XVII-lea, când Ieromonahul Iezechiel ar fi venit din Mănăstirea Deleni din Moldova și împreună cu câțiva frați și-au durat o biserică de lemn. Pe la finele secolului următor, nu mai rămăsese urme din mănăstire și un alt monah Teodosie, tot din același schit Deleni, repară chiliile și biserică jefuită și arsă de Tătari. Bisericii îi dăte hramul Înălțării. Dela 1818 Mitropolitul Gavriil Bănulescu o ridică la rangul de mănăstire, dând vrednicului mucitor dreptul de a păstori. Astăzi mănăstirea are trei biserici: a) cea mare cu hramul Înălțării zidită de boerul Constantin Androne în 1825, fu apoi rezidită în 1912 cu trei altare; b) biserică de iarnă cu hramul Sf. Mihail, zidită de Mihail Lobov din Chișinău în 1849, și c) bisericuța din stâncă cu hramul Înălțarea Sf. Cruci, restaurată în 1852. Din 20 Aprilie 1916, este locuită de călugărițe ruse, fugite din mănăstirea Lesnă din guvernământul Holmului, de când Germanii ocupaseră această regiune. Vieța acestor ființe feminine este deosebită de a celorlalte mănăstiri de călugărițe, prin aceea că duc o vieța de obște, au cor bun, școală pentru copile orfane, o școală medie cu 4 ani de învățământ, școală de gospodărie sătească de trei ani și o școală de învățătoare cu doi ani de studiu. Se vede cât de colo că direcțiunea de muncă a lor este trecută prin felul de a vedea vieța călugărească mult mai înalt și mai folositor pentru societatea, în mijlocul căreia se trudesc cu munca și cu rugăciunea.

Din vechiul trecut al acestor mănăstiri și schituri cunoaștem cele ce arătăm mai la vale.

Cunoaștem, după datele informative, vreo 21 schituri, cari parte au fost desființate până la răpirea Basarabiei, parte după această. Iată-le:

1. *Borzești*, județul Orhei, biserica cu hramul

«Adormirea», clădită de doi monahi din Curchi în 1770¹⁾).

2. *Butuceni*, județul Orhei, săpat în stâncile din malul Răutului, ar fi fost întemeiat la 1690 (?)²⁾.

3. *Cărătura*, județul Hotin, de călugărițe, închis în 1821, călugărițe trecute la Rugi³⁾.

4. *Cosăuți*, județul Soroca, în malul Nistrului, desființat în 1815.

5. *Cucurezeni*, județul Orhei, biserica «Buna Vestire», are o icoană a Sf. Nicolae din 1795⁴⁾.

6. *Fântâna-Doamnei*, județul Orhei, de călugărițe, în 1805, prin voia mitropolitului Veniamin Costache cele dela Coșeleuca au cerut să se mute aiurea, fiind multe⁵⁾. Ele se mutară aici, dar fiind supărate de un proprietar în 1815, se desființează și maicile se duc la Tabăra.

7. *Galîța*, de monahi, județul Bălți, desființat în 1809⁶⁾.

8. *Ghitici*, de monahi, în Orhei⁷⁾.

9. *Hârtop*, de călugărițe județul Orhei, desființat în 1812, călugărițele s'au dus la Hirova⁸⁾.

10. *Horodiște*, județul Orhei, desființat în 1821.

11. *Ignăței*, județul Orhei, de monahi, cu o biserică din 1793⁹⁾.

12. *Lomanova*, de monahi, închis în 1821¹⁰⁾.

13. *Mana*, de călugărițe, județul Orhei, desființat în 1811, maicile trimise la Răciula¹¹⁾.

14. *Peștera*, nu departe de Butuceni, în malul Răutului se găsește o peșteră în care odinioară a fost o biserică cu inscripția slavă: «*Această mânăstire a săvârșit-o robul lui Dumnezeu, Bosie pârcaľab de Orhei, cu soția și fi săi în cinstea lui Dumnezeu, pentru ertarea păcatelor sale, Silvestru, leat 7183 (1675)*».¹²⁾ Silvestru este numele starețului sau ctitorului?

15. *Potana*, de monahi, județul Soroca, desființat în 1816¹³⁾.

16. *Popăuți*, de călugărițe, județul Orhei, des-

1. „Trudă bassarabscago țercovnago istorico-arheologhicescago obșcestva. = Lucrările societății istorico-arheologică bisericească din Basarabia”, vol. I, pag. 148.

2. Ibidem, p. 134.

3. In „Chișinevschia eparhialnâla viedomosti” 1883, No. 16, p.p. 530-531.

4. Localitatea se mai chiamă Cacarezeni, după numele unui arendaș grec, numit Cacarazas. In hârțiile ruse este trecută „Cocorezeni”.

5. D. Șceglov: „Ob uprazdnenâh monastăreah Bessarabii = Despre mânăstirile basarabene desființate” în revista eparhială rusă „Chiș. eparh. viedomosti” No. 16 și 17 din 1898.

6. „Chiș. ep. viedomosti”, No. 1 din 1881, p. 11 și urm.

7. Idem, 1898, No. 24 p. 812.

8. „Arhiva Consistoriului din Chișinău, Dielo” No. 284 din 1812 și „Dielo” No. 161 din 1817.

9. „Trudă ist. arh. obșcestva”, vol. I, p. 148.

10. „Chiș. eparh. viedomosti”, 1883, No. 16, p.p. 530-531.

11. D. Șceglov: „Op. cit.” în rev. ep. Chișinăului, No. 16 și 17 din 1898.

12. V. Curdinovschl: „Peșcernăe hramă Bessarabii = Bisericele-peșteri din Basarabia” în „Trudă” vol. X p. 2.

13. „Chiș. eparh. viedomosti” No. 17 din 1898.

ființat în 1816 și călugărițele, o parte, au plecat la Vărzărești¹⁾).

17. *Râșca*, de monahi, județul Orhei, între satele Ivâncei și Ișnovăț. Acolo acum este o biserică a paharnicului Darie Donici din 1776. Inscriptia de pe mormântul ficei lui, Ralița este din 1780 și un clopot din 1785²⁾.

18. *Recea*, în județul Orhei, biserica ridicată în 1804 cu binecuvântarea episcopului Inochentie de Huși și desființat în 1825³⁾.

19. *Rezina*, de călugărițe, județul Soroca, întemeiat de un preot ucrain în 1770⁴⁾.

20. *Soroca*, de monahi, județul Bălți, întemeiat de Diamandache Rosset în 1752⁵⁾.

21. *Verejeni* sau *Cărătura*, pe malul Nistrului, județul Soroca.

* * *

Moșiile Mânăstirilor din Basarabia închinat la locașurile grecești din răsărit erau în număr de 138 moșii cu un total de întindere de pământ de 229.202,80 deseatine, distribuite astfel:

1. Mânăstirilor grecești din Sf. Munte, în deosebi Zografului, 23 moșii cu 49.895,50 deseatine;⁶⁾

2. Vatopedului, 48 de moșii cu 64.181,72 deseatine;

3. Sfântul Mormânt, 35 moșii cu 73.958,04 deseatine;

4. Muntelui Sinai, 13 moșii cu 15.049,15 deseatine;

5. Sf. Pavel, 6 moșii cu 12.903, 86 deseatine;

6. Xiropotamului, 2 moșii cu 3.474,30 deseatine;

7. Ivirului 1 moșie cu 1.658,98 deseatine;

8. Comunităților celor 20 mânăstiri din Sf. Munte, 3 moșii cu 2.541,45 deseatine;

9. Patriarhiei de Antiohia, 1 moșie cu 1.732,83 deseatine;

10. Școalei naționale din Constantinopole cu 5 moșii de 3.799,30 deseatine.

Mânăstirile din Moldova-Vechi aveau:

1. Neamțul Vechi avea 13 moșii cu 27.775,22 deseatine;

2. Mitropolia din Iași, 4 moșii cu 6.887,84 deseatine;

3. Eparhia Hușului 12 moșii cu 12.740,20 deseatine;

1. D. Șceglov: „Op. cit.” p. 517, Arh., consist. Chișinău. „dielo” No 408 din 1861 și „Chiș. eparh. viedomosti” No. 17 din 1898.

2. „Trudă istorico-arheol. obșcestva” vol. I, p. 141; și Șt. Ciobanu: „Anuarul Com. Mon. Ist., secția din Basarabia”, 1924, p. 67.

3. „Trudă bessar, ucënnoi arhivnoi comissii = Lucrările comisiei arhivalice savante din Basarabia” vol. II, p. 248 și „Trudă istorico-arheol. obșcestva” vol. I, p. 100.

4. „Chiș. eparh. Viedomosti” No. 8, din 1881, p. 118.

5. „Bogoslovsciaia ențiclopedia = Enciclopedia teologică” X. 1909, p. 542.

6. Deseatina, măsură rusă de suprafață = 1,092 hectar.

4. Mănăstirea Pângărați, 1 moșie cu 1.418,65 deseatine;

5. Mănăstirea Slatina, 3 moșii cu 6.864,72 deseatine;

6. Biserica Sf. Gheorghe-Lozonschi din Iași cu 1 moșie de 388 deseatine⁵⁾.

Pământul Moldovei dintre Prut și Nistru, care a fost dăruit atâtor mănăstiri și instituții din

5. Materială=Materiale adunate de reprezentantul zemstve basarabene. Mitrofan Purișchevici: „Despre moșiile din guvernământul Basarabiei, închinatelor sfintelor locuri din Răsărit”, p. II, Chișinău, 1910, p.p. 388-419.

Răsărit, după o stranie concepție a trecutului, a vărsat atâta aur pentru interese străine mai degrabă decât pentru ajutarea acelor biserici ortodoxe.

După aceasta, trecând sub stăpânirea rusească, veniturile lui au avut o soartă tot așa de vitregă, căci ele au servit intereselor politice ruse și nu neamului nostru, care un veac întreg a purtat pe grumazul lui un jug apăsător, iar asupra conștiinței lui, păcatele întunecului, prin lipsa de școală națională și printr-o biserică robită slujbei unei patrii ce nu a fost a ei.

ȘI. BERECHET

BEȚIA ȘI MIJLOACELE DE A O COMBĂTE.

Intocmai ca'n legenda meșterului Manole, care, cât lucra ziua, noaptea se surpa, de opt ani de zile, țara noastră se zbate ca'n gură de șarpe să se refacă de pe urma dezastrelor dezlănțuite de războiu, pe întreg cuprinsul ei. Dar în zadar: o mână ascunsă parcă, i se împotrivesc cu îndârjire.

Multe sunt cauzele acestei stări de lucruri; o cauză de căpetenie însă, care pare a nu fi fost semnalată îndeajuns, este și *alcoolismul* sau *beția*, care face adevărate pustiri în sânul neamului nostru, în timpul din urmă.

Care este explicația acestui fapt?

Această explicație e de natură în parte sufletească, în parte materială.

Războiul a zdruncinat organismul omenesc din temelii. Obosit și minat de război, acest organism, descătușat de rigurositățile frontului, a căutat să-și răzbune cumplit, după întoarcerea (a vatră¹⁾), pe această stare nefirească de lucruri, individul dând frâu liber tuturor patimilor, care păreau că-i alină durerile sufletești și trupești încercate de războiu, în frunte cu beția.

Ce mângâiere nu găsește omul cel mai vitregit de soartă la un pahar de băutură! Și de aici, mânați ca de o putere nevăzută și vrășmașă, toți fiii acestui neam oropsit de soartă s'au aruncat în brațele flagelului neiertător al beției...

Se bea nespus de mult, sub toate formele!

Beția, în forma ei obișnuită, se întâlnește pretutindeni și poate fi îmbracată în zdrențe, în haine negre, în diferite uniforme și rochii de mătase, zice pana autorizată a D-rului Poenaru-Căplescu.²⁾

1. Da de ce crezi așa ușor ceiace mulți s'au deprins a spune după auzite? ...Ce? beau și se destrăbălează viteji? Beau soiuri de nemernici și de tineri care n'au văzut frontul. Nu mai căutați clenciuri de motivare a ficăloșiei! — Nota *Arhim. SCRIBAN*.
2. Dr. Poenaru-Căplescu: — Să bem sau nu?

Cine nu bea și unde nu se bea? Beau tineri să se 'nveselească, zice același doctor, beau bătrânii să 'ntinerească. Bem vara să ne răcorim, iarna bem să ne încălzim. Bem aperitive, bem la masă și după masă, bem seara, bem noaptea prin cârciume, prin cluburi și după spectacole.

Bem când se naște un copil... de bucurie; bem când moare cineva... de întristare!

Bem la logodnă, la nuntă, bem la ziua noastră onomastică, la a tuturor prietenilor și rudelor. Bem la 40 de Mucenici, bem la sărbătorile mari, la Crăciun, la anul nou, la Paști, la toate petrecerile familiare, la serbări publice, la banchete, la serbări de binefacere, la inaugurări.

Bem după orice proces câștigat, după orice afacere bună, dar se bea strașnic înainte și după alegerile reușite!

Beau bărbații și femeile, beau muncitorii ca să aibă putere de muncă, beau toți profesioniștii fără excepție; beau literații și artiștii, poeții, avocații, profesorii, militarii, politicianii, diplomații.

Beau doctorii, când se vindecă bolnavii; beau azi capetele încoronate, beau tețele bisericesti.. cu ocaua!

În toate timpurile s'au băut; astăzi însă se bea cum nu s'a mai pomenit vreodată!

Odinioară băutura era un mijloc ca oricare altul de a-ți potoli setea; acum toate stările, toate prilejurile vieții, toate vârstele sunt supuse și pângărite de patima băuturii, punând stăpânire și pe partea femească, aruncând în felul acesta la picioarele desfrâului, cea mai bună jumătate a neamului nostru!

Atât de mult năravurile noastre bețivane au stricat frumusețea petrecerilor și veselie adevărată, în cât ne-am făcut un dicton din vorba:

«Măncarea e fudulie,
Băutura este ce este!»

și care constituie o rușine a zilelor prin care trecem.

Dar nu numai atât: noi nu ne mulțumim cu rodul viței, ci jertfim idolului nostru nesățios, orzul vitelor, pentru fabricarea țuicii.

S'a zis că țărănimea e cea mai bântuită de alcoolism. De fapt, orașanul bea cu mult mai mult, dar mai învârstat și se hrănește incomparabil mai bine, așa că nu se prea bagă 'n seamă.

Observați un restaurant: o cârciumă în toată regula, în care însă, pe lângă băuturile cele mai variate, se servește și de mâncare!

Alcoolismul, care s'a întins ca o adevărată molimă, — în mod îngrozitor, atât la orașe cât și la sate, a avut de rezultat înmulțirea cârciumelor și bodegile; numărul lor a crescut în mod înspăimântător, cu tendința să crească încă!

Se închid prăvălii și magazine serioase și se deschid, în locul lor, cârciumi. Case de locuit se amenajează pentru cârciumi, întitulate cu nume la modă: «bodegi» până și la sate.

La Galați, casa în care a locuit cel mai mare iubitor al țărânimii, Cuza-Vodă, a fost transformată în han ordinar.

Cine voește să facă negoț rentabil, să se facă cârciumar. Cârciuma este comerțul unde se muncește puțin și se câștigă mult; nu-i nevoie de capital mare și de pricepere multă, ca să otrăvești niște clienți!

Cârciuma are avantajul că este continuu în funcțiune, nu se închide nici noaptea, nici sârbătoarea, ca alte magazine. Ea este ocrotită de legi și ordonanțe, ca să-și poată îndeplini mai sigur și mai repede, misiunea ei distrugătoare de sănătate și aducătoare de nenorociri.

Odinioară nu era nicio singură cârciumă—ce fericite vremuri! Azi, o armată întregă de oameni, trăiesc de pe urma 'speculării celei mai josnice patimi omenești: beția! Cârciumarii, în cea mai mare parte Evrei, pot fi satisfăcuți de succesul ce-l au, contribuind la ruina acestui neam!)

Urmările acestui teribil flagel sunt dintre cele mai îngrozitoare.

Atât timp cât omul nu cunoștea de cât vinul și mai apoi berea, pericolul nu era mare, a trebuit să apară spirtul ca urmările băuturii să devină în adevăr dezastroase!

Se știe că alchimistii arabi ai Evului Mediu, căutând piatra filozofală și elixirul vieții, au descoperit destilația și, cu ajutorul alambicului, au descoperit *spirtul*. Când el este curat, conține cea mai mare cantitate de toxină sau otravă, căreia noi îi zicem alcool și invers: cu cât o băutură are o mai mică cantitate din această otravă, e mai puțin vătămătoare.

Băuturile alcoolice nu sunt ceva inerent firii

noastre. Probă: dacă dăm pentru prima oară unui copil să bea, el nu primește sau plânge. Incetul cu incetul însă omul se deprinde cu alcoolul, el devenind chiar ceva absolut necesar, ca orice substanță toxică.

Pe cale bucală, în cantități mici, alcoolul produce o senzație de căldură, de arsură dealungul esofagului și în stomac. În cantități mari deodată, el poate produce arsuri violente, asemenea vitriolului; bolnavul nu mai poate înghiți și, după puțin timp, moare în chinurile cele mai îngrozitoare.

Luat în cantități obișnuite, alcoolul trece, din stomac și intestin, direct în ficat și de aici, prin sânge, se răspândește în tot corpul și excită sistemul nervos.

Vasele capilare se dilată, circulația devine mai activă, pulsul mai frecvent, fața mai roșie, pielea se încălzește. Indată însă corpul pierde o cantitate mare de căldură și urmează senzația de frig cu urmările ei: degerături, insensibilitate și amorțeală.

Numai așa ne explicăm cum, sub amăgitoarea căldură produsă de băutură, atâția nenorociți își găsesc moartea sigură, în timpul iernii, pe drumuri, pe străzi, ba chiar în case neîncălzite.

În același fel amăgește băutura pe lucrător, făcându-l să creadă că o excitare momentană și trecătoare, e tot una cu o înviorare și sporirea puterilor! *În realitate, alcoolul nu e folositor nimănui și-i vătămător tuturor.*

Dacă celce bea stă la căldură, devine mai expansiv și spune lucruri pe care altfel nu le-ar fi spus, în cele din urmă își pierde cumpătul, ne mai dându-și seama ce face. După puțin timp devine brutal, face scandal pentru cel mai mic motiv și de aici până la crimă nu mai e decât un pas.

Alcoolul duce la crimă, pentru-că transformă pe om într'un corp cu viață, dar fără simțire.

S'a constatat statisticește că beția ucide mai mulți oameni de cât războiul.

Urmările nenorocite ale beției ating: *cele fiziologice*, corpul bețivului, *cele morale*, sufletul lui, *cele materiale*, averea lui, și tustrele la un loc, se răsfrâng asupra societății întregi, de oarece, de pe urma beției, suferă familia, pierde neamul și omenirea în genere.

În cârciumi, localuri murdare de înșelăciune, de jaf și otrăvire,... sub influența băuturilor falsificate, mințile se rătăcesc, se pierd chiar, din care cauză nenorociții alcoolizați se bat, se înjunghie, se omoară. Un procent de 75% din numărul pușcăriașilor e recrutat din bețivi.

La cârciumă se pun la cale escrocheriile, furturile și crimele, căci beția este soră bună cu minciuna și hoția.

Beția pervertește simțul pudorii feminine și al castității. Mai mult de jumătate din tinerele care s'au dedat la prostituție, sunt fete de bețivi.

Ea ucide inocența copiilor, despre care a spus Domnul Hristos că «*Oricine a smintit pe vreunul din acești mai mici, mai bine ar fi lui să i se lege o piatră de moară de gât și să se arunce în mare*».

Beția scade simțul demnității personale sau îl reduce la zero, chiar! Și cum n'ar fi așa, când bețivul e dușmanul tăiș al bisericii?

Beția slăbește organismul și-l face mai puțin rezistent la infecțiuni și la boale. Prin aceasta, el este una din cauzele frecvente care ajută la dezvoltarea tuberculozei.

Cu drept cuvânt a zis un savant doctor francez: *alcoolismul pregătește sălașul tuberculozei.*

Să ne gândim iarăși că alcoolismul degenerază rasa și, prin aceasta, devine una dintre cele mai mari primejdii naționale!

Copiii alcoolicii sunt ființe nenorocite: slabi, palizi, degenerați, epileptici, isterici, perversi, impulsivi, imbecili, idioți, alienați sau criminali. Mulți mor înainte de a se naște sau imediat după naștere, căci alcoolismul, ca și sifilisul, este *infanticid*.

În adevăr, ereditatea joacă un rol important în omenire. Urmașii alcoolicii sunt o nenorocire socială, prin degradarea lor fizică, intelectuală și morală.

August e Comte, marele filozof pozitivist, avea dreptate când zicea despre dânșii: «*Morții guvernează pe cei vii*», căci aceștia hotărăsc durata vieții lor, ei le imprimă pecetea personalității și linia de conduită în viață.

În privința aceasta, un lucru de cea mai mare îngrijorare ne-a fost semnalat de ziare, în timpul din urmă: 80% din tinerii chemați la recrutare — din Maramureș —, au fost trimiși îndărăt la vatră, nefind apți pentru serviciul militar. Cauza acestui fapt e că Maramureșul — unde sunt numeroși Evrei — e una din regiunile cele mai bătute de alcoolism ale țării noastre.

Sub raportul economic, beția are urmări tot atât de dezastruoase: atât pentru familia bețivului, cât și pentru societate în genere.

Cârciumile împing pe lucrători la lene și răzvrătire.

Produsul muncii, mulți lucrători nu-l întrebuințează pentru îmbunătățirea traiului lor și a familiilor lor; ei continuă a trăi în mizerie, în casa lor domnește și astăzi neagra sărăcie: cârciumarul le ia totul, în schimbul otrăvii ce le administrează zilnic, cu serviabilitatea și prietenia prefăcută, caracteristică.

Pentru societate, beția — constituie o adevărată nenorocire.

Beția este cauza nenorocirilor, atât de dese, produse de automobile.

Tot ea, în mare parte, este cauza accidentelor

de cale ferată, atât de dese în timpul din urmă și cu urmări atât de grave.

Personalul inferior dela căile ferate se alcoolizează sau este atins de alcoolism cronic. Cârciumile, care funcționează în număr mare în gări și în vecinătatea gărilor, fără niciun control, îndeamnă și tentează pe acești indivizi la băutură.

Acum trei ani — ziarele spuneau că întreg personalul de serviciu al unui tren de persoane a fost arestat în gara Bărboși, fiind găsit turmentat de băutură.

Iată pe mâna cui se încredințează trenurile și deci, viața noastră!

Numai având în vedere toate aceste lucruri, se expică cum, în anul 1923, s'au băut în întreaga țară băuturi alcoolice în valoare de 8 (opt) miliarde: 5 miliarde țuică și 3 vin și alte băuturi, sumă cu care se puteau clădi 20.000 de școli pentru luminarea minții! *De fapt, azi avem în țara noastră vreo 10.000 biserici, 5.000 localuri de școală față de cele 168.000 de cârciumi.*

Și când ne gândim că Evreii, care ne furnizează otrava băuturii, nu beau aproape de loc și nu ajung niciodată în halul în care ajunge Românul nostru când se îmbată!...

* * *

După cele arătate mai înainte, întrebarea cea mai firească pe care ar trebui să ne-o punem ar fi: se poate lupta împotriva alcoolismului.

Întrebarea însăși, parcă implică în sine, greutatea nespuse de care e legată dezlegarea acestei chestiuni, ea fiind una din cele mai grave, dar și mai complexe chestiuni sociale ale vremii.

Trei factori joacă un rol de căpetenie în privința aceasta: inițiativa particulară, mentalitatea vremii și interesul fabricanților de alcooluri.

De sigur că statul poate și e necesar ca să ia cele mai drastice măsuri pentru remediarea răului; atât timp însă cât el nu va fi secondat de inițiativa particulară, care poate face adevărate minuni, măsurile Statului vor rămâne fără nici o urmare.

Ce-ar putea face inițiativa particulară?

Ea ar putea să facă tot ce-i stă 'n putință spre a îndruma pe toți acei dornici de societate, de petrecere, în orice altă parte, numai la cârciumă nu. Ori ce s'ar zice, omul e ființă sociabilă și trebuie menținut pe acest teren, canalizându-se această tendință, pe căi sănătoase însă.

Serbări, de orice fel, conferințe, teatru, biblioteci, excursii și altele de felul acesta, la care nu se beau băuturi spirtoase, iată atâtea mijloace nobile, prin care individul ar putea fi smuls din mâna satanei.

Cel mai mare aport, în această privință, l-ar putea aduce biserica.

Aici însă chestiunea e cam delicată, de oarece,

în starea actuală de lucruri, noi ne găsim pe banca acuzaților.

La creștini, zice d-rul Poenaru-Căplescu¹⁾, cel mai sfânt serviciu religios: *Leturghia* nu se poate săvârși fără vin. Înainte de moarte, creștinii sunt împărtașiți cu Sfintele Taine, la care se întrebuintează vinul. Când se slujește Taina Nunței, tinerii beau din același pahar cu vin. La înmormântare, după ce s'a terminat serviciul religios, mortul este stropit cu vin, căci vinul este simbolul vieții veșnice! Proorocul David a zis: «*Vinul veseleşte*». Mântuitorul a zis la cina cea de taină: «*Beți dintr'acesta toți*», iar la Cana Galileiei a prefăcut apa în vin.

...Aceste fapte cunoscute din religia creștină, zice d-sa, par a fi contribuit la răspândirea obiceiului de a bea.

D-l T. Păcescu, teolog și director al Nouăi Reviste Bisericești, precizează mai bine chestiunea atitudinii bisericii noastre sau, mai bine zis, a clerului, față de alcoolism. D-sa spune textual.

«*Preotul ortodox are de luptat mult de tot cu alcoolismul.*

«*Din nenorocire, chiar mulți din preoții noștri sunt stăpâniți de alcoolism. Ei sunt victima profesiunii lor... Chemați de datoria profesională la atâtea datine creștine în aceiași zi, încet, încet s'au deprins cu alcoolul și i-au devenit robi fără putință de îndreptare.*

O altă revistă, pe care nu mi-o amintesc, numără pe preoți printre «stâlpii crâșmelor» — frecuentatorii fervenți ai crâșmelor, alături de toți bețivanii.

Datoria noastră, în momentul de față, e să facem «mea culpa» și să recunoaștem că, într'o foarte mare măsură, lucrurile acestea sunt adevărate.

Cu asemenea apostoli însă, ni se va striga — cu drept cuvânt: «*Doctore vindecă-te pe tine însuși*»!

Să ne aruncăm ochii în tabăra adversă însă: sectanții, de orice nuanță, nu beau de loc și aici trebuie căutat secretul succesului lor în a face adepți.

Căci e imposibil să nu te urmeze cineva care vede că l-ai salvat dela moarte sigură: sufletească și trupească.

Ce putem face, atunci: să stăm cu brațele încrucișate?

Dar ar fi să ne compromitem cu desăvârșire, în fața tuturor celorlalte confesiuni. Atunci? Să începem lupta pe două fronturi, în ce ne privește: cu noi înșine, iar cu puținii neprihăniți — sub acest raport — pe care-i avem: lupta împotriva alcoolismului din enorie, cu mijloacele ce le avem la îndemână. Exemplul Părintelui I. Trifa din Sibiu

e mai mult de cât edificator, pentru lupta noastră: e exemplul unui distins preot-apostol ortodox.

Desigur că respectarea cu sfințenie a repausului duminical și împuținarea cărciumilor ar ajuta într'o largă măsură. Până când se va ajunge la aceasta, noi avem la îndemână *propaganda* prin scris și prin graiu în orice împrejurare. În felul acesta, vom ajunge să antrenăm inițiativa particulară și să creăm pe cel de-al doilea factor de care pomeneam mai sus: un mediu social sau o mentalitate adecuată luptei noastre!

Căci cu mentalitatea de azi, ar fi să faci operă stearpă, interpretând o luptă împotriva alcoolismului.

Să nu uităm însă nici un singur moment proverbul latin: *verba volant exempla trahunt*.

În al doilea rând, să ne mai amintim că lupta aceasta contra beției s'a mai dus și în alte țări, unde răul era tot atât de înrădăcinat ca și la noi.

Astfel de țări sunt Suedia, iar în timpul nostru Statele-Unite ale Americii de Nord.

E drept că, pe lângă greutatea nespuse ce se întâmpină în asemenea lupte din partea celor interesați — fabricanții de băuturi spirtoase, care ar putea fi totuși despăgubiți, dându-se o altă directivă fabricilor lor, în mod treptat, ca și producătorilor de prune din care la noi în genere se face numai țuică, mai vin și greutatea venite din partea consumatorilor înșiși.

Astfel se spune că, în America, unde consumația alcoolului a fost oprită cu desăvârșire chiar pe vapoare, călătorii refuză să călătorească pe vasele lipsite de băuturi spirtoase.

Nu-i mai puțin adevărat că doctorii americani constată că 90 % din relele ce bântuiau înainte în America, de când cu stăvilirea alcoolismului, au dispărut ca prin farmec.

În sfârșit, unul din cele mai minunate mijloace de luptă pentru luminarea maselor în lupta împotriva beției e *femeea*, această fină și minunată făptură, izvor nesecat al tuturor fericirilor ca și al tuturor nenorocirilor.

S'a zis: ce nu poate femeia când vrea? și cu drept cuvânt. Ce n'ar putea face ea, când ar ști să se facă respectată și iubită, având interiorul casei luminos și vesel, spre a ține bărbatul lângă sine totdeauna!

El n'ar mai avea ce căuta la cărciumă atunci, și în acea gospodărie s'ar îndeplini de minune cuvintele sfintei Evanghelii: «*Femeia credincioasă sfințește pe bărbatul necredincios și bărbatul credincios sfințește pe femeia necredincioasă*».

Acelaș lucru s'ar întâmpla, dacă ea ar ști să inspire copiilor, încă de mici, desgustul pentru băutura, iar nu cum se face astăzi la țară, unde țărancă se duce cu copiii de mână la cărciumă și-i deprinde cu băutura.

Ce minunate lucruri n'ar putea aduce mișcarea

1. Op. cit., p. 13.

femenistă, îndreptată în această direcție! Ar aduce mântuirea sufletului și trupului acestui popor atât de adânc neștiutor de nevoile lui.

Lupta împotriva beției, este lupta în tabăra lui Hristos. Sf. Carte zice: *Bețivii nu vor intra în împărăția Domnului.*

Să bem cât mai puține băuturi alcoolice, dacă nu o putem rupe cu desăvârșire cu întrebuințarea

lor, să luptăm stăruitor spre a îndruma și pe alții în această direcție și atunci biruința va fi a noastră, a legii noastre și a neamului nostru, căruia, după Dumnezeu, îi datorăm totul ce ne aparține și pe care avem datoria să-l apărăm de un dușman înverșunat.

Pr. C. GH. VARTOLOMEU

CRONICA BISERICESCA

Din lucrările Sf. Sinod în sesiunea din lunie a. c.

REGULAMENT

pentru ocuparea locurilor vacante de preoți parohi și de preoți ajutoari în eparhiile unde nu se practică alegerea.

Art. 1. — *Indată ce o parohie s'a declarat vacantă, protopopul redactează și trimite spre publicare toate condițiunile concursului, la curierul sau buletinul eparhial.*

Taxa de publicare se stabilește de Consiliul eparhial. În publicare se va arăta:

- Numele parohiei cu filialele și cătunele ce-i aparțin.*
- Numărul sufletelor din parohie și filiale.*
- Cât pământ cultivabil are?*
- Cât salar se dă dela Stat?*
- Dacă are sau nu casă parohială?*
- Ce alte venituri sigure mai are?*

Art. 2. — *Până în termen de una lună zile dela data publicației, doritorii a ocupa parohia vacantă, trebuie să înainteze protopopiei respective cererile însoțite de actele necesare.*

Art. 3. — *Orice vacanță de parohie se completează prin înaintare, transferare, sau prin o nouă hirotonie.*

Art. 4. — *Acel care solicită transferarea, va alătura la cererea sa:*

a) *Dovada că are o vechime de cel puțin 3 ani în parohia de unde voește a se transfera.*

Excepție dela această regulă se poate face în caz de forță majoră, cu avizul Consiliului eparhial.

b) *Memoriu asupra activității sale religioasă morală, socială și economică, cum și asupra felului în care a îndeplinit ordinile Chiriarhale.*

c) *Dovadă că n'a fost pedepsit de Consistoriu.*

Art. 5. — *Protopopul respectiv, primind cererile și actele, le va examina cu toată atențiunea și va raporta, dându-și părerea motivată asupra lor, în urma unei inspecțiunii speciale făcută în parohia în care a servit până atunci.*

Dacă candidații n'au actele în regulă, cererile nu se vor lua în seamă.

Art. 6. — *Raportul protopopului cu actele în cauză*

se trimite Chiriarhiei, care o predă spre studiere și referire Consiliului eparhial, secția bisericască (art. 144. lit. h, Statut).

Art. 7. — *Chiriarhul, primind referatul Consiliului, dacă îl găsește întemeiat, îl aprobă; dacă nu, sau hotărăște a se face o nouă publicație pentru ocuparea locului vacant, sau poate numi pe care va crede de cuviință dintre ceilalți candidați.*

Dacă în parohia devenită vacantă este un preot ajutător, el poate fi avansat paroh, cu obligațiunea de a îndeplini condițiunile de studii și a prezenta memoriul în privința activității sale pastorale asupra căreia consiliul eparhial va referi.

Art. 8. — *La orice transferare, se preferă preoții parohi, apoi cei ajutători din eparhie, se pot transfera și în alte eparhii, dacă prezintă condițiuni superioare.*

Art. 9. — *La transferări, se ține seamă de gradul de studiu al candidaților.*

Diplomații Seminarului nu se pot transfera la orașe.

Preoții hirotoniți pe baze de legi și dispoziții excepționale pentru anumite parohii din anumite provincii, nu se pot transfera decât în parohii similare din aceeași provincie.

Art. 10. — *Când o parohie vacantă nu se poate ocupa prin avansare sau transferare, se va aproba o nouă hirotonie.*

Art. 11. — *Candidatul care va solicita hirotonia, va trimite protopopului cererea sa însoțită de următoarele acte:*

- Act de naștere și botez.*
- Diploma de absolvire a studiilor teologice, cum și testimoniile studiilor anterioare.*
- Act de situația militară.*
- Act de căsătoria civilă și religioasă.*
- Certificat de purtarea avută, dela preotul din parohia unde trăește, dacă a absolvit școala mai de mult.*
- Certificat de ocupația avută după terminarea școlii teologice.*

Dacă nu este preot acolo, va prezenta certificat dela protopopul respectiv.

Art. 12. — *La recomandarea și aprobarea pentru hirotonie se va urma conf. art. 5—7 din acest regulament.*

Art. 13. — *Aceleași dispczițiuni se vor păzi și la ocuparea locurilor vacante de preoți ajutători.*

Art. 14. — *Acest regulament intră în vigoare pe data publicării lui.*

REGULAMENT

pentru ocuparea locurilor vacante de protopopi și revizori bisericești în eparhiile unde nu se practică alegerea.

Art. 1. — *Spre a putea fi numit protopop, se cere:*

a) *Titlu de doctor sau licențiat în Teologie dela o facultate de Teologie ortodoxă, sau absolvenți ai Institutelor și Academiilor Teologice.*

b) *O vechime de cel puțin 5 ani în preoție sau diaconie.*

c) *Activitatea pastorală din care să se constate vrednicia candidatului.*

Art. 2. — *Numirea se face de către Chiriarh pe pe timp de 5 ani. La împlinirea termenului poate fi numit din nou pe câte un period de 5 ani, dacă dovedește că merită încrederea aceasta. De asemenea, poate fi desărcinat de oficiul protopopesc, dacă Chiriarhul constată nepricepere, indolență sau rea credință.*

Art. 3. — *La numire, ca și la desărcinare, Chiriarhul poate lua avizul consiliului eparhial — secția bisericească.*

Numirea sau desărcinarea, se comunică Ministerului spre știință.

Art. 4. — *Drepturile și datoriile protopopilor sunt cele fixate în lege și statut.*

Art. 5. — *În aceleași condițiuni se numesc și revizorii bisericești eparhiali.*

Art. 6. — *Acest regulament intră în vigoare pe data publicării lui.*

Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

Aceste regulamente s'au votat de Sf. Sinod și s'au adoptat cu unanimitatea voturilor celor prezenți, în ședința dela 23 Iunie 1926.

Președinte,

Patriarh, † **MIRON**

(s.s.)

Secretar,

† GRIGORIE al Aradului

Din lucrările Sfântului Sinod

în sesiunea din Iunie a. c.

Comisiunea pentru Justiția Bisericească.

Precum s'a putut vedea din dările-de-seamă ale presei zilnice, în sesiunea din Iunie a. c. a Sfântului Sinod s'a ținut seamă de ce trebuie făcut ca urmare la Legea Unificării Bisericii. Anume, s'au lucrat regulamentele de trebuință pentru buna funcționare a legii. A trebuit să se lucreze și un regulament pentru Justiția bisericească. În cele de mai la vale, dăm raportul Comisiunii cu care ea a înaintat acest regulament. Acest raport e lucrat de Vlădica Vartolomei al Râmnicului. În el, cititorul va găsi inspirațiunea înaltă, Puterea de pătrundere a obiectului, așternerea fru-

moasă în podoaba graiului și maestria de a fixa caracteristica deosebită a ideologiei bisericești, Vlădica Vartolomei este marele nostru inginer hotarnic, care știe să tragă granițele firești ale proprietății noastre sufletești și să scoată la lumină realitatea proprie a posesiunii noastre morale. De aceia acest raport trebuie citit cu luare-aminte, ca o piesă de filozofie juridică bisericească:

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Punctul central, de care s'a călăuzit comisiunea în precizarea proiectului de regulament, ce i s'a încredințat de către Sf. Sinod, cu privire la aplicarea în fapt a justiției bisericești, a fost, că justiția bisericească nu e nici distributivă, nici comentativă, ca cea de drept comun, ci e numai *educativă*. Dece? Pentru că justiția bisericească nu-l are în vedere pe individ, cu toate interesele lui vremelnice, ca justiția de drept comun din cadrul laic, ci ea are în vedere numai Biserica Mântuitorului Hristos, ca instituție socială și specială, cu scopuri, indatoriri și atribuțiuni proprii, de cari sunt răspunzători toți ceice le dețin într'un fel sau altul. Prin justiția bisericească, deci, nu se distribuie *drepturi*, ca prin cea de drept comun, ci se consolidează numai *datorii*.

Ca atare, pornind dela preocuparea bunei funcționări a unei astfel de justiții, comisiunea s'a simțit datoră să precizeze limpede, cui i se cuvine dreptul să reprezinte și să mănuiască în Biserica Mântuitorului nostru, o astfel de justiție.

După Sfintele Canoane, după tradiția cea neîntreruptă la ortodoxi până azi, cum mai ales după înseși dogmele Bisericii noastre, reprezentarea și mănuierea în Sfânta noastră Biserică a acestei justiții, nu o poate avea, decât Chiriarhul.

În autoritatea lui juridicțională, justiția bisericească intră ca un element organic întregitor, tot așa ca și drepturile de cărmuitor, de învățător și de sfințitor, pe care Chiriarhul le posedă în plină stăpânire, până a-și merita chiar titlul său tradițional de „stăpân” și până a-l fi îndreptățit pe Sf. Ciprian să afirme că „Episcopul este în Biserică și Biserică este în Episcop”.

Față de aceste socotințe, peste cari nimeni nu poate trece, comisiunea a căutat să-i pastreze Chiriarhului, sub raportul juridic, toate prerogativele sale canonice și dogmatice, care se reduc în proiectul de față, la cele următoare.

1) În primul rând, numirea, atât a membrilor cari compun instanțele de judecată bisericească, cât și a inșiși apărătorilor de pe lângă aceste instanțe, o deține chiriarhul, care e de altfel reprezentat și personal, în instanță, de către Revizorul Eparhial, ca procuror bisericesc. În acelaș timp, tot Chiriarhul este cel care ordonă, prin delegații săi, atât anchetările, cât și dările în judecată ale subalternilor săi, găsiți vinovați de ei; și în fine, tot el este care aprobă sau respinge sentințele pronunțate de instanțele de judecată regulamentare. Mai mult chiar decât atât,

Chiriarhul are și dreptul personal să aplice, după proiectul de regulament care vi se prezintă, pedepse deadreptul pe cale administrativă subalternilor săi, ca cele bunăoară dela Art. 4 § 1, literele a și g, care i se garantează de regulament prin art. 62.

Din punctul de vedere al autorității chiriarhale deci, Sf. Sinod poate să primească, spre votare și aprobare, proiectul de față, cu toată încrederea.

Personalul bisericesc, căruia i se aplică proiectul de regulament, prezentat de comisiune, este însă mult mai numeros de altă dată; pentru că, în el se cuprind nu numai preoții și diaconii ca până aci, ci se cuprind și monahii, cum și cântăreții și paraclisierii, conform de altfel și spiritului legii celei noi adică, se cuprind toți subalternii Chiriarhului cari dețin în Biserică îndatoriri și atribuțiuni dobândite dela Chiriarh, prin hirotonie și prin hirotesie.

Personalului acestuia subaltern, proiectul de față îi delimitează aproape întregul său câmp de răspunderi bisericești, prin arătarea în câteva articole: 1). A vinelor cari i se pot imputa 2). A pedepselor cari i se pot aplica și 3). A vinelor mai mari și a pedepselor lor corespunzătoare, pe cari Consistoriile nu le mai pot aplica deliberativ, ci deadreptul, din oficiu. Prin enumerarea acestor vini și pedepse, comisiunea a ținut să prevină, din motive de prevenire și de stimulare de ordin pur educativ, întregul personal bisericesc subaltern, de toate responsabilitățile, pe cari i le-au pus pe umeri hirotonia sau hirotesia arhierască și de cari el trebuie să țină seamă, întrucât și le-a luat și *continuă* a le purta, de bună voe.

În dorința însă, ca demnitatea personalului nostru bisericesc să nu sufere nicio atingere injustă, chiar în cazul vinovățiilor legal constatate, comisiunea, nu numai că a rânduit să se desfășure în larg modul de procedare al tuturor instanțelor de judecată, prevăzute în legea bisericească decurând promulgată, dar a căutat prin termene, precis fixate, să grăbească rezolvarea tuturor invinuirilor, aduse întregului personal bisericesc. Mai mult decât atât; comisiunea a prevăzut, în proiectul său, chiar dreptul de revizuire, pentru preoți și diaconi, al sentințelor lor de condamnare, rămase definitive, pentru cazurile, când vor putea să aducă acte scrise și favorabile cauzei lor, pe care, din diferite cauze de *forță majoră*, nu le-ar fi putut prezenta în instanțele judecătorești de până la definitivarea sentințelor lor de condamnare.

În același timp, comisiunea a ținut să stabilească și condițiunile și calitățile, pe cari trebuie să le îndeplinească, nu numai toți membrii tuturor instanțelor judecătorești, cu responsabilitatea de altfel supravegheată îndeaproape și cu sancțiuni de către anumite organe de control, dar a ținut să stabilească și calitatea și condițiunile, pe cari trebuie să le întrunească chiar reclamanții și martorii. Dintre aceștia, s'au exclus cei de alte confesiuni, pe care totuși Comisiunea ar fi de părere, ca regulamentul să-i admită ca mar-

tori, numai pentru cazul, când ar fi citați în descărcare, de preoții și diaconii dați în judecată.

O măsură nouă de asemenea s'a luat de comisiune, față de reclamanți, cari de multe ori n'au altceva împotriva personalului bisericesc decât ranchiune personale și interese de vătămare de tot felul, și nu vini de imputat, în felul în care se trudesă să le prezinte justiției bisericești. Pentru a se curma acest nenorocit obicei de răsbunare împotriva personalului bisericesc din partea tuturor aceluia, pe cari necredința și impietatea lor îi transformă în prigonitori de meserie ai clerului nostru, atât la orașe cât mai ales la sate, unde mai e și multă ignoranță, comisiunea a prevăzut, în proiectul ei de regulament, pedepse, cari pentru simpli mireni se reduc la îndepărtare din sânul Sf. Biserici pe ai cărei clerici au căutat să-i țină, până la pocăință. Înlăsnindu-i deci autorității episcopale puțința de a conlucra la educarea întregului personal bisericesc subaltern al ei prin folosirea și a sancțiunilor stabilite de înseși sfintele Sinoade Ecumenice, și îndatorindu-o în același timp ca să țină seamă în deaproape, chiar în cazul aplicării sancțiunilor, pe care orce Chiriarh este ținut s'o sporească cu orce preț, comisiunea nădăjduiește să fi găsit, prin proiectul ei de regulamentare a justiției bisericești din întreaga Românie ortodoxă, cele mai mulțămitoare formule de aplicare a ei.

În această temeinică credință, comisiunea socotește că are dreptul să fie și bucuroasă și sigură de reușită, în vederea mai ales a faptului fericit că ea a avut prilejul să se călăuzească în lucrările ei și de vederile Preoțimii din Basarabia, Bucovina și Ardeal prezentate prin Chiriarhii respectivi și chiar să colaboreze în timpul din urmă cu o foarte numeroasă și competentă delegațiune a Preoțimei din capitală, de ale cărei vederi comisiunea a ținut seamă peste tot, unde ele i s'au părut îndreptățite. Vederile acestea i se vor semna Sf. Sinod la locul unde au fost primite în proiect, de comisiune.

Cu aceasta, comisiunea are deosebitul respect să-și creadă mandatul terminat, rugând pe Sfântul Sinod să dispună asupra proiectului ce îl depune la birou cum va binevoi să găsească cu cale.

Primiți, Vă rugăm, Înalt Prea Sfințite, asigurarea deosebitei Noastre smerenii.

Referent † VARTOLOMEI
al Râmnicului, Noulul Severin

Cuvântarea Prea Sfinției Sale Episcopului VARTOLOMEI al Râmnicului, la deschiderea Adunării Eparhiale din eparhia Olteniei.

Precum se știe, în toate eparhiile românești ortodoxe, s'au ținut după Paști, în anul acesta, întâiele Adunări eparhiale după prevederile nouăi legi a Autonomiei și Unificării Bisericii. Eparhiile de peste munți au mai avut de acestea, eparhiile celelalte întâia oară începeau sălucreze cu acest nou chip de cârmuire. Dar chiar și

eparhiile de peste munți (*dieceze*, cum își zic ele acolo, după chipul apusean) nu-și mai aveau această întocmire a vieții lor chiar în chipul în care îl mai avuseseră. Legea cea nouă a Unificării, deși înrăurită de legiuirea sub care au trăit Românii de peste munți cu Biserica lor, nu era în totul legea cea veche. Deaceea și pentru ei Adunarea Eparhială din anul acesta era ceva nou. Asta a răsuflat și în scrisul unora din revistele bisericești de peste munți. Asttel, revista *Legea Românească* din Oradea Mare scria, în vremea Adunării eparhiale (sub legea veche se făcea la Duminica Tomei, sub asta nouă la a Samarinencii) că, de aici înainte, ne putem lua rămas bun (adică Biserica de peste munți) dela legea sub care acea Biserică a trăit vreme de peste o jumătate de veac, și începem a trăi după o legiuire nouă. Cu atât mai mult această noutate a trebuit să răsune în graiurile bărbaților din eparhiile care nu mai avuseseră o asemenea lege, cum au fost toate eparhiile fostului regat și ale Basarabiei și cea a Bucovinei. Adunările din aceste ținuturi bisericești erau cu adevărat ceva nou și ele trebuiau înfățișate ca atare. Ar fi un interesant capitol, dacă cineva s'ar apuca să facă o dare-de-seamă despre toate acele graiuri și cuvântări, multe din ele ale ierarhilor noștri, la deschiderea Adunărilor, cum și despre chemările făcute pentru venirea la aceste adunări, așa cum este de interes când se face o dare-de-seamă despre *pastoralele* pe care le dau ierarhii noștri la marile sărbători creștinești.

Noi încă din n-rul pe Aprilie al acestei reviste¹⁾ am semnalat cuvântarea rostită cu acel prilej de către Prea Sf. Sa Episcopul *Vartolomei* al Râmnicului și, după făgăduința făcută acolo, ne întoarcem la ea, pentru a o aduce la cunoștința cititorilor noștri în întregimea ei. În adevăr, acea cuvântare nu este numai un document eparhial, care trebuie să rămâie cunoscut numai în granițele eparhiei pentru care a fost ținută, nici nu este numai un document obișnuit pentru deschiderea unei adunări, ci este o urzire în care se zugrăvește, pentru știința tuturor, o clipă cu totul nouă în Biserica noastră. Și apoi ea ni se înfățișează însoțită de o tâlcuire pătrunzătoare, care nu trebuie să scape niciunui din ceice urmăresc și se gândesc ce va fi această nouă răspântie spre care s'a pornit Biserica noastră. Pentru ochiul bărbatului cu simț social și juridic, ca al Vlădicăi *Vartolomei*, clipa aceasta nu se înfățișează numai ca o schimbare a unui fel de administrațiune, ca o trecere dela o lege la alta, cum vor vedea mulți, fără o străbatere deosebită a zării; ci fapta trebuie văzută în urmările ei, în coardele noi pe care le face să zbârnie, în puterile bune sau rele pe care le va face să se dezlănțuie. Fără îndoială că ochiul nedepins nu poate deosebi tot ce se ascunde în pânza nețesută încă a viitorului.

Dar ochiul omului strunit prin disciplina cugetării și

a celui deprins a socoti realitățile sociale vede mai departe și poate spune ce va fi, în felul unui descoperitor al viitorului.

Nu a fost așa, de pildă, cu *Paul Dechanel*, fostul prezident al Republicii franceze, care, cu 20 ani înainte, în cartea sa *Politiques et Hommes d'Etat*, a spus că viitorul război va izbucni din Balcani (încăierarea Serbiei cu Austria)! Tot așa și aici... Multe se pot prevedea. Și deaceea e bine să urmărim ce a spus un bărbat cu privirea ageră, ca a Prea Sfințitului *Vartolomei*. Și chiar dacă nu e vorba de a ști ce va fi mai târziu, dar tot e de preț a ști cu ce tâlcuire un bărbat de cugetarea Prea Sfinției Sale însoțește noua fază în care intră Biserica românească. Iată pentru ce noi am socotit de datorie să reproducem aici toată cuvântarea Prea Sfinției Sale, care se poate citi în cele ce urmează:

O lege de Stat ne întovărășește de astă dată pe clerici și mireni, în jurul Altarelor noastre străbune, nu pentru a ne întregi sau vădi unitatea credinței și a evlaviei noastre, în care am fost crescuți din pruncie și pe care le-am păstrat cu o nestrămutată îndârjire din moși și strămoși; ci pentru a-i reînsofla sfintei noastre Biserici, — prin însuși zelul și avântul zămislit din însăși credințele acestei Biserici, — puterea și rolul de care, atât neamul românesc, cât și toată lumea de azi au atâta nevoie.

Dar au oare nevoie neamul românesc și lumea de azi de puterea credinței ori de bătrâna și atât de încercata tărie a așezărilor ei? Da, pentru că și în viața și în lumea de acum, echilibrul dezvoltării și al armonizărilor lor sociale s'a clătinat cu putere și aproape s'a rupt. Da, pentru că în vremile de astăzi s'a uitat și se uită mereu datorita și fireasca nevoie de a se pune în valoare *elementul moral*, pe care Creatorul l-a plămădit în noi din primele zămisliri de viață ale chipului nostru și care ne servește, după legile Lui, de dreptar și de mijloc pentru înălțările noastre spre culmea de ideal și infinită nobleță căutate de suflet.

Da, pentru că puterea și menirea sfintei noastre biserici cuprind, în zăcămintele lor nepătrunse, taina refacerii noastre sufletești și morale, în cea mai înaltă și în cea mai dedeplină măsură, ca unele ce apar ca un fel de canale și valuri de legătură directă între duhul lui Dumnezeu și omul lăuntric, adică între adevărul etern și sfânt și senin ca lumina și deapurarea viu, și între destinul vieții. În fine, da; pentru că, prin biserică și credințele ei, adică prin contactul acesta dintre Dumnezeu și dintre întocmirea atât de nepătrunsă a lăuntrului nostru, s'a izbutit oricând și oriunde, să se pună în cea mai înaltă și în cea mai utilă valoare *elementul moral*, adică acel oțel al însuflării divine, fără de care viața s'a văzut pierzându-și dintr'odată și *echilibrul și vloga și drumul inobilărilor* și al desăvârșirilor ei infinite, și chiar și însăși *sarea* sau sucul comun și organic prin care viața se poate păstra nesfârșit pe pământul acesta.

Dar oare ne cere — cum ne spune mereu — vremea de astăzi *elementul moral*? Da! Pentru că ne găsim cu căile lumii înfundate în tristețe, în amar și în asprime până la țâșniri necrezute de întărâtări agresive, mai ales din partea

1) Vezi pagina 232 de acolo.

clasei de jos ; și încă chiar la popoarele cu o foarte încercată vechime și ou o destul de îmbelșugată cultură. Cum se explică? De sigur, prin lipsa de punere în valoare a elementului moral care există în noi și pe care îl râvnește viața trăită, dar care tânjește în uitare. Dar este oare lumea de astăzi lipsită de elementul moral, când ea numără pentru mai toate înaintatele sale popoare aproape 2000 de ani de viață creștină?

Da! Pentru că armele pe care le-a dobândit omenirea prin credința creștină, în loc să le folosească la sporirea acestui element moral infinit ca puteri, ea le-a întors și le-a răsturnat peste el, înăbușându-i vigoarea și suprimându-i rodirea, mai ales, la așa numiții cârmuitori de popoare.

Intre armele de care vorbesc, sunt, în primul rând două care, prin natura lor, erau indicate de Domnul ca cele mai proprii și deci ca cele mai de folos ca să se desamortească și să se desăvârșească prin ele în om și în lume elementul moral. Armele acestea sunt: *libertatea și independența*.

„Dumnezeu este libertate“¹⁾, ne spune Sfântul Apostol Pavel în sfânta noastră credință creștină; și deci și omul care este făcut după chipul și după asemănarea ceresului, Tată, trebuie să fie și el tot ca izvorul din care a eșit, adică tot libertate.

„Adevărul liberează“²⁾, zice însuși Mântuitorul Hristos, și deci și omul care a fost făcut să-l cunoască și să se folosească de el, trebuie să-l poată căuta și găsi și prin el însuși, ceiace, firește, nu poate să facă decât prin independența gândirii.

Pe aceste două arme însă, mai ales după trecerea lor din codul moral al Sfintei Evanghelii în codul juridic al Constituțiilor din vremurile noastre, omenirea le-a întors împotriva ei însăși, pentru că, în loc să le pună în serviciul *altruismului și al superiorizării și înobilării vieții*, ea le-a pus, împotriva, numai în folosul *egoismului și al animalității* organice din propria-i fire. Lucrând în felul acesta, s'a ajuns din ce în ce mai cu grabă la sporirea egoismului nostru, devenit pentru azi, atât de cotropitor și trufaș, încât ne silește, ca pe selavii și uneltele, lui, ca tot ce gândim și împlinim pe țărâm, fie economic, fie politic, fie chiar cultural, să nu fie decât *interes personal și aliment al vieții noastre de patimi*, adică decât un fel de strânsură cu inutile prisosuri, bună pentru simpla conservare a vieții dar păgubitoare de moarte pentru adevărata dreptate și pentru adevărata valoare.

Cine ne dovedește starea aceasta de lucruri? Concurența pe viață și moarte, — desigur, — în care se zbate lumea de pe tot globul terestru, atât pe țărâmul politic, cât și pe cel economic și chiar și pe cel cultural, întrucât, prin polemica lor fără sfârșit, cei mai mulți din savanții moderni apar de multe ori tot așa de trufași ca și însuși bătrânul Satana-Lucifer. Concurența aceasta deci pe viață și pe moarte, pe care oricine o poate vedea și pe care nimeni n'o mai poate ascunde, este cea mai pipăită dovadă, cum că lumea de azi și-a pierdut echilibrul și e pe cale să-și sece chiar și însăși vlaga vieții și să meargă deadreptul îm-

potriva drumului ei de lumină ce îi este precurs; pentru că, lăsând în uitare elementul moral și folosindu-se de însăși armătura creștină de mai sus împotriva fundamentului ei sufletesc, ea și-a pierdut de astădată însuși scutul său comun și organic sau sarea eternă care o poate păstra.

Starea de lucruri fiind astăzi așa, se pune întrebarea: Ce avem de făcut? Nimic altceva, decât să ne slujim în mod sincer și din nou de armătura aceea care, ori-de-câte ori a fost folosită după datina și tradiția ei, a renăscut viața, însuflându-i pe deplin și fără zăbavă, o puternicie, o înobilare și o idealizare morală de o superioritate fără, precedent sau egal.

Dar în mâinile cui se află această armătură? Desigur în mâinile celor hirotoniți. Și se află în mâinile lor nu numai pentru că ei sunt pregătiți anume pentru înțelegerea ei, pentru că sunt și juruiți prin hirotonia lor, să prefacă armătura aceasta a vieții pe care o găsesc gata în biserica lor, în cetate de fericire și pace chiar aci pe pământ. Prin pildele și trudele lor și prin investirea Duhului Sfânt, clericii sunt rânduiți de Hristos, să pogoare pentru lumea de aci împărăția din cer.

Alături de ei, este drept că Biserica le-a recunoscut necurmat și credincioșilor laici dreptul de a ceti și folosi chiar prin ei înșiși Sf. Scriptură, dar necurmat sub privegherea Sfintei Biserici și luând și dar sfânt dela clericii, prin Sfintele Taine ale vieții creștine. Pe calea aceasta, laicii s'au putut desăvârși în virtuți creștinești, mai ales ca Mucenici, Anahoreți și Monahi, până a-i dăruii sfintei noastre Biserici pe cei mai mulți dintre sfinți. D-voastră, mireni, nu aveți însă în Biserica noastră puterea și harul împărtășirii Duhului Sfânt, care se revarsă peste viața creștină prin Sfintele Taine. Acestea le aparțin, în cadrele acestei sfinte Biserici, numai celor hirotoniți, adică numai clerului ei, așa cum s'a rânduit de Sf. Apostoli și cum s'a urmat prin șirul neîntrerupt de ierarhi următori, și prin hotărârile de sinoade și mai ales prin sfintele noastre tradiții până în ziua de azi.

Cunoscut să ne fie la toți că dintru început în Biserica creștină s'au stabilit două straturi de lumi și anume: una care poate învăța și poate pecetlui totdeauna cu pecetia și cu darul Duhului Sfânt pe orice creștin, și alta care poate învăța cele ale mântuirii de suflet și prin ea, dar care nu se poate pecetlui cu Sfintele Taine, nici pe ea, nici pe alții.

Aceste două straturi de lumi au lucrat în Biserica Domnului nostru dintru început împreună, formând Biserica cea luptătoare și vie. Astfel, la Sinodul Sfinților Apostoli, ținut în Ierusalim, la anul 52 d. Hr., au luat parte și reprezentanții din masa mireană, însă cu vot consultativ și în picioare, adică numai ou părerea și sfatul.

Sfântul Ciprian ne spune, de asemenea, că el obișnuia să increze ca episcop în conducerea treburilor sale, călăuzindu-se întotdeauna și de părerea gloatei mirene, dar tot consultativ, adică ținând mulțimea tot în picioare (stange pede), pentru părere și sfat, pe când clericii ședeau jos. La Sinodul I ecumenic, convocat de Sf. Impărat Constantin cel Mare la 325 d. Hr., pe lângă cei 318 Sf. Părinți, care au format adevăratul Sobor ecumenic și pe lângă foarte

1. Ep. II către Corinteni C. III, v. 17.

2. Ev. Ion C. 8 v. 32.

mulți diaconi și preoți, găsim că au luat parte și foarte mulți dintre mireni, ba încă unii din ei fiind chiar filozofi de credință păgână; dar tot numai consultativ lucrară și aci, rămânerea lor în adunare întâlnindu-se după documentele vechi numai până la 15 Iunie, adică numai în intervalul cât a durat emiterea de opinii și consultarea mulțimii.

Rezultă deci că, în Biserica noastră, lumea bisericească censacrată prin darul hirotoniei, adică clerul a fost singura lume căreia i-a revenit necurmat sarcina și dreptul de a lua hotărârile și de a le executa; elementul mirean fiind în toate aceste genuri de acțiuni numai o pârgie de sprijin și un izvor de lumină, pentru întărirea și mai ales pentru înlesnirea aplicării hotărârilor luate.

Procedura aceasta s'a urmat în Biserica creștină cea de a toată lumea aproape necurmat până în veacul al IX-lea la romano-catolici și până în veacul XI-lea la ortodocși. Dela aceste date, tradițiunea, urmată atâtea secole, se opri. Se opri, pentru că laicii, răcindu-se tot mai mult de credință, începură să fie preocupați, din ce în ce tot mai mult, de profituri vremelnice pe seama Bisericii, făcându-se, în acelaș timp, vinovați și de subminarea duhului ei evanghelic, prin fel de fel de patimi și lupte. Starea sufletească de care ajunsese să pătimizească Biserica din pricinile mirenești de mai sus, s'a caracterizat de Greci cu cuvântul = ὄχλος, care însemnează „lume de nimic” și prin care s'a istoricizat epoca tristă din care mireni au început să-și pună Biserica în neputință de a le mai însenina și reface sufletul, de a le mai înobila și îndulci viața și de a înlesni mântuirea.

Totuși procedarea aceasta, părăsită, cum vedem, de foarte multă vreme, de întreaga Biserică creștină, a reînviat din nou în vremurile noastre; dar de astă dată numai în două biserici naționale din întregul trup universal al vechei ortodoxii. Una dintre aceste două biserici fu *biserica sârbească*, cuprinsă ca teritoriu în statul austriac; iar cea de-a doua, care li urmă și o *imită* pe aceasta, fu *biserica română* din regatul ungar.

Care a fost motivul, pentru care numai aceste două biserici s'au reîntors la un eșezământ și vechiu și părăsit, după cum arătăm? A fost numai nevoia *conservării naționale* a Sârbilor din Austria și a Românilor din Ungaria.

Fiind pentru întreaga viață streajă și îndrumătoare cu puteri și înrâuriri de cetate nebiruită în lume ¹⁾, Biserica poate, prin așezările și darul duhului ei, nu numai să desăvârșească și să mântuiască viața pentru pământ și cer dar mai are și darul de a o întări și conserva pe pământul acesta, chiar dacă omul s'ar afla povârnit sub lanțurile vreunei robii, fie civilă, fie socială, fie națională.

Deci, din motive, precum vedem, mai mult de conservatoare națională a vieții, și nu atât din motiv de desăvârșire și de mântuire de suflet, biserica sârbă din Austria cea dintâi, și biserica românească din Ungaria, după ea, se văzură nevoite să absoarbă, ca într'un fel de Stat de credință, cu baza în sfintele Altare, și cu garanția

în libertatea conștiinței, două treimi de mireni, adică cât mai multe elemente din masa poporului lor național, introducându-i pe mireni chiar în administrația lor bisericească propriu zisă, în loc de a-i fi reținut numai tărâmul cultural și economic, cum ar fi fost firesc.

Privită în luminile nevoilor de atunci ale vieții neamurilor în cauză, suntem și vom fi cu toții deapurarea de acord că numai printr'o întocmire socială de felul acesta au putut, atât Sârbii din Austria, cât și Românii din Ungaria, să-și păstreze și chiar să-și lumineze masa națională a popoarelor lor. Cooperarea între clerici și laici deci n'a revenit în Biserica ortodoxă a acestor două popare din nevoia de adaptare a Bisericii la înaltele ei scopuri, adică din trebuința vreunei urgente superiorizări și desăvârșiri sufletești, ci aproape numai din trebuința conservării și a întăririi ființei lor naționale. Dacă ar fi fost altfel, desigur că și alte biserici ale Orientului ortodox s'ar fi organizat la fel.

Totuș, pentru că prin acest fel de cooperare s'au consolidat în Ardeal stări încheigate și s'a ajuns la unele roade bune pentru Biserică, noi ierarhii și clericii din Vechiul Regat și din celelalte provincii românești reunite, am primit ca această legiuire să fie generalizată în întreaga Biserică ortodoxă română. Și am primit această tovărășie de muncă creștină cu scumpii noștri mireni nu numai pe picior de egalitate ca număr, cum ne gândeam le început, ci am convenit, fără vre-o împotrivire, să fim chiar majorați, ca în Ardeal, de 2/3 mireni. Și aceasta am făcut-o cu inima deschisă și cu cuget senin, pentru că am avut și avem toată încrederea în râvna mirenilor noștri, de a-L urma, alături de noi, pentru lecuirea morală a relelor de azi, pe Mântuitorul Hristos și poate chiar mai cu zel decât noi. Pentru poporul român, înțelepciunea și râvna de bine au fost și sunt înzestrări care au apărut cu puteri fără seamăn în istoria lui, ori-de-câte-ori i-a fost dat să-și treacă prin primejdii de moarte dreptul lui la viață; și întemeiați pe acest adevăr, ierarhii din Vechiul Regat și din celelalte ținuturi alipite, și-au cerut pentru biruirea crizei morale de azi masa numerică de cooperare cu mireni în proporția celor 2/3 din Ardeal.

Facem deci cel mai călduros apel la toți distinșii membri ai acestei Adunări bisericești din Oltenia noastră, ca în trupul nou pe care Dumnezeu Strămoșilor noștri ni l-a dat de astădată în România întregită mai mult din dragul de noi, decât pentru meritul nostru, să turnăm un suflet nou, rupt totuși tot din vechiul suflet al rasei și al istoriei noastre, căci numai acest suflet e pentru noi viguros și încercat. Biruind uriașa împilare de veacuri numai cu acest suflet al rasei și al istoriei noastre, poporul român a izbutit, chiar pe vremurile cele mai vitregi, să-și făurească o individualitate de curaj și blândețe și să-și croiască o civilizație populară, care a făcut și va face deapururi admirabile tuturor celor ce o cunosc în deaproape.

O singură pildă despre aceasta și este de ajuns. Un învățat spaniol, cu renume mare, luând parte, acum câțiva ani, la inaugurarea Universității din Cluj, a rămas uimit de puternica individualitate sufletească și etnică a poporului românesc, exprimându-se în vorbirea sa de salut, că

1. „Eu am venit ca lumea viață să aibă și mai mult să aibă”. (Ev. Ioan, Cap. 10, v. 10).

noi, Românii, suntem singurul popor din lume, care am reușit până azi să creăm cea mai frumoasă și cea mai bogată „civilizație populară”.

Cine oare a produs o astfel de superioritate a poporului nostru de jos? Desigur, sufletul lui împreunat cu sfânta Evanghelie a Mântuitorului nostru Hristos, pentru a cărei înțelegere și folosire poporul român a fost din pruncie croit prin propria-i fire, pentru că, mai ales la început, el n-oi măcar n'a citit-o din scris sau în propria-i limbă, ci a învățat-o așa, ca din iluminarea Duhului Sfânt, râvnită și meritată de sufletul lui, oum și din predicările permanente și vii ale puterii lui, oare, senină și blândă și atât de încercată prin necaz și dureri, a tradus și a întrupat prin reînvierea ei, Sfânta Evanghelie a Crucii și a Invierii Domnului nostru în însuși cadrul ei geografic și în istoria ei.

Numai așa putem să înțelegem cum s'a putut să rămână poporul român blând, iertător și jertfelnic față mai ales de vrăjmașii care l-au lovit rând pe rând, nu numai cu împilarea, ci și cu trădările lor.

Și dacă, în vremurile vechi de restriști fără seamăn și la epoci când cu toții eram destul de plăpânzi și de simpli la suflet, Biserica strămoșilor noștri a putut să ne zidească cultura în felul miraculos de mai sus, cum nu va putea ea astăzi, când ard în mâinile ei atâtea puteri și lumină să nu desăvârșească această cultură, ca formă și fond de ideal infinit, adică așa cum o urmărește și o vrea omnirea de pe globul acesta? Să îndrăznim deci a lucra la zidirea culturii prin puterea Bisericii noastre, mai ales azi când Biserica aceasta își are cu ea la noi toți Români uniți într'un Stat și patria lor întregită și o Coroană de puteri și virtuți atât de profund adâncită în popor, cum și un oler românesc garantat prin sângele și sufletul lui, ca mădular odrăslit din adevăratul popor, și din ce în ce mai format, mai zelos și mai convins de chemarea și de puterile lui!

Rog deci pe bunul Dumnezeu, să ne dea tuturor celor din Adunarea aceasta olteană sufletul viguros și înțelept și de jertfă al strămoșilor noștri, spre a putea folosi pentru țară și neam tot depositul sacru al duhului zămislit în popor de Biserica noastră, singura prin care s'a spintecat cu nădejdi divine năprasnicul val al durerilor noastre și care ne a înlesnit să suim prin aceste nădejdi și Calvarul și Piscul aproape numai visat al tuturor întregirilor noastre de hotare și neam!

Dumnezeu să ne aibă pe toți în sfânta lui pază, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin!

Moartea Zoei Râmnicianu

Fosta casieră a Societății Ortodoxe, din pricina firii sale tăcute, deși prea cunoscută între boierii din care făcea parte, nu era tot atât de cunoscută și în largul obștii. Abia moartea sa a arătat tuturor ce muncă întinsă desfășurase răposata în viață și cât de mulți au fost acei care au avut a spune câte ceva din viața ei. În adevăr, la înmormântarea Zoei Râmnicianu, care s'a săvârșit în ziua de 21 Mai a. c., s'au văzut mărturisiri de prețuire către cea dusă dintre noi, care nu

erau numai lucruri puse la cale de stăpânire sau de mijloacele pe care le au oamenii bogați. Era iubirea care vorbea, și iubirea este mai puternică decât toate orânduiri care se întocmesc după poruncă. Și la urma urmei, se cunoaște ce e făcut după poruncă și ce după iubire.

Paraclisul larg al Școalei Societății Ortodoxe din str. Principatele-Unite din București nu mai încăpea lumea în ziua înmormântării și s'au putut auzi atâtea discursuri (prea multe), câte nu se aud în alte împrejurări. Dar s'a făcut, fiindcă se vorbea din simțul datoriei, din dorul inimii de a spune despre răposata lucruri care nu te răbda sufletul să le taci.

Moartea ei a venit pe neașteptate. Trecută de 60 de ani, dar sprintenă și în putere, nimenea nu se gândea că Zoe Râmnicianu ar fi atât de aproape de pragul veșniciei. A fost o vie mirare în ziua de 19 Mai când, fără a ști de mai înainte că e bolnavă de cancer și că a fost tăiată de medici în sanatoriul D-rului *Gerota*, a venit vestea că a trecut către Domnul în dimineața acelei zile.

În mijlocul întristării și uimirii, am aflat cu mângâiere că a murit creștinește, spovedindu-se și grijindu-se cu Sfintele Taine, deci intrând în lunga călătorie cu întărirea Bisericii.

Toate cele două zile trecute dela moarte până la înmormântare au fost zile de aprigă pregătire pentru a-i face o vrednică înmormântare, din care se vedea zbuțiuimul îndurerat al inimilor care făceau aceasta.

Pe fiecare față dela Școala Ortodoxă se vedea că gândurile stau țintuite numai la chipul celei duse dintre noi și ușor puteți înțelege că toate inimile se aflau sub zbuțiuimul durerii că Zoe Râmnicianu nu mai este.

Și pentru ce oare această copleșire a sufletelor, când dacă e vorba de Societatea Ortodoxă, persoana de care lumea auzea vorbindu-se mai mult nu era răposata Zoe Râmnicianu, ci Principesa Alexandrina Cantacuzino.

Apoi tocmai aici e de aflat ceiaze marea mulțime nu știe... În adevăr, Principesa Alexandrina Cantacuzino este nervul Societății, purtătoarea de steag în veșnic neastâmpăr, femeia plină de temperament viu care se frământă neîncetat în lucrul pentru Societatea Ortodoxă și pentru atâtea alte înjghebări însemnate ale vieții românești. Dar alături de ea era Zoe Râmnicianu, care, mai împedecată la cuvânt, cu glasul mai domolit, fără puțință de a mișca sufletele în marile adunări în care se stârnesc însuflețirile, ducea totuși munca grea a străngerii și cârmuirii banilor Societății. Alexandrina Cantacuzino putea fi mușchiul și nervul din organismul Societății Ortodoxe, figura care te mișca prin zvâcnală și scuturare; Zoe Râmnicianu era însă ministrul nostru de finanțe, ea era ca sângele organismului. Dacă Societatea Ortodoxă este azi fruntea între întocmirile private, cu o avere de aproape o sută de milioane de lei, adunați în scurtă vreme, aceasta se datorește în mare parte Zoei Râmnicianu. Ea era buna și marea gospodină a Societății. Sub înfățișarea ei tăcută și care nu putea spune multe, se ascundea multă pricepere și

o dârjenie la care nu te-ai fi așteptat. Era hotărâtă și întreagă, fiindcă nu se îndoia și nu se abătea din calea ei pentru socotelile mărunte ale vieții sau pentru a căuta să facă pe placul cuiva. Ea știa să facă a curge în albia cea dreaptă și revărsarea aprigă și nedomolită a prezidentei Alexandrina Cantacuzino. De aceia noi ne dăm seama foarte bine de ce Principesa Cantacuzino a fost atât de zdrobită de durere, ea, femeia pe care nimic n'o zdrobește, când a căzut peste dânsa lovitură morții și a trebuit să se vadă despărțită de buna tovarășă la lucrul din care culeseră atâta roadă pentru țară și atâta mulțămire de a fi putut lucra împreună, cu urmări însemnate pentru răspândirea buneii învățături și pentru întărirea dreptei credințe în Țara românească. Nouă, care și așa o cunoașteam pe răposata, ne spunea: „Încă nu vă dați seama ce am pierdut prin moartea Zoei Râmnicănu și cât de stingherită mă simt fără ea în lucrarea viitoare pentru Societate. Încă nu știu cu cine aș putea-o înlocui...”

Era glasul adevărului. Noi toți ne dădeam seamă că așa e. Știam că Alexandrina Cantacuzino și Zoe Râmnicănu se întregau una pe alta. Societatea Ortodoxă se folosea de faptul că ele erau atât de bine, împletind o acțiune unitară, din care a eșit o înjghebare înfloritoare, de mare folos în țară și lăudată în străinătate, cum e Societatea Ortodoxă.

Despre Zoe Râmnicănu se poate spune că ea împlinea zicerea latină „suaviter in modo, fortiter in re” adică să fii blând în chipul săvârșirii lucrului, dar neîncovoiat în îndeplinirea lui. Ai fi zis despre dânsa că e o ființă molatecă și fără o zare mai pătrunzătoare pentru lucrurile vieții. Cu toate acestea nu era așa. Pe Zoe Râmnicănu o ascundea blândețea firii sale. Unele frumoase însușiri ale ei umbreau și acopereau pe altele încă și mai frumoase. De aceia marele public a putut să nu știe despre ea prea mult, de aceia mulți au putut să se uite întrebători pentru ce atâta desfășurare de strălucire și atâta mișcare la înmormântarea ei?

Aceasta însă se înțelegea deplin când ascultai dela fiecare în parte ce știa el despre Zoe Râmnicănu. Căci, fiecare din ceice veniseră la slujba de jale știa câte ceva, iar povestirile tuturor la un loc îți arătau în câte societăți s'a cheltuit munca tăcută a Zoei Râmnicănu. Căci dacă Societatea Ortodoxă a fost acea care a luat asupra ei să întocmească chipul înmormântării, în schimb multe alte societăți s'au împărțit din munca Zoei Râmnicănu și toate au ținut să vie să mărturisească ce a făcut răposata pentru ele. Și pe lângă așezămintele private, au ținut să vie să mărturisească pentru Zoe Râmnicănu nu numai ele, ci și organele Statului, fiindcă Zoe Râmnicănu a muncit și în multe însărcinări publice. De aceia înmormântarea ei a fost însoțită de atâtea cuvântări, și din partea Ministerului Cultelor și din al Sănătății și din partea Primăriei și multe altele.

Rămășițele pământești ale răposatei au fost așezate în paraclisul școalei chiar în seara zilei când răposata Zoe Râmnicănu a murit, adică la 19 Mai. În ziua de 21,

slujba înmormântării a fost săvârșită de P. S. S. Arhiepiscopul *Titu Târgovișteanu*, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilui, în lipsa Patriarhului care, fără îndoială ar fi slujit, dacă ar fi fost în București, dar care plecase de puține zile la Karlsbad. Mulți preoți, de asemenea, au luat parte la slujbă.

În cuvântarea sa, cea întâi rostită, Prea Sfințitul Vicar a spus ce durere va trebui să simtă Prea Fericitul Patriarh, plecat de curând, când va afla că, la puțină vreme după plecarea sa, la București a trecut din această viață acea vrednică femeie, care s'a deosebit atât de mult prin faptele de iubire de aproapele, pe care le-a săvârșit în sânul atâtor societăți. Și în adevăr, când Patriarhul a fost înapoi în țară și a fost de față la parastasul de 40 de zile dela moartea foastei casiere a Societății Ortodoxe și prezidentă în atâtea alte Societăți, Prea Fericirea Sa Patriarhul a ținut să ia cuvântul, după avocatul *Popescu Tudor*, și să mărturisească via durere simțită la Karlsbad, când citindu-i-se ziarul românesc sosit de curând din țară, a aflat vestea că Zoe Râmnicănu a plecat din meleagurile lumii acesteia, pentru îmbunătățirea căreia mult s'a străduit. Prea Sf. Sa Episcopul *Lucian* al Romanului se afla împreună cu Patriarhul la Karlsbad și, deschizând ziarul și arătând Patriarhului trista veste, lacrimi au curs din ochii Prea Fericirii Sale, căci știa ce perde țara și Biserica în Zoe Râmnicănu. Mărturisiri ca acestea a făcut Înalt Prea Sf. Sa la ziua parastasului, (slujit de scriitorul acestor rânduri), adăogând că mare era iubirea de oameni a răposatei și că ea a îndeplinit cu prisosință porunca Mântuitorului de a iubi pe aproapele, fiindcă, dacă Domnul a spus să iubim pe aproapele ca pe noi înșine, Zoe Râmnicănu a mers mai departe și l-a iubit mai pre sus decât pe ea însăși. Întru atât s'a străduit ea pentru binele aproapelui în felurite societăți.

După P. S. Arhiepiscopul Titu, la ziua înmormântării, a vorbit scriitorul acestor rânduri, apoi foarte mișcată, doamna Prezidentă Alexandrina Cantacuzino, fostul primar d. Dr. *Gheorghian*, actualul primar d. *Anibal Teodorescu*, d. *Nichifor Crainic*, secretarul general al Ministerului Cultelor, d. *Gh. Banu*, secretarul general al Ministerului Sănătății și mulți alții, care au lungit mult slujba înmormântării cu un număr neobișnuit de mare de cuvântări. Era târziu când alaiul jalnic, cu carele de coroane și cu cete de țărani de pe moșiile răposatei, s'au pus în mișcare spre cimitirul Belu, și chiar se însera deabinele când cele din urmă cuvinte ale slujbei morților răsunau în cuprinsul cimitirului și trupul răposatei era scoborât spre încuietorile pământului.

Așa a fost cu ducerea dintre noi a răposatei Zoe Râmnicănu, despre care ziarele au scris pe larg atunci, lăsând inimile cufundate în gânduri adânci și stăruiind fără dezlipire lângă chipul cel atât de prețuit, al unei femei care și-a întrebuițat clipele vieții sale în slujba fraților săi, ca pildă în aceste vremi, când oamenii mai degrabă se lasă de sarcinile care apasă asupra umerilor lor, necum să-și mai ia asupra altele pe care nimenea nu li le-a dat.

Am putea încheia aici cu „Dumnezeu s'o ierte“, dacă n'am mai avea de spus unele trăsături din viața sa, care merită a fi știute, pentru a se vedea nu numai din spuse, ci și din fapte, felul hotărât și neînfricoșat al firii sale.

Răposata Zoe Râmnicianu a fost dintre cucoanele care au rămas în București sub stăpânirea nemțească, Pe atunci puteai vedea puterea de stăpânire a oamenilor, cum mulți se înfricoșau, își perdeau cumpătul și nu se gândeau decât a fugi. Zoe Râmnicianu, despre care am spus mai sus că era o fire dârză, deși se afla în fel de fel de înjghebări naționaliste, n'a slăbit de loc cu duhul. Venind odată cu ea în trăsură, pe la începutul lui Noemvrie 1916, dela Seminariul Central, unde era spital, la școala Societății Ortodoxe, unde se afla alt spital, vorbeam de turburarea aceasta a lumii și de frica nemărginită care cuprinsese pe mulți. Ea, ca cea care era nefricoșată, mi-a spus atunci:

«Ce este nebunia aceasta care a cuprins pe toți? pentru ce atâta spaimă și nu se caută mai degrabă lucrul pe care fiecare trebuie să-l facem în clipele acestea?»

Intr'însa vorbea firea ei dârză, care nu se lăsa abătută de asprimea celor ce se petreceau și care în adevăr erau lucruri care puteau îngrozi pe firile obișnuite.

Ca să se vadă dorul ei de lucru și plăcerea de a lucra pentru aproapele ei, voi cita alt fapt:

Indată după plecarea Nemților, în 1918, se căuta prin toate chipurile mijloacele de a intra în viața obișnuită și a orândui iarăși șirul traiului păcii. Un astfel de lucru era ca școalele să înceapă din nou a lucra. Dar de unde să poți așeza toate în felul de mai înainte? Studenții căutau acum nu numai să li se deschidă universitatea, ci să aibă chipul cum să se poată hrăni și unde să locuiască. Atunci a eșit părerea înființării căminurilor și, la unul din ele, am părerea de bine de a fi lucrat și eu, celce scriu aceste rânduri. Studenții își căutau câte o casă și acolo se adunau toți cei dintr'un oraș sau dintr'un județ. Așa s'a înființat atunci cel dintâi cămin, al studenților brăileni, în localul Seminariului Central, unde pe atunci eram director. Școala nu era încă deschisă, abia se desfăcuse spitalul, făcusem reparațiuni școalei și puteam găzdui niște studenți. După ce școala s'a deschis, căminul s'a putut muta peste drum de seminar, în niște case care erau slobode. Dar nu ajungea ca studenții să poată avea casă, mai trebuia și masă și era foarte greu atunci să găsești de hrană. Din pricina aceasta, fiindcă depozitele se aflau în mâna stăpânirii, studenții căutau ocrotirea cuiva cu trecere, pentruca viața lor să se poată desfășura mai ușor. Dar unde era să găsească pe cei cu trecere, ei niște studenți abea veniți de pe câmpul de bătaie? S'au îndreptat către mine. Eu puteam face ceva, dar nu puteam face totul, mai cu seamă că trebuia să am atunci grijile școalei mele. Deci m'am dus la răposata Zoe Râmnicianu, rugându-mă să ia asupra ei ocrotirea studenților. A primit cu dragă inimă și, după puțin timp, am avut plăcerea de a o auzi mulțumindu-mi pentrucă i-am dat în ocrotire pe studenți. Deși aceasta era o nouă muncă

peste multele pe care le aveam de făcut, cu toate acestea, în plăcerea ei de a face bine, în loc ca alții să vie mai întâi să-i mulțamească pentru binele făcut, venea ea și mulțamea pentrucă i-ai dat prilejul să facă bine. Iată dovadă de fire înaltă și deosebită și care merită pomenită după toată vrednicia ei.

Că era luată la ochi în timpul stăpânirii nemțești, se poate înțelege din faptul că, având la ea documente ale Societății Ortodoxe, care era rău văzută, i s'a făcut acasă cercetare doar de i se va găsi ceva. Atunci mi-a adus ea grabnic la cunoștință să-mi cercetez bine hârțile mele, ca nu cumva vrăjmașii să poată găsi ceva la unul din noi.

Zoe Râmnicianu, în tot timpul stăpânirii Nemților, a fost neobosită, împreună cu Principesa Alexandrina Cantacuzino, de a umbla prin taberele de prizonieri, căutând să ușureze suferințele lor. Impreună, de asemenea, a lucrat ca să ușureze fuga multor ofițeri de ai noștri în Moldova și în totdeauna au izbândit.

Pentru toate acestea, Zoe Râmnicianu cu adevărat poate fi socotită ca un chip care a făcut cinste româncelor noastre, legându-și viața de tot ce e mare și frumos, foarte străină de deșertăciunile cu care multe ființe omenești își umplu viața lor. Ea este o icoană vie de muncă pentru binele obștii și de aceia numele ei merită a fi pomenit cu toată lauda și să strigăm din adâncul inimii: Dumnezeu s'o odihnească în pace!

Moartea Profesorului Dr. Dragomir Demetrescu

Atât era de drept în mersul său, atât de mult călătoria, mai cu seamă după război și atât de mult îți dădea înfățișarea sănătății, încât te minunai de așa sănătate tinerească la cei 70 de ani trecuți pe care-i avea și-ți părea că vremea nu are putere asupra lui. În adevăr, i-am și spus odată:

Domnule Profesor, dacă n'ar fi oarecare albire a părului, încolo dumneata ești cași acum mai bine de 20 de ani, când te-am avut profesor...

Și el îmi spunea, pe coridoarele Patriarhiei din Constantinopol, unde amândoi veniserăm pentru chestiunea calendarului:

Eu n'am dat niciodată brânci vieții, adică voia să spuie că a dus totdeauna viață cumpătată și de asta și-a putut păstra sănătatea cum se cuvine. Cu toate acestea îi plăcea să mănânce bine și, dintr'o masă îmbelșugată, pe care ni se spune că a avut-o la Atena, a venit bolnav la București, boală din care nu s'a mai ridicat.

Aci, numai-decât a fost vorba să fie supus unei operații medicale, dar starea sa a fost socotită prea gravă ca să mai poată fi operat. De aceia, dela sanatoriul d-rului Gerota, a fost întors acasă, unde a zăcut până în ziua de 3 Iunie (spre noaptea de 4) când a trecut spre cele veșnice.

Care fusese boala sa?

S'a spus că suferea de cancer. Cu toate acestea

având în vedere înfățișarea sa totdeauna bună, nimenea n'ar fi putut-o crede. Iată-l însă că s'a dus, Profesorul Dragomir Demetrescu, bărbatul despre care de atâtea ori se vorbea, în legătură cu atâtea împrejurări ale vieții bisericești.

În adevăr, răposatul Dragomir Demetrescu a fost multă vreme, în trecut, în slujba a felurite treburi bisericești. Bucureștean de fel, a studiat teologia la Atena, fiind acolo coleg cu răposatul Mitropolit *Partenie* al Moldovei și cu Arhiepiscopul *Calistrat*, cu care a fost prieten toată viața. Dela Atena a studiat la Leipzig, de unde și-a luat titlul de doctor în filozofie. Apoi a funcționat ca profesor la Seminariul „Veniamin“ din Iași, de unde a venit apoi ca profesor la facultatea de teologie din București, slujbă în care s'a aflat până la moartea sa. În vremea aceasta, a mai fost director al Cultelor din Ministeriul Instrucțiunii, cum era pe atunci, și a mai fost apoi și multă vreme redactor la această revistă, până în 1916, când am intrat în război și revista a încetat de a mai apărea.

Dintre cei trei care au învățat teologia la Atena Dragomir Demetrescu a fost acel care a păstrat, fără știrbire, legăturile cu teologii Bisericii din Răsărit. De aceea, când era vorba de legăturile cu creștinătatea Răsăritului, Dragomir Demetrescu ajunsese un bărbat de care nu te puteai lipsi. În legăturile mai vii, începute între Bisericele Răsăritului după război, Dragomir Demetrescu a avut chemarea să înlesnească aceste legături, întru cât era cunoscut de toți, vorbea limba grecească a Bisericii din Răsărit și avea pretutindenea prieteni. Biserica Patriarhiei din Constantinopol îl împodobise cu titlul de înaltă boierie bisericească numită „mare nomofilax“, singurul român, care a purtat un astfel de titlu.

Ca profesor de istoria bisericească, studenții ascultau cu plăcere cursurile sale. Încercările sale însă de a le tipări, n'au putut fi încununuate de izbândă. De multă vreme spunea că are istoria bisericească gata de tipar, ceruse învoirea Sfântului Sinod, dar până la sfârșit, ea n'a putut eși din tipar.

Biblioteca sa era o bibliotecă bogată, la care noi, ca studenți, ne uitam cu respect, când aveam prilejul de a păși în casa profesorului nostru. Ea va trece acum în stăpânirea facultății noastre de teologie din București și va putea folosi studenților.

Dragomir Demetrescu n'a putut să-și facă ucenici, adică să dobândească pe cineva care să cultive legăturile cu Răsăritul așa precum le avea el, lucru foarte de nevoie și pentru care trebuiește lucrat. Singurul student care se lipise mai mult de el, răposatul Diacon *Titus Georgescu*, n'a trăit mult și a încetat din viață în Atena. Lucrul cel mai prețios însă, care poate fi luat ca moștenire dela Dragomir Demetrescu, sunt tocmai aceste legături cu Răsăritul. El se și căsătorise în Atena și a fost totdeauna un prieten al Răsăritenilor. Iată, noi am mai avut un profesor studiat în Atena, pe răposatul *Constantin Erbiceanu*, care însă nu întreținea legături cu Răsăritul. Aceste legături însă trebuiește în-

viorate și întărite, mai cu seamă în noua situațiune însemnată pe care o are Biserica românească și când Răsăritenii caută de multe ori la noi, ca la niște frați ocrotitori. Mișcarea pornită în vremea din urmă prin călătoriile în Răsărit este încă slabă și trebuie să tot batem acest drum. Ceiace au făcut părinții *Gala Galaction* și *Pocitan*, care au fost anul acesta la Locurile Sfinte și în alte centre din Răsărit, are încă nevoie de mulți urmași.

În vremea din urmă, noi am avut doi bărbați care au studiat în Atena, venind de acolo cu titluri de teologie: Păr Arhimandrit *Filaret Jocu* și d. *Teodor Popescu*. Să nădăjduim că aceștia vor duce înainte moștenirea lui Dragomir Demetrescu și că nu vor lăsa să moară o tulpină care trebuiește tot întărită și răsădită.

Despre Dragomir Demetrescu s'a vorbit și în multe împrejurări turburate din trecutul Bisericii noastre. S'a vorbit și în chestiunea Mitropolitului Ghenadie prin 1897 și în chestiunea Mitropolitului Partenie, demisionat în 1908 și în conflictul sinodal dintre 1809 și 1911. În timpul acestui conflict, declarându-se alături de Arhiepiscopul Calistrat, care luase în Sf. Sinod o atitudine protivnică majorității Sinodului, i s'a luat calitatea de redactor la această revistă, care însă i s'a dat iar mai pe urmă, după liniștirea lucrurilor.

Ca scriitor bisericesc, Dragomir Demetrescu a lucrat mai mult în tinerețe. Fiind profesor la Seminarul din Iași, a scos acolo *Revista Teologică*, împreună cu *Gheorghe* și *Constantin Erbiceanu*. Față de mișcarea vrăjmașă religiunii, pornită pe atunci după 1880, de *Ioan Nădejde* și alții la Iași, *Revista Teologică* a fost răspunsul care s'a publicat în apărarea credinței creștinești. Aceia a fost vremea când Gheorghe Erbiceanu a tradus în revistă lucrarea lui *Paul Janet* „Combaterea Darwinismului“, apărută apoi și în volum. De asemenea, tot atunci Constantin Erbiceanu și cu Dragomir Demetrescu au tradus scrierea despre *Știință și credință* a lui *Scalfuni*.

Dragomir Demetrescu a mai tipărit un tratat despre *Predica de pe Munte a Domnului*, un *Catehism*, iar mai târziu o broșură despre *Regulamentele Patriarhiei din Constantinopol*, tipărită mai întâi în această revistă. După plecarea sa din Iași, scrisul său s'a cuprins mai mult în ce a tipărit în revista Biserica Ortodoxă.

Cași cum puterile sale i s'ar fi întărit iarăși cu bătrâneța, a făcut să se vorbească de el mai mult după război, prin călătoriile sale în Răsărit și unele în Apus. El a pregătit venirea misiunii patriarhale dela Constantinopol, cu prilejul Investiturii Patriarhului nostru. A fost și în Polonia cu acea misiune, împreună cu I. P. S. Mitropolit *Nectarie*, din partea Bisericii românești, când misiunea Patriarhiei din Constantinopol a predat Bisericii Ortodoxe din Polonia, Tomosul autocefaliei. Putem spune că Dragomir Demetrescu a avut în anii de după război un însemnat rol diplomatic bisericesc. Și noi credem că va duce înainte încă multă vreme acest rol, când moartea l-a chemat pe neașteptate la cele veșnice.

Inmormântarea s'a făcut la cimitirul *Belu* din București, unde odihnesc și prietenii săi, Mitropolitul Parthenie și Arhiepiscopul Calistrat. Slujba înmormântării a fost săvârșită cu multă strălucire, în largă biserică *Sf. Spiridon* din București, în ziua de Duminică, 6 Iunie, de către Înalt Prea Sf. Sa Mitropolitul *Atanasie*, venit de la Mănăstirea Cernica, încunjurat de Prea Sfințiii Arhiepiscopii *Platon* și *Titu* și de Arhimandritul Mitrofor Dr. *Timotei Evanghelinides*, superiorul bisericii grecești din București și de mulți preoți. Cuvântări au rostit I. P. S. Mitropolit *Atanasie*, d. *Ermil Pangrati*, rectorul universității din București, d. Dr. *V. Gh. Ispir*, profesor la facultatea de teologie din București, Păr. Arhimandrit *Timotei* și mulți alții.

Așa s'a încheiat cu lungul șir al vieții lui Dragomir Demetrescu, din care sunt de povestit multe amănunte, el care a stat pe planul dintâi al mișcării din Biserica noastră. Și noi, care privim această lungă desfășurare și am fost marturi la multe, datori suntem să i strigăm creștinește: Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!

Moartea Arhiepiscopului Teofil Râmnicianu

Aproape pe neștiute, a trecut din această viață chipul blând, blajin și sfios al Arhiepiscopului *Teofil Râmnicianu*.

A fost plătând totdeauna, cu mișcările încete, cu vorba domoală, cu ținuta sfioasă, dar oricum, părând sănătos. Din iarna acestui an însă, au început să se bage de seamă oarecare semne de slăbiciune tot mai mare, până ce, în primăvară mulți au început să-și dea seamă că Vlădica Teofil nu mai este cum a fost. A început să zacă. De multe ori se plângea că suferă de stomah, asta încă de multă vreme, fiindcă Prea Sf. Sa totdeauna se plângea de slăbiciuni trupesti. Cu toate acestea s'a mai ridicat din zăcere. A luat parte la unele ședințe ale Sfântului Sinod în primăvară. Dar când Sinodul s'a deschis din nou, în Iunie, Vlădica Teofil era din nou în pat. Ceva mai mult, l-a izbit un atac de dambla, în urma căruia nu mai putea vorbi. A fost dus la sanatoriu, a trecut puțină vreme între viață și moarte, parcă dădea uneori nădejde că se face bine, până când, în dimineața zilei de 21 Iunie, a trecut într'o lume mai bună, din aceasta în care a avut multe de îndurat.

Arhiepiscopul Teofil a fost tipul omului cu viață creștinească. Modest și blând, dar cu mintea ageră, înclinat spre viața meditativă și depărtat de frământările lumii, era chipul adevăratului călugăr. Pe când scoteam revista *Chemarea Mănăstirii*, mă chibzuam să scriu despre „Un adevărat călugăr“ și mă gândeam să-l înfățișez pe Prea Sf. Sa. Revista n'a mai putut eși și așa n'am mai scris.

Vlădica Teofil era, cum se spune, un om subțire, un suflet gingaș, neîn stare a spune o vorbă aspră sau roa. Pe deasupra, era plin de adâncimea cugetării, cu toată înfățișarea sa tăcută. Când păr. *Calinic Șerboanu* s'a ridicat împotriva Mitropolitului *Atanasie* prin

1910, Vlădica Teofil, pe atunci numai arhimandrit, l-a ținut de rău și l-a mustrat. Față de rezerva sa obișnuită și de ținuta tăcută, pentru cel mustrat aceasta a fost ca o eșire neașteptată și-mi spunea el atunci despre Vlădica Teofil: „apele liniștite sunt cele mai adânci“. În adevăr, l-a zugrăvit bine. Vlădica Teofil era un om adânc.

El își simțea în sine puterea cugetării și meșteșugul umblării cu cartea. Față de atâtea încercări de a da Biblia pe românește într'o nouă edițiune, îmi spunea anul trecut că bucuros s'ar apuca de aceasta, fiindcă ar ști s'o facă, dar adăogă cu tristeță: „eh! nu mă mai ajută sănătatea!“

Pentru firea sa concentrată, era căutat și pentru săvârșirea slujbelor bisericesti. Sunt multe persoane care-l iubeau, fiindcă-l vedeau foarte adâncit în rugăciune, plin de pietate și simțeau cu multă căldură slujba săvârșită de Prea Sf. Sa. Glasul său era glas cu ungere, tremurat de simțul credinței. Înfașurarea sa uscățivă îți da înfașurarea omului trăit în nevoie duhovnicească, și aceasta îl făcea mai căutat pentru lucrul cel duhovnicesc.

Cât de conștiincios era în lucrul său! Am lucrat cu Prea Sf. Sa în cei doi ani din urmă în Institutul Biblic, al cărui președinte era. Când era de făcut o lucrare, nu-ți mai dădea pace. Trebuia făcut. Îți aducea aminte neîncetat. Nu lăsa lucrul de azi pe mâine. Și la Institutul acesta dădea dovadă de pricepere în analiza lucrărilor care veneau. Eu, cu cât l-am cunoscut mai de aproape, cu atât l-am prețuit mai mult.

Nu era comunicativ. Era închis în sine, dar îl vedeai că simte mult. Față de o așa fire, ce a trebuit să îndure omul acesta, care a fost greu încercat în viață! Fără îndoială că roaderea aceasta pe dinăuntru și nemărturisită l-a vestejit înainte de vreme, căci la cei 63 de ani ai săi, ar mai fi putut-o duce, dacă nu s'ar fi topit din simțirea sa vie.

S'a născut în Dorohoi la 1863, unde a învățat școala primară. A învățat seminariul la Socola, lângă Iași, fiind rector al seminariului Arhimandritul *Filotei Romanescu*. Dacă a isprăvit școala, n'a venit îndată la teologie, dar a venit în anul următor. Isprăvind și această învățătură cu titlul de licențiat, a fost mai multă vreme profesor de religie prin felurite orașe și fiindcă era priceput și în ale muzicii, a fost și cârmuritor de coruri. Aceasta l-a făcut în stare, mai târziu, când era arhimandrit la episcopia Râmnicului, sub Mitropolitul Episcopul *Atanasie*, fostul Mitropolit Primat, să susție cu succes o polemică împotriva lui *Gavriil Muzicescu* despre drepturile Muzicii Bisericești. Pe atunci se dădeau asalturi împotriva cântării pe psaltichie. Vlădica Teofil a fost cel ce a apărat această muzică, prin articole în revista *Viitorul* a d-lui *Boroianu* și care au eșit apoi și în broșură.

S'a călugărit târziu, pe la al 37-lea an al vârstei. A slujit mai mult la Episcopia Râmnicului, unde Episcopul *Atanasie* știa să adune lângă sine oameni inițioși. O bucată de vreme a fost vicar la Episcopia

Dunării-de-Jos, sub Episcopul *Pimen*, Mitropolitul de azi al Moldovei. Dar n'a stat multă vreme în acea slujbă.

Episcopul Atanasie fiind ales Mitropolit la București în 1909, Vlădica Teofil a fost adus la catedrala Capitalei tot atunci. Era arhimandrit. În 1912 a fost făcut arhieru, cu titlul de *Ploeșteanu*, Prin acest titlu, a ajuns și vicar al Mitropoliei. În această slujbă a stat până în Iulie 1918, când, sub guvernul Marghiloman, a fost ales de Marele Colegiu din Iași Episcop al Argeșului, odată cu răposatul Episcop Antim la Râmnic. Dar n'a stat decât câteva luni în această slujbă, fiindcă venind marile prefaceri, când s'a încheiat războiul poșoarelor și anulându-se toate lucrările din vremea guvernului Marghiloman, au fost desființate și cele două alegeri de episcopi. Deci Prea Sf. Sa a fost lăsat pe din afară și n'a mai fost ales a două oară. În Sf. Sinod i s'a dat însă titlul de *Râmnicianu*, fiind socotit ca vicar al Buzăului. Starea sa însă dela scoaterea din episcopat și până la intrarea din nou în Sinod și apoi lăsarea sa fără scaun de episcop, pentru firea sa gingasă a fost o stare de multă suferință, care l-a tot ros pe dinăuntru. Pornit a vedea lucrurile mai mult în negru, acestea l-au chinat prea mult.

Murind Episcopul Dionisie al Buzăului, a fost numit cărmuitor al eparhiei, ca locotenent, în care vreme a lăsat cele mai bune amintiri, de altfel ca pretutindeni unde a avut de săvârșit vreo însărcinare. Vlădica Teofil era omul care știa să facă treabă, oriunde se ducea.

Cea din urmă însărcinare a sa a fost de prezident al Institutului Biblic dela Sf. Sinod, pe care n'a putut-o duce multă vreme, din pricina sănătății sale tot mai slăbite.

Ca scriitor bisericesc, a compus multe bucăți de meditațiuni asupra evangheliilor, pe care le-a tipărit în revista *Cuvântul Adevărului* care eșea la Râmnicul-Vâlci, în vremea episcopatului Prea Sfântului Atanasie, meditațiuni destul de multe, pe care le-a scos apoi în volum sub numele acesta de *Meditațiuni*. Tot în felul acesta, a scris și unele bucăți în această revistă, iar cea din urmă compunere a sa a fost despre Sinodul dela Niceia, în numărul pentru pomenirea Sinodului dela Niceia al acestei reviste în anul trecut.

Trecut din această viață la 21 Iunie, a fost înmormântat la 22 la Mănăstirea Cernica. Slujba prohodului a fost săvârșită de I. P. S. D. D. Dr. Atanasie, fostul său fiu sufletesc și mai mic slujbaș la Râmnic și la București. Cuvintele sale de jale, rostite la această slujbă, se pot citi în cuvântarea Inalt Prea Sfinției Sale pe care o dăm mai la vale. Din partea Sfântului Sinod, a luat parte la slujbă Prea Sf. Arhieru D. D. *Titu Târgovișteanu*, vicarul arhiepiscopiei Bucureștilor, care de asemenea, a cuvântat, arătând podoabele sufletești ale Prea Sfințitului Teofil și șirul vieții sale.

Noi, încheind aici, din toată inima strigăm bunului Vlădică dus dintre noi: Dumnezeu să-l mângâie de necazurile pe care le-a avut pe pământ!

Cuvântarea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit ATANASIE la înmormântarea P. S. Teofil Mihăilescu Râmnicianu, la Sf. Mănăstire Cernica, 22 Iunie 1926

*Prea Sfințiilor Ierarhi, întristată familie,
jalnică aduniare*

Dacă dureros, dar firesc, este ca fiul să plângă pe mormântul tatini său, ca elevul să petreacă la groapă pe dascălul său, cei tineri pe cei bătrâni, cerul în cazul de față a dispus altfel. Mă așteptam și eu să fiu condus la locul de veci de către ucenicul meu, dar Dumnezeu avu alte întocmiri.

În adevăr P. S. Teofil după terminarea seminarului din Iași a venit în anul 1886 la București, urmând între cele dintâi serii de studenți cursurile Facultății de teologie, unde și eu eram profesor; și de atunci l-am cunoscut ca pe un elev silitor, modest, ordonat și blând ca un miel, precum l-au cunoscut apoi toți cei ce au venit în atingere cu P. S. Sa.

Terminând cursurile facultății, a funcționat ca profesor de religie în câteva orașe, printre cari și orașul Vaslui, locul meu natal. Acolo prin purtarea lui exemplară, prin cultura lui serioasă și prin știință ireproșabilă, și-a atras stima și dragostea tuturor, cu perspective de o frumoasă situație în sânul societății Vasluiene.

Dar prin firea dornică de liniște și de meditații nu afli mulțumiri în bunuri lumești și atunci lăsând toate, pășeste pragul frumoasei monastiri Curtea-de-Argeș, în al cărei nartex se văd săpate pe frontispiciu versurile acestea:

*„Tu ce te lupți în lume cu crâncena durere
Tu ce în noaptea neagră dorești să vezi lumină
În ăst lăcaș al păcii găsi-vei mângâiere
Altarul pune raze pe fruntea ce se închină.*

Se face deci călugăr în anul 1900, trece în scurt timp prin toate treptele monahale până la cea de arhimandrit. În acest sfânt lăcaș a slujit lui Dumnezeu cu toată dragostea, cu toată râvna și curățenia sufletului său.

Trecând pentru puțin timp la Galați, a venit apoi la episcopia Râmnic. unde mă aflam eu ca episcop, și intrând în serviciul Bisericii catedrale, s'a distins prin predicarea cuvântului dumnezeesc, prin instrucțiunea corului episcopiei și prin conducerea școlii de cântăreți.

Când am fost ales mitropolit al Ungro-Vlahiei se strămută și el la București. Aici trăi în liniște ca liturghisitor și predicator al bisericii sf. mitropolii, îndeplinind cu demnitate și tact însărcinările diverse pe cari i-le dam. În 1912 fu hirotonit arhieru și numit vicar.

Dela marele război care ne-a adus întregirea neamului, dar și multe sguđuiri și crize sociale, începe calvarul vieții arhierului Teofil.

Ocupațiunea streină sili populațiunea țării de dincoace de Milcov a se reugia în o bună parte împreună cu conducătorii săi pe teritorul Moldovei. Venind

atunci vacante două scaune de episcop în ținuturile ocupate de dușman, a fost ales în Iași la unul din ele și anume chiar la scaunul de Argeș, unde-și închinase lui Dumnezeu toată ființa sa, P. S. Teofil, ca o răsplată bine meritată a dragostei sale către biserică și a muncii sale.

Când se încheie pacea definitivă, iar cei refugiați vin la locurile lor, atunci aproape toate legile făcute în acest timp au fost abrogate sau, mai bine zis, anulate, ca nefiind expresiunea voinței întregii țări. Printre acestea au fost și cele două alegeri de episcopi.

Și atunci P. S. Teofil a rămas ca suspendat între cer și între pământ, fără nici un razim, ca o pasăre fără cuib. Deși Sf. Sinod i-a dat mai apoi un loc în sânul său, această lovitură dela care nu-și putea muta gândul, l-a ros ca un vierme neadormit, l-a pălit cum vântul de crivăț ofilește o floare, un mugure verde, l-a consumat, l-a topit și l-a adus în starea în care-l vedem astăzi.

A suferit ca un martir, a răbdat însă fără murmur, fără a scoate un cuvânt de protestare, căci bine știa el, că pe pământ, aicea, dreptatea mai adesea e călcată în picioare și că dreptate deplină va domni numai când va fi cer nou și pământ nou, cum învață Sf. Apostol Petru. În nedreptatea ce i s'a făcut, el doar cu fostul arhieru Filaret Scriban se mai poate asemăna.

Dar suferința-i a luat sfârșit și iată-l azi chemat înaintea Tatălui ceresc, pe care cu atâta dragoste și căldură l-a slujit o viață întreagă.

Scoală Prea Sfințite, scoală de mai vezi odată adunați în juru'ți, cu inimile îndurerate dascăli, colegi, rude și prietini. Dar el tace. Ochii s'au închis, buzele s'au încleștat, limba s'a legat și în curând se va da gropii, în pământul din care e luat.

El apune deapururi dela ochii noștri, dar cu fruntea strălucitoare de aureola răbdării până la martiriu, a acelei răbdări la care Mântuitorul îndeamnă pe ai săi următori, fie făgăduindu-le că celce va răbda până în sfârșit, se va mântui. El ne lasă cu o vie amintire, ca o pildă vrednică de urmat, dragostea sa către biserică, munca sa din cuget curat, blândeța și răbdarea.

Odihnește, dar, în pace, în acest locaș de liniște, și pomenirea ta fie din neam în neam! Amin

Ridicarea din nou a Schitului „Sf. Ioan Teologul“ din Vlădiceni-Iași.

Cu plăcere am aflat din ziare că din nou se ridică Schitul „Sf. Ioan Teologul“ din cumuna Vlădiceni lângă orașul Iași, unde stareț este Păr. Epifanie Dumitrescu. Cititorii vor fi trecut peste știre fără a bănuși ce este cu acest schit, pentru că, deși nu sunt mulți ani dela greaua lui nenorocire, totuși lucrurile se uită iute, mai cu seamă pățania unui schit.

Era în Mai 1918, sub ocupațiunea germană în București. Pe atunci se începuseră legături de poștă cu România rămasă liberă și cârmuită dela Iași. Intr'una

din acele zile, mi-a sosit din Iași o scrisoare în care mi se povestea despre o grozavă izbucnire de praf și ghiulele la Socola, lângă Iași. Era chiar ziua de 10 Mai, pe la vremea amezei. Deodată orașul a fost zguduit din toate încheieturile lui de un zgomot asurzitor și de o înfricoșată clătinare a văzduhului. Nori groși negri au început să se arate spre răsărit.

Ce era?

Depozitele de pulbere și ghiulele dela Socola s'au aprins și au sărit în aer. În fața depozitelor se aflau dealuri cu vii și livezi. La poalele unuia din dealuri, în dreptul depozitelor, se afla schitul de călugări ridicat cu puțini ani înaintea războiului, de către Părintele Teodosie Soroceanu, basarabean de neam și fost mai înainte la Sf. Munte. Cine făcea drumul spre Vlădiceni, dealungul liniei ferate Iași-Ungheni, dádea peste Schitul „Sf. Ioan Teologul“. Schitul acesta a avut cel mai mult de suferit de pe urma acelei izbucniri. Toate clădirile au fost făcute praf, iar mai mulți călugări, împreună cu starețul Soroceanu, au fost uciși pe loc. Ei au murit fără să-și dea seamă de ce. Un călugăr care se afla într'o fântână, ca s'o curețe, a scăpat de moarte datorită acestui fapt. Căci atunci când valul de foc pustiitor și de fer în bucăți s'a abătut peste împrejurimi, el se afla în pământ și valul nu l-a ajuns.

Tristă împrejurare, de care ieșanii își aduc-aminte, par pe care alții poate au uitat-o. Iată acum însă vestea cea bună: schitul se ridică din nou. La 8 ani dela acea dată nenorocită, prin silința Inalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Pimen dela Iași și a bunilor călugări din schit, s'a început din nou lucrul pentru aducerea iar în starea de mai înainte și chiar îmbunătățirea schitului ridicat ceva mai înainte de osîrdnicul stareț Teodosie, pe care și noi l-am cercetat odată în însăși așezarea sa de acolo, unde avea să peară de o moarte așa de năprasnică și cumplită. Actele de mai la vale arată amănuntele acestei ridicări din nou.

Dumnezeu să odihnească cu dreptii pe jertfiții de atunci și să încarce de toate darurile sale pe vrednicii care n'au lăsat așezământul prada pustiei!

A. S.

ACT DE TEMELIE.

În numele TATĂLUI și al FIULUI și al Sfântului DUH. AMIN

Trecut-au 9 ani, de când, în ziua de 10 Mai 1918, din pricina unei puternice explozii de materiale de război, așezate în mare depozit, lângă calea ferată, Iași-Ungheni, a ars din temelie bisericuța, cu toată așezarea unui schit; zidită pe acest loc — de vie, — care loc a fost cumpărat de Arhimandritul Teodosie Soroceanu, basarabean, de neam moldovan, Superior al Schitului românesc „Sf. Ioan Teologul“ din Provata — Sf. Munte, după îndemnul I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei. Ca să fie schitul acesta aici, lângă orașul Iași, popas de găzduire, pentru frații moldoveni, basarabeni, cari, pe acea vreme, fiind sub stăpânire străină, veneau, împinși de dorul de a ne

vedea, și pentru trebuințele lor sufletești, la moaștele Cuvioasei Paraschiva, sau pentru căutarea sănătății, la spitalul Sf. Spiridon. Această explozie a fost așa de grozavă, în cât a ars întregul schit, când au murit mulți ostași; iar în flacările lui, a fost cuprins și ctitorul Soroceanu și alți credincioși, refugiați din teritoriul ocupat de dușmani și adunați aici, la închinare. Prin urmare, acest loc se poate socoti, cu drept cuvânt, ca un loc de jertfă, din vremea marelui război, prin care s'au desrobii frații noștri și s'a făcut unitatea neamului.

Și acum, noi, Arhimandritul Epifanie Dimitrescu, împreună cu călugării, frați ai noștri ramâni din Sf. Munte; ucenic și urmaș al Arhimandritului Teodosie, am pus la cale și, cu ajutorul lui Dumnezeu, s'a început zidirea unei noi biserici, ca așezământ de schit, în locul celui ars, și ca pomenire vecinică a celor ce au căzut aici jertfa datoriei. Aceasta s'a făcut pe vremea glorioasei Domnii a Majestății Sale Regelui FERDINAND I, în al nouălea an după întregirea neamului, prin unirea Basarabiei, Bucovinei, Ardealului și Banatului la țara mamă, alcătuind ROMÂNIA-MARE, cu o singură biserică ortodoxă, română, ridicată la rangul de Patriarhie; cel dintâi Patriarh fiind I. P. Sf. Sa Miron; Mitropolit al Moldovei și Sucevei, fiind I. P. Sf. Sa Pimen; Prim Ministru al țării fiind d. General Averescu, unul din marii comandanți ai armatelor noastre în timpul războiului; D. V. Goldiș, fiind Ministru de Culte; d. I. Petrovici Ministru de Stat; d. General Zadic Comandant al Corpului IV de Armată; Președinte al județului d. I. Axinte; Protopop Economul Gh. Niculea și Primar al Municipiului Iași d. N. Petrea.

Fondul bănesc pentru clădirea acestui nou schit s'a alcătuit din; 500.000 (cinci sute mii) lei, dați de Guvernul țării, ca despăgubire și ajutor, pentru re-clădirea bisericii și a schitului ars, Președinte al Consiliului de Miniștri fiind atunci d. Ion I. C. Brătianu, și regretatul Gh. Gh. Mârzescu din Iași fiind Ministru; d. P. Fântânaru fiind Prefect al județului și D. C. Toma Primar al orașului Iași, cum și din ajutorul dat de binecredinciosul popor român.

Ca dirigitor al lucrărilor de construcție a binevoit a primi sarcina onorifică d. Inginer G. Emanoil din Iași, proprietar de vie, vecin cu schitul nostru.

Drept care s'a alcătuit acest act de temelie în 4 exemplare, din care: unul se va așeza în zidul acestei biserici, cu hramul „Sf. Ioan Teologul”; altul se va depune în cancelaria Sf. Mitropolii; altul se va păstra în arhiva acestui schit, și altul se va păstra în arhiva Schitului „Sf. Ioan Teologul” din Provata, Sf. Munte, subscriindu-se de noi, cei de față, pentru vecinică pomenire.

Făcut astăzi, în 19 Iunie 1926, în Iași.

PIMEN, Mitropolitul Moldovei

(Urmează iscăliturile celorlalți)

Rugăciune alcătuită și rostită de I. P. S. PIMEN la punerea petrei de temelie a bisericii Schitului „Sf. Ioan Teologul”, „Socola-Roșie” (județul Iași)

Stăpâne, Doamne Atotțiitorule, Impărate al Cerului și al pământului, Celace toate le-ai făcut cu Atotputernicia Ta și pe toți îi ajuți la îndeplinirea faptelor celor bune și plăcute Ție; Caută spre noi, din înălțimea cerului unde Tu locuiești, și binecuvintează locul acesta și sfințește temelia ce se pune aici, pentru zidirea bisericii cu hramul „Sf. Ioan Teologul”, în locul celei ce a fost arsă de foc, în vremea marelui război; Ca în această nouă biserică, așezată pe acest loc istoric, prin slujbe, să se preamărească numele Tău și să se aducă rugăciuni pentru binele și fericirea țării și a poporului românesc și pentru pomenirea celor ce au căzut aici pradă focului și jertfă datoriei: preoți, ostași și mireni.

Binecuvintează, Dăamne, pe toți ceice au ajutat și vor ajuta la ridicarea și înfrumusețarea acestei biserici. Intărește această temelie de zidire, pentru care ne-am adunat aici, pe piatra cea tare a Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, și ferește de primejdii pe ziditorii și pe toți lucrătorii, cari se vor osteni la ridicarea și desăvârșirea acestui sfânt locaș. Pe noi pe toți, ceice suntem de față, ne miluește și ne ajută, ca deplin sănătoși, să ajungem ziua când, această biserică va fi sfințită, primind și înălțând către Tine, Dumnezeuul părinților noștri, ale noastre rugăciuni, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Cursurile dela Mănăstirea Neamțului

Societatea de cultură creștinească-socială Solidaritatea a întocmit a se ținea și anul acesta cursuri de vară la Mănăstirea Neamțului. Ele se vor ținea dela 15 Iulie a. c. până la 22 August a. c. după următorul program:

În ziua de 25 Iulie, data deschiderii cursurilor, se va oficia un Te-deum de către P. S. Nicodem, fostul Episcop al Eparhiei Hușilor, la orele 10 a. m. în biserică Sfintei Mănăstiri, în prezența membrilor Cercului și a publicului vizitator.

Dr. St. Bogdan va vorbi despre: Contribuții nouă ale științei la întărirea credinței, în ziua de 25 Iulie;

Prof. Dr. V. G. Ispir: a) Bazele psihologice ale religiunii; b) Invățăminte sociale din evanghelie, în zilele de 26, 27 Iulie;

I. Gh. Savin: Intre cultură și ortodoxie, în zilele de 28 și 29 Iulie;

Prof. Bogdan-Duică; Catolicismul și Biserica Unită, în zilele de 30 și 31 Iulie;

Teodor Popescu: Despre Sinodul I dela Niceia, în legătură cu îndreptarea calendarului, în ziua de 1 August;

N. R. Ardeleanu: Fondul creștin al poporului român, în ziua de 2 August;

Arhim Scriban: *Prețuirea Bisericii ortodoxe în vremea de față*, în zilele de 3 și 4 August;

Preotul Toma Chirlicuță: *Pedagogia creștină*, în ziua de 5 August;

Prof. St. Ciobanu: *Biserica din Basarabia*, în zilele de 6 și 7 August;

Căpitan St. Berechet: *Viața religioasă la popoarele slave*, în zilele de 8 și 9 August;

Mihail Berceanu: *Idealismul creștin ca bază a consolidării naționale*, în ziua de 11 August;

Pr. Prof. I. Popescu Mălăești: *Invățătura profesitor*, în ziua de 12 August;

Prof. Ștefan Popescu: *Despre muzica orientală*, în ziua de 13 August;

N. Vlădescu: *Observațiuni cu prilejul aplicării nouăi legi bisericesti*, în ziua de 15 August;

Arhim. Daniil Ciubotariu: *Din viața monahală* în ziua de 16 August;

Pr. Prof. Vintilescu, Pitești: *Despre crezuri și stabilitatea cultului*, în ziua de 18 August;

Prof. Șerban Ionescu: a) *Societatea Națiunilor și opera de pacificare a Bisericii*; b) *Problema de educație moral-religioasă*, în zilele de 21 și 22 August.

În ziua de 22 August, va avea loc o solemnitate deosebită pentru închiderea cursurilor pe anul 1926.

EXTERNĂ

Facultățile de Teologie, protestantă și catolică dela Universitatea din Strassburg

Facultățile de Teologie, protestantă și catolică din Strassburg, fiind încadrate cu toate celelalte Facultăți ale Universității din Strassburg ca Facultăți susținute de Stat, spre deosebire de celelalte Facultăți de Teologie din Franța, vom face mai întâi o privire generală asupra Universității din Strassburg.

I. Universitatea din Strassburg

Primele începuturi ale Universității din Strassburg, datează din anul 1538, de când orașul Strassburg primește pe celebrul umanist dela Paris Jean Sturm, originar din Schleiden, și-i dă misiunea de a crea o școală de studii clasice, într-o veche mănăstire a Dominicanilor. Universitatea propriu zisă însă datează din anul 1621, când, ridicată la acest titlu din Academie, cuprindea deja patru Facultăți: Facultatea de Teologie protestantă, de Filosofie, de Drept și de Medicină.

În anul 1808, Napoleon I a dat statutul său pentru Universitatea Franței și Strassburgul devine unul din marile centre universitare. Profesori celebri ca P. Janet 1848—1856, Fustel de Coulanges 1860—1870 și alții, măresc faima acestei Universități, că numărul studenților era foarte mare.

După războiul dela 1870—71, Alsacia, cu toate protestările populației și ale deputaților ei, intră în stăpânirea Germaniei, împreună cu Strassburgul, pe care Francezii îl apăraseră cu multă îndârjire. Universitatea își continuă renumele și sub stăpânirea Germaniei, trimițându-i-se câțiva din cei mai iluștri maeștri germani care s'au remarcat în știință. În acest timp a fost ridicat noul local de astăzi al Universității, cu toate clinicile, și cu o Bibliotecă regională, — pe lângă alte multe instituții publice, — în tendința de germanizare a Alsaciei.

Franța, victorioasă după războiul mondial, realipindu-și ținuturile Alsaciei și Lorenei, — a fost preocupată imediat de-a întemeia la Universitatea din Strassburg un așezământ al învățământului superior, — cămin al liberelor cercetări științifice și al Culturii integrale. Profesori distinși au fost chemați la catedrele Univer-

sitare, pentru a se continua renumita pleiadă a profesorilor francezi dela 1808—1870, care atrăseseră și pe tânărul Goethe în anul 1770, pentru studiul filosofiei.

La Universitatea din Strassburg se manifestă în Goethe curentul vieții sale poetice și timpului trăit la Strassburg corespund germenii celor două poezii dramatice, a „Idolului“ și a lui „Faust“. Deaceia Universitatea îi leagă memoria lui Goethe de numele ei printr'un monument înălțat în fațadă și un bust ridicat în grădina din interiorul Universității.

Universitatea din Strassburg se înfățișează deci astăzi ca o adevărată citadelă de lumină, la întretăierea culturii celor două mari popoare, francezii și germanii.

II. Facultățile de Teologie protestantă și catolică

Ambele facultăți au cinstea de a ocupa încăperile din frontispiciul Universității — în dreapta Facultatea de Teologie protestantă, iar în stânga Facultatea de Teologie catolică. Chiar fațada Universității prin monumentele ce reprezintă pe bărbații care s'au ilustrat în științele teologice, indică partea în care se găsește fiecare.

Această vecinătate a celor două facultăți este simbolul încetării acelei lupte dezastruoase din trecut între confesiunea catolică și cea protestantă, — și începerea unei noi lupte, — a muncii așa cum se găsesc astăzi.

Fiind singurele Facultăți de Teologie în Franța susținute de Stat, se înțelege interesul pe care îl depune fiecare confesiune de-a le da pe cei mai buni Profesori și deci a da cele mai bune rezultate pentru pregătirea teologilor respectivi.

A. *Facultatea de Teologie protestantă* este la înălțimea ramurii de știință, pe care o ocupă în ansamblul Facultăților Universității din Strassburg. Întăietatea locului pe care îl ocupă în Universitate, o merită cu renumele pe care și l-a câștigat și peste hotare, grație distinșilor ei profesori și muncii rodnice ce se depune la cursuri.

Faima cursurilor ei strânge la oaltă teologi, aproape din toate statele Europei și, în ultimul timp, și din America.

Pe lângă teologi Francezi, aici se întâlnesc teologi Elvețieni, Americani, Polonezi, Danezi, Englezi, Suedezi, Norvegieni, iar în ultimii doi ani și teologi Români.

Astfel se explică trimiterea, din partea Bisericii noastre ortodoxe române, a câtorva teologi ortodoxi care și-au terminat studiile teologice universitare la noi în țară — aceasta grație întregului orizont de cugetare al I. P. S. S. Miron, Patriarhul României, care cunoaște roadele culturii teologice din Apus.

Cursurile acestei Facultăți nu pot decât să completeze în chip fericit, cunoștințele pe care teologii noștri și le-au asimilat la Facultățile de teologie ortodoxe din țară.

Sunt în adevăr și obiecte care privesc mai ales pregătirea teologilor protestanți — pe care teologul ortodox le poate avea ca lectură, — însă majoritatea obiectelor este necesară bunei pregătiri, cu un orizont mai larg de muncă a teologului ortodox.

Competența teologică cu care teologi erudiți în înalte trepte ierarhice al Bisericii ortodoxe române, — discută chestiuni dogmatice și nu reprezintă fără primejdie Biserica în diferitele ei chemări, este o cheazășie că nu din contactul cu celelalte confesiuni poate fi vreo primejdie, ci mai degrabă din sărăcia culturii teologice.

Cursurile Facultății protestante, sunt divizate tot după cadrele de teologie istorică, sistematică și practică, având în plus filosofia cu caracter religios și științific.

I. Teologie istorică.

a) *Exegeza Vechiului Testament* predat, de d. Jaeger. Cursul este împărțit în pregătirea limbei ebraice, după care urmează exegeza propriu zisă a Cărilor Vechiului Testament.

b) *Exegeza Noului Testament* se preda de d. Baldensperger și d. Kocher. D. Baldensperger este unul din profesorii fecunzi ai acestei facultăți, ale cărui lucrări date publicității sunt cunoscute și peste hotare. Lecțiile de exegeză a Noului Testament sunt studii profunde, care-l fac pe teolog să adâncească cunoașterea cărilor sfinte. Câteva lecții îl fac pe student să observe metoda de studiu și, folosind bibliografiile date, poate să continue și singur studiul la capitolele ce nu se pot face în timpul anilor facultății.

c) *Istoria Bisericească* predată de d. Strohl. Obiectul prezintă interes pe de-a-întregul, însă, până la Retormă, poate fi ascultat și de teologii ortodoxi cu toată atențiunea. D. profesor Strohl este un foarte bun profesor universitar. care, prin chipul în care expune materia cursurilor, face din ore, momente de înălțare și entuziasmare sufletească.

d) *Istoria Dogmelor*, curs predat de d. Sabatier, profesor admirat și de catolici pentru obiectivitatea de care a făcut dovadă în anumite lucrări date publicității. Cursul prezintă interes, nu în toată întregimea lui pentru teologii ortodoxi.

II. Teologia sistematică.

a) *Morala* predată de d. E. Ehrhardt, decanul facultății de Teologie, care ne-a cunoscut și țara noastră, când a venit în București însoțit de D. profesor R.

Will. Cursul, împărțit în Morala propriu zisă și istoria moralei, pune în lumină, pe lângă chestiunile desbătute în tratatele noastre de morală, chestiuni și probleme de morală-socială de actualitate. Una din orele din timpul săptămânii este ocupată de lucrări de Seminar, cu subiecte date din timp pentru a fi dezvoltate în auzul colegilor și profesorului, după care urmează critica.

b) *Dogmatica*, predată de d. Sabatier, interesează mai mult pe teologii apuseni.

III. *Teologia practică*. Această disciplină teologică prezintă interes în toată întregimea ei, pentru teologii ortodoxi, cărora, pe lângă adevărul curat, le este necesară și metoda cea mai bună pentru a-l împărtăși credincioșilor.

a) *Pastorală* predat de d. J. Monnier, un teolog erudit și un bătrân experimentat în misiunile bisericii, tot atât de mult ca în cunoștințele de teologie, știință și filosofie. Cursul de Pastorală, pe care îl predă, înarmează pe viitorul Preot ori misionar, cu metode sigure de succes pastoral. În bogatul curs de pastorală, omul, al cărui suflet este termenul de însemințare evanghelică, este studiat sub toate raporturile și stările: ca vârstă, ca sex, ca stare intelectuală, socială, mentală, situație topografică, climat, etc; pentru fiecare grup, există metodă aparte.

Ansamblul cursului este un ghid clasic pentru viitorul Preot, în misiunea pastorală.

b) *Omiletica*, predată tot de d. J. Monnier. Cursul este subîmpărțit în studiu teoretic și studiu practic; o oră se face studiul analitic al lucrărilor celor mai de seamă predicatori catolici și protestanți, iar o oră se face cu lucrări practice de planuri și dezvoltări de predici, după care urmează critica. Obiectul prezintă mult interes, studentul putând să prindă secretul unei predici cu succes; lucrările studiate și bibliografiile recomandate, măresc și bagajul de cunoștințe și formează și gustul de a continua singur lucrul început.

Dicțiunea omiletică este una din exercităriile iarăși utile și care ocupă o oră pe săptămână, tot cu d. J. Monnier. Cu acest prilej, teologul memorizează pasagii din cei mai buni predicatori, iar când rostește cuvântarea ține măsura dintre ton și ideie și și studiază gesturile și mimica. Critica profesorului respectiv și a colegilor nu poate fi decât instinctivă.

Studiul predicii engleze, predat tot de d. J. Monnier o oră pe săptămână este un corolar necesar acestui obiect, pentru o mai largă orientare a predicatorului. Pentru aceasta necesită însă ca teologul să cunoască și limba engleză, pentru că lucrările ce se studiază sunt în limba engleză.

c) *Catehetica*, predat de d. R. Will, profesor bun care ne cunoaște țara și iubește pe români. Cursurile sunt bogate două ore pe săptămână, plus una de lucrări practice; se înfățișează toate metodele de catehizare, care sunt cu atât mai interesante, cu cât tineretul apusean biserica îi dă mai multă atenție ca la noi în țară. Cursul în sine și cărțile recomandate formează

un nou orizont de lucru teologului ce se dedică Bisericii.

Asistența la ședințe de catehizare, școli duminicale, școli cotesionale, cimentează mai mult cunoștințele căpătate.

IV. *Filosofia religioasă* este disciplina teologică foarte necesară pentru armonica pregătire a teologului; la facultățile noastre de teologie din țară lipsește.

a) *Psihologia religioasă*, predată de d. J. Monnier, două ore pe săptămână. Cursul are însemnătate prin însăși materia din cuprinsul lui interesant și prin finețea și bogăția cu care este predat. Stările sufletești și studiile de credință ale omului dela ateu până la apostol sunt adânc studiate. Așa se explică cum teologii apuseni cunosc sufletul omenesc după cum medicii cunosc fizicul omului.

b) *Filosofia* propriu zisă, predat de d. Hauter. Cursul cuprinde sistemele filosofice, începând dela greci, și desbate mai mult disputele filosofice dintre știință și religie de după renaștere. Predarea se face în bune condiții și pentru o mai bună înțelegere cere lectură în ramura filosofiei și în afară de orele de curs.

c) *Pedagogia religioasă*, predată de d. R. Will. Cursurile se predau în bune condițiuni și au ca scop pregătirea teologilor pentru învățământul religios în școlile secundare. Competința cu care d. R. Will predă pedagogia religioasă, ca unul care a făcut serioase studii în această ramură, face cursurile interesante și ascultate de toți studenții.

d) *Sociologia creștină*, predată de d. Hauter. Curs în afară de program, însă interesant prin capitolele de actualitate pe cari le prezintă. Din motive necunoscute, acest curs s'a întrerupt, amânându-se continuarea pentru noul an școlar.

B. Facultatea de Teologie catolică

Din cursurile acestei Facultăți, vom citi cursurile mai de seamă și care, prin însemnătatea materiei respective, au fost frecventate de teologii români ortodocși, în afară de câțiva români uniți care audiază numai pe catolici.

I. *Teologia sistematică. Apologetica* predat de Ab. Rivière. Acest curs se predă cu multă competență și este foarte necesar tuturor teologilor pentru a-și completa pregătirea cu toate disciplinele teologice.

II. *Teologia istorică. Exegeza Noului Testament* predat de Ab. Kohn. Cursurile sunt inferioare acelor dela facultatea protestantă în general, însă sunt interesante prin diferența caracteristică a interpretării biblice și prin varierea capitolelor ce se interpretează.

III. *Teologia practică.*

Pastorală, Omiletică și Catechetica, se predau de unul și același profesor, Ab. Lang. Cursurile prezintă interes mai mult pentru respectarea ierarhiei și a unității canonice decât a profunzimii cu care se predau; se face mai mult știință teoretică, decât sugeri de metode noi. Chiar Protestanții mărturisesc că multe din meto-

dele practice moderne ale Bisericii-protestante, sunt împrumutate de Catolici.

IV. *Filosofia religioasă.*

a) *Psihologia*, predată de Ab. Baudin, erudit teolog și filosof, autor de tratate de Psihologie. Cursul, ca știința pură, echivalează cu facultatea de filosofie propriu zisă, deci superior facultății protestante; protestanții rămân superiori însă în combinarea studiului cu realități existente, care-l fac mai înțeles și mai aplicabil decât de catolici.

b) *Metafizica*, predată de Ab. Bohm. Cursul, deși abstract, prezintă interes prin însemnătatea lui și prin chipul cum profesorul caută să-l apropie de înțelegerea studenților.

Pentru înțelegerea lecțiilor, cursurile sunt și litografiate și, firesc, lecția apare pentru a fi citită și meditată din timp de student, așa cum se face și la Psihologie și la Apologetică.

În rezumat, cursurile facultății catolice sunt interesante, fără a putea fi la înălțimea cursurilor facultății protestante, totuși necesare pentru completa pregătire a teologului ortodox.

III. Viața de studii

Ora de studii. Ora de studii de 3/4 ore, 1/4 fiind timpul de recreație. Excitarea cu care profesorul respectiv vine la ora fixată după program, este exactitatea cu care ceasornicul Universității anunță sferturile și orele. Cu câteva minute înainte de a anunța ceasul sfertul recreației finite, profesorul universitar este sosit în fața sălii de curs, iar când sfertul este sunat, este știut că s'a și început predarea cursului. Profesorul vine la oră însoțit sau de cursul dezvoltat sau de notele cu intitulările părților lecțiunii, iar studenții însoțiți de caetele de note și cu stilul de scris.

Bibliografiile anunțate sunt însoțite de arătarea textelor tipărite, care merg în bănci din student în student, făcându-se și citări de texte unde este trebuință.

Ora este un timp de studiu, când este numai concentrare de muncă din partea profesorului și de atenție din partea studentului.

Profesorul în afară de ore. Profesorul este însoțit adesea de câte un mic grup de studenți până acasă, căutând a se profita de tot timpul liber când studenții îl pot avea între ei, — cu chestionări și lămuriri necesare în legătură cu lecția propusă. Studenții nu abuzează de amabilitatea profesorului și se rânduiesc în număr mai restrâns pentru a nu împiedeca circulația pe trotuare.

Aceste convorbiri sunt în afară de orele pe care fiecare și le are fixate în afișer, pentru a primi pe studenți în cabinetul respectiv dela Universitate.

Căminul Profesorului universitar. Studenții au acces și la căminul Profesorului pentru chestiuni mai grabnice în interesul studiilor. Ora de primire este fixată pentru totdeauna între 1 și 2 după masă, pentru a nu se perde nici din orele de cursuri ale studenților și

nici din timpul de lucru necesar profesorului la biroul căminului său.

Profesorii se rânduiesc lunar a invita studenții pe seri la căminul lor. În afară de mici tratații ca, un ceai, o prăjitură, etc., discuțiuni superioare au loc, când profesorul ține să stea de vorbă cu fiecare student în ascultarea tuturor invitațiilor.

Vizita se încheie cu împărțiri de reviste ori broșuri fiecărui student, din partea profesorului — știut fiindcă în ele sunt articole ori lucrări ale profesorului distribuite.

IV. Biblioteci

Bibliotecile Facultăților de Teologie. Ambele facultăți, ca toate celelalte facultăți ale Universității, au biblioteci a parte pe specialități. Sala bibliotecii, pe lângă cărțile aranjate în ordine și catalogate, are tot mobilierul necesar studenților pentru lectură și lucrări. Bibliotecile n'au niciun custode, sunt desehise oricărui teolog care știe ce este cinstea și ordinea; cărți nu se ridică pentru a fi luate acasă de la bibliotecă, decât cu aprobarea profesorului, care este însărcinat cu direcțiunea bibliotecii.

În afară de bibliotecile arătate, facultatea protestantă mai are o sală cu cărți de exegeza Noului Testament, iar facultatea catolică pentru dreptul canonic, ambele amenajate pentru lectură și lucrări.

Sala de lectură academică a universității.

O sală de lectură împodobită cu numeroase jurnale din Alsacia, Lorena, Franța, streine, engleze, americane și germane, — reviste și diferite publicații universitare de toate specialitățile, — este deschisă în însuși Corpul Universității în toate zilele de la 8 la 12 și de la 14 la 19, Duminicile și sărbătorile este deschisă între orele 10—12.

Studenții au acces, prezentând abonamentul de 5 fr. pe semestru.

Biblioteca universitară și regională.

Marea Bibliotecă universitară și regională din Strassburg oferă incomparabile resurse intelectualilor de toate specialitățile.

Având mai mult de un milion de volume, este clasată în primul rang al bibliotecilor universitare franceze, imediat după Biblioteca Națională dela Paris. Ultima cifră atinsă înainte de armistițiu era de un milion 50.000 volume. Dela reîntregirea Strassburgului la patria franceză, numărul volumelor a crescut considerabil.

Extrem de bogată în opere vechi și bine cunoscute din acest punct de vedere de toată intelectualitatea, nu numai a Strassburgului, ci și de regiunile și țările învecinate, cărora le oferă din comorile sale, Biblioteca a fost constituită în anul 1872 de guvernul german.

Ea a înregistrat în inventariile sale cea mai bună producere științifică germană, atât retrospectivă cât și contemporană. Seriile sale de reviste germane, de texte literare germane, de opere științifice ori tehnice germane, de documente pentru a servi la cunoașterea limbii, de literatură, de istorie și de cultură germană sunt de

o importanță, de o bogăție, de o abundență, încât Biblioteca din Strassburg este fără pereche, din acest punct de vedere, în Franța. — Dar în același timp, seriile franceze, care, în timpul ocupației germane, nu încetaseră de a fi constituite cu grijă prin efortul tenace al bibliotecarilor alsacieni, — au fost imediat crescute după armistițiu, cu toate revistele, colecțiile, monografiile franceze, pe care mărinimia Statului și a marilor administrațiuni franceze, subvenții și daruri dela particulari, au putut să le strângă în scurtă vreme.

Biblioteca din Strassburg oferă deci, *acest caracter unic*, de a fi totodată o mare bibliotecă franceză, utilă limbii franceze, urmând toate noutățile librăriilor franceze — și o bibliotecă de cărți și reviste germane neîntrecută în Franța, deasemenea bogată ca cele mai bogate biblioteci universitare ale Germaniei chiar, pe lângă care ea ocupă, înainte de război, un loc privilegiat.

Un număr de cataloage pot da o idee de bogăția acestei biblioteci (cataloage de manuscrise germane 1914, de manuscrise orientale, ebraice, arabe și turce (1881); de manuscrise grecești (1913); de scrisori și documente din veacul XVI, care compun *Thesaurus Baumianus* (1905); de cărți și imprimate de origină arabă (1877); de cărți și imprimate de origină Alsacio-Lorenă (1908—1915); de reviste în curs la bibliotecă (1911); de cărți și reviste tehnice (1913). Astfel un catalog general al manuscriselor, două cataloage de fișe, unul alfabetic și altul metodic, pot fi utilizate cu mai multă ușurință.

Biblioteca este deschisă în toate zilele, dela 8,30 la 12 și de la 2 la 5; Sâmbăta numai dela ora 8,30 la 12.

Studenții universității pot primi cărți de lectură, fie pentru sala de lectură a Bibliotecii, fie pentru acasă, dacă au depus la Bibliotecă un certificat de matriculare, eliberat de secretariatul Facultății respective. Catalogul alfabetic este la dispoziția publicului, în orele când biblioteca este deschisă. Cărțile dorite și notate pe buletine imprimate, sunt aduse imediat în sala de lectură, iar când sunt cerute în afară de localul Bibliotecii, se ridică de la biroul de serviciu.

Biblioteca orașului. Distrusă în anul 1870 în timpul bombardamentului Strassburgului de către Germani, Biblioteca a fost reconstituită în parte și numără aproape 150.000 volume. Este deschisă pentru serviciu și sala de lectură dela ora 9 la 12 și dela ora 14 la 17.

V. Alte resurse culturale

Societatea Amicilor Universității. Oamenii de bino din Alsacia și din restul Franței în frunte cu fostul Președinte al Republicei franceze, D. Doumergue, au întemeiat o asociație cu un cămin propriu, care are do scop susținerea materială și morală-națională a Universității.

Această asociație susține cu burse tineri săraci, subvenționează biblioteci, clinici, excursii și tot ce este necesar cerințelor culturale ale Universității, pe lângă aju-

torul statului. Căminul asociației oferă adesea studenților, șezători literare cu tratații, conferințe, etc.

În acest cămin, Studenții Români, invitați de societatea Franco-Belgiană, — au avut fericitul prilej de-a audia pe O. Grégoire, profesor belgian, care, în conferința d-sale, a vorbit despre „Țara și neamul românesc”, ca unul care ne cunoaște, nu numai din cărți, ci și în realitate, de când a venit cu congresul bizantinologilor în țară, invitați de d. profesor N. Iorga.

Muzeul de Arte frumoase, unde colecțiunile distruse în parte de bombardamentul din 1870, au fost reconstituite. Un Cabinet de Stampe, un muzeu de Arte-decorative, o Bibliotecă de expoziții temporare, completează ansamblul oferit de acest muzeu.

Muzeul alsacian. Este foarte important pentru studiul tradițiilor alsaciene, întemeiat în anul 1902, s'a îmbogățit în grabă cu tot ce ar putea face mai bine cunoscute particularitățile casnice gospodărești îmbrăcăminte și moravuri ale regiunii.

Muzeul istoric oferă o colecție de documente și amintiri care se leagă de istoria Strassburgului.

VI. Resurse bisericesti

Dacă Strassburgul este situat ca situație geografică la întâlnirea culturii franceze cu cea germană, apoi tot el are darul de-a învecina în coprinsul lui munca adusă confesiunii creștine, protestantă și catolică.

Spațioasele sale biserici, moștenite din timpul evului mediu, încă nu-i sunt încăpătoare pentru mulțimea credincioșilor în Duminici și sărbători.

Biserica vie a credincioșilor este la înălțimea monumentelor de artă bisericască, care au rămas vestite în istoria universală.

Când cercetezi deaproape această frământare religioasă, vezi că nu se datorește întâmplării ori numai unei tradiții, ci mai mult clerului catolic și protestant care lucrează pe întrecute. În aceste biserici se poate vedea pregătirea tineretului, catechizmului și tot aci se pot vedea și roadele acestei munci, când vezi setea pe care o simte credinciosul de-a participa la serviciul divin și la predici.

Căminele susținute de Biserică, fie ele catolice, fie evanghelice, mărturisesc roadele unei adânci convingeri religioase, formată în timp și cultivată în continuu. Deasemenea alimentarea fondurilor misionare cu prilejul diferitelor șezători religioase, arată prisosul inimii creștinului apusean.

Ansamblul acesta de activitate bisericască, nu poate decât să formeze pentru teologi o atmosferă religioasă care să-i hotărască la munca cât mai jertfelnică pentru ceice cred și nu cred în Hristos.

Poetul Goethe mărturisește în scrierile sale despre catedrala din Strassburg, că i-a înălțat inima în cel mai înalt grad, cu ocaziunea examinării ei, și a contribuit la formarea simțământului său artistic și al sentimentului pentru arhitectura paleo-germanice.

Teologii români ortodocși, luminați de știința teolo-

gică, mișcați de artă și stimulați de acțiunea creștină socială din apus, nu vor putea decât să aducă în țară tot ce poate fi mai bun pentru adevărata valorificare a sublimelor calități pe care le are credinciosul nostru român.

Pr. MIHAIL BULACU,
Licențiat-teolog, Student la Strassburg

Noul Patriarh al Alexandriei

În nr. pe mai a. c. al acestei reviste, am scris despre alegerea Patriarhului Alexandriei, în persoana Prea Fericitului D. D. **MELETIE**, fostul Patriarh al Constantinopolului din vremea Conferenței interortodoxe de acolo pentru îndreptarea calendarului. Despre Prea Fericirea Sa scrie acum preotul anglican *W. A. Wigram*, în ziarul bisericesc din Londra *The Church Times*, n nr. său din 25 Iunie c., sub titlul: „**Meletie-Omul de Stat. Noul Patriarh și vremea nouă**”. În cele următoare, noi dăm acest articol în întregime în traducere românească:

Joi, la 10 Iunie, ziua Înălțării Domnului după vechiul calendar, am fost de față la o mare slujbă în catedrala din Atena. Marea încăpere, fără scaune, era înșesată până la uși, de o mulțime în care 19 părți din 20 erau numai bărbați și care stăteau nemișcați la o slujbă care ține vreo 3 ceasuri $\frac{1}{2}$. Meletie, fost cândva Mitropolit al Atenei, iar apoi Patriarh al Constantinopolului, și acum ales al Alexandriei, era cel care săvârșea liturghia, în ajunul plecării la scaunul său. El a fost înfățișat adunării de către Mitropolitul Hrisostom, în mijlocul strigătelor de *axios, axios* (vrednic este) din mijlocul întinsei adunări. El a săvârșit lunga și măreața slujbă, și apoi, de pe scaunul patriarhal, și-a mai îndreptat odată cuvântul său către „fiii săi de altădată” și către „părintele și învățătorul meu de odinioară, iubitul meu coleg și frate acum, Înalt Prea Sf. Ta, Arhiepiscop Hrisostom”. În chip solemn, el a cerut iertare-pentru tot ce a greșit în trecut și a cerut rugămintele lor ca să-l ajute în munca viitorului. Și-a rostit binecuvântarea peste toți și așa a făcut pasul întâi din călătoria sa către Egipt.

Privind ceremonia, cineva nu putea decât să se gândească la vremea din urmă, în care Prelatul lucrase oa Patriarh. Era în zilele nădejdlor sfărâmate în Constantinopol, când amiralul englez, știind că viața bărbatului se află în primejdia cea mai amenințătoare (el tocmai scăpase dintr'o încercare foarte îndrăzneată, de a fi zmulș cu sila, ca să fie depărtat din slujbă, pe străzile Constantinopolului) l-a rugat să se suie pe puntea unui vas de război englez și așa să fie dus în siguranță la Muntele Atos.¹⁾ Meletie a

1. Faptul la care preotul englez se gândește este cel petrecut în ziua de 1 Iunie 1923, la care scriitorul acestor rânduri a fost martur, fiind acolo cu Conferința pentru calendar. Despre el s'a scris la noi și în această revistă din Iunie (pag. 659) și Noembrie (pag. 1071—1073) din anul 1923. Atunci, sub îndemnul și cu acoperirea poliției turcești, a năvălit în Palatul Patriarhiei din Fanar, în clipa când noi eram în ședința Conferenței, o mulțime mâniașă, dar plătită, împotriva Patriarhului, pe care căută să-l zmulgă de acolo și să-l ducă cine știe unde. Și atunci încă mai erau la Constantinopol Englezii, Francezii, Americanii și

mulțămît cu recunoștință, dar n'a primit și a stat în capitală până ce și-a putut îndeplini acolo cea din urmă datorie: sfințirea episcopilor pentru Polonia și Rusia. A fost un episod vrednic de cele mai mari vremuri din istoria Bisericii, când Patriarhul, care se afla în umbra morții din partea prigonitorilor, a lăsat la o parte pe cei doi preoți care trebuiau să-i stea alături la o asemenea slujbă, ciace însă ar fi însemnat ca și viața lor să stea într'o astfel de primejdie.

Nu a fost deseori sau, cel puțin, n'a fost împrejurarea în vremea mai din urmă, ca Sfânta Biserică a Răsăritului să fi zămislit personalități mari și izbitoare. Omul se enfundă în slujba sa mai mult decât cum se petrec lucrurile la noi, fapt care are urmări și bune și rele. Pricina lui e foarte simplă. Acolo unde Biserica nu se schimbă de loc, acolo unde lauda ei este că într'însa toate rămân neprefăcute, lucrarea personală are mai puțin rost și omul are numai a-și îndeplini datoriile slujbei lui. Starea aceasta însă acum se schimbă și ea, prefacerile dau năvală peste „Răsăritul cel fără schimbare“, și acum, împreună cu trebuința, vin și oamenii și personalități mari ies la iveală, pentru a face față ceasului — bărbați ca Tihon mucenicul și ca Meletie omul de Stat. Se simte că mari schimbări sunt de neînălțurat, atât în câmpul teologiei, cât și în alcătuirea care oel puțin pentru câteva veacuri, a stăpânit în aceste ținuturi iar anglicanii, care se silesc să fie prieteni cu Biserica Răsăritului, trebuie să încerce a înțelege greutățile acestora și a cunoaște pe bărbații care trebuie să le facă față. Cei mai mulți din bărbații cugetători ai Angliei știu că, până în veacul VIII, să zicem, lucrarea de temelie a teologiei era comună între Răsărit și Apus, deși unele puncte se puteau înfățișa felurit în organismele deosebite. De atunci încoace însă, creșterea iute a mănunchiului de cunoștințe a schimbat în întregime priveliștea Apusului, pe când numai în vremea din urmă, prin educațiunea mai mare, prin atingerea mai deasă și prin legături mai bune, Răsăritul a luat și el cunoștință despre faptele cele nouă și a simțit mișcarea noilor cunoștințe.

Prin aceasta el a fost scutit de unele ispite ale Apusului. Unele generalizări crude și neștiințifice, cu privire la minuni și la descoperirea dumnezeiască, care erau înșirate înaintea noastră odinioară cu atâta încredere ca „neîndoielnic adevăr științific“ și care știință este acum veselă să așeze lucrurile din nou în felul care poate fi primit de credința de altă dată,—sunt înfățișate acum cugetării populare a Răsăritului într'un chip îmbunătățit, fără asprimea de odinioară. Totuși, chiar așa, ele se aștern, în fața minții cu plămada veche a Răsăritului, ca o izbire, și capetele mai înțelepte dintre cărmuitorii săi simt că un trup ca Biserica Anglicană, cum se găsește în Apus, care a trecut prin acea încercare (și în deobște l-a trecut cu izbândă), prietenia care a crescut între amândouă în vremea încercării, poate avea însemnătatea ei pentru Răsărit. Aceasta este pricina pentru care

bărbați ca Meletie prețuiesc acea prietenie, ca mijloc de a îmblânzi izbirea unei schimbări de neînălțurat.

Fără îndoială, sunt persoane deplin conservative care, din pricina aceasta, privesc cu bănuială și fapta și pe om. „Stare super antiquas vias“ e lozinca lor, chiar când *Via antiqua* a căzut în baltă. „Concesionistul acela (acesta era cuvântul întrebuintat în Muntele Atos către scriitorul acestor rânduri, (συνκαταβαδέρτιχος), modernistul acela, al cărui păr scurt este semnul din afară pentru năzuințele lui, ce bun poate fi în el sau a aștepta dela el? Pentru noi, vechiul calendar și vechile slujbe înaintea vechilor icoane — pe acestea le știm că sunt plăcute sfinților, dar căile de născocire nouă nu sunt pentru noi. Acestea miros a înoire papistașă“.

Din pricina aceasta, Meletie este privit cu prepusuri și și temut, tot așa după cum și Pusey¹⁾ era temut și urât de evanghelioi, și e socotit capabil de orice. Trebuie să amintim că stropirea cu noroi (și uneori cu noroi foarte murdar) este o formă²⁾ obștească de controversă între răsăriteni. Așa a fost din vremea lui Atanasie al Alexandriei până la Francisc din Lahora.³⁾

Gândul schimbării teologice este familiar oricărui anglican care se interesează de lucrurile Răsăritului în genere. Gândul că schimbări proaspete au putut prefăce întreaga așezare a Bisericii Răsăritului și a prefăcut-o într'un chip care poate să neliniștească mult pe cărmuitorii ei, e mai puțin familiar și are nevoie de un cuvânt de lămurire.

Până acum, în toate țările musulmane, sistemul „Millet“ a dat cărmuitorilor tuturor Bisericilor multă putere în treburile civile ale credincioșilor lor. Acest sistem, care poate fi urmărit până în vremurile Sasanizinelor din Persia încă înainte de Mohamet și a fost primit și de oamenii de Stat din împărăția Islamului, se întemeiază pe următorul fapt: În Islam, religiunea Statului este, în același timp, și legea civilă a lui. Dar această lege e atât de deosebită de cea a „raialelor“ (supușilor) creștini, care totuși are un drept deplin de a fi tolerată, încât „raialele“ nu pot trăi sub ea. Astfel, pentru unele lucruri obișnuite din viața zilnică, ei trebuie să-și aibă propriul lor cod de legi, și acest cod este Dreptul Canonic al acestei Biserici, care este întruparea naționalității ei sau „millet“. Slujbașul Sultanului pentru aplicarea acestui cod și îndeplinitorul lui pentru scopurile practice ale naționalității în chestiune este Episcopul sau Patriarhul, al cărui drept în această slujbă însă nu e deplin, până ce nu are „beratul“ Sultanului, care-i dă dreptul de aplicare.

A fost obiceiul de a învoi fiecărei cete de raiale (cu cât mai multe, cu atât mai bine, pentru că *Divide et impera* este o veche maximă sănătoasă) o oâtime de cărmuire prin ea însăși, sub stăpânirea Sultanului, care măsură s'a dezvoltat în ciace se numește regimul „capitulațiunilor“, când locuitorii străini începuseră a fi numeroși în Turcia. Acum,

1. Un personaj însemnat din Biserica anglicană, care personaj a căzut apoi în date prea exagerate în materie de credință.

2. E vorba de prefacerile vieții civile în împărăția Turciei, prin care s'au luat Bisericii actele de stare civilă.—Nota A. S.

3. Parcă nu păcătuiesc și apusenii în, felul acestal... Să cazi pe mâna catolicilor! Vladimir Guettée știe a povesti din laturca asta.—Nota A. S.

cellalți aliași! Francezii au și fost aceia care l-au scăpat pe Patriarh din ghiarele adunăturii plăfite. Acest fapt e avut în vedere de preotul englez când scrie cele de mai sus.—Nota Arhim. Scriban.

valul ideilor apusene s'a revărsat peste Răsărit, iar Răsăritul, mai cu seamă dacă este puțintel după moda veche, geme și tremură sub duș și se întreabă cu mirare dacă acestea au să fie atât de bune pentru el, după cum i-o doresc apusenii voitori de bine și cei cu idei apusene. Cel puțin însă el are înțelegerea destul de bună pentru a folosi ceia ce apusenii au îngrămădit asupra lui ca să-l întărească în ceia ce el cu adevărat are nevoie, adică descotorosirea sa de controlul apusenilor. Astfel, toate vorbele late în curs acum în Apus sunt primite și trâmbițate și aici: „Drepturi naționale“, „Dreptul de a hotărî prin sine însuși“, „Egalitatea oamenilor după dreptul natural“, „O lege pentru toți“ — toate sunt primite și foarte se uimesc acum ceice s'au deprins să le trâmbițeze, când văd că „Drepturile naționale“ sunt primite acum pentru a spune că „Turcia e tot atât de mare și de luminată ca și America“; că „Dreptul de slobodă hotărâre“ este îmbrățișat acum pentru a da cu piciorul în școalele americane când nu ți-s dragi, iar „Legea una pentru toți“ este dreptul de a apăsa deopotrivă pe toți înaintea unui tribunal cu totul învechit.

Intre alte lucruri, capitulațiunile au fost desființate. Oamenii însă sunt nevoiți acum să se întrebe: „O să meargă“? Până nu de mult, era o vorbă obișnuită că funcționarilor musulmani mărunți nu puteai să le încredințezi nici măcar un gologan de cinci parale și, din pricina aceasta, poștele străine erau o trebuință. Acum însă viețile și averile străinilor au să rămâie în paza lor, sub lozincă sfântă „O singură lege pentru toți“ și un prilej mai degrabă proaspăt decât strălucit a făcut pe cei adăpați de ouvintele Apusului să vadă că o singură lege pentru toți cuprinde în sine oarecare comunitate de pază sufletească și că pentru răsăritenii educați e cu puțință ca ei să nu fie în stare să înțeleagă vederile apusenilor că „uciderea e ucidere“ și atunci când un musulman a ucis un creștin, fie și pentru o cauză sfântă.

Prin același sfânt principiu, a fost desființat de asemenea și „regimul millet“. Oamenii cari erau deprinși să se ducă la episcopul lor, ca să capete dezlegare în fel de fel de chestiuni ale vieții și care totdeauna au privit spre el ca la organul de mijlocire cu cărmuirea în toate chestiunile, se trezesc acum că, „pe viitor, va fi numai o singură lege pentru toți și de aceea nu trebuie să mai puni pe episcop să se amețete; ci trebuie să te duci la judecătorul locului care vă va da dreptate fără nicio părtinire, cum se face în Apus“.

„Raialele“ însă au învățat cel puțin un lucru, în curgerea veacurilor, anume că ei n'au nicio încredere în funcționarii mărunți, din pricina experiențelor prin care au trecut. Noi trebuie să nădăjduim că acești funcționari vor fi nepărtinitori, într'un cuvânt, trebuie să nădăjduim că învățătorii americani se vor sili să fie drepti și că primirea constituțiunii republicane și a unui cod de legi din Apus vor fi o tămăduire pentru toate metehnele care au pătat împărțirea dreptății în Răsărit, să zicem din zilele lui Harun-al Rașid.

Orice minune e cu puțință și slujbașii pot să meargă pe calea principiului că „toți oamenii sunt deopotrivă înaintea legii“, în ciuda educațiunii făcute de veacuri în „Saria“, care în chip hotărât tăgăduiește că e cu puțință creștinului să fie deopotrivă cu musulmanul. Totuși faptul este că, în numele sfintelor principii ale naționalismului și a „hotărârii prin sine“, naționalitățile care au existat și și-au rostit ființa lor în sânul Biseriilor din zilele de înainte de Mohamed, sunt rânduite acum să se eufunde mulțimea vecinilor mohamedani și li se spune ca toți vor fi bine, cu toate felurile lor.

Experiența se va face, nu mai încapă îndoială. Dar cei care sunt mai mult cuprinși în aplicarea noului sistem, toți până la unul, nu prea au încredere în izbânda lui. Câmpul cel mai de seamă pe care se va face încercarea, în însăși această generațiune, e Egiptul. În Turcia, isprava tuturor oamenilor politici din Europa a fost că ei au izbândit să capete acest minunat triumf că, pentru generațiunea care vine, nu va mai fi nicio chestiune creștină în Turcia și ni se spune că datoria noastră, în numele sfânt al creștinătății, e să o iertăm pentru tot ce a fost făcut asupra altor neamuri și mai cu seamă asupra prietenilor noștri.

Fiindcă încercarea se va face în Egipt, să fim mulțumitori cel puțin pentru alegerea făcută de curând la scaunul patriarhal. Alexandria, care totdeauna a fost al doilea scaun de vrednicie al Bisericii Ortodoxe, trebuie acum, cel puțin vreme de mai mulți ani, să fie de fapt cel întâi între cele de aceeași treaptă, pentru că, vreme de o generațiune de acum înainte, Patriarhul Constantinopolului e cu gura legată. Un Patriarh al Alexandriei, care este în același timp un fost Patriarh al Constantinopolului, este sortit prin aceasta, să fie cărmuitor, afară doar de cazul căn ar fi o persoană prea slabă pentru conducere, primejdie care nu e de temut acum.

Meletie aduce în slujă sa o experiență ca nimenea altul printre episcopii Bisericii Ortodoxe; o cunoștință despre lucrarea Bisericii sub regimul constituțional din Grecia și de sub cărmuirea musulmană din Turcia; cunoștință despre lucrarea aceluși fenomen care este atât de ciudat pentru Răsăriteni, anume cărmuirea britanică din Cipru; o experiență personală despre americanii binevoitori și inimoși, cu adâncă lor încredințare că ei pot să dezlege toate problemele Răsăritene cu câteva maxime de caiet și cu o mână de dolari. El va avea nevoie de toată experiența lui în acel Egipt, unde nicio problemă nu este vreodată simplă și niciuna nu este un lucru obișnuit. Cel puțin noi știm oă (după cum a fost deseori primejdia cu prelații răsăriteni în trecut) el nu poate fi terorizat. Nicio îngrozire nu poate fi mai rea decât cea pe care a înfruntat-o fără teamă în Constantinopol în anii 1922—23. Clericii Bisericii anglicane se pot cel puțin ruga ca Dumnezeu să fie cu el în munca lui de a pune Biserica Răsăritului în stare să facă față problemelor din veacul XX.

Arhim. SORIBAN

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Preotul *N. V. Hodoroabă*, **IMNURI, NOTE ȘI IMPRESII**. Iași 1926, volum de 208 pagini în formatul cărților de școală. Prețul 40 de lei.

Păr. N. Hodoroabă, preot în Iași și spiritual la Seminariul „Veniamin” din acel oraș, e un scriitor bisericesc cunoscut încă multă vreme înainte de a se afla în Iași, de pe când era preot în jud. Dorohoi. Munca sa de scriitor l-a făcut cunoscut și l-a îndemnat să caute un loc de lucru mai larg, cum e Iașul.

Revista aceasta a tipărit de mai multe ori lucrări de ale Părintelui Hodoroabă, dar și multe alte reviste și ziare au cuprins în foile lor scrisul bogat al Sfinției Sale. De când se află în Iași, ziarele de acolo, precum *Opinia* și *Lumea*, au tipărit deseori bucățile Sfinției Sale. De multe ori îți părea rău după atâtea bucăți pricteput scrise, dar sortite să fie uitate, printre maldărele de ziare care ies cu duimul pe fiecare zi.

Volumul de care voim să vorbim aici tocmai înlătură această primejdie. Păr. Hodoroabă și-a adunat în el bucățile răzlețe împrăștiate prin felurite reviste și ziare, mai cu seamă cele din revista aceasta, din *Viața creștină*, care apărea acum câțiva ani în Iași, în *Neamul Românesc*, din *Opinia* și *Lumea*. Acuma, când le ai înainte într'un mănunchi ușor de mîntuit și frumos tipărit, ai bucuria de a ținea strînse la un loc atâtea bucăți care-ți hrănesc duhul și-ți înveselesc clipele vieții. Căci Păr. Hodoroabă e un scriitor care știe să prindă bine în slove multe desfășurări ale vieții, care trec pe dinaintea noastră fugare și nebăgate-în-seamă. Sf. Sa are ochiul îndemănatec prin care nu scapă ce-i jace atîția alții privesc, fără a descoperi ceva din care să poți scoate o învățătură la care face să te mai întorci. După cum se spune despre unii militari, că au „ochiul cîmpului”, adică știu să vadă cum un câmp s'ar putea întrebuinta mai bine pentru desfășurarea unei bătălii, așa și scriitorul este un om care se uită și el la ce se uită și omul obișnuit, dar el răzbește cu privirea unde nu pătrunde cellalt și e în stare a-ți scoate înainte lucruri la care nu te-ai gîndit.

Din postavul acesta este croit și Păr. Hodoroabă. Sf. Sa vede stări ale traiului oamenilor, întocmiri vechi și nouă din viața lor, și peste toate trece cu o judecată, când mai veselă, când mai adîncită, din care vezi că a prins bine cheia faptului sau a stării.

Nu degeaba și alții au descoperit în Sf. Sa această îndemînare și a fost învrednicit de răsplata Academiei Române și de a Societății Scriitorilor și de cuvintele meritate pe care d. Rădulescu-Motru le-a scris despre d-nea sa, lucruri despre care noi am mai pomenit.

Dacă în volumul acesta avem acum bucățile sale pomenite strînse la un loc, el ne slujește pentru a adevăra ce am mai scris despre Sf. Sa, anume că este un poet, pentru că ne dă icoane bine prinse, viu așternute pe hîrtie și bogate de a trezi și inimile altora. Cuvintele sale din „Cînd cad fulgii” (pag. 117), îți dau cu

adevărat treamătul inimii, pe care-l guști în adevărata sa poezie. Parcă ai citi „Iarna” lui Alexandri. Chiar felul său de a alege subiectele din natură ne arată simțirea poetului. Alte bucăți însă, cele mai numeroase, îți arată pe omul meșter a alcătui însăilări iuți din viața omului. Cineva ar zice „schite ușoare”. Cît e de tăcut Păr. Hodoroabă ca om, ai putea spune chiar „moroșanos”, totuși, din bucățile sale înșirate aci, vezi că ai a face cu o minte în veghere neîncetată. Omul lucrează fără răgaz, pe nebăgate-în-seamă, și, întors acasă, pune pe hîrtie ce i-a pus la îndemînă traiul oamenilor.

Încă nu ar fi aici totul, dacă am spune că Păr. Hodoroabă e numai un meșter de a prinde situațiuni și a arăta altora ceiace ei au scăpat din mreaja ochiului lor în fuga vieții. La Păr. Hodoroabă se bagă-de-seamă de multe ori și pecetea morală pe care o dă faptelor urmărite. Nu e numai un zugrăvitor care te lasă în fața desfășurării pe care tu n'ai văzut-o ori ți-a scăpat. Sf. Sa le toarnă deasupra și pecetea sau nota care li se cuvine după meritul ori lipsa lor. Așa, de pildă, în bucată despre înmormîntarea lui Dimitrie Alexandrescu (pag. 135), unde judecă cu dreptate despre coroanele dela morți; așa cu arătarea despre datoria către cuviință, cu care încheie o desfășurare petrecută într'un tramvai din Iași.

Dar fiindcă e vorba de tramvaie... să pomenim și această pornire deosebită pe care o are Păr. Hodoroabă, de a-și culege, mai cu seamă de prin tramvaie, materialele pentru scrisul său din bucățile mai scurte. În adevăr, tramvaiele Iașului sunt pentru Sf. Sa un larg câmp de operație. Stă, fără îndoială, pitit în vreun colț și de acolo privește. Am însemnat vreo patru bucăți (pag. 95; 104—107; 132; 145;) în care a așternut numai lucruri petrecute în tramvaiele din Iași.

Dar parcă stă de pîndă numai în tramvaiele Iașului! Nici tramvaiele din Capitală, nu-i scapă. În rarile răgazi când Păr. Hodoroabă dă pe la București, Sf. Sa își face, și din tramvaielele de aici, locuri de cercetare. Deci iată-l așezat în tramvaiul nr. 16, linia Oborului, și de acolo culegîndu-și lacom aluatul cu care să ne scrie o foarte izbutită bucată (pag. 152). Este tocmai starea petrecută pe fiecare zi și pe care ochii Părintelui scriitor a prins-o atît de adevărat. Dacă s'ar duce la Galați sau Brăila, fără îndoială că și tramvaiele de de acolo i-ar scoate înainte alt material de plămădit.

La urma urmei, cu dreptate și-a ales podeaua tramvaielor drept turn de veghere, pentru că aici viața se prăvălește iute, ai dinainte lume multă în mișcare, așa că viața se poate băga-de-seamă mai bine ca aiurea.

Dar cîte alte scene nu ai aici, prinse în chip duios, ceiace arată că Păr. Hodoroabă are sufletul în care răzbat nevoile oamenilor și stă cu mintea asupra lor. Și le prinde așa cum sunt petrecute, cu toată țîșnirea proaspătă a graiului lor. Ai aci, în toată frăgezimea, graiul moldovenesc, cum oamenii își cern în el ne-

voile și simțirile lor, ieșite din inimă, fără boiele străine, întocmai așa cum buzele le aruncă în auzul altora. Când le citești pe acestea, din gura unei femei necăjite (pag. 144) sau din gura părinților care vorbesc cu copiii aduși la examene (pag. 166—167), guști îndată mireazma pământului nostru, graiul nostru așa cum se sloboade el neprefăcut cu picurări străine din pleava ziarelor. Meșteșugul Părintelui Hodoroabă de a culege graiul cel adevărat, care, din pricina aceasta, se și lipește atît de viu pe inima noastră și e atît de simțit, merită cu dreptul a fi lăudat și scos bine la iveală, pentru că ne înfățișează însuși aurul limbii noastre și ne împărtășește plăceri atît de mari. De aceia suntem de părere că Păr. Hodoroabă ar trebui să ne împărtășească încă și mai viu din această vînă bogată, pe care o mînuiește atît de bine, cînd ne dă nu numai deadreptul graiul oamenilor din popor, ci și cînd ne dă graiul Sfinției Sale. Ar trebui să se descotorosească de scăpătările străine în care cade uneori, luat la vale de scrisul copleșitor al ziarelor care nu mai aleg cuvintele. Așa, într'o îmbinare frumoasă dela pag. 142, unde găsești rostiri meștere, precum „viața destrămată“, iată și cîte o vorbă la care strîmbi din nas, precum „sinistrații“, în loc de „sfărîmații“ sau „nenorociții“ vieții sau vorbe tot de soiul acesta, din traista internațională a amestecului de neamuri.

Ca orice scriitor, care nu scrie numaidecît în vederea lumii, ca să placă lumii, ci-și deapănă firul viei sale simțiri, așa și Păr. Hodoroabă împunge și în apucături în sine bune și care uneori Țo nemeresc bine. Astfel este cu dîra pornită acuma de a-ți împodobi casa cu covoare naționale, un lucru atît de frumos. Păr. Hodoroabă are o bucată și pentru aceasta, în care vede ceva ca o modă. Și are dreptate, că poate mulți o fac din pornirea șivoiului, nu din dragul podoabelor noastre naționale. Dar este un șivoi care a nemerit-o bine și care trebuie lăudat. Scriitorul însă e scriitor, e subiectiv, el știe ce simte el, și aceia și scrie. De aceia și Păr. Hodoroabă ia la vale pe cocoanele prinse de acest gust. Și în aceasta însă, meșteșugul său de a prinde chipul adevărului e la înălțime, cași în toate celelalte bucăți.

Noi, pentru toate acestea, trebuie să ne mărturisim aaeiași mulțămire, cași față de alte scrieri ale sale și să îndemnăm la citirea acestei cărți. Cititorii vor petrece ceasuri de curată hrănire a inimii, vor străbate cu autorul meleaguri pe care au umblat, fără a vedea tot ce era de văzut, și vor gusta o hrană cu care se vor simți mai pe deasupra vieții proaste pe care cei mai mulți o trăiesc. Iar în Păr. Hodoroabă trebuie să strigăm că se află cu adevărat chiag de scriitor, cu o înzestrare fără spălăcături străine, trăind din puterea ei și curgând ca o rouă, care în adevăr înviorează pe cititor.

Noi încheiem cu această constatare a noastră și-i urăm să aibă prilejuri pentru a ne da lucrări și mai adînci, îndreptate spre laturea duhovnicească, din care va avea de șos și mai mult decît din cea lumească.

IRENIKON. *Bulletin mensuel des moines de l'Union des Eglises.* — (Buletin lunar al monahilor Unirii Bisericilor) Prieuré d'Amay, 1) Meuse, Belgia.

Mișcarea pentru apropierea între Biserici, iscată după război, mai cu seamă din tabăra protestantă și anglicană, și despre care noi am scris pe larg în această revistă, n'a rămas fără urmare în tabăra catolică. Nu că Biserica Romei ar fi răspuns acestor chemări, pe care și ortodocșii le-au tăcut, ¹⁾ ei, văzând legăturile încheiate din aceste chemări între anglicani și ortodocși, Biserica Romei, s'a apucat și ea să trimeată astfel de chemări și să puie la cale încercări și așezăminte pentru chemarea către ea a Bisericii ortodoxe. Este prea ușor de văzut că Biserica Romei privește cu îngrijorare puțința apropierii între Biserica Ortodoxă și cea Anglicană și de aceia se chibzuiește cum ar putea săvârși ea apropierea de Biserica Ortodoxă. De aci, anumite înjghebări care să a propie pe ortodocși mai mult de Biserica Romei sau cel puțin să stârneasă mai mult interes către acea Biserică.

Noi am mai scris despre aceste încercări și nu voim să înșirăm din nou ce-am mai spus. Este însă un fapt nou de care voim să pomenim. S'a părut cărmuirii catolice că nu este de ajuns cât a făcut până acum în această privință. Ba, însă, văzând că protestanții și anglicanii fac întocmiri mult mai mari pentru apropierea Bisericilor, și cărmuirea catolică a socotit că e de trebuință să facă ceva mai mult și de mai mare măsură decât până acum. Prin scrisoarea sa dela 21 Martie 1925, către Primatul ordinului benedictin, Papa Piu XI și-a arătat dorința ca toți stareții și călugării benedictini să se apuce de lucru pentru unirea Bisericilor, ba încă să se înființeze, chiar în sânul taberei benedictine, un așezământ care să-și închine munca sa numai acestei sarcini. Următori acestor dorințe și cu sprijinul Sfintei Congregațiuni pentru treburile răsăritene și cu întărirea cărmuirii ordinului benedictin, s'au adunat la Roma, dela 1-15 Octombrie 1925, mai mulți stareți benedictini. În această adunare, s'a hotărât să se înființeze în Belgia, în sânul ordinului benedictin, o tagmă de călugări cu numele „Călugării Unirii“.

Din întocmirea aceasta, a răsărit din Aprilie acest an, în Belgia, revista cu numele de mai sus: *Irenikon*. E tipărită de călugării din localitatea Amay, Belgia. Va să zică, după dorința Papii, o mănăstire întregă și-a luat sarcina de a lucra pentru apropierea dintre Biserica Răsăritului și cea a Romei. Băgați-de-seamă vestirea numelui. Revista își zice *Irenikon*, adică organul împăciuirii. Parcă n'ar mai fi vorba de căștigarea Bisericii Ortodoxe pentru cea catolică, cum a fost până acum. Ni s'ar da să înțelegem că este vorba de o schimbare de front. Se va lucra pentru pace între frați, pentru împăcarea a două Biserici surori. Nu va mai fi gînd de încălcare a unei Biserici asupra alteia, ci de îmbrățișare a uneia prin alta.

¹⁾ Enciclica Patriarhului din Constantinopol către Biserici în 1919.

Așa ar fi după nume și poate că în multe cugete vor fi și gândurile tot așa. Dar ce poate numele și ce pot gândurile cele mai curate, față de o armătură întreagă de socotințe care zădărnicesc totul! După cum spune Vladimir Guettée, în cartea sa puțin cunoscută la noi: *Souvenirs*, cea mai mare piedică împotriva unirii Bisericilor este papalitatea. Căci papalitatea nu poate primi decât numai primăția și dreptul poruncii ei peste alte Biserici. Să fim cinstiți și să vedem lucrurile cum sînt: se poate face unire în asemenea condițiuni? Cei mai mult de o mie de ani de împotriviri între Răsărit și Apus trebuie să fie de învățătură pentru a arăta că nu se poate unire pe o asemenea cale. Răsăritul nu o primește, iar altfel de unire catolicismul nu poate primi.

De aceia ortodocșii răspund cu drag graiurilor din Biserica Anglicană, pentru că știu că acea Biserică, neavînd sistem papal, dacă unirea se va face, va fi cu adevărat unire frățescă, fără gânduri ascunse de stăpînire. De aceia, pînă n'am ajuns încă la această unire, legăturile cu Biserica anglicană sînt atît de vii și îmbrățișătoare. Dacă n'ar fi așa, nici n'ar fi în Biserica Romei neliniștea trezită de aceste apropieri, din care izvorăsc încercările catolice pentru a face și ele o apropiere.

Să fie încercarea călugărilor din Amay o metodă nouă? altceva decât ce a fost pînă acum?

Nu știm. Urma va alege. Noi dorim din toată inima să fie altceva, căci e de prisos să mai încerce cea fost pînă acum.

Mai avem de vorbit de acum înainte despre cuprinsul revistei.

Foale eparhială nouă. — După pilda eparhiilor de peste munți, toate eparhiile din Biserica Ortodoxă Românească își au azi foile lor eparhiale. Rămăseseră fără astfel de foi numai eparhiile *Galațului* și *Hotinului*. Din anul acesta, au început a avea și ele.

Foia eparhiei Galațului a început a apărea dela 1 Aprilie a. c. și se numește *Vestitorul*. Acest nume însă nu e potrivit, fiindcă mai este purtat și de foia eparhiei unite a Orăzii-Mari și se pot lua una drept alta.

Dacă Galațul nu avea foie eparhială, mai avea însă foi bisericești: Una e *Căminul*, revistă destut de bună și cu frumoasă înfățișare, a cercului preoțesc *Solidaritatea* din Galați, și alta e *Foia Parohială* a Părintelui Econ. I. C. *Beldie*, care a eșit chiar în acest an, cu puțin înaintea foii eparhiale.

Această foie eparhială, *Vestitorul*, este un buletin al vieții administrative eparhiale, dar are și o parte care cuprinde compuneri proprii ale preoților. În nr. 1 Aprilie a. c., avem un art. cu titlul *Să fim la datorie* de Păr. *Corneliu Grumăzescu*; altul: *Păstrați sufletele curate* de Păr. *C. Andrei*; altul: *Impărăția lui Dumnezeu* de Păr. *Diacon Al. N. Constantinescu*. În nr. 2, pe Mai a. c., știrile administrative sunt mai multe, iar ca articole este o bucată, culeasă dintr'o scriere a Părintelui. *Mihălcescu*, redactorul nostru, și alta cu titlul *Către credincioși* de Păr. *Econ. Ioan Kiriakos*, parohul bisericii grecești din Sulina. Nr. pe Iunie încă n'a eșit.

Presă despre calendar. — Ziarul *Dimineața* din 19 Iunie c., vorbind despre chestiunea calendarului și turburarea iscată în vremea din urmă în Basarabia, spune că ea nu s'ar fi născut dacă Statul nuse amesteca în treburile Bisericii. Ziarul scrie că, pentru a câștiga pe țărani în alegeri, li s'a dat voie „să nu se supuie orânduirilor bisericești, ci să-și serbeze hramurile după stilul vechiu.

«Din Basarabia, nesupunerea către dispozițiile sinodului și ale vlădicilor a trecut și în Moldova, în Bucovina, și poate va răzbi și aiurea.

«În curând vin hramurile mari ale sfinților Petru și Pavel, Sf. Ilie, cele două sf. Mării și altele. În jumătate din țară creștinii ortodocși vor avea iar prilejul să se împartă în două tabere, să se războiască cu preoții sau să-i atragă și pe dâșii la nesupunere, poate chiar să se și încaere, în orice caz să dea spectacolul curios și nemai pomenit al ținerii fiecărei sărbători de câte două ori, la interval de 13 zile.

«Iată primul fruct amar al atârării Bisericii de stat. Căci dacă ea era autonomă, autoritatea civilă n'avea cum să intervina în chestia călindarului, deci n'am fi asistat la acest început de shizmă în sânul ortodoxiei noastre».

Și mirenii se încredințează că Biserica are nevoie de autonomie...

A. S.

DOCUMENTE BÂRLĂDENE, vol. V, *Diverse de Iacov* Episcopul Hușilor, Membru de onoare al Academiei Române. Huși. 1926.

Acesta-i titlul unei noi cărți scoase la lumină de curând, privitoare la trecutul orașului Bârlad. Dacă în celelalte volume a dat la lumină documente privitoare la oameni și fapte, începând cu timpul din preajma anului 1400 și ducând șirul vieții pînă la începutul veacului trecut, apoi în acest volum vorbește numai de cele petrecute în acest veac.

Ni se dau icoane: din viața bisericească; din viața slujbașilor, cu numirile slujbelor și cu felul lor de a le îndeplini. Mai găsim istorisiri de treceri de oști străine: turcești, rusești și austriace prin acest oraș și de nemulțămirea îndurate de locuitori, apoi de treceri și poposiri de domnitori ai Moldovei.

Ni se dau în sfârșit aspecte din întocmirea orașului și a gospodăriilor de ieri ale lui.

Aceste amintiri îs de trebuință să fie păstrate, căci, după vorba cântecului pus în gura lui Barbn Lăutaru, „Așa toate se duc, se prăpădesc, ca ș'un cântec bătrânesc“ și, ca urmare, dacă P. S. Autor nu li-ar fi căpătat de la bătrânii cari-si mai puteau aduce aminte de ele, azi ar fi pierdute pentru noi.

Pe lângă aceste amintiri bune de păstrat, ni se dă și icoana începutului vieții culturale a Bârladului, începând cu școlile primare mixte cari funcționau pe la 1847 pe lângă fiecare biserică din oraș, avînd ca învățători câte pe unul din dascălii acelor biserici.

Dacă azi sunt în Bârlad atâtea instituții școlare și de binefacere, apoi începutul lor se datorește, nu Statului,

ci contribuției particulare a unui număr de boieri și cărturari cu inimă și cu dragoste be binele public.

Mulți din cei de azi nu știu începutul acestor instituții, deși se folosesc de ele și de aceia P. S. Autor a adunat și dat la lumină conținutul testamentelor, necroloagelor, cât și date biografice a aceluia mănunchiu de patrioți bărlădeni cari au lucrat și cu vorba, dar mai ales cu fapta, în a II-a jumătate a veacului trecut.

Din cuprinsul textului, se vede că pe unii din acești bărbați, de frumoasă amintire pentru Bârlad. P. S. Sa. i-a apucat în viață, iar cu unii a fost chiar și coleg de profesorat, li-a cunoscut de aproape sufletul și fapta și de aceia a socotit că-i bine să le păstreze amintirea vieții închinată binelui obștesc, pentru a servi de exemplu vrednic de imitat, fie pentru generațiile viitoare, fie pentru cei de azi, luați aminte de curentul unei vieți cu totul egoiste.

Cu acest al V-lea volum, P. S. Iacov completează icoana vieții trecute a Bârladului și împrejurimilor de la începutul consolidării vieții de stat în Moldova și până în zilele noastre.

Bârladul îi unul din puținele orașe ale țării care, atât el, cât și împrejurimile lui, au avut norocul să aibă pe un iubitor al trecutului și, ca urmare, să-și aibă adunată și dată la lumină întreaga lui viață în curs de atâtea secole.

Noi dorim încă mulți ani P. S. Iacov, pentru a-și putea continua activitatea pe drumul început și, an după an, să poată găsi izvoare nouă documentare pentru întregirea operei, la care a muncit o viață întreagă.

UN CITITOR

Iconom *Petre Vintilescu*, **O Propozițiune Liturgică: „Cu înțelepciune, drepti!“** ori „Cu înțelepciune dreaptă“. Pitești, 1926. Broșură de 29 de pagini, fără arătare de preț.

De câte ori n'am fost și eu întrebat, cum să se zică în slujba Bisericii: „Cu înțelepciune dreaptă“ sau «Cu înțelepciune drepti?» și totdeauna am spus: «Cu înțelepciune drepti». Răposatul Ierodiacon *Evgheie Porfirescu*, român macedonean, care a studiat teologia la noi, în București, între 1898 și 1902 și care învățase mai înainte în școala dela Halchi a Patriarhiei din Constantinopol, se minuna când auzea pe unii preoți ai noștri zicând „Cu înțelepciune dreaptă“, fiindcă el știa cum e slujba în Răsărit, și acolo erau întrebuințate cuvintele σοφία, ορθοί! adică, pe românește: „Cu înțelepciune, drepti!“

Părintele P. Vintilescu, profesor în Pitești, și-a luat sarcina de a lămuri chestiunea aceasta și o fece cu destule amănunte și cu o descurcare pricepută. Cine va citi această cărticică a sa va putea spune că s'a dumerit într'un amănunt al slujbei, cum sunt multe, care, pentru mulți, stau învăluite în umbre. Și nu sunt doar numai preoții care-și pot pune întrebări despre astfel de lucruri. Tocmai despre această rostire m'a întrebat odată Generalul *Mustață*, nu tocmai dacă să se zică „drepti“ ori „dreaptă“, ci care e înțelesul lui „în-

țelepciune“ sau „cu înțelepciune“, care se aude în biserică? Înțelesul lor e vădit că nu e limpede și despre ele mă întreba generalul. Apoi toate acestea ies pe deplin lămurite, și încă multe altele, din ce a scris Păr. Econ. Vintilescu.

La ce a scris Sf. Sa, îi mai putem adăoga și noi că Protoiereul *Malțev*, preotul bisericii rusești din Berlin și traducătorul cărților noastre de slujbă în nemțește, are tot îmbinarea de vorbe care pe românește iese „Cu înțelepciune, drepti!“ nu „dreaptă“, și încă înțelesul material, adică creștinii să stea în picioare (*aufrecht*). De altfel eu însuși, care am slujit de multe ori în străinătate liturghia rusește, ziceam totdeauna în locul acesta, după cărțile lor: *premudrosti, prosti*, adică: „Cu înțelepciune, drepti!“

Păr. Vintilescu a adus lumină în această chestiune, care va limpezi pe mulți, care acum trebuie să-i fie mulțămitori.

Preotul Căpitan *Ilie Deleanu*, **MIREZME, Poezii religioase**. Sibiu 1926. Preț 20 de lei.

Cu adevărat numele de *Mirezme* merită aceste alcătuirii poetice ale Părintelui Deleanu, fostul secretar al Ligii Culturale în București, pe care-l știam odinioară în Zimnicea, pe care acuma îl aflu că e preot militar în Râmnicul-Vâlci, „căpitan“... of! când s'or lăsa preoții militari de comediile acestea de grade militare, că e mai mult preoția decât ofițeria!...

Poeziile Părintelui Deleanu, câmp în care Sf. Sa se străduiește de mult, au atâta dulceață, atâta vioiciune, atâta plămădire creștinească și așa bună turnare în meșteșugul scrierii cu stihuri, încât îți este o plăcere să le citești. La multe bucăți te oprești, citindu-le și a doua oară și dorind să-ți rămâie în minte, pentru a le întebuința la împrejurări când îți trebuie o rostire frumoasă.

O carte ca aceasta e bună de întrebuințat la serbări, când se rostesc bucăți în stihuri. O poezie ca *Credința* e plină de putere și cugetare sănătoasă. Eu m'am mâniat într'o seară, anul acesta, când unii școlari ai Seminarului Central au recitat, la serbare, bucăți nemernice. Ei nu cunoșteau o carte ca a Părintelui Deleanu. De ce folos e deci aceasta acum! O mai avem pe a d-lui *Stamatiad*, „Pe Drumul Damascului“. E un soi de literatură care trebuie să se întărească la noi.

În prefață, Păr. Deleanu spune că nu avem o antologie cu un asemenea fel de literatură. Iată că s'a înfiripat și o asemenea carte, dar încă nu e pusă în vânzare. Se află la Casa Școalelor și a fost întocmită de un preot inimos, Păr. Econ. *A. C. Cozma* din *Bâlca*, Putna.

Bine spune Păr. Deleanu că acest soi de poezie nu s'a prea lucrat. Așa e. Dar adevărul este că și ce s'a jucat nu se știe. Poezii religioase are și răposatul Arhiepiscop *Neofit Scriban* și răposatul meu tată. O poemă a acestui din urmă, despre Schimbarea la Față a Domnului, e încă netipărită. *Gârbea* a pus în versuri românești Cartea lui Iov.

Subiectul acesta l-am putea întinde, vorbind despre poezia religioasă străină, care și aceia e puțin cunoscută.

E o chestiune despre care face să se scrie. Până atunci, putem saluta lucrarea Părintelui Deleanu ca un răsărit fericit și-i urăm să și-o vadă cât mai răspândită.

Ecoul Macedoniei și României, București, Mai-Iunie 1926.

Aceasta e o revistă care iese de două ori pe lună în București și, cu tot titlul ei, care o hotărniceste în anumite granițe, se ocupă însă cu de toate. Privind-o, urmărim nu atât ce scrie ea, căci, în deobște, nu adâncește chestiunile, nu vine cu precizuni, cu date care să-ți dea o documentare și o încredințare că materia a fost lucrată cu grijă, — ci ne minunăm de altceva. Eșirea acestei reviste, pentru care se cheltuiesc bani, este o dovadă de puterea sufletească și de ce e în stare să facă omul care se îndărătnicește în ceva. În adevăr, d. *G. D. Nicolescu*, care o scoate, e un îndărătnic, dar un îndărătnic în calea binelui. Căci d-nia sa, care înainte de război scotea revista *Redeșteptarea*, cu cuprins și lipsuri și feluri de tratare cași cea de care vorbim aici, nu se poate lipsi de râvna de a scrie și răspândi lucruri de folos pentru sufletele oamenilor. Deși d. Nicolescu azi e nu numai bătrân, ci și bolnav și neputincios, căci îl vezi umblând anevoie pe străzi, sprijinindu-se în două bastoane, totuși se ține morțiș de munca de a scoate reviste. N'a fost mai chinuit decât atunci când, dând vechea revistă *Redeșteptarea* pe mâna altora, ea a încetat, și n'a avut odihnă până ce n'a scos-o pe aceasta din urmă.

Tonul revistei este cântarea cuviinței și a cinstei, dorul de a le vedea pe acestea introduse în tot adâncul vieții românești. Nervul moralității obștești și a fiecăruia în parte, este silința de pe fiecare pagină a acestei reviste. Pentru ele luptă, așa cum poate, bătrânul vrednic de toată cinstea care e d. Nicolescu. Cine știe de nu se va fi lipsind de altele, numai ca să răspândească cuvinte de cuviincioasă și îndemnătoare învățătură printre frații săi!

Când știi că atâția oameni tineri și sănătoși risipesc, și aleargă după tot soiul de plăceri, cum să nu te minunezi de acest bătrân, care se jertfește pentru frații săi, fiind o vrednică și curată pildă! Dumnezeu să-l ție încă multă vreme printre noi, întrebându-l ca protest viu împotriva vremii de materialism în care trăim și ca dovadă de ce poate puterea sufletească a unui om, împotriva neputințelor trupului.

Dintre articolele n-rului pomenit al revistei, ne oprim privirea la cel cu titlul *Liga împotriva beției și vindecarea ei*. Aci citim lucruri bune, deși, după felul scrișului fără strunire îndestulătoare, ni se dau date fără precizuni. Autorul cere tratarea bețivilor pe cale medicală, cu leacuri care să-i scârbească de beție. Scrisul său e un glas bun în clipa când se lucrează la legea pentru stăvilirea beției și care poate că în curând va lua ființă. Este vorba de legea d-lui Ministru de finanțe *Garoflid* pe care poate că o vom putea saluta chiar anul acesta ca o lege vitează împotriva valurilor de rachiu care pustiesc Țara Românească. *Arhim. SCRIBAN.*

INSEMNARI MARUNTE

Pățaniile unui călugăr român în război. — Cîte lucruri minunate, petrecute în războiul cel mare și neștiute! Cîte, vrednice de a fi știute, și nepovestite! Intre acestea, una din cele mai frumoase povestiri este cea despre traiul Părintelui Arhimandrit Iustin, fostul stareț dela Cernica în pădurile din Vrancea, ca urșii din desișuri la vizunie.

Faptul se găsește povestit în cartea Locot.-Colonelului *Gorschi*, despre fuga sa pe ascuns, din Muntenia stăpînită de Nemți, peste frontul dela Siret, în Moldova. Cartea a apărut acum câteva luni de zile în editura *Cărții Românești* și e una din cele mai frumoase citiri despre pățaniile războiului. De aceia noi pomenim de ea cu tot îndemnul ca să fie citită.

Cunoscusem pe Lt.-Colonelul *Gorschi* în 1916. Era căpitan pe atunci. Rănit în luptele dela Turtucaia, s'a adăpostit în spitalul Societății Ortodoxe și acolo l-am găsit făcînd slujbă la cancelarie. Se făcuse mai bine și putea da unele ajutoare. Dar Nemții apucaseră să intre și-l ținuseră acolo.

Căpitanul nostru însă nu se putuse învoi să rămîie. De aceia, împreună cu alt frate de arme, azi trecut în lumea veșniciei, a luat hotărîrea de a trece dincolo. În aceasta au fost ajutați de vrednice romînce ale noastre.

Cum îți bate inima cînd citești peripețiile plecării și cele întii zile de drum! Cît de mult te cuprinde dorul de a ști ce a fost mai încolo, cînd urmărești ce era prin sate în vremea cînd noi stăteam adăpostiți care pe unde puteam, fără a mai avea vreo știre de ce este prin largul țării! Aflu abia acum amănunte mișcătoare, după 7 și 8 ani de zile. Și le primești cu mintea setoasă de a ști, cași cum le-ai fi aflat atunci, cînd nu era ziar ca să-ți spuie ce mai este peste marginea orașului.

Nu ne mai oprim să povestim despre acestea, fiindcă spusele noastre, scurtate, sunt mai slabe decît însăși povestirea cărții. Cititorii să caute amănuntele chiar acolo, la „fața locului“.

Dar trebuie să ne oprim măcar la un fapt: la povestea cu descoperirea Părintelui Iustin.

Fugarii noștri ajunseră pînă în munții Vrancei. Era vreme de iarnă, prin Decembrie 1917. Să umbli prin așa locuri, cînd zăpezile umpleau toate potecile! Totuși vitejii noștri înaintau prin pădure, auzind de departe zgomotul luptelor sau văzînd dela înălțime mișcări de părătate spre șes.

Înaintînd astfel printre copaci, li s'a părut că văd ceva care mișcă și se pitește după trunchiuri. Ce era?... Soldați de ai noștri, care de luni de zile trăiau ascunș.

astfel, în pădurile dela graniță, aproape de unele sate din Transilvania, dela care puteau ciordi cîte ceva, ca să trăiască.

Cînd ofițerii noștri au văzut cu cine au a face, s'au descoperit unii către alții și au aflat toată istoria. Deci s'au bucurat că se află între tovarăși.

Dela soldați au aflat că ei trăiau cu toții sub comanda... Părintelui Iustin, care avea o vizunie în toată jegea, și apoi depozite pe sub pămînt, pline cu fel de fel de mărfuri. Mai era mult pînă în primăvară, mai mult pînă la sfîrșitul războiului (cine-l putea ști!). Deci depozitele trebuiau înzestrate cu de toate, și erau. Aveau grijă oamenii să „cerceteze“ satele și să nu lase să se simtă lipsă de ceva.

Ce mare fericire cînd, în mijlocul unei vieți atît de aspre și amenințate, ofițerii au putut da ochi cu Păr. Iustin! Să simtă lîngă ei val de dragoste, cînd la fiecare pas, li se părea că-i prinde ura vrăjmașului! Și de asemenea bieții oameni ajunși urși de pădure! După atîta rupere de tovarășia cu oamenii, să se găsească cu de ai lor, cu frații de suferință, cu inimi năzuitoare după acelaș liman de mîntuire!

Ofițerii s'au putut odihni și hrăni cum se cade puțină vreme, dar în acelaș timp au spus că nu trebuie să întîrzie mult și că e bine să plece cu toții mai departe. A fost greu să hotărască pe Păr. Iustin la asta, dar, în sfîrșit, l-au hotărât. Odată cîștigat Păr. Iustin să cerce norocul de a trece în Moldova slobodă prin însuși râul de foc, au fost cîștigați și soldații.

Ofițerii doreau să plece fără a mai perde vremea cu chibzuieli, cât de curînd. Dar Păr. Iustin nu s'a lăsat fără ajutorul lui Dumnezeu la o așa înfruntare a primejdiilor. A făcut mai întîi o slujbă cu adîncă rugare către Dumnezeu, la care au trebuit să stea de tață și înseși ofițerii, cu toată graba lor. Ei băgau-de-seamă, cu plăcere, cu cîtă adîncă ascultare și supunere stăteau soldații la cuvintele rugăciunii.

Și au plecat. Dar i-au simțit Nemții, și atunci a început o goană aprigă împotriva fugarilor. Ofițerii și soldații fugeau bine, dar Păr. Iustin, om bătrîn, a început îndată a slăbi. Bunii tovarăși însă nu-l lăsau. Il țineau de mîni, îl săltau și așa nu-l lăsau să slăbească. Goana însă nu înceta, și atunci, cînd răsufierea începuse a îneca pe Păr. Iustin, acesta a strigat:

— Nu mai pot! Lăsați-mă! Vedeți de voi și scăpați; cu mine ce-o vrea Dumnezeu..

— Nu se poate! Nu se poate! au zis ofițerii. Te ajutăm noi. Înainte! Înainte!

Timp de pierdut nu era. Nemții erau pe urmele lor. Păr. Iustin însă n'a voit să se mai miște și a cerut să fie lăsat acolo în voia lui Dumnezeu. S'o descurca el cu Nemții cum o putea, și descurcarea nu era să fie ușoară, fiindcă Sf. Sa, ca preot de oștire, fusese prins de vrăjmaș și fugise din lagăr.

Ofițerii, văzînd că elt chip numai este, și-au luat rămas bun și au dat să plece înainte, chemînd și pe soldați cu ei. Dar aici ceva mișcător: soldații n'au voit să urmeze pe ofițeri; și au rămas cu preotul și n'au

voit să asculte niciun cuvînt că trebuie să meargă înainte. Cînd a fost ca inima lor să aleagă, alipirea de preot a fost cea mai vie.

Și au rămas cu Păr. Iustin. Trăiți sub ascultarea lui în pădure, n'au voit să-l lase la nevoie, și apoi ei stăteau sub ascultarea Părintelui așa, dela sine, din inima lor, cu o disciplină neporuncită de nimenea, mai ceva ca cea militară. Era firul religios, prin care se simțeau legați de Părintele.

Dumnezeu a fost însă și cu unii și cu alții. L-au rugat și i-a ascultat. Ofițerii au ajuns cu bine în Moldova slobodă, iar pe cei rămași cu Părintele, Nemții nu i-au prins. Le-au perdut urma și ei s'au putut întoarce în pădure la vechile culcușuri.

Aici iar și-au început viața veche, pînă ce oamenii din sat, văzînd că azi le lipsește una, mâne alta, au dat năvală să caute pe hoți în pădure și i-au bătut de i-au rupt.

După așa pățanie, Păr. Iustin a luat fuga prin munți și a ajuns să se adăpostească la Mănăstirea *Ciolanul* din jud. Buzău, unde a stat pînă la plecarea Nemților.

Nu este frumos cuprinsul cu așa amănunte al cărții Lt.-Colonelului Gorschi? Și nu era vrednic de știut așa răstimp viforos din viața Părintelui Iustin?

Eu l-am aflat și n'am voit să-l știu numai eu.

Jertire de sine. In aceste vremuri pline de materialism, tot mai scînteiază ici și colo fapta frumoasă a celor ce nu trăiesc numai pentru ei.

In ziarul *Foaia Interesantă* din Orăștie (17 Iunie 1926), citim că, în Anglia, ministrul sănătății a împodobit cu medalia de aur pe un îngrijitor de bolnavi care, în curgere de 3 ani, a dat din sângele său la 76 de bolnavi, care astfel s'au putut face sănătoși.

De ce se ține Primăria Bucureștilui. — Citim în *Universul* dela 28 Mai a. c.

„Primăria municipiului București a dat următoarea ordonanță:

„Tăerea în abatorul municipal al vitelor destinate consumației populației israelite din Capitală, se va numai de hahamii, recunoscuți de comunitățile evreiești din București. Carnea cușer se va vinde populației israelite numai la măcelăriile și se va prepara numai de restaurantele, cari se vor supune controlului rabinatului și comunitățile evreiești. Patronii măcelăriilor cît și ai restaurantelor, cari vînd carne cușer sunt obligați să aibă firme cu inscripția „Carne cușer“ și să poseadă adeverința rabinatului comunităților, că într'adevăr carnea pusă în consumație este cușer. Comercianților măcelari, cari se fac vinovați prin călcarea prescripțiilor religiunii mozaice, vînzînd carne tăiată neritual, li se vor ridica firmele „Carne cușer“ și dreptul de a mai vinde astfel de carne, în urma comunicărilor făcute de comunitățile evreiești.

Oare Primăria Capitalei noastre n'are altă treabă decît să ia măsuri pentruca Evreii să aibă numai decît carne „cușer“? Nu pot să se ție de aceasta Evreii înșiși? Să le purtăm noi de grijă?

Odată Evreii s'au dus la Pilat să-i ceară să ia măsuri pentru paza mormântului în care fusese pus Domnul Hristos.

Și Pilat ce le-a spus?

— Aveți strajă... Mergeți de întăriți cum știți!

Așa trebuia să li se spuie și la noi...

— Vreți carne „cușer“? Treaba voastră... poftiți de tăieți la abator. Dar duceți-vă și vindeți cum știți și o mâncați unde vreți!

A. S.

ȘTIRI

Revista iese cu întârziere din pricina lipsei de hârtie. Pentru fiecare coală de tipar trebuie să ne luptăm la depozitul de hârtie „Le-tea“ să căpătăm.

Ca să se știe și să nu fim ocărăți fără vină.

Aprobare de cărți de religie pentru școală.—

Ministeriul Instrucțiunii a aprobat, încă pe un răstimp de cinci ani cărțile didactice pentru religie ale d-lui *M. N. Pacu*, avocat din Galați și fost multă vreme profesor la seminar și la liceul din acel oraș, iar acum pensionar. Din toate lucrările, cea mai prețuită a fost cartea de *Morală Creștină* a d-lui Pacu, despre care Păr. *V. Pocitan*, examinatorul cărților din partea Ministerului, scrie:

„Lucrarea aceasta este unul din manualele cele mai bune din cât cunosc. Nu am nimic de obiectat, nici ca fond, nici ca formă“. Tot asemenea păreri și-au dat și alții mai înainte între care: răposatul profesor de teologie *C. Erbiceanu* și de curând adormitul *Econ. C. Nazarie*.

Nou director de seminar. — In locul Părintelui

Chiril Popescu, a fost numit director la Seminarul din Buzău Păr. *Ioan Marinescu*. Cel dintâi a dat în judecată Ministerul Cultelor pentru înlocuirea sa.

Cursurile dela Vălenii de Munte. — Ca și în

anii trecuți, și anul acesta se țin cursuri la Vălenii-de-Munte, la așezământul de învățatură românească pe care l-a înființat și-l cârmuește d. N. Iorga. Dintre preoți, vor vorbi la aceste cursuri Păr. Dr. *N. Popescu*, profesor universitar și membru al Academiei Române; Păr. Dr. *Gr. Cristescu*, profesor în Sibiu, și Păr. *Toma Chiricuță*, profesor în Botoșani. Păr. *Cristescu* va vorbi despre *Câteva probleme de morală socială*. Ceilalți doi încă nu și-au dat subiectele.

Preot bulgar în ziarele românești. — Păr. *Econ.*

Atanasie Magearov, licențiat al Facultății noastre de teologie din București și superiorul bisericii bulgărești tot de aci, a scris în *Dimineața* dela 19 Iunie c., un art. despre *Hristo Botev*, poet și revoluționar al Bulgarilor, mort în 1876 și pe care toată Bulgaria l-a sărbătorit la 30 Mai a. c., la împlinirea a 50 de ani dela moartea sa. Sunt interesante amănuntele date de Păr. *Magearov*, mai cu seamă că multe din ele s'au petrecut pe pământul României. Dela noi, *Hristo Botev* a trecut în Bulgaria cu ai săi și a început lupta cu Turcii.

Profesor nou la Seminarul Central din București. — In urma morții fostului director al

Seminarul Central din București, *Econ. Pantelimon Romanescu*, și a morții fostului profesor la acelaș seminar, *Econ. Dr. Const. Popescu*, au rămas vacante două catedre. La una din ele, cea de predici, a fost mutat Păr. *Econ. P. Partenie*, noul director al Seminarului Central. La cea de istorie bisericească a fost mutat Păr. *Duminecă Ionescu*, fost până acum profesor în Sibiu.

Conferența directorilor de seminarii.—In zilele

de 28 și 29 Mai a. c., s'a ținut la Ministeriul Cultelor, sub prezidența d-lui *Nichifor Crainic*, secretarul general al Ministerului, o conferență a directorilor de seminarii teologice din țară. S'a discutat despre reparațiunile care urmează să se facă la localurile seminariilor, iar în ordinea sufletească s'a discutat despre înființarea așa ziselor carnete de conștiință, în care școlarii să-și însemneze nesiliți și după bun placul lor, toate faptele pe care le vor fi săvârșit. Această propunere a fost luată în zeflemea de către unii directori și, după părerea noastră, cu toată dreptatea.

A. S.

BIBLIOGRAFIE

Econ. I. Popescu-Mălăești, Studii și Comentarii. Proorocii. Note introductive. Fascicola 2. București 1916, pagina dela 89-128, ca urmarea dela fascicol I. Prețul 10 lei.

Această broșură, ca și cea a cărei urmare este, cuprinde studiile pe care Păr. Prof. Dr. *I. Popescu-Mălăești* le-a publicat în această revistă despre Proorocii Vechiului Testament. Bine face Sf. Sa de Ie scoate în broșuri, pentru a le pune la îndemâna studenților și a altor doritori de citiri sfinte.

Ierom. Damian Stănoiu, Mănăstirea Țigănești. Broșură în 8, de 32 de pag., cu 7 ilustrațiuni. Prețul 25 de lei. Se găsește la Mănăstirea Țigănești, Ilfov sau la autor, București, biserica Antim, str. Justiției.

E de prisos să mai pomenim de Păr. *Stănoiu*, ca bun scriitor bisericesc. Deși n'a vrut să isprăvească seminarul, totuși înzestrarea dela Dumnezeu e înzestrare și prin ea mânuiește condeșul ca un desăvârșit meșter al lui.

Sf. Sa s'a apucat de puțină vreme să scoată (însărcinat de I. P. S. Patriarh) cărți cuprinzând povestiri despre fiecare din mănăstirile eparhiei Ungrovlahiei. Foarte bun gând și vrednică înfăptuire. Scrierea de față face parte din cele pornite a fi lucrate pe dâra aceasta. E o citire vrednică de urmărit, pe care și-o ușurează, ba încă spre care te ademenește priceperea la scris a Părintelui *Stănoiu*.

De acelaș, *Mănăstirea Samurcășești* (Ciorogârla). București 1926, broșură de 32 pagini, în formatul cărților de școală, mai mică decât cea dintâi. Prețul 12 lei. Are o singură ilustrațiune,

POȘTA REDACȚIEI

Părintele *Econ. I. V. Pascu*. Agiud, Putna.

Primit poezia și iese pe Iulie. Deci merge și fără a fi semizeu.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 7 (544).

Iulie 1926

HRISOSTOM PAPADOPULOS,
ARHIEPISCOPUL ATENEI

CHESTIUNEA VALIDITAȚII HIROTONIILOR ANGLICANE*)

II

In Biserica Ortodoxă

Până către jumătatea veacului trecut, chestiunea validității hirotoniilor Anglicane nu se discută în Biserica Ortodoxă, și nici nu a existat vreo contestare a lor. Pe la începutul veacului al XVII-lea, Arhiepiscopul Filadelfiei *Gavriil Siviros* († 1615), scriind din Veneția către Arhiepiscopul din Canterbury, îl numea «Arhiepiscop excelent al Bretanilor» și-l poftea, ca să se roage «pentru unirea Bisericii lui Hristos»¹⁾. Aproape în același timp, Patriarhul Alexandriei, și pe urmă al Constantinopolului, *Chiril Lucaris* († 1638), stând în corespondență cu *George Abbot*, Arhiepiscop de Canterbury, îl numește «Arhiepiscop și Mitropolit» al Bretanilor și-l intitulează «Prea Fericit»²⁾. Cu începutul veacului al XVIII-lea, s'au pornit și tratări de unire cu Biserica Ortodoxă a Episcopilor Engleji nejurati (*Non jurors*) și nici atunci nu s'a ivit din partea Bisericii Ortodoxe, vreo contestare a validității hirotoniilor Anglicane. Patriarhii și Ierarhii Răsăritului recunoșteau și heretiseau ca episcopi pe «Nejurații» engleji, care se socoteau pe ei «ca rămășițe catolice ale Bretanilor». Și între condițiunile de unire, care s'au propus, nu se spune nimic despre recunoașterea Episcopilor Engleji, în demnitatea lor, ceea ce înseamnă, că ei erau recunoscuți, ca hirotoniți canonicește. Și când Arhiepiscopul de Canterbury *Wake* denunță pe «Nejurați» ca shizmatici, Patriarhul *Hrisant* († 1731) al Ierusalimului îi răspunde, ca unui Arhiepiscop canonic al Bisericii Engleze³⁾.

Pe la jumătatea veacului al XIX-lea, vechile raporturi prietenești, care existau între Ortodocși și Anglicani, s'au intensificat și atunci de la sine s'a ivit chestiunea validității hirotoniilor Anglicane și a practicei rituale a Tainelor de către

preoții Anglicani. Dintre aceștia, cei care fac parte din Biserica numită «De sus» (High Church), socotesc că Biserica Anglicană este continuatoarea în Apus a Bisericii vechi, și că, în ceiace privește continuitatea apostolică a Ierarhiei, ei au învățatură ortodoxă. Prin urmare, unirea ei cu Biserica Ortodoxă există deja și deci s'ar putea încuviința comuniunea tainelor membrilor celor două Biserici¹⁾.

Biserica Ortodoxă nu a admis comuniunea tainelor; ci numai în anumite cazuri, simplă comuniune de rugăciuni; fiindcă comuniunea tainelor este posibilă, numai după unirea dogmatică și fiindcă nu recunoaște validitatea hirotoniilor Anglicane și practicile rituale privitoare la Taine ale clericilor Anglicani. În 1862, Sinodul rusesc hotărăște, ca să hirotonească din nou pe un preot anglican, care trecuse la ortodoxie. Hirotonia însă nu s'a săvârșit, din pricină că candidatul era greu bolnav. Distinsul Mitropolit al Moscovei *Filaret* († 1867), răspunzând unei întrebări, ce i se făcuse, s'a exprimat cu îndoială asupra validității hirotoniilor Anglicane. În același timp însă, s'a arătat bine dispus, ca, prin iconomie, cu creștinească condescendență, să se recunoască aceste hirotonii.

Un an după aceste declarațiuni ale Ierarhului rus, teologul elin *Nicolae Damala*, care pe atunci (1867), se găsea la Londra, în lucrarea sa despre *Raporturile dintre Biserica Anglicană și cea Ortodoxă*, scrisă cu prilejul convocării unei adunări a Ierarhilor Bisericii Anglicane în *Lambeth* (palatul Arhiepiscopului de Canterbury) a formulat părerea, că unirea acestei biserici cu cea Ortodoxă nu este posibilă fără abrogarea celor 39 de articole și cu atât mai puțin recunoașterea validității hirotoniilor Anglicane. Căci Biserica anglicană, declarând în art. 21, pe mama ei (Biserica Romei) rătăcită în dogme, detestând și îndreptând învățătura ei, socotind-o pe ea, că a

*) Vezi Nr. pe lunie a. c.

1. I. P. Themeli, Scrisoarea Arhiepiscopului Filadelfiei către Arhiepiscopul Englezilor. „*Néx Σύων*” Ierusalim 9, 1909 p. 256.

2. Ibidem 8, 30. 32. Hrisostom A. Papadopoulos, „Chiril Lucaris în Triest”, 1907, 30, 31.—Acelaș, Scrisoarea lui Chiril Lucaris către Arhiepiscopul de Canterbury Abbot în „*Néx Σύων*” 3. 1906 σ. 3—10.

3. Hrisostom A. Papadopoulos. „Incercările de Unire cu Biserica Ortodoxă ale Nejuratilor Engleji”, 1716—1725 Alexandria 1911.

1. William Palmer, venind în Rusia (pe la 1850), a cerut ca să fie socotit ca ortodox numai prin comuniunea Sf. Euharistii în Biserica Ortodoxă. Nefiind primit, a venit la Atena, unde i s'a spus că, pentruca să poată deveni ortodox, trebuie să se și boteze din nou. Mai târziu a trecut la biserica latină. A scris și oare-care studii cu privire la hirotoniile anglicane, dintre care unele s'au publicat și în limba grecească.

falsificat caracterul esențial al vredniciei apostolice și că este moștenitoare bastardă a Bisericii apostolice, «ea însăși are în același timp rană de moarte în cece privește propria sa continuitate apostolică. Dacă însă Episcopii Bisericii Anglicane, cari urmează a se aduna, vor adopta definiția «istorică» a Bisericii Una, Sfântă, Universală și Apostolică, dacă vor conveni că această Biserică este moștenitoarea autentică a Bisericii Apostolice și că cele șapte sfinte sinoade ecumenice, pe care ea le reprezintă, au fost conduse de Duhul Sfânt spre tot adevărul și că ele sunt infalibile, dacă vor declara, de asemenea, că cele 39 de articole, care de fapt sunt produs «al unui Sinod local» nu vor fi socotite obligatorii; ci din contra hotărârile sinoadelor ecumenice vor fi socotite obligatorii, — atunci ei vor da Bisericii lor, caracterul curat apostolic ecumenic și universal, caracter pe care nu-l va putea avea niciodată, cât timp se întemeiază pe articolele unei biserici parțiale și sinod local, și va obliga pe toți clericii, să subscrie aceste articole»¹⁾.

După cum vedem, teologul elin a examinat chestiunea sumar, indicând ca piedică pentru recunoașterea hirotoniilor Anglicane, cele 39 de articole. Aceste articole, examinate din punct de vedere ortodox, unele sunt chiar ortodoxe, altele cuprind o învățătură dubioasă și altele cuprind învățături fățiș opuse ortodoxiei. Astfel de învățături, în parte, cuprind și alte cărți oficiale ale Bisericii Anglicane, cărți, care s'au alcătuit în vremuri, când Biserica Anglicană ar fi putut să-și formuleze mai precis învățătura ei.

Doi ani după publicarea acestei lucrări a lui Damala, Arhiepiscopul de Canterbury, Toma Campbell, scriind o scrisoare de mulțămire, către Patriarhul Constantinopolului Grigorie al VI-lea, pentru că la Sfințirea Bisericii Anglicane din Constantinopol, de către Episcopul Gibraltarului, Patriarhia a fost reprezentată printr'un cleric superior, împreună cu această scrisoare a trimis și un Evhologiu Anglican, tradus în grecește și care avea cele 39 de articole, subliniate. Cu acest prilej, Arhiepiscopul de Canterbury a exprimat dorința, ca membrii Bisericilor Ortodoxe și Anglicană, să aibă comuniune în misterul Botezului și al Evharistiei, precum și la prohodirea repauzaților. Adică aceste mistere, cum și prohodirea morților, să fie administrate de către preoți Anglicani pentru ortodocși și de către preoții Ortodocși pentru Anglicani, acolo unde nu se găsesc preoți proprii fie-căreia din aceste confesiuni. Din aceste trei puncte, Patriarhul Grigorie a convenit numai pentru cel de al treilea. Și la 11 Octombrie 1869, el a emis o enciclică

Patriarhială și Sinodală, prin care orînduia prohodirea Anglicanilor de către preoți ortodocși¹⁾. Tot deodată el scrie și o scrisoare foarte amicală către Arhiepiscopul de Canterbury, numindu-l «frate întru Hristos» prin care-i comunică această hotărâre a sa și arătându-i că, din cele 39 de articole, ies o mulțime de pedici, care stau în calea unirii Bisericii Ortodoxe cu cea Anglicană. În deosebi, Patriarhul, pe baza studiului lui Damala, relevă articolele privitoare la Biserică și Duhul Sfânt²⁾. Dar scrisoarea Patriarhului către arhiepiscopul de Canterbury și Enciclica sa, prin care se dispune slujba înmormântării de către preoți ortodocși pentru membrii repausați ai Bisericii Anglicane, a produs o profundă și excelentă impresie și cu drept cuvânt au fost privite, ca un pas foarte important în istoria raporturilor dintre Biserica Anglicană și Biserica Ortodoxă a Răsăritului.

În același an (1869), Arhiepiscopul Alexandru Licurg († 1875) al Sirului și Tinului, mergând în Liverpool, pentru sfințirea Bisericii Ortodoxe a comunității grecești de acolo, a deschis și discuțiuni teologice cu Anglicanii. În aceste discuțiuni, nu s'a pomenit nimic de chestiunea validității hirotoniilor Anglicane. Era însă lucru cunoscut că, la începutul aceluiaș an 1869, un preot al Bisericii Episcopale din America, *Jacob Chrystal*, trecând la Biserica Ortodoxă, a cerut ca să fie botezat și hirotonit din nou. Alexandru Licurg, cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Eladei, a împlinit dorința acestui preot, botezându-l și hirotonindu-l din nou și cerându-i, în același timp, să-și facă și subscrie Mărturisirea de credință Ortodoxă³⁾. După aceasta, *Chrystal*, fiind prohirisit și Arhimandrit, a fost trimis în New-York, ca preot ortodox pentru comunitatea grecească de acolo. Un an după aceea, anglicanul *Ștefan Hatherly*, trecând la ortodoxie, a fost rehirotonit în Constantinopol și trimis ca preot ortodox la Wolverhampton în Anglia, pentru comunitatea ortodoxă de acolo⁴⁾.

Unii Anglicani au protestat împotriva acestei hirotonii, pentru că scrisoarea și enciclica Patri-

1. A. Diomid Kiriacos, „Revizuirea Ortodoxă” (Ὁρθόδοξος Ἐπιθεώρησις) A. 1869 N. 3 p. 10—12. 20.

2. O comisiune specială a lui „Eastern Church Association” a răspuns la punctele respective din scrisoarea Patriarhului, dând cunoscutele explicații ale Anglicanilor. „Journal of the General Convention of the Prot. Episcopal Church in the United States”, 1871 p. 569. 570 la A. Lopuhin. „Raporturile Bisericii Episcopale din America cu Biserica ortodoxă de răsărit” (rusește). Revista „Lectura Creștină”, Petrograd, an. 1882 p. 712. 2.

3. Mai târziu, Arhiepiscopul Alexandru Licurg al Sirului a cerut ca acest preot să fie caterisit, pentru că, din mărturisirea lui de credință, a înlăturat articolul privitor la Sinodul al 7-lea ecumenic și la închinarea icoanelor. Prin coincidență, alt *Jacob (James) Chrystal*, de proveniență American, a fost botezat (1874) la Liverpool de către Arhimandritul ortodox „C. Stratulis”. Să fi fost oare același? Cel care a fost botezat și hirotonit de către Arhiepiscopul Sirului a tăgăduit aceasta.

4. Revista Ἡχώ της Ὁρθοδοξίας (Ecoul Ortodoxiei). Atena A. 1872 N. 7. „v. S. Balanu”, Alexandru Licurg. Atena 1923 p. 43.

1. N. M. Damala, „Despre raporturile dintre Biserica Anglicană și Biserica Ortodoxă”. Londra 1867 p. 69 s. c. I.

arhului Grigorie al VI-lea, venirea lui Alexandru Licurg în Anglia și discuțiunile și expunerile ce au urmat, făcuseră impresia unei înțelegeri complete între Biserica Anglicană și Biserica Ortodoxă. Inșă aceste rehirotonii se săvârșiseră, pentru că Biserica Ortodoxă nu se pronunțase încă oficial asupra validității hirotoniilor Anglicane. De altfel la noi, în Răsărit, nici nu se discutase științificește această chestiune. Puțin mai târziu, s'a tipărit, în traducere grecească, la Constantinopol, 1875, mica lucrare a lui *I. Oldknow* «Despre validitatea hirotoniilor Bisericii Anglicane». Intru început, această lucrare s'a scris, pentru luminarea Francezilor și s'a tipărit de către o Societate din Anglia înființată anume pentru răspândirea cunoștinței principiilor Bisericii Anglicane.

Englezul *Overbeck*, trecând la Ortodoxie, împreună cu clericul latin de origine francez, *Vladimir Guettée*, lucra pentru înființarea unei Biserici Ortodoxe în apus. Trimiterea lui Hatherly, ca preot Ortodox în Anglia, a alarmat pe unii Engleji, cari pe nedrept îl bănuiau că face prozelitism. Patriarhia respingând această bănuială, la 27 Februarie 1873 scrisese, prin marele Protosinghel *Doroteos Evelpidos*, o scrisoare către Hatherly, prin care se condamna cu tărie prozelitismul. In scrisoare se spunea: «dorința noastră sinceră nu este ca unii membri ai Bisericii Anglicane sau ai altei Biserici să vină la Ortodoxie; ci ca, prin examinare sinceră și în duhul păcii, să se înlătore diferențele, care despart Bisericile și realizându-se unirea lor, să pornească în comun pentru luminarea popoarelor necreștine. Această scrisoare mulțami și liniști pe Englezii alarmați și produse mare impresie și în America ¹⁾

Puțin după aceea, a început mișcarea vechilor catolici, provocată de proclamarea infalibilității papale de către Sinodul din Vatican, care a provocat imparțial atențiunea Bisericii Ortodoxe. La adunările vechilor catolici, au luat parte nu numai ortodocși, ci și reprezentanți ai Bisericii Episcopale din Anglia și America. Și chestiunea unirii se punea pe temeliile sigure ale învățaturii Bisericii vechi și nedespărțite. Atunci s'a examinat special și chestiunea hirotoniilor Anglicane.

In primul congres, adunat în 1874 la Bonn, renumitul profesor *Döllinger*, între altele, a făcut și următoarea propunere: «Recunoaștem că Biserica Anglicană și Bisericile, care se trag din ea

au păstrat neîntrerupt continuitatea episcopală». Reprezentantul rus *Tașalov* a spus că continuitatea în Biserica Anglicană este foarte dubioasă, și cellalt reprezentant, *Suhotinos*, a adăugat că Mitropolitul Filaret al Moscovei a privit cu foarte multă îndoială această continuitate episcopală. *Döllinger* a răspuns, că din cercetările lui istorice, s'a convins, despre validitatea continuității episcopale în Biserica Anglicană. Soluțiunea acestei chestiuni depinde de soluțiunea chestiunii, dacă Arhiepiscopul Parker și hirotonitorul său, Episcopul Barlow, au fost hirotoniți canoniceste. Hirotonia lui Barlow, care abia după 80 de ani (1616) a fost contestată, are mărturii istorice perfecte. Iar hirotonia lui Parker este dovedită nu numai prin mărturiile tuturor contemporanilor, ci și prin acte publice. Chiar înainte de reformă, s'au întâmplat în Biserica Apuseană evenimente care pot să ridice obiecțiuni împotriva continuității neîntrerupte și a validității a multe hirotonii, obiecțiuni, care sunt cu mult mai interesante, decât cele care se aduc împotriva hirotoniilor Anglicane. Pentru că Papii au abolit hirotoniile episcopale și preoțești ale predecesorilor lor (Constantin și Formosiu) și după aceea au abrogat o mulțime de hirotonii, pentru motive de simonie sau sub pretext de shizmă, sau alipire la antipapi. Ceiace este mai rău e că, urmând principiile teologiei scolastice ignorante, ei au schimbat materia și forma tainei preoției, de care însă, după însăși învățătura lor, depinde toată puterea și validitatea preoției.

Papa Eugeniu IV a declarat că materia tainei preoției sunt vasele sau instrumentele ¹⁾, iar forma sunt cuvintele episcopului, pe care le rostește când atinge aceste vase sau instrumente. In felul acesta, punerea mânilor și tipul legat de această punere a mânilor, care au format timp de peste o mie de ani centrul praxeii mistice, în Biserica Apuseană au fost schimbate într'o formă de ritual secundară, care putea să și lipsească. De aici putem deduce că partizanii acestei noi învățături papistașe, într'o mulțime de hirotonii, este posibil că au și neglijat punerea mânilor socotită ca praxă secundară.

Episcopul vechilor catolici *Reinkens* a spus că, și după cercetările sale istorice, are convingerea că hirotoniile anglicane sunt valide, iar rusul *Ianâcev* a adăugat că părerile celor doi distinși bărbați, *Döllinger* și *Reinkens*, vor fi privite în Rusia ca foarte valoroase și cei din Rusia se vor bucura, dacă, prin examinare științifică, se va ajunge la admiterea validității hirotoniilor Anglicane.

Reprezentantul grec *Zicu Rosis* a spus, că Biserica Elină are foarte mare considerație pentru Episcopii și clericii Bisericii Anglicane. Episcopii

1. Probabil muzicale. — Nota Trad.

1. Scrisoarea publicată pentru prima dată în „*Neologos K-póλως*“ (Neologul Constantinopolului) a fost reprodusă în traducere engleză și în „*Journal of the General Convention of the Protestant Episcopal Church in the United States*“, 1874 p. 522-3, vezi A. Lopuhin, vezi mai sus și „*Lectura creștină*“ anul 1883 p. 365 s. c. l.

elini și însuși fostul Patriarh al Constantinopolului Grigorie, cu câți-va ani în urmă, au schimbat scrisori cu Episcopii Anglicani, în care s'au heretisit unii pe alții cu cuvintele: «Frate în Hristos». Însă chestiunea continuității episcopale, în Biserica Anglicană și în Bisericile cari s'au născut din ea, nu s'a rezolvat încă. Nădăjduiesc însă că în curând se va rezolvi».

Episcopul American al Pittsburgului, mulțămînd lui Zicu Rosis, a spus după aceea, că o examinare corectă a acestei chestiuni, va face ca și în Biserica de răsărit să fie admisă validitatea continuității episcopale în Biserica Anglicană. Mulțămeste Președintelui și Episcopului Reinkens pentru declarațiile lor sincere asupra acestei chestiuni, declarații, pe care Anglicanii le vor privi, ca noi dovezi de frățească dragoste a vechilor catolici pentru ei. Reprezentantul Englez *Liddon* a spus că Filaret al Moscovei, cu un an înainte de moartea lui, i-a declarat, că el nu a studiat izvoarele istorice și că părerile lui asupra continuității episcopale în Biserica Anglicană le-a sprijinit numai pe părerile scriitorilor latini despre hirotoniile din timpul Reginei Elisabeta¹⁾.

În acest chip, ortodocșii au fost surprinși nepregătiți spre a discuta propunerea și s'au arătat mai mult cu rezerve privitor la validitatea hirotoniilor Anglicane și fiind-că nu se tratase încă științificește, Döllinger și-a retras propunerea. Însă episcopii vechi catolici din Elveția și Ger-

1. Zicu Rosi, „Expunere către Sf. Sinod al Bisericii Eladei”. Atena 1874 p. 23.

mania și-au arătat și în fapt părerile lor asupra acestei chestiuni, prin comuniunea tainelor cu clericii Anglicani¹⁾. De aci a urmat o oare-care neînțelegere între vechii catolici. Pentru că vechii catolici din Olanda, nu au recunoscut validitatea hirotoniilor Anglicane. Mai târziu, comisiunea care s'a constituit anume pentru studierea acestei chestiuni, a ajuns la concluziuni negative, privind ca impediment foarte însemnat, pentru recunoașterea hirotoniilor Anglicane faptul că, în formularul de hirotonie Anglican, s'a înlăturat orice arătare despre puterea preotului de a produce jertfa Eucharistiei. În raportul ei, comisiunea a exprimat părerea, că nu cum-va această omisiune s'a făcut anume?²⁾. De aci vechii catolici din Olanda au tăgăduit validitatea hirotoniilor Anglicane. Dimpotrivă, Episcopul Reinkens și renumitul profesor *Friedrich* din Monako, au luat încă odată prilej de a-și formula părerile lor favorabile validității hirotoniilor anglicane³⁾. Puțin după aceea, în 1897, Papa al Romei Leon XIII-lea, prin bula «Apostolicae curae», s'a rostit hotărât și irevocabil, împotriva valabilității hirotoniilor Anglicane, condemnându-le.

Traducere din grecește de
Arhimandritul FILARET JOCU,
Doctor în teologie din Atena

1. Blad. Kerenskii, „Paleocatolicismul, istoria și dezvoltarea lui” rusește, Kazan 1894 p. 259 s. c. I.

2. „La succession apostolique dans l'Eglise Anglicane, Comptendu de la Commission designée pour l'investigation de la dite question”. Amsterdam 1894. „De la validité des ordinations Anglicanes. Lettre à l'episcopat vieux-catholique de l'Hollande, par la Commission chargée d'etudier cette question”. Rotterdam 1895.

3. Revue Internationale de Théologie, Ianuarie-Martie 1895, nr. 9, p. 1-29.

COMUNISMUL ȘI VIAȚA RELIGIOASĂ DIN RUSIA SOVIETICĂ

Cunoaștem împrejurările în cari s'a produs marele prăpăd din foasta împărăție pravoslavnică a Rușilor. Știm urmările dezaastroase, cari au urmat după această grozavă nenorocire numai din veștile ce ne-au ajuns să se strecoare prin granița de foc care încercuise noua republică roșie.

Iată, însă, că porțile Iadului bolșevic au început să se deschidă și prin ele să pătrundă feluriți curioși din apus, cari să se convingă «de visu» despre lucrurile ce se petrec în trâmbișatul Paradis comunist.

De la acești exploratori ai comunismului rusesc am putut să luăm cunoștințe mai precise de felul cum trăiesc oamenii din această lume nouă și, pe cât cu putință, ne-am putut face o idee despre adevărul deplin în toate ramurile: religios, cultural, economic și social. Am cetit și eu pe trei autori și anume pe *Charles Sarolea*, profesor-

universitar din Edinburgh (Scoția) care a scris o carte intitulată «Ce-am văzut în Rusia sovietică»; 2. *H. Bérard* cu lucrarea sa «Ce que j'ai vu à Moscou» (Ce-am văzut la Moscova) și în fine, 3. *Ed. Herriot*, fost prim-ministru al Franței, cu scrierea sa «La Russie Nouvelle» (*Rusia Nouă*).

Din toate aceste dări-de-seamă, prima mi-a plăcut mai mult, fiind mai bogată în material istoric și religios și cu analize obiective de toată frumusețea.

Spicuri, din această prețioasă descriere, voi da în această revistă, cari vor fi — așa credem noi — gustate de cetitorii ei. Iată, în puține cuvinte, ce ne spune autorul despre chestiunea religioasă:

«...Toate religiunile se disting prin două caractere principale. În primul loc, ele au încercat

să consolideze legăturile societății omenеști, iar în al doilea, au năzuit să descopere un scop moral în conducerea Universului.

Trăsăturile bolșevismului sunt exact opuse. În loc de a căuta să întărească legăturile cari unesc pe oameni, el pune fără milă războiul de clase pe primul plan al vieții politice. În loc de a predica evanghelia iubirii, el proclamă evanghelia urii. Și în loc să caute un scop moral, el izgonește cu hotărâre toată legea soartei omenеști.

Lenin considera că datoria discipolilor săi este de a distruge orice credință în supranatural *) rămânând pentru ei *crezul bolșevic* care este considerat ca o religie de o speță unică și sinistră.

Comunismul consideră de cărți sfinte toate operele scrise de inspiratorul său *Karl Marx*, cari totodată sunt și infalibile. Deasemeni, au exegeți, profeți, mucenici, dogme ortodoxe și eretice, concilii ecumenice și internaționale, rituri și ceremonii.

Ca și creștinismul, pretinde că are un caracter universal, inspirând sectanților săi o cucernicie fără margini și, cași Islamismul, își propagă doctrinele sale prin sabie.

Pentru orice rus (bine înțeles, în stare normală) bolșevismul este luat ca o conspirație satanică, ca o biserică a lui Antihrist.

De la un capăt la altul al republicii rusești, adversarii bolșevismului se întreabă asupra înțelesului ascuns al Apocalipsei. Ei încearcă să găsească în cartea sfântă o explicație mistică a grozăviilor cari se petrec *astăzi* și o anticipare asupra judecății ultime care va veni *mâne*. Un ortodox rus are dreptul să numească prezentul regim: *Regatul lui Antihrist*, dacă într'adevăr scopul bolșevismului este de a face să dispară religiea creștină de pe fața pământului. Și notăm că bolșevicii sunt primii cari proclamă pe față că supraviețuirea creștinismului este principalul obstacol ce se opune în calea triumfului lor. Ei nu uită niciodată să amintească sectarilor lor că orice creștin este un contra-revoluționar și un reacționar. Ei mai afirmă că religiea întunecă mintea omului și-i paralizează voința așa fel, încât nu mai poate ca să se mai răzvrătească.

Trebuie să mai adăogăm că revoluția comunistă este absolut unică în istoria modernă. Toate revoluțiile europene au încercat să câștige sprijinul Creștinismului.

Ele s'au folosit de anumite asemănări ce existau între creștinism și socialism. Chiar teroriștii franceji considerau pe Hristos ca un aliat și-l slăveau ca pe un sfânt patron al lor.

Din contra, bolșevicii sunt sistematici fanatici

*) *Robespierre*, căpetenia partidului revoluționar francez, dimpotrivă, înlătură cultul rașionii și-l înlocuiește cu cultul unei *sințe supreme*, al divinității (Nota Pr. Grumăzescu).

anti-creștini. Ei nu se mulțămesc numai de a expropria bisericii de averile lor, de a închide mănăstirile și a măcelări pe preoți *). Nu-i pentru prima dată când se petrec asemenea lucruri. Originalitatea și particularitatea bolșevismului constă în faptul că insistă asupra absolutei nepotriviri între creștinism și comunism și că vede în creștinism un concurent periculos și deaceia a declarat război întregii Biserici creștine. Un comunist trebuie să se proclame dușmanul lui Iisus Hristos, să arate dispreț clerului și simbolului religiunii creștine.

Această datorie este cea dintâi care trebuie păzită cu cea mai mare stricteță de un adevărat *tovarăș*. Pentru un bolșevic, faptul de a fi văzut rugându-se într'o biserică este un motiv destul de puternic pentru ca să fie exclus din partid, excluderi cari de altfel, au loc aproape în fiecare zi. În școlile sovietelor, băieții și fetele sunt obligați de a face mărturisire publică de ateism. Un copil care ar îndrăzni să intre într'o biserică ca să se roage, este dat afară din școală.

Persecuția religioasă a fost dusă cu multă încăpățănare și înverșunare, încât a provocat indignarea universală din întreaga lume, împotriva cruzimilor ce se săvârșesc. Cu toate că șefii bolșevici ar fi hotărâți (cel puțin în ceasul XI-lea) ca să se lepede de metodele de îngrozire în raporturile lor cu Biserica, totuși scopul lor rămâne acelaș.

Deacum înainte, vor recurge la procedee de intrigă, seducere, corupție, în care sunt maeștri neîntrecuți. Reduc biserica la o sărăcie completă, încurajează mișcările separatiste, subvenționează o shizmă numită «Biserica vie», numai și numai pentruca Biserica ortodoxă oficială să fie zădărnicită în lucrarea sa de regenerare a vieții religioase.

Totuși această «Biserică vie» nu-i decât o sectă muribundă și partizanii săi sunt tratați ca trădători și renegați.

Rezistența și acțiunea eroică a Patriarhului *Tihon* a trezit din amonire sufletele copleșite de desnădejde. Astăzi, asistăm în Rusia la o *renaștere extraordinară de viață religioasă*. Clasa intelectualilor, care înainte de războiu, era aproape fără excepție anti-clericală, acum s'a schimbat radical, devenind cu toții apărători pasionați ai Bisericii. Chestiunile teologice sunt discutate cu aprindere și însuflețire, ca pe timpurile primitive ale Creștinismului sau ale Reformei. Debaterile acestea au loc în marea sală a muzeului politehnic din Moscova, începând dela orele 9 seara

*) Este vorba de revoluția „Federațiilor” (o parte din populația Parisului condusă de un comitet central secret) în timpul celei de a treia republici franceze de sub președenția lui *Thiers* (1871-3). Mai răi ca vrăjmașii Franței, timp de opt luni, Federații au dărâmat palate, monumente, statui, *închiseră biserici, arestară preoți*, chinuieră lumea. (Nota Pr. Grumăzescu).

și durând, fără întrerupere, până dimineața. Cei cari iau parte la discuții sunt preoți și laici, muncitori, țărani și intelectuali. Cu toată prezența poliției roșii, care supraveghează aceste ședințe nocturne de teologie, majoritățile se pronunță pe față în favoarea Bisericii ortodoxe.

Intr'o seară, d. Lvov, fost ober-procuror al Sf. Sinod sub Kerenski, se încercă să ia cuvântul împotriva episcopului *Itarion*, apărând principiile preconizate și practicate de guvernul sovietic. Lvov fu însă huiduit și, la stârșitul ședinței, a dispărut repede, fiind urmărit de o mulțime înverșunată la culme. Deci, în cruciada dusă contra Bisericii, dictatorii comuniști au fost complect bătuți. Urmarea acestei înfrângeri va apărea într'un viitor apropiat și va avea o mare însemnătate. Biserica, conform învățaturii sale, că împărăția sa nu-i din lumea aceasta, poate să reziste persecuției și violenței, atâta timp cât se bazează pe conștiința și credința statornică a membrilor ei. Ea, însă, nu va putea să susțină și să recunoască moralmente un guvernământ care proclamă desființarea creștinismului. Biserica ortodoxă, din republica sovietică, nu poate decât să aștepte venirea unor timpuri nouă. Și ea știe că aceste timpuri nouă vor veni. După grozava încercare de acum opt ani în urmă, ea este astăzi mult mai puternică, grație dragostei și cre-

dinței ce-i vine din partea clasei de sus și celei de jos. În trecut, Biserica rusească s'a discreditat prin tovarășia sa cu țarismul. Acum a fost însă purificată prin sângele propriilor săi martiri.

În timpurile generațiilor trecute, ea a fost slujitoarea umilă a despotismului *).

Astăzi, chiar necredincioși declară că Biserica rusească este destinată să fie instrumentul liberării și regenerării naționale a poporului slav din răsăritul Europei.

Experiența concordantă a națiunilor latine și anglo-saxone dovedește că singura și ferma disciplină unui creștinism organizat poate să dea anumite elemente vitale indispensabile poporului rusesc.

Pentru aceste motive puternice, putem zice cu tărie că o Biserică puternică în Rusia și refăcută în plenitudinea neatârării sale spirituale, este condiția *sine qua non*, a unei curățiri durabile a statului moscovit.

Preotul CORNELIU M. GRUMĂZESCU,
Misionarul Eparhiei Dunării-de-jos

*) Se știe că'n veacul XVI-lea, *Petru cel Mare* își asumă puterea temporală și spirituală, suprimând Patriarhatul Bisericii rusești și substituindu-l sinodului, care nu putea lua vreo hotărâre fără aprobarea împăratului, care avea ca reprezentant pe ober-procurorul. Astfel sinodul devenise pur și simplu un departament de birocrație țaristă. (Nota Pr. Grumăzescu).

CARDINALUL MERCIER

Au trecut mai bine de trei luni dela moartea Cardinalului Mercier, arhiepiscop de Malines și Primat al Belgiei, întâmplată la 23 Ianuarie 1926.

Presa belgiană, europeană și americană, au semnalat evenimentul cu accente impresionante de durere pentru pierderea acestei valori intelectuale și morale, care de mult își dobândise un loc proeminent în patrimoniul culturii umane.

Intr'o armonie cerească de sentimente, laici și eclesiastici, catolici și protestanți, creștini și necreștini, credincioși și necredincioși, se întrecuau în glorificarea aceluia, care printr'un meșteșug, ce va rămânea deapaură secretul marilor personalități, izbutise să armonizeze desăvârșit în ființa lui, calități și puteri, care par contradictorii muritorilor de rând.

Nici presa noastră românească, n'a lăsat să treacă evenimentul acesta, fără a-l sublinia.

Dar în presa română, personalitatea marelui dispărut, apare sub o singură latură, aceea a ființei sale eroice din timpul războiului european, când cutropirea scumpei sale patrii, Belgia, în

disprețul ori-cărei legi și ori-cărei dreptăți de către germani, au pus în mâna cardinalului, biciul de toc al cuvântului său muștrător, cu care a lăsat vânăta nevindecate pe conștiința nedreaptă a Germaniei vinovate!

Fără îndoială, atitudinea cardinalului, în timpul războiului european, nu este cel mai mic merit la activul vieții sale. Ea constituie încoronarea patriotică și în acelaș timp adânc umană a unei activități, care-și are rădăcinile ei în adâncimile sufletești ale personalității sale neobișnuit de bogate și surprinzător de armonice.

Am putea spune chiar, că această atitudine a lui care presupune atâta jertfă și eroism, apare oarecum, neexplicabilă, fără cunoașterea mai deaproape a personalității sale.

Scopul rândurilor de față, care vin cam târziu, acesta este:

Să cunoaștem pe cardinal mai deaproape în ceiace alcătuia propriul persoanei sale și în activitatea sa până la război, pentru a ne încredința, că marile jertfe și marile înfăptuiri nu sunt

datorite întâmplării, ci unor însușiri morale și intelectuale, cultivate cu grijă și tenacitate într'o unitate armonică.

Cine a fost deci adormitul în Domnul, Cardinalul Mercier?

S'a născut la anul 1851, în localitatea Brain-l-Alleud comuna Brabant în Belgia, dintr'o familie burgheză.

La 1870, intră în Marele seminar din Malines (Belgia).

La 1874 hirotonit, săvârșește cea dintâi liturghie.

La 1907 este profesor de filosofie, la micul seminar din Malines.

La 1878 este numit profesor de filosofie la universitatea din Louvain (Belgia).

La 1894 obține dela papa, scrisoarea de înființarea institutului de filosofie din Louvain.

La 1906 Papa Piu X îl numește arhiepiscop de Malines.

La 1907 este făcut cardinal.

La 1914 în timpul sărbătorilor de Crăciun, când Belgia era cotropită de germani, trimite pastorala sa vestită: Patriotism și Răbdare.

La 1924 Belgia întreagă sărbătorește 50 ani de preoție a cardinalului.

La 1926 Ianuarie în 23 își dă sufletul, în urma unei crude suferinți, la clinica Sf. Elisabeta din Bruxelles.

La 28 Ianuarie 1926, Belgia întreagă îi face grandioase funerarii naționale.

Aceste câte-va date biografice în înșirarea lor sobră înfățișând linia ascedentă a demnităților bisericesti și școlare ocupate de Mercier în cursul vieții sale, ar putea singure mărturisi despre personalitatea lui.

Cum însă demnitățile ocupate în viață nu corespund întotdeauna meritelor reale, nu ne putem mărgini numai la indicarea acestor demnități fără a ne opri puțin, pentru scopul ce urmărim, asupra meritelor excepționale, care au împodobit atât de fericit această distinsă figură.

În micul seminar din Malines, unde Mercier începuse studiile sale, cei doi ani de filosofie nu l'au satisfăcut; trecând în seminarul superior, teologia de acolo, i se păru mai sigură de sine și mai armonic construită într'o sinteză.

Dar filozofia care-i stătea la baza acestei teologii, nu i se părea satisfăcătoare; un eclecticism, supus la toate variațiunile atmosferei intelectuale, nu poate constitui o solidă introducere în teologie. Tânărul Mercier simțea această problemă, dar o rezerva pentru viitor. Pentru moment, în seminarul superior el se gândea la stricta preparație profesională pentru misiunea lui de preot.

Astfel la 6 Aprilie 1874, pentru prima dată săvârși sfânta Liturghie. Bucuria tinereții sale, scrise el în «Memento» preoției lui, este ca în mijlocul parohiei sale, să poată săvârși zilnic Sf. Liturghie.

Dar superiorii săi l'au trimis la Universitatea din Louvain.

El se supuse cu atât mai ușor, cu cât acest fericit prilej îi deschidea larg ferestrele asupra buneii gândiri revenind foarte des în celula sufletului său unde tăcerea, face pe Dumnezeu să vorbească, cum spune el singur în lucrarea sa: «*A mes seminaristes*».

Studiile filosofiei dela Louvain, nu puneau pe elevi în posesia unei filozofii; cel mult îi făceau să simtă nevoia unei filosofii.

Profesorul Ubaghs, un om aproape sfânt, îngrijorat de progresele raționalismului în atacarea credinții, se bucura mult de filosofia tradiționalistă a lui Lamennais și Bonald, etc., în care se umilea rațiunea.

Inercarea lui de a condamna valoarea rațiunii, n'a putut fi primită cu ochi buni de biserică, deci a fost condamnată.

Tânărul student Mercier, invitat să combată pozitivismul, avu o eșire care îl ridică peste nivelul profesorilor săi, conchizînd nu numai la necesitatea ideilor transcendente, dar și la nevoia urgentă a unei construcții metafizice. Modelul acestei construcții îl găsea în Tomas d'Aquino.

Stăpânit de astfel de preocupări, este numit la seminarul mic din Malines.

Un mare eveniment cultural se pregătea în biserica apuseană în care Mercier, era destinat să joace un rol de frunte.

Papa Leo XIII, considera pe Tomas d'Aquino, ca cel mai indicat profesor spre a pregăti căile către studiul revelației (teologiei).

Prin celebra enciclică «Aeterni Patris» din 1879, el cerea ca filosofia tomistă să fie introdusă în învățământul catolic. Școlile din Roma ezitau; ele arătau un fel de timiditate și cu acest sentiment se supuseră ordinului papal.

În 1880, Papa Leo XIII, invită pe Cardinalul Deschamps, arhiepiscop de Malines, să așeze în Universitatea din Louvain, marele focar de cultură de filozofie tomistă.

Leo XIII nu se mulțămea cu un învățământ bisericesc ascuns, suflat cu timiditate la urechea câtorva seminariști, cu grijă feriți de contactul cu lumea; el dorea un învățământ deschis, pentru toată lumea, care să sape adânc filozofia creștină în toate inimile și mai ales a studenților din Louvain, viitorii deputați și miniștri.

Lumea clericală nu prea era de părerea această; Biserica, se zicea, are alte nevoi practice de îndeplinit; nu să se epuizeze în zadarnice certe speculative. Dar ordinul era dat.

1. Notele biografice luate din broșura senatorului R. Per. Ruffen O. P. intitulată: „le Cardinal Mercier“ Paris.

După ezitări, abatele Mercier, fu numit în 1882 profesor de filozofie tomistă la universitatea din Louvain.

Studentii, în majoritate laici, se așteptau ca noul învățământ să fie un tel de curs de arheologie, dezormântare respectuoasă de altfel a unor teorii interesante, dar oricum moarte! Ei veniră la început din curiozitate; mai apoi au fost atrași în mod neașteptat, de ceiace au putut constata; un curs de psihologie, unul de logică, unul de criteriologie și unul de ontologie.

Papa observa de departe cu dragoste magnifica lucrare a lui Mercier, la Louvain, care, știa să arunce o punte de unire între speculațiile evului mediu și metodele de observație cele mai moderne.

Se gândea papa, că pentru a putea face din filozofie o sinteză a studiilor, era nevoie nu numai de un om, chiar când acesta era Mercier; că trebuiau mai multe catedre; un institut anume.

Două scrisori papale din 1888 și 1889 dezvoltă aceste perspective, ale papei și ele erau ordine.

Mercier, la congresul din Malines din 1891, comentă aceste scrisori papale, în sensul nevoei unei colaborări convergente, pentru realizarea unei adevărate sinteze filosofice.

Astfel luă naștere institutul filosofic din Louvain, pus sub direcția lui Mercier, având un organ propriu în «Revista neo-scolastică», și un local al său. Se înființă seminarul Leo XIII, care să adăpostească pe tinerii clerici, ce aveau să învețe în institut cot la cot cu laicii, iar o scrisoare papală din 1894, fixă poziția institutului, în ansamblul corpului universitar.

Spiritul general care inspiră opera filosofică a institutului din Louvain, era filozofia lui Toma d'Aquino; dar aci filozofia tomistă nu era socotită ca un ideal peste care nu se putea trece, ori ca o barieră ce trage limite activității spirituale; se afirmă însă, că-i înțelept și modest, a o lua cel puțin ca punct de plecare și de sprijin.

Abatele Noël, în Cronica Institutului de filozofie din 1914, făcând bilanțul școlii din Louvain, dă un rezumat de tot ce a făcut institutul până în ajunul războiului.

Opera filosofică săvârșită de Mercier la Louvain, a căpătat o expresiune în câteva tipărituri, din care amintim pe următoarele:

1. Originile psihologiei contemporane.
2. Logica.
3. Metafizica generală sau ontologia.
4. Psihologia (3 volume).
5. Criteriologia generală sau tratat general asupra certitudinii.

Nu s'ar putea stărui îndeajuns asupra însemnătății acestei vaste opere filosofice.

Pentru cei în curent cât de puțin cu direcțiile

gândirii contemporane, opera filosofică a lui Mercier, încadrată negreșit în mișcarea generală neotomistă, constituie cel mai de glorie titlu al activității sale intelectuale.

A introduce în gândirea modernă un curent de filozofie spiritualistă, încheșat, complet, și unitar, cu utilizarea rezultatelor științelor, cu recunoașterea aporturilor reale ale filozofiei contemporane, cu suficient aparat critic, iată ceiace dorea și cerea dela filozofii creștini, papa Leo XIII prin enciclica «*Aeternis Patris*» ca un strigăt de alarmă împotriva amorțirii gândirii creștine, sub apăsarea intimidantă a filozofiei atee.

Problemă de viață și de moarte pentru credința religioasă a omului cultivat și cu nevoi critice!

Ei bine, acestei nevoi, a răspuns, în mod satisfăcător și nepretențios savantul și gânditorul Mercier, prin lucrările sale filozofice amintite.

Azi curentul neo-scolastic, sau neo-tomist, sau neo-spiritualist, atât de bine făcător concepției religioase, are mulți și puternici reprezentanți, în toate țările din Europa apuseană și chiar în America.

În 1906, Papa Piu X îl făcu arhiepiscop de Malines și cardinal. Atunci trebui să părăsească institutul filosofic din Louvain. În calitate de cardinal la Malines, duce cu sine obiceiurile de gândire contractate la Louvain. Pentru el creștinismul este sinonim cu lărgire spirituală. «Hristos, zice el, nu cheamă pe oameni la robie spirituală, ci la libertatea superioară a fiilor lumii».

Ceiace este vrednic de remarcat din personalitatea sa, sunt nepotolitele nevoi mistice, pe care cardinalul le manifesta cu neînălăturată necesitate, în orele sale de rugăciune și de contemplație. Un speculativ și un mistic, iată două extreme sufletești, îmbinate fericit în persoana lui Mercier! Iubirea de oameni, umanitatea neprefăcută, care-i umplea inima, se poate constata din toată viața lui, din afecțiunea deosebită pentru cei necăjiți și din cuvintele sale: «săracii sunt învățătorii noștri, ei ne învață a da, a ne ruga și a iubi pe Hristos».

Din toată activitatea sa pastorală se constată grija de a feri pe creștini de spiritul de castă, de ura de clasă, și truda de a infiltra în suflete dragostea de cei necăjiți și obijduiți.

Sub influența sa, s'au format la Louvain, generații de tineri catolici, care au dus în viața publică, o doctrină a credinții sigură de sine și experiențe sociale, care au folosit Religiei. *El a dat viață singurului guvern european, care era oficial catolic.*

În fricțiunile dintre Valoni și Flamanzi, care alcătuesc cele două rase ale națiunii belgiene, intervenția cardinalului, care socotea prigonirea flamanzilor, ca nedreaptă, antiumană și anticreștină

a fost hotărâtoare. În anumite momente această intervenție a ferit Belgia de mari dificultăți interne.

În 1914, cardinalul se afla la Roma, când izbucni războiul și de acolo află vestea dureroasă a devastanților dela Louvain și Malines. Pentru a încuraja pe credincioșii săi, cardinalul le amintea că Hristos însuși a suferit. Suferința lui Hristos, moartea pentru a ajunge la viață, Crucea pentru a intra în slavă, i se arată, ca oferindu-i în rezumat soluția fundamentală a problemelor vieții sociale și individuale ²⁾.

După jumătatea lui Septembrie, se întoarce în eparhia sa și o vizită din sat în sat; populația dispăruse, casele în majoritate erau distruse. El simți în sufletele multor credincioși o revoltă contra lui Dumnezeu, care tolera aceste crime. Atunci el publică scrisoarea sa: Patriotism și Răbdarea la Crăciun în 1914.

A suferi însă, pentru cardinal, nu înseamnă că trebuie să tacă. Scrisoarea era o luptă în numele dreptului.

Absolutismului german, el opunea absolutismul justiției și al ordinei; o luptă în numele acestora, era o luptă pentru Dumnezeu. Pentru persoanele forței de ocupație, el predica credincioșilor respect, atât timp cât ele nu atingeau libertatea conștiinței, nici demnitatea patriotică; dar în fondul conștiinței nu dădăsc stăpânitorilor acestora nici un respect.

Scrisoarea fu confiscată și guvernatorul german von Bissing, chemă la sine pe cardinal. El nu se duce; el îl sechestrează, dar el protestează în numele dreptului de cetățean, în numele misiunii sale și a demnității de cardinal. Germania voia ca el să se explice; el însă era acela, care cerea explicații. Germania speriată, bătu în retragere. Ea dădu voie din nou acestui bătrân, să umble printre ruini și printre fantomele ce mai rămăseseră!

Scrisoarea însă, circula, în Franța, în Italia și Anglia. De aici încolo, tot timpul l'a împărțit între rugăciune și încurajarea poporului prin vorbă și faptă, a suporta greutățile războiului.

În numele dreptului ultragiut și pentru a nu se face complicele călăilor poporului său, reclama dela germani juste despăgubiri.

Pentru cardinal, războiul a probat ineficacitatea morală a științei și lipsa de valoare a dreptului internațional, ca a oricărei elaborări exclusiv omenești. El a proclamat transcendența moralei,

și inviolabila preponderanță a justiției asupra dreptului forței. În glasul său răsună glasul conștiinței moderne, cu rădăcini creștine.

Pentru a ilustra cu încă un exemplu umanitarismul creștin al cardinalului, vom aminti, în treacăt, grija ce a purtat și truda ce a depus, spre a creia pentru refugiații ruși în Belgia, lipsiți de orice mijloace de întreținere, un cămin la Louvain, unde și-au putut găsi un adăpost și mijloacele de a-și face studiile.

De cât prestigiu se bucura și câtă încredere își dobândise, se poate constata din faptul foarte semnificativ, că papa îi dăduse însărcinarea oficială, să înceapă convorbiri cu lordul englez Halifax, cu privire la apropierea dintre Biserica catolică și anglicană, convorbiri ce au avut loc în cele mai cordiale raporturi și care, dacă n'au dat încă un rezultat pozitiv, vor contribui în foarte largă măsură, la mult dorita apropiere a Bisericilor, după ce toate dificultățile naturale legate de astfel de chestiuni gingașe și dificile, se vor fi împrăștiat ¹⁾.

Aceasta este în scurt fizionomia sufletească a Cardinalului Mercier. Un om de o intelectualitate înaltă, de un misticism profund, de o inimă umană și adânc creștină, de o putere de acțiune neobosită, de un patriotism cald și de o pioasă dorință de a vedea din Biserica lui Hristos, o turmă și un păstor. Puterea personalității sale s'a revărsat din belșug asupra patriei sale, a cărei iubire nu întuneca în sufletul său larg, marile orizonturi ale aspirațiilor umane și creștine.

Pentru mine, preot ortodox, admirația mea se îndreaptă necondiționat către acest suflet nobil, pentru concepția sa filosofică, sprijin puternic al credinței religioase creștine; pentru umanitarismul său larg, care nu stingherește drepturile sentimentului național; pentru adâncă lui pasiune către drept și justiție; pentru râvna cu care dorea unirea Bisericilor; pentru adâncă lui pietate; pentru cultura sa superioară, care contopește în același suflet credința cu știința; pentru lipsa lui de fanatism confesional; pentru compătimirea lui sinceră cu cei necăjiți.

Cine ar putea spune, că amintirea acestei figuri rămâne fără folos?

Preot VALERIU IORDĂCHESCU

Profesor

Membru în consiliul central bisericesc

1. Vezi broșura: „Le Cardinal Mercier et les Russes“ de Leon Van de Essen, Professeur a l'Université de Louvain.

2. A se vedea în această privință broșura Cardinalului Mercier „Les conversations de Malines“ Ediția de la „Revue des Jeunes“, Paris.

1) Mercier, Oeuvres pastorales, III p. 487.

2. Per Crucem ad lucem p. 26-27; 155, 157 și 237 vezi lucrarea: „Le cardinal Mercier“ de Georges Goyau Paris. 1918

.... Felurimea fără unime poate fi un rău tot așa de mare cași unimea fără felurime. Unde ținta oamenilor nu este de a ajunge să fie cu toții un gând și o inimă și unde felurimea este primită ca definitivă și multămitoare, acolo nu poate fi înaintare, ci numai o destrămare haotică. De aceia noi avem trebuință de un așezământ bisericesc, în cuprinsul căruia să se topească la un loc toate felurimea și să fie silite, mai curând ori mai târziu, a căuta să se alcătuiască într'un singur mănunchiu. Numai cu înțelegerea aceasta ele pot ajunge rodnice și de folos obștesc.

GEORGE TYRRELL,

DENATURAREA ISTORIEI LUI ORIGEN*)

II. Origen critic

Condamnarea generală a lui Origen, zice Scheel¹⁾, mai era sub Iustinian «chestiune de timp». Această constatare însemnează tot atât de bine două lucruri: Că în secolul VI nu trebuia decât momentul oportun, un incident oarecare pentru a se termina cu Origen, cum înțelege Schéel, și cum s'a și întâmplat; și că pentru aceasta, timpul însuși, adică un șir de împrejurări istorice, pregătise totul, pentru ca acel incident oarecare să însemneze în adevăr sfârșitul agitațiilor seculare împotriva lui Origen.

În două articole precedente²⁾, am văzut sensul, în care lucrau acele împrejurări, cari din marele teolog Origen au făcut pe ereticul condamnat la 543. Am indicat deasemenea factorii denaturării fatale a istoriei lui Origen: Erau de o parte ereticii înșiși, de alta anumiți hiperortodocși fanatici, iscusiti în ațâțarea și exploatarea pasiunilor. Unora și altora le venia în ajutor procesul însuși de precizare și fortificare a ortodoxiei, în sec. IV—V, și faptul că sistemul teologic al lui Origen era vulnerabil prin însuși avântul său îndrăzneț și periculos, într'un domeniu neexploatat oficial de Biserică. Alterările intenționate sau întâmplătoare, cari au atins textul operilor lui Origen, precum și excesul de zel al unor admiratori, adesea provocatori și imprudenți, au contribuit pe lângă acestea, ca denaturarea istoriei unui mare creștin și teolog să ia formele și stârșitul ce am indicat în cele de mai înainte.

Rufin ilustrează prea bine aceste două din urmă împrejurări. El se plânge de ceea ce mâni stăine au falsificat în scrierile lui Origen și încearcă în același timp, în favoarea lui, o reabilitare prin același procedeu: Prin modificarea în multe locuri, după propria-i părere, în sens ortodox, a textului lui Origen.

Un oarecare Aterbius, cunoscut numai din această împrejurare, pelerin venit împreună cu alții la Ierusalim pela 394, se arată mirat de numărul partizanilor lui Origen. Între ei era și Rufin, pe care Aterbius îl acuză de «erezie origeniștă»³⁾. Dacă acuzația nu mișcă nici pe Rufin, nici pe episcopul Ioan al Ierusalimului, origenișt și el, ea făcù în schimb din Ieronim, aflat la Betleem dela 386 și ortodox foarte susceptibil, un adversar al lui Rufin și, progresiv, unul din

cei mai curioși și mai violenți antiorigeniști. Pe scena palestiniană a conflictului origenișt apar apoi Epifaniu și Teofil. La 397 Ieronim și Rufin se împacă, prin voința și mijlocirea unei pioase Romane, Melania, dar conflictul avea să reîmbucnească la Roma⁴⁾.

Acolo rugat de un monah Macarie, Rufin traduse în latinește apologia lui Pamfil pentru Origen, ceea ce însemnează că chestiunea interesă și aiurea decât în Palestina. Apologiei traduse, Rufin îi adaogă o mică lucrare proprie, plină de amănunte interesante și recunoscute asupra lui Origen⁵⁾ și în care arată alterările aduse operilor lui: *De adulteratione librorum Origenis*⁶⁾. Prin aceasta, Rufin încearcă să dovedească, în luptă încinsă în jurul ortodoxiei lui Origen, că locurile unde învățătura acestuia scandalizează, sunt corupte de eretici⁷⁾ și că deci, nu Origen poartă răspunderea erorilor ce i se poate atribui pe baza lor.

La Roma, Rufin traduce și *περὶ ἀρχῶν*, corectând ceea ce credeau ereticii au adăogat cu privire la Sf. Treime. În prefața acestei traduceri, Rufin avu grija să atragă atenția asupra faptului «evident» că unii eretici și răutăcioși și-au permis să «corupă» cărțile lui Origen, și între ele mai ales pe cea a cărei traducere o întreprinde, *περὶ ἀρχῶν*: «in qua evidentibus, ut arbitror, probamentis corruptos esse in quam plurimis ab Haereticis et malevolis libros ejus ostendimus: et istos praecique, quos nunc exigis ut interpreter, id est, *περὶ Ἀρχῶν*, quad *de principiis* vel *de principatibus* [al potestatibus], dici potest, qui sunt revera et obscurissimi et difficillimi»⁴⁾.

Ieronim, iritat că Rufin îl arătase în această prefață ca partizan al lui Origen, din ale cărui omilii tradusesese în latinește, exemplu pe care Rufin declară că-l urmează, contestă cu răutate coruperea operilor lui Origen de către eretici, sau cel puțin nu-i acordă nici o importanță. Una e, zice el, dacă ereticii au adăogat câte ceva, și alta, dacă cineva apără acestea ca bune. Și apoi adaogă ironic: «S'a găsit Origen singur în toată lumea, ale cărui scrieri să fie falsificate și din ale cărui volume să fie ras adevărul într'o singură zi, ca în scrisorile lui Mitridate!»⁵⁾. Impu-

1. Ibidem p. 118.-119.

2. F. Prat, Origène, Paris 1907, p. 198.

3. Migne, ser. lat. 21, 461. In Origenis opera, ed. Lommatsch vol. XXV, 382.

4. Comp. Heinrich Kihn, Patrologie, vol. II, p. 317, Paderbon 1908.

5. La Ieronim, epist. LXXX (sive Praefatio Rufini in libros *περὶ Ἀρχῶν* Origenis), 2, Migne, ser. lat. 22, 734. Comp. Eugène de Faye, Origène, vol. I, Paris 1923, p. 59-60.

6. Solus inventus est Origenes, cujus scripta in toto orbe falsarentur, et quasi ad Mithridatis litteras, omnis veritas uno die de voluminibus illius raderetur. Migne ser. lat. 22, 751.

*) Vezi nr. pe Mai a, c.

1. Art. Origenes în dicț. Die Religion in Geschichte und Gegenwart, IV, 1036.

2. Vezi Nr. Mai a, c.

3. Hergetöther, Histoire de l'Église, ed. 2 vol. II, p. 117, traducere de l'abbé P. Belet, Paris 1901.

tând apoi originiștilor că și ei fac schimbări în scrierile lui Origen, zice: «Iată voi îndreptați în cărțile lui Origen ceea ce el n'a scris; și vă mai mirați, dacă cineva dă la iveală o carte, pe care Origen n'a dat-o?»¹⁾

Rufin nu pretinde că acest lucru s'a întâmplat cu Origen singur. El susține, din contră, că și alte scrieri ortodoxe au fost viciate de eretici și dă exemple²⁾. Cât pentru Origen, confirmă interpelarea lui de către eretici apologia unui anonim, păstrată fragmentar la Fotie³⁾ și pe lângă care Huet aduce ca mărturie în sprijinul tezei lui Rufin și pe alții: Pe Vincențiu de Lerin, pe autorul catalogului către Desiderius, repetat de Beda, pe autorul operei Praedestinatus Haer. (22 și 43), care spune, că un oarecare Ampullianus, eretic din Bitinia, a viciat scrierile lui Origen, pentru a-și susține cu ele învățăturile-i greșite⁴⁾ și pe Haymo Alberstatis⁵⁾. Acesta din urmă, un scriitor din sec. IX și singurul, care în acest timp mai are un interes deosebit pentru Origen⁶⁾, s'a silit să arate că erorile ce-i sunt imputate sunt sau imaginare de eretici, sau simple păreri propuse de Origen⁷⁾.

Că lui Origen i s'au atribuit, fie pe cale de interpelare, fie pe cale de interpretare, și păreri pe cari nu le-a avut, e incontestabil⁸⁾. Intervenția mânilor străine, încă din vechime, în scrierile lui, e fără îndoială unul din faptele cari îngreuiază mai mult cunoașterea a ceea ce în adevăr a scris Origen.⁹⁾

Ce interes aveau ereticii, schimbând sau adăugând în sensul vederilor lor textul lui Origen, e dela sine înțeles. Autoritatea teologului Alexandrin era covârșitoare. A o putea revendica în favoarea unei teze era deaceia mare lucru. Această nevoie de autoritate universală, necontestată, a ispășit și pe unii eretici să violeze textul scrierilor lui Origen, așa cum pe alții ia făcut să sară asupra lui cu furie.

Renumele lui Origen a făcut chiar, zice Huet, ca autorii nesiguri și necunoscuți să-și pună rodul nopților lor de veghe (lucubrationes), ca pe

niște copii părășiți (sic tamquam projectitii infantes), sub tutela numelui strălucit al lui Origen, iar alții, șireți (scriptores subdoli), temându-se că operele lor nu se vor bucura de trecere, au făcut același lucru, răpind astfel prin furt renumele lui Origen (Adamantii famam veluti furto subriperint). Motivul falsurilor comise pe seama lui Origen n'a fost deci totdeauna doctrinal. Vanitatea unor setoși de glorie literară a contribuit și ea la încărcarea și deci desfigurarea învățăturilor lui și nu totdeauna pentru simplă glorie. Huet adăogă, că chiar unii librari trafica cu asemenea scrieri, inducând în eroare pe cumpărătorul rămas, zice el cu gura căscată (emtores hiantem), în fața unor titluri astfel «boite»¹⁾. Așa s'a putut întâmpla, continuă același, să se strecoare între scrierile lui Origen și unele «bastarde» (spuri libri), prin vina librarilor, cari au schimbat numele autorilor și chiar prin îndrăsneala unor critici, cari și-au permis ce le-a plăcut cu scrierile²⁾, atribuind probabil lui Origen și scrieri ce nu-i aparțineau.

Cât privește pe eretici, ei n'au contribuit la discreditarea lui Origen numai pe cale de interpolare. Ei au făcut împrumuturi din el³⁾, căutând să-l revindică, cum am spus, pentru păreri lor. Pe lângă autoritatea atât de mare și influentă a ilustrului teolog, contribuia la aceasta și faptul, că unele din formulele sistemului lui teologic se puteau interpreta și întrebuința cu succes și de ortodocși și de eretici⁴⁾. Rezerva deci, cu care Origen înțelesese să înainteze în vastul domeniu teologic neexplorat încă *περὶ ἀρχῶν*, a fost exploatată contra lui chiar și de eretici. Nesiguranța, teama de a contrazice regula credinței, grija de a da ca simple păreri proprii diferite ipoteze, n'au împiedecat, ci au ușurat din contră, tragerea unor concluzii periculoase din ideile lui. Au fost de ajuns unele sugestii, expresiuni neclare, afirmațiuni mai îndrăznețe, pentruca ereticii să facă pe Origen părtaș al erorilor lor, în același timp, în care ortodocșii îi combăteau cu aceiași autoritate a lui Origen. El plătia astfel imperfecțiunile inerente construcției teologice premature, uriașe și originale, care era *περὶ ἀρχῶν*.

Cum însă Origen fusese un polemist neobosit contra ereticilor, atitudinea naturală și deci mai obișnuită a acestora față de el era alta: Îl combat ca pe un adversar de temut, oridecâte ori nu-l pot aduce mărturie în favoarea lor. Pu-

1. Ecce vos emendatis in Origenis libris, quod ille non scripsit: et miramini, si edat aliquis librum, quem ille non edidit? ibidem.

2. La Ieronim, *Migne*, ser. lat 23, 439, 17.

3. Cod. 117, *Migne*, ser. gr. 103, 393, Vezi și *Koetschau*, de Principiis (vol. V din Origenes Werke, în publicația „die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte“). Leipzig 1913, Introducere XVII.

4. Ampullianum quemdam Haeresiarcham Bithynum adstruendi sui dogmatis gratia viciatos a se Origenis libros protulisse. *Huet*, Origeniana, ed. Lomatzsch, XXIII, p. 308-309.

5. De Christianorum rerum memoria, la Huet, ibidem.

6. *Walch*, op. cit. p. 724.

7. Vel ipsi ab haeticis affictos, vel ab ipso non ex sententia sed ex opinione propositos asservans. *Huet*, Origeniana, ed. Lomatzsch, XXIV, 96-97.

8. Comp. *François de Laforge*, Origène. Controverses auxquelles sa Théologie a donné lieu. Sens 1905, p. 85.

9. Vezi *Walch*, op. cit. p. 742, V.

1. Bibliopolae etiam mercibus suis venditandis emforem hiantem, fucata hac inscriptione induxerint. Origeniana, ed. Lomatzsch, XXIV, p. 234.

2. Ibidem.

3. Comp. *Laforge*, op. cit. p. 120.

4. Vezi *Ad. Harnack*, Lehrbuch der Dogmengeschichte, ed. 3, vol. I. p. 646.

ținul ce dă Prat în două pagini ¹⁾ ajunge pentru a ne face idee despre acest lucru. Sabelianul Marcel de Ancyra fu un adversar violent al lui Origen ²⁾. Arieni i-au tratat și rău și bine. Rezervați la început, îl atacă furios prin Aetius ³⁾ și-l cultivă apoi orgolioși cu Timotei de Constantinopol ⁴⁾. Pelagienii l-au disprețuit și insultat; un omonim al lui Rufin trata pe Origen de nebun, infam și nelegiuit ⁵⁾. Era deci de acord, în acest punct, cu ortodocșii Epifaniu, Teofil și Iustinian. Nestorienilor, antiohieni, Origen le era antipatic prin însăși calitatea sa de alexandrin ⁶⁾, iar Apolinarie formează, împreună cu Metodiu, Eustațiu și Teofil, ceea ce Socrate a numit τῶν κακολόγων τετρακτὸς ⁷⁾ cei patru defăimători ai lui Origen.

* * *

A putut Origen să profite în schimb cel puțin de zelul admiratorilor săi?

Judecând după cazul lui Rufin, cel mai de seamă dintre apărătorii marelui Alexandrin, putem să spunem că nu. Rufin, cum am văzut, nu numai se plânge amar de alterarea scrierilor lui Origen de către eretici și răuvoitori, dar, în dorința de a-și reabilita magistrul, uzează însuș de procedeele ce condamnă. Plecând dela ideea, că ceea ce e neortodox în opera lui Origen și mai ales în *περὶ ἀρχῶν*, e modificarea sau adaosul unei mâni străine, sau greșita înțelegere a unui text greu și neclar, și-a permis, în traducerea latină, omisiuni, inserțiuni, schimbări de cuvinte și de sens, cari erau puțin indicate ca să arate, mai ales posterității, adevărata față a lui Origen.

Comparând puținele fragmente păstrate în grecește din *περὶ ἀρχῶν* mai ales în Filocalia și în epistola edict a lui Iustinian către patriarhul Mina cu locurile respective din traducerea lui Rufin, reiese clar vătămarea textului origenian prin bunăvoința rău aplicată a lui Rufin ⁸⁾. El a falsificat astfel cugetarea autorului, făcându-l în traducere să zică contrariul celor ce trebuie să fi învățat în realitate ⁹⁾, atenuând și catolicizând unele expresiuni îndrăznețe ale lui Origen ¹⁰⁾, numai pentru a-l pune de acord cu ortodoxia

dela stârșitul secolului IV. Chiar grija lui Rufin, de a da textului o formă literară, la care nu se gândise Origen ¹⁾, eră destul, ca să poată schimba la față tratatul *περὶ ἀρχῶν* și chiar a-i forța sensul ²⁾. Intenția lui Rufin, de altfel excelentă, n'a reușit deci, ba a contribuit dimpotrivă la înfierbântarea adversarului de rea credință, care eră Ieronim și care apreciază alterarea scrierilor lui Origen, cum am arătat mai sus, făcându-i pe origeniști mai vinovați de ea chiar decât pe eretici. Acuzațiile lui Ieronim contra lui Rufin și polemica lor atât de dăunătoare memoriei lui Origen, fu provocată de ceea ce Rufin își permisesse în traducere, pentru a servi o cauză, căreia i-a făcut astfel mai mult rău decât bine ³⁾, scandalizând pe Romani ⁴⁾.

Ieronim, superior lui Rufin și ca erudiție și ca talent, fu în această polemică un dătător de ton ⁵⁾. Ironia-i necruțătoare exagerează greșala adversarului lui și produce senzație. Bietul Rufin, care nu se putea ridica nici până la ceea ce e în adevăr admirabil în scrisul lui Ieronim, nici coborâ până la ceea ce e din contră vulgar, căzu victima acestei polemici. El se văzu tras la răspundere de Roma ⁶⁾, al cărei teolog acreditat eră Ieronim ⁷⁾ sfetnic al papilor ⁸⁾, și condamnat de papa Anastasie I, (398—401), condamnat adecă apărătorul lui Origen și deci Origen însuș, de un om, care mărturisește că nu avea nici-o cunoștință de el sau de scrierile lui, până la acest conflict ⁹⁾.

Rezultatul lui a fost acesta: Ieronim, considerat ca specialist și autoritate în materie de origenism, devine și rămâne arbitru. De părerea lui țin seamă papii: Anastasie I, unindu-se cu Teofil al Alexandriei și cu Epifaniu, pentru a întări condamnarea lui Origen pe cale sinodală, iar mai târziu Gelasius (492—496) decretând că nu vor putea fi citite, dintre scrierile lui Origen decât cele «*quae vir beatissimus Hieronymus non repudiat; toate celelalte împreună cu autorul lor, vor fi interzise*» ¹⁰⁾. Ele erau de altfel toate

1. Origène, p. 199—200.
2. Eusebiu, Contra Marcel, I, 4, Migne, ser. gr. 24, 752—761
3. Socrate, Ist. bis. II, 35, Migne, ser. gr. 67, 297.
4. Ibidem VII, 6, col. 748—749.
5. Liber de fide, 17, 19, 20, 23, etc., Migne ser. lat. 21, 1131-37
6. Despre Teodor de Mopsuestia vezi *Liberatus*, Breviarium 24, Migne, scr. lat. 68, 1049.
7. Ist. bis. VI, 13, Migne, scr. gr. 67, 761,
8. Vezi Eugène de Faye Esquisse de la pensée d'Origène, Paris 1926, p. 25—30.
9. Acelaș, în Origène, vol. I, p. 61. Vezi deasemenea p. 56-63.
10. J. Brochet, Saint-Jérôme et ses ennemis, Paris, 1925, p. 301,

1. Eugène de Faye. Origène, vol. I, p. 58—59.
2. Despre lipsurile traducerii lui Rufin, Koetschau, în op. cit. CXXVIII.
3. Comp. Freppel Origène, Paris 1868, vol. I. p. 301. Deasemenea Huet, Origenieana, ed. Lommartzch, XXIII, p. 305.
4. Prat, op. cit. p. 207.
5. Ad. Harnack, op. cit. vol. II (ed. 3) p. 473: „Hieronymus wurde jetzt der massgebende Theologe und Exeget“.
6. Hergenröther-Belet op. cit. vol. II, p. 119.
7. „Champion de la foi occidentale“. J. Brochet, op. cit. p. 371.
8. Comp. Georg Grützmacher, Hieronymus. Eine biographische Studie zur alten Kirchengeschichte. Erste Hälfte: Sein Leben und seine Schriften bis zum Jahre 385. Leipzig 1901 (in Studien zur Geschichte der Theologie und der Kirche, VI, 3), pag. 197 sq. Hieronymus als Beirat des römischen Bischofs Damasus.
9. Intr'o epistolă către Ioan al Ierusalimului. Migne scr. lat. 20, 71, 21, 627—632, 48, 231—240.
10. In Migne ser. lat. 59, 161,

suspecte și condamnable, din ziua în care le condamnase papa Atanasie I, «chiar în Occident»¹⁾ sau, mai just, *mai ales* în Occident²⁾. Atitudinea Romei a fost continuu ostilă lui Origen³⁾.

Pentru Occident, Origen rămase un Grec eretic, două calificative, cari însemnau destul, pentru a fi disprețuit și ignorat și a face ca Rufin să-i fi fost, în toate aceste certuri, primul și ultimul apărător devotat.

Incercarea lui «paradoxală», căzută astfel în sarcina lui Origen însuș. Ea a fost reluată abia mai târziu de Sixtus de Sienna⁴⁾, care caută să încarce pe falsificatorii răutăcioși cu responsabilitatea erorilor doctrinale ale lui Origen⁵⁾, într'un timp când, peste condamnarea lui definitivă și globală, se așezase zece secole. Origen nu mai putea fi reabilitat cu atât, și nici cel puțin credinciosu-i Rufin, tratat cu asprime excesivă până în timpul nostru⁶⁾, când o încercare «de a-i salvă reputația de traducător» n'a lipsit totuși⁷⁾.

Origeniștii mai puțin iluștri și chiar mai puțin scrupuloși decât Rufin se pare că au făcut lui Origen alt rău serviciu: Au colaborat cu ereticii și cu diferiții anonimi, doritori de glorie și de câștig, ca să pună sub patronajul lui Origen învățăturile lor «veninoase», sau, ca să cităm pe Beda: «Multi ejus lessini discipuli multa venenosa sub nomine hujus edidisse videntur»⁸⁾. Scopul lor eră, fără îndoială să-și asigure, cu numele lui Origen, succesul propriilor lor «lucubrationes», să le pună în circulație prevăzute cu o etichetă, care înșelă asupra provenienței lor, contribuind însă astfel, ca scrierile lui Origen, cari erau și așa susceptibile de interpretare eretică, să fie deadreptul acuzate de erezie. Frauda eră mult ușurată prin manuscrierea lor, deci prin lipsa tiparului, care singur a făcut posibilă răspândirea în mai multe exemplare a uneia și aceleiaș opere, ferind-o de intervenția păgubitoare a fiecărei mâni străine, și care a făcut posibil cu aceasta și un control asupra celor date la lumină.

Origen a suferit ponoasele tuturor acestor împrejurări. Ereticii, al căror adversar declarat

și neobosit a fost, au creat sau falsificat încă din viață-i procese-verbale ale discuțiilor cu el; au intervenit după moarte-i în opera lui scrisă, introducând în ea arbitrar unele din părerile lor. Anonimi necorecți și chiar «pessimi discipuli» au căutat să garanteze cu numele lui Origen supraviețuirea și succesul propriilor lor producțiuni, mărinind astfel cu mult vulnerabilitatea teologiei lui. Și, ce e mai rău, un om cu atât de bune intenții, ca Rufin, a provocat, mai mult ca oricine în Occident, prin zelu-i excesiv și imprudent, măsuri răsunătoare contra lui Origen. Nestatornicul și oportunistul Ieronim, origenist înflăcărat, transformat subit în antiorigenist violent, aducea în polemica împotriva lui Rufin avântul unui trădător și superioritatea talentului și desăvârșii prin ele căderea lui Origen în Apus. Pe lângă cultura-i teologică vastă și posedarea limbii eline, mai bine chiar decât Rufin, calitatea sa de cunoscător și fost admirator al teologului alexandrin îi da, în ochii lumii, competența și autoritatea de a se pronunța asupra lui. El nu nega, în adevăr, geniul, munca și unele merite ale lui Origen, în domeniul cugetării creștine, dar deosebiă cu grijă afectată între calitățile și defectele lui Origen¹⁾, scotea în evidență părțile vulnerabile și-i accentuă neortodoxiile²⁾, într'un mod, care sdruncină simțitor încrederea în acest «alterum post apostolorum, Ecclesiarum magistrum»³⁾.

Nu e aci locul, să stăruim mai mult asupra contribuției personale a lui Ieronim la descalificarea lui Origen; reținem numai, că rolul lui, în polemica antiorigenistă dela începutul sec. V, e considerabil și cu grave urmări pentru memoria lui Origen în Occident. Ieronim devenise, cum am spus, arbitru ortodoxiei apusene, normă pentru popi; sentințele lui contra lui Origen sunt însușite de papi și impuse Bisericii. Origen, care eră relativ puțin cunoscut în Occident înainte de acest conflict, fu popularizat tocmai prin el și într'un sens cu totul defavorabil. Omul, care le-ar fi putut prezenta și apăra cu succes, eră contra lui. Asupra singurului apărător, Rufin, cad deodată acuzațiile și ironiile înveninate ale lui Ieronim, condamnările papale și ceeace eră greșit în apologia caldă ce făcea lui Origen, și nu numai nu putu să-l salveze, dar, prin conflictul provocat, făcu ca Origen să rămână «ere-

1. *Hergenröther-Belet*, op. cit. vol. II, p. 119.

2. *Hergenröther-Belet* op. cit. vol. II, p. 119. Pentru antiorigenismul Papii Anastasie I, vezi și *Baronius*, *Annales eccl.* (ed. Augustin Theiner). tom. VI, 277 și 302. *Huet*, *Origeniane*, ed. Lomatzsch, XXIV, p. 31—32. *Walsh*, op. cit. p. 715. *Bardenheuer*, *Patrologie*, ed. I, Freiburg im Breslau 1894 p. 424. *Laforge*, op. cit. p. 143. Că condamnarea atinge pe Origen însuș, apreciază și *A. d'Alès*, art. *Origenisme* în *Dictionnaire apologétique de la foi catholique*, Paris 1916—1922, vol. III, col. 1229.

3. *Scheel*, în op. cit. col. 1033.

4. *Bibliotheca sacra*, Veneția, 1566.

5. La *A. d'Alès*, în op. cit., col. 1256.

6. Comp. *Ferd. Cavallera*, *Saint-Jérôme. Sa vie et son oeuvre*, part. I, tom II, p. 97 și *Georg Grützmacher*, op. cit.

7. *Bardy*, la *Eugène de Faye*, *Esquisse de la pensée d'Origène*, p. 29.

8. In *Collectaneis et Florib. cap. de luminarib. eccles.*, la *Huet*, *Origeniana*, ed. Lomatzsch, XXIII, p. 305.

1. In origine minamur scientiam Scripturarum, et tamen dogmatum non recepimus falsitatem. (Apologia adv. libros Rufini, *Migne*, ser. lat. 23 477, 27). Comp. și epist. LXXII, 2, (ad. Tranquillinum), *Migne*, ser. lat. 22, 606. Epist. LXXXIV (ad. Pammachium et Oceanum): Laudavi interpretem, non dogmatisten: ingenium, non fidem: Philosophum non apostolum. *Migne*, ser. lat. 22, 744. Ibidem, 8, col. 749: Vult aliquis laudare Origenem? laudet, ut laudo: magnus vir ab infantia, et vere martyr filius...

2. Venenata sunt illius dogmata, aliena a Scripturis sanctis, vim Scripturis facientia. Epist. LXXIV, *Migne*, 22, 746.

3. Către presbit. Vincentius, în prologul la traducerea omiliilor lui Origen la Ieremia și Iezechiel, *Migne*, ser. lat. 25, 583—4.

ticul» denunțat în gura mare de Ieronim. Eminentul teolog și creștin, care era Augustin, n'a avut, în toată această chestiune, niciun rol de ținut în seamă. El nu cunoștea pe Origen decât din renume, ceiace era puțin, pentru a-i face simpatia electivă. Se întâmplă, din contră, ca în controversile cu pelagianismul, răutăciosul Ieronim să amestece și numele lui Origen, spunând, fără a avea dreptate, că din scrierile acestuia a luat Pelagiu «veninul» erorilor sale. Era vorba de apărarea libertății omului, contra teoriei augustiniene despre grație¹). Doctrina lui Augustin triumfând, origenismul primi și prin aceasta o lovitură în Occident. Ca urmare, scolastica opune origenismului augustinismul²).

* * *

În Orient, se lucra în același timp cu mai mult succes, decât în Occident, și la menținerea și la distrugerea lui Origen. În Orient se formase un numeros grup de «origeniști»: Erau monahi egipteni și palestinieni. Se formase însă, totodată, și un puternic partid de antiorigeniști, printre aceiași monahi. Nimeni, dintre unii și dintre alții, nu luă osteneala nici pe a lui Rufin, nici pe a lui Ieronim, cu privire la Origen. Ei înțelegeau să-l apere sau să-l atace altfel. Unii făceau zeloși, dar nu totdeauna bine luminați, lectură origeniană, se entuziasmau pentru marele dascăl, pretindeau poate că-l înțeleg în totul, discutau cu adversarii lor, provocau scandaluri. Aceștia nu găseau pe Origen vrednic de atâta atenție și admirație, se indignau de zelul celorlalți și procedau la potoljirea lui cu singurele mijloace ce rămăneau: denunțuri la egumeni și episcopi și combaterea cu arme nespirtuale.

Teofil al Alexandriei, «origenist» și el la început, cași Ieronim, amenințat la însuș reședința sa de o ceată numeroasă de asceți revoltați și înarmați, cari nu înțelegeau să fie cultivat atât un «eretic» ca Origen, își schimbă cu acest incident și ideile și atitudinea și scăpă de furia părinților spunându-le doar: «Fraților, văd în voi fața lui Dumnezeu!»

Ceiace vede în realitate Teofil, era cu totul altceva: Era mijlocul potrivit de a se face iubit de oameni periculoși și de a-și ajunge mai apoi, cu ajutorul lor, un scop. Antiorigeniștii mănăstirilor erau *antropomorfiști*; înțelegeau adică în sensul literei ceiace se spune adesea în Vechiul Testament: Că Dumnezeu are corp, membre, voce, afecte etc. Prin cuvintele de mai sus, Teofil le dăduse toată satisfacția posibilă, contra alegorismului origenist. Asceții se întoarseră în deșert mulțumiți de episcopul lor și aveau în adevăr de ce: Teofil rămâne de acum adver-

sarul cel mai fără scrupule, pe care l-a avut numele lui Origen. Dublată cu campania lui Ieronim, acțiunea episcopului alexandrin reuși cea dintâiu să reducă pe genialul teolog la proporțiile unui «eretic infam», bun numai de blestemat și de încredințat gheenei.

Împrejurările îl ajutară de minune. Ele îi asigură concursul antropomorfiștilor contra origeniștilor, cărora o întâmplare tăcuse să le arate simpatia-i nevinovată st. Ioan Hrisostom. Teofil, care avea alt ideal, decât să asigure Biserica împotriva ereticilor defuncți, exploată situația cât putu și obțină, la urma urmei, cu amestecul lui Epifaniu, ceiace îi trebuia: Capul episcopului de Constantinopol. E foarte curioasă această întorsătură a lucrurilor, dar ea fu rezultatul pozitiv al asigurării echivoce, ce dăduse Teofil antropomorfiștilor revoltați contra origenismului: Că vede în ei fața lui Dumnezeu!

Ceiace ne interesează aci nu e desfășurarea acestui conflict din cele mai triste în istoria bisericească, ci dubla constatare: Că în mănăstirile sec. IV—V, Origen avea partizani numeroși, cari vor lua cu timpul diferite direcții și vor face din «origenism» o erezie, și totodată adversari numeroși, cari nu se lăudau deloc cu multa lor știință și cari înțelegeau deaceia să-l combată cu orice și mai ales cu armele profane ale vremii.

Existența celor dintâi nu are nevoie de explicație, iar a celorlalți are una simplă, la care am făcut aluzie mai sus: Origen fusese un virtuos al interpretării alegorice a st. Scripturi. Pentru a se conforma unei nevoi a timpului și a face inteligibile și acceptibile o mulțime de locuri din Vechiul Testament, el le-a supus acestei operațiuni ingenioase și de multe ori eficace: Le-a explicat alegoric și nu literal. Această metodă cerea înălțime de cugetare, pe care Origen o avea cu prisosință și o îndemănare de maestru, care deasemenea nu-i lipsia, așa cum cerea și înțelegerea unei nevoi a timpului și mediului alexandrin, care nu-i putea scăpa tocmai lui și care l-a și determinat să facă Scriptura inteligibilă prin metoda alegoriei¹).

Calitățile lui Origen nu se puteau cere însă asceților din deșertul nitric sau scetic, și nici concepția lui genială. Ei se cred mult mai siguri de adevăr și de mântuire, luând textul biblic ad litteram, decât admitând construcțiile spirituale ale unui catehet și, ca toți ignoranții fanatici, înțeleg să se impună prin scandal.

Era reacțiunea ce provocă, sub o formă atât de regretabilă, excesul de alegorie, ce făcuse totuși Origen. Defectul lui capital era de a fi trecut prea mult peste sensul literal, pentru a

1. M. J. Denis, la Philosophie d'Origène, Paris 1884, p. 497—8.
2. Ibidem.

1. Comp. Eugène de Faye, Origène, vol. I, p. 110—111. Freppel, op. cit. II, 150 sq. M. J. Denis, op. cit., p. 33 și 413.

căută explicațiuni mistice¹). Această îndrăsneală a scandalizat și a format contra lui, dintre monahii mai puțin culți, acel întreg partid, gata oricând de ceartă și de violențe, față de adversarii lor origeniști. În asemenea condițiuni, Origen nu putea fi admirat și cultivat fără pericole. Incidentul dela Alexandria, sub Teofil, e în această privință instructiv. După moartea lui Epifaniu, Rufin, Teofil și Ieronim, chestiunea origenistă se reduce la un conflict permanent, când ascuns, când declarat, în lumea mânăstirească, între cele două grupuri: de antiorigeniști mărginiți și de origeniști aprinși și orgolioși, mândri de patronul lor.

A fost nenorocirea numelui lui Origen, ca apărarea lui să se găsească, în sec. V-VI, în mâna acestor admiratori mediocri, din sânul cărora n'a apărut nicio apologie demnă și serioasă și cari au contribuit, din contră prin abuzuri și nesocotințe, să ruineze treptat și sigur ceea ce polemica dela începutul secolului V mai lăsase în picioare din opera și numele lui. Epilogul certurilor origeniste (sec. VI), nu e decât istoria unei serii de dispute, sângeroase chiar, între părinții câtorva mânăstiri palestinene. Ele au și hotărât pe Iustinian să termine cu Origen pe cale de edict și prin măsuri ca acelea, cari i-au urmat. Se poate deaceia zice, că până la un punct, Origen a fost victima propriilor săi admiratori. Rotul lor în conflictele din sec. VI, e amănunțit și documentat arătat, cum am mai spus, de *Franz Diekamp*, într'o lucrare de valoare, indispensabilă pentru cunoașterea și înțelegerea procesului origenist sub Iustinian²).

Acum nu reținem decât concluziile ce se pot trage din existența acestor «origeniști», cu privire la denaturarea istoriei lui Origen prin ei înșiși. Epifaniu menționează în *Katà aipéσιου*³), o sectă curioasă de oameni vițioși, numiți Ὀριγένιστοι, adică origenieni. El nu știe, dacă își trag numele dela Origen «Adamantios» sau dela un altul, dar e clar, din ce spune despre ei, că nu avea nimic a face cu învățăturile lui Origen. Despre un alt Origen vorbește Porfiriu în viața lui Plotin⁴). Acest Origen e un discipol al lui Ammonius Saccas și neoplatonician cu renume, pe care Baronius îl identifică cu Origen teologul⁵).

Nu putem ști, dacă Ὀριγένιστοι lui Epifaniu erau

1. *Freppel*, op. cit. p. 256 și 280.

2. *Die origenistischen Streitigkeiten im sechsten Jahrhundert und das fünfte allgemeine Konzil. Münster i. W. 1899. Comp. p. 41, 56—58.*

3. LXIII, i, în *Migne*, ser. gr. 41, 1061 sq.

4. Despre Origen Adamantios vorbește în scrierea sa contra creștinilor.

5. *Huet* (*Origeniana* I, VII, ed. Lomatzch, XXII, 12-15), *Henri de Valois*, *Freppel* (op. cit., vol I, p. 80) îi deosebesc.

discipolii acestui alt Origen, mult mai puțin cunoscut și însemnat de teologul Alexandrin, nici dacă vreoa confuzie între ei a avut loc în mintea posterității, atribuindu-se creștinului și ceia ce cugetase sau făcuse neoplatonicianul, dar această simplă coincidență de nume și o confuzie puteau contribui în orecare măsură la discreditarea adevăratului Origen. N'o știm însă, și nu ne putem opri mai mult asupra ei.

«Origeniștii» au reușit să-și compromită magistrul și fără aceasta. Trebuie desigur observat că au existat diferite categorii de «origeniști» și că niciuna dintre ele n'a profesat toate erorile lui Origen¹), că origeniștii propriu ziși, ca Rufin, nu cereau pentru Origen decât să fie tratat cu omenie și bunăvoință, să nu fie condamnat după moarte și să nu se oprească libera întrebuințare a scrierilor lui, să fie tolerate ipotezele, și cei cari le admit²); dar după ce interesul pentru Origen s'a închis în mânăstiri și secolul de aur al teologiei a trecut, «origeniștii» sunt mai mult fanatici fără prea multă cultură, cari luau în serios ceia ce «imaginația exuberantă» a lui Origen putuse să conceapă în speculațiunile-i îndrăznețe din *περὶ ἀρχῶν* și de aiurea. Cei mai mulți nu rețin din Origen decât erorile, atrăgătoare prin originalitatea și curajul lor, erori reale sau aparente³), și nu admiteau totuși pentru nimic erori în Origen⁴). Faptul a avut consecințe grave pentru numele lui. Erorile lui Origen erau deci mărite și înmulțite de «origeniști», cari-l expuneau prin aceasta la grele atacuri, fără a fi capabili să-l apere. Erorile acestor «origeniști», necompetenți — și erau în sec. VI multe și mari — au fost astfel trecute pe seama lui Origen însuș, nu numai ușurând, ci chiar provocând condamnarea lui globală, în forma în care o vom vedea în edictul lui Iustinian.

Oprim aci aceste constatări de ordin general. Ele nu fac, decât să pună pe urmele factorilor denaturării istoriei — vieții și învățaturii — lui Origen și să indice sensul în care această denaturare s'a produs. Forma și consecințele ei se vor vedea mai de aproape și mai precis în cele ce aume imputau lui Origen, cu drept și fără drept, adversarii lui, în «ereziile» ce i se atribuie, în condamnările ce suferă, în măsurile ce ating scrierile lui, înainte chiar de desnodământul din secolul lui Iustinian, și apoi în ceea ce găsește și face din Origen acest secol.

1. *Comp. Walch*, op. cit. p. 708.

2. *Ibidem*.

3. *Laforge*, op. cit., p. 207 nota.

4. *Walch*, op. cit., p. 754.

COSTUMUL SAU PORTUL NOSTRU PREOȚESC.

Negreșit, ca disciplină preoțească, portul costumului nostru preoțesc e un act de cea mai mare însemnătate, atât pentru noi, cât și pentru întreaga noastră oaste de suflete ce diriguim. Căci țintește spre principiul evanghelic: «că nu nu se poate ascunde cetatea, deasupra muntelui stând». Dar noi, mai ales ca disciplină, datorii suntem să fim cu ochii în patru, căci vrând nevrând, misiunea noastră ne poartă zilnic aproape numai pe culme de munte, în văzul și judecata tuturor. Și apoi costumul nostru preoțesc are în popor o tradiție bine stabilită.

Precum militarul, e militar numai atunci când poartă insigniile impuse lui de disciplina militară, adică: când poartă tunica lui, chipiul lui, armătura lui; tot așa se chiamă, că eu preotul, sunt preot numai atunci când port insigniile impuse mie de disciplina mea preoțească, adică când port reverenda mea, culionul meu ¹⁾, împreună cu celelalte rigori ale feței și ale capului, căci așa sună porunca tradiției.

Dar vai! Pe când militarul, începând dela minusculul soldat, până sus, la marele general, se așează la masă gata, ostenită, pregătită și îngrijită de alții; încalecă calul și urcă vehiculul gătit și îngrijit de alții; eu, preotul, mă așez la masa ostenită și îngrijită de mine, urc călare pe calul cumpărat de mine, mă port în trăsura târguită și cumpărată de mine!

Naște acum întrebarea: atunci când, *silit* de nevoile vieții, mă tânguesc sau, mai lapidar vorbind, mă ciorăvăesc în oborul de oraș sau dela sat, pentru un porc de Crăciun, pentru un curcan de sărbători, pentru un miel de Paște, pentru o pereche de boi și așa mai departe, și fac toate aceste «indispensabile» târgueli, în plină disciplină de costum preoțesc, adică dacă mă prezint în obor în reverenda mea, în cabana mea, în culionul meu, întreb: în acest caz mă găsesc eu în spiritul disciplinei mele preoțești, sau doar în litera ei? Căci în cartea misiunii noastre preoțești e așa de mult spirit și așa de multă literă, aproape un noian întreg!

Și doar n'am riscat nimic din adevăr, când vom recunoaște pe față, că azi am ajuns destul de expuși, să ne dăm tot mai la fund în litera

moartă și, pe lângă spiritul ei să trecem adesea comod și de multe ori pe alături.

Nu cumva atunci, când în prăvălie sau obor, mă prezint în colionul meu de tradiție, în reverenda mea de rigoare, în plinul disciplinei mele preoțești, oborul se entuziasmează, se emoționează, mă lasă mai eftin el, și târguesc mai repede eu? Nu cumva câștigul acesta se prăbușește și prestigiul meu răsuflă mai liber atunci, când în obor sau la prăvălie voi face act de prezență numai cu semnul meu dinstinctiv preoțesc adică: în loc de reverendă, veston în cu'oare neagră închis până la guler sus; în loc de cabană, haină tot culoare închisă, iarna lungă-palton, vara mai scurtă, deosebit însă ca croială de al surtucarului ghigerl; și în loc de culion, pălăria mea preoțească?

Nu cumva întrebarea devine aici logică și legitimă: când execut eu spiritul și când litera disciplinei mele preoțești?

În alte părți, răspunsul s'a dat de mult; la noi merge ceva mai greu, mai cu socoteală și poate nu e rău.

Dar dacă aceasta e o problemă de dezlegat, apoi mai ales aici în Capitală, soluția se poate da în două vorbă: *habet tempus*.

Da! să lăsăm în grija vremii, acest mare împărat și stăpânitor al tuturor prefacerilor.

Dar iată, că tocmai vremea este care azi bate cu putere la porțile misiunii noastre, ne chiamă cu putere, ne strigă: e primejdie mare! Că totul azi e pornit cu aburi, cu electricitate, cu telegrafie, cu fir și fără fir, până și văzduhul e luat la contribuție, spintecat și prefăcut în redută de luptă și cuceriri. Deci se cuvine ca, și în redută noastră, prea multă liniște și așteptare să nu fie, că doar e tot redută cea veche puternică și glorioasă de odinioară, din care, ca și atunci, răsună și azi glas puternic la muncă intensivă. Deci zid de granit în jurul acestui glas, că este glas de chemare, care duce la biruință sigură.

Cunoscuta eremiadă din Despot Vodă, «...că multele necazuri și grelele nevoi, au stors mărite Doamne și măduva din noi», nu mai are putere, nu se mai potrivește. Azi numai munca salvează și prestigiul și... costumul, pe cel elegant la oraș pe cel mai puțin elegant... la obor.

¹ Preot ești și atunci, căci preoția nu e haina, dar se cheamă că n'o înfățișezi în lume fără haină, fiindcă lumea nu te cunoaște așa. Apoi, când porți haina, te și prețuiește mai mult. — Nota A. S.

INDRUMAREA VIEȚII

Fr. W. FÖRSTER.

În criza morală, prin care trece omenirea după războiul mondial, în special popoarele beligerante, apariția unei lucrări filozofice, pentru orientarea omului în viață, nu poate fi întâmpinată decât cu bucurie și entuziasm, de numărul celor puțini și preocupați de asemenea probleme. Pentru îndrumătorii și luminătorii poporului, chestiunile morale, în toate timpurile, au purtat caracterul actualității, dar dezordinea morală în creștere din timpurile prezente, mai mult ca oricând, reclamă dezlegarea creștinescă a acestei însemnate și grele probleme, și de aceea „Îndrumarea vieții” este oaspele de mult așteptat și bine venit. Deși de doi ani apărută în românește, pentru mulți dintre noi va fi rămas necunoscută, iar ideile discutate în cuprinsul ei vor continua mult timp să rămână tot în domeniul noutății, față de concepțiile învechite ale unei spoieli de cultură de până astăzi. A adânci principii de morală, în duhul adevărat al religiei creștine, fără a te servi decât prea puțin și numai în treacăt de două trei citate din Sf. Scriptură, ca să poți fi ascultat de o societate ușuratică, care fuge de religie și disprețuește învățăturile sfinte, dovedește o îndemnare de autor și un suflet de creștin cu totul devotat religiei, iar pentru Biserica întregă, o victorioasă și falnică cucerire. Dar să-i vedem cuprinsul.

Îndrumarea vieții înseamnă să ne îndrumăm noi viața, în loc să ne lăsăm îndrumați de dânsa. De atitudine pe care o vom lua noi față de viață, atârnă biruința sau înfrângerea noastră, pe scena teatrului acestei lumi. Drumul la biruință merge printre înfrângeri, mult mai pline de învățatură decât izbânzile. Pentru aceasta trebuie o excepție de viață, izvorâtă dintr'un caracter puternic și o voință neșovăielnică în toate împrejurările. Voința se întărește prin exerciții de energie în faptă, cu îndeplinirea statornică a unui plan împotriva tuturor stingheririlor dinnăuntru sau din afară și prin exerciții de energie în înfrânare și în puterea de rezistență și de renunțare. Compătimirea, purtarea cuviincioasă cu semenii, manierele frumoase, sinceritatea, recunoașterea realității din lăuntrul omului și dimprejurul lui contribuie la formarea caracterului.

Personalitatea omului suferă mult din cauza convențiilor sociale. Nu lumea întunecă personalitatea individului, ci acesta singur și-o eclipsează, prin imitarea și năzuința după aprobarea altora și prin instinctul surd de turmă, de a fi în acord cu orice preț cu mediul social. Le-

găturile cu societatea sunt indispensabile, dar să nu robească individul și legături să avem numai cu oamenii de caracter, care pot să ne dea ceva sufletește, ca să le dăm și noi ceva.

Viața de familie este singurul loc, unde prăpastia dintre egoism și iubire se astupă. Ea dă prilej omului să se scuture de mărginirea eului său. Lipsurile părinților, cu atât mai mult trebuie să servească de îmbold fiilor spre a se ridica pe o treaptă mai înaltă a cunoașterii idealului vieții. Iubirea de familie nu trebuie să desființeze compătimirea și ajutorul altora. Cine, în istoria familiei, dă peste înclinări bolnăvicioase să ia îndemn pentru o educație de sine și mai bărbătească în direcția opusă. Vitejia strămoșilor nu trebuie să înfumureze pe urmași, ci să le înfățișeze și trăsăturile glorioase ale celorlalte neamuri.

Puterea voinței și tăria caracterului sufăr o grea încercare în fața banilor, simbolul puterii și importanței celor materiale în viață și în tața cărora puțini oameni își păstrează libertatea lăuntrică. Rânduiala în gospodărie și socoteala în cheltuieli dovedesc cunoașterea matură de sine și o hotărâtă conducere spirituală a vieții. Binefacerea își ajunge scopul când se săvârșește cu toată inima, după adevărata nevoie a altora. Cine vrea să scape de epitropie, să-și dea seama de ispita imitației, să reziste și în lucruri nevinovate și să-și atirne o voință neînduplecată de a se conduce numai după conștiința lui.

Caracterul unui om, în pregătirea profesională, este adesea mai hotărâtor de cât știința și destoinicia lui. A pune suflet în meserie și a da viață până și lucrurilor celor mai plicticoase, este rostul oricărei pregătiri profesionale. Arta de a comanda constă în a înlesni pe subalterni să te asculte și să le câștigi pentru aceasta puterile lor sufletești, cele mai înalte. Funcționarilor de stat nu li se cere înăbușirea personalității, ci reprezentarea într'un mod demn și dezinteresat a autorității Statului, pentru a atrage respect și supunere datoriiilor către el.

Meseria de negustor se reazimă pe caracter, singurul care inspiră încredere și care nu neglijează valorile ideale ale vieții. Cinstea cerută tuturor, deci și funcționarilor mici și ucenicilor, este cea dintâi liberare din lanțurile egoismului. Prin îndeplinirea însărcinărilor mărunte și prin punctualitate, se întărește caracterul și se ajunge la faptele mari, devenind un maestru în arta de a se gândi la toate posibilitățile prezente și viitoare. Cariera politică trebuie să fie școala cinstei și a legii morale. Nu cuceriri teritoriale

cu hapca în sprijinul apărării naționale, politică de cârpeală sărăcicioasă și mioapă, ci politică de energie culturală, cavalerism, mărinimie.

Meseria de educator strămută pe om din lumea așa cum este în lumea cum ar trebui să fie. Ea reclamă mai întâi educația de sine însuși, educația voinței și apoi a copiilor. Meseriile, al căror obiect este materia, au nevoie grabnică și de concepțiile mai înalte ale vieții, singurele care liniștesc și întăresc gândurile și rosturile sufletești.

Băieții și fetele de azi sorb clipa de față și risipesc anii cei mai mândri, într'un joc dulceag și o alintare sərbădă. Adevărata școală a iubirii reclamă concentrarea simțurilor, cavalerism prevăzător, putere de viață și stăpânirea pornirilor năvalnice pentru sexul opus. Darurile naturii fizice ajung adevărate blesteme, prin influența lor exterioară asupra sexului opus, când se pune preț numai pe ele și se neglijează caracterul. Femeia are o neasemuită răspundere în cooperarea culturală a sexelor și în direcția aceasta trebuie să sprijinite puterea și particularitățile ei. Prietenia între tineri de sexe deosebite nu este recomandabilă. Moravurile libere sunt un semn de nevrâstnicie, o lipsă de libertate lăuntrică. Ele lasă pe am fără reazăm, la cheremul tuturor năzbâtiilor senzualității și pasiunii. În educația gustului, omul, prin educația de sine, trebuie să se desbere înăuntrul său de orice slăbiciune pentru jocul înșelător al aparențelor și farmecelor peritoare. Chipuri drăguțe trebuie socotite numai sufletele educate, nu trumusețele fizice. Adevăratul cavaler este bărbatul ajuns stăpân asupra bărbătușului. Femeia slujhașă trebuie să refuze neroziile galante, pornite din sferele inferioare ale bărbătușului, dar să primească și să încurajeze tot ce izvorăște dintr'un adevărat cavalerism.

În privința problemei sexuale, timpurile materialiste, pe care le trăim, au adus pe om în așa stare, de parcă ar vrea anume să se recreze de toate sforțările spiritului și să se lase condus odată și de natură. Unii medici, numiți veterinari de Auguste Comte, nu se uită decât la animalul din om, cași cum parcă habar n'ar avea de însemnătatea sufletului în gospodăria naturii trupești. Nu este exact că înfrânarea primejduiește sănătatea, numai dacă nu-ți împuiezi închipuirea cu icoane sexuale. Temperamentele materiale cutează să facă o normă de vieață din robia lor fiziologică. Aceasta însă înseamnă proclamarea dictaturii celor slabi. Iubirile libere duc la prostituție sau la sinucidere. Numai legământul căsniciei, sfințit de Biserică, este un act de dragoste curată, răspundere, prevedere și îndatoriri reciproce. Iubirea liberă nu dezvoltă personalitatea, ci o înădușă, pentru că

îmboldul speței își bate joc de drepturile și pretențiile individului. Cinstea femeiască izvorăște din spiritul de demnitate și prevedere al femeii, din revolta ei împotriva tuturor acelor care fac dintr'un instinct natural suprema lor lege. Credința conjugală nu este asupra vieții personale, ci tocmai ea înfățișează existența cu adevărat personală a omului față de beția patimilor și farmecul dorințelor proprii.

În educația de sine, trebuie să intri în luptă cu toate obiceiurile și slăbăciunile, să-ți impui sarcini serioase, spre a te obișnui ca spiritul să domnească, iar natura să slujească. Cultul golăciunii în artă și al formelor femeii sunt o primejdie pentru moralitate. Adevărata artă umbrește, spiritualizează golăciunea, ca să nu mai ațâțe, ci să domolească, iar îmbrăcămintea trebuie să corespundă cu simțul de rușine și să apere viața sexuală de iscodiri și poște. Nu după modă, nici după femeile galante, ușuratece, trebuie să se orienteze femeile serioase, ci după înalta lor chemare culturală și socială.

În educația sexuală e de mare importanța a ne feri să cetim, să vedem și să ascultăm lucruri și fapte imorale, sârguindu-ne a ne deprinde și cu o curățenie exterioară, pentru că deprinderile exterioare înlesnesc voința exercițiului lăuntric. Să dăm trupului îngrijirea convenită, nu îmbuibându-l cu mâncări, mai mult alimente cu albumină, care întărește trebuințele sexuale. Creștinismul nu prea duce casă bună cu îmboldurile naturii și chiar în realitatea vieții își are rădăcina contrastul între spirit și natură. Cavalerismul trebuie să se consacre ocrotirii dezinteresate celor slabi și asupriți și mai ales a femeii, ca să dovedească nobleță și caracter și pentru care cât belșug de puteri sufletești se reclamă, spre a nu lucra numai pentru sine! Cine abuzează de o femeie decăzută face prostituția să trăiască, căci se împacă în sine cu ea. Cine rămâne curat este un mântuitor al multora, care tind să cadă. Bărbatul să se însoare numai după ce a făcut proba bărbăției și stăpânirii de sine. Un adevărat prieten al unei femei este numai acela care o respectă și știe să se stăpânească pe el. Anii zburdalnici sunt tocmai aceia în care se poate pune mai bine ghiara pe îmboldul cărnii, silindu-l să se supună la vreme și arătându-i-se cine e stăpân în casă.

Prin dezvoltarea conștiinței, tragedia vieții nu se înlătură, ci se adâncește. Legile morale excepționale pentru naturile excepționale, sapă adânc caracterul, de oarece fiecare s'ar socoti bucuros om excepțional, ca să-și poată croi o morală excepțională. Scuza păcatelor altora înseamnă îndrumarea noastră însine spre păcat, dar nici dispreț pentru căderile lor. Ispășirea păcatului, chiar când nu ni-o impun alții, să

ne-o impunem singuri: pedeapsa este doctoria sufletului.

Adevărata idee socială nu cere numai jertfirea propriei vieți, ci stârpirea din rădăcină a urii, patimei, egoismului și încăpățânării, ca să se scoată din adâncurile sufletului un om nou.

Cea mai bună inițiere în tainele ajutorării omenesți este deprinderea cu îngrijirea bolnavilor, adevărata școală a dragostei creștine. Manierele sociale cer o grea disciplină de sine, dar cu necesitate reclamată, în virtutea respectării drepturilor semenilor noștri. Intoleranța față de apucăturile altuia, desconsiderarea părerilor și faptelor altora evidențiază pornirea cea mai ordinară a oricărei ființe de rând: de a se stășia una pe alta. Prinț este omul care în cuvintele și faptele lui se gândește la toți.

Moravurile politice au adus pe mulți politicieni să privească cu necaz, ca o piedecă supărătoare, convingerile adversarilor, în loc de a se gândi numai la interesele superioare ale Statului. Față de nevoile și conflictele sociale, nu putem rămânea indiferenți, ci participând la satisfacerea și soluționarea lor în mod corect. Inverșunarea luptelor de clasă își are izvorul nu atât în mizerie, cât în ifosele de stăpâni și îngâmfarea reprezentanților claselor superioare. În raporturile dintre stăpâni și servitori domnește prea multă pretenție de servicii, din partea celor dintâi, ca și cum am trăi tot în epoca robiei, fapt care nu se observă în viața oamenilor adevărat culți și educați. Ridicarea claselor muncitorești atârână mult de venirea lor în contactul cel mai apropiat cu pătura cultă a juriștilor, teologilor, educatorilor și învățaților. Activitatea socială nu este scutită de primejdii, când ea a ajuns un simplu sport, o modă, o fățarnicie, o deșărtăciune, fără o serioasă lepădare de sine. Cine vrea să reformeze societatea, trebuie întâi să se reformeze pe sine.

Îngrijirea celor slabi este cel mai bun mijloc de educație socială, pentru înfrângerea egoismului și obișnuința cu ocrotirea vieții altuia. O mare parte din moralitatea omului de astăzi nu pornește dintr'o hotărâre personală a caracterului, ci din frica de ceice se uită la noi pe fereastră, din teama de opinia publică. Numai privirea pe sine fără părtinire nimicește cultul eului și arată omului calea care trebuie s'o urmeze, spre a se ridica deasupra lui însuși.

Este o închipuire falsă și fatală, că numai unele rase, bunăoară cea germanică, ar întruni singure puterile fundamentale ale adevăratei culturi. Glorificarea câtorva rase, ca singurele purtătoare de cultură, este un semn de lipsă de educație sufletească mai adâncă de azi. Și rasele inferioare, introduse în marea cooperare a celorlalte rase civilizate, pot ajunge la o dezvoltare rodnică și binefăcătoare.

Dezvoltarea industrială a izgonit producția economică din casă în atelier și fabrică. De aceia femeile caută să pătrundă în profesiile bărbătești, totodată și ca să înlăture vechea concepție înjositoare despre ele, c'ar fi numai niște ființe sexuale, fără menire intelectuală și demnitate proprie. Creștinismul este pentru eliberarea individului de orice epitropie și serviciu în interesul speței. Noi trebuie să apărăm demnitatea femeii, revizuind concepțiile învechite și desființând privilegiile bărbătești. Trebuie să recunoaștem nevoia de meserie unei femei nemăritate și fără ocupație. În căsnicie, femeia trebuie să se bucure de aceleași privilegii ca și bărbatul. Natura femeii nu este îndreptată spre munca abstractă, ci concretă, de aceia ea trebuie să se ocupe cu acele meserii, care înfățișează o lărgire a dragostei de mamă și soră și care cuprind serviciile personale, gospodăria, educația, îngrijirea și orice soi de ajutor intelectual, moral și social, precum îngrijirea bolnavilor, săracilor și orfanilor.

Îngrijirea spiritualizată a bolnavilor este cea mai înaltă dintre toate meseriile omenesți, pentru că se sprijină pe cele mai alese însușiri ale omului. Casa unui bolnav este cea mai înaltă școală de dezinteresare. În educația pedagogică, femeia are rolul ei deosebit, prin înrurirea ei mai mult asupra sufletului și caracterului pentru educația conștiinței, îmbinând știința cu scopurile concrete ale vieții. Adevărata desrobire a femeii nu stă în a se înregimenta în întocmirea culturală a bărbatului, ci în organizarea de profesii noi, pe temeiul darurilor ei naturale și a cercului de activitate hărăzit de natură și însuflețirea lor cu iubirea desinteresată. În conflictele dintre femeia conștientă și bărbatul vechilor concepții, ea trebuie să dovedească maturitate, mărinimie și răbdare, ca să domolească și să împace.

Cultura tehnică are primejdiile ei: preocupată numai de croiala materială a vieții, nesecotește cerințele nobile și ideale ale sufletului omenesc. Impotriva acestora trebuie să lupte orice tânăr conștient de menirea sa înaltă în societate.

Rolul religiei este covârșitor în formarea caracterului. Adevărata știință nu luptă împotriva religiei, căci fie-care are domeniul lui deosebit de speculațiuni, ci se completează una cu alta. Cu cât omul ajunge să se cunoască mai bine pe sine, viața și oamenii, cu atât mai mult va înțelege esența și rolul religiunii.

Prin urmare toată atenția autorului este îndreptată asupra dezvoltării conștiinței creștine, a formării caracterului și cultivării personalității, pentruca, din reformarea individului, să obținem reformarea societății. Individ și societate sunt centrele de greutate, împrejurul cărora gravitează toate preocupările autorului. Băieții și

fetele dela 18 ani, pentru care este scrisă cartea, după adaosul la titlu, sunt majoritatea oamenilor, care în multe privințe, tot cu mentalitatea vârstei de 18 ani rămân toată viața.

Față de traiul nostru de toate zilele, de ideile și concepțiile noastre asupra vieții, după credința, cultura și obiceiurile noastre de până acum, această lucrare tinde să răstoarne multe idei greșite, pe altele să le purifice, iar din combinarea altora să aducă soluțiuni nouă, pentru deslegarea multor probleme individuale și sociale. Nu vorbim de genii și filozofi, familiarizați cu asemenea principii, ci de marea mulțime a poporului și chiar a cărturarilor, ideile nouă, aduse de această scriere, vor contribui mult la revizuirea conștiinței și a vieții lor.

Care muritor până acum n'a căutat să evite orice piedică, ca să poată ajunge la scopul dorit? Iată acum că autorul ne arată cum piedicile și înfrângerile duc adesea ori la cele mai strălucitoare triumfuri. Departe de a descuraja pe om, ele îi dau puteri nouă de muncă, îl fac modest, îl deprind cu răbdarea, cugetarea primitoare de învățăminte, voința sprintenă, aducându-l să pună în cumpănă factori, pe care nu i-a prețuit mai înainte, sau i-a trecut cu vederea.

În orice întreprindere, omul se roagă lui Dumnezeu să-i dea noroc să izbutească. Aci ni se spune însă — și prea adevărat — că norocul este prea adesea școala îngâmării și închipuirii și că, din contra, nenorocul este o școală a cunoașterii de sine și a vieții. De câte ori norocul și izbânda îmbată și orbesc individul, iar dimpotrivă, neizbânda îl ține pururea treaz, atent și veșnic în luptă. Cine umblă după noroc și socoate dulceața și pregătirile drept un simbol al vieții, acela va fi greu zdruncinat de orice piedică, dezamăgire și supărare.

Toți ne rezemăm nădejdea de sănătate. Iată însă că sănătatea nu este scopul suprem al vieții, ci ne este dată ca s'o folosim pentru alte scopuri mai înalte.

Fericirea este visul omenirii. Autorul ne spune însă că omul n'are drept să caute leacul pentru dobândirea fericirii și că poate trăi și fără fericire. Toți oamenii, care au săvârșit ceva de seamă, aveau în sine o stea călăuzitoare, mai înaltă decât râvna după fericire, anume limpezimea sufletească și desăvârșirea. Soarta, și fericită și nefericită, e ca mâna dreaptă și mâna stângă: se servește de amândouă (Caterina din Siena).

Mulți oameni se plâng că nu sunt înțeleși. Cu aceasta însă se arată prea pretențioși. Nu trăim pe lume spre a fi înțeleși, ci spre a înțelege. A fi înțeles este un lux, care numai puținora li-i dat. Adesea ori noi nu ne înțelegem pe noi; cum dar ar putea alții să ne înțeleagă?

Cine păcătuiește fuge cu groază de pedeapsă, de care caută să scape prin toate mijloacele. Pedeapsa însă este doctoria sufletului și autorul, de acord cu Socrate, trimite pe păcătos să se ducă singur la judecător, ca și cum ar fi vorba de o doctorie, ca nu cum-va răul să se încuibeză în suflet.

Toți noii și pretențioșii reformatori încep lucrul dela coadă, în loc să-l ia dela capăt: vrând să reformeze societatea, se neglijează pe sine. Întâi pe sine să se reformeze, apoi pe alții, sfat așa de neprețuit pentru toți conducătorii popoarelor.

Zicătoarea: «A înțelege totul, înseamnă a ierta totul» («Tout comprendre c'est tout pardonner»¹⁾) a intrat ca o axiomă în judecata comună și obișnuită a tuturor. Aceasta este însă deviza celor fără principii, un cuvânt încâlcit, care te învață cu încâlceala, și care amestecă cele adevărate cu cele false.²⁾

Celor care cred că a servi pe altul este o înjosire, autorul le aduce cuvintele Mântuitorului, când a spălat picioarele ucenicilor săi: «Fiul omului n'a venit ca să fie servit, ci ca să servească», arătând cu aceasta că înălțimea sufletească se arată sub o înfățișare serviabilă, tot așa precum și dela o înfățișare serviabilă se poate ajunge la o înălțime sufletească.

Stăruirea și asupra altor idei nouă și înalte, aduse de autor în această interesantă scriere, ar însemna transcrierea ei în această revistă. Evidențierea numai a acestor câteva crâmpene este de ajuns, spre a înțelege valoarea operei și importanța ei socială.

S'a crezut și s'a lucrat destul până acum într'un fel protivnic acestor idei. Oamenii de muncă și de jertfă, de care se simte așa de mare secetă, vor înțelege aceste înălțătoare principii și le vor urma, ele fiind infiltrate în însăși viața și sângele lor.

Pe lângă aprecierile distinse asupra acestei scrieri, să ne fie permis a ne arăta și unele vederi ale noastre, care nu se împacă cu vederile și afirmațiunile corespunzătoare ale autorului, vederi comparate cu realitatea, cu cultura noastră românească și cu însușirile specifice națiunii noastre.

Nu găsim nicăieri la rasa evreiască³⁾ nici în trecutul ei istoric, nici în timpul de față, în toate

1. Paranteza mea.

2. Vorba aceasta este a lui Guyau și e scrisă în cartea lui, *l'Irreligion de l'Avenir*. El zice *tout comprendre pour tout pardonner*, vorbă mare, pe care eu o primesc în mare măsură, dar n'am locul s'o lămuresc aici. Dar tot trebuie să spun ceva: Oare nu fac mulți răul din prostie, fără a vedea toată întinderea păcătoșiei lor? Dacă despre aceștia spui: „Doamne, iartă-le lor, că nu știu ce fac“, nu este pentru a înțelege cât de ușor și orb păcătuiesc oamenii și deci a-i ierta? — Nota *Arhim. Scriban*.

3. Noi știm de rasa semitică, în sânul căreia intră mai multe popoare și din care face parte și națiunea evreiască, nu rasa evreiască.

țările, în care se găsește găzduit acest popor, «*puternica lui energie morală, pasiunea pentru dreptate și puterea extraordinară de concentrare intelectuală*». Vechiul Testament abundă de muștrările profeților pentru decăderea moartă a poporului. În decursul vremurilor, afară de două trei genii, formate în cultura altor popoare, nu specifică a poporului iudeu, nu mai întâlnim alții, iar astăzi numai cu Einstein¹⁾, nu se poate vorbi de o putere *extraordinară* de concentrare intelectuală. Rolul moral îndeplinit astăzi de poporul evreu, în toate țările, exemplu specific ne servește Rusia, cum și reacțiunea marilor națiuni Germania, Austria, Ungaria, România, prin puternicile curente populare contra încălcării drepturilor la viață a băștinașilor de către Evrei, ne dau dreptul să nu putem aproba asemenea afirmațiuni. Dacă rasa arică are nevoie de asemenea îmbolduri, numai la rasa evreiască nu le va putea găsi.

Femeile să-și facă educația creștinească îngrijind de bolnavi în spitale. Vor avea oare toate tăria morală ca să reziste ispitelor personalului medical, îngrijitorilor și chiar bolnavilor convalescenți, față de cultura și educația noastră în general? Rolul româncei, în cadrul acesta, în timpul războiului mondial, a fost neprețuit de însemnat, din punct de vedere patriotic și social. Nu putem însă afirma categoric, dacă și în domeniul moralei s'a ridicat până la aceiași înălțime sufletească, ca și pe tărâmul patriotic.

Să-și îndeplinească femeia rolul social îngrijind de gospodăria căsnicilor cu mulți copii, chiar numai câteva ceasuri pe zi? La câte încurcături familiare certe, discuții, divorțuri, n'ar da loc, un asemenea amestec străin în familie, în numele moralei sociale și al lui Hristos.

În privința milosteniei: «Nu oricine are dreptul să dea». Întâi caută de ale tale și le îndestulează și dacă îți mai rămâne dă și altora. Cum poate un savant de o așa de înaltă știință și așa inimă de creștin să spună lucrul acesta? A te lipsi pe tine și a da altora să le salvezi viața, acesta este înțelesul cel mai înalt și sublim al carității creștine²⁾. Din prisosul său, oricine este în stare să dea. Puțini vor fi aceia care să spună vreodată că și-au îndestulat trebuințele lor nesățioase precum și ale familiei lor, pentru ca să le mai rămână și de făcut milostenie. Aceasta înseamnă numai un pas până la desființarea acestei virtuți, podoaba cea mai scumpă a religiei creștine.

În privința cauzelor grevei, poate stăpânul să

se poarte cât de manierat și nobil cu muncitorii, maniera și nobleța lui nu va umplea stomahurile și nu va îmbrăca pe muncitori și numeroasele lor familii sărace, față cu scumpetea mereu crescândă a vieții. Neapărat și maniera stăpânului joacă un rol precumpănitor, dar până la anumite limite.

Purtarea delicată cu servitorii. Dar ei n'au cultura ca să înțeleagă asemenea purtări, pe care le-ar lua drept slăbiciuni din partea stăpânilor. La câte complicații în familie n'ar da loc cavalerismul stăpânului față de servitoare sau indulgența și îngăduința stăpânei față de greșelile și neascultările servitorului. Și aici venim la civilizația noastră românească în fașă față de cultura de peste o mie de ani a popoarelor Apusului Europei. Va trebui să mai treacă câteva sute și poate o mie de ani de cultură temeinică și educație creștinească, ca să se poată vorbi atunci și nu acum, de maniere frumoase către servitori și educația femeii prin îngrijirea bolnavilor. Să adăugăm și însușirile caracteristice ale rasei latine, cu totul opuse rasei anglo-saxone în privința morală, a statorniciei, a seriozității, a continuității lucrului început și atunci vom înțelege greutatea îndeplinirii unor asemenea principii. Aceasta nu înseamnă să disperăm, ci, din contra, să ne silim să mergem pe calea arătată.

În privința cetirilor, incontestabil că viața lui Francisc de Assisi pentru catolici, viețile sfinților pentru ortodocși sunt incomparabil de superioare romanelor senzaționale și imorale care se vând cu duiumul pentru ieftinătatea lor și ușurința tineretului, dar acestea singure nu pot nutri sufletele cu acea hrană spirituală, după care însetează ca cerbul după izvoarele apelor, chiar când ar fi scrise de artiști ca Sadoveanu și Pătrășcanu, de cât numai sufletul unor creștini, cu înclinări mistice religioase. Sufletul ortodoxului, în urma problemelor puse de sectanți, nu se mai mulțamește numai cu amintiri istorice de fapte eroice ale primilor creștini, ci caută mereu dezlegare și alinare de otrava îndoielilor, strecurată în inimi, de lupii îmbrăcați în pei de oi.

Tinerii cu înfățișare atrăgătoare, în primejdie de a-și pierde bărbăția, să simtă groază de ei înșiși, ca să se poată stăpâni. Noi credem că numai criminalii și făcătorii-de-rele simt groază de ei, din cauza muștrării conștiinței, dar un tânăr cu ce este vinovat, dacă Dumnezeu a fost darnic cu el?¹⁾

Oamenii cu purtări rele, care se înjosesc cu tot soiul de lucruri necurate și cu ghidușii lipsite

1) O, nu l mai sunt. *Delitzsch* ebraistul, a fost evreu în trecutul neamului lui. *Chvolson*, fizicianul, mare fizician, a fost evreu și pasionat pentru creștinism. La 90 de ani, orb fiind, a dictat dovedirea existenței lui Hristos, pe când (1911—12) *Arthur Davens*, o făgăduia, și mai sunt mulți. — Nota *Arhim. Scriban*.

2) Fără doar și poate. Dar spune Förster alfel? — Nota *A. S.*

1) Dar atunci ce este educația, dacă nu-l faci a se stăpâni printr'o conștiință trezită? Förster are dreptate aici. Poate simți scârbă de el și omul care nu e făcător-de-rele obișnuit, ci după o faptă rea săvârșită. — Nota *A. S.*

de caracter, să nu se mai însoare. Părerea noastră este că, dacă nu se vor însura, vor zdruncina temeliele caselor altora¹⁾. Atârnă și de natura, purtarea și cultura femeii, care, în căsnicie, dintr'un bărbat rău, poate face un om cuminte și cinstit, cum nu puține cazuri ni-a fost dat să vedem, chiar în poporul de rând, fapt la care și împrejurările vieții și schimbarea condițiilor traiului au un rol însemnat.

Cu toate aceste observațiuni, «Indrumarea vieții» rămâne tot ce am spus mai sus, o revoluție în lumea conștiințelor creștine, un ajutor puternic în dezvoltarea personalității și o orientare sănătoasă în reforma societății, vrednică de a fi folosită cu succes, atât pentru sine, cât și pentru societate.

În ce privește traducerea, nu am cuvinte destule de admirație și laudă pentru traducător, care, în lucrarea lui grea și obositoare, a redat, dintr'o limbă greoaie, asemenea grele și abstracte cugetări — ca în orice scriere filozofică — într'o prea frumoasă limbă românească, împestrată cu cele mai deosebite nuanțe de expresii populare românești. Cuvinte ca: «beznă, cărdășie, nesăbuieli, feleșag, blajin, năzuelnic, tihnă, cășunează, me-teahnă, răsgâiere, oropsit, dumerindu-se, tubără, buimăceală, trebăluelnic, cărcotășie, izbutește, sfârtică, Zădăreli, tândălică, pădureață, giumbușlicuri, trepăduș, reteză, încătușat, măcinare, părăduială, iroseală, vânjos, pleșcar, paragină, năbădăios» și altele, întrebuițate ca să îmbrace cu ele niște idei filozofice, merită să fie scoase în relief, atât pentru frumusețea, muzicalitatea și coloritul lor arhaic românesc, cât și pentru dibăcia traducătorului în folosirea graiului popular.

Prof. GH. VERȘESCU,
Tarcău-Neamțu

INDRĂZNIȚI!

închinată colegilor mei

*Călăuziți de farul sfânt
Pe-al vieții drum prăpăstios,
Aduceți pacea pe pământ,
Umili urmași ai Lui Hristos!*

*De-acum'nainte veți simți
Povara jugului cel greu;
Dar îndrăzniți! veți birui,
De-aveți credință'n Dumnezeu.*

*Cunoașteți tainele de sus,
De ochii minții revelate;*

1. Dar dacă se însoară și nu fac rău societății, întemeind familii nenorocite? — Nota A. S.

*Urmați Păstorului Iisus
Izvor de bine și dreptate!*

*V'așteaptă lumea ca să-i dați
Din Cartea Sfântă'nvățătura;
Sunteți discipoli, nu uitați
Că'nțelepciune e Scriptura.*

*Sub scutul ei nu șovăiți,
Să răspândiți mereu lumina;
De biruie cel rău, să știți
C'a voastră este toată vina.*

*Străbăteți calea suferinței
Purtând pe umerii plăpânzi,
Simbolul sfânt al biruinței
In veci, coroana celor blânzi.*

*Departe alungați râvnirea
Nesățioasă de avere;
Cenușă-i toată omenirea
C'nsuflește-o zi, și piere!*

*— Iar sufletul scăpat se'nalță
La cer, în lumea celor vii;
Scânteie ce-a'ndrăznit să'mpartă
O clipă, două veșnicii!*

.....

*Sosit-a ceasul să ieșiți
La lucru dis-de-dimineată.
Un semn vă faceți și'ndrăzniți!
Căci El cu voi va fi de față.*

*Și-acum, iubiții mei colegi,
Să mulțămim cui se cuvine;
Să respectăm a lumii legi,
După preceptele divine.*

*Imprăștiați de-acum'nainte
La lucru! Însă nu uitați:
Păstrați în suflete și'n minte
Iubirea sfântă, c'am fost frați!*

*Conduceți barca'ncredințată
Către liman; iar în nevoi,
Gândiți că El a zis odată:
„Că Eu de-apururi sunt cu voi“.*

*Iar Tu din cerul Tău, trimite
Pe-o rază sfântă al Tău har,
Ș'nscrie'n cartea Ta Părinte:
„Al Argeșului Seminar“.*

Mozăceni-Argeș.

GH. I. POPESCU,
absolvent al Seminarului
din Curtea de Argeș.

MIȘCAREA PENTRU UNIREA BISERICILOR CREȘTINE

Puternica mișcare de idei, care a frământat lumea în curgerea veacului al XIX-lea și la începutul celui al XX-lea, a avut drept urmare o radicală schimbare în conștiințe și determinare a unor curente sociale în lupta aprigă unele cu altele și mai cu deosebire în luptă cu vechile instituțiuni, dintre care cea dintâi vizată era și este Biserica.

Prima instanță, în judecata căreia spiritul vremii noi chema instituțiile vechi și deci Biserica, era conștiința individuală. Înaintea acestui for, Biserica era acuzată de către avocați abili și meșteri la cuvânt; pledoariile lor împotriva Bisericii umplu mai bine de 70% din cuprinsul producțiilor zise științifice, filozofice și literare ale timpului de care ne ocupăm. De zgomotul acuzațiilor lor răsună și răsună încă văzduhul, așa că doritorul de a afla sincer de partea cui este dreptatea, mai că nu izbuteste s'o facă.

Spiritul vremii, nemulțămît cu sentința șovăitoare a acestei prime instanțe, Biserica a fost chemată spre judecată înaintea conștiinței sociale!

— Te-ai legat să ne dai adevărul, i se reproșă înaintea primei instanțe — conștiința individuală și și ne-ai purtat cu vorba . . . , iată ce mărturisesc aceștia împotriva ta: Știința . . . ; Filozofia . . . etc.

Ne-ai făgăduit să ne aduci pacea și mulțămirea... «Și între oameni bună voire»; iată însă societatea sfâșiată de lupte sălbatice — i se imputa Bisericii, în fața forului celui de-al doilea: conștiința socială!

Uluită aproape de impetuoșitatea atacurilor neașteptat și nemeritat de dușmănoase, Biserica, la început, lua înaintea judecătorilor ei nedrepti, figura Domnului Hristos înaintea judecătorului Pilat . . . !

— «Mie nu-mi răspunzi?.. Au nu știi că putere am să te răstignesc și putere am să te liberez...?!»

Cei slabi de înger ar fi crezut că totul s'a sfârșit. Biserica însă își hrănește nădejdele ei din cuvintele Intemeietorului: „Voi zidi Biserica mea și porțile iadului nu o vor birui . . . !“

Nu s'a lăsat intimidată și desnădăjduită, ci a început opera sa de reacțiune împotriva acestor vrăjmașii, printr'un sistem întreg de lucrări cari, fără îndoială, până în cele din urmă, îi vor readuce în staul oile cele rătăcite.

O revizuire a vieții morale și disciplinare a propriilor săi membri, o adâncire și o confruntare a doctrinei sale de credință cu concepțiile noi, o participare mai activă la nevoile vieții sufletești și sociale a membrilor săi, iată în general cu ce a răspuns Biserica creștină de toate confesiunile, la atacurile de care vorbim.

Privite faptele din acest punct de vedere, putem afirma că creștinismul se găsește azi în plină putere de expansiune, față de starea de mai înainte. Dar cea ce dovedește mai vădit vitalitatea actuală a Bisericii creștine în general, este mișcarea generală către unire, care se manifestă în sânul celor trei mari confesiuni: Ortodocsim, Catholicism și Protestantism.

Asupra necesității unirii la un loc într'o singură Biserică a tuturor creștinilor, nu mai este nevoie să stăruim. Cel mai necunoscător în ale învățăturii creștine știe că această unitate creștină este haina externă a adevărului creștin, este strălucirea acestui adevăr în fața celor de altă credință, este o cerință a conștiinței noastre religioase intime, este o necesitate naturală a sufletelor către unitate, este o nevoie pentru o acțiune unitară și eficace în societate, este o condiție indispensabilă pentru a creștina toată lumea—idealul pământesc al Bisericii — este în sfârșit porunca Intemeietorului exprimată neted în cuvintele: „o turmă și un păstor“

Toate aceste considerațiuni, care pledează pentru unirea tuturor Bisericilor, au fost puse înaintea conștiinței creștine cu mai multă putere, de coaliția formidabilă a dușmanilor ei, în timpurile din urmă.

Dacă față de această amenințare fiecare Biserică — confesiune — a reacționat, precum am arătat, cea mai eficace reacțiune și cel mai evident semn de vitalitate creștină, le vedem noi în manifestațiunile constante de unire pe care le întâlnim în sânul fiecărei Biserici.

În Ortodoxie, mișcarea pentru unirea Bisericilor s'a afirmat prin relațiile dintre Biserica rusă și cea engleză; prin strângerea relațiilor între diferitele Biserici Ortodoxe, prin legăturile Patriarhiei din Constantinopol cu Biserica engleză și prin dorința generală, pe care toate Bisericile Ortodoxe o manifestă în acest sens. Proiectatul Sinod panortodox de la Muntele Atos este iarăși un semn bun.

Cetitorii noștri sunt în curent cu toate aceste manifestații, într'u cât despre ele s'a scris în revista „Biserica Ortodoxă“ mai cu deamănuntul.

Dorința de unire se constată asemenea și în biserica Protestantă, manifestându-se negreșit mai întâi prin încercarea de a aduce o unitate din sânul acestei confesiuni, extrem de divizată, și apoi prin încercări de apropiere cu Biserica Ortodoxă, despre care de asemenea s'a scris amănunțit, în timpurile din urmă, mai ales prin revista „Biserica Ortodoxă“.

Spre a ilustra această mișcare de unire care are loc în sânul protestantismului, diviziunile

numeroase care alcătuiesc acest protestantism, au realizat o unitate, întemeind în ziua de Înălțarea la Cer 1922 la Wittenberg, așa numitul „Deutscher Evangelischer Bund“, adică «Asociațiunea germană evanghelică», care cuprinde în sânul său 28 de biserici regionale protestante.¹⁾

Mai amintesc „Convențiunea Luterană din Eisenach“, în nemțește: „Lutheranischer Welt-convent“, înființată la 1923, care urmărește să reunească într'un singur mănunchi, nu pe toți protestanții din Germania, ci pe toți luteranii din lume, până acum separați unii de alții.²⁾

Dacă la aceste mișcări extrem de semnificative pentru tendința de unire de care ne ocupăm, adăogăm că și în Statele Unite al Americii, s'a realizat o uniune, între diferitele și numeroasele Biserici protestante, constatăm că dorințele și nădejile noastre își găsesc un sprijin în realitatea faptelor.

A vorbi însă de unirea Bisericilor creștine, fără a ținea socoteală de ce gândește și face Catholicismul, este a nimici în bună parte sorți, de izbândă ai speranțelor noastre. O confesiunii care numără peste 300 milioane de credincioși, răspândiți pe toată fața pământului, cu o doctrină precisă, cu o organizație și disciplină admirabilă, cu o activitate intelectuală și socială incontestabilă, poate negreșit promova în mod eficace această mișcare. Ce face deci Catholicismul?

Data fiind organizația unitară și disciplina Bisericii Catolice, mijloacele de informație sunt mai ușoare. Aci nu e nevoie să cauți în diferite țări sau Biserici particulare, ce se gândește și ce se proiectează într'un moment dat. Proiectele ca și acțiunile sunt unitare și disciplinate. Gândul Papei este gândul întregii Biserici Catolice.

Ce gândește deci Papa despre unirea Bisericilor?

Papa Leo XIII, în faimoasa scrisoare adresată în 1895, poporului Englez pentru unire, cere cu stăruință tuturor creștinilor să lucreze prin toate mijloacele și mai întâi prin rugăciune, pentru apropierea Bisericilor. În cele două enciclice din 1895 și 1897, care urmează după primele convorbiri cu reprezentanții Biserici Engleze, Papa rânduește pentru atingerea acestui scop, un post de 9 zile, care să se urmeză în fiecare an, înainte de Pogorârea Sfântului Duh.

«Azi, când vedem apropiindu-se sfârșitul vieții noastre, simțim mai puternic de cât oricând dorința de a încredința Sfântului Duh, care este dragostea cea de viață făcătoare, lucrarea apostoliei noastre, așa cum am condus-o până

azi, pentru ca acest Duh s'o tacă roditoare și fructele ei să se coacă.

«Deci decretăm și ordonăm în toată lumea Catholică, anul acesta și toți cei următori, ca să se observe un post de 9 zile înainte de Rusalii în toate Bisericile parohiale și dacă se găsește cu cale, în toate Bisericile și sanctuarele»¹⁾.

Papii următori, Piu X, Benedict XI și Piu XI au aprobat și întărit toate aceste decisiuni.

Papa actual, Piu XI, cu ocazia centenarului martiriului Sf. Iosafat, în Dec. 1923, adresează un călduros apel pentru unirea lumii creștine.

În cuvântarea consistorială din 24 Martie 1924, încurajând convorbirile angajate pentru unirea Bisericii catolice și anglicane la Malines-Belgia, între Cardinalul Mercier și lordul Halifax, Papa, vorbind de orientali, se exprimă astfel: «Din partea orientalilor și a catolicilor din occident, sunt numeroase cauze de neînțelegere reciprocă; trebuie să ne silim a face să dispară prejudecățile, a risipi falsele concepțiuni doctrinale și erorile istorice care încurcă opera împăcării».

«Aceasta, continuă Papa, nu poate fi încercată cu sorți de izbândă decât cu o întreită condițiune: la noi trebuie să desfacem erorile curente, acumulate în curs de secole, în privința credințelor și instituțiilor Bisericii din orient; din partea lor, Orientalii trebuie să se silească a considera mai în fond, identitatea de credință a părinților lor, cu acea a părinților latini; înstârșit, să cuvine, ca de o parte și de alta, să aibă loc schimburi de vederi într'un spirit de dragoste frățească»¹⁾.

Cu prilejul centenarului Conciliului dela Niceia, Papa, într'o scrisoare către Cardinalul Tacci, la 5 Aprilie 1925, înoeste sfatul său în această direcție, și invită pe oamenii specialiști în istoria și Liturgia Bisericilor orientale, să lămurească *opinia publică* prin scrierile lor și prin conferințe.

În alocuțiunea consistorială din 18 Decembrie 1924, el cere chiar ca, în universitățile și seminariile catolice, să se acorde de acum un loc, doctrinei Orientalilor și diferitelor științe în legătură cu ea.

Tot papa actual, Piu XI-lea, prin scrisoarea din 21 Martie 1925, a cerut ca, din sânul călugărilor benedictini, să se formeze un ordin călugăresc anume, al cărei scop principal, să fie lucrarea pe toate terenurile pentru a aduce o unire în spiritul dragostei creștine, între biserica din Orient și cea din Occident, ordin care s'a și înființat în Belgia în Octombrie 1925 sub numele de «călugării uniunei» în localitatea Amay-sur-Meuse, într'o veche monastire a Carmelitelor franceze, care au plecat în Franța. Fac parte din acest ordin monahi din toate națiile și ocu-

1. Vezi lucrarea „La Religion D'Allemagne d'aujourd'hui“, pag. 63-69 de Roal Patry.

2. Ibidem pag. 67.

1. Vezi lucrarea „Croisade pour l'Unité du Monde chrétien“ pag. 3 de Marie-André Dieux. Paris 1926.

2. Ibidem, pag. 12-13.

pațiile lor de căpitenie sunt rugăciunea și studiul într'un spirit de dragoste, a doctrinei și instituțiilor Bisericii de răsărit, în vederea unirei frățești.

Au scos și un organ anume de propagandă cu intitularea sugestivă de „Irenikon“, care a apărut până la al treilea număr, și în care cu drept cuvânt se observă un studiu al aspectelor Bisericii răsăritene, dirijat într'un spirit de respect simpatic și de dragoste, lucru neobișnuit până acum în Biserica catolică, în care spiritul polemic agresiv, domina în relațiile ei cu Biserica de răsărit. Iată prin urmare o serie de fapte, de natură a inspira nădejdea în izbânda unirei Bisericilor creștine, atât de necesară pentru a opune un front unic, spre a rezista

la atacurile timpului de față. Noi nu ne facem iluzii că lucrurile vor merge prea repede. Sunt prea gingașe chestiunile care se pun în discuție, ca să putem aștepta un rezultat imediat. Destul că, dela dorinți platonice, Biserica creștină — cele trei mari confesiuni ale ei — a trecut la fapte. Dumnezeu va da ajutorul său pe care Biserica ortodoxă îl imploră în ectenia mare la toate slujbele: „Pentru pacea a toată lumea, pentru bună starea sfințelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm!“.

Preot VALERIU IORDĂCHESCU,
Profesor,
Membru în Consiliul Central Bisericesc

PRESA BISERICIASCA

Iată două cuvinte, împrejurul cărora s'a făcut mult zgomot, fără ca să se ajungă la un rezultat multămitor. Mai toate ședințele congresului Asociației Generale a clerului, din vara anului 1925, au trecut cu furtunoase debateri asupra acestei chestiuni și, în loc de a se vota o moțiune împăciuitoare, unanimă, preoții s'au despărțit dezbinați între ei. D. director al *Nouăi Reviste Bisericești*, într'un articol de fond, susținea tot ideia dezbătută la ședințele congresului Asociației clerului, că pentru a se crea o puternică presă bisericească, este nevoie de un mare fond, la care să contribuie toți preoții, și acel fond să alimenteze un ziar bisericesc, bine redactat în spiritul religios și conform cerințelor presei moderne.

În împrejurările actuale, eu cred că, prin înființarea unui cotidian bisericesc, chestiunea presei bisericești sau religioase nu este pe deplin rezolvată în țara noastră.

Să înlăturăm de la început lipsa de bani și să presupunem că fiecare preot ar contribui cu puținul lui pentru susținerea unui ziar bisericesc. Cu toate acestea presa religioasă nu și-a ajuns scopul, criza morală nu este înlăturată.

Nu este destul să producem literatură religioasă fie chiar sub formă de ziar, ci interesant este să o facem plăcută, la îndemâna poporului.

Exemplu îl avem cu broșurile religioase și morale, cari, de și cu un preț mic, poporul nu se convinge a și le însuși, decât după ce îi lămurim cuprinsul lor sau dacă i le dăm în dar.

Tot astfel se va întâmpla și cu ziarul bisericesc. Funcționarul inferior, burghezul, meseriașul, negustorul și mai ales țăranul cu greu vor putea fi convinși că este de trebuință, pentru lumina

și hrana lor sufletească, să mai sacrifice un ban pentru acest ziar. Lor le trebuie știri de senzație, știri din lumea întreagă, știri politice sau «Mica publicitate». Pentru acestea sunt ei obișnuiți să pună de-o parte un ban sau doi pe fiecare zi. Și când le vei cere să mai sacrifice un ban pentru cultivarea lor sufletească, și-i vei face dușmani, pretextând că lucrurile de credință le învață sau le aud la biserică.

Ce este de făcut atunci? Să disperăm că nu vom putea să introducem în sufletul poporului dorința de mântuire, dragostea de cultivare sufletească și de pătrundere a Evangheliei în viața lui? Nu, nu vom dispera; vom recurge însă la o cale lăaturalnică, dar mai sigură de izbândă. Vom face apel la concursul presei laice, căci aceasta, având mijloace bănești la îndemână și colaboratori în toate direcțiile și ramurile activității omenești, s'a putut mai din vreme insinua în convingerea și cercetarea poporului.

Meseriașul, negustorul sau muncitorul, care n'au poate nicio carte în casa lor, socotesc totuși ca o mare vină să nu citească în fiecare zi cel puțin un ziar, și acesta constituie toată bogăția, toată hrana lor sufletească de toate zilele.

Este de trebuință ca, în această carte, în această foaie zilnică, să le introducem pe nesimțite, să le dăm o mică porție de doctorie sufletească, de care ei, izbindu-se în cercetarea grăbită a ziarului, nu se poate să nu le atragă atenția.

Această doctorie duhovnicească dându-li-se treptat și cu chibzuință aleasă, vom ajunge cu timpul să le formăm convingerea religioasă și, când vor lua în mână ziarul, vor căuta cu sete mai întâi «pagina bisericească».

În această direcțiune cred eu că ar trebui să ne îndreptăm toată grija și preocuparea noastră.

Vom interveni cu rugămintele către ziarurile cele mai răspândite și mai populare, cari au sprijinit totdeauna acțiunile nobile și patriotice, cum sunt de pildă: *Universul și Neamul-Românesc*.

Le vom ruga să ne pună la dispoziție nu o rubrică, ci o pagină întreagă, pentru dezvoltarea și lămurirea chestiunilor religioase, pe care pagină să o alimenteze zilnic preoții de seamă din Capitală, cari să fie chiar plătiți prin contribuția clerului. Când locul va permite, vor colabora și alți preoți din țară.

Ca o recompensă pentru ziarul, care ar da această ospitalitate presei religioase, să se oblige toți preoții și chiar instituțiile de a se abona la el.

Nu este de mirare chiar că s'au găsit și se vor găsi laici cari să scrie articole religioase.

Așa, de pildă, în *Universul* de Miercuri 18 Noembrie 1925, am găsit articolul «Cremațiunea» semnat de d. Medic General *Papiu Alexandru*, scris cu atâta simțire și competență ca un iscusit teolog.

În *Neamul Românesc* din vacanța crăciunului, am găsit rezumatul unei conferențe a distinsului profesor din Cluj, d. *P. Sergescu*, ținută la Craiova, despre «Știință și Religie», care poate fi socotit un reușit tratat modern de polemică împotriva învinuirilor aduse creștinismului, că a împiedicat progresul în omenire; și toate aceste demonstrațiuni sunt rezultatele cercetărilor unui om de știință.

Câte articole de acestea, apărute izolat în diferite numere sau în deosebite coloane ale ziarului, ar produce alt efect, dacă ar fi clasate și aranjate într'o rubrică specială și într'o ordine sistematizată.

Nu puțină bucurie îmi produce une-ori faptul că văd în ziarul «Universul», în coloana intitulată «Pagina Bisericească», câte un articol datorit unui preot sau unui mirean cu iubire de credința strămoșească. Și îmi închipui atunci câtă mișcare, câtă regenerare sufletească s'ar produce în popor, dacă această «pagină bisericească» s'ar repeta zilnic sau cel puțin din când în când!

Mi-aduc aminte că, înainte de război, toate ziarurile din Ardeal obicinuiă să consacre câte o pagină sau două problemelor religioase, fapt pe care îl continuă și acum revistele de dincolo, cum este «Cultura Poporului» din Cluj. Se vede însă că indiferentismul religios dela noi i-a molipsit și pe frații noștri de dincolo, făcându-i să se ocupe în presa lor mai mult de certurile politice de cât de zidirea sufletească a poporului.

Reușind să căpătăm, în scopul moralizării po-

porului, o «pagină bisericească» în cel mai iubit și prețuit ziar de către popor, cred că am putea cu timpul să aprindem în tot creștinul setea de a cunoaște pe Dumnezeu, de a pătrunde luminile evangheliei, neștiute de el mai înainte și, pentru a-i satisface pe deplin această sete, am putea pași atunci mai departe și să-i punem la îndemână un ziar bisericesc, care să se ocupe cu deslegarea tuturor nevoilor și cerințelor lui sufletești.

Nu impun nimănui opiniunea mea, dar astfel văd eu lucrurile, și pe cei cari sunt de aceeași părere cu mine, îi rog să facă pașii necesari pentru pornirea cât mai grabnică la lucru, căci orice întârziere însemnează să nu înțelegem chemarea noastră în aceste vremuri grele de criză morală.

Pr. ILIE R. NEAGOIE

O BISERICA MAREȚA...

*Făptura-i o biserică măreață;
Etern viața 'n ea oficiează,
Slăvind, înveșmântată, în verdeață,
Pe cel ce veșnic schimbă și creiază.*

*Atâtea ramuri înspre cer nălțate
Și-atâtea spice pline de rodire,
Sunt mâni spre rugăciune ridicate,
Sau frunzi plecate'n semn de umilire.*

*Tămâia din cădelniți e mireasma,
Ce arde 'ncet în fiecare floare;
Iar roua de pe flori este aghiasma,
Din cer stropită'n boabe lucitoare.*

*Când vântul, frunza codrului frământă,
Când valul mării leagănă vaporul,
Când greerii și pasările cântă,
In cor se preamărește ziditorul...*

*Iar când furtuna suflă 'nfuriată
Peste câmpii, prin codri și pe mare,
Intreaga fire, stând ingenunchiată,
Se roagă Celui Sfânt pentru iertare.*

*Când Crivățul, plângând, cu mâni de ghiață
Pe trupul firii pânza alb'așterne,
Nădejdea revenirii la viață
Coboară spre pământ din slăvi eterne.*

*Blajin, în noapte, stele luminează
Ca'n șfesnice, pe căi necunoscute,
Suindu-ne gândirea pe-a lor rază,
Spre Slava Lumii Celei-nevăzute.*

Econ. I. V. PASCU
Bjud-Putna

O VIAȚĂ RODNICĂ

INFIINȚAREA CRUCII ROȘII

În această epocă dureroasă, în care fiecare nu se gândește decât la el însuși, existența reală a unor vieți, care s'au manifestat ca o binefacere neuitată, o amintim, ca o vrednică mulțămire, din care vom putea trage pilda virtuții de urmat. Jertfa — această uitare de sine și dragoste de a ne da viața noastră în serviciul altora, este podoaba celor mai frumoase virtuți creștinești. A căuta să facem binele, a-l dori, a avea această rară dragoste de a-l săvârși, — nu poate fi aspirațiune mai nobilă, viață mai rodnică, al cărei rost a fost trăit și câștigat cu adevărat. Am putea spune că nu poate fi cale de viață mai senină și mai fericită. Când știm c'am ușurat dureri, c'am putut fi folositori la o nevoie, c'am urmat pilda sfântă a Mântuitorului, am putea spune în inima noastră, asemeni Sfântului Apostol Pavel: «Lupta cea bună m'am luptat, credința am păzit» (II Timotei 4, 7).

A servi unei cauze, a lucra pentru un principiu, a fi călăuziți de dragoste, fiind conștienți că facem binele, iată o faptă mare, vrednică de laudă, în fața căreia ne plecăm cu admirațiune.

Voi cita aci o viață, a unei nobile engleze, rodnică în binefacerile ei, care, a iluminat ca o făclie darnică locul pe unde a trecut.

Florence Nightingale și-a petrecut copilăria în Anglia, în vastele domenii, cari aparțineau părinților ei. Tatăl ei, care era un om foarte instruit și de o inteligență superioară, iar mama ei, a cărei blândețe și bunătate erau cunoscute de toți vecinii, îi dădură o educație foarte solidă. Încă de mică copilă, ea fu o admiratoare pasionată a frumusețelor naturii, și ceiace predomina în caracterul ei, era dragostea pentru animale, mila pentru infirmii și pentru toți bolnavii din împrejurimi. Ea trăia întotdeauna în aer liber și ieșea deseori pentru a vizita alte sate, a încuraja și ajuta pe cei bolnavi și săraci. Ea dispunea de o avere mare și ar fi putut trăi o viață luxuoasă, plină de distracții și de bucurii lumești; dar nu așa înțelegea ea viața. Imaginea plăcerilor ce i-ar fi procurat averea ei, nu i-ar fi dat fericirea. Ii trebuia un scop mai înalt pentru a satisface sufletul ei idealist și însetat de sacrificiu.

La vârsta de 20 ani, făcu cunoștință cu o nobilă și cunoscută filantroapă, *Elisabeth Fry*, care, avu mare influență asupra sufletului ei.

Florence Nightingale era deja familiarizată cu bolnavii și vizită spitalele mai multor orașe mari. În acea epocă, ospiciile erau foarte prost

întreținute și viața bolnavilor era din cele mai triste. Aceste localuri, sunt descrise, în culori foarte vii și cu o realitate uimitoare, de marele scriitor englez *Ch. Dickens*.

Florence Nightingale își începu cariera într'un ospiciu de bătrâni bolnavi, lipsiți de rude și de familie. Tânăra fată fu pentru acești nenorociți, o prietenă blândă și duioasă. Ea știu, prin partea ce lua la suferințele lor, să le aline durerile și să încurajeze inimele zdrobite.

În acest timp, se declară războiul între Anglia și Rusia (Martie 1854). Jurnalele aduseră vestea că ambulanțele engleze se găseau într'o stare deplorabilă și că bolnavii erau lipsiți de hrană, medicamente, de îngrijire și mureau din cauza foamei și a privațiunilor. Situația lor era descrisă în culori ce inspirau groază.

Femei din toate clasele, mișcate de această veste tristă, se uniră între ele, pentru a oferi serviciul lor Ministerului de război. Dar nu se găsea nimeni care să conducă aceste inimi duioase; acestor mâni devotate le trebuia un cap. Atunci *Florence Nightingale* primi o scrisoare, unde era rugată să plece în Crimeia, pentru a organiza serviciul de ambulanță. Câteva zile mai târziu, ea se imbarcă pe vapor, însoțită de 37 infirmiere.

Puțin timp după sosirea ei, spitalele fură umplute de răniți, ce se aduceau de la bătălia de la *Inkerman*. Numărul lor fu atât de mare, că, ne mai găsindu-se paturi, se culcau bolnavii lungiți unii lângă alții, pe scândurile coridoarelor. Și când aceste coridoare fură ticsite, se întindeau răniții afară, pe pământul umed.

Noua directoare a serviciului de ambulanță nu pierdu sângele ei rece în fața acestei situații disperate, ci lucra cu curaj și hotărâre.

Câte-va luni după sosirea ei, numărul morților scăzu simțitor.

Întărită de puterea ei de sacrificiu, ea petrecea câte 20 de ore neîntrerupte la căpătâiul răniților; ședea lângă muribunzi pentru a-i consola, le șoptea cuvinte blânde în limba lor maternă și mai ales le vorbea despre adevărurile Evangheliei.

Această femeie cu voință de fier, știa să se arate și cea mai duioasă dintre mame pentru cei slabi și suferinzi.

Soldații o venerau ca pe un înger păzitor.

Noaptea — când toată lumea o credea culcată, după o muncă așa de istovitoare, ea se

¹⁾ Urmând ca la 29 Aug. a. c. să se facă o colecție în folosul Crucii Roșii și fiind porunca Sfântului Sinod de a ajuta Crucea Roșie, noi căutând în hârtiile redacției, dăm peste acest articol în care e vorba de înființarea Crucii Roșii și-l socotim bun de tipar acum. — Nota A. S.

scula încet și, cu pașii ușori, mergea din sală în sală, cu o mică lanternă în mână, pentru a se asigura că răniții nu mai aveau nevoie de nimic.

De multe ori bolnavii își ridicau capul de pe pernă, pentru a-i binecuvânta umbra.

În timp de mai bine de 20 de luni, ea lucra neconținut și câte odată avea răspunderea a 10.000 de răniți. Ea văzu patru infirmiere murind de holeră lângă dânsa. Chiar sănătatea ei fu zdruncinată de lungile veghere și de munca doborâtoare. După Sevastopol, căpătă o boală grea, din care scăpă ca prin minune. Noroc că pacea fu semnată și că în anul 1856, ea putu să se reîntoarcă în patria ei.

Înainte de a părăsi Orientul, ea ridică, pe contul ei, un monument în memoria victimelor

de război. Era o cruce de marmoră albă, pe care era sculptată mișcătoarea inscripție:

«Doamne, fie-ți milă de noi.»

Ce sublim exemplu de curaj și tărie ne arată această femeie, care, nici în fața luptelor grele, nu s'a dat în lături, ci a vegheat plină de dragoste, pentru a sacrifica viața ei, în folosul unei cauze nobile!

Dacă acest dor sădit în inima noastră ne-ar călăuzi, am lucra întru el, și am merge convinși și neșovăiți, întreg drumul lumii ar fi schimbat.

Mai multe asemenea binecuvântate vieți ar lumina calea ca un felinar, din care, călătorii oboșiți, ar găsi mântuirea lor.

LAURA SCRIBAN,
Profesoară în Chișinău

„Inchinare la luminatul și sfântul Mormânt al lui Hristos“

Așa sună actul de danie al voevodului Moldovei *Barnovschi*, prin care domnescul ctitor închină mănăstirea sa din «dricul Iașului» luminatului mormânt al Domnului. (N. Iorga).

Ca *Barnovschi* în Moldova, fac și alți voievozi în Țara Românească și, după ei, și unii din boieri. Grija ca Locurile Sfinte să fie îndestulate material, stăpâna societatea românească din veacurile XVI—XIX-lea.

Când Rusia și-a întins hotarele până în Caucaz, darurile rusești au început să umple vistierile Patriarhiei din Ierusalim; iar când Rusia a intrat pe mâinile bolșevicilor, atât fundațiile rusești din Ierusalim și Palestina, cât și Patriarhia ortodoxă, au început a aduce mare lipsă.

Vizita Patriarhului *Damianos* la noi a fost o sfioasă rugare către Biserica Românească și către poporul românesc de a scăpa Locurile Sfinte de faliment. Și nu e o glumă. O datorie de 600 milioane lire — cât are azi Patriarhia din Ierusalim — nu se plătește cu te miri ce.

Vizita Înalt Prea Sfințitului *Nicolae* al Sibiului cu cei 150 închinători a adus Patriarhiei un mic ajutor, neîndestulător, din pricina valorii scăzute a leului nostru.

După întoarcerea de acolo, toți purtătorii de condei au vorbit prin glasul slovelor, pentru ajutorarea Patriarhiei ortodoxe din Ierusalim¹⁾.

Dar glasul scriitorilor răsună în pustiu, într-o țară unde Biserica a însemnat pe vremuri o dărnicie proverbială, iar astăzi înseamnă: o sărăcie cu lustru. Și totuși sunt datorii pe care trebuie să le împlinim numai-decât, spre cinstea Bisericii noastre și spre întărirea ortodoxiei.

Am scrisori din Ierusalim dela d. *Mihail Carralli*, secretarul Patriarhiei, și dela I. P. S. Mitropolit *Vasile* al Ascalonului, care străpung inimile noastre.

«Te rog din adâncul inimii și din partea Patriarhului, stăruiește și lucrează din toată inima, cu toate puterile și cu toate mijloacele, pentru Sf. Mormânt și pentru sfintele închinăciuni. Datoria tuturor ortodocșilor este de a sprijini și întări Locurile Sfinte». (6 Ian. 1926).

«Stăruieți să salvați Sfintele Locuri, că se găsesc pe marginea prăpastiei. Onor. Guvern român, frumoasa și bogata Românie, poporul ei cel blajin și credincios, trebuie să fie de acum înainte protectorul Sf. Mormânt. (6 Febr. 1926).

«Cu ajutorul Prea Sfințitului Episcop al d-voastră D. D. *Lucian*, al clerului român și al evlavioasei națiuni române, se poate salva Sf. Mormânt în favoarea ortodoxiei». (I. P. S. *Vasile*, 22 Februarie 1926).

Pe baza acestor scrisori, m'am adresat Prea Sfințitului meu Episcop și fiindcă chestiunea era de resortul Patriarhiei noastre, am apelat acolo cu petiții scrise, trimițând și părți din scrisori în original.

Prin adresa Nr. 3193 din 16 Iunie 1926, mitropolia — nu patriarhia — îmi răspunde că «colecta pentru Sfântul Mormânt» nu se poate face fără aprobarea Ministerului Ocrotirilor Sociale.

Abia acum mă învrednicesc, să fac intervenție la Ministerul Muncii, pe care puțin îl interesează starea materială precară a Locurilor Sfinte. Știu că, dacă se dă aprobarea pentru colectă, trebuie să-mi înființez la mine birouri de corespondență, atât pentru interiorul țării, cât și pentru exte-

1) *Mai aproape de Tine, Doamne*, de Prof. Pr. Dr. *Cristescu* p. 56.

rior. Știu că banii, odată adunați, nu pot ieși din țară fără aprobarea Băncii Naționale. Știu că cea mai ușoară cale de ajutorat efectiv Sf. Mormânt ar fi fost venirea unei delegații de acolo, care, prin organele de respirație ale Bisericii Române, să strângă și ofrande în natură, pe care poporul nostru nevoiaș le-ar pune la dispoziție cu toată inima.

Știu că inundațiile au nenorocit pe mulți. Știu că Patriarhia noastră nu are nici Biserică nici palat patriarhal. Dar Dumnezeu se slăvește nu numai în locașuri zidite de om. De aceea, deși mic în turma lui Hristos din țara mea, iau îndrăzneala să urmez îndemnului Pr. Cuv. Păr. Arhimandrit Scriban și să apelez la Sf. Sinod, la Pr. Cuc. și Cucernicii preoți, la Cuvioșii monahi și Cuvioasele Maice, la creștinii cei buni din România Mare și la jertfitorii pentru binefaceri ca, fiecare în ziua de 14 Septemb. 1926, să facă colecte pentru Sfântul Mormânt. Darurile acestea se vor aduna la Sfânta și de Dumnezeu păzita Patriarhie românească, care va lua măsuri pentru trimiterea lor la Ierusalim.

Astfel «obolul Sfântului Mormânt» de care vorbește Păr. Arhim. Scriban, va deveni o realitate. Pe urmă, Biserica Română va putea hotărî ca și pentru Sf. Mir — ziua de 26 Octombrie, — o altă zi în care general, să refacă colectă pentru Locurile Sfinte.

Indrăznesc să fixez planul acesta, fiindcă știu că d-na Cantacuzino — prezidenta Societății Ortodoxe, — Păr. Pișculescu, Păr. Pocitan și alții, vor sprijini mai bine și mai cu temei umilita mea strigare. Cei care au văzut averile cu care sunt sprijinite fundațiile catolice și protestante în Palestina; cei care au înțeles nevoia imperioasă care cere Patriarhiei Ortodoxe sărăcite după război să-și ia serios în grijă și școlile arabe, acela înțelege ce grea sarcină apasă pe umerii Patriarhiei ortodoxe din Ierusalim.

Catolicii au putut clădi într'un an din marmoră o biserică măreață în Ghetsimani. Ortodoxii nu pot de zece ani să sfârșească o biserică începută de Ruși la fântâna lui Iacov, ajunsă deasupra geamurilor și rămasă neterminată.

Inchinătorii apusului găzduesc în hoteluri somptuoase, puse la dispoziție de congregații. Inchinătorii ortodoxi sunt siliți să doarmă în hoteluri catolice sau sub cerul liber, în afară de cetate.

Călugării și călugărițele românce primesc mila Patriarhiei ortodoxe, fără ca Biserica Română, să fi sprijinit până acum material inima ortodoxiei.

Pentru acestea și alte motive, să închinăm și noi o zi pe an «Luminatului și Sfântului Mormânt al lui Hristos» cum scria Barnovschi Voevod

Econom A. C. COSMA.
Gara Bălca,-Putna

INFLUENȚA PROCEDUREI ROMANO-BIZANTINE asupra celei bisericesti din timpul sinoadelor ecumenice

Profesorilor mei de drept roman și canonic: I. Corsi, A. C. Cuza, D. Boroianu și Mișenco.

Ce date ne dă analizarea acestor cuvinte, cu privire la procedura judecătii bisericesti?

Pentru a expune procedura de judecată bisericască în primele trei veacuri creștine, suntem datori să amintim locul clasic din Evanghelie, care cuprinde dispozițiunea Mântuitorului: ¹⁾ «*dacă fratele tău a păcătuit împotriva ta, mergi și-l mustră între tine și el singur. Dacă te va asculta, ai câștigat pe fratele tău. Dar dacă nu te ascultă, mai ia cu tine unul sau doi, pentruca, prin gura a doi sau trei martori, să stea tot adevărul. Dacă nu vrea să asculte de ei, spune-l bisericii; și dacă nu vrea să asculte nici de biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș. Căci adevăr zic vouă: câte veți lega pe pământ, vor fi legate în cer și câte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și în cer.*» ²⁾

I. Înainte de toate, în aceste cuvinte ale Domnului, chiar și în cazul când le vom cerceta separat și nu în context, — nu în legătură cu cuprinsul general al cap. XVIII-lea, — ne atrage atențiunea acea împrejurare, că judecătii bisericesti publice trebuia să-i preceadă îndemnarea frățească de a pleca pe cel greșit spre pocăință și condamnare personală și, prin însuși faptul acesta, se restabilea armonia sfărâmată de el în relațiunile dintre membrii bisericeii. Necesitatea

1 Kellner: *Das uss-und Strafverfahren gegen Kleriker* pp. 5=6, Trier, 1863.

2. Matei XVIII, 15-18 comp. XVI, 19 „Εάν δὲ ἄμαρ ἦσῃ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἐλεγξον αὐτὸν μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου· εἴαν σοῦ ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. εἴν δὲ

μη ἂ οὐση, παράλαβε μετὶ σεαυτοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ παν ρήμα· εἴν δὲ παρακούση αὐτῶν, εἰπὸν τῇ ἐκκλησίᾳ· εἴν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούση, ἔ τω σοι ὡσπερ ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅσα εἴν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ, καὶ ὅσα εἴν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ“.

Dar toate aceste locuri ne dau dovezi neluocel-nice despre existența unei judecări independente în vremea Apostolilor, care avea loc în sânul comunității creștine, din cauza condițiilor excepționale în cari se găsea biserica creștină pe acele vremuri.

Dar ele nu adaogă nimic nou cu privire la procedura de judecată a bisericei. Pe când în unele din aceste locuri citate ni se indică numai momentul inițial al procesului bisericesc: primirea acuzațiunei cu martori (1 Timotei V, 19-20), în altele aflăm momentul final: pronunțarea sentinței judecătorești contra acuzatului (1 Timotei I 20 și 1 Corinteni V, 1-5). Astfel că aici vedem pe acuzat numai în două momente: intrând prin ușile tribunalului de judecată, unde i se aduce acuzația, confirmată de numărul legal de declarațiuni de

martori, și ieșind de acolo după pronunțarea sentinței judecătorești împotriva lui. Deci nu avem întregul tablou juridic al procedurii în epistolele apostolice și nici nu putea să fie în acea vreme. Ar fi o greșală să se creadă, scrie cu drept cuvânt Molitor, că în vremurile apostolice procedura bisericească s'ar fi practicat în aceleași forme procesuale, cari forme au apărut în evul mediu, și cari s'au confirmat printr'o elaborare teoretică și prin schimbări practice. Desvoltarea aceasta s'a săvârșit întocmai cum spune Mântuitorul în parabola despre sămânța de muștar, care încetul cu încetul se transformă într'un mare copac, tot astfel și principiile vieții bisericești și autorității bisericești cresc și se desvoltă numai cu vremea. Esența lucrului este pusă în sămânță, iar desvoltarea este o chestiune a viitorului.

Mai departe Apostolul adaogă: „Cât despre mine, deși nu am fost la voi cu trupul, dar fiind de față cu duhul, am și judecat, ca și când aș fi fost de față pe cel ce a făcut o astfel de faptă. În numele Domnului Iisus, voi și duhul meu, fiind adunați la o laltă, prin puterea pe care o am de la Domnul nostru Iisus, am hotărât ca un astfel de om să fie dat pe mâna Satanei, pentru nimicirea cărnei, ca duhul să fie mântuit în ziua Domnului Iisus = ἐγὼ μὲν γὰρ ἄ·ὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι ἤδη κέκρισα ὡς παρὼν τὸν οὕτω τοῦτο καταργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα το πνεῦμα σωθῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ“.

Intocmai cum sunt de variate instituțiile societății omenești, tot astfel și procedura adevărată nu trebuie să o căutăm la patriarhi, ci la generațiunile de mai târziu, când viața a devenit mai complicată, mai felurită și mai încurcată, tot astfel și în biserică, a cărei împărăție nu-i din lumea aceasta, dar care cu atât mai mult va exista pe acest pământ, până la sfârșitul veacului, ca biserică luptătoare și care călătorește pe căile societății omenești acolo unde ele nu sunt în contradicție cu înaltele ei scopuri¹³). Duhul iubirei și blândeții față de acuzat, publicitatea și simplitatea, care se exprimă printr'o complectă lipsă a oricărui formalități juridice sunt principii, cari caracterizează procesul în veacul apostolic. El se aseamănă cu spovedania publică a acuzatului, când acesta, în prezența întregii comunități și a reprezentanților ei sau el singur, își recunoștea păcatul sau era acuzat de alții, cu care ocaziune sau cerea el pace sau îngăduire dela comunitate și primea iertare, sau îl înlătura din comunitatea frățească, ascultând sentința de condamnare. Caracterul acesta al procesului bisericesc în vremea apostolică se explică prin însăși orânduirea vieții bisericești din acest timp, care excludea orice necesitate de vreo procedură bisericească bine definită. Fiecare comunitate bisericească reprezenta o familie în adevăratul înțeles al cuvântului, în care episcopul era tatăl, iar ceilalți membri erau copiii, în care familie toți, sub conducerea reprezentantului lor, se socoteau îndatorați să participe la toate acțiunile bisericii. Intre creștini, ca frați ai aceleiași familii bisericești, stăpâna spiritul celei mai desăvârșite și strănse uniri, existau cele mai simple legături, streine de orice formalism.

d) 1 Corinteni V. 12—12: «In adevăr, ce am eu să judec pe cei ce nu fac parte din biserică? Nu este oare datorita voastră să judecați pe cei ce fac parte din biserică? Cât despre cei ce nu fac parte din biserică, îl judecă Dumnezeu. Dați atarâ dar din mijlocul vostru pe răul acela = τι γὰρ μοι τοὺς ἔξω κρίνειν οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοῦ; δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει ἑξάρατε τὸν πονηρὸν ἔξ ὑμῶν αὐτῶν“.

c) 1 Corinteni VI 1—8 „Cum I Când vreunul din voi are vreo neînțelegere cu altul, îndrăznește el oare să se judece cu el la cei nelegiuți și nu la sfinți? Nu știți că sfinții vor judeca lumea? Și dacă lumea va fi judecată de voi, sunteți voi oare nevrednici să judecați lucruri de foarte mică însemnătate? Nu știți voi că noi vom judeca pe îngeri? Și să nu putem noi să judecăm cu atât mai mult lucrurile vieții acestia? Deci când aveți neînțelegeri pentru lucrurile vieții acesteia, voi puneți judecători pe acela pe cari biserică nu-i bagă în seamă? Spre rușinea voastră zic lucrul acesta. Astfel, nu-i oare între voi nici măcar un singur om înțelept, care să fie în stare să judece între frate și frate? Dar un frate se duce în judecată cu al frate și încă înainte necredincioșilor! Chiar faptul că aveți judecați între voi este un rău pe care-l aveți. Pentru ce nu suferiți mai bine să fiți nedreptățiți? De ce nu răbdați mai bine paguba? Dar voi singuri sunteți aceia cari nedreptățiți și aduceți pagubă și încă față de frați vă purtați astfel!

Să trecem la cercetarea datelor istorice și ca-

Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων, ἢ οὐκ οἶδ·τε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινούσιν; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος; ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἶδατε ὅτι ἄγγελοι κρινοῦ, ἐν, μήτιγε βιωτικά; βιωτικά μὲν οὖν κρτῆρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους; ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε; πρὸς ἐντροπήν ὑμῖν λέγω οὕτως οὐκ ἐν ἐν ὑμῖν ὕδεις σοφός, ὃς δυνήσεται διακρίναί ἀνά μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων; ἤδη μὲν ὅλως ἤττημα ὑμῖν ἐστὶν ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν διατὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διατὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖ·θε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ τοῦτο ἀδελφούς“.

13. Molitor: „Uber Kanonisches Gerichtsverfahren gegen Kle-riker“, pag. 9.

nonice despre procedura bisericească în vremurile de după cele apostolice.

Înainte de toate, trebuie să spunem că datele cari ne interesează în privința acestei chestiuni și cari se referă la veacurile al II-lea și al III-lea sunt foarte puține și sărace în cuprins. Acest lucru se explică, pe deoparte, prin caracterul arătat al legăturilor primilor creștini între sine.

Primii creștini potrivit învățături dumnezeescului lor Învățător, vedeau în plângerea cuiva nu un fel de răzbunare, și pentru aceasta o socoteau protivnică spiritului de blândețe creștină,

crezând că-i mai bine să rabde obida decât să dea naștere la ceartă.¹⁴⁾ ȘTEFAN BERECHET

14. Luca VI 27—31, „'Αλλά ὁμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν. ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε περὶ τῶν ἐπηρεάζοντων ὑμᾶς. τῷ τύπτοντί σε εἰς τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τῇ ἄλλῃ, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν ἰτῶνα μὴ κωλύσης. παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. — Dar eu vă spun celor cari mă ascultați: iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc, binecuvântați pe cei ce vă bleșeamă, rugați-vă pentru cei ce se poartă rău cu voi. Dacă îți ia cineva haina pe sila, nu-l opri să-ți ia și cămașa. Oricui îți cere, dă-i, și celui ce-ți ia cu sila ale tale, nu i le cere înapoi“.

DOUA EXTREME

Pe când Părintele *Petru Chirica* dela Hilița Iași¹⁾ ne înștiințează în art. „Taina sf. împărtășirii în Bis. Ortodoxă“ publicat în Nr. pe Martie 1926 al revistei *Biserica Ortodoxă-Română*, că creștinii Sf. Sale dădeau năvală la împărtășanie, neținând seamă de vrednicia personală, la mine dimpotrivă, am găsit nepăsarea despre marele folos dobândit prin împărtășirea cu Sf. Taine. Ca o urmare a acestei nepăsări, era și neglijența de-a se mărturisi, iar pricina acestor două rele era nevenirea la biserică, lipsa predicii și, după cât mi s'a spus, chiar observațiile înaintașului meu răposat: „Ce te mai spovedești, măi cutare . . . că doar nu ești de moarte?“ Și deci, într'o păstorie de 20 ani, poporul, cu asemenea îndemnuri, s'a desobicinuit a se mai spovedi și împărtăși, dacă nu cumva or fi fost desobișnuiți și de mai nainte din vremuri necunoscute. Observând acest mare rău, am început să-l combat, îndemnându-i, mai întâi, să vină la biserică, să aibă prilej a auzi, pe lângă altele, și folosința Sf. Taine. Dacă au început a veni și pe urmă a mă cerceta și ca duhovnic, aici altă pedică; eu nu eram făcut încă duhovnic. Ca să se ducă pela parohii vecini, se leneveau și, ca să-i aduc la mine în parohie să se spovedească, n'ar fi venit pentru câțiva. Așa a mers până m'am demobilizat, ca fost confesor în Campania 1916-918, când am arătat P. S. Episcop că această stare de lucruri e o pagubă însemnată pentru păstoriții mei; după care, învrednicindu-mă și de acest dar,²⁾ i-am îndemnat cu tot zelul a se obișnui cu taina Sf. Mărturisiri. Însă, deși nu eram așa de rigu-

ros în acordarea dreptului de-a se împărtăși pentru ca să-și capete curaj și să vină cât mai mulți la sf. împărtășanie și apoi să am ocazia să fac alegere pentru a da sf. Taine acelor, cari ar merita mai mult și pe alții a-i lipsi pentru un an deocamdată, — am observat că mai degrabă se feresc ei (mai drept ele, căci erau femei), socotindu-se nevrednice în umilința lor. Eu însă le-am încurajat a primi cu încredere, pentru a nu recădea în vechea obișnuință de-a nu se mai împărtăși cu anii, așteptând sfârșitul vieții, când aproape toți se împărtășesc cu nevrednicie.

Păr. Chirica spune: „Mulți creștini vin înaintea altarului la Paști să ieie sf. grijanie, fără nicio cutremurare sufletească“.

Dar unde se întâmplă lucrul acesta? Eu cred că acest drept îi regulat la mărturisire. Și fiindcă Sf. Sa este un duhovnic riguros, nu le-a acordat dreptul de împărtășire decât celorce doresc, deci nu mai sunt indiferenți și cred că se pregătesc într'o măsură oarecare. Ca să mai grăiești „puternic și lămurit asupra tainei,“ adică să le mai predici „când ieși cu sf. Potir“ ca să-i împărtășești, după ce i-ai mărturisit și ai avut tot timpul și în grup și în parte să le lămurești atât foloasele, cât și pericolele la care se expun, dacă s'ar împărtăși cu nevrednicie, — eu cred că, dacă nu-i cu totul de prisos, totuși e ceva nepotrivit. Căci numai cuvintele liturgice lămuresc totul; „Cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați.“ Ce însemnează, decât să fii pregătit prin mărturisire? Și deși prin mărturisire n'ai transformat păcătosul în nepăcătos, totuși prin dezlegare l-ai iertat și i-ai acordat grația Părintelui Cerească de-a se împărtăși. Apoi oare, în loc să se apropie cu credință și cu nădejde în iubirea de oameni a Părintelui

1. Acum nu se mai află la Hilița, ci a fost mutat ca paroh la biserică *Barnovschi* din Iași. — Nota Arhim. Scriban.

2. Il aveai, dar numai exercițiul lui era oprit. — Nota Arhim. Scriban.

Ceresc, să fugă de sf. Împărtășanie, ca să nu ia foc să se frigă? Adevărat că ia foc, care-i arde neghina păcatelor, pentru care încă trebuie să-l îndemni s'o ia și apoi, după împărtășanie, mai potrivit la darea anatorei, să-i grăiești puternic și lămurit, pentru ca să se ferească după puțină a mai recădea în păcatele făcute sau în altele, ca nu cumva să simtă, în loc de focul curățirii de păcate, focul muștrării de cuget, care preînchipuie focul iadului. Mai departe; „Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos Fiul lui Dumnezeu celui viu, care ai venit în lume să mântuești pre cei păcătoși dintre care cel dintâi sânt eu“ Deci dacă preotul sfințit și împărtășit de atâtea ori și este păcătos, dar nu fuge de împărtășanie, ci se roagă pentru el și pentru popor să-i miluiască și să-i ierte greșelile de voie și cele fără de voie și să-l învrednicească a se împărtăși fără de osândă apoi cum să pretindem de la popor atâta vrednicie, după ce

i-am acordat odată dreptul la mărturisire a se împărtăși, când ieșim cu potirul să-l mai speriem în loc să-l apropiem? . . .

Dacă creștinii, de care Păr. Chirica se îngrozește „că s'apucă de băut în crâșme până seara, insultându-se din nou, ba luându-se și la bătae“, după ce s'au împărtășit, se găsesc în parohia Sf. Sale, e dureros, fiindcă îl știm de păstor vrednic, iar dacă i-a aflat în alte parohii, punem la îndoială că-s din ceice se împărtășesc, cei ce cad așa de repede.

Ca încheiere, aș avea de spus că, unde sunt „biserici frumoase“ și „liturghii impunătoare“, trebuie să fie și evlavie și ca atare merite pentru împărtășanie, cu care se capătă viața vecinică. Dar e contrazicere să recomanzi oprirea dela împărtășanie, ca să nu se cadă în extremul amintit de mine de-a nu mai dori niciodată în viață sf. Împărtășanie ca un lucru de prisos.

Econ. PETRU POPA
Dagăfa-Roman 3. V. 1926.

STUDII ȘI COMENTĂRII

PROOROCIA LUI ISAIA

CAP. III vers. 1-8.

Pedeapsa bărbaților necredincioși

Ierusalimul este dat pradă anarhiei și neorânduiei

Vers. 1. — *Iată, Ștăpânul, Domnul oștirilor
înlătură din Iersalim și Iuda*

In capitolul 3 proorocul vorbește mai departe de judecata Domnului.

In cele din nainte cercetase vieața poporului cu privire la chipul cum s'a purtat față de Dumnezeu, și găsisse că oamenii nu se încredeau în Dumnezeu, ci în acei pe cari ei, în neprițeperea lor, îi socoteau puternici. Idolii la cari se închinau și vieața lor destrăbălată potrivit felului cum ei își închipuiau că le cer idolii lor, le atrăgeau pedeapsa dumnezeiască, care va fi așa de mare că nu vor ști unde să se mai ascundă de groază.

Acele pedepse însă erau cu caracter mai general. Acum în capitolul 3 și urmare se întoarce special la Iuda și Ierusalim. Aci găsește și pe bărbați și pe femei plini de nelegiuire. Și în versurile 1-16 vestește tuturor pedepsele ce vor veni din pricina bărbaților necredincioși. În versurile 16 sq. vestește pedepsile ce vor veni asupra femeilor.

In cel din urmă vers din capitolul 2 proorocul a spus că nu trebuie să se încreadă în oameni, eăci ei sunt suflare de vânt. In adevăr pe vremea când a scris Isaia, regatul Iuda se bucura de oare care nume. Acest nume făcea poporul îngâmfat și tot odată destrăbălat, immoral. Se îngâmfau pentru că încrezându-se în mai marii lor nu șineam că Dumnezeu este mai mare peste toți. Inchinarea la idoli și bogăția îi ducea la destrăbălare.

Ștăpânul tuturor, Domnul puterilor cerești, zice proorocul, în versul 1 văzând aceste fapte nu mai dă nici un ajutor, nu mai ocrotește pe locuitorii din Iuda, din Ierusalim. Ei se socotesc acum bogăși, dar Domnul nu le va da nici pâine, nici apă adică tocmai elementele cele mai de trebuință vieții le vor lipsi. Vor sărăci ca pedeapsă că în belșug au dus vieață immorală.

*ori ce ajutor, ori ce ocrotire,
ori ce sprijin cu pâine, sau cu apă,*

„ 2. — *pe viteaz și pe ostaș,
pe judecător și prooroc,
pe vrăjitor și pe bătrân,*

„ 3. — *pe căpetenia peste 50 și pe cel «sus
[pus] și pe sfetnic
pe cel iscusit în meșteșuguri și pe
[cel priceput în vrăji.*

Vers. 2 și 3 le vestesc altă parte a pedepsii, adică prăbușirea statului lor. Pe vremea regilor Uzia, Iotam, Abas și Hrislia — cu osebite sub Uzia-Iotam — puterea militară ridicase pe Iuda la oare care cinste.

Dar, ca pedeapsa, acei, cari se credeau sprijiniții statului, adică: *Vitejii* adică conducători armatelor; *ostașii* luptători aprigi probați în lupte vor pieri.

Judecătorii, adică împărșitorii dreptății, ca și *proorocii*, ce zic că vestesc legile Domnului, dar ei sunt prooroci mincinoși nu se vor mai afla printre ei.

Bătrânii, adică sfatul celor mai în vârstă din ori ce trib, ori ce comunitate, cum nici *vrăjitorii* ce înșeală poporul cu credințele lor false păgâne, nu se vor mai vedea.

Cei puși să conducă 50 de ostași, ca și „*cel sus pus*“ adică omul ridicat la mare cinste prin cine știe ce bunăvoință regală ca și „*sfetnicii*“ ce stau în jurul tronului nu vor mai avea nimic de lucru.

Până chiar și „*cei iscusii în meșteșug*“ adică σοφός ἀρχιτέκτων sau, cu vorbele fericitului Ieronim: „in artibus mechanicis exercitatus easque calide tractans“, meseriașii buni, vor lipsi (în robia babilonică meseriașii au fost luați robi înaintea celorlalți. Vezi II Reg 24,14 sq, Ieremia 24, 29,).

Și chiar cei priceput în vrăji vor lipsi din mijlocul lor.

Vers. 4. — *Și voi pune copii ca domni ai lor,
și cei capricioși îi vor stăpâni*

„ **5.** — *Și poporul dă năvală, om peste om,
[unul peste altul.
Tânărul se răsvrătește împotriva bă-
[trânului
și cel necinstit împotriva celui cinstit.*

„ **6.** — *Dacă unul prinde pe altul în casa
[tatălui său,
(îi zice): «Ai o haină, fii nouă că-
[petenie,
și dărâmtura aceasta să fie sub
[mâna ta».*

„ **7.** — *Acela, în ziua aceea, ridică glasul,
[zicând:
«Nu vreau să fiu doctor;
«In casa mea n'am nici pâine, nici
[haină,
«Nu mă puneți căpetenie poporului».*

Cu alte cuvinte un stat ca acesta unde credința în Domnul este alături cu credința în idoli; judecătorii dreptății alături cu proorocii mincinoși; bătrânii cu minte alături cu vrăjitorii vicleni; meșteșugarii buni și iscusii alături cu descântătorii pricepuși în a vrăji, nu va mai fi ajutat de Domnul. Soarta lui este alta. O spune versul 4.

Versul 4. Când toți într'un stat au apucat căi greșite, statul acela nu poate să mai trăiască. Este destul să-și arunce ori cine ochii în istoria omenirii. Rând pe rând au perit toate statele cele mai tari, cele mai vestite. Inceptiul căderii era anarhia, neorânduiala, când unul nu mai ascultă de altul. Așa va fi în Iuda. În locul unui rege cu autoritate, vor cârmui copii. Și dacă este o nenorocire când un „tânăr” conduce un stat (vezi Eccle. slast cap. 10 v. 16) cu atât mai mult când statul este cârmuit de o ceată de copii capricioși, cari se vor juca „de a domnia”.

(Am tradus מְעַלְלֵי לַיָּמִים cu „capricioși”. „LXX” are ἐμπαίικται = batjocoritori. Fericitul Ieronim are „effeminați”. Am lăsat la o parte traduceri ce lealte, cari toate dau același înțeles, însă prin alte cuvinte).

Vers. 5. Într'un asemenea stat fiecare face tot ce vrea. Tânărul nu mai ține socoteală de bătrân. Ingâmfiare și nesocotire a ori cărui drept se vede la fie care pas. Cel necinstit batjocorește pe cel cinstit. În tot locul și în toate clasele societății cea mai desăvârșită neorânduială și anarhie.

În o asemenea stare nici un stat nu merge înainte, ci dă înapoi. Și înapoia ori și cărui alt rău se arată sărăciea. Cine are o haină în asemenea vreme este mare lucru.

Vers. 6 și 7. O astfel de țară n'are nimeni poftă s'o cârmuiască. Locuitorii cu minte ar voi să dea puterea cârmuirii ori și cui. Și unul, care în vremile acelea are măcar o haină bună pe el se vădește ca un om de seamă. De aceia toți vor să-l pună ocârmuitor peste ei, conducătorul statului, care a ajuns din lipsă de conducători, o adevărată ruină, un adevărat scandal rușinos.

(Am tradus מְשַׁלָּה cu dărâmtură, luat cuvântul în sens abstract. LXX a citit מֵאֲכַלְתִּי = mănecarea mea, dar n'are nici un înțeles. Traducătorii au citit aproape același consonante, dar prin transcriere probabil că textul a fost schimbat. Cuvântul מְשַׁלָּה se găsește în Iefania cap. 1 v. 2 în înțelesul de σκάνδαλον ostendiculum, aceea ce este pricină de cădere. Aci este în înțelesul că însuși starea rea în care se află statul a apus să fie ceva rușinos, scandalos).

El însă nu vrea. Se opune din toate puterile, zicând că nu

Domnul judecă pe apăsătorii poporului

Vers. 8. — *Căci se clatină Ierusalimul și Iuda
[se prăbușește,
pentru că limba și faptele lor sunt
[împotriva Domnului,
înfruntând privirile slavei Sale.*

„ **9.** — *Infățșarea feții lor mărturisește îm-
[potriva lor,
și păcatul lor, ca Sodoma, îl vestesc,
[nu-l ascund.
Vai de sufletul lor! că-și fac lor
[inșiși rău.*

„ **10.** — *Ziceți: celui drept îi merge bine,
căci rodul faptelor lor mănâncă.*

„ **11.** — *Vai celui rău, al lui e răul,
căcifapta mânilor lui i se în-
[toarce.*

este medic ca să poată tămădui pe alții de boale. Nici el acasă n'are nici pâine, nici o altă haină. Deci nici starea în care se află el n'o poate îndrepta, cum dar să se gândească a îndrepta pe alții. Aceasta îi spune conștiința lui și deci nu se simte în stare să împlinească dorința lor. Și astfel răspunde hotărât: „Nu mă puneți căpetenie a poporul”.

Vers. 8 și 9. O asemenea stare nenorocită nu este fără pricină. Pricina căderii, prăbușirii Ierusalimului și Iudeii sunt faptele lor. Acestea sunt împotriva voinții Domnului. Și vorbesc și fac ce este rău, aceea ce arată cât de răi sunt.

Ei fiind poporul ales Domnul i-a făcut vrednici de mare cinste, arătându-se lor numai în slava Sa cerească. Ei însă au luat în răs această mare dragoste și cinste ce le-o arăta Domnul. Chiar pe față li se citea ce au în gând. Se vedeau pe chipul lor gândurile lor păcătoase și batjocora lor. Dar nu se opresc aci.

Mărturisesc păcatul lor. Nu se rușinează de loc. Sunt ca și locuitorii Sodomii, nu ascund păcatele lor. Această stare arată cât de căzuți sunt. Vorbesc ce este urât Domnului. Fac ce este direct împotriva voinții Domnului. Și mai mult încă vestesc față de toți, fără rușine, păcatele lor.

Vai de sufletul lor! zice proorocul, unor asemenea oameni. Ei nu fac altora rău, ci lor înșiși. Păcatul nu aduce altă rău altuia, cât mai mult celui, care-l face. Aceasta este o constatare adevărată și veche de când e lumea.

(În versul 9 am tradus „infățșarea feții lor”, căci mi s'a părut mai potrivită înțelesului ce are versul. Comențatorii se deosebesc în traducere).

Ei stau în fata judecătorului celui drept, care cunoaște adâncurile cugetului și inimii omului. Acesta nu este părtinitor și pe cei, cari stăruiesc în rău îi pedepsește. Mai mari Iudei și ai Ierusalimului, cari se arată atât de îndrăzneți și răi cu toate că sunt plini de păcate, vor avea să mănânce fructul faptelor lor. Ei vor fi depărțați de la cârma poporului și un neam fără cârmuitori se prăbușește.

Vers. 10 și 11. Față cu îndărătnicia și stăruința acestui neam în rău, trebuie spus cu glas tare ce este adevărat și pe deplin probat. Ziceți strigați cu glas tare! ca să audă că *celui drept îi merge bine*, (בְּיָדוֹ = καλῶς ἔχει = bene habens, căci ce semeni aceia culegi. Rău faci, rău îți merge. Bine faci, bine vezi de la altul. Fapta fiecăruia se întoarce asupra capului celui ce-o face. Cum faci așa și se face. De ce nu ia seama Iuda și Ierusalimul la asemenea lucruri destul de probate?! De ce nu se uită în ce stare au ajuns?!.

(Am tradus: *Ziceți* cum este textul masoretic și a citit și LXX-a. Alții citesc și traduc: Ferice de. Mi se pare că slăbește ideea pe care proorocul vrea s'o scoată la iveală cu țările).

Vers. 12. — *Poporul meu! stăpânii săi este un*
[copil,

și femeile îl cârmuesc.

Poporul meu! cei ce te conduc, te
[rătăcesc,

și poteca cărărilor tale o îngit.

„ **13.** — *Se ridică Domnul să certe,*

și stă să judece popoarele.

„ **14.** — *Domnul vine la judecată*

cu bătrânii poporului și mai marii
[lui:

«*Și voi ați tocat viea,*

«*ce ați răpit dela cel sărac este în*
[casele voastre»;

15. „ — «*Cum se face că ați zdrobit poporul*
[meu?

și fețele săracilor le-ați sfărâmat?
zice Stăpânul, Domnul oștirilor.

Vers. 12. Iată sunt un neam cârmuit de copii și femei, adică de tirani și capricioși, ce nu caută altceva de cât să-și împlinească voința lor fără să țină socoteală dacă este sau nu spre binele poporului. Un proverb arab (vezi Delitzsch. Commentar pag. 87 notă) zice: „Am căutat scăpare la Dumnezeu din naintea stăpânirii copiilor și conducerii femeilor“.

În acest gând și cu acest înțeles strigă proorocul plin de durere, de două ori: poporul meu, poporul meu I. Probabil că asemenea vremi grele le și trăise el pe vremea lui Ahaz, când acesta la vârsta de 20 ani (după LXX-a de 25 ani) venise la tron după Iotam și va fi avut să sufere capriciul copilului și mofturile femeilor, ce nu știau decât împlinirea gusturilor lor.

Și alături cu aceștia mai erau și „cei ce conduc“ adică sfetnicii tronului și ai regimentului de femei. Aceștia îi răfăceau pe toți. Nu le arătau cărările cele drepte ale vieții. Erau *proorocii mincinoși*, cari lingușid pe rege și cârmuitori, nu voiau să-i lase să vadă potecile bune pe cari să conducă poporul. *Înghițeau* adică ascundeau acele poteci, acele învățături bune spre viață. Slugi plecate ale tronului, cu gânduri viclene și inimă plină de răutate, își făceau numai interesele lor. „*Legea*“ „*lora*“ era acoperită de învățăturile și predica lor vicleană și interesată.

Vers. 13—15. Impotriva acestora vine Domnul și stă la judecată El, Domnul, este și acuzator și judecător. Plin de mâhnire pentru stăruința lor în rău, nu mai poate răbda și se ridică să le ceară socoteală pentru cele ce fac. Poporul este aci asemenea cu o vie. Ocârmuitorii, adică bătrânii poporului și mai marii lui cu îngrijitorii viei. În loc ca să îngrijească de vie, ei au tocat-o, adică au distrus-o, cum o distrug caprele, cari intrând în ea o toacă de nu rămâne decât buturuga. Dovada nelegiuirilor lor este chiar în casele lor. Au răpit avutul celui sărac, celui nenorocos și împodobesc casele lor. Această faptă este așa de rea în cât Domnul îi întreabă plin de mânie și indignare: Că v'a venit? Cum se face ca ați făcut asemenea fapte? Și faptele lor sunt grozave, cum se vede din verbele ce se întrebunțează: *יחט* și *אבד*, cari sunt expresiuni foarte tari. *יחט* este sfărâmarea bobului de grâu de piatra de moară. *אבד* este a pisa.

Fapta lor se arată și mai grozavă când se pun alături aceste expresiuni tari cu cei față de care s'au purtat așa, adică cu *săracii*. Pe aceștia ca oameni fără sprijin și putere i-au zdrobit cu desăvârșire.

Și ceea ce spune proorocul se va întâmpla, căci nu de la el vorbește ci vestește tuturor că Stăpânul, Domnul puterilor, grăește acestea. El a hotărât judecata celor mai mari ai poporului.

Dar judecata nu se va opri numai la aceștia, ci va cerceta și păcatelor altora. Și cei cuprinși mai mult de păcate sunt femeile. De acela în versurile următoare se ocupă cu cele ce fac femeile.

Pedeapsa femeilor necredincioase

Vers. 16. — *Și Domnul zice:*

Pentru că s'au mândrit ficelii Sio-
[nului

și umblă cu gâtul întins

și se uită cu coada ochiului

pășind ca în joc sărind

și fac să sune inelele de la picioa-
[rele lor.

„ **17.** — *Va umple, Stăpânul, cu chelie cre-*
[ștetul ficelilor Sionului,

și Domnul va desveli rușinea lor.

„ **18.** — *În aciea zi. Stăpânul va depărta*
de la ele:

[*podoaba inelelor de la picioare*

[*și legăturile de la frunte și semilimele,*

„ **19.** — [*și cerceii și brățarele și voalurile,*

„ **20.** — [*și diademele și lanțișoarele de picioare*
[*și cingătorile și cutiile de parșum*

[*și amuletele*

Începând cu versul 16—26 proorocul se ocupă cu purtarea femeilor. De când se cunoaște istoricește lumea s'a văzut că interesul femeilor merge în două direcțiuni: îmbrăcăminte și bărbați — Aceste două părți din viața femeilor din Ierusalim le scoate la iveală și proorocul Isaia. În versurile 16—24 se ocupă cu pofta femeiască de a se găli. În versurile 25 și 26 și urmare se ocupă cu dorința lor de bărbați.

Luxul și împodobirea erau pe vremea aceia foarte lășițe. Bogățiile strânse aduseseră ca ele și mândria și pofta de lux. Proorocul în *vers. 16* și urmare spune ce grăește Domnul văzând în ce stare se aflau femeile din Ierusalim. Mândre, umblând cu capul în sus și gâtul întins cum umblă ori ce om îngâmfat și în zilele noastre. Ca să atragă și mai mult privirile altora se uită cu coada ochiului. Iar când merg pe drum pășesc mărunț și săltăreț ca să sune inelele ce le legau la picioare de asupra glesnelor, ca să atragă luarea aminte a celor din jur.

Toate aceste sunt mișcări, cari arată pofta lor de sensuali-tate, de dăsrâu — semne ale unor vremi de mare decadere și nelegiuire.

Pentru acestea ele vor fi pedepsite. Și cu *vers. 17* proorocul începe să vestească pedepsele. Mai întâiu vor rămâne fără păr, cu pleșuvie, chelie pe cap. Atunci, ca și azi, părul trumos, bogat, era o mare podoabă. Era mare rușine pentru o femeie a avea chelie.

De asemenea cea mai mare ocară era ca cineva să nu-și poată acoperi și fața de vederea străinilor. Și cu atât mai mare necinste era să nu-și acopere trupul (vezi și Ier. 13; Ez. 16; Nah. 35 etc).

Și ca pedeapsă că au pus preț mare pe lucruri așa trecătoare proorocul le vestește că nu vor mai avea nici una din podoabele aceste. Femeile Ierusalimului părăsind vechia simplitate patriarhală, împrumutaseră de la neamuri streine diferite obiceiuri de împodobire a trupului. Acestea le amăgeau să-și părăsească nu numai obiceiurile dar și sufletul. Pe prooroc îl interesează nu atât podoabele acestea trupesti, ci gândul cu care ele alergau după aceste podoabe, necurăția sufletească ce desvăluia străduința de a căpăta asemenea podoabe.

Am trecut peste descrierea fiecărui obiect de împodobire, căci nu le-ași fi putut descri de cât făcând și pușina filologie, cu text ebraic și grec — aceia ce nu convine nici tipografii, și nici nu interesează de cât pe prea pușini. Cine voește să cunoască obiectele de toaleta femeiască pe vremile acelea se poate folosi în afară de commentariile lui Delitzsch și Naegels-

- Vers 21.** — [*și inelele și cerceii de nas,*
„ 22. — *și hainele de sărbătoare și eșarfele,*
și mantalele și pungulițele,
„ 23. — *și oglinzile și cămășile cele fine,*
și turbanele și mahramele.
„ 24. — *Și se va întâmpla: în loc de miros*
[frumos va fi putoare,
și în loc de brâu funie,
și în loc de păr creț, chelie,
și în loc de manta, sac,
înfierare în loc de frumusețe.
„ 25. — *Bărbații tăi de sabie vor pieri,*
și vitejii tăi în războiu,
„ 26. — *Și vor plânge și se vor jeli porțile tale*
și pustiiță va fi zăcând la pământ.

*și hainele noastre vom îmbrăca,
 Numai să-ți purtăm numele;
 ia ocară de asupra noastră.*

Cât de greu simți toți această pedeapsă se vede din versul 1 din cap. IV ce urmează. Dar cu deosebire femeile, cari sunt așa de multe față de numărul bărbaților au de suferit. Șapte femei se vor ruga de un bărbat să le ia în căsătorie ca să nu mai fie nici ele, ca necăsătorite (Isaia 54), nici neamul lor, în lipsă de copii (Facerea 30 s) de ocară și să nu piară după moarte.

Mândria de odinioară le pierise. Nu mai cerea de la bărbați nici ceea ce legea le dădea (Eșire 21₁₀), adică mâncare și îmbrăcăminte. Erau mulțumite numai a se numi femeia cuiva.

Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI

CAP. IV v. 1

Vers. 1.—*Și 7 femei se vor ține de un singur bărbat*
în ziua aceea,
grăind: pâinea noastră vom mânca,

la Isaia și de „Commentarius de vestitu mulierum Hebraearum“ al lui Schröder și de „Die Hebräerin am Putztische und als Braut“ de Hartmann).

De acela de la vers 24 înainte le spune că nu vor mai avea nimic din aceste podoabe.

Din potrivă după cum sufletul lor era plin de podoabe, tot așa și trupul nu va mai avea nici una din acele podoabe, ci tot ce poate fi mai desgușător: miros urât, chelie, sac, semne făcute pe trup cu fierul—Aceste sume erau după părerea multora arderi făcute de medici cu fierul pentru a se vineca de o boală sau alta. — La Arabi arderile acestea, atât în medicina omenească cât și cea veterinară, jucau un mare rol. Se vedeau nu numai animale, dar și oameni arși la picioare, la brațe și chiar la față ca să se vindece de boală. Această ardere este cunoscută cu numele de *Keg*, ce nu este de cât grecescul *στίγμα*. Femeile acestea aveau să fie stigmatizate.

Este de ajuns a pune cineva numeroasele obiecte ce le întrebuințau femeile pentru găteală alături numai cu această înfierare a trupului sau a feții ca să se poată închipuri ce pedeapsă grozavă vestește proorocul acelor femei.

În loc de mândrie—rușine; în loc de frumusețe—înfierare uriciune, le era partea.

Vers. 25 vestește o nenorocire și mai mare. Dacă se pierdeau obiectele de lux, sufereau numai cei bogați. Ceea ce spune însă versul 25 și 26 atinge poporul—bogat și sărac.

În războiu, de sabie, vor pieri toți bărbații și toți vitejii. Pierderea această avea urmări grele pentru tot neamul *Femeile* nu mai aveau bărbați. Lipsa aceasta nu era așa de simțită pentru că femeile nu mai aveau cu cine să-și satisfacă poftele lor trupesti, ci pentru că se lua puțința nu numai de a te continua neamul aci pe pământ, dar și după moarte. Traiul după moarte era legat la Ebrei de copii. Prin copii trăia omul și după moarte. De aceia ce mai mare nenorocire era pentru o femeie ebre a nu avea copii.

Asfel proorocul face pe femei să se gândească ce urmări grele au păcatele lor.

Și în versul 26 nu se mai adrezează numai femeilor, ci la întreg neamul. De aceia zice „*pustiiți va fi*“, adică „Fica Sionului“ sau întreg neamul. La intrarea în cetate la porți, sau cum am zice noi, în piață, vor jeli femeile și bărbații rămași și vor boci pe cei periși în războaie. Nu lux. nici petreceri, ci jale și bocetele va i urmarea vieții lor desfrânate de odinioară.

SFÂNTA CRUCE A DOMNULUI...

*...Sbucium și furturi alină
 Fiecărui credincios
 Insetat s'alerge'n viață
 Ne'ncetat către Hristos..*

*Tuturor le dăruiește
 Apărare în nevoi...
 Crucea Domnului păzește
 Rânduială bună 'n noi...*

• • • • •

*Umblă 'n umbra crucii astăzi
 Celce stai tot în păcat...
 E sublim, întotdeauna,
 A-ți ști sufletul curat...*

*Dragostea de omenire
 Ori al jertfei dor aprins
 Mergi de'nvață dela crucea
 Ne'ntrecutului Ne'nvins...*

• • • • •

*Unde ești norod să tremuri
 La chemarea Crucii azi??
 Unde rătăcești și'n calea
 Ispitiril veșnic cazii?!?...*

Preotul G. I. BEȘCHEA
 Mărăcineni-Buzău.

CRONICA BISERICESCA

Cuvântarea I. P. S. Patriarh D. D. Dr. MIRON la moartea Mitropolitului Bucovinei

Noi am vorbit pe larg despre moartea Mitropolitului Bucovinei D. D. VLADIMIR, întâmplată la 24 Aprilie a. c. Cu toate acestea ne simțim datori să ne mai întoarcem la cele săvârșite cu prilejul morții sale, pentru că acum avem înaintea nr. pe Mai-Iulie al revistei bisericești *Candela* din Cernăuți, care ne dă mult material nou în privința aceasta. Înainte de toate, avem cuvântarea Patriarhului nostru, care cuprinde date de seamă din vremea străbătută cu grijă a Marelui Război și o adâncă tâlcuire a vieții mitropolitului răposat, încrustată mesteșugit cu texte biblice. De aceea noi ne-am simțit datori a reproduce aici în întregime acea cuvântare, iar de cealaltă vom pomeni la „Cărți, reviste“

„Jalnici creștini,

Privind spre sicriul rece cu osemintele bătrânului. Arhiepiscop și Mitropolit Vladimir încremenite de suflul morții, ni se revoacă în amintire cuvintele Psalmistului: „Cu viața lungă îl voi sătura și voi arăta lui mântuirea mea“. Și totuși era un timp când nici scumpul repausat, nici noi ceilalți, care l-am cunoscut și întâlnit, nu aveam această nădejde. Căci, într'adevăr, de câte ori, în cursul războiului mondial, l-am zărit prin parcurile Vienei, unde trăia într'un fel de surghiun, mi se părea, că-i 's zilele numărare. Altă dată, l-am văzut în următoarele împrejurări: Era tocmai pe vremea, când Românii erau toți în starea cea mai umilită și desperată; când se încheia pucea dela Brest-Litovsk, — la începutul anului 1918. Ca Episcop în Ungaria — simțind creștinească îndatorire de a-mi mângâia și încuraja credincioșii desnădăjduiți — le-am trimis o pastorală plină de cuvinte hotărâte și energice. Provoacă-mă la cuvintele prorocului Isaia: „Roada dreptății este pacea“, am arătat hotărât, că pace poate fi durabilă numai dacă se va face dreptate popoarelor asuprite; și am cerut, „ca, pe urma păcii, fiecare națiune — fie mare fie mică — să fie stăpână pe sine, să se conducă însăși, spre binele și mântuirea sa.“ Această o cere legea lui Hristos, în care își află razimul său și democrația cuminte. Iar dacă nu s'ar ținea cont și de poporul român în acest înțeles — aveam nădejdea sigură în cuvintele Psalmistului: „Celor drepti trebuie să li răsară iarăși lumina“. Aceste cuvinte profetice și întreg tonul pastoralei mele au consternat toate cercurile oficiale ale Ungariei și mai ales pe toți procurorii civili și militari. Ministrul președinte al Ungariei, contele Moritz Eszterhazy, m'a citat la Budapesta și — după o hărțuială de 2 zile — a prezentat cazul la Viena, împăratului rege Carol IV, ca să mă reglementeze. Am plecat în acest dureros scop la Viena; și aci l-am văzut din nou pe Mitropolitul Vladimir.

Situația noastră se aseamăna binișor; numai cât unul era dela miază-noapte, iar altul dela miază-zi. Tinerețele mele însă o suporta mai ușor. Dar scumpul repausat, gârbovit și amărât, pare-că purta pe slăbiții săi umeri toată greutatea zbuciumărilor din Bucovina, care — stând în linia de bătaie — trecea des din o mână în alta; purta toată jalea locuitorilor ei, cei mai crunt loviți de soarta schimbăcioasă a războiului.

Și totuși necazurile îndurate numai l-au înfrânt dar nu l-au răpus, căci dreptul și milostivul Dumnezeu i-a rezervat bucuria din cuvintele citate ale Psalmistului — „Cu viață lungă îl voi arăta lui mântuirea mea“.

Această mântuire a văzut-o aievea cu ochii proprii, căci tot amândoi — alături unul de altul — am iscălit la București, cu cea mai mare bucurie care se poate simți, rugarea făcută de mine către sf. Sinod al patriei mame, ca să ne primească cu frățescă dragoste în șirul membrilor Sinodului României acum întregite. Și împreună cu el și toți Vlădicii țării întregite, am lucrat vre'o doi ani pentru progresul Bisericii, până când — istovit la trup și suflet — Părintele Vladimir s'a retras în liniștea bine meritată, care de sigur i-a mai lungit viața.

Dar odată totuși a trebuit să se implinească și față de el cuvintele dreptului Iov, când zice: „Anii hotărâți au sosit; și voi merge pe calea, pe care nu mă voi mai întoarce“ (16|22).

Ziua plecării a sosit. Dintre oratori, ceice au muncit ani de-a-rândul alături de el în via celui mai istoric câmp al bisericii noastre, vor atinge momentele cele mai însemnate ale întregii sale activități pastorale.

Noi accentuăm numai pe scurt, împreună cu evanghelistul Luca: „Nu vă bucurați de aceea, că vouă vă sunt supuse sufletele, ci bucurați-vă mai vărtos, că numele vostru este scris în ceruri“. (10|20)

Indelunga sa activitate de arhipăstor în cele mai grele zile, progresul bisericii din acest timp, virtuțile sale creștinești, brodate pe un fond de rară blândă și seninătate, împreunate cu o remarcabilă demnitate națională, oțelită mai ales în suferințele îndelungate, i-au scris de sigur numele în cartea celor cerești.

Deci, binecuvântându-i ultima cale spre cele vecinice — mă rog în numele lui și pentru el la Domnul, cu cuvintele Psalmistului: „Deschideți porțile dreptății, ca să intru și să mulțămesc Domnului“ pentru toate câte le-a dat neamului românesc și bisericii sale, iară eu — „să mă odihnesc și să dorm acum în pace“. — Amin.

LUCRĂRILE SFÂNTULUI SINOD**Lucrările dintre sesiuni în 1925****Raportul Prea Cuviosului Director al Sfântului Sinod către Președintele Sfântului Sinod.***INALT PREA SFINȚITE STĂPÂNE,*

Potrivit poruncii I. P. S. Voastre și obiceiului adoptat de Sf. Sinod, ca la începutul fiecărei sesiuni, directorul cancelariei să prezinte un referat al lucrărilor și chestiunilor mai importante dintre sesiuni, cu adâncă smerenie supun la cunoștința I. P. S. Voastre: 1). Cum s'au realizat hotărârile luate de Sf. Sinod în precedenta sesiune; 2) Care au fost evenimentele mai importante din Biserica noastră în răstimpul dela ultima sesiune ordinară și 3). Care sunt chestiunile cele mai principale care-și așteaptă soluționarea din partea St. Sinod.

I.

Sesiunea ordinară de primăvară a avut loc în zilele dela 15 Mai până la 22 Mai, ținând, de toate numai șase ședințe. Deci a fost o sesiune scurtă, din două motive: a) sesiunea ordinară din toamna anului 1924 s'a prelungit târziu, până la jumătatea lunii Februarie 1925, așa că multe din lucrările ce ar fi trebuit să facă obiectul sesiunii de primăvară au fost rezolvite în acea sesiune; și b) sesiunea ordinară din primăvara anului acestuia a fost prima sesiune a Sf. Sinod, ținută potrivit noii legislațiuni bisericești, după care, multe din chestiunile cari altădată făceau obiectul preocupărilor Sf. Sinod, sunt, acum trecute în competența altor corporațiuni bisericești.

Totuși sesiunea ordinară din anul în curs venea după două mari și importante acte petrecute în viața Bisericii noastre: 1) Înființarea Patriarhiei în Biserica noastră prin concursul unanim al factorilor constituiți: Biserica și Statul, și 2) votarea de către corpurile legiuitoare a legii și statutului pentru organizarea Bisericii noastre și promulgarea ei de M. S. Regele. Punerea în aplicare a celor două legi s'au impus îndeosebi atenției Sf. Sinod în sesiunea trecută, care a dispus măsurile necesare în vederea acestui lucru, și anume: a) Pentru studiarea titlaturii Patriarhului Bisericii noastre și a drepturilor și prerogativelor ce se cuvin acestei înalte vrednicii s'a constituit o comisiune, alcătuită din cei cinci I. I. P. P. S. S. Mitropoliții și P. S. Episcop Vartolomeu al Râmnicului, cu însărcinarea de a alcătui un regulament; iar b) Pentru punerea în aplicare a legii și statutului de organizare, s'a instituit o comisiune, conform art. 177 din statut, alcătuită din P. S. Episcop Lucian al Romanului, smerenia mea, din partea Sfântului Sinod, d-nul Dr. Petre Ionescu din partea Ministerului Cultelor și N. Papadopol din partea Ministerului de Finanțe. Comisiunea aceasta a întocmit instrucțiunile și formularele respective pentru alegerile parohiale și eparhiale, iar acum lucrează la adunarea

materialului necesar alcătuirii celor 16 regulamente de funcționare, pe care le prevede noua legiuire.

Dintre candidații aleși și propuși de Sf. Sinod, pentru ocuparea postului de inspector al clerului militar cu titlul de Episcop de Alba-Iulia, M. S. a binevoit să agreeze pe P. S. Sa Dr. Ioan Stroe.

În privința alcătuirii comisiunilor pentru examinarea candidaților pentru posturile de profesori la Facultățile de Teologie, potrivit hotărârii Sf. Sinod, s'a făcut cunoscut Ministerului de Instrucțiuni Publice, că singur Sf. Sinod are competența de a delega reprezentanții săi în comisiunea de examinare. De atunci până acum s'au ținut trei examene: unul la Facultatea de teologie din Cernăuți, iar două la Facultatea de Teologie din București. La niciunul, din aceste examene nu s'a ținut seamă de hotărârea Sf. Sinod.

Declarația dată I. P. S. Patriarh de a merge să reprezinte Biserica noastră la comemorarea a 16 veacuri dela primul Sobor ecumenic făcută de Biserica Anglicană din Londra la 29 Iunie, nu s'a realizat. În schimb, I. P. S. Sa a trimis, ca reprezentant al I. P. S. Sale, pe preotul bisericii noastre dela Paris.

Delegația dată I. P. S. Lor Mitropoliților Nicolae și Nectarie și P. S. Episcop Vartolomeu, ca împreună cu alți însoțitori preoți și mireni, să reprezinte Biserica noastră la conferința interconfesională organizată de „Life and Work“ la Stockholm, a mers în zilele de 18 și 30 August la Stockholm și au luat parte activă la lucrările acelei conferințe.

II.

Precum se vede, deși lucrările sesiunii ordinare din primăvară se prezintă sub această modestă înfățișare, totuși întâmplările ce s'au petrecut d'atunci și până acum în viața Bisericii noastre, însemnează, prin măreția și însemnătatea unora dintre ele, momente unice în Istoria dezvoltării istoriei noastre.

1). Pentru prima dată Biserica noastră ia parte oficial, prin reprezentanții autorizați și distinși din episcopatul său, la conferința interconfesională la Stockholm. Chestiunile și problemele ce s'au desbătut acolo sunt nu de caracter dogmatic, ci chestiuni pe cari viața modernă, în evoluția ei, le-a scos la suprafață, pretinzând rezolvarea lor: probleme sociale cu aspect moral. Negreșit, nu este în căderea și în competența mea să caracterizez această manifestație cu caracter creștin, totuși ca fidel cronicar, însemnez acest unic eveniment în istoria Bisericii noastre.

2). Începuturile, până acum nelămurite suficient, ale vieții noastre bisericești organizate din principate, nu ne spun procedura ce se va fi urmat între Patriarhia

din Bizanț și Voevodul muntean sau moldovean, atunci, când s'a așezat primul Mitropolit în Țările Românești. Mai mult, nici chiar predarea Tomosului din partea Patriarhului Ioachim al III-lea, prin care se recunoaște autocefalia Bisericii noastre, nu pare să se fi făcut cu o solemnitate atât de deosebită, cum a fost cea a predării Tomosului, prin care Patriarhia ecumenică recunoaște Patriarhia românească.

În adevăr, în zilele de 26 și 27 Septembrie, o delegație specială, compusă din doi Mitropoliți și primul Dragoman al Patriarhiei, au sosit la București și au adus, împreună cu scrisoarea de împuternicire, și Tomosul Patriarhiei noastre. Predarea în mâinile I. P. S. Patriarh s'a făcut cu mare solemnitate. Duminică, 27 Septembrie, după ce I. I. P. P. S. S. Delegați, înconjurați de P. P. S. S. Arhieriei și Preoți români au slujit Sfânta Liturghie în Catedrala Sf. Mitropolii, de față fiind și d. Ministru al Cultelor și alți membri ai Guvernului, șeful delegațiunii patriarhale, I. P. S. Mitropolit Ioachim al Chalchedonului, a înmânat Tomosul de recunoaștere, însoțit de călduroase cuvinte de felicitare. Deci, iată un al doilea eveniment a cărui importanță depășește marginile calificativelor ce de obicei dăm întâmplărilor obicinuite din cursul vremurilor.

3) Precum se cunoaște, Sf. Sinod, în precedenta sesiune, a rânduit, în vederea împlinirii în anul acesta a 16 veacuri dela primul sobor ecumenic dela Niceia (325), ca pomenirea acestui eveniment să se săvârșască la Iași — într-o ședință extraordinară, în care să se proslăvească însemnătatea și marele folos pe care Biserica l-a tras din soborul dela Niceia și cel dela Iași. În acest scop, în zilele de 11-12-13 Octomvrie, s'a desfășurat la Iași, în mijlocul unei însuflețiri neobișnuite, comemorarea celor două soboare, dela Niceia și dela Iași. Această sărbătorire capătă o însemnătate deosebită, nu numai prin faptul că, pe lângă toți P. P. S. S. Membri Sf. Sinod, au luat parte și M. M. L. L. Regele și Regina, Principii moștenitori, precum și întreg guvernul, ci și pentru că este unica comemorare de acest fel pe care o pomenește istoria Bisericii noastre.

4) După ce toate formalitățile cerute de suveranitatea națională a statului și de starea de autocefalie a Bisericii au fost îndeplinite pentru cererea vredniciei de Patriarhie în Biserica noastră, s'a cerut și adeziunea canonică a Patriarhiei ecumenice la acest act. Îndată ce Sf. Patriarhie ecumenică și-a trimis recunoașterea sa la scurt timp, a avut loc, în ziua de 1 Noembrie, Investitura și intronizația primului Patriarh al Bisericii noastre, în persoana I. P. S. D. D. Miron. Importanța acestui act mare, cel mai de seamă dintre cele trei mari acte ale Bisericii noastre, covârșește cu desăvârșire timpurile în care trăim. De 2000 de ani, cum zicea cu dreptate un domn Ministru, așteptăm acest act.

În ziua investiturii I. P. S. Patriarh, atunci când, în jurul I. P. S. Sale, se strânsese toată ortodoxia prin reprezentanții și delegații autorizați, am luat cunoștință temeinică despre forța pe care Biserica noastră o re-

prezintă în creștinismul ortodox, despre nădejdiile care se pun în ea, cum și despre datoriile ce-i pretinde noua vrednicie.

Toate Bisericile ortodoxe surori fără excepție, actele toate sunt aici dovadă, și-au trimis cu multă dragoste și bucurie adeziunile lor pentru Patriarhia românească precum și reprezentanților, cari să ia parte la bucuria Bisericii noastre cu prilejul investiției. Iar acelea care, ori n'au avut titulari, ca sf. Patriarhie de Alexandria, sau a fost prea departe și împiedicată de întâmplări de război, ca sf. Patriarhie dela Antiohia-Damasc, și-au trimis cu drag înscris, felicitările și adeziunile.

Din vremurile când deodată s'au aflat pe pământul țării românești patru patriarhi ai răsăritului, n'a mai văzut țara noastră atâția străluciți și vrednici oaspeți. Cu toată vicisitudinea vremurilor grele de după marele războiu, am isbutit să strângem la un loc pe reprezentanții oficiali cei mai autorizați ai ortodoxiei.

5) Atară de eparhiile din Ardeal, în tot restul țării s'au făcut alegeri parohiale și eparhiale. Primul început de punere în aplicare a noiei legiuri s'a făcut în condițiuni multămitoare. Nemulțămirele și ingerițele se s'au întâmplat pe ici pe colea, și acelea sunt dovezi că poporul drept-credincios primește legea cu interes. Însă relațiunea noiei legiuri bisericești stă în ajutorul efectiv pe care ierarhia îl așteaptă dela societatea mirenească prin cele două treimi de reprezentanți mireni în adunările bisericești. Concurs întru cât acești mireni au să netezească Bisericii căile de încreștinare ale Societății laice. Către acest țel trebuie să tindem și spre acest scop trebuie să facem educația acelor, pe care, votul credincioșilor ni i-au trimis colaboratori în diferitele corporațiuni bisericești.

6) Alegerile pentru ocuparea scaunului văduvit prin pristăvirea regretatului episcop al Aradului Ioan, au dat ca înlocuitor titular pe P. S. Grigorie. Alegerea, investiția și instalarea P. S. Sale în scaunul dela Arad este ultimele care s'au făcut după prescripțiunile legiurii locale.

III.

Trecând la partea a treia a acestui raport, cu smerenie Vă rog, Înalt Prea Sfințite Stăpâne, să îngăduiți smereniei mele a însemna aci principalele momente ale noiei legiuri bisericești care cer o grabnică rezolvare din partea Sf. Sinod, precum:

a) Potrivit Art. 2 din lege, Sf. Arhiepiscopie a Chișinăului e ridicată la vrednicia de Mitropolie. Legea, precum se știe, a fost promulgată și pusă în vigoare dela 6 Mai anul în curs, ceea ce revine a zice, că a sosit vremea, ca acestei sfinte Mitropolii, să i se dea Mitropolitul la care o îndreptățește legea.

b) Art. 16 al. 3 din lege prevede un consistoriu spiritual central de judecata clerului pe lângă Sf. Sinod ca instanță de recurs; iar Art. 20 din Statut arată că numirea celor 5 membri și 5 supleanți, cari-l compun, se face de către Sf. Sinod, după propunerea mitropoliilor respective. Deci socotesc nemerit să vă rog a

dispune necesariile măsuri de constituire a acestui tor suprem de judecată bisericească, întru cât, îndreptățirea la justiția celor ce au nevoie, pretinde și instanța care să li-o dea.

c). De asemenea și în legătură cu instanțele de judecată create prin noua lege, art. 21, 152 și 158 prevăd că justiția bisericească se va administra celor interesați după regulamente de procedură, câte unul pentru fiecare instanță, întocmite de Sf. Sinod. Așa dar e nevoie de alcătuirea unei comisii, care să strângă și să pregătească materialul necesar, pe care Sf. Sinod îl va examina în viitoarea sesiune și va alcătui regulamentele în chestiune. Actualul regulament de procedură, deosebit că este numai pentru o singură instanță de judecată, dar încă prezintă și multe scăderi ce trebuiesc înlăturate definitiv.

d). Mai departe, noua legiuire, în Art. 157 din statut, dă Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei dreptul la doi vicari arhierici. Ea însă acum are numai unul singur, în persoana P. S. Sale Platon Ploceșteanu. Numirea celui de al doilea vicar aparține I. P. S. Voastre, iar decesarea gradului ierarhic Sfântului Sinod. Dacă I. P. S. Voastră socotește necesar un al doilea vicar, se poate propune Sfântului Sinod în sesiunea extraordinară ce stă să înceapă, și această chestiune.

e). În sfârșit, noua legiuire vine și pune rânduială într-o chestiune foarte delicată, în deosebi pentru eparhiile vechiului regat.

Până în momentul de față, desfacerea căsătoriilor creștinilor ortodocși din vechiul regat, e în funcție numai de instanțele laice. Biserica n'a opus până acum nici o pretenție, de nici un fel. Astfel, un creștin ortodox căsătorit religios (civil în orice caz, pentru că preotul care ar îndrăzni să cunune religios pe cineva care n'ar fi contractat mai întâi căsătoria laică—curioasă imixtiune a puterii lumești în domeniul sufletesc—pedeapsă grea l-așteaptă), îi e suficient, dacă voaște să contracteze o a doua căsătorie, să se desfacă de prima numai în fața instanțelor civile. Sentința dată de cutare tribunal civil desființează de plano, nu numai contractul civil de căsătorie, ci și Sf. Taină a căsătoriei. Un atare divorțat cere și obține, fără nici un impediment, a doua căsătorie religioasă dela orice preot în vechiul regat. În practică, aceasta înseamnă, fără înconjur, desființarea Sfintei Taine a căsătoriei.

Noua legiuire, însă, vine și pune rânduială. Art. 122 al. b. dă dreptul episcopului să se pronunțe asupra unei desfaceri de căsătorie civilă, după ce s'a pronunțat divorțul de căsătorie civilă. Prin urmare, a sosit vremea, să ne gândim cum să traducem în fapt principiul vechi canonic, restabilit acum prin text precis de lege.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Înainte de a sfârși acest raport și așa destul de lung, citez să-mi iau îndrăzneala a Vă cere binecuvântarea ca să atrag binevoitoarea I. P. S. Voastre aten-

țiune asupra unui fapt care preocupă astăzi lumea dela un capăt la altul.

E vorba de statornicirea cât mai trainică a păcii pe pământ.

Chiar din timpul războiului lumea a avut intuițiunea că, oricare ar fi sfârșitul războiului, o idee mare, o valoare etică mare va rămâne, care va căuta să cucerească toate spiritele și în cele din urmă va birui. După cum în urma războaielor lui Napoleon, a rămas și s'au impus în toată omenirea cele trei valori etice „Liberté, égalité, fraternité“, tot asemenea și în urma războiului cel mare, ca o undă de dorință, a început să-și facă loc din ce în ce mai mare în lume, vestea, pe care acum 2000 de ani în urmă, îngerii o aduceau din cer „ și pre pământ pace și bună voie între oameni“. După războiul cel mare, ideea de pace, această valoare etică eminentă creștină, cu toate dorințele de revanșă a celor învinși, câștigă pe zi ce trece tot mai mult teren. Tratatul și învoelile politice dintre state n'au în vedere decât garantarea păcii. Ultimul eveniment politic mondial, acordul dela Locarno, nu este decât o ultimă sfortare de a hărăzi lumii o pace durabilă.

Însă pacea acestor acorduri și tratate este o pace „științifică“ o pace care nu vorbește sufletului.

O pace durabilă nu poate veni lumii decât din Biserică și prin Biserica lui Hristos. Celelalte confesiuni creștine au înțeles lucrul acesta și fiecare, în felul său, depune sfortările trebuitoare pentru înstatorirea păcii creștine pe pământ.

Nouă, Românilor, bunul Dumnezeu s'a îndurat de suferințele milenare ale acestui neam și l-a adunat într-o singură Patrie și sub un singur oblăduitor. Așa încât aci Biserica noastră poate găsi cel mai priincios teren pe care se împrăștie sămânța păcii creștine și înlăturarea războiului între neamuri, în cazuri de diferende.

Deci, dacă I. P. S. Voastră socotește că această chestiune ar putea să preocupe Sfânta noastră Biserică, cu umilință eu am însemnat-o în acest raport.

Sunt, Inalt Prea Sfințite Stăpâne, al Inalt Prea Sfinției Voastre prea smerit și supus servitor.

Director,

(ss) Arhimandrit TIT. SIMEDREA.

RAPORTUL

Protoiereului Plășii de jos din București despre Bibliotecile Parohiale, către I. P. S. S. Mitropolitul Ungrovlahiei

Câte acte administrative vrednice de știut n'or fi, care rămân îngropate prin arhive! Iată un act cu frumoase amănunte, despre bibliotecile parohiale, care trebuie cunoscut mai în larg. Cu cât interes urmărești datele strânse în el despre bibliotecile de pe lângă bisericile noastre! Noi am socotit de bine să nu-l lăsăm să se uite, ci să facem și pe alții să simtă plăcerea gustată de noi, când l-am citit, tipărindu-l în cele ce urmează:

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

La ordinul I. P. S. Voastre Nr. 2147/926, relativ la bibliotecile parohiale, respectuos vă supun la cunoștință cele ce urmează:

Ideia înființării bibliotecilor parohiale a fost emisă pentru prima dată de P. C. Protosinghel Silvestru Bălănescu,¹⁾ care scria, în anul 1875, în „Revista Biserica Ortodoxă Română” anul II, pagina 160, că, în eparhia Chersonului din Rusia, după propunerea făcută de episcopul eparhiei, Consistoriul a hotărât să se formeze la toate bisericile biblioteci de cărți religioase, înscriindu-se în acest scop, în bugetul fiecărei biserici, câte zece ruble pe an, și propunea ca asemenea lucru bun și folositor să se introducă și la noi. Astfel Primăriile, zicea P. C. Sa, să prevadă în bugetele lor câte 25 lei pe an pentru biblioteca fiecărei biserici subvenționate, iar bisericile cu venituri proprii să prevadă această sumă în bugetele lor.

Ideia nu a fost sprijinită nici de comune, nici de bisericile cu venituri proprii, căci nu s'a înfăptuit nimic²⁾.

Prin anul 1888, s'a ventilat ideea înființării monopolului vânzării lumânărilor de ceară și s'a propus ca o parte din venitul acestui monopol să se dea pentru întemeierea bibliotecilor parohiale.

Nici acenstă ideie nu s'a putut înfăptui.

Tocmai în anul 1893, prin Legea Clerului Mirean și regulamentul pentru punerea ei în aplicare, s'a prevăzut obligațiunea ca, pe lângă fiecare biserică parohială, să se înființeze câte o bibliotecă. De și această dispoziție era obligatorie, totuși în anul 1903, adică după 10 ani de existență, mai erau încă multe parohii unde bibliotecile încă nu luase ființă.

Pe atunci, cărțile ce trebuiau să compună bibliotecile parohiale se recomandau mai ales prin Protoierie. De multe ori aceste cărți nu corespundeau nevoilor și rostului bibliotecilor parohiale.

În revista „Viitorul” (Nr. 21—24/1903), iată ce scria P. C. Arhimandritul *Iulius Scriban*: „Bibliotecile parohiale nu corespund menirii lor, din cauză că sunt împănate cu volume ce nu corespund sensului lor. Cine să citească cărțile groase de o șchioașă și de un cuprins special teologic? Acestea nu sunt opere de propagandă, cu cere să cucerești atențiunea omului, ci numai opere de specialiști. Și dacă nu se poate nega că au dreptul de a sta într'o bibliotecă parohială, pe de altă parte nu se poate ignora că nimeni nu le va citi”.

Tot asemenea, Părintele *I. A. Parfenie*, din parohia *Rădeni*, comuna Roșcani, Județul Iași, în o monografie a sa: „Rolul social al preotului sătesc pentru îmbunătățirea stării materiale, sanitare și morale a sătenilor” (Iași 1907 p. 38—39), scria: „Bună idee este înființarea bibliotecilor parohiale, care ajută la promovarea culturii preoților și sătenilor. Dacă ideea e minunată, felul cum se pune în practică e cu totul defectuos, din două puncte de vedere: al felului

cărților și al plăților. Avându-se în vedere starea Culturală a majorității clerului sătesc, pentru promovarea culturii lui, ar trebui să se trimeată cărți cu explicații liturgice, cu diferite combateri a ideilor antireligioase în timpul de față, modele de predici, pentru a putea să facă și ei după tipicul lor; cărți cu conținut moral, istorioare morale, nuvele și romane bisericesti... Nimic însă din toate acestea nu se trimite la o bibliotecă parohială sătească, ci volume de istorie cu pagini întregi de inscripții slavone, latine și polone, ce ar trebui să se găsească la academie, nu într'o bibliotecă sătească. Se mai trimet și cărți ce conțin pagini de logică și filozofie... cu citații și termeni la care-ți trebuie dicționare ca să le descurgi”.

În această situație se găseau nu numai bibliotecile rurale, ci și cele urbane.

Casa Bisericii, voind a cunoaște starea bibliotecilor parohiale după trecere de 15 ani dela înființarea lor, prin circulara Nr. 32764, din 3 Noembrie 1908, a cerut fiecărei parohii să trimeată un tablou de cărțile aflate în bibliotecă. Din 3032 de parohii, su răspuns vreo 2600. Din cercetarea tablourilor primite, a reeșit o tristă constatare și anume: că bibliotecile parohiale sătești erau foarte sărace și în așa stare, că nu puteau fi de niciun folos, nici preoților și cu atât mai mult sătenilor. Din niște tablouri statistice publicate în lucrarea „Casa Bisericii=1902—1919”. se vede că, în cele mai multe biblioteci, se găsea numai revista Sf. Sinod: „Biserica Ortodoxă Română”, iar în unele, numai numere stinghere. Ba ceva mai mult, în acel an se găseau în toată țara 30% parohii fără biblioteci, iar numărul volumelor din bibliotecile ce luase ființă varia între 1—100—150.

În anul 1915, subsemnatul, ca răspuns la ordinul Sf. Mitropoli Nr. 4900 din Decembrie 1914, prin raportul Nr. 121/915, am arătat situațiunea bibliotecilor parohiale din cuprinsul acestei Protoierii în număr de 380, înaintând și un tablou, depe care alătur aci o copie, din care se vede numărul și felul cărților ce compun fiecare bibliotecă.

Se mai vede din acest tablou că Sf. Scriptură lipsește dela 9 biblioteci: Pidalionul, o carte foarte importantă, dar și foarte rară, se găsește numai în patru biblioteci; Pravila cea Mare în șapte biblioteci; Pravila Mică în trei; iar Mărturisirea Ortodoxă în 25.

Numărul total al cărților se ridică atunci la 2847 volume și nici acum nu cred să fie mai mare.

Tot din acest tablou, se mai vede clar, spre confirmarea celor spuse mai sus, că volumele ce compun aceste biblioteci, în marea lor majoritate, sunt mai mult cărți de știință teologică și mai puțin din celelalte.

În anul următor, 1916, în raportul general anual cu Nr. 383 din 12 August 1916, depe care anexez o copie numai în ce privește partea relativă la bibliotecile parohiale, asupra cărora am făcut oarecare constatări, am arătat că bibliotecile parohiale, în starea în care se află, după numărul, felul și valoarea cărților ce le compun, nu și-au ajuns nici măcar în parte scopul pentru care au fost înființate și că unii preoți parohi, nu numai că nu dau atențiunea cuvenită bibliotecilor parohiale de a le îmbogăți cu cărți din oare să tragă un real folos, ba, din contră, le socotesc ca o

1. Viitorul Episcop de Huși de mai târziu, mort în 1899, înmormântat la Belu în București, când a vorbit strălucit și mișcător P. S. Episcop Vartolomei, pe atunci student în an. II la teologie în București. — Nota A. S.

2. Prea adevărat și cât e de atunci! Cum trece vremea și iată că gânduri mari nu se împlinesc! — Nota A. S.

povară mai mult, din care cauză unele parohii au numai niște încușturi de biblioteci și acelea fără valoare, prăfuite și neinventariate. Mai spuneam în acel raport că: „Se naște întrebarea: cu actuala organizare a bibliotecilor parohiale ce se închid în dulapuri, fie ele chiar luxoase, prin biserici sau cancelarii parohiale, unde nu se cercetează de nimeni, mai putem nădăjdui ca mai curând sau mai târziu să folosească realmente preotului și poporului? Umila mea părere, formată din constatări, este că: Nu¹⁾).

Caci dacă, după trecere de 22 ani, nu s'a făcut nimic, nici după alți 22 nu se va face ceva. Și opinam că centralizarea lor în câteva centre, iar nu la fiecare biserică în parte, adică transformarea în biblioteci parohiale ar putea înlesni cercetarea și folosirea lor.

Această părere, emisă de subsemnatul în anul 1916, a fost pusă în practică de Ministerul Cultelor prin Direcția sa culturală, în anul 1920, când bibliotecile câtorva biserică din Capitală au fost îmbogățite cu diferite volume de cărți cu cuprins felurit și mai atragător pentru popor, care, sub conducerea preotului respectiv, au fost puse la dispoziția poporului spre folosință. S'au inaugurat cu fast: cu serviciu divin, cuvântări etc.

La început se părea că chestia bibliotecilor parohiale a fost rezolvată, căci poporul lua cu împrumut cărțile din bibliotecă și le citea. După vreo 2 ani însă, cu ocazia inspecțiilor ce făceam bisericilor, constatam, cu părere-de-rău că preoții respectivi se plâneau că unele cărți împrumutate nu mai erau aduse înapoi și că gustul cetitului dispare din ce în ce.

Chestiunea bibliotecilor Parohiale este dar o chestie căreia trebuie să i se dea, în viitor, o deosebită atențiune, știut fiind că, în actuala stare, nu au folosit și nici vor folosi ceva, chiar dacă ar fi compuse din cărți numeroase și de valoare, ele rămânând închise în biserici sau prin cancelarii parohiale.

Vorbind de bibliotecile parohiale urbane, asupra cărora am putut face oarecari studii, iar nu de cele rurale, sătești, care ar trebui să aibă o organizare deosebită de a celor urbane, părerea subsemnatului este următoarea, ca răspuns la punctul 4 din menționatul ordin:

Biblioteci parohiale există deja la fie-care parohie, cu un număr de cărți, ce e drept, foarte redus la unele, dar ele nu sunt în funcțiune, nu sunt cercetate, ba încă poporul nici nu știe că la bisericile parohiale există bibliotecă și că întrebarea s'ar putea pune astfel: Cum le putem da viață, sau cum le-am putea pune în funcțiune?

Încercarea de a face să funcționeze, pe lângă fiecare parohie, câte o bibliotecă, este cu neputință. Aceia ce s'ar putea face însă în această chestie ar fi ca aceste biblioteci să se organizeze numai la centrele cercurilor culturale și la unele biserici, care ar oferi oarecare posibilități de înfăptuire, ca, d. ex., un preot destoinic și cu bunăvoință de lucru, o sală oarecare, personal inferior dispus la astfel de lucrare, un cămin cultural, etc. Căci, pentruca o bibliotecă să funcționeze în mod efectiv și real, trebuie să i se asi-

1. Fără îndoială că nu, și acesta e păcatul nu numai al bibliotecilor parohiale, ci a altora și mai pretențioase. Bibliotecile sunt mobilă. — Nota A. S.

gure local, cărți destule, de unde cetitorul să-și aleagă, lumină, căldură, personal permanent, care să servească la timp pe cel doritor de a citi, care să știe a-i cultiva și gustul cetitului, aceia ce este foarte greu.

Imi aduc aminte că, înainte de război, când nevoile vieții erau mai puține, grupuri de studenți închiriau camere, mai ales prin cartierile marginase, numite „case de citire” unde instalau astfel de biblioteci. Studenți cu rândul stăteau de dimineața până seara la dispoziția doritorilor, dar în zadar, căci aceștia nu se arătau deoat într'un număr foarte restrâns.

In cele din urmă, aceste case de citire au dispărut.¹⁾

Din experiența făcută cu cercurile culturale, se pare că șezătorile sau serbările culturale atrag cu mult mai mult poporul, și pe cel cult și pe cel incult, și sunt mai bine apreciate și plăcute.

Spiritul poporului nostru nu este îndrumat spre citire singuratecă, în tăcere, ci mai mult spre distracții. O conferință, oricât de folositoare va fi, bine alcătuită și expusă, dacă nu este întovărășită de părți distractive; poezii, recitări, coruri, etc., nu mulțumește și, dacă l-ai avut prima dată, a doua oară nu-l mai ai.

In rezumat, răspunsul subsemnatului, la ordinul de mai sus, punctul 4, este următorul:

1. Este o imposibilitate ca să funcționeze o bibliotecă pe lângă fiecare biserică parohială.

2. Astfel de biblioteci se pot organiza numai la centrele cercurilor culturale, a căror împărțire trebuie revăzută, cum și la acele biserici marginase,²⁾ care ar oferi oare-care mijloace de înfăptuire, un cămin cultural, o sală de citire, un personal oare-care, dispus la astfel de operă, etc.

Sunt al Inalt Prea Sfinției Voastre, prea plecat și supus serv.

Protoieru, Econom TRAIAN VINTILESCU

Patriarhul la Câmpulung

In ziua de 8 Iulie c., Prea Fericirea Sa Patriarhul D. D. Dr. MIRON a venit în bătrânul oraș al Câmpulungului, pentru a-și cerceta ținuturile arhipăstoriei sale din această latură a țării. A sosit la ceasurile 10 dim. cu automobilul, fiind însoțit de părinții *Eugeniu Bărbu-*

1. Au perit ele și altele mai mari! Biblioteca *Sococ* ce bine era înzestrată și s'a dus. Nu citea lumea. S'au deschis însă multe cârciumi, și acolo lumea se duce... Ce mare datorie avem de a lucra, în mijlocul unui popor care ici și colo se sălbătăcește! — Nota A. S.

1. Cred că Păr. Protoieru Vintilescu împușinează prea mult în încheiere numărul bisericilor care trebuie să aibă biblioteci. Din corpul acestui frumos raport, se vede însă că pomenește și despre alte biserici care ar putea să aibă biblioteci: cele cu averi proprii. Pomenind acum numai de cele marginase, sunt scutite oare de grija bibliotecilor cele de centru? Apoi la București sunt mai multe biserici bogate la centru, care ar trebui obligate să aibă biblioteci chiar mai speciale. „Kalenderu” al meu, de pildă, biserică bogată, nu are nimic. Dar cealaltă biserică bogată din București?

Eu aș zice că orice biserică parohială, care are o cancelarie deosebită, să fie datoare să aibă o bibliotecă activă, nu mobilă de podoabă.

Cum făcea Păr. Econ. *Ciocoiu* dela Dorohoi, care stătea în pridvorul bisericii și îmbia lumea să citească? Aceștia sunt rânduri frumoase, scrise de mult despre Sf. Sa de d. *Tiberiu Crudu*, directorul Școlii normale din Botoșani.

lescu, referent al Mitropoliei, și de Ierodiaconul *Nicodim Zamfirescu*, de la catedrala Sfintei Mitropolii.

Încă înainte de ajungerea la Câmpulung, au eșit întru întâmpinarea Patriarhului, la *Schitul Golești*, Părinții: *Econ. N. Proca*, protoiereul județului, *Moise Păcescu*, subprotoiereu, și Preotul *Gh. Bănățeanu*.

În drum, Patriarhul s'a oprit o 1/2 de ceas la locuința Preotului *N. Mănescu* din comuna *Apa Sărată*, cercetând biserica și gospodăria Parohului.

Intrând în oraș, Patriarhul s'a dus mai întâi la biserica numită Mănăstirea „Negru Vodă“, unde a fost primit de toți preoții din oraș, de d. *Jacomîn*, prefectul județului, și de d. *I. Nicolau*, primarul orașului.

Aci s'a slujit un polihroniu, după care Păr. *P. Dragomirescu*, preot și profesor în Câmpulung, a rostit Patriarhului câteva cuvinte de bunăvenire. Prea Fericirea Sa, luând cuvântul, a spus că acum e numai în călătorie de scurtă trecere prin aceste locuri, dar că și așa folosește prilejul de a spune preoților să fie deplin la datoria lor de a învăța poporul să umble pe căle creștinești ale vieții și să-i fie pildă întru toate.

Dela biserică, a trecut la seminarul orfanilor de război, care e în preajma bisericii. Aci a cerut lămuriri despre lucrările pentru mărirea seminarului și a făgăduit că va urmări de aproape începerea lor.

De aci, Patriarhul și însoțitorii s'au dus la casa Părintelui Protoiereu, unde s'au ospătat puțin, iar apoi au luat drumul spre *Dragoslavele*, însoțit fiind de prefect, de d. Colonel *Florea Niculescu*, prezidentul societății „Mormintele Eroilor“, de Protoierreul județului și de mulți preoți.

În *Dragoslavele*, Prea Fericirea Sa a cercetat biserica clădită de *Grigore Ghica*, cimitirele cu mormintele luptătorilor din această comună căzuți în război, cum și frumoasele locuințe de țară (vilele) familiei Inginer *Dima*, care se întind ca un șir. A privit mai mult vila de peste râu, cu gândul de a o cumpăra și face locuință de vară pentru Prea Fericirea Sa.

Fără multă zăbavă, Patriarhul cu însoțitorii au fost înapoi în Câmpulung la ceasurile 2 după amiază, luând masa la Păr. Protoiereu *Proca*.

După masă, a vizitat mai multe biserici din oraș: Sf. Marina, Domneasca și Sf. Nicolae-Târg. Cu acest prilej, Patriarhul a cinstit pe Păr. *Econ. I. Rizescu* cu titlul de protoșop, dându-i și drept de a purta brâu roș.

Dar venirea Patriarhului în oraș nu putea trece numai ca un fapt mărginit între preoți. Inșiși creștinii trebuiau să se înfățișeze Patriarhului. De aceea s'a rânduit o primire pentru ceasul 5, în saloanele Primăriei Câmpulungului, la care au luat parte toți fruntașii orașului.

Aci a luat cuvântul mai întâi Primarul, în numele orașului, care a urat bunăvenire Patriarhului în orașul lui *Negru Vodă* și cerând binecuvântarea Arhipăstorului peste credincioșii săi. A răspuns Patriarhul, cu graiul său, care curge lin și nesilit, depănat din sim-

țiri vii ale sufletului și îndrumat pe căi sănătoase de cugetul inimos al păstorului pentru turma sa. A îndemnat pe credincioși să fie tari în păstrarea credinței strămoșești și să se ferească de sectanți. Spunând acestea, Patriarhul știa unde bate și spunea ce trebuie, căci Câmpulungul a fost dintre cele dintâi orașe în care propaganda, pornită de la biserica *Cuibu-cu-Barză* din București, a găsit cu cale că ar avea un bun câmp de lucru și la Câmpulung. Și a găsit câteva cugete slabe, mai cu seamă între femei, care au căzut în cursă rătăcirii. Îndată însă s'au pus în mișcare țăriile bisericii noastre. Părintele *Gala Galaction*, această podobă de preot al bisericii noastre, a avut mare izbândă pentru stărpirea minciunii.

Din Câmpulung, la ceasurile 6, Patriarhul a plecat spre Brașov. În drum, a cercetat și Mănăstirea *Nămăești*, cea greu încercată în timpul războiului ¹⁾, și biserica din *Rucăr*. Patriarhul s'a minunat de frumusețea catapetezmei, care este luată dela biserica desființată *Sărindar* din București, care era pe locul unde se află azi Clubul Militar.

Ajunși la hotarul județului, Păr. Protoiereu *Proca* și-a luat rămas bun dela Patriarh, iar Prea Fericirea Sa l-a însărcinat să arate mulțămirea sa tuturor organelor stăpânirii, care i-au făcut frumoasa primire, și să le împărtășească înalta sa binecuvântare.

Stăpânirea însă nu s'a oprit la cât a făcut. Simțindu-se fericită de faptul că Patriarhul și-a ales județul *Muscel* drept loc de liniște la vreme de vară și înțelegând că Prea Fericirea Sa voiește să cumpere pentru aceasta vila care i-a plăcut mai mult, a Inginerului *Dima*, s'a sfătuit cu mai mulți oameni de seamă din Câmpulung ca să strângă bani dela cetățeni și să cumpere vila numită și s'o facă dar Patriarhului, drept mulțămire pentru cinstirea adusă județului că pe acesta l-a ales drept locuință a sa de vară. Deci, din urzirea Prefectului *C. Jacomîn*, a Primarului *I. Nicolau*, a d-lui *C. Bălan*, consilier de Curte de Apel, a Părintelui Protoiereu *N. Proca*, a d-lui *N. Nicolau*, fost prefect, și a altora, s'a hotărât să se răspândească între cetățeni foi pentru strângerea mijloacelor de trebuință ca să se cumpere vila.

Frumos semn al creștinilor, prin care-și arată dragostea către păstorul lor prea înalt și frumoasă împărtășire pentru Părintele care vede astfel dragostea cu care-l înconjoară fiii săi.

Isprăviile propagandei foaste la *Cuibu-cu-Barză*

După ce lucrarea protivnică Bisericii noastre, care se urma la biserica *Cuibu-cu-Barză* din București, n'a putut merge mai înainte, a plecat pentru a se așeza aiurea. Ea și-a găsit loc de poposire la biserica „*Olteni*“ din București, de unde auzeam că lucrează înainte pe dâra pe care a apucat. Iată însă că „lucrarea

¹⁾ Vezi despre aceasta broșura mea *Nu Perdeți credința în Dumnezeu!*, lucrată împreună cu Maiorul *V. Arifcanu*. București, 1925.

aceasta aduce turburări în viața familiilor. Fără să ne mai fi amestecat noi și să se spuie că facem uneltiri și nu lăsăm pe alții să lucreze, a eșit îndată o veste prin ziarele dela 17 Iulie c., despre o fată îmbâcsită de cugetări strâmbe, de către propagandiștii foști odinioară la Cuibu-cu-Barză, care au smomit pe o biată fată de 13 ani să fugă de la părinți ca să... vadă pe Hristos. Știrea a trecut în ziare sub numele de propagandă adventistă, deși se pomenea în ea de Teodor Popescu, fostul preot dela Cuibu-cu-Barză. Acesta însă nu e adventist. Dacă însă faptele lui a mers sub numele de „adventistă“, aceasta arată cât de mult isprava foștilor la Cuibu-cu-Barză seamănă cu a adventiștilor. Pentru a arăta urâtenia acestei pro-dări, noi începem a povesti fapta așa cum o găsim povestită în ziarele dela data numită (*Cuvântul* 17 Iulie 1926):

În strada Hagi-Vasile nr. 8 din București, locuiesc părinții fetei de 13 ani *Victoria Barbu Vasile*. Pe la jumătatea lunii acesteia, ea a perit de acasă. Părinții, îngrijorați, și-au dat cu părerea că o fi căzut pe mâna vreunei propagande adventiste, fiindcă auzeau din gura fetei rugăciuni pe care nu le mai auziseră și vorbea chiar și de adventism.

Ei s'au grăbit să dea de veste despre aceasta inspectoratului de poliție. Fapta a fost adusă la cunoștința prefectului poliției, d. General *Eraclie Nicolescu*. D. General nu numai din curatui simț al datoriei, ci și din râvna sa cunoscută pentru cele bisericesti și nemulțămît de sectenții aceștia, care de multe ori mișună nesupărați, a dat numaidecât poruncă dârză inspectorului *Frânculescu*, dela inspectoratul 2 al Poliției Capitalei, ca să pornească cercetări grabnice.

După câteva zile de cercetări, fata a fost găsită în strada Grigore Manolescu, la un anume *Horvat*, care îngrijea de trei copii. Aci ce s'a aflat? Fata fusese ademenită de o oarecare *Elena Souvoni*, zisă și *Cherci*, propagandistă de a celor ce erau acolo la Cuibu-cu-Barză.

Băgați-de-seamă că amândouă numele pe care le găsim amestecate în această urâtă afacere sunt nume străine, ceiace arată în ce ape se scaldă mișcarea pornită la Cuibu-cu-Barză și care dă dreptate spusei celor ce strigau că acolo se găsesc amestecate treburi străine.

De ce fata a fost smulsă dela părinți?

Ziarul pomenit spune că pentru a i se turna în suflet și mai viu credința străină. Fata a fost „convertită“ și trebuia ținută într'o casă străină, departe de părinți, pentru a fi înrădăcinată mai bine în rătăcire.

În acea casă ar fi venit și Teodor Popescu, care i-ar fi spus să îngrijească de copiii mici că așa va vedea pe Hristos. De aceia fata a fost găsită în casa lui Horvat, împreună cu alți copii.

Copila a fost dusă de poliție înapoi, la casa părinților.

S'au întreprins apoi cercetări despre ceata crești-

nilor din str. Olteni și s'a aflat că ei își zic „creștinii hotărâți“. Fiindcă aceștia sunt creștini deocamdată hotărâți să smomească fetele oamenilor, aflăm că au fost opriți să mai fie adunări religioase, fiindcă funcționează fără împuternicire dela Ministerul Cultelor. Dar fiind atât de „hotărâți“, cine știe ce se vor mai hotărâ să mai facă?...

LUCRAREA MISIONARĂ DELA SF. MĂNĂSTIRE HODOȘ-BODROG DIN EPARHIA ARADULUI.

Biserica noastră românească ortodoxă de peste munți nu are mănăstiri. Din multele cari au ființat odată și care au fost temeluri tari ale ortodoxiei, frații de peste munți nu mai au azi decât una, mănăstirea zisă *Hodoș-Bodrog* care face parte din eparhia Aradului. Vitregia vremilor n'a îngăduit să poată ființa mai multe și chiar unde au ființat, precum în Bucovina, cârmuirea străină vrăjmașă le-a îngădit cu multe măsuri, care le-au împedecat dela o lucrare cu urmări mai însemnate pentru Biserica noastră.

De un an de zile, stareț al Mănăstirii Hodoș-Bodrog este Părintele Arhimandrit *Policarp Morușca*, fost mai nainte preot de mir, asesor consistorial în Cluj, spiritual la Seminariul din Sibiu, cleric inimos amestecat în toată mișcarea culturală care roiește împrejurul Mitropoliei Sibiiului, autor de cărți însemnate (*Feminismul în lumina Evangheliei*, Sibiu 1925), scriitor harnic la *Revista Teologică* dela Sibiu, călugărit de doi ani, aprobat de Sf. Sinod a fi ridicat la treapta de arhimandrit.

Păr. Arhim. Policarp, ajungând în frunte mănăstiri Hodoș-Bodrog, ca bărbat care știe să croiască drumuri de lucru, s'a apucat să orânduiască lucruri însemnate și pe seama Sfintei Mănăstiri. De aceia, fiindcă poporul din partea locului este deprins a veni la mănăstire pentru ziua de 15 August, Adormirea Maicii Domnului, și încă cu mai multe zile înainte, de altfel cum credincioșii noștri sunt deprinși a face și la alte mănăstiri (la Mănăstirea Neamțului vin mulțimi de mii de oameni pentru ziua Înălțării Domnului, când e hramul bisericii mănăstirii),—Păr. Arhim. Policarp s'a chibzuit să folosească acest prilej, când are la mănăstire atâta mulțime de credincioși, pentru a-i hrăni zile dearândul cu învățătură duhovnicească. Gând fericit și care trebuie să găsească următori și la alte mănăstiri din țară.

Primim la redacție programă cu arătarea cum se va face lucrarea de slujbe amănunțite și învățături cucer-nice, care se vor desfășura înaintea credincioșilor. Dar programa aceasta cuprinde așa de multe lucrări, puse a se săvârși în zilele de 12, 13, 14 și 15 August, încât este o dovadă de râvna mare a părintelui Policarp de a face un lucru de seamă, însă care cere mult personal de îndeplinire. Totuși noi știm că mănăstirea are prea puțin personal și atunci urmează că va fi ajutat de alți preoți din afară, fiindcă altfel nu pot fi făcute toate de unul singur. Programa șiarată

că vor lucra cu acel prilej în Mânăstire și doi preoți misionari: Păr. Dr. Gh. Ciuhandu și Traian Cibian, cum și alți preoți trimeși de Episcopul Aradului. Le urăm să izbutească, deși e o muncă strivitoare.

Cilitorii să ia aminte acum cum sunt întocmite toate slujbele și cuvântările.

1. Mai întâi, pentru ziua de 12 Aug, **Joi**, este pusă primirea închinătorilor, punerea lor în cunoștință despre lucrurile care au să se săvârșească și mergerea la slujba obișnuită a ceasurilor. Greul slujbelor însă începe de **Vineri**. 2. În acea zi, la ceasurile 6 de dimineață, se va face rugăciunea de dimineață și se va cuvânta poporului despre „Al tău sunt Doamne; Nu avem aici cetate stătătoare“ (Evrei 13, 14).

La ceasurile 7, se va sluji utrenia cu ceasul I și se va ține cuvântarea despre *Temeiurile credinței și datoriile omului către Dumnezeu*.

La 8^{1/2} se va sluji Acatistul Maicii Domnului, apoi Sf. Liturghie și se va ține predica despre *Inchinarea către Sfinți în Biserica Ortodoxă*.

La 11, se vor sluji ceasurile 3 și 6, cu învățarea credincioșilor despre niște cugetări cucernice privitoare la ceasul răstignirii Domnului și povestirea de amintiri din călătoria de închinare la Ierusalim. După aceasta, se va face rugăciunea pentru masă și se vor împrăștia cu toți, fiecare pe unde-și are orânduită masa sa.

Pentru masă și odihnă însă, se lasă puțină vreme, căci dela 2-4 se face slujba Sfântului Maslu, când li se va vorbi credincioșilor despre „Rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav“.

La ceasurile 4, se va sluji ceasul 9 cu vecernia și se va ține cuvântarea despre *Căsătoria și viața familiară*.

Dela 5 la 8, se va ține cuvântarea de pietate despre „Mărturișiți-vă Domnului că este bun...“, se va face spovedania închinătorilor și se vor citi felurite rugăciuni după trebuințele deosebite ale feluriților credincioși.

La 9 seara, se va sluji pavecernița cu rugăciunea de seară, se va ține cuvântarea despre „Iată vin la tine Doamne; toate drumurile duc la Dumnezeu“, apoi se vor citi rugăciunile de pregătire pentru Sf. Liturghie de a doua zi.

La ceasurile 12 din noapte, se va sluji mezonop-tica Sâmbetei cu cuvântarea: „Mai aproape de tine Doamne: Dumnezeu și sufletul“.

Cu aceasta se încheie ziua de Vineri. Dar ia să stăm să numărăm: câte cuvântări într'o singură zi? Nu mai puțin de 9. Apoi nu e prea mult, Părinte Arhimandrit Policarp? Poate omul prinde așa de mult? Intelectual să fie, și tot nu merge, dar încă oameni dela țară!

Știu însă că se poate găsi un răspuns: Noi facem cât putem, dar vine cine vrea și la ce vrea.

De! merge și așa, dar bine este să fie ascultate toate. În sfârșit, putem spune că, la urma urmei, mai bine mai mult de cât puțin și că fiecare are de unde

alege, numai că, dacă este prea mult de făcut, se face mai greu. Și încă una: Nu văd unde au pus masa de seară. Căci lucrul este atât de îngrămădit, încât pare că nu i-a lăsat pe oameni nici să mai mănânce.

3. Să venim acum la ziua **Sâmbetei**.

La 6 dimineața, rugăciunea dimineții și Canonul de rugăciune către toți sfinții, iar apoi cuvântarea despre „Între dimineață și seară; viața omului închinată Domnului“.

La 7, utrenia cu ceasul I, și pe urmă cuvântarea „Cerul și iadul; viața omului închinată Domnului“.

La 8^{1/2}, Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos, urmat de Sf. Liturghie, cu predica despre „Ființarea Domnului Hristos cu trupul în Sf. Împărtășanie“ și apoi împărtășirea credincioșilor.

Dela 2-4, slujba Sfântului Maslu cu cuvântarea cucernică: *Puterea Sfințelor Taine*.

La 4, ceasul 9 cu vecernia și cuvântarea „Iisus Hristos Mântuitorul nostru“.

Dela 5-8, vorbirea despre „pocăință în curgerea veacurilor“, mărturisirea închinătorilor și rugăciuni felurite pentru fiecare în parte, după trebuință și cerere. Pentru tineret, altă cuvântare vorbire despre: *Curățenia feciorelnică; Tineretul și Societatea „Sf. Gheorghe“*.

La 9 seara, pavecernița cu rugăciunea de seară și cuvântarea: „Voi sunteți biserica lui Dumnezeu celui viu; Împărăția lui Dumnezeu în noi înșine“ și rugăciunea de pregătire pentru Sf. Liturghie de a doua zi.

4. Pentru ziua **Duminicii**, șirul de slujbe va fi acelaș, dar va fi mai mareț, prin faptul că liturghia în una din biserici va fi slujită de însăși Prea Sf. Sa Episcopul *Grigorie* al Aradului.

La 6 dimineața, se va sluji rugăciunea dimineții și Canonul de pocăință către Domnul Hristos. Se va ține cuvântare despre „Nimic nu mă va despărți de dragostea lui Hristos; Puterea rugăciunii“.

La 7, utrenia cu ceasul I și cuvântarea: *Omul și semenii lui în viața obștească*.

La 8, în biserica mânăstirii, Canonul de pocăință către Domnul Hristos și împărtășirea celor neîmpărtășiți mai înainte.

La acelaș ceas, în paraclisul mânăstirii, se va sluji Cînstitul Paraclis către Prea Sf. Născătoare de Dumnezeu, Sf. Liturghie, săvârșită de către Prea Sf. Episcop Grigorie al Aradului, împreună cu un sobor de preoți și cuvântarea Prea Sfințitului Episcop despre *Inchinarea către Sf. Fecioară în întocmirea mântuirii omului*.

La ceasurile 12 din zi, încheierea lucrării misionare și rugăciunea pentru masă.

În întocmirea acestei programe atât de bogate, s'a avut în vedere că închinătorii n'au să poată sta fiecare tot acest șir pe zile. De aceea s'a orânduit șirul acesta așa de strâns, pentruca, oricând va veni cineva în acest răstimp, să poată lua parte măcar la o slujbă și să asculte o cuvântare. În felul acesta, înțelegem pentru ce s'au pus așa de multe cuvântări.

Pentru una și aceeași persoană însă, este prea mult de ascultat.

Oricum, dacă mânăstirea și-a luat asupra ei să îndeplinească o asemenea mare lucrare misionară, îi face cinste și avem toate cuvintele de laudă pentru Părintele Stareț și Arhimandrit Policarp Morușca și pentru toți preoții cari au primit să-l ajute, după cum este însemnatul merit al Prea Sfințitului Episcop Grigorie al Aradului că a sprijinit această înjghebare cu trimeterea de preoți care să stea în ajutor Părintelui Stareț. Firește cine era să înțeleagă mai bine această trebuință decât însuși Prea Sf. Sa, care își are drept trăsătură deosebită a muncii sale lucrarea împotriva sectelor și evanghelizarea credincioșilor noștri! Și iarăși, munca aceasta a Părintelui Stareț Policarp este ușurată, când ai în ajutor preoți de frunte cu munca și învățătura, cum este Păr. Dr. Gh. Ciuhandu, redactorul nostru și cunoscut prin multele lucrări ale sale, fie cu condeiul, fie cu cuvântul, fie cu măsurile de cârmuire bisericească. În așa tovarășie, vor fi lucrat și mai cu râvnă ceilalți preoți, precum Păr. Traian Cibian, preot misionar, cum și alți preoți trimeși de Episcopul Aradului.

Noi ne bucurăm foarte mult, aflând că o mânăstire mică cum e Hodoș-Bodrog a luat asupra ei, prin vrednicia ocârmuire a Părintelui Policarp, să îndeplinească un asemenea lucru și-l dăm și noi în știerea tuturor mânăstirilor, ca să ia pildă și să chibzuiască ce ar putea face și ele pentru a nu înceta să fie ce au fost: locașuri de pietate, adâncire în cele sfinte și întărire a cugetelor.

Reprezentanții Cultelor străine în Senatul Românie

După cum se știe, în Senatul României ființează, ca senatori de drept, reprezentanții Bisericii românești, înfățișată prin eparhioții Bisericii Ortodoxe și a celei Uniate. Dar, afară de aceștia, după Constituțiunea țării, mai au dreptul de a-și avea glas în Senat și înfățișători ai Cultelor celorlalte. De aceia, în Consiliul de miniștri dela 15 Iunie a. c., d. Ministru V. Goldiș a arătat Consiliului că, după noua Constituțiune a țării, capii fe-luritelor culte străine au dreptul să facă parte din Senat, câte unul de fiecare cult. Romano-catolicii au peste munți patru episcopii. Guvernul a hotărât să întrebe Vaticanul care este capul lor, pentru a fi introdus în Senat drept cap al credincioșilor romano-catolici de peste munți. Mohamedanii vor ținea un congres, în care vor hotărâ care este capul lor, și pe acesta îl vor înfățișa guvernului nostru pentru a-l declara senator. Protestanții luterani au să fie înfățișați prin Episcopul *Teutsch*, iar cei reformați (calvinii) prin Episcopul *Makkay* de la Cluj. Tot printr'un congres, și Evreii vor trebui să arate care este capul religios al lor, fiindcă guvernul nu vrea să recunoască de legiuită alegerea făcută în 1921 de către congresul Uniunii Evreilor.

De aci se poate face socoteala că înfățișătorii religiunii în Senat vor fi foarte numeroși: ca la 30 de persoane.

Căci noi avem 9 eparhii în România veche; 4 în Basarabia cu Bucovina; 5 peste munți și cu episcopul oștirii fac împreună 19 înalte [obraz]e bisericești. Mai puneți apoi 4 scaune ale Bisericii uniate, fac 23. Mai puneți acum pe înfățișătorii cultelor străine, iată că se ridică până aproape de 30. În România veche aveam numai 8 eparhioți.

Misionarele mirence

Din plămădeala curată și vrednică, pe care de ani de zile o vedem săvârșindu-se la Vălenii-de-Munte, prin munca uriașă a d-lui N. Iorga pentru cultura românească, a răsărit, de câțiva ani de zile, și o ramură nouă, cu un nume deosebit: Școala de misionare. De multe ori acum acest nume se întâlnește prin ziare. Dar în goana aceasta a vieții, când știrile îți vin cu duiumul și nu ai vreme să privești ceva mai îndelung sau să ceri lămuriri, asemenea știri îți trec iute pe dinainte, ca o pânză de cinematograf, fără să fii lămurit mai din plin ce cuprind. Deci de multe ori cititorii vor fi citit despre acea școală de misionare, fără a fi putut afla mai cu temei ce fel de misionare s'o fi crescând acolo. Cuvântul „Misionar“ însă, e întrebuițat mai mult în înțeles religios, așa că poate unii se vor fi gândit că se ridică acolo o oaste de misionare ale Evangheliei. Cu toate acestea uneori se mai citește alături și cuvântul „culturale“, adică „misionare culturale“. Aceasta însă face mai mare nedumerirea și deci cu atât mai mult poate că cineva se întreabă ce soi de misionare or fi acelea?

Pentru pricina aceasta, noi vrem să dăm aici câteva lămuriri, pe care le culegem și noi de aiurea, pentru a se ști că misionarele dela Vălenii-de-Munte nu sunt misionare religioase, dar îndeplinesc totuși o chemare frumoasă, de răspânditoare ale bunelor învățături, lucrare pe care trebuie s'o prețuim și ca oameni ai Bisericii. Și credem că lucrarea lor, dacă e o lucrare mirenească și care nu are religiunea că cea întâi țintă, nu este însă o lucrare închisă față de religiune, nici protivnică ei, pentru că și prin religiune se face lucrare culturală. Deci pe acest teren ne putem socoti ca buni prieteni.

Intr'o sărbătoare dată la Vălenii-de-Munte în ziua de 12 Iunie a. c., în sala de cursuri a Universității Populare „N. Iorga“, d-șoara misionară *Margareta Hurezeanu* a arătat rostul acestei școale și felul greșit în care lumea îl înțelege.

Ținta școalei de misionare, a zis d-nea sa, este o lucrare vie asupra sufletelor, pentru a le oțeli, a le face să prețuiască cultura și să o răspândească. Pentru aceasta nu se urmărește, ca în celelalte școale, să se dea vrafuri de cunoștințe, ci să se dea cunoștințe îmbolditoare și întăritoare față de multele primejdii care sapă viața obștească din țara noastră. Lumea caută traiul bun și nu se sinchisește de laturea curăției sufletului care trebuie să cârmuiască această viață. Înțeleg însă de un asemenea șivoi nenorocit, trebuie să avem

suflete în stare de a se împotrivi. Aceste suflete trebuie să fie stăpânite de vederi largi, în stare a judeca împrejurările, și gata a le sta împotriva.

Nu se poate face niciun pas înainte pe calea vieții înalte și vrednice, dacă familia nu dă copiilor bună creștere. Această creștere, mai nainte de toate, trebuie s'o dea mamele. Prin aceasta, ele au în mâna lor soarta generațiilor de după noi. Deci un neam atârnă de câtă minte, seriozitate și iubire vor avea mamele lui.

Aici e rostul școlii de misionare. Ea urmărește ca, peste cunoștințele pe care le dă școala Statului, „care de cele mai multe ori e searbădă, uscată, încâlcită și împrăștiată“ (*Cuvântul*, 17 Iunie a. c.), să dea un mănunchi de cunoștințe bine întemeiate, care să se simtă în lucrarea foastelor școlărițe și să le dea temeinicie în viață și să ajungă prin ele a fi ființe de bună pildă și pentru celelalte femei.

Școala nu urmează o programă croită din bucăți luate de ici și colo, ciupite după felurite programe de aiurea ci-și alcătuieste lucrul ei după trebuințele culturale și morale ale țării noastre, deci este o izvodire a sufletului nostru propriu, nu un împrumut de aiurea.

În această școală nu se dau note, nici examene fiindcă aci fiecare lucrează după râvna sa și numai cât este călăuzit de un mănunchi de profesori inimoși și luminați, care lucrează din bună voia lor, nu puși de cineva. Aci este o lucrare împreună a școlărițelor și a profesorilor, pentru cunoașterea și dezlegarea cea mai nemerită a problemelor sufletești privitoare la țara noastră.

Iată o lămurire îndestulătoare despre ce este Școala de Misionare dela Vălenii-de-Munte, care poate folosi cititorilor noștri.

Urmașul d-lui Nichifor Crainic la „Cuvântul“

Cei mai mulți cititori ai acestei reviste vor fi cunoscând ziarul „Cuvântul“ drept un organ în care se întâlnește o notă nouă, care-ți amintește de ziarele de acum mai bine de 20 de ani, *Apărarea Națională* și *România Jună*. Acelea însă erau prea mult numai culturale, n'au putut trăi, pe când *Cuvântul* trăiește și crește. El este cultural, dar este și social și politic și e scris cu o vigoare rostită mai bine prin întrebuițarea cuvintelor românești, pe care scriitorii știu să le găsească, și prin croirea unei fraze scoase din simțul pentru limba noastră. Din acest punct de vedere, *Cuvântul* e foaia cea mai românească, fiindcă se adapă dela o vână adevărat românească. Se înțelege, nu spunem lucrul acesta în absolut, dar graiul românesc de baștină se găsește în mare parte în articolele vâjjoșilor scriitori ai *Cuvântului*.

Altă latură a acestui ziar, cași a celor două de odinioară pomenite mai sus, este ținută de cuviință și înaltă prețuire adusă religiunii țării și, în deobște, simțul viu pentru moralitatea obștească, care zbucesc neoprit în multe articole. Câte lucruri din racilele sufletești ale acestei țări n'a fost înfierate cu condei de foc, cum, de pildă, fapta Societății Scriitorilor Români, care au deschis trattir de jucat la noroc în Constanța! (*Cuvântul* dela 17 Iunie a. c.).

Încă un semn deosebit al acestui ziar e că e scris de oameni de carte, pe când știm că la multe ziare nu întâlnești decât rar un scris izvorât dintr'o cultură mai deosebită. La *Cuvântul* însă ai înainte oameni duși de cugetări studiate și hrânite neîncetat prin urmărirea căilor învățurii.

Din punctul nostru de vedere mai apropiat, acest ziar a strâns în jurul lui scriitori care se închină în fața însemnătății tradiției pentru viața națională. Ei prețuiesc Biserica și religiunea și dau toată luarea-aminte chestiunilor de credință. În niciun ziar din vremea de acum în țara noastră nu s'a scris atât de mult despre Biserică și religiune ca în acesta. În această privință, el și-a avut un scriitor care anume a urmărit materiile religioase, ca un specialist al redacției pentru această latură: d. *Nichifor Crainic*. Biserice Ortodoxă a fost apărută mai în deosebi, și dacă și Biserica uniata s'a putut bucura de a vedea în coloanele lui articole binevoitoare pentru ea, totuși ziarul *Cuvântul*, datorită lui Nichifor Crainic și prietenilor lui, poate fi socotit ca un ziar ortodox, bine înțeles cu mișcările slobode ale scriitorului care scrie cu vederi neîngrădite și uneori deosebite de ale preoților și cu care, firește, nici noi nu ne învoim totdeauna. În de obște însă, acest ziar și-a avut pe el și-și are pecetea ortodoxă. Din această pricină, trebuie căutat în deosebi, de preoți, cu bucuria că au un organ ortodox, în care pot găsi ascultare pentru problemele Bisericii noastre și urmărirea lor. În mijlocul unei ținute molatece și fără un interes deosebit pentru religiune, cum e în presa noastră, *Cuvântul* a îndrăznit să puie apăsător problema religioasă și să stea tare pe câmpul discuțiilor, cu acest steag desfășurat bărbătește.

Dar Nichifor Crainic a plecat dela *Cuvântul*. Numirea sa ca Secretar General al Ministerului Cultelor, în guvernul Generalului Averescu, l-a luat dela amestecul zilnic în treburile de cercetător prin ziar a câte se petrec în lume.

Apoi atunci era să rămâie coloana bisericească fără un scriitor anume, care să se ție de dânsa și să ducă înainte lucrarea de spunere în larg a cuvintelor închinete Bisericii?

Nu. În locul lui Nichifor Crainic, a eșit la iveală alt scriitor, nu mai puțin inimos ca cel dintâi, următor de îndelungă vreme a chestiunilor religioase și încă împătimit de frumusețea lor și prețuitor hotărât al însemnătății lor pentru viața neamului.

E vorba de *Nae Ionescu*, conferențiar de logică la universitatea din București, bărbat care, fără a fi teolog în înțelesul de a avea diplomă de teologie, este însă teolog cu inima și cu o foarte amănunțită pătrundere în fel de fel de chestiuni religioase. Condeii său se simte acum viu și sănătos în coloanele *Cuvântului* și putem avea bucuria că, prin intrarea sa în redacție, nu a scăzut cu nimic grija ziarului de a urmări treburile Bisericii și cugetarea ei. Deși mai desprins în judecățile sale de socotințele pe care le-am avea noi, ca teologi cu slujire bisericească, totuși simțul pentru

tradițiune și păstrare a puterilor vii ale Bisericii zvâcnește viu în scrisul noului redactor. Noi socotim că însăși urmărirea acestei lucrări și atingerea sa mai vie cu unele laturi ale vieții bisericești dela noi îl vor lega și mai strâns de unele vederi, în care a fost până acum mai slobod ca noi, cum este cu graiurile binevoitoare pe care le-a rostit față de Biserica uniata. Să mai treacă vreme și va fi învățat mai bine, nu despre ce a fost odată Biserica uniata a noastră, ci despre ce este acum, un așezământ de oameni foarte gâlcevitori și care caută ceartă cu lumânarea.

În articolele d-lui Nae Ionescu, se bagă-de-seamă o adâncă citire în unele laturi ale chestiunii religioase. Dar, din pricina aceasta, când scrie despre ele, prea le trece în zbor, fără să dea amănuntul lămuritor. Iși are terenul său cunoscut, pe care nu și alții îl cunosc la fel, și de aci oarecare o întunecime. Un singur cuvânt spus despre un amănunt care-și are rostul lui, rămâne ca un semn de întrebare pentru cititorii care nu sunt introduși în acele amănunte. De multe ori, trebuie să fii prea specialist, ca să prinzi în întregime ce vrea să spuie d. Ionescu. Din punctul acesta de vedere, d. Crainic era mai limpede și mai precis. Nu că d. Ionescu n'ar avea precizuni vi și izbitoare, dar nu e pretutindenea așa. Și pentruca să nu înotăm și noi imprecizuni, să luăm pilde. Iată art. din rubrica „Duminica” dela 12 Iulie c., în care e vorba de epistola III a Sfântului Ioan. E un art. care te lasă nedumerit, fiindcă nu știi ce vrea autorul să dovedească prin el. Poți desface ceva, dar trebuie să te apuci să tâlcuiești. Apoi scrisul nu trebuie să te supuie la asemenea ne cazuri, mai cu seamă când o vorba de ziare, pe care abia de ai vreme să le citești. Și ce este acea citațiune din Ioan pe latinește? Și de ce numește Biserica „anti-mund”. Ce voiți să înțeleagă lumea dintr'o asemenea vorbă?

După ce toarnă o bucațică cu litere mai mici, fără să o înțelegi de e citațiune sau ba, zice, începând un aliniat nou, „Așa Bonavia”. Dar ce înseamnă acest „Așa Bonavia”? Să fie: așa zice *Bonavia*? Abia dacă înțelegi că acest Bonavia e un nume de autor. Și s'a întâmplat ca eu să-l am, să controlez în carte și să mă îndreptez că bucata de mai sus este o citațiune.

Apoi prea mult chin, domnule urmaș al lui Nichifor Crainic, pentru un art. de ceva peste $\frac{1}{2}$ de coloană. Cine a citit art. acela, fără îndoială că a rămas uluit.

Trebuiește lumină și înțelegere, să curgă cugetarea lină și nestingherită, printre maluri ademenitoare prin sprinteneală și lunecarea lesnicioasă a vorbelor.

Că să fim drepți, trebuie să spunem că aceasta nu e o stare statornică, ci numai că te întâlnești cu fășii de întunecime în revărsări pe care le vezi că urmăresc un gând temeinic.

În treacăt, trebuie să spunem că Bonavia nu e citat exact.

În legătură cu aceasta, mai este plutirea în nehotărât despre cuvintele luate dela alții. Nu trebuie să te ștergi pe lângă amănunte, întemeiat pe faptul că tu le știți prea bine și privind înaintea ta cititori care le-ar fi

știind tot așa. O! nu! cititorii n'au cum să știe atâtea lucruri familiare unui universitar.

În nr. dela 30 Iunie a. c., d. Ionescu pomenește de „un fragment dintr'o hotărâre bisericească răsăriteană, răspuns la o scrisoare a Papei Pius IX”. Și adică ce era dacă spunea cine anume a fost acea față bisericească răsăriteană? De ce, ca la poezie, lucrurile spuse tot cu ocoluri, cu năzuința de a te face să ghicești? Trebuie spus verde că a fost Patriarhul Constantinopolului.

Acesta și așa ne este urmașul lui Nichifor Crainic. Noi ne mărturisim fericiți că a fost găsit și că-l avem, cu atât mai mult că avem înainte un bărbat pe care singurele sale studii și porniri l-au rânduit în ceata celor ce scriu graiuri de seamă pentru Biserica noastră. Laturile sale deosebite sunt de multe ori și felul său propriu de a fi, care se simte și în stilul său, cu frazele trunchiate și care trec peste felul drept al scrisului stilistic, dar din granițele căruia omul plin de puterea sa se simte uneori îndreptățit să iasă. E bine că avem un filozof, care a luat asupra sa, cu adâncă încredințare launtrică, chemarea teologului, mișcându-te mai mult prin aceasta decât teologul pornit astfel numai după dâra școliei.

Prin d. Nae Ionescu, *Cuvântul* rămâne tot în făgașul bine croit al ortodoxiei și prin care credem că se va adânci încă și mai mult în drumul acesta.

Cea mai frumoasă faptă de păstor a Patriarhului

Cine privește peste anii de păstorie ai Patriarhului nostru, dela începutul lui 1920 încoace, găsește multe fapte de păstor, la care își poate opri privirea cu plăcere. Patriarhul a ridicat în Senat puternic cuvânt împotriva beției. Prea Fericirea Sa, de asemenea, a cerut ținerea zilei Duminicii. Patriarhul a ținut de rău Parlamentul anul acesta că a pus ținerea de ședințe și în ziua de Duminică. De câte ori s'a auzit cuvântul său în treburi de acestea, creștinii au putut striga cu mulțămire: Iată lucru de păstor, care nu lasă năravuri urâte să se încuibeză în turmă, prin neîngrijirea din partea stăpânirii. În adevăr, stăpânirea poate fi un lucru foarte legiuit și îndreptățit, cu toate acestea ea este organ al intereselor trecătoare, pământești, sociale, de scurtă dănuire, cu chibzuiala de a cumpăni între năzuințele oamenilor. Din punctul acesta de vedere, ea este supusă tuturor înrâurilor din afară și nevoiei de a ține strânși în jurul ei pe cetașii împreună cu care duce cârmuirea. Dar acești cetași au trebuințele lor, poftele lor. Stăpânirea vremelnică trebuie să fie seamă de aceasta, că altfel n'o poate duce. Ca să poți lucra cu mai mulți împreună, trebuie să te pleci și gusturilor lor. E greu să-i păstrezi pe toți în jurul tău, fără să ai grijă de ce bate în inima lor. Aceasta e soarta tuturor adunărilor omenești puse a lucra ceva împreună. Trebuie ca oamenii cari le alcătuiesc să fie toți unul și unul, deci de un mare și sfânt avânt, pentruca ocârmuirea să nu fie stingherită de poftetele fiecăruia în parte. Dar unde se găsește o astfel de adunare

de oameni în alcătuirile Statelor de azi! Astfel de adunări „cu o gură și cu o inimă“ se pot găsi numai acolo unde lucrează religiunea, care face pe oameni să se simtă sub ochiul lui Dumnezeu. Unde ei sunt purtați de un asemenea bold, care desființează cele deosebitoare, pentru a-i topi pe toți într'un singur chiag, numai acolo cârmuitorii se pot întemeia pe o ceată care merge una cu dânșii.

În alte țări (Anglia, America), unde religiunea lucrează mai din plin, se simte puterea ei și în viața politică. În Europa continentală însă mai puțin și de aceea bietele stăpâniri ale Statelor pot merge înainte dacă mai și închid ochii ici și colo la unele păcate ale cetățitorilor, și aceasta cu atât mai mult, cu cât te scori spre Răsăritul nostru, unde înfrânarea socială e mai slabă.

Dar într'o țară, afară de întocmirea ei, mai este întocmirea Bisericii. Față de întocmirea Statului, care este a nevoilor pământești, este a Bisericii, care înfățișează trebuințele adânci ale sufletelor și împlinirea acestora prin legarea lor nu de cele trecătoare, ci de veșnicie. Așa fiind, Biserica nu va avea să fie seamă, ca Statele și ca vremelnicii vâslași dela cârmă lor, de poftetele celor cu care se află în ceată, ci ea, fiind îngrijitoarea turmei creștinești în întregul ei, fiind mamă pentru toți deopotrivă și încă mai îmbrățișătoare pentru cei mai slabi și mai necăjiți, va avea cuvânt ocrotitor pentru ei. Deci, când, din pricina grijilor vremelnice și pentru a-și ocroti cetății, ocărmuirea țării nu e tocmai dreaptă cu unii fii ai țării și e mai cu priință pentru unii în locul altora, Biserica e în tot dreptul ei de a se sili să îndrepte cumpăna strâmbată. Ea trebuie să mijlocească pentru cei nedreptățiți, ba încă să și strige în folosul lor, pentru că ea este organul năzuinței către Dumnezeu și veșnicie, nu către cele de azi pe mâne.

O asemenea faptă a săvârșit Patriarhul nostru în Senat, în ziua de 17 Martie a. c., și deși e mult de atunci, nu-mi iese din minte și nu am liniște până nu o însemnez aici și fac vorbă despre ea. Căci nu trebuie să treacă drept o faptă care se uită, ci trebuie să stea în ochi noștri ca o pildă de faptă pastorală.

În țara noastră se întâmplă multe strâmbătăți, fără îndoială, cași aiurea, unde oamenii sunt împărțiți pe tabere de cârmuire și îndrumați a folosi pe cei din tabăra lor și a trece fără pășare peste cei din altă tabără. Când strâmbătatea se află, unii o apără, înfățișând-o pe cât se poate de ușoară; cei din tabăra protivnică o înegresc cât mai mult. Ceice nu fac parte din nici o tabără și privesc de aiurea, de multe ori nu mai știu în care parte e adevărul, pentru că unii spun prea puțin, alții prea mult. Despre câte lucruri se trâmbează prin ziare că sun păcate mari în sânul stăpânirii, de multe ori nu poți să-ți faci o părere adevărată din ce se scrie. Când e vorba de laudat ceva, e laudat mai mult decât merită; când e vorba de ocărât, se revarsă vorbe grele mai mult decât e adevărul.

Intr'o asemenea stare, cine e mai chezășuit că va spune lucrurile chiar așa precum sunt decât cel din tagma senină a cerului, din slujirea veșniciei? De aceea, când vor vorbi oamenii Bisericii, poți fi cu cugetul mai liniștit că afli adevrul, fiindcă ei sunt purtați de alte bolduri și vorbesc din alte griji. Tot de aceea și Biserica are datoria de a se amesteca, pentru a spune cuvântul de dreptate în încâlcările care aduc strâmbătăți în viață și a îndrepta cumpăna stricată.

De multe ori auzim noi de greșeli care se fac cu îngrijirea pădurilor noastre, mai cu seamă în Bucovina, unde sunt codri străvechi. În ziare se aud țipete în privința aceasta de ani de zile, și mai înainte de război, dar tot așa de mult după război, după ce și Bucovina a intra în ocolul românesc.

Patriarhul a ridicat cuvântul la această chestiune în Senatul României în ziua de 17 Martie din anul acesta, arătând cu cuvânt hotărât care a mișcat, a îngrozit și a bucurat pe cei ascultători și apoi pe toată obștea românească din largul țării.

Patriarhul, în uimirea tuturor, care auzeau lucruri spăimântătoare, a spus cum Românii și creștinii sunt prigonți în lucrările pentru îngrijirea și tăierea pădurilor peste munți; cum, la 31 din cele mai mari cherestele ale noastre, poate cele mai mari din Europa, nu se află în slujbă niciun creștin. Când cei dela cherestele au văzut că Patriarhul vine și urmărește ce se face acolo, ca fiu crescut în acele ținuturi, atunci, ca să nu mai fie acolo niciun român care să poată spune cum se lucrează, au dat afară și pe vreo 5 români, câți se mai găseau acolo, între care și pe nepotul Prea Fericirii Sale. Patriarhul a arătat apoi cum toate poruncile date dela București în folosul țaranilor nu s'au îndeplinit la fața locului. Străinii de neam și de legea noastră se simt sprijiniți undeva, se vede că tot între ai noștri, pentru care cuvânt Patriarhul a strigat în acea ședință a Sfatului Bătrânilor: „... trebuie să recunoaștem că este ceva putred în Danemarca“, adică în România, dacă străinii dela margină nu se sinchisesc de poruncile care se dau dela București.

Când senatorul *Rășcanu*, față de cuvintele Patriarhului, a spus: „Dar Casa Pădurilor ce face“ cuvintele de răspuns ale Patriarhului au căzut greu, spunând că nu aduce vină niciun guvern, când grijile din România nouă sunt așa de multe și nu știi ce să faci mai întâi și-ți scapă multe de sub ochi, dar că „sunt deregători mai mărunți ai acestui minister (al domeniilor), cre nu se supun hotărârilor și care ne dau pradă în mâna dușmanilor țării și neamului nostru“.

Incheind, Patriarhul a spus în folosul țaranilor, care au fost lipsiți de drepturile lor și care n'au căpătat nimic din ce le da legea și din ce a poruncit stăpânirea să se facă pentru ei:

„Nu aş muri liniștit să știu că Patriarhul lor, ajuns aci, nu are tăria să mijlocească, nu favorul, ci îndeplinirea legii agrare, pentru frații și rudele lui“.

Cuvintele Patriarhului au înmărmurit pe ceice le au auzit. Noi însă nu aci vrem să batem, ci să scoatem în buna privire a tuturor fapta de păstor a Patriarhului, care strigă pentru fiii turmei sale. Când multe lucruri se strâmbează și fapta drep'ății se împuținează și gândul cel bun tânjește, ce mângâietor lucru este să vezi pe Păstorul, care-și soarbe din zări înalte avântul sufletului său, că spune cuvântul cel drept și adevărat, pentru a aduce lucrurile în făgașul cel bun și cinstit!

Așa a făcut Patriarhul la 17 Martie 1926, și fapta aceasta nu trebuie tăcută, cași a tuturor marilor ierarhi care s'au simțit datori ca Păr niți către turme lor, de a nu lăsa să se strângă lanțul nedreptății acolo unde ispitele vremurilor întunecă înțelegerea cea adevărată și fapta cea cu bun temei.

Cuvintele Patriarhului au răsunit în totul largul țării și au adus răspuns de îndreptățite laude pentru Păstorul care și-a spus cuvântul său de pe scaunul de judecător al vremurilor și al oamenilor, judecător (cum e în alte țări), care vorbește nu „în numele legii” sau „a regelui”, ci în numele „lui Dumnezeu”.

Cu acel prilej, chiar z'are care stăteau mai reci față de ființa Patriarhului nostru, cum e ziarul *Libertatea* din Orăștie, nu s'au putut opri a-l încununa cu meritate laude, spunândcă Prea Fericirea sa, prin fapta dela Senat, „s'a ridicat nespuse de mult în ochii tuturor bunilor Români și buni creștini. A adus prin vorbirea sa, o mângâiere tuturor inimilor îngrijorate românești, a vărsat în toate un val de căldură întăritoare în credința unui apropiat viitor mai bun, — ne-a făcut bucurie tuturor luptătorilor pentru neam și creștinism.

„Ii aducem pentru aceasta caldă și recunoscătoare mulțumită a tuturor bunilor Români și creștini „(*Libertatea*, 25 Martie 1926).

Așa este și e bine s'o spunem.

Teologi fără teologie

I.

Despre câte tagme de oameni nu se spune că au felul de a judeca lucrurile, după tagma din care fac parte, adică se socotește că mintea omului suferă și ea un fel de deprindere și se pornește pe un anumit făgaș! Astfel, despre avocați se spune că judecă „avocătește”, că judecata lor ar umbla mai abătută dela calea adevărului sau că este mai ușor ispitită să dea în vederea cea strâmbă. Despre omul de școală se spune că vede lucrurile cu oarecare îngrădituri, fără multă slobozenie, ca cel deprins a tot frământa ce spun alții și tot cu programe înainte, adică ei ar fi oamenii drumului bătătorit. Despre militari, cu atât mai mult, se spune că ei judecă și mai strâmb ca alții, pentru că la ei nu merge cu judecata, ci cu porunca. Despre oamenii de socoteli cu numerele de asemenea se spune că ei văd cu multă marginire, că nu prind stări ale sufletului și că nu pot

primi în judecățile lor înțelegeri despre laturi mai subțiri ale acestuia.

Se înțelege, lucrul acesta nu poate fi adevărat până la unul. Dar e firesc să ne așteptăm ca, mai mult sau mai puțin, fiecare tagmă însemnând un chip de lucru deosebit de al alteia în sânul obștei, oamenii ei să fie stăpâniți mai mult de unele gânduri decât de altele și să scoată înainte mai ușor și mai mult ce este în felul deosebit al tagmei. Deci temelia de gânduri pe care se sprijină tagma să răsune în chipul de vorbire și de purtare al fiecăruia, după tagma lui.

Departe de a fi un rău, acesta e un bine, pentru că aceasta ar însemna că fiecare om din tagmă e pregătit pentru tagma lui și că va fi în stare să lucreze între ai săi, potrivit cu mănunchiul de cugetări care alcătuiesc miezul slujirii sale. E mai rău de aceia care sunt una cu tagma, iar cu gândurile foarte străini de ea.

Firește, ar putea spune cineva, pe altă parte, că aceasta ar fi o primejdie, fiindcă ar însemna că oamenii trăiesc atunci ca despărțiți în mănunchiuri deosebite și stau împărțiți pe tagme, cu deosebite feluri de înțelegere a lucrurilor și se înstrăinează. Și e adevărat că aceasta poate fi o primejdie, împotriva căreia trebuie lucrat. Pe de altă parte însă, trebuie să ne dăm seama că viața obștească are în sine puteri și de închegare la un loc a oamenilor care, prin tagmele lor, s'ar răzleți unii de alții și nu s'ar înțelege. O asemenea putere este religiunea, care aduce pe oameni la unime; este cultura în de obște, care lărgeste vederea omului și nu-l marginește numai la cât e ogorul de lucru al tagmei sale. Pe de altă parte, sunt și îndeletniciri care îndreaptă pe om, nu spre vederea în parte, ci spre întreg. Așa este, în șirul conștiințelor omenești, învățătura filozofiei, care este ca o privire din înălțime peste toate despărțirile slujirilor deosebite și a gândurilor înmănunchiate deosebit ale fiecărei tagme. Lipsa filozofiei se cunoaște în chipul cum umblă judecata omenească, fiindcă, fără ea, de multe ori vezi oameni care au destule cunoștințe, dar nu le îmbină cum se cade în judecăți drepte. De aceia dreptate are d. Ministru *Petrovici* al Instrucțiunii care, ca profesor de filozofie, își dă seamă de aceasta și vrea să introducă mai multă filozofie între ramurile de învățatură din liceele noastre.

Și despre învățătura dreptului se spune că lărgeste zarea judecății omenești, pentru că el fiind privirea peste toate întortocheturile vieții oamenilor, peste toate încrucișările de treburi, de griji și nevoi ale vieții, cercetătorii lui au un câmp mai larg peste care se poartă cu mintea. Atâta numai că oamenii de drept, fiind în acelaș timp și avocați, judecata lor suferă nu numai înrâurirea aceasta puternică a privirii peste întreaga obște, ci primește și îmbolditura de a vedea numai din partea interesului. Și oamenii fiind din fire căutători mai mult spre ei decât spre altul, se înțelege că văd și judecă după cum le suflă foloasele și nu primesc numai înrâurirea cea bună a plutirii cu mintea peste toată mișcarea vieții oamenilor.

Și cugetarea religioasă trebuie să fie din acele care

sloboade mintea omului din cătușele folosului și interesului, pentru că ea și mai mult ca altele scoate pe om din privirea numai de ici până colo, numai la cele de azi sau de aproape sau numai la ai mei. Religiuinea mă face să judec nu de azi pe mâne, nu numai după folosul meu sau a celor aproape de mine, ci după folosul tuturor. Ea îmi scoate înainte veșnicia și-mi cere să țin seamă de ea. Prin urmare, prin religiune, sufletul omului e scăpat de înrâurirea turburătoare ale poftelor și intercșelor scurte ale omului sau ale tagmei lui.

Se înțelege, lucrul este întocmai așa, când omul primește cugetarea credinței în toată plinătatea ei, și este vorba aici de acele credințe, care te poartă în lumea veșniciei și care dau înțelegerea sufletului, fiindcă pot fi religiuni în care înrâurirea aceasta e slabă. Dar oricum, mai mult ori mai puțin, aceasta trebuie să fie partea oricărei religiuni, fiindcă toate, pe trepte telurite, înseamnă scoaterea omului din cele înguste din jurul său, pentru a-l pune în legătură cu ceva mai sus de amănuntele vieții sale

Dacă însă pe oamenii de credință nu-i vedem în totdeauna așa cum sună după teorie, nu este pentru că teoria nu ar adevărată, ci pentru că oamenii de credință de multe ori nu iau adâncul credinței, ci numai niște chipuri din afară ale ei.

II

După acest drum lung și cu privire de obște, ia să venim acum la partea noastră, mai apropiată.

Noi suntem oameni de Biserică și de învățătură teologică. Trebuie ca mănunchiul nostru de învățături să străbată tot felul nostru de a judeca, și în chibzuielile și în părerile noastre, să se simtă că am învățat carte bisericescă și mergem strună înainte cu judecățile și cu cântărirea a ceiace se petrece, după vederile studiilor cu care am fost hrăniți. După cum se petrec lucrurile însă, nu e totdeauna așa. De multe ori, cu părere de rău, bagi-de-seamă cum una te-a învățat cartea, iar judecata ta merge cu totul abătută dela ea. Și încaltea, dacă omul ar fi primit această abatere tot cu socoteală, adică dacă învățături de ale sale deosebite l-ar fi făcut să vadă și altfel, în lucruri în care părerile pot fi slobode! Dar abaterile sunt de multe ori urmarea ori a folosului deosebit, ori că te iei și tu lenevos după vederile schimbăcioase ale lumii și zici ca ea, acolo unde trebuia să judeci după tagma și învățătura ta!

Ce fericit ești însă când duhul credinței îl găsești uneori la cei care n'au învățat carte bisericescă spre a se face slujitori ai tagmei noastre, dar care, creștini fiind și adâncindu-se cu mintea în cugetarea Bisericii, au ajuns să-și dobândească un soi de judecată, în lucrurile credinței, care este totdeauna cel firesc al Bisericii!

Noi am avut în totdeauna bărbați al căror fel de judecare a fost deplin potrivit după șocotințele Bisericii, oameni care, fără a fi din tagma bisericescă, au jude-

cat însă treburile Bisericii așa cum șirul drept al șocotinelor Bisericii trebuia să-i îndrumeze. Dar de când România s'a înnoit prin primirea învățaturii din apus, acest șir de oameni s'a subțiat și ai putut auzi pe socoteala Bisericii, gânduri cu totul strâmbe, dela oameni cari socoteau că spun ceva de folos pentru Biserică. Cărarea Bisericii se perduse pentru mulți, chiar pentru oameni din tagmă, dar fără pătrundere a învățăturilor ei, și atunci vorba lor nu mai era călăuzită de zarea neabătută a temeliei de cugetare bisericescă.

În mijlocul unei asemenea stări, iată totuși doi bărbați, dintre credincioșii Bisericii noastre, sutlete care nu fac parte din tagma slujitorilor Bisericii, dar care, dacă păstrează vie legătură cu felul de cugetare al Bisericii, îți dau totdeauna dezlegarea firească și deplin potrivită cu vederile Bisericii, în fel de fel de lucruri ale zilei.

Cel dintâi între aceștia trebuie pomenit d-nul profesor *M. Mihăileanu* dela Pitești, bărbat prea cunoscut între noi, cei ai Bisericii, și al cărui nume se întâlnește foarte des în multe reviste și ziare, și în revista aceasta și în altele, tratând chestiuni de folos sufletesc și dându-ți totdeauna înfățișarea și dezlegarea lor, potrivit cu cea mai curată morală creștinească și descusându-le și pecetluindu-le după vederi cu adevărat creștinești.

Pentru noi este o bucurie și o desfătare, pentru că, într'o lume cu gânduri atât de încrucișate ca azi, când numai cu un duh critic puternic înzestrat și hrănit poți să-ți păstrezi judecata limpede și să nu fii ademenit de cugetări mincinoase,—este un fapt de mare întărire să găsești pe cineva care, în laturea noastră bisericescă, cugetă pe toată cărarea cea bună, încât și Sfinții Părinți, dacă s'ar scula din morminte, ar spune că, în adevăr, aceia este cugetarea cea dreaptă a Bisericii.

Așa e scrisul d-lui Mihăileanu și totdeauna, de câte ori îl găsim iarăși prin vre-o revistă, putem fi îndreptățiți de mai nainte că acolo ai bună dezlegare pentru suflet. Totdeauna, în scrisul său, nu vei găsi un creștin subțiat ori spălăcit, nicio ploconeală înaintea duhului lumii, ci adevărata cale creștinească.

Am spus că este o bucurie, când întâlnești acest scris și o desfătare când îl citești. Putem adăoga că este și o fericire pentru Biserică noastră că are un astfel de cercetător, care aduce totdeauna lucrurile la albia lor adevărat creștinească. Este o înțelegere pentru laturea Bisericii, pe care o găsești atât de rar, chiar la oameni binevoitori către Biserică și chiar nici preoții n'o au totdeauna.

Biserica nu e un așezământ ca oricare altul, care se poate mișca după vederi de azi pe mâne. Ea are mai viu simțul păstrării celor vechi. Oamenii ei însă mai greșesc și se iau ușor după cugetări înoitoare, crezând că fac bine. D. Mihăileanu însă nu face așa. Are foarte viu simțul pentru ce se potrivește Bisericii și ce nu l-am putea numi *psihologul Bisericii*, fiindcă are simțul fin a ce este propriu Bisericii și ce nu, și-și dă seamă îndată dacă organismul ei poate primi cutare învoire ori nu;

dacă poate intra cu îndreptăţire în cuprinsul ei ori afară cu ea. În d. Mihăileanu ai pe omul cu zarea dreaptă, care ştie totdeauna să judece vânturile care vin peste noi şi să le chibzuiască de sunt prielnice ori primejdioase.

Din multele articole pe care le-a scris, iată acum şi pe unul mai proaspăt, în revista *Gânduri creştineşti* a Părintelui *Marin Ionescu* dela Cămbu-cu-Barză din Bucureşti. În nr. 5 al acesteia, (din Iulie a. c.), sub numele de *Indărăt spre Biserică*, găsim cugetările drepte în care ne arată că unele înfăţişări nouă de acum, care încep a foi în jurul bisericilor, precum atenee populare, concerte religioase, care parcă ar lăsa în umbră ceiace e din vechi al Bisericii, precum slujbele ei,—nu sunt semne de o tărie mai mare a credinţei. Şi are dreptate. Căci prin acestea doar se caută a se câştiga mai mult sufletele, pe alte căi decât până acum, încât, cel mult, ele sunt semne bune pentru preoţi că se silesc a face să crească tot mai multe chipuri de lucru în jurul bisericii, dar nu urmează că s'a adăogat ceva pentru credinţă. Ba dimpotrivă, sunt o dovadă că oamenii nu vin la slujbă, şi abia dacă cu alte plăsmuiri umbli să-i mai câştigi. Cu dreptate încheie d. Mihăileanu: «Mai degrabă să ne bucurăm când în biserici, şi fără coruri, vedem mulţime de sfioşi credincioşi stând cu frică şi cutremur faţă de cele sfinte şi sorbind cu nesaţ, fie dulcile şi mângâioasele cântări ale slujbei religioase, fie pătrunzătoarele şi prietenosul cuvânt dela sfârşit al preotului».

D. Mihăileanu cu drept cuvânt se miră când suntem prea molateci faţă de unele fapte ale oamenilor, protivnice Bisericii. Astfel, scrie despre serbările în care se rostesc cuvinte de ocară faţă de credinţă şi când preoţii care sunt de faţă tac din gură: „Se tac în Biserică, mi se pare (scrie d-nea sa în revista numită), prea multe plecaciuni şi ploconeli duhului înnoitor al vremurilor. Aşa fiind, cred că trebuie pusă dinaintea multora încheierea din această foaie¹⁾ :

„Atragem atenţiunea fraţilor preoţi ca să nu se lase ademeniţii de reclamele ce se fac în lung şi în lat prin coloanele gazetelor. Ei să caute să-şi impună punctul de vedere creştin şi bisericesc, în asemenea, cercuri, căci altfel zdruncinăm şi bruma de autoritate morală, pe care o mai avem în faţa bietului norod“.

Şi tot în felul d-lui Mihăileanu, mai avem pe altul. Este Avocatul *Popescu Tudor* din Bucureşti, despre care deseori se pot citi ştiri în ziare, ca despre un bărbat de vie mişcare, oridecâteori e vorba de pornit ceva în slujirea Bisericii.

Deşi tot din plămada bărbaţilor care, fără a fi teologi, au o vie înţelegere pentru ce are de făcut Biserica şi ce se cuvine ei într'o clipă numită, e alt tipar decât d. Mihăileanu. Pe când acela e mai tăcut, mai meditativ, om care priveşte de departe şi acolo îşi făureşte pă-

rerile lui, şi de acolo îşi trimete în scris dovada că simte adânc din colful lui, d. Popescu Tudor e mai puţin omul scrisului, dar e mai mult al săririi vii, deadreptul, în sânul obştii, firea proprie de a se impune adunării şi a lucra prin vorba înflăcărată.

De foarte multe ori, când îl aud vorbind în adunări, numai cât îl privesc cu păşirea sa aprigă şi hotărâtă, îmi zic, omul acesta a şi câştigat pe sfert, ce vrea să dobândească prin vorbă, numai prin scularea sa năprasnică sau prin călcarea sa apăsată către tribună. Iar când îl aud rostind cele dintâi cuvinte, cu o zbuclire năvalnică şi plină de încredinţare, îmi dau seamă cât de mult acestea pun stăpânire pe inima ascultătorului şi-i toarnă în suflet, pe nevrute, simţirea vorbitorului. Glasul lui se rosteşte aşa de cuceritor, încât ce s'a câştigat pe sfert prin călcătură şi păşire, acum se câştigă mai mult de jumătate prin vorbă, privire şi puternică mişcare. Cel de faţă iute intră în felul de vedere al său, atât de vajnic îl înclăşează cuvântul, ca un şivoi.

Fiind om de lucru viu în mijlocul mulţimii, îl vezi la toate adunările noastre bisericeşti, la toate şedinţele preoţeşti sau creştineşti convocate ici şi colo la Bucureşti. Alţii or lipsi n'or lipsi, dar Popescu Tudor să ştiţi că totdeauna este acolo şi niciodată nu este lipsă la cuvânt. Nu din deşertăciunea de a se afla în vorbă şi a nu spune nimic, ci din setea de a lucra, a spune ceva pentru Biserică şi a câştiga sufletele pentru felul său de vedere.

Dacă omul acesta s'ar afla în altă organizare, după care sufletul său suspină, pe care însă n'o are şi fără care nu are lărgimea în care să se poată mişca, ar fi unul din luptătorii şi din cuceritorii de mare croială pentru Biserică. În Franca ar fi fost un Conte de *Mun* sau *Denis Cochin*; în Germania un *Windhorst* sau Prinţul *Löwenstein*, bărbaţi care au bătut din aripi uriaşe penutru Biserică în ţara lor şi i-au clădit temelii sociale de veacuri în sânul Statului. La noi, cu recrutarea oştirii bisericeşti încă slabă, cu minţi nedepinse a vedea lucrurile în larg, cu vederi primitive de mahala, care, la orice faptă, caută să-ţi scotocească socotelile de folosinţă personală spre care ţinteşti — la noi, acest bărbat luptă din greu, fără mulţi care să-l înţeleagă, cu mai puţin încă gata să-l ajute şi să alcătuiască acea mare oştire, care croieşte temelia legilor şi a mijloacelor pipăite pentru împlinirea gândurilor mari şi sfinte, primejduite a pluti în nehotărâre, fără propteala materiei.

Totuşi zbaterea sa îndelungă pentru treburile Bisericii noastre nu putea trece fără a fi băgată-în-seamă şi de aceia s'au găsit şi fiinţe care l-au preţuit. Intre cele dintâi, a fost Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta Societăţii Ortodoxe, care a şi căutat să-l aibă în comitetul central de cârmuire al Societăţii. Aci, îl văd de multe ori având rostul pe care îl are şi d. Mihăileanu în presa bisericească. E totdeauna un îndreptător spre laturea curat religioasă şi creştinească a măsurilor de luat. De multe ori se fac unele socotele

1) Foaia în care d. Mihăileanu zice că se arată cum, la o serbare, s'a rostît poezia lui Vlăduţ „La Icoană“, nepotrivită pentru astfel de prilejuri şi cu cugetări jignitoare pentru credinţă, iar preoţii care erau acolo au făcut.

greșite din partea cârmuirii, de pildă, se greșește cu punerea de serbări la vreme de post, sau se pun la cale serbări cu întocmiri care nu se pot îngădui creștinește, în sfârșit, în lumea înstrăinată de religione, cum e azi la noi, de multe ori, cu gândul cel mai bun, nu bagi-de-seamă greșala în care cazi, după socoteala creștinească. Popescu Tudor însă e neîncetat acolo unde trebuie, pentru a arăta ce trebuie făcut și ce nu. El este termometrul nostru creștinesc care spune ce măsură este de primit creștinește și ce nu. Și în toate acestea, are linia dreaptă a cugetării adevărate, încât cu bucurie văd cum unii creștini o nemeresc bine pe cărarea aceasta și sunt cu adevărat teologi fără teologie.

Unei asemenea vederi exacte i se datorește găsirea formulei fericite, care are noroc și răzbate. Astfel, în luptele noastre, când cu votarea Constituțiunii României Noi, când trebuia să căpătăm neștirbită formula că Biserica Ortodoxă e Biserica dominantă a Statului Român, unii din bunii ortodocși se lăsaseră mai moi și se învoiau și cu formulări mai puțin hotărâte pentru Biserica Ortodoxă. Dacă formula noastră totuși a izbândit, eu nu șovăiesc a spune că aceasta e, în cea mai mare parte, datorită lui Popescu Tudor. Căci el nu s'a muiat o clipă, a stârnit organele noastre bisericești, a pus la cale adunările noastre, a îmboldit viu Societatea Ortodoxă, a vorbit cu o înflăcărare căreia nimic nu-i mai sta împotriva și a găsit formula pe

care alții n'o găsiseră: Biserica Ortodoxă a dat naștere Statului românesc, fiindcă, dacă Românii s'au întocmit în Stat aparte, pe vremea întemeirii principatelor, este că ei se simțeau sufletește una, prin unificarea în care-i plămădise Biserica Ortodoxă. Mai pre sus de orice, ei se simțeau oameni de aceeași credință, cu aceeași cârmuire sufletească. Puterea de închegare a lor într'un tot era Biserica și de aceia cu drept se poate spune că Biserica Ortodoxă este născătoarea Statului românesc.

Formula aceasta, pe care nimenea n'a spus-o așa în acele vremi de luptă, a spus-o mai întâi Popescu Tudor, și apoi și-a făcut drum și a fost auzită și în cuvântările rostite atunci în Senat, și a avut urmare și Biserica Ortodoxă a biruit.

Noi suntem fericiți că putem spune aceste cuvinte acum, ca un act de dreptate, și a face pe cititori să cunoască mai de aproape două chipuri deosebite ale Bisericii noastre, chipuri de mare merit și pe care le va întări Dumnezeu ca să poată sluji și de aici încolo Biserica lui, ca *teologi fără teologie*, cu atât mai mare merit, că n'au fost formați, dar s'au format și sunt acum luptători de un nou soi și de mâna întâia în Biserica noastră, oameni siguri de drumul lor și care pot îndruma și pe alții.

Arhim. SCRIBAN

EXTERNĂ

Arhiepiscopia Kiprului

către

Prea Sfințitul Mitropolit Primat al României, Domnul Miron, iubit frate în Hristos, trimitem frățescă sărutare întru Domnul.

Prea Sfințite,

Cele două copii, de pe scrisorile sinodale ale Prea Sfinției Voastre, cu Nr. 7 și 29, dela 10 și 16 Ianuarie 1925, către Patriarhia ecumenică, au fost primite de noi, prin guvernul englez, foarte târziu, după luni întregi.

Și fiindcă acestea sunt scrise în limba română, pe care, din nenorocire, nu o cunoaște nimeni în Kipru, pentruca să fie traduse, a trebuit, să le trimitem afară și pentru aceasta a trecut nu puțin timp.

Din această pricină, forțamente răspunsul nostru a întârziat.

Comuniunea duhovnicească între Bisericile ortodoxe surori este o datorie, poruncită nouă de Domnul nostru Iisus Hristos și de către Biserica Sa cea Sfântă, și fiindcă, în acest duh, prea sfânta Biserică a României are nobleța și bunătatea, ca să comunice neconținut cu Bisericile ortodoxe surori, comunicând tot ce crede că poate contribui la progresul general al Bisericii, lucru pentru care este vrednică de toată lauda, facem frățescă rugămintă, către dragostea Prea Sfin-

ției Voastre ca, de acum înainte, orice scrisoare pe care veți avea bunătatea să o trimiteți Bisericii autocefale a Kiprului, să binevoiți a trimite împreună și o traducere a ei, într'una din limbile europene mai răspândite, cum ar fi cea engleză, franceză, germană și chiar italiană și aceasta pentruca, luând cunoștință la timp de conținut, să putem răspunde după datorie la toate chestiunile, cari se propun de către Prea Sfinția Voastră și Sf. Sinod al Bisericii române.

Revenind acum la scrisorile amintite mai sus și mulțămind Prea Sfinției Voastre, că ați binevoit a ne pune în curent cu chestiuni bisericești de o așa de mare însemnătate, Vă comunicăm cu bucurie că acele scrisori au fost aduse înaintea Sf. nostru Sinod al arhierilor insulei, și au fost studiate, cu foarte multă atențiune.

Și în ceiace privește prima chestiune, privitoare la valabilitatea hirotoniilor Anglicane, s'au ocupat cu ea și Biserica Kiprului, sesizată fiind, de către Patriarhia ecumenică, ca să-și dea părerea asupra acestei chestiuni. Rezultatul studiului în întregime asupra acestei chestiuni îl transmitem Prea Sfinției Voastre în traducere, pentruca astfel să luați cunoștință despre părerile Bisericii Kiprului privitoare la această chestiune, întrucât și dragostea Prea Sfinției Voastre a binevoit a ne pune în curent cu părerile Bisericii române asupra acestei chestiuni.

În ceiace privește cealaltă chestiune, despre care tratează scrisoarea răspuns a Prea Sfinției Voastre, către Patriarhia ecumenică, adică despre adunarea Sinodului ecumenic și despre temele și chestiunile, pe care Biserica română le crede vrednice ca să formeze obiectul discuțiilor acestui Sinod ecumenic, precum și chipul în care fiecare biserică autocefală ortodoxă ar putea să se prezinte cu ele îndeajuns de pregătite, prea sfânta noastră Biserică, fiind de acord în linii generale cu cele ce Biserica română a comunicat, către marea Biserică, privitor la această chestiune, a remis părerea sa răspuns Patriarhiei ecumenice, fiind sesizată de aceasta, prin proiectul schiță, ce i s'a trimis privitor la chestiunile, cari urmează a se discuta în Sinodul ecumenic.

Biserica noastră a preconizat o înțelegere prealabilă între reprezentanții tuturor Bisericilor, cari adunându-se într'un loc anumit, să studieze, să discute și să hotărască un program comun al lucrărilor Sinodului ecumenic, desemnând totdeodată comisiuni sau persoane competente, cari între timp să studieze în deajuns chestiunile și să depună Sinodului ecumenic referatele respective, ușurând astfel soluțiunile și hotărârile privitoare la fiecare chestiune.

Aproape toate Bisericile par a avea această concepțiune și nu rămâne decât numai să se hotărască locul și timpul acestei conferențe prealabile, care, după cum am zis mai sus, să pregătească terenul.

Din nenorocire însă, din pricina judecăților pe cari Domnul le știe, așa cum stau lucrurile astăzi la Patriarhia ecumenică, după demiterea forțată a Patriarhului ecumenic Constantin al VI-lea, nu este cu putință să se facă niciun demers în acest scop și suntem siliți să așteptăm restabilirea unei stări normale a trebilor bisericești din Patriarhia ecumenică, pentruca, potrivit rânduielilor și obiceiurilor vechi, ea să conducă lucrările, după cum am arătat mai sus.

Să ne rugăm, deci, ca, în nemărginita sa bunătate, Domnul să binevoiască a scurta această anomalie și Biserica să-și reia cu energie activitatea sa, mergând cu isbândă, spre tot ce contribuie la îndeplinirea înaltei și sfinte sale misiuni.

Cu acestea, rugându-ne din inimă ca de sus să se reverse toate bunătățile asupra Prea Sfinției Biserici a României, pe cari așa de mult o împodobeste înțelepciunea Prea Sfinției Voastre și asupra evlaviosului popor Român, iarăși înbrățișăm pe Prea Sfinția Voastră cu sărutare sfântă și rămânem binevoitori frate în Hristos.

Arhiepiscopia Kiprului

1 Iulie 1925

† KIRIL al KIPRULUI

Jubileul unui mitropolit bulgar

Mitropolitul *Simeon* al Varnei și Preslavului și-a sărbătorit în ziua de 17 Decembrie trecut jubileul său de *50 ani de arhierie*. Cu acest prilej, Sf. Sinod din Sofia a hotărât să tipărească o carte comemorativă, unde să fie înfățișată viața și activitatea jubilarului.

1. P. S. Sa Mitropolitul *Simeon* s'a născut în Burgas,

la 9 Februarie 1840, adică pe la mijlocul veacului XIX, când fanariotismul tot mai avea în Bulgaria multă influență asupra vieții poporului și când, pe-ici-colea, începuseră să lucească scânteii de deșteptare națională. Dar întunecul general al îndoitei robii a fost așa de atotcuprinzător, încât orice scânteie, orice lumină de trezire națională se stingea fără să aibă sprijin. Prin sate, mai ales prin centrele locuite de populație compactă de greci, elenismul tot mai stăpânea masele, letargia era adâncă, indiferentismul față de acțiunea națională de desnădăjduit.

În atare vreme, s'a născut mitropolitul de astăzi *Simeon*. Numele lui de mirean a fost *Odiseu*, din care numaidecât se vede influența și moda grecească. Tatăl său, preotul *Nicolae*, a fost bulgar și se trăgea din neamul lui *Ștefan Caragea*. Mitropolitul *Simeon* este de neam amestecat. Tatăl mamei sale a fost greco-albanez. Cea întâi învățătură, tânărul *Odiseu* a căpătat-o în orașul nașterii sale. În anul 1856, isprăvind școala de acolo, după obiceiul vremii, el a fost dat să învețe o meserie: cojocăria. Dar Dumnezeu n'a vrut că tânărul înzestrat cu daruri să petreacă viața sa la cusut și lucrare de blăni. Curând atelierul de cojocărie a fost închis și, cam în același timp, a sosit la Burgas arhierul grecesc din Anhiolo *Sofronie*. După sfatul acestuia, tânărul *Odiseu Pop Nicolov* a fost trimis să studieze la școala teologică din Halki.

De aici începe perioada a II-a în viața jubilarului. Indiferentismul, în ce privește chestiunile bisericești-naționale, dispăre și el devine om de activitate curajoasă și un opostol al libertăților naționale. Împreună cu dânsul, urma la Halki și *Grigorie Nemțev*, mai pe urmă mitropolit al Durostorului și Cervenului (*Rusciuc*). Încă din Halki, *Odiseu Pop Nicolov* a început să manifesteze o tărie deosebită a voinței.

Tocmai pe vremea aceia începură și certurile dintre greci și bulgari în privința dreptului poporului bulgar de a-și avea biserică cu ierarhia ei proprie. *Odiseu* și *Grigorie Nemțev*, împreună cu *Balabanov* (alt conațional, care mai târziu a fost mitropolit la Samocov — *Dositei*) compun centrul, în jurul căruia se strâng mai pe urmă toți doritorii de biserică autocefală. În odăița lui *Grigorie*, cei trei bulgari citeau pe ascuns cărțile patriotice ale truzitorilor de mai înainte și întăreau în pieptul lor flacăra patriotică. Cu mare-băgare-de-seamă urmăreau ei dezvoltarea luptei bisericești.

Prima lucrare scrisă a jubilarului a fost îndreptată contra arhierului grecesc din Vodenă *Nicodim* (1862), intitulată „*Bulgarii și predica grecească*”.

Școlarii greci din Halki, aflându-i pe cei trei că sunt bulgari și că tind spre emanciparea bisericii bulgare, li făceau tot felul de jigniri. Într'o zi, treaba ajunsese chiar la încercare de ucidere. Rectorul grec a refuzat de a apăra pe bulgari. Aceștia din urmă se duc la Patriarh la Constantinopol și-l rogă stăruiitor de a se interesa de ce se petrece în Halki. Patriarhul speriat, ca să nu deie un fapt nou în mâinile bulgarilor în lupta lor pentru biserică națională a parte, imediat trimite un

om în Halki și a aranjat, ca elevii-bulgari să fie nu numai admiși, ci și protejați, ca și toți. Această victorie a tânărului O. P. Nicolov a fost pricină ca rectorul școlii să-și dea demisia.

În anul 1863, O. Nicolov termină cursul de 7 ani al școlii teologice din Halki ca „*întâiul între cei dintâi*”. I-au propus să-l trimită în Apus pentru studii pe seama bogătașului-grec Zarifi, dar el n'a voit să se lege cu datorii față de greci, și a refuzat hotărât.

În anul 1863, dânsul s'a dus la Sf. Munte. Fără să-l tundă în monahism, aici l-au primit ca frate cu numele de *Simeon*.

După aceasta îl vedem învățator. Mai pe urmă, între anii 1866 și 1867, începe și cu condeiu în mână să apere interesele bulgare în cearta bisericească. La început a scris în ziarul „Armonia” în grecește. Pe urmă în ziarul bulgar „Macedonia”. În acest din urmă ziar e tipărită și opera lui mai pe larg: „*Studii despre istoria Arhiepiscopiei din Ohrida*”. Ca învățator la Burgas, el pe fățiș a trecut de partea bulgarilor și a fost destituit.

În anul 1869, noul mitropolit al Vidinului Antim l-a luat spre a-l face secretarul său.

În ziua de 28 Februarie 1870, a apărut firmanul de înființarea exarhatului. Simeon Nicolov triumfă, pentru că și el a depus muncă și jertfe pentru izbânda acestei acțiuni. În timpul slujbei solemne, care se săvârșea în Duminica ortodoxiei în biserica Sf. Ștefan din Constantinopol, Simeon Nicolov, după îndemnul arhierilor, a ținut o cuvântare înflăcărată.

El a luat parte și la alcătuirea anteproiectului de statut al Exarhatului.

În Iunie 1870, el, împreună cu mitropolitul Antim, pleacă spre Vidin. Prin Noembrie, acelaș an, primește cinul duhovnicesc. Repede a trecut dela ierodiacon la ieromonah și la arhimandrit. De o importanță foarte mare este scrisoarea cu care Sf. Sinod salută hotărârea lui Simeon Nicolov de a primi cinul duhovnicesc. Vom reda numai o mică parte din acea scrisoare: „Inalt Prea Sfințitul Antim al Vidinului, într'o scrisoare a sa din 9 Decembrie a anului trecut, făcea cunoscut sfântului Sinod Bulgar că, la plecarea spre eparhia Silistrei, v'a hirotonit ieromonah și pe urmă v'a ridicat la treapta de protosinghel. Greu ne este de a vă descrie cu ce bucurie mișcătoare și cu ce inimă curată am primit această veste. Sfântul Sinod bulgar s'a simțit ca reînviat de această știre și el a salutată, în persoana Prea Cuvioșiei Voastre, pe cunoscutul deja dela ani tineri Levit, care, instruit în frica de Dumnezeu și în Cuvântul lui Dumnezeu, fiind încă la pragul porților dumnezeiești, a dat semne vădite de cea mai curată pietate și râvnă fierbinte după adevărul Dumnezeesc și sfânta dreptate”. „D-voastră, se zice mai departe, ați fost totdeauna unul dintre cei mai iubiți fii ai bisericii noastre renăscătoare și ai poporului, pentru care ați depus trudă și jertfă și ați suferit cu devotament de adult.” „Iată pentru ce, spunem mai încolo, Sf. Sinod, cu lacrimi în ochi, vine de a lua parte la bucuria D-v., ca

bărbat distins în toate privințele”. Arătându-se că tânărul duhovnic a fost treaz, cuvios care învață pe alții, blând, având taina credinței și a conștiinței curate și hrănit de cuvântul credinței, în încheiere se exprimă asigurare pentru viitoarea lui activitate cu cuvintele: „D-v. veți fi nu numai o podoabă a preoțimei noastre care se formează deja, ci și stâlp și temelie a credinței și adevărului poporului”.

În anul 1872 (12 Februarie), arhimandritul Simeon, împreună cu noul ales ca exarh Antim al Vidinului, pleacă la Constantinopol. Pe vremea aceea (Septembrie 1872), vine *shizma*. Arhimandritul Simeon stă vreo 6 luni de zile în funcțiune de protosinghel al exarhatului.

În anul 1872, luna lui Iunie, el este ales mitropolit al Preslavului. A fost ales și de slivneni, dar dânsul a renunțat la postul mitropolitan din Sliven.

În ziua de 21 August 1872, este hirotonit în scaunul de arhieru cu titlu de „Preslavschi”.

De aici începe o nouă epocă în viața marelui jubilar. El lucrează în două direcțiuni generale: pentru eparhie și pentru acțiunea națională generală bisericească. În ziua de 30 Noembrie 1872, pornește spre eparhia sa și trimete o pastorală, în care, arătând abuzurile grele ale grecilor și măreția faptei naționale încununată cu succes, laudă pe locuitorii Varnei pentru entuziasmul lor în luptă și face apel către bulgari în noua sa eparhie, să-i fie sprijin în noile probleme pe cari Biserica le are de îndeplinit. La 4 Decembrie, intră în Șumen, întâmpinat cu atâta entuziasm, încât valiul s'a simțit jignit, că pe el niciodată nu l-au întâmpinat așa. Poporul i-a explicat că valiul au întâmpinat de de multe ori, dar Vlădică bulgăresc n'au mai întâmpinat de 500 ani de zile.

Instalat odată în eparhia sa, mitropolitul Simeon începe să lucreze din răspuțeri. Prin Februarie 1873, el a convocat la Șumen un sobor eparhial, spre a discuta cum poporul poate să se ridice intelectualicește. În cuvântarea sa de deschidere a ședințelor, el propune trei lucruri: ajutor financiar Exarhiei, înlesnire materială preoțimei, și susținerea școlilor. Soborul, tot după propunerea lui, hotărăște a se aranj un pensionat pentru elevii cari aveau să ajungă învățatori și preoți, să se unifice programele școlilor bulgărești, alcătuindu-se statute pentru ele, și, în cele din urmă, să se convoace o conferință a învățătorilor pentru ziua de 12 Aprilie 1872. *Această conferință, care a fost convocată și prezidată de I. Pr. Sfințitul Simeon, este prima conferință a învățătorilor, după robia de 500 ani sub Turci.* În această conferință, după propunerea făcută de dânsul, s'a hotărât să se facă, din partea învățătorilor orășanești, o anchetă asupra stării școalelor și bisericilor prin sate. S'a înființat și o supraveghere — un fel de inspectorat bisericesc-școlar. A fost de asemenea hotărât a se strânge un impozit pentru școli.

Încă de la anul 1872 (25 August), Mitropolitul Simeon a fost un membru al sinodului vremelnic la

Constantinopol. În 1874, când se formează primul sinod regulat, el a fost ales membru sinodal.

40 ani întregi el neconținut ia parte în ocârmuirea supremă a Bisericii. De trei ori a fost Președintele Sfântului Sinod (1883—1885, 1885 și 1902—1905.) Nu mai puține servicii a adus el la deschiderea și întocmirea școlii teologice din Ortachioi, al cărei comitet l-a prezidat mai mulți ani pe rând.

De câțiva ani încoace, mitropolitul Simeon nu ia parte la ocârmuirea supremă a bisericii. Puterile sale el le pune în lucru pentru eparhie. Eparhia Varnei și a Preslavului este cea mai bine organizată și ocârmuită dintre toate eparhiile diocesei. Acolo sunt create condițiuni frumoase de activitate folositoare pentru preoți de a instrui pe enoriașii lor. Această muncă pentru întărirea misiunii culturale și de binefacere în eparhia Varnei, n'a abătut privirea I. P. Sfințitului jubilar dela evenimentele bisericesti generale. Dânsul a manifestat un viu interes în privința soartei Statutului Exarhatului, care, până un grad oare-care, este opera lui. Sub președinția lui a fost elaborat anteproiectul de modificare a Statutului Exarhal, care proiect a servit ca bază de lucru a Soborului Național-Bisericesc în 1921.

În primii ani de la eliberarea de sub Turci, jubilarul nostru a jucat un rol foarte însemnat și în viața politică, ajungând să fie ales președinte al parlamentului.

Dintre lucrările lui literare mai însemnate, sunt: traducerea scrisorilor lui Fotie către țarul bulgar Boris I și viața lui Climent al Ohridei de Teofilact, arhiepiscopul bulgar.

De mulți ani, I. P. S. Sa este membru ales al Academiei Bulgare, iar în ajunul jubileului său, a fost proclamat și membru onorific — titlu, care se dă numai acelor personaje, a căror activitate științifică sau social-culturală este extraordinară.

Protoiereul ATANASIE MAGEAROV,
Superiorul bisericii bulgărești din București.

Comorile Muntelui Atos

În ziarul grecesc *Ἐλεύθερος Τύπος* dela 12 Iunie a. c., d. *Costa Uranis* scrie despre mănăstirile Sfântului Munte Atos și bogățiile lor. Despre Mănăstirea Vatoledului, spune că întrece pe celelalte în măreție și în stilul bizantin. Ușile chiliilor ei sunt totdeauna închise. Viața călugărilor e ferită de orice privire. Străinul care vine să vadă mănăstirea este pus în legătură cu iconomul, cu ajutorul lui, cu portarul, cu bibliotecarul și cu eclesiarhul. Ca să poți vorbi cu starețul, trebuie să ceri audiență cu o zi mai înainte. Oaspetele este primit într'o odaie cât toate zilele, pe pereții căreia se văd portretele împăraților bizantini și a țarilor Rusiei. Starețul totdeauna aduce vorba despre aceleași lucruri: îi pare bine că Grecii își dau socoteală acum despre însemnătatea Sfântului Munte și vin să-l vadă; se plânge că guvernul grecesc a luat Atosului mitocacele pe care le avea în Grecia. Mănăstirile din Sf. Munte și-au

perdut proprietățile pe care le aveau în România și în Rusia; acum li se iau și cele pe care le-au avut în Grecia. Deci viitorul economic al Sfântului Munte e primejduit.

În felurile Mănăstiri, călugării nu vor să arate oaspeților comorile închise în veșmântăriile lor. Se tem ca guvernul grecesc să nu facă un inventariu. Sunt acolo bogății ascunse, pe care nu le vor arăta niciodată, de frică ca nu cumva guvernul să puie mâna pe ele. Comorile cele mai prețuite de călugări sunt moaștele: căpățâni, picioare, mâni, brațe, dăruite de împărați sau de patriarhi. Sunt păstrate în cutii de aur sau de argint. Moaștele sunt cu carnea lor pe ele, fiindcă sunt luate din trupuri îmbălsămate. Se găsesc acolo și bucăți din Sf. Cruce; brâul pe care-l purta Sf. Fecioară, când avea pe Iisus în pânțele; bucăți din smirna și tămâia adusă de magi. După spusa călugărilor, felurile moaște și lucruri sfinte au puterea de a tămădui. Brâul Sfintei Fecioare a oprit dintr'odată întinderea holerei în Constantinopol. Altă rămășiță sfântă stârpește lăcustele.

Între mănăstirile din Sf. Munte, una din cele mai deosebite este cea a lui Simon Petru. E zidită pe o stâncă, de pe care te apucă amețeala. Într'un povârniș scurt, se scoboară până în mare. Stânca e acoperită de o vegetațiune tropicală. Când te uiți la ea întâia oară, îți se pare cu neputință ca picior de om să poată ajunge până în vârf. Mănăstirea pare o porumbărie. Cu toate acestea călugărul care rămâne jos pe mal, se suie pe un turn, strigă într'un megafon cumplit și peste 1/2 de ceas sosesc catării care te duc la intrarea mănăstirii, pe niște cărări foarte înguste, dedesuptul cărora se deschide prăpastia. Dar chiar și în mănăstire, frica nu te lasă o clipă. Străbătând îngustele și vechile cerdace de lemn, care încunjură mănăstirea, sub care se deschide prăpastia și unde zboară mii de păsări, oaspetele se simte cuprins de amețeală, când își aruncă privirea în jos. Picioarele i se moaie de frica instinctivă, ca nu cumva una din vechile grinzi să se fărâme și el să se prăbușească în adâncurile mării de dedesupt.

Enciclica despre calendar în Grecia.

Nu numai la noi, ci și în Grecia, unde de asemenea s'a îndreptat calendarul, Sf. Sinod din Atena a trebuit să dea o enciclică, pentru a liniști duhurile ațâțate. Părți din această enciclică se găsesc reproduse în ziarul grecesc *Ἐμπρος* din 1 Mai anul corect, sub titlul *Οἱ παλαιορθόδοξοι σπεροῦνται τῆς θείας χάριτος* (vechii ortodocși se lipsesc de darul lui Dumnezeu). Enciclica se ridică împotriva acelor care prefac religiunea în unealtă de câștig și folosindu-se de incultura femeilor, ațâță la nesupunere împotriva legilor Bisericii. Până la 1583, a fost numai un singur calendar în toată Biserica din Răsărit și Apus. Niciun sinod ecumenic n'a hotărât că vechiul calendar ar fi să rămâie așa pe totdeauna. Împotriva cugetării de pretutindenea și a încredințării de nerăsturnat din omenirea întreagă, apărătorii vechiului calendar susțin că ziua de 7 Aprilie din anul

1926 corespunde datei de 25 Martie! Dacă s'a îndreptat calendarul iulian, care a fost primit de Biserica Ortodoxă, prin aceasta nu înseamnă că s'ar aproba calendarul gregorian, care totdeauna a fost osândit de Biserica Ortodoxă, mai cu seamă pentru că Grigorie XIII a schimbat samavolnic hotărârile întâiului sinod ecumenic.

Indreptatea calendarului nu este protivnică tradițiilor ortodoxe sau legilor canonice. Tradițiunea ortodoxă hotărăște ca sărbătorile să fie prăznuite la date neschimbate. Dar datele acestea nu sunt o tradițiune statornică, pentru că ele atârnă de cunoștințele omului despre fenomenele fizice. Noaptea și ziua nu atârnă de tradițiune. Fazele lunii și echinopțiile nu atârnă de dânsa. Insemnătatea sărbătorilor și posturilor nu atârnă de vremea când se prăznuiesc și se împlinesc, ci de cucernicia sufletului. De aceia Paștele nu se prăznuiește totdeauna în aceeași zi, și sărbătorile Bisericii adeseori se mută. Apărătorii vechiului calendar sunt vinovați de shizmă și cearcă să târască poporul afară din staulul Bisericii. De aceia Sinodul cu durere declară că, după Sf. Scriptură și sfintele canoane, ei cad în grele vine bisericesti.

Schimbarea calendarului, săvârșită pentru binele poporului, nu a schimbat nici dogmele Bisericii, nici dumnezeiasca liturghie, nici orânduirea sărbătorilor. Patriarhul din Alexandria mărturisește că, în principiu, îndreptarea calendarului e dreaptă și cu puțință, dar cu socoteala ca ea să fie făcută de un sinod. Patriarhul din Ierusalim socotește dreaptă și de toată trebuința îndreptarea pomenită, numai că întârzie punerea ei în lucru, din pricini ale locului. Patriarhul din Antiohia o înlătură, pentru a-și putea apăra turma împotriva propagandelor străine. Indreptarea calendarului a fost primită de șapte Biserici Ortodoxe și n'a fost primită de Biserica sârbească și de o parte din Biserica rusească.

Enciclica se încheie cu această declarațiune solemnă: „Hotărârile Bisericii sunt cu totul obligatoare. Cine nu se spune lor, nu mai face parte dintr'însa și e lipsit de mijloacele harului lui Dumnezeu, e shizmatic și se desparte de Biserică“.

Protivnicii noului calendar sunt numiți *ortodocși vechi*.

Biserica din Rusia și noile erezii

Sub titlul acesta, ziarul 'Ελευθερον Ι.η.μα din Atena (22 Iunie a. c.), scrie un articol în care se cuprind următoarele:

După despărțirea Bisericii de Stat, n'a încetat războiul nemilos pornit de soviete împotriva Bisericii rusești. Un fior a străbătut toată Rusia, când, la 2 Februarie 1918, regimentele roșii au împrăștiat cu mitraliere procesiunile credincioșilor. În 1926, sovietele au oprit cu asprime pe părtașii lor de a face zarve împotriva creștinilor. Deci se pare că azi cărmuirea sovietică ar voi să se arate ca ocrotitoare a religiunii. După declarațiunile lui Buharin, „sovietele simțeau ne-

voia, la început, de a lupta împotriva tuturor vrăjmașilor lor. Toate întocmirile politice care năzuiau la întoarcerea vechiului regim, au fost d'solvate și numai Biserica a avut îndrăzneala de a se împotrivi noilor stăpânitori ai Rusiei. Arma Bisericii era înrâurirea ei de veacuri asupra poporului. Mii de membri ai clerului și mii de credincioși au fost jertfiți de turbarea drăcească a sovietelor. Cu toate acestea trebuia să vie o zi în care sovietele să se încredințeze că silnicia și groaza nu puteau ajunge planurile lor. Poporul lua apărarea clerului lui. În loc de a slăbi, simțirea religioasă și-a dobândit puteri nouă în sânul poporului. Bolșevicii au fost siliți să-și schimbe tactica. N'au încetat de a prigoni pe preoți, dar măguleau pe unii din ei, pentru a-i ațâța împotriva Bisericii vechi, înfățișate de Patriarhul Tihon.

Atunci s'au dezvoltat în sânul Bisericii rusești năzuințe autonomiste și au eșit la lumina largă ereziiile și abaterile care în vremea țarismului stăteau ascunse. Bolșevicii au izbutit să stârnească o shizmă în sânul ortodoxiei rusești. Episcopii protivnici Patriarhului Tihon au întocmit *Biserica vie* care, din punct de vedere dogmatic, nu se deosebește deloc de vechea Biserică. Cu toate acestea noua Biserică recunoaște autonomia sovietelor și se roagă pentru ele. Sunt deosebiri de vederi între episcopii apostafi, dar toți sunt una în pornirea de a lupta în potriua taberei lui Tihon. În clipa de acum, clerul rusesc e împărțit. Cărmuirea sovietelor încredințează clerului roș scaunele înalte și bisericile, îngrijind, în chipul acesta, de trebuințele sale economice. Biserica veche, care-și scoate traiul ei numai din ce-i dă poporul, e silită să slăbească împotrivirea, deși ea se bucură de dragostea acestuia. Patriarhul Tihon numea pe episcopii apostafi în zeflema: „generali fără armată“. Poporul rusesc nu vrea rugăciuni dela preoții sovietisti. Bolșevicii au recunoscut Biserica shizmatică autonomă a Ucrainei, în fruntea căreia se găsește bărbați învățați și patrioți, nu numai: decât preoți de profesiune. Ucrainenii au fost vrăjmașii vechii Bisericii. Aceasta lămurește pentru ce și-au putut îndeplini atât de ușor planurile lor de a se desface de Moscva și încercările lor de a căpăta recunoașterea oficială a autonomiei lor din partea Patriarhului ecumenic. În vremea aceasta însă, se ridică erezii nouă, care-și dobândesc ucenici noi. N'a mai fost până acum în Rusia un răstimp de amorțire totală asemenea celei de azi. Ereziiile se răspândesc mai cu seamă în Rusia de meazăzi. Răspândirea lor e urmarea politicii bolșevice, vrăjmașia religiunii.

Amânarea Sinodului Ecumenic Ortodox.

Ziarul Πρωτα din Atena arată pricinile pentru care a fost amânat Sinodul Bisericilor Ortodoxe, care trebuia să se ție în întâia săptămână a Rusaliilor. Patriarhatul Ecumenic își trimesese poftirile sale către feluritele Biserici Ortodoxe. Ziarele începuseră a d scuta chestiunile de care avea să se trateze. Acum se vestește amâna-

rea neașteptată a lui, pentru felurite pricini. E vorba de o măsură de un soi cu totul bisericesc, lăuntric. Sinodul ar fi trebuit convocat mai degrabă la Constantinopol decât la Sf. Munte. În acest oraș, inima ortodoxiei, se ținuseră vechile Sinoade ecumenice. Cu toate acestea guvernul din Angora greu ar fi învoit în capitala sa o adunare de prelați ortodocși, chiar dacă statele ortodoxe ar fi cerut aceasta. Amintirile războiului nu s'au șters din sufletul Turcilor. Afară de aceasta,

convocarea Sinodului la Muntele Atos, într'un teritoriu cu totul grecesc, ar fi trezit preocupările politice ale Turciei. Pe lângă aceasta, Biserica românească ceruse un sinod pregătit, iar Biserica sârbească n'a răspuns la poftirea Patriarhului. De aceea amânarea Sinodului va contribui să se întocmească mai bine programa lucrărilor sale și va da mai bune rezultate pe viitor.

Arhim. SCRIBAN

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

MITROPOLIA MOLDOVEI. Aprilie 1926.

Intrată în cârmuirea Secțiunii Culturale a Consiliului Eparhial al Sfintei Mitropolii a Moldovei, această revistă e acum destul de bogată în materialul de redacțiune, și nu cu material de buletin, cum era în anul trecut.

În numărul pomenit, pe lângă o conferință a d-lui *Vasile Sadoveanu*, ținută la patronul Seminarului „Veniamin” din Iași; pe lângă un articol despre predică, de care vom vorbi, fiind art. cu probleme de seamă, al Părintelui *C. Dron*; mai avem un foarte prețios și însemnat articol, în fruntea revistei, datorit condeiului Părintelui *Valeriu Iordăchescu* care s'a legat să facă revista aceasta o cercetătoare harnică a vieții bisericești.

Articolul său tratează despre *Cardinalul Mercier*, prea cunoscutul ierarh al Bisericii catolice din Belgia, trecut în lumea veșniciei la sfârșitul lui Ianuarie din acest an. Articolul s'a mai tipărit și în revista *Lumea* din Iași și îl avem și noi, chiar în acest număr al revistei, fiindcă face ca cetitorii să ia cunoștință de el într'o măsură mai largă, și credem că această revistă, dacă alt bine nu va fi făcând, dar poate face măcar atâta, să ia cunoștință de câte materii bune se publică în felurite reviste din Biserica noastră de azi (și sunt multe și revistele și studiile bune) și să le facă a nu fi mărginite numai la ținutul în care au eșit la iveală.

Articolul pomenit ne-a fost trimis de Păr. Valeriu Iordăchescu, dar, dată fiind socotința de mai sus, el merita băgat în seamă și fără aceasta și a se pomeni de el ca de un studiu care trebuie să ajungă la o cunoștință mai largă.

Despre Cardinalul Mercier s'a mai scris la noi. Dar numai, într'o latură: ce a făcut el în vremea războiului, în ciocnirile lui cu Nemții care au pus stăpânire pe țara lui. De aici, unii ziarști ai noștri au luat prilej de a face o asemănare cu stările dela noi sau din Biserica Ortodoxă și a înălța chipul Cardinalului Mercier, ocărându-ne pe noi sau Biserica Ortodoxă, că noi n'am fi avut în vremea războiului un ierarh de măsura Cardinalului Mercier, ba încă l-am avut pe Mitropolitul Conon, și de aici s'au pornit unii ziarști cu ocări asupra noastră, iar redactorii dela *Unirea* din Blaj au sărit în sus de bucurie, laudându-se cu un mare ierarh al Bisericii Romei, cum noi n'am avut, și reproducând toate laudele ziarștilor noștri despre Cardinalul Mercier, nu pentru a scoate la lumină prea cunoscutul chip al

Cardinalului, ci pentru ca, prin el, să ne ocărăsoasă pe noi, anume că numai Biserica Romei este ogorul în care pot crește marile chipuri ale Bisericii ¹⁾.

Unul din ziarștii care scria despre lucrurile acestea într'un foileton din *Cuvântul*, foileton căruia i-a venit acum rândul să fie discutat, ne provoca spunând că, fără îndoială, vom tăcea și că nu vom putea răspunde nimic. Cu toate acestea noi avem atâta de răspuns și cu atâtea materiale care ne stau la îndemână, câte nici nu putea bănui acel ziarist.

Dar vine rândul despre aceasta, poate în nr. viitor, că acesta e prea încărcat și aici voim să vorbim de altceva, de cunoașterea chipului Cardinalului Mercier în toată lărgimea lui, nu numai în amănuntul acesta al războiului. Meritul Părintelui Iordăchescu este tocmai că a scos discuțiunea din atmosfera aceia supărătoare, pentru a o îndruma către zări mai senine, anume a arăta cine a fost Cardinalul Mercier în munca lui de profesor și învățat al Bisericii sale, de care însă nu pomeneau ceice scriseseră despre el la moartea lui. Deci cititorii să urmărească partea aceasta și să afle mai din plin ce a însemnat Cardinalul Mercier în Biserica lui, căci însemnătate avea el și fără amănuntul din vremea războiului. Noi tocmai în chestiunea aceasta voim să întindem discuțiunea, pentruca ființa Cardinalului să fie cunoscută în toate frământările vieții lui,

În Biserica Romei, prin anii 1907—1908, a fost marea discuțiune în privința mișcării din sânul ei; zisă mișcarea *modernistă*. În 1907, Papa Piu X a dat vestita encicloică *Pascendi dominici gregis*, în care a osândit părerile unor învățați din sânul său, din care unii au rămas în sânul Bisericii, dar apoi iar au scos la iveală vechile păreri, până ce Biserica i-a înlăturat cu totul. Despre unii din aceștia (*Bonaiuti*, Mai a. c.) am scris în această revistă chiar în anul acesta. Despre mișcarea în sine, am scris pe larg în *Revista Teologică* prin 1908.

Cardinalul Mercier a luat parte la discuțiunea din acea vreme, fiindcă era vorba de apărare învățătura Bisericii sale și el stătea pe terenul conservativ al Bisericii, se înțelege terenul cel mai trainic și mai sănătos.

1) Oho! mai știm noi și altfel de chipuri, al Monseniorului *Sibour*, arhiepiscopul Parisului, împușcat de un preot al lui, și despre care scrie urâte pagini *Vladimir Guettée* în *Souvenirs!*

La Postul Mare din 1908, după cum e obiceiul în Biserica Romei (obicei bun), a dat o enciclică despre modernism, despre care s'a vorbit atunci și care a dat prilej la o polemică.

Intre cei mai de seamă moderniști, era călugărul englez *Tyrrell*, fost preot anglican și trecut la Biserica Romei, călugăr de mare învățătură, cu multe scrieri traduse în multe limbi, bărbat de seamă, despre care însuși Mercier vorbește cu mari laude¹⁾. Acesta, față de enciclica lui Mercier, în care vorbește și despre el, n'a tăcut, ci face un răspuns foarte pe larg, tipărit în 1909, pe care noi îl avem.

În această polemică, se pun chestiuni care ating și Biserica Ortodoxă și este bine să stăruim mai mult asupra lor. Dar nu va fi loc în acest număr, ci nădăjduim s'o putem face în nr. pe August.

Chestiunea este: în care împrejurare dumneata ai chezășia că ai adevărata învățătură a Bisericii? Mercier răspunde: în împrejurarea când te lămurește Roma. În aceasta el combate pe *Döllinger*, învățatul catolic care s'a rupt de catolicism, când s'a decretat dogma infalibilității papale, și a întemeiat vechiul catolicism și a avut întâlnire la Bonn cu Episcopul *Melchisedec* al nostru și cu *Ghenadie* al Argeșului. Acesta nu spune că nu Roma e temelia adevărului Bisericii, ci identitatea de învățătură bisericească pe care o găsim la fel pretutindena.

În această privință, *Tyrrell* are dezvoltări care merită a fi știute, însă, cum am spus, trebuie să le lăsăm pe numărul viitor.

Înainte de a încheia pentru acum însă, vrem să pomenim numai de un amănunt istoric care trebuie precizat față de articolul Părintelui Iordăchescu.

Sf. Sa spune că, atunci când a izbucnit războiul cel mare, Cardinalul Mercier se afla în Roma. După însași enciclica sa de atunci însă, *Patriotism și răbdare*, de care pomenește și Păr. Iordăchescu și pe care noi o avem, urmează că Marele Cardinal se afla în Belgia când a izbucnit războiul, a plecat la Roma pentru alegerea Papii, și s'a întors apoi iar în Belgia. Căci iată ce zice el: „A trebuit să vă părășesc năprasnic, la 20 August“ (războiul însă izbucnise din Iulie) „pentru a mă duce să-mi îndeplinesc cele din urmă datorii către Papa cel venerat și iubit, pe care l-am pierdut de curând, și pentru a-mi plăti o datorie de conștiință dela care nu mă puteam abate, alegerea urmașului lui Piu X, Pontificele care cărmuește astăzi Biserica, sub numele plin de făgăduințe și nădejdi de Benedict XV“²⁾.

Acum este locul să se discute dacă Mercier bine a făcut plecând la o vreme grea ca aceia din mijlocul turmei sale.

*

În ziarul *Cuvântul*, la sfârșitul lunii Iulie c., Păr. Petre Chiricuță, mutat nu de mult din Galați, la biserica *Leagănului Sf. Ecaterina* din București, a început a tipări un șir de articole despre creștinismul d-lui A. C.

Cuza. Profesorul de economie politică dela Iași a tipărit anul acesta o cărticică, în care își arată vederile sale despre creștinism. Aceste vederi sunt altele decât ale Bisericii. Domnului *Cuza* nu-i place legătura dintre Vechiul și Noul Testament. D-nia Sa vrea să săvârșească o despărțire, dar aceasta nu se poate pe temeiul teologiei creștinești. De aceia D-nia Sa se apucă de ocărât teologia creștinească. Un lucru numai: teologia creștinească nu este lucrare întemeiată numai pe părerile oamenilor, ci la fiecare pas se întemeiază pe însuși Sf. Scriptură și pe cealaltă cale a descoperirii lui Dumnezeu care este Sf. Tradițiune.

Păr. Chiricuță lămurește ce fel de creștinism e acesta al d-lui *Cuza* și-l dovedește oă nu este creștinismul Bisericii, ci un curat protestantism, pentru că este propria sa scornitură, în care nu ține seamă de organul pe care însuși Domnul Hristos l-a întemeiat ca să ducă înainte lucrarea Lui, adică Biserica. Creștinism fără Biserică nu se poate; creștinism în care fiecare își scoate înainte vederile lui, ca cel din urmă cuvânt și temei, iar nu se poate. Cel puțin acela nu e creștinismul nostru, ci un creștinism de scorneală personală, adică după metoda protestantă. Ba încă și mai rău, fiindcă protestanții, în ramura lor veche, tot se țin măcar de Sf. Scriptură.

Dovedirea Părintelui Chiricuță, deși oam lăbărțată, adică nu în toate părțile destul de bine strânsă, e însă o lucrare serioasă și inimoasă, cu îndrăzneală creștinească, fiindcă nu e ușor să iei cuvântul împotriva unui șivoi gata a lovi, fără a asculta mult de chibzuială și cumpăneală.

Scrisul Părintelui Chiricuță e așternut pe o înșirare mai lungă, așa oă va trebui să-l urmărim și în luna August. Tot atunci va trebui să ascultăm și discuțiunile care se vor fi pornit despre acest scris. Până atunci, noi declarăm aici fapta Părintelui Chiricuță de vrednică și sănătoasă. E bine că a făcut-o, fiindcă păreri ca cele ale d-lui *Cuza* nu trebuiau să treacă nebagate în seamă și necercetate. Sunt mulți preoți și creștini care urmăresc cu drag mișcarea sa. Bine, însă trebuiau lămușiți ca să nu se simtă una și cu această parte din lucrul său, fiindcă e protivnică Bisericii. A fi creștin, fiindcă așa îți zici; a fi cu Biserica, dar pe de altă parte a avea astfel de idei, de fapt înseamnă a fi împotriva întregii temelii de cugetare a Bisericii. Nu se putea ca, din partea teologilor, să nu se găsească cineva care s'o spuie și să strige când d. *Cuza* spune că „dogma teologiei — ori cât ar invoca pentru dânsa tradiția — are la bază eroarea“ (A. C. *Cuza* *Învățătura lui Isus*, pag. 4; citat după Păr. Chiricuță, *Cuvântul* din 30 Iulie a. c.).

Iată dar că d. *Cuza* pecetluiește toată tâlcuirea Sfinților Părinți drept „eroare“. D-nia sa ne trimete numai la evanghelie prin cuvintele:

„Adevărul învățăturii lui Isus întocmai ca și soarele se impune prin strălucirea lui proprie și nu are nevoie de chibriturile teologiei, ca să fie văzut“ (pag. 6; citat tot după *Cuvântul*)¹⁾.

1. Iată citatul întreg al d-lui *Cuza*:

„Dogmele teologiei creștine, chiar prin destinația lor ca interpretări omenești, sunt supuse unei revizuii continue. O astfel de revizuire poate să fie și concepțiunea mea. Pentru aceasta nu am decât o singură îndatorire: să fac dovada că dogma

1. În numeroasele scrieri ale lui, din cei din urmă zece ani, sunt pagini de o pietate pătrunzătoare, pe care le-am citit cu edificare și de care suntem mulțămitori autorului. Vezi *le Modernisme* de Cardinalul Mercier. Paris, Bloud, 1909, pag. 32.

2. *Patriotisme et Endurance*. Lettre Pastorale de S. Em. le Cardinal MERCIER. Paris, Bloud et Gay, 1914, pag. 5.

Apoi nici cu sistemul acesta n'ai dreptate, fiindcă, dacă te ții de evanghelie, bine ține-te, dar ea te duce tot la Vechiul Testament. „Cercați Scripturile, zice Domnul Hristos și acelea sunt cele ce mărturisesc pentru mine“ (Ioan 5,39).

Nepotrivirea creștinismului d-lui Cuza cu creștinismul bisericesc sărea în ochi din capul locului. Au mai arătat-o și alții, tot în Cuvântul, d. *Nae Ionescu*, iar în *Adevărul* am citit că a arătat-o și Păr. *Bejenaru*, profesor la seminariul din Huși. Despre toți putem spune: Bine au făcut că au arătat, pentruca nu cumva această dără împotriva învățaturii Bisericii să crească în tărie, totuși crezând că se află pe calea cea adevărată.

De altfel calea greșită s'a mai văzut și la alții din ceata d-lui Cuza, precum la *Dr. Paulescu*. Aceasta s'a arătat chiar în această revistă prin condeiul Părintelui *I. Mihălcescu*. Si cad în greșeli chiar și unii preoți. Astfel Păr. *N. Moța*, harnicul și meșterul cârmuitor al bunului ziar *Libertatea* din Orăștie, greșește luând în zeflema povestirea despre Mardoheu, cuprinsă în Sf. Scriptură în cartea Estirei. Vai de mine! dar aceasta nu se poate, că e doar Sf. Scriptură! De ce certurile noastre cu Evreii din ziua de azi să le strămutăm în acele vremi? E cu totul altă stare.

Pornirea pe o asemenea albie nu trebuie să meargă înainte. Ceice au făcut-o să-și ducă luptele lor pentru întărirea neamului românesc pe altă cale, dar să nu bage acolo religia și Biserica. Ele nu pot zice ce zice d. Cuza și ai săi și trebuie să ia ținută protivnică.

Păr. *Chiricuță* și ceilalți au arătat care e calea noastră și trebuie să se ție seamă de luminile pe care le-au adus ei.

* * *

În *Cuvântul* dela 1 Iulie, d. *Isaia Tolan* ține isonul Mitropolitului Vasile dela Blaj care, la congresul Ligii Culturale, ținut acolo în ziua de 27 Iunie a. c., s'a jăluit că școalele Bisericii uniate sunt cu totul lăsate în părăsire și neajutate de guvernele românești de după război.

Aceste tânguieli se aud foarte des, în sprijinul Bisericii uniate, deși nici școalele Bisericii Ortodoxe de peste munți nu sunt mai bine îngrijite decât cele uniate, Biserica Ortodoxă e cu mult mai săracă decât cea uniată, cea cu sutele de mii de jugăre de pământ (ca ale episcopului uniat dela Oradea-Mare) și cu lefuri mari pentru mai mulți canonici decât asesori avem noi la episcopiile noastre. Totuși ziarele românești nu țină pentru Biserica Ortodoxă cum țină pentru cea uniată, cași cum numai aceasta ar fi

teologiei — oricât ar invoca pentru dânsa tradiția — are la bază eroarea.

„Nu-mi rămâne dar decât a supune judecății obștești unele texte pe cari teologia nu le înțelege, le sucește sau le ignorează întâmplător sau voit — și unele fapte cari din cauza aceasta cad deadreptul în răspunderea ei.

„Dogma e dogmă: până când ajungi la absurd, sau te duci la peire, cu dogma.

„Teologia creștină n'a înțeles creștinismul.

„Creștinismul stăpânit de această eroare a teologiei creștine — nu a continuat acțiunea lui Isus împotriva iudaismului.

„Eroarea teologiei creștine a făcut ca iudaismul — desființat de Isus — să-și întindă stăpânirea pe întregul pământ“.

în lipsă, oși cum ea n'ar avea averi și n'ar fi ajutată dela Roma să-și îplinească nevoile.

De ce mai multă ascultare pentru uniați și de ce necunoaștere pentru stările noastre?

Pentru două pricini: 1. Pentrucă la noi este o educațiune, de câteva zeci de ani, de a privi tot spre ce nu e al nostru, de a căsca ochii spre ce vine de aiurea, de a cunoaște mai bine Franția, Germania decât Transilvania sau Basarabia, de a te arăta mai european prin faptul că știi cele de dincolo de casa sa. Uniația nefiind confesiunea ta de scriitor, ești mai cu grijă de ea, ca de tot ce e de aiurea. 2. Pentrucă uniații au în privința aceasta o școală pe care noi n'o avem. Ei au învățat ceva dela Roma, noi nu. Ei știu să se tânguiască, știu să înfățișeze lucrurile așa ca să fie jăliți, pe când noi, fără Roma la spate, nu știm să ne plângem și așa iată că ortodoxul organ care e *Cuvântul* se mai poticnește și el și cade în lațul jelațiilor tioluite cu meșteșug, după buna școală iezuitică pe care o poți căpăta la Roma.

O fi și ăsta spirit latin, cu care ni se tot scoate ochii că l-ar fi având uniația, față de cel slavo-grecesc al nostru?

* * *

În ziarul *Cuvântul* dela 22 Iulie, s'a început tipărirea unui șir de articole cu titlul „Concordatul cu Vaticanul“. În cel dintâi, ni se spune că tratativele pentru Concordat au început din 1920, în cea dintâi cârmuire d-lui General Averescu, când ministru de externe era răposatul Tache Ionescu. De atunci până acum, s'au făcut 12 proiecte de concordat și încă nici până azi nu știm dacă el e încheiat sau nu.

În nr. următor (23 Iulie c.), s'a arătat că concordatul era gata isprăvit sub cârmuirea liberală de după aceea, că era foarte prielnic pentru noi și că nu urma decât să fie iscălit. Dar atunci cârmuirea liberală a părăsit puterea și n'a mai apucat să-l iscălească. Acum înțelegem ce înseamnă vestea care a venit dela Cluj, prinsă de ziare, chiar în întâiele zile ale plecării liberarilor, că d. Al. Lepădatu, fostul ministru de culte, ar fi spus acolo că concordatul ar fi fost încheiat. Era aproape un adevăr. Toate lucrările erau isprăvite și nu mai urma decât iscălitura. Dar acordarea pecetluire a încheierii încă nu fusese făcută. În acordarea știrea spunea prea mult. Acum aflăm cum a mers lucrurile și cum, după ani de tratative, lucrurile ajunseseră la capăt.

În celelalte două numere, care au urmat, ale *Cuvântului* (24 și 25 Iulie c.), s'au arătat peripețiile și dedesupturile politice ale lucrării concordatului. Deocamdată însă iar omte tăcere în chestiunea aceasta și nu știm care poate fi adevărul.

* * *

În *Cuvântul* dela 23 Iunie a. c., se cuprinde un memoriu al studenților teologi care cer dreptul de a urma și facultățile de litere și drept, nu pentru a părăsi proștii, zic ei, ci pentru a putea fi apărători înaintea consistoriilor și pen'ru a putea fi profesori la seminar și de alte materii decât cele religioase.

Studenții au ajuns să facă acest memoriu, pentrucă unirea care li s'a făcut până acum cu trecerea la alto școlii

tăți, a început a fi supusă la îngreuieri. În acel memoriu, se pomenește de o spusă a d-lui *Nichifor Craiaic*, înfățișată cândva în *Cuvântul*, că nu ar putea fi vorba de echivalarea diplomei de seminar cu cea de liceu, ci de a liceului cu cea a seminariului, fiindcă în seminar se învață mai multă carte decât în liceu. E un adevăr spus cu tărie și e bine că a fost spus.

Pe cât ne aducem aminte însă, d. Crainic nu e tocmai prielnic năzuinței arătate de studenții teologi, fiindcă de fapt, sub astfel de cereri, mulți își ascund gândul de a eși mai ușor din cărările spre preoție.

Stai în seminar, cu gândul de a nu te face preot, dar folosindu-te de școala preoției; stai în internatul teologic, cu gândul de a nu te face preot, dar adăpostit în școala preoției; poate că umbli și în străinătate, cu bursa preoției, fără gând de a te face preot, și tot ceri ca, atâta cât ești student teolog, să mai poți urma și altceva, și odată scăpat, iei alt drum. Da, cu sila nu se face și nu trebuie să se facă nimenea preot. Dar atunci nu te folosi nici de seminar nici de bursele teologiei. Odată ce ai simțit că nu ai în tine tragerea-de-inimă pentru preoție, foarte bine, șterge-o.

Eu sunt pățit cu asemenea tipuri, care țineau morțiș să rămâie în seminar. Dar după ce i-am simțit și am curățit școala de ei, când eram director la „Central“, singuri mi-au scris pe urmă că nici nu aveau de gând să se facă preoți. Și totuși poșteau să stea la seminar ca să se folosească de el, numai pentru el...

Suntem și noi pentru slobozenie la studii, dar în acealș timp pentru arătarea limpede a ce e în inimă și pentru alungarea fățarniciei. Mai cu seamă cine e preot, să aibă dreptul a urma și alte facultăți.

* * *

În *Cuvântul* dela 28 Iunie a. c., citim moțiunea preoților către Sf. Sinod, înaintată acestei înalte autorități bisericești, de o comisiune a preoților, în ziua de 22 Iunie a. c., când era deschisă sesiunea Sfântului Sinod. În ea se cere să nu se voteze proiectul de regulament pentru disciplina preoțimii așa cum s'a întocmit, ci să se amâne până la toamnă.

Despre această moțiune, iată ce citim și în *Telegraful Român* (9 Iulie a. c.), organul Mitropoliei din Sibiu:

„Sfântul Sinod a terminat, cum vestesc ziarele, votarea articolelor din proiectul de Regulament pentru procedura instanțelor disciplinare și judecătorești ale bisericii.

„Preoțimea bucureșteană votase, încă la 22 Iunie a. c., o moțiune înaintându-o Sfântului Sinod.

„Preoțimea din capitală, — și de sigur și preoțimea din provincii, — având oarecare nedumeriri pentru felul în care proiectul pomenit reglementează raporturile dintre episcopat și preoțime, a ținut să arate, în moțiunea dela 22 Iunie, toate articolele care, după a sa părere, cuprind nepotriviri, omisiuni etc., rugând respectuos Sf. Sinod să amâne votarea Regulamentului, până la toamnă și să acorde astfel chestiunii toată publicitatea necesară în scop ca, la lumina criticei și în urma contribuției preoțimii, „să se îndeplinească o lucrare durabilă și cinstitoare pentru noi toți“.

„Regulamentul, cu toate acestea, a fost votat de Sf. Sinod, fără a ținea seamă de dorința preoțimii de a-l amâna până la toamnă.

„Dacă regulamentul este greșit alcătuit, aplicarea lui va fi cel mult provizorie. Sfântul Sinod va reveni și va satisface justele cereri“.

Moțiunea cere ca preotul profesor să poată fi judecător bisericesc, ceiace zice că proiectul regulament oprea, deși un profesor aduce cu el mai multă învățătură și deci mai multă putere de judecată; apoi preoții să nu poată fi strămutați după cererea parohienilor, chiar fără arătarea vinei preotului, cum spune că zice proiectul; al treilea, să nu se poată primi împotriva preotului marturi de altă religie.

În considerațiuni generale, moțiunea spune: „Cu o preoțime sărăcită de prestigiu, lipsită de demnitate și fără nicio personalitate, cel mai stălucit episcopat ce s'ar imagina, n'ar putea să realizeze nimic din marile înălțări de suflet la care aspiră biserica. Preoțimea pricepe că aceste bunuri trebuiesc cultivate cu grijă prin conlucrarea tuturor celor trei trepte, pentruca Biserica să devie capabilă să-și îndeplinească menirea sfințitoare pe care o are“.

O! cine ar putea tăgădui acest mare adevăr, că toți cei mari trebuie să fie înounjurați de munca celor mai mici! Unul singur sau câțiva, cu toată puterea lor, cu toată strălucirea, nu pot avea rodire, dacă aceste daruri nu se înrădăcinează în cei mulți, care duc lucrul mai departe. Nu simțim aceasta în fiecare clipă noi, care, fără a fi mari, totuși lucrăm cu munca condeiului și avem nevoie de preoți luminați și înțelegători care să ia scrisul nostru și să-l ducă mai departe, să-l împrăstie, să-l facă a fi citit între credincioși!

La urma urmei, și preoții pot spune tot așa despre credincioși. Trebuie să ne sprijinim pe o mare mulțime de oameni de credință, căci ce ne facem cu o Biserică numai de preoți! În ea sunt trepte de slujbe, dar o singură muncă; sunt chemări împărțite, unele mai mici, altele mai mari, dar o singură Biserică. Niciunul nu e de prisos, ci toți trebuie să trăiască și să se dezvolte cu toată puterea cugețului și darului lor dela Dumnezeu, pentrucă așezământul își trage folos din buna întocmire și înflorire a fiecăruia în parte. Toate păturile ierarhiei noastre și ale Bisericii, toți cântăreții, călugării, paracliserii trebuie să fie ținta grijii noastre, trebuiesc căutați de noi; toți creștinii trebuiesc strânși lângă Biserică, pentrucă atunci episcopatul va avea la îndemână o oaste puternică pe care să se poată sprijini.

Chestiunea aceasta e privită ca un mare adevăr, nu numai la noi, ci și în bine închezata Biserică a Romei, unde ierarhia are o putere mult mai hotărât revărsată peste cei cârmuiți de ea. Astfel citim în însemnatul istoric bisericesc *Albert Ehrhard*: „Când un organism întins se îmbolnăvește, organele cele mai de sus nu sunt în stare să înlătore toate materiile boalei și să aducă însănătoșirea; toate organele trebuie să ajute, trebuie să intre în lucru întreaga putere de viață. Aceasta are însemnătate cu atât mai mult pentru un organism de un soi moral atât de complicat, cum este Biserica romano-catolică. Chiar dacă Papii și-ar fi pus toată

puterea lor pentru săvârșirea reformei, izbânda deplină totuși era legată de lucrarea împreună a tuturor celorlalți membri ai Bisericii¹⁾.

Iată marele adevăr. E vorba de săvârșirea reformei din Biserica Romei în evul mediu. Nici Papii cei cu puterea absolută n'ar fi putut face mult, dacă hotărârile lor nu se întrupau în marea mulțime a celorlalți slujitori. De aceea această Biserică, pe care o vedem în ziua de azi că are o mare înțelegere psihologică în lucrul de a-și ține mulțimile lângă ea, prin mari congrese și procesiuni, este o dovadă că acesta e chipul lucrului. Nu trebuie să perdem pe nici-unul, ci pe toți să-i câștigăm, să-i cultivăm, pentruca, mai lămurii și mai înțelegători, să ne poată da inima lor și să lucreze alături de noi. Noi, cei cu cărțile, suferim grozav din pricină că scrisul nostru nu pătrunde destul. De ce? Din pricină că nu este destul de dezvoltat duhul de ajutorare al silințelor.

De chestiunea aceasta însă cârmuitorii își dau seamă. De câte ori n'am auzit aceasta din gura Patriarhului, în cuvântările Prea Fericirii Sale! Ce este întreaga silință a Prea Sfinției Sale Episcopului *Vartolomei* de a plămădi o preoțime eșită ca din arsenal, tare și pregătită, harnică, luminată și nedomolită, pentru a putea împlini, prin ea, luminoasele sale ținte de înălțare a Bisericii! Orice episcop, cât de harnic, ba încă cu cât mai harnic, se simte dezarmat, când se vede singur la greul lucru al unei cârmuirii eparhiale și încă la croirea unei vieți de adaos pe pe lângă ce a fost.

Iată, iau în mână cuvântarea Prea Sfinției Sale Episcopului *Iustinian* al Cetății-Albe, rostită la deschiderea Adunării Eparhiale din 2 Mai a. c., și pe care o găsim în *Buletinul Episcopiei Cetății Albe-Ismail* pe luna Mai a. c. Ce găsesc aici? Găsesc arătări despre noua lege și noul chip de cârmuire al Bisericii. Apoi știți ce spune Prea Sf. Sa? Zice că, de data asta, nu avem ce înfățișa Adunării,

1. *Der Katholizismus und das XX-ste Jahrhundert im Lichte der kirchlichen Entwirkung der Neuzeit*, Stuttgart, 1902, p. 90.

fiindcă trăirea sub stăpânirea nouăi legi e încă prea scurtă și n'a fost când să se arate urmările ei. Să așteptăm adunarea anului viitor, și atunci să spunem ce a adus noua lege. „Rămâne, deci, zice Prea Sf. Sa, ca în adunarea din anul viitor, să avem un tablou întreg și rotunzit, despre toată mișcarea și activitatea, pe care toți cei chemați trebuie să o desvolte, pentruca noua Lege de organizare, salutată și primită cu atâta însuflețire și satisfacțiune din partea fiecărui fiu bun și credincios al bisericii ortodoxe-române din patria întreagă, să-și ajungă scopul înalt și sublim, acela al creșterii și propășirii poporului nostru pe calea luminoasă a unei viețuiri tot mai religioase... Cine nu înțelege că, pentru a zugrăvi tabloul frumos, trebuie muncă și trudă! Pentru a putea raporta despre spor și progres, trebuie lucrare, trebuie activitate, din partea tuturor celor chemați?!“

Vedeți, Episcopul cere munca tuturor. Pentru a putea spune anul viitor că am făcut ceva, că ne înfățișăm în alt chip sub stăpânirea legii celei noi, trebuiește încordarea tuturor puterilor.

Iată, deci, că unde întrebi, la cei mari, toți își dau seamă și toți spun și cer muncă și iar muncă, a tuturor celor care ne găsim în acelaș mare așezământ al Bisericii.

Prin aceasta, arătarea din moțiunea preoților iese frumos dovedită și se înalță încă și mai mult înaintea noastră ca un mare adevăr. Adevăr, nu numai la noi, oi și aiurea.

Un preot englez, eșind din casa mea acum vreo câțiva ani de zile, mi-a spus aceste cuvinte:

„Nu e nimic că nu ești episcop. Poți face așa mai mult ca un episcop. Că și la noi, nu episcopii sunt acei care stârnesc activitățile și duc marea muncă de plămădire a vieții creștinești și cheazășuiesc înaintarea ei, ci tot marea mulțime a preoților“.

Firește că în Biserica noastră, mai puțin dezvoltată ca activitate și mai nedeprinsă ou duhul de urzire proprie a preotului, episcopatul are mai mare chemare. Cu atât mai bine însă când el se poate întâlni cu o tabără pricepută și luminoasă.

Arhim. SCRIBAN

ȘTIRI

Carte de limba franceză pentru seminarii. —

Limba franceză e un studiu proaspăt în seminariile noastre. Se predă odată, a fost desființat prin legea din 1873, prin cea din 1893 s'a introdus limba germană, iar după războiu s'a introdus și limba franceză. Dar nu sunt cărți de franceză pentru seminarii. Cărți pentru studiul acestei limbi sunt ele berechet și se pot întrebuița foarte bine, întru cât privește învățarea limbii în sine. Dar când e vorba să treci mai departe, se simte nevoie de carte de cetire anume pentru seminarii, ca să aibă materii religioase și nu numai subiecte de tot felul, cum e în cărțile pentru licee.

Această trebuință nădăjduim că se va împlini anul

acesta, căci Arhim. *Scriban*, Prof. *Lăzărescu* dela Sem. Central și d-șoara *Florica Scriban* au în lucru destul de înaintat o astfel de carte.

Concert de cor bisericesc. —

Corul paraclisului arhiepiscopal din Chișinău, sub cârmuirea Părintelui *Harghel*, a venit în București, în a doua jumătate a lunii Iunie a. c. și a dat un concert religios la 22 Iunie în localul Școalei de cântăreți a Sfintei Mitropolii. S'au cântat bucăți de muzică bisericească, armonizate pe patru voci. Cine a fost acolo a putut prețui măestria lucrului îndeplinit, dar muzica sună la urechia noastră ca ceva foarte străin de noi. Fără

îndoială, muzica bisericească a Rușilor e alta decât a noastră. Noi avem muzica Patriarhiilor Răsăritului, pe care Rușii au pierdut-o.

Îndreptare. — În darea de seamă din această revistă, pe luna Iunie a. c. despre moartea Profesorului *Dragomir Demetrescu*, am spus că, din partea Facultății de Teologie din București, a vorbit d. V. *Ispir*. De fapt a vorbit d. Dr. *D. G. Boroianu*, decanul Facultății, arătând pe răposatul ca profesor.

Facem cuvenita îndreptare și, când vom căpăta cuvântarea, o vom și tipări.

Concurs pentru preoția militară. — La 12 Aprilie a. c., urma să se ție concurs pentru ocuparea locurilor slobode de preoți în oștire. Nu știm dacă s'a ținut. Dar cu acest prilej mai putem pomeni de altceva:

Toate eparhiile noastre au azi câte o revistă eparhială, care se silesc a fi din ce în ce mai bune, afară de a Constanței, care a avut, dar nu mai are. În pagina militară a *Universului* însă, citim deseori știri despre preoția oștirii. De oarece acum însă preoții de oștire sunt o tagmă aparte și nouă, în care totul este de lucrat, fiindcă sunt alte metode de lucru decât cele din eparhie, nu ar fi prilej ca și pentru preoțimea oștirii să se înființeze o revistă în care să vedem tratate lucrurile privitoare la slujba lor? Câte sunt de spus din această lature!

Alipire de parohii. — Prin hotărârea ministerială nr. 54906, din 5 Sept. 1925, și prin mijlocirea Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, făcută prin adresa nr. 4040 din 1925, satul nou înființat *Preasna-veche*, atârnat de comuna *Gurbănești* din jud. Ilfov, se alipește bisericește, pe ziua de 1 Ianuarie 1925, parohiei *Gurbănești* din acelaș județ, de care este în apropiere.

Prin hotărârea ministerială nr. 52706 din 24 Oct. 1925, biserica *Sfinții Impărați*, care, prin hotărârea ministerială nr. 30489 din 1925, se dezlipise dela parohia *Popești* din jud. Râmnicul-Sărat, dându-se parohiei nou înființate, *Runcu*, se alipește acum din nou la vechea parohie *Popești* și va fi socotită ca biserică parohială, iar biserica *Adormirea* din *Popești* rămâne filială a parohiei *Popești*.

Prin hotărârea ministerială nr. 47335 din 1) Septembrie 1925, satul *Valea Stânei*, comuna *Luica* jud. Ilfov, atârnat de parohia *Luica*, se dezlipeste dela acea parohie și se alipește la parohia *Nana*, acelaș județ, de care este mai în apropiere.

Prin hotărârea ministerială nr. 43972 din 5 Sept. 1925, întocmirea parohiilor *Nemou* și *Mitrofani* din jud. Vâlcea, se preface în chipul următor: satul *Boul*, satul *Căteaua* cu biserica *Sf. Nicolae* și satul *Racul*

cu biserica filială *Sfinții Voevozi*, se dezlipesc dela parohia *Nemou* și se alipesc la parohia *Mitrofani*.

Prin hotărârea ministerială nr. 43973, din 5 Sept. 1925, biserica filială *Sf. Dumitru* din satul *Sintești*, comuna *Borănești* jud. Ialomița, se dezlipește dela parohia *Coșereni* și se alipește din nou la parohia *Borănești* din acelaș județ.

Biserică de gar izoană. — Noi până acum n'am avut biserici zise „de garnizoană“, cum se află în străinătate, adică biserici care să slujească numai trebuințelor oștirii și să fie îngrijite de organele oștirii. Prin hotărârea ministerială însă nr. 48887 din 2 Oct. 1925, ținându-se seamă că biserica del. Cotroceni, București, a fost lăsată pe seamă Ministerului de Război, drept biserică de garnizoană, s'a înființat, în mahalaua Cotrocenilor din București, o nouă parohie, cu numele de *Cotroceni*.

Dar atunci, ne întrebăm noi: ce fel este „de garnizoană“? Căci ori e parohie și ține de Ministerul Cultelor (după noua lege Mitropolia), ori este „de garnizoană“ și ține de Ministerul de Război și nu mai este parohie și slujește numai oștirii.

Un ziar despre un arhiepiscop. — În ziarul *Cultura Poporului* care se tipărește în Cluj, într'un număr din această lună, s'a tipărit un frumos articol despre răposatul Arhiepiscop *Teofil Râmnicianu*. Articolul e datorit Părintelui *Corneliu Grumăzescu* din Galați. Când îl vom avea, vom scrie despre el mai pe larg.

Arhiepiscop nou. — În ziua de 4 Iulie c., a fost hirotonit Arhiepiscop în Oradea-Mare, Părintele Arhimandrit Dr. *Andrei Magier*, vicarul acelei episcopii cărmuită cu vrednicie de blândul episcop, mucenicul din atentatul dela Senat P. S. *Roman*. P. S. *Andrei*, noul arhiepiscop, fusese ales mai întâi de Sf. Sinod, odată cu P. S. *Titu*, hirotonit mai înainte.

I s'a dat titlul de „Crișanul“, după însăși cererea Prea Sfinției Sale, deși nu este un oraș cu acest nume.

În nr. viitor vom veni cu date mai amănunțite despre hirotonia sa.

Protopopi noi. — Din ziarul *Indemnul* (Iunie a. c.), care se tipărește în *jiblea*, Argeș, aflăm că județul Argeș are acum doi protoierei noi. Unul este Păr. Profesor *Petre Vintilescu*, care și-a trecut de curând doctoratul la teologia din București, altul este Păr. *Gh. Popescu* din Valea Danului.

Societate preoțească la lucru. — În Ploiești lucrează societatea „Caritatea“, a preoților din jud. Prahova, sub prezidența Părintelui *N. Vasilescu*, secretar fiind Păr. *Aurel Popescu*. Această societate și-a ținut adunata generală la 31 Mai a. c. Din darea-de-seamă tipărită, vedem că averea ei se suie la 1,438,588 lei 20 b

1. Știrea pe care ne-o dă Ministerul Cultelor nu cuprinde data. — Nota A. S.

POȘTA REDACȚIEI

Domnului *Corneliu Frizeanu*. București.

Dumneata ești prea pretențios și prea ușor te impresionezi rău. Adică de atâta ești nemulțămît că, între scrierile lui Dragomir Demetrescu, n'am amintit *Explicarea psalmului 50*, iar între ale Arhiereului Teofil „edificatoarele polemice“ din 1911 în număr de 5: raționalism, monism, cauze, idei nesănătoase și criza morală?

Da de unde scoți d-ta regula că, dacă scriu despre cineva, trebuie să pun toate amănuntele vieții lui până la unul? Asta înțeleg când ar scrie cineva o biografie anume, dar așa, la un ziar sau la o revistă, unde încreștez pe răboj faptele zilei, pun ce cred că este mai săritor în ochi din viața cuiva, caut să îngrămădesc cele multe într'un mănunchiu mai strâns.

Dar nu e o judecată vrednică să te mărturisești nemulțămît pentru că din zugrăvitura mea lipsește cutare amănunt. Căci oare cutare amănunt face prețul ori însemnătatea zugrăviturii pe care am dat-o despre Dragomir Demetrescu sau despre Arhiereul Teofil? Lucrurile se judecă în întregimea lor, dacă dau eu o icoană adevărată despre ce a fost omul. O zugrăvitură poate fi uscată, dar să aibă toate amănuntele, după cum poate fi de seamă și dacă e lipsită de un amănunt sau altul. Puterea o face meșteșugul așternerii lucrului în întreg, închegarea lui într'o unime bine chibzuită.

Despre un om pot fi multe amănunte pe care le sari. Căci omul face și bune și rele. Trebuie să pui tot ce știi despre cineva?

Intre Dragomir Demetrescu și răposata Zoe Râmniceanu, care au murit cam în aceiași vreme, a fost odată o ciocnire, în ziua de Bobotează 1917. Mă apucasem să scriu amănuntul acesta, dar pe urmă l-am șters. De! era să pun eu tot ce știi despre un om?

Dacă m'o apuca cineva pe laturea aceasta, va putea găsi că mai lipsesc din scrisul meu și alte amănunte, fiecare după ce urmărește el. Și firește că va găsi, fiindcă e adevărat că lipsesc multe. Inșă cât am așternut eu se înfățișează totuși ca un întreg, luând la scris partea pozitivă a vieții omului.

Eu însumi am scris pe vremuri împotriva lui Dragomir Demetrescu. Era să înșir acum tot ce s'a scris despre el? Firește, când s'o apuca cineva să facă biografie, va trebui să ia toate acestea, fiindcă trebuie cântărit tot materialul care este legat de ființa cuiva.

Eu înșă și așa am scris despre Dragomir Demetrescu și despre Arhiereul Teofil mai mult ca alții. Toate revistele bisericești, fiecare după spațiul ei, au scris mai puțin.

Se putea scrie și mai mult. Se putea lua la analizat scrisul unuia și al altuia. Se poate face și de acum înainte. Iată, dacă voiți n'aveți decât să faceți d-voastră o catalogare amănunțită a scrierilor celor doi adormiți întru Domnul, să le supuneți unei analize de-a-părul, și eu le tipăresc aici și oi avea atunci prilejul să văd și eu dacă d-voastră faceți mai bine ca mine. Merită oamenii atâta cercetare, față de cuvintele d-voastră: „Pentru respectul ce se cuvine unor oameni ca cei de mai sus cred de bine să le amintiți și pe acestea în numărul viitor al revistei“.

Și vă pot spune că Dragomir Demetrescu mai are și alte scrieri, afară de ce ați pomenit d-voastră că am scăpat eu. A tipărit o broșură în timpul Nemților, pe care o am eu pe undeva, dar nu știu unde o fi acum,

în care își arăta oarecare nemulțămiri, despre lucruri încercate în acele vremi.

Altul s'ar putea apuca să scrie câteva împrejurări hazlii legate de viața lui Dragomir Demetrescu. Știu și eu vreo câteva. Altul amintirile lui despre felurite obraze bisericești. Avea foarte multe și interesante. Mie mi-a povestit multe la Constantinopol.

Eu nu m'am putut întinde la toate acestea, ci numai la o parte din viața omului. Mărturisesc că mi-ar plăcea să se apuce altul să scrie ce n'am scris eu. Scriind aici, trebuie să scriu iute și e firesc ca multe amănunte să-mi scape. Neavând casa mea și trebuind să-mi port cărțile de colo până colo, nu am la îndemână cartea când îmi trebuie, și atunci mă mărginesc a scrie din amintire. Așa am făcut și pentru Dragomir Demetrescu și pentru Arhiereul Teofil, neavând timp să stau să răscolesc unde sunt cărțile unuia, unde ale altuia. Și fiindcă e ușor să citești ce a scris altul și pe urmă să-l judeci, acum e rândul d-voastră să scrieți și să vă citesc și eu.

Deci închei și aștept să faceți d-voastră ce n'am făcut eu.

Părintelui **Ioan Nagacevski**, Paroh în Comuna *Țibirica*, oficiul Brevicea, jud. Orhei, Basarabia.

Cartea Părintelui *Chirică* cu cele 30 de imnuri se poate cere la Sf. Sa în Iași biserica Barnovschi, str. Ghica-Vodă.

Părintelui **V. Brâncuș** Paroh în Peștișani, Gorj.

Am înfățișat d-lui Sireteanu cererea Sfinției Voastre de a vi se trimete numerele lipsă: 9 din 1925 și 4 din anul acesta. Vi se vor trimite.

Arhim. SCRIBAN

BIBLIOGRAFII

Mitropolitul **Antonie** al Kievului, **CATEHISM CREȘTIN ORTODOX**, cu o prefață de I. P. S **Mitropolit PIMEN** traducere românească din rusește de *Econ. P. ȚINCOCA*, profesor în Iași. Volum de 203 pag., în formatul cărților de școala. Mănăstirea Neamțului 1925, Prețul 40 de lei.

De mult dorim să înceapă cineva a traduce pe românește din scrierile învățatului Mitropolit pribeag ai Kievului **Antonie**. Acesta e unul din marii teologi a Bisericii Ortodoxe, al cărui nume, încă înainte de război, a trecut de granițele țării sale și e prea puțin cunoscut la noi. Părintele Țincoca, traducătorul de acum, poate a uitat că i-am spus odată să traducă din el. A făcut o faptă bună că a tradus acum și face cinste Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Pimen că patronează asemenea lucruri.

Noi voim să scriem mai pe larg despre această scriere. Acum ne mărginim la atâta pentru a o face cunoscută cititorilor noștri, care o pot găsi la Mănăstirea Neamțului.

Arhim. SCRIBAN

I. Gheorghita

BISERICA ORTODOXA ROMANA

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 8 (545).

August 1926

HRISOSTOM PAPADOPULOS,
ARHIEPISCOPUL ATENEI

CHESTIUNEA VALIDITAȚII HIROTONILOR ANGLICANE*)

Episcopii Anglicani, după cum am spus, au publicat un răspuns amănunțit la Bula Papală, pe care răspuns l-au trimis și Bisericilor Ortodoxe ale Răsăritului. De atunci, și chestiunea validității hirotoniilor Anglicane a început să fie studiată mai pe larg de către teologii ortodocși, și, de către unii dintre ei, s'au adus obiecțiuni deosebite, de cele care s'au adus de către latini.

Din partea teologilor ortodocși, s'au ridicat împotriviri pe motivul că Biserica Anglicană, în Evhologiuul său, recunoaște și săvârșește Tainele în însemnarea proprie a cuvântului, în afară de Botez și de Euharistie. Pentru că, după părerea lor, aceste Taine sunt prezentate mai mult ca simple ierurgii decât ca Taine. Teologii ruși, ca Protoiereul *E. I. Popov* din Londra, Arhiepiscopul *Serghie* al Vladimirului și Protoiereul *A. P. Malțev* din Berlin, au combătut validitatea hirotoniilor Anglicane, pentru că, după ei, Biserica Anglicană nu recunoaște preoția ca Taină sau pentru că tăgăduiește înțelesul mistic al celorlalte Taine¹⁾.

Această obiecțiune s'a sprijinit pe observațiile pe care ortodocșii le-au făcut asupra celor 39 de articole. În art. 25, Tainele sunt definite, nu numai «ca semne ale mărturisirii creștinilor» și «mărturii neîndoielnice ale Harului și binecuvântării lui Dumnezeu», ci și ca «semne reale... prin, care Dumnezeu lucrează nevăzut în noi, nu numai stimulând, ci și întărind credința noastră». O mai exactă definițiune a Tainelor se cuprinde în Catehism și în Mărturisirea «of Commun Prayer and Sacraments», care are valoarea simbolică la Anglicani. În Catehism se spune: că «Taina este semnul extern și văzut al harului intern și duhovnicesc, care ni se dă nouă hotărât de către însuși Hristos ca mijloc prin care primim acest har și garanție, care ne întărește în aceasta». De asemenea, în numita mărturisire, se spune că Tainele «după înțelesul exact a cuvântului», sunt semne externe, definite limpede în Noul Testament, «cu care

se unește făgăduința iertării păcatelor noastre prin harul și sfințirea ce ni se dau și prin unirea noastră cu Hristos». Din acestea urmează limpede că Biserica Anglicană recunoaște caracterul subiectiv al lucrării sfințitoare a Tainelor, deși aceasta nu se definește lămurit în art. 25. Însă acest articol definește numai două Taine așezate prin Evanghelie. Despre celelalte cinci spune că nu trebuie să fie socotite «Taine Evanghelice, pentru că ele și-au luat începutul în parte, prin imitația Apostolilor, nu bine făcută; în parte ele se prezintă ca stări ale vieții încuviințate de Scriptură, dar că ele nu au aceeași fire ca Taina Botezului și Euharistiei, pentru că nu au niciun fel de semn văzut, sau vre-un ritual așezat de Dumnezeu». După această definiție, cele cinci Taine nu sunt socotite nici «evangelice» și nici trebuitoare pentru mântuire și sfințire. Și în Catehism, se recunosc numai două Taine, ca în general trebuitoare pentru mântuire, și felul cum art. 25 se exprimă despre celelalte 5 Taine este mai mult o condamnare.

Teologii Anglicani însă aduc dovezi, prin care arată că, prin cele de mai sus, se scot în evidență cele două Taine, dar că nu se combat celelalte cinci ca nefind Taine. Ei au observat că cuvântul «Taină» a fost întrebuintat de Părinții vechi ai Bisericii în înțeles cu mult mai larg și de aceia nici nu există la ei un număr hotărât al Tainelor; dar că întotdeauna Botezul și Euharistia au fost scoase în evidență. Numărul de șapte al Tainelor a fost hotărât pentru prima dată în secolul al XII-lea. După numiții teologi, Biserica Anglicană dă o deosebită însemnătate celor două Taine și nu combate pe celelalte cinci. Ea are ungera cu sf. Mir, pe care, printr'un ritual deosebit, ce se cuprinde în Evhologiu, și printr'o rugăciune deosebită, pentru comunicarea Darurilor Duhului Sfânt, ea le comunică credincioșilor prin punerea mâinilor Episcopului. După dispozițiunile Bisericii Anglicane, nimănui nu-i este îngăduit să se apropie de Taina Sfintei Euharistii, dacă mai înainte nu s'a săvârșit asupra lui Taina Ungerii cu Sf. Mir. De asemenea, ea are Taina Pocăinței, a cărei dispoziție este înscrisă în Evhologiu, la slujba

*) Vezi Nr. pe Iunie și Iulie a. c.

1. Un catalog complet al literaturii rusești asupra hirotoniilor Anglicane vezi la „I. Malinovski, Teologia Dogmatică Ortodoxă”, Serghief Posad, 1909 (rusește), IV, p. 344 ș. c. I. I. Malinovski personal este împotriva validității hirotoniilor Anglicane.

pe care preotul o face când vizitează bolnavii. Are preoția, după mărturiile incontestabile ale Evhologiului. Are nunta, despre care există în Evhologiu un ritual deosebit. În sfârșit, după *F. W. Puller* și alți teologi, Biserica Anglicană nu are Sfântul Maslu; dar ar putea să-l primească. Redactorii celor 39 de articole au avut în vedere felul cum această Taină (sacramentum exeuntium) a fost schilodit în Biserica latină. Ei nu cunoșteau săvârșirea corectă a acestei Taine care se face în Biserica Ortodoxă. Slujba Tainei Sfântului Maslu a existat în prima Edițiune (1549) a Evhologiului; într'a doua edițiune (1552) Sf. Maslu a fost omis cu desăvârșire, deși, după cum a observat Profesorul Hall, Slujba Sf. Maslu, care se cuprindea în prima edițiune, era socotită corectă, fiindcă, în procesul respectiv de revizuire, care s'a făcut la a II edițiune, se spune că prima edițiune nu cuprindea nimic superstițios sau nepios.

Acelaș profesor declară că vede, cu multă părere de rău, lăsarea afară a Tainei Sfântului Maslu și că va veni vremea, când «tendința generală» pentru restabilirea ritualului respectiv al Sfântului Maslu va lua un mai mare avânt, și aceasta cu atât mai mult, cu cât sunt unii episcopi care păstrează și săvârșesc Sfântul Maslu. Scoaterea slujbei Sfântului Maslu din Molitfelnic este unul din multele exemple, prin care se dovedesc silințele bărbaților bisericești ai Angliei din secolul al XVI, de a se feri tot ce ar fi putut irita mulțimea. Inșă această atitudine, zice Hall, ar fi putut să distrugă tot ce era «catolic». El socotește că cele ce se scriu în art. 25, cu privire la cele cinci Taine, sunt îndreptate împotriva abuzurilor Bisericii latine privitoare la săvârșirea Tainelor¹⁾.

În deosebi, fiind vorba de Sfântul Botez, în art. 27 există ceva nelămurit. «Botezul nu este numai un semn al făgăduinței și simbol deosebit, prin care creștinii se deosebesc de necreștini, ci și semn al renașterii», însă Evhologiu nu lasă nicio îndoială că Biserica Anglicană recunoaște Taina Botezului ca mijloc de renaștere. Aceasta se adevărește și din Catehism și alte texte oficiale. În Catehism se spune: «*Intreb*: Care este semnul extern sau chipul botezului? *Răspuns*: Apa în care cineva se botează în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. *Intreb*: Care este harul intern și spiritual? *Răspuns*: În ceiace privește păcatul de moarte și renașterea întru dreptate, pentru că din fire fiind născuți întru păcat și fi ai mâniei, devenim, prin botez, fi ai harului». După dispozițiunile din Evhologiu, în rugăciunile dela slujba Sf. Maslu,

preotul se roagă lui Dumnezeu, pentru pruncul care se botează, «spală-l și-l sfințește pre el prin Sfântul Duh ca, liberându-se de mânia ta, să intre în chivotul Bisericii lui Hristos... să ajungă în pământul vieții veșnice, pentru ca acolo să domnească împreună cu Tiné în veacul veacului, prin Iisus Hristos Domnul nostru». «Ne rugăm Ție pentru pruncul acesta ca, venind el la Sfântul Botez, să primească iertarea păcatelor sale, prin renașterea duhovnicească». «Dă acestui prunc Duh Sfânt, ca să se renască și să se facă moștean mântuirii veșnice». «Prea milostive Doamne, bine voiește ca, în pruncul acesta, să se îngroape vechiul Adam, așa încât să se renască în el omul cel nou. Bine-voiește, ca să se omoare în el toate faptele trupului și să trăiască și să crească toate năzuințele duhovnicești. Dă-i lui putere și tărie, ca să biruie pe diavolul, lumea și trupul.

«Ne rugăm Ție, primește rugăciunile poporului tău, sfințește apa aceasta și o prefă pe ea, în bae tainică de spălare a păcatelor; dăruiește pruncului acestuia, care acum vine să se boteze întrînsa, plinirea Harului tău și să se prenumere printre fiii tăi cei credincioși și aleși». După ce nașii dau numele pruncului, preotul, repetând numele, procedează la botez și, potrivit cu tipicul din Molitfelnic, dacă capătă asigurare că pruncul poate fi cufundat în apă fără nici un pericol, atunci îl cufundă cu atențiune și îndemănare. Dacă se pare că copilul n'ar putea suporta cufundarea în apă, atunci numai, poate să-l stropească cu apă sfințită. Aceiaș dispoziție există și pentru botezul celor în vârstă. În prima ediție a Evhologiului, se spune că, în cazul când cel botezat se cufundă în apă, preotul îl botează de trei ori (shall dip it in the water thrice) întâi la dreapta, al doilea la stânga și al treilea îl cufundă de tot cu fața în apă.

În amândouă felurile de botez, fie prin cufundare în apă, fie prin stropire, preotul care botează zice: «Te botez în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin». Și după aceasta, în rugăciunea de mulțumire către Dumnezeu, zice: «Prea milostive Părinte, din inimă îți mulțumim Ție, pentru că ai bine-voit a renaște pe acest prunc prin Duhul tău cel sfânt și a-l primi pe el ca fiu al tău prin înfiere, făcându-l pe el mădular al trupului Bisericii Tale. Ne rugăm Ție cu umilință, ca să-l faci pe el să fie mort păcatului și să vieze întru dreptate, și îngropat fiind cu Hristos prin moartea lui, să răstignească pe omul cel vechi și să sfărâme cu desăvârșire trupul păcatului. Și precum s'a făcut părtaș morții Fiului tău, tot așa să fie părtaș și învierii lui, pentru că, la sfârșit, să se facă împreună părtaș cu toți ceilalți membri ai Sfintei Tale Biserici, împărăției tale celei veșnice, prin Iisus Hristos Domnul nostru». Mai departe preotul dă nașilor

1. Hrisostom A. Papadopoulos, „Biserica Episcopală din America” în revista «*Néa Σιών*» din Ierusalim 17, 1922 p. 485.

îndrumări asupra îndatoririlor lor, față de noul botezat. În aceste sfaturi, se accentuează iarăși că scopul botezului este renașterea în Hristos, omorârea păcatului și învierea întru dreptate prin viață morală și desăvârșire.

După aceste amănunte, nu mai încap nicio îndoială cu privire la dreapta înțelegere și caracterul Tainei Stântului Botez în Biserica Anglicană. Însă neclaritatea învățăturilor acestei Biserici despre Taine în general este vădită și aceasta a fost pricina, care a dat loc obiecțiilor împotriva validității hirotoniilor anglicane din partea numiților teologi ruși.

După aceștia, profesorul de la Academia Teologică din Moscova, *B. A. Socolov* cel dintâi și-a propus să examineze științific această chestiune, într'o lucrare specială cu titlul «Ierarhia Bisericii Episcopale Anglicane. Istoria și cele privitoare la hirotonia Arhiepiscopului Parker și arătând în ce constă chestiunea validității hirotoniilor anglicane, răspunde afirmativ la întrebarea, dacă este posibil ca hirotonia lui Parker să fie recunoscută ca fapt istoric dovedit și dacă e posibil, ca să fie recunoscută validitatea hirotoniilor Anglicane având în vedere pe cei care au săvârșit hirotonia lui Parker. El istorisește toate amănuntele, din care rezultă, fără nicio îndoială, răspunsul afirmativ la aceste două întrebări. În cele ce urmează, se examinează în deosebi canonicitatea formularului de hirotonie Anglican și se expune istoria raporturilor Bisericii Latine, față de hirotoniile Anglicane, care s'au încheiat prin Bula de condamnare dată de Papa Leon al XIII-lea. Analizând această bulă, Socolov examinează obiecțiunea care se aduce împotriva hirotoniilor anglicane, din punctul de vedere al «materiei» sau partea văzută a Tainei preoției și, din punct de vedere ortodox, o găsește neîntemeiată. Comparând amănuntele din Formularul de hirotonie anglican cu cel ortodox, îl găsește de acord în punctele cele mai însemnate, care decid despre validitatea hirotoniei. În Biserica Anglicană, ca și în cea ortodoxă, hirotonia se săvârșește prin impunerea mânilor. Și din punctul de vedere al rugăciunilor care se rostesc, validitatea hirotoniilor Anglicane este în afară de orice îndoială. Fiind vorba despre partea văzută a Tainei preoției, se expune pe larg învățătura Bisericii Anglicane despre Ierarhie și despre Taina Preoției.

După examinarea foarte amănunțită a acestor chestiuni, Socolov conchide că Biserica Anglicană admite principiul sacru al Ierarhiei, este însă nelămurită în ce privește învățătura ei despre Taine în general și, în deosebi, despre Preoție. După ce arată netemeinicia obiecțiilor latine împotriva hirotoniilor anglicane, din punctul de vedere al scopului, examinează în general în-

vățătura Bisericii Anglicane, pe baza celor 39 de articole și a «Evhologiului», precum și raporturile Bisericii vechi față de hirotoniile ereticilor și shizmaticilor. Concluziunea întregii acestei cercetări este că, pentru recunoașterea validității hirotoniilor anglicane, de către Biserica ortodoxă, singura dificultate, care se opune, este învățătura contradictivă a acestei Biserici despre Taina preoției. Pentru că, în vreme ce în Evhologiu preoția este înfățișată ca Taină, în art. 25. preoția ca Taină este combătută cu îndârjire. După Socolov, dacă Biserica Anglicană ar declara oficial că recunoaște cele 7 Taine, ar înlătura singura piedică, care se opune la recunoașterea hirotoniilor ei. 1) Această scriere a lui Socolov, fiind aprobată de către Academia Teologică din Moscova, pentru a-i se conferi titlul de Doctor în Teologie, fu supusă sf. Sinod, care confirmând conferirea titlului, adăugă în ucazul respectiv că ea nu «atinge..... chestiunea veracității critice adusă de către profesorul Socolov, în numita scriere» 2).

Chestiunea aceasta a stârnit multe și mari discuțiuni între teologii ruși. Între aceștia, *B. A. Kerenski* a emis părerea că Biserica Ortodoxă nu poate recunoaște validitatea hirotoniilor anglicane, deoarece cărțile simbolice ale Bisericii anglicane nu recunosc propriu zis harul preoției 3).

Câțiva ani mai târziu, *A. J. Bulgacov*, într'o scriere care a rămas neisprăvită, a dovedit contrazicerile cu privire la Taina preoției, provenite, nu atât din Evhologiu și Cele 39 de Articole, cât mai ales contrazicerile care există, pe de parte între aceste două texte din secolul al XVI-lea și Teologia Anglicană contimporană, care are o direcțiune protestantă, și pe de alta, între învățătura Bisericii de sus și textele și direcțiunea teologică protestantă, nu numai cu privire la hirotonie, ci în genere despre slujirea preoțească în Biserică. Cele 39 de Articole, tăgăduind caracterul mistic al preoției pentru slujirea Bisericii, prezintă Ierarhia Anglicană ca o simplă funcțiune, asemănătoare cu celelalte funcțiuni sociale. Ierarhia nu este înfățișată ca așezământ

1. *B. A. Socolov*, „Ierarhia Bisericii Anglicane” (rusește) *Serghieff-Posad* 1897. Comp. *A. Riley*, „Birkbeck and the Russian Church,” London 1917, p. 280-291.

2. Dezbaterile consiliului Academiei spirituale din Moscova pe anul 1898 p. 200, unde se găsește și ucazul Sf. Sinod sub Nr. 4096 din 30 Iulie 1898.

3. Împotriva concluziunilor lui *B. A. Socolov*, s'au pronunțat „*S. Tistakov*, *J. Popov*, *J. Socolov*” și, în deosebi, *A. Rojdestvenski*, recunoaște Anglicanismului cele trei trepte ale preoției ca instituite de Dumnezeu.” *Cutais* 1901. Același, „Despre chestiunea validității Ierarhiei Anglicane.” *Revista „Credință și cuvânt”* 1903, cartea 11 și 12. *B. A. Kerenski*, „Despre chestiunea realității hirotoniilor Anglicane.” *Kazan*, 1907. *B. A. Socolov* a răspuns celor care nu erau de acord cu el, repetând aceleași lucruri și întărindu-le cu argumente noi. Concluziunile lui *B. A. Socolov* au fost adoptate și de grecul, care semnează „*Teologul Ortodox*” și care a analizat această scriere în «*Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*», Constantinopol. 1900. El crede că Preoția Anglicană este diametral opusă Preoției latine.

divin indispensabil pentru viața bisericească, nici în cele 39 de Articole, nici în Evhologiu și nici în teologia contemporană cu direcțiune protestantă a Bisericii Anglicane. Pe la finele sec. XVIII și mai ales în sec. XIX, la teologii Bisericii de sus se observă tendințe de apropiere, a învățaturii Bisericii Anglicane despre ierarhie, către învățătura Bisericii primitive. Dacă va înceta această contradicție în teologia anglicană, dacă se va dovedi că învățătura despre preoție în Biserica Anglicană este în totul corectă, atunci, după Bulgacov, chestiunea validității hirotoniilor anglicane va putea fi irevocabil rezolvată.¹⁾

I. G. Socolov, luând în considerație obiecțiunile latinilor, concentrate, după cum am văzut, într'aceia că Biserica Anglicană nu învață, că celui hirotonit i se comunică puterea de a sfinți și proaduce jertfa cea fără de sânge, luând, de asemenea, în considerație și obiecțiunile ortodocșilor concentrate într'aceia că această Biserică nu admite preoția ca Taină, le găsește pe toate întemeiate; dar socotește, că Biserica Ortodoxă poate să facă uz de «iconomie» pentru recunoașterea validității hirotoniilor Anglicane. Pentru că, spune el, în adevăr, învățătura Bisericii Anglicane despre preoție, ca Taină, nu este dreaptă, dar în acelaș timp ea nu este privită ca simplă ierurgie (ceremonie). Organizația ei episcopală a ferit-o ca preoția să fie redusă la simplă ierurgie. În formularul ei de hirotonie, se face invocarea Sfântului Duh, ca să se reverse peste cel hirotonit, tot așa ca și în formularul Bisericii latine, cu deosebire că, în formularul Anglican, nu se face mențiune de puterea preotului de a sfinți și proaduce jertfa cea fără de sânge. De sigur, această omisiune se datorește poziției negative a Anglicanilor, față de învățătura despre jertfa ispășitoare în Euharistie; dar nu poate să înlătore caracterul mistic al slujbei hirotoniei, în care, potrivit cu învățătura Bisericii Anglicane, se cuprinde puterea de a lega și dezlega păcatele, de a propovedui Cuvântul lui Dumnezeu și a administra sfintele Taine. Așa cum se prezintă hirotonia Anglicană, după conținutul ei intern, ține, așa zicând, locul de mijloc între Taină și ierurgie și, în anumite puncte, se apropie și de Biserica Ortodoxă și de cea Latină.

Toate acestea dovedesc că Biserica Anglicană, deși s'a lăsat influențată de doctrina protestantă, totuși ea a voit ca, prin continuitatea hirotoniei episcopale, să păstreze preoția ca slujire a harului, având dreptul de a lega și dezlega păcatele și a săvârși Sfintele Taine. Luând în vedere și faptul istoric al salvării continuității hirotoniei în Biserica Anglicană, suntem îndreptățiți a crede

«că rătăcirile privitoare la Taina preoției, oricât de mult ar vătăma învățătura cea dreaptă despre această Taină, totuși nu pot șterge cu desăvârșire toate probele care dovedesc că în această Biserică s'a păstrat un sistem ierarhic real și că, dacă Biserica Ortodoxă ar socoti de bine să facă uz de «iconomie» față de biserica Anglicană ar putea să găsească oarecare puncte de sprijin, spre a dezlega favorabil chestiunea validității hirotoniilor Anglicane». ¹⁾

Astfel de păreri au teologii ruși despre această chestiune. Inșă părerea oficială a Bisericii rusești s'a dat pe față în 1904, când Arhiepiscopul de atunci din America (răposatul Patriarh Tihon) a pus Sfântului Sinod din Moscova întrebarea: cum trebuie să primească în Biserica Ortodoxă pe clericii Bisericii episcopale, care vor să se unească cu ea? Sfântul Sinod trimise în studiu chestiunea unei comisiuni, care se pronunță, că numiții clerici trebuesc rehirotoniți, cu condițiune. Sfântul Sinod neîmpărtășind această părere, hotărî ca clericii Bisericii Episcopale, cari vor să treacă la ortodoxie, să fie hirotoniți fără nicio condițiune ²⁾.

Pe baza ucuzului sinodal, Tihon rehirotoni în 1905 pe un cleric din Biserica Anglicană, care trecu la Biserica Ortodoxă. Este drept că Biserica Episcopală caterisise pe acest preot, înșă Tihon a procedat pe baza ucuzului Sfântului Sinod.

Și la Greci se formulează aproape aceleași păreri și aceiaș practică predominantă. În afară de profesorii universitari *N. Damala*, *Zicu Rosi* și alții, care au păstrat rezerve, s'a pronunțat negativ profesorul universitar *Ioan Mesoloras*; iar *Niculae Ambrazi* s'a pronunțat pozitiv. Cel dintâi nu admite validitatea acestor hirotonii, pentru că Biserica Anglicană tăgăduște Taina preoției, iar cel de al doilea crede că aceste hirotonii sunt valabile. ³⁾ Chestiunea a fost examinată în special, de către profesorul de atunci de la școala teologică din Halki și mai pe urmă profesor la Universitatea din Atena, *Hristu Andrușos*. Lucrarea sa poartă titlul: «Validitatea hirotoniilor anglicane din punct de vedere ortodox». El a examinat chestiunea din punct de vedere dogmatic și crede că, din punct de vedere ortodox, această chestiune poate avea o soluțiune «înșă nu în principiu și în general, ci numai întru cât este vorba de venirea Anglicanilor în sânul Bisericii Ortodoxe».

Mai întâi, el examinează chestiunea validității hirotoniilor Anglicane, și apoi laturea lor mistică,

1. J. P. Socolov, „Despre Realitatea Ierarhiei Anglicane. Revista „Hristianskoie Citenie“, Academia Teologică din Petrograd, an. „XCIII“, 1902 p. 153 ș. c. I.

2. „Informațiuni Bisericești“, Petrograd 1905, Nr. 51. 52.

3. Ioan Mesoloras, „Simbolica Bisericii Ortodoxe de Răsărit“, Tom. 2, p. 332, Atena 1904. Nicolae Ambrazi, „Spicuri despre unirea Episcopilor Anglicani cu Biserica Ortodoxă de Răsărit“, p. 90 și c. I. Atena 1891. Acelaș, „Biserica Ortodoxă“..... p. 74 ș. c. I. Atena, 1902.

1. Bulgacov, „Despre legalitatea și realitatea Ierarhiei Anglicane, din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe“ (rusește), Kiev, 1906.

pe baza învățaturii Bisericii Anglicane. Combate principalele obiecțiuni ale Latinilor și ajunge la concluzia că, prin iconomie, Biserica Ortodoxă poate să recunoască validitatea hirotoniilor Anglicane. Întru cât, zice, Biserica de sus admite harul, care se comunică prin preoție, cu privire la Sf. Euharstie nu împărtășește învățătura calvină și nu urmărește în niciun chip să altereze caracterul preoției, din punct de vedere ortodox, dificultățile dogmatice ale hirotoniei anglicane, examinate cu blândețe și cu dragoste creștinească, pot avea o soluțiune cu mult mai favorabilă de cât acea pe care le-a dat-o Papa Leon al XIII-lea și vechii catolici din Olanda. Inșă toate aceste dificultăți și orice altă îndoială a Bisericii Ortodoxe vor fi înlăturate definitiv de către Inșăși Biserica Anglicană, dacă, într'un sinod general, ea va adopta învățătura Bisericii primitive și va declara lămurit că primește cele șapte Taine, că concepe mărturisirea ca condițiune indispensabilă pentru iertarea păcatelor și pe preot ca având puterea de drept divin de a ierta păcatele. De asemenea, să declare că admite prezența reală a Domnului și caracterul adevărat al Sf. Euharistii și, în sfârșit, că primește Sinoadele Ecumenice, ca organe sigure ale adevăratei Biserici, ale căror hotărâri leagă eo ipso pe orice biserică în parte și pe tot creștinul.¹⁾

Pentru recunoașterea validității hirotoniilor Anglicane, aceste rezerve sunt îndreptățite și ele au fost adoptate și de unul dintre scriitorii numiți mai sus. Fiind însă vorba de autoritatea celor Șapte Sinoade și de Biserică, avem de făcut următoarele observațiuni: În articolul 21 al celor 39 de articole, se spune că, de oarece sinoadele sunt adunări de oameni, care se adună numai după porunca stăpânitorilor lumești, și nefiind toate conduse de Duhul Sfânt și de Cuvântul lui Dumnezeu, «*ele pot să rătăcească și, câteodată au rătăcit*» chiar în chestiuni de credință, așa că «*cele așezate de către aceste sinoade, ca trebuitoare pentru mântuire, nu pot avea nici valoare și nici putere, dacă nu se poate dovedi că hotărârile lor sunt întemeiate pe Sf. Scriptură*».

Trebuie însă să avem în vedere că, după interpretare, acest articol se referă la Sinoadele generale. Teologii engleji fac deosebire între sinoadele generale și sinoadele ecumenice (Oecumenical) și cinstesc în deosebi primele patru sinoade. Majoritatea Anglicanilor recunosc infalibilitatea și autoritatea acestor sinoade și a celorlalte două care urmează după cele al 4-lea, al 5-lea și al 6-lea. Unii admit și sinodul al 7-lea, însă resping toate sinoadele generale ale Bisericii Romane, care au urmat după acestea și la care în deosebi se aplică

art. al 21-lea. Art. 22 condamnă, ca protivnică cuvântului lui Dumnezeu, nu numai învățătura despre focul purgatoriu și indulgențe; ci și cinstirea icoanelor și invocarea sfinților «*lucruri nebușești, născocite în zadar, fiindcă nu numai că nu se sprijinesc pe vre-o mărturie a Sfintei Scripturi, ci mai degrabă contrazic cuvântul lui Dumnezeu*». Inșă cei care recunosc sinodul al 7-lea în adevăratul lui înțeles, admit închinarea onorifică a icoanelor și invocarea sfinților și au icoane nu numai în biserici, ci chiar și în casele lor.

În ultimele fraze ale art. 21, se vedește combaterea infalibilității Bisericii, însă mai lămurit în art. 20, se hotărăsc următoarele: «*Biserica are dreptul să așeze reguli și ceremonii și putere în controversese despre credință. Nu este însă legal ca Biserica să hotărască ceva care s'ar opune cuvântului scris al lui Dumnezeu. Și nici nu poate să interpreteze vre-o parte a Sf. Scripturi în sens care ar contrazice o altă parte. Așa că, deși Biserica este martoră și păzitoarea Sinteii Scripturi, totuși ea nu trebuie să dispună nimic împotriva ei, așa încât, în afară de ea, nimeni nu trebuie să adauge nimic, ca necesar de crezut pentru mântuire*». Înțelesul acestui articol este lămurit. Biserica nu este privită, ca judecător al ei însuși, pentru că există cineva care judecă concordanța sau neconcordanța hotărârilor ei, cu Sf. Scriptură. Cel mai bun interpret al celor 39 de articole, *Ed. Gibson*, recunoaște dreptul pentru fiecare credincios de a judeca exactitatea hotărârilor Bisericii. Prin urmare înțelesul art. 20 este că judecător pentru exactitatea sau neexactitatea hotărârilor Bisericii este convingerea personală a fiecărui membru al ei; că Biserica poate cădea în contrazicere cu Sf. Scriptură.

Este adevărat, că acest articol este combătut de către Teologi engleji, ca *Fr. J. Hall, S. Fay* și alții, cari admit infalibilitatea Bisericii și cari, sub numele de «Biserică», în articolul 20, nu înțeleg Biserica catolică icumenică, ci biserica Romei, care este o biserică parțială. Inșă cu art. 20 se leagă art. 6, în care se spune «*Sfânta Scriptură conține tot ce este de trebuință pentru mântuire, în așa fel, încât ceia ce nu se cetește într'înșă și nici nu poate fi admis de ea, nu trebuie să fie impus de nimeni, ca articol de credință, sau să fie socotit ca necesar și indispensabil pentru mântuire*».

Acest articol nu poate provoca contradicțiuni, dacă se ia în înțelesul că Sfânta Scriptură a fost păstrată în Biserica infalibilă. Numai Biserica care a primit descoperirea Dumnezeiască și care este luminată de Sfântul Duh, numai în această Biserică, Sfânta Scriptură este izvor suficient al adevărurilor mântuitoare. Mărturisirea Bisericii Universale are aceiaș valoare ca și Sf. Scriptură. Ceva în felul acesta admite și profesorul Hall,

1. Hr. Andrușos, „Validitatea Hirotoniilor Anglicane din punct de vedere Ortodox“. Constantinopol, 1903. A fost tradusă în limba Engleză de către W Cr. Campbell — Englez ortodox.

după care atât mărturia Sf. Scripturi, cât și mărturia Bisericii sunt indispensabile. Amândouă sunt divine și nu le putem despărți una de alta sau să le punem în contradicție. Dar protivnic păreri acestui profesor sunt și oarecare alți teologi anglicani. Articolul de mai sus, în timp ce recunoaște că Biserica este *testis et conservatrix* a Sîntei Scripturi și admite autoritatea ei în chestiuni de credință, privește, în același timp, ca posibilă contrazicerea Sîntei Scripturi de către hotărârile Sinoadelor Ecumenice și, prin urmare, se tăgăduiește însăși însemnătatea mărturiei Bisericii în baza căreia Sf. Scriptură poate fi izvor de adevăruri mântuitoare. Așa dar, și în acest punct, Biserica Anglicană trebuie să-și clarifice învățătura ei, pentru ca orice rezerve, pentru recunoașterea valabilității hirotoniilor anglicane, să fie înlăturate.

Au existat însă și de aceia care au recunoscut validitatea acestor hirotonii, fără nicio rezervă. Așa, de pildă, Patriarhul Gherasim († 1897) al Ierusalimului a declarat, față de episcopul anglican *Blyth* († 1915) din Ierusalim, fiind de față și Arhidiaconul *Dauling*, că după părerea sa personală, hirotoniile anglicane sunt valide¹⁾.

De asemenea, pururea pomenitul Mitropolit al Smirnei *Hrisostom* († 1922)²⁾ recunoaște validitatea hirotoniilor anglicane³⁾. În 1907, în afară de o întrebare prealabilă despre botezul Anglicanilor, anume dacă acest botez este recunoscut ca valabil de către Biserica Ortodoxă, mai sus numitul episcop *Blith*, cu prilejul convocării unui Sinod Pananglican în Londra, a făcut prin Arhidiaconul *Dauling*, o întrebare scrisă Patriarhului *Damian* al Ierusalimului, despre posibilitatea unei comuniuni reciproce a Bisericii Anglicane cu cea Ortodoxă, prin recunoașterea validității botezului și hirotoniilor anglicane de către Biserica Ortodoxă⁴⁾. Patriarhul Ierusalimului, pe baza refe-

ratului nostru, ca director al seminarului teologic «Sf. Cruce», a răspuns numai la întrebarea întâia, adică despre botez, că «Biserica Anglicană se bucură de foarte mare cinste și considerațiune în Biserica Ortodoxă, însă între aceste două Biserici nu există uniune dogmatică și comuniune mistică. Pentru aceasta botezul Episcopienilor Anglicani, până la unirea lor cu Biserica Ortodoxă, ca cel care se săvârșește în afară de Biserică și nu prin întreită cufundare, după canoane trebuie privit ca nevalid, este însă deschis prin iconomie, ori decâteori, din această iconomie, nu se aduce vătămare Bisericii Ortodoxe prin proselitism¹⁾. Răspunsul Patriarhului la a doua întrebare se concentrează în următoarele două teze «a) Biserica Ortodoxă nu poate să judece și să se pronunțe oficial numai asupra Tainelor Botezului și Preoției Bisericii Anglicane, făcând abstracție de toată învățătura acestei Biserici. b) Mărturisirea Bisericii Anglicane poate fi judecată oficial și cu autoritate de către toată Biserica Ortodoxă.» Răspunsul Patriarhului la amândouă întrebările Episcopului *Blyth*, făcându-se cunoscut prin Revista «The Guardian», a provocat discuțiuni aprinse între Anglicani²⁾. Însă s'a recunoscut că Patriarhul a avut dreptate să răspundă așa cum a răspuns, pentru că nu este cu puțință ca chestiunile despre botez și preoție în Biserica Anglicană să fie examinate izolat și independent de întreaga învățătură a acestei Biserici și nic să se pronunțe asupra lor oricare dintre singuratecele Biserici Autocefale Ortodoxe în parte.

bert Morgan care, fiind hirotonit preot în Biserica Episcopală din America, a fost rehirotonit în Constantinopol, după hotărârea Sfântului Sinod. Însă, în urma protestelor care s'au ridicat după cum s'a făcut cunoscut, el a trecut ca Metodist și, nu ca Anglican; iar Biserica Episcopală îl caterisise. *Εκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*. Constantinopol M. B. 1922 Nr. 34.

1. «*Néa Σιών*», Ierusalim 6, 1908 p. 1064, 1065.

2. «The Guardian» 4 Septembrie 1907 și 11 Decembrie 1907. Compară «*Néa Σιών*» 6. p. 1062 s. c. l. 7. 145. «*Εκκλησ. Φάρμ.*» A. p. 176-7; 290-91, 303-4, «*Σίρι Bisericești*», Petrograd 1908, Nr. 3 și 4.

Traducere din grecește de
Arhimandritul FILARET JOCU,
Doctor în teologie din Atena.

1. *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρμακον*. Alexandria, A. 1908 p. 177.
2. Omorât de Turci în Smirna, legat de un automobil, după înfrângerea armatei grecești. Nota Arhim. Scriban.
3. «*Ἐπιθνή*», The official organ of the Anglican and eastern - Orthodox Churches Union. London, 1910 Nr. 4 p. 23, 24.
4. În acel an (1907), a trecut la Biserica Ortodoxă maurul Ro-

Uniformitatea militară a unei mulțimi, a cărei datorie ar fi aceia de a nu avea nicio idele din socoteala ta însuși, ci de a primi pe acele ale cârmuitorului tău, după cum ceara primește întipăritura peceții, nu are nimic comun cu unimea duhovnicească și poate duce numai la acea lipsă de interes pentru lucrurile religioase, pe care voi o faceți cunoscută despre membrii turmei voastre, de altfel atât de inteligenți și de culți în alte ramuri. De și eu nu văd cum s'ar putea numi cult un om nepăsător către cel mai adânc și mai universal dintre interesele intelectuale: adică acela care înmănușiază și cuprinde tot restul. Apoi tocmai lipsa oricărui răspuns către acest interes face de o răceală și stârpiciune atât de fără leac vorbirea cu mireanul de tipar catolic fanatic sau cel puțin cu preotul clerical. Atingeți-l din laturea aceasta și vă va arunca îndată doi ochi ficși de statue.

GEORGE TYRRELL,

în *Medievalism*, scriere polemică împotriva Cardinalului Merclor,

Cântarea din bisericile noastre ¹⁾

Auzim de mult tânguirea, că: «nu mai merge lumea la biserică», și totuși se constată mereu asemenea stare grozavă de lucruri fără să luăm măsurile trebuitoare pentru îndreptarea ei.

Dar această răceală a credincioșilor noștri, — numai ai noștri — față de cultul public din biserici, este mult îndreptățit. Ce să caute lumea la biserică? Cuvântul Evangheliei, — cine i-l spune?... Rugăciuni cu cântări înălțătoare de suflet —, unde se aud?... Interiorul bisericii neglijat și mușcărit respinge, nu îndeamnă; iar numai mișcările în care se desfășoară cultul la Altar, fiind mereu aceleași și în aceiași lipsă de decoruri noi, plictisește.

Alte popoare creștine au dat dezvoltare arhitecturii bisericesti până au ridicat superbe catedrale ale apusului; au dat picturii bisericesti dezvoltare până au împodobit sfintele lui Dumnezeu locașuri cu imagini în veci clasice; iar văzând câtă influență binefăcătoare are asupra sufletelor în rugăciune *muzica*, i-au dat acesteia toată dezvoltarea corală și chiar instrumentală, până la acele concerte religioase de orgă și orchestră, ce umplu de armonii cerești imensele bolți ale mărețelor catedrale din apus. Și în măsură corespunzătoare, n'au lipsit de această împodobire necesară a cultului nici satele mărunte.

Sub acest din urmă raport, la noi ce vedem?

Sufletul săteanului nu vibrează de muzică bisericască. El crede că, în biserică nu poate avea loc altă cântare de cât cea a bieților noștri cântăreți de strană. Corurile sătești doar în părțile basarabene mai sunt auzite.

La orașe, ici-colo, câte un cor «delectează» pe puștii creștini ce vin prin catedralele orașelor, dar slabe și fără încurajarea materială trebuitoare și învârtind de zeci de ani de zile același repertoriu sărac, pentru că compoziții corale, cari să stimuleze, apar rar de tot, iar bucăți de valoare superioară, de pildă ca acele din repertoriile corurilor rusești de odinioară, n'avem deloc. Coruri distinse, azi nu auzim de cât doar câte unul, în Chișinău, București, Iași, sau Cernăuți.

Deci, după cum ne lipsesc bisericile mari și

împodobite, după cum ne lipsește predica superioară și pictura, tot așa nu avem nici cântarea religioasă. Și atunci, de ce voim, ca un asemenea cult public sărac, să fie cercetat și mai ales să aibă o influență reală asupra credincioșilor?...
* * *

Intr'o cărticică de lectură străină, cu frumoase istorioare pentru elevi, citeam odată o bucată, în care se spunea, cum «o stea căzătoare în miez de noapte, în drumul ei spre pământ, a întâlnit prin văzduh rugăciunea unor călugări, așezată pe nori de tămâie și legănată pe aripi de cântări superbe, suind lin spre tronul «dumnezeirii»... și nu înțelegeam din această imaginație poetică de ce tocmai muzica să fie călăuză rugăciunii spre ceruri.

Pe când învățam în seminarul din Iași, oridecâteori intram în catedrala metropolitană, uitam toată lumea de afară și toate grijile cărții, impresionat de măreția ei, de înălțimea coloanelor și de pictura lui Tătărescu; o totalitate de impresii puternice cu desăvârșire distinse și impunătoare, pe care însă mi le împrăștiau dezgustător cântările nasale ale vecerniei — și îndeosebi cele din zilele săptămânii întâi a Postului mare, prin felul cum se fac în bisericile noastre, — și dinpotrivă, le copleșau, dându-le o splendoare sufletească greu de descris, cântările superbului cor al lui Gavriil Muzicescu, în vremea liturgiei din duminică și sărbători. Dar nici atunci nu-mi puteam da seama deplin de această influență a muzicii corale asupra sufletului meu și a colegilor mei, în serviciul divin.

Iar, când, mai târziu, am avut prilej să aud nenumărate coruri prin orașele și monăstirile Rusiei, și pe urmă orgele și orchestrele bisericilor și catedralelor din țările apusene, pururea pline de închinători, am înțeles mai lesne, decât după cele mai elocvente prelegeri, care e rostul muzicii în cultul divin și cât e de puternică vraja ei pentru sufletele celor ce o ascultă în vremea rugăciunii; și prin contrast cu nenorocita stare a cultului nostru sărac de astăzi, mi-am dat seamă cu groază și de înapoarea noastră și de una din lipsele, care, în foarte mare măsură, face lumea indiferentă față de biserică și cultul nostru religios public și care e: lipsa de cântări corale înălțătoare de suflet.

Totul în jurul nostru e o muzică; mai trist ori mai vesel, totul cântă. Un freamăt de frunze, zumzetul insectelor, un ciripit de păsărele, roptul monoton de ploae, un vaet de vifor sau

1) Expunere făcută de P. S. S. Visarion, Episcopul (pe atunci) al Argeșului, în comisia instituită de Ministerul Cultelor și Artelor, la 1922, pentru alcătuirea câtorva repertorii de coruri bisericesti. Comisia a fost alcătuită în 1922 de P. S. S. Episcopul Visarion, la Argeșului, președinte, apoi membri: Nona Otescu, directorul conservatorului de muzică din București, Al. Zira, directorul conservatorului din Iași, D. G. Kiriac, prof. la conservatorul din București, I. Popescu-Pasărea, prof. la seminariile din București, și Ștefan Popescu, profesor la conservatorul din București.

un bubuit de trăsnet, toate fac parte din imensul concert, din simfonia uriașă ce ne înconjoară zi și noapte, lăsată să se audă în lumea aceasta de Dumnezeu.

Dar, după cum ochii celor mai mulți rămân nepăsători față de frumosul imens înconjurător al acestei lumi văzute cu infinita lui bogăție de tablouri așa de variate, tot așa, nu oricine își poate da socoteală de muzica din jurul nostru. Adesea rămânem indiferenți și față de această muzică a lui Dumnezeu și față de contribuția muzicală pe care, ca oameni, am aduce-o noi înșine vieții noastre, deoarece, prea puțin cultivăm muzica.

Întăiele trepte ale cântării omenești, sunt melodia și armonia. Melodia e cea dintâi manifestare muzicală a omului ce vrea să cânte, dacă nu are vre-o cultură muzicală. Ba chiar numai melodia atrage pe cei ce nu au decât asemenea cultură. Deaceia, pe aceștia îi și lasă indiferenți *armonia*, chiar când le place. Cea mai mare parte a dascălilor noștri de strană așa de deprinși cu cântarea melodică, încât nu pricep superioritatea cântării corale. Popoarele înapoiate, au numai cântare melodică; cea corală e a popoarelor înaintate. Și, sub acest raport, noi suntem printre cele dintâi, nu printre cele europene.

Poporul nostru nu cultivă muzica, deși o pricepe, îi place și o poate prețui. Toate cântecele lui sunt pe un nivel pogorât. Altele's cântecele sale și altele sunt cele rediate nouă prin glas ori instrument de maestru, — pentru că nimenea nu i-a cultivat latura aceasta sufletească. Și nu e mirare.

Veacurile de suferințe prin care a trecut acest popor nu i-au îngăduit niciun avânt al artelor, și prin urmare nici al muzicii. Cei ce ar fi avut o parte din această puțință, cântăreții de biserică, au fost încătușați secolii întregi de muzica melodică orientală; în întoarcerea pe dos și pe față a acesteia și în frământarea la nesfârșit a ei, ca pe o bucată de aluat, fără a o înainta ca valoare niciun pas, a stat tot meșteșugul învățării ei. (Urmăriți, ca pildă deosebită, «Lumină lină» cel mare). Deaceia muzica bisericească la noi a decăzut până a se depărta în execuție mult chiar de cântările de obârșie ale altor popoare din orient, și nu mai place astăzi credincioșilor. Rar când un cântăreț iscusit isbutește, mai mult *prin vocea lui*, să facă ascultate bucăți de acest fel de muzică orientală.

Dar, această muzică nu e o poporului nostru, Românul nu o cântă, ci numai o ascultă, și socotindu-o ca îngăduită numai bisericii și clerului său, el nici nu năzuește a o cânta, nici nu o folosește.

Cântările profane, iarăși nu aparțin poporului nostru; numai cuvintele din poeziile populare

sunt ale lui, muzica însă e a lăutarilor de alt neam, cu ciudate înclinări firești spre execuție muzicală, atât în spre perfecționarea ei, cât și spre stricare. Cât pentru muzica superioară, aceea ne este adusă pe deantregul de străini sau dela străini și, neavând nimic comun cu sufletul românesc, apoi fiind și pe o treaptă de perfecționare absolut departe de priceperea și simțul poporului nostru, e cu mult mai puțin înțeleasă și primită de popor, decât cea bisericească dela strană.

Ș'atunci fără voe se naște întrebarea: În țară avem astăzi atâtea conservatoare; ce fac ele pentru cultivarea muzicii în poporul nostru?

Muzica populară e încă în fașe; cea a orașenilor din ce în ce mai anostă și batjocoritoare; muzica înaltă apusană tot atât de puțin gustată, azi ca și ieri, cu toate opintirile snobice și milioanele cheltuite de stat, pentru a se vedea că și la noi ar putea exista o operă și societăți simfonice.

Ce fac conservatoarele? pentru că țaranul frământă aceleași rudimentare cântecele, pe care i le «cultivă» doar lăutarii țigani; orașenii nici nu pot fredona măcar, cântecele triviale ale lăutarilor și cântărețelor atâtor locale de perdițiune; bisericile răsună trist de tânguirile nazale ale unor bieți oameni, care nu știu ce rău fac cultului și credinței cu păstrarea lor; în școale muzica continuă a fi obiect secundar; armata, aici, sbeară cuplete întocmite și învățate ca vai de lume, și atâta tot. Căci, cele câteva societăți corale ori simfonice, care ca și opera, aparțin unui foarte restrâns număr de Români, prin câteva orașe, și care ar putea scuti statul de milioanele zădarnice ce cheltuește anual, fără ca pentru muzica poporului întregii țări să dea măcar una sută de mii, nu le socotim ale noastre, întrucât nu cultivă muzica națională. De muzica populară și de cea menită în deosebi masselor, nu se interesează nimeni intens, iar eforturile făcute de unii maeștri rămân neîncurajate.

Unde-s deci, maeștrii care să se ocupe de acest tezaur al poporului nostru spre a-l pune în valoare și a-i nobila sufletul? Unde se mistue absolvenții conservatoarelor de nu se văd nicăiri justificându-și existența evidentiat și cu rod în acest câmp al lor astăzi nelucrat, dar gata de rodire?

* * *

Implinirea acestei lipse, simțită în atâtea direcțiuni, s'ar face printr'un îndemn și o priveghere a activității conservatoarelor, determinându-le a ne da maeștri iscușiți și repertoriile trebuitoare; apoi, printr'o extindere a studiului muzicii vocale, deci a cântărilor corale în tot învățământul, începând cu cel primar și terminând la uni-

versitate. Iar mai presus de toate, dându-se cea mai mare dezvoltare și tot sprijinul material corurilor bisericești.

Cântarea corală, deci armonică, e a doua treaptă de civilizare a simțământului muzical la un popor și nu se găsește decât la popoarele înălțate sub raport cultural, cum sunt popoarele europene; și între această cântare și cea melodică, e o mare distanță și ca valoare și ca impresionament. Deaceia și preferă lumea orașelor bisericile în care se aud coruri și ocolesc pe cele cu tânguirile triste și nazale ale bieților «dascăli» dela atâtea biserici¹⁾.

Apoi, cultivarea muzicii corale în școli ar aduce repede în biserică *participarea tuturor credincioșilor în cântarea rîngăciunilor*. La noi, încă nu se știe farmecul cântării întregii mulțimi adunate în biserică, nici extazul înălțător de suflete ce ea stârnește în vremea serviciului divin. Poporul nostru e apoi străin de impresiile sguđuitoare ale cântărilor desfășurate de mulțime în procesiuni. Dar, având o cultură religioasă restrânsă și lipsindu-i cea muzicală, aceasta nu e de mirare, deși constituie o mare scădere pentru un popor european, și noi ne găsim doar în Europa.

În vechime, numărul mănăstirilor era, precum se știe, foarte mare. Slujbele bisericești se făceau după rândueli bogate, cu cântări și citiri multe și repetate. Ucenicii tineri, care nu rămăneau în monahism, se reîntorceau adesea prin sate și orașe cu dreptul la preoție și cântăreți.

Deci muzica prețuită pe acele vremuri se învăța în aceste școli, ca în cele mai alese școli de cântări bisericești, mult mai bine decât astăzi. Acum, mănăstirile s'au împuținat, în cele existente se cântă tot așa de slab ca prin sate, iar puținele școli de cântăreți de astăzi, au nevoie de o sistematică reorganizare spre a răspunde menirii lor actuale.

Afară de bisericile basarabene, care moștesc coruri din vremea rușilor, în bisericile celorlalte laturi românești, s'a făcut prea puțin pentru cultivarea muzicii bisericești și s'a rămas pretutindeni mai mult la cântarea melodică, și aceasta înseamnă un regres.

Când s'au început frământările de refacere a Statului român (vechiul regat), singură Biserica nu a avut destui oameni, care să-i sprijine drepturile și să-i susțină instituțiile cu vigoare; de aici au decurs apoi, toate lipsele constatate cu atâta neplăcere astăzi și care acum nu vor putea fi lesne împlinite, decât cu îndoită muncă și cu jertfe.

Printre aceste lipse, s'a ivit de mult și cea

a cântării bisericești, fala cultului nostru odinioară, dar spaima credincioșilor cu simț muzical cultivat în ziua de astăzi și ea constituie o cumplită știrbire a înrâuririi pe care o au serviciile divine asupra lumii.

În acele vremi de prefaceri, un singur ierarh al Bisericii s'a îngrijit și a cheltuit mult pentru propășirea cântărilor bisericești, de și el singur, nu prea era bun cântăreț, dar avea mult simț muzical și înțelegea în mare măsură importanța muzicii în cult, grație faptului că își făcuse studiile teologice superioare în mijlocul unui popor, a căruia muzică se răsfața în sfere de înaltă perfecțiune, adică în Rusia; a fost Melhisedec, Episcopul Romanului, care a sprijinit și încurajat la muncă foarte mult pe Muzicescu. Dar cealaltă oficialitate superioară a Bisericii, ca și Ministerul Instrucției Publice, în această chestiune nu au făcut nimic pentru promovarea muzicii.

Acum e vremea ca Sf. Sinod, Ierarhii de azi ai Bisericii și fiecare preot în parte, să dea o luare aminte deosebită acestui factor al cultului public, luând toate măsurile trebuitoare pentru încurajarea și dezvoltarea cântărilor corale bisericești, dela seminarii și până în cele mai depărtate sate, ca împodobindu-se din nou cultul nostru, așa de măreț și mișcător, când e însoțit de predică și cântări armonioase, să readucă lumea la Altarul Mântuitorului, spre care azi nimic și nimenea nu-l îndeamnă, și de care vremile tot mai păgânești în care trăim, îl depărtează mereu.

† VISARION

RUGA

*Din lumea oamenilor răi
Azi chiamă-mă spre-a Tale căi
Și fă-mă bun!
Cunosc că inima-mi e rea,
Dar, Doamne, eu nădejdea mea
Spre Tine-o pun!*

*Ferește-mă când ispitiri,
Să săvârșesc nelegiuiri,
M'ademenesc..
O! numai Tu ești bun și drept
Și către Tine azi mă'ndrept,
Stăpân ceresc!*

*Ajută grelei neputinți
Căci moarte-s sfintele credinți
Pe acest pământ..
Din lumea oamenilor răi
Mă chiamă, azi, spre-a Tale căi
Stăpâne Sfânt!*

1. Numai să fie acolo preotul care face lucru religios adânc, stujbă cu pietate, și va avea biserică plină, fără niciun cor. — Nota A. S.

Studiul religiei în proiectul de lege al învățământului secundar

Se modifică legea învățământului secundar.

Intr'insa sunt multe îmbunătățiri proiectate, față de legea trecută, cum e și drept să fie.

Experiența pune în evidență o mulțime de neajunsuri, iar legea progresului își pretinde dreptul ei — înaintarea și năzuința spre mai bine în orice domeniu.

Legea-proiect de învățământ secundar, în țara noastră, vrea să aibă un buchet de elemente în ea, cu care să se formeze cultura științifică și națională a neamului nostru, — pe care vrem să-l vedem rivalizând cu neamuri bătrâne în drumul civilizației. Inșă nu numai sub raportul culturii științifice, ci și sub raportul culturii religioase mai ales, omenirea capătă temeinicie în drumul ei; — ba poate adevărata valoare a sufletului omenesc stă tocmai în dobândirea și infiltrarea în sufletul nostru a elementelor religioase, din care răsar elementele înalte morale trebuitoare unei societăți — unui popor — cu pretenție de civilizație.

Importanța unei așa concepțiuni a fost recunoscută în proiectul de față, deoarece s'a prevăzut ca învățământul religiei să se predea în toate clasele liceale, nu ca până acuma, când acest învățământ se întrerupea în clasa IV-a; de asemenea, să fie predat în toate școlile profesionale: comerciale superioare și inferioare, profesionale de fete, unde până acuma era numai un surogat de învățământ în clasa I-a și II-a, apoi în școlile de meserii pentru băieți — și credem că în discuțiile Corpurilor Legiuitoare nu vor fi trecute cu vederea nici școlile de agricultură și orice școli industriale, unde școlarii, pe lângă cunoștințele speciale, să-și altoiască — ca un virus binefăcător — întreaga activitate socialo-profesionistă.

Credem că, devenind lege, acest proiect fericit cu privire la punctul pe care-l discutăm, nu va rămânea — ca până acuma, numai cu o singură oră de învățământ religios pe săptămână de fiecare clasă.

La facerea programelor, numărul de ore, pentru religie, nu va fi restrâns ca până acuma, ca adică la alcătuirea programelor profesorii de celelalte materii de învățământ să-și discute dreptul la numărul de ore, pe socoteala învățământului religios.

Ba ceva mai mult: După făurirea României Mari, în școlile secundare din Basarabia, Bucovina și Ardeal, am găsit și respectat — de altfel bine s'a făcut — un învățământ religios mai amplu ca în vechiul Regat, cu privire la timpul de predare; iar după ce, de pildă, s'a or-

ganizat învățământul normal în Ardeal, s'a constatat următorul fapt: la școlile normale de băieți și fete, religia ortodoxă — religie dominantă, după constituție — era predată de un preot ortodox cu o singură oră pe săptămână, iar religia catolică și cea unită predată de profesori catolici sau uniți cu câte două ore pe săptămână, deci în stare de superioritate acest învățământ față de cel ortodox.

Astăzi, în învățământul normal din întreaga țară, după legea nouă votată în primăvara trecută, s'a prevăzut religia, de jos până sus, cu câte 2 ore pe săptămână la fiecare clasă¹⁾.

Dispare deci, cu această lege, deosebirea dintre ortodoxi și eterodoxi, semnalată, cu privire la numărul de ore.

Rămâne de acum înainte, prin viitoarea lege a învățământului secundar, să se înfăptuiască o nouă era cu privire la religie în școală pentru învățământul secundar de orice grad, de băieți sau fete și de orice natură ar fi școlile: profesionale, practice ori teoretice.

Un lucru însă de semnalat: învățământul, așa cum se va preda el, va fi lăsat numai la predica de pe catedră teoretic — ori aplicat prin împlinirea în fapt a unei obligațiuni de asistență la cultul religios? Aici vine rândul unei alte chestiuni: *cooperarea tuturor elementelor didactice spre acest scop.*

Oricât se va striga, în ora de religie, de profesorul respectiv, el trebuie să fie secundat și confirmat încă și de ceilalți colegi ai săi în cestiunile de educație și moralizare. Să nu se lase tot greul, în aceasta, pe profesorul de religie, deși în foarte multe cazuri, ceilalți profesori aduc un serviciu chiar atunci, când nu fac un rău pozitiv învățământului religios, căci sunt și de acei care se folosesc de aluzii malițioase la adresa religiei în școală.

Din fericire, sunt «*rarissimae*» aceste cazuri, dar totuși sunt.

Noi, pionierii religiozității, dorim însă nu numai acțiune negativă dela colegii noștri, adică să nu ne facă rău — ceia ce totuși este un bine, — dar chiar să ne ajute pozitiv și efectiv, adică, în munca de moralizare și îndrumare practică spre biserică, să ne sprijine și ajute.

Sunt așa numitele ore de dirigență. Art. 108 al proiectului de lege prevede o oră completă de educație a profesorului dirigent de clasă.

1) În școala normală de băieți din Oradea Mare, anul trecut, în cls. VI-a, erau aproape tot atâți elevi de confesiune unită, cât și cei de confesiune ortodoxă. Totuși unii aveau 2 ore pe săptămână, iar alții numai una.

Avându-se în vedere că aceste ore sunt plătite la fel cu orele de studii, când profesorul este obligat să stea 50—60 minute în clasă, orele de dirigiență de multe ori — așa cum se fac, sunt un fel de degradare dela munca școlară.¹⁾ Cele 15—20 minute de sfătuire în clasă a școlărilor — care sfătuire adesea ori se crede epuizată dela chiar a doua lună dela începutul școlii, și cele câteva minute de motivare de absență, parcă ar mai cuprinde o completare, în obligațiune, cu un fel de activitate ce n'ar strica nici n'ar prea îngreua pe profesorii dirigenți, — dacă prin legea chiar — li s'ar impune să-și conducă la biserică clasele respective, măcar odată pe lună.

Astăzi profesorul de religie, chiar dacă ar căuta să facă aceasta cu școala întreagă, ar da peste o imposibilitate materială :

1. Ca preot, cum este aproape întotdeauna, are de făcut întotdeauna serviciul la biserică ori capela școlii și nu poate să-și supravegheze de cât cel mult, clasa la care eventual este el dirigent.

2. Cu toate că ar conduce și supraveghea pe toți elevii, în număr adesea de câteva sute și chiar peste mie, nu i-ar putea cuprinde una și aceeași biserică pe toți.

Fiecare dirigent însă, conducându-și clasa la anumită biserică, s'ar realiza :

a) O bună și pedagogică supraveghere; b) un tericic exemplu pentru întreaga lume creștină din orașe, care la 9¹/₂ — 10 dim. în timp de Duminici și sărbători, ar vedea încrucișate cărările cu echipe de tineri, conduși de profesori către sfintele locașuri, dând aspectul unor *sărbători englezești*, când toată lumea creștină trebuie să-și vadă de suflet și c), părinții copiilor care merg la biserică, ar fi și ei atrași de aspectul acesta, ducându-se și ei acolo unde profesorii le conduc copiii.

Dacă închiderea cârciumilor va fi având ca motiv indirect lăsarea în răgaz a cetățeanului ca el să poată frecventa biserică, de ce școala, prin legiferarea respectivă, să nu impună copiilor mergerea la biserică sub supravegherea și conducerea profesorilor dirigenți?

1. O oră serioasă de dirigență este adesea mai cu folos de cât o oră de curs.

Dece, — prin lege — numai internatele să fie obligate cu mergerea școlărilor la biserică, iar celelalte școale nu? Dacă la școalele externe se lasă libertatea fiecăruia de a frecventa biserică, iar internatelor normale de băieți și fete li se impune aceasta prin lege, de ce această nedreptate pentru unii și — să zicem — favoare pentru alții? Eu aș zice ceva mai mult: după cum școalele normale sunt obligate să aibă coruri religioase pentru a cânta la biserică, tot așa și externatele. Nu e rușine oare ca, într'un liceu cu sute de elevi, și chiar peste mie în unele părți, să nu se poată armoniza niște răspunsuri religioase, care să întovărășească serviciul de «Te-Deum» la deschiderea anului școlar sau la serbarea patronală a școlii?

Dè ce profesorii respectivi să fie scutiți de o obligație, pe care colegii lor dela internate o socotesc astăzi — poate cu drept cuvânt — ca o povară față de colegii lor cari nu sunt profesori la școli internate?

În această ordine de idei, deci sunt de părere:

1. Prin lege să se prevadă: Dirigenții la școalele secundare externe — căci internatele au organizația regulamentată în sensul vederilor noastre — să fie obligați, ca efectiv să-și conducă clasele lor la biserică; iar cei care socotesc că aceasta ar fi o grea obligație, să binevoiască a renunța la dirigență, și

2. Însăși legea proiect a învățământului secundar să impună coruri religioase obligatorii, prin care sentimentul de pietate capătă o dezvoltare destul de mare, cu repercusiuni fericite în viața noastră sufletească, atât individual, cât și social.

Aceste deziderate însă ar fi de dorit să fie îmbrățișate și însușite, cu toată căldura și interesul, de către toți P. P. S. S. membri ai Sf. Sinod și de toți ceilalți, care au ascendența situației, ca membri ai Parlamentului.

Am toată încrederea, că însuși d. Ministru al Instrucției va da atenția cuvenită acestor propuneri ce am făcut, adică: *Dirigenție cu obligație de a însoți pe elevi la serviciul liturgic în Duminici și sărbători mari, precum și obligație de coruri religioase școlare.*

ECONOM ȘT. ARȘIC,
Profesor-Galați,

Fericirea ființelor stă în desăvârșirea lor. Cu cât mai mult se apropie de desăvârșire, se apropie și de fericire. Până să ajungă la dânsa le vezi neliniștite, turburate, fiind-că orice ființă, care n'a ajuns la desăvârșirea care-i este proprie, sau care nu este tot ceiace poate și trebuie să fie, este numai într'o stare de trecere și-și caută locul odihnei ei, ca un călător care a rătăcit în ținuturi străine și-și caută cu neliniște țara lui.

Purtarea și viața preotului cu chemare pentru slujbă.

1. Cu cel puțin 2-3 zile înainte de fiecare Duminică și Sărbătoare, preotul să înceapă a-și pregăti predica, citind cât mai multe feluri de predici, ori întocmindu-și predica, în care ține seamă de treapta de luminare a poporului ce păstorește, de nevoile, împrejurările și abaterile ce se petrec în popor, ferindu-se a face personalități, ci predicând și combătând viciile în general. Timpul cel mai bun de cetit și de pregătit predica este dimineața, atât vara cât și iarna, dela orele patru până la șapte și jumătate dimineața.

2. Să slujească absolut regulat fiecare vecernie spre Duminici și sărbători, când are timp și trebuie să-și cetească canonul și rânduiala pentru împărtășire. Să nu lipsească *litiile* la toate sărbătorile împărătești și a Sfinților mari. Prin aceasta, poporul ce păstorește nu va duce lipsă de hrană niciodată și, în cel mai greu caz, mai puțin ca în alte părți, unde să face slujba litiei foarte rar și în unele locuri poate nici de loc.

3. Să slujească Sfânta Liturghie în toate Duminicile și sărbătorile, cu duh, tragere-de-inimă și clar. Să nu lipsească absolut nici într'o Duminică *Acatistul Mântuitorului* și al *Maicii Domnului*, alternând regulat, într'o Duminică unul și într'o Duminică altul, iar la sărbători *Acatistul sărbătorii*, căutând a și le procura pe toate câte sunt tipărite.

Slujba *Acatistului* să o facă regulat, după slavoslovie. Predica să o ție regulat, fie după cetirea Sfintei Evanghelii, fie după Chinonic.

După rugăciunea *Amvonului*, adică în timpul miruitului sau a împărțirii Sfintei Anafore, să vorbească poporului de nevoile ce se simt în buna gospodărie a bisericii, a cimitirului, a școlii și chiar a poporânilor.

Totdeauna înspre Duminici și sărbători, să se culce absolut regulat, între orele 9—10 și să se ferească a mânca sau bea peste măsură, ca să nu aducă neliniște în timpul somnului, arsuri pe piept, sete, durere de cap etc. Toate aceste simptome împiedică oficierea Sfintei Liturghii în toată plenitudinea ei.

Să slujească regulat noaptea spre ajunul Nașterii și a Botezului, ca să dobândească puterea divină de a umbla cu Sfânta Icoană și cu sfânta cruce, vestind din casă în casă Nașterea și Botezul Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Obositor este să începi slujba la 12 noaptea și apoi să pornești cu ajunul. Totuși să observe bine frații preoți că, făcând așa, o putere nevăzută îi întărește pentru îndeplinirea în conștiință și cu sfințenie a datoriei apostolice.

4. Toate slujbele din popor și mai ales botezul, cununia, înmormântarea, paraclisul, aghiazma și Sfântul Maslu să le officieze cu tragere de inimă și cu credință citind absolut clar și rar, ca să audă și să înțeleagă și cei de față, care sunt foarte băgători-de-seamă și doritori de a auzi la asemenea ocazii cuvântul lui Dumnezeu și a înțelege slujba ce li se face.

Niciun serviciu să nu officieze fără cântăreț și la mare nevoie cu paraclisierul, care trebuie să fie nedeslipit de biserică și preot.

5. Să predea *gratuit* religia în toate clasele școlii primare, cu tragere-de-inimă, cu blândețe și demnitate, cu dragoste adevărat părintească, știut fiind *că copiii din școală sunt plămânii respiratori ai preotului față de poporul său*, că prin elevii școlii poate face cu mult succes educația religioasă a celor de acasă și chiar a părinților lor. Să aducă elevii școlii cu rândul la biserică atât la vecernie, cât și la Liturghie, împărțindu-i în divizii din fiecare clasă. Să formeze cor cu elevii, ajutat fiind și de cântăreți și cu concursul profesorilor respectivi. În biserică, să explice preotul elevilor serviciul divin, numirea obiectelor și veșmintelor bisericești, să învețe rugăciunile pe care apoi cu rândul le vor zice, atât la vecernie, cât și la Liturghie, obligând pe fiecare elev a avea carte de rugăciuni «Pâine spre ființă».

6. Să trăiască în perfectă armonie cu corpul didactic, cu autoritățile comunale și administrative, oricât de ostile ar fi ele bisericii și personalului bisericesc.

7. Să nu se înjosească cu precupețirea ortocmeala pentru serviciile bisericești, să aibă în popor o purtare demnă, umblând curat îmbrăcat și în ținută demnă de misiunea ce are.

8. Să nu peardă momentul a ținea cuvântări la înmormântări, arătând și scoțând la lumină faptele bune, credincioșia și dărnicia celui ce ne părăsește trecând la o viață mai bună decât asta în care rușinea, cinstea, respectul, hărnicia, dreptatea și reliogisitatea sunt aproape să dispară, pentru necredința noastră.

9. La fiecare cununie, să vorbească tinerei părechi, ca să audă și nuntașii, arătându-le menirea lor în societate, gradul la care sunt ridicați prin primirea Sfintei Taine a Cununii; datorii ce au către biserică și în societate, dând de exemplu pe nuni, când aceștia sunt în adevăr în fruntea omenilor cinstiți, a familiilor cucernice și trecuți printre donatorii sau ajutătorii bisericii; să le spuie sfătuindu-i să se ferească de contactul cu cei răi, derbedei, bețivi, leneși și necinstiți care nu fac cinste nici bisericii, nici familiei, nici Comunei și nici țării. Să nu uite biserică și mi-

lostenia, respectând pe părinți, pe bătrâni și pe cei mai mari ai lor. Să dea ori-de-câte-ori li se va cere, ajutor pentru biserică, școală și pentru orice îmbunătățiri în Comună. Numai așa purtându-se, vor fi siguri că harul lui Dumnezeu va fi cu ei totdeauna.

10. Asemenea la botezuri, mai ales când sunt mai mulți asistenți, să nu peardă ocazia a le vorbi de însemnătatea tainei botezului, a ungerii cu Sfântul Mir și a Comunicăturii, săvârșindu-se aceste trei taine rând pe rând la botez, arătând însemnătatea acestor trei Sfinte Taine pentru mântuirea sufletului; arătând mai departe datoriile ce au nașii pentru finul ce țin în brațe și pe care l-au adus la încreștinare, devenind acum fiu al bisericii în care trebuie să fie crescut umblând numai pe calea cea bună ce duce la ferieire.

11. Să trateze pe Cântăreți ca pe *măinile sale*, dându-le mai mult decât dreptul lor. Să aibă inima largă față de ei, îndrumându-i și ajutându-i ca pe fiii săi, dându-le jumătate din tot ce se strânge la biserică și în popor și atunci și ei vor avea tragere-de-inimă pentru slujbă, pentru îngrijitul bisericii, și vor fi prezenți la serviciu și respectând preotul ca pe cel mai mare binefăcător al lor.

12. Să nu lipsească cel puțin un paraclisier care să stea nedeslipit lângă biserică și preot; dându-i îndrumări și educație bisericească, ca să poată ajunge un bun cântăreț după placul inimii sale.

13. La cimitir, să fie totdeauna un paznic sau întendent, făcându-se casă de locuit, fântână și împrejmuire solidă, puindu-se îndatorire a face plantație de jur împrejurul zaplazului, cu tei și salcâmi, iar înăuntru cu pomi fructiferi. Să nu lipsească, dacă este posibil, capelă¹⁾ și, în cel mai greu caz, să fie cel puțin o clopotniță bine îngrijită și un clopot.

Mormintele să fie așezate la rând și bine îngrijite. În mijlocul cimitirului, să fie o cruce mare și impunătoare, pe care să stea scris numele eroilor din parohie căzuți în război. Lângă această cruce, să se oficieze slujba pentru eroi la Înălțarea Domnului și toate parastasele la Sâmbetele morților și chiar prohodul morților, când nu sunt duși la biserică sau lipsește capela.

14. Biserica să fie zilnic, seara și dimineața închisă și deschisă de preot, care trebuie să locuiască lângă biserică, în case parohiale, fiind nedeslipit de biserică și popor, pentru a fi găsit la orice slujbă și la orice ceas.

15. Să stăruie, pe cât se poate, a stânge dintre poporâni certele, procesele și orice fel de ju-

decăți, chemându-i la sine, stătuindu-i și îndemnându-i la împăcaciune, convingându-i că mai mult păgubesc prin judecăți, perzând și vreme și bani, iar ura și răzbunarea mai tare crește chiar după un rezultat drept dat de justiție; pe când prin împăcare, totul se înfrățește și armonia domnește în casele tuturor.

16. Să se intereseze de felul și gradul boalei de care suferă, când este chemat preotul la patul bolnavului pentru mărturisire și împărtășire; sfătuind pe familie cum să-l caute și ce medicamente sunt bune și chiar să împartă gratuit din medicamentele cunoscute, având poporul credința că medicamentele date de Preot sunt mai bune și de aceia preotul trebuie să aibă de acestea în casă, chiar cumpărându-le pentru sine, că la nevoie face foarte mult unui bolnav dându-i-se un praf de chinină și de aspirină, ori o curățenie sau o fricțiune cu «diana», cu oțet aromatic, cu spirt, etc, când cunoaște că pricina boalei este răceala, ori dându-i-se un piramidon și antipirină, la durere de cap, ori câteva prafuri pentru tusă convulsivă.

Grija aceasta a preotului de bolnav și împărțirea de medicamente la vreme face foarte mult, ridicând prestigiul preotului, atrăgându-i iubirea, respectul și dragostea tuturor, mai ales dacă preotul se ferește de a lua sau primi o centimă pentru slujba aceasta făcută la patul bolnavului, mulțămindu-se cu mângâerea că a putut veni la vreme în ajutorul suferindului, având pentru aceasta pilda vie a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos care, pe lângă vindecarea sufletului, dădea și vindecarea suferințelor corporale. „In dar ați luat în dar dați“.

17. Să slujească absolut regulat săptămâna întâi și cea de pe urmă a Marelui Post, seara și dimineața, iar în celelalte săptămâni din Marele Post, să slujească regulat Vineri, Sâmbătă și Duminică, iar patru zile să fie liber pentru serviciile în popor și pentru școală. Asemenea să slujească regulat dearândul toată săptămâna luminată pentru ca să poată vedea și auzi slujba învierii tot poporul, adică și mici și bătrâni, care n'au putut încăpea în cele trei zile principale ale Invierii și pentru ca să răsune și să străbată în sufletul tuturor imnul de triumf al vieții asupra morții: «Hristos a înviat».

18. Să se ocupe împrejurul bisericii și a Caselor parohiale cu: pomicultura, apicultura și creșterea gândacilor de mătăasă. Să planteze puțină vie indigenă pentru vinul necesar la slujbele bisericești; și, de este posibil, și o mică grădină de zarzavat pentru trebuințele casnice și ca model și îndemn pentru poporâni. Aceste ocupațiuni îl fac pe preot ca să fie totdeauna la datorie și la multiplele servicii ce se prezintă zilnic în popor.

1. Mai bine *paraclis*, Părinte Iconoame, că numai în franțuzește și în nemțește capelă înseamnă biserică. Pe românește înseamnă pălărie. — Nota A. S.

19. Să nu facă politică de partid și de căpătuială, pentru că își pierde prestigiul între poporâni săi, cari sunt deopotrivă fii ai săi sufletești.

Politica preotului să fie de principii, de adevăr și dreptate și ca îndrumare în viața și purtarea tuturor poporânilor săi.

20. Să nu umble absolut deloc prin judecăți, pentru nimic în lume, că tare se înjosește prestigiul preotului când îl privește lumea stând pe scările judecătoreiei sau a Tribunalului cu cei mai de rând muritori cari simțesc o cinste când sunt chemați la bara justiției.

21. Să viziteze poporul cu amănuntul din casă în casă, cel puțin de patru ori pe an: La ajunul botezului Domnului, cu molitva Postului Mare, cu molitva în postul Adormirii Maicii Domnului și cu ajunul Nașterii Domnului.

În timpul umblărei cu molitva, are vreme să se intereseze de păsurile fiecărui enoriaș în parte, făcând și statistica generală a parohiei.

22. Să stea stabil în aceeași parohie, dela hirotonie, că numai stând într'un loc se poate vedea rodul muncii pastorale în popor.

23. Să se păzească a fi în parohie preot împreună cu tatăl, socrul, fratele sau cumnatul, pentru că cele mai multe certuri anchete și judecăți sunt între aceștia și tare mult scade prestigiul preotului față de popor, când îi văd hărțuindu-se între dânșii pentru avere, pentru popor pentru partea ce cred că se cuvine fiecui și pentru întâietate, socotindu-se unul mai deștept decât altul, uitând toți cuvintele Mântuitorului: «Cine vrea să fie întâi să fie tuturor slugă».

24. Să fie neadormit în mijlocul turmei, ca să nu vie diavolul să ia învățătura cea bună, sămănând, în locul ei, rătăcirile dela ordinea zilei, care nu-și găsesc locul acolo unde preotul are oameni de încredere, cari să-l puie zilnic în curent cu tot ce se vorbește în popor și cu toți cari vin și își găsesc liman de adăpostire în popor, ca apoi să samene vrajba, dihonă, necredința, etc.

25. Pentru nimic în lume preotul să nu intre în cărciumi și cafenele, etc., afară numai când este chemat la serviciu și când umblă cu ajunul și molitva. Frecventarea cărciumilor și a cafenelilor de către preot este cât se poate de degradatoare în ochii tuturor ce-l privesc și cu cari sfătuește.

26. La pomeniri și la orice servicii religioase, să se terească de a bea după îndemnul poporului care îl roagă să mănânce și să bea pentru a-i face plăcerea, și apoi tot acelaș popor îl râde și chiar îl denunță pe preot că era beat la botez ori la cununie și că a cântat la botez «Isaia dăntuește», iar la cununie «Câți în Hristos v'ați botezat».

Absolut dela nimeni să nu mănânce, nici să

bea, cel mult un pahar de lapte, dacă i se dă, poate să primească¹⁾. Beția degradează grozav prestigiul preotului, pierzându-și demnitatea, cinstea și încrederea pe care trebuie să le aibă în popor și, în cazul acesta, trebuie să plece de acolo, pentru că păstoria lui este fără folos sufletesc.

27. Preotul să nu-și însușească absolut nimic, în toată viața sa, din avutul bisericii, din donațiunile cât de mici ce se aduc bisericii, pentru că poporul atunci dă cu toată inima pentru biserică, când vede și este încredințat că ceiace să dă se întrebuintează în biserică și se păstrează cu îngrijire.

28. Să nu se încumete a ocupa mai multe slujbe, pentru că atunci nici pe una nu o va îndeplini cum se cuvine. «Nimeni nu poate sluji la doi domni». Cel mult poate o oră pe zi și mult două, pentru a preda religia în școală, și aceasta în mod gratuit, fără a fi cu strictețe obligat; asemenea, dacă este rugat și se simte absolută nevoie, poate să primească a fi președintele băncii populare, Comitetului școlar și a oricărei instituțiuni de binefacere, cari nu-l împiedică de a-și face datoria preoțească în conștiință.

29. Să-și plătească fără cârtire dările la stat, comună și la Casa fondului parohial, că numai așa, fiind el pildă vie, cu fapta și cu cuvântul, înaintea tuturor poporânilor săi, va fi ascultat, urmat și respectat.

30. Să treacă în registrul de încasări și cele mai mici donațiuni în bani, iar în *sinodic* toate donațiunile de odoare și obiecte de ori ce fel și de ori ce valoare, iar în registrul de cheltueli tot ce se cheltuește, dând regulat cont înaintea poporului în biserică la finele fiecărui an.

31. Să aibă negreșit bibliotecă populară în biserică cu cărți ușoare de înțeles, pe care să le dea tuturor poporânilor, cu rândul, spre cetire, explicându-le bucățile cari nu le înțeleg. Cu această ocazie, să îndemne poporul a dona cărți și chiar a le lega, fie cât de modest.

32. Să răspundă cu punctualitate tuturor ordinilor Chiriarhiei și adreselor tuturor autorităților, fără a mai aștepta repetire. Asemenea, să țină la curent Contabilitatea, registrele de cununăți, botezați și înmormântați, inventarul și întreaga arhivă, pentru a putea servi pe oricine cu înlesnire și fără precupețire, Și înfine,

33. Să se terească preotul de a deveni piatră de scandal: «Vai de acela prin care vine smin-teala», atât cu vorba cât și cu purtarea.

Să nu se ducă în frizerie să-și facă toaletă, fiind prea bătător la ochi, puindu-se alături cu

1. Da pentru ce această îngrădire, Părinte Iconoame? Cine mănâncă și bea cuvincios la masă, vin cu apă, măsurat, nu cu un poficios, nu păcătuește. — Nota A. S.

cel din urmă mirean, și această toaletă să nu ajungă până acolo a se tunde nr. zero și a-și rade barba și mustățile. Părul, barba și mustățile sunt podoaba fiecărui bărbat și mai ales a preotului, mai cu seamă când sunt bine îngrijite, și toate aceste podoabe formează semnul distinctiv al preotului îmbrăcat cu haina tradițională preoțească, pe care nu trebuie să ne fie greu și rușine a o păstra și purta.

Astfel ducând viața și purtându-se preotul, nu va regreta niciodată că a îmbrățișat greaua și frumoasa misiune a Apostolatului, investit fiind cu marea demnitate preoțească, pe umerii căruia apasă mare răspundere înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor și va întâmpina multe plăceri și neplăceri în viață, dar pe care să le primească cu răbdare și resemnare, cu blândețe și cu nădejdea în o viață mai bună în cealaltă lume.

Purtându-se cum s'a arătat mai sus, va avea cu ce trăi, el și toată casa lui, și, oricât de numeroși ar fi, de foame nu vor muri și comoară în cer își va agonisi, iar zestre copiilor va da credința, nădejdea și dragostea către Dumnezeu și aproapele, zestre pe care nici moliile nu o strică, nici iurii, nici rugina nu o sapă nici o fură.

Las acest al meu testament preoțesc fraților mei în Christos, pe care l-am făcut, în urma experienței mele preoțești timp de 32 de ani împliniți, și pe care l-am practicat fără șovăire și nădăjduesc că tot pe calea aceasta voi merge, cât bunul Dumnezeu va vrea să pot lucra în Via Sa.

Econom Stavrotor ALEXANDRU CRISTEA,
Paroh în Ivești-Tecuci.

PSALM

Eu sunt un ticălos....

Din raza de viață și de bucurie

Pe care Tu, cu bunătate, mi-ai dat-o la început și mie,

Nu ți-am adus nici un prinos,

*Nici gând, nici suflet, nici iubire de Tine și de lu-
[mea Ta!*

Eu m'am voit de o potrivă

Cu zeii cari i-am creat

Cu zeii ce n'au existat

Decât în mintea mea nebună și'nebunită de mizerii.

Și-am sângerat, și-am rupt din mine

Bucăți care-au rămas în spini,

Dureri de care nu suspini.

Și'n nebuniile durerii,

Eu am scrâșnit, dar am rămas

Un revoltat fără de glas.

Din lutul nostru pământesc

În care's presărate multe podoabe care ne orbesc

Din lumea fără de hotare

Spre spații interplanetare,

*Eu m'am voit numai pe mine adânc cuprinzător
[atoate...*

Am încercat ce nu se poate

*Și de perceptive, legi și reguli nu m'am oprit o clipă'n
[mers.*

*Când nu eram stăpân pe mine, mă vream stăpân pe
[Univers.*

Râdeam de tot ce e credință,

De bucurii, de suferință,

*Și dacă nu puteam eu singur, că sunt un Dumnezeu
[să-mi zic,*

Credeam că Totul e nimic;

Că din nimic ne-a rupt hazardul

Și că trăim pentru nimic,

*Că în nimic ne-om duce toții: hamalul, regele și
[bardul,*

Un șir de munți ori un pitic.

*Sfidam din lujer floarea albă a conștiinții și-a
[dreptății*

Și desfideam eternității

Să-mi dovedească ea, Nimicul ce totdeauna șade mut

C'ar mai veni din neființă

Un om zdrobit de suferință,

Ca viața lui doborâtoare să și-o reia delă'n ceput:...

Și bucurându-mă de clipa

Fugară, scurtă, când de moarte

Ce nu și-a fluturat aripa

La geamul meu

Eu am uitat

(Eram departe!)

Trăiam mai liber ca un zeu,

Mai liber ca un împărat,

Ca Universul unde legea domnește'n reguli neînfrânte,

Ca soarele și ca pământul legați pe veci.

— Și numai eu

*Nu pricepeam neînțelesul ce nu putea să mă înspăi-
[mânte.*

Treceam pe lângă Dumnezeu

Ș' aceleași legi mă conduceau,

Aceiași suferință oarbă mă distrugea încet-încet

Și-aceleași răni îmi sângerau,

Iar gârbovitul meu schelet

Care credea că Universul îl sprijinea — ușor — pe el

Eră făcut ca toți, la fel

Din lut.....

Iluzia a dispărut.

*Mă'n torc la Tine! Dă-mi lumina, învață-mă, deschide-
[de-mi ochii*

*Să Te cunosc, și'n Tine, Doamne, să-mi odihnesc
[trudita-mi viață.*

Pe noaptea cugetării mele

Intunecată, fără stele

Fă, Doamne singur dimineață!...

Privește-mă cu bunătate, cu toate că's așa de jos

Și sunt așa de ticălos.....

POLITICIANISMUL ȘI BISERICA

Fără îndoială că votul universal la noi a mutat centrul politic de greutate dela orașe la sate; dar a dat și politicianismului câmp destul de întins și tot atât de prielnic pentru exploatat, fiindcă — cunoscut este tuturor — cu cât mulțimea este mai nepregătită, cu atât este mai prinsă în mreje de el, ea neavând putere de discernământ și fiind a-toate-crezătoare. Și sufletul săteanului nostru este sufletul ignorantului crescut în sărăcie și nepricepere, în muncă și răbdare, în vitejie și supunere, cu un procent de analfabeți destul de îngrijitor. Totuși, votul obștesc—acest drept ademenitor—n'a fost cerut de el; ba cei cu «bun simț» și cu «scaun la cap» l-au și respins și nici chiar acum nu-l văd cu ochi buni: «mijloc de zăzanie în sat». A fost dar mai mult adus de vreme și impus, înainte ca sătenilor, conducătorii să le fi dat un început măcar de îndrumare pentru pregătirea trebuincioasă.

Natural a fost, dar, ca politicianismul, exploatând neștiința mulțimii, să ducă în sate ură și dezordine, vrajbă și..., iar parlamentul să-l coboare dela idealismul-practic, la pildă de ceartă și injurii de bâlcu, fiindcă, din reprezentanții națiunii vor face parte — după cum au început să facă — dintre cei mai nechemați, dar — în înțeles psihologic — populari. Cine are un pic de îndoială, pentru a se încredința cu prisosință, să cetească desbaterile parlamentare și să se coboare în viața satelor.

Politicianismul, dar, a început să influențeze întreaga manifestare socială, fiindcă deviza lui este: «scopul scuză mijloacele», chiar dacă-i va urma și potopul. În adevăr, n'a fost alegere — fie oricât de însemnată ori de întinsă — în care să nu se amestece; n'a fost instituție ori ramuri de activitate socială, care să nu-i simțā influența dăunătoare. Până și Biserica, acest așezământ, care în viața neamului nostru a jucat rol așa de fundamental, fiind scutită și de desbinări religioase și pusă la adăpost de orice pic de influență dăunătoare, n'a fost cruțată de înrăurirea acestei boale sociale, pe cât de contagioasă pe atât de vătămătoare. Și explicabil este, fiindcă el, care pentru reușită își trădează, ba chiar sacrifică din proprii feciori, nu putea ca să stea departe de manifestarea celui mai mare obstacol.

Democrația cerând ca mulțimea, prin aleșii ei, să ia parte la conducerea treburilor Statului — deși prin democrație ar trebui să se înțeleagă, nu atât participarea mulțimei la conducere, cât grija conducătorilor, adevăraților conducători, de conduși, — legiuitorii au alcătuit legi, prin care mulțimea să-și conducă, prin aleșii ei, instituțiunile, chiar iş cele cu caracter cultural ori moral. Și astfel

au luat ființă comitetele școlare ale fiecărei școli și cel județean, consiliile parohiale și eparhiale, etc.

Negreșit că aceste măsuri, privite prin prisma rațiunii, sunt cât se poate de bune și tot atât de trebuincioase, fiindcă, după cum orice crescător de vite se îngrijește în deaproape de tot ce-i în legătura cu buna lor creștere, tot așa, ba mult mai mult, trebuie să se îngrijească fiecare părinte de tot ce contribuie la buna creștere a urmașilor lor. Judecata mai adâncă însă duce la constatarea că nu poate fi, atât pentru părinte, cât și pentru societate, o problemă mai fundamentală decât educarea tineretului. Și cum muncitorimea are mai la îndemână numai școala primară și biserica, se înțelege că prima ei grijă va fi de ele, fără însă să neglijeze bunul mers al celorlalte ramuri de activitate socială necesare desvoltării ei și neamului.

Privite însă prin prisma practică, se poate afirma — fără teamă de greșală —, că sătenii au cerut aceste comitete, tot așa cum au cerut și votul obștesc, pe care, dacă n'ar fi amenda, nu l-ar exercita nici măcar jumătate din ei. Și probă despre aceasta este că, în satele necontaminate de politicianism, nu se găsesc nici măcar candidați, necum alegători, de aceia alegerile au trebuit să fie amânate. Totuși s'au făcut și se fac, fiind cei de față călăuziți de bun simț, dar fără interes: a fost ceva făcut în silă.

Acolo unde însă politicianismul și-a înfipt ghiarele, alegerile au fost destul de zgomotoase și bunul simț alungat. Și de aceia se înnumără printre membrii consiliilor parohiale din ceice trăesc în concubinaj, de și biserica luptă contra lui; iar în cele eparhiale, dintre cei mai certați cu morala, deși ea propovăduște morala. În adevăr, Biserica noastră, răspândind credința, răspândește morala, fiindcă la noi religia a adus morală și între ele desbinare nu este.

Parcă înadins a vrut să dovedească intuitiv și cu prisosință că o lege, oricât de bună ar fi, dă rezultate șubrede, când nu-i folosită cum trebuie. Și ele n'au putut fi aplicate cum trebuie, fiindcă nici conducătorii, nici condușii, n'au pregătirea cerută de ele. Deci întâi pregătire și apoi folosire, deoarece drepturile întotdeauna trebuie să urmeze după datorii. Dacă aceasta ar fi fost concepțiunea călăuzitoare, Biserica ar fi fost scutită de adevărul destul de crud: cei mai înverșunați dușmani, pentru a o săpā mai adânc, fiindcă este așezământul cu cele mai tari și mai afundate rădăcini, s'au transformat în apărători, căci concubinii nu sunt pentru Biserica decât lupi îmbrăcați în piele de oaie.

Vor fi poate destul de rari asemenea cazuri,

dar sunt și nu sunt ultimele rămășițe ale trecutului ce se duc, ci sunt primile licăriri ale începutului unui timp ce vine. Par'că mergem tot spre mai rău și clerul să ia aminte, fiindcă nu va trece multă vreme și politicianismul va fi acela care cel întâi îl va învinovăți de slăbirea sentimentului religios la săteni și răspândirea răului, după cum a învinuit pe învățător de reaua stare culturalo-economică a muncitorimii câmpului.

Se impune dar — fiindcă trecerea a fost așa de bruscă — o perioadă de tranziție, cam lungă și tot atât de precaută, în care toți să-și fi dat silința, nu ca să sdruncine și să desorienteze sufletul țaranului, ci prin experiență și sfat, să-l îndrumeze și să-l pregătească, ba aproape să-l desăvârșască. Și'n acest caz, alegerile comunale nu s'ar mai fi făcut în prima săptămână din postul Paștelui, iar întruniri politice nu s'ar mai fi ținut chiar și în ajunul Învierii. Măcar în Postul Mare se va lăsa săteanul liniștit și biserica nestingherită în acțiunea ei atât de binefăcătoare.

Și una din măsurile tranzitorii, cât se poate de nemerită, ar fi fost numirea, în comitetele de conducere, a membrilor de drept, cum de altfel la unele instituțiuni s'a și făcut, căci cei de drept, fiind tot dintre conducători, oricum ar fi, tot sunt o piedică politicianismului. În adevăr, chiar dacă prin rătăcirea și zăpăcirea minții alegătorilor va izbuti să-și vâre din ai lui, tot nu va face mare ispravă, ai lui întotdeauna fiind mai nepregătiți de cât cei de drept.

Dar pentruca, prin această măsură, să se pună cu adevărat stavilă politicianismului, se cere ca numărul celor de drept, din fiecare comitet al fiecărei instituții, să fie cel puțin jumătate, iar preșe lintele, secretarul și casierul să fie tot din ei. Dacă însă prin această măsură se urmărește și pregătirea mulțimei pentru participarea cât mai efectivă la conducerea instituțiilor și se țintește ca ele să fie complect lăsate în grija ei, atunci numărul membrilor de drept trebuie să fie mult mai mare, fiindcă, cu cât muncitorimea este mai neștiutoare, cu atât simte trebuința de a fi condusă. Și pe măsură ce ea se învrednici, se va mări și numărul membrilor aleși — fără ca cel ai celor de drept să scază — până la egalare; iar când se va desăvârși, va putea ca numărul reprezentanților ei să predomine, fără ca cei de drept să nu mai existe.

Și între comitetele cari s'au apropiat mai mult de aceasta, sunt cele ale școalelor primare dela sate. Din 8 membri, 4 sunt de drept: un învățător, care e și secretar, un preot, primarul și preceptorul, caruia i s'a dat casieria. Dacă nu s'a putut ca numărul celor de drept să fie mai mare, totuși — ținând socoteală de rostul Bisericii și de rolul însemnat din trecut al preoților, precum și de mentalitatea sătenilor, ce încă mai dăinuește —

trebuia ca președenția să fie încredințată cucernicului.

În consiliile parohiale însă, nu sunt decât 2 membri de drept, — preotul și un cântăreț — deși numărul membrilor este mult mai numeros ca al celui școlar. De aceea, în aceste comitete, în multe părți, politicianismul a izbutit să-și impună voința.

Prin urmare, deși școala ar avea nevoie mai puțin de sprijin moral, ea având mijloace de constrângere, pe când Biserica nu are decât mijloace atractive: pilda și convingerea, totuși legea comitetului școlar a căutat să facă apropiere și să pună la muncă comună pe aproape toți factorii culturali și adminis'ativi, negreșit, pentru școală, pe când a consiliilor parohiale, cu toate că Biserica avea mai mult drept și astăzi poate chiar și mai multă nevoie, n'a făcut această apropiere și n'a impus celorlalți conducători să ajute pe preot. Și nevoie de scut este, fiindcă materialismul feroce și politicianismul încarnat depărtează pe sătean de biserică.

Așa dar conducătorii mari ai Bisericii și ai școalei să lupte din răputeri pentru a le așeza pe aceste instituții pe baze solide, fiindcă necruțătorul politicianism din provincie începe să pună stăpânire.

Să nu fie prea târziu.

P. STĂNESCU,
învățător, Galbenu R.-Sărat

DOINA VIEȚII...

*Am rupt astăzi o foaie, — una, —
Din sfântul nostru calendar...
O lacrimă s'a rupt și dânsa,
Din ochi-mi slabi... Am plâns amar...*

*C'o lacrimă, se poate plânge,
Cât vrei... De simți, — se plânge mult...
Am început s'ascult un cântec...
E „Doina vieții“... și-o ascult...*

*Des deapănă-se firul aspru,
„Viața“, — de pe negrul ghem; —
Un mic sicriu, — cetatea păcii, —
M'a dumirit... Pe Domnul chem:*

*...„O, Doamne sfânt, Tu, care'ntr'una,
Desdepeni albul, negrul fir,
Pe robul Tău, să-l ai în pază,
Ca și pe mulți, — din... cimitir!...“*

*C'o lacrimă se poate plânge,
Cât vrei... De simți, — se plânge mult; —
Am început s'ascult un cântec...
E „Doina vieții“... și-o ascult!...*

Preotul G. A. NEGUREANU,
DÂNGENI-Botoșani

Cuvântul Episcopului VARTOLOMEI

Cum Prea Sf. Sa apreciază Congresul preoțimei oltene din acest an.

Al cincelea Congres anual al Preoțimei oltene, ținut în anul acesta la Corabia în zilele de 27 și 28 Iulie crt., ne-a înfățișat două stări sufletești, de cea mai mare însemnătate pentru valorificarea sufletească a neamului nostru. Una ne-au prezentat-o locuitorii Corabiei; iar pe cealaltă ne-a prezentat-o însăși Preoțimea noastră olteană venită la congres.

Prin dragostea cu care au fost primiți cei peste 300 de Preoți congresiști, prin întrecerea cu care au fost luați în gazdă și prin belșugul cu care au fost ospătați, cum mai ales și prin îmbulzeala agricultorilor locali, atât la Biserică, cât și la ședințele congresului, deși zilele ședințelor au fost zile de muncă, locuitorii acestui nou și pitoresc oraș ne-au dat cea mai evidentă dovadă de un puternic legământ sufletească, atât cu Biserica strămoșilor lor, cât și cu clericii ei. Din lămuririle date de mai toți fruntașii locali, legământul acesta nu este pentru Corăbieni decât produsul natural al influenței educative pe care șirul de Preoți locali și din trecut și de astăzi, au revărsat-o asupra tuturor straturilor sociale locale, fără deosebire de stare socială sau culturală sau de culoare politică.

«In preoții noștri locali, ne spunea de pildă d. Radu Ivănescu, unul dintre cei mai generoși fruntași Corăbieni, noi n'am văzut decât pe oamenii de luminare, de evanghelică pilduire și de înfrățire sufletească, atât pentru ei între ei, cât și pentru noi. Pentru aceasta, toți Corăbienii, fără deosebire de culoare politică sau de orice altceva, ne simțim legați cu cea mai sacră venerație de Biserica neamului și cu cea mai sinceră iubire și ascultare față de Preoțimea acestei Biserici».

Starea aceasta de suflet a fost pentru noi, Episcopul Eparhiei, cea mai pipăită dovadă că singura instituție făuritoare de suflet la popoare și îndeosebi la poporul nostru român nu poate fi decât biserica neamului nostru și că cei mai de căpetenie factori educativi ai inimei și ai sufletului omenesc și îndeosebi românesc nu pot fi decât Preoții acestei Biserici. Zic aceasta, pentru că am trecut cu Congresul Preoțesc al Olteniei și prin alte orașe cu populație mai numeroasă și mult mai bogată, cu cultură laică mai înaintată și cu instituțiuni de stat mult mai puternice decât cele din Corabia, dar sufletul corăbian de generozitate, de entuziasm și de înfrățire creștinească și românească, nu l-am putut găsi, în mod egal, nicăieri.

Pentru aceasta, ținem de datoria noastră să le mulțumim cu recunoștință tuturor creștinilor din Corabia, binecuvântându-i și pe mic și pe

mare, în frunte cu d. Primar Peiovici, care zi și noapte a vegheat fără preget în jurul celor 300 de Preoți întâmpinați, plasați la gazde și conduși la gară de d-sa cu entuziasm fără margini. Iar Preoților noștri le atragem atenția că, dacă prin satele sau și prin orașele lor nu se găsesc cumva generozitatea și înfrățirea creștinească din Corabia, pricina cea mai de seamă sunt ei și numai ei. In Craiova, de până alaltăeri, de pildă, Preoții în mare parte nu și-au folosit timpul și energia decât în vrajbe ticăloase cu cea, bunăoară zisă: «chestia pălăriei Părintelui Brănescu», care n'a însemnat decât lupta de laicizare și a costumului preoțesc și a duhovniciei sufletelor lor, cum și sforțarea de emancipare de sub autoritatea canonică și legală a Episcopului, spre a putea profita astfel cât mai în larg de laicizare și de politicianizarea urmărită de ei, prin atitudinile de mai sus.

In lipsa de Biserici frumoase și mari ca în Corabia, în lipsa chiar de școale primare câte ar trebui să fie, cum și în lipsa în deosebi a unui teatru demn de Craiova și mai ales în lipsa de dărnicie a multora dintre marii bogătași locali, se văd astăzi toate efectele sufletești pe care le-a plămădit Preoțimea Craioveană pe vremea buclucașei «pălării a Părintelui Brănescu». Păstrarea unei astfel de tradiții și de către Preoțimea actuală, ar fi cea mai oribilă crimă împotriva sufletului craiovenilor, care este de altfel destul de plin de toate darurile unui element de elită, dar care nu e încă destul de dospit creștinește. Avem însă toată nădejdea că Preoțimea actuală din Craiova va fi cu totul altă decât cea care a fost până alaltăeri.

A doua stare sufletească am spus că este a Preoțimei înseși, care a luat parte la acest congres. Lăsând încă de dorit în bună parte sub raportul costumului regulamentar, cei peste 300 de Preoți, au fost de o disciplină, de o seriozitate și de o afirmare culturală și morală, căci i-a dat congresului o atmosferă de cea mai nobilă superioritate, și care ne-a impresionat profund.

Conferențieri au fost: Prea Cucernicul Părinte Petre Partenie, Director și Profesor la Seminarul din Râmnicul-Vâlcei și Prea Cucernicul Părinte Victor Marghescu, Profesor la Liceul din Craiova. Problema discutată de Părintele Marghescu a fost cea a valorificării integrale a vieții omenești de către Biserică, privită această valorificare nu numai în laturea mântuirii din lumea viitoare, ci privită și în nevoile, în luptele și în acțiunile ei pentru existență și progrese de pe pământul acesta. Concluzia Prea Cucerniciei Sale, a fost

că, fără să ia deadreptul în mâinile lor tărâmul politic sau pe cel economic sau chiar și pe cel cultural de ordin pur laic pe care se mișcă viața omenească, Preoții sunt însă chiar datori să asiste viața pe toate aceste tărâmurii de desfășurare ale ei, mai mult cu fapta decât cu cuvântul, ca eri și ca azi, luptând să le inoculeze tuturor curentelor și instituțiilor de cultură și tuturor acțiunilor și întreprinderilor omenești de orice natură ar fi ele, *elementul moral al Sfințelor Evanghelii*, fără de care toate elaborările omenești devin produse numai ale egoismului și animalității din om. La întrebarea, cum am putea să dobândim niște astfel de Preoți, a răspuns magistral Prea Cucernicul Petre Partenie, eare, ca Inspector și Director de Seminar, ne-a arătat prin fapte și prin rezultate dobândite, toate mijloacele educative și culturale prin care s'ar putea ajunge aci.

În colaborarea Prea Cucerniciei Sale cu Noi, Părintele Partenie a ajuns la convingerea, prin aplicațiunile pe teren, că tot regimul școlar al Seminarilor trebuie să se altoiască și să grăveze numai în jurul inițiativei elevului, care nu trebuie să se simtă nici absorbit, nici înăbușit ca personalitate proprie în acest regim școlar, ci să se simtă numai călăuzit și sprijinit de el, în lupta lui proprie, a se desăvârși pe sine după idealul Sfințelor Evanghelii și după modelul persoanei Mântuitorului Hristos. Seminaristul, prin urmare, nu trebuie să fie tratat ca o uneltă a școlii, ci ca un factor creator, a cărui muncă școlară să apară mai mult ca o colaborare între el și corpul didactic, educativ și chiar administrativ al școlii. Iar pentru a nu rămâne numai un colaborator teoretic al școlii, Seminaristul trebuie pus în fața realităților cu care va avea să le refacă cu sufletul și cu lucrările lui. Ca atare, el trebuie dus la Spital, la temnițe, între lucrători, să îmbrace copii săraci, etc., lăsând peste tot unde se prezintă fapte și convingeri despre utilitatea și a lui și a instituției divine pentru care se pregătește. Spre a-și spori însă puterile pentru o astfel de colaborare cu școala și pentru o astfel de servire a celor nevoznici din lume, școala trebuie săi dea seminaristului posibilitatea de a se controla pe sine, adică îndrumarea nu numai de a se servi de sufletul său ca de un simplu instrument, ci de a-l și lucra pe acest suflet personal al său în el însuși, măsurându-i, prin propriul său control, despre sine și capacitatea și moralitatea, prin carnet de notare asupra sa însuși, în care el să-și aibă adevăratele barometre ale propriei lui firi.

Credem că oriunde s'ar fi expus aceste două probleme, nu s'ar fi adus mai mult decât poate, ca material, dar în niciun caz ca concepție și ca vederi juste decât s'a adus de acești doi

preoți de sânge și de suflet curat oltenesc. Cu toată finețea lor de concepție, restul preoției din sală s'a ținut ca înțelegere și aprecieri la aceiași înălțime, cu acești doi conferențieri și reprezentanți ai săi, înăbușind, prin nobila și luminoasa atmosferă a atențiunii și a discuțiilor urmate, pornirea numai a câtorva care se mai sbat încă în inerție și în subiectivismul bolnav al altor vremi și care deja pipăiseră atmosfera, spre a se căsni să o otrăvească, ca și în alte dăți anterioare.

S'au convins însă numaidecât că ar fi fost eliminați imediat de acest corp preoțesc sănătos și energic, în al cărui suflet se înrădăcinează din zi în zi tot mai puternic Sfintele Evanghelii și dragul de neamul acesta; și credem cu tărie că, în urma acestei doctorii morale, cele câteva exemplare rămase numai ca niște urme istorice din vremurile dominante ale inerției și ale subiectivismului bolnav, trebuie să fi intrat într'o convalescență sigură, spre bucuria tuturor și îndeosebi pentru binele lor propriu.

Le mulțămim deci din tot sufletul nostru părintesc tuturor Cucernicilor noștri Preoți, cari au luat parte la acest congres și ne dăm aprobarea tipării într'un singur volum de către societate, a celor două magistrale conferințe.

Trăiască Preoțimea olteană, care credem că, la viitorul congres va străluci și mai mult, atât, ca înălțime și solidaritate sufletească, cât și ca uniformă preoțescă *reglementară*, dela care autoritatea bisericească supremă nu va mai îngădui nicio abatere.

† VARTOLOMEI

RISIPA

*Atâția fac să curgă gărlă
Bani strânși de alții cu sudoare
Ei n'au muncit, dar știu s'azvârlă.
Nimic nu-i costă, nici nu-i doare.*

*Nevoile îi încârligă,
Pe mulți săraci și'n plâns i'neacă...
Când glasul patimii îl strigă,
Stricatul știe să petreacă...*

*Chemați săracul și orfanul
Să fac-ți voi cu ei risipă...
Săltați-i din nevoi cu banul.
Nu-l dați plăcerilor de-o clipă.*

Preot MINA GASPAR
Costești-Botoșani

DOGMA DESPRE SFINȚIREA OMULUI

Organul sau mijlocitorul sfințirii

Biserica

Mântuitorul Cristos a răscumpărat pe toți oamenii din robia păcatului și a morții, a adus mântuirea pentru toți sau i-a îndreptățit pe toți înaintea lui Dumnezeu, dar omul nu-și poate însuși singur mântuirea, după cum n'a putut nici s'o câștige singur. Pentru întărirea și păstrarea grației mântuitoare, dobândită prin credința în El, Mântuitorul a trimis sfinților săi apostoli pe prea Sfântul Duh, care să-i conducă și învețe tot adevărul. Sfinții apostoli, luminați și conduși de prea Sfântul Duh, au rânduit sfintele taine, prin care să se comunice mai departe harul Sfântului Duh și au desemnat de următori ai lor pe episcopi, preoți și diaconi, cari să învețe pe credincioși și să-i conducă spre mântuirea faptică a sufletelor lor. Biserica învățătoare sau ierarhia bisericească este dar mijlocitoarea mântuirii sau sfințirii omului. Numai în sânul bisericii și prin ascultarea și urmarea învățăturilor profesate de prepoziții ei este cu putință însușirea mântuirii sau sfințirea: *Extra ecclesiam nulla salus*. Ea singură este mijlocitoarea sau organul sfințirii, pentru că numai ea dispune de adevăratele mijloace necesare sfințirii.

Dar ce este biserica?

Mântuitorul Cristos, vorbind cu fratele care greșește împotriva noastră, (Matei 28₁₈) zice că mai întâi trebuie să-l certăm între patru ochi. Dacă n'ascultă, să mai luăm doi sau trei martori; iar dacă n'ascultă nici de aceștia, să-l aducem înaintea bisericii, de care, dacă nu va asculta, să înceteze de a mai fi considerat ca frate, să ne fie ca un păgân și vameș. Biserica trebuie să fie dar, după cuvintele Mântuitorului, cel mai înalt tribunal pentru judecarea neînțelegerilor ivite între creștini. Din cine se compune acest tribunal ne o arată Mântuitorul prin cuvintele imediat următoare celor de mai sus: «*Adevăr zic vouă, ori câte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceruri și ori câte veți deslega pe pământ, vor fi deslegate și în ceruri.*» Prin urmare, apostolii și urmașii lor sunt cei cari compun acest tribunal, biserica.

Altădată, pe când Mântuitorul se afla în părțile Cesareei lui Filip, întrebă pe apostolii săi: «*Cine zic oamenii că sunt eu, Fiul Omului?*» Iar ei răspunseră: *unii Ioan Botezătorul, alții Ilie sau Ieremia sau unul din prooroci. Dar voi, zise El, cine ziceți că sunt eu?* Atunci răspunzând Simon Petru, zise: *Tu ești Cristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu.* Și răspunzând Isus, îi zise: *Fericit ești Simone, fiul lui Iona, căci trupul și sângele nu ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl meu cel*

din ceruri. Și eu zic ție, că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi biserica mea și porțile iadului nu o vor birut.» După aceasta Mântuitorul făgăduiește că va da lui Petru puterea ca ori ce va lega pe pământ să fie legat și în cer, și ori ce va deslega pe pământ o să fie deslegat și în cer. Prin cuvântul «*piatră*», pe care Mântuitorul spune, că va întemeia biserica sa, se înțelege — cum vom vedea mai departe — mărturisirea lui Petru, că Cristos este Fiul lui Dumnezeu, sau credința în dumnezeirea sa.

Dacă dar biserica se întemeiază pe credința în dumnezeirea lui Cristos, atunci toți câți mărturisesc această credință sunt fii ai bisericii sau membrii ei. Aceasta nefiind exclusă, ci din contră presupusă într'un grad mai înalt la apostoli și urmașii lor, putem zice că biserica este totalitatea acelor cari au crezut, cred și vor crede în Isus Cristos, ca adevărat Fiul al lui Dumnezeu.

* * *

Din definițiunea dată bisericii rezultă că a existat biserică și înainte de venirea Mântuitorului Cristos, căci și înainte de El au fost oameni, în special în sânul poporului israelit, cari au trăit și murit cu nădejdea în El ca Răscum-părător al lumii. Se poate dar vorbi de o *biserică a Vechiului și de o biserică a Noului Testament*.

Tot astfel se poate vorbi și de o biserică luptătoare și de o biserică triumfătoare. *Biserica luptătoare* este comunitatea tuturor celor cari viețuiesc pe pământ în adevărata credință în Isus Cristos. Ea se numește astfel, pentru că membrii ei trebuie să lupte neconținut contra dușmanilor din afară ai bisericii și să se străduiască din toate puterile spre a păstra harul mântuitor, ceea ce iarăș reclamă, sforțare, încordare, luptă suletească. *Biserica triumfătoare* este totalitatea credincioșilor cari au trecut din această viață înarmați cu credință și nădejde în Dumnezeu, încălziți de focul dragostei, împodobiți cu pozoaba faptelor bune, cu un cuvânt este comunitatea credincioșilor repauzați, cari au luptat în această viață lupta cea bună și dreaptă și au primit în ceruri cununa dreptății. Pentru că locuința acestora este în ceruri, biserica triumfătoare se mai numește *biserică cerească sau împărăția slavei*.

Când întrebuițăm numirea bisericii înțelegem de obicei biserica luptătoare.

Credința în Isus Cristos fiind condițiunea ca se cere pentru ca cineva să fie membru al bisericii și botezul poarta care conduce în biserică,

se înțelege dela sine, că sunt membrii ai bisericii toți oamenii cari au primit botezul și păstrează credința mărturisită la botez, credința în persoana și învățătura Mântuitorului Cristos. Mântuirea fiind câștigată de către dumnezeescul nostru Răscumpărător pentru toți oamenii fără deosebire și biserica împărțind oamenilor harul mântuitor, urmează că menirea ei este să îmbrățișeze întreaga omenire, ca toți oamenii să se facă părtași mijloacelor mântuitoare pe care ea le are la dispoziție, ca toți să se mântuească. De aceea și zice Mântuitorul apostolilor săi: *«Mergând în toată lumea, propoveduiți Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui. Cel ce nu va crede se va osândi»*, (Marcu 16₁₅) și *«Mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui...»* (Matei 28₁₉).

Cu toată această tendință expresă a bisericii de a îmbrățișa pe toți oamenii, nu toți au primit și primesc credința în Cristos, de aceea nu toți oamenii sunt membrii bisericii. Toți însă câți au primit botezul și țin încă credința în Cristos, chiar dacă ar fi întinați de păcate grele, sunt membrii bisericii. Aceasta învață și susține biserica noastră și cea romano-catolică împotriva protestanților Wiclef, Huss, Calvin, Luther, cari zic că membrii bisericii sunt numai cei drepti și sfinți, cei predestinați, iar nu și cei păcătoși și reprobați. Falsitatea învățăturii lor se învederează din însuș scopul bisericii, care este de a educa, a forma și conduce la mântuire pe toți oamenii, care dispune de mijloace harice pentru spălarea păcatelor și care se silește mai ales pe păcătoși să-i aducă la calea adevărului, căci după zisa Mântuitorului, cei bolnavi, iar nu cei sănătoși, au nevoie de doctor. Apoi Mântuitorul însuș, vorbind despre biserică, o compară cu țarina, în care crește și grâu și neghină, cu mreața de pescuit care prinde pești mari și mici, cu 10 fecioare, dintre care numai 5 au fost cu minte, iar 5 fără minte, cu un ospăț de nuntă, la care iau parte și buni și răi etc. Tot Mântuitorul ne învață, în rugăciunea domnească, să ne rugăm zilnic lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor și a instituit în biserică taina pocăinții, pentru curățirea de păcate și împăcarea cu Dumnezeu, ceea ce n'ar avea nici un sens, dacă biserica ar consta numai din drepti și sfinți.

Apostolii spun iarăș limpede că biserica se compune din drepti și păcătoși *«De vom zice că nu avem păcat, — zice sfântul apostol și evanghelist Ioan — ne înșelăm pe noi înșine și adevărul nu este în noi; de vom mărturisi păcatele noastre, credincios este și drept să ne ierte păcatele și să ne curățească de toată nedreptatea»*, (I Ioan 1₈). *«Mărturisiți-vă unul altuia păcatele și rugați-vă unul pentru altul, ca să vă vindecați»* îndeamnă sfântul apostol Iacov, iar sfântul apostol Pavel

compară biserica cu *«o casă mare, în care nu sunt numai vase de aur și de argint, ci și de lemn și de pământ, și unele de cinste, iar altele de necinste»*, (II Timotei, 2₂₀).

În epistola I către corinteni, capitolul 5, găsim un caz concret de un mare păcătos, de un incestuos, care a fost socotit ca membru al bisericii, până când sfântul apostol Pavel a poruncit să fie exclus din biserică. În lupta contra novațienilor, donatiștilor, și pelagienilor, biserica primitivă a accentuat prin rostul unui Ciprian, Augustin, Ambroziu, Ieronim, Tertulian, Teodoret și alții, că și păcătoșii sunt membrii bisericii cât timp nu sunt excluși formal — excomunicați — din sânul ei.

Din cele zise rezultă mai departe, că încetează a fi socotiți ca membri ai bisericii:

1. *Apostatii sau renegații*, adică cei cari leapădă credința creștină, pentru că aceștia, după expresiunea sfântului apostol Pavel: *«Calcă în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, disprețuiesc și profanează sângele legăturii, prin care au fost sfințiți și necinstesc biserica harului»*.

2. *Ereticii*, cari — deși nu leapădă cu totul credința creștină — învață totuș astfel de aberațiuni, că o rănesc de moarte în însăși ființa ei. De aceea, biserica din cele mai vechi timpuri, potrivit sfatului sfântului apostol Pavel: *«De omul eretic, după întâia și a doua sfătuire, ferește-te»*, a excomunicat din sânul său pe toți ereticii cari au persistat în vederile lor rătăcite.

3. *Shismaticii* cari refuză să asculte de disciplina bisericii. Deși vina lor în aparență nu e mare, totuș, pentru că ei nu vor să se supună bisericii, se pun înșiși prin aceasta în afară de numărul membrilor ei. Mântuitorul însuș a zis: *«Dacă tratele cel rătăcit nu va asculta de biserică, să-ți fie ca un păgân și vameș»*.

Deși toți membrii bisericii sunt egali înaintea lui Dumnezeu, căci după expresiunea sfântului apostol Pavel înaintea lui Dumnezeu nu este iudeu nici ellin, nici stăpân nici rob, nici parte bărbătească și parte femeiască, ci toți sunt fii ai lui prin credința în El (Galateni 3₂₈), totuș pentru bunul mers al bisericii pe pământ, ca instituțiune compusă din oameni, Mântuitorul însuș a orânduit ca unii din fiii bisericii, cei mai destoinici, mai apți, mai luminați și mai devotați lucrului mântuirii lor și a altora — să aibă rolul de învățători și conducători pe calea adevărului, iar ceilalți să asculte de aceștia, să se supună lor și să le urmeze. Membrii conducători în biserică formează biserica conducătoare sau învățătoare, ori ierarhia bisericăscă, care constă din 3 trepte: episcopat, presbiterat și diaconat, iar membrii conduși formează biserica ascultătoare sau turma credincioșilor.

Protestanții nu recunosc deosebirea dintre bi

serica conducătoare și ascultătoare, dintre ierarhie și turmă. Ei susțin, că toți credincioșii au putere spirituală în baza preoției universale de care vorbește sfântul apostol Petru în I-a sa epistolă, 2,⁹ «iar voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor al său dobândit, ca să vestiți virtuțile celui care v'a chemat din întunec la lumina lui minunată», și că drepturile ierarhiei nu sunt, de origine dumnezească, ci omenească, că adică ea nu este instituită de Domnul Cristos, ci de credincioși în decursul timpului, pentru că nu se puteau ocupa toți de cele spirituale. Cu alte cuvinte, preoția se exercită numai prin delegațiune din partea comunității și în numele ei.

(Această aserțiune a protestanților și combaterea ei se cunoaște destul de bine din Istoria Dogmelor și Dreptul bisericesc, de aceea nu insist câtuș de puțin asupra ei).

Constând din oameni, având o ierarhie asemeni compusă din oameni, biserica—luptătoare—este vizibilă. Aceasta este atât de limpede, că nici n'ar mai fi nevoie să se mai amintească, dacă protestanții n'ar susține că biserica este invizibilă. Invățând că membrii bisericii nu sunt toți câți au primit botezul, ci numai cei predestinați, și cum numai Dumnezeu cunoaște pe cei predestinați, protestanții au susținut că adevărata biserică este invizibilă. Teologii protestanți mai noi, recunoscând falsitatea acestei aserțiuni, alegă la tot felul de sofisme, pentru a susține invizibilitatea bisericii. Sfântul Duh, care lucrează neconținut în biserică, este nevăzut — zic unii din ei — ca atare și biserica este nevăzută. Viața pământească este numai timpul credinței — zic alții — timpul în care vedem lucrurile numai ca în oglindă, dar nu în adevărata lor realitate, ceea ce va avea loc numai în viața viitoare; deci dar numai acolo putem vedea biserica.

* * *

Mântuitorul Cristos n'a făcut nici o deosebire între sfinții apostoli cu privire la puterea spirituală ce le-a încredințat. El i-a trimis pe toți deopotrivă să propovăduiască Evanghelia în toată lumea (Matei 28,¹⁹) sau la toată făptura (Marcu 16,¹⁵) și le-a dat de asemeni tuturor deopotrivă puterea de a lega și deslega păcatele (Matei 18,¹⁸; Ioan 20,²¹). După ce Mântuitorul s'a înălțat la ceruri și după ce ei s'au îmbrăcat cu putere de sus, prin coborârea Sfântului Duh asupra lor, în ziua Cincizecimii, ei au condus cu toții împreună biserica lui Cristos, cum ne-o dovedește faptul alegerii în comun al lui Matia ca apostol, în locul lui Iuda Iscariotul, instituirea diaconatului și măsurile luate în sinodul apostolic. Nici unul dintre ei nu s'a bucurat de vre-o autoritate sau drept mai mare față de cei-

lalți, ci numai ceea ce hotărau în comun era cuvânt de autoritate pentru toți și pentru fiecare din ei în parte.

Episcopii, ca urmași ai lor, au primit dar și ei cu toții putere egală. Între ei, ca și între apostoli, nu e unul mai mare de cât ceilalți. Intreagă organizațiunea bisericească dela început ne arată, că autoritatea de care depindea și trebuia să asculte fiecare episcop în parte n'a fost niciodată un singur episcop, investit cu puteri și drepturi mai mari, ci adunarea episcopilor. Astfel, hirotonia și judecarea episcopului se face de mai mulți alți episcopi, potrivit canoanelor.

Tot astfel și cărmuirea bisericilor dintr'o provincie sau stat se făcea de adunarea sau de sinodul episcopilor din acea provincie sau acel stat, care, potrivit can. 37 apostolic, trebuie să se țină de două ori pe an și să hotărască cele de cuviință pentru păstrarea dogmelor și aplanarea neînțelegerilor ce s'ar ivi. Precum sinodul provincial este autoritatea bisericească cea mai înaltă pentru biserica provincială, tot astfel sinodul ecumenic este autoritatea supremă pentru întreaga biserică. Intotdeauna, chestiunile care au privit întreaga biserică, au fost rezolvate numai de sinoadele ecumenice. Nici o dată un singur episcop — oricare ar fi fost rangul pe care l-ar fi avut el după dreptul uman, și oricât de mare ar fi fost autoritatea lui morală și științifică — n'a rezolvit în mod definitiv chestiuni care priveau întreaga biserică.

Autoritatea supremă în biserică este dar, după învățătura bisericii noastre, sinodul ecumenic.

Biserica romano-catolică susține, că cea mai înaltă autoritate în biserică este episcopul Romei sau papa. Titlul de papă însă, care corespunde celui de patriarh, nu este un titlu sau rang de drept divin, ci numai de drept uman și ca atare nu poate conferi superioritate asupra celorlalți episcopi. Incercările teologilor romano-catolici de a sprijini autoritatea papii, ca autoritate supremă, pe dreptul divin, vom vedea ceva mai departe, că au rămas infructuoase. Însă istoria ne arată, că pretențiunile papilor în această privință s'au lovit și stărâmat zeci de veacuri de drepturile sinoadelor. Abia în a doua jumătate a secolului trecut, când papa a fost declarat infalibil — la sinodul din Vatican, 1870 — abia atunci lupta dintre papă și sinoade a luat sfârșit în mod oficial. Sinodaliștii nu s'au stins însă toți. Pe ici și colea și din când în când se mai aude câte un glas răsleț, dar puternic, care aduce aminte papii, ca profetul Natan regelui David, că a despuiat biserica de un drept al ei, în folosul său personal.

* * *

Invățând că autoritatea supremă în biserică este sinodul ecumenic, biserica noastră nu învață cu aceasta, că el este și *capul sau șeful bisericii*, ci această cinste o lasă Intemeietorului ei, Mântuitorului Cristos. Sinodul este numai conducătorul văzut al bisericii, un fel de consiliu de familie, care ține locul capului de familie, dar adevăratul conducător, capul marelui familii creștine, este însuși Mântuitorul, care a făgăduit apostolilor săi și prin aceasta și urmașilor lor, că *va fi cu ei în toate zilele până la sfârșitul veacurilor*. Iar a fi cu ei nu poate însemna altceva decât a conlucra cu ei, a-i îndrepta pe calea cea adevărată și prin aceasta a conduce însuși biserica.

Tot Mântuitorul spune apostolilor săi, că *cei cari vor asculta cuvântul lor, de El ascultă și cei cari se vor lepăda de ei, de El se leapădă*, ceea ce iarăși însemnează, că El este care în chip nevăzut propoveduiește cuvântul dumnezeiesc prin rostul apostolilor și al următorilor lor. Pentru aceea și poruncește El apostolilor săi, zicând: *«Iară voi să nu vă chiețați învățători, căci unul este învățătorul vostru Cristos»*.

Precum Mântuitorul însuși este învățătorul suprem și unic în biserică și după înălțarea sa de pe pământ la cer, tot astfel este El și arhierul și cărmuitorul suprem al bisericii sau *«mai marele păstorilor»*, cum îl numește sfântul apostol Petru.

Sfântul apostol Pavel spune lămurit, că Mântuitorul Cristos este capul bisericii și aceasta este trupul său. Din multe locuri în care se spune aceasta, mai limpede este următorul: *«Bărbatul este cap femeii, precum și Cristos este cap bisericii și acesta este mântuitor trupului. Și precum se supune lui Cristos biserica așa și femeile bărbaților lor întru toate»*, (Efeseni 5, 23).

Invățătura aceasta a fost profesată și de cei mai mulți sfinți părinți.

Nu tot astfel învață biserica romano-catolică. Ea susținând — cum am văzut — că papa este autoritatea supremă în biserică, susține totodată, că el este și capul văzut al bisericii, singurul reprezentant al lui Cristos pe pământ.

Să vedem mai de aproape pe ce se întemeiază romano-catolicii în susținerile lor.

I. Pasagiul din Matei (16, 13-19) unde citim: *«Și viind Isus în părțile Cezareei lui Filip, întrebă pe ucenicii săi, zicând: Cine zic oamenii că sunt eu, Fiul Omului? Iar ei au răspuns: unii Ioan Botezătorul, alții Ilie, iar alții Ieremia sau unul din prooroci. Zis-a lor: Dar voi, cine ziceți că sunt? Și răspunzând Simon Petru, a zis: Tu ești Cristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu. Și răspunzând Isus, a zis lui: Fericit ești, Simone al lui Iona, că trupul și sângele nu ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl meu cel din ceruri. Și eu*

zic ție: Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi biserica mea și porțile iadului nu o vor birui. Și-ți voi da ție cheile împărăției cerurilor și ori câte vei lega pe pământ, legate vor fi și în ceruri, și câte vei deslega pe pământ, deslegate vor fi și în ceruri».

Iată, zic romano-catolicii, că din acest citat reies cu claritate două lucruri: a) că Petru este temelia pe care este zidită biserica și b) că lui singur i s'a dat puterea cheilor sau a jurisdicțiunii în toată biserica, iar papa fiind urmașul său direct pe scaunul roman, a moștenit el singur dintre toți episcopii bisericii creștine acest privilegiu, el este capul bisericii. Cum stă cu afirmațiunea că papa este urmașul sfântului Petru, vom vedea-o puțin mai departe, să analizăm mai întâi, dacă din citatul indus rezultă ceea ce susțin teologii romano-catolici.

a) Mântuitorul nu zice lui Petru, că va zidi biserica sa pe el, căci atunci n'ar fi zis: *«Tu ești Petru și pe această piatră... ci: «Tu ești Petru și pe tine voi zidi biserica»*. Textul original mai ales nu lasă loc nici unei alte interpretări, căci iată cum sună: *«καὶ ὁ θεὸς σοι λέγει, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πόλαι ἔθου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»*. Dacă prin cuvintele *«Și pe această piatră»*... Mântuitorul ar fi înțeles pe Petru, atunci ar fi zis desigur: *ἐπὶ τοῦτω τῷ πέτρῳ*. Ce poate și ce trebuie să însemneze atunci cuvântul *«piatră»* din acest citat? Trei interpretări s'au dat acestui cuvânt și fie care din ele este întemeiată.

a) Unii înțeleg prin piatră pe însuși Isus Cristos. Așa de ex. fericitul Augustin zice: *«Biserica nu va trece, pentru că e zidită pe piatră, dela care a primit Petru numele său; pentru că nu dela Petru vine piatră, ci Petru de la piatră, precum nu Cristos de la creștin, ci creștin de la Cristos. Pentru aceea, dară zice Domnul: pe această piatră voi zidi biserica mea, pentru că Petru zisese: Tu ești Cristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu. Pe această piatră așa dar, pe care ai mărturisit-o tu, voi zidi biserica mea, zice El. Piatra adică era Cristos; pe temelia aceasta s'a zidit însuși Petru. Nimeni adecă nu poate pune altă temelie de cât cea pusă, adică Isus Cristos»*. Și în altă parte tot la Augustin citim: *«Tu ești Petru și pe această piatră, pe care ai mărturisit-o tu, pe această piatră pe care ai cunoscut-o zicând: Tu ești Cristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, pe aceasta voi zidi biserica mea, va să zică: Pe mine însu-mi, Fiul lui Dumnezeu celui viu, voi zidi biserica mea. Pe tine te voi zidi pe mine, iar nu pe mine pe tine»*. Mai lămurit de cât aceste cuvinte ale fericitului Augustin, cu greu s'ar putea spune altele. Și în Sfânta Scriptură găsim numeroase locuri, care întăresc

zisele lui Augustin, găsim numeroase locuri în care numai Mântuitorului însuși i se dă numele de piatră. Așa d. ex. în psalmul 117,²¹ găsim cuvintele: «*Piatra pe care n'au socotit-o ziditorii s'a jăcut în capul unghiului. De la Domnul s'a făcut aceasta și este minunată în ochii noștri*», cuvinte pe care Mântuitorul le aplică la sine, când zice: «*Au n'ați citit niciodată în Scripturi: Piatra care n'au socotit-o ziditorii, aceasta...*» Tot astfel cuvintele prorocului Isaia: «*Și voi pune în temelile Sionului piatră de mult preț, aleasă, în capul unghiului, stimată întru temelile ei și cel ce va crede într'însa nu se va rușina*». Aceste cuvinte, se aplică de sfântul apostol Petru tot Mântuitorului. Sfântul apostol Pavel numește pe Domnul Cristos piatră și temelie unică a bisericii. «*Părinții noștri toți... aceeaș mănăcare duhovnicească au mâncat și toți aceeaș băutură duhovnicească au băut, că beau din piatra duhovnicească, iar piatra era Cristos*» și «*Altă temelie nimeni nu poate pune, de cât cea pusă, care este Cristos*». Aceste citate biblice dau o deosebită tărie ziselor lui Augustin și infirmă cu totul interpretarea teologilor romano-catolici după cari prin piatră se înțelege Petru.

b) Alți interpreți înțeleg prin cuvântul «*piatră*», mărturisirea lui Petru: «*Tu ești Cristos*», sau credința în Cristos. Așa sfântul Ioan gură de aur: «*Pe această piatră voi zidi biserica mea, va să zică, pe credința mărturisirii tale voi zidi biserica*». Iar Ambroziu zice: «*Credința este temeliea bisericii, căci nu despre trupul lui Petru, ci despre credință s'a zis: și porțile iadului nu o vor birui*».

c) Alții în fine au înțeles prin «*piatră*» pe toți apostolii. Așa d. p. Origen se exprimă: «*Tu ești Petru; piatră însă este fie care învățăcel al lui Cristos. Au doară socotești Tu, că numai pe Petru se zidește toată biserica? Ce vei zice de Ioan, fiul tunetului și de toți ceilalți apostoli? Au doară vei îndrăzni să zici, că porțile iadului nu vor birui pe Petru, dar vor birui pe ceilalți apostoli? Nu se împlinește oare cu toți și cu fiecare în parte cuvântul: Porțile iadului nu o vor birui? și: Pe această piatră voi zidi biserica mea?*» În sensul acesta, în care Origen numește pe Petru piatră, adică piatră ca și ceilalți apostoli, îl numesc adesea pe Petru piatră și alți părinți și scriitori bisericești, precum: Ciprian, Tertulian, Ieronim, Ilariu, Augustin ș. a.

Nici una din interpretările date de vechii comentatori ai acestor cuvinte, nu se potrivește cu interpretarea teologilor romano-catolici, ceea ce dovedește, că aceasta este neîntemeiată, arbitrară și inovatoare și nu poate servi de bază învățaturii pe care vor s'o clădească pe ea.

Tot așa de puțin favorabil pentru romano-catolici stă lucrul și cu interpretarea cuvintelor de la finele acestui citat: «*Și-ți voi da ție*

chelle...» Puterea cheilor n'a fost conferită în mod exclusiv lui Petru. Din însăși cuvintele citatului vedem că Mântuitorul s'a adresat cu întrebarea: «*Cine zic oamenii că sunt Eu?* și «*Voi cine credeți că sunt?*» la toți apostolii. E aproape de mintea fie căruia, că și răspunsul ce s'a dat de Petru — și care s'ar fi putut da de un alt apostol — n'a fost dat de cât în numele tuturor apostolilor și ca atare și făgăduiala dată de Mântuitorul Cristos lui Petru nu-l privea numai pe el, ci pe toți apostolii, în numele cărora el vorbise. Așa au înțeles această promisiune cei mai mulți comentatori. E destul să cităm pe Augustin, care zice: «*Deși, toți fiind întrebați, numai Petru răspunde: „Tu ești Cristos...” și lui i se zice: „Îți voi da cheile împărăției cerurilor”, totuș nimeni să nu socotească cumva, că numai el singur ar fi primit puterea de a lega și deslega, de vreme ce, precum răspunsul l-a dat pentru toți, așa și făgăduiala a primit o împreună cu toți, așa zicând ca reprezentant al acestei unități; și pentru aceasta vorbește unul pentru toți, pentru că este unitate în toți*». Chiar în Evanghelie găsim locuri în care se spune clar, că această putere s'a dat tuturor apostolilor deopotrivă. Textual aceleași cuvinte, numai în loc de singular pluralul, le găsim tot la evanghelistul Mateiu 18,¹⁸ și la evanghelistul Ioan 20,²¹. Ba la sfântul Ioan, încă se vede și mai clar că puterea jurisdicțională se dă tuturor apostolilor deopotrivă, căci Mântuitorul zice: «*Pace vouă. Precum m'a trimis pe mine Tatăl. așa vă trimit și eu pe voi, și aceasta zicând, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duhul Sfânt, cărora veți ierta păcatele, vor fi iertate și cărora le veți ținea, vor fi ținute*». Aci nu numai că dă tuturor sfinților apostoli puterea iertării tuturor păcatelor, ci le și spune, că-i trimite și investeste pe toți cu aceeaș putere și autoritate cu care a fost trimis și investit El însuși de Tatăl.

II. Pentru adevărea susținerilor, că numai sfântul Petru singur a primit puterea jurisdicțională, teologii romano-catolici invoacă mai de parte următoarele cuvinte, pe care Mântuitorul le-a adresat lui Petru pe țărmul lacului Tiberiadei, după înviere: «*Simone al lui Iona, mă iubești mai mult decât aceștia?* Răspuns-a Lui: *Da, Doamne. Tu știi că te iubesc. Zis-a lui: Paște mieluseii mei. Zis-a lui a doua oară: Simone al lui Iona, mă iubești. Răspuns-a lui: Da, Doamne. Tu știi, că te iubesc. Zis-a lui: Paște oile mele. Zis-a lui: Simone al lui Iona, mă iubești? Și s'a întristat Petru, că i-a zis a treia oară mă iubești și a răspuns: Doamne, Tu știi toate, Tu știi, că te iubesc*», (Ioan 21,¹).

Pentru că în Sfânta Scriptură expresiunea «*a paște*» are adesea înțelesul de «*a conduce, a administra*», ca d. p. în următorul citat din sfântul apostol

Pavel: «*Luăți aminte de voi și toată turma în care Duhul Sfânt v'a pus episcopi, ca să pășteți biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu scump sângele său*», (Acta 20₂₈), teologii romano-catolici pretind, că, prin cuvintele de mai sus, Mântuitorul a dat sfântului Petru și numai lui singur împuternicirea de a conduce biserica sau a fi capul ei. Cuvintele acestea însă, departe de a fi o împuternicire deosebită, sunt dimpotrivă o dojană pentru întreita lui lepădare de Stăpânul și Învățătorul său la începutul patimilor, în curtea arhiereului. Altfel, ce rost ar avea întrebarea repetată de trei ori, numirea lui Petru cu numele pe care-l purtase înainte de apostolat și întristarea lui după a treia întrebare? Romano-catolicii răspund, că sfântul Petru s'a întristat pentru că și-a dat seama de greutatea însărcinării ce i s'a încredințat. Dar de ce nu s'a întristat Petru și când i-a dat Mântuitorul puterea cheilor, dacă e adevărat cum susțin romano-catolicii, că numai lui i s'a dat această putere? Adevărul e, că prin aceste cuvinte Mântuitorul reintegrează în apostolat pe sfântul Petru, care pierduse această vrednicie prin întreita lepădare cu jurământ în curtea arhiereului.

Astfel au înțeles acest pasaj toți părinții bisericești. E destul să cităm pe *fericitul Augustin*, pentru că e apusean și stă în mare vază la romano-catolici. Iată cum se exprimă el într-o predică la ziua sfinților apostoli Petru și Pavel: »*Nu fii trist, apostole. Răspunde întâia, a doua, a treia oară. De trei ori să învingă în dragoste mărturisirea, pentru că de trei ori ai învins în frică semeția. Trebuie deslegat de trei ori ceea ce s'a legat de trei ori. Desleagă prin dragoste ceea ce ai legat prin frică*». Altă dată iarăși, comentând acest pasagi, tot Augustin zice: «*Pentru întreita lepădare se face întreita mărturisire, ca să nu slujească limba mai puțin dragostei de cât fricii..... să fie o dovadă de dragoste a păste turma Domnului, dacă a fost un semn de frică lepădarea de Păstorul*».

III. Un alt text invocat de romano-catolici este acesta: «*Simone, Simone! Iată Satana a cerut să vă cearnă ca grâul, iar Eu m'am rugat pentru tine, ca să nu se împușineze credința ta și tu, oare când întorcându-te, întărește pe frații tăi*», (Luca 20₃₁), Petru că Mântuitorul zice, că se va ruga numai pentru Petru, iar el să întărească pe frații săi, zic romano-catolicii, e vorba aci de o putere deosebită dată lui Petru, de un primat față de ceilalți apostoli. Dar și aci, ca și mai sus, adevărul e cu totul dimpotrivă: Cuvintele acestea sunt rostite de Mântuitorul înainte de patimile sale și sunt o proorocie a lepădării lui Petru și a reintegrării lui în apostolat. Întărirea ce el avea să aducă celorlalți sfinți apostoli nu era prin cuvânt, poruncă, ori sfat, por-

nite dela el ca dela un superior, ci prin faptă, adică prin pățania lui. Dovadă despre aceasta este și termenul «*frați*», adică «*egali*», cu care Mântuitorul numește pe ceilalți sfinți apostoli față cu Petru.

IV. Sfântul evanghelist Matei, în enumerarea stinților apostoli, numește pe Petru «*cel dintâi*»: «*Numele celor doisprezece apostoli sunt acestea: cel dintâi Simon, care se cheamă și Petru, și Andrei, fratele lui, Iacov al lui Zevedei....*» 10₂. Pentru că nu se zice: al doilea Andrei, al treilea Iacov și așa mai departe, urmează — pretind romano-catolicii — că aci e vorba de primatul lui Petru.

În locul paralel însă (dela Luca 6₁₃), Petru nu mai e numit «*cel dintâi*», ceea ce ar fi trebuit să aibă loc negreșit, dacă prin acest calificativ dela sfântul Matei s'ar fi înțeles ceva deosebit. «*Cel dintâi*» e Petru după timpul chemării la apostolat, iar nu ca autoritate. Astfel au înțeles acest loc toți comentatorii. Așa d. p. *Augustin*, zice: «*Petru e cel dintâi, iar Pavel cel mai de pe urmă*», referindu-se fără îndoială la ordinea de timp în care au fost chemați la apostolie.

V) «*Tu ești Simon, fiul lui Iona, tu te vei chema Chefă, care însemnează Petru*» (Ioan I₄₃) Schimbându-i numele însemnează — zic romano-catolicii — că Mântuitorul a avut dela început în vedere ceva deosebit cu Petru. Dar la Marcu 3₁₇ vedem că și Ioan și Iacov primesc tot atunci numele de *Voanergheș*. Natanael primi asemenea în apostolat numele de *Bartolomeu*, Iuda al lui Iacov supranumele de *Tadeul sau Lebeul*, Simon pe cel de *Zelotul*, iar *Matei* înainte de a fi apostol se numia *Levi*, așa că mai mult de jumătate din apostoli își schimbă numele în apostolat, ceea ce ar însemna, după logica papistașilor, că toți acești apostoli au primit o întâietate. Schimbarea numelui era însă și este un obicei în Orient și se face atunci când cineva îmbrățișează o nouă carieră. Obiceiul se păstrează la noi la intrarea în monahism.

Din toate acestea reiese, că sfântul Petru nu s'a bucurat de nici un primat față de ceilalți apostoli. Aceasta ar fi stat în contradicție cu învățătura expresă a Mântuitorului și ori de câte ori se vorbește în biserică de un primat spiritual se uită frumoasele sfaturi pe care Mântuitorul le-a dat sfinților apostoli, felul cum a arătat El că înțelege întâietatea, când mama fiilor lui Zevedei s'a apropiat de Dânsul și l-a rugat să acorde fiilor ei privilegiul de a șede unul de a dreapta și altul de a stânga sa în împărăția sa. «*Știți, că împărații neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpânesc, dar între voi nu va fi așa, ci cel care va voi să fie între voi întâi, să fie vouă slugă, căci și Fiul Omeneș n'a venit*

ca să-i se slujească, ci să slujească și să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți.»

Cine înțelege cum se cuvine și are în minte cuvintele acestea rostite de Mântuitorul, nu se mai gândește, nu mai umblă după primății, care aduc după ele numai gloria deșartă și trecătoare a acestei lumi, ci se silește din toate puterile să dobândească primatul servirii în dragoste, al lucrului bun pentru aproapele, al modestiei și sacrificiului de sine, de care vorbește Mântuitorul. Se silește să imiteze pilda vieții Lui, care a fost smerit până la moarte și încă moarte de cruce, iar nu să vâneze un primat, care să-i consfințească dreptul de a i se săruta papucul de credincioși, cum face papa. Mântuitorul a spălat picioarele ucenicilor săi și omul, încărcat de păcate, să pre-tindă a i se săruta papucul de semenii săi!!!

* * *

Teologii romano-catolici sunt neobosiți în căutarea și făurirea de dovezi pentru primatul sfântului apostol Petru. Ceea ce n'au găsit în Sfânta Scriptură, au crezut că vor găsi în *Sfânta Tradițiune*. Pentru că unele scrieri vechi, mai ales liturgice, și unii părinți și scriitori bisericești au dat sfântului Petru numele de: «*temelia bisericii, piatra credinței, chelarul sau ușierul cerurilor, corifeul apostolilor*», etc. romano-catolicii s'au grăbit să conchidă din aceste expresiuni la primatul spiritual al Apostolului. Ei uită însă, că aceste expresiuni sunt poetice, panegirice, că nu se dau numai lui, că sunt și altele care se dau altor apostoli sau chiar unor părinți bisericești, care, dacă le-am înțelege *ad litteram*, ar trebui să avem mai mulți primați. Astfel sfântul *Ioan Gurădeaur* numește pe sfântul apostol și evanghelist Ioan «*stâlp al bisericilor lumii*», pe Petru și pe Pavel la un loc «*corifei ai apostolilor, stâlpi și păreți ai bisericii*», pe Pavel singur «*părete neclintit și stâlp al bisericii, părinte deobște și cap al slujitorilor lui Dumnezeu*», etc; *Ieronim* numește pe toți apostolii în genere și pe Petru, Iacov și Ioan în deosebi «*stâlpi ai bisericii*»; *Augustin* numește pe Pavel «*principe al apostolilor*», iar *Leon cel Mare* numește pe Petru și pe Pavel «*ochi ai trupului lui Cristos*», etc.

Nici din taptele invocate de occidentali, că Petru ar fi vorbit la diferite ocazii în numele apostolilor, că a propus să se aleagă prin sorț un alt apostol în locul lui Iuda Iscariotul, că a luat cel dintâi cuvântul în ziua Cincizecimeii, că a cercetat bisericile din Palestina ș. a. nu rezultă că sfântul Petru ar fi avut și exercitat vre un fel de întâietate față de ceilalți sfinți apostoli. Acesta nu se vede de nicăiri, nu e exprimată nicăiri în scrierile Noului Testament. Petru s'a purtat față de sfinții apostoli și aceștia față de el ca întru totul egali. Ba atunci când a dat dovadă de duplici-

tate în purtare, a fost aspru muștrat în public de Pavel, în Antiohia, și când s'au ivit chestiuni însemnate în biserică, rezolvarea lor nu s'a făcut de Petru singur, ceea ce ar fi trebuit să se facă, dacă ar fi avut vre un asemenea drept, ci s'a făcut de sinodul tuturor apostolilor și el a propus atunci și a susținut ideile sfântului apostol Pavel, iar nu pe ale sale.

Dacă el a vorbit adesea în numele sfinților apostoli, a făcut-o pentru că avea, după cum rezultă din întreaga sa activitate, o fire mai impetuasă, mai expansivă, ceea ce a fost și o calitate și un defect al său; a făcut-o mai departe, pentru că ceilalți apostoli i-au îngăduit-o ca unuia care era cel mai bătrân între ei și întâiul chemat la apostolat.

Dacă a cercetat sau vizitat bisericile din Palestina, nu e o dovadă a superiorității sale asupra celorlalți apostoli, a unor drepturi pe care ei nu le-ar fi avut, ci aceasta ne dovedește numai că toți apostolii se considerau deopotrivă, căci altfel ar trebui să admitem că Petru și Ioan, cari au fost trimiși de ceilalți apostoli, ca să-și pună mâinile peste cei noi convertiți din Samaria, erau mai pe jos de cât ceilalți apostoli, stau la ordinele lor.

Nu poate fi vorba dar de cât cel mult de un primat de onoare al lui Petru, de cât că el era un «*primus inter pares*» față de tovarășii săi de apostolat, iar nici de cum și nici într'un caz de un *primat jurisdictional*, cum visează romano-catolicii.

Neavând Petru acest primat, nefiind considerat de cap văzut al bisericii, nu poate fi privit ca atare nici papa, care se crede urmașul său, ci singurul cap al bisericii este Mântuitorul Cristos, care o conduce în chip nevăzut, prin episcopi ca organe ale sale, așa cum învață biserica noastră.

* * *

Infalibilitatea bisericii. Prin infalibilitate înțelegem acea însușire a bisericii în virtutea căreia ea nu poate greși, adică nu se poate abate de la adevărata învățătură a Mântuitorului.

Infalibilitatea bisericii se înțelege ușor, dacă ne gândim că Isus Cristos este capul ei real, care o conduce fără întrerupere și că Sfântul Duh priveghează asemenea asupra bunului mers al bisericii, revărsând asupra ei darurile sale.

Cuvintele Mântuitorului: «*Pe această piatră voi zidi biserica mea și porțile iadului nu o vor birui*»; «*Mergând învățați toate neamurile*».....; «*Iată eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacurilor*» și «*Eu voi ruga pe Tatăl și al Mângâitor vă va trimite, care să rămână cu voi în veac...*» servesc drept bază scripturistică a învățăturii despre infalibilitate.

Autorul infalibilității bisericii este dar însuș Dumnezeu, este Isus Cristos capul ei și Sfântul Duh, ca asistent vecinic al ei, în atingerea scopului ei.

Organul sau instrumentul infalibilității este ierarhia bisericească, sau mai în special autoritatea supremă a bisericii, adică *sinodul sau adunarea episcopilor*, ca unul care conduce în chip văzut biserica și reprezintă pe Intemeietorul ei.

Obiectul infalibilității sunt numai adevărurile revelate, cuprinse în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradițiune, iar nu și adevărurile raționale, propoveduite de biserică, cum ar fi d. p. adevărurile istorice și filosofice. Acestea se pot schimba, pot fluctua, ca și caprițile rațiunii omenești, cele dintâi însă sunt veșnice, neschimbate, pentru că cuprind adevărul absolut, ca unele ce au de autor pe însuș Dumnezeu.

Biserica romano-catolică a deviat de la adevărata învățătură a bisericii ecumenice și în ce privește *infalibilitatea*. Și aceasta era firesc, pentru că învățăturile false — ca și crimele și minciunile — se țin lanț. Una aduce pe cealaltă; cea dintâi provoacă pe a doua, a doua pe a treia și așa mai departe. Învățând că papa este capul văzut al bisericii, că el este unicul reprezentant al lui Cristos pe pământ și care ține în mână toată puterea spirituală, trebuia să învețe neapărat, că papa este și infalibil. Aceasta s'a urmărit de veacuri în biserica romană de către teologi și s'a consfințit în chip formal la sinodul din Vatican, 1870.

Iată cum sună pasagiul din hotărârea acestui sinod prin care se recunoaște infalibilitatea papii: «*Pontificele roman, când vorbește de pe catedră, atunci când îndeplinind funcțiunea de Păstor și Învățător, în virtutea supremei sale autorități apostolice, definește învățătura care trebuie să se țină de toată biserica respectiv de credință și moravuri, dispune prin asistența divină, acordată ei în persoana fericitului Petru, de acea infalibilitate cu care dumnezeescul Răscum্পărător a voit să fie înzestrată biserica sa, când va defini învățătura de credință sau moravuri; pentru aceea și cu acest chip, definițiunile episcopului roman sunt de la sine însăși, iar nu din consensul bisericii, «ireformabile».*

Iată cea mai mare impietate și nelegiuire proclamată dogmă! căci ce alt este decât o usurpare a prerogativelor proprii numai Dumnezeirii, să atribui unui om însușirea de a nu fi supus greșelii?! Și să nu se creadă că infalibilitatea papală se mărginește numai la credință și moravuri (!?), cum s'ar părea din cuvintele hotărârii citate, ci se întinde și mai departe, e nelimitată, căci iată ce se zice în acelaș decret, ceva mai la vale: „*Dacă cineva va zice, că Pontificele roman are numai oficiul de inspecțiune*

sau direcțiune, nu însă și puterea supremă și plenară de jurisdicțiune în toată biserica, nu numai în afaceri care se referesc la credință și moravuri, dar chiar și în acelea care privesc disciplina și administrația bisericii răspândită în toată lumea, sau că aceasta o posedă numai în parte, nu însă în toată plenitudinea acestei puteri supreme, sau că această putere a lui nu este ordinară și nemijlocită, sau față de toate bisericile și de fie care biserică, sau peste toți și fiecare din păstori și credincioși să fie anatema“.

Puterea fără margini cu care sinodul investeste pe papă nu poate fi decât o urmare a infalibilității lui, care se întinde dar nu numai la hotărârile privitoare la credință și moravuri, ci și la disciplina și administrația bisericească.

Termenul «de pe catedră = *ex cathedra*», care se amestecă în definirea infalibilității, că adică atunci sunt infalibile cele ce spune papa, când vorbește *ex cathedra*, este un termen obscur și de paradă, pentru că nicăiri nu se explică anume când se socotește că vorbește papa «*ex cathedra*».

Consecința declarării papii de infalibil este, că cuvântul lui are aceeaș putere ca cuvântul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradițiuni. El poate dar proclama ori câte dogme nouă voește, pentru că, deși se zice că papii nu pot proclama dogme nouă, ci numai să desvolte pe cele ce se găsesc în Tradițiune nedesvoltate, orice papă, care va voi să introducă o dogmă nouă, va putea zice ca Piu IX: «*Io sonno la tradizione*».

* * *

În simbolul credinței mărturisim, că biserica este: *una, sfântă, sobornicească și apostolească*. Aceste patru însușiri sau atribute sunt caracterle esențiale ale bisericii lui Cristos.

Una se cheamă biserica, pentru că unul este Capul și Intemeietorul ei, Isus Cristos, al cărui trup este ea: «*Bărbatul este cap femeii, precum și Cristos este cap bisericii*». (Efeseni 5,23) zice sfântul apostol Pavel. Mântuitorul vorbește apoi de o unică *turmă* a sa, al cărei păstor este El, de o unică *împărăție a cerurilor*, spre care El este calea și sub ambele aceste nume se înțelege biserica. Scopul sau ținta către care tind biserica este iarăș de a strânge pe toți oamenii la un loc, de a forma o unitate, un întreg, cum se exprimă Mântuitorul în rugăciunea sa din grădina Ghetsemani: «*Și nu numai pentru aceștia mă rog, ci și pentru cei cari vor crede în mine prin cuvântul lor (al apostolilor), pentru ca toți să fie una, precum tu, Tată ești în mine și eu în tine*», (Ioan 17,20-21). Credința și învățătura dată bisericii de Mântuitorul este asemeni una și pentru a ajunge la unitatea credinței,

a dat El bisericii păstori și învățători (Efeseni 4, 13) și ca atare și biserica e una. Aceasta o învață și sfinții părinți. Așa d. p. *sfântul Ciprian* zice: «*Biserica este una, cu toate că răspândindu-se credința, membrii ei sunt mulți la număr. Astfel și soarele are multe raze, dar e unul singur, precum și un arbore are multe ramuri, dar este un singur arbore, sau mai bine, cu toate că dintr'un izvor curg mai multe râulețe și apele curg cu îmbelșugare, totuș se păstrează unitatea cu izvorul*»...

Sfântă se numește biserica, pentru că Intemeietorul și Capul ei este sfânt; pentru că, prin jertfa Lui, ea s'a sfințit; pentru că în ea lucrează Sfântul Duh, care revarsă asupra-i harul său sfințitor; pentru că scopul ei e de a sfinți pe credincioși, etc. «*Proorocul numește biserica cetate sfântă — zice Ciril Alexandreanul — pentru că s'a sfințit, nu prin slujba după Lege, căci Legea nu desăvârșește nimic, ci prin împărțirea cu firea lui dumnezească*».

Sobornicească sau *universală* ori *catolică* se zice biserica, pentru că are menirea să se întindă peste tot pământul și să cuprindă în sânul său pe toți oamenii de ori ce neam, din ori ce loc și din ori ce timp, cari cred în Isus Cristos, precum reiese din cuvintele pe care le adresează Mântuitorul sfinților apostoli, când îi trimite la predică: «*Mergând, învățați toate neamurile...*» Deci, glasul bisericii se adresează tuturor oamenilor, sânul ei de mamă duhovnicească este deschis până la sfârșitul veacurilor tuturor celor ce se închină dumnezeescului ei Intemeietor. Se mai zice *universală* biserica și pentru harul Sfântului Duh, pe care ea-l administrează și care poate ierta toate păcatele și mântui pe toți păcătoșii. Această însușire a bisericii o exprimă, în frumoase cuvinte, fericitul *Teodoret* când zice: «*Biserica este una peste tot pământul ca și apa. Pentru aceea pomenim în rugăciuni biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească, cea care e dela o margine a lumii până la cealaltă*».

Apostolească se numește, în sfârșit, biserica, pentru că cele dintâi biserici au fost întemeiate și organizate de sfinții apostoli, după porunca și în spiritul dumnezeescului lor Învățător. Ei au rânduit până în cele mai mici amănunte tot ce trebuia să se facă în ele și cum au rânduit ei, așa s'a păstrat fără schimbare până în ziua de azi de adevărata biserică apostolică, biserica noastră ortodoxă. Ierarhia bisericească, așezată tot de sfinții apostoli, potrivit poruncii Domnului, priveghează neconținut la urmarea întocmai, în toate bisericile din ori ce loc și timp, a celor rânduite de sfinții apostoli. Pentru aceasta se zice (Efeseni 2, 20 și Apocalips 21, 14), că *biserica e zidită pe temelie apostolilor*, deși se știe că unicul ei întemeietor este însuș Domnul Isus Cristos.

* * *

Biserica lui Cristos este una în totalitatea ei, dar ca înfățișare se împarte în mai multe biserici, după deosebirile de învățături admise în curgerea veacurilor, după naționalitatea membrilor și după pozițiunea ei geografică, etc. Așa, din punctul de vedere al deosebirilor de învățătură, avem: biserică ortodoxă, romano-catolică, protestantă, armeană, nestoriană, etc., iar din punctul de vedere al naționalității și cel geografic avem: biserica română, rusă, greacă, bulgară, sârbă etc. Această din urmă deosebire o aflăm numai în sânul bisericii ortodoxe și al celei protestante, căci biserica romano-catolică nu ține seamă de deosebirile naționale. Singura deosebire îndreptățită dintre biserici este dar deosebirea de învățătură, pentru că deosebirile ce provin din naționalitatea deosebită a membrilor lor și din așezarea lor în diferite părți ale lumii se reduc în cea mai mare parte la deosebirea de limbă în cult și la mici deosebiri în materie de disciplină, din cauza obiceiurilor care diferă dela un popor la altul, dela o parte a lumii la alta.

Fie care din bisericile creștine, care se deosebește de celelalte prin învățătura sa, pretinde că numai ea e în totul în spiritul învățăturii Mântuitorului, cu alte cuvinte, că numai ea este adevărata biserică a lui Cristos, pe când celelalte s'au depărtat mai mult sau mai puțin de tipul adevăratei biserici. Adevărul nu poate fi însă decât unul singur, iar dreptate nu poate avea decât o singură biserică și aceasta este biserica noastră ortodoxă de răsărit.

Intr'adevăr, dintre celelalte biserici, cea armeană, monofizită și nestoriană sunt eretice. Ele s'au despărțit de trupul bisericii mame, al bisericii adevărate — osândindu-se astfel singure — încă din vremea când biserica era una și nedespărțită, din timpul ecumenicității ei, adică în decursul celor dintâi opt veacuri ale erei creștine. Rătăcirea lor fiind dar vădită, pretenția că vre una din ele ar fi adevărata biserică, n'are nici un temei. Rămân dar numai alte două biserici, afară de a noastră, ale căror pretenții trebuie examinate: biserica romano-catolică și cea protestantă.

Cea din urmă este cea mai depărtată de adevăr, pentru că învățătura ei este o întregă țesătură de erezii și s'a despărțit într'o mulțime nenumărată de secte, unele decât altele mai rătăcite, și care nu mai au nimic comun unele cu altele. Pretenția lor că stau pe temelie Evangheliei, este numai o vorbă, căci nu sunt două secte care înțeleg Evanghelia la fel. Lepădând Sfânta Tradițiune, în care se găsesc normele pentru interpretarea Sfintei Scripturi și trecând cu buretele peste toată învățătura, practica și rânduiala bisericii din primele opt veacuri, bise-

ricile protestante și-au pierdut busola și rătăcesc pe marea înfuriată a părerilor omenești, fără radejdea de a putea ajunge cândva în portul mântirii. Din numeroasele rătăcirii comune tuturor sectelor protestante e destul să amintim: lepădarea ierarhiei bisericești, admiterea numai a două științe taine, interpretarea arbitrară a Sfintei Scripturi, neprimirea Sfintei Tradițiuni, nevenerarea sfinților, a icoanelor și a moaștelor sfinte, tăgăduirea necesității faptelor bune pentru mântuire, înțelegerea tainei sfintei Treimi în chip modalist și multe altele. Biserica noastră a combătut aceste rătăcirii în diferite ocaziuni și le-a osândit formal în sinodul dela Iași (1642) și în cel din Ierusalim (1672). Prin urmare biserica protestantă în genere nu este biserica cea adevărată.

Biserica romano-catolică a adoptat chiar înainte de despărțirea ei de biserica ortodoxă (1054) unele erezii și practici neconforme cu Sfânta Tradițiune, iar cu timpul le-a sporit numărul. Astfel, ea învață că Sfântul Duh purcede și dela Fiul, face din papă capul văzut al bisericii și-l investește cu însușirea dumnezească de a nu putea greși, săvârșește sfânta euharistie cu pâine nedospită, admite focul curățitor, celibatul preoților, prisosul de fapte bune ale sfinților etc., etc. Ea s'a abătut dela adevărata învățătură dată de Mântuitorul, propoveduită de sfinții apostoli și fixată de sfinții părinți și de aceea nici ea nu este adevărata biserică.

Biserica noastră ortodoxă de răsărit este adevărata biserică, pentru că ea singură a păstrat fără schimbare tot ce provine dela Mântuitorul, prin sfinții apostoli, și în forma în care s'a stabilit de sfinții părinți în sinoadele ecumenice. Ea n'a schimbat nimic și n'a adăugat nimic la ceea ce a ținut și a învățat biserica ecumenică în cele dintâi opt veacuri ale existenței ei, care formează epoca clasică a creștinătății. Dușmanii ei o acuză din această cauză de înțelenire, de incapacitate de progres, dar ea se fălește — și pe drept — cu statornicia, cu conservatismul său și nu regretă așa zisele progrese cu care se laudă alte biserici în materie de credință, pentru că acelea sunt numai inovațiuni și rătăcirii pri-

mejdioase. Progresul în materie de credință — cum știm — numai în îmbogățirea și desăvârșirea formei, în adâncirea și pătrunderea înțelesului, iar nu în schimbarea fondului. Numai în acest sens a căutat biserica ortodoxă să progreseze, numai acest progres organic îl admite ea în materie de credință, pe când cea protestantă și romano-catolică au schimbat și fondul, au modificat însăși temeliile credinței, depărtându-se astfel de adevăr.

Cum că biserica noastră este unica biserică adevărată, se vede limpede și din aceea, că ea singură întrunește atributele adevăratei biserici.

Ea singură se poate numi *una*, pentru că numai ea recunoaște de unic cap al ei pe Mântuitorul Cristos și păstrează unitatea credinței și a învățaturii date de El, pe când biserica romano-catolică admite și un cap văzut al bisericii, în persoana papii, iar cea protestantă a sfâșiat unitatea credinței și a învățaturii, admițând numeroase erezii.

Ea singură este *stântă*, pentru că numai ea se folosește, așa cum a rânduit Mântuitorul, de roadele jertfei sale pe cruce și de harul Sfântului Duh și deci numai ea conduce fără greș pe oameni la mântuire. Romano-catolicii și protestanții au falsificat învățătura despre mântuire, justificare sau sfințire, cei dintâi admițând meritele prisositoare și indulgențele, iar cei de al doilea tăgăduind necesitatea faptelor bune pentru mântuire și admițând predestinațiunea.

Ea singură este *universală*, pentru că numai ea se întemeiază pe hotărârile sinoadelor ecumenice și este deci îndreptățită a se răspândi în toată lumea și a dăinui până la sfârșitul veacurilor.

Ea singură este apoi *apostolească*, pentru că numai ea a păstrat organizațiunea dată de sfinții apostoli și a rămas neclintită pe temelia pusă ei, potrivit poruncii Mântuitorului.

În sfârșit, însuș numele de «*ortodoxă*», care însemnează, «*drept credincioasă*» sau «*drept slăvitoare*», arată că biserica noastră este adevărata biserică a lui Cristos.

Preotul I. MIHĂLCESCU

Ce creștere vei da, așa țară vei avea. De va fi greșită, ea poate pierde un popor; de va fi sănătoasă și adevărată, ea îl poate înoui. Poate că roadele nu se vor vedea de cât peste o jumătate de veac sau un veac. Dar nimic nu le va opri să iasă la iveală, îndată ce ele se va coace.

Odinioară, la instalare, Patriarhii, Mitropoliții și Episcopii erau purtați călare prin Capitala țării.

Charles Diehl, schițându-și impresiile de la Iași, într'un loc evidențiază «un amănunt în această din urmă vizită» care era prielnic, zice el; «să răpească un suflet de bizantinist și mai mult încă, de oare ce acest amănunt mărturisește continuitatea tradiției bizantine în țările române».

Odinioară — adaugă același — în palatul sacru al Bizanțului, când un străin era primit în audiență împărătească, el era introdus la *basileus* sprijinit de subțiori de doi înalți dregători ai curții. Așisderea, după acest rit, sprijinit de subțioara dreaptă de mitropolit și de subțioara stângă de un ajutor al său, am avut cinstea și eu pe neașteptate să cobor încet treptele, marei scări a palatului mitropolitan și'n timp ce în mintea mea pluteau amintirile *Cărții Țerimoniilor*, aproape mă întrebam, dacă 'njosul treptelor, nu aveam să întâlnesc pe împăratul¹.

Citind și după aceea și văzând cum s'a desfășurat «Programul investirii Patriarhului» nostru și cunoscând în parte pe alte căi, chipul cum se urma odinioară la instalarea unui Patriarh, de cât din acea «Carte a Țerimoniilor» «De ceremoniis²»

1. Charles Diehl, „Impressions de Roumanie“ Revue des Deux Mondes. Paris 1924 Juin 15 an. 94 p. 832-846. Și în „Lamura“ București 1924 Sept. an. V nr. 12 p. 529 trad. de Dr. V. Voiculescu.

2. Este opera lui „Constantin Porphyrogenetos“. (v. „Karl Krumbacher“ „Geschichte der byzantinischen Literatur“ (527-1453) Zweite Auflage, München 1897 p. 425.

Acest manuscris, amplificat mai târziu, luând numirea de: Περὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ παλατίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας = „De officiis“ care își trage obârșia din mâinile faimosului Andreas Darmarios și pe care s'a găsit notat autorul: Τοῦ σοφωτάτου κοροπάλατου sau Τοῦ Κουροπαλάτου, s'a atribuit acestui Curopalatu. Însă, după Krumbacher, adevăratul autor rămâne necunoscut, (o. c. p. 424-425).

Aceeași operă „De officiis“ a fost editată și pe numele lui „Codin“, pentru întâia dată de Fr. Iunis (ibid o. c.) În literatura noastră însă este cunoscută, când supt numirea lui Curopalatu, când sub a lui Codin, când formând aceste două nume unul singur.

Meletie, Mitropolitul Atinelor, atribue această operă lui „Gheorghe Codino Curopalatu“. Vezi „Bisericeasca istorie“ tâlmăcită de Veniamin Costachi, Mitropolitul Moldovei Iașii 1842 partea I tom. III, 207.

Un ms. necunoscut literașilor greci — după spusa răposatului Erbiceanu — al lui Hrisant, Patriarhul Ierusalimului, intitulat „Aprea înțelcputului Curopalat despre oficiile palatului din Constantinopol și despre oficiile Marei biserici“ este o traducere făcută de Hrisant pe când era arhimandrit, după dorința Stolnicului Constantin Cantacuzino, în București 1691 Decembrie. Ms. metafrasa după Curopalat cuprinde 21 de capitole și anume: despre obiceiurile demnitarilor, împărașilor bizantini, cum se prezentau la ceremoniile oficiale și la cele semioficiale, bogăția, veșmintele și varietatea oficiilor publice, „ceremonia încoronării. Apoi ceremonia la investitura patriarhilor și oficiile patriarhului“ (v. C. Erbiceanu în rev. „Biserica ortodoxă română“ an. XIV (1890) p. 428; K. Krumbacher o. c. p. 425).

C. Erbiceanu însuși fluctuează, între Curopalat și Codin, când e vorba să se folosească de aceeași lucrare („Biserica ortodoxă română“) an. XXXIV (1910) p. 78.

Ms. de mai sus, nu trebuie a-l confunda cu „Sintagmation“

indicată de Charles Diehl am socotit că-i ne merit, a schița ceva din desfășurarea ei, pentru a remarca ce a schimbat timpul. Mai ales, că la noi, a persistat, încă multă vreme, continuitatea tradiției bizantine — după spusa aceluiași — și din câte știm, ea s'a menținut până la jumătatea secolului al XVIII-lea, la instalarea mitropoliților și episcopilor noștri și n'a încetat de cât cu venirea lui Ioan Mavrocordat în scaunul Moldovii la 29 Iunie 1743.

Însă explicația ar părea că, ni vine și pe altă cale, dacă-i vorba de a arăta de ce mitropoliții și episcopii noștri la instalare, s'au bucurat de aceeași prerogativă, ca și Patriarhul.

Patriarhul Hrisant al Ierusalimului în cartea sa «Sintagmation», care s'a tipărit pentru întâia dată la Târgoviște în 1715¹), vorbind despre Arhiepiscopul Ardealului, arată, că are relația sa — cu toată partea sa jurisdicțională — către mitropolitul Ungrovlahii, după cum ar avea-o către un Patriarh — Οὗτος ἔχει τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸν μητροπολίτην Ὁουγγροβλαχίας, λόγῳ Πατριαρχικῆ καὶ Ἐξαρχικῆ δικαίῳ²).

De ce?

Fiindcă, îndată după Patriarhi³), cel întâi loc, ca titulatură, dintre cele șaptezeci și una de scaune mitropolitane ale Orientului⁴), fu dat mitropolitului Ungrovlahii în persoana lui Grigorie la 1776 luna Octomvre în 10, cu titlul de «Exarh

despre officii, o lucrare tot a lui Hrisant, tipărită la Târgoviște în 1715 și Veneția 1778.

Despre officii, a tipărit și Nicolae Mavrocordat în București 1719 v. I. Bianu și Nerva Hodoș „Bibliografia românească“ București 1910 vol. II p. 1.

1. I. Bianu și Nerva Hodoș o. c. vol. I. p. 499.

2. Sintagmation f. 72.

3. Ordinea scaunelor patriarhale, ale arhiepiscopilor, mitropoliților și episcopilor de sub ele s'a dat de către Nil Doxopatri la 1143 (Karl Krumbacher o. c. p. 415) Lucrare, din care se poate constata numai existența unor orașe de pe lângă Dunăre și nu și reședințe episcopale (C. Erbiceanu o. c. XXXI (1908) p. 1343 și urm.).

4. Manuel Malasc Notarul (1561) ne dă un catalog al mitropoliilor, din care lipsesc tocmai cele din Țara-Românească, adică Muntenia și Moldova. Totuși adaugă în altă parte, că sunt și alți mitropoliți afară de cei scriși în catalogul vechiu. În această listă, se citește, că s'au făcut și-n Ungrovlahia doi mitropoliți. Unul este locșitorul celui al „Numidiei“ (c. f. rev. „Bis. Ort. Rom.“ an. XVI p. 331; XVII p. 329). Și apoi al Chesarii Crapadochii (ibid. o. c. pp. 329; 438). Și se zice și exarh a toată Ungaria și al Plaiurilor — Laturilor. Iar celalt se zice al Ungrovlahiei și locșitor celui al Amasii (ibid. o. c. an. XVI p. 331). Ms. lui Malasc are și un capitol despre oficiile bisericii constantinopolitane, care se află și-n „Îndreptarea legii“ (ibid.) Manuel Malasc a fost editat de M. Crusius în a sa Turco-graciae Bonn 1849 apud K. Krumbacher o. c. p. 401.

Ms. arhimandritului Iacob Ioanitu cu data de 1645 Septembrie de asemenea vorbește despre „Ordinea președerii prea ploșilor Patriarhi și Mitropoliile și Arhiepiscopiile, care se află astăzi și sunt supuse (cețășii) împărăteșii a Constantinopolului“ C. I. Erbiceanu afirmă că ordinea scaunelor din acest ms. este exactă ca aceea din „Îndreptarea legii“ tipărită la Târgoviște în 1652. Mitropolitul Ungrovlahii este al LXX la număr; iar al Moldovii

plaiurilor» și «locțiitorul Chesarei, de unde până atunci fusese al «Anghirei»¹⁾.

Așa că, după o așteptare de 149 de ani, a scaunului nostru mitropolitan — odată cu aducerea tuturor românilor sub aceeași oblăduire — de la sine trebuia, să vie și această înaintare în rang a scaunului din București, la patriarhie; când este știut, că vecinii noștri, cu mai puține sacrificii pentru ortodoxie, de mult și-au însușit această titulatură.

Totuș cele relatate mai sus, nu justifică de cât situația mitropoliților noștri, în sânul bisericii ortodoxe și nici de cum nu tind prin aceasta la o prerogativă în ceea ce privește instalarea. De oarece aceea ce vom expune mai la vale, era obligator, pentru oricine care ar fi pășit la treapta arhierii.

Deci, să venim la instalarea patriarhului așa cum se făcea după tipicul ceremonial bizantin, acum cinci sute de ani și mai bine și care în parte s'a aplicat multă vreme și la instalarea mitropoliților și episcopilor noștri.

Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului († 1429), care nu va fi fost cătuși de puțin străin de acea «Carte a Ceremoniilor» și cu adaosurile ei de mai târziu după cum am văzut mai în urmă întrebându-se: «Pentruce trimite împăratul mantia și engolpiul la cel ce este ipopsifisit²⁾» adică ales de patriarh; iar toiagul i-l dă cu mâna sa³⁾.

El răspunde:

«...Toiagul, ca un mai cinstit și sămn al stăpânirii cei păstorești, însuș el îl dă cu mâna lui pentru cinstea și mai întărirea, arătând tuturor, că însuș primește pe acesta păstor, pe care Dumnezeu l-a ales.

Și mai arătat mărturisind aceasta, poruncește de să împodobeste un cal cu rafturi și încalecă ipopsifios (alesul) și comisul pe jos ținând frâul calului în locul Impăratului său — precum și marele între Impărați Constantin a făcut sfântului Silvestru — îl petrece cu cinste prin toată curtea împărătească și pe ulița cea mare până la patriarhie. Și de are Impăratul fiu, merge călare mai pe urmă și toată boerimea. Intr'acest chip dar și pentru acestea și ceia ce se chiamă provlisis se face pentru cinstea bisericii, care la Hristos se sue». «Și făcându-i-se ce obișnuită provlisis de către Impăratul pre cum am arătat mai sus, vine în biserică și intră în altar...»³⁾

Dar această pompă, era observată nu numai la instalarea patriarhului ci și la noul arhieriu, care îndată «ce s'a hirotonit umblând blagoslo-

vește — zice Simeon al Tesalonicului. Drept aceea, și încălecând încunjura cetatea, purtat fiind cu darde, și blagoslovește pe toți și sfințește cetatea, rugându-se ca unul, ce s'a făcut arhieriu nou, dând ei dumnezeescul dar cu care s'a înoit întru el, și cu blagoslovenie dă sfințenie»¹⁾.

Această preumblare călare trebuia să facă parte absolut din programul noului ales²⁾. Că aceasta era o tradiție veche, o putem deduce și de acolo că atunci, când era vorba, să fie pedepsit un patriarh de către împărat, nu-l mai suia pe un cal prețios împodobit, ci deandoa-sele pe un măgar, spre batjocura populații.

Așa «în Noemvre sau Decemvre 742 dintr'un ordin al împăratului, patriarhul Anastase este bătut cu biciul dinaintea a tot poporului său, apoi urcat deandaratele pe un asin și silit de a ține în mână coada animalului acoperit de murdării și injurii. Și acest patriarh, după un asemenea tratament a continuat să ocupe tronul sfintii Sofii până la moartea sa»³⁾.

Deci datina — ca să fie purtați arhierii călare la instalare—era constantinopolitană sau mai bine zis orientală. De oarece în însuși orânduelile prescrise, care trebuiau a fi urmate întocmai la încoronarea împăraților bisantini, se prevedea, că împăratul, după ce a primit încoronarea la biserică, spre palat singur pleacă călare «iar toți ceilalți pe jos, de la cel mai mic, până la cel mai mare»⁴⁾.

Și continuă aceleași prescripții: «Mai nainte era deprinderea, ca calul împăratului, să fie îmbrăcat, la niște asemenea solemnități, preste cap și îndărătul șelei, cu tuvii, care se'ntindeau preste hamuri, pogorându-se mai jos de scări. Și erau înfrumusețate cu mătasă roșie. Acum toate acestea lipsesc și se păstrează numai tuviile»⁵⁾

Acestea însă, după cum remarcăm, se petreceau cu mult înainte, ca Simion Tesalonicul să fixeze în cartea sa ceremonialul special pentru investirea arhierilor.

Totuș dl. N. Iorga pune a-și trage obârșia această tradiție, din Apusul medieval, uzată față de Papi⁶⁾.

După 29 Mai anul 1453, când Mahomed al II-lea pune stăpânire peste Țarigrad, găsi cu cu cale ca printre multele dispozițiuni luate, să fie și aceea, ca toate privilegiile jurisdicționale, oarecare venituri și o parte din poziția

1. Ibid. cap. 217.

2. Ibid. cap. 232.

3. Le R. P. J. Pargoire „L'église byzantine de 527 à 847" p. 297; și „Bisericeasca istorie a lui Meletie" Mitropolitul Atinelor part. II tom. II p. 20.

4. „De officiis" cap. XVII trad. în „Bis. ort. rom." an. V (1881) p. 479.

5. Ibid.

6. N. Iorga „Istoria românilor prin călători" București 1920 I p. 284.

LXXI „Bis. ort. rom." XVI (1892) pp. 31—32). Vezi și „Indreptarea legii" ed. Ioan M. Bujoreanu București 1885 p. 301.

1. Arhieriu Ghenadie Craioveanu „Condica Sântă" extrasă din rev. „Bis. ort. rom." vol. I București 1886 p. 183.

2. ὄπὸ — ψῆφος = sorț; adică pus sau tras la sorț.

3. Ne folosim de „Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului" tipărit în București 7273 (1765) cap. 229.

onorifică a episcopilor și mitropoliților, să nu fie știrbite.

Așa că'n locul patriarhului fugar, Isidor — agentul papii pe care poporul îl ura; din chilia sa monahală în care în ultimul timp primise atât de multe vizite — întru cât părea oarecum, ca conducător ascuns al dreptii ortodoxii — fu chemat Gheorghe Școlarul în cartierul imperial și numit patriarh care cu trecerea în monahism își schimbă și numele în acela de Ghenadie¹⁾.

Deci, când s'a făcut patriarh Ghenadie s'a dus cu arhierii, clerici și cei dintâi ai poporului și s'a închinat Sultanului. Atunci, Sultanul a întrebat pe clerici ce obicei aveau împărații romani, când se făcea vre'un patriarh și aceștia au răspuns că «*împăratul îi dăruia o pălărie prețioasă*» «*o haină de camhă și un cal alb pe care-l încăleca*» și «*se ducea împrejurul orașului blagoslovind. Ii mai da împăratul singur cu mâna lui păterita*» adică un prețios δεικνυσιον. Și făcu Sultanul întocmai²⁾.

Noul ales stătu și la masă cu Sultanul, apoi îl însoți în persoană până'n mijlocul curții și'n cele din urmă îl trimise așa călare cu toată cinstea cuvenită până acasă³⁾.

Iar un alt izvor, după ce ne relatează cam aceleași lucruri, adică cum că patriarhului i s'ar fi păstrat multe din prerogativele sale, dându-i, personal în mână bățul pastoral și palium-ul — un caftan de zibelină — acordându-i-se și o pensune, dar el Mahomed îi acordă și permisiunea de a merge pe cal prin oraș și de a purta crucea de aur pe camelafca lui de patriarh⁴⁾.

Cu venirea în scaunul constantinopolitan a patriarhului Metodie al Iracilei la 1669 Ianuar 3, aflăm lucruri nouă, privitoare la investire. Acesta «*îmbrăcând caftanul împărătesc la Adrianopoli, au mers de la poartă până la mitropolie cu căciulă roșie de catefe, pre care era cruci albe de argint. Deci de atunci au lipsit de la patriarhi două lucruri, ce li se da de la poartă, întâi umbrela, fiindcă niminea după dansul, nu o au mai purtat-o, nici în mâni n'o mai ducea în călătoria sa, precum făcea cei mai nainte de dansul, și al doilea, să nu să mai îmbrace cu patriarhul după obicei 12 arhierii, cu caftane împărătești*»⁵⁾

Pompa însă, de a fi purtat călare noul hierotonic arhieriu, s'a păzit pe vremuri și la instalarea mitropoliților și episcopilor noștri.

Iată ce ne relatează cartea de ceremonii a

logofătului Gheorgachi cu privire la această datină:

Și când va să iasă din curte — adică noul episcop — era cel vechiu obicei din purtarea de grijă a lui vel visternic, de i se gătia un cal domnesc îmbrăcat peste tot cu astar alb¹⁾ și cusut astarul pe cal. Și rânduia Domnul pe vel logofăt și vel postelnic cu postelniceii, vel comis, cu alți boiernași și cu ciokodari îl duceau pe episcop petrecându-l prin tot târgul blagoslovind norodul, trăgând clopote mari și mici la toate bisericile și pe urmă îl dăscăleca la mitropolie poroncind Domnul de mergea mai pe urmă și mehterkaneau (muzica) făcându-i obicinuit și politicească cinste».

Cu toate acestea noi întâlnim în trecutul nostru pe patriarh, fie mitropolit sau episcop, călărind și cu alte prilejuri, în afară, deci de datina arătată mai sus.

Așa Patriarhul Macarie al Antiohiei slujind la una din mănăstirile domnești din preajma Iașului, la care slujbă a asistat însuș Vodă Vasile Lupu — iubitorul de pompă țarigrădeană — după terminare, aflăm dela un martor ocular, cum că «*Hatmanul îi ținea jala în urmă; iar la suire pe cal — el Vodă — îi ținu scările până afară din mănăstire*»²⁾.

De oarece pe vremea lui Constantin Basarab (Cârnul) — cel care a săpat ultimile zile de domnie ale lui Matei Vodă — se întâmplase ca sărbătoarea Floriilor, să cadă odată cu venirea sa la tron, deci în 1654 precum și într'un timp critic pentru țară — adică de năvălire a Ungurilor — se zice, că: «*Își reaminti cât de nemerit a fost ceia ce făcuse țarul din Moscova la o astfel de ocazie; făcu și el tot astfel, deși nici unul din Domnitorii precedenți nu mai făcuse așa. Anume, îmbrăcându-se în hainile cele mai bogate, luând cu sine o mulțime de creștini, ieși afară din oraș cu o mare asistență. Mitropolitul cetății — deci Ignat Sârbul — era călare îmbrăcat în odăjdiile sale, cu crucea și evanghelia în mână dreaptă; iar Domnu târând căpăstrul, mergând însoțit la dreapta și stânga de oamenii săi, calul cu șeaua dinaintea lui și urmat de mării dregători ai statului, fiecare conducând un cal. Astfel ei au înaintat cu toată ploaia teribilă, ce căzuse și noroiul adânc până ce au încunjurat tot Bucureștiul; apoi s'au întors la mănăstire, unde mitropolitul sfârși slujba*»³⁾.

Cu timpul însă, se vede că obiceiul de a fi

1. Ibid. „Geschichte des osmanischen Reiches“ Gotha 1909 Zweiter Band p. 37.

2. Martinus Crusius Turcogrecae Tibing 1584 lib. II p. 108.

3. N. Iorga o. c.

4. „Histoire des religions et des moeurs de tous les peuples du monde“, Publiées en Holland par J. F. Bernard. Paris MDCCCXVIII p. 6.

5. „Bisericeasca Istorie“ a mitropolitului Meletie al Alinilor part. II tom. III p. 183.

1. Ioniță Sturza Vodă în scrisoarea sa trimisă din Constantinopol prin care scria să se orânduiască pregătirile necesare venirii sale în țară ca domn adăugă la urmă și „să pul să nu facă de hasa albă dulămile și cibotii și celelalte“ Ioan Neculceu buletinul muzeului municipal din Iași an. I fasc. I (1921) p. 12.

2. Letop. III p. 327.

3. Emilia Cioran „Călătoriile Patriarhului Macarie de Antiochia în Țările române“ 1653—1658 București 1900 p. 52.

4. Emilia Cioran o. c. p. 238.

purtați călare mitropolii cum și episcopii la instalarea lor, căzuse în desuetudine.

În Ardeal, această tradiție poate și din pricina contactului direct cu celelalte confesiuni, se desființase de mult. Și apoi e foarte posibil ca nici să nu fi fost, când ne gândim, că episcopii primiau hirotonia de la București și prin urmare aci li se făcea tot fastul.

Așa fiind vorba de înscăunarea mitropolitului Atanasie — a celui ce a pecetluit unirea cu papa — cronică vremei zice că, «Însuș Apor cu mare litie și cu rădvanul său l-au dus la biserica cea mare românească de l-au pus episcop». Și au fost *mare pompă*, continuă aceiași cronică. «Mulțimea cea mare a preoților românești, ca niște berbeci negri, unii mergeau înainte, alții pe de lături, alții din dărăpt; mulți mergeau plângând și unii dintre dânșii ziceau:» «Acum seceră orzul, dară după orz vor secera și grâul. Cu hinteao sau rădvane mergea comitul Seșan, tot statul romano-catolic din Ardeal» și puțini calvini¹⁾.

Și ca dovadă, cum că Atanasie se abătea prin aceasta de la o veche tradiție, Dositei patriarhul Ierusalimului, trimițându-i scrisoare de sfătuire în Noembrie 1701 printre altele îi spune și aceasta.

«...am auzit că te-ai întors în Transilvania și te-ai pus într'o trăsură cu șase cai și înaintea ta aprindeau lumini, ai adunat pe preoți și le-ai făgăduit libertate (ertare) de dări și alte lucruri lumești numai să se facă uniți»²⁾

Însă, nu trec la mijloc de cât patruzeci de ani și ceia ce săvârșise Atanasie, luând în ochii patriarhului Dositei, ca o gravă abatere de la vechea tradiție, va fi urmat mai apoi de mitropolii Moldovii după porunca Domnitorului, socotindu-se vechiul obicei ca ceva prostesc însă cuviincios de a fi purtați în careta trimisă de Vodă.

Prin urmare cu venirea lui Ioan Mavrocordat în scaunul Moldovii (1744), datina ca episcopii la înscăunarea lor să fie purtați calare prin Capitala țării, încetează. Nu putem preciza dacă și pentru Muntenia, unde e foarte posibil ca ea să nu se mai fi practicat, încă de mult.

Deci tradiția aceasta așa de veche încetează în Moldova odată cu alegerea lui Iacob Putneanul, ca episcop al Rădăușului și poate și cu a lui Ieroteiu de Huși.

Înaintașii acestora, fuseseră purtați pe cal îmbrăcat în astar, pe ulițele capitalei Moldovei, binecuvântând poporul, călări în sunetul clopotelor de la toate bisericile; iar de la ei nu avea să se mai vadă așa ceva.

«Dară de la Ioan Vodă Mavrocordat încoace — zice cartea de ceremonii a logofătului Gheorgachi

— s'a rădăcat acel obicei de a se purta episcopii, ce se făceau, pe cal îmbrăcat în astar, socotindu-se ca un lucru anoston și foarte făr'de cale, rânduindu-se de atunci, ca ori când și ori la ce Domn, se va întâmpla a se face episcop, să-l ducă de la curte cu careta domnească cu șase telegari și cu tot alaiul arătat mai sus și cu ciohodari și de atunci așa s'au urmat»¹⁾.

Aceasta se înțelege la instalare, cât privește însă, de cerințele vieții, împrejurările — mai ales pe atunci — siliau pe un episcop, ca și pe un preot de mir, de a umbla călare, în orice timp.

Așa nu mai de parte, de cât către sfârșitul sec. al XVIII-lea, ni se păstra tradiția, despre episcopul Inochentie al Hușului (1752 — 1782) «că umbla prin sate călare, cu desagii pe șea, intra prin casele răzașilor, vorbea cu ei despre trebile gospodăriei, petrecea cu ei, li boteza copii» etc,

El era așa de popular în cât toți alergau la dânșul în nevoile lor și pe toți îi ajuta și-i povățuia²⁾

Dacă cu Ioan Mavrocordat — după cum am văzut — obiceiul ca episcopii la instalarea lor de a fi purtați călare a încetat, dacă vre'un patriarh venit prin țările noastre nu mai reînvia moda constantinopolitană de altă dată, în schimb din acel alai bisericesc, acel care era obligat, să însoțească pe episcop călare — adică arhidiaconul purtătorul cârjei — el pe la 1840 singurul își mai păstra datina, de a merge călare în fruntea alaiului.

De aceia cetim, în gazeta vremei, adevărat «Albina românească» a lui Asachi; că'n luna Fevruar a anului 1844, făcându-se alegerea la scaunul de mitropolit al Moldovei a lui Meletie dându-i-se «după vechiul obicei, insigniile acestui post sfințit» însoțit și de un cuvânt al Domnului «după aceasta preasfinția sa în mijlocul urărilor adunării însoțit de d. Logofătul dreptăței Ștefan Catargiu și de d. secretarul de stat Teodor Balș, s'au suit în echipajul (sic) domnesc încuniurat de o sfită de curtezeni (sic) strălucită și propășit de sf. s. arhidiaconul Mitropoliei, ce cu paterița arhierească mergea călare. La sunetul clopotelor Preaasfinția sa au purces la sf. mitropolie petrecând cele mai însemnate părți a capitalii, unde o nenumărată mulțime de popor sta îndesată până și pe acoperemintele caselor și primia cu umilință binecuvântarea arhierească»³⁾.

Întâmplător dăm în arhiva sf. patriarhii și de dosarul «pentru înscăunarea mitropolitului» de la București Neofit, petrecută la 28 Iunie 1840, și-n

1. Letop. III p. 327.

2. Episc. Melhisedec „Chron. Hușului“ I p. 301.

3. „Albina Românească“ an. 1844 Duminiță 6 Fevruar. nr. 11 pp. 41 — 42.

1. Gh. Șincai „Chron. rom.“ III p. 313.

2. „Biserica ortodoxă română“ an. XV (1891) p. 693.

«programa pentru parada orânduirii noului mitropolit» găsim următoarele:

...Un escadron cavalerie din care trei ploatoane, va urma înainte; iar unul pe alătura caritei».

Apoi cortegiul mai trebuia să fie urmat:

«De toți protopopii, arhidiaconii, toți preoții și diaconii, carei vor merge pă gios, înaintea caritei; iar un arhidiacon va duce paterița în mână urmând înaintea caritei».

Programa însă, nu lămurește mai mult; dacă arhidiaconul cu paterița în mână, trebuia să meargă pe jos sau călare, ca și colegul său de la Iași.

În cortegiul de investire a Patriarhului nostru Miron, care a parcurs străzile indicate de programa oficială, am văzut cum că locul celor doi arhidiaconi a fost ocupat de «un preot ducând crucea patriarhală» pe când cârja era purtată de însuși Patriarhul.

Cât privește de vechea tradiție a investirii a o mai fi pretins astăzi — pe lângă că, ar fi fost un lucru *anoston* după cum îi plăcea logofotului Gheorgachi a o numi pe vremea lui — dar ar fi stârnit și o discuție zadarnică, chear dacă s'ar fi invocat în sprijinul ei cele mai autentice documente. De oarece și formele chiar cele bisericesti supt care svâcnesc tradiții de tot vechi,

evoluează și ele supt puterea ideilor care frământă o societate.

Atunci de mult de tot, stăpâna ideea monarhică, a trebuit, ca și căpetenia bisericească, după oareși care asemănare, să fie încunjurată cu ceva măcar din amploarea puterii monarhice, atribuit deci ca și ea să călărească măcar la investire; iar arhierilor însoțitori, să nu le lipsească obicinuitele *caftane împărătești* purtate și de boeri.

Pe măsură ce puterea monarhică a scăzut, fastul bisericesc privitor la o investire n'a putut să se miște de cât în cadrul buneii voinți domnești, adecă de a i se trimite rădvantul sau careta și a fi purtat dela Curtea domnească spre reședință pe ulițele cele mai principale pentru a binecuvânta norodul.

Venind la actualitate, ideea democratică se vede cât de colo, prin dispoziția luată pentru ca El Patriarhul și cel dintâi Patriarh, să meargă pe jos, de la palatul regal și până la reședința patriarhală — foastă până eri mitropolitană — și înconjurat de toți prelații.

Iar aci dacă am făcut amintire, de felul cum se făcea o investire odinioară m'a împins la aceasta îndemnul cronicarului, adecă pentru ca «să nu se înece anii cei trecuți...»

C. BOBULESCU

CRONICA BISERICESCA

DIN LUCRĂRILE SFÂNTULUI SINOD

În sesiunea sa din Iunie din acest an, Sf. Sinod a luat mai multe măsuri, de urmat în toate parohiile noastre. Ele au fost aduse apoi la cunoștința tuturor scaunelor eparhiale, și de aci, prin protopopi, la toți preoții, pentruca să se îplinească tot ce se hotărăște în ele.

Noi le dăm aici rând pe rând, cu tot cuprinsul lor, adăogând dela noi numai titlurile, pentruca să iasă mai ușor la iveală cuprinsul fiecărui act în parte. Iscălitura Prezidentului Sinodului am pus-o numai odată, la cel din urmă act, dar ea trebuie să se înțeleagă la toate.

Adresa nr. 326, cu data de 8 Iulie, din cancelaria Sfântului Sinod.

Despre felul cum să se ție praznicile Sfintei Fecioare.

Sf. Fecioara Maria — Maica Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos — prin această namăsurată vrednicie, s'a bucurat în toate timpurile, în biserică noastră, de o deosebită cinste. Poeții și cântăre-

ții s'au întrecut a o cinsti, iar pictorii și zugravii a ni-o înfățișa în cele mai subtile creațiuni ale penelului. Toate acestea însă n'au fost și nu sunt decât exprimarea concretă a sentimentelor, de care creștinăta cea dreaptă a fost în toate timpurile însuflețită. În Ea și prin Ea Dumnezeu pune în fața oamenilor o pildă de cea mai aleasă femeie, dar în deosebi de cea mai desăvârșită mamă, isvor nesecat al celei mai puternice și mai nesecate iubiri de mamă. Biserica noastră vede în Sf. Fecioară, pe lângă celelalte prerogative și calități, întruchipat exemplarul celei mai alese mame, cu care Dumnezeu a binevoit să dăruiască omenirea. Sub acest aspect, plastica creștină, în deosebi cea ortodoxă, a înțeles să o reprezinte în cele mai dese cazuri. Maica Domnului cu pruncul Iisus în brațe, este tipul cel mai cunoscut, cel mai răspândit de reprezentare plastică a Sf. Fecioare, adică mamă. De aceia, în timpurile acestea, când maternitatea și sporul de familie e supus la grele încercări, a pune în fața creștinilor pilda Sf. Fecioare, însemnează nu numai a li-o înfățișa ca model de cinstire, ci și ca pildă de urmat.

Purcezând dela aceste considerațiuni, Sf. Sinod, în năzuința sa de a menține între fiii Bisericii noastre întreg spiritul de maternitate al femeii române, îi pune în față pe această aleasă între alese, sfântă mamă și scoțând în relief această calitate, îndeamnă pe toți creștinii a-i urma pilda.

Praznicile pe cari Sfânta noastră Biserică le-a rânduit pentru cinstirea Sf. Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria, sunt minunate prilejuri de a face educație poporului, scoțând în relief calitatea ei de mamă și prin ea cinstind și glorificând pe toate femeile creștine mame.

În acest scop, cu frățească dragoste avem onoare a Vă face cunoscut că Sf. Sinod, în ședința sa din 22 Iunie 1926, deliberând asupra acestei chestiuni, a dispus ca în toate bisericile din țară, la praznicile Maicei Domnului și în deosebi la Praznicul Adormirii Maicei Domnului din 15 August, să se glorifice femeia creștină în calitatea ei de mamă.

Aducându-Vă acestea la cunoștință, Vă rugăm a dispune ca, cu prilejul praznicului Adormirea Maicii Domnului, în toate bisericile și de către toți preoții acelei de Dumnezeu păzite Eparhii, să se dea o deosebită însemnătate acestui punct, susținând printr'o puternică propagandă spiritul de maternitate și făcând din acest praznic ziua Mamei creștine.

Primiți... etc.

Adresa cu nr. 329, din 13 Iulie.

Despre cântările Liturghiei, întocmite de Profesorul G. D. Kiriac.

Cu frățească dragoste, avem onoare a Vă aduce la cunoștință, că lucrarea d-lui profesor D. G. Kiriac, intitulată „Cântările liturghiei pentru copii și popor”, aprobată de Sf. Sinod, a apărut de curând de sub tipar. Precum bine Vă este cunoscut, această lucrare a fost făcută la dorința Noastră, a tuturor, cu scopul de a pune la îndemâna copiilor și a poporului cântările Sf. Liturghii, puse pe muzică într'o formă tradițională, simplă și ușoară de executat de oricine poate pricepe să articuleze două-trei sunete muzicale.

Prin noua lege a învățământului primar, copiii de școală sunt obligați să meargă la biserică Duminică și în zilele de sărbătoare și să ia parte, cântând, la sf. slujbă. Însă, ca ei să poată face acest lucru, era de absolută trebuință așezarea sf. Liturghii pe o muzică accesibilă lor.

Cântările noastre bisericesti, așa cum le cântă cântăreții la strană, sunt prea grele pentru copii și nu le pot cânta; iar în ce privește cântările pe mai multe voci, de care dispun astăzi corurile câtorva biserici dela orașe, se cere o disciplină artistică prea amănunțită, — așa că nici acestea nu pot fi ușor executate. Copiilor le trebuiesc melodii spontane, simple, frumoase și fără pretenții, ceva apropiat de deprinderile și moștenirea lor muzicală, ceva potrivit mediului în care trăesc.

Lucrarea d-lui profesor G. D. Kiriac, compusă din melodii clare și totdeodată pătrunse de spiritul evlavios și sărbătoresc al cântărilor tradiționale ale Bisericii noastre, vine tocmai la timpul potrivit să umple golul, pe care de mult biserica îl simțea.

Privit din aceste considerațiuni, Sf. Sinod, prin hotărârea sa adusă în ședința din 1 Iulie 1926, Dispune introducerea acestei „Liturghii” și răspândirea ei în poporul drept credincios și între copiii din școlile noastre, cu ajutorul P. P. S. S. Mitropoliți și Episcopi, precum și în seminariile noastre Teologice.

Primiți... etc.

Adresa din. 18 Iulie 1926, cu nr. 339.

Despre felul cum să se facă colectele în biserici.

Apelurile la caritatea publică din partea multelor societăți filantropice, în mai toate cazurile, se manifestă prin diferite chete și discuri purtate prin biserici. Aceste chete și discuri în biserici au ajuns atât de numeroase, încât aproape că nu sunt sărbători mai deosebite într'un an, în care Biserica să-și poată acoperi prin discuri în biserici propriile sale nevoi. Desigur că se întâlnesc pe drum două interese egal de îndreptățite, cari trebuiesc armonizate.

În acest scop, Sf. Sinod, ținând seamă de toate nevoile, în ședința sa din 30 Iunie, a hotărât:

„Orice fel de colectă și ori de cine s'ar face, 50% din produsul ei, întotdeauna va rămânea în folosul bisericii unde se poartă, pentru acoperirea nevoilor sale culturale, filantropice, etc.”

Primiți... etc.

Adresa nr. 340, din 16 Iulie.

Despre ajutorul de dat „Crucei Roșii” la ziua de 29 August.

Societatea „Crucea Roșie” română, de sub înalta președinție a M. S. Reginei, intenționează, în vederea construirii unui local propriu, să întreprindă în ziua de 29 August, anul acesta, o mare colectă publică. În acest scop, Sf. Sinod a fost sesizat de sus numita societate, să binevoiască a dispune în toate bisericile din țară o colectă în ziua de 29 August.

Cu aceasta, cu frățească dragoste avem onoare a Vă face cunoscut că Sf. Sinod, în ședința din 30 Iunie, e dispus:

„Să se comunice chestiunea tuturor eparhiilor, cu rugămintea de a da tot concursul societății „Crucea Roșie” pentru strângerea fondurilor”.

Primiți... etc.

Adresa nr. 349, din Iulie 1926.

Despre jurământul preoților la consiliile comunale.

Sf. Sinod este sesizat de faptul că, conform nouăi legi administrative, preoții cari sunt chemați în consi-

liile comunale ca membri de drept, sunt supuși la prestarea unui jurământ pretins de textul legii.

Față de această chestiune, Sf. Sinod, în ședința dela 3 Iulie 1926, a hotărât ca acelor preoți, membri de drept în consiliile comunale, cărora li se va cere să depună jurământul, să ceară blagoslovenie dela chiriarhul lor, iar chiriarhul să li-o dea.

Primiți... etc.

Președinte,

Patriarh, † **MIRON**

Director, † TITUS TÂRGOVIȘTEANU

DOI ANI DE MUNCĂ PASTORALĂ VLĂDI-CEASCĂ

I.

Prea Sfințitul IACOV ca Episcop al Hușilor

Instalarea Prea Sfințitului Iacov la Huși

În urma demisiunii Prea Sfințitului Episcop *Nicodem* dela Episcopia Hușilor¹⁾, marele colegiu electoral a ales, în locul rămas vacant, pe P. S. Iacov Antonovici, episcop al Dunării de jos. Duminică, 13 Aprilie 1924, a avut loc instalarea Prea Sfinției Sale în noua eparhie, ce i s'a încredințat spre păstorie.

P. S. Sa a sosit la Huși în dimineața zilei de 13 Aprilie 1924 însoțit de d. *St. Brădișteanu*, reprezentantul ministerului Cultelor, și de numeroși prieteni. În gara Crasna, a fost întâmpinat de Econ. *Hagiu*, protoiereul jud. Fălciu, și de d. *Stănescu*, directorul prefecturii. La ora 8, când trenul cu care sosea Prea Sf. Sa a ajuns în gara Huși, i s'a făcut o primire grandioasă. Eșise în întâmpinarea Prea Sf. Sale toate autoritățile civile și militare, în frunte cu prefectul județului Fălciu, d. *N. Tiron*, apoi Prefecții de Tutova și Vaslui și d-nii Parlamentari din aceste județe. Erau de față școlile cu corpul didactic și un numeros public. O companie din Reg. 25 a dat onorurile, iar muzica aceluiaș regiment a cântat rugăciunea. D. *Manoliu*, ajutor de primar, a urat bună sosire P. S. Sale, iar P. S. Sa a răspuns, mulțămind pentru frumoasele urări ce i s'au făcut. După prezentarea persoanelor oficiale, s'a alcătuit cortegiul, după programul de mai înainte stabilit. Cortegiul a fost precedat și urmat de o gardă de onoare din Reg. 3 cavalerie din Bârlad.

Ajungând la Episcopie, Prea Sf. Sa a fost întâmpinat de clerul catedralei cu ritualul obișnuit. Imbrăcat în mantie, Prea Sf. Sa s'a închinat și apoi a binecuvântat asistența. D. Brădișteanu a dat citire decretului de întărire al Prea Sf. Sale ca Episcop al Eparhiei Hușilor și, apoi, în numele guvernului, a prezentat felicitări, urând Prea Sf. Sale mulți ani și păstorie rodnică. P. C. Econ. *V. Iordăchescu*, directorul Seminarului din Iași, delegat al I. P. S. Mitropolit al Moldovei, a citit gramata metropolitană și apoi a felicitat pe P. S. Sa, în numele I. P. S. Mitropolitului Pimen, exprimându-și nădejdea că P.

S. Iacov va fi vrednic urmaș al înaintașilor săi pe scaunul episcopal de Huși și va avea destule puteri ca să facă față tuturor greutăților timpului. A răspuns apoi P. S. Iacov foarte mișcat, arătând cum dragostea de această eparhie, în care a trăit aproape toată viața, l-a făcut să treacă, dela Dunărea-de-jos, la Huși. Arată ce a făcut aici, încă de pe când era numai locotenent de Episcop, și desfășoară un larg plan de activitate pentru viitor: Clădirea unui local pentru seminar, catedrala eroilor de la Bârlad, vor forma primele preocupări ale Prea Sf. Sale. Făgăduiește că va face cât mai des vizite canonice și nu va cruța nicio osteneală, când e vorba de binele fiilor săi sufletești.

Apoi a urmat Sf. Liturghie, după care a avut loc o recepție în palatul episcopal. Rând pe rând, au prezentat felicitări persoanele oficiale, șefii autorităților civile, eclesiastice și militare, fiecare în numele instituției pe care o reprezintă, la care felicitări P. S. Iacov a răspuns foarte mișcat, terminând cu urări de viață îndelungată M. S. Regelui și de prosperitate a patriei.

Serbarea instalării a luat sfârșit printr'o masă în palatul episcopal, la care au luat parte persoanele oficiale și fruntașii orașului Huși.

II.

Vizita canonică la Bârlad.

P. S. Iacov, următor făgăduinței făcute la instalarea sa în scaunul de Episcop al Hușilor, că nu se va da în lături dela nicio osteneală, când este vorba să-și vadă cât mai des păstoriții, pentru a-i sfătui și a-i îndemna la viață pioasă și cucernică, și-a inaugurat șirul vizitelor pastorale, prin vizitarea orașelor Bârlad și Vaslui, capitalele județelor din eparhie.

Vizita dela Bârlad a fost prilejită de înălțătoarea, serbare dela Liceul Codreanu, la care P. S. Sa a fost profesor mulți ani, până la alegerea P. S. Sale ca Episcop al Dunării de jos. Când toate șirurile de absolvenți ai liceului Codreanu s'au hotărât să se întrunească și să se revadă, iar pe de altă parte să se consfătuiască ce-i de făcut pentru ca școala, în care își primiseră cultura și educația, să fie înzestrată cu un internat, cerut imperios de greutatea timpurilor prin care trecem, P. S. Sa s'a hotărât să meargă la Bârlad, unde să officieze parastasul pentru odihna sufletelor foștilor profesori și elevi, pe de o parte pentru a-și revedea colegii de altă dată și pe foștii elevi, astăzi unii în vârstă destul de înaintată și cu înalte situații în țară, iar pe de altă parte pentru a mulțami Bârlădenilor pentru frumoasele urări ce i-au adresat cu prilejul instalării P. S. Sale la Huși.

Plecând din Huși Luni, în spre ziua Sf. Gheorghe 1924, la ora 2, a sosit la Bârlad la ora 5. În gară a fost salutat de d. Primar, în numele Bârlădenilor, în mijlocul cărora a trăit o viață de om, ca preot, profesor și protoiereu, și apoi au fost prezentate toate persoanele oficiale, care-i eșise în întâmpinare și în care P. S. Sa a recunoscut vechi cunoscuți. P. S. Sa a mulțămit pentru

1. La 1 Ianuarie 1924. — Nota A. S.

felicitățile și urările frumoase ce i s'au adresat, arătând, în cuvinte mișcătoare, cum dragostea de locurile și persoanele în mijlocul cărora a trăit atâta vreme l-au determinat să treacă dela Eparhia Dunării-de-jos la Huși, între altele și pentru a se putea interesa de aproape și a desăvârși multe opere începute sau plănuite pe când P. S. Sa era locotenent de Episcop la Huși și în special măreața catedrală a eroilor, proiectată la Bârlad, de care P. S. Sa se interesează foarte de aproape. A arătat apoi, în puține cuvinte, planul său de activitate la Eparhia Hușilor, care a fost aplaudat viu de întreaga asistență.

În urmă s'a format un cortegiu imponent, până la biserica domnească, ctitorie a domnitorului Vasile Lupu, unde P. S. Sa a fost primit de clerul din oraș cu ritualul obișnuit. În biserică, P. S. Sa s'a adresat asistenților cu o frumoasă și mișcătoare cuvântare, arătând bucuria Sa de a-i revedea și apoi dându-le sfaturi cum să ducă o viață creștinească, cum trebuie să lucreze fiecare pentru păstrarea credinței strămoșești, cum putem și trebuie să lucrăm cu toții constructiv pentru întărirea Bisericii și a patriei, mai ales în timpurile acestea grele de după război.

P. S. Sa a asistat apoi la slujba vecerniei, oficiată de un sobor de preoți. A doua zi, în ziua sf. mucenic Gheorghe, P. S. Sa a oficiat Sf. Liturghie în amintita biserică, în prezența unei numeroase asistențe și în prezența d-lor miniștri Dr. Anghelescu și Săveanu, veniți anume pentru a asista la serbările liceului Codreanu, cel de al doilea în calitate de absolvent al acestui liceu. Sf. Liturghie a fost urmată de un Tedeum de mulțămire, încheiat cu obișnuitul polihroniu pentru M. S. Regele P. S. Episcopul și apoi pentru profesorii, absolvenții și elevii liceului Codreanu.

Piața din fața bisericii fiind înțesată de lumea care dorea să asiste la această solemnitate și care nu putea pătrunde în biserică, parastasul pentru sufletele fraților Codreanu, fondatorii liceului ce le poartă numele, a profesorilor decedați și a foștilor elevi pomeniți pe nume, s'a oficiat afară, în mijlocul pieței, în mijlocul unei mări de capete. La ora 11, P. S. Sa a asistat la întrunirea absolvenților liceului Codreanu, în sala «Majestic», unde a vorbit în calitate de profesor al liceului, evocând multe amintiri din viața sa de profesor și arătând cum cultura sănătoasă trebuie să fie numai decât pătrunsă de spiritul creștin. E de amintit că, în mijlocul entuziasmului general, provocat de însuflețitele cuvântări ținute aci de asistenți, absolvenți și profesori ai liceului, s'au scris îndată mai bine de trei milioane lei, pentru proiectatul internat al liceului, care să adăpostească pe elevii sărguincioși, dar săraci. La ora 1, P. S. Sa a asistat la banchetul dela Școala Normală de băieți, unde au luat parte peste 400 de persoane, în mare parte absolvenți ai liceului Codreanu, împrăștiați în toată țara și cu ocupații foarte variate; apoi d-nii miniștri Dr. Anghelescu și N. Săveanu, autoritățile locale și întreg corpul didactic al orașului Bârlad.

P. S. Sa a început seria toasturilor, toastând pentru M. S. Regele.

A doua zi, P. S. Sa s'a întors la reședință, chemat de multe afaceri ce erau de rezolvat, în legătură cu averile revenite Sf. Episcopii prin alipirea Basarabiei la vechiul regat și a căror situație era încă neclară, și apoi cu clădirea unui local propriu pentru Seminarul Teologic, care formează punctul principal din programul ce P. S. Sa și-a propus să desfășure, venind la Eparhia Hușilor, întru cât este cea mai urgentă chestiune ce trebuie rezolvată și apoi și împreună cu multe greutăți.

III.

Vizita canonică la Vaslui.

Sâmbătă, 17 Mai 1924, P. S. Episcop Iacov a plecat la Vaslui, ca să viziteze și pe credincioșii săi din acest oraș. Plecând dela Huși la 2, P. S. Sa a rămas foarte plăcut surprins de primirea frumoasă ce i s'a făcut, îndată ce a trecut pe teritoriul județului Vaslui. La sosirea trenului în gara Munteni, peronul era înțesat de lumea de prin împrejurimi, care venise anume să-l vadă. Erau înșirați elevii școalelor din satele vecine, îmbrăcați în haine de sărbătoare și cu drapele, învățătorii, fiecare în dreptul grupului său de școlari, iar la mijloc primarii comunelor vecine. La sosirea trenului în gară, un cor de elevi au intonat imnul „Pre stăpânul și Arhiereul nostru, Doamne păzește-! Întru mulți ani stăpâne“.

Prea S. Sa a binecuvântat asistența dela fereastra vagonului, oprirea reglementară fiind foarte scurtă. Dar după insistența publicului și cu aprobarea șefului de gară, care a oprit trenul anume 5 minute în plus, P. S. Sa s'a dat jos la vagon, a trecut în revistă lumea de pe peron, mulțămind asistenței pentru primirea frumoasă ce i-a făcut, îndemnând pe învățători la muncă spornică, pe copilași la sărguință și cumițenie, iar pe toți în genere la o viață curat creștinească și la iubire de țară. Binecuvântând din nou asistența, P. S. Sa s'a suit iarăși în vagon, petrecut de uralele mulțimei și de imnul amintit, cântat iarăși de copilași.

Ajungând în gara Vaslui, trenul s'a oprit în fața unui peron arhiplin. Veniseră în întâmpinarea P. S. Sale toate autoritățile civile și militare, preoțimea din oraș și un public foarte numeros. Pe lângă elevii școalelor, era și o companie din Reg. 7 Racova, care a dat onorurile, iar muzica a intonat rugăciunea. P. S. Sa a binecuvântat asistența, după care, trecând în sala de așteptare, unde i-s'a urat bun venit de d. Primar al orașului, P. S. Sa a mulțămuit pentru felicitările și urările ce i-s'au făcut, arătând dragostea de care este animat pentru cetățenii acestui oraș. În urmă i-au fost prezentate persoanele oficiale, cu care P. S. Sa s'a întreținut puțin.

S'a format apoi un imponent cortegiu, precedat și urmat de o gardă de onoare.

Pe tot parcursul drumului dela gară până la biserica „Adormirea“, ambele laturi ale drumului erau înțesate de lume, care ovaționau pe P. S. Sa, iar P. S.

Sa binecuvântă poporul. Cortegiul a mers la pas. La biserica «Adormirea», P. S. Sa a fost întâmpinat de clerul din oraș, cu ritualul obișnuit. După ce s'a închinat, P. S. Sa, urcându-se în strana arhierescă a ținut o înflăcărată cuvântare norodului, arătând ce l-a determinat să treacă dela Eparhia Dunării-de-Jos la Huși, apoi planul său de activitate și sfârșind cu îndemnuri la viață pioasă, la dragoste de Dumnezeu și de țară. În urmă, P. S. Sa s'a retras pentru odihnă la d. Primar Cocorăscu, care a găzduit pe P. S. Sa tot timpul cât a rămas în Vaslui.

A doua zi, P. S. Sa a oficiat Sf. Liturghie la biserica «Adormirea», asistat de un cler numeros. Fiind de multă vreme secetă, P. S. Sa a citit și rugăciuni, pentruca Dumnezeu să se îndure și să trimită ploaie. Apoi a rostit o frumoasă predică despre buna creștere a copiilor, insistând mai ales asupra faptului că educația copiilor și în familie și în școală trebuie făcută în spirit creștinesc. La ora 11 1/2, P. S. Sa a mers la Prefectură, unde a avut loc o recepție oficială. P. S. Sa a primit pe rând felicitări pentru alegerea sa ca Episcop al Eparhiei Hușilor, precum și mulțămiri pentru vizita cu care onorează orașul și județul Vaslui. Au prezentat felicitări: d. Prefect *Gh. Rășcanu*, în numele județului; d. Primar *Cocorăscu*, în numele orașului, P. C. Protoereu Econom *C. Moisiu*, în numele clerului, d. *Martian*, în numele magistraturii, d. *Vasilache*, revizor școlar, în numele Corpului didactic primar, apoi d. Consilier agricol și d. Administrator financiar, d. *Botez*, directorul Școlii Normale, d. *Dimitriu*, în numele meseriașilor, d. Colonel *Mironescu*, în numele garnizoanei și d. *T. Tomida*, directorul liceului, în numele profesorilor și elevilor.

P. S. Sa, adânc mișcat de frumoasele urări de lungă păstorie ce i s'au făcut și de dragostea cu care a fost primit, mulțamește tuturor, arătându-și dragostea pentru această eparhie și atracția miraculoasă ce a simțit pentru aceste locuri, a căror legende au legănat visurile copilăriei. A arătat cum a venit la această eparhie pentru continuarea operelor începute anterior, ca simplu locotenent de Episcop. Declară că se va consulta cu toate persoanele bisericești și ale patriei. Făgăduiește că va veni cât mai des să-și vadă păstoriții.

După recepție, P. S. Sa a luat parte la masa dată în onoarea P. S. Sale de primăria orașului în saloanele Prefecturii, la care au asistat 60 de persoane, persoane oficiale și notabilități ale orașului Vaslui. P. S. Sa a început seria toasturilor, închinând pentru binele și fericirea patriei și a M. S. Regelui. În urmă au toastat pentru P. S. Sa d. Rășcanu, prefectul județului, care a arătat meritele P. S. Sale ca preot și profesor, arătându-și încredințarea că va călca pe urmele marilor săi predecesori și în special pe urmele lui Veniamin, întemeietorul primului seminar. D. deputat *Negură* arată greutatea vremurilor prin care trecem și nevoia de oameni devotați în toate domeniile, precum și marea răspundere și greutățile cu cari aceștia au de luptat. Declară că toți fiii credincioși ai bisericești vor face zid în jurul P. S.

Sale, pentru a-l ajuta să învingă toate greutățile și să aibă succes în păstoria sa. Mai toastează pentru Prea Sf. Sa d-na *Gorgos*, Colonel *Irimescu*, Comandantul Regimentului, Econom *I. Grigoriu*, revizor eparhial, și Econom *C. Moisiu*, protoereul județului. P. S. Sa încheie seria toasturilor, mulțămind tuturor de urările ce i s'au făcut și de entuziasmul cu care a fost primit.

Promite solemn că-și va da toată silința să corespundă așteptărilor tuturor.

D. T. *Țaicu*, directorul casei de credit, propune să se facă imediat o colectă pentru biserica Sf. Ioan, zidită de Ștefan cel Mare, care de multă vreme este în reparație, și întârzie din lipsă de fonduri. Propunerea a fost primită cu entuziasm și s'au scris de asistenți peste 70.000 lei.

La ora 4, P. S. Sa a vizitat liceul de fete al Soc. Ort. Române, fiind primit de doamnele din Comitetul școlar, de corpul didactic al școlii și de elevele care au intonat imnul „Hristos a înviat“. O elevă salută pe P. S. Sa de bună venire, oferindu-i un frumos buchet de flori. Apoi vorbește Economul *C. Ulea* în numele Comitetului școlar. P. S. Sa ține o scurtă cuvântare, laudând râvna d-nelor din Societate, felicitând Corpul didactic pentru munca ce depune, îndemnând pe eleve la sârguință și cuminenie. După vizitarea localului, P. S. Sa a vizitat biserica Sf. Ioan de alături, în reparație, interesându-se de mersul lucrărilor și primind o delegație de credincioși, cărora le-a făgăduit tot sprijinul. La ora 5, P. S. Sa a vizitat asociația corpului didactic primar din oraș și județ care avea o întrunire plenară la școala Nr. 1. A fost primit cu imnul „Hristos a înviat“, cântat de un frumos cor de învățători și învățătoare.

D. *Adam*, deputat, institutor, salută pe P. S. Sa, arătând cum școala se silește să meargă mână 'n mână cu biserica, pentru asigurarea propășirii neamului, și cum corpul didactic pune mari nădejdi în P. S. Sa. Pr. Sf. Sa mulțamește și insită asupra trebuinții ca școala și biserica să meargă mână 'n mână, comparând școala și biserica cu cele două aripi, absolut necesare unei pășări ca să se poată înălța în sbor. Afirmă că este dorit ca seminariile și școlile normale să fie o singură școală. Se bucură recunoscând printre asistenți foști elevi și eleve ale P. S. Sale, de când era profesor la Bârlad. Indeamnă pe învățători să întemeieze la fiecare școală coruri bisericești. Amintește că P. S. Sa, în Senat, s'a interesat în special de legea învățământului primar, ce se va vota în curând și care aduce mari îmbunătățiri școlii, precum și corpului didactic. Iși ia rămas bun, binecuvântând asistența și urându-i spor la muncă. La ora 5 1/2, P. S. Sa pleacă în satul *Valea-Rea*, 12 km. dela Vaslui, însoțit de d. Prefect, Primar al orașului, inginerul județului, d. *Șt. Palade*, și Protoierul județului, ca să vadă noua biserică ce se construiește în acel sat prin cotizații ale enoriașilor. Ajungând în Valea-Rea, sat mare și frumos, P. S. Sa a mers la bisericuța veche de lemn, unde era adunat tot satul, până și femeile cu copiii mici în brațe. Intrând în bi-

serică, P. S. Sa a fost întâmpinat de bătrânul preot P. Toma cu sf. cruce și cu Evanghelia, după obicei. După aceea s'a închinat, P. S. Sa a ieșit afară din biserică.

Curtea bisericii gema de norod și atunci P. S. Sa, urcându-se pe un scaun, ca să poată fi auzit de toată lumea, a început a grăi lumii adunate la umbra bisericii și a pomilor din curte. I-a lăudat pentru credința lor, bunăvoința și sârguință depusă pentru noul locaș de rugăciune care se înalță măreț alături. Le-a amintit de greutățile vieții și de multele ispite ce ne stau în cale și cum alt sprijin nu este decât biserica. Să se ferească de a merge pe căi greșite, ci numai pe calea cea dreaptă. Biserica nouă să fie un prinos de recunoștință pentru eroii căzuți în lupta pentru unitatea națională. Dar nu-i de ajuns să faci o biserică, ci trebuie să te silești ca ea să fie totdeauna plină, căci ea este un adevărat spital pentru boalele sufletești. Să se ferească de patimi, care sunt cei mai mari vrăjmași ai omului. Să se ferească de oameni cu gânduri rele, care sunt vrăjmași și ai credinței și ai neamului nostru. Să asculte de sfaturile preoților și învățătorilor și să se supună fără cârtire autorităților, care sunt orânduite de Dumnezeu. Să-și crească copiii bine și în frica de Dumnezeu. Promite că va veni curând din nou ca să sfințească biserica și le dă arhierasca binecuvântare.

Această cuvântare a luat proporțiile unei predici, P. S. Sa vorbind în limbaj popular și fiind înțeles până și de copii.

La această frumoasă cuvântare, răspunde d. V. Gandore, din partea sătenilor, în calitate de președinte al Comitetului pentru construirea noii biserici, ca inițiator și cel mai de seamă ostenitor pentru noul locaș. Amintește că d-sa este vechi elev al P. S. Sale, depe când era profesor la Școala Normală din Bârlad și că ceea ce a făcut, munca depusă pentru biserică, se datorește sfaturilor primite încă de pe atunci de la P. S. Sa, care i-a sădit în inimă ca elev, dragostea de locașul dumnezeesc. Mulțamește pentru vizita făcută, care va fi un îndemn și mai puternic, pentru ca sătenii să facă noi eforturi spre a termina opera începută, căci mai este mult de lucru.

În urmă, P. S. Sa, însoțit de persoanele ce-l însoțeau au vizitat noua clădire, primind explicații de la d. Inginer Palade, care a supravegheat lucrarea. Biserica este o clădire foarte frumoasă și foarte solidă. Înaltă, cu două turle, încăpătoare, este o adevărată podoabă pentru sat, mai ales că este și așezată într'un punct anume ales, ca să se vadă din toate părțile, făcând foarte frumoasă impresie. E construită după un plan tip al Casei Bisericii, cu foarte mici modificări. Totul se face fără niciun ajutor din afară, ci numai cu contribuția sătenilor.

După vizitarea bisericii, P. S. Sa a vizitat școala primară, alături, o clădire spațioasă, bine întreținută, în mijlocul unei livezi frumoase. După o clipă de repaus în locuința d-lui Gandore, P. S. Sa și persoanele însoțitoare s'au întors la Vaslui, plecând în uralele mulțimii.

Seara, la d. Cocorăscu, unde P. S. Sa era găzduit, a

avut loc o mică consfătuire cu preoțimea din oraș, asupra necesității unei fabrici de lumânări de ceară curată, precum și pentru instituirea oficiului de diaconie — persoana care face prescuri pentru biserică. A doua zi, Luni, 19 Mai, P. S. Sa a vizitat școala normală „Ștefan-cel-Mare” adăpostită, până la terminarea localului propriu, într'un pavilion dela cazarma Reg. 25. La intrare în curtea cazarmii, i s'au făcut onoruri militare, gornistii cântând rugăciunea. D. Colonel *Irimescu* comandantul regimentului, a întâmpinat pe P. S. Sa și l-a condus la pavilionul ocupat de școala normală. (Trupa era plecată la instrucție). P. S. Sa a intrat în localul școlii, în sunetele orkestrei școlii. Ajuns înăuntru, corul școlii, sub conducerea d-lui *Vasilache*, a intonat imnul: „Hristos a înviat”. D. Botez, directorul școlii și Părintele Econom *I. Grigoriu*, urează bună sosire P. S. Sale, cel dintâiu în numele corpului didactic, iar al doilea în numele comitetului școlar. În urmă, un elev salută pe P. S. Sa în numele elevilor. P. S. Episcop, luând cuvântul, mulțamește și insistă asupra armoniei ce trebuie să fie pretutindeni între învățători și preoți, care urmăresc acelaș scop, aproape cu aceleași mijloace.

După ce corul cântă mai multe cântece naționale, P. S. Sa vizitează expoziția de lucru manual, unde se găsesc frumos aranjate sculpturi în lemn, perii, genți, măhuri etc. P. S. Sa a reținut mai multe obiecte, care i se vor expedia după închiderea expoziției. Exprimându-și mulțămirea Sa, lăudând pe d. Director pentru felul cum conduce școala și semnând, ca amintire, raportul zilnic al școlii, P. S. Sa pleacă, apropiindu-se ora sosirii trenului, cu care trebuia să se întoarcă la Huși.

Pe tot parcursul până la gară, erau înșirați elevii și elevele școlilor, ca și la sosire, și o mare mulțime de lume, deși era zi de lucru. Până la gară, P. S. Sa a fost întovărașit de toate persoanele oficiale, care l-au întâmpinat și la sosire, dela care și-a luat rămas bun, mulțămindu-le pentru frumoasa primire făcută, binecuvântându-i și făgăduind că va veni să-i revadă îndată ce multele ocupații îi vor îngădui.

La ora 2, P. S. Sa a ajuns la reședință.

Pr. N. D.,
Huși

IV.

O cuvântare a Prea Sfințitului Episcop IACOV în Senat.

Continuând a urmări activitatea Prea Sfinției Sale Episcopului Iacov, trebuie să pomenim și de cuvântarea sa, rostită în Senatul țării anul acesta, în luna Martie. Fiind la ordinea zilei un proiect de lege pentru vânzarea unei proprietăți a bisericii *Sf. Ioan* din Bârlad, Prea Sf. Sa a luat cuvântul, arătând care sunt regulile de care trebuie să se ție seamă la vânzarea unei proprietăți bisericești, și anume sunt cele arătate de canonul 38 apostolic, 41 al Sinodului local din Cartagena, de art. 144 aliniatul j. al Legii de autonomie a Bisericii și de art. 46 al aceleiași legi.

Față de aceste texte, Prea Sf. Sa a arătat că proiectul de lege vine spre votare la Senat, fără a se fi avut în vedere toate aceste prevederi citate, pentru că epitropia bisericii numite, care vrea să facă vânzarea, n'a ținut seamă de nimic din ce se hotăra prin canoanele și articolele pomenite. Ea n'are încuviințarea nici a episcopului, nici a consiliului eparhial, nici a adunării eparhiale, deși, de când s'a făcut legea autonomiei, care, pentru orice vânzare a bunurilor bisericești, cere aprobarea consiliului și adunării eparhiale, epitropia avea destulă vreme, dela 6 Mai 1925 (când s'a promulgat legea autonomiei), ca să capete toate aceste aprobări.

Continuând în această chestiune, Prea Sf. Sa spune că cunoaște bine biserica Sf. Ioan și toate proprietățile ei. „Dar dacă nu am fost înștiințat, zice Prea Sf. Sa, eu nu am putut să mă ocup, pentru că să știu care din acele case se vinde și ce loc are acea casă. Pentru că, după câte mi-aduc aminte, este o casă chiar lângă curtea bisericii și, dacă va fi aceia, ce loc poate să se pună în vânzare decât cimitirul bisericii? Și asupra acestui lucru sunt cu totul contra, pentru că am mai văzut, mai ales la Galați, că s'au făcut imobile până aproape de biserică, adică pe locul ocupat de cimitir, pe locul unde sunt înmormântați strămoșii, care trebuie respectat cu toată sfințenia“.

Pe temeiul socotințelor acestora și a celor de mai sus, Prea Sf. Sa a cerut Senatului, să nu voteze acel proiect de lege.

P. S. Iacov a susținut frumos punctul său de vedere. În scurte cuvinte, a spus foarte mult, temeiuri din vechile legi ale bisericii și din cele mai nouă de azi, și ne-a dat o cuvântare bine încheată, prin care credem că a făcut o bună impresiune în Senat și nu mai puțin și-a ajuns ținta.

V

P. S. Episcop IACOV în legăturile sale cu credincioșii.

Biserica are nevoie de buna lucrare împreună cu toți credincioșii, pentru că toți să-i fie prielnici și îmbrățișători și să sară, atunci când ea va avea nevoie de ajutorul lor. Dintre aceștia, se înțelege că este cu atât mai bine când credincioșii luminați stau aproape de biserică, pentru că aceștia, prin luminile lor, pot îndruma și pe alții.

Prea Sf. Sa Episcopul Iacov, chibzuind bine acest lucru, a poftit la Palatul Episcopal, în curgerea lunii Ianuarie din acest an, pe profesorii școalelor primare din orașul Huși, apoi, altădată, pe ai celor secundare și pe judecători, pentru a se sfătui și a pune la cale care ar fi cele mai bune mijloace de urmat, pentru că simțirea religioasă să crească și bunele purtări să se întărească mai mult. Prea Sf. Sa a rugat, mai cu seamă pe profesorii de toate treptele, să-și dea cea mai mare silință, pentru că, pe lângă cunoștințele pe care le dau școlarilor, să le vorbească și despre datoriile creștinești

și să câștige sufletele lor spre a fi totdeauna apropiate de biserică.

Credem că aceasta a fost o măsură fericită, bine chibzuită și care nu va întârzia a da roade. În adevăr, pe oameni nu-i apropie mai mult decât prin legăturile prinse față către față și prin faptul că-i ții în seamă și văd îmbrățișarea pe care le-o faci. A face așa, e a umbla pe o bună cale de înțelegere psihologică, adică a ști cum se câștigă sufletul omnesc.

VI

Clădirea Seminariului din Huși.

Încă de când a ajuns în capul eparhiei Hușilor, Prea Sf. Sa Episcopul Iacov și-a luat, ca cea întâi țintă a lucrării sale, să ridice clădire anume pentru Seminariul din Huși, care nu avea casa lui și se adăpostea cum putea. Aceasta s'a auzit din gura Prea Sfinției Sale și în cuvântarea dela alegerea sa ca episcop al eparhiei Hușilor și în cele ținute după acel prilej. Ajuns episcop în Aprilie 1924, nu și-a putut împlini acest gând, nici în curgerea aceluiași an, nici în cel următor, 1925, dar a putut pași spre împlinirea lui în anul acesta, pentru că în ziua de Duminică, 10 Ianuarie (ziua când Ștefan cel Mare a bătut pe Turci la Răcova, tot în eparhia Hușilor, jud. Vaslui), s'a putut pune peatra de temelie pentru clădirea ce urma să se ridice a seminariului. A fost atunci o mare serbare, întru cât, anume pentru aceasta, au venit în Huși și doi miniștri, d-nii Dr. C. Angelescu, ministrul de atunci al Instrucțiunii, și Al. Lapadat, ministrul de atunci al Cultelor. Serbarea începea cu mari nădejdi de bună isprăvire a lucrului, pentru că, încă din vara trecută, 1925, se începuse a se clădi ceva, cu ajutoare date de Ministerul Cultelor, și anume un pavilion, a cărui clădire ajunsese până deasupra ferestrelor dela catul al doilea. Dar trupul cel mare al școalei încă nu se începuse, ci s'a pornit să se facă din ziua aceasta, de 10 Ianuarie a. c., ca să se urmeze în toată curgerea anul acestuia. Pentru aceasta, cu ajutoarele care se așteptau dela Ministerul Cultelor, cu două milioane date de Sf. Episcopie, cu un milion dat de comitetul școlar al seminariului, se socotea să se poată isprăvi partea de casă pornită anul trecut și încă o bucată nouă, în care să se cuprindă partea gospodărească a școalei. Cu chipul acesta, se nădăjduia ca, din toamna aceasta, seminariul să se poată deschide în noua sa clădire.

În ziua aceia, de 10 Ianuarie, a. c., s'a făcut o frumoasă slujbă bisericească, săvârșită de însuși Prea Sf. Sa Episcopul Iacov, după care Prea Sf. Sa a citit o rugăciune pentru acel prilej, în cuprinderea următoare:

DOMNULUI SĂ NE RUGĂM.

Doamne, Dumnezeuul Nostru, Căla ce cu nepătrunsa Ta înțelepciune ai făcut Cerul și Pământul și toate cele ce sunt într'însele, iar prin puterea Ta providențială, pe toate le susții și le întărești, caută spre noi, ceice ne prostornăm

acum înaintea Atoputerniciei Tale și ne ajută cu Darul Tău, de a clădi acest așezământ cultural bisericesc, întru care se vor adăposti și prin învățături, se vor pregăti acei ce au și vor avea chemarea, de a-și închina viața întru propoveduirea Dumnezeștilor Tale învățături și întru sfințirea norodului, prin nepătrunsele Tale Taine, ce ai așezat în Biserica Ta.

Și fă, Doamne, ca această zidire să fie trainică și nesurpată, nici de vânt, nici de apă, nici de cutremure, și nide de orice alte pricini dăunătoare; iar pe tinerele vlăstare ale neamului nostru Românesc, care, având chemarea, se vor devota și pregăti pentru sfânta Ta slujire, le luminează, le întărește și le ferește de orice uneltiri vrăjmașe.

Că Tu ești lumina, ajutorul și sfințirea noastră și Ție mărire înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Apoi Prea Sf. Sa a sfințit piatra de temelie zicând:

Se binecuvintează și se sfințește această piatră de temelie, pentru Seminarul Teologic din Huși, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

După ce s'a făcut sfințirea petrei de temelie, Păr. Econom *Ioan Negoită*, directorul seminarului, a citit actul de temelie. Sfârșindu-se slujba, Prea Sfințitul Iacov a luat cuvântul și a rostit următoarea cuvântare pe care o dăm în întregime:

*Domnilor Miniștri,
Onorată Asistență,*

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, trimețând pe ucenicii săi la propoveduirea Evangheliei, le-a poruncit: „Mergând, învățați toate neamurile“; iar în cartea Faptelor Sfinților Apostoli, citim: „In tot pământul a eșit vestirea lor și la la marginile lumii cuvintele lor“.

Prin aceste propoveduiri, vestitu-s'au și răspânditu-s'au deci pe pământ lumina cunoștinței despre adevăratul Dumnezeu, cum și legile de ordine pentru viața socială și cea de stat a noroadelor.

În răspândirea acestor sfinte și măntuitoare învățături apostolii și urmașii lor, avut-au însă mult de luptat, nu numai cu ignoranța lumii în cele ale credinței religioase, oi și cu cultura vremii, care, răstălmăcind aceste învățături, se trudea să împiedice întinderea și propășirea nouăi religiuni. De nevoie a fost deci ca, acei care aveau să primească asupra-le misiunea de evanghelizatori și de păstori ai bisericii, să se pregătească de cu timp, prin școlile vremurilor, bisericești și mirenești. Și deoarece cultura laică a luat și ea din ce în ce un mai mare sbor și o mai mare extindere în lume, de nevoie a fost, este și va fi, ca și pregătirea bisericească a propoveduitorilor Evangheliei, să fie cât [mai deplină și cât mai sistematică, pentruca aceștia să poată sta în fața atâtor probleme și a-și apăra deci sacrul depozit, «drept îndreptând cuvântul adevărului».

La noi, la țară, vorbind de Moldova, în primele perioade ale vieții noastre naționale și de stat, după eum se știe, școlile pregătitoare, în ale preoției, au fost aproape ace-

leași, ca și pentru toți iubitorii de luminare intelectuală, adică pridvoarele bisericilor, mănăstirile, Episcopiile și Mitropoliile, — mărginite la o anumită carte bisericească. Acei însă care erau însetați de o cultură mai bogată și aveau mijloacele trebuincioase, și-o agonisau pe calea particulară și autodidaotică, sau pe la unele școale afară din țară.

În secolul al 19, s'au înființat și la noi seminariile, al cărui început l-a făcut seminarul „Venianim“ din Mănăstirea Socola, de unde au eșit nu numai preoți, oi și institutori pentru școlile primare și profesori și directori pentru seminarii, cum și pentru alte servicii ale țării; iar unii din absolvenții școlii s'au dus de și-au completat studiile pe la Facultățile de teologie ortodoxe.

Si, duprecum pe la alte Episcopii, așa și aici, la Huși, s'a înființat un seminar, în anul 1852, pe timpul Episcopului Meletie Istrati. În acest seminar, am învățat, și eu, între anii 1872—1876, pe când se afla ca Director — Dumnezeu odihnească-l. Arhimandritul și, mai pe urmă, Arhiepiscopul Policarp Popescu Bârlădeanul.

Seminarul din Huși, a funcționat numai până în anul 1893, adică 41 de ani, dând bisericii mulți preoți, cum și societății noastre mulți funcționari și chiar militari, fiind seminariile, pe vremea aceea, tot atâtea școale secundare, alătura cu puținele licee și gimnazii ale țării.

Desființarea seminarului din Huși, ca și de pe la alte Eparhii, s'a făcut sub pretextul că sunt prea mulți preoți, dar mai mult din pricina duhului protivnic al vremii, prin forțata împuținare a preoților și lăsarea în părăsire a o mulțime de biserici; neținându-se seamă de multiplele cerinți spirituale zilnice ale poporului nostru ortodox, de creșterea populației țării, de vârsta înaintată a multor preoți, de îmbolnăvirile și alte suferinți și nevoi zilnice ale lor, siliți fiind, sărmanii, de a absenta motivat, fără să aibă adeseori cine să-i suplinească și mai ales cum se cuvine. Așa că, în afară de numărul redus al preoților prin legea din 1893, lăsați aproape pe jumătate ca supra-numerari, și cari de mult au și dispărut, — noi avem astăzi în Eparhia Hușilor, peste 40 parohii vacante, suplinate de ieromonahi, fără pregătirea necesară, cum și de preoți bătrâni, trecuți de 65 de ani.

Dar, în interesul prezentului și a viitorului acestei Eparhii, este bine să facem, cu acest prilej, și o mică socoteală. În eparhia Hușilor avem în timpul de față 253 parohii cu 219 preoți, dintre care 92 sunt trecuți de 65 de ani, — care după lege ar trebui scoși la pensie, — și deci rămân 127 preoți valizi, — pe cari se poate compta, adică pe 50% din numărul total, celelalte 50% fiind ocupate de ieromonahi suplinitori, de preoți în vârsta de pensie, de multe ori bolnavi și câțiva chiar paralizați, cum și de acei care au în îngrijire câte 2 parohii.

Pe lângă această socoteală, trebuie să mai avem în vedere că actualele parohii, formate în 1893, trebuiesc sporite și chiar dublate față de înmulțirea populației și a relei împărțiri, în mare parte, din acel timp — pentru care parohii, vechi și nouă, ne vor trebui tot pe atâți parohi, adică 506 la număr. Și cum astăzi avem în această Eparhie numai 127 preoți valizi, urmează că vor mai trebui 379 parohi.

Dacă se făcea atunci o așa socoteală, când s'a făcut și

aplicat legea din 1893, nu ajungeam în halul de astăzi, în care, fără personalul necesar și bine pregătit, avem de luptat: cu duhul și furtunile vremii, cu secte, cu aplicarea calendarului și cu câte altele, pe care le cer dela noi nevoile bisericii și nevoile de Stat. Actuala organizare legală a bisericii noastre va avea mult de luptat, — nu numai în ce privește pregătirea clerului, dar mai ales în privința asigurării traiului său zilnic.

Actualul seminar, reînființat în 1919, atunci când mă găseam aici ca locotenent de Episcop, a dat până astăzi 3 serii de absolvenți, în număr total de 86, — dintre care 38 s'au făcut preoți, iar restul de 48 urmează în Facultățile de Teologie dela București și Cernăuți.

Dacă raportăm aceste 38 hirotonii, săvârșite în acești 3 ani trecuți, la 379 preoți, cari, mai curând sau mai târziu, au să trebuiască, se vor scurge deci mai mulți ani, până se vor putea satisface toate nevoile Eparhiei. În afară de aceasta, mai trebuie pus la socoteală până atunci, și după aceea, și disparițiunea treptată, prin moartea de preoți, pentru care se vor face și convenitele priminele; așa că absolvenții seminarului deabia vor ajunge.

Seminarul acesta așezat, dela reînființarea lui din 1919 în chiliuțele și bucătăria din curtea Episcopiei, cum și prin diferite case particulare din oraș, a avut, în îndelungatul timp de până astăzi, mult de suferit în privința dezvoltării și a sănătății fizice a elevilor, cum și a educației lor.

Aceasta o știam, pe când mă găseam ca Episcop la Dunărea-de-Jos, și mă durea în suflet și pe mine cel de departe, ca și pe cei de aproape, pentru halul în care se află, — pe mine însă mai mult, că fusesem elevul acestui seminar și apoi contribuise și la reînființarea lui. Iată deci una din pricinile pentru care am primit să trec de la Dunărea-de-Jos la Huși și pentru care apoi, cu toată inima, am hărăzit acest loc frumos și am făgăduit a da 2 milioane lei, de pe moșiile Episcopiei, expropriate și împărțite la sătenii din Basarabia, — și care, față de prețul pe piață a efectelor respective, înseamnă a da aproape tot ce are Episcopia din Huși. La suma de 2 milioane lei a Episcopiei, se adaugă încă un milion de lei din partea comitetului școlar al seminarului.

Și noi am dat cu cea mai mare bucurie, loc și bani, în speranța că Eparhia Hușilor va putea avea întotdeauna preoții necesari, preoții înavuțiți cu cultura timpului.

Și acum, Domnilor Miniștri și Onorată Asistență, în fața modestelor sume amintite, în fața modeștilor noștri bănuți, cum și a monumentalei clădiri ce se va ridica aici, Noi, și până acum, punem toată nădejdea în Domnul Ministru Lapedatu și în Domnul Ministru Anghelescu, care sunt de față și, prin Domniile lor, în întregul guvern, care, după cum în deobște este cunoscut, și-a arătat și-și arată cea mai mare sollicitudine, pentru răspândirea culturii naționale, pentru școale, într'o măsură cum nu s'a mai văzut în țara noastră. Și cu drept cuvânt: de mare nevoie sunt școalele pentru luminarea în genere a poporului, cum sunt, în deosebi și școalele noastre bisericesti, mai ales acum, când toți avem datoria de a conlucra la consolidarea vieții noastre naționale.

Fie deci ca piatra de temelie, ce o punem astăzi, să fie piatra cea tare, *piatra cea din capul unghiului*, piatra cea minunată, care să contribuie la desăvârșirea din toate punctele de vedere, a acestui așezământ cultural bisericesc, cu Harul și îndurarea oelui Atotputernic, a carui preamărire fie în vecii vecilor. Amin.

După cuvântarea Episcopului, a luat cuvântul d. Ministru *Al. Lapedatu*, care, ca istoric, a vorbit despre trecutul seminarului desființat, iar apoi a arătat care este chemarea unui seminar, că el nu e numai o școală specială, ci și școală de luminare în toate laturile cunoștințelor și spre folosul neamului. „In vârtejul prefacerilor de azi, biserica are un rol covârșitor. Este mare nevoie de colaborarea între clerici și mireni, pentru ca această instituție să-și poată îndeplini cu spor chemarea sa dumnezească. Câtă vreme seminariile vor fi în curtea episcopilor, unde le șade foarte bine, putem nădăjdui ca elementele crescute în ele, în atmosfera și tradiția veche bisericască, vor câștiga puterile trebuincioase pentru a-și îndeplini cu râvnă înalta lor chemare“. A încheiat urând isprăvirea cât mai grabnică a clădirii și făgăduind sprijin pentru a o vedea ridicată cât mai curând.

A urmat un ospăț împodobit, la care au luat parte înalții oaspeți și toate obrazele de seamă ale orașului. S'a închinat pentru Rege, Episcop, miniștri, prefect, primar, etc.

VII.

In anul 1925.

În curgerea anului trecut, Prea Sf. Sa Episcopul Iacov s'a străduit mult pentru clădirea de biserici în județul Fălciu și în celelalte două. A urmărit toate lucrările începute, cum am văzut că a făcut în vizitele canonice din 1924, și a îmboldit neîncetat să se ducă înainte lucrurile auzite.

Au fost duse până aproape de isprăvirea lor bisericile începute mai de mult din *Podul Hângului*, *Bobești*, *Valea lui Darie*, *Gura Bohotin*, toate din jud. Fălciu. Tot în acest an se urmă cu zidăria înainte la bisericile din *Hoceni* și *Cozia*.

VIII.

Vizita canonică din jud. Vaslui.

Spre sfârșitul anului trecut, în zilele 14 și 15 Noiembrie, P. S. Episcop Iacov a pornit-o în umblare duhovnicească pe valea Racovei din jud. Vaslui. În după amiaza zilei de Noemvrie, însoțit de Păr. Econ. C. *Ulea*, protopopul județului Vaslui, a cercetat de aproape parohiile *Ivănești*, *Armășoia*, *Pungești* și *Dumbrăveni*. În acesta din urmă, avea de săvârșit o deschidere de biserică.

În toate părțile, a fost primit cu mare cuviință și însuflețire. Lumea era foarte râvnitoare să vie și să vadă pe „Vlădica dela Huși“. Rare ori au trecut vlădici pe acolo și cu dor și plăcere se îndesa să asculte cuvântul său. Chipul

de Patriarh al Prea Sfințitului, cu barba sa albă și cu înălțimea sa de mare cucernicie, umplea de fior sufletească pe credincioșii care-l priveau.

Oripeunde avea de trecut, era așteptat de organele stăpânirii, de învățători cu școlarii lor și de marea mulțime a credincioșilor.

Preoții și învățătorii îl întâmpinau cu cuvinte de bună venire, iar Prea Sf. Sa îi întreba de mersul treburilor sufletești, de învățătura din școale, dădea sfaturile trebuincioase și mângâierile cerute de împrejurări. Dragostea către Biserică, urmarea poruncilor stăpânirii, buna creștere a copiilor, trimeterea lor fără oprire la școală, iubirea țării și a neamului — erau sfaturile care se auzeau fără încetare din gura Prea Sfinției Sale. În această vreme căzând și neliniștea pentru întrebuintarea calendarului îndreptat, Prea Sf. Sa vorbea și despre aceasta, dădea toate lămuririle cele de trebuință și cerea locuitorilor să dea ascultare îndrumărilor date de Statul cel Mare al Vlădicilor Țării, care se numește Sfântul Sinod.

O asemenea lucrare s'a făcut în ziua de 14 Noemvrie, Sâmbătă.

A doua zi, Duminică, Prea Sf. Sa a slujit Sf. Liturgie în biserica din satul *Dumbrăveni*. Aci avea să fie o sărbătoare deosebită, pentru că locuitorii satului făcuseră mari jertfe pentru înfrumusețarea bisericii lor, fiind îndemnați la aceasta de Păr. Ieromonah *Samson Ciopată*. Ei au făcut tot felul de podoabe înăuntrul bisericii, precum un cafas nou, o strană arhierescă și au înnoit strănile. Din pricina aceasta, în ziua aceasta de 15 Noemvrie, urma să se deschidă biserica, cu rânduiala obișnuită.

În timpul slujbei, Prea Sf. Iacov a cinstit cu treapta de econom pe Păr. *C. Ștefănescu* din parohia *Cârniceni*, care a lucrat cu vrednicie în această parohie timp de 40 de ani. A ținut o cuvântare pe grai ușor de înțeles de toți, laudând pe credincioșii din *Dumbrăveni* pentru fapta lor de jertfă către locașul Domnului, care va fi ca o vestire pentru împrejurimi despre vrednicia lor și va fi și îndemn și pentru alții de a face la fel. A vorbit despre datoria de a crește pe copii în dragostea de Biserică și de țară, a lămurit fapta îndreptării calendarului și a cerut tuturor să asculte de rânduiala făcută în această privință de Sf. Sinod.

La sfârșitul slujbei, a slujit și un parastas pentru ctitorii bisericii. De față erau foarte mulți credincioși și din *Dumbrăveni* și din împrejurimi.

Pe drumul de întoarcere spre casă, Prea Sf. Sa s'a oprit să vadă biserica din târgușorul *Pungești*. Aci numaidecât s'a adunat foarte multă lume. În trainica și încăpătoarea biserică, Prea Sf. Sa a fost întâmpinat cu cuvinte de bună urare, pentru sosire în comună, de către Preotul *V. Stănescu*, care ține în bună îngrijire biserica frumos înzestrată.

După slujirea unui polihroniu, Prea Sf. Sa a luat cuvântul și a laudat pe preot și popor pentru buna stare în care găsește sfântul locaș de închinare creștinească și a vorbit apoi tot despre calendar, întru cât aceasta

era chestiunea care aducea oarecare neliniște în Biserică. În adevăr, în popor se răspândise pe furiș o cărticică cu numele de *Boldurile sfinței noastre biserice ortodoxe*, lucrată de niște călugări din Sfântul Munte, *Shimonahii Teofilact și Arsenie*. În această cărticică, se aduceau ocări preoților care primeau calendarul îndreptat și se făceau îndemnuri către popor ca să nu primească acest chip de calendar.

Credincioșii au primit cu mare supunere sfaturile Vlădicăi dela Huși; fiind prea fericiți că pot asculta cuvintele unei așa de înalte fețe bisericești. Tot ce era neliniște sufletească, cu privire la calendar, s'a potolit, așa că nici vorbă n'a mai fost pe aici de vreo furburare.

Ce dovadă că ivirea vlădicilor din popor moaie inimile și le înalță către Dumnezeu! În ele se scoboară o putere pe care nimenea altul pe pământ n'o poate avea. De aceia vizitele vlădicilor lasă urme adânci, care nu se mai pot uita.

În una din cărțile sale, d. Profesor *Simeon Mehedinți* pomenește despre o astfel de vizită a fostului Episcop *Melchisedec* al Romanului, care a lăsat urme adânci în sufletele celor de față, între care și în a celui care pomenește acum despre ea.

IX.

Revista istoricilor

Încă în curgerea întâiului an de păstorie a Prea Sfințitului Iacov la Huși, a luat naștere revista eparhiei, *Buletinul Episcopiei Hușilor*, care ar putea fi numai un buletin, adică un catastif de trecut în el toată mișcarea cârmuitoare câtă se săvârșește în sânul eparhiei, și să găsim în ea numai arătare de porunci date și de măsuri luate și strămutări de preoți și dascăli, de ici până colo, și numiri și altele ca acestea. Dar nu. Revista, deși își zice așa, nu e numai un buletin. Afară de partea oficială, își are una în care se scrie despre fel de fel de treburi bisericești. În acestea s'au tipărit mai cu seamă însemnări și cercetări de istorie. Pentru aceasta noi și numim revista, în titlul de mai sus, „Revista istoricilor”, și cel întâi care face aceasta este însuși episcopul. Prea Sf. Sa, care e un cercetător de demult al trecutului nostru, scrie des în revista eparhială despre acest trecut, de care face să vorbim și noi. Chiar și scriem ceva în acest număr, în legătură cu povestirea despre viața Arhierelui *Policarp Popescu Bârlădeanu*, despre care lumea a uitat, dar al cărui chip P. S. Iacov îl scoate iar la iveală.

Dar în munca aceasta, Prea Sf. Sa mai are un ajutor harnic, în ființa Părintelui Econom *V. Ursăcescu*, consilier eparhial în Huși, preot cu mari însușiri către cercetările trecutului nostru și cinstit ca atare de înșiși cârmuitoarii noștri de la București în astfel de învățături. Păr. Ursăcescu scrie des în acea revistă. Dacă, de pildă, ne uităm numai la numărul din Decemvrie 1925, găsim un articol de interes despre „Tatăl nostru” în veacul al 16-lea și altul, care merită toată luarea-aminte, cu

numele *Cercetări despre cuprinsul vechei arhive a Episcopiei Huşilor*. Iată în adevăr o lucrare pe care ar fi de dorit s'o vedem începută la toate arhivele eparhiale¹⁾.

Tot un art. de cuprins istoric, în acest număr, poartă numele „Cărţile de ritual“ şi este iscălit M. B. (poate Preotul *Mihail Bejenaru*, profesor în Huşi). Şi tot cu această iscălitură, găsim cercetări cum se cade despre cărţile care se tipăresc acum, iscălite de asemenea M. B.

În alte numere, găsim un studiu mai lung al Părintelui Econom *I. Grigoriu*, revizor eparhial şi profesor în Vaslui, despre biserica *Sf. Ioan* din acel oraş. E tot o cercetare a trecutului nostru, ramură în care Păr. Grigoriu, bărbat înzestrat cu multă putere de gândire şi pornit mai mult spre privire filozofică²⁾, nu se încercase să scrie până acum. Dacă însă şi Sf. Sa se ţine tot de istorie, nu avem dreptate să spunem că aceasta e revista istoricilor, în cap cu însuşi Vlădica?

Revista aceasta e din ce în ce mai plină de viaţă şi mai puternică. Numărul pe luna aceasta, August, e de toată toată însemnătatea. De două ori mai mare ca numerele trecute, adică pe 16 pagini mari şi dese, are o mulţime de acte din viaţa cârmuirii eparhiale, nu acte de rând. cum se fac în toate zilele la fel, ci îndrumări de seamă, procese-verbale care merită citite şi peste graniţele eparhiei, porunci ale Sfântului Sinod, chestiuni privitoare la înfiinţarea Muzeului eparhial, iar mai presus de toate în, fruntea revistei, o carte pastorală a Prea Sfinţitului Iacov către cele 12 parohii nouă de peste Prut, alipite eparhiei Huşilor. Această pastorală e un act mai pe larg, despre care va trebui să scriem deosebit.

Jumătate din acest număr e prins de partea neoficială, cu dări-de-seamă despre sfinţire de biserici; despre cartea tradusă pe româneşte de vicarul Episcopiei Huşilor Păr. Arhim. *Chesarie Păunescu*, de care am scris şi noi aici; Statute pentru înfiinţarea unei fabrici de lumânări în eparhia Huşilor şi alte ştiri de seamă. Această revistă, care se înfăţişează în felul acesta, e prin ea singură o parte de seamă care intră ca o lumină în povestirea despre ce a muncit Episcopul Iacov în aceşti doi ani de zile.

CE AM FĂCUT MAI DE SEAMĂ ÎN MÂNĂSTIREA NEAMŢULUI.

Scriem, tot în această cronică, despre cursurile din vara aceasta la Mânăstirea Neamţului. Scriu şi despre ce am vorbit eu. Dar cel mai bun lucru pe care l-am făcut acolo nu a fost ce am vorbit, deşi am vorbit destul de mult: 4 conferenţe, 2 predici, o cuvântare către monahi şi una către şcolarii seminarişti din colonie. Cel mai bun lucru este că am putut hotărî pe

Prea Sfinţitul *Nicodem*, fostul Arhiepiscop al Basarabiei, trăitor acum la Mânăstirea Neamţului, de a duce înainte traducerea predicilor Arhiepiscopului *Inochentie*, al Odesei din care ne-a dat odată volumul, fără păreche între predicile eşite pe româneşte: **53 de Cuvântări la Postul Mare**. În adevăr, aceste predici sunt de o adâncime de cugetare şi de o pietate şi de un meşteşug de înfăţişare a chestiunii, cum nu se găseşte decât la marii predicatori. Noi ne mirăm că despre acest predicator se vorbeşte atât de puţin, când, după vederea noastră, el e de măsura lui Bossuet. Aceasta dovedeşte ce puţin cunoaştem noi înşine despre puterile noastre ortodoxe şi ce mare datorie avem de a căuta să le cunoaştem.

Apoi eu am căpătat dela Prea Sfinţitul *Nicodem* la Mânăstirea Neamţului făgăduinţa de a se apuca din nou de tradus. 12 volume de predici are în ruseşte acel mare predicator. Avem tradus numai pe unul şi ne mai trebuiesc celelalte II.

Prea Sfinţitul *Nicodem* este şi bărbatul în stare a duce înainte cu bună izbândă această lucrare, fiindcă ne-a dat dovadă ce mare meşter traducător este Prea Sf. Sa. Fie cu volumul pomenit, fie cu *Pe urmele lui Hristos*, fie cu *Cuvântările despre natură* ale Arhiepiscopului Dr. *Serghie*, Prea Sf. Sa s'a dovedit un traducător bisericesc de mână întâia şi e o feticie că am putut căpăta dela Prea Sfinţia Sa făgăduinţa că se va apuca de tradus.

Zis şi făcut. Abia am sosit la Bucureşti şi Prea Sf. Sa mi-a şi trimis 2 predici traduse, care vor eşi în această revistă pe luna viitoare sau în Octomvrie.

Suntem fericiţi că am dobândit aceasta şi o numim cel mai bun lucru pe care l-am putut face anul acesta a Mânăstirea Neamţului.

Conferenţele „Solidarităţii“ la Mânăstirea Neamţului

În luna trecută, am scris aci despre cursurile orânduite la Mânăstirea Neamţului de societatea de cultură socială creştină „Solidaritatea“, care s'au ţinut şi anul acesta, împlinind 5 ani de când se ţin vara la acel sfânt locaş. De data aceasta, putem veni cu amănunte mai multe.

Nu toţi cei daţi în ştire că vor veni au şi venit. Dar au venit totuşi destui care au putut ocupa cu cuvântul lor tot răstimpul rânduit pentru ţinerea cursurilor. Incepute la sfârşitul lunii Iulie a. c., au ţinut cursuri în acea vreme d-nii Dr. *Ştefan Bogdan* şi d. *V. Gh. Ispir*. Intrând în luna August, o largă parte de muncă a luat asupra sa d. *Ioan Gh. Savin*, inspector general al Ministerului Cultelor. Domnia sa, stând mai îndelungă vreme în mânăstire, a putut umplea golurile lăsate prin nevenirea multora din cei care trebuiau să vie, aşa că totdeauna a fost în mânăstire cineva care să fie fără oprire lucrarea cursurilor. Toţi cei care am fost acolo l-am întâlnit şi l-am văzut gata la lucru în toate micile răstimpuri care se scurgeau între plecarea unui conferenţiar şi venirea altuia. L-am putut auzi şi eu şi voi arăta aici înfăţişarea d-lui Savin ca conferenţiar.

1. Făcea odată ceva de acest fel Păr. Econ. *Marin Proefescu* din Piteşti, care tipărea acte de seamă din arhiva Episcopiei Argeşului.

2. *Noua Morală* după Broglie, tipărită de Sf. Sa acum vreo 15 ani e o carte bună. În ea se vede puterea de gândire a Sfinţiei Sale.

Eu au venit la Mănăstirea Neamțului în ziua de 4 August și am stat până la 11. Tocmai eșam din Târgul-Neamțului și luam drumul Mănăstirii, când, pe acelaș drum, alți conferențieri se întorceau. Ei își făcuseră partea lor și plecau. Erau Păr. *Toma Chiricuță* din Botoșani (acum mutat de curând în București) și d. *Tiberiu Crudu*, directorul Școlii Normale din Botoșani. Cel dintâi vorbise despre *Personalitate*, cel din urmă despre «Imperialismul cultural-religios al Românilor».

Eu am ținut 4 conferențe: 2 despre *minune*, 1 despre *Puterile ascunse ale omului*, 1 despre *Cele două lumi*. La aceasta din urmă, a fost de față și Inalt Prea Sf. Sa Patriarhul D. D. Dr. **MIRON** care sosise chiar în aceeași zi, cu automobilul peste munți dela *Toplița*, urmând să se vadă a doua zi cu I. P. S. Mitropolit **PIMEN**, care trebuia să sosească în mănăstire la 11 August. Prea Fericitul Patriarh a luat cuvântul, după conferința mea, ascultat fiind de cei de față în picioare, și a spus că vede cu bucurie cum publicul care-și caută odihna de vară în mănăstire, vine în număr așa de mare (sala era plină) ca să asculte cursurile pe care le facem noi. Constată aceasta cu atât mai mare plăcere, cu cât Inalt Prea Sf. Sa însuși e prezident de onoare al societății «Solidaritatea», care a pus la cale ținerea unor asemenea cursuri, ajunse acum la al cincilea an de viață. Spune că aceasta e un lucru foarte potrivit pentru credincioși, că, dacă se odihnesc trupește, să se înalțe și sufletește prin ascultarea învățăturilor de trebuință sufletului. Arată ce mare lucru a însemnat Mănăstirea Neamțului în trecutul ei, cum ea a slujit neamul românesc peste munți, cum în tot lungul foastei granițe, în partea de răsărit a Transilvaniei, se simte înrăurirea puternică religioasă și românească pe care a avut-o această sfântă mănăstire.

Venirea Patriarhului și laudele aduse „Solidarității” au fost o pecete frumoasă, pe care a așternut-o peste munca acestei întocmiri de cultură religioasă. Putem spune că venirea Patriarhului a fost punctul culminant pentru „Solidaritatea”, pentru că munca ei a fost cinstită printr'un oaspete așa de înalt, care a venit s'o vadă, și apoi prin faptul că prezidentul de onoare putea vedea prin el însuși că „Solidaritatea” cu adevărat lucrează ceva și nu numai se laudă cu o osteneală care n'ar avea ființă.

Conferențierii nu-și scriu conferențele, așa că publicul mare de fapt nu știe ce s'a vorbit acolo. Noi, cei care vorbim, nu avem când scrie cele vorbite, așa că lucrul nostru rămâne numai pentru cei care-l aud. Nici noi înșine nu știm ce au vorbit ceilalți decât numai dacă am fost de față. Dar despre unele de care am aflat, putem vorbi. Putem vorbi despre ce l-am auzit vorbind pe d. *Ioan Gh. Savin* și despre Păr. *Petru Savin*, fratele său, care a ținut o conferință la mănăstire. Fiindcă și-a scris-o și ne-a făgăduit că ne-o va trimite, vom putea vorbi despre ea,

când o vom avea. A desfășurat înaintea ascultătorilor chestiunea „Preotul în literatură”.

D. *Ioan Gh. Savin* a vorbit despre o carte a Profesorului *E. Lovinescu*, „Istoria civilizației Române” în care acesta aduce multe învinuiri Bisericii Ortodoxe românești, că n'ar fi fost așa după cum se spune, o mare ajutoare pentru introducerea învățaturii între Români. Domnia șa laudă mult mai mult Biserica Romei, că ar fi fost mai în stare decât Biserica Ortodoxă să lucreze în ogorul de învățătură al popoarelor. De aceia zice că e o pagubă pentru noi că am fost ortodocși și că ar fi fost o fericire dacă eram catolici, așa cum ar fi Spaniolii, care, dragă Doamne, tare sunt culți!

D. *Savin* a făcut o cercetare a tuturor acestor lovirii aduse de d. *Lovinescu* Bisericii Ortodoxe, răsturnând, prin materialul istoric pe care-l avem la îndemână toate arătările de acest fel ale sale și deslușind cât de șubredă este toată însăilătura de gânduri desfășurată de d. *Lovinescu* împotriva Bisericii noastre.

Publicul a ascultat cu luare-aminte expunerea d-lui *Savin*, cu atât mai mult, cu cât domnia sa are felul viu al vorbirii, izvorât din temperamentul său cald, și însoțind cu toată însuflețirea finței sale lucrurile pe care le întârșează.

Despre d. *Savin*, noi am spune că domnia sa (așa cum se spune azi despre unii, care au darul povestirii), că este mai degrabă un *causeur* decât un orator. Domnia sa se înfățișează în conferință cam așa cum vorbește și într'un cerc de prieteni. E fără podoabe, fără înflorituri. Se aruncă peste o idee, așa cum îl îmboldește temperamentul, cum i se ivește ea iute în sclipirile gândirii. O și înhață atunci, fără a o păstra pentru mai târziu, cum ar face unul care vorbește cu mari socoteli, ca să fie fiecare frază la locul chibzuit de mai nainte. E năvalnic și aprins, așa cum îl mână sprinteneala vie a inteligenței sale, care în fiecare pas vede o nouă licărire de idee.

Dintr'un punct de vedere, e un scăzământ, pentru că nu ai în vorbirea sa organizarea meșteșugită a bucății oratorice. Din alt punct de vedere, e un câștig pentru că, în felul acesta, ai o expunere mai firească mai apropiată de om. Aceasta și era mai potrivită pentru atmosfera Neamțului, unde viața la țară trebuie să lase lucrurile în chipuri mai familiare, mai prietenoase. La Neamțu nu era vorba de făcut mai resfățări de erudițiune, ci a se căuta mai mult îmbolduri, „a se crea sugestii”, cum a spus foarte bine d. *Savin*.

Dacă conferențele acestea au păcatul că nu se tipăresc, iată că avem una care s'a tipărit și de aceia putem vorbi mai pe larg despre ea aici. E cea a d-lui *Crudu*. S'a tipărit în *Cuvântul* dela 20 August, într'o alcătuire mai strânsă, și e bine c'o, avem așa, ca să putem scrie aici despre ea pentru cititorii noștri.

D. *Crudu* pornește dela cugetarea că noi, Românii, suntem arățați în istorie mai mult sub înfățișarea isprăvilor noastre ostășești, că am luptat vitejește vea-

curi întregi, apărându-ne neamul și legea împotriva tuturor neamurilor înconjurătoare și cu deosebire împotriva Turcilor cotropitori.

„Altă înfățișare, afară de cea curat ostășească, nu ni se dă. Și totuși noi, Românii, pe lângă acest rol de luptători, am avut în trecut și un *rol social căvârșitor*“, prin faptul că am putut avea o înrăurire asupra neamurilor care s'au așezat să trăiască alături de noi, îmblânzind năravurile lor. Am avut un *rol politic*, prin faptul că am dus înainte rânduiala vieții romane, în mijlocul tuturor prefacerilor care au venit peste noi. Am avut și un *rost economic*, prin faptul că am fost stăpâni peste mari căi de negoț și am înlesnit schimbul de mărfuri dintre răsărit și apus. Mai pre sus de toate însă, rostul nostru cel mai mare a fost în laturea culturii religioase.

D. Cruđu arată ce însemnătate am avut noi ca organe ale Bisericii Ortodoxe, cum tot Răsăritul s'a simțit de puterea și munca noastră în această privință, cum noi am fost frunțașii vieții ortodoxe în toată vremea după căderea împărăției bizantine. Noi am fost prin Biserică, înfățișătorii cei mai largi ai culturii, în acest Răsărit apăsător și necăjit. Deci punctul de vedere al d-lui Cruđu e cu totul potrivit față de al d-lui Lovinescu.

Starea aceasta a noastră, de a fi avut însemnătatea cea mai mare prin ceiace am lucrat în Biserică și prin revărsarea acestei puteri a noastre peste granițele noastre, este ceiace d. Cruđu numește „Imperialismul cultural religios al Românilor“. Și fiindcă lucrurile acestea, deși nu mai sunt o noutate, dar sunt foarte însemnate și e bine să stea sub ochii cât mai multora, socotim de bine să lăsăm să urmeze aici cea mai mare parte din rezumatul conferinței, care se află cuprins în nr. pomenit d.n. *Cuvântul*. Deci, de aici înainte, urmează înseși cuvintele d-lui Cruđu:

Imperialismul cultural al Românilor constă în sprijinul larg, bogat, împărătesc, pe care neamul nostru, prin voievozii și boerii lui, l-a dat timp de 500 de ani, adăpostind toată viața religioasă superioară, toată viața culturală a popoarelor creștine de peste Dunăre.

„Bizanțul grec și bizanțul slav derivat, spune d. Iorga, au trăit încă o jumătate de mie de ani la noi și prin noi, dacă nu și pentru noi¹⁾, cari desigur, cu altă atmosferă culturală, puteam ajunge mai sus.“

După căderea Constantinopolului creștin în mâinile păgânilor, viața slavo-bizantină, înfățișată prin călugări, grămăticii, caligrafi, domnițe, patriarhi, se refugiază la noi. Pe pământul român deci se strămută și se întrețin veștele de cultură slavă și greacă, socotind cele două limbi, străine do noi, ca limbi sfinte, îmbrăcând forme culturale superioare care corespundeau în Apus limbei și culturei latine.

Dar noi am sprijinit slavismul și grecismul nu numai în țara noastră, ceiace ar motiva îndeajuns titlul de ocro-

titori ai civilizației ortodoxe răsăritene în epoca ei cea mai critică, ci l-am sprijinit și la el acasă, prin daniile făcute la muntele Atos de aproape toți voievozii noștri, până în a doua jumătate a veacului XVI, culminând aceste daniile în vremea lui Radu cel Mare și Neagoe Basarab pentru Țara Românească, Petru Rareș și Alexandru Lăpușneanu pentru Moldova.

Cotlomușul, Lavra veche a lui Atanasie, Ivirul, Pantocratorul, Vatopedul, apoi Zograful, Rosiconul, Hilindarul, Dionisiatul, Karakalul, Dohiarul, etc. își primiră ajutoarele marilor ctitori români ai veacului XVI-lea.

Dar domnii noștri au întemeiat fundații religioase și aiurea, afară de muntele Atos, căci mâna lor darnică s'a întins până în Alexandria, Muntele Sinai, Ierusalim, Antiohia, Tiflis și întreaga Peninsulă Balcanică „în laturile de la Răsărit la Apus și de la Amiază-zi până la Amiază-noapte“, cum spune Gavril Protosul, cu privire la daniile lui Neagoe. În acest chip, noi am devenit ctitorii bisericilor și mănăstirilor din orientul ortodox, urmând tradiția vechilor împărați bizantini și despoți sârbi, dispăruți în valul Islamului.

Când domnii noștri, începând din a doua jumătate a v. al XVI-lea, nu au bani pentru a face daniile, atunci, în schimb, fac închinarea bisericilor și mănăstirilor noastre către cele din Atos, dându-le, sub această formă, foloase materiale destul de simțite.

Dar afară de daniile și închinări, avem și alte căi, prin care voievozii noștri înrăuresc Biserica ortodoxă a Răsăritului.

Avem îndeosebi activitatea organizatoare a lui Vasile Lupu și cea culturală propriu zisă a lui Constantin Brâncoveanu. „Vasile Lupu e un ctitor ambițios, cu apucături în adevăr împărătești, a Bisericii celei Mari, ca și a tuturor patriarhiilor și a organizațiilor religioase din împărăție“.

Ajutat de Meletie Sirigu, el face reforme privitoare la patriarhie; plătește datoriile Bisericii celei Mari, pentru care primește moaștele Cuvioasei Paraschiva, pe care le aduce la Trei-Ierarhii Moldovei (1684); face sinodul din Iași, osândind în mod solemn calvinismul; numește și scoate din scaune pe patriarhii din Alexandria, Ierusalim și chiar Constantinopol, făcând mustrări aspre celor ce nu ascultă poruncile lui ori îi stau împotriva.

Afară de activitatea atât de întinsă a lui Vasile Lupu, care are un mai mare loc în istoria lumii ortodoxe decât în cea a țării noastre¹⁾ Moldova, avem activitatea culturală a lui Brâncoveanu.

„Se trimit cărți grecești și arabe tipărite la noi, pentru întreg Răsăritul, se împrumută tipografie la curtea lui Vahtang din Tiflis și la cea din Alep, a patriarhului Antiohiei, și asociază erudiți din alte țări cu ocupațiile noastre intelectuale, punând începuturile Academiei noastre de azi. La sâmburii din țară alcătuit din Cantacuzino Stoinicul, Radu și Șerban Greceanu, lordachi Cantacuzino, Antim Ivireanul, Filoteiu dela Atos și Brâncoveanu însuși, se adăgau predicatorii curții cu Abramios și Maiota; profe-

1. Fără îndoială, și pentru noi, căci am ridicat în țara noastră clădiri bisericesti, cu care ne lăudăm azi și de încântăm de cînsia de a fi fost la aceeași înălțime. — Nota A. S.

1. Mare adevăr, spus acum un an de Nichifor Crainic în *Cuvântul*. Românii noștri au fost mai mulți creștini decât Români și așa și Vasile Lupu. — Nota A. S.

sorii școalei dela Sf. Sava cu Sebastos Kimenitul în frunte; prelații răsăriteni ocrotiți de domn, ca Ion Comneanul, Atanasie din Antiohia Dosoftei de Ierusalim și cu urmașul său Hrisant Notara“.

Iată dar o mișcare culturală pornită dela București, care ● patrona întreg răsăritul.

Din această patronare veche și nouă, vovezorii noștri au avut răsplata lor, trăgând adesea foloase politice¹⁾. În orice caz, ei au fost pomeniți multă vreme, în locul Cezarilor, în slujbele de la Constantinopol. Sfințirea lor se făcea după vechiul alaiu împărătesc, iar în capitalele lor dela București și Iași, slujba se făcea ca pentru stăpânitorii Bizanțului.

Pe zidurile bisericilor se făceau chipurile domnilor cu coroane împărătești. Tot clerul răsăritean asculta la un moment dat de Vasile Lupu, care-și luase și numele împăratului bizantin Vasile I și care nu da banul său fără recunoașterea lui ca urmaș de drept al împăraților din Constantinople. Prestigiul țării noastre se ridică așa de mult în acea vreme, încât un Patelarie nu se sfiește a-i spune lui Lupu că el este unicul apărător și uncea glorie a neamului grecesc, lipsit de împăratul său, adăugând:

«Căci tu, vrednic de admirare, împărat ești pentru noi“. Și tot așa și C. Brâncoveanu, care a cheltuit enorm pentru cultura popoarelor Răsăriului, nu și-a risipit banii în deșert, căci, în schimbul acestui sacrificiu, ne-a înfățișat și el înaintea creștinilor din Răsărit ca următori ai împăraților bizantini de odinioară. Gherasim, patriarhul Alexandriei, chiar i-a închinat, pentru meritele sale, panegericul lui Constantin cel Mare.

„Suplineam astfel, prin carte și școală, în vremea lui, lipsa coroanei împărătești în trecutul nostru. N'am avut împărați politici; dar am avut împărați culturali“²⁾. Țările române slăbind, patronarea aceasta a Bisericii Răsăritului, trece de la noi la Ruși. În adevăr Rușii, de pe la 1650, încep a se gândi la creștinii din Peninsula Balcanică. Patronarea rusească însă, fiind în mod evident căptușită cu scopuri politice, micșorează de la început înălțimea morală a patronării dezinteresate a Românilor și nu va avea înrâurirea ei!

Ba în zilele de azi ale Sovietelor, când Biserica rusească este atât de prigonită, drumurile milosteniei s'au tăiat cu desăvârșire. Din această pricină, înalții prelați ai Răsăritului ortodox au început din nou a învăța calea Bucureștiului, părăsit atâta vreme. Azi suntem doar cel mai mare popor ortodox din Peninsula Balcanică. De aceea s'a convenit așa de ușor să ne ridicăm și noi cu organizația bisericească până la rangul de patriarhie. Din nou dărnicia noastră tradițională începe a fi cerută și folosită. Ținta celor de azi trebuie să fie de a reface imperialismul cultural-religios de odinioară nu însă numai în folosul străinilor, ci și în folosul nostru, căci avem toate mijloacele și toate puterile sufletești. Ne trebuie pentru aceasta muncă plină de ambiție³⁾ și de rod. Să ne gândim că, atunci când eram niște

țărișoare mici, neunite și închinată Turcilor, puteam pune și scoate patriarhi, puteam ocroti întreaga mișcare culturală, a Orientului. Astăzi, când suntem uniți, putem face mai mult. Nu cer să numim noi pe înalții prelați, dar putem în schimb să-i pregătim noi, în institutul teologic pe care neapărat avem datoria de a-l înființa. Și astfel, patronarea noastră culturală pe bază religioasă poate da roade și de altă natură, mai multe și mai folositoare ca în trecut.

Strămoșii ne-au arătat calea; să fim vrednici a urma pe dânsa!

Întărirea Bisericii romano-catolice în România.

În numărul trecut al acestei reviste, am scris despre destăinuirile făcute în ziarul *Cuvântul*, cu privire la istoricul încheierii concordatului dintre Biserica Romei și țara noastră. De data aceasta, venim cu știri mai lămurite, pe care ni le dă revista *Renașterea* (22 August a. c.) a eparhiei Clujului, care se vede că a putut dobândi știri adevărate despre ce se ticluiește la noi pe tăcute, pentru întărirea Bisericii Romei. Noi, cei dela miezul țării, nu avem aceste știri. Pe de altă parte, revista *Renașterea* se minunează și ea că noi, ortodocșii, nu avem nicio știre lămurită despre ce se lucrează la întunec, dar taberele catolice și uniaste de peste munți sunt prea bine înștiințate despre ce s'a lucrat dosnic în folosul lor. De aceea și *Renașterii* i-a fost mai ușor ca nouă să-și capete știrile de acolo, dela margini de țară, și să le aibă mai bine decât noi care trăim la încrucișarea tuturor căilor țării, care este însăși capitala. Deci, pentru cele ce vom scrie mai la vale, suntem datori revistei pomenite, care ne dă știri prețioase, pe care noi nu avem de unde le căpăta.

Pe trei pagini pline și mari, revista *Renașterea* scrie despre concordat. Este un articol de tot temeiul, în care fiecare rând aduce ceva cumpănit și care te pune pe gânduri. Acest articol trebuie să sune ca o trâmbiță, pentru a ne face să ne adunăm și să ne sfătuim. Căci dacă ceiace scrie *Renașterea* e adevărat, și ea mărturisește că are știri adevărate, pe care le-a căpătat din tabăra catolicilor, atunci ceiace se face e o amenințare pentru Biserica noastră. Căci, dragă Doamne, avem azil în țara noastră destule episcopate catolice. Că unele își zic și uniaste și naționale românești, nu e nimic. La adică, sunt tot catolice și n'au să zică ele altfel decât are să zică Papa dela Roma; că și când a fost cu înființarea episcopiei dela Hajdu-Dorogh, episcopii uniști n'au zis altfel decât a zis Papa, adică au zis așa cum a fost pe placul Ungurilor. Papa a zis ca Ungurii, naționali noștri uniști au zis ca Papa și a eșit pe placul Ungurilor, iar naționali noștri nu s'au sinchisit de loc, ci au ținut-o strună înainte că ei sunt foarte naționali — naționali iubitori de clasicism, că au pus în Biserica românească liturghie pe greceasca veche, ca să fie mai sus ca noi, care știm numai greceasca plăcintarilor dela Constantinopol, ca buni bizantini ce suntem. Și așa, s'au împăcat Ungurii și treaba „națională“ a fost făcută. Prin urmare, cu asemenea

1. Deci, fiind creștini, n'au fost și cei mai buni Români? — Nota A. S.

2. Mai mare și mai creștinesc lucru acesta ca cellalt. — Nota A. S.

3. E ceva mai bun decât ambiția, că aceasta nu e îmbold creștinesc. E râvna pentru bine. — Nota A. S.

slujitori naționali, cum au fost vlădicii naționali românești uniați, fără îndoială că voința Papii n'o să întâmpine vre o împotrivire dela naționalii noștri uniați.

Apoi ce e de temut?

Uite ce: Azi avem în Țara Românească patru vlădici eparhioți uniați. Mai pune pe episcopii catolici de peste munți, care au stăpânire peste Ungurii catolici, cum e Episcopul Majlath și cum a fost Seczeniy. Sunt 8 și nu știu dacă sunt toți. Nu sunt aceștia la număr aproape jumătate cât ortodocșii? Atunci de ce, atâtea episcopate?

Dar dacă s'ar opri aici? Din destăinuirile *Renașterii* însă, aflăm că nu e vorba numai de atâtea, ci concordatul umblă să le mai înființeze încă o episcopie la Cluj, alta la Gherla, pentru armenii uniați, și una la Baia-Mare sau Sighet cu cârmuire deosebită pentru Ruteni.

Auziți d voastră? Rutenii sunt și ei uniați. De ce, dacă au acelaș cap, pe Papă, și acelaș rit, nu pot sta sub cârmuirea uniată românească? Dacă aceasta se poate la ortodocși, care sunt mai mult împărțiți pe națiuni decât catolicii, nu se poate la catolici?

Avem și noi Ruteni ortodocși. Oare acestora le dăm episcop rutean? Nu stau ei sub episcopii noștri din Basarabia? Oare Bulgarilor le dăm episcop bulgar în Dobrogea? Atunci de ce episcop rutean deosebit pentru rutenii uniați?

Pentruca să se înmulțească eparhiile uniate, adică romano-catolice, în Țara Românească.

Iată însă ceiace nu se poate, pentrucă aceasta ar însemna o alintare fără nicio noimă pentru catolici. De unde, la numărul lor, atâtea episcopii?

Dar *Renașterea* spune că acestea sunt hotărâte prin concordat. Dar dacă este așa, putem să ne minunăm de cele ce se făptuiesc în ascuns, nu putem însă sta cu mâinile încrucișate. România este azi o țară care s'a putut împetrișta cu lifte străine, cu șoacăți de lege abătută din ce a avut poporul românesc și cel rusesc și armenesc la zămislirea lor, dar nu este o țară în care stăm pe jilțuri de aceiași măsură. Aceasta e țară ortodoxă, și dacă catolicii în țările lor spumegă împotriva celor de altă credință și nu li se dă voie să aibă biserici cu înfățișare de biserici, ca în Spania, noi, fără a spumega, nu ne putem învoi însă ca ei să aibă răzgâieri date prin legi, pe care noi nu le putem avea. La poporul lor, să-și aibă scaunele vlădicești care li se cuvin după numărul lor, nu să vie la acelaș număr ca noi.

Credem că lucrul acesta e atât de drept, încât nici Părintele *Palmieri* din Roma, care citește revista noastră, nu va putea spune că ar fi drept ca româno-catolicii să aibă în țara noastră foloase pe care nici noi, ortodocșii, nu le avem.

Asta e una, și acuma alta:

Revista *Renașterea* spune că, prin concordat, se păstrează, în de obște, pentru Biserica Romei, prerogativele pe care le-a avut și sub stăpânirea Habsburgilor.

De ce? Franz Josef încă n'a murit? Catolicii sunt

azi atât de tari în țara noastră, ca să poruncească. după cum odinioară în Austria?

Ar fi mai mult decât trist să fie așa. Dar dacă lucrul e așa, ei, atunci cine citește aceste rânduri nu trebuie să aibă liniște o clipă, ci să se întâlnească cu fratele său, cu preotul său, preoții între ei, *Popescu Tudor*, oricât nu-l prețuim noi, cum îi prețuiesc catolicii pe ai lor, să-și ia steagul, să-l fâlfâie în văzul marturisorilor credinței, să sune din trâmbiță și să-i ținem pe catolici la atât cât li se cuvine după numărul lor.

Concordatul mai vrea nunțiu papal pentru catolici.

Dar stăi! Chestiunea aceasta abia începe. Noi n'o putem mărgini numai la atâtea. Ce să stăm noi să discutăm un crâmpei sau altul din *Renașterea*? Trebuie să cuprindem aici tot articolul. Noi de multe ori, cu părere de rău, văzând atâtea articole bune în revistele eparhiale, suferim văzând cât suntem de copleșiți de fel de fel de materii și neputând pune din nou aici ceiace s'a tipărit într'un colț de țară. Pe de altă parte, spunem că acesta e unul din foloasele pe care le putem aduce cu această revistă, de a pune sub ochii tuturor ce am găsit de seamă în feluritele reviste din ținuturile României. Dar dacă n'o putem face pentru toate, cel puțin s'o facem pentru unele din ele, și se cuvine s'o facem cu articolul pomenit din *Renașterea*. Il vom pune aici, în nr. pe Septembrie. Dar rugăm pe cititori să nu treacă moi peste el, ci să-l citească, să-l dea și altora și să se sfătuiască ce e de făcut. Căci, după cum citim, catolicii noștri vor să-și aibă cinci episcopi catolici și mitropolit la București, la care, dacă pui pe cei patru uniați ai noștri și pe nunțul papal, iată 10 cârmuitori catolici la noi, ceiace e mai mult de jumătate față de cei 18 eparhioți ortodocși ai noștri. Și încă nu știm dacă în acest număr, socotit astfel de *Renașterea*, ea are în vedere și pe episcopul armenesc uniat.

Este în țara noastră o răzgâiere în folosul catolicilor. Noi nu urtăm lucrul care nu s'a scris nicăieri până acum, că la încoronarea regelui nostru locul cel mai de frunte l-a avut nunțul papal, căreia nicio lege românească nu-i dăduse acest titlu, iar reprezentantul Patriarhului de Constantinopol era mult mai departe. Apoi cine e mai acasă la el în țara aceasta? reprezentantul Papii ori al Patriarhului ecumenic? Să răspundem hotărât, încât să nu mai aibă cineva chip să îngăimeze răspuns protivnic: Fruntea noastră religioasă este Patriarhul Romii celei noi, urmașul Sfântului Ioan Gură de Aur, și oricât de amărât și de necăjit este acest urmaș, neapărat destul de noi în fața Turcilor haini, el este Patriarhul nostru și el trebuie să-și aibă col întâi scaun religios în Țara noastră.

De ce l-a avut reprezentantul Papii? Nu știm? Cu toate acestea el e un semn, din care trebuie să vedem răzgâiala făcută din partea noastră în folosul catolicilor.

Lucrurile însă nu slăbesc, ci se întăresc. Tăcoron noastră e prilej de îndrăznire pentru ei. Și Doamne! multe mai îndrăsnesc! Voim și noi legături bune cu ei. Pe vârful condeiului nostru și spânzură cugetările

de frăție, pe care voim să le scriem pentru ei, ca să le placă. Voim să ținem de vorbă despre „Pacea confesională“, de care s'a scris în vara aceasta și care, în adevăr, este o faptă atât de plăcută și de dorită. Cu toate acestea iată știri ca cele din *Renașterea*, care te întârzie cu scrisul cuvintelor de pace. Le vom scrie și pe acelea, dar oricum, ne pare rău că avânturile noastre sunt turburate în felul acesta de știrile care ne vin despre concordat și care vădesc nimic altceva decât năzuința de a ne încălca pe noi.

La urma urmei, e fără folos pentru ei. Turbură apele degeaba și ațăță cu pagubă. Căci avem noi chipul de a ne păstra locul nostru și a înfrânge căutările ascunse ale celor ce umblă să ne slăbească pe noi. Și dacă umblă pe ascuns, cu atât mai rău pentru ei, fiindcă e o dovadă pentru noi că nu au cugetul curat. Asta o scoate la iveală foarte bine *Renașterea*, spunând că, dacă ticluitoarii urzelilor de concordat le țineau pe acestea ascunse, pricina era că se simțeau stăpâniți „de un sentiment de vinovăție, incompatibilă cu demnitatea țării“.

Ar putea spune cineva: De ce vă turburați? De unde știți că cele din *Renașterea* sunt adevărate? Și răspundem: dar simțim că trebuie să fie așa, fiindcă iată un art. din ziarul catolic din Londra (*Catholic Times* (27 August a. c.), care arată bucuria catolicilor pentru starea care li se pregătește în România. Această bucurie însă nu poate fi pentru pagube, ci pentru câștiguri, pe care le capătă la noi. De aceea noi credem ce spune *Renașterea*. Pentru a se încredința și alții că așa trebuie să fie, să citească rândurile de mai la vale din acel ziar catolic:

O schimbare a politicii s'a petrecut în România și e sigur că această schimbare va folosi și României. Un număr mare de catolici români sunt unguri, germani de rasă și ei au fost în trecut rău prigonți de către guvern. Acum își au asigurate: libertatea școlilor catolice, dreptul de a dispune de fondurile școlare, cum și neîncălcare proprietății bisericesti.

Cu toate că mai rămân unele nedreptăți, catolicii români sunt totuși mulțumiți în general de faptul că guvernul a hotărât să procedeze față de ei cu inimă largă (fairly) și că de aci încolo vor putea să conlucreze cu concetățenii lor ortodocși la buna stare a României.

Catolicilor li s'a acordat libertatea de gândire și vorbire, ceiace, le va îngădui, după cum se speră, să arate că cererile lor sunt cuminti, și ceea ce va duce la o mai bună înțelegere între cele două părți.

Situația de acum reprezintă o schimbare îmbucurătoare față de starea de lucruri din anii din urmă.

Nu ne spune nimic acest articol și nu ne dă de gândit?

Legea autonomiei în întrebuințarea Bisericii.

Tot mai multe sunt glasurile care se aud împotriva nouăi legi sub care trăiește acum Biserica. Când stai de vorbă cu mulți preoți, dar chiar și creștini mireni, pe cei mai mulți îi auzi nemulțumiți de felul de cârmuire

vârât acum în Biserică. Până acum ei nu văd alt folos decât că au crescut poftetele unora de a se amesteca în treburile bisericesti, pentru care însă nu au tragere-de-inimă. Cu alte cuvinte, setea omului de a avea dreptul să poruncească a fost ajutată în noua stare de lucruri și vezi oameni, care n'au arătat niciodată o dragoste deosebită și o grijă mai vie pentru rosturile Bisericii, că vin să se amestece și să poruncească de toate.

Noi am însemnat în această revistă mai multe semne ale acestei nemulțămiri. Unul a fost un articol din *Luminătorul* (Chișinău) al Părintelui *Scvoznicov* din Basarabia, despre care am scris în nr. pe Aprilie al acestei reviste. Altul a fost aducerea la calea adevărului pe care Prea Sf. Sa Episcopul *Vartolomei* a trebuit s'o facă unor consilieri dela o Biserică din Craiova, care nici nu ajunseseră bine la putere, și-și luaseră căderea de a porunci unde nu aveau dreptul. Noi am reproduci aci toate actele privitoare la această chestiune, împreună cu limpezirea adusă de Prea St. Vartolomei, care a trebuit să arate consilierilor până unde se întinde puterea lor. În sfârșit, avem însăși cuvântarea rostită de P. S. Vartolomei la deschiderea Adunării Eparhiale a Olteniei din Mai anul acesta, pe care am reproduci aci, în nr. pe Iunie al revistei, în care arată mirenilor cum s'a născut această lege și cum trebuie să-și privească ei rostul lor în drepturile pe care li le dă ea.

Semnele acestea însă se înmulțesc. Iată acum încă unul, pe care-l găsim într'o foaie mirenească, în ziarul *Galații-Noi* din Galați (31 August a. c.). Aci, sub iscălitura de **M.** și sub titlul de „Laicizarea administrației bisericesti“, găsim foarte apăsător arătată nemulțămirea față de noua stare de lucruri. Autorul privește noua lege, nu ca o faptă de cârmuire a Bisericii prin ea însăși, ci ca o cădere a cârmuirii ei pe mâna mirenilor, care nu au înțelegerea și inima pentru rostul tuturor lucrurilor din Biserică. De oarece, în curgerea veacului trecut, Biserica și-a tot pierdut din puterea ei și a căzut în multe sub puterea cârmuirii mirenești, autorul articolului privește noua lege ca încă un pas pe calea aceasta. Pornit pe asemenea socotințe, el spune:

«Unde vom ajunge nu se știe, numai atât știm că istoria se repetă».

Dea ici, autorul începe a arăta cum este regimul de azi:

„Este aproape un an, spune d-nea sa, de când se aplică noua lege bisericască. Cu această lege s'a lăsat biserică mai mult pe mâna laicilor...“

„Înainte, epitropia, compusă din doi enoriași și preotul, ajutați de Casa Bisericii, făceau față nevoilor. Astăzi, cu 3-4 epitropi, cu 15-20 de consilieri, nu face nimic“.

„Ba tot face ceva, căci îl pune pe preot sau epitropia întreagă în fața unui enoriaș care nu știe să iscălească, dar știe să te întrebe că cutare lucru de ce-i alb și nu negru?.“

„Această lege bisericască a fost bună în Ardeal, unde bieții Români numai la adăpostul bisericii se mai mențineau ca națiune. Erau nevoiți să întreție biserică

cu propria lor putere bănească ori sufletească. Altfel se contopeau în masa celor ce-i asupreau.

„Pe noi, slavă Domnului! nu ne mai ameăință, afară de sectele ce apar ca ciupercile după ploaie. La ce bun laicizarea până într'atâta a bisericii?”

Dela aceste socotințe despre legea privita în întregul ei, autorul trece să arate fapte petrecute cu ea, ca să lămurească mai bine că mireni intrați la cârmuire nu știu de ce să se apuce. Ei nu înțeleg lucrul de care trebuie să se apuce în biserică, ci înțeleg să puie stăpânire asupra preotului. Deci să-l ascultăm ce spune mai încolo:

„Să arătăm un caz, unde conducătorii mireni au mers cu felul de administrațiune al bisericii până au trecut marginile.

„Intr'o comună din județul Covurlui, se dă o mare luptă între enoriași la alegerea epitropilor și a consilierilor. Contrar legii, se aleg în epitropie ginerele preotului și doi cetățeni cumnați între ei, iar între consilieri iarăși rude. Și au început bieții creștini să administreze parohia, până au ajuns de numărău prinoasele dela slujbă, ba ce este și mai curios, au pus, fără știrea preotului, înștiințarea pe ușile sfântului altar, că nimeni nu are voie a intra în altar în timpul serviciului, afară de preot și de paracliser.

„Intreb acum: unde este autoritatea acelui preot, când el nu este în stare să ia măsuri de ordin intern, ci vin domnii epitropi?”

„Mă întreb acum: de ce nu se respectă aplicarea *ad literam* a legii, să nu se mai întâmple ca o familie să conducă biserică? La ce s'au mai ales pe lângă epitropi un număr mare de cetățeni, când știut este că ei nu fac nimic, ci numai neamurile?”

„Până când bisericile noastre s'or ridica materialicește, paște murgule iarbă verde... S'au dus timpurile când Românul, dela țaran, până la Domn, ajutau biserică. Atunci ajutorul era dat cu credință, cu dragoste; astăzi se dă din silă. Unde vom ajunge nu știm”.

Acum să stăm puțin de vorbă despre acest articol.

Autorul scrie cam cu amărăciune, chiar cu necaz Pare cineva pățit sau pe care chestiunea îl atinge de aproape. Trebuie să fie un preot.

Preoții constată acum că legea nu se potrivește cu apucăturile noastre, că avem aface cu oameni năraviți care, ajunși epitropi sau consilieri, nu se gândesc la adevărata înflorire a Bisericii, ci cum ar putea să se arate mai țanțoși că sunt și ei ceva și pot și ei ceva în biserică. Se înțelege, rostul legii nu a fost să dea omului trufia că are putere, ci de a stârni într'însul pornirea de a îmbrățișa biserică mai viu și a o ajuta. Nu este vorba ca tu să mânuiești puținul pe care biserică îl are acum, ci să urzești dela tine, să croiești ceva din nou, pentruca biserică să aibă mai mult. Aceasta trebuia să fie pârgă care să miște pe cei aduși la cârmuirea bisericii în număr mai mare decât până acum.

Dar ce vrei să faci? Starea de azi așa este. Oamenii sunt cum sunt, după o creștere de nebăgare-în-seamă

a bisericii, care s'a făcut în țara aceasta multe zeci de ani, dela europeanizarea ei. Ei vin în jurul bisericii, primesc să stea lângă ea, dar nu sunt mânați de boldurile lăuntrice ale unor oameni care au fost crescuți ceva mai creștinește.

Principiul legii e bun. El urmărește a face pe credincioși să fie mai alipiți de biserică, prin amestecul lor mai viu la cârmuirea ei. Se înțelege că ideea că biserică este obștea sufletească a credincioșilor și că ei trebuie să poarte grija de biserică lor e o idee fericită. Dar o asemenea lege nu poate lucra bine decât în anumite condițiuni, anume ca să ai o temelie sufletească în credincioși. Ei să știe ceva din învățătura Bisericii, să fie oameni care stau alipiți de ea cu sufletul, nu prin socoteli din afară ori duși de șivoiul altora. O asemenea lege ar lucra foarte bine cu sufletele crescute creștinește.

Ce creștere însă li se dă creștinilor noștri?

Cea mai vie creștere pe care au primit-o ei, do câțiva ani de zile, a fost cea politică. Oamenii au fost învățați să facă politică mai mult decât orice. Azi în sate te întâlnești cu scânduri vâpsite, prinse în cuie pe case, pe care se scrie că acolo e casa de adunare a cutărei tabere politice.

Când oamenilor li se dă o creștere ca aceasta, iar celelalte îndrumări nici pe departe nu lucrează cu vioiciunea cu care lucrează neastâmpărul politicesc, cum să ai oameni care să privească cu toată însemnătatea chemarea bisericii de a munci pentru ea? Ce prind oamenii din toate acestea?

Ce e mai aproape de mintea lor: Să fie ei, unde nu se află alții; să poruncească ei, unde nu pot porunci alții.

Din ce se seamănă, aceia se culege. Prin urmare legea nu poate lucra cum se cade în condițiunile în care a fost pusă să lucreze.

Peste munți, de unde ne-a venit legea, erau condițiunile bunului ei mers. Era amenințarea sub care frații noștri trăiau și care trebuia să-i fie legați pe toți într'o unime. Intocmirea biserică cu legile ei era chipul în care neamul nostru își putea ocroti ființa lui în fața vrăjmașului. Era o temelie sufletească. Dar acum, dacă temelie aceasta s'a dus, trebuie croită alta: o creștere creștinească vie și adâncă, prin care creștinul să stea alipit pătimaș de biserică lui și să fie plin de dorul de a munci pentru înflorirea ei.

Această temelie nu este, dar trebuie să muncim pentru ea. Unde se găsec preoți care prin evanghelizare au câștigat sufletele credincioșilor, au lângă ei bărbați de ajutor foarte ascultători, care nu se mai gândesc să numere prinoasele aduse de credincioși la biserică. Nu îndrăznesc să iasă din cuvântul preotului.

Noi să știm: Până nu ne vom sprijini pe o temelie cioplită bine prin învățătura cea creștinească, nu numai în aceasta, ci în multe nu vom putea merge cu tot avântul. Tăria noastră este mulțimea credincioșilor, mulțimea cârmuită de suflarea viforoasă a credinței.

Aceasta însă nu se poate face de azi pe mâne, și de aceia umblăm mai schiopătând și plângându-ne.

Dar dacă lucrurile stau așa și aici aveau să ajungă, ce folos este să te plângi acum, după ce legea s'a făcut? Da, nu putem tăgădui, un folos este, pentru că se va ajunge la îndreptarea legii. Dar oricum, mult mai bine era dacă toate acestea se vedeau din vreme și se spuneau atunci, și legea nouă a Bisericii era întocmită potrivit cu condițiunile sufletești de azi ale credincioșilor noștri, adică să li se dea în biserică slobozenie și drepturi cât puteau ei întrebuița cu chibzuință după pregătirea pe care o aveau.

Omului trebuie să i se dea atâta slobozenie câtă poate el să poarte, după mintea lui și cioplirea sufletească pe care e are. Mai târziu, tot lucrând înainte asupra lui cu creșterea creștinească, i se putea da mai mult.

Lucrurile stau tot așa cum stau și politicește. In graba de a face ceva după războiul cel mare, s'a dat tuturor locuitorilor țării dreptul, același pentru toți, de a-și alege pe înfățișătorii lor în Sfatul Țării. Acum, după ce acest drept s'a dat, după ce cel din urmă locuitor, care nu știe a iscăli și a-și da socoteală de rosturile țării, și-a căpătat tot atât drept de alegere, cași cel mai învățat om, se vede că s'a dat prea mult. Se fac socoteți de a mai îngusta acest drept. Parcă mai bun era *votul plural*, adică întocmirea în care omul învățat avea mai multă putere ca cel fără carte. Se înțelege, dreptul de a-ți spune cuvântul la alegerea sfetnicilor țării merge în legătură cu pășirea înainte la învățătură.

Dar dreptul, odată dat, o să meargă o bucată de vreme așa. Poate că s'o mai îngusta mai pe urmă, dar deocamdată trăiește pe albia pe care ți-ai săpat-o. Trebuia să te gândești de mai nainte că nu avem condițiunile prielnice, prin care legi așa de largi pot să-și dea toate roadele lor.

Așa e și cu legea bisericască. Dacă nu s'a spus la plâzmuirea ei ce trebuia spus, acum trăim sub stăpânirea ei. Dacă nu e bine, avem două căi de lucru: 1. să arătăm lipsurile, să cerem îndreptarea ei, din încercarea pa care o facem cu ea, să arătăm faptele pășite și care arată greul unei asemenea stări; iar 2. să lucrăm pentru creșterea sufletului creștinesc așa ca, pe viitor, deosebirile acestea prea mari între drepturi și nepregătirea sufletului să se tot slăbească și să ajungem a avea credincioși care sunt «cu o gură și o inimă» a sări în slujirea bisericii, după buna învățătură pe care au căpătat-o și pentru care sunt cu toată mulțămirea față de preot.

DARZENIA IN APĂRAREA BISERICII

In nr. trecut al acestei reviste, în articolul din cronică „Teologi fără teologie“, am pomenit de articolul d-lui Profesor *Mihăileanu* (din revista *Gânduri creștinești*, București, 1 Iulie a. c.), în care d-nia sa se plânge de preoții care sunt marturi la serbările unde se aduc

jigniri credinței și tac din gură. Se spunea că prea se fac multe ploconeli înaintea duhului lumii și că preotul trebuie să fie neîngăduitor, oridecâteori se trece peste poruncile moralei creștine sau se aduc lovituri credinței. Și e adevărat că, în multe împrejurări, se face așa, deși, pe de altă parte, sunt și împrejurări când preoții nu se lasă jigniți așa, cu una, cu două.

O astfel de împrejurare voim să povestim noi, pe care o găsim cuprinsă în ziarul *Galatii-Noi* (2 Iulie a. c.).

În comuna *Independența* din partea de meazăzi a județului *Covurlui*, pe lângă Siret, se atla două școale primare. Pentru ziua de 29 Iunie a. c., s'a pus la cale să se facă serbare școlară, pentru încheierea anului școlar, după vechiul și frumosul obicei de a se face o asemenea serbare de ziua Sfinților Apostoli.

La acea serbare, s'a nimerit să fie de față și Păr. *Corneliu Grumăzescu* din Galați, misionarul eparhiei Dunării-de-Jos, care scrie des și în această revistă.

Ce să vezi însă: Un școlar, *Crăciun N. Gh.*, și o școlăriță, *Stamate Natalia*, au fost puși să rostească bucăți cu batjocuri pentru preoți și pentru Biserică.

Dar s'a simțit stingherită însăși fata care rostea bucată, căci, pe când înșira lucruri nesărate din poezia *Protopopul*, „al cărei sfârșit, scrie Păr. Grumăzescu, cuprinde numai trivialități“, s'a oprit dela sine, rușinată de necuviințele pe care fusese pusă să le rostească, iar lumea din cuprinsul școalei, care venise să se înalțe sufletește, se uita nedumerită, neînțelegând ce o fi însemnând aceasta.

Păr. Grumăzescu însă n'a tăcut. S'a ridicat, a arătat cu cuvinte tari ce urâtă faptă s'a făcut, prin jignirile necuviințioase aduse Bisericii și slujitorilor ei, și a plecat, iar după aceea a făcut arătare în scris către Sf. Episcopie a Dunării-de-Jos despre ce s'a făptuit în comuna Independența.

Va să zică Păr. Grumăzescu a protestat prin viu grai, a făcut plângere la Episcopie și a scris și la ziar, Deci e dintre preoții care nu tac, când Biserica e lovită. și face așa cum e pe placul d-lui Mihăileanu.

Hirotonia Prea Sfințiel Sale Arhiereului Andrei Crișanul

În anul acesta, Biserica noastră s'a întărit prin hirotonia a doi arhierei noi. Unul este Prea Sfințitul *Titu*, vicarul arhiepiscopiei Bucureștilor, hirotonit cu multă strălucire, în catedraia Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei în ziua de Bunavestire, fiind de față multă lume alesă: I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu, d. *Al. Lapedatu*, fost ministru al Cultelor, Păr. *I. Lupaș*, ministrul sănătății, d-na Principesă *Alexandrina Cantacuzino*, d. *Stancu Brădișteanu*, d. *M. Berceanu*, d. *Popescu Tudor* și alții, serbare despre care noi am scris la vremea ei. N'am scris însă despre hirotonia celui de al doilea arhiereu ales anul acesta, Prea Sfințitul *Andrei Mager*, vicarul episcopiei ortodoxe a Orăzii-Mari, ci numai am dat faptul la știri în numărul trecut al acestei reviste. Adevărul este

că această hirotonie s'a și făcut mult mai târziu decât cea dela București, în ziua de 4 Iulie a. c., așa că abia acum i-a venit rândul să scrim și despre ea.

Prea Sfințitul Andrei Mager a fost dintru început preot celibatar, apoi acum doi ani a fost tuns în monahism de către Păr. Arhimandrit Mitrofor *Dionisie Simionescu* în Mănăstirea Sinaia, iar în eparhia sa i s'a dat treapta de protosinghel. Mai târziu, a fost ridicat la treapta de arhimandrit care se dă acum prin hotărârea Sfântului Sinod și din aceeași treaptă a fost ales arhiereu cu titlul de „Crișanul“.

Pentru hirotonia sa, au sosit în Oradea-Mare Prea Sfințiii Episcopi *Nicolae* dela Cluj și *Grigorie* dela Arad, pentruca, împreună cu episcopul locului, P. S. *Roman*, să păsească la hirotonia noului ales. P. S. *Grigorie* a venit însoțit și de P. C. Arhim. *Policarp Morușca*, starețul Mănăstirii *Hodoș-Bodrog* din eparhia Aradului.

Mai întâi, după rânduiala știută, s'a făcut slujba vecerniei, în seara zilei de 3 August, Sâmbătă, când, la sfârșitul slujbei, cel ales cădește toată biserica și se face chemarea lui către noua treaptă.

A doua zi, Duminică, Sf. Liturghie a fost săvârșită de către Prea Sf. Sa Episcopul *Roman*, împreună cu P. S. Episcopi *Nicolae* și *Grigorie*, încurajați de numeroși preoți din eparhia Orăzii. Corul era cârmuit de Profesorul *N. Fîru*.

La această slujbă s'a făcut hirotonia ca arhiereu a Părintelui Arhimandrit Andrei Mager, fiind de față toate organele stăpânirii din oraș și mulți credincioși care umpleau larga biserică.

La sfârșitul slujbei, după ce actul hirotoniei a fost îndeplinit, d. Dr. *Moise Enciu*, delegatul Ministeriului Cultelor, a citit decretul regal pentru întărirea celui hirotonit în noua sa treaptă ierarhică, iar P. S. Episcop *Roman* i-a înmănat toiagul vlădicesc, rostindu-și o cuvântare în care i-a arătat înălțimea nouăi slujiri și aducându-i urări să poată lucra cu roadă bogată în noua treaptă de care s'a învrednicit.

Noul arhiereu, luând cuvântul, a rostit o cuvântare însuflețită, cu multe multe mulțămiri către M. S. Regele și Sf. Sinod, care l-au așezat în această treaptă.

De aici, a urmat trecerea în Palatul Episcopal unde au venit toate căpeteniile stăpânirii politicești ostășești și bisericesti și au făcut urări noului vlădică. A urmat apoi un prânz bogat în curgerea căruia au rostit frumoase cuvântări P. S. Episcop *Roman*, noul arhiereu P. S. Andrei, episcopul romano-catolic *Bielik*, vicarul greco-catolic *Miculaș* și alții.

Noul vlădică e un bărbat tânăr, azi cel mai tânăr dintre toți vlădicii noștri, cu multă învățătură, călugăr cuvios, harnic, închinat întru totul treburilor sale bisericesti, profesor și decan al Academiei teologice din Oradea-Mare. În ființa sa, Biserica noastră și-a căpătat un înalt slujitor care lucrează tăcut și temeinic. Noi îi urăm spor, sănătate și mulți ani,

pentruca să poată duce la bun capăt multele sarcini care apasă asupra sa.

Intru mulți ani, Stăpâne!

Înalt oaspete bisericesc în Biserica noastră.

Înalt Prea Sf. S. Mitropolitul **Nicolae** dela Sibiu, ducându-se anul trecut în călătorie de închinare la Locurile Sfinte, a prins legături frumoase cu ierarhia Bisericii de acolo. În ziua de 20 Iulie a. c., a primit în Sibiu vizita Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului **Vasile** al *Ascalonului*, președintele tribunalului bisericesc al Sfintei Patriarhii a Ierusalimului.

Înaltul oaspete a sosit cu vaporul românesc „Dacia“, în ziua de 19 Iulie în Constanța. Acolo a fost primit de Păr. Arhim. Dr. *V. Stan* dela Sibiu, directorul Școlii Normale din acel oraș, de Păr. Profesor Dr. *Grigore Cristescu*, amândoi trimeși din partea Mitropolitului *Nicolae*, de Păr. Arhim. *Atanasie Dincă*, din partea Prea Sfințitului Episcop *Gherontie*.

În Sibiu, au sosit în ziua de 20 Iulie. Mitropolitul *Ascalonului* a fost primit în gară de I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, care i-a urat bună venire și și-a arătat către înaltul oaspete mulțămirea de a-l putea vedea în țara noastră. Mitropolitul *Vasile*, răspunzând, a spus că a ținut de datoria sa de a vizita pe I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, care a lăsat în Ierusalim o amintire neștersă. După aceea au mers la biserică Mitropoliei, unde au stat de față la slujba Sfintei Liturghii, iar apoi au trecut în Palatul Mitropoliei de peste drum, unde s'a făcut o primire mișcătoare noului oaspete.

Mitropolitul *Vasile* este acel care a însoțit pretutindenea pe Mitropolitul nostru *Nicolae* în călătoria sa prin Locurile Sfinte, iar acum a urmat îndemnul frățesc de a veni să vadă Țara noastră și să cerceze pe fratele în Hristos la însăși casa sa.

Pentru noi este o mare bucurie a vedea pe I. P. S. Mitropolit *Nicolae* că înoadă astfel de legături, pentrucă ele sunt tot ce poate fi mai plin de făgăduințe pentru viitorul Bisericii Ortodoxe. L-am auzit și anul trecut la Stockholm, când poftea pe arhiepiscopul *Dublinului* să vie să-l vadă la rezidența sa dela Sibiu. În felul acesta se înoadă firele care rodesc până departe, pentrucă oamenii se apropie unul de altul mai cu seamă prin legătura față către față. Din aceasta folosesc și așezămintele, pentrucă acestea sunt duse tot de oameni.

Înainte de toate, însă, suntem prea fericiți văzând că trecem iar la vechile împărțări cu ortodoxia Răsăritului. Iată marele folos al călătoriilor și iată ce peatră trainică a pus Mitropolitul *Nicolae* la temelie noii vieți bisericesti care se deschide în Biserica noastră după război și prin așezarea nouă pe care am dat-o lucrului nostru de acum înainte.

Mitropolitul *Ascalonului* a încheiat legături de apropiere cu mai mulți clerici de ai noștri. Noi am cuprins în paginile acestei reviste arătări despre scri-

sorile sale către Păr. A. C. Cozma din Bâlca, Putna. Fără îndoială că astfel de legături va mai fi având și cu alți închinători care au luat parte la călătoria de anul trecut la Ierusalim, sub cârmuirea Mitropolitului Nicolae.

Aceia a fost o faptă măreață, după o lungă toropeală în legăturile noastre cu ortodocșii. Ea dă ramuri acum și vom ajunge să vedem din ce în ce în mai mult ce va rodi pe viitor.

Ce va fi când însuși Patriarhul nostru se va duce la Ierusalim, în călătoria de care tot scriu ziarele!...

Lămuriri într'o discuțiune mai veche

Prea Cuvioase Părinte Scriban,

Imi comunicați, că o revistă catolică italiană,¹⁾ ocupându-se de raportul meu către Ministerul de Culte în chestia anchetei întreprinsă printre elevii seminarului „Veniamin“ din Iași, asupra vocației lor preoțești, raport publicat în „Biserica ortodoxă română“, comentează *in sens defavorabil*, faptul că în acel raport tipărit, se spune, că înainte de a-și da răspunsul lor, elevii au fost provocați, să-și facă „o sumară revizie de cunoștință“. Revista catolică amintită, ca și orice revistă din lume, are dreptul să fie cel puțin nedumerită de procederea, care în fața unei anchete de importanța celei în discuție, nu cere elevilor decât „o sumară revizie de conștiință“.

Nedumerirea ați manifestat-o și P. C. Voastră prin o notă, adausă în josul raportului și prin care întrebați... „pentru ce numai sumară?“

Evident, a fi cerut elevilor numai „o revizie sumară de conștiință“, când ei prin răspunsul ce li se cerea, trebuiau să exprime starea lor de spirit în toată intimitatea conștiinței lor, ar fi fost o eroare, fără exagerare, gravă!

Expresia deci nu-i la locul ei, aceasta se poate ușor deduce din cuprinsul raportului, în care se indică precauțiile luate, spre a face cu puțință o cât mai corectă și nestingherită manifestare a conștiinței elevilor în răspunsul lor.

Logic și firesc, aceste precauțiuni ca și timpul de meditare acordat elevilor înainte de a răspunde, nu se acordă de loc, cu recomandarea: „unei revizuirii sumare de conștiință.“

Cum se aplică atunci cuvântul „sumară“ din raportul tipărit?

Eu am dat raportul scris de mâna mea, ca să fie copiat la mașină. Dactilografatul, în loc de: „o revizuire serioasă de conștiință“, a scris „o revizuire sumară“ și așa copia a venit la „Biserica Ortodoxă“.

Acum scoateți cuvântul „sumară“ și-l înlocuiți cu „serioasă“ și apreciați, care se acordă cu contextul și care nu.

Eu însumi, citind articolul tipărit am rămas nemulțumit de eroarea aceasta și v'am și comunicat la București, care-i originea ei.

Fiindcă însă a venit vorba despre acest articol și de

nota P. C. Voastre, dați-mi voie, vă rog, să observ, că dacă în această notă ați avut dreptate, în celelalte două note, n'ați avut!

Așa, în una din ele, P. C. Voastre, prin tonul întrebunțat îmi făceați impresia, că vreți să-mi potoliți puțin entuziasmul meu naiv și tineresc, căne dădeam în cifre rezultatul anchetei.

Îmi și spuneți mi se pare cu cuvintele: „Nu vă încântați ușor, mai așteptați, căci elevii se schimbă....!“ Ca și cum toate rezervele făcute de mine în urmă, n'ar fi fost suficientă indicație, că eu nu privesc rezultatul cu un optimism juvenil!

Ca și cum n'aș fi întemeiat pe aceste rezerve ale mele, toate propunerile mele de îndreptare în organizarea seminariilor noastre.

În altă notă, care se referea la propunerea mea, că r organizarea seminariilor nu se poate concepe, pe baza mutilării programei de învățământ și a reducerii acestor școli la niște așezăminte, cu care să se învețe simpla practică a cultului, P. C. Voastre spuneți cu o siguranță senină; „Dar cine mai susține azi asemenea lucruri....!“

Nici aci n'aveți dreptate, fiindcă ignorați poate anumite intenții, care mijesc în multe suflete și că dacă nu-și fac apariția, aceasta se datorește numai unui sentiment de timiditate....!!

Dar, sunt și manifestări netede în această privință. scrise la lumina zilei, nu într'o revistă oarecare, ci în Revista generală a Invățământului: de d-l Stefan Ion, care este o cunoscută persoană în didactică și politică, și veți vedea atunci, că cererea mea, nu era neîntemeiată, și deci nota P. C. Voastre, putea lipsi.

Și'n sfârșit, să lichidăm în întregime, toate neînțelegerile — culturale evident — survenite.

Apreciind o lucrare, în Biserica Ortodoxă, găsiți prilejul, să vorbiți ceva și asupra conferinței ținută de mine, la ocazia serbărilor dela Iași.

Imi atribuiți cu acea ocazie, o tendință de raționalism extrem în gândirea mea teologică! Nicăiri nu greșiți mai mult ca acum! Eu am schițat în acea conferință, o problemă fundamentală a gândirii religioase și a filosofiei contemporane și anume: raportul dintre credință și rațiune, religie și filosofie.

Fără să fi putut da extenziunea cuvenită unei astfel de probleme vaste, i-am schițat numai soluțiunea, care este conformă, cu mintea, cu doctrina și tradiția necontestată a Bisericii. A zice că credința nu-i contra rațiunii, este a afirma că credința nu-i absurdă.

A afirma că credința nu-i absurdă deși-și păstrează nota ei caracteristică, misterul — este a afirma, că credința religioasă se poate integra în vastul câmp al culturii umane, și a înlătura din conștiinți, funestul complex dintre credință și știință, care pătează așa de urât o bună parte din cultura contemporană.

De altfel această preocupare, nu-i a mea; ea a mobilizat uneori mai mult alteori mai puțin; dar în mod constant, magisteriul Bisericii creștine. Dacă oricând, ea era necesară, azi când cultura omenească s'a eman-

1) Revista *Studion* din Roma. Am tradus și tipărit spusele ei în nr. pe Mai a. c. al acestei reviste. — Nota A. S.

cipat de influența religioasă, afirmarea raportului armonic dintre credință și rațiune, dintre filosofie și credință, este pentru credincioșii cu necesități critice o nevoie de viață și de moarte...!

Gândiți-vă la uriașa mișcare filosofică religioasă din apus! E vorba de Neotomismul, care nu-i altceva, decât justificarea cu armele critice moderne, a elementelor credinței religioase în fața minții omului, păstrându-i neatins misterul. Ce înalte perspective; pentru viața religioasă! Ce bine ar face Biserica noastră, dacă cu un ceas mai de vreme ar încuraja astfel de preocupări!?

Căci în definitiv curentul gândirii omenești de azi, va impune și celor mai recalitranti considerarea acestei laturi, care este esențială pentru religia omului cult!

Asta însă P. C. Părinte nu înseamnă raționalism în teologie...! ¹⁾

Raționalismul în teologie ar fi pretenția de a cerne prin sita minții tot misterul religios, și aceasta nu-i posibil și nici n'am afirmat eu, câtă vreme recunosc, că nota specifică a religiei este misterul. Inșă condițiile

1. Știu eu de care raționalism e vorba? Si. Voastră nu precizați unde am scris eu, ca să văd ce am spus și să pot răspunde. În nr. pe Oct. anul trecut, cel al Niceei, n'am spus nimic privitor la asta. Când voi găsi, am să-mi spun și eu cuvântul meu. În ce privește dezvoltările de aici despre raționalism, n'avem nimic împotriva. — Nota A. S.

generale ale credinții, formează ceea ce gânditori emcriți au considerat și numit „praeambula fidei“.

Din această poziție nu te poți mișca, fără să admiți, că misterul religios echivalează cu absurdul.

Sub această formă, credința nu numai că nu exclude rațiunea dar o reclamă imperios, sub pedeapsa de a deveni absurdă.

Dacă aceasta, P. C. Voastre, o numiți raționalism, eu primesc calificarea direcției mele de gândire care e și aceea a Bisericii, dacă însă sub raționalism înțegeți, pretenția minții de a dizolva „misterul religios“ la lumina rațiunii, atunci nu-i aceasta gândirea mea, pentru că nu-i conformă cu logica, cu bunul simț și cu doctrina Bisericii.

Acest fel de raționalism, a apărut în Protestantism, ca rezultat al spiritului de harță doctrinală inaugurat de subiectivismul reformei.

Vă rog, fiți buni, și dați aceste rânduri să se publice în Biserica Ortodoxă. Eu socot, că am drept să răspund, obiectiv și civilizată, unor obiecțiuni care mi s'au făcut obiectiv și civilizată.

Cu cele mai afectuoase salutări al P. C. Voastre

Pr. VALERIU IORDĂCHESCU

Profesor

A. S.

EXTERNĂ

A murit Abatele Portal.

Oare cetitorii noștri au să se mire cetind numele Abatelui *Portal*, întrebându-se cine o mai fi și acesta? Până acum noi numai cât am pomenit despre el, în legătură cu năzuințele anglicanilor de a se uni cu alte ramuri creștinești. Abatele Portal era unul din cei ce luau parte la discuțiunile dela Malines, orașul de locuință al răposatului Cardinal Mercier, în palatul căruia se făceau discuțiunile despre chipul unei uniri dintre Biserica Romei și anglicani. Numele care se pomeneau aci erau, din partea catolicilor, al Abatelui Portal, iar din partea anglicanilor, al Lordului *Halifax*. În acelaș an însă, au trecut către Domnul și Cardinalul Mercier, care era gazda acestor discuțiuni, și Abatele Portal. Poate se vor depăna ele și de acum înainte, dar oicum, s'au dus doi din bărbații care erau temeiurile acestor discuțiuni.

Cititorii vor înțelege mai bine cine a fost Abatele Portal, luând aminte la cele ce scrie în această privință ziarul bisericesc anglican *The Church Times* din Londra (25 Iunie a. c.), ale cărui cuvinte le dăm la vale în întregime:

Cu adâncă părere-de-rău, luăm cunoștință de moartea întâmplată Sâmbăta trecută la Paris, în vârstă de 72 de ani a Abatelui Portal. Prin moartea sa, Biserica Angliei e păgubită, fiindcă perde un prieten înțeleghător și simpatie, care a lucrat mai mult de 30 de ani, pentru chestinnea unirii. El era un călugăr lazarist, ținând de Societatea „Saint Vincent de Paul“ și, pe cât se pot urmări cauzele omenești, dacă el în anii care au urmat, s'a apucat

de studii adânci și de o muncă răbdătoare privitoare la Biserica anglicană, a fost din pricina unei întâlniri pe care a avut-o la Madeira eu Lordul Halifax, în iarna anului 1889—90. Prietenia care a început atunci avea să aibă o mare înrăurire asupra vieții amânduror acestor oameni. Lordul Halifax, care era prea turburat ca să spuie mai mult, când a acordat un interview *Mercurea* trecută unui reprezentant al lui *The Church Times*, spunea că răposatul abate era cel mai sump prieten al său, că fiecare avea încredere desăvâșită în cellalt și că moartea lui a fost o lovitură mai mare decât a Cardinalului Mercier, fiindcă niciunul nu cunoștea așa de adânc pozițiunea anglicană.

În vremea când el a cunoscut pe Lordul Halifax, Abatele știa puțin din istoria Bisericii anglicane, dar a ajuns să se intereseze de ea foarte mult, în urma celor ce a aflat dela noul său prieten. În 1890, sub pseudonimul de *Dalbus*, a publicat o cărticică despre hirotoniile anglicane care a stârnit o frământare în taberile religioase din Franca și Roma. Ca urmare, el a fost chemat cu poruncă la Roma, să-și aștearnă vederile sale în fața Papii. După aceea el a venit în Anglia, unde a încercat nu cu multă izbândă, să intereseze pe Arhiepiscopul Benson în vederile sale privitoare la unire.

Prin râvna și energia sa, el a înființat prețioasa, dar de scurtă viață *Revue Anglo-Romaine*, un ziar săptămânal care a durat numai un an, dar care a avut între scriitorii săi bărbați ca Gasparri, Duchesne, Fr. Puller și Canonicele Lacey și deci nu te poți lipsi de el când e vorba să cercetezi controversa hirotoniilor anglicane. El de, asemenea, a putut îndupleca pe mai multe căpetenii din biserică

Anglicană să viziteze Roma, între aceștia pe Canonicul Lacay, pe vremea când Leon XIII a numit o comisiune care să cerceteze pretențiunile anglicane. Nenorocita rostire protivnică despre hirotoniile anglicane¹⁾ n'a avut de loc urmarea pe care urzitorii ei o așteptau. Ea a prăbușit silințele lui Portal pentru o înțelegere mai bună între Anglia și Roma, dar niciodată n'a înăbușit ardoarea lui, nici nu i-a stins credința că au să vie zile mai bune. Cu dârzenie de neînfrânt, el s'a ținut de încredințarea că cel din urmă cuvânt în această materie n'a fost încă rostit.

Ani și ani însă după aceea, date fiind împrejurările, el n'a putut face decât puțin lucru în această materie. Politica Vaticanului îngreua mult lucrul care era atât de strâns legat de inima sa. Cu toate acestea el și-a păstrat ne oprită cea mai strânsă legătură cu clericii Bisericii Anglicane, ba încă o vie prietenie cu mulți dintre ei. A venit în Anglia de multe ori. Putea fi găsit la adunări ale preoților anglicani ca cea dela Hickleton, unde adâncea sa nemulțămire față de ținuta luată de Roma către Biserica Anglicană a rămas neuitată.

Au trecut ani și nu s'a putut face decât prea puțin lucru care să rămâie. Cu toate acestea se păstra cu grijă un simț de prietenie. Apoi au venit faptele dela Malines. Prin mișcarea urzită de Cardinalul Mercier, zările s'au luminat. Abatele s'a bucurat pentru duhul schimbat și împăciuitor, desfășurat aeam din laturea romană, și pentru dorința cu nădejdi de o mai bună înțelegere între cele două Biserici despărțite. Una din cele din urma scrisori pe care le-a scris el a eșit la lumină pe paginile *Irenikon*-ului, revista franceză închinată intereselor unirii. Astfel el a păstrat statornic, până la sfârșit nădejdiile oă unirea se va face.

Cele din urmă zile ale lui.

Acum vreo două luni, Abatele Portal s'a îmbolnăvit greu și a fost nevoit să stea în pat mai multe săptămâni. S'a făcut mai bine și a fost în stare să se apuce iar de lucru, fiind prins mai cu seamă de treburile cu pregătirea Conferenței dela Malines, care avea să se înceapă din nou astăzi. Joia trecută, Abatele iar a fost nevoit să stea în pat. A suferit puțin, și pe cât se părea, nimenea nu-și putea închipui că sfârșitul lui e atât de aproape. Sâmbătă la 10 1/2 seara, a făcut o încercare să se scoale și acela a fost sfârșitul.

El a scris Lordului Halifax în vremea boalei sale: „Trebuie să ne folosim cât mai mult de anii care ne mai rămân ca să ne bucurăm de plăcerea unei prietenii, care a fost întrebuițată în munca pentru binele Bisericii și a fost sporită și întărită prin ținta căreia era închinată și pentru care noi ne-am străduit în mijlocul greutăților de tot felul“.

Una din cele din urmă silințe ale Abatelui a fost de a cere Vineri prietenului său M. Martel, să trimeată Lor-

dului Halifax o scrisoare cu privire la chestiunea care le era atât de scumpă amândurora. Cel din urmă lucru pe care l-a citit au fost corecturile unui articol al lui Martel despre Lordul Halifax, care trebuia să iasă în *Revue des Jeunes*. Astfel se poate spune că cele din urmă gânduri ale Abatelui Portal au fost îndreptate spre Anglia și spre unirea pentru care el se străduise atât de mult.

Omagiile presei din Paris.

Toate ziarile mai însemnate din Paris au scris dări-de-seamă cu multe laude despre munca Abatelui Portal, iar d. Goyau, membru al Academiei Franceze a luat parte și la slujba înmormântării.

La Croix, ziarul catolic din Paris, spune:

„In ciuda celor 72 de ani ai săi, învățatul lazarist a rămas tânăr la chip și purtări și, mai pre sus de toate, tânăr cu inima și cu idealurile. Neplăcerile de neînălțurat, care au venit peste el dela 1893, în dorința lui de a aduce din nou Biserica Anglicană la împărtășire cu Papalitatea, n'au slăbit de loc însuflețirea lui sau optimismul său aproape supra-natural. Urmând lozincei din satul său: *adversis duro*, el a rămas totdeauna încrezător în viitor și senin. In aceste zile din urmă, i-a venit bucurie prin împlinirea nădejdlor lui în conversațiunile dela Malines și când a auzit pe Suveranul Pontifice că și îndreaptă glasul către frații despărțiți.

Uneori s'a crezut că în această dorință de a împăca Anglia cu Biserica Romei, abatele Portal lua prea ușor greutățile care stăteau în cale și nu cântărea destul de bine greutățile problemei dogmatice. După cum el a deslușit în mai multe prilejuri, silința lui îi era de a aduce pe anglicani și catolici în atingere personală, de pildă, în chestiunea hirotoniilor anglicane. Căci el era încredințat că, îndărătul împotrivirii dogmatice (autoritatea Papii), era o nepricepere psihologică, mult mai serioasă și reală. „Tinerilor, care vă aflați la începutul vieții voastre, fiți încrezători în venirea unei vremi care va vedea lucruri mari în lumea religioasă.“ Cu aceste cuvinte, abatele Portal a isprăvit în Noemvrie trecut un curs către studenții universității catolice din Louvain. Cași Cardinalul dela Malines, venerabilul preot acum mort era râvnitor de a scăpa tinerimea catolică de simțirile stiicioase care caracterizează pe cei cuceriți și, mai pre sus de toate, de a o învăța să îplinească fapta statornică și triumfătoare a Sfântului Duh în Biserica Romei.“

D. Martel scrie: „Suntem foarte triști și rugăm pe cititorii lui *The Church Times* să facă rugăciuni împreună cu noi ca lucrarea dusă înainte așa de măreț de abatele Portal să nu se oprească și ea în Franța, în Belgia și în Anglia și în toate țările creștine să se ridice apostoli pentru unirea Bisericilor.“

Odihnească în pace!

Săptămâna viitoare nădăjduim să tipărim o închinare către Abatele Portal de Lordul Halifax.

Tradus de
Arhim. SCRIBAN

1. Enciclica Papii Leon XIII împotriva hirotoniilor anglicane. Vezi despre ea mai pe larg în ce tipărește acum în această revistă și în nr. trecute, Arhim. F. Jocu, ca traducere din scrierea Mitropolitului Atenei despre acele hirotonii. — Nota Arhim. Scriban.

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Buletinul Episcopiei Hușilor, Aprilie 1926.

Avem pus de o parte numărul acesta al revistei eparhiale dela Huși, pentru că cuprinde o chestiune scumpă nouă. Iată de ce e vorba:

Istoria bisericească pe care am învățat-o noi nu cuprinde un mare capitol, pe care suntem foarte doritori a-l cunoaște. Nu cuprinde biografiile multor bărbați, care au avut oarecare activitate în biserica noastră, au scris câte ceva, n'au trecut muți prin această viață. Dar când te întrebi de ei: Cine au fost aceștia? când au trăit, ce slujbe au avut? pe unde au lucrat? ce au mai scris? — nimenea nu este care să-ți răspundă. Și aceasta când? Tocmai în vremea când avem o mulțime de preoți istorici. Căci ceiace avem azi mai mulți între preoții noștri sunt istoricii șipoetii. Noi ne bucurăm și de una și de alta și, cum se vede, tipărim aici fel de fel de lucruri istorice și poetice ale preoților noștri. Și am vrea să tipărim și mai multe.

În istoria bisericească, ni se înfățișează mai mult chipurile de ierarhi sau de mari învățați și Bisericii. Dar Biserica a mai avut bărbați care nu s'au suit până în ierarhia cărmuitoare: arhimandriți, protosingheli, ieromonahi, preoți de mir, apoi boieri care au scris în ramura bisericească, au făcut cărți de slujbă, precum acatiste la cutare sfânt, unii cărți de predică, alții însemnări despre călătorii, dar cine este să-ți spuie despre ei?

Cartea răposatului *Nicolae Dobrescu*, despre Biserica românească în veacul 19 nu cuprinde aceste capitole. Nu-mi spune nimic nici despre *Anania Melega*, care a lăsat vreo 5 scrieri¹⁾; nici despre *Agatanghel Guțu*, preot de oștire, care a lăsat o carte de predică; nici despre *Nichifor Iliescu Sprinceană*, care, de asemenea, are o cărticică cu slove vechi¹⁾ cuvântare rostită în Huși, la 24 Sept. 1861, la o serbare de seminar la Huși, și așa mulți ca aceștia.

Eu de mult am spus lucrul acesta și specialistului nostru de istorie, Părintelui *Dr. Nicolae Popescu*, și aștept se vad cândva eșind studiul acesta. Dar revista dela Huși mă stârnește să-l spun și altora, mai cu seamă că e revistă dintr'un ținut cu doi istorici: unul este însuși Prea Sf. Episcop *Iacov*, iar altul este Păr. *Ursăcescu*, care lucrează tot mai viu la acea revistă, a tipărit studii însemnate și la noi și avem încă studii de ale sale de publicat, din care unul, mai lung, va eși în nr. pe Septembrie.

În nr. pe Aprilie al numitei reviste, găsesc un articol cu titlul *Arhiereul Policarp Popescu Bârlădeanu*. Dă încă și chipul răposatului arhiereu, care a trăit între 1831-1876. L-am citit cu multă sete, fiindcă știam de numele acestui arhiereu, îmi povestea odată mai

multe despre el răposatul Gh. Vântu din Huși, dar nu aveam date mai amănunțite. Intră tocmai în categoria celor care au făcut și ei ceva în viața aceasta, fără a fi fost episcopi sau mitropoliți sau fără a fi făcut să se vorbească prea mult de ei, dar totuși au însemnat ceva pe vremea lor și nu merită uitați. Știam că în revista *Biserica Ortodoxă* seria veche, se vorbea puțin despre el.

Din pricina aceasta, întâlnind pe Prea Sf. Sa Episcopul *Iacov*, mi-am arătat mulțămirea pentru un astfel de articol și i-am cerut chipul răposatului arhiereu, ca să putem scrie și noi de el aici și să-l aducem la cunoștința tuturor cititorilor bisericești din Țara românească.

Articolul este scris de însuși Prea Sfințitul *Iacov* și-l lăsăm să urmeze aici în întregime, pentru că și alții să guste plăcerea pe care am simțit-o noi și să se alature de mine spre a cere să ni se scrie despre bărbații aceia, care au lăsat pe urma lor fapte care trebuiesc pomenite, dar de care nu ne-a scris nimenea până acum.

Arhiereul *Policarp* a murit Luni, 8 Octombrie 1876 și s'a înmormântat a treia zi Mercuri, 10 Octombrie în biserica Sf. *Neculai* din Huși.

Din cuvântarea, de atunci, a panigiristului său, *Arhimandritul Inocențiu Moisiu*, dăm următoarele note biografice. Iată ce ne spune: «Ca cel ce am avut onoarea a fi pururea coleg cu răposatul și în școală, și în profesorat, și în societate, și în Biserică, îl cunosc, pot a zice, cu deplinătate. De aceia vă rog să-mi permiteți a vă spune mai înainte de toate că viața sa a fost pururea o jertfă pentru adevăr și pentru bine. Prea sfințitul *Policarp* este fiu de preot, născut (în comuna *Gădinți*, jud. *Romanului*) la anul 1831, prin urmare în etate numai de 45 ani. La 1848 a intrat ca student în Seminarul Central din mănăstirea *Socola*; la 1855 fu numit profesor la seminarul ce se înflăcăra atunci în mănăstirea *Neamțului*. La 1858 fu permuatat iarăși ca profesor și inspector la Seminarul din *Roman*. La 1861 fu transferat iarăși ca inspector și profesor la Seminarul de aici, din *Huși*. La 1873, Noembrie 11, fu hirotonosit arhiereu cu fiulul orașului *Bârlad*; și alaltăeri, Luni, la ora 12 din zi a trecut din această viață.

Ca tânăr școlar se distingea dintre toți colegii săi prin seriozitate și o silință exemplară la studiu. Ca profesor, se putea considera un model de metodă, practic, exact și pururea inspirând autoritate, demnitate și moralitate. Ca preot al altarului și ca Arhiereu, exprima totdeauna cucernicia și religiozitatea din convingiune. Ca membru al Sf. Sinod, s'a distins dintre mulți părinți arhieriei prin știință, pricepere și iubirea de osteneală în profitul și pentru buna organizare a bisericii...

1. A avut un urmaș, pe care l-am cunoscut, *Colonelul Melega* (nu-și mai zicea *Melega* cu *g*). mori în anii de după război.
2. *Știința și cultura preotului român*. Iași 1861, 72 de pagini.

Considerat ca om și amic, nimeni n'are a se tângui asupra Prea Sfințitului Policarp, nici pentru lipsa de onestitate sau de sinceritate, nici pentru vre-un rău ce ar fi făcut cuiva cu știință și voință.

Ca cetățean în mijlocul nostru, n'a fost lipsit niciodată de adevăratul interes pentru binele public și prosperitatea Patriei. Ca om cu legături de înrudire, s'a interesat de familia sa din toate puștele de privire, înflorind-o prin procurare de instrucțiune și educațiune serioasă mai multor nepoți ai Prea Sfinției Sale, dintre care vom cita pe stimabilul nostru amic, onestul avocat și demnul cetățean, d. Constantin Machedon, care cu multă durere și recunoștință a venit, împreună cu demna sa soție, să se unească cu noi la regretabila petrecere ce facem corpului răposatului, și la rugăciunile ce exprimăm din suflete și inimi pentru nemurirea și veșnica sa fericire. Voiu tăcea de frumoasa dispozițiune ce a făcut cu puțina sa avere în profitul surorilor, fraților și nepoților săi, pentru că asupra acestui punct Sf. Evanghelie ni ordonă să facem bine fără ca stânga să știe ce face dreapta. Dar ca exemplu demn de imitat voiu spune în auzul d-voastră al tuturor că Biserica Sf. Ierarh Neculai, unde Prea Sfinția Sa, a servit, căpăta un dar scump de 300 galbeni, pentru vestminte, cărți și alte îmbunătățiri necesare; și bibliotecii seminarului venerabilului răposat a lăsat toate cărțile ce erau proprietate a sa». (Biserica Ortodoxă Română, anul III, 1876-77, Nr. 1. pag. 45-46).

Arhiereul Policarp, până în anul 1872, a fost profesor de limbă Elină la Seminarul din Huși; dela acea dată însă, desființându-se catedra de Elină, a trecut ca profesor de Morala creștină la clasa III și de Pastorală și Liturgică la clasa IV. Prea Sf. Sa a scris și o carte didactică, intitulată: «Istoria Sacră a Vechiului și a Noului Așezământ, dupre Biblie și mai mulți autori distinși, cu deosebire dupre P. Rompote (grec) de Arhimandritul Policarp Popescu, profesor de limba Elenică la Seminariul din Huși». Tipărită la Roman, la Imprimeria Gheorghe Z. Sandu. 1871.

Mi-a fost și mie profesor, în cl. III (1874-75) și IV (1874-76) seminarială, de Morală, Pastorală și Liturgică, cum și ca director în tot timpul cât am învățat în Seminarul din Huși (1872-1876).

Bietul Vlădică nu era sănătos, ba în timpul din urmă, cu începere de pe la Aprilie și până la Iunie, la examene, n'a mai putut veni la clas. Suferea de atac la plămâni. În timpul arătat de mine, care eram pedagog, mă însărcina, la fiecare oră, să țin clasă cu colegii mei de cl. IV, cum și cu elevii de cl. III, întrucât acum se făcea repetiția materiilor. Tezele și examenele la obiectele P. S. S. li-am dat cu părintele Meletie Orzescu, șeful pedagog. În luna Iulie din acea vară, a stat la o stână până în primele zile ale lui August.

Nu pot uita ținuta și curățenia hainelor și a potcapului, cu care venea în clas, altele de cât acele cu care stă în casă sau umblă pe afară, cum și expu-

nerea lecțiunii și a tactului pedagogic de care era înzestrat.

Apoi P. S. S. este acela care m'a îndemnat și recomandat frumos la Minister pentru a urma tot bursier și în cursul superior la Seminarul Socola.

Nu voiu putea uita, deasemenea, niciodată ora 5, din ziua de 15 August 1876, când, luându-mi Atestatul din mâinile P. S. Policarp, și mulțămindu-i pentru învățăturile primite în seminar și în deosebi pentru lecțiunile de Morală, Pastorală și Liturgică și de poveștile nelncetate date de P. S. Sa, — am primit atunci noui sfaturi și noui îndemnuri, sfârșind: „poartă-te cum te-ai purtat... Să te porți cum te-ai purtat“. Apoi mi-a înmănat o scrisoare de o aleasă recomandare, în plic deschis, către Prea Cuviosul Arhimandrit Ieronim Buțureanu, Directorul Seminarului Socola, cu care recomandare am și plecat a doua zi, 16 August la Iași, primit fiind părintește de Prea Cuviosul Ieronim.

În Octombrie, cum am spus mai sus, P. S. Policarp a murit. Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii în împărăția Sa!

+ IACOV

Moise N. Pacu, CUVÂNTĂRI diverse, cu conținut religios-moral, didactic și social-național. Galați 1925 Volum de aproape 300 de pag., în formatul cărților de școală. Prețul 50 de lei.

Deschizând acest volum, mai mult decât despre carte, trebuie să vorbești despre om. Căci într'însa ai munca de profesor, de cuvântător, de scriitor, de parlamentar a vrednicului de toată cinstirea noastră profesorul pensionar și avocat *M. N. Pacu* din Galați. De mai mult de 50 de ani, această muncă a sa merge înainte verde și voioasă, ca și în anii tinereții. Fără îndoială că numai dintr'un suflet idealist ca al său și din pornirea sa de bărbat închinat binelui, se poate revărsa atâta sprinteneală și neastâmpăr care se, pune în slujba societății, fără a fi oprită de nimic. Căci și după ce cartea a eșit de sub tipar, d. Pacu nu s'a rânduie la odihnă, ci neîncetat citim articolele sale în ziarul *Galații-Noi*, găsind totdeauna destule chestiuni despre care face să se vorbească unei societăți moleșite și înfățișându-le cu destulă viață, ca să se poată citi cu interes. Va trebui să trecem noi odată cu ochii peste toate acestea și să scriem despre ele ceva cetitorilor noștri.

În volumul pomenit mai sus, găsim o sumă de cuvântări ținute de d. Pacu în lunga sa cale de slujitor al binelui obștesc, începând cu cuvântarea de la 29 Iunie 1874, la sărbătoarea împărțirii premiilor școlarelor în Ismail. Iată că d. Pacu este unul din fericiții care au apucat vremea să vadă că Românii s'au întors din nou în ținuturile din care au fost scoși în 1878. D. Pacu, care se trage din Basarabia, a fost mai întâi profesor acolo și, din orașul basarabean de pe malul Dunării, Ismailul, ne dă cel dintâi rod al cuvântărilor sale. După ce Rușii ne-au răpit Basarabia, D. Pacu a

fost profesor numai în Galați, și a avut bucuria de a se întoarce la Ismail, cu prilejul deschiderii seminariului de acolo. Fără îndoială, rar se poate întâmpla cuiva o asemenea fericire, și d. Pacu a avut-o. A văzut din nou școala în care și-a început lucrul și a putut vorbi la o serbare, ca și la 1874.

Deci când deschidem volumul și dăm peste lucruri duioase din vremuri trecute, care acum se îmbină atât de fericit cu cele de acum, simțim în această carte sufletul vieții de atunci, care nu s'a stins. D. Pacu ne poartă de acolo înainte dealungul bogatei sale lucrări, în care neîncetat îl vedem purtând neabătut și credincios steagul virtuții și al culturii.

Prin aceasta, o astfel de carte este un document din silințele spre cultură a celor mai buni dintre noi în jumătatea de veac trecută. Ai aci o bucată de istorie din ținutul în care d. Pacu și-a cheltuit cea mai mare parte din vrednicia sa viață, adică din orașul Galați. Vezi perândându-ți-se pe dinaintea ochilor chipuri trecute, de care ți se înduioșează inima când mai afli viața care s'a dus.

D. Iorga a scris odată o carte cu numele *Oameni care au fost*. Așa s'ar putea numi pentru Galați această carte a d-lui Pacu, pentru că întâlnești aci multe chipuri de odinioară ale gălățenilor.

Aci mai afli și o parte din viața de cultură a orașului Galați, prin mai multe conferințe ținute de d. Pacu mai de mult sau mai încoace. Mai găsești cuvântări ținute de d-nea sa ca deputat sau ca senator, deci iarăși o parte din munca unui strălucit cetățean al Galațului pentru țara sa.

În toate acestea, întâlnești neîncetat simțul viu al autorului pentru viața de cuviință, de vrednicie, de hărnicie. Un crez moral, ale cărui flăcări nu se domolesc o clipă, e partea d-lui Pacu. O încredințare religioasă adânc înrădăcinată, care-și găsește manifestarea ei în tot ce e vrednic și frumos, este felul de a fi al autorului. Ma pre sus de toate, el e un moralist al vieții noastre. Această trăsătură a firii sale o vei găsi pretutindenea. De aci, un simț de rânduială în toate, un dor de a o vedea la toți, o năzuință de a o propovedui, încât l-am putea numi pe d. Pacu un adevărat apostol al vieții rânduite, cuviincioase, inimoase și trăite cinstit.

Citirea unei asemenea cărți face bine sufletului. Deși este mai mult cartea unui ținut, a Dunării-de-Jos, totuși e o podoabă pentru acel ținut și se poate citi cu folos oriunde. Dar pentru gălățeni mai cu seamă și pentru cei din ținutul Covurluiului, această carte ar trebui să, fie ca o cronică din trecutul său apropiat. E aci o parte din viața sa, pe lângă alte părți, de o ținută mai largă, legate nu numai de ținutul unde au fost rostite. Așa e conferința *Despre lux*, ținută de mult în Galați și pe care o găsim și aci. E o cetire întăritoare și folositoare oriunde.

În această carte, avem munca d-lui Pacu din partea mai de amănunt a scrisului său, pentru că, afară de aceasta, d-nea sa are volume multe și mari, cum e *Cartea Județului Covurlui* sau cărțile sale pentru în-

vățatura în școale. Mai ușor însă se citesc acestea mai de aproape îl cunoști pe om în cele mărunte, văzând străduința sa an cu an, pe care a strâns-o în volumul acesta.

Noi ne facem o datorie de a pomeni cititorilor noștri despre acest volum al d-lui Pacu. Căci domnia sa, afară de temeiturile înșirate până aci pentru arăta meritele cărții, mai trebuie știut că e unul din ai noștri. Seminarist după învățatura sa dela început, profesor de seminar în Galați, n'a încetat niciodată de a fi omul Bisericii și a-și mărturisi via sa credință religioasă, în ciuda batjocoritorilor care întâmpină cu zeflemele avânturile cele mai trainice ale inimii. Când spunem acestea, ne gândim la săgeți aruncate pe vremuri în parlament împotriva sa, batjocorind tocmai râvna sa de a se mărturisi ca bărbat de adâncă credință religioasă. Tocmai pentru aceasta trebuie să-i fim recunoscători și să prețuim mai mult lucrarea sa și să nu trecem nepăsători pe lângă 50 de ani de viață vrednică cheltuită în folosul mai cu seamă al Bisericii. Preoții, cu deosebire cei din eparhia Dunării-de-Jos, trebuie să-și facă o datorie din a cinsti această muncă, cheltuită în acea eparhie, mare parte din ea în școala eparhiei sau în calitate de profesor al eparhiei.

Spunând acestea, poate aducem d-lui Pacu o ușoară alinare pentru puțina prețuire a sa tocmai din partea preoților, când, acum vreo 2 ani, a fost tratat crud în ziarul *Galații-Noi*. Noi n'am împărtășit învinuirile care i s'au adus, că ar batjocori preoțimea prin articolele la ziar, pentru că tocmai d. Pacu nu poate fi omul acesta. Din simțul său cald însă pentru buna rânduială în toate și în Biserică, d. Pacu arată lucrurile pe care crede că ar trebui să le vedem altfel, cu dor de mai bine și de îndreptare, nu de scădere și defăimare. Am voit să scriem și noi atunci, luând partea sa, numai scurtimea vremii nu ne-a îngăduit. Dar n'am uitat jignirea care i s'a adus atuncea, de altfel de preoți vrednici și prețuiți de noi, care însă au luat lucrurile greșit. Acum, vorbind despre cartea d-lui Pacu și despre vrednicia întregii sale vieți ca apostol al moralității, socotim de datoria noastră să pomenim de aceasta și să ne arătăm părerea de rău că foștii școlari ai d-lui Pacu în seminariul din Galați n'au ridicat atunci cuvânt pentru neuitatul și vrednicul lor profesor, care a lăsat numai urme curate în sufletele lor.

Viața Nouă. — ziarul săptămânal, care iese în *Caransebeș*, numerele din 25 Martie și 3 Iunie 1926.

Multe ziare de peste munți, mai cu seamă nu marile ziare, ci cele din orașele mai lăturașe, chiar dacă sunt ziare politice, au însă o parte care urmăresc viața bisericească sau dau învățături pentru suflet. Dintre acestea este și *Viața Nouă*, care, deși ziar politic, cu toate acestea în fiecare număr are și bucăți despre învățăturile Bisericii sau bucăți de literatură.

În nr. dela 25 Martie, găsim un art. cu titlul *Duminica Stălpărilor*, în care ni se dau învățături și lămuriri în legătură cu ziua sărbătorii aceleia și cu evan-

ghelia ei. Desfășurarea cugetărilor e cuprinsă în lămuriri ușoare, care ar fi și mai bune, dacă ar avea o limbă mai românească. Căci doar ele sunt plănuite a fi citite de marea mulțime a norodului și ce-o să înțeleagă acesta când o citi despre *momentul oportun* și de *inzistau* și de *nu mai există niciun moment* și de *executarea acestui decis*? Oare aceste vechi latinisme, cu care sunt deprinși ardelenii, ca noi cu frantizismele, nu mai pot peri odată și să citești o bucată cu învățături bisericești în care să nu te mai poticnești de astfel de vorbe neînțelese în popor?!

În acelaș număr, citim tânguirea ziarului că la 20 Martie s'a slujit un parastas pentru împlinirea a 3 ani dela moartea Protopresviterului *Gheorghe Popovici* și că, la această slujire pioasă, n'au luat parte decât numai membrii familiei și niciun reprezentant al bisericii sau ai Institutului Teologic la care răposatul a slujit aproape o jumătate de veac. Ziarul spune: „acest neîntrecut cântăreț al eparhiei noastre, care-și are meritele sale nevestețite în ce privește cântarea bisericească, merită să i se pomenească numele din generație în generație“. Făgăduiește că va mai scrie despre felul cum noi cinstim amintirea marilor bărbați ai Bisericii și neamului.

Suntem de aceeași părere cu redacțiunea. Acesta e un vechiu păcat al nostru, Nu numai cu răposatul protoprestiver suntem așa, ci cu toți. Am slujit și eu multe parastase, precum pentru Generalul *Praporgescu*, mort în război, pentru *Gheorghe Coșbuc*, dar e tot așa. Nu vine mai nimenea, afară de cei din familie sau prea puțini alții. Nu este aceasta tânguirea care se face și cu privire la *Eminescu*? Numai anul acesta a fost ceva deosebit, după cum au arătat ziarele. Asemenea e și cu pomenirea lui *Mihai-Viteazul*, la biserica *Mihai-Vodă* din București. An după an, o bucată de vreme, ducându-mă acolo ca reprezentant al Ligii Culturale (înainte de război), vedeam că nu era mai nimenea. După război a fost ceva mai bine, fiind proaspete amintirile războiului, dar iar a început a slăbi și încă tare.

În acelaș număr, se citesc cuvinte frumoase despre fapta Patriarhului nostru, prin cuvântarea sa dela Senat, privitoare la jaful cu pădurile noastre, despre care au scris ziarele la vreme și de care am scris și noi aici. Ziarul spune că chestiunea cu pădurile din Ardeal e la fel și în Banat și numește cuvântul Patriarhului „unul din cele mai puternice discursuri ce le-a ținut vreodată“. „Dureră Sanctității Sale e împărțită și de noi, Bănățenii, care asemenea vedem cum ni se topesc munții și pentru care în zadar a cerut crutare cu atâta competență și profesorul Dr. Alexandru Borza dela Universitatea din Cluj, într'o conferință a sa ținută aici, la noi, acum câteva luni“.

În nr. dela 3 Iunie, citim un art. despre *Demnitatea națională*, scris de Păr. Protopop *Dr. Ștefan Cioroiannu*, redactorul nostru, care însă de mult n'a mai scris la noi, și altul despre cuvintele *Veniți după mine*, din evanghelia Duminicii a doua după Rusalii.

Se vorbește despre apostolii aleși de Domnul, că au fost săraci și fără învățătură, tocmai pentru a se vedea că ei au lucrat și au izbândit nu cu întăriri omenști, ci numai dela Dumnezeu. Se spune că trebuie să cugetăm la cuvintele *Veniți după mine* și să le urmăm și că vremea de acum este un prilej prea bun de a ne aduce aminte de ele, pentru că ea este încunjurată de multe ispite, iar Sf. Pavel ne-a spus „Rescumpărați vremea, că zilele rele sunt“.

Art. acesta e cu un grai mai românesc decât cel trecut și de aceia se citește mai ușor. E iscălit *P. B.*, pe când cellalt era al Profesorului *F. Pop*.

Scrisul preoților. — Ne pare rău de multe ori că, în mulțimea materialului de scris care se îngrămădește aici, nu putem cuprinde tot ce lucrează preoții noștri. Insemnăm și noi ce lucrează în cele bisericești. Dar ei mai lucrează și în alte ramuri. Îi găsești în cooperatie, în albinărit, dai peste reviste care vorbesc despre ei sau în care scriu ei, dar nu poți cuprinde tot ce scriu pe acolo. Nu poți cuprinde ce scriu ei nici măcar în cele bisericești. Din Fevruarie anul acesta, se tipărește în Huși o revistă, cu numele *Răzeșul*. E foarte bine tipărită și în fiecare număr găsești articole ale preoților: *I. Negoită*, Huși; *Gh. V. Șușnea*; *Anton Popescu*; *N. Donos*, Huși; Arhimandritul *Chesarie Păunescu*, Huși. Dar numele Părintelui *C. Gh. Vartolomei* din Putna pe unde nu-l întâlnești! Și în materie bisericească și în gospodărească, deseori îl vezi scriind în felurite reviste. Păr. *Petre Chiricuță*, care a scris luna trecută și în aceasta în *Cuvântul* despre creștinismul d-lui *A. C. Cuza*, scrie și în alte chestiuni. În *Adevărul* dela 20 Martie a. c., a scris despre *Surugiul lui Vodă*, adică despre *Ion Dincă*, fostul surugiu al lui *Cuza Vodă* și a altor doi domnitori și care a murit în în sărăcie și părăsire la vârsta de 127 de ani anul acesta în București. Scriitorii au aflat de moartea acestuia și, ca scriitorii, au înflorit-o cu podoabe și frumuseți pe care nu le-a avut. Iar Păr. *Chiricuță*, care a fost martor cum fostul surugiu și-a petrecut cele din urmă zile și a fost preotul care l-a dus la groapă, a văzut că una este a scrie din boldul poeziei și în scaldare de lumini, pe care faptul nu le-a avut, și alta este a scrie ce s'a petrecut într'u adevăr și ce lumea trebuia să afle. A scris ce dureroasă a fost petrecerea pe acest pământ a celor din urmă zile ale fostului surugiu al celor trei domnitori și în ce amară sărăcie s'a stins.

Articolul te umple de durere. E scris cu simț și plin de duioșie.

În *Cuvântul* dela 26 Mai a. c., d. *Nae Ionescu* scrie despre „Sinodul ecumenic ortodox“, care urma să se ție de Rusalii la Sf. Munte, după poftirea Patriarhului ecumenic *Vasilie III*. Domnia sa arată acolo care vor fi chestiunile pe care le va trata Sinodul ecumenic, de care am scris și noi în nr. pe Mai a. c. al acestei reviste. Despre acest Sinod, d-nia sa spune:

„Insemnătatea acestui conciliu ecumenic nu va scă-

pa nimănu. Evident, biserica noastră va fi reprezentată. Nu cunoaştem compunerea delegaţiei. Dar trebuie să nădăjduim că va fi cea mai bună posibilă: vor trebui să meargă creştini de o ortodoxie peste orice bănuială, de o cultură larg europeană şi de un delicat simţ politic. Străinătatea nu ascunde că Slavii şi Românii dispută astăzi elenismului, fiecare pentru ei, supremăcia spirituală în viaţa ortodoxă. Va trebui să le cercetăm şi să lămurim dacă avem o formulă de ortodoxie *a noastră*, în adevăr superioară celorlalte două; şi dacă această formulă ar fi de fapt capabilă să dea puteri noi vieţii religioase de pretutindeni. Altfel supremaţia pe care am urmărit-o nu ar fi decât politică, — şi ea nici nu s'ar sprijini decât pe prestigiul pe care eventual statul nostru i l-ar putea împumuta.

Dar ce ar fi să însemne această „formulă de ortodoxie *a noastră*”? Avem noi altfel de ortodoxie decât ceilalţi? Că în viaţa bisericească sunt înfăţişări de oarecare deosebire, da. Dar dacă fiecare se socoteşte îndreptăţit să le aibă, cum le are şi Biserica mai unitară ca noi a Remei, putem să le facem a fi primite de alţii?

Despre iniţiativa Sinodului ecumenic, d. Nae Ionescu zice că ea a pornit dela Patriarhul Vasile al Constantinopolului în 1921. Dar Prea Fericitul Vasile este Patriarh numai de anul trecut (13 Iulie).

In *Viaţa cooperatistă*, revistă lunară, care se tipă-

reşte în Turnu-Măgurele, în nr. ei pe Mai-Iunie a. c., d. *Atanasie Negoită*, nume sub care noi cunoaştem pe un seminarist, absolvent dela „Central” anul acesta, scrie despre „Cârciumă şi Cooperaţie”. După ce dă povestea cu ursul care a venit la oala cu miere ferbinte, şi care s'a fript şi a fugit şi iar a venit şi iar s'a fript şi tot a venit până ce a mâncat-o toată şi a murit, povestea care se găseşte în cartea mea de *Teologie Morală*, — spune că aşa vor păşi cooperativele, dacă vor lua cârciumile pe socoteala lor. Işi vor ţinea adunările acolo, că au încăperi mai largi, membrii vor începe a bea câte puţin, şi aşa, din cooperative care stăpânesc peste cârciume, vor ajunge să fie otrăvite ele însele de cârciume. Deci cooperativele nu trebuie să ia cârciumile pe socoteala lor, fiindcă „lumina nu poate sta la un loc cu întunerecul”.

Noi zicem: Poate fi aşa, dar mai poate fi şi altfel şi de fapt a mai fost şi altfel. Deci să se ia cartea tipărită de Vlădica *Nicodem* dela Mănăstirea Neamţului, ieşită acum 2 ani, în care să se citească cum s'a stârpicat beţia în Suedia. Acolo se va vedea că, prin munca preoţilor, au fost cumpărate cârciumile. Dar odată cumpărate, cumpărătorii nu s'au făcut ei înşişi beţivi, ci au pus să se vândă în cârciumi ce-au vrut ei, şi aşa n'a mai fost cârciuma pe placul beţivilor, ci au ajuns să se dea beţivii la brazdă. Deci se poate şi pe calea cumpărării cârciumilor.

Arhim. SCRIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Şcoala de azi. — Şcoala de azi fireşte că lucrează cu mai multe meşteşuguri decât şcoala din alte vremuri. Ea are la îndemână o ştiinţă întreagă, după care să poată învăţa pe şcolari mult mai uşor ca altădată. Înainte nu se auzea de pedagogie, nu se pomenea de didactică şi câte alte ramuri ale pedagogiei mai sunt. Şi mai puţin încă se pomenea de ramura cea nouă căreia i se zice *pedologie*. Cu toate acestea oameni de învăţătură eşeau şi ne lăudăm cu atâţi învăţaţi ai trecutului. Şcoala de azi e adevărat că a uşurat munca, a pus mai multă rânduială, dar din mâna ei a început a eşi lucru de fabrică. Face marfă de duzină, toţi ca unul, nu dă şcolari pregătiţi pentru viaţă, suflete vii, ci tineri ghiftuiţi cu cunoştinţe, ca nişte burduri pline ochi. Bine înţeles, când este şi aceasta, căci acum, după război, se zice că nici aceasta n'ar mai fi. Rostul şcoalei însă este de a pregăti suflete drepte, iubitoare de bine, hotărâte pentru ce e vrednic şi cinstit.

Aceasta însă nu e şi tocmai oamenii de şcoală încep a se plânge că aceasta nu se face şi nu ne întâlnim cu astfel de roade, pe care ar fi să ni le dea şcoala.

Un pedagog al zilei de astăzi este d. G. G. *Antonescu*, profesor de pedagogie la universitatea din Bucureşti şi fost o bucată de vreme şi profesor la Seminarul „Nifon” din Bucureşti. Ne aducem aminte că atunci lucra mult pentru buna îndrumare a sufletului şcolarilor, fiind însufleţit de vederi de multă cinstită pentru religiune, având între autorii săi cei mai îmbrăţişaţi pe pedagogul creştin *Fr. W. Förster*.

Intr'o conferinţă pe care d-niă sa a ținut o anul acesta în Iunie (vezi „Cuvântul”, 12 Iunie a. c.) la societatea de cultură „Tinerimea Română”, d. *Antonescu* a spus că tineretul de azi iese din şcoala noastră instruit, dar rău îndrumat. Pare că fiinţa sa a fost îndrumată pentru a mări boala sufletească în care societatea se zbate, nu pentru a lucra împotriva ei. Şi cu toate acestea şcoala este cea care trebuie să ne ajute pentru a stârpi acest rău al vieţii sociale.

In acea conferinţă, a vorbit şi despre religiune. A lovit în ceiace domnia sa numeşte *interconfesionalismul* sau cosmopolitismul religios, adică în năzuinţa de a avea legături şi a lucra împreună cu bărbaţii din alte confesiuni decât a ta. A spus că tinerii, după cum nu

trebuie crescute în comunism și umanitarism, ci numai în umanitarismul național, tot așa tineretul trebuie ținut departe de interconfesionalism. Acest interconfesionalism tinde spre un creștinism general prin apropierea confesiunilor creștine.

Apropierea aceasta însă, pe care d. Antonescu o face între comunism și interconfesionalism, nu e fericită, pentru că în ființa creștinismului este universalismul. Interconfesionalismul nu este o părăsire a propriei confesiuni și zămislirea unei confesiuni nouă, ci este o cale de lucru între confesiuni. Oare între atâtea tabere despărțite ale creștinismului nu trebuie să fie niciun chip de a lucra pe terenul moralei creștine? Ar fi ciudat să fie altfel. Ce fel de creștinism ar fi acela?

Trebuințele mistice ale sufletului fiecăruia și le vor căuta cu toții în propria lor confesiune, dar lucrarea socială creștină o vor putea face cu toții la un loc. Aceasta de fapt va aduce și topirea unor confesiuni în altele, fiindcă idealul trebuie să fie mergerea spre o singură confesiune.

Tineretul nostru a început să vadă cu mai multă dragoste problema creștinească abia după ce a început a bate și unda interconfesionalismului, pentru că în sânul lui au venit tabere de lucru creștinesc cu alte metode decât ale noastre, care i-au arătat puterile creștinești cum nu le arătasem noi. O primejdie este de aici, anume aceea ca tineretul să vadă creștinismul numai în ce i-a dat noua lucrare creștinească și să nu mai stea aproape de confesiunea noastră. În această privință, sunt drepte plângerile care se aud. Însă aici e chemarea noastră, ca să ținem pe tineri totdeauna aproape de confesiunea noastră, pe care confesiunile străine o prețuiesc și iubesc. Trebuie să se știe însă că cel puțin Biserica Ortodoxă e o confesiune respectată și iubită între celelalte confesiuni creștine, cu care ne întâlnim în adunările interconfesionale și, în tot ce se face pentru tineret din partea lor, nu este năzuința de a-l câștiga pentru un creștinism general, ci numai de a-l face să-și simtă mai viu propriul lui creștinism. Tocmai de aceea îndeplinitorii aceluia lucru caută totdeauna să aibă și pe preoți alături de ei, ca să se știe ce se face acolo și pentru ca preoții să-și cârmuiască singuri pe tinerii confesiunii lor.

Toate părerile protivnice acestui fapt sunt păreri ticluite de departe, după metoda de a începe să urgi-sești, după ce alții s'au apucat să lucreze. Pot să crească pe câmp spini și măracini. Nu te neliniștește. Dar după ce altul s'a apucat de lucru, ca să te faci să-ți lucrezi ogorul tău, că el n'are ce face cu el, începi a te supăra.

D. Nae Ionescu spune cu dreptate d-lui Antonescu (în *Cuvântul* dela 7 Iunie a. c.) că, dacă ne plângem de interconfesionalism, pe mâna căruia cade tineretul bine, dar vorba e ce facem noi ca să fie altfel? Căci de fapt stăm departe de acest tineret, pe care-l câștigă alții, dar protestăm după ce vedem că alții lucrează.

Și noi zicem tot așa.

În continuarea conferinței sale, d. Antonescu zice că

în viață e nevoie să avem personalități puternice și că trebuie să trâmbițăm mai cu seamă triumful altruist al personalității care-și pune toate puterile în slujba unui ideal social, pentru care la nevoie se și jertfește pe sine însuși. Pe acestea școala are menirea să le plăsmuiască. Care școală: cea a *plăcerii* sau cea a *sforțării*? Prin cea dintâi, se săvârșește o greșală psihologică, pentru că și școlarul ajunge prin ea rob al îmboldirilor sale și al impresiunilor trecătoare. În loc de aceasta însă, e nevoie să deprindem pe copil cu stăpânirea de sine însuși, cu întrebuițarea minții împotriva poftelor simțurilor. Boala morală în care ne zbatem e tocmai ajutată de un tineret care iese plăsmuit după școala plăcerii.

Apoi munca prin religii, la care ajută taberele de lucru ale confesiunilor tocmai aceasta urmăresc, să croiască personalități vii, în stare a se jertfi și întrebuițând efortul pentru a ajunge la mari rezultate.

Tare e ușor de ocărăț de departe, și pe urmă să ceri tocmai ce școala ta nu face și nu poate să facă, dar ceiace face tocmai cel ocărăț!...

Că școala de azi are mari lipsuri în laturea că nu dezvoltă personalitatea, se arată și în altă conferință, a d-rei *Ana Gratie*, rostită la școala de misionare dela Vălenii-de-Munte, în ziua de 22 Iunie a. c., despre care citim în *Cuvântul* dela 28 Iunie a. c.

Cași d. Antonescu, și d-nia sa ne spune că lipsa de personalitate este semnul școalei de azi. Dacă toată munca școlară se mărginește la împănarea școlarului cu cunoștințe și la căutarea ca el să poată ține în minte cât mai multe din acestea, cum au să iasă altceva decât niște sulețe „amorțite, dezorientate, sceptice, supuse fluctuațiilor continue ale momentelor și împrejurărilor“?

Dăm pe spinarea marelui război criza morală în care ne zbatem. Această criză însă nu e numai roada războiului, ci, în foarte mare măsură, a acestei dezorientări. De aci vine și lipsa de idealism, de statornicie în principii și nepăsarea celor mai mulți față de trebuințele, obștești.

Iată acelaș glas și care ni se pare că a găsit adevărul și-l spune bine.

Protopop sau Protoiereu? — Întrebarea aceasta a stârnit-o întâia oară ziarul *Libertatea* din Orăștie, într'un număr din anul trecut (23 Aprilie 1925), dar și el zice că nu e dela el, ci că sa ivit cu prilejul discuțiilor privitoare la noua întocmire a Bisericii noastre. Deci întreabă acum *Libertatea*: «Cum e mai bine zis: „Protopop“, așa cum se zice în Ardeal și de ortodocși și de uniți — sau „Protoiereu“, cum se zice în vechiul-Regat?»

La acestea, până a nu intra în adâncul întrebării, iată ce spunem noi:

Nu e adevărat că vechiul regat zice *Protoiereu*, ci tot *Protopop*. Numirea de *protoiereu* e nouă și vârată între noi mai cu seamă prin legea clerului din 1893, dar numirea mai veche, singura pe care poporul o

știe până azi, e numai cea de *protopop* și încă rostită *potropop*, *potropopa*, de pildă; «am văzut pe Părintele Potropopa». Numirea nouă de *protoiereu* n'o întrebuințează nimenea și se găsește numai prin cancelariile bisericești sau prin gurile noastre, a oamenilor mai noi în slujba bisericească. Dar dacă se caută, de pildă, cărțile care se tipăreau la noi cu ajutor de abonamente prin 1850 sau 1860, unde, la sfârșit, se văd trecute numele abonaților, găsim tot numirea de *protopop*, de pildă, „proistosul protopopii” și mult mai rară e numirea de *protoiereu*.

Acum să venim la ce spune *Libertatea* mai în amănunțimi.

Dovedirile ei cum se trage un cuvânt din altul nu au însemnătate, fiindcă pe ici colo sunt și greșite. În loc de a spune că cuvântul *ierevs* (preot) e grecesc, zice că e latinesc și e dat în haina de *lerens*. Poate e o greșeală de tipar, dar oricum cuvântul nu e latinesc.

Incheierea *Libertății* este că trebuie să zicem *protoiereu* și nu *protopop*, fiindcă zicem *arhiereu*, nu *arhipop*. Noi însă nu ne împăcăm cu acest fel de socotire. Bine-rău, cuvântul de *protopop* este. Vorba limbii românești e numai aceasta. Cea de *protoiereu* e o intrare târzie în graiul unor cărturari bisericești. Că e mai bună întocmirea ei, e adevărat. Dar dacă nu este în limbă, ce să faci cu ea?

Deci să rămânem la așa cum se zice, care are rădăcini adânci și a dat rod. Zici *protopopesc*. Poți zice *protoieresc*? Nu.

ȘTIRI

SPRE ȘTIINȚĂ. — De oarece multe parohii, cărora le-am trimis cu ramburs revista *Biserica Ortodoxă Română*, parte au trimis-o înapoi fără să plătească prețul rambursului, care nu era altceva decât: 1. prețul abonamentului, 2. taxele rambursului, 3. ambalaj și 4. expediție; iar parte au achitat sub prețul rambursului; suntem nevoiți a aduce la cunoștința Cucernicilor preoți parohi că, în luna Septembrie a. c., vom trimete din nou No. 9 cu ramburs și-i rugăm să binevoiască a plăti suma cerută și înscrisă pe învelișul revistei, care sumă va cuprinde, pe lângă prețul abonamentului, și taxele rambursului, ambalaj, expediție, precum și taxa mandatului prin care Cucerniciile Lor vor rambursa suma.

Biserica cu ateneu. — Din nou încep bisericile a ajunge așezăminte de răspândire a învățaturii. Biserica „Dichiu-Tirchilești” din București și-a pus la 20 Iunie temelie clădirii sale pentru *Ateneul Popular*. Dar încă și până a nu se ridica această clădire, munca pentru învățatură a început a se face în cuprinsul ei. Toată iarna și primăvara trecută s'au ținut

conferențe în biserică la ceasurile opt seara și s'au cântat frumoase bucăți duhovnicești. Ce va fi când va fi gata și clădirea! Cinste cărmuitorilor bisericii, în fruntea cărora lucrează cu râvnă Păr. Econ. N. Rădulescu.

Incununarea unei lucrări religioase la Academia Franceză. — Marea scriere în 2 volume la *Psychologie de la conversion chez les peuples non-civilisés* de d. Raoul Allier, decanul facultății de teologie din Paris și prietenul bisericii noastre, a fost răsplătită de Academia Franceză cu premiul de 1500 de franci franceji. Trimetem și noi felicitările noastre însemnatului profesor.

Cărți bune de propagandă. — Intre cărțile bune, pe care preoții trebuie să le aibă în vedere pentru a-și căptuși bibliotecile cu ele sau a le pune în mâinile credincioșilor, trebuie să punem la rând și pe următoarele: *Cetiri și Tâlcuiri din Biblie*, cartea II, prețul 15 lei.— *Din Pildele Mântuitorului*, 15 lei.— *Evangeliiile Duminicilor de peste an și tâlcuirea lor*, cartea II, prețul 20 lei.— *Adânciri sufletești în evanghelia Mântuitorului*, 10 lei.— *25 de Povește puse în slujba Domnului*, 10 lei.

Toate acestea au de autor pe Părintele Iosif Trifa, directorul minunatei foi pentru popor *Lumina Satelor* din Sibiu, și se pot căpăta dela autor în Sibiu, strada Mitropoliei.

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal, nr. 27852/1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I: d-na *Lucreția P. Ciuntu*, directoarea Institutului de fete „Moteanu” din București și d. *Aurel Riza*, preotul 1) Plășii *Vidra* din jud. Ilfov.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2200, dat în București la 8 Mai 1926, a fost cinstită cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II cuvioasa Maică *Nimfodora Gheorghiu*, maestra atelierului de țesătorie din Sf. Mănăstire *Agafon*.

Aceiași s'a dat d-lui *Samoil Zappelt*, „notarul susmenționatei localități” 2), prin Inaltul Decret Regal nr. 2358/1926.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2361 din București, 4 Iunie 1926, d. *Grigore Bilciurescu*, ministru plenipotențiar al României în Bulgaria, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2362 din București, 4 Iunie 1926, Cucernicia Sa Părintele *Gavriil Selegean* din Timișoara a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I.

1) Așa e în știrea scrisă dela Ministerul Cultelor, dar trebuie să fie o greșală.—Nota A. S.

2) Nu se spune în știre nicio localitate sus pomenită. — Nota A. S.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2360 din București, 4 Iunie 1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata muncii pentru Biserică* cl. I următorii credincioși, coriași ai bisericii *Iancu-Nou* din București: *Ioan Cristescu, Maria Stancu, Ion Dumitrescu și Nicolae Stoenescu.*

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1157 din 20 Martie 1926, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I persoanele mai jos însemnate, pentru silințele lor în folosul bisericilor: d-nele *Ana C. Săvoiu și Magdalena Mihail* din Târgul-jiu; d-na *Octavia M. Frigator* și d-nii *Mircea V. Frigator*, deputat; *Ar. Gh. Daniilescu*, primar; *Aristide Pepu; Aristide Spirescu; Victor Bolgar;* Inginer *Gh. Dăscălescu; Constantin D. Demetrescu și Gh. Eralău* din Olenița.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2359 din București, 4 Iunie 1926, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, cl. I și cl. II-a următorii ofițeri și jandarmi gradați, din compania Bacău, după cum urmează:

Cl. I: Căpitan *Mareș Gr. Dumitru*, comandantul companiei Bacău, și Locotenent *Negurită I. Vasile*, ajutorul comandantului companiei Bacău.

Cl. II: Plotonierii Majori *Rada Anghel*, Bogdănești; *Popescu Ioan*, Onești; *Șerbescu Ioan*, Comănești; *Cocuz Neculai*, Gârleni; Plotonierii: *A. Sultann Neculai*, Bârsănești; *Boiangiu Marin*, Letea-Veche; *Zagan Ioan*, Fântânele; *Mironescu Mihail*, Căiuți și Sergentul-instructor *Puianu Ioan*, Ciumași.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2581 din București, 18 Iunie 1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II d-nii: *Ghiță Antohe; Iosif D. Stoica; Gheorghe I. Popa și Gheorghe I. Spănu*, din comuna *Crucea-de-Sus* dealul Ceicului, județul Putna.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2580 din București, 18 Iunie 1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I Cucernicul Preot *Mihail Iavorschi*, tost paroh al parohiei *Cetereni*, județul Iași și d. *Nicu N. Hagienof*, mare proprietar în comuna *Manasia*, județul Ialomița.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2583 din București, 18 Iunie 1926, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II Cucernicul Preot *Coriolan Zuiac*, întemeietorul și dirigintele reuniunii de cântări *Doina* din comuna *Voșova*, județul Caraș.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1502 din București, 27 Martie 1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata muncii pentru Biserică* cl. II d. *Robert Ionescu*, șef de birou în cancelaria Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1505 din București, 27 Martie 1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Mun-*

cii pentru Biserică cl. I Prea Cucernicul Protoiereu *Vladimir Dumitru* din Bălți și d-nii: *Ștefan Sadovici*, primarul orașului Bălți; *Alexandru Dumitriu*, consilier agricol al județului Bălți; *Mihail Costețchi*, inginer, inspector horticol în Ministerul Domeniilor și *Ioan Ionescu*, fost prefect, avocat al Episcopiei.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2024 din București, 27 Aprilie 1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I următoarele persoane: d. *Dumitru Grozdea*, epitrop al Bisericii *Iancu-Nou* din Capitală; Păr. Ierodiacon *Nicodem Zamfirescu*, dela Catedrala Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei și Cucernicul Preot *Panait Ploeanu*, parohul parohiei *Vâlcelele*, județul Râmnicul-Sărat.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2026 din București 27 Aprilie 1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I d-nii: *Corneliu Moldoveanu*, publicist, fost director general al teatrelor, și *Dumitru Giurgiu*, arhitect.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1503 din București, 27 Martie 1926, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* următoarele persoane, după cum urmează.

Cl. I: d-nii *Alex. Ionescu*, deputat; Maior *Ștefan Borșaru; Cristian Romanescu*, consilier agricol și *Iuliu Florea*, senator.

Cl. II: Cucernicul Preot *Gh. Cerbu*, Miercurea-Clucului; d-nii *Ion Cristea*, deputat; *Alex. Vass*, fost prefect; *F. Stănescu*, inginer; *Vasile Dragu*, Președinte de Tribunal; *Petre Pașnicu*, Procuror general și d-na *Adelina Poșnicu*.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1504 din București, 27 Martie 1926, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I: d. *Alexandru Lambru*, director de bancă în Brăila, pentru râvna sa către Biserică.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 290 din București, 23 Ianuarie 1926, Prea Cucernicul Iconom. Stravrofor *Ilarion Sofronovici*, paroh al bisericii Sf. Nicolae din comuna *Vălcov* județul Ismail, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru râvna sa cheltuită în slujba Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 577 din București, 12 Februarie 1926, au fost cinstite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* următoarele persoane: d-nii *Cazinți Ioan*, notar comunal; *Marin Grigoriu*, I curator; *Nicoară Nicolae*, primar comunal și *Nicoară Gavrila*, II curator.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 921 din București, 8 Martie 1926, a fost cinstită cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I: D-na *Irina C. Conțescu*, pentru serviciile aduse Bisericii.

BIBLIOGRAFIE

Econom *Vasile Pocitan*, **Patriarhatele Bisericii Ortodoxe**. Teză de doctorat în teologie la Facultatea Teologică din București. București 1926. Volum în 8 de 111 pagini.

Păr. Econ. V. Pocitan, profesor și parohul bisericii „Sf. Voevozi” din București, a făcut după Paști a. c. o călătorie la Locurile Sfinte și la sediul Patriarhatelor răsăritene. A făcut aceasta pentru a se documenta mai mult în lucrarea pe care avea s'o susție ca teză de doctorat la Facultatea de Teologie din București tocmai despre patriarhatele Ortodoxe din Răsărit. Sf. Sa și-a trecut cu izbândă examenul de doctor în teologie și pentru acest prilej a tipărit lucrarea pomenită mai sus. A eșit într'un tipar frumos, cu arătarea multor izvoare întrebuițate în lucrarea ei. Ne vom ocupa de ea mai amănunțit într'un număr viitor.

Iconom *Petre Vintilescu*, **Cultul și ereziile**. Pitești 1926. Volum în 8 de 184 de pagini. Prețul 70 de lei.

E o lucrare de largă dezvoltare, trebuind a fi cercetată de noi mai adânc, la altă rubrică. Cuprinde capitulele: Introducere; Religiunea și Cultul; Ereziile și Cultul; Riturile și ereziile; Uniformitate și diversitate liturgică; Erezia și stabilitatea Cultului; Incheiere.

Preotul *Corneliu N. Cercel*, **Cristoși mincinoși**, cu o prefață de Arhim. *Scriban*. Volum în 12 (formatul cărților de școală), 45 de pagini, tipar frumos, înveliș cu un foarte plăcut chip al Domnului. Prin „Cristoși mincinoși”, autorul înțelege chipurile pe care le scornesc sectanții despre Domnul Hristos. Prețul 8 lei. Autorul e paroh în Brănești, Muscel și credem că se poate căpăta de acolo.

Prof. *Gh. Toma*, **Spice din LANUL CREDINȚEI** (Mică Antologie Religioasă). Constanța, 1926, cartică de 44 de pagini cu bucăți, date pe românește din scriitori francezi: *Pascal*; doamna *de Maintenon* *La Bruyère*; *Fénelon*; *Buffon*; *Chateaubriand*; *Victor Cousin*; *Lacordaire*; *Louis Veillot*. Prețul 20 de lei. Carte făcută cu gând bun și, pe cât se vede, dintr'o scurtă cercetare, *cum se cade tradusă*. Cuprinde bune bune bucăți de cetire din mari cugetători francezi. Lucrarea poate înainta, într'o măsură și mai mare.

C. Bobulescu, **Crucea de Sus, Crucea de Jos, Brazilii și Moșinoaiele din județul Putna**. Volum în 8, de 86 de pagini, împodobit cu multe înfățișări ale nouăi biserici din comuna *Crucea-de-Sus* jud. Putna și cu alte chipuri, tipărită de Păr. *Teodor Antohi*, parohul bisericii *Sf. Nicolae-Șelari* din București și ctitorul bisericii din *Crucea-de-Sus*. Autorul este Preotul *C. Bobulescu*, care scrie și la noi, dar nu vrea să iscălească „Preotul”. Cartea cuprinde istoria satelor amintite în titlu, istoria zidirii bisericii

amintite și a schiturilor *Brazilii și Moșinoaiele*. Se găsește la Păr. *Antohi* în București, cu prețul de 50 lei, sau la Păr. *Bobulescu*, tot în București, biserica *Sf. Nicolae-Tabacu*, Calea Victoriei în fața Academiei Române.

Dimitrie Dan, **CTITORIA HATMANULUI LUCA ARBORE**. Volum în format mare, în 4, pe hârtie prea bună, cu multe ilustrațiuni, extras din *Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice*. Craiova, „Ramuri”, 1926. E un studiu istoric al cunoscutului asesor consistorial din Cernăuți Păr. *D. Dan*, care a scris multe studii istorice bisericești și de alt soi. Cuprinde istoria zidirii la 1502 a unei biserici a Hatmanului *Luca Arbore* din Bucovina, ucis de Ștefăniță Vodă la 1523 în Hârlău. E o tipăritură de mare podoabă și care stă frumos în loc de cinste pe o masă de studiu. Nu i s'a pus prețul.

A. S.

MULTĂMIRI

Sf. Episcopie a *Râmnicului, Noul Severin*, aduce vii mulțămiri bine-credincioșilor *Petre Becherescu, Alexandru Becherescu și Căna Becherescu*, pentru dania de 133.000 de lei numerar, făcută bisericii din comuna *Băilești*, Gorj, cum și pentru un covor de 15.000 de lei, apoi și pentru că au așezat lumină electrică în sfântul locaș și încă s'au legat a mai da 20.000 de lei pentru buna întreținere a bisericii.

Dumnezeu să-i răsplătească cu toate bunătățile Sale!

Sf. Episcopie a *Râmnicului, Noul Severin*, aduce vii mulțămiri d-lui *Const. D. Filip*, din comuna *Vârtoșu*, Dolj, pentru daniile sale cuprinse în următoarele lucruri și sume: 1. O cutie cu cele trebuincioase pentru săvârșirea tainei Sfântului Botez; 2. O căldărușă de aramă, frumos lucrată, împodobită cu icoana Botezului Domnului; 3. Mai multe lucruri trebuincioase la săvârșirea Proscomidiei, lucrate din argint de China și costând 6200 de lei; 4. Suma de 5000 de lei pentru a ajuta la clădirea bisericii din acel loc; 5. 10.000 de lei ca „Fond religios cultural”. Toate daniile făcute astfel se suie la suma de 24.700 de lei.

Dumnezeu să-l ocrotească în toate umbletele sale!

Sf. Episcopie a *Romanului* aduce toate mulțămirile sale binecredincioșilor creștini mai jos însemnați din Parohia Bârsăști, Putna, care au cumpărat și dăruit bisericii Prea Cuvioasa Paraschiva din acea Parohie, lucruri de trebuință pentru săvârșirea sfintei slujbe. Iată numele lor: *Ioan Lăduncă*; *Stanca I. Holban*; *Ioana T. Zbârciog*; *Dumitru Zbârciog*; *Vasile G. Matei*; *Ioan Gr. Zbârciog*; *Ioan Hârsu*; *Gh. Gheorghită*; *Elena A. Istrate*; *Ionel Chiriță*; *Ioan Băibărucă*; *C. Istrate*; *Ioan I. Ivan mic*; *Ioan St. Roșca mic*; *Neagu Zbârciog*; *Ioan Neagu*; *Gr. Bogdan*; *Matei Bușilă*; *Miron L. Mortu*; *Ioan Gh. Zbârciog*; *I. Lăcătușu*; *Anghel Mironică*; *T. Ladariu*; *Gh. Andrieș*; *Ioan Mironică*; *Gh. Matei*; *Gh. L. Ignat*; *I. N. Istrate*; *Ștefan Gheorghită*; *I. M. Burlui*; *Gheorghită Turturică*; *D. Mironică*; *N. Andrieș*; *V. Cojocar*; *I. V. Mortu*; *S. Stoian*; *B. G. Zbârciog*; *I. Luncanu mic*; *St. Mihai*; *Matei Ignat*; *I. I. Burlui*; *V. Burlui* și alții.

Dumnezeu să-i întărească cu toate binecuvântările Sale!

J. Ghorghite

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 9 (546).

Septembrie 1926

HRISOSTOM PAPADOPULOS,
ARHIEPISCOPUL ATENEI

CHESTIUNEA VALIDITAȚII HIROTONIILOR ANGLICANE*)

Validitatea Hirotoniilor Anglicane din punct de vedere Ortodox. Ultimele pertractări.

Câțiva ani în urmă, profesorul universitar de azi C. Diovuniotis¹⁾, în lucrarea sa «Despre Tainele Bisericii Ortodoxe de răsărit», a accentuat că dezlegarea chestiunii hirotoniilor Anglicane atârnă: 1. de dovedirea canonicității hirotoniei lui Parker, care a fost primul Episcop al Bisericii Anglicane în timpul reformei, și 2. de exactitatea învățaturii Bisericii Episcopale despre preoție și despre Taine în general și de acordul acestei învățături cu învățătura Bisericii de răsărit. Din aceste chestiuni, prima se poate rezolva oarecum prin cercetări istorice; a doua se poate rezolva sigur și mulțumitor numai atunci când Biserica Episcopală va defini, oficial și autentic, învățătura sa despre preoție și despre Taine în general. Nestatornicia și neclaritatea învățaturii actuale a acestei Biserici nu îngăduie concluziuni sprijinite, pe o învățatură statornică și incontestabilă²⁾. Așa dar, și după această părere, dezlegarea chestiunii hirotoniilor anglicane atârnă mai ales de limpezirea învățaturii Bisericii Anglicane.

La 13—26 Octombrie 1918, de asemenea s'au deschis discuțiuni privitoare la această chestiune în New-York. Aceste discuțiuni au fost pricinuite de prezența în America a unei misiuni bisericești eline, care venise sub conducerea Mitropolitului de atunci³⁾ al Atenei, ca să organizeze coloniile ortodoxe ale Grecilor⁴⁾. Cu acest prilej, Episcopii și teologii anglicani au pus întrebarea, dacă Biserica Ortodoxă poate să recunoască validitatea hirotoniilor anglicane. Noi, am răspuns, în numele ortodocșilor, care erau de față, că această chestiune a fost examinată științificește de către teologi ortodocși (ruși și elini)

și că părerea care predomină este că validitatea hirotoniilor anglicane poate fi recunoscută în latura ei externă și canonică. Adică episcopul Parker a fost hirotonit canonic și, prin urmare, și el a hirotonit canonic pe alți episcopi. În ceiace privește însă celelalte laturi, am răspuns că Biserica Ortodoxă propune diferite condițiuni, care se concentrează în cele ce urmează:

1. Biserica Anglicană recunoaște că preoția este una din cele șapte taine? Căci în Evhologiu, chestiunea aceasta nu este lămurită; iar cele 39 de Articole, precum și mulți teologi anglicani, resping și această taină și pe celelalte, afară numai de două. Părerea oficială a Bisericii Anglicane nu este cunoscută în această privință.

2. Biserica Anglicană recunoaște, că totalitatea episcopilor reprezintă Biserica întreagă? Adică recunoaște că Sinodul Ecumenic reprezintă autenticitatea Bisericii întregi? căci cele 39 de Articole nu recunosc infalibilitatea Sinoadelor ecumenice. Se cere Bisericii Anglicane, ca să precizeze întru cât hotărârile episcopilor, adunați în sinod ecumenic, sunt socotite de ea, ca autentice și obligatorii pentru toată Biserica, ca cele care garantează infalibil dreapta credință.

3. Biserica Anglicană are o părere exprimată într'un chip oarecare despre cele 39 Articole, ca o carte nesimbolică? Adică susține că acest text are numai însemnătate istorică și nu și dogmatică? Cu aceste condițiuni, validitatea hirotoniilor anglicane poate fi recunoscută.

Cei care discutau din partea Englezilor au primit aceste condițiuni, declarând că recunosc preoția ca taină, după învățătura Evhologului (*The Book of Common Prayer*), convenind, că hirotonia este ceremonie apostolică, care, prin sine însăși, conferă harul și caracterul preoțesc.

Profesorul Fr. Hall, care constituie o autoritate printre teologii anglicanilor Episcopali, a dovedit în timpul discuțiunilor, că Evhologiuul anglican conține toate elementele de bază, pentru recunoașterea preoției, ca taină de origină divină. Acelaș profesor a definit limpede părerea Anglicanilor despre sinoade, arătând că și ei recunosc sinoadele, tot în acelaș spirit și înțeles, ca și Biserica Ortodoxă. Fiind vorba despre cele

*) Vezi nr. pe August a. c.

1. Fost în România în Septembrie 1924, cu prilejul conferinței pentru înfrățirea popoarelor în Sinaia. — Nota A. S.

2. C. Diovuniotis. „Misterele Bisericii Ortodoxe de răsărit, din punct de vedere Ortodox”. Atena 1913, p. 164, Notă.

3. Atunci era Mitropolit al Atenei Prea Fericitul actual nou ales Patriarh și Papă al Alexandriei și fost Patriarh Ecumenic D. D. Meletie. — N. Tr.

4. Hrisostom Papadopoulos, „Viața religioasă în America”, Atena, 1920, p. 9 și celelalte.

5. Din misiune făcea parte și autorul. — N. Tr.

39 de Articole, după declarațiile lui Hall, în Biserica Episcopală din America, ele au încetat de a fi monument dogmatic și deci ele nu constituie baza dogmatică a învățaturii acestei Biserici. În sfârșit, președintele discuțiilor teologice, Episcopul *F. Courtney*, a declarat că Anglicanii din America primesc condițiunile de mai sus, pe baza cărora Biserica Ortodoxă poate să recunoască validitatea hirotoniilor Anglicane.

Misiunea bisericească greacă a trecut din America în Anglia. La Oxford, 2/15 Noemvrie, și la Londra, 4/17 Noemvrie, s'au deschis de asemenea discuțiuni teologice neoficiale, dar nu s'a atins chestiunea validității hirotoniilor anglicane, ci s'a vorbit numai despre cele 39 de Articole și, cu acest prilej, s'au repetat declarațiunile episcopienilor americani. În deosebi, în urma explicațiilor ce s'au dat de noi și ceilalți ortodocși, s'a făcut declarațiunea că anglicanii pot să recunoască și pe al VII-lea sinod ecumenic¹⁾. Biserica anglicană nu a formulat oficial aceste declarațiuni, dar ele exprimă o tendință care înlesnește recunoașterea validității hirotoniilor anglicane de către Biserica ortodoxă. Mulți clerici anglicani, pentru a întări această năzuință, au trimis marei Biserici din Constantinopol, «un fel de mărturisire de credință». (*A Declaration of faith*). Prima schiță a acestei mărturisiri a fost formulată într'o scriere foarte interesantă a lui *J. A. Douglas*, care a fost tipărită în Mai 1921. În această scriere, *J. A. Douglas*, tratând despre raporturile Bisericilor anglicane cu Biserica Ortodoxă a răsăritului, își propune să răstoarne toate îndoielile sprijinite pe învățatura Bisericii anglicane, care au fost formulate de către teologii ortodocși, cu privire la validitatea hirotoniilor anglicane²⁾. Planul lui *Douglas* fiind adoptat, cu oare-care schimbări, a fost formulat, precum urmează, în numita «Declarațiune de credință»³⁾:

«Către Prea Sfinția Sa Patriarhul ecumenic și Sfântul și Veneratul Sinod al Marei Biserici a Constantinopolului.

1. *The Episcopal and Greek Churches*. Report of an unofficial Conference between members of the Episcopal Church in America and His Grace Metropolitan of Athens and His advisers. New York, 1920. 'Ορθόδοξων καὶ Ἀγγλικανῶν συζητήσεις, „Καινή Διδαχή“, Atena. B; 1920, p. 40 și celelalte.

2. *J. A. Douglas, The Relation of the Anglican Churches with the Eastern Orthodox* especially in regard to Anglican Orders, London. 1921.

3. Textul original, cu traduceri în grecește, rusește, sârbește, românește și latinește au fost tipărite în revista „The Christian East“, Londra 1922. III, Nr. 2.—p. 52—63. Yezi „The Church Times“, Londra, 1922, Mai 26, „Ἐκκλησιαστικῆ, Ἀλήθεια“, Constantinopol, M. B., Nr. 22—24.

Notă. Apoi tot după *The Christian East* am tradus și eu această Mărturisire de credință și s'a tipărit în *Biserica Ortodoxă Română* (.... 1922) și în *Universul*. Acest act a fost adus oficial Patriarhului din Constantinopol de Episcopul anglican *Charles Gore*, fiind și eu de față acolo, în Mai 1923, cu prilejul conferinței interortodoxe pentru calendar. — ARHIM. SCRIBAN.

«Noi, sub-semnații preoți ai Bisericii anglicane, dorind ferbinte propășirea înțelegerii cu surorile noastre — Bisericile Ortodoxe de răsărit — și bucurându-ne că, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, dovezile de simpatie și dragoste reciprocă sporesc din ce în ce tot mai mult și în felurite chipuri; acum, cu toată smerenia, scriem Prea Sfinției Voastre și Prea Sfântului și Veneratului vostru Sinod, ca să arătăm ce admitem noi, ca constituind învățatura autentică a Bisericii Anglicane, asupra unor capitole de credință, cu privire la care, din declarațiile ierarhilor și teologilor Bisericii de răsărit, bănuim, că o expunere clară din partea noastră, ar fi de dorit de către Biserica de Răsărit.

1. Admitem că credința mântuitoare în care, cu buna voință a lui Dumnezeu, toți creștinii sunt datori să se înțeleagă în unitatea Duhului și legătura păcii, este credința Bisericii lui Hristos nedespărțită, care credință se expune în Sfintele Scripturi, s'a predat de către Sfinții Părinți prin scrierile lor și prin Tradiția Bisericii și, pentru combaterea tăgăduirii și alterării ei de cătreeretici, s'a confirmat și s'a îngrădit de către Sinoadele ecumenice, prin conlucrarea Duhului Sfânt.

2. Admitem că, cu toate unele abateri personale dela această credință, Biserica anglicană n ciodată nu s'a abătut dela ea.

3. Admitem că orice Biserică în parte poate cu drept cuvânt să fie autocefală și să se conducă singură, în toate chestiunile care nu ating esența credinței și praxeii Bisericii Universale.

4. Împărtășim credința că Sinodul Ecumenic este cel mai înalt for al Bisericii Una, Sfântă, Universală și Apostolică și că definițiunile dogmatice și hotărârile, care au fost admise de către toată Biserica, ca provenind dela Sinoadele Ecumenice, sunt indiscutabile și leagă pe toți creștinii.

5. În ceiace privește unele puncte, în care, după părerea oarecărui teolog ortodocși, Biserica Anglicană pare că s'ar fi depărtat de hotărârile dogmatice și de așezările Sinoadelor Ecumenice, declarăm că nu cunoaștem niciun fel de ast-fel de abatere și că împărtășim credința formulată de către aceste Sinoade.

6. Cu toate că numărul Sfintelor Taine nu a fost stabilit oficial, nici de către Tradițiunea apostolică, nici de către vre-unul din Sinoadele Ecumenice, totuși admitem că prin Botez, prin Ungerea cu Sf. Mir, prin Sf. Euharistie, prin Pocăință, prin Preoție, prin Nuntă și prin Sf. Maslu, Dumnezeu dă omului un har deosebit, potrivit cu așezările lui Hristos sau ale Apostolilor, care au lucrat după porunca lui și împărtășim obiceiul, de a numi aceste șapte ceremonii, cu numele special de „Taine“.

7. Mărturisim că Taina Preoției este absolut indispensabilă, potrivit cu așezarea lui Hristos, cu practica apostolică și cu tradițiunea neîntreruptă a Bisericii. Această Taină s'a păstrat în Bisericile comunităților anglicane, în comunicarea feluritelor trepte ale preoției, prin punerea mâinilor episcopilor, cărora, în acelaș chip, li s'a împărtășit taina preoției prin continuitate neîntreruptă din zilele Sfinților Apostoli.

Așa dar sub-semnații credem că Domnul nostru, prin mijlocirea urmașilor Apostolilor, ne-a comunicat nouă și tuturor membrilor clerului anglican, taina Preoției, cu scopul ca noi, fiind preoți, *a)* să predicăm și să învățăm cuvântul lui Dumnezeu, *b)* să proaducem jertfa cea fără de sânge a Sfintei Euharistii și pentru vii și pentru morți, *c)* să dăm în chip tainic deslegare de păcate păcătoșilor care se pocăiesc și-și mărturisesc păcatele lor și *d)* să servim în tot chipul turmei lui Hristos, potrivit cu credința veche și practica Bisericii Universale.

8. Credem că pâinea și vinul în Euharistie, prin sfințire și binecuvântarea puterii cei făcătoare de viață a Duhului Sfânt, se prefac și devin adevăratul Trup și adevăratul sânge al lui Hristos și, ca atare, ele se comunică și se împărtășesc membrilor Bisericii. Credem deci că Hristos este de față și că trebuie să-i aducem închinăciune cu adorație în ceiace privește chipul prefacerii și prezenței lui Hristos în Euharistie. Sinoadele Ecumenice nu au formulat nicio învățătură cu privire la aceasta și deci, dacă noi, pe de o parte credem în faptul prefacerii și prezenței reale a lui Hristos, pe altă parte nu îndrăznim să definim nici chipul prefacerii pâinii și vinului și nici în ce chip Hristos este realmente prezent. Aici este vorba de o Taină Dumnezeiască care întrece puterea de înțelegere a omului.

9. Suntem de acord cu Sfânta Biserică Ortodoxă, că trebuie să se dea închinăciuni de cinste pururea Fecioarei și Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, precum și sfinților, care s'au mutat către Domnul; că întrebuițarea sfințelor icoane este canonică și că, atât în rugăciunile noastre publice, cât și în cele particulare, suntem datori să cerem mijlocirile sfinților.

10. Socotim cele «39 de Articole ale religiunii» ca monument de însemnătate secundară și că el are legătură numai cu certurile religioase din secolul al XVI-lea și că acest document trebuie explicat potrivit cu credința Bisericii Universale, din care face parte și Biserică Anglicană».

Fără îndoială că unele puncte din această mărturisire au nevoie de o explicație mai precisă, dar și așa cum se prezintă, ea este suficientă pentru scopul ce urmărește, întru cât Biserică Ortodoxă recunoaște validitatea hirotoniilor unor eterodocși a căror învățătură, în comparație cu

declarațiile de mai sus, în unele puncte, se prezintă cu mai multe deosebiri față de Biserică Ortodoxă. Mărturisirea de credință a anglicanilor satisface toate condițiunile, cerute de către teologia Bisericii Ortodoxe, pentruca, prin economie, validitatea hirotoniilor anglicane să fie recunoscută.

Chiar în vara anului 1921, când Marea Biserică a Constantinopolului primea declarațiile de mai sus, profesorul de teologie de la Academia din Halki, *P. Comminos*, în ultimul timp încetat din viață († 1923), a publicat, cu privire la validitatea hirotoniilor anglicane, o broșură, care urma să exercite o mare influență și să provoace hotărârea respectivă a Sfântului Sinod al Bisericii Constantinopolitane.¹⁾ *P. Comminos* crede că atitudinea rezervată a Bisericii ortodoxe, față de validitatea lui hirotoniilor anglicane, nu este îndreptățită și că ea se datorește «unor cunoștinți insuficiente despre cele privitoare la anglicani și în deosebi unei examinări insuficiente a chestiunii despre care este vorba». Precum primim pe latinii și oamenii care trec la Biserică Ortodoxă, tot așa trebuie să primim și pe anglicani, pentrucă și aceștia «după cum se dovedește din toate documentele respective, au nu o oarecare aparență de hirotonie, ci hirotonie adevărată, întemeiată pe cele mai sigure mărturii istorice, ca având continuitate apostolică, comunicându-se în mod canonic, și mai ales întemeiată pe concepțiunea ei esențială dreaptă și întemeiată, precum și pe prețul ce se pune pe ea». Fiindcă cele 39 de Articole „nu sunt obligatorii în amănunțimi pentru clericii lor, ele sunt caracterizate ca articole ale religiunii, nu și de credință, că astăzi ele au mai mult o însemnătate istorică, că adesea ele au fost părăsite în întregime de către una (în Anglia) și alta dintre bisericile Episcopale, că aproape numai în Anglia ele se păstrează de formă, din pricina caracterului lor politic, și că dintru început ele au urmărit pacea religioasă și implicit politică a țării“. El socotește aceste articole ca având valoare secundară. În puține cuvinte, stabilind canonicitatea hirotoniei lui Matei Parker, el expune cu amănunțime și analizează dispozițiunile și rugăciunile privitoare la hirotonia Diaconului, Preotului și Episcopului din formularul de hirotonie anglican comparându-le cele ale Bisericii Ortodoxe. În cele din urmă, el ajunge la următoarele concluziuni, pe care, din pricina sgomotului ce ele au avut, le expunem în amănunțime.

Fiind vorba despre *Diacon*, după descrierea slujbei hirotoniei și expunerea rugăciunilor, el observă că chiar din titulatura slujbei de hiro-

1. Am tradus-o eu pe românește și s'a tipărit aci în Iunie 1924. — Nota A. S.

tonie a diaconului, care aparține primilor redactori, se vede lămurit scopul și, ca urmare, scopul Bisericii căreia aparține formularul, ca, adică prin această ceremonie sfântă, să se hirotonească diaconi în însemnarea veche a cuvântului, care a fost consfințită de Biserică. Acest scop se vădește în chip indiscutabil din cuprinsul slujbei în chestiune. De repetate ori se spune ritos și lămurit: că caracteristica candidaților de hirotonie în diaconi este, că ei iau asupra lor vrednicia și slujba întâiului mucenic Sf. Ștefan. Se hotărăște spre citire cap. 3. v. 8 și celelalte din epistola I către Timotei, unde este vorba de diaconi, ca treaptă bisericească cunoscută din vechime, sau Faptele Apostolilor 6₂ și celelalte, unde se vorbește de alegerea celor 7 diaconi, iar la îndatoririle diaconului, între altele, se prescrie ca el să ajute pe preot în săvârșirea Sfintei Liturghii. Potrivit cu scopul arătat și ca accentuare a acestui scop, este dispoziția de la început, între în care se spune, că episcopul hirotonilor să cuvinteze despre lucrul și necesitatea diaconilor în Biserică lui Hristos. Arhidiaconul atrage atențiunea, celor care se hirotonească, asupra pregătirii lor, pentruca să primească această sarcină cu vrednicie spre slava lui Dumnezeu și spre zidirea Bisericii; poporul, de asemenea, este provocat, ca, dacă întâmplător are vreo obiecțiune de făcut împotriva candidaților, să o facă. În afară de acestea, mai este cercetarea și examinarea în public a fiecăruia dintre candidați unde, între altele, sunt întrebați, dacă ei înșiși simt chemarea de sus ca să primească lucrul slujirii lui Dumnezeu, spre slava lui și spre zidirea poporului. În legătură cu cele de mai sus, este și întrebarea Episcopului, dacă candidatul la diaconie este dispus să rânduiască viața sa și a familiei sale, potrivit cu învățătura lui Hristos, de care vorbesc cuvintele Apostolului: «*diaconii să fie bărbați ai unei femei, bine chivernisindu-și feciorii și casele lor.* (I Timotei 3₁₂).

Din cele de mai sus, scopul fiind vădit, că adică prin această sfântă slujbă, să se hirotonească diaconi, în înțelesul consacrat pentru acest cuvânt dintru început, din cuprins de asemenea este vădit, că prin aceasta se consacră slujitori ai Bisericii, întru cât se poruncește episcopului ca, în chipul consacrat de Biserică pentru hirotonie, punându-și mâinile peste candidat, să comunice harul Duhului Sfânt necesar treptei sale. Invocarea aceasta se face prin formula consacrată în Apus în evul mediu: «Primește putere...» ș. c. l. Formula această este întregită și desăvârșită și de celelalte rugăciuni și invocări ale Duhului Sfânt, asupra candidatului, care se referă la hirotonia diaconului, și sunt orânduite în formularul de hirotonie.

Formulele respective din formularul de hiro-

tonie anglican, comparate cu cele mai vechi formule întrebuintate în Biserică noastră, prezintă o asemănare esențială și fundamentală. Și în unele și în celelalte, slujirea diaconiei se pune în legătură cu slujba întâiului mucenic Ștefan și deci, punându-se înainte această slujire cu caracterul ei inițial, i-se comunică harul necesar pentru această treaptă bisericească, prin impunerea mâinilor episcopului și rugăciunea respectivă. Este vrednic de însemnat faptul că, și într'una, ca și în cealaltă din aceste rânduieli de hirotonie, lucrul diaconului se prezintă în mod general.

Așa, de pildă, în Formularul anglican, se zice:

«*Precum atot-puternicul Dumnezeu... pe întâiul mucenic Ștefan..., să cerceteze pe cei chemați la aceiaș slujire, pentruca să săvârșească lucrul lor.*» Și iarăși: «*Primește împuțernicire ca să săvârșești lucrul diaconului.* În formularul nostru, se zice: «*Dăruiește-i lui harul, pe care l-ai dat lui Ștefan, întâiul tău mucenic, și-l învredniciește pe dânsul să economisească treapta cea dăruită lui de bunătatea ta.*» Inșă, pe când la noi, în rugăciunea a doua, se cer pentru cel hirotonit, elemente morale și religioase cu caracter general, ca credință, dragoste, putere, sfințenie pentruca (după cuvintele care continuă în rugăciune) fiind scutit de tot păcatul, în ziua cea înfricoșată a judecății, să stea înainte nevinovat s. c. l., în formularul anglican, potrivit cu desvoltarea respectivă din Apus, pe lângă cererea ca cel hirotonit să să umplă de adevărul Dumnezeu și curățenia vieții, ca să poată săvârși cu mai multă vrednicie lucrul său, se stabilesc în amănunțime atribuțiunile diaconului. Așa, de pildă, acolo se cuprinde, pe lângă servirea preotului liturghisitor și cetirea Sfintelor Scripturi și cuvântărilor, care în Biserică Anglicană au întru cât-va caracter oficial, catechizarea tinerilor și, cu poruncă specială a Episcopului, propoveduirea și deci botezul. Pe lângă acestea, potrivit cu practica veche a Bisericii, se adaugă cercetarea săracilor și bolnavilor enoriei și referirea către paroh a măsurilor necesare, care trebuiesc luate pentru ajutorarea lor.

Cu privire la hirotonia *preotului* după formularul anglican, P. Comninos face următoarele observațiuni:

Precum la rânduiala hirotoniei diaconului, tot așa și la cea a preotului, titulatura aparține primilor redactori ai acestei sfinte rânduieli. Ei arată că, prin această sfântă rânduială, se hirotonească preoți, în înțelesul inițial al cuvântului consacrat din vechime în Biserică lui Hristos. Acest scop al lor se lămurește și se întărește și din cuprinsul în părți al acestei sfinte rânduieli: 1) Din pericopele scripturistice, care sunt rânduite să se citească cu acest prilej, din care unele se referă deschis și lămurit la așezarea

presviterilor în biserici de către apostoli (c. 17 și următoarele; I Timotei 3), iar altele expun drepturi și datorii ale păstorilor Bisericii, trecute asupra lor dela apostoli, cu care drepturi și datorii dintru început Hristos a însărcinat și împuternicit pe apostoli și, prin ei, pe urmașii lor. 2) Lucrul și vrednicia la care, prin numita ceremonie, este vorba ca să se promoveze candidatul, este caracterizat ca treaptă a preoției (order Priesthood). 3) Origina și începutul preoției se ridică la însuși Dumnezeu, care, prin Duhul Sfânt, a așezat în Biserică sa felurite tagme de slujitori (ministers) între care și pe acea a preoților. 4) Lucrul preoției, la care se promovează candidatul, este caracterizat, ca având mare însemnătate, ca vrednicie înaltă (highdignity), excelentă (great excellency) și prin urmare greu și cu mare răspundere (chargeable), iar cei investiți cu această demnitate sunt caracterizați ca îngeri (messengers), străjeri (watchmen), păstori și iconomi ai Domnului, prescriindu-li-se, ca îndatoriri, ca să învețe, să mustre (premonish), să hrănească și să poarte grijă de familia (the family) Domnului; să caute și să adune oile cele risipite ale lui Hristos ș. c. l. 5) Intre altele, se pune candidaților întrebare în public, dacă ei înșiși simt chemare dumnezeiască pentru slujba preoției.

Așa dar scopul care se dovedește și se întărește din cele de mai sus, că adică prin rânduiala și ceremonia sfântă, despre care ne este vorba, se hirotonesc preoți, în înțelesul consfințit din vechime pentru acest cuvânt, se întrupează și se realizează prin această sfântă rânduială. Evident, atât prin impunerea mâinilor asupra celui care se promovează la treapta preoțească, cât și prin rugăciunile respective de invocare ale Duhului Sfânt, care și aci, cași la hirotonia diaconului, sunt înlocuite prin formula imperativă «*Primește Duh Sfânt*», complectată și desăvârșită și prin celelalte rugăciuni prevăzute de Tipicul hirotoniei. Este vrednic de notat faptul că, deși din toată această sfântă ceremonie reese lămurit scopul, pentru care se invoacă sau se comunică harul Duhului Sfânt, adică se arată lămurit harul special pe care-l primește candidatul de preoție, ca să fie vrednic de primirea canonică și ducerea la bun sfârșit a lucrului sfânt cu care se însărcinează, totuși, pentru mai multă exactitate, în vremea comunicării harului preoțesc, se face poménire de unele caractere destul de însemnate ale lucrului și vredniciei preoțești. Astfel de caractere, întemeiate pe Sfânta Scriptură, sunt puterea de drept divin de a ierta și ținea păcatele și economia Cuvântului lui Dumnezeu și Sfintelor Taine.

Unitate și asemănare esențială și fundamentală rezultă și din comparația părților corespunzătoare

din Tipicul de hirotonie al preoților anglicani, cu tipicul Bisericii noastre ortodoxe. Și într'unul și în cellalt, elementele de bază ale hirotoniei sunt impunerea mâinilor episcopului¹⁾ și comunicarea Duhului Sfânt, potrivit cu treapta de preoție. Vrednicia aceasta este definită și în general și mai amănunțit. Așa, de pildă, în tipicul anglican, după invocarea lui Dumnezeu pentru cei chemați acum (candidații) la lucrul preoțesc și după ce de repetate ori se accentuează că acest lucru este sfânt, excelent ș. c. l., urmează amănunțimi, din cere reese că harul special, care se cere pentru preot este, pentruca să-l facă pe el vrednic să deslege sau nu păcatele, să fie econom al Cuvântului lui Dumnezeu și al Sfintelor sale Taine în general. Cuvântul lui Dumnezeu, care se rostește prin gura lui, să aducă roade și să nu fie grăit în zadar. În tipicul Bisericii Ortodoxe, după mențiunea generală a preoției și cinstei preoțești caracterizată, ca vrednicie de mare cinste ca și harul Duhului Sfânt, care se comunică prin ea (acest mare har) urmează amănunțimile, ca noul hirotonit preot, să fie vrednic, ca să stea fără de osândă înaintea jertfelnicului lui Dumnezeu, să propovăduiască Evanghelia împărăției sale, să slujească cu sfințenie cuvântul adevărului, să proaducă daruri și jertfe duhovnicești și să se reînnoiască prin baia renașterii. Aceste amănunțimi, prin care se arată lucrul didactic și tainic al preotului, deci săvârșirea sfintei Euharistii și sfântului Botez, nu numai că — după cum am spus — nu micșorează sau mărginește activitatea și jurisdicțiunea slujbei preoțești numai la cuvinte, ci, din contră, ele îi dau un înțeles de mai mare extensiune.

În sfârșit, trebuie să se noteze că, în toată slujba de hirotonie a bisericii noastre, se întâlnește uzul exclusiv al titlului de presbiter, în loc de preot, și nu numai cuvintele abstracte «vrednicie preoțească, preoție» de care de altfel se va fi făcut uz și de nevoe, din pricina lipsei de înțeles abstract potrivit din cuvântul presbiter.

Și din descrierea amănunțită a slujbei de hirotonie a *Episcopului*, după formularul de hirotonie anglican, se pot extrage cele ce urmează:

Precum la hirotonia diaconului și preotului, tot așa și la hirotonia Arhiepiscopului și Episcopului, titlul aparține primilor redactori ai acestei sfinte slujbe. Ei își propun ca, prin aceasta, să se hirotonească Arhiepiscop sau Episcop în înțelesul acestor numiri, cum din vechime a fost cunoscut în biserică lui Hristos. Acest scop se dovedește

1) La anglicani, se obișnuiește impunerea mâinilor și preoților (în tot cazul, după Timotei I, 4. 14), tot așa ca și lafini și cum se găsește și în galicanul *Statutae Ecclesiae Antiquae*, care se ridică până la începutul sec. al 6-lea. Mărturii despre o astfel de rânduială bisericească mai veche, nu lipsesc nici în Biserica de răsărit, deși această rânduială n'a fost pretutindeni răspândită.

și se întărește: 1) prin pericopele scripturistice care sunt orânduite să se citească; 2) prin menționarea titlului de episcop, de către cei care aduc pe candidat; 3) prin obligațiunea oficială ce-și asumă candidatul de a se supune Arhiepiscopului; 4) prin îndemnul poporului de către Arhiepiscop, ca să se roage, amintind prin aceasta pilda identică a lui Iisus cu prilejul alegerii și trimerii apostolilor, ai căror urmași sunt episcopii, și al ocanicilor, cu prilejul trimerii lui Pavel și Vanava; 5) prin menținerea lucrului și slujbei episcopului, în rugăciunea: «Atot Puternice și c. l.; 6) prin menținerea puterii, care se dă celui hirotonit» «nu spre pierdere, ci spre mântuire, nu spre pagubă, ci spre ajutor», putere care evident ne aduce aminte de cuvintele Apostolului Pavel: «că de mă voi și lăuda ceva mai mult pentru puterea noastră, care ne-a dat-o Domnul nouă spre zidire, iar nu spre risipirea voastră (2 Cor. 10, 8) și «pentru aceasta scriu acestea nefiind de față, pentrucă nu, fiind de față, să mă tololesc cu asprime de puterea, pe care mi-a dat-o mie Domnul spre zidire, iar nu spre surparea voastră. (2 Cor. 13, 10), expunând prin acestea cea mai înaltă putere conducătoare și administrativă în Biserică, pe care apostolii, primind-o dela Domnul, au avut-o și au comunicat-o urmașilor lor, care sunt episcopii. In acest duh, Arhiepiscopul întreabă pe candidatul la episcopie, dacă se simte înclinat ca să îndrepteze și să pedepsească pe neascultătorii și criminalii (criminos) din eparhia sa potrivit cu puterea pe care o are.

Acestea au fost de spus, cu privire la scopul redactorilor tipicului de hirotonia Arhiepiscopului și Episcopului Anglican și prin urmare și la scopul bisericii și Ierarhilor ei, care tololesc acest tipic. In ceea ce privește comunicarea, după această ceremonie a harului deosebit necesar pentru hirotonia validă și canonică celor care sunt ridicați la treapta de Arhiepiscop sau Episcop, este de notat, că se orânduiește impunerea mâinilor Arhiepiscopului și celor-l-alți episcopi care sunt de față. Se rostesc: «Primește Duh Sfânt», cu adaosul cuvintelor: «și adu-ți aminte ca să aprinzi darul lui Dumnezeu, care este în tine prin punerea mâinilor» ș. c. l., cuvinte luate din Sf. Scriptură (II Timotei, 1, 6), unde Apostolul Pavel se adresează către demnitatea episcopală, cu care era investit Timotei, și prin aceste cuvinte ale sale îi aduce aminte de harul Duhului Sfânt care i s'a dat lui, de Dumnezeu, după ce el în chip deosebit a fost hirotonit și ridicat la treapta de episcop. Mai mult încă, caracterul deosebit pe care, după această sf. ceremonie, îl primește cel hirotonit, se vedește și din cuvintele «ia aminte la citire, la mângâiere, la învățătură», care de asemenea se rostesc de către Arhiepiscop în timp ce noul hirotonit are evanghelia pe grumazul său. «Acestea să

gândești și în acestea să fii ș. c. l.» Toate aceste cuvinte sunt luate din I Timotei 4¹³⁻¹⁵, unde apostolul Pavel se adresează către Timotei. Și de sigur, în cazul de față, în sufletul și conștiința redactorilor tipicului, cât și a rostitorilor acestor cuvinte, Timotei este reprezentat prin noul hirotonit episcop.

Așa dar și în tipicul de hirotonia Episcopului și Arhiepiscopului în biserica anglicană sunt asemănări esențiale și fundamentale cu tipicul Bisericii noastre de răsărit. Și în acesta, cași în acela, se fixează în deosebi treapta în general, vrednicia episcopului. La noi se zice: «vrednicie arhierescă, iconom al harului arhieresc»; la anglicani: «lucru și slujire episcopală». Intr'amândouă, se pune în evidență jurisdicțiunea pastorală a arhierelui și partea administrativă a oficiului său. Astfel la noi se spune: «Fă ca robul tău acesta să fie urmaș al adevăratului tău păstor, care-și pune sufletul său pentru oile tale, să fie conducător orbilor, lumină celor din întuneric, muștrător celor neînțelepți, învățător copiilor». In biserica anglicană se zice: «Dă robului tău acestuia har, ca să răspândească Evanghelia Ta și să se folosească de puterea ce-i este dată lui, nu spre dărâmare, ci spre mântuire» și altele în legătură și în asemănare cu acestea.

In această sfântă rânduală a bisericii anglicane, nu numai că se descrie și se definește foarte lămurit scopul, că adică, urmându-se exact tipicul prescris, cel hirotonit să fie ridicat la treapta de episcop, ci că prin această încă se și comunică harul și demnitatea arhierescă, reese foarte luminos din impunerea mâinilor episcopilor și din comunicarea harului special, după cum se arată din mențiunea lucrului pentru care se cere și se dă harul. Socotim în deosebi vrednic de semnalat faptul că, în rânduală hirotoniei episcopului în biserica noastră, în însăși rugăciunea de invocare a harului special al lui Dumnezeu, asupra celui care se hirotonește, se arată lămurit și răspicat participarea la hirotonie și a celor-l-alți episcopi: «prin mâna mea a păcătosului, (Arhierul protos) și a liturghisitorilor prezenți împreună cu mine și împreună episcopi».

Scriitorul broșurei de care vorbim, ajungând la aceste concluziuni, crede că biserica anglicană recunoaște preoția, ca taină, prin care se comunică în biserică harurile lui Dumnezeu, admițând și Sf. Evharistie, ca jertfă, deși, din noul formular de hirotonie, s'au șters cuvintele; «primește putere, ca să proaduci jertfă lui Dumnezeu și să săvârșești liturghie pentru vii și pentru morți»; ca urmare se pretinde că această Biserică posedă preoție adevărată și că această preoție este de o potrivă îndreptățită, ca să fie recunoscută de cele-l-alte Biserici, între care Biserica Ortodoxă în primul rând. Mergând mai departe, el crede mai ales

că recunoașterea poate fi făcută și de fiecare Biserică în parte, fără niciun fel de înțelegere premergătoare și hotărâre comună a tuturor Bisericilor ortodoxe în parte și că se poate încuviința comuniunea Sfintelor Taine, de către ortodocși pentru anglicani și, la nevoie, și de către anglicani pentru ortodocși, întru cât hirotoniile anglicane sunt valide și suficiente pentru comunicarea harurilor dumnezeiești. Toate acestea vor constitui primul pas, pentru mult dorita unire a Bisericii Anglicane cu Biserica Ortodoxă¹⁾.

Părerile acestea dovedesc cât de mult a crescut dorința pentru unire și cât de mult a propășit la noi chestiunea validității hirotoniilor anglicane. În această ultimă lucrare, chestiunea a fost pusă pe baze cu totul deosebite de cum a fost pusă mai înainte. Scriitorul a socotit ca sigure părerile ortodoxe ale anglicanilor și deci ca inexistente motivele pentru care teologii ortodocși de mai înainte se exprimau cu rezerve. Fiind de părere că anglicanii nu mai socotesc cele 39 de Articole ca temelie și izvor al învățaturii lor dogmatice, a sprijinit cercetările sale, pe formularul de hirotonie al Bisericii Anglicane. Dovedind deci că această Biserică admite și săvârșește preoția ca taină, combate obiecțiunile latinilor împotriva validității hirotoniilor anglicane.

După cum am văzut, aceste obiecțiuni au fost privite ca neîntemeiate și de către aceia dintre teologii ortodocși, care și-au îndreptat atențiunea mai cu seamă asupra învățaturii Bisericii Anglicane. Admițând, în principiu, că Matei Parker a fost hirotonit canonic, este cu putință ca, prin iconomie și cu oare-care condițiuni, hirotoniile, care-și au începutul dela el, să fie recunoscute ca valide. În Biserica veche — propriu zis —, chestiuni asemănătoare aceștia, tot astfel se examinau, Astfel Sf. Grigorie Teologul spunea despre Atanasie de Mare, împotriva arienilor, care tăgăduiau canonicitatea alegerii lui: «Acesta a fost episcop canonic al Alexandriei, pentru că el a moștenit nu numai scaunul, ci și învățătura predecesorului său, episcopul Alexandru al Alexandriei²⁾. Biserica latină a atacat hirotoniile anglicane, având în vedere mai mult laturea externă și formală, pe când în Biserica Ortodoxă chestiunea a fost examinată avându-se în vedere mai mult laturea internă. Și după cum spune Filaret al Moscovei, pentru că existau îndoieli cu privire la învățătura dreaptă a Bisericii Anglicane, Biserica Ortodoxă a avut față de ea atitudinea, pe care o are față de pruncii, pe care îi botează din nou, ori de câte ori se îndoiește că au fost botezați. Îndoielile

existau din pricina celor 39 de Articole și din pricina învățaturii acestei Biserici despre Sfintele Taine.

Însă anglicanii, și în deosebi cei din Anglia, mai pătrează aceste Articole, din necesitate pentru unitatea și pacea lor internă. De altfel ei sau le comentează absolut liber și în spiritul învățaturii Bisericii vechi, sau expun învățături care nu au niciun fel de legătură cu aceste Articole. Acest fel de a vedea și învăța îl au Anglicanii din Anglia, care sunt partizani ai «Bisericii de sus» și episcopianii Americani, cari cu toții au toată buna-voință și dorința de a primi condițiunile, care se propun pentru recunoașterea hirotoniilor lor, deși ei nu au nici o îndoială asupra acestor hirotonii. Din nenorocire însă, există printre anglicani și de cei cu tendințe protestante, cum de curând s'a dovedit, dintr'o expunere a Președintelui Comitetului Frățimeii creștinești din Londra, și din atacurile, îndreptate împotriva «Declarațiilor de credință», despre care s'a vorbit mai sus, de către un grup de clerici anglicani¹⁾. Așa că chestiunea recunoașterii hirotoniilor Anglicane în Biserica Ortodoxă nu se pune în chip absolut și fără de nicio legătură cu învățăturile unuia și altuia dintre clericii anglicani și fără prezentarea unei mărturisiri de credință precisă, iar recunoașterea hirotoniilor anglicane nu înseamnă și comuniunea Sfintelor Taine. În acest înțeles, s'a făcut și recunoașterea validității hirotoniilor anglicane de către Marea Biserică a Constantinopolului, care, la 28 Iulie 1922, comunicând acest fapt Arhiepiscopului de Canterbury,²⁾ a cerut și părerile celor-lalte Biserici autocefale, pentru ca Biserica Ortodoxă să se pronunțe în general. Cu părerea Bisericii de Constantinopol au fost de acord până acum Bisericele Ierusalimului și Ciprului. Pentru soluțiunea definitivă a chestiunii, trebuie să fie de acord și cele-lalte Biserici, pentru că, după cum Patriarhul a scris către Arhiepiscopul de Canterbury, «este ușor de înțeles că, fiind vorba de o hotărâre a întregii Biserici Ortodoxe, trebuie ca și cele-lalte Biserici Ortodoxe să fie cu toatele de aceiaș părere cu Prea Sfânta Biserică a Constantinopolului³⁾.

Acestea pot fi socotite ca concluziune a acestei excursiuni istorice, asupra chestiunii validității hirotoniilor anglicane în Biserica Ortodoxă.

Această concluziune este deosebită de conclu-

1. Comp. Dionisie al Briulelor. Privire generală asupra chestiunii hirotoniilor anglicane „Εκκλησ. Ἀλήθεια“, în C-pol, An. 42, Nr. 31 — 34.

2. „The Church Times“. London, September 1, 1922, Nr. 3110. „Εκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια“, Constantinopol, anul 42, Nr. 32, 36, „The Christian East“, III 1922, p. 111—3.

3. „Εκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια“, C-pol, an. 42, 1922, Nr. 32, 34, 36. „The Christian East“, III, 1922, p. 113—6.

1. P. Comninos, Συμβολαὶ εἰς τὰς προσπάθειαις πρὸς ἕνωσιν ἐκκλησιῶν. Partea I. Hirotoniile anglicane. Tipărită cu cheltuiala Mitropolitului Hrisostom al Smirnei. Constantinopol 1921.

2. Grigorie Teologul, Omagii pentru Atanasie cel Mare, episcopul Alexandriei. Patr. Migne, seria greacă 35, 1089.

ziunile cercetărilor istorice, făcute asupra acestei chestiuni în Biserica Latină. În această Biserică, din primul moment a fost pusă la îndoială canonicitatea alegerii și hirotoniei Arhiepiscopului Matei Parker. Însă această îndoială a fost întemeiată pe o legendă, și, când s'a dovedit canonicitatea hirotoniei, nimicindu-se legenda, Biserica Latină a căutat argumente cu totul externe și formale împotriva hirotoniilor anglicane. Aceste argumente însă, nu numai după criticii engleji, ci și după cei ortodocși, sunt neîntemeiate. Netemeinicia lor s'a dovedit și din edarea bulei de condamnare a Papii Leon al XIII-lea, fiindcă, în această mișcare, pentru un moment a existat pornirea ca validitatea hirotoniilor anglicane să fie recunoscută.

Canonicitatea alegerii și hirotoniei lui Parker n'a fost niciodată pusă serios la îndoială în Biserica Ortodoxă și, până jumătatea secolului al 19-lea, Ierarhii ortodocși au comunicat bisericeste cu anglicanii, fără a vădi vreo îndoială asupra canonicității Ierarhiei lor, tot așa după cum, fără nicio rezervă, ei recunosc canonicitatea Ierarhiei altor eterodocși. Îndoielile care s'au ivit, se datoresc învățaturii cuprinse în cele 39 de Articole, și deci învățaturii despre Preoție și despre Taine în genere a Bisericii Anglicane. Însă aceste îndoieli au fost întru câțva înlăturate, din pricina raporturilor prietenești care s'au stabilit între Ortodocși și Anglicani și din pricina mișcării produse în Biserica Anglicană, pentru restabilirea învățaturii vechei Biserici. În această năzuință a lor, anglicanii sau nu au mai socotit cele 39 de Articole ca temelie a învățaturii Bisericii lor, sau ele au fost tâlcuite în acord mai mult cu învățătura ortodoxă, fiind complectate și de alte cărți oficiale, precum și de părerile Ierarhilor și Teologilor Bisericii anglicane; așa că, cu excepțiunea a puțini teologi ortodocși, cei care, în urma bulei de condamnare a Papii, au examinat științificește chestiunea, au admis posibilitatea recunoașterii hirotoniilor anglicane, prin iconomie și cu oarecare condițiuni; iar Comninos, ultimul care s'a ocupat de această chestiune, a ajuns la concluziunea că aceste hirotonii pot fi recunoscute fără nicio rezervă și fără nicio condițiune. Această concluzie a avut o mare influență asupra hotărârii din 1922, care, sub Patriarhul Meletie al IV-lea, a fost luată de către Biserica Constantinopolului. Prin această hotărâre, la care s'au asociat și Bisericele Ierusalimului și Ciprului, validitatea hirotoniilor anglicane este recunoscută, tot așa după cum este recunoscută și validitatea hirotoniilor Latinilor și Armenilor.

Este de notat că și vechii catolici, care, după

cum am văzut¹⁾, cu mai mult de 30 de ani înainte au tăgăduit validitatea acestor hirotonii, în cele din urmă au recunoscut-o. Acest eveniment însemnat a fost vestit oficial, de către Arhiepiscopul de Utrecht Francisc Kennink, prin următoarea scrisoare a sa din 2 Iunie 1925, către Arhiepiscopul de Canterbury²⁾:

*Reverendissimo Domino Archiepiscopo
Cantuariensi, salutem in Domino.*

Felices nos habemus qui gratum Tibi nuntiare valemus: Ecclesia vetero-catholica Ultrajectina usque adhuc haesitabat de validitate Ordinum Anglicorum. De facto consecrationis Parkeri non dubitabat, sed de virtute ritualis Eduardi VI, anxia an illud rituale fidem catholicam satis redderet. Post longam inquisitionem seriamque deliberationem, clero nostro consulto consilium cepimus, quod Tibi hisce litteris notum facimus.

Credimus ecclesiam Anglicanam regimen episcopale antiquae ecclesiae semper tenere voluisse atque rituale Eduardi VI consecrationis formulam validam aestimandam esse. Ideo ex animo declaramus successionem apostolicam in ecclesia Anglicana non defecisse.

Magnam gratiam Tibi deprecans, salutem Te in Domino Franciscus Kennink, Archiepiscopus Ultrajectensis.

Datum Ultrajecti, die II mensis Junii Anno Domini MDCCCXXV.

După această comunicare oficială a Arhiepiscopului de Utrecht, Vechii Catolici din Olanda tăgăduiau până acuma validitatea hirotoniilor Anglicane, din pricina îndoielilor provocate de formularul de hirotonie al lui Eduard al VI-lea. Însă ei recunoșteau canonicitatea hirotoniei lui Parker. Acum însă, adunându-se în sinod, după o examinare îndelungată și deliberare serioasă asupra acestei chestiuni, au recunoscut că Biserica anglicană a avut întotdeauna în vedere păstrarea cârmuirii episcopale, care a fost în Biserica veche, adică a demnității episcopale și că, în formularul de hirotonie al lui Eduard al VI-lea, este bine stabilită formula de hirotonie validă, și deci ei admit că în Biserica Anglicană, continuitatea apostolică a fost păstrată.

Această părere a fost admisă și de unele Biserici Aulocefale Ortodoxe. Însă această chestiune așa de arzătoare, care aici a fost examinată cu totul obiectiv și pe scurt, urmează să fie rezolvată definitiv de întreaga Biserică Ortodoxă.

Traducere din grecește de
Arhimandritul FILARET IOCU,
Doctor în teologie din Atena

1. Vezi mai sus pagina 33, 34.

2. Kirchliche Internat. Zeitschrift, XV. 1925 p. 65.

NU VA TEMEȚI!

În mijlocul furtunii și a frământărilor zilnice de tot soiul, ne apare figura senină și blândă a Mântuitorului, care ne spune: *Nu vă temeți!*

Pe corabia clătinită de valuri și amenințată de inec, apostolii înspăimântați, apropiindu-se de El, au zis: *Doamne, mântuiește-ne că pierim!* (Matei 8,25).

Domnul nostru Iisus Hristos muștră slăbiciunea omenească, zicând: *Puțin credincioșilor, pentru ce sunteți înfricoșați?*

În adevăr, dacă noi nu ne-am îndoi o clipă în inima noastră de puterea lui Dumnezeu, am câștiga și am fi părtași la binefaceri nesfârșite, pe care El ni le-ar împărtăși.

Frica și îndoiala ne împiedică mult dela împlinirea și priceperea acestui adevăr.

În capitolul 18 al Evangheliei după Ioan, găsim cuvintele Mântuitorului, răspunzând lui Pilat: *Eu pentru aceasta m'am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul. Cel ce este din adevăr ascultă glasul meu.*

Dacă noi n'am șovăi o clipă de a crede, am dobândi numai decât îndeplinirea rugăciunii noastre. *Toate, oricâte veți cere întru rugăciune, crezând, veți lua.* (Matei 21,22).

Și iarăși citim cum Domnul Iisus Hristos, spune ucenicilor săi: *Amin grăiesc vouă; de veți avea credință cât grăunțul de muștar, veți zice muntelui acestuia, mută-te de aici acolo, și se va muta, și nimic nu va fi vouă cu neputință.* (Matei 17, 20).

Toate sunt cu puțință credinciosului. (Marcu 9,23).

Și mai departe: *Celce vine la mine nu va flămânzi în veac, și celce crede în mine nu va înseta niciodată.* (Ioan 6,35).

Lucrați nu pentru hrana care piere, ci pentru viața cea veșnică, pe care Fiul lui Dumnezeu v'o va da (Ioan 6).

Ucenicii au întrebat: *Ce vom face ca să lucrăm lucrurile lui Dumnezeu?* Răspuns-a lor Iisus: *Acesta este lucrul lui Dumnezeu, ca să credeți în cel pe care Acela (Tatăl) l-a trimis.* (Ioan 6,28-29).

— *Tatăl dă vouă din cer pâinea cea adevărată pogorâtă din cer și care dă viață lumii.*

— *Doamne, pururea dă-ne nouă pâinea aceasta, au zis ucenicii.*

— *Eu sunt pâinea vieții. Cei ce crede întru mine are viață veșnică. Pe celce vine către mine nu-l voi scoate afară. Că m'am pogorât din cer, nu ca să fac voia mea, ci voia celui ce m'a trimis* (Ioan 6, 38—39—47—48).

Duh este Dumnezeu, și ceice se închină lui cu duhul și cu adevărul se cade să se închine. (Ioan 4,24).

Când va veni Mângâietorul, pe care eu îl voi trimite vouă dela Tatăl, Duhul adevărului, care dela Tatăl porcede, acela va mărturisi pentru (despre) mine. Încă și voi mărturisiți. (Ioan 15,26).

Prin gura proorocului Ioil, Dumnezeu grăiește: *Voi turna din duhul peste tot trupul, și vor prooroci feciorii voștri. Și tot celce va chema numele Domnului se va mântui.* (2, 28—32).

Fericiți acei ce vor crede în puterea lui Dumnezeu, zice Sfânta Scriptură. Hristos a spus: *Fericit acel ce nu se va zminti de mine* (Luca 7,123).

Celce mă va mărturisi în fața oamenilor, îl voi mărturisi și Eu înaintea Tatălui meu, care este în ceruri, iar celce se va lepăda de mine înaintea oamenilor, mă voi lepăda și eu înaintea Tatălui meu, care este în ceruri. (Matei 10,32—34).

Cine nu-i cu mine, împotriva mea este, și cine nu adună cu mine, risipește. (Matei, 30—31).

Tot celce face voia Tatălui meu celui din cer, acela-mi este mie și frate și soră și mamă (Matei 12,50).

Acel ce a primit sămânța, adică buna învățătură, este *acel ce aude cuvântul lui Dumnezeu și-l păzește pe el.* (Luca 11,28).

A crede cu toată tăria în puterea celui Atotputernic, este cu adevărat cel mai mare triumf ce-l putem câștiga în domeniul vieții noastre sufletești.

La vederea Mântuitorului mergând pe valuri; apostolii au fost cuprinși de spaimă, și tulburați au strigat, crezând că este o nălucă. Domnul Hristos, le-a răspuns liniștindu-i: *Eu sunt, nu vă temeți!*

Invingând frica, izvorâtă din slăbiciune și îndoiala credinței, Petru, la brațul întins al Mântuitorului, susținut de încredere, a biruit. *Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?* (Matei 14,31).

Dacă noi n'am șovăi o clipă în inima noastră, viața ar deveni cu adevărat mai roditoare și am birui orice greutate.

Dacă credința noastră ar fi atât de mare, încât să biruie frica, având deplină încredere în puterea lui Dumnezeu, am fi stăpânitorii celei mai scumpe și prețioase pietre, în fața căreia nu ne vom putea clinti.

Să nu ne temem în fața vijeliilor vieții și să fim tari, după cum spune Apostolul Paul, în Epistola I și II către Tesaloniceni.

Astăzi, mai mult ca oricând, în mijlocul piedicilor ce le întâmpinăm pentru îndeplinirea idealului înălțător și apărarea credinței, cugetul ni se ridică către Hristos și putem repeta în inima noastră, plini de încredere, că Mântuitorul este cu noi.

Iată, eu voi fi pururea cu voi, până la sfârșitul veacului. (Matei 28,20).

Dacă Iisus Hristos nu mai este văzut între noi, a rămas însă auzit cuvântul Lui, care se perpetuiază în veci, este glasul Sfintei Biserici care ne chiamă și ne trezește la credință.

Puterea Duhului Sfânt este și astăzi tot atât de neseacă, căci cuvântul Lui nu va pieri în veac. *Cerul și pământul vor trece, iar cuvintele mele nu vor trece. (Marcu 13,31).*

Hristos este gata de a ne da întodeauna ajutorul Său, întinzându-ne brațele să ne mântuiască.

Iată, eu sunt la ușă și bat. Cine aude glasul meu și deschide ușa, voi cina cu el. (Apocalips 3,20).

Acel ce deschide ușa, este acel ce-L primește și care nu se teme că-l vor înghiți valurile vieții.

Să nu ne neliniștim ce vom mânca, nici cu ce ne vom îmbrăca. *Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu, și toate celelalte vi se vor adăuga vouă. (Matei 6,33).*

Acei ce cu convingere se vor sprijini de brațul pururea mântuitor al lui Iisus Hristos; vor învinge, și vor fi senini în mijlocul greutăților de toate zilele.

Să nu lăsăm să se furișeze în noi îndoiala, nici să fim fricoși în fața încercărilor ce vom întâmpina, ci încrezători, în bunătatea supremă a unui Dumnezeu, să luptăm fără teamă.

În fața noastră vom privi o păjiște verde și frumoasă, în care inima se va bucura, prin puterea Acelui ce ne-a mântuit.

LAURA SCRIBAN,
Profesoară în Chișinău.

CĂRȚILE DE BLĂSTĂM DIN TRECUTUL NOSTRU

Străbunii noștri și-au cârmuit pașii vieții, începând din negura vremurilor și până aproape de noi, după anumite datine, care, în cursul atâtor veacuri, au căpătat putere de legi.

La sate, poporul Românesc încă și azi, cu tot complexul de legi moderne, în bună parte de import și ca urmare destul de nepotrivite cu firea neamului nostru și cu starea de lucruri de la noi, trăește într-o bună măsură tot sub stăpânirea vechilor obiceiuri juridice de mii de ani.

Aceste obiceiuri li-au adus în bună parte coloniștii Romani, parte au fost găsite la băștinași, parte au rămas în cursul timpului de la popoarele, cari au trecut peste străbunii noștri, parte împrumutate pe cale de vecinătate de la popoarele din jurul nostru, în sfârșit parte s'au luat ființă în cursul vieții noastre de stat și sunt proprii numai nouă, izvorâte din nevoile noastre sufletești și materiale, izvorâte din bunul simț și înțelepciunea străbunilor noștri.

Aceste obiceiuri juridice n'au fost scrise decât mai târziu și s'au păstrat prin viu graiu din generație în generație și pe cari le găsim în poveștile noastre, în proverbe, în poeziile populare și în practica aproape zilnică a vieții sociale.

O bună parte s'au pierdut în cursul timpului, fie că n'au fost adunate și fixate în scris, fie din cauza necazurilor cari au trecut peste capul Neamului, fie din pricina evoluției vieții și a modernizării sau mai precis a dorinței de modernizare care în unile ramuri a vieții destul de nepotrivită.

Dar după întemeierea Principatelor și potrivit creșterii nevoilor vieții de stat, a fost nevoie de o fixare în scris și deci de întocmirea codicilor de legi scrise.

Iată ce găsim în prefața cărții de legi vechi, numită, *Codicile Kalimah* — din 1816, privitor la istoricul acestor întocmiri de legi scrise :

«Și înainte de toți răposatul domn Alexandru întâiul, zis și Cel Bun pentru mulțimea darurilor și neîntrecutelor sale binefaceri, îndată ce a pus mâna pe frânele cârmuirii, simțând nevoea lucrului, s'a rugat și a dobândit Vasilicalele de la împărații Paleologi... iar el culegând din acele legi tot ce s'a părut că e de folos și potrivit trebuințelor vremii de atunci și tălmăcindu-le în graiul țării a întocmit o carte de legi precum povestește Dimitrie Cantemir....

«După două veacuri neuitatul domn Vasile cel zis și Arnăutul luând ca din niște izvoare tot ce-i trebuia din cartea aceluiaș Vasilicale... a tipărit... cartea sa de legi în care au fost cuprinse mai multe legi... împreunate cu datini de a le țării....»

De asemenea în codicile de legi a lui Alex. Ipsilante din 1780 în introducere găsim următoarele :«am strâns domnia mea, însă din pravile cele ce sânt mai trebuincioase spre poava judecăților, iar din obiceiuri am ales cele mai adesea urmate în țară... județul trebuie să judece după pravilă și după obiceiurile pământului....»

Putem spune că vechile noastre obiceiuri juridice cari au călăuzit pașii străbunilor se găsesc în codicile de legi scrise din vechime, parte în descrierile călătorilor străini cari au trecut pe la noi, parte în anaforalele (hotărârile) divanurilor domnești, parte în hrisoavele (documentele) vechi, parte în practica vieții sătești și parte în sufletul Neamului, care are în el atâtea comori numai în parte cercetate până acum.

În ceea ce privește legile nouă, după cum este știut, acestea în bună parte au fost copiate după cele franceze și pe cât de înțelepțește a procedat acest popor, când s'a întocmit legile sale de azi, apoi tot pe atât de rău am procedat noi.

Francezii, când ș'au întocmit legile nouă au ținut seamă de obiceiurile vechi ale țării lor și pentru ei deci sunt minunate, și cu totul sau în bună parte nepotrivite pentru noi, a căror trecut s'a urmat în alte condițiuni ca a lor.

Prin codul civil din 1865, se hotărăște că toate legile vechi se abrogă.

În multe din practicile vechilor noastre obiceiuri juridice, biserica ș'a avut rostul ei, rost fie prevăzut prin anumite articole din acele codice de legi, fie păstrat și urmat prin tradiția nescrisă.

Nu voiu aminti acum decât de «glava 54» din codicile lui Caragea din 1817 care fixează rostul Bisericii în practica împărțirii dreptății, rost care nu-l vedem trecut în codicile mai vechi, dar care în practică exista, adică cel de a da: *cărți de blăstăm*.

* * *

Unul din actele cele mai de seamă din viața trecutului nostru și în care Biserica a avut un rost, îi cel privitor la împărțirea dreptății, act juridic izvorât la noi din nevoi de ordin material și special numai nouă Românilor.

Străbunii au căutat să iee toate măsurile ca ea să se împartă cât mai bine și, în acest scop, au apelat la ajutorul Bisericii.

În vremuri îndepărtate, înainte de întemeierea Principatelor și după această dată, în truntea satelor stăteau sătenii mai de seamă, aleși de locuitori pentru conducerea lor, dar mai ales pentru împărțirea dreptății, săteni cari s'au numit în tot cursul timpului până mai eri: *juzi sau județi*.

Stăpânirea unora din acești județi se întindea nu numai peste satul unde locuiau, ci în multe părți peste mai multe sate, cari nu aveau în ele săteni potriviți pentru o asemenea însărcinare și de oarece odinioară satele erau rari și la distanțe cu mult mai mari ca azi, jurisdicțiunea unui asemenea județ se întindea peste o întindere mare, peste un întreg ținut, întindere care atât de la numele celui din fruntea lui, cât și de la numirea slujbei ce îndeplinea, s'a numit tot județ.

În acest fel, și-a luat ființă împărțirea de azi a țării în județe și multe din ele ș'au luat numele de la numele celui dintâi județ din negura vremurilor.

În trecutul nostru, judecățile cele mai multe au fost pentru stăpânirea pământului și iată și pricina care a dat naștere unor asemenea judecăți: La data întemeerii Principatelor și în cursul

timpului următor, domnitorii, pe temeiul dreptului domnesc medieval, erau stăpânii pământului liber din țară, găsit la data descălecărilor fără stăpân și cu aceste locuri dăruiau pe oștenii viteji sau pe oamenii lor de credință.

De la numele primului stăpânitor a unui loc, ș'au luat numirea majoritatea satelor noastre.

După moartea primului stăpân, rămăneau de pildă 2 sau 3 feciori ai lui și, ca urmare, întregul loc se cuvenea să rămâe în părți egale celor 2 sau 3 urmași.

Nevoile vieții nefiind așa mari, urmașii nu găseau cu cale să-și împartă imediat și să știe exact ca azi partea de pământ a fiecăruia. Știa fiecare atât că are drept la o doime sau o treime din întregul sat și feciorii cultivau din locul părintesc atât cât putea fiecare cu ai lui și atât cât avea nevoie pentru trebuințele gospodăriei, căci exportul cerealelor, din pricina lipsei căilor de comunicație, a fost la început ca și neexistent și numai cu trecerea timpului a început să se mărească și de abia aproape de timpul nostru.

Cu trecerea timpului pe lângă locul bătrânesc curat de plugărie, mai tăiau din pădurea încunjurătoare și-și făceau ogoare nouă de plugărie, cu atât mai mari, cu cât gurile din casă erau mai multe și cu cât erau mai harnici, și încetul cu încetul generațiile se înmulțeau și, ca urmare, și necesitatea de pământ de hrană începu a se ivi.

Descendenții unuia din cei 2 sau 3 străbuni numiți în documente — *bătrânii satului* — vedeau că alte neamuri le lor, pogorătoare din alt bătrân al satului, stăpâneau mai mult pământ sau au vândut proprietarului vecin sau la alți gospodari mai mult pământ decât de drept li se cuvinea în părți egale, pământ pe care și l-au înmulțit, fie prin vrednicie, fie, în unele cazuri, prin viclenie și, de oarece aceștia nu voiau, sub niciun cuvânt, să restituie plusul de pământ, se începeau acele judecăți interminabile, continuându-se din generație în generație, producându-și fiecare *spite de neamuri* — în primul loc, acele hârtii lungi de 2—3 metri, cu un frumos arbore genealogic, cât și diferite documente, găsite în lăzile bătrânești.

Cercetând cu deamănuntul hârtiile vechi de judecăți, vezi îndârjirea cu care s'au purtat și la câte vicleșuguri, cari întrec cu mult pe cele avocățești de azi, nu apelau părțile împlicate pentru a câștiga procesul sau cel puțin de a le lungi la nesfârșit și, ca urmare, să lungească și stăpânirea nedreaptă a pământului, de unde a ieșit și zicătoarea: «decât o judecată (zisă) dreaptă, mai bine o împăcaciune strâmbă».

Și găseau apoi martori dintre ei, cari jurau, fie cu bună știință de cauză, fie chiar amăgiți de

cei interesați, cari le tălmăceau grășit conținutul hârtiilor vechi.

Asemenea procese din trecutul nostru au urmat secole întregi.

Iată ce ne spune juristul de seamă din secolul trecut din Moldova Andronachi Donici în prefața cărții sale — Adunare de pravile — din 1814: «.....căci e de luat seamă că pricinile semănau cu pânza Penelopei; ele nu se mai curmau, ci se încurcau, mergeau și se înnoeau din domn în domn și pe domni îi schimba des Mazilia....»

Când divanul domnesc ca ultimă instanță judecătorească, nu se mai pricepea cum să dea sentința, fiindcă ambele părți aveau atâtea acte vechi, din care multe de judecați la domnii de mai înainte, încât nici nu mai era timp când judecătorii divaniști să le mai citească, dar de cum să mai înțeleagă adevărul din ele, căci împlicinații aveau pentr'un petec de moșie cât'un sac de hârtie, atunci divanul domnesc apela la ajutorul Bisericii, care era singura în asemenea cazuri încurcate, care putea să facă să ieasă adevărul atât de dorit și să se pue odată sfârșit unui proces început de bunici și sfârșit de nepoți.

În acest scop, se cerea, fie de boerii divaniști, fie, în multe cazuri, chiar de însăși domnul țării, Mitropolitului sau Episcopilor în parte, iar, în unele cazuri, întregului Sinod al țării, să dea *carte de blestem* — asupra cazului. Au fost cazuri când însăși partea nedreptățită, cu învoirea divanului, a cerut asemenea carte de blăstăm.

Cărțile de blăstăm, în cazurile de judecați pentru pământ, încep a fi date cam din secolul al XVI-lea, continuându-și drumul în secolul următor, al XVII-lea, ajungând la numărul cel mai mare în cursul secolului al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea.

Cărțile de blăstăm s'au dat nu numai pentru judecați de pământ, ci și pentru alte chestiuni de stat, cum de pildă: de a nu se mai înstrăina averile mănăstirești, de a nu se mai pune dări nouă pe popor, etc.

Unile din asemenea cărți de blăstăm se dădeau de Ierarhii țării, altele de Patriarhul de la Constantinopol în numele tuturor Patriarhilor, găsim și cărți de blăstăm date de Domnii țării împreună cu Ierarhii, ba ajunsese blăstămul atât de întins în viața noastră, încât orișice creștin, care dăruia o carte unei biserici, își însoțea dania cu un blăstăm la fel cu cel din cărțile de blăstăm la adresa celui care ar fura sau înstrăina cartea aceia.

Înainte de a vedea cuprinsul unor asemenea cărți de blăstăm din trecutul nostru românesc, cred că e bine să vedem origina din negura vremurilor apuse a unei asemenea datini.

Multe din datinile noastre, și așa putea' zice că majoritatea lor, îs de origine, romană și, ca ur-

mare, și aceasta a blăstămului își are aceeași origină și fără îndoială că a fost adusă aici odată cu coloniștii.

Blăstămele romane rămase din antichitate până la noi le găsim scrise, fie pe pietre, fie pe table de metal.

Atât alte popoare, cât și poporul Roman, cereau zeilor răzbunare, cu ocazia diferitelor nemulțămiri din viață a contra celor ce le pricinuiseră.

Formulele de blăstăm erau scrise de oameni, cari se îndeletniceau numai cu asemenea lucru.

Practica era foarte veche. În Grecia o găsim cu câteva secole înainte de Hristos și aproape la fel și la Romani.

Invocațiunile se adresau de obicei zeilor infernului — Dii inferi — cari aveau puterea și însărcinarea de a răzbuna.

În viața zilnică a Romanilor, formulele de blăstăm se scrieau, în primul loc, pe tăblițe de plumb și, pentru a ajunge înaintea zeilor stăpânitori ai lumii de sub pământ, mai ales Pluton și Proserpina, se puneau în cutiile lor de scrisori, cari erau mormintele.

Pe aceste tăblițe, pe lângă formula tipică a blăstămului, se scriea și numele vrășmașilor.

Pe unile din ele, blăstămul se găsește scris curent, pe altele cu șirul rândurilor și al cuvintelor amestecat; așa ca și treburile celui blăstămat să meargă tot încurcate.

Scriitorii erau o tagmă de oameni, cari trăiau din această profesie și-i puteau găsi cei interesați stând la răspântiile străzilor, așteptându-și clienții sau, în cazul când aceștia întârzieau să vie, plecau ei din casă în casă și găseau de lucru, căci, de când îi lumea, cine oare, pe lângă prieteni, n'a avut și dușmani și poate mai mulți de aceștia decât din cei dintâi?!

De obicei, aceste tăblițe se puneau în mormintele tinerilor morți de o moarte prematură și cari nu puteau, după credința celor vechi, să se așeze definitiv în împărăția umbrelor, decât după ce-și făceau în preajma mormintelor, deci încă în lumea de pe pământ, restul de ani cât ar fi trebuit să trăiască ¹⁾.

Aceste spirite rătăcitoare, cari unblau după răzbunare contra celor cari le luase viața pământescă, erau socotite drept cei mai buni curieri pentru a duce mânia și dorința de răzbunare a celor vii, scrisă pe acele tăblițe către zeii stăpânitori ai lumii umbrelor de sub pământ. Deci niște oameni supărați socoteau, că cei mai buni tovarăși ai lor nu puteau fi alții decât tot niște foști seimeni ai lor, tot nemulțămiiți, azi

1. Aceasta îi origina credinței de azi în strigoi ce-i găsim în poveștile noastre, și unii povestitori pentru a face ca povestea să-i fie crezută, adaugă și afirmația că înșiși ei au văzut strigoi în preajma mormintelor din cimitire.

umblători după răzbunare între lumea viilor și a morților.

Pe unile din aceste tăblițe chiar se invocă spiritele celor tineri.

Iată conținutul unui asemenea blăstăm¹⁾:

«*Malcio Nicones oculos,
manus, dicitas, bracias, uncis,
capilo, caput, pedes, femus, venter,
um (bi) licus, pectus, mamilas, os,
bucas, dentes, labias, mentus, fronte (m)
supercilia, scaplas, umerum, nervias,
ossu, crus, qu (e) stu, lucru,
valetudines, defico in as tabulas*»

Care pe românește înseamnă:

*Nicon blastămă în toate tăblițele (cari se vor scrie)
ochii, mâinile, graiul, brațele, unghiile, părul, capul,
picioarele, coapsa, pânțele, buricul, pieptul, țâțele,
gura, obrazul, dinții, buzele, barba, fruntea,
sprâncenele, spatele, umerii, mușchii, oasele,
fluerul piciorului, jolosu, dorința mai de seamă,
sănătatea lui Malciu.*

Pe unele din ele se blastămă ca să nu aibă cel blestemat parte de munca lui, se blastămă apoi toate rudele, ba chiar prietenii lui.

Gladatorii blastău pe protivnicii lor, pentru a putea eși ei învingători și în Roma s'a găsit un număr mare de asemenea tăblițe cu blăstame.

Din cuprinsul acestor tăblițe, se vede că scriitorii erau oameni din popor, cari nu cunoșteau limba corectă, poate erau vrăjitori veniți din alte părți ale vastului imperiu.

Dacă blăstămele vieții politeiste erau ascunse de cei vii și scrise numai pentru lumea umbrelor, cele de mai târziu ale vieții creștine erau vestite pentru toți.

E știut că viața cu practicile ei de mai înainte n'a putut fi schimbată cu totul de noua religie creștină, ci a fost curățită de ideile politeiste și acolo unde nu s'a putut face aceasta, li s'a schimbat caracterul acestora, dându-li-se colorit creștin; așa și cu practica blăstămului, care a fost păstrată și în noua religie, dar sub față creștină.

Unele forme externe din trecut, nelovind cu nimic ideia creștină, se mențin, după cum, de pildă, în monumentele grecești funerare cu blăstăm pe ele din viața politeistă, vedem deasupra 2 mâni ridicate în sus în semn de implorare ce se face zeilor și aceleași mâni ridicate se văd și pe monumentele similare din viața creștină.

Vedem apoi pe Ζεὺς ὕψιστος (Zeus prea înaltul) înlocuit cu θεὸς ὕψιστος (Dumnezeu prea înaltul).

Intrucât în muzeul nostru de antichități din București se află un monument funerar, care conține un blăstăm scris în grecește, ne vom opri puțin asupra lui, dându-i textul.

Piatra îi scrisă pe ambele fețe, având acelaș text care-i următorul:

Ἐπικαλοῦμαι καὶ ἀξιῶ τὸν θεὸν τὸν ὕψιστον, τὸν κύριον τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ἐπὶ τοὺς δόλοι φονεύσαντας ἢ φαρμακεύσαντας τὴν ταλαίπωρον ἄωρον Ἡράκλειαν, ἐχέαντας αὐτῆς τὸ ἀναίτιον αἷμα ἀδίκως, ἵνα οὕτως γένηται τοῖς φονεύσασιν αὐτὴν ἢ φαρμακεύσασιν καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, κύριε ὁ πάντα ἐφορῶν καὶ οἱ ἄγελοι θεοῦ, ὡπάσα ψυχὴ ἐν τῇ σήμερον ἡμέραι ταπεινοῦται μεθ' ἰκετείας, ἵνα ἐγδικήσῃς τὸ αἷμα τὸ ἀναίτιον. ζήτησεις καὶ τὴν ταχίστην.

Textul acesta, în traducere românească, are următorul cuprins:

Chem în ajutor și implor pe Dumnezeul cel prea înalt, pe stăpânul duhurilor și a tot trupul, împotriva aceluia cari prin vicleșug au ucis ori au otrăvit pe nenorocita Heracleia înainte de vreme, vărsând cu nedreptate al ei sânge nevinovat, pentruca tot așa să se întâmple ucigașilor ei sau otrăvitorilor și copiilor lor. O Doamne! Tu carele toate le vezi și voi îngeri ai lui Dumnezeu, la care orice suflet în ziua de azi cu rugăciune se umilește, căutați a răzbuna sângele cel nevinovat și cât mai curând».

Practica blăstămului ș'a urmat cursul dinainte, după cum vedem din blăstămului de mai sus, modificându-se textul vechi și înlocuindu-se cu idei creștine.

O formulă oficială dată de Biserică nu era, și primul blăstăm oficial creștin fu cel dat în anul 325 d. H. de Sinodul din Niceia contra lui Arie și a tovarășilor lui, prin care se condamna învățătura lor.

Ierarhii Bisericii creștine obișnuiau să dea blăstăme fiecare în parte în eparhia sa sau mai mulți la un loc. Aceasta o putem deduce din cuprinsul unei pietre funerare, care conține un blăstăm, piatră aflătoare azi în muzeul din Atena¹⁾ și al cărui cuprins în traducere românească îi următorul:

«Fie ca blăstămele pronunțate de către sfinții părinți să cadă asupra aceluia cari pe furie au dat moarte sau care au otrăvit pe această victimă așa de tânără și așa de frumoasă, prea de timpuriu răpita iubirii noastre sau cari au vărsat sângele ei nevinovat. Dă blăstăm asupra ucigașilor ei, asupra otrăvitorilor ei, blăstăm

1. După: „Notizie degli scavi di antichità. Roma 1900, pag. 207”.

1. Monumente epigrafice. Tocilescu V. I p. 443.

asupra copiilor lor. Doamne, creator al tuturor lucrurilor și voi îngerii lui Dumnezeu, înaintea căruia în această zi orice suflet se umilește rugător, pentru ca să răzbunați fără întârziere sângele nevinovăției».

Pietrile, după cum arată felul cum sunt săpate inscripțiile, sunt din secolul I—II-lea d. H. și ne arată că practica blăstămului era în lumea creștină, ca o continuare a celei vechi politeiste.

Iată și conținutul unui blăstăm ¹⁾ care datează după data ținerii sinodului din Nicea:

«.....nale pereat, insepultus jaceat, non resurgat, cum Iuda partem habeat si quis sepulcrum hunc violaverit, sit maledictus a Domino Deo omnipotenti et a trecentis decem et octo deiferis patribus et haeres maledictionis Iudae proditoris, fiat habitatio eorum cum Chore, Datan et Abiron, Iuda atque Pilato, Anania atque Sapphira, Nerone et Decio, Herode, Iuliano, Valeriano et Simone Mago».

Care blestem în traducere românească are următorul cuprins:

Să aibă un sfârșit rău, să stea neîngropat ²⁾, să nu mai învie, să aibă parte cu Iuda, dacă cineva va viola acest mormânt. Să fie blestemat de Domnul Dumnezeu atotputernicul și de cei 318 părinți de Dumnezeu purtători și moștenitori blestemului lui Iuda trădătorul. Să aibă parte cu Core, Datan și Abiron, (cu) Iuda și cu Pilat, (cu) Anania și cu Safira, (cu) Neron și Deciu, (cu) Irod, Iulian, Valerian și (cu) Simon Magu.

Acesta îi blestemul pe care un creștin de naționalitate romană îl pune pe piatra de la mormântul său, murind cu conștiința liniștită că nimenea nu va îndrăzni să-i turbure liniștea mormântului său ³⁾.

Acest blăstăm datează din secolul al IV-lea sau al V-lea și în niciun caz nu-i mai vechi, nu-i mai înainte de anul 363, când moare ultimul împărat, pomenit în text, Iulian Apostatul.

Ceiece mă face să cred că îi din secolul al V-lea, ba poate și începutul celui următor, îi faptul că scriitorul lui a trăit târziu după moartea ulti-

mului împărat și nu avea cunoștinți precise de succesiunea împăraților, punând pe Valerian după Iulian, ceiece de fapt n'a fost așa.

Fară îndoială că aceasta era formula obișnuită a blăstămului din trecutul îndepărtat, care din generație în generație a ajuns și la noi.

* * *

În prefața cărții de legi a lui Kalimah din 1816, vedem că Alexandru cel Bun a cerut și obținut de la împărații Bizantini colecția de legi, alegând din ele aceea ce a crezut potrivit pentru noi.

Apoi, datorită atârării canonice a ierarhiei Principatelor de Patriarhia din Constantinopol, s'a împrumutat acel text de blăstăm, pe care-l găsim la fel în toate documentele vechi din trecutul nostru.

În documentele vechi sârbești, începând cu secolul al XIV-lea găsim formula blăstămului întocmai ca și la noi.

Este știut că multe din viața de stat sârbească au fost împrumutate de la Bizantini și ca urmare și formula de blăstăm.

Deci blăstămul documentelor noastre vechi la fel cu cel al Sârbilor, îi un împrumut de origină bizantină, bine înțeles că numai în ce privește felul de redactare, căci în forme mai simple și în practică a avut viață în trecutul nostru îndepărtat.

Iată câteva blăstăme, pe care le dau din Cărțile de blestem:

«Gavriil cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei.

Facem știre cu aciastă carte a noastră de blăstăm precum ne au arătat fiul nostru Dum-nialui stol(ni) cu Costandin Greceanu pentru niște părți de moșie ce au cumpărat de la Agăre(ce)ști și de la neamul lor în Cășăteni la ținutul Fălciului pentru care având mai pe urmă și pricină de jud(e)cată cu vânzătorii, s'au hotărât den luminată porunca Mării sale lui Vod(ă) ca să stăpâneasc(ă) părțile lor ce sânt iscăliți în zapis câte să vor alege după zapisul lor și fiind că acele părți nu sânt alese nici hotărâte, iarăși den porunca: g(os)p(o)d ¹⁾: s'au orânduit boeri hotarnici ca să aleagă părțile fieștecăruiea vânzătoriu atâta de baștină cât și de cumpăratură și să le hotărasc(ă) și să le și prețaluiscă și pentru ca să se dovedească dreptatea și adevărul au cerșut Du(mnialui) stol(ni)cul de la noi aciastă carte de blăstăm asupra vânzătorilor ce sânt iscăliți în zapisul de nu vor arăta întru adevăr drepte părțile loru ce au în Cășăteni i Tuleaști baștină și cumpăratură ci cu nedreptate vor tăgădui, cum și prețăluitorii de nu vor pre-

1. Dictionnaire des Antiquités chrétiennes. L'Albé Marfigny, Edition Hachette pag. 12.

2. Era socotit în antichitate că de va rămânea cineva neîngropat, însemna cea mai mare pedeapsă ce se da cuiva pe pământ. Sufletul unui asemenea om nu putea avea liniște decât atunci când cel pușin oasele mai târziu îi erau îngropate sau le acoperea cineva cu țărână. Ideia aceasta din acest blăstăm creștin îi cea din credința politeistă de mai înainte.

3. S'au mai găsit asemenea pietre de mormânt romane cu inscripții în care cel răposat dorea să fie lăsat în pace, iar în cursul timpului să n'aibă nimenea voie să pue altă morț peste el în mormântul lui.

țalui cu dreptate socotind și starea locului fără de hatâr nepărtinind nici la o parte nici la alta, unii ca aceea să fie blăstămați de Domnul Dumnezeu și de preacurata a sa Mamă, de slăviții 12 apostoli și de 318 sfinți părinți di la Nichea în toată viața lor să-i lovască) bubile lui Ghi-ezi și cutremurul lui Cain, fierul, pietrele să putrezească și să se răsipească iar trupurile acestora să stea întregi și după moarte nedezlegate, ostenele și sudorile lor să fie spre pierzare. În toată viața lor procopsală să nu vadă și de cătră smereniia noastră unii ca aceea să fie blăstămaț(i), iar mărturisind adevărul în frica lui Dumnezău și urmând cu dreptate să fie ertați și blagosloviți în veci.

GAVRIIL Mitropolit 1766¹⁾

Această carte de blăstăm este o foaie dreptunghiulară de hârtie groasă, scrisă cu scrisoarea trecutului: cea chirilică, și cu rândurile paralele cu laturile cele lungi ale dreptunghiului, iar sub text poartă semnătura de însuși mâna Mitropolitului ¹⁾.

La fel sunt toate cărțile de blăstăm.

Am spus mai sus că au fost cazuri când judecătorii divaniști nu se mai pricepeau de partea cui stă dreptatea și atunci apelau la intervenția Bisericii ca, prin puterea ei, să facă să iasă adevărul.

Un asemenea caz s'a întâmplat, pe lângă multe altele, în anul 1818. Boerii divaniști, în frunte cu domnitorul Moldovei, aveau să se pronunțe, în ultima instanță, într'un proces, care dura de multă vreme, între 2 familii boerești: a Chirițeștilor și a Dabijăștilor, și fiind atât de multe hârtiile de judecată și pentru a nu-și îngreua sufletul cu o hotărâre nedreaptă, au cerut Mitropolitului Veniamin carte de blăstăm a cărui text îl dau aici și care chiar acum, după un secol, face efect asupra cititorilor și cu atât mai mult a făcut atunci și a cărui cuprins îi următorul:

„VENIAMIN cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit Moldovei.

.....Drept aceea după luminată carte a Măriei sale lui Vodă s'a dat și de către noi această carte de blăstăm..... Pentru toți aceia zicem; de viața lor, de ostenele lor, de sudorile lor, de chivernisele lor și de dobitoacele lor parte să nu aibă, ci ca fumul, ca praful cel din drum ce-l spulberă vântul de pe fața pământului toate să fie lor întru perzare și peire. De toate ale lor cele văzute (ca) de averea dreptului Iov diavolul să le atingă, tremurând și aflând târându-se pe pământ ca Cain să rămâe în toată viața lor, moștenind pe lângă aceasta și bubile lui Gheezi, femeile lor să rămână văduve,

1. Face parte din secțiunea paleografică a muzeului de istorie și artă veche a scriitorului acestor rânduri.

copii(i) lor săraci cerșetori și lipsiți de tot felul de procopseli și în grabă judecata lui Dumnezeu să-i ajungă la cele văzute de ochii lor ca și ei singuri să-și vie în cunoștință mărturisind și neurând adevărul și pocăindu-se și cei ce vor vedea să ia pildă a se feri de nedreptate și a nu se supune prin aceasta blăstămurilor, iar cari vor mărturisi tot adevărul în frica lui Dumnezeu să fie ertați și blagosloviți. Amin.

VENIAMIN Mitropolitul Moldovei 1818 Aug. 8¹⁾

Cărțile de blăstăm se dădeau și de sinodul țării, după cum se vede din o asemenea carte din 1709, dată pentru a întări ajutoarele hărăzite Episcopiei Hușilor de domnitorul Mihail Racoviță și a le feri să nu fie ridicate pe viitor de alți domni, a cărui cuprins îi următorul:

«...Iar cine s'ar ispiti să strice și ar vrea să clătească ori mult ori puțin această tocmeală și întăritură stinței Episcopii ori cum sau după alti vreami ori domn ori dintru Arhieriei ori din boeri sau și carili ar sfătui spre stricarea, unii ca aceia să fie trecleți ³⁾ și blăstămați de Tatăl, de Fiul și de Sfântul Duh și de Maica Precista și de 4 evangheliști și să fie legați și afurisiți de 318 părinți din cetatea Nicheii și de tusșapte săboară a toată lumea și de smereniia noastră Arhieriei cari ni-am numit mai sus și ni-am iscălit mai jos. Parte să aibă cu Iuda și cu trecletul Ariia, iară în viața lui să dobândească cutremurul lui Cain și sugrumaria Iudei vânzătorul de Hristos și ingerul lui Dumnezeu să-l gonească în toate zile(le) viaței lor și tot prilejul lor să arză în foc. Iară după moarte(a) lor să moștenească focul cel nestins și viermii cei neadormiți în veacinică muncă. Amin.

GHEDEON Mitropolit Moldovei. Pahomie episcopul Romanului. Calistru episcopul Rădăușului⁴⁾

Intr'o carte de blăstăm a episcopului Hușilor Ierotei din 1745, găsim, pe lângă formula obișnuită, și următoarele: «..... așijderea și de smereniia noastră să fie anatema și amaranafta.....»

În felul acesta sunt redactate toate cărțile de blăstăm arhieresti, la fel blăstămele de la finele documentelor domnești de danie, de averi la mănăstiri, cât și blăstămele de pe cărțile bisericesti ⁴⁾.

* * *

Asupra serviciului religios de la noi, care însoțea și premergea citirea cărților de blăstăm, avem date cam puține, totuși suficiente pentru a ști în linii generale cum se urma odinioară în asemenea cazuri.

1. Codrescu-Uricar Vol. XV.

2. De trei ori blăstămați.

3. Melhisedec, Cronica Hușului.

4. Câteva din aceste, în articolul meu din No..... a acestei reviste. „Insemnări de pe cărți vechi“.

Nu era stabilit un anume tipic pentru ambele Principate, și în cărțile bisericești tipărite la noi în trecut nu găsim nimic din acest punct de vedere.

Găsim însă date în izvoare vechi interne și anume în documente și în cronicari.

Iată ce găsim din acest punct de vedere într'un Hrisov din 1639 de la Matei Basarab dat cu ocazia reluării celor 20 mânăstiri din Muntenia închinatelor Locurilor Sfinte, fără ca statul țării să fi avut vre-o știință:

«..... Iar acel ce va călca și în seamă nu-l va băga să aibă a moșteni blăstămul soborului arhierilor, egumenilor și a tuturor preoților țării, care blăstăm înaintea noastră și înaintea adunării a toată țara în sfintele odăjdii îmbrăcați și cu făclii aprinse în mâni, înfricoșat și groaznic făcutu-l-au și blăstămând, stânsu-și-au făcliile cum este legea blăstămului».

Timpul din cursul liturghiei, când s'a cetit acea carte de blăstăm nu ni-i arătat în hrisovul muntean de mai sus.

Ureche cronicarul, în Letopisețile Moldovei, ne dă oarecari lămuriri și întregiri a celor spuse în acel hrisov asupra timpului, spunând că domnitorul Constantin Racoviță în a II-a domnie (1756—1757) în Moldova, văzând că poporul are să se răscoale din pricina dărilor prea mari, caută să-l liniștească, cerând ca Mitropolitul Iacob să dea și să citească în auzul poporului o carte de blăstăm asupra celor cari ar mai voi să pue pe popor acea dare atât de nesuferită care era *văcăritu*.

Mitropolitul, încunjurat de cei 3 episcopi ai țării și de preoți, la eșirea cu Sfintele Daruri, citi în Mitropolia din Iași de 4 ori cartea de blăstăm, în numele celor 4 Patriarhi răsăriteni, iar la fiecare blăstăm poporul răspundea: Amin.

Din combinarea acestor arătări, se poate deduce că, la eșirea cu Sf. Daruri sau după ducerea lor pe Sf. Masă în altar, se reîntorcea clerul în mijlocul bisericii cu făclii aprinse, unde Mitropolitul citea blăstăm în numele Patriarhilor, ca stâlpi ai Bisericii, iar poporul răspundea amin, după care clerul stângea lumânările, în semn că așa să piară și să se stângă viața celor blăstămați.

În cazul când judecățile urmau să se sfârșească la fața locului, cartea de blăstăm o citea preotul în biserică satului sau chiar la fața locului.

Iată cum a procedat Episcopul Hușilor Inochentie (1752—1782), atunci când a avut o judecată cu răzășii din Brădicești din județul Fălciu: a trimis în sat pe dichitul Episcopiei³⁾, care strângea pe oameni pe la răspântiile satului și le citea cartea de blăstăm, și răzășii, știind că

n'au dreptate și pentru a nu-și lua greutate pe suflet, s'au lăsat de proces¹⁾.

Asemenea, cu ocazia vânzării satului Obileni din ținutul Lăpușnei către Episcopia Hușilor, se amestecă în ascuns logofătul Manolachi Costachi, cari rădică prețul cu 60 lei vechi, iar răzășii aduc arvuna înapoi Vlădicăi Inochentie, fără a spune și pricina. Pentru a o afla, Vlădica dă carte de blăstăm și trimite pe dichiu care o citește pe la casele oamenilor din Obileni.

Sătenii, de frica blăstămului, dau pe față intriga logofătului, se împacă iarăși cu Vlădica și-i vând satul²⁾.

Dacă cartea urma să se citească înainte de sfârșita judecății la divanul domnesc, atunci o citea preotul bisericii domnești în biserică curții unde era și divanul.

După cum ne spun hărțile vechi de hotărâri ale divanului, cei cari se știau vinovați și mai ales martorii declarau că se retrag de la judecata sau, cu termenul din acele hotărâri, «s'au dat rămași» nevoind să-și iee asupra lor și a neamului lor greutatea blăstămului și odată cu aceasta se puneau și capăt judecății.

Când judecata urma să ia sfârșit la fața locului după citirea cărții de blăstăm, când era vorba de alés și pus pietre de hotar, cei rânduți sau martorii își puneau o brazdă în cap și mergeau înainte și unde arătau că a fost hotarul vechi, sau unde se cuvine să fie cel nou, era ultimul cuvânt spus și acolo se puneau pietre de hotar, fără nicio cărtire.

Greutatea morală prin primirea cărții de blăstăm și depunerea jurământului solemn, cât și greutatea materială prin acea brazdă de pământ, ce o purtau pe cap, au tăcut ca, în cursul timpului, sătenii să nu se atingă și chiar și azi nu se atinge de pietrele de hotar, în credința că-s pietre puse cu blăstăm și cine le va muta își va lua asupra lui greutatea acelu blăstăm.

Cuvântul spus de un martor după primirea cărții de blăstăm și depunerea jurământului era socotit ca ultimul adevăr și judecătorii dădeau hotărârea în sensul celor spuse de ei spălându-și conștiința ca și Pilat mâinile zicând ca și atunci așa și acum, când aveau vre-o bănuială: «voi veți vedea» și în adevăr că au fost cazuri, când cei vinovați «au văzut».

* * *

Practica aceasta bisericească a dării de cărți de blăstăm, care premergea și avea rostul să ajute actului juridic pentru aflarea adevărului, căci majoritatea cărților acestora s'au dat în cazuri de judecată, a avut un răsnet de seamă în viața străbunilor noștri.

1. Melhisedec, Cronica Hușului.
2. Idem.

3. Însărcinatul cu afacerile materiale.

Dacă răzeșii noștri erau iubitori de judecăți nesfârșite, apoi când se scotea carte de blăstăm, totul se sfârșea.

Au fost cazuri de nerespectare a blăstămului, dar călcătorii trufași au avut de suferit.

Iată ce ne spune Ureche cronicarul despre voevodul Moldovei Constantin Racoviță, care, după puțin timp de la citirea solemnă din Mitropolie, cere Mitropolitului Iacov să rădice blăstămul și să deslege ceea ce a legat. Dar Mitropolitul nu vrea și atunci îi silit să se retragă, și Mitropolitul alegând mai bine retragerea decât deslegarea, plecând, a zis: «Iată că m'am lepădat de Mitropolie și de cinstea ei și de toate ale acestei lumi, numai focul blăstămului să nu-l iau pe cap și în suflet», și mai departe același cronicar spune: «și s'a cunoscut că n'a fost voia lui Dumnezeu să treacă ruga și lacrimile lui Iacob Mitropolitul și ale altor Arhieri, și când găsisse toată rânduiala slujbei să pornească văcăritul, i-a și sosit mazilia».

În ochii poporului atât de mult a prețuit gestul Mitropolitului, încât a rămas zicala: «Iacov Mitropolitul, care a blăstămat văcăritul».

Cronicarul din Muntenia Dionisie Eclisiarhul, vorbind în cronica sa de domnia lui Constantin Hangerliu (1797—1799) care călcase și el un blăstăm, își încheie povestirea așa despre moartea năprasnică din partea Turcilor: «voia lui Dumnezeu a fost».

În viața răzășilor din Moldova, au fost cazuri de atâta îndărătnicie și de ură contra adversarilor, încât cu bună știință au primit carte de blăstăm.

Cunosc într'un sat o familie de nefericiți, a căror bunic «a primit carte de blăstăm», la începutul secolului trecut. Membrii acestei familii, în care declinul a început cu părinții celor de azi, sunt epileptici, schilozi, zăpăciți, stau mereu în contemplare, nu-și caută de treabă, casa se dărâmă pe ei și o mai țin doar proptelele! Au găsit întâmplător o comoară formată din obiecte și monete de aur bizantine și nu numai că n'au avut niciun folos de pe urma acestui noroc, ba încă au rămas și mai săraci decât înainte, fiind purtați pe la tot felul de autorități, închiși, bătuți ca să spue dacă mai au sau nu, pierdere de vreme pe timpul muncilor agricole, mereu controlați de jandarmi pe acasă. Și ce ironie tristă în cazul acesta, adică că o comoară cu monete de aur a celui mai luxos împărat bizantin: Constantin Porfirogenitu (913—959 d. H.) a căzut în mâna unor oameni, cari, de pe urma lor, s'au ales doar cu bițele lor sumane și mai rupte ca înainte de atâta întinsoare în dreapta și în stânga!

Nu-s bețivi și nici părinții lor n'au fost. Cu copiii lor se pierde neamul lor, acel neam dârz

și voinic, care, în curs de jumătate de veac, a dus acel proces pentru pământ, după cum singur m'am convins, în urma citirii documentelor vechi ale satului și în care am văzut pomenit și de faptul primirii cărții de blăstăm de bunicul lor, deși n'avea dreptate de a fi stăpânul locului, pe care nepoții lui l-au pierdut în întregime, având doar din el atât cât să nu moară de foame.

Cunosc alt caz, unde călugării, la plecarea din schitul lor, după secularizare, au rostit blăstăm. Biserica, casele, pământul și pădurea au fost vândute de stat. Atât proprietarii, cât și arendașii au sfârșit-o rău de tot: Unii au sărăcit, căci, în timp ce timpul era priincios în vecinătate, aici nu cădea picătură de ploae. Unii s'au împușcat, după ce au dat foc bisericii, în familiile altora a venit nenorociri. Un evreu, apoi un doctor, voind să sfideze acel blăstăm, au sfârșit-o rău de tot și au plecat rușinați. Cel din urmă proprietar, voind iar să sfideze acel blăstăm, a sfârșit-o iarăși rău, murind de o boală uricioasă. Familia lui, din pricina unui proces vechiu pentru părți din această moșioară, își cheltuește azi tot folosul.

Dacă unii nu voiau să se pocăiască și mureau sub greutatea blăstămului, apoi alții, spre sfârșitul vieții, cereau carte de deslegare și de împăcare cu adversarii lor.

Într'un testament din anul 1719 Iunie 29, a stolnicesei Safta, soția lui C-tin Cantacuzino, între alte dispozițiuni testamentare, se află și următoarea, adresată nurorii sale Stanca:

«Și mă rog fata mea, să silești pentru cartea ce a făcut de afurisanie jupâneasa Manului, să se deslege, să nu rămânem cu acel păcat asupra noastră»¹⁾.

* * *

Legile noastre de azi, copiate în bună parte după cele franceze, au introdus dispozițiuni nouă și străine de sufletul nostru, au trecut peste atâtea obiceiuri juridice, care au fost legile veacurilor trecute și le-au abrogat.

Azi, pentru aflarea adevărului și, ca urmare, pentru căpătarea unui proces, se pune toată nădejdea în șiritlicul avocațesc. Mărturisirile martorilor au puțin adevăr în ele sau de loc, știut fiind pe de o parte starea religioasă morală, iar pe de alta felul cu nimic solemn în el, în care se face azi jurământul și care nu mai influențează cu nimic pe cel care jură. Nu mai e nimic care, în acele momente, să-i arate calea rea pe care pleacă mărturisind strâmb și să-l întoarcă măcar în ultimul moment, și să evite astfel atâtea sentințe judecătorești nedrepte!

Auzisem cândva că se plănuieste ca jurământul

1. Viața femeilor în trecutul nostru, N. Iorga, pag. 209.

să se facă într'o formă mai solemnă, dar am rămas numai cu atât! Ierusalimul are altele de înfăptuit!

Lunii subțiri de azi i se va părea curioasă procedarea trecutului în materie de judecată, după cum i se par atâtea din acel timp; dar atunci când la baza actelor din viața de ieri era ideea religioasă, viața era și ea sănătoasă, din toate punctele de vedere, iar nu așa cum o vedem noi azi, când ideea care dădea odinioară sănătate și viață, ideea religioasă, o vedem scoasă încetul cu încetul din actele vieții de azi.

Din punctul de vedere de aici, jurământului de azi trebuie să i-se dea o formă mai solemnă, mai impunătoare, căci în felul în care să săvârșește, a ajuns a nu mai avea niciun răsunset în sufletul celui ce-l depune, și rezultatele le vedem.

Chiar dacă modernii noștri luminați, nu voesc să vadă nimic sfânt în acest act al trecutului nostru, chiar dacă nu văd decât o continuare a unei datine din negura veacurilor, îmbrăcată, începând de acum aproape 2000 de ani, în haina creștină, totuși acei moderni nu vor îndrăzni să conteste rostul cel mare pe care l-a avut această practică juridico religioasă în viața Neamului Românesc, ținând pe domnitori în frâu să nu îngreueze pe supușii lor, făcând ca să se respecte dorințele ctitoricești, să se atle dreptatea, făcând ca să se moae în fața ei firea atât de dârză a străbunilor și numai datorită căreia au putut să-și ducă viața sub atâtea neazuri, ce au trecut peste capul lor, făcând chiar pe acei cari au făcut o nedreptate cuiva să și-o recunoască și să caute să se pocăiască.

Cărțile de blăstăm au avut un rost de seamă în viața trecutului nostru și care nu poate fi contestat, iar prin publicarea acestor rânduri am căutat să dau la lumină încă o pagină, pe care, ca peste atâtea, s'a așternut praful uitării, din trecut! Neamului, cu care biserica ortodoxă a fost strâns unită și în viața căruia a avut un rost de seamă.

Economul V. URSĂCESCU,
Olteniști-Fălcu

„LA INCEPUT“

(Ioan I, 1-3)

*La început era Cuvântul,
Atunci când stele nu erau,
Nici anii nu se numărau,
Atunci când nu era pământul...*

*Și Dumnezeu era Cuvântul,
Căci Fiul Tatălui ceresc
Din veci a fost — și strălucesc
La fel Toți Trei cu Duhul Sfântul*

*Și cerul și tot ce-i sub soare
Printr'Insul numai s'a făcut
Și fără de El nu s'a născut
Nimic din ce-i frumos și mare*

*Astfel fu viață și lumină
Și munți și mare și isvor
Și vulturul cu falnic sbor,
Și lumea de ființe plină.*

*Iar ca deplină ncoronare
A lucrului ce-a săvârșit,
Din Duhul său fără de sfârșit
Dădu și omului suflare.*

.....

*La început era Cuvântul
Și este-acum și'n veci va fi,
Chiar soarele când va pieri
Și când nu va mai fi pământul ..*

Econ. Gr. COSTEA
Profesor Sem. «Central», București.

Intre valea Iordanului și șesurile Idumeei, se întinde un lanț de munți care începe în câmpiile mănoase ale Galileei și perzându-se în năsipurile Iemenului. În mijlocul acestor munți, se află o vale seacă, închisă de toate părțile prin piscuri care nu se deschid decât spre răsărit, pentru a lăsa slobodă vederea spre prăpastia Mării Moarte și munții din depărtare ai Arabiei...

La întâia privire a acestei regiuni pustii, o mare apăsare îți cuprinde inima. Dar când, trecând din singurătate în singurătate, largurile se întind fără margini înaintea ta, puțin câte puțin apăsarea se risipește; călătorul simte o groază tainică, care, departe de a-i toropi sufletul, îi dă îndrăzneală și-i înalță geniul. Priveliști neobișnuite îi descopăr din toate părțile un pământ muncit de minuni... Fiecare nume cuprindr o taină, fiecare peșteră îți vestește viitorul; fiecare pisc răsună de graiurile unui prooroc. Dumnezeu însuși a vorbit pe aceste țărături... Pustia pare încă mută de groază. S'ar spune că ea n'a îndrăznit să rupă tăcerea, din clipa când a auzit glasul Celui fără-de-moarte.

CHATEAUBRIAND

Din aureola misiunii preotești

Greutățile tot mai mari și mai apăsătoare ale vieții și nesocotirea în aceeași măsură progresivă a bisericii noastre și în special a clerului, de către conducătorii vremelnici ai țării, răpesc multor preoți timpul necesar de a se gândi mai mult și mai adânc, asupra sublimului lor rol pastoral și social de sfințitor și îndrumător al poporului și de a lucra în consecință, le răpesc avântul și entuziasmul trebuitor îndeplinirii acestui rol, fără de care orice lucrare nu se face decât de formă, de sihă și cu nepăsare, pentru a-și îndrepta activitatea în alte direcțiuni, a pune suflet și căldură în alte ocupațiuni, de unde să-și poată procura mai cu înlesnire cele trebuitoare traiului zilnic. De aceea amestecul preoților în conducerea băncilor, cooperativelor și diferitelor obștii, neaprobat de canoane și nici de ierarhii noștri, dar impus de împrejurări, care cer un duh nou de viață, de nicăeri mai sănătos decât dela acești apostoli ai muncii, ai răbdării și ai abnegației; de aici și acuzarea unor chemați și nechemați, că biserica noastră vegetează, sau că preoții noștri cu de toate se ocupă, numai de biserică nu, voind să-i mărginească numai la stera restrânsă a serviciilor religioase.

Îndeplinirea conștiințioasă a misiunii noastre cere anumite calități sufletești, reclamă anumite rezerve de energii, pentru alimentarea cărora se pretinde nu numai o stare materială bună, după care toți ne zbatem, ci și o aprofundare mai stăruitoare a rolului nostru pastoral, o pătrundere mai amănunțită a realității vieții. Câte lucruri nu se găsesc sub ochii noștri, câte fapte nu se petrec în jurul nostru și câți din noi le vedem, avem răbdarea a ne concentra atenția asupra lor și a le înțelege și pe care totuși un suflet de artist le descopere într'un cadru de frumusețe, de poezie neîntrecută? Suflet de artist ne trebuie și nouă, ca în meditația asupra misiunii noastre, să descoperim frumuseți neîntrecută de atrăgătoare, îmbolduri puternice de muncă, prilejuri de mângâere, motive de mulțămire sufletească, mult mai hrănitoare decât toate bogățiile lumii acesteia și mult mai recomandabile clasei noastre preoteștii în slujba idealului creștin de modestie, de sărăcie și de credință, nu de fericire trecătoare și înșelătoare pământească, nu de ranguri, onoruri și adunare de averi, disprețuite de însuși Mântuitorul Hristos, pe urma căruia trebuie să ne nevoim să mergem.

Preot... În concepția deșartă a societății noastre, lacomă de imoralități și setoasă de petreceri, preotul reprezintă o notă discordantă. Privit cu indiferență, uneori cu ciudă, alte ori dis-

prețuit, este înconjurat, când nu se simte nevoie de cuvântul, încurajarea și contribuția lui de muncă, în interese străine de adevărata lui misiune. Precum valurile mării, în izbitura țărmurilor stâncoase, lasă o parte din apa și spuma lor, pe stâncile de granit, tot astfel și atitudinea societății față de preot nu poate să nu lase asupra sufletului lui o urmă de amărăciune, care-l descurajează și-l învinge, când se repetă, iar el este slab de virtute. Trebuie să se simtă el cu aceasta în adevăr micșorat și redus? Din contra, să rămână încântat, că în mod indirect, i se recunoaște superioritatea sa morală: oamenii de rând nu pot înțelege pe cei superiori. El nu este învinsul, cum s'ar părea, ci biruitorul, care va fi înțeles și urmat, în rarele și grelele momente de remușcare a conștiinței.

Să fim mândri că suntem urâți pentru Hristos, să fim fericiți, că primim ofense pentru numele Aceluia, care a fost atât de mult ofensat, hulit și batjocorit, fără vină și totuși a rămas cu fața și sufletul senin, la toate insultele.

Asemenea întâmplări din viața unui preot pot servi ca îndemnuri de muncă și mai încordată, de activitate și mai rodnică, pentru ca să risipească părerile cele mai dușmănoase asupra sa, prin rezultatele binefăcătoare asupra societății. Un mediu social, oricât de decăzut ar fi, simte în taină nevoia de puternice valori morale îndrumătoare și dacă o slabă și șovăetoare conștiință face pe indivizi să nu le recunoască și aprecieze în public, glasul lor lăuntric nu arareori îi îndreaptă să-și plece genunchele și să-și deschidă inima, înaintea unui adevărat apostol, probat și prin cultura și prin sfințenia vieții lui, momente, când se rescumpără toate nemulțămirea încercate. Cine poate să descrie starea unui suflet, ușurat de greutatea apăsătoare asupra conștiinței lui, prin prezența, rugăciunea și sfatul unui preot: bucuria unui bolnav, care se însănătoșează, a unui condamnat, care scapă dela închisoare, a unui rob, căruia i se dă libertatea, a unui exilat, care își revede patria, familia și cei mai iubiți prieteni ai săi, a unui om împăcat nu cu alt om, ci cu Dumnezeu, iar tu ca preot să nu te simți fericit, de efectul proprii tale fapte, să nu te molipsești de bucuria lui, să nu se petreacă și în tine aceleași schimbări de sentimente, la care să mai adaugi și mulțămirea, că tu i-ai procurat această fericire, tu un rob nevrednic, prin mijlocirea harului divin? Oare asemenea momente sublime nu te răzbură de toate înfrângerile tale din viață, ca să descoperi în preoție minuni, ce nimănui altuia nu-i e dat să le vadă și să te simți fericit, că ești ales

de sus pentru această înaltă și nobilă treaptă? Câte lacrimi nu s'au vărsat și la picioarele fiecăruia dintre noi, câte dureri nu s'au alinat, câte inimi învrăjbite nu s'au împăcat și cât de mare nu ni-a fost și nouă mulțămirea pentru pocăința fiilor noștri rătăciți, pentru ca să uităm o clipă că trăim pe pământ și să ne simțim în late sferi senine! Scumpetea vieții, greutatea familiare, insuficiența salariului, toate se uită, în exercitarea apostolatului nostru, în asemenea împrejurări!

Se află o altă societate însă, în care preotul este considerat după adevărata lui valoare, un simbol al sfințeniei, cel mai îndreptățit conducător al poporului, cel mai stimat și mai iubit, unde prezența sa înalță sufletele, deschide inimile, alinează durerile, mărește bucuriile și le înobilează, pretutindeni dorit, căutat, chemat, și această societate este poporul dela țară, adevăratul și singurul păstor al credințelor, obiceiurilor, limbii și portului nostru românesc. În acest mediu cultivat și pregătit pentru generația noastră de astăzi, de zecile de generații de preoți din trecut, așa fără cultură cum au fost, preotul, din timpul de față, poate lucra cu mulți sorți de izbândă, atunci când o cultură temeinică, dar și un suflet nobil îl călăuzește. «Pectus est quod theologum facit» și cu drept cuvânt, această inimă a ținut loc, cu mult succes și de invidiat, culturai preoțimii trecute și tot această inimă și astăzi poate face minuni, cu tot vântul năprasnic de imoralități și rătăcirii de credință, ce începe să sufle și asupra satelor. În această comoară a sufletelor noastre mocnește focul arzător al înaltei chemări preoțești și de pe care o adiere mai tare de conștiință poate sufla spuza nepăsării, spre a-și arăta puterea de căldură și devotament.

Preoția... Câți tineri îmbrățișează această carieră numai de dragul sfințeniei misiunii și numai împinși de înboldul chemării lor tainice, de care să-și dea seama lămurit și nu din diferite calcule, potrivit concepției materialiste de viață a secolului acestuia? Și nici n'au chip cum să cunoască adevărata ei realitate numai din cărți, oricât de bune ar fi, sau dela profesori, oricât de devotați catedrei lor s'ar înfațișa, și din viața călugărească de seminar, decât numai după ce au îmbrăcat haina preoțească, au venit în contact direct cu realitatea și încep a o aprecia ei singuri prin propriile lor experiențe, de ani îndelungați de muncă în via Domnului.

Primele cuvinte de salutare, aceleași în toată viața ta de preot, îți arată locul de cinste rezervat pentru tine în societate. «Sărut mâna, Părinte» îți lămurește că tot poporul, de sute sau de mii de suflete, se pleacă înaintea ta să te asculte, să te urmeze, iar tu ai spre condu-

cere, spre supraveghere și spre nutrirea cu pășune duhovnicească o singură familie: toată parohia, cu a cărei nevoi, dorințe, griji și frământări trebuie să-ți identifice și aspirațiile tale. A libera acest popor de robia întunecului, în care e încătușat de veacuri, a-l încălzi la lumina evangheliei lui Hristos, a-i înflăcări inima pentru fapte creștinești și eroice și a-l feri de amenințările lupilor îmbrăcați în piele de oae, care vor să-l sfășie, nu simțești tu nu numai ca o datorie de om luminat, de creștin devotat și de preot sfințit pentru aceasta, ci și ca o ocupație din cele mai frumoase și înălțătoare, ca o exercitare naturală a puterilor tale sufletești, ca o adâncă mulțămire sufletească? Dacă exercițiul funcțiunilor fiziologice ne aduce o mulțămire mărginită, apoi exercitarea funcțiunilor sufletești cu cât mai mare mulțămire ne va pricinui!

Să pomenim un fapt. Poporul nostru, în timpul de față, din cauza minciunilor și promisiunilor politicianilor, nu mai are nicio încredere în conducători, iar curentul de bolșevism, ce bântuie în Europa, se resimte și în țara noastră, a ajuns și pe plaiurile mănoase ale satelor, așa că țărani încep a nu mai asculta, de bună voie, nici autoritățile. Un singur om mai este în sat, în care mai au încredere și pe care îl mai ascultă. Acesta este preotul.

Nici un alt om nu are atâta trecere înaintea poporului, ca preotul său. Priviți-l în timpul slujbei religioase în biserică. Sute de credincioși ascultă nu numai în tăcere, dar cu smerenie, cu inima umilită și cugetul zdrobit, cântarea și rugăciunile lui. Cuvintele evangheliei, cetită de dânsul, cad ca fulgerile în noaptea întunecoasă a sufletului lor. Viața aidoma a Domnului Hristos se desfășoară din nou, în fie-care Duminică și sărbătoare, în mintea lor, plecați în genunchi, oftând, cutremurându-se de sfintele cuvinte. Numai preotul, cu suflet de artist, poate pătrunde înțelesul emoțiilor religioase, prin care trece, el împreună cu credincioșii săi, și numai liturghisitorului transportat îi sunt rezervate farmecele înălțătoare, unor asemenea solemne momente.

Și cum să nu te cutremuri și tu cu enoriașii tăi, când vezi că tu, un biet om pământean, cu nevrednicia ta, înfațișezi poporului, pe însuși Domnul Domnilor, Împăratul Împăraților, după cum sluga reprezintă pe stăpânul său? Ce taină sfântă și plină de adâncuri necuprinse de mintea omenească mărginită, se săvârșește în sufletul tău umil de om, când vezi sfințenia și plinătatea darurilor, cu care te-a hărăzit Dumnezeu și-l reprezintă și să nu te cutremuri și înfricoșezi, în timpul sfintei liturghii! Dar la văhodul cel mare nu simțești cum te arde focul, ce se revarsă de pe buzele credincioșilor, pe marginea veșmintelor, nu pătrunzi, printre cuvintele ecteniei și

răspunsul stranei, murmurul de cucernicie și evlavie, al genunchelor plecate, nu auzi freamătul aripilor de îngeri, care te însoțesc, nu vezi umbra sfântului Petru, care a vindecat mulți bolnavi, când treci peste copilașii, puși în calea ta, să treci peste ei? Doamne, câtă putere de credință fermentează în popor, care, dacă ar fi cunoscută toată, ar cutremura și arborii, nu numai pe necredincioși! De câte ori n'am intrat în altar, adânc emoționat de această putere de credință și de sfințenia momentului, gândindu-mă — deși cunosc prea bine motivul — cum Dumnezeu nu a trimis îngeri fără de păcat, ci oameni din carne și oase, ca să aducă cea mai înaltă jertfă dumnezeiască, jertfa cea fără de sânge?

Ce fericire este mai mare pentru un om muritor, decât să reprezinte pe Dumnezeu, izvorul fericirii și al nemuririi, și încă în ce liturghie cerească, încunjurat de îngeri, fără de păcate, și oameni, care tind să se curețe de păcate! Dar de această fericire numai preotul are parte. Se poate ea compara cu toate celelalte fericiri pământești?

Priviți în ochii enoriașilor voștri, flămânzi de hrana dătătoare de viață a învățăturilor Mântuitorului și vedeți dragostea cu care vă ascultă. Dacă își pleacă urechea cu interes și plăcere la cazania, care se citește, apoi cu cât interes nu vor asculta cuvintele voastre, izvorâte din inimă, rostite cu căldură și entuziasm! Citiți în trăsăturile fețelor lor impresia spuselor voastre și veți înțelege focul sfânt al preoției și câte pietre, nu numai inimi, poate mișca, fapt nu îndeajuns de îmbucurător pentru un om, când nicio altă faptură omenească de pe pământ nu se poate bucura de o așa de mare atenție? De este chemat la casele enoriașilor, pentru vreun serviciu religios, ziua aceea se transformă în sărbătoare pentru credincios. Sculatul mai de dimineață ca de obicei, grijitul, directatul, măturatul prin casă, îmbrăcatul gospodărilor în haine mai curate, gătitul copiilor mai cu îngrijire pentru rugăciuni, rânduiala prin ogradă mai bine observată, o atmosferă pregătită anume din timp pentru evlavie și cucernicie, cu sfeșnicul cu lumânarea pe masă, cu busuioc bine mirositor la icoană și cu tămâie și smirnă aromate, cine le provoacă toate acestea? Un om, un musafir mult așteptat, respectat și iubit. De ce nu se face această pregătire și la venirea altor oaspeți? Pentru că omul care vine, vine în numele lui Dumnezeu, și tot în numele lui aduce pace, sănătate, noroc și fericire, ceiace nimeni altcineva nu poate să aducă. Ecoul rugăciunilor și sfaturilor lui răsună încă multă vreme între pereții casei, oamenii lucrează mai cu spor, se odihnesc mai liniștiți, mulțămii omului blând și

modest, care le-a binecuvântat munca și odihna și care se roagă totdeauna pentru ei.

De ce ne-am refuza nouă înșine mulțămirea și fericirea care le-o procurăm altora, și nu ne-am lăsa și noi influențați de aceleași întremătoare sentimente, ce știm să le deșteptăm în alții?

La care om din sat creștinul se duce, zdrobit de durere, cu inima deschisă și cu nădejdea neclintită de mângâiere, să-și spună necazurile și suferințele care-l sugrumă, dacă nu tot la acela, care învață, că Dumnezeu, supremul judecător, va răsplăti fiecăruia după faptele sale și că «Celce va răbda până în sfârșit se va mântui!» Femei urgisite, bărbați înșelați, orfani prigonți, fete îmbătrânite, de rugăciunea acestui om și de vorba lui înțeleaptă își atârnă toată nădejdea, prin el caută să-și aline toate durerile, la el aleargă să găsească balsamul răcoritor al mângâierii, la acest părinte al tuturor, care-i primește cu brațele deschise și suferă împreună cu ei toate loviturile unei vieți zdruncinate și fără noroc.

Viața omenească nu este împletită numai din suferinți. Tot la preot vin enoriașii săi și la bucurie, să le binecuvinteze rodul ostanelilor lor, că nicio bucurie nu are un răsunet mai adânc în sufletul omului, ca cea binecuvântată și sfințită de preot. Botezul și cununia doar el le săvârșește, la o izbândă în afaceri, aduce și preotului sau bisericii un cât de modest prinos de recunoștință, pentru că viața creștinului este strâns legată de biserică, fără de care nu poate avea o bucurie deplină.

Cu mare greutate, cu multă răbdare și cu multă trudă, nescutită nici de supărările și amărăciunile, caracteristice unui apostolat, se face educația unui popor ignorant, uneori încăpățânat și îndărătnic și cele mai de multe ori fără concursul celorlalți conducători ai comunei. Cu toate acestea, sârguința și îndărătnicia și din partea noastră la muncă și la luptă, nu se poate să nu ne aducă roade, care să ne umple sufletul de acea mulțămire sfântă pe care numai un luptător neobosit o poate cunoaște, mulțămirea izbândeii, a biruinței. Stârpirea unor obiceiuri rele și întronarea altora bune și tradiționale în locul lor, îndreptarea unor căzuți, de-ar fi din o sută unul, înjghebarea unor gospodării noi după sfaturile tale, freamătul arborilor roditori, plantați prin îndemnul și chiar prin procurarea lor de tine, crucea din vârful bisericii, clădită de tine, clopotul dela școală, ridicat prin concursul tău, largile uși și luminoasele ferestre ale casei parohiale, construită prin munca și zelul tău neadormit, falnicul monument al eroilor, înălțat cu ajutorul tău și alte multe fapte frumoase săvârșite de tine, nu sunt în stare să te răzbune de toate oboselile și întâmplătoarele neplăceri din

rodnică ta activitate, ca să te bucore și să-ți procure acea liniște și seninătate a conștiinței îndeplinirii misiunii tale și să te facă fericit, mai mult decât toate bogățiile lumii aceștia? Lucrul mânilor tale de apostol, a sufletului tău de luptător idealist, vor rămânea nemuritoare și vor istorisi timpurilor viitoare despre existența din trecut a unui adevărat urmaș al ucenicilor lui Hristos, în acel sat depărtat uitat și părăsit.

Și atunci mă întreb: când viața sufletească și gospodăria unei parohii gravitează atât de intens și adânc în jurul preotului, când florile rare, gingașe și scumpe ale sincerității și credinții adevărate, numai în fața lui își deschid delicatele petale și împrăștie mirezmele cele mai plăcute, câtă poezie, cât farmec și dragoste de activitate nu găsește el, ca să-și iubească cu

căldură sfântă lui chemare, care să-i procure mulțămirea sufletească, în ciuda vremurilor vi-trege de astăzi.

Dacă leata noastră este mai mică ca a unor servitori, dacă educația copiilor noștri cere mai multe sacrificii decât din partea unor oameni, fără nicio cultură, educație și răspundere în societate, ce ne rămâne de făcut, de cât, umiliți și constrânși, să ne întoarcem privirile la sfințenia sacerdoțiului nostru divin și a misiunii noastre pastorale, să scoatem din acestea toată căldura și devotamentul trebuitor îndeplinirii îndatoririlor noastre de preot și apostol, în nădejdea ivirii zorilor unei zile mai omenești și pentru noi.

Preot GH. VERȘESCU,
Tarcău-Neamțu.

Propaganda sectară — pericol Național.

Spicuri din doctrina „pocăiților“.

În urma războiului mondial, frământări adânci bătut-au la poarta sufletului omenesc. Unele din aceste frământări sunt datorite tendinței de destrămare a strămoșeștei noastre credințe, prin apariția atâtor secte de origine protestantă.

Sunt mulți făuritori de cale nouă în haotica stare de azi și multe sectele răsărite în noaptea necredinței sufletului omenesc, cu tot atâtea ridicole și false doctrine. Una din aceste secte cu caracter distructiv, a cărei propagandă bân-tuie prin multe ținuturi, e secta *pocăiților*.

Văzând că sunt opriți în propagarea periculoaselor idei subminatoare, și-au însușit felul caracteristic al camelconului: seara pocăiți, peste noapte o minunată și inexplicabilă metamorfoză, și dimineața s'au trezit... bapțiști. Așa că acum nu mai vorbești cu pocăiții de ieri, ci cu bapțiștii de azi.

Învățătura însă... aceeași din trecut.

Vom vedea în cele de mai jos în ce constă această învățatură. Fac aceasta nu pentru a combate în cadrele acestui articol ideile sectare, ci numai pentru a iniția pe C. Preoți în tainele acestei doctrine, spre a fi capabili să reacționeze când împrăjările o cer. Pentru că s'au văzut cazuri izolate, când Preotul, neorientat, găsindu-se în tren sau într'o adunare oarecare, în fața unui abil predicator, sau n'a primit lupta, sau, primind-o, în fața luxului de citate a pocăitului, s'a simțit slab a mai continua. Și lumea judecă... pentru că sunt criteriile și criteriile de judecată.

Am speranță că aceste expuneri vor găsi răsunet în creștinescul suflet al celor ce simt cu adevărat românește.

Un învățător rătăcit G. Slăvu din Aciuța, a compus o carte, care se consideră ca sâmburele doctrinei pocăiților. Ca moto, în precuvântare, scrie: «De vor tăcea aceștia (pocăiții), pietrile vor striga». Motivul care l-a îndemnat să scrie a fost: învățând în școală să nu-ți faci *chip cioplit*¹⁾, nici să citești *cărți eretice* și cu toate acestea practicându-se acum, în valurile furioase ale Timpului de azi, edau această carte, spre îndelăturarea oricăror alte cărți *eretice*.

Și considerându-se inspirat de Duhul Sfânt, adaogă: Da, Iehova Domnul, nimic nu face fără să descopere taina sa servilor săi, profeților.

Se vor afla și de acei cari vor zice că adevărurile din *această carte* sunt rele. Aceștia nici măcar frică de Dumnezeu nu vor să aibă și vom ști că toți cari aparțin acestora, împotriviți fiind, aceștia *păgâni* și *nelegiuți* vor fi, despre cari profetul zice: *nelegiuitul* caută pe cel *drept* spre a-l omorâ. Aceștia însă sunt împotriviți lui Dumnezeu și în bucați se vor sfârâma.

Primul capitol e consacrat Preoților, deoarece «păstorul bătut, turma se va împrăștia dela sine». Și spre a-l discredita începe:

Preoților! Nu vă mai prindeți de evanghelie, dacă nu faceți ce scrie în ea. Au doară nu-

1. Sublinierile sunt ale lui.

mai spre gâdilarea auzului să fie cântarea din octoih: și ne dă dar mai nainte să ne *pocăim*? Zice Domnul: iacă eu sunt împotriva păstorilor și voi cere oile mele din mâinile lor și vor înceta a mai păstori. Despre *câni lacomi* și despre cei ce înghit și vânează suflete, Dumnezeu amintea prin profeți (despre preoți).

Preoții nu mai ziseră unde este Dumnezeu și ceice se țin *de lege* nu mă cunosc. Voi v'ati abătut din cale și pe mulți ati făcut să se împiedice în lege. Deci vai de cei cu legea și fără Dumnezeu. Nu se îndreptează nimeni înaintea lui Dumnezeu prin *lege*, căci câți sunt în fapte de ale legii sunt sub blestem. Prin corpul Mântuitorului legea s'a desființat deja și dacă dreptatea vine dela lege, Hristos a murit în zadar. (Aceasta e lepădarea legii creștine).

Aceasta nu se poate însă, deși strigat-au cei din trecut ca și cei de azi: *lege* avem și după *legea* noastră i se cuvine să moară. Legea precum și judecata, adică evanghelia sau cuvântul au ieșit dela dânsul și de ceice cred se vestește deja (de pocăiți).

— Și, spre a lovi în autoritatea Preotului, urmează:

Apostolul a zis: fiți următori mie, precum și eu lui Cristos. Dar chiar apostol, adică urmaș de s'ar zice cineva, dacă nu urmează Mântuitorului, nici lui nimenea să nu-i urmeze. De unde acum chiar oameni de rând văzând vestind evanghelia să nu ne mirăm nici să ne opunem ca nu cumva să ne aflăm luptători contra lui Dumnezeu, pentrucă *ei* stricat-au *legea ta*. (De unde până acum nu recunosc legea, acum se provoacă la ea. La început a avut înțeles de lege creștină, legea satanii, acum are înțeles de legea pocăită). Iată eu voi aduce asupra poporului acestuia nenorocire pentrucă au lepădat *legea mea*. *Cu adevăr cu de aceștia* (creștini nepocăiți) *nici împărășire să avem*. Să înțelegem și aceasta, pentrucă apostolul zice că cei ce predică evanghelia să trăească din evanghelie. Mântuitorul n'a ordonat să se înființeze sau să se păstreze *altare* și totuși ce să vezi, altarele s'au înmulțit ca pe timpul proorocului ce zice: altarele lor ca bulgării pe brazdele țarinei (deci altarele creștine și cele idolești sunt la fel).

Apostolul însă n'a avut în vedere pe preoți, ci pe ceice *predică evanghelia*.

— Prin aceasta se urmărește îndepărtarea credincioșilor de a face vreun venit preotului, ci numai predicatorilor pocăiți. În legătură cu această tendință cunosc un caz interesant:

Un predicator pocăit venind tocmai dela Cluj, s'a oprit la o mină de cărbuni din ținuturile carpatice, propoveduind «fraților» mântuitoarea învățătură a vremurilor noi. La sfârșitul predicei, cel care tuna și fulgera contra oricărei venit

preoțesc, face apel la ascultători ca să contribuie fiecare cu cât voește la acoperirea speselor de călătorie. Și frații au colectat pentru neprihănitul predicator câteva mii de lei. La distanță numai de câțiva kilometri, s'a oprit iarăși la altă mină — în sufletul lucrătorilor putându-se mai ușor produce turburare — și, la sfârșitul predicei, iarăși câteva mii s'au strecurat în buzunarul idealistului și moralizatorului predicator, pentrucă venea tot din... Cluj!

În felul acesta se rentează a ti predicator sectar, având în vedere și grasa subvenție de peste ocean.

Ei însă nu trăesc din «venitnrile altarului», ci din dăruiți benevole, pentrucă «Dumnezeu iubește pe dătătorul voios și pe cei ce fac evanghelia fără cheltuială. Preoții sunt *lupi grei* cari nu cruță turma și astfel *fărădelegea se va înmulți*.

Guvernatorii și Arhierii.

Iar în anul al cinsprezecilea al împăratului Tiberiu, Ponțiu Pilat fiind guvernatorul Iudeii... în zilele arhierilor Ana și Caiafa, a fost cuvântul lui Dumnezeu către Ioan fiul lui Zaharia..

Spre a se înțelege că Dumnezeu a trimis cuvântul pe vremea guvernatorilor și arhierilor, tocmai precum azi vestirea evangheliei de către mai mulți, măcar deși arhierii și guvernaorii domnesc; s'a zis: Și se va întâmpla în zilele cele de pe urmă (de azi) voi turna din duhul meu peste tot corpul și fiii voștri și fetele voastre vor *prooroci*. Deci chiar oameni de rând văzând vestind evanghelia, să nu ne fie de mirare, pentrucă cele nebone ale lumii a ales Dumnezeu ca să rușineze pe cei înțelepți și cele slabe să rușineze pe cei tari. Și cele proaste și cele disprețuite și cele ce nu sunt ca să *desființeze pe cele ce sunt*. Și cari vor fi aceștia? Mântuitorul zice: *pocăiți-vă* și credeți în evanghelie, deci cine nu se pocăește se desființază.

Spre a scăpa de înfricoșata zi de judecată și a primi milă, nu numai oameni de rând, fără chiar guvernatori și arhierii timpului, să *ne pocăim*, că e mai bine decât a ti contrar lui Dumnezeu.

— Curioasă mentalitate sectară!

Crucea Domnului Iisus — numai de se va înțelege.

Când un om e pus cu spatele către niște lemne în forma crucii spre batjocură, și după ce a murit, urmașii lui, pentru care s'a jertfit, ar săruta lemnele crucii lui, n'ar face altceva decât l-ar răstigni din nou. Dar sunt unii cari

țin la tradițiuni și până azi, deși Mântuitorul zice: Bine, lepădați ordinul lui Dumnezeu spre a ține *tradiția* voastră. Deci tradiția sau datina deșărtăciune este. Deși zic unii că lui Constantin cel Mare i s'a arătat *crucea* pe cer și cu acel semn a învins pe dușman, de unde amăgirea de a cinsti lemnele crucei e tot mai mare. Ba și icoane se văd sărutându-se, deși acestea nu pot *da ploaie!*...

Opritu-mi-am în Israil, zice Domnul, șapte mii (pocăiții de azi), toate genuchele cari nu s'au plecat lui *Baal* și gura care nu l-a sărutat. Chipurile nu pot mântui și nu s'a ales popor decât prin cuvânt, în urma căruia va urma văpaia de foc asupra celor ce nu-l ascultă *păstrându-și chipuri*. Mare e bucuria diavolului când vede că nicio slujbă nu se face fără de chipuri.

El a îndemnat și pe Mântuitorul să se *închine* lui — precum se închină azi la cruci și icoane.

Lui Constantin cel Mare duhurile rele i-au arătat *crucea* pe cer, nu dela Dumnezeu a fost. Asemenea și când s'a aflat *crucea* Mântuitorului, se zice că bolnavii se atingeau de ea și se vindecau. Vezi ce mai măestrie! Precum și electrizarea de azi. Deci diavolul prin chipuri amăgește pe fiii săi (creștinii nepocăiți). Cuvântul crucii nebunie e unora, pentru că numai zicând cuiva să se pocăiască, pe loc capeți răspunsul: la ce să mă pocăiesc, să mă fac nebun, să-mi părăsesc neamurile și cunoscuții? Nu, această nebunie n'o fac. Dar aceștia vor fi pedepsiți cu *veșnică pierzare dela fața lui Dumnezeu*.

Ceice cinstesc chipurile s'ar cuveni a-și acoperi fețele spre rușine pentru că s'a zis: temeți-vă de Dumnezeu, că ora judecății lui a venit, păzindu-vă însă de *eresuri*.

Biserica Domnului Isus.

Până acum, prin cuvântul biserică, s'au înțeles zidurile bisericii, pentru că cei chemați să lumineze n'au spus ce înseamnă.

Deci azi, când se propoveduiește pocăința, mulți zic: cum să părăsesc *biserica*? Dar biserică sfântă, numai *poporul sfânt* este, deși cred unii că Hristos pentru toți este.

Cuvântul biserică vine dela cuvântul grecesc *he-ecclesia*, care înseamnă adunare, și nu e asemenea cu *to-hieron*, zidirea lui David. E o amăgire deci a merge la biserică.

E curios că deci se revoltă contra bisericii, ei însă își clădesc așa zisele case de rugăciune.

Botezul Domnului Isus.

Toți cari leapădă ordinul, botezând fără a învăța, pe aceștia și Dumnezeu îi leapădă ca lucrători ai fărădelegii, pentru că botezarea băeților

neînțelegători și aceasta este lucrare a fărădelegii și se vor depărta când li se va zice: depărtați-vă dela mine cei ce lucrează *fărădelegea*.

Aceștia nu se rușinează a lepăda și adevăratul botez. Dar cel ce sare pe aiurea în staulul oilor, este *fur și hoț*. Deci nimeni să nu mai fie furul și hoțul din evanghelie. Nimeni nu este îndreptățit a boteza înainte de a învăța. S'a zis înainte ca și azi: păstorii s'au *prostit* și pentru aceasta nu prosperează. Turmele lor s'au risipit, iar cei conduși de ei se *pierd*. Deci să nu mai iubim întinericul primind botezul spre condamnare, ca băieții neînțelegători.

Aflăm scris că apostolii chiar mustrau pe cei ce se apropiau cu băieți, necum a-i boteza. Iar Mântuitorul spre *mângâiere* a instituit taina *binecuvântării*.

E rătăcire a crede în păcatul strămoșesc la copii, copilul nu poartă vina părintelui. Păcatul strămoșesc nu e decât călcarea ordinului dumnezeiesc, precum fac cei de azi care botează fără a învăța. Pruncii doară sunt sfinți: toată partea bărbătească ce deschide matricea se va chema *sfânt Domnului*. Deci cu adevărat părinții noștri au moștenit *minciună, deșărtăciune* și lucruri fără de folos. Și atunci să strigăm cu David: nu-ți aminti *fărădelegile strămoșilor noștri*.

S'a împlinit timpul și s'a apropiat împărăția lui Dumnezeu.

Deci *pocăiți-vă*.

Porțile Iadului și cheile împărăției cerurilor.

Prin acest articol se ridiculizează deslegarea morților zicând: Aflând din cele de mai sus grozavele rătăciri ale unora, de lipsă este a ne aminti și despre *porțile iadului și porțile împărăției cerurilor* despre care mântuitorul zice: Tu ești Petru... și porțile iadului nu o vor birui. Și-ți voi da ție cheile împărăției cerurilor etc. Și orice vei lega pe pământ, va fi legat în cer, etc.

Pe acestea se bazează preoții, când fac deslegare la morți, zicând: celace ai dat această putere verhovnicului tău Petru... Dar ei fac dela sine așa, neștiind scripturile și spre amăgirea poporului. Mântuitorul în parabolă vorbia, ca auzind să audă, dar să nu înțeleagă (Apostolii), precum până în ziua de azi. Iar celor ce fac deslegare, ce li se poate zice decât: lăsați pe *morți* să-și îngroape *morții lor*. Și dacă preoții vor îndrăzni a mai păstra aceste *tradițiuni* spre deslegare la ușa mormântului, li se va spune: cu minciuni ați întristat sufletul celui drept.

Deci să ne păzim a nu fi părtași celor *morți de vii*, pentru că cei morți în Cristos vor învia mai întâi, dar nu zice că cei deslegați la ușa

mormântului. Preoții făcând acestea, ei înșiși se înșală ca *vicleni și amăgitori*. Deci să ia aminte să nu li se zică precum s'a zis celor din trecut, stând în această credință deșartă: de ați fi *orbi* nu ați avea păcat, dar acum ziceți; vedem, recunoscând a ști scripturile și chiar legile — pentru aceasta *rămâne* păcatul vostru.

Și de ce să profanam legământul părinților noștri (și, ca să scape din această cursă, adaogă), înțeles cel întocmit de D-zeu.

Misteriul și înțelepciunea numai sfinților (pocăiților) se descopere din secolii și nu se descopere decât celor ce se *pocădesc*.

Dacă preoții de azi — în urma acestor adevăruri — au mai îndrăzni a crede amăgirea cu deslegarea la ușa mormântului numai spre *nelegiuire* rămân.

Și nelegiuții nor *nelegiui* și nu vor înțelege, pentru că faptele lor nu-i lasă să se *pocăiască*.

Sărbătorile legii vechi și legii nouă.

În acest capitol, după ce aruncă o scurtă privire asupra sărbătorilor din Vechiul Testament, autorul pocăit trece la sărbătorile din N. Testament, cărora le contestă dreptul de existență prin faptul că nu au nici-o bază în Scriptură, ci sunt simple inovațiuni introduse în decursul veacurilor.

— Apostolul zice:... păziți *zilele*, lunile, timpii și *anii*, iar Dumnezeu a zis: adu-ți aminte de ziua a șaptea, s'o sfințești pe ea (tendința spre Sabat).

Numai o zi e sfântă, nu toate zilele de lucru, pentru că s'a zis: cel ce socotește ziua Domnului o socotește. Și iarăși: urăsc și mă lăpăd de sărbătorile voastre. Nu pot suferi fărădelegea și sărbătorile și voiui preface în *plângere* sărbătorile voastre și în *bocete* cântările voastre.

Și celor de azi celor din trecut li se zice: oare voești să urmezi *calea cea veche* pe care au umblat *oamenii stricăciunii*, cari au fost răpiți înainte de timp și peste a căror temelie s'a vărsat *potopul*, cari ziseră către Dumnezeu depărtează-te de noi?

Deci cari fac aceasta, având și alte sărbători: Rusalii, Crăciun, Înălțarea Domnului, Buna-Vestire, Floriile, Sf. Petru și Pavel, Înălțarea crucii, Botezul, Schimbarea la față, Sfânta-Măria, și altele multe, aceștia sărbătoresc numai spre *batjocura lui Dumnezeu*.

La ce sunt jertfele.

Nu poate încăpea în capul unui pocăit, cum și acum să mai aducă credincioșii prescuri și colaci, când «prin venirea Mântuitorului a încetat orice jertfă». Colacii și prescurile însă n'au

încetat și ele se înmulțesc din *păcatele poporului* din care se hrănesc preoții.

Tămâează pe coline — cum e la ieșirea cu crucea — și beau vin în casa zeilor, *cum se face în bisericile pline de chipuri unde se folosesc băuturi și până azi*. Dar toc va ieșidela Dumnezeu și va mistui pe cei ce aduc *tămâie*. Jertfa celor *nelegiuți* (creștinilor) uriciune este lui Dumnezeu. Pe Dumnezeu nimeni nu l va înșela prin jertfele de *prescuri și colaci*.

Preotul aduce mereu acelaș dar, care nu poate erta păcatele.

Deși Mântuitorul amintea despre «dar» să se ducă, însă înțelegea să se ducă numai pe mărturia lor, a preoților.

Deci *pocăiți-vă* ca să se șteargă păcatele voastre.

Rătăcirea ungerei.

Pentru ce păstrează preoții tradițiuni sau datine într-o ungerea cu uleiuri sau miresme? Ungerea e numai corporală, nu sufletească. Zice Domnul: «Preoților miei niciun rău să nu le faceți!» și doar aceștia erau cari picurau cuvântul, nu *uleiu*.

Deci fiecine să nu se mai amăgească cu locul scripturii, unde apostolul a pus, nu cu ordin stabil, ungerea. Apostolul zice: Deși sunt liber, tuturor m'am făcut serv ca să *dobândesc* pe mai mulți. (Aceeasă cale urmată de pocăiți, dobândiți pentru pierzare însă).

Nu s'a zis: de nu se va unge cineva cu u'eiu sau miruri, pentru că se zice: necunoscând neamurile Doamne — ca și până azi — puterea sfântului Duh.

Deși apostolul zice să se unge cu ulei, totuși acesta a zis-o pentru cei nepricepuți.

Când zice: «De este cineva bolnav între voi, să cheme pe preoții bisericii — s'au înțeles bărbații deja unși sau înțelepțiți de Sf. Duh spre a lumina — și să se roage pentru dânsul, ungându-l cu unt-de-lemn în numele Domnului și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav», se înțelege că nu uleiul va mântui pe cel bolnav.

Deci preoții să nu se mai amăgească cu datina deșartă a ungerii, căci oleiurile sunt niște leacuri cari nu pot aduce vindecare, ci numai se batjocorește *Duhul harului*.

Adevăratul post.

Postul e numai o zi, pe care nu trebuie s'o știe nimeni, cum se vede scris prin calendare. Acela e postul fariseilor.

Deci Mântuitorul a postit 40 zile, noi oamenii nu putem să postim atâta, pentru că după 3-4 zile trebuie să murim.

Să nu postim mai multe zile, nici Miercurile și Vinerile, pentru că zice Domnul: cum pot nuntașii să postească până când e mirele? Nu se poate unii ca aceștia cari au intrat sau intră la *nunta mielului* (s'au pocăit) să mai postească spre batjocura lui Dumnezeu. Fericiți cei chemați la *nunta mielului*, că aceia înțeleg adevăratul post.

Deci grăbiți la *nuntă* ca să nu întârziem și să ni se zică: nunta este gata, iar cei chemați vrednici nu au fost

Lăsați *neînțelepciunea* și umblați pe *calea minței*. Căci sunt căi ce se par omului drepte, iar la urmă arată-se căi conducătoare la moarte.

Deci cine se va mai amăgi? Se cuvine cuiva a rămâne în credința ce s'a născu? Nu, ci îndată ce obsearvă *credința ori că religiunea rătăcită*, numai-decât să părăsească această credință deșartă, spre a urma credința cea adevărată. Știind că numai despre un *Domn*, o credință, un *botez* s'a mărturisit și nu despre altceva.

Și ca să fie complet potopul de insulte aduse bisericii și reprezentanților ei, încheie cu următorul capitol extrem de revoltător:

Cetiți despre oasele preoților!

În timpul acela oasele preoților se vor întinde în fața soarelui și a lunii, în fața tuturor oștirilor cerești, pe cari le-au căutat și căroră s'au închinat. Cine e păstorul care să poată sta înaintea mea?

Încingeți-vă și plângeți preoților, servi ai altarului, din mulțimea poporului.

Înțelepțiți-vă odată voi cei *tâmpii* din popor, că s'a zis: buni de minte sunt cei ce fac ordinele lui.

A fi preoți ai evangheliei, iar nu *lupi de seară*.

Până când veți iubi deșertăciunea și veți cânta minciuna?

Până când veți șchiopăta având *frunți de aramă*?...?

Luați și alergați în toate părțile cu această carte. Strigați și vestiți să iasă la lucru urmașii sfinților apostoli că uriciunea pustiirii a sosit și apostolul strigă: vă jur pe Domnul să se citească această epistolă (carte) tuturor. Iar de nu va fi în stare cineva a-și procura aceasta, de altul să i se procure, că avere neperitoare își va agonisi în cer....

* * *

Nu am avut intenția unei metodice combateri în cadrele acestui articol, ci numai expunerea în linii generale a doctrinei, pocăiților.

Cum se poate observa, se face mare paradă de sterilă vorbărie pentru susținerea unor teorii absurde și caraghioase.

Pentru cel care-i cât de puțin introdus în domeniul teologic, această îngrămădire de citate

scripturistice, fac impreisa unui «Turnul-Babel» de zahăr înălțat pe creștetul unui val de mare, sau a unui edificiu de ceară ridicat în lumea deșerturilor din zona toridă și produce cel mult un zâmbet plin de compătimire.

Pentru mintea nedesăvârșită însă, pentru care Biblia a fost cartea cu șapte peceti, pentru omul căruia în întreaga viață lui nu i s'a dat posibilitatea să citească un singur vers din Sfânta Scriptură, valul turbure cu aparență de sublim al sectarismului, e primit ca un curent de primenire sufletească, e primit ca farul mântuitor în haotica stare de siguranță sufletească a vremurilor noastre.

Între ei, «sfinții Dumnezeului celui viu», și întunecoasa împărăție a «Satanei», deasupra căreia tronează «prostituata» cu «lupii ei de seară», s'a declarat un formidabil război, cu tendințe de distrugere a înșelătoriei bisericii cu învățături deșarte.

Caracterul de destrămare al acestei secte e incontestabil și e cu atât mai periculos, cu cât poporul ignorant se lasă încătușat în pânza uriașului paianjen, țesută la întuneric de mâini nevăzute.

Nu-i de ajuns că săgeți veninoase sunt svărlite asupra celui mai însemnat factor din viața unui neam, ci se propagă ura familiară, pentru că zice: «când cineva vine către mine și nu urăște pe părintele său, pe mama sa, pe teameie, copiii, frați și surori, nu-mi poate fi învățacel.

Și nu numai atât, dar se lovește în însăși tiința neamului, când zice chiar în precuvântare:

«Numai iubirea de neam mă îndeamnă a rămâne în sânul său — de vor fi necerând semn — căci eu *pe toți* am de a iubi, pentru că *sămânța* ce-i va servi socoti-se-va drept *neam* Domnului.

«Iar de vor fi neluând aminte la acestea, ce voi putea alta, decât a grăi cu Profetul: «*Doamne, au nu voi ură pe cei ce te urăsc și să nu am desgust de cei ce se scoală asupra-ți?* Numai așa pot a grăi, căci chemarea mea nu-i alta».

Când asemenea cuvinte se scriu în vârtejul vremurilor actuale, cine poate spune cuvintele rostite de «neprihăniții» predicatori în liniștea tăinuitelor adunări sectare?...!

E vremea ca forurile competente să cerceteze mai adânc problema această nouă încă și să observe dacă, sub cea mai cucernică haină de pocăință, nu se ascunde scheletul celui mai cumplit dușman al neamului nostru, ajuns la răscrucea unor vremuri mari.

E vremea să se observe, de cei chemați, dacă la poarta românismului nu staționează legendarul cal dela Troia, purtător de nimicire, spre a se închide poarta până nu e prea târziu încă.

Pr. ȘTEFAN FLORESCU,
Vălișoara, jud. Hunedoara.

I I S U S

*Se face geană dinspre răsărit
Pe ceru vieți'n goan-aleargă norii.
Iisus Hristos e soarele ivit
Trecută-i noaptea, se revarsă zorii..*

*Așezăminte șubrede se darmă,
Bucată cu bucată le desface...
Cu graiul Său, iar nu cu altă armă,
Clădirea lor în pulbere-o-preface...*

*In jurul Lui, mulțimea de noroade
Sorbește cu nesaț din apa vie,
Căci viermele păcatelor o roade.
A fost ca moartă, dar acum învie.*

*Păcate mari și grele Domnul șterge
Pe suferinzi îi scapă de-a-lor boală
Cel paralytic vindecat e, merge...
Puterea Sa chiar pe cei morți îi scoală.*

*Femeia păcătoasă mirul toarnă,
Picioarele îi șterge-apoi cu părul...
Stăpânul lumii crângurile 'ntoarnă
Și tuturor vestește adevărul.*

*Celor înviforați li e odihna
In pacea Lui cea plină de frumseță.
Acelor ce n'au tihnă le dă tihna.
Unde e ea, nu poate fi tristeță*

*Ca Fiu'n lume nimeni nu mai este
Așa de bun milos și-atât de harnic,
De viața Sa Scriptura ne grăește,
Căntre cei darnici El a fost mai darnic.*

*Să fie'n viața noastră călăuza
Iisus Hristos'e cel mai bun tovarăș
De nu-l primim n'ar să se'ncapă scuza
Când va va veni în lumea asta iarăș*

*A poticnirii piatră se prăvale
Mai cu putere lunecă izvorul...
Opreliște nu mai avem în cale
Primiți în inimi toți pe'nvățătorul.*

Preot. MINA GASPAR,
Costești-Botoșani

SEMĂNĂTORUL

„Și le-a grăit lor multe în pilde”.
(Matei 13, 3)

Ieșit-a deci Semănătorul,
Să semene sămânța sa,
Nutrind voios în suflet dorul,
Rod mult, bogat, a seceră.

*Și semănând cu hărnicie,
Semințe'n drum s'au risipit,
Iar pasări stol, cu lăcomie,
Venit-au și le-au ciugulit.*

Semințe în pietriș căzute
Au răsărit, lăstari au dat,
Dar umezeala lipsind, iute
S'au ofilit și s'au uscat.

Semințe între spini căzut-au
Și-au încolțit crescând ușor,
Ci spinii, mulți, înăbușit-au
Sălbatec, spicul roditor.

*Dar au căzut Semințe, iată,
In sânul unui pământ bun
Și roadă binecuvântată
Cules-a harnicul stăpân.*

* * *

Se seamănă și azi sămânța
Cuvântului lui Dumnezeu;
Se predică 'ndelung căința
... Dar câți feritu-s'au de rău?!

O! sunt grozav de împietrite
A noastre inimi... și noi știm
Că'n țarini rău înțelenite
Rod greu putem s'agonisim...

Sunt prea mulți spini și pălămidă
Pe-al inimii sărman ogor...
Și prea e rece, prea-i aridă,
Viața celor cari mor...

*Noi alergăm după himere,
De căi străine-i străbătut
Al nostru suflet... și'n el piere
Indemnul sfânt, abia născut.*

* * *

Ferească-se de-o soartă crudă
Cei cari azi în rele stau;
Și toți acei ce încă au
Urechi de auzit, audă!

Preotul Gh. BEȘCHEA
Mărăcișeni-Buzău

LITERATURA PIOASĂ ÎN LIMBA ROMÂNEASCĂ¹⁾

SECȚIUNEA II.

CĂRȚILE DE PIETATE ROMÂNEȘTI.

§ 1. CUNOȘTINȚE PRELIMINARE

Din secțiunea I, ne-am putut face o părere despre felul cărților de pietate. Știm acum ce sunt ele, cărei trebuințe răspund și ce loc țin între celelalte cărți religioase.

Lămurii în aceasta, rămâne să ne întrebăm acum dacă astfel de cărți se află și în românește, iar dacă se află, să le cercetăm mai de aproape.

Avem și în românește astfel de cărți. Ar fi fost cu neputință să fie altfel. Cea mai ușoară socoteală ar fi că, dacă sufletul creștinesc a izvodit astfel de lucrări în chip firesc, nu se putea ca acelaș suflet creștinesc să facă o abatere în sânul poporului românesc. Și la noi trebuiau să se găsească oameni care să simtă la fel și să ajungă a zămisli aceleași roade creștinești.

Și totuși este o deosebire: Toate lucrările de pietate din limba românească sunt numai traduceri. Am avut și noi atâția bărbați și femei cucernice, cu toate acestea, în această ramură, dăm peste un gol. Setea lor de cugetări sfinte și-au împlinit-o prin scrieri din alte limbi. De acestea avem. Nu prea multe, e adevărat, dar oricum, tot avem ce pune înaintea creștinului doritor de cetiri.

Pe de altă parte, trebuie să mărturisim că, în ramura aceasta, este încă mult de făcut. Ființarea sau lipsa unor astfel de scrieri este o dovadă dacă în Biserica de care vorbim este sau nu vioiciune creștinească. Când zici «suflet creștinesc», înțelegi fel de fel de trebuințe: unele sunt ale omului învățat, altele ale celui neluminat; unele ale celui înaintat în vârstă, altele ale celui tânăr; unele ale școlarului, altele ale calfei de atelier, etc. Noi nu avem această resfirare, în ce privește scrierile pentru toate aceste trebuințe. La alte neamuri însă se află.

Și este totul de făcut în ce privește înfățișarea. La alte popoare, se întrebuintează toată măiestria tipografică și a legătoriei de cărți, pentru a da niște volume care sunt o podobă.

Mai toate sunt în format de buzunar, așa ca să le poți întrebuinta cât mai ușor și oriunde: în clipele de așteptare, înainte de a intra la cineva, în tren, într'o grădină, etc. Și numai văzându-le, îți sunt dragi.

Frumos scortite cu pele, cu marginile colorate sau chiar aurite, fără a fi scumpe, nu pot să

nu-ți fie dragi. O astfel de tipăritură a *Urmării lui Hristos*, de pildă, îți vine s'o îmbrățișezi, chiar dela întâia privire.

Sunt tipărituri atât de plăcute, încât inima ta e câștigată pe jumătate, înainte de a le ceti. Firește, acesta e un meșteșug care slujește atât de bine țintei pe care cartea o urmărește: a câștiga inima și pe calea înfățișării din afară.

În această privință, la noi este totul de făcut. Cărți de pietate, cu un cuprins foarte frumos, nu se deosebesc în laturea aceasta și nu-ți dau îndemnul către ele dela cea dintâi aruncătură de ochi. *Mântuirea Păcătoșilor*, tipărită de Schitul Icoana, nu ademenește, prin înfățișarea ei greoaie și voluminoasă. Mai ușoară de purtat, din punctul de vedere al formatului, tot mai lipsesc multe și *Urmării lui Hristos*, cea tipărită de Iorgu Dumitrescu. Singurele cărțicele care, în această privință, se apropie mai mult de cele străine, sunt câteva cărțicele, tipărite de Societatea «Aco-perământul Maicei Domnului» înainte de război.

§ 2. FELUL STUDIULUI.

În ce se va cuprinde cercetarea tipăriturilor românești?

În cea dintâi pășire, s'ar putea crede, după cum se obișnuște în asemenea împrejurări, că ar fi vorba de critică literară sau istorico-literară. Firește, și aceasta ar fi de folos. Nu aceasta însă e ținta mea cea mai de seamă. Eu mă gândesc mai mult să cercetez însemnătatea și tăria religioasă a acestor cărți, spre folosul întrebuintării lor pentru viața practică creștinească. În ce privește laturea istorico-literară, nu voi trece peste dânsa, dar o voi întrebuinta numai atât cât este de trebuință țintei mele deosebite. Va trebui, firește, să dăm lămuriri despre felurile tipării ale unei cărți, deosebiri între una și alta, limba lor, de cine și unde-s traduse, etc. Deci va fi o așternere a lor, rând pe rând, ca într'un catalog, așa că cititorul va avea, ca într'o oglindă, o înșiruire de cărți despre care va afla unele lucruri nouă.

Pe cât voi putea, nu voi trece cu vederea a pune față în față edițiunile românești cu cele originale, când le voi avea.

O asemenea cercetare nu poate fi decât cu lipsuri, pentru că nu avem la îndemână chiar toate cărțile de pietate în românește. Ele nu se găsesc undeva cuprinse sub acest titlu, așa că nu

1. Vezi nr. pe Aprilie 1923.

se pot găsi decât întâmplător. Au umblat numai în popor și prin lumea mănăstirilor. Nu s'a gândit cineva să le strângă dintr'o grijă de studiu, și să le ai acum în grămadă. Treptat-treptat, afli de câte una.

Ca școlar la seminariul din Galați, mi-aduc aminte de o carte cu titlul «Vino la Isus!», pe care o aduceau în școală vânzătorii Societății Biblice Britanice. Unde mai este ea? Era fără îndoială o carte de pietate. Azi n'o mai am.

De asemenea, auzi dela câte un călugăr de cutare carte de pietate despre care însă nici nu-ți dă destule arătări, ca s'o poți căuta și găsi aiurea.

Deci, în chip silit, o asemenea cercetare nu poate fi ceva deplin. Ea se va întregi cu timpul. Acesta e întâiul pas, căruia vor trebui să urmeze alții.

§ 3. CATALOGUL EDIȚIUNILOR ROMANEȘTI.

Înainte de a cerceta fiecare carte în parte, să le înșirăm pe toate. Acestui șir, firește că se vor adăoga cu timpul și alte scrieri neînsemnate aici. Aceste scrieri au umblat mai mult printre creștinii fără multă învățătură, și deci ele stau ascunse prin colțuri neștiute. Cu timpul însă, cred că vor eși la iveală.

Iată acum și înșirarea lor, atâtea câte cunoaștem noi:

1. *Alfavită sufletească.*
2. *Oglinda inimii omului.*
3. *Indeletnicirea pentru Buna Murire.*
4. *Mântuirea păcătoșilor.*
5. *Urmarea lui Isus Hristos*
6. *Mângâitorul celor întristați, bolnavi și bătrâni.*
7. *Viața repausaților noștri după moarte.*
8. *Momente de odihnă.*
9. *Vitania.*
10. *Drumul Crucii.*
11. *Gândește-te bine!*
12. *În cer ne recunoaștem.*
13. *Carte folositoare de suflet.*
14. *Călătoria creștinului.*
15. *Arătarea glorioasă.*
16. *Calea către Dumnezeu.*

§ 4. CERCETAREA ÎN PARTE A FIECĂREI CĂRȚI.

În cele ce urmează, trecem să urmărim fiecare carte în deosebi:

1. *Alfavită sufletească*, Iași, 1755 și Sibiu 1803 și 1839

1. Această carte s'a tipărit pe românește în trei rânduri: cea dintâi la Iași, celelalte două în Sibiu.

Titlul întreg al întâiei tipăriri este:

«Alfavită sufletească

«Spre folosul de obște al tuturor celor ce vor voi să viețuiască lui Dumnezeu cu bună plăcere. Acum întru același chip tipărită, în zilele Prea Luminatului și prea înălțatului Nostru Ion Matei Ghica Voevod. Cu blagoslovenia și cu toată cheltuiala Preasfințitului Mitropolit Kirio Kir IACOV. În sfânta Mitropolie din Iași Anul 1755, de Grigorie Stanciovi, Tipograf».

Tipărirea III din Sibiu, 1839, s'a lucrat fără a se avea cunoștință de întâia tipărire. Din această pricină, ostenitorul tipăririi III, *M. Molățăscul*, o privește pe a sa ca a II și spune că cea dintâi, de fapt cea de a doua, s'a tradus din grecește.

Dacă ostenitorul tipăririi III n'a găsit nimic în tipărirea II, folosită de el, de unde să vadă că a mai ființat și o tipărire mai veche, este că acea tipărire, a II, din 1803, nu cuprinde astfel de arătări.

Toate tipărirea de mai târziu însă urmează după întâia tipărire, chiar dacă n'o numesc: a doua o urmează pe cea dintâi, iar a treia o urmează tot pe cea întâi, fără s'o știe, prin a doua. Aceasta, a doua tipărire, nu e o traducere nouă din grecește, fără a o fi cunoscut pe întâia, pentru că textul e la fel. Nu e schimbată măcar o virgulă. Doi traducători nu pot traduce un text întocmai cu aceleași cuvinte. De aci urmează că la temelie e o singură traducere, pentru că un singur text se vede în tustrele tipărirea. Cea de a doua, și de va fi avut textul grecesc înainte, dar n'a schimbat nimic, față de întâia tipărire. Deci tipărirea II o înfățișează pe întâia, iar a III pe a doua.

Din toate urmează că originalul *Alfavită sufletești* e grecesc și că a eșit în traducere românească în trei tipărirea.

Dacă am avea în mână originalul, am putea duce această cercetare mai departe. Poete ni s'ar spune ceva despre autor, pe care, din tipărirea românești, nu-l cunoaștem.

După acest original, s'ar putea lămuri și unele fraze greoaie și fără limpezime din tipărirea românești. În adevăr, așa cum sunt acum, aceste tipărirea greu ar mai fi citite azi. Cea eșită în 1839 (a treia) este foarte frumos tipărită, în ce privește hârtia și slovele, dar cuprinsul e greu de cetit. Limba nu e de loc curgătoare și, în multe locuri, înțelesul și se pare șovăitor.

Tipărirea I e și mai grea de cetit, pentru că, afară de greutatea cuprinsului, mai are și un tipar mult mai slab, față de tipărirea III.

Mai cu seamă începutul e greu de înțeles. E o limbă atât de noduroasă și înțepenită, ca un om sprinten pe care l-ai îmbrăca în niște veșminte

groase și l-ai încinge cu tot felul de curele și cătărămi, încât numai pe dibuite trebuie să ghi-cești înțelesul. Are însă și părți mai limpezi, din care înfățișăm pe unele mai la vale.

Cartea în sine e bună și folositoare. «Cetind-o cu înțelegere, zice editorul Molățăscul în «Pre-cuvântarea» tipăriturii III, veți afla într'însa cuvintele cele mai sfinte și de folos, fiind adunate cu mari osteneți și băgări de seamă din sfintele și dumnezeieștile Scripturi, cu care vă veți folosi a vă îndrepta greșitele moravuri și a călători din viața aceasta pe drumul ce ni-l arată».

S'ar putea întrebuița și azi, dar într-o tipăritură prefăcută temeinic. Această prefacere ar trebui făcută față cu originalul, care ar trebui găsit. Eu îmi voi da silința să l găsesc de acum înainte.

2. *Alfavită sufletească* are trei părți și un capitol începător în fruntea cuprinsului, în care ni se arată că pornirile noastre sufletești trebuie să plece din legăturile noastre cu Dumnezeu, nu din apăsările lucrurilor și lumii.

Partea I cuprinde 12 capitule și pleacă dela neascultarea lui Adam. Ea vorbește despre trebuința înțelepciunii în viața omului. Arată mijloacele cum ea poate fi cultivată și pericolele care izvoresc pentru om din poftele trupului.

Partea II (10 capitule) vorbește despre păcatele sufletești (mândrie, slavă deșartă, etc.) și arată că nu ne găsim liniștea decât numai la Dumnezeu.

Partea III (11 capitule) vorbește despre iubirea de arginți, mânie, pismă, lene, despre datoria de a lupta împotriva scârbelor. Ne îndeamnă să căutăm la pilda sfinților și «să avem toată dorirea noastră către Dumnezeu, și cu dragoste să ne lipim de dânsul» (cap. 10).

Impărțirea aceasta în trei părți nu e o împărțire chibzuită, după materie. Nu se vede ce a călăuzit pe autor la această împărțire. Capitule din partea III puteau fi într'a II și dimpotrivă, fără să aducă vreo vătămare cărții.

La sfârșitul celor trei părți, se află cinci «stihologii», care nu sunt altceva decât culegeri din psalmi.

O însemnare, care se află la sfârșitul părții III, spune că lucrarea s'a împărțit în 33 de capitule, după numărul anilor vieții pământești ai Mântuitorului, pentruca, «cetind cineva, să-și lase înțelepciunea cea pruncească și să se nevoiască cu bună creștere a ajunge om desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos. Iar despre cele cinci stihologii dela sfârșit, spune că s'au pus după numărul celor cinci simțiri ale omului.

Altă însemnare, dela sfârșitul tablei cuprinsului (care e așezată la început), arată rostul cărții ca o «doftorie a sufletului» și dă îndru-

mări cum să fie cetită. Zice că fiecare, după păcatul de care este ațâțat, să-și caute capitolul care-l privește și să cetească.

Această carte, care în Moldova a eșit cu binecuvântarea Mitropolitului Iacov, în Sibiu a eșit sub Episcopul Transilvaniei *Vasile Moga*, revizuită fiind de vicarul episcopal *Ioan Popovici*, care spune despre ea, la data de 6 August 1803: «O judic a fi vrednic a se tipări. Fiind într'însa învățătură vrednică adevărată sufletească de mângâiere, de împlânzire, de trică și de paza legii lui Dumnezeu, îndemnătoare spre fapte bune, și despre faptele cele rele îngrozitoare, cu adevărat sufletească, despre care cine o va citi, cu înțelegere se va folosi».

Din unele locuri ale ei, cartea se vede că a fost scrisă la început pentru călugări (Partea I, cap. 10). Cuprinsul ei se potrivește însă și pentru fiecare creștin. Deaceia a și fost dată pentru întrebuițarea tuturor.

Acestea sunt, în scurt, cunoștințele pe care le înfățișăm despre această carte, și acum, pentruca cineva s'o poată judeca și mai bine, vom da câteva bucăți din ea:

Cum va putea cineva a crede neînțelegând nimic încă și cel ce crede și nu înțelege nimic, cum va putea să păzească poruncile Domnului? Iară celce nu păzește poruncile Domnului, cum va putea ca să aibă nădejde, și dragoste spre Dumnezeu nici de cum.

Pentru aceasta mai nainte de toată cunoștința și priererea să cuvine a să învăța: nu numai cu osteneala cea din afară, ci și cu lucrarea minții, și învățându-se cineva cunoștința, și arătarea tuturor lucrărilor, lesne cuprinde toată credința: păzește toate poruncile Domnului, nădăjduște spre Dumnezeu, iubește pre dânsul cu toată inima sa, și să unește cu dânsul întru una, ca să fie el de săvârșit întru Dumnezeu și Dumnezeu întru dânsul. Intru același chip unul ca acesta, mai nainte de învierea sufletului, și mai nainte de viață, va moșteni viața cea veșnică, ca înghițită să fie dobitocia morții, prin arătarea și cunoștința vieții. Că iată, au zis: este viața cea veșnică, ca să cunoaștem pre Domnul, iară iată și pre moarte a nu cunoaște întru dânsul. (Partea I, cap. 1).

Cine poștește ca să aibă cunoștință dreaptă, totdeauna îi trebuie să aibă lucrarea minții, că cel ce nu lucrează cunoștința minții, nici să nevoiește pentru dânsa, măcar deși este firesc, sau iubitor de înțelepciune învățând cunoștința dela cei din afară, nimic nu folosește. (Partea I, cap. 2).

Cu cât cineva mai mult să nevoiește, cu atât să și sporește, cu atât să și luminează, cu atât să și unește cu Domnul. Iară cel ce sporește, și să luminează cu sufletul, și cu știința să împărtășește Domnului, acela încredințat este mântuirii sale, și mai nainte de învierea trupului, au înviat cu sufletul, și trăiește totdeauna Domnului. (Partea I, cap. 4).

Fii biruind, iar nu biruindu-te, Stăpân fii preste toate dezmierdările cele lumești, iară nu să te stăpânească acele pre tine, dacă poțtești să fii slobod în veacul cel veșnic ¹⁾. „Celui ce biruiește (au zis Domnul) daivoiu ca să mănânce din Pomul vieții, care este în mijlocul raiului“, și iarăși zice „lucrați nu mâncare pierzătoare, ci ceiace petrece întru viața vecinică“, căci că trupul nu folosește nimică, pentru aceasta nu-ți pune foarte mângâierea ta întru aceasta care spre puțină vreme ți s'au dat ție, ci întru Dumnezeu cel adevărat, carele petrece în veci. (Partea I, cap. 6, ₅).

Dumnezeu au așezat omului minte, și lau pus ca pre un împărat, preste poftte și doriri, ca totdeauna pentru aceasta să se nevoiască și să cugete cu ce chibzuială și bună rânduială le va stăpâni pre dânsule. Pentru aceasta o omule, întru toate înțelepciunii urmează. Iară nu pottelor celor dobitocești: că orbul trăgând pre orb, amândoi cad în groapă. Înțelepciunea să stăpânească pre poftă și pre dezmierdare, iară nu pofta pe înțelepciunea că prost lucru este acesta de vor birui pofttele pre tine, iară nu tu pre dânsule, că în ce chip de vor stăpâni slugile pre stăpâni nu este cu puțință a fi în casa aceia altă, fără numai totdeauna turburare, necaz, scârbă, și gâlcevi fără de orânduială, Dumnezeu teau făcut pre tine înțelept, tu dară nu fii nebun, nu supune mintea cea singură volnică supt stăpânirea și robia poftelor și dezmierdărilor trupești (Partea I, cap. 8, ₁).

Mâncarea și băutura ta să-ți fie asemenea cu a păsării: că paserea pentru fiește care ciupire spre hrană îndată încoace și încolo cu luare aminte despre toate părțile să străjuiește de cătră vânători, și cât de puțin ceva simțind, îndată zboară în sus, și pentru aceasta nu să prinde lesne de vânători. Întru aceștia chip fi și tu, totdeauna despre toate părțile pururea păzindu-te, ca niciodată întru toată viața ta să nu fii fără de grijă, căci și tu ai despre toate părțile vânători, despre toate părțile curse, despre toate părțile lațuri: ci te păzește să nu cazi întrânsele, ca să nu fii prins cu acestea, că fiind prins nu lesne te vej slobози, nici de greutatea și amărăciunea lor vei scăpa (Partea I, cap. 8, ₇).

Mai bine este a fi slobod decât rob, și mai bine este să aibi voia ta decât legat: Unuia Dumnezei fii rob, iară nu stricăcioasei dobitocești poftă. (Partea I, cap. 8, ₃).

Aduți aminte totdeauna de vremea cea ce va să fie: și de ceasul cel viitoriu. Și în toate zilele vei fi fără de scârbă, și fără de grijă multă (Partea I, cap. 8, ₁₀).

Cunoaște dar, că păcatul în puțină vreme este dulce, iară apoi întru îndelungată vreme este amar: întru puțin este mângâios, iară îndelung scârbicios: întru puțin cu bucurie, iară îndelung de plângere, și la despărțire din trup, sufletului este greutate foarte și grijă multă (Partea I, cap. 9, ₅).

Lipirea de răptură este moartea; iară de Făcătorul fapturii, este viață, și bucurie pururea fiitoare (Partea I, cap. 9, ₆).

Precum viața nu înflorește, nici crește, fără numai din rădăcină, așa nici sufletul nu poate avea mângâiere de săvârșit, fără numai din darul Domnului, și cu mângâierea prea sfântului Duh, de unde are nașterea sa. (Partea I, cap. 12, ₂).

Mai bine este să nu lucrezi ceva lucru prea slăvit în lume, decât lucrând să te lauzi fără de măsură. Că Fariseul lucrând cele prea slăvite, trufindu-să cu lauda prin înălțare au pierit: iară Vameșul nici un lucru bun lucrând, cu smerenie sau mântuit. Că unuia din lauda bunățăților groapă i s'au făcut lui, iară altuia pentru smerenie iau tost rădicarea din groapă. Că zice: că acesta sau pogorât în casa sa îndreptat, mai vârtos decât celalalt. Lăudatusau David cu numerarea mulțimei norodului, și au căzut preste norod pedeapsă de moarte. Ezechie încă sau lăudat înaintea solilor celor Vavilonești cu mulțimea bogăției, și sau prăpădit toată avuția. După aceasta Navohodonosor sau lăudat, cu zidirea Vavilonului, și au petrecut cu dobitoacele ca un dobitoc, mâncând iarbă șapte ani. (Partea II, cap. 1, ₃).

Nu pofti, omule, a fi cinstit, și slăvit de oameni, pentru ca să nu fii lipsit de dumnezeasca mărire, nu nu te bucura foarte de mărirea aceștii lumi, ca să nu fii amărât de năprasnă cu ocară, că după mărirea, și după cinstea omenească, sau obicinuit de urmează îndată după buna norocire pământească, pagubă: după veselie și mângâierea trupească, scârbă și năcaz: căci că veacul acesta este schimbătoriu și toate lucrurile întru dânsul sânt trecătoare, pentru că după buna norocire totdeauna mai pe urmă vine schimbarea, iară nu bună norocire (Partea II, cap. 2, ₁).

Mai bun este păcătosul cel smerit înaintea lui Dumnezeu, decât dreptul cel trufaș: ²⁾ Că urăciune este înaintea lui Dumnezeu tot cel cu inima înaltă: zice Solomon. (Partea II, cap. 3, ₃).

Nici odinioară nu petrece mărimea lumii aceștia despre toate părțile ca să stea tocma întru o măsură, ci totdeauna ca și luna se schimbă necontentit. (Partea II, cap. 10, ₃).

Cine este carele poțtește să se învețe ceva, și nu rabdă întru învățătură, oare învață ceva? Cine nu suferă doftoriile, vindecă-se la rană? Cine nu va purta cu răbdare în spinarea sa Crucea răbdării, călătoriva în urma lui Hristos? nimenea, pentru că toți câți vor să călătorească în urma lui Hristos sau gătit pre sineși spre răbdare, și ispitire, după cum este zis ¹⁾: De te apropii a sluji Domnului, găteșteți sufletul tău spre ispitire: îndrepteazăți inima ta, și rabdă, zice Sirah. Copilul se scârbește de învățatura sa: iară dacă învață, foarte se bucură după aceasta. Cel bolnav se scârbește, și țipă, nevrând ca să suferă legătura strânsă la rană: iară dacă se însănoșează, foarte mulțemește după aceasta celui ce lau vindecat. (Partea III, cap. 6, ₉).

1. Apocalips, 1.

1. Pilde 16.

2. Sirah 2.

2. Oglinda omului celui din lăuntru

Mănăstirea Neamțului 1834.

1. Această carte s'a tradus și tipărit întâia oară în românește din îndemnul și cu cheltuiala Mitropolitului Veniamin al Moldovei, la Mănăstirea Neamțului 1834.

După cum citim în prefața unei tipărituri de mai târziu din Muntenia, originalul după care s'a făcut traducerea poruncită de Mitropolitul Veniamin, a fost scris în rusește. El a fost găsit între cărțile Arhimandritului rus *Sinesie*, care a murit în Iași la 1832. Într'insa nu se spunea cine e autorul cărții, ci numai că s'a tipărit în Petropoli (Petrograd) în anul 1819. Știri lăturalnice însă, care umblau printre călugării ruși, spuneau că autorul ar fi un călugăr din Mănăstirea *Alexandru Nevschi* de lângă Petrograd.

Intrând această carte în mâna Mitropolitului Veniamin, a dat-o Ieromonahului Chiriac din Mănăstirea Neamțului, care a tradus-o, cum am spus, și s'a tipărit în 600 de exemplare, împreună cu altă carte despre Patimile Mântuitorului, scrisă de Episcopul Dimitrie al Rostovului.

Mitropolitul Veniamin a trimes trei exemplare Mitropolitului Grigorie IV Miculescu dela București, care, la rândul său, a dăruit unul Pitarului Ioniță Bâțcoveanu. Acesta a citit-o și, socotind-o de mare folos pentru credincioși, a tipărit-o a doua oară, într'o mie de exemplare, în București, cu cheltuiala sa și a fratelui său Nicolae Bâțcoveanu, logofătul Sfintei Mitropolii, iar tipărirea a fost îngrijită de ieromonahul Macarie, care a scris și o frumoasă «înainte Cuvântare».

Această carte s'a tipărit, apoi, a treia oară, de către «de obște a Nației românești iubitor», fără a spune cine este, după care urmează inițialele: «S. B. la G. de K.» Nu știu dacă sub ele nu cumva trebuie să înțelegem: «Sibiu la Gheorghie de Klozius», numire de tipograf care se poate citi la acelaș an, 1839, pe coperta cărții *Alfavită sufletească* (ed. III), de unde ar urma că s'ar fi tipărit în Sibiu.

A patra oară, această carte s'a tipărit în zilele noastre, tot cu slove vechi, dându-se însă ca tipărirea din 1839. E săritor în ochi, totuși, că nu e edițiunea de atunci, pentru că e tipărită cu multă neîngrijire, cu multe greșeli de tipar, cum nu se tipăreau cărțile vechi, și cu o hârtie slabă, cum, iarăși, nu se găsește la cărțile vechi. Ce e mai mult, învelișul exemplarului pe care-l am eu, tipărit cu slove cirilice și declarându-se că e din 1839, nu e altceva decât un înveliș pregătit pentru «Calendarul nuvelor populare pe 1882 de N. D. Poppescu», cum se poate citi pe dosul ei. Din economie, editorul a întrebuintat învelișurile neîntrebuintate dela numitul calendar

tipărindule pe cealaltă parte, cu data de 1839, pentru *Oglinda inimii*, și lipindu-le la acest volum.

Prin urmare această edițiune, a IV, e după anul 1882, iar editorul e cunoscuta editură *H. Steinberg* din București, după cum se citește pe fața tipărită pentru calendar.

Această tipăritură din urmă nu e făcută pentru scopuri sufletești, ci numai negustorești. De aci, se vede, încercarea de a o înfățișa ca o tipăritură veche, pentru că sunt cititori cari caută mai cu seamă astfel de tipărituri.

Astăzi avem tipărită a cincea edițiune, îngrijită de monahii dela Schitul *Icoana* din București.

Titlul întreg al acestei cărți, în întâia tipăritură, este:

Oglinda omului celui din lăuntru

«Cu 10 Icoane frumoase într'ansa, și scrise împrejur, cu cuprinderea înțelesului lor».

Această carte se mai găsește pe românește și din alt izvor decât cel arătat până aici. În editura librăriei de propagandă religioasă din București «Bunavestire», se află o cârtică de 48 de pagini, intitulată «Inima omului». Ca autor, e arătat *Ioan Gossner*, și e declarată ca tradusă din nemțește. Ea însă e aproape la fel cu cea tradusă și tipărită sub Mitropolitul Veniamin. Prin urmare scrierea aceasta trebuie să aibă origini mult mai vechi, dacă fințează și în nemțește. Ea poate fi ca acele scrieri care, precum *Iosif și Varlaam*, au cutreierat cu multe veacuri înainte, ca cetiri creștinești, prin toate țările creștinești. Cercetări următoare ar trebui să dovedească origina ei.

2. Dacă trecem acum la alcătuirea lăuntrică a cărții, găsim o cugetare originală. Autorul are în vedere pe omul păcătos, în inima căruia se resfață felurite păcate. Pe aceste păcate, care stau sub cârmuirea diavolului, le arată cum, treptat-treptat, fug din inima omului, pe măsură ce intră în ea puterea lui Iisus Hristos; cum, apoi, sufletul iar se poate răci și, dacă scade râvna credinței, diavolul iar își face locuință în el; cum, pe de altă parte, cine rămâne statornic alipit de Domnul, se împărtășește de pace, trăinicie și fericire.

Starea aceasta de lunecare a sufletului între Hristos și diavol autorul o înfățișează prin zece chipuri, în care se vede o inimă, iar în inimă e zugrăvit păunul, spre a înfățișa mândria; porcul, pentru a înfățișa lăcomia; broasca țestoasă—lenea. Aceasta, când e vorba de stăpânirea inimii de către diavol, care și el e zugrăvit în mijlocul inimii. Când e vorba însă de inima stăpânită de Hristos, se vede în ea crucea, adică pornirea creștinului de a suferi pentru Domnul său, se vede ingerul, etc.

Toată materia cărții e rânduită potrivit cu aceste zece figuri, slujindu-le ca tâlcuire. Fiecare figură, cu lămurirea ei, alcătuiește un capitol care se încheie cu o rugăciune și câteva stihuri care încheie rugăciunea.

Din faptul că, privind cineva peste aceste inimi, este cași cum s'ar uita în inima omului, se înțelege de unde numirea cărții de *Oglinda omului*. Cea tradusă din nemțește e intitulată numai *Inima omului*.

Aceasta din urmă se încheie aci, cu explicația celor 10 figuri. Tipăriturile cele după rușește, însă, au mai multe adaose. După niște socotințe despre viață și moarte de Dimitrie al Rostovului, urmează șapte «gânduri» despre Patimile Mântuitorului, pe două coloane. În întâia sunt evangheliile Patimilor, iar în a doua cugetări sfinte despre ele. După aceasta, vin 26 de «închinări» către Domnul Hristos și 11 către Maica Domnului. În stârșit, urmează alte 35 de cugetări sfinte despre Patimile Domnului și stihuri cucernice.

3. Dacă ne întrebăm despre valoarea practică în ziua de azi a acestei cărți pentru viața cea creștinească, trebuie să declarăm că ea urnește mult inimile credincioșilor, prin chipurile ei, în care se arată, mai viu ca prin vorbe, cum păcatul stăpânește inima omului și cât de binecuvântată este viața omului călăuzit de Iisus Hristos. În deosebi, creștinul neînvățat rămâne mult mișcat de aceste zugrăviri.

În ce privește explicarea lor, are și ea părți frumoase și bune de întrebuițat. Are însă și lungimi de prisos și frazeologie deșartă, care nu răspunde unei ținte.

O tipăritură care s'ar face azi ar avea de

prefăcut în această privință. Cu acestea, ar ieși o tipăritură care s'ar putea întrebuița cu folos ca cetire pioasă.

În cele ce urmează, dăm câteva bucăți alese din feluritele părți ale acestei cărți:

Rugăciunea este viața sufletului hristianesc; unde să lasă rugăciunea, acolo tot binele să lasă. Rugăciunea este duhovnicească suflare. Unde nu va fi ea vie, sau va slăbi: acolo tot binele au murit. Așisderea, când noi nu priveghem, ci ne facem somnoroși, atuncea vine vrăjmașul și seamănă neghini în mijlocul grâului.

Neprivighetozarea și neîntrarmata inimă este descoperită la toți vrăjmașii, ia este deschisă și păcatului și satanii. Și așa niciodată să lași priveghiarea cea sfântă, rugăciunea și cea din lăuntru dumnezească închinăciune, privirea spre Iisus cel răstignit. Nu dormita niciodată, ca nu ceva necurat a să fura întru dumnezeescul lăcaș, și să-l strice pre el. Iară într'alt-fel, Dumnezeu și pe tine însuși te va strica. Trezițivă priveghiați, pentru că protivnicul vostru diavolul ca un Leu răcnind umblă, căutând pe cine să înghiță, căruia împotrivițivă tare, cu credință (Figura 6).

Hristianul este dator ca în toate zilele a să cerceta pentru sineși de toată spurcăciunea și pricinile păcatelor. Că nu este aur, sau argint atâta de curat, căruia să nu-i trebue curățire, și nu este Hristian atâta de drept, căruia să nui fie de nevoie de sine cercetarea cea de seară (Cercetarea cea de toate zilele a științii).

Dacă cu adevărată cugetare și cu desăvârșită sfărâmare a inimii, vei cugeta pentru patimile lui Hristos, mai mult folos vei avea, de cât, când cineva peste tot anul, va posti de pâine și de apă. Sau de și-ar omori pre toată ziua trupul său, până la vărsare de sânge chinuindu-se. Sau de ar ceti Psaltirea pre toată ziua (Cugetare pentru Patimile Mântuitorului).

Arhim. SCRIBAN.

STUDII ȘI COMENTARI

PROOROCIA LUI ISAIA

CAP. 4₂—5₃₀.

Ierusalimul și poporul după judecata Domnului

Vers. 2. — «*In ziua aceea, va fi odrasla Domnului spre podoabă și slavă;*

În cele din înainte proorocul vestise pedepse pentru mai marii poporului, ca și pentru bărbații și femeile din Ierusalim pentru fără de legile lor.

Pedepsele acestea erau însă executarea numai a unor părți din hotărârea Domnului de a pedepsi poporul acesta pentru faptele lui.

Dar nici celelalte pedepse nu vor întârzia. Judecata Domnului se va face în întregime.

Și fiindcă centrul întregului popor era Ierusalimul, de aceia

«iar rodul pământului spre mărire și cinste, pentru cei scăpați din [Israel.

asupra lui se grămădesc pedepsele, cum tot asupra lui se va revărsa grația dumnezească.

De la *versul 2* proorocul se duce cu gândul în viitor. El vede împede ce va veni și spune poporului:

„*In ziua aceea*”, zice el, adică atunci la sfârșitul tuturor celor hotărâte de Domnul. Când? Nu știm. Nu putem hotărî timpul.

Dar numai după ce Dumnezeu, prin judecată, va curăți poporul, și toată hotărârea Lui va fi împlinită rămânând din popor numai un rest, curat și sfânt, depărtat de fără de legi, atunci în Ierusalim se va vedea mare strălucire. Și acest rest nu este de cât acei pușini dela cari Domnul va șterge toată necurăția, adică faptele imorale ale ficelor Sionului. Acolo, în mijlocul acestui rest, sfânt, hotărîți să trăiască, va avea Domnul locașul

„ 3. — «*Și va fi: cel lăsat în Sion și cel rămas în Ierusalim, sânt va fi numit,*—

tot omul scris spre viață în Ierusalim;

Său. Și slava Lui va fi și spre podoabă, dar și spre pază și ferire de orice cădere în fără de legi.

Slava și podoaba acestui rest va sta în aceea că „în ziua aceea“ va fi în mijlocul poporului *Odrasla Domnului*“.

Ce înțelegem prin „*Odrasla Domnului*“? Unii înțeleg comunitatea cea viitoare, adică restul acesta curățit, din popor; Alții înțeleg *Biserica creștină*.

Aceste cuvinte pot fi fără îndoială, o proorocie privitoare la Mântuitorul. *Odrasla Domnului este Mesia, Iisus Hristos*.

Cuvântul ebraic רֹאשׁוֹ este tradus felurit: În Isaia 4, Septuaginta traduce cu: „a lumină“; în Is. 61₁₁ cu „floare“; în Hosea 8, cu „ce nu poate“ (grec. ἰσχυρὸν = putere); în Facere 19₂₅ cu „toate câte răsar“; în psalm. 65₁₁ cu „ceeace răsare“; în Ezechiel 17, cu „cele întâiu răsărite“ pe când în alte locuri îl găsim tradus tot la Ezechiel cu „ἀνατολή“ = răsărire (de și ἀνατολή se zice mai mult de răsărirea soarelui sau a stelelor). *Vulgata* în Fac. 19₂₅ are tradus ca „virentia“ celece înflorăsc; Is. 44₄ aceeaș rădăcină cu „germinabunt“; pe când în 42, cu „orientur“ = a se ridică, a crește.

În Zacharia 38, „Orient“ sau „ἀνατολή“ grecește, însă în amândouă textele *cu literă mare*; în alte locuri însă cu „germen“

Deci în aceste locuri nu are înțelesul de „embrion“ „odraslă“ ci... însemnează în general: *incolțire* a tot ce este în pământ. Această însemnare colectivă se vede și mai bine în Facerea 19₂₅; psalm. 65₁₁.

Dela această îndemnare însă a venit aceea de „odraslă“, care se găsește în alte locuri.

Incolțirea, odrăslirea fiind ceva ce bucură și dă mari speranțe agriculturului ca și grădinarului, în chip metaforic, această expresiune a fost întrebuințată și pentru o persoană a cărei naștere produce multă bucurie și face să se ivească în suflet multă nădejde de viitor.

Așa cred că a ajuns ca acelaș cuvânt să-l găsim la Ieremia (cap. 23 v. 5 și 33₁₆) că însemnează o *persoană* (= o odraslă dreaptă, adică plină de dreptate). Tot așa și la Zacharia (cap. 3 v. 8 și 6₁₂)—unde după unele traduceri este chiar nume propriu, *Temach*, care și grecește și latinește este scris cu literă mare).

De aceea comentatorii se împart. Unii zic că aci în versul nostru cuvântul רֹאשׁוֹ arată o stare; alții o persoană.

Este drept că, după cuvintele din acest loc, nu poți frage concluziunea că aci רֹאשׁוֹ se referă la Mesia, cum n'a înțeles nici Septuaginta. Însă este un fapt foarte cunoscut în literatura clasică că adese ori *persoane* însemnate ca: regi, sau alți oameni vestiți, sunt numiți cu nume de plante. De pildă în Omer „Iliada“ cântul XXII vers. 87 când Hector este mângâiat de mama sa cu „scumpul meu dulce *Vlăstar*“ (vezi și Murnu Iliada pag. 177). Tot așa ca și la Sofocle în Electra vers. 422, ca și în Odisea VI 157 și în alte locuri.

Astfel nu este de loc protivnic felului de vorbire Orientului dacă despre Mesia se zice la Isaia 11₁. „Atunci va ieși odraslă din tulpina lui Isai...“; sau cap. 53₂. *Rădăcină în pământ însetat.. și alte locuri*.

De asemenea trebuie să luăm seama că nici textul nu ne lasă a crede că רֹאשׁוֹ s'ar reduce la belșugul de care se va bucura țara „în vremea aceea“. În text se spune că se va înălțura „necurăția ficelului Sionului“; „se va șterge sângele Ierusalimului din mijlocul lui“. Deci ceeace se va șterge nu este de natură materială, pământească, ci este pată mare morală. Ceea ce se făgăduiește trebuie dar să fie tot de aceeaș valoare. Bogăție și belșug erau pe vremea lui Isaia, adică pe vremea regilor Uzia și Iofam. Deci nu acestea lipseau. Este drept că o caracteristică a vremurilor viitoare fericite, pe cari le vesteau

proorociei, era și rodrea îmbelșugată a pământului (Isaia 30₂₃ sq. Zacharia 9₁₆ sau și Ioel și Amos la sfârșitul proorocilor ca și c. II Hosea etc.) Dar nu acest belșug material avea să facă strălucirea viitoare a vremurilor atât de mult așteptate. Trebuie să poarte altă haină de cât cea materială vremea când „cei scăpați din Israel“ vor fi fericiți. Era slava curăției și desăvârșirii morale, ce va fi „spre podoabă și cinste“ pentru cei rămași din Israel, după cum „necurăția ficelului Sionului“ din vremea proorocului era murdărie și trebuia spălată... Și această slavă, curăție și desăvârșire morală avea să fie întruchipată în „*Odrasla Domnului*“, care va răsări, va veni și va fi spre podoabă și cinste.

Aceasta cred că însemnează „ רֹאשׁוֹ יְהוָה “ din versul nostru și de aceea socotesc că prin „*Odraslă*“ proorocul a vrut să înțeleagă pe Mesia. Tot așa au înțeles și autorii Targumilor la Isaia, ca și mulți comentatori noi.

A doua expresiune: „Rodul pământului“ de asemenea cred pentru aceleași temeiuri, că se reduce tot la Mesia.

„*Odrasla Domnului*“ se reduce la origina sa divină.

„*Rodul pământului*“ se reduce la origina sa omenească.

Proorocul vedeă limpede viitorul. În fața puterii uriașe a imperiului assirian, care de atunci era o mare primejdie pentru Israel, era casa lui David, casa neamului israelit ruinată, înjosită,

În fața unui copac uriaș, cum era neamul assirian, era ciotul, rădăcina rămasă din vechiul neam israelit. Din acest ciot, din aceeaș rădăcină, care este *pământul israelit*, va da o „odraslă“, care va fi spre podoabă, slavă și cinste pentru toți, cari vor mai rămâne credincioși Domnului. „*Odrasla*“ aceasta care este „rodul pământului“ israelit, căci este din casa lui David, va crește și se va face un copac foarte mare ale cărui ramuri se va vedea peste tot pământul.

Numai înțelegând așa cuvintele „*Odrasla Domnului* și „rodul pământului“ vom putea prinde adevăratul înțeles al acestor versuri ale proorocului.

Vers. 3. Acest vers este o determinare mai de aproape a versului 2 și întărește în credința că cele spuse în v. 2 nu sunt de natură materială, ci spirituală.

Proorocul în capitolul 3 v. 1—3 făcuse deosebirea persoanelor, cari locuiau în Ierusalim, după rangul și situațiunea fiecăruia în societatea de atunci.

„În vers. 3 spune că în ziua aceea“ când „*Odrasla Domnului* și „Rodul pământului,“ va fi spre slavă, numele cel mai de cinste va fi „sfânt“.

Poporul acesta era rânduit de Dumnezeu să trăiască cu un anume scop. Isaia arătase înainte că nu tot poporul se dovedise vrednic de o asemenea cinste și în stare să-și împlinească orânda. Erau însă în mijlocul lui unii „lăsați“ și „rămași“ ca să ducă până la sfârșit sarcina ce i se dase. Aceștia au un singur nume „sfânt“, adică fără pată, curați.

Și acești „lăsați“ și „rămași“ nu numai vor fi sfinți, dar vor fi și recunoscuți ca având această însușire; „vor fi numiți“ sfinți. Cu alte cuvinte sfințenia este o însușire ce li se cuvine și din punct de vedere obiectiv, ca o realitate, ca ceva ce ei în adevăr au și subiectiv, ca o calitate ce li se atribue de alții.

Dar cine vor fi acei „lăsați“ și „rămași“? „*Tot omul din Ierusalim scris spre viață*“ răspunde proorocul.

(Curioasă este aci construcția verbului כָּתוּב cu ל , cum nu se găsește nicăeri. Unii traduc: „scris spre viață“; alții: „scris la cel viu“, adică luat abstract: viața, sau concret: cei vii. Amândouă traduceri amintesc pe 69₂₀: „nu vor fi scriși cu drepții“ și Ieremia 22₃₀: „scrie bărbatul acesta ca fără copii“).

Prin aceste cuvinte ale proorocului nu se întărește cătuși de puțin credința în predestinație. În adevăr găsim chiar în Eșire cap. 32 v. 32 vorbindu-se de „cartea vieții“. Apoi în I. Sam. 25₁₉; ps. 56₉; 69₂₉; 87₄₋₆; 139₁₆; Daniel 7₁₉; 12₁. Și în N. Testament Luca 10₂₀; Filip. 4; Apocalips 3; 13₈; 17₈; 20_{12,15} 21₂₇. Din aceste

Vers. 4. — *dacă va spăla Stăpânul necurăția ficelor Ierusalimului, și va șterge sângele Ierusalimului din mijlocul lui, cu duhul judecății și al pu-*
[stirii.

„ **5.** — *Și Domnul va face peste tot locașul*
[din muntele Sion,

locuri se vede însă că acei, cari prin faptele lor, se făceau vrednici de a fi la un loc cu Dumnezeu, erau înscriși în această carte. Acel care păcătuște „îl ștergi din cartea mea“ zice Domnul către Moise (Eșire 32₃₃). Deci nu predestinarea, ci faptele făcute din credința în Domnul îi fac pe oameni să fie scriși în această carte.

În I Sam. 25₂₉ și ps. 139₁₆ este vorba de cei înscriși spre viața aceasta materială. Aci în textul nostru, Isaia nu se gândește numai la această viață materială din lume ci la viața spirituală, în comunitate cu Dumnezeu, la cei, cari vor trăi în împărăția în care stăpânește Domnul, și în care „Odrasla“ Lui este spre podoabă și slavă și cinste. Sunt cei plăcuși Domnului nu numai aci pe pământ, dar acei *ὅσα ἦσαν τεράριμοι εἰς ζωὴν αἰώνια* = câți erau orânduși spre viață veșnică; și (Fapt. Apost. 13₄₈) moștenitorii „vieții veșnice“ scriși în carte (Filip. 4₃, Apocalips 3, etc).

(Ideea aceasta de cartea vieții nu era nici atunci streină nimănui. În ori ce oraș, în orice împărăție, era o carte în care erau scriși acei, cari făceau de acel oraș sau împărăție. Cine era șters din acea carte nu mai aparținea de orașul sau împărăția aceea, ca și azi când, plecând dintr'un oraș, te șterge din listele biroului populației.

Ce fel era acea carte și cine înscrisa pe celce se făcea vrednic de această cinste, nu știm. Mai târziu găsim în unele scrieri apocrife că Arhanghelul Mihael era celce îngrija de carte. (Vezi ceva mai mult la König Geschichte der alttestamentlichen Religion pag. 434 și 435, ca și Zimmern în Keilinschriften und das alte Testament, ediția 3 pag. 404, și Ieremias „Das alte Testament im Lichte des alten Orients“ pag. 589).

Și aceștia „lăsași“ și „rămăși“ spre viață au avut de îndurat focul curățitor al judecății Domnului. Numai după curățire sunt trecuți în această carte. Așa ne spune.

Versul 4. Israel era prins în păcate, era plin de necurăție.

Ficele poporului erau desfrânate, luxoase, chiar peste măsură, cum se vede din ce spune proorocul în cap. 3₁₆ sq. Mai marii poporului plini de nedreptăți, și sânge nevinovat, cum arătase el în cele mai din 'nainte. Acestea trebuiau spălate. Și spălarea se făcea prin judecată, prin ardere, prin curățire.

„Duhul“ Domnului topește, curăță, spală, cum spală o lește necurăția ficelor ca și a locuitorilor Ierusalimului.

Asfel judecata Domnului este și pedeapsă, dar și curățire. Ce este urât din popor piere, se arde, se curăță, se spală. Ce este bun înviează, capătă noi puteri. Aceștia sunt cei „lăsași“, cei „rămăși“. Vechiul stat al lui Israel piere. Din el rămâne un rest. Acest rest va forma miezul noului imperiu. Și acest nou imperiu nu mai este numai al lui Israel, din care a rămas numai un rest, ci al tuturor celorce vor fi vrednici să fie cetățenii. Iată trecerea de la particularismul iudaic la universalitatea creștinismului. Distrugerea statului național israelit a fost începutul formării comunității spirituale a Domnului, sau ca să spunem cu vorbele proorocilor Hosea (13₁₃ sq.) și Micha (4₁₀) durerea, pieirii statului național pământesc a fost durerea nașterii unei noi comunități formată din acei, cari vor sluji Domnului spre mântuirea lui Israel și spre luminarea păgânilor.

Comunitatea formată din cei „lăsași“ și „rămăși“ în Ierusalim nu va fi scutită de primejdii. Proorocul ca să arate voința Domnului de a păstra pe cei credincioși Lui, arată în

Versurile 5—6 cum Domnul i va păzi. Și ca să priceapă toată voința Domnului le vorbește, întrebându-i imaginile ca și faptele cunoscute lor, din vremea când au plecat din Egipt.

Dar atunci tot poporul se bucura de sprijinul Domnului. Acum

și peste toate adunările de peste el, nor ziua și fum și lucire de flăcări
[de foc, noaptea.

Da! peste toată slava va fi un
[acoperiș,

Vers. 6. — *și o colibă va fi pentru umbră ziua,*
[de căldură,
și spre adăpost și acoperire de
[vreme și de ploae.

ori ce locaș, orice casă, din muntele Sion, va fi apărată de Domnul. De asemenea ori ce adunare din Sion se va ține sub paza Lui, ca și odinioară cu nor ziua, și fum și flăcări de foc, noaptea (Vezi Eșire 13₂₁ aq.; 14₁₉ sq.; 40₃₄ sq.) ca pază de la Domnul.

Aceste fapte arată că Ierusalimul și comunitatea celor rămași se bucură de slava de a fi apărați de Dumnezeu. Astfel Ierusalimul este un loc slăvit prin aceea că Domnul se află de față în mijlocul adunării. Odinioară Domnul se afla numai în locașul lui sfânt. Acum se află peste tot locul. Aceasta este o mare cinste. Această cinste — כבוד — slavă, ce se arăta acestui rest era ferită de Domnul, prin un acoperiș, ce o pune la adăpost de primejdii. Așa cred că trebuie să înțelegem cuvintele: „Peste toată slava va fi un acoperiș“.

(Aceste cuvinte au fost felurit înțelese și traduse. Am luat ideea, care mi s'a părut mai potrivită textului și celorlalte idei din text).

Acoperișul acesta apără poporul de primejdii ce vin cum o colibă apără ziua de căldură și arșița soarelui; iar la vreme rea, sau la caz de ploae este un adăpost foarte bun.

Umbră, căldură, vreme rea sau ploae sunt expresiuni, cari simbolizează primejdii morale de tot felul, ce ar fi putut veni peste Ierusalim și locuitorii lui.

În Ierusalimul Domnului în care locuiesc numai cei rămași nu va mai fi nici o teamă de asemenea primejdii.

Dar ce fel de Ierusalim este acesta? Este Ierusalimul pământesc sau cel ceresc?

Socotesc că nu putem reda mai bine gândul proorocului de cât crezând că el le avea în gând pe amândouă. Intemeerea unui asemenea Ierusalim pământesc îl cerea simțul și dorul de bine pentru poporul său; iar întemeerea Ierusalimului ceresc îl cerea duhul său profetic, care luminat de duhul Domnului vedea strălucirea acestui Ierusalim ceresc.

CAP. V.

Starea în care se află poporul (v. 1—7).

Vers. 1. — *Vreau să cânt pentru prietenul*
[meu,
cântarea iubitelui meu pentru
[via sa:

În capitolul 2—4 proorocul arătase starea în care se află poporul privită așa cum se înfățișă ochilor omului după partea din afară ca stat, ca moralitate, ca viață omenească, pământescă.

În capitolul 4 înfățișase starea viitoare a poporului privită din felul cum se arată sufletul oamenilor, adică după partea interioară..

De aceea în capitolele 2—4 se numesc locuitorii Ierusalimului după starea lor socială, de bărbați, femei, bogați, săraci, puternici, ocârmuitori mari etc.

În capitolul 4 după însușirea lor sufletească de curăție morală, de sfințenie.

În capitolul 5 vers. 1—7 se expune iarăși starea de față a poporului, însă sub o formă parabolică.

*O vie avea iubitul meu,
pe un deal roditor.*

Vers. 2. — *Și a desfundat-o și a curățit-o de*
[pietre,

*Și a sădit-o cu vițe alese,
Și a zidit turn în mijlocul ei,
Și chiar tocitoare a săpat în ea,
Și a nădăjduit să facă struguri,
Și a făcut aguridă.*

Aci avem cunoscuta parabolă despre viea Domnului. Și din cele ce cetim în acest capitol a fost silit să dea poporului învășătura și sub această formă. Cu toate muștrările lui poporul, amăgit de starea îmbelșugată în care trăia, rămânea tot pe căile neglegiurii. De multe ori poate că nici nu-l mai ascultau când le vorbea.

Pe atunci, ca și azi era obiceiul ca să se adune la diferite ocaziuni și să asculte cântăreji populari, cari le cântau melodii cunoscute sau chiar compuse cu acel prilej. Isaia se hotărâște să se folosească de o asemenea adunare. Și caută prilej când erau adunați nu numai locuitori din Ierusalim, dar și Iudei din alte părți. Știind că muștrarea pe față nu ajută, se înfășișează ca un cântărej popular și îmbracă învășătura ce voia să le dea sub haina frumoasă a parabolei. Comparația cu viea era cea mai ușor de făcut și de înțeles, căci cultura viei era destul de întinsă în Palestina.

Venind în fața poporului în

Versul 1 spune întâiu că va cânta ceva și anume o cântare pe care un prieten al său a făcut-o pentru viea sa. Prin această via să atragă luarea aminte a poporului.

Și începe a spune cântecul, care-i plăcea foarte mult. Nu el îl compusese, ci prietenul său, care era stăpânul viei.

Și prietenul său și stăpânul viei era Dumnezeu. Și tot El era și autorul cântecului. Knabenbauer zice, în comentariul său, că: „Profetul cântă ca și cum ar ceti în gândul Domnului”.

Cântecul este foarte scurt. Unii comentatori cred că ar fi un cântec popular pe atunci, și foarte cunoscut. Dar nimic nu sprijină această părere. Nu se află nici o dovadă. Isaia s'a folosit numai de prilejul ce i s'a oferit ca să spună celece Domnul i-a poruncit să vestească poporului. Parabola este un cânt înspirat de Domnul, nu compus de vre unul din popor.

În cântare se spune că viea ce avea prietenul său era sădită la loc bun, pe un deal roditor, cu pământ gras dela natură, nu îngrășat. Și viile se sădesc cu osebite pe coline, pe dealuri (Vezi și Virgiliu în Georgice 2113: *apertos Bachus amat colles*)

Vers. 2. Această vie a fost foarte bine sădită și îngrijită. Prietenul său, stăpânul viei, nu crușta nici o osteneală. A desfundat-o cu târnăcopul (aceasta înseamnă *קוץ* în ebraică), A curățat pământul de pietre și apoi a sădit vițele. Și a pus vițe alese, nu unele de neam rău, cum înțelege și fericitul Ieronim.

(Fericitul Ieronim, zice: „Et plantavit eam vineam Sorec, quam solus Symmachus electam interpretatus est, non verbum e verbo, ut mihi videtur exprimeus, sed sensum qui tenetur in verbo. Ainut enim Hebraci, Sorec genus esse *vitis optima*, quod uberes fructus faciat atque perpetuos”)

După ce a sădit-o, n'a făcut în ea o colibă pentru pază, ci un turn.

(Unii comentatori cetesc în loc de *מגדל*, *teasc*, căci, zic ei, în vii nu prea se fac turnuri de pază. Dar zidirea turnului arată tocmai grija lui cea mare pentru vie).

Apoi a făcut și tocitoare. Și această săpată în piatră ca să fie mai durabilă, căci el se aștepta la rod bun și mult.

Dar ce desamăgire grozavă! În loc să facă struguri mulți și buni, a făcut aguridă.

(În textul ebraic avem termenul *כאשמים*-struguri acri, sălbateci, cari sunt mai răi chiar decât agurida. Pe unele locuri le zice: agurizari. Am tradus aguridă fiind un nume mai cunoscut și mai des întrebuintat. Și nici ca înțeles nu schimbă nimic).

Vers. 3. — *Și acum locuitori din Ierusalim
Si om din Iuda
Judecați între mine
și între viea mea!*

” **4.** — *Ce era să mai fac pentru viea*
[mea,
și n'am făcut?

*Pentru ce când eu aveam nădejde
[să facă struguri
a făcut aguridă?*

” **5.** — *Și acum vreau să vă spun
ceeace vreau să fac viei mele:
Am să rup gardul ei
ca să devie loc de păscut;
Dărâm zidul ei, ca să fie călcată.*

” **6.** — *Și vreau s'o pustiesc
Și nu va mai fi tăiată
Și nu va mai fi hărăcită
Și se ridică spini și ciulini
Și norilor voi porunci
Să nu mai plouă peste ea.*

Vers. 3. Față cu un asemenea rod stăpânul viei întrebă pe cetățenii din Ierusalim și Iuda ce să facă cu această vie. Ei să-și dea părerea asupra unei asemenea fapte. Să judece ei a cui este vina că munca lui cu viea aceasta n'a dat rezultat bun.

Vers. 4. Și cum, de sigur, toți făceau, el le și spune la ce au să răspundă. Și anume la 2 întrebări: 1. *Ce cred ei că era de nevoie ca stăpânul viei să mai facă pentru ea.* 2. *De ce nu a făcut struguri buni? Unde trebuia căutată pricina unei asemenea nenorociri? Căci pierderea unei vii pentru care se îngrijise așa de mult era cu adevărat o nenorocire.*

Vers. 5. Făcând acele întrebări, se oprește. Aștepta răspunsul.

Dar se vede că nimeni nu răspundea. Ce să facă viei? S'o vândă, s'o dăruiască cuiva, s'o părăsească. sau să-i dea altă îngrijire prin un alt om mai priceput? Părerile nu se uneau. Nici unul nu ridica glas. Poate că-i pricepuseră înțelesul și nu îndrăsneau să se judece și osândească singuri.

Văzând că toți fac, cântărețul începu din nou. Dar par'că schimbăse tonul. Cântarea se asemăna acum, după ton chiar, cu vestirea unei hotărâri judecătorești.

Va rupe gardul ei, va dărâma zidul ei, ca să fie pustie și călcată în picioare, așa suna hotărârea.

Viea aceasta avusese o îngrijire deosebită de toate celelalte. Gard viu alături cu zid erau împrejmuri ce nu se făceau pe la celelalte vii. Stăpânul viei aceștia făcuse dar tot ce era mai bun și mai frumos în viea sa.

Ascultătorii auzind acestea de sigur că vor fi devenit curioși, dar și bănuitori. Nu cumva viea este numai un simbol, nu ceva real? Prea spune că a îngrijit-o bine! Nu se putea deci să nu facă rod bun. Și erau și mai cu luare aminte să cunoască ce se ascunde în acest cântec.

Odată lăsată pradă tuturor, fără îndolală că nu va mai rămâne nimic din viea aceea frumoasă. De altfel nici chiar stăpânul ei nu se mai gândește s'o mai îngrijească, cu atât mai puțin s'o mai sădească vre o dată.

Ce are în gând cu ea spune în.

Vers. 6. Vrea s'o lase pustie. N'o mai taie. n'o mai hărățește. Lasă să crească în ea spini și ciulini.

Dar se vede că stăpânul acesta are mare putere căci spune că va porunci chiar norilor să nu mai dea ploae peste ea.

Aceste din urmă vorbe au întărit și mai mult bănuiala ce li se înfipsea în suflet de când au auzit că înconjurase viea

Cu prilejul acesta, I. P. S. Arhiepiscop a cinstit 10 preoți din oraș și comunele vecine, cu ranguri bisericești, ca: Iconom-stavrofor și Sachelar.

Slujba sfântă s'a terminat la ceasurile 12. După aceasta, I. P. S. Sa, cu însoțitorii, cu clerul care a slujit și cu organele stăpânirii, au trecut la locuința Părintelui Econom-Stavrofor Usinevici, unde au luat masa, iar la ceasurile 14,35 a părăsit Tighina plecând spre reședința la Chișinău.

Mitropolitul Ascalonului la Rășinari.

Am scris în nr. pe August a. c., al acestei reviste, despre venirea Mitropolitului Vasile al Ascalonului (Palestina) în România, ca oaspete al Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae dela Sibiu. Apoi a urmat tăcere în această chestiune și n'am mai știut unde se află Inaltul Oaspete din Țara Sfântă. Știam că Mitropolitul Nicolae a plecat la Karlsbad, că de acolo se va duce la Berna, dar despre Mitropolitul Vasile n'am mai aflat nimic. Totuși odată am aflat cu plăcere că Inalt Prea Sf. Sa a sosit în București și am fost și noi poftiți la un ospăț în cinstea sa în casele doamnei Principese *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta Societății Ortodoxe a Femeilor Române, cu care prilej am aflat ce a fost cu tăcerea care odată s'a întins în jurul persoanei Mitropolitului Vasile.

Inalt Prea Sf. Sa, după buna primire și scurta vizitare a Sibiului, a plecat împreună cu I. P. S. Mitropolit Nicolae la Karlsbad. Au stat acolo luna Iulie și parte din August, iar după aceasta au sosit din nou în Sibiu și apoi în București.

Foile bisericești de peste munți ne-au adus apoi date despre toate umbletele Mitropolitului Vasile în Sibiu și prin alte localități de peste munți.

A slujit liturghia, împreună cu mitropolitul Nicolae, în catedrala Sibiului, cu care prilej a făcut o hirotonie, atâtea lucruri care-l leagă mai adânc de pământul țării noastre! A ținut cuvântări, pe care Păr. Dr. Gr. Cristescu, profesor la Academia Teologică din Sibiu, le traducea pe românește.

În ziua de Tăierea Capului Sfântului Ioan, a slujit în *Săliște*, unde noutatea plăcută a fost de amândouă părțile: 1. Siliștenii au trebuit să vadă ca o minunăție venirea între ei a unui Mitropolit din Țara Domnului și să privească drept o mare fericire pentru ei și un lucru negândit, ca un asemenea oaspete să se scoboare pe meleagurile lor. 2. Ei, creștinii atât de vii în credință, care totdeauna umplu biserica satului lor, și la zile de vecernie, trezesc cea mai mare bucurie în inima cercetătorului care vine să-i vadă și care descopere ce adâncă viață românească și creștinească este la acești locuitori. Deci Mitropolitul din laturi depărtate a trebuit să vadă, cu puternică bătaie a inimii, câtă credință se găsește la acești frați de același lege. Fără îndoială că inima sa de înalt slujitor al dreptei credințe a trebuit să tresară cu mângâiere și să se umple de nădejde că nevoile atât

de grele azi ale Țării Sfinte vor putea fi ajutate, cât de cât, într'o țară în care se găsește o credință vie ca a Siliștenilor.

După cum cetim în ziarul săptămânal *Lumina Sateilor* din Sibiu (5 Sept. 1926), „Duminică dimineața s'a făcut slujbă mare, în sobor”. (Tăierea capului Sfântului Ioan a căzut într'o Duminecă). „Întreg poporul era de față. Biserica nu putea cuprinde mulțimea ce se strânsese. După slujbă, Păr. Profesor Dr. Gr. Cristescu a ținut o minunată predică.

„După ameazi, s'a făcut procesiune la izvorul Foltea. Rar s'a mai văzut atâta mulțime de popor. Întreg drumul ce duce la izvor era o stradă de popor îngenunchiat în fața Inaltului Ierarh dela Ierusalim. La izvor, Inaltul Ierarh face sfințirea apei încunjurat de soborul preoților. După slujbă, mitropolitul binecuvintează poporul și rostește o minunată predică în limba franceză. În decursul vorbirii, părintele profesor Dr. Gr. Cristescu tâlmăcește predica pe românește, propoziție de propoziție și cuvânt de cuvânt. Poporul soarbe cu sete fiecare cuvânt ce-l aduce înaltul Păstor dela Ierusalim, dela Mormântul Domnului.

„Mai vorbește Păr. prof. Dr. Gr. Cristescu, părintele protopop Dr. Gh. D. Borcia și părintele Șteflea. După sfârșitul slujbei, Inaltul oaspe vizitează instituțiile culturale din Săliște”.

„Poporul din Săliște a rămas adânc mișcat și mângâiat de bucuria ce i s'a făcut Duminecă și va păstra deapaururi cu drag amintirea I. P. S. Sale Mitropolitului Vasile”.

Nu se putea însă ca Mitropolitul Vasile să nu viziteze și locul de veșnică odihnă dela Rășinari al orânduitorului Bisericii noastre de peste munți care a fost neuitatul Mitropolit *Andrei Șaguna*. De aceia și-a îndreptat pașii și spre acel loc de pietate împreună cu Mitropolitul Nicolae. Aceasta s'a făcut în ziua de 12 Septemvrie a. c.

Inalții oaspeți au sosit la ceasurile 10 dimineața. Era o zi de Duminecă, zi în care tot poporul putea fi de față.

La intrarea în comună, au fost primiți de o ceată de călăreți, iar primarul comunii, d. *Vidrighin*, le-a rostit Inalților Oaspeți, cuvântarea de bună venire, spunând că „poporul din Rășinari se simte mândru că poate cere binecuvântare și dela Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Vasile din Ierusalim și i-a urat mulți ani fericiți.

De aici încolo, lăsăm să urmeze povestirea pe larg așa cum o găsim în revista *Biserica și Școala* din Arad:

„La primărie, soborul preoților cu întreg poporul, cu două baldachine, prapori și sfeșnice, elevii școlii, diferitele Reuniuni locale cu steaguri, cu flori, în sunetul olopotelor, fao primire după cuviință arhierilor, iar în numele credincioșilor le urează bună venire parohul Emil Dancașiu, spunând:

Ați venit în comună, ca împreună cu noi, Rășinării,

să stropiți cu o lacrimă de recunoștință mormântul aceleia care a fost sufletul Românismului ardelean. În aceste momente, ne apar înaintea ochilor figurile istorice ale prelaților noștri din trecutul de sbucium, când, din casa țărănească de lângă școala de aci, puteau numai împărtași binecuvântarea lor arhierescă. Drumul de izbăvire l-a deschis marele arhieru Șaguna și ne-a fost dat să avem mângâerea sufletească ca această turmă credincioasă să fie învrednicită de prevedința divină a fi într'un singur mănunchiu, iar astăzi să primească, pe lângă binecuvântarea Arhierelui Său, și binecuvântarea Arhierelui străjuitor la mormântul Domnului. Deci și bucuria noastră e îndoită în aceste momente de înălțare sufletească. În numele credincioșilor, le urează bună venire.

Mulțamește I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, spunând că iubește foarte mult poporul credincios din comuna Rășinari, dela local unde marele arhieru Șaguna își doarme somnul de veci, și a venit și de astă dată să întărească și mai mult credința poporului spre culmile idealului creștin.

Bărbați și femei îngenunchi, pe străzile bine împodobite, primesc binecuvântarea arhierilor în procesiunea ce se formează în drum spre biserica cea mare.

Se oficiază Sft. Liturghie de ambii arhierii și de soborul preoților: I. P. C. Sa arhimandritul Dr. V. Stan, consilierii: Dr. G. Proca, T. Scorobeș, V. Nistor; prof. academiei G. Cristescu, protopopul E. Cioran; preoții locali: M. Lungu, Emil Dancașiu și diaconul Dr. N. Terchilă.

La vohod se hirotesește întru protopop vrednicul paroh primar M. Lungu.

După terminarea serviciului, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae ține cuvântare poporului care umpluse biserica numită «mare», dar puțin încăpătoare cu acest prilej, cuvântare plină de învățături sfinte, ascultată cu deosebită atențiune și liniște.

Apoi, în procesiune, se face ieșirea la mormântul marelui Mitropolit Andrei, în stânga bisericii, unde I. P. S. Sa Mitropolitul Vasile săvârșește un parastas pentru odihna sufletelor episcopilor înmormântați în biserica cea veche din Rășinari: Ghedeon, Gherasim și pentru Mitropolitul Andrei. Se depune o frumoasă cunună pe mormântul împodobit cu verdețuri și flori — din partea I. P. S. prelați.

După terminarea slujbei de vecinică odihna, I. P. S. Sa Mitropolitul Vasile, în limba grecească rostește cuvântarea sa de admirație pentru acela care a fost Mitropolitul Șaguna.

După cuvântare, ambii arhierii depun cununa pe lespeada de piatră din mausoleul marelui antecesor, îngenunchie amândoi înaintea mormântului, rostind în taină rugăciuni arhieresti pentru acela care a fost Mitropolitul Andrei.

O covârșitoare impresie asupra credincioșilor.

Eșind din criptă, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae mulțamește I. P. S. Mitropolit pentru rara bucurie de a se ruga împreună în mijlocul acestui popor și pentru rugăciunile înălțate la acest mormânt care adăpostește în sânul său pe acela care a purtat sus steagul ortodoxiei. Dacă astăzi putem să-ți arătăm un popor luminat, o biserică care n'a îngenuchiat nici când, se datorește așezământului bisericii dat de Mitropolitul Andrei.

Noi întotdeauna luăm ca pildă viața, străduința lui, iar când slăbim, ne apropiem din nou de acest mormânt.

La ora 3, Inalții oaspeți au părăsit comuna Rășinari.

După 2 săptămâni dela data aceasta, I. P. S. Mitropolit Vasile a sosit în București, împreună cu I. P. S. Mitropolit Nicolae dela Sibiu. Marți, la 28 ale acestei luni, a fost prânzul dela d-na Principesă Alexandrina Cantacurino, la care au fost de tață, afară de familia Principesei, cei doi Mitropoliți pomeniți, Păr. Dr. Gr. Cristescu, Diaconul Bucur din Sibiu, apoi din comitetul central al Societății Ortodoxe: Arhim. Scriban, d-na Glogoveanu, d-ra Odo-bescu, d. avocat Popescu Tudor.

Mitropolitul Vasile a binecuvântat masa, iar apoi a urmat cu vioiciune discuțiuni inimoase despre lucrurile Țării Sfinte. D-na Cantacurino a închinat în sănătatea Inaltului Oaspete în limba franceză, iar Mitropolitul Vasile a răspuns în grecește, fiind tradus frază cu frază în românește de Arhim. Scriban. Cuvintele Inalt Prea Sf. Sale au mișcat. A adus mari laude Mitropolitului Nicolae și d-nei Cantacurino pentru tot ce au făcut în folosul Țării Sfinte și a creștinătății ortodoxe și a spus că amândoi sunt un punct de concentrare a silințelor pentru o vie acțiune ortodoxă. A adăugat că Ierusalimul trebuie să fie un punct de adunare a ortodocsiei, fiind acesta cel mai sfânt centru spre care putem privi. A închinat pentru acești doi fruntași ai ortodocsiei noastre mulțamindu-le și urându-le tot sporul și izbânda.

Răirea stavroforilor.

Cel puțin în eparhia Ungrovlahiei, odată cu venirea în fruntea ei a noului Primat și apoi Patriarh, stavroforii au început a se răi. Inalt Prea Sf. Sa n'a mai împărtașit această treaptă. Ea se dădea în vremea din urmă cu o largă dărnicie, iar noul Primat deodată a închis izvorul acestei curgeri de împărtașire aproape obștească. Vedeai treapta de stavrofor la preoți mai tineri de 30 de ani, care nu avuseseră când face fapte de mare răsunset, prin care să cheme asupra lor această treaptă. Erau, până la aceasta, alte trepte, prin care să fi putut fi înălțați.

Stavroforia era odată lucru rar. Abia dacă protopopul județului era stavrofor.

Inchizând acum șurubul, noii protopopi din eparhie au ajuns la această treaptă și fără a mai fi stavrofori, și așa deodată această treaptă a început a se răi.

După părerea noastră, a fost un bine. Noi ne-am bucurat când am văzut această măsură a Primatului, care ani de zile n'a dat nicio treaptă, nici chiar pe cea mică de sachelar. Ne-am bucurat, pentru că noi înșine încondeiasem fără blândețe această mare risipă, pe care o săvârșea de pildă într'o vreme răposatul Episcop Gherasim Safirin al Romanului. Față de vestea dată acum vreo 16-17 ani prin *Neamul Românesc*, că protopopii acelei eparhii înaintaseră rapoarte cu recoman-

dări pentru tot soiul de trepte, rapoarte cu nume foarte numeroase, și față cu știrile căpătate, că însuși episcopul ceruse astfel de recomandări și era gata să împărtășească treptele, scrisul nostru a arătat greșala ce se face, spunând că, în chipul acesta, nu se mai ajunge a se face adevărata deosebire a meritelor. Episcopul s'a cam nemulțămît, dar n'a mai dat treptele plănuite.

După ce Patriarhul nostru a stat o bună bucată de vreme în răceală îndreptățită față de această rânduială a împărtășirii treptelor și a dat să se înțeleagă care sunt vederile sale în această latură, a început să cinstască pe preoți cu ele, dar în alt chip decât înainte. Nu a mai dat vechile trepte, ci a început a da podoaba brâului roșu, ca peste munți.

După legea clerului mirean din 1893 și păstrată apoi și după aceia, brâul roșu era semnul protopopilor și al revizorilor eparhiali. Acum eu începuse să se arate între noi cu acest semn și alți preoți. Totuși măsura Patriarhului nu înseamnă topirea semnului protopopesc în cinstirea dată și altora, fiindcă noii împodobiți au numai brâul roșu, pe când protopopii au și culionul roșu, această frumoasă deosebire în portul preoților noștri, care prinde așa de bine, față cu negrul îmbrăcăminții.

Deci avem acum brâul roșu, dar stavroforiile nu se mai văd. Totuși Prea Fericirea Sa Patriarhul nu le-a înlăturat cu totul, ci le păstrează pentru împrejurări mult mai rare.

Fără îndoială că e mai bine așa, fiindcă, în Biserica ortodoxă, în de obște, stavroforia e o treaptă foarte rară. Peste munți nu e de loc. În Bucovina numai rar, la preoții ridicați mult peste șirul obișnuit, cum sunt profesorii facultății de teologie, iar dacă în Basarabia îi vedem pe toți preoții cu cruce, să se știe că aceia nu este treapta stavroforiei, ci crucea obișnuită de argint este altceva decât crucea împodobită a treptei de stavrotor. Și apoi să se știe că, în Biserica rusească, stavroforia nu era o treaptă prea mare, ci o treaptă mult mai mare era a purtării bedernei, (a șaptea treaptă la ei), care însă se dădea foarte rar. Apoi în Grecia și la Patriarhii nu este stavroforie. Crucea o poartă arhimandriții.

Se vede că pentru Patriarhul nostru starea aceasta a împărtășirii de trepte preoților mai deosebiți a fost un lucru care l-a muncit mai îndelungă vreme, căci iată ceva de care mi-aduc bine aminte :

Eram director la Seminariul «Central», când, într-o după amiază, mă trezesc în casa directorului, din capul Șoselei Viilor, unde acum e infirmeria, cu vizita d-lui Dr. *Moise Enciu*, azi inspector general în Ministeriul Cultelor.

După întâiul schimb de cuvinte și facerea cunoștinței, așezându-ne la vorbă, domnia sa îmi spuse că a venit «în țară» cu o însărcinare din partea noului episcop al Caransebeșului (Patriarhul nostru de azi), anume ca să studieze treptele de hirotésie care se dau preoților în teluritele Biserici și că dela noi se va duce și în alte Biserici, nu numai în cea românească. Iar eu, care însumi urmărisem cu interes laturea aceasta din viața

noastră bisericească și care o știam prea bine și culesesem știri despre starea ei și în Biserica Romei,—i-am spus :

— Domnule Doctor, îmi pare bine că ai nemerit la mine ; 1. fiindcă chestiunea aceasta mi-e dragă și mie ; 2. fiindcă văd că mai este cineva care o cercetează, noul dumitale episcop și deci ne potrivim în gând ; 3. pentru că este întrebuițată fără multă rânduială și trebuie pusă și ea în rânduiala care i se cuvine și 4. fiindcă eu te pot lămuri în multe nedumeriri și te scutesc de a mai alerga să cercetezi în multe alte părți. I-am spus apoi că eu și scrisesem despre treaba aceasta (ori în *Viitorul* d-lui Boroianu ori, mai degrabă, în *Cuvântul Adevărului* dela Râmnicul-Vâlci, nu-mi aduc bine aminte și nu am vreme să caut).

D. Dr. Enciu a fost prea încântat că a găsit pe cineva care să-l lămurească și mi-a spus că are ce duce înapoi la Caransebeș. Dar ce a făcut mai încolo, unde s'a mai dus, ce a înmănat episcopului său, nu mai știu.

Iată însă că, sub episcopul de atunci, Primatul de mai apoi și Patriarhul nostru de azi, chestiunea aceasta e mănuită cu grijă și nu e lăsată să curgă fără cărmuire proprie. Avem aci capătul unei hibzuițe, și de aceia vedem o prefacere față de felul de mai nainte. Ba încă și mai nainte de aceasta, chiar la începutul arhipăstoriei Patriarhului nostru ca Primat la București, am văzut chestiunea aceasta ivindu-se îndată la Sf. Sinod. Bănuim acum că tot din urzirea Prea Fericirii Sale. Știm că I. P. S. Mitropolit Nectarie al Bucovinei avea a înfățișa un raport în chestiunea aceasta la Sf. Sinod. Dar ce a eșit din ea mai târziu, iarăși nu știm. Pe cât se pare, încă nu a fost dezlegată.

Și acum dacă stavroforii s'au rărit, rămânem fără ei?

Nu. Am spus că Patriarhul nu desființează treapta. Dovada e că a împărtășit-o câtorva anul acesta, și, pe cât știm, sunt singurele împrejurări din păstoria sa la București, când a cinstit pe cineva cu stavroforia. Acesta e Păr. Protopop *Oprîș*, al doilea protopop al Prahovei, cu așezarea sa în *Breaza*, care a fost cinstit cu această treaptă în ziua de Bunăvestire, când Prea Sf. *Titu* a fost hirotont arhieru.

Tot un rar stavrofor și tot de anul acesta a fost făcut Păr. Dr. *I. Mihălcescu*. Pe alții însă nu-i mai știm. Ei s'au rărit și vor ajunge prin aceasta să aibă o treaptă care să însemne mai mult ca odinioară.

Sf. Icoană a Maicii Domnului dela Mănăstirea Gârbovăț la Chișinău.

În Basarabia, este obiceiul ca Sf. Icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului dela Mănăstirea *Gârbovăț*, care aduce pentru închinare mulți credincioși înaintea ei, să fie adusă, în fiecare toamnă, dela mănăstire, și așezată să stea până primăvara în biserica arhieriscopiei din Chișinău.

Această ducere sau pornire a Sfintei Icone se face cu mare pregătire și alai și îmbulzeală de credincioși

și cu toți fruntașii stăpânirii în cap. Așa a fost și de data aceasta

Ziua aducerii ei toamna în Chișinău este 30 Sept. Icoana este pornită mai întâi cu trenul, în vagon anume, din gara Sărata, încă din ziua de 29 Sept. Ea este primită la gară de toată fruntea orașului, de școale, de oștire și de popor. Stăpânirea bisericească din vreme întocmește o programă pentru rânduirea tuturor amă-nuntelor alaiului.

Așa și anul acesta. S'au orânduit toate din vreme, iar în ziua de 30 Sept., foarte mulți credincioși așteptau icoana la gară. De aici, ei s'au întocmit în șirag de închinători și au însoțit icoana până la biserica zidită de moldovanul Ciuflea. La această biserică se afla o companie de jandarmi, pusă sub ascultarea Căpitanului *Brudea*.

Aci s'a făcut o slujbă, fiind de față d. *Niculescu Mureșan*, prefectul județului, *A Drugan*, consilier comunal, *Beram*, directorul prefecturii județului, și alții. Muzica regimentului 7 de Vânători suna din trâmbițe rugăciunea.

În acest timp, dela catedrala orașului, venea alaiul cel mare, ca să ia icoana în primire. Alaiul era deschis de d. Colonel *Bălășescu*, comandantul pieții, iar apoi o mare ceată de ostași, în frunte cu Generalul Dr. *Firu Constantinescu*, Generalul *Constantinov*, intendent-colonel *Antonescu*, lt.-colonelii *Vasile Porumbaru*, *Cojocar* și mulți alți ofițeri.

În mijlocul alaiului, se aflau I. P. S. Arhiepiscop D. D. *Gurie*, însoțit de P. S. Arhiepiscop *Dionisie Tigheaneanu* și mulți preoți.

Ajunși la locul de popas al icoanei, au luat-o în primire și au pornit-o înapoi tot cu alaiul cu care veniseră. Pe drum, răsunau cântările corului catedralei și a școlii eparhiale de fete. Dealungul drumului, se aflau înșirați școlarii și școlărițele dela toate școlile din Chișinău.

Sosind la catedrală, Înălții Prelați au așezat Sf. Icoană iar la locul ei de cinste, revărsând iarăși o largă undă de simțire cucernică în sufletele credincioșilor.

O nouă slujbă, tot cu așa alai, de acum se va face la 30 Aprilie 1927, când icoana va fi dusă din nou la Mănăstirea Gârbovăț.

ȘI DACĂ AU MURIT, AU TRECUT ?

I.

După cum trec toate lucrurile, așa și chipurile celor ce au fost între noi și au apucat drumul veșniciei sunt împinse îndărătul gândurilor noastre, de către năvala de lucruri și priveliști nouă, care se silesc să iasă la fața zilei și să stea în oglinda privirilor noastre. Oricât ne simțim zbuciumați că cineva, care a fost între noi, odată pleacă pe drumul cel fără de întoarcere; oricât atunci nu ne putem dezlipi gândul de el și ne silim, fie a tot aduce vorba, fie a scrie despre el tot ce găsim mai de seamă și oricât îndesăm condeiul ca să scriem cuvinte simțite, ca să miște inima și să punem

în chenare vrednice și de neuitat chipul celui ce s'a dus, — totuși și aceasta trece. Ce are a face că scrii despre cineva o pagină, două; ce are a face că te silești a spune despre el tot ce se poate spune; ce are a face că umbli să găsești cât mai multe de spus din urmele lăsate de el în viață, din fapăturile sale luminoase; ce are a face că vrei să le îmbraci în cât mai multă po-doabă?... Totuși lucrurile trec. De multe ori privim cu durere cum, după toată zbuciumarea în care ne punem, când voim să cinstim pomenirea cuiva dus din viață, de atâtea ori nu mai rămâne nimic. Tăvălucul vieții calcă peste toate, fărămă în cale lucrurile la care ai vrut să te oprești, dă la o parte ceiace, în ziua înfrigurării, credeai să nu mai iasă din mintea celor de față.... Și totuși lucrurile se mărginesc la cele câteva zile până l-ai dus pe om la locașul de veci; se îngustează în rândurile pe care cineva le-a scris într'o foaie sau alta, ca tot atâtea silințe de a face să nu se uite ceiace e amenințat să se șteargă din amintire. Lucrurile însă vin tot acolo.

Cu toate acestea, dacă aceasta e soarta tuturor în acest șivoi al vieții, care nu ține seama de nimic și vrea numai să treacă înainte la altele și să-ți tot primble pe dinaintea ochilor noutăți care nu vor să știe de vrednicia celor vechi, sufletul nostru nu se supune în totul la această amenințare și trecere cu plugul peste ce a fost. În taina priveliștilor care-l străbat, vin și amintirile trecutului și i se înfățișează și chipurile acelor care au trăit. Și deși se spune că morții se uită, totuși putem să ne mărturisim nouă înșine de câte ori ne gândim la ceice au fost; de câte ori numai noi știm, și nu mai spunem; de câte ori mintea ni se pironeste la chipurile trecutului; de câte ori viața noastră o simțim împletită cu acest trecut de care nu ne putem despărți și în care vedem încă bine chipurile plecate aiurea!

Apoi dacă lucrurile sunt așa (și de este cineva de altă părere nu are decât să ne stea împotriva), ni se pare ca o vătămare a amintirii celor duși dintre noi ca să ne mărginim numai la ce am făcut pentru ei în zilele plecării dintre noi și să ne mulțămim numai cu faptul că am tăcut pomenire de ei odată și bine. Da, familia își mai aduce aminte, pomenește pe om și cere preoților să tacă rugăciuni pentru ei. Dar ceilalți? Noi să tăcem, să nu mai pomenim?

II.

În curgerea anului acestuia, am avut prilejul dureros de a așterne pe foile acestei tipărituri știrile despre cei din tagma noastră duși dintre noi. Și ne-am făcut datoria de a nu trece iute peste ființa lor, ci am stat în loc, am răscolit în mintea noastră amintirile despre faptele lor, ca să știm ce să punem aici și să scoatem chipul lor în cât mai deplină lumină. Oh! cât de mult alții, în cele ce vor spune despre cineva dus din această viață, întrec și ceiace a fost omul cu adevărat și-l îmbracă cu lumini pe care nu le-a avut! Iar după aceia negrul uitării trece peste toate. Noi aici, fără a fi um-

blat să ieșim din granița adevărului, totuși numai o singură dată ne-am oprit la câte unul din cei duși dintre noi. A murit Păr. Dr. P. Romanescu, a murit Părintele Nazarie, a murit Păr. P. Savin, fostul director al Seminariului din Iași, a murit Păr. Dr. Constantin Popescu, a murit Dr. Dragomir Demetrescu, a murit Vlădica Teofil, la 18 August a murit și Păr. Econ. Ioan Iordăchescu, fost până de curând profesor la Seminariul „Central“... Oare despre toți aceștia rămân toate la câte un articol de cronică pe care l-am scris despre fiecare din ei (încă nu despre Econ. Iordăchescu)?... Iată lucruri de care mă doare când mă gândesc.

Eu socotesc că trebuie să ne mai întoarcem asupra lor... nu cu gândul rece ca să ne împlinim o datorie, ci cu duioșia pe care o simțim față de viața care a fost și care încă îți vorbește. În adevăr, cu oamenii aceștia nu te mai întâlnești pe stradă, dar de gândit te gândești la ei, îți vin în minte laturi deosebite ale fiecăruia din ei. Li simți că trăiesc cu semnul lor deosebit, cu vorba lor deosebită. Oamenii, dacă au însemnat în viață unul mai mult, altul mai puțin, dar a avut fiecare ceva al lui și, din cele mai neținute în seamă fapte ale unuia, găsești lucruri despre care face să stai de vorbă.

Aceasta însă cu atât mai mult, când oamenii au lăsat în viață și urme mai vii. Noi, umblând în fiecare zi cu cărțile în mână, găsim când o scriere a Părintelui Nazarie, când alta a Parintelui Dr. C. Popescu, când alta a lui Dragomir Demetrescu... Oare din tot acest trecut, îmbogățit apoi cu ce ne vine în minte din vorbele lor, din vederile lor, din faptele lor, nu face să mai stăm de vorbă?

Uneori ne umple durerea că oamenii care au însemnat ceva în viață au fost acoperiți de uitare și nu mai pomenește nimenea de ei. De ce nu se mai vorbește despre Protopresbiterul Simeon Popescu, om de ispravă și de învățătură, care, dacă a murit la vreme rea și nu se putea face atunci multă vorbă, oare să tot tăcem despre el?

De atâtea ori chipul lui îmi vine în minte! Parcă-l văd înaintea hotelului *Splendid*, în cele dintâi zile după plecarea Nemților, prin Noemvrie 1918, umblând să intre, ca să vadă pe Episcopul Caransebeșului, Patriarhul nostru de azi, care locuia acolo... Și n'a mai trecut multă vreme și, în luna următoare, spre sfârșitul ei, a trecut la cele veșnice. Pe atunci nu aveam reviste, viața abia își lua din nou șirul ei, și faptul a trecut fără să se facă vorbă de el.

Dar oare e cu dreptul? Omul acesta a fost ceva în învățătura noastră bisericească. Când răscolești prin cărți, ba dai peste *Explicarea Evangheliilor* făcută de el, ba peste *Septuaginta*, broșura scrisă de el, pe care voia să se sprijine Dragomir Demetrescu, când umbla să alunge limba evreiască din facultatea de teologie, zicând că noi, ortodocșii, avem Septuaginta ca Scriptură a noastră, și să studiem vechiul Testament numai

după ea¹⁾; ba peste *Catechetica* lui, — și așa iată că omul îți trăiește încă viu înainte.

De aceia nu e bine să tăcem despre ceice au fost, ci să înfățișăm chipurile lor mai obștește înaintea ochilor noștri.

Ce ar fi să facă cineva o lucrare despre autorii de cărți de școală pentru religie! Ai avea atunci prilej să vorbești, și despre Simeon Popescu și Dr. C. Popescu și despre mulți alții.

Tot așa nu-l poți uita pe Dragomir Demetrescu, pe care 30—40 de ani trecuți îl găsești amestecat în toată viața noastră bisericească. Ici și colo, întâlnești și scrierile lui. Iată, am găsit între cărțile mele și *Explicarea Psalmului 50*, de care mă apucase la socoteală un domn Frizeanu, că de ce nu am vorbit și de asta. Și eu tot aștept să vorbească dumnealui să-i tipăresc rândurile aici, și văd că tace și va trebui tot eu să vorbesc.

Și așa cu fiecare din ei. Oamenii aceștia sunt încă vii. Ne întâlnim cu ei și trebuie să mai vorbim despre ei.

Dar bietul Vlădica Teofil? Despre el tăcem? Nu trăiește și el în amintirea noastră? Ba încă destul de viu, fiindcă ne vin în minte în împrejurări când e nevoie de unul ca el.

Eu, de curând, într'o ședință a Societății Ortodoxe (ședința unei comisiuni pentru înviorarea muzicii bisericești) a trebuit să apăr viu această muzică, singur în fața întregii comisiuni. Și mi-a venit în minte chipul Vlădicăi Teofil, cum și el a apărat această muzică, în scris, împotriva lui Gavriil Muzicescu dela Iași. Și mă întâlnesc, între cărțile mele, cu broșura lui scrisă atunci, scoasă din *Viitorul* d-lui Boroianu, unde s'a tipărit întâia oară. O! eu vreau să mai vorbesc despre acestea, nu vreau să tac. Dar dacă scriu acestea, le scriu ca o simțire care trebuie să cuprindă și pe alții și să nu dăm uitării pe ceice au fost.

Mi-a părut bine când un student a scris despre Părintele Nazarie, fostul lui profesor, și deși noi apucaserăm a scrie ce am scris, am tipărit și rândurile lui, în alt număr.

III.

În ce-l privește pe Vlădica Teofil, mă întâlnesc cu o lucrare a lui în Sf. Sinod, despre care nu s'a scris până acum. E vorba de un raport în chestiunea cere-

1) Simeon Popescu a scris că noi, ortodocșii, nu trebuie să studiem Scriptura după textul evreiesc, ci după Septuaginta grecească, fiindcă Septuaginta, deși traducere după evreiește, este mai veche decât textul evreiesc de azi, care a fost prefăcut din ce a fost el odată. Chestiunea aceasta a fost adusă de Dragomir Demetrescu în consiliul facultății de teologie, cerând desființarea catedrei de limbă evreiască dela teologia noastră din București. Păr. Prof. Dr. Ioan Popescu-Mălăești a fost însărcinat atunci să facă un referat despre chestiunea aceasta, ca să lămurească cum stă întrebarea aceasta. Am fost și eu de față când și-a citit referatul. Cred că era în 1909.

Iată lucruri din viața noastră, care trec și se uită, și totuși sunt fapte care au alcătuit pânza mișcării noastre bisericești. Eu socotesc că acel memoriu ar trebui scos de Păr. Mălăești de pe unde l-o fi având și să fie tipărit aici sau, dacă s'a tipărit (eu nu știu), chestiunea să fie din nou scoasă la iveală și discutată, acum, cu prilejul morții lui Dragomir Demetrescu.

rii cuiva, care voia să se desfacă de soția lui legitimă, numai pentruca să poată lua pe alta. Și poftea ca Sf. Sinod să-i aprobe desfacerea căsătoriei întâia, ca să poată lua pe o romano-catolică. Biserica Romei însă nu-l primea la căsătorie din nou, decât dacă și bisericește el era desfăcut de întâia căsătorie, fiindcă ea nu primește despărțenia făcută de mireni. În chestiunea aceasta, a avut de referit Vlădica Teofil, și au venit pe capul lui tot felul de stăruințe dela obraze sus puse, către care Vlădica Teofil avea mare considerațiune, și totuși a stat neclintit și a citit în Sf. Sinod raportul său de neîmplinire a unei asemenea cereri.

Lucrarea aceasta trebuie tipărită: una, și pentru buna amintire despre răposatul arhieru, alta, și pentrucă e un document de scâlciala vremurilor, despre ce sunț oamenii în stare să poftească și să ceară și ce cred ei că poate face Biserica.

Lăsăm să urmeze actul de atunci și să împrăștiăm cu aceasta amintirea despre blândul Vlădică. Dar vom mai vorbi și despre ceilalți.

Iată acum actul cu pricina:

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Dela Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei s'a trimis în competența Sfântului Sinod petițiunea D-lui Virgil V. Pleșoianu, spre a constata dacă cununia religioasă a d-sale cu Angela Vrăbiescu, săvârșită Joi, 17 Aprilie 1916, în Biserica Domnița Bălașa, de către fostul Episcop al Dunărei de Jos Nifon Niculescu, asistat de clericii acelei Biserici, este validă.

D-l V. Pleșoianu cere, prin petițiunea sa, pe lângă care alătură și un mic memoriu, să i se elibereze un act doveditor, că ceremonia săvârșită de către răposatul Episcop Nifon este o cununie nulă, pe motivele: 1. că nu era eparhiotul locului, și 2. că, la acea cununie, n'au luat parte ambii preoți din parohiile mirelui și miresei.¹⁾ D-sa arată apoi că are nevoie de acest act spre a se căsători bisericește la o Biserică care nu recunoaște tribunalele civile dreptul de a desface, anula sau a declara nule tainele bisericești.

I. P. S. Mitropolit Primat, prin ordinul cu Nr. 2538 din 19 Iunie 1923, cere l. muriri parohului Bisericii Domnița Bălașa, punând întrebările: 1. Dacă de fapt s'a oficiat cununia în acea biserică; 2. Cine a slujit? 3. Dacă există un criteriu, care ar putea declara de nulă acea cununie și 4. Dacă puteau preoții să se angajeze la oficierea cununii fără baze legale.

Parohul Bisericii Domnița Bălașa, prin raportul cu Nr. 24, din 20 Iunie 1923, răspunde la întrebările făcute, arătând că; în adevăr, cununia religioasă a D-lui Virgil Pleșoianu s'a oficiat în Biserica Domnița Bălașa, de către fostul Episcop al Dunărei de Jos, Nifon Niculescu, asistat de preoții și diaconii acelei biserici; că nu există niciun criteriu care ar putea declara nulă acea căsătorie, Episcopul Nifon având învoire de a oficia în capitală, și s'a săvârșit cununia cum

s'a săvârșit întotdeauna la acea biserică, după cerere și după prezentarea actului de căsătorie civilă, fie sau nu prezenți preoții din parohiile mirelui și miresei. I. P. S. Mitropolit Primat a trimis actele la Sf. Sinod, iar subsemnatul am fost însărcinat a raporta. Voiu face o scurtă ochire în trecut asupra căsătoriei.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Căsătoria este tot așa de veche ca și neamul omenesc.

Biserica a primit această instituțiune și a rânduit-o între taine, considerând legătura bărbatului cu femeia ca o unire spirituală. „Pentru aceasta, zice, va lăsa omul pre tatăl său și pre mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup; și ceia ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă“ (Matei 19, 5-6; Marcu 10, 7-9). Sf. Apostol Pavel, în Epistola către Efeseni, numește căsătoria taină mare și o aseamănă cu legătura lui Hristos cu Biserica Sa. De aci se vede că una din însușirile esențiale ale căsătoriei este indisolubilitatea.

În dreptul Bisericesc oriental de Nicodim Milaș, (fost episcop al Zarei-Dalmația) se spune că: Căsătoria contractată legal se desface numai prin moarte sau prin altă întâmplare, care, așa zicând, înlătură ideia de indisolubilitate, distruge baza religioasă și morală a ei și este o moarte în alt sens. Deci numai moartea, fie ea naturală, morală, sau religioasă, poate să deslege legătura conjugală, să despartă căsătoria. Prin desfacerea căsătoriei, nu se violează porunca aceea, ca omul să nu despartă ceia ce Dumnezeu a unit. Această despărțire rezultă dela sine, îndată ce s'a stricat legătura conjugală, căci dispărând baza căsătoriei, scopul legăturii conjugale nu mai pot fi atins, și căsătoria atunci nu mai există. Autoritatea respectivă nu desface căsătoria, ci numai hotărăște faptul într'o formă legală. Căsătoria își perde baza ei, deci de către Dumnezeu însuși se desparte.

Legile privitoare la contractarea și desfacerea căsătoriei au fost fixate încă înainte de întemeierea creștinismului. Când Biserica a început a se îngriji de instituțiunea căsătoriei, a putut să o reformeze numai în o anumită direcțiune, nu însă s'o modifice în principiul ei. Ea a putut să influențeze asupra legilor existente ale căsătoriei și asupra relațiunilor dintre soți numai din punct de vedere moral.

În anul 331, Constantin cel Mare, în înțelegere cu Episcopii, a dat o lege prin care fixa motivele divorțului, ca; adulterul și deliitele soților care atrăgeau pedeapsa cu moartea sau înhisoarea pe viață.

Impărații care au urmat până la Iustinian au dat legi, când mai aspre, când mai indulgente pentru divorț. La 542, printr'o novelă, Iustinian înlătură oscilațiunile și fixează următoarele motive pentru care o căsătorie poate fi desfăcută: 1. Crima, care atrăgea după sine pedeapsa cu moartea; 2. Întâmplări cari, în efectele lor, se socoteau ca și pedeapsa cu moartea; 3. Adulterul; 4. Lipsa unei cerințe fizice esențiale pentru căsătorie; și 5. Alegerea vieții caste de către un soț; iar prin novela din 556, se hotărăște ca o căsătorie să se desfacă numai pe motivele arătate în cea din 542, și numai prin sentință judecătorească.

1) Iată ce sunt în stare să ceară unii din „credincioșii“ noștri și iată ce cugetare anapoda au ei despre rânduielile bisericesci...

Deoarece hotărârile lui Iustinian din 542 despre motivele divorțului sunt în acord deplin cu normele respective ale dreptului Bisericesc oriental, i s'a dat acelei novele locul cuvenit în colecțiunea fundamentală de canoane a Bisericii orientale, adică în nomocanonul în 14 titluri, care s'a publicat în secolul al X-lea, ca colecțiune generală obligatorie pentru Biserică.

Procedura de mai înainte. Când Biserica a intrat în legătură cu Statul, n'a fost contra acelor instituțiuni de drept din Stat, cari existau pentru menținerea ordinii comune, și nu stăteau în contradicție cu spiritul creștinismului, ci le-a recunoscut ca normative și pentru sine. De oarece procedura înaintea tribunalelor civile corespundea principiilor dreptății și putea asigura sentința obiectivă, nu era nevoie pentru legislațiunea bisericească să introducă în tribunalele ei proprii o procedură diferită de cea a tribunalelor civile, ci, după fixarea condițiilor principiale pentru judecata bisericească în general, permitea și judecătorilor bisericești observarea normelor în vigoare pentru Stat. Cu aceasta, Biserica a primit pentru practica ei procedura romană, cu schimbările pe care le reclama natura afacerilor discutate și rezolvate de tribunalele bisericești.

Procedura actuală. Procesele matrimoniale, în cele patru patriarhate orientale, cad în competența tribunalului bisericesc (consistoriul).

În bisericile particulare însă, actele stării civile au trecut la Stat. În România, sub Domnitorul Cuza în 1864, s'a introdus căsătoria civilă obligatorie.

Înainte de codicelul civil, actele stării civile erau regulate de regulamentul organic, prin cap. 8 anex. 3, și încredințate preoților, cari aveau rol de ofițeri ai stării civile. În urmă însă, prin legea comunală, s'a dat primarului această însărcinare, și el o poate delega unuia din ajutoarele sale, sau unuia din consilierii comunali.

Aceasta se specifică în regulamentul pentru serviciul actelor stării civile, art. 1—4.

Revenim acum la cazul d-lui V. Pleșoianu.

Când d. Pleșoianu a cerut să fie cununat în biserica Domnița Bălașa, a prezentat certificatul de căsătorie civilă, din care clericul acelei biserici, dimpreună cu arhiereul invitat (căci Episcopul Nifon n'ar fi venit nepoftit de familie), au înțeles că ofițerul stării civile a cercetat declarațiile de căsătorie într-o durată de timp, menținerea lor, cum și că n'au fost impedimente pentru contractarea căsătoriei legale.

După o căsnicie de 6 ani, d. V. Pleșoianu intenționează proces de divorț, care s'a și terminat, după cum se vedește din acte. De bună seamă că desfacerea căsătoriei s'a făcut în regulă, cu prevedere și fără grăbire, examinându-se toate împrejurările și încercându-se, prin mai multe înfățișări, împăcarea și învoirea pașnică între soți, și sentința judiciară s'a dat numai după ce toate încercările pentru învoirea soților au rămas infructuoase.

Acum d. V. Pleșoianu, logodindu-se cu o domnișoară de rit romano-catolic, aceasta îi pretinde a se cununa la biserica sa; de aceea cere amintitul act, doveditor că prima căsătorie este nulă, căci altfel nu s'ar da benedictiunea religioasă de Biserica apuseană. Aci e vorba de o căsătorie mixtă.

Să cercetăm iarăși dreptul bisericesc în această privință.

În dreptul bisericesc oriental, deși se cunosc deplin legale numai acele căsătorii care au fost contractate între două persoane de aceeași confesiune, totuși, în cazuri excepționale, se îngăduie căsătoria mixtă; iar copiii descendenți din o atare căsătorie trebuiesc botezați în Biserica ortodoxă și educați după principiile ei.

Chestiunea căsătoriei mixte în fiecare Stat este regulată prin legislațiunea civilă și după pozițiunea pe care Biserica ortodoxă o ocupă în Statele respective față de celelalte confesiuni religioase. Normele civile în acest caz se apreciază da Biserica, întru cât acestea nu stau în contradicție cu prescripțiunile bisericești despre căsătoriile mixte. În caz contrar, Biserica va recunoaște valabilitatea civilă a unei căsătorii mixte, însă nu valabilitatea aceleia ca o căsătorie bisericească legală.

D. V. Pleșoianu nu declară în petițiunea sa că se va cununa la biserica ortodoxă cu logodnica sa și că copiii descendenți vor fi botezați în biserica ortodoxă și educați după principiile ei. Dimpotrivă, d-nia sa declară că se va cununa la o biserică de altă confesiune, cerând și un act perfect juridic și canonic dela Mitropolia Ungrovlahiei, cum că cununia ortodoxă din 1916 este nulă și răscolind canoane și legi pentru a-și motiva cererea.

Terenul însă pe care se pune d. Pleșoianu este greșit. D-sa nu cunoaște, ori că acei cari i-au pus la îndemână canoane, articole de legi și regulamente au pierdut din vedere că, în Biserica noastră ortodoxă, căsătoria religioasă sau taina cununiei nu se anulează, ci numai se repetă (până la a treia) și aceasta numai ca un pogorământ, o îngăduire a Bisericii, în unele împrejurări și întâmplări excepționale și cari în trecut nu se făcea fără muștrări și ohiar canonicisiri.

Din raportul parohului Bisericii Domnița Bălașa, se vede că însuși d. V. Pleșoianu a cerut săvârșirea tainei cununiei la acea biserică, prin petițiunea înregistrată la numărul 1297, din 9 Martie 1916, la Biserica cea mai aleasă din București, ca să se vadă o solemnitate mare și serviciul cununiei să fie cu mai mult fast, după care a dus o căsnicie de 6 ani de zile.

Canoanele invocate de d. Pleșoianu în privința Arhiereului săvârșitor al tainei, nu privia pe răposatul Episcop al Dunării de Jos Nifon Niculescu, de oarece nu era oprit de a sluji cele arhierești în capitală.

Faptul că cei doi preoți ai parohiilor mirelui și miresei n'au asistat nu invalidează căsătoria. Nici Epitropia Așezămintelor Brâncovenești, la care a făcut apel d. Pleșoianu, nici clericul Bisericii Domnița Bălașa nu erau datori să invite pe preoții parohiilor. Datoria aceasta o avea însăși d-sa de a-i chema la nuntă, mai ales că la Bisericile parohiilor s'au făcut și publicațiunile de căsătorie (strigările din trei sărbători consecutive din trecut), iar clerul deservent al Bisericii Domnița Bălașa a fost îngăduit cu prezentarea actului de căsătorie civilă. Cununia deci s'a săvârșit pe baze legale.

Serviciul religios al cununiei d-lui Pleșoianu cu Angela Vrăbiescu în ziua de 17 Aprilie 1916, s'a certificat de

către preotul de serviciu al Bisericii Domnița Bălașa la 6 Martie 1923 și poartă stampila Așezămintelor Brâncovenesti.

Căsătoria religioasă a d-lui Pleșoianu, săvârșită în Biserica Domnița Bălașa la 17 Aprilie 1916 este validă.

Asupra actului cerut de d-l Pleșoianu, respectuos vă rugăm ca Sfântul Sinod să aprecieze și să hotărască cele ce va găsi cu cale.

Sunt al Inalt Frea Sfinției Voastre, cu profund respect, prea plecat.

Raportor,

(ss) † **Teofil M. Râmniceanu,**

Potrivit vederilor arătate de noi în art. de mai sus, tipărim aici și acest art., despre răposatul Arhiepiscop Teofil, scris de Păr. Corneliu Grumăzescu din Galați și care s'a tipărit mai întâi în ziarul Cultura Poporului din Cluj, cu data de 8 August a. c. Intr'însul sunt date care trebuiesc știute și destulă duioșie față de cel răposat, ca să merite a fi cunoscut și aici. Păr. Grumăzescu e din susul Moldovei, a trăit multă vreme acolo, în părțile de unde era și răposatul arhiepiscop și îl știe. De aceea poate scrie lucruri bine știute și adevărate, pe care cititorii le pot gusta în cele ce urmează:

Episcopul Teofil Mihăilescu.

Pe pagina celor dispăruți dintre noi, iată că trecem astăzi numele unui vrednic ierarh al Bisericii noastre, acel al arhiepiscopului Teofil Mihăilescu-Râmniceanu, fost episcop canonic de Argeș.

Dispărutul ierarh a fost fiu de preot din Dorohoi și, după isprăvirea studiilor teologice, a intrat în monahism, urcând cu vrednicie treptele ierarhice. În anul 1912, a fost ales arhiepiscop-vicar al Mitropoliei din București, sub Mitropolitul Konon Arămescu, pe care l-a ajutat foarte mult în conducerea arhiepiscopiei Ungro-Vlahiei. În 1918, a fost ales episcop de Argeș de către Marele Colegiu electoral întrunit la Iași. După plecarea Nemților din teritoriul ocupat, guvernul liberal, anulând toate lucrările Parlamentului marghilomanist (conservator), cei doi episcopi aleși — *Antim Petrescu* la R. Vâlcii și *Teofil* la Argeș — au fost desărcinați din episcopatele lor. *A fost o măsură absurdă*, întrucât alegerea acestor episcopi nu fusese făcută numai de Parlamentul guvernului conservator, ci și de Sf. Sinod și Consistoriul Sup. Bis. Dar lucrările acestor corporații bisericești nu puteau fi anulate de o dispoziție laică a unui guvern, oricare ar fi fost el.

Totuș lucrurile s'au petrecut astfel, și atunci episcopul Teofil rămâne numai ca membru al Sf. Sinod, purtând titlul de *Râmniceanul*, adică ca Vicar al episcopiei Buzăului; iar episcopul Antim moare în 1919, răpus de o boală dureroasă și fără leac (cancer stomahal), la care se adăugase și abdicarea sa forțată dela scaunul episcopal al Vâlcii.

Murind în 1921 episcopul Buzăului *Dionisie Climescu*, văduvita eparhie este condusă mai departe de vicarul său, Arh. Teofil, timp de șase luni. Felul cum a condus treburile eparhiei și cum s'a comportat în toate

împrejurările, a făcut ca să uimească pe toată lumea, care zicea că, în capul eparhiei Buzăului, a venit un „*Sfânt*“. Făgăduințele de a fi ales episcop titular al Buzăului au fost numeroase, dar dela a făgădui și până la a îndeplini, trece, de cele mai multe ori, timp îndelungat, în care se fac fel de fel de încurcături și combinații meschine de natură politică. Rezultatul a fost că n'a fost ales. Pentruce, nu mai discutăm.

Demisionând în 1924 episcopul Nicodem al Hușilor, a fost trimis ca locțiitor tot Arhiepiscopul Teofil, care, și aici, vreme de trei luni: 1 Ian. — 10 April, s'a manifestat ca un om bun și cu multă pricepere în treburile bisericești.

A candidat și la alegerea pentru Huși, dar n'a izbutit. Intre timp, a mai îndeplinit funcțiunea de Vicar al Mitropol. Ungro-Vlahiei, pe când titularul, Arhiepiscopul Platon, gira eparhia Dunării-de-jos, și a candidat și la alegerile la această episcopie, dar n'a reușit.

În urmă s'a liniștit și trăia retras în București, în casele din curtea bis. Antim, ocupându-se cu studiu și conducând Institutul Biblic al Sf. Sinod.

Pe tărâmul literar-teologic, episcopul Teofil s'a destins foarte mult. A scris lucrări cu caracter polemic, răsturnând în chip măestrit aberațiile ateismului, raționalismului, liber-cugetătorilor, preconizate de grupul vestit din Iași (Tiron, Socor, Bujor). În organul Sf. Sinod, revista „*Bis. Ort. Rom.*“, cele mai frumoase pagini erau ale P. Sf. Teofil, fiind gustate cu plăcere de cetitori.

Ca om era o fire blândă, împăciuitoare, cu mult tact și prudență, harnic, conștiincios și smerit, așa cum îi șade mai bine unui călugăr și mai ales unui Vlădică. Cu toate aceste nobile și prețioase calități, n'a avut parte de o viață tihnită, ci a fost zbuciumat atât de mult, încât în ultimul timp era îmbătrânit și slăbit foarte tare. Vedeam cum puterile îl slăbesc pe zi ce trecea și mai dăunazi a fost internat la spitalul Colentina, în urma unui acces de arterio-scleroză.

Ca să se mai vindece, n'a fost cu puțință și a închis ochii pe vecie. A fost dus la mănăstirea Cernica, unde a fost îngropat în cimitirul în care odihnesc și alți Vlădici de seamă ca și el.

Plângem moartea, înainte de vreme, a acestui ierarh în care ne pusesem multe speranțe într'o vreme când socoteam că iăsărise soarele și pentru el, și anume când fusese ales episcop de Argeș.

Parcă-l văd: zvelt, răzimat cu mâinile pe toiagul său, cum discuta voios pe strada Ștefan-cel-mare din Iași cu un domn, în urma alegerii sale. M'am dus și i-am sărutat mâna și l-am hiritisit, fără să știe cine sunt, nici până în ziua de azi, când îi scriu aceste rânduri în amintirea sa.

Dumnezeu să-l primească în ceata aleșilor săi și să-i facă parte de un locaș de odihnă mai bun decât acel pe care l-a avut aici pe pământ.

Fie-i amintirea în veci neuitată printre noi!

Preotul CORNELIU GRUMĂZESCU,
dela Sfânta Episcopie a Dunării-de-jos.

Nou director de seminar.

La Seminarul „Nifon din București, a fost numi director, în această lună Septemvrie, Păr. Gr. Criveanu, fost paroh al bisericii *Popa Soare* din București, plecat acum doi ani la studii în străinătate la *Montpellier* și apoi la *Paris*, iar de două luni întors în țară. Acum a fost însărcinat cu direcțiunea Seminarului „Nifon“, la care Sf. Sa are prilejul să puie în lucru multele învățături cu care s'a îmbogățit prin șederea de doi ani în străinătate.

Păr. Criveanu s'a deosebit prin râvna sa pentru scrisul creștinesc, încă de pe când era preot ajutor în București, ba încă și mai înainte de aceasta, ca student. La studiile de teologie morală, urmate sub cărmuirea răposatului Econom *C. Nazarie*, trecut către cele veșnice anul acesta, Sf. Sa a lucrat un studiu mai lung despre *Fericire*, pe care apoi l-a și tipărit, studiu frumos și care nu trebuie uitat, cu toată trecerea anilor. De atunci încoace, neîncetat a tot tipărit, și în această revistă și în altele, și a trimes din străinătate multe știri revistelor noastre, precum revistei *Renașterea* din Craiova. Cititorii noștri au cetit cu multă plăcere cele scrise de Sf. Sa în revista noastră despre felul cum se face hirotonia la protestanți.

Suntem încredințați că Sf. Sa își va ținea obiceiul de a fi o bună unealtă pentru cultura bisericească, scriind și de acum înainte și deprinzându-și școlarii de a fi și ei bune unelte de învățatură. Seminariile noastre au nevoie să fie întărite în privința aceasta și credem că Păr. Criveanu va fi omul care să întărească pe școlarii săi în această cale.

Ne așteptăm mult dela Sf. Sa și-i urăm să biruie greutățile și să izbândească.

Din vremea Nemților în București.

În nr. pe Iulie al acestei reviste, am scris despre felul cum unii ziariști, scriind despre Cardinalul Mercier, la moartea acestuia, întâmplată în Ianuarie din acest an, au adus vorba și despre răposatul Mitropolit Conon al nostru, punându-l într'o lumină slabă față de chipul înalt al Cardinalului. Spuneam atunci că alăturările acestea sunt greșite, că toate judecățile care se rostesc despre Mitropolitul Conon sunt întemeiate pe o nedeplină cunoaștere a lucrurilor, cu amănunte culese de pe stradă sau din zvonul lumii. Lucrurile sunt înfățișate cași cum Nemții ar fi cerut ceva, și Cardinalului Mercier și Mitropolitului Conon, dar, pe când Cardinalul a stat țanțoș împotriva Nemților, Mitropolitul nostru s'a plecat înaintea lor și le-a împlinit cererea?

Apoi așa au fost lucrurile?

La Mitropolitul Conon nu s'a înfățișat niciodată vreun Neamț, în tot lungul stăpânirii lor asupra Munteniei, ca să-i ceară ceva. Au fost Bulgarii, care i-au cerut voie, în Februarie 1917, să facă Tedeum pentru țarul Bulgariei în catedrala Mitropoliei. Dar Nemții ferească

Dumnezeu! În împrejurarea cu cunoscutul așa zis „manifest“, nu Nemții au venit la Mitropolit, ci răposatul *Lupu Costache*, lăsat de guvernul românesc, drept cărmuitor al Ministeriului de Interne sub Nemți, și cu d. Virgil Arion. *Lupu Costache*, ca organ al guvernului românesc, era destulă cheazășie că cere ceva în folosul neamului românesc. Și cererea lui așa era înfățișată: să îndemnăm pe frații noștri din Moldova, că, dacă or intra Nemții acolo, să nu fugă în Rusia, ci să stea pe loc, că mai degrabă pier ceice fug decât cei ce rămân locului. Doar sfaturi de acestea s'au dat și în Franția, și noi avem un număr din *Revue Hebdomadaire* din 1916, în care un redactor îndemna pe cititori să nu fugă și arăta împrejurări când fugarii n'au putut încăpea cu toții într'un tren, au luat-o pe jos și mulți au perit pe drum. Noi avem încă și începutul traducerii acelu articol, pe care ne apucasem să-l dăm pe românește, cu puține zile înaintea intrării Nemților în București, având de gând al tipări în *Neamul Românesc*, în care scriam atunci, tocmai pentru a liniști pe cei îngroziți dintre noi și a le arăta primejdiile fugii în necunoscut.

Tot așa tusesse înfățișată starea aceasta și Mitropolitului Conon și el, iscălit manifestul, atât a știut că face, că înștiințează pe ai noștri să nu fugă în pământuri necunoscute. Habar n'a avut răposatul că, iscălit ce a iscălit, se va putea zice că a ajutat cu ceva pe Nemți. El știa că ajută pe Români. Așa îl încredințase *Lupu Costache*, boierul de viță veche, din neamul Mitropolitului *Veniamin Costache*, cunoscut de demult al Mitropolitului Conon, din vremea când, acesta, fiind episcop la Huși, venea la Bârladul din eparhia sa, unde *Lupu Costache* era proprietar și unde a și murit.

Dacă textul iscălit de Mitropolitul Conon cuprindea însă lucruri care, tâlcuite, puteau veni în folosul Nemților, s'a dovedit apoi, la procesul profesorilor învinuiți că au iscălit împreună cu Mitropolitul Conon, că acel text a fost adăogat la litografiare. A spus-o în proces însuși comisarul regal al Curții Marțiale, d. *Niculescu-Bolintin*.

Prin urmare, în mintea Mitropolitului Conon, când a făcut ce a făcut, era deplina conștiință că el slujește pe Români, că altfel e de neînțeleș, ce zor avea el să dea un act care să ajute pe Nemți, când niciun Neamț nu venise să-i ceară ceva? Lumea crede că au venit Nemții și l-au amenințat și a iscălit sub îngrozire. Dar lucru acesta n'a fost niciodată.

Iată faptele în care lumea se înșeală și în care ziariștii au scris după părerea lumii, dar nu după starea adevărată a petrecerii lor.

De fapt, Mitropolitul Conon era rău văzut de Nemți și au început să-l urmărească. Abia intrați în București, au întemnițat pe secretarul său, Păr. *Hrisant Popescu*, actualul spiritual dela Internatul Teologic, socotindu-l vinovat de unele fapte ale Mitropolitului Conon, pe care Nemții nu le puteau ierta. Mitropolitul vorbise pentru unirea tu uror provinciilor românești, în fața Regelui

la 1 Ianuarie 1916. Fapta a făcut atunci să se vorbească de ea. Apoi s'a făcut, la biserica rusească, o slujbă de înfrățire cu Rușii, după ce începusem războiul nostru. Mitropolitul Conon știa bine că, intrând Nemții, numai de ocrotire din partea lor nu se va bucura. De aceea a și căutat să plece, la întâia zvonire că vin Nemții, în luna Octomvrie 1916. Se vorbea că poate intră Nemții pe la Predeal. Guvernul și pusese la folosința Mitropolitului mijloacele să poată pleca chiar de atunci, și dacă pleca atunci, era bun plecat. Dar Mitropolitul era om greoi și cu ciudățenii. N'a voit să plece, pentru că după aceea starea frontului se mai îmbunătățise. Dar peste o lună lucrurile s'au sfricat iar. Nemții ne amenințau din altă parte. Mitropolitul a voit să plece din nou. Dar de data asta nu l-a mai lăsat guvernul. Eu am văzut o scrisoare din partea d-lui *Vintilă Brătianu*, iscălită de d. Dr. *Creangă* către Mitropolit, prin care îi cerea să rămâie. Și a rămas.

Deci Mitropolitul nu era bucuros de rămânerea cu Nemții. A și dus-o cu multe lipsuri. Era atât de sărac, că s'a împrumutat și dela mine cu o mie de lei. In acele vremuri de lipsă, venea multă lume de-i cerea și trebuia să dea.

Că Nemții îi purtau Sâmbetele, sunt felurite acte care o dovedesc. Ei și culegeau ce ar putea găsi împotriva Mitropolitului.

Noi, căutând în hârțile noastre, găsim niște însemnări tocmai din vremea stăpânirii nemțești și le socotim bune de tipărit acum, drept dovezi că Nemții n'au fost mai binevoitori către Mitropolitul Conon decât către Cardinalul Mercier și că între ei n'a fost nicio legătură, nicio apropiere, niciun gând de a folosi unul altuia.

Iată despre ce e vorba:

Nemții, căutând acte împotriva Mitropolitului, au găsit în biserica *Sf. Vineri Herasca* din București o carte pastorală a Mitropolitului Conon din Iulie 1913. Or fi socotit ei că au să găsească în ea ceva împotriva Mitropolitului și au luat-o. Parohul bisericii, Păr. *I. Constantinescu-Lucaci*, a înștiințat îndată pe protopopul său despre isprava Nemților. Protopopul a înștiințat Mitropolia. Noi am găsit copiile după actele de atunci, cu rezoluțiunea protopopului *Vintilescu* și a Mitropolitului Conon pe ele și socotim că le-a venit clipa nemerită când să fie tipărite, tocmai acum când se pune în cumpănă Mitropolitul Conon cu Cardinalul Mercier. Acte ca cele de mai la vale, dovedesc că, în latura aceasta, Mitropolitul Conon n'a fost nici mai prieten nici mai plecat Nemților decât a fost Cardinalul Mercier. Dacă ierarhul belgian îl întrece în alte privințe, se face însă o crudă nedreptate Mitropolitului Conon, când se pune la îndoială slăbirea sa în iubirea către țară.

Urmează acum actele pomenite: mai întâi raportul parohului dela *Sf. Vineri* către protopop, cu rezoluțiunea acestuia, iar apoi al protopopului către Mitropolit, cu rezoluțiunea Mitropolitului:

C O P I E

după raportul parohiei bisericii Sf. Vineri Herasca, cu Nr. 113, din 9 Noemvrie a. c., către Protoieria plășii de jos din Capitală, relativ la cartea pastorală mitropolitană din 1913, luată de către Poliția militară germană.

In original Sf. Mitropolii.
Protoieru, (ss) Econ. T. VINTILESCU

Prea Cucernice Părinte,

Mercuri, 7 ale curenteii, m'am pomenit cu un trimis al poliției militare germane, care mi-a cerut să ia pentru câteva zile cartea pastorală dată de Inalt Prea Sf. Mitropolit Primat Dr. Konon Arămescu Donici, care se afla încadrată și așezată în interiorul bisericii.

Această carte pastorală a fost primită pe lângă ordinul Prea Cuc. Voastre cu Nr. 163 din 4 Iulie 1913.

Vă aduc acestea la cunoștință spre știință și regulă.

Primiți, Vă rog, Prea Cucern. Părinte, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

PAROH (ss) Pr. I. Constantinescu-Lucaci.

Secretar (ss) Pr. A. I. Economu

C O P I E

după raportul PROTOIERIEI Plășii de jos din Capitală, cu Nr. 200, din 2/15 Noembrie 1917, către Sf. Mitropolie, și înregistrată la Nr. 894, din 16 Noemvrie a. c., relativ la cartea pastorală Mitropolitană din 1913, luată de către Poliția militară germană.

Luăm act și se va păstra la acte.
(ss) KONON.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Cu cel mai profund respect, înaintez Inalt Prea Sfinție Voastre odată cu aceasta, în original, raportul cu Nr. 113/17 al parohului bisericii Sf. Vineri Herasca, prin care se aduce la cunoștință că Mercuri, 7 Noemvrie c. st. n., s'a cerut și luat de către un trimis al poliției militare germane cartea pastorală a Inalt Prea Sfinției Voastre, dată în anul 1913 luna Iulie, care se afla încadrată și așezată în interiorul bisericii.

Sunt al I. P. S. Voastre prea plecat și supus serv.

Protoieru (ss) Econ. T. Vintilescu

Să se bage de seamă de când sunt aceste acte... Din Noemvrie 1917. Dar atunci era săvârșită isprava cu iscălirea manifestului. Dacă ea a fost săvârșită de Mitropolit pentru a folosi Nemților, ar fi urmat ca aceștia să-l poarte pe palme, să aibă stimă pentru el. Și uite totuși că Nemții culegeau acte împotriva lui! Mai este oare vreo dovadă că Mitropolitul era în bune legături cu Nemții?

Dar să dăm alt fapt, petrecut aproape un an mai târziu, din care se văd simțirile Mitropolitului, fapt spus la Iași, dar când Nemții se aflau la București și între care Mitropolitul avea să se întorcă din capitala Moldovei.

În Parlamentul dela Iași, s'a pus chestiunea dării în judecată a guvernului Brătianu care a făcut războiul. Când a venit chestiunea în ședință, Mitropolitul Conon nu era acolo. Votul a mers fără ca Mitropolitul să se fi rostit într'un fel sau în altul.

Mitropolitul, venind la ședință a doua zi, a ținut să se rostească, și atunci ce credeți că a spus? să fie dat în judecată guvernul Brătianu, cum votaseră alții? Nu, Mitropolitul Conon a găsit accente care, dacă se vor citi azi, se va simți jale că un astfel de bărbat a putut fi tratat cum a fost tratat și că a putut fi bătut în simțirile sale românești.

Mitropolitul Conon a spus:

„Bine, să dați în judecată guvernul, dar dacă războiul o eși bine? Atunci cum rămâneți? Nu-i așa că, dacă aliații biruie, o să vă pară bine că am fost împreună cu ei și că România își va putea împlini dorurile sale prin biruința lor?”

Te miri că Mitropolitul a putut vorbi în chip atât de slobod, ca unul care se gândea încă la biruința aliaților, el, care avea să se întoarcă la București între Nemți! Și totuși a vorbit.

Noi pomenim cuvintele acestea numai din amintire dar le avem pe undeva printre vrafurile noastre de ziare și le va veni vremea să le scoatem odată la iveală după însuși sunetul lor. Totuși fapta s'a petrecut. Mitropolitul a vorbit în felul acesta și n'a votat pentru darea în judecată.

Apoi acesta e omul care a iscălit ca să ajute pe Nemți? Nu se vede inima lui adevărată în lumina unei fapte ca aceasta?

Și dacă este așa, ce temeii mai au asemănările care se fac între el și Cardinalul Mercier? Niciunul, pentru că sunt socotințe care nu se sprijină pe fapte.

Mitropolitul Conon, dacă n'a fost un bărbat de măsura Cardinalului (parcă Biserica Romei a avut mulți ca acest cardinal și n'a avut și Biserica Ortodoxă bărbați care au dus o luptă și mai grea în aceste împrejurări decât Cardinalul!), a avut și el însă fapte care-i fac cinste și cu care amintirea lui se poate cinsti.

Și Mitropolitul Conon a făcut protest la Nemți, când a venit împrejurarea să protesteze. A protestat împotriva slujbei bulgărești plănuită a se face la catedrala sa. Actul a fost demn și mișcător. Mitropolitul Ștefan al Sofiei l-a citit mai târziu în traducere bulgărească, a spus că Mitropolitul nostru avea dreptate și că se simte mișcat și el, Bulgarul, citindu-l. Mi l-a spus Păr. Dr. *Țancov*, decanul facultății de teologie din Sofia, m'a autorizat să-l scriu și deși-l știu de mult, nu l-am scris până acum.

Iată lucrurile curate și adevărate, care fac cinste amintirii fostului Mitropolit și care arată lumina tristă nu de partea lui, ci de partea celor care osândesc fără judecată.

Aceasta e una din chestiunile pe care suntem nevoiți să le scriem cu prilejul celor scrise despre Cardinalul Mercier, și mai sunt încă multe de scris.

Catedrele Facultății de teologie din Chișinău, ocuparea lor și înscrierea studenților.

Cu toată împotrivirea pentru deschiderea Facultății de teologie dela Chișinău, vedem că ea, sub iscălitura decanului, Pr. Dr. *I. Mihălcescu*, trimite veste pentru știrea tuturor, despre numărul catedrelor, felul ocupării lor și înscrierea studenților. Dăm și noi aci aceste date, precum urmează:

1. Facultatea se deschide la 1 Noembrie 1926, făcând parte din Universitatea Iașului și având pentru acum numai anii 1 și 2.

2. În acești 2 ani, Facultatea va avea următoarele catedre:

I. Introducerea în Vechiul Testament și Arheologia Evreilor;

II. Limba ebraică și Exegeza Vechiului Testament;

III. Introducerea în Noul Testament și Gramatica dialectului alexandrin;

IV. Exegeza Noului Testament și Teologia biblică.

a) *O conferință pentru Ermineutică, Enciclopedie și Metodologie teologică;*

V. Istoria bisericească veche până la 1453 în Răsărit și 1517 în Apus;

VI. Istoria bisericească nouă cu privire specială asupra bisericilor ortodoxe;

VII. Patrologia;

VIII. Filosofia (Logica, Teoria cunoștinței, Metafizica și Istoria Filozofiei);

IX. Istoria literaturii române;

X, Literatura religioasă modernă;

b) *O conferință de istoria artei creștine;*

3. Cine vrea să ajungă profesor la această facultate să-și trimeată cererea, până la 10 Oct. 1926, Onoratului Ministeriu al Instrucțiunii, (Direcția învățământului superior), arătând catedra ce solicită, titlurile de studii ce le are și alăturând la cerere și un memoriu de activitatea sa științifică și de lucrările în specialitate publicate, din cari va atașa un exemplar.

Catedrele pentru anii 3 și 4 se vor hotărî mai târziu

4. În ce-i privește pe ceice vor să se înscrie ca studenți, ei vor trebui să-și înainteze cererile lor timbrate către Decanat (provizoriu la cancelaria Consiliului Eparhial Chișinău) până la 10 Octombrie a. c., după următoarele regule:

I. Au dreptul să ceară înscrierea în anul 1 următorii:

a) *Absolvenții cu diplomă ai Seminarilor teologice din Vechiul Regat;* d) *Absolvenții liceelor din țară, secția clasică;* c) *Cât privește pe elevii actuali din cl. 6-a ai Seminarului teologic din Chișinău (cari au deja 9 clase seminariale), vor fi admiși să dea examenul de diplomă și apoi, ca studenți an. 1, numai după ce se va primi aprobarea ministerială.*

II. Au dreptul să ceară înscrierea în anul 2 toți absolvenții cu diplomă, clerici sau mireni, ai Seminarului teologic din Chișinău (cu 10 clase).

Pe lângă cererea de înscriere, se vor alătura:

1. Actul de naștere — mitrica; 2. certificatul de botez (dela seminariști sau liceiști născuți în vechiul Regat; 4. diploma de absolvire a seminarului sau a liceului, secția clasică; 4. O recipisă de plata taxei de 300 lei la percepția fiscală în contul Ministerului Instrucțiunii; și 5. o fotografie a petiționarului, de mărimea obicnuită pentru carnete de identitate.

Cât privește însă pe clericii basarabeni, cari își au actele în arhiva Arhiepiscopiei Chișinăului, aceia vor înainta, pe lângă cerere: a) recipisa de plata taxei de 300 lei și b) fotografia, arătând în cerere data și locul nașterii, anul absolvirii Seminarului și anul hirotoniei, cât și parohia pe seama căreia s'au hirotonisit. Ceilalți clerici, cari au diploma și mitrica la dâșii sau depuse la celelalte două episcopii, le vor înainta în original, pe lângă cerere, odată cu recipisa și cu fotografia.

Toți clericii din Basarabia, cât și cei din restul țării, vor prezenta, pe lângă cererea cu actele amintite, și învoirea canonică a Prea Sfințiților Chiriarhi respectivi de a urma la facultate. (Clericii din Arhiepiscopia Chișinăului, vor trimite petiția către Chiriarh, pentru învoirea canonică).

Pentru studenți va fi și internat, dar locurile și condițiile de primire nu sunt încă definitiv stabilite

La protoierie prin alegere.

Așezarea cârmuirii noastre bisericesti pe alte temeuri urmează. În eparhia Chișinăului, Arhiepiscopia a dat porunci către toți protoierii să adune tot colegiul preoțesc, în care intră toți preoții și diaconii din cercul chemat, pentruca să aleagă 2—3 candidați pentru slujba de protopop. La data și locul hotărât de părinții Protopopi, preoții se vor aduna până la ceasurile 11 dim., sub cârmuirea protopopului, și vor alcătui colegiul alegerii. Toți preoții sunt datori să fie de față. Ceice nu pot veni trebuie să aducă pricini grele la cântar, iar cei fără acestea vor fi pedepsiți cu plata a 500 de lei gloabă.

Ca să poată fi cineva candidat la treapta de protopop, iată ce condițiuni trebuie să îplinească:

a) Să fie licențiat în teologie sau să aibă certificatul de absolvire al seminarului teologic întreg;

b) Preoții să aibă o vechime de 10 ani în preoție, iar cei licențiați numai 5 ani;

c) Să aibă o purtare de bună pildă între enoriași și clerici și să nu fi fost pedepsiți cu pedepse disciplinare.

Din candidații arătați, Înalt Prea Sf. Arhiepiscop va numi pe unul, având și părerea Consiliului Eparhial din Chișinău.

Când plățirea protopopilor va trece pe seama Statului, urmează ca ei să se lipsească de veniturile parohiilor lor. Până atunci, își păstrează toate drepturile parohiale. Alegerea protoiereului orașului Chișinău se va săvârși în ziua de 29 Septembrie, la ceasurile 11 dimineața, în sala Casei Eparhiale.

Moartea Părintelui Econom I. IORDĂCHESCU

Blândul preot din București, Economul Ioan Iordăchescu, fost multă vreme profesor la Seminariul Central din București, a trecut în împărăția dreptilor la 17 August a. c. De mai multă vreme era slăbit. Anul școlar trecut n'a mai putut face cursuri la seminar. De asemenea, a trebuit să lase și parohia bisericii *Lucaci*, la care slujise multă vreme. În locul său a trecut paroh fostul său școlar, răposatul preot Econ. Dr. P. Romanescu, fostul director al Seminarului Central. Și totuși a fost voia lui Dumnezeu ca acesta să moară înainte, deși mult mai tânăr și mai în putere.

Răposatul Econ. I. Iordăchescu a fost prohodit în biserica *Lucaci*, lângă care trăise și în care slujise atâta vreme, în ziua de Sâmbătă, 21 August a. c. Slujba înmormântării a fost săvârșită de scriitorul acestor rânduri, împreună cu Păr. Protopop T. Vintilescu și mulți preoți. A vorbit, din partea Seminarului Central, tot scriitorul acestor rânduri, arătând 1. tristețea faptului că bunul părinte moare la vreme de vacanță, când nu sunt în București înșiși școlarii săi, ca să-l însoțească la locașul de veci; 2. a zugrăvit bunătatea inimii fostului profesor, a cărui limbă nu rostea niciodată decât numai cuvinte blânde și pașnice. Aceasta a fost înfățișarea sub care a fost cunoscut totdeauna.

A fost înmormântat la cimitirul Belu, lăsând o amintire bună și fiind jelit de toți câți l-au cunoscut.

O CHESTIUNE BINE PUSA

Cuvântul care se aude mai des, de câțiva ani în urmă când e vorba de orânduit treburile noastre bisericesti, mai cu seamă de când ne-au năpădit sectele, este să facem evanghelizare în sânul poporului nostru, să-l deprindem a cunoaște evanghelia, să nu mai fie neștiutor în treburile și învățăturile duhovnicești, ca să nu poată fi dus de nas de sectanți.

Foarte bine. Trebuie cât mai multă învățătură creștinească, precum evanghelie, catehism, pentruca omul fără lămuriri în laturile acestea este ușor tras în cursă de alții.

Dar mai trebuie ceva: Gura preotului nu poate ajunge în toate părțile. Unde nu ajungi tu, trebuie să ajungă cartea, care să vorbească în locul tău. Pentru aceasta e de cea mai mare trebuință să fie răspândite cărțile bune. Sectanții, după cum umblă cu propoveduirea prin cuvânt, nu mai puțin umblă și cu răspânditul cărților și sunt așa de pătrunzători, că au ajuns și la ușa mea, în plin București, fără să mă cunoască, și să-mi ceară să le cumpăr cărți.

În laturea aceasta însă, noi suntem încă slabi. Nu slabi că nu suntem organizați, ci că nu avem nici destulă râvnă. Căci acesta e un lucru care se poate mai ușor ca vorbirea, care cere pregătire și sprinteneală la grai.

Preoții noștri nu pun destulă hărnicie în aceasta, și

lucrul e destul de dureros, pentru că, dacă suntem unii care scriem, munca noastră atârână de ceilalți, care s'o ducă oriunde și să se citească ce scriem noi.

Multe scrieri ale noastre se vând greu. Iată anul trecut un ofițer, care vrea să scrie o carte cu mine. Avea experiența cărțicelilor făcute și vândute printre ostași. Și-a zis că și mai bine ar fi cu o carte de cuprins creștinesc, în care să fie povestiri despre puterea dovedită a credinței în șirurile oștirii și mai cu seamă în războiul prin care am trecut. Iși zicea că, dacă a desfăcut el cărțile lui, cele cu un cuprins mai puțin ademenitor, cu aceasta are să facă minuni.

Eu am primit și am lucrat împreună cu el. Cartea a eșit anul trecut cu numele „Nu perdeți credința în Dumnezeu!” Dar ce să vezi? izbânzile pe care le nădăjduise maiorul meu între preoți, nu s'au dobândit de loc. Deși a întrebuițat el toate mijloacele trimeterii, lucru la care eu nu aveam vreme, preoții au rămas reci. Și doar erau acolo materii care le slujeau lor. Scoteau în frumoasă lumină chipurile unor preoți în război.

Astăzi, când mă văd cu maiorul, nu contenește a-mi spune că rece mediu avem, fără purtare de grijă către pătrunderea lucrurilor bune, că mediul din oștire e mai priincios, că el mai ușor a putut răspândi scrisul lui de mai nainte prin mijloacele oștirii.

Sunt oare părerile lui prea înegrite? Vorbea ca un om interesat că nu i s'au vândut cărțile?

Dacă nu am fi și noi care să băgăm-de-seamă tot așa! Căci eu am văzut prin altare de biserici în București, ghemuite prin colțuri și fără nicio întrebuițare, broșurile tipărite de Primăria Bucureștiului, prin râvna d-lui *M. Berceanu*, când ele erau lucrate anume ca să fie răspândite.

Eu însă nu m'am apucat să scriu despre acest subiect până n'am văzut plângându-se un bărbat mai sus ca mine, pe Vlădica Vartolomei dela Râmnic. Iată revista „*Renașterea*” din Craiova, cea plină totdeauna de atâtea lucruri bune, de actele unei administrațiuni bisericesti foarte vii de a pune toate lucrurile în cursul cel bun. Și cu toate acestea vedem în nr. pe August a. c. al revistei un act al Prea Sfințitului Vartolomei, care scoate la iveală o lature slabă, nu numai a eparhiei Olteniei, ci a noastră a tuturor: slăbiciunea în răspândirea cărților celor bune, adică laturea care nu cere cine știe ce înzestrare a minții, ci numai râvnă vie pentru Domnul. Deci, fiindcă aceasta e o chestiune a tuturor, care nu trebuie să fie mărginită numai în eparhia Olteniei; fiindcă și la București ne plângem, de pildă, că până și un așezământ ca *Institutul Biblic* e puțin încurajat și ajutat, așezământ ale cărui cărțicelile nu se desfac precum ne-am așteptat, — socotim de bine să înfățișăm aici, în întregimea ei, porunca Prea Sfințitului Vartolomei către Protoeierii Eparhiei sale, cu privire la munca pentru răspândirea cărților sau așa zisul colportaj.

Prea Cucernice Părinte,

Căutând să ne încredințăm cari din Cucernicii Preoți se află alături de Noi în lupta contra întunericului din mintea

și inimile credincioșilor Eparhiei noastre, prin opera culturală ce am întreprins, și în deosebi în latura instituției colportajului, cu multă durere și strângere de inimă am aflat, nu numai că în unele parohii această instituție este aproape inexistentă sau că nu facem nici un progres de seamă, dar că și anumite centre parohiale nu și-au însușit până acum deprinderea distribuirii de cărți cu conținut moral, creștinilor cari iau parte la ședințele lor.

Astfel, din numărul total de 79 centre parohiale câte sunt în întreaga Noastră Eparhie, numai 42 se găsesc alături de Noi, până la 79, lipsind cu totul 37¹⁾ dela această fundamentală îndatorire a lor. Unele din aceste 37 de centre au crezut chiar că se pot dispensa de îndatoriri ca acestea, distribuind poporului cărțile care fuseseră trimise colportajilor parohiale, sau oare au fost procurate direct din comerț, fără o prealabilă cercetare a lor de către Sfânta Episcopie, prin Direcția sa culturală.

Față de această alarmantă situație, vă înaintăm aci lista centrelor parohiale din acea protoierie, care în răstimpul dela 1 Ianuarie ert., până acum, nu și-au procurat nicio carte în scopul indicat, dela depozitul acestei Sfinte Episcopii, cu obligația de a chema în adunare extraordinară pe Intâii lor Stătători, care să-și poată măsura în felul acesta inferioritatea, în care și-au pus centrele lor față cu celelalte 42 de centre în regulă, și să-și depună raportul cu privire la cauza acestei abateri dela îndatoririle impuse prin ordinele noastre stricte în această privință, iar rezultatul discuțiilor, consemnat în proces-verbal, să ni-să trimită împreună cu observațiile Prea Cuc. Voastre.

Cu acest prilej, veți pune în vedere Prea Cuc. I-iu Stătători că nu admitem sub niciun motiv nesocotirea ordinelor noastre sau înconjurarea lor, în felul, de pildă, al urâtului obicei de a se distribui poporului la ședințele centrelor, cărțile care au fost trimise pe seama colportajilor parohiale. De sigur, Prea Cucernicii Intâi-Stătători au toată îndatorirea să promoveze dezvoltarea colportajilor parohiale, interesându-se și cerând chiar, în mod expres, adevărarea rezultatului lor, dar bine înțeles, nu în sensul de a le folosi lucrarea pentru centrele Prea Cuc. lor.

De asemenea, potrivit art. X din Regulamentul colportajilor, aceștia nu-și pot procura cărți decât prin depozitul central al Sfintei Episcopii, căruia, singur — prin Direcția culturală — îi revine sarcina alegerii și procurării cărților ce pot fi puse în mâna credincioșilor.

Nădăjduim că Prea Cucernicii Intâi-Stătători își vor da seama, în cele din urmă, de scopul înalt ce urmărim și de spiritul de disciplină ce trebuie să rămână la baza oricărei instituții și întreprinderi educative și culturale și nu ne vor mai zădărnici opera constructivă începută în Eparhia Noastră, prin atitudinile negative, pe care suntem ținuți a le reprima cu ultima hotărâre.

Primiți arhieresti binecuvântări.

Episcop, (ss) † VARTOLOMEIU.

Consilier Eparhial, (ss) Pr. ION TOMESCU,

1. Am adăugat dela noi pe acest 37, fiindcă credem că e săritură de tipar în revista din Craiova. Fără acest adaos, fraza nu are înțeles. — Nota Arhim. *Scriban*.

EXTERNĂ

Tragedia Bisericii rusești.

Acesta e titlul unei conferențe pe care Protosinghelul *Mihail Constantinide* a ținut-o în Pireu și care se găsește tipărită în revista bisericească *Παυταίως* din Alexandria Egiptului, pe Aprilie din acest an. Iată ce citim acolo:

„Biserica rusească a făcut greșala de a se face una cu țarismul. Ea se împodobește cu purpura țarilor, dar în același timp rămâne nepăsătoare față de cultivarea poporului. Legătura dintre Biserică și țarism pregătește țarina pentru dezvoltarea cugetărilor comuniste. Biserica rusească a lăsat în neîngrijire sarcina ei de a fi învățătoarea poporului. Ea a ajuns să fie de învățătură pentru celelalte Biserici Ortodoxe. Nu trebuie părăsită creșterea religioasă a mulțimilor. Cu toate lipsurile Bisericii, simțirea religioasă își păstrează rădăcinile ei adânci în sufletul poporului.

„Prigonirea la care a fost supusă Biserica rusească nu e urmarea vrăjmășiei dintre Biserică și Stat. Și în țările mai luminate sunt năzuințe de a mărgini câmpul de lucru al Bisericii. Nimenea însă nu se gândește să înădușe Biserica, după cum se face în Rusia. Guvernul a rânduit acolo o Sfântă Inchizițiune împotriva Bisericii. Comunismul țintește să desrădăcineze creștinismul. Ruina Bisericii Ortodoxe e numai o treaptă în această războire a lui.

„Au fost răstimpuri felurite în istoria prigonirii Bisericii rusești. Cel dintâi a fost acel al focului și ferului. În veacul al 20-lea, am fost martori la silnicii, cazne care nu se găsesc decât în vechea istorie a creștinismului. Neronii și Domițienii au fost întrecuți. La Rostov pe Don, au fost măcelăriți patru preoți, în ziua când bolșevicii au intrat acolo. Doi din ei săvârșeau liturgia. Mitropolitul Vladimir din Kiev a fost tăiat în bucăți. După statistici, au fost măcelăriți 8110 preoți, afară de cei care au suferit moartea în Siberia. În acest număr, trebuie să socotim și 18 ierarhi: mitropoliți, arhiepiscopi și episcopi.

„Al doilea răstimp al prigonirii e însemnat prin pângărirea locașurilor sfinte. Bisericile au fost prefăcute în mare număr, în teatre și cinematografe. La Tula, capul comuniștilor, cu numele *Difenko*, a pătruns în biserică cu oardele sale roșii, în vremea când se săvârșea sfânta slujbă. Năvălitorii fumau, injurau, sfărâmau vasele sfinte, târau afară pe preoți și le zmulgeau barba. La Poltava, niște tineri și fete au alungat din biserică pe preoții slujitori, au legat pe sfânta masă un țap și au început a sălta împrejur în jocuri ticăloase.

„Cu toate aceste silnicii, comuniștii văd acum că bisericile nu se golesc de credincioși. Atunci s'au apucat să le despoaie de comorile lor. În 1921, când foamea secera poporul rusesc, i s'a cerut Bisericii să-și predea bogățiile ei. Biserica n'a zis ba, cu condițiune numai ca o priveghere aspră să stabilească dacă în adevăr bogățiile ei ușurau chinurile celor flămânzi. Comuniștii

n'au voit și atunci au început prădarea bisericilor și a mănăstirilor. Multe odoare au fost vândute pe străzile din Constantinopol, iar produsul lor băgat în buzunar de comuniști.

Apoi, cu sprijinul comunismului, s'a întemeiat *Biserica vie*, pentruca să se dea o lovitură de moarte unității religioase a Rusiei. Acei care n'au voit să facă parte dintr'înșă au fost surghiuniți, urgisiți, omorâți. Patriarhul Tihon a fost cea dintâi jertfă. Propagandele eterodoxe și-au sporit activitatea lor. Dela 200.000, uniații, protestanții, autonomiștii din Ucraina s'au suit la 12 milioane. În 1923, un tribunal prezidat de Troțki și Lunaciarski a osândit pe Dumnezeu în fața a 5000 de paznici.

Apoi au fost destiințate sărbătorile. Tinerimca comunistă a fost ațâțată împotriva procesiunilor. Crăciunul a fost prefăcut în desfătări de carnaval. Procesiuni de tineri ocărăsc pe strade pe preoți și-i injură. Cântecul marximului au căutat să acopere cântările sfinte. S'au ținut conferențe de ateism în zilele de sărbători creștinești. În locul numelui lui Iisus, au fost puse acele ale lui Marx și Lenin. Celui dintâi i s'a aninat numele de făcătorul de minuni.

Școala a ajuns fără Dumnezeu. Incepând din 1919 s'a dat poruncă profesorilor să răspândească ateismul printre școlari, pentruca aceștia să răspândească molima și în familii. Au fost amenințați cu pedepse aspre călcătorii programei protivnice religiunii. Nici afară de școală, profesorii nu pot vorbi despre religie. S'au întrebuințat toate mijloacele, pentru a face de răscredința creștinească. Se stârpește simțirea morală din sânul tinerimii. Este deplină libertate în legăturile dintre cele două sexe. Copile de 14 ani ajung mame. Lenea, jocul, desfătarea sunt armele întrebuințate de soviete pentru a strica tinerimea. Boalele lumești sporesc într'un chip groaznic. Vinele în care cade tinerimea prin călcarea legilor au ajuns așa de departe, că numai în anul 1924, la Moscova, încălcările lor înaintea justiției s'au suit la 50.000. Familia e în plină prăpădenie. Căsătoria și divorțul sunt numai biete formalități. Soții pot să se despartă după gust. Multe femei și copiii lor sunt în felul acesta lăsați în mizerie.

„Propaganda împotriva religiunii se face prin ziare, prin cărți, prin broșuri. Nu se cruță banii pentru a o face să-și ajungă ținta. Se *reformează* calendarul pentru a șterge sărbătorile creștinești. Se desființează numele creștinești de botez. Comunismul șterge idealurile de credință, patrie, libertate, de înțelegere civilizată. Poporul rusesc ajunge a fi o turmă de bestii, care nu mai este mânată de frânele credinței“.

Bolta Sfintei Sofii în primejdie.

În ziarul grecesc *ὁ Ἐλεύθερος Τύπος* dela 30 Iunie a. c., Profesorul *Iani Papadopoulos* dela Marea Școală din Constantinopol, aduce date vrednice de știut

despre marea boltă a Sfintei Sofia. Bizantinii credeau că un lanț din cer o sprijinea, atât erau de mirați de sprinteneala ei. Diametrul bolții e de 31 de metri. Cu toate acestea ea e supusă primejdiilor. Puțini ani după zidirea ei, la 557, sub Iustinian, s'a prăbușit.

Cea dintâi boltă era mai îndrăzneată decât a doua. Nu avea chipul de emisferă, ci de sferă întreagă. Arhitectul *Isidor* i-a micșorat arcurile, pentru a o întări. Bolta a mai avut de suferit apoi în 1317 și în 1345. Acum se arată primejdia nouă. Triunghiul sferic dela nord-est (bolta e alcătuită din patru triunghiuri sferice) înfățișează, în suprafața lui dinăuntru, o umflătură care amenință să cadă. În mai multe puncte ale bolții, tencuiala e căzută. Se văd cărămizile. Petele lăsate de căderea ei au o suprafață de doi metri pătrați. În ce privește umflătura, nu e de purtat multă grijă, fiindcă s'a băgat-de-seamă de acum un veac. Trebuie pusă în socoteala unei greșeli de zidire. Bolta a fost reparată în 1344. Dar căderea tencuielii trezește cele mai grele îngrijorări.

Ies la iveală aceleași simptome, cași în vremea nenorocirii din 1344. Apele de ploaie se strecoară în boltă, punând în primejdie țaria ei. Pe dânsa se păstrează și până acum icoana de mozaic a Pantocratorului. Ea a fost descrisă de *Tursum Bey*, stegarul lui Mohamet cel Mare, în istoria lui despre luarea Constantinopolului, tipărită întâia oară în revista Institutului de istorie turcească. După Papadopol, ar trebui să se facă din nou învelișul de plumb al acoperișului, să se toarne ciment și peste fața dinăuntru și peste cea din afară a bolții și a o liberă de greu policandru de lemn care atârna de ea. Policandru e din 1725, din vremea sultanatului lui Ahmed III. Ar putea fi făcut să se sprijine pe temelile bolții, nu pe mijlocul ei.

Biserica în timpul grevei minerilor din Anglia.

În primăvara acestui an, Anglia a fost frământată de marea grevă a minerilor. Lumea se aștepta ca acest fapt să turbure mult viața Statului englez. În aceste împrejurări, Biserica Anglicană ne-a dat o mare lecțiune de creștinism social, pentru că ea s'a amestecat în această turburare, care putea să aibă urmări grele asupra alcătuirii Statului. Amestecul ei a fost pentru îndreptare și împăcare. În această privință, iată ce cetim în revista franceză *Réconciliation* din Paris (Iunie 1926):

Una din particularitățile grevei au fost silințele de mijlocire desfășurate de Biserică și de oamenii de bunăvoință. Puțin după ruptura negocierilor, opiniunea publică din toată țara s'a rostit pentru grabnica începere din nou a negocierilor. Învațătura războiului a pătruns în sânul poporului în toată largimea. Biruința prin silă era cea mai rea urmărire care se putea dobândi. Capii Bisericii de Stat și Bisericile libere s'au întrunit și au prezentat propuneri pentru intrarea din nou în statu quo de mai înainte, înțelegându-se supunerea tuturor taberelor. Arhiepiscopul de Canterbury, vorbind în numele Bisericilor, a făcut propuneri pentru în-

trevederi personale între membrii guvernului și capii celor două tabere. Mișcarea C. O. G. T. C. s'a silit în aceiași cale. Faptul că opiniunea publică, în cea mai mare parte, a sprijinit pe arhiepiscop, a îmboldit fără îndoială lucrarea parlamentului și a făcut mai ușor amestecul Primului ministru în mijlocire. S'a recunoscut că Bisericile, prin dreptele lor propuneri, au câștigat în încrederea muncitorilor.

Tot acolo citim că, în această neînțelegere, pentru a potoli lucrurile, s'au amestecat și organele mișcării creștinești numite *Impăcarea*, care-și are ramuri în toată lumea. Despre aceasta scrie revista pomenită:

În vremea aceasta, fapt cu totul necunoscut de public, câțiva membri delegați ai mișcării Impăcării au fost foarte harnici în această mijlocire. Înaltele personaje ale cabinetului și ale guvernului, reprezentanții proprietarilor miniери și capii lor au primit numeroase vizite. Vederile unei tabere în chestiunea neînțelegerii erau tâlcurile deosebit de cealaltă tabără și câteodată se puneau la cale întruniri ca să se ajungă la înțelegerea lor. În toate aceste negocieri, Impăcarea n'a fost condusă de principii generale sau numai de idealul după care trebuia să se înlăture neînțelegerea, ci de greutatea vieții ale unei stări încurcate. Mijlocirea merge din plin între proprietarii minelor și miniери.

Evreii în Palestina.

Nu se potrivesc unele cu altele știrile care ni se dau despre mersul Evreilor în Palestina. Știrile din vorbirile particulare, spun încă Evreilor nu le merge tocmai bine. De asemenea și unele știri care trec în tipar spun tot așa. Altele însă se laudă cu sporul și înflorirea Evreilor acolo. Noi trebuind să cuprindem aici și pe unele și pe altele, dăm acum pe acele care spun că le merge bine.

Știri dela sfârșitul anului trecut, aduse de Dr. *Rosa Buchmil* din Viena, spuneau că valurile de popor evreiesc care vin să se așeze în Palestina sunt tot mai multe. De unde până acum 3-4 ani, veneau câte 7-800 de Evrei pe lună, acum, în anul din urmă (1925), au ajuns să se așeze câte 3000 pe lună.

Proprietățile Evreilor s'au suit la 82,000 de hectare, adică îndoitul de ce erau mai înainte.

În cuprinsul țării, s'au făcut foarte multe îmbunătățiri. S'au uscat multe mlaștini, s'au croit drumuri nouă. S'au înființat multe sate și târguri pe valea *Iezreel* din Galileia, locul cel mai rodnic din Palestina.

Secând mlaștinele, ei au ajuns să stârpească frigurile, boala care bântuia cu furie mai înainte.

Orașele palestinene au luat o dezvoltare care amintește numai pe aceia a marilor centre americane. Orașul *Tel-Aviv*, (vechiul Capernaum), care acum câțiva ani, avea abea 5000 locuitori, are acum 42.000.

În 1908, când s'a clădit *Tel-Avivul*, se întindea pe o suprafață de 40 de hectare. Astăzi, cuprinde 740. Valoarea pământului s'a ridicat de 30 de ori.

Se construiesc numeroase orașe nouă. La lucrările

din orașul *Emek* lucrează actualmente 1500 de meșteri. In vecinătatea Tel-Avivului, evreii din America și-au constituit orașul *Herzlia*.

In vechile orașe evreiești, populația a sporit mult. In Haifa, unde trăiau 2600 de locuitori, sunt astăzi 28000.

Industria și comerțul au sporit simțitor în urma acestei creșteri a populației. Expoziția care a adunat la Tel-Aviv mai toate produsele fabricilor din întregul Răsărit, a scos la iveală însemnătatea sporită pe care o capătă arest centru palestinian.

Meseriașii Palestinei s'au constituit într'o societate care numără peste 30.000 de membri.

Nu există prea multe brațe. In agricultură mai ales, se simte mare lipsă de muncitori.

Pe tărâm cultural, s'a progresat de asemenea. La școlile ebraice umblă 15.000 de școlari.

Nu e nicio colonie fără grădină de copii și școala ei

Universitatea din Ierusalim, inaugurată în Aprilie trecut, are o bibliotecă de peste 100.000 de volume. Există o *Operă* și un teatru în limba ebraică.

In ce privește raporturile dintre arabi și evrei. In anii din urmă s'a ajuns la o stare mai bună întemeiată pe servicii reciproce.

Vechea ceartă pare a fi făcut loc unei colaborări intime. Ca să se puie capăt speculei cu terenurile agricole, s'a decis ca cea mai mare parte să fie cumpărate de fondul național, care să le împartă cu chibzuială, după necesități,

In preajma fiecărui oraș, se vor împărți funcționarilor și muncitorilor câte un loc pentru cultura zarzavaturilor și pentru grădinile cu pomi roditori.

Aceste munci agricole, se vor face sub supravegherea unor specialiști care vor veghea să se puie în valoare, cu maximum de rodire, cea mai mică porțiune de teren.

După cum relatează delegatul fondului național din Viena, Dr. *Rosa Buchmil*, dela care am cules datele de mai sus, viața palestiniană se caracterizează printr'o muncă harnică, o grijă neîncetată de a se aduce în țară mijloacele de muncă cele mai îndemănoase și printr'o administrație cinstită și serioasă.

Congresul creștinesc din Berna

La sfârșitul lunii August din acest an, s'a ținut în Berna, capitala Elveției, o adunare creștinescă a organizației *Life and Work*, „Viață și muncă“, tot acea întocmire care a pus la cale și anul trecut marea adunare dela Stockholm, despre care s'a scris în toată lumea. Despărțindu-se anul trecut adunarea, a spus că ea nu înțelege să se oprească la cele discutate și

hotărâte atunci, ci chestiunile pe care le urmărește vrăa să le sprijine și de acolo înainte. De aceea congresul și-a arătat hotărârea de a mai ținea adunări și în curgerea anului care vine, adică în acesta. El și-a numit comitete mai largi și mai mici, care să nu lase de loc din mână urmărirea chestiunilor și să alcătuiască o neîncetată tabără de studiu și de acțiune.

Zis și făcut.

Un comitet mai mărunț, s'a adunat la începutul lui Mai din acest an. Apoi s'a vestit în lume că un comitet mai larg se adună în August. D. *Nae Ionescu* a scris despre aceasta în *Cuvântul*, spunând că nu trebuie să lipsim nici noi de acolo.

Totuși am lipsit. Dacă nu era ca prezidentul de anul trecut al congresului, Arhiepiscopul *Söderblom* al Suediei, să poftescă deadreptul pe I. P. S. Mitropolit *Nicolae* la adunarea dela Berna, nu s'ar fi găsit acolo niciun român. Scriitorul acestor rânduri, fiind în comitetul de continuare al congresului, trebuia să mă duc, și am înștiințat din vreme despre aceasta pe organele noastre, care au mijloacele în mână, cum stau lucrurile. Chestiunea a mers la Ministeriul de externe, dar de acolo n'a mai răsărit nimic.

Indată s'a dovedit însă că a fost o pagubă lipsa noastră de acolo. Căci Bulgarii n'au lipsit. Au venit toți câți au fost și anul trecut la Stockholm. Mitropolitul Ștefan al Sofiei a vorbit în congres și s'a plâns de noi, de Români. Iată de ce spunem că noroc că a fost acolo Mitropolitul *Nicolae* dela Siibiu.

In ce privește acum cele lucrate în congres, iată ce știri putem da, până ce, în alt număr, vom putea da alte vești mai pe larg.

Cei adunați la congres erau comitetul de 70 de persoane care reprezentau 25 de țări. Acest comitet, după multe discuțiuni, a hotărât:

1. Să înființeze un așezământ creștinesc de științe sociale, care să se apuce a face o anchetă de temeinicie științifică, despre toate năzuințele și problemele morale și sociale care frământă omenirea în ziua de azi. De asemenea, să puie la cale a se închea o legătură între toate întocmirile din lume care urmăresc problemele sociale. Acest așezământ, care va fi dus de principii creștinești, va fi ajutat de un comitet consultativ internațional, alcătuit din bărbații cei mai pricepuți în astfel de chestiuni;

2. Să se înființeze o revistă care să iasă cât mai curând, în trei limbi. Profesorul *Titius* din Berlin a fost însărcinat cu editarea ei.

3. Anul viitor din nou se va întruni congresul, în întregimea lui, în Lausanne.

Arhim. SCRIBAN

Atâta vreme cât un lucru atinge patria, el ne privește totdeauna.

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Paștele anului 1927, de Baronul *Gustav Bedeus*, articol în *Telegraful Român*, 27 August a. c.

Cititorii noștri trebuie să știe cine este Baronul *Bedeus*, că noi am scris despre d-nea sa, în șirul de articole tipărite aici, acum 2 ani, sub numele *Români care au scris despre calendar*. D. Bedeus nu e Român, ci german, dar a trebuit să scriem despre d-nea sa, fiindcă, una, azi e cetățean român; 2. e cel care, pe pământul României de azi, s'a ocupat cel mai mult de calendar, cu patimă aprinsă și cu uimitor neastâmpăr. Oriunde te duceai, și la Constantinopol și la Stockholm, găseai foile sale, în care își înfățișa vederile privitoare la calendar, și suntem încredințați că le găsești cu duiumul și la Geneva (adăpostul Ligii Națiunilor) și în toate centrele unde s'a putut pune chestiunea calendarului. E un bărbat care, în adevăr, merită toată admirațiunea pentru atâta râvnă și pentru adâncile sale cunoștințe în materie de calendar.

Acum aflăm în *Telegraful Român* un articol al său, privitor la hotărârea Sfântului Sinod despre Paștele anului viitor. Noi găsim de bine să-l dăm și în paginile de aci, pentruca să se bucure de o citire mai largă:

Preafericitul, patriarhul Miron al României cu Nr. 350 din 16 Iulie a. c. a încunoștiințat pe II. PP. SS. LL. mitropoliți, că sf. Sinod al sf. Bisericii autocefale ortodoxe române a hotărât, că: „până ce se va hotărî definitiv data sărbătoririi Sfiutelor Paști în cadrele calendarului îndreptat, se fixează, pentru anul viitor 1927 Dumineca din 24 Aprilie ca dată a sărbătoririi Sfintelor Paști în acel an“.

Celelalte biserici creștine însă serbează Paștile la 17 Aprilie.

Diferența aceasta provine din faptul, ca bisericile ortodoxe se țin și acum de o normă veche, în înțelesul căreia, dacă Paștile vin în aceiași zi cu cele evreiești, atunci serbarea lor se va face Dumineca viitoare.

Norma aceasta se întemeiază pe o înțelegere greșită a canonului 7 apostolesc. Acesta oprește a se serba Paștile „deodată cu Evreii, înaintea equinoctiului“. După hotărârea sinodului din Niceea, serbarea sf. Paști se face în Dumineca de după cea dintâi lună plină, după equinoctiul de primăvară. Canonul deci nu oprește cu totul a se serba Paștile deodată cu Evreii, ci numai în cazul când Evreii serbează Paștile înainte de equinoctiu.

Dar paștile creștine pe atunci nici nu puteau să cadă pe aceeași zi cu cele evreiești, pentrucă data paștilor evreiești este la 15 Nisan, ziua lunei pline, iar a celor creștinești numai în Dumineca de după luna plină.

De fapt însă luna plină nu cade totdeauna pe 15 Nisan și nu este hotărâtoare ziua de lună plină *astronomică* pentru serbarea Paștilor creștine. Amândouă datele se calculează pe baza așa numitelor cicluri lunare, care, deși după ființa lor sunt identice, totuși se deosebesc puțin una de alta, prin aceea că ciclul lunar creștinesc nu se începe deodată cu cel iudaic. Așa se întâmplă că ambele sărbători cad pe aceeași zi. Dar canonul 7 apostolesc nici nu s'a gândit la asta. Oprirea de a serba de odată ambele Paști se întemeiază deci pe o neînțelegere a canonului 7 apostolesc. Pentru aceia biserica romano-catolică, când a introdus calendarul gregorian, a înlăturat această opreliște.

A trebuit să fie înlăturată, pentrucă greșea împotriva normei pashale niceene, după care Paștile nu pot fi serbate mai târziu de 25 Aprilie. Dar dacă pasha evrească cade pe 19 Aprilie sau mai târziu, atunci Paștile creștine (în cazul când ar cădea pe aceeași zi) trebuie să fie mutate pe o zi în afară de terminul extrem al serbării lor (25 Aprilie).

În calendarul iulian nu obvenea niciuna din aceste coliziuni, pentrucă data lui era cu 13 zile în urmă. Paștile ortodoxe puteau fi amânate pe Dumineca proximă, fără ca ele să depășească termenul de 25 Aprilie, în cazul când ambele sărbători (creștină și evreiască) ar fi căzut pe ziua de 25 Aprilie după calendarul îndreptat. După stilul iulian, ar fi fost atunci 12 Aprilie (nu 25) și Paștile ortodoxe au putut fi amânate pe 19 Aprilie.

Biserica ortodoxă, după ce și ea a eliminat cele 13 zile, trebuie să înlătore și acea normă atât de neîntemeiată. Dar biserica ortodoxă română vrea să lase hotărârea aceasta în seama plănuitului sinod ecumenic al tuturor bisericilor ortodoxe. Pentru aceasta a mai susținut numita normă numai pentru anul 1927.

Sinodul bisericii ortodoxe române a încredințat¹⁾ pe d. profesor universitar Chiricescu cu prezentarea unei propuneri privitoare la norma serbării Paștilor pe baza calendarului „îndreptat“. D. Chiricescu a propus expedientul de a se menține amânarea Paștilor creștine, în cazul când vor cădea deodată cu pasha evrească și dela această normă să se abstea numai în cazul când Paștile ar veni — prin amânare — pe o zi după terminul de 25 Aprilie.

Dar abea se va putea aceasta, ca un *principiu* să-l admiți numai câte odată, iar altădată nu. Ori este întemeiat și atunci totdeauna ții seamă de el, ori nu este întemeiat și atunci nu îl admiți!

Noi am văzut că nu este întemeiat, așa-dară trebuie să cadă.

Este în contradicție nu numai cu terminul de serbare (— 25 Aprilie, dar cu întreaga regulă pashală niceiană în înțelesul căreia serbarea Paștilor trebuie să se facă în Dumineca de după luna plină de primăvară. Orice amânare este deci greșală împotriva acelei regule.

Regula gregoriană însă nu va fi primită și din partea bisericii ortodoxe. Asta s'ar socoti ca o supunere față de cea romano-catolică. De aceea și conferența trimișilor bisericilor ortodoxe, ținută în 1923 la Constantinopol, a propus: fiindcă și pasalia gregoriană se bazează pe neprecisele cicluri lunare, de aceea să nu fie primită, ci serbarea Paștilor să fie hotărâtă după luna plină cea *astronomică*.

Sinodul ecumenic probabil va și hotărî în felul acesta. Dar în același timp ar putea consimți cu propunerea „Ligei națiunilor“ adusă prin jumătatea lunei Iulie, anume, că presupunând consimțământul tuturor bisericilor, ziua serbării Paștilor se poate fixa, sau în felul că ea oscilează (se mută) în cadrul numai al unei săptămâni, sau pe o dată fixă, în cazul când, prin reforma calendarului, s'ar putea ajunge, că aceia să fie totdeauna o Duminecă.

1. Adică a însărcinat, zicem noi în România veche. — Nota A. S.

Însă sinodul ecumenic mai este în drept a pretinde iarăși, în înțelesul principiului recomandat deja în 1923 în Constantinopol, ca ziua aceea să nu fie fixată în mod arbitrar, aceasta fiind o vătămare a pietății, ci trebuie să corespundă cu adevărata zi a Invierii Domnului și numai când această zi a anului nu ar fi Duminecă, să se amâne serbarea pe Dumineca cea mai apropiată.

Până acum s'a crezut că nu se poate fixa în mod sigur adevărata zi a Invierii, dar acum este cunoscută absolut sigur, după cum vom arăta mai jos. Așadară nu mai este dată posibilitatea de a se mai feri de împlinirea cerinței de mai sus.

După Pesachim IX, 5, este deosebire între serbarea mielului pashal din Egipt, care a fost serbat într-o noapte, și între Pasha de primăvară, a cărei serbare ținea 7 zile (15—21 Nisan). Cea dintâi este o amintire a mielului pashal care a fost tăiat în noaptea înaintea eșirii din Egipt. Eșirea s'a făcut „pentru a serba Pasha în pustie” și de atunci Pasha din preseara zilei de 15 Nisan este și praznicul eșirii. Eșirea a fost în ziua de 14 Nisan și în preseara acesteia (la Iudei preseara zilei aparține deja zilei ce urmează) au mâncat mielul pashal cel egiptean (II Moise 12, urm.) Mielul pashal a putut fi tăiat numai în templul din Ierusalim, deci numai până la dărâmarea acestuia (70 după Hr.).

După evangheliile, dar mai ales după Ioan 18, 18, și 19¹⁴ — (în sensul Sf. Ion 18, 28, trebuia să se mănânce cina praznicului pashal numai seara următoare, adică în preseara zilei de 16 Nisan. În sensul Ioan 19, 14, ziua morții lui Isus a fost „ziua pregătirii de Paști”, adică ajunul praznicului. De oarece însă „ziua pregătirii”, fără o deosebită indicație, este numele Vinerei ca ziua pregătirii de Sabat, cuvântul: „ziua pregătirii” s'a tradus adeseori greșit și la acest oitac 19, 14, ca Vinerea) — Iisus a mâncat mielul pascal cel egiptean în preseara zilei morții Sale, adică în preseara zilei 14 Nisan, a murit deci în 13 Nisan, a înviat la 16 Nisan, adică în ziua de după luna plină (ziua de 15 Nisan era privită ca ziua lunii pline). Din anii în care s'a putut întâmpla moartea lui Hristos, numai în anul 33 ziua de 16 Nisan a fost Duminecă, deci a înviat la 16 Nisan 33; ziua aceasta a fost după calendarul gregorian 3 Aprilie (după reformarea calendarului propus Ligei Națiunilor, 7 Aprilie 33). După calendarul „îndreptat” (ortodox) care este identic cu cel gregorian, Paștile se vor serba deci în 3 Aprilie, iar dacă aceasta nu este Duminecă, atunci în Dumineca ce urmează; Dumineca aceasta întotdeauna va cădea între 3—9 Aprilie (după calendarul propus „reformat” ziua aceea este 7 Aprilie care totdeauna este zi de Duminecă).

* * *

Toți preoții noștri s'a împărțit din scrisul bogat al d-lui N. Iorga, care a curs din belșug și pentru Biserică. Lucrările sale de istoria literaturii românești sunt izvoare în care preotul și teologul român găsesc materiale de mare preț pentru cercetarea trecutului și cărturăriei bisericești. De aceea trebuie să ne pară bine că, la începutul acestui an, a eșit de sub tipar, în a doua tipărire, întâiul volum din **Istoria literaturii românești**

nești în veacul XVIII. A eșit în editura d-lui Pavel Suru, după trecere de mai bine de 20 de ani dela tipărirea volumului întâia oară.

După cum spune d. Virgil Șotropa-Cluj, care face acestui volum o lungă recenziune în *Neamul Românesc* (8 Aprilie 1926), avem înaintea nu numai o tipărire din nou a volumului care a fost, „ci o reeditare, o prelucrare și o remaniere, o revizuire și o întregire a cercetării publicate acum 20 de ani”.

Ca să venim la laturea noastră, trebuie să spunem că se cuvine ca preotul și teologul să privească cu mare mulțămire eșirea din nou a acestei lucrări care nu se mai găsea, fiindcă vor găsi aci multe temeuri pentru apărarea Bisericii lor. Ceiace știm cu toții, că Biserica a lucrat mult pentru neam în trecutul nostru, e arătat aci cu amănunțimi, pe care preotul trebuie să le cunoască. Așa, de pildă, citim: „Călugării, preoții și cărturarii din secolul al XVIII-lea, dau o literatură de o puternică inspirație populară, renovatoare a stilului și aspirație spre libertate a masselor adânci”, ceiace constituie, tață de literaturile romanice ale veacului al XVIII, un pas înainte, „acestora lipsindu-le aproape cu desăvârșire orice urme de preocupății naționale” (citac după recenziac d-lui Șotropa); sau, după cum citim în altă parte: „Lucrările Mitropolitului Varlaam al Moldovei avură în special o înrăurire considerabilă asupra spiritului public. Sub privegherea acestui mitropolit, la Iași nu se tipăreau decât opere românești și niciuna slavonă. Lucrările dela Iași, observă d. Iorga, „nu sunt scrieri moldovenești care să privească numai pe moldoveni”. Cași cărțile de propagandă din Ardeal, ele se îndreaptă către tot neamul, (pag. 266, citare tot după recenziac d-lui Șotropa).

Iată pentru ce temeuri trebuie pomenită cu drag eșirea la iveală din nou a acestei cărți și iată pentru ce și noi ne-am simțit datorii să dăm aceasta în știrea cititorilor noștri.

Scrisul preoților noștri. — Ar trebui să avem o pagină statornică și care să poarte această numire. Deosebit de ce scriu preoții în revistele bisericești, ceiace se poate urmări mai ușor, ei mai scriu și în multe alte tipăriri. Ceilalți preoți de cele mai multe ori, nu pot ști ce mai lucrează frații lor în alte tipăriri, așa că avem în aceasta o parte din munca preoților rămasă necunoscută. Dar dacă sub numele de „scrisul preoților noștri” am însemna totdeauna ce scriu ei în alte tipăriri, am putea urmări ce scriu ei dincolo de granița tipăriturilor noastre bisericești.

În vara aceasta, de pildă, Păr. Gala Galaction (Gr. Pișculescu) a scris în *Dimineața* un lung șir de articole despre multe lucruri creștinești și lumești, însemnate de Sf. Sa în curgere de mulți ani trecuți. E un scris înviorător, în care guști multe amănunte ale trecutului, așternute cu mireazma și puterea de viață pe care numai Păr. Galaction e meșter a le-o da. Despre acestea însă, n'am pomenit în tipăriturile bisericești, nici noi nici alții, și trebuie pomenite.

Unul dintre preoții care cel mai mult își împrăștie scrisul în alte tipărituri decât în cele bisericesti și cu materii fie bisericesti, fie altfel, e Păr. C. Gh. Vartolomei din Focșani. În *Neamul Românesc* din 8 Aprilie a. c., făcea o dare-de-seamă despre o conferință a d-lui C. Nedelcu, care a ținut o conferință despre Danemarca, în Focșani, la 28 Martie trecut, ca delegat al Fundațiunii Culturale „Principele Carol” din București. E interesant ce spune și despre cuprinsul conferinței și despre serbarea în care aceasta a fost înveșmântată. Ea a început creștinește, prin pășirea câtorva școlărițe, care au întâișit o desfășurare creștinească, prin bucata numită *Slujnica Maicii Domnului*, iar după conferință, au încheiat-o tot creștinește, prin înfățișarea bucății de teatru pentru popor *Cina cea de taină*.

Conferința a fost o dovedire despre rânduiala vieții din Danemarca, pe care o vedem cârmuită de cugețarea creștinească, încât încheierea este: „Creștinismul e adânc împregnat în toată viața lor (a Danejilor); aceasta e totul“.

Făcând această dare-de-seamă, Păr. Vartolomei a făcut un lucru bun și de folos, ca o arătare din lucrul creștinesc care se va face ici și colo.

* * *

În două numere (2 și 3 Iulie a. c.) din ziarul *Galății-Noi*, Păr. Al. Dumitrașcu din Gănești, Covurlui, a scris despre **Dragostea creștinească**, arătând însemnătatea ei în învățătura creștinească și presărându-și expunerea cu multe citate din Sf. Scriptură.

* * *

În ziarul *România Nouă* din Chișinău (27 Sept. a. c.) o frumoasă poezie despre **Evangelie** de d. Iorgu

Tudor. Dar mai bine, dacă lipseau din ea cuvintele străine. Mai cu seamă în poezie, aceasta e de trebuință.

* * *

Fără îndoială, nu mulți dintre bărbații Bisericii noastre vor fi citit scrierea d-lui *Aurel Savela* numită **Croquiuri**. Poate ca și numirea aceasta franțuzească de „Croquiuri” să fi făcut pe mulți cititori să privească spre ea fără multă luare-aminte. I-ar fi putut zice pe românește *Insăilări*, că asta sunt crochiurile, o așternere pe hârtie a unei înfățișări în câteva linii, pentruca s'o desăvârșești mai târziu.

Ori titlul franțuzesc însă, ori cel românesc, nu se potrivesc prea bine cu cuprinsul, fiindcă aceasta e mai mult decât însăilare. Cuprinde zugrăviri din viața Bucureștiului în vremea stăpânirii nemțești și din viața mănăstirilor din jurul Capitalei. E o scriere de un rar farmec, din care pricină noi ne mirăm cum de autorul ei e încă atât de puțin cunoscut. Căci noi am citit această scriere de mult, dela întâia ei tipăritură, iar acum e la a doua. Într'însa e cuprinsă o rară gingășie și un simț viu de a vedea lucrurile. Noi am scris despre ea de când am citit-o, de mult în revista de odinioară *Inoirea* din 1919, a Părintelui *Ioachim Stănescu* dela Buzău, și acum pomenim de ea la a doua edițiune. Sunt într'însa pagini strălucite, multe frumuseți din trecutul mănăstirilor, și dacă dă și lucruri mai ardeiate, care nu ne plac, nu aruncăm însă argintul din pricina zgurei.

D. Savela a mai scris despre mănăstiri și deosebit de acest volum, în *Viitorul*, și este un scriitor pe care trebuie să învățăm a-l cunoaște. Despre Croquiurile sale, a scris cu laudă și *Viitorul* din 28 Februarie 1925.

Arhim. SCRIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Documente pentru drepturile credinței. — În munca noastră de slujitori ai Bisericii, ne izbim, din când în când, de poftele acelor care vor să slăbească puterea credinței și să mărginească pășirea ei în fața obștei. Și fiindcă noi suntem o țară cu multe împrumuturi din învățătura altora, deseori vedem dându-se vești din străinătate despre cutare sau cutare lucru, ca să ni se arate cum ar trebui să se facă la noi.

Și în ce privește credința, se caută înrâurirea noastră prin veștile de aiurea. La Iași, acum vreo 20 de ani, era ceartă la universitate, dacă să se facă slujbă bisericască la începerea cursurilor. Unii profesori căutau să înlăture un vechi obicei. Între alte temeuri scoase de ei, era și acela că nicăieri în străinătate vreo universitate nu se mai deschide cu rugăciuni către Dumnezeu, fiindcă universitățile sunt așezăminte ale științei și ele caută să înarmeze pe om pentru stăpânirea naturii, prin propriile lui silințe, nu cu nădejdea la Dumnezeu. Și cu toate acestea, pilda cu străinătatea

era un neadevăr. Chemarea puterii lui Dumnezeu era o faptă care se săvârșea și în străinătate, în împrejurările mari ale unui așezământ. Cu o astfel de slujbă, de pildă, se deschidea Congresul, adică Parlamentul american, după cum povestește *Jules Huret* în scrierile sale despre America de Nord. Cândva, de asemenea, am citit în revista iezuită din Roma *la Civiltà Cattolica*, despre cutare universitate din Elveția, care s'a deschis prin săvârșirea sfintei slujbe. Oamenii aceștia însă, care ne vin cu dovediri că așa e în străinătate, pentru a muia împotrivirea noastră, de fapt se folosesc de neștiința noastră, pentruca noi să nu mai putem apăra ale noastre. De aici însă iese pentru noi o datorie: Să nu trecem nepăsători peste tot felul de știri care ne vin, ci să ne chibzuim la ce le putem întrebuița, să le însemnăm frumos, și când ne vine împrejurarea, să le scoatem din catastivul nostru și să apărăm credința și Biserica prin ele.

Câte știri nu se perindează în foile ziarelor! Căto

din ele nu-ți pot folosi pe viitor, și când le cauți, nu le mai găsești! Ci tu ia-ți o lature care-ți stă mai mult la inimă. Culege știrile privitoare la ea și, cine știe? se pot aduna atâtea, ca, dela o vreme, să alcătuești o carte întreagă. Așa a făcut, și bine a făcut, Părintele *N. Hodoroabă* din Iași, care a tot strâns la știri despre nelegiuirile bolșevicilor împotriva Bisericii, până ce s'au adunat atâtea, încât a putut avea material să scoată o cărticică, despre care am scris noi odată aici. Asemenea a făcut și Prea Sfințitul Episcop *Gherontie* al Constanței. Prea. Sf. Sa a scos anul trecut o carte, mai mare decât a Părintelui Hodoroabă, dar în care urmărea aceleași chestiuni.

— De unde le-ai adunat, Prea Sfinte?

Și privindu-le, vezi că acelea înseamnă o muncă migăloasă de a tot aduna de colo și de colo. Dar sunt documente prețioase, la care nu te gândești când n'ai nevoie, dar care sunt atât de folositoare, când vine vorba de acele lucruri și te întreabă cineva, și poate este de altă părere decât tine, și ai nevoie de date, și nu mai știi de unde să le găsești, că s'au dus cu cutare foaie de ziar, și pe atunci nu te gândeai că ai să ai trebuință de dânsule. Dar cine le-a adunat, a făcut un lucru bun și iată că-ți prind bine când îți trebuie, iar de nu-ți trebuie acum, e de folos să le ai, ca să știi unde să le cauți când, pe neașteptate, îți vor trebui.

Așa și noi ne uităm la o știre trecută, din suplimentul ziarului nemțesc *Vossische Zeitung* din 6 Ianuarie anul trecut (1925). Am ținut-o și n'am voit s'o aruncăm, pentru că într'însa este o știre care ne poate folosi la nevoie. Este vorba că, la deschiderea parlamentului prusian, s'a făcut slujbă bisericească, atât la biserica protestantă, cât și la cea catolică.

Apoi oare știrea aceasta nu e bună de păstrat pentru împrejurarea când se va mai ridica unu să strige că asemenea obiceiuri au perit din străinătate? Ci noi, pentru că socotim o astfel de știre bună, ca document pentru alte vremuri și pentru cicăleli cu puțință ale necredincioșilor, ne dăm cu părerea că e bine s'o traducem aci și s'o punem astfel la păstrare, ceiace facem în cele ce urmează:

Cu prilejul deschiderii Reichstagului și a parlamentului prusian, s'a slujit ieri, la 12, o măreață slujbă protestantă în catedrala înțesată de lume. Au fost de față peste măsură de numeroși membri ai amânduror Parlamentelor, precum și reprezentanți ai autorităților de Stat și bisericești. Au fost văzuți acolo ministrul de culte prusian Dr. *Boelitz*, apoi consilierul Consistoriului Superior *Scholz*, superintendentul general din Berlin Dr. *Burghart*. Dr. *Doering* a vorbit despre Ioan 14,5: *Fără de mine nu puteți face nimic*. El a cerut „Indrăzneală împotriva numărului“, „Indrăzneală către a fi personalitate“, Indrăzneala de a merge către Hristos. La slujba catolică din catedrala *Hedwig*, au fost de față Cancelarul *Marx*, apoi *Hirtsiefer*, ministrul sănătății în Prusia, *Wallraf*, prezidentul Reichstagului, Dr. *Forsch*, viceprezidentul Parlamentului prusian cum și *Fehrenbach*, fost cancelar.

Nu merita o asemenea știre a fi pusă la cămara armăturii noastre?

Duhul urnirii din loc. — În țara noastră, multe stări și lucruri sunt încă primitive. Nu vă uitați că avem drumuri de fer și sârme cu care vorbești și scrii până departe și unelte minunate. Acestea sunt, dar simțul oamenilor de a se folosi de ele și de împrejurările schimbate ale vieții e încă slab Zbucnește el la unii, dar cei mai mulți trăiesc fără a se gândi că pot urzi ceva dela ei și-și duc zilele cum au apucat dela moși strămoși.

În vremea aceasta, străinii din țara noastră, mai cu seamă Evreii, cu ochii mai deprinși ca noi a folosi împrejurările, bagă-de-seamă toate și ne păgubesc pe noi. Așa ne povestește ziarul *Libertatea* (23 Sept. 1926) din Orăștie, care povestește cum legea chirilor a adus în orașele noastre prefaceri pe care Evreii din acel oraș îndată le-au folosit în paguba noastră. Iată care e taptul din care se vede ochiul ager al celui care urmărește toate pentru a folosi împrejurările:

Guvernele de după război au oprit sporirea chirilor, pentru a veni în ajutorul celor lipsiți de casă. Deoarece însă adesea proprietarii nu sunt totdeauna oameni cu avere, ci trăiesc numai din venitul casei lor, mulți dintre aceștia au găsit mai cu folos să-și vândă casa, cu care bani, puși la bancă, primeau un venit mai mare ca chiria impusă de lege. Urmărea a fost că acești proprietari nevoiași au fost siliți să-și vândă casa, cu un preț cât se poate de mic—lucru de care s'au folosit oamenii șireți și lacomi de câștig: Evreii. Cea mai frumoasă stradă din Galați, str. Domnească, populată înainte de război numai de creștini, astăzi e locuită de Evrei, dintre care unul singur are vreo 50 de case. Așa de bine au știut ei să se folosească de legea chirilor și de nevoia proprietarilor. E de dorit ca ceiace s'a petrecut în Germania să se petreacă și la noi, adică: ceice au cumpărat casele pe nimic, în acele zile de grea nevoie, să le dea înapoi vechilor proprietari. Asta cere simțul nostru de dreptate.

Iată cum Evreul a văzut și s'a folosit de împrejurări în rău... Nu e bine să vadă și alții, spre a se folosi de ele în bine?

Din stări de acestea noi nu eșim de cât când nu ne vom mărgini numai la ce am apucat, ci când vom întocmi și noi munca noastră după prilejurile care ni se deschid și împreunând silințele noastre spre lucru, ca să ne putem ajuta cu alții.

Un nou soi de lucru și de întocmire a lui este cel zis acum al *Cooperației*, mai pe românește, al *tovă-rășiei de lucru*. Dar câți bagă-de-seamă ce s'ar putea face cu aceasta? Românul stă tot la munca cu ființa lui singură și nu se poate apăra față de cel ce-i dă de lucru și-l stoarce. Și totuși ce mult se poate face pe calea cooperației pentru a-și croi o stare nouă! Nu e deprins el s'o urnească de loc, să plâsmuiască dela el și o rabdă înainte precum a apucat.

Ziarul de peste munți *Plugarul Luminat* (23 Sept.

1926) ne aduce în această privință știri de seamă despre munca prin cooperatie. Și fiindcă noi avem mulți preoți prinși la un așa soi de întocmire, socotim de bine să strângem aici în scurt spusele ziarului pomenit despre unele pilde din viața cooperativei. E vorba de felul cum s'au urzit cooperativele țărănești *Bologana* și *Grădiștea* din com. Bologa, jud Cluj.

În anul 1918, fruntașii comunei au hotărât să se descotorosească de cei 3 Evrei care țineau 3 cârciumi din sat, așa că locul lor fu luat de 3 invalizi de război. Cât pentru procurarea mărfurilor și a cerealelor trebuincioase sătenilor, ei au înființat o tovărășie, alcătuită din 14 părtași, cu o sumă de 120 000 de lei, împrumutată de la Banca *Vlădeasa* din Huedin. Înainte de înființarea ei, sătenii aduceau singuri, dela depărtări de 100 km. cu trenul, câte 2 saci de bucate fiecare. După 3 luni, cu toate că cooperativa vindea mai ieftin ca pe piață cu 20-30%, ea avu un câștig de 50.000 de lei, cu care înființă cooperativa Bologana.

La 3 Km. de aceasta, se află carierele de piatră „Minele de granit” din Poieni, stăpânite de societăți evreiești, care lucrează din tată în fiu de mai bine de 60 de ani. Românii care lucrau la ei erau foarte prost plătiți, ceiace i-a hotărât într'o zi să înceteze lucrul. Dar ei fură nevoiți să înceapă iar lucrul, fără nicio îndreptare, fiindcă Evreii, știindu-i săraci și nevoiți să lucreze, nu s'au sinchisit de ei. În acest timp, cooperativa a descoperit în comuna ei o stâncă de peatră din care, a făcut cuburi pentru petruirea stradelor. Evreii plăteau piatra cubică cei 80 bani, iar Românii cu 2 lei. Azi ei plătesc 2,50, iar cooperativa 5 lei. Cu toate acestea, cooperativa a dobândit câștiguri frumoase, pe care le-a împărțit la fonduri sau le-a dat câștig membrilor. Această cooperativă e înființată de acum 5 ani.

În această comună s'a înființat și o bancă populară care împrumută cu 15%, iar nu cu 30—36% ca celelalte bănci.

Iată cum oamenii pot ajunge stăpâni pe ei, când se găsește între ei cineva care știe s'o urnească din drum.

Mare lucru e să privești cu ochii tăi și să știi a croi drum nou!...

Negustorii de odăjdii și lucruri sfinte.— Noi ne plângem de multă vreme că negoțul nostru e pe mâna străinilor. Dacă plângerea aceasta are vreo îndreptățire, în nimic alta nu este ea mai îndreptățită decât în ce privește negoțul de odăjdii și de lucruri trebuincioase slujbelor bisericesti. În adevăr, ce este mai adânc sufletului omenesc decât ceiace privește felul legăturii sale cu Dumnezeu! În aceasta, privirile străine nu sunt plăcute, nici dorite. Aici omul vrea să fie cu el singur și cu cei de aceeași credință cu el. Ochii străini sunt supărători. Ce e de făcut aici, trebuie să facem între noi, numai cei de aceeași credință.

Cu toate acestea vedem, cu părere-de-rău, că nici la aceasta nu suntem singuri. Oameni străini de legea noastră vin să ne slujească cu lucruri trebuincioase închinării noastre. E rău că s'au apucat de aceasta

și e și mai rău că ei pot face un asemenea negoț între noi, pe când ar fi trebuit, în asemenea soi de cumpărare, să nu ne îndreptăm decât către cei de legea noastră. Când e vorba de lucruri trebuincioase sufletului meu, nu trebuie să le caut decât la cel care se află în aceeași părtășie de suflet cu mine.

Noi ne aducem aminte, înainte vreme, că în multe orașe ale țării, găseai vechi negustori români, argintari pricepuți, care știau să lucreze ei înșiși frumoase lucruri de argint, pentru slujbele Bisericii noastre. Vor mai fi și acum. Dar cât s'au împușinat! În schimb, negoțul a crescut, dar dus înainte de alții, nu de ei.

Străinii le-au luat locul, cu mărfuri în mult mai mare câtime ca înainte. Vezi ferestrele căptușite cu mărfuri pentru biserici, cum odinioară nu se vedea. Dar sunt mărfuri mult mai slabe ca altădată. S'au înmulțit și s'au prostit.

Cu toate acestea, dacă negustorul de legea noastră a slăbit în privința aceasta, pare că tot suntem marturi că s'a pornit și oarecare infiripare a lor. Deși nu mai sunt ei cu cele mai mari întocmiri pentru acest negoț, dar vedem pe unii că se ridică la o desfășurare mai largă decât i-am știut până deunăzi.

Pentru noi e o bucurie de a vedea ridicându-se negustorul creștin și român, fiindcă în astfel de lucruri ar trebui să avem a face numai cu ei. Putem avea cu străinii tot felul de legături, putem fi omenoși cu ei, ne putem ajuta cu ei în fel de fel de lucruri, căci lumea e prinsă azi în fel de fel de legături; dar nu putem sta alături cu ei în cele privitoare la însăși închinarea noastră. Aici e vatra noastră ascunsă, în care trebuie să ne aflăm numai noi singuri.

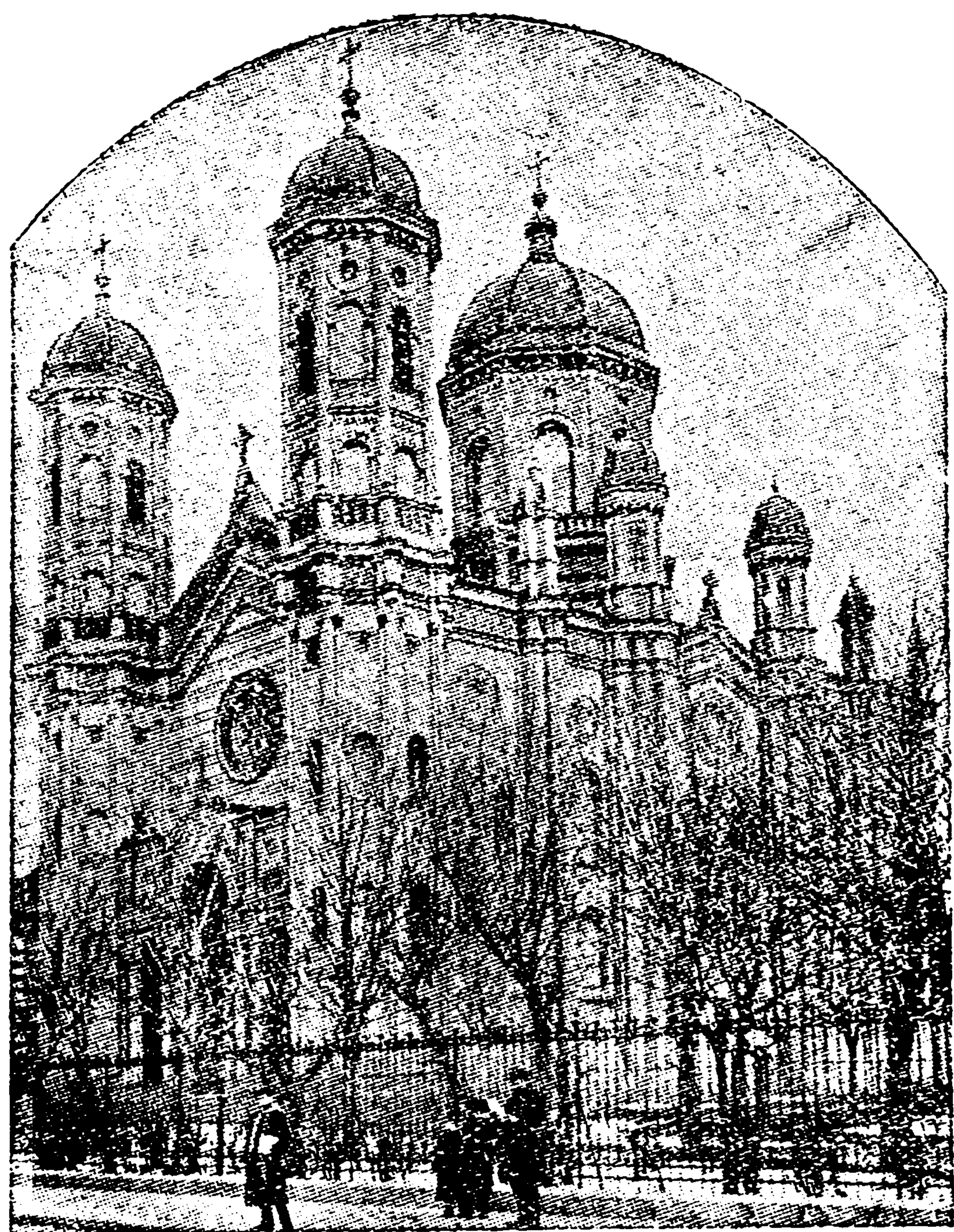
Așa fiind, trebuie să ne cunoaștem oamenii, să știm care sunt negustorii de credința noastră, pentruca numai la ei să alergăm în ce privește căutarea lucrurilor trebuincioase slujbelor.

Știam înaintea războiului că preoții își puteau face haine la d. **Dumitru Popescu**. Acesta era cunoscut ca unul din croitorii noștri bisericesti. Acum, după război, avem plăcerea de a vedea că negoțul său, care înainte era numai pe o latură, anume pentru hainele preoțești, de data aceasta s'a întins, până la odăjdii și la celelalte lucruri pentru slujbă.

Un catalog, pe care-l primim la redacție, ne arată cât de mult a sporit acest negoț. La d. Popescu se găsesc acum cărți de slujbă, fel de fel de ștofe bisericesti, lucruri din metal, lumânări, cu un cuvânt, tot ce trebuie bisericii. Apoi dacă este așa, preoții noștri trebuie să ia cunoștință de aceasta și să învețe drumul către negustorii de legea noastră, unde-și pot găsi tot ce le trebuie pentru biserică.

Nu are a face că prăvăliile lor nu se află la mijlocul căilor orașului. Fie că se află în Piața Buzești, unde e „Crucea”, fie în Calea Șerban-Voda, preoții trebuie să poarte grijă unde sunt oameni de legea lor care fac acest negoț. Al d-lui **DUMITRU POPESCU**, care astăzi e un negustor cinstit cu medalia *Meritului comercial și industrial*, se află în Calea

Șerban-Vodă 23, aproape de frumoasa biserică Sf. Spiridon, al cărei chip îl și înfățișăm aci.

Biserica Sf. Spiridon-Nou

E și acesta un capitol al vieții noastre bisericești și nu trebuie trecut sub tăcere nici el.

A. S.

ȘTIRI

Decret Regal pentru întărirea Episcopului Constanței.

FERDINAND I

Prin Grația lui Dumnezeu și Voința Națională
REGE AL ROMÂNIEI

La toți de față și viitori sănătate.

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor sub Nr. 11.366/926;

AM DECRETAT ȘI DECRETĂM:

Art. I. Prea Sfințitul Arhiepiscop Gherontie Silistreanu se confirmă în Scaunul de Episcop al Eparhiei Constanța, pentru care a fost ales.

Art. II. Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret.

Dat în București, la 9 Martie 1926.

(ss) FERDINAND.

Ministrul Cultelor și Artelor, (ss) AL. LAPEDATU.

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal Nr. 296, dat în București la 23 Ianuarie 1926, se cinstesc cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică” obrazele mai jos însemnate, pentru meritele câștigate prin

deosebita grijă ce poartă sfintei noastre Biserici, precum se arată în cele ce urmează:

Clasa I: Doamnele *Elena Popovici*, prezidenta Societății Doamnele Române din Bucovina, și *Virginia Nistor* din Cernăuți; d-nii *Teodor Bujor*, director de liceu în Cernăuți; *Vasile Bzovei*, proprietar în *Pârâul negru* și *Gavril a lui Ioan Diaconu*, plugar în *Stulpicani*; *G. Cucu*, profesor diriginte al corului Metropoliei Ungro-Vlahiei; *Vasile D. Dimitriade*, șef de serviciu la Președinția Consiliului de Miniștri; *R. Flechtenmacher*, doctor; *Gh. Petrescu*, maestru de muzică; *I. Ioanid*, proprietar; *Al. Sachelarie*, șef de serv. la Credit. Urban; *Al. P. Ionescu*, șef de birou în Ministerul Instrucțiunii; *D. Calvocorescu*, șef de birou în Min. Domeniilor; *Al. N. Ionescu*, șef de birou în Min. Muncii și Ocrotirilor Sociale și *I. Ulbricht*, președinte al Comitetului pentru construcția bisericii din comuna *Ciucurova*, județul Tulcea.

Clasa II: Domnii: *Teodor Corlațan*, plugar în com. *Pojorâta*; *Mihail Sadoveac*, plugar în com. *Gropeni* (jud. Siret); *Vasile Mihăilescu*, secretar și maestru de muzică la Semin. din Dorohoi; *Teja Paris*, *Stere Arganți*, *Ion N. Ghiță*, *Pandu Chiose*, *Costa Urseanu*, *Costa Ciunga*, *Stere Ciunga* și *Stere Mamali*, membri ai comunității române din *Giurmaia-de-Sus* (Bulgaria); *Horia Grecu*, vice-președinte și *Ștefan N. Panfil*, secretar-contabil al comitetului pentru construirea bisericii din comuna *Ciucurova* (Tulcea).

Clasa III: Domnilor: *Andrei Nicolae*, *Timoftei Vachente*, *Vasile Rițca*, *Dănilă Conon*, *Evsei Rițcă*, *Filip Mocanu*, *Tudor M. Vlad*, *Gheorghe Stupu*, *Niță Rădulescu*, *Cosma Terteș*, *Cristea Dumitru*, *Bonciu Doncov* și *Ștefan Lupu*, membri în comitetul pentru ridicarea bisericii în comuna *Ciucurova* (Tulcea).

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 677, dat în București, la 19 Februarie 1926, se cinstesc cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, persoanele mai jos însemnate și anume:

Clasa I: Cucernicii preoți: *Sbârnea C.* și *Gâdeiu I.*, amândoi din orașul *Bârlad*; *Gâlea Alex.*, comuna *Perieni*; *Spiridonescu I.*, comuna *Perieni*; *Gh. Dumbravă*, comuna *Puești*; *Gh. Rebegea*, comuna *Ibănești*; *Constantin Pricopescu*, comuna *Priponeștii-de-Sus*; *Ștefan Vasilescu*, comuna *Liești*; *Gh. Șuşnea*, comuna *Ciurești*, și *D. Codreanu*, comuna *Epureni*; domnii: *Atanasiu Adam*, secretar al Consiliului județean; *Altanagiu Vasile*, Consilier Comunal; *Lalu S. Alecu*, Ajutor de primar; *Mihalache Gh.*, deputat; *Aristide Pantazi* și d-na *Maria Pantazi*; *Măgdăliniș D.* și *Mircea L. Ștefan*, plugari, toți din com. *Bârlad*; *Mironescu Gh.*, avocat; *Carp Grigore*, *Carp Dumitru*, *Setnescu Dimitrie*, *Ionescu Iancu*, plugari, toți din com. *Puești*; *Gavăt Petru*, mare proprietar, com. *Lălești*; *Lupașcu Constantin*, deputat, com. *Popești*; *Exarh Alex.*, avocat, și d-ra *Exarh M. Magdalena*, proprietară com. *Epureni*.

Clasa II: Cucernicii preoți: *Niță I.*, com. *Pogonești*;

Vasilescu I., com. Bogdănița; și *Oprișan Dumitru*, com. Prisecani; domnii: *Bichilie Neculai*, *Resmeriță I. Ioan*, *Tătaru C. Ioan*; *Podoleanu C. Gheorghe*; *Brumă S. Dumitru*, plugari, toți din com. Pogonești; *Juverdeanu Alex*; *Cosma T.*; *Botez G.*, plugari din com. Bogdănița; *Arteni Gav. I. Gh.*; *Iacob Dumitru*; *Budescu Constantin*; *Arseni Gh. Vasile*; *Mitu C. Gh.*; *Chiper V. Ioan*; *Stupu Dumitru*; *Mitu I.*; *T. Ioan*; *Arteni I. S. Vasile*; *Roșca Gav. Ion*; *Buhuș Gavr.*; *Chiper Th.*; *Baltag Vasile*; *Năstase Marin*; *Cârstea N.*; *Motrea Ioni-că*; *Teodorașcu N.*; *Ariton Iancu*; *Ichim Iordache*. *Pleșu Alexandru*; *Crețu Gh.* și *Bolea Ion*; plugari, toți din com. Perieni; *Ichim V.*; *Bălan Th.* și *Florea Th.*, plugari, din com. Buda; *Cotoranu I.*, plugar din com. Puești; *Dimitriu Vasile*, cântăreț bisericesc; *Botez Panaite*; *Topală G. G.* și *Maloș Nicolai*, plugari, din comuna Ibănești; *Zlatin Ion*, plugar, din com. Lălești; *Dranga Ion*; *Toma Constantin* și *Novac Vasile*, deputați, din com. Popești; *Popa Gh.*, fost primar, și *Tavie Gherasim*, plugari, amândoi din com. Stănu-ești; *Pleșu I. Constantin*; *Enuță Radu Constantin* și *Gutunoiu Remus*, plugari, toți din com. Prisecani. *Geantaon Vasile*, plugar, *Gheorghiu V. C.*, negustor; *Ghica Constantin*, pluger toți din com. Priponeștii-de-Sus; *Dragomir Iancu* și *Glod Costache*, plugari, amân-doi din com. Liești și *Cruceanu Gh.* plugar, din com. Ciurești.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 575, dat în București, la 12 Februarie 1926, au fost cinstite cu medalia „*Răs-plata Muncii pentru Biserică*“, pentru serviciile aduse bisericii, persoanele următoare, precum mai jos se arată:

Clasa I: d-nii: *Colonel Aurel Solacolu*, din Capitală; *Luciliu Opresanu*, proprietar, fost deputat; *N. G. Aninof*, Director la Banca Elino-Română; *Cucernicul preot Petre Popescu*, parohul bisericii *Olari* din Capitală; d-nii: *A. Velcescu*, Epitrop la biserica *Olari* din Capitală, și *Mihail Buzescu*, Directorul prefecturii Poliției Capitalei; d-na *Eliza M. Buzescu*, profesoară; d. *C. M. Rădulescu*, epitrop al Bisericii *Isvorul Tămăduirii* din Capitală; *Cucernicul Preot Sava Popovici*, parohul parohiei *Cogeașca* județul Iași; d. *N. I. Teodorescu*, proprietar com. *Uricani*, jud. Iași.

Clasa II: d-nii *S. G. Constantinescu*, enoriaș al bisericii *Isvorul Tămăduirii*, din Capitală; *N. Tărăță* din comuna *Cucuteni*, jud. Iași; *I. Ciobanu* din Iași;

d-na *Aristița I. Ciobanu*, din Iași; d-nii *Constantin Bogonos*, Iași; *D. Dorneanu*, negustor, epitrop al parohiei *Cogeașca-Iași*; domnișoarele: *Olga Savinescu*, directoare la Școala Normală de fete din *Botoșani* și *Valentina Mihăilescu*, maestră de muzică la Școala Normală de fete din *Botoșani* și *Cucernicul preot I. R. Popescu*, paroh al parohiei *Preasna-Nouă*, județul Ilfov.

Prin Decretul Regal Nr. 676, dat în București, la 19 Februarie 1926, s'au cinstit cu medalia *Răsplata Mun-*

cii pentru Biserică“, **cl. II** următoarele persoane și anume:

Doamnele: *Ecaterina Niculescu*, inspectoarea atelierelor mănăstirești de pe lângă Ministerul Cultelor și Artelor, și *Emilia Pascu*, subșef de birou în acest Minister.

Cuvioasele monahii: *Emilia Dumitrescu*, maestră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Țigănești*, județul Ilfov; *Domnica Hagi Velicu*, maestră dirigintă la atelierul de țesătorie din mănăstirea *Samurcăsești*, județul Ilfov; *Paraschiva Georgescu*, maestră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Rătești*, județul Buzău; *Pamfilie Ciolacu*, maestră dirigintă la atelierul de covoare din mănăstirea *Vărativ*, județul Neamț; *Cesaria Bou*, maestră dirigintă la atelierul de țesătorie din mănăstirea *Vărativ*, județul Neamț; *Artuza Iacob*, maestră dirigintă la atelierul de țesut din Mănăstirea *Vărativ*, județul Neamț; *Emilia Racleş*, maestră dirigintă la atelierul de brodărie artistică din Mănăstirea *Vărativ*, județul Neamț; *Atanasia Bistrițeanu*, maestră dirigintă la atelierul de covoare din Mănăstirea *Vărativ*, jud. Neamț; *Galina Petrăchescu*, maestră dirigintă la atelierul de țesut din Mănăstirea *Agapia*, județul Neamț; *Tecla Gafencu*, maestră dirigintă la atelierul de covoare din Mănăstirea *Agafon*, județul Botoșani; *Evelina Honceriu*, maestră dirigintă la atelierul de țesut din Mănăstirea *Agafon*, județul Botoșani; *Fevronia Miclăuș*, maestră dirigintă la atelierul de covoare din Mănăstirea *Sărăcinești*, jud. Vâlcea; *Cornelia D. Ionescu*, maestră la atelierile orfanilor de război din Mănăstirea *Pasărea*, jud. Ilfov; *Ștefanida Filipescu*, maestră dirigintă la atelierul, orfanilor de război din Mănăstirea *Suzana*, jud. Prahova; *Ecaterina Stanchiu*, directoarea atelierelor din Mănăstirea *Văratec*, județul Neamț, și *Epracsia Macri*, directoarea atelierelor din Mănăstirea *Agapia*, județul Neamț.

Liceu făcut de preoți. — După cum ne înștiințează *România Nouă* din Chișinău (29 Sept.), preoții din Basarabia își fac liceu cu 8 clase în acel oraș. Școala duhovnicească de băieți va fi prefăcută în liceu. Directorul și profesorii vor fi numiți de Ministerul Școalelor, luându-se mai întâi părerea Arhiepiscopului, și vor fi plătiți de Stat, iar celelalte cheltuieli de cârmuire a școalei, fiindcă școlarii vor locui în școală vor fi purtate de așezămintele bisericesti basarabene. Școala va purta numele de «Liceul clerului ortodox din Basarabia» și nu va primi decât școlari ortodocși. La căpătarea burselor, orfanii preoților vor avea drepturi înaintea altora.

Bine că preoții pot face singuri un liceu...

Casă de sănătate pentru preoți. — Tot preoții basarabeni e vorba să înceapă a clădi o maro casă de sănătate pentru preoți, în comuna *Șabolat* din jud. Cetatea Albă, „pe locul dăruit Uniunii Clerului Ortodox din Basarabia de către d. *A. Oculici*, proprietar“. În scopul acesta, la sfârșitul acestei luni, consiliul de

administrație al Uniunii a ținut ședință și a primit propunerea Preotului *Boicenco*, ca să se facă, la Banca Națională, un împrumut de un milion de lei și să se înceapă lucrările. Consiliul a numit o comisiune care să ducă la bun sfârșit aceste treburi pregătitoare.

Și acesta un lucru bun, că preoții își zidesc o asemenea casă.

Congres internațional pentru bună creștere.

— La sfârșitul acestei luni, se va deschide în Roma al patrulea congres internațional pentru bună creșterea a tinerimii. Dela noi, vor lua parte trimesi ai guvernului și ai Academiei Române. Două chestiuni se vor trata la acest congres: 1. Dacă e cu puțință un cod moral pentru toți, ca temelie de bună creștere, și 2. Personalitatea ca mijloc de bună creștere în familie, în școală și în societate.

Congres misionar eparhial. — în orașul *Bălți* din Basarabia, sub prezidența Protoiereului *Vi. Dimitriu*, s'a ținut congresul misionar eparhial. Au luat parte 35 de preoți și un număr de studenți teologi din București.

Poruncă de predicare în eparhia Hotinului.

P. S. S. Episcopul *Visarion* al Hotinului din nou a dat poruncă preoților din eparhia sa ca să arate credincioșilor, prin predici, primejdia mare în care cad prin depărtarea dela adevărata viață creștinească, precum prin căderea în beție, în ispita furtului sau alte netrebnicii ori prin căderea în credințe strâmbe față de Biserica noastră, cum sunt, adventismul, baptismul sau inochentismul.

Cărțile să se păstreze. — Prea Sf. Sa Episcopul *Visarion* al Hotinului, de asemenea, a trimis poruncă tuturor preoților săi, prin care le spune că toate cărțile sau revistele, care din când în când li se trimit dela Sf. Episcopie, să nu se piardă, ci să se puie la bună păstrare, pentru că ele trebuie să mai folosească și altora, nu numai celui care le-a primit și la care se află. Deci toți preoții mai întâi să le treacă la catastif și apoi să le păstreze cu toată grija. Protoiereii, atunci când sunt în cercetare, să urmărească dacă ele sunt păstrate și dacă se dau poporului spre citire.

Catastiful sectanților. — Tot P. S. *Visarion* a trimis poruncă întregului cler din eparhie, în care îi cere să întocmească catastife de numărul tuturor sectanților care se află în fiecare parohie, vârsta fiecăruia și felul sectei de care țin.

Concordatul cu Vaticanul. — După știri ale ziarului *Giornale d'Italia* din Roma, cu data de 25 Sept. a. c., urzeala concordatului dintre România și ar fi și încheiată. Ea ar semăna cu cea din concordatul încheiat cu Germania. În deosebire de concordatele încheiate cu alte State, concordatul încheiat cu România ar avea părți mai priincioase pentru Biserica Romei

decât acelea. Consordatul cuprinde 12 articole și hotărânicește întinderea eparhiilor. Deci se adeverește știrea ziarului englez *Catholic Times* din Londra de care am scris în nr. trecut. Catolicii sunt alintați prin concordat.

Mutări și numiri de profesori la seminarii.

Cu începutul noului an școlar, s'au făcut în învățământul seminariilor următoarele mutări de profesori:

1. *Constantin Popa*, maestru titular de muzica vocală, dela Șc. normală de învățători din Roman, la catedra de aceeași ramură, vacantă la seminarul din Roman; *Chifu* profesor cu titlul definitiv de limba germană dela gimnaziul din Odobești, la catedra de aceeași ramură, slobodă la seminarul din Craiova.

2. Au fost numiți în învățământul seminarial, pe ziua de 1 Septembrie, d-nii: *I. Zamfirescu*, cu examenul trecut la limba română, la catedra de această ramură, slobodă la seminarul din Curtea de Argeș; *Ioan Bucur*, cu examenul trecut la limba română, la catedra de această ramură, vacantă la seminarul din Ismail; *V. C. Racoviță*, abilitat pentru limba română la catedra de această ramură, vacantă la seminarul din Huși; *Gh. Neagoie*, abilitat pentru pedagogie și filosofie, la catedra de ped. și filos., vacante la seminarul din Craiova; *I. Făcăoaru*, abilitat pentru pedagogie și filosofie, la catedra de filosofie și pedagogie, vacantă la seminarul din R.-Vâlcea; *N. Dragomir*, abilitat pentru științe pedagogice, la catedra de filosofie și pedagogie, vacantă la seminarul din Constanța; *Eugen Necolau*, abilitat pentru științe pedagogice, la catedra de filosofie și pedagogie vacantă la seminarul din Dorohoi; *Haralamb Ciocan*, abilitat pentru științe fizico-chimice și drept la catedra de științe fizico-chimice, științe naturale și o oră de drept, vacantă la seminarul din Dorohoi; *Gh. Dinu*, abilitat pentru istorie și geografie, la catedra de istorie, vacantă la seminarul din Galați, cu completare până la numărul reglementar de ore prin repartiție din obiecte de partea literară; *Ioan Bocioagă*, abilitat pentru limba latină și elină, la catedra de limba latină, vacantă la seminarul din Constanța; *Mauriciu Al. Papastopol*, abilitat pentru istorie și geografie, la catedra de istorie vacantă la seminarul din Constanța completată cu 4 ceasuri la școala de comerț din localitate.

Cărți preoțești în edituri mirenești. — În frumoasa editură *Ramuri* din Craiova, s'au tipărit mai mult scrieri alcătuite de preoți. Astfel găsim: „Pe drumurile copilăriei“ de Preotul *Mihail Gregorian*; „Capernaume, Capernaume“ de Icon. Dr. *Grigore Cristescu*; „Cultul creștin ca mijloc de solidaritate socială“ de același; „Explicarea Evangheliilor“ de Icon. *Grigore Popescu-Breasta*; „Versuri populare române“ de Preotul *Teodor Bălășel*, care cuprind mai multe numere: 2. *Descânțete*; 3. *Colindele Moș-Ajunului, Moș-Crăciunului, Cântece de stea, Plugșorul, Sorcova, Vasilca Iordanul, Rugăciuni, Meteorologie, Urări și blesteme, Orații de nuntă*; 4. *Jocuri de copii, Frământări de*

limbă, *Cuvinte toarse, Ghicitori; numerele 7-8, Versuri populare române* (satire și hore).

Primejdiile spirtului. — Nu mai este nicio noutate să vorbești sau să scrii despre primejdiile băuturilor spirtoase. Niciodată însă nu ajunge să cunoști o chestiune numai prin cât sună ea într'un singur cuvânt sau în desfășurări scurte. Cunoști ceva atunci când îl știi în amănunte. Așa și noi, din toată mișcarea pentru stăvilirea beției, trebuie să învățăm ceva mai amănunțit despre primejdiile băuturilor.

Congresul viticol ținut la Iași în ziua de 23 Aprilie a. c., sub prezenta Inalt Prea Sfințitului Mitropolit *Pimen*, a fost prilejul în care s'a spus înaintea marelui public că primejdia cea mai mare, în ce privește aceste băuturi, vine mai cu seamă din spirturile care se scot din cereale și cartofi. Așa au spus acolo Dr. *Parhon*, Dr. *Cazacu*. Așa ne sunt lămurite acestea într'un art. din *Universul* (14 Mai a. c.), scris de d. *Const. I. Brăescu*, inspector general viticol.

Pas spre pace. — În ziua de 10 Sept. c., Germania a fost primită în Liga Națiunilor. Cu acest prilej, s'au rostit în Geneva, unde e sediul Ligii Națiunilor, prea frumoase cuvântări, de către d-nii *Briand*, reprezentantul Franciei, și *Stressemann*, reprezentantul Germaniei.

Oricât, până acum Liga Națiunilor nu este o mare cheazășie pentru păstrarea păcii, totuși primirea Germaniei e o faptă de dezarmare a cugetelor și deci un pas spre pace. Prețuim fapta aceasta și din punctul de vedere religios.

Altă întocmire a calendarului. — După cum se știe, Liga Națiunilor are o comisiune însărcinată să pregătească o întocmire de calendar, care să răspundă tuturor trebuințelor și să împace pe toată lumea. Acum aflăm că această comisiune a făcut raport ca anul să se împartă în 13 luni, iar fiecare lună să aibă 28 de zile. Luna a 13-a s'ar pune între Iunie și Iulie. Paștele ar cădea totdeauna în a doua Duminică din Aprilie.

Nu credeam că acesta e dezlegarea cea mai fericită pentru greutățile de azi. Sunt alte dezlegări și mai fericite, precum e a d-lui *Gabriel Zaymus* din București Lunile de 28 de zile ar însemna o prea mare prefacere pentru calendarul de azi, și o prefacere trebuie să fie așa, ca să nu se simtă prea mult că am schimbat ceva. Așa e prefacerea pregătită de d. *Zaymus*.

Sunt sărbători care cad după ziua de 28, și toată creștinătatea e deprinsă să le ție așa. Să le mutăm locul lor? Iată de ce zicem că aceasta nu e întocmirea cea mai fericită. Când prefaci ceva, trebuie să ai în vedere toate nevoile, nu numai una. Calci peste ele, când nu se poate altfel. Dar când se poate? Și s'a încercat să se vadă că nu se poate? Unii, cum am arătat, au încercat și altfel și au dovedit că se poate.

Uniați veniți la ortodoxie. — După cum s'a mai petrecut, sate după sate cu credincioși uniați peste munți, se întorc iar la Biserica ortodoxă. În vara aceasta, a trecut satul *Hamba* din eparhia Sibiului. De aici s'a stârnit mare vâlvă în tabăra uniata și s'a pornit o ceartă aprigă între *Unirea* din Blaj și tipăriturile noastre ortodoxe de peste munți. Despre aceasta s'a scris și în ziarele din București, mai cu seamă d. *Nae Ionescu* a scris în *Cuvântul. Telegraful Român*, organul Mitropoliei noastre din Sibiu, spune că se vor țări în această privință și documente lămuritoare.

Alt sat uniat la ortodoxie. — După satul *Hamba*, care ține de eparhia Sibiului, a trecut de curând la biserica noastră și comuna *Gălăuțașul* din eparhia Clujului.

Încălcări asupra legii odihnei. — Greu se dau negustorii la ascultare de legea care a pus și asupra prăvăliilor rânduială pentru ceasurile în care au dreptul să fie deschise. Cu cât sunt mai sus, cu atât se socotesc mai în putere să calce.

În ziarul funcționarilor comerciali *Ecol* (25 Martie a. c.), citim despre cunoscutul băcan *Ciobanu* din București, care avea băcănă deschisă în plină Calea Victoriei la 8^{1/2} seara, când prăvăliile de acest fel se închid dela 8. Când a venit acolo comisarul și cu delegația societății „Generala“ a funcționarilor comerciali, d. *Ciobanu*, ajutat de băieții din prăvălie, i-a dat afară în brânci. Ziarul spune că, pentru această faptă, băcanul a fost arestat și dat în judecată.

Facultate de teologie nouă. — *Monitorul Oficial* dela 17 Sept. c. a tipărit hotărârea Ministeriului de Instrucțiune, prin care se înființează în orașul Chișinău o facultate de teologie, atârnată de universitatea din Iași.

Înștiințările nouă facultăți de teologie. — Decanatul facultății de teologie din Chișinău a adus la cunoștința eparhiilor Iași, Roman, Bălți, Huși, Ismail, Galați și Constanța că s'a înființat o nouă facultate de teologie în Chișinău, alăturând și arătările despre înscrierile la facultate, cu rugămintea de a fi aduse la cunoștința clerului eparhiilor numite.

Pentru pacea confesională. — La 14 Sept. c., au fost la Zalău, în Transilvania, mari serbări pentru sfințirea monumentului întru amintirea biruinței lui Mihai-Viteazul la *Gorăslău*. Au luat parte la acea pomenire și Basarabeni, în frunte cu I. P. S. Arhiepiscopul *Gurie*. La slujba de sfințire a monumentului, în ziua pomenită, fiind acolo și preoți uniați, în frunte cu Protopopul *Truțașiu*, Inalt Prea Sf. S. i-a poftit să slujească împreună cu ortodocșii, spunându-le:

— Ce este asta? la toate suntem împreună și numai când ne rugăm lui Dumnezeu nu suntem la un loc?

Noi nu știm dacă e așa, dar dăm fapta așa cum o găsim pomenită în ziarul *România Nouă* din Chișinău (22 Sept. c.).

Discul dela Sf. Dumitru. — Pentru acoperirea marilor cheltuieli care se cer la pregătirea Sfântului Mir, în care se pun fel de fel de mirodenii scumpe, Sf. Sinod a hotărât să se adune o sumă de bani pentru acoperirea acestor cheltuieli. În scopul acesta, a hotărât ca, în ziua Sfântului Dumitru (Izvo-de mir), să se facă o strângere de bani (un disc) în toate bisericile din țară, care să fie numit „discul Sfântului Mir”. Bani strânși, se vor trimite Sfântului Sinod, care îi va aduna într-o singură sumă sub numele de „Fondul Sfântului Mir”.

Fond de ajutor pentru preoții din Basarabia. —

I. P. S. Sa Arhiepiscopul *Gurie* al Chișinăului a aprobat înființarea unui fond anume de ajutor pentru împlinirea nevoilor și feluritelor cereri de ajutor ale clericilor basarabeni și ale familiilor lor.

Acest fond se va pune la îndemâna Consiliului Uniunii clericilor ortodoxi din Basarabia, care, culegând (în fiecare caz de cerere) toate informațiunile despre starea petiționarilor, va distribui acest fond după nevoile reale ale celor care cer ajutor.

Acest fond se înființează din cotizațiunile membrilor Uniunii, de câte 50 lei dela fiecare.

Consiliul Uniunii lucrează în timpul de față un proiect de statute pentru întrebuițarea acestui fond.

Prefaceri în întocmirea cârmuirii eparhiale. —

Prea Sf. Sa Episcopul *Visarion* al Hotinului și Bălților, pe temeiul referatului consiliului eparhial din Bălți, a hotărât ca toate consiliile ce se alegeau prin cercuri protopopești, pe temeiul legilor cari funcționau în trecut până la aplicarea legii de unificare bisericească, sunt și rămân desființate, în întreaga eparhie a Hotinului și a Bălților.

Potrivit nouăi legi de organizare a Bisericii române ortodoxe, toate funcțiunile sus numitelor consilii trec asupra consiliului protopopesic din cercul respectiv.

Farmacii pentru preoți. — Episcopia Hotinului și Bălților a adus la cunoștința preoților că d. *M. Lăzărescu* din București a alcătuit o mică farmacie cu leacuri și uneltele cele mai de trebuință familiilor și școalelor, în caz de nenorociri și boale, care se vinde pentru școale, cu prețul de 3.300 de lei. Episcopia arată că, deoarece, în asemenea cazuri, și preoții pot da ușor și repede o mână de ajutor celor bolnavi, este foarte folositor ca ei să-și agonisească asemenea farmacii casnice, servindu-le în orice împrejurare, mai ales când în sate nu se află leacuri sau Farmacii.

Bani pentru teologia dela Chișinău. — Consiliul clerului ortodox basarabean a hotărât a

pune la îndemâna facultății de teologie din Chișinău o subvenție în sumă de 500.000 lei pentru trebuința celor dintâi cheltuieli.

La nevoie, se vor da și alte sume, pentru întreținerea acestei facultăți.

Cum vor fi aleși profesorii facultății de teologie din Chișinău? — Ministerul de Instrucțiune publică a numit o comisiune specială pentru alegerea corpului profesoral al facultății de teologie din Chișinău.

Comisiunea este compusă din decanii facultăților de teologie din București și Cernăuți și din profesorii Păr. I. *Popescu-Mălăești* dela facultatea de teologie din București, Păr. Dr. *Vasile Gheorghiu* dela facultatea de teologie din Cernăuți, un reprezentant al Mitropoliei Moldovei și unul al Arhiepiscopiei Chișinăului (Mitropoliei Basarabiei), din membrii Sf. Sinod.

Comisiunea va fi prezidată de Părintele Profesor I. *Mihălcescu*, delegat cu conducerea provizorie a facultății de teologie din Chișinău.

Pentru catedrele cari nu sunt curat de teologie, va mai funcționa în acea comisiune și decanatul facultății de litere din Iași.

Comentariu al evangheliilor sub tipar. — După lungi așteptări și nesfârșite cereri, s'a pus sub tipar **Comentariul evangheliilor de Arhim. SCRIBAN.** E vorba numai de volumul I, până la eșirea Mântuitorului la propoveduire, întreaga lucrare trebuind să cuprindă mai multe volume.

Nou profesor de Academie Teologică. — Păr.

M. Bulacu, fost preot și director de episcopie în Râmnicul-Vâlci, iar în vremea din urmă (de 2 ani de zile) student la Strassburg, a fost numit profesor de Teologia practică la Academia Teologică din Oradea-Mare.

În felul acesta, se învrâstează și învățământul religios de peste mulți cu bărbați din România veche. În Sibiu Păr. Dr. *Gr. Cristescu*, la Oradea-Mare acum Păr. *Bulacu*.

Cartea de franceză pentru seminarii. — Cartea cu bucăți religioase pentru seminarii și tinerimea creștinească, dată în știre aci că va eși de sub tipar, e gata să iasă și poate să se și afle pe la librării, când cititorii vor avea sub ochi aceste rânduri.

Carte recomandată. — Prea Sf. Sa Episcopul **VARTOLOMEI** al Râmnicului a recomandat, în eparhia sa, cartea **Cel 4 Evangheli în una singură de Arhim. SCRIBAN.**

Jubileu vlădicesc. — În luna Noemvrie, a. c., se vor sărbători în eparhia Hușilor 70 de ani de viață împlinită și de muncă harnică a Prea Sfinției Sale Episcopului **IACOV** al Hușilor. Nr. pe acea lună al *Buletinului* eparhiei va fi închinat numai acestei aniversări. Va fi o serbare frumoasă, la care Academia Română și-a și hotărât pe reprezentantul său: Păr. Prof. Dr. *N. Popescu*, întru cât P. S. *Iacov* este și membru. corespondent al Academiei Române.

BIBLIOGRAFIE.

Fr. W. Förster, **HRISTOS și VIAȚA OME-NEASCĂ.** — Partea II. Traducere de Prof. Nicolae Colan dela Academia Teologică din Sibiiu. Volum de 294 de pagini, în formatul cărților de Școală. Prețul 65 de lei. De cerut la autor în Sibiiu sau și la Librăria Arhidiecezană de acolo sau credem că va veni și la Pavel Suru în București, Calea Victoriei, peste drum de biserica Albă.

Aceasta e vestita carte a lui Förster, **Christus**, pe care am dorit s'o vedem măcar pe franțuzește, ca s'o poată citi și Românii, și ea a eșit pe franțuzește, dar iată că acum și pe românește. A eșit mai nainte vol. I, iar acum primim la redacție și vol. II. Noi însă n'am putut scrie până acum nici despre alte frumoase lucrări ale Profesorului Colan, despre comentariul său la *Epistola către Filimon*, nici despre broșura sa *La luptă dreaptă* și nici la partea I a acestei traduceri. Vom scrie însă odată despre toate. Deocamdată constatăm sânguința d-lui Colan, arătată prin dese trimeteri de cărți eșite din condeiul său, iar acum, în urmă, văzând că ni l-a dat în întregime pe *Christus* al lui Förster, spunem că îi face cinste că a dat pe românește o asemenea scriere.

MULȚĂMIRI

Sf. Episcopie a Constanței aduce mulțămiri d-nei și d-lui *M. Stoenescu* din București pentru dania a două sfeșnice mici de alamă, făcută bisericii din Parcul C. F. R. Constanța.

Dumnezeu să-i aibă în sf. Sa pază!

Consiliul și epitropia bisericii Calist din București aduc mulțămiri enoriașilor mai jos însemnați care au făcut danii acelei biserici precum mai jos se arată:

1. *Petre și Cristina Pescaru* au îmbrăcat cu argint și aur icoana sfinților apostoli Petru și Pavel cheltuind 30.000 lei; — 2. *Ștefan Popescu* a dăruit pentru sf. Altar o icoană, „Sf. Treime“, îmbrăcată cu argint și pusă în ramă cu geam; — 3. *Vasile I. Petcu și Vasile I. Stoenescu* au dăruit un rând complet de veșminte preoțești costând 16.000 lei; — 4. *Barbu Simionescu* a dăruit 71 bulumaci pentru împrejmuirea bisericii, în valoare de 7000 lei, iar împreună cu *Ion Ghițescu*, au dăruit o masă de stejar, o scară de 6 m. și au renunțat la 12.000 lei, ce aveau a primi dela biserică. — 5. *Elisabeta Economu* a dăruit o icoană așezată în strană, „Maica Domnului“, în fața catapetesmei; 7 candelă; un ceas mic de aur; 2 părechi de cercei de aur cu pietre și un inel de aur cu piatră; 2 sfeșnice mari de lemn cu discuri de alamă; o dveră de atlas; 4 poale pentru tetrapod și iconostas; 4 sfite, 5 epitrahile, 7 părechi rucavițe, 6 brâe și o sumă de alte îmbunătățiri și daruri; — 6. Câte o candelă au dăruit: *Elena Negulescu, Ion Minciulescu și Stoian Arsovic*; — 7. *Maria Goliad* a dăruit un birou cu

5 sertare pentru cancelaria parohiei; o poală de atlas; o față de masă de olandă și o candelă de argint de China; — 8. Câte o îmbrăcăminte pentru Sf. Prestol au dăruit soții: *Sterian și Ana Stănescu, Nicolae și Ana Zaharia, Mircea și Elena Panțu* și un acoperământ pentru Sf. Epitaf *Maria Nițescu*; — 9. Au dăruit preșuri: *Elena Niță Georgescu, Ana St. Niculescu, Dumitra St. Bratu, Maria Niculescu și Maria Stoenescu*; — 10. *Patronii fabricii de uleiuri „Hermes“* au dăruit ulei pentru împrejmuirea bis. în val. de 2400 lei; — 11. *Soții Gheorghe și Maria Teodorescu* au refăcut 7 sfeșnice, cheltuind 2.500 lei; — 12. *Tânărul chimist Aurelian Niță Georgescu și soții Dumitru și Maria Georgescu* au dăruit un stihar de anagnost, un epitrahil, un brâu și o păreche de rucavițe; — 13. *Gheorghe Balint* a dăruit o toacă de oțel; — 14. *Vasile I. Stoenescu* un artoforiu de lemn pirogravat.

Dumnezeu să umple de bunătați pofta lor!

Sf. Episcopie a *Dunării-de-jos* aduce vii mulțămiri credincioșilor mai jos însemnați, pentru danile făcute bisericii *Sf. Ion Botezătorul* din Galați, și anume: doamnelor *Elena V. Grigoriu*, pentru o față de masă din pânză de târg, în preț cam de 100 lei; *Morfi P. Maria*, pentru un șervet de pânză și un scaun împletit din pae, prețuind cam Lei 150; *Anastasia Nicoli*, pentru un scaun îmbrăcat în adamască, prețuind cam Lei 160; *Eleonora Pricopescu*, pentru un lăvicer de lână, țesut de casă, în dungi felurite, prețuind cam Lei 500; d-nilor *Costachi Hagi Teodor*, pentru o Sfântă Evanghelie cu litere străbune, legată cu pânză și piele, prețuind cam 200 de lei; d-nei *Lucreția C. Stoica*, pentru un șervet de bumbac de lei 50; d-nei *Aurica I. Trifan*, pentru o Sfântă Iconiță, *Buna-Vestire* Lei 350; d-nei *Marghioala N. Frangulea*, pentru un sfeșnic de lemn lucrat la strung și îmbrăcat cu alamă, partea de sus, de Lei 800; d-nei *Ecaterina Gh. Enescu*, idem; apoi domnilor: *Dragomir Crețulescu*, pentru reparatul steșnicilor, Lei 200, *Leon Mateescu*, Idem, Lei 100, *Radu Chirea*, Idem, Lei 100, d-nei *Ivanca Sava*, Idem, Lei 100, d-lui *Silvestru Pădure*, Idem, Lei 100.

Dumnezeu să-i umple de toate bunătațile Sale!

INȘTINȚARE

Absolvenții seminarului „Veniamin“ din Iași, din anul 1901 (seria Andronescu Traian), care doresc să ia parte la serbarea aniversării a 25 de ani dela isprăvirea seminarului, care se va face Marți, la 2 Noembrie 1926, sunt rugați a-și trimite vestirea că vor să ia parte, pe adresa: Pr. N. Hodoroabă, Seminariul „Veniamin“ Iași.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui **I. Crăciun**, Paroh în *Șpring*. jud. Sibiiu. Am primit articolul și l-am dat în tipar pe Octombrie. N'am schimbat nimic decât numai unele cuvinte, ca să sune mai românește.

A. S.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 10 (547).

Octombrie 1926

INOCHENTIE,
ARHIEPISCOPUL ODESEI

CUVÂNTARI LA NAȘTEREA LUI HRISTOS

Proorocul prevăzând cândva o cercetare deosebită a poporului israelit din partea lui Dumnezeu și văzând nepregătirea acestui popor pentru a întâmpina cu vrednicie pe Domnul celce avea să vie, strigă sărbătorește în auzul tuturor: *Pregătește-te, Israile, să întâmpini pe Dumnezeul tău!* (Amos IV, 12). Nu știu anume, care cercetare dumnezească a avut-o în vedere proorocul în acest loc; dar orcare ar fi ea, și orcât de mare și de binefăcătoare ar fi fost, nu se poate nici de cum asemăna cu acea cercetare fără seamăn, cu care Domnul ne-a cercetat pe noi toți, când s'a pogorât din cer pe pământ și a primit să se îmbrace în trupul nostru. De aceea Sf. Biserică, văzând că se apropie marea sărbătoare așezată în amintirea acestei cercetări neobicinuite, și nevăzând în noi, fiii ei, curățenia și podoaba duhovnicească, care se cer neapărat pentru întâmpinarea marelui Cercetător al sufletelor și inimilor, a început asemenea proorocului Vechiului Test., să strige în auzul nostru: *Hristos din ceruri, întâmpinați-l!* Strigăt vrednic de toată luarea-aminte a noastră. Căci dacă venirea unui împărat pământesc totdeauna este premeară de felurite măsuri pentru întâmpinarea lui, apoi cucât mai vârtos venirea împăratului ceresc trebuie să fie premeară de asemenea măsuri și pregătiri! Impărații pământești, orcât de puternici și înțelepți ar fi ei, nu pot vedea toate, ba multe lucruri rele și urâte pot rămânea nevăzute de dânșii. Impăratul cel ceresc vede toate. Înaintea Lui *toate sunt goale și descoperite* (Evr. IV, 13); El cearcă până și adâncurile inimilor. De aceea, pregătindu-ne pentru întâmpinarea Lui, nu trebuie să ascundem cele rele sau numai să dorim cele urâte, ci să le nimicim, să le stărpim. Pentru slăbiciunea noastră, aceasta nu e puțin lucru; ba față cu alipirea noastră de cele ale lumii aceștia și de necurătenia noastră, aceasta e chiar lucru mare. De aceea și vreme de pregătire ni se dă nu puțină, ci patruzeci de zile întregi. Într'un timp ca acesta, Moise, a izbutit să primească în Sinai din gura lui Dumnezeu toată legea (Eșire, XXIV, 18); și noi să nu izbutim a primi măcar poruncile cele mai de tre-

buință pentru fiecare din noi? Într'un timp ca acesta, Ilie a putut străbate cu pașii săi, nu odată, toată țara lui Israil, dela Dan până la Berșiba (III Reg. XIX, 8); și noi să nu izbutim a pași șanțul, care ne desparte de viața creștinească curată? Într'un timp ca acesta Mântuitorul a biruit toate ispitele lui Satană în pustie (Mat. IV, 1-11); și pentru noi, cari avem în ajutor harul Lui, să fie cu neputință să biruim câteva pofte și deprinderi? Nu, fraților, biserica nădăjduște că suntem *într'o stare mai bună* (Evr. VI, 9), Orcât de mari ar fi în altă vreme nepăsarea noastră și iubirea către cele lumești, dar acum, când se apropie sărbătoarea cea mare, ea nădăjduște, că noi, ca niște ostași risipiți, ne vom adună sub steagul ei, vom face gardă împrejurul mântuirii, ne vom îndreptă cugetul și simțirile către Betleem și vom începe a pregăti sufletul și inima pentru o primire cât mai vrednică a Domnului celui ce vin din ceruri. Pentru a ne înlesni acest lucru sfânt, Biserica, cu mâna sa de mamă, a luat însăși de pe umerii noștri jumătate din greutate, rânduindu-ne postul. Ea știe că pântecul este dușmanul cel mai mare al nostru și de aceea a pus ea mai întâiu în lanțuri pe această liară grozavă, dar ademenitoare. Dacă începând această călătorie către Betleem așa de cu vreme, nu vom izbuti să ne înfățișăm la iesle odată cu păstorii, dacă chiar sub călăuza postului ne vom abate din calea cea adevărată pe la Irod și părtașii lui; apoi aceasta nu va fi vina ei, ci a noastră; aceasta va fi semnul, că și noi suntem uneltitori împotriva Mântuitorului nostru, împreună cu vrăjmașii Lui, că și noi suntem vânați de diavolul, ca să facem voia lui (II. Tim. II, 26).

Așa dară, *pregătește-te, creștine, să întâmpini pe Dumnezeul tău!* Deșteaptă-te, suflet credincios, și cercetează ce este în viața ta necurat și nevrednic, și te îngrijește din bună vreme să îndrepti toate acestea și să stărpești tot ce-i rău. De este în tine vreo necurătenie trupească, curățește-o pentru curățenia Sfântului Sfinților; de este în tine vreo ură, vreo zavistie, stânge-o din dragoste pentru Domnul păcii, care are să vină; de este în tine vreo trufie sau mândrie,

Înăbuș'o și pe aceasta, în cinstea Smeritului Prunc din Betleem. Să se pregătească și să se curățească fiecare, căci Domnul vine la toți! Cercetează toate — și sufletul și trupul și mintea și inima, — căci Domnul are să meargă peste tot și toate are să le vadă; are să se uite să afle, nu cumva se afiă în minte cugetări nedrepte despre credință, despre poruncile și făgăduințele ei; nu cumva sunt în voință înclinațiuni rele, și alipire de lume și bunurile deșarte; nu cumva se afiă în închipuire icoane necurate și rușinoase, în amintire fapte urâte și pilde pierzătoare și în inimă poște vătămătoare. Nu te încrede în privința aceasta în judecata ta numai și în priceperea ta! Ia făclia cuvântului lui Dumnezeu și treci cu ea prin toate tainițele ființei tale. Trebuie ca tu să fii tot curat, căci tu tot ai fost spălat oarecând cu harul Duhului; trebuie ca aurul iubirei de Dumnezeu și de aproapele, să strălucească în toată ființa ta, căci ai fost cumpărat cu preț scump: cu sângele Fiului lui Dumnezeu. În schimb, celce vine să se nască, pentru darurile tale, are să te îmbogățească cu ale Sale. Dar să nu aduci la ieslea Lui lumea și poștele ei, ci să te arăți acolo cu inimă zdrobită și cu duh smerit.

E drept că poate cineva să socotească, că ar trebui să ne pregătim tare mult pentru sărbătoarea ce se apropie, dacă în timpul ei cu adevărat Mântuitorul nostru ar binevoi să se pogoare la noi pe pământ ca să ne cerceteze. Dar El pogorându-se odată la noi, acum pururea e în ceriu. Sărbătoarea ce se apropie este numai o amintire a nașterii după trup a Domnului, care a avut loc oarecând. Dar oare pentru această amintire se cere așa de mult, iubite ascultător? Negreșit că nu numai atâta, încât nici să nu te gândești la sărbătoarea ce se apropie, adică nici să nu te întrebi la ce s'a născut Mântuitorul nostru și ce trebuie să facem noi ca o urmare a nașterii Lui; negreșit că nu numai atâta, încât toată îndeletnicirea ta înaintea acestei sărbători să o mărginești numai la cumpărarea de mâncăruri alese și la facerea de haine și podoabe nouă; negreșit nu numai atâta, încât pentru sărbătoarea aceasta să te îndeletnicești numai cu născocirea de petreceri și distracții vesele, adesea cu totul protivnice lui Dumnezeu și totdeauna deșarte și primejdioase pentru suflet. O astfel de pregătire poate servi nu la amintirea nașterii Mântuitorului, ci numai la veșnicirea pomenirii nesațului lui Irod.

Vrei creștine să te mărginești în sărbătoarea ce vine numai la amintirea nașterii lui Hristos? Pregătește-te cum se cuvine și numai cu o asemenea amintire! Citește sau ascultă cu luare aminte povestirile evangheliștilor despre nașterea Mântuitorului tău și gândește-te temeinic la toate

împrejurările acestui slăvit eveniment. Pregătește-te! Căci cât de mulți sunt printre noi de aceia, care nu sunt în stare să prăznuiască nașterea Mântuitorului lor nici măcar numai prin o amintire temeinică! Cât de mulți sunt aceia, pe care, de i-ar întreba un iudeu sau un mahomedan: „Cum s'a născut Mântuitorul vostru, în cinstea Căruia prăznuiți“, n'ar fi în stare să dea un răspuns! Chiar nici răspândirea luminii științelor în toate clasele nu poate mântui pe unii de această neiertată și rușinoasă neștiință. Vai, noi adesea cunoaștem până la amănunțimi unde și cum s'au născut Aristotel, Virgiliu, Confuciu, dar nu știm aproape nimic despre Mântuitorul!...

Și cu toate acestea și numai singură amintirea nașterii lui Hristos, dacă ea va fi temeinică, va avea mari și mântuitoare rezultate. Căci judecați și voi singuri, se poate oare să-ți aduci aminte de ieslele și de sărăcia Mântuitorului și să nu te rușinezi de luxul tău, de podoabele tale, pe care se cheltuește munca și sudoarea celor de sub mâna ta? Se poate oare să-ți aduci aminte defuga în Egipt pentru urgia lui Irod, și să nu simți o nouă bărbăție pentru suportarea nedreptăților lumii? Fiii lui Israil, șezând la râul Babilonului, au găsit oarecând îndemn de a duce viața sfântă printre păgâni, amintindu-și de Sionul lor (Ps. CXXXVI, 1); și creștinul nu va găsi oare îndemn cătră o viață curată și sfântă în amintirea despre Mântuitorul său?

Așa dară te gândești, creștine, ca în sărbătoarea ce vine să te mărginești numai la amintirea nașterii lui Hristos și numai cu atâta să o cinstești? Mărginește-te, dacă poți, și numai în hotarele amintirii, căci Pruncul din Betleem nu pentru întâia oară va odihni într'un loc așa de mic; dar lasă-I acest mic locușor întreg, dă-I în el deplină libertate; să fie amintirea ta toată ocupată de El și de smerenia Lui, și atunci vei vedea cum ea nu-L va încăpea, și-I va da mintea și apoi inima, și cum astfel tot sufletul tău se va preface în sălaș al Lui, ca peștera din Betleem.

Dar, fraților, aș face să rămânem și noi și voi în rătăcire, dacă am socoti că sărbătorile așezate în cinstea Domnului nostru sunt numai niște amintiri a evenimentelor, petrecute în viața sa pământească. Orcât de trebuincioasă și de folositoare ar fi o asemenea amintire, dar ea nu-i decât un început și o simplă pregătire pentru prăznuire. Adevărata prăznuire însă a orcărei sărbători a lui Hristos trebuie să fie o adevărată săvârșire din nou în viața noastră a celorce s'au petrecut cu Mântuitorul nostru. Nu e acum timpul să lămurim amănunțit acest mare adevăr și să arătăm, anume în ce chip Mântuitorul nostru poate și trebuie să se zămislească în noi duhovnicește, să se nască, să se boteze, să se schimbe la față, să moară pentru noi și să învie în noi și pentru

noi. De va plăcea Domnului, vom vorbi de fiecare din aceste bucurii la vreme. Acum însă, potrivit cu ținta ce urmărim, ajunge să arătăm în Sf. Scriptură acele locuri, din care se vede nelndoios, că Iisus Hristos trebuie să se nască nu numai în Betleem, ci și în inimile noastre. Aceasta mai întâiu o făgăduiește El singur, când zice: *Celce mă iubește pe mine, iubit va fi de Tatăl meu, și vom veni la el și la el lăcaș vom face* (Ioan XVI, 21-23). Acelaș adevăr l-au adevărit și l-au mărturisit de multe ori și în multe feluri și sfinții Lui apostoli. Așa Pavel, dorind ca ucenicii săi din Efes să ajungă creștini adevărați, roagă în acest scop pe Dumnezeu, ca Iisus Hristos să se sălășluească prin credință în inimile lor (Efes. III, 17). Tot astfel suferă el și pentru Galateni, până să se înrădăcineze în ei Hristos (Gal. IV, 19). Iar despre sine, ca pildă și model de urmat, Pavel zicea, că de acum nu mai viețuește el, ci viețuește în el Hristos (Idem II, 20). După toate acestea, a pune la îndoială sălășluirea cu adevărat a lui Hristos în inimile noastre ar însemna să punem la îndoială însăși evanghelia și credința.

Și dacă este așa, atunci judecați și voi singuri, fraților, ce fel de pregătire ni se cere pentru sărbătorirea ce vine? Putem noi oare socoti că s'a început prea de timpuriu și că ar fi prea mare? Ah, Impăratul ceresc vine la noi de pe scaunul slavei, și din sânurile Tatălui, iar noi ne gândim să nu facem nicăiri un pas de prisos pentru întâmpinarea Lui! El vrea să vie și să se sălășluiească în noi, să ne povățuiască și să ne facă pe veci ai săi, iar noi să ne mărginim numai la a ne aduce aminte de Dânsul, sau a ne închina lui, cum facem când ne întâlnim cu orce stăpânitor pământesc! Nu, fraților! Nu pentru asemenea lucru s'a pogorât din cer Mântuitorul nostru. Asemenea legătură cu El nu ne va sui pe noi la cer. Pentru aceasta trebuie să ne unim cu El cu toată ființa noastră, trebuie să-L lăsăm să se sălășluească în mintea și în inima noastră, și să începem numai-decât viața Lui cea preasfântă, El a primit trupul nostru, iar noi trebuie să primim și trupul Lui cel preasfânt și Preasfântul Lui Duh, să le primim și să le păstrăm pe totdeauna. Numai o astfel de unire cu Domnul nostru ne va aduce acea pace și acea bunăvoință, acea lumină și acea viață, pe care le-am pierdut prin Adam cel dintâiu, și care ni se reîntorc acum prin Adam cel de al doilea.

Așa dară, *pregătește-te să întâmpini pe Dumnezeuul tău, duhovnicescule Israile! Impodobește-te, Betleemul cel gândit! Deschide-te, Edenul inimii! Domnul este aproape* (Fil. IV 6), steaua e deasupra capului, Fecioara și magii sunt pe cale! Nu zăbovi nici tu, suflete credincios! Poate pentru tine aceasta e cea din urmă dată când ți se

arată Mântuitorul aicea pe pământ, și mai mult nu-l vei mai vedea, poate, în iesle. Amin.

Cuvânt la Duminica sfinților Strămoși

Dorind să ne pregătească cât mai bine, ca să întâmpinăm cu vrednicie sărbătoarea așezată în cinstea nașterii lui Hristos, sfânta Biserică, între alte mijloace, întrebuițează și pomenirea persoanelor sfinte. Duminica aceasta de aceea se și numește ea Duminica Sfinților Strămoși, iar cea care vine a Sfinților Părinți, pentru că una este închinată amintirii sfinților strămoși ai lui Hristos după trup, iar cealaltă este închinată amintirii celorlalți bărbați sfinți, cari au trăit înainte de nașterea lui Hristos. Pomenirea aceasta este și foarte cuviincioasă și foarte folositoare, căci când e oare mai potrivit să ne oprim o cuviincioasă luare-aminte asupra sfinților strămoși după trup ai lui Hristos, dacă nu înaintea arătării în trup a marelui lor Urmaș? Când e mai la timp să reînviem în amintirea noastră și pe toți marii bărbați ai Vechiului Testament, cari au trăit cu nădejdea în venirea Răscumpărătorului și cari s'au pregătit pe sine și împreună cu sine și tot neamul omenesc pentru întâmpinarea Lui, — dacă nu acum, când și noi înșine așteptăm oarecum venirea în trup a Domnului și ne pregătim să-L întâmpinăm cu toată vrednicia? Dreptii cei din Vechiul Testament, fără îndoială, adesea s'au strămutat cu mintea lor în timpurile noastre cele *ale harului și adevărului* (Ioan I, 17). Trebuie dară ca și noi, măcar din când în când, să ne punem cu mintea în starea lor de sub natură, lege și umbră, pentru ca și astfel să întărim și să susținem legătura comună a credinței și a dragostei celei întru Hristos, care *este același și ieri și astăzi și în veci* (Evr. XIII, 8). Până și locuințele cele mai sărace devin vrednice să primească până și pe cei mai mari regi, când sunt împodobiți cu chipuri alese: tot așa și locuința cea săracăcioasă a sufletului nostru va fi mai plăcută pentru Cercetătorul sufletelor și a inimilor, dacă închipuirea și amintirea noastră se vor umplea și se vor împodobi cu chipurile oamenilor celor sfinți ai lui Dumnezeu. Venind sub acoperișul sufletului nostru, Impăratul slavei, dacă nu va găsi alta, pe ce să-și oprească privirile sale cele pline de iubire, le va opri măcar pe aceste chipuri sfinte. Ba, poate, din aceste sfinte amintiri se va săvârși în unele suflete și ceva mai mult: umplându-se de chipurile oamenilor sfinți și robii fiind de măreția lor, sufletul va simți, poate, cu prilejul acesta dorința să arunce din sine chipurile cele necurate ale lumii, care-l ocupau până acum, și se va umplea de dorul de a restatornici iarăși în sine chipul lui Dumnezeu.

De aceea, fraților, în Duminica aceasta și în cea care vine, în loc de orice învățătură, ne vom indeletnici cu amintirea bărbaților și femeilor din Vechiul Testament. Lucrul acesta în sine este foarte ușor și plăcut pentru suflet. Un singur neajuns întâlnim: timpul e prea scurt pentru pomenirea unui număr așa mare de persoane sfinte. Căci oare câtă vreme e rânduită pentru o cuvântare bisericească? Așa a paisprezece-a parte din zi, pe când la privescile lumești adesea se petrece zile și nopți întregi. Și numărul dreptilor Vechiului Testament e așa de mare, încât nici însuși apostolului Pavel nu i-a ajuns vremea să istorisească cu deamănuntul despre dânsii (Evr. XI, 32). Pentru înlăturarea acestui neajuns noi, mai întâiu, vom împărți cuvântarea noastră în două părți: astăzi vom pomeni de sfinții bărbați, iar Duminica viitoare vom vorbi de sfințele femei; al doilea, la pomenirea și a unora și a celorlalte vă vom arăta numai pe cei mai însemnați, și numai cele ce alcătuiesc virtuțile de căpetenie ale vieții lor; al treilea, vă vom îndemna ca voi înșivă să întregiți acasă prin cuvântări și citiri cele ce aicea vi s'au spus numai pe scurt. Străin lucru e oare pentru ascultător să cugete asupra celor ce i se spun aicea? Dimpotrivă, aceasta e o datorie de toate zilele pentru noi, și neîndeplinirea ei face ca cuvântările noastre să-și piardă folosul, și povețele ce vă dăm să nu se poată înrădăcina în mințile voastre. Deci, fraților, să ne unim puterile laolaltă și să mergem cu un cuget spre ținta, care e aceeași și pentru noi și pentru voi: mântuirea veșnică a sufletelor noastre celor păcătoase. Dar înainte de a începe să cercetăm stelele, să ne întoarcem privirile către soarele dreptății, către Hristos Împăratul și Dumnezeuul nostru, și să ne rugăm Lui, ca să trimeată lumina Sa și în mintea propoveduitorului și în inima ascultătorilor.

Cel dintâiu dintre strămoșii lui Hristos și dintre sfinții bărbați ai Vechiului Testament este **Adam**, strămoșul după trup și al nostru al tuturor. Prin el au intrat în lume, păcatul și moartea, dar tot el a primit cea dintâi făgăduință a vieții și a mântuirii, și tot el este și cea dintâi pildă de pocăință și de îndreptare întru Hristos. Dar mulți din noi, aducându-și aminte de păcatul strămoșului, foarte puțin își amintesc de pocăința lui. Și pentru ce oare-și aduc aminte de păcat? Pentru cârtire hulitoare împotriva soartei lor, pentru îndreptățirea fărădelegilor lor, iar câteodată și pentru glume păcătoase și ticăloase. Nu, fraților, nu de o asemenea pomenire este vrednic părintele nostru cel obștesc după trup. Mare a fost căderea lui! Dar dacă cel ales dintre toți n'a putut birui ispita, atunci care dintre noi, cei, nealeși, n'ar

fi căzut în locul lui! Afară de aceasta, oricât de mare a fost păcatul lui Adam, el acum, după ce am fost răscumpărați de Fiul lui Dumnezeu, nu ne mai este vătămător. În Hristos noi am dobândit cu mult mai mult de cât pierdusem în Adam. Acum, dacă perim, perim numai și numai din pricina noastră. Adam cel dintâiu ne dă nouă pildă, cum trebuie să ne sculăm din cădere. El odată a gustat din fructul oprit și 900 de ani a petrecut în lacrimi și pocăință! De câte ori n'o fi plâns el, poate, pentru noi și pentru păcatele noastre, în vreme ce noi înșine, în loc să plângem păcatele noastre, nu arare ori ne lăudăm cu ele. Să ne petrecem dară viața asemenea lui Adam celuice s'a căit, și sabia cea de foc nu ne va împiedica să intrăm în raiul cel pierdut de el.

După Adam, al doilea drept al lumii vechi este **Avel**, întâiul mort în neamul omenesc și întâiul mucenic, și de aceea și întâiul moștenitor al raiului reîntors. E foarte dureros că întâia moarte a fost pricinuită de mână de frate, dar e și foarte îmbucurător, că întâia moarte a fost sfântă, mucenicească. Diavolul nu s'a putut bucura de mâna de pulbere, în care s'a pretăcut trupul acestui om, dar pământul cel blăstămat prin lucrul mânilor omului cu bucurie a primit această sfântă pulbere ca un început al sfințirii lui. Sângele nevinovat al lui Avel, după încredințarea apostolului, s'a făcut preînchipuire a sângelui celui a toate sfințitor a Fiului lui Dumnezeu (Evr. XI, 4).

Al treilea bărbat minunat a fost **Enoh**. De el se spune în Scriptură, că: *umbla înaintea lui Dumnezeu* (Fac. V. 22), indeletnicind-se neconținut cu cugetarea de Dumnezeu, s'a apropiat de Dumnezeu până întru atâta, încât a intrat într'un fel de comuniune cu Dumnezeu neobișnuită și foarte strânsă, asemenea acelcia, poate, în care se afla omul în rai, înainte de căderea sa. Astfel Enoh, afară de rai, prin pocăință și credință, a ajuns să dobândească aceea ce fusese pierdut în rai, prin ușurătate și neascultare. Întru cât acest drept se gândea foarte puțin la toate cele vremelnice și pământești, de aceea oarecum, în schimbul acestora, i s'a deschis viitorul cel mai depărtat și în măsură neobișnuită. După mărturia apostolului Iuda, Enoh a prevăzut lămurit chiar și sfârșitul marelui lupte dintre sămânța șarpelui și sămânța Femeii (Iuda XIV, 15). Umblând astfel pururea cu Dumnezeu, Enoh pe nesimțite a trecut hotarul, care despărțea cele vremelnice de cele veșnice și a înaintat așa de departe, încât i-a fost cu neputință să se mai întoarcă înapoi în viața aceasta. În urmarea acestora, el a fost, după mărturia Scripturii, *luat cu trupul la cer* (Fac. V, 24). Săvârșirea aceasta arată lumii întregi, că groaznica hotărâre a lui Dum-

nezeu: *pământ ești și în pământ te vei întoarce* (Fac. III, 19), nu este o hotărâre de neînlăturat pentru nimenea; că pentru urmașii cei muritori ai lui Adam există și o altă hotărâre: a dragei, în puterea căreia cei mai vrednici din ei au dreptul să zică însuși morții: *unde îți este boldul?* Și însuși iadului: *unde îți este biruința?* (Os. XIII, 24; I Cor. XV, 55).

De deosebită însemnătate este **Noe**, cel din urmă drept al lumii celei dintâi și cel dintâiu al celei de-a doua. Lui i-a căzut sorțul să fie propovăduitorul dreptății printre oamenii din vremea sa, cari se afundaseră în necredință, și el 120 de ani a propovăduit neamului omenesc celui îndărătnic și păcătos. De și nu vedea roadele propovăduirii sale, totuși propovăduia, căci aceasta era datoria sa. Aceeași statornicie și răbdare a arătat **Noe** și la facerea corăbiei. În vreme ce toți cei din timpul lui *mâncau, beau și se veseleau* (Mat. XXIV, 37-38), fără să se gândească la viitor, **Noe** făcea corabia. De bună seamă, mulți râdeau de munca dreptului, socotind-o drept nebunie! El totuși făcea corabia. Dar a venit vremea, când toți au plâns și mulți și-au blăstămat ziua nașterii, iar **Noe** era la adăpost în corabie. Așa se încheie întotdeauna viața dreptilor și viața iubitorilor de lume. Marile nenorociri și cu deosebire moartea arată limpede ce deosebire este între ei și ce preț au la Dumnezeu și unii și alții.

Dar lucru minunat: în timpul potopului, care a înecat toată lumea, **Noe** a rămas nevătămat, mântuind în corabia sa și în persoana sa lumea întreagă, iar pe uscat eră cât pece să se afunde și el. Înțelegem aci cunoscuta întâmplare nenorocită la care a fost supusă înfrânarea dreptului, care a dat prilej fiului lui **Noe**, **Ham**, să nu arate respect tatălui său care dormea, iar pe tatăl l-a pus în situația dureroasă să rostească blăstăm asupra fiului (Fac. IX, 20-27). Așa de trebuincioasă era duhovniceasca luare-aminte de sine și pentru ceice se aflau pe înălțimile Araratului.

Dela **Noe** până la **Avraam** nu se poate trece sub tăcere **Ever**, dela care și-a primit numele poporul evreesc. Pe vremea lui s'a făcut turnul Babel, rodul cugetărilor trufașe, pentru care ziditorii au fost loviți cu amestecarea limbilor și neamul omenesc, cel până atunci unul, s'a rămișat în felurite popoare. Toți s'au abătut la cugete viclene, iar **Ever**, cu seminția sa, a rămas acasă și prin aceasta a dobândit pentru toți urmașii săi o deosebită îndurare dumnezească. Aceasta este o pildă plină de multe învățăminte cu privire la aceea, cât de mult prețuește un strămoș bun și cât de bine e câteodată să nu faci numai decât ceace face și încuviințează toată lumea.

Dar odată cu idololatria pe fața pământului,

te miră de nu se împușinase credința chiar și în neamul lui **Ever**. Trebuia deci luminat întunerecul și iată că pe cerul Bisericii se ivi o luminoasă stea a credinței — **Avraam**. Insuși apostolul **Pavel** n'a cruțat laudele, când a vorbit de credința lui **Avraam** și l-a numit *Părintele credincioșilor* (Rom. IV, 11). Cel mai mareș titlu, dar cu totul meritat de el. În viața lui **Avraam** peste tot și toate sunt numai credință: lui i se poruncește să părăsească casa și țara părintească și să plece într'o țară cu totul necunoscută de dânsul — și el se duce. Apoi i se spune să aducă jertfă pe unicul său fiu, în care era toată nădejdea sa și chiar toate tăgăduințele dumneze-ești — și el i-l aduce. De i sa'r fi poruncit lui **Avraam** să se pogoare și el însuși în iad, el, fără să pregete, s'ar fi pogorât și în iad. Voia lui Dumnezeu era pentru **Avraam** totul, iar voința sa nu însemnă nimic. Pentru el viitorul era totul, iar tot prezentul nu însemnă nimic. Luați-aminte aceasta, suflete credincioase, că acesta e tatăl vostru!

Cum e rădăcina, așa sunt și ramurile. **Isaac** e o pildă de supunere fiască până la jertfă și la moarte, **Iacov** e o pildă de răbdare și nerăutate frățească; dar cel mai dragălaş din toți e **Iosif**. În viața acestuia, care a fost vândut de înșiși frații lui, care a suferit pentru dreptate și curățenia cugetului, dar care tocmai de aceea a fost apoi încununat cu slavă, făcându-se mântuitorul Egiptului și chiar a fraților săi, — în această minunată viață, s'a răsfrânt lămurit chipul acelor umilințe și a acelei proslăviri a Domnului nostru, prin care s'a mântuit toată lumea. Din care parte n'a tăbărât asupra tânărului ostaș al curățeniei femeia cea nerușinată? Dar mintea cea curată a știut să păstreze și curățenia trupului. *Cum să fac acest lucru urât și să păcătuesc înaintea lui Dumnezeu?* (Fac. XXXIX, 9) — a zis dreptul cel supus ispitei și în mijlocul cuptorului a rămas nears. De asemenea, sunt foarte atingătoare și pline de învățăminte cuvintele adresate de **Iosif** fraților săi, când aceștia după moartea tatălui lor, temându-se de răsbunarea lui, s'au rugat să le arate îndurare: *Nu vă temeți*, le-a spus **Iosif**, *că eu sunt al lui Dumnezeu. Voi puneți la cale lucrurile rele împotriva mea, iar Dumnezeu plănuia lucruri bune pentru mine și pentru voi, ca să se hrănească popor mult* (Fac. L, 19-20).

Când e vorba de suferințe și de bunătate de suflet dela sine îți vine în minte **Iov**, care de altfel a și trăit tot cam pe vremea patriarhilor sau nu mult după timpurile lor. Tare mult a dat el de lucru diavolului, care a întrebunțat toate săgețile iadului și a pus în mișcare cerul și pământul, dar **Iov** a rămas neclintit în nădejdea și credința sa în providența dumnezească. *Domnul a dat, Domnul a luat: fie numele Domnului bi-*

necuvântat (Iov I, 21), a zis el, șezând pe gunoi plin de rane, și gunoiul era tron împărătesc pentru acela, care putea să grăiască astfel. Prietenii îi însuflau altă ceva; soția îi șoptea lucruri și mai rele: *zi vreun cuvânt împotriva Domnului și mori* (Iov II, 9). Dreptul însă n'a ascultat nici de prieteni, nici de femei, crezând cu tărie, că în ceruri are un martor mai credincios decât ei, că acela e veșnic și că acela are să-l răscumpere și să învie pielea lui, care suferă acestea (Iov XIX, 25). Și cu adevărat a înviat-o! Dreptul curând a văzut bunătățile Domnului chiar aicea pe pământul celor vii, căci Domnul a binecuvântat cele din urmă zile ale lui Iov mai mult decât pe cele dintâi (Iov XLII, 12); iar sf. Biserică cinstește pomenirea lui prin aceea, că pentru învățătura noastră până astăzi ne pune înainte suferințele lui Iov în zilele, care sunt anume orânduite pentru pomenirea patimilor lui Hristos.

Cu Iov se încheie timpurile patriarhilor, timpurile legii naturale și a deselor arătări ale lui Dumnezeu. După aceea Biserica s'a restrâns în cercul mai îngust al poporului evreesc, sub legea lui Moisi.

Aicea, vrednic de amintit e mai întâiu însuși **Moisi**, *Dumnezeul lui Faraon* (Eșire VIII, 1), căpetenia Evreilor, legiuitorul și făcătorul de minuni, care a avut toate pe mâna sa, dar care n'a lăsat nimic copiilor săi decât numai numele și faptele sale. Credința sa în cele nevăzute și Dumnezeiești era așa de mare, că el a voit să pătimească toată viața sa cu poporul lui Dumnezeu, decât să se numească feciorul fetei lui Faraon și să aibă dulceața trecătoare a păcatului (Evr. XI, 24-25). Iar iubirea pentru aproapele și cătră poporul său era așa de ferbinte în Moisi, încât odată, când Domnul, în mânia Sa, a vrut să piardă poporul evreesc și să-și rădăceie altul din Moisi, Moisi s'a rugat Domnului și a cerut să se șteargă din cartea vieții numele său, numai să rămână viu poporul cel povățuit de dânsul (Eș. XXXII, 10, 32). Pentru o astfel de credință și de iubire, a apropiat și Domnul la sine pe Moisi până într-o dată, cum nu a apropiat pe niciunul din prooroci, a stat de vorbă cu el *ca și cu un prieten, față cătră față* (Num. XII, 6-8), i-a arătat în chip deosebit slava sa, pentru care și însăși fața lui Moisi era luminată de așa strălucire, încât nu o putea privi nimenea. Dar cine s'ar fi putut aștepta oare, după toate acestea, ca nici acest mare și luminat prieten al lui Dumnezeu, care s'a învrednicit mai târziu să se împărtășească din însăși slava Mântuitorului pe Tabor, să nu poată duce pe poporul lui Dumnezeu în pământul făgăduinței, ci să moară în pustie? Și pentru ce aceasta? Pentru aceea, că la scoaterea minunată de apă din stâncă, Moisi

a grăit poporului cu Aaron îndoelnic: *au doară vă vom scoate apă din piatra aceasta?* (Num. XX, 10-12), și a lovit cu toiagul în piatră, nu odată, ci de două ori. Domnul a socotit aceasta ca o micșorare a numelui său, și de aceea Moisi n'a intrat în Hanaan. Mai dedați-vă după aceasta la îndoieli voi, cari nu voiți să mergeți pe calea cea împărătească a credinței: Piatra e înaintea voastră, iar Hanaanul e în urma voastră; vouă nu vi-i dat să trăiți în pământul făgăduinței, căci el e al acelor, cari cred fără să vadă (Ioan XX, 29). Moisi e martor nemijlocit; cât de mult se cere dela aceia, cărora li s'a încredințat mult. Domnul Dumnezeu nostru este *Dumnezeu râvnitor* (Eș. XX, 5).

Fiul lui Aaron, **Fines** ne servește în același timp și ca pildă despre chipul cum proslăvește Domnul pe ceice-L proslăvesc pe dânsul. El a îndrăznit să se pună în apărarea legii atunci, când înșiși părinții lui Israil se târau în fărâdelegi, și a lovit nelegiuirea fățiș atunci, când alții nu îndrăsneau nici să vorbească împotriva ei (Num. XXV, 7-13). Pentru această vitejie, eroul i s'a dat, de însuși Dumnezeu, dreptul de a avea arhierie ereditară, și numele lui Fines a ajuns să fie numele tuturor adevăraților râvnitori și apărători ai slavei Dumnezeului lui Israil.

Urmasul lui Moisi în proorocie (Sir. XLVI, 1) a fost **Iisus Navi**. Înaintea lui a secat Iordanul și au căzut zidurile Ierihonului; la glasul lui, s'a oprit soarele în dreptul Gavaonului și o zi a fost cât două (Idem, 5); numai el și Haleb, din toți câți au ieșit din Egipt, au intrat în pământul făgăduinței și a dus acolo poporul israilit. Acest mare dar l-a dobândit el prin credință și credincioșie. Când toți cercetașii, care fuseseră trimiși să aducă știri din pământul făgăduinței, se întoarseră îngrijiți de uriașii ce văzuseră acolo și turburată poporul, Iisus și Haleb arătară în sine și însuflară și altora numai frica Domnului, încredințând pe toți și pe fiecare să meargă fără cea mai mică îndoială unde-i trimite Dumnezeu. Pentru aceasta numai ei singuri au și trecut Iordanul, *ca să vadă*, după cum zice Sirah, *toți fiii lui Israil, că bine este a merge pe urmele Domnului* (Sir. XLVI, 10-11).

Timpurile judecătorilor lui Israil au fost împodobite de mulți bărbați slăviți. Vom arăta însă numai pe doi: **Ghedeon și Samson**.

Lui **Ghedeon**, pentru biruința sa împotriva a numeroși vrăjmași, poporul i-a oferit coroana regală. Ce dar poate fi mai atrăgător pentru inima unui om? Dar eroul credinței avea înaintea ochilor minții sale altă coroană mai bună: *Nu voi domni eu peste voi — răspuse el — nici stul meu nu va domni peste voi, ci peste voi va domni Domnul* (Jud. VIII, 23). Nu tot așa fac și

eroii lumii acesteia. Ci ei astăzi sunt liberatorii patriei, iar mâne sunt impilătorii libertăților ei; ei tac nenumărate minuni de vitejie, dar nu pot face nici măcar o singură minune de abnegație și jertfire de sine; și nu pot, pentru că asemenea minuni nu le săvârșește mintea și înțelepciunea, nici puterea și curajul, ci credința și nădejdea sfântă.

Samson e vestit prin puterea trupească, dar neputincios cu duhul. Cât de dureros e să vezi pe biruitorul Filistenilor prins în mrejele Dalilei! Orbirea și robia duhului urmează neaparat după dominațiunea poftelor. Dar pocăința și rugăciunea îndreaptă până și cele mai mari căderi. Samson cel pocăit a omorât la moartea sa mult mai mulți vrăjmași decât ucisese în viața sa (Jud. VI, 30).

Șirul judecătorilor îl încheie **Samuil**, prooroc din tinereță care a miruit pentru evrei mai întâi pe Saul, și apoi pe David. Din viața lui sunt pline de învățăminte mai cu seamă cuvintele, cu care și-a luat el rămas bun dela popor, când s'a retras din îndatorirea sa de judecător și povățuitor al poporului: *Iată, mărturisiți împotriva mea — zise el înaintea a tot poporul — înaintea lui Dumnezeu și a unsului Lui, de am luat eu cuiva bou, sau asinul, sau de am strâmtorat pe careva din voi, sau de am obișduit, sau de am luat din mâna cuiva daruri ca să închid ochii la judecata lui, și vă voi intoarce.* Și Scriptura spune mai departe, că a răspuns tot poporul și a zis către Samuil: *Tu nu ne-ai obișduit, nici nu ne-ai strâmtorat și nimic dela nimenea n'ai luat* (I Reg. XII, 3—8). Gândiți-vă, fraților; cât de bine ar fi în lume, dacă fiecare judecător și cârmuitor și-ar putea încheia cariera sa, slujba sa așa, cum și-a încheiat-o Samuil, iubitul lui Dumnezeu! (Sir. XLVI, 16).

Dintre regii cei mai buni ai lui Israil, pomenim pentru toți pe **David**. Dar nu mă pricep cum să vi-l întâțșez în scurt. În David e un raiu întreg de virtuți, de fapte minunate. Și voi singuri neconținut auziți în biserică cântările cele frumoase ale acestui minunat rege. Spuneți: câte cugete curate și înalte, câte simțiminte bune, câte îndemnuri la răbdare și fapte bune, câtă mângâiere nu trezește în voi auzirea sau citirea acestor cântări? Judecați dară după toate acestea, câtă bogăție duhovnicească eră în inima lui David? Dar chiar și în raiu se ivesc câteodată spini. Adevărat, și David a căzut. Dar dreptul *de va și cădea, nu se va sfărâma*. David s'a ridicat din cădere, și s'a ridicat cu mult mai sus decât căzuse. Diavolul, socot, că și acum tresare ordcăteori aude rugăciunea de pocăință a lui David: *Miluește-mă Dumnezeule, după mare mila Ta, și, după mulțimea îndurărilor tale, curățește fărădelegile mele!* Biserica repetă adesea această rugăciune, dar încă și

mai des trebuie să o repete aceia din noi, cari au nevoie de pocăința lui David.

După David, fraților, de bună seamă, ați dori să auziți ceva despre **Solomon**. Și eu cu bucurie aș voi să amintesc înaintea copiilor înțelepciunii despre cel mai înțelept dintre regi, de imnele, poeziile, paremiile, pildele și parabolele căruia (Sir. XLVII, 19) s'au mirat popoare și țări întregi. Dar, vai, înțelepciunea n'a păzit pe acela, care n'a fost *credincios ei până la moarte* (Apoc. II, 10)! Celce știă toate dela *cedru până la isop* (III Reg. IV, 83), a uitat pe Dumnezeu părinților săi! Să știm dară, cât de puternică e în omul cel căzut aplecarea către cele trupești, când nu se iau la timp măsuri împotriva lor și nu se luptă cu dănsese până la sânge; și cât de slabă e biata noastră minte, când iese din hotarele credinței și a temerii de Dumnezeu și începe a filosofă *după stihile lumii* (Colos. II, 8).

Timpurile regilor lui Israil au fost în același timp și timpurile proorocilor: necredința celor dintăiu a aprins și a îndoit râvna celor din urmă. Mare e ceata proorocilor, dumnezești, vedeniile și minunate li-s faptele și viața!

Cine nu s'a minunat și nu s'a umplut de râvnă, auzind de biruințele lui **Ilie**? Nu în zadar e închipuit el adesea cu sabia în mână: toată viața lui Ilie a fost o sabie pentru necredință, iar cuvântul lui *ca o sabie aprinsă* (Sir. XLVIII, 1). Prigonitor și prigonit, prigonitor al idolilor și prigonit de închinătorii la idoli, el în cele din urmă nu și-a putut găsi pe pământ loc după sine, ci a fost luat cu căruță și cai de foc la cer (IV Reg. II, 11). Acest toc minunat s'a ivit din cer, dar izvorul de căpetenie al lui a fost inima lui Ilie, cea atât de mult și de des aprinsă de râvna sfântă pentru slava Dumnezeului lui Israil.

Nu mai puțin minunat e **Elisei**, care a îndrăsnit să ceară și a putut să încapă în sine un duh îndoit mai mare decât celce locuise în Ilie (IV. Reg. II, 9). Numeroasele minuni ale lui Elisei ne arată, că și la oamenii lui Dumnezeu, ca și la însuși Dumnezeu, *niciun cuvânt nu este cu neputință* (Sir. XLVIII, 14). Elisei n'a fost luat la ceriu, ca Ilie, căci ce-ar fi bietul pământ, dacă s'ar lipsi de pulberea sfântă a tuturor drepților? Dar Elisei și în sânurile pământului s'a arătat ceresc, înviind morți cu oasele sale (IV, Reg. III, 21).

Viața proorocilor, cari ne-au lăsat scrierile lor, ni-e mai puțin cunoscută. Dar buzele lor ne mărturisesc nu mai puțin despre măreția Duhului, care odihnea peste ei.

Ce e mai limpede și mai măreț ca proorociile lui **Isaia**? Acesta e evanghelistul Vechiului Testament. Rostind proorociile sale, ni se pare

că el a stătut cu duhul chiar lângă ieslele și crucea lui Hristos, și nu o singură dată îl veți auzi în timpul sărbătorilor ce se apropie.

La **Ieremia** întâlniți tot atâtea lacrimi și suspine, câte cuvinte. Acesta-i proorocul pocăinței. Cine vrea să trezească în sine întristarea după Dumnezeu, acela să citească plângerile lui pe ruinile Ierusalimului, care închipuește orice suflet păcătos.

Iezechiil e plin de simboluri. Unele din ele sunt așa de limpezi și de isbitoare, încât și un copil poate vedea înțelesul și puterea proorociei, cu toată adâncimea acesteea; iar unele sunt așa de pline de înțeles și tainice, încât nu pot fi înțelese deplin decât doar numai de îngeri. Din Iezechiil e luată minunata proorocie, care se citește în Sâmbăta cea mare la utrenie, unde, prin închipuirea învierii unor oase uscate, se preînchipuește și se prezice învierea morților (cap. XXXVII).

Nu mai puține simboluri întâlnim și la **Daniil**, care, prin săptămânile sale, a prevestit chiar timpul venirii lui Mesia (IX, 24-27). Dar nu vedeniile și simbolurile sunt cele mai minunate lucruri la acest *bărbat al doririlor* (X, 11), ci acea rară împrejurare, că el n'a fost numai mare prooroc și făcător de minuni, dar totodată și căpetenia tuturor înțelepților Babilonului, ministru și cărmuitor de țări. Cum a știut el să împreune atâtea vrednicii? Prin aceea, că totdeauna a dat fiecăruia ce era al său: lui Dumnezeu cele ale lui Dumnezeu, și Cezarului cele ale Cezarului. De a trebuit să liniștească pe rege prin explicarea visului proorocesc, pe care acela îl visase și-l uitase: Daniil a lăsat odihna și mâncarea, ca să ceară dela Dumnezeu descoperirea tainei (Dan. II, 18). De a trebuit să se pună în luptă pentru apărarea cinstei Dumnezeului adevărului împotriva unei hotărâri nebunești a regelui: Daniil a lăsat la o parte toate onorurile regești și însăși iubirea de viață pentru iubirea adevărului. Martori sunt leii, înaintea cărora a fost aruncat Daniil spre mâncare pentru că n'a voit să părăsească pentru câteva zile, numai pentru câteva zile, obicinuitele sale rugăciuni (Dan. XIV, 81).

Pomenind pe Daniil, nu se poate să uităm pe cei **Trei Tineri**, tovarășii lui în treburile de ocârmuire, și mai ales în ale credinței. Tinerii aceștia sunt foarte bine cunoscuți tuturor prin râvna lor pentru slava lui Dumnezeu, pentru care au fost aruncați într'un cuptor ars cu foc, și prin acea minune, care i-a izbăvit dela moarte. Dar rar care din noi știe și-și aduce aminte acea lucrare minunată, pe care a săvârșit-o asupra acestor tineri postul. Și pomenirea acestui lucru e foarte de trebuință pentru vremile noastre, când, față de posturile Bisericii, se arată o ne-

păsare și disprețuire aproape obștească. Dar nu așa au cugetat și nu așa s'au purtat sfinții tineri. Aceștia, nevoind să calce legea părintească despre post, nu s'au uitat că sunt în robie, ci s'au lepădat de mâncările cele alese, ce li se trimetea dela masa regelui Babilonului. Supraveghetorul lor se temeă, ca nu cumva, din pricina aceasta, fețele lor să se pară împăratului *palide* și astfel să-și atragă pedeapsa din partea lui. Dar după o trecere de zece zile de încercare, *fețele lor s'au arătat mai frumoase și trupul lor mai tare decât al tinerilor care mâncau bucate din masa regelui* (Dan. I, 15). Adică postul a arătat o lucrare cu totul contrară aceleia, de care se tem așa de mult iubitorii de desfătări. Ba mai mult încă, el a săvârșit tocmai ceea ce aceștia caută așa de mult. Luxul în mâncare, dimpotrivă, slăbănogind duhul, răpește neapărat, mai curând sau mai târziu, și frăgezimea trupului, și scurtează viața, cum ne arată aceasta nenumărate exemple.

La întoarcerea din robia Babilonului, unealta deosebită a Providenței dumnezeiești pentru Biserică au fost **Neemia și Ezdra**, amândoi pildă de adevărată iubire de patrie. E cu neputință a iubi mai mult poporul și țara ta decât cum au iubit-o ei. Trupul lor era în Babilon, iar duhul li se rotea pe deasupra Ierusalimului. *De ce e fața ta tristă? Nu cumva ești bolnav?* — întrebă odată regele Persiei pe Neemia. Iar acesta răspunse: *Cum să nu fie tristă fața mea, când orașul, casa mormintelor părinților mei, e pustiit și porțile lui sunt arse cu foc!* (Neem. II, 2, 8). Urmarea acestor cuvinte a fost întoarcerea multor Iudei din robie și facerea din nou a zidurilor Ierusalimului.

Ezdra, pelângă o astfel de râvnă pentru Ierusalim și pelângă încărcarea de binefaceri a celor dela un neam cu el, pe care el între altele i-a curățit de resturile de păgânism ce se furisase printre ei (I Ezdr. X, 10-18), este vrednic de vecinică pomenire și pentru aceea, că a adunat cărțile Vechiului Testament, risipit în timpul robiei, și le-a adus la starea lor de astăzi.

După timpurile lui Ezdra, până la venirea lui Hristos, Iudeii n'au mai avut prooroci în adevăratul înțeles al acestei cuvânt, dar din când în când au continuat a se arăta bărbați minunați și sfinți. Astfel au fost Macabeii, cari au scăpat patria de jugul lui Antioh și au restatornicit închinarea adevăratului Dumnezeu. De isprăvile Macabeilor sunt pline două cărți, care poartă numele lor. Pentru eroii creștini nu putem găsi în vechime modele mai bune de iubirea de patrie și de bărbăție împotriva urmașilor.

Așa a fost **Eliazar**, bătrân de 90 de ani, *unul dintre cei dintâi cărturari* (II Mac, VI, 18). Muncitorii îl rugau ca *măcar numai să se prefacă că mănâncă din cărnurile cele poruncite de*

rege, dar protivnice legii lui Moisi, și să se izbăvească de moarte. Inșă bătrânul cel de Dumnezeu înțeleptit n'a voit să se răscumpere prin prefăcătorie, sau mai bine să-și întineze cele de pe urmă zile ale sale, și, în locul mâncărilor vinovate, a gustat moarte mucenicească.

Tot astfel au fost **Zaharia**, tatăl Inaintemergătorului, **dreptul Iosif**, căruia i-a fost logodită sfânta Fecioară, și **Simeon** primitorul de Dumnezeu. Dar acești bărbați, fiind des pomeniți în Evangheliu, ne sunt foarte cunoscuți nouă tuturor și, putem zice, ei înseși propoveduesc despre sine și ne chiamă a le urma virtuțile.

E timpul să punem capăt amintirilor și cuvântului și să ieșim din *norul mărturiilor* (Evr. XII, 1). Așa numește apostolul Pavel, în cartea sa către Evrei, ceata sfinților bărbați ai Vechiului Testament; și nu știu cum s'ar fi putut numi mai bine raportul lor moral cu noi. Și cu adevărat, aceștia sunt marturi credincioși, necoruptibili și mult grăitori, sunt marturi pentru noi sau împotriva noastră. Voiți să știți ce mărturisesc ei? Ei mărturisesc, că toate cele văzute și cele de aicea sunt vremelnice și de nimica; iar veșnice și cu totul de mare preț pentru noi toți sunt numai cele naevăzute și cele viitoare; mărturisesc că ceice cută cetatea cea de sus trebuie să trăiască pe pământ ca pribegi și călători, nu după obiceiurile veacului acestuia, ci după duhul și cerințele veacului *acesta*; mărturisesc că tot credinciosul adevărat trebuie să-și pregătească sufletul său în ispite și să fie credincios și curajos până la moarte; mărturisesc, în sfârșit, că mântuirea tuturor și a fiecăruia nu o putem găsi în altcineva, fără numai în Răscumpărătorul și Izbăvitorul lumii cel făgăduit. Acestea mărturisesc toți dreptii Vechiului Testament și cu cuvântul, dar mai ales cu fapta și cu viața lor.

Dar oare, fraților, mulți din noi *primesc această mărturisire* (Ioan V, 31-34) și iau aminte la ea? Ba chiar mulți știu oare și cunosc această mărturisire? Ceata dreptilor Vechiului Testament în fiecare an se arată de două ori în slujbele dumnezești înaintea nașterii lui Hristos. Dar nu o găsesc decât doar slujitorii bisericești și un mic număr de râvnitori, cercetători a bisericii. Pentru toți ceilalți, acest dumnezeesc *nor de mărturii* se arată și dispare așa, cum sboară norii singuratici în văzduh. Iată cât de puțin ne conformăm noi cu purtarea de grijă cea pentru mântuirea noastră a sfintei Biserici! Ea iscodește telurite mijloace pentru noi, pe fiecare an ni le înfațișează înaintea ochilor noștri, iar noi nici nu ne gândim la ele. *Nu se cuvine, frații mei iubiți, — vom zice și noi ca apostolul Iacov, — nu se cuvine, frații mei iubiți, ca acestea să fie astfel* (Iac. III, 10). Biserica în fiecare an cele

două duminici dinaintea nașterii lui Hristos le închină pomenirii bărbaților și femeilor sfinte ale Vechiului Testament: aceeași trebuie să facem și noi. Două duminici sunt deajuns nu numai pentru a pomeni, ci și pentru a cerceta și învăța viața lor. Unia nu pot citi singuri sf. Scriptură: să facă aceasta ceice pot, iar ceice nu pot să asculte. Aceasta va fi aur și tămâie pentru Domnul celce vine din ceruri. Numai să fie dorința de a răspunde la gândul Bisericii, și după dorință nu va întârzi a se arăta și fapta cea bună. Când dorim să aflăm ceva din lucrurile pământești, întotdeauna aflăm: Pentruce să nu fie la fel și în cece privește lucrurile duhovnicești? Amin.

Tradus din rusește de † NICODEM
fost arhiepiscop al Basarabiei.

INDURARE...

*Ne sbatem, Doamne, în noroiu
Coboară mila Ta spre noi
cei înrăiți;*

*Nu ne lăsa să rătăcim,
Satanii pururi robi să fim
nesocotiți...*

*Tâlharul de pe lemn — smerit
Când s'a rugat — a dobândit
iertarea Ta;*

*Și noi îndurerați vedem
Că lui, în fapte ne putem
asemăna.*

*Mult milostiv și 'ndurător
Pe Tine, Doamne-al tuturor
cu toți te știm;*

*Dorim să fim azi mântuiți;
Ingenuchier și umiliți
Te preamărim.*

*Nu ne lăsa să rătăcim
Satanii pururi robi să fim
nesocotiți;*

*De mult ne sbatem în noroiu,
Indreaptă mila-ți azi spre noi
cei înrăiți...*

Preotul G. I. BEȘCHEA
Mărăcineni-Buzău

DOGMA DESPRE SFINȚIREA OMULUI SFINTELE TAINE.

Numele. — Mântuirea, adusă lumii de Domnul Cristos și mijlocită prin biserică, se comunică credincioșilor prin sfintele taine sau sacramente.

Cuvântul „*taină*” este echivalentul românesc al grecescului *μυστήριον* și însemnează, ca și acesta, ceva secret sau ascuns, ce nu se poate spune sau nu poate fi cuprins cu mintea. Aplicat la actele sfinte ale religiei creștine, care poartă numele de sfinte taine, cuvântul își păstrează întreaga sa semnificațiune, întru cât esența ori cărei sfinte taine o formează harul dumnezeesc, care este nevăzut și deci ascuns și necuprins cu mintea și ca atare și cu neputință de redat în cuvinte, cutoatecă se comunică într’o formă sau printr’o materie perceptibilă simțurilor.

Cuvântul «*sacrament*» este de origină latină și se referea, în limbajul strămoșilor noștri păgâni, la tot ce sta în legătură cu cultul, cu viața religioasă (*sacra*). În creștinism, el a primit semnificațiunea specială, de un lucru material sau un act religios, prin care credincioșii se pun în legătură cu Dumnezeu sau se împărtășesc din harul Său.

Cuvântul taină ne îndreaptă dar gândul mai mult către partea din năuntru, către ființa sau esența sfintelor taine, iar cuvântul sacrament mai mult către partea lor din afară, către forma și materia lor. Amândouă se completează dar între ele.

E de observat că biserica noastră ortodoxă se servește mai mult de primul termen, pe când cea romano-catolică se servește exclusiv de cel de al doilea, ceea ce este o ilustrare elocventă a spiritului deosebit ce domnește în cele două biserici surori: biserica ortodoxă, moștenitoare și continuatoare a spiritului ellin, își are privilegiile îndreptate în deosebi către ceea ce este spiritual, tainic, mistic în lucrurile sfinte, pe când biserica papală, moștenitoare și continuatoare a spiritului roman, privește mai mult latura materială, partea văzută a lucrurilor și actelor duhovnicești.

Care din amândouă bisericele este mai aproape de spiritul dumnezeescului lor Intemeietor, de spiritul care a dominat biserica cea una, în timpul dinainte de sfâșierea trupului ei în două, este ușor de spus.

Sacramentele Vechiului Testament.—Sacramente, în înțelesul romano-catolic al cuvântului, găsim în toate religiunile, căci ce altceva sunt jertfele, ca să nu pomenim decât de ele, care nu lipsesc din nici o religie? Cu atât mai vărtos n’au putut lipsi dar sacramentele din religiea lui Israel, ca religie descoperită de

Dumnezeu și menită să pregătească omenirea pentru primirea creștinismului. Ba chiar între aceste sacramente și cele creștine este o izbitoare asemănare.

Așa d. p. tăierea împrejur preînchipuia sfântul botez.

Că această ceremonie era privită ca un mijloc de a intra în legătură cu Dumnezeu și a se face părtaș unui anume privilegiu înaintea lui Dumnezeu, acela de a fi fiu al poporului ales, că deci ea întrunea condițiunile ce se cer dela un sacrament, o spune limpede Moise prin cuvintele pe care le pune în gura lui Dumnezeu, când face legământ cu Avraam: «*Și voi pune legătura mea între tine și între sămânța ta după tine, în generațiunile lor, ca legământ veșnic, ca să fiu Dumnezeu ție și seminției tale după tine.... Tu să păzești legătura mea și seminția ta după tine, în generațiunile lor. Și aceasta este legătura mea... toată partea bărbătească dintre voi să se taie împrejur... aceasta va fi semnul legăturii mele dintre mine și voi.... Și sufletul celui netăiat împrejur se va stârpi din mijlocul poporului său, pentru că a nesocotit legământul meu*», (Facere 17_{7,9,10,14}).

Că tăierea împrejur preînchipuia botezul o spune sfântul apostol Pavel, care numește botezul tăiere împrejur: «*În care (Isus Cristos) și sunteți tăeați împrejur cu tăere nefăcută de mână, prin desbrăcarea trupului cărnii, prin tăierea împrejur a lui Cristos*», (Coloseni 2₁₁).

Tot astfel sunt și înălțările, și jertfele, care preînchipuesc taina pocăinței și despre care iarăș sfântul Pavel zice: «*De vreme ce sângele taurilor și al țapilor și cenușa de junică, ce stropesc pe cei spurcați, îi sfințesc spre curățirea trupului, cu cât mai vărtos sângele lui Cristos... va curăți cugetul vostru*», (Evrei 9₁₃).

Tot asemeni, mielul pascal și pâinile punerii înainte au preînchipuit taina sfintei euharistii, iar sfințirea preoților a preînchipuit taina hirotoniei, etc.

Sacramentele Legii vechi nu împărtășeau însă primitorilor harul sfinților prin înșăș săvârșirea lor, cum o împărtășesc sfintele taine în Legea cea nouă, ci numai prin credința în meritele Răscumpărătorului așteptat. Aceasta o spune limpede sfântul Pavel, zicând: «*....Din țaptele Legii nu se va îndrepta nici un trup înaintea lui Dumnezeu*», (Romani 2₂₀) și: «*Iar cum că nu se îndreptează nimeni înaintea lui Dumnezeu prin Lege, arătat este, căci (se zice la Habacuc) dreptul din credință va fi viu*» (Galateni 3₁₁). La fel au învățat și sfinții părinți. Așa d. p. sfântul Irineu zice: «*Știm din înșăș Sfânta Scriptură, că Dum-*

nezeu n'a dat tăierea împrejur ca împlinire a dreptății, ci ca un semn, prin care să se cunoască neamul lui Avraam... Și că prin ele nu se sfințește omul, ci au fost date poporului ca semn, se vede din aceea, că Avraam a crezut lui Dumnezeu și i s'a socotit credința spre îndreptare și s'a numit prietenul lui Dumnezeu, fără să fi fost tăiat împrejur și fără să fi ținut Sâmbăta», (Adversus Haereses I, 4,16).

Sfintele taine ale Legii nouă. Deosebiri confesionale. — Sacramentele Legii nouă sau creștine, ori mai bine zis, sfintele taine, se deosebesc de sacramentele Legii vechi prin aceea, că nu sunt numai semne ca acelea, nu sunt condițiuni ale îndreptării omului înaintea lui Dumnezeu sau ale sfințirii lui, ci împărtășesc prin ele însăși, îndată ce s'au săvârșit, harul dumnezeesc. Sunt cu alte cuvinte cauza instrumentală a îndreptării sau sfințirii omului.

Aceasta este învățătura bisericii noastre și a celei romano-catolice, pe când protestanții în genere și toate sectele văd în sfintele taine numai niște semne externe, ca și Legea veche. Invățătura lor greșită, că numai credința — și aceasta socotită ca dar exclusiv al lui Dumnezeu — mântuește pe om, îi face să dea puțină importanță sfintelor taine și să le considere, ca și evreii dinainte de Mântuitorul, numai ca niște semne externe, prin care se trezește și adevărește credința.

«Despre întrebuințarea sacramentelor — zice Confesiunea augustană — se învață, că ele sunt așezate, nu numai pentru a fi semne de recunoaștere între oameni, ci mai ales pentru a fi semne și mărturii ale voinței lui Dumnezeu către noi, puse înainte pentru a trezi și întări credința în cei slabi. De aceea, sacramentele trebuie astfel folosite, ca să sporească credința celor ce cred în făgăduelile pe care ele le deșteaptă și nutresc. Pentru acelaș cuvânt se osândesc, cei cari învață că sacramentele justifică ex opere operato și nu văd în ele credința care iartă păcatele» (art 13).

«Făgăduiala (dumnezească) — se zice în Apologia confesiunii augustane — este nefolositoare, dacă nu se primește cu credință și sacramentele sunt semnele făgăduelilor. Credința trebuie însă să se acomodeze uzului, în cât cine primește cina Domnului, s'o primească așa (cum e obiceiul), pentru că acesta este sacramentul Noului Testament, cum zice Cristos clar (la Luca 22,22). Pentru că a și hotărât ca prin el să se pună la îndămnă făgăduelile date în Noul Testament, adică gratuită iertare a păcatelor. Și acest lucru se primește prin credință, care deșteaptă conștiința timidă și o face să simtă, că aceste mărturii nu sunt înșelătoare, ci atât de sigure ca și cum Dumnezeu ar făgădui din cer, printr'o minune, că vrea să ierte. Ce ar folosi însă acele minuni și făgădueli celui ce n'ar crede?»

Ceeace Apologia spune aci despre sfânta euharistie, trebuie să se înțeleagă și despre celelalte sfinte taine. Insuș Luther zice: «Lucrările lui Dumnezeu (sacramentele) sunt mântuitoare și trebuincioase pentru fericire și nu esclud, ci din contră postulează credința, căci fără credință, nu pot fi înțelese. Dacă ai lăsa numai să toarne apă pe tine, cu aceasta n'ai primi botezul, ca să-ți fie de vre-un folos. Numai atunci îți va fi de folos, când te vei boteza în convingerea, că el se face din porunca și după rândueala dumnezească și în numele lui Dumnezeu, pentru ca să primești prin apă fericirea făgăduită. Aceasta însă n'o poate face nici pumnul nici trupul, ci trebuie s'o creadă inima», (Catehismul cel mare).

Reformații se deosebesc de luterani, decât cari sunt mai radicali din cauza învățaturii lor despre predestinație, care e împinsă la extrem. Astfel, Zwingli zice: «Cred, ba chiar știu, că sacramentele sunt atât de departe de a conferi grația, că nici n'o cuprind în sine, nici n'o împărtășesc», (Fidei ratio). Insuș termenul sacrament e, după el, nepotrivit, pentru că implică în sine ideea de ceva înalt și sfânt, care emancipează conștiința de păcat, ceeace nu e cazul cu sacramentele creștine, care nu sunt altceva decât un simbol al legăturii creștinului cu Biserica și al datoriei ce contractează ca membru al bisericii. Prin ele, Biserica se asigură de credința fiilor ei, iar aceștia se arată ca niște candidați pentru Cristos sau ostași ai Lui. Cu alte cuvinte, sacramentele sunt o dovadă publică despre grația care s'a dat fiecăruia mai întâi în particular. Așa d. p. prin botez, Biserica primește în chip sărbătoresc în sânul său, pe cel care era deja primit prin grație, adică predestinat spre mântuire. Botezul nu conferă dar grație, ci prin el se dă mărturie din partea Bisericii, că cel ce se botează e în stare de grație. Grația dar, iar nu botezul curăță de păcat. Totuș sacramentele nu sunt numai semne externe, fenomene pur subiective, ci corespund — zice Zwingli — și unor fapte obiective din economia mântuirii. Astfel, botezul dă mărturie, că Cristos a murit și a înviat în realitate. Pâinea și vinul euharistic aduc aminte de trupul Fiului lui Dumnezeu și precum pâinea hrănește trupul omului și vinul îi înveselește inima, tot astfel Cristos hrănește și înveselește sufletul omenesc lipsit de orice nădejde.

Calvin stă la mijlocul drumului dintre Luther și Zwingli. Sacramentele sunt pentru el, ca și pentru Zwingli, un semn deosebire dintre creștini și necreștini, dar aceasta e numai un moment secundar, pe când adevărata lor ființă e de natură harismatică. «Mi se pare — zice el — că aceasta poate fi definițiunea scurtă și proprie a sacramentului, dacă zicem, că e un simbol extern, prin care Domnul face cunoscut conștiințelor

noastre făgăduelile bunăvoinței Sale către noi pentru susținerea slăbiciunii credinței noastre și pentru ca, la rândul-ne, să mărturisim pietatea noastră, atât către El și îngeri, cât și către oameni». Sau mai pe scurt: «Sacramentul este o mărturie a grației dumnezeiești către noi, confirmată printr'un semn extern, unit cu mărturia reciprocă a pietății noastre către El», (Institutio IV, 14, 1). Prin sacramente lucrează Sfântul Duh, dar numai asupra celor aleși, pe când cei nealeși se spală, prin botez, numai pe dinafară și primesc, la sfânta împărtășire, numai pâine și vin. Din acest punct de vedere sacramentele sunt organe «prin care Dumnezeu operează cu eficacitate în aleșii săi».

Sectanții se apropie de unul sau altul din reformatori. Astfel, *socinienii și arminienii* nu văd în sfintele taine decât ceremonii exterioare, care deosebesc pe creștini de adepții altor religii; *anabapțiștii* le privesc ca semne alegorice ale vieții spirituale; *swedenborgienii* ca simboale ale unirii omului cu Dumnezeu; *quakerii și duhoborții* ca acte lăuntrice spirituale ale luminii cerești; *nazarenii* ca semne ale justificării și ceremonii prin care se deosebesc creștinii de necreștini; *bapțiștii* ca mărturii solemne ale lui Dumnezeu că cel ce privește sacramentul se află deja în stare de grație, etc., etc. (*Macarie, Teologia Dogmatică ortodoxă, vol. II, 405; Dimitrievici, Nazarenismul, tradus de I. Bălan, 146; Glaubensbekenntnis und Verfassung der Gemeinden getaufter Christen (Baptisten) 14.*

Doctrina ortodoxă. — Revenind la învățătura Bisericii noastre, trebuie să accentuăm, că — contrar rătăcirilor protestante — sfintele taine sunt:

a) Cauze care mijlocesc în realitate primirea harului, iar nu semne goale, nici numai condițiuni ale primirii harului.

b) Cauze secundare și instrumentale, adică împărtășesc harul lui Dumnezeu, care e cauza primară.

c) Deși secundare și instrumentale, ele totuși lucrează direct, iar nu prin mijlocirea credinței sau a vre-unei alte dispozițiuni subiective, și

d) Cu toate acestea nu esclud necesitatea unei anumite dispozițiuni subiective pentru primirea harului, ci dimpotrivă o presupun, dar eficacitatea lor nu depinde de aceasta.

Învățătura că sfintele taine lucrează direct sau nemijlocit, că adică împărtășesc harul dumnezeesc independent de starea primitorului și a săvârșitorului se rezumă în formula sau termenul scolastic *ex opere operato*, spre deosebire de cea care o condiționează de starea săvârșitorului sau a primitorului, care se exprimă prin termenul *ex opere operantis*.

În Sfânta Scriptură se învață lămurit, că sfintele taine împărtășesc nemijlocit harul. Astfel Mântuitorul zice către Nicodim: «De nu se va

naște cineva din apă și din Duh, nu va putea intra în împărăția lui Dumnezeu» (Ioan 3, 5). El nu condiționează deci intrarea în împărăția lui Dumnezeu decât din nașterea din apă și din Duh, adică numai de săvârșirea tainei sfântului botez, iar nicidecum de dispozițiunea subiectivă a primitorului sau a săvârșitorului. Tot astfel și sfântul apostol Pavel zice despre efectele sfântului botez: «Nu din lucrurile cele cu dreptate pe care le-am făcut noi, ci după a Sa milă ne-a mântuit (Domnul Cristos) prin botez și prin înnoirea Sfântului Duh» (Titu 3, 5), adică renașterea ce se dobândește prin botez nu se săvârșește pentru credința sau meritele noastre personale, ci numai prin îndurarea lui Dumnezeu, care ni se comunică prin simpla săvârșire a sfântului botez. Tot sfântul Pavel amintește lui Timotei, că darul lui Dumnezeu care este în el, îl are numai prin punerea mâinilor lui (a lui Pavel), fără vre un merit personal (II Timotei 1, 6) și aceeași idee o întâlnim și în Faptele Apostolilor 8, 17, 19. Foarte limpede spune aceasta și sfântul Ioan Gurădeaur: «Omul nu contribuie cu nimic la sfintele taine, ci totul este lucrul atotputerniciei lui Dumnezeu, El este cel care ne sfințește, (Omilia 8 asupra epistolei I către Corinteni).

Rațiunea pentru care sfintele taine împărtășesc harul prin simpla lor săvârșire, sau *ex opere operato*, este dar, cum rezultă din cele ce preced, că ele sunt opera sau lucrarea directă a lui Dumnezeu asupra celor ce le primesc, iar săvârșitorii lor sunt simpli mijlocitori sau intermediari ori instrumente. Aceasta o exprimă, între alții, destul de lămurit fericitul Augustin prin cuvintele: «Eficacitatea botezului nu atârână nici de meritele celor cari-l săvârșesc, nici de ale celor cărora li se administrează, ci de ale Celui care l-a așezat (Isus Cristos)», (contra Cresconium IV, 18).

Harul ce se împărtășește prin sfintele taine. Scopul sfintelor taine este sfințirea omului. Prin urmare, harul pe care ele îl împărtășesc este harul sfinților. Printr'unele din ele însă acest dar se dă omului lipsit de har, iar printr'altele se sporește harul celui ce le primește. Din prima categorie face parte taina sfântului botez, care se săvârșește asupra celor ce nu sunt încă creștini și deci n'au primit mai înainte nici un har, cum și taina pocăinței, care se aplică celor ce au pierdut, din cauza păcatelor personale, harul primit la sfântul botez. Din a doua categorie fac parte toate celelalte sfinte taine, care se dau numai celor ce sunt în stare harică, în scopul tocmai de a spori harul deja existent în primitor. Cele dintâi se pot numi sfinte taine de *normalizare*, iar cele de al doilea de *perfecționare* a sufletului creștin.

Pe lângă harul sfințitor pe care-l împărtășesc toate sfintele taine fără deosebire, fie care din ele mai împărtășește și un har special, care ajută la atingerea țintei deosebite ce se urmărește de fie care sfântă taină în parte. Dacă aceasta nu s'ar îndeplini, n'ar fi fost nevoie să se institue mai multe sfinte taine. Astfel prin sfânta taină a botezului se dă, pe lângă harul sfinților care produce renașterea, și harul special de a putea păzi îndatoririle luate la botez și cel de a primi celelalte sfinte taine. Prin mirungere, pe lângă că se îmulțește harul sfințitor, se dă și harul special de a putea lupta cu tărie pentru păstrarea și apărarea credinței. Prin pocăință se dă, pe lângă harul sfințitor, prin care se curăță păcatele, și harul special de a fi mai puțin accesibil păcatului, și așa mai departe și cu celelalte sfinte taine.

În sfârșit, unele dintre sfintele taine lasă în sufletul celor ce le primesc o urmă sau imprimă un caracter, care nu se poate șterge niciodată și nici într'un fel. Între aceste taine se numără în biserica noastră botezul și hirotonia, iar în biserica romano-catolică și ungerea cu sfântul mir sau confirmarea, cum o numesc apusenii. Caracterul de creștin și cel de cleric, care se dobândește prin sfântul botez și prin hirotonie nu se pierde, chiar dacă cel care l-a primit s'ar lepăda de credința creștină, ci numai rămâne neluat în seamă, nu mai e în vigoare. De aceea, când un renegeat vrea să se reîntoarcă din nou în sânul bisericii, nu se mai botează, iar clericul ori de ce s'ar face vinovat, nu-și pierde harul dobândit prin hirotonie, ci numai e oprit de autoritatea bisericească de a-și exercita drepturile ce decurg din treapta ierarhică ce are. Indelibilitatea caracterului imprimat de aceste sfinte taine este rațiunea pentru care ele nu se repetă.

Măsura în care sfintele taine împărtășesc harul sfinților și pe cel special diferă după gradul de pregătire al primitorului. Mântuitorul însuși a zis despre femeia cea păcătoasă: «*Iartă-se păcatele ei cele multe, că mult a iubit*» (Luca 7, 47). Pentru acest cuvânt, sfinții părinți îndeamnă pe credincioși să se pregătească sufletește cât se poate mai bine pentru primirea sfintelor taine. Să ascultăm d. p. pe sfântul *Ciril al Ierusalimului*, care zice: «*Curăță-ți vasul, ca mai mult har să primești, căci iertarea păcatelor se dă tuturor deopotrivă, dar împărtășirea Sfântului Duh se dă fie căruia după măsura credinței. Dacă te ostenești puțin, puțin ei, dacă vei lucra mult, mare-ți va fi plata. Pentru tine însuși alergi; caută dar ceea ce-ți este de folos*» (Cateheza I, 5).

Săvârșitorii sfintelor taine. — Autorul sfintelor taine este Mântuitorul însuși, în virtutea firii sale dumnezeiești. Sfinții apostoli Petru și

Pavel spun aceasta, numindu-se pe ei și pe ceilalți apostoli «*slugi ale lui Cristos și economi sau ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu*» (I Petru 4, 10; I Corinteni 4, 1). Dreptul de a săvârși sfintele taine a fost dat de Mântuitorul sfinților săi apostoli și urmașilor lor, adică membrilor ierarhiei bisericești, iar nu ori căruia credincios, cum socotesc protestanții. Aceasta rezultă mai întâi din aceea, că Mântuitorul a dat numai sfinților apostoli puterea de a lega și deslega păcatele (Ioan 20, 22) și numai lor le-a poruncit să săvârșească sfânta euharistie spre pomenirea sa (Luca 22, 19). Ca cineva să poată dar săvârși sfintele taine, trebuie să fi primit această împuternicire de la Dumnezeu prin urmașii sfinților apostoli, căci, cum zice sfântul apostol Pavel «*nimeni nu-și ia singur cinstea, ci cel chemat de Dumnezeu, ca și Aron. Însuș Mântuitorul nu s'a proslăvit singur pe sine arhiereu, ci (Dumnezeu Tatăl), cel ce l-a zis «Fiul meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut» și «Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melhisedec*» (Evrei 5, 56). Tot sfântul Pavel arată că toți câți îndeplinesc vre o slujbă în Biserică sunt rânduiți spre aceasta de Mântuitorul însuși: «*Acela a dat pe unii apostoli, pe alții prooroci, pe alții evangheliști, pe alții păstori și învățători spre desăvârșirea celor credincioși către lucrul slujbei, spre zidirea trupului lui Cristos*» (Efeseni 4, 12).

Cum urmașii legiuți ai sfinților apostoli sunt arhieriei, preoții și diaconii, hirotoniți conform canoanelor și neopriți de la împlinirea îndatoririlor lor sacerdotale din cauza vre unei vine, iar cum arhieriei singuri au plenitudinea puterii spirituale, numai ei pot săvârși toate sfintele taine. Preoții, ca delegați permanenți ai arhieriei pot săvârși —potrivit practicei bisericești fixate prin canoane— toate celelalte sfinte taine, afară de hirotonie, iar diaconii, ca unii ce sunt numai ajutori ai preoților și ai arhieriei, nu pot săvârși nici o sfântă taină.

Singură taina sfântului botez poate fi săvârșită, în lipsă de preot și în caz de mare nevoie, și de ori ce creștin. Aceasta pentru marea însemnătate ce are această sfântă taină pentru viață și pentru nespusa grijă ce biserica poartă de mântuirea sufletelor. Ca să nu treacă, adică, dacă este cu putință, nimeni din această viață fără ca să se fi împărtășit de harul sfințitor, Biserica îngăduie, când un copil sau cineva care vrea să se facă creștin e pe moarte, să săvârșească botezul ori ce credincios.

Rătăcirea protestantă, că ori ce creștin poate săvârși sfintele taine, rătăcire întemeiată pe înțelegerea greșită a preoției universale (I Petru 2, 5, 9), este deszisă de însăși practica lor, căci de fapt ceremoniile, cărora ei le dau numele de sacrameinte, se săvârșesc de păstori, bătrâni,

predicatorii, s'au ori cum sar numi așa zișii lor preoți, cari nu numai că se pregătesc anume pentru a putea îndeplini această chemare, ci primesc și un fel de hirotonie dela alții, cari se află deja în această vrednicie.

Dela săvârșitorul sfintelor taine nu se cere însă ca conditio sine qua non ca el să nu fie lipsit de credință și să nu fie întinat de păcat, când săvârșește o sfântă taină. Dacă el nu crede sau e întinat de păcat, își asumă mare și grea răspundere înaintea lui Dumnezeu și a cugetului său, dar sfânta taină săvârșită de el este și rămâne valabilă, pentru că adevăratul sau principalul ei săvârșitor este însuș Mântuitorul, în vreme ce omul care săvârșește sfintele taine este un simplu instrument și ceea ce el săvârșește este cu adevărat sfântă taină, adică ea împărtășește în realitate harul sfinților, dacă el are intenția să săvârșească ceea ce săvârșește Biserica prin acele slinte taine și dacă deci se folosește de materia prescrisă pentru fie care sfântă taină în parte, dacă pronunță corect forma sau cuvintele de consacrare și dacă împlinește ceremoniile sau ritul propriu fie cărei sfinte taine. «*Așa să ne socotească pe noi oamenii ca pe niște ispravnici ai tainelor lui Cristos*», auzirăm pe sfântul apostol Pavel zicând, și tot el zice: «*Cine e Pavel și cine Apollo, decât slujitori, prin cari ați crezut?*» (I Corinteni 4, 1 și 3, 5). Părinții bisericești învață aceasta lămurit. «*Dumnezeu lucrează și prin cei nevrednici și darul botezului nu pierde nimic prin nevrednicia preotului*», zice sfântul Ioan Gurădeaur (Omilia VIII asupra epistolei I către Corinteni. «*Dacă ar fi două inele*», — zice sfântul Grigore de Nazianz — *unul de aur, iar altul de fier și amândouă ar avea săpate pe ele acelaș chip al împăratului și s'ar apăsa în ceară, prin ce s'ar deosebi urma lăsată de unul și de celălalt? Prin nimic. . . . Deosebirea este numai în materia (inelelor), nu în urma lăsată. Așa și fie, toți câți botează să fi se pară deopotrivă, căci chiar dacă unul va întrece pe altul în sfințenia vieții, totuș puterea botezului este aceeaș», (Cuvântarea XL despre sfântul botez). Iar fericitul Augustin aseamănă sfintele taine cu sămânța care se aruncă în pământ, pentru care este indiferent, dacă mâna care a aruncat-o este curată sau nu și cu lumina pe care toți o primim curată, cu toate că a trecut, poate, prin locuri necurate.*

Însăș rațiunea ne spune, că Dumnezeu n'a putut condiționa valabilitatea sfintelor taine de credința și curăția sufletescă a săvârșitorului, pentru că acestea fiind însușiri lăuntrice, care nu pot fi cunoscute de alții, primitorii sfintelor taine n'ar mai putea fi niciodată siguri, dacă ele sunt valabile sau nu.

Aceasta este învățătura și practica Bisericii

dela începutul său. Discuțiunea asupra botezului ereticilor pe timpul sfântului Ciprian, precum și rătăcirile montaniștilor și donatiștilor și ale diferiților alți eretici au dat prilej să se stabilească pentru totdeauna, că sfintele taine, săvârșite chiar și de eretici, sunt valabile, dacă sunt săvârșite conform uzului adevăratei Biserici, (conteră canonul 8 și 19 al sinodului I ecumenic, 7 al sinodului II ecumenic, 95 al sinodului VI ecumenic).

Primitorii sfintelor taine. — Primitorii sfintelor taine sunt creștinii, afară de ai tainei sfântului botez, cari sunt copii sau păgâni ori iudei vârstnici, fiindcă tocmai prin această sfântă taină se dobândesc numele și starea de creștin.

Pentru ca o sfântă taină primită de cineva să fie valabilă, se cere din partea celui ce o primește voința sau hotărârea de a o primi. Nu se cere aceasta dela copii, cari n'au ajuns încă la vârsta rațiunii. E de ajuns voința pentru ca o sfântă taină să fie validă, fiindcă puterea sfintelor taine n'o dă — cum am văzut — nici săvârșitorul și deci nici primitorul, ci însuș Dumnezeu. De aceea Biserica a socotit, că sfintele taine și săvârșite și primite de eretici sunt valabile. Se cere neapărat voință sau hotărâre din partea primitorilor maturi, pentru că omul este ființă și rațională și liberă, iar primirea unei slinte taine este într'un fel și într'o anumită măsură o mărturisire de credință, care n'ar avea nici o valoare, dacă n'ar fi conștientă și liberă.

Deosebită de valabilitatea sfintelor taine este eficacitatea lor, adică dacă ele sunt săvârșite și mai ales primite în așa fel ca să producă în suflete roadele duhovnicești pentru care a fost așezată fie care din ele în parte, căci se poate ca o sfântă taină să fie săvârșită fără greș, deci să fie valabilă, dar să nu dea roadele așteptate, din cauză că primitorul n'a împlinit toate condițiunile pentru ca ea să fie eficace în el. Pentru o mai deplină lămurire, am putea asemăna, din acest punct de vedere, sfintele taine cu operațiile chirurgicale. Nu toate operațiile de acest fel, săvârșite după toate regulile științei chirurgicale, își ating ținta de a însănătoși pe cel operat, de și toate sunt ireproșabil făcute. Cu un cuvânt nu sunt toate eficace și acestea numai din cauza celui operat, pentru că ori organismul i-a fost prea slăbit, ori boala sau rana prea gravă, ori complicată cu altă boală, etc. Tot astfel și cu sfintele taine. Din mai mulți care primesc o sfântă taină din mâinile unuia și aceluiaș săvârșitor, săvârșită după toată rânduiala prescrisă și de toți primită cu hotărârea cerută, deci dar valabilă, să zicem că ar fi de pildă taina sfintei euharistii, numai cei cari o primesc cu toată pregătirea cerută, adică cei ce și-au mărturisit mai întâi păcatele și au

îndeplinit epitiimiile date de duhovnic și după aceea pășesc la sfânta împărtășire cu credința neclintită că pâinea și vinul euharistic sunt însuș trupul și sângele Domnului, numai pentru aceia și în aceia această sfântă taină e și eficace, adică are ca roade: unirea cu Cristos, iertarea păcatelor veniale, întărirea împotriva ispitelor și celelalte.

Pentru ca o sfântă taină să fie eficace se mai cere din partea primitorului, pe lângă hotărârea de a o primi, și credință în caracterul supranatural al sfintei taine respective și starea de curăție sufletească, efectuată prin sfânta taină a pocăinței. Negreșit că nu credința și curăția sufletească fac eficacitatea sfintelor taine, căci aceasta depinde de Dumnezeu, dar lipsa credinței și a curăției sunt o piedică pentru eficacitatea lor. «*Cel ce va crede și se va boteza — zice Mântuitorul — se va mântui, iar cel ce nu va crede, se va osândi*», ceea ce însemnează, că botezul primit de cei în vârstă fără credință nu mântuește. Acelaș lucru trebuie să-l presupunem și despre celelalte sfinte taine. Rațiunea ne spune de asemeni, că, precum pentru a obține roade, nu este de ajuns ca sămânța să fie sănătoasă, ci trebuie ca și pământul să fie de bună calitate, afânat, să aibă umezeală și căldură din destul, tot astfel și sfintele taine, de și sunt de origină dumnezească și ca atare au putere supranaturală, totuș nu produc în suflete efectele așteptate, dacă acestea nu le primesc așa cum se cuvine, dacă nu sunt pregătite în chip corespunzător pentru primirea lor.

Materia și forma sfintelor taine.— În orice sfântă taină se deosebesc două părți esențiale: materia și forma.

Materia sau elementul, cum se numea în timpul patristic, este un lucru sau o lucrare ce cade sub simțuri, prin care se împărtășește primitorului într'o formă sensibilă harul sfințitor.

Forma sau cuvântul, cum i se zicea în vechimea creștină, sunt cuvintele pe care le rosteste săvârșitorul sfintei taine în legătură cu îndeplinirea lucrării care constituie materia sfintei taine, prin care (cuvinte) se lămurește caracterul simbolic al acelei lucrări și i se împărtășește puterea harică. Necesitatea acestor două părți constitutive ale ori cărei sfinte taine și raportul dintre ele le-a exprimat foarte bine *fericitul Augustin* în aceste câteva cuvinte: «*Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum*». (Tratatul 80 asupra Evangheliei sfântului Ioan). Fără materie și formă — la care Biserica noastră și cea romano-catolică au stabilit, că mai trebuie și săvârșitor canonic — nu pot fi sfinte taine. Pentru săvârșirea unei sfinte taine se cer trei lucruri, zice Mărturisirea ortodoxă, și anume: «*Intâi, materia potrivită, precum este apa la botez, pâinea*

și vinul la euharistie, undelemnul și altele, după natura tainei. Al doilea, preotul hirotonit canonic sau episcopul. Al treilea, chemarea Sfântului Duh și formula cuvintelor, prin care preotul sfințește taina cu puterea Sfântului Duh și cu gândul hotărât de a o sfinți» (răspunsul la întrebarea 100). Atât materia cât și forma variază — cum se vede din însuș textul Mărturisirii ortodoxe — dela o sfântă taină la alta și ele au fost rânduite de însuș Mântuitorul, ca și sfintele taine însăși și transmise Bisericii prin sfinții apostoli. Dovadă pentru aceasta avem faptul, că toate sfintele taine s'au săvârșit din cea mai adâncă vechime bisericească în aceeaș formă și cu aceeaș materie cu care se săvârșesc și astăzi în Biserica noastră ortodoxă, fără ca istoria să ne arate că acestea au fost stabilite de vre un sinod ecumenic sau de vre un părinte bisericesc. Apoi, dacă ele n'ar fi așezate de însuș Mântuitorul, ar fi inferioare sacramentelor Legii vechi, care au fost așezate deadreptul de însuș Dumnezeu în toate amănuntele lor. În fine, dacă materia și forma, adică doi din cei trei factori cari constituiesc orice sfântă taină, nu sunt așezate de însuș Mântuitorul cum se mai poate susține, că El este Intemeietorul lor?

Forma sau cuvintele ce se rostesc la săvârșirea sfintelor taine nu sunt explicative sau ceva ocazional, ori un fel de predică, cum susțin protestanții, ci sunt cuvinte de consacrare, adică prin ele se sfințește materia sfintelor taine și se împărtășește harul dumnezeesc. Această părere greșită a protestanților este corolarul rătăcirii lor fundamentale, că omul se mântuește numai prin credință, ca dar al lui Dumnezeu. În acest caz sfintele taine nu mai împărtășesc harul mântuitor, ci sunt simple semne externe sau ceremonii care trezesc în creștin credința în promisiunile Mântuitorului, cum și semne prin care se deosebesc credincioșii de necredincioși. Însăș forma celor două taine admise de protestanți, a botezului și a euharistiei, arată că nu e vorba de nici o promisiune, ci de săvârșirea unui act, căci se zice: «*Botează-se robul lui Dumnezeu....*» și «*Luăți, mâncați, acesta este trupul meu....*» sau: «*Beți dintr'acesta toți, acesta este sângele meu....*»

Ceremoniile ce însoțesc sfintele taine, adică diferitele mișcări, gesturi și acțiuni ce se fac la săvârșirea sfintelor taine, precum: ungerea cu untdelemn a celui ce se botează, cufundarea lui de trei ori în apă, înconjurarea de trei ori a mesei și colimvitrei, tunderea părului și altele la botez, îngenucherea la săvârșirea sfintei euharistii și altele nu sunt părți esențiale ale sfintelor taine și nu sunt rânduite de însuș Mântuitorul, ci de sfinții apostoli sau de următorii lor în cele dintâi veacuri. Cu toată tăcerea pe care a impus'o mult timp disciplina arcană părinților

bisericești din primele veacuri, totuș avem numeroase și prețioase mărturii despre existența diferitor ceremonii care se practicau în Biserica veche cu privire la sfintele taine. Astfel, sfântul Justin Martirul spune, că pe vremea sa, se săvârșeau anumite ceremonii la sfânta euharistie (Apologia II). Tertulian descrie altele referitoare la botez (de Baptismo și de Corona). Sfântul Ciprian vorbește de exorcismele ce preced botezul (epistola 76). Sfântul Ciril al Ierusalimului ne a transmis expunerea mai multor ceremonii dela botez și sfânta euharistie (Cateheze). Fericitul Augustin, vorbind de păcatul original, amintește și de exorcisme (contra pelagianului Iulian, cartea VI) și Evhologiul este plin de rituri, de simboale și de ceremonii, a căror vechime se urcă până la timpul apostolilor. Îndeplinirea cu fidelitate a acestor ceremonii este de mare folos sufletesc pentru credincioși, căci fie care din ele își are rostul său bine definit. Astfel, pentru a vorbi de toate în general, cele dinainte de săvârșirea sfintelor taine au de scop trezirea credinței și a pietății și de a ne pregăti deci pentru primirea cu vrednicie a sfintelor taine. Cele care însoțesc sfintele taine scot în relief sfințenia lor și ne umplu de respect și ne înalță sufletele la cugetarea celor dumnezeiești. Cele care urmează sfintelor taine ne amintesc datorii ce ele ne impun.

Ceremoniile în genere nu împărtășesc omului har, dar înlesnindu-ne cunoașterea naturii, a efectelor și a sfințeniei sfintelor taine și pregătindu-ne pentru primirea lor cu vrednicie, contribuie în mare măsură la primirea mai din belșug a harului.

Ierarhia bisericească a îmbogățit în curgerea vremii, în virtutea puterii dată ei de a administra sfintele taine, ceremoniile privitoare la sfintele taine. Aceasta nu însemnează însă că săvârșitorii sfintelor taine le pot schimba sau modifica, ori a le trece cu vederea că pe un lucru de mică importanță, ci dimpotrivă sunt datori să le păstreze cu sfințenie și să le îndeplinească toți cât mai exact și mai uniform cu putință, pentru că de felul săvârșirii lor și de respectul cu care sunt privite de credincioși depinde și cinstea ce se dă sfintelor taine însăși.

Numărul de șapte al sfintelor taine.—Biserica noastră și cea romano-catolică au astăzi șapte sfinte taine și susțin, că așa a fost întotdeauna, pentru că însuș Mântuitorul a așezat sfintele taine în număr de șapte. Când și cum a așezat Mântuitorul fie care taină, se va vedea la expunerea în parte a fie cărei sfinte taine, acum să vedem de unde și cum s'a născut discuțiunea asupra numărului sfintelor taine și pe ce temei s'a contestat numărul lor de șapte.

În literatura patristică găsim socotită ca sfânta

taină pe fie care din cele șapte acte sfinte care poartă acest nume, nu găsim însă numărul de șapte. Aceasta din cauză, că noțiunea de sfântă taină nu era încă destul de precis definită și strict deosebită de cea de *ierurgii*, sau *sacramentalii* cum le zic apusenii. De aceea erau privite ca sfinte taine de unii și spălarea picioarelor, de alții și înmormântarea și tunderea în monahism, sau chiar câte trele și așa mai departe.

Când s'au ivit eretici cari au combătut noțiunea și numărul de șapte al sfintelor taine, așa cum acestea erau înțelese de adevărata Biserică, atunci a trebuit să se definească cu exactitate atât noțiunea, cât și numărul sfintelor taine. Cum acești eretici au fost valdenzii și catarii în apus, era de așteptat ca această definiție să se fi făcut mai întâi în apus și într'adevăr acolo o și găsim întâiaș dată, la începutul veacului XII, la teologii *Petru Lombardul* și *Hugo de Saint Victor*. La începutul veacului XIII (1210) aflăm numărul de șapte al sfintelor taine într'un formular tip de mărturisire de credință, pe care trebuiau s'o facă valdenzii, cari se întorceau în sânul bisericii; în a doua jumătate a aceluiaș veac (1274) îl găsim în mărturisirea de credință prezentată de Biserica noastră ortodoxă la sinodul din Lyon, care încerca să împace cele două Biserici, despărțite în anul 1054; iar la începutul veacului XV în scrierile lui *Simion al Tesalonicului*. De aci înainte îl găsim mai des atât în operele teologice, cât și în diferite hotărâri ale Bisericii, pentru că și numărul celor ce-l contestau se înmulțește cu ivirea reformatoilor și a premergătorilor lor. Oficial, Biserica romano-catolică a stabilit numărul de șapte al sfintelor taine în sinodul tridentin (1545 — 1563), iar Biserica noastră ortodoxă mai întâi într'un sinod ținut în Constantinopoli, la anul 1638, împotriva mărturisirii lui Crist Lucaris, iar după aceea în *sinodul dela Iași* (1642), cu prilejul aprobării Mărturisirii ortodoxe a lui Petru Movilă.

Că numărul de șapte al sfintelor taine, stabilit formal așa de târziu, nu este ceva arbitrar și de proveniență târzie, o dovedește mai întâi faptul că el a existat dela început atât în bisericile din răsărit, adică nu numai în cea ortodoxă, ci și în cea coptică, nestoriană, abisinică, iacobită și armeană, care s'au despărțit de Biserica ecumenică în veacurile IV-VII, cât și în cea de apus și nu este de admis ca să-l fi primit unele dela altele după ce s'au despărțit, ci a trebuit să existe în întreaga Biserică înainte de despărțire.

Evhologiul nostru ortodox, ale cărui rugăciuni au fost compuse în întregime înainte de schisma dintre Biserica de răsărit și cea de apus, conține iarăș o dovadă foarte puternică, cum că Biserica a avut întotdeauna numărul de șapte al sfintelor taine.

Speculațiunea teologică a motivat în curgerea veacurilor în chip diferit, pentru ce Mântuitorul a instituit și Biserica ține șapte, iar nu mai multe nici mai puține, sfinte taine. Rațiunea cea mai plauzibilă pare a fi sfințenia numărului șapte și prin urmare și analogia cu cele șapte daruri ale Sfântului Duh. După alte păreri, numărul de șapte ar corespunde întocmai tuturor trebuințelor spirituale ale Bisericii și ale fie cărui membru al ei. Astfel, cinci din sfintele taine corespund trebuințelor celor mai imperioase din viața omului ca individ sau la cinci momente însemnate din viața sa și anume: botezul nașterii, ungerea cu sfântul mir creșterii, sfânta euharistie trebuinței de hrană, pocăința vindecării de boale și maslul nevoii de mângâere în cele din urmă clipe ale vieții. În ordinea vieții spirituale botezul corespunde renașterii în Isus Cristos, ungerea cu sfântul mir sporirii harului sfințitor, sfânta euharistie hranei duhovnicești și pocăința însănătoșirii de boala păcatului. Celelalte două sfinte taine corespund trebuințelor omului ca membru al societății sau cerințelor vieții lui sociale și anume căsătoria corespunde perpetuării neamului omenesc și preoția procurării de conducători ai Bisericii sau în ordinea spirituală căsătoria procură Bisericii fii, iar preoția părinți.

Sfintele taine și ierurgiile. — Afară de sfintele taine și cu totul deosebite de ele sau câteodată în legătură cu ele, Biserica săvârșește și alte lucrări sfinte, care împărtășesc omului harul dumnezeesc într'o măsură mai mică decât sfintele taine. Aceste lucrări sfinte se numesc în Biserica noastră cu un cuvânt grecesc ierurgii, adică lucrări sfinte, iar papistașii le numesc sacramentalii.

Deosebirea între sfintele taine și ierurgii stă în aceea, că sfintele taine sunt rânduite de însuș Mântuitorul, pentru care și împărtășesc primito- rilor harul sfințitor în cel mai înalt grad, pe când ierurgiile sunt rânduite de Biserica învățătoare sau de ierarhia bisericească, din care cauză împărtășesc harul dumnezeesc în mai mică măsură. Dreptul Bisericii de a institui ierurgii decurge din Sfânta Scriptură. Săvârșind anumite ierurgii, ea n'a făcut altceva decât să imiteze pe dumnezeescul ei Intemeietor. Origina ierurgiilor este dar în Sfânta Scriptură. Astfel, Mântuitorul însuș a binecuvântat pâinea și peștele (Matei 14, 19), și pe copii (Matei 19, 15), a dat poruncă sfinților Săi apostoli să binecuvinteze casele în care vor fi bine primiți (Matei 10, 12), și le-a împărtășit puterea de a alunga demonii (Matei 10, 8).

Ierurgiile sunt de trei feluri: exorcisme, binecuvântări și sfințiri.

Exorcismele servesc pentru alungarea demonilor și pentru împiedecarea influenței lor.

Binecuvântările sunt rugăciuni ce se fac pentru

dobândirea ajutorului dumnezeesc, iar sfințirile sunt un grad mai mare de binecuvântare, sau o binecuvântare mai solemnă.

Câte trele pot avea de obiect pe om, ori lucruri sau bunuri ce-i aparțin lui sau Bisericii.

Preotul I. MIHĂLCESCU

INVĂȚATURA

*Stârnită-i vrajba din nimic...
Socoți la început că-s glume,
Ei însă vorbe rele-și zic,
Urâte'njurături de nume,*

*Când flaeră un vânt turbat,
De zgâlțâe'n fîțîni o ușă,
Ș'aprinde c'un scânteii un sat,
Preface totul în cenușă...*

*Un sat e'n flacări din scânteii.
C'o vorbă poți stârni o ură,
Când n'o rostești la locul ei
Și nu-ți pui lacătul la gură....*

*Din ură s'au iscat furtuni,
Războaie ce aduc ruină
Și celor răi și celor buni...
Măcar că nu-s cu toți de vină.*

*Ce-i rău se face mai ușor.
Te-ațâță patima din tine...
Oricând ea-i gata de omor,
Găsește din senin pricine...*

*Zvâcnindu-ți sângele la tâmple,
Ai tăi ochi groaznic îi încruntă..
De ură inima ți-o umple.
Ț'o ține'n lanțuri și-o înfruntă ..*

*Cuvânt de pace să grăim.
De-aceia'n gură avem limbă...
Dar câți cu ea nu ponegrim
Și rostul ei cel bun îl schimbă!...*

*Să punem vorbelor zăgaz
Și gurei „ușă de'ngrădire“...
Nu-ți face din nimic necaz.
Și n'alerga după'nvrăjbire...*

Preot MINA GASPAR,
Costești-Botoșani.

ATITUDINI IMPOTRIVA CLERULUI ROMÂN

Luptele politice din proaspetele alegeri parlamentare au contribuit mult la sălbătăcia moravurilor pe toate terenele vieții noastre publice. Cu deosebire preoțimea ortodoxă, a fost aspru criticată pentru ținuta ei în alegeri, de către anumiți demagogi ai unor partide politice, care se țin chemate la cârmuirea acestei țări binecuvântate de Dumnezeu.

După alegeri, se aștepta ca orice luptă să înceteze și orice patimi omenești să fie înfrânate. Dar mare ne-a fost mirarea că, chiar ziarele curat românești, afară doar de câteva, au început o serie de articole pline de ocări și loviri asupra clerului ortodox român. Preoțimea stă înmărmurită și se întreabă singură: «Aceasta este răsplata jertfirii de sine în timpul cârmuirilor străine, când numai Bisericii române, prin slujitorii săi, trebuie să i se mulțamească pentru susținerea legii și naționalității române?»

Oare aceasta să fie răsplata pentru toate opiniile cari le-a făcut preoțimea pentruca, să trimeată anumiți reprezentanți în parlamentul țării ungurești ca să susțină cauza românească? Apoi pe urma cărei atitudini, în timpul războiului trecut, aceiași preoțime (azi hulită), a trebuit să sufere temniță, bătăi, batjocuri, internări și pagube materiale de neprețuit?»

Este oare îngăduit ca față de această preoțime, aceiași oameni, cari cu ajutorul ei s'au ridicat la situațiuni la care înșiși n'au visat, să folosească asemenea atitudini dușmănoase și neexplicabile?

Să clarificăm.

Intr'un prim articol al revistei *Țara Noastră*, din 15 August a. c., un anumit reformator ecleziastic întreabă preoțimea: «*Ce faceți în satul și mahalaua în care vă găsiți? zestre pentru fată și pregătiri politice pentru băiat? Bănci și cooperative, societăți anonime, exploatări forestiere și de petrol? Sunteți 10,000 și nimeni nu vă vede lucrând în ogorul național.*» Din scrisul său, d. T. Arghezi, autorul articolului, din *Țara noastră*, pare a fi un devotat discipol al preotului caterisit Tudor Popescu, pe care îl aduce de model pentru ideile lui sectare, autorul, susținând între altele că substanța spiritului religios este credința, dar și vehemența. Poporului îi place, pe bună dreptate, o Biserică profetică și luptătoare, cu preoți activi pentru întinerirea necurmată a forțelor morale cu preoți devotați și în felul lor revoluționari.»

Indemnările la o propagandă analogă cu a «sectarilor adventiști, baptiști, scientiști, cari zi cu zi vorbesc poporului cu inima ferbinte, cum zice discipolul sus amintit, nu le putem nici aproba, cu atât mai puțin urma, deoarece felul de propa-

gandă al sectanților nu se împacă cu doctrina și cu tradiția Bisericii întemeiată de Hristos, Fiul lui Dumnezeu și continuată de Sf. Apostoli și învățăceii săi, dimpreună cu toți Sfinți Părinți ai Bisericii ortodoxe ecumenice.

Este doar în deobște constatat, că sectarismul are un substrat politic internațional și puțin îi pasă de interesele vitale ale neamului românesc, căutând mai mult a slăbi decât a întări credința în Dumnezeu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt; pe de altă parte tinzând a slăbi legătura între supuși și stăpâni, între ostași și tron, și între fiu și tată, ceiace va avea ca urmare o destrămare pe toate terenele și toate direcțiile vieții publice și de Stat.

Dar Biserica are chemarea a cultiva ordinea morală între credincioși și a întări simțul de răspundere ce-l are fiecare muritor față de Creatorul său și față de aproapele său și totodată a-l îndruma pe cetățean la alipire față de stăpânirea lumească și, în caz de primejdie, a sta gata de jertfă pentru apărarea gliei strămoșești și a patriei. Toate aceste învățături de ordine socială, autorul articolului «*Epistolă către preoți*», din revista clujană, precum și alți critici ai preoțimii, nu le va afla la sectari.

Cele susținute în articolul «*Epistolă către preoți*» nu pot avea pentru preoții înțelegători de misiunea lor nicio însemnătate, dacă revista *Țara Noastră* nu ar sta sub direcția unui bun român și apărător al Ortodoxiei, care este actualul ministru dela interne, d. Octavian Goga. Din cele publicate în pomenita revistă, urmează că unor fruntași ai partidului dela putere nu le convine, că preoțimea poate să aibă altă părere despre anumite chestiuni ce interesează viitorul Statului și al Bisericii române. Ca urmare, nu putem admite nici noi ca cineva să vină și cu o trăsătură de condeiu, să aplice o lovitură întregii Biserici ortodoxe dominante în Statul român, începând cu arhieriei, și stârșind cu cei 10,000 de preoți, la cari, anumiți oameni, nu găesc nicio activitate pe teren național.

Invinuirea este adusă întregii preoțimi, fără ca cineva să vie să ia apărarea și să poștească pe acești acuzatori de ocazie să se coboare din olimp și să se ostenească până în satele noastre și în altă vreme, nu numai în timpul alegerilor, și se va încredința de starea cu totul protivinică față de ceiace se susțin cu atâta superficialitate.

Protestăm împotriva unor asemenea invinuirii neîntemeiate aduse întregii preoțimi, care, în starea șubredă în care se află azi, nu numai că nu poate face zestre fetelor, dar nu-și poate crește copiii la școală în conformitate cu situația

socială la care și preotul român are dreptul să năzuiască.

Ca urmare, susținem sus și tare, că preoțimea ortodoxă este și a fost totdeauna capabilă de mai multă muncă și abnegațiune pe teren religios-cultural și național, cu toate nedreptățile din trecut, iar pe viitor va fi la înălțimea chemării ei, în măsura în care și fruntașii țării o vor susține, dându-i posibilitatea de existență omească și punându-o, barem acum, după 8 ani de stăpânire românească, pe acelaș picior de egalitate cu situația materială a preoților confesiunilor minoritare. Acestor din urmă, pe lângă înzestrările avute în trecut, li s'au dat întregiri largi, pe când soarta pământurilor parohiale a preoțimii ortodoxe o dezleagă, cu vitregie cutare agronom sau consilier agricol după bunul lor plac.

Este păcat deci a mai ridica și învinuiri de răs și neîntemeiate asupra clerului român, nedreptățit pe toate terenele.

În numele acestui cler umil, care lucrează în tăcere, suferind dela mari și mici, precum și în numele dreptății, cerem precizări și aprecieri adevărate tuturor celorce se interesează de Biserica și preoțimea ortodoxă și nu îngăduim generalizări pe întreaga linie, căci, în caz de repetiție, vom privi atacul ca o calomnie și în consecință vom și acționa după merit.

Facem trista, dar adevărata constatare, că azi toți chemații și toți nechemații se cred în drept a aduce învinuiri și a debita felurite vine neîntemeiate, pe socoteala arhierilor și a preoților, numai și numai cu gândul ascuns de a slăbi legătura de dragoste între păstor și turmă, spre mulțămirea celor străini de lege și neam. Dar acestui fel de judecată trebuie să i-se pună zăgaz fără amânare, căci altfel va aduce, nu numai zdruncinarea autorității Bisericii dominante, ci va avea răsfrângerii triste și asupra autorității Statului, care e concrescut cu Biserica neamului.

Dacă cei vizați aci sunt buni creștini și iubitori de Hristos, să binevoiască a-și trage seama de faptele și scrisul lor, retractând cele susținute până aci cu rea credință, punându-și cenușă pe cap și zicând: *mea culpa*. În acest caz, vor dovedi că au simțul realității și doresc îndreptarea lucrurilor în toate direcțiunile vieții publice, îndemnând pe cetățeni a fi cu încredere nețărmită și cu alipire față de legea strămoșească, față de instituțiunile ei, față de arhierii, cari sunt fruntașii vieții noastre publice pe acest teritoriu, întregit cu voința lui Dumnezeu, cu binecuvântarea Bisericii și a clerului și cu jertfa poporului dreptcredincios ortodox.

Această propagandă se face în presa străină a țărilor înaintate în cultură (Anglia) și aceasta o cere demnitatea națională ca să nu discre-

ditezi tu însuși pe ai tăi în fața atâtor confesiuni cari ne încunjură și ai căror slujitori nu stau pe un pedestal mai înalt de cultură și nu dezvoltă nici pe jumătate o activitate pastorală ca mulți din arhierii și preoții ortodocși. Inchei cu cuvintele apostolului Pavel către Romani: *Dați dar tuturor cele ce sunt cu datorie: celui cu dajdia, dajdie; celui cu dijma, dijma; celui cu frica, frică; celui cu cinstea, cinste* (13,7), iar la 14,10 zice: *Dar tu ce judeci pre fratele tău? Sau și tu, ce defăimezi pre fratele tău? Că toți vom sta înaintea judecății lui Hristos.*

Preotul IOAN CRĂCIUN,
paroh în Spring-Field.

CÂND FRUNZE CAD...

*Cărările s'aștern cu frunze moarte
Furate'n sbor din pomi înfrigurați
De prin grădini, păduri... și nu-s departe
Ai iernii crai, în alb înveșmântați.*

*Prin crengile golașe urlă vântul
Pustiu, răscolitor de gânduri vagi;
Prin lunci, dumbrăvi, nu mai răsună cântul
Desfătător, al păsărilor dragi.*

*E frig... și nori pe ceruri greu s'alungă
Mânați de vântul toamnei, aspru, crunt,
Natura 'ntreagă par'că stă să plângă
.....Și picurii de ploaie cad mărunt..*

*.....
In taină întrebatu-te-ai vreodată
Oricine-ai fi, tu, muritor de rând,
Că viața ta — ca frunza scuturată —
Se va sfârși, fără să vrei, curând?!*

*.....Și'n timp ce trupul — frunză scuturată —
Va putrezi în umedul pământ,
Vei fi 'ntrebat la dreapta judecată;
„Comorile de fapte unde-ți sunt...?“*

*.....
E frig... și nori pe ceruri greu s'alungă
Mânați de vântul toamnei, aspru, crunt,
Natura 'ntreagă par'că stă să plângă
.....Și picurii de ploaie cad mărunt...*

Preotul G. I. BEȘCHEA

PREFACEȚI-VĂ INIMILE VOASTRE!

Când în atmosfera înaltă a sfintei slujbe sufletul ni se înalță cucernic către Dumnezeu, simțim toată ființa noastră străbătută de un fior de credință, sentimentele devin mai bune, tot spiritul pare cuprins de o mireasmă de sfințenie către o viață nouă.

Față de acest sentiment pe care-l simțim,—în adevăr ne credem și noi transformați, ne pare că suntem mai buni, c'am făcut mult, ne închipuim că, stând de față numai la sfânta slujbă,—ne putem numi creștini.

Nu este de ajuns numai atât. Muzica, corul, și cadrul ce ne înconjoară au un moment influență asupra ființei noastre fizice, nervii noștri pot fi impresionați; iar ieșind din biserică, suntem aceiași oameni din trecut. Domnul Hristos spune că, dacă aducem dar înaintea lui Dumnezeu, trebuie mai întâiu să ne împăcăm cu fratele nostru. Și darul ce-l aducem, nu este numai darul material, ci sufletul nostru, ce-l aducem ca dar înaintea sfinte slujbe. Pășind în sfânta biserică a lui Hristos, el trebuie să treacă prin această prefacere.

În inima noastră să nu purtăm nicio rană, adică niciun necaz împotriva aproapelui nostru; sufletul trebuie să fie limpede ca altarul, pe care, să se poată odihni jertfa vie a Domnului nostru. Ruga noastră să fie o rugă de prefacere și de înălțare; inima, o năzuință cucernică către Dumnezeu. Tot cugetul o ispășire întreagă, pornită din tot sufletul umilit al creștinului, care vede puținul ce-l poate aduce el, față de Acela, care ne-a arătat cea mai largă pildă de iubire.

Dacă avem împotriva aproapelui nostru nemulțămiri, să ne aducem aminte de cuvintele sfântului Apostol Petru, când a întrebat pe Hristos:

Doamne, de câte ori va greși mie fratele meu și eu voi ierta lui? Au doară până de șapte ori? Și Mântuitorul i-a răspuns: Nu-ți zic ție: până de șapte ori, ci: până de șaptezeci de ori câte șapte. (Matei, 18, 21—22).

Atunci, întorcându-ne în inima noastră și aducându-ne aminte că și noi am greșit altora, să iertăm precum și Dumnezeu ne iartă greșalele noastre. Mai departe, Mântuitorul ne arată pilda datornicului cu zece mii de talanți. El ne învață să iertăm fiecare fratelui nostru, din toată inima, greșalele lor.

Dacă luăm și studiem, cuvânt cu cuvânt, frumoșea rugăciunii *Tatăl nostru*, pe care Hristos ne-a învățat-o, vedem atâta măreție în cuprinsul ei! «*Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșelilor noștri*».

— Prefăcându-ne inima noastră în omul dragostei, vom deveni folositori unul altuia, sprijinitori în necazuri, formând o adevărată societate de bine și ajutor, împlinind slujba cea mai înaltă.

În iubirea frățească vom învăța iertarea, supunerea și toată lepădarea-de-sine ce se impune unui suflet creștin; vom învăța taina cunoașterii lui Dumnezeu, pe altarul căruia vom sluji, cu inimi credincioase fiecare la locul nostru, în mijlocul societății în care ne aflăm. Așa numai va fi cu putință să trăim în armonie, prin reforma întregii noastre ființe, prin prefacerea nouă și botezul cu sfântul Duh.

Atunci va încolți în inima noastră dragostea adevărată, vom simți tihna raiului ceresc, care, ca o întindere frumoasă, ne va deslăta neîncetat în truda obositoare a drumului ce-l avem de străbătut.

LAURA SCRIBAN,
Profesoară

Chișinău

DENATURAREA ISTORIEI LUI ORIGEN *)

II. Origen eretic.

I.

Dacă acuzarea lui Origen de *idololatrie* ¹⁾ n'a jucat decât un rol problematic în condamnarea lui, acuzarea progresivă de *erezie* a fost în schimb hotărâtoare, pentru compromiterea și anatematizarea acestui geniu creștin.

Pentru a ușura înțelegerea procesului condamnării lui, amintim că Origen suferă chiar în viață

*) Acest articol este al doilea, în seria celor cari formează studiul de față. Înaintea lui însă s'a publicat din greșală cel care-i urmează, deci al treilea, în numărul pe Iulie a. c. al revistei, cu titlul — schimbat printr'un lapsus tipografic — de „*Origen critic*”, în loc de „*Origen eretic*”. Rugăm pe cititori să fină seama de acestea și să considere articolele în ordinea cuvenită.

1) Vezi numărul pe Mai și Iulie a. c. al revistei.

o condamnare episcopală și sinodală, sub forma depunerii și a constrângerii să părăsească Alexandria (la 232), provocată de episcopul Dimitrie, că alte condamnări locale urmează, în sec. IV-V, și că toate sunt confirmate și întrecute în asprime și rezultate de ultima, cea pe care i-o rezervă împăratul Iustinian în sinodul endemic dela Constantinopol în anul 543, ecumenicizată cu sinodul al V (553).

Între prima și ultima condamnare, deci între Dimitrie și Iustinian, e însă o deosebire de motive așa de mare, încât de n'am ști din istorie sigur, că e vorba de același Origen, n'am recunoaște în osânditul împăratului bizantin pe cel al episcopului alexandrin. Între cele două condamnări trecuseră, e drept, două mari secole, cari au fost

destul ca să facă din «părintele teologiei creștine», ce-și trăia cu ele «epoca de aur», — «părintele tuturor ereziilor», și să transforme pe marele și providențialul Origen într'o caricatură de mitologie. Căci iată ce devenise între timp neîntrecutul cugetător creștin: Un monstru păgân, comparat cu animale răufăcătoare, al cărui nume nu putea fi pronunțat decât însoțit de blesteme și anateme grozave și a cărui condamnare categorică ajunsese condiție de rămânere în Biserică!

Avem deci a face cu o altă latură a denaturării istoriei lui Origen, tot atât de curioasă și mult mai gravă, prin consecințe, decât idololatria de care-l acuză Epifaniu. Căci, dacă pe aceasta Iustinian n'o menționează decât în treacăt, în edictul său către patriarhul Mina, de ereziile lui Origen face în schimb atât caz, încât condamnarea lui Origen pe baza lor pare lucrul cel mai natural și mai urgent impus.

Am arătat în articolul precedent, cu însăși mărturia lui Ieronim, devenit antiorigenist înverșunat, că nu pentru «inovație în dogme»¹⁾ fusese condamnat Origen de către Dimitrie, ceea ce ar însemna că chestiuni de doctrină n'au jucat niciun rol în condamnarea lui la Alexandria. De afirmația lui Ieronim n'avem niciun motiv să ne îndoim, mai ales că ea e de acord cu mărturia istoricului Eusebiu²⁾, martor deosebit de prețios în această chestiune, pentru că deține știrile dela un distins cunoscător al lui Origen, dela Pamfil. Pe baza ambelor mărturii, la cari se adăogă cea păstrată de Fotie³⁾, se poate afirma, cu privire la condamnarea lui Origen de către cele două Sinoade alexandrine convocate de Dimitrie, că acuzările acestuia erau: 1. Origen, deși laic, predicase credincioșilor, în fața episcopilor de Cezareea și Ierusalim; 2. fusese hirotonit preot de aceștia, deși nu aparțineau jurisdicțiunii lor; 3. mutilațiunea ce-și impusese făcea necanonică această hirotonie⁴⁾.

De ultima vină, care ar fi fost cronologic prima, scrupulosul Dimitrie n'a făcut totuș la timp deloc caz⁵⁾, ceea ce însemnează, că numai celelalte au atins orgoliul lui și deaceia i se potrivesc prea bine spusele lui Eusebiu, întărite de Ieronim, că faima lui Origen crescuse atât de mult, încât provocă invidia până și a episcopului⁶⁾. Dacă Dimitrie ar mai fi putut acuză formal pe Origen și de *erezie*, e ușor de închipuit locul și pro-

porțiile ce ar fi luat această crimă în numărul celorlalte imputate conducătorului școlii catehetice din Alexandria, precum și neputința pentru Bisericele, cari nu s'au asociat condamnării lui Origen, de a face aceasta, fără a provoca prin atitudinea lor conflicte și poate schisme, cu Biserica Alexandriei și a Romei.

Am văzut cum Epifaniu, pentru a explica plecarea lui Origen din Alexandria, dă crezare unei legende, și nu-l arată condamnat de Dimitrie pentru *erezie*, deși din parte-i a scris despre „ereziile” lui Origen cu destulă patimă. Teofil însuș, care avea tot interesul să-și justifice sentințele contra «ereticului» Origen, cu condamnări similare anterioare, n'avea decât să se refere la ele, dacă ar fi înțeles în acest sens deciziunile sinodale din timpul lui Dimitrie, iar Ieronim, am arătat că face mai mult: Se pronunță categoric contra afirmațiunii, că Origen ar fi fost condamnat de Dimitrie pentru *erezie*.

Aceasta o făcea însă Ieronim nu doar de dragul lui Origen și nici fără motiv. În lupta pasionată, ce se încinsese în jurul numelui marelui Alexandrin, și în care s'a răscolit și profanat destul trecut, s'a afirmat de către unii — și Ieronim spune că o făceau și adversari din timpul lui Origen — că el fusese condamnat pentru inovații în dogme și deci pentru *erezii*¹⁾. Ieronim restabiliă deci doar adevărul istoric, susținând că altceva decât ereziile a atras lui Origen urgia episcopului. Dacă el mai păștră însă curaj și bunăcredință, ca să respecte în acest punct un adevăr istoric, acelea nu mai sunt de așteptat dela executorul imperial al lui Origen, Iustinian, care îl presupune și declară condamnat ca eretic în toate timpurile și de toată lumea. În edictul contra lui Origen, dela 543, el citează între altele o «epistolă sinodală a episcopilor din Egipt și Alexandria contra doctrinelor lui Origen», în care se afirmă pe socoteala acestuia, că «încercând să țină cuvântări pline de blasfemuri, fericitul episcop depe vremea aceea, Iraclas, ca un lucrător și viier iubitor de adevăr, în ogorul Bisericii, l-a smuls din grâu ca pe o neghină rea»²⁾.

Pe ce se bazează numita epistolă nu știm, cum nici n'o cunoaștem de aiurea; dar dacă ea nu infirmă concluzia clară scoasă din spusele lui Eusebiu, Ieronim și anonimul lui Fotie, că adevărat nu pentru motive de doctrină condamnase Dimitrie pe Origen, pare însă a complica chestiunea prin condamnarea dată ca din partea lui *Iraclas*.

Acesta e elev și prozelit al lui Origen, succesori al lui la conducerea școlii de Alexandria și apoi succesori al lui Dimitrie la scaunul episcopal,

1. Migne, ser. lat. 22, 447,4 (*ad Paulam pars quaedam*) și 21 599—600 (la Rufin).

2. *Ist. bis.* VI, 8,4.

3. *Biblioteca*, cod. 118.

4. Vezi F. Prat, op. cit., p. 189. L. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise*, t. I, ed. 3, Paris 1923, p. 346. Eugène de Faye, *Origène. Sa vie, Son oeuvre, sa pensée*, t. I, Paris 1923, pp. 34—37 și mai ales nota 3 dela pag. 35.

5. Comp. Eusebiu, *Ist. bis.* VI, 8,3.

6. *Ibidem* VI, 8,4 și Ieronim, *Migne*, ser. lat. 22, 447,4 (*ad Paulam pars quaedam*).

1. Comp. și Tillemont, *Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique*, tome III, Paris 1695, p. 534.

2. *Migne*, ser. gr. 86,1 969; ser. lat. 69, 201; *Mansi* 513.

puțin timp după plecarea lui Origen¹⁾. Dacă Origen a revenit sau nu sub Iraclas la Alexandria, unde în tot cazul n'ar mai fi putut învăța, nu se poate precis spune, dar e sigur că vechiul elev, ajuns episcop, se grăbește să ia atitudinea lui Dimitrie față de Origen și să reconfirme condamnarea lui. A spus-o Teofil al Alexandriei într'o afirmație păstrată la Ghenadie de Marsilia²⁾, par a o confirma un episcop anterior, Petru al Alexandriei, citat și de Iustinian³⁾, și a o întări Fotie prin informația depunerii de către Iraclas a unui Ammonius de Thuis, pentrucă ar fi lăsat să predice în biserică sa pe excomunicatul Origen⁴⁾.

Cu aceasta ni se face dovada disgrației complete, în care căzuse Origen pentru oficialitatea bisericească dela Alexandria, fără a ni se spune însă, dacă alte motive, decât ale lui Dimitrie, justificau ingratitudea lui Iraclas și dacă deci acesta condamnă în Origen pe un *eretic*, așa cum vrea Iustinian ca să fi fost.

Interesul antiorigeniștilor de mai târziu, de a vede în actele lui Dimitrie și Iraclas ceea ce le convenia să vadă, e ușor de înțeles. Aprecierile ce fac în scrierile respective la adresa lui Origen, le trădează suficient intențiile și reacredința, mergând chiar până la a inversa rolurile: Departe ca Origen să fie—fie și pentru motive de doctrină—victima episcopilor alexandrini, aceștia au fost ei victimele lui, și Petru al Alexandriei îi compătimentește cu jale în fragmentul de mystagogie indicat mai sus și păstrat în citația lui Iustinian, astfel: «Ce să mai zic de fericirii episcopi Iraclas și Dimitrie, de câte încercări au avut de suferit din partea nebunului Origen, care și el a aruncat shisme în Biserică, provocând în ea turburări până azi!»!

Trecând peste sentimentalismul acestei figuri oratorice, ca să reținem fondul de adevăr istoric ce ne interesează, ar urmă să deducem din vaga frază a lui Petru, că Origen ar fi neliniștit și provocat pe episcopii săi nu prin alte delictе, ci prin învățături greșite, singurele din cari ar fi putut rezultă shismele și turburările presupuse și deplânse. Ca probă e că în acest sens ia și Iustinian mărturia episcopului, și putem adăoga la aceasta constatarea, că antiorigeniștii sec. IV-VI nu vorbesc de necanonicitatea hirotoniei lui Origen, cât de «ereziile» lui, iar mențiunea condamnării ce suferă, încă în viață, o prezintă în așa fel, încât să pară a o fi meritat numai pentru erori de doctrină, cu excepția notată a lui Ieronim, care ține totuș să restabilească în acest punct adevărul istoric.

1. Eusebiu, *Ist. bis.* VI, 26.

2. A doua jumătate a sec. V, în *Catalogus de viris illustribus*, 34.

3. Din *Mystagogia* atribuită lui Petru, în edictul citat, *Migne*, ser. gr. 86,1, 961; ser. lat. 69, 193; *Mansi*, IX, 504.

4. *Συναγωγὰὶ καὶ ἀποδείξεις*, n. 9. Comp. și Ad. Harnack la *Bugène de Faye*, op. cit., p. 40 nota 3.

De bunăcredință sau nu, antiorigeniștii au reușit deci, în această privință, să lase prin insinuări o impresie confuză, care ușură mult condamnarea globală a lui Origen: Aceea că el a fost condamnat chiar din viață și anume pentru turburările produse de ereziile lui. Cetirea edictului lui Iustinian va convinge pe oricine de tendința urmărită prin această ușoară deplasare a lucrurilor și de succesul pe care l-a avut. Când sinodul al V-lea ecumenic îngroapă definitiv pentru Biserică pe Origen, un Latin contemporan *Liberatus*, afirmă fără nicio rezervă, ca lucrul cel mai sigur: «Origenes damnatus est mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus»¹⁾. Ar părea astfel, că Iustinian nu făcuse altceva, decât îndeplinise actul banal de a confirma pentru nevoile timpului său o condamnare, de care Origen avusese parte încă din viață. Și cum Iustinian îl condamnă pentru erezii grave, ar urmă, printr'o ușoară iluzie de optică mintală, să vedem în Origen dela 231—232 pe cel dela 543—553, deci să credem că în sentința lui Iustinian se repetă și oglindește pur și simplu sentința lui Dimitrie și Iraclas²⁾.

Insinuarea a prins totuș, cu consecința fatală dela 553. De atunci, Origen nu mai e călcătorul de tradiții și cel mult de canoane, din timpul lui Dimitrie, ci părintele tuturor ereziilor de după el și deci autorul celor mai mari neajunsuri ce a avut de întâmpinat Biserică lui Hristos.

Se înțelege din cele de mai sus, că edictul imperial bizantin nu e decât sfârșitul natural al unui proces secular de denaturare a istoriei lui Origen, proces început poate chiar în timpul marelui teolog și evoluat, grație împrejurărilor, până la punctul în care ajunge cu Iustinian.

* * *

Care e punctul de plecare al acestei denaturări?

Arătând o parte din activitatea literară a lui Origen în Palestina, Eusebiu raportează între altele: *Γράφει δὲ καὶ Φαβιανῶ τῷ κατὰ Ῥώμην ἐπισκόπῳ ἑτέροις τε πλείστοις ἄρχουσιν ἐκκλησιῶν περὶ τῆς κατ'αὐτὸν ὀρθοδοξίας*, — existau adică epistole ale lui Origen către Fabian al Romei și alți episcopi, față de cari el își apăra ortodoxia³⁾.

De conflictul cu Dimitrie nu poate fi vorba,

1. *Breviarium*, cap. XXIII, *Migne*, ser. lat. 68, 1046.

2. Trebuind să justifice condamnarea după moarte a lui Teodor de Mopsuestia (istoria celor „trei capitole”), Iustinian dă exemple de alți jerefici condamnați astfel, pentrucă „nu s'au pocăit” în viață și numește pe Eunomiu, Apolinarie, Bonosus, Valentin, Basilide, Marcion, Cerint și „mulți alții”. Cum Origen nu e un „eretic” de duzină, din ceice se pot subînțelege între „mulți alții”, ar însemna că Iustinian îl consideră condamnat încă din viață. Vezi *Migne*, ser. gr. 86,1, 1089; ser. lat. 69, 321.

3. Eusebiu, *Ist. bis.* VI, 36,4.

căci epistola e din al treilea an al domniei lui Filip Arabul, deci dela 246, când Dimitrie murise de peste zece ani ¹⁾. Dacă punem apărarea ce-și face Origen în legătură cu acuzarea ce i-a adus sinodul egiptean, citat de Iustinian, că anume ar fi învățat în Biserică «blasfemuri», ca poate acela că diavolul se va mântui și el cândva ²⁾, și pe aceasta cu o epistolă anterioară adresată prietenilor din Alexandria și păstrată în traducerea lui Rufin, în care Origen se plânge de răul ce i-l fac unii eretici, afirmând pe socoteala lui erori compromițătoare, putem găsi explicația lucrului.

Origen dă însuș exemplul de răstălmăcire intenționată a afirmațiilor sale de către ereticii, cu cari avusese discuțiuni și cari falsificau procesele verbale respective, atribuindu-i astfel și păreri, pe cari el nu le exprimase. E vorba chiar de un eretic, care refuzase o discuție publică propusă de Origen și care totuși își permisesse să imagineze un proces verbal, pe care-l trimise la Roma. Pe eretic, Origen l-a regăsit și dat de gol la Antiohia, dar față de Fabian el s'a crezut probabil obligat să se justifice prin epistola citată de Eusebiu și pe care n'o putem localiza în nicio altă împrejurare din viața lui Origen ³⁾, care n'ar fi avut poate să se apere și plângă de eretici ⁴⁾, dacă n'ar fi trebuit să apere continuu Biserica și ortodoxia contra lor.

Chestiunea e totuși ceva mai complicată decât pare, căci contrariu faptelor și mărturiilor, ce se pot citi în favoarea tezei noastre, există o bază și pentru ipoteza, că Origen a putut fi totuși condamnat și din cauza unor învățături greșite profesate de el la Alexandria. Baza o oferă o mărturie târzie, un loc din Fotie, dintr'un text publicat exact și complet ⁵⁾ de Döllinger ⁶⁾ și în care se spune, că după moartea lui Dimitrie și deci sub Iraclas, Origen merse din nou la Alexandria și acolo predică de două ori pe săptămână, Mercuria și Vineria, o învățatură greșită proprie, din cauza căreia Iraclas l-a alungat din comunitatea bisericească și expulzat din Alexandria ⁷⁾.

Peters crede că aceasta aruncă ceva lumină și asupra motivului propriu zis al condamnării de sub Dimitrie și afirmă apoi deadreptul, că învățătura «nebisericească» a lui Origen («seine unkirchliche Lehre») trebuie să fi fost hotărâ-

toare pentru acea condamnare, găsind o dovadă în nevoia ce simte Origen de a-și apăra învățătura, într'o epistolă ce adresează amicilor lui din Alexandria ¹⁾, după ce abiă o părăsise, obligat de Dimitrie, care scrisese și la Cezareea, unde se refugiase Origen, ceea ce ar arată că chiar episcopul îl acuză de învățături greșite.

Apariția mărturiei, sub forma de mai sus, abiă la Fotie și numai la el, îndreptățește rezerva, cu care trebuie s'o privim, deși ea nu pare decât a confirma cu oarecari precizuni motivul dat de Iustinian că hotărând pe Iraclas să «smulgă» pe Origen «din grâu, ca pe o neghină rea». Că Origen a mai mers la Alexandria, după expulzarea sa de către sinoadele convocate de Dimitrie, nu putem susține pe baza niciunui alt document, deși lucrul nu era imposibil. Amănuntul, însă, că el predică acolo o erezie proprie, și anume numai Mercuria și Vineria, e oarecum curios și de natură să mărească rezerva, cu care informația trebuie primită. Odată condamnat și alungat din Alexandria, pentru orice ar fi fost, umilul și resemnatul Origen, a cărui atitudine față de adversarii săi e cea a unui creștin în adevăr superior ²⁾, chiar dacă ar fi dorit, cum era natural și legitim, să revadă Alexandria, n'ar fi îndrăznit să înceapă acolo o activitate, ce putea ușor înțelege că nu intră în vederile autorității bisericești, cu care se găsea în conflict. Trebuie deci să renunțăm a pune temei pe știrea din Fotie, privitoare la reînțoarcerea lui Origen la Alexandria și la o a doua expulzare, din cauza erorilor lui doctrinare, precum și să admitem, prin inducția lui Peters, că acesta trebuie să fi fost și motivul principal al mâniei lui Dimitrie.

Aparențele faptelor, acestuia sau altuia, au ispitit și pe un patrolog distins ca *Bardenhewer*, să afirme, că Origen a fost învinuit nu numai de călcarea orânduelilor bisericești, ci și de erezie ³⁾. Dacă, cum presupune Eugène de Faye ⁴⁾, *Bardenhewer* se bazează pe singurul text, care l-ar îndreptăți să creadă într'o învinovățire de erezie a lui Origen încă în viață, adecă pe epistola adresată lui Fabian și altor episcopi, el s'ar înșela în acest caz asupra datei epistolei, pe care am văzut-o posterioară lui Dimitrie. Oricum, faptul că *Bardenhewer* nu-și motivează presupunerea o face cu atât mai discutabilă.

Dacă, fie această epistolă, fie condamnarea însăși a lui Origen de către Dimitrie sau Iraclas

1. Comp. Eugène de Faye, op. cit. p. 35 nota 3 și p. 42.

2. Vezi și Tillemont, op. cit., p. 534.

3. Vezi Eugène de Faye, op. cit. p. 43.

4. Vezi și epistola ad quosdam amicos, Migne, ser. gr. 17, 624; Hom. 25 in Lucam, Migne, ser. gr. 13, 1867.

5. După un manuscris din Stadtsbibliothek dela München. Vezi Peters, art. Origens în *Wetzer und Wellé's Kirchenlexicon*, ed. 2, vol. IX. 1058.

6. *Hippolytus und Callistus*, Regensburg 1853, 264, obs. 100.

7. Ibidem. Comp. Hagemann 285 sq. și Jungmann, *Dissert. selectae in hist. eccles. I*, Ratisb. 1880, 271.

1. *Epistola ad quosdam amicos Alexandr.* (vezi mai sus).

2. Vezi Eugène de Faye, op. cit. pp. 38—39 și J. Denis, *La philosophie d'Origène*, Paris 1884, p. 2.

3. „Nicht bloss der Uebertretung der Kirchlichen Satzungen, sondern auch der Häresie ward Origenes bezichtigt“. (*Patrologie*, ed. I, Freiburg im Breggau 1894, p. 150. In ediția III, (1910) p. 120).

4. Op. cit. p. 35, nota 3.

ar îndreptăți să se deducă sigur stigmatizarea lui ca eretic declarat încă în viață, faptul ar fi fost atât de răsunător, încât el ar fi stat în runtea argumentelor antiorigeniștilor, în campania nemiloasă ce duc contra lui Origen până în sec. VI-lea, fără a mai fi fost nevoie să recurgă la insinuări și la confuzii. A fost, din contra, interpretat ca dovadă de ortodoxie a lui Origen faptul, că el n'a fost condamnat în viață *ca eretic* și că deci a murit «în comunitatea Bisericii». Că aceasta a obligat pe antiorigeniști să caute totuși în istorie precedente de condamnări *după moarte*, pentru a ușura și justifica și pe a lui Origen, e o recunoaștere indirectă, alături de cea directă a lui Ieronim, că pe «ereticul» Origen nu-l atinsese în viață nicio condamnare.

O probă în plus, și poate cea mai mare, e stima de care s'a bucurat Origen din partea celorlalte Biserici, afară de Alexandria și Roma, și autoritatea de care s'a bucurat și după moarte în lumea creștină, autoritate cum n'a cunoscut încă niciun scriitor bisericesc, și anume chiar în Alexandria, de unde-l alungase Dimitrie, când pe scaunul lui ajunge mai apoi marele Dionisie. Pentru antiorigeniști însă, nici această stimă din partea marilor părinți ai sec. IV-lea, între cari strălucesc Capadocienii, n'a însemnat nimic. Ei o ignorează intenționat, iar Iustinian merge până la a căuta condamnarea lui Origen în înșiși admiratorii lui, dând cuvintelor lor sensul ce-i trebuia împăratului, pentru a-i asocia fără voia lor la opera de condamnare globală a marelui teolog, documentată cu citate, cari aveau alt sens și scop, decât cele pe cari li le atribuie teologul încoronat, pentru a-și ușura sarcina ce-și luase.

Dacă ar mai trebui vreun argument în favoarea bunelor intenții ortodoxe ale marelui Origen și a operii lui de neprețuit folos pentru Biserică, e cel al atitudinii lui hotărâte contra *ereziei*. Atâta oroare avea de eretici, încât, când prin martiriul tatălui său Leonida rămase orfan și cu el familia întregă fără sprijin, căci avutul îi fusese confiscat, fiind luat pe lângă sine de o nobilă bogată, la care mai găsisse adăpost și un eretic antiohian, Pavel, Origen, copilându-și viața, refuză să ia parte la adunările pentru rugăciune ale micii comunități ce se formase în casa protectoarei lui, în jurul ereticului Pavel¹⁾. Opera lui Origen, mai ales cea exegetică, e plină de spiritul de polemică împotriva ereticilor, a căror vină era pentru el de «a fi căzut dela misterul Bisericii» («ἐκπεσεῖν τοῦ μυστηρίου τῆς ἐκκλησίας») și în fruntea cărora stau Marcion și gnosticii²⁾. El studiază scrierile ereticilor, ca să le

cunoască bine învățătura, pentru a o putea combate cu succes, și spune că semicreștinismul lor nu folosește la nimic și nu e în fond decât ipocrizie¹⁾, iar în rigorismul moral, pe care trebuie să-l recunoască unora, preteră să vadă, nobilul Origen, o înșelare demonică și un protest contra Creatorului lumii, decât o virtute²⁾. Preocuparea lui continuă e de a apăra Biserica de răutatea ereticilor și a sectanților³⁾. Pentru a-l înțelege deci, citindu-l, nu trebuie pierdute din vedere doctrinele eretice, pe cari le combată⁴⁾, cum nu trebuie uitat că polemica l-a dus pe Origen adesea la abuzuri de expresiuni, în cari antiorigeniștii au descoperit apoi erori condamnabile⁵⁾.

Acelaș Origen deci, care «edifică Biserica prin virtuțile sale și ilustră credința prin învățământul său, o apăra contra tuturor adversarilor: eretici, Evrei, păgâni: il faisait face à tout»⁶⁾. Atitudinea lui față de adversarii Bisericii și mai ales exemplul ce dă prin evitarea lui Pavel, care trebuie să fi fost un gnostic, au făcut să se zică despre el: «Origène n'a jamais été tolérant»⁷⁾ și «son christianisme pour le fond est resté exclusif jusqu'à la fin»⁸⁾.

Dacă însă Origen nu era eretic în viață, el devine eretic după moarte, și de aceea așa cum nu putuse fi condamnat în viață *ca eretic*, pentru că nu era, așa a putut fi condamnat după moarte, pentru că devenise.

Acesta nu e un simplu joc de cuvinte, ci e sensul procesului întâmplat cu doctrina geniului alexandrin după moarte-i. Opera lui capitală e scrierea-i monumentală „Περὶ ἀρχῶν“. Ea fu câmpul de bătaie principal al adversarilor și apărătorilor lui Origen și depozitul din care mai ales Iustinian scoate din abundență serii de *erezii*.

Περὶ ἀρχῶν e o încercare de filozofie creștină⁹⁾ și anume primul mare sistem de teologie creștină cunoscut, un sistem foarte complex de filozofie religioasă¹⁰⁾, încercare monumentală, dar prematură și îndrăzneată¹¹⁾, căreia nu-i lipsesc

getischen Arbeiten des Origenes. II. Theil: Die beiden Testamente... in Texte und Untersuchungen, XLII, 4, Leipzig 1919, pp. 54-55 și 65 sq. Comp. acelaș, Lehrbuch der Dogmengeschichte, ed. 3, vol. I. (1894) pp. 619, 621, 628.

1. Acelaș, Der kirchengeschichtliche Ertrag... ibidem p. 65 și sq. Comp. Comm. Ser. 100 in Matth. I, 4.

2. Ibidem, pp. 63-64.

3. François de Laforge, Origène. Controverses auxquelles sa Théologie a donné lieu, Sens 1905, p. 60. Vezi și Huet, Origeniana cartea II, cap. III, par. XII, ed. Lommatzsch, vol. XXIII, pp. 314-315.

4. Freppel (L'abbé), Origène, Paris 1868, vol. I, pp. 282-3.

5. Ibidem, pp. 297 și 370 sq. și vol. II, p. 150 sq.

6. L. Duchesne, op. cit., vol. I, 348.

7. Eugène de Faye, op. cit., p. 9.

8. Ibidem, p. 28.

9. Freppel, op. cit. vol. I, 342.

10. Eugène de Faye, op. cit., p. 99.

11. J. Denis, op. cit. p. 29. J. Brochet, Saint Jérôme et ses ennemis, Paris 1905, p. 198. J. Tixeront, Précis de Patrologie, vol. 6, Paris 1923, p. 123.

1. Eusebiu, Ist. bis. VI, 2, 3. Comp. Eugène de Faye, op. cit., p. 9.

2. Vezi Ad. Harnack, Der kirchengeschichtliche Ertrag der exe-

unele defecte¹⁾, contuzii chiar²⁾ și unele contradicții³⁾, în parte efectul grabei⁴⁾ — atâtea motive, ca opera lui Origen să pară himerică și mai ales periculoasă «pour les esprits non prévenus et les âmes simples»⁵⁾.

Ceeace voia Origen, în fond, prin această *summa theologica*⁶⁾, era să ridice, pe baza regulii de credință a Bisericii, un edificiu științific de doctrină⁷⁾, idee, pe care la acea epocă numai un om de geniu putea s'o conceapă⁸⁾. Intreprinderea era grandioasă, dar riscantă.

Origen trăește și scrie într'un timp de criză pentru Biserică, «criza-i de creștere»⁹⁾. Ea nu avusese încă nici timpul, nici oamenii necesari, ca să-și închege sistemul dogmatic, cu care să-și poată prezenta și justifica credința. Origen îi înțelese nevoia și încercă în *περι ἀρχῶν* să-i vină în ajutor, să o înarmeze adecă cu sistemul credinței ei. Dar regula de credință ce-i puneă Biserica la îndemână, ca normă pentru o asemenea operă, era cu totul insuficientă, ca pe baza ei numai, adecă în cadrul tradiției admise, să se poată construi edificiul imaginat de marele cugetător. Origen o puse totuș la temelia lui și-l ridică, cu ajutorul sfintei Scripturi, al cunoștințelor și meditațiilor lui profunde, dându-i forma impozantă ce cunoaștem. Bisericii i se puneă astfel la îndemână o panoplie de mare valoare, dar care conținea în sine însăș puțința de a fi și rău întrebuințată, o armă fiind eficace în măsura în care poate fi mânăuită prudent și cu folos.

Pentru un număr de chestiuni, asupra cărora Biserica nu se pronunțase, cum nu s'a pronunțat asupra unora nici până azi, Origen a înțeles totuș să-și dea cu titlul de ipoteze umilele sale păreri proprii, fără nicio obligațiune de altfel pentru cetitori și pentru Biserică. Aceasta a folosit lucrul lui Origen pentru marea operă de formulare a dogmelor din sec. IV-lea, luând din el tot ce i-a convenit, și când, după aceasta, observă că din Origen rămân încă afirmațiuni, cărora nu le putea găsi loc și justificare în sistemul său, nu vede în ele ceeace înțelesese autorul lor, îi face proces de intenții și el e folosit mai puțin și cu rezerve, pânăce împrejurările ațâță unele pasiuni și ridică cu ele furtuna, în care începe să nu se mai vadă în Origen decât un simplu «eretic». Dupăce Biserica luase deci din Origen tot ce-i

trebuise și-i convenise, aruncă restul cu oroare și desgust, îngropând sub anateme grele, ca «părinte al tuturor ereziilor», pe celce fusese totuș «părintele teologiei».

Dacă deci «ereziile» lui Origen sunt descoperite în opera lui fundamentală, *περι ἀρχῶν*, și nu în cursurile lui de Mercuri și Vineri, ținute după o reîntoarcere neprobabilă la Alexandria, de unde fusese alungat, cum se face că a trebuit să treacă timp, pentru a începe să fie observate și anume două secole, pentru a se întocmi lista lor «cea mai complectă și mai clară»¹⁾.

Dacă Origen ar fi scris *περι ἀρχῶν* în Palestina sau aiurea, unde era mai greu să-l ajungă ochiul cercetător al lui Dimitrie, ar fi ușor de înțeles cum «ereziile» lui au putut scăpa neobservate și necondamnate. Dar el compune scrierea în Alexandria, cu câțiva ani înainte de a o părăsi²⁾, deci acolo unde nu se putea profesă orice, fără a trebui să se justifice, fie în fața autorității bisericesti, atât de vigilente în persoana episcopului, fie a curioșilor dornici de învățătură, cari-l ascultau și între cari se găsiu și oameni cu o apreciabilă instrucție creștină și filozofică și cărora deci nu li se putea spune orice.

Cum se face atunci, că episcopul nu impută lui Origen la Alexandria erorile din *περι ἀρχῶν*? De ce ele sunt așa de evidente și mari pentru antiorigeniștii posteriori și de ce contimporanul lui Origen nu le putea observa și caracteriza, cu claritate și energie?

Pentru că între timp Biserica își dăduse ceeace nu avea în sec. III-lea: Formule de credință ecumenice și oficiale, un *simbol* admis și garantat de sinoade și pus sub scutul puterii imperiale creștine, găsisse adecă norma suficientă, ce nu avea pe timpul lui Origen și a cărei lipsă l-a expus pe el la erorile ce a putut comite mai ales în *περι ἀρχῶν*. Secolele IV-V găsesc expresia căutată a celorce creștinul trebuia să creadă și să mărturisească. Sunt secolele marilor erezii și sinoade, ale marilor controverse teologice, a procesului, prin care Biserica reușește să-și definească credința, s'o prindă în formule mai mult sau mai puțin precise și complecte, piatră de încercare pentru ortodoxia membrilor ei, cu putere de acțiune chiar retrospectivă.

Origen fu examinat și el la lumina postumă a acestei norme ortodoxe, învățătura lui fu măsurată cu unitatea ei de credință și găsită în unele puncte, cum era și natural, „nebisericească“, deci neortodoxă, deci „eretică“. Cu cât învățătura Bisericii se precizează, generalizează și oficializează, în a lui Origen apar puncte

1. Vezi Eugène de Faye, op. cit., p. 101. J. Denis, op. cit., p. 31.

2. J. Denis, op. cit. p. 349.

3. Ibidem, pp. 115, 157.

4. Comp. Huet, *Origeniana*, cartea II, cap. III, par. XIII, ed. Lommatzsch, XXIII, 315.

5. J. Brochet, ap. cit. p. 198.

6. Comp. J. Tixeront, loc. cit.

7. Otto Bardenhewer, op. cit. p. 154.

8. J. Tixeront, loc. cit.

9. Eugène de Faye, op. cit., Introduction, I.

1) A lui *Iustinian*. Comp. Walch, op. cit., p. 689.

2. Eugène de Faye fixează ca dată a compunerii anul 225 (op. cit. p. 97), Tixeront admite anul 229–230 (op. cit. p. 122), iar Bardenhewer se pronunță: „înainte de anul 231“ (op. cit. p. 153), deci oricum înainte ca Origen să părăsească Alexandria.

vulnerabile, adică chestiuni asupra cărora Biserica, prin sinoadele-i ecumenice, se pronunțase altfel decât el, sau chiar nu se pronunțase deloc. Dacă Origen nu fusese găsit „eretic“ în viață eră pentru că lipsia această unitate de măsură și apreciere. După ce ea se formează cu timpul și i se aplică, se descopere în el ereticul periculos, pe care-l condamnă cu atâtea violențe de stil și de tapte antiorigeniști. Cu cât norma ortodoxă se fixează și întărește, cu atât acuzațiile aduse lui Origen devin mai precise și mai categorice. În sensul acesta putem zice, că Origen, care nu fusese *eretic* în viață, devine eretic după moarte, prin procesul de formare și de lămurire a „ortodoxiei“, și astfel ajunse marele teolog alexandrin, cum zice Freppel, „mai eretic după moarte, decât în viață“¹⁾.

Că opera lui Origen ajutase considerabil la încheierea tezaurului dogmatic creștin, pe baza căruia e totuș condamnat, e văzut de la distanță, fără prejudecăți și fără pasiuni, lucru clar și sigur. El a fost de altfel recunoscut la timp, prin ceea ce Atanasie și Capadocienii împrumută dela geniul alexandrin și prin stima ce-i arată. Biserica oficială nu s'a pronunțat decât cu timpul și cu rezerve, după ce intră în posesiunea unității de măsură precise a ortodoxiei, unitate pe care nu o aveă încă în secolul când trăește Origen. Când s'a putut pronunța asupra purității doctrinei lui, Biserica, puternică și autoritară, n'a mai ținut seamă de contribuția neprețuită a lui Origen la edificiul dogmaticii creștine. Ea a absorbit din el tot ce a putut asimila, iar pentru rest a făcut ceea ce știm: l-a aplicat cu neîndurare eticheta ereziei și l-a aruncat, cu autorul însuș, în mormântul anatemei, unde Origen zace necercetat până azi.

În acest mormânt, «părintele teologiei» fu introdus încetul cu încetul, dela Dimitrie până la Iustinian. Unul anticipă asupra atitudinii Bisericii oficiale față de Origen, celalt termină cu formalitățile acestei ceremonii funebre, punând deasupra mormântului, în loc de cruce, un bolovan, în edictul-tratat dela 543, care arată urmașilor, că acolo zac resturile molipsitoare ale celui mai mare eretic! Eră avizul amenințător, de a-l ocoli și trece pe departe.

Între timp, denaturarea învățaturii lui Origen se săvârșea progresiv, prin dubla acțiune amintită: În măsura, în care învățătura Bisericii se com-

plectă și preciză, a lui Origen devenia obscură, se răstălmăciă sau chiar se falsifică și mutilă, cu concursul și al origeniștilor prea zeloși și al antiorigeniștilor fără scrupule. Așa se face, că erorile lui se măresc și înmulțesc *cu timpul*, până ce denaturarea învățaturii lui ajunge în punctul în care o găsește și confirmă Iustinian, care reproșă lui Origen nu numai că nu cugetase în perfect acord cu sinoadele posterioare, ci până și idei și intențiuni, pe cari marele teolog nu le-a avut, dar pe cari Iustinian le luă din curente timpului și le transpunea în opera lui Origen.

El nu făcea de altfel, cum am spus, decât să termine ceea ce începuse din timpul lui Origen, la Alexandria. Dacă, precum am văzut, nu se poate vorbi de o condamnare formală a lui Origen în viață pentru motive de doctrină, faptul însuș, că el găsește necesar să-și apere «ortodoxia», fie față de Fabian, fie, mai ales, față de prietenii din Alexandria, ne îndreptățește să afirmăm, că dacă Episcopul Dimitrie nu aveă încă mijlocul de a pune erorile lui Origen în lumina cuvenită, pentru a le face obiectul unei anateme sinodale neechivoce, el întrezăria totuș printr'un fel de instinct profesional «neortodoxia» îndrăsnețelor speculațiuni ale conducătorului școlii alexandrine și presentimentul său eră ca atare just. Disgrația ce arată marelui teolog se explică suficient și prin alte motive, dar nimic nu ne împiedecă să admitem în plus, că la ele se adăogă teama episcopului, că Origen merge prea departe cu cugetarea sa și că deci ar putea depăși cadrul relativ îngust al tradiției bisericești.

Așa putem înțelege și nevoia ce simte Origen, după ce vine în Palestina, de a se explica față de prietenii din Alexandria și rostul afirmațiunii lui Ieronim, că chiar unii din contemporanii lui Origen au pretins că acesta a fost condamnat pentru inovații în doctrină.

Alții, mai târziu, au arătat cu ajutorul normei ortodoxe consacrate oficial de sinoade, în ce puncte depășise Origen limitele cadrului tradițional. Numai cu atât, nu s'ar putea desigur vorbi de o «denaturare» a doctrinei lui Origen. Ea s'a făcut totuș, fie prin coruperea de bună sau de rea credință a scrierilor lui, fie prin exagerarea răutăcioasă și pasionată a ideilor lui, de către antiorigeniști ca Epifaniu, Teofil, Ieronim și marele împărat bizantin al sec. VI-lea, în forme și sensuri, cari rămân de arătat.

1. Op. cit., vol. II, 443.

Gândurile jalnice te opresc dela muncă, și tot ce nu-i muncă e timp furat, și de lucru avem, slavă Domnului (Cuvinte în gura lui Petru cel Mare din „Antioh Cantemir la curtea țarului Petru“, nuvelă istorică în *România Nouă*, Chișinău, 23 Oct. 1926).

PSALM

Demult, — credeam că nu există.
Cu ochii goi, absenți și triști
Priveam întinderea pustie,
Pe care toamna semăna
Insângerate răni în glie,
Regrete și melancolie
Și numai plângerea cântă.

Demult, — când de ființa Ta
Eu nu știam nimic, — și'n mine
Nu cunoșteam nici rău nici bine,
Pământul, stelele și cerul,
Iubirea, Moartea și Misterul,
Erau un amalgam din care
Imi făurisem un sistem:
Filozofam.
(Eu eram mare!)
Când îmi rechem
Povestea zilelor în care
Eram
O jucărie trufașe și încrezătoare
Plutind pe'ntinderea pustie a mării fără de
[hotare

Cunosc că eu eram în toate
Și toate existau în mine.
Eram un om, (un zeu pitic)
Eu eram Totul și
Nimic.

Demult, — când nu credeam în Tine.

Imi scormoneam, înfiorate,
Adâncurile de întunec în care sufletul se
[sbate,
Storceam din mintea mea pustie răspunsurile
[nerostite

Nedeslegatelor probleme
Și-otrăvitoarelor imbolduri de-a ști
Dădeam răspunsuri necăjite
Orbecăind între extreme.
Iar din adâncuri Indoiala

Se înalță, triumfătoare
Și de pe vârful de lumină
Ștergea iluziei spotala

Simțeam cum prinde să-mi doboare
(Un strop de nitroglicerină)
Atâta gând răpit din soare.
Și întunerecul spre mine
Venea — grozav — să mă'npresoare;
Simțeam cum sufletul mă doare
— Atunci, — când nu credeam în Tine!...
Atunci....

Acum i-atâta Pace,
E-atâta Liniște stăpână pe-abisurile de lumină,
E-atâta Dragoste senină
Și-atâta bucurie zace
In cunoștința Ta, — că'n mine
Roesc potopuri de albine,
Psalmodiază primăvara prin înfloratele coclauri
Și cântă paseri și izvoare și miriadele de grauri,
Iși joacă stelele lumina
Și-a înflorit ca'n Mai grădina
Fermecătoarelor și veșnic atrăgătoare gânduri
[noi

Ce ce îndreaptă înspre Tine
In Tine să se odihnească...
...Și-a încedut și bietu-mi suflet sdrobot de va-
[luri să trăiască
Acum, — când locuești în mine.

Și plâng pe bieții pesimiști
Care-și scurtează trista viață
Cu ochii goi, absenți, — de ghiață,
Și năzuiesc ca să mă'nvețe
Pe mine, — acum, la bătrânețe,
După atâta încercare, —
Că'n lumea fără de hotare
Nu-i loc și pentru Creator,
Aș râde de prostia lor
Dar plâng pe bieții pesimiști
Ce, Doamne, spun că nu există.....

INSEMĂRI DE PE CĂRȚI VECHI BISERICEȘTI

Cărțile vechi, pe lângă rostul lor propriu bisericesc, au mai avut încă unul tot atât de important, din punct de vedere național: acela de a ne păstra, pe lângă istoria oficială a cronicarilor sau a altora din jurul domnitorilor noștri, o istorie neoficială așternută, nu în șiruri complete de fapte în chip cronologic, ci o istorie alcătuită din fapte răzlețe, însemnate întâmplător de oameni în majoritate cu modeste situații sociale, cu puține cunoștințe de cărturarie din timpul lor, cari au scris aceia ce găsim noi azi, nu cu gândul să fie pe placul cuiva, în vederea de răsplăți trecătoare, ci ei au însemnat, fie aceia ce au auzit, fie ceea ce au știut singuri, numai din dorința ca acel ceva să nu se piardă, ci să se păstreze pentru urmași.

Cele mai vechi însemnări, dar în același timp și cele mai rari, sînt cele în limba de odinioară a statului și a bisericii: limba slavonă, limba pe care clerul trecutului nostru o citea pe cărți, fără însă să poată înțelege ce citește. Cine însă putea să o și scrie, numai acela era cu adevărat cunoscător al acestei limbi. Aceștia însă erau mai puțini și de aceia și însemnările pământenilor sînt puține în această limbă.

Cu împămîntenirea limbei românești, însemnările pe cărți vechi, încep a se înmulți, cu cât se apropie de timpurile noastre.

Însemnările acestea sînt de multe ori naive, dar poartă în schimb multă sinceritate și cei mai mulți nu-și mai cântăresc gândurile, ci le aștern așa cum li-au venit la îndemână.

Ele se raportează la toate ramurile vieții din trecut și multe din ele fac lumină asupra unor lucruri, pe care nu li-am putea ști din altă parte, sau lămuresc mai bine unele fapte, cunoscute nu îndeșt.

Și ele vin și își aduc partea lor, pentru cunoașterea cât mai bine a sufletului străbunilor noștri, așa cum a fost el.

* * *

Puține sînt cărțile vechi bisericești, care să nu poarte pe marginea de jos a filelor de la început obișnuita însemnare a numelui celui care a dăruit cartea pentru sufletul său și al neamurilor sale și care danie era întărită cu obișnuita pecete a trecutului: blăstăm.

Unele blăstăme sînt mai blânde, iar altele cât se poate de aspre. Iată două din ele:

Pe un mineiu slavon pe 12 luni din 1638, tipărit în Lemberg, pe lângă alte însemnări în limba slavonă, se află și una românească, care arată că acea carte a fost dăruită de un oarecare Nicola, pentru sufletele părinților, fostei biserici

a Cuvioasei Paraschiva din Iași, terminându-se astfel: «..... oricine o va lua dintr'această sfântă biserică anume preapadovna Parascheva veri (sau) popă, veri diac, veri mirean de o va lua și o va vinde, sau o va da la altă biserică să hie treclet și proklet și anaftema și (a) furisit de trei sute (și opt spre zece părinți de la Nicheia) și afară de legea creștinească.» Fără dată, dar după felul scrierii din secolul al XVII-lea ¹⁾.

Pe un evhologiu din 1729, fost la biserica schitului Măgarul, iar azi la biserica orfelinatului din Zorleni, jud. Tutova, se află o însemnare cu un blăstăm mai aspru, însemnare pe care o dau în întregime:

«(Această carte a cumpărat-o....) Bujor(e)anul sin răposatului Pavăl Bujoreanul biv vel sulger și o au dat sfintei mănăstiri Măgariului, unde este hramul Uspeni(e)i pre(a) stinței de Dumnezeu Născătoarei ca s(ă) fie pentru sufletul dumisal(e) ș(i) a tuturor fraților dumisalei ce sînt răposăți întru Domnul. Iar cine s'ar ispiti să o fure sau să o mute de la această sfântă mănăstire ce iaste și mănăstirea făcută de răposăți părinții dumisal(i), unii ca aceia furi sau tâlhari sau mutători (ai) sfintii cărți aceștie (a), unii ca aceia să tie afurisiți de Domnul Dumnezeu ce au făcut ceriu (l) și pământul și de sfânta preacurata fecioară M(a)ria Maica Stinți(e)i sali și de toți sfinți(i) și de 318 oteți ce au fost la Nicheia. Herul, petrule să putrezească și s(ă) (se) răsăpas(că) iar trupul aceluia să stia întreg nevătămat. Aibă parte cu Iuda și cu spurcatul Arie și (să fie) dat anaftemei. Lovască-l bubeli lui Gheiză și cutremurul lui Cain, să-l înghită pământul de viu cu (Da) Tan și Aviron. Și aicia am scris eu Pahomie (i)er(o)monah fiind la aciastă mănăstioară mai sus pomenită și eu făcând sfânta liturghie, pe unul ca acela fur sau mutător acestei sfinte cărți cu acest blăstăm l'am blăstămat de mai sus pomenit. Și atunci înbla veleatul 7240 (1731) m(e)s(i)ța Septemvrie» ²⁾.

Se pare însă că nu toată lumea se înfricoșă de grozavele blăstăme din însemnările de pe cărțile vechi și cei mai puțini fricoși erau preoții, căci o altă însemnare de pe același mineiu slavon, pomenit mai sus, ne arată cu prisosință aceasta, și care-i următoarea: «Să se știe de rândul acestei cărți precum adică eu fratele Niculei, după moartea frate meu Neculei, a(m) găsit ace(a)stă svântă carte anume trifolog în mânele popei lui Ion din Babele, că el au luat-o den

¹⁾ Carte, din colecția mea, rămasă de la bunicul meu „popa Vasăle ot Curteni jinutu Fălciului“.

²⁾ Se poate găsi și în revista Miron Costin pe Septembrie 1913 pag. 31.

biserică pr(a)pa (doamnei) Paraschiva și au despărțit cartea (de) unde au fost pus-o frate meu Nicula. De(e) samă la Dumnezeu de blăstămu, carele au blăstămat frate meu, ca să nu se despartă de biserică și au și fărâmat-o, *purtând-o den sat în sat* și neaflându-se meșteri să o direagă sau găsit acest preut anume Teodosie ca să o direagă și o am dat-o lui să și-o direagă și să hie a lui până la moartea lui și să pomească pre părinții noștri și frații noștri..... să aibă a-i pomeni până la moartea lui că lui am dat-o. Iară *în biserică unde va merge* să ș'o (i)e(e) să hie de slujbă și nouă de pomană. Iară să nu se atle nimeni să o ie(e) den mâna lui, căci am dat-o (eu) Apostol înaintea a oameni buni și bătrâni. Valeat 7210 (1702 sau 1701).

Se mai vede de aici că «popa Ion» cât și Teodosie nu erau stabili, ci umblau din sat în sat, obicei pe care-l găsim practicat până pe la jumătatea secolului trecut.

Aceștia, umblând prin sate mici, de unde nu câștigau aproape nimic, sate la a căror biserică nu se găseau nici cărți, și le procurau ei singuri, fie și în felul cum a procedat acel «popa Ion» de acum 200 de ani și ceva.

Acești preoți, după cum ne spun bătrânii, cari i-au mai apucat, umblau cu cărțile în desagi din sat în sat¹⁾, stând cât'un timp oarecare în fiecare sat și plecând din el în nădejdea găsirei unuia mai bun.

Cartea este în limba slavonă și cu toate că acest preot, ca și majoritatea preoților de la sate, nu știau această limbă, apoi cu toate că la această dată erau și cărți tipărite în limba românească el o ia și se servește fără ca să înțeleagă nici, el și nici creștinii din satele pe unde a trecut ceeace spunea această carte.

Era credința, care a durat încă o jumătate de secol după această dată, că limba slavonă este cu adevărat limbă sfântă, și în tipografiile ambelor Principate, alături de cărți românești, se tipăresc și cărți slavone sau slavo-române.

Acel «popa Ion» dacă nu va fi fost chiar un «popă de la Dii»,²⁾ despre care bătrânii spuneau că «antereu și barbă avea, numai carte nu știa», iar Matei al Mirelor spunea și mai mult (Ist.

1. Despre un asemenea preot, și în lucrarea mea: „Monografia com. Nalbant din Jud. Tulcea“. În acest fel cred apoi că și-a luat naștere expresia populară: „Sus, părinte, sus, că se udă cărțile“, căci în trecut căile de comunicație nefiind ca azi și trecerea peste multe ape făcându-se prin „vad“, din lipsa de poduri, asemenea preoți își luau în spată hainele și desagi cu cărțile, pe cari îi va fi ridicat cât mai sus pentru a nu se uda și a se strica cărțile, singurul lor mijloc de frâu. Azi expresia fi socotită ca jignitoare, fiindcă nu i-se știe obârșiea; expresie izvorâtă ca atâtea altele; din fapte petrecute în negura vremurilor și fixate în expresii scurte, neînțelese pentru „moderni“, expresii cari fiecare în parte sunt câte o pagină a trecutului nostru.

2. Din pricina dărilor, mulți gospodari, neștiutori de carte, își cumpărau „darul“ de la vlădica bulgăresc din Vidin și erau cunoscuți sub acest nume.

Bis. Românești, V. I. pag. 275 de N. Iorga), apoi nici multă cunoștință cărțurărească nu va fi fost în capul lui, va fi fost un cărturar din aceia, din care se mai găseau până mai eri, adică că știa să cetească litera de tipar, fiind mai ușoară de învățat, dar nu știa să scrie și nici să cetească scrisoarea de mână, și înclin a crede că el nici nu va fi știut că în desagi săi duce greutatea unui blăstăm, cari a avut și un efect mai apropiat prin faptul că i-a fost vădit furtul cărții.

Fapte la fel, când preoții voiau să-și procure cărți, fără să le cumpere, îi și unul din Bârlad despre care ne spune însemnarea înainte de 1800 de pe o cazanie și care-i următoarea: «Dat-am această cazanie, dat la biserică lui sveti Dimitrie, care au găsit-o popa Grozav la popa Dârzu și au scos-o cu gâlceav(ă) și au dat-o la biserică»³⁾.

Mai găsim însemnări, cari ne vorbesc de certe pentru cărți, ajungând chiar și la judecăți, după cum se vede din următoarele însemnări, din care una îi dă pe o carte de la Sfântul Haralambie din Iași.

„Să se știe că această sfântă carte anu(me) Prologar au rămas de la nenea po(me)nitul, Isac, Dumnezău să-l erte și după moartea nen(ii), s'au sculat unchiul meu preutul Lazăr ș'au luat-o ș'au ținut-o la dânsul multă vreme, apoi eu trebuindu-mi cartea, știindu că au rămas de la nișne, i-amu dat strânso(a)ria să-mi dea cartea, iar el nevrându, zicându că au datu surore(i)miale Ilenii 2 zloți pe vremea unii fomeți, apoi mergându noi cu unchiulu meu cu preutu a *giudecatu giudecata*, au dzisu să dau acei 2 zloți pentru sorumia să(i)eu cartea. Apoi m'amu tocmitu cu preutul binișoru, fiindu-mi și mie preutul Lazoru datoru cu 2 lei, ni-am așezatu și am lăsatu cei 2 lei pentru cei 2 zloți, ce i-au fostu datoria sorumia preutului Lazoru. Deci să s(e) știe că amu răscumpărat-o eu pe banii mei pomana de la niania..... Leat 7232 (1723 sau 1724)⁴⁾

Din această însemnare se mai poate vedea și raportul între diferitele monete, cari au circulat în Principate în trecut.

Iată și cealaltă însemnare din anul 1699 de pe o evanghelie, tipărită sub Șerban Basarab în 1682 și a cărui cuprins îi următorul: „Aciastă cinstită și blagoslovită evanghelie au fost roabă la Tătari și au răscumpărat-o Gligori și cu a lui femeia Nastasiia și au dat-o dreptu sufletili lor la svinta beserică să fie dăruită în veci svintei beserici, de carea pentru această svintă evanghelie au avut Gligorie și judecată înainte(a) noastră ca o preuteasă a popului Andrei, zicându preutiasa cum au vândut-o evanghelie(a) Gligorie

3. Documente Bârlădene Vol. I. pag. 303. Pr. I. Antonovici. (Azi P. S. Iacov al Hușilor).

4. Inscricții din bisericile României V. II. pag. 121. N. Iorga

preutului Andrei drept un leu și 2 baniși di pâni, de carea aice înaintea noastră au vinit Gligorie cu mulți oameni bătrâni și mărturisiră că aciastă svintă evanghelie ci au răscumpărat-o Gligorie n'au vândut-o popilui Andrei, ci au dăruit-o svintei bisearici la hramu (șters) și fiind și noi pentru încredințare cum au dăruit-o Gligorie aciastă svintă evanghelie svintei bisericici ni-am iscălit și noi pentru credință cum nime de acum înainte să nu o ia de la svinta beserică nici preut, nici mirean, ce pe cum s'au dăruit svintei bisericici, dăruită să fie în veci.

Iară cine s'ar ispiti a o lua cu sila aciastă svintă evanghelie de la svinta beserică ca să o vânză, ori fieștecine, ori preut, ori mirean să fie afurisit de 318 oteță carea au fost la Inichie de au făcut svinta și pravoslavnică legi încreădintată și să fie afurisit de Domnul H(ri)s(tos) și de a svinții sali cinstită maică și pururea fecioară Marie(a) și acistu blăstăm să rămăia asupra căroră o lua svinta evanghelie cu sila ca să o vânză să fie blăstămat și trupești și sufletește cum scrie mai sus.

Avram căpitan. Leat 7208 (1699) Octomvri 15 zile¹⁾ (și câteva semnături de martori).

Insemnarea de mai sus cuprinde hotărârea judecării făcută de acel căpitan prin care se restituie bisericii, al cărui nume nu-l știm, evanghelia pe care cu 2 ani mai înainte, în 1697, preotul Andrei o socotia că-i a lui și cu toate că judecata îi făcută de un mirean, dar îi pune și el pecetea obișnuită: blăstămul.

Cum că preoții se îngrijau să-și procure cărțile de trebuință, cari erau a lor, se vede din următoarea însemnare de pe Cazania lui Varlaam, din 1643, și care-i următoarea: «Aciastă svintă carte ce să chiamă ucitel au fost a popii Ursului din Greceni și au răposat, Dumnezeu să-l pomenească (în) împărăție(a) cerului și au rămas pre mâna preutesii Marii și preutiasa au dat-o popilui Toader să facă un sârindar cu toată cheltuiala preutului Toader. vâleat 7229 (1720) Sept. 16²⁾».

Se cunosc din însemnările de pe această carte că a fost în proprietatea liniștită a 3 preoți și anume: «Popa Ștefan ot Drăgușeni» în 1675, apoi «Popa Ursu», după această dată și în sfârșit a lui «Popa Toader» după 1720.

În unele cazuri erau vestite și autoritățile bisericesti după cum se vede din o însemnare de pe un penticostar de la biserică Curălarilor din Iași, din 1784 April 2, în care, între altele, arată: «și păr voi arăta Preosfinției sale părintelui Mitropolitu, s'au poprit la mine».

Fiindcă cazurile de sustrageri de cărți vor fi

fost mai dese, se puteau foarte ușor să se dea naștere și la bănueli, după cum se vede din următoarea însemnare de pe un molitfelnic din 1740 de la biserică Vulpe din Iași și care-i următoarea: «Fiindcă acestu molitvenicu din u copilărie l'amu apucat stăpânindu-lu tatăl meu, slujindu-să cu dânsălu pân la moarte, cum și de atuncea rămâind în casa părintească, multu davagialâc s'au tăcutu și la sfânta Mitropolie și nu s'au pututu lua de la noi..... și acum socotindu-ne ca să-lu dămu la sfânta biserică ce să numește Hulpe³⁾».

Se vede apoi că se luase măsuri ca fiecare preot să-și justifice proveniența cărților ce le avea, de aceia unul de la Vatra Dornei ia de martor pe un sihastru de la Rarău, după cum se vede din următoarea însemnare de pe un Apostol: «Aciastă sfântă carte ce se chiamă Apostolu iaste a preutului Mihailu denu Dorna și amu scrisu eu Hagi Serafimu ieromonahu i⁴⁾ săhastru din Rarău l(ea)t 7245 (1754) Oct(omvrie) 12⁵⁾».

Iar altă mână scrie următoarele:

«Ba este a sfintii bisericici din Dorna, să fie în veci nemutată într'alte locuri streine, cumpărat de Simionești și dat la biserică pomană. Deci să nu zică că-i a popi(i), ce a besericici(i). Să se știe. Le(a)tu 7254 (1745) sau 46».

De aci se poate vedea că buna credință a acelui om, departe de lume, a fost înșelată.

Poate că preoții își însușeau unile cărți de la biserică din cauză că n'aveau cu ce să și le cumpere fiind scumpe, după cum se vede din unele însemnări. Așa, pe un octoih din 1774, de la biserică din Valea Adâncă de lângă Iași, putem ceti următoarele: «Aciastă sf(â)ntă și d(um)neză-ească carte ce se chiamă octoihu, au cumpărat-o dumnaei Ioanna Ușăroae în 18 lei».

Pe un molitfelnic din 1834 citim: «Acestu molitfelnicu s'au cunpăratu de dumnealui polcovnicu Anastasă.... de aicea din Târgul Frumosu cu prețu 36 lei...»⁴⁾.

Pe un apostol din Biblioteca episcopiei dela Râmnic o însemnare de acest fel spune: «Aciastu apostolu l'amu vâdutu eu popa Dimetrie sfintii sale popei lui Grigorie snă⁷⁾ Andrei boiaru otu Bărbătești drept zloți 19 și amu lăsatu zlot 1 că au fost tocmeala zloți 20 ca s(ă) zică și mie cine va ceti: Dumnezeu să-l iarte. 1747⁵⁾».

Legatul cărților era și el scump, după cum se vede de pe un octoih, tot din biblioteca episcopiei de la Râmnic «..... dând pe lucru lui tal(eri) 5 (și) 30 par(ale), daru tocmeala lui au

1. Inscipții din bisericile României V. II. N. Iorga. pag. 127

2. — 5. Inscipții V. II. N. Iorga, pag. 216—217.

3. Idem.

4. Sin = ficior.

5. Inscipții V. II. N. Iorga. pag. 323.

1. Carte din colecția mea.

2. Idem.

fostu tal(eri) 6 ci au mai lăsatu și numitu legători parale 30 pentru veacinica pomenire¹⁾.

Din acestea se vede că, cărțile fiind scumpe și pentru ca preotul să și le poată cumpăra, măcar pe unele, era greu pentru punga lui săracă, de aceia le luau pe unele de la biserici, dar întrucât la fiecare biserică erau doi sau mai mulți preoți, cari nu prea trăiau bine, faptul se vedea, și cei interesați îl scrieau în cartea cu pricina.

Dacă cărțile nouă erau scumpe, cele mai uzate erau eftine. Unii din urmașii de preoți scoteau în vânzare cărțile la târg, ca pe orice lucru, după cum se vede din însemnarea de pe un apostol, tot de la Râmnic, și care-i următoarea: «Acestu sfântu apostolu l'amu cumpăratu eu Barbulu părcălabu de la feciorul popei Albului, umblându feciorul popei Albului, ca să-l vândă în târgu în Caracal și i-am dat eu.... tal(eri) 1 pă dânsul cu tocmeală în mijlocu târgului domnesc. 1759»²⁾.

Dacă din unele însemnări se vede că unii preoți din trecut luau cărți de la biserică, apoi erau și de acei cari se interesau să procure cărți pentru biserică, după cum ne spune următoarea însemnare din 1769 de pe un penticostar de la Vălenii de Munte, unde a fost egumen grec și preoți români: «Să se știe că aciastă sfântă carte ce să chiamă penticostaru l'amu cumpăratu noi preuți(i) în t(a)l(eri) 7 și amu făcutu ceriră pă la boeri, iar egumenul n'a datu niciunu banu»³⁾

Se găsesc date⁴⁾ despre întemeiere de biserici, cum de pildă îi cea de pe un penticostar de la biserică domnească din Bârlad: «(Aciastă) carte.... iaste a mea smeritul și mult păcătos(ul) ierodiacon Ienochentie monah și dascăl ot Fătăciuni.... iar carte(a) aceasta o am cumpărat la ani 7261 (1752) Oct(ombre) 14. La această vreme au făcut și schitul la Făt(ă)ciune dum(n)(i)alui Ion Bogdan..... și eu nevrednicul (eram) dascăl de biserică și învățam și copiii(i). Dar să spun și pricina mânăstirii în prescurt: cu mulți ani înainte de acest vele(a)t au fost mânăstire, dar la vele(a)t 7219 (1711) când au venit împăratul moschicescu de s'au bătut cu Turcii în Moldova, s'au făcut ră pradă și robie Moldovii și s'au ars și mânăstirea de Tătari. Atunci au arsu schitul acesta și au rămas locul pustiu până la acest vele(a)t ce scrie mai sus (când) au vrut Dumnezeu și s'au făcut acest schit precum se vede.....»

Un preot din Maramureș se roagă pentru păstrarea cărții sale⁵⁾: «Și rog pe dumile vo(a)stre cinstiți preuți și cetitori care vi s'o tânpla a ceti pre aciastă carte, vă rog fraților ca să siliți să

nu o pre(a) purtați rău și grozav, ce vă rog binișor să nu o picați cu lumina, ce să siliți frumușel. 1748».

Sînt apoi însemnări privitoare la necazurile vieții preoțești, după cum se vede din cele ce urmează:

Unui preot îi moare tovarășul mai tânăr, după cum se vede pe o cazanie de la biserică din Coțofeni, Jud. Dolj: «Aicia însemnez să s(e) știe că având eu un tov(a)răș și pop(a) Drăghici un fecior, au murit în Dum(i)neca Samarin(en)cii, iar eu am rămas singuru la biserică în Coțofeni și am scris eu cel mult păcătos cu mân(ă) de țărână și cu pan(ă) de găină. Leat 1820 Iun(i)e 30»¹⁾

Din altă însemnare de pe un Mineiu de la biserică din Brădești jud. Dolj se vede că preoții erau nemulțămiiți cu dajdiile bisericesti, după cum urmează: «La leat 1813 ne-au venit episcop aici la Râmnicu Gala(c)tion²⁾ și au rădicat cutiile de câte tal(eri) 10, iar pân acum au fost de tal(eri) doi, parale 30 și cârjea de tal(eri) 14, parale 10, ploconu sft. Nicolae tal(eri) 10 și toate dajdiile le-au îngreunat pe opște. 1814 Iunie 11»³⁾

Din această însemnare se vede că și dajdiile vlădicești, puse pe preoți, erau destul de grele pentr'un preot cu câteva case, căci satele erau mici în trecut, iar preoții și diaconii câte 2—3 într'un sat, ba și mai mulți.

Când preoții nu-și plăteau aceste dări, li se luau de strângătorii lor cărțile de prima trebuință și bieții preoți făceau ce puteau și-și scoteau cărțile împlinite pentru neplată, după cum între altele se vede și pe un Liturghier de la biserică din Curtești jud. Botoșani, unde cetim cele ce urmează: «Iar cine s'ar ispiti dinu preoți sau diaconi sau clericii sau feciorii *dăjdieri* sau oricine ar hi, ca să o ee să o zălogească sau să o pue undeva pentru nescareva belele de aice.... 1758»⁴⁾.

Unii dăruitori de cărți la biserici știind că, cărțile bisericii se luau de dăjdierii vlădicești, prevedeau în însemnarea de dăruire, după cum se vede dintr'o însemnare de pe un Octoih de la Valea Adâncă, de lângă Iași, din 1777 și care-i următoarea: «..... să nu aibă triabă să o înstrăineze de la sf(ă)nta biserică, nici să o vândză, nici din slugile vlădicești să nu aibă voia să o ia pentru dajd(i)e(a) preuților».

Unele cărți se puneau zălog, după cum se vede pe o Cazanie de la Drajna de Jos jud. Prahova, și care-i următoarea: «Și aciastă cazanie s'au pusu zălogu de Savulu sinu popa Ioan

1. Inscripții V. II. pag. 323. N. Iorga.

2. Idem.

3. Revista Istorică Nr. 1—3 din 1921. N. Iorga, pag. 52

4. Și în Documente Bârlădene, V. I.

5. Revista istorică pag. 56. N. Iorga.

6. Inscripții V. II. pag. 39. N. Iorga.

7. 1813—1824.

8. Inscripții pag. 41. N. Iorga.

1. Inscripții, V. II, N. Iorga p. 105.

otu Surani în t(a)l(eri) 40 la preotu popa A(n)ghelu de la Drajna de Jos 7314 (1806) Fev. 10»¹⁾

Pe un Mineiu de la Bucov, jud. Prahova, un preot își așterne, în 1790, durerile lui familiare. Iată-le: «M'am dusu cu preuteasa la București ca să-i facu haine frumoase și mergându pă drumu s'au bolnăvitu și ajungându la București au zăcutu 11 zile și'au muritu. Fevr. (uarie) 17 în zi Sâmbătă pă la chindie în casă la jupănu Neculae Ciubuciu și o amu îngropatu la biserică de la Gorganu lângă altariu dezpre miazăzi în zi Duminecă Fevr(uarie) 17 Iaru la leatu 1791 Fevruarie 6 au răposat Elena copila, fiind eu foarte bolnav de lăngoare pân la ciasul morții și n'amu știutu cându au muritu, nici cându au îngropatu. Tocmai la 2 săptămăni după ce m'amu mai arădicat, amu priceputu că

1. Idem.

au lipsitu copila din casă și atunci m'am bolnăvit și mai rău și mulți bani am cheltuit cu doctori...»¹⁾

Alt preot, din părțile Maramureșului, înseamnă pe la 1840: «Darurile și pedepsile cu care Dumnezeu în vieță» l'a certat așa: «Daru preoției fără venitu di la popor visterie după truda mânilor din care am învățat trei fii cu cheltuială pe la școlile cele mari, unul murind de 18 ani, amar mie..... am zidit casă mari, am înbrăcat 2 fice cu cinstea și li-am învățat carte. Am avut fii 13 din care 8 au murit, pe dreapta mea și mai stă 5, nu știu până când». Mai departe arată că dușmanii i-au tăiat viea și coadele la vite.²⁾

Economul V. URSĂCESCU,
Oltenești-Fălciu

1. Idem.

2. Revista Istorică 1921 p. 60.

LITERATURA PIOASĂ ÎN LIMBA ROMÂNEASCĂ¹⁾

SECȚIUNEA II.

CĂRȚILE DE PIETATE ROMÂNEȘTI.

3. INDELETNICIRE DESPRE BUNA MURIRE¹⁾

*către cel ce a întrebat
cum ar putea cineva aștepta moartea bărbătește
și
cu bun suflet;
ori asupra sa venind, ori asupra altor casnici
și
prietenii?*

*Intâmpinare sau răspuns
de*

*Arhiepiscopul
Eughenie Bulgariul
în limba grecească scrisă,
de smeritul Venianim*

Proin-Mitropolit al Moldovei tălmăcită.

Iași

La Kantora Foaei sătești

1845.

Această carte, cum se vede din titlu, a fost scrisă în grecește de *Eughenie Vulgaris*, care a fost arhiepiscop al Astrahanului, și a fost tradusă pe românește de Mitropolitul Venianim al Moldovei, pe când părăsise acest scaun și se afla retras la Mănăstirea Slatina, spre sfârșitul vieții

sale. Fiind stăpânit și atunci de gândul de a ajuta fără încetare turmei sale creștinești, a tradus această carte. După cum spune în prefață, a tradus-o cu gândul «cu care a compus-o și fericitul ei autor, adică a se învăța fiii și frații împreună cu mine: nu cât, dar cum să viețuim: încredințându-ne din graiurile înțelepților, că traiul cel adevărat nu stă în lunga viețuire, ci în cea virtuoaasă, folositoare omenirii, de ar fi chiar și numai de o zi... că mărirea, avuția și gloria cea adevărată, nu stă în pompa cea de afară, în strălucirea tronurilor și în mulțimea comorilor materiale care se supun ruginei, viermelui și furului, și care nu rămân după moarte, nici ne însoțesc în mormânt; dar stă întru respândirea acestora cu faceri de bine întinse peste frații noștri cei cuvântători».

Această carte e foarte bine tipărită, cu slove cirilice pe hârtie trainică. În traducerea Mitropolitului Venianim, are 111 pagini text și 17 pagini note, care sînt așezate la urmă. Tot textul, dela început, până la sfârșit, n'are nicio subîmpărțire.

A doua tipărire a acestei scrieri s'a făcut abia în 1914, de Arhiereul *Antim Botoșăneanu* vicarul Mitropoliei Moldovei, răposat în anul 1919, ca episcop al Râmnicului-Noul Severin. Prea Sf. Sa a adăogat biografia și chipul Mitropolitului Venianim, a trecut notele la paginile respective,

dela sfârșit, unde erau, a schimbat puține cuvinte, și încolo e cași în tipărirea Mitropolitului Venianim.

Cuprinsul acestei cărți nu e scos atât din scrierile creștinești, cât din filozofia grecească. Autorul, Evghenie Vulgaris, se vede că era un om foarte citit și învățat în ce privește învățătura vremurilor vechi, încât a cules foarte mult material din scrierile de atunci, pentru a îndemna pe cititori să nu privească moartea cu groază. Spre sfârșit, iese la iveală mai mult laturea creștinească. Putem spune însă că această carte e mai mult profană decât creștinească. Trei părți din ea se întemeiază pe socotințele culturii grecești despre viață și moarte. Din această pricină, ea vorbește mai mult minții. E lipsită de avântul și taina simțirii religioase creștinești. Pe măsură însă ce, spre sfârșit, partea creștinească iese mai mult la iveală, ea câștigă în viață și însuflețire.

Cugetarea cea mai de seamă a acestei cărți este că nu trebuie să ne temem de moarte. E adevărat, că noi, din fire, sîntem stăpâniți de frica morții și nici n'o putem alunga cu totul. Dar putem slăbi puterea ei. Ca mijloace spre această țintă, el aduce niște socotințe cu totul nouă. Astfel, zice el, folosindu-se de niște statistici franceze și engleze, că, din ceice s'au născut, nici jumătate nu ajung până la vârsta bărbăției. Prin urmare e un dar care ni s'a făcut că am ajuns până la o vârstă mai înaintată. «Omul e dator a privi moartea fără turburare și cu bun suflet în tot timpul și mai ales după ce a sporit cu vârsta în care are o deplină judecată. Minte sa mai mult se cuvine a mulțami, că a viețuit atâta, decât a se întrista, a se necăji și a se turbura, că de aici înainte nu va mai viețui mult pre pământ» (pag. 77, ed. II).

Putem spune că, în ce privește socotințele pentru minte, cartea aceasta aduce tot ce mintea a putut cugeta, pentru a învăța pe om să nu privească moartea cu groază. Și cu toate acestea astfel de cugetări, orcât de adânci, nu pot fi simțite. Minte nu poate fi unealtă de înfrânare într'o chestiune atât de viu simțită, cum e moartea. Ce au a face aceste socotințe cu învățăturile creștinești că, murind cu suflet curat, te duci în sânul Tatălui! Ținuta creștinului e cu totul deosebită, pentrucă se sprijină pe alte temelii, alte credințe.

După temeiurile înfățișate, se vede că scrierea această e mai mult un tratat filozofic despre moarte decât o lucrare creștinească, deși e scrisa de un arhiepiscop creștin și tradusă în limbă noastră de un mitropolit. Aceasta și face că, dacă ne-am întreba acum despre *prețul ei pentru ziua de azi* și puțința de a o întrebuința astăzi *ca citire creștinească*, va trebui să răspundem că nu poate răspunde acestei ținte. Socotesc că,

pentru ținta creștinească, s'ar putea face cu ea altceva: s'ar putea scoate socotințele creștinești și alătura ca un capitol două la altă scriere de pietate.

Mai este încă o pricină pentru care această carte nu se mai poate întrebuința azi ca citire creștinească: limba foarte greoaie. E o citire cât se poate de anevoioasă. Iți cere o încordare nemăsurată, ca să poți urmări înțelesul. Mitropolitul Venianim, traducând-o, a urmat alcătuirea frazelor grecești și n'a făcut-o ușoară de citit pe românește. Ba chiar și prefața scrisă de el deadreptul e grea de citit pe unele părți.

Deci și din această pricină, cartea nu se poate întrebuința azi în chipul de acum, cu toată hârtia bună și tiparul frumos, cu care a tipărit-o în vremea noastră răposatul Episcop Antim.

În cele ce urmează, înfățișăm câteva bucăți din cuprinsul ei:

Când toți oamenii de la olaltă, câți s'au arătat dela Adam și până acum pre pământ, s'au făcut nevăzuți săvârșindu-se; câți viază de față și mănâncă rodul arătorei, și câți au a se naște de acum înainte au să vieze, au în sfârșit să moară toți fără deosebire, toți la fel se află supuși netăgăduitei legi a morții; aș avea oare cuvânt a mă înspăimta, a mă turbura, a mă îngrozi, a plânge, a mă tângui, că nu s'a făcut pentru mine o deosebire ca aceasta? Că nu mi s'a dăruit mie o favoare ca aceasta? ca eu să fiu afară de toți ceilalți oameni și întâi și la mijloc și cel mai de pre urmă, cu totul singur eu, neatins de moarte? Aceasta trebuia să fie o învederată și prea însemnată melancolie (tristețe), o eșire din minte, o nebunie himerică omorătoare și chiar mai rea decât însăși moartea. (Ed. II pag. 71).

Deci omul e dator a privi moartea fără turburare și cu suflet bun în tot timpul și mai ales după ce a sporit cu vârsta în care are o deplină judecată. Minte sa mai mult se cuvine a mulțumi, că a viețuit el atâta, decât a se întrista, a se necăji și a se turbura, că de aici înainte nu va mai viețui mult pre pământ (pag. 87).

Ori pe care treaptă de vârstă s'ar afla omul, și cugetând la viață, pururea se află nemulțumit când privește la treptele cele mai înalte în care ajung cei cu viață mai îndelungată. Dar totdeauna are prilej binecuvântat fieștecarele a se mulțumi, dacă întorcându-și privirile la cei dinapoi, ar socoti mulțimile cele nenumărate și sutele de mii ale celor cari nu s'au învrednicit a ajunge la măsura cea de vârstă la care el, din mila Domnului, a ajuns. (pag. 81—82).

Alexandru Macedon, după cum se istorisește, a viețuit trei zeci și trei ani; și ce deosebire ar fi fost la el de ar fi trăit șasezeci și șase? Au doară îndoirea vieții mai micșorează nenorocirea morții? Nimic de acest fel. Oare mulțimea și împuținarea zilelor nu are cuvânt la socoteala iadului? Nu, „nici zece, nici o sută, nici o mie de ani n'are cuvânt, în iad nu e alegere de viață, precum zice înțeleptul Sirah (cap. 41)“ (pag. 82).

Omul din moarte se mută în moarte și chiar nu viază, fiindcă nu este chiar cel ce a fost mai înainte de aceasta. Dumnezeu celce este deapurare și viează în veac, viază cu adevărat și sigur, căci el a fost întotdeauna, și este și va fi, căci este singur Dumnezeu; fiindcă el chiar este ființa a toate. „*Din veac și până în veac tu ești*“ (pag. 85).

Fumegarea și întunecarea neștiinței ne acopere de jur împrejur cu un nor gros și întunecat și orbește vederea minții noastre și nu vedem încotro se întoarce piscul luntrei și unde coada. Amețelile, întreitele valuri, furtunile nestatorniciilor și ale răsturnărilor, apoi și primejdiile vieții, ne zbuciumă din toate părțile și ne clătesc și nu putem a ne întări către nici un adevăr, nici a căpăta cât de puțin repauz și liniște și popas. Un val ne împroașcă și ne aruncă în cellalt val, și izbiturile valurilor furioase grămădite, unele peste altele, urmează neîncetat și necurmat. Valul acela, vai! a trecut; cel după acesta, ah! se apropie; acesta iată ne cuprinde; acela, vezi-l, mai ne-a ajuns; cel mai de dincolo vine; cealalte, o, câte, câte! ne îngrozesc de departe. Care este oare valul acela ce va să ne înghiță în sfârșit? Viforul din ceas în ceas crește și se întărește, marea se înalță acolo până la ceruri, aicea deschide căscări adânci până la funduri; care oare va fi sfârșitul nostru? Poate volbura ca să ne soarbă în adâncul mării? Ori vârtejul ca să ne târască?... Care suflare blândă și îndurătoare ne va scăpa de atâtea primejdii? Sau care dreaptă iubitoare de oameni și mântuitoare se va arăta ca să ne îndrepte la liman? Dar și care este limanul acesta de trei ori dorit? Care altul, dacă nu moartea? (pag. 104).

O astfel de viață înconjurată de toate cele zise, nu știu cum s'o numesc: viețuire amestecată cu moartea, ori moarte amestecată cu viață? Să auzim și pre fericitul Augustin, cum a zugrăvit-o. „Viața aceasta este ostenicioasă, dureroasă și stricăcioasă, este plină de toată amărăciunea, este domnitoarea celor rele și slujitoare înjosirilor, este viața în care umezelele cele zemoase (lichidele) o umflă, durerile o slăbesc, arșițele o usucă, suflările vântului o îmbolnăvesc, mâncările o îngreuiază, nemâncările o topesc, odihna o moleșește, scârbele o prăpădesc, grijele o strâmtorează, răsfățarea o tâmpește, bogăția o îngâmfează, sărăcia o smerește, tinerețea o înalță, bătrânețea o gârbovește, boala o sfârâmă, mahnirea o chinuește, diavolul o pândește, lumea o măgulește, în care trupul se desfătează, sufletul se orbește, omul întreg se turbură. Iar după acest fel de rele atât de mari, viind moartea, asupra omului, îl ia în primire și pune capăt desfătărilor lui celor deșarte, așa că încetând acela de a mai fi, numai rămâne nici o părere de ele că au fost cândva“ (pag. 109).

Acelaș Dumnezeesc părinte apucându-se să descrie și soarta cea fericită și de trei ori norocită a vieții după aceasta, numai aducându-și aminte de dânsa, ca uimit de negrăită bucurie și veselie, adăogând a strigat: «O tu, acea fericită viață pe care Dumnezeu a gătit-o celor ce-l iubesc! O, viață vie și cu adevărat de viețuit! Viață

fericită, viață sigură și adevărată, viață lină și pașnică, viață prea frumoasă, viață curată, viață prea limpede, viață ce nu cearcă mahnire! Viață lipsită de întinăciunea cea fără durere, fără stricăciune, fără turburare și neliniște, fără schimbare și prefacere! Viață plină de toată bunacuviință, de podoabă și de buna rânduială, întru care nici un împotrivor, nici un năvălitor nu ni se pune în cale, în care se atlează zmintelele care trag și târăsc spre păcat; unde dragostea este desăvârșită, bucuria necurmată, durerea, întristarea, strâmtorarea și frica sunt departe, întunericul lipsește, lumina e neajunsă, ziua este veșnică“ (pag. 126).

Infrișoșată este moartea, precum scria marele luminător al Nazianzului: „Foarte înfrișoșate sînt (stările de dincolo de moamânt) omului care stăruiește întru plăcerea celor de aicea. Dar când mai ales și cărui om? Atuncea negreșit și omului aceuia a cărui conștiință fiind îngreunată de mulțimea nelegiuirilor, s'a lipsit și de proalegerea pocăinței și a întoarcerii și de nădejdea iertării și a mântuirii. Așa, cu adevărat, cele de acolo (dincolo de mormânt) sînt înfrișoșate, când cele de aicea sunt osândite. Frica morții întristează pe omul cel osândit de însăși conștiința sa. Dar când sufletul, îngrădindu-se și asigurându-se pe sine prin adevărata și curata pocăință de cele ce a greșit, viețuiește cu frica lui Dumnezeu și privește la apărarea Dumnezeiască și la nemărginitul dar al lui Dumnezeu, atuncea nu se turbură de umbra acestei morți trupești ce vine asupra-i, pentru că are înaintea ochilor săi și vede lumina vieții, după cum zice Psalmistul: „*Că de voi și umbla în mijlocul umbrei morții, nu mă voi teme, că tu cu mine ești*“ (Psalm 24,4) (pag. 128).

4. MANTUIREA PĂCĂTOȘILOR.

Ploești, 1893.

1. Această carte a fost scrisă în grecește, la anul 1710 de Monahul Agapie Criteanul din Sf. Munte Atos. S'a tipărit în limba de baștină în mai multe rânduri, dintre care noi o avem în mână pe cea din 1806 din Veneția. Avem și alta mai veche, dar nu știm dacă poate fi prima edițiune, pentru că-i lipsește coperta.

Titlul cărții eate:

Βιβλίον ὠραιότατον
καλουμένον
Ἐπιτομὴν ἁμαρτωλῶν σωτηρίας
σύντεθεν εἰς κοινήν τῶν Γραικῶν
διάλεκτον παρὰ
Ἁγαπίου Μοναχοῦ
τοῦ Κρητός

τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἁθῶ ἀσκήσαντος,

iar pe românește:

Carte pren frumoasă
numită

MANTUIREA PACATOȘILOR

compusă în vorbirea comună a Grecilor

de

Monahul Agapie

Criteanul,

ostenitor în Sf. Munte Atos.

Mântuirea Păcătoșilor s'a tradus și pe românește, la anul 1726, de scriitorul domnesc Pavel, însărcinat fiind de Ana Doamna, soția domnitorului Moldovei Mihail Racoviță. Dar a rămas numai în manuscript¹⁾ și a umblat așa. Un exemplar din acestea a ajuns la Sf. Munte, în stăpânirea Părintelui Antonie Focșăneanul, care l-a dăruit bibliotecii schitului românesc *Prodro-mul*. Alt călugăr, Păr. *Hariton*, tot din Sf. Munte, a copiat acel manuscript, l-a mai prefăcut, după vorbirea de azi, și l-a dat unor închinători români veniți la Sf. Munte, ca să-l tipărească, după ce se vor întoarce în țară. Ei l-au dat în tipar, și așa a eșit I tipărire a acestei cărți în Ploiești, 1893.

După această întâie tipărire, s'a tipărit a doua oară de *Iorgu Dumitrescu*, în București, 1900, dar scurtată și cu multe cuvinte înoite. A treia tipărire și cea mai nouă până acum, s'a tipărit în București 1911 de monahii dela Schitul «Icoana» din București. Aceasta e întreagă tipărită cu slovă mare și pe hârtie bună. În prefața ei însă, lămurește altfel începutul celei dintâi tipăriri a ei pe românește. Nu spune că cea tipărită în Ploiești e însăși traducerea dela 1726, din nou cercetată ca limbă de însuși Monahul *Hariton*, după cum se citește în însăși această întâie tipărire, ci că s'a tradus din nou de Monahul *Chiril* din Sf. Munte la 1868 și că edițiunea tipărită în Ploiești e traducerea acestuia.

Oricare va fi adevărul, găsim că obârșia tipăriturilor românești a acestei cărți e Sf. Munte și că tipăritura I și III s'au făcut deadreptul prin munca și stăruința lor, căci Schitul «Icoana» din București e tot o atârănare a Sfântului Munte.

2. Traducerile românești cuprind numai două părți din cele trei ale izvodului grecesc. Partea III, cu titlul *Minunile Maicei Domnului*, s'a tradus deosebit și nu e cuprinsă în niciuna din aceste trei tipăriri, întru cât alcătuieste o ucrare deosebită.

Monahul *Agapie*, autorul cărții, se vede a fi fost un om de adâncă pietate și smerenie și mult citit în scrierile duhovnicești. El își închină scrierea *Maicei Domnului* și spune că a scris după cărți «italienești și grecești» (ιταλικὰ καὶ

ρωμαϊκὰ). În chip greșit, tipăritura I zice că a fost lucrată după cărți italienești și românești, traducând rău pe grecescul ρωμαϊκὰ; în tipăritură III încă și mai rău: zice că după cărți italienești și romane.

Dacă Monahul *Agapie* a lucrat și după izvoare italienești, înseamnă că el era dintre călugării greci care, fără a-și perde nimic din ortodoxia lor, stăteau în legătură cu învățătura apusului, pe care mulți din ei o găseau în Italia, unde și sînt tipărite atâtea cărți bisericesti ortodoxe, chiar de slujbă. Tot așa e și cu însemnatul predicator ortodox Episcopul *Ilie Miniat*, care a și scris și predicat în italienește.

Monahul *Agapie* și-a cules materialul său cu multă pricepere și a alcătuit un adevărat manual de morală creștinească în formă pioasă. Dintre cărțile pe care le-am cercetat până acum, cartea sa e mai presus de toate. În adevăr, dintre cărțile românești de acest soi, *Mântuirea Păcătoșilor* e una din cele mai de seamă. Afară de unele lungimi de prisos, care s'ar putea înlătura, încolo are bucăți de toată frumusețea, care cu adevărat mișcă sufletul creștinesc. Dacă dintre cărțile mai vechi de literatură pioasă este una care să merite mai mult a fi răspândită, este aceasta, socotind deosebit doar *Urmarea lui Hristos*. Din nefericire, nu avem până acum o tipărire a ei care să împace toate trebuințele. În adevăr, cartea de pietate nu trebuie să fie de măsură prea mare. Ea trebuie să fie o carte apropiată, familiară, pe care s'o poți mânui ușor, s'o pui în buzunar. Așa sînt toate cărțile de pietate în apus. Din acest punct de vedere, ed. I a *Mântuirii Păcătoșilor* e prea mare, având formatul în 4. Ed. III e, iarăși, prea mare, având formatul în 8 mare (24/16). Ed. II e mult mai bună în laturea aceasta, fiind un format mic și ușor de mînuit, dar are alte laturi supărătoare: prea multe înnoiri de limbă. Ca s'au vîrât unele schimbări, nu e rău. Această edițiune e cea mai ușoară de citit dintre toate, tocmai pentru pricina că a mai periat limba, încât cititorul nu are nicio greutate la înțeles, ceiace totdeauna se întâmplă, când e vorba de cărți vechi. Dar schimbările acestea n'au fost călăuzite totdeauna de un simț sănătos al limbii. Are cuvinte moderne, care într'o carte de pietate trebuie să lipsească, tot așa cași în cărțile de rugăciuni. De asemenea, și tiparul e făcut fără îngrijire. Corectura a fost șubredă. Ca tipar, mult mai frumos se înfățișează ochilor ed. Schitului „Icoana”. Dar și aici corectorul n'a fost destul de meșter. Ca limbă, această edițiune n'are îndoilele lui *Iorgu Dumitrescu*, dar nici stilul curgător al acesteia. Astfel, fiecare edițiune are bunurile și relele ei. Când se va face a IV ed., va trebui să se aibă în vedere toate acestea și să se facă

1. Vezi N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688*. București 1904. p. 149.

o edițiune ușoară de mânuit cu o limbă bisericască frumoasă.

3. In ce privește alcătuirea cărții, am spus că ea se împarte în două. Adăugăm că aceste două părți cuprind 65 de capitule în ed. I și III, iar în ed. lui Iorgu Dumitrescu numai 46, căci am spus că această edițiune e scurtată. Chiar și din celelalte capitole, multe sînt scurtate.

Partea I tratează despre păcate și despre lucrurile de care trebuie să ne ferim. Partea II despre însușirile pe care trebuie să le avem, și anume împlinirea datoriiilor către Dumnezeu, către aproapele și către noi înșine. Aceste datorii sînt arătate toate lămurit. Apoi ni se vorbește despre mărturisire, împărtășire, venirea Domnului, raiul și iadul. Partea I are o întocnire negativă, II pozitivă, întru cât una te înștiințează de ce să te ferești și-ți spune ce trebuie să n'ai, cealaltă te învață cu ce să te împodobesti. Printre ele, sînt presărate și materii răslețe, care puteau forma o parte deosebită.

4. In ce privește însemnătatea acestei scrieri pentru ziua de azi, pentru trebuințele vieții practice, s'a putut vedea din cele de mai nainte că ea merită prețuită în deosebi. E unul din cele mai de seamă exemplare de acest soi pe care le avem și, după mărturisirea unui preot de sat de care am pomenit mai sus, ea face mare întipărire asupra sufletelor credincioșilor. Preotul îmi povestea că sătenii stăteau adunați în jurul celui care citea și ascultau cu mare luare-aminte.

Din această carte, ar trebui să se taie unele lungiri de prisos și să se tipărească în volum de buzunar. Ar fi un serviciu însemnat pentru viața practică.

In cele de mai la vale, înfățișăm din ea câteva bucăți mai frumoase. Citațiunile le facem după edițiunea lui Iorgu Dumitrescu.

Domnul a făcut frumusețile, ca să-și înalțe oamenii mintea lor la cer și să cunoască pe Ziditorul, și cu cât este mai frumoasa o zidire și pentru frumusețea ei o iubești, pe atât trebuie a avea mintea și inima ta îndreptată către dragostea făcătorului tău. Căci frumusețile nu le are omul dela sine, ci dela Dumnezeu. Dacă sufletul se va despărți de trup, acesta rămâne fără de chip, grozav și urât, căci frumusețea lui se risipește. Sufletul este pricina frumuseților, ca o închipuire și asemănare a lui Dumnezeu, și dela Dumnezeu vine lumina și frumusețea, la toate zidirile cele frumoase. Drept aceia îngrădește sufletul mai mult și nu pofti frumuseți deșarte, care se vestejesc după puțină boală. Proorocul Isaia aseamănă frumusețile trupului cu iarba care astăzi e verde și mâine uscată, dimineața înflorită și seara vestejită.

Deci când vei vedea o față frumoasă, socotește căgă necurătenie este ascunsă într'însași-ți adu aminte cum

se face după moarte. Nu ce este de față ci ce este viitor socotește (Pag. 114—15).

Dacă vei mânca de cu seară multe feluri de bucate, și un sărac numai pâine și apă, a doua zi nu aveți nicio deosebire la gustul mâncării, pentru că sînteți deopotrivă amândoi, dar nu și cu sufletul, fiindcă tu ai amețeața îmbuibării, iar el răsplata sărăciei (pag. 133).

Boii cari sînt destinați a fi junghiați la zalhana, îi lasă stăpânii să pască unde le este voia, ca să se îngrășe; iar pe cei buni pentru lucru îi țin pe lângă ei și-i muncesc. Așa și Dumnezeu lasă în viața aceasta pe cei răi și vicleni să se sature de toate desfătărilor și dulcelele lumii, fiindcă mai dinainte sînt rânduiți pentru munca cea veșnică; iar pe cei drepiți îi muncesc și-i cearcă, ca să-i aibă curați în împărăția lui cea cerească. Copacii cei roditori cari dau roade și aduc folos îi bat oamenii în tot anul, îi improașcă și le frâng ramurile, ca să ia roadele lor; iar copacii neroditori, cari nu aduc nici un folos, nu-i bat ca pe cei roditori, însă după ce cresc și se măresc, îi taie și-i desrădăcinează, ca pe niște lemne fără de folos, și în foc îi arde. Așa și oamenii cei îmbunătățiți, cari aduc folos cu faptele lor, au în lume necazuri și nenorociri, iar pe păcătoși nu-i iartă dreptul judecător, ci-i păzește ca să-i arunce mai apoi în focul Gheenei. In cartea Impăraților se zice: cum că petrele ce se puneau la Biserica lui Solomon, le cioplia și le potriviva afară [din Biserică; și după ce le potriviva cu multă socotință, le punea la locul lor fără de zgomot și lovituri de ciocan sau sunet de vreo altă unealtă. Tot în așa chip, câți vor fi așezați ca niște pietre cinstite la zidirea cea Dumnezească a Ierusalimului celui ceresc, trebuie să se cioplească pe din afară într'această lume, cu ciocanele necazurilor și primejdiilor, ca să fie gata spre a fi puși în acea Dumnezească casă, unde nu este necaz sau turburare, și nici muncă sau chin, după cum spune Sf. Ioan la Apocalips, (pag. 172—73).

Mai bogat este acela care se mulțumește cu puțin, decât acela care nu se mulțumește și nu se satură cu mult, căci se turbură în inima sa. Sârguește-te, dar, omule, să desrădăcinezi această poftă a bunurilor pământești din inima ta, că mori și tu, ca și bogatul, și deopotrivă se sfârșește și bogăția lui ca și sarăcia ta (pag. 201).

In istoria Romanilor se spune că un filozof, cunoscând, ca un înțelept, paguba care-i aducea bogăția și veniturile, le-a adunat pe toate și le-a aruncat în mare, zicând: Mai bine să vă înec eu pe voi, decât să mă înecați voi pe mine (pag. 207).

Fii smerit și să nu dorești visuri sau demnități deșarte și vremelnice, ca nu cumva printr'acestea să te rănești de moarte. Saul, cât timp a fost mic și smerit înaintea lui Dumnezeu, era sfânt: după ce însă a luat împărăția, s'a făcut prea rău și mândru... Peștii cei mari rămân totdeauna în năvod, iar cei mici ies prin găuri. La războaie se iau robii cei tari și bogați, iar pe cei săraci îi lasă slobozi. Fugi, dar, de mărirea lumii ca să nu cazi în cursele diavolului (pag. 234).

Dacă ar fi slujit lumii cuvioasa Maria (Egipteanca) în toată viața ei, ca în anii cei dintâi ai vârstei sale, ar fi fost cu totul uitat numele ei; dar pentru că s'a lepădat de lume, a urât-o și a petrecut 47 de ani în pustie, hrănindu-se cu verdețuri și cu apă, a arătat Domnul în toată lumea slava ei (pag. 237).

Nu vă nădăjduiți spre boieri sau spre fiii oamenilor, întru care nu este mântuire, zice psalmistul David.

Adică să nu-ți pui nădejdea spre nici o ființă omească, nici spre vreun om de bun neam sau spre vre-o vrednicie lesne de perdut; căci toată lumea este deșartă și cel ce nădăjduiește în lucrurile vremelnice clădește casa sa pe nisip sau pe apă curgătoare. Asemenea, nu te lăuda, nici nu te mândri cu lucruri deșarte și vremelnice, nici să nădăjduiești spre rudeniile și spre prietenii tăi, căci toate acestea sunt lucruri trecătoare și deșarte. Nici să te semețești în puterea sau bărbăția ta, căci în lume au fost atâția viteji, a căror nume și pomenire au pierit. Nu te răsfăța nici în bogatele tale palaturi, că viața este foarte scurtă; și mai înainte de a isprăvi palatele, vine moartea și pierzi toată osteneala și moștenești numai Iadul pentru nedreptățile care le-ai făcut săracilor, până când să zidești asemenea locașuri după cum zice Proorocul Ieremia. *Nemernic este celce zidește casa sa întru nedreptate*. Nu te mândri nici cu numele de familie, că dintr'o materie ne-am zidit toți. Nu te mări în deșert nici cu trumuseșea trupului tău, ca să nu te asemeni acelor morminte împodobite pe din afară, iar în lăuntru sunt pline de viermi; căci trupul păcătosului este mormânt al sufletului celui osândit. Nu te semeți nici cu sănătatea și tăria trupului tău, ci mai ales înfricoșază-te și te teme de munca iadului celui cumplit, că nu este mai mare primejdie decât a avea pe hoț închis în casa ta.

Desfătarea trupului este boală sufletului, după Sf. Apostol Pavel; căci cu cât trupul este ținut în frâu, cu atâta sufletul se înouește. Nu te îngâmfa nici întru învățătura și înțelepciunea ta, căci nu te folosesc nici decum acestea, dacă viața și conștiința ta nu este curată și nepătată. Nu nădăjdui asemenea întru bogăție sau în altceva vremelnic, că toate acestea sunt trecătoare și netrebnice. Nu are nici de cum merit judecătorul care pronunță o hotărâre, fără a asculta amândouă părțile.

Dacă iubești mai mult lucrurile lumii aceștia, este învederat că nu ai văzut cele Dumnezeești, cu ochii cei curați ai credinței noastre. Când cineva cultivă spiritul, atunci urăște trupul. Și când cugetă numai la Dumnezeu, atunci detaimă toate plăcerile trupului. Nu te robi de vre-o împătimire trupească, ca să nu te asemeni dobitoacelor, după cum zice Psalmistul: *Omul în cinste fiind, n'a priceput; alăturatu-s'a cu dobitoacele cele fără de minte și s'a asemănat lor*. Adică aflându-se omul în mare cinste zidit de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa, nu a înțeles pentru care scop l-a zidit, ci s'a asemănat cu dobitoacele cele necuvântătoare; și nu a cunoscut viitorul, ci a luat aminte

numai la cele prezente, pe care le avea înainte, fără a cugeta la viața cea viitoare.

Aceia ce face înțeleptul la început, cel nepriceput face la sfârșit. Omul cel înțelept trebuie să prevadă mai înainte păcatul și ce are să pătimească; iar cel neînțelept păcătuiește și apoi zice: nu socoteam să pătimească atâta rău pentru un astfel de păcat, precum a zis acel nepriceput iubitor de argint în Iad. Nu te uita la cele ce-ți arată lumea, că mărirea lumească merge cu grăbire spre moarte. Nu privi la cele de față, ci la cele viitoare gândește. Nu te uita la cele de astăzi, ci cugetă la cele de pe urmă și adu-ți aminte de munca cea veșnică; căci dorința inimii este scurtă și vremelnică, iar pedeapsa este nesfârșită.

Mai înainte de a începe vreun lucru, gândește-te ce sfârșit va avea acel lucru, că numai așa alegi binele de rău. Sfârșitul desfătării este pedeapsa, al desfrânării boala, al vieții aceștia vremelnice, stricăciunea și țărâna; iar sfârșitul păcatului dureri și muncă veșnică. Spune-mi, omule, dacă mergi pe un drum și ți-ar spune cineva că înainte sunt hoți cari omoară oameni, nu te-ai întoarce înapoi îndată și ai căuta alt drum neprimejdios? Ei bine, în calea pe care umbli, omule, sunt tâlhari pierzători de suflet, cari omoară pe călători și le fură lucrurile și banii. Deci întoarce-te înapoi, ca să te izbăvești de moartea sufletului că după sf. Apostol Pavel, *plata păcatului este moartea*. Nu te uita la fața cea frumoasă a vinului, căci când îl bei este dulce și cu gust; iar pe urmă mușcă inima ta ca un șarpe veninos. Așa și lumea la început ți se pare că este frumoasă și cu totul veselitoare; iar pe urmă mușcă și înveninează conștiința ta. Norocirea și toată mărirea ta este ca o făclie sau candelă aprinsă, care arde numai până când are ceară sau untdelemn, iar pe urmă se stinge și rămâne numai fumul și mirosul ei.

Așa și lucrurile cele vremelnice, se arată frumoase și strălucite; iar la sfârșitul lor sunt pline de scârbe și chinuri. Păcătoșii se vor topi ca ceara de fața focului și ca fumul vor pieri, iar dreptii se vor veseli, precum zice Proorocul: *Precum se stinge fumul să se stingă, precum se topește ceara de fața focului. Așa vor pieri păcătoșii dela fața lui Dumnezeu, iar dreptii se vor veseli*. Dacă ești creștin virtuos, gândește la sfârșit cu luare aminte și învață-te dela trecut să cunoști viitorul. Cei iubitori de trup, când încep să poftescă dulcele lumești, îndată vine peste dânșii dumnezeasca mânie care-i pedepsește după păcatele lor. Spune-mi, iubitorule de desfătări, dacă ai fi însetat și, plecându-te într'o fântână, ai fi văzut șerpi otrăvitori în fundul apei, ai fi îndrăznit să bei, cu toată setea ta? Cel care cu luare aminte cumpănește adâncul și sfârșitul plăcerilor lumii aceștia și vede mai înainte stricăciunea și viermii cari au să mănânce trupurile noastre, fuge cu grăbire ca să nu bea din apele cele turburi și purtătoare de moarte ale acestei vieți. Dar noi suntem îmbătați de desfătări și nu vedem șerpii, viermii, durerile și moartea ce are această apă, ci cu poftă o bem. Precum face călătorul când este foarte însetat,

bea unde găsește apă, și dacă are apa viermi, se face că nu vede; așa și noi fără de grijă cădem în voile trupului, fără a ne înfrâna cât de puțin, ci numai după ce le gustă inima noastră, înțelege chinul și durerea lor. Deci, fiindcă desfătările lumii sunt așa de vătămătoare sufletului, urăște-le din toată inima ta și gândeste numai la scopul cel adevărat, pentru care te-a zidit Dumnezeu.

Toate râurile ies din mare și iarăși într'însa se întorc. Mare din care și sufletul nostru a eșit, este și Făcătorul și Ziditorul nostru la care trebuie să dorim iarăși a ne întoarce, căci nu se poate într'această lume să se găsească vre-o fericire deplină, fiindcă Dumnezeu este fericirea, viața și odihna noastră. Pentru aceasta nu găsește inima noastră nicio mulțămire până nu ajunge la Ziditorul și Mântuitorul nostru. Toate fapăturile le-a zidit pentru trebuința omului, ca să-i lucreze și să-i slujească totdeauna; iar pe om l-a făcut pentruca să laude pe Dumnezeu, să-l cinstească și să-l slăvească. Strein și grozav lucru este a istorisi și a mărturisi cum niciuna din fapături nu a călcat niciodată porunca stăpânului; ci numai omul, zidirea cea mai de sus, fapătura cea mai cuvântătoare, zidită după chipul și asemănarea sa, calcă porunca sa și nu aleargă către scopul său cel adevărat. Cerul nu s'a clătinat din locul în care a fost întărit. Soarele, luna și celelalte stele fac regulă în fiecare zi drumul lor. Pământul, care este întemeiat pe ape, nu s'a abătut din locul său și nici a părăsit calea și slujba sa, ci ne dă nouă roadele și grânele sale, precum i s'a poruncit. Marea nu iese niciodată din hotarul ce i s'a pus, ci șade totdeauna în locul ei și ne dăruiește și ne hrănește pe noi cu felurite vietăți. Aerul, focul apa și toate zidirile ne slujesc și îndeplinesc Dumnezeiasca poruncă. Dar nu numai aceste lucruri neînsuflețite, ci și dobitoacele și păsările cele de pe pământ și din mare, toate niciodată nu au călcat porunca Ziditorului. Numai tu, omule, te faci mai nesimțitor și decât dobitoacele, mai neascultător și călcător poruncii Ziditorului tău. Nu te-a făcut Domnul pentru pământ, ci pentru cer; nu te-a zidit să iubești cele stricăcioase și deșarte, ci numai pe Dumnezeu. Doboitoacele pe care le-a făcut pentru pământ au capul în jos, umblă în patru picioare și privesc numai spre pământ. Iar tu, omule ești zidit pentru cer și pentru aceasta umbli drept, cu capul în sus, ca să privești înainte calea pe care ai să călătorești mai curând ori mai târziu. Nu te-a făcut Domnul ca să stăpânești lucruri stricăcioase și trecătoare, ci ca să te duci la Ierusalimul cel de sus — patria ta — unde este locașul tău, și acolo vei privi pe Dumnezeu în veci. Intrebat-au proorocul zicând; *Cine se va sui în muntele Domnului sau cine va sta în locul cel sfânt al lui? Cel nevinovat cu mâinile și curat cu inima, care nu și-a luat în deșert sufletul său.* În deșert ai luat o haină sau acoperemânt, dacă nu le pui pe tine. Tot așa, în deșert ai primit sufletul tău, dacă cu dânsul nu lucrezi sau nu faci slujbele pentru care te-a zidit Dumnezeu. Ți s'a dat ținere de minte, ca să-ți aduci aminte de dânsul, minte ca să-l

cunoști și voința ca să-l iubești. Pentru aceasta ești dator să-l dorești din tot sufletul și inima ta, să-l slujești în toate zilele vieții tale, ca să dobândești acel loc fericit. Dacă are cineva suflet — icșana Dumnezeirii — și nu petrece în fapte bune, este asemenea dobitoacelor. Celce are mintea sa plecată spre a dobândi mărire și bogăție, adică dorește lucruri vremelnice, în deșert se poate zice că a primit sufletul, pentrucă nu și-a dat Dumnezeu sufletul pentru un asemenea scop. Fericirea veșnică este scopul tău cel mai de pe urmă, omule. Spre aceasta trebuie să cauți. Nici bogăția, nici înțelepciunea și nici frumusețea nu pot să te îndeustuleze aci pe pământ sau să-ți dea vre-o mângâiere sufletească. Ridică, dar, nepriceputule, ochii tăi și zmulge inima ta dela împătımire către lucrurile cele deșarte și iubește numai pe Dumnezeu, că pentru aceasta și-a dat viață. Defaimă toate plăcerile lumii, dacă dorești să ajungi la doritul tău sfârșit, adică la cereasca împărăție și să dobândești pe prea bunul Dumnezeu, fără de care niciodată nu te vei învrednici a câștiga desăvârșita bucurie și odihna cea veșnică. Căci nici o mărire nu este trainică în lumea aceasta. Chiar mărețele palate ale lui Cesus și ale Cezarilor sunt azi înmormântate în țărână (cap. 24, pag. 246-56).

Acuma îți ajută lumea, trupul și diavolul să ridici greutatea sarcinei păcatelor; dar când vine moartea, te părăsesc acești trei prieteni și tu cazii în focul muncilor. Lumea, căreia îi slujești acum, cu atâta osârdie, te părăsește în mijlocul nevoiei și te lasă în mâinile puternicului judecător, ca să dai înfricoșatul răspuns pentru petrecerea ta. Și atunci vai, cum te vei teme și te vei întricoșa! Infricoșat lucru este a veni cineva încărcat pe păcate înaintea Dumnezeului celui viu! Deci nu sluji unui stăpân rău, care știi că te părăsește în mijlocul nevoiei celei mari (pag. 266).

Ai văzut pe vreo [hârtie zugrăvite împărății, orașe, mări, râuri și munți; și picând pe acea hârtie puțină apă, o strică, se rupe și pier toate acele zugrăviri. Lumea nu este decât o hârtie, care în puțină vreme se strică (pag. 273).

Păunul este mai frumos decât toate păsările, și pentru această frumusețe se mândrește, întinde aripile sale, face coada ca o roată, se îngâmfă, pe urmă, uitându-se la picioarele sale, cari sunt negre și urâte, își strânge iarăși penele sale și se smerește. Când va veni, dar, la tine, omule, vântul slavei deșarte să te umfle și să și se pară că ești mai bun decât ceilalți, fiindcă te laudă și te cinstește lumea, cugetă la picioarele tale, adică la trupul tău, că este făcut din pământul cel călcat de toți în picioare, în care iarăși te vei întoarce. Și așa te vei smeri și te vei mulțami fiind defăimat pentru Hristos, cu care ai să te proslăvești întru împărăția cerurilor unde este adevărata slavă, cinste nepovestită și veselie negrăită, căreia fie ca toți să ne învrednicim (pag. 275).

Răul nostru, fraților, nu este din afară, ci din lăuntru. Pentru aceasta cu greu primim tămăduire, necunoscând boala noastră. Că ranele care nu se văd și păcatelo care nu se cunosc, rău și greu se îndreptează. (pag. 270).

Să ai către Dumnezeu inimă de fiu, către aproapele inimă de mamă, iar către sine-ți inimă de judecător (pag. 304).

Fericirea omului este încetarea dorințelor inimii. Celce a ajuns la aceasta a venit la marginea fericirii (pag. 349).

Intoarce-te la începutul cărții unde sunt scrise pagubele care le pătimești pentru păcat și, văzând câte ai

să pătimești, omule, pentru un păcat de moarte, să te înfricoșezi, ca să nu rămâi cufundat în muncă veșnică și să te ștergi din cartea vieții și, în loc de locaș al Sfintei Treimi, să te faci peșteră tâlharilor și locuință șerpilor (pag. 358).

Arhim. SCRIBAN

CRONICA BISERICESCĂ

Cuvântul Patriarhului pentru Crucea Roșie

Către cucernicii credincioși ai Bisericii Ortodoxe

Se știe că „Crucea Roșie” este, precum în toată lumea, așa și la noi — una din cele mai umanitare și mai creștinești instituțiuni. Atât în războiul Independenței, cât și în acel al întregirii neamului, această societate a alinat suferințele bravilor noștri ostași și a fost și ocrotitoarea tuturor necazurilor, oriunde a bătut o inimă românească, oriunde un om suferind și necăjit a cerut sprijin și mângâiere.

Sf. Sinod a decis ca luna aceasta când ea își serbează aniversarea a 50 ani atât clerul Bisericii noastre, cât și credincioșii ei, să-i dea tot

sprijinul întru buna reușită a colectei ce se face. Prea Sfințiii Chiriarhi au luat toți dispozițiile necesare în această privință.

Din parte-ne, reamintim tuturor apropierea termenului serbărilor, ce se aranjează în acest scop, rugând pe toți ca să ne unim puterile noastre cu ale ei, pentru a ajuta opera națională și creștinească, pe care o îndeplinește cu atâta trudă și milostenie.

Arhierestile Noastre binecuvântări reverse-se asupra tuturor sprijinitorilor ei!

† **MIRON**,
Patriarh

Deschiderea celui de al doilea Congres Național Bisericesc

ZIUA I

După cum s'a vestit prin ziare din vreme și după cum am vestit și noi, tipărind, în luna trecută, convocarea Patriarhului României pentru întrunirea Congresului Național Bisericesc, acesta s'a adunat în ziua de 14 Octombrie c., la București.

Congresul Bisericesc din toamna aceasta a fost al doilea Congres Național al Bisericii noastre, care s'a întrunit potrivit nouăi legi a autonomiei Bisericii.

După cum se face pentru deschiderea Sfântului Sinod și pentru deschiderea Corpurilor Legiuitoare și cum se făcea și pentru trecutul din viața Consistoriu Bisericesc, și pentru deschiderea Congresului Național Bisericesc s'a făcut la Sf. Mitropoliei Sf. Slujbă de chemare a Duhului Sfânt asupra lucrărilor Congresului. Această slujbă a fost săvârșită de Prea Sf. Sa Arhierul Titu, vicar al Sfintei Mitropolii, ajutat de preoții și diaconii Mitropoliei.

Dela Biserica Mitropoliei, membrii Congresului au trecut în sala Senatului unde s'a hotărât să se ție ședințele. Acolo au venit, înaintea amezei, membrii Congresului, în frunte cu Inalt Prea Sfințiii și Prea Sfințiii membri ai Sfântului Sinod, care sunt de drept membri ai Congresului, iar apoi și alți membri, dintre care unii sunt înalți dregători ai Statului, Astfel se aflau acolo:

d. V. Goldiș, ministrul Cultelor; d. Octavian Goga, ministrul treburilor dinnăuntru: Păr. Dr. I. Lupaș, ministrul sănătății obștii; d. Nichifor Crainic, secretarul-general dela Culte; d-nii Vintilă Brătianu; I. G. Duca; Aurel Cosma; N. N. Săveanu; N. D. Chirculescu; Al. Lepădatu; V. Sasu, foști miniștri în guvernul trecut; d. Argetoianu; Stelian Popescu și I. Mihalache, foști miniștri în guvernele de mai nainte și azi cu toții membri în Congresul Național Bisericesc.

După ce toți și-au luat locurile convenite, I. P. S. Prezident a dat cuvântul d-lui ministru V. Goldiș, care a citit mesagiul regesc de deschidere a Congresului, în cuprinderea pe care o dăm noi aici mai jos:

Prea Sfinți Părinți,

Domnilor Membri ai Congresului Național Bisericesc.

Congresul național bisericesc, instituit prin legea de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, convocat fiind pe temeiul art. 10 și 12 din statutul acestei legi, în sesiune ordinară, în ziua de 14 Octombrie 1926,

Eu declar deschisă această sesiune.

Dat în Yachtul Ștefan-cel-Mare, la 11 Octombrie 1926.

FERDINAND

Ministrul Cultelor și artelor.

V. Goldiș,

Cei de față au ascultat în picioare cuvintele Regelui și au aplaudat.

Apoi a luat cuvântul Inalt Prea Sf. Sa D. D. Dr. **MIRON**, Patriarhul României și Președintele de drept al Congresului, care a rostit următoarea cuvântare:

Mărit Congres,

Noua lege bisericească cheamă la conlucrare cu ierarhia Bisericii și pe toți credincioșii ei mireni, în corporațiunii cu atribuții determinate de principiile ce stau la temelia Bisericii răsăritene. Această colaborare e menită să producă o circulare mai simțită a sevei de viață în organismul întreg al Bisericii, s'o înviorare, ca de fapt să devie o adevărată „biserică vie” a lui Hristos, care să-și reverse influența educativă și de generală îndreptare asupra tuturor fiilor ei credincioși.

Dar această colaborare în chestii administrative bisericești, etc., nu este scop. Ea ne oferă numai mijloace și ocazie de a apropia cât mai mult poporul de biserică.

Scopul adevărat și final al Bisericii însă este a ne face toți mai buni pe urma îndemnurilor din învățăturile divine ale lui Hristos, având mereu în vedere deviza evanghelică: „Fiți desăvârșiți, precum și tatăl vostru din ceruri desăvârșit este”.

Dar pașii tuturor se vor îndrepta spre căile, ce duc la această ideală țintă numai atunci, când toți cei chemați în consiliile și adunările bisericești, în momente de suflătească recreare și meditație, își vor examina cu nepărtinire ei înșiși sufletul și conștiința.

Această autospovedanie, de sigur, va reasuma munca și faptele fiecăruia întru îndeplinirea poruncilor Bisericii în cercul vieții lor de până acum; și pe mulți din cei indiferenți de cele bisericești și pe cei răi îi va îndrepta pe calea binelui; iar pe cei buni îi va îndemna spre sporire în fapte bune și creștinești.

Odată cristalizată conștiința religioasă a tuturor acestor mii de fruntași, prin duhul purificator al legii lui Hristos, această conștiință va intensifica interesul lor pentru Biserică, singura în stare a regenera viața noastră publică plină de superficialitate, de incorectități și nedreptăți, de necinste și abuzuri.

Generalizându-se tot mai mult acest interes, el va avea drept urmare firească crearea și sporirea mijloacelor pentru întărirea și înmulțirea așezămintelor creștinești și bisericești, cari vor aprofunda tot mai bine viața evanghelică.

Prin această prismă privind pe membrii adunărilor noastre eparhiale și al Congresului Național Bisericesc, trebuie să credem c'a fost cu voia Celui-de-sus să intre în ele mulțime de fruntași cari au condus eri, cari conduc azi, și cari vor conduce mâne destinele țării și ale neamului. Și avem nădejdea, că puternica forță morală, ce-a avut-o Biserica părinților noștri, în viața obștească și de Stat, se va întări și prin conlucrarea lor; și altoiți în suflet cu dumnezeescul duh al Bisericii, căreia îi slujesc în aceste corporații, vor aduce

și vor răspândi acest duh evanghelic și'n toate instituțiunile Statului și vor stărui să fie călăuziți de el toți slujbașii Statului; și atunci întreaga viață și activitatea noastră publică cu variatele ei mișcări și manifestări va trebui să devină mai bună, mai creștină, spre binele general al tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de clasă și ocupație.

In această nădejde, invocând bine-cuvântarea Domnului asupra lucrărilor acestei sesiuni ordinare, deschid Congresul Național Bisericesc.

După ce I. P. S. Patriarh și-a încheiat cuvântarea, a urmat strigarea numelui fiecărui membru și s'a găsit că sunt de față 97 de membri ai Inaltei Adunări a Congresului. Au fost aprobate concedii pentru membrii Congresului cari au trimes știrea că nu pot fi de față: Prea Sfințiii Episcopi *Roman* al Orăzii-Mari și *Nicolae* al Clujului, Prea Sfințiii Arhieri *Eughenie Piteșteanu* și *Dionisie Tighineanu*, Păr. *Popovici*, d-nii *I. I. C. Brătianu*, Dr. *Branște*, *Văluță-Bolgrad* și alții.

Apoi s'a trecut la împărțirea lucrărilor pe comisiuni și anume: Raportul Eforiei bisericești; Raportul privitor la chestiunea dacă judecătorii pot lua parte ca membri în Congresul Național Bisericesc, cum era peste munți; Raportul comisiunii economice; Raportul administrării averilor bisericești din Basarabia, care a fost dat comisiunii financiare; Raportul privitor la plata preoților.

Cu privire la aceste două rapoarte din urmă, d. *Al. Lepădatu*, fostul ministru al Cultelor, spune că ele trebuie să treacă pe la două comisiuni: și la cea bisericească și la cea economică, fiindcă chestiunile pe care le cuprind au laturi care țin și de o comisiune și de cealaltă. D. *Nistor*, fostul ministru al Bucovinei, se rostește în acelaș fel. Congresul aprobă ca aceste rapoarte să fie cercetate de amândouă comisiunile.

Încheindu-se și această lature pregătitoare, I. P. S. Președintele a luat cuvântul și a rostit jalea adunării pentru perderea a doi însemnați membri ai săi: *G. G. Mârzescu* și *C. Cociaș*. Adunarea s'a sculat în picioare, mărturisindu-și astfel jalea pentru cei plecați din această viață.

În ordinea de zi a acestui congres figurează următoarele chestiuni:

1. Regulamentul intern al congresului național bisericesc;
2. Regulamentul pentru regularea afacerilor epitropești în parohii și eparhii;
3. Regulamentul pentru alegerea membrilor în adunările eparhiale;
4. Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Eforiei Bisericii Ortodoxe Române.
5. Alegerea unui consilier cleric ca reprezentant al mitropoliei basarabene în locul Păr. *C. Popovici*, demisionat;
6. Chestiunea mutării reședinței episcopale a episcopiei Cetății Albe-Ismail, din Ismail la Cetatea-Albă.
7. Administrarea averilor bisericești din Basarabia,

8. Pașii făcuți pentru așezarea locului pe care se va construi Catedrala „Mântuirea Neamului” în București.

9. Plătirea preoțimii ortodoxe din întreaga țară;

10. Cheltuielile pentru sesiunile Congresului Național Bisericesc.

Toate aceste chestiuni vor fi dezbătute în baza rapoartelor și referatelor comisiunilor speciale în ședințele ce vor urma.

Acestea au fost lucrările ședinței întregi de dimineață.

După amiază, au lucrat numai comisiunile, urmând ca Congresul să se adune în a doua ședință în ziua de Vineri, la ceasurile 10 dimineața.

Z I U A II

A doua ședință a Congresului Național Bisericesc a urmat a doua zi, la 15 Octomvrie c., în sala Senatului. Ea s'a deschis la ceasurile 10 dimineața, sub prezidența Înalt Prea Sfințitului Patriarh D. D. Dr. **MIRON**.

În această ședință, cel întâi a luat cuvântul I. P. S. Mitropolit **PIMEN** al Moldovei, care a cerut Congresului să primească în sânul său 3 membri noi din eparhia sa, întru cât Mitropoliei Moldovei i s'a alipit o parte din Biserica Basarabiei. Deci să fie 3 membri care să intre în Congres din partea acelei laturi. Mitropolia Moldovei făcuse în această privință și o cerere scrisă către Congres.

La aceasta a răspuns, mai întâi, I. P. S. Patriarh, spunând că aceasta e o chestiune care nu intră în căderea Congresului, ci numai eparhia are a hotărî.

D. *Argetoianu*, membru al Congresului, a răspuns că această chestiune intră în căderea legii de organizare bisericească.

Tot în același înțeles, a spus și d. *Al. Lepădatu*, fostul ministru al Cultelor, că în această privință, legea de organizare bisericească e foarte limpede. Membri Congresului Național nu se pot lua decât numai pe o singură cale, în care hotărăște legea, adică numai prin alegere. Deci nu se pot primi acum membri de undeva printr'un vot al Congresului.

Față de aceste păreri, Congresul a hotărât ca cererea Sfintei Mitropolii a Moldovei să treacă la comisiunea pentru organizarea bisericească, unde se va chibzui o măsură specială pentru astfel de cazuri care s'ar mai putea ivi.

Apoi, după aprobarea câtorva concedii, raportorul Comisiunii bisericești a luat cuvântul și a cerut Congresului să declare vacante locurile de membri ale răposaiților *Gh. Gh. Mârzescu* și *Const. Cociaș*, unul pentru Iași, altul pentru Argeș. Congresul aprobă și declară cele două locuri slobode pentru o nouă alegere.

De aici se trece la nouă chestiune și anume la:

Regulamentul Congresului

Cu această chestiune, s'a intrat în ordinea de zi propriu zisă. D. Dr. *Romulus Cândea*, profesor la universitatea din Cernăuți și raportor al Comisiunii bisericești de organizare, a citit, articol cu articol, proiectul

de Regulament intern al Congresului Național Bisericesc. Discuțiunile au durat aproape 2 ceasuri. Întâiele 10 articole s'au votat fără nicio schimbare. Dar la articolul care prevede întocmirea feluritelor comisiuni, au luat cuvântul mai mulți vorbitori.

P. S. Episcop *Vartolomei* al Râmnicului a spus că regulamentul nu arată destul de limpede care sunt atribuțiunile fiecărei comisiuni.

D. N. *Neștiannu* din Bârlad a cerut să se împuțineze numărul comisiunilor, ca fiind prea mare.

D. *Al. Lepădatu* a spus că atribuțiunile comisiunilor sunt arătate prin însăși numirea lor și că fiecare comisiune își are rostul ei.

În urnă, și acest articol se votează neschimbat.

Articolele 11—26 se votează numai cu mici prefaceri.

O discuțiune mai lungă s'a stârnit la art. 27, unde e vorba de șirul discuțiunilor în Congres.

P. S. *Vartolomei* a cerut ca un membru să poată vorbi de mai multe ori.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu a spus că discuțiunile lungi nu sunt folositoare.

După ce, în această chestiune, a mai vorbit d. *Purcăreanu*, a luat cuvântul d. N. *Iorga* care a spus că nimenea să nu poată vorbi decât o singură dată și nu mai lung de $\frac{1}{2}$ de ceas, înlăturându-se cu totul orice chestiune personală. Deci acest articol s'a schimbat în legătură cu cele cerute de d. *Iorga*: nu se va vorbi mai mult de $\frac{1}{2}$ de ceas și fără nicio chestiune personală.

Celelalte articole, până la 48, s'au votat numai cu mici prefaceri în întocmirea scrisului lor. Discuțiunile s'au iscat din nou la acest articol, unde e vorba de cazurile când pot fi înlăturate propunerile protivnice regulamentului și când hotărârile Congresului pot fi trimise înaintea Sinodului.

P. S. Episcop *Vartolomei* a cerut ca articolul în chestiune să fie primit așa cum a fost alcătuit.

Păr. *Lupaș* însă, d-nii N. *Iorga* și *Al. Lepădatu* au spus că acest Congres e o alcătuire de-sine-stătătoare și deci nu trebuie să se amestece cu niciun alt organ cărmuitor. Președintele e stăpân să primească sau nu o chestiune în discuție.

Acest articol a fost votat în înțelesul că nu se poate face niciun recurs împotriva hotărârilor Congresului.

După aceia Congresul a primit fără schimbare toate celelalte articole până la sfârșit.

Înceindu-se această discuțiune, a luat cuvântul Păr. Dr. *Lupaș*, ministrul sănătății obștești, care a vorbit despre starea șubredă în care se găsesc spitalele și așezămintele noastre pentru ocrotirea socială și a făcut câteva propuneri în această privință. Iată cuvântarea sa cu propunerile, în toată întinderea lor:

*Înalt Prea Sfințite Doamnă Președinte,
Mărit Congres,*

Biserica creștină a dat și continuă să dea omenirii în suferință ajutor neprețuit prin așezămintele sale de caritate și filantropie, a căror înființare a fost determinată în cea

mai mare parte de postulatele milosteniei și ale dragostei evanghelice.

Între așezămintele religioase și între cele sanitare, găsim în evoluția neamului nostru o legătură veche și trainică.

Pentru alinarea suferințelor trupești ale deaproapelui, țara noastră dispune de o serie întreagă de așezăminte cu a căror bună îngrijire se cheltuiesc anual sute de milioane din visteria Statului.

Dar îngrijirea sufletească a bolnavilor adăpostiți în aceste așezăminte lasă aproape pretutindeni, mult de dorit.

În cursul inspecțiilor pe cari le-am făcut dela începutul lunii Mai, până la 12 Octombrie c., am căutat să aflu dovezi și urme despre solitudinea pe care conducătorii și slujitorii Sfintei noastre Biserici o acordă deaproapelui în suferință și despre râvna lor de a îndeplini poruncile milosteniei creștinești.

Mărturisesc cu sfială, că dovezile pe cari am reușit a le descoperi în aceste drumuri lungi și grele, nu au fost prea numeroase.

Izolate cazuri individuale se ivesc în multe părți. Între membrii Episcopatului și ai clerului nostru se găsesc suflete de apostoli, care nu dau uitărei cuvântul Scripturii că „*mai bine este a merge la casa plângerii decât la casa ospățului*“ (Ecl. VII 2) Dar urmele unei munci colective și ale unei îndrumări sistematice în opera de ocrotire socială sufletească nu le-am putut găsi. Dimpotrivă am găsit la cele mai bune dintre spitalele noastre un număr considerabil de infirmiere crescute în spirit și deprinderi străine de acelea ale neamului și țării noastre. Aceste elemente își permit uneori să facă proselitism confesional, isbutind chiar să smulgă din comunitatea religioasă a Bisericii noastre străbune câte un suflet mai slab și mai puțin rezistent.

De aceia cred că e mai mare interes atât religios, cât și național patriotic și umanitar, ca toți membrii înaltului nostru cler, împreună cu consiliile lor eparhiale să binevoiască a da preoțimei de sub jurisdicția lor îndrumări clare și precise pentru o colaborare sistematică între slujitorii instituțiilor religioase și ai celor sanitare.

Aceste considerațiuni mă îndeamnă a ruga Măritul Congres, să binevoiască a lua în considerare următoarele

Propuneri:

1) Sfântul Sinod va invita pe toți membrii săi, ca în vizitațiile canonice pe cari le face anual în cuprinsul eparhiei lor, să binevoiască a cerceta totdeauna atât spitalele, cât și instituțiile din regiunea respectivă, controlând cum și-au îndeplinit preoții datoria față de cei adăpostiți în ele, distribuind broșuri de cuprins moral-religios, iconițe, cărți de rugăciuni și alte mijloace educative.

2) Consiliul central-bisericesc va îndruma toate consiliile eparhiale, să dea o atențiune specială acestei probleme, luând măsuri pentru o bună pregătire în această direcție a elevilor din seminarii, dela academiile și facultățile de teologie, stimulând neconținut preoțimea prin publicarea de premii și alte distincțiuni pentru cei ce vor desvolta o activitate mai remarcabilă în acest domeniu de pastorie sufletească.

3) Unde permit împrejurările, se va face încercarea de a transforma mănăstirile de călugărițe în școli de infirmiere sau surori de ocrotire, dându-li-se prin puteri didactice de specialitate instrucțiunile necesare și sădindu-se în sufletul lor, prin mijloace de educație religioasă, sentimentul sacrificiului, al devotamentului și al dragostei creștinești.

Iar unde nu există mănăstiri de maici adaptabile acestui scop, autoritățile noastre bisericești să procure mijloacele necesare pentru întemeierea unei instituții de educație religioasă și igienică în felul cum le au și bisericile minorităților din România.

Realizând aceste postulate, conducătorii și slujitorii sfintei noastre biserici vor aduce servicii neprețuite generației actuale și mai ales celor viitoare, secerând în schimb mulțumirea sufletească, pe care o dă conștiința unei mari datorii împlinite.

Fie-ne îngăduit a nădăjdui că năzuințele generației actuale și a celor viitoare de a îndeplini această nobilă datorie nu vor fi lipsite de sprijinul efectiv al tuturor factorilor de conducere și organizare bisericească.

În urma acestor propuneri, d. ministru V. Goldiș a cerut ca ele să treacă îndată în discuțiunea Congresului, fără a mai fi studiate întâi în vreo comisiune. D. N. Iorga a fost de altă părere. A spus că de oarece astfel de propuneri, intrate în ființă, ar aduce schimbări din temelie față de dorințele ctitorilor mănăstirești, precum și legii de organizare a mănăstirilor, având în vedere apoi că această chestiune e legată de un trecut cu o anumită tradițiune, ea nu poate trece ușor în discuțiunea Congresului, ci trebuie mai întâi să treacă la comisiunea bisericească și la cea culturală. Congresul a primit așa și a rămas ca propunerea să meargă la cele două Comisiuni.

În aceeași zi, s'a deschis ședința III, la ceasurile 4 după amiază, tot sub prezidența Patriarhului.

Mai întâi s'a citit procesul-verbal al ședinței de dimineață. După aceia I. P. S. Prezident a pus întâia chestiune din șirul discuțiilor: *raportul comisiunii bisericești*. Raportorul acestei comisiuni, Păr. *Dumbravă*, citește referatul comisiunii, cu privire la cererea pentru mutarea scaunului Episcopiei Cetății-Albe din Ismail la Cetatea-Albă. Părerea comisiunii a fost ca episcopia să rămâie tot la Ismail.

Cel întâi a luat cuvântul în această chestiune I. P. S. Mitropolit Pimen, care a spus că, din temeuri istorice și din interese naționale, scaunul să se mute la Cetatea-Albă.

P. S. S. Episcopul *Vartolomei* a fost de părere proțivnică, pe temeiul altui soi de trebuințe: 1. scaunul Ismail cade mai la mijlocul eparhiei, 2. la Ismail se găsesc și clădirile de trebuință pentru înființarea episcopiei, pe când la Cetatea-Albă nu.

P. S. Episcop *Iustinian* al Cetății-Albe arată greutatea mutării și înființării episcopiei la Cetatea-Albă.

D. Al. *Lepădatu*, fostul ministru de Culte, a spus că titlul episcopiei e hotărât împede, dacă însă scaunul ei nu e hotărât unde să fie, nu poate fi vorba de vreo

schimbare a vreunei legi, dar, pe de altă parte, nu se poate nici pecetlui vreo stare de fapt, adică episcopia să rămâie la Ismail.

D. N. Iorga a spus că dreptul istoric este al scaunului Cetății-Albe. Dacă aceasta nu are clădire pentru episcop și pentru cârmuirea lui, nici Ismailul n'are, că nici acolo nu sunt clădiri cum trebuie pentru o episcopie. Deocamdată să rămâie episcopia la Ismail, dar să se facă lucrări pentru ridicarea unei catedrale la Cetatea-Albă, o biserică vrednică de numele lui Ștefan cel Mare, și să se clădească și acolo, la granița Nistrului, o locuință cu tot ce se cuvine pentru podoaba scaunului unui episcop.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* face propunerea ca această chestiune să se scoată din șirul celor ce au a fi discutate și să fie dusă la Consiliul Central Bisericesc pentru a o pune în studiu. Până se vor face clădirile pentru scaunul dela Cetate-Albă, scaunul episcopiei să rămâie tot la Ismail, cași până acum.

Congresul a primit această propunere.

Se trece la o nouă chestiune: **BUGETUL Bisericii Ortodoxe românești pe 1927.** Raportorul comisiunii economice, Păr. *Dănău*, citește proiectul de buget pe 1927, întocmit de Eforia și Consiliul Central Bisericesc și propus guvernului spre aprobare. Acest buget se ridică la suma de 729 de milioane de lei, care se împart astfel: 5 mil. pentru personalul administrațiunii centrale; 373 de milioane pentru parohiile de sat; 83 de milioane pentru personalul parohiilor de oraș; 5 mil. pentru bisericile istorice; 20 de mil. pentru controlul bisericesc; 57 de mil. pentru personalul mitropoliilor și episcopiiilor; 52 de mil. pentru bisericile românești din străinătate; 109 mil. pentru materiale; 8 mil. pentru felurite lipsuri de împlinit.

Bugetul acesta întrece cu 428 de milioane pe cel din anul trecut.

După un șir de lămuriri principiale date de I. P. S. Prezident, ia cuvântul d. *Petre Gârboviceanu*, care a dat mai multe lămuriri despre chipul cum s'a întocmit proiectul de buget, pentruca să poată îmbrățișa toate nevoile Bisericii.

D. Al. *Lepădatu* a spus că nu e în căderea Congresului de a discuta bugete, ci numai a Eforiei și a Consiliului Central Bisericesc.

P. S. Episcop *Vartolomei* a spus, dimpotrivă, că Congresul trebuie să se ocupe de buget, pentrucă acesta cuprinde chestiunea mijloacelor cu care Biserica are de lucrat. Bugetul e lucru de viață pentru Biserică. Noua lege de organizare bisericească năzuiește ajutarea Bisericii. Cum va fi ajutată, dacă chestiuni ca aceasta nu se vor discuta în Congres? Fără îndoială, ținta lucrului bisericesc este sufletul. Acesta trebuie ferit de erezii, și de rătăcirii de tot soiul. Dar pentru a face aceasta cu izbândă, trebuiesc mijloace. Fără ele, cum poți înlătura puterile vătămătoare, care spălăcesc ființa morală a creștinului nostru și caută să o abată din cursul ei, prin uneltele unor credințe străine și minci-

noase? Noi ne îndreptăm spre popor, ca să sprijine Biserica în aceste nevoi ale ei. Așa fiind, nu se poate ca Congresul să nu se ocupe de buget, care este o însemnată unealtă a lucrului său în popor.

Congresul ia cunoștință despre pașii făcuți în vederea asigurării bugetului și poștește Consiliul Central a stăruii pe lângă guvern pentru împlinirea nevoilor Bisericii Ortodoxe Românești.

De aici, se trece la o nouă chestiune: Din Consiliul Central Bisericesc a demisionat Păr. *C. Popovici* din Basarabia; deci se pune chestiunea **întregirii consiliului** prin alegerea unui membru nou pentru Basarabia. Cu unanimitate de voturi, a fost ales Păr. *Comerzan* din Chișinău.

După aceasta se trece la o nouă chestiune mare: **Granițele cârmuirii politice și ale celei bisericești.** Aceasta e chestiunea de care a fost vorba în ședința I, cu privire la cererea Mitropoliei Moldovei de a se primi în Adunarea Eparhială a Mitropoliei Moldovei 3 membri din laturea foastă a eparhiei Hotinului și trecută la Mitropolia Moldovei, prin faptul că unele parohii de peste Prut din eparhia Hotinului au trecut la Mitropolia Moldovei. Chestiunea a fost trecută atunci la comisiunea de organizare, pentru studiu. D. *Romulus Cândea*, raportorul comisiunii, a referat că cei trei membri aleși la Hotin nu pot fi socotiți acum ca membri în Adunarea Eparhială din Iași, pentrucă membrii Adunărilor Eparhiale se aleg și nu se primesc de aiurea. Temelia discuțiunii lungi care a urmat de aci a fost: Dacă politicește s'a făcut o nouă împărțire a județelor, oare comunele trecute dela un județ la altul trec și bisericește dela o eparhie la alta? Cu alte cuvinte, o nouă hotărnicire a județelor trage după ea și o nouă hotărnicire a eparhiilor? Granița bisericească trebuie să se rânduiască totdeauna după granița politicească?

Părerile au fost foarte împărțite. I. P. S. Mitropolit *Pimen* și Prea Sfinții Episcopi *Vartolomei* și *Ghenadie* au fost e părere că da, împărțirea bisericească trebuie să meargă după cea a cârmuirii politice. Inalt Prea Sfinții Lor *Patriarhul* și Mitropolitul *Nicolae*, apoi P. S. Arhieru *Titu*, d-nii *N. Iorga*, *Groșoreanu*, și *V. Goldiș* au fost de cealaltă părere. I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a spus că felul cum să se facă hotărnicirea eparhiilor e rânduit prin lege (art. 3, punct 2) și prin Statut (art. 9, lit. g). Acolo se arată ce rânduială se urmează pentru trecerea dela o eparhie la alta. D. *Iorga* a dat lămuriri istorice, cerând să se păstreze chipul rânduiei vechi. D. *Goldiș* a spus că e bine să se păstreze eparhiile cum sunt, iar schimbările care s'ar simți de trebuință să se facă pe temeiul legii și al Statutului.

Venind chestiunea la vot, se primesc părerile din referatul comisiunii, anume că nu se pot primi cei 3 membri dela Hotin la Iași și rămâne în picioare măsura Sfântului Sinod că parohiile dintr'un județ, trecute politicește dela un județ la altul, nu-și schimbă atârnera de vechea eparhie la care au fost.

Incheindu-se și cu această chestiune, Păr. *Răuță*, raportorul comisiunii bisericești, a citit raportul privitor la **clădirea catedralei din București**. Acest raport cuprindea propunerea ca Primăria din București să mute Piața Bibescu-Vodă din jos de Dealul Mitropoliei și să ridice acolo catedrala. Pentru a se strânge mijloacele de trebuință, să se întocmească și răspândească liste de subscripțiune pentru tot poporul. Guvernul să dea mai întâi 3 milioane pentru întocmirea planurilor, iar 10 milioane întâia vărsare pentru începerea lucrărilor.

Cel întâi a luat cuvântul în această chestiune I. P. S. Mitropolit *Pimen*, care a arătat trebuința de a se ridica o măreață catedrală în București, mai cu seamă acum, după întregirea neamului românesc.

D. N. *Iorga* a spus că biserica de azi a Mitropoliei, zidită de Constantin Șerban, înădușită cum este de Camera Deputaților, nu mai răspunde trebuințelor Bisericii în noua stare de lucruri. Dar a zis că nu e bine să se ridice în Piața Bibescu-Vodă, loc jos și înecurat, ci să se aleagă alt loc, undeva pe Dealul Spirei sau la Șosea sau în Parcul Carol.

I. P. S. Patriarh *Miron* a arătat starea umilitoare în care se găsește Biserica noastră fără o catedrală în București și nevoia grabnic simțită de a ridica una vrednică de marile împrejurări și dobândiri la care a ajuns neamul românesc.

Chestiunii nu i s'a dat o dezlegare pe loc, ci Congresul a hotărât:

1. Consiliul Central, împreună cu organele cu cădere, să caute un loc potrivit pentru zidire, cercetând și propunerile d-lui N. Iorga;

2. Guvernul să fie rugat a vota pe seama Eforiei și a Consiliului Central Bisericesc suma de 3 milioane de lei pentru facerea planurilor și să puie în buget o sumă începătoare de cel puțin 10 milioane de lei pentru a se putea porni lucrarea;

3. Să se întocmească și răspândească o chemare către tot poporul pentru zidirea catedralei României în București.

După aceasta, Congresul a ascultat citirea raportului despre plata preoților și apoi a dat împuternicire Consiliului Central de a păși cât mai grabnic să aducă la îndeplinire o plătire cum se cuvine a întregului cler ortodox din țară. S'a hotărât totodată ca, în Comisiunea de armonizare a plăților funcționarilor de Stat, să ia parte și câțiva reprezentanți ai Bisericii.

Ședința s'a închis la 7¹/₂ seara, urmând ca a doua zi la 10 să se fie ședința a patra.

Z I U A III.

Ședința IV.

Ședința a patra s'a deschis a doua zi, la 16 Octombrie, la ceasurile 10 dimineața. A prezidat tot I. P. S. Patriarhul. Au luat parte la dezbateri și d. prim-ministru Generalul *Averescu* și miniștrii d. *Goldiș* și Păr. *Lupaș*.

A fost prezentată o cerere a fabricanților de lumânări din Chișinău, care cerea să se facă mijlocire în folosul lor, ca să fie scutiți de impozite. A fost trimisă în cercetarea comisiunii administrative.

După aceia s'a trecut la chestiunea **activității Consiliului Central Bisericesc** Privitor la acesta, Păr. *M. Preoțescu* a depus, în numele comisiunii bisericești, referatul prin care [a adus laude Consiliului Central Bisericesc, a cărui activitate o apreciază. A cerut ca el să meargă înainte cu aceiași râvnă. A arătat stăruința deslășurată de I. P. S. Patriarh pentru a nu știrbi autonomia Bisericii din Bucovina. Apoi a rugat Ministeriul Cultelor să dea o sumă pentru ridicarea unei clădiri proprii biourilor Congresului și așezămintelor centrale ale nouăi cârmui bisericești.

După Păr. *Preoțescu*, d. *C. Toma*, în numele comisiunii de organizare, a depus proiectul pentru organizarea și funcționarea Eforiei Bisericești. În referatul său pentru prezentarea acestui proiect, arată că proiectul cuprinde și dezvoltă principiile afătoare în Lege și în Statutul de organizare. După ascultarea acestui referat proiectul a fost luat în considerare și s'a votat apoi articol cu articol. La discuțiunea acestui regulament, au luat parte P. S. Episcop *Vartolomei*, P. S. Arhiepiscop *Titu Târgovișteanu*, apoi d-nii: *Al. Lepădatu*, *V. Goldiș*, *P. Gârboviceanu* și *Stelian Popescu*. La art. 3, d. *Stelian Popescu* a spus că Eforia trebuie să fie înfățișată în justiție prin efori, pentruca interesele materiale ale Bisericii să fie cât mai bine apărate. D. *Al. Lepădatu* a spus că Președintele să delege, în asemenea împrejurări, pe cine va crede de cuviință. Tot asemenea au vorbit și P. S. *Vartolomei* și d. *V. Goldiș* și P. S. *Titu*. D. *Gârboviceanu* a spus că Eforia e răspunzătoare față de Consiliul Central, față de Congresul Național și față de legea contabilității. Prin aceasta, cei mai îndatorați apărători ai averii Bisericii sunt eforii. Deci lor să li se dea însărcinarea de a păși în fața justiției ca apărători ai acelei averi.

După toată această discuțiune, Congresul a aprobat ca președintele Eforiei să delege pe cine să se înfățișeze înaintea organelor justiției ca apărător al averii Bisericii.

La art. 6, au propus oarecare îndreptări și prefaceri ale articolului P. S. Arhiepiscop *Titu* și d. *Gârboviceanu*.

De aici, în șirul discuțiilor articolelor, a venit o nouă chestiune însemnată: **Școala de pictură bisericească**.

La această chestiune, d. *N. Iorga* a cerut ca, în legătură cu Tipografia Cărților Bisericești, să se înființeze o școală de pictură bisericească. Așa cum se face azi zugrăvirea bisericilor, a spus domnia sa, este o necinstire adusă stilului nostru bizantin. A cerut ca Ministeriul Cultelor să găsească mijloacele pentru a se putea înființa o asemenea școală, la vreuna din mănăstirile noastre din jurul Bucureștiului, fiindcă un loc, cum e capitala noastră, nu e potrivit pentru buna lucrare și rodire a unei astfel de școale.

Apoi s'a trecut la o chestiune însemnată din punct de vedere al cârmuirii economice: **facerea licitațiilor.** Aceasta a fost la discuțiunea articolului 9 din pomenitul regulament. D. Stelian Popescu a arătat mersul greoi al lucrărilor Eforiei, dacă pentru fiecare licitație mărunță, trebuie convocat Consiliul Central ca să dea aprobare, după cum se arată în proiectul de regulament. Deci domnia sa a propus ca, până la o anumită sumă, Eforia să poată face licitații și fără a mai cere aprobarea Consiliului Central. Aceasta pentruca lucrările să poată merge mai iute. Apoi a cerut ca eforii să aibă vot deliberativ în Consiliul Central, în calitate de administratori ai averii Bisericii.

I. P. S. *Patriarh* a spus că, până la suma de 100.000 de lei, Eforia să poată aproba licitații, fără să se mai convoace pentru acesta Consiliul Central, iar la ședințele Consiliului Central, când se vor discuta licitații, eforii să aibă totdeauna dreptul a lua parte.

Congresul a rămas la aceste păreri.

Iar s'au născut discuțiuni la art. 10, care tratează despre **daniile făcute Bisericii.** P. S. Arhiepiscopul *Titu* a cerut prefacerea acestui articol. Au vorbit apoi Păr. Dr. *I. Lupaș*, care au cerut ca art. să rămâie așa cum a fost scris. Tot asemenea a spus și d. *Stelian Popescu.* D-nea sa a cerut ca Biserica să poată primi danii „mișcătoare sau nemișcătoare pe seama sa și în folosul, fie obștească al Bisericii, fie în folosul a telurite biserici, mănăstiri sau schituri din țară și din străinătate, aflate sub cârmuirea Bisericii Ortodoxe Române“. Apoi I. P. S. Mitropolit al Moldovei și de asemenea Păr. *Lupaș* și d. *Stelian Popescu* au fost de părere că oricine poate face danii către Biserica.

Altă discuțiune s'a stârnit la art. 21, când a fost vorba **cine primește daniile** făcute și în seama cui cad ele. I. P. S. Mitropolit Pimen a spus că Patriarhia nu poate fi un așezământ pe deasupra eparhiilor, în ce privește primirea daniilor, ci că acestea vin fiecărei eparhii în parte. I. P. S. Patriarh a spus că, în chestiunea acestor danii, hotărăște Consiliul Central Bisericesc.

Apoi discuțiunea a trecut asupra **funcționarilor Eforiei.** În această chestiune, s'a hotărât că starea funcționarilor trebuie să socotită după Statutul funcționarilor, [până când se va ajunge ca Biserica să-și aibă statutul ei de sine-stătător. Domnii *Al. Lepădatu* și *P. Gârboviceanu* au lămurit că eforii nu sunt funcționari, pentru că ei sunt aleși de Congres și de Ministerul Cultelor, îndeplinind față de Consiliul Central Bisericesc atribuțiunile pe care acesta le are față de Congresul Național.

Altă chestiune însemnată a fost cea privitoare la înființarea **Facultății de teologie din Chișinău.** Păr. *I. Mihălcescu* a citit în această privință raportul comisiunii culturale. Părerea comisiunii a fost ca facultatea să se înființeze la Chișinău, ca un miez pentru o uni-

versitate întreagă, care să se înființeze și o facultate de teologie la Iași. Raportul spune însă, mai departe, că această chestiune nu e de căderea Congresului, ci de a Sfântului Sinod care poartă grija învățământului religios. Ea însă își rostește prin aceasta o dorință. A urmat ca discuțiunea în această privință să continue în ședința de după amăzi.

Ședința V.

După amăzi, ședința s'a deschis la ceasurile 4.

I. P. S. Președintele a adus mai întâi la cunoștința Congresului întâmpinarea preoților din București cu privire la **încheierea Concordatului** cu Vaticanul și la sectele religioase care mișună în România. Amândouă chestiunile însă n'au fost puse pe tabela discuțiilor, ca neintrând în căderea Congresului.

S'a trecut apoi la chestiunea rămasă nediscutată de dimineață; înființarea Facultății de teologie dela Chișinău. În această privință, Prea Sf. Sa Episcopul **Visarion** al Hotinului a citit un **protest împotriva înființării acelei facultăți**, pe temeiul că la Chișinău nu se află mediul prielnic pentru dezvoltarea și buna lucrare a unei facultăți de teologie românești, întru cât acolo sunt năzuințe potrivnice drepturilor noastre ca popor românesc. Păr. *Lupaș* a luat cuvântul și a desfășurat păreri potrivnice celor arătate de P. S. Episcop Visarion. D. N. Iorga a spus că felul cum merg discuțiunile în această ședință e potrivit regulamentului abea votat, care oprește trecerea pe terenul discuțiilor personale. Nu suntem în această adunare, a zis domnia sa, ca să vedem aruncare de săgeți. Trecând apoi la chestiunea însăși a facultății, a spus că aceasta trebuie scoasă dintre discuțiunile Congresului, pentru că, după cum a spus însuși Inalt Prea Sf. Sa Patriarhul, ea trebuie trecută la Sf. Sinod, care are a hotărî. Ca să poată lucra, o facultate de teologie cere două condițiuni: 1. să aibă o atmosferă religioasă desăvârșită în orașul în care lucrează, și 2. o atmosferă națională curată.

De aci, discuțiunea a trecut la **Regulamentul pentru administrarea afacerilor epitropești** în parohii și eparhii. Raportul în această privință a fost citit de d. *Aurel Lazăr*, din partea comisiunii organizatoare. D. Aurel Lazăr a propus ca regulamentul pentru alegerea și întocmirea organelor reprezentative și executive ale Bisericii să se amâne pentru o dezbateră deosebită, până la viitoarea sesiune a Congresului Național Bisericesc. Congresul a primit propunerea comisiunii de organizare, cu adausul că, dacă până atunci ar mai fi nevoie să se facă alegeri, să se țină seamă de dispozițiunile din instrucțiunea Consiliului Central Bisericesc, dată spre acest scop. Raportul citit de d. Aurel Lazăr a fost votat.

În legătură cu acest regulament de administrare, a luat cuvântul Păr. Diacon *Al. Popescu*, care a vorbit în chestiunea plății preoților din întreaga țară.

De asemenea, s'a mai discutat situațiunea judecătorilor, dacă aceștia pot fi aleși în Congresul Bisericesc. Atât raportul, cât și d. *Groșanu*, au fost de părere că și judecătorii să poată fi aleși în Congres. Adunarea a hotărât și ea ca ei să poată fi primiți în sânul ei.

Apoi s'a trecut la chestiunea despre **administrarea averii Bisericii din Basarabia**. Comisiunea administrativă a depus raportul în această privință. În acei raport, se face o povestire despre toate fazele prin care a trecut chestiunea, apoi comisiunea face propunerea ca să se înființeze o eforie, pentru Biserica din Basarabia, potrivit cu legea, în care să între reprezentanți din cele 3 eparhii basarabene. Aceștia să aibă a administra averea trecută, împotriva legii, sub cărmuirea Consiliului eparhial. Congresul a primit aceste propuneri.

Apoi a venit în discuțiune propunerea făcută de Păr. Lupaș, în întâia ședință, despre lucrarea Bisericii împreună cu Ministeriul Sănătății, pentru a ușura tămăduirea poporului de boale. Era vorba atunci și de prefacerea mănăstirilor de maici în școale de infirmiere și de surori de caritate. Comisiunea, în seama căreia fusese dată pentru studiu, a fost de părere că nu se poate schimba menirea mănăstirilor.

Luând cuvântul I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, Inalt Prea Sf. Sa și-a arătat părerea-de-bine că Păr. Lupaș, pe temeiul celor încercate ca slujitor al Bisericii, iar acum ca ministru al sănătății și al ocrotirilor sociale, s'a gândit să câștige și Biserica pentru lucrarea de îmbunătățire a vieții oamenilor, ca alinătoare a suferințelor sufletești și trupești. Zice că Păr. Lupaș și-a făcut propunerea în Congres, pentru că n'a putut-o face în Sinod. Dar noi trebuie să ne gândim la misiunea Bisericii și s'o punem în stare a-și îndeplini menirea ei de dragoste în omenire. Spune că Păr. Lupaș s'a gândit nu la o schimbare totală a rânduiei în viața călugărească, ci ca să se ia o mănăstire, două, trei, în care să se crească femei pentru scopul îngrijirii bolnavilor, femei însă pregătite și în laturea vieții religioase, care vor îngriji de suferințele oamenilor, cărmuite de simțul viu al creștinismului. De aceia, zice Inalt Prea Sf. Sa, Sf. Sinod are datoria de a pași la împlinirea acestei înalte tapte.

A luat apoi cuvântul d. *N. Iorga*, care a spus că femeile nu se pot pregăti în mănăstire pentru îngrijirea bolnavilor. Vor trebui înființate așezăminte deosebite pentru ținta aceasta, iar mănăstirile să rămâie și mai departe locașuri sortite pentru viața de închinare și meditație, pentru că sufletele sfioase și simple, care s'au retras acolo de zgomotul lumii, nu se pot pregăti pentru îngrijirea bolnavilor.

I. P. S. *Patriarh* spune că discuțiunea acestei chestiuni a trecut pe alt făgaș, întru cât în propunerea Părintelui Lupaș nu este vorba numai de mănăstiri, ci de a cuprinde întreaga Biserică în munca de alinare a vieții de suferință. E de ridicat o întreagă lucrare sa-

mariteană, în care Biserica din România veche și-a pierdut frâul cărmuirii prin ea însăși a acestei lucrări, îndată după ce i s'au luat averile prin secularizare. Deci este clipa târzie, când Biserica trebuie din nou să-și caute mijloacele pentru a lucra ceiace este mai înainte de toate în căderea ei. Faptele de milă creștinească, de căutare a bolnavilor sunt o mare chemare bisericească.

După aceste lămuriri, Congresul a hotărât ca propunerile pomenite să fie trecute la Sf. Sinod, pentru a se hotărî acolo.

Aceasta a fost cea din urmă din chestiunile discutate. Incheindu-se și cu ea, I. P. S. *Patriarh* a spus că isprăvindu-se lucrările, mulțamește lui Dumnezeu că a ajutat ca ele să se încheie în deplină unire de vederi, că au fost destule chestiuni de seamă, la care s'au întâlnit și au lucrat împreună bărbați din felurite tabere politice. În Biserică ființează numai unirea. Discuțiunea este mărginită, fiindcă tot ce se lucrează și se orânduiește este îngădit și cărmuit de principiile netrecătoare ale Evangheliei Domnului. Impărtășind Congresului arhierestile sale binecuvântări, *Patriarhul* a declarat sesiunea închisă, mulțamind Congresului pentru chipul înțelept cum au mers discuțiunile.

A răspuns d. *N. Iorga*, mulțamind Prezidentulu pentru chipul îndemânatec cum a cărmuit discuțiunile spunând că, dacă ele au mers așa de lin și rodnic, se datorește Inalt Prea Sfinției Sale, care a știut să le îndrumeze atât de bine.

Astfel s'a închis, la ceasurile 7 seara, al doilea Congres Național Bisericesc, urmând ca cel viitor să se adune la 14 Oct. 1927.

Arhim. SCRIBAN.

Discuțiune în ziarul «Cuvântul» pe chestiunea cărmuirii Bisericii.

În vara aceasta, în ziarul „Cuvântul“ s'au tratat o mulțime de chestiuni bisericești. D. Nae Ionescu, urmașu, d-lui Nichifor Crainic în tratarea chestiunilor religioase din acel ziar, a luat la depănat fel de fel de chestiuni, încât ziarul Cuvântul a ajuns, prin această lature religioasă a sa (și nu numai prin ea), o foaie care trebuie urmărită de toți oamenii Bisericii.

În chestiunile tratate, iată și una care cere ca unele treburi sau așezăminte bisericești să nu mai fie cărmuite, pe eparhii, ci într'un chip unitar. Ca un așezământ care are nevoie de o astfel de cărmuire unitară, d. Nae Ionescu vede mănăstirile. A cerut pentru ele un organ de cărmuire care să le aibă pe toate și să nu mai fie supuse la atâtea regimuri câte eparhii sunt.

Vederilor d-lui Nae Ionescu le-a răspuns P. S. Vartolomei, prin articole apărute în Cuvântul și pe care le dăm și noi aci în cele ce urmează:

Li se poate suprapune ierarhilor țării o altă autoritate administrativă decât cea a sfântului Sinod ?

În articolul «Duminica» din ziarul «Cuvântul» dela 20 Sept. a. c. al d-lui Nae Ionescu, am găsit o propunere protivnică și așezământului, nu numai canonic, ci și dumnezeiesc al sfintei noastre Biserici, cum și civilizației moderne, cum chiar și trebuințelor reale și imperative ale vieții omenești. Ca bărbat destul de cult și de obiectiv, credem că d. N. Ionescu va primi cu bucurie întâmpinarea noastră, pe care, noi nu ținim să o punem de cât în serviciul celui mai sfânt și mai util adevăr.

Soluțiunea d-lui N. Ionescu de a se vedea Patriarhatul suprapus ca autoritate administrativă peste toate mănăstirile țării nu-și are niciun fel de temei în așezămintele sfintei noastre Biserici. După aceste așezăminte toți, dar absolut toți arhierii, cu scaune de cărmuire în Biserică, și indiferent de titulaturile și de rangurile lor de Episcopi, Arhiepiscopi, Mitropoliți, Exarhi și Patriarhi, sunt investiți ca urmași direcți ai sfinților Apostoli — fiecare în parte cu aceleași puteri și daruri dumnezeiești, de către însuși Mântuitorul Hristos, întemeietorul Bisericii, și sunt egalați ca drepturi între ei tot de El.

Trei fură prilejurile cu care Mântuitorul a împuternicit pe toți sfinții Săi Apostoli — și prin el, pe toți Arhierii Bisericii Sale — cu aceleași puteri și daruri și aceleași drepturi și anume: 1) Când le-a suflat Duh Sfânt pentru darul de a ierta păcatele oamenilor; 2) când le-a dat porunca să boteze toate neamurile până la marginile pământului, și 3) când le-a vorbit de judecata cea din urmă a lumii, la care, le-a făgăduit că vor fi împreună cu El. În cadrul tuturor arhierilor, deci, nu există nici o organizație cu suprapuneri de autoritate administrativă a unora asupra altora — nici pe deantregul și nici măcar pentru vreuna din atributele episcopale, cum s'ar voi cu mănăstirile dela noi, cum nu a fost nici în cadrul sfinților Apostoli ai Domnului, ai căror urmași direcți și legitimi sunt toți Arhierii ortodoxi din toate timpurile. Singurele autorități, care li se suprapun tuturor arhierilor, fie Episcopi, Arhiepiscopi, Mitropoliți, Exarhi și Patriarhi, și cărora ei li se supun cu toată evlavie, este în primul rând cea personală a Mântuitorului Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu El Insuși, și cea colectivă a sfintelor Sinoade, atât ecumenice, cât și particulare. În afară de aceste autorități de cărmuire bisericească, sfânta noastră Biserică nu mai cunoaște altele suprapuse Arhierilor, titlurile și rangurile de mai sus Arhierilor nefiind, în ce privește raporturile dintre ei, decât numai morale și nici decum jurisdicționale.

De ce e așa? — Pentru simplul motiv că patrimoniul pe care îl administrează toți Arhierii Bisericii nu e omenească, ci dumnezeiească, și ca atare el trebuie cât mai ferit de întinăciunile și rătăcirile pe care i le-ar putea imprima omul, oricare i-ar fi titlul — dacă un astfel de patrimoniu s'ar garanta numai cu autoritatea lui. Pe un patrimoniu dumnezeiesc nu-l poate garanta de întinăciune și de rătăcirii, decât

numai o autoritate dumnezeiească, ca cea a însuși întemeietorului Bisericii, și una colectivă omenească, ca cea a sfintelor Sinoade, unde, pe lângă datoria tuturor arhierilor în scaunele Bisericii de a participa la luarea hotărârilor de urmat și de a alcătui, dacă nu unanimitatea cel puțin o majoritate absolută, ca la Sinoadele locale, mai cooperează și Sfântul Duh, cum au adevărit chiar sfinții Apostoli, la primul lor Sinod din Ierusalim din anul 52 [d. Hr., când au întărit hotărârile luate de acel Sinod cu expresiunea: «s'a părut Sfântului Duh și nouă». În garanția unui singur om — numească-se el sau patriarh sau papă, — Biserica creștină, *una sfântă, sobornicească și apostolească*, cum o definește simbolul credinței dela Sinodul din Niceea, n'a avut și nu va avea încredere în veac. De ce? — Pentru că autoritatea unui singur om, când este prea puternică, prea încăpătoare și necontrabalansată de un alt element, care să o țină în normal și în echilibru, cade în tiranie.

Dovada cea mai evidentă cum că așa este, ne-o dă istoricește autoritatea antică, care, prin decăderea la care s'a putut pogorâ, și-a distrus nu numai organizațiile sociale și civilizațiile naționale ale atâtor popoare uriașe, dar le-a distrus și pe însăși aceste popoare. Dacă ne-ar întreba cineva însă, cine crease acele organizații sociale și civilizații naționale și popoare uriașe, vom răspunde că desigur autoritatea, dar nu singură, ci silită de instinctul de conservare al vechilor triburi, care s'au văzut silite, spre a suporta concurența dintre ele, cum și vitregia naturii înconjurătoare, să recurgă la autoritate, dându-i ca unelte de sprijin atât forța, cât și absolutismul.

Numai cu un astfel de aparat, triburile vechi au putut să se liniștească întru câțva asupra legii naturale a conservării, lor, cuirasându-se în scopul acesta, cu organizațiile sociale și civilizațiile naționale de care vorbirăm; și consolidându-se și în popoare mari. De îndată însă ce instinctul de conservare al triburilor organizate în state s'a simțit oarecum asigurat, el a părăsit autoritatea care a rămas de capul ei, adică e mâinile numai ale egoismului personal al celor ce o mânuiau. În felul acesta, a căzut în tiranie și a devenit, cu oarecare excepțiuni, forța distrugătoare în omenire de pace și progres, până la răpunerea ei de către libertatea revoluționară, adică de libertatea îndârjită împotriva abuzurilor ei, prin revoluția americano-franceză din 1789 și prin decapitarea nevinovatului monarh, Ludovic al 16-lea al Franței. Iată de ce e capabilă autoritatea neîntovărășită și neechilibrată și de către libertatea acelor cari poartă împreună cu cel ce deține autoritatea, aceleași sarcini și aceleași răspunderi. Pentru evitarea unor astfel de dezastre, Biserica creștină, în afară de singura autoritate a Mântuitorului Hristos, n'a mai permis vreo altă autoritate personală suprapusă corpului arhieresc, decât pe cea a sinoadelor, care se naște totdeauna, ca autoritate de urmat, din libertatea tuturor membrilor Sinodului de a discuta și de a vota hotărârile sinodale luate, cum a fost într'una, în întreaga Biserică a lui Hristos, până în veacul al 8-lea. Nu poate nimeni, deci, dintre ierarhii Bisericii ortodoxe, să-și ridice în mod personal autoritatea sa administrativă, fie peste toate atribuțiile colegilor săi Episcopi din aceeași țară — cum se zvonește că s'ar intenționa să se facă cu Patriarhatul nostru, —

fie numai peste chestiunea mănăstirilor, ca în cazul de față. Procedarea aceasta ar fi un papism deghizat; și sufletul: ortodox al Românilor nu s'a putut împăca nici până azi, măcar cu cel fățiș și loial dela Roma. Ceeace ne înspăimântă pe noi ortodoxii de o astfel de calamitate, pe lângă arătările de până aci, mai sunt și dezastrele pe care puterile restrânse ale unui singur om le-ar putea produce sub influența unei autorități de puternicii covârșitoare. Se va putea, de pildă, din acest ultim punct de vedere, — ca Patriarhul românesc, în cursul vremii — indiferent de persoană — să nu fie la înălțimea — sub raportul reprezentantului său, a unei atât de strălucite și importante autorități, nici ca competență, nici ca forță morală. Ce se va face oare cu Biserica într'un astfel de caz? Mai mult: se va putea să fie o fire sau prea timidă sau prea interesată, ceeace ar face din el, în mod sigur, o simplă uneltă a acelor partide politice, care ar dori să mânuiască într'un sens sau într'altul toată Biserica, printr'o singură mână. Dacă, în astfel de cazuri, intențiile ar fi totdeauna curate din partea partidelor politice și de partea Bisericii, de sigur că Biserica ar avea, chiar și în ipoteza aceasta, zile destul de bune. Nenorocirea e însă că, cel puțin deocamdată, partidele noastre politice nu prea și-au luat încă destul de în serios, rolul și obligația lor firească de a se îngriji de sufletul poporului prin Biserica lui. În afară de aceasta, dacă s'ar întâmpla, de pildă, un om autoritar din naștere și cam trufaș din fire, ce s'ar alege oare de inițiativa personală a Episcopilor muncitori cari s'ar simți pregătiți să-și ia rolul în serios? De sigur că, în virtutea autorității administrative, suprapuse legal peste astfel de Episcopi, ei ar fi împiedicați. În ce ne privește, mărturisim, că atunci când am trecut prin Parlament Statutul bisericesc al Olteniei, am fost chiar ținuți de rău să-l susținem mai departe și ne-am văzut siliți să luptăm pentru dobândirea lui, de unul singur. După 4 an însă, roadele acestui Statut sunt: 79 de centre parohiale, de câte 9—12 preoți, cari în anul trecut au ținut—în afară de ce au făcut fiecare în parohia lui—peste 1000 predici, peste 800 de cuvântări diferite, peste 2000 de conferințe parastase pentru eroi în toate comunele, iar toate acestea în afară de dani, în cărți, cruciulițe, iconițe, etc. către popor, pe lângă peste cei 400.000 lei dați ca bani în ofrandele văduvelor sărace, orfanilor, oamenilor săraci și meritoși, construire, de școale, Biserici, căminuri culturale și monumente de eroi, pe care preoții înșiși i-au dat din punga lor.

Cu monahismul, de asemenea, deși nu l-am trecut încă prin Parlament, stăm atât de bine, că comitetul de Eforie și-a strâns până acum peste 500.000 lei dela terenul agricol din Devesel, și 200.000 lei dela Expoziția mănăstirească din vara aceasta în vederea înzestrării mănăstirilor cu ateliere, cu aziluri de bătrâni, cu cote bănești de ajutoare a orfanilor neputincioșilor etc., și de misiuni pentru popor: atât pentru moralizare prin pilde și povețe, cât și pentru îndrumări gospodărești ca albinărit, gândaci de mătase, cultura arborilor fructiferi și a plantelor medicinale. Iată ce, poate, n'am fi putut să facem, dacă, peste independența noastră episcopală, s'ar fi suprapus până acum, nu numai autoritatea Sfântului Sinod, la a cărei făurire luăm și noi parte personal, ci a Patriarhatului, unde, firește, la hotărârile

generale, noi Episcopii țării n'am mai putea lua parte ca la Sfântul Sinod.

De aceea, d-le Nae Ionescu, bine ar fi ca, astăzi mai ales, când curentul este pentru descentralizarea administrativă chiar în lumea laică, nici măcar în glumă să nu se mai gândească cineva în țara aceasta la organizarea Patriarhatului nostru, altfel decât ca factor cultural general pentru toată țara, ca oficiu de legătură religioasă cu toate Bisericile externe și ca un primus inter pares, oasi până acum, în ce privește atribuțiunile administrative prin prezidarea, atât a Sfântului Sinod, cât și a congresului general bisericesc, ca fiind amândouă cele mai superioare instituțiuni ale sfintei noastre Biserici.

Cât pentru chestiunea călugărilor din întreaga noastră țară, organizarea lor, în afară de bazele canonice care sunt, credem că ar câștiga pentru țelurile superioare urmărite de acest cin, dacă s'ar constitui în Eforii eparhiale, care apoi, federate între ele pe toată țara, să-și aibă la sfântul Sinod, pe prezidente federatiunii ca membru consultativ.

Episcopul VARTOLOMEI al Râmnicului.

La puține zile după acest articol, Vlădica Vartolomei a făcut să urmeze altul în *Cuvântul* dela 11 Oct. c. Fiind o chestiune adâncă, Prea Sf. Sa s'a simțit dator să vie și cu alte lămuriri, afară de cele din articolul de mai sus. Noi, pentru ca cetitorii noștri să aibă înainte întreaga argumentare, ne simțim datori să lăsăm să urmeze și acest al doilea articol, sub titlul său:

Pentru definitivă completare a chestiunii ierarhiei Ortodoxe și a legăturii cinului călugăresc cu autoritatea lui legitimă.

Distinsa considerațiune pe care o păstrăm din toată inima cuvântului creștin și valorosului profesor universitar, domnul Nae Ionescu, cum și îndatorirea noastră episcopală de lămurit către public, — care din nenorocire nu prea e destul de lămurit asupra multor chestiuni de seamă din cele ale credinței și ale bisericii lui, — ne obligă să ne explicăm prin valorosul ziar „Cuvântul“ pentru ultima dată, atât asupra orânduirii ierarhice din Biserica noastră, cât și asupra reprezentării și autorității bisericești legitime de care călugărimea ortodoxă română se cuvine să depindă.

I

În ce privește orânduirea ierarhiei bisericești ortodoxe ea stă astfel: Întreaga Biserică creștină își are reprezentantul ei unic numai în persoana Intemeietorului și a șefului ei exclusiv și veșnic, care este Mântuitorul Hristos. În convorbirea Lui cu apostolul Petru, când acesta L-a recunoscut ca „Hristos Fiul lui Dumnezeu celui viu“, Mântuitorul însuși a numit Biserica Creștină, cea întemeiată de El «*Biserica Mea*» (vezi ev. Mateiu cap. XVI, verset 16-19) adică o instituție a Lui, pe care El, nu numai că o creiase, dar o și inoculase în același timp cu puterile Lui Dumnezești, în așa fel că le-a putut spune deschis sfinților săi apostoli cari erau de față, cum și lui Petru,

oă „porțile iadului nu o vor sfărâma“ (ibid). Cum însă la patruzeci de zile după Sfânta Sa înviere, Mântuitorul s'a ridicat la ceruri, Biserica lui, nemaiputând fi condusă de-a dreptul de El pe pământ, El le-a dat tuturor apostolilor Săi, sub forma însă de colegiu, — din care avea să se închege forma sinodală în biserică — întreaga reprezentare și autoritate de a fi fiecare din ea sub forma însă de colegiu, singurii șefi văzânți ai bisericii Sale. „Datumi-s'a toată puterea în cer și pe pământ“, — le-a spus El tuturor și sfinților săi apostoli, în momentul înălțării Lui la cer —, „drept aceia, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le pe ele în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh; învățându-i să păzească toate câte v'am poruncit vouă“. (Vezi ev. Mateiu cap. XXVIII v. 18-19-20). Iată actul juridic, cel mai autentic prin care Mântuitorul, suindu-se pentru deapururi la Tatăl, le dă delegație tuturor sfinților săi apostoli ca să-L reprezinte pe pământ în șefia deplină a bisericii Lui. Ce le conferă Mântuitorul în actul acesta de delegație și de împuternicire? Trei feluri de puteri, adică toate elementele din care se poate alcătui omeneste, dreptul și datoria de reprezentare și de autoritate asupra lucrului luat în primire dela cel ce ți l-a încredințat autentic. Primul drept și prima datorie primite de către întregul colegiu apostolic dela Mântuitorul Hristos este *de a învăța*; al doilea este *de a boteza*; iar al treilea este *de a-i adopta pe cei deja învățați și botezați de ei la îndeplinirea acestor îndrumări*; adică la supunerea și la păstrarea și practicarea învățaturii și a tuturor regulilor de purificare sufletească în legătură cu botezul primit. Cu alte cuvinte, sfinții apostoli au primit, cu prilejul acesta, dela șeful Dumnezeu și legitim al bisericii, nu numai puterea învățătoare și puterea sfințitoare, dar au primit și „imperium sau regium“ adică și puterea cârmuitoare, pe care domnul Nae Ionescu o separă, în articolul său din „Cuvântul“ dela 29 Septembrie c., de celelalte două puteri de mai înainte, spre a o atribui — ce e drept — numai sub laturea ei executivă, unui singur Arhiepiscop român cu titlul pe Patriarh, desprins din colegiul celorlalți Arhiepiscopi ai țării pentru o astfel de suprapunere de autoritate asupra lor, numai pentru acest titlu. Actul autentic însă de delegație al sfinților apostoli reprodus mai sus din Sfântul evanghelist Mateiu, ne arată tocmai dimpotrivă, că și „imperium sau regium“, adică și puterea de cârmuire, a fost dată și ea tot întreagă și în mod egal fiecărui apostol al Domnului ca și celelalte două puteri, fără să fi fost rezervată în mod special și expres fie lui Petru, — cum susțin romano-catolicii — fie vreunui alt apostol, din cei unsprezece cari erau cu toții de față. Dovadă, cum că este așa, ne-o dă într'un mod mult mai precis un text, din sfântul evanghelist Mateiu. Fiind de față toți sfinții apostoli, Mântuitorul, după ce le-a explicat cum aveau să procedeze ei cu justiția în biserică Lui, le-a zis: „Amin, Amin grăesc vouă: ori câte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer; și ori câte veți deslega pe pământ, vor fi deslegate și în cer“ (vezi ev. Mateiu cap. XXVIII v. 18). Pentru orice om, „a lega și a deslega“ însemnează mai mult a porunci și executa, decât a învăța și a sfinți; însemnează adică a face în plin operă

de „regium“ sau de cârmuire, mai ales că dreptul și datoria aceasta de aci, Mântuitorul le-o dă sfinților săi apostoli, ca încheere a explicațiilor Lui asupra procedurii de justiție în biserică. Dacă desfacem acum pe „regium“ sau puterea de cârmuire, în elementele ei constitutive, firește că o găsim compusă, chiar după doctrina juridică laică, în trei părți, și anume: în legislativă, în executivă și administrativă, și în judecătorească. Ei bine, alături de puterea de a învăța și alături de puterea de a sfinți, toți sfinții apostoli ai Domnului au primit împreună și într-o egală măsură, încă și pe toate aceste trei elemente, constitutive ale lui „regium“ în plinul lor; și tot dela Cel ce primise și El dela Tatăl său cel din ceruri „toată puterea în cer și pe pământ“. În mâinile tuturor Arhiepiscopilor, deci, din scaunele de cârmuire ale bisericii lui Hristos, *una, sfântă, sobornicească și apostolească*, se găsește în plin și în mod *absolut egal*, — ca în mâinile singurilor urmași direcți ai sfinților apostoli și singurilor continuatori legitimi de reprezentare și autoritate dată lor în biserică de domnul —, atât dreptul și datoria de a învăța, cât și de a sfinți, cât și de a legifera, de a executa și administra și de a judeca. Plenitudinea aceasta de drepturi și datorii a făcut, ca, atât după canoane, cât și după toate tratatele de dogmatică, — începând cu cel al Sfântului Ioan Damaschin din secolul al VIII. d. Hr., și până la cel din zilele noastre al lui Alexandru Comoroșanu, fost profesor de curând, la facultatea de Teologie din Cernăuți —, ca să li se legitimeze, și științific, și juridic, și tradițional titlul de „Stăpân“, nu numai Patriarhilor și Mitropoliților, etc. cum ar lăsa să se înțeleagă Domnul Ionescu, ci tuturor Arhiepiscopilor lui Hristos. Titlul acesta, prin urmare, prin conținutul lui, nu este administrativ, ci e dogmatic și canonic, întrucât el nu reprezintă numai „regium“-ul evanghelic, în care caz el ar avea numai un sens politic — c, el reprezintă plenitudinea tuturor darurilor și puterilor Arhiepiscopice pe care le are personal și în mod egal orice Arhiepiscop, cu Arhiepiscopul lucrătoare în țară și în biserică Lui Națională. În virtutea acestel înțelegeri de lucrări, nouă chiar ni se zice „Stăpâne“ de toți clericii eparhiei noastre; iar noi la rândul nostru le zicem oficial „Stăpâne“ nu numai I. P. S. Patriarhi și Mitropoliți, dar chiar și simplilor Arhiepiscopice, care n'au încă în propriu scaune de cârmuire.

Cât pentru deprinderile, cari au existat în țara noastră, de a se recunoaște episcopii mai mici decât mitropoliții lor, — ca în cazul, de pildă, citat de Domnul Ionescu —, noi nu le tăgăduim. Ele însă n'au fost nici permanente, în sensul de a se cristaliza în tradițiuni generale și recunoscute oficial și juridic de biserică, și nici n'au vre-o bază în Sfintele Scripturi sau în Sfânta Tradiție a bisericii una sfântă, sobornicească și apostolească. Biserica aceasta nu recunoaște în mod general și permanent decât pe acele legi și deprinderi cari își au temelia lor în isvoarele sacre și autentice recunoscute de întreaga biserică creștină ortodoxă și care sunt: 1) Sfânta Scriptură; 2) Sfânta Tradiție; 3) Uzul generalizat.

Ca să fie respectat uzul însă, trebuie să cuprindă în el un *adevăr evident și util*, pe care viața să-l fi impus ea însăși, ca pe o soluție firească pentru anumite trebuințe

organice și imperative ale ei. Numai eu condiția aceasta deprinderile eșite numai din uz, adică în afară și alături de Sfânta Scriptură și Sfânta Tradițiune au fost primite în biserică, de sinoadele ecumenice, ca de pildă de cel I de la Niceia, în canoanele 6 și 7 al Sfântului Atanasie, de cel al II de la Constantinopol, canonul 18 etc., care au întărit oarecari obiceiuri născute dintr'un astfel de uz cu formula „Să se întărească vechiul obicei“, cât și de savanții creștini cei mai renumiți ca juriști chiar față de laici, cum a fost de pildă eruditul Tertulian dela finele secolului al II și începutul celui de al III. Iată ce zice de pildă Tertulian în privința uzului din biserică: „dacă ceva nescris se păstrează pretutindeni, însemnează că acel ceva s'a întărit prin uz, întemeindu-se pe tradiție. Dacă se obiștuește însă, că chiar și pentru tradiție e nevoie de o tradiție scrisă, atunci se pot cita împotriva acestui lucru multe hotărâri, cari deși nu sunt scrise, totuși există în virtutea tradițiunii (nescrise) și a obiceiului“ (de Corona Militis cap. III). Toate practicile însă, cari nu cuprindeau în ele un adevăr în legătură cu o trebuință inexorabilă a vieții și care veneau în contradicție, — cum ar veni de pildă suprapunerea administrativă Patriarhală peste Episcopatul țării — cu Sfintele Scripturi și Sfânta Tradițiune, au fost lepădate fără nici o ezitare de sfintele sinoade ecumenice, de cum li se aduceau la cunoștință. Așa au fost de pildă lepădate drepturile născute din obiceiul, de a se împărtași preotul de către diaconi, prin canonul 18 sin. I ecumenic; și de a se așeza episcopii, preoții și diaconii prin toate eparhiile pe unde le plăcea, prin can. 15 sin. I ecumenic. Tot pe calea aceasta s'au înlăturat din biserică, atât comunismul social al primilor creștini, cât și temele introduse pentru sfințenie prin casele preoților, cât și căsătoria diaconilor după hirotonire, cât și episcopii însurați, etc. Desigur, întrucât și în biserică e vorba tot de oameni care, oricât ar fi de consacrați prin hirotonie, se pot totuși rătăci și ei, câteodată chiar de bună credință, era cu neputință ca, în cursul atâtor sute și sute de ani, să nu se facă și în ea destule abateri și abuzuri în anumite chestiuni și în anumite regiuni, unde unii din clericii ei se simțeau mai ai veacului acestuia, și undese puteau *învârti* pentru satisfacerea ambițiilor lor pământești, ajutoarați la aceasta câte odată chiar de colegii lor mai mărginiți, mai lași sau poate mai indiferenți decât ei.

Cam din cadrul acesta de slăbiciuni și de neghiobii omenești fac parte și cazurile citate de Domnul Nae Ionescu, în ce privește suprapunerea administrativă sau jurisdicțională a unui Mitropolit din București asupra unui episcop din Râmnic.

O fi fost pe atunci; dar trebuie să se știe că în secolara ei întindere biserică românească e curată ca marea. aruncând din ea, ca și marea toate corpurile streine moarte și necurate, ori în ce vreme și ori de ce parte s'ar fi vărsat ele în curatele talazuri ale apostolicelor ei așezări. În ce ne privește, mărturism că am dori, mai ales pentru liniștea poporului, ca apele deja turburi prin fel de fel de pricini ale bisericeii noastre, să nu-și mai descopere în ele și resturi de astfel de anomalii deja demult apuse. În vederea unor astfel de preîntâmpinări, declarăm că am luat

prin presă poziția de față, ținând prin ea să ne mărginim cu toții — măcar noi cei bisericești — numai la preocupările și acțiunile fără răgaz de refacere prin soluția morală a sfintelor Evanghelii a sufletului românesc, care scade zilnic și ca vitalitate și ca forță morală.

În ce privește acum reprezentarea și autoritatea bisericească legitimă, de care trebuie să depindă deapauri cinul călugăresc român, ea e numai eparhială și nu poate să fie în veac decât numai a episcopului eparhial, pe care îl îndreptățesc la aceasta nu mai puțin de trei sinoade ecumenice.

Odrăslit din fireasca trebuință de perfecționare infinită a vieții și înrădăcinst creștinește în cel mai greu, dar și în cel mai sublim precept de altruism evanghelic, formulat de Mântuitorul, când zice: „Cel ce voește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze“, călugărismul creștin a trăit până la anul 451 d. Hr. numai de capul lui, adică numai prin uzul și tradiția, când scrisă când nescrisă, de care văzurăm că pomenește Tertulian. Dela data aceasta însă, Sinodul al IV ecumenic din Calcedon a pus capăt viețuirii lui de societate aparte de lume și independentă de biserică, căci provocat de agitațiile lui în favorul unei mari erezii la care se înregimentase, Sinodul din Calcedon l-a pus la ordine, înregimentându-l în biserică, ca un așezământ organic al ei, prin canoanele 3, 4, 7, 8 și 16. Prin toate aceste canoane, călugărismul a fost supus numai jurisdicțiunii episcopului eparhial, sub care e'ar afla și la dispoziția căruia au fost puse de numitele canoane atât monastirile din eparhia sa, cât și viața monastioasă din ea.

Dispozițiile acestea fură întărite în secolul al VI-lea și de o lege de stat a împăratului Iustinian numită *Nomocanonul* celor 14 titluri. Sinodul Trulan întări și el tot ca sinod ecumenic aceste dispozițiuni, prin canoanele lui 40—49, cea ce făcu și ultimul sinod ecumenic dela Niceia, care fu al VII-lea, prin canoanele 17—22. Pe bazele tuturor acestor dispoziții juridice, învățatul Teodor Studitul alcătui la anul 789 statutul definitiv al călugărismului, având vedere, la compunerea lui, atât statutul de 142 de reguli, întocmit de Pahomie cel Mare în anul 225 d. Hr., cât și pe cel de 50 de reguli mari, întocmit de Sfântul Vasile cel Mare, la anul 362 d. Hr. Ca statut normativ, opera lui Studitul trecu în Rusia și apoi în Serbia, de unde, prin Sfântul Nicodim dela Tismana, a pătruns și la noi. Sub Mihai Viteazul și Mitropolitul Eftimie, iar în Moldova sub Miron și Mitropolitul Anastasie din anul 1626, s'a ținut câte un sinod cu toți ierarhii principatelor respective, în care statutul lui Studitul a devenit și la noi legea pământului (vezi N. Iorga, *Ist. Bis. Române* vol. I pag. 216—218 și 266—272). Procedura Sinodului din Calcedon, care a devenit definitivă și normativă în toată biserică ortodoxă de Răsărit se explică prin faptul că, în eparhia lui, episcopul fiind singurul stăpân duhovnicesc întărit de Mântuitorul prin sfinții apostoli cu plenitudinea tuturor puterilor și darurilor apostolice, era absolut firesc ca toate actele de sfințire și de consacrare din eparhia lui să se facă numai cu știrea și aprobarea sa. Ca atare, călugărimea, fiind un act religios de consacrare Domnului,

care se săvârșește în biserică, ea cade în modul cel mai firesc între atribuțiunile și sub autoritatea oricărui episcop în eparhia lui. În cursul vremii însă, statutul Studitului la noi a fost încălcat sub raportul jurisdicțiunii lui episcopale de anumiți domnitori, cari i-au oprit, prin dispozițiunile lor, pe episcopi să-și mai exercite jurisdicțiunea peste anumite monastiri, ca: Tismana, Cozia, Neamțul, Putna, etc. (vezi Nicolae Iorga, op. cit. pag. 43 și 53), care, între altele, aveau moșii uneori în alte eparhii decât cea a reședinței lor, unde se întâmpla să aibă chiar și schituri și metoace, pe care, în virtutea dispozițiunilor domnești de mai sus, monastirile de metanie le administrau direct. În cazul acesta, intră și schiturile Turnu și Stănișoara — astăzi monastiri — cari se aflau în eparhia Argeșului, dar depindeau de Monastirea Cozia din eparhia Râmnicului. La această autonomie monastirească față de episcopii respectivi se ajunsese câte odată și din cauza sarcinilor de Stat, pe care le purtau pe alocurea monasticu averi mari, ca de pildă Cozia, care trebuia să îngrijească și de întreținerea drumurilor de pe moșiile ei. Toate aceste stări de lucruri, însă se clasează, prin însăși natura lor, între abaterile și abuzurile condamnate de canoanele 15 și 18 ale sinodului I ecumenic, potrivit principiului Sfântului Ciprian, după care tradiția nu poate nimic împotriva adevărului.

Așa fiind lucrurile, ar fi oribil ca numai pentru puterea magică a unui titlu ca cel de Patriarh, să se mai încerce în veacul de lumină în care ne află, a se jicni autoritatea episcopală — fie chiar numai pe chestiunea monahismului — mai ales când se știe că tilurile acestea erarhice de Arhiepiscop, Mitropolit, Exarh și Patriarh sau Papă n'au eșit din nevoile doctrinale ale bisericeii sau din spiritul Sfințelor Evanghelii, ci numai din deosebirea de mărime geografică și de importanță politică a eparhiilor din toată lumea ocupate de Arhieriei bisericeii. Arhieriei români deci în scaunele de cărmuire ale bisericeii, sunt și vor rămâne egali între ei în toate atribuțiunile lor. Sfântul Sinod național, reprezentând directiva generală și controlul pentru fiecare din ei, după normele statornicite pentru deapururi de eternul Cap al Bisericeii, Mântuitorul Christos, cum și de cele șapte sinoade ecumenice ale bisericeii Universale; iar partea executivă se va îndeplini la noi, ca și până acum, de biroul Sfântului Sinod, pentru toate hotărârile luate în plenu lui, rămânând ca, pentru neîndeplinirea sentințelor de condamnare, privitoare pe membrii săi, să intervină guvernul, ca în cazul fostului Mitropolit Ghenadie Petrescu și în altele.

Cât pentru folosul care ar rezulta pentru monahismul nostru din punerea lui numai sub jurisdicțiunea Patriarhală, e ușor de văzut, dacă inițiativa, competența, energia și experiența unui singur om, oricât de dotat ar fi el, pot valora pentru cooperarea și sprijinirea monahismului tot atât cât ar putea să valoreze inițiativa, competența, energia și experiența a încă 17 episcopi ai țării. Ca încheere deci, noi rămânem pentru eforturile eparhiale și pentru federarea lor pentru întreaga țară cu un președinte la Sfântul Sinod, ales pe 5 ani cu vot consultativ, întrucât numai așa monahismul român va putea să se folosească în întregime,

pentru înaintarea frontului spiritual și moral al sufletului românesc cât mai în spre Dumnezeu, de toate energiile, de toate inițiativele, de toate competențele și de toate experiențele, atât ale tuturor Arhierilor țării, cât și ale tuturor călugărilor și călugărițelor cinului monahal românesc.

Episcopul VARTOLOMEI al Râmnicului.

Sărbătorirea Prea Sfințitului IACOV al Hușilor.

După cum am scris în numărul trecut, urmează ca, în luna Noembrie viitor, să se prăznuiască, cu mare strălucire, ajungerea, Prea Sfințitului Iacov al Hușilor la al 70-lea an al vârstei și la al 46 lea al preoției. Această serbare a fost sorocită pe ziua de 18 Noembrie.

În ziua de 17, se va face primirea oaspeților la gară. În această zi, la ceasurile 3 d. am., se va sluji vecernia, de un sobor de preoți. A doua zi Joi, la 9¹/₂ dim. însuși P. S. Iacov va sluji sfânta Liturghie, încunjurat de 12 preoți și 4 diaconi. Răspunsurile vor fi date de corul Catedralei, iar părintele Econom *N. Donos*, profesor la seminar, va rosti o cuvântare pentru acel prilej. La ceasurile 11, se va sluji un Te-Deum. Acesta se va sluji deasemenea la același ceas în toate bisericile din eparhie.

După isprăvirea sfintei slujbe, P. S. Iacov, însoțit de toți părtașii serbării și îmbrăcat în mantie, va merge din Catedrală la Palat. În acest timp, se va cânta Axionul. La intrarea în Palat, corul Catedralei va cânta «Acesta este ziua». Pe urmă se va cânta «Mulți ani trăiască» și se va face otpustul.

După aceasta vor urma felicitările în șirul următor:

1. Delegatul comitetului organizator și al clerului din Eparhie, P. C. Econom *Ieremia Hagiu*, care va prezenta Prea Sfințitului Episcop și darul oferit de preoțime;
2. Delegatul Sfântului Sinod;
3. Delegatul Academiei Române;
4. Directorul Seminarului din Huși;
5. Delegatul autorităților civile din Eparhie;
6. Delegatul autorităților judecătorești din Eparhie;
7. Delegatul autorităților militare din Eparhie;
8. Delegatul autorităților școlare din Eparhie;
9. Răspunsul sărbătoritului.

Isprăvindu-se acestea, oaspeții vor trece, la ceasul 1, în sala de serbări a prefecturii județului Fălciu.

Dela ceasurile 5-6 se va da o serbare în sala Teatrului Comunal din Huși. Părintele *I. Negoită*, directorul Seminarului, va rosti o cuvântare, după care vor urma rostiri de bucăți literare, cum și cântări religioase și naționale.

Ne pare bine că un Episcop este sărbătorit cu atâtea inimoase pregătiri și urăm ca ele să izbândească în chipul cel mai strălucit.

Sărbătorirea Părintelui Arhimandrit

Dr. CLEMENT POPOVICI.

I.

La noi nu e încă înrădăcinat obiceiul de a cinsti viața de muncă a unui om și de a o urmări încă cu drag și după ce omul s'a retras la odihna bătrâneții. În Bucovina însă și în Transilvania, ținuturi care trăiesc sub altă creștere sufletească decât a noastră, acest obicei ființează și e păstrat cu scumpătate.

Ar fi și la noi oameni care, după ce și-au îndeplinit chemarea vieții, ajung și ei să împlinescă 70-80 ani de vârstă. Dar cum ai eșit la pensie, cine mai întreabă de tine?

Răposatul *Constantin Erbiceanu*, care a fost ceva în cuprinsul învățaturii bisericești dela noi, întâi ca profesor de seminar, iar apoi ca profesor și decan al facultății de teologie și ca membru al Academiei Române, mi se plângea odată, de nepăsarea cu care e tratat. Eșise la pensie dela facultate dar mai rămăsese redactor la această revistă. Plângerea lui era că, după ce a muncit o viață întreagă pentru Biserică, Casa Bisericii de atunci voia să-l scoată și dela revistă.

Un bărbat ca el nu găsea atâta cruțare!...

Acesta este un caz din multe, căci avem sălbătăcia de a călca peste sau a trece nepăsători pe lângă oameni care au purtat odată un steag de lumină. Datoria ar fi, dimpotrivă, să ne aducem aminte de dânșii, să ne strângem din nou în jurul chipului lor și să-i sărbătorim. Ce? să așteptăm numai clipa morții oamenilor, pentruca abia atunci să le ținem discursuri?...

II.

Cugetând astfel, cu plăcere luăm cunoștință de un fapt vrednic de pomenit, petrecut în Cernăuți: Sărbătorirea Părintelui Arhimandrit Dr. *Clement Popovici*, la împlinirea de 80 ani ai vârstei sale.

Părintele Arhim. Popovici a fost un vrednic înfățișător al cărturăriei înalte bisericești din Cernăuți. A stat multă vreme pe scaunul de profesor la facultatea de Teologie din capitala Bucovinei, iar după ce a eșit la pensie, a fost todeauna privit cu multă dragoste, respect și todeauna a fost ținut în seamă.

Implinind 80 de ani din viață, n'a fost trecut cu vederea, ca atâția pensionari ai noștri, de care nu mai întreabă nimeni, ci s'a pus la cale o vrednică sărbătorire a sa. Mercuri la 22 Sept. a. c., au venit să-l feliciteze, acasă însuși I. P. S. S. Mitropolit *Nectarie* al Bucovinei, împreună cu întregul consiliu eparhial, apoi facultatea de teologie din Cernăuți, în frunte cu decanul, d. Profesor Dr. *N. Cotos*; apoi profesorii facultății de litere și anume: decanul *Al. Ieșanu*; *I. I. Nistor*; *R. Căndea*; *V. Grecu*; *D. Murmeliuc*. Apoi dela facultatea de drept domnii profesori: *M. Hacman* și *Chr. Coroamă*, iar dela facultatea de științe, profesorul *N. Stelian*.

Încă și altă multă lume a venit să-și arate dragostea și să ureze mulți ani bătrânului arhimandrit.

Seara, la ceasurile 8, toți acești prieteni, preșurătorii și foști școlari ai mult respectatului dregător bisericesc au dat o masă în cinstea sa, la Otelul Central. 40 de persoane l-au sărbătorit aci. Au ținut cuvântări decanul *N. Cotos*, din partea facultății de teologie; Părintele *Dimitrie Dan*, consilier în Consistoriul Mitropoliei, din partea clerului; d. *I. Nistor*, din partea admiratorilor bucovineni; d. *Bârcă*, în numele *Basarabiei*; apoi părintele *V. Gheorghiu* și *N. Vasilovschi*.

Toți aceștia au scos la iveală vrednicia de profesor și înaltele însușiri de bun român și preot ale sărbătoritului.

Ne unim și noi din toată inima la cuvintele rostite în cinstea vrednicului arhimandrit, care a fost și este podoabă și lumină a clerului ortodox românesc din Bucovina și îi urăm să ni-l ție Dumnezeu încă mulți ani sănătoși.

Dreptul tradițiunii.

În primăvara acestui an, chestiunea dreptului tradițiunii în viața națională a fost frumos tratată în revista *Gândirea* de d. *Nichifor Crainic*, împotriva părerilor arătate de d. *E. Lovinescu* în întâiul său volum din scrierea *Istoria civilizației române*. Pentru a fi înțeleasă în destul însă, chestiunea aceasta trebuie urmărită în amănuntele ei, fiindcă sunt mulți oameni care primesc o părere în înfățișarea ei ca un tot, dar izbesc într'însa, fără să bage-de-seamă, când e vorba de urmărirea ei în amănunte ori a ținea seamă de ea. De câte ori nu se ridică osanale Bisericii și religiunii, că fără ele nu se poate viața națională, că avem nevoie de o Biserică tare, că trebuie să ne bizuim pe credința strămoșilor noștri, că trebuie întărită credința în popor... și multe din acestea, pe care le auzim la dese prilejuri, mai cu seamă cu prilejul întocmirii și punerii în viață a unei noi legi de cârmuire bisericească în țara noastră! Cu toate acestea uitați-vă că, pe de o parte, se împrăștie fum de tămâie și se fac multe închinăciuni în fața unor astfel de mari cugetări, iar pe de alta ce să vezi? ziarele aduc vestea că, în noua întocmire a învățaturii din liceele noastre, de unde până acum aveam învățământul religiunii în 6 clase și se mai cerea să se ridice până în cl. VIII, de aici înainte va fi scăzut și scoborât până la cl. IV!... Apoi oare așa este ajutată noua atmosferă de viață bisericească, așa se cinstesc vorbele late de înălțare a Bisericii și de întărire a credinței?... O, câtă depărtare dela snop până la spic! Aduci toate osanalele mănunchiului întocmit care este Biserica, preamărești religiunea, iar când vii la amănunte, nu mai arăți părții cinstea pe care o arăți întregului. Dar do fapt lovești în însuși întregul, că doar el e alcătuit din toate amănuntele pe care nu le prețuiești în destul și le știrbești fără multă cântăreală.

Așa și cu alt fapt: Tot zilele acestea (ziarele cu data de 25 Octombrie c.) aduc știrea că, la Ministeriul Muncii,

se plănuiește să se mai știrbească ceva din odihna zilei de Duminică, deci tot o izbire într'un așezământ religios. Și cu toate acestea cine umblă cu asemenea urzeli n'a lipsit dela orânduiri în cinstea Bisericii, și-a arătat toată râvna către înfățișările de viață ale unui asemenea așezământ, s'a dus, fără a fi dator, la înscăunări de episcopi și multe ca acestea.

Și totuși, iată că, în amănunte, nu vezi legătura între tămâierile aduse credinței și socotințele tale pentru odihna zilei de Duminică.

Ce dovedește aceasta?

Dovedește lipsa de întocmire sufletească bine încheată. Ușor trecem dela una la alta, nu se vede cârmuirea unui fir de bună potrivire între toate laturile adâncului nostru sufletesc.

Această stare de suflet însă este fățiș protivnică cugetării de tradițiune. Căci tradițiunea înseamnă tocmai ființarea unei temelii din vechi prin care eu stau în legătură cu ce a fost și pășesc înainte, nu frângând un trecut de fapte, nu despărțindu-mă de el, ci împletind mai departe firul pe care și eu îl aduc până în pragul viitorului.

Iată ceaiace se scapă din vedere la noi. Se calcă tradițiunea și se trece fără pricinuire adâncă și îndreptățită, iute și zănatec dela una la alta. Nu mai dai peste cârmuirea minții, ci găsești, în loc de cârmă, toana și năză-reala clipei, în care nu ești stăpânit de loc de frâna trecutului.

În această privință, adică în închinarea față de bogățiile sufletești ale trecutului, avem întreaga școală a d-lui N. Iorga, școală rodnică în cugetare. Într'însa și în însușirea de teolog a d-lui N. Crainic trebuie găsită pășirea sa pentru tradițiune împotriva scriitorului Lovinescu. Școala aceasta a rodit frumos și va rodi. Ea este o pavază de apărare împotriva duhului de a lua-o razna, fără legătură cu trecutul nostru de viață, care se bagă-de-seamă în câte o măsură ca cele pomenite și în altele ca aceasta (cuptorul Primăriei din București pentru arderea morților).

Într'o conferință ținută anul trecut în Craiova, d. *Petre Sergescu*, bărbat adăpat de asemenea la școala d-lui N. Iorga, spunea ce deosebire este în privința aceasta între noi și lumea apusului. Acolo, deși ai țări înaintate, nu se schimbă lucrurile așa de ușor ca la noi. Fără a fi vorba de Anglia, țara care e cea mai strâns legată de tradițiune, ci chiar în Franța, care de mult nu mai este regat, de aproape o sută de ani, se dau și azi ordonanțe cu «în numele edictului regal nr. cutare» sau «în numele poruncii primului consul», adică poruncă de acum mai bine o sută de ani. Deci cu drept cuvânt zice d. Sergescu: «O astfel de stabilitate de legi impresionează, iar respectul trecutului e o cheazășie a evoluției neîntrerupte a statului». În Franța, din 1853, abia anul trecut «(adică în 1924)», după discuțiuni de zeci de ani, s'a făcut o nouă lege a pensiunilor; noi fabricăm câte una la fiecare doi ani».

Și acum ascultați socotințe frumoase în legătură cu aceste arătări:

«E timpul să ne deprindem să respectăm munca înaintașilor, cu atât mai mult cu cât ea ne poate fi stimulent puternic în activitatea noastră.

«În adevăr, tradiția — în știință ca și în viață — ne formează sentimentul că întreaga umanitate e un singur tot și e o simțire de nespus îndemn la lucru și de încredere, aceea că nu suntem singuri; că eforturile noastre sunt înglobate în miliardele de eforturi anonime din toate timpurile și din toate locurile.

«Viața noastră capătă astfel un rost; să ne îndeplinim datoria, căutând să îndreptăm toate eforturile noastre n realizarea maximului de bine ce putem da. Munca noastră nu se pierde, ci se însumează, pe veci, la aceea a omenirii unitare.

«Alături de acest sentiment de solidaritate omenească, tradiția e reazăm cel mai sigur al solidarității naționale. Căci tradiția exprimă un număr nesfârșit de experiențe și eredități comune, ea e cel mai clar interpret al firei unui neam. În știință tradiția ajută evoluția studiului problemelor grele și înjghebarea de sisteme. Tradiția rezumă experiența înaintașilor și ne face să profităm de ea; tot ea ne conduce la cultul eroilor.

Toate acestea evidențiază în deajuns rolul covârșitor al tradiției în organizarea haosului în care trăim. Se mpune deci datoria de a cultiva acest factor de viață.

Pe deoparte, se vor păstra documentele care vorbesc de trecutul nostru.

Se vor mișca sufletele tuturor pentru reînvierea sufletului nostru național, așa cum învățătorul nostru N. Iorga o făcea încă din timpul șezătorilor Semănătorului.

Iar cea mai imperioasă datorie, e apărarea și păstrarea tradiției noastre orale: cântecele și jocurile, literatura, costumele și obiceiurile noastre populare.

Căci ele fac tăria noastră ca neam, și numai sprijinit pe ele, poporul Românesc poate aspira să creeze în cultura universală opere neperitoare, demne de origina sa latină, demne de sora sa mai mare Franța și demne de trecutul său de jertfă ca apărător al civilizației împotriva barbariei».

Nu se mai aude nimic cu Concordatul.

După alarma care a fost astă vară, că încheierea Concordatului nostru cu Vaticanul e gata să se facă, lucru de care noi am pomenit în nr. pe Iulie a. c. al acestei reviste, despre ce scria pe atunci ziarul *Cuvântul*, și apoi în nr. pe August, după un articol al revistei *Renașterea* din Cluj, acum iar nu se mai aude nimic. Se vede că e soarta acestor tratative la noi să ajungă la un răstimp în vie mișcare, și apoi iar să intre în umbră și tăcere.

În fiecare an, de din 1920 încoace, s'a stârnit câte-o zvoană că lucrurile sunt gata cu concordatul. Câtă grabă avea răposatul Tache Ionescu a-l încheia! Apoi a venit cârmuirea lungă de 4 ani a guvernului liberal, în care iar s'a vorbit că e gata să se încheie (și încă de mai multe ori în toată această vreme), cu tratative duse de un fost ministru de culte. Și cu toate acestea

lunga cărmuire s'a isprăvit, dar Concordatul n'a rămas tot neîncheiat. Cu noul guvern, chestiunea iar a ajuns pe planul întâi al grijilor cărmuirii și după o zvâcnire de o clipă, toată ticluirea iar a intrat în coturile și cotoanele de dindărătul scenei.

Pentru câtă vreme?

Nu știm. Dar noi îi urăm să rămâie acolo pe totdeauna și să nu mai încerce o nouă pășire, din care lumea să-și facă socoteala că e și aceasta o pânză care se flutură o clipă fără folos și cu paguba pierderii de vreme.

Deși d. *Nae Ionescu* dela *Cuvântul* se miră de ce noi, preoții ortodocși, ne mișcăm în privința aceasta și nu înțelegem ce zor avem noi împotriva Concordatului, totuși noi tăcuți nu putem sta, iar pricina este că aceasta înseamnă o băgare-în-seamă a Vaticanului, o ploconeală jignitoare înaintea lui și deci creșterea înseamnătații Vaticanului. Noi nu avem nevoie și nu trebuie să ajutăm acest spor de putere al lui. Dacă reprezentantul Vaticanului nu a fost primit în Liga Națiunilor (vezi nr. nostru pe Mai a. c., p. 294), de ce să ne străduim a-i da noi o atare pecetluire în țara noastră? Și Anglia are calolici în sânul ei, dar concordat cu Vaticanul n'a voit să încheie. Prin urmare noi de alaltăieri cu catolicii în țara noastră și să ne grăbim acolo unde o Anglie nu se grăbește?...

Mai face să ne mirăm pentru mișcarea preoților și să ne întrebăm ce au ei dacă se înceie Concordatul?

Acum se vede ce au și se mai pot vedea și altele.

Discuțiunile privitoare la facultatea de teologie din Chișinău

Punându-se chestiunea înființării unei noi facultăți de teologie la Chișinău, de luni de zile urmează discuțiunile pentru și contra. Cei din laturea de jos a țării văd însă numai cele scrise în ziarele din București, pe când discuțiunea urmează aprigă și în ziarele din Iași. Și Iașul, trebuie să se știe, are o presă bună și în el se tipăresc lucruri așternute de oameni deprinși a gândi și a scrie. De asemenea, în Chișinău se scrie în pri-

vința aceasta, mai cu seamă în proaspătul ziar *România Nouă*, ziar de seamă și acesta. Și, lupta de condei merge uneori între ziarele din Iași și cele din Chișinău. Despre aceasta însă nu se află la București.

În nr. dela 9 Sept. al *României Nouă*, găsim un răspuns făcut părerilor tipărite în ziarele din Iași *Opinia* și *Lumea*. Față de învinuirile scrise în ele că, pentru noua facultate, în Consiliul eparhial dela 24 Aug. a. c., „au fost recomandați ca viitori profesori de teologie mai toți profesorii dela seminarul din Chișinău, plus unul dela școala de cântăreți bisericești“, Consiliul eparhial, prin membrul său, Păr. *Burjakovski* răspunde că „Consiliul nici n'a pășit la propunerea candidaților, ci a hotărât să lase aceasta în atribuția I. P. S. Sale Arhiepiscop Gurie, care avea la dosar o listă, alcătuită încă din 1921, când în mod serios s'a propus prin congresul general al bisericii locale înființarea unei academii teologice la Chișinău“.

În ce privește pe profesorul dela școala de cântăreți, care acum vrea să fie profesor de teologie, Sf. Sa spune că acela e însuși directorul școlii, că are licența în teologie și deci tot atâtea studii ca și autorul ironiei din Iași.

Față de altă învinuire, că Consiliul Eparhial a privit locurile de profesori ca o pradă bună de împărțit între tovarăși, Părintele spune că acest Consiliu de fapt a dat ajutor pentru cultura națională. El, încă din 1918, cărmuiește școli secundare teologice și face propuneri pentru numirea profesorilor. Prin urmare întrebunțează și acuma aceeași metodă pentru profesoratul dela facultatea de teologie.

În alte două puncte, sunt chestiuni de ordin mai general. la care nu ne mai oprim.

Noi, stând departe de aceste lupte de condei, spunem numai că Consiliul eparhial nu are chip mai bun de a se pune la adăpost de aceste învinuiri decât căutând profesori cu adevărat buni. Nu ajunge să te furișezi în dosul titlului și să spui: cutare are licența cași cellalt, O, nu! e deosebire între licență și licență cași între om și om...

Arhim. SCRIBAN

EXTERNĂ

O însemnată solemnitate Bisericească la Vidin

La 3 Octombrie a. c. avea să se săvârșească în orașul Vidin, într'un chip cât se poate de solemn, sfințirea bisericii catedrale, care se construia și se împodobește de mulți ani. Atât după starea din afară, cât și după frumusețea ei lăuntrică, această biserică se înfățișează ca o clădire măreață, ocupând cu vrednicie al doilea loc, după minunata catedrală-monument din Sofia „Sf. *Alexandru Nevski*“. La sfințirea ei, aveau să ia parte creștinii nu numai din eparhia Vidinului, ci și din multe alte laturi ale Bulgariei, așa că solemnitatea, dacă s'ar judeca după pregătirile vii ce se fac, va căpăta un ca-

racter de o sărbătoare națională obștească.¹⁾ Această mare atențiune față de acest locaș sfânt al Vidinului e îndreptățită prin marea lui însemnatate pe care scaunul Vidinului a avut-o în viața trecută istorică și bisericească națională, nu numai pentru Vidin, ci și pentru Bulgarii din Bulgaria de Nord-Vest în de obște.

Inceputul catedralei Vidinului se socotește către veacul al X-lea, când eparhia Vidinului²⁾ a fost înființată întâia

1. Solemnitatea s'a și săvârșit în ziua arătată, într'un chip foarte strălucit. (Traducătorul).

2. Tuhlef D., *Istoria Bisericii Bulgare*, Vol. I. p. p. 473-474, 815, 852, 878.

oară de țarul *Simeon* (893—927), dar date pozitive există despre ea din timpul țarului *Caloian* (1196—1207). În anul 1203, ea se numea *Sf. Născătoare de Dumnezeu*¹⁾ și în ea, pe timpul primilor Assani, au slujit cele sfinte mitropolii: Ștefan, Climent, Iosif și Hariton²⁾ cari, după grea robie grecească, au curățit-o de elementul grecesc, au restabilit serviciul divin slav și așa au făcut-o apărătoare (sprijin) a credinții și culturii naționale și a iubirii de neam pentru tot timpul existenței despotatului Bdin, iar la finele veacului XIV, acest despotat devenit și țarat bulgar a parte, în frunte cu Ioan Srațimir (1365—1396). Pe lângă ei, a fost înființată și o școală bulgărească în care se educău și învățau numeroși bărbați harnici, iubitori de neam și cu râvnă pentru credință, între cari strălucesc numele precuvioșilor ierarhi *Teodosie dela Târnova* și *Romila dela Vidin*.³⁾ În timpul lui Ioan Srațimir, au slujit în ea mitropolii: Daniil, Casian și Ioasaf⁴⁾ Cel din urmă, după căderea țaratului Târnovei sub Turci (17 Iulie, 1393), în urma ordinului țarului Srațimir în anul 1394, a transportat dela Târnova moaștele sfintei Filoteia în orașul Bdin și „cu strălucită litie au fost introduse în marea biserică catedrală Sf. Născătoare de Dumnezeu și lăsate într'însa”⁵⁾.

În ea, în timpul aceluiș mitropolit, au fost aduse tot de la Târnova, și tot cam în acea vreme, și moaștele Sf. Teofana și ale Sfintei Paraschevei.⁶⁾ Așa că, catedrala Vidinului a devenit și un panteon sacru a mai multor prețioase odoare sacre, cari atrăgeau populațiile creștine nu numai din țaratul Vidinului, ci și din țările vecine din prejur. Ea a devenit «mater bolgarscago țarstva» (muma țaratului bulgăresc) după distrugerea bisericii patriarhale din Târnova în anul 1393. Dar această mare glorie a „marei catedrale” a Vidinului n'a durat mult timp. În vara anului 1396, Turcii au cucerit țaratul Bdinului și orașul Bdin și au dărâmat până la temelii marea sa catedrală, jefuind înainte de aceasta bogățiile ei și pângărind odoarele ei sacre.⁷⁾ Aceiași soartă au

avut și celelalte biserici și mănăstiri ale Bdinului, unele din care au fost transformate în geamii, cari, în primii ani ai robiei, au ajuns până la 32;¹⁾ A rămas neatinsă numai mica bisericuță veche *Sf. Pantelimon*, pentru a deservi puțină populație creștină rămasă, care, în vremea cuceririi orașului, deasemenea mult a suferit: o parte omorâți, sau au fugit, sau turciți, sau goniți afară din orașul întărit.

Această modestă bisericuță, construită nu se știe când, prin veacul al XII-lea, a devenit atunci *catedrala* eparhiei Vidinului, cu toate că a fost strâmtă și pe jumătate în pământ. Mitropoliții greci, cari s'au așezat la Vidin în timpul robiei sub Turci, s'au mulțumit cu ea, înlocuind, însă, serviciul slav cu cel grecesc și, în general, au dat o înfățișare și un caracter grecesc catedralei, sale și au înființat pe lângă ea o școală grecească, pentru a sădi prin ea grecismul în nenorocita populație bulgărească. Dar și catedralei Sf. Pantelimon în vremea a impus dintele său: ea a putrezit și înclina de a se dărâma pe la începutul veacului XVII. Și în anul 1633, chiriarhul ei a găsit de cale să reînnoiască acoperișul ei, înlocuind, însă, bolta ei de până atunci cu un tavan obișnuit de lemn, iar după 3 ani — a fost și zugrăvită din nou (în 1644—1633), precum despre aceasta se vorbește în inscripțiunea slavă, scrisă atunci sub ușile din năuntru.²⁾

Tot pe vremea aceea, din cauza îmulțirii populației și a imposibilității de a fi servită de strâmta catedrală, vidinenii s'au adresat Voevodului valah vecin *Ioan Matei Basarab* (1633—1654), cu rugămintea de a le construi o nouă biserică. Cererea lor a fost satisfăcută. Ca vasal al sultanului, voevodul Basarab cu ușurință a căpătat permisiune (berat sau firman) pentru clădire și a fost ridicată atare pe numele sfintei Paraschevi (Petca) și zugrăvită cu mare grijă pe un fond cenușiu închis. Acest eveniment important pentru Vidin a fost eternizat și prin o osebă inscripțiune asupra ușii lăuntrice a bisericii.³⁾ Măcar că această biserică a fost mai mare și mai frumoasă de cât Sf. Pantelimon, dar tot cea din urmă rămânea catedrală până în jumătatea veacului XVII, când situația orașului Vidin a impus să se gândească cei în drept pentru construirea unei biserici nouă.

În această vreme, au fost terminate nouile ziduri ale cetății cu bastioanele lor puternice și 4 porți, bătute în fer masiv, ale orașului Vidin⁴⁾, și în afară din ele colonii, cari în scurt timp au crescut în cartiere ose-

1. Irecec, „Knjaestvo Bălgaria. t. II, p. 277.

2. Irecec, *ibid.*, partea II, p. 281.

(Cine s'ar interesa de această inscripție, poate s'o găsească la traducător. — Traducător.)

3. Irecec, *ibid.*, p. 281—285. Această inscripțiune era întregă și bine păstrată până la anul 1914. Dar cu prilejul înnoirii în acest an a bisericii, această prețioasă inscripție a fost stricată și din ea sa'au păstrat doar numele sfintei Paraschevi și al lui Ioan Matei Basarab.

4. Data exactă când au fost terminate aceste uriașe întăriri și enormele tranșee în jurul lor, nu este cunoscută. Existau inscripțiuni pentru aceasta deasupra porților, dar ele au fost scobite și duse din Vidin de Români în 1878, ca trofee de război.

1. Migne, *Patrolog*, c. I. t. 215, p. 228. Golubinski, *Cratkii, ocerk; provoslavniih țerkvei* p. 98. Irecec, *Bălgarschii țar Srațimir*, în p. s. p. cartea I. p. 44; Sîrcu *K'istorii ispravlenia Knig. v, Bolgarii V. XIV V. Spb, 1898*, p. 450.

2. Poprujenco, *Sinodicul țarului Boris*. Odesa, 1899, p. 78. Fheiner, *Vetera monumenta Slavorum*, t. I, No. XLV; Migne *ibid.*, t. 215, p. 289.

3. Monahul Gligorie, *Viața precuviosului Romila în Pamiatnic drevnei pismennosti i iscustva*, t. 136 și în broșura a parte S. p. b. 1900. p. 3. Bodianskii, *Jitia și viața precuviosului Teodosie*, Moscva, 1860. Zlatarschi V., *Jitia și viața precuviosului Teodosie*, în *Sbornic na narodni umotvorenia i Knijnina*, cartea 20.

4. Uspenschi. „Despre unele manuscripte slave” și scrise pe slavonește, p. 2—3; Grof, *notițe Londoneze*, p. 2—3; Gudof, în M. s. b., cartea VIII., p. 166—168; Sîrcu. *ibid.*, p. 440—441, 442, nota 2.; Miclosich & Müller, „Acta patr. Const.”, t. II p. 28—29, 164; Rali și Potli, *Σύνταγμα*, t. V, p. 502; Golubinski, *ibid.*, p. 97—98; Irecec, „Istoria”... p. 441 și 445; Acelaș, „Țarul bulgăresc Srațimir”, p. 39; Iașimirschi, „Grigorie Tamblac”, p. 56—66; Drinof, „Istoria biser. bulgare”, p. 120—121; „Bălgarschi cnijiji”, 1859, p. 808-809; Popof, „Patriarh Eftimie”, p. 92; Golubinski, *ibid.*, p. 98 și 105; Sîrcu, „Ocerki is literaturnih snoșenii bolgar i serbov” V. XIV—XVII Vecov, Spb. 1901, p., CC X L.

5. Irecec, *ibid.*, p. 44. Sîrcu, „K'istorii... p. 449—450.

6. Irecec, *ibid.*, p. 51; E Calutneașchi, „Werke der Patriar. von Bulgarien Euthymius”, Vien 1901.

7. Migne, *ibid.*, t. 215; p. 289. Irecec, *ibid.*, p. 44; Sîrcu, *ibid.* p. 450; compară Nedef, *Istoria țaratului Vidinului*, p. 18.

bite de populația creștină, care a fost izgonite din cetate și de prin sate. Pe lângă aceasta, pentru paza orașului întărit de orișice năvăliri, autoritățile militare turcești au pus orânduiala, ca porțile (capiile) cetății să se închidă în fiecare seară la ora 6 până la 7 dimineața, cheile ducându-se comandantului. Așa că, populațiunea din afară rămânea fără slujbă bisericească, deoarece, până la 7 dimineața, nimeni nu putea nici să iasă, nici să intre în cetate. Și catedrala Sf. Pantelimon nu putea să deservească pe mitropolit, din cauza acestei situațiuni constrânse, deoarece și el a fost nevoit să trăiască în afară din cetate.

Toate acestea au impus clădirea unei noi biserici în afară din cetate. Și o atare biserică a fost construită pe numele *Sfântului mare mucenic Dimitrie dela Saronic* alături de catedrala de astăzi cu acelaș nume, iar aproape de ea a fost construită și sf. mitropolie a Vidinului. Această nouă biserică a devenit a treia catedrală a arhiepiscopului Vidinului, precum se numeau pe acea vreme mitropoliții Vidinului¹⁾. Dar anume în ce ani, care arhiepiscop a fost pe atunci și cum a fost căpătată permisiunea dela cancelaria sultanului pentru construirea nouăi biserici —, nu este cunoscut. În orice caz, construirea s'a făcut cu mult înaintea episcopului Sofronie din Vrața (1739—1810), care, în petrecerea sa la Vidin, trăia în noua mitropolie și a servit în aceeaș catedrală trei ani întregi (1800—1803), în locul mitropolitului Grigorie al Vidinului (1794—1807), izgonit de Osman Pazvant pașa²⁾.

Această nouă biserică catedrală a fost o clădire de lemn de o mărime mijlocie, ridicată destul de sus asupra pământului și avea o înfățișare frumoasă pe timpul său. Pe lângă această catedrală au slujit mitropoliții greci: *Sofronie* (1684), *Partenie* 1685—1687), *Simeon* (1730), *Meletie* (1753—1760), *Iosif* (1766), *Matei* (1785), *Grigorie* (1791—1801), *Benedict* (1801—1807, nelăsat de Osman Pazvant pașa la Vidin), *Calinic* (hirotonisit de mitropolitul Vlahiei în timpul aceluiăș pașă³⁾), *Calinic* (1808 sau 1809), *Gherman* (1826—1830), *Chiril* (1830—1847), *Benedict* (1847—1852) și *Paisie* (1852—1868),⁴⁾ cari au dat catedralei o înfățișare și un caracter grecesc, susținând pe lângă ea și o școală grecească. Ca biserică catedrală, ea a grupat în jurul său toate corporațiunile de meserii (*esnafi-rufete*), cari din când în când îngrijau de împodobirea și frumusețea ei. Au contribuit în această privință și mulți pioși și zeloși creștini. Ca dovadă pentru aceasta, servesc multele icoane și ierusalimele păstrate, dăruite de ei. Merită să fie notate în această privință: frumoasa icoană Sf. Născătoare de Dumnezeu, întreagă îmbrăcată în argint de un oarecarele Costache (1833); icoanele: Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Constantin și Elena, Sf. Treime, dăruite de corporațiunile terziilor, argintarilor și a abagiilor

(1852) și altele de diferiți pioși creștini, deseori grupați într'una, căroră biserică le dădea la timpul său binecuvântarea sa, încorporând numele lor în pomelnicele sale.

Această biserică catedrală, oricât de modestă și săracă să fi fost ea, prin a doua jumătate a veacului XIX a devenit un renumit locaș sfânt al bulgarilor. După izgonirea ultimului mitropolit grec Paisie, dela ea a răsărit renașterea național-bisericească a eparhiei Vidinului. Epitropii și ctitorii ei de atunci, sprijiniți de întreaga populație pravoslavnică a Vidinului, a respins hotărât autoritatea bisericească a preoțimii grecești, a curățat catedrala sa de limba și slujba grecească și au introdus într'însa slujba slavă, iar la 6 Decembrie 1868, în mod solemn, au introdus în ea pe primul mitropolit bulgar, fericitul Antim, cel de veche amintire, care, în ziua aceia, pentru prima oară, după sute de ani de neagră robie grecească, a slujit o solemnă slujbă arhiericească, în limba slavă și au răsunit bolțile ei de o duioasă cuvântare în graiu bulgăresc. De la acea zi, această biserică catedrală a devenit favorita catedră a fericitului Antim pentru iubire de neam, pietate și lumină. Într'însa s'a slujit pentru prima oară la 1878 și Te-deumul de mulțumire pentru eliberarea Bulgariei și a orașului Vidin de robia de 500 ani de sub Turci. Din pricina acestor evenimente epocale, această biserică catedrală a devenit un scump odor pentru cetățenii Vidinului, deoarece simboliză un monument indistructibil al renașterii și eliberării lor duhovnicești și politice. Dar ea, din pricina bătrâneței, în multe locuri a putrezit și amenință să se dărâme.

Și noua vreme — epocă a libertății bisericești și politice — impunea să se construiască în locul ei o biserică catedrală mai frumoasă și mai măreață, care să corespundă marii sale însemnătăți istorice, ca o legătură vizibilă a vechiului țarat bulgăresc cu cel nou, a vechii tribune biserico-duhovnicești cu cea nouă și far luminos pentru dezvoltarea duhovnicească-morală și pentru mântuirea generațiunilor viitoare.

Și din inițiativa Fericirii Sale Arhierelui Antim I, ca mitropolit al Vidinului, la 9 Decembrie, 1884, o mare adunare a esnafilor și cetățenilor Vidinului a luat hotărârea de a se construi o nouă catedrală a Vidinului pe locul celei vechi. Comisiunea aleasă atunci, trebuia să găsească și mijloace, pentru noua clădire.

Obligațiunea de a da aceste mijloace și-au luat-o esnafii Vidinului. Și jertfiera bucuroasă a esnafilor a dat posibilitate Fericirii Sale ca, în Dumineca Ortodoxiei, la 10 Februarie, anul următor 1885, în fața unei mari mulțimi de popor, după o slujbă solemnă și o cuvântare de înaltă povăț, să pună piatra de temelie a viitoarei catedrale a Vidinului cu trei altare: cel din centru — pe numele Sf. M. Mucenic Dimitrie, cel din Sud — în cinstea Sf. M. Mucenic Gheorghie și cel din Nord — în cinstea Sf. Ioan Rilschi. A fost aleasă și o comisiune permanentă, câte un reprezentant din 12 esnafi¹⁾, care să îngrijească de construirea bisericii după

1. Aceasta se stabilește dintr'o notiță într'un liturghier-manuscris, scris cândva în mănăstirea Sf. Petru și Pavel, azi administrație a comitetului școlar din Vidin.

2. „Slavianskii Sbornic“, t. II, Spb. 1877, p. 24.

3. Ibid.

4. Neofit al Vidinului. „Eparhia Vidinului“, Sofia 1924. p. 40-44

1. Acești esnafi au fost: de cococari, de terzii, abagii, zlm-tari, boiangii, brașoveni, băcani, cavafi, cizmari, măcelari, câșumari și plugari.

un plan osebît, care trebuia curând să fie elaborat în amănuntele sale.

Această comisiune a pregătit tot materialul necesar și planul, elaborat de arhitectul Eugenius Gässler din Gratz. Dar evenimentele petrecute, ¹⁾, împedicau începerea clădirii însăși. Pe lângă aceasta și venerabilul inițiator, Fericirea Sa Antim, a încetat din viață la 1 Decembrie, 1888. Succesorul său I. P. Sfințitul *Chiril*, a continuat opera cu aceeași intensivitate. La 16 Aprilie, 1889, a fost aleasă o nouă comisie de construire, care la 7 Maiu, acelaș an, a hotărât să se dărâme vechea catedrală și pe locul ei să se înceapă cea nouă.

A început construirea și a continuat 12 ani întregi și abia în anul 1900 a fost pus un iconostas vremelnic, s'a depus sf. antimins și s'a servit într'însa prima slujbă arhierescă de răposatul mitropolit Chiril. Intreaga biserică, cu coloanele ei, este clădită pe temelii trainice (sănătoase) de beton și cu piatră sănătoasă de granit. Pentru construirea ei, s'au cheltuit sume enorme strânse din jertfiri benevole de cetățenii Vidinului: Primăria Vidinului a acordat numai de trei ori sume mici în total 21.000 leva și statul 30.000 leva.

Și așa a fost ridicată măreața catedrală a Vidinului cu cele 5 bolți ale ei. Dar trebuia să mai treacă încă 25 ani, ca să se termine și împodobirea ei lăuntrică: iconostas, zugrăveală de pereți etc., așezări scumpe. Și această operă grea a fost înfăptuită în cele din urmă, mulțumită energicei inițiative a actualului ierarh al ei I. P. S. Sa D. D. *Neofit*. Comitetul bisericii, cu binecuvântarea sa, a hotărât în anul 1923, să se tacă și împodobirea. Și îndată după aceasta cu ea a fost însărcinat artistul-sculptor *Filip Iv. Filipof* și artistul-pictor d. *Jeleascof*, care în timp de 3 ani, au terminat cu distincție, cu ajutorul pictorilor și profesorilor noștri, lucrul, cu cari au fost însărcinați. Și astăzi catedrala Vidinului se înfățișează ca un monument de înalt preț artistic, din care izvorăște duhul divin al bisericii. Iar împreună cu aceasta, îndeplin s'a restabilit și marea ei însemnătate istorică, cu care ea are să influențeze, ca și în veacurile trecute, înaintarea religios-morală și mântuirea creștinilor Vidinului. Laudă și slavă tuturor constructorilor și binefăcătorilor ei!

Tradus de Iconomul Stavrofor
ATANASIE P. MAGEAROF

Preotul bisericii bulgărești din București după D. *Tuhler*

1. Războiul Sârbo-bulgar etc.

Ceice nu vor să poarte armele în Suedia. — În revista *Reconciliation*, Iunie a. c., citim că în oștirea suedeză, s'au găsit 369 de tineri care nu vor să poarte armele. Din aceștia, 257 nu vor să facă niciun serviciu în oștire, iar ceilalți se leapădă numai de portul armelor. Cei din urmă trebuie să slujească în oaste 90 de zile pe deasupra, iar cei dintâi 120 de zile la lucrul pădurilor sau al drumurilor.

Episcopi catolici chineji. — O telegramă a agenției *Rador*, cu data de 29 Oct. c., cuprinsă în ziarele noastre dela 31 Oct. c., aduce știrea că mai mulți preoți au fost sfințiți episcopi în biserica Sfântului Petru din Roma și ne împărtășește amănunte despre ce scriu ziarele cu acest prilej. Ele spun că fapta aceasta este o mare dată în istoria Bisericii, fiindcă, în curgerea mișcătoarei slujbe, Papa a înmănat el însuși cârjile noilor episcopi și a cinstit astfel zorile vremii noi care se ridică în istoria misiunilor din China.

Preot norvegian împotriva unor slujbe de Stat. — După cum citim în revista franceză „*Reconciliation*„ (Iunie 1926), „un pastor cu numele Castberg, mai mulți ani dearândul, n'a voit să se atingă de hârtiile pentru pregătirea mobilizării, pe care Ministerul de Război le trimete în fiecare an tuturor pastorilor Bisericii de Stat. El a cerut Ministerului de Culte să fie scutit de această îndatorire, pentru că cugetul lui nu-i îngăduia să lucreze pentru pregătirea războiului. Ministerul de război însă a stăruit în cererile lui, dar după discuțiunea chestiunii, episcopii au făcut o cerere în favoarea lui, iar Ministerul de Culte a dat lucrarea să fie făcută de alt preot din parohie. Organizarea „*Verden Venter*“ însă pune acum întrebarea: „Ce-ar fi făcut Ministerul Cultelor, dacă și cellalt pastor n'ar fi voit sau dacă s'ar fi întâmplat ca în parohie să nu fie decât un singur pastor?“.

Adventist osândit în Lituania. — În aceeași revistă, citim că „un adventist a fost osândit în Lituania la șase luni de închisoare și pierderea drepturilor cetățenești, pentru că a voit să facă slujbă Sâmbăta, pe temeiul credinței sale. Evreii, de asemenea, sunt îndatorați să nu-și ție Sâmbăta lor în timpul serviciului militar“.

Arhim. SCRIBAN

MOARTEA UNUI BINEFACATOR AL RASARITULUI

Durerile căzute asupra Bisericii Ortodoxe prin împrejurările aduse de grelele urmări ale războiului popoarelor, au răscolit și inimi creștine miloase să vie în ajutor. Turcii au căsăpît între ortodocși, precum în Smirna, unde Mitropolitul *Hrisostom* a fost ucis, legat fiind de un automobil. Din America însă s'au ridicat bărbați care au pornit întocmiri de ajutoare ale nenorociților fugari, mai cu seamă pentru copii. Au fost fapte de binefacere uimitoare, prin mărirea întocmirilor și mulțimea mijloacelor. Aceste întocmiri lucrează și acum, căci copiii

culeși atunci au încă nevoie de ajutor. La Stockholm, anul trecut, ni s'au arătat proiecțiuni despre astfel de făptuiri.

Dar revista *The Near East*, care ne destăinuiește amănunțit despre toate aceste minuni de binefaceri creștinești, ne aduce trista veste că întemeietorul acestor fapte și așezăminte pentru durerile Răsăritului a murit la 24 Iunie a. c. El se numește **Cleveland Hoadley Dodge**.

Pomeniți-l și binecuvântați-l!

Vom scrie despre el mai mult decât în acest capăt de pagină care trebuie umplut. *Arhim. SCRIBAN*

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Păr. **Gh. F. Ciaușanu**, profesor la Seminarul din Craiova, aduce la cunoștință, printr'o foaie alăturată la revista *Renașterea* din Craiova, că a pus sub tipar **Epistola către Evrei**, traducere după exegetul francez *A. F. Maunoury*. Va eși gata de sub tipar în curgerea lunii Noemvrie a. c.

Consiliul parohial al bisericii catedrale *Sf. Gheorghe* din *Pitești* a pus la cale tipărirea unui șir de cărți cu cuprins creștinesc pentru buna întrebuințare în sânul poporului. A și eșit cea dintâi carte din acest șir, cu numele **Părintele Ilie Duhovnicul** și lucrată de Păr. **Toma C. Popescu**. Prin ea se arată vrednicia slujirii preoțești și sănătatea sufletească ce se revarsă asupra lumii, atunci când ea se lasă pătrunsă de învățăturile sfinte, iar pe de altă parte cum Dumnezeu pedepsește păcatul chiar aici pe pământ. Are 100 de pagini, costă 25 de lei și se poate cere la Păr. *Gh. Popescu-Broșteni*, biserica *Sf. Gheorghe* din *Pitești*. E bună de întrebuințat pentru creșterea creștinească a parohienilor. Cumpărările peste cinci bucăți capătă o scădere de preț de 10%.

Martinus Jugie, **THEOLOGIA DOGMATICA CHRISTIANORUM ORIENTALIIUM ab Ecclesia Catholica dissidentium**. Tomus I: *Theologiae Dogmaticae Graeco-Russorum origo, historia, fontes*. Parisiis 1926. 727 de pagini fără arătare de preț.

O însemnată scriere privitoare la noi, ortodocșii, a văzut lumina zilei în anul acesta. E vorba de scrierea de mai sus, lucrată de călugărul francez *Martin Jugie* din ordinul augustinienilor asumpționiști. Titlul ei pe românește este: *Teologia Dogmatică a creștinilor răsăriteni despărțiți de Biserica Romei*. Volumul I: *obârșia, istoria și izvoarele Teologiei dogmatice a Grecu-Rușilor*.

Aceasta e o scriere de care trebuie pomenit pe larg și făcute din ea dări-de-seamă amănunțite, pentru că scoate la iveală arătări prețioase despre studiile făcute de ortodocși privitoare la credința noastră.

Cartea e închinată Sfântului Ioan Damaschin și este pătrunsă de un duh catolic foarte accentuat, adică tâlcuiește multe laturi din scriitorii noștri în înțeles potrivit intereselor catolice. Pe Sf. Ioan Damahchin, de pildă, îl arată drept unul care mărturisește primatul Papii. Cu toate acestea scrierea este însemnată. Este alcătuită în înțelesul că înfățișează starea de fapt a studiilor noastre privitoare la credința noastră și, din acest punct de vedere, e foarte însemnată și pentru noi. Este o lucrare care nu s'a putut săvârși decât cu toarte mare greutate, pentru că, după cum scrie autorul în prefață, scrierile multor autori răsăriteni vechi sunt foarte grele de găsit. Unele nu au fost încă tipărite, iar altele se capătă cu anevoință și se cumpără cu mari greutăți în starea de vrăjmășie între neamuri care a cuprins lumea după război.

O astfel de scriere e a doua de soiul acesta. Cea dintâi, în două volume, a fost alcătuită de călugărul italian *Aurelio Palmieri*, eșită la lumină în 1911 și 1913. Când a eșit la iveală aceia, la noi nu s'a scris nimic despre ea, deși volumul I era o scriere impunătoare de 815 pagini. Acum, scriind despre aceasta, e prilejul de a lua lucrurile dela capăt și a vorbi și despre aceia. E o lucrare lungă însă de a vorbi despre scrieri atât de voluminoase. N'o vom putea face acum, dar va trebui făcută odată, fiind vorba în ele de lucruri de aproape ale noastre, pe care trebuie să le știm amănunțit. Din astfel de scrieri sunt chiar de scos bucăți mari, pentru a le da pe românește și a le pune astfel la îndemâna teologilor noștri.

Pentru acuma, noi n'am avea altceva de făcut, decât să arătăm ce scrie autorul Jugie despre studiile de teologie Dogmatică la Români, căci scrie și despre noi și vedem întrebuințate și edițiunile scrise în românește, ceiace dovedește bogata informațiune a autorului. Totuși nu toate datele sunt exacte, așa că, dacă va fi făcut greșeli și în cele spuse despre Bulgari, Sârbi și Ruși, urmează că multe amănunte nu pot fi primite cu încredere. Astfel Păr. *Ioan Mihălcescu* (numit în altă parte *Michalescu*) este pus ca traducător al *Dreptului Bisericesc* de *Nicodem Milaș*, pe când Sf. Sa n'a făcut decât prefața și revizuirea, iar traducătorii sunt *D. Cornilescu* și *Vasile Radu*. Apoi *Neofit Scriban* e pus ca traducător al *Pidalionului*, pe când el a fost numai îndreptător și revizuitor, iar traducător a fost Mitropolitul *Veniamin*. Apoi unele nume de autori sunt date greșit. Episcopul *Iosif Gheorghian* (fostul primat) este dat *Josip*, *Pavel Roșca* e dat *Pavel Rosa*. Față de atâtea scăpări mărunte, intri la bănuială că o fi greșit și în ce privește datele despre alte neamuri.

După acestea, să ne apucăm acum să traducem ce scrie autorul despre studiile dogmatice la Români:

Până în veacul XVIII, Români n'au avut literatură religioasă scrisă în propria lor limbă¹). Pricina a fost că ei au fost supuși Bulgarilor (în veacul X), iar după aceia Grecilor și Turcilor. De aceia ei au întrebuințat liturgia veche slavonă sau grecească și toată știința lor teologică și-au scos-o din scrieri slave sau grecești. Din veacul XVIII însă, ei au început a traduce unele scrieri ale Bizantinilor și Grecilor mai noi. Acest început ei l-au urmat în toată curgerea veacului XIX, adăogând, la traduceri din slavonește sau din grecește, și unele traduceri din autori ruși sau chiar latini. Intre acei care și-au luat această osteneală, sunt de pomenit: 1. *Dionisie Romano*, care a tradus *Confesiunile* lui *Augustin* și a compus însuși mai multe scrieri

1. Trebuie însemnat totuși că ereficii calviniști, încă din veacul al XVI-lea au tipărit unele scrieri religioase în românește, pentru Români din Transilvania și Ungaria, pe care au încercat să-i ademenească la învățăturile lor. Vezi *N. Iorga, Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie*, t. I. p. 196-243, București, 1915.

pentru învățătura religioasă a poporului; 2. Neofit Scriban, care a tradus *Fidalionul* și a tipărit un catehism și alte lucrări; 3. Melchisedec, episcopul Romanului, care a tradus *Teologia Dogmatică* a lui Antonie Amfiteatrov, în anul 1885,¹⁾ a publicat *Scurtă introducere în științele teologice* în anul 1856, și a compus un catehism și alte scrieri de liturgică, pastorală și omiletică. A scris și lucrări polemice, dintre care trebuie pomenită: *Papismul în România și starea de azi a Bisericilor românești*²⁾; 4. Gherasim Timuș, episcop, care a tradus *Introducere în Teologia Ortodoxă* de Macarie Bulgakov, București 1885; 5. Iosif, care a tradus pe românește lucrarea lui Vladimir Guettée: *la Papauté schismatique*, București 1880; 6. Pavel Roșca, care a tipărit mai de curând pe românește o nouă edițiune românească a *Mărturisirii Ortodoxe* a lui Petru Movilă, Sibiu, 1914³⁾; 7. Ioan Mihălcescu, care a tradus curând *Dreptul Bisericesc* al lui Nicodem Milaș, etc. etc.

Afară de aceste traduceri, teologii români au alcătuit oarecare scrieri dogmatice, dintre care mai răspândite sunt următoarele: 1. *Teologia Dogmatică* de arhimandritul Ioan Raici, Sibiu 1854; 2. *Lecțiuni de teologia dogmatică* de Economistul Ștefan Călinescu, a doua ed. București 1920. Acelaș teolog a tipărit scrierea de teologie simbolică *Compendiu de teologie dogmatică*, București 1902, iar în anul 1904 a publicat o colecțiune nouă a cărților simbolice ale Bisericii Răsăritene, sub titlul: *Θησαυρὸς τῆς ὀρθοδοξίας die Bekenntnisse und die wichtigsten Glaubensreugnisse der griechisch-orientalischen Kirche im Originaltext nebst einleitenden Bemerkungen*; 4. *Compendiu de teologia dogmatică* de Iacov Olariu (așa scrie autorul, în loc de Iuliu Olariu), Caransebeș, 1917, care a mai scris și multe alte lucrări exegetice⁴⁾.

Apoi dela anul 1881, s'a înființat o facultate de teologie pe lângă universitatea din București, care tocmai în anul 1890 și-a căpătat și ființă juridică. Candidații pentru gradul de licențiat în teologie au publicat teze care țin mai mult de dreptul bisericesc sau de istoria bisericească decât de teologia dogmatică⁵⁾. Căci Românii, cași Sârbii și Bulgarii, cultivă mai mult dreptul bisericesc și istoria bisericească decât dogmatica. Intre compendiile de drept bisericesc, cele mai însemnate sunt: 1. *Compendiu de drept bisericesc al Bisericii una sfântă, sobornicească și apostolească* de Andrei Șaguna (traducerea germană de A. Sentz, Sibiu 1868); ed. III română, Sibiu, 1913; 3. *Manual de drept bisericesc* de Vasile Pocitan, București, 1892, 1898; 3. *Dreptul bisericesc* de D. J. (așa zice autorul în loc de D. G.) Boroianu, 2. vol., Iași 1899. În cel dintâi volum se cu-

prind canoanele Bisericii Răsăritului cu comentarii; 4. *Dreptul canonic* de Mariu Theororian, 3 vol. București, 1905.

În Biserica regatului românesc, după cum erau lucrurile mai înainte de proaspătul război, n'au lipsit ziare bisericești care au avut însă o viață foarte scurtă, precum *Ecoul ecclesiastic* (1850—1851), *Predicatorul* (1857—1858), *Ecclesia* (dela anul 1866), *Revista teologică* din Iași și altele. Dela anul 1874, Sinodul din București și-a avut revista sa lunară, care apare până în ziua de azi, sub titlul: *Biserica ortodoxă română*. Apoi, dela anul 1907, chiar și Românii din Transilvania publică un organ teologic lunar: *Revista teologică*, Sibiu. Mai învățați între Români erau înainte de război, locuitorii Bucovinei. Încă dela anul 1875, s'a întemeiat pe lângă universitatea din Cernăuți o facultate de teologie românească¹⁾ și care a mers destul de bine. Ea publică dela anul 1882 un organ teologic scris în românește și rutenește, pe care unii îl numesc „tesaur de știință teologică”. *Candela*, căci așa se numește, apare încă și azi. Cei mai însemnați scriitori ai ei au fost: Vasile Mitrofanovici († 1888), Vasile Găină († 1907), Isidor Onciul († 1897), Teodor Tarnavschi († 1914), frații Eusebiu și Constantin Popovici, Vasile Gheorghiu, Vladimir Repta, mitropolitul.

Preotul *Petre Chiricuță*, **ANTISEMITISM „CREȘTIN” ? sau cea mai cumplită erezie a veacului.** București 1926, volum de 70 de pagini în formatul cărților de școală. Prețul 30 de lei.

Noua carte a Părintelui P. Chiricuță este șirul de foiletoane, pe care Sf. Sa le-a tipărit astă vară, în Iulie și August a. c. în ziarul *Cuvântul* și de care mai am vorbit atunci. Dar aici avem ceva mai mult decât în *Cuvântul*. Căci foiletoanele Sfinției Sale au fost întâmpinate îndată cu grabnică combatere în revista *Țara Noastră* din Cluj, de către d. Gh. Ivanov.

Tipărindu-și scrisul de atunci ca o carte, Păr. Chiricuță adaugă și un răspuns criticelor care i s'au adus. Deci cine are acum cartea, are ceva mai mult decât s'a publicat în *Cuvântul*.

Păr. Chiricuță a mai fost atacat pentru articolele sale și în alte publicațiuni. Dar în răspunsul său Sf. Sa, are în vedere aproape numai atacurile din *Țara Noastră*. Cu drept cuvânt, pentru că tocmai atacurile din acea revistă au voit să se înfățișeze ca mai întărite cu temeuri științifice.

Dreptatea însă era de partea Păr. Chiricuță. Crești-

cum ne putem face părerea din trei volume pe care le-am văzut: 1. Grigore Costea, „Sinodul VII ecumenic din punct de vedere canonic”, București, 1906; 2. Dimitrie Georgescu, „Sinodul Trullan sau Quinisext”, București 1900; 3. Nicolae N. Dragomirescu, „Clement Romanul”, București 1900. De acelaș fel este scrierea lui Simeon Popescu, „Πνεῦμα în Simbolul Niceo-Constantinopolitan”; Studiu exegetic-dogmatic”, Sibiu, 1881. Este de însemnat scrierea polemică a aceluiaș Popescu împotriva primatului papal: „Desvoltarea Primatului Papal și influența lui asupra creștinătății: Cercetări istorice”, Sibiu, 1882.

1. În anul 1914, facultatea avea 188 de studenți, șapte profesori și trei docenți. Vezi I. Nistor, „Istoria Bisericii din Bucovina”, București, 1916.

1. Trebuie să fie 1855.—Nota Arhim. Scriban.

2. Toate scrierile lui Melchisedec formează nu mai puțin de 20 de volume.

3. Despre alte edițiuni românești ale „Mărturisirii Ortodoxe”, vezi Legrand, „Bibliographie hellénique du XVII-e siècle”. t. IV, p. 155.

4. Intre scrierile exegetice ale lui Olariu, însemnăm pe cele ce urmează: 1 „Introducere în cărțile sfinte ale Vechiului și Noului Testament”, ed. 3. Caransebeș 1912; 2. „Comentariu al Evangheliei Sfântului Ioan”, Caransebeș 1898; 3. „Tălcuirea epistolelor Sfântului Pavel către Filipeni, Coloseni, Tesaloniceni, Timotei, Tit, către Evrei”, tot Caransebeș, 1913; 4. „Tălcuirea celor trei sinoptici.

5. Tezele de acest fel nu sunt de mare însemnătate, după

nismul nu poate fi antisemit, pentru că el nu face deosebire de neamuri. Parabola Samariteanului milostiv a desființat aceste deosebiri. Când Apostolul Pavel a spus mai târziu că *în Hristos nu este nici Iuden nici Elin*, ci toți *sunt una în Hristos*, (Galateni 3,²⁰) nu face alta decât desvoltă și explică învățătura lui Hristos. Dimpotrivă, zice criticul din *Țara Noastră*, Creștinism înseamnă Antisemitism. Aceasta însă este o simplă jucărie de cuvinte, pentru că, dacă autorul din *Țara Noastră* arată împotrivirea creștinismului față de iudaism, da, poți numi antisemitism această ținută a creștinismului, dar aceasta e altceva decât ce se înțelege astăzi prin antisemitism. Căci creștinismul are o ținută protivnică iudaismului, dar nu în înțelesul de a porni ceva împotriva Evreilor, ci de a răsturna vederile lor religioase și a învăța pe creștini să se ferească de ele. Le spune să nu ție Sâmbăta [ca Evreii, să nu ție Paștele cu Evreii, să nu intre în adunările lor, etc. Deci tot o ținută negativă. Prin urmare dacă prin antisemitism înțelegem ce înțelegem astăzi prin acest cuvânt, ținuta creștinismului față de iudaism ar trebui s'o numim anti-iudaism.

Părintele Chiricuță însă nu se lasă înșelat de meșteșugul criticilor care i s'au adus, ci răspunde temeinic tuturor. Cartea sa ar trebui să se afle în bibliotecile tuturor preoților și în mâna tuturor studenților teologi și seminariști ca să știe ce să creadă într'o chestiune care turbură multe minți.

Revista **IRÉNIRON** din Belgia, în numărul său din Oct. c., scriind despre mai multe reviste ortodoxe, scrie următoarele despre revista noastră:

„**Biserica Ortodoxă Română.** Organ Oficial lunar al Bisericii românești patriarhale. Publicațiune foarte solidă și importantă, dând studii istorice, exegetice, etc; compuse de profesori de teologie din București și Cernăuți și de alții. Deasemenea are recenzii despre cărți și reviste ortodoxe și catolice, cronice și altele“.

Manuscript găsit — și încă cum !... — În nr. pe Sept. a. c. al revistei *Noua Revistă Bisericească*, a eșit la iveală jelană că Păr. *Gala Galaction* perde manuscriptele care i se încredințează.

Cu toate acestea a fost prea mare graba de a prinde ceva împotriva bunului și blândului Galaction Pișculescu, când manuscriptul se afla în mâni foarte bune. Era încredințat d-lui *G. Ibrăileanu*, însemnatul nostru universitar și critic dela Iași, care a scris Părintelui *Damian Stănoiu* antorul manuscriptului, că-i trimete manuscriptul să facă unele îndreptări, și pe urmă îl publică.

Deci și Pișculescu a făcut bine ce a făcut și manuscriptul Părintelui Stănoiu a eșit cu o prețuire neașteptată, fiindcă acum e pecetluit ca o lucrare bună, prin cuvântul pe care te poți bizui, al unui scriitor de greutatea d-lui Ibrăileanu.

Arhm. SCRIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Un cuvânt drept despre calendar. — Mulți au fost preoții care au avut necazuri cu calendarul. Ei au avut datoria să apere calendarul îndreptat și s'au izbit de îndărădnicia oamenilor din multe sate care făceau dimpotrivă și cărora li se părea că sunt cu simț mai creștinesc, dacă țin vechiul calendar.

De ce făceau oamenii așa? din simț religios mai adânc?

Iată că ne-o spune un preot care s'a izbit și el de împotrivirea față de calendar: Părintele *V. Moisei* din Somova, Tulcea, preot ale cărui articole le cetim des în ziarul *Galații-Noi* din Galați.

Intr'un număr mai vechiu al acestui ziar (27 Ianuarie a. c.), cetim despre chefurile din satul său, săvârșite la sărbătorile de iarnă ținute după stilul vechiu: «Poporul a ținut sărbătorile după calendarul vechiu, zice Păr. Moisei, nu din pricină că este prea religios, ci fiindcă este foarte înapoiat ca luminare a minții».

Da, este prea adevărat. Căci în acelaș sat, unde oamenii se țineau de calendarul vechiu, chipurile, după socoteala că sunt mai buni creștini așa, Păr. Moisei vedea cum oamenii s'au apucat să petreacă sărbătorile tot la crâșmă. Sf. Sa spune că a văzut „femei cu prunci în brațe, cântând în cârciumă, temei căzând cu copiii mici jos noaptea târziu“.

Iată că starea de întunecime a minții e cea care-i face pe oameni să-și ție legea în felul acesta. Ei nu văd că legea, pe care cred că o țin, de fapt îi oprește și dela beție. Greu face omul legătură între închinare și morală!

De starea aceasta, Păr. Moisei învinuiește și pe mulți preoți, care fac gustul oamenilor săvârșindu-le slujbe după calendarul vechiu. Se vede că Dobrogea, unde slujește Sf. Sa, se simte înrăurită de ce se face peste Dunăre, în Basarabia, căci zice că mulți preoți basarabeni slujesc încă după stilul vechiu. Apoi se plânge de călugării din slujba satelor, care nu știu nici a ceti și nu înțeleg nevoia îndreptării calendarului, dar că și dincoace, în Moldova, în Covurlui, sunt preoți care urmează după calendarul vechiu. De aceia zice Sf. Sa:

«Ar trebui mai întâi o profundă curățenie a elementelor becnice ce mai sunt încă în cler, iar din partea preoților destoinici, o propagandă în afară de câmpul lor de activitate.

«Ar mai trebui o cercetare mai adâncă din partea autorităților bisericești, preoților și celorlalți slujitori bisericești, căci unii și-au cam uitat datoria».

Paștele sărbătoare nemișcătoare. — După război, fiind vorba deseori de schimbarea calendarului, s'au făcut multe planuri și pentru schimbarea Paște-

lui din sărbătoare mișcătoare în nemișcătoare. Astfel de planuri sunt multe la Liga Națiunilor. Unul este și al fostului senator român d. *Petre Drăghici*, care a fost și la conferința pentru calendar în Constantinopol în 1923. A mai fost însă astfel de planuri și ceva mai înainte. Camerele de comerț de mai multă vreme s'au plâns că alunecarea Paștelui pe o lungă scară de suire și pogorâre aduce pagube negoțului. De aceea, încă cu câțiva ani înaintea marelui război, noi tot ceteam în *Journal de Genève* despre planurile întocmite în acest scop. Și iată, între hârtiile noastre, găsim o bucătică de foaie, tăiată din *Journal de Genève*, cu data de 26 Noembrie 1911, în care cetim: „Paștele pe dată fixă”. Ziarul *Gaulois* prinde zvonul pe care-l așterne cu rezerve în coloanele sale că Papa ar avea de gând să ia o hotărâre liturgică însemnată: sărbătoarea Paștelui ar fi prăznuită totdeauna la data fixă, probabil în cea întâi Duminică din Aprilie. Anul 1913 ar fi cel dintâi în care s'ar urma în felul acesta”.

Lucrul nu s'a adevărit, dar planurile s'au înmulțit de atunci.

Glasul de demult al unui preot. — Cine mai știe de Părintele *Cozma Moșescu*? Știu cei din Brăila fiindcă răposatul a fost preot acolo. Dar e mult de atunci și cei de azi nu-l vor mai fi știind. Doar preoții mai bătrâni. Mai știu cei care au învățat alcătuirea predicilor cu profesorul de odinioară *Gheorghe Aramă* dela seminariul din Iași. Răposatul profesor întrebuința în mare măsură, ca pildă de alcătuire a predicilor, cuvântările, cu adevărat meșteșugite, ale Episcopului *Ilie Miniati*. Ele au fost traduse, în cea din urmă tipărire a lor, de către Preotul *Cozma Moșescu* din Brăila, cu amestecatură de slove vechi și nouă. Școlarii aveau aceste cărți la Iași, și așa *Cozma Moșescu* era un nume cunoscut. Dar afară de împrejurările acestea două, încolo, e greu ca cineva să știe cine a fost acest preot. Iată însă că găsim acum o știre de demult despre glasul lui. Ne cade în mână, din cotrobăielile noastre pe la anticarii dela București, o foaie cu numele „Supliment la Proprietarul Român”, dela 30 Martie 1861. Acest „Proprietarul Român” era un ziar care eșea la lumină pe vremea aceea. Nu se spune unde eșea acest „Supliment”, dar, pe cât se pare, orașul tipăririi e Bucureștiul. Un lung articol de pe foile lui e iscălit *I. H. R.*, care trebuie să fie *Ioan Heliade Rădulescu*. Pare că această foaie era a lui *Petre Grădișteanu*, fiindcă găsim în ea o însemnare a Preotului *Cozma Moșescu*, adresată lui *P. Grădișteanu*, ca redactor.

Dar pentru ce scrie *Cozma Moșescu*?

Se vede că foaia nemulțămă pe unii, fiindcă găsim, în scrisul lui *Cozma Moșescu*, că un domn, *G. C. Filipescu*, s'a lepădat de abonarea la ea. *Cozma Moșescu* a venit atunci în ajutorul foii. A scris redactorului *Grădișteanu* că dezaprobă pe *G. C. Filipescu*, îl aseamănă pe acesta cu unii din mucenicii din iezerul

Sebastiei, care n'au putut duce mucenicia până la capăt, și, ca despăgubire pentru ziar, îi scrie că Sf. Sa a făcut mai mulți abonați decât cel`perdut. Deci, în locul lui *Filipescu*, redacția să trimeată foaia: Preotului *Dimitrie Voinescu*, apoi lui *George Constantin*, lui *Manea Tănăsescu* și lui *Constantin Gheorghiu*. Cere să se trimeată toate numerele dela început și face abonamentele pe un an. Prețul îl va trimete cu alt prilej.

Iată un crâmpei de știre despre traducătorul lui *Ilie Miniati*. Din aceasta *Păr. Moșescu* se arată ca un om inimicos pentru mișcările sociale din vremea aceea. El urmărea scrisul ziarelor și avea râvna de a răspândi ceiace se potrivea cu vederile sale. Deci nu era o fire amorțită, ci un cuget viu, care înțelegea să se miște în cercul în care trăia.

Arhim. SCRIBAN

Ș T I R I

Treceri la creștinism în Galați. — În mahalaua Badalanului din orașul Galați, se află un preot, *Păr. Econom Ilie Lungu*, care și-a făcut o chemare deosebită din aducerea unor păgâni la creștinism. În vara aceasta, a botezat pe un chinez, trecându-l dela păgânismul budist, la ortodoxia noastră. În ziua de 26 Sept., Duminică, de asemenea, a botezat în biserica Sf. Dumitru din Badalan, unde fusese botezat și chinezul, pe tânărul *Morică Ali* de 22 de ani, de religie mohametană, locuitor cu familia sa în mahalaua Brațelului, adică în partea din vale a Galațului.

Catehizarea și deslușirea dogmelor religiei creștinești ortodoxe de răsărit au fost îndeplinite de către preotul paroh al sus numitei biserici, care este însuși *Păr. Ilie Lungu*.

Acest botez poate avea urmări foarte frumoase, anume ca numitul preot să aibă a boteza întregă comunitate a spoitorilor mohametani din mahalaua Brațelului.

În după amiază aceleiași zile, Sf. Sa a săvârșit cununia religioasă a noului creștin *Niculai Morică Ali* cu fata *Virginia Donciu*. Nuni au fost negustorul *Neculai Constantinescu* cu soția. Cununia fost slujită în saloanele d-lui *Costică Călu* din Calea Prutului.

Frumos e că creștinii locului au ținut să înconjure cu dragostea și ocrotirea lor pe noul creștin.

Congres pentru buna creștere. — În nr. trecut al revistei, am pomenit de congresul pentru creșterea în bunele deprinderi sufletești, care avea să se ție în Roma la sfârșitul lui Sept. a. c. Acum putem da știrea că el s'a ținut, sub numele de „al patrulea *Congres internațional de educație morală*”.

Ședințele lui au ținut 5 zile, fiind 2 ședințe pe zi, cu dezbateri de cel mai mare interes, la care au luat parte delegați francezi, italieni, englezi, austriaci, polonezi, norvegieni, spanioli, portughezi, americani, români, japonezi, chinezi ș. a.

Din România, au luat parte la congres d. genera *I. Manolescu* (din partea „Caselor naționale“), d-na și d. *I. Rădulescu-Pogoneanu*, profesor la Universitatea din București, și d-na *Hârjeu-Caternici*, româncă din Basarabia, stabilită acum la *Capri*, în Italia, ucenică a marei pedagoge italiene d-na *Montessori*.

Greu cu odihna de Duminică. — Va mai trece multă vreme până ce năravurile noastre se vor da la brazdă să fie ziua Duminicii după poruncile care sunt date. Astă vară, preoții din *Slănic-Prahova* au scris ziarului *Universul* și plângându-se de acest fapt, după cum citim:

«Preoții din *Slănic-Prahova* și comunele învecinate ne roagă să atragem atenția autorităților în drept că dispozițiunile legii repausului duminical nu se aplică în acea localitate.

«Se ține acolo în fiecare Duminică târg și locuitori în chipul acesta nu merg la biserică.

«Intervențiile pe care le-au făcut preoții până acum au rămas zadarnice.

«Roagă deci autoritățile să ia măsuri energice.»

E îmbucurător însă că preoții luptă ca buni paznici ca să se păstreze rânduielile.

Comori de artă bisericască la catedrala din Târgul-Jiu. — Cercetându-se zidăria catedrale din *Târgul-Jiu*, pentru a i se face o nouă reparație s'a descoperit cu mirare că, sub o tencuială groasă de două degete, se află o minunată zugrăvitură, făcută acum 178 de ani și foarte bine păstrată. Inspectorul arhitect d. *Iofu* a pus îndată în cunoștință Comisiunea monumentelor istorice.

Feminismul în creștere. — Toți slujbașii Vaticanului erau până acum bărbați. Din vara aceasta, a fost primită și o femeie, d-na *Crostarossa Scipioni*, în slujba de arhivară și bibliotecară. Duhul vremii pătrunde și în așezămintele conservative.

Odihna zilei de Duminică în primejdie. — Încă de acum câteva luni, Ministerul Muncii se arăta pornit a mai știrbi ceva din ce s'a căpătat prin legea încetării lucrului în ziua Duminicii. Mișcările *Asociațiunii funcționarilor comerciali*, întru apărarea dreptului câștigat prin lege, erau rău privite, ba frunțașii lor chiar muștrați. Și totuși aceștia aveau dreptate. Legea odihnei de Duminică e un câștig al civilizațiunii, o închinare înaintea dreptului sufletului omenesc, dobândit de multă vreme aiurea, prea târziu dobândit la noi. Și acum ceiace abia s'a căpărat, încă nu e sigur de ființare? Căci în ziarele dela 25 Oct. c. citim că Ministerul Muncii, vrea să mai prefacă oprirea lucrului în ziua Duminicii, lăsând bărbieriile și alte prăvălii deschise toată ziua Duminicii.

Slabi și nebăgați-în-seamă trebuie să mai fim noi, preoții, dacă lăsăm ca asemenea lucruri să se petreacă!...

Ușurări pentru studenții teologi dela Chișinău. — Pe lângă Facultatea de teologie dela *Chișinău*, se înființează și un internat, în care se vor

putea adăposti 150 de studenți cu plată, dar vor fi și bursieri. Taxa pe anul școlar 1926-27 este de 8000 de lei. Aci intră locuința, masa și spălatul. S'a hotărât ca plata să fie vărsată în trei soroace: 4000 de lei la început, 3000 după vacanța Crăciunului, 1000 după Paști.

Orice student poate fi primit ca intern. Cine dorește să locuiască în el, trebuie să-și aducă și rufăria trebuincioasă.

Nu s'a hotărât nimic în ce privește darea burselor.

Studenții pot plăti și zilnic, socotind casa și masa 40 de lei pe zi.

Bine că internatul poate, căci noi zicem că e foarte ieftin.

Afară de acestea, studenții vor mai avea de plătit și unele taxe de frecvență, care vor fi aduse la cunoștință la începerea cursurilor.

Drepturile școlare ale absolvenților seminariului teologic din Chișinău. — Ministerul Instrucțiunii a dat următoarea hotărâre, cu privire la starea școlară a absolvenților seminariului teologic din *Chișinău*, care are doi ani de studiu mai mult ca seminariile din România veche:

„Toate diplomele și certificatele de absolvire seminariului teologic din *Chișinău*, din anii 1922, 1923 și 1924, sunt socotite de drept ca deopotrivă cu certificatele de absolvire liceului, iar posesorii lor, au dreptul de a se înscrie în orice facultate.

Diplomele și certificatele de absolvire menționatului seminar, obținute ulterior, vor fi supuse obligatoriu Consiliului Permanent din ministeriului instrucțiunii, care le va cerceta individual și va fixa examenele de diferență pe care posesorii lor vor trebui să le depună, spre a căpăta dreptul de a se prezenta la examenul de bacaloriat.

Ingrădirea titlaturii baptiste. — În *Chișinău* înființează un mănunchi de bapțiști, care-și ziceau „Comunitatea bisericască baptistă“. Ministrul Cultelor a înștiințat prefectura Județului și pe cea da poliție din *Chișinău* că, de azi înainte, bapțiștii sunt opriți de a se mai numi *Comunitatea bisericască baptistă*, ci-și vor zice numai „Asociațiunea religioasă baptistă“.

Școala în Basarabia. — Pe când se pune întrebarea dacă Basarabienii vor să viețuiască în cuprinsul Statului românesc ca buni cetățeni ai lui și pe când mai degrabă se răspunde protivnic, iată, dincolo de vuietul vorbelor, graiul faptelor:

Cercetarea făcută de inspectorul școlar *Stoica* și de revizorul școlar *Giubă* în jud. *Lăpușna* „întăresc oficial constatările noastre, scrie ziarul *Universul* (16 Oct. c.), că în Basarabia sporește impresionant curentul pentru școală. Cei doi reprezentanți ai școlii au stabilit că, în jud. *Lăpușna*, numărul copiilor înșcriși anul acesta la cursurile primare întrece nemăsurat pe acel din anii trecuți“. Nu mai ajung școalele, deși s'au clădit destul de multe, mult mai multe ca sub cârmuirea rusească.

Constatarea aceasta privește tocmai pe copiii de mol-

doveni, căci mai cu seamă aceștia locuiesc jud. Lăpușna. Unde nu ajung școalele, părinții se silesc singuri să puie mână de mână pentru a înlesni copiilor lor drumul spre învățătură.

Ciudățeniile ale cârmuirii față de preoți. — Mai multe ziare (noi am citit în *Cuvântul* și *Universul* 16 Oct. c.) au arătat ce fel de pregătiri s'au făcut în jud. Putna pentru primirea d-lui ministru *Garoflid*. Prefectul și a arătat dorința ca preoții să se arate cătări în fața ministrului, spunând ca preoții din Vrancea sunt obișnuiți așa. Noi înțelegem că, după trebuințele locului, în ținut muntos, preoții umblă și călări, dar ca să se arate așa în împrejurări oficiale, când ei vor să facă bună primire unui înalt dregător, aceasta e altceva. Ei nu se pot arăta decât după oficialitatea lor, care nu este ținută pentru călărie.

Cu drept cuvânt ziarele, între alte ciudățeniile, au pomenit-o și pe aceasta.

Medalieri. — Prin Înaltul Decret Regal nr. 3173 din București 13 Noemvrie 1925, au fost răsplătiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* părinții și creștinii mai jos însemnați, pentru felurite ajutorări aduse Bisericii:

Clasa I: d-lor *Const. Conțescu*, Ministru plenipotențiar, delegatul României în Comisiunea Europeană a Dunării; *Gheorghe B. Popescu*, senator, Președintele Comitetului pentru terminarea catedralei din Sulina; *C. Climescu*, Procuror-general al Curții de Apel din Chișinău, pentru servicii aduse în chestiuni bisericești privitoare la Basarabia; *Al. Mihăilescu*, pictor bisericesc; Doamnei *Calipso Botez*, membră în comitetul central al Societății Ortodoxe a femeilor române; *Laurențiu Curea*, secretar al Consistoriului ortodox din Cluj; *Dr. Vasile Sava*, asesor Cluj; *Septimiu Mureșeanu*, prefect în Cluj; *Romul Ramonțan*, Aluniș, Cucernicilor preoți: Protopop *Dr. Elie Dăianu*, protopop uniat din Cluj; *Ion Pop*, Jucul-de-jos; *Septimiu Popa* profesor; *Simeon Ciuca*, Mociu; *Auxente Mureșeanu*, Imbuz; *Mureșeanu*, Zimborul Mare; *Ioan Stănescu*, Oșorhei; *Iosif Stănescu*, Someșul rece; *Ion Rudu*, Lona de Sus; *Gh. Suciu*, Cojocna; *Costin*, Uilac; *Onoriu Savu*, Uifalaci; *V. Borgovan*, Șinteu; *Ion Crăciuneanu*, Feinvel; *Ion Crișan*, Tothaza; *Petru Checicheși* Apahida; *Alex. Gherman*, Bonțida; *P. Nicola*, Fizeș Sânpetru; *Gh. Pușcaș*, Sf. Maria; *Ioachim Pop*, Bărăi; *Em. Poruțiu*, Chintau; *Alex. Boeriu*, Mănăstorul unguresc; *D. Munteanu*, Beliș; *Em. Pop*, Țușin; *Petru Domșa*, Sâmbotelic; *Ion Macovei*, Geaca; Protopop *Ieronim Dănilă*, Catina; *Mihail Pop*, I. Bochiș, Borsa; *P. Boca*, Valasut și *Nicoară*, Feleac, toți din județul Cluj.

Clasa II: Cucernicului Preot *Vasile Fergette*, din comuna Dancu, plasa Aghireș, (Cluj) și Cucerniculu; preot unit *I. Bochiș*, din comuna Topa (eparhia Blajului) tuturor acestor Cucernici preoți pentru merite câștigate cu prilejul clădirii și reparării de biserici, pe lângă activitatea pastoraală.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 288 din București, 23 Ianuarie 1926, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I: Preotul *T. Stupcanu*, profesor la Seminarul Teologic din Iași și autor de manuale de muzică bisericească, pentru îndelungata sa activitate pe terenul bisericesc.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 299 din București, 23 Ianuarie 1926, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I: Prea cucernicul Econ. Stavrofor *Teodor Antohi*, parohul parohiei *Sf. Nicolae Șelari* din București, pentru frumoase slujbe și mari jertfe aduse Bisericii.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 999 din București, 12 Martie 1926, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I: Generalul *Eraclie Nicolescu*, Prefectul Poliției Capitalei.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 1154 din 20 Martie 1926, au fost cinștiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I d-nii: *Mircea Valerian*, proprietar în comuna *Gușoeni*, județul Vâlcea, și *Vasile Broșteanu*, subdirector în Ministerul Cultelor și Artelor, pentru serviciile aduse Bisericii.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 1158 din București, 20 Martie 1926, au fost cinștite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I următoarele persoane, precum urmează: d. *D. Arțăreanu*, vice-prezident al Senatului, și d-nii *Iordaché Minciulescu*, senator; *Aurel Lasca*; Colonel *Iordan Vasilescu*; *Sterică Stavvache*, enoriași și epitropi ai Bisericii *Alexe* din Capitală; *Vasile Marinescu*, tâmplar, epitrop al Bisericii *Cărămidarii-de-jos* din Capitală.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 579, din București, 12 Februarie 1926, au fost cinștite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, persoanele mai jos însemnate, precum se arată în cele următoare:

Cl. I: Cucernicii preoți *Haralambie Popescu*, parohia *Buna-Vestire*, Buzău; *Grigore Popescu*, parohia *Banu*, Buzău; *Chiril Popescu*, parohia *Banu*, Buzău; *Constantin Minciulescu*, parohia *Neguțători*, Buzău; *Gheorghe Ionescu*, parohia *Sfinții Ingeri*, Buzău; *Constantin Angelescu*, parohia *Broșteni*, Buzău; *Constantin Trifănescu*, parohia *Căldărăști*, comuna *Căldărăști*, județul Buzău; *Ioan Ionescu*, parohia *Stăncești*, comuna *Stancești*, județul Buzău; *Nicolae Constantin*, parohia *Padina II*, comuna *Padina*, județul Buzău; *I. N. Vasilescu*, parohia *Buna-Vestire*, Buzău; *C. Georgian*, parohia *Gura-Teghi*, județul Buzău; *Gh. Jugureanu*, parohia *Sfântul Ioan*, comuna *Mizil*, județul Buzău; *Ștefan Marinescu*, parohia *Simileasca*, comuna *Simileasca*, județul Buzău; *Manea Comănescu*, parohia *Sfinții Arhangheli*, orașul *Râmnicu-Sărat*, și d. *Stăvărache Topolescu*, negustor *Brăila*.

Cl. II: Cucernicii preoți: *Anton Ștefănescu*, parohia *Sfinții Ingeri*, Buzău; *Iordan Popescu*, parohia *Sf. Nicolae*, Buzău; *Gheorghe Moisescu*, parohia *Bălănești*, comuna *Bălănești*, județul Buzău; *Nicolae Ro-*

pescu, parohia *Cochirleanca*, comuna Cochirleanca, județul Buzău; *Nicolae Negrilă*, parohia *Cotu-Ciorii*, comuna Cotu-Ciorii, județul Buzău; *Dumitru Rădulescu*, parohia *Cănești*, comuna Cănești, județul Buzău; *Traian Popescu*, parohia *Chizdița*, comuna Fundeni, județul Buzău; *Grigore Teodorescu*, parohia *Pogoanele I*, comuna Pogoanele, județul Buzău; *Cernat Șercăianu*, parohia *Pleşcoi*, comuna Pleșcoi, județul Buzău; *Gh. Popescu*, parohia *Șarânga*, comuna Șarânga, județul Buzău; *N. Vasilescu*, parohia *Unguriu-Măgura*, comuna Unguriu-Măgura, județul Buzău; *Moise Ioan*, parohia *Mușcel-Colți*, comuna Mușcel-Colți, județul Buzău; *V. N. Popescu*, parohia *Măgura*, comuna Măgura, județul Buzău; *Ștefan Sburlan*, parohia *Sfinții Apostoli*, Râmnicu-Sărat; d-nii *Alexandru Bodeanu*, parohia *Neguțători*, Buzău; *Nicolae Bunescu*, parohia *Neguțători*, Buzău; *Tase Drăgan*, parohia *Sfinții Ingeri*, Buzău; *Dumitru Cristescu*, învățator, comuna *Cotu-Ciorii*, județul Buzău; *Ștefan Vasilescu*, comuna *Măgura*, județul Buzău; *Constantin Grigoriu*, parohia *Sfântul Nicolae*, Râmnicu-Sărat și *Ionel D. Damian*, parohia *Sfinții Arhangheli*, Râmnicu-Sărat.

BIBLIOGRAFIE

Leca Morariu, **Erezia Antineologistă**. Extras din «Făt-frumos». Suceava 1926. Broșură în 8, de 96 pag. Prețul 20 de lei. În puținele pagini ale acestei cărți, se susține o temă protivnică năzuințelor noastre, de a întrebuița numai cuvintele graiului românesc. D. Morariu susține că trebuie să lăsăm drum slobod cuvintelor proaspăt intrate în limbă. Noi nu suntem de această părere, și fiindcă scrierea d-lui Morariu atinge prea de aproape socotințele noastre, ne-om mai întoarce să vorbim despre ea.

Hrisostom Papadopoulos, arhiepiscopul Atenei, **CHESTIUNEA VALIDITĂȚII HIROTONIILOR ANGLICANE**. Traducere din grecește de Arhimandritul Dr. *Filaret Jocu*, cu o prefață de *Arhim. Scriban*, volum de 88 de pag. în formatul cărților de școală, fără arătare de preț.

Ceiace am tipărit noi în această revistă, sub titlul de mai sus, a eșit acum ca volum, pe o hârtie bună și cu un înveliș de foarte frumoasă înfățișare. Traducând această carte, Păr. Arhim. Jocu a făcut o mare slujbă Bisericii noastre: 1. ne-a dat pe românește, într'un șir foarte înțeles, scrierea unui foarte însemnat scriitor ortodox; 2. ne-a făcut cunoscută pe larg chestiunea hirotoniilor anglicane, de care era multă nevoie să fie cunoscută; 3. a legat un fir, cu pagubă rupt de mult, anume acele de a ni se da traduceri din autorii ortodocși. Cu orice preț, trebuie păstrate vii și întărite legăturile cu toată ortodoxia. Dacă, Păr. Arhim. Filaret a început aceasta trebuie să ducă lucrul neoprit înainte. Deci alta la rând, iar ceice o aveți pe aceasta citiți-o și mulțamiți traducătorului. Cartea se găsește la traducător în București, la Sf. Mitropolie.

Prof. Dr. *Gh. I. Ghia*, **SFÂNTUL IOAN BOTEZĂTORUL după Evangheliile canonice**. Craiova, 1926. Volum în formatul cărților de școală de 225 de pagini. Prețul 35 de lei.

A apărut cartea de citire franceză pentru seminarii la Editura **Ancora**, București, str. Emigratului 4.

Arhim. SCRIBAN.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui **Ilarion Gribovschi**, Paroh și Protopresviter în *Breaza*, Bucovina.

Dacă doriți să tipăresc numele celor ce au făcut danii pentru cumpărarea unui clopot la biserica din Breaza, vă rog să-mi trimeteți liste scrise limpede. Din ce mi-ați trimes Sf. Voastră, eu nu știu ce să aleg, pentru că sunt scrise prea rău și n'oi sta eu acuma cu ochianu să dezleg dacă trebuie să citesc «*Inginer Eisenbaum*» ori «*Cisenhir*». Mi-ați trimes înseși listele pe care au iscălit oamenii și se știe că ei totdeauna iscălesc defectos. Deci, când îmi veți scrie limpede.

D-lui **Atanasie G. Podărelu** comuna *Crăciuneii-de-jos*, jud. Olt., oficiul Drăgănești.

Cartea mea *Cele 4 Evanghelii în una singură* se găsește la editura *Ancora*, București, str. Emigratul 4. Adresa Părintelui I. C. Beldie este: Galați, biserica *Maica Precista*, strada Mazepa.

Părintelui **Mina Gașpar**, parohia *Costești*, com. *Popăuți*, jud. Botoșani.

Am primit și le-am și dat pentru tipar în preajma Crăciunului. Asemenea am primit și cele pentru Anul Nou. Foarte mulțămim.

Părintelui **Alexandru Arventier**, Paroh în comuna *Tătărești*, jud. Lăpușra.

Am primit știrea Sfinției Voastre că nu aveți revista pe Martie, a. c. și am dat-o d-lui Sireteanu ca să vă îplinească dorința.

Domnului **Ioan Păltineanu**, proprietar și avocat în București.

Am primit rugăciunea d-voastră ca să răspund la cele câteva chestiuni pe care mi le puneți și am să răspund în numerile viitoare.

Arhim. SCRIBAN

MULȚĂMIRI

Onor. Minister al *Cultelor și Artelor* aduce vii mulțămiri d-lui *V. V. Maltezeanu*, pentru dragostea sa față de biserică, arătată prin dania de 14 hectare de pământ, pentru așezarea pe ele a satului *Monica*, iar banii adunați din vânzarea locurilor de casă să se întrebuițeze la clădirea bisericii din satul *Maltezi*, atârnat de parohia și comuna *Maltezi*, Ialomița.

Dumnezeu să-l ție și să-l ferească de toate băntuicile protivnice!

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. II (548).

Noembrie 1926

INOCHENTIE,
ARHIEPISCOPUL ODESEI

CUVÂNTARI LA NAȘTEREA LUI HRISTOS¹⁾

Cuvânt la Duminica Sfinților Părinți.

Timpului vostru, fraților, îi place foarte mult să se îndeletnicească cu trecutul, așa că și cele mai sărăcicioase povestiri despre acel trecut își găsesc o largă ceată de cititori. Pornirea aceasta în sine e de lăudat, putând să servească de temelie pentru multe lucruri bune și folositoare. Căci trecutul, înțeles cum trebuie, cuprinde foarte multe învățături pentru vremea de față. Dar, din nenorocire, pornirea aceasta, de a ne îndeletnici cu trecutul, la noi se învârtă în cea mai mare parte împrejurul unor lucruri, care, hotărât, sunt vătămătoare pentru minte și pentru inimă. Iar acele lucruri ale trecutului, cari în totdeauna, după însăși ființa lor, sunt în stare să lumineze mintea și să hrănească sufletul, sunt aproape cu totul date uitării. Când vorbesc astfel, am în vedere istoria sfântă. Mulți oare își mai întorc luarea-aminte asupra ei? Ne mai ocupăm noi oare adesea cu persoanele și întâmplările ei sfinte? Nici chiar răspândirea învățaturii în toate taberele sociale nu ne scapă de vrednica de osândă neștiință despre această latură a trecutului. Mulți pot să povestească până la amănunțimi cum s'a întunecat Roma, cine și când a domnit în Egipt sau Babilon; dar ia întrebați-i: cum s'a întemeiat pe pământ Biserica lui Hristos, cine s'a ostenit mai mult de cât toți pentru Biserica lui Dumnezeu? Și vi se va răspunde prin tăcere.

Astfel noi, și din acest punct de vedere, vom face un lucru nu de puțin tolos, dacă, potrivit cu gândul Bisericii, ne vom îndeletnici cu amintirea persoanelor sfinte ale Vechiului Testament. Prin aceasta, unii din noi vor afla, poate, cât de bogată e istoria sfântă în oameni mari și tot felul de întâmplări însemnate, și aflând aceasta, vor simți, poate, plăcerea să cunoască mai de aproape aceste persoane și acea dumnezească carte, care cuprinde istoria lor.

Astăzi, fraților, potrivit cu făgăduința ce am dat data trecută, trebuie să improspătăm în minte viața și faptele sfințelor femei ale Vechiului Testament, ca și femeile să aibă înaintea ochilor

pilde de virtuți și fapte bune. Prin aceasta, noi am dori ca, prin pilda sfințelor femei ale Vechiului Testament, să însuflăm femeilor Noului Testament mai ales acel gând sfânt și binefăcător, că femeia poate fi pricină de mântuire, nu numai pentru sine, ci și pentru mulți alții. Și toate acestea le poate face, fără să iasă cătuși de puțin din cercul său de viață, în care a așezat-o mâna înțeleaptă a Făcătorului.

Gândul acesta, orcât s'ar părea, poate, unora de greu de înfăptuit, îți vine singur de sine în minte, când îți arunci privirile la cea dintâi și la cea din urmă femeie a Vechiului Testament. Dar care e cea dintâi și care e cea din urmă femeie a V. T.? Cea întâiu e Eva; cea din urmă e Maria. Eva, ascultând de șarpe, a născut păcatul și moartea; Maria, luând-aminte la glasul arhanghelului, a născut dreptatea și nemurirea. Prin femeie a venit blăstămul; prin femeie a venit și binecuvântarea. Nu ne arată oare aceasta ce poate și ce trebuie să fie femeia? Ea poate fi, și adesea și este, pricină de păcătuire, izvor de ispită, pricinuitoare de dureri și de neazuri. Dar ea trebuie și poate să fie, dacă vrea, străjuitoarea nevinovăției sale și a altora, răspânditoarea bunelor moravuri, a păcii și a fericirii. Cum a născut Eva păcatul și moartea? Prin aceea că s'a lăsat târâtă de o curiozitate nelalocul ei și de o încredere oarbă; s'a lăsat robită de înfățișarea frumoasă a rodului oprit și de dorința de a lucra neatârnat de bărbat și chiar de a-l stăpâni pe acesta. Oare nu tot aceste păcate stăpânesc și astăzi pe femeie și pricinuesc omennirii cele mai multe rele? Pofta simțurilor și singură de sine lucrează destul de puternic în omul cel căzut; dar când femeia își pune ca țintă de căpetenie a sa să momească și să amăgească, atunci această poftă a simțurilor ajunge de nebiruit. Din pricina aceasta, câte păcate, nu se făptuesc, câte raiuri ale nevinovăției nu se pierd! Legăturile dintre oameni și așa sunt adesea supuse la nedumeriri, îndoieli și bănueli; dar ele se încurcă cu totul și se prefac în izvoare necurate de certuri și dușmăanii, când se mai amestecă și femeile în trebile bărbaților și vor să

1. Vezi numărul pe Octombrie a. c.

domnească peste purtarea lor și peste legăturile dintre dânșii. De aici cât rău, câte legături și prietenii rupte, câtă răsturnare în mersul treburilor și chiar dezastre obștești!

Ce face pe femeie să iasă, ca Eva, din cercul său? Dorința de a-și arăta cât mai mult influența sa, de a-și exercita cât mai mult puterile și însușirile sale. Dar toate acestea femeia, cum am spus, poate să le facă, fără să iasă din hotarul său. Pilda ne-o dă **Maria**. Care dintre femei a fost mai cumpătată și mai necunoscută de lume ca ea? Ce era mai îngust decât câmpul ei de lucrare personală? Și cu toate acestea Maria a ajuns izvor de binecuvântări pentru toată omenirea. Prin ce? Prin aceea că, pentru smerenia ei, prin curățenia ei, prin dedarea ei în voia Providenței, s'a învrednicit să nască și să crească pe Mântuitorul lumii. Iată pildă pentru femei. Nașterea de copii și creșterea lor în frica de Dumnezeu sunt un astfel de mijloc, prin care fiecare femeie poate înlesni nu numai mântuirea sa, ci și a altora, ba chiar a familiei și a popoare întregi. Și mai întâiu în naștere. Aceasta pentru femeia creștină nu e numai un act trupesc; ea nu zămislește numai din trup și sânge. De aceea și este la creștini nunta o taină, de aceea soții la cununie și primesc harul sfințitor. Copiii născuți în frica lui Dumnezeu sunt sfinți, și prin nașterea lor aduc în lume binecuvântare. Al doilea mijloc al mamei de a influența în bine asupra lumii este creșterea creștinească a copiilor. Acest mijloc este nesfârșit în roadele sale. Mama multă vreme alcătuește pentru copil o lume întreagă: în ochii ei vede el pentru prima oară raiul sau iadul, pe Tatăl ceresc, sau duhul răului. Nu multe poate comunica mama copilului, dar aceste puține îl însoțesc toată viața. Ea îi vorbește mai mult cu limba semnelor, decât cu cea a cuvintelor, dar limba aceasta e cu atât mai pricepută și mai neuitată. Chipul mamei evlavioase e pentru unii cea din urmă sfințenie, când au pierdut tot ce-i sfânt; și această sfințenie e singura care-i mai apără împotriva celor din urmă căderi.

Voi, fraților, să nu mă osândiți, pentru că mi-am făcut intrarea în cuvântarea de astăzi cu asemenea cugetări, știind cât de însemnate și de trebuincioase sunt lucrurile de care am vorbit acum. Să luăm acum în cercetare ținta cuvântării noastre.

Așa dar **Eva**, urmând sfatului șarpelui, a fost cea dintâi pricinuitoare a nenorocirilor neamului omenesc. Fapt vrednic de plâns, care ar trebui să fie pentru toate femeile izvor de nesfârșită smerenie. Dar căderea Evei așa de bogat a fost răsplătită prin smerenia, credința și curățenia **Mariei**, încât bărbatul nu are în această privință dreptul să se plângă împotriva

femeii. Acea cădere a fost răsplătită și prin căința Evei înseși. Nu în zadar a fost numită ea, și după cădere, *mama tuturor celor vii* (Fac. 3, 20). Numai răspândirea vieții trupești asupra tuturor urmașilor n'ar fi făcut pe Adam să-i dea această înaltă numire. Fără îndoială, mama tuturor celor vii a dat tuturor celor vii și pildă nu numai de viață trupească, ci și de viață duhovnicească. Avel n'a fost el oare rodul pocăinței ei?

Durerile nașterii de copii, care au rămas moștenire dela Eva pentru toate femeile, ar trebui ca, ordecâteori se repetă, să aducă aminte de începuturile păcatului și a durerilor și de dreapta judecată dumnezească asupra păcătoșilor; iar aceasta ar trebui să-i facă pe aceștia să sufere cu cea mai mare supunere aceste dureri; ca o pedeapsă din mâna lui Dumnezeu. Ceeace trimite însuși Dumnezeu, aceea nu poate fi vătămător, orcât ar fi de dureros și greu de suferit. Aceasta-i o jertfă curățitoare de păcate. Și de îndată ce femeia suferă durerile nașterii în duhul credinței, al pocăinței și al smereniei, prin aceasta ea acopere mulțime de păcate și de ale sale și de ale bărbatului.

După Eva, în sfânta Scriptură nu se mai pomeneste pe nume nicio femeie sfântă până la **Sarra**, femeia lui Avraam. Cu toate acestea aceasta nu înseamnă că în curgere de atâta vreme n'a mai fost nicio femeie sfântă. Femeile marilor patriarhi, de pildă a lui Noe, n'au putut fi femei păcătoase. Mamele marilor Sfinți, cum a fost Avraam, fără îndoială trebuie să fi fost și ele curate. Dar Sfânta Scriptură trece sub tăcere sfintele femei din aceste timpuri, pentru aceea, poate, că ele n'au luat nemijlocit parte la soarta Bisericii, cum au fost cele de mai târziu.

Întâia din acestea este **Sarra**, femeia lui Avraam. Ca soție a părintelui credincioșilor, ea a împărțit cu dânsul toate necazurile, cu care Dumnezeu a cercat, a întărit și a curățit credința lui și în toate împrejurările s'a arătat vrednică de marea lui chemare, arătând cum trebuie să fie soția unui om mare și sfânt. Întâmplarea de două ori a zmulș pe Sarra de lângă soțul său și a fost în primejdie de a ajunge odată femeia regelui Egiptului (Fac. XII, 15), iar altădată a regelui din Gherara (Fac. 20, 2); dar totdeauna s'a întors aceeași, cum fusese luată. Ajungând în rivalitate cu Agara, Sarra a știut să iasă biruitoare, fără să iasă din drepturile unei femei, supusă bărbatului. A avut de îndurat și durerea de care suferă mai mult o soție simțită, — durerea nenașterii de copii, dar a știut să o birue și pe aceasta, prin puterea credinței, arătând, și în cazul acesta, prin pilda sa, că femeile, afară de mijloacele simțurilor, nehotărâtoare și nesigure, au la îndămână mijloc duhovnicesc cu

totul sigur pentru a birui neputința, și anume: credința și rugăciunea.

Nu mai puțin vrednice de luat în samă sunt la Sarra modestia și supunerea către bărbat. Insuși Domnul a numit-o Sarra, în loc de Sara, adică doamnă a multora, în semn că din ea se vor trage domni și popoare (Fac. 17, 15-16). Au mai fost și multe alte pricini, ca Sarra să se mândrească. Dar ea a rămas soția supusă a lui Avraam, *domn numindu-l pe acela* (I Petr. 3, 6), cum zice Sf. Apostol Petru. Observație foarte trebuincioasă pentru acele femei, care, osebindu-se prin oarecare calități, sau făcând ceva foarte folositor în cercul familiei, sau intrând în oarecare legături prielnice, pierd apoi, din această pricină, respectul către soț, nu mai cunosc nicio măsură în pretențiile lor și se socot ele cap al casei, care, după apostolul, totdeauna trebuie să fie bărbatul (Efes. 5, 23). O astfel de femei, oricât s'ar părea sieși și altora de deșteaptă și oricât spor s'ar părea că are în trebile sale, nu va fi niciodată *doamna multora* și nu va aduce o fericire durabilă pentru casa și neamul său: căci *Domnul celor mândri le stă împotriva* (Iac. 4, 6).

Ca și Sarra, dar o izbândă mult mai vădită în deslegarea stârpiciunii prin ajutorul credinței și a rugăciunii, a avut-o mai târziu, pe vremea judecătorilor, **Ana**, mama proorocului Samuil. Că Samuil a fost fiul rugăciunilor ei, de aceasta ne vorbește limpede Sf. Scriptură (I Reg. I, 17). Dar noi nu vom greși în fața Scripturii, dacă vom spune, că tot rugăciunile ei au fost pricina pentru care acest fiu nu a fost altul, ci tocmai Samuil. Trebuie numai să citești în Cartea Regilor, cum s'a rugat această sfântă femeie pentru dezlegarea stârpiciunii sale, și vei vedea numai decât că și rodul unor astfel de rugăciuni nu putea fi obișnuit (I Reg. X, 16).

Dar să nu schimbăm cursul vremilor. **Rebeca**, nora Sarei, soția lui Isaac, e minunată prin luarea în seamă a căilor Providenței față de copiii săi. Purtând în sân doi copii de gemene, ea a simțit în sine lupta lor și, prin descoperire, a aflat că din ea se vor naște doi patriarhi, din care cel mai mare va fi rob celui mai mic. Supunându-se poruncii de sus, sfânta femeie nu s'a mărginit numai la atâta. Văzând că cele arătate se adevăresc în caracterul copiilor săi, ea, cu o dibăcie isteată, a îndreptat greșala bărbatului său și, cu toată iubirea lui pătimașă pentru fiul cel mai mare, a știut să pogoare binecuvântare de întâi-născut asupra celui mai mic, dar mai vrednic. Purtarea aceasta e neaplicabilă la moravurile noastre, căci la noi nu mai există binecuvântarea patriarhală pentru întâiul-născut, dar, după duhul său, ea e foarte instructivă pentru mame. Cine nu știe cât e de trebuincios să afli din vreme pornirile firești ale copiilor și, prin

urmare, și destinația lor firească? Dela aceasta atârnă adesea soarta familiilor și a popoarelor. Dar nimenea nu poate să facă aceasta mai bine decât mama. De aceea treaba ei, între altele, e de a urmări cu luare-aminte însușirile copiilor, și tot treaba ei este de a cârmui, la trebuință, după pilda Rebecăi, voința tatălui la alegerea viitorului tel de trai și de îndeletnicire a copiilor. Mamele, în-această privință, pot fi tâlcuitoarele căilor providenței. Dar acest lucru însemnat trebuie să fie săvârșit de mame, nu după niște oarecare toane ale lor, nici din dorința de a domni în casă și a avea în mână soarta copiilor, ci, asemenea Rebecăi, numai în duhul credinței și din dragoste către copii; altminterlea, ele ar face mai bine să lase toată treaba aceasta numai în seama tatălui.

Sarra, Ana și Rebeca sunt împodobite mai mult cu virtuți familiare, deși și ele au înrăurit și generațiuni de mai târziu și chiar și destinele Bisericii. Dar voiți voi oare, fraților, să vedeți femeii, lucrând în câmpul vieții sociale obștești, unde ele sunt introduse de însuși Dumnezeu, ca să arate că în mâna lui și femeia cea slabă ajunge să fie mai tare decât bărbatul?

O pildă de astfel de femei a fost pe vremea lui Moise sora acestuia, **Mariam**. Pe vremea judecătorilor a fost **Debora**, iar pe vremea regilor lui Israil a fost **Oida** și **Iudita**.

Mariam conducea corul israelitelor, când au cântat ele cântarea de mulțamită lui Dumnezeu pentru minunata trecere prin Marea Roșie. *Și a luat Mariam proorocița, sora lui Aaron, se spune în cartea Eșirei, timpanul în mâinile sale, au ieșit toate femeile în urma ei cu timpane și cu jocuri. Și a început Mariam înaintea lor, și a zis: cântați Domnului, că cu slavă s'a preamărit* (Eșire 15, 20-21). Astfel, minunatul dar, care împodobește pe multe din femeile de astăzi--de a cânta din gură și din instrumentele muzicale, sora lui Moise a știut să-l întrebuințeze la lucrul cel mai frumos: proslăvirea numelui lui Dumnezeu înaintea tuturor. Ce împedecă dar pe femei să întrebuințeze acest dar în tabăra lor și astăzi tot așa? Oare patria noastră a văzut și a primit mai puține binefaceri dumnezeiești decât vechii israeliți? Oare avea-vom mai puțină hrană pentru suflet și pentru simțuri, și mai puțină însuflețire pentru adunările noastre prietenești, dacă, în locul cântecelor urâte și stricătoare de suflet, care stârnesc patimile și în cântăreți și în ascultători, vom începe să întrebuințăm iarăși cântările religioase, prin care se proslăvesc minunile și binefacerile lui Dumnezeu? Știu că zicând astfel, voi părea unora ciudat. Dar să pătrundă unii ca aceștia mai bine chestiunea aceasta și vor vedea cât de mult s'au abătut astăzi la noi artele frumoase dela adevărata lor menire și câtă pagubă isvorăște din aceasta

pentru viața morală și chiar și pentru arte! Căci adevărata artă, ca și adevărata știință, le crește și hrănește, nu pământul, ci cerul.

Se vede că Mariam ajută lui Moise nu numai prin cârmuirea corului de femei la adunările obștești; căci Scriptura o numește *proorociță*. (Eșirea 15, 20). Cu toate acestea Pronia a arătat prin Mariam că femeia, chiar și când e o proorociță, nu trebuie să iasă din hotarul ei și să răpească ceea ce nu-i al ei. Odată Mariam, împreună cu fratele ei Aron, a îndrăsnit să cârtească împotriva lui Moise, tăgăduindu-i drepturile la o osebă cinstă în mijlocul poporului (Num. 12, 1-16). Greșala se părea că nu e mare, căci a izvorât mai mult din nepricepere decât din răutate și, pe lângă aceasta, era împărțită de frate și de soră. Cu toate acestea Aaron s'a ales numai cu o strașnică muștrare, pentru că se grăbise să se căiască înainte de a fi judecat, iar Mariam, care întârziase cu pocăința, a fost supusă la o strașnică pedeapsă, zăcând timp de șapte zile, cuprinsă de boala leprei. Să nu uite aceasta acelei femei bune, care luând parte în vreun chip la trebile Bisericeii, își însușesc apoi dreptul să cârmuiască soarta ei și, în caz de nepotrivire a părerilor lor cu mersul lucrurilor, își îngăduie să vorbească, ca Mariam, chiar și împotriva Moiseilor. Această uitare de sine și asemenea pretenție singure de sine sunt semne de necurățenie și lepră duhovnicească, de care trebuie să se curățească printr'o aspră pocăință. Muncește și te ostenește pentru Biserică, dar nici să nu te gândești a domni peste casa lui Dumnezeu, care-și are povățuitorii săi, dați de Dumnezeu.

Deborei i-a fost dat de sus să fie judecătoare și *mamă* (Jud. 5, 7) a întregului Israil și ea și-a împlinit bine marea sa chemare. Dar smerenia și modestia de femei n'au părăsit pe Debora nici în chemarea de cârmuitoare a poporului. Văzând că Barac are toate însușirile de a fi apărătorul patriei, ea a voit numai-decât să-i treacă sarcina de stăpânitor al țării, și numai inima fricoasă a acestuia a făcut pe modesta femeie să iasă cu dânsul în câmpul de luptă. Cântarea minunată, pe care a cântat-o Debora după biruință, ne mărturisește și astăzi cât de departe era ea chiar și în culmea slavei pământești de mândrie și ambiție (Jud. 5, 1-32).

A treia dintre femeile V. Testament, care au lucrat în câmpul vieții obștești, esta **Olda** sau **Oldana**. Aceasta ne înfățișază o pildă izbitoare, care ne arată cum femeia, cu toată slăbiciunea firii sale, poate aduna în sine tot ce e mai bun în toată patria și să slujască de mijlocitoare între cer și pământ (2 Reg. 34, 22-28). Debora a fost așa, când Israil nu avea nici rege, nici judecător; iar Olda a trăit într'un timp, când Israil avea rege și încă un rege ca Iosia; avea

arhiereu și încă un arhiereu ca Helchia (4 Reg. 22, 8). Și cu toate acestea și un rege ca Iosia și un arhiereu ca Helchia mergeau la Olda ca să afle voința lui Dumnezeu. Astfel Dumnezeu nostru nici în asemenea împrejurări nu caută la față! Cine e stânt, fie bărbat, fie femeie, acela e mai aproape de Dânsul. Voia lui Dumnezeu, pe care Olda trebuia s'o vestească, nu era deloc plăcută. Dar minunata femeie a vestit-o fără frică, și regelui și arhiereului.

Ce se atinge de **Iudita**, măreția ei e așa de neobișnuită, încât pe ea trebuie s'o amintim, mai curând pentru a ne miră, decât pentru a-i urmări pilda. Hotărându-se să întrebuițeze frumusețea sa trupească pentru apărarea orașului său de naștere, Iudita a întins jertfiera de sine până la cele din urmă limite, încât numai un singur pas o despărțea de primejdia păcatului. Călăuzindu-se de credință, ea a isbutit să treacă nevătămată peste prăpastie și fără să se vatăme pe sine, a mântuit patria: însă o virtute obișnuită ar fi putut, în cazul acesta, să cadă ea însăși de o sută de ori. De aceea am și numit eu eroismul Iuditei vrednic mai mult de admirat decât de urmat. Cine vrea să cunoască mai de aproape această femeie extraordinară și fapta ei fără păreche, acela să citească cartea, care poartă numele ei. Acolo el va vedea, între altele, cu ce bucurie s'a grăbit Iudita să intre iarăși în sânul liniștit al casei sale, îndată după savârșirea neobișnuitei sale biruințe, și cât de puțin o interesă pe ea frumusețea sa trupească, după ce a mântuit printr'însa patria sa (Iudit. XVI, 22).

Dintre femeile fără amestec în viața obșteii, dela Moise până la robia babilonică, o deosebită luare-aminte merită **Rut**, strămoașa lui David, și **văduva din Sarepta Sidonului**, la care a stat Ilie proorocul.

În toată istoria lumii, e greu de găsit o pildă de iubire familiară mai ademenitoare decât cea pe care ne-o înfățișază **Rut**. Soacra ei, Noemia, dorind binele nurorii sale văduvite, a voit ca aceasta să rămână în neamul ei și să nu se întoarcă cu dânsa în Iudeea, din care foametea le alungase pentru o vreme. Dar ce-a făcut Rut? *Nu mă silă, răspunse ea, să te părăsesc și să mă duc dela tine, ci unde te duci tu, voi merge și eu, și unde vei trăi tu, voi trăi și eu; poporul tău va fi poporul meu, și Dumnezeuul tău va fi Dumnezeuul meu; și unde vei muri tu, acolo voi fi și eu îngropată.* (Rut 1, 16-17). Acestor cuvinte prea frumoase și acestor simțiminte minunate, a corespuns și toată viața minunatei femei Rut, pentru care ea, din păgână ce era, s'a învrednicit să ajungă strămoașa lui David, și, prin aceasta, și strămoașa Mântuitorului lumii.

Despre **văduva din Sarepta Sidonului**, a dat mărturie însuși Domnul, când a zis că *multe*

femei erau în zilele lui Ilie în Israil și nici către una din ele n'a fost trimis Ilie, decât numai în Sarepta Sidonului la o femeie văduvă (Luc. 4, 25-26). Această mare prețuire înaintea altora a meritat-o ea, între altele, prin aceea, că, cu toată sărăcia ei cea mare, avea atâta credință, încât s'a hotărât să hrănească pe prooroc într'o vreme de foamete ca aceea. Pentru aceasta ulciorul de untdelemn și vatra de făină nu i s'au împușinat în tot timpul cât a ținut foametea, și cu dânsa a început să se îplinească aceea ce mai târziu a băgat de seamă apostolul Pavel, când zicea: *suntem ca niște săraci, dar pe mulți îmbogățind* (2 Corint, 6, 10). Astăzi însă, fraților, despre mulți creștini trebuie cu multă părere de rău să zicem cu totul altmintrelea: se pare că *toate le au și nimic nu au* (acelaș). Aceștia sunt ceice, având bunătăți multe pentru mulți ani adunate, *își închid inima la vederea fratelui nevoiaș* (1 Ioan. 3, 17), *ceice adună comori pentru sine și nu se îmbogățesc întru Dumnezeu* (Luc. 12, 21); sunt ceice se pare că vor să *dobândească toată lumea, dar își pierd sufletul lor* (Mat. 16, 26); ceice, de obicei, socot, că tot nu au deajuns, se tem ca nu cumva să sărăcească, făcând bine la alții, și nu-și aduc aminte că *mâna care împarte la săraci, nu sărăcește* (Pild. 28, 27).

Timpurile robiei babilonice, orcât de nenorocite au fost, încă au fost împodobit nu numai cu bărbați mari, ci și cu femei sfinte, așa încât înșiși păgânii ziceau: *cine va disprețui pe oamenii aceștia, cari au astfel de femei* (Iud. 10, 19)?

Pe atuncea, pentru Evrei fapta cea mai frumoasă eră, să păstreze în țară străină credințioșia față de Dumnezeuul părinților lor. **Estera** nu numai a păstrat această credințioșie, ci și-a și jertfit pentru ea viața sa. Providența a dat-o de soție lui Artaxerxe, regele Perșilor, care, ațâțat de vrăjmașii iudeilor, dăduse poruncă să stârpească acest popor din toată împărăția. Nimenea până atunci nu știa că Ester este evreică. Acum însă erau și mai multe temeuri a ascunde aceasta. Estera însă tocmai acum și-a arătat obârșia sa, cu toată primejduirea vieții sale, numai ca să scape pe poporul său. Și l-a scăpat. Sfânta îndrăzneală a femeii regale a împins inima regelui la milă, și peirea, pregătită pentru poporul lui Dumnezeu, a căzut asupra capului văjmașilor lui, iar tapta Esterei a ajuns pricină de mare sărbătoare pentru tot poporul iudeu (Ester 19, 19-31).

Suzana s'a proslăvit prin o bărbăție de alt fel — prin lupta pentru curățenia sa. Ce e mai de trebuință decât aceasta pentru o femeie? Fără curățenie, femeia este *un vas pierdut* (Ps. 30, 18). În curățenie stă toată ființa femeii. Suzana, cu toată stricăciunea moravurilor păgâne, în mijlocul căroră trăia, știa bine aceasta

și încă și mai bine a știut să și-o pastreze. Adevenitorii săi o pusese în așa stare de strâmtorare, ca să aleagă: sau dulceața unei dragoste vinovate, sau moartea. Și tânăra israiliteancă a ales fără șovăire moartea. Domnul însă n'a îngăduit să se piardă viața aceleia, care eră gata să și-o dea pentru nevinovăția sa.

Cu frumoasa amintire despre curata Suzana, am putea încheia șirul amintirilor despre femeile V. Testament, dacă nu ni s'ar înfățișa încă o persoană din vremea Macabeilor, pilda căreia e de mare trebuință pentru femeile N. Testament. În adevăr, fraților, pentru femeia creștină e puțin lucru să aibă virtuțile obișnuite: credințioșia către Dumnezeu, către patrie și către soț, modestie, chibzuință și curățenia; lor, ca și bărbaților și ca și tuturor următorilor lui Hristos, li se mai cere încă, ca ele, când cere datoria, să știe a părăsi toate, — și soț și copii și toată lumea, pentru Dumnezeu. Anume această măreață faptă o întâlnim la o femeie minunată de pe vremea Macabeilor, **Solomonî**. Antioh cel crud a chinuit înaintea ei pe cei șapte fii ai ei, silindu-i să se închine la idoli. Ce privește mai grozavă pentru o inimă de mamă! Și totuși ea, în loc de lacrimi sau de tânguiri sau de leșinuri, cum se întâmplă de obicei cu o mamă în asemenea cazuri, *singură îi îndeamnă pe fiecare cu glas părintesc să sufere chinurile* (2 Mac. 8, 21). În sfârșit mai rămăsese unul. Inseși torturatorii se opriră; regele însuși o rugă să sfătuiască pe tânăr pentru mântuirea lui (idem 25). Și mama cea lipsită de copiii săi făgădui să-i sfătuiască. Dar ce l-a sfătuit? *Fiule, zise ea, ai milă de mine, ceea ce te-am purtat în pântee nouă luni și cu lapte te-am hrănit trei ani; rogu-te, fiule, să privești la cer și la pământ, și văzând toate câte sunt într'insele, să înțelegi, că pe acestea din nejiință le-a făcut Dumnezeu; și neamul omenesc așa s'a făcut. Nu te teme dară de acest ucigaș de trupuri, ci fii vrednic de frații tăi, primește moartea, ca astfel eu din mila lui Dumnezeu iarăși să te primesc cu frații tăi* (2 Mac. 6, 28-30). Cununa mucenicească n'a întârziat să se pogoare, după aceste cuvinte, pe capul fiului și a mamei lui. Se va pogori, negreșit se va pogori această scumpă cunună și pe capul oricărei mame, care, atunci când va trebui, se va arăta în stare să se lepede de iubirea trupească a copiilor pentru Dumnezeu și legea Lui cea sfântă. Căci nu numai în vremea prigonirilor se cere a aduce asemenea jertfă. Rar care mamă nu întâlnește în viața sa cazuri, când iubirea de copii se luptă cu iubirea de Dumnezeu. Dar să nu prefere binele vremelnic al copiilor binelui veșnic, ci să fie gata să-i vadă mai bine morți trupește, decât morți cu duhul. Atunci o asemenea mamă se va purta după rânduiala femeii Macabee.

Să ne întoarcem acum privirile asupra întregii cete a sfințelor femei ale V. Testament. Ce vedem noi oare la toate acestea? Mai întâi, ele cu toatele sunt, după spusa apostolului, *mărturisite prin credință* (Evr. XI, 2); ele au trăit, nu atât cu trupul, pe cât cu duhul; nu atât cu cele văzute și prezente, pe cât cu cele nevăzute și viitoare. Și-au iubit soții, copiii, patria, dar obiectul de căpetenie al iubirii lor a fost Dumnezeu și Izbăvitorul lumii cel făgăduit. Și anume din această iubire cerească s'a născut în ele toată măreția, cu care s'au proslăvit ele pentru toată lumea.

Al doilea, toate sfințele femei au fost cu totul libere de obiceiurile femești deșarte, împodobindu-se, după zisa apostolului, *nu cu împletitura părului și cu pieptănătura capului, nu cu podoabe de aur și cu frumuseța hainelor, ci cu duhul blând și tăcut, ascuns în inima omului* (I Petr. 3, 3-4), adică cu desăvârșirea inimii. Nimic nu poate fi mai de cinste decât o femeie împodobită astfel. Ea împodobeste până și sărăcia. Dimpotrivă, niciun fel de aur și de podoabe nu pot înfrumuseța năravul truș și ambițios al femeii; niciun fel de ape ale pietrelor prețioase nu poate înlocui curățenia privirilor și a inimii.

Al treilea, toate femeile sfinte au arătat o adâncă supunere bărbaților lor. Inseși Sarra, cum am văzut, *se supunea lui Avraam, domn numindu-l pe acela* (I. Petr. 3, 6). Bărbatul este cap al femeii, dat de însuși Dumnezeu. De aceea, a-și însuși stăpânirea pe pământ, însemnează pentru femeie să meargă împotriva voinței vădite a lui Dumnezeu. Pe pământ, zic, căci în ceruri este o femeie, cea mai cinstită decât heruvini și mai mărită fără de asemănare decât Serafimii.

Toate sf. femei au iubit căminul casnic. Chiar și acelea din ele, care au fost scoase de mâna Providenței la lucru în cercul obștesc al vieții, cu plăcere se grăbeau către cercul familiar, după ce-și isprăveau lucrul lor.

Să vă descopăr oare, fraților, înșfârșit, și cea din urmă trăsătură, cu care apostolul Pavel desăvârșeste icoana caracterului tuturor sfinților din V. Testament, atât bărbați cât și femei? Trăsătura aceasta o alcătuește aceea că ei toți au murit, *neprimind făgăduințele, pentru că Dumnezeu, adaogă apostolul, ca o lămurire, rânduind pentru voi ceva mai bun, n'a voit ca ei să ajungă la desăvârșire fără de noi* (Evr. 11, 39-40). Când ajungi cu citirea până la acest loc din apostolul, nu știi câteodată ce trebuie să cugeți despre dânsul. Căci cece e mai bun trebuia să fie a celor mai buni; dar noi, fraților, ce însemnăm față cu dreptii V. Testament? Cei mai bine

dintre noi nu sunt oare ca niște copii în comparație cu astfel de bărbați ca Avraam, Iov și alții? Te miră de ni s'a dat nouă cece e mai bun tocmai pentru că suntem mai răi! Lor li-a fost dat să trăiască în negura umbrei și a gândurilor, pentru că ei înșiși erau *ca niște stele în lume* (Filip. 2, 15), capabili de a goni întunerecul depe vremea lor; iar noi suntem așezați întru ameaza harului, ca măcar prin mulțimea luminei celei de afară să se risipească întunerecul nostru lăuntric. Dar orcum ar fi, însă după exterior starea noastră întrece cu mult starea dreptilor V. Testament. Și pruncul astăzi vede cece numai au dorit să vadă, dar nu au văzut toți patriarhii și proorocii.

Dar ce oare stârnește în noi, fraților, acest belșug de lumină harică? Simțim noi oare folosul nostru cel mare de a fi fiii Bisericii N. Testament, și ne folosim noi oare cum trebuie de el? Credem noi oare tot așa de tare în Celce a venit, cum credeau ei în Celce aveà să vie? Tot așa de mult iubim noi oare pe Cel văzut, cum iubeau ei pe cel nevăzut? La Domnul nu este fățarnicie: cui i s'a dat mult, dela acela mult se va cere. Ce nu ni se va cere, dacă noi, folosindu-ne de toate darurile harului, născându-ne, așa zicând, și murind lângă iesle și lângă cruce, nu vom ști să găsim într'nsele mântuirea? Dumnezeescul *nor de mărturii*, cum numește apostolul ceata sfinților V. Testament, care mărturisește acum pentru noi, nu va mărturisi oare atuncea împotriva noastră? Lot va zice: «eu în mijlocul Sodomei am putut păzi curățenia moravurilor, iară ei, în mijlocul fraților după credință, sub umbra Bisericii și a păstorilor ei, n'au putut rămânea credincioși legii lui Dumnezeu.» Iov va grăi: «eu pe gunoi și plin de rane am găsit în mine atâta putere, ca să binecuvintez numele Domnului, iară ei, ducându-și viața mai mult în pace și liniște, n'au știut să fie devotați voinței lui Dumnezeu și să nu cârtească împotriva proniei.» Iosif și Suzana vor muștra pe aceia cari și-au ucis curățenia; Rut va mărturisi împotriva tinerelor neascultătoare de părinți. Sarra se va scula împotriva femeilor, necredincioase bărbaților lor. Fiecare păcătos va întâlni împotriva sa o martoră.

Să ne ferească Dumnezeu pe noi pe toți de asemenea martori și muștrători! Dar pentru aceasta amintirea lor să fie cu noi cu toți nu pentru un ceas sau o zi ci pe totdeauna.

Amin.

Tradus din rusește de
✠ NICODEM,
fost arhiepiscop al Basarabiei.

DENATURAREA ISTORIEI LUI ORIGEN *)

II. Origen eretic

III.

Origen fusese nevoit să părăsească Alexandria, la 232, printr'o îndoită condamnare sinodală, cerută de episcopul Dimitrie. Am arătat mai înainte, că, cu toată gravitatea faptului și contrariu tuturor aluziilor, confuziilor și insinuărilor de mai târziu, nici Dimitrie, nici sinoadele sale, nu putuseră formulă și cu atât mai puțin dovedi vreo acuzație de *erezie*, contra lui Origen. Că avântul speculativ al marelui teolog, avânt îndrăzneț și neobișnuit, a putut trezi bănuelile paznicului tradiției bisericești și l-a putut hotărî, cu invidia de care suferia, să procedeze la condamnarea lui pe cale sinodală, este altceva și am recunoscut lucrul ca foarte posibil.

Chiar neputând vedea precis și clar «erezia», în învățătura lui Origen, Dimitrie și ai săi aveau motiv să se neliniștească de întinderea peste limitele dogmatice obișnuite, ce Origen dăduse sistemului său, de abundența și noutatea ipotezelor lui nebiblice și netradiționale, de unele concluziuni personale, neprofesate de Biserică și deci de natură s'o scandalizeze. Dimitrie, am zis, lucră mai mult din instinct profesional. Nu eră omul în stare să se prindă fățiș de piept cu condamnatul său, pe terenul științei teologice, unde Origen nu și-a găsit poate niciodată rivalul calificat să i se măsoare, dar deținea o armă, cu care putea lovi, fără vreun risc, într'un creștin de umilința și resemnarea evanghelică a conducătorului școlii alexandrine: Eră autoritatea sa de episcop temut al unei Biserici stimulate.

Efectele măsurii lui erau desigur mărginite, pentru moment, căci Origen câștigă în stima altora ceea ce pierde în a episcopului său, dar faptul condamnării dela Alexandria va însemna totuș ceva pentru antiorigeniștii de mai târziu, colectorii zeloși a tot ceea ce trecutul pronunțase contra adversarului lor defunct.

Opera acestuia s'a ruinat altfel decât prin polemica unui teolog sau anatemele unui sinod, așa cum am spus: Timpul însuș, într'un lung șir de ani, a tot isbit, ca valorile într'un mal, prin teologi și prin sinoade, în monumentul impunător, care eră sistemul doctrinar al lui Origen, l-a deformat cu ajutorul unor împrejurări nefavorabile, cari în istorie joacă rolul intemperțiilor din natură, până ce l-a adus în starea de ruină, pe care Biserica a calificat-o și urgisit-o apoi ca atare, din ordinul împăratului teolog Iustinian.

Agenții acestui fapt de trei secole sunt deci

numeroși, și responsabilitatea isprăvii lor trebuie just împărțită, după rolul și importanța ce au avut. Procesul de defăimare a lui Origen este, în mare măsură, semnul unei anumite decadente și am putea zice că el însuș ajunge a fi cu timpul expresia caracteristică a acestui neajuns: E adevărat o polemică continuu decadentă, în sine însăși, din sec. III-lea până în al VI-lea, dela critică principială la calomnie vulgară. Lupta a început adevărat pe terenul ideilor, pe terenul științei teologice, pentru a trece pe cel al intereselor și pasiunilor personale, unde obiectivitatea și măsura se pierd și unde polemica agresivă nu are nevoie de idei și de convingeri.

* * *

Din ceea ce ne-a putut păstră trecutul, se pare că primul adversar al unor idei origeniene a fost episcopul martir *Petru* al Alexandriei (+ 311), într'o scriere cunoscută numai fragmentar, în parte chiar din edictul, prin care Iustinian recomandă patriarhului Mina condamnarea lui Origen la 543¹⁾. Eră vorba, în acea scriere, despre suflet²⁾. *Petru* combătea preexistența sufletelor și cu aceasta și prepăcătuirea lor și închiderea lor în corpuri, ca pedeapsă și spre purificare³⁾, învățatură pe care el o atribuie filozofiei grecești, «străină de ceice vor să trăiască cu pietate în Hristos»⁴⁾. Că *Petru* viză cu aceasta una din ideile scumpe lui Origen, și nu doar o doctrină filosofică păgână oarecare, e dela sine înțeles și ne-o dovedește însuș, prin aprecierile hotărât ostile și aspre la adresa teologului, pe care în altă scriere, o mystagogie nepăstrată aiurea, citată însă de Iustinian⁵⁾, îl numește de-a dreptul nebun și semănător de shisme și turburări în Biserică, compătîmind pe «fericiții episcopi», Dimitrie și Iraclas, pentru câte «încercări» au avut de suferit (οἷους πειρασμοῦς ὑπέστη-

1. Vezi *Migne*, ser. gr. 18, 520. Comp. și *Migne*, ser. gr. 86,1, 961; ser. lat. 69, 193; *Mansi*, IX, 504.

2. Περὶ ψυχῆς. Despre ea vezi *Sacra Parallela* (cod. vat. gr. 1553), *Holl*, *Fragmente vorncänischen Kirchenväter aus den Sacra Parallela* (în *Texte und Untersuchungen*, N. F. 5, [2, p. 210). *Leonțiu de Bizanț*, *Contra monofiziților*, și *Iustinian*, locul citat. Deasemenea *Ioan Diaconul* (sec. IX), la *Pitra*, *Spicilegium Solesmense* 1, 283.

3. Μηδὲ προῦπάρχειν τὴν ψυχὴν μηδὲ ἀμαρτήσασαν τοῦτο εἰς σῶμα ἐληθῆναι" (la *Leonțiu de Bizanț*, op. cit., *Mai*, *Nova coll.* VII, 85.

4. „Τὸ γὰρ μᾶθημα τοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς ἐστὶ φιλοσοφίας, ξένης καὶ ἀλλοτριᾶς οὐσῆς τῶν ἐν χριστῷ εὐσεβῶς θελόντων γῆν". *Comp.* II *Timoi.* III, 12.

5. Citatul provine din *actele martiriului lui Petru*. *Comp. Bonwetsch*, în art. *Petrus von Alexandrien*, *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*, ed. 3, vol. XV, p. 217, v. 54—55. Se găsesc în grecește la *Combefis*, *Illustrium Christi martyrum lecti triumpho*, Paris 1660, p. 189 sq.

*) Vezi numerele precedente, în ordinea; *Mai*, Octombrie, Iulie 1926.

φσαν») din partea «nebuniei» lui («ἀπὸ τῆς ἐκείνου φρενοβλαβείας») ¹⁾.

Cât privește această a doua acuzație, episcopul exagerează și denaturează în mod vădit faptele, făcând din persecutorii lui Origen victimele lui, ceea ce e destul ca să ne arate, că nu eră din fire indicat să facă nici în materie de doctrină pe criticul autorizat al unui atât de mare teolog. Nu doar că, cu învățătura sa despre preexistența sufletelor, Origen nu eră în dezacord evident cu învățătura biblică și bisericească, dar episcopul critic apreciază în așa fel pe cel care o profesază, încât măsura și obiectivitatea apar dintru început excluse dintre procedeele lui literare. Când Origen e pus de un episcop-martir al Alexandriei în tabăra adversarilor Bisericii, la un loc cu «neunii idololatri», părerea că una din ipotezele lui eră «μάθημα τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας», oricât ar fi fost de adevărată, tindea să spună mai mult decât atât și, prin patima cu care se exprimă, treceă în adevăr dincolo de adevăr.

Afară de chestiunea preexistenței sufletelor, Petru mai combăteă la Origen ideile lui despre învierea corpurilor ²⁾. Cu aceasta, el făcea contra lui Origen mai mult decât Dimitrie: Puneă degetul pe anumite păreri originiene, puncte în adevăr vulnerabile, și le denunță ca neortodoxe, lucru care va ușurā mult campania contra lui Origen, odată ce începutul eră și astfel făcut ³⁾.

El nu constă de altfel din puținul ce avem dela episcopul Alexandriei. În acelaș timp, pe coasta opusă a Mediteranei, în Lycia, un alt episcop, superior lui Petru, prin activitatea sa literară, eră antiorigenist hotărât și declarat. E *Methodie* al Olimpului (+311), «kein grosser Geist», cum îl numește un distins cunoscător al lui, Bonwetsch ⁴⁾, dar, pentru timpul său, «un fin lettré, lecteur assidu de Platon», ale cărui dialoguri le imitează în scrierile sale ⁵⁾. Bardenhewer îl numește chiar «cel mai însemnat dintre scriitorii creștini ai timpului» ⁶⁾.

1. Vezi edictul către patriarhul Mina, locul citat mai sus.

2. Într'o scriere *περὶ ἀναστάσεως*, din care nu se mai păstrează decât șapte fragmente în limba siriacă. Comp. Pitra, *Analecta sacra* IV, 187, 195 și 425-430.

3. Aprecieri asupra antiorigenismului lui Petru la: Bardenhewer, *Patrologie*, (ed. I), p. 167 și *Geschichte der altkirchlichen Litteratur* II, 203 sq. Heinrich Kihn, *Patrologie*, vol. I, Paderborn 1904, p. 339. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, ed. 6, Paris 1923, pp. 127-128. Acelaș în *Histoire des dogmes*, vol. I, ed. 9, Paris 1924, pp. 492, 508-509. Ad. Harnack, *Geschichte der altchristl. Literatur* I, 443 sq. Acelaș în *Dogmengeschichte* (Grundriss), ed. 6, Tübingen 1922, pp. 168-169. Fr. Loofs, *Dogmengeschichte*, ed. 4, Halle 1906, p. 221. Γ. Δέρβου, *χριστιανική Γραμματολογία*, vol. II, Atena 1904, p. 627. Schmidt, *Fragmente einer Schrift des Märtyrerbischofs Peter von Alexandrien* (în *Texte und Untersuchungen*, N. F. V, 46, Leipzig 1901). *Analecta Bolandiana*, 19-20 (1900 sq.) Peters, în *Wetzer und Welte's Kirchenlexicon*, ed. 2, vol. IX, 1885. Bonwetsch în *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*, ed. 3, vol. XV, 215.

4. În op. cit., vol. XIII, p. 30, r. 25.

5. L. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise*, ed. 3, tom. I, Paris 1923, p. 496.

6. În *Wetzer und Welte's Kirchenlexicon*, ed. 2, vol. VIII 1442.

Fără să fie el însuș un „ortodox“ ireproșabil ¹⁾ în parte dintr'un motiv ce poate fi invocat cu acelaș drept și pentru Origen, că adecă nu erau încă precizate vocabularul și noțiunile teologice ²⁾, e primul «adversaire irréductible d'Origène» ³⁾, un adversar care l-a combătut cu oarecare răsunet și succes ⁴⁾. Critica lui merge mai departe decât a lui Petru. El combate dintre ideile lui Origen: Creațiunea din eternitate a lumii ⁵⁾, preexistența sufletelor ⁶⁾, căderea lor în păcat și aruncarea în corpuri ca pedeapsă ⁷⁾, învierea unui corp spiritual, altul decât cel actual ⁸⁾, veșnicia lumii spirituale ⁹⁾, pluralitatea infinită a lumilor și distrugerea finală a materiei ¹⁰⁾. Contra lui Origen eră îndreptată și scrierea-i *περὶ Πυθω-νίσσης*.

Aceste simple indicații arată, că cu *Methodie* sistemul lui Origen eră serios atacat în mai multe puncte, în cele mai vulnerabile. E drept că Origen își găsi un apărător în persoana lui Pamfil, care în *ἀπολογία ὑπὲρ Ὀριγένους* combate în special pe *Methodie* ¹¹⁾, așa cum găsisse un panegirist în Grigore Taumaturgul, dar loviturile date de *Methodie* erau puternice, mai ales că ele erau mai multe, mai precise și mai sistematice decât ale contimporanului lui alexandrin ¹²⁾.

Mai mult decât atât, atitudinea lui *Methodie* nu eră doar a unui om, ci eră a unei școli și exprimă, în teologia timpului, un curent opus celui alexandrin și origenian. Prin *Methodie* se ridică și afirmă contra origenismului școala Asiei mici, cu „realismul“ său biblic și speculativ ¹³⁾, opus *spiritualismului* lui Origen ¹⁴⁾. Cu aceasta se introduceă dintru început în polemică un element oarecum impersonal, cu care discuția se ridică în adevăr, la nivelul principiilor. *Methodie* nu e un adversar „personal“ al lui Origen și nu recurge

1. Dialogul *συμπόσιον τῶν δέκα παρθένων* conține erori, pe cari Fotie (*Bibliotheca*, cod. 237) le crede opera arienilor sau altor erefici, cari ar fi falsificat scrierea lui *Methodie*. Comp. Γ. Δέρβου, op. cit. pp. 684-685, L. Duchesne, op. cit. p. 497 și J. Tixeront, *Histoire des dogmes*, I, 480 (formules arianisantes). Concepția lui *Methodie* despre Sf. Treime e subordinaționistă (comp. R. Seeberg, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, vol. I, ed. 3, Leipzig-Erlangen 1920, pp. 593 și 595 nota).

2. L. Duchesne, op. cit. p. 497.

3. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, p. 137.

4. Comp. Bardenhewer, în *Wetzer und Welte's Kirchenlexicon*, VIII, 1442. L. Duchesne (op. cit. p. 497): „On lui sut gre' d'avoir malmené Origène“.

5. *Περὶ τοῦ ἀβτεξουσίου*, XXII, 9-11. *Περὶ γεννητῶν*, II, XI,

6. *Περὶ ἀναστάσεως* I, 54, 4. Epifaniu, *Κατὰ αἰρέσεων*, *Migne*. ser. gr. 41, 1152 3.

7. *Περὶ τοῦ ἀβτεξουσίου*, XVII, 4, 5; XVIII, 4 sq. *Περὶ ἀναστάσεως* II, 4, 3; 6, 2; I, 38, 1; 39, 5; 43, 2 sq. II, 4, 3; 6, 3. Vezi și Epifaniu, op. cit. col. 1136-7; 1140-1; 1145.

8. *Περὶ ἀναστάσεως*.

9. *Περὶ τῶν γεννητῶν*.

10. Comp. Hergenröther-Bellet, op. cit., p. 447.

11. Vezi Albert Dufourcq, *Histoire ancienne de l'Eglise*, vol. IV, ed. 5 Paris 1924, p. 173 nota 2.

12. Comp. Heinrich, Kihn, op. cit., p. 341.

13. Ad. Harnack, *Dogmengeschichte* (Grundriss), p. 170.

14. Fr. Loofs, op. cit. p. 226.

nici la denaturări voite, nici la insulte contra lui, ca alții, căutând efectul în exagerări. E drept că suferă și el de formalism stilistic și e împiedecat de preocuparea de formă dialectică de a pătrunde adâncul problemelor, tocmai pentru că forma îl interesează, în mod vizibil ¹⁾, dar nu pune în discuțiune decât chestiuni cari interesau prin fondul lor și le tratează conștiincios și sincer ²⁾. Acesta eră însă un motiv mai mult, ca numele strălucit al lui Origen să înceapă a se umbri în parte. Oricum, tendinței pur tradiționaliste și antialegoriste, învățământului «pozitiv» al Bisericii ³⁾, i se puneă la îndemână, în opera episcopului de Olimp, un instrument de seamă, în lupta ei contra îndrăznelilor de speculație și alegorie ale lui Origen.

Și Petru al Alexandriei și Metodie al Olimpului sunt totuși *origeniști*, în sensul că datoriau lui Origen ceea ce eră mai de seamă în cultura lor teologică, se formaseră adecă la școala marelui alexandrin ⁴⁾. Ca toți cugetătorii timpului, ei stau sub influența lui și sunt de aceea discipoli și adversari ai lui în acelaș timp. R. Seeberg arată clar și documentat, cum se unesc în Petru al Alexandriei și mai ales în Metodie, două tendințe, cari se complectează în parte, dar nu se suportă în totul: Una se datorește lui Irineu și altor micrasiatici, alta lui Origen ⁵⁾. Ultima însă cedează tot mai mult locul celeilalte, care e mai populară și care dă tradiției mai multă satisfacție decât sistemul lui Origen. Așă s'au putut întâlni origenism și antiorigenism în aceiași oameni. Pe de o parte, ei reprezintă în mare măsură însăș teologia lui Origen, pe de alta, prin ei reacționă tradiția bisericească, de care Origen ținuse cu bună credință seama, dar pe care tot cu bună credință o depășise în anumite puncte, în cari insuficiența ei și idealismul lui setos îl îndemnau să se avânte departe, peste limitele ei.

Spiritul școlii micrasiatice i se opuse prin Metodie, dar nu merse mai departe. Sarcina aceasta și-o ia apoi asupra-și școala antiohiană, școală raționalistă și de interpretare literală, și deci prin definiție opusă idealismului și alegorismului alexandrin. De acum, adversarii de principii ai lui Origen trebuiesc căutați în această parte. Ei vor fi: Eustațiu de Antiohia, Marcel al Ancyrei, Diodor de Tars, Teodor de Mopuestia, Teodoret, și vor combate în origenism în fond acelaș lucru: *Alegorismul*.

* * *

1. Comp. Bonwetsch, op. cit. p. 30, r. 25 sq.
2. Ibidem. Comp. și Tixeront, *Histoire des dogmes*, I, pp. 477-478.
3. Comp. F.-X. Kraus, *Histoire de l'Eglise*, ediția 9 franceză de P. Godet și C. Verschaffel, vol. I, Paris 1904, p. 402.
4. Comp. J. Tixeront, op. cit. p. 478.
5. Op. cit. pp. 625-637.

Eustațiu (mort între 337 și 360), care, ca antiohian de seamă, puteă găsi în teologia lui Origen altceva mai important și mai neortodox, decât părerea acestuia cu privire la pytonisă ¹⁾, se oprește totuși la ea și o combate în *κατὰ Ὀριγένους διαγνωστικὸς εἰς τὸ τῆς ἐγγαστριμύθου θεώρημα* ²⁾, atacând cu aceasta violent, ca arbitrară, metoda de interpretare alegorică a lui Origen ³⁾. Eustațiu acuză pe Origen, că numește mituri povestirile lui Moise ⁴⁾ și că înțelege totuși în sensul literei apariția sufletului lui Samuel, cu ajutor demonic ⁵⁾.

În combaterea alegorismului lui Origen, Eustațiu se întâlnește cu alți antiorigeniști, precum și cu hiliaștii ⁶⁾ și chiar cu neoplatonicii ⁷⁾ și se găsiă mai ales în spiritul școlii antiohiene, care va fi din sistem contra origenismului. Pe lângă aceasta, în el răsună încă ecoul tradiției teologice a Asiei mici ⁸⁾, care nu se puteă împacă și contopi cu origenismul și deci nici cu alegorismul. Eustațiu nu e antiorigenist decât ca antialegorist. Dar atitudinea lui e cu atât mai semnificativă, cu cât el nu întreprinde combaterea în mare, pe tot frontul, a lui Origen, avântându-se în largul sistemului lui teologic, ci se mulțumește să prindă un amănunt fără mare importanță în sine, dar însemnând ceva prin metoda ce trădă. Descoperiă adecă partea cea mai slabă a lui Origen. Aceasta nu-l împiedecă pe Eustațiu, ca din lucruri mici să tragă concluzii mari: «Faimosul Origen» (ὁ πολύφημος Ὀριγένης ⁹⁾) — zice el — a răsturnat prin «tropolohiile» sale totul și a semănat pretutindeni sămânța «cacodoxiei» ¹⁰⁾.

Ceea ce eră însă mai grav, în părerile episcopului antiohian despre Origen, și arată o exagerare cu rele consecințe pentru aprecierea acestuia, e că îl numește «dogmatist», care a stabilit, sau mai just «a legiferat» ¹¹⁾ cele ce a învățat. A face din Origen un *dogmatist* care a *legiferat*, însemnează a-i atribui intenția de a-și fi prezentat părerile ca *dogme*, ca sentințe definitive și neschimbabile, nesuscetibile de discuție și de modificare. Aceasta a fost poate cea mai mare greșală, care a împiedecat înțelegerea

1. Asupra locului din *I. Samuel*, 28. Migne, ser. gr. 12, 1012-1028.

2. *Dissertatio de engastrimytho contra Origenem*, Migne, ser. gr. 18, 613-674.

3. Comp. Bardenhewer, *Patrologie*, p. 233.

4. *Eust.* c. 21, în ediția A. Jahn, p. 58, în *Texte und Untersuchungen* II, 4.

5. C. 4, la Jahn în op. cit. p. 7. Comp. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, p. 256.

6. Hergenröther-Belet, op. cit., pp. 449-450.

7. A. Dufourcq, op. cit., p. 168, nota.

8. Comp. Fr. Loofs, op. cit., p. 242, obs. 10. Chiar scrierea „de engastrimytho” amintește pe Metodie al Olimpului.

9. Migne, ser. gr. 24, 661 B.

10. „Ἀπαντα τροπολογίαις ἀνέτρεψε καὶ τὰ τῆς κακοδοξίας ἔσπειρεν ἑκασταχοῦ σπέρματα”. Ibidem, 22, 660 A.

11. „Δογματιστής”, „ἐνομοθέτησεν”. Ibidem 9, 629 B.

și aprecierea marelui teolog alexandrin. El nu și-a înfățișat opiniile ca *dogme*; a avut din contra o deosebită grijă, să atragă atenția auditorilor, respectiv cititorilor, că ele sunt simple ipoteze, sunt umilele sale *păreri*, cari nu implică în niciun caz autoritatea și greutatea dogmelor.

Cuvântul putea desigur să nu însemneze exact ceea ce însemnează astăzi, dar înțelesul lui se preciză în sensul acesta, și în timp ce lui Origen i se făcea cu el proces de intenții. E poate termenul cel mai potrivit, pentru a exprima ceea ce însemnă în fond denaturarea istoriei lui Origen: Ea se făcea prin denaturarea intențiilor lui. Iată de ce, din punctul său de vedere, istoricul Socrate era îndreptățit să pună și pe Eustațiu, a cărui activitate literară antiorigenistă e de altfel redusă, în numărul celor cari formează «*τῶν κακολόγων τετρακτύς*», să-l considere adică antiorigenist de seama lui Metodie, Apolinarie și Teofil¹⁾.

Alături de numele lui Eustațiu poate fi pus, ca reprezentând curentul antiorigenist al tradiției Asiei mici, cel al lui *Marcel al Ancyrei*²⁾, iar ca reprezentând școala antiohiană și deci interpretarea literală a Sf. Scripturi cel al lui *Diodor de Tars*³⁾ (mort înainte de 394). Ceea ce pentru un Antiohian era mai isbitor din sistemul lui Origen, era, se înțelege, abuzul acestuia de interpretare alegorică. Aceasta e slăbiciunea, pe care Antiohienii o exploatează continuu contra Alexandrinului, și lucrul are o deosebită importanță, când e vorba de Diodor: El e maestrul, în teologie, al unor episcopi și scriitori iluștri, ca Teodor de Mopsuestia și sf. Ioan Hrisostom. Antiorigenismul lui Diodor e sistem. El nu se manifestă printr'o anumită lucrare specială, îndreptată contra omului, ci-i combate stăruiitor metoda, în tot ce scrie.

El a scris, e drept, un tratat, care arată deosebirea între «*teorie*»⁴⁾ și «*alegorie*» (*τῆς διαφορᾶς θεωρίας καὶ ἀλληγορίας*)⁵⁾, dar nu rămâne un simplu teoretician al antiorigenismului exegetic, ci-l practică în toată opera sa. Această operă, bogată și variată, e mai ales exegetică și pare să fi fost considerabilă: Leonțiu de Bizanț spune că întreaga Sf. Scriptură a trecut prin comentariul lui Diodor⁶⁾. E ușor deci de închipuit, cu câtă grijă trebuie să fi urmărit episcopul de Tars alegoria origenistă mistică, pentru a-i opune peste tot metoda de interpretare istorico-gramaticală. Era un punct de vedere cu totul diferit,

afirmat și aplicat dela un capăt până la cealalt al Sf. Scripturi.

Diodor făcea deci la Antiohia ceea ce Origen făcuse în alt sens la Alexandria. Cel din urmă n'avu însă parte de ceea ce găsi cel dintâi: Mari discipoli imediați. Și pe când Origen devine tot mai suspect, cu fiecare nou partizan, Antiohienii își fixează bine punctul de vedere propriu, îl ilustrează prin exegeți eminenti și se țin la oarecare distanță de speculațiunile îndrăznețe ale teologului dela Alexandria. Ei nu le pun în discuție pe acestea, «*dogmele*» lui Origen, cum ar zice Eustațiu și cum vor face antiorigeniștii secolelor V-VI, ei nu se răsboesc atât cu concluziile lui Origen, cât atacă instrumentul lui principal de lucru speculativ, baza sistemului lui teologic, *interpretarea alegorică*, pentruca restul să se năruie dela sine. Acțiunea aceasta, susținută și bine reprezentată, făcu ca interpretarea antiohiană să devină normativă pentru Biserică, în timp ce cea alexandrină își pierdeă continuu creditul, umbrindu-se cu aceasta treptat însuș renumele lui Origen.

Principiile ermeneutice și atitudinea lui Diodor au trecut la discipolii lui imediați, iar prin aceștia la «*cel mai mare comentator al Bisericii grecești*» *Teodoret*¹⁾. Un alt «*cel mai mare comentator*» al Bisericii grecești²⁾, *Teodor de Mopsuestia*, interpret al întregii Sf. Scripturi³⁾, debută în literatura bisericească, la 20 de ani, cu un comentariu la psalmi, în care respinge cu tărie și consecvență interpretarea alegorică⁴⁾, și n'a uitat să combată prin grai și scris erorile lui Origen, alături de ale ereticilor, ale lui Iulian și ale adversarilor Bisericii. Are chiar o scriere «*contra alegoriștilor*»⁵⁾, probabil identică cu cea menționată de Facundus de Hermiana ca „*liber de allegoria et historia, quem contra Origenem scripsit*”⁶⁾.

Teodoret al Cirului, ultimul mare Antiohian, adversar și contimporan al ultimului mare Alexandrin (*Ciril*), comentă și el în spiritul școlii și deci contra alegorismului origenist⁷⁾, întărind definitiv poziția exegezei antiohiene, în timp ce o îmbogățește prin scrieri, față de predecesorii săi⁸⁾. Teodoret nu urmează totuși până la uni-

1. H. Kihn, op. cit., vol. II, 247.

2. Așa îl apreciază Fr. Loofs, în „*Realencyklopädie für prot. Theol. und Kirche*”, ed. 3, vol. XIX, 598, r. 59.

3. „*Ὀλὴν γραφὴν ὁπερνημάτισεν*”. Leonțiu de Bizanț, „*de sectis*” IV, 3, „*Migne*”, ser. gr. 86, 1. 1221.

4. Comp. Walch, op. cit., pp. 598, 681. Bardenhewer, op. cit., p. 302.

5. Assemani, „*Bibliotheca orientalis*” III, 1, 34.

6. Migne, ser. lat. 67, 602. Comp. H. Kihn, în *Theol. Quartalschrift*, 1880, 535 și Fr. Loofs, în „*Realencyklopädie*”, vol. cit. p. 601, r. 11-15 și p. 602, r. 25-29.

7. Comp. Walch, op. cit., p. 613 și obs. pp. 613-614.

8. Comp. H. Kihn, „*Die Bedeutung der antiochenischen Schule auf dem exegetischen Gebiete*”, Weissenburg 1866, pp. 111-160. Acelaș, *Patrologie* II, 253.

1. „*Ist. bis.*” VI, 13, 3.

2. Comp. Fr. Loofs, op. cit., pp. 242-243 R. Seeberg, op. cit., vol. II, ed. 3, Leipzig 1923, p. 95. sq.

3. A. Dufourcq, op. cit., pp. 175-176.

4. Înțelegerea tipică a Sf. Scripturi, pe baza sensului ei istoric.

5. Comp. Heinrich Kihn, în „*Theologische Quartalschrift*”, vol. 72, anul 1880, pp. 531-582. O interesantă expunere rezumată la acelaș, „*Patrologie*”, vol. II, Paderborn 1908, p. 214.

6. „*De sectis*” IV, 3, „*Migne*” ser. gr. 86, 1221. Comp. „*lexiconul*” lui Suidas la cuvântul „*Diodor*”.

lateralitate pe maestrul său Teodor de Mopsuestia ¹⁾, a cărui exegeză literală degeneră adesea în raționalism ²⁾, și nu exclude cu totul alegoria din interpretarea Sf. Scripturi ³⁾.

Cu el, am zis, se încheie activitatea literară a școlii de Antiohia, el însuși fiind în parte un recapitulator. Ce a fost, în toată tendința sa antialexandrină și antiorigenistă, opera teologică a acestei școli, nu interesează aci. Am reținut doar câteva nume reprezentative și am indicat latura din care era combătut Origen, — din nevoia de a arăta diferitele forme și faze ale anti-origenismului. E drept, că Origen nu e atacat de Antiohieni atât nominal și direct, cât nenumit și indirect. Ei nu țin să conteste valoarea teologului dela Alexandria, cum nici să-i discute părerile pe teren dogmatic și filozofic; nu-l numesc *eretic* și nu-l condamnă ca atare, sau, cum cu dreptate caracterizează Harnack atitudinea școlii antiohiene: «Sie hat die Hermeneutik des Origenes scharf bekämpft, den grossen Mann aber nicht verketzert» ⁴⁾, și apoi, vorbind la un loc de «platonicianul» Origen și de «aristotelicianul» Teodor de Mopsuestia: Amândoi «bibliciști» erau (în a doua jumătate a sec. V-lea) discreditati, dar nu condamnați ⁵⁾.

«Verketzert» și condamnat nu era încă Origen, nu era adecă la Antiohia și din punctul de vedere al Antiohiei; dar atitudinea ei, chiar pru-

1. Vezi „Prologul comentariului la psalmi, Migne,” ser. gr. 80, 860

2. J. Tixeront, Précis de Patrologie, p. 261.

3. Vezi prologul la comentariul „Cântării cântărilor, Migne”, ser. gr. 81, 29 sq. Comp. Bardenhewer, op. cit., p. 347; Fr. Loofs, în op. cit., p. 612, r. 26-27: „... er will ebenso die Einseitigkeiten des buchstäblichen Deutung wie die der allegorischen vermeiden”. Această rezervă față de Origen l-a făcut pe Huet să se înșele, socotind pe Teodoret origenist, pentru că simează pe Origen și nu-l pune întreeretici. Vezi Walch, op. cit., p. 614 obs. 2 și comp Huet, „Origeniana” II, cap. IV, secția II, ed. Lommatzsch, XXIV, 70-71.

4. „Lehrbuch der Dogmengeschichte, vol. II, ed. 3 (1894), pp. 474-475.

5. „Jener ein Epigone Plato's, Dieser ein Epigone des Aristoteles, Beide Biblicisten, aber in sehr verschiedener Weise waren discreditirt, aber nicht verdammt”. Ibidem, p. 476.

dentă, fusese hotărâtă ¹⁾ și făcuse ca în vâltoarea luptelor teologice din sec. V—VI, «origeniștii» să aibă la rândul lor atitudine ostilă față de numele și de scrierile lui Teodor de Mopsuestia și să provoace condamnarea lui de către sinodul al V-lea ecumenic (553). Și chiar când un mare Antiohian, singurul, a arătat teologului alexandrin un respect ce depășia obiceiul școlii, el a căzut, prin împrejurări ce erau provocate din afară, victima «origenismului» său: Era *sf. Ioan Hrisostom*. Acea intervenție, străină de preocupările teoretice de școală exegetică, veniă tocmai dela Alexandria lui Origen. Ea nu însemnă că autorul ei, *Teofil*, era în teologie mai «antiohian» decât Antiohienii, când făcea motiv de condamnare a lui Hrisostom bunăvoința creștină, ce el arătase cătorvă «origeniști» egipteni persecutați și rătăcitori, dar e semnificativă în tot acest proces:

O școală întreagă, cu toate gloriile sale, nu putuse și poate nu voise să distrugă aureola lui Origen; nu-l numește *eretic* și nu-l condamnă. Nu-l condamnă deci *școala*. Il condamnă în schimb Biserica din patria în care Origen nu putuse fi profet. Trebuie deci să revenim la Alexandria autoritară a lui Dimitrie, Iraclas și Petru, pentru a descoperi «erezile» lui Origen și a-l vedea condamnat ca un eterodox periculos. În aceasta, trebuie contat din ce în ce mai puțin cu preocupările și principiile de școală, și din ce în ce mai mult cu pasiunile și vederile personale. Din **Origen** va să facă o victimă, după atâtea încercări, nu știința luminată și relativ senină, ci neștiința îngustă și pătimașă, cu imensul ajutor dat de ierarhia bisericească, prin acțiunea antiorigenistă, a lui Teofil al Alexandriei și Epifaniu, și... de erudiția teologică, prin campania literară a lui Ieronim.

TEODOR M. POPESCU

1. Comp. F.-X Kraus, op. cit. vol. I, p. 409.

STUDII ȘI COMENTARIU

PROOROCIA LUI ISAIA

CAP. 5 v. 8—30

V. 8. *Vai celor ce lipsesc casă lângă casă și lipsesc câmp lângă câmp;*

Proorocul isprăvind parabola și explicarea ei, isbutise să facă poporul să înțeleagă că sunt vinovați față de Dumnezeu. Dar el cunoaște firea omului. Știa că omul lipit de păcat nu-l vede, nu socotește păcat fapta lui, ci crede că așa trebuie să trăiască în viață. De aceea de la versul 8 începe să le pună înainte păcatele, adică arată ce a înțeles el prin „agurizarii” pe carii i-a produs viea, pe care a îngrijit-o așa de bine. Așa vor

*până ce nu mai e loc;
și voi rămâneți singuri locuitori ai țării.*

pricepe oamenii că precum agurizarii nu pot fi mâncați, așa și păcatele lor nu le aduc bine în viață. În 6 vaiuri numără păcatele lor. În al 7-lea arată pedeapsa ce-i așteaptă.

În *cel dintâiu vaiu* — vers. 8—10 — se ridică împotriva păcatului, care este izvorul a multe alte păcate, *împotriva lăcomiei și a sgârbeniei* — πλεονεξία cu termenul grec, care este și mai cuprinzător.

Atunci, ca și azi, erau mulți lacomi, cari cumpărau în orașe

V. 9. La urechile mele, Domnul oștirilor (a ajuns).
*Chiar dacă (sunt) case multe, bustiite
 vor fi,
 mari și frumoase, dar fără locuitori.*

case multe, iar la câmp înfînderi mari de ogoare și pământuri, ca și cum ar fi vrut să rămână ei singuri stăpâni peste țara întreagă.

Această lăcomie era protivnică și dreptului de libertate al fiecărui, și tot odată vătămătoare credinței în Dumnezeu.

Țăranul israelit ținea mult la pământul lui. Intre alte dovezi de dragostea lui de pământul său să se citească I Regi cap. 21, unde se spune că un oare care Naboth n'a voit să vîndă reginei Izebel pământul ce-l avea moștenire de la părinți, cu nici un preț. A preferit să moară.

De proprietate erau legate drepturile cetățenești. Cel ce pierdea proprietatea nu mai era cetățean. Nu mai era יושב הָעִיר

locuitor al orașului, ci יושב בְּעִיר locuitor în oraș, fie că era liber, fie că era rob. Palestina era „moștenirea Domnului“, adică Dumnezeu era proprietarul întregului pământ. Locuitorii erau lucrătorii săi, cari pentru că stăpâneau și trăiau pe pământul Lui dadeau zeciuială, sau aduceau pârğa fructelor la „casa Domnului“, mulțămîndu-i pentru binele ce le fac. De aceea și legea mosaică poruncește ca pământul să se împartă de o potrivă între toți (Numeri 33₅₄). Marele proprietar sau latifundii nu trebuia să se afle printre ei. Iar mutarea hotarului în înțelesul de mărirea avuției, era o faptă ce cade sub mare blestem (Deuteronom 24₁₇).

Alături cu această parte de natură cetățenească, omenească, mai era în dreptul de proprietate și o parte religioasă. Acel, care nu avea nimic, și era rob al altuia, recunoștea ca Dumnezeu pe Dumnezeul stăpânului lui, (Facerea 24₁₂). Și dacă un bărbat și femeia sa deveneau robii altuia erau dați afară din tribul lor cu un anume ceremonial (Eșire 21₆) și se închinau la Dumnezeul stăpânului lor.

Israelii erau impresurați de popoare păgâne și în mijlocul lor erau mulți necredincioși și păgâni. Dacă aceștia ar fi devenit mari proprietari în Palestina credința monoteistă s'ar fi pierdut.

Din acest punct de vedere înțelegem și mai bine însemnătatea anului jubileu (al 50-lea, vezi Levitic 25₁₀ sq) când toate vânzările cădeau.

Dar proorocii se plîng că nici acestea nu mai erau păzite. Ieremia (Cap. 34) ne spune că nici robii nu mai erau lăsați liberi în acest an.

Proorocul Isaia aci, ca și în alte locuri; Micha în cap. 2₂ (compară psalm. 49₁₂ și Iob 22₈ și alte locuri) dojenesc cu vorbe aspre această lăcomie neomenească, acest mare păcat, care nu rămâne nepedepsit, căci „*voi rămâneți singuri locuitori ai țării*“, adică țara va fi pustie.

Pedeapsa nu va întârzia căci este hotărârea Domnului, care știe toate acestea, cum spune în versul următor.

Versul 9. Aci prin cuvintele „La urechile mele, Domnul oștirilor“ nu voește să zică că cineva l-a spus Domnului ci, vorbind omenește, proorocul voește să vestească că Domnul știe, cunoaște bine toate aceste fapte ale lor. Ei nu le pot acoperi. Am putea zice că este o expresie aproape de zicerea noastră „Am auzit cu urechile mele“, adică nu am nici-o îndoială că așa este.

(Observă că septuaginta a luat seama că, aci la începutul versului 9, ar lipsi ceva și de aceea a căutat să împlinească adăogând „*ἡκούσθη γὰρ εἰς τὰ ὦτα κυρίου Σαβαωθ*“ s'a auzit în urechile Domnului Sabaoth“. De altfel nici nu putem traduce fără a adăoga un verb. Înțelesul versului este însă ușor de găsit).

Știate fiind faptele lor așa de urâte, pedeapsa nu va lipsi. Casele mari și frumoase vor fi pustii. Dar de ce va rămâne țara fără locuitori? Ne spune versul următor,

**V. 10. Da! o vie cât lucrează zece juguri va rodi
 un bat,
 și un homer de sămânță dă
 un efa.**

„ **11. Vai celor, cari cum se scoală
 aleargă după băuturi amețitoare,
 cari zăbovesc până se înnoptează,
 vinul încălzindu-i.**

„ **12. Si au chitare și harpe și timpâne și flaute
 și vin la cheful lor,
 și la lucrul Domnului nu se uită,
 și facerea mâinilor Lui nu văd.**

Versul 10. Pământul nu mai dă rod și oamenii nu mai au ce mânca. O vie — mare cât 10 juguri — rodește numai un bat, și un homer de sămânță dă un efa.

Nerodirea este pedeapsa Domnului așa ne spune în altă parte legea dată acestui popor (vezi Levitic 26₁₈₋₂₀; Deuteronom 11₁₇; 28₁₇ sq. și alte locuri).

Viea era de o înfîdere foarte mare, căci 10 juguri cuprind mult pământ. Un jug — jugum — vocabatur, quod uno jugo boum în die exarari posset“ (Pliniu Hist. Natur 18_{3,8} — compară și Judecători 19₁₀; I Samuel 11₇ și I Sam. 14₁₄), adică atât cât ară cu plugul doi boi într'o zi.

Este drept că în Palestina, ca și la noi azi, viile aveau multe cofituri, dealuri, cari nu se puteau ara, și deci nu se puteau măsura cu jugul (de aceea găsim la scriitorul latin Varo, vorbindu-se de „vina jugata“, adică un jug ca măsură specială pentru vie. Dar nu este de nevoie să ne gândim la ararea viei cu plugul ca să credem că jugul era o măsură și pentru vie. Jugul era măsură pentru câmp dar se întrebuița și pentru vie. Cât era de mare acest jug, după măsurile de azi nu se poate ști. În tot cazul era o înfîdere măricică. Această înfîdere producea numai un „bat“.

Bat este o măsură de o potrivă cu *efa*. *Bat* este pentru liquide; iar *efa* pentru solide. Și una și alta sunt a 10 a parte dintr'un homer (vezi Ezechiel 45_{11,14}).

Homer ca măsură, este probabil că stă în legătură cu greutatea cât duce un măgar (חָמֹר) (hamor), căci în Judecători 15₁₆, I Samuel 16₂₆, măsura aceasta este numită direct hamor nu homer.

Bat ca și *homer* și *efa* se găsesc la Isaia numai aci. În alte locuri nu mai sunt.

Bath, după rabini, ar fi cam 20 litri. După Iosef Flaviu ar fi cam 37 de litri.

Homer ca măsură este de o potrivă cu כֹר (kor). Iar kor, după Iosef Flaviu ar fi cam 10 μέδιμνοι (medimnii). Un μέδιμνος ar fi cam 15 mertice (un mertic cam 20 oca).

Așa dar o înfîdere de câte va pogoane de vie va produce cam 2-4 deca de vin. Și 150 mertice, cam 3000 de oca, de sămânță vor produce 15 mertice, cam 300 de oca.

De aceea țara va rămâne pustie, fără locuitori.

În *al doilea vaiu* — vers. 11-18 — se ridică împotriva desfrânașilor și a îngâmfășilor plini de fără de legi.

Vers. 1', începe cu beșivii. Aceștia nu numai că beau fără frâu băuturi amețitoare (שִׁכָּר וְיַי la un loc însemnează tot felul de băuturi — vin, bere, care era foarte răspândită în Egipt, vin de mere, de semănături, de curmale, etc —) neșinând seama ce beau și când beau, cu alte cuvinte: de cum se scoală până noaptea fârziu nu-și trec timpul de cât la băutura. Băutura de dimineață era până pe vremea aceea ceva ne mai auzit (vezi Ecclesiast 10₁₆ și mai bine în Faptele Apostolilor 2₁₅).

Isaia se ridică împotriva acestor obiceiuri rele și în cap. 22 ca și 29.

Pornirea în spre rău a acestor desfrânași, ce *fac toate cu știință și voință*, o scoate la iveală versul următor.

Vers. 12, care spune că aceștia, la chefuri ca să petreacă mai

V. 13. De aceia poporul meu în robie se duce,
pentru că n'a avut minte,
și fruntașii lui muritori de foame;
iar mulțimea lui se usucă de sete.

„ 14. De aceia și-a lărgit șeolul sufletul său,
și deschide gura sa fără măsură.
și slava lui și mulțimea lui
și gălăgia lui și cel vesel
în el se prăbușește.

bine au și muzică — chitare, harfe, timpane, flaut — tot instrumente așăzătoare spre destrăbălare și tot odată unite cu sgomot, ca să le astupe glasul lăuntric al conștiinței să nu gândească nici o clipă la cuvântul și învățătura Domnului, și să nu-i cuprindă mila sau gândurile privind la lucrul Domnului, la facerea mâinilor lui. În fierbințeala lor, conștiința li se întunecă și nu pricep de loc că cele ce vin peste țara lor este lucrul Domnului. Sunt îndobitociți și asemenea gânduri nu se mai prind de mintea lor.

De aceia soarta unor asemenea oameni nelegiuși nu poate fi de cât *robia*. Aceasta ne spune în versul ce vine.

Vers. 13. în care găsim și motivul pentru care vor suferi această grea pedeapsă. „N'a avut minte“, căci băutura și desfrâul le-a luat mintea.

(מְבֹרֵי דַעַת se poate traduce și cu „fără de veste“, „fără să bage de seamă“. Am socotit mai potrivită contextului traducerea „fără de minte“ cum se traduce și în Iob. 35₁₆, 36₁₂ etc).

Și aci proorocul face o deosebire între pedeapsa ce se dă poporului și fruntașilor lui. De popor spune numai că merge în robie. Dar fruntașii lui (în text כְּבֹרֵי), acei, cari trăiau în belșug și în desfrâu, ținându-se numai de petreceri, nu numai că vor merge în robie dar vor avea să sufere lipsă mare, ajungând muritori de foame din belșugul în care se desfășuraseră odinioară. De asemenea mulțimea acelor, cari se țineau numai de băutură și petreceri va ajunge să n'aibă cu ce să-și stingă setea.

(Septuaginta și deci și textul românesc au citit o singură vocală astfel și au alfel textul: „καὶ πληθὸς ἐγενήθη νεκρῶν“ = și mulți au murit. Adică în loc de מְבֹרֵי = oameni, au מְבֹרֵי =

muritori, ca și Ieronim. Alții în loc de מְבֹרֵי au citit מְבֹרֵי (ca și Deut. 32^a) adică „supși“ de foame — De asemenea pe כְּבֹרֵי nu l'au tradus cu „fruntași“ ci cu πληθὸς. Mi s'a părut întemeiată traducerea Septuagintei cu muritori și am adoptat-o.

Dar cu robia și cu răbdarea de foame și sete pedeapsa nu s'a sfârșit.

Versul 14, ne spune că este mai mare pedeapsa ce va veni asupra lor. Nu numai că vor fi muritori de foame și fripși de sete, dar se vor cufunda în „Șeol“.

Prin Șeol se înțelege aci, ca și Hades al Grecilor, locul unde se duc cei morți. El se află în adâncul pământului (Vezi Deut. 32₂₂; ps. 86₁₃; Is. 14_{9, 11, 15}; 28_{15, 18}; 44₂₃ etc; Ezechiel 26₂₀; 32_{18, 24} și altele), adică tocmai în partea opusă unde se află locul pentru cei vii. Sus, pe pământ este imperiul vieții, jos sub pământ este imperiul morții.

De observat că șeolul este oare cum personificat, pentru că are un suflet lacom, personificare ce ne amintește de mitologicul Cerber, câinele ce păzea intrarea în Hades (vezi Gustav Schwab „Die schönsten Sagen des Klass. Altertums“ pag. 155) și care ne arată cum s'a despărțit și înțeles vechea tradiție.

שָׂמַל este în ebraică adese ori întrebuintat în însemnarea de poftă, lăcomie mare, iar în textul de aci; *gât ce înghite toate*. Vezi ps. 27₁₃; ca și ps. 56₁₁ alături cu Deuteronomiu 23₂₅; Proverbi 23₃; Isaia 56₁₁ Ezechiel 25₁₅ și Habacuc 2, etc). În alte locuri șeolul are porți și verigi mari. Vezi Isaia 38₁₀; Iona 2, etc. Compară și credințele babilonene la Ieremias, „Die Keilinschriften und das alte Testament“ pag. 641 sq. In ce privește derivarea cuvântului șeol vezi Lange's Bibelwerk. pag. 61 „Der Prophet Isaia“).

V. 15. Si se pleacă omul și se zmerește bărbatul
și ochii celor mândri se umilesc

„ 16. Dar domnul oștirilor prin judecată se ridică,
și Dumnezeu cel sfânt prin drept tate se stințește.

V. 17. Si pasc mieii pe pajiștea lor
și ruinele bogățiilor iezi le rod.

Acest loc este locul întunecului, al morții, direct opus locului vieții unde domnește Dumnezeu, stăpânul vieții. Cum Dumnezeu tronează între duhuri fericite și care se bucură de lumina dragostei sale, așa este în șeol locul celor nefericiți, cari simt mânia Domnului, flacăra arzătoare a focului pedepsei dumnezeiești.

Acolo, unde este loc mult — căci șeolul este prea lacom și și-a deschis gura, adică porțile, peste măsură de mult, acolo se duc toți cei slăviți, bogăți, veseli și gălăgioși ai Ierusalimului prăbușindu-se din înălțimea fericirii desfrânate în care până atunci trăiseră.

Aceștia în vremea când erau slăviți și duceau toată viața numai în petreceri, chefuri și desfrânări, erau îngâmfași și plini de trufie. Credeau că tot pământul stă și va sta de a pururea la picioarele lor, ca să-și împlinească poftetele. Dar nu este așa ci cum spune versul următor.

În vers. 15, proorocul vestește tuturor acestor îngâmfași că trufia lor va lua sfârșit. Cel care pe pământ se înalță, crezând că ajunge cerul, acum se pleacă umilit, zmerit, în adâncul pământului. — Ochii, cari priveau mândrii spre cer și înfruntau pe Dumnezeu, acum se pleacă umiliți în întunericul șeolului.

Și aceasta nu este altceva decât judecata Domnului. Acești îngâmfași locuitori ai Ierusalimului înfruntau și nesocoteau dreptatea dumnezeiască, prin purtarea lor față de cei săraci și fără sprijin. Iar prin viața lor destrăbălată batjocoreau sfîințenia lui Dumnezeu.

În vers. 16 proorocul spune că Domnul se va ridica, se va înalța prin judecata dreaptă ce va face acestor locuitori ai Ierusalimului. — Sfîințenia Lui nu îngăduie de a pururea faptele urâte ale vieții celor mari din Ierusalim nici nesocotirea poruncilor Lui. — Pedeapsa ce le va da arată dreptatea Lui.

Versul 17 încheie acest vaitu prin descrierea stării în care vor ajunge orașele și câmpiile după cari alergau cei legași — cei grași — să le cumpere.

Pajiște pentru mieii și loc de păzit caprele și iezi vor fi în viitor aceste întinderi mari de pământ ce le înlesneau desfrâul.

Pe timpul lui Isaia — sub Uzia și Iotam — luxul și destrăbălarea, alături cu lăcomia de averi erau păcatele Iudeilor. — Din acestea toate nu vor rămânea de cât pomenirea că au fost odată.

Bogații îngâmfași și destrăbălații vor fi umiliți și muritori de foame.

Prin câmpiile întinse vor paște turmele de oi și se vor juca mieii.

Iar prin ruinele palatelor celor bogăți vor roade iezi buruienile ce cresc printre ele.

(Textul ebraic are גְּרִים adică streinii (mai bine גְּרִים)).

Dar LXX-a are ἄρπυες, deci a citit גְּרִים. Socotesc însă că este

mai potrivit textului și nu strică, din potrivă înfrumusețează figura, dară citim cu alți comentatori גְּרִים = iezi. Poate că

în textul nevocalizat a fost chiar așa la început, dar un copiator sub înrâurirea cuvântului din prima parte a versului; כְּבֹשִׁים = oi, miei, a citit aci un גְּרִים în loc de כְּבֹשִׁים, cari se pot confunda foarte ușor מְרִים este de la מְרִה = gras (Isaia 25₆) și LXX-a a tradus cu ἀπειλημμένων, sau corect ἀπηλειμμένων de la ἀπαισιφω = a șterge).

Cine se uită și azi peste întinderea Palestinei și peste locul

V. 18. *Vai celor ce trag nelegiuirea cu sforile
deșertăciunii*

și păcatul cu funii de căruță

„ 19. *Vai celor ce zic: «să grăbească,
să facă mai iute lucrul Său, ca să vedem
și noi;
«să se apropie, să se împlinească sfatul
Sfântului lui Israel ca să cunoaștem
și noi».*

V. 20. *Vai celor ce zic răului: «este bun»
și binelui: «este rău»;*

celor ce fac întunerecul, lumină,

și lumina, întunerec;

celor ce fac amarul, dulceață

și dulceața, amar.

pe unde a fost odinioară slăvitul Ierusalim, va recunoaște că proorocia lui Isaia s'a împlinit.

Chiar dacă ar traduce cea din urmă parte a versului 17 cu: „Și ruinele bogățiilor—grașilor—streinii le mănâncă“ proorocia este împlinită, căci azi Palestina este loc de pășune pentru turmele Arabilor și Ierusalimul un oraș în care Musulmanii domnesc, adică streinii mănâncă roadele țării.

Cu *vers. 18* începe al *treilea vaitu*, în care se vorbește de acei, cari cu bună voe săvârșesc mari nelegiuiri. Proorocul ca să arate greutatea faptei lor îi alătură aci cu animalele, cari trag la căruță. Acestea pun toată puterea lor să ducă cu ele căruța. Tot așa și aceștia pun toată voea lor să facă nelegiuiri.

Sfoara, funiile, sunt obrăsnicia cu care aceștia săvârșesc păcatele cele mai mari. Cât de mare este necuviința lor o spune expresiunea: „funii de căruță“, cari sunt foarte groase și tari. עגלה este căruța încărcată, cu povară ce nu poate fi trasă de cât cu funii groase.

אשׁוּ însemnează pustie, gol. În sens moral aci în textul nostru: deșertăciune, lipsă de caracter, lipsă de conștiință, necredință.

Prin aceste expresiuni, destul de cuprinzătoare proorocul voește să arate că acești nelegiuiri întrebunțează toată puterea și viața lor numai pentru fapte urâte.

(Unii comentatori traduc pe עַן și הַטְּאָה cu: *pedeapsă* și *răsplata păcatului*, zicând că aceste cuvinte cuprind în ele și fapta și urmarea faptei. Dar nu cred că proorocul s'a gândit la urmarea faptelor, ci numai la fapta însăși. Dovada o fac cele ce urmează în vers, de unde se înțelege că aceia nici nu se gândeau la urmările faptelor lor.

Partea aceasta a versului a trecut în talmud ca proverb și un scriitor englez a făcut din ea o zicătoare: „Sins are at first like cobwebs, at last like cables“ = Păcatele sunt la început ca pânza de păianjen, la urmă ca funiile de corabie).

În *vers. 19* motivează faptele acestei nelegiuiri. Ei au această îndrăzneală pentru că nu mai se tem de Dumnezeu; nu mai cred că El are vre-o putere, nici chiar că este sfânt. De aceea luând în răs pe Dumnezeu grăesc:

„Să se grăbească, să facă mai iute lucrul Său.

ca să vedem și noi;

să se apropie să se împlinească sfatul Sfântului lui Israel,

ca să cunoaștem și noi.

Cu alte cuvinte: Ce ne tot înspăimântă cu pedepse? ! Nu poate să ne facă nimic. Se laudă că este sfânt. Aidel! Să-i vedem stințenia și puterea. Auziseră ei de „Ziua Domnului“ dar nu mai venea și ei nu credeau în ea. Aceste cuvinte ale proorocului arată limpede nelegiuirea lor.

Cu *versul 20* începe al *patrulea vaitu*. În versurile din nainte erau zugrăviți scepticii, batjocoritorii, necredincioșii. În versul 20 sunt acei, cari se cârmuiesc după alte principii, în viață. Sunt chiar slugile diavolului.

Răul este pus alături cu întunerecul, cu amărăciunea. Binele cu lumina și dulceața. Așa este în lumea în care trăim.

V. 21. *Vai celor ce sunt înțelepți în ochii lor
proprii*

și pricepuți înaintea lor înșiși

„ 22. *Vai celor viteii în a bea vin,
și celor tari în a amesteca băutura*

„ 23. *celor ce dau dreptate celui nelegiuit pentru
mită,*

și pe cei dreپți îi lipsesc de dreptate.

V. 24. *De aceea cum limbile de toc mistuie miriștea
și flacăra prăpădește iarba uscată
așa rădăcina lor va fi ca putrigaiul,*

Răul mai este socotit ca protivnic Domnului și ca aducător de nefericire; însăși nefericirea. Binele este însușire a lui Dumnezeu.

Ce este pentru trup amărăciunea, întunerecul, este răul pentru minte, pentru spirit, pentru suflet. Ce este pentru trup dulceața, lumina este pentru suflet binele.

Judecata Domnului este ca lumina de curată și mai dulce ca mierea, ca pârga de miere. (Vezi psalm 19) Iar amărăciunea este simbol al răutății, al răului (Vezi Numeri 5₁₈; Deuteronomiu 32₃, sq.; Ier. 2₁₉ etc, ca și Faptele Apostolilor 8₂₃; Ebrei 12₁₅).

Deci cei, cari strâmbează aceste idei, le înțeleg și le cred altfel sunt slugile diavolului, nu ale lui Dumnezeu.

Răul este și rămâne întunerec și amărăciune; iar binele este și rămâne lumină și dulceață. Așa este însăși ființa lor.

Iar urmările gustării lor stau în strânsă legătură cu ce sunt ele. A le schimba însemnează a te lepăda de adevăr.

Cine urmează *răul* zicând că este bine, este rob al diavolului, care tocmai acest lucru ne face.

● În al *cincilea vaitu* — *versul 21* — se îndreptează împotriva acelor cari se socotesc înțelepți și pricepuți în toate. „Nu fii înțelept în ochii tăi“ este temelia adevăratei înțelepciuni (Proverbi 3,) Frica de Domnul este începutul înțelepciunii (Ps. 111₁₀ Proverbi 1₂, Iov 28₂₈, Ecclesiast 12₁₃). Aceștia erau toți aceia, cari nu voiau să asculte poveștile proorocului, și nici să țină seamă de poruncile Domnului, despre cari noi citim la Isaia cap. 28 v. 9. și urmare.

În al *șaselea vaitu* — *versul 22* — se ridică iarăși împotriva beșivilor. Dar din versul 23, ce urmează, se vede că aci este vorba de judecătorii, cari în loc să dea dreptate celui ce are se ținau de chefuri. În aceasta erau tari și viteji, nu în a da hotărâri drepte.

(Este discuție dacă prin „a amesteca băutura“ se înțelege „temperare vinum affusa aqua“ sau este vorba de „vinum aromaticum, myrrhinum, absyntites etc“ de care vorbește și Pliniu și despre care pomenește și silabarele asiriene (vezi Delitzsch în Commentarul la Isaia pag. 115 notă). Sau cu alte cuvinte dacă Ebreii amestecau vinul numai cu apă, sau puneau în el tot felul de arome amestecătoare.

De și păreri sunt împărțite socotesc că este întemeiată părerea că Ebreii cunoșteau amestecarea vinului cu arome.

De altfel „vinul amestecat cu smirnă“ (Marcu 15₂₃) sau „vinul cel dres neamestecat“ (Apocalips 14₁₀) sunt expresiuni, cari ne dau temeiuri să credem că vinul amestecat cu arome era cunoscut Ebreilor. Și în afară de acest fapt este de necrezut ca beșivii la chefuri să amestece vinul cu apă și nu cu arome amestecătoare și cu bun miros. Vinurile acestea, zice Gutte, încălzesc sângele de circula repede, aceea ce se potrivește cu v. 11 din cap. 5.

În o asemenea stare judecătorii — spune proorocul în *versul 23* — nu mai erau în stare să facă dreptate, ci iau bani și fac favoruri celor nelegiuiri, lipsind pe cel drept de dreptate.

Aceste fapte ale judecătorilor răi erau așa de nelegiuite că proorocul vestind pedeapsa ce vine nu mai găsește în sufletul lui puterea de a jelui pe cei peste care vine nenorocirea.

Nu mai începe *versul următor 24* cu vai, ci începe cu „De aceea“ arătând prin aceasta pedeapsa ca o urmare directă a faptelor lor.

și floarea lor ca pulberea se va înălța,
căci au nesocotit legea Domnului oștirilor,
și cuvântul Sfântului lui Israel au
desprețuit

V. 25. De aceia, s'a aprins mânia Domnului
împotriva poporului său,
și a întins mâna Sa asupra Lui și-l lovește;
Și se cutremură munții și trupurile sunt
ca gunoiul pe ulițe,
Cu toate acestea mânia Lui nu s'a stins
și stă întinsă mâna Lui.

„ 26. Și face semn unui neam de departe
și-i flueră de la marginea pământului,
și iată cu grabă, iute, vine.

V. 27. Nu-i unul obosit și nici se clatină; nu moțăe
și nu doarme;

Acești nelegiuși — zugrăviți în ceie 6 vaiuri din nainte —
numiți „miriște”, „iarbă uscată”; „putrigaiu” sunt temelia po-
porului și „pulbere” floarea lor.

Miriștea, adică cotoarele rămase de pe urma secerătorilor, se
aprinde foarte repede și arde de asemenea iute. Tot așa și
iarba uscată. Destul să ia foc într'un colț și arde tot câmpul.
Iar floarea în loc să producă miros, este ca praful ce se îm-
prăștie la cea mai mică adiere de vânt. Cuvintele ebraice din
text au cele mai multe litere ș în ele, închipuind fășăitul fo-
cului ce arde și pârâitul cotoarelor ce sunt mistuite de flăcări.

Vina lor este mare, de aceia sunt pedepsiți așa de aspru.
Au nesocotit pe Domnul, „n'au luat în seamă poruncile Lui,
și chiar cu „fapta” L'au desprețuit, batjocurindu-I sfințenia prin
neleguirea faptelor lor.

Dar nu sunt numai aceștia vinovați înaintea Domnului. Este
tot poporul. De aceia în versul următor zice:

Versul 25 se vestește pedeapsa poporului întreg. Din pricina
fără de legilor și a disprețului ce a arătat lui Dumnezeu cu
vorba și cu fapta, mânia Domnului va lovi cu așa de mare
putere în cât și munții se vor cutremura de spaimă și vor
pieri așa de mulți că trupurile lor vor zăcea, ca gunoiul, pe
ulițe.

Și această mare pedeapsă i-a ajuns neîntârziat, în războiul
siro-efraimit când Pecaḥ din Ișrael, într'o singură zi, a ucis
120.000 de Iudei (Vezi II Cronica 28, urmare).

(Expresiunea «ca gunoi pe ulițe» este foarte potrivită vieții
orientului unde gunoiul se aruncă pe stradă și animalele — câinii
sau alte animale — erau cei ce curățeau ulița).

Și cu toată această pedeapsă grea ce venise peste ei, Domnul
era încă mânieat pe ei pentru că erau foarte răi. Iar mâna
Domnului stă întinsă asupra lor, ca semn că le va trimite și
alte rele mai mari.

Aceste nenorociri grozave le vor veni din partea altor neamuri
„Dumnezeu va trimite pe streini să-i pedepsească ca astfel
să simtă și mai mult greutatea pedepsei.

Și în versul 26, 27, 28 și 29 descrie admirabil năvălirea altor
popoare streine.

Ca și cum pământul ar fi cât un oraș sau sat proorocul
zice că face semne unui neam de departe.

(În textul ebraic este „Și El pune (ridică) un steag pentru
un neam de departe” Am tradus cu „face semn” căci mi s'a
părut mai înțeles. Septuaginta zice: „va ridica semn”).

Și-i flueră acestui neam, cum se fluera albinelor să vină la stup.
Și văzând semnul și auzind chemarea vine cu mare iușeală.

(În text este singularul pentru că mulțimea este luată ca o
masă, o grămadă de oameni).

Această masă de oameni este armată și pregătită de luptă
cum nu se poate mai bine.

și nu se desface cingătoarea de pe mij-
locul lor,
și nici se rup curelele încălțămintelor lor.

„ 28. ale căror săgeți sunt ascuțite
și toate arcurile lor încordate;
Copitele cailor lor ca piatra sunt socotite
și roatele căruțelor ca vișorul.

V. 29. Vuetul lor ca al leoaicii
și mugetul ca al leului tânăr;
Și mormăe și apucă prada
și o duce și nu-i scăpare.

„ 30. Și în ziua aceia vuet se ridică împo-
triva lui
ca vuetul înăbușit al mării.
Și se uită pe pământ și iată întunerec,
groază,
și lumina se întunecă în nori.

Toți sunt plini de râvnă să înceapă lupta. Nici oboseala, nici
somnia nu se lipește de ei.

Imbrăcămintea le este bună și nu le pune nici o piedică pe
drum ca să se deslege sau să se rupă.

Vers. 28. De asemenea și armele le sunt gata de luptă. Iar
caili și căruțele țin la iușeală și la drum. Caili au fost bine aleși
și luați numai cei cu copitele tari.

(În Orient caili nu se potcoveau ca astăzi, ci se căutau să
aibă copita tare. Homer numește asemenea caili cu copitele
tari „χαλκόποδες” (picioare de aramă).

Aceștia înhămați la căruțele de războiu aleargă ca vijelia
(Proorocul Nahum aseamănă iușeala acestor căruțe cu fulgerul.
Cap. II 5).

Vers. 29 descrie atacul năvălitorilor. În versul 28 era înain-
tarea dușmanilor. În acest vers la descrierea atacului se ser-
vește de comparația cu leul. Leul mugește când dorește prada.
Tot așa este strigătul dușmanului când atacă — mai cu osebire
în atacurile de pe vremea aceia. Dacă prinde prada leul mor-
măe și sfâșie. Așa aude și proorocul un sunet închis, ce ves-
tește primejdia.

Vers. 30. Atacul acesta puternic nu poate înăbuși geamătul
groaznic al celui lovit. Cum din depărtare se aude vuetul mării
înfiurată ale cărei valuri se izbesc de stânci, așa se aude gea-
mătul poporului strivit de puterea vrășmașă.

În această tristă stare se uită Iuda pe pământ să vadă dacă
nu cumva vine ajutor de undeva... Dar zadarnic.

Pe pământ întunerec și groază; chiar lumina este întunecată
de nori. Zilele ce vin nu le pot vesti nimic bun.

(Cel din urmă cuvânt din versul 30 este nesigur. Unii comen-
tatori socotesc că este o scriere greșită a cuvântului ערפל
cum îl citește, de altfel, și fericitul Ieronim. Versul întreg chiar
se poate traduce și este tradus de unii comentatori, și alfel).

* * *

Câte va idei însemnate din capitolele

3, 4 și 5.

1. Nu este o dogmă, dar este un fapt bine
stabilit și pe deplin lămurit că pierderea bărba-
ților de seamă dintr'un stat este păgubitoare,
prin schimbările ce produce, deci aceasta vestește
proorocul în cap. 3 vers 1, 2, 3, 4 și 5.

(Vezi Xenofont Hellenica 2 unde zice: εἰσὶ
μὲν πᾶσαι ἡγεταβοῦσαι πολιτειῶν θανατηφόροι» Toate

schimbările în cetăți sunt purtătoare de moarte. Ca și Aristoteles *Metaphis* 2; Sau *Förster* la cap. 3, sq în Isaia: *causa σωστρηγή reipublicae est κτῆσις virorum istius modi, quarum hic fit mentis, id quod Plato etiam intellexit et ex Platone, Cicero, quarum uterque judicarunt, fore beatas respublicas, si philosophi i. e. viri sapientes et periti eam administrarent*».

2. De asemenea proorocul scoate la iveală faptul că le lipsesc copiilor și chibzuiala și practica vieții pentru conducerea unui stat. «Pueri sunt duplices», zice un învățat, *quidam tales sunt καθ'ἡλικίαν* (după vârsta); *quidam καθ'ἡξος* (după caracter, obișnuință, creștere). Pildă de regi tineri și deacea răi avem în Israel pe Re-

habeam (I Regi 1₂) Ahaz (2 Regi 16₂) Manasse (II Regi 21₁) și Amon (II Regi 21₁₃).

3. Hainele sunt hotărâte spre paza și acoperirea trupului, nu pentru lux și să fie pricină de desfrâu.

4. Mântuitorul, Mesia, Odralsa Domnului este după natura sa omenească rodul pământului —adică în Iisus Hristos sunt două firi: Dumnezeuiască și omenească, unite într'o singură persoană.

5. Judecata Domnului este și mijloc de curățire de păcate, ca și pedeapsă pentru păcate.

6. Domnul este pavază și adăpost pentru ceice I se închină.

7. Pedeapsa o ia fiecare după faptele lui.

Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI

TOT DESPRE ÎNVĂȚĂMÂNTUL RELIGIEI ÎN LICEU

În numărul pe August a. c., al revistei «Biserica Ortodoxă Română», s'a publicat articolul meu: *Studiul religiei în proiectul de lege al învățământului secundar*.

Dacă citește cineva acel articol, și apoi declarațiile Prea Sfințitului *Lucian* al Romanului, publicate în ziarul *Universul* din 30 Octombrie a. c., sub titlul: *Proiectul de reformă al învățământului secundar*, de bună seamă că rămâne mirat. Pare a fi o contradicție.

Contradicția este aparentă însă între cele două articole.

În revista amintită, eu mă simțeam fericit a constata că se dă o deosebită atenție studiului religiei în învățământul secundar, ba chiar și în cel profesional, la școalele de băieți și de fete, unde până acuma, nu se pomenea de învățarea religiei, ca școalele de meserii, comerciale, inferioare și superioare, etc., iar Prea Sf. Sa se arată foarte mhnit că, în proiectul actual de lege al învățământului secundar, se caută a se mai rășlui încă și din ceice este acum.

Contradicția însă izvorăște din pricina că, pe când scriam eu, aveam în vedere proiectul de lege al învățământului secundar făcut de fostul ministru al instrucției d. Dr. *Angelescu*; iar noua plănuire, cu îngustarea învățământului religiei, combătută de Episcopul Romanului, încă nu ieșise la iveală când scriam eu.

În adevăr, în proiectul D-rului *Angelescu*, se dădea precăderea cuvenită educației școlarelor prin studiul religiei. Acum însă, proiectul de reformă al învățământului secundar, făcut de d. ministru actual, caută a restrânge mult studiul religiei.

După ce m'am lămurit pentru ce am scris

foarte entuziasmat atunci, am datoriat acum să declar că m'am simțit mhnit și eu, când am cetit că actualul ministru al instrucției are de gând să restrângă studiul religiei la liceu.

Nu de mult stăteam de vorbă cu un preot dintr'un oraș din Basarabia.

«Iubite frate, îmi spunea el, la noi în gimnaziu — așa se numea la ei liceul — erau ceasuri de religie, câte două de fiecare clasă și parcă nu ajungeau, pentru că învățătura bisericască este bogată și povețele de educație morală și mai nenumărate; dăpoi deamu, numai cu'n ceas la clasă, ce putem face?»

Eu pot adăuga: dar numai în patru clase inferioare de liceu, ce se poate face?

Însă nu aici se isprăvește constatarea durosă, în ceice privește elasticitatea concepției educative la valorile puse în fruntea și în serviciul conducerii societăților.

Un cârmuitor de departament cu 7—8 luni în urmă, cu o concepție; acum alt conducător al aceluiaș departament, cu altă concepție!... Ori concepțiile sunt false, ori elementele intrinsece, pe care se bazează concepțiile, nu sunt statornice. Dar intelectualitatea întreagă a recunoscut și recunoaște valoarea elementelor religioase în educație și atunci nu rămâne de cât să zicem că unul din doi trebuie să fie greșit.

Nu este cazul de a se da învățământului religiei extinderea de specializare, cum se pretinde dacă s'ar preda religia câte două ore în fiecare clasă de liceu, până la sfârșit, ci de a da elevului noțiuni în intelect și căldura în suflet, spre a se putea folosi de ele în viața morală socială, care are nevoie de multă purificare.

Cineva a zis într'un loc: Nu poate fi omul deplin, dacă nu este creștin deplin ¹⁾.

Dar cum să fie creștin deplin, dacă nu se îngăduie deschiderea ușilor școlărești, spre a se face operă de creștinizare și de pe catedră?

În afară de aceasta, este și o chestiune de ambiție nobilă, ca să dăm importanța cuvenită religiei noastre strămoșești și dominante.

De ce — cum spune P. S. Episcop de Roman — sub Unguri am avut în Ardeal câte două ore de religie la fiecare clasă de liceu, iar la noi să se predea acest studiu numai la clasele inferioare cu o singură oră pe săptămână?

Aș dori să știu: Ce atitudine se poate lua față de o școală minoritară catolică din Ardeal cum ar fi liceul Piaristilor din Timișoara, dacă ei vor să-și predea religia în tot liceul, ca și până acum? Nu e oare o vitregie de suflet, să faci restricții acolo unde poți și să pui în inferioritate condamabilă confesiunea ta — dominantă — față de altele? Ori nu-ți pasă de altele, iar cu a ta faci ce vrei? Să mi se ierte, dacă la seriozitatea discuției adaug o constatare tragi-comică: Un țăran își bătea soția în bătătură. Vecinul lui, atras de zgomotul scenei, intervine să nu o mai bată. Eroul actului îi răspunde: Ce treabă ai? O bat pentrucă e a mea!

În această ordine de idei, de asemenea am observat că unii dintre creștini, în bisericile noastre, vorbesc, au atitudini câteodată distractive, iar când se duc la biserica catolică sau la vreo sinagogă, sunt foarte respectuoși.

Vorba de mai sus: Cu a lor fac ce vroiesc, pentrucă e a lor!

Tot așa și cu religia ortodoxă în liceu: Cu a noastră căutăm să facem tot ce poftim.

Însă în chestiunile vitale ale noroadelor, puse sub conducerea capilor, care au obligațiunea să croiască drumuri noi în mersul spre sănătate și vigoare națională, să nu se piardă din valoare *alegerea mijloacelor*, cu care să se poată atinge scopurile cele mai înalte.

În e vorba de specializare, dacă în cursul superior al liceului se va preda istoria Bisericii române, mult mai dezvoltat ca până acum. În acest studiu, elevul are prilej să cunoască căldura cu care au lucrat capii Bisericii noastre naționale la nașterea și propășirea scrisului nostru în limba neamului, alungând slavonismul și grecismul din întrebuintarea Bisericii și neamului.

1. Da de ce nu spui cine a zis, când se știe că e d. S. Mehedinți? — Nota A. S.

Va cunoaște elevul, de asemenea, rolul mare întru chibzuirea treburilor politice din țările române, alături și în fruntea câteodată a consiliilor intime ale Voivozilor, misiunile diplomatice chiar care le-au avut în împrejurări de superioară importanță pentru neam și lege; va cunoaște organizația, trecută și actuală, prin care un cetățean de legea nației sale își sporește valoarea culturii generale ce trebuie s'o capete din liceu, etc.

De asemenea, nu e vorba de specializare, dacă în clasa 7-a de liceu se va învăța studiul moralei religioase.

Concepțiile acestui studiu, privite la flacăra recomandățiunii evanghelice, cred că vor fi mai necesare vieții noastre de cât fadele teorii omești, care se rostogolesc unele peste altele așa de repede și care pot face din sufletul elevului de liceu mai mult un sceptic nedeslușit de cât un caracter hotărât.

Să avem în vedere, că însăși epoca vieții — tinereța — este deja un subsidiar puternic al declinațiunii morale și prin urmare am fi criminali în chestiuni de educațiune, dacă nu am pune deacurmezișul, în calea sufletului tineresc, un obstacol — dacă nu am aplica un antidot — care să înfrâneze învăpăierea vârstei.

Ceva mai mult: Vom avea noi profesorii de religie prilejul să trecem prin prisma concepției religioase chiar teoriile și curentele filosofice laice, arătând că, chiar dacă acestea ar satisface poate în câțva pretențiile specialiștilor și adoratorilor de rezort, dar față de marea parte a societății — *care trebuie să fie morală și cu principii călăuzitoare, în chip stabil în viață* — rămâne ca un element mort și tangențial interesului obștesc.

Iată pentruce susținem să se predea religia, chiar în cursul superior al liceului, și pentruce socotim mult nepotrivită atitudinea de a reduce în liceu acest studiu.

Cred că, după cum a spus cândva Gamaliil, cu toată opoziția oamenilor, această religie va birui, pentrucă ea este dela Dumnezeu...

Cu atât mai mult sunt întemeiat în această credință, cu cât avem un mare stat major ecleziastic, care va veghea cu ochiu de vultur și va apăra cu strigăte de Arhanghel menținerea și chiar desvoltarea învățământului religios în școala secundară, atunci când se va discuta în Senat proiectul de lege al învățământului secundar.

Econom ȘT. ARȘIC
Profesor-Galați

Liturghia în bisericile reformate evanghelice din Franța

Duminecă Dimineața

La ora rânduită¹⁾ pastorul²⁾ urcă în amvon și zice:

«Fraților, să *chemăm într'ajutor* numele Domnului».

La auzul acestor cuvinte adunarea credincioșilor se ridică în picioare și pastorul continuă: «Dumnezeu care-a făcut cerul și pământul să ne vină într'ajutor. Amin».

Credincioșii se așează din nou în bănci și cântă împreună — acompaniați de orgă — un cântec religios, pe două voci, cântec indicat de pastor. După care pastorul zice: «Ascultați cu atențiune și respect cele zece porunci ale Legii lui Dumnezeu, așa cum sunt transmise în cartea Exodului.³⁾

«Ascultă, Israel, Eu sunt Domnul, Dumnezeul rău, Care te-a scos din țara Egiptului, din casa robiei. Urmează *Decalogul*. Apoi:

«Iar legea, așa precum ne-a dat-o Domnul nostru Iisus Cristos, e cuprinsă în cuvintele Evangheliei⁴⁾:

„Să iubești pe Domnul, Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău, și din tot cugetul tău“. Aceasta e ceadintăi-a și cea mai mare poruncă. Iar a doua, asemenea ei, este: „Să iubești pe aproapele tău, ca pe tine însuși“. În aceste două porunci se cuprinde toată Legea și Proorocii.

Indată, după aceste cuvinte, adunarea credincioșilor se ridică în picioare și cântă împreună un cântec religios anume rânduit. După care pastorul continuă:

Fraților, fiecare din noi să se întâlnească înaintea Domnului, pentru a-I face, smerit, o *mărturisire a păcatelor sale*, urmărind, din toată inima, aceste cuvinte:

«Doamne Dumnezeule, Părinte veșnic și atotputernic, recunoaștem și mărturisim, înaintea Măreției Tale dumnezeiești, că suntem niște păcătoși, născuți în stricăciune, înclinați spre rău, neputincioși de-a face binele prin noi înșine, și cari călcăm poruncile Tale sfinte în toate zilele și în multe feluri, din care pricină luăm asupra noastră, pe drept, osânda și moartea».

Dar, Doamne, nouă ne pare rău că te-am

supărat. Și singuri ne osândim, pe noi și păcatele noastre și ne căim cu adevărat, cerând smeriți iertare dela tine și rugându-Te să ne vii în ajutor în lipsurile și necazurile noastre.

Aibi milă de noi, Dumnezeule prea bun, Părintele milii. Și ne iartă păcatele noastre, pentru dragostea lui Iisus Christos, Fiul Tău și Mântuitorul nostru.

Dă-ne și nouă, și ne sporește tot mai mult, harul Sfântului Duh, ca astfel, cunoscând din ce în ce mai mult vina noastră și părându-ne rău de cele ce-am făcut, să ne ferim de rău din toate puterile noastre și să purtăm, prin ajutorul Domnului nostru Iisus Christos, rodul dreptății și-al sfințeniei, bineplăcut Ție».

Credincioșii cântă apoi — așezați fiind în bănci — un *psalm* de umilință. Și pastorul continuă: Fraților, să ne amintim de făgăduiele de iertare făcute tuturor celor ce se pocăesc și cari cred.

«Atât a iubit Dumnezeu lumea, încât a dat pe Fiul Său unic, ca astfel, oricine va crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică». ¹⁾

«Fiul omului a venit în lume ca să caute și să mântuiască pe cel pierdut». ²⁾

«Fiind justificați prin credință, avem pace cu Dumnezeu, prin Mântuitorul nostru Iisus Christos». ³⁾ Amin.

Adunarea credincioșilor se ridică în picioare și cântă un cântec religios, anume rânduit. După care pastorul continuă:

Să mărturisim credința creștină.

«Cred într'unul Dumnezeu, Tatăl atotputernic, făcătorul Cerului și-al pământului.

«Cred în Iisus Christos, Fiul Său unic, Domnul nostru, întrupat dela Duhul Sfânt și care s'a născut din Fecioara Maria. El a pățimit sub Ponțiu Pilat, a fost răstignit, a murit, a fost îngropat, s'a pogorât în Infern. A treia zi a înviat, s'a suit la Ceruri, s'a așezat deadreapta lui Dumnezeu, Tatăl atotputernic, de unde va veni să judece vii și morții.

«Cred în Sfântul Duh. Cred în sfânta Biserică sobornicească (universală), în comunitatea credincioșilor, în iertarea păcatelor, învierea morților și viața veșnică». Amin. Pastorul anunță apoi credincioșilor diferite știri cu privire la botezuri, nunți, morți, precum și diferite întruniri sau serbări etc. După aceea indică un cântec religios și adunarea îl cântă ridicându-se în picioare. După care se așează în bănci.

Apoi pastorul zice:

1. Ev. Ioan III. 16.

2. Luca XIX. 10.

3. Ep. către Romani V. 1.

1. Nu este o oră rânduită aceeași pentru toate bisericile din Franța. Fiecare biserică poate începe slujba liturghiei la ora cea mai potrivită împrejurărilor locale. La Montpellier slujba începe la 10^{1/4} și sfârșește la 11 jumătate.

2. La multe biserici slujba e începută de-un credincios în vîrstă, care citește, din amvon, tot începutul, după care continuă pastorul.

3. Exod. XX. 2-17.

4. Ev. Mathei XXII. 57-40.

Fraților, ascultați acum, cu multă luare aminte, *cetirea Cuvântului* lui Dumnezeu, așa cum e cuprins în *Vechiul Testament*, în cartea ¹⁾.... Și se citește un text.

În *N. Testament*, cartea.... cetim:... și se citește un text. După care pastorul zice:

Să ne rugăm lui Dumnezeu. Și pastorul *improvizează o rugăciune*, în care caută să facă și-o aplicare a învățaturii divine cuprinsă în cele cetite cu o clipă înainte.

Credincioșii stau jos în bănci. Rugăciunea sfârșită, pastorul indică un cântec religios, care se cântă de întreaga adunare, în picioare.

Urmează imediat *predica* ²⁾ după care se cântă, în picioare, un cântec religios, indicat de pastor. Apoi pastorul *citește o nouă rugăciune*, anume rânduită, adunarea stând jos.

«Doamne, Dumnezeul nostru, Carele ne-ai învrednicit să ascultăm și să cugetăm laolaltă Cuvântul Tău, fă rodnice, prin Sfântul Tău Duh, mântuitoarele învățături, pe care El ni le dă. Și îndură-Te a asculta rugăciunile și cererile noastre.

«Domn stăpânitor al lumii, Carele ai în mână soarta tuturor neamurilor, ne rugăm Ție pentru acei, cărora Tu le-ai încredințat cărmuirea popoarelor și împărțirea dreptății. Te rugăm mai cu osebite pentru patria noastră. Binecuvintează guvernul Republicei, legiuitorii și judecătorii noștri, ostașii și marinarii noștri. Binecuvintează pe toți acei cari poartă răspunderea cărmuirii în mijlocul nostru. Binevoiește a le împărtăși duhul înțelepciunii, ca astfel să domnească între noi dreptatea, iar noi să putem a-Ți sluji în toată voia și în pace, toată viața noastră.

«O! Doamne, Dumnezeul nostru, Ție ne rugăm pentru Biserica Ta sobornicească și pentru Biserica din care noi facem parte. Binecuvintează pastorii și în deosebi pe cel (cei) ³⁾ căruia i-ai dat îndrumarea acestei turme. Dă tuturor putere, prin Duhul Tău, ca să poată lucra cu mult rod la întoarcerea și mântuirea sufletelor. Binecuvintează pe cei, cari-i ajută în conducerea Bisericii, în purtarea de grijă de săraci și în buna învățatură a tineretului. Binecuvintează pe toți cei cari lucrează la venirea Împărăției Tale. Strânge Tu însăși oile rătăcite și le aduce la adevăratul și dumnezeiescul Păstor, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Christos.

«Dumnezeul mângâerilor, ne rugăm Ție pentru toți cei întristați de boli, de lipsă, de tot răul, trupește sau sufletește. Scapă-i de toată suferința, Doamne! Sau dacă Tu crezi, că trebuie încă să fie încercați, ușurează-le povara și tri-

mite-le mângâerile, de care au nevoie, ca încercările lor să fie spre sfințirea și mântuirea sufletelor lor.

«Dumnezeule Prea Bun, Părintele milei, Ție ne rugăm pentru tot aproapele nostru. Luminează, prin Sfântul Tău Duh, pe cei afundați în întunericul neștiinței și-al rătăcirii, și îndrumază-i pe calea mântuirii, care este a Te cunoaște pe Tine unul adevărat Dumnezeu și pe Iisus Christos, pe care Tu l'ai trimis. Fă parte, din ce în ce mai bogat, de binecuvântările tale tuturor celor întorși la Tine. Și fă ca noi toți — pătrunși de simțământul lipsurilor noastre și încredințați, că păcatele noastre ne fac nevrednici de Împărăția Ta — să ne punem toată nădejdea în Fiul Tău, Iisus Christos, Mântuitorul nostru, să fugim de tot păcatul și să ducem o viață nouă, care să ne poarte la acea viață veșnică și fericită, pe care Tu ne-o păstrezi, aproape de Tine. Auzi-ne pre noi, Părintele iertării. Ne rugăm Ție în numele Fiului Tău».

Urmează *Tatăl nostru*. După care, adunarea credincioșilor cântă, în picioare stând, un cântec religios anume rânduit. Apoi pastorul zice:

Fraților, primiți *bine-cuvântarea* Domnului. Și, cu mâinele întinse înainte rostește:

«Dumnezeul cel Veșnic să vă binecuvinteze și să vă păzească. Domnul să cate milostiv spre voi și să vă fie într'ajutor. Dumnezeul cel Veșnic să-și întoarcă fața Sa spre voi și să vă dea pace și binele adevărat.

Mergeți în pace. Aduceți-vă aminte de săraci. Domnul păcii să fie cu voi și cu familiile voastre, acum și pururea. Amin.»

Credincioșii stau o clipă de reculegere, în care rostesc în gând o scurtă rugăciune și apoi ies.

Impresii Personale.

În Montpellier, pentru 8-9 mii protestanți sunt două localuri religioase: un *templu protestant* și-o *capelă protestantă*.

De regulă m'am dus Dumineca, la capela protestantă, unde se predica într'un spirit mai apropiat credinței noastre ortodoxe. De curiozitate m'am dus însă și la templul protestant.

Templul protestant e frecventat de protestanții așa ziși liberali, iar pastorii sunt cu adevărat liberali în predicile lor. Într'o Duminică unul din ei se silea din toate puterile să convingă pe ascultători, că Iisus Cristos n'a fost decât fiul dulgherului Iasif din Nazaret, om ca noi toți! Noroc însă că nu erau decât 40-50 ascultători. De obicei nu vin mai mulți. Ca local templul are o clădire frumoasă și e bine întreținut. Înainte de separațiunea bisericii de stat era «biserica protestantă de stat».

Nu stărui mai mult asupra acestui templu.

1. Cetirile atât din V. Testament cât și din N. Testament, nu sunt anume rânduite. Pastorul e liber să citească textele cele mai potrivite prediciei zilei și rugăciunii improvizate.

2. Nu se poate oficia un cult, fără ca să nu se fiină o predică.

3. Dacă sunt mai mulți pastori.

Poate voiu avea prilejul s'o fac mai târziu, Revin la capela protestantă, care este frecventată de imensa majoritate a protestanților localnici.

* * *

Capela protestantă ca local, în exterior, pare un fel de sală de întrunire, o sală oarecare. Înainte de-a fi capelă a fost... depozit de vin!! Se înțelege deci lipsa de stil a clădirii. Câteva ferestre mici și înguste, lasă să pătrundă înăuntru o lumină slabă. Clădirea e zidită în marginea trotuarului pe «Cours Gambetta». Nu are nici curte, nici grădină. Adesea în timpul slujbei se-aud ciocănituri în zid. Nicio cruce cât de mică, deasupra, care să-ți spună, că această clădire, fără nicio înfățișare deosebită, este o... biserică creștină, o capelă protestantă măcar.

Înăuntru înfățișarea generală pare mai curată. Bânci pretutindeni, balcoane pe margini deasupra. În față, drept în mijloc, amvonul, deasupra căruia e așezată sfios o mică cruce de lemn. În balconul din fund, deasupra intrării e așezată orga. Între amvon și primele bănci e o masă de lemn, cu o placă de marmoră deasupra. E masa «Sfintei Cine».

De-o parte și de alta a amvonului sunt așezate în zid câte o placă de marmoră, cu numele protestanților hughenoti prizoniți și morți sub teroarea persecuțiilor bisericii romano-catolice. Pe zid deasupra amvonului stă scris: «Ascultați și sufletul vostru va fi viu».

Iar ceva mai sus: «Iisus zice: Eu sunt calea, adevărul și viața».

Incolo nimic. Hotărât, impresia pe care o ai este a simplității, dusă până la sărăcie, care contrastează izbitor cu noțiunea despre măreția lui Dumnezeu. Să fie oare această sală locașul Domnului, Casa lui Dumnezeu? Unde sunt bisericile frumoase și catedralele mărețe, care-ți impun în exterior cu arhitectura lor desăvârșită; care înăuntru, te copleșesc, te înalță, te transpun în altă lume, decât cea pământească, cu picturile lor frumoase, cu altarele sfinte în față, de care ne desparte catapeteasma în aur și argint, cu policandre luminoase, cu zeci de candelă tainice și lumini de ceară, care-și pâlpare lumina în fața icoanelor cu chipuri blânde de sfinți, înaintea cărora se roagă și îngenunche smerit inimi pioase? Unde e atmosfera aceea de pietate, de căldură sufletească, de duh bisericesc, de sfințenie?

Atmosfera capelei protestante e rece, rece ca de ghiață. Nimic nu te impresionează. Intri, mergi și-ți ocupi un loc în bănci și aștepți... conferențiarul!

* * *

Duminecă. Este ora 10 și-un sfert. Orga începe. Capela e plină de credincioși. Sunt poate

mai mult de 700 de inși. Foarte puțini din ei întârziază peste ora fixată. Și-aceștia când vin, se strecoară în cea mai mare liniște și ocupă loc în băncile din fund.

Iată pastorul îmbrăcat într'o robă lungă, neagră, cu un fel de bârbiță albă la gât. Se strecoară printre bănci, se-apropie de amvon, stă o clipă în rugăciune și-apoi se-așează într'o bancă, alături.

Slujba începe exact la ora fixată. Nicio întârziere, nici din partea pastorului, nici din partea credincioșilor.

Această *exactitate* ne lipsește noaptea, cari, la orașe, adesea suntem legați de capriciul unui cor, care nu reușește să se strângă complet decât o jumătate de oră mai târziu de ora fixată; sau care schimbăm ora începutului sf. Liturghii după capriciul cutărei «cocoane», care ține să facă parastas Dumineca, și care cere să se facă mai de vreme, sau mai târziu, după placul sau socoteala d-sale. Uneori se întâmplă ca chiar părintele să vie la biserică mai târziu ca de obicei. Adesea o face cântărețul. Și-atâtea alte «împrejurări neprevăzute» se adaugă. Toate acestea însă aduc neorânduială și fac impresie neplăcută credincioșilor.

Slujba aici se începe de-un credincios în vîrstă, care urcă în amvon, îmbrăcat civil, și citește invocația și Decalogul, după care coboară și lasă locul pastorului. De regulă pastorul trebuie să «presideze» cultul. Obiceiul acesta, ca cultul să fie început de un credincios, este tot mai rar și cu tendință de-a pieri.

Și cultul își urmează cursul arătat mai sus.

Impresia generală pe care-o ai, asistând la acest cult, este iarăși a ceva simplu, uniform și întrucâtva rece. Are însă și părți foarte bune, pe care e drept și cinstit să le recunoaștem.

1. Așa, găsesc bine, că fiecare credincios are cu sine o carte de cântece în care e trecută și rânduiala slujbei. Când se cântă, *toată lumea cântă*, tot poporul dă slavă lui Dumnezeu, «toată suflarea laudă pe Domnul». Ascultătorii de data aceasta iau parte activă la slujbă. Atenția e mult mai încordată, iar corul mult mai impresionant. În bisericile noastre, unde sunt coruri bune, această participare e înlocuită cu impresia adâncă a unei muzici alese și minunat executată. Dar câte biserici au astfel de coruri? O mare parte din biserici au cântăreți buni, cari — cinste lor — impresionează plăcut pe ascultători, cu melodiile noastre cântări bisericesti. Cea mai mare parte, imensa majoritate a bisericilor, n'au însă nici cor, nici cântăreți buni. Și mă întreb, dacă n'ar fi bine, ca treptat, treptat, răspunsurile liturghiei să fie date de mulțimea credincioșilor, așa cum se face în multe sate din Ardeal și cum a început a se

face în multe sate din vechiul regat, păstorite de preoți harnici și iubitori de muzică? Corul a zeci și sute de voci va fi mult mai impresionant și plăcut de cât cântul, adesea strident sau răgușit, al cântărețului.

2) Partea cea mai bună și mai impresionantă din cultul protestant e *predica*. Nu este slujbă Dumineca, fără predică. Ea e centrul cultului.

Și se predică bine. Sunt 2 pastori la această capelă și-amândoi predică cu multă pricepere, cu multă căldură, cu gesturi bine studiate și cu rostire clară a cuvintelor. Subiectul predicii nu e în legătură cu o rânduială fixă a Sf. Evanghelii.

Predica ține între 30-40 minute și este cu mare atenție ascultată.

Lipsa predicii din slujba bisericii noastre este un punct slab, pe care vrăjmașii noștri — și câți sunt! — îl atacă cu multă învierșunare și-l exploatează cu multă viclenie, în răspândirea învățăturilor lor rătăcite. Ei ne învinuiesc, că am limitat toată activitatea noastră bisericească la o slujbă lungă de 3-4 ore întregi, la un tipic de rugăciuni și cântări — și-acelea rostite neînțelese, cântate «fără inimă», întrerupte adesea de gălăgie și neorânduială, atât din partea slujitorilor, cât și din partea credincioșilor ascultători.

Mă gândesc cât de mult ar câștiga biserica noastră, dacă, scurtând și concentrând cultul său, — slujba și rânduiala bisericească — ar adăuga *întotdeauna și predică*. Hotărât, cultul bisericii noastre, chiar în lungimea lui de azi — dacă este bine oficiat, cu căldură sufletească și cu pricepere — este superior tuturor cultelor celorlalte. Bine se știe, cât de impresionată este slujba oficiată în anumite biserici!

Cu mult mai impresionant ar fi dacă, fiind mai concentrat, la frumusețea lui am adăoga și căldura, însuflețirea și convingerea predicii! Lucrul nostru ar fi mai rodnic, dacă ne-am folosi de-amândouă aceste unelte. Am închide gura clevetitoare a bârfitorilor noștri, cari ne învinuiesc, că nu urmăm cuvântul dumnezeesc de-a «propovedui» și-a «învăța toate neamurile» și c'am redus totul la rit, la un curat formalism.

Presupunând, că nu se va putea, sau voi, a se reduce lungimea slujbei, va trebui totuși, pe viitor, să se *predice totdeauna*, chiar dacă predica va ține doar 10 minute și chiar dacă va trebui cetită în unele cazuri.

Cred deasemenea, că va fi binevenită măsura de a se opri oficierea parastaselor Dumineca. Mai ales, că acest urât obicei e numai în Capitală și poate în câteva orașe de provincie. Înainte vreme nu se oficiau parastase Dumineca, în ziua de bucurie a Invierii Domnului. În mai multe rânduri mi s'a reproșat de către diferiți credincioși, de ce îngăduim să se facă parastase Dumineca, și mai ales de ce se cântă

«Veșnica Poménire» în timpul Sf. Liturghii? De ce «această turburare a slujbei»? Apoi graba în care se oficiază slujba, precum și adesea schimbarea orei de începere a slujbei; și în fine renunțarea la predică — ceea ce mie mi s'a întâmplat adesea — fie din cauza oboselei, fie din cauza zorului parastasului.

Oprirea parastasului Dumineca va fi o măsură binecuvântată deci.

3. În legătură cu cele de mai sus, țin să accentuez iarăși, ca un lucru bun în cultul protestant, *scurtimea slujbei*. Slujba se termină într'o oră, o oră și un sfert. Aceasta e deosebit de avantajos și pentru pastor și pentru credincioși.

Pastorul protestant predică în condițiuni mult mai prielnice ca preotul bisericii ortodoxe. El nu este extenuat, «stârșit» de puteri, după o slujbă de 3 ore, cum sunt preoții noștri. El, după ce a gustat bine acasă, vine la ora 10^{1/4} la capelă și după o jumătate de oră de slujbă — în care timp mai mult stă pe scaun — începe a predică, în odihna intelectului și-a trupului, având și limpezimea vocii, cuvenită unei rostiri puternice și clare.

Iar credincioșii, nefind nici ei obosiți de o slujbă de ore întregi, vor asculta cu toată atenția atât slujba, cât mai ales predica.

Sunt poate 4 ani de când, la conferințele pastorale din Capitală, discutându-se, îmi pare, asupra mijloacelor de ridicarea nivelului religios-moral în popor, se arăta ca un mijloc puternic și predică. Printre mulți alți cuvântători, am accentuat și eu importanța predicii, dar arătam greutatea mare ce o au preoții în genere, de a ține o predică, după ce o slujbă lungă de 3 ore i-a obosit intelectualicește și trupește.

Și-mi exprimam părerea sinceră — care poate a uimit pe cei mai «provoslavnici» dintre noi — că va trebui poate să se scurteze oficial slujba Sf. Liturghii, cu slujbele premergătoare ale Miezonoptice și Utreniei, mai ales că nimeni, niciun preot, nu mai face slujba exact după tipic, că fiecare o scurtează mai mult sau mai puțin, după socoteala sa și împrejurarea zilei. Aceeași părere o am și-acum. Slujba de *Dumineca dimineată* trebuie redusă la cel mult *o oră și jumătate*, ca astfel să se dea puțința preotului să predice, și încă să predice cu toată vigoarea intelectuală și fizică, precum și cu toată limpezimea vocii.

4. Ceea ce iarăși este bine aici este *exactitatea cu care credincioșii vin la Biserică*, precum și marea liniște și ordine, ce domnește în timpul slujbei.

Foarte puțini credincioși întârziază peste ora fixată și numai cu câteva clipe mai târziu. Niciodată însă n'ai să vezi credincioși venind după un sfert de oră, sau la mijlocul slujbei, sau chiar la sfârșit, cum adesea se întâmplă la noi.

În timpul slujbei domnește cea mai mare liniște și ordine cu putință. Nicio șoaptă, nicio mișcare dicolo până colo. Toți credincioșii stau până la sfârșitul slujbei. Credincioșii au cu adevărat o oră de reculegere sufletească.

La noi se știe ce e. Credincioșii vin la biserică «când le place», fie aceasta chiar la sfârșitul slujbei, la «miruit». Când intră trântesc ușa dela intrare, sau ușa scârțâe de la sine, nefiind unsă de ani de zile. Cei dinlăuntru întorc privirea spre ușă și șoaptele încep. Odată intrat, credinciosul, sau credincioasa, îmbrânțește în stânga și în dreapta și își face loc până în fața iconostasului. Incepe să se închine în fața tuturor icoanelor și aprinde lumânări la 3—4 sfeșnice neținând seama de sfințenia clipelor solemne ale slujbei ce se face; apoi trece — uneori — la ușa din stânga, bate în ușă, ca să audă «părintele» și să ia «liturgia». În timpul acesta atenția credincioșilor e distrată de aceste mișcări și credincioșii în loc s'asculte și să gândească la cele ce se rostesc, urmăresc cu ochii și cu gândul pe cea care umblă dicolo până colo și tănuiesc aproape fără sfială. Aceste scene se repetă de zeci de ori, cu venirea fiecărui întârziat.

Adăugați sgomotul și mișcările cântăreților, cari intră în altar — chemați și nechemăți — și ies, de zeci de ori în timpul slujbei; apoi sâsâitul și uneori chiar strigătul «părintelui» când chiamă pe cântăreț, sau când vrea să dea de veste în altar de ce trebuie să se facă; sau șoaptele, uneori mica conversație, ce-o are, prin ușa întredeschisă a altarului, cu cutare «cocoană» care a dat o liturghie. Și atâtea altele!

Toate acestea turbură complect liniștea slujbei și profanează sfințenia clipelor de rugăciune, de reculegere, pe care dorim să le avem venind la Biserică; îndepărtează pe mulți credincioși dela Biserică, neputând suferi acest sgomot revoltător și dau de vorbă vrăjmașilor bisericii noastre cari, știu să exploateze cu multă istețime și răutate acest mare cusur al slujbelor noastre.

5. La capela protestantă sunt 2 pastori, la templu sunt 3. Și într'un loc și într'altul *se slujește cu rândul*. Niciodată, chiar la cele mai mari sărbători, nu slujesc toți odată. Găsesc că e foarte bine. După cele văzute până acum la noi, slujba în «sobor» nu e decât un prilej de oarecare gălăgie în altar și de șoapte în cuprinsul bisericii, printre credincioșii, amatori de spectacol, cari discută asupra odăjdiilor și asupra vocii și cântului slujitorilor, laudând pe unii, criticând pe alții. Adesea nepotrivirea vocilor slujitorilor izbește neplăcut urechile muzicale ale iubitorilor de muzică, cari țin să-și exprime impresiile în mijlocul slujbei.

Apreciez însă frumusețea slujbei oficiată de un preot și un diacon, mai ales când se potrivesc

în voci. De asemenea este impresionantă și plăcută «slujba cu arhieru», cum se zice, însă oficiată cu toată cuviința. Altfel riscă să fie o disonanță în voci și-o dezordine în mișcări.

6. Deși slujba nu durează decât cel mult o oră și un sfert, credincioșii stau jos în bănci, mai toată slujba. Sunt puține clipe când se ridică în picioare. În timpul când pastorul face cele 2 rugăciuni, sau citește partea referitoare la mărturisirea păcatelor, credincioșii stau jos, în bănci, cu capul înclinat spre pământ, cu ochii închiși și cu mâna la ochi; foarte mulți cu mânuși în mâini și picior peste picior. Chiar pastorii stau picior peste picior.

Osândesc această ținută necucernică și lipsită de pietate, deși ei pretind că, închizând ochii și punând mâna la frunte, atenția se poate concentra mai cu înlesnire. Prefer de zeci de ori ținuta creștinului ortodox, care în biserică, îngenunche și țintește ochii la icoana Blandului Iisus, a lui Dumnezeu-Tatăl sau a Maicii Prea Curate, la picioarele cărora își depun povara păcatelor, și la urechea cărora șoptesc și destăinuesc — de multe ori în lacrimi și suspine — tot amarul inimii lor, toate păsurile sufletelor lor. Creștinul în genunchi este icoana omului curbat de povara păcatelor, și care, stând să fie strivit de greul lor, lasă jos toată povara și își ridică ochii în lacrimi, smerit și pocăit, spre ochii iertători ai Fiului lui Dumnezeu, care cheamă și-așteaptă pe păcătoși, pe toți cei împovărați, să-i ușureze de greul păcatelor lor.

În afară de Biserică, creștinul ortodox ridică ochii spre Cer, unde tronează Dumnezeu întru slavă. Este icoana omenirii neputincioase și rele, cerșind mila și bunătatea cerească.

Mă gândesc însă la avantajul ce-l au „templele“ protestante, de-a oferi credincioșilor protestanți bănci, în care ei să stea liniștiți. Cu aceasta atrage pe toată lumea la slujbă, chiar pe cei bătrâni, neputincioși, slabi sau suferinzi.

Dacă este adevărat, că bisericile noastre au străni, este tot atât de adevărat, că ele nu sunt îndestule și că adesea auzim din gura credincioșilor, spunându-ni-se, că nu vin la biserică, pentru că nu pot sta în picioare atâta vreme, cât ține slujba. Și atunci nu se cade să facem tot ce ne stă în putință, ca să aducem cât mai multă lume, mai mulți credincioși, la biserică? E drept, că în unele biserici s'a îngăduit a se *introduce* scaune. E o primă treaptă spre ceea ce *odată* poate va fi făcut deplin.

7. În fiecare Duminică dimineața, la slujbă, capela e plină de credincioși. Poate să fie între 5-700 inși. Și ceea ce e îmbucurător e că în marea lor majoritate sunt aceiași cari vin *regulat*, în toate Duminicile.

La sfârșitul slujbei, în timp ce se cântă cel

din urmă cântec, se face *chetă totdeauna* de către 4 bărbați, în folosul bisericii; niciodată pentru pastori, sau pentru omul de serviciu.

* * *

Duminecă după amiază, la ora 4^{1/4}, se face regulat un cult, mai redus ca cel de dimineață, din care însă nu lipsește predica. E drept că predica este scurtă, de 10—15 minute. La acest cult nu asistă decât 20—40 credincioși. Cultul se face pentru cei cari nu pot asista dimineața.

* * *

Înainte de începerea liturghiei, între 9—10 dimineața, se țin «*școlile de Duminecă*», despre care voi scrie amănunțit ulterior.

* * *

Precum se poate vedea mai sus, cultul de Duminecă al bisericii reformate evanghelice se compune din mai multe părți:

Invocarea ajutorului lui Dumnezeu, cetirea Decalogului, mărturisirea Păcatelor, Simbolul Credenței, cetire din Vechiul și Noul Testament, Rugăciune, Predică, Rugăciune care sfârșește cu Tatăl Nostru și binecuvântarea. Între aceste părți, cântece religioase, acompaniate de orgă.

Cu toate părțile bune arătate mai sus, cultul protestant, lipsit de partea adânc misterioasă a săvârșirii și sfințirii Sf. Taine, precum și de tot simbolismul cultului ortodox — este departe de-a avea puterea impresionantă a acestuia din urmă, care, mai concentrat și complectat cu predica, va fi un cult desăvârșit.

Pr. GR. CRIVEANU
Directorul Seminarului «Nifon»

CRONICA BISERICESCA

Desbaterile CONGRESULUI NAȚIONAL BISERICESC din Patriarhia României

Sumarul ședinței din 14 Octombrie 1926.

1. — Prima sesiune ordinară a «Congresului Național Bisericesc», convocat de I. P. S. Președinte, Patriarhul Miron, cu adresa de convocare Nr. 193 din 1926 (anexa **A**) pe ziua de 14 Octombrie 1926, s'a deschis cu următoarea solemnitate:

La orele 10 dimineața, s'a oficiat Doxologia cu chemarea Sf. Duh în catedrala Patriarhiei, la care au asistat onorații membri ai «Congresului Național Bisericesc».

2. — La orele 11 — întrunindu-se membrii prezenți în sala de ședință a Senatului — I. P. S. Patriarhul Miron ocupă scaunul președințial și dă cuvântul d-lui Vasile Goldiș, Ministrul Cultelor și Artelor, care cetește Inaltul Mesaj Regal, pentru deschiderea sesiunii ordinare.

Congresul ascultă Inaltul Mesaj în picioare și aduce Majestății Sale Regelui omagii în aplauze unanime.

Inaltul Mesaj Regal se anexează la prezentul sumar (Anexa **B**)

3. — I. P. S. Sa Patriarhul D. D. Dr. Miron deschide ședința prin o cuvântare, anunțând ca secretar general al Congresului pe Pr. Nic. M. Popescu, iar pe d. Silviu Dragomir, ca secretar al ședinței.

Congresul primește cu aplauze și cu unanimă aprobare cuvântul de deschi-

dere care se anexează la acest sumar (Anexa **C**).

4. — Se citește apelul nominal și se constată că sunt prezenți următorii membri:

I. I. P. P. S. S. Lor Mitropoliți: 1. *Pimen* al Moldovei, 2. *Nicolae* al Ardealului, 3. *Nectarie* al Bucovinei, 4. Arhiepiscopul *Gurie* al Chișinăului; P. P. S. S. Lor Episcopii; 5. *Vartolomeu* al Râmnicului, 6. *Ghenadie* al Buzăului, 7. *Iacov* al Hușilor, 8. *Nichita* al Argeșului, 9. *Cozma* al Dunării-de-jos, 10. *Visarion* al Hotinului, 11. *Grigorie* al Aradului, 12. *Gherontie* al Constanței, 13. *Ioan* al Armatei; P. P. S. S. Arhierii: 14. *Ilarion* Băcăoanu, 15. *Titu* Târgovișteanu, 16. *Filaret* Musta; P. P. C. C. Preoți: 17. Andronic Ioan, 18. Banu Victor, 19. Ciuhandu Gh., 20. Cuciușna Paul, 21. Dimitrie Vladimir, 22. Dumitrescu Gavriil, 23. Dron Const., 24. Dumbravă Teodor, 25. Evuțian Sabin, 26. Fabrițiu Manoil, 27. Grigorescu I., 28. Hagiu Ieremia, 29. Horvat A., 30. Iordăchescu Valeriu, 31. Juribiță Gh., 32. Lupaș I., 33. Mihălcescu I., 34. Madan M., 35. Arhim. Paunescu Chezarie, 36. Proca F. Ch. 37. Partenie Petru, 38. Popescu C., 39. Popescu Chiril, 40. Perianu I., 41. Preoteșcu M. 42. Popovici Gh., 43. Reuț Vespasian, 44. Stanca Sebastian, 45. Tarnavschi V., 46. Todicescu C., 47. Zota Th. 48. Diac. Constantinescu Al., 49. Diac. Dănaș V. Const.; Domnii: 50. Argetoianu I. C., 51. Alimănișteanu Al., 52. Borcea Lucian. 53. Brătianu Vintilă, 54. Cosma Nicolae, 55,

Cădea Romulus, 56. Chiricescu Const., 57. Chirculescu N., 58. Constantinescu Paul, 59. Constantinov Ștefan, 60. Cosma Aurel, 61. Chi-roiu Dem., 62. Duca I. Gh., 63. Grecu Vasile, 64. Gropșan Mihail, 65. Gârboviceanu Petru, 66. Goldiș V., 67. Ioanind T., 68. Iacob Iosif, 69. Lapedatu Al., 70. Loichiță V., 71. Lazăr Aureliu, 72. Mihalache Ioan, 73. Mrejeriu Leon, 74. Mateevici Victor, 75. Manolescu Strunga I., 76. Mangra Dem., 77. Nistor Ion, 78. Neaga Teodor, 79. Neștian Nicolae, 80. Opațchi Al., 81. Popescu Gh., 82. Popa Gh., 83. Pușcariu Sextil, 84. Popovici Eftimie, 85. Pilescu Al., 86. Robu Ioan, 87. Savinescu Ramiro, 88. Săveanu N. Nicolae, 89. Stănescu Justin, 90. Sasu Vasile, 91. Toma Const., 92. Tiron Nicolae, 93. Tenea Gh., 94. Zamfirescu Alex. 95. Purcăreanu Ioan.

I. P. S. Patriarhul constată, că—fiind prezenți 95 membri, plus I. P. S. Președinte și cei 2 secretari adică 98 din 135 — Congresul poate lua hotărâri valide.

5. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă cererile de concediu:

Congresul acordă concediu pe toată durata sesiunii: Prea Sfințiților Episcopi: Roman al Oradiei-Mari, Iosif al Caransebeșului, Nicolae al Clujului, Evghenie Piteșteanu, Dionisie Vicar al Chișinăului, Ipolit Rădăuțeanu și membrilor: D-l I. C. Brătianu, Dr. Valer Braniște, Protopop Dr. Gh. Popovici, Dr. Vecerdea Nicolae, Valuță Marcu, Ilie Orzescu, Alex. Constantinescu, Trandafir Scorobeș și P. Lotoșchi; iar concediu de o zi P. Sf. Grigorie Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor și D-lor: P. Buricescu, I. Inculeț, N. Iorga.

6. — I. P. S. Sa Patriarhul amintește, că de la constituirea Congresului biserica a suferit două mari pierderi prin decedarea lui Gh. Mărzescu, ales al Eparhiei Iașilor, și Constantin Cociaș ales al Eparhiei Argeșului, și face elogiul celor defuncți, fii credincioși și vrednici ai bisericii.

Congresul, prin ridicarea în picioare aduce pios omagiu, memorii lor.

7. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă cererea de concediu a membrului Nicolae Vecerdea, care necesită o hotărâre principiară a Congresului cu privire la ordonanța Ministerului de Justiție No. Această ordonanță oprește pe magistrați a fi membri ai corporațiilor bisericesti.

Se dă Comisiei organizatoare.

8. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul general al Consiliului Central Bisericesc No. 227/926.

Se dă Comisiei organizatoare.

9. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul general al Consiliului Central Bisericesc cu No. 180, cu «Proiectul de regulament interior pentru Congresul Național Bisericesc».

Se dă Comisiei organizatoare.

10. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 205 al Consiliului Central Bis. cu proiectul de «Regulament pentru alegerea și constituirea organelor reprezentative și executive ale Bisericii».

Se dă Comisiei organizatoare.

11. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 183 al Consiliului Central Bis. cu proiectul de «Regulament pentru administrarea afacerilor epitropești în parohii, protopopiate și eparhii».

Se dă comisiei organizatoare.

12. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 181 al Consiliului Central Bis. cu proiectul de «Regulament pentru organizarea și funcționarea Eforiei Centrale a bisericii ort. Române din Patriarhia României».

Se dă Comisiei organizatoare.

13. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 182 al Consiliului Central Bis. cu privire la dimisia Consilierului său Referent C. Popovici din Basarabia.

Se dă Comisiei organizatoare.

14. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 230 al Consiliului Central Bis. cu privire la demersurile făcute pentru zidirea catedralei «Mântuirea Neamului».

Se dă Comisiei bisericesti.

15. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 233 al Consiliului Central Bis. cu privire la mutarea reședinței Episcopale din Ismail la Cetatea-Albă.

Se dă Comisiei bisericesti.

16. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 202 al Consiliului Central Bis. cu privire la memoriul clerului din Eparhia Iași despre înființarea Facultății de Teologie la Chișinău.

Se dă Comisiei culturale.

17. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 210 al Consiliului Central Bis. cu privire la administrarea averilor bisericesti din Basarabia. La propunerea membrului Al. Lepădatu.

Se dă Comisiunilor bisericești și financiare, reunite.

18. — I. P. S. Sa Patriarhul prezintă raportul No. 232 al Consiliului Central Bis. cu privire la salarizarea preoțimei.

Se dă Comisiunilor bisericești și financiare, reunite.

Ședința se ridică la orele 12, și se anunță cea viitoare mâine Vineri, 15 oct. 1926 ora 10 a. m.

Sumarul ședinței a II-a din 15 Octombrie 1926.

19. — I. P. S. Patriarh președinte deschide ședința la ora 10 dimineața, în sala Senatului și designează secretar de ședință pe D. Dr. V. Loichiță; apoi dă cuvântul D-lui Silviu Dragomir pentru a citi procesul verbal al ședinței anterioare.

Procesul verbal se verifică fără discuție.

20. — După verificare, I. P. S. Președinte prezintă cererile de concediu ale D-lor G. B. Popescu, Chirilov și Onose.

Congresul acordă concediile cerute.

21. — Cererea adunării eparhiale a Iașilor de a se coopta trei membri din adunarea eparhială de la Hotin.

Se dă Comisiei de organizare.

22. — Cererea Părintelui Comerzan de a fi ales în Consiliul Central Bis. pentru Basarabia.

Se dă Comisiei de organizare.

23. — D-l V. Grecu, raportor al Comisiunii bisericești, propune ca Congresul să binevoiască, 1. a recunoaște chemarea membrului C. Toma în Consiliul Central Bis. ca membru onorific în locul regretatului Gh. Mărzescu și 2. Congresul să declare locurile regretaților Gh. Mărzescu și C. Cociaș, vacante și să invite adunările eparhiale a Mitropoliei Moldovei și a Episcopiei Argeșului să aleagă alți membrii în Congres.

Se primesc cu unanimitate.

24. — D. Dr. Romul Cândea face în numele Comisiei de organizare un raport general asupra activității acestei Comisii, arătând cum s'au elaborat diferitele proiecte de regulament. Comisia de organizare s'a întrunit în zilele de 22—24 Iunie 1926 la București și a discutat proiectele de regulament: 1. Regulamentul interior pentru Congresul Național Bis. al Bisericii Ort. Române din Patriarhia României; 2. Regulamentul pentru administrarea afacerilor epi-

tropești în parohii și eparhii; 3. Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Etoriei Centrale a Bisericii Române; 4. Regulamentul pentru alegerea și constituirea organelor reprezentative și executive ale Bisericii. Intrucât din diferite împrejurări n'au putut lua parte la nici o ședință majoritatea membrilor Comisiunii, proiectele de astă-vară prin Consiliul Central Bis. au fost puse din nou în discuție în Comisia de organizare. Comisia aceasta în ședința sa din 14 Oct. 1926 a. m., a designat raportorii pentru diferitele regulamente, iar în ședința ei după amiază, din aceeași zi, discutând asupra proiectului de regulament intern, a modificat unele articole și a însărcinat pe d. R. Cândea cu raportul asupra acestui proiect de regulament în fața Congresului.

Domnul R. Cândea arată că articolele 15 și 27 se contopesc în noul art. 17;

Art. 45 trece în textul art. 21 (fost 18); art. 55 trece în textul art. 22 (fost 18); art. 28—30 urmează imediat după noul art. 17; art. 41 (fost 42) alin. 5 este modificat esențial; art. 47 trece în regulamentul pentru alegerea și constituirea organelor reprezentative și executive ale Bisericii.

După aceste indicațiuni generale, d. raportor, roagă Congresul Național Bisericesc să primească în general proiectul de regulament interior arătând că Comisia i-a dat dreptul să facă modificările necesare stilare.

Congresul primește în general proiectul de regulament interior.

25. — Se trece la discuția pe articolele. Articolele de 1—9 se primesc, cu neesențiale modificări, după explicațiile date de raportor. La art. 10 punct 4, Comisie Epitropească primește în conformitate cu statutul bisericesc numirea de «financiară-economică», iar la punctul 7 «Comisiunea petiționară» va primi numirea de «Comisia de petițiuni». Articolele 11—14 se primesc cu mici modificări de formă. Articolul 15 la propunerea raportului se suprimă, urmând a se primi textul propus de raportor în numele Comisiunii. Art. 16 devine 15, și este primit. Art. 16 (fost 17) alin. 2 se elimină de tot. Raportorul arată că membrul Comisiunii I. Purcăreanu a anunțat opinie separată în privința dreptului fiecărui membru din Congres de a vorbi o singură dată la aceeași chestiune. D. Purcăreanu dă explicațiile necesare. Mai vorbesc la această chestiune P. S. Vartolomeu, fiind de părere că fiecare membru să aibă dreptul a vorbi de mai multe ori în aceeași chestiune. I. P. S. Nicolae Bălan e de părere ca numai propunătorul să aibă dreptul de a lua cuvântul la sfârșit.

D. N. Iorga este de părere ca fiecare orator

să fie admis să vorbească o oră, apoi ca în chestiuni personale. Textul art. 17 se primește în felul cum a fost propus de raportor, stabilindu-se dreptul fiecărui orator de a vorbi în aceeași chestiune o singură dată și cel mult o jumătate de oră. Textul cu privire la chestiuni personale se elimină în întregime, având președintele a le opri și interzice. Urmează cu art. 18, 19 și 20; art. 28, 29 și 30 se primesc în textul propus. Art. 21 (fost 18) se contopește cu art. 45 și este primit în redactarea propusă de raportor. Art. 22 (fost 19) se contopește cu art. 55 și este primit în redactarea propusă de raportor. La punctul 3 se primește propunerea d-lui Silviu Dragomir: ca propunerile ce se înaintează președintelui să fie primită de 10 membri. Art. 23, 24 și 25 (foste 20, 21 și 22) se primesc cum au fost propuse. La art. 26 (fost 23) se primește modificarea propusă de d. N. Iorga. Art. 27 (fost 24) art. 28 (fost 25) și art. 29 (fost 26) se primesc în redactarea propusă. Art. 30—37 (foste 31—38) se primesc cu mici modificări de formă. Art. 38 (fost 39) se primește. Art. 39 (fost 40) se primește cu modificarea propusă de d. N. Iorga. Art. 40. (fost 41) se primește. Art. 41 (fost 42) se primește în redactarea propusă de raportor. Articolele 42, 43 și 47 (foste art. 43, 44 și 46) se primesc în textul propus. Fostul art. 47 se elimină, urmând a fi trecute în regulamentul pentru alegerea și constituirea organelor reprezentative și executive, ale Bisericii. Din art. 45 (fost 48) rămâne numai propoziția dintâi:

«Contra hotărârilor Congresului nu se admite nici un recurs». Restul se elimină. Articolele 46—52 (foste 49, 54 și 56) se primesc cu modificarea de formă în art. 48.

Incheindu-se discuțiile la proiectul de regulament interior condus de I. P. S. Patriarh și I. P. S. Mitropolit Nicolae, Președintele declară regulamentul interior pentru Congresul Național Bisericesc:

De primit în întregime și îi mulțumesc raportorului pentru munca săvârșită. Regulamentul se anexează sub (Anexa D).

26. — D-l Dr. Ioan Lupaș în vederea promovării sănătății trupești și sufletești a fiilor Bisericii noastre, face următoarea propunere privitoare la colaborarea organelor bisericesti cu ale Statului pentru viitoarea pregătire religioasă morală a spitalelor și instituțiilor de ocrotire socială.

*Inalt Prea Sfințite Domnule Președinte,
Mărit Congres,*

Biserica creștină a dat și continuă să dea

omenirii în suferință ajutor neprețuit prin așezămintele sale de calitate și filantropie a căror înființare a fost determinată în cea mai mare parte de postulatele milosteniei și ale dragostei evanghelice.

Între așezămintele religioase și între cele sanitare, găsim, în evoluția neamului nostru, o legătură veche și trainică. În trecutul mai îndepărtat rolul spitalelor îl îndeplinea mănăstirile, iar pe al medicilor, adeseaori erau necesități de împrejurări să și-l însușească slujitorii altarelor, căutând, să aline suferințele de aproape, în primul rând prin mijloace spirituale, prin rugăciunile înălțate pe aripele credinței neșovăitoare către «Doctorul sufletelor și al trupurilor noastre».

Pentru alinarea suferințelor trupești ale deaproapelui țara noastră dispune o serie întreagă de așezăminte, cu a căror bună îngrijire se cheltuiesc anual sute de milioane din visteria Statului.

Dar îngrijirea sufletească a bolnavilor adăpostiți în aceste așezăminte, lasă, aproape pretutindeni, mult de dorit.

În cursurile inspecțiilor, pe care le-am făcut dela începutul lunii Maiu până la 12 Octomvrie a. c. am căutat să aflu dovezi și urme despre solicitudinea, pe care conducătorii și slujitorii Sf. noastre Biserici o acordă deaproapelui în suferință, și despre râvna lor de a îndeplini poruncile milosteniei creștinești îmbrăcând pe cei goi, săturând pe cei flămânzi, cercetând pe cei bolnavi, primind pe cei străini, mijlocind pentru cei din închisori, ocrotind orfanii și văduvele.

Mărturisesc cu sială că dovezile, pe care am reușit a le descoperi în aceste drumuri lungi și grele, nu au fost prea numeroase.

Izolate cazuri individuale se ivesc în multe părți. Între membrii Episcopatului și ai clerului nostru se găsesc suflete de apostoli, cari nu dau uitării cuvântul scripturii că «*Mai bine este a merge la casa plângerii de cât la casa ospățului*». (Ecl. VII, 2.) Dar urmele unei munci colective și ale unei îndrumări sistematice în opera de ocrotire socială creștinească, nu le-am putut găsi. Dimpotrivă am găsit la cele mai bune dintre spitalele noastre un număr considerabil de infirmiere crescute în spirit și deprinderi străine de acelea ale neamului și ale țării noastre. Aceste elemente își permit uneori să facă proselitism confesional, isbutind chiar să smulgă din comunitatea religioasă a Bisericii noastre străbune câte un suflet mai slab și mai puțin rezistent.

Deaceea cred că e un mare interes atât religios, cât și național patriotic și umanitar, ca toți membrii Inaltului nostru cler, împreună cu Consiliile lor eparhiale, să binevoiască a da preoțimii de sub jurisdicția lor îndrumări clare

și precise o colaborare sistematică între slujitorii instituțiilor religioase și ai celor sanitare.

E datoria Bisericii, mai presus de a oricărei alte instituțiuni, să cultive spiritul de sacrificiu, să stimuleze altruismul, să îndrume caritatea publică și să privegheze neconținut, spre a putea înlătura la vreme primejdiile, care pândesc vitalitatea neamului nostru, aplicând mijloace potrivite pentru promovarea sănătății lui trupești și sufletești.

Biserica trebuie să împiedece trupul de a trăi fără suflet și sufletul de a târâ trupul la pierzare.

Atât în domeniul medicinei curative, cât mai ales în acela al medicinei preventive, o preoțime instruită și bine îndrumată poate fi de cel mai mare ajutor corpului medical de o parte, turmei încredințate ei spre păstoria sufletească de alta.

Aceste considerațiuni mă îndeamnă a ruga Măritul Congres, să binevoiască a lua în considerare următoarea propunere:

1. Sf. Sinod va invita pe toți membrii săi, ca în vizitațiile canonice, pe care le fac anual în cuprinsul eparhiei lor, să binevoiască a cerceta totdeauna atât spitalele cât și instituțiile de ocrotire socială din regiunea respectivă, controlând cum și-au îndeplinit preoții datoria față de cei adăpostiți în ele, distribuind broșuri de cuprins moral, religios, iconițe, cărți de rugăciuni și alte mijloace educative.

2. Consiliul Central-Bisericesc va îndruma toate Consiliile eparhiale, să dea o atențiune specială acestei probleme, luând măsuri pentru o bună pregătire în această direcție a elevilor din seminarii, dela academiile și facultățile de teologie, stimulând neconținut preoțimea prin publicarea de premii și alte distincțiuni pentru cei ce vor desvolta o activitate mai remarcabilă în acest domeniu de pastorațiune sufletească.

3. Unde permit împrejurările se va face încercarea de a transforma mănăstirile de călugărițe în școli de infirmiere sau surori de ocrotire, dându-li-se, prin puteri didactice de specialitate, instrucțiunile necesare și sădindu-se în sufletul lor, prin mijloace de educație religioasă, sentimentul sacrificiului, al devotamentului și al dragostei creștinești, care nu caută ale sale, care toate le rabdă, la toate nădejde are și nici odinioară nu cade.

Iar unde nu există mănăstiri de maici adaptabile acestui scop, autoritățile noastre bisericești să procure mijloacele necesare pentru întemeierea unor instituții de educație religioasă și igienică în felul cum le au și minoritățile din România.

Realizând aceste postulate, conducătorii și slujitorii Sf. noastre Biserici vor aduce servicii neprețuite generației actuale și mai ales celor viitoare,

secerând în schimb mulțumirea sufletească, pe care o dă conștiința unei mari datorii împlinite.

Vestitul profesor din Zürich, August Forel, spune cu drept cuvânt, că avem datorii față de noi înșine, avem datorii față de familia noastră și față de aproapele nostru, față de omenirea actuală și față de omenirea viitoare. Aceste din urmă sunt cele mai mari. Căci tot ce avem astăzi, în domeniul culturii și al științei, a răsarit din sudoarea, din sângele și adeseori din martiriul înaintașilor noștri. Datoria cea mai nobilă, ce rezultă de aci pentru noi, ne impune să pregătim pe seama urmașilor noștri o viață mai bună, mai fericită și mai demnă.

Fie-ne îngăduit a nădăjdui că năzuințele generațiunii actuale și a celor viitoare de a îndeplini această nobilă datorie nu vor fi lipsite de sprijinul efectiv al tuturor factorilor de conducere și organizare bisericească.

Ministru, (ss) Dr. IOAN LUPAȘ

D. Vasile Goldiș roagă Congresul să hotărască în această ședință asupra propunerii; iar d. N. Iorga cere ca această propunere atât de interesantă să fie trimisă Comisiunilor bisericească și culturală, urmând ca abia după raportul acestora, să o discute Congresul.

Propunerea d-lui N. Iorga a fost primită.

Sumarul ședinței a III-a, din ziua de 15 Octomvrie 1926, de după amiază.

I. P. S. Sa Patriarh, Președinte, deschide ședința la orele 4 d. m. și designează de secretar al ședinței pe Protodiaconul Sabin Evuțian.

27. — D. Dr. Loichiță citește sumarul ședinței de înainte de amiază.

Sumarul se verifică, fără modificări.

28. — La ordinea zilei urmează raportul Comisiunii bisericești asupra mutării reședinței Episcopiei de la Ismail la Cetatea Albă. Raportorul Pr. Dumbravă, propune ca reședința să rămână și mai departe în Ismail.

Vorbesc la chestiune: I. P. S. Sa Pimen, pledând pentru Cetatea-Albă, din motive de ordin național, P. S. Sa Vartolomeu pentru Ismail din motive de ordin real, Pr. Guciușna susține propunerea Comisiunii. P. S. Sa Iustinian cere o bună lămurire pentru păstoriții săi. D. Al Lapedatu arătând, că prin legea de organizare a Bisericii titlul Episcopiei fiind bine stabilit, iar reședința nefiind fixată, nu poate fi vorba nici de o modificare a vre'ei unei legi, dar nici de o sancționare a unei stări faptice. D. N. Iorga, împărtășind punctul de vedere al d-lui Al. La-

pedatu și lămurind, în consecință, că nu e nimic de schimbat, iar dacă e ceva de inovat, dreptul istoric îl are Cetatea-Albă, de unde Mitropolitul a plecat la Suceava, și de unde Episcopii pot privi Nistrul și Marea întocmai ca Episcopii de odinioară, susține că nu poate trimite nimeni pe Episcop în localități, unde nu există o reședință; de aceea Episcopia să continue a rămâne în Ismail, până când vom putea da tot fastul cuvenit unei Episcopii la granița Nistrului.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae face următoarea propunere: Chestiunea să se ia la ordinea zilei, iar propunerea Comisiunii să se treacă, în studiu, la Consiliul Central, până la timpul când va fi actuală clădirea unei noi reședințe la Cetatea-Albă. Până atunci Episcopia rămâne în Ismail, unde are un provizorat.

Punându-se la vot propunerea I. P. S. Sale Mitropolit Nicolae e admisă întocmai.

29. — Comisiunea financiară economică, prin raportorul ei Diac. Dănuș V. Const., prezintă raportul asupra proiectului de buget, pe 1927, al Bisericii Ortodoxe Române, întocmit de Eforia și Consiliul Central și propus Inaltului Guvern spre aprobare.

I. P. S. Sa Patriarhul, ca Președinte, dă unele lămuriri de ordin principal, arătând că, Congresul nu e competent a vota bugetul, care se va acoperi de la Stat; el poate cel mult să-și exprime dorințe cât privesc trebuințele Bisericii din toată Patriarhia. În acest înțeles poate numai admite discuție. Apoi vorbesc la chestiune: d. P. Gârboviceanu, arătând greutățile întâmpinate la întocmirea bugetului și indicând plusurile necesitate la singuraticile poziții bugetare; D. Alexandru Lapedatu constatând și el, că discutarea proiectului de buget nu intră în atribuțiile Congresului și P. S. Sa Vartolomeu relevând importanța mijloacelor de susținere a vieții bisericești.

Congresul primește propunerea Comisiunii, adică ia act despre demersurile făcute de Consiliul Central și Eforie în ce privește bugetul anului 1927 și invită Consiliul Central ca să continue în a stăruii pe lângă Inaltul Guvern pentru realizarea dorințelor și satisfacerea necesităților Bisericii noastre Ortodoxe Române.

30. — Comisiunea organizatoare, prin raportorul ei d. Dr. R. Căndea, referență asupra demisiei din Consiliul Central, a Pr. C. Popovici din Chișinău, ca reprezentant al Bisericii din Basarabia, și propune, să se primească demisia; iar locul vacant să fie întregit prin alegere.

Congresul primește demisia Pr. C. Popovici din Consiliul Central.

I. P. S. Sa. Patriarhul, ca Președinte, invită pe I. P. S. Sa Gurie, să propună Măritului Congres, spre alegere, un om care poate să muncească efectiv în Consiliul Central.

I. P. S. Sa Gurie propune pe Pr. Petru Comerzan,

I. P. S. Sa Pimen propune ca, în vederea unei eventuale consfătuiri și a pregătirii buletinelor, să se suspende ședința.

Propunerea se primește și I. P. S. Sa Patriarhul suspendă ședința pentru 5 minute.

După redeschiderea ședinței, se procedează la vot.

Se constată, că s'au depus în total 66 de voturi, din care au primit Pr. P. Comerzan 56 de voturi, Pr. Dumbravă 2 voturi, Pr. Gurie 2 voturi, iar 6 voturi au fost albe.

I. P. S. Sa Patriarhul declară de ales, cu majoritate de voturi, pe Pr. P. Comerzan ca delegat al Bisericii din Basarabia în Consiliul Central.

31. — D. Dr. R. Căndea, raportorul Comisiunii organizatoare, referență asupra cooptării, în adunarea Eparhială a Iașilor, a celor 3 membrii aleși la Hotin pe motivul, că trecând după legea administrativă civilă vre'o 20 parohii dela județele Basarabene la județele care aparțin Arhiepiscopiei Iașilor, propune următorul proiect de rezoluții:

În legătură cu adresa Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei No. 4690/926, Comisiunea de organizare, considerând că în baza art. lit. g. din Statut, Congresul Național Bisericesc este competent de a decide asupra delimitării eparhiilor (ceace încă n'a făcut) și a înființării de eparhii noi, propune ca adunările eparhiale din Iași și Hotin să rămâie cu câte 60 membrii aleși, cooptările de membri fiind contrarii legii.

În jurul acestei chestiuni se încinge o vie discuție, la care participă d. Dr. S. Dragomir, I. P. S. Sa Pimen, I. P. S. Sa Patriarhul, care dă lămuriri în referire la art. 3 din lege care cere ca «întinderea eparhiilor» să se stabilească prin lege specială inițiată de Biserică, și la art. 9 lit. g. din statut, în ce privește dreptul autonom și exclusiv al Bisericii de a decide asupra delimitărilor ce s'ar necesita din punct de vedere bisericesc. I. P. S. Sa Gurie, I. P. S. Sa Nectarie, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, d. N. Iorga, dând indicații de ordin istoric și plecând pentru păstrarea formelor de bază ale Bisericii noastre, P. S. Sa Vartolomeu, P. S. Sa Ghenadie, P. S. Sa Titu, d. Dr. M. Gropșan și d. V. Goldiș cerând păstrarea împăr-

țirii de până acum a eparhiilor și facerea eventualelor schimbări necesare în prevederile legii și ale Statutului. În urmă, d. Raportor Dr. R. Căndea, reflectând asupra discuțiilor, motivează proiectul de rezoluție și cere să se primească propunerea Comisiunii.

I. P. S. Sa Patriarhul se retrage și predă prezidiul I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae.

Cu învoirea specială a Măritului Congres, mai vorbește la chestiune I. P. S. Sa Pimen.

I. P. S. Sa Nicolae, ca președinte, declarând discuția închisă, permite, ca lămurire că, delimitarea e normată în lege art. 3 și Statut art. 9 lit. g. și pune, în consecință, la vot propunerea Comisiunii referitoare la cooptări.

Congresul primește propunerea Comisiunii organizatoare și anume: considerând că în baza art. 9 lit. g. din Statut, Congresul Național Bisericesc este competent de a decide asupra delimitării Eparhiilor și înființării de eparhii noi, propune ca adunările eparhiale din Iași și Hotin să rămâe cu câte 60 membri aleși, cooptările de membri fiind contrarii legii.

I. P. S. Sa Patriarhul preia prezidiul.

32.—Comisiunea bisericească, prin raportorul ei Pr. M. Răuț propune, referitor la Biserica Mântuirii Neamului:

1.— Să se invite Onor. Primăria Capitalei, ca, în vederea scopului ideal ce se urmărește cu zidirea catedralei, să cedeze gratuit, locul «Piața Bibescu Vodă», mutând Halele Centrale din această Piață într'altă parte.

2.— Să se întrebe Comisiunea deja înființată, dacă a lansat listele, iar dacă nu, să se decidă lansarea la timpul oportun a unui apel pentru o colectă generală în scopul ridicării catedralei.

3.— Să se roage Înaltul Guvern a ordonanța Eforiei Consiliului Central Bisericesc a) celei trei milioane lei votate deja de Consiliul de Miniștri pentru planuri și b) să prevadă în buget o întâie cotă de cel puțin zece milioane lei pentru a se putea, îndată după aprobarea planurilor, procura materialul de începere a lucrărilor.

După cuvântarea I. P. S. Sale Pimen, lămuririle d-lui N. Iorga și precizările I. P. S. Sale Patriarhului.

Congresul primește propunerile de la punctele 2 și 3, iar în ce privește punctul 1, invită Consiliul Central, ca împreună cu factorii hotărâtori să caute un loc mai potrivit pentru zidire, [fie la Sosea, fie pe Dealul Spirei, fie în Parcul Carol, fie într'alt loc.

33.—Comisiunile bisericească și economico-

financiară, reunite, prin raportorul lor d. Ștefan Constantinov, prezintă referatul Consiliului Central No. 232/926, privitor la salarizarea Clerului Ortodox Român, propunând să se aprobe pașii făcuți până acum și să se dea împuternicire Consiliului Central și Eforiei, ca să procedă la aducerea la îndeplinire cât mai de grabă a normalizării salarizării clerului ortodox, prin participarea și a unor reprezentanți ai Bisericii în Comisiunea de armonizarea salariilor funcționarilor de Stat.

Congresul primește întocmai propunerea Comisiunilor reunite.

I. P. S. Sa închide ședința la orele 7 și 3/4 seara, anunțând pe cea următoare pentru ziua de 16. a. c., orele 10 a. m.

Sumarul ședinței a IV-a, dela 16 Octomvrie 1926.

Sedința se deschide la ora 10.20 a. m. Presidează I. P. S. Sa Patriarhul Miron. I. P. S. Sa anunță ca secretar al ședinței pe d-nul Leon Mrejeriu.

34.— Se citește sumarul ședinței precedente de către Părintele Savin Evuțian, secretarul ședinței trecute.

Se aprobă.

35.— D-nul I. Prodrom, cere concediu pentru boală.

Se aprobă.

36.— Conducătorii fabricii de lumânări din Chișinău cer intervenire la Ministerul de Finanțe pentru scutire de taxe.

După propunerea I. P. S. Președinte, Congresul aprobă să se trimită această cerere Consiliului Central Bisericesc, care va interveni pentru satisfacerea ei.

37.— Părintele Marin Preoțescu, raportorul comisiunii de organizare, citește referatul privitor la activitatea din trecut a Consiliului Central Bisericesc, pe care o apreciază în chip deosebit și recomandă ca această activitate să se continue cu aceeași râvnă. Relevă în special, chestiunea grea de rezolvat a uniformizării în personal și salarizare a cancelariilor administrației centrale Bisericești, a eparhiilor din întreaga țară, aprobând intervențiile făcute în acest scop. Relevă deasemenea, stăruința depusă de I. P. S. Sa Patriarh, pentru a nu se știrbi autonomia Bisericii Bucovinene unde au fost numiți de Ministerul de Domenii alți conducători ai fondului religios, și sfaturile ce a dat forurilor conducătoare ale Eparhiei de a duce lupta pe căi legale pentru rezilierea con-

tractelor de arendare a pădurilor, care ar fi păgubitoare bunului mers material al acelei Eparhii și de a purcede în administrarea fondului cu toată corectitatea și legalitatea.

In fine propune ca Onor. Congres să-și exprime desideratul privitor la acordarea de către Ministerul de Culte, a sumelor necesare pentru procurarea unui local în care să se instaleze biourourile Consiliului și Eforiei.

Referatul pus la vot, Congresul îl aprobă, primind propunerea. (Anexa **E.**)

38. — D-nul C. Toma, raportorul Comisiunii de organizare, citește referatul privitor la întocmirea proiectului de regulament pentru organizarea și funcționarea Eforiei bisericicii autocefale ortodoxe Române și relevă că acest proiect de regulament dezvoltă principiile esențiale, care sunt cuprinse în Lege și Statutul respectiv.

Congresul aprobă referatul și după propunerea I. P. S. Președinte, proiectul se ia în general în considerare.

39. — Se procedează apoi la votarea pe articole.

Se citește articolul 1.

După propunerea P. S. Titus Simedrea, la care reflectează d. P. Gârboviceanu, d. Al. Lapedatu și P. S. Vartolomeu, aceea se primește:

Astfel se admite: înlocuirea cuvintelor: «foste ale Casei Bisericii», prin cuvintele: «foste al Ministerului Cultelor».

Se admite cu amendamentul propus de d. Al. Lapedatu: «și funcționează potrivit dispozițiilor acestui regulament». Restul articolului se suprimă.

Art. 3. — După discuțiuni, la care iau parte: I. P. S. Patriarh, D-nii; A. Lapedatu, C. Toma, P. S. Titus Simedrea, P. S. Vartolomeu, D-nii; V. Goldiș și Petru Gârboviceanu, s'a stabilit că atât în fața autorităților administrative cât și în fața justiției, Eforia este reprezentată prin delegatul președintelui Consiliului Central Bisericesc, care este I. P. S. Patriarh; deci, este firesc, să i se lase deplina latitudine să deleghe cui va crede dreptul său.

Astfel art. 3, a fost admis cu modificarea: «prin delegatul său».

Art. 4. —

Se admite fără modificări.

Art. 5. —

După propunerea d-lui V. Goldiș, se admite cu modificarea:

«Mandatul Eforilor durează șase ani»; iar ultimul rând se suprimă, deoarece președintele se alege.

Art. 6. —

După discuțiuni, la care au luat parte, P. S. Titus Simedrea, d. P. Gârboviceanu, d. Grecu, I. P. S. Patriarh, I. P. S. Mitropolitul Moldovei și P. S. Vartolomeu.

Se admite propunerea d-lui N. Iorga la aliniatul f.: «în înțelegere cu Sf. Sinod, Tipografia Cărților Bisericești din București, căreia i se va atașa un atelier de legătorie». Restul art. va fi redactat ca aliniat nou.

La acest aliniat nou g, d. N. Iorga propune înființarea unei școli de zugrăvi bisericești, care nu se poate desfășura în București din cauza influențelor nepotrivite ce acest centru le-ar exercita asupra sufletului viitorilor zugrăvi bisericești și nici la Mânăstiri, unde nu este atmosfera culturală necesară.

În acest scop trebuie găsită o localitate, care să corespundă mai bine cerințelor acestei școli.

Se admite ca la ultimele rânduri de sub alin. f., să se adauge: «întocmit de Consiliul Central».

La alin. nou i. (fost h) după cuvântul «fond» se adaugă: «din care se vor da împrumuturi»; iar ultimele rânduri de la acest alin. nou vor suferi schimbarea: «Consiliul Central Bisericesc va exercita prin Eforie controlul etc».

La alin. k. (devenit l.) în loc de o lună se va rectifica «șase luni»; iar după cuvântul «gestiune», se va adăuga: «de la toate eparhiile».

Astfel modificat, art. 6 este admis.

Art. 7. —

Se admite fără de modificări.

Art. 8. —

La acest art. se admite modificarea: în loc de 1-3-5 ani, «până la 5 ani» iar ultimul aliniat se va modifica în sensul «nu este admisă de cât în conformitate cu dispozițiile legii Contabilității publice».

Art. 9. —

Se suprimă din alin. a., rândul 5 cuvintele: «suma minimă dela care se începe licitația», care sunt o repetiție.

La alin. h., se adaugă: «aprobarea licitației se face de către Consiliul Cen-

tral Bisericesc, afară de licitațiuni până la sumă de una sută mii lei care se aprobă de Eforie»; iar după: la ședință, se înlocuește cuvântul «pot» cu «vor».

Art. 10.—

Se adaugă la partea finală după «sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române», cuvintele: «care se vor trece imediat instituției respective, afară dacă dispozițiunea testamentară este altfel». La alin. 1., se vor înlocui cuvintele: «creștin ortodox» cu «orcine».

Art. 11.—

Admis fără discuțiune.

Art. 12.—

Se va înlocui propunerea d-lui N. Iorga:

Se va înlocui cuvântul «institut», prin «cămin».

Alin. a, se va redacta astfel: «se va întocmi mai întâiu actul de donațiune în conformitate cu legile în vigoare».

Art. 13, 14 și 15.—

Se admit nemodificate.

Ocupă scaunul preșidențial I. P. S. Sa Arhiepiscopul Gurie al Basarabiei.

Art. 16, 17, 18, 19 și 20.—

Se admit fără modificări.

Art. 21.—

Congresul admite ca după titulatura «Bisericii Ortodoxe Române», să se adauge «adică Patriarhia Română».

Acest adaos va fi introdus pretutindeni în text, la locuri analoge.

Art. 22.—

Se suprimă cuvintele din primul rând: «va putea»; iar la finele art., se adaugă «care va fi întocmit de Eforie și aprobat de Consiliul Central».

Art. 23.—

Se suprimă cuvintele: «mirean și monahal»; iar la finele acestui art. se adaugă: «care va fi întocmit de Eforie și aprobat de Consiliul Central».

Art. 24, 25, 26, 27 și 28.—

Se admit fără modificări.

Art. 29.—

Se suprimă cuvintele: «se votează și».

Art. 30.—

Se înlocuește prin alin. d. art. 24 din Statut.

Art. 31, 32, 33, 34, 35 și 36.—

Se admit fără modificări.

Art. 37.—

Se adaugă un ultim aliniat: h., «un serviciu al personalului și statistic».

Ocupă scaunul preșidențial I. P. S. Sa Patriarhul Miron.

Art. 38.—

Se admite fără modificări.

I. P. S. Patriarh Președinte, declară regulamentul pentru organizarea și funcționarea Eforiei Bisericii Ortodoxe Române.

Ca votat în întregime și mulțumește raportorului pentru munca depusă.

Regul. se anexează la sumar sub... (Anexa **F**).

40. — Raportorul Comisiunii Culturale, Pr. Ioan Mihălcescu, citește referatul Comisiunii privind înființarea unei Facultăți de Teologie la Iași, cerută de preoții din eparhia Moldovei.

Discuția se amână pentru ședința de după amiază.

Ședința se ridică la ora 1 și 20 p. m., anunțându-se cea viitoare după amiază la ora 4. p. m.

Sumarul ședinței a V-a din 16 Octombrie 1926 de după amiază

Ședința se deschide la ora 4 după amiază, sub președinția I. P. S. Patriarh Miron, anunțând secretar al ședinței pe d. Dr. Silviu Dragomir.

41.—Secretarul ședinței trecute d. Leon Mrejeriu citește sumarul ședinței din 16 Octombrie a. m.

Se aprobă.

42. — I. P. S. Sa, Președintele, prezintă memoriul clerului din București, prin care cere:

- a) Nelicheerea unui concordat cu Vaticanul;
- b) Regulamentarea și funcționarea tuturor organelor administrative și juridice bisericești.
- c) Stabilirea unui plan pentru combaterea sectelor.

d) Inbunătățirea situației materiale a clerului.

Constatându-se că chestia concordatului cu Vaticanul privește Înaltul Guvern, că în chestia salarizării preoților s'a luat deja hotărâre; și că jus-

țiția bisericească, combaterea sectelor etc., aparțin competenței Sf. Sinod, această rugare a preoților din București se trimite Sf. Sinod, pentru chestiunile ce cad în competența sa.

43. — Continuarea discuțiunii asupra memoriului Facultății de Teologie din Chișinău.

Iau cuvântul P. S. Episcop Visarion Puiu de la Bălți; iar d. Ministru Ioan Lupăș și d. N. Iorga, constată că chestia aceasta nu e de competența Congresului.

Domniile lor cer să fie scoasă de la ordinea zilei.

I. P. S. Președinte, scoate chestiunea de la ordinea zilei și se lasă în competența Sf. Sinod.

44. — D. Aurel Lazăr referă cu privire la Regulamentul pentru administrarea afacerilor episcopale în parohii și eparhii.

Articolele 1, 2, 3 și 4.—

Se primesc neschimbate.

Art. 5.—

La acest articol I. P. S. Sa Nectarie, cere să se fixeze acum, că fiecare eparhie continuă a se conforma în ce privește regimul înstrăinării averilor imobile, sistemului ce era în uz în fiecare eparhie.

Congresul aprobă:

Art. 6 și 7.—

Se primesc fără modificări.

Art. 8.—

La alin. i., se înlocuiește cuvântul «elocare», prin «depunere».

Art. 9 și 10.—

Se primesc fără modificare.

Art. 11.—

Se adaugă ca alin., aliniatul II de sub art. 45 din statut; adică: «tatăl și fiul, frații, socrul și ginerile, nu pot fi împreună membrii ai Consiliului».

Art. 12.—

Se primește nemodificat.

Art. 13.—

La alin. 3 rândul II, se înlocuiește cuvântul «constituit» prin «fixat».

Art. 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 și 28.

Se primesc nemodificate.

Art. 29.

Se înlocuiește din alin. 2, cuvântul «parohial» prin «Eparhial».

Art. 30.

Se primește nemodificat.

Art. 31.

Se înlocuiește cuvântul «aplicat» din alin. 3, prin cuvântul «întrebuințat».

Art. 32.

Se înlocuiește cuvântul «extrădare» prin «predare».

Art. 33.

Se înlocuiește cuvântul «inducere» prin «înregistrare».

Art. 34, 35 și 36.

Se primesc nemodificate.

Art. 37.

Se înlocuiește cuvântul «sortarea» prin «eșirea».

Art. 38 și 39.

Se primesc nemodificate.

Inalt Prea Sfințitul Președinte declară Regulamentul astfel modificat:

Ca votat în întregime și mulțumește raportorului pentru munca depusă.

Regulamentul se anexează sub (Anexa **G.**)

45. — D. A. Lazăr, referă în numele Comisiunii organizatoare, despre interzicerea membrilor magistraturii de a face parte din corporațiunile bisericești. Comisia propune a se interveni prin Consiliul Central Bisericesc, la Onor. Minister de Justiție pentru admiterea magistraților în corporațiunile bisericești.

Se aprobă.

46. — D. Aurel Lazăr, în calitate de raportor al Comisiunii organizatoare, propune ca discuția asupra Regulamentului pentru alegerea și constituirea organelor reprezentative și executive ale Bisericii să se amâne pe altă sesiune, fiindcă trebuie să i se facă multe îndreptări; iar Congresul hotărăște:

Să se amâne pentru sesiunea viitoare, iar până atunci să se aplice instrucțiunile date cu prilejul primelor alegeri.

47. — Preotul Chiril Popescu referă despre chestiunea administrării averilor Bisericii din Ba-

sarabia, pentru care Sf. Sinod, prin hotărârile sale, de la 16 Decembrie 1922 și de la 22 Februarie 1924, ca for competent, atunci a instituit o Eforie specială.

Acea Eforie a și început să funcționeze; iar acum se încearcă din nou stingherirea ei, trecându-se administrarea acelor averi în competența Consiliului Economic al unei singure Eparhii — al Arhiepiscopiei Chișinăului.

Congresul hotărăște:

Să se menție funcționarea unei Eforii speciale a celor trei Eparhii din Basarabia cu reprezentanți aleși din cele trei Eparhii de către adunările Eparhiale în sensul dispozițiilor Sf. Sinod. Această organizare a Eforii speciale, are nevoie a fi întărită și prin lege și va funcționa pe baza unui Regulament întocmit de Eforie, și aprobat de Congresul Național Bisericesc. Până la aprobarea Regulamentului de către Congres, el va fi aprobat de Consiliul Central Bisericesc sub rezerva ulterioarei ratificări din partea Congresului. Deci Eforia specială să-și continue normala funcționare. (Anexa **H.**)

48. — D. V. Grecu, referă în numele Comisiunii culturale cu privire la propunerea Pr. I. Lupaș pentru a se lua măsuri relativ la îngrijirea sufletească a bolnavilor din spitale și a misiunilor ce trebuie a se înființa în Mănăstirile de călugărițe.

Vorbesc membrii: A. Cosma, I. P. S. Sa Nicolae Mitropolitul Ardealului, N. Iorga, V. Goldiș, M. Gropșan și I. P. S. Sa Patriarhul.

Comisiunea propune desideratul următor:

Propunerea Păr. I. Lupaș să se dea Consiliului Central Bisericesc pentru a o pregăti și studia în înțelegere cu Sf. Sinod care în mai multe puncte e competent și după ce a supus-o spre decideră corporațiilor bisericești competente, să aplice cele hotărâte.

49. — Cu privire la propunerea I. P. S. Sa Președinte pentru verificarea și aprobarea sumarului ultimei ședințe a Congresului, se hotărăște:

Sumarul ultimei ședințe a Congresului Național Bisericesc, se va verifica și aproba de următorii 5 membrii ai Congresului, conform regulamentului interior.

P. S. Titus Simedrea Târgovișteanul, Pr. Dr. Ioan Lupaș, Pr. Dr. Ioan Mi-

hălcescu, d. Ioan Inculeț și d. Vasile Goldiș.

I. P. S. Sa Patriarhul încheie ședința Congresului Național Bisericesc, exprimându-și părerea de bine că o atmosferă de frăție și de demnitate s'a observat în tot cursul desbaterilor din acest Congres, dorind ca această frumoasă armonie și frățescă dragoste și înțelegere să fie o pildă grăitoare în mijlocul pasiunilor, care turbură câte odată adunările noastre publice.

Roagă pe membrii Congresului dintre cari mulți sunt conducători ai Țării, fruntași în corpurile legiuitoare, etc., să ducă pretudindena în viața obștească acest duh de frăție; căci în chip normal și norocos se pot desvolta și propăși interesele noastre publice numai în o climă socială plină de căldura armoniei cetățenești și a pașnicei conlucrări, spre binele obștesc.

Mulțumește apoi călduros tuturor membrilor pentru viul interes arătat chestiunilor bisericești. Dragostea filor săi sufletești către Maica Biserică îi dau nădejdi îmbucurătoare, că vom înălța divina instituție a Mântuitorului, acolo unde cu toții o dorim spre fericirea neamului nostru.

În fine dă expresiune bucurii generale că în aceste zile de aplicare a noiei legi de organizare a Bisericii și de trecere a chestiunilor economice și administrative în sfera autonomă a Bisericii, este în fruntea Ministerului de Culte d. Vasile Goldiș, un bun cunoscător al rostului și organizațiilor bisericești, încât avem cele mai bune nădejdi de începere a vieții autonome.

D. Profesor N. Iorga în numele întregului Congres, aduce mulțumiri I. P. S. Sale Patriarhului Președinte al Congresului, care prin tactul și priceperea I. P. S. Sale, prin vastele sale experiențe, precum și prin simțul de nepărtinire și de dreptate și de creștinească răbdare a contribuit în cea mai mare măsură, ca desbaterile Congresului să se desfășoare într'o atmosferă pașnică și dătătoare de pildă pentru celelalte corporații ale noastre. Biserica ne învață să iertăm greșiților noștri și să iubim pe aproapele nostru.

Și iată, sub blânda aripă a Bisericii și sub părinteasca dragoste a I. P. S. Tale, s'au uitat aici, resentimente, s'au întins mâini prietenești și s'a lucrat bine fără mânie și fără părtinire.

Ședința se ridică la ora 7 seara în aplauze generale.

Președinte

M I R O N

Patriarh

Secretar de ședință, Pr. Dr. SILVIU DRAGOMIR

Secretar general, Pr. Dr. NICOLAE M. POPESCU

ANEXE

ANEXA A

MIRON

Din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii ortodoxe autocefale române.

*Iubiților și onoraților Membrii ai Congresului Național Bisericesc ai Bisericii ortodoxe române:
Har și Pace dela Dumnezeu Tatăl și Binecuvântare dela Domnul nostru Iisus Hristos.*

Pe temeiul art. 10 și 12 din Statutul pentru organizarea Bisericii ortodoxe, convocăm „**Congresul Național Bisericesc**” al Bisericii ortodoxe Române în sesiunea ordinară în ziua de 14 Octombrie 1926 — Sfânta Paraschiva, — la orele 10 dimineața, când se va oficia cuvenita slujbă religioasă în Biserica Catedrală a Patriarhiei.

În aceeași zi, după terminarea Sfintei slujbe, va avea loc deschiderea Congresului, în sala **Senatului**, unde se vor ține ședințele Congresului Național Bisericesc.

Prea onorat Domnia Voastră în calitate de membru al Congresului Național Bisericesc prin aceasta sunteți invitat la ședințele Congresului.

Toți onorații membrii ai Congresului Național Bisericesc sunt datori a participa la toate lucrările Congresului. Cazurile grave de împiedecare se vor justifica în scris Congresului.

Dat în reședința noastră Patriarhală din București astăzi la 26 Sept. 1926.

Nr. 193.

Președinte,
MIRON
Patriarh

CONGRESUL NAȚIONAL BISERICESC

Ordinea de zi:

1. Slujba religioasă obișnuită.
2. Deschiderea Congresului și constituirea biroului.
3. Raportul general al Consiliului Central Bisericesc.
4. Raportul Eforiei Bisericești despre Buget.
5. Regulamentele :
 - a) Regulamentul intern al Congresului Național Bisericesc.
 - b) Regulamentul pentru regularea afacerilor Epitropești în parohii și Eparhii.
 - c) Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Eforiei Bisericii Ortodoxe Române.
 - d) Regulamentul pentru alegerile membrilor în Adunările Eparhiale.

6. Alegerea unui Consilier cleric ca reprezentant al Mitropoliei basarabene în locul Preotului C. Popovici, demisionat.

7. Chestiunea mutării reședinței Episcopale a Episcopiei Cetății-Albe-Ismail din Ismail la Cetatea-Albă.

8. Chestia administrării averii bisericești din Basarabia.

9. Demersurile făcute pentru fixarea locului din capitală pe care se va construi Catedrala «**Mântuirea Neamului**». Apel, colectă.

10. Salarizarea preoțimei ortodoxe din întreaga țară.

11. Spesele pentru sesiunile Congresului Național Bisericesc.

ANEXA B

*Prea Sfințiți Părinți,
Domnilor Membrii ai Congresului
Național Bisericesc,*

Congresul Național Bisericesc, instituit prin legea de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, convocat fiind pe temeiul art. 10 și 12 din statutul acestei legi, în sesiune ordinară, în ziua de 14 Octombrie 1926.

Eu declar deschisă această sesiune.

Dat în Yachtul Ștefan-cel-mare, la 11 Octombrie 1926.

(ss) FERDINAND

Ministrul Cultelor și Artelor
(ss) V. GOLDIȘ,

Nr. 3334

ANEXA C

Mărit Congres!

Noua lege bisericească chiamă la conlucrare cu ierarhia bisericii și pe toți credincioșii ei mireni, în corporațiuni cu atribuții determinate de principiile, ce stau la temelie bisericii răsăritene. Această colaborare e menită să producă o circulare mai simțită a sevei de viață în organismul întreg al bisericii, s'o învioreze, ca de fapt să devie o adevărată „biserică vie” a lui Hristos, care să-și reverse influența educativă și de generală îndreptare asupra tuturor fiilor ei credincioși.

Dar această colaborare în chestii administrative bisericești, etc. nu este scop. Ea ne oferă numai mijloace și ocazii de a apropia cât mai mult poporul de biserică, de a-l cointeresa, de a-i atrage atenția și a-i îndrepta interesul față

de biserică, de instituțiunile ei și de mărețea ei chemare, de a-i deștepta în suflet și un mai puternic simț de răspundere pentru soarta ei.

Scopul adevărat și final al bisericii însă este a ne face toți mai buni pe urma îndemnurilor din învățăturile divine ale lui Hristos, având mereu în vedere deviza evanghelică: «fiți desăvârșiți, precum și Tatăl vostru din ceruri desăvârșit este».

Dar, pașii tuturor se vor îndrepta spre căile, ce duc la această ideală țintă numai atunci, dacă toți cei chemați în consiliile și adunările bisericesti, în momente de sufletească reculegere și meditație, își vor examina cu nepărtinire ei însăși sufletul și conștiința, spre a constata, întrucât viața lor particulară, familiară și obștească se călăuzește de poruncile, pline de dreptate, de iertare, de iubire, de altruism, de cinste, de jertfe pentru mântuirea altora și pentru binele obștesc, ale Aceluia care ne-a zis: «Eu sunt calea, adevărul și viața». Această autospovedanie de sigur va reasuma munca și faptele fiecăruia întru îndeplinirea poruncilor bisericii în cercul vieții lor de până acum, și pe mulți din cei indiferenți de cele bisericesti și pe cei răi îi va îndrepta pe calea binelui; iar pe cei buni îi va îndemna spre sporire în fapte bune și creștinești.

Odată cristalizată conștiința religioasă a tuturor acestor mii de fruntași prin duhul purificator al legii lui Hristos, această conștiință va intensifica interesul lor pentru biserică, singura în stare a regenera viața noastră publică plină de superficialitate, de incorectități și nedreptăți, de necinste și abuzuri, și de zilnice panamale mari și mici.

Generalizându-se tot mai mult acest interes, el va avea drept urmare firească crearea și sporirea mijloacelor pentru întărirea și înmulțirea așezămintelor creștinești și bisericesti, cari vor aprofunda tot mai bine viața evanghelică, vor crește un număr tot mai mare și mai bine pregătit de clerici și misionari în ogorul lui Hristos și propovăduitori și cultivatori cu tot mai mult zel apostolic în via Domnului.

Prin această prismă — privind pe membrii adunărilor noastre eparhiale și ai Congresului Național Bisericesc — trebuie să credem c'a fost cu voia Celui-de-sus să intre în ele multime de fruntași, cari au condus ieri, cari conduc azi și care vor conduce mâine destinele țării și ale neamului. Și avem nădejdia, că puternica forță morală, ce-a avut-o biserică părinților noștri în viața obștească și de Stat, va întări și prin colucrarea lor: și — altuiți în suflet cu Dumnezeucul Duh al bisericii, căruia îi slujesc în aceste corporații, — vor duce și vor răspândi acest duh evanghelic și în toate instituțiunile

Statului și vor stărui să fie călăuzit de el toți slujbașii Statului; și atunci întreaga viață și activitatea noastră publică — cu variatele ei mișcări și manifestări — va trebui să devie mai bună, mai creștină, spre binele general al tuturor cetățenilor țării fără deosebire de clasă și ocupație.

In această nădejdie — invocând binecuvântarea Domnului asupra lucrărilor acestei sesiuni ordinare — deschid Congresul Național Bisericesc.

ANEXA E

Prea Onorat Congres,

Consiliul Central Bisericesc, a luat ființă pe ziua de 1 Aprilie a. c., când Noi am chemat în serviciu doi Consilieri Referenți.

Inceputul acestei instituții, a fost însoțit de multe greutăți, care de altfel sunt inerente oricărui început.

In adevăr, găsirea unui imobil cu chirie în care să fie instalate biourourile Consiliului și al Eforiei, cum și procurarea mobilierului și requizitelor necesare în limita fondurilor acordate de Onor. Minister de Culte, a fost o problemă destul de grea. Prin stăruință însă, dificultățile s'au învins și s'a putut lua cu chirie apartamentul din etajul al III-lea din imobilul situat pe Str. Matei Millo No. 9, compus din 8 camere mari, 3 mai mici și atenansele

Termenul închirierii este de trei ani din care primul obligatoriu pentru ambele părți. Chiria anuală împreună cu alte obligațiuni impuse prin contract, se urcă la circa lei 520.000, pe când fondul acordat de către Minister pentru chirie era numai de lei 200.000; iar din mobilier, s'a putut procura atât pentru Consiliu cât și pentru Eforie, numai strictul necesar, în limita sumei de lei 200.000, ce s'au acordat.

Localul s'a inaugurat printr'un serviciu religios în ziua de 7 Iulie a. c.

Prea Onorat Congres,

Consiliul Central Bisericesc, deși ființează numai de scurtă vreme, totuși ca organ superior administrativ al afacerilor bisericesti și executor al ordinelor Sf. Sinod și Congresului Național Bisericesc, se simte obligat să aducă la cunoștința Domniilor Voastre, ce a lucrat și cum a rezolvat în acest scurt timp, diferitele chestiuni trimise în competența sa.

1. — Mai întâiu, Onoratul Congres, e rugat să binevoiască a cunoaște, că Noi, am chemat în serviciul Consiliului numai doi Consilieri Referenți, pe Pr. George I. Negulescu reprezentantul

Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei și a Pr. Aureliu Crăciunescu reprezentantul Sf. Mitropolii a Ardealului. Intre motivele ce ne-au îndemnat să chemăm numai pe acești doi Referenți, amintesc că în bugetul pe anul în curs, privitor la Consiliul Central, nu sunt prevăzute de cât numai trei posturi de Referenți; iar suma de plată ca salariu pentru fiecare, e sub limita puținței de a le oferi chiar un traiu modest în valul de scumpete, în Capitală. In asemenea condiții, am socotit că nu-i uman să disloc pe câteși cinci Consilieri Referenți și să-i expun în București la o viață plină de privațiuni și de umilință. Apoi, am gândit, și nu m'am înșelat că, acum la început când încă la Consiliu nu surs lucrări aglomerate, hârtiile intrate se vor putea rezolva numai de către cei doi Consilieri chemați. Pe măsură însă ce trebuința va cere, voi chema și pe ceilalți Referenți și socot că cu începerea anului 1927, să-i chem pe toți la datorie.

2.—Toți onorații Membrii ai Consiliului Central Bisericesc, aleși de Onoratul Congres, au fost vestiți de cinstea la care au fost chemați în slujba Bisericii Neamului.

3.—Am durerea a vă aduce la cunoștință, că bunul creștin George G. Mârzescu, ales Consilier ca reprezentant al Sf. Mitropolii a Moldovei, a încetat din viață. Consiliul Central în ședința sa dela 7 Iulie a. c., a chemat Consilier în locul decedatului Mârzescu, pe d. Constantin Toma, supleant. In această privință se înaintează raport separat, pentru a se lua act.

4.—Se mai aduce la cunoștință Onor. Congres că, Consilierul Referent, Pr. C. Popovici a demisionat din această demnitate.

In această privință înaintăm raport separat cu rugămintea ca Onor. Congres să binevoiască a alege un alt Consilier Referent ca reprezentant al Arhiepiscopiei Chișinăului.

5.—Hotărârea Onor. Congres de a se alcătui de către Comisiunile alese din sânul său, regulamentele necesare pentru buna funcționare a diferitelor oficii și corporațiuni create prin noua lege, s'a adus la îndeplinire.

In Consiliul Central, s'au primit patru proiecte de regulament întocmite de Comisiuni și anume:

- a) pentru afacerile interne ale Congresului;
- b) pentru administrarea afacerilor Epitropești în parohii și Eparhii,
- c) pentru organizarea și funcționarea Eforiei Bisericești și
- d) pentru alegerea și constituirea organelor reprezentative și executive ale Bisericii.

Câteși patru aceste proiecte de regulament, s'au tipărit de către Consiliul Central și se prezintă Domniilor Voastre, fiecare cu raport separat, spre a le vota chiar în această sesiune.

6.—In ce privește verificarea bugetelor pe anul 1927 ale administrațiilor centrale ale Eparhiilor,

cum și alcătuirea bugetului general pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română, se aduce la cunoștința Domniilor Voastre că aceste lucrări deși migăloase, s'au executat la vreme și s'au înaintat Onor. Minister de Culte, spre a-l îngloba în bugetul general al Statului. Cu privire la această chestiune, Onorata Eforie va înainta raport separat.

7.—O chestiune foarte grea de rezolvat prezentată la Consiliul Central, este aceea a uniformizării în personal și salarizare, în toate cancelăriile administrațiilor centrale bisericești din întreaga țară. In adevăr dacă se examinează bugetul Ministerului de Culte, cu privire la biserică în general, se observă mai întâiu nedreptatea, că unele Eparhii cu administrații restrânse, au în cancelarii acelaș număr de personal, ba chiar și mai mare de cât unele Eparhii cu administrații foarte întinse; și apoi se constată anomalia că se găsesc slujbași de acelaș grad cu aceleași studii și cu aceleași drepturi câștigate, însă tratați diferit în ceea ce privește salarizarea.

Și această nedreptate și anomalie este și mai mare dacă se face comparație între Biserică ortodoxă și bisericile celorlalte confesii și religii din țară, subvenționate de stat. In special Biserică ortodoxă din vechiul regat este pusă în inferioritate față de celelalte biserici. In această privință Consiliul Central, a atras atențiunea Onor. Minister de Culte, cerându-i un tratament just pentru toate bisericile.

Noi, rugăm pe Onoratul Congres, să binevoiască a lua o hotărâre în această privință.

8.—Tot așa de grea este și chestiunea salarizării preoților din întreaga Țară, potrivit studiilor și demnității lor. Această chestiune însă, și în special pentru biserică din vechiul Regat, fiind în strânsă legătură cu bugetul Statului care deocamdată nu poate face nici un avans, Noi, am făcut intervenire la Ministerul de Culte cu rugămintea de a se grăbi studiarea materialului informativ adunat în anii trecuți din întreagă țară, cu privire la averea ce posedă bisericile de toate confesiunile și religiile și la felul cum este plătit personalul lor slujitor. Din studiul acestui material, se va putea constata, că atât în vechiul Regat cât și în provinciile alipite la Țara-Mumă, se vor găsi biserici atât ortodoxe cât și de alte confesiuni și religii, care înainte de războiu, ori primeau foarte puțin, ori nu primeau de loc subvenții de la Stat, fiindcă aveau averi îndestulătoare pentru întreținerea cultului și plata de personal; azi, aceleași biserici, deși posedă averi destul de mari, primesc pe nedrept subvenții în dauna bisericilor sărace și îngreuiază în mod nejustificat bugetul Statului. Din economiile ce s'ar face în bugetul Statului, dacă toate bisericile ar fi tratate în mod echitabil, s'ar putea îmbunătăți într'o măsură oarecare, situația bisericilor în adevăr sărace.

Pe lângă aceasta, am intervenit și la comisiunea ce lucrează la Ministerul de Finanțe pentru armonizarea și egalizarea salariilor funcționarilor publici cerând ca preoții să fie încadrați în Statutul funcționarilor în ce privește partea materială, pe o treaptă corespunzătoare studiilor și demnității lor; iar delegații preoților trimiși să susțină cauza lor în fața acelei comisiuni, și-au achitat conștiincios mandatul ce le fusese încredințat.

In privința salarizării preoților, se prezintă Onoratului Congres raport separat.

9. — Hotărârea Onoratului Congres (No. 36 al. 2) de a se lua pe seamă de către Consiliul Central Bisericesc averile bisericesti ce se află astăzi în administrația Onor. Minister de Culte, nu s'a putut aduce la îndeplinire până acum. Însă Consiliul Central, în ședința sa de la 7 Iulie a. c. a luat hotărârea în această privință, că «averile bisericesti se vor lua pe seamă de îndată ce Onor. Congres Național, va stabili norme deplin corespunzătoare pentru administrarea acestor averi și când Eforia bisericească va fi complet organizată și va avea personal suficient și bine pregătit.

Normele pentru administrarea acestor averi, sunt prevăzute în proiectele de regulament al Eforiei și al afacerilor epitropești în parohii și Eparhii ce vi se prezintă spre votare chiar în actuala sesiune.

10. — In ce privește hotărârea Onor. Congres... Național (No. 33) cu privire la contestațiile făcute în contra alegerilor eparhiale din Eparhiile Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei și a Sf. Mitropolii a Bucovinei, se aduce la cunoștința Onoratului Congres, că Consiliul Central a atras binevoitoarea atențiune a Onor. Comisiunei de organizare, că în proiectul de regulament ce avea însărcinarea să alcătuiască cu privire la alegeri, să prevadă sancțiuni și directive principiale de urmat, spre a se înlătura abuzurile.

In această privință Onor. Comisiunea s'a executat.

11. — Cu privire la cerera autorităților din Cetatea-Albă, ca să fie strămutată reședința Episcopiei din Ismail în orașul lor, se prezintă raport separat.

12. — Pentru administrarea averilor comune celor trei Eparhii din Basarabia, se prezintă raport separat cu concluzie: ca acele averi să fie administrate de către Eforia instituită de Sf. Sinod și întărită cu Decret Regal, până când acele averi se vor împărți între cele trei Eparhii coproprietare, în proporție justă și equitabilă, față cu numărul populațiunii din fiecare Eparhie.

13. — Cu privire la atacurile aduse administrației fondului religionar al Eparhiei Bucovinene, aducem la cunoștința Onoratului Congres, că Noi, am apărut cu toată stăruința autonomia acelei

biserici ori de câte ori am avut prilejul. In urma stăruințelor Noastre, credem a fi contribuit în mod hotărâtor, ca încercările de a se știrbi autonomia Bisericii, și de a se numi funcționari la acel fond cu ocolirea organelor competente bisericesti, au încetat, pe de o parte; iar pe de alta, pentru a se face o administrație corectă și mai în folosul Bisericii, am atras atențiunea factorilor răspunzători, să respingă ori ce intervenții de hatâruri; ca astfel, ori ce cercetare și control s'ar face să găsească totul în regulă.

Apoi, am îndemnat Consiliul Arhiepiscopesc ca contractele încheiate de tosta administrație în care s'ar fi găsină prețuri derizorii și condiții oneroase pentru vânzarea lemnului, deci păgubitoare pentru Biserica, să caute căi legale pentru rezilierea lor; și le-am atras atențiunea ca în cazul când s'ar reuși ca să rezilieze acele contracte oneroase, să facă licitații noi cu observarea strictă a tuturor formelor legale spre a se obține prețul maxim al valorii lemnului, atât pentru loturile intrate în posesia fondului prin reziliere de contracte cât și pentru acelea, ale căror contracte au expirat; iar în fața oricărei intervenții să nu cedeze, ci să opună în mod categoric dispozițiunile Legii și regulamentelor, cum și îndatorirea Bisericii de a se călăuzi în toate acțiunile ei de interesele ei superioare și de corectitudine absolută.

Pe lângă aceste dispoziții, am cerut Consiliului Eparhial al Bisericii bucovinene, să răspundă cât mai în grabă, dacă are sau nu, un regulament în care să fie prevăzute sancțiuni pentru funcționarii clerici și mireni ai fondului, după care să fie judecați în caz de abateri și care este forul de judecată.

In caz că nu au nici pe unul nici pe altul, să le întocmească imediat.

14. — Cu privire la demersurile făcute de Consiliul Central pentru fixarea locului în Capitală pe care să se construiască marea catedrală «Mântuirea Neamului» se prezintă Onoratului Congres, raport separat.

15. — In ce privește permisele pe C. F. R. a personalului administrativ Bisericesc (Hot. Congr. No. 41), am intervenit la Onor. Minister de Culte însă fără rezultat, întrucât administrația C. F. R. afirmă că are mari deficite anuale.

Noi, pentru a se înlătura atâtea inconveniente în administratiile Eparhiale, găsim de bine ca Onoratul Minister de Culte se dea fiecărui Eparhie o sumă anuală globală în proporție cu mărirea ei, pentru acoperirea cheltuelilor de deplasări oficiale.

O asemenea sumă există deja înscrisă în bugetul Ministerului de Culte; deci în împrejurările schimbate de azi, Onor. Minister având trebuință de o sumă mult mai mică pentru personalul său, restul s'ar putea da Bisericii.

Onoratul Congres Național e rugat călduros să binevoiască a lua act de acest raport al Consiliului Central Bisericesc, și acolo unde află de bine să dea directive și îndrumările sale competente.

Primiți vă rugăm Onorat Congres, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

Președinte
MIRON
Patriarh

Consilier Referent, Pr. GEORGE I. NEGULESCU

ANEXA F

REGULAMENT pentru organizarea și funcționarea Eforiei Bisericii Ortodoxe Române

CAP. I

Dispozițiuni generale.

Art. 1. — Pentru administrarea fondului general bisericesc, a tuturor averilor comune ale Bisericii, foste ale Ministerului de Culte și a sumelor acordate de Stat pe seama ei în scop general, se institue o Eforie a Bisericii autocefale ortodoxe române, adică a Patriarhiei Române.

Art. 2. — Această Eforie este organul executiv al Consiliului Central Bisericesc în privința afacerilor economico-financiare și funcționează conform dispozițiunilor acestui regulament.

Art. 3. — Președintele Consiliului Central Bisericesc, prin delegatul său reprezintă Eforia în fața instanțelor judecătorești și administrative în toate chestiunile privitoare la averile comune ale Bisericii Ortodoxe Române, adică a Patriarhiei Române administrate de Eforie.

Art. 4. — Eforia se conduce de trei etori, dintre cari: unul, numit de Ministerul Cultelor de acord cu Ministerul Finanțelor, iar doi (un cleric și un mirean) sunt aleși de Congresul Național Bisericesc.

Eforia stă atât sub controlul Ministerului de Culte, cât și al Consiliului Central Bisericesc și în directă legătură cu ele.

Art. 5. — Mandatul Eforilor durează șase ani.

În caz de vacanță Ministerul Cultelor de acord cu Ministerul de Finanțe va completa locul pentru membrul numit de ele; iar Consiliul central bisericesc va numi pe ceilalți doi sub rezerva ratificării ulterioare a Congresului Național Bisericesc.

CAP. II

Sfera de activitate a Eforiei

Art. 6. — Sfera de activitate a Eforiei Bisericii în special este:

a) A administra averea mobilă și imobilă comună întregii Biserici autocefale ortodoxe române adică a Patriarhiei Române, precum: imobilele, pământurile și vetrele schiturilor, mănăstirilor și bisericilor desființate în urma legii de desființare și în urma legii de secularizare din 1864, sau care eventual n'ar mai putea exista în viitor; imobilele și bunurile ce vor reveni pe bază de donațiuni, legate, sau legi speciale cu caracter general bisericesc;

b) A primi dela Ministerul Cultelor, cu inventar, și a administra acele bunuri și acele fonduri cu destinație specială, cari până acum erau administrate de acel Minister și cari—diu cauza dispozițiunilor testamentare sau a actelor de fundație—, nu pot fi atribuite altor organe ale părților constitutive ale Bisericii;

c) A primi și administra: contribuțiile benevole pe care Congresul Național Bisericesc le va solicita pentru fondul general bisericesc dela credincioși.

d) Cotele fixate de acelaș Congres pentru fiecare eparhie în parte, asupra veniturilor ei.

e) Excedentele fondului ortodox bisericesc român din Bucovina, conform art. 41 al. 2 din lege.

f) A administra după ordinele și dispozițiunile Consiliului Central Bisericesc, în înțelegere cu Sf. Sinod, Tipografia Cărților Bisericești din București, căreia i se va atașa un atelier de legătorie, un atelier de veșminte preoțești, vase sfinte și ornate bisericești, atelier de pictură bisericească, etc.

g) Tipografia și aceste ateliere vor fi administrate după un regulament special întocmit de Consiliul Central Bisericesc.

h) A înființa o casă de credit, economie și ajutor a personalului clerical și funcționarilor civili bisericești care va avea o administrație proprie.

i) A înființa un fond din care se va da împrumuturi pentru înlesnirea de clădiri de biserici și de case parohiale și pentru repararea lor.

Consiliul Central Bisericesc va exercita prin Eforie controlul.

j) Eforia va primi dela Ministerul Cultelor și Artelor toate sumele acordate de stat pentru acoperirea nevoilor Bisericii Ortodoxe Române adică a Patriarhiei Române și le va transmite mitropoliilor, arhiepiscopiilor și episcopiilor spre întrebuințare, în conformitate cu dispozițiile bugetare și legea contabilității publice. Pentru aceasta:

k) Eforia se va îngriji să primească până la 1 August al anului dela Consiliile eparhiale bugetele eparhiilor și bisericilor cari reclamă ajutor dela stat; va întocmi bugetul general pentru toate eparhiile ajutate, de stat, cel mai târziu până la 15 Septembrie al anului și-l va înainta Ministerului Cultelor spre a-l avea în vedere la

stabilirea sumelor cu cari statul trebuie să vină anual în ajutorul Bisericii.

l) Va cere și obține în termen de șase luni după închiderea anului financiar, conturile de gestiune dela toate Eparhiile, pentru sumele primite dela stat, însoțite de acte justificative, pe cari le va verifica și înainta Ministerului de Culte spre descărcare.

m) Va îngriji și controla prin organele sale, ca la fiecare eparhie să funcționeze serviciul de contabilitate și de casă în regulă.

n) In caz de necesitate, la cererea Consiliilor eparhiale, va îndeplini, prin personalul său special funcția de revizor expert.

o) Eforia Bisericească va putea investi, însă numai cu aprobarea Consiliului Central Bisericesc, capitalul său în construcțiuni de imobile, cumpărare de terenuri, păduri, cumpărare de efecte de stat, acțiuni, diferite exploatări, etc. In primul rând însă va avea în vedere instituțiile ce stau sub administrarea ei.

Art. 7. — Eforia la înființarea ei va forma un inventar de averea mobilă și imobilă ce va primi. Acest inventar se va face în trei exemplare, dintre care unul se va păstra în arhiva Eforiei, al doilea de Consiliul Central Bisericesc, al treilea de Patriarhie. Inventarul se va ține în câteși trei exemplarele totdeauna la curent cu modificările ce ar interveni în situația averii.

El va fi completat treptat și sprijinit pe planuri, hotărnicii și alte acte descriptive și estimative. Inventarul la schimbarea eforilor va fi prezentat noilor efori spre a lua cunoștință și va fi predat cu proces-verbal.

CAP. III.

Administrarea averii.

A. Exploatarea bunurilor. Licitații.

Art. 8. - Arendarea, închirierea, concesiunea și în general exploatarea bunurilor administrate de Eforia Bisericii, se va face prin licitație publică, conform legilor pentru exploatarea bunurilor de aceeași natură ale Statului. Termenul de închiriere ori arendare va fi până la 5 ani, după cum vor dicta interesele Bisericii.

Exploatarea prin bună învoială nu este admisă decât în conformitate cu dispozițiunile Legii comptabilității publice.

Art. 9. — Pentru ținerea licitațiilor se vor observa următoarele principii:

a) Se va forma un caiet de sarcini care va cuprinde detaliat: obiectul închirierii, arendării, concesiunii, în general al exploatării bunurilor ce se licitează: caetul va conține condițiile, timpul sau durata exploatării; suma dela care se va începe concurența; condițiunile de capa-

citate și solvabilitate cari, trebuie să le îndeplinească concurenții, mai ales în caz de specialitate, spre a fi admiși la licitație; garanția provizorie pe care concurenții o vor depune în numerar sau în efecte, spre a fi admiși la concurs și care nu va fi mai mică de 10 % din estimație; cuantumul garanției definitive.

b) Pentru ținerea licitației se va fixa și publica ziua hotărâtă cu cel puțin una lună înainte, prin afișe în localurile publice și particulare, prin ziare cotidiene sau monitoare eparhiale și județene și în Monitorul Oficial al Statului. In cazuri speciale prin invitațiuni făcute persoanelor sau societăților de specialitate.

Procese-verbale de afișare și câte un exemplar din ziare și monitoare se vor atașa la dosarul licitației.

c) Publicațiile vor fixa neapărat:

1. Localitatea și locul unde se va ține licitația;
2. Ora fixă la care urmează a se prezenta concurenții;

3. Autoritatea respectivă, comisiunea instituită pentru ținerea licitației;

4. Locul de unde cei interesați pot lua informațiuni și consulta caietele de sarcini, înainte de ținerea licitațiilor, cum și timpul destinat pentru acestea.

d) In ziua și ora fixată pentru licitație, comisiunea va examina dosarul licitației și dacă va constata îndeplinirea tuturor formalităților, va da cetire caetului de sarcini și condițiunilor speciale pentru exploatare, iar concurenții vor semna că au luat cunoștință; apoi se va declara licitația deschisă, prevăzându-se aceasta în procesul-verbal de ținerea licitației;

e) Ofertele vor fi de două feluri: 1, orale pentru exploatări, până la valoarea maximă de lei 30.000 anual; 2, închise pentru exploatări peste această sumă.

f) Comisiunea va consemna în procesul-verbal rezultatul tuturor ofertelor și toate obiecțiunile ofertanților, adjudecând provizoriu licitația asupra celui ce va oferi prețul cel mai avantajos; iar Eforia se va pronunța în termen de una lună dela ținerea licitației.

g) In cazul când adjudecatarul va refuza să închee contractul în termenul ce i se va fixa de Eforie, după aprobarea licitației, i se va confisca garanția provizorie și se va ține o nouă licitație în contul său. Dacă la a doua sau la a treia licitație prețul obținut va fi mai mic, adjudecatarul primei licitații va fi urmărit pentru plata diferenței pe toată durata termenului de exploatare.

h) Comisiunile pentru ținerea licitațiilor se vor hotărî de Consiliul Central Bisericesc.

Aprobarea licitațiilor se face de către Consiliul Central Bisericesc, afară de licitațiuni până

la suma de 100.000 lei, cari se aprobă de Eforie. La ședință vor participa ca informatori și referenți și membrii Eforiei.

i) Toate dările către stat, județ și comună, taxe de timbre, etc., în ființă la încheierea contractului, sau cari s'ar înființa privesc exclusiv pe adjudecatari.

B. Fonduri speciale.

Donațiuni și legate.

Art. 10. — Biserica ortodoxă din Patriarhia română în întregimea ei ca persoană juridică are dreptul de a primi legate și donațiuni de bunuri mișcătoare sau nemișcătoare pe seama sa și în folosul fie general al bisericii, fie în folosul a diferite biserici, mănăstiri și schituri din țară și din străinătate aflătoare sub jurisdicția Patriarhiei bisericii ortodoxe române, care se vor trece imediat instituțiilor respective, afară dacă dispozițiunea testamentară este altfel.

De asemenea poate primi legate dela oricine pentru îngrijirea sufletului după trecerea lui din viață, sau ori care alt scop filantropic cultural sau umanitar.

În aceste cazuri Eforia este administratoarea unor asemenea donațiuni sau legate și va executa dispozițiile lor.

Art. 11. — Când donațiunea sau legatul va fi făcut deadreptul unei parohii, episcopii, mănăstiri sau schit în ființă, primirea liberalității se face deadreptul de reprezentanța acestor persoane morale: Consiliul parohial, eparhial sau Consiliul economic.

Art. 12. — Când o donațiune sau legat se face, fie în folosul general al Bisericii ortodoxe din Patriarhia română, fie în folosul uneia din părțile constitutive ale Bisericii, fie cu destinațiune specială, fie pentru înființarea unei fundațiuni oarecare cu menire pioasă, precum: azil pentru infirmi sau pentru săraci, cămin pentru orfani, preotese văduve, etc., și cari vor fi în preajma unei biserici, donatorul celce institue un asemenea legat sau înființează un astfel de așezământ pios, în viață fiind, este dator să îndeplinească, dacă donația, legatul sau fundația va consta din avere imobiliară ca: pământ, acarete, etc., următoarele forme:

a) Va întocmi mai întâiu actul de donațiune în conformitate cu legile în vigoare.

b) Să prezinte aceste acte Consiliului părții constitutive din Biserica căreia face donația, cu cerere anume de a se primi donațiunea sau legatul și cu destinația ce-i dă.

Art. 13. — În caz când nu tot venitul legatului sau donațiunii va fi întrebuințat pentru împlinirea voinții testatorului, prisosul de venit

se va capitaliza în profitul fondului respectiv și se va întrebuința în viitor la necesitățile ce se vor ivi, după ce se va fi vărsat în profitul corporației care o administrează până la 15% din prisosul de venit net al fondului ca taxă de administrație.

Art. 14. — Legatele și donațiunile făcute cu destinațiune determinată, nu se vor putea accepta de legatari decât sub beneficiul de inventar.

Art. 15. — Când celce face o donațiune sau un legat vrea să institue o administrație anume, deosebită de corporația instituită prin legile de organizare ale Bisericii, această administrație va fi supusă regulei comune, prevăzută în Legea și Statutul de organizare a Bisericii și a regulamentelor ei de aplicare în tot ceiace privește drepturile și îndatoririle.

Art. 16. — Dacă testamentul sau actul de donație nu institue o administrație specială pentru averea testată sau donată, Consiliul Central Bisericesc va decide, dacă această avere se va administra de organele administrative ordinare, sau de o administrație specială, instituită de dânsul.

Art. 17. — Indată ce legatul sau donațiunea s'au acceptat îndeplinindu-se formalitățile legale, Eforia ia măsuri ca pe deoparte să se treacă în o condică anume întocmită pentru acest scop, actele donațiunii sau legatul respectiv; iar pe de altă parte, prin îndeplinirea formelor cerute de legile civile, se va pune în posesiunea acestei averi, explicând prin hârtii anume ce drepturi și ce datorii decurg pentru Biserica respectivă care a intrat în stăpânirea legatului sau donațiunii.

Donațiuni și legate cu caracter obștesc

Art 18. — Donațiunilor sau legatelor lăsate pentru folosul obștesc al Bisericii adică Patriarhiei române, Consiliul Central Bisericesc le poate da orice destinațiune va găsi de cuviință în folosul general al Bisericii.

În acest din urmă caz, donațiunea sau legatul, se administrează de Eforie sau direct, sau prin administratori, pe care îi va institui Consiliul Central Bisericesc cum va găsi cu cale. Consiliul Central Bisericesc însă nu va putea da destinație donațiunilor sau legatelor în folosul general al Bisericii, cari întrec suma de două milioane lei, decât cu aprobarea Congresului național bisericesc.

Art. 19. — Dacă donațiunea, ce se va face pentru Biserica în genere adică Patriarhiei române, va consta din bani, acești bani se vor administra conform dispozițiilor Consiliului Central Bisericesc la propunerea Eforiei; iar dacă această donațiune se va face pentru o biserică anume și tot în bani, banii se vor administra

conform dispozițiilor Consiliului eparhial în folosul bisericii respective.

Art. 20. — Dacă donatorul sau celce a instituit legatul va fi prevăzut în actele de donație sau ale legatului și alte condițiuni pe care urmează a le îndeplini ceice vor beneficia de donațiunea sau de legatul său, toate aceste condițiuni se vor împlini întocmai, dar numai dacă veniturile vor fi suficiente spre a împlini toate aceste condițiuni.

Eforia va lua toate măsurile trebuitoare ca dela data când urmează a se împlini această dorință a donatorului să se urmeze întocmai cu cele stipulate.

Art. 21. — Cu ocazia deschiderii vre-unui testament prin care se institue o fundațiune sau în care se cuprinde o donațiune, un legat, ce ar reveni Bisericii ortodoxe române, adică Patriarhiei Române, conform legii sau vre-unei instituțiuni religioase pendinte de Biserică, președinții tribunalelor și grefierii sunt obligați a încunoștiința din oficiu și partea constitutivă respectivă, căreia îi revine legatul, donațiunea sau supravegherea fundațiunii.

Pentru aducerea la îndeplinire a acestei dispozițiuni Consiliul Central Bisericesc printr'o circulară va pune în vedere tuturor președinților de tribunale cuprinsul acestui articol.

Casa Asigurărilor

C. Casa Asigurărilor Imobilelor Bisericești.

Art. 22. — Eforia va întiînța o casă de asigurare sau de reasigurare contra incendiilor care va fi organizată după normele stabilite printr'un regulament special cari va fi întocmit de Eforie și aprobat de Consiliul Central Bisericesc.

D. Casa de Credit, Economie și Ajutor a Personalului Bisericesc.

Art. 23. — Tot pe lângă Eforie se va putea întiînța și o „Casă de Credit, Economie și Ajutor“ a clerului, cum și a funcționarilor civili ai organizațiilor bisericești din întreaga țară.

Această casă va fi administrată conform unui regulament special cari va fi întocmit de Eforie și aprobat de Consiliul Central Bisericesc.

CAP. IV

Bugetul și contul de gestiune al Eforiei.

Art. 24. — Veniturile și cheltuelile Eforiei Bisericii Ortodoxe Române, adică a Patriarhiei Române, se administrează după dispozițiunile legii contabilității publice și regulamentul respectiv al Eforiei.

Art. 25. — Toate veniturile și cheltuelile Eforiei precum și ale caselor și instituțiilor dependente de dânsa, se stabilesc prin bugetul anual al întregii biserici.

Art. 26. — Anul financiar are 12 luni; începe cu 1 Ianuarie și se sfârșește cu 31 Decembrie.

Art. 27. — Veniturile Eforiei constau din:

Fonduri proprii și subvențiune dela stat pentru acoperirea nevoilor bisericii.

Art. 28. — Corespunzător veniturilor Eforia va avea și un buget al cheltuelilor; din fonduri proprii și din subvenția acordată de stat.

Art. 29. — Bugetul fondurilor proprii și al cheltuelilor corespunzătoare se aprobă de Consiliul Central Bisericesc. Un exemplar al acestui buget se va înainta și Ministerului Cultelor și Artelor.

Art. 30. — Bugetul veniturilor și cheltuelilor provenite din subvenție dela stat pentru acoperirea nevoilor întregii Biserici Ortodoxe Române, se va stabili de Eforie, pe baza bugetelor întocmite și trimise de toate eparhiile și epitropiile bisericești, cari au nevoie de subvenție.

Bugetul astfel întocmit și aprobat de Consiliul Central Bisericesc se înaintează Ministerului Cultelor și Artelor, spre a fi avut în vedere la întocmirea bugetului său.

Art. 31. — Excendentul bugetului veniturilor proprii ale Eforiei se va vărsa la fondul general bisericesc, care se va capitaliza sau investi conform prevederilor din acest regulament.

Credite suplimentare

Art. 32. — Eforia Bisericii Ortodoxe Române adică a Patriarhiei Române, va administra și sumele pe cari statul le va pune la dispoziția Bisericii pe cale de credite suplimentare sau extraordinare.

Art. 33. — În bugetul fiecărui an se va prevedea și un fond pentru deschiderea de credite.

Nici o cheltuială nu se va putea face fără prevederea bugetară sau deschidere de credite suplimentare sau extraordinare.

Pentru bugetul veniturilor proprii și al cheltuelilor corespunzătoare, creditele se acordă de Consiliul Central Bisericesc în limita posibilității de acoperire; iar pentru cheltueli din subvenții, creditele se vor acorda de Stat, prin Ministerul Cultelor și Artelor, după norme și formalitățile prescrise de legea contabilității publice.

Contul de gestiune

Art. 34. — Contul de gestiune anual se va încheia separat: a) pentru veniturile și cheltuelile proprii ale Eforiei b) pentru veniturile și cheltuelile provenite din subvenții dela Stat.

Art. 35. — Gestiunea veniturilor și cheltuelilor

propriu este supusă verificării Inaltei Curți de Conturi; iar justificarea cheltuelilor provenite din subvenții dela Stat se va face prin Ministerul Cultelor și Artelor conform dispozițiilor legii contabilității publice.

CAP. V

Mănuirea, organizarea, atribuțiile și îndatoririle personalului administrativ al Eforiei

Art. 36. — Eforia administrează pe propria sa răspundere, sub directa dispunere și aprobare a Consiliului Central Bisericesc și sub controlul Congresului Național Bisericesc și al Ministerului Cultelor și Artelor, toate interesele materiale ale Bisericii, priveghează bunul mers al lucrărilor cancelariilor și e răspunzătoare de lucrările tuturor funcționarilor Eforiei.

Art. 37. — Eforia va avea următoarele servicii:

a) Serviciul bunurilor și fondurilor speciale, care are în atribuțiunile sale administrarea bunurilor ce aparțin Eforiei Fondului general bisericesc și al fondurilor provenite din donațiuni și legate.

b) Serviciul contabilității și casieriei care are în atribuțiunile sale încasarea veniturilor Eforiei și ordonanțarea cheltuelilor de personal și material; ținerea registrelor hotărâte de legea contabilității pentru mănuirea fondurilor. Controlul și urmărirea depunerii actelor justificative; stabilirea sumelor cu care statul vine anual în ajutorul bisericii; primirea și înregistrarea depozitelor și garanțiilor; încheierea contului de gestiune, etc.

Serviciul Contabilității va avea un biou al veniturilor, un birou de ordonanțare și un casier; de acest serviciu va depinde și:

c) O casă de credit, economie și ajutor a personalului bisericesc, care are în atribuțiile sale acordarea de împrumuturi și ajutorarea membrilor ei, fructificarea economiilor și crearea fondurilor de împrumuturi pentru construcții de biserici, case parohiale, reparațiuni etc., precum și casă de asigurări.

d) De acest serviciu va depinde deasemenea și Tipografia Cărților Bisericești împreună cu atelierele pendite de ea.

e) Un birou pentru înregistrarea și expedierea hârtiilor și plasarea lor în arhivă.

f) Un serviciu de contencios pentru susținerea proceselor Eforiei.

g) Un serviciu tehnic pentru construcțiuni și reparațiuni în genere, controlul planurilor și devizelor pentru construcții de biserici case parohiale etc.

h) Un serviciu al personalului și statistic.

Art. 38. — Funcționarii Eforiei se numesc la propunerea eforilor de Consiliul Central Bisericesc

cu aprobarea Patriarhului, după normele prevăzute în Statutul funcționarilor publici. Ei au aceleași îndatoriri și se bucură de aceleași drepturi prevăzute în Statut ca și funcționarii publici.

Art. 39. — Acest Regulament intră în vigoare îndată după votarea lui prin Congresul Național Bisericesc.

Acest Regulament s'a votat de Congresul Național Bisericesc în ședința de dimineață din ziua de 16 Octombrie 1926.

Președinte,

M I R O N

Patriarh

Secretar general,

Pr. Dr. NIC. M. POPESCU

ANEXA H

ONORAT CONGRES,

În baza dispozițiilor Legii și Statutului, se aduce la cunoștința Măritului Congres Național Bisericesc, chestiunea Administrării averilor Eparhiilor din Basarabia, cu rugămintea de a i se da o soluțiune cât mai grabnică în mod echitabil și definitiv, ca astfel să se întroneze dragostea, liniștea și disciplina ce trebuie să domnească în biserica lui Hristos.

Această chestiune, Mărit Congres, a preocupat ani de zile Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române cum și autoritățile civile și judecătorești, fără însă ca soluțiunea dată să aducă pacea și liniștea dorită.

Pentru ca Onoratul Congres, să fie bine lămurit, este de trebuință să cunoască chestiunea în amănuntele ei.

Biserica Ortodoxă din întreaga Basarabie, posedă în anul 1918 când această provincie s'a alipit la Țara-Mumă și posedă și astăzi, destulă avere, agonisită din dani cucernice, din contribuțiile bisericii celei vii, adică de la credincioși de prin însăși mijloacele bisericii, cum de pildă: produsele fabricii de lumânări se desfăcea cu beneficii destul de însemnate pentru fondul general bisericesc de către toate bisericile din Basarabia. Apoi, sub protecția legiuirilor politico-bisericești din timpul imperiu al Țarilor, prin chibzuință și bunăvoință a unora dintre Ierarhii ce au păstorit acea biserică și prin o înțeleaptă și cinstită administrație a celor ce au chivernisit-o, aceste averi, s'au înmulțit și sunt într'o stare destul de înfloritoare, așa că se poate zice, că biserica basarabeană, este cea mai bogată biserică ortodoxă din țara românească.

Această avere a bisericii basarabene este mobilă și imobilă.

Avere mobilă — numerarul — este depus până

În anul 1922 la Banca de Scont ODESA — filiala Chişinău. Ce capital reprezenta sumele depuse la acea Bancă — în depozit sau spre fructificare de către instituțiile bisericești din Basarabia nu se poate preciza, fiindcă extrasul Deciziei Civile No. 111 din 24 Noembrie 1922 a Curții de Apel din Chişinău Sec. II-a, pronunțată într'un proces dintre Arhiepiscopia din Chişinău și acea Bancă, vorbește numai de 1.082.584 ruble și 55 copeici.

Iar averea imobilă constă din clădiri și terenuri în care și pe care sunt instalate diferite instituțiuni bisericești.

Aceste instituțiuni, după caracterul lor se pot împărți: a) în instituțiuni producătoare de venit cari chiar au un caracter comercial cum de pildă: Fabrica de lumânări, Hotel Suisse, Cassa Eparhială, Tipografia, Vinăria, Magazinul de obiecte bisericești, Librăria, etc., și b) în instituțiuni și așezăminte de binefacere cu rost filantropic și cultural, cum sunt: Epitropia, Orfelinatul, Cassa emeritală, Cassa de ajutor reciproc, Societatea misionară, Seminariile, Școlile duhovnicești de băeți și fete, Școala de cântăreți, etc. etc.

Instituțiile și așezămintele de categoria a doua, deși produc oare-care venituri, totuși numai cu venitul lor propriu, nu pot face față cheltuelilor pentru ajungerea scopului și deaceia sunt sprijinite materialmente din venitul instituțiilor din prima categorie.

Venitul acestor averi cifrându-se anual la câteva zeci de milioane, a putut să îngăduie și ar putea îngădui și azi bisericii basarabene — dacă aceste averi ar fi bine și cinstit administrate — să-și îndeplinească un foarte frumos rol social, cultural, filantropic și gospodăresc.

* * *

Până în anul 1922 aceste averi ale bisericilor basarabene, se administrau în numele Kiriarhului conform dispozițiilor Sf. canoane și în baza ucazurilor date de Sf. Sinod al bisericii rusești, prin așa numitul Congres Eparhial al Arhiepiscopiei Chişinăului și Hotinului fiindcă una și numai una era Eparhia Basarabiei.

La 30 Iunie 1922, acest Congres Eparhial, care nu avea de cât numai atribuțiuni administrative, printr'un proces verbal cu No. 35 încheiat în ședința din acea zi, fără să țină seamă de legile în vigoare după care se conducea biserica basarabeană în acel moment, fără să țină seamă că nici o legiuire în vigoare nu-i dădea vre'un drept de cât pur și simplu administrativ, și fără știrea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române, moștenitorul de drept și de fapt al Sinodului bisericii rusești, a înstreinat în mod abuziv toată averea bisericii basarabene, trecând-o pe numele și în posesia unei societăți

particulare, numită: «UNIUNEA CLERULUI ORTODOX DIN BASARABIA», alcătuită numai din preoți.

Cum s'a făcut această înstrăinare a averii bisericii basarabene și ce mijloace s'au întrebuintat în unele cazuri ca s'o scoată de sub stăpânirea bisericii, vorbește pe larg raportul către Ministerul de Justiție al D-lui Jude-Instructor al Cabinetului 5, Chişinău.

Despre această înstrăinare a averilor bisericești din Basarabia, a fost sesizat Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române care, examinând chestiunea cu toată atențiunea o găsește de plâns necanonică și ilegală ; și prin hotărârea ce a luat în ziua de 16 Decembrie 1922, a anulat actul înstrăinării a averilor bisericii basarabene.

În adevăr : Situația juridică și administrativă a Arhiepiscopiei basarabene în timpul dela alipirea acelei provincii la Țara-Mumă și până la organizarea întregii biserici ortodoxe române, fiind aceea a unei Eparhii care se conducea după legiurile ei proprii, însă sub cărmuirea și controlul Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române, urma : că măsurile pe care le putea lua această Arhiepiscopie prin organele ei proprii, nu trebuiau să depășească situația ei juridică și administrativă ; mai ales că această Arhiepiscopie basarabeană nu era de sine stătătoare — autocefală —, sub raportul canonic.

În alte cuvinte aceasta însemnează : că organele ei de conducere, ori care ar fi fost nu puteau să introducă în cărmuirea acelei Arhiepiscopii, dispoziții noi, căci canonică erau obligate să se inspire în toată opera lor de cărmuire, fie administrativă, fie culturală, fie școlară, fie economică, fie filantropică, numai de textele exprese ale legiurilor ei locale, pe de o parte ; iar pe de alta, nici Sf. Sinod și nici Guvernul Român nu puteau să-i schimbe legile locale și să le înlocuiască cu altele noi, până la promulgarea legii generale de unificare și reorganizare a întregii biserici ortodoxe române.

Obligația acestei Arhiepiscopii de a nu introduce în conducerea ei lucruri noi necuprinse în legiurile ei, reese categoric din cuprinsul Canoanelor 17 și 28 ale Sinodului al IV-lea ecumenic și din Canonul 38 al Sinodului quini-sext, prin care această Arhiepiscopie se înglobează pe d'antregul în biserica țării la care se alipește provincia în care se află și o pune sub cărmuirea și controlul Sf. Sinod central, care singur are puteri legiuitoare sub raportul canonic în întreaga biserică ortodoxă din țara la care s'a alipit. În speță : Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Obligația Sf. Sinod și a Guvernului Român de a nu schimba legislația bisericească locală

acestei Arhiepiscopii, reese pe de o parte din însuși dreptul internațional public; iar pe de alta, dintr'o garantare juridică specială pe care această Arhiepiscopie a dobândit-o la 16 Iunie 1918 dela Sf. Sinod dela Inaltul Guvern prin «**Cartea Pastorală**» Nr. 1583 adresată acelei Arhiepiscopii.

După dreptul internațional public, extinderea suveranității unui Stat asupra unui teritoriu nou alipit nu atrage după sine **ipso-facto** revocarea imediată a tuturor legiurilor din acel teritoriu, mai ales a acelor ce regulează viața și raporturile civilo-particulare ale populației și ale instituțiilor.

Mănuirea și aplicarea tuturor acestor legi de către organele de conducere ale Arhiepiscopiei Basarabiei, trebuia să se facă pe toate tărâmurile ei de viață: administrativă, școlară, culturală, economică și filantropică sub cărmuirea și controlul Sf. Sinod al Regatului Român, care deține canonic și legal autoritatea supremă și generală în întreaga Biserică Ortodoxă Română, cum altă dată deținea pentru Rusia Sf. Sinod rusesc.

Ca atare nu era în căderea clerului basarabeian să ia hotărârile pe care le-a luat față cu averile bisericești din Basarabia, și mai ales nu era în căderea lui să le execute cu dela sine putere, întrucât nici unul din organele acestei biserici n'aveau astfel de atribuțiuni după legile locale în vigoare și cu atât mai puțin nu avea astfel de atribuțiuni Congresul Eparhial care a săvârșit înstrăinarea.

Înainte de a proceda precum a procedat, acest cler basarabeian trebuia să-și dea seama că proprietatea acestor averi nu-i aparține lui, pentru că Sf. canoane privitoare la averile bisericești, spun: că aceste averi, nu sunt nici ale clerului, nici ale credincioșilor, nici ale altor clase dintre fiii bisericii, ci sunt ale bisericii care cuprinde în sine pre toți aceștia.

După doctrina noastră ortodoxă, Biserica este în acelaș timp o instituțiune și divină și socială, care sub raportul material este îndatorată să-și întrețină din averile ei: serviciul divin, clădirile bisericești, clerul și personalul ei de toate gradele și de toate întrebunțările, așezămintele ei de ajutoare: pentru străini, pentru bolnavi, pentru săraci, pentru orfani, pentru văduve, pentru bătrâni neputincioși, pentru răscumpărarea robilor, și pentru ajutorarea tuturor celor ce nu se pot susține în lupta vieții numai prin propriile lor puteri.

În administrația Arhiepiscopiei Basarabiei, ca și în administrația tuturor Eparhiilor și bisericilor ortodoxe naționale, scopurile arătate mai sus, nu se împlinesc în totalitatea lor numai de către un organ sau altul al bisericii, fie el numit

Consistoriu duhovnicesc, ori Consistoriu școlar, fie el numit Congres eparhial, ori Curatelă eparhială..... ci, de toate aceste organe laolaltă, cari toate împreună, constituie edevătata și unica ființă administrativă a unei Eparhii sau Biserici.

Aceasta însemnează că nici unul din organele de ajutor ca cele de mai sus nu-și pot însuși cu titlul de proprietar, averea bisericească dintr'o Eparhie sau dintr'o Biserică națională cum s'a încercat să facă Congresul Eparhial din Basarabia. Încercările de acest fel rămân nule și ne-a-venite nu numai atunci când nu sunt aprobate de autoritatea canonică în drept, care pentru cazul Basarabiei, este Sf. Sinod al României întregite și când nu sunt recunoscute de Onor. Guvern al Statului Român; dar ele rămân nule și ne-a-venite chiar și în cazul când ar fi fost deja întărite cu amândouă aceste investiții.

În afară de acestea Congresul Eparhial din Basarabia n'a avut nici odată și nu are nici astăzi personalitatea juridică, pentru că el n'a figurat în legiurile bisericești aprobate de Sinodul rusesc sau de al nostru, după cum ne spune chiar în memoriul de protestare al clerului basarabeian înaintat Sf. Sinod. Nelegal deci și necanonic a procedat Congresul Eparhial al Bisericii Basarabene când și-a atribuit dreptul de proprietate asupra averilor bisericești din Basarabia și l-a transmis în această calitate, Uniunii clerului ortodox basarabeian.

În consecință Sf. Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române, A HOTĂRAT:

Biserica din Arhiepiscopia Basarabiei trebuie să se conducă în administrarea ei generală, culturală, școlară, epitropească și filantropică de legile locale, care au fost aprobate de Sf. Sinod rusesc și acceptate de Guvernul rusesc, completate cu cele cuprinse în «**CARTEA PASTORALĂ**» a Sf. Sinod al Bisericii autocefale române, date din Iași la 16 Iunie 1918 și iscălită pe lângă 8 membri ai Sf. Sinod și de Ministrul Cultelor de pe atunci și adresată către clerul și norodul Basarabiei care singure întrunesc în această Arhiepiscopie adevăratul caracter de legi obligatorii, sub cărmuirea însăși și sub controlul Sf. Sinod al României, ca continuator al drepturilor Sf. Sinod rusesc și ca autoritate canonică supremă în biserica noastră.

Ca atare Sf. Sinod al României nu aprobă trecerea averii bisericii din Arhiepiscopia Basarabiei prin procesul-verbal No. 34 dela 30 Iunie 1922 al Congresului Eparhial General, către «**Uniunea clericilor ortodoxi din Basarabia**».

Prin urmare: trebuie să i se restituie bisericii din Arhiepiscopia basarabeiană, averile trecute de Congresul Eparhial în patrimoniul «**Uniunii clerului ortodox basarabeian**», fără întârziere.

Dacă în cel mult o lună de la primirea

acestei înștiințări Congresul Eparhial și Uniunea clerului ortodox basarabean nu se vor desesiza de averile bisericești luate în patrimoniul lor, Sf. Sinod va chema la răspundere pe făptașii acestei uzurpări și răpiri, iar Statul îi va urmări penal.

Și am declarat chiar de acum — zice Sf. Sinod — fără valoare fără de efect juridic toate operațiunile civile, comerciale și de tot soiul, care se vor fi făcut și se vor mai face cu aceste averi, fie de către Congresul Eparhial fie de către Uniunea clerului ortodox din Basarabia.

* * *

Această hotărâre luată de Sf. Sinod în ședința sa din 16 Decembrie 1922 a fost adusă la cunoștința Ministerului de Culte cu rugămintea s'o aducă la îndeplinire; însă, în momentul când Sf. Sinod a luat această hotărâre biserica din Basarabia constituie numai o singură Eparhie a Chișinăului și Hotinului; iar în momentul când Ministerul de Culte a voit să o execute, această biserică era împărțită prin lege în trei Eparhii și anume: a) Arhiepiscopia Chișinăului, b) Episcopia Hotinului-Bălți și c) Episcopia Cetatea-Albă - Ismail.

Din această pricină Ministerul de Culte a cerut de la Sf. Sinod lămuriri (adresa No. 5527/924) Că întrucât averile bisericești din Basarabia ce au fost trecute pe nedrept și abuziv pe seama și în posesia Uniunii clerului basarabean, sunt averi comune a celor trei Eparhii ca aparținând întregii biserici basarabene, cărui organ să încredințeze spre administrare aceste averi în numele și folosul întregii biserici din Basarabia proprietatea de drept — căci organele Eparhiale din Chișinău — în frunte cu I. P. S. Arhiepiscop, care mai înainte administra aceste averi, azi nu pot reprezenta întreaga biserică basarabeană.

În ședința de la 22 Februarie 1924, Sf. Sinod luând din nou în cercetare această chestiune și având în vedere schimbarea ei în trei Eparhii, **a hotărât :**

Prin hotărârea de la 16 Decembrie 1922, am decis ca averea bisericească trecută în mod ilegal de Congresul Eparhiei Chișinăului și Hotinului în patrimoniul Uniunii clerului ortodox basarabean, fiind pe deplin convins că averile în chestiune sunt create de organe bisericești în frunte cu Arhiepiscopul ca factor de drept al puterii atât spirituale cât și materiale în biserică, primite din mila lui Dumnezeu și aprobarea regală, iar nu din bunăvoința unei «Uniuni» particulare compusă din subalterni; că toate organele care au muncit în cursul multor ani la creierea acestor averi—Congresul Eparhial, preoți, monahi, ori funcționari mireni de la centru, protopopii cercurilor, preoții și epitropii din parohii

etc. — ca organe ale bisericii din Eparhie — au contribuit la creierea lor, iar **nu** ca organe ale unei Uniuni particulare — fie și preoțești — care s'a înființat cu mulți ani — chiar cu zeci de ani — mai târziu; ba la formarea acelor averi au contribuit chiar cassa arhierescă a Arhiepiscopului, mănăstirile și alți factori bisericești din Eparhie și mai ales biserica cea vie — credincioșii Eparhiei —, pe care Eparhia nu-i poate face de sistem tributarii unei Uniuni particulare. Și s'a cerut Onoratului Minister de Culte, să facă pașii necesari pentru executarea acestei hotărâri.

Drept urmare acestei hotărâri, averea trebuia predată reprezentanței legale a Arhiepiscopiei, adică Consistoriului duhovnicesc, sau Consistoriului de administrație, ales de Congresul Eparhial dintre membrii întregii Arhiepiscopii.

Onor. Minister de Culte prin adresa sa dela 7 Februarie 1924 cu No. 5527, arată că restituția în posesia și administrația organelor Eparhiale în frunte cu Arhiepiscopul ca membru de drept se lovește acum de faptul că organele Eparhiale de la Chișinău, care administrau mai înainte de uzurparea acestei averi nu mai este al întregii Basarabiei, care în cursul timpului prin lege a fost împărțită în trei Eparhii în loc de una, și astfel acum nu există o corporație bisericească legală, căreia i s'ar putea încredința averea, și cere Sf. Sinod să-i indice cărei corporațiuni să-i încredințeze acea avere.

Considerând zice Sf. Sinod că averea cedată Uniunii clerului adică unei societăți particulare înființată cu mult în urma creierii acelei averi, este averea bisericii din toate trei Eparhiile basarabene, deci supuse puterii de drept a bisericii ca Eparhie.

Considerând că o Eparhie nu poate prin organele sale să administreze după canoane averea altei Eparhii; pentru că fiecare Eparhie este în drept a dispune independent de averea sa, neatârând în cele materiale de a o altă Eparhie.

Considerând că averea făcută sub conducerea Ierarhiei eparhiale și din banul bisericii celei vii a poporului și altor părți constitutive ale Eparhiilor, Sf. Sinod **hotărăște**, că administrarea acelor averi să se încredințeze până la organizarea unitară a bisericii din întreg regatul Român **unei corporațiuni Bisericești, în fond indentic cu fostul Consistoriu, sau Comitet, și anume unei Eforii comune Ad-Hoc a celor trei Episcopii Basarabene Compuse din :**

1. — Cei trei P. P. S. S. Chiriarhi ai Basarabiei: I. P. S. Arhiepiscopul Chișinăului, P. S. Episcop de la Bălți și P. S. Episcop de la Cetatea-Albă Ismail ca membrii de drept și al

2. — Din câte doi delegați din fiecare Episcopie

dintre care unul fruntaș mirean, delegați ai consistoriilor eparhiale, sub rezerva aprobării ulterioare a Congresului eparhial respectiv.

Această **Eforie** va administra acea avere în conformitate cu destinația ei și sub controlul Statului în care va afla-o necesară și în măsura în care legile după care se administrează averile bisericești din Basarabia o permit, până la împărțirea în proporție numerică, justă și equitabilă a acelei averi, între cele trei Eparhii coproprietare.

Onor Guvern va legaliza această hotărâre prin Decret Regal.

Această hotărâre a Sf. Sinod confirmată prin înaltul Decret Regal No. 927/924 a fost comunicată P.P. S.S. Ierarh, ai Bisericii basarabene cu poftirea să fie adusă la îndeplinire.

De observat este, că pe când consistoriile celor trei Eparhii basarabene prin încheerile lor, aproape identice în formă și motivare făceau obstrucțiune spunând că Consistoriile niciodată n'au luat parte la administrarea averilor din Basarabia, ci acest drept a aparținut numai Congresului Eparhial în aceiași vreme cei trei P.P. S.S. Ierarhi se întruneau în zilele de 10 Aprilie 1924 în Chișinău și deliberând asupra modalității de a se aduce la îndeplinire hotărârea Sf. Sinod, se constituiau în Consiliul Eparhial care să supravegheze și să aprobe toate chestiunile de interes general pentru cele trei Eparhii între care și chestiunea administrării averilor, dispunând că să convoace într'un Congres general tot clerul din întreaga Basarabie ce administrase averile până în anul 1922 să hotărască asupra acestei chestiuni! În alte cuvinte, clerul basarabean care prin Congresul lui uzurpase averile bisericești, acelaș cler, trebuie să fie chemat să discute hotărârea Sf. Sinod și tot el să hotărască dacă trebuie sau nu, să dea din mână averile ce-și însușise pe nedrept.

Tot aceeaș vreme când sosea la Sf. Sinod hotărârea Consistoriilor din Basarabia că nu vor să se amestece în administrarea averilor bisericești, sosea de la Ministerul de Culte o adresă prin care se arăta cum Consistoriul Eparhiei Chișinăului, care mai înainte spunea că nu s'a amestecat niciodată în administrarea averilor bisericești, prin o decizie a sa, face încercarea să înstrăineze în mod deghizat — de astă dată pământurile bisericilor parohiale — care fuseseră plantate cu vii și cu livezi în curgerea vremii de către Stat și deci declarate în principiu inalienabile.

Față de această situație, Sf. Sinod în ședința de la 21 Iunie 1924 își menține în totul hotărârea sa de mai înainte și pofteste pe P.P. S.S. Ierarhii Basarabeni, ca P.P. S.S. Lor însuși să delege membrii care să facă parte din Eforia ce urma să administreze averile bisericești.

Până la 18 Iulie 1923 Eforia cerută de Sf. Sinod era întocmită și la această dată lua în primire averea bisericească ce fusese uzurpată de către Uniunea clerului basarabean.

Această Eforie sancționată precum am zis prin Decret Regal, a funcționat cu un bun început până către sfârșitul lunii Octombrie 1925, luând în primul moment al existenței sale măsuri bine chibzuite pentru administrarea averii bisericești, reducând unele cheltueli nejustificate în bugetele unor instituții pendinte de ea; iar prin regulamentul ce-și întocmise, prevedea sancțiuni riguroase în contra administratorilor de rea credință.

Aceste dispozițiuni luate de Eforie, se vede că la o parte din clerul Basarabiei dar mai ales a celui din Eparhia Chișinăului nu convenea.

Intre timp s'a votat și promulgat Legea și Statutul pentru organizarea bisericii ortodoxe Române (Decretul Regal No. 1402 din 4 Maiu 1925 publicat în Monitorul Oficial No. 97 din 6 Maiu 1925).

Preoțimea din Basarabia care era nemulțumită de măsurile luate de Eforie și care în anul 1922 fiind strânsă în Congres își însușise averile bisericii, găsește ocazia binevenită de a se dispensa de ea.

S'a prevalat de art. 46 din noua lege de organizare în care se spune: «Toate legile și regulamentele contrarii acestei legi și statutului ei, sunt și rămân abrogate»; deaceia, în Maiu 1926 preoțimea din Eparhia Chișinăului fiind strânsă în Adunarea Eparhială, fără să țină compt că averea nu aparține numai Arhiepiscopiei Chișinăului ci la tustreele Eparhiile din Basarabia, fără ca să arate nici cea mai mică deferență pentru hotărârile Sf. Sinod care înființase Eforia și Consiliul Episcopal pentru administrarea acestei averi comune, această Adunare Eparhială hotărăște: ca «administrarea averilor Eparhiilor basarabene să treacă pe seama secțiunii economice a Consiliului Eparhial din Chișinău; iar funcționarii Eforiei să treacă la Consiliul Eparhial» pentru motivul — spune hotărârea — să nu se mai facă cheltueli cu această Eforie.

ONORAT CONGRES,

Consiliul Central Bisericesc studiind această chestiune a administrării averilor bisericești din Basarabia, constată în deplin acord hotărârea Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe autocefale române, ca: Având în vedere că averea cedată Uniunii clerului care este o societate particulară înființată cu mult mai târziu de cât vremea în care s'a adunat aceste averi și că aceste averi sunt ale bisericii din toate trei Eparhii basarabene deci supuse puterii de drept a bisericii ca Eparhie.

Considerând că o Eparhie nu poate prin organele ei să se administreze după canoane averea altei Eparhii, pentru că fiecare Eparhie este în drept a dispune independet de averea sa neatârând în cele materiale de altă Eparhie.

Considerând că averea strânsă sub conducerea Ierarhiei Eparhiale și din banul bisericii celei vii adică al poporului și al altor părți constitutive ale Eparhiei.

Având în vedere că actul săvârșit de Adunarea Eparhială a Chișinăului constituie o uzurpare de drepturi a celorlalte Eparhii basarabene.

Considerând că averea întregii biserici basarabene este mai toată situată în Eparhia Arhiepiscopiei Chișinăului și că administrarea acestei averi nu s'ar putea face mai bine până la împărțirea ei în proporție numerică justă și echitabilă de cât prin o instituție comună celor trei Eparhii cum de pildă era Eforia creată de Sf. Sinod.

Considerând, și această țin să fie adusă la cunoștința Onor. Congres, că preoțimea basarabeană în adunarea generală a Uniunii clericilor ortodocși din Basarabia, în ședința sa de la 7 Iulie a. c. condusă de simțul reafităii și pare-se de teama gravei răspunderi la care se aștepta să fie chemată, a luat hotărâre aproape identică cu deciziunile Sf. Sinod, de a se institui un organ comun de conducere și administrarea averilor bisericesti din Basarabia, compus din reprezentanții celor trei Eparhii basarabene cointeresate a câte trei persoane din fiecare în proporție doui clerici și un mirean și trei delegați ai Uniunii clericilor din Basarabia aleși de Uniunea generală.

Considerând că în felul cum dorește preoțimea basarabeană prin hotărârea ei de la 7 Iulie a. c. nu se poate soluționa chestiunea administrării averilor bisericesti din Basarabia prin organul comun ales de Uniune și prin — reprezentanții ai Uniunii — căci aceasta ar însemna să i se recunoască de drept, dreptul de proprietate asupra acestei averi, despre care avem deplina convingere că aparține bisericii Basarabene din cele trei Eparhii:

In consecință propunem:

Eforia înființată de Sf. Sinod în organele constitutive: Consiliul Episcopal, și reprezentanții Eparhiilor, aleși de Adunările Eparhiale și nu de Uniune, să intre imediat în toate atribuțiunile sale; iar Onor. Guvern să-și numească un reprezentant în această Eforie.

Președinte,
(ss) M I R O N
patriarh

Consilier referent, (ss) Pr. GEORGE I. NEGULESCU
pentru conformitate, ARGHIR S. VÂRNAV

Luptele dintre ortodocși și uniți

În anul acesta, s'a scris destul de des despre luptele dintre ortodocși și uniți. Mai cu seamă în ziarul *Cuvântul*, în care s'au întâlnit părerile pornite din taberele potrivnice. Uniații nu se pot plânge că părerile lor n'au găsit răsunet în numitul ziar. Ba încă au fost îmbrățișate cu destulă dragoste și căldură. Deci, dacă în acest ziar se ivesc glasuri care sprijină tabăra ortodoxă, nu e din pricină că acest ziar ar asculta numai de ortodocși, ci pentru că și ortodocșii trebuiesc ascultați, cel puțin tot cu atâta grabă cât au fost ascultați uniții.

Un astfel de glas ne-a fost dat să ascultăm în numărul dela 27 Sept. a. c. al ziarului *Cuvântul*.

El este cuprins într'o scrisoare trimisă d-lui Nae Ionescu, specialistul ortodox dela numitul ziar, din partea d-lui *M. Ciupagea*. Scrisoarea este tipărită în numărul pomenit al ziarului, dându-i-se titlul: *Povestea bisericeștei ortodoxe din Sângiorz*.

Cuprinsul acestei scrisori este o grea învinuire împotriva prigonirii duse de uniți asupra ortodocșilor. Nu e vorba de lucruri în care ortodocșii ar fi în luptă cu uniții, ci de treburi în care ortodocșii noștri își văd de rosturile lor. Nici în acestea însă nu sunt lăsați în pace de uniți, cași cum ei ar fi stăpâni în țară și ar avea drepturi să poruncească asupra ortodocșilor.

Însăși starea urzitorului scrisorii e o dovadă împotriva uniților, căci el nu e nici preot, nici legat într'un fel oarecare de treburile Bisericii ci, sub iscălitura sa, găsim numai titlul „Secretarul Asociației de turism *Hanul Drumetilor*, Șoseaua Ștefan Cel Mare No. 28“. Cum vedeți, după titlul său, se vede un bărbat care e cu totul departe de frământările și sfădăliile bisericesti de peste munți. Cu toate acestea, până și acest domn, fără îndoială, fără tragere de inimă a se amesteca în astfel de ciorovăieli, a fost izbit de bântuirile vrăjmașe răscolite de uniți asupra ortodocșilor. Aceasta l-a și îndemnat să puie mâna pe condei și să scrie despre necazurile îndurate de ortodocși peste munți din partea uniților.

Domnia sa își ia pricină de scris dela o frumoasă serbare, la care a fost martur în vara acestui an, și anume la sfințirea Bisericii din Sângiorz, pe valea Someșului, în ziua de 15 August a. c., sfințire săvârșită de doi protopopi: Sfinții lor Părinții *Pletosu* din *Bistrița* de peste munți și *Teodosie Voloviev* din *Ocnița*, Basarabia, încunjurați de mulți preoți și diaconi. Oh! dar câtă durere până ce bieții ortodocși au putut să ajungă a sfinți această Biserică! Povestea ridicării cu lacrimi și urgii a acestui sfânt locaș e ceiace înșiră d. Ciupagea în scrisoarea pomenită.

Biserica ortodoxă din Sângiorz este cea dintâi biserică ortodoxă ridicată pe valea Someșului. Uniații nu se puteau învoi ca să se înființeze acolo și o biată biserică ortodoxă. De aceea au stârnit tot felul de prigoniri împotriva ziditorului ei și nu l-au lăsat să puie nici peatră pe peatră.

Acest ziditor este un fost țăran din Sângiorz, cu numele *Bâznog*, care s'a călugărit mai târziu și a ajuns la treapta de ieromonah.

În tinerețe, a fost slugă la un țăran chiabur din Sângiorz, fiind cioban la oi. Mai târziu, a plecat la Sf. Munte și nu s'a mai întors decât după 7—8 ani în haină de preot. Dar întors în țară, bietul călugăr s'a mai poticnit din jurământul lui. Cu toate acestea inima îi era neîncetat încălzită de a sluji lui Dumnezeu. Pentru aceasta, el s'a gândit să ridice o casă de închinare Domnului în satul său. Cum i-a dat aceasta în minte, n'a mai avut liniște, ci a început să cutreiere țara ca să strângă bani. În câțiva ani, a izbutit să strângă vreo 45000 lei. A cumpărat cu ei un loc mare, cu case pe el, în Sângiorz-Băi. Casele aduc astăzi parohiei un venit de 40000 lei pe an. A zidit apoi o bisericuță pe locul părintesc, a înzestrat-o cu clopote și acum se gândește să ridice și o casă parohială și altă biserică pe locul din „Băi“.

Nu-i așa că toate acestea sunt lucruri vrednice și plăcute de aflat pe seama fostului țăran Bâznog?

Cu toate acestea bietul om a trebuit să îndure o mucenicie până să ajungă aci.

Dela cine? Dela uniați, căci ei sunt grosul popoului din cei vreo patru mii de locuitori ai Sângiorzului. În sânul său, nu sau făcut ortodocși decât un fost preot unit, un învățător și vreo cinci șase țărani. Marea mulțime fiind uniați, nu voiau să audă de o biserică ortodoxă în sânul lor. Adică să ne înțelegem: Nu mulțimea țăranilor era potrivnică, ci frunțașii locului. Despre țărani, zice d. Ciupagea că, ori de aici, ori de acolo sunt tot una. „Țăranul român este același peste tot, el a fost stăpân pe pământul lui totdeauna și a rămas cinstit sufletește“. Dar „domnii“ sînt aceia care nu se învoiau cu Bâznog. Ei sunt cei îmbâcsiți de duhul uniat. Deci aceștia au pus toate la cale, pentruca să nu se poată ridica biserică ortodoxă în mijlocul lor. Au pus mîna pe Bâznog, l-au bătut, l-au schingiuit, l-au tuns, l-au ras, l-au tăvălit prin noroi, până ce omul și-a luat lumea în cap. A fugit și s'a ascuns în pădure, unde a stat departe de oameni 5-6 luni, hrănindu-se numai cu buruieni. În timpul acesta, uniații i-au dărâmat biserică, adică tot „domnii“, nu țărani, fiindcă aceștia, chiar sub numirea de uniați, nu au ură confesională, ci păstrează tot vechile obiceiuri ale Bisericii ortodoxe, încât putem spune fără greșală, ca, la uniți, numai preoții sunt uniați, pe când poporul este pe deplin ortodox.

Acesta este și cazul care i s'a întâmplat și Mitropolitului *Nicolai* dela Sibiu în vara anului 1924. Țăranii dintr'un sat, care a trecut la Biserica ortodoxă, au venit și au spus Mitropolitului că la dînșii preotul lor a fost unit, pe când ei totdeauna au fost ortodocși. Deci nu dela astfel de suflete curate s'a pornit mânia asupra lui Bâznog, ci dela «domnii», care, ajutați de cârmuirea dela primărie, au răpit clopotele bisericii începute de Bâznog și le-au luat pentru ei. După această ispravă, când cel alungat (Bâznog) a socotit

că urgia se va fi potolit, s'a întors acasă. De data aceasta, ajutat de câțiva bărbați de seamă din Cluj, care veneau vara la Sângiorz-Băi, Bâznog s'a pus din nou la lucru. A zidit o nouă biserică, în locul celei dărâmate. Ajutat apoi de bune românce ortodoxe, care veniseră să-și vadă de sănătate în Sângiorz, Bâznog a putut pune mîna pe clopotele dela primărie și, în ziua de 15 August a. c., s'a putut face, cu mare veselie și strălucire, serbarea sfințirii bisericii.

În acea zi, „tot satul era în sărbătoare. Țărani și țărance, gătiți de duminică, umpleau biserică, curtea bisericii și șoseaua din fața bisericii. Arc de triumf, cu „bine ați venit“, scris în cetină de brad, te primea în drumul spre biserică, iar în biserică, toate icoanele erau prinse în ghirlande de flori. Și toate acestea făcute de un sat greco-catolic, fără imboldul nimănui“.

Aceste cuvinte ale domnului Ciupagea arată că sătenii s'au bucurat de sărbătoarea pentru biserică ortodoxă, dovadă că au luat parte la ea. Mulți dintre «domni» însă au fost cei ce au urzit toate pedicile.

Am putea încheia aici cele înșirate cu privire la isprava uniaților, dacă n'ar fi de povestit și alte lucruri mângâietoare, eșite la iveală cu prilejul zidirii și sfințirii bisericii.

Aceasta este partea pe care a luat-o protopopul basarabean la sfințirea bisericii. Sf. Sa, venit la Sângiorz-Băi, ca să se caute de o veche boală de ficat, și-a pus tot sufletul ca să facă și treabă creștinească în mijlocul acelor creștini. Bărbat ca 64—65 ani, cu un chip blând și cucernic, a dobândit, prin purtările sale, sufletele tuturor creștinilor din acel loc, fie țărani, fie intelectuali. „Nu trecea țăran sau țărancă pe ulițele satului, căruia părintele Teodosie să nu-i dea creștineasca și blânda sa binecuvântare“.

În zilele de duminici și sărbători, până a nu se fi sfințit biserică, Sf. Sa Părintele protopop Teodosie facea mici slujbe bisericesti în clădirea bisericii nesfințite și acolo ținea minunate cuvântări bisericesti, pe care veneau să le asculte, nu numai oamenii locului, ci și cei din împrejurimi. Iar despre cuvântarea sa din ziua sfințirii bisericii, când a vorbit despre botezul ortodox, d. Ciupagea spune că a fost o minune.

În Duminica sfințirii, Sf. Sa nu a putut merge la biserică, din pricina unor dureri pricinuite de boala sa. «Tot satul îl aștepta, iar în biserică greco-catolică abia dacă erau câțiva credincioși».

Ce nu s'ar putea face pentru ortodoxie în Sângiorz ca și aiurea, zice d. Ciupagea, de către un preot de vrednicia protopopului Teodosie! Sunt lucruri, adaugă d. Ciupagea, care trebuiesc chibzuite de către conducătorii bisericii noastre ortodoxe.

Domnia să se întrebă, mai la vale, ce va rămânea din lucrarea lui Bâznog și se gândește dacă nu ar fi chipul să se dea acestuia păstoria peste acea biserică. La aceasta trebuie să adăugăm noi că, cu părere-de-rău, nu se poate, pentru că Bâznog, cu toate meritele lui, de care fără îndoială că Dumnezeu va ține seamă, totuși, întru cât s'a căsătorit fiind călugăr, nu

mai poate fi primit la păstoria bisericii și acum să dăm încheierea d-lui Ciupagea, care este cel mai bun sfârșit pentru această înșirare a noastră și pentru a arăta încă odată ce sunt uniții în viața românească.

„V'am scris, stimate domnule Nae Ionescu, întreaga poveste a bisericuței ortodoxe din Sângiorz și v'am scris-o așa cum este, fără nici un inconjur. Nu sunt de vină în frecările din ultimul timp ortodoxi din nici o parte, cum nu sunt de vină nici țărani români, oricare le-ar fi credința. Vina o poartă greco-catolicii singuri, în prima linie clericii lor, și apoi „domnii“ lor. Odată cu biserica, ei pierd și terenul de sub picioare, vorbesc de terenul politic și economic, și aceasta nu le convine. „Ceiace este însă voia Domnului, se va face peste puterea diavolului“, vorba părintelui protopop Teodosie Woloview¹⁾.

„Ar trebui însă prin meleagurile acestea, unde răsar din nou samânta ortodoxismului, să descalice curând și neîntârziat vlădicii noștri, cari până acum nu prea se văd. Numai așa își vor da seama de nevoile poporului.

„Vă știu iubitor și apărător al credinței noastre; o vorbă pentru bisericuța ortodoxă din Sângiorz ar sprijini-o mult și folositor“.

D. Nae Ionescu a tipărit scrisoarea fără tâlcuire, și am putut și noi lua cunoștință de ea și a o tâlcui.

Deschiderea Sfântului Sinod.

Sf. Sinod s'a deschis Marți, la 16, în această lună, în sesiune extraordinară. Intre alte chestiuni, s'a ocupat și de chestiunea de care se vorbește acum, că Ministrul Instrucțiunii ar avea de gând să împuțineze numărul ceasurilor pentru predarea religiunii în școlile secundare. În această privință, Sf. Sinod a numit o comisiune care să refere în această chestiune. Comisiunea a fost compusă din I. P. S. Mitropolit *Nicolae* de peste munți P. S. *Lucian* al Romanului și P. S. *Andrei Crișanul*. În ședința a patra, a fost citit următorul referat al comisiunii:

„Religia a fost și este în istoria popoarelor axa tuturor preocupărilor de ordin sufletesc. De aceea școala a înțeles, din cele mai vechi timpuri, să-și completeze programa de învățământ cu religia, care interesează în măsura cea mai mare viața obștească. Piedestalul pe care a fost ridicat cu timpul învățământul religios în cadrul învățământului obligator de stat, e dovada importanței pe care toți îndrumătorii de școală au recunoscut-o religiei.

Religia nu poate lipsi dintre cunoștințele generale ce se predau în școală cu scopul de a da o concepție de viață viitorului cetățean, pentru că nicio știință nu poate inocula viitorului cetățean: simțul de datorie, jertfirea de sine și virtutea iubirii aproapelui, fără de care o societate nu poate exista, — în măsura în care o face religia, care, nefiind supusă fluctuațiilor omenești, are caracterul dum-

nezeesc al veșniciei. Religia nu ascute numai inteligența, ci activează sentimentul și voința, făurind caractere cu facultăți sufletești armonice.

Religia creștină, în special, e cea mai sublimă filosofie, aplicată la viață. Învățământul religiei creștine imbină instrucțiunea cu educația, având ca pildă neîntrecută pe dumnezeescul educator: Hristos. De aceea toți pedagogii reformatori, cari au recunoscut o școală, pe lângă instrucțiune, e datoare să facă, și educație, au admis religia ca cel mai operant factor educator.

Biserica creștină are datoria impusă de dumnezeescul ei întemeetor, de a învăța pe credincioșii săi adevărul divin, dela leagăn până la mormânt. În timpul vieții omenești, intră și copilăria, timpul cel mai priincios pentru îndrumarea vieții. Tineretul școlar nu poate fi sustras fără mari pierderi morale, dela învățământul religios sistematic organizat, precum se predă azi în școlile secundare.

Învățământul religios își are și el trecutul său, în de-cursul căruia s'au cristalizat anumite metode de predare, un program de învățământ, ținând seamă de preceptele generale pedagogice și psihologice ale tineretului. Reducerea actualelor ore de religie face imposibilă predarea sistematică a tuturor cunoștințelor ce formează complexul învățământului religios, iar suprimarea orelor de religie în cursul superior de liceu înseamnă a nu ține seamă de evoluția tinerească a tineretului și a-l lăsa fără răspuns lămuritor, tocmai în epoca în care sufletul său începe a fi preocupat de rostul său în lume și raportul său cu lumea și creatorul ei.

Ca orice reformă, așa și reforma învățământului secundar, proiectată de ancheta ministrului instrucțiunii, trebuie să aibă în vedere individualitatea poporului căruia i se adesează, precum și necesitățile sociale ale epocii. Reforma proiectată însă, cu reducerea respectivă și suprimarea învățământului religios din școlile secundare, nu corespunde nici caracterului adânc religios al poporului românesc, nici necesității sociale de a asana, cu toate mijloacele operante, criza morală din epoca noastră.

Din toate aceste considerațiuni, Sf. Sinod consideră reforma proiectată relativ la reducerea orelor de religie în învățământul secundar ca o știrbire a drepturilor câștigate ale Bisericii în învățământul de stat și ca o primejdie a educației creștinești a viitorilor cetățeni și va lupta cu toate armele legale împotriva înfăptuirii acelei reforme.

În consecință, Sf. Sinod roagă pe d. ministru al instrucțiunii ca, la redactarea definitivă a proiectului de lege pentru reforma învățământului religios, să aibă în vedere motivele invocate mai sus, menținând în programa învățământului secundar câte două ore pe săptămână în fiecare clasă, pentru studiul religiunii, iar între materiile de învățământ, religiei să i se dea locul de frunte.

Mai departe, să se asigure Bisericii drepturile de până aci în privința pregătirii și numirii profesorilor de religie, precum și asupra aprobării manualelor de religie și a programei pentru învățământul religios.

1. Parcă ar fi neamț, așa îl scrie d. Ciupagea, cu wl — Nota A. S.

Durerile Ortodoxiei peste Munți,

Nu oameni ai slujirii bisericești ne aduc știrile pe le dăm mai la vale, ci acei străini de amănuntele noas-tre bisericești și care cu toate acestea au avut ochi să vadă ce pate ortodoxia noastră peste munți. Aceste lucruri însă, dacă n'au străbătut în auzul tuturor până acuma, pricina este că potrivnicii noștri uniți de acolo sunt foarte meșteri, după învățătura iezuitică pe care au căpătat-o în atârnarea lor de Roma, de a țipa că ei sufăr și nu pot încăpea de ortodoxie. Ei umplu lumea cu jelaniile lor, că nu li se dă ce le trebuia și că în toate sunt încălcați de ortodocși. Mai cu seamă anul acesta, de când cu serbarea dela 3 Mai și cu Congresul Ligii Culturale la Sf. Petru în Blaj, tot felul de tânguiri s'au auzit pe dâra aceasta. Și ziare dela noi le-au luat apărarea și n'au voit să vie la dreapta înțelegere că uniații au mai multe ca noi, nici după ce ziarele ortodoxe de peste munți le-au arătat adevărul. Așa a fost pricina cu ziarul *Cuvântul* care a luat partea uniaților. Acum însă tot prin *Cuvântul* citim rânduri care trebuie să ajungă la cunoștința oricărui ortodox, pentru a se vedea care este peste munți adevărul între ortodocși și uniați. Deci noi nu mai dăm nicio tâlcuire și reproducem aici în întregime ce citim în această privință în *Cuvântul* dela 29 Oct. c., sub numele: „Din durerile Maramureșului. Persecuții împotriva credincioșilor ortodocși“. Iată-le precum urmează:

«*Cuvântul*» a mai avut acum un an neplăcuta ocazie de a se ocupa cu persecuțiile împotriva ortodocșilor din Maramureș. Se arăta atunci cum peste 10.000 de români din comunele Vereșmort, Valea Porcului, Cornești și Ferești au trecut la ortodoxism, nerămânând la aceste comune decât 5 greco-catolici. Cu toate acestea Ministrul de pe atunci al Cultelor — probabil indus în eroare — a ordonat pur și simplu închiderea tuturor bisericilor ortodoxe din acele patru comune, ceea ce s'a și executat cu ajutorul jandarmilor chiar în ziua Invierii Domnului. Tot pe atunci, niște țărani ortodocși, în urma unui conflict cu un preot greco-catolic, au fost condamnați pe nedrept de judecătoria de ocol din Sighet — cum s'a dovedit apoi prin suspendarea executării hotărârii acestei judecătoria de către organele judiciare superioare.

Aducând la cunoștința celor în drept persecuțiunile împotriva ortodoxilor, ne așteptăm ca, în urma intervențiilor care s'au făcut și din partea Sanctității Sale Patriarhul Miron Cristea, ele să ia sfârșit.

Ori informațiuni pe care le deținem din sursă precisă, ne arată că, dimpotrivă, aceste persecuții continuă, ele fiind în mod sistematic încurajate chiar de o parte din autoritățile administrative locale.

Vom dezvălui mai jos în ce constau aceste persecuții.

Suferințele unui preot ortodox.

În primăvara anului 1925, odată cu trecerea la ortodoxism a locuitorilor comunelor amintite mai sus, au

făcut acest pas fără a fi siliți de cineva și 3600 de credincioși din com. *Borșa*.

Cu această ocazie, s'au înființat în această comună și două biserici ortodoxe, una în *Poiana Borșii*, cealaltă în *Petroasa Borșii*.

Ca și în celelalte comune, persecuțiile împotriva credincioșilor ortodocși au început imediat, atât din partea preoților greco-catolici, cât și a primăriei locale, ele țintind, în primul rând, persoana preotului ortodox.

Astfel aceste autorități au refuzat preotului ortodox, în mijlocul iernei, orice concurs pentru găsirea unui adăpost — deși satul numără peste 15.000 locuitori, iar mai târziu nu i-au acordat nici lemnele necesare pentru foc. *De notat că, în același timp, consiliul comunal aproba lemne atât pentru bisericile catolice, cât și pentru cele șapte sinagoge evreești!*

Preotul ortodox era boicotat pretutindeni, oprindu-se chiar corespondența poștală.

Niciun ortodox în consiliul comunal. — Ortodocșii huiduiți și goniți din drepturile lor.

Natural, nici locuitorii trecuți la ortodoxism n'au fost cruțați, primăria făcându-le tot felul de mizerii și provocând pe jandarmi să execute arestări, fără nici un motiv plauzibil.

Fostul Primar Timis Ioan nu s'a sfiit să declare în mod public «am să umplu temnițele cu ortodocși»

Persecuțiile în public au culminat în conflictul ce a avut loc între uniți și ortodocși în consiliul comunal, unde membrii ortodocși ai consiliului au fost huiduiți și deposezați de funcțiunea și drepturile lor.

De remarcat că între cei 12 consilieri ai comunei nu există azi niciun consilier ortodox, deși credincioșii ortodocși sunt în număr de 3600!

Suntem informați că preotul ortodox Virgil Sculeami, în numele credincioșilor săi, s'a plâns de aceste persecuții Sanctității Sale Patriarhului Miron Cristea, care ar fi ordonat facerea unei anchete.

Credem că și d. ministru al cultelor va lua măsurile necesare ca aceste persecuții să înceteze, punând capăt unei situații dăunătoare ambelor biserici românești și intervenind pe lângă ministerul de interne, ca autoritățile vizate, pendinte de acest minister, să păstreze o perfectă imparțialitate față de credința liber exprimată a țăranilor maramureșeni.

Lucrarea misionară dela Mănăstirea Hodoș-Bodrog din eparhia Aradului.

În nr. pe Iulie a. c. al acestei reviste, am scris despre frumoasa lucrare misionară orânduită a se îndeplini la Mănăstirea Hodoș-Bodrog de peste munți, în zilele din preajma sărbătorii Adormirii Maicii Domnului, când vine la mănăstire mare mulțime de credincioși. Încă de pe atunci spuneam că programa lucrărilor arăta prea multe treburi de făcut pentru puținul personal al mănăstirii și pentru cele câteva ajutoare care puteau veni de afară. Cu toate acestea îndeplinirea lucrului, după

știrile pe care le primim, a întrecut cu mult și ce se hotărâse în urzeală, oricât ne păruse nouă că și atâta era din cale afară de mult. Astfel, afară de stareț, Păr. Arhimandrit *Policarp*, și de Părinții Dr. *Gh. Ciuhandu* și de Părintele misionar *Cibian*, au mai venit încă 16 preoți să dea ajutor la atâtea slujbe, cuvântări și spovedanii și la atâtea altele câte mai erau de făcut. Au venit cu două zile înainte, s'au înțeleș, au pus toate la cale, potrivit în buna îmbinare toate amănunțele și s'au pornit la lucru. Dar în zilele de prăznuire, în toiul lucrului, au mai venit și alții, așa că o ceată de nu mai puțin de 40 de preoți se găseau în lucru la sfânta mânăstire, pentru a îndeplini multele sarcini pe care părintele stareț le luase asupra sa și a fraților săi din mânăstire.

Iată lucru frățesc între preoții de mir și călugări și care este ceva mai bun decât certurile și împunsăturile care se aud în laturile noastre între unii și alții. Deci, prin ajutorul preoților de mir, s'a putut acoperi lipsa personalului călugăresc, de care pomenisem noi în nr. pe Iulie, când ne miram cum se vor putea îndeplini așa de multe puncte ale programului cu așa de puțin personal.

Unde a fost dragoste și tragere-de-inimă și simț de solidaritate și cuget că ce se face nu este nici a călugărilor, nici a preoților de mir, ci a Bisericii, programa s'a putut îndeplini cu prisosință, făcându-se chiar mai mult decât se socotea. Astfel sf. Maslu s'a slujit de 4 ori în loc de 2, cum se plănuise, iar Sf. Liturghie a fost începută în ziua Praznicului Adormirii la 4 ceasuri dimineața, ca să poată fi împărtășită toată lumea care cerea să se împărtășească. Și după știrile pe care le avem, n'au lipsit dela Sfânta Hrană cu Trupul și Sângele lui Hristos nici oamenii cu învățătură, mai ales doamne și domnișoare.

Acestea, sosite de Sâmbătă (Adormirea a fost în zi de Duminică), s'au adăpostit în satele din jurul mânăstirii, au vegheat toată noaptea în biserică, alături cu mulțimea norodului. Toată adunarea înfățișa o mișcătoare privescătoare de viață cu sufletul.

Pe înserate, la priveghere cu litie, făcându-se încunjurarea sfintei biserici și urmându-se slujba dela polieleu afară la paraclis, Păr. Arhimandrit *Policarp* a vorbit oamenilor despre Mântuitorul Hristos. În jur întunec, sfâșiat numai de mulțimea lumânărilor aprinse, care, ca niște stele, luminau chipurile cu privirile schimbate de puterea rugăciunii. Parcă era o ploaie de lumină care se revărsa peste suflete.

Toată noaptea s'a ținut așa, cu potop de lumânări aprinse și cu cântări care n'au încetat o clipă. La această slujbă, s'au văzut femei făcând încunjurarea bisericii în coate sau în genunchi, ținând în mâni lumânări aprinse și vărsând lacrimi ferbinți de pocăință.

Era târziu după miezul nopții și slujbele de alinare ale durerilor sufletești nu mai conteneau prin colțurile mai dosnice din ograda Sfintei Mânăstiri, iar în biserică și la paraclis era nesfârșit șirul celor ce se perândau să se închine.

A fost o întocmire de lucrări sfinte care a scuturat adânc sufletele din toropeala și moleșirea și uscăciunea vieții de toate zilele, pentru a le face să simtă din nou cu tărie fiorii credinței. A fost o adevărată ploaie de curățire, ca acele ploi de primăvară, care vin de spală fața pământului de toate zorile strânse în curgerea unei ierni întregi.

Frumoasa izbândă a întoemirii puse la cale de Mânăstirea Hodoș-Bodrog a fost ca o încercare de ce se poate face pe această cale. Păr. Starețul și cu inimoașele sale ajutoare au prins inimă să încerce pe o scară mai amănunțită. Ceiace s'a făcut pentru soiul de credincioșii de toată starea luați la un loc, se poate întocmi pentru felurite tagme de oameni, precum să se întreprindă astfel de misiuni pentru tineret, pentru bolnavi, pentru femei și chiar unele deosebite, pentru intelectuali. La aceste chibzuieli ale părinților dela mânăstire, trebuie să adăogăm noi ceiace avem de gând a scrie mai pe larg că îngrijirea religioasă, acolo unde ea se face de mai multă vreme și cu căutarea tuturor mijloacelor, a ajuns atât de departe, încât, după cum se află spitale pentru cei bolnavi cu trupul, se află și spitale sufletești în care vin să se caute oameni bolnavi sufletește. Eh! câte nu se pot face când e râvnă de lucru și când ai dorul de a lucra pentru Domnul!

Puterea slujbelor cu mulți preoți sau dela un cerc cultural preoțesc

De mult se cere și, pe cât știu, se și face, că preoți din mai multe sate se adună pentru a se sfătui în cercuri culturale și, cu acel prilej, slujesc în sobor. Slujbele care se fac cu astfel de prilejuri, sunt ceva rar pentru credincioși și sunt mult mai viu simțite în felul acesta. Ne este dat să constatăm aceasta prin condeiul unui credincios, care a văzut o astfel de slujbă în târgul *Berești* din județul Covurlui, a fost foarte mișcat și a scris despre aceasta în ziarul *Galații-Noi* din 17 Oct. c. E vorba de slujba din Duminica dela 10 Oct., săvârșită sub protia protopopului. Spune că liturghia slujită în felul acesta a lăsat o vie urmă în suflete. Infățișarea de multe odăjdii, glasurile deschise ale preoților, mai mult tineri, dădeau mai multă plăcere a fi ascultați. „Numai când a mai venit rândul trecut P. S. Episcop *Cosma*, scrie credinciosul, ne-a mai fost dat să ascultăm și să trăim astfel de clipe înălțătoare“.

La sf. Liturghie, Păr. Protopop a ținut o frumoasă predică despre „credință“, în care, plecând dela evanghelia zilei, a deslușit prin pilde alese, ce înseamnă credința, cum numai pe temeiul ei, plugarul cu credința în viitor aruncă sămânța, în nădejdea că, dintr'un bob, va eși o mie, iar un părinte își dă copiii pe mâna altora, a profesorilor cu credința că aceștia îi vor scoate oameni instruiți, folositori lor și țării. Credința în izbânda sfârșitului îmboldește pe omul învățat, care stă închis în patru păreți și muncește fără odihnă și fără a se muia o viață întreagă, dând omenirii descoperiri prețioase. Credința în izbândă este călauza omului în viață... Apoi

ne arată cum pe buna credință se predau urmașilor experiențele și înțelepciunea trecutului, întrucât nu toți avem puțința de a cerceta toate... „In sfârșit, zice credinciosul, în felul cum a vorbit pâr. Protoiereu, ni-i greu să reproducem în câteva cuvinte, căci P. S. Sa mai are un ales dar al vorbirii. La urmă, Prea Cucernicia Sa a făcut un cald îndemn pentru a sădi și păstra în suflete credința, sf. credință strămoșească; căci numai credința ne va mântui și ea e vatra sfântă pe care arde focul neîntinat al virtuților, „încât, zice credinciosul, am rămas mulțămiiți sufletește și dorim să-l vedem și auzim mai des“.

Când era aproape să se sfârșească slujba, a sosit și o tânără păreche pentru cununie, la care slujba, a fost săvârșită de întregul sobor. A fost foarte frumos și impunător „Isaie dăntuiește“ și slujba despre care creștinul scrie că va fi ținută minte mult timp.

După masă, a fost conferință la școală, unde a vorbit întâi Pâr. Protopop, despre „însemnătatea cercurilor culturale“, apoi Pâr. *Cozian* despre «buna creștere a tineretului», arătând răul păgubitor ce domnește în familiile noastre de azi, prin prea marea libertate ce se dă fiilor vârstnici, cum și pildele rele: furturi, certuri, înjurături etc., pe care copiii le văd și iau chiar din sânul familiei; apoi ia din nou cuvântul în continuare Pâr. Protopop, dând sfaturi despre buna creștere a copiilor în dragostea și frica de D-zeu, adevăr și dreptate pentru a fi niște oameni folositori familiei lor și societății.

Incheierea au făcut-o învățătorii *Toporaș* și *Mihăilă*, mulțămind, în cuvinte frumoase, Părintelui Protopop și mai ales Prea Sfințitului Episcop, pentru frumoasa urzire cu cercurile culturale preoțești, arătând că dumnealor pentru întâia oară văd un cerc cultural preoțesc și că au rămas mulțămiiți. La urmă, propun ideia ca cercurile preoțești să fie în aceiași zi în sat cu cele învățătoresci.

La sfârșit, într'un glas, s'a trimes Prea Sfințitului Episcop o telegramă de urare și adâncă recunoștință ce poartă centrul Berești pentru Prea Sf. Sa.

„Am rămas adânc mulțămiiți, încheie creștinul pomenit, și cu suletele mai înobilate de această deosebită zi pe care o dorim să se mai repete“.

Arhm. SCRIBAN

EXTERNĂ

CONȘTIINȚA CREȘTINĂ ȘI RAZBOIUL *)

Ar trebui ca noi să cetim cu respect aceste cuvinte, cari au fost rostite aproape 2000 de ani în urmă și a căror adevăr abia astăzi începe să izbească în toți ochii.

Ce spune Iisus? *Celce scoate sabia, de sabia va peri.*

*) Discurs rostit în englezește, în Catedrala Sf. Petru din Geneva, în Duminica dela 13 Septembrie 1925, de către profesorul american *Harry Emerson Fosdick*, cu ocazia celei de a VI-a adunări a Societății Nașunilor.

Plângeri ale preoților cu privire la pământurile bisericesti

In ziarul Galații-Noi (21 Oct. c.) din Galați, găsim următoarea plângere, iscălită de doi preoți și trimeasă Ministerului Cultelor și Artelor, cu privire la condițiunile grele pentru ei în care se află acum arendarea pământurilor bisericesti, după noua lege bisericască:

Este tristă situația ce s'a creat preoțimei prin noua lege — cu consiliile parohiale — dar mai ales cu noile pământuri bisericesti... „de a se arenda la licitație“, întrucât, cu modul acesta, preotii sau alți funcționari, nu mai putem să luăm pământul în arendă, pentru că ne concurează peste măsură alții, cari au mai multă dare de mână și cari au toate ale lor spre muncă și le dă mâna să dea și 2000 lei pe ha., deoarece singura lor cheltuială vor fi banii de pe arendă, pe când nouă, funcționarilor, care trebne să plătim toate în bani, (arat, semănat, prășit, strâns, ba și sămânța etc.), mai ales ceice nu avem nici un inventar agricol, ne costă 4—5 mii ha. ceea ce nu ne dă mâna.

Că preotul nu trebne să fie cultivator de pământ? cum spun unii, — așa ar fi, dar ce poți face bun altceva la țară în zilele libere decât cultivând și ceva pământ?

A fi la țară și a nu cultiva pământ este exclus. Cu ce să ții niște păsări în curte? Cu ce să hrănești un cal ou care să te poți mai ușor transporta de ici colo?

De aceea socotim nedreaptă dispozițiunea aceasta de a se arenda pământul bisericii prin licitație, trecându-se astfel peste nevoile noastre, și cerem să ni se arendeze cu precădere nouă, preoților, mai ales celor ce nu au nici 5 ha., loc personal, plătind bineînțeles bisericii un 500 lei la ha., sau alt preot ce se va găsi de cuviință, fixat de minister sau de o comisie locală, în frunte cu P. C. Protopop, cum e la învățători. Cu 1500 lei de pe pământ, 1—2000 lei de la pangar și cu alte venituri, se poate îngriji o biserică în fiecare an.

Dacă preotul local e mai chiabur sau nu vrea să-l ia în arendă să-și bată capul, atunci să se arendeze cântărețului, iar dacă nici preotul, nici cântărețul nu ia pământul în arendă, numai atunci să se arendeze la licitație. Altfel la ce s'a mai dat pământ bisericii, când preoții nu se pot folosi de el?

Sperând că se va lua în fine o dispoziție înțeleaptă și favorabilă și pentru preoțime, spre a se curma atâtea conflicte cu consiliile parohiale pe tema pământului, mai ales că suntem și singura clasă de funcționari care nu suntem împrietăriți,

Vă salutăm cu cel mai profund respect
Pr. AL. DUMITRAȘCU
Pr. V. TRENCEA.

adică, la urma urmelor, recurgerea la violență este întotdeauna o cale spre sinucidere.

În timpul când Domnul a rostit aceste cuvinte, eră peste puțință ca să se înțeleagă adâncul lor adevăr, căci, în această epocă, pareă, — fără îndoială — că acei cari scoteau sabia și cari știau să se servească de ea, puteau singuri să guverneze lumea.

Recurgerea la violență, departe de a apărea ca o si-

nucidere, se arată ca folositoare, mântuitoare și chiar binefăcătoare.

Această vorbă a lui Iisus este una dintre presimțimintele sale surprinzătoare, prin care un visător zărește dinnainte un adevăr întunecat, care nu va apărea decât mult timp după aceea, într'o limpezime așa de discutabilă și așa de imperativă, încât toți oamenii vor fi constrânși să-l primească cu adevărat. Pitagora, din sec. VI-lea înainte de Hristos, avu o intuițiune la fel, când el descoperi că soarele nu se învârtește în jurul pământului, ci pământul circulă în jurul focarului central. Aceasta fu o presimțire cu adevărat iscusită, o săritură în necunoscut. Și în chestiunea aceasta deasemeni nimeni nu putu să creadă. A trebuit să treacă lungi secole până la venirea lui Copernic și Gabileu și până la epoca în care se putu primi adevărul nou pe care-l ghicise gândirea lui Pitagora și pe care o pricepuse ochiul său lăuntric.

Tot așa, când Invățătorul nostru a zis că sabia va distruge pe toți acei cari ar voi să se servească de dânsa, acest lucru părea cu totul de necrezut. Că războiul poate să fie o sinucidere, contemporanii săi n'au putut să priceapă această cugetare străină pe care el o anunțase și de atunci mereu s'a încercat să se dea o explicație ca fiind de un idealism foarte sublim această cugetare pentru sărmanul nostru pământ.

Abia numai astăzi această intuițiune a Invățătorului ne apare în toată strălucirea ei. Cevă mai mult, vizionarul se găsește c'a fost singurul care a văzut realitatea. Războiul nu este decât o mare sinucidere și civilizația se nimicește printr'însul. Cu litere de foc, acest adevăr a fost scris în mijlocul lumii, până când acesta să nu mai fie viziune, ci mulțimea de oameni din toate limbile, triburile și națiunile de sub cer cari încep să priceapă acest adevăr, odinioară de necrezut, știind că, dacă omenirea nu pune capăt războiului, atunci războiul va fi acela care va pune capăt omenirii.

Ceace voiesc să vă vorbesc astăzi este foarte simplu. Dintre toți oamenii de pe pământ, cari ar trebui să ia în serios această nouă experiență, această extraordinară și neașteptată confirmare a intuiției suverane a lui Iisus, creștinii sunt în primul rând.

Această chestiune a războiului, considerată ca o contradicție a întregii învățături și a întregului spirit al lui Iisus din Nazaret, este, înainte de toate, o datorie supremă a noastră, a Creștinilor. Când avem onoarea ca să vorbim din acest înalt amvon istoric al creștinilor de toate națiunile și de toate rasele, cum am putea să facem altfel de cât să atingem acest subiect de a prezenta acest groaznic subiect al războiului înseși conștiinței întregii Biserici universale.

Destinele omenirii atârnă de trezirea acestei conștiințe. Aici, în Geneva, v'ați luat sarcina cea mai nobilă de a construi ceace voiu numi organul tehnic al cooperației internaționale. În această dimineață, în acest sfânt locaș, voim ca împreună să fixăm privirile noastre asupra energiei dinamice în care toată tehnica se va sfârâma, voiesc să spun despre chipul cu care conștiința creș-

tină trebuie să cerceteze războiul. Fără nicio îndoială, noi reprezentăm aci diferite neamuri din Creștinism, aparținem diferitelor biserici, avem felurite teorii, asupra organizației ecclesiastice, crezurile sunt toate diferite, însă un mare lucru ne unește pe toți. Punctul nostru comun de plecare, conținutul comun al doctrinilor noastre diferite, *este însuș Iisus Hristos.*

Pentru fiecare din noi, el este Invățătorul și calea pe care a venit să ne învețe drumul vieții. Isvorul Creștinismului, pentru noi toți, este Iisus Hristos. Vieța religioasă a lui Iisus, vieța Sa în sânul Tatălui ceresc, credința sa în om, devotamentul său pentru cauza împărăției Cerurilor, parabola Samariteanului milostiv, legea sa de iubire, cuvântarea de pe munte, principiul său înalt de a ști că trebuie să-și piardă vieța pentru mântuirea neamului omenesc, această intuițiune pe care am subliniat-o, esența contradictorie și distructivă a violenței căreia, El voește să-i substitue în total dragostea, toate acestea fac parte din tot Creștinismul nostru diferit. De atunci, convingerile se impun fiecăruia dintre noi ca această imensă și fatală chestiune a războiului, — de care atârnă astăzi tot viitorul omului — este pentru Creștinismul însuși o chestiune de vieță și de moarte. Ni se spune și repetă, dacă un nou războiu izbucnește, care să zdruncine din temelii toată civilizația noastră, toți creștinii din lume trebuie să se considere responsabili.

Reînceperea stării de războiu va fi proba pe care o vor da cele 576 milioane de oameni, cari pe pământ poartă numele de creștini, că n'au simțit niciodată în fundul conștiinței lor ceiace Invățătorul lor a zis despre esența însăși a vieții celei adevărate. Aceasta va dovedi lămurit că tot strigându-l: „Doamne, Doamne!“ n'au avut voința să facă ceace el le-a zis.

Să aruncăm privirea asupra câtorvâ elemente din această chestiune: *cum trebuie să privească războiul conștiința creștină?*

Și mai întâi, ce ne izbește în ochi, este că războiul e cu totul incapabil ca să realizeze un scop pe care creștinismul pretinde de a-l servi. Pot chiar să adaug că războiul modern pare incapabil să atingă un scop folositor, oricare ar fi. Altă dată se putea vorbi de *câștigul* unui războiu. Odinioară, învingătorii și învinșii, în timp ce războiul luă sfârșit — se găseau într'o stare așa de potrivnică, încât nu puteau să se gândească de a nesocoti prestigiul învingătorului, sporirea puterii lui, a prosperității și fericirii lui; și de altă parte, eră trista sfârâmare a învinsului.

Dar înspăimântătoarea descoperire pe care ne-o aduce ultimul război este ruina deopotrivă în care a cufundat pe învingători, pe învinși și chiar și pe națiunile care au rămas neutre. Este nemaipomenita ferocitate cu care războiul, odată dezlănțuit, a sfâșiat în zdrențe hainele civilizației noastre, așa fel că jumătate din lume, — fără nicio deosebire dintre biruitori și biruiți, — se găsește jumătate goală și tremurândă de frig, în timp ce furtuna a luat sfârșit.

Istoria războiului ne înfățișează pilda unei forme de

acțiune socială despre care se poate admite că, la început, ea coprindeă mai mult bine decât rău, însă care, puțin câte puțin, a pierdut toată virtutea sa, ivindu-se tot răul care eră întrînsa și care a devenit la sfârșit un lucru de nesuferit. *Acest lucru este sclavia*. Oamenii au început să facă prizonieri pe oricari rămâneau neomorâți după încetarea bătăliei. Sclavia deci a urmat măcelului, ca un lucru de acelaș preț folositor, fără îndoială, pentru toți, dar, însă, cu atât mai ticălos (nenorocit). În loc de o moarte brutală, munca silită desigur este un progres. Dar sclavia n'a păstrat întotdeauna acest caracter moral și, dacă se poate zice, filantropic. În sfârșit, ea a supraviețuit tuturor acestor foloase, devenind o nenorocire foarte urâtă.

Sunt foarte multe feluri de acțiune socială cari evoluiază după acelaș fel descris mai sus. Poate c'au fost epoci în cari războiul aveă rațiunea sa de a fi, în cari conflictul armat eră un mijloc de progres social. Astfel de războaie în trecut s'au putut susține datorită sabiei, omenirea cucerind binefaceri, fără cari ea ar fi fost mai săracă.

Nu-i prea puțin de a susține contrariul, căci convingerea, care se mărește și capătă totdeauna mai multă putere în cugetarea generației noastre este că, dacă războiul altădată a putut să fie folositor, războiul modern însă este incapabil de a realiza vre'un ideal vrednic de un creștin.

Să te lupți cu instrumente gigantice, cu care ne-a înzestrat știința modernă; să deslănțuești războiul în lumea noastră în care toate relațiile dintre oameni au devenit așa de numeroase, așa de complexe, așa de subtile și variate, în care ce este mai folositor existenței noastre, noi le datorăm, începând de acum, cooperației universului întreg!

Să te lupți, nu ca altădată, cu armate contra armate, ci cu popoare întregi contra popoare întregi, în așa chip că obuzurile vin să distrugă, fără nici o deosebire, cetăți mari, aducând lipsa și foametea milioanele de familii cari sunt în primejdie de moarte!

A face războiu astăzi, când în cinci ore de luptă — după cum am văzut bine în ultimul războiu — se arde și se distruge întreaga avere a unei mari universități; să te bați știind că, cu toate înțelegerile de pe hârtie, prin care se precizează uneltele ce trebuiesc folosite în războiu, totuși forțele demonice ale războiului chimic și biologic, gazurile vătămătoare și microbii morții, vor fi cu siguranță întrebuințate de amândouă părțile combatante! Cum se va cuteza de a se susține un războiu condus în felul acesta și la ce rezultat va ajunge creștinul, când ar trebui să ceară acest lucru dela Dumnezeu în rugăciunea sa!

Când astăzi ne folosim încă de aceste clișee vechi ale războiului indispensabil pentru a susține o cauză nobilă, toate raționamentele prin care s'ar voi ca să se atribue războiului un scop ideal — toate acestea nu fac prea mare efect asupra unui spirit cu judecată și ele încetează, pe zi ce trece, de a ne mai aduce vreo convingere.

„N'ați primi, ni se va zice, ca să faceți războiul pentru protecția celor slabi?”

Avem dreptul să răspundem că aceasta ar însemna, astăzi, cea mai mare bătaie-de-joc. *Cari sunt principalele rezultate ale ultimului războiu?* Zece milioane de soldați morți, trei milioane dispăruți, treisprezece milioane civili omorâți, douăzeci milioane răniți, trei milioane prizonieri, nouă milioane orfani de războiu, cinci milioane văduve și zece milioane refugiați.

Ah! cum s'a priceput războiul modern să protejeze pe cei slabi! Nu-i așa că începem să-l înțelegem?

Un tribunal mondial ar putea să protejeze pe cei slabi; o Societate a Națiunilor ar putea să protejeze pe cei slabi; o conștiință adâncă — și adaug *cea creștină* — ca o datorie internațională, ar putea singură să oprească mersul armamentelor, să înlocuiască violența prin procedeele pacifice și cooperatoare, să interzică națiunilor de a recurge la forța armată și, în sfârșit, să pună războiul afară din lege. *Iată adevărata protecție a celor slabi!*

Însă un lucru e limpede și anume că războiul nu va face acest lucru niciodată. Dinpotrivă, cei slabi vor fi acei cari vor muri cu milioanele. Cât privește creștinismul, el se găsește aci în fața unei dileme. De o parte, el este ca o metodă pentru acțiunea internațională a sistemului războinic, de altă parte, este creștinismul cu toate aspirațiile sale. Nici o dialectică din lume nu poate să împace aceste două metode. Noi putem să întrebuițăm una drept alta, însă, la urma urmelor, ele sunt de neîmpăcat. Există alt punct de vedere, în care se poate zice că creștinismul voește să depășească războiul și să-i substitue lucruri de acelaș preț de natură internațională și pacifică. Voiesc să vă vorbesc de dezvoltarea așa de vizibilă și așa de periculoasă, din zilele noastre, a naționalismului. În lumea noastră modernă, naționalismul, cu toate emoțiile patriotice și cu tot devotamentul care-i fac cortegiul, ia din ce în ce o formă care tinde să facă concurență creștinismului și chiar să-l înlocuiască — de ar fi cu puțință.

Fără îndoială, dragostea pasionată pentru țara natală nu-i cevă nou pe pământ. Sunt rădăcini adânci în instinctele omului și în istoria omenirii. Noi toți aci, astăzi, suntem patrioți și dorim să fim; am aveă mult mai puțină stimă unii pentru alții, dacă n'am fi. Dragostea de patrie este unul din cele mai vechi sentimente ale omului, unul din cele mai adânci, mai instinctive și mai nobile.

Dar, deaproape patru secole, naționalismul a luat, în lumea noastră occidentală, o formă nouă și cu adevărat înspăimântătoare. Cu Anglia Elisabetei, cu Franța lui Ludovic XI și cu Rusia lui Petru-cel-mare, se poate spune că vieța socială, în fiecare individ și în jurul lui, a devenit din ce în ce mai naționalistă. *Politica* noastră a devenit naționalistă, în înțelesul acesta că scopul înalt al oamenilor noștri de Stat a devenit mărirea pariei în paguba celorlalte (state). *Vieța* noastră *economică* a devenit naționalistă: enormele interese financiare, ale fiecărui popor, au exercitat o astfel de

influență asupra guvernului său, încât acesta, cu toate forțele militare și navale, s'a redus adesea de a nu mai fi decât un instrument supus pentruca să atingă idealul economic al națiunii. *Educația* noastră a devenit naționalistă. Din prima lor copilărie, copiii noștri au învățat la școală o istorie a cărei perspectivă este toată slujită, care are drept centru egoismul național și în care ura pentru alte popoare ia masca sentimentului patriotic.

Religia noastră, ea însăși, a devenit naționalistă. Cu bisericile de stat și chiar în afară de ele, centrul interesului și jertfirei de sine, în viața religioasă a popoarelor, a devenit în totdeauna națiunea însăși.

Protestantismul se lovește aci cu pieptul, are o mare răspundere în această afacere, cel puțin în creștinismul nostru occidental. Luptând pentru libertate, am despărțit Biserica unică, mama noastră a tuturor, în mai multe biserici naționale; am reorganizat cultul în jurul idealurilor noastre naționale; am contribuit să identificăm religiunea și patriotismul; și această identificare a mers așa de departe, încât acum, când războiul izbucnește, Dumnezeu unic al întregii omeniri, Tatăl, pe care Hristos a venit să ni-l descopere, este sfărâmat de noi în mici divinități ale tribului, în zei meschini și mizerabili și, în fața acestor idoli păgâni, creștinii înșiși vin să se închine, pentruca să dobândească ce? *Sângele dușmanilor lor*. Înainte vreme, viața omenească și toată organizația politică, economică, pedagogică și religioasă niciodată n'a luat caracterul naționalist. Rezultatul după care alergăm ne sare în ochi. Obiectul suprem al evlaviei masselor este națiunea. În activitatea lor practică, oamenii nu cunosc niciun zeu superior acesteia. Ei adoră pe Cezar, numai pe el singur. Va veni vremea când credința lor va lua sfârșit. Cece se spuneă odinioară de rege, se spune astăzi despre națiune; ea nu poate să se înșele, nu poate să facă nimic rău. Și se aude câte odată — cel puțin în țara mea și presupun deasemeni și în a dv. — cuvinte păgânești ca acestea: „Ah, țara noastră poate să aibă în totdeauna dreptate!

Și, totuși, în același timp, când se manifestă această evoluție spre naționalismul integral, o altă mișcare iese la lumină într'un înțeles foarte deosebit.

Sentimentul comunității oamenilor de pe acest pământ, care odinioară începea cu tribul (seminția), care s'a întins mai mult către cercurile mai largi, acum este de un soi care se impune la toți, transformată într'o tendință internațională.

Niciodată nu veți face ca să extindeți un astfel de sentiment către treapta sa inferioară.

Mai mult, de sânul acestui internaționalism care se impune, care veghează sau nu în viața politică, locul și onoarea ce-o merită, se poate spune că omenirea este pe cale de a învăța o lecție mare. În fiecare domeniu, ea n'a ajuns să câștige obiectul plăcerilor sale, decât depășind treapta violenței și substituind-o cooperării.

Acesta-i înțelesul progresului, a fiecărui progres social

și nu este, la urma urmelor, alt lucru decât strămutarea unui nou domeniu din viața omului, dela regimul forței, la regimul cooperării. Peste tot, unde noi am putut să introducem civilizația într'un grup social, punctul principal a fost înlocuirea forței brutale prin cooperare.

Traducere din revista „Foi et Vie”
din 15 Octombrie 1925
de Pr. CORNELIU M. GRUMĂZESCU
dela Catedrala Sfintei Episcopii din Galați.

Frământare în catolicismul francez

De multă vreme, catolicii francezi au nu numai întocmirea curat bisericească, prin care își duc treburile lor duhovnicești, ci și o întocmire politică, prin care mulți bărbați ai lor sprijină drepturile credinței catolice în Franța. Acești bărbați au lucrat mai cu seamă în jurul ziarului *l'Action Française*, care întotdeauna a înfățișat năzuința de a înlătura republica și a statornici din nou pe regi pe tronul Franciei. Până la război însă, năzuința aceasta nu avea vreun răsunet nici în păturile largi ale poporului francez și nici chiar între catolici. Deși năzuințele catolicilor francezi au fost totdeauna protivnice republicei, cu toate acestea pornirea lor a slăbit, mai cu seamă după ce Papa Leon XIII i-a sfătuit să fie cețățeni credincioși ai formei de Stat pe care Franța și-a dat-o.

După război însă, din nou a început o ferve deosebită în sânul acestui catolicism și anume mai cu seamă pe chestiunea formei politice a Statului francez. Un bărbat cu multă putere de scris, *Charles Maurras* a stârnit o nouă pornire, prin articolele sale vii în ziarul *l'Action Française*. El a început a scrie împotriva formei de cărmuire republicană a Franciei, zicând că mântuirea țării stă în întoarcerea la regalitate. De asemenea, el a scris cu cuvinte puternice și hotărâte că democrația duce Franța la nenorocire și că republica a avut urmarea tocmai de a introna în țară pornirea nenorocită a acestei democrații care slăbește poporul.

Aceste vederi și-a găsit răsunet și în țara noastră. Ele s'au putut citi deseori în ziarul *Cuvântul*, prin condeiul ziaristului *Pamfil Șeicaru*, bărbat foarte puternic înzestrat în meșteșugul scrisului. Și, în deosebire, toată cărna ziarului pare pornită pe această dâră, că democrația este o nenorocire în sânul popoarelor. I s'a răspuns protivnic prin d. *Constantin Bacalbașa* în *Universul*.

În Franța însă, lucrurile au dus la ceartă și la amestecul cărmuirii bisericești. De unde până acum erau una, catolicii s'au împărțit în tabere, și atunci arhiepiscopul orașului Bordeaux, care e și cardinal al Bisericii catolice, a scris cuvinte de osândă împotriva noii porniri dela *Action Française*, care stârnește dezbinare între catolici. După aceasta s'a amestecat și Papa Piu XI, care a luat cuvânt pentru a sprijini fapta arhiepiscopului.

Despre toată această stare de lucruri, iată ce citim în foaia bisericească engleză *The Church Times* din Londra (5 Noemvrie a. c.):

În cel mai nou număr al revistei *Blackfriars*, d. Denis Gwyn aruncă oarecare lumină peste fapta Papii de a osândi ziarul din Paris *l'Action Francaise* sau, mai bine zis, de a sprijini lovitura dată de arhiepiscopul de Bordeaux aceluia ziar și organizațiunii pe care el o reprezintă.

În scurt, faptele sunt următoarele: Ziarul *l'Action Francaise* sprijină regalitatea și aducerea din nou a Bourbonilor pe tronul Franței, dar are prea puțin comun cu vechiul legitimism francez pe care-l sprijinea Chateaubriand. E drept oă cei mai mulți din sprijinatorii ziarului sunt catolici, dar boldul care ațâță întreaga mișcare este d. Maurras, care greu poate fi socotit drept creștin. El nu iubește democrația, după cum și mulți liberi-cugetători și filozoful David Hume n'au iubit-o, și el nu vede nici o nădejde pentru Franța decât în răsturnarea și întronarea din nou în țară

a sistemului monarhic, care va aduce mai multă rânduială și statornicie. El este un stilist fin și articolele lui au făcut mult pentru a dărâma între intelectuali și mai cu seamă în cercurile universitare orice credință în republicanism. În acelaș timp, el propagă un viu naționalism. Totuși d. Maurras n'a putut aduce pe mulți alegători franceji la vederile sale. Puținii părtași pe care regaliștii i-au câștigat după război au fost pierduți în cea mai mare parte. Întrăurirea acestui ziar a fost îndreptată mai mult împotriva catolicilor care-ș zio republicani. De aici a urmat o împărțire a puterilor catolice în Franța. De acela a fost foarte firesc ca membrii ierarhiei franceze să privească cu neliniște trecerea dobândită de d. Maurras în tabăra catolică și aceasta e pricina ataurilor cardinalului, pe care apoi le-a sprijinit și Papa.

Arhim. SCRIBAN

CARTI, REVISTE, ZIARE

Arhim. Titu Simezea, **PATRIARHIA ROMÂNEA-SCĂ**. Acte și documente. Ediție completă. București. Volum în 8 de 226 de pagini.

După ce a avut o edițiune anul trecut, a eșit anul acesta o nouă edițiune. Amândouă sunt edițiuni oficiale, cu înveliș arătos, cu înfățișare măreață, cum se cuvine unei cărți de acest fel. Cuprinde toate actele privitoare la ridicarea fostului Primat al României la treapta înaltă de Patriarh, și anume, mai întâi păreri d-lui N. Iorga cu privire la treapta de Patriarh în Biserica noastră, apoi ale Părintelui I. Lupăș din revista dela Cluj *Societatea de mâine*, apoi discuțiunile urmate în această privință în Sf. Sinod, pe urmă cele din Senatul Camera Deputaților, în sfârșit, Legea pentru înființarea scaunului de Patriarh. După aceasta alte păreri ale unor bărbați de seamă ai noștri, scrisoarea Sinodului nostru către celelalte Biserici Ortodoxe, apoi actele de recunoaștere și răspunsurile tuturor Bisericilor Ortodoxe și ale altor căpetenii bisericești străine, cărora li s'a făcut cunoscută înființarea nouă trepte în Biserica noastră și care au fost poftiți la învestitură. Pe urmă se înșiră povestirea actelor mărețe care s'au petrecut cu învestirea și instalarea Patriarhului, cum și sfătuirea avută cu înfățișătorii Bisericilor ortodoxe, veniți cu acel prilej între noi. Lucrarea e împodobită apoi cu 32 de ilustrațiuni, nu toate eșite bine, dar unele destul de bine și care dau o nouă strălucire acestui volum.

Biserica noastră a tipărit un volum când s'a proclamat autocefalia ei. Dacă punem în alăturare pe acesta cu acel de atunci, trebuie să spunem că acesta se înfățișează mult mai bine, și ca format și ca podoabe de ilustrațiuni (cel vechiu, al autocefaliei, nu avea niciuna) și ca bogăție de materie. Fără îndoială, nici așa volumul acesta nu cuprinde tot ce s'a scris cu privire la această înălțare în Biserica noastră. Dar oricum, citi-

torul are un mare material de acte și de manifestări ale ortodoxiei în genere și ale Bisericii și ale țării noastre cu acel prilej.

Un fapt ca acesta, când Biserica noastră a fost ținta de privire a întregii ortodoxii, când am simțit în țara întreagă fiorii vii ai unei așa clipe înalte, trebuie să stea mai des în fața noastră. În de obște, e un fapt dureros că toate actele de asemenea materie rămân și ele ceva al trecutului și nu stau ca ceva de tață în cugetarea noastră. Se înțelege, aceasta e soarta tuturor lucrurilor omenești. Cu toate acestea, prin silința noastră, avem mijlocul de a înviora simțirea noastră, privind tablourile faptelor trecute, citind despre ele, gândind la ele, grăind despre ele, înprospătând prin fel de-fel de mijloace, ceiace a fost.

Eșirea la lumină a unui volum ca acesta slujește tocmai acestei ținte însemnate. Mărețele clipe din luna aceasta în anul trecut, când învestitura întâiului nostru Patriarh a fost sărbătorită cu atâta farmec, nu trebuie să se uite. Trebuie să trecem din nou prin valurile simțirii noastre clipele care au fost, pentru a fi tot mai îmboldiți de cinstea înălțării noastre și mai simțitori pentru datorii către ea.

Din punctul acesta de vedere, ne bucurăm de o nouă eșire a cărții și-i dorim largă răspândire.

Biblioteca creștinului ortodox. — În eparhia Prea Sfințitului Grigorie al Aradului, se urmează aprig și cu multă râvnă tipărirea de cărțicele pentru întărirea în credința Bisericii noastre și în tot ce privește bunele purtări ale creștinilor. *Biblioteca creștinului ortodox* a ajuns în scurtă vreme să aibă 25 de numere, care se vând fiecare cu 3 lei. Acum de curând, primim la redacție: nr. 18. *Misiuni pentru popor* de P. S. Episcop Grigorie; 19. *Sfințenia Jurământului* de Păr. Protopop Dr. Ștefan Cioroianu, redactor al nostru; 20. *Vorbele cele rele*

strică năravurile cele bune, de acelaș; 21. Căința unui Pocăit de Păr. Emilian Căpitan și 22. Preotul nostru ortodox creștin de Dr. Ștefan Cioroianu.

Bunul mers al acestei Biblioteci e un semn că, prin P. S. Episcop Grigorie el Aradului, a intrat în eparhie o însemnată putere de îmboldire la lucrul cel duhovnicesc și nu ne îndoim că aceasta va merge tot înainte crescând și rodind.

Serbarea Paștelui în anul viitor, 1927 Un răspuns.

In nr. pe Sept. a. c. am înfățișat aci art. d-lui Baron Gustav Bedeus din Sibiu despre serbarea Paștelui în anul viitor, art. tipărit în ziarul Telegraful Român din Sibiu. Curând după aceea, tot acolo (nr. din 12 Octombrie) s'a tipărit și un răspuns în aceeași chestiune, dat d-lui Bedeus de d. Dr. Const. Chiricescu, profesor la Facultatea de Teologie din București. Intru cât noi l-am așternut aici pe cel dintâi, găsim de bine să culegem în coloanele noastre și pe cel din urmă, pentruca cititorii să aibă înainte întreaga întindere a discuțiunii și să asculte amândouă glasurile. De aceea, în cele ce urmează, înfățișăm mai la vale întregul art. al d-lui Dr. Chiricescu:

Un răspuns în chestia serbării Paștilor.

D-nul Gust. Bedeus a publicat, în „Telegraful Român” dela 27 August 1926, un articol referitor la serbarea Paștilor în 1927 și la stabilirea lor.

D-sa este în *contra* hotărârii pe care a luat-o Sfântul Sinod al Sfintei noastre Biserici, ca Dumineca din 24 Aprilie să fie data sărbătoririi Paștilor, în 1927, preferind Dumineca din 17 Aprilie, acel an, în care „celelalte biserici creștine” își vor serba Paștile.

Sper că îi va face plăcere să cetească și opiniunea unui ortodox, în chestiunea aceasta.

Sfântul întâiul Sinod icumenic dela Niceea, din anul 325, a hotărât ca Paștile să se prăznuiască în Dumineca întâia de după prima Lună plină următoare Echinocțiului de primăvară.

De aici rezultă că, Paștile creștinești se prăznuiesc în urma serbării Paștilor evreești, presupunând că acestea cad la Luna Plină de după Echinocțiu, potrivit rânduelii întru aceasta.

În anul 1927, Luna plină de după Echinocțiu, sau întâia Lună plină a Primăverii, va fi Duminecă dimineața (orele 5 și 35 minute) 17 Aprilie, când Evreii își vor prăznuși Paștile.

Dumineca imediat următoare acesteia va fi cea dela 24 Aprilie. Aceasta va fi adevărata Duminecă a Paștilor creștinești, stabilită în conformitate cu hotărârea dela Niceea.

Sinodul nostru a și hotărât ca în această Duminecă să se sărbătorească Paștile noastre, în anul 1927.

D-nul Bedeus putea să renunțe, prin urmare, la afirmarea ce face, că Sinodul nostru a procedat greșit, amânând Paștile la 24 Aprilie, spre a le feri de coincidența cu Paștile evreești.

Nu Sinodul nostru a procedat greșit, ci greșit vor proceda romano-catolicii și protestanții, cari, la anul, își vor serba paștile cu o săptămână înainte de terminul fixat la Niceea.

Sfântul Sinod a binevoit să-mi dea împuternicirea ca să-i prezint un proiect de transpunerea Pascaliei în cadrele Calendarului Iulian îndreptat de noi în anul 1924, ceea ce am și făcut.

D-nul Bedeus zice că, eu n'am propus un *principiu*, care trebuie să rămână, ci un *expedient*, care trebuie să cadă, deoarece coincidența cu Paștile evreești este privită în așa fel în cât, Paștile creștinești trebuiesc amânate, uneori din cauza ei, iar alteori, nu.

D-sa, cu toate acestea, nu-l distruge desăvârșit, fiindcă adaugă: „dar abia se va putea aceasta”.

E mai preferabil, desigur, un „expedient”, care nu înlătură data Paștilor din rama făcută la Niceea, decât *neorânduiala* prăznuirii Paștilor înainte de termen; cum vor face, la anul, romano-catolicii și protestanții

Dar eu nu m'am oprit la acel așa zis „expedient”, după cum nu m'am oprit nici la *modalitatea* de a urca, fără excepție, cu câte 13 unități, datele Pascaliei, spre a le avea deopotrivă cu datele respective ale calendarului de curând îndreptat, ci am trecut mai departe.

Din lucrările mele — „Pascalia” și „Așezarea Pascaliei în Calendarul îndreptat”, apărute în limba română și franceză — se vede foarte lămurit, că eu susțin *Stricta* observare a hotărârii, dela Niceea.

S'ar putea face în altfel, când luna intercalară sau alte meșteșuguri n'ar permite ca Paștile evreești să se țină exact la Luna plină de după Echinocțiu?

Intr'un asemenea caz, bine ar fi să lăsăm hotărârea dela Niceea la voia întâmplării și la bătaia vântului, pentru ca să ne dădem la ferirea Paștilor noastre de coincidența cu cele evreești și la amânarea lor în date, nu numai nepotrivite, dar și întâmplătoare?

Repet, însă, și aici ceea ce am zis în lucrarea mea „Pascalia”: „stă în puterea Sfântului Sinod să hotărască așa cum va crede că e mai bine pentru exacta transpunere a Pascaliei în cadrele Calendarului nostru, pe care din chiar senin, d. Bedeus îl consideră „identice cu cel gregorian”.

E de mirare că, în loc de o încheere corespunzătoare cu cele susținute, d. Bedeus renunță dintr'odată, la hotărârea Pascală dela Niceea și nu mai vrea ca Paștile creștinești să fie prăznuite între 22 Martie și 25 Aprilie, ci recomandă, cu multă căldură și sârguință, *stabilirea unei zile* pentru serbarea Paștilor, în felul ca acea zi, sau să oscileze în cadrul numai al unei săptămâni între 3 și 9 Aprilie, sau să fie în o dată fixă, cum ar fi 7 Aprilie, potrivit calendarului născocit de D-sa, în care acel 7 Aprilie, cade totdeauna în zi de Duminică.

Fiind vorba de dărâmarea unei hotărâri a unui Sinod ecumenic, Domniei Sale îi trebuiesc argumente. Acestea lipsindu-i, se aruncă în noianul coniecturilor, agățându-se când de Pesachimuri, pe cari le prețue-

ște mai mult decât Legea Veche, când de texte din Testamentul Nou, pe cari le silește să încuviințeze că, una ar fi pascha evreească „egipteană“, pe care ar fi serbat-o Mântuitorul, înainte de a fi supus pătimirilor și morții, și alta ar fi pascha „de primăvară“ dela 15 Nissan, după care Domnul a înviat și anume Duminecă 16 Nissan al anului 33, dar pe care îndreptători solizi ai greșelii lui Dionisie Exiguul, în calcularea începutului erei creștine, îl înlocuiesc cu anul 30, care trage cu buretele peste socoteala de de mai sus.

Este de așteptat ca *recomandarea* făcută să nu fie luată în seamă, dat fiind respectul pe care bunii și adevărații creștini, trebuie să-l aibă către măreața hotărâre dela Niceea, a întregii Biserici Creștine, ca data sărbătorii Paștilor s'o fixeze cerul, iar nu omul.

Farmecul hotărârii, ca data Paștilor să fie arătata de Lună, la un semn făcut din Soare, nu trebuie atins.

Ar fi o pângărire.

Dr. C. CHIRICESCU

Alte lămuriri ale d-lui Dr. Chiricescu, cu privire la calendar, se găsesc în revista *Luminătorul* din Chișinău pe Octombrie c.

Calendarele anului 1927. — Dacă anul trecut calendarele lucrate de însăși cârmuirea bisericească n'au fost chiar dela început câte trebuiau, mai cu seamă față de vâlva care era pentru îndreptarea calendarului, anul acesta ne înfățișăm mult mai bine. Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei și-a tipărit calendarul său în sute de mii de foi, cu un tipar foarte bun și cu chipurile Mitropoliților noștri. Mai nainte încă, Sf. Mănăstire a Neamțului și-a tipărit calendarul său. Acum primim la redacție calendarul Sfintei Episcopii a Buzăului, pe o hârtie bună, cu tipar limpede (negru și roșu) și împodobit cu chipul Prea Sfințitului Episcop **Ghenadie** al Buzăului. Pe o hârtie de cea mai bună calitate, avem acum și calendarul Arhiepiscopiei Chișinăului, împodobit cu chipul icoanei făcătoare-de-mi-nuni a Maicii Domnului dela Mănăstirea *Hârbovăț* de lângă Orhei. Preoții să se silească acum a le introduce în casele creștinilor. Toate acestea sunt foi de părete.

ANUARUL Arhidiecezei ortodoxe a Bucovinei pe 1926. — Cernăuți 1926. Volum de 108 pag. în 8.

Incepe cu un istoric despre Episcopia Rădăuților, care a ajuns apoi a fi Mitropolia de azi a Bucovinei, scris pe temeiul studiilor Părintelui *D. Dan* în această materie. Avem aci biografiile tuturor episcopilor Rădăuților și Mitropoliților Bucovinei până în ziua de azi. După aceia avem personalul administrațiunii centrale a eparhiei, apoi mănăstirile și pe urmă clerul de păstorie. Aflam de aci că Mitropolia Bucovinei are 12 protopopiate, 252 de parohii, 380 de biserici, 478 de școli primare, 371 de preoți și 514,470 de suflete. Mănăstiri are 5 cu puțini călugări.

Studiu despre Mitropolitul Dosoftei. — Păr. *Dimitrie Dan*, membru corespondent al Academiei

Române, preot fruntaș în Cernăuți, fiind consilier în cârmuirea centrală a Bisericii Bucovinei, bărbat care a scris foarte multe studii istorice, unele premiate de Academia Română, are acum gata de tipar un nou și însemnat studiu despre Mitropolitul Dosoftei. Nădăduim să publicăm acest studiu în însăși această revistă. Sf. Sa Păr. Dan a însoțit anul trecut pe I. P. S. Mitropolit Nectarie în Polonia, la Varșovia, când solia Patriarhiei din Constantinopol s'a dut acolo pentru a preda tomosul autocefaliei. Precum se știe, I. P. S. Mitropolit Nectarie și răposatul Dr. *Dragomir Demetrescu* au însoțit acea solie din însărcinarea Sfântului Sinod românesc. De acolo, Mitropolitul Bucovinei a mers cu Păr. D. Dan la mormântul Mitropolitului Dosoftei la Zolkiev, tot în Polonia.

Păr. P. Chiricuță în răspăr. — Revista **Ecoul Macedoniei** (București, Sept.-Oct. 1926) ia la socoteală pe Păr. *Petre Chiricuță*, pentru articolele sale din *Cuvântul* împotriva antisemitismului zis „creștin“, de care articole am pomenit și noi aici, cași de cartea în care le-a publicat într'un mănunchiu. Revista pomenită îl numește „ignorant“, dar scrisul ei este atât de șubred, încât nu face să i se răspundă. E însălat de bieți oameni al căror scris e o neîncetată poticneală

Nouă revistă pentru popor. — Din luna Sept. a. c., iese de sub tipar noua revistă pentru popor, purtând numele de *Comoara* și cârmuită de d-nul *M. Sadoveanu*. E mult lăudată, că ar întrece cu mult pe toate cele de soiul ei. Se zice că se tipărește în 1,300,000 de exemplare, ceiace însă nouă ni se pare departe de adevăr.

Intr'un articol cu destule ciudățenii stilistice (**Conceptia morală**, în *Neamul Românesc*, 30 Aprilie 1926), dar care dovedește o largă citire și o urmărire de om luminat a fel de fel de chestiuni din lumea culturii, Păr. *I. Ionescu-Muscel* tratează despre temelia morală care trebuie să se afle dedesuptul oricărei prefaceri și întocmiri sociale. O arată pe aceasta ca ceva organic, ceva care nu poate lipsi, iar dacă lipsește, atunci întocmirea nu are viață, fiindcă îi lipsește chiagul care o poate ținea în alcătuirea ei unitară.

In România Nouă (Chișinău, 30 Iulie a. c.) un foarte frumos articol al redactorului nostru d. **St. Berechet**, cu titlul „Amintiri despre Basarabia. Chișinăul în 1821“. Cuprinde date de preț după un scriitor rus de neam suedez *A. F. Weltman*, despre frământările anului 1821, când cu mișcarea eteriei grecești și cu sculara lui Tudor Vladimirescu al nostru. Chișinăul ferbea și el de mișcarea de atunci și toate aceste lucruri din acea vreme, cu pomenirea bărbaților care au luat parte la acele mișcări, cu înfățișări din întâlnirile lor de atunci, trec vii pe dinaintea ochilor noștri (parcă ar fi azi) din rândurile așternute de d. Berechet. Sunt înșirări care se citesc cu plăcere.

In acelaș număr, Păr. **Ioan Poclitaru** scrie despre

trebuința ca în fiecare comună să se afle o Bancă Populară, pe temeiul că acestea ajută propășirea plugăriei și, în de obște, prin ele e ajutată în toate privințele viața gospodărească dela sate.

In acelaș număr se scrie cu mari laude despre cartea Păr. N. V. *Hodoroabă* din Iași „Note și impresii“, despre care am scris și noi.

In acelaș nr., într'un art. cu numele **Graiul românilor Basarabeni**, iscălit T. *Hotnog* citim:

„Adevăratul abecedar al literaților români a fost ceaslovul, acelaș ceaslov ale cărui slove bătrâne au împărțit mângâiere în sufletele unui întreg neam sărac și asuprit. Nu e o întâmplare că cei mai mari poeți și scriitori ai neamului nostru au ținut în mare cinste cărțile religioase. Și socot că n'ar fi rău dacă și astăzi poeții noștri ar mai răsfoi din vreme în vreme filele putrezi (sic!) ale cazaniilor și vechile zapise“.

Dar oare numai poeții or fi având nevoie de aceasta? Nu și preoții? Ba încă cum!...

Arhim. SCRIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Viața care se duce. — Un art. din *Viitorul* (28 Octombrie a. c.) „Pe Dealurile“ de d. *Irimescu-Cândești* fost deputat în parlamentul trecut și vechiu seminarist dela „Nifon“, scrie rânduri duiioase despre dulci înfățișări trecute ale vieții românești, dar care pier sub năvala materialismului sălbatec, căruia cei mai mulți cad pradă. Prilejul de scris și-l ia dela dealurile pline de vii din jurul Târgoviștei, unde odată, și nu e mult de atunci, la o vreme de toamnă ca acesta, împrejurimile răsuna de viață veselă și curată. Era o lature a vieții noastre românești din acele ținuturi, desfășurându-se duios în vremea culesului viilor toamna.

Vița a prăpădit-o filoxera. In locul vechei vițe românești, acum a răsărit alta. Dar filoxera se simte acum nu numai în vii, ci și în suflete.

„Astăzi pe „Dealuri“, se scurge viața ca într'o uzină. Cântecul s'au dus, și cele cari se mai aud din când în când, sunt fără viață, fără farmec. Veselia a murit și ea. In fiecare suflet de om, — și omul de astăzi pretutindeni este acelaș, — s'a altoit o fiară, care cu ochii injectați, cu inima împietrită, trăește numai pentru aur. Voia bună, gingășia românului de odinioară, au ajuns povești. S'a dus omenia. S'a dus poezia.

Streini și samsari, cuceresc „Dealurile“ renumite, călcate de Voevozii cari au sălășluit la Târgoviște în vremuri de glorie, sărăcind și furând sătenii naivi, pe când ei mână aurul peste mări și țări, ori îl aruncă în viața ușuratecă.

Astăzi, omul este amețit, otrăvit, de spiritul cel mai nou al vremii, de negustorie.

Și azi ca și eri, pe „Dealuri“, toamna își țese pânza ei galbenă, în care îmbrobodește firea, luându-i viața încetul cu încetul.

Și azi au mai rămas vii..., cules....

Sufletul românului care dădea viață lucrurilor și înviora vremea, a murit și pe „Valea Voevoților“, și pe „Valea Sasului“, și pe toate văile.

Filoxera, mai năpraznică decât aceia care a distrus vița românească, omoară pe nesimțite sufletele, umilindu-le, ingenunchindu-le.

Filoxera materialismului distruge fără cruțare, cu sălbăticie. Este epoca ei.

Părintele Iconom **N. Dărăngă**, profesor în *Târgul-Frumos* din jud. Iași, tipărește în ziarul *Opinia* (Iași, 21 Octombrie c.) începutul unui studiu despre Târgul-Frumos. Găsim aci lămuriri bune de știut despre lucruri de care și noi ne-am întrebat odată, fără a putea răspunde: de ce acel orașel se cheamă Târgul-Frumos? Și Părintele Dărăngă găsește că din pricina frumoaselor împrejurimi pe care le avea odinioară și din a Domniței Ruxandra, fiica lui Petru Rareș, care era de o frumusețe ca din povești și era stăpâna moșiei acelui târg.

Studiul e scris frumos, cu temeiuri de documente, se citește ușor și făgăduiește a fi tot așa și în numerele care au să urmeze în ziarul din Iași.

Citind un astfel de studiu, ne zicem iarăși că între preoții noștri crește vâna pentru studiile istorice. Ce caută acum preoții de carte a lucra mai mult este a cerceta trecutul și a face poezii. E răstimpul preoților istorici și poeți.

Nu e rău și noi ne bucurăm și de unii și de alții.

Incheierea unei cărți despre bolșevism. — In Viena a eșit de sub tipar de curând o carte mare cu titlul *Geist und Gesicht des Bolschevismus. Darstellung und Kritik des Kulturellen Lebens in Soviet-Russland*, de *René Fulap-Miller*. Incheierea acestei cărți este:

Bolșevismul nu este numai confiscarea proprietății private, Bolșevismul este confiscarea demnității omenesti.

Sub pretextul vindecării, bolșevicii distrug toate bazele omenirii moderne...

Musturarea conștiinței. — Nu numai cazuri vechi, ci găsim și lucruri petrecute sub ochii noștri, pentru a lămuri stările conștiinței. Anul trecut, s'a săvârșit o ucidere în orașul Galați. Măcelarul *Zaharia Sicoe* a perit și nu i s'a mai dat de urmă Ucigașii n'au putut fi descoperiți. Dar unul din ucigași, *Tache Genes*, din ziua săvârșirii uciderii, n'a mai putut avea liniște. El își făcea armata în Vaslui. Un caporal însă, care se afla cu patul alături de el, îl dojenea de-

seori, pentru că Genes striga noaptea prin somn, tot rostind numele de Sicoe, numele celui ucis.

După ce poliția a ajuns pe numele ucigașilor și Genes a fost adus în Galați, făptașii încă n'ar fi fost descoperiți, dacă Genes n'ar fi fost scuturat de nălucirele celui ucis. Aflându-se la poliție la Galați, el nu mărturisea nimic din săvârșirea crimei. Dar fiind obosit de drum, a ațipit pe o bancă. Atunci i s'a părut că Sicoe stă în picioare lângă el și-l muștră că nu vrea să mărturisească. S'a trezit îndată speriat și, cu toate că era treaz, i se părea că Sicoe este lângă dânsul. Chinuit în felul acesta, a spus comisarului Babeș că vrea să mărturisească totul judecătorului Popescu.

Și a mărturisit, și uciderea a fost atunci aflată în toate amănuntele ei.

Iată ce înseamnă neliniștea pentru săvârșirea faptei rele. Un caz nou pe lângă atâtea altele vechi de mai înainte.

Povestirea se poate citi pe larg în ziarul *Galații-Noi* din 7-8 Octombrie a. c.

Prefacerea calendarului e dor vechiu. — La noi neliniște că s'a prefăcut calendarul cât s'a prefăcut. Dar dacă s'ar fi făcut prefaceri mai mari? Și cu toate acestea se cer mai mari și nu de acum, ci mai de mult.

Căutând prin hârtiile noastre, găsim un art. lucrat după *Journal de Genève* în 1911 și netipărit. În el e vorba de socoteli pentru prefacerea calendarului încă de atunci și anume rânduirea ca ziua Paștelui să nu mai alunece pe o scară largă ca până acum. Iată ce scriam în 1911 despre socotelile de atunci ale Elvețianului *Grossclaude* și care se potrivesc și acum:

La noi se agită ideia unirii calendarului nostru (Iulian) cu cel gregorian. Acesta însă, având și el lipsuri profesorul *Grossclaude* din Geneva a plănuț îndreptarea lui. Proiectul de reformă se va pune în discuțiunea congresului al IV-lea al Camerelor de comerț, ce se va ține în Iunie viitor ¹⁾ în Londra. Relativ la această reformă, s'au formulat chestiunile următoare: *Micșorarea variabilității Paștilor, unificarea și simplificarea calendarului gregorian*. Societatea industrială și comercială a Țărilor-de-jos va înainta congresului următoarea moțiune:

1. Întâia zi a Paștelui să se fixeze în întâia Duminică după 4 Aprilie;

2. În interesul comerțului și industriei, calendarul gregorian să fie simplificat în spiritul calendarului descris de profesorul *Grossclaude* din Geneva.

3. Introducerea calendarului astfel modificat să fie generalizată.

* * *

Iată propunerea de modificare a profesorului *Grossclaude*:

Anul să se socotească de 364 zile, iar a 365-a să

1. 1911.

se lase la o parte. Această zi să cadă îndată înainte de 1 Ianuarie și să poarte numele de „ziua anului“ sau oricare alt termen i s'ar pune. Lăsarea la o parte a acestei zile nu poate aduce vreo încurcătură din punctul de vedere comercial, pentru că, în deobște, ea este socotită ca zi de prăznuire. Acest întâi punct admis, restul decurge în chip firesc. Cele 364 zile se împart în 4 părți deopotrivă, și astfel telul nostru de a vorbi cu semestre și bimestre, rămâne. Fiecare trimestru având 91 zile, se desface ușor în 3 luni de 30, 30 și 31 zile. Aceste 91 de zile se desfac tot așa în 13 săptămâni, așa că, dacă trimestrul începe cu Luni, sfârșește cu o Duminică. Tot proiectul e cuprins în aceste câteva explicațiuni. Mai rămâne să se așeze ziua de 29 Februarie a anilor bisextili ai calendarului gregorian.

Prof. *Grossclaude* propune să se intercaleze între 30 Iunie și 1 Iulie, o zi, care ca și „ziua anului“, nu va face parte din timpul niciunei săptămâni. În acest chip, anii bisextili vor fi compuși din două semestre egale formate din o zi specială urmată de 26 săptămâni întregi.

Care ar fi urmările și deci foloasele împlinirii acestui proiect de modificare? În domeniul civil, se ușurează fixarea definitivă a aniversărilor patriotice, a vacanțelor școalelor și tribunalelor, a sesiunilor parlamentare, etc. Din punctul de vedere comercial, va fi folosul că ziua de 30 ale fiecărei luni nu va fi niciodată Duminică, pe când ziua de 31 (cea din urmă zi a fiecărui trimestru) va cădea pe fiecare lună într'o Duminică, așa că toate lunile sunt reduse „neschimbat“ la 30 zile. Calculele de dobândă și de conturi curente sunt de acum ușurate. Alt folos ar fi că acest calendar se poate păstra în minte cât se poate de ușor.

La această chestiune se alătură și aceia a îngustării și eventual a fixării datei Paștilor. Părerea care precumpănește așează această dată între 4 și 11 Aprilie după calendarul Gregorian. După proiectul despre care e vorba, data Paștelui se așează *in mod invariabil* la 7 Aprilie. Vaticanul nu se opune. Dimpotrivă, se află că e bine dispus pentru o reformă pascală ²⁾. Această părere pare întemeiată deoarece Papa — se știe — și-a arătat intenția să propue prefaceri foarte însemnate în privința calendarului.

Ziua de 31 Decembrie 1911, fiind o Duminică, cade în aceeași zi în amândouă sistemele. Această zi poate fi ziua de trecere dela sistemul cel vechiu la cel nou. Guvernele pot mijloci și pot lua o decizie hotărâtă.

Câte planuri de atunci încoace tot pe urzeala aceasta! La noi avem planurile d-lui *Gabr. Zaymus* din București, al d-lui *Bedeus* din Sibiu, dar niciunul împlinit până acum.

Alt plan, al Profesorului *Naneș*, pe altă urzeală decât a celor doi, stă de asemenea neîmplinit. Dar le vine rândul la toate.

A. S.

2. Se credea pe atunci, dar în multele știri pe care le-am adus noi după război, am arătat aici, după ziare italiene, că cercurile papale nu sunt atât de însuflețite pentru o asemenea prefacere.

STIRI

Consilierii eparhiali nu mai pot avea altă slujbă. — Prin hotărârea Onoratului Ministru al Cultelor de nr. 44600 din 11 Octomvrie 1926, se rânduește ca, la 1 Ianuarie 1927, data pe care se pune în aplicare bugetul viitor, Consilierii eparhiali să rămâie numai cu această slujbă.

Leafa de bază va fi cea al agregărilor universitari, primind 4 gradații din 5 în 5 ani, pentru tot timpul slujit în funcțiuni publice.

Cerc cultural și artistic. — În București ființează un *Cerc cultural și artistic*, cu numele de „Popa Rusu”, fiind în parohia *Popa Rusu*. Anul acesta, el își deschide șezătorile în ziua de Duminică, 28 Noemvrie c., printr’o conferență a d-lui Dr. V. G. Ispir, profesor la facultatea noastră de teologie din București. Năzuința creștinească a cercului se vede din faptul că-și începe lucrările lui din răstimpul aceasta cu o cuvântare a unui profesor de teologie. Șezătorile cercului au să se ție până în ziua de 22 Mai 1927.

Moartea Doctorului Victor Babeș. — La 18 Octomvrie a. c. a murit învățatul doctor *Victor Babeș*, profesor la iacultatea de medicină din București și mare învățat bacteriolog al neamului nostru. Ziarele au scris pe larg despre moartea și înmormintarea sa, dând toate cuvântările ținute cu acel prilej. Dacă pomenim și noi acum de răposatul medic, este pentru că nu s’a spus despre el o lature care trebuie spusă din punctul nostru de vedere. În vremea din urmă a vieții sale, D-rul Babeș urmărea de aproape și chestiunile religioase. Noi l-am cunoscut la *Asociațiunea studenților Creștini*, unde venea deseori și urmărea cu luare-aminte străduințele religioase ale altora. Dela o vreme, a început a se amesteca mai viu în rosturile bisericești dela noi. A scris despre ortodocși și uniați peste munți, luând partea ortodocșilor împotriva uniaților.

Viitorul congres bisericesc dela Lausanne. — O telegramă cu data de 14 a Agenției *Rador* și cuprinsă în ziarele noastre pe data de 16 Octomvrie a. c., spune că, din îmboldui clerului american, se va ținea în vara viitoare un congres al tuturor Bisericilor creștine în Lausanne, afară de cea catolică.

Această adunare nu este altceva decât continuarea celei din vara aceasta la Berna, care și ea e continuarea celei de anul trecut la Stockholm.

Străduința de evanghelizare în creștere. — După silința care se desfășură în multe laturi ale Bucureștiului, prin atenee sau căminuri populare sau alte întocmiri, pentru răspândirea cunoștințelor religioase și întărirea credinței, nici laturile celelalte ale țării nu se lasă în urmă. Am scris că lucrul acesta se urmează cu stăruință la biserica Sf. Vineri din

Galați. Acum însă această muncă sporește. Ma mulți preoți din oraș au pornit o lucrare misionară în mahalaua numită *Vadu-Ungurului*. Acolo se face slujbă cu sobor, un preot predică, iar corul seminariului cântă. Aceasta s’a început în ziua de 21 Noemvrie, când a cuvântat Păr. Econ. *Const. Todicescu*, directorul seminariului. La 28 Noemvrie c., a vorbit Păr. *Corneliu Grumăzescu*, misionarul eparhiei Dunării-de-Jos, care scrie des și în această revistă. Rând pe rând, vom auzi și de alți preoți care duc înainte cu tragere-de-inimă această luarare frumoasă.

Cursuri de seminar deschise târziu. — În ziarul *Opinia* din Iași (30 Oct. a. c.) citim că la Seminariul „Veniamin” din Iași cursurile urmau să se deschidă pe ziua de 1 Noemvrie. Se vede că au fost reparații de făcut, care au împedecat o deschidere mai de vreme.

Spargerea unui palat episcopal. — În noaptea de 2-3 Noemvrie, a fost spart palatul episcopal din Galați. Hoții au făcut o mulțime de stricăciuni, fără a fi putut fura ceva. Stricăciunile însă sunt foarte mari, fiindcă au ruinat mobile scumpe.

Profesori de seminar sărbătoriți. — La începutul acestei luni, au fost sărbătoriți printr’un banchet, în sala bibliotecii Seminariului Central din București, profesorii *Radu Dobrescu* și *Dimitrie Teodorescu*, care au eșit la pensie. Au fost de față toți profesorii seminariului, în frunte cu Sf. Sa Păr. Econ *P. Partenie*, directorul seminariului, d. *S. Brădișteanu* director general în Ministeriul Cultelor, și familiile celor sărbătoriți. Au fost rostite multe cuvântări în cinstea lor

Revistă cu nume creștinesc. — În Brăila, se tipărește o revistă cu numele *Solidaritatea creștină*. E organ al *Ligii Apărării Naționale Creștine*. În numărul ei dela 11-21 Noemvrie a. c., are articole ca «Talmudul», «Infruntarea Jidovilor» de călugărul de odinioară *Neofit*, o bucată din *Carl Müller* împotriva adventiștilor, acel care se află tradus în întregime în biblioteca Institutului Biblic al nostru.

Odihna zilei de Duminică amenințată. — Căice se plâng acum mai mult împotriva odihnei zilei de Duminică sunt bărbierii. Nu se învoiesc cu niciun chip ca să nu se lucreze Duminica. Într’o întrunire ținută la Galați, oraș cu bărbierii mari și luminoase cași la București, proprietarii de bărbierii au cerut să se poată lucra Duminica până la 12. S’au împotrivit bărbierii lucrători. Dela niciunul însă nu s’a auzit graiu că nu trebuie să se lucreze, fiindcă e ziua Domnului ci numai alte temeuri. Întrunirea s’a isprăvit cu bătaie. Darea-de-seamă pe larg despre acestea se citește în *Galații-Noi* dela 21 Noemvrie c.

Călugăr ungur împotriva Evreilor. — După cum citim în ziarul *Libertatea* (Orăștie, 18 Noemvrie

c.), în orașul Satu-Mare din susul țării noastre, s'a ridicat un călugăr ungar cu numele *Olasz*. Acesta arată Ungurilor primejdia care le vine din partea Evreilor, care amenință viața lor națională prin introducerea duhului evreiesc.

În 22-23 Oct. a ținut 2 conferințe în Cluj despre aceste lucruri, fiind ascultat de mii de inși: Unguri, Români și... Evrei. Foile ungurești filosemite din Cluj scriu mândre împotriva îndrăznețului călugăr, «care vrea să deschidă ochii ungarilor, asupra adevăratei înșămnațai a Evreilor printre ei. Dela Cluj, a plecat să țină aceleași conferințe la Târgu-Mureș, la Brașov, Sibiu, Gheorgheni și în alte orașe.»

Uniații se ajută cu catolicii. — Tot în același număr din *Libertatea*, citim că uniații noștri au căpătat dela catolici marea biserică a călugărilor minoriți în orașul Clujului. Nu aveau până acum ca biserică decât o zidire mică, la fel cu ortodocșii. De acum înainte, vor avea o biserică foarte arătoasă.

Câte parohii la un protopopiat? — Prin hotărârea Onorabilului Ministru al Cultelor nr. 46170 din a. c., nu se poate înființa și funcționa un protopopiat nou subvenționat de Stat, cu mai puțin de 25 de parohii. Numai în cazuri excepționale și bine motivate, va învoi înființarea și funcționarea unui protopopiat cu 20 de parohii.

Măsura aceasta se va aplica cu începere dela 1 Ianuarie 1927.

Revizbrii eparhialii nu vor mai avea altă slujbă. — Prin hotărârea Ministerului Cultelor, nr. 47130, dată în Octombrie c., se rânduieste că, cu începere dela 1 Ianuarie 1927, dată la care se pune în aplicare bugetul viitor, Revizorii eparhiali vor rămânea numai cu această atribuție, renunțând la orice altă ocupațiune.

Salariul de bază va fi cel al agregărilor universitari, primind 4 gradații din 5 în 5 ani, pentru tot timpul servit în funcțiuni publice.

Credința în nemurire câștigă teren. — Vestitul descoperitor american *Edison*, care până acum se mărturisea că nu crede în nemurirea sufletului, a spus de curând unor ziariști americani în *Menio-Park* (zice ziarul *Viitorul*, 28 Oct. c.) că acum începe și el să se plece spre partea acelor care cred în nemurire.

Un preot ungar care se sinucide. — O telegramă a agenției *Rador* pe ziua de 27 Oct. c. aduce vestea că un preot catolic ungar, canonicul *Ioan Nagy*, membru al Adunării Naționale din Budapesta, și-a ridicat zilele, fiind chinuit de câțeva vreme de o grea boală de nervi.

Director de seminar consilier comunal. — Părintele *Constantin Popovici*, directorul seminarului

Teologic din Chișinău, a fost numit consilier de drept în Consiliul Comunal din Chișinău, din partea preoților din acest oraș.

Până acum, preoții ortodocși n'au avut pe nimeni din partea lor în Consiliul Comunal.

Pregătirea clădirii pentru Facultatea de Teologie din Chișinău. — În tot timpul lunii Octombrie, s'a continuat cu reparațiile pentru clădirea în care va funcționa noua Facultate de teologie dela Chișinău. Aceasta este clădirea vechiului seminar teologic. Reparațiile au fost isprăvite.

Toate veniturile fabricii de lumânări ale Eforiei Chișinău au fost întrebuințate pentru reparații, care au fost făcute sub privegherea Părintelui *I. Andronic*, președintele Eforiei.

O biserică în ruină față de 12 cârciumi și cafenele vii. — Cu durere desprindem dintr'un art. al inimosului tânăr *G. Lungulescu*, conferențiar al Casei Școalelor, că la *Topraisar*, în jud. Constanța, unde au fost lupte grele, — față de cele 5 geamii bine ținute de primărie, se află o biserică ortodoxă românească în ruină și nu e niciun clopot care să mângâie odihna celor căzuți pentru patrie. Dar peste toate avem faptul că acolo se află nu mai puțin de 12 cârciumi și cafenele, „unde roiesc misionarii pierzării — printre coloniștii aduși să apere străbunul pământ dobrogean. Și pentru aceste suflete necăjite, mângâierea sectanților devine mântuire“ (*Universul*, 15 Oct.).

ICOANELE INSTITUTULUI BIBLIC. — După multă pregătire, Institutul Biblic al nostru a putut tipări și icoane în mai multe culori. S'au făcut mai întâi lucrări la München anul trecut, după vechi chipuri ortodoxe. Acum avem înseși icoanele, pe care preoții și le pot căpăta la Institutul Biblic, Localul Sfântului Sinod, Biserica Antim, București. Pentru a avea toate amănuntele, să citească vestirea de pe învelișul acestei reviste, pag. 2 jos. Institutul Biblic nu prea e ajutat și noi preoții trebuie să-i sărim în ajutor, răspândind icoanele și cărțile lui.

Ce studenți va avea teologia dela Chișinău. — Tânăra facultate de teologie din Chișinău va primi studenți în anul II: 1. pe studenții care vor fi isprăvit anul I la facultățile de teologie din București sau Cernăuți, fără a mai fi supuși vreunui nou examen; 2. pe ceice vor fi isprăvit cele 6 clase ale seminarului teologic din Chișinău, după ce însă vor fi dat un examen de diferență la limba evreiască și arheologia biblică.

În anul I, ea va primi 1. pe absolvenții a 8 clase de liceu. din ramurile modernă și clasică, fără a mai fi supuși vreunui examen; 2. pe școlarii claselor V și VI ai seminarului teologic din Chișinău din anul curgător, fără a mai fi supuși vreunui nou examen; 3. pe tinerii care au isprăvit 4 clase în seminarul teologic din Chi-

șinău, serii mai vechi, dar dând un examen de primire și, în sfârșit 4. pe tinerii care au isprăvit 8 clase de seminar în România veche, fără niciun nou examen.

Știre eparhială privitoare la Paștele anului viitor. — Prea Sf. Sa Episcopul *Iustinian* al Cetății-Albe a adus la cunoștința preoților și credincioșilor din eparhia sa, printr'o circulară trimeasă tuturor preoților din eparhie acea că, până la hotărârea definitivă despre data serbării Paștelui, Sf. Sinod a hotărât ca Paștele anului viitor să se prăznuiască în ziua de 24 Aprilie.

Cheltuielile luptei împotriva beției. — Știri de departe spun că lupta cu contrabandiștii de alcool, a costat pe Statele-Unite ale Americii de Nord 33 de vieți omenești și suma de 114 milioane de dolari (*Viitorul*, 22 Oct. c.).

Osânde pentru călcarea legii împotriva beției în America. — În curgerea anului judiciar ncheiat în Iulie, organele judecătorești din America de Nord (Statele-Unite) au dat 44,000 de hotărâri judecătorești împotriva celor ce au încălcat legea pentru stârpirea beției. După socotelile făcute, osândirile acestea, puse la un loc, înseamnă 5666 de ani de închisoare și 7,700,000 de dolari amenzi. (*Viitorul*, 21 Oct. c.).

Deschiderea Sfântului Sinod. — Sf. Sinod, care acum, după noua lege bisericească, se adună în sesiune ordinară numai odată pe an, se va deschide în sesiune extraordinară la 16 Noemvrie a. c.

Congres al preoților ortodocși peste munți. — Preoții noștri din Asociațiunea preoților ortodocși de peste munți „*Andrei Șaguna*“, se vor aduna în al șaptelea congres al acelei asociațiuni în zilele de 10 și 11 Noemvrie la Timișoara. În fiecare dată, congresul și-a luat câte o chestiune deosebită, de însemnătate bisericească, pentru a fi tratată în ședințe. Pentru anul acesta, se vor trata chestiuni privitoare la îndrumarea tineretului. Cine vrea să ia parte la congres trebuie să trimeată veste de mai înainte biuroului central al Asociațiunii care se află în Sibiu.

Profesor de seminar, mutat. — D. *Alexandru Popescu*, profesor de muzică la seminariul din Ismail, a fost mutat la seminariul din *Edineți* la aceeași catedră.

Călugări în fruntea școlilor de cântăreți. — În *Glasul Monahilor* (28 Noemvrie c.), care a ajuns a fi tot mai bine scris, răspândit și mai citit, găsim următoarele:

„Până în prezent, avem șapte școli de cântăreți conduse de călugări și anume: La Patriarhie, de Ierom. *Teofil Ionescu*; la Iași, de Arhim. *Teoctist Stupcanu*; la Chișinău, de Ierom. *Harghel Antonie*; la Constanța, de Arhim.

Atanasie Dincă; la Sf. Mănăstire *Cozia*, de Arhim. *Efrem Enăcescu* și la Sf. M-re *Dobrușa*, Sococa, de Arhim. *Eugenie Lainu*, doctor în Teologie.

Deschiderea Facultății de teologie delu Chișinău. — Au fost clipe de mare mișcare sufletească acelea în care s'a deschis la Chișinău facultatea de teologie, după atâtea frământări și vorbe protivnice care s'au auzit în toate curgerea toamnei acesteia. Aceasta s'a făcut în ziua de 8 Noemvrie c. Ziarul din Chișinău *România Nouă* (11 Noemvrie a. c.) scrie despre măreția acelei deschideri că, pentru Basarabia, n'a fost o zi mai viu simiită dela Unire încoace.

Avem mult de scris despre acea măreață serbare, dar numărul acesta fiind în mare parte prins de actele Congresului Central Bisericesc, suntem nevoiți să lăsăm această parte de cronică pe alt număr.

Biserică nouă peste munți. — În ziua de Sf. Dumitru, s'a pus peatra de temelie pentru biserica din *Simeria*, în eparhia Sibiiului. În acea localitate, care este un însemnat nod de calea ferată, se simția înainte de războiu numai puterea ungurească. Acum, în însuși acest cuib pornit spre înstrăinare, se va ridica o falnică biserică ortodoxă, care va costa 8—9 milioane de lei. Ziarul „*Libertatea*“ (Orăștie, 21 Oct. a. c.) din care luăm această știre, scrie că această biserică „va fi un steag sfânt grăind de ridicarea biruitoare, a neamului românesc, și în acest punct ce ne era atât de străin și de dușman“!

Sfințirea punerii temeliei a fost săvârșită de I. P. S. S Mitropolitul *Nicolaie* dela Sibiu.

Sărbătorirea unui fost profesor de seminar. Fostul profesor la Seminariul „*Andreian*“ și la școala normală din Sibiu, d. *Dumitru Comșa*, împlinind 80 ani din vârstă și fiind ales membru onorar al Academiei Române, mai multe așezăminte culturale din Sibiu au întocmit o sărbătorire a sa. Acestea sunt Asociațiunea profesorilor secundari din Sibiu, Asociațiunea „*Astra*“, despărțimântul Sibiiu, Academia Teologică „*Andreiană*“ și Școala Normală. La acestea două din urmă, fostul profesor a funcționat peste 35 de ani.

Această serbare a fost săvârșită în ziua de Sf. Dumitru (26 a. c.) printr'o ședință publică, la care a vorbit părintele Arhim. Dr. *Vasilie Stan*, directorul Școalei Normale Sibiiu, despre munca sărbătoritului ca profesor și pe terenul politic și cultural, după care a urmat și o producțiune de muzică corală. Aceasta s'a făcut la ceasurile 6 seara, în sala cea mare a prefecturii județului. La ceasurile 8 seara, Asociațiunea profesorilor și soc. *Astra*, au dat un banchet în cinstea sărbătoritului. Tot cu acel prilej, corpul profesoral al Școalei Normale a întemeiat un fond bănesc cu numele „Prof. Dumitru Comșa“, al cărui corp scop cultural va fi hotărât de către cel sărbătorit.

Foarte vrednic și foarte frumos..... Și noi ne aducem aminte că nimeni nu a mai a întrebat la noi de bietul

Părintele *Șt. Călinescu* sau de Protopresviterul *Simeon Popescu*, după ce au eșit la pensie, unul dela Seminarul „Central” și cellalt dela Liceul „Lazăr”. Și cu toate acestea amândoi au fost chipuri vrednice în cărturăria și școala bisericească.

BIBLIOGRAFII

Elena C. Sporea, **VINE CRĂCIUNUL**, alcătuire pentru a fi jucată în teatru de copii, având 2 acte, fiind însoțită de bucăți așternute pe muzică de d. *Chiriac* și cu zugrăviri de *Oct. Șmighelschi*. Tipărită în editura „Asociațiunii”. Cărticică în 16 de 23 de pagini. Prețul 5 lei.

Bună lucrare, de întrebuințat în vremea apropiată a a Crăciunului. Preoții și învățătorii ar trebui să și-o agonească, pentru a o folosi în veselia sărbătorilor care se apropie.

Horia Petra-Petrescu, **MILA ȘI COMPĂTIMIREA SOCIALĂ**. Lectură pentru intelectuali. Sibiu 1926. Broșură în 8 de 23 de pagini. Se dă fără bani Tipărită ca al 46-lea *Buletin al „Asociațiunii”*, despărțimântul Sibiu (Adresa: „Astra”, Sibiu, strada Șaguna 6).

Tipăriturile „Astrei”, despărțimântul Sibiu, sunt o pozoabă de cugetare morală și românească, având culegeri de foarte bună informațiune și de temeinică cugetare. Toate acestea prin munca neobosită a d-lui Dr. *Horia Petra-Petrescu*. Cași atâtea altele, și aceasta despre „Mila și compătimirea socială”, care se poate căpăta pe gratis.

Brutus Cotovu, **BISERICA SF. NICOLAE, Catedrala orașului Tulcea**. Extras din „Analele Dobrogei” an. 7, 1926. Cernăuți, 1926. Broșură în 8 de 14 pagini.

D. Cotovu, român basarabean, care a trăit multă vreme în Dobrogea, fost senator, e un bărbat care urmărește trecutul nostru. A avut o însemnată lucrare culturală în Hârșova, unde a făcut școală frumoasă și măreață și a întemeiat un muzeu care umplea de uimire pe privitor. Acesta a fost pustiit apoi de Bulgari în vremea năvălirii lor în război asupra Dobrogei. După război, d. Cotovu își duce înainte aceiași muncă pentru cultură și pentru cercetarea trecutului. Tipărirea broșurii de care pomenim aici este izvorâtă din aceiași vrednică năzuință a sa.

MULȚĂMIRI

Consiliul parohial a bisericii parohiale *Adormirea* din *Rotari*, Prahova, aduce viile sale mulțămiri d-lui *Dimi-trie Minculescu*, proprietar în *Ceptura* Prahova, pentru dania sa de 5000 de lei pentru repararea numitei biserici.

Dumnezeu să-l dăruiască cu toate milele Sale!

Epitropia bisericii *Stupinele* din *Chirnogi*, Ilfov, aduce vii mulțămiri așezămintelor și creștinilor mai jos însemnați pentru sprijinul dat și pentru daniile făcute cu prilejul reparării bisericii și anume: Obștii

„Cuza Vodă”, prin prezidentul ei¹⁾, pentru dania ei de 40.000 de lei; Băncii „Principele Nicolae”, prin prezidentul ei, Lei 5000; enoriașilor bisericii, pentru cereale dăruite, în preț de 19.500 de lei.

Dumnezeu să le sporească însușit banul daniei!

Epitropia Parohiei *Sf. Treime-Teiu* din București își rostește, pe această cale, toate mulțămirile sale către Onorata Primărie a Capitalei, pentru dania sa de 50.000 de lei, ca să ajute la dregerea bisericii; asemenea Onoratului Minister de Culte, pentru suma de 5.000 de lei, dați cu aceiași țintă; asemenea și tuturor creștinilor din Parohia Sf. Treime-Teiu, care, cu mijloacele lor, au făcut cafas (pod) în biserică, pentru cântarea corului, au cumpărat un al doilea clopot, în greutate de 400 de kilogr., și au ajutat, cu toată râvna și dragostea, la înoirea și înfrumusețarea Casei Domnului.

Dumnezeu să umple de toate bunătățile toate inimile care au bătut pentru sf. biserică!

Epitropia Parohiei „Adormirea Maicii Domnului” din comuna *Ocnele-Mari*, jud. Râmnicul-Vâlci, își arată viile sale mulțămiri d-lui *Olimpiu Cristescu* din *Ocnele-Mari*, pentru dania sa, cuprinsă într-o păreche de cununii de lămâiță, în preț de 350 de lei, făcută bisericii *Sf. Gheorghe-Nou Domneasca*, cu prilejul căsătoriei fiicei sale.

Dumnezeu să-i împlinească toate bunele sale dorințe!

Sf. Episcopie a *Argeșului* aduce toate mulțămirile sale d-nei și d-lui *Eliza și Dinu Arion*, proprietari în comuna *Bascov*, Argeș, pentru dania de 5100 lei, făcută pentru dregerea bisericii parohiale din parohia *Rotărești* comuna Bascov, adăogând încă făgăduința solemnă că vor veni în ajutorul acelei bisericii oridecâteori va fi nevoie.

Dumnezeu să-i aibă în sfânta Sa pază!

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui **Amvrosie Iaremciuc**, Preot misionar și paroh în *Clocușna*, Hotin.

Cartea mea **Cele 4 Evanghelii în una singură** se găsește în București la editura *Ancora*, str. Emigratului 4

Părintelui **D. Popovici**, Paroh în *Borșani*, Putna.

Sf. Voastră aveți dreptate să vă pară rău că nu se mai publică în această revisă dezbaterile Sfântului Sinod. În trecut, ele se publicau și ca volume a parte. Nu e vina mea că acum nu se mai publică decât rar sau prea pe scurt. De câte ori mi se dau, eu le public bucuroș, fiindcă știa oă sunt o citire interesantă și aducătoare de învățături, după cum cu dreptul spuneți. Mi-au mai arătat și alți preoți această dorință, cași Sf. Voastră. Ce e de făcut? Să cer biuroului Sfântului Sinod să mi le dea să le public. Dar credeți că asta e ușor? E mult de scris și cine să scrie? Puținul personal e copleșit de foarte multe treburi. Nu avem ce ne trebuie nici în privința aceasta și deci iată că rămânem cu dorințele neîmplinite.

Arhâm, SCRIBAN

1. Prezidentul acestor instituții este Preotul *C. Dobrescu*. Sf. sa, ca inimos cooperatist, a fost ales membru în Camera agricolă a jud. Ilfov, de către așezămintele cooperatiste agricole din Ilfov.

Sf. SaPăr. *C. Dobrescu*, paroh în *Stupinele*, *Chirnogi*, *Ilfov*, a fost medaliat cu *Răsplata muncii pentru Biserică*, cl. I, și învrednicit de I. P. S. S. Patriarh să poarte brău albastru, ca distincțiune pentru activitatea desfășurată.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIV. Nr. 12 (549).

Decembrie 1926

SCULAȚI CĂ A VENIT HRISTOS!

Gânduri la Nașterea Domnului.

Hristos pe pământ, înălțați-vă!
Catavasiile Nașterii.

Cine-și apleacă privirea mai cu luare-aminte la graiul cântării care, dela sărbătoarea Intrării în biserică a Maicii Domnului, tot mângâie urechile noastre până la Crăciun, descopere o frumoasă împletitură a cugetărilor care stau la temelia cântării.... *Hristos se naște, măriți-l; Hristos din ceruri, întâmpinați-l; Hristos pe pământ, înălțați-vă!*

Acestea sunt cuvintele care se aud în tot lungul Postului Crăciunului și în care, ca printr'o pășire din treaptă în treaptă, gândul nostru se înalță tot mai sus, spre a ajunge la o deslegare fericită pentru viața noastră. În adevăr, avem aci mai întâi o vestire: *Hristos se naște*. Dacă această mare taină a întrupării se petrece, îndemnul cântării către inima creștinului este: *Veniți și vă închinați Lui, măriți-l, roștiți graiurile laudei cuvenite unei fapte așa de minunate, acestei mari taine a creștinătății, după cum o numește Sf. Pavel: cu adevărat, mare este taina creștinătății, Dumnezeu s'a arătat în trup (Coloseni 2, 9).*

Dar nu ajunge numai a ne mișca cu graiul înaintea unei așa mari și ne mai auzite lucrări. Trebuie să venim pentru a urmări taina aceasta. Trebuie să plecăm la drum pentru a cunoaște pe Hristos. De aceia se zice: *Hristos din ceruri, întâmpinați-l!* Cași cei de odinioară, care au eșit înaintea Lui, la ziua Floriilor, cu ramuri de finic, și noi trebuie să ne sculăm din așezările noastre, să ne întovărășim cu alți frați ai noștri, pentru a primi pe celce este ziditorul nouăi împărății. El este singur în felul Lui. El este cel vestit că va fi *sfetnic minunat, inger de mare sfat, Dumnezeu tare, biruitor* (Isaia 9, 6). Niciun om nu este pe pământul acesta pe care acest fapt să nu-l privească. Odată ce am aflat că El se naște, urmarea îndată este a-L mări și a-I eși întru întâmpinare. Cum am putea sta tăcuți și nemișcați când vine Marele Stăpânitor?..

Până aici însă sunt numai pășiri ale noastre spre lauda lui Dumnezeu, sunt faptele de bună primire pentru venirea Domnului în mijlocul nostru. Dar de aici încolo trebuie să mai urmeze ceva: Domnul nu a venit între noi pentru a-și arăta slava Sa, ci El a venit pentru noi. Urmarea

căutată de Dumnezeu însuși nu este pentru a uimi ochii noștri prin taina ființei Sale. El nu s'a arătat în mijlocul nostru *cu năluciri înfricoșându-ne pe noi* (Sf. Pavel....), ci numai și numai pentru a ne ridica spre El, dând adevărata vindecare sufletelor noastre. De aceia urmarea celor două stihuri dintâi ale cântării pomenite este că, dacă am aflat că Hristos se naște și dacă ne gătim să preamărim în cuvinte înalte fapta aceasta și să eșim întru întâmpinarea Lui, în frumoase serbări pe care le-am întocmit întru pomenirea Sa, lucrurile nu se opresc aci, ci duc spre dezlegarea lor, țintită prin însăși arătarea Domnului: *Hristos pe pământ, înălțați-vă*. Căci nu pentru Sine, ci pentru noi Domnul este în mijlocul nostru.

Acum, dacă ne facem părtași ai unei așa de mari minuni, dacă suntem marturi ai măririi Lui, trebuie să tragem tot folosul din aceasta. Ar fi uimitor și neînțeles ca Domnul să se pogoare spre tine, să aducă înaintea ta toată puterea de a lumina viața ta, iar tu să fii numai privitorul marei înnoiri aduse de Domnul Hristos, să stai înaintea Lui, e adevărat, cu toată bucuria, cu toată tresăltarea, dar fără să tragi din aceasta urmarea fericită și hotărâtoare pentru viața ta.

De aceia, tocmai pentru a înlătura această primejdie, cântarea Bisericii ne strigă să nu fim numai privitori, să nu ne facem numai marturi ai unei serbări, oricât de frumoase, să nu fim numai înveseliții care ne facem părtași la bucuria obștească, ci să întrebuițăm pentru noi înșine leacul fără păreche adus de Domnul Hristos. Toată serbarea și tresăltarea, toată preamărirea și eșirea întru întâmpinare n'ar avea înțeles, dacă toate lucrurile s'ar opri numai la atâta, dacă, după ce am uimit privirile noastre, după ce ne-am desfătăt de tot ce am văzut și auzit, ne-am întoarce acasă, pentru a rămânea numai ce am fost....

O! cât de deprinși sunt oamenii de a face așa cu atâtea și atâtea întocmiri ale lor, zise pentru a le curăți și înălța viața, din care însă nu aleg și nu culeg nimic, nimic!.. Li auzi minunându-se că a sosit în oraș cutare mare cântăre-

din străinătate, cutare mare jucător în încăperile luminate și împodobite ale teatrelor; îi auzi că s'a înfățișat, înaintea ochilor lor orbiți, cutare lucrare a cutărui mare scriitor, cutare neîntrecută întocmire de muzică a unui maestru, al cărui nume va trece peste veacuri; îi auzi povestind de zguduirea adâncă pe care au simțit-o în suflete, de simțirile nespuse de vii care le-au cutremurat înima și altele și altele...

Și cu toate acestea urmarea?

Ei se întorcacasă și rămân tot cei care au fost. Săracii! sunt înfiorați pe o clipă de simțiri cu adevărat înalte, dar fără rădăcină. În adâncul lor, rămân tot sălbateci și păgâni. De aceia noi nu avem nicio încredere în teatru și de aceia nici nu am văzut sau auzit pe cineva pe lume care să spuie că el s'a mântuit prin teatru, că a ajuns la cunoștința păcatelor lui ascultând cutare desfășurări mărețe, că el și-a croit o nouă viață, urmând să vadă acel soi de înfățișări. În sine, acestea pot fi foarte vrednice de ascultare. Nu degeaba înseși Statele pun pe socoteala lor cheltuieli mari ca să aibă «teatre naționale».

Nu așa însă trebuie să fie felul oamenilor în fața arătării lui Hristos. Aceasta nu poate fi numai un fapt care are a fi sărbătorit. Nu așa a înțeles Domnul Hristos și nu aceasta ne arată cântarea.

Hristos pe pământ, înălțați-vă! Mântuitorula spus că El vine să ne aducă apa cea vie, din care, de va bea omul, nu va mai înseta în veac. Aci nu e vorba de veselia unei clipe, de un răgaz pe care ni-l dăm în mijlocul zilelor de lucru, ci de o hotărâre nouă, pe care trebuie s'o luăm pentru viața noastră. E ceva cum nu mai este altceva, e unealta care trebuie să ne scoată din păgânism și din hainie.

Iată ce înțeles adânc au pomenitele cuvinte ale cântării și încotro trebuie să îndrepte gândurile noastre. Noi trebuie să fim curați către Domnul. Ce rost ar avea să ne minunăm de taina venirii Lui, să cinstim ziua nașterii Sale, să pomenim de toate amănuntele care o însoțesc, să înprospătăm în mintea noastră, prin întocmiri duioase, vremurile care au fost, — dacă, în adâncul nostru, lăsăm acestea numai să fluture pe deasupra noastră, iar noi stăm fără schimbare tot la ce am apucat!

Deci strigătul Bisericii e o chemare bărbătească. Aici nu e numai o desfășurare a meșteșugurilor omenești de a scoate din uitare trecutul cu toate ale lui, nu e numai o orânduire a măestriei noastre pentru a presăra viața noastră cu faptele dulci, cu gânduri înalte, care însă pier în clipa care urmează. O nu! Biserica ne cheamă la îndeplinirea adevăratei meniri a ființei noastre: calea spre Dumnezeu. Abătuți din înțelegerea adevărului Său, noi suntem îndemnați a găsi din nou calea pentru care am fost zămislîți

din capul locului, a fi ființele vieții de armonie cu Dumnezeu. Așa fiind, Hristos este cel care ne aduce în această cale și de aceia El este pe pământ, pentru a ne întoarce la menirea noastră.

Hristos pe pământ, înălțați-vă!

Arhim. SCRIBAN

Nașterea lui Hristos

*Ce glas răsună azi de sus,
Ce stea din cer azi se coboară,
Ce bucurie 'ntre soboară
Din răsărit pân'la apus?
Azi s'a născut Hristos Isus
Și Pacea sfintă 'ntre popoară
Cu sine azi El a adus.*

*Hristos Isus azi s'a născut.
Trimis de Tatăl său în lume,
El vine răul să sugrume,
El vine al nostru vecinic scut
Să scoale pe acel căzut;
Și spre lumină să-l îndrume,
Spre tot ce-i bine și plăcut.*

*El vine azi prin Duhul Sfânt,
La cei ce-s orbi să dea vedere,
La cei ce-s slabi să dea putere,
Să scoale morții din mormânt;
El vine astăzi pe pământ
Să vindece orice durere,
Să scoată dracii c'un cuvânt.*

*El să învețe a venit
Pe toți frație și iubire,
Și nimănui nu vrea peire,
El vrea un trai mai fericit,
Și azi cu glasul umilit
El chiamă blând la mântuire
Pe aceia cari-au rătăcit.*

*Sculați din somn, creștini iubiți!
Hristos Isus la el vă'mbie,
Eșiți din vecinica sclavie,
Creștini din somn azi vă treziți!
Veniți la El, cu toți veniți,
Veniți creștini cu bucurie
Și pe Hristos toți îl primiți!*

*Creștini din somn vă deșteptați,
Imprăștiți a nopții ceață
Și pe Hristos Isus în brață
Luați! Cu dragoste, dar, frați,
Cu toți azi să întâmpinați
Pe-Acel ce vă aduce viață,
Și lui mărire-I înălțați!...*

SERGIU DANIELESCU,
Comuna Budești, Jud. Lăpușna
Basarabia

IOSIF ȘI MARIA LA BETLEHEM

Eră pe la orele trei după amiază și mulți din cei cari veniseră la târgul dela porțile dinspre Iaffa plecaseră acasă. Dar îmbulzeala de aci părea că nu se împuținase aproape de loc. Intre noii veniți, o ceată alcătuită dintr'un bărbat, o femeie și un asin, ne isbește privirea. Bărbatul, ținând asinul de căpăstru, se răzică pe un băț, care-i slujia și de toiag și de ciomag pentru mânat dobitocul. Imbrăcămintea lui semănă cu a celorlalți Iudei; aveă însă și ceva deosebit: mantaua, care i se lăsă de pe umeri în jos, halatul, care-l acoperia dela gât până la genunchi, adică veșminte cari nu se îmbrăcau decât în sinagogă, la ziua sabbatului. După trăsăturile feței, el numără ca la 50 de ani. Avea părul negru, amestecat cu câteva fire albe. Iși aruncă de câteva ori ochii peste târg, cu privirea sfioasă și întrebătoare a străinului ori a țaranului.

Asinul mânca mereu din iarba proaspătă ce se găsea pe jos, prin bălciu. Nu eră turburat de loc în plăcerea sa, de larma și frământarea de prin- prejur și nu ținea seama nici măcar de femeia ce-o ducea în spinare... Femeia purta pe deasupra un halat făcut din stofă neagră de lână, care-i acoperea trupul, în timp ce un văl alb se lăsă peste cap și ceafă. Ea-l ridică puțin spre a putea să vadă ce-i împrejurul său, dar fața nu i se văzu.

— Nu ești tu oare Iosif din Nazaret? se auzi un glas la urechea bărbatului. Acesta se 'ntoarse încetișor, și văzu lângă el pe cel care-l strigase

— Eu sunt, răspunse; și tu -- pace ție, Rabi Samuel, prietenul meu!

— Și din parte-mi: Pace ție! — adăogă Rabi, aruncând o uitătură înspre femeie — ție, casei tale și tuturor alor tăi!

Zicând aceste vorbe, el așeză mâna pe piept și privi lung la femeia care și dăduse vălul puțin mai înapoi și-și întorsese fața spre străin cu privirea întrebătoare... Bărbații se luară de mâini, cași când ar voit să se sărute, dar le lăsară repede în jos și fiecare își duse mâna la gură apoi la frunte.

— Hainele tale nu-s mai de loc prăfuite, începu iar Rabi, așa că am credința c'ai petrecut noaptea aici, în orașul părinților noștri.

— Nu, răspunse Iosif: aseară abia eram la Vitană; peste noapte am rămas acolo, la o gazdă, și, odată cu revărsatul zorilor, ne-am așternut iarăși la 'drum“.

— Și cred că tot mai aveți de mers — până la Ioppe, nu?

— Nu, nu; numai până la Betlehem“!

Fața lui Rabi se întunecă, glasul i se înăbușă, când iar începu a spune:

— Da, da, se vede că ești născut în Betleem și

te duci cu fiica ta, ca să te înscrii acolo, după porunca împăratului. Fiii lui Iacov sunt și azi tot cum erau altădată. În fruntea lor nu se mai găsește însă nici Moisi, nici Iosua, de când s'au dus cei vrednici !!...“.

Fără să-și schimbe locul sau cel puțin chipul feței, Iosif zise:

— Dânsa nu este fiica mea!

Rabi însă nu băgă-de-seamă vorbele lui Iosif; idei politice îi veniră în gând, și cu multă însuflețire întrebă:

— Ce fac Zeloții în Galileia?“

— Eu sunt numai un dulgher, iar Nazaretul un sat, răspunse Iosif înțelepțește. Calea care trece pe lângă atelierul meu, nu este un drum de frunte. Apoi cioplitul lemnului, tăierea scândurilor și întocmirea lor, nu-mi lasă răgaz să mă țin de cearta părților“.

— Da, dar tu ești Iudeu, îi zise Rabi serios; ba încă un Iudeu din neamul lui David. Și cu toate acestea nu poți plăti liniștit dările acolo unde vrei și cum vrei...

Iosif tăcu.

Nu cârtesc împotriva sumei de plată, începu iar prietenul său. Un dinar, la urma urmei, e un nimic. Dar datoria dărilor, iată ocară! Și apoi ce însemnează plata acestora, decât supunerea sub tiranie? — Spune-mi, adevărat e că Iuda declară că el e Mesia cel prezis de profeți, cel făgăduit? Doar trăești în mijlocul părtașlor lui!

— Am auzit că părtașii lui îl țin drept Messia, fu răspunsul. În acest timp, femeia își dădu vălul la o parte, așa că, pentru o clipă, i se putu vedea fața întreagă. Rabi se întoarse către ea, îi privi trăsăturile de o frumusețe rară, trăsături în care se vedea expresia unui viu interes. Încurând însă își acoperi fruntea și obraji: vălul se așternu peste ele. În clipa aceea, politicianul nostru își uitase materia vorbei.

— Ai o fiică drăguță, zise el.

— Dânsa nu e fiica mea, zise din nou Iosif și, când văzu curiozitatea cu care privia Rabi, se grăbi să adauge:

„E fiica lui Ioachim și a Anei din Betleem, care, poate vei fi auzit — erau oameni cu vază“.

— Desigur, răspunse Rabi respectuos, chiar i-am cunoscut; ei se trăgeau în linie dreaptă din neamul lui David“.

— Au murit continuă Nazarineanul, au murit în Nazaret. Ioachim nu era bogat, dar, la moarte-i, a lăsat fiicelor sale, Mariana și Maria, o casă și o grădină. Ca să-și poată lua partea sa de moștenire, legea cere ca ea să se căsătorească cu cea mai apropiată rudă. Acum e soția mea.

— Înțeleg... Și fiindcă amândoi sunteți născuți în Betlehem, numai porunca împăratului te-a făcut s'o iei cu tine, pentru ca s'o înscrii și pe dânsa.

Rabbi își împreună apoi mâinile, ridică ochii la cer și strigă mâniat: „Dar Dumnezeu lui Israil e viu! A lui e răsbunarea!“.

Se întoarse și plecă. Un străin, care văzuse mirarea lui Iosif, veni la acesta și-i zise: „Rabbi Samuel e un om prea iute. Nici Iuda însuși cred că nu-i mai învățat ca el“.

Iosif însă părù că nu aude vorbele străinului și nu-i mai dădù niciun răspuns... Strânse apoi grămadă fânul dinnaintea asinului care-l împărăștiase, se răzîmă pe toiag și începù să aștepte.

Peste vreun ceas, părăsiră orașul și luară calea Betlehemului. Drumul ce coborà în valea Hinom, mergea în cotituri. Nazarineanul pășià, cu multă grijă, alături de soția sa, ținând bine asinul de căpăstru. La stânga, se vedeà zidul orașului, care, în spre miază-zi și răsărit, ducea până spre muntele Sionului; la dreapta se ridicau munții prăpăstioși, cari îngrădiau valea în partea dinspre apus.

Treceau încet pe albia largă a Ghionului, din care soarele gonit de umbre ale frumoasei coline regale, până ce ajunseră la vila de pe așa numitul deal „al Sfatului celui rău“. Acolo începea suișul spre Câmpia Refaim. Razele soarelui încălziau așa de tare pământul pietros, că Maria își dădu vâlul înapoi și-și descoperi capul. Iosif îi povestea cum David a surprins aci pe Filistenii în lagărele lor; el vorbea încet și solemn, dar ea par'că nu erà atât de așintită la spusele lui.

Pretutîndeni pe unde se găsesc oameni pe fața pământului, statura și trăsăturile feței Iudeului se cunosc: tipul fizic al rasei e acelaș peste tot. Se vād cu toate acestea și excepții individuale. „El erà roșu și drăguț la față, de o statură frumoasă“, așa se spune despre fiul lui Iessei, când a fost adus înnaintea lui Samuel. Aceleași trăsături s'au transmis tuturor urmașilor săi. Astfel Solomon erà frumos, cu barba și cu părul castaniu, că străluciau ca aurul la soarelui. Tot așa e și tabloul lui Abesalon.

Și tradiția a împodobit cu aceleași frumuseți și pe aceea pe care o însoțim acum spre orașul de naștere al marelui rege.

Ea parcă n'ar avea mai mult ca 15 ani. Chipul, glasul și întreaga ei ființă erau ale unei femei în floarea vârstei. Fața-i erà puțin lungăreață și plăpândă, nasul nobil și fără nici un cusur. Buzele pline, puțin întredeschise, dădeau trăsăturilor gurii, căldură, drăgălășenie și încredere. Ochii mari, albaștri priviau pe sub genele lungi, adânc umbrite; părul bogat, auriu, se lăsă peste umeri până din vale de brâu. Gâtul și ceafa, de o gingășie rară... La aceste frumuseți trupești, se adaugă altele mai mari: întreaga ei făptură

erà cuprinsă de un duh nespus de curățenie sufletească și de pietate. Uneori își ridică privirile la cer, ca într'o rugăciune liniștită și-și punea mâinile pe piept; alteori își ridicà încet capul, ca și când ar fi voit să asculte un glas ce i se adresà ei. Din când în când, Iosif privia spre ea, și când îi vedeà fața limpede, își întorcea capul, și plin de respect, pășià mai departe, tăcând.

Astfel străbătuse întinsa câmpie și poposiră pe înălțimea dela Mar Elias. Înnaintea lor se vedeà, dincolo de vale, Betlehemul, străvechea casă, ale cărei ziduri albe îi salutară de peste negrele dumbrăvi. Se opriră aci, spre a aruncà o privire peste sfintele locuri vechi; coborâră în urmă în vale spre fântână, care este una din operele cele mai vrednice de amintit ale eroului David.

În locul strâmt de aci, era o neînchipuită îmbulzeală de oameni și de animale: în sufletul lui Iosif începu să încolțească teama, că nu va putea să găsească niciun adăpost pentru Maria în oraș, unde erà grămadită atâta lume. Fără să se mai oprească aci, trecù mai departe, până ajunse la intrarea în han, care se aflà dincoace de porțile orașului, la o răspântie de drumuri.

Spre a înțelege îndeajuns de bine ce greutatea a întâmpinat Iosif aci, dinnaintea hanului, cetitorul n'are decât să se gândească la deosebirea pe mare dintre gazdele din Orient și cele din Occident.

Hanurile din Orient nu erau altceva decât niște terenuri bine închise, adeseori fără nicio casă, fără niciun adăpost: la alegerea acestor locuri, se ținea seama de umbră, de siguranța locului și de apă. Astfel de ospătărie erà și aceea care i s'a oferit odinioară lui Iacov, când a plecat în Cadam-Aram să-și găsească soție, și tot așa găsim și azi în locurile de odihnă din pustie. Se aflau, desigur, mai ales pe drumurile dintre orașele mari, ca dintre Ierusalim și Alexandria, clădiri bine întocmite și înzestrate, ridicate prin pietatea și dărnicia regilor cari se îngrijeau de aceasta. Dar acestea, de obicei, erau proprietatea vreunui șeic, al vreunui șef de trib și slujeau de cele mai multe ori la primirea și adăpostirea călătorilor.

Ele slujeau, în acelaș timp, și ca târguri, bălciuri, deci locuri de întâlnire pentru negustori și meseriași, dar și ca adăpost pentru călătorii obosiți, prinși de noapte pe drum. Între aceste ziduri, puteai să vezi totdeauna, în mic, tabloul vieții zilnice din orașele mari.

Mai mult însă decât priveliștea din afară, va surprinde pe apuseni mai cu seamă orânduirea din lăuntru acestor hanuri. Nu se afla acolo nici cârciumar, nici cârciumăreasă, nici bucătar ori bucătărie. Numai un portar stătea la intrare, spre a supraveghea și a luà seama cine are drept să rămână aci. Deci oricine ar fi voit să găzduiască în acest loc, trebuia să aibă cu el provizii și tot

ce-i erà necesar pentru gătirea mâncărilor, ori să cumpere dela călătorii ce se găseau la han.

Numai apa, odihna și adăpostul se dau gratuit tuturor apostolilor. Dacă liniștea sinagogii erà uneori turburată de conflictele și de certurile dintre partidele politice, liniștea hanului niciodată... casele și tot ce ținea de acestea, erau ceva sfânt.

Hanul dela Betlehem, înaintea căruia se opri Iosif cu soția sa, erà în felul său, nici prea sărac nici prea bogat. Casa erà clădită în stil adevărat oriental: o clădire în patru colțuri, din piatră necioplită, sus un cat cu acoperișul plan, fără ferestre, cu intrarea în partea de răsărit.

Drumul trecea pe aproape de tot de ușă. Din colțul de miazănoapte și răsărit al clădirii, se lasă o mică ridicătură, departe de povârniș, care, în partea dinspre apus, se preface într'o colină de piatră de var. Acolo se afla ceea ce erà mai greu de găsit: un loc sigur pentru animale.

Intr'un orașel ca Betlehemul, nu erà decât un șeic și deci numai un singur han. Iosif, cu toate că era de fel tot de aci, totuși, fiindcă plecase de multă vreme din Betlehem, erà cași străin, încât nu mai putea să ceară găzduire la vreun prieten, în oraș. Afară de aceasta, număratoarea populației ținea săptămâni și luni întregi — căci lanzezeala slujbașilor romani în provincii erà de pomina — și n'ar fi voit să cadă povară, împreună cu soția sa, pe capul cunoscuților or rudeniilor, pentru cine știe câtă vreme. Prin urmare, teama că nu va găsi vreun loc în han și graba cu care mână asinul când vedea îmbulzirea de bărbați și de copii, cari, în țipetele și sbieretele animalelor, se duceau cu caii și cu cămilele ori la apă, ori în peșterile apropiate, la adăposturi, — măriau și mai mult grija lui Iosif, în timp ce se tot apropia de han. Aci văzu și o mare mulțime grămadită, stând la intrare: Se svonia că s'a ocupat și cel din urmă loc.

— N'o să putem ajunge până la intrare», zise Iosif întorcându-se către soția sa. Să așteptăm și să vedem ce-o să se întâmple.

Fără să răspundă, Maria își dădu vâlul înapoi.

Oboseala de pe față îi pieri și, în locul ei, se văzu îngrijorarea. Erà în mijlocul unei adunări mari, care-i deșteptă toată privirea, cu toate că ocuparea drumurilor de către caravane, aci, dinaintea hanului, nu era ceva cu desăvârșire neobicinuit. Intr'o parte, oameni cari alergau încoace și încolo, strigând unii după alții în toate limbile Siriei; în altă parte, unii se răstiau către cămile, alții către cai; unii se trudiau să mâne niște vaci îndărătnice, care nu știau încotro s'apuce, și niște oi speriate; alții se duceau după vin și după pâne, iar prin mijlocul mulțimii, niște copii goniau după o ceată de câini: toate erau în mișcare... Drăgălașa privitoare era însă prea obosită, ca să se poată uita mai mult la viața ce se desfășura

aci. După o clipă, își plecă ochii în jos, oftând, ca și când ar fi nădăjduit că primește odihna și pacea de la pământ. Intr'un târziu, își îndreptă privirile spre miază-zi; se uită apoi pe crestele înalte ale munților Paradisului, cari străluceau la razele soarelui ce apunea.

În vreme ce ochiul său se recrea pe acele priveliști, iată că iese din mulțime un om cu fața negricioasă și se oprește liniștit aproape de tot de asin. Nazarineanul îi grăi astfel:

— Uite ce vreau să te întreb, bunul meu prieten, fiul lui Iuda: zise el: poți să-mi spui și mie, de ce s'a adunat atâta lume aici?

Străinul trecu repede lângă Iosif, dar când văzù fața liniștită a acestuia, care se potrivea așa de bine cu glasul și cu vorba lui, ridică mâna ca și când ar fi voit să-l salute, și-i răspunse:

— Pace ție, Rabbi! Sunt fiu al lui Iuda și vreau să-ți dau răspunsul. Sunt din Bet-Dagon, dela țară, cum bine știi, și fac parte din tribul lui Dan.

— Bet-Dagon e pe drumul dela Ioppe la Modin, întrerupse Iosif.

— A! ai fost la Bet-Dagon! strigă străinul, și fața i se luminează. Ce fel de călători suntem noi, cei din Iuda! De atâta vreme n'am mai văzut muntele, vechiul Efrat, cum l-a numit Iacov, părintele nostru; când porunca împărătească a vestit tuturor Ebreilor, ca fiecare să meargă să se înscrie în orașul de naștere, lucru pentru care am venit și eu aici, Rabbi.

— Tot pentru aceasta am venit și noi, eu și soția mea, îl întrerupse Iosif.

Străinul își întoarse ochii spre Maria și stătu o clipă fără să zică nimic. Privirea ei erà îndreptată spre vârful pleșuve ale Ghedorului; soarele ce apunea, își trimitea cele din urmă raze ale sale pe fața ei îndreptată în sus, dându-i niște trăsături așa de dulci; pe buzele întredeschise păreau că tresar suspinuri. Frumusețea ei lepădase în acăa clipă tot ce erà pământesc: se vedeà aievea așa cum ne-o închipuim noi pe aceea care se bucură în lumina nepieritoare a cerurilor. Bet-Dagonitul privia drept la acel original, pe care, cu veacuri mai târziu, l-a zărit geniul lui Rafael, lăsându-l astfel nemuritor.

— Oare despre ce era vorba? înodă el iar firul vorbei. A, da! voiam să-ți spun, că porunca de a veni aci, la început m'a supărat peste măsură. M'am gândit apoi, însă, la vechea eolină și la oraș și la valea care se duce și se preface în albia râului Cedron; m'am gândit apoi la pedgoriile de vii, la livezile cu pomi roditori, la câmpiile cu grâu — și azi tot așa de mănoase ca și pe timpul lui Vooz și Rut; m'am gândit la munții așa cunoscuți de mine — ici Ghedonul, colo Ghi-beahul și apoi Mar Elias, cari mi-au închis copilăria, și m'am lăsat învins de porunca tiranului — și am venit, eu și soția mea, Rahela,

cu Debora și Mihal, fiicele noastre, iubitele noastre roze de Saron... Aici străinul se opri odată și-și îndreptă ochii spre Maria, care-și lăsase privirile spre el și asculta la vorbele lui.

— Rabbi, zise el iar; nu vrea soția ta să meargă să se întâlnească cu nevasta mea? Uite-o sub smochinul acela, cu copiii, la cotitura drumului! Ascultă, hanul e plin, și e de prisos să mai întreb pe portar.

Iosif tăcu o clipă, nehotărât.

— Propunerea ta e bună, răspuse el apoi. Să căutăm pe ai tăi și să vedem apoi în urmă, dacă putem găsi loc înnăuntru. Vreau să vorbesc eu însumi cu portarul și voi veni repede înapoi. Zicând aceste cuvinte, lăsă frâul în mâna străinului și plecă. Portarul ședea pe o grămadă mare de lemne de cedru; iar un câne se ghemuise la picioarele lui; o suliță stătea răzimată de zid.

— Pacea lui Iehova să fie cu tine! zise Iosif către el.

— Ceea ce-mi dăruiești, aceea să găsești și tu în lumea aceasta pentru tine și pentru ai tăi, răspuse portarul, fără să se apropie.

— Sunt din Betlehem de neam, reîncepu Iosif. Mai este vreun loc pentru mine?

— Nu, nu mai este niciunul măcar!

— Poate c'ai auzit de mine — sunt Iosif din Nazaret. Aceasta era casa părinților mei; sunt din neamul lui David.

În aceste vorbe, Nazarineanul își pusese toate nădejtile sale. Dacă ar fi lăsat la o parte această pretenție, orice încercare i-ar fi fost zadarnică. Să fii fiul lui Iuda, era o mare cinste; dar cea mai mare fală cu care se putea mândri un Israelitean era pogorârea din casa lui David. Trecuseră mai bine de o mie de ani, decând băiatul de păstor din Betlehem fusese urmașul lui Saul și întemeetorul unei familii de regi. A făcut tot ce i-a stat în putință, numai ca să împodobească pe urmașii săi, în curgerea veacurilor de strălucire și de mărire. Pâinea pe care o mâncau ei era meritul umilei munci a mânilor lui; lor le-a rămas nîmbul istoriei și al descendenței; ei nu puteau fi trecuți cu vederea nicăieri; oriunde-ar fi pus piciorul pe pământul lui Israil, li se dădea onoare și respect.

Și dacă altfel se petreceau lucrurile în Ierusalim și în toată țara, cu atât mai mult trebuia să pomenească temeiul despre neamul din care se trage, un vlăstar al acelei respectabile familii, aici mai cu seamă, la poarta hanului dela Betlehem. Cuvintele lui Iosif: „Aceasta este casa părinților mei“ erau pline de un adevăr scripturistic. Era cea casă în care Rut domnise ca soție a lui Vooz, cea casă în care se născuse Iessei și cei zece copii ai săi, între cari cel mai tânăr era David; cea casă în care Samuel a venit din îndemnul lui Dumnezeu să caute și să găsească un rege; cea

casă pe care David a dat-o fiului lui Berzellais, Galaaditul; în sfârșit, cea casă în care Ieremia, prin rugăciunile sale, a scăpat pe poporul său, neluat în robia babiloneană.

Acest motiv nu putea rămâne fără efect... Portarul se dădă jos de pe grămada de lemne de cedru, așeză mâna la piept și spuse plecându-se respectuos: „Rabbi, nu pot să-ți spun când aceste uși, s'au deschis călătorilor pentru întâia oară cu bunăvoință, dar sunt mai bine de o mie de ori, și de-atâta timp, n'a fost alungat nimeni, afară numai dacă n'a fost loc. Te salut încă odată, Rabbi, și dacă vrei, hai cu mine să-ți arăt că nu mai e niciun loc slobod în casă, nici în camere, nici în sală, nici în curte, ori pe acoperiș... Când ai venit aici?“

— Chiar acum! (Portarul zâmbi.) — Străinul care locuiește la voi trebuie să fie asemenea vouă, și voi trebuie să-l iubiți ca pe voi înșivă. Nu spune legea așa, Rabbi?

Iosif tăcu.

— Și dacă legea spune așa, pot eu oare să zic unuia care a venit de multă vreme: du-te mai departe, că altul va veni în locul tău?

Iosif iarăși tăcu.

— Și așa vrea să știu, cui să dau acest loc? Iată, toți aceștia așteaptă de-atâta vreme: unii sunt veniți de câte nouă ceasuri!“

— Cine sunt aceștia? întrebă Iosif, și pentru ce au venit aici?.

— Fără îndoială, că pentru același lucru pentru care ai venit și tu, Rabbi: Porunca împăratului, răspuse portarul, aruncând o privire cercetătoare asupra Nazarineanului, și aceeași poruncă a adus pe cei mai mulți din cei cari poposesc în această casă. Afară de aceasta, chiar ieri a venit caravana dela Damasc spre Arabia și Egiptul de jos. Ceeace vezi aici e al lor: oameni și cămile.

Iosif nu se mulțămî.

Curtea e mare, începî el iarăși.

— Da, dar e plină cu mărfuri: baloturi de de mătase, saci cu mirodenii și cu lucruri de băcănie; în scurt, fel de fel de bunătăți.

Trăsăturile feței Nazarineanului, de altfel atât atât de liniștite, arătau o puternică mișcare lăuntrică, în vreme ce adăogă din nou:

— Nu atât pentru mine, cât pentru soția mea. Noaptea e frig și, fără îndoială, pe aceste coline, e cu mult mai frig decât în Nazaret. Ea nu poate rămâne sub cerul gol, cu niciun chip. Nici în oraș nu se va fi aflând măcar vreun loc?

— Aceștia de aici zise portarul, arătând cu mâna spre mulțimea care îmbulzise intrarea, toți spun c'au întreat, și pretutindeni e plin de lume.

Iosif puse ochii în pământ. Vorbînd în sine, buzele lui murmurară: „E așa de tânără. De voi lăsa-o afară, frigul îi va face mult rău. Poate

zise Iosif, întorcându-se din nou către portar, al cunoscut pe părinții ei, Ioachim și Ana, tot din Betlehēm și tot ca și mine, din neamul lui David.

— Nici vorbă că i-am cunoscut... Buni oameni. Era pe timpul copilăriei mele.

Portarul privia gânditor înainte. Deodată însă, ridicându-și capul în sus, strigă: „Chiar dacă n'oiu putea găsi un loc pe-aici, totuși nu vă voi trimete afară. Rabbi, voi face tot ce-mi stă în putere. Câți sunteți?”

Iosif se gândi. Soția mea și un prieten al meu dela Bet-Dagon cu familia sa. Peste tot, șase persoane.

— Bun! Nu se poate să rămâneți afară, sub ceru gol, în timpul nopții. Hai de grabă cu ai tăi, căci noaptea vine repede, când soarele a scăpatat după deal.

— Binecuvântarea călătorului fără adăpost să te fericească și a oaspelui recunoscător va urma!

Cu aceste cuvinte, Iosif se întoarse la Maria și la prietenul său. Bet-Dagonitul își aduse familia aci, și femeile încălecară pe asini. Când se apropie mai mult, portarul văzu că toți erau oameni săraci.

— Aceasta, zise Iosif către el, arătând spre Maria, este soția mea, despre care ți-am vorbit, și aceia de acolo, prietenii noștri.

Maria își ridică voalul.

— Ochi albaștri și păr auriu zise portarul privind numai la ea. Tot așa avea înfățișarea și tânărul rege, când a venit să cânte înaintea lui Saul. Merse înspre Maria, luă frâul din mâna lui Iosif și zise respectuos: „Pace ție, fiica lui David!” și întorcându-se către ceilalți, glăsui: „Pace vouă tuturor! Rabbi, vino după mine!”

Portarul îi duse printr'un gang mare, petruit, în curtea hanului. Pentru un strein, tabloul ce se vedea aci era din cale afară de frumos; călătorii noștri însă nu putea să vadă altceva din hale și din curte, decât numai că erau cât se poate de încărcate. Pe o cărare strâmtă, lăsată slobodă, prin mijlocul mărfurilor grămădite, ajunseră în al doilea gang și de-acolo într'un loc îngrădit, care ținea tot de han. Aci trecură printre cămile, cai și asini, cari dormiau legați la un loc, în cete! Lângă ei, ședea culcați de pază, strejери, unii ațipiți, alții tăcând: oameni din fel de fel de stări... Urcară încet coasta aproape de stâncile de var, cari îngrădeau acel teritoriu în partea de apus.

— Suntem pe drumul spre peșteră, zise Iosif.

— Peștera la care mergem, zise călăuza către Maria, este aceea care a fost odinioară adăpostul strămoșului tău David. Aici, în vale, obicinuia el ca păstor să-și aducă turmele, iar mai târziu, ca rege, adeseori venia spre a se odihni și liniști. Ieslele pentru vite au rămas cum erau și pe acele vremuri. Mai bine poți să dormi aci, în patul în care a dormit el, decât în curte ori la marginea drumului. Dar, iată casa dinnaintea peșterei!

Această pornire la vorbă n'a fost o desvinovățire pentru sărăcia adăpostului oferit, căci locul de aici

era unul din cele mai bune ce se puteau pune la îndemâna cuivă. Apoi oaspeții erau oameni simpli, nerăsfățați. Și doar pentru Iudeii din zilele acelea viața din peșteră nu era ceva neobicinuit; adesea se vedea aceasta. Ba chiar se auzia vorbindu-se la ziua sabbatului în sinagogă. O bună parte din istoria Evreilor și cele mai însemnate întâmplări ale lor, s'au petrecut în peșteri. Betlehemul, foasta patrie a Nazarineanului nostru, era bogată pe vremuri în asemenea peșteri mari și mici dintre care unele au slujit de locuință în vremea Eșmitilor și Horiților. Deci găzduirea lor aci nu putea să stârnească mâhnire, din pricină că această peșteră fusese odinioară, și era chiar și atunci, un staul pentru vite. Ei erau doar urmașii unui neam de păstori și erau obicinuiți să împartă bucuria și durerea cu turmele lor.

Astfel urmau îndatoritor pe călăuza lor și așteptau să vadă adăpostul, numai cu un simțimânt firesc de curiozitate și interes. Tot ceea ce stă în legătură cu istoria lui David, avea pentru ei un deosebit interes și o deosebită însemnătate.

Clădirea era îngustă și joasă, fără nicio ferestruie și numai prea puțin se cunoștea dintre stâncile între care era așezată. În partea dinnainte, nu se vedea decât o singură ușă grea, prinsă în niște țâțâni puternice, peste tot acoperită cu nisip galben. Portarul împinse zăvorul de lemn înapoi și făcu semn prietenilor să intre înlăuntru. Surprinși și plini de curiozitate, aceștia priveau de jur împrejur. Tot ce se vedea nu era decât încheerea unei peșteri ca de patruzeci de picioare în lungime, de nouă sau zece de înaltă și de douăsprezece până la cincisprezece de largă.

La lumina care intra prin crăpătura ușii, se vedea că pe jos nu era bine netezit; tot felul de grămezi de nutreț pentru animale, vase de pământ lucruri de casă se găseau în lăuntru locuinței. Dealungul zidului se vedeau niște iesle joase făcute pentru oi. Staule anume nu erau. Praful și pleava acopereau pe jos, umpleau toate crăpăturile și adânciturile și se vedeau până și pe pânzele de paianjen care atârnavă în fire lungi prin colțuri. Lăsând la o parte acestea, locuința de aci era un adăpost mai plăcut chiar decât halele supraîncărcate ale hanului.

— Intrați înlăuntru, zise călăuza încă odată. Ceea ce vedeți aici, este pentru călători; luați atât cât vă trebuie. Și întorcându-se către Maria, adăogă: „Poți să te odihnești aici?”

— Doar locul e sfânt, răspuse ea.

— Eu mă duc... Pace vouă!

După ce călăuza îi părăsi, călătorii începură să se așeze și să se odihnească, obicinuindu-se astfel cu peștera.

Iisus Pruncul și Irod Impăratul

Intr'un orașel puțin însemnat, avea să se nască Mântuitorul lumii. Betleemul Iudeiei, e locul de unde s'a ivit „lumină mare“. Dacă orașelul acesta s'ar fi învrednicit să primească în una din încăperile sale „pe cel neîncăput“, tot ar fi fost bine.

Pentru fecioara curată, care avea să nască pe Izbăvitorul întregii omeniri, nu s'a găsit loc. Era îmbulzeală... Lume multă, adunată din multe părți ale întregii Impărății Romane, ca să-și înscrie numele în orașul de unde li se trăgea neamul. Niciunul din mulțimea aceea, n'a voit să se lipsească, de locul lui, ca să primească pe Sf. Fecioară, în Ajunul Nașterii. Bătrâneța și cuviosia lui Iosif, Sfințenia netăgăduită, a celei ce aflase „har înaintea Lui Dumnezeu“, nu avea preț în ochii acelei mulțimi!... Dragostea de aproapele era, iarăși, străină tuturor. Ce era de făcut? Un adăpost trebuia găsit. Unde însă? După multă căutare și-au aflat sălaşul, într'o peșteră, din împrejurimile Betleemului. Peste noapte, Fecioara naște... Infașă pruncul cu scutece și-l culcă în ieslea vitelor!... Bietele dobitoace! cu ce priviri duioase vor fi cătat spre pruncușor!... Steaua Nașterii Sale, abia ivită, pune în nedumerire mare pe toți. Cei dintâi care se grăbesc să vadă ce-i, sunt niște păstori din apropiere. De la ei, vestea se răspândește ca fulgerul și în orașel. Mulțimea o talmăcește în felurite chipuri: „Un împărat mare s'a născut. O împărăție a neamului israiltenesc va lua ființă“. Așa se gândesc și cred cei sături de jugul robiei. „Un slobozitor din robia patimilor, din întunerecul groaznic“, vor fi gândit alții. Și câte alte gânduri nu s'ar mai fi deșteptat, în mintea acelei lumi împestrițate. În capul crudului Irod însă, când a aflat de știrea asta, a început să încolțească gândul temerei și al uciderii pruncului. Acum e el stăpân și puternic. Cine știe dacă împăratul acesta, nu-i va lua locul la venirea vremii? Să se pogoare de pe tron el, ca să facă loc altuia? Să se lipsească de slava sa, de supușenia neștirbită a poporului? Peste puțină. Hotărât, pruncul de de curând născut trebuia omorât. Mai avea însă nevoie de vești în privința locului, unde se va naște. Magii de la răsărit, cercetători ai cerului presărat cu stele, descopăr steaua cea nouă, se iau după mersul ei și ajung în Ierusalim întrebând: „Unde este Impăratul de curând al Iudeilor?“ Întrebarea asta a turburat toată cetatea și pe Irod. Chemând pe arhierii și pe mai-marii norodului, îi întreabă: „Unde este să se nască Hristos?“. Iar ei, cercetând Scripturile, găsesc că Betleemul Iudeiei e locul nașterii, precum și proorocul glăsuște: „Și tu Betleeme“ etc... Pentru el a fost destul să afle asta! Cheamă în ascuns pe Magi, „îi cercă“ asupra vremii când s'a născut Pruncul și îi roagă

stăruitor să se închine și pentru El, iar la întoarcere să-i aducă știri. Îl năpădise peste măsură simțul religios pe tiran. Pe buze avea surâs viclan, în inimă, răutate și cruzime. Nu în zadar s'a zis: „Mai bine să fii porcul lui Irod, de cât copilul lui“. Omul acesta, care se silea să ascundă cu multă dibăcie, apucăturile și gândurile lui adevărate, ar fi izbutit să-și împlinească planul, dacă un înger al Domnului, n'ar fi descoperit Magilor, cele ce se urzeau în taină împotriva pruncului. Inșelat de magi, cu privirea din ce în ce mai turburată, cu închipuirea tot mai aprinsă, se lăsă în voia pornirilor sale sălbatece. „Am să omor toți pruncii de la doi ani în jos. Nici unul, nu va scăpa cu viață“. Printre ei, va fi și va cădea sub ascuțișul săbiilor și Impăratul acela. Il voi sătura de împărăție. Gândul drăcesc îl mulțamea Urgia păgână și pornește... O adevărată furtună de ură se dezlănțuie... Prunci nevinovați sunt zmulși, de la sânul mamelor. Săbii ascuțite taie fără cruțare trupușoare fragede. Gemete înăbușite, țipete desperate se aud... Oamenii aceea însă n'au par'că auz, n'au inimi simțitoare, pentru durerea negrăită a copilașilor, n'au ochi, ca să vadă plânsul părinților. Cu sânge rece, ca și cum ar fi făcut o treabă oare-care, unde nu e în joc viața — e taie, taie mereu, până la cel din urmă copilaș. Cred, că e o sfântă datorie să împlinească porunca unui nebun.

Nu s'a găsit unul care să zică: „Impărate, știu că ai putere să faci ce vrei cu supușii tăi... Poți să-i bați, să le despoi pielea de pe oase, poți să le rupi trupul în bucăți și să-l dai ca hrană animalelor sălbatece. Ei trebuie să rabde și să nu murmure nimic. Știu bine toate acestea și nu mă înspăimânt. Poruncii tale, nu mă pot supune, fă ce vrei cu mine, cu trupul meu, cu viața mea“. Nu s'a găsit, nici unul care să glăsuiască așa. O spaimă grozavă cuprinde pe mame și pe părinți. Ce poate fi mai crud pentru un tată, de cât să vadă pe copilul său tăiat în bucăți, de mâni nelegiuite? Sângele curge gâlgâind, iar hăcuirea trupurilor, fără apărare nu mai conținește. „Glas în Rama s'a auzit plângere și tânguire, Rahil plângându-și pe fiii săi și nu vrea să se mângâie, căci nu mai sunt“. Da, nu mai sunt. Atâtea trupușoare rămase în nesimțire, atâtea jale și suferință chinuitoare în sufletele mamelor! Omului aceluia, ca și tigrului, i-a plăcut să vadă sângele curgând și a văzut... Trăia în cruzime ca 'n elementul său. Nimic nu-l înduioșează. O nouă urgie ar fi gata să pornească, dacă nevoia ar cere... Nu este el Impăratul? Nu are atâția oșteni sub comandă?!... Ce putere putea să i se împotrivească? Totuși puterea cea fără margini, pe care

El n'a cunoscut-o și n'a bănuțit-o, i s'a împotrivit. Pruncul căutat n'a fost găsit. Puterea Tatălui, ochiul cel pururea deschis, veghea asupra-i. Irod cel puternic nu mai este. Glasul lui amenințător, nu se mai aude. Nici os din oasele lui, n'a mai rămas. Un Irod nou însă, o fiară cu aceleași

apucături trăește în unii dintre fii oamenilor. Din când în când, ea își arată colții, privirea i se încruntă, gata e să se arunce asupra pradei, ca să verse iarăși sângele nevinovat.

Preot MINA GASPAR
Costești-Botoșani

LITERATURA PIOASĂ IN LIMBA ROMÂNEASCĂ ¹⁾ CĂRȚILE DE PIETATE ROMÂNEȘTI.

V.

MANGAITORUL CELOR INTRISTAȚI.

Buzău, 1850.

1. Această carte s'a tipărit în românește în două edițiuni: una la anul 1858, în Buzău, de Arhimandritul *Dionisie*, fost mai pe urmă episcop al Buzăului, și a doua oară la 1915, de Episcopul Nifon al Dunării de jos, cu cheltuiala lui Iorgu Dumitrescu.

Titlul întreg al cărții este:

**MANGAITORUL
celor întristați, bolnavi și bătrâni
sau
ADUNARE DE GANDIRI**

*pentru ridicarea sufletului mai pre sus de durerile
și suferințele acestei vieți.*

Tipărită întâia oară în zilele Domnitorului

BARBU DIMITRIE ȘTIRBEI

cu binecuvântarea prea St. Sale

D. D. NIFON Sevastis,

Ocârmuitor al Sf. Mitropolii.

E de cuprins mai mic decât *Mântuirea Păcătoșilor*; abia un sfert din ea. Se împarte în trei părți; 1. *Gândiri mângâietoare pentru cei întristați*; 2. *pentru cei bolnavi*; 3. *pentru cei bătrâni*.

Fiecare parte se desface, apoi, în paragrafe, care poartă numele de *gândiri*, iar fiecare *gândire* se încheie cu o rugăciune, numită «dorire», și cu o «hotărâre».

Partea I are 22 de gânduri, a II 12 și a III tot 12.

Autorul nu spune dacă această carte e alcătuită de el sau e numai o traducere. Mai degrabă o crezi o lucrare originală, fiindcă nu se pomește că ar fi tradusă.

Editorul din 1915 o numește «eșită din pana măiastră a Arhimandritului Dionisie». Limba este atât de curgătoare și de frumoasă și cuprinsul

se citește atât de ușor, fără să întâlnești frazel greoaie, cu care sîntem obișnuiți din traducerile vechi, încât am fi ispitiți s'o credem lucrare originală.

Și totuși credem că nu este decât o traducere. Cine citește cu luare-aminte, descopere, în rare locuri, e adevărat, șovăiala de rostire și înoini în care nu e greu să recunoști că, la temelie, stă un text franțuzesc, limbă din care se știe că traducea Arhimandritul Dionisie. Așa, de pildă, oridecâteori ar fi să zică pe românește: «pe pământ», precum în rostirea: «viața noastră *pe pământ*», sau «din lumea aceasta» ori «sufărințele noastre *pe pământ*», autorul zice totdeauna «aici jos», traducând, fără îndoială pe franțuzescul «ici-bas», care răspunde rostirii noastre «pe pământ».

La pag. 48, ed. din 1915, citim fraza: «Avem atâția bărbați mari, de toată vârsta, cari *ne-au înaintat* în calea suferințelor». Acel «cari ne-au înaintat», pe care l-am subliniat noi, vădit, nu e românesc. Trebuie să fi fost în franțuzește: «qui nous ont précédé» sau «nous ont devancé».

Și așa se mai găsesc locuri, din care se poate trage încheierea, îndreptățită credem, că și în acest caz avem a face cu o traducere.

Am mai putea adăoga un temei de alt soi: Autorul întrebunțează ca motto și citațiuni în felurite paragrafe cartea *Urmarea lui Iisus Hristos*, care e cartea din Biserica Apusului și pe care ortodocșii numai rar o întrebunțează. Întrebunțarea deasă a ei e un semn că aci avem a face cu un original din Apus.

2. Față de toate celelalte traduceri de până acum, aceasta înseamnă un pas nou: De unde celelalte sînt făcute din grecește sau slavonește (limbile cu care se lucra la noi în Biserică), aceasta e făcută din franțuzește. E semn că ne aflăm în tața unor vremi de înoinie, când luăm înrâuriri și de aiurea; intrăm în legătură culturală cu Apusul. Dionisie e unul din cei dintâi bărbați în Biserică, cari traduc din franțuzește.

De aici, fără îndoială, și marea limpezime a limbii și ușurința citirii acestei cărți: Fiind fă-

1. Vezi Numărul pe Septembrie și Octomvrie a. c.

cută după fraza franțuzească, cea atât de limpede și ușoară, e mult mai plăcută la citit decât după fraza slavonească și mai cu seamă grecească. E o nemăsurată deosebire între fraza Mitropolitului Venianim din *Indeletnicire pentru buna murire*, cași din alte traduceri ale lui, și între acestea ale lui Dionisie Romano.

3. Această traducere e o foarte temeinică lucrare de pietate. Ea se poate întrebuița cu toată izbânda și în ziua de azi. Are un cuprins foarte bine cugetat, cu idei deplin creștinești, îndreptătoare către liniștirea cugetului și îmbunarea inimii, încât citirea lor face bine. E una din cele mai bune de acest soi, foarte practică și ca format și ca limbă și ca cuprins. Pe cine nu impresionează o cugetare ca cea următoare:

«Gândirea la Dumnezeu, în turburările și durerile vieții, este pentru sufletul omului aceea ce este la toată făptura o rază a soarelui, după o o furtună iute. Aceasta răspândește posomorâta noapte a întristării, ridică puterile cele obosite, și încă ne umple de o dulce mângâiere și bucurie. O gândire dătătoare de viață! Fii-mi totdeauna de față în zilele de nenorociri! Fără de tine, eu nu voi fi în stare a purta povara durerilor ce mă apasă». (pag. 47).

Fără îndoială, aceasta e o cugetare potrivită pentru orice condițiune omenească și are puterea de a alina cugetele.

4. Motivele cele mai de seamă ale cuprinsului acestei cărți sunt luate din Sf. Scriptură, și apoi dezvoltate prin cugetări proprii, pe temeiul celor luate din Scriptură. Fiecare «gândire» sau paragraf are o astfel de cugetare ca motto. Ele sunt luate mai mult din psalmi, iar la unele paragrafe sunt luate din *Urmarea lui Hristos*. La gândirea 5, din partea II, un motto este dat ca dela Sf. Pavel. El e însă dela Sf. Ioan Evangelistul.

5. Pentru că, deși tipărită nu de mult, edițiunea aceasta nu se mai găsește, o nouă edițiune ar fi foarte de trebuință. Ea nu e de loc învechită pentru vremea de față. N'ar fi decât să se tipărească din nou edițiunea din 1915, cu puține îndreptări.

Cititorul să judece frumuseța și puterea acestei cărți din cele câteva bucăți alese pe care le înșirăm în cele ce urmează:

A suferi nemângâiat și fără nădejde, acesta este răul cel mai mare, acesta este iadul acestei vieți! (pag. 15).

Dar pentru ce trebuie să pătimim cu Hristos, ca să ne împărtășim de mărirea sa? Pentru că păcatele noastre nu pot fi rescumpărate, de cât prin suferințele din lumea aceasta...

Prin suferințele sale, Iisus Hristos s'a făcut rescum-

părător al nostru, și numai prin suferințe noi ne putem face ucenici ai lui (pag. 43).

Nu are cineva în adevăr decât ceiace nu pierde niciodată, nici că se teme a pierde; și foată dragostea al cărei izvor nu este dragostea Dumnezeiască, este iluzie și amăgire, o durere mai mult, adăogată la atâtea suferinți ele vieții (pag. 55).

Un suflet descurajat este cu totul în puterea vrăjmașilor mântuirii sale, este ca ostașul care, în loc de a se lupta, aruncă armele și se dă prins (pag. 74).

Fericit este omul care se află aproape de Iisus, când zilele de bucurie vor să înceteze a luci pentru dânsul, și noaptea nenorocirilor și a durerilor se apropie, și se silește a ținea lângă el pre bunul Iisus zicându-i precum și ucenicii: „Doamne! noaptea se apropie, rămâi cu noi“ (pag. 78).

Dumnezeu totdeauna este mai aproape de cei ce sufăr, decât de cei ce petrec în desfătări! (pag. 122).

Se întâmplă adesea ca bătrânii să ție la viață, mai mult decât tinerii. Este mai lesne a zmulge un copăcel tânăr decât un stejar bătrân, care și-a întins rădăcinile adânc în sânul pământului. Groaza morții este firească la om; căci el n'a fost făcut ca să moară (pag. 161).

Acela care a fost rescumpărat prin Iisus Hristos carele poartă pe fruntea sa semnul Crucii, și are de regulă a vieții sale învățăturile și poruncile Evangheliei nu are dreptate să se teamă mult de moarte. El găsește în fiecare zi lui Dumnezeu: „Facă-se voia ta“ (pag. 162).

Nu voi lăsa să mă stăpânească cugetarea că, dacă viața trecută am întrebuițat-o rău, trebuie a mă des-nădăjdui (pag. 157).

Încă puțin timp, și veți părăsi acest loc de exil, în care ați suferit destul. Il veți părăsi și veți intra în adevărata voastră patrie; veți merge a vă închina în biserica cea nefăcută de mână a celui Atotputernic, și veți primi plata ostanelilor voastre, ce vi s'au pregătit de dânsul. Nu vă întristați părăsind lumea, ci ziceți cu aceiași dragoste, cași bătrânul Simeon: Acum liberează Stăpâne, pre robul tău după cuvântul tău, în pace! (pag. 182).

Urmarea lui Iisus-Hristos.

Aceasta e vestita carte cunoscută și sub numele de „*Imitațiunea lui Iisus Hristos*“. A fost scrisă în latinește, se zice de *Toma de Kempis* sau de altcineva în veacul XV. Cercetările din urmă însă au limpezit chestiunea și au lămurit deplin că autorul e altul¹⁾.

1) În ce privește autorul acestei cărți, într'o edițiune proaspătă latinească a ei (Turin, la editorul *Pietro Marietti*, a 52-a edițiune, 1923), citim că, pentru a ne limpezi în această chestiune, trebuie să cercetăm cartea temeinică a lui *De Gregory*, în care ni se spune că autorul nu este nici *Toma din Kempis*, nici *Gheron* (cum au spus unii), cancelarul universității din Paris, ci *Gersenius*, odinioară stareț al unei mănăstiri din *Ver-eelli*, Italia și că temeiuri puternice sprijină această mărturie.

Ea e tipul clasic al cărții de pietate și, din pricina marelui sale însemnătăți, s'a răspândit atât de mult, încât, după cum spune *Hans Wittenberg*, editorul uneia din edițiunile germane ale acestei cărți (Halle, Verlag Otto Hendel, fără an), dacă nu punem la socoteală Biblia, ea este cea mai citită carte de pe globul pământesc. E tipărită în toate limbile din Europa și în multe din alte continente, în peste 3000 de edițiuni. «Și, în adevăr, spune același Wittenberg, greu se mai poate găsi o carte mai proprie ca aceasta de a trezi și cultiva pietatea, de a împărtăși mângâiere în toate stările din viață și de a aprinde viața de pietate».

Această carte s'a tradus pe românește abia în 1845, de *Gavriil Munteanu*, fost membru al Academiei române.

E de mirare că o asemenea scriere nu s'a tipărit mai curând. Pricina nu poate fi alta decât că e de obârșie romano-catolică. Ai noștri ori n'au cunoscut-o ori s'au ferit de ea. Când a fost tradusă, a făcut-o nu un cleric, ci un mirean, acest *Gavriil Munteanu*.

Unii din Românii mai învățați au cunoscut-o însă. Cu 200 de ani înainte, a cunoscut-o *Udriște Năsturel*, care a și tradus-o; dar nu în românește, ci în slavonește, și s'a tipărit la Mănăstirea Dealului, în «Tipografia domnească», la 1647.¹⁾

La traducerea lui *Gavriil Munteanu*, a adăogat cugetări, la fiecare capitol, răposatul Mitropolit Primat *Iosif Gheorghian*, pe care le-a tradus din franțuzește. Se află în franțuzește edițiuni în felul acesta, cu textul *Imitațiunii* și cu cugetări²⁾. Căci această carte e foarte întrebuintată în Apus și se găsesc tot felul de edițiuni: și ilustrate, și de buzunar, și de salon, în legături împodobite și însoțite de tâlcuiri, etc.

A doua tipărire s'a făcut în românește abia după 56 de ani. S'a tipărit în București, la 1901, de *Iorgu Dumitrescu*, creștinul care și-a abia mare merit cu tipărirea și răspândirea multor cărți de pietate, sub privegherea și cu osteneala răposatului Episcop *Nifon* al Dunării de jos, care, de fapt, a fost urzitorul acestor tipăriri, deși la multe din ele e pus numai numele lui *Iorgu Dumitrescu*.

Titlul acestei cărți, după cea din urmă tipărire, este:

URMAREA LUI IISUS CHRISTOS

tradusă de
G. MUNTEANU

cu

Reflexiuni la finele fiecărui Capitol

traduse de

IOSIF, Mitropolit Primat.

Tipărită cu înalta binecuvântare și aprobare a
Sfântului Sinod al Sfintei Biserici autocefale
ortodoxe Române

de

UN CREȘTIN ORTODOX.

București

Tipografia *GUTENBERG*, *Joseph Göbl.*

20, — Strada Doamnei, — 20.

1901.

Cartea se împarte în patru părți, având toate la un loc 112 capitule. Edițiunea românească cea mai nouă se arată destul de voluminoasă, având același format mic, cași *Mântuirea Păcătoșilor* (ed. *Iorgu Dumitrescu*). Ea este atât de voluminoasă din pricina cugetărilor însoțitoare, care cresc volumul cu aproape încă pe atâta. *Urmarea lui Hristos* singură nu e o carte mare.

Fără a ajunge la podoaba celor străine, edițiunea românească e plăcută și ușoară la citit.

În ce privește cuprinsul, am spus încă din partea I locul pe care-l ține această carte între celelalte de soiul ei. Ea stă în fruntea cărților de pietate și are vederi de atâta adâncime și adevăr, că de multe ori te simți viu mișcat prin citirea ei.

Fiind o carte de atâta putere sufletească, a și avut mare înrâurire și a dat înbold să se facă multe alte lucrări asemănătoare, pe aceiași urzeală, care și ele, la rândul lor, sînt însemnate scrieri de pietate. Astfel s'a scris *l'Imitation de la Sainte Vierge*; *l'Imitation du Sacré-Coeur de Jésus*; *l'Imitation des Saints*, etc.

Și dintre cugetările care s'au adăogat acestei cărți, multe sînt de toată frumusețea. Acele din traducerea românească sînt nu prea lungi și sînt atât de bine chibzuite, încât le socotim de un adevărat folos la cartea la care s'au adăogat. Răposatul Mitropolit *Iosif Gheorghian*, traducându-le, a făcut cu aceasta un adevărat serviciu literaturii pioase, precum și Episcopul *Nifon* și d. *Iorgu Dumitrescu*, care le-au reprodus în a doua edițiune.

Această scriere e de obârșie romano-catolică. Totuși într'însa e curată pietate creștinească, potrivită tuturor vremurilor creștinești. Ea nu cuprinde nimic propriu numai unei anumite con-

Tot așa și încă mai pe larg citim într'o edițiune italiană (*G. M. Zampini*, Milan 1922, pag. 50-51 a lungii introduceri) că *De Gregory* a dovedit deplin, în cartea sa *Histoire du livre de l'Imitation* (Paris 1842-43) că autorul este numai benedictinul *Ioan Ghersen*, care a fost stareț în *Vercelli* între 1220-1240.

1) Vezi *N. Iorga*, *Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688*. București, Socec, 1904, p. 166.

2) Astfel e edițiunea lui *Gaume*, Paris, 1885, care, la fiecare capitol al *Imitațiunii* are tâlcuiri după Sfinții Părinți și alți bărbați creștini.

fesiuni. De altfel acest lucru e acum mărturisit și la noi, prin faptul că edițiunea a II românească a acestei scrieri a eșit cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii noastre, prin care, deci, e vestită că poate sluji drept carte de pietate pentru creștinii noștri. Numai unele citațiuni, făcute după sfinții Bisericii romano-catoalice, au fost șterse din ed. românească.

E de prisos acum să mai vorbim despre întrebarea de care am pomenit la alte cărți, despre însemnătatea practică a ei pentru ziua de azi, adică dacă ar mai răspunde acum trebuințelor pioase ale creștinilor. Fără îndoială, ea răspunde nu numai acum, ci și în vecii vecilor. Tocmai de aceia trebuie răspândită la noi, fiindcă nu e prea cunoscută. Deși e o carte veche de sute de ani, pentru cititorii noștri e nouă. În noua lucrare creștinească, pe care trebuia s'o pornim în România Mare, trebuie să ne slujim de această minunată podoabă a literaturii pioase.

Incheind cele ce aveam de spus despre această carte, înainte de a reproduce câteva bucăți din ea, mai adăogăm că cugetările dela feluritele capitule au fost scrise în franțuzește de Abatele *F. D. Lamennais*. Noi avem o asemenea edițiune în franțuzește, și, fără îndoială, după una de felul acesta a tradus Mitropolitul Iosif.

În cele ce urmează, reproducem bucăți din felurite capitule, însoțite de cugetările lor. Urmăm după ed. II, a lui Iorgu Dumitrescu.

Citirea Sfintelor Scripturi. 1. Adevăr se cade să căutăm în Sfintele Scripturi, adevăr, iar nu frumoasă vorbire. Sfânta Scriptură să o citim în acel duh în care s'a scris. În scripturi caută mai vârtos folos de mântuire, de cât meșteșugul cuvântului. Citește cartea scrisă, poate, fără meșteșug, însă plină de untul evlaviei, tot cu acea plăcere cu care ai citi pe acea alcătuită cu duh înalt. Vaza scriitorului să nu te scandalizeze, nu îngrijă¹⁾ niciodată de este el numărat sau nu între cărturarii cei vestiți. Unica dragoste pentru curatul adevăr să fie ție bold pentru îndemnător la citire. Nu cerceta cine a zis, dar caută ce a zis.

2. Că „Oamenii trec; iar adevărul Domnului rămâne în veac“ (Ps. 38,7). Și Domnul vorbește către noi prin deosebite organe, fără căutare la față. Ceea ce ne împiedică adese ori întru citirea scripturilor este curiozitatea noastră, vrând a scărmana și a pricepe și acolo unde n'ar trebui de cât să trecem înainte. Vrei să citești cu folos: citește cu smerenie, simplitate și credință; și deșertăciunea de a trece de mare cărturar să nu te amăgească niciodată. Întreabă bucuros și ascultă în tăcere învățătura sfinților; să-ți placă și pildele bătrânilor, că, fiind ele o îmbrăcăminte a adevărului, nu s'a zis fără cuvânt.

1. În acest punct, traducerea nu e tocmai bună. Mai sînt astfel de puncte. De aceia, la o nouă edițiune, ar trebui făcută o revizuire peste tot.

Reflexiune. Ce cuprinde rațiunea? Mai nimic! Credința însă îmbrățișează totul. Cel ce crede e deci mult mai pre sus de cel ce raționează, și simplitatea inimei mult mai preferabilă științei care nutrește mândria. Dorința de a ști a pierdut pe primul om: el a căutat știința și a găsit moartea. Dumnezeu care ne vorbește în St. Scriptură, n'a voit să satisfacă zadarnica noastră curiozitate, ci a ne lumina despre datoriile noastre, a întări credința noastră, a curăți și a nutri sufletul nostru prin iubirea adevăratelor bunuri, ce se găsesc toate întru el. Umilința sufletului e deci dispoziția cea mai necesară spre a ceti cu folos cărțile sfinte și aceasta folosește mai mult decât a înțelege cât sunt ele mai presus de rațiunea noastră slabă și mărginită (Cartea I, cap. V).

Ce este a iubi pe Hristos mai presus de toate lucrurile. 1. Fericit e cel ce înțelege ce este a iubi pe Hristos și a se lepăda de sine pentru Hristos. Se cade să ne lăudăm de iubirea fapturii pentru dragostea lui Hristos, că Hristos voește să fie iubit singur mai presus de toate. Iubirea de făpturi este înșelătoare și trecătoare, iar dragostea de Hristos este statornică și credincioasă. Cel ce se lipește de făptură cade cu căzătoarea; iar cel ce îmbrățișează pe Hristos întări-se-va în veac. Pe acela să iubești, pe acela să-l ai prieten, care, părăsindu-te toate, nu te va părăsi; care, perind toate, nu te va lăsa să peri. Că veni-va ziua când, vrând nevrând, va trebui să te desparți de făpturi.

2. Viețuind sau murind, ține-te de Hristos și lasă-te de tot pe credincioasa dragoste a aceluia ce numa: singur te poate sprijini, cât tot ajutorul dela făptură va fi neputincios. Așa este prea iubitul meu, că nu voește să împartă dragostea ta cu nimeni; ci să fie singur stăpân pe inima ta și să împărțească acolo ca un împărat pe tronul său. O, când ai putea deșerta inima ta de toate, Hristos ar veni bucuros să facă locaș la ține. Vei vedea că mai toate sunt perdute câte, afară de Iisus, ai zidit pe oameni; Ah! nu te încrede, nu te rezema pe trestie clătită de vânt încoace și încolo, că: „Tot trupul iarbă și toată mărirea omului ca floarea ierbii cade“ (Isaia 40,7).

Reflexiune. Atrăși prin farmecul simțirilor, căutăm binele în creaturile ce ne scapă și se risipesc cași umbrele. Vroim a iubi și a fi iubiți și ne depărtăm de izvorul adevăratei iubiri — a iubirii nesfârșite!

Să înțelegem în fine cât de nebunesc lucru e de a ne lipi inima de ceea ce trece și cât sunt de zadarnice acele prieteșuguri pământești ce se duc cu anii și cu interesele. Să iubim pre Iisus fără împărțire: Să-l iubim cum ne iubește El și după cum El voește să fie iubit. Măsura dragostei noastre pentru El e de a-l iubi fără măsură. Vai de acela ce nu-l iubește de cât pe El!¹⁾ Dorințele sale sunt pe calea prăpastiei (Cartea II, cap. VII).

1. Aici traducerea e vădit greșită. E un înțeles protivnic decât al autorului. În original este: „Vai de acela care iubește altceva mai mult decât pe el!“ Mitropolitul Iosif are și în alte cărți astfel de greșeli. Știa franțuzește, dar nu dădea drept pe românește.

Cuvântul Domnului întru noi. 1. „Auzi-voi ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu“ (Ps. 84₈). Fericit sufletul care aude pe Domnul grăind în lăuntru său și ia din buzele lui cuvânt de mângâere! Fericite urechile ce, deschise totdeauna a primi cuvântul lui Dumnezeu, sunt surde la zgomotul lumii! Fericite de două ori urechile ce n'ascultă glasul răsunător de afară, ci adevărul vorbitor în inimă? Fericți ochii ce, închiși la lucrurile din afară, caută la cele din lăuntru; Fericți bărbații cari pătrund ascunsele inimii și, prin îndeletniciri de toată ziua, se pregătesc pentru înțelegerea tainelor cerești. Fericți cei ce găsesc bucurie în lucrurile sufletești și nu se stăpânesc de interesele veacului! Ia aminte la acestea, o suflete al meu! Și închide ușa simțurilor tale, ca să poți auzi ce zice cuvântul Domnului Dumnezeului întru tine.

Acestea zice: Eu sunt mântuirea ta, eu pacea ta, eu viața ta! Petrece cu mine, și vei afla pacea! Lasă cele trecătoare și nu vei căuta decât cele veșnice! Că ce sunt lucrurile vremii de acum, fără numai năluci înșelătoare! Și toate fapțurile ce te vor folosi, dacă vei fi uitat de Făcător? Leapădă-te, dar, de tot ce trece. Fă-te bine plăcut și credincios Făcătorului, ca să ajungi la adevărata fericire.

Reflexiune. Să ascultăm înțelepciunea necreată: *Veselia mea*, zice ea, *este întru fiii oamenilor* (Pildele lui Solomon VIII₃₁). Inșă cea mai mare parte a oamenilor, neînțelegând cuvântul său sau temându-se de a-l înțelege, se depărtează de ea, spre a vorbi cu creaturile. *In lume era, și lumea nu l-au cunoscut pre dânsul* (Ioan I₁₀). Pentru aceasta apostolul ne oprește *de a iubi lumea, nici tot ce este în lume* (I Ioan, 2₁₅). *Pentru că lumea e a duhului celui rău* (I Ioan, 2₁₀) De voim, deci, să atragem în noi duhul lui Dumnezeu, *acel duh a cărui ungere ne învață pentru toate* (I Ioan 2₂₇), să ne despărțim de lume, să ne lepădăm de povețele sale, de plăcerile, de societățile sale sgomotoase. Iisus nu se află decât în pustie! *glasul său nu răsună în locurile publice, în mijlocul adunărilor lumii.* Când a hotărât să răspândească harurile sale asupra sufletului credincios, *il duce în pustie și acolo vorbește inimii sale* (Osie, 2₁₄). Cum vom descrie dulceața acestei convorbiri cerești? Cine a gustat-o odată, nu mai poate suferi sfaturile oamenilor. O! Iisuse! vorbește inimii mele; voesc ca de acum înainte să nu mai ascult decât glasul tău, în liniștea cea mai mare! (Cartea III, cap 1).

Cercetează conștiința ta și apoi pune hotărârea de îndreptare. 2. Plânge și te căiește, că ești încă așa de trupesc și lumesc, așa de neînfrânat în patimile tale, așa de plin cu îndemnuri spre poftă, așa de nepăzit în simțurile din afară, așa de încurcat adeseori în fantazii deșarte; așa de mult înclinat spre cele din lăuntru; așa de ușor spre răs și stricăciune, și așa de împietrit spre plâns și pocăință; așa de gata spre cele plăcute trupului, și așa de greu spre lucruri serioase și evlavie; așa de poftitor a auzi noutăți și a privi frumuseți, și așa de neputincios a îmbrățișa cele smerite și înjosite; așa de râvnitor a aduna avere multă, așa de scump a

da, așa pe cumplit a păstra; așa de nesocotit în vorbire, și așa de nedepins în tăcere; așa de neregulat în purtări, și așa de necuviincios în mișcări; așa de lacom în mâncare și bere trupească, și așa de surd la cuvântul lui Dumnezeu, hrana cea sufletească; așa de iubitor de odihnă, și așa de urător la lucru, așa de prevegător la vorbe deșarte, și așa de somnoros la prevegieri sfinte; așa de nerăbdător ca să se sfârșească slujba mai curând, și așa de neluător-aminte în vremea ei; așa de leneș în ceasurile de rugăciune, așa de rece în slujirea sfintei liturghii; așa de sec de evlavie în cuminecătură; așa de des risipit cu mintea, și așa de rar adunat cu gândurile; așa de grabnic spre mânie; așa de lesne a atinge pe alții, așa de blând către greșalele sale, așa de aspru judecător și osânditor către ale altora; așa de îngâmfat în norocire, și așa de prostit în nenorocire; așa de bogat în pianuri și făgăduințe, și așa de mișel în împlinire și fapte.

Reflexiune. Nimic nu e mai folositor în sine, nici mai trebuincios spre a se apropia cu vrednicie la Altar, de cât de a se retrage în conștiința sa, și de a încerca cu o asprime mântuitoare, tristele ei adâncimi. Avem în lăuntru nostru ca o icoană a împărăției întunerecului acolo trăiește și crește și se propagă nenumărata familie a păcatelor, născută din întreita lor *poftă* (Ioan I, 11-16), care a pângărit viața în izvorul său. Cine cercetează cu seriozitate inima, găsește acolo germenele tuturor răutăților, o mândrie câteodată plină de fățarnicie și de vicleșug, o curiozitate neînfrânată de poftă arzătoare, ura însoțită de ocară, de injurie și de calomnie, pizma, mama uciderii, zgârcenia ce zice neîncetat: *Adună adună* (Proverbe XXX₁₅). răutatea de suflet, plăcerile vinovate ale spiritului (Cartea IV, cap. VII).

Carte folositoare de suflet, Iași, 1919.

Această carte a fost scrisă în grecește și s'a tipărit în traducere românească la Iași, în 1919 din porunca și cu cheltuiala Mitropolitului Veniamin. Nu se spune cine a tradus-o, ci numai că s'a tipărit în Tipografia Mitropoliei, prin osteneala Ieromonahului *Stratonic* și a Monahului *Antonie*.

Nu intră toată în cuprinsul studiului nostru, ci numai partea a III, care e cea din urmă. Partea întâia e sfătuire către duhovnici, cum să-și exercite chemarea lor duhovnicească. și tot către ei se îndreaptă și prefața. A doua parte cuprinde canoanele Sfântului Ioan Pustnicul pentru spovedanie, iar a treia parte e învățătura pentru spovedanie, care se potrivește pentru tot creștinul. După cum citim în prefață, „poate folosi și pre cei ce sînt ai Oltariului, și pe cei ce sunt afară de Oltariu“.

Această parte a treia, este o foarte bună citire pioasă. Ea s'ar putea despărți foarte bine de celelalte două și să facă o lucrare aparte.

Cuprinde patru capitule mari, cari se împart în 40 de paragrafe.

Titlul întreg al acestei cărți este:

CARTE FOLOSITOARE DE SUFLET

*Despărțită în trei părți
dintru care cea dintâi cuprinde
învățătura către duhovnic*

A doua

canoanele Sfântului Ioan Pustnicul

Iar a treia

o sfătuire către cel ce se mărturisește

Tălmăcită din limba grecescă

Și acum cu blagoslovenia și toată cheltuiala

Prea Sfințitului nostru

Kirio Kir Veniamin

Arhiepiscopul și Mitropolitul a toată Moldova

S'au tipărit spre folosul de obște.

Intru întâia Domnie a Prea înălțatului și prea

Luminatului Domnului nostru

Io Mihail Grigoriu Șuțu Voevod

In Tipografia sfintei Mitropolii.

In Iași.

La anii dela Hristos 1819.

Partea III, pe care o cercetăm noi, învață pe creștin să se mărturisească și arată cum trebuie să fie pocăința pentru păcatele lui. Ii spune ce este înfrângerea inimii, ce duhovnic să caute, ce vătămări aduce păcatul, cum să ne păzim după ce ne-am mărturisit, etc. Toate bucățile sunt citiri de frumoase îndemnuri pioase, și ar aduce mult folos celor ce s'ar ținea de ele.

Limba, fără a fi prea curgătoare, nu cuprinde greutăți la înțeles, ci e chiar plăcută, având mireasma vechimii.

Cartea aceasta ar putea folosi tot atât de bine astăzi, cași acum o 100 de ani, când s'a tipărit. O edițiune nouă și revizuită ar fi foarte nemerită și ar răspunde unei trebuințe.

Cititorul va putea gusta bunătatea ei din ce cităm mai la vale:

Să știi încă și aceasta o frate, că nu se cuvine să te mâhnești, deacă pentru păcatele tale vei pierde vreo firească și vremelnică bunătate, sau pre fiii tăi, sau pre muiera ta, sau pre însăși împărăția lumii, sau măcar pre însăși viața ta. Pentrucă mâhnirea aceasta nu să socotește ție întru pocăință, ci este deșartă și nefolositoare, și la Dumnezeu nepriimită. S'au mâhnit și Saul, când au auzit dela Samuil, că va să-și piarză și împărăția, și pre însăși viața, atâta, cât din frica lui a căzut pre pământ. „Și s'au sânguit Saul, și au căzut stând la pământ“ (I Impăr. 28,20). Dară însă îndeșart. Au venit și Antioh întru cunoștința răutăților ce au făcut, când au văzut că întru aceiași dată pierde și viața, și împărăția, cu acea moarte de durere. Dară însă îndeșart Pentru aceasta și zice Scriptura. Și să ruga pângăritul

cătră stăpânul cela ce nu-l va mai milui pre el. (2 Macab 9,13). „Las să zic că mâhnirea cea ce să face pentru bunătățile cele lumești și vremejnice, nu numai este nefolositoare la păcătos, ci îi pricinuește, moarte precum zice Pavel“ Mâhnirea lumii, moarte lucrează“ (2 Corintheni 7,10) (Cap. I, aliniat 10).

Păcatele trebuie să se arate, sau aicea, sau acolo. Una din două, sau aicea jos la singur duhovnicul trebuie să arăți păcatele tale, sau acolo la înfricoșatul judecătoriu. Deaca aicea le vei ascunde, să știi că acolo va să le vădească negreșit, înaintea tuturor îngerilor și a tuturor oamenilor înfricoșatul judecătoriu, cu mare muștrare asupra ta. „Muștra-te-voi și voi pune înaintea feții tale păcatele tale“ (Psalm. 49,22) Și ce zic Judecătorul? Insăși acele nomărturisite păcate ale tale te vor muștra atunci, și te vor vădi la divanul cel de a toată lumea. „Pedepsi-te-va pe tine depărtarea ta, și răutatea ta te va muștra pe tine“ (Ierem. 2,19). Zice încă și Dumnezeu Gură de Aur: „Acolo vom vedea atunci greșalele noastre înaintea ochilor noștri, goale și descoperite. Și vom plânge înzadar și îndeșart“. Zice încă și Marele Vasilie, că vom vedea atunci păcatele noastre fiește carele precum s'au făcut întru al optulea cap al învățăturii cei către Duhovnic (Cap. 2. aliniatul II)

Te sfătuește sfântul Marco pustnicul, cumcă, când îți mărturisești la Dumnezeu păcatele tale, să-ți aduci aminte de dânsule nu nălucind chipurile și fețele cu care ai păcătuțit, pentru că fiind tu încă pățimaș și iutoriu de dulceață, iarăși le poștești, și te întuneci (Corp. 152—153) (Cap. 4, al. 3).

Arhim. SCRIBAN

NOAPTEA SPRE CRĂCIUN

*Pornesc iarăși copiii cu vechile colinde,
In lume-i voie bună, pe ceruri sclipesc stele,
De pacea cea cerească, ce toate le cuprinde...
In noaptea asta Sfântă, se bucură și ele...*

*Voiosul Moș Crăciun, din sacul său împarte,
Bogatele lui daruri, copiiiilor cumiști.
Iubind copilăria, de ea nu-l mai desparte,
Nici frigul mare-a-iernei, nici grele suferinți.*

*Acum își crește iarna, mai mândre flori de ghiață.
E gerul grădinarul, podoabei ei măestre...
Ea vine 'n cercetare, în mantia-i de ceață...
Ascultă pe la ușă... privește la ferestre.*

*Te bucură și Tu, Bătrâne Betleeme!...
A Ta e noaptea 'n care mi s'a născut Cuvântul...
De groaznicul Irod, nu ai a te mai teme,
Pentru o veșnicie l-a înghițit mormântul...*

*Pornesc iarăși copiii cu vechile colinde...
In lume-i voie bună, pe ceruri sclipesc stele
De pacea cea cerească ce lumea o cuprinde,
In noaptea asta Sfântă, se bucură și ele.*

Preot MINA GASPAR
Costești-Botoșani

INSEMNĂRI DE PE CĂRȚI VECHI BISERICESTI *)

Viața călugărească își are și ea paginile ei, din care se vede că, în mănăstirile noastre, s'a desfășurat în trecut, de călugări sau de călugărițe, o muncă literară, dând la lumină, în cursul timpului, sute și mii de cărți, unii traducând din grecește ori slavonește, alții scriindu-le, iar alții făcându-le trainicile legături cu lemn și piele, legături care au înfruntat atâtea veacuri!

Unora le știm numele, altora nu, și când negândim cu câtă greutate au avut de luptat pentru acele timpuri, nu ne rămâne de cât să le mărturisim prin osul nostru de admirație și recunoștință modestilor premergători ai cărturăriei românești.

Pe «Cuvintele lui Efrem Sirul», cam pe la 1800, ieromonahul Mitrofan spune: «..... și am început a scrie și am început a mă durea peptul, nu știu din pricina scrisorii ori din altă pricină, nu pot să știu. Dar cu toată durerea m'am silit și l'am scris după cum se vede cu a mea cheltuială și osteneală, fără numai Dumnezeu ajutându-mi. Și de-mi va trece mie durerea, ca să nu mă mai doară pieptul, mă voi mai apuca și voi mai scrie și alte cărți»¹⁾.

Pe o traducere de pe — Trebnicu lui Petru Movilă²⁾ — iată ce ne spune însemnarea dela sfârșit, pusă de scriitor, care a fost Arhimandritul atât de cunoscut, Vartolomeiu Mazăreanu, din 14 Oct. 1776: «.....ori care veți ceti pe această carte și aflând ceva greșală, cu smerenie vă rog să mă iertați și unde va fi greșală să îndreptați cu duhul blândețelor, fiindcă și miia păcatosului mi-au fost foarte cu greu deodată a și tălmăci și a scrie»³⁾

Nu numai călugării se ocupau cu scrisul, ci și călugărițele, după cum se vede pe o carte cu Cazani, și a cărei cuprins îi următorul: «Și am scris această sfântă carte pentru maica Mitrofana și am isprăvit de scris la vâleat 1798. Polixenia monahia»⁴⁾

Pe unele cărți se află însemnări cari povestesc de locurile pe unde au umblat și cât a stat la fiecare mănăstire; căci au fost din destui și călugări cari cutreeră lumea ortodoxă „pentru închinare“.

Unele însemnări ne vorbesc de nemulțămirea din viața de ascultare dela mănăstiri, cum, de pildă, sunt următoarele de pe un manuscris slavon de după 1700: «Eu Monah Stamasi(e) m'am călugărit în Slatină și iaram de un cot cându m'au călugărit Ioanichi(e) Abăza. M'am călugărit în zilele lui Mihai Vodă⁵⁾ când au mârșu

Tătarii în Țara Ungurească. Și era chir Mitropolit Gheorăghie.¹⁾ Și am fugit dela starețul miau dela Abăza, că mă bătia și nu scăpam o zi nebătut. Și m'am sculat de e-am lepădat călugărie(a). Și cine va ceti (să zică) toți: Dumnezeu să-l erte, că nice un omu nu este fără de greșeale»²⁾

Fiindcă mulți din călugări erau și dascăli la copii, de aceia unele din învățăturile ce le dădeau prin graiu, poate însoțite de anumite aplicări, deși nepedagogice, dar cu efect imediat pentru cei târzii cu mintea, le așterneau și pe foi de cărți bisericesti, după cum se vede de pe un Apostol din Vatra Dornei, pe care sihas-trul cu mărturia de mai sus și hagiul, Serafim, scrie cele ce urmează:

«Fiule cându înveți cartă, învață bine, nu te mozăci, nici nu te încurca cu mintea dzicându că, cumu oi învăța, așa o hi învățată, ca să-mi potu chivernisi. Că de-i gândi așa prea rău te zmințești, căci cartea nu iaste lucru pământesc ca să-lu cioplești cu barda, ci iaste duhu datu dela d(u)mn(e)dzău ca să-lu lucrezi cu mintea și de-ți va fi mintea curată, atuncea și cartea poți să o înveți cumu să cade, iar de-ți va fi mintea fluturatecă, atuncea în locu de învățatură te ocărăști. Fiule, când scrii ceva pe vr'o carte ce iaste cinstită, nu scrie fiiștece, nici mânji, ce scrie ce iaste de triabă, căci câte va trăi acia carte slova ta încă va să fie acoala și sau te va lăuda sau te va huli și nu te leni a ceti apostolu»³⁾

1. Mitropolitu Gheorăghie 1723-1729.

2. Manuscrisele dela Biserici și Râșca. A. Lepădatu pag. 15-16.

Din această însemnare, se mai vede încă un fapt obișnuit în trecut la mănăstirile noastre și anume: călugărirea silită a copiilor, rude de călugări cari stăteau pe lângă ei și care se făcea atunci când se isprăvea vreun proces și urma să se hotărâneasă o moșie a mănăstirii și pentru a ținea minte locul, unde se puneau pietre de hotar, starețul călugăria pe vreun copil, care, fiind minte data călugăriei, ținea minte și pricina ei. În acte vechi de judecări vedem călugări bătrâni mărturisind pe „suflet“ și arătând acestea.

Acesta era izvorât sau cel puțin în bună înrudire cu alt obicei vechi din trecutul nostru numit: „păruiala la hotar“ și care avea loc tot cu ocazia hotărânicirii de pământ. Acolo unde se fixa hotarul, erau aduși unul sau mai mulți copii cărora li se da câte o păruială bună, așa ca să n'o uite toată viața. Asemenea copii îi vedem în hărțile vechi, că în calitate de bătrâni înălbiți de mulțimea anilor, stând în fața autorităților judecătorești și luând în semn de cea mai mare credință, o brazdă în cap și sub greutatea morală a actului ce-l săvârșeau, mergeau înainte, iar hotarnicu stăpânirii fixa definitiv hotarul, iar părțile luau actul aproape ca ceva sfârșit și se mulțămiau.

Cum că acest călugăr fusese călugărit fără voe, se vede și din faptul că el nu se duce la altă mănăstire, unde putea să trăiască mai bine, ci, neavând nicio dragoste de călugărie, i-o lasă, după cum spune singur, starețului său și el se duce în lume.

Acestea fac parte din obiceiurile juridice ale străbunilor, obiceiuri cari, în negura vremurilor, au format legile nescrise ale Poporului Românesc.

3. Inscipții V. II. N. Iorga, pag. 217.

*) Vezi nr. pe Oct. a. c.

1. Manuscrisele dela Biserici și Râșca, A. Lepădatu pag. 34.

2. Molitfelnicu tipărit în limba slavonă.

3. Carte din colecția mea.

4. Mscr. Bis. și Râșca. A. Lepădatu pag. 24.

5. Mihai Racoviță în a III-a Domnie 1715-1726.

Se mai văd și nădejdi de împliniri de dorinți cari nu li erau îngăduite călugărilor în lumea de aici, așa că, pe un Penticostar dela biserica Domnească din Bârlad, iată ce găsim scris de un ierodiacon Inochentie: «..... părinți sfinți, fără de nici o îndoire să blagoslovește cel mai mic dela cel mai mare și eu mă rogu cu plecaciune să dobândescu ertăciu(ne) ca și sfințiile voastre odihna de veci să aflați, cu drepti să vă bucurați, în corturile sfinților, în horile pre(a)cuvioșilor, că și în cer sînt multe hore, ce se fac de prepadobnici, zic proorocii prin lăute și zic în zicături multe, trage danțul Petru Apostolul, lângă dânsul și Pavel.....»

În tipografiile din țările române, alături de cărțile românești, se tipăresc și cărți slavone, cât și grecești, ba și în alte limbi. Acestea sumpărate de vecini și azi le găsim departe de tot.

O însemnare depe: „Δογματικὴ διδασκαλία“, tipărită în 1703 de Antim, din anul 1733 Mai 17, însemnare grecească și care în românește spune: „Am cumpărat cartea de față în marele oraș al Moscoviei drept 30 de copeici. Antonie călugăru din Ivir“¹⁾.

Dintr'o însemnare de pe o evanghelie dela biserica din Râfov, se vede că unele din mănăstirile noastre erau locuri de pedeapsă pentru greșeli politice, care spune următoarele: «Aciastă sfântă și dumnezească ev(an)ghelie s'au dăruit (bisericii) dela Stroești:..... la întâmplarea ce mi s'au întâmpat la curgerea anilor 7259 (1751) Mart(ie) 28, fostam trimis de domnul nostru Io Grigorie Ghica V(oe)v(od) la urgie la Zna-govu de am văzut zile 48 și după aceia iarăș aducându-m(ă).....din porunca măriei sale..... la mănăstirea ce se numește Cotruceani și acolo am șezut zile 35 în capăt la urgie aflându-mă după acestea toate zile m'am dus la mănăstirea ce să chiamă Văcărești.....și am șăzut și acolo zile 44, la care văzându că dumnezeu mă pedepsește pentru mulțimea păcatelor mele.....am chemat pe acest sfânt Nicolae ca să-mi ajute și să mă scape din mâna vrăjmașilor și așa făr(ă) zăbavă și în grabă s'au arătat mulțimea milelor sale cătră mine. Eu dar robu său care a-i da.....alta nemic avându făr(ă) numai am hotărât puindu gându la Dumn(e)zeu și la ajutoriul sfântului ca den temelie să facu această sfântă bisericuță cu a mea cheltuială la satu Stroeștii, ci dar pân(ă) a se începe a se face acea săvârșire am adus întâi semnu de plecă-

ciune catră această sfântă bisericuță a sfântului Nicolae această sfântă ev(an)ghelie la leat 7260 (1751) Oct(omvrie) 9»¹⁾.

Iată și pricina cumpărării acestei cărți, pe temeiul unei făgăduinți din timpuri grele.

Pe cărți se află apoi însemnări privitoare la felurite întâmplări din trecutul nostru, apoi felurite fenomene atmosferice sunt însoțite de comentariile scriitorului.

Pe o carte manuscript «Intrebări și răspunsuri de ale filosofilor»²⁾: «1786 Septemvrie 8, Marți la un ceas din noapte s'au arătat pe cer o lumină foarte strălucind încât se făcuse lumină ca ziua și dintr'acea lumină cădea văpăi de foc, care se stingea(u) în văzduh. Și după contenirea acei lumini s'au făcut un tunet ca urletu de cutremur spre miază noapte; apoi a doua zi Mercuri s'au pornit ploaie fiind patru zile și patru nopți necurmat.

Cutremurele pe pământ de la noi sunt povestite de felurite însemnări. Așa fel, pe o carte manuscript de la Cernica, îi povestit marele cutremur dela 1802, după cum urmează: «1802 Octomvrie 14 Marți, s'au cutremurat pământul foarte tare, încât au căzut multe turnuri dupe la stintele besearici, iar altele din besearici au căzut de tot. Aici în București s'au rupt și turnul cel înalt Colțea, care era podoaba orașului, iar din casele boerești și din cele de obște prea puține au scăpat zdravene, însă acest cutremur s'au întâmpat la 7 pol³⁾ ciasuri din zi, iar de ar fi fost în vremea adunării norodului la rugăciune precum era zi de praznic, s'ar fi făcut groaznică moarte. Sau de ar fi ținut mai mult, poate că se strica și pământul (!), cufundându-să, căci la multe locuri s'au desfăcut pământul eșind năsip și apă. Ci numai ca vreun minut a ținut, arătând milostivul Dumnezeu mai puțină certare nouă păcătoșilor, iar nu ne-au dat de tot perzării până în sfârșit. Care această certare ce am văzut spre multă vreme rămâne a fi spre pomenire celor după noi, mi(c)șorându-se podoaba a multor turnuri înalte și s'au stricat. Am însemnat aici spre aducere aminte, atât a noastră celor ce am văzut cu ochii cât și a celor în urma noastră să pomenească marea putere dumnezeiască»⁴⁾

Pe alt manuscript, găsim următoarele: «La 23 Iunie 1821 a fost un fifor (vifor) foarte grozav încât gândeam că să va strica tot pământul»⁵⁾.

Anii de foamete își au și ei însemnările lor,

1. Două biblioteci de mănăstiri: Ghighiu și Argeș. N. Iorga pag. 10.

Datorită acestui fapt, despre unele din vechile noastre tipări-turi, din care nu se mai găsesc în țară niciun exemplar, avem știință numai după arățărilor cercetătorilor Ruși cari li-au descoperit în bibliotecile lor.

1. Rev. „Bis. Ort. Rom.“, Biserica din Râfov. Ianuar, 1912. Diacon N. M. Popescu.

2. Manuscrisele dela Cernica, N. Iorga, din Revista „Biserica Ortodoxă Română“ pe 1902.

3. 7 și jumătate.

4. Manuscrisele dela Cernica, N. Iorga.

5. Idem,

după cum se vede din una de pe Psaltirea în versuri a lui Dosoftei din 1673 şi care-i următoarea : «A fost fo(a)mete 3 a(n)i şi apoi după fo(a)mete a fost bişig. (belşug) în zilele (rupt.) .. Cantemir Vod(ă) v(e)l(ea)t 7196 (1687—8) Gheorghită am scris aice. ¹⁾»

Interesante date găsim despre focul cel mare din Bucureşti dela 1804, când a ars o parte din acest oraş : «1804 August 28 Duminică la opt ceasuri di zi s'au aprins foc dela o spişerie din sus de cavafi» arzând mai multe prăvălii «şi hanul sf. Gheorghe cu biserica» apoi «biseriçuţa puşcăriei» «şi biserica domnească», arătând apoi că mulţi negustori s'au ruinat, «s'au stins cu totul» ²⁾.

Bolile molipsitoare nu-s uitate nici ele, după cum se vede din o însemnare de pe «Evanghelia învăţătoare din 1644» şi care-i următoarea : «Când au început a muri în t(ă)rgu în Pecheea de ciumă în zile(le) lui Antonu Voevoda v(ă)l(eat) 7182 (1674) m(esiţa) I(u)l(ie). Popa Simion de(la) Hotin» ³⁾.

Pe morţii de ciumă nici nu-i îngropau în cimitiru satului, ci afară de sat, după cum se vede din însemnarea de pe un octoih de la biserica sf. Dimitrie din Bârlad, scrisă de preotul Constantin Stratul şi care-i următoarea : «...iar mama me(a) au murit în anul 1829 Iulie 6, anume Elisaveta monahia ; tot atuncea au murit şi sora noastră Marie(a) în vrâstă de 23 ani de boala ciumei şi sînt îngropaţi în satu Puţenii la coasta văi(i) ci să cheamă Găunoasa, coastă dispre satu... Şi am scris ca să să pomenească» ⁴⁾.

Schimbări atmosferice neaşteptate îs pomenite şi ele după cum se vede din însemnarea de pe un ceaslov de la biserica sf. Niculai Tuchilă din Bârlad ⁵⁾ şi care-i următoarea : «Să se ştie de când s'au întâmplat Sfintele Paşti Mart în 30 zili şi au picat zăpadă ca de o palmă încât boerii ⁶⁾ care au făcut la schitul Cârţibaşii ⁷⁾ sfintele Paşti, fiind şi eu acole petrecător în acest schit şi s'au dus boerii cu sanie(a). La anul 1852 Mart 30. Aftanasie ieromonah».

Au fost şi timpuri când toate necazurile ş'au dat mâna pentru a cădea pe capul străbunilor noştri după cum se vede din însemnarea de pe un — straşnic — de la biserica din Lungani şi

care-i următoarea : «Intâi ştiut să fie că la anii de la Hristosu 1848 prin lunile acii primăveri au fost mare săcită, al doile(a) multă lăcustă, al triile moarte(a) holeri(i), al patrăle oşti din toate părţile işite spre război şi mari griji şi scârbire au fost la ne(a)mul omenesc» ¹⁾.

Pe unele cărţi găsim însemnări privitoare la vorbe cu tâlc din vieţa trăită, cum de pildă pe un Triod-penticostar slavon din... de la... — în următoarea însemnare dela începutu sec. XVIII : «Trei lucruri sintu lui Dumnăzău urâţi foarte : bătrânul curvariu şi bogatul mincinos şi săracul mândru» şi tot pe aceiaşi carte încă una la fel tot cam de pe atunci : «Trii lucruri fugărescu pi bărbatu din casă : fumulu, plo(a)ia şi mueria ră» ²⁾.

Unii chiriari ai trecutului dăruiau ca amintire, pentru merite personale bisericesti, unor clerici, câte o carte, dar mare, nu însă atât din punct de vedere material, cât mai ales moral, după cum se vede din următoarele două însemnări de acest fel şi a cărora cuprins îi următorul : Pe — Faptele Apostolilor — din biblioteca Episcopiei Râmnicului : «...chiriu chiru Climentu episc(opul) Râmnicului..... pentru pomenirea Pre(asfinţiei Sale) să-i fie în veaci, pentru că i-amu slujitu 10 ani în protopopie (mi-a dat această carte)» ³⁾.

Iar pe o Psaltire de la biserica din Curteşti jud. Botoşani, se află următoarea însemnare : «Aciastă psaltire s'au dăruit ieromonahului Ghenadie Scriban, de cătră însuş Inaltul Arhiepiscop D. Veniamin Costachi Mitropolitu Moldovei. 1836 Aprilie 11. In Iaşi. Eu am scris Neofit singelos» ¹⁾.

Pe cărţile noastre vechi bisericesti se mai găsesc şi însemnări din trecutu vieţii noastre de stat atât de turbure.

Cea mai veche însemnare de acest fel îi cea de pe o carte dela mănăstirea Neamţului în limba slavonă şi care în traducere românească îi următoarea : «In anul 6955 (1447) luna Iulie în 13 zile, s'a tăiat capul lui Ştefan Voevod domnul ţării Moldovei, fiul lui Alexandru Voevod de cătră Roman Voevod, fiul lui Ilie Voevod şi a fost îngropat la mănăstirea Neamţ în aceiaşi lună Ilie în 16 zile» ²⁾.

Această însemnare ne arată o dramă politică şi de familie domnească fără păreche în trecutul istoric al Moldovei, când Ştefan domnul Ţării de jos se scoală asupra fratelui său Ilie, domnul Ţării de Sus, îl detronează, îi scoate ochii şi-l pune la închisoare, şi pentru care fapt fiul său Roman, cu ajutor polon, îl răzbună, tăind capul moşului său Ştefan.

Mai târziu găsim şi alte însemnări privitoare

1. Din colecţia mea.

2. Manuscrisele de la Cernica N. Iorga.

3. Carte din colecţia mea.

4. Documentele Bârlădene V. I. Ec. I. Antonovici pag. 305.

5. Idem pag. 346.

6. Opişeni, cari-s cliitori.

7. Biserica durată din stejar îi o interesantă urmă a trecutului nostru, cu o catapetezma, pe cât de artistic lucrată, apoi tot pe atât şi de originală. Ca mâne nu va mai fi. Plouă în ea. Fiind în mijlocu unei păduri, fără poporâni, cari s'o îngrijască, am povăţuit să se scoată o condică de milă cu care să se strângă ajutoare din, lume şi întrucât până acum încă nu s'a făcut nimic, ar fi bine ca autorităţile bisericesti să facă a fi tradusă în fapt povăţia mea şi de altfel singura în stare de a scăpa de la peire un odor de artă veche a trecutului nostru.

1. Inscripţii VII. N. Iorga pag. 288.

2. Carte din colecţia mea.

3. Inscripţii V. II. N. Iorga pag. 323.

4. Inscripţii V. II. N. Iorga pag. 106. Neofit singelos mai târziu îi Arhiereul Neofit Scriban, iar ieromonahu Ghenadie Scriban îi..

5. Revista istorică 1921, Ianuar-Martie pag. 28.

la domnii noștri. Iată una de pe o cazanie și care-i următoarea: «L(ea)t 7241 (1733) s'au făcut schimbare domnilor, făcând mutare lui Costandin Vodă din București în Moldova și lui Grigorie Vodă din Moldova în București. Și în luna lui Aprilie 30 au fost Costandin Vodă în Focșani, dar și Grigorie Vodă tot într'acea zi s'au întâmpnat de au fost în Focșani. Și într'acea zi seara au venit Costandin Vodă la Grigorie Vodă, iar Marți la ziua dintâiu a lui Mai au mers Grigorie Vodă la Costandin Vodă. Iar Mercuri seara au eșit Grigorie Vodă la câmp spre ocol și au trecut și Costandin Vodă din Moldova și au mersu la cort. Și au vorovit ca la 3 ciasuri din noapte. Și și-au luat ziua bună. Și Joi în ziua de Voznesenie (Ispas) după bucate au purces fieștecare la scaunul său»¹⁾.

Când domnii abuzau de bunătatea poporului, acesta atunci se răscula, după cum ne spune o însemnare de pe un ceaslov din biblioteca Mitropoliei din Iași și care-i următoarea: «In anul 1819 Iuni(e) 8 Duminică fiind domnu țării Moldovei mărie sa Scarlat Alexandru Calimah, s'au sculat cu zurba mahalagii(i) din maha(la)lile Eș(u)lui cum și unii din târgoveți și au mers(u) la curte(a) domnească cine cu ce armă au avut și alții din prostime cu pietri asupra lui Vodă pentru calintirurile ce pusăsi prin Eș(i), pentru prepusul ciumii zicând doftorul Perer că ar fi cu adevărat ciumă în Eș(i), ci ca să scoată mărie(a) sa banii calintirului în țară, în cari vremi fiind agă dumnealui post(elnicul) Alecu Mavrocordat fiul lui Beizade Dumitrie Mavrocordat dela Stroești din țăn(u)tul Hărlăului și dum(nealui) făce(a) nesuferite jocuri în târg și zurbava s'au stârnit și din pricina calintiruril(o)r dar și din pricina jăcuri(i) agăi și il cere(a) pe aga, dar au fugit și s'au ascunsu la dum(nealui) vist(iernicu) Sand(u) Sturza, iar dum(nealui) spat(aru) Petrachi Sturza au fugit la Socola la vie(a) dumisale log(o)f(ă)-t(u)lui Grigoraș Sturza, căci îl căuta și pe dum(nealui) fiind asupra calintirului și mărie(a) sa Vodă prinzând de vesti au închis porțile curții și au sărit arnăuții cu armile și a să bati cu norodu: au ucis arnăuții dintre nord: 66: oamen(i) și s'au închis dughenile Eș(u)lui o săptămână că umbla zurbagii(i) tot ceti ca să dei foc târg(u)-lui. Și după 22 zile au venit și mazilie(a) măriei sale lui Scarlat Vodă»²⁾.

Felul cum pedepseau Turcii pe domnii din Principate pentru felurite învinuiri, varieau așa: pe uniia numai îi scoteau din domnie și-i lăsau să se stabilească, fie în Constantinopol, fie în altă parte și să-și vadă de treburile lor, pe alții îi închideau la cele 7 Turnuri, de unde cu greu scăpau, pe alții îi omora în Constantinopol, iar

pe alții îi omorau chiar în capitalele Principatelor. Un asemenea omor ni-l descrie o însemnare contemporană¹⁾, al cărei cuprins îi următorul: «1799 Februarie 8 Marți au venit mazălie domnului Constandin Hangherli, iar Vineri Februarie 18 au venit un Turc peșchergiu dela Țarigrad și i-au luat capul în casele domnești ot²⁾ Mihai Vodă. Acest domn între altele au scos și văcăritul, plătind lăcuiitorii și toată boerimea și sfânta mitropolie, episcopiile și toate mănăstirile de toată vita mare și mică câte taleri 2 și bani trei zeci, care această dajdie ce fusese și mai înainte, de mulți ani era oprită cu grele legături. Iar acest domn nebăgând în seamă legăturile acestea încă până a nu strânge și a istovi acești bani din toată țara în grab(ă) i-au venit această urgie asupra(-). Că după ce i-au luat capul, i-au tras trupul jos la capul scării domnești despuiat. Că așa l-au privit norodul ce se adunase. Capul l-au dus la Țarigrad iar trupul noaptea l-au dus și l-a îngropat la mănăstirea sfântului Spiridon cel Nou».

Domnii din Principate, neavând voe să aibă oaste pământeană, ci numai un număr de străini letegi, în cari, la timpuri grele nu puteau avea nădejde, fugeau în fața primejdiilor, după cum se vede din următoarea însemnare³⁾ din 15 Mai 1802, și anume: „Dintr'o spaimă a unui Turc hoț anume Manaf Ibrahim, carele prădând și arzând multe orașe și sate de dincolo de Dunăre, spereindu-se locuitorii din București s'au strămutat tot orașul încă și domnul țării Mihail Vodă Șuțul, ce domnea aicea, trecând domnul și toată boerimea în cetatea Brașovului... șazând acolo două luni deplin... până din porunca împărătească au venit măria sa Alexandru Șuțul Voevod din Moldova aicea la București și au strânsu țara la loc... iar peste Olt pe unde au ajuns au rămas țară prăpădită. Mai pe urmă peste puțină vreme au perit și acest vrăjmaș Manaf Ibrahim, lundu-l dracul la orașul Rusciucului».

Evenimentele din 1821 le găsim în mai multe însemnări, așa pe un mineiu de la Bucov⁴⁾ găsim următoarele: Aici am însemnatu de cându s'au făcut răzmirițele în Țara Românească, care n'au mai fostu de cându lu(me) o astfel (în)tâmplare și multă vărsare de sânge s'au făcut în București la tăerea bimbaș(ei Savi(i) 1821 August».

Iată cum descrie ieromonahu Calinic cele petrecute la Cernica în legătură cu evenimentele din 1821: «Anul 1821 Martie 1 s'au băjănărit Bucureștii din apostasia ce s'a rădicat a lui Theodor Slugeru de peste Olt și a lui Ipsilant...

1. din, de la.

2. Manuscrisele de la Cernica N. Iorga.

3. Inscripții V. II. N. Iorga pag. 329.

4. Idem pag. 261.

1. Manuscrisele de la Biserici și Râșca. A. Lepădatu pag. 28.

2. Revista Miron Costin, Sept. 1913 pag. 27, Pr. C. Bobulescu.

și au încunjurat ostroavele despre răsărit Japorojani, despre apus Turcii pusese pă deal despre apus tunuri să lovească în mănăstire» iar călugării fac jalbă la pașa arătând «că nu sânt apostafi în mănăstire, ci numai niște norod care a fugit de jefuirea apostafilor și noi niște călugări proști lăcuitori într'aceste două ostroave, care jalbă o am trimis cu Doroftei monahul la pașa... care apoi a trimis de a rădicat norodu de aici din mănăstire, ducându-i pă la casele lor» și mai departe «tot întraceastă vreme era în monastirea sfântului Pantelimon un pașa turc Anadolean cu 800 Turci, care multă supărare făcea atât monastirii noastre cât și schitului Pasărea de maici, de a căror supărare au rădicat maicile din schitu Pasărea cu totu și le-am dus în mănăstirea Znogovului până s'a făcut pace. În urmă acei Turci s'a(u) sfătuit cu toții între dânșii ca să vie cu toții într'o noapte să jăfuiască ce va găsi în mănăstire, mai cu seamă lăzile ce erau lăsate de lăcuitarii din București. Așa când s'au gătit după un ceas de noapte ca să vie la noi spre a săvârși faptul lor cel rău, a poruncit pașa să-i facă o cafea să bea și când i-a adus cafeaoa sluga și i-a dat-o, a slobozit în pașa și a lovit glonțu în chimiru cu galbeni ce-l avea încins și nu l'a omorātu». Arată apoi că pașa, cuprins de căință, nu numai că nu mai pradă mănăstirea, ci încă îi trimite un ajutor din galbenii care-i scăpase vieța¹⁾.

Dacă mișcarea lui Tudor Vladimirescu îi socotită ca o „apostasie“ de unii cari aveau simpatii pentru Greci, dintr'o însemnare de pe altă carte²⁾, scrisă probabil de un Grec sau de un grecizat, vedem încă ceva mai mult: „1821 Aug(ust) 7 Duminică au tăiat pe bimbaș(a) Sava cu toată oastea lui ce a pradatu Țara Românească cu Tudor hoțu ce iarăș(i) s'au prăpădit prin Ipsilant(e) la Târgoviște...“

Din aceasta se vede că unii din contemporani n'au înțeles rostul mișcării lui Tudor Vladimirescu, sau și dacă l'or fi înțeles, l'au urât.

Se mai vede că, în timpuri grele, bisericile erau locuri de siguranță, undé se adăposteau la vremuri grele străbunii nostri și avutul lor³⁾.

Turcii și Tătarii furau din țara noastră nu numai vite și alte lucruri, ci intrau și în biserici, unde scrijelau icoanele și scoteau cu vârful

iataganelor ochii sfinților¹⁾, luând aceia ce găseau mai de seamă din obiectele bisericilor.

Insemnările de pe cărțile vechi sau tradiții ne arată că au fost „robite“ de Turci sau Tătari și răscumpărate de pământeni atât cărți, cât și alte obiecte.

Pe o evanghelie slavonă din 1638 se vede o asemenea însemnare cu următorul cuprins: «Aciastă sfântă carte evanghelie au cumpărat-o den robie de la Turci dumnealui Vasilie Hușanul și cu soțul dumisale Elena și cuconii săi și (lipsă toile) să fie pomană veacinică pentru sufletul dumisali și a părinților dumisali. În zilele domniei măriei sale Ion Constantin Duca Voevoda la cursul anilor (de) la zidirea lumii 7204 = (1695) mesia Dechembrie 6»²⁾.

Unile cărți au fost furate de câte 2 ori de Tătari și tot de atâtea ori rescumpărate de pământeni, după cum ne spun însemnările vechi de pe o evanghelie din 1682: «Aciastă cinstită și blagoslovită evanghelie au fost roabă la Tătari și au răscumpărat-o Gligorie și cu a lui femeia Nastasia și au dat-o dreptu sufletile lor..... leat 7208 = (1699) Octomvrie 15 zile»³⁾.

Prețul răscumpărării întâia ni-l dă o altă însemnare tot de pe această carte pusă de — popa Andrei — și care-i următoarea: «Să se știe că aciastă svântă ivanghelie fiind roabă la Tătari au răscumpărat-o Gligori și amu cumpărat(o) de la Gligori (cu) on leu și două baniți di orz. Cu atât au cumpărat-o de la Tătari și atunci(a) oubla vâleat 7205 = (1696—97).

În timpul domniei de a III-a oară în Moldova a lui Mihai Racoviță (1715—1726), această evanghelie a fost furată a II-a oară de Tătari, de la cari a fost răscumpărată din nou, după cum ne spune următoarea însemnare tot de pe ea: «Aciastă sfântă carte evanghelii me au dat-o dumnealui Andrei suă Mihai Ahănăsăniței și dumniei ci a(u) scos(o) din robii di la Tătari, luată din prad(a) când au v(i)nit Nemții pe supt munte și au v(i)nit și Frențe Neamțul⁴⁾ la Eși și l'au prins vânătorii lui Mihai Vod(ă) și cu Tătarăi și apoi au pradat Tătarăi țara Moldovii piste Siret, în cât prad(ă) ca (a)ceia n'au fost de când îi Moldova și ne au dat-o pintru sufletu dumisali și a părinților și a cuconilor d(umi)sali să hie poman(ă) în veci. Ierei Gavril 7226 = (1717) Oct(omvre) 8».

Această carte furată de 2 ori de Tătari, răscumpărată, purtată apoi pe la judecată îi o pre-

1. Manuscrisele de la Cernica N. Iorga.

2. Idem.

3. Dacă în alte părți am văzut crenele, adică ferestre înguste pe unde se trăgea cu arcu sau cu pușca cu cremene numai la zidul încunjurător a mănăstirilor, apoi la biserica satului Mânzații Boerești din jud. Tutova, altă dată biserica unei mănăstiri de călugări, am văzut asemenea crenele, chiar în corpul bisericii, iar 2 și la altar. Aceasta ne arată rostul în atâtea direcții pe care l-a avut biserica în trecutul nostru atât de turbure.

1. Am văzut asemenea icoane în jud. Tutova. Ceva mai târziu voi scrie și despre ele, căci în afară de rostul lor curăț bisericesc, îs de mare importanță, atât din punct de vedere al artei vechi, cât și ca urme istorice ale trecutului nostru plin de amărăciuni.

2. Din cărțile mele.

3. Idem.

4. Căpitanul ungar Ferenț.

țioasă mărturie a unui trecut turbure din care au gustat străbunii noștri.

Pe lângă însemnările de pe ea, chiar aspectul ei, cu păreții loviți, cu pielea roasă, cu $\frac{1}{8}$ din foi lipsă și înlocuite cu foi manuscrise cu scrisoare din veacul XVIII, ne arată necazurile prin care a trecut ea și ca ea și cei din jurul ei!

Pe altă carte, un liturghier, fost cândva la biserica sfântu Lazăr din Iași, azi departe în Rusia¹⁾, se găsește o însemnare care vorbește iarăși de acea pradă a Tătarilor în Moldova și a căruia cuprins îi următorul: «Am cu(m)părat-o de la Tătari cântu au prădatu Tătarai țara din fapta unui bețivu blestămatu de un fecior a unui Dumitrașco logofeto dinu neamulu Ceaurescu anume Vasilie, ce au fost și stolnicu, care pradă și robie ce au făcut de când îi Moldova pân acmu nu au fostu. Trebuie a-i dzice toți fiulu pierdzării. Ce oricare preut aru cânta sfânta liturghie pre aciastă sfântă carte, să aibă a-lu băstăma la toate liturghiile, să n'aibă parte cu Hristos, ce cu Iuda și cu tricletul²⁾ Arie și cu toți cei lepădați de Hristos».

Știindu-se că Turcii și Tătarii furau cărțile bisericesti, unii creștini căutau să le scape, dar aceasta întărâta și mai rău furia lor, după cum se vede din însemnarea de pe un apostol de la biserica sfântului Neculai din Târgoviște³⁾. «Știut și pomenit să fie că la leat 1821 Mai 29 au venit Turcii în Tâgoviște și au început a sparge sfintele biserici la care răposa(tul) Gheorghe Brașoveanul s'au sculat și au venit la sfânta biserică a sfântului hram Neculae de au luat cărțile, ce au găsit și au scăpat și sfântul apostol, iară Vineri i-au tăiat capul».

Pe cărțile vechi bisericesti găsim însemnări apoi din care se văd ideile politice cari stăpâneau sufletele străbunilor.

Turcii se făcuse nesuferiți și Români căutau să se scape de ei. Nădejdea mântuirii o vedeau în Ruși. Intrările și eșirile lor din Principate, cât și diferitele lor fapte sî însemnate cu punctualitate și cu multă dragoste, pe unele locuri chiar cu exagerare. Părțile lor răle sî trecute cu vederea. Saloanele capitalelor sau a altor orașe îi primesc cu brațele deschise și între cauzele cari au făcut ca Rușii să zăbovească atât pe mult pe la noi au fost și aceasta, iar majoritatea locuitorilor, cari duceau greul întreținerii armatei rusești, tăceau și așteptau mântuirea, care nici pentru ei și nici pentru urmași n'a putut să vie prin Ruși.

Pe o carte manuscript⁴⁾, găsim următoarea însemnare: «La leat 1828 Aprilie 30 la 9 ciasuri

Luni am fost în previrea oștii creștinești a Muscalului, care cu multă poftă să aștepta de pravoslavnici a ne izbăvi de sub jugul tiranului creștinești. Și am văzut izbândirea visului de dimineață în aromeală, venirea lor în tocma și noaptea au și ploat linu fiind și au tunat, scriind la planit că mai marele va izbândi».

Ofițerii erau bine primiți în casele boerești, ba unii își măritau chiar fetele după ei, după cum ne spune însemnarea de pe un penticostar de la biserica domnească din Bârlad¹⁾. «Să se știe că la ducire(a) Moscalilor din Moldova le(a)t 1792, la acest le(a)t au luat căpitanu Petre di(n) polcul Faganareschi granadirsii pi Maria, fată mari, fata d(umi)sale giupânului Botianu și a giupânesei Sandei și s'a cununat aici în biserica domnească din Bârlad după voia sa și cu poronca părintelui prot(opop) de mine preutu Constantin, nefiind preuți rusăști, fiindcă să ridicasă împreună cu polcurile și să dusasă și iai și (i s'au dat) adiverință la mână dumisali căpitanului Petre după cerire(a) sa ca (să nu zică cineva că au) trecut peste hotar necununați».

O însemnare de pe un Noul Testament din biblioteca episcopiei Râmnicului ne arată²⁾ cum era socotit împăratul rusăsc și care-i următoarea: «In leatul 1831 Mai 28 în Joia Înălțări(i) Domnului.... după pacea desăvârșită între marele împărat a toată Rusiia și preste toată lumea vârful împăraților și între otomaniceasca Poartă.... și după desăverșita Rusii(i) biruință....».

Pentru Turci și Tătari în însemnări nu găsim decât cuvinte de «păgân» sau „varvar“. Bătrânii nădăjdueau mântuirea prin Ruși și nici nu bănuiau că aceasta era să vie prin însași vrednicia strănepoților în luptele de la Plevna și din alte locuri de pe pământul Bulgariei.

* * *

Din toate acestea se vede că însemnările de pe cărțile vechi sî de folos, căci ne povestesc fapte din trecutu nostru pe care în amănunte n'am avea de unde le ști.

Pe cărțile bisericesti din fiecare sat se văd însemnări cari povestesc fapte din trecutul satului și deci bune de știut. Cu putrezirea acestor cărți vechi din pricina umezelii din cine știe ce colț întunecat de biserică, sau cu măcinarea lor înceată, dar sigură de șoareci, sau cu pierderea pe altă cale, adică a ruperii de foi de paraclisieri nepricepuți pentru facerea focului sau învălirea de anaforă ce să dă celor cari n'au răbdare de a aștepta sfârșitul slujbei, se pierd atâtea însemnări de mare folos pentru istoria satului, a

1. Revista Istorică pe 1921. N. Iorga pag. 47.

2. Blăstămaul.

3. Inscipții V. II. N. Iorga pag. 352.

4. Manuscrisele de la Cernica. N. Iorga.

1. Se poate vedea și în: Documente Bârlădene V. I. I. Antonovici.

2. Inscipții V. II. N. Iorga pag. 332.

bisericii¹⁾, apoi privitoare la datine din trecutul satului.

Se cuvine ca tot cu aceeași dragoste cu care le-au așternut odinioară bătrânii noștri să căutăm și noi, urmașii, să le păstrăm și să ne folosim de ele²⁾.

1. Am dat peste biserici fără pisanie și despre a căror vechime în multe părți preușii nu-mi puteau da lămuriri precise, ba în unele părți îmi spuneau că's de pe vremea lui Ștefan cel Mare, deși pictura și mai ales aspectu bisericii spuneau cu totul alta. Puțină răsfoire prin cărțile vechi scoțea la lumină și data precisă a zidirii la multe din ele, iar la altele însemnările întăreau părerea despre data aproximativă de întemeiere socotită pe temelul felului de pictură și a aspectului clădirii.

2. Pe vremea mea se învăța în seminar și citirea scrierilor vechi a noastre, azi o vedem scoasă, pentru a face loc la lucruri de niciun folos pentru viața bisericească.

Pentru a putea citi asemenea însemnări de pe cărți vechi,

Trebue să știm că orice carte veche îi bună de păstrat și cu atâta îi și mai de preț cu cât are și însemnări pe ea.

Tot ce ni-a rămas de la străbuni trebue să ne fie scump și, ca urmare, și scrisul în care se vede sufletu lor.

sau cuprinsul hârtiilor vechi, în cari găsim date privitoare la trecutul satului și bisericii, trebue să ai și o carte povăzuitoare. Celor care vor înțelege pricina mai înaltă a celor scrise mai sus, le recomand o carte cu care în scurtă vreme vor putea citi litera veche, cartea intitulată: „Culegere de felurite scrisori vechi cu litere chirice” de A. Roșculescu și pe care, în schimbul sumei de 25 lei, librăria românească a d-lui V. Ionescu de pe Str. Lăpușneanu din Iași o trimite doritorilor de a o avea și în care sumă se cuprinde și transportul ei.

Economul V. URSĂCESCU

Paroh în Oltenești-Fălciu și Consilier Referent în Episcopia Hușilor

PREOTUL TREBUE SA CERCETEZE ZILNIC SF. SCRIPTURA

Biserica noastră Ortodoxă, chiar dela întemeierea Ei de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos, a avut de luptat cu mulți dușmani. Aceștia căutau să innăbușe frumoasele învățături și să subjuge Biserica. Ei își aveau temelul în «Zminteala Crucii». Dela început Sfinții Apostoli și Sfinți Părinți au luptat neconținut pentru învățăturile Sfintei noastre credințe, iar ca următori au lăsat pe membrii cari formează ierarhia Sfintei noastre Biserici. «Pentru aceasta te-am lăsat pe tine în Crit, că sunt mulți nesupuși, grăitori în deșert și amăgitori, cărora trebue a le astupa gura, pentru care pricină ceartă-i pre ei aspru; ca să fie sănătoși în credință (Tit 1,5-13). Acești dușmani n'au fost biruiți decât prin învățăturile Sf. Scripturi (Ioan 5,39).

Sf. Scriptură a fost, este și va fi arma nebiruită a orăru creștin, contra celor ce, cu învățături mincinoase, se scoală împotriva orânduelilor și a practicei Sfintei noastre Biserici. Apoi dacă Sfânta Scriptură este arma contra dușmanilor Sfintei noastre Biserici, această armă trebue cercetată zilnic, pentru ca preotul, cunoscând-o în amănunțimi, să o poată mânui cât mai bine.

Preotul fiind chemat de Dumnezeu să lucreze prin cuvânt și învățatură, trebue ca timpul liber pe care îl folosește în alte direcții să-l jertfească cercetării Sfintei Scripturi. El trebue ca, prin cercetarea Sfintei Scripturi, să se desăvârșească, fiind model turmii pe care o păstorește, păzind-o

prin Ea (Sf. Scriptură) de lupii răpitori ce se ivesc în turma Mântuitorului, îmbrăcați în pei de oi. (Matei 7,15).

Cercetând zilnic acest tezaur scump al Sfintei noastre Biserici, preotul se transformă cu sufletul văzând cu ochii. Dacă Iisus Hristos și întreaga Sa activitate, pe care a desfășurat-o pe pământ pentru neamul omenesc, îi sunt veșnic în ochii minții prnotului, apoi prin viața sa, vă căuta să se apropie de Dumnezeu. În preotul adevărat, dacă Iisus locuște prin credință, el are o putere nevăzută care se manifestează în sufletul lui, și care putere îl îmbărbătează împotriva dușmanilor văzuți și nevăzuți. O persoană, cât de cultă, și indiferent de gradul de cultură la care a ajuns, nu se poate lipsi de cercetarea zilnică a Sfintei Scripturi, întrucât în Sf. Scriptură se găsesc bazele credinței noastre.

Cercetând preotul Sf. Scriptură zilnic și văzând nemărginita bunătate a lui Dumnezeu, «încât și pe Fiul Său cel unul născut, L-a dat ca tot cel ce crede întru El să nu piară, ci să aibă viață veșnică (Ioan 3,16), Sf. Scriptură va fi pentru el un model de viață și în toată activitatea sa pastorală, precum învață Sfânta Evanghelie: «Cel ce face adevărul vine la Lumină, ca să se arate lucrurile lui, că întru Dumnezeu sunt lucrate (Ioan 3,21).

Preotul GH. CRĂCIUN,

Paroh în Hârja-Bacău

DENATURAREA ISTORIEI LUI ORIGEN *)

II. Origen eretic.

IV.

Antiorigenismul lui Epifaniu, Teofil și Ieronim e de altă natură, și tocmai de aceea cu alte urmări imediate, decât antiorigenismul antiohian. El nu e atitudine de școală, opoziție pe bază de principii pur ermineutice, război teoretic contra altor vederi decât ale lor, ci campania pasionată și fără scrupule dusă contra omului însuș, acuzat de a fi învățat ceeace-i atribuiam până și ereticii, și provocată de numeroși asceți din Egipt și Palestina, cari, în «origenismul» lor îngust iscau scene de scandal cu tot atât de îngustii antropomorfiști antiorigeniști. La aceștia trebuie să revenim cu gândul, pentru a ne explica lupta începută la sfârșitul secolului al IV-lea contra lui Origen¹⁾, ale cărei rezultate au fost, pentru prima dată, *condamnarea lui ca «eretic», în Orient și Occident.*

Cel dintâiu, care face din Origen un «eretic», în înțelesul plin și grav al cuvântului, este *Epifaniu*, e adevărat cel care ne-a transmis, crezând-o, și legenda idololatriei lui Origen, nevoit să sacrifice idolilor, pentru a nu se pângări cu Etio-pianul²⁾. Epifaniu cunoștea «origenismul» asceților din Egipt și Palestina, cari suferiau de răul acestei «erezii», și se tânguește amar contra lui Origen, în trei scrieri: Ἀγκυρωτός³⁾, din anul 374, πανάριον κατὰ αἵρέσεων⁴⁾, din anii 374—377 și o recapitulare a acesteia, ἀνακεφαλαίωσις⁵⁾

Epifaniu impută lui Origen nu numai alegorismul⁶⁾ — «ἀλληγορεῖ δὲ λαπὸν ὅσπερ δύναται»⁷⁾ — ca atâția alți antiorigeniști, ci și o sumă de «erezii», numind astfel erorile observate și de Metodie, pe care-l citează, dar înfierându-le cu patimă și cu o îngustime de vederi, care-i e caracteristică. «Ereziile» lui Origen la Epifaniu sunt: Subordinaționismul Fiului față de Tatăl⁸⁾ și al sf. Duh față de Fiul⁹⁾ — «πρώτη αὐτοῦ ἡ πτώσις», prima lui cădere — ; preexistența sufletelor și închiderea lor în corpuri, din cauza păcătuirii, — cu deducerea lui ψυχῆ («διὰ τὸ ἄνωθεν

ἐψύχθαι) dela ψύχω (a se răci) — sufletele răcin-du se de iubirea lui Dumnezeu — și a lui σῶμα («διὰ τὸ δεδέσθαι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώματι») dela δέμας, corpurile servind ca legătură, ca lanț, al sufletelor¹⁾, — negarea învierii reale a corpurilor sau admiterea uneia nedesăvârșite²⁾).

Epifaniu nu se mulțumește, ca Metodie, cu menționarea lor, ci le exagerează și trage din ele cele mai aspre concluzii, pe seama lui Origen. Il arată ca pe un curios și vanitos, care a ținut să nu lase nimic neexplicat din sf. Scriptură, căzând însă cu aceasta și el în păcat, având și pentru alții «cuvinte mortale» (θανάσιμα ῥήματα)³⁾. Ii contestă onestitatea în interpretarea sfintei Scripturi⁴⁾, il numește în batjocură un «pretins înțelept» (ἐθελόσοφος)⁵⁾, a cărui fantazie a urmat miturilor grecești⁶⁾, «blasfematorul Stăpânului nostru»⁷⁾, și nu numai «eretic», ci și isvor de erezii⁸⁾: Din el au luat «pretexte» și Arie și cei de după el, anomii și alții⁹⁾. Toată lupta lui Origen, pentru a combate pe gnostici și pe ereticii timpului său, Epifaniu o parodiază în mod desgustător: S'a crezut, zice, în stare să combată ereziile de pânăla el, dar mai târziu a «vomat» el însuș o erezie nu din cele de rând!¹⁰⁾. E vulgar, fără să fie cel puțin de spirit. Ce rămâne din Origen pentru Epifaniu? Un «blasfemator», care «nu va sta cu noi la ziua judecării»¹¹⁾ și căruia-i adresează — lui și origeniștilor — o pretențioasă apostrofă¹²⁾.

Pentru a întări cu figuri impresia ce Epifaniu ține să lase cititorilor săi despre Origen, încheie astfel lungul capitol ce-i dedică în κατὰ αἵρέσεων: «O, cât sufăr pentru el! Sufăr și suspin pentru

1. Ἀγκυρωτός 63.

2. Ibidem: „Τὴν τε τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν ἐλλιπῆ ποιεῖται“. Deas. ibidem 65. Compară pentru toate acestea „epistola lui Epifaniu către Ioan al Ierusalimului“ la Ieronim („Migne, ser. lat. 22, 520—523), care adaogă la cele de mai sus revenirea diavolului la starea paradisiacă de mai înainte (col. 522).

3. Κατὰ αἵρέσεων 64, Migne, ser. gr. 41, 1072.

4. Ibidem, 1077.

5. Ibidem, 1085 (IA') și 1097 (OF').

6. Ibidem, 1077.

7. Ἀγκυρωτός 63, „Migne“, ser. gr. 43, 129.

8. Com. Harnack, „Lehrbuch der Dogmengeschichte“, ed. 3. vol. II, p. 470.

9. „Ἐκ τούτου γὰρ καὶ ὁ Ἄρειος τὰς προφάσεις εἴληψε, καὶ οἱ καθεστῆς, Ἀνόμοιοι τε καὶ ἄλλοι“ (Κατὰ αἵρέσεων 64 Migne ser. gr. 41, 1076).

10. Ἐδοξε γὰρ κατὰ αἵρέσεων πασῶν λέγειν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἀνατρέπων ἐκάστην ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς αἰρεῖσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ταύτην τῷ βίῳ ἐξήμεσε“. Ibidem, 1077. (E drept că verbul ἐμῶ însemnează și „a flecări“, dar sensul lui prim e celalt și preferirea lui, în locul altuia, e semnificativă).

11. „Ὅδ' παραστήσεται γὰρ ἡμῖν Ὀριγένης ἐν ἡμέρα κρίσεως“. Ἀγκυρωτός 63, Migne ser. gr. 43, 129.

12. „παῦσαι τοῖνον, Ὀρίγενες, καὶ παύσασθε οἱ τοῦ Ὀριγένους μαθηταί“. Ibidem.

*) Vezi numerele precedente, în ordinea: Mai, Octombrie-Iulie, Noembrie 1926.

1. Comp. Epifaniu, Κατὰ αἵρέσεων 64, Migne, ser. gr. 41 1076 Δ'.

2. Vezi numărul pe Mai 1926.

3. Migne, ser. gr. 43, 17—236.

4. Ibidem 41 și 42.

5. Ibidem 42, 833—886.

6. Ἀγκυρωτός 54 și 62, Migne, ser. gr. 43, 128. Vezi și epistola lui Epifaniu către Ioan al Ierusalimului, citată de Ieronim în Migne, ser. lat. 22, 522.

7. Migne, ser. gr. 41, 1077.

8. Ἀγκυρωτός 63 și κατὰ αἵρέσεων II, 1, 64.

9. Ibidem.

el! Căci, vai, cât rău ți-ai făcut! Și câtor alții le-ai făcut rău, mușcat ca de o viperă grozavă, adică de învățătura lumească, și devenind astfel venin și pentru alții! Căci naturalistii zic, că myoxosul¹⁾ își face culcușul și-și naște în el puii, pânăla cinci și chiar mai mulți, și că vipe-rele îl caută. Și dacă-i găsește pe toți în culcuș, vipera, neputându-i mânca pe toți²⁾, se satură mâncând câte unul, unul sau doi. Pe ceilalți, înțepându-i în ochi, îi ia ca provizie și-i hrănește așa orbi cât vrea și până ce-i mănâncă pe fiecare. Dacă se întâmplă cumva, ca vreun neștiutor să-i găsească și să-i ia, ca să-i mănânce, se otrăvește cu veninul, cu care i-a hrănit vipera. Tot astfel și tu, Origen, orbit la minte de învățătura păgână amintită, ai vărsat veninul în cei cari ți-au crezut și le-ai devenit hrană otrăvită, prin care și tu însuși te-ai pierdut și ai pierdut încă pe și mai mulți³⁾.

Acestea sunt sentimentele și aprecierile lui Epifaniu față de Origen. Crescut între monahii din Egipt și Palestina, episcopul cipriot aducea din disputele mănăstirești toată pornirea și ura lor contra celui care a fost, între altele și unul dintre «părinții» monahismului creștin⁴⁾. În parte, Epifaniu face desigur ceea ce se făcuse și înaintea lui și era ca atare în spiritul vremii: Denunță *alegorismul* și erorile lui Origen; dar nu cu măsura lui Metodie și cu rezerva Antiohienilor, pentru cari chipul lui Origen nu era o monedă falsă sau ștearsă, ci cu o impetuozitate încă neobișnuită și cu exagerări și răstălmăciri de atitudine, a căror urmare sunt aprecierile ce am văzut. Origen e de acum *eretic* și e mai mult decât atât: E izvorul altor erezii, al arianismului și al tuturor ereziilor următoare lui⁵⁾.

E drept că „eretici“ sunt pentru el și barbarii și Sciții și Grecii și epicurienii și stoicii și fariseii și alții, extindere care scade din gravitatea cuvântului; aplicat însă lui Origen, el își păstră sensul bisericesc integral, ceea ce Epifaniu a dovedit punând *origenismul* în rândul și în fruntea marilor erezii și rezervându-i un lung capitol (64) din *κατὰ αἰρέσεων*, care poate fi privit ca primul *tratat* contra lui Origen⁶⁾.

Activitatea antiorigenistă a lui Epifaniu nu era însă numai literară. Neobositul bătrân e continuu

în mișcare pentru combaterea lui Origen, de pare că se crede ales de Providență, ca să distrugă numele și amintirea marelui Alexandrin. Merge în Palestina să descopere și să stingă focarele de origenism, vorbește, se agită, calcă chiar drepturile episcopului de Ierusalim și obține o mare victorie: Convertește la antiorigenism pe un origenist înflăcărat, din care face cel mai periculos polemist al „viperei“, pe Ieronim¹⁾. Nimic din tot ce a făcut Epifaniu, cu fapta și cu cuvântul, contra lui Origen, nu prețuește poate cât această recrutare. Avu mai apoi satisfacția să găsească un nou colaborator la opera distructivă ce întreprinsese, în persoana unui alt fost origenist, cași Ieronim, și încă un neprieten al său, tot atât de pătimăș și mult mai mic la suflet decât Ieronim însuși, Teofil al Alexandriei.

Cu acest câștig de oameni, Epifaniu asigură succesul luptei, mai mult decât ar fi putut bănui. Alegerea era deosebit de potrivită, împrejurările foarte favorabile. Inceputul era bine făcut de Epifaniu; Ieronim și Teofil aveau să desăvârșescă restul, în parte cu ajutorul efectiv al lui Epifaniu însuși, transformat de vicleanul și neomenosul Teofil într'un simplu instrument de lucru. Peripeciile acestui mare conflict, în care, sub pretext de antiorigenism s'a dus cea mai condam-nabilă campanie contra sfântului Ioan Hrisostom și contra oricui era apreciat de cei trei «ortodocși» călăi ca «origenist», nu intră în cadrul acestui studiu și deci nu ne oprim la ele²⁾. Ne interesează numai ceea ce vedeau în Origen, Teofil și Ieronim, din punctul de vedere principal al dogmei.

Teofil e un antiorigenist improvizat, cum am spus, dintr'un cultivator al lui Origen. Dela un asemenea trădător nu sunt de așteptat convingeri și scrupule; măsurile i le dictau ambiția și interesul. Pentru combaterea lui Origen, el avea la îndemână un instrument, de care nu dispuneau ceilalți episcopi: Epistolele pascale, menite să se răspândească în toată lumea creștină. El le transformă, în adevăr, în pamflete contra lui Origen, îl declară însuși eretic și condamnat și cere tuturor condamnarea lui. E drept, că Teofil obținuse condamnarea «sinodală» a lui Origen. Aceasta însemnează, că Episcopul de Alexandria ținea adunări de formă cu câțiva episcopi și egumeni, cari nu-i ieșiau din cuvânt și al căror întreg rol era să aprobe tot ce zicea stăpânul lor spiritual. Imprejurările, în cari s'a ținut «sinodul» dela anul 400, cu escortă de bătauși, cu concursul asceților antropomorfiști, „avec une

13. Μωξός = marmotte (un fel de șoarece de câmp).

14. Negația lipsește în text; cred însă că *δυναμένη* trebuie precedat de *μη*, pentruca fraza să aibă sens. Traducerea latină are „nequeat“.

1. *Κατὰ αἰρέσεων* 63 Migne, ser. gr. 41, 1197-1200.

2. Comp. Ad. Harnack, *Das Mönchtum, Seine Ideale und seine Geschichte*, ed. 3, Giessen 1886, p. 22: „... ist namentlich Origenes selbst doch zu den wirklichen Vätern des Kirchlichen Mönchtums zu rechnen“.

3. Comp. H. Kihn, op-cit., vol. II, 173.

4. Comp. Ad. Harnack, *Dogmengeschichte*, vol. II ed. 3, p. 470.

1. Vezi L. Duchesne, op-cit., vol. III, ed. 5, Paris 1911, pp. 42-51.

2. Două capitole din L. Duchesne op. cit.: *L'Origénisme et saint Jérôme* (pp. 38-68) și *Chrysostome et Théophile* (pp. 69-106) descriu admirabil stăruirile și succesele celor trei aliași de ocazie contra origeniștilor, a sf. Ioan Hrisostom, Rufin, etc.

large représentation de la canaille alexandrine“, cu teroare, persecuție, cu chilii și cărți distruse prin incendiu¹⁾, ajung ca să documenteze și ilustreze pe deplin ce eră sub Teofil un sinod, și mai ales contra lui Origen.

Condamnarea lui Origen astfel obținută, Teofil o comunică deci până departe. O epistolă sinodală (dela 400) și trei pascale (401, 402, și 404), precum și o „diatribă“ contra lui Hrisostom exilat²⁾, ne arată ideile lui Teofil despre Origen. În „*Theophili synodica ad episcopos Palestinos et ad Cyprios*“³⁾, episcopul de Alexandria își ia rolul de cenzor al erorilor lui Origen, pe cari le denunță, pentru a motiva condamnarea autorului lor.

Iată ce găsiă Teofil la Origen: Fiul e mai mic decât Tatăl, împărăția lui va avea un sfârșit, diavolul se va mântui și el⁴⁾, nu trebuie să ne rugăm Fiului⁵⁾; corpurile înviate vor fi stricăcioase și muritoare; îngerii sunt creaturi decăzute, — și altele despre îngerii și demoni, între cari și aceea, că demonii ar avea facultatea să cunoască cele viitoare, după mersul stelelor, „ex quo perspicuum est, cum Idololatriam et Astrologiam et varias Ethnicorum fraudolentae divinationis praestigias approbare“, cu concluzia exagerată și ridicolă, că doctrina lui Origen e plină de «idololatrie»⁶⁾. Epistola pascală dela 401⁷⁾ — «ad totius Aegypti episcopos» — confirmă unele din cele de mai sus și adaogă altele: Că împărăția lui Hristos va avea sfârșit și că El va încetă cândvă de a fi Dumnezeu⁸⁾; că diavolul se va ridică de unde a căzut și că face pe Fiul lui Dumnezeu egal cu diavolul⁹⁾; că afirmă, după «Stoicorum impiissimum dogma», că omul moare de mai multe ori¹⁰⁾; că Hristos se va răstigni și pentru demoni — un fel de blasfem «iudaic»¹¹⁾; că lovește «crebris calumniis» pe Fiul lui Dumnezeu, profundă și oribilă impietate¹²⁾; că nu trebuie să ne rugăm Fiului¹³⁾; că sufletele au preexistat și prepăcătuit, fiind trimise apoi în corpuri¹⁴⁾.

Epistola pascală dela 402 — «sive Theophili Alexandrini altera... ad totius Aegypti episcopos»¹⁵⁾ — revine la unele din erorile de mai sus,

1. Ibidem, pp. 57-58.
2. „L'infâme pamphlet“, — pe care Ieronim n'a ezitat să-I traducă în latinește. Comp. F. Prat, op. cit., p. 203.
3. La *Ieronim*, epist. XCII, *Migne*, ser. lat. 22, 762.
4. Din *περὶ ἀρχῶν*, zice Teofil.
5. Din *de oratione*. La *Ieronim* în op. cit., col. 762-763.
6. Ibidem, col. 763-764.
7. Epist. XCVI la *Ieronim*, *Migne*, ser. lat. 22, 779. F. Prat (op. cit., p. 204) o pune la 402.
8. La *Ieronim*, în op. cit., col. 779,7.
9. Ibidem, col. 779,8.
10. Ibidem, col. 780,9.
11. Ibidem, col. 781,10.
12. Ibidem, col. 781,11.
13. Ibidem, col. 784,14.
14. Ibidem, col. 788,19.
15. La *Ieronim*, epist. XCVIII, *Migne*, ser. lat. 22, 799-810.

adaogând pe aceea, că sufletele s'au răcit, că și puterea lui Dumnezeu ar fi limitată¹⁾; iar cea dela 404¹⁾ menționează că Origen «a îndrăznit să scrie că «ruina rationabilium creaturarum esse corpore fabricata»³⁾.

Grija și zelul, cu cari Teofil căută «erezii» în Origen, ne-o arată, pe lângă acestea, și faptul că sunt cel puțin trei, pe cari singur el, între toți antiorigeniștii, le descopere și formulează: Că la jertfele Iudeilor, îngerii simțiau un miros bun, ca diavoli la ale păgânilor (Teofil pare a combate numai prima și a admite — cu Minucius Felix, Atenagora și alții — pe a doua); că sf. Duh nu lucrează în obiecte fără vieață și fără rațiune (ceeace periclită învățătura despre puterea supranaturală a tainelor); că prin «principiile» lui Origen, călugării ajuseseră să se mutileze și să comită și alte «destrăbălări»⁴⁾.

A găsi «erezii» în Origen eră desigur lucrul cel mai natural și mai ușor, și numai atât nu caracterizează atitudinea unui antiorigenist și deci nici pe a lui Teofil. Ceeace îl deosebește pe acest Egiptean violent de ceilalți, e ușurința cu care, întrecând chiar pe Ieronim, trece dintre admiratorii lui Origen între marii lui acuzatori, tenacitatea și istețimea, cu care știe să imagineze și urmărească răul, lipsa totală de conștiință și scrupule în alegerea mijloacelor, plăcerea diabolică ce simte făcând, între vii și între morți, victime mari, ca Hrisostom și Origen. Epifaniu încă fusese perseverent și excesiv în antiorigenismul său, dar Epifaniu eră un om sincer, care se înșelă mult desigur, dar care lucră cu convingerea că-și îndeplinește conștiincios o datorie de ierarh ortodox. Teofil e un despot, un «făraon bisericesc» cum a fost numit⁵⁾, care nu urmărește decât un scop de proprie înălțare și afirmare, cu sacrificiul tuturor celorce-l incomodau. Pentru a combate pe «origeniști», Epifaniu mergea în Palestina, făcea propagandă, câștigă pe Ieronim, hirotonia cu forța pe fratele acestuia, în ciuda episcopului Ioan al Ierusalimului, dar a avut totdeauna, cu tot zelul imprudent, presimțiri cari l-au oprit de a merge până la capătul mijloacelor polemice. Această rezervă îi e străină lui Teofil. Cu autoritatea-i despotică și influență ține cum știm, sinoade contra lui Origen și apoi comunică deciziunile lor până la Roma. La Roma eră episcop omul care-i trebuia lui Teofil: *Anastasio I*, care nu știă despre Origen decât ce-i

1. Ibidem, col. 803,15 și col. 805,17.
2. La *Ieronim*, epist. C.
3. *Migne*, ser. lat. 22, 823,12.
4. Vezi Walch, op. cit., p. 698. Pentru ultima acuzație, comp. acelaș p. 507 sq. (epistola sinodală a lui Teofil dela 400). Lucrul pare posibil, prin ideile lui Origen despre corp, deși tăcerea tuturor celorlalți antiorigeniști micșorează vrednicia de credință a acestei acuzații (ibidem, pp. 698-699).
5. Isidor de Pelusiu, Ep. I 152.

comunică Teofil și care-și însuși condamnarea pronunțată în Egipt ¹⁾. Ieronim jubilă de strămtorarea în care-l aducea pe Rufin — condamnat și el — demersul lui Teofil, iar Epifaniu se bucură tot atât ²⁾.

Succesul episcopului de Alexandria era contestabil. Origen fu astfel pentru prima dată arătat ca «eretic» și condamnat sinodic ³⁾. Ceeace nu reușiseră să facă până la el atâția antiorigeniști de seamă, face Teofil cu teroare, cu insinuări, cu ce vrea și cu ce poate. Toată literatura antiorigenistă de până atunci nu putuse să atingă și păgubească pe Origen, cât sinodul egiptean comandat de Teofil la 400. Repet: Origen e de acum în adevăr un *eretic* și în adevăr *condamnat* ca atare ⁴⁾.

În ce termeni, e ușor de înțeles. Bietul catehet alexandrin, atât de celebru altădată, e pentru Teofil un prost ⁵⁾ și un nebun. «nesciens quid loquatur» ⁶⁾, un iconștient, nelegiuit și păgân, cum nu putea fi mai rău ⁷⁾ și care se laudă îngâmfat că e creștin: «Christianum se jactat» ⁸⁾. Epifaniu l-a arătat ca dând «pretexte» ereticilor de după el și deci ca izvor al lor; Teofil în furia sa, pornită orbește să-l compromită și distrugă cu orice preț, îl numește mai plastic «hydra tuturor ereziilor» (hydram omnium... haereseon ⁹⁾).

Consecințele unei asemenea aprecieri nu atingeau numai pe Origen și atingeau mai degrabă pe admiratorii lui din Egipt: Li se interzice să serbeze Paștile împreună cu ceilalți creștini, pentru că astfel «magistrul» și «principele» erorii, cu care ei se laudă, să fie aruncat dela «solemnitatea» lui Hristos, ca un netrebnic și străin de ceata Lui ¹⁰⁾. *Scrierile lui Origen* sunt și ele pentru prima dată urmărite și distruse din ordin episcopal ¹¹⁾. Erau primele victorii concrete ale campaniei antiorigeniste, în faza ei cea mai interesantă.

Că această victorie, pe lângă satisfacția per-

1. Comp. L. Duchesne, op. cit., p. 58.

2. Ibidem, p. 59.

3. „Theophilus et Anastasius Origenem haereticum dicebant”. Ieronim, „Apologia adversus libros Rufini”, 10, Migne, ser. lat. 23, 404.

4. Comp. Scheel, în „Die Religion in Geschichte und Gegenwart IV”, 1036: „Damit war über den Origenismus entschieden, wenn auch eine allgemeinKirchliche Verurteilung noch nicht erfolgt”.

5. În „Epistola pascală” dela 402 vorbește, între altele, de „Origenis stultitia” (la Ieronim, „epist.” XCVIII, „Migne” ser. lat. 22, 802, ¹³ și 805, ¹⁷).

6. Ibidem, 22, 805, ¹⁴. Comp. „epist. pascală” dela 401 (la Ieronim, „epist.” XCVI, Migne ser. lat. 22, 779, ⁷) „Origenis insania”.

7. Comp. „epist. pascală” dela 402, III op. cit., col. 803, ¹⁴.

8. „Epist. pascală” dela 401. în op. cit., 786, ¹⁶.

9. „Epist. pascală” dela 402, în op. cit., col. 799, ⁹.

10. „...quasi indignus et profanus choro Christi de solemnitate Christi ejicitur”. („epist. pascală” dela 402, în op. cit., col. 799, ⁹). De asemenea col. 809, ²²: „Unde qui Origenis erroribus delectantur, festivitatis dominicae non sperent praeconia”.

11. Vezi Huet, „Origeniana” II, cap. IV, secția I, par. XXII, ed. Lommatzsch, XXIV, 66–67.

sonală a câtorva oameni, însemnă totodată și îngustarea orizontului științific în teologie și filozofie ¹⁾, era un lucru pe care ei nu-l înțelegeau și nu l-ar fi crezut. Consecințele imense și hotărâtoare pentru mersul cugetării creștine în Orient se vor vedea mai târziu: Bogatul izvor fiind secătuit astfel, prin patimă și nepricepere, grăbite să condamne, știința teologică se va tot usca, până ce va deveni în mod inevitabil «scolastică». Dar aceasta nu ne interesează aci.

Ceeace trebuie reținut, în punctul în care suntem, e influența considerabilă a unui ierarh de tristă amintire, în procesul combaterii și compromiterii lui Origen, care de acum se poate considera aproape pierdut. Singurii apărători, pe cari-i mai are, sunt adversarii antropomorfiștilor, maltratați și alungați de aceștia și de Teofil, răspândiți pe unde pot și mai ales în Palestina, de unde progresând în erori și devenind provocatori, vor motiva peste un secol și jumătate condamnarea globală și ecumenică a marelui lor patron.

Acțiunea lui Teofil n'ar fi avut însă atât succes, dacă ar fi fost izolată. Răsunetul ei la Roma, Ierusalim, Cipru și Consantinopol se datorește concursului împrejurărilor și alianței cu Epifaniu și mai ales cu Ieronim. Poate că fostul «origenist» egiptean nici nu s'ar fi încumetat să pornească războiul ce a condus, dacă nu înțelegea cât de prețioasă și eficace era pentru acțiunea sa practică, de fapte și hotărâri, cea literară a unui învățat cu talentul și reputația lui Ieronim. Era ceeace-i mai lipsită lui Teofil.

* * *

Ieronim e marele antiorigenist de condei și de principii, împreună cu Epifaniu, dar mai mult decât el, suportul acțiunii odioase a lui Teofil și deci asigurătorul succeselor acestuia, cel puțin în Occident. El e pentru Teofil la Roma ceeace voia să-i fie Epifaniu în Palestina și la Constantinopol, cu deosebirea, că în Occident opoziția dispărea cu retragerea din luptă și moartea lui Rufin, și Ieronim rămânea arbitru situației, un arbitru cu mari calități și cu mari defecte, propriu însă, și prin unele și prin altele, să joace bine rolul cè-și luă.

Acest rol fu o surpriză, cași ieșirea subită a lui Teofil contra origeniștilor. Ieronim fu deocamdată reținut, dar ortodoxismul lui afectat și foarte susceptibil nu se putea împacă cu o atitudine rezervată, într'o campanie care-i putea aduce atâta glorie. Ieronim reisbucni deci, după împăcarea cu Rufin, mijlocită de Melania ²⁾, și se aruncă asupra lui Origen, pe calea polemicii

1. Scheel, în op. cit., loc. cit.

2. Vezi numărul pe Iulie p. 378.

cu Rufin, cu o hotărâre și cu o pasiune, cari dacă nu întrec neomenia lui Teofil, întrec, prin valoarea combatantului, însuș ecoul sforțărilor, «sinodale» ale Alexandrinului. Pe calea operei scrise, Ieronim e marele călău al lui Origen.

Cași pentru împrejurările luptei în Orient, renunțăm la amănuntele campaniei lui Ieronim, la complexul de situații, care se țese dela Be-
tleem și Ierusalim până la Roma și Aquileea, la duelul atât de curios și de interesant dintre Ieronim și Rufin. Din aceste lucruri, în general știute, vom scoate în relief partea proprie lui Ieronim, pentru a arăta contribuția lui la ceea ce numim «denaturarea istoriei lui Origen».

Ieronim eră ceea ce n'au fost mulți în acelaș grad, un adevărat cunoscător al operei lui Origen; un cunoscător plin de admirație pentru el, admirație pe care, fie din datorie, fie din calcul, o lasă să se întrevadă chiar printre loviturile precise și grele ce-i dă, după trădarea determinată de Epifaniu. Eră deci conștient de ceea ce reprezintă Origen ca forță și valoare teologică, cum și de tot ce eră vulnerabil în grandiosul lui sistem. Necesitatea polemicii, la un om de caracter slab, «l'homme irritable entre tous»¹⁾, și prea mult preocupat de reputația sa, îl făcea însă să uite cu bună știre meritele eroului alexandrin, pentru a nu face în schimb caz decât de erorile lui și a le prezenta, cu ajutorul talentului de care dispunea, așa fel, încât mai ales pentru necunoscătorii operei lui Origen, cum erau cu prisosință occidentalii, acesta să apară așa, cum îl prezintă cunoscătorul său, Ieronim. Greșala comisă de Rufin, în traducerea lui Origen, ajută adversarului lui să rămână o autoritate și să se impună ca o mare competență. Origen se găsiă astfel în Occident la bunul plac al lui Ieronim, al unui om care ținea să simtă și guste din plin plăcerea biruinței personale. Un om, care nu vorbiă de Rufin decât batjocorindu-l și care nu-și rețineă injuriile la adresa lui nici după retragerea cuminte din luptă a acestuia³⁾, nici chiar după moartea lui, care-i smulsese lui Ieronim un strigăt de bucurie²⁾, un asemenea om nu aveă să menajeze pe cel apărut de Rufin, pe Origen însuș.

Familiarizat cu opera acestuia și voind să facă mai mult decât oricine, pe ortodoxul desăvârșit, Ieronim găsiă «erezii» în Origen cu o ușurință pe care n'a avut-o nimeni altul. El vedeă «origeniști» și acolo unde nu erau («wo andere keine fanden»³⁾ și găsiă erori în Origen oriunde căută⁴⁾.

E natural deci ca lista acestor erori să fie la Ieronim și mai lungă, decât la cei de până acum.

Cum toate «ereziiile» origeniste descoperite de Teofil le-am găsit între epistolele lui Ieronim, înserate și păstrate cu grijă pentru posteritate, însemnează că Ieronim își însușește fără rezerve descoperirea episcopului dela Alexandria. El nu se puteă mulțumi însă cu atât, nici oprî la simple înșirări de erori, ci le tratează cu lux de literatură și pentru a fi mai impresionant enumeră¹⁾:

1. Că Fiul n'ar puteă să vadă pe Tatăl, nici Sf. Duh pe Fiul; 2. că sufletele, creaturi raționale din cer, au fost închise în corpuri; 3. că demonii vor face penitență și vor domni «ultimo tempore» cu sfinții; 4. că «tunicile de piele» ale primilor oameni (*Geneza* III, 21) ar fi corpurile, în cari adevărat au fost închise sufletele după cădere și că deci până atunci ei trebuie să fi fost în paradis fără carne, nervi și oase (deducția e a lui Ieronim); 5. că neagă învierea cărnii și a membrilor și deosebirea sexelor la înviere; 6. că alegorizează paradisul și deci neagă adevărul istoriei, înțelegând prin pomi pe îngeri, iar prin râuri puterile cerești și că prin interpretare «tropologică» răstoarnă tot conținutul paradisului («totamque paradisi continentiam tropologica interpretatione subvertat»); 7. că apele numite în Sf. Scriptură «mai presus de ceruri» sunt puteri sfinte și cerești, iar cele «de sub pământ» sunt puteri contrarii și demonice; 8. că omul a pierdut imaginea și asemănarea cu Dumnezeu, după scoaterea din paradis.

În aceeaș epistolă, mai departe, Ieronim raportează alte erori origeniste din *περὶ ἀρχῶν*²⁾. Că sufletele iau diferite corpuri, eterice, aerice, pământești («crassioribus corporibus»), din cari vor fi liberate după expierea generală, când toate se vor plecă lui Dumnezeu, care va fi totul în toate («et tunc omnia genua curvent Deo coelestium, terrestrium et infernorum, et sit Deus omnia omnibus»³⁾), că îngeri, tronuri, domni, puteri, cărmuitori ai lumii și întunerecului, sau orice alt nume (*Efes. I, 21*), sunt sufletele corpurilor ce au primit «vel desiderio, vel misterio», că soarele, luna și toate astrele sunt sufletele unor creaturi raționale și netrupești, puse în corpuri de foc, «quae nos imperiti et rudes luminaria mundi appellamus», și cari vor fi liberate de robia stricăciunii în libertatea gloriei fiilor lui Dumnezeu («liberabuntur a servitute corruptionis în libertatem gloriae filiorum Dei»⁴⁾);

1. L. Duchesne op cit., ed. 4, vol. II, Paris, 1910, p. 621.

2. Ibidem, vol. III, p. 65.

3. Ibidem, p. 66: „Iată Scorpionul culcat sub solul Trinacriei; hydra cu o sufă de capete încetează în fine de a șuera contra mea“. Pe Rufin Ieronim îl mai numiă și „Grunnius“ (porcul).

4. Walch, op. cit., p. 611. Comp. și observația dela pp. 611-612.

1. „Der überal Origenis Irlümer fände, wo er sie suchte“ (ortografia epocii, sec. XVIII), ibidem, pp. 600-601.

2. „Contra Ioannem Hierosolymitanum ad Pammachium, lib. I, 7, Migne, ser. lat. 23, 360.

3. Ibidem, lib. I, 17 col. 369.

4. Ibidem, lib. I, 16, col. 368.

5. Ibidem, lib. I 17, col. 369.

că, după Origen, demonii «animae sint aerei corporis», cari vor deveni suflete omenești, dacă se vor căi, că pe scara lui Iacob, creaturile raționale se coboară încetul cu încetul (paulatim) «ad ultimum gradum, id est, ad carnem et sanguinem» și că schimbă atâtea corpuri, câte popasuri fac dela cer pânăla pământ¹⁾.

Acestea sunt lucruri secundare, pe cari un cititor și traducător al lui Origen le putea observa și reține fără multă greutate. Acuzațiile cele grave se referă la erori mai cunoscute și nu Ieronim eră omul, care aveă să le treacă sub tăcere.

În *Apologia adversus libros Rufini*²⁾, el acuză pe Origen de a fi vorbit «impie» despre Tatăl, Fiul și Sf. Duh. «Celelalte dogme», despre ruina îngerilor, căderea sufletelor, «vicleniile» privitoare la înviere, cele despre lume sau despre spațiile dintre lumi, ale lui Epicur; despre restabilirea tuturor³⁾, și altele, «mult mai rele decât acestea» (multo his deteriora), pe cari ar fi «lung» a le reface, sau a le vedeă așa cum sunt în grecește.

«Apărarea» mai departe contra lui Rufin nu e decât un dublu atac: La adresa acestuia și a lui Origen. Menționarea «ereziilor» lui se lungeste deci la infinit: Că toate creaturile raționale vor deveni din nou îngeri și că lumea și sufletele oamenilor se vor restabili așa cum au fost create («id fore quod conditum est») și că dreptii și păcătoșii vor fi egali⁴⁾. Urmează părerile lui Origen privitoare la focul cel veșnic⁵⁾, și alte «Origenis blasphemia» din *περὶ ἀρχῶν* («quod Filius Patrem non videat»)⁶⁾ și «Origenis maxime haeretica»: Că Fiul lui Dumnezeu e o creatură și Sf. Duh un slujitor; că lumile sunt fără număr și se succed în secole eterne («mundos innumerabiles, aeternis sibi saeculis succedentes»); că îngerii se prefac în suflete omenești și că sufletul Mântuitorului a existat înainte de a se naște din Maria («animam Salvatoris fuisse antequam nascetur ex Maria») — ceea ce ar explica pe Filipeni II, 5-6 — că, corpurile nu vor aveă la înviere aceleași membre, neavând nevoie de membre, ci vor fi «corpora tenuia et spiritualia», cari se vor pierde apoi în nimic, la «restabilirea tuturor» («atque in nihilum dissipari: in restitutione omnium»), când și heruvimii și serafimii, puteri, arhangheli, îngeri, etc., demoni, sufletele oamenilor, atât ale creștinilor, cât și ale Iudeilor și păgânilor, «unius conditionis et mensurae fore»,

și că va fi apoi o altă lume și alte corpuri, în care să se îmbrace sufletele căzute din cer. «Haec in Origenis libris ego haeretica doceo: tu ostende, in quo ejus opere his contraria legeris», apostrofează Ieronim triumfător și amenințător pe adversarul său.

Dintre aceste erori, Ieronim repetă un număr la diferite ocazii. Către *Vigilantius* scrie¹⁾ despre «Origenes haeticus», pe care nu-l poate nega «in plerisque haeticum»: «Erravit de resurrectione corporis; erravit de animarum statu, de diaboli poenitentia: et quod majus est, Filium Dei, et Spiritum Sanctum in Commentariis Isaiae, Seraphim esse testatus est. Dacă n'aș spune că a rătăcit și nu i-aș anatematiza zilnic rătăcirile, aș fi părtașul erorii lui»²⁾. Și iarăș, în *epistola către Pammachius și Oceanus*³⁾: Că vom aveă natura îngerilor și că nu vom învia cu carne și oase⁴⁾, și aluzie la erorile privitoare la Fiul și la Sf. Duh, la ruina sufletelor din cer, iarăș că afirmă pe de o parte învierea corpurilor, o neagă pe de alta, și restabilirea tuturor, când Gavriil și diavolul, Pavel și Caiafa, fecioarele și desfrânatele vor fi tot una («id ipsum fore»)⁵⁾.

*Epistola către Avitus*⁶⁾ e însă lista cea mai complectă la Ieronim a ereziilor lui Origen și nu numai o listă, ci, în felul său, un tratat, care amintește capitolul 64 din *κατὰ ἀίρεσεων* al lui Epifaniu. În această epistolă, Ieronim nu expune doar enumerativ erorile lui Origen, ci stăruie asupra fiecăreia, pentru a-i arăta forma și a-i scoate în evidență netemeinicia. Traduce diferitele expresiuni origeniene, din cari rezultă subordonarea Fiului⁷⁾ și a Sf. Duh, căderea creaturilor raționale în corpuri pământești («ad terrena corpora»); revenirea la acelaș punct și succesiunea lor la infinit («rursumque nasci ex fine principium et ex principio finem»), proces în care omul va ajunge demon, iar demonul și mai rău, cu puțința restabilirii totuș⁸⁾, când corpurile actuale vor dispărea, pentru a fi «quod nunc est aether et coelum», idee care trădează și pe cea despre înviere a lui Origen; însutlețirea soarelui, lunii și a stelelor, cari au primit corpuri, prin cădere, cași sufletul omeneșc, și citează din Origen⁹⁾. Continuă cu afirmația origenistă, că diavolul n'ar fi incapabil de virtute, — («inger suflet și diavol fiind de aceeaș natură») și că omu

1. Ibidem, lib. 1, 19, col. 370.

2. Migne ser. lat. 23, 401, 6.

3. „De restitutione omnium in aequalem statum“, care traduce pe ἀποκατάστασις τῶν πάντων.

4. „Et animas hominum, ita ut sunt conditae, reformari, ut et iusti et peccatores aequales fiant“. Ibidem, col. 419, 27.

5. Ibidem, 7, col. 428—429.

6. Ibidem, col. 434—435, 11.

1. „Epist.“ LXI., Migne, ser. lat. 22, 603.

2. „Si errasse non dicerem eum, et haec quotidie non anathematizarem, essem erroris illius socius“.

3. Migne ser. lat. 22, 746 sq.

4. Ibidem, 6, col. 748.

5. Ibidem, 7, col. 749.

6. „Epist. CXXV (ad Avitum). Quid cavendum in Libris περὶ ἀρχῶν. Migne, ser. lat. 22, 1059—1072.

7. Ibidem, col. 1060.

8. Ibidem, col. 1061.

9. Ibidem, col. 1062.

va putea lua corp de patrupele și chiar de pești, ceea ce ar fi metempsihoza pitagoreică¹⁾; că lumile sunt fără număr, nu în mod sincron, ca la Epicur și alții, ci în mod succesiv²⁾. Urmând ordinea din *περὶ ἀρχῶν*, expunerea lui Ieronim se resimte de lipsa relativă de sistem și claritate a lui Origen, revine adesea la aceleași chestiuni. Așa se face, că unele reapar în cuprinsul aceleiaș piese, cași în *epistola ad Avitum*, în care Ieronim amintește mai departe, că Dumnezeu va fi totul în toate («omnia in omnibus»), când toate se vor «dizolva» în nimic («in nihilum») și altele, erori păgâne și «philosophorum deliramenta»³⁾. Dintre suflete s'a păstrat curat singur al Mântuitorului, iar sufletul omului e «νοῦς, id est, mens corruens», care va redeveni minte, după ce se va instrui prin virtuți, și iarăș e vorba despre sufletele — preexistente — ale corpurilor cerești, cu citate din Origen. Focul gheenei nu-l pune «in suppliciis, sed in conscientia peccatorum»⁴⁾, iar dintr'un loc al lui Origen, Ieronim trage concluzia, că el a învățat mântuirea și a demonilor, dela Dumnezeu, care va lua în acest scop chipul lor, așa cum a luat pe al oamenilor, ca să-i libereze⁵⁾.

Printre acestea, sunt presărate și repetate altele, ca pre existența sufletelor, însuflețirea corpurilor cerești, pluralitatea succesivă a lumilor⁶⁾, putința demonilor de a deveni îngeri și a oamenilor de a deveni demoni⁷⁾, dispariția corpurilor, pentru ca creaturile să ajungă la fel cu Dumnezeu⁸⁾, chestiunea învierii și a transformărilor continue și succesive, până se va ajunge la «et erit Deus omnia in omnibus», natura divină fiind cea mai bună dintre toate⁹⁾. Termină asupra subordonării Fiului și sf. Duh¹⁰⁾, fără să uite a mai aminti de metempsihoză, unitatea de natură a creaturilor raționale, subsistența «per intervalla», nu «principaliter», a corpurilor și dizolvarea lor în nimic¹¹⁾.

* * *

Am preferit această înșirare migăloasă de erori și chestiuni controversate, sau, cum zice sentențios Ieronim, de «erezii» origeniste, în ordinea internă a documentelor respective, pentru a învedera un lucru: Până la ce amănunte, cu ce perseverență, cu ce spirit de delațiune și cu ce satisfacție se complace Ieronim în sarcina ce și-a luat, de a-și

arăta victima ca un eretic periculos, urmărind-o neobosit în toate colțurile operei ei, căutând nimicuri exegetice și toate curiozitățile posibile, citind și interpretând până la saturație și mai ales revenind de atâtea ori la aceleași chestiuni, încât s'ar părea, citindu-l, că Origen e tot în mâna lui Ieronim, nu e decât ceea ce-l arată Ieronim și cum îl arată el, disecând, analizând și făcând aluzii ici-colo la erori păgâno-filosofice, pentru a înțelege cititorul, că Origen a fost un biet sclav și o victimă a lor.

Teofil era un despot în acțiunile sale; Ieronim e acelaș lucru în procedeele sale literare contra lui Origen și Rufin. Nimic nu-i scapă privirii și nimic nu lasă nefortecat. Se mișcă în voie pe suprafața operei lui Origen — nu în profunzimea ei —, caută sărguincios toate neortodoxiile posibile, le colectează cu scumpătate într'un mare snop de burueni «otrăvitoare» («venenata sunt illius dogmata»¹⁾) și le dă foc în fața fiecărui nou cititor din largul lumii, pentru a se ști odată și bine, că el nu e «origenist», sau, dacă a fost, nu mai este²⁾, așa cum îl arată o imprudență a lui Rufin³⁾.

Aceasta era deci grija cea mare a eruditului: De a se spăla pe mâini de orice complicitate la simpatii pentru Origen cu «Scorpionul» șuerător și «grohăitor», care era Rufin⁴⁾, și cu călugării palestinieni și egipteni, puși în urmărire necruțătoare de Epifaniu, și cu Teofil, cu asentimentul unui papă, care avea cel puțin trista scuză, că nu știa nimic despre Origen. Ieronim se apăra de «origenism», ca de o infamie care i-ar periclita mântuirea și reputația de ortodox. Intr'un singur punct, zice el către Rufin, nu pot fi de acord cu tine: Să cruț pe eretici, ca să nu mă arăt catolic⁵⁾.

El «se apăra» deci și nu acuză decât pentru aceasta; acuză pentru că e acuzat și urăște atât pe Origen, pentru că adversarul lui îl iubește prea mult și-l laudă ca pe un apostol⁶⁾: «Tolle amoris ὑπερβολήν, et nos tollimus odii magnitudinem»⁷⁾. Că nu era totuș sincer și corect, nici cel puțin consecvent propriilor sale declarații, o dovedește ura, cu care vorbește despre Rufin chiar după moartea acestuia, cum am arătat, după ce atâta îl asigurase, că dacă «depune sabia», Ieronim aruncă și el bucuros scutul, tăcând⁸⁾.

1. „Epist. LXXXIV (ad Pammachium et Oceanum), Migne, ser. lat. 22, 746.

2. „Si mihi creditis, Origenistes nunquam fui; si non creditis, nunc esse cessavi“. Ibidem, col. 750.

3. In prefața traducerii lui *περὶ ἀρχῶν*.

4. Comp. L. Duchesne, op. cit., p. 66.

5. «In uno tibi consentire non potero, ut parcam haereticis, ut me catholicum non probem» „Apologia adv. libros Rufini“, 43, „Migne, ser. lat. 23, 489. Comp. ibidem, col. 400.

6. „Quia vos solum laudatis ut Apostolum“. Epist. LXXXIV, col. 750 (Migne, ser. lat. 22).

7. Ibidem, col. 750.

8. „Vis ergo me tacere? Depone gladium, et ego scutum abjiciam“. «Apologia adv. libros Rufini», col. 489, 43.

1. Ibidem, col. 1063, 4 și col. 1065, 7.

2. „Sed post alterius mundi finem, alterius esse principium“. Ibidem, cap. II, 5, col. 1063 și 1064 („diversos mundos fieri“).

3. Ibidem, 6, col. 1064.

4. Ibidem, 7, col. 1065.

5. Ibidem, 12, col. 1070.

6. Ibidem, 9, col. 1067 și 1069.

7. Ibidem, 8, col. 1066 și 1069.

8. Ibidem, col. 1068 și 1071, 13.

9. Ibidem, col. 1069.

10. Ibidem, 13, col. 1071 și 1072.

11. Ibidem.

Rufin a putut să tacă, Ieronim însă nu. Departe de a se apăra numai, cum pretexta afectat, a combătut pe Origen cu o patimă de vrednic aliat al lui Teofil și Epifaniu, supralicitând totodată, față de ei, grație talentului său literar și cunoștințelor sale despre Origen. Pentru a-și ușura sarcina și a mări efectele, el nu se arată declarat din principiu și pe toată linia contra lui Origen. Mărturisește din contra, că el a fost «*magnus vir ab infantia, et vere martyr filius*», conducător al școlii din Alexandria, un om moral și un mare scripturist ¹⁾. În alte dispoziții, pe când era și el «*origenist*», îl numea «*alterum post Apostolum, Ecclesiarum magistrum*» ²⁾, în care acum însă admiră «*scientiam Scripturarum*», dar nu primește «*dogmatum falsitatem*» ³⁾ și în care declară că a lăudat «*interpretem, non dogmatisten: ingenium non fidem: Philosophum, non Apostolum*» ⁴⁾.

Acestea sunt concesii studiate, pe cari Ieronim le face din nevoia de a-și explica antiorigenismul subit și atitudinea-i rezervată și admirativă de mai înainte, pentru a motiva deci contrazicerea enormă, în care se găsea cu sine însuși. Pe Origen îl mai „laudă“, numai de dragul, sau mai just în ciuda celor cu cari dispută: «*Vrea cineva să laude pe Origen? Să-l laude, cum îl laud și eu* ⁵⁾: *magnus vir ab infantia...*» etc. Incolo, adevăratele-i sentimente și poate convingeri ale celui care studiase și tradusese pe Origen sunt: «*Ego, qui interpretor, catholicus sum; hic, quem interpretor, haereticus est*» ⁶⁾, și nu-și poate reține mânia față de Ioan al Ierusalimului, care lasă pe Origen «*intact*» și se năpustește («*debacharis*») asupra lui Marcion, Apolinarie, Eunomiu, Arie și maniheilor ⁷⁾. Origen a fost și e mare, în măsura în care binevoește Ieronim s'o concedă. Altfel, «*si errasse non dicerem eum, et haec quotidie non anathematizarem, essem erroris illius socius*» exprimă fără înconjur gândul lui Ieronim. Ce mai puteau însemna atunci și acele «*bona*» ⁸⁾ sau «*virtuțile*» ⁹⁾ unui Origen astfel lovit, pe care necondamnarea lui de către Sinodul dela Niceea ¹⁰⁾ nu însemnează nimic, dacă «*Theophilus et Anastasius Origenem haereticum dicebant*» ¹¹⁾?

În scrierile către prieteni, Ieronim face propagandă pentru osândirea lui Origen, punând la baza ei condamnarea-i de către Teofil și insistând

pe lângă ei astfel: «*Rugați deci pe Dumnezeu, ca ceea ce place în grecește să nu displacă în latinește și ceea ce întreg Orientul admiră și predică, Roma să primească cu veselie (laeto sinu Roma suscipiat). Scaunul apostolului Petru să confirme prin predica sa predica scaunului lui Marcu Evanghelistul*» ¹⁾.

Din parte-i, Ieronim făcea tot ce putea, ca să dovedească pe Origen «*eretic*»; e chiar necorect uneori, necitând întregi pasajele ce acuză ²⁾ și în tot cazul se leagă de multe ori de mici chestiuni, pe cari nu le interpretă după regulile exegezei simple și solide ³⁾, deși știa mai bine ca oricine, din Origen însuși, că el nu le da ca *dogme*, ci ca chestiuni puse în discuție, ca să nu pară cu totul netratate: «*Haec inquit, juxta nostram sententiam non sint dogmata, sed quaesita tantum atque proiecta, ne penitus intractata viderentur*» ⁴⁾.

Aci stă necorectitudinea intențiilor lui Ieronim: În a fi voit și reușit să prezinte ca «*dogme*» ⁵⁾, lucruri cari nu erau aceasta, și știa bine că n'au fost pronunțate de autorul lor cu această pretenție; în a fi răscolit în toate sensurile sistemul lui teologic, pentru a găsi păreri în dezacord cu ortodoxia timpului și în a le fi găsit, în adevăr, scoțându-le din context, prezentându-le fragmentar și separat și forțând uneori exegeza și logica, pentru a le prezenta ca *erezii*, ba mergând până la a nu se mulțumi cu ce descoperise singur și a colecta și admite «*erezii*», pe cari le observaseră alții ⁶⁾.

Activitatea lui Ieronim, pentru compromiterea lui Origen nu s'a mărginit la atât. Cu capacitatea-i specifică, de a găsi erori origeniste oriunde căută, cum bine a zis Walch, el pretinde că *pelagianismul* s'a născut din *origenism* ⁷⁾. Cum *pelagianismul* era erezia de actualitate, combătută cu atâta vigoare de Augustin, e ușor de înțeles la ce tindea insinuarea lui Ieronim. Acelaș lucru va face mai târziu Iustinian, punând în legătură *origenismul* și *maniheismul* și condamnându-le împreună. Putem deci zice, că Ieronim sta pe un teren de acuzare fals: Și când amestecă numele lui Origen în disputele pelagiene, și când vorbește de «*falsitatea dogmelor*» lui Origen, și când măria intenționat erorile acestuia și le vede prin prisma unei ortodoxii formate și încă afectate, și când făcea din Origen un «*filozof*», știind că filozofii erau antipatici creștinilor.

Cu acest sistem, Ieronim a avut satisfacția să-și vadă munca răsplătită. Rufin era răpus,

1. „Epistola“ LXXXIV, col. 749–750.
2. «Prologul» la traducerea omiliilor lui Origen la Ieremia și Iezechiel, către presbiterul Vincentius, Migne, ser. lat. 25, 583-584.
3. „Apologia adv. libros Rufini“, 27, col. 477.
4. „Epistola LXXXIV, col. 744.
5. „Vult aliquis laudare Origenem? laudet, ut laudo...“ Ibidem, 8, col. 749.
6. Ibidem 7, col. 749.
7. „Contra Joannem Hierosolymitanum ad Pammachium, 18, Migne, ser. lat. 23, 370.
8. „Epist. LXI (ad Vigilantium)“, 2, Migne, ser. lat. 22, 603 și „epist. LXII“ (ad Tranquillinum), 2, „Migne, ser. lat. 22, 606.
9. „Apologia adv. libros Rufini“, 27, col. 477.
10. „Epist.“ LXXXIV, 4, col. 746.
11. „Apologia adv. libros Rufini“, 10, col. 404.

1. Comp. epistola XCVII (ad Pammachium et Marcellam), 4.
2. Lucru care se dovedește cu fragmentele din „edictul lui Iustinian“. Comp. Freppel, op. cit. I, 299.
3. Freppel, op. cit. I, 295.
4. „Epist. CXXIV (ad Avitum)“, 4, Migne, ser. lat. 22, 1063.
5. Comp. și „Apologia adv. libros Rufini“, 6, col. 401.
6. Comp. Walch, op. cit., p. 690.
7. Ibidem, pp. 600–601. Ad. Harnack, „Lehrbuch der Dogmengeschichte, ed. 3, vol. II, p. 473.

origeniștii persecutați amar de Teofil, *Origen condamnat ca eretic* de acesta și de papa Anastasie I. Ieronim știa și ne-a spus, că în timpul său Origen n'a fost condamnat *ca eretic*. Nici acest adevăr istoric, nici admirația de altădată pentru Origen, nici ceeace-i datorește Ieronim, în formarea sa teologică¹⁾ nu l-au reținut dela acțiunea-i funestă și păgubitoare mai mult ca a oricui altul pentru memoria lui Origen. Condamnarea marelui Origen nu numai că nu l-a mișcat întru nimic sau nu l-a lăsat cel puțin indiferent, ci Ieronim o primește cu un strigăt de bucurie și o repetă cu beția unui triumf: „Omnis tam Orientis quam Occidentis catholicorum conventus...; illum haereticum denuntiant populis“²⁾.

* * *

Așa se termină, la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea, marea luptă dată contra lui Origen, cu puteri unite și cu arme de tot felul. De acum, el e în adevăr nu numai discreditat, ci și condamnat, și anume condamnat ca eretic, pe baza scrierilor sale. Numărul «erezilor» lui l-am văzut crescând cu fiecare nou antiorigenist, și gravitatea lor deasemenea, în măsura în care lupta părăsise tot mai mult terenul principiilor, pe care mai rămânea mai mult de formă, pentru a trece și a se consuma pe terenul chestiunilor personale: Impreună cu Origen, cădeau deaceia sf. Ioan Hrisostom, Rufin și suferiau un număr de monahi, venerabili și nevinovați, pentru a triumfa în schimb Teofil, Ieronim și antropomorfiștii.

Pentru timpul lor, aceștia aveau însă dreptate. Origen fusese în creștinism omul prin excelență al științei, al cunoștinței, al «gnozei». Al unei gnoze idealiste și mistice, care era pentru el esența și funcțiunea creștinismului. Tot ce fusese mai solid și mai util din marea sa operă trecuse

în mod discret, pe nesimțite, în teologia secolului III—IV. Nimic n'a ajutat-o să se formeze, din partea cugetătorilor creștini, cât contribuția ce-i aducea sistemul lui Origen, sistem, am zis, de gnoză speculativă, idealistă și mistică, plină de pietate adevărată și profundă și totodată de umanitate, de bunătate.

Evangelia nu era însă singură în construcția lui Origen, iar tradiția fusese depășită. În evoluția lucrurilor creștine, modernismul lui Origen părău cu timpul curios, apoi suspect, apoi periculos. Tradiționalismul se întăria, luă caracter precis ortodox, monopoliză și se afirmă prin îndrăzneții timpului. Ei erau Epifaniu, Teofil, Ieronim și reprezentau, în felul lor, o tendință și o necesitate. Condamnarea lui Origen are acest sens și e ca atare simptomatică¹⁾. Anunță încheierea unei faze și indică o nouă îndrumare în teologia secolelor IV—V.

Imprejurările au făcut, ca ea să se săvârșească așa cum am văzut: Prin ceeace am numit *denaturarea istoriei lui Origen*. Ea nu se oprește aci. Cu Origen condamnat și scrierile-i urmărite prin măsuri episcopale și imperiale²⁾, falsificarea și discreditarea lui va continua. Antiorigeniștii de felul papii Anastasie I se vor înmulți: Mulți dintre adversarii viitori ai lui Origen nu vor cunoaște din Origen decât numele³⁾. Scrierile lui ei nu le citesc, nu le cunosc, și în parte au dreptate: Copierea și citirea lor era pedepsită. Aceasta nu-i va împiedeca să ceară și să obțină peste un secol și jumătate condamnarea de astădată globală, definitivă și ecumenică a lui Origen. Satisfacția le-o dă *Iustinian* la 543 și 553, când nu se mai găsea pentru Origen nici cel puțin respectul convențional al lui Ieronim. Origen se identificase perfect cu ereticii!

TEODOR M. POPESCU

1. Comp. Fr. Loofs, op. cit., p. 276.

2. *Arcadiu și Honoriu* interzic scrierile lui Origen (Freppel, op. cit., vol. II, 433). Pentru oprirea lor, comp. *Baronius, Annales, ecclesiastici*, ediția Aug. Theiner, Bar le Duc 1866, VI, 277, 39.

3. Comp. Walch, op. cit., p. 715, II.

1. Comp. Ad Harnack, *Origenistisches Gut bei Hieronymus*, în *Texte und Untersuchungen* XLII, 4, Leipzig 1919, pp. 141—168.
2. *Adversus Rufinum* II. Comp. Walch, op. cit., p. 570.

Nu ajuuge să te mulțamești cu un minimum. Idealul de a fi creștinul „corect“ nu poate duce departe. Vremea de față cere credincioși care să fie mândri că sunt creștini, după cum alții sunt mândri că sunt marxiști. Numai desfășurând steagul celor mai înalte pretențiuni, poți avea chipul de a izbândi.

Mons. HANDLOS,
la Congresul preoșilor catolici din
Viena în 1921

... Gata în totdeauna a scuza, deși foarte rar pregătit a înțelege.

Prof. NAE IONESCU,
despre publicul nostru, în *Cuvântul*,
21 Iunie 1926

CRAII DELA RASARIT

Povestire pentru Nașterea Domnului.

Gebel es Zubleh e un lanț de munți, mai lung de 50 de mile, dar așa de îngust, încât, privit pe hartă, dela mează-noapte spre mează-zi, se întinde ca o rămă. De pe înălțimile lui spre Răsărit, ochiul cuprinde pustia Arabiei, dinspre care, de când lumea e lume, suflă vânturile Răsăritului, atât de temute de vierii din Ierihon. Năsipurile Eufratului acopăr poalele lui, iar muntele se ridică despărțind pajiștile Moabului de ale Amonului, ținuturi care altfel ar face și ele parte din pustie.

Din vechiul *Gebel*, se scoboară la vale numeroase albiu uscate, pe care Arabii le numesc *uadi*. In vremea ploilor, pe aci apele își găsesc drumul lor spre Iordan, ca să ajungă apoi în Marea Moartă. Pe una din acestea, și anume tocmai pe cea care se află la capătul *Gebelului*, spre a se preface apoi în albia râului *Iaboc*, trecea odată un călător, îndreptându-se spre podișurile pustiei. Spre dânsul se îndreaptă mai întâi luarea-aminte a cititorului.

Judecat pe de-asupra, acest călător, să fi avut vreo 45 de ani. Barba lui, cândva neagră ca pana corbului, arăta acum ici și colo fire mărunte. Fața sa de culoarea cafelei prăjite, era acoperită cu o pânză, încât nu se putea vedea decât numai o parte. Din timp în timp, își ridica mari săi ochi negri. El purta veșmântul lung obișnuit în Răsărit și-și făcea călătoria stând liniștit într'un cort așezat pe spatele unei mari cămile albe.

Când cămila eșea din albia uscată, tocmai răsărea soarele. Cât ținea ochiul, se întindea pustia dinaintea singuratecului călător. Acum drumurile și cărările se sfârșeau, cămila însă, urmându-și simțul ei, își iuția mersul spre zarea Răsăritului. Patru ceasuri se trecură așa. In sfârșit, la ameazi cămila se opri dela sine. Abia atunci stăpânul său, adormit de legănarea dobitocului, se trezi ca dintr'un vis greu.

Râdicându-se, trase perdelele și după o aruncătură de ochi spre soare, începu să privească cu băgare-de-seamă în toate părțile, ca și cum ar fi vrut să cunoască un loc hotărât de mai nainte. Răsuflă apoi cu putere și rosti mulțămīt:

„In sfârșit, în sfârșit!“ O clipă după aceasta, puse mânele pe pept, își plecă capul și se rugă în tăcere. După îndeplinirea acestei cucernice datorii, dădu cămilei semnul obișnuit că vrea să se dea jos, iar aceasta, plecându-și genunchii, călătorul nostru puse un picior pe gâtul ei și îndată sări pe năsip.

Stând acum în picioare, se arăta el în înfățișarea sa minunată, nu atât de mare pe cât de voinic. Slăbind șiretul de mătase care îi ținea turbanul pe cap, dădu la o parte pânza care-i astupa privirea. Acum i se vedea fața goală, o față arămie, aproape neagră. Totuși fruntea lată și joasă, nasul ca de vultur, colțurile ochilor cam ridicate în sus, părul îmbelșugat, aspru, cu lustru metalic și atârând pe umere în multe șuvițe,

erau semne neîndoioase că e de neam din Egipt. Așa și se înfățișau Faraonii și Ptolomeii de mai târziu, astfel se arăta *Mițraim*, părintele neamului egiptenesc. El purta *kamis*, o cămașă albă de bumbac, brodată la pept și la gât și care se scobora până la glezne. Pește aceasta, era aruncată o manta de lână închisă, care acum, probabil și mai înainte, se numește *aba*, un vestmânt de îmbrăcat pe deasupra, cu poalele lungi și mânecile scurte, căptușit cu o stofă de bumbac amestecată cu mătase și având pe margine o fâșie galbenă închisă. In picioare purta sandale legate cu curele de pele moale. O cingătoare ținea *kamis*-ul de brâu. Ceiace e vrednic de însemnat, când ne gândim că el era singur, și că pustiul este locuința leoparzilor și leilor și a oamenilor cași sălbateci, e că el nu purta deloc arme. Chiar bățul întrebuințat pentru mânatul cămilei îi lipsea. De aici putem cel puțin socoti că drumul său rătăcitor era pașnic și că din două una: ori era din cale afară de îndrăzneț, ori sub o ocrotire deosebită. Din pricina drumului lung și ostenitor, membrele îi înțepeniseră. Pentru aceasta, de mai multeori își frecă mânele, își mișcă picioarele și se învârti prin prejurul credinciosului său servitor, ai cărui ochi lucitori stăteau închiși într'o mulțămire liniștită pentru hrana care o găsisse. Adese-ori, pe când se învârtea astfel, se oprea și, umbrindu-și ochii cu mânele, privea pustia cu luare-aminte, până în zare; și tot-dea-una, când cercetarea aceasta era sfârșită, fața sa se întuneca ușor, dar de ajuns pentru un privitor meșter de a înțelege că el aștepta pe cineva, deși era greu de priceput ce fel de afaceri ar fi putut pune ei la cale, într'un loc așa de depărtat de locurile cultivate. Măcar că nu putea să-și ascundă dezamăgirea, totuș se vedea bine nădejdea sa că, până la sfârșit, tot se va ivi lângă el cel așteptat. Dovadă despre aceasta e faptul că el scoase din lucrurile lui un burete și un vas cu apă curată, cu care spălă ochii, fața și nările cămilei; din acelaș depozit scoase apoi o pânză și mai multe țăruse, înfipse unul în pământ, celelalte în cerc de jur împrejur și le acoperi cu pânză. In coliba în care venise, se găsea un covor, îl întinse pe năsip sub pânza întinsă și astfel îi fu gata locuința în care să-și aștepte tovarășul.

Dar nici aci liniștea nu-l putu prinde, căci din nou se ridică, eși din cort și, cu ochi cercetători, începu a privi zările de jur împrejur. Afară însă de un șacal ce se zărea fugind în depărtare, și de un vultur ce trecea în zbor spre golful Acaba,¹⁾ nimic nu însuflețea pustiile moarte.

Se întoarse apoi spre cămilă și, cu glas gros, spuse într'o limbă străină deșertului: „Suntem departe de

1 Golful Acabei este unul din cele două ale Mării Roșii spre Suez. — Nota Traducătorului.

eașă, zburător cu lină suflare, suntem departe de casă, dar Dumnezeu e cu noi. Să avem răbdare!”

După aceea, dintr'o legătură ce spânzura la șea, luă o mână de păstări și, punându-le într'un paner, le așeză dinaintea cămilei. El se uita acum cu câtă mulțămire bunul său tovarăș lua hrana, dar ochii săi într'una se uitau întrebători spre întinderea năsiposă, orbitoare sub soarele care cădea drept.

Au să vie, spuse el în sfârșit. Acel care m'a călăuzit pe mine îi călăuzește și pe dâșii. Mă pregătesc.

Apoi, din merindele luate cu dânsul, scoase atâta cât îi trebuia pentru o masă: un mic burduf de vin, carne de berbec uscată și afumată, rodii de Siria, curmale de El-Șelebi, brânză și pâne. Toate acestea le așeză pe covorul întins în cort. Scoase apă și puse tot acolo trei farfurii împletite din vițe de curmal și trei șervete de mătase subțire. Din aceste pregătiri, putem pricepe numărul oaspeților așteptați.

Când toate acestea fură gata, ieși iar afară, spre a mai iscodi zările, și iată! departe, spre răsărit, zări el o pată întunecoasă. Cu picioarele înțepenite pe pământ, rămase locului; ochii i se căscară, o furnicătură simți în trup, ca și cum ar fi fost atins de ceva peste fire. Pata tot creștea; mai întâi mare ca palma, apoi se umflă, până când luă un chip hotărât. Indată după aceea, privitorul putu să deosebească o cămilă mare și albă, de s'ar fi zis părechea celei ale sale și cu o căsuță la fel de-asupra. Atunci, cu mânilor împreunate, cu ochii plini de lacrimi, privi spre cer și, pătruns în suflet de o cucernicie adâncă, rosti: «Singur Dumnezeu e mare!»

Străinul se apropia din ce în ce, până când, în sfârșit, se opri. Și el păru ca trezit dintr'un vis, când văzu cămila ce stătea în genunchi odihnindu-se și pe Egiptean în rugăciune. Iși împreună și el mânilor și, după o liniștită rugăciune, dându-se jos de pe cămilă, merse spre Egiptean, ca și acesta spre dânsul. Numai o clipă se uită unul la altul și îndată se îmbrățișară.

Pacea să fie cu tine, slujitor al adevăratului D-zeu! zise străinul.

Și cu tine, frate întru adevărata credință! Fii bine venit răspunse Egipteanul cu aprindere.

Noul venit era înalt și uscățiv la față. Ochii îi erau înfundați, părul și barba albe, culoarea feței ca bronzul bătând în roș și tot fără arme. Imbrăcămintea sa era indiană și, afară de sandalele din picioare, toată era albă. „Numai Dumnezeu e mare” spuse și el, când se ușură din îmbrățișarea Egipteanului.

„Și binecuvântați sînt toți cei care îi slujesc lui, răspunse acesta. Apoi adăugă: „Dar să așteptăm; iată, tovarășul nostru se vede în depărtare”.

Privind spre mează-noapte, văzură ei o a treia cămilă, tot de culoare albă, ca și celelalte două. Ei așteptară până când noul sosit, dându-se jos, veni întru întâmpinarea lor.

„Pace ție!” spuse și acesta, în timp ce îmbrățișă pe Indian.

„Fie voia lui Dumnezeu!” răspunse el.

Cel din urmă sosit se deosebea de tovarășii săi

printr'un trup mai plăpând. Culoarea pelei sale era albă; părul său deschis îi împodobește capul mic, dar frumos; ochii de un albastru închis, arătau un gingaș simț și o fire deschisă și inimoasă. Socotit pe deasupra, avea vreo 50 de ani, care însă nu avusese asupra lui altă urmare, decât a-i împărtăși mai multă măreție și a turna mai multă înțeleptă măsură în cuvintele sale. Alcătuirea trupeză și căldura sufletului său nu suferiseră întru nimic. Nici nu mai e nevoie de spus din ce tulpină se trăgea el. Dacă nu venea el însuși din pădurile Atenei, părinții săi fără îndoială.

Când brațele sale căzură de pe gâtul Egipteanului îmbrățișat, acesta spuse cu un glas tremurător: „Duhul pe mine mai întâi m'a adus aici. Din aceasta am înțeles că el pe mine m'a ales să fiu slugă a fraților mei. Cortul e ridicat, pânea e gata de frânt, lăsați-mă să-mi îndeplinesc slujba mea”.

Și luându-i de mână, îi duse pe amândoi în cort, le deslegă sandalile și le spălă picioarele, turnă apă pe mânilor și le șterse apoi cu o pânză. Spălându-și apoi și mânilor sale proprii, spuse el:

„Să ne îngrijim acum fraților să căpătăm puteri trebuincioase pentru îndeplinirea sarcinei noastre. Să mâncăm, ca să fim în putere de a îndeplini chemarea noastră. Mâncând, noi vom putea să spunem cine sîntem, de unde venim și cum am fost chemați”.

El așeză locurile așa ca fiecare să vie unul în fața altuia. Apoi, împreunând mânilor și plecând capetele, tustrei rostiră în acelaș timp următoarea rugăciune:

„Dumnezeule și Părinte al tuturor, tot ceia ce avem vine dela tine. Primește mulțămirile noastre și ne binecuvintează, ca să lucrăm pururea după voia ta.

La cea din urmă vorbă, ei își ridicară ochii și priviră unul spre altul uimiți. Fiecare vorbise în limba sa proprie și totuși s'au înțeles minunat unul pe altul. Sufletele lor tresăriră de dumnezească săltare a inimii, fiindcă, prin această minune, ei au cunoscut că Dumnezeu e de față între dâșii.

Vorbind după numărătoarea anilor din acel timp, această întâlnire s'a petrecut în anul Romei 747, în luna Decembrie, pe când în părțile de răsărit ale mării Mediterane era iarnă. Drumul prin pustie în acest timp, aduce poftă de mâncare, tovarășia de sub cort nu aducea nicio schimbare în această privință, tustrei erau flămânzi și mâncară zdravăn. După vin, începură ei a-și povesti unul altuia îndemnul tainic care i-a adus de s'au întâlnit.

„Pentru un călător în țară străină, începu Egipteanul, nimic un e mai plăcut decât a-și auzi numele său în gura unui prieten. Și fiindcă avem multe zile de trai la un loc, e timp să ne cunoaștem mai de aproape unul pe altul. Așa fiind, eu aș zice să vorbească acel care a venit mai pe urmă”.

Și încet, ca un om înțelept care cântărește toate vorbele și mișcărilor, începu Grecul:

„Ceiace am eu de povestit, fraților, e așa de uimitor, că mai nu știu de unde să încep și cum să grăiesc. De abia pot să mă înțeleg pe mine însumi.

Atâta pot pricepe numai, că îndeplinesc voința unei Ființe mai înalte a cărei slujire e pentru mine o desfătare fără sfârșit. Când mă gândesc la sarcina pe care sînt trimis să o îndeplinesc, mă cuprinde o așa bucurie, cu neputință de spus, încât îndată se naște în mine încredințarea că îndeplinesc voința lui Dumnezeu“.

Zguduit de simțirea inimii, bunul bărbat rămase câțva timp în tăcere. Tovarășii săi, cuprinși de aceiași simțire, își plecară privirea.

„Departate spre apus, începu el din nou, se află o țară care niciodată nu poate fi uitată, din pricină că lumea prea mult îi e datoare și tocmai pentru lucrurile care aduc oamenilor cele mai curate plăceri. Nu mai vorbesc, scumpii mei frați, de filozofie, eloquentă, poezie, artă militară. Tot a ei va fi mărirea, ca în limba ei să se vestească lumii învățătura aceluia pe care am plecat să-l căutăm. Țara despre care vorbesc e Grecia. Eu sînt Gaspar, fiul lui Cleante Atenianul. Ca și poporul din care fac parte, m'am datat cu totul învățaturii. Doi înțelepți, cei mai mari ai poporului nostru, învață: unul, că fiecare om are un suflet nemuritor, cellalt, că nu este decât un Dumnezeu nemăsurat de drept. Din mulțimea întrebărilor pe care le cercetează școala, eu nu mi-am ales decât pe aceste două, singurele vrednice de cercetat, fiindcă, după părerea mea, între Dumnezeu și suflet era o legătură necunoscută și necercetată până atunci. Dar școalele nu puteau să-mi dea nicio dezlegare, nicio lămurire despre dânsul, fiindcă mintea omenească ajungea numai până la un loc, dar acolo se oprea ca dinaintea unui zid cu neputință de trecut. În astfel de împrejurări, nu era altceva de făcut decât să stai locului și să strigi după ajutor. Așa am făcut eu, dar niciun glas nu-mi venea de peste zid. Desnădăjduit, am lăsat și școale și orașe și m'am tras departe“.

Un zâmbet adânc luminează fața slabă a Indianului la aceste cuvinte.

„În partea de mează-noapte a țării mele, în Tesalia, urmă înainte Grecul, este un munte pe care compatrioții mei îl numesc patria zeilor. Pe dânsul Zevs, mai-marele zeilor, și-ar-avea locuința sa. Acolo mă retrăsei eu. În partea de mează-zi și răsărit a muntelui, găsi o peșteră. Acolo îmi așezai eu locuința, acolo mă dădui la gândire adâncă, așteptând ca adevărul să mi se descopere. Credeam în prea înaltul și nevăzutul Dumnezeu, și așa de neclintită îmi era această credință, că eram încredințat de milostivirea sa și nădăjduiam cu tărie că mă va lumina“.

„Și te-a luminat, te-a luminat!“ strigă Indianul, ridicându-și mâna din veșmântul său de mătasă.

„Ascultați mai departe, fraților, urmă Grecul. Singura deschidere a sihăstriei mele dădea spre un braț de mare, golful termaic. Într'o zi, văzui un om căzând dintr'o corabie care trecea pe acolo. El înotă spre țarm. Eu îl luai și-l îngrijii. Era un Evreu foarte învățat în trecutul și legile poporului său. De la dânsul aflai eu că Dumnezeul rugăciunii mele se află cu adevărat și că, încă de veacuri, el era legiuitorul, cârmuitorul și regele

acestui popor. Ce era asta decât descoperirea după care de atâta timp suspinam eu! Credința mea nu fusese zădarnică: Dumnezeu mă ascultase și mi se descoperise!“

„După cum se descopere el la toți cei care strigă către dânsul cu credință, zise Indianul“.

„Dar, vai! adăogă Egipteanul, cât de puțini sînt acei cu adevărat înțelepți care cunosc când li se descopere lor!“

„Asta încă nu-i tot, urmă Grecul. Omul trimes către mine îmi spuse mai mult încă. El zicea că proorocii, care în timpurile mai de mult umblau și vorbeau cu Dumnezeu, au proorocit că el va veni din nou. Mi-a spus numele proorocilor și înseși vorbele lor, scoase din cărțile sfinte. Imi mai spuse apoi că timpul venirii a doua s'a apropiat și că Ierusalimul chiar îl aștepta“.

Grecul se opri. Strălucirea feței sale peri.

„E adevărat, zise el după puțin timp, e adevărat că bărbatul acela mi-a spus că acest Dumnezeu și această descoperire a fost numai pentru Iudei, iar acel care trebuie să vie va fi regele Iudeilor. Nicio nădejde deci pentru cealaltă lume, întrebai eu atunci? Niciuna! răspunse el mândru; noi sîntem poporul ales al lui Dumnezeu. Dar răspunsul acesta nu-mi zdruncină de loc nădejdea mea. Pentru ce și-ar mărgini Dumnezeu iubirea și binefacerea sa numai asupra unui singur popor sau asupra unei familii? Trebuia să am încredințare. După multe frământări, biruii mândria Evreului și aflai că părinții săi fuseseră aleși numai ca servitori spre a păzi adevărul, pentruca lumea să vie în sfârșit la cunoștința adevărului și să se mântuiască. După ce Evreul m'a părăsit și am rămas iar singur, mă afundai iar în rugăciune adâncă și nu ceream alta de cât să mă învrednicesc de a vedea și a mă închina regelui care trebuia să vie. Stând într'o seară dinaintea peșterii mele și cugetând asupra tainelor vieții, deodată o stea luminoasă se arătă în întunericul întins peste mare. Incet se ridică ea, se to, apropie, până când, în sfârșit, se opri, aruncându-și razele asupra muntelui și peșterii mele, încât peste mine cădea toată lumina. Cufundat în această privire am adormit. În vis auzii un glas: „O Gaspar, credința ta a biruit! Ferice de tine! Cu alți doi care vor veni din cele mai depărtate margini ale pământului, vei vedea pe Făgăduitul popoarelor și mărturie vei fi pentru dânsul. Ridică-te și mergi de te întâlnește cu ei! Incredete în duhul care te va călăuzi!“

„Și dimineața, când m'am trezit, mai mult decât de soare m'am simțit luminat de duhul cel nevăzut. Am lăsat atunci veșmântul meu pustnicesc și m'am îmbrăcat cu hainele mele de odinioară. Dintr'o ascunzătoare, mi-am luat comoara adusă cu mine din oraș. O corabie tocmai trecea pe la poalele muntelui; m'am suit pe dânsa și am venit la Antiohia. Acolo mi-am cumpărat această cămilă și lucrurile ce-mi mai trebuiau. Am călătorit apoi dealungul țarmului Orontelui și, trecând prin Emesa, Damasc, Bostra și Filadelfia, am ajuns fericit aici. Asta e, fraților, istoria mea. Sînt gata acum s'o ascult pe a voastră“.

Egipteanul și Indianul schimbară câte o privire. Cel dintâi făcu un semn, iar cellalt începu:

„Bine a vorbit fratele nostru. Fie ca și cuvintele mele să verse tot atâta înțelepciune“. El se opri o clipă, cugetă în sine și apoi începu:

„Scumpii mei frați, numele meu e Melhior. Eu vă vorbesc într'o limbă care, dacă n'o fi cea mai veche din lume, este însă cea dintâi care a întrebuițat scrisul — vorbesc despre sanscrita din India. Eu sînt Indian de neam. Poporul meu cel întâi a intrat în câmpiile științei, cel întâi le-a împărțit, cel întâi le-a înfrumusețat. Orice va fi în viitor, cele patru Vede trebuie să trăiască, fiindcă ele sînt cele dintâi izvoare ale religiunii și tare folositoare minții. Dintr'însele izvorăște Upa-Veda, care, lucrată de Brama, scrie despre medicină, tragerea cu arcul, arhitectură, muzică și despre cele 64 de arte mecanice; Ved-Angele, descoperite de sfinți insuflați și închinat astronomiei, gramaticii, prosodiei rostirii, farmecelor și vrăjilor, slujbelor și ceremoniilor religioase; Up-Angele, scrise de înțeleptul Viasa și menite tot pentru cosmogonie, hronologie și geografie; acolo se află Ramaiana și Mahabaraata, poeme vitejești, menite să ducă în veci pomenirea zeilor și semizeilor noștri. Mai sînt încă, fraților, marile Sastre sau cărți de legi sfinte. Ele sînt moarte pentru mine acum; totuși vor sluji de-alungul timpurilor să zugrăvească mintea urzitoare a neamului meu. Pe dânsule s'au întemeiat nădejdele unei grabnice desăvârșiri. Vă întrebați acum de ce aceste nădejdi s'au risipit? Vai! cărțile înseși au închis toate porțile propășirii. Cu vorba că poartă grijă de făpturi, urzitorii lor au băgat cugetarea că omul nu trebuie să mai caute în sine puterea de a născoci sau descoperi ceva, de oarece însuși Cerul a pregătit toate lucrurile care ar putea să-i fie de trebuință. Când această socoteală a ajuns lege sfințită, flacăra cugetării indiene se stinse, iar din izvorul rodnic de altă-dată, n'au mai eșit decât ape amare.

„Aceste chibzuieli, fraților, nu sînt izvorâte din mândrie, după cum veți vedea când vă voi spune că Sastrele învață despre un Dumnezeu prea înalt numit Buda; de asemenea, că Puranele, sau poemele sfinte ale Up-Angelor, ne învață despre virtute, faptele bune și suflet. Astfel, dacă fratele meu îmi dă voe să spun, — vorbitorul se plecă cu cuviință spre Grec — cu mult timp mai înainte ca poporul său să fie cunoscut, cele două mari cugetări: Dumnezeu și sufletul, supseseră toate puterile spiritului indian. Ca să fiu mai lămurit, voi intra în amănunte și vă voi spune că aceleași cărți, învățând despre Buda, îl arată ca o treime — Brama, Vișnu și Șiva. Dintre aceștia, Brama e numit urzitorul neamului nostru, care, în curgerea facerii lumii, a fost împărțită în patru tagme. Mai întâi el umplu cu făpturi lumile de dedesupt și cerurile de deasupra. Apoi pregăti pământul pentru duhurile pământești. După aceea, din gura sa purcese tagma bramană, cea mai asemănătoare cu dânsul, cea mai înaltă, cea mai nobilă, singura învățătoare a Vedelor, care tot atunci curseră din buzele sale într'o stare deplină și răspunzând în chip desăvârșit la toate cunoștințele folositoare. Din mâinile sale eșiră apoi Ksatria sau războinicii. Din pept, locașul vieții,

veniră Vaisia sau producătorii — păstori, plugari, negustori. Din piciorul său, în semn de înjosire, eșiră Sudra, sau servitorii, robii meșteșugari, osândiți la toate lucrările josnice pentru ușurința celorlalte tagme. Băgați bine de seamă acum că legea aceasta oprește mai departe ca unul dintr'o tagmă să ajungă părtaș al alteia. Bramanul nu putea să intre într'o treaptă de mai jos. Dacă unul călca legile treptei sale, era dat afară, fără să mai poată fi primit în alta“.

În această clipă, închipuirea Grecului zburând mai departe, la toate urmările unei astfel de înjosiri, îi birui îndelunga sa luare-aminte și strigă: „In așa stare, fraților, câtă nevoie nu era de un Dumnezeu al dragostei!“

„Da! adăugă Egipteanul, de un Dumnezeu iubitor ca al nostru“.

Fața Indianului se posomorâ și o întățișare plină de amărăciune se zugrăvi pe dânsa. După ce mișcarea inimii trecu, urmă el cu un glas dulce:

„Eu m'am născut Braman. Viața mea, prin urmare, era rânduită până în cele mai mici lucruri și până la capătul zilelor ei. Nu mă puteam primbla, bea, mânca sau dormi, fără a fi primejduit să calc o rânduială. Și pedeapsa fraților, pedeapsa era a sufletului! După cum lăsai sau îndeplineai toate regulile, și sufletul tău se ducea într'un cer mai jos sau mai sus — cel mai jos era al lui Indra, cel mai înalt al lui Brama, sau era silit să trăiască în trupul unui verme, fluture, pește sau dobitoc. Răsplata pentru desăvârșita ținare în seamă a tuturor rânduielilor era fericirea sau sorbirea în ființa lui Brama, care nu era atît viață cât o odihnă neclintită.“

Indianul rămase puțin pe gânduri și apoi începu iar a spune: „Partea din viața unui Braman numită treapta întâia, e viața sa de școlar. Când era să intru într'a doua treaptă, adică să mă căsătorec și să-mi așez o gospodărie a mea, începui a întreba despre toate și a cerceta toate, chiar și ființa lui Brama. Fui socotit eretic. Din adâncimile întunecoase în care zăceam eu, zării o lumină în sus. Am dorit cu ardoare atunci să mă duc după dânsa și să văd ce strălucește acolo. În sfârșit — ah, după câți ani de muncă! mă găsii în lumina adevărată și putui privi izvorul vieții, temelul religiunii, legătura între suflet și Dumnezeu — dragostea!“

Fața zbârcită a bunului om se aprinse în chip văzut. Iși strânse pumnii cu putere. O tăcere urmă, în timpul căreia ceilalți se uită la dânsul. Grecul era cu ochii în lacrimi. În sfârșit, Indianul începu iar:

„Fericirea dragostei stă în faptă; tăria ei se poate cunoaște după aceia ce omul e pornit să facă pentru alții. Nu-mi mai puteam găsi odihna sufletului. Brama a umplut lumea cu atâta suferință. Cei din tagma Sudra se rugau de mine, așteptând sfârșitul durerilor lor. Insula Gongga Lagor se afla acolo unde apele sfinte ale Gangelui se varsă în oceanul Indian.

Acolo m'am retras eu. La umbra templului zidit în cinstea lui Hapila, în tovărășie de rugăciuni cu ucenicii pe care amintirea curată a acestui sfânt bărbat îi ținea împrejurul casei sale, nădăjduiam eu să-mi găsesc odihna. Dar de două ori pe an veneau aci închi-

nătorii Indieni, căutând curățirea apelor. Sărăcia lor înflăcăra dragostea mea. Protivnic acestui îmbold de a vorbi, eu îmi strânsei buzele, pentrucă o vorbă împotriva lui Brama sau Triadei sau Sastrelor m'ar fi osândit. O faptă miloasă față de Bramanii alungați, care din când în când se târau să moară pe năsipurile arzătoare — o vorbă bună, un pahar cu apă dat lor — și eu ajungeam unul dintre dânșii, perdut pentru familie, pentru țară, pentru drepturile și pentru tagma mea. Dar iubirea mă birui! Am vorbit atunci despre ucenici în templu, dar ei m'au alungat. Am vorbit către călătorii cari veneau să se închine la acest loc, dar și aceștia m'au alungat din insulă cu petre. Pe cale am ncercat să propovăduiesc, dar și aci ascultătorii fugeau de mine ori căutau să-mi ia viața. În toată India, în sfârșit, nu mai era loc de pace și fără temere pentru mine, nici chiar printre cei izgoniți din tagme pentrucă, deși căzuți, ei tot credeau în Brama. Ajuns la aman, tmă gândii la vreo pustietate în care să mă ascund de oți, atară de D-zeu. O luai atunci de-a-lungul Gangelui în sus, spre izvoarele lui, până când ajunsei pe munții Himalaia. Când intrai în trecătoarea Hurdvar, unde râul alunecă pe șesurile mâlite, într'o limpezime de cristal, ridicai o rugăciune ferbinte pentru neamul meu, gândindu-mă că pe vecie sînt perdut pentru dânșii. Prin strâmtori, peste stânci, printre ghețari, pe piscuri, care păreau înalte până la stele, îmi făcui drum până la Lang Tse, loc de o minunată frumusețe, așezat la poalele vârfurilor Tise Gangri, Gurla și Kailas Parbot, uriași care veșnic își resfață coroana lor de omăt în fața soarelui. Acolo, în mijlocul pământului, unde Indul, Gangele și Bramaputra se nasc pentru a-și lua apoi un drum deosebit; unde neamul omenesc își avu întâia sa locuință și se despărți să umple lumea, lăsând Balkul, mama orașelor, spre a mărturisi marele fapt, unde firea se întoarce înapoi, la starea ei de odinioară și singură, în întinderile ei fără capăt, cheamă pe înțelept și pe izgonit, cu făgăduința adăpostului pentru unul și singurătății pentru altul — acolo m'am dus eu să locuiesc singur cu Dumnzeu, în post, rugăciune și așteptarea morții.“

Din nou glasul tăcu și mâinile osoase începură să-și încleșteze degetele.

„Intr'o noapte, pe când singuratec umblam pe țărmlu lacului, vorbii în tăcerea ce parcă asculta: Oare când va veni Dumnzeu să ceară ce e al său? Oare rescumpărare nu va mai fi? De-odată atunci o lumină tremurătoare izbucni din adâncimile apei. O stea se ridică, veni spre mine și se opri de-asupra mea. Strălucirea ei mă orbi și eu căzui la pământ. Atunci un glas, de o nesfârșită dulceață, am auzit zicând: Iubirea ta a biruit. Binecuvântat ești tu, fiu al Indiei! Rescumpărarea e aproape. Impreună cu alți doi, veniți din depărtatele margini ale pământului, vei vedea pe Rescumpărătorul și vei fi martor al venirii sale pe pământ. Dimineața scoală-te și du-te să te întâlnești cu dânșii și toată încrederea ta pune-o în duhul care te va călăuzi.“

„Din acel timp, steaua nu s'a mai depărtat. Printr'insa

am cunoscut cum că duhul e de față. Dimineața mi-am luat drumul pe calea pe care venisem. Intr'o crăpătură a muntelui, găsii o peatră de mare preț, pe care o vândui în Hurdvar. Prin Lahor, Cabul și Iezd, am venit în Ispahan. Acolo mi-am cumpărat cămile și de acolo am luat-o spre Bagdad, ne mai așteptând caravane. Am călătorit singur, fără frică, fiindcă duhul era cu mine și nici acum nu m'a părăsit. Ce mărire pentru noi fraților! Vom vedea pe Rescumpărătorul, îi vom vorbi, ne vom închina lui! Cuvântul meu l-am sfârșit.“

Grecul, suflet deschis, izbucni atunci în cuvinte de bucurie și felicitare, după care Egipteanul cu un chip de cugetare adâncă, începu:

„Cuvintele voastre, fraților, sînt ale duhului și el e acel care-mi luminează mintea să le înțeleg. Ascultați acum și istoria mea“.

Ca și cum s'ar fi pregătit pentru un drum lung, se duse mai întâi la cămile, să vadă ce le mai trebuie. Intors după un clipă luă iar vorba:

„Fie-care ați vorbit despre țările voastre. Pentru a vă da întreaga înțelegere a istoriei mele, am să vă vorbesc și eu mai întâi despre mine și poporul meu. Eu sînt Baltazar egipteanul“.

Cuvintele din urmă fură spuse cu liniște, dar cu atâta vrednicie, că cei doi ascultători se plecară spre vorbitor.

„Multe lucrări de măreție pentru neamul meu v'aș putea arăta, urmă el, dar mă mulțănesc să vă spun numai unul. Istoria a început cu noi. Noi sîntem cei dintâi care am păstrat amintirea marilor fapte prin zidiri trainice. Astfel noi n'avem de loc tradițiuni și, în loc de poezie, vă dăm siguranță. Pe fațadele palatelor și templelor, pe obeliscuri, pe zidurile dinnăuntru ale mormintelor, noi am scris numele și faptele regilor noștri, iar gingașului papirus i-am încredințat păstrarea înțelepciunii filozofilor și tainele religiunii noastre — toate tainele, afară de una, despre care vreau să vă vorbesc acum. Mai vechi de cât Vedele lui Para-Brama sau decât Up-Angele lui Viasa, o Melhior; mai vechi decât cânturile lui Omer sau decât metafizica lui Platon, scumpul meu Gaspar; mai vechi de cât cărțile sfinte sau regii poporului chinez sau acele ale lui Sidarta, fiul frumoasei Mara; mai vechi de cât Facerea lui Moisi evreul — cele mai vechi dintre urzirile omenești sînt scrierile lui Menes, întâiul nostru rege. „Oprindu-se o clipă, el își așinti cu duioșie marii săi ochi asupra Grecului zicând: „In tinereța Eladei, o Gaspar, cine a învățat pe învățătorii ei?“

Grecul își plecă capul zâmbind.

„Din acele cărți, urmă Baltazar, noi am aflat că, atunci când părinții noștri au venit din depărtările răsăritului, dela izvoarele celor trei râuri sfinte, dela mijlocul pământului — vechiul Iran despre care vorbeai tu, Melhior — au adus cu dânșii istoria lumii de mai nainte de potop, și despre potop chiar, așa cum a fost dată Arienlor de fiii lui Noe. Ei învățau despre Dumnzeu, Făcătorul și începutul tuturor și despre Sufle-

tul fără de moarte ca și Dumnezeu. După ce vom îndeplini cu bine datoria care ne cheamă acum, eu v'as arăta biblioteca sfântă a preoșimii noastre, de veși vrea să mergeți cu mine.

„Este, între altele, cartea mortului, în care se află ritualul pe care trebuie să-l urmeze sufletul după ce moartea l-a trimis în călătorie spre judecată. Cugetările de Dumnezeu și suflet nemuritor au fost desvăluite lui Mizraim în deșert, și printr'însul teancurilor de năsip ale Nilului. Pe atunci ele erau curate și ușoare de înțeles, cu toate acele care Dumnezeu le așează pentru fericirea noastră. Tot așa, apoi, era vechea închinare — o cântare și rugăciune firească a unui suflet vesel, plin de nădejde și cu iubire către Făcătorul său“.

Aci Grecul își ridică mâinile strigând:

„Oh! lumina mă cuprinde de toate părțile!“

„Și pe mine!“ spuse Indianul cu aceeași aprindere.

Egipteanul îi privi cu bunățate, apoi urmă zicând: „Religiunea e numai legea care leagă pe om cu Făcătorul său: În curăția ei, ea a avut numai acest cuprins: Dumnezeu, sufletul și mărturisirea de cunoaștere a unuia față de cellalt, din care, când fură puse în lucru, izvorî închinarea, iubirea și răsplata. Această lege, ca toate cele de obârșie dumnezească, ca acea, de pildă, care leagă pământul de soare, fu așezată din început de Ziditorul ei. Astfel, fraților, era religiunea celei dintâi familii; astfel era religiunea strămoșului nostru Mizraim, care nu putea să nu știe cum s'a făcut lumea, lucru povestit așa de limpede în întâia credință și în vechea închinare! Dumnezeu e desăvârșire. Ce e singur, prin sine, fără adaos de aiurea, e desăvârșire. Răul e că oamenii nu vor să lase adevărurile în curăția și limpezimea lor“.

El se opri, parcă gândindu-se în ce chip să urmeze.

„Multe neamuri au iubit apele dulci ale Nilului, zise el apoi, Etiopienii, Paliputra, Evreii, Asirienii, Perșii, Macedonenii, Romanii. Toți, afară de Evrei, au fost, într'un timp sau altul, stăpânii lor. Așa de multe frământări de popoare pe pământul său au stricat vechea credință a lui Mizraim. Valea çurmalilor a ajuns o vale de zei. Ființa prea înaltă era împărțită în opt, fiecare închegând în sine, sub chip de ființă, o putere de urzire în sânul firii, cu Amon Ra în cap. Fură apoi născocite Isis și Oziris cu toți ai lor, înfățișând apa, focul, aerul și alte puteri. Inmulțirea lor merse apoi înainte, până ce ne mai dădu alt șir, cuprinzând în chip de ființă vie, însușirile cele bune ale omului, precum tăria, știința, iubirea și altele de felul acesta“.

„În toate care se afla vechea nebunie!“ strigă Grecul, ca împins de o putere nevăzută. „Numai lucrurile în afară de atingerea noastră rămân astfel cum ni s'au descoperit“.

Egipteanul își plecă capul în semn de întărire și urmă:

„Încă puțin, fraților, încă puțin și ajung la mine. Ceia ce ați auzit până acum e întrecut de ceia ce veți auzi de acum înainte. Zidirile ne arată că Mizraim a găsit Egiptul în stăpânirea Etiopienilor, care erau

răspândiți pe atunci prin tot deșertul Africei; popor cu minte bogată și închipuire vie, cu totul plecat a se închina firii celei zidite de Dumnezeu. Poeticul Persan jertfea soarelui ca celei mai desăvârșite icoane a lui Ormuz, Dumnezeul său; pioșii fii ai răsăritului depărtat își făceau zeii lor din lemn și fildeș; Etiopianul însă, fără scriere, fără cărți, fără acel zbor înalt al minții, își mulțamea sufletul cu închinarea la dobitoace, paseri și gânganii, socotind pisica închinată lui Ra, taurul lui Isis, berbecelul lui Ftah. O luptă lungă împotriva acestei credințe grosolane se sfârși prin primirea ei ca religiune a nouăi împărății. Atunci se ridicară trainicele zidiri care acopăr țarmurile și deșertul — obeliscuri, labirint, piramide, morminte regești, amestecate la un loc cu morminte de crocodili. Intr'o așa de neagră înjoșire, fraților, căzură fii lui Arius!“

Aci, pentru întâia oară, liniștea îl părăsi pe Egiptean. Glasul său vâjâi, cu toată înfățișarea liniștită a feței.

„Nu fiți aspri însă cu compatrioții mei, începu el iar. Nu toți au uitat pe Dumnezeu. V'am spus ceva mai nainte, vă aduceți aminte cred, că în papyrus au fost închise toate tainele religiunii noastre, afară de una; afară de acea pe care am să v'o spun acum. Noi am avut odată ca rege un oarecare Faraon, care se apucă să facă o mulțime de schimbări și adăogiri. Spre a întemeia noua întocmire, el se silî să alunge cu totul pe cea veche. Evreii locuiau pe atunci împreună cu noi, ea robi. Ei se ținură strâns de Dumnezeul lor, și când prigonirea ajunsese nesuferită, fură scăpați într'un chip de neuitat. Eu vorbesc acum după ce s'a scris pe petre. Moisi, el însuși Evreu, veni la palat și ceru voe pentru robi, zece milioane la număr, de a părăsi țara. Cererea era în numele Domnului Dumnezeului lui Israil. Faraon nu voi. Ascultați ce se întâmplă pe urmă. Mai întâi, toată apa din lacuri, râuri, fântâni și vase se prefăcu în sânge. Stăpânitorul însă tot nu voi. Ieșiră apoi broaștele și acoperiră toată țara. Faraon tot îndărătnic rămase. Atunci Moisi aruncă cenușă în văzduh și o boală veni peste toți Egiptenii. După aceia, toate turmele, afară de acele ale Evreilor, căzură moarte. Locustele potopiră semănăturile verzi ale văilor. La ameazi, ziua se prefăcea într'un întunec atît de des, că nici lămpile nu ardeau. În stârșit, noaptea toți cei întâi-născuți ai Egiptenilor mureau; nici al lui Faraon nu scăpă. Numai atunci el se muie. Dar după ce Evreii plecară, el îi urmări cu oastea sa. În clipa cea din urmă însă, marea de-odată se despărți în două și fugarii pășiră ca pe uscat. Când prigonitorii intrară și ei după dâșii, apele năvăliră înapoi și înecară călăreți, pedestrași, căruțe și însuși pe rege. Tu vorbeai de descoperire Gaspar“.

Ochii albaștri ai Grecului scânteiară.

„Dela Evrei am prins eu istoria, strigă el. Și tu ai spus tot așa Baltazar!“

„Da, dar prin mine Egiptul vorbește, nu Moisi. Eu tâlmăcesc semnele împetrite ale marmurei. Preoții din acel timp au scris în felul lor ceia ce au văzut și descoperirea s'a păstrat. Astfel am ajuns eu la singura

taină nicăieri cuprinsă. În țara mea, fraților, noi avem, din ziua nefericitului Faraon, două religii — una casnică, cealaltă a obștii, cu zei mulți, ținută de popor; și alta cu un singur Dumnezeu, iubită numai de preoțime. Bucurați-vă cu mine, fraților! Toate încălcările neamurilor, toate chinurile regilor, toate născocirile dușmanilor, toate schimbările timpului, au fost în zadar. Ca o sămânță care stă sub munte și-și așteaptă ceasul său, mărețul adevăr a trăit; și acum timpul său a venit!»

Chipul sălbatic al Indianului se cutremură sub puterea unei nesfârșite plăceri, iar Grecul strigă cu înflăcărare:

„Insuși deșertul mi se pare că răsună cântând“.

Dintr'un vas ce se afla lângă dânsul, Egipteanul trase un gât de apă și urmă:

«Eu sînt născut în Alexandria, dintr'o familie de principii și preoți, și am fost crescut potrivit cu treapta familiei mele. Dar foarte curînd ajunsei nemulțămît. Mi se spunea că, după moarte, după desfacerea trupului, sufletul își începe drumul său ca și mai înainte. Ca o ființă fără odihnă, el se întrupează, rînd pe rînd, în tel fel de trupuri, începînd de la animalele cele mai de jos și mergînd pînă la om, cea mai înaltă și cea din urmă ființă; iar toată această strămutare se face fără nicio privire la purtarea pe care ai avut-o în viață. Când am auzit, apoi, de împărăția luminii la Perși, de Paradisul lor de-alungul podului Chinevat, unde se duc numai cei buni, gîndul începu să mă muncească. Acolo ajunsei, că ziua și noaptea nu mai aveam odihnă, mintea mi se purta fără răgaz la gîndurile veșnicei strămutări din trup în trup și la viața veșnică în ceruri. Dacă, după cum mă învăța învățătorul meu, Dumnezeu e drept, pentru ce atunci nicio deosebire între cel bun și cel rău? La urma urmei, ajunsei la un fel de încredințare, o urmare a legii pe care o socoteam eu religiunea cea curată, că moartea era numai clipa de despărțire în care cel rău e părăsit sau pierdut, iar cel credincios ridicat la o viață mai naltă; nu *nirvana* lui Buda, ori odihna strivitoare a lui Brama, o Melhior; nici cel mai bun din iad, care e tot cerul din credința Olimpului, Gaspare; ci viața, viața lucrătoare, veselă, veșnică, VIAȚA INTRU DOMNUL! Descoperirea aceasta mă duse spre altă cercetare: Pentru ce adică Adevărul ar mai fi păstrat ca o taină pentru egoista mulțămire numai a preoțimii? Tot rostul tănuirii zbură. Filozofia cel puțin ne-a învățat să fim îngăduitori. În Egipt, timpurile lui Ramses trecuse; Roma domnea acum. Intr'o zi, în Bruheion, cea mai strălucită și populată mahala din Alexandria, m'am ridicat și am vorbit. Răsăritul și apusul se îngrămădi să mă asculte. Studenți care se îndreptau spre bibliotecă, preoți din Serapeum, chipuri leneșe din Museion, mușterii hipodromului, țărani din Racotis — o mulțime — se opriră să mă asculte. Am vorbit despre Dumnezeu, suflet, bine și rău, despre cer și răsplata vieții virtuoză. Tu, Melhior, ai fost lovit cu petre; ascultătorii mei mai întîi s'au mirat, pe urmă au rîs. Am încercat din nou, dar m'au improșcat cu zeflemele, pe Dumnezeul meu l-au luat în rîs iar cerul mi l-au înecat

în batjocuri. Spre a nu mai perde vremea fără folos, m'am depărtat din ochii lor“.

„Cel mai rău dușman al omului e omul însuși, frate“ zise Indianul suspinînd.

Baltazar rămase în tăcere.

„Mult m'am muncit să aflu pricina neizbânzii mele și, la sfârșit, am aflat-o, zise el, dînd iar drumul cuvîntului. În sus, pe râu, la o zi depărtare de oraș, este un sat de păstori și grădinari. Luai o luntre și o pornii într'acolo. Seara îi adunai pe toți; bărbați și femei, săraci lipiți pămîntului. Le-am vorbit întocmai la fel ca și în Bruheion, Dar ei n'au rîs de loc. În seara următoare, le-am vorbit din nou, iar ei au crezut și s'au bucurat și au dus vestea împrejur. La a treia adunare, am întemeiat o întovărășire pentru rugăciune. M'am întors apoi iar la oraș. Scoborînd râul la vale, sub stelele care niciodată nu mi-au părut așa de strălucitoare și așa de aproape, următoarea învățătură se zămislea în mine: Spre a porni o prefacere, nu te duce în locurile celor mari și bogați; du-te mai degrabă la cei nefericiți la sărac și la umilit.

Și atunci își luă naștere înăuntrul meu un plan căruia mi-am închinat viața. Ca cel întîi pas, eu mi-am asigurat întinsa mea proprietate, așa ca venitul să fie neclintit și totdeauna la îndemîna pentru ușurarea celui în nevoie. Din acea zi, fraților, am tot călătorit însumi în jos pe Nil, în sate și la toate triburile, propoveduind un Dumnezeu, o viață dreaptă și o răsplată în cer. Am lucrat bine — ca să spun cât de mult, nu prea e potrivit pentru mine. Am simțit atunci că acea parte a lumii e coaptă pentru primirea Acelui pe care mergem să-L găsim.“

O roșeață năpădi obrazul părilit al vorbitorului, dar el birui simțirea și urmă:

„Anii scurși așa, fraților, erau turburați numai de un singur gînd: Când eu mă voi duce, ce se va alege din tot lucrul meu? Unde voi eși eu? De multe ori m'am gîndit la o întocmire care să fie ca o cunună pentru ceiace am făcut. Ca să nu vă ascund nimic, vă voi spune că am încercat, dar nu mi-a mers. Fraților, lumea este acum într'o astfel de stare, că, spre, a așeza din nou vechea credință mizraimică, tămăduitorului îi trebuie ceva mai mult decît puterea unui om. Nu e de ajuns numai să vie în numele lui Dumnezeu; trebuie să aibă la îndemîna temeiurile spre a-și sprijini cuvintele sale, trebuie să dovedească tot ce spune, și chiar pe Dumnezeu. Atît de încurcată e mintea cu născociri și potriveli, așa de multe zeități mincinoase umplu toate locurile — pămîntul, aerul, cerul, așa s'au înfipt ele în fiecare lucru, că o întoarcere la credința străveche e cu putință numai pe cărări de sânge, prin câmpuri de prigonire, adică ceice se întorc să tie în stare mai degrabă să moară decît să se lepede. Și cine, în timpul de azi, mai poate duce credința oamenilor la așa înălțime decît numai Dumnezeu singur? Spre a rescumpăra lumea, spre a *rescumpăra* neamul omenesc din înjosirea în care zace, e nevoie ca Dumnezeu însuși să se arate pe pămînt“.

O simțire adîncă îi mișcă pe tus-țrei.

„Și nu sîntem noi oare chiar pe cale de a-l afla?” strigă Grecul.

„Pricepeți de ce nu mi-a mers cu încercarea întocmirii, zise Egipteanul, când zvâcnirea inimilor se mai domoli. N'aveam chemarea. O durere amară mă cuprinse când văzui toată munca mea perdată în vânt. Aveam credința în rugăciune, și pentru a face strigările mele auzite, fraților, am lăsat, ca și voi, drumurile cele bătătorite și m'am târât unde nu mai erau oameni, ci numai unul Dumnezeu Sfântul. Mai sus de a cincea cataractă, mai sus de locul unde se întîlnesc râurile în câmpia Senaar, tocmai în sus pe Bahr-El-Abiad, în inima întunecoasă și neștiută a Africei, acolo m'am retras eu. În acel loc depărtat, dimineața, un munte albastru ca cerul întinde o umbră răcoroasă peste deșertul apusean, și cu cascadele lui de omăt topit, hrănește un lac întins, așezat pe poalele lui spre răsărit. Lacul acesta e izvorul marelui râu. Timp de un an și mai bine, muntele acela mă adăposti. Rodul curmalului îmi hrăni trupul, iar rugăciunea duhul. Într'o noapte mă preumblam în păduricea de lângă lac. „Lumea trage de moarte. Când vei veni tu? Pentruce Doamne să nu pot vedea și eu rescumpărarea?” Astfel mă rugam eu. Apa argintie scânteia de razele stelelor. Una dintr'însele eșia parcă din locul în care strălucea în apă și se ridica de-asupra feței lacului. Lumina începu a crește iute și îndată ajunse la așa strălucire, că te orbea. Dar iat-o îndreptându-se spre mine și oprindu se deasupra capului meu, mai parcă s'o atingi cu mâna. Am căzut atunci cu fața la pământ. Un glas am auzit apoi. Dar nu venea de pe pământ, ci din sus, din sus, zicând: „Bunele tale fapte au biruit. Bindecuvântat ești tu fiu al lui Mizraim! Rescumpărarea se apropie. Împreună cu alți doi dela marginile lumii, vei vedea pe Mântuitorul și vei mărturisi despre dânsul. Dimineața ridică-te și du-te să te înfâlnești cu dânsii. Și când veți ajunge cu toții la sfântul oraș al Ierusalimului, întrebați pe oameni: Unde s'a născut Regele Iudeilor? că am văzut steaua lui la răsărit și sîntem trimiși să ne închinăm lui. Pune-ți toată încrederea în duhul care te va călăzi”.

Și lumina asta mi-a rămas ca o lumină înăuntrul meu, locuind cu mine și călăzindu-mă. Ea m'a dus în josul râului spre Memphis, unde mă gătii pentru drumul deșertului. Mi-am cumpărat o cămilă și, fără întârziere, am venit aici, pe drumul Suezului și Kufilehului și înainte prin țările Moabiților și Amoreilor. Dumnezeu e cu noi, fraților!”.

El se opri îndată. Ca împinși de ceva străin, se ridicară cu toții privind unul spre altul.

«V'am spus că o țință de obște era în deosebirea cu care fiecare ne-am zugrăvit poporul și trecutul nostru, încep

iar Egipteanul. Acel pe care mergem să-l găsim fu numit Regele Iudeilor. Cu numele acesta trebuie să întrebăm despre dânsul. Dar acum, când ne-am întîlnit și ne-am ascultat unul pe altul, știm că el va fi rescumpărător nu numai al Iudeilor, ci și al tuturor neamurilor pământului. Patriarhul care a trăit după potop avu cu dânsul trei fii cu familiile lor și prin care s'a umplut lumea. Din vechea Ariana-Vaejo, neuitata Țară a Desfătării din inima Asiei, de acolo au plecat ei. India și răsăritul depărtat primi pe fiii celui dintâi. Urmașii celui mai tânăr se scurseră în Europa pe la miază-noapte. Acel ai celui de al doilea se vărsară peste deșerturile dimprejurul Mării Roșii, trecând în Africa, și deși mare parte din acești din urmă și acum cutreeră pustiul trăind în corturi, totuși unii dintr'înșii au ajuns buni ziditori dealungul malurilor Nilului”.

Ca împinși de o putere nevăzută, toți trei își strânseră mâinile unul altuia.

„Puterea lui Dumnezeu a lucrat în toate astea, căci nimic nu putea fi mai bine așezat. Când vom găsi pe Domnul, frații și toate neamurile care l-au urmat vor îngenunchea înaintea lui împreună cu noi. Și când despărțindu-ne vom lua fiecare drumul nostru deosebit, lumea va fi primit o nouă învățătură: că Cerul se poate câștiga nu prin sabie, nu prin înțelepciune omenească, ci prin Credință, Dragoste și faptele bune”.

Se făcu tăcere, turburată numai de suspinuri și sfințită cu lacrimi, căci bucuria care-i umplea nu putea fi înăbușită. Aceasta era bucuria de necuprins în vorbe a sufletelor care se află pe țărmașul Râului vieții, odihnindu-se cu cei rescumpărați lângă tronul dumnezeesc.

Acum mâinile li se desfăcură și împreună ieșiră din cort. Deșertul era liniștit ca și cerul. Soarele își începea drumul scoborător spre apus. Cămilele dormeau.

Câteva clipe după aceia, cortul fu strâns și, încăle-când, o porniră la drum călăuziți de Egipteanul care mergea în cap. În noaptea care se întinse deodată, ei o luară spre apus. Cămilele alunecau înainte în mers regulat. Ele își țineau linia și depărtarea dela una la alta așa de bine, încât se părea că cea din urmă călca chiar pe urmele celei dinainte. Calătorii nu mai schimbă niciun cuvânt.

Incet-încet luna își făcu loc printre norii sfâșiați. În fuga lor iute și fără zgomot, păreau în lumina lunii niște năluce care-și părăsesc culcușurile lor, reci și întunecoase. Năprasnic înaintea lor ca dintr'o colină apropiată, izbucni o lumină orbitoare. Inimile lor zvâcniră cu putere, sufletele trăsăriră și, într'un glas, strigară cu toții: „Steaua! Steaua!”

Traducere după Lewis Wallace

STUDII ȘI COMENTARII

PROOROCIA LUI ISAIA

CAP. VI.

- Vers. 1. — *In anul morții regelui Uzia văzută-am pe Stăpânul șezând pe un tron înalt și ridicat și poalele hainei Lui umpleau locașul.*
- ” 2. — *Serafimi stau mai sus de El — cu câte o aripă: cu 2 își acopereau fața, cu 2 învăleau picioarele și cu 2 zburau.*
- ” 3. — *Și striga unul către altul: Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul oștirilor plin este tot pământul de slava, Lui*
- ” 4. — *Și se sguđuiau temeliiile pragurilor de glasul, ce striga; iar casa s'a umplut de fum.*
- ” 5. — *Și am zis: «Vai mie! sunt pierdut! căci sunt om cu buze necurate, și în mijlocul unui popor cu buze necurate locuiesc, și pe regele, Domnul oștirilor, au văzut ochii mei.*
- ” 6. — *Și a zburat către mine unul din Serafimi, și în mâna lui avea un cărbune aprins, luat de pe altar cu cleștele.*
- ” 7. — *Și mi-a atins cu el gura și a zis: «Iată! a atins acesta buzele tale, și a șters fără de legea ta și păcatul tău se curată».*
- ” 8. — *Și am auzit glasul Stăpânului grăind: «Pe cine voi trimite?! și cine va merge în locul nostru?» Și am zis: «Iată-mă! trimite-mă!».*
- ” 9. — *Și a răspuns: «Du-te și spune poporului meu acestea»: Auzind veți auzi și nu veți înțelege» «și uitându-vă vă veți uita într'una, dar nu veți cunoaște».*
- ” 10. — *«Ingrașă inima poporului acestuia! «Fă-l tare de urechi! «Lipește-i ochii! «ca să nu vadă cu ochii lui, «și cu urechile lui să nu audă, «și inima lui să nu priceapă, «și să se întoarcă și să se vindece.*
- ” 11. — *Si am zis: «Până când Doamne»!*

Și mi-a răspuns:

Până ce se vor pustii cetățile ca să nu fie locuitori,

«și casele fără oameni, și pământul va rămâne pustiu,

” 12 — *«și a depărtat Domnul pe oameni «și mare va fi pustiirea în lăuntrul țării.*

” 13 — *Și rămâne încă o zecime, «și iarăși va fi pentru foc, ca terebintul și stejarul, «din care la tăere rămâne un butuc.*

«Sămânță sfântă este butucul».

De luat în seamă.

Capitolul 1, ca și 2 și 6 încep cu titluri, cari, stabilesc timpul când au fost scrise.

De asemenea capitolul 6 cuprinde viziunea prin care este chemat la misiunea de prooroc.

De ce proorocul nu începe scrierea cu povestirea chemării lui? De ce fiecare din aceste capitole are titlu ce se aseamănă cu celelalte în cari se arată timpul scrierii lor.

Acestea au fost obiecte de discuții întinse și păreriile criticilor sunt deosebite una de alta¹⁾.

Trec peste toate discuțiile făcute și arăt aci, care este părerea cea mai aproape de adevăr.

Capitolul 1; Capitolul 2-5 și cap. 6 sunt trei intrări — trei porți — cum zice un comentator — ale clădirii impunătoare, ale proorociei lui Isaia. Pentru o clădire împodobită cu multe frumuseți arhitectonice, pentru un palat, este nevoie de mai multe intrări, una mai frumoasă de cât alta, ca să pregătească pe vizitator și clădirea întreagă să se arate în toată frumusețea ei²⁾.

Așa este și cu proorocia lui Isaia. Nici o altă proorocie nu este mai frumoasă, mai impunătoare, mai îndrăzneată în cugetări, în stil, în figuri retorice, în toată structura ei. Trebuia deci să aibă mai multe intrări.

Cine citește cu luare aminte proorocia lui Ieremia, va vedea că și Ieremia are 2 intrări la proorocia lui.

Isaia are trei intrări: cea dintâi este capitolul 1; a doua capitolul 2-6 și a treia capitolul 6.

În cap. 1 Isaia se ocupă de trecutul poporului, de starea lui de față și de viitor. Tonul principal al acestui capitol este *amenințarea, vestirea de pedepse*, pentru păcatele făcute. Ici și colo lucește însă în întunerecul păcatelor câte o vorbă de nădejde pentru viitor, câte o făgăduință ce pleacă din îndurarea Celui de sus.

În capitolul 2 sq. *tonul principal este făgăduința*

1. Cine voește să le cunoască mai deaproape să citească Comentariile lui Delitzsch, Nägelsbach, Duhm (germane), Condamin (francez) la locurile respective.

2. Vezi Nägelsbach, Isaia, pag. 1 și 2.

viitorului. După ce arată că din tot poporul nu va rămâne de cât un mic rest, care va trăi zilele de strălucire, făgăduite credinței și statorniciei pe calea vieții curate a poruncilor Domnului.

Iar în capitolul 5, printr'o frumoasă parabolă, ca intrare, arată că paharul nelegiuirilor acestui neam este plin și vremea judecății a sosit.

După aceste două intrări pregătitoare Isaia duce pe cititor în fața strălucirii divine, înaintea locașului slăvit unde este tronul ceresc ca de acolo să audă singur graiul dumnezeesc ce-i spune că a făcut și-i vestește viitorul.

Dar de ce nu este capitolul 6 la începutul scrierii? Ar fi fost foarte firesc ca vestirea chemării lui la misiunea de prooroc să fie înaintea tuturor.

De altfel irumusețea, măreția și însemnătatea cu care ni se înfățișează arătarea scaunului ceresc ne face să credem că proorocul anume a lăsat la urmă povestirea chemării sale. O viziune ca aceasta se simte adânc, prinde sufletul omenesc mai mult de cât mintea. Ea nu se poate povesti în toată măreția cu care a înrăurit asupra sufletului. De aceia cred că proorocul chiar nu a avut în gând să o povestească. Îl părea lui că povestirea slăbește puterea cu care a simțit el slava cerească și care i s'a întipărit în minte și-i stăpânește ființa întreagă.

Cu gândul acesta a plecat la predică, să-și îndeplinească sarcina ce-și luase cu voe bună.

Când însă a început să vestească tuturor cele ce-asteaptă, mulți vor fi zis: cine-i acesta? În puterea cărui trimeteri vorbește el în numele Domnului?

Alții vor fi zis: Am greșit, vom fi pedepsiți, Dar cât vor ține pedepsele? Când vor veni vremile bune ce ni le vestește (vezi cap. 4 în deosebi)?

Și la acestea se adaogă și gândul că el singur proorocul își luase această sarcină de bună voe. Desigur aceasta o știe numai el. Totuși în fața îndărătniciei neamului său s'a simțit silit să le înlătore îndoelile și să dea răspuns la nedomiririle lor povestindu-le chemarea sa la misiunea de prooroc, descărcându-și astfel și conștiința că el însuși a cerut să fie chemat. Moise, Ieremia, Ezechiel mai cu osebire, s'au împotrivit chemării. Dar Isaia zice: „Iată mă! Trimete-mă“.

Și înțelegeau bine de ce a cerut să fie trimes. Își iubea neamul său. Văzând slava și puterea divină credea că se vor îndrepta toți, i vor asculta cuvântul ce le vestește de la Domnul și astfel vor scăpa de peire.

Dar s'a întâmplat din potrivă. Probele ce el dăduse că este trimes de Dumnezeu au avut urmări protivnice dorinții lui. Iată-i că nici nu-l ascultă, fug de el încât trebuie să le vorbească chiar în parbole (capitolul 5) ca să poată să le spună ce-i așteaptă.

De aceia se hotărăște să le povestească viziunea chemării lui.

În această viziune căpătau răspuns și cei ce întrebau când se vor isprăvi pedepsele. În capitolul 6 vers. 11 găsim răspunsul la întrebarea lor.

Dumnezeu poruncise proorocului;

«Dute și spune poporului meu acestea:

«Auzind veți auzi și nu veți înțelege

«și uitându-vă vă veți uita într'una dar nu veți cunoaște.

«Ingrașă inima poporului acestuia

«Fă-l tare de urechi,

«Lipește-l ochii

«ca să nu vadă cu obhii lui,

«și cu urechile iui să nu audă,

«și inima lui să nu priceapă.

Iar proorocul întreabă: „Până când Doamne?“

Și la această întrebare Domnul dă răspunsul în versul 11, 12 și 13.

Iată pe scurt de ce mi se pare mie că proorocul n'a pus chemarea lui la începutul scrierii.

* * *

Versul 1. «In anul morții regelui Uzia» așa începe capitolul șase hotărând, prin aceasta, vremea când a fost chemat la misiunea de prooroc,

Uzia (după II Reg. 15₁₃, II Cronica 26) sau *Azazia* (după II Reg. 14₁₃, I Cron. 3₁₂, și inscripțiile cuneiforme) a avut o domnie foarte lungă, cam 52 ani, în care timp statul israelit a avut o foarte bună situație materială.

Anul morții lui cade după unii pe la 780, sau 758, după alții 754; iar alții pe la 740. Fericitul Ieronim zice³⁾ că aceste este anul „quo Romulus Romanl imperii conditor, natus est“, adică o putere lumească se naște când statul teocratic cade.

Prin „anul morții“ nu se înțelege cum zic unii anul când Uzia s'a retras de la cârma statului fiind lovit de acea boală grozavă, lepra, ca pedeapsă că îndrăznise să facă lucrări pe cari numai preoții le puteau face (Vezi II Cronica cap. 26 v. sq.) Ci trebuie să ne gândim la anul când el a murit. Pe tron era Iotam, dar Uzia fiind rege înaintea lui și sub el începând proorocul activitatea lui, ca să nu se facă nici o confuzie a pus ca dată anul morții lui.

„Văzută am pe Domnul“ zice Isaia. Pe Dumnezeu însă nimeni nu L'a văzut nici odată (Ev. Ioan 1₁₈). Atunci cum trebuie să înțelegem „văzută am pe Domnul?“

Unii raționaliști zic că această expresiune: am văzut pe Domnul, este numai o expresiune poetică. Ceea ce proorocul în închipuirea minții lui vede aceia poveste aci. Cu alte cuvinte proorocul ar spune aci ceva ce în realitate nu s'a întâmplat, înșelându-ne pe noi, prin felul lui de a vorbi. Aceasta este cu neputință. Asemenea vedenii găsim și la Ieremia (cap. 1) și la Ezechiel (cap. 1—3). Și aceștia sunt tot înșelători? De asemenea trebuie luat în seamă că prorocii sunt și *istorici*. Faptele istorice din cărțile lor sunt reale, adevărate. Dar chiar povestirea evenimentelor istorice ei le îmbracă în vestmântul frumos al poeziei, fără însă a schimba realitatea. Deei și chemarea lor, o povestesc cu totul reală și adevărată; în haina frumoasă a poeziei.

3. În epistola 18 ad Damasium. Vezi Migne.

ziei. Altfel nici raționaliștii n'ar mai trebui să le recunoască calitatea de istorici.

De sigur că Isaia n'a văzut pe Domnul în însăși ființa Sa divină. El a văzut pe Domnul nu cu ochii trupului, ci cu ochii duhului (ἐν πνεύματι). Cu ochii trupului Domnul nu poate fi văzut. Isaia a văzut pe Domnul în chip omenesc ⁴⁾ dar ἐν πνεύματι așa cum L'a văzut de atâtea ori Abraham, Iacob, Moise ⁵⁾, sau Elisa ⁶⁾. Este o *realitate* ceea ce vede proorocul, nu o *închipuire*, dar o realitate ce se înfățișează ochiului lăuntric al duhului ⁷⁾.

Pe cine a văzut Isaia?—Unii întemeindu-se pe cele ce spun Irineu ⁸⁾, Origen ⁹⁾, Atanasie ¹⁰⁾ și alții cred că a văzut numai pe Tatăl.

Alții, destul de numeroși, întemeiați și pe Evangelistul Ioan 12₄₁ cred că a văzut pe Fiul, pentru că Fiul se arată mai ales în Vechiul Testament, pentru a da o idee de incarnațiunea sa viitoare.

Sf. Apostol Pavel ¹¹⁾ zice că cele spuse aci în v. 9 și 10 sunt cuvinte ale sfântului Duh.

Alții cred că Isaia a văzut toate persoanele sfinte treimi.

Dovezi din cari să tragem temeiuri pentru o părere sau alta nu avem. Este de ajuns credința că a văzut pe domnul și cum Dumnezeu este în treime este cu putință că ochiului spiritual al lui Isaia i s'a înfățișat întreagă Sfânta treime.

În care templu a văzut el pe Domnul? În templul din Ierusalim nu, căci el zice că a văzut pe Domnul în **היכל**, adică în templu în general, în locașul Său, nu în „Sfânta sfintelor“ unde știm că era tronul Domnului. În templul din Ierusalim. Și dacă Isaia ar fi văzut pe Domnul în templul din Ierusalim de ce nu pomenește de „Arca alianței“ sau „Locul unde sunt heruvimii“ ¹²⁾. Daci vedenia a avut-o în templul ceresc, care este prototipul templului pământesc ¹³⁾, așa cum au avut și Amos ¹⁴⁾ și Ezechiel ¹⁵⁾.

„Poalele hainei Lui“, sau după alții: „coada (trena) hainii Lui“, este expresiune luată de la haina marelui preot ¹⁶⁾. *Septuaginta* traduce: „plină casa de slava Lui—τῆς δόξης αὐτοῦ—“. La fel și Targumii ca și fericitul Ieronim. „Coada hainii Lui“ li s'a părut o expresiune prea omenească, prea nepotrivită pentru ființa dumnezeiască. Dar Evangelistul Ioan în 12₃₉ sq. zice că Isaia a văzut cu acest prilej slava Fiului, fără să găsească ceva nepotrivit în această viziune.

Cred că expresiunea aceasta trebuie să ne-o explicăm astfel: Slava dumnezeiască, ce nu este cu putință nici

unei făpturii a o vedea, se acopere. Ceea ce acopere această slavă nu este mai puțin slăvit ca însăși slava Domnului. Deci prin expresiunea «poala hainei Lui» avem a înțelege un acoperământ strălucit, numit cu un cuvânt omenesc și după un vestmânt omenesc. Iar Isaia vede pe Domnul acoperit de un vestmânt strălucit ce nu se poate descri. Acest vestmânt de acoperire umple tot locașul în cât nu e loc de stat, căci nu se poate nimeni uita la slava Domnului.

În *versul 2* spune mai departe ce a văzut în locașul ceresc.

Serafimi stau mai sus de El—cu câte 6 aripi: cu 2 își acopereau fața, cu 2 învăleau picioarele și cu 2 zburau.

Ce sunt Serafimi? Numirea aceasta o întâlnim numai aci în tot Vechiul Testament.

În numirii 21₆ găsim același cuvânt „seraphim“ însă ca adjectiv plurar la substantivul „șerpi“. Acest adjectiv a fost tradus de LXX-a cu „omorători“, adică aducători de moarte („șerpi aducători de moarte“) — La singular găsim cuvântul **שָׂרָפִים** în însemnarea de „șarpe“ ¹⁷⁾. Dar însemnarea veche a acestui cuvânt este «a frige, arde» de la arsura pe care o produce o rană. Focul poate avea aceeași rădăcină cu vorba șarpe întru cât focul se mișcă în întorsături ca și ale șarpelui. În acest caz însă „saraph“ de la însemnarea „a arde“ la aceia de „șarpe“ a ajuns nu prin însușirea ce are șarpele de a produce răni arzătoare, usturătoare, ci prin felul cum se mișcă; și focul când arde și șarpele când merge, făcând acele încolăcături ce se aseamănă. Așa că nu este de crezut că între „seraphim“ de textul nostru și „saraph“, șarpe este vre o legătură.

Șarpe, serpens, este în legătură cu „ἐρπειν“ serpere, a se târâ încolăcindu-se.

Este mai de crezut că aceste ființe cerești sunt numite „seraphim“ cei ce ard, pentru că ele sunt purtătoare focului ceresc, care curăță nelegiuirile poporului, slujbă pe care de altfel o împlinește și față de Isaia.

În sfânta carte este în adevăr ideea unei „hierarhii“, care, după Dionisie Areopaghitul ar fi formată din 9 cete. În fruntea acestora stau: Serafimi, Heruvimii și Tronurile.

Mulți cred că heruvimii sunt aceleași ființe cu serafimii. Și chiar Apocalipsul sf. Ioan (4₈) pare a întări această părere, dar nu se poate susține cu temeiuri tari.

De altfel aceste chestiuni ies din cercetările exegetice și sunt încă mistere ce n'au fost pătrunse deplin de mintea omenească ¹⁸⁾.

Acești serafimi «*stau mai sus de El*» adică se legănau pe aripile lor în jurul Lui în cât cel, care-i privea i vedea mai sus de cât Domnul. Și ca semn al respectului față de Domnul își acopereau și fața lor (Targumii adaogă *nevident* să nu vadă) și ca semn al depărtării mari

17. Num. 21₆; Douferon. 8₁₅; Isaia 14₃₀; 30₆.

18. Unii au zis că „Seraphim“ sunt aceleași ființe ca „seraf“ numele egiptean al unui vultur păzitor al mormintelor, sau sunt aceiași cu „Serapis“. Dar s'a stabilit că „Serapis“ este Osar-Api, adică cuvânt format din Osiris și Apis. Alții cred că stă în legătură cu vorba arabă: „saraph“—principe. Dar sunt prea deosebite însemnările ca să fie vre'o legătură. (Vezi pentru dezvoltare: Duhm, Delitzsch, Naegelsbach și Condamin în comentariile la Isaia).

4. Ezechiel 1₂₆

5. Vezi și Trochon Commentar la Isaia și Facerea 28₁₁ sq.

6. II Regi 6₁₇.

7. I Reg. 22₁₇ sq; Ezechiel 8 sq. Daniel 7₁₃ sq. Apocalips 1₁₀ sq. etc.

8, 9, 10. Vezi Migne commentariile la versul acesta și Alcazar la cap. IV v. 2 din Apocalips.

11. Fapt. Apost. cap. 28 vers 25 și 26.

12. 2 Sam. 6₃, II Regi 19₄₅; Isaia 37₁₈; Ps. 80 2 etc.

13. Exod 25 q, 40; 26₃₀; 27₈ etc.

14. Cap. 9.

15. Ezechiel 8₃, 10₄ sq. (Compară și Fapt. Apost. 22₁₇ sq.

16. Eșire 28_{33, 34} și Ier. 13_{23, 29}. Nahum 3₅.

dintre făptură și El Domnul al prea sfânt își acopereau cu 2 aripi picioarele (Targumu zic: *ne videantur* = ca să nu se vadă) lor.

În *versul 3* spune ce făceau acele ființe cerești în jurul tronului Celui prea înalt. — Cântau schimbând unii cu alții. Unii tăceau, alții începeau.

Cântau grăind: sfânt, sfânt, sfânt Domnul, adică scoteau la iveală, *accentuând în chip deosebit*, o însușire de căpetenie a Domnului. El este cel deosebit de lume și mai presus de ea. *Este Sfântul*.

Scoaterea la iveală a acestei însușiri a lui Dumnezeu are o mare însemnătate. Isaia este o ființă din lume. Cântarea serafimilor i-arată ce drum trebuie să ia lumea. Este drumul sfințeniei. Atunci când cerul și pământul vor fi pline de slava Lui, atunci va fi sfârșitul.

În cele din nainte arătase Isaia starea în care se afla poporul. O stare immorală, urâtă. În fața acesteia punea el sfințenia Domnului în toată strălucirea ei, și așa cum i se arătase. El amintește de mai multe ori de această însușire a Domnului. Cam de vre'o 29 de ori se vorbește de „Sfântul lui Israel“ în toată proorocia lui Isaia. Mai mult de cât în întreaga literatură profetică.

Prin aceasta voea să atragă luarea aminte a neamului său la îndatoririle ce are față cu această însușire a Domnului și calea ce trebuie să apuce în viață.

Dar de ce repetau cântăreții de 3 ori: sfânt? Unii cercetători zic că el face aceasta numai ca îutărire ca să scoată mai mult la iveală ideea de sfințenie.

Este însă din vremile cele mai vechi și până astăzi părerea celor mai mulți cercetători ai cărții sfinte că aci proorocul aruncă un ochiu în „Βάθη τοῦ θεοῦ,¹⁹⁾ în „adâncurile lui Dumnezeu“ și se referă la sfânta treime.

Evanghelistul Ioan²⁰⁾ zice că Isaia a văzut slava lui Isus și a vorbit de El. Petru zice în scrisoarea I-a²¹⁾ că în prooroci era „Duhul lui Hristos“, fiind de aceiași părere cu Pavel, care în I Corinteni²²⁾ zice că Isus a fost conducătorul Ebreilor în pustie. — Pe aceiași cale au mers și vechii cercetători ai cărții sfinte spunând că aci este sfânta treime: „Sanctus ergo Pater, sanctus Filius, sanctus Spiritus sanctus. Ter sanctam ergo dicimus deitatem et trinitatem“²³⁾ și numind această cântare „hymnus trinitatis“.

Cântarea acestor cete cerești era așa de puternică și impunătoare că se cutremurau temeliiile locașului unde cântau. Neapărat expresiunea «*se sguđuiau temeliiile pragrurilor de glasul ce striga*» este a se lua în același înțeles în care zicem și noi de o cântare impunătoare: „cântă de se cutremură casa“.

Iar „*casa s'a umplut de fum*“ nu cred că poate fi luat în înțelesul din Exod 40₃₄ sau I Regi 8₁₀, căci Isaia a văzut pe Domnul, spune în versul 1. Poate că chiar acest fum lămurește într-o câtva ce avem a înțelege prin „Seraphim“ în legătură cu însemnarea veche a verbului de „a arde“. De asemenea o oare care legă-

tură între numele acestor ființe cerești și între „Seraphim“ ca numire de șarpe, poate că este vre'o legătură pe temeiul celor ce găsim în Numeri și chiar Isaia²⁴⁾. Ca și cum ar fi niște șerpi ce varsă văpăi de foc așa înconjoară serafimii tronul ceresc. Și aceste ființe ca de foc suut simbol al focului curățitor al Domnului. Din aceste văpăi de foc ieșea fumul ce a umplut casa, ceva asemenea cu cele ce se zic în psalmul^{18 v. 9}, că din nasul Domnului iese fum, și din gura lui foc se ridică. Și aceasta se întâmplă ori de câte ori se arată mânia Domnului.

Și în versurile, cari urmează aci în acest capitol, Isaia povestește chiar cele ce Domnul vrea să facă în mânia Lui.

„Adâncurile Domnului“ sunt nepătrunse de mintea omenească și noi ceea ce spunem cu privire la aceste arătări cerești sunt păreri omenești. Vor fi corespunzând ele cu ceea ce în adevăr a văzut Isaia? Cine poate grăi cu siguranță?

Cu acest vers a isprăvit Isaia ceea ce a văzut în locașul ceresc. În versurile ce urmează spune ce a făcut el în fața unei asemenea vedenii și apoi ce a făcut și a poruncit Domnul²⁵⁾.

Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI.

24. Numeri 21₆ și Isaia 14₂₉.

25. Aveam de gând să public treptat întreaga proorocie a lui Isaia. Mă voi opri însă la cap. 13, adică la sfârșitul părții introductive, căci mă tem ca nu cumva această explicare a cărții sfinte să ocupe prea mult loc în coloanele acestei reviste și să fie de prisos în bogata noastră literatură exegetică românească. Cine va simți trebuință să cunoască mai de aproape cuprinsul cărții sfinte are la îndemână literatura patriastică adunată în Migne și nenumăratele comentarii în celelalte limbi străine.

La Nașterea Mântuitorului

*Lăsat-ai Cerul, pentru noi, Hristoase,
Și 'n peșteră săracă te-ai născut...
Lăsat-ai slăvi senine, luminoase
Și nouă mântuire te-ai făcut.*

*În locul strălucirilor divine
Iei chipul nostru slab, neputincios....
Putea-vom ca să-ți dăm, cum se cuvine,
Cinstiri curate, astăzi, din prisos? ?*

*Păstori și magi smeriți Ți se închină
La ieslea 'n care astăzi prunc Te-arăți;
Iar staulul se umple de lumină,
Căci leagăn e cereștii Bunătăți.*

*„Mărire sus în cer și între oameni
„Voire bună... pace pe pământ!
„Sosit-a lumii astăzi mântuire...!“
Plutește 'n slăvi al îngerilor cânt.*

* * *

*E între oameni azi bună voire?
E oare astăzi pace pe pământ?
Sălăsluește în lume azi iubire
De ce-i curat, frumos, măreț și sfânt?*

*O! Fie ca întruparea Ta, Stăpâne,
În oameni să trezească gânduri noi....
S'alunge dintre noi porniri păgâne,
Mai buni, mai drepți să-i facă pe cei răi.*

Preotul G. I. BEȘCHEA

19. I Carinteni 2₁₀

20. Cap. 12₄₁

21. I Petru 1₁₁

22. I Carinteni 10_{sq.}

23. Sf. Ioan Damaskin...

CRONICA BISERICESCA

ANEXA D

Regulamentul intern pentru Congresul Național Bisericesc al Patriarhiei Ortodoxe române.

Art. 1. — Convocarea, deschiderea și conducerea Congresului național Bisericesc se fac potrivit dispozițiilor din art. 11 și 12 din Statutul pentru organizarea Bisericii ortodoxe române.

Constituirea provizorie.

Art. 2. — Participarea membrilor la ședințele Congresului e obligatorie. Membrii împedicați în orice chip a participa la ședințele Congresului, vor notifica aceasta în scris Președintelui, până'n ziua deschiderii, înaintând tot odată mandatul.

Art. 3. — După deschiderea Congresului, potrivit art. 12 al. 2 din Statut. Președintele invită trei dintre membrii mai tineri ai Congresului să îndeplinească funcțiunea de secretari provizorii.

Art. 4. — La apelul nominal cetit de unul dintre secretari de pe lista întocmită de Consiliul Central bisericesc, fiecare membru prezintă biuroului mandatul.

În cazul când un membru, prezent din oarecare cauză, n'ar avea la sine mandatul, ori un membru absent a înaintat mandatul în chipul prevăzut la art. 2, se va observa procedura următoare:

a) membrul prezent va funcționa și până la validare, iar mandatul lui va fi examinat de comisia permanentă de validare,

b) mandatul membrului absent se trimite secției de validare.

Secțiuni pentru verificarea mandatelor.

Art. 5. — După prezentarea mandatelor și constatarea numărului membrilor prezenți, aceștia se împart în atâtea secțiuni cât e numărul Mitropoliilor.

Art. 6. — Președintele încredințează unui membru din fiecare secțiune mandatele aparținătoare secțiunii respective, stabilește, în înțelegere cu Congresul, locul, data și ordinea de zi a ședinței următoare și ridică prima ședință.

Art. 7. — Secțiunile se constituie sub președinția fiecărui Mitropolit și aleg un vice-președinte și un raportor și examinează actele electorale ale membrilor din Secțiunea ce urmează, conform orânduirii canonice din art. 2 al Legii de organizare.

Art. 8. — Secțiunile împărțesc mandatele în trei categorii:

a) mandate conforme cu dispoziții e electorale;

b) mandate cu defecte de formă, dar fără contestație;

c) mandate împotriva cărora s'au făcut contestații.

Pentru mandatele din categoria primă, secțiunea face propunere de validare și Congresul declară — fără discuțiune — de valide alegerile din această categorie, iar cele din categoriile a doua și a treia se trimit la comisiunea permanentă de validare.

Membrul, al cărui mandat aparține categoriilor *b.* și *c.* participă și până la validarea sau anularea mandatului său la ședințele și lucrările Congresului cu toate drepturile de membru.

Art. 9. — Secțiunile sunt datoare să examineze dosarele electorale în intervalul dintre ședințele prima și a doua și să raporteze asupra lor în ședința a doua.

Constituirea definitivă

Comisiunile Congresului

Art. 10. — Congresul se constituie definitiv pentru întreaga perioadă de 6 ani, determinată prin durata mandatelor membrilor săi aleși, alegând, din sânul său: 6 secretari; 2 clerici și 4 mireni. Pe unul din secretari, Președintele îl declară secretar general. Apoi Congresul alege comisiunile permanente în proporție 1—3 clerici și 2—3 mireni și anume:

1. Comisia organizatoare constătătoare din 15 membri.

2. Comisia bisericească din 15 membri.

3. Comisia culturală din 15 membri.

4. Comisia economică-financiară din 15 membri.

5. Comisia de validare din 6 membri.

6. Comisia bugetară din 6 membri.

7. Comisia de petițiuni din 6 membri.

Pentru chestiunile speciale se pot alege din caz în caz ad-hoc Biurul Congresului.

Art. 11. — Biurul congresului îl formează Președintele și secretarii congresului. Actele congresului le semnează președintele și secretarul general. Secretarul general este conducătorul secretariatului și responsabil pentru exactitatea proceselor verbale.

Art. 12. — Atribuțiunile biuroului congresului sunt:

1 Președintele primește și semnează corespondența; deschide, conduce și ridică ședințele; menține ordinea, conduce debaterile, acordă și retrage cuvântul; după terminarea debaterilor rezumă opiniile emise, formulează întrebările, și dispune votarea. El are dreptul să suspende șe-

dința și să cheme la ordin pe membrii, cari ar turbura liniștea și ordinea.

Înainte de ridicarea unei ședințe stabilește în înțelegere cu congresul, timpul, locul și ordinea de zi a ședinței următoare.

În caz de împedecare el se substituie prin chiriariul ce urmează în ordinea stabilită la art. 2 din statut.

2. Secretarul redactează procesele verbale și întocmește hârtiile Congresului și le păstrează; notează numele vorbitorilor în ordinea în care s'au anunțat; ține seama despre prezența membrilor având la dispoziție pentru fiecare ședință o consemnare alfabetică a membrilor.

Secretarul general desemnează pentru fiecare ședință un secretar pentru conducerea procesului verbal și un al doilea secretar pentru notarea vorbitorilor și rezumarea discuțiilor. Desemnarea secretarilor o aduce la începutul ședinții la cunoștința Președintelui spre a-i anunța Congresului.

Secretarul însărcinat cu redactarea procesului verbal are datoria să facă procesul verbal până la ședința următoare și să introducă în procesul verbal întocmai propunerile făcute în scris și enunțate ca hotărâri.

Constituirea și atribuțiile Comisiunilor Congresului.

Art. 13. — Comisiunile se constituie alegând din sânul lor un președinte și un raportor. Ele studiază chestiunile trimise lor, formează și motivează propunerile. Pentru ca deciziile să fie valide se cere prezența majorității absolute a membrilor (jumătate plus unu).

În lucrările lor comisiunile pot cere informații dela organele centrale bisericești, pot consulta și persoane de specialitate. Membrul interesat în chestiunea ce se discută va aduce aceasta la cunoștința președintelui comisiunii și se va abține dela discuție. Rapoartele comisiunilor semnate de președinți și raportori se prezintă în scris Președintelui Congresului, înainte de deschiderea ședinței în care ele au să se citească.

Comisiunea prezintă Congresului hotărârea majorității membrilor ei. La cererea minorității va prezenta și propunerea separată a acesteia.

Diurne și beneficii.

Art. 14. — Membrii primesc în timpul Congresului, diurnele stabilite pentru membrii corpurilor legiuitoare și cheltueli de călătorie pentru cl. I, pe C. F. R. Diurnele se socotesc pe zile, iar nu pe ședințe.

Membrul care lipsește din orice cauză dela ședințele Congresului nu poate pretinde diurne pentru ședințele dela care a lipsit. Abatere se

face dela această dispoziție numai în caz de boală contractată în timpul Congresului.

Art. 15. — Nici un membru nu se poate sustrage fără cauză motivată dela sarcinile ce îi impun Congresul.

Ședințele Congresului.

Art. 16. — Ședințele Congresului sunt publice sau secrete.

Art. 17. — 1. La Regulament; Fiecare membru are dreptul să ceară cuvântul și să vorbească la chestiunea în discuție însă numai odată și cel mult o jumătate de oră, afară de cazurile când Președintele acordă cuvântul. Chestiuni personale nu se admit, Președintele având dreptul a le opri și interzice.

Membrul care cere cuvântul în chestiune de Regulament este dator să arate care anume este articolul a cărui aplicare o cere. În asemenea chestiuni nu se poate vorbi decât o singură dată.

Anunțarea la cuvânt să face la Secretarul însărcinat cu înscrierea vorbitorilor.

Vorbitorul va observa bună cuviință în vorbă, gest și ținută și va evita atacurile personale, expresiunile și gesturile jignitoare.

2. În cazurile prevăzute la art. 29 lit. a) și b);

3. Spre a rectifica o interpretare greșită a cuvintelor ori propunerii sale.

Art. 18. — Președintele și raportorul unei comisiuni cu dreptul atât înainte cât și după dezbateri, dar înainte de punerea chestiunii la vot tot așa și după fiecare vorbire, să ia cuvântul pentru a da informațiuni în cauză sau a rectifica interpretările greșite.

Art. 19. — Președintele are dreptul să îndrumeze pe vorbitori la obiect, să-i cheme la ordine și să le retragă cuvântul.

Art. 20. — Membrul care nu respectă dreptul prezidial stabilit în articolul precedent poate fi exclus dela una ori mai multe ședințe prin o hotărâre a congresului.

Art. 21. — Ședințele secrete se țin după necesitate la propunerea Președintelui sau la cererea a 20 membri prezenți.

Înainte de ținerea unei ședințe secrete, Președintele va invita publicul să evacueze sala.

În ședințele secrete dezbaterile recurg după regulile ședințelor publice, dar despre cele discutate nu se dresează proces verbal, ci hotărârile se anunță în ședință publică și se introduc în procesul verbal al ședinței publice.

Art. 22. — Cursul ședințelor publice se stabilește astfel:

1. Deschiderea ședinței, desemnarea secretarilor pentru facerea procesului verbal și înscrierea oratorilor,

2. Verificarea procesului verbal al ședinței premergătoare.

Cu ocazia verificării nu se admit discuții, ci numai observări cu privire la stilizare sau întregiri cu momente ce eventual nu ar fi fost trecute în procesul verbal ori ar fi fost trecut neexact.

Prin excepție, procesul verbal al ultimei ședințe a Congresului se verifică și aprobă de către o comisiune de cinci membri aleasă din sânul Congresului.

3. Președintele prezintă petițiunile, cererile, rapoartele și adresele la Congres; membrii fac eventuale propuneri sprijinite de zece membri și... interpelări.

Petițiunile, cererile, rapoartele și adresele, cum și propunerile se trimit numai decât comisiunilor respective, în caz de urgență și de importanță Congresul prin o hotărâre poate intra imediat în dezbaterile lor în fond.

4. Președintele răspunde la interpelări.

5. Se anunță și se intră în ordinea de zi stabilită în ședința premergătoare.

Art. 23. — Dezbaterile unui obiect dela ordinea de zi odată începută nu poate fi întreruptă prin luarea în discuție a altui obiect.

Ordinea de zi odată stabilită nu se poate schimba de cât în următoarele cazuri:

a) Când în cursul ședinței se prezintă un obiect de natură urgentă.

b) Când în cursul dezbaterii se constată că un alt obiect e în legătură strânsă cu obiectul ce se dezbate.

Art. 24. — Închiderea discuției se declară numai atunci când:

1. Au vorbit sau renunțat la cuvânt toți membrii înscriși la cuvânt.

2. S'a cerut de 20 de membri și s'au hotărât închiderea discuției.

Art. 25. — Pentru accelerarea dezbaterilor se stabilesc următoarele norme:

Normele discuțiilor.

1. Dacă la propunerea unei comisiuni nu face nimeni o contra propunere, dezbaterile se consideră încheiate și președintele declară primită propunerea comisiunii. Dacă s'au înscris membrii la cuvânt trebuie să se acorde cuvântul tuturor celor înscriși.

2. Dacă la propunerea unei comisiuni se fac contra propuneri în scris, se acordă cuvântul tuturor celor ce au făcut contra propunere.

Art. 26. — Fiecare membru are dreptul să ceară închiderea discuției potrivit cu prevederile art. 24 al. 2. În cazul acesta Președintele întrerupe cursul dezbaterilor, nu însă și pe eventualul vorbitor, acordă cuvântul unui membru pentru și altuia contra cererii și o pune la vot.

Art. 27. — După închiderea discuției are dreptul să ia cuvântul propunătorul și raportorul comisiunii.

Art. 28. — Raportorul unei comisiuni nu poate în cursul dezbaterilor să retragă propunerea comisiunii nici să primească modificări în ea fără consimțământul comisiunii.

Oricare alt propunător însă poate să-și retragă în cursul dezbaterilor propunerea. Se admite însă ca oricare alt membru al Congresului să susțină propunerea aceasta.

Art. 29. — Întreruperea vorbitorului prin un alt membru e oprită. Dreptul de a întrerupe pe vorbitor îl are numai Președintele în scopul menținerii ordinii și al respectării Regulamentului intern.

1. Când vorbitorul se abate dela obiect;

2. Când vorbitorul face personalități sau aduce în dezbateri chestiuni politice;

3. Când vorbitorul întrebunțează expresiuni și gesturi necuviincioase, cari jicnesc demnitatea Congresului.

Art. 30. — Toate propunerile intrate la Congres se aduc în discuție generală și specială.

Art. 31. — Orice chestiune adusă în fața Congresului în cursul sesiunii trebuie rezolvată în acea sesiune.

Art. 32. — După terminarea discuțiilor urmează votarea asupra propunerilor făcute cu privire la obiectul discutat.

Înainte de punerea la vot, Președintele dispune cetirea propunerilor și pune astfel întrebările ca votanții să poată răspunde cu «pentru» ori «contra».

Art. 33. — Ori care membru are dreptul să ia odată cuvântul și să-și spună părerea cu privire la formularea propunerii asupra căreia se votează.

Art. 34. — Dacă sunt mai multe propuneri ori amendamente la una și aceeași chestiune toate propunerile și amendamentele se pun la vot.

Art. 35. — În cazul că nici una din propunerile puse la vot n'a întrunit majoritatea absolută a voturilor, chestiunea se scoate din ordinea de zi.

Ordinea votării propunerilor.

Art. 36. — Propunerile se pun la vot în ordinea următoare:

Prima propunere adică cea a comisiunii se consideră ca bază față de celelalte propuneri și contra propuneri și se votează:

a) asupra contra-propunerii mai îndepărtate;

b) asupra contra-propunerii mai apropiate; și

c) asupra propunerii prime respective a comisiunii.

Amendamentele se pun la vot îndată după primirea propunerii la care ele se referă.

Art. 37. — Pentru luarea unei hotărâri valide

se cere prezența majorității absolute a membrilor Congresului.

Pentru valabilitatea hotărârilor se cere majoritatea absolută a voturilor celor prezenți.

În caz de paritate de voturi decide votul Președintelui.

Modalitățile votării.

Art. 38. — Hotărârile se iau prin votare :

- a) publică ;
- b) nominală ;
- c) secretă ;

Art. 39. — Votarea publică e votarea obișnuită la luarea hotărârilor. Ea se face prin aclamațiune sau prin ridicarea mânilor.

În caz de îndoială a cărei legitimitate o constată Președintele se face contra probă prin votarea nominală.

Votarea nominală.

Art. 40. — Votarea nominală o dispune Președintele la cererea înscris a 20 de membri prezenți în ședință înaintată Președintelui înainte de începerea votării.

La votarea nominală membrii chemați nominal de unul din secretari răspund la întrebare cu «pentru» ori «contra».

Votarea nominală se poate cere la orice chestiune ea se face însă totdeauna când se hotărăște în chestiuni de cumpărare ori vindere, de grevare ori administrare a averilor bisericești. Voturile nominale se trec în procesul verbal.

Votare secretă.

Art. 41. — Votarea secretă se poate face la orice chestiune cu excepția chestiunilor prevăzute în articolul precedent — dacă se cere de 20 de membri prezenți în ședință înainte de începerea votării.

Alegerile de funcționari bisericești se fac totdeauna prin votare secretă.

Votarea secretă se face cu buletine. Fiecare votant scrie pe buletin numele aceluia, pe care-l socotește vrednic a fi ales și la apelul numelui său se duce și depune buletinul în urnă. Președintele votează cel din urmă după ceilalți membri ai biroului.

Despuerea scrutinului.

După terminarea votării, președintele și secretarii despoaie scrutinul și numără buletinele luându-le unul câte unul din urna, în care s'au depus și introducându-le în altă urnă goală. Constatându-se că numărul buletinelor corespunde numărul voturilor date, Președintele în vederea tuturor, scoate unul câte unul buletinele din urnă, citește în auzul tuturor numele înscrise,

iar secretarii înseamnă voturile. Încheindu-se scrutinul Președintele proclamă rezultatul alegerii care se trece în procesul verbal. Ales se declară acela care a întrunit majoritatea absolută a voturilor date.

Dacă la prima votare nu întrunește nimeni majoritatea absolută a voturilor, arătată în aliniatul precedent, se procedează de îndată la a doua votare. În acest caz, ales se declară acela care a întrunit majoritatea relativă a voturilor date. În caz de paritate a voturilor se va recurge la căderea prin sorți în fața Congresului.

Art. 42. — Cererea pentru felul de votare se va respecta numai dacă petiționarii vor fi față la depunerea și vestirea ei de către Președinte. Președintele înainte de încuviințarea cererii va constata prezența petiționarilor.

Aflând cererea în ordine, Președintele dispune aplicarea modului de votare cerut — fără discuție.

Art. 43. — În cazul că la una și aceeași chestiune cu excepția alegerii funcționarilor — în același timp și după toate normele prevăzute în acest Regulament, se cere să se aplice două sau toate trei modurile de votare se preferă, votarea nominală — fără discuții.

Dispozițiuni generale.

Art. 44. — Devenind vacant un loc de membru, prin moarte, dimisie ori invalidare, Președintele va dispune alegere nouă pe calea Consiliului Central Bisericesc.

Art. 45. — În contra hotărârilor congresului nu se admite nici un recurs.

Art. 46. — Membrul, care fără să fi cerut concediu într-o sesiune nu se prezintă la ședință în trei zile consecutive, va fi chemat telegrafic și dacă nici după această chemare nu se va prezenta se va considera că a renunțat la mandat și Președintele va lua dispoziții pentru îndeplinirea locului lui prin alegere.

Art. 47. — Concediu pe timp de trei zile acordă Președintele, pe timp mai îndelungat Congresul.

Art. 48. — Procesele verbale ale ședințelor, semnate de Președinte și secretar și verificate de Congres, se păstrează în arhiva Consiliului Central Bisericesc. Ele vor fi publicate în foaia oficială a Patriarhiei.

Art. 49. — În cazul că nu s'au validat, ori nu s'a prezentat, ori în cursul sesiunii respectivei ședințe s'au îndepărtat atâția membri, în cât Congresul nu e în număr, cum prevede art. 37 din acest Regulament, Președintele amână ședința pe timp de 48 ore, în care timp va lua toate dispozițiile pentru asigurarea funcționării normale a Congresului.

Dacă însă nici după 48 de ore Congresul nu

se întrunește în număr, sesiunea se închide și se sesizează Consiliul Central Bisericesc pentru luarea dispozițiilor ce se impun.

Art. 50. — Hotărârile devin publice numai după ce au fost votate în ședințe publice, și după ce votul a fost constatat valabil de către Președinte.

Art. 51. — Președintele e dator să răspundă numai decât la fiecare interpelare ce i se face, în cazul că n'ar putea răspunde îndată, are dreptul să ceară amânare de 48 ore. În orice caz trebuie să răspundă în cursul sesiunii.

Art. 52. — Acest Regulament intern intră în vigoare îndată după votarea lui de către Congresul Național Bisericesc.

Acest Regulament s'a votat de Congresul Național Bisericesc în ședința din 15 Octombrie 1926.

Președinte,

M I R O N

Patriarh

Secretar General Pr. Dr. NICOLAE M. POPESCU

ANEXA G.

Regulament pentru administrarea afacerilor epitropești în parohii și eparhii

I. Dispozițiuni generale.

Administrarea averilor bisericesti.

Art. 1. — Parohia, protopopiatul și eparhia administrează toate averile bisericesti, școlare și fundamentale ale tuturor așezămintelor bisericesti de pe teritoriul lor, în mod autonom, pe temeiul Legii și Statutului pentru organizarea Bisericii ortodoxe române și al dispozițiilor din regulamentul prezent, sub controlul, și inspecțiunea autorităților superioare indicate în Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii ortodoxe române din Patriarhie.

Art. 2. — Pentru toate daunele cauzate prin administrare necorectă de către organele instituite pentru administrarea averilor bisericesti, școlare și fundamentale, sau prin neglijență în control și inspecțiune, întreaga responsabilitate materială cade în sarcina organelor și corporațiilor însărcinate cu administrarea, controlul și inspecțiunea.

Art. 3. — Administrarea, asigurarea și fructificarea fondurilor ctitoriești și fundațiilor precum și întrebuințarea tuturor veniturilor acelora se face potrivit dispozițiilor ctitorilor sau fundatorilor și în sensul eventualelor acte de fundație sau testamente, iar în lipsa acestora conform dispozițiilor din prezentul regulament.

Art. 4. — Toate edificiile bisericesti, școlare și fundamentale precum și obiectele de valoare vor fi asigurate contra focului. Asigurarea se poate face numai la casa de asigurări indicată de fiecare eparhie.

Art. 5. — Avera imobilă nu se poate înstreina sub nici un fel de titlu și nu se poate greva decât în condițiunile regulamentului special înțocmit de Congresul Național Bisericesc conform art. 29 din Lege. Până atunci sistemul actual rămâne în vigoare. Vânzarea averilor mobile se face conform regulamentului prezent.

Art. 6. — Avera imobilă se poate cumpăra numai cu aprobarea organelor superioare.

2 Afaceri epitropești în parohie.

Consiliul parohial

Art. 7. — Parohia își administrează afacerile economice și toate averile sale sub controlul și inspecțiunea autorităților superioare și în conformitate cu Legea și Statutul organic al Bisericii ortodoxe române, prin consiliul parohial care este totodată și reprezentantul legal al parohiei.

Parohia în toate afacerile sale economice este reprezentată prin consiliul parohial. În caz de proces, de daune în contra membrilor consiliului parohial, dreptul de acțiune îl exercitează consiliul eparhial prin președintele său.

Art. 8. — *Dreptul și datoriile consiliului parohial în afaceri epitropești sunt:*

a) A primi pe lângă inventar averea mișcătoare și nemișcătoare a bisericii, școlii și a fondurilor și a o ține în evidență. Inventarul se compune în trei exemplare, dintre care unul se păstrează la epitropia parohială, al doilea la consiliul parohial și al treilea la consiliul eparhial.

b) A îngriji pentru întregitatea averilor mișcătoare și nemișcătoare ale bisericii, școlii și fundațiilor.

c) A face adunării parohiale propuneri cu vot nominal pentru vânzarea ori grevarea imobilelor.

d) A pătra în stare bună și a repara edificiile bisericesti, școlare și fundamentale.

e) A prevedea biserica cu icoane, vase sfințite, cărți necesare la serviciul divin și școala cu mobilele și aparatele necesare învățământului.

f) A afla mijloace necesare pentru edificarea și repararea bisericii, școlii, casei parohiale și altor edificii bisericesti și a face propunerile necesare în această chestie adunării parohiale.

g) A afla mijloacele pentru dotarea parohului, preotului ajutător, diaconului, profesorilor și învățătorilor și a raporta despre acestea adunării parohiale.

h) A stabili condițiunile ce trebuie să le observe epitropii la vânzarea averilor mobile, la

arendarea și închirierea bunurilor bisericesti, școlare și fundamentale sub rezerva aprobării Consiliului eparhial.

i) A stabili modalitatea de depunerea banilor disponibili ai bisericii, școlii și fundațiilor.

l) A pregăti proiectul de buget pentru susținerea bisericii, școlii și altor așezăminte bisericesti din parohie.

m) A examina la finea anului socotelile episcopiei parohiale.

n) A sprijini pe copii săraci în frecventarea școlii prin prevederea lor cu îmbrăcăminte și cărți școlare.

o) A decide cu vot nominal toate chestiunile de cumpărare, vânzare și grevare a averilor imobile ale bisericii, școlii și fundațiilor.

p) A stabili statute speciale de administrarea averilor parohiei în cadrul legii și Statutului pentru organizarea bisericii ortodoxe române.

r) A face la finea anului raport general către adunarea parohială despre întreaga sa activitate.

Art. 9.— Consiliul parohial înaintează adunării parohiale, propunerile și hotărârile sale conform art. 47 din Statut. Astfel hotărârile consiliului parohial aduse pe baza punctelor *h)* și *i)* nu se pot executa fără aprobarea adunării parohiale, — iar hotărârile aduse pe baza punctelor *c)* *l)* *m)* și *o)*, trebuiesc aprobate și de consiliul eparhial.

Art. 10.— Consiliul parohial verifică cassa parohială de câte ori crede că este de trebuință, este dator însă să controleze cassa cel puțin de două ori în an.

Art. 11.— Nici un membru al consiliului parohial nu poate participa la ședințele consiliului, în cari se deliberează de interesele sale private sau ale rudelor sale până 'n al 4-lea grad de consângenitate deci: tatăl și fiul, frații, socrul și ginerile nu pot fi împreună membrii ai consiliului.

Disolvarea consiliului parohial.

Art. 12.— În cazul când s'ar constata că consiliul parohial nu administrează bine interesele ce-i sunt încredințate, sau nu execută dispozițiunile forurilor superioare cu privire la modul de administrare, sau nu se conformează procedurii stabilite de Lege, Statut și regulamente, Consiliul Eparhial va putea pronunța disolvarea consiliului parohial.

În caz de disolvare a consiliului parohial, consiliul eparhial este în drept să institue în mod provizoriu o comisiune interimară de 5 membrii pentru conducerea afacerilor parohiale până la alegerea altui consiliu.

Art. 13.— Disolvarea consiliului parohial se va pronunța printr'o deciziune, care se va comunica prin oficiul parohial fiecărui membru din

consiliul prin luare de dovadă sau prin încheiere de proces verbal, în caz de refuz sau absență.

Un delegat al consiliului eparhial va preda cu inventar comisiunii sau noului consiliu averea acelei parohii. Ziua predării se va comunica toștilor membri în consiliul parohial, când vor fi ținuți a preda averea, ce li s'a încredințat de asemenea cu inventar și vor fi obligați să arate modul de întrebuințare a venitului bunurilor, ce li s'au încredințat. Această predare se va constata printr'un proces verbal încheiat de delegatul Consiliului eparhial.

Referatul foștilor membri ai consiliului parohial se va fixa prin acel proces verbal; din acel moment noii membri ai consiliului parohial vor fi investiți cu toate drepturile și datoriile.

Membrii consiliului disolvat în 14 zile libere dela primirea deciziei pot înainta apel la consiliul central bisericesc.

Comisia interimară poate funcționa numai până la alegerea definitivă a noului consiliu parohial. Alegerea aceasta trebuie să se facă cel mai târziu în 30 de zile dela ridicarea în drept a deciziei de disolvare.

Consiliul eparhial poate institui o comisiune pentru conducerea afacerilor parohiale și în cazul, dacă în vreo parohie a devenit imposibilă din orice motive alegerea și constituirea în mod legal a consiliului parohial.

Această comisiune nu poate funcționa mai mult de trei luni, în decursul cărora trebuiesc efectuate alegerile suspendate.

B. Epitropia parohială.

Art. 14.— Epitropii parohiali sunt bărbați din parohie cărora li se încredințează și cari administrează întreaga avere bisericescă, școlară și fundamentală.

Art. 15.— *Drepturile și datoriile epitropilor parohiali sunt:*

a) A primi dela consiliul parohial pe lângă inventar toată averea mobilă și imobilă a bisericii, școlii și fondurilor și a administra conform hotărârilor adunării și consiliului parohial și în înțelesul regulamentului eventual al statutelor speciale de administrare.

b) A păstra într'o ladă de fier cu trei chei averea mișcătoare a bisericii, școlii și fondurilor precum sunt banii și alte hârtii de valoare. Toate cele trei chei ale cassei se va păstra câte una la câte un epitrop.

Unde sunt numai doi epitropi, acolo cheia a treia se va păstra la paroh, iar unde sunt mai mulți parohi se va păstra la parohul-conducător al oficiului parohial.

La deschiderea și închiderea cassei se cere prezența tuturor persoanelor, cari au cele trei

chei dela cassă și acestea sunt solidar răspunzătoare pentru starea cassei.

c) A ține un registru de venituri și cheltueli.

d) A ține inventar, în 2 exemplare, de starea averii parohiale, dintre cari unul se păstrează în cassă, iar al doilea la epitropi.

e) La finea fiecărui an, a prezenta consiliului parohial socotelile asupra veniturilor și cheltuelilor bisericești, școlare și fundamentale.

f) A îngriji ca ediificiile bisericești, școlare și fundamentale și curtea bisericii, școlii și casei parohiale, precum și cimitirul să fie în stare bună.

g) A plăti regulat salariile personalului bisericesc și școlar precum și ajutoarele persoanelor sărace și ale bursierilor.

h) A face consiliului parohial propuneri și proiecte pentru administrarea averilor, pentru crearea de fonduri, pentru sporirea averilor și a veniturilor și în general pentru bună starea și propășirea economică a parohiei.

i) A nu face nici o cheltuială neprevăzută în buget fără împuternicirea consiliului sau a adunării parohiale și aprobarea Consiliului eparhial.

l) A se supune la revizuirea amănunțită a cassei ori de câte ori va cere aceasta consiliul parohial, protopopul sau delegatul consiliului eparhial.

În special protopopul este dator a revizui în fiecare an inventarul, registrele epitropești și cassa parohială cel puțin odată pe an.

Disolvarea epitropiei parohiale,

Art. 16. — Dispozițiunile cuprinse în art. 12 și 13 al regulamentului de față privitoare la disolvarea și responsabilitatea materială a consiliului parohial precum și la instituirea unei comisiuni de administrare și la urmărirea disciplinară a consiliului parohial se aplică și au deplină valoare și față de epitropia parohială.

Art. 17. — În toate cazurile de responsabilitate materială și de restituire a daunelor contra consiliului parohial și epitropiei parohiale decide Consiliul eparhial ca for judecătorească de prima instanță iar în caz de apel decide ca for suprem în ultima instanță Consiliul central bisericesc.

C. Adunarea parohială.

Art. 18. — Adunarea parohială formează organul superior de administrare și control în toate afacerile epitropești ale parohiei.

Art. 19. — În special atribuțiile adunării parohiale sunt:

a) Revizuirea inventarului averilor din parohie; la fiecare fine de an financiar inventarul se va aduce la curent prin introducerea achizițiilor din timpul anului și prin eliminarea obiectelor

și mobilierului recunoscut ca distrus, scos din serviciu, pierdut, vândut etc.

b) Examinarea și primirea proiectelor consiliului parohial relativ la zidirea, repararea sau înzestrarea bisericii, școlii, casei parohiale și a altor clădiri bisericești, școlare și fundamentale.

c) Examinarea și primirea proiectelor consiliului parohial relativ la întințarea și susținerea fondurilor destinate pentru scopuri bisericești școlare și fundamentale.

d) Examinarea și primirea proiectelor consiliului parohial relativ la dotațiunea parohului, preotului ajutător, diaconului, profesorilor și învățătorilor și a celuilalt personal necesar.

e) Examinarea și primirea proiectului de buget și reparațiuni, prezentat de consiliul parohial.

f) Deciderea asupra propunerilor consiliului parohial relativ la cumpărarea, vânzarea sau grevarea averilor imobile ale parohiei.

g) Examinarea și deciderea asupra propunerilor consiliului parohial, care privesc bunăstarea și progresul economic al parohiei.

h) A îngriji ca consiliul și epitropia parohiei să-și îndeplinească datorițele conform Legii, Statutului și Regulamentului de față.

i) Examinarea proiectelor de statute speciale prezentate de consiliul parohial pentru administrarea averilor și veniturilor parohiale.

l) Înaintarea din oficiu a tuturor deciziunilor proprii la consiliul eparhial pentru revizuire și aprobare.

Înaintarea se face prin oficiul parohial și protopopesc.

Art. 20. — În toate cazurile când veniturile normale și eventuale contribuiri benevole nu sunt suficiente pentru acoperirea cheltuelilor bugetare, lipsa se suplinește prin repartiziuni asupra credincioșilor și prin ajutor de la stat.

Drept bază la repartiziuni servește numărul parohienilor și darea directă de stat, iar în comune urbane și stările sociale și veniturile speciale ale credincioșilor.

III. Administrarea fondurilor în protopopiate.

Art. 21. — Avera, fondurile și fundațiunile ținutului protopopesc se administrează conform normelor și dispozițiilor stabilite în capitolul II al regulamentului de față.

În toate afacerile epitropești ale protopopiatului, adunarea, consiliul și epitropia protopopiască au aceleași drepturi, aceleași datorițe și aceiași responsabilitate materială ce o au aceste corporațiuni în parohie.

Art. 22. — În caz când veniturile cuprinse în bugetul aprobat de Consiliul eparhial, nu sunt

suficiente pentru acoperirea trebuințelor comune ale protopopiatului, lipsa se acopere din contribuțiile parohiilor aparținătoare protopopiatului în măsură proporțională și din ajutorul de stat.

IV. Administrarea averilor în eparhie.

Secția economică a consiliului Eparhial.

Art. 23. — Avera, fondurile și fundațiunile proprii ale Eparhiei sau cari sunt puse sub administrarea Eparhiei se administrează prin secția economică a Consiliului eparhial, sub controlul și inspecțiunea Adunării Eparhiale.

Art. 24. — Secția economică a Consiliului Eparhial va lua în primire pe lângă inventar toată averea, fondurile și fundațiunile Eparhiei și le va administra în conformitate cu normele și dispozițiile primite dela Consiliul Eparhial și în sensul regulamentelor speciale aprobate de Adunarea eparhială.

Art. 25. — Secția economică a Consiliului Eparhial va examina toate chestiunile de administrare ale averilor parohiilor și protopopiilor și va face propuneri Adunării Eparhiale. Tot așa va îngriji de susținerea averii eparhiale și va stăruii pentru sporirea ei, căutând mijloacele necesare în această privință și făcând propuneri concrete Adunării eparhiale.

Responsabilitatea secțiunii Economice a Consiliului Eparhial

Art. 26. — În cazuri de urmărire contra membrilor secției economice a Consiliului eparhial pentru daune cauzate în averea Eparhiei prin neglijență precum și pentru daunele cauzate în averiile parohiilor și ale protopopiatelor prin neglijența controlului și inspecțiunii, consilierii judecați de Consiliul eparhial la restituirea daunelor, au drept de apel la Consiliul central bisericesc în termen de 14 zile, susținându-se și garantându-se însă și până la deciderea definitivă a chestiei toate drepturile de asigurare a daunelor pe cale judecătorească în favorul cassei contra persoanelor aflate culpabile.

Aceste dispozițiuni se aplică și în toate cazurile de restituire a daunelor cauzate în averea parohiilor și protoierilor prin administrarea necorectă, neglijență sau culpabilitate a membrilor consiliului sau epitropiei parohiale și protopopești, cari deasemenea au drept de apel în contra deciziei Consiliului eparhial, prin care sunt declarați vinovați și judecați la restituirea daunelor în favorul cassei parohiale sau protoieriei. Apelul se înaintează la Consiliul central bisericesc.

A,ară de cauzele apelabile în sensul regulamentului de față în toate celelalte afaceri epitropești și de administrare a averilor eparhiale, protopo-

piilor și parohiilor, Consiliul eparhial decide în mod final, cu excluderea a ori ce drept de apel.

Drepturile și datoriile Consiliului Eparhial.

Art. 27. — Consiliul eparhial are dreptul și datoria de revizuire și aprobare eventual de respingere sau modificare a tuturor deciziunilor Adunării parohiale și protopopești, în special are dreptul și datoriță a revizui și aproba inventarul, contul anual și proiectele de buget ale parohiilor și protopopiatelor.

Spre acest scop inventarul, conturile și proiectele de buget se înaintează în fiecare an din oficiu Consiliului eparhial.

În caz de neglijență sau de întârziere nejustificată a acestei înaintări, Consiliul eparhial are dreptul și datoriță a trimite la fața locului un delegat al său pe cheltuiala organelor sau corporațiunilor neglijente.

Art. 28. — Aflându-se în ordine, Consiliul eparhial aprobă inventarul conturilor și proiectele de buget al parohiilor și protopopiatelor.

Art. 29. — Consiliul eparhial controlează cassele parohiale prin protopop, de câte ori acesta vizitează parohiile; necondiționat însă protopopul este dator să revizuiască cassa parohială cel puțin odată în an.

Consiliul eparhial însă are dreptul să controleze cassele parohiale și protopopești prin delegații speciali ai săi.

Art. 30. — În caz de necesitate Consiliul eparhial poate cere conform Art. 24 lit. h. din Statut, dela Eforia bisericii delegarea unui revizor expert pentru controlarea gestiunii financiare dela parohii, protopopiate și eparhii.

V. Cassa și comptabilitatea eparhială.

a) *Cassa*

Art. 31. — Toate operațiunile de banii și valori le face cassa eparhială, deci casierul manipulează banii și păstrează valorile în cassa de fier, destinată spre acest scop. Cassa este prevăzută cu două chei.

Ambele chei nu pot ajunge nici când în mâna unei singure persoane, iar duplicatele cheilor se păstrează la o corporațiune pe care va designa-o consiliul eparhial.

Personalul întrebuințat la cassă și comptabilitate este solidar responsabil pentru corecta administrare o cassă.

Orice predare de cassă sau chei se face prin proces verbal.

Localul de cassă are să fie prevăzut cu ferestre și uși de fier, cari, după închiderea gestiunii fiecărei zile se încuie, iar cheile se păstrează la doi funcționari de cassă.

Art. 32. — Orice încasare sau plătire de bani

primire sau predare de valori se poate face numai pe baza documentului de cassă compus de comptabilitate și prevăzut cu subscrierile necesare.

Art. 33. — Casierul înregistrează pe baza documentelor toate actele intrate și cele ieșite într'un registru legat, care se închee, revede și subscrie zilnic de casier și persoana însărcinată cu controlul.

Soldul din jurnalul de cassă trebuie să consume cu banii gata.

Incheierea registrului și controlul se face în prezența controlorului eventual al comptabilului.

Despre actele intrate la cassa eparhiei se dă partidelor dovadă scrisă de casier și controlor.

Art. 34. — Eventualele plusuri de cassă se contează imediat la «Depozite», diferența în minus casierul este dator să o plătească în bani gata cel mult în 24 de ore. De asemenea este responsabil casierul pentru banii răi, sau falși-ficați cât și pentru efectele rupte cari nu se mai pot valoriza.

Art. 35. — Ori ce plătire se face pe baza documentului de cassă care însă trebuie să fie prevăzut cu numărul decisului Consiliului Eparhial.

Plătirea ori cărei sume, extrădarea de valori, este a se confirma din partea partidei, care primește banii sau valorile.

Art. 36. — La împrumuturi, casierul, deodată cu documentul de cassă, primește și obligațiunea, și numai pe baza acestora plătește împrumutul, iar în caz de grevare numai pe baza raportului jurisconsultului eparhial. Obligațiunea și eventualele documente, ca declarațiuni de ștergere, decise judecătorești, etc., se păstrează în cassa de fier.

Intrucât casierul nu cunoaște partida, are să constate identitatea persoanei.

Art. 37. — Casierul poartă evidență despre scadența cupoanelor, precum și a polițelor de asigurare; apoi ține evidența despre eșirea hârțiilor de valoare.

b) Comptabilitatea

Art. 38. — Comptabilitatea cassei eparhiei se poartă după sistemul comptabilității duble.

Art. 39. — În conformitate cu art. 38 al legii pentru organizarea bisericii ortodoxe române, atribuțiile Consiliului central bisericesc se exercitează, până la rezolvarea afacerilor comune a episcopioilor din Mitropolia Ardealului, de către Consiliul mitropolitan din Sibiu pentru eparhiile aparținătoare acestei Mitropolii.

Acest regulament s'a votat de Congresul Național Bisericesc, în ședința de după amiază de la 16 Octombrie 1926.

Președinte,
✠ M I R O N
patriarh

Secretar General,
Pr. Dr. NICOLAE M. POPESCU

DIN VIAȚA EPARHIILOR

Un raport al Prea Sfințitului Vicar al Mitropoliei Moldovei către I. P. S. Mitropolit Pimen

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Între 26 Octombrie și 6 Noembrie, am avut examinarea iturgică și îndrumarea pastorală a preoților tineri hirotoniți din Mai 1925 până la Iunie a. c. S'au prezentat următorii:

Jud. **Neamț.** 1. *Cezar Andronic-Galu*; 2. *Aurel Mrejeriu-Crucea*; 3. *Teodor Danielescu-Grumăzești*; 4. *D. Danielescu-Totoești*; 6. *Const. Cojocaru-Tibucani*; 6. *N. Gheorghiu-Tg.—Neamțului*; 7. *Const. Coroamă — Audia*; 8. *Ilie Popeanu-Ghelăești*.

Jud. **Fălticeni.** 1. *Iosif Antistescu-Pleşani*; 2. *Filip Nicolae-Soci*; 3. *Gh. Atanasiu-Ciohorăni*; 4. *Ioan Șarpe-Rudeni*; 5. *Alexandru Zăhărescu-Șirețel*.

Juo. **Botoșani.** 1. *Mihai Cumpătă-Drăcșani*; 2. *Teodor Enache-Cernești*; 3. *Petre Manole Pleșani*; 4. *Ioan Simionescu-Slobozia Secătura*.

Jud. **Iasi.** 1. *Ioan Rugină-Hermeziu*; 2. *Ioan Grigoraș-Ciurbești*; 3. *Vespasian Lăzărescu-Mădârjești*.

Jud. **Dorohoi.** 1. *Const. Ștefănescu-Prelipca*.

Au fost chemați în grupe de câte trei, oficiind vecernia, utrenia cu liturghia și apoi aparte felurite jerurgii. După terminare, întâi își făceau singuri critica. La urmă, le-o făceam eu, începând dela atitudinea generală, cu pietatea ce trebuie să preocupe pe un preot, și până la amănuntele de mișcări și pronunțări.

Am insistat foarte mult asupra căldurei sufletești ce trebuie să aibă în timpul oficierei, în legătură cu cele două părți ale fiecărei slujbe: taina și învățătura. Incet-încet, treceam la examinarea teoretică, cu rolul și împărțirea Sf. Scripturi în slujbele divine. Am discutat apoi rolul slujbelor divine în activitatea pastorală și modul cum trebuie să se poarte fiecare față de enoriași.

Fiecare ș'a expus apoi împrejurările sale parohiale pe care le-am discutat în lumina cerințelor de astăzi.

Dintre cei chemați, numai doi nu s'au prezentat:

1. *Preotul M. Moșanu din Heci, Fălticeni*, motivând un caz familiar (nașterea soției), și 2. *Preotul Const. Corijescu din Oroftiana, Dorohoi*, fără nicio justificare.

Cei prezentați, în genere, au deprins bine slujbele liturgice. Mulți au și pătrunderea mistică, cu pietatea ce trebuie să transpire în orice slujbă, parte însemnată ce ne lipsește.

Aproape toți însă sunt slabi în cunoașterea Sf. Scripturi și a mecanismului ei — ca învățatură — în slujbele divine. Nu mai vorbesc de împărțirea în pericope a Apostolului și Evangheliei, dar mulți n'au știut care și câte sunt epistolele catolice, cele pastorale etc.

Un fapt dureros este că unul dintre cei mai slabi e tocmai un licențiat în teologie *Preotul Nicolae Gheorghiu* din Tg. Neamț, și ca parte practică și ca cunoștință teoretică. S'au mai prezentat slabi cu totul

Preotul *Constantin Coroamă*, mutat acum la Coroi, Neamț și Preotul *Gh. Atanasiu-Ciohorăni*, Fălticeni. Le-am și pus în vedere că vor mai fi chemați încă odată cu alte serii de preoți.

Pe lângă deprinderea liturgică, cunoștința biblică și mișcarea pastorală, am de făcut o constatare dureră în substratul moral al fiecăruia, ca disciplină și uniformitate.

Stăm cum nu se poate mai rău. Suntem într'o anarhie. Fiștecare se poartă cum vrea, se tunde cum vrea, se îmbracă cum vrea. Aproape nu ne mai cunoaștem că suntem preoții aceleiași confesiuni. Preoții catolici, ca să atragă pe creștinii noștri ortodocși, și-au lăsat bărbi mari, iar preoții noștri, ca să-i respingă, se bărbieresc mai ceva ca tinerii civili.

Unul dintre preoții chemați mi s'a prezentat așa de dezordonat, că nici nu l-am primit. L-am pus în vedere, să se prezinte la Mitropolie numai când își va face uniformă.

Acesta este *Preotul Vespasian Lăzărescu*, parohul parohiei Mădârjești, Iași.

Inalt Prea Sfințite,

Această întâlnire a noastră cu tinerii preoți are rezultate hotărâtoare pentru mersul Bisericii noastre. Tinerii preoți, — în începutul lor foarte greu — pe lângă atențiunea ce o au în deprinderea slujbelor liturgice, găsesc îndrumări și sfaturi tocmai atunci când au mai mult nevoie de ele.

Noi avem prilejul să ne cunoaștem subalternii, să le pătrundem substratul lor moral, cu nevoile și împrejurările de lucru și să-i ajutăm.

Poate că niciodată n'a fost o nevoie mai mare ca Chiriarhul, cu organele lui conducătoare, să cunoască bine pe fiecare preot din Eparhie, iar preoții Eparhiei să înțeleagă și să urmeze pe Chiriarhul lor...

Motivele care impun aceasta sunt două:

a) *Unul e liturgic.* Prin independența Eparhială și parohială, cu clauza tipicului „cum va vrea cel mai mare”, am ajuns la așa deosebiri, încât aproape nu ne mai recunoaștem că suntem credincioșii și oficanții aceleiași confesiuni. Nu mai vorbesc de deosebirea provincială, care de ezastrăoasă. Un cercetător, trecând din Basarabia în Banat, n'ar mai spune că suntem cu toții ortodocși¹⁾.

Rânduelile tipice din Liturghier, Molifteinic, Parastas, Tedeum etc. aproape au rămas literă moartă.

Uniformitatea tradițională, cu frumuseța ei arhaică, a început să dispară. Fiecare are motivul adaptării locului și împrejurărilor și pretențiunea originalității.

b) *Al doilea motiv care urmează și pe primul e disciplinar:*

1. Uniformitatea e foarte frumos lucru. Prin ea ne cunoaștem că suntem aceiași Biserică. E atât de mângâietor când preoți ortodocși de limbi felurite putem sluji la un loc! Eu am slujit cu ruși, cu bulgari, cu sârbi, cu greci, cu albaneji și merge de minune. Vlădica Grigorie are dreptate să susție uniformitatea.

— Nota Arhim. Scriban.

Fondul sufletesc în felul de a ne purta și forma exterioară în îmbrăcăminte.

Pare că nu se mai crede nimenea obligat unei ascultări și unei uniformizări. Dacă în slujbele liturgice numai cunosătorii și spiritele critice ne pot vedea diferențele, în privința disciplinii de corp social și de uniformitate suntem expuși zilnic. Nimeni nu mai are scrupulul de conștiință de a se supune rânduelilor sinodale și eparhiale și de a purta o uniformă, începând dela membrii Sf. Sinod și profesorii de Universitate și până la cel din urmă preot. Nu ne mai cunoaștem care suntem ortodocși, care catolici, care protestanți.

Pentru aceasta propun, ca această examinare după un an de preoție să fie reglementată, adăugându-se încă două, la interval de câte trei ani. Această propunere rog să se discute în Consiliul Eparhial; iar concluziile înaintate Sf. Sinod.

Primii asigurarea venerațiunii mele.

Vicar, † Arhiereul **GRIGORIE**.

Ateneul din Parohia Dichiu-Tirchilești din București

În București, care e socotit de mulți drept „Sodomă și Gomora”, este o mișcare religioasă și culturală, ce crește neconținut, mai ales în părțile marginase. În Duminici și sărbători, găsim biserici pline de credincioși, care se gândesc neconținut la ridicarea stării de astăzi priu biserică și școală.

În multe părți ale Capitalei, se fac adunări creștinești în biserici și școli, în sărbători sau în zile de lucru, și unele biserici sunt arhipline de lumea ce vine să asculte cuvântările pline de dragoste creștinească.

În suburbia *Dichiu*, prin stăruința Preotului *Econ. N. I. Rădulescu* și a colegului său *Părintele C. Popescu*, s'au început, din primăvara acestui an 1926, ca, în fiecare Joi seara, ora 8, să se adune creștini în biserică și mare este mulțămirea, când se vede adesea că biserică este neîncăpătoare.

Preotul paroh, *Econ. N. I. Rădulescu*, nutrea de mult ideea de a face o sală mare, un ateneu, unde să adune pe oameni la felurite conferințe și serbări, ca astfel lumea să se mai retragă dela atâtea și atâtea ademeniri nenorocite, ce muncesc sufletele și distrug moralitatea dintre oameni. A propus, în prima adunare generală a parohiei, cum și în epitropie și consiliul parohial, aprobând cu toții această minunată idee, de de a zidi un ateneu în suburbia *Dichiu-Tirchilești*.

Trebuiau locul și fonduri. Locul se găsește ușor, căci biserică posedă, în strada Romană 145, un teren de peste o mie m. p., lângă școala *Tunari de băeți*. și pe acest teren se hotărăște să se facă ateneul.

Domnul arhitect *Const. D. Dobrescu*, membru în consiliul parohial, a fost rugat să întocmească un plan-devis. Planul ieși minunat și devizul de 6 000.000 lei. Dar biserică nu avea de cât 100.000. S'a cerut aprobarea Onor. Primăriei a Capitalei, și fostul Președinte al Comisiei Interimare, *Dr. Costinescu*, împreună

cu harnicul colaborator Mihail Berceanu, nu numai că aprobă a se face numita clădire, dar scutește de orice taxe și donează, prin consiliul comunal, suma de 500.000 lei. S'au scos cărți poștale ilustrate cu fațada ateneului, în valoare de 2.000.000 lei. S'a cerut învoirea autorităților în drept și s'a început a se răspândi. S'a cerut autorizarea de a face un împrumut, în valoare de 4.000.000 lei, la Creditul Urban București, și acum suntem pe punctul de a obține acest împrumut.

Nu s'a mai așteptat și s'a început lucrarea puindu-se temelia în ziua de 20 Iunie 1926 cu deosebită solemnitate, luând parte autoritățile respective. I. P. S. Patriarh a fost reprezentat prin P. S. Arhieru *Platon*, vicarul Sfintei Mitropolii, care a și săvârșit slujba religioasă la punerea temeliei; din partea Ministerului de Culte, a luat parte domnul *Nichifor Crainic*, Secretarul General al Ministerului; din partea Ministerului Muncii, d. Director *Cunescu*. Din partea Primăriei, Capitalei, d. *Săbăreanu*.

Ceva înduioșător a fost la punerea temeliei, cu o domnișoară care avea dela decedata sa mamă două bucăți de aur. A ținut și a cerut ca una din monezi să fie pusă în temelie, ceea ce s'a și făcut.

Actul comemorativ este următorul:

Act comemorativ.

Astăzi, Duminică 20 Iunie 1926.

Sub glorioasa domnie a Marelui Rege al întregirii neamului ramânesc Ferdinand I și al Majestății Sale Regina Maria, Moștenitor al Tronului fiind Alteța Sa Regală Principele Mihai, în zilele primului Patriarh al Bisericii ortodoxe române Sanctitatea Sa Dr. Miron Cristea, Președinte al Consiliului de Miniștri fiind domnul General Al. Averescu, Ministru Cultelor și Artelor fiind domnul Vasile Goldiș, iar Primar al Capitalei București domnul Anibal Teodorescu, pusu-s'a temelia acestui așezământ cultural ce va purta numele de:

„Ateneul popular al Bisericii Dichiu-Tirchilești“

„Incredințați fiind că acest locaș de cultură va răspândi lumina mântuitoare asupra poporului nostru, întărind prin credința strămoșească însuși sufletul și vrednicia neamului românesc.

Intocmitor al planurilor clădirii a fost domnul arhitect Constantin Dobrescu, iar sumele pentru înălțarea lui, pe lângă dania bisericii, care a dăruit locul și primul sprijin bănesc, au fost strânse din dărnicia Primăriei Capitalei, din darul drept-credincioșilor epitropi, membri ai Consiliului parohial și comitetul pentru înfrumusețarea bisericii noastre precum și a enoriașilor parohiei Dichiu și ai orașului București“ :

„Urmează iscăliturile“

La solemnitatea punerii temeliei, au vorbit Preotul Econ *N. I. Rădulescu*, d. *Săbăreanu* din partea Primăriei Capitalei, domnul *Cunescu* din partea Ministerului Muncii, doamna *Smara*, laudând fapta mare de a se înălța acest așezământ de cultură, și alții.

In vâra aceasta 1926, clădirea s'a ridicat și s'a în-

velit. E o clădire impunătoare, în care vor încăpea peste 1000 de persoane, în plus că ateneul are o sală de 6 metri pe 10.

Ateneul este la etaj, iar jos sunt 5 prăvălii ce se vor închiria, trei apartamente în curte, cum și o vastă pivniță.

Concursul pentru această clădire s'a dat și se dă de membrii comitetului parohial, epitropii bisericii și membrii comitetului pentru înfrumusețarea bisericii, iar sufletul este preotul paroh Econ. *N. I. Rădulescu*, d. *N. S. Andrei Făgădău*, cari zi de zi s'au străduit cheltuind sume din cont propriu, spre a vedea cât mai, curând înălțat mărețul templu de cultură ce se ridică în această parte a Bucureștilor. Deosebit concurs au dat și d. *I. Ioachimescu* și *Lazăr Manim*, epitropi, și Păr. *C. Popescu*, ajutător la această biserică.

Nu se poate uita d. arhitect *Constantin Dobrescu*, care, fără nicio plată, a întocmit planurile și a dat toate directivele pentru această monumentală clădire.

Au ajutat deosebit cu sume fără dobândă: domnii *Zaharia Furnică*, *Gr. Costescu*, *Lazăr Marinescu*, epitropi, cum și Căpitan *I. Arghir*, *Gh. Popescu*, *Georgescu*, *Eliza Melenconci*, *Eliza Popescu* și alte persoane, cărora li se umple inima de bucurie, când văd palatul pentru care au contribuit cu toată dragostea.

S'au lansat cereri către toate autoritățile și sperăm că vom fi ajutați, ca în primăvara anului viitor 1927 să se poată deschide largi porțile acestui focar de lumină și căldură, spre a lumina și a încălzi atâtea suflete și inimi dornice de o viață mai bună și mai curată.

Increștinarea orașului Bălți.

Orașul Bălți, care, deși până acum a fost sub stăpânirea unei pravoslavice împărății, se înfățișa privirei călătorilor ca o localitate cu totul adormită, fără edificii mărețe și în deosebi fără turnuri de biserici, care pretutindene dau orașelor mari toată caracterizarea lor exterioară, — dela întemeierea episcopiei în 1923 și prin osârdua episcopului Visarion, ia o nouă înfățișare, prin cupola măreață a catedralei și a celorlalte turnuri bisericesti ce se ivesc deasupra lui.

Duminică, 31 Octombrie a. c., s'a făcut cu mare solemnitate de către P. S. Sa episcopul Visarion înconjurat de numeros cler, slujba ridicării crucilor pe turnurile bisericii „Sfinții Apostoli“ de lângă închisoarea orașului. Au fost de față toate autoritățile și numeroși credincioși din Bălți și împrejurimi.

Curând biserică va fi sfințită.

Iar Duminică, 7 Noembrie, s'a sfințit locul celei de a patra biserici din Bălți, în piața oborului, cu hramul „Sfinții Voevozi Mihail și Gavril“, a cărei clădire se va începe în primăvara anului viitor 1927, odată cu școala primară de lângă dânsa.

Și dacă socotim că, tot în primăvara viitoare, se începe și zidirea bisericii din deal lângă reședința episcopală, rezultă că, în curând, deasupra acestui mare și însemnat oraș din Basarabia, se vor ridica turnurile a cinci biserici frumoase, deci el va dobândi înfățișarea unui oraș creștinesc, iar prin stilul bisericilor, un caracter românesc, cum se cuvine.

E. MATEESCU,
Bălți, Basarabia

EXTERNĂ

Moartea Părintelui AURELIO PALMIERI

Cu adâncă părere-de-rău, găsim în revista *l'Europa Orientale* din Roma (Octomvrie-Noemvrie a. c.), care ne-a sosit în ziua de 13 Decemvrie c., trista știre că Păr. *Aurelio Palmieri*, cârmuitorul acestei reviste și scriitorul cel mai rodnic al ei, a încetat din viață la 18 Octomvrie a. c. Încă putea să mai trăiască, având numai 56 de ani. Acum trei luni însă, a căzut bolnav. Dar a biruit boala și iar s'a apucat delucru. Atunci boala i-a venit a doua oară și l-a răspus. Revista nu dă multe amănunte despre boala sa, așa că nici noi nu putem spune multe.

Ah! dar ce bărbat a fost Palmieri! Calugăr catolic, dar un spirit viu și drept, fără niciun fanatism, scriitor care a urmărit de aproape Biserica noastră Ortodoxă, cu iubire către ea, fără pornire de a ocărî sau de a ne câștiga pentru Roma.

Cititorii acestei reviste nu aud întâia oară numele său, pentru că noi am mai pomenit aci de el, totdeauna arătând vederile sale largi și inima sa îmbrățișătoare și pentru necatolici. El a fost cel care mi-a scris acum trei ani, lăudându-mi cu multă simpatie mișcarea pentru unirea Bisericilor dusă în America de *Gardiner*, cu care avea legături și pe care îl prețuia, de asemenea fără ca acela să fie catolic, ci anglican.

Ce cunoștințe avea omul acesta! Cât citise și câte știa! Toate limbile slave, toate limbile culte ale Apusului, pe lângă greacă și latină. Se ținea la curent cu tot ce se scria în presa bisericească grecească și cu multe alte ziare. Omul acesta cred că a căzut istovit de o muncă uimitoare. Ajungea un număr din această revistă *l'Europa Orientale*, pentru ca să te minuneze cu câte chestiuni urmărea și câte citea.

Dar ce a scris! Numărul pomenit al revistei italiene cuprinde nu mai puțin de 14 pagini cu literă mică de tot, pentru a înșira titlurile tuturor cărților, studiilor și articolelor pe care le-a împrăștiat în fel de fel de reviste. Are cărți mari de câte 800 de pagini, de care noi vom mai vorbi, fiindcă multe din ele sunt închinat Bisericii Ortodoxe. Era maestru în culegerea de informațiuni. Un volum de peste 600 de pagini, în italienește, e închinat Bisericii rusești.

E uimitor cât se poate lucra într'o viață de om, și Aurelio Palmieri ne dă prilejul să ne minunăm cât de întinsă a fost munca lui în cele ale scrisului. A urmărit ce s'a petrecut mai cu seamă în Răsărit și constatările sale le-a împrăștiat în tot felul de reviste italiene, franceze, engleze, germane, rusești și în multe altele.

Știa și românește, citea și revista aceasta, pomenea despre ea în *l'Europa Orientale*, ba folosea și articole din ea. Nimic nimic, nimic nu-i scăpa din ce se petrece în răsăritul nostru. Ba a fost și prin România, mai

nainte de război, și se încerca a spune câte ceva și pe românește, deși nu avea deprinderea vorbirii.

Trecea, fără să se gândească, dela o limbă la alta. Dus de multele sale treburi, ne-a scris nouă începând scrisoarea în italienește, a mers o bucată în această limbă, apoi, fără să bage-de-seamă, a dat-o pe fanțuzește, mai încolo a văzut, și-a cerut iertare și a început iar italienește. A spus că așa pățești când ești mânat de multe treburi. Fără îndoială, pe el putem să-l credem. A fost un rar exemplar de om neostenit și pătimăș de lucru.

A cultivat și alcătuirile literare de teatru. Are câteva bucăți religioase lucrate pentru teatru. Oh! în câte ramuri n'a lucrat acest bărbat rar!

Dar cea mai multă parte a unicii sale a fost închinată Răsăritului. De aceia credem că ar trebui cineva să scrie mai amănunțit despre tot ce a lăsat el în atâtea și atâtea studii. Pentru însuși interesul nostru al ortodocșilor, ar trebui să citim numeroasele sale studii pentru a cunoaște mai bine ale noastre, pe care el le-a urmărit mai dihai decât noi. Credem că despre el sau măcar despre o parte a scrierilor lui, s'ar putea lucra o teză de licență. Ar fi o lucrare de mare însemnătate, pentru care studentul însă ar avea mult de lucru, chiar dacă și-ar lua numai studiile de prin reviste și broșurile despre treburile religioase ale Răsăritului, fără să se mai apuce de marea sa lucrare în 2 volume *Theologia Dogmatica Orthodoxa* (Florența 1911 și 1913). Și cu toate acestea la noi e prea puțin cunoscut. Ceiace nu s'a făcut până acum însă, trebuie să se facă de acum înainte. Trebuie să ia cineva în mână scrisul său și să scoată în știrea noastră atâtea și atâtea date însemnate.

Binefacerile creștinismului în lume.

În Nr. pe Octomvrie a. c. al acestei reviste (pag. 618), am scris despre lucrarea lui *Near East Relief* pentru ajutorarea creștinilor din Răsărit, în urma nenorocirilor războiului. În revista acestei mișcări, *The New Near East* (Sept. 1926), între alte fapte de măreție creștinească ale ei, ni se povestește și despre lucrarea de tămăduire a boalelor de ochi la copiii din Palestina. Citim aci că, după o dare-de-seamă medicală a acestei organizări, copiii bolnavi de boala de ochi numită trahoma în Palestina de sus, se suie la 15% și la 97% în Palestina de jos, adică aci mai toți sunt bolnavi, iar cei sănătoși sunt numai o raritate. Din ochii examinați la clinica universității americane din Beirut, 40% erau atinși de această boală. Prin silințele lui *Near East Relief* împotriva acestei boale, ea și-a împușinat bântuirea ei dela 37,9% printre copiii avuți în grija sa în Siria în Septemvrie 1921, la 12,88% în August 1926.

Ah! și câte altele nu sunt de spus despre minunile pe care creștinismul le săvârșește între cei de altă credință în țări depărtate!

Apropierea Congresului pentru Credință și Organizare

În August 1927, urmează să se ție la Lausanne în Elveția, un congres al marelui mișcări și întocmiri care este cea numită *Faith and Order* (Credință și Organizare), care, pornind din America, urmărește să lege întreaga creștinătate într'o înțelegere comună, nu numai pe teme de lucrare practică, cum este întocmirea lui *Life and Work* (cea care și-a ținut anul trecut congresul la Stockholm), ci și în ce privește credința. În această privință, împărtășim cititorilor noștri o comunicare a secretariatului acestei mișcări, privind de aproape Biserica noastră românească. Iată-o :

Părintelui Arhimandrit SCRIBAN

Localul Sf. Sinod

București, ROMANIA

2 Noembrie 1926

Prea Cinstite Părinte și Scumpe Domnule,

Nu veți fi uitat cererea noastră ca Biserica din România să-și numească trei reprezentanți care să ia parte la Conferența mondială pentru Credință și Organizare la Lausanne în Elveția în August 1927. Adăogăm aci câteva din dările-de-seamă ale Comitetului dela Berna și vom fi mulțumitori dacă ne veți ajuta în îndeplinirea acțiunii noastre.

Dela moartea regretatului Dr. Demetrescu, care a fost membru al Comitetului de Continuare, nouă ni s'a sugerat numele Mitropolitului Bălan și al Profesorului Ispir. Dar Comitetul nostru n'a făcut nicio alegere pentru a împlini locul vacant. Dela depărtarea noastră ne e greu să facem o alegere. Vă vom fi recunoscători dacă ne veți da părerea voastră personală și ne vom sprijini pe ajutorul d-voastră pentru a săvârși numirea celorlalți trei reprezentanți.

Cu toată înima al d-voastră,

(ss) **Ralph W. Brown,**
Secretar corespondent.

Intr'o asemenea chestiune, pe cât ne aducem aminte, este o hotărâre a Sfântului Sinod că, în tot ce privește pășirea Bisericii noastre în afară, în treburi privitoare la reprezentarea ei, este căderea Sfântului Sinod a se rosti și a lua măsuri. De aceia rămâne ca Sf. Sinod să fie înștiințat și să hotărască. Pe de altă parte, noi ne aducem aminte că am citit, într'un număr mai vechi al revistei *Solidaritatea* ori prin ziare, că urmaș al răposatului Dr. Dragomir Demetrescu a fost numit în Comitetul lui *Faith and Order* d. Prof. Dr. Ispir, numire firească, pe temeiul multelor legături ale d-lui Ispir cu purtătorii de cuvânt ai creștinismului englez și american.

Despre chestiunea viitorului Congres dela Lausanne să se citească scurte arătări în cel mai nou număr al *Solidarității* (Sept. 1926, Nr. 1—3).

Pătrunderea Ortodoxiei.

Revista Societății Biblice Britanice din Londra, numită *The Bible in the World* (Biblia în lume) pe Decembrie c., ne vine cu o ilustrațiune care ne umple de bucurie. În mijlocul unei cete de bărbați și femei care sărbătoresc sfințirea unei case proprii pentru lucrarea Societății Biblice, în orașul *Adis Abeba* din Abisinia, se vede și chipul unui preot ortodox. E un arhimandrit, fără îndoială grec, care poartă chipul ortodoxiei până în acele laturi depărtate ale Africei. Trebuind să fie acolo vreo colonie grecească, iată deci și un preot al lor. Ba să mai spunem că altădată am văzut astfel de ilustrațiuni tocmai din *Colonia Capo*, adică în capătul cel mai de jos al Africei, și acolo, în revista *Eirene*, care eșea în Londra înainte de război, se putea vedea chipul unui arhimandrit grec în odăjdii, împreună cu episcopi anglicani. Este o plăcere pentru noi a vedea chipul Bisericii Ortodoxe dus până atât de departe.

Nu mai avem loc în acest număr a scrie despre lucrarea creștinească din Abisinia, despre îmbrățișarea pe care însăși curtea împărătească a Împăratului Menelik o arată lucrării creștinătății, dar ne socotim s'o facem în alt număr. Căci sunt lucruri din cale afară de frumoase și mângâietoare, iar pe de altă parte au eșit și cărți temeinice care scriu despre starea creștinismului acolo și pe care e de folos să le cunoaștem (*60 Jahre in der Mission unter den Falaschas in Abessinien*).

Arhm. SCRIBAN.

I U D A

*In grădină, pe răcoare
Sta Iuda p'o piatră mare.
Cu'ochii duși în negra zare,
El privea în depărtare.*

*Unde fug? Sunt vinovat,
Zice el; Cu'n sărutat,
Pentru bani, chip pe împărat,
Pe Iisus pierzării am dat!*

*De-acum nu somn, nici foame.
Să pier! grozav mă doare;
Căci lui Christ al mângâierii
I-am gătit drumul durerii!*

*Am greșit, sunt vinovat,
Banii răi i-am aruncat;
Aici mă spânzur, sus de cracă,
Fapta mea lumii nu placă!*

Pr. NIC. I. IANCU
Bunești-Firgeș.

CARTI, REVISTE, ZIARE

DEN RUSKA KYRKAN UNDER BOLSJEVIK-VÄLDET de *Hjalmar Holmquist*. Stockholm. Sveriges Kristliga Studentrörelsens Förlag Pris Kr. 1: 25. 1926. pp. 63.

Asupra politicii culturale a Sovietelor, mai ales față de Biserica ortodoxă rusă, până în prezent n'am avut decât informațiuni incomplete și puțin clare.

Profesorul suedez Hjalmar Holmquist repară această lipsă de informațiuni prin broșura aceasta, intitulată «Biserica rusă sub jugul (dominațiunea) bolșevică», în care ni se dau expuneri limpezi și amănunțite asupra politicii religioase a bolșevismului și asupra suferințelor nemai auzite pe care Biserica rusească a trebuit să le îndure în vremea anilor din urmă. Cartea aceasta dă pe față o prigoană contra creștinismului, care a depășit în cruzime tot ceia ce primii creștini au avut de îndurat în timpul epocii păgâne a Romei. După mii de ani, prigoana ce a avut loc în Rusia dela 1917 încoace este prima ce s'a deslănțuit cu atâta furie. În timpul revoluțiunii franceze, persecuțiunile erau îndreptate în primul rând împotriva clerului; sovietele însă au atacat creștinismul însuși. Propria doctrină a sovietelor, introdusă în școli, de unde învățământul religiunii este izgonit, este filozofia lui Marx, sau materialismul istoric.

Putem să ne mirăm cât voim, de lipsa fundamentală, la dictatorii proletariatului rus, a principiilor cele mai prețioase ale spiritului european: cercetarea liberă, reflexiunea liberă și credința liberă.

O perspectivă istorică mondială se deschide aci. Guvernul sovietic reuși-va el să expulzeze din sfânta Rusie creștinismul, sau va fi obligat să se plece în fața lui, mulțumindu-se să creșteze numai un nou creștuc pe răbojul istoric al rătăcirilor omenești; o curiozitate grotescă mai mult printre atâtea altele din muzăul culturii istorice a umanității?

Holmquist nu constată mai puțin de patru taze în politica religioasă a sovietelor. Cea dintâi a fost decretată în 23 Ianuarie 1918, prin care Biserica fu separată de Stat și de administrația școlară. Atunci s'a declarat proprietate Bisericii naționalizată. S'a dat în competența sovietelor locale dreptul de a hotărî asupra clădirilor Bisericii. Multe din Biserici au fost prefăcute în școli, case sindicale, cinematografe, localuri de club și de dans, etc. Totuși Biserica a reușit să-și păstreze pe cele mai multe din clădiri pentru trebuințele serviciului divin, iar decretul a recunoscut dreptul oricărei comunități religioase să-și exercite cultul, dacă nu e contrariu regimului politic. Decretul a suprimat instrucțiunea religioasă din școlile statului, dar a permis învățământul religios privat.

Cu toate acestea, în același an, a izbucnit războiul antibolșevic. Patriarhul Bisericii ruse, Tihon, dela Moscova, a aflat de cuviință să protesteze împotriva teroarei pe care bolșevicii o exercitau. Mai mulți preoți s'au dat de partea albilor, iar bolșevicii au răspuns începând

prima persecuțiune împotriva preoților. După propria mărturisire a bolșevicilor, au fost executați în 1918 și 1919: 28 de episcopi și 1215 preoți, afară de cei asasinati. Mânăstirile au fost închise și orice instrucțiune religioasă pentru persoanele sub 18 ani interzisă. Fierberea și manifestațiunile religioase pe care le-au deslănțuit, persecuțiunile contra preoților a obligat pe Lenin să schimbe atitudine. În 1921, el a poruncit suspendarea persecuțiunilor, favorizând însă o direcțiune foarte democrată, prin așa numita, Biserică vie. Programul pe care această Biserică l-a publicat, se aseamănă mai degrabă cu un program de reforme protestante. Serviciile divine trebuiau să fie făcute în limba poporului; administrația școlară trebuia să fie înaintată, iar învățământul religios bazat pe evanghelie, dar interpretat după chipul bolșevic. Însă Biserica ortodoxă avea o putere mult mai mare de cât se bănuia. Catedralele noi Biserici stăteau aproape goale, în timp ce mulțimea se aduna în dependințele (camerele din jurul Catedralelor) lăsate în folosința Bisericii ortodoxe. Noua Biserică se diviză în Biserici separate, unele mai bolșevice decât altele, ruinându-se una pe alta. Cu boala și cu retragerea lui Lenin, începe a treia fază a politicii religioase a bolșevicilor. Jidanul Zinoviev luă puterea și el inaugură o politică precisă și neted antireligioasă. Înțelegând că ar fi o greșală să favorizeze formarea unei Biserici slabe, guvernul sovietic vine acum și declară că, dacă până acum a făcut război contra preoților, de acum înainte va lupta contra lui Dumnezeu însuși. În toată țara a început o propagandă antireligioasă, neîntrecută până astăzi prin exemple de prost gust și de scârbă. Elevii școalelor, cari au declarat credința lor în Dumnezeu, au fost eliminați. S'au instituit premii pentru profesori care inventau cele mai efective metode în instrucțiunea atee. S'a publicat, cu subvenție dela stat, un jurnal intitulat „Bezbojnic“ (Fără Dumnezeu), care abundă în desemnuri ridiculizând subiectele biblice și religioase.

S'a organizat pe străzi și în teatre cortegii și spectacole pentru aceiași propagandă. O nouă interpretare a legii asupra comunităților culturale religioase a agravat pedepsele pentru învățământul religios și a mărit puterile statului antireligios asupra bisericilor.

Dar sentimentele naturale omenești au reacționat împotriva grosolanei propagande de batjocură atee. După doi ani, s'a putut constata, că această propagandă a reușit încă și mai puțin decât persecuțiunea, iar religiunea a câștigat încă și mai mult teren. În provincii propaganda atee a ridicat o mișcare cu proporții apocaliptice. În unele locuri, s'a deșteptat vechiul păgânism, și este grotesc să aflăm că un grup de popoare, ceremișii, între Volga și Kama, s'au întors la un cult păgân, făcând jertfe duhurilor arborilor sfinți. La sfârșit, «intelligenția» din Biserica liberală (eretice, zicem noi) s'a unit spre a se încerca să se curețe de dogmele bolșe-

vice și să se apropie de Biserica ortodoxă. Aceasta până acum încă n'a reușit și foarte mulți preoți sunt încă de partea noului patriarh ortodox dela Moscova revocat de sinodul reformator.

Sovietele au bătut din nou în retragere în fața noilor mișcări. În 1924, chiar s'a simțit obligat să declare că propaganda atee era o moștenire a culturii ruinate a burgheziei. Religiunea trebuie combătută științific și prin cărți de școală, scrise în mod convenabil.

O mare și complicată problemă prezintă această stranie situație. Cum se explică această ură dementă împotriva creștinismului? În parte, acesta este un fenomen jidovesc; o expresiune a spiritului de răsbunare jidovesc. Inamicul creștinilor, Marx, era jidan, și propaganda de batjocură atee coincide cu perioada venirii la putere a lui Zinoviev. Un rol foarte mare a jucat și abuzul vechii Biserici ortodoxe țariste și viața sărăcăcioasă a unui mare număr de preoți. Cauza directă a persecuțiilor sângeroase totuși a fost participarea preoților ortodocși la război de partea albilor.

Însă un studiu istoric al cauzelor abstracte politice și sociale nu ar fi d'ajuns aci pentru explicarea izbucnirii barbariei. Adevărata explicație a cruzimei drăcești, cu care au fost chinuți în multe cazuri martirii clerului; condamnat la moarte și al traficului desgustător al blasfemiei atee stă în asprimea și depravațiunea originală a firii omenești. Aceasta este forța pe care oamenii revoluției rusești au exploatat-o pentru planurile lor. Propaganda blasfemătoare face apel direct la instinctele cele mai scârboase ale firii omenești. Exemplu rusesc face să ne amintim de primejdia deslănțuirii unei revoluțiuni. Rusia țaristă a făcut dovada neputinței sale de a cultiva marea împărăție. Când a făcut revoluțiunea poporul rusesc, s'a putut constata că el n'avea destulă tradițiune culturală, spre a putea împiedeca o prăbușire în desfrânările cele mai grosclane ale cruzimei, asasinatului și blasfemiei. Poporul rus a fost pus, dintr'odată, în fața alegerii originale a omului: între bine și rău. În fața acestei alegeri, sentimentul religios a reprezentat esențialul din ceia ce spiritul poporului rus posedă ca umanitate. Creșterea interesului religios în Rusia în ultima vreme, cași reacționarea contra ateismului bolșevismului, reprezintă semnul de însănătoșire a sufletului poporului. Rămâne de văzut dacă această viață religioasă, divizată în multe grupe, va avea forța de a umaniza viața rusească, sau dacă bolșevismul va realiza și mai departe devastarea spirituală și culturală.

În starea spirituală a bolșevismului, precum altădată în revoluțiunea franceză și totdeauna ca urmare a izbucnirii fanatismului, se vede o opozițiune între puterea teoriei abstracte de o parte și deslănțuirea pasiunilor celor mai josnice de cealaltă parte. Între aceste două extremități rămâne: omul sensibil și bogat, omul care creează cultura! Acesta este burghezul stârpit de procedul bolșevic.

Precum se vede, broșura aceasta de abia 63 de pagini, editată de un cerc de studenți creștini, în zece capitole, cearcă să ne înfățișeze nu numai starea de lu-

cruri din Biserica rusească, ci, ceva mai mult, se căzuște să ne înfățișeze și stările psihologice cari au determinat evoluțiunea cași însănătoșirea ce mijeste în vremea din urmă. Dar, cu toate meritele sale, cartea fiind scrisă de un protestant și pentru o societate de studenți protestantă, nu-și ascunde simpatiile pentru progresul pe care protestantismul îl face în mijlocul pravoslavnicului popor rus și nici pentru grupările caritind, cu ajutorul mărturisit adesea ori al bolșevicilor de a ridica pe ruinele Bisericii ortodoxe o nouă Biserică după chipul celei reformate protestante.

† *Arh. TITU TÂRGOVIȘTEANU.*

Nicola Ristici, LUMINA SUFLETELOR. — Carte de Rugăciuni. Edițiunea III. Craiova 1926. Volum în formatul cărților de școală, 111 pagini, 20 de lei.

Noi am mai scris despre cartea aceasta anul trecut când ni s'a trimes întâia oară. Am arătat atunci plăcerea pe care ne-o face văzând-o, fiindcă astfel de cărți sunt totdeauna de folos printre noi, ca hrănitore a pietății. La noi s'au tipărit atâtea cărți de rugăciuni, unele tipărite chiar de oameni care nu se țineau strâns de Biserică. Dar se apucau de un asemenea lucru, pentru că simțiseră cât de căutate sunt astfel de cărți. Și cu toate că s'au tipărit [atâtea, niciodată ele n'au ajuns. Totdeauna trebuie și tot mai trebuie. Ori-câte s'au tipărit la Tipografia [Căților Bisericești, s'au vândut iute și îndată nu mai erau. Și doar s'au mai tipărit și după război. S'a tipărit, în frumoasă înfățișare, Cartea de Rugăciuni întocmită de Inalt Prea Sfințitu nostru Patriarh, dar și faceia cred că trebuie să fie vândută. Dacă a d-lui Ristici a ajuns așa de iute la a III-a edițiune, e o dovadă de ce spunem noi. S'au desfăcut cele două, tipăriri dintâi și acum a fost nevoie de a III-a.

Noi cu atât mai mult ne bucurăm că a eșit și aceasta, fiindcă e mai ușoară de mănuit decât edițiunea de mai nainte. O carte de rugăciune nu trebuie să fie în format prea mare, ci mai degrabă o cărticică de format mărunț, și încolo poate să fie și grosuță. Pentru astfel de citiri, chiar s'a ajuns la un fel de stabilizare. Ele totdeauna sunt cărți de să le poți pune în buzunar. Ce bine ar fi să avem și noi preoții astfel de cărți, ceva cu mai multă materie, și să le ai cu tine la drum să-ți poți citi rugăciunile, în tren, pe cale...

Aceasta a d-lui Ristici are tot materialul pe care-l avea și în edițiunea de mai nainte. Putea să fie și cu ceva material adăogat. Cartea nu e groasă și avea unde pune.

Se vede că eparhia Prea Sfințitului Vartolomei e un pământ rodnic pentru astfel de cărți. Căci anul trecut a mai eșit la iveală, în ținutul cârmuirii sale, încă o foarte frumoasă carte de rugăciuni, împodobită cu multă măiestrie. A fost alcătuită de Păr. *Ioan Tomescu*, preot care, după o vreme de cutreierare prin lumea care i-a adus necazuri, îmbogățit cu zestrea sufletească pe care și-o aduc încercările, s'a pus pe o temeinică lucrare

bisericească, din care un rod este și pomenita Carte de Rugăciuni. E tocmai în formatul pe care-l cerem noi și e însoțită cu un întăritor cuvânt al Prea Sfințitului Episcop Vartolomei.

Iată deci două cărți, eșite în scurtă vreme în acea eparhie și care vor ajuta întinderea lucrării creștinești între sufletele din Oltenia. Amândouă însă bune de întrebuițat și aiurea și noi le recomandăm cu toată inima. Cea a Părintelui Tomescu s'a bucurat și de o caldă prețuire în ziarul *Cuvântul* și, pentru ceice vor voi să și-o dobândească, noi putem spune aici că trebuie să se îndrepte către *Institutul de editură al Sfintei Episcopii a Râmnicului*, în orașul Râmnicului-Vâlci. Numai nu putem spune câte parale costă, fiindcă nu e pus pe exemplarul pe care-l avem noi.

Calendare bisericești. — Și în nr. trecut am scris despre calendarele bisericești care s'au tipărit la noi. S'au tipărit destul de frumoase și împodobite, după cum am arătat acolo. Dar acesta, care ne-a sosit acum, al Episcopiei Râmnicului, lucrat de d. Profesor Dr. C. Chiricescu, este o frumoasă lucrare tipografică, în niște chenare românești și cu o icoană a Bunevestiri care cu adevărat ne vrăjesc ochii. O! ce multe calendare avem acum și tot ademenitoare pentru ochi, cu mult mai strălucite cele bisericești decât cele care se lucrează în negustoria obișnuită! Pășania de anul trecut ne-a pus pe lucru și iată că ne înfățișăm cu calendare tot unul și unul. Acesta dela urmă, al eparhiei Râmnicului, se poate căpăta la editura Societății *Renașterea* din Craiova pe prețul de 5 lei.

Alt calendar, nu numai frumos, dar și mult folositor, afară de materia pentru calendar, este al eparhiei Chișinăului. Lasă pe cel foaie de care am scris, dar mai are unul în chip de carte, lucrat de d. C. Tomescu. Cu 10 lei, ai o carte în care se cuprinde și calendarul rusesc, cu toate datele bisericești trebuincioase slujbelor, cași în calendarul cel românesc. Apoi ai bucăți istorice, literatură populară, cunoștințe practice, crâmpeie din cărțile sfinte, chipurile vlădicilor Basarabiei, toate făcând un mănunchiu plăcut, pe care ții drag să-l ai pe masă. Ceice vor să-l cumpere să-l ceară la revista *Luminătorul* din Chișinău.

O mănăstire de maici puțin cunoscută. — Numele mănăstirilor de maici din țara noastră sunt destul de cunoscute. Cine n'a auzit de *Văratec* și *Agapia*, de *Pasărea*, *Ciorogârla* (zisă și *Samurcășești*), de *Viforâta*, *Nămăești* și *Suzana*? Cu toate acestea mai sunt mănăstiri frumoase și mari de care se vorbește foarte puțin sau de loc. Așa este Mănăstirea *Agafon* din jud. Botoșani, așezată între păduri și dealuri, la un ceas cu trăsura de orașul Botoșani, locaș tăcut, mângâietor și aducător de odihnă sufletului. Altă mănăstire, destul de mare, cu peste o sută de maici, este Mănăstirea *Adam* din jud. Tutova, aproape de orașul Bârlad. Despre ea găsim un articol, pe de o parte interesant, pe de alta necăjit, în tot cazul, bine scris, în ziarul

Galații-Noi (4 August a. c.) din Galați. Intr'însul se aduc la cunoștința Prea Sfințitului *Iacov* al Hușilor, de care atârnă mănăstirea, învinuiri grele în sarcina foastei starițe, Maica *Paraschiva Mielușevici*. Dar noi nu despre acestea voim să scriem, ci despre partea mângâietoare a articolului, în care citim că această mănăstire a avut maici din cele mai înalte familii românești. Astfel, în cimitirul mănăstirii, se află morminte bine îngrijite și împodobite cu îngrădiri de fer și cruci de marmoră ale foastelor starițe maicile *Sturza*; *Manu-Șufu*; *Hârjău* (sora Generalului *Hârjău*, care trăiește); *Palade* (sora fostului ministru liberal *Palade*, care a murit în Bârlad, la un banchet, tocmai când își rostea un toast). Apoi secretară și econoamă a fost aici o maică din familia *Greceanu*; de asemenea stareță a fost aici maica *Iustina Filibiliu*, care a cârmuit până la vârsta de peste 90 de ani, „stingându se fericită. cu ochii viguroși, cu mintea limpede, cu auzul nevătămat, până în cea din urmă clipă“.

La această mănăstire, se află o icoană făcătoare-de-minuni, la care vine multă lume pentru a se ruga în nevoile ei, cum de pildă, pentru încetarea ploilor prea multe, pentru a stinge seceta, a încovoia pe vrăjmași, a vindeca bolile și altele ca acestea.

Cuvioasele maice, între care s'au aflat multe de bun neam, au făcut la mănăstire lucru de bune române, au lucrat pentru păstrarea credinței strămoșești, au răspândit învățătura românească, au scăpat suflete dela peire, au întemeiat industrie casnică națională și, datorită lor, sute și sute de femei „și-au găsit un rost folositor în viață“.

Despre bolnavii care „sunt aduși acolo, numitul ziar spune că mulți sunt aduși bolnavi pe targă, trăgând să moară; nebuni legați și cu escorte numeroase,—pe care în zadar știința s'a încercat să-i redea familiilor și pe cari numai credința până la devoțiune a maicelor de aici, cu rugile lor pline de misticismul sfinților de altă dată, cu cetirile cărților lor din care se revarsă parcă fluidul învierii,—reușesc să-i îndrepte și să-i trimeată acasă sănătoși“.

Despre cărțile găsite la mănăstire, autorul articolului spune că a găsit unele cu învățături bisericești care nu sunt cele știute, precum povestirea despre Iosif Teslarul, logodnicul Mariei, care se tânguia împotriva Sfintei Fecioare că l-a făcut de ocară dovedindu-se însărcinată. Fără îndoială, aceasta trebuie să fie vreo carte apocrifă, adică de cele cu povestiri închipuite, eșite din mintea născăcitoare a celor ce voiau povestiri mai largi despre Sfânta Familie.

Mitropolia Basarabiei.—In ziarul *România Nouă* din Chișinău (26 Noemv. 1926), Păr. Econ. *Vasile Vasilescu*, capul bisericii catedrale a Chișinăului, scrie despre mitropolia Basarabiei, mirându-se că, odata ce în noua lege de cârmuire bisericească se hotărăște că Basarabia va avea o Mitropolie, de ce nu se înfăptuiește odată aceasta? Mai cu seamă după ce cinstea Bisericii basarabene a fost înălțată prin înființarea unei

facultăți de teologie în orașul Chișinăului, zice Sf. Sa ar trebui să se puie în aplicare și prevederea de a se da Basarabiei un Mitropolit.

Serbările dela sate. — Intr'un articol cu multă pătrundere și cu vie zbuclire a adevărului, din *Universul* dela 13 Dec. c, d. *Ioan Gh. Savin*, inspector general la Culte, arăta șubrezenia așa ziselor serbări culturale dela sate, cum se fac azi, și am putea adăoga noi, și a celor dela mahalalele orașelor. Despre cele care se fac cu dans, spune că sunt și păgubitoare, la care partea de seamă e dansul, iar partea culturală numai un pretext.

Preotul *Pompei Morușca*, **FEMINISM ȘI FEMINITATE în lumina evangheliei.** Volum de 188 de pagini, frumos broșat, în formatul cărților de școală. Sibiu, 1925, Prețul 30 de lei.

Părintele *P. Morușca*, autorul acestei cărți, este azi Arhimandritul Policarp Morușca, starețul Sfintei Mănăstiri *Hodoș Bodrog* din eparhia Aradului, despre ale cărui lucrări bune, de când se află în fruntea mănăstirii, am mai scris noi. Dar nici ca autor Prea Cuvioșia nu e mai pre jos. A avut frumosul gând de a face un tratat despre toate femeile din Noul Testament, arătând bunurile care se găsesc în ele prin care sunt vrednice de a fi pildă pentru ziua de azi.

După o introducere cu vederi temeinice și sănătoase, de mai mult de 100 pagini, vedem această perândare de femei biblice, puse pentru studiul nostru. Cu aceasta cartea e o unealtă de bună pătrundere în această lature a Noului Testament.

Dela pag. 153 înainte, autorul ne arată mai multe laturi în care se poate îndruma munca femeii mâna de vederi sănătoase. Cartea pune probleme serioase și e un bun câmp de studiu despre cele ce are de făcut femeia în viață.

ZIONS FREUND. — Hamburg, Decemvrie 1926.

Aceasta e o revistă creștinească de propagandă printre Evrei. Se află în al 28-lea an de viață. Nu e o revistă groasă. Iese foarte regulat și e foarte bine tipărită, pe o hârtie bună. Aduce o mulțime de știri despre lucrarea creștinismului printre Evrei și ne dă întotdeauna foarte multe date despre Țara Sfântă. În genere, e o revistă simpatică și îndrumătoare pe căile pietății.

În numărul pe această lună, cuprinde materie de felul de care am pomenit.

În această revistă, găsim, din când și când, și știri despre ce se petrece în România cu răspândirea creștinismului printre Evrei. Firește, noi, ca ceice nu ne ținem de loc de propoveduirea creștinismului între Evrei, nu știm nimic ce se petrece sub ochii noștri despre o astfel de lucrare. Rămâne un fapt pe care-l săvârșesc străinii. Când câștigă dintre Evreii noștri, ei nu-i trec la legea noastră ortodoxă, ci la a lor, care e vreuna din ramurile protestante. E o pagubă, pentru că, dacă avem Evrei care se creștinează, cel puțin să se

facă ortodocși. Tot rău este ca, după ce i-am avut odată străini ca Evrei, acum să-i mai avem tot străini și alfel. Pe când, dacă se fac ortodocși, se înstrăinează de ai lor și, dela o vreme, se topesc între noi.

E adevărat că avem și Evrei care se fac ortodocși, dar aceștia nu prin propoveduirea noastră, ci prin chibzuiala lor de a căuta să iasă dintre ai lor și să treacă la noi. Aceștia, odată eșiți dintre ai lor, sunt buni eșiți și rămân la noi.

În nr. pomenit al revistei numite, găsim o povestire despre un fapt care s'a petrecut în Iași. E vorba în ea de o Evreică din Germania, fata unor Evrei bogați, care s'a făcut profesoară, s'a dus în Rusia să dea lecții, nu i-a plăcut acolo și a venit la noi. În Iași, a intrat în legătură cu preotul comunității protestante și s'a făcut creștină. Povestirea aceasta e foarte plină de învățături și de setea vie către Hristos. Fiindcă o bună parte din ea se leagă de sărbătoarea Crăciunului, o vom tipări chiar în acest număr, la „însemnările mărunte“, dacă vom avea loc.

Intr'un al doilea art., găsim știri de mult preț despre starea de azi în Palestina. Ziarele ne dau deseori știri despre ce se petrece în Țara Sfântă, despre înferbântarea dintre Evrei și Arabi, despre pătrunderea limbii evreiești acolo, despre deschiderea universității, despre felul stăpânirii engleze peste Palestina. Iată atâtea chestiuni în care nu avem știri destule și de încredere și în care am dori să fim mai dumeriți. Apoi iată că în acest articol găsim date destule, despre prefacerea în care a intrat țara, despre legătura dintre Evrei și Arabi, că ea nu ar fi rea precum se scrie, că unii au nevoie de alții, că acum 30 și ceva de ani, limba evreiască era o limbă moartă și că acum e vie, că sunt Evrei care nu știu altceva decât vechea limbă evreiască dar că această limbă a fost îmbogățită cu material de cuvinte luat din Talmud și din scrierile evreiești ale evului mediu. Nu s'ar fi putut ca oamenii să rămâie numai la cuvintele câte sunt în Biblie, fiindcă numai cu atâtea nu puteau face față la atâtea trebuințe ale vieții de azi. De asemenea, pentru trebuințele mai proaspete, ei au croit cuvinte de isnoavă din vechile rădăcini ale limbii evreiești.

Din acest art., mai aflăm că, în Palestina, sunt și Evrei creștini, că la universitatea evreiască din Ierusalim se predă și Noul Testament, iar persoana care scrie despre acestea (din orașul Tiberiada din Palestina, în care, acum vreo 20 de ani, a murit Arhimandritul *Nifon Popescu*, fostul stareț dela Sinaia) încheie astfel:

„Deci noi trăim zorile unei zile în care Israilul ca popor își va fi găsit pe Mântuitorul său Hristos“.

În alt articol, preotul care o cârmuiește revista scrie despre pătrunderea revistei printre Evrei. Este o lucrare vie pe care noi n'o bănuim și care ne dă ghies să o începem și la noi, în țara cu așa de mulți Evrei. Ce mare capitol este acesta, pe care nu l-a deschis încă nimeni până acum în țara noastră! Oare învățarea limbii evreiești în facultățile noastre de teologie n'ar trebui să deschidă mințile și spre astfel de preocupări?

În art. cel mai din urmă, cu titlul **Uu prețios cuvânt scump**, găsim o frumoasă tratare despre venirea lui Iisus în lume, deci cuvinte privitoare tocmai la sărbătoarea Crăciunului. De aceia ne apucăm să le traducem aici și cu ele încheiem cele ce avem de scris despre această mică, dar bogată revistă.

Credincios este cuvântul și de toată primirea vrednic, că Hristos Iisus a venit în lume să mântuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu. (1 Timotei 1,15).

Noi suntem copleșiți de bucurie și mulțămire când, după lungi zile de negură, în sfârșit, soarele iese din nou la iveală și luminează toate cu puterea lui. Te simți mai bine oând, dintr'o luntre care joacă pe valuri, poți călea din nou pe pământul tare, pe care-l simți temeinic sub picioarele tale. Dar toate aceste simțiri sunt puțin lucru față de ce simțim noi când, în această lume a prefacerilor, a îndoii și a întrebărilor, putem îmbrățișa un adevăr mântuitor, ca acel cuprins în cuvintele Sfântului Apostol Pavel, puse în fruntea acestor bucăți: «Credincios este cuvântul și de toată primirea vrednic, că Hristos Iisus, a venit în lume să mântuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu.» Aceasta este vestirea Crăciunului, darul cel ceresc al lui Dumnezeu, care i se înfățișează fiecărui om. Aceasta e bucuria Crăciunului, din care trebuie să gustăm cu toții.

Pictorul *Rudolf Schäfer* a căutat să lămurească prin zugrăvire acest adevăr al Crăciunului. Într'un tablou al său, el ne arată nu numai îngeri, ci și oameni mântuiți, care sunt sus în cer și se unesc unii cu alții, spre a-și rosti bucuria pentru venirea lui Iisus. Vedem acolo pe Avraam, cu fiul său Isaac, care se bucură împreună că fapta pe care acel Patriarh o visase și ceiace el însuși voia să facă ca ființă ascultătoare către Dumnezeu, a săvârșit însuși Domnul, căci Dumnezeu așa de mult a iubit lumea, încât și pe unul-născut Fiul său l-a dat; că Iisus Hristos însuși a venit în lume, pentru a împlini împăcarea cu lumea. În acea zugrăvitură, ni se arată încă și marele proroc Isaia. În mână își ține cartea, iar cu degetul arată la capitulul 9, unde se zice: *Că prunc s'a născut nouă, fiul, și s'a dat nou, a cărui stăpânire s'a făcut peste umărul lui, și se cheamă numele lui inger de mare sfat, sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn păcii, Părinte veacului ce va să fie.* (stihul 5). Ni se vestește fericierea, și fericierea este zugrăvită. Ea se cuprinde:

1. în Luminare.

Pe acea zugrăvitură, vedem multă lumină. Cu drept cuvânt, căci ziua Crăciunului este o sărbătoare a luminii. Noi nu am putea cugeta o sărbătoare de Crăciun fără pomul de brad. Dar un brad fără lumini n'ar avea niciun rost. Ele vestesc lumina, fiindcă Hristos este lumina și ne-a adus nouă cunoștință și descoperire. Oameni cei mai învățați și mai înțelepți știu și mărturisesc că știința lor este numai lucru din bucățele, că oamenii nu pot cuprinde pe Dumnezeu cu mintea lor, că ei nu-l cunosc. Hristos ne-a adus această cunoștință, cea mai însemnată și cea mai

mângâietoare, că Iehova este ziditorul lumilor, părintele tuturor oamenilor, că el îmbrățișează pe toți cu aceeași dragoste și că el este nu numai părintele popoarelor ci și a tatăl fiecărui om în parte, că el ne cunoaște pe toți, că el poartă grijă de fiecare, că el ne iubește cu dragoste părintească și veșnică. Dacă noi am cuprinde cu inima acest adevăr, am avea totdeauna mângâiere, pace și bucurie; nimic nu ne-ar mai neliniști și turbura.

O nouă descoperire avem și în cunoașterea de noi înșine. Omul ar rămânea totdeauna pentru el o ghicitoare, un semn de întrebare. Niciun filozof n'ar putea să ne spuie pentru ce e omul pe pământ. Dimpotrivă, Hristos ne lămurește prin propoveduirea sa. El ne arată că noi suntem pe pământ pentru a face bine sau, după cum spune el: *Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor ca văzând faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri* (Matei 5, 16). Acesta este rostul ființării noastre. A doua țintă este ca noi să fim pregătiți pentru o viață mai largă, mai mare, mai deplină și că toate încercările prin care trecem, cele vesele, cași cele triste, sunt unelte în mâna lui Dumnezeu pentru a ne ciopli, după cum și Pavel spune dintr'o adâncă încercare, de ani întregi: *Știm că celor ce iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine* (Romani 8,28). Și cel mai bun lucru este că noi toți suntem plămădiți din nou după chipul lui Iisus Hristos. Acesta este lucrul cel mai înalt, cel mai mulțamitor, cel mai aducător de fericiere. Această viață de pe acum ascunde în sine pe cea viitoare și cu cât mai bogat se desfășură ea aici, cu atât mai măreață va fi ea în cea viitoare. De aceia spune și Apostolul Pavel: *Mie a vieții este Hristos,¹⁾ iar a muri, dobândă* (Filipeni 1,21) În ceruri primim noi daruri nouă, puteri nouă, datorii nouă, viața se face mai bogată și mai măreață. Hristos ne rescumpără luminându-ne

Fericirea se cuprinde

2. în Iertarea păcatelor noastre.

În acea zugrăvitură a lui Rudolf Schäfer, vedem noi și pe *Moisi cu tablele legii*. Fața lui luminează; asemenea și legea. Hristos a venit în lume ca să îplinească legea, ca să plătească datoria neascultării și să zidească pentru noi o mântuire veșnică. El e sfârșitul legii. Legea este rostirea voinței lui Dumnezeu și cărarea pentru umbletele noastre. Prin lege vine cunoașterea păcatului. Tocmai omul care se silește să facă voia lui Dumnezeu își simte starea lui păcătoasă și-și cunoaște neputința. David a spus, fără a fi auzit de Propoveduirea de pe Munte: *Greșalele (mele) cine le va pricepe? De cele ascunse ale mele curățeste-mă* (1'salm. 18,13). Domnul Hristos nu pomenește atât de mult de călcările de lege, cât de faptul că o scăpăm din vedere (Matei 25) și Iacov Apostolul zice: *Celui ce știe a face bine și nu-l face, păcat este lui* (4,17). De câte ori ne-am lăsat noi grei în latura aceasta! Apostolul Pavel, bărbat care era cucernic încă din copilăria lui, care se silea din toate puterile să ție legea fără greș, care avea îndrăzneala să arate lumii inima lui (Romani 7), ne spune,

1. Asta înseamnă: *Hristos este viața mea.*—Nota Trad.

după o luptă dârză: *întru mine, adică în trupul meu, nu locuiește ce este bun* (Romani 7,18). Niciun om n'ar putea spune: «Da, Dumnezeu găsește în mine ceva bun». Noi toți am trece de partea Apostolului și am mărturisi: Dacă tu, Pavel, bărbat cucernic, care te-ai încălzit pentru Domnul, ai putut spune aceasta, cu cât mai mult noi! Niciun om nu poate face un pas înainte cu însăși puterea lui, nu poate să fie o singură poruncă a lui Dumnezeu după tot înțeleșul ei.

Istoria ne povestește că, atunci când Ducele de Wellington se afla în război împotriva lui Napoleon și-și simtea slăbiciunea în fața aceluia dușman, dorea aprig să-i vie un ajutor și privea dacă nu cumva îi sosește Blücher. Și s'a umplut de bucurie și oștirea lui a tresăltat, când au văzut pe Blücher venind cu oștirea lui. Apoi unindu-se, au câștigat biruința împotriva lui Napoleon în bătălia dela Waterloo. Dela mic, noi mergem la mare. Singuri, noi nu putem birui pe diavol și păcatul din noi. Dar Hristos a venit în atot-puternicia sa, cu iubirea sa dumnezească și a mijlocit pentru noi. A implicat legea pentru noi și a plătit pe Golgota datoria pentru noi, a gustat pentru noi moartea, a biruit-o și a adus la lumină viața cerească și dumnezească. Și acum pentru fiecare se află iertare și mântuire. Apostolul Pavel spune în textul nostru că el este cel mai mare dintre păcătoși. Cu aceasta, vrea el să laude milostivirea și puterea lui Iisus și caută să întărească pe tot celce umblă după iertare, când spune mai departe: *Pentru aceasta am fost miluit, ca întru mine întâi să arate Iisus Hristos toată îndelunga-răbdare, spre pildă celor ce vor să creadă într'însul spre viața cea veșnică* (I Timotei 1, 16). Dacă peste un pod nou ar trece un elefant, fiecare și-ar spune că, dacă podul acela a putut ține un elefant, n'am de ce mă teme a trece și eu peste el. Pavel vrea să ne spuie: Dacă Iisus m'a primit pe mine, prigonitorul și batjocoritorul, hotărât că mă va primi și pe mine. Dacă tu crezi aceasta, atunci cinstești pe Hristos și dobândești iertare și mântuire.

Mântuirea cuprinde în sine nu numai luminare și iertare, ci și

3. Viață.

Pe tabloul lui Schäfer, noi mai vedem și pe Adam și Eva privind spre cer. Ei se bucură că Fiul lui Dumnezeu a venit în lume ca iar să facă toate bune. Fața lor e luminată de bucurie. Printr'înșii a venit ruptura dinte Dumnezeu și omenire. Adam și Eva au trebuit să părăsească raiul, iar păcatul a crescut și s'a înmulțit. Hristos este al doilea Adam. Cu dânsul a început o vreme nouă. El a deschis raiul. El a adus viață, viață dumnezească. *Eu am venit ca viață să aibă și mai mult să aibă* (Ioan 10, 11). Hristos ne-a adus nu numai cunoștință și iertare, oi și viață dumnezească, așa că noi ne facem printr'însul fii ai lui Dumnezeu. *Câți însă l-au primit pe dânsul, aceora le-a dat el putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred într'însul* (Ioan 1, 12).

Acum multă, multă vreme, un împărat chinez a trimes pe mai mulți dintre oamenii săi cei mai de seamă, ca să caute o băătură a vieții, prin care cineva să poată ajunge

fericit. Impăratul a pus să se clădească corăbii mari, care trebuiau să ducă în lume pe trimeșii săi. După multe luni, s'au întors îndărăt. Ei aveau de povestit multe lucruri de seamă, dar apa vieții n'o aduseseră. După câțeva vreme, veniră în China doi propoveduitori ai evangheliei care aduseseră multe suflete la această apă a vieții, la Hristos. *Cine însă va bea din apa pe care eu i-o dau, acela nu va înseta în veac; ci apa pe care eu o voi da lui se va face într'însul izvor de apă sălătătoare în viața veșnică* (Ioan 4, 14) zice Hristos. Deși noi citim despre întinderea bolșevismului în China și cu toate că știm că rătăciții sunt tot mai numeroși și că venirea Celui rău nu mai poate fi departe, totuși mai știm și că, în sfârșit, lumina, adevărul, viața lui Iisus Hristos vor birui. Un misionar german, care s'a întors din China, scrie despre *Mareșalul Feng*, cea mai uriașă persoană din acea mare împărăție. Feng e un creștin care în fiecare zi ține în casa lui meditațiuni religioase și câte odată chiar și învățăături din Biblie. Din soldații săi, 70% sunt creștini. În oștirea lui, nimenea nu are voie să bea alcool, nici să fumeze tutun. El este, ca creștin, prieten al păcii. Chiar și în război, el poruncește soldaților săi să se poarte creștinește. Nu silește pe nimenea să se facă creștin, dar tuturor soldaților din oștirea sa le dă prilejul de a cunoaște pe Hristos și a-l iubi. Aceasta este viața.

Ce este mireazma trandafirului, aceasta este iubirea în această împărăție dumnezească. Și iubirea crește și tot crește. Aceasta o vedem noi mai cu seamă în vremea Crăciunului. Eu am citit cartea: *Chipuri din Misiunea internă*. Reproduc ceva aici: „Un bătrân stătea la un colț de uliță și n'o putea trece. O cocoană îl văzu, vorbi cu el și se arătă gata să-l însoțească acasă. Bătrânul spuse cocoanei că el nu putea împotriva vântului și că totuși ar dori să ajungă acasă cât se poate mai iute, fiindcă a luat dela farmacie leacuri pentru femeia lui bolnavă. Cucoana îl duse până la locuința lui. O sărăcie neagră văzu ea acolo! În pat zăcea femeia lui! care era paralică de ani de zile. Bătrânul, un fost lucrător la drumul de fer, eșit la pensie, se silea să îngrijească de toate. Cocoana a întreat de copii. Da, aveau doi fii, dar unul era la închisoare de multă vreme, iar cellalt s'a căsătorit prea de curând și nu-și putea hrăni familia. Cocoana orîndui toate în cocioabă și apoi aduse toate cele trebuincioase pentru hrană. Și când a venit Crăciunul, ea a adus celor doi bătrâni un brad, pe care l-a împodobit și i-a aprins lumânările. Pacea cerească a venit și în casa aceia și lacrimi de bucurie scânteiau în lumina lumânărilor.

O vestitoare a evangheliei în lumea orașelor povestește că a intrat într'o casă. Acolo a găsit pe un om stând pe gânduri, pe jumătate desnădăjduit, iar femeia lui, aproape oarbă de mult plâns, că bărbatul ei nu avea de lucru de mai multe săptămâni. Unul după altul, au trebuit să-și vândă din lucrurile casei. Un copilaș zăcea bolnav în pat, iar un băiat nu putea ieși în oraș, fiindcă nu avea încălțăminte. Acesta era un prilej pentru soră de a întrebuița iubire creștinească și nici n'a trecut mult până ce locul acela a fost prefăcut și bucuria și pacea au intrat la oamenii aceia.

Acestea sunt numai câteva raze ale iubirii lui Hristos.

Prin Iisus Hristos, lumina și iubirea s'au răspândit pe pământ, și cu toate că popoarele împedecă acest șivoi al iubirii, ele totuși sunt oaze în pustie, oaze ale binefacerii creștinești în felurite chipuri. Și cu cât noi avem mai mult din Hristos și din viața sa și din iubirea sa, cu atât mai mult ne simțim îmboldiți de a face ceva pentru dânsul, de a ajuta pe semenii noștri.

Și acum ne întrebăm: Ce mulțămire trebuie să aducem noi Domnului? *Ce voi răsplăti Domnului pentru toate care mi-a dat mie?* (Psalm 115, 3) a întrebat Psalmistul. Și tot el a răspuns: *Paharul mântuirii voi lua și numele Domnului voi chema. Rugăciunile mele Domnului voi da înaintea a tot poporului lui.*

Dacă voim să arătăm Domnului mulțămire în aceste zile ale Crăciunului, să primim pe Iisus. Pe acest născut al mântuirii, să-l lăsăm să se reverse în inima noastră, ca să credem într'însul ca copiii și să-l iubim din inimă. Atunci va fi pentru noi o trebuință de a face ceva pentru el; nu numai a lua, ci încă a și da.

O fată care era în slujbă într'un oraș mare, își găsise

într'o familie o a doua patrie a ei. Stăpâna casei era pentru ea o prietenă ca o mamă. La sărbătoarea Crăciunului, a fost chemată și fata la primirea darurilor.

Și ce a primit?

O cheie. Fata a fost mai întâi dezamăgită, dar când a citit biletul care era legat de cheie: „Această cheie este pentru trebuința ta. Casa noastră îți este totdeauna deschisă, nu numai odaia de musafiri, ca până acuma, ci toate odăile“, atunci a înțeles ea acest dar și a fost veselă și mulțămită.

Domnul Iisus vrea să-i aducem cheia, cheia mulțămirii, cheia iubirii noastre, cheia inimii noastre, să punem viața noastră în mâna lui. Atunci vom gusta noi cât de dulce este de a avea pe Iisus, atunci vom avea noi mângâiere, pace și bucurie din plin, atunci vom înțelege și textul nostru și din inimă vom mulțami pentru aceasta: *Credincios este cuvântul și de toată primirea vrednic, că Hristos Iisus a venit în lume să mântuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu.*

Arhim. SCRIBAN.

INSEMNARI MARUNTE

Alt jubileu scăpat. — In luna Aprilie din acest an, tot sub acest titlu, am scris despre împlinirea, a 110 ani dela nașterea lui *Vladimir Guettée*, preotul catolic, care a trecut la biserică ortodoxă și a scris lucruri de seamă pentru Biserica noastră. El s'a născut chiar în luna aceasta, la 1 Decembrie 1816, așa cu sunt de atunci chiar 110 ani. Nu s'a pomenit de el nici în 1916, că nu se putea atunci, fiindcă eram în plin război, dar nu s'a pomenit nici anul acesta.

De data aceasta însă, avem alt jubileu scăpat. In acest an, se împlinesc 1100 de ani încheiați dela moartea Sfântului *Teodor Studitul*, bărbat care a fost floare a îndrăznelii creștinești în lupta pentru apărarea icoanelor, și podoabă a vieții monahicești. Singura pomenire care s'a făcut despre el a fost la congresul preoților de peste munți din Asociațiunea „Andrei Șaguna“, în ziua de 10 Noembrie a. c. Acolo Părintele Dr. *Gh. Ciuhandu*, președintele Asociațiunii, a ținut o documentată conferință, în fața Înalt-Prea Sfințitului Mitropolit **Nicolae** dela Sibiu. Ziua morții Sfântului s'a nemerit a fi tocma în ziua a doua de ținere a Congresului (s'a ținut la 10 și 11 Noembrie a. c.). Păr. Ciuhandu a vorbit la priveghierea ținută în cinstea Sfântului în seara de 10 Noembrie. Bine, cel puțin, că s'a făcut atâta. Romano-catolicii au sărbătorit anul acesta cu răsunet în lumea întreagă pe Sfântul lor Francisc din Assisi, dela nașterea căruia au trecut 700 de ani. Nouă ne pare rău că nu mai avem loc în acest număr pentru a publica temeinic studiata conferință a Părintelui Ciuhandu, dar o vom da în nr. viitor.

Cel mai scurt și mai ușor chip de calendar. — Și poți alături și să-l ai la întrebuit pe tot anul, un

chip de calendar care e mai scurt din toate. E un so de calendar vertical și orizontal, adică în care îți mâni privirea de sus în jos apoi pe linie dreaptă, dela stânga spre dreapta. Sus ai ziua săptămânii, în stânga ai numele lunii. In dreptul fiecărei zile din săptămână, de sus în jos, ai datele lunii la care cade acea zi din săptămână, și așa, urmată aceasta în 12 luni, ai îndată ziua din săptămână pe fiecare lună. Pentru mai multă ușurință, arătăm aici un astfel de chip de calendar.

CALENDAR PE ANUL 1927 arătând ziua lunii și a săptămânii

L U N A	Duminică							L U N A	Duminică						
	Luni	Marți	Mercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă	Luni		Marți	Mercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă		
Ianuarie	2	3	4	5	6	7	1	Mai	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14		8	9	10	11	12	13	14
Februarie	16	17	18	19	20	21	15	Iunie	15	16	17	18	19	20	21
	23	24	25	26	27	28	22		22	23	24	25	26	27	28
Martie	30	31		1	2	3	29	Iulie	29	30	31		1	2	3
				4	5	6	26		26	27	28	29	30		
Aprilie		6	7	8	9	10	11	August							
		13	14	15	16	17	18		3	4	5	6	7	8	9
Mai		20	21	22	23	24	25	Septembrie							
		27	28				19		19	20	21	22	23	24	25
Iunie							26	Octombrie							
							23		23	24	25	26	27	28	29
Iulie							30	Noembrie							
							31		6	7	8	9	10	11	12
August								Decembrie							
									13	14	15	16	17	18	19
Septembrie								Ianuarie							
									20	21	22	23	24	25	26
Octombrie								Februarie							
									27	28	29	30			
Noembrie								Martie							
									1	2	3	4	5	6	7
Decembrie								Aprilie							
									8	9	10	11	12	13	14
								Mai							
							15		16	17	18	19	20	21	
								Iunie							
							22		23	24	25	26	27	28	
								Iulie							
							29		30	31					
								August							
							1		2	3	4	5	6	7	
								Septembrie							
							8		9	10	11	12	13	14	
								Octombrie							
							15		16	17	18	19	20	21	
								Noembrie							
							22		23	24	25	26	27	28	
								Decembrie							
							29		30	31					

Ș T I R I

Cuvânt patriarhicesc. — In preajma sărbătorilor Crăciunului, (în *Universul* dela 17 Dec. c.) I. P. S. Patriarh dă credincioșilor săi un puternic îndemn de a-și aduce aminte de cei săraci.

Concurs pentru catedre de teologie. — Catedrele de *teologia practică, istoria bisericească universală și ist. bis. românească*, rămase fără profesori titulari la facultatea de teologie din Cernăuți, au fost scoase la concurs.

Când muncești, te cinstești. — Păr. N. V. Hodoroabă, spiritual la Seminarul „Veniamin” din Iași, care a scris în această revistă și despre care am scris și noi, cu prilejul numeroaselor sale scrieri, preotul care a fost răsplătit și de Academia Română, pentru cartea sa *Din războiul de întregire* (au eșit 2 edițiuni), — a fost cinstit de curând și într'un chip mai deosebit de însuși Ministerul Instrucțiunii francez, care îi cere cartea, ca s'o aibă la biblioteca sa. Iată cuprinsul adresei Ministerului francez, pe care îl dăm pe românește, după textul francez pe care îl avem înainte :

Domnule, îmi permit să fac apel la binevoitorul ajutor al d-voastră, în vederea înzestrării bibliotecii noastre cu documente românești.

V'am fi foarte recunoscători, dacă ați bine voi să ne trimiteți un exemplar din interesanta d-voastră scriere „Din războiul de întregire. Note și impresii din campania 1916-1918”.

Binevoii, Domnule, a primi, împreună cu mulțămirele anticipate ale Bibliotecii și Muzeului de război, și încredințarea distinsei mele considerațiuni. Secretarul General, P. Fontana.

Ne simțim și noi măguliți de această cinstire făcută în persona Părintelui Hodoroabă și-i trimetem toate felicitările noastre și urări de alte și alte izbânzi.

Foaie nouă lunară cârmuită de un preot. — In comuna *Jorăști, Căvurlui*, a început să apară o foaie lunară nouă, cârmuită de un preot: Păr. Econ. P. Savin, paroh în acea comună și fratele d-lui I. G. Savin, inspector general la Culte și profesor la Teologia din Chișinău. Numele foii este **Gazeta Satelor. Organ lunar cultural pentru luminarea poporului**. Până acum au eșit 2 numere. Foaia e plină de material bun și bine scris. O pagină întreagă e închinată cooperăției.

Vacanța de Crăciun la seminarii. — După orânduirea Ministerului Cultelor, seminariile teologice vor intra în vacanța de Crăciun anul acesta în seara de 22 Dec. c.

Profesor de religie statornicit la o școală normală. — Păr. Gh. Voicu, vechiu profesor de

religie și parohul bisericii *Domnița Balașa* din București, a fost rânduit statornic ca profesor de religie la Școala Normală din *Grădiște*, mai aproape de București, pe drumul Giurgiului.

Clădirea a unei societăți preoțești. — Societatea preoților din Prahova lucrează de zor pentru a-și ridica o clădire prin care să poată îndeplini scopurile ei creștinești. Până acum s'a și ridicat o aripă, iar temelia din beton este pusă pentru întreaga clădire. Anul acesta nu s'a putut lucra mult, se fac însă toate mijlocirile pentru a ridica întreaga clădire. Va fi o zidire care va vesti despre un nou soi de muncă a preoților și după care vor putea pași și spre altele.

Moartea Profesorului Lăbușcă. — Cu adâncă părere-de-rău, dintr'un articol a ziarului *Cuvântul*, am aflat că Profesorul *Nicolae Lăbușcă* dela Universitatea din Iași, a murit, dintr'o nenorocire petrecută pe drum, fiind răsturnat cu căruța lângă târgul *Sulița*, locul său de naștere din jud. Dorohoi ori Botoșani.

Pomenim de el, pentru că răposatul Lăbușcă o fost un strălucit școlar al Seminarului „Veniamin” din Iași, după care a luat alt drum de studii. A învățat dreptul și literale, a luat titlul de doctor, a fost la studii în Paris și Varșovia. Dar nu s'a înstrăinat de persoanele bisericești care l-au cârmuit în seminar. Anul acesta, a vorbit inimos în Mitropolia dela Iași la moartea fostului său director de seminar, Economul *Pavel Savin*, în luna Aprilie.

Păr. *Cornellu Grumăzescu*, profesor la seminarul din Galați, fost coleg de clasă cu răposatul, scrie cuvinte foarte duiosase despre el în ziarul *Galații-Noi* din 9 Dec. a. c. Dăm din ele următoarele crâmpee:

„In fața mormântului proaspăt, stropit de bobitele de ploaie rece ca ghiața, plec smerit genunchii și, lăcrămând, îți șoptesc, iubite coleg și prieten, așa de senin și curat la suflet, cum te-am știut:

„Dormi în pace!”

„Dumnezeu să aibă grijă de blânda ta soție și dragii tăi copilași către care erai plecat să-i îmbrățișezi, dar drumul ți s'a înfundat odată pentru totdeauna și ei nu au avut parte de tine decât să te mal vadă și să te îmbrățișeze pentru ultima dată.

„In rugăciunile mele, nu te voi uita”.

Moartea unui fost profesor de seminar. — La 1 Dec. a. c. a încetat din viață, peste munți, fostul prefect și profesor *Solomon Haliță*. A făcut parte dintre bărbații care au colaborat multă vreme cu ministrul Spiru Haret în administrația școlară. Intre 1905 și 1922 a fost titularul catedrei de Pedagogie dela seminarul *Veniamin* din Iași. A funcționat numai în răstimpuri, fiind ocupat în cea mai mare parte din vreme, cu slujba de inspector general în Administrațiunea centrală a Ministerului Instrucțiunii.

Memoriu pentru sprijinirea religiei în școală.

In urma zvonului că actualul Ministru al Instrucțiunii urmărește să împrumute numărul ceasurilor de religie în licee, preoțimea noastră s'a alarmat. Preoții din eparhiile Moldovei s'au sfătuit și au alcătuit un memoriu prin care cer ca studiul religiei să fie dus până în clasa cea din urmă a liceului. Acest memoriu a fost înaintat Sfântului Sinod, D-lui Prim-Ministru (Gen. Averescu) și d-lui Ministru al Instrucțiunii.

Conferență cu răsunet. — D. Petrovici, ministrul Instrucțiunii, a ținut o conferență la Fundațiunea „Carol”, în preajma sărbătorii Sfântului Nicolae. A vorbit în două ședințe despre *teism și ateism*, făcând o adâncă întipărire asupra ascultătorilor. A arătat că, față de toate marile întrebări ale existenței, mai temeinice sunt dovedirile celor ce cred în Dumnezeu decât ale protivnicilor.

BIBLIOGRAFIE

Revista **SOLIDARITATEA**, Organul cercului social-creștin din București „Solidaritatea”, Sept. 1926, nr. 1-3, cu articole de *Cezar Petrescu*, **O faptă bună și creștină**, în care e vorba de conferențele de astă vară ale *Solidarității* la Mănăstirea Neamțului; Dr. *V. Ispir*, **Criza universitară**, în care e vorba de lipsurile universităților noastre, dovedite prin turburările studențești, *Ioan Buzdugan*, **Hristos** (poezie); *G. Galaction*, **Ce facem noi cu porunca Domnului** „Lăsați pruncii să vie la mine”, în care e vorba că nu ne ținem de buna creștere a copiilor și de aceia copiii care se ridică azi, zice Păr. Galaction (Pișculescu), vor fi de o sută de ori mai mult fiii Gheenei decât părinții lor”; Prof. Dr. *I. Mateiu*, **Abecedarul autonomiei bisericești** în care e vorba de chipurile de a face mai priincioasă în aplicare noua noastră întocmire bisericească și de a înlătura primejdia intrării mirenilor la cârma Bisericii; *Tiberiu Crudu*, **Imperialismul religios al Românilor**, conferență ținută astă vară la Mănăstirea Neamțului, pe care a publicat-o și *Cuvântul* și care se află tipărită și în această revistă; Pr. *P. Partenie*, **Perle din limba vechilor cărți bisericești**, cuprinzând cuvinte de însoțire ale Mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei la cartea *Antologhion*; *V. N. Ciapa*, **Biserica** în fața reformei agrare, în care se arată cât de încărcate cu stăpâniri de pământ sunt în țara noastră Bisericile străine și cât de puțin înzestrată este cea ortodoxă; *Dionis*, **Cursurile dela M-rea Neamțului** (cronică); *Al. Popescu*, **Congresul F. A. S. C. R.**, despre Congresul la Peatra-Neamț al Asociațiilor creștine din București, Iași și Cluj; **Studenții creștini**; **Cronica externă**; **Recenzii**; **Știri**.

Preotul Dr. *Marin C. Ionescu*, **INIMA E CÂRMACIUL MINTII**. Volum de 200 de pagini, în formatul cărților de școală. București 1926. Prețul 70 de lei.

E o carte de catehetică, nu în felul obișnuit de a fi un manual de școală, ci cuprinzând bucăți prin care

se arată însemnătatea fie a ramurii religiunii ca materie de învățatură în școală, fie despre organul predării studiului, care e profesorul; ori se discută întrebări despre starea de față a acestui studiu, despre starea religiunii în familii sau chiar chestiuni de predarea lui. De mult material care merită urmărit de aproape.

ANUARUL SEMINARULUI TEOLOGIC SUPERIOR „Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni” din Chișinău, publicat de *Iconomul Mitr. Constantin Popovici*, Chișinău 1926.

Preotul Dr. *Sebastian Stanca*, **PREOȚIMEA ȘI POLITICA**. Cluj 1926. Cărticică cu tipar des, de 28 de pagini. Prețul 6 lei.

Scriere în care, cu dreptate, autorul cere preotului să fie mai mult preot decât altceva, pentruca nu cumva, dacă odată păgânii spuneau „cât de mult se iubesc creștinii”, să nu ajungă acuma a spune pe dos: „Uitați-vă cât de mult se învrăjbesc creștinii!”

BULETINUL nr. 2 al SEMINARULUI DE PEDAGOGIE TEORETICĂ condus de Prof. *G. G. Antonescu* dela Universitatea din București și al **BIBLIOTECII PEDAGOGICE a CASEI ȘCOALELOR 1925-1926**. București, Editura Casei Școalelor 1926. Volum mare, de aproape 500 de pagini, cu multe materii, în care și un teolog găsește destule laturi de interes, precum cele privitoare la morală și religiune. La pag. 388—392 e discutată cartea lui *P. Bovet*, **Le Sentiment religieux et la psychologie de l'enfant** de d-șoara *Lucia Burdun*. Cum însă o fi oare că și aci și la tabla de materii titlul cărții e trecut *le Sentiment religieuse*.

POȘTA REDACȚIEI

Domnului **Sabin Ciobanu**. *Beloțu*, Dolj.

Poezia dumitale dovedește că ești îndemânat în meșteșugul stihuirii. În aceasta arăți destulă sprinteneală. Dar nu ai o gândire sigură și prinsă în hotare lămurite. Nu limpezești ce vrei să spui cu cerșetorii, nu ai un gând pe care să-l scoți la iveală. Ai frumos sunet de vorbe, meșter rânduite în stihuri, dar lași nedumerit pe cititor despre înțelesul lor. Apoi e ciudat să spui despre vânt că vibra în ramuri ca *un idiot*. De aceia, data asta, nu putem tipări ce ne-ai trimes. Dar așteptăm ceva mai bine încheșat, și atunci suntem gata.

Arhim. SCRIBAN.

INȘTIINȚARE

Pentru buna știință a tuturor preoților, le aducem la cunoștință că odoare pentru biserică, icoane și alte lucruri trebuincioase slujbelor noastre se găsesc și la *Cartea Românească*. Acest așezământ de librărie, a deschis și un despărțământ pentru lucrurile trebuincioase bisericilor, pe care le aduce mai cu seamă din Basarabia. Localul acesta, care se află în Calea Moșilor 64, lângă librăria *Sfetea*, este înzestrat cu mult material, lucrat cu grijă, așa că preoții să aplece acum că mai au la îndemână, chiar în mijlocul orașului, și acest nou local, de unde își pot dobândi toate câte le trebuie pentru slujba bisericilor sau pentru închinarea casnică a lor și a creștinilor.